Mötesbok: Utskottet för Samhälle och utveckling (2024-09-04)

Utskottet för Samhälle och utveckling

Datum: 2024-09-04

Plats: Stadshuset, Plan 2, Carlstensrummet

Kommentar:

Dagordning

Kallelse

KallelseUtskottet för Samhälle och utveckling2024-09-04 3

Val av justerare

Tillkommande och utgående ärenden

Information

75/24 Floraparken (Nytorgstaden) – Detaljplan för granskning 8
76/24 Åseberget – Planprogram och programsamrådsredogörelse 122
77/24 Planbesked för del av Tjuvkil 2:2 166
78/24 Klimatanpassningsarbetet 167
79/24 Återvinningstationerna och kommande förändringar 168
80/24 Revidering av parkeringsnorm 169
81/24 Handlingsplan parkeringar Ytterby inför kommunstyrelsen 170

Ärenden till kommunstyrelsen

82/24 Avsiktsförklaring Fastighets AB Kastellegården 171
83/24 Remissvar- Granskning av förslag till ändrade havsplaner 179
84/24 Granskning detaljplan för bostäder, Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 mfl 754
85/24 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram 840
86/24 Svar på remiss - Samråd om förslag till detaljplan för gång- och cykelbro över Göta älv. 889
87/24 Remiss - Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun, dnr 430-20544-2024 901
88/24 Remissvar - Samråd Fördjupad översiktsplan Älvängen, Ale kommun 905
89/24 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning 978
90/24 Avtal - Plankostnadsavtal för undertecknande 1777
91/24 Avtal med ICA gällande Kvarter 7 Kongahälla 1793
92/24 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel 1955

Information från sektorschef

93/24 Information från sektorchef 2159
94/24 Ekonomi och avvikelser 2160

Övrigt

95/24 Övrigt 2161

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-09-04

Plats	Stadshuset, Plan 2, Carlstensrummet
Tid	Onsdagen den 4 september kl 09:00-16:00

Ledamöter	Jonas Andersson (S)	Ordförande
	Greger Plannthin (SD)	Vice ordförande
	Jesper Eneroth (S)	
	Erik Martinsson (MP)	
	Charlotta Windeman (M)	
	Ove Wiktorsson (C)	
	Ilona Waern (KD)	

Jonas Andersson (S)	Sara Flytström
Ordförande	Sekreterare

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-09-04

Dagordning

		Förslag till beslut
1	Upprop	
2	Val av justerare	Utses
3	Tillkommande och utgående ärenden	Fastställs
	Information	
4	Floraparken (Nytorgstaden) – Detaljplan för granskning	Antecknas
	Ärende 4–5 Stina Gunnarsson & Ida Bjärmark	
	09.05-10.20	
5	Åseberget – Planprogram och programsamrådsredogörelse	Antecknas
	Paus 10 min	
6	Plankbesked för del av Tjuvkil 2:2	Antecknas
	Ulrica Reuterberg	
	10.30-10.40	
7	Klimatanpassningsarbete	Antecknas
	Linda Andreasson	
	10.40-10.55	
8	Återvinningstationerna och kommande förändringar	Antecknas
	Dan Gorga	

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-09-04

		10.55-11.10	
9		Revidering av parkeringsnorm	Antecknas
		Martin Gistell	
		11.10-12.00	
10		Handlingsplan parkeringar Ytterby inför kommunstyrelsen	Antecknas
		Martin Gistell	
		12.00-12.10	
		Lunch	
		Ärenden till kommunstyrelsen	
11	KS2021/2030-8	Avsiktsförklaring Fastighets AB Kastellegården	Förslag till Kommunstyrelsen
		Anni Danielsson	
		13.10-13.30	
12	KS2023/2099-11	Remissvar - Granskning av förslag till ändrade havsplaner	Förslag till Kommunstyrelsen
		Jesper Hassellöv	
		13.30-13.45	
13	KS2019/1285-71	Granskning detaljplan för bostäder, Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 med flera	Förslag till Kommunstyrelsen
		Ärende 13-15: Viktor Heineson	
		13.45-14.10	
14	KS2024/1212-2	Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram	Förslag till Kommunstyrelsen

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-09-04

15	KS2024/1363-2	Svar på remiss - Samråd om förslag till detaljplan för gång- och cykelbro över Göta älv	Förslag till Kommunstyrelsen
16	KS2024/1799-2	Remiss - Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun, dnr 430-20544-2024	Förslag till Kommunstyrelsen
		Margaretha Olsson	
		14.10-14.20	
17	KS2024/1315-2	Remissvar - Samråd Fördjupad översiktsplan Älvängen, Ale kommun	Förslag till Kommunstyrelsen
		Ärende 17–18 Linda Andreasson	
		14.20-15.10	
18	KS2020/1689-140	Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning	Förslag till Kommunstyrelsen
		Paus 10 min	
19	KS2024/0816-6	Plankostnadsavtal för detaljplan för bostäder	Förslag till Kommunstyrelsen
		Oskar Mikaelsson	
		15.10-15.25	
20	KS2015/1732-158	Avtal med ICA gällande Kvarter 7 Kongahälla	Förslag till Kommunfullmäktige
		Denis Nähring	
		15.25-15.55	
21	KS2024/1453-1	ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel	Förslag till kommunstyrelsen
		Fredrik Horn	
		15.55-16.15	

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-09-04

Information

22	Information från sektorchef - Samarbete med Göta Älv - Information om ny sektorsorganisation - Arrende Marstrand	Antecknas

16.15-17.00

23	Ekonomi och avvikelser	Antecknas

17.00-17.05

Övrigt

24	Övrigt	Antecknas

KUNGÄLVS KOMMUN

UTKAST 2024-08-21 Granskningshandling
Ärende: KS2020/1064
<ÅÅÅÅ-MM-DD>

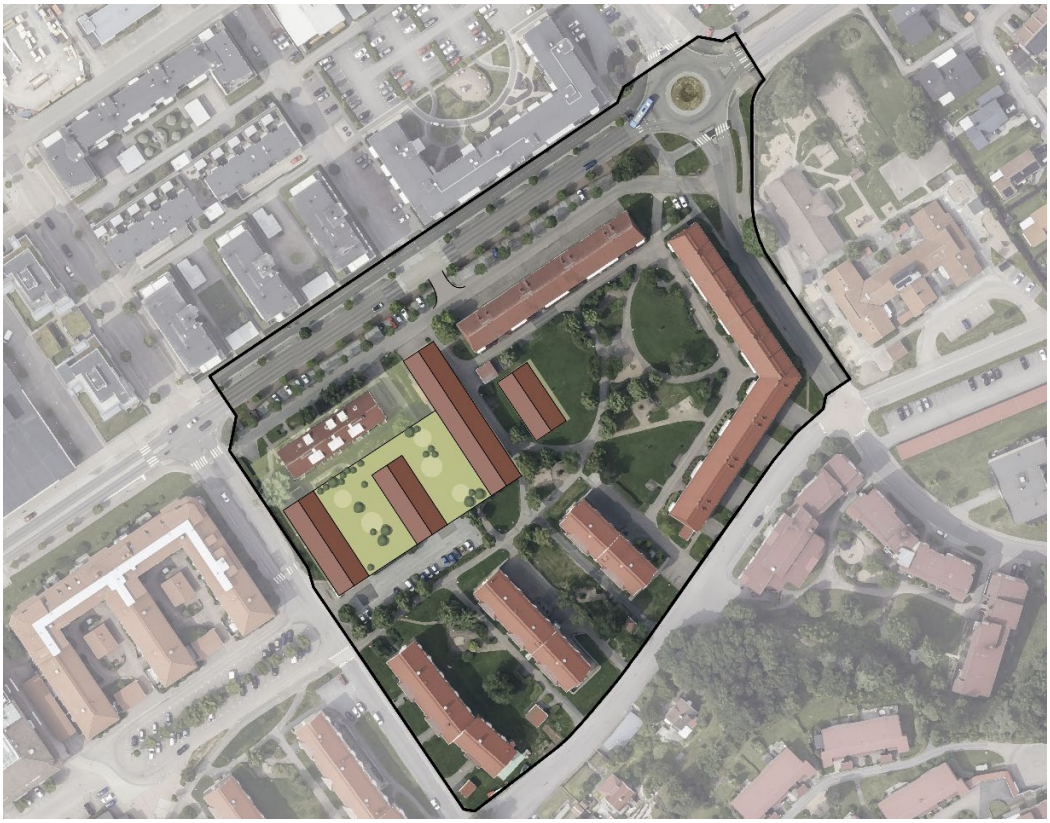

Planbeskrivning

Detaljplan för bostäder

Blåsippan 1 m.fl., ”Floraparken”

I Kungälv, Kungälvs kommun

UTKAST 24-08-21

Ytterligare interngranskning ska ske och vissa delar av planhandlingen ska bearbetas ytterligare. Däribland hantering av dagvatten på kvartersmark, u-områden för ledningar samt byggrätt för parkering.

KUNGÄLVS KOMMUN

UTKAST 2024-08-21 Granskningshandling
Ärende: KS2020/1064
<ÅÅÅÅ-MM-DD>

PLANPROCESSEN

VAD ÄR EN DETALJPLAN

En detaljplan är ett juridiskt dokument som styr hur marken får användas inom ett visst område inom kommunen. Detaljplanen reglerar vilka delar av ett område som får användas till vad, exempelvis bostäder, kontor, handel, park eller industri. Detaljplanen kan även reglera exempelvis var gator ska anläggas, hur höga byggnader får vara och var byggnaderna ska placeras. Genom en detaljplan kan kommunen se till att ett område används på det sätt som det är mest lämpat för. En detaljplan består av en plankarta som är juridiskt bindande och en planbeskrivning som beskriver plankartan. Planbeskrivningen (denna handling), som inte är juridiskt bindande, ska underlätta förståelsen för plankartans innebörd.

DETALJPLANENS FÖRFARANDE

Enligt plan- och bygglagen (PBL) (SFS 2010:900) ska framtagandet av en detaljplan följa en viss handläggningsordning. Vad som ingår i handläggningsordningen beror på om detaljplanen hanteras med ett standardförfarande eller utökat förfarande. Standardförfarande kan tillämpas om förslaget är förenligt med översiktsplanen och om det inte är av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Detaljplanen får inte heller antas medföra en betydande miljöpåverkan. När något av dessa kriterier inte uppfylls ska ett utökat förfarande tillämpas. Oavsett förfarande genomgår en detaljplaneprocess några bestämda skeden vilka förklaras nedan.

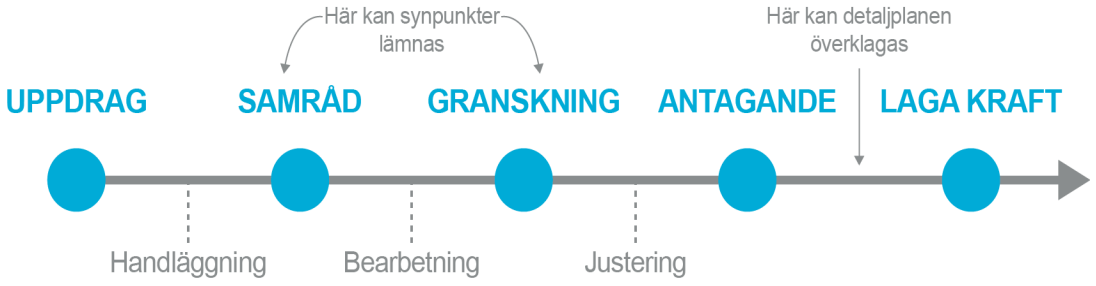

1.UPPDRAG

Ett detaljplanearbete kan inledas på olika sätt. Det kan initieras från politiskt håll för att lösa ett behov av detaljplanerad mark. En ansökan om att upprätta eller ändra en detaljplan kan även skickas in av en exploatör eller fastighetsägare.

2.SAMRÅD

När kommunen har tagit fram ett förslag på detaljplan skickas det ut på samråd. Samrådet innebär att invånare får möjlighet att ta del av planförslaget och lämna in synpunkter. Remissinstanser och sakägare, de personer som anses vara direkt berörda av planförslaget, får

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00
FAX 0303-190 35
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

under samrådet ett utskick med information om planarbetet. Förslaget läggs även ut på kommunens hemsida.

3.GRANSKNING

Efter samrådet bearbetas detaljplanen utifrån de synpunkter som kommit in. Planförslaget ställs sedan ut på granskning vilket är nästa tillfälle att lämna synpunkter. Invånare, berörda myndigheter, fastighetsägare och sakägare får återigen möjlighet att ta del av kommunens förslag. Även här får de som anses vara direkt berörda av planen ett utskick. Den som inte skriftligen framfört sina synpunkter senast under granskningstiden kan förlora rätten att senare överklaga beslutet att anta detaljplanen.

4.ANTAGANDE OCH LAGA KRAFT

Efter granskningstiden kan mindre ändringar göras utifrån de synpunkter som inkommit. Detaljplanen skickas sedan för beslut om antagande. Beslutet att anta detaljplanen kan överklagas av sakägare som inte fått sina synpunkter tillgodosedda under samrådet eller granskningen. Om ingen överklagar detaljplanen inom tre veckor så får detaljplanen laga kraft

UTKAST

INNEHÅLL

INLEDNING 6
- DETALJPLANENS SYFTE 6
- BAKGRUND 6
- GEOGRAFISKT LÄGE 7
- AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN 7
- ÄRENDEINFORMATION 8
- GENOMFÖRANDETID 9

PLANFÖRSLAG 10
- SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET 10
- ALLMÄN PLATS 10
- KVARTERSMARK 12

MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER 20

GENOMFÖRANDE AV DETALJPLANEN 23
- MARK- OCH UTRYMMESFÖRVÄRV 23
- FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR 23
- TEKNISKA FRÅGOR 24
- EKONOMISKA FRÅGOR 27
- ORGANISATORISKA FRÅGOR 28
- NATURVÄRDEN 29
- KULTURVÄRDEN 29
- PRÖVNING ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING 29
- UPPLYSNINGAR 29

PLANERINGSUNDERLAG 30
- KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG 30
- UTREDNINGAR 30

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNIGNAR 32
- KOMMUNALA 32
- RIKSINTRESSEN 34
- HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN 34
- MILJÖKVALITETSNORMER 34
- Natur 34
- MILJÖ 36
- HÄLSA OCH SÄKERHET 36
- GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN 40
- HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN 41
- FYSISK MILJÖ 41
- KULTURMILJÖ 43
- SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR 44
- TRAFIK 46
- TEKNIK 49

KONSEKVENSER 51
- FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER 51
- MILJÖKVALITETSNORMER 52

UTKAST

NATUR **52**
MILJÖ **53**
HÄLSA OCH SÄKERHET **53**
KULTURMILJÖ **54**
FYSISK MILJö **54**
SOCIALA KONSEKVENSER **54**
TRAFIK **56**

MEDVERKANDE **57**

UTKAST

INLEDNING

DETALJPLANENS SYFTE

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra en förtätning med ytterligare bostäder, inklusive möjlighet till LSS-boende, i det centrala läget. Områdets identitet skall bibehållas och förstärkas. Ny bebyggelse ska gestaltas för att passa in i den befintliga 50-talsmiljön.

Befintliga gångstråk genom kvarteret ska säkerställas. Det effektivare nyttjandet av centralt belägen markresurs i närhet till handel, service, nöjen och kollektivtrafik ger fler möjligheten att klara vardagsliv och fritid utan bilresor.

BAKGRUND

Kungälv är inne i en förändringsfas där ny exploatering omdefinierar stora delar av stadskärnan. För området runt Nytorget innebär det att stadsdelen har potential att bli en viktig länk mellan den äldre och den nyare delen av centrala Kungälv. 2019 togs ett planprogram för Nytorgstaden fram för att utveckla denna centrala stadsdel. Planprogrammet följdes av en detaljplan som gick ut på samråd 2022. 2024 delades detaljplanen i två delar: Nytorgstaden och Floraparken.

Illustration som visar området som omfattas av detaljplan för Nytorgstaden, samt den del av planområdet som brutits ut och nu planläggs som Floraparken.

Detta är detaljplanen för Floraparken som innebär en förtätning inom de befintliga bostadskvarteren. Del av befintlig bebyggelse är i dåligt skick på grund av sättningar i marken och en tidigare förskola inom kvarteret har rivits, vilket lämnar utrymme för ny bebyggelse. Detaljplanen möjliggör tillkommande byggnad med bostäder och parkering. En ny utfart från befintlig parkering mot Trollhättevägen möjliggörs, men i övrigt föreslås inga förändringar för gatorna inom planområdet. Området består av byggnader från 50-talet med många tidstypiska

drag, vilket bedöms värt att bevara och förstärka. Nybyggnation bör anpassas till denna bebyggelsestruktur och karaktär för att passa in i området.

GEOGRAFISKT LÄGE

Planområdet för Floraparken innefattar ett bostadskvarter i centrala Kungälv och avgränsas av Trollhättevägen, Floragatan, Torggatan och Ivar Claesons gata.

Planområdets läge och avgränsning i Kungälvs kommun

AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

Planområdet omfattar cirka 3,3 hektar.

Kungälvsbostäder äger merparten av ytan inom planområdet, men en liten del av kvarteret ägs idag av Kungälvs kommun. Gatorna inom planområdet är kommunala och ligger inom fastigheten Tveten 1:1. Planområdet omfattar fastigheterna Blåsippan 1 till 8 och S:1.

Kommunen äger fastigheten Tveten 1:1 samt Blåsippan 8. Resterande fastigheter inom planområdet ägs av Kungälvsbostäder.

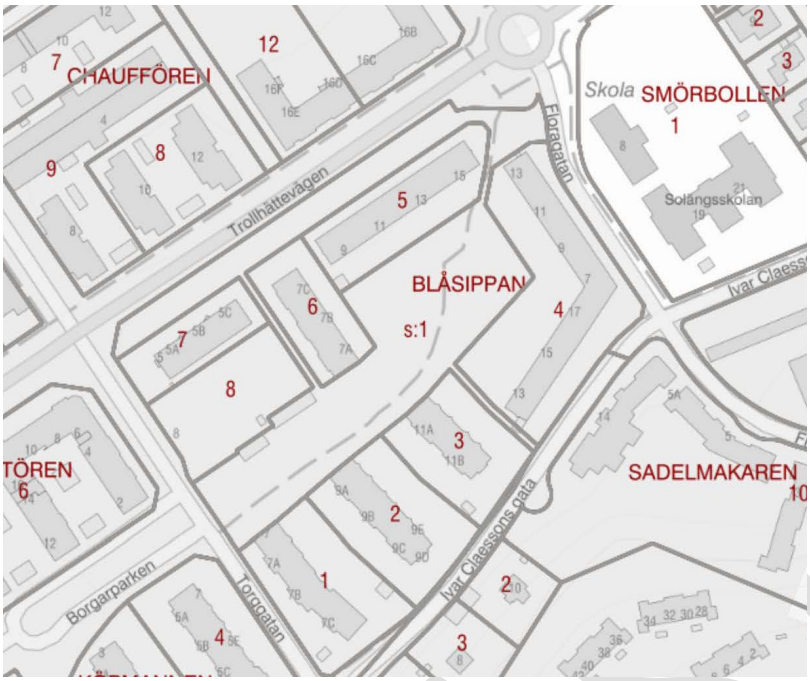

Karta som visar fastigheterna inom området. Gatorna ligger på fastigheten Tveten 1:1

ÄRENDEINFORMATION

TIDPLAN

Följande preliminära tidplan gäller för detaljplanen:

Samråd	andra kvartalet 2022
Granskning	tredje kvartalet 2024
Antagande	andra kvartalet 2025
Laga kraft	tredje kvartalet 2025

Genomförande av planen beräknas påbörjas andra kvartalet 2026.

PLANHANDLINGAR

I planarbetet har ett antal olika underlag och utredningar tagits fram, vilka dessa är hittar du under avsnittet ”Planeringsunderlag”. Planhandlingarna består av:

- Plankarta
- Planbeskrivning

Till planen hör även:

- Fastighetsförteckning (publiceras inte på internet)
- Grundkarta (ingår i plankartan)

PLANFÖRFARANDE

Arbetet med denna detaljplan påbörjades våren 2020. Inför granskningsskedet delades planområdet och denna detaljplan bröts ut ur det större planområdet. Planarbetet handläggs med standardförfarande i enlighet med 5 kap. Plan- och bygglagen (PBL) (2010:900). Planförslaget är förenligt med översiktsplanen och Länsstyrelsens granskningsyttrande. Planförslaget är inte av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Planförslaget bedöms inte medföra en betydande miljöpåverkan.

UTKAST

Innan detaljplanens delning handlades den med utökat förfarande, då området närmast Nytorget och Uddevallavägen bedöms vara av betydande intresse för allmänheten. Delen för Floraparken handläggs med standardförfarande då bostadskvarteret inom planområdet inte bedöms vara av lika stort allmänt intresse.

GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden för detaljplanen är 5 år från den dag då detaljplanen vinner laga kraft. Genomförandetiden har satts till 5 år eftersom detaljplanen omfattar ett mindre område inom befintlig bebyggelse och infrastruktur. Innan genomförandetiden gått ut får detaljplanen inte ändras, ersättas eller upphävas mot berörda fastighetsägares vilja.

UTKAST

PLANFÖRSLAG

SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET

Floraparken möjliggör en förtätning inom befintliga bostadsbebyggelsen med 100 - 150 nya bostäder. Tillkommande bostäder föreslås främst inom det kvarter där det tidigare legat en förskola. En mindre byggrätt för bostäder tillkommer också på del av befintlig bostadsgård som idag består av öppen gräsyta. Parkering föreslås lösas i ett nytt parkeringsgarage under bostäderna. Stadsdelen präglas idag av bebyggelse med huvudsakligen 50-talskaraktär, vilket är något som även bör avspeglas i de nya bostadshusen. Ett gestaltningsprogram för området har tagits fram med gestaltningsprinciper som ska ge området ett sammanhängande uttryck. En ny utfart från befintlig parkering möjliggörs mot Trollhättevägen, men i övrigt föreslås inga förändringar på gatorna inom planområdet.

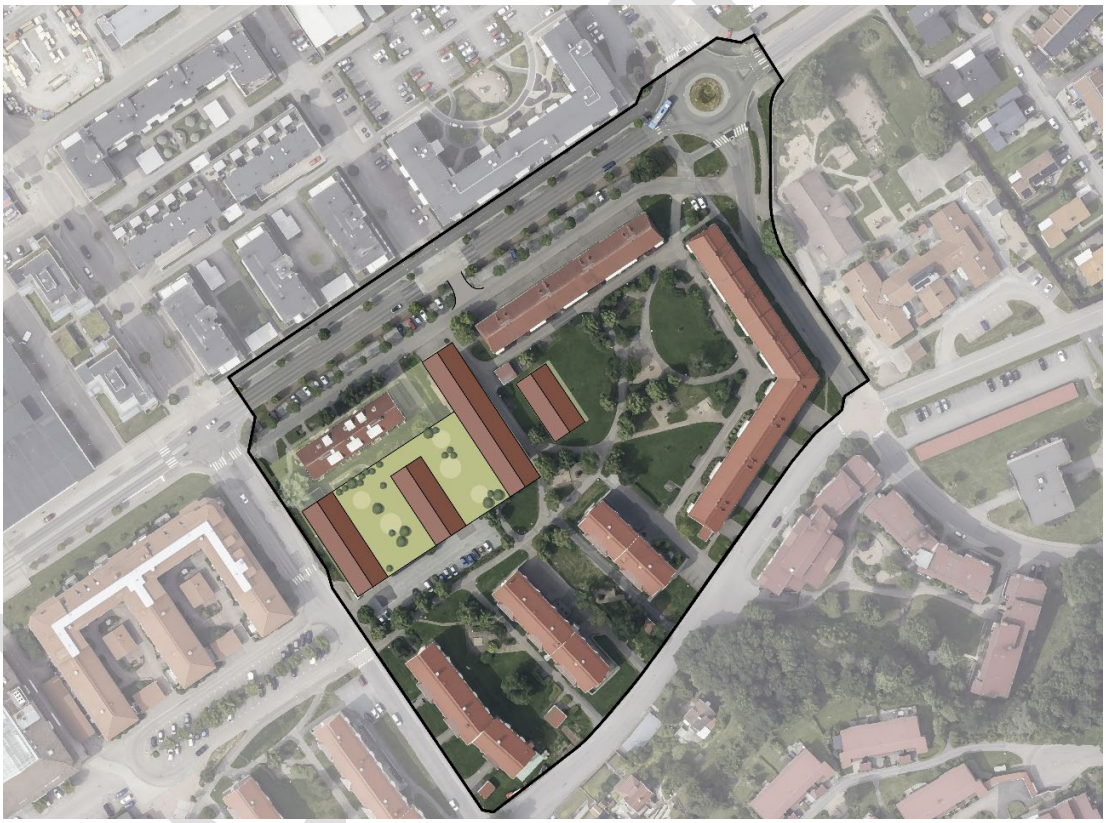

Illustration över möjlig bebyggelse och förändringar inom planområdet. Notera att detta enbart är exempel på möjlig utformning av byggnaderna inom detaljplanen.

ALLMÄN PLATS

HUVUDMANNASKAP

I detaljplanen anges vad som är allmän platsmark respektive kvartersmark. Allmän plats avser mark som ska vara allmänt tillgänglig. Kvartersmark avser övrig mark som kan privatiseras på olika sätt.

Huvudmannaskap innebär ett ansvar för utbyggnad, drift och underhåll av allmänna platser. Med huvudmannaskap har kommunen en rättighet, men även en skyldighet att lösa in allmän platsmark som ligger inom privatägda fastigheter. Huvudmannaskap innebär även att

kommunen före genomförande-tidens utgång ska ha upplåtit de allmänna platserna till allmänt nyttjande. All mark som ingår i allmän plats ska överföras till angränsande kommunal fastighet.

All allmän plats inom planområdet har kommunalt huvudmannaskap.

TRAFIK

Fler bostäder inom planområdet medför ökade trafikmängder i centrala Kungälv. Det är viktigt att boende, verksamma och besökande i stadskärnan i högre grad än idag kan gå till fots, använda cykel eller kollektivtrafik för vardagens resor. En högre andel av gående och cyklande i stadskärnan är en förutsättning för att kunna skapa en attraktivare stadsmiljö, då det ger underlag för fler målpunkter och verksamheter i gaturummet. Det ger dessutom bättre förutsättningar för att minska energianvändning och utsläpp till en hållbar nivå.

I trafikutredningen har den framtida trafiksituationen studerats samt konsekvenser av trafikökningen på korsningarna i området. Trafikutredningen utfördes för hela Nytorgstaden, innan detaljplanen delades, vilket innebär att de beräknade trafikmängderna är högre än vad exploateringen i endast Floraparken är. Trots det visar utredningen på en låg belastning på korsningarna i området. Den tillkommande exploateringen inom planområdet bedöms därför inte innebära problem för befintligt vägnät.

Inga förändringar föreslås för gatorna inom planområdet. Däremot har placering av utfart från parkeringarna inom området studerats. Detaljplanen möjliggör en ny in - och utfart från parkeringsanläggningen direkt ut på Trollhättevägen. Trafikutredningen visar att en sådan lösning skulle få låg belastning och inga kölängder. In- och utfarten skulle samtidigt avlasta cirkulationsplatsen vid Floragatan något, men då det inte finns några tecken på överbelastning i den korsningen är det inte nödvändigt.

Med tillkommande bostäder inom planområdet beräknas trafikmängden öka med ca 131 fordon/dygn. Merparten av dessa beräknas köra in och ut från parkeringen antingen via befintlig körväg som ansluter till cirkulationen vid Floragatan, eller via ny utfart mot Trollhättevägen.

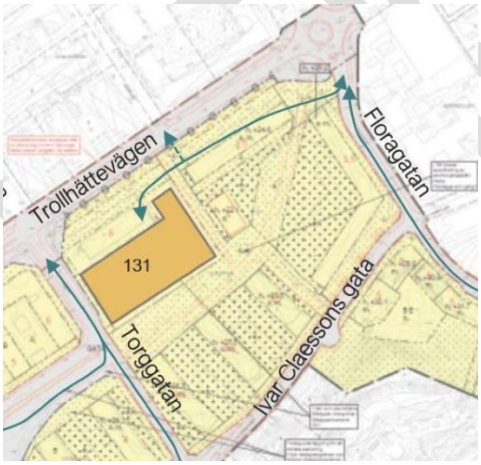

Illustration från trafikutredningen som visar hur förväntad tillkommande biltrafik kör från området.

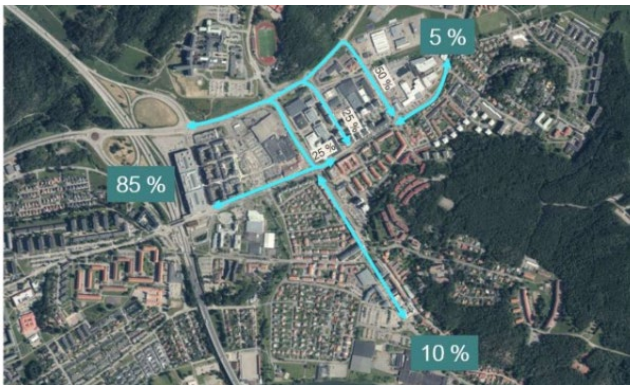

Illustration från trafikutredningen som visar antagen fördelning av den alstrade trafiken från planområdet.

Gång- och cykeltrafik

Gång- och cykelförbindelserna är en viktig del i kommunikationsnätet. Det blir viktigt att i framtiden separera gång- och cykelbanor från biltrafiken för ökad säkerhet och kortare pendlingstider med cykel. Detta ger cykeln som fordon möjlighet att konkurrera med andra färdmedel.

Inga förändringar föreslås för gång- och cykelnätet inom planområdet i samband med plangenomförandet. Det är dock viktigt att det möjliggörs för en fortsatt utveckling av gång och cykelnätet i Kungälv.

Kollektivtrafik

Inga förändringar föreslås för kollektivtrafiknätet längs Trollhättevägen i samband med detaljplanens genomförande.

DAGVATTEN

Inga dagvattenåtgärder föreslås för den allmänna platsmarken inom planområdet, eftersom det finns ett befintligt system som hanterar dagvattnet från gatan. Det ska heller inte ske några förändringar inom allmän platsmark som bedöms påverka dagvattenhanteringen.

KVARTERSMARK

BEBYGGELSE

Detaljplanen innebär en möjlig förtätning inom planområdet med ca 100 – 150 nya bostäder. För kvarteret där den tidigare förskolan Floraparken har legat ges en utökad byggrätt som möjliggör att hela eller delar av kvarteret bebyggs. Byggrätten är flexibel och möjliggör både en kvartersbebyggelse och lamellhus, likt de som finns i området idag. Inom denna byggrätt finns idag två befintliga bostadshus. Huset mot Trollhättevägen kommer troligen att bevaras, men det andra bostadshuset är i dåligt skick på grund av sättningar och behöver sannolikt rivas. Föreslagna skisser utgår därmed ifrån att huset längs Trollhättevägen bevaras och att nya bostäder byggs på resterande del av kvarteret. Vid nybyggnationen bör sol- och skuggförhållandena studeras så att befintligt bostadshus fortsatt får goda dagsljusförhållanden.

Nya bostadshus inom kvarteret regleras i höjd så att upp till fem bostadsvåningar möjliggörs. Utöver detta föreslås ett delvis nedgrävt plan med parkering, på vilket en bostadsgård kan anläggas.

Användningen inom kvarteret begränsas till bostäder och parkering, vilket ger utrymme för varierande boendeformer som exempelvis LSS-boende.

En mindre, tillkommande byggrätt i fyra bostadsvåningar föreslås inne på den stora bostadsgården vid Blåsippan.

I plankartan finns även bestämmelser som reglerar utformning, takkupor, material och kulör. Utformning och gestaltning för de nya byggnaderna föreslås att följa områdets principer; en modern och lekfull tolkning av 50-talet, med subtil variation och omsorg om detaljer som balkonger, entréer och materialval. Som komplement till bestämmelserna i plankartan upprättas ett gestaltningsprogram för hela Nytorgstaden, som ytterligare betonar vikten av att tillkommande bebyggelse anpassas till den befintliga karaktären på området.

Byggrätterna för komplementbyggnader inom planområdet får en flexibel reglering. Yta per komplementbyggnad och sammanlagd yta inom området regleras, men däremot lämnas placeringen av komplementbyggnader relativt fri. Det möjliggör för att komplementbyggnader,

gårdsmöblering och likande ska kunna anpassas efter samtidens och framtidens behov.

På illustrationerna nedan visas några olika alternativa utformningar av nya bostadshus. Samtliga är möjliga att bygga inom den byggrätt som medges i plankartan.

Illustrationer som visar möjlig utformning av tillkommande bebyggelse. Befintligt hus mot Trollhättevägen bevaras och nya hus kan uppföras antingen som lameller eller i kvartersstruktur.

Illustration som visar möjlig utformning av tillkommande bebyggelse om befintligt hus mot Trollhättevägen skulle rivas och ny bebyggelse uppförs med kvartersstruktur.

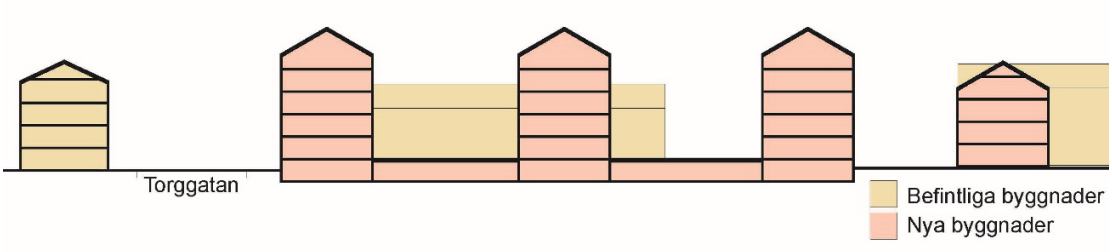

Illustration som visar sektion genom föreslagen byggnation (alternativ A). Sektionen visar högsta tillåtna bebyggelse. Nya bostadshus tillåts bli upp till 5 bostadsvåningar inom det nya kvarteret och 4 bostadsvåningar på huset inne på den stora bostadsgården.

Byggnadsgestaltning och kulturmiljö

Den omgivande bebyggelsen består till stor del av 50-talsbebyggelse och tillkommande bostäder ska utformas för att passa in i området och knyta an till befintlig bebyggelse. Ett gestaltningsprogram har tagits fram för ett större område där Floraparken ingår. Området avses få en sammanhängande karaktär som behåller mycket av den 50-talskaraktär som präglar området idag. Proportion och skala för nya hus har studerats för att passa in med befintlig bebyggelse. Ambitionen är att även nybyggda hus anpassas till och knytas samman med den 50-talskaraktär som finns i stadsdelen idag, samtidigt som formspråket är uttryck av vår samtid. Fokus har även lagts på mellanrummen mellan husen. för att skapa trivsamma mötesplatser och ett intressant och varierat stadsrum.

Tillgänglighet

Vid nybyggnad, tillbyggnad eller ombyggnad ska gällande regelverk för tillgänglighet följas. Detta bevakas i samband med bygglovgivning. Det gäller både byggnader och allmänna platser, som gator.

För tomter gäller enligt Boverkets byggregler, BBR, att en angöringsplats för bilar ska finnas och att parkeringsplatser för rörelsehindrade ska kunna ordnas efter behov inom 25 meters gångavstånd från en tillgänglig och användbar entré till publika lokaler, arbetslokaler och bostadshus.

För tillkommande bostadshus inom planområdet bör tillgänglig parkering lösas på kvartersmark.

GRÖNSTRUKTUR OCH NATURVÄRDEN

Planförslaget kommer få konsekvenser för några av de träd som inventerats inom området. Två biotopskyddade alléträd och ett övrigt träd vid befintlig parkering inne på kvartersmark kommer i konflikt med föreslagen byggrätt och kan behöva flyttas eller tas ned. Dispens hos Länsstyrelsen behöver sökas för att få tillstånd till att flytta eller avverka de biotopskyddade alléträden

För allén längs Trollhättevägen föreslås inga förändringar.

Exploateringen kommer att påverka de befintliga träden i stadsdelen. Rödmarkerade träd har bedömts utgöra biotopskyddad allé, gula utgör särskilt bevarandevärda träd och gröna utgör övriga träd.

Park och gårdsmiljöer

Föreslagen förtätning innebär att befintliga gårdsytor kommer tas i anspråk för tillkommande byggnader. För det stora, nya kvarteret kommer del av det byggas på mark som varit bebyggd eller hårdgjord. På den yta som bebyggs finns inga naturvärden utöver de tre träd som omnämns i tidigare stycke. Tillkommande bostadskvarter kommer troligen innebära att en ny bostadsgård med växtlighet anläggs, vilket bör ses som positivt för park- och gårdsmiljön i planområdet.

Den mindre nya byggrätten föreslås på befintlig bostadsgård, på vad som idag är gräsmatta. Detta bedöms innebära högst begränsad påverkan på växtligheten inom befintlig bostadsgård.

Sammantaget bedöms kvaliteten på grönytan inom planområdet förbli ungefär detsamma som det är idag.

PARKERING

Parkering för nya bostäder inom planområdet föreslås lösas lokalt inom planområdet. Parkering kan med fördel byggas som ett upphöjt gårdsplan alternativt som ett delvis nedgrävt parkeringsplan under de tillkommande bostäderna. Antal parkeringsplatser som behövs beror på hur stor den tillkommande bostadsbebyggelsen blir och regleras i Kungälvs parkeringsnorm. I plankartan anges användningen till både bostäder och parkering, vilket ger möjligheten att stycka av parkeringsanläggningen till en egen fastighet. Detta kan underlätta vid drift, skötsel och ekonomisk hantering av parkeringsanläggningen.

Befintliga bostäder föreslås behålla den parkering de har i dagsläget. En ny in- och utfart möjliggörs från parkeringen ut på Trollhättevägen. Enligt trafikutredningen kan utfarten anläggas utan större påverkan på trafikflödet längs Trollhättevägen.

I gällande parkeringsnorm anges att bilparkering i innerstaden ska förläggas under mark, överdäckad eller i parkeringshus. Detta kommer att behöva beaktas i bygglovsskedet för tillkommande bostäder.

Cykelparkering

Planförslaget kommer innebära ett större fokus för att lösa cykelparkeringar inom planområdet. För att cykeln ska kunna bli ett mer attraktivt och konkurrerande alternativ till bil behövs gott om

platser, både för boende och för besökare. Antalet cykelparkeringar ska följa gällande parkeringsnorm.

BULLER

En bullerutredning har utförts av PE 2024-05-25. I utredningen har både befintliga och framtida bullernivåer studerats. Prognosår i utredingen är 2050 och i beräkningen har trafikökningar från förväntad förtätning i Kungälv tagits med.

Bullerberäkningen visar att riktvärdet 60 dBA ekvivalent ljudnivå klaras vid samtliga fasader på föreslagen tillkommande bostadsbebyggelse.

Riktvärdena för maximal ljudnivå vid uteplats överskrids närmast Trollhättevägen och Torggatan. Föreslagna tillkommande bostäder har dock goda möjligheter att placera antingen enskilda eller gemensamma uteplatser in mot gård, eller på en sida av byggnaden där trafikbullernivåerna är låga. En planbestämmelse reglerar placering av uteplats, för att garantera att tillkommande bostäder har tillgång till bullerskyddad uteplats.

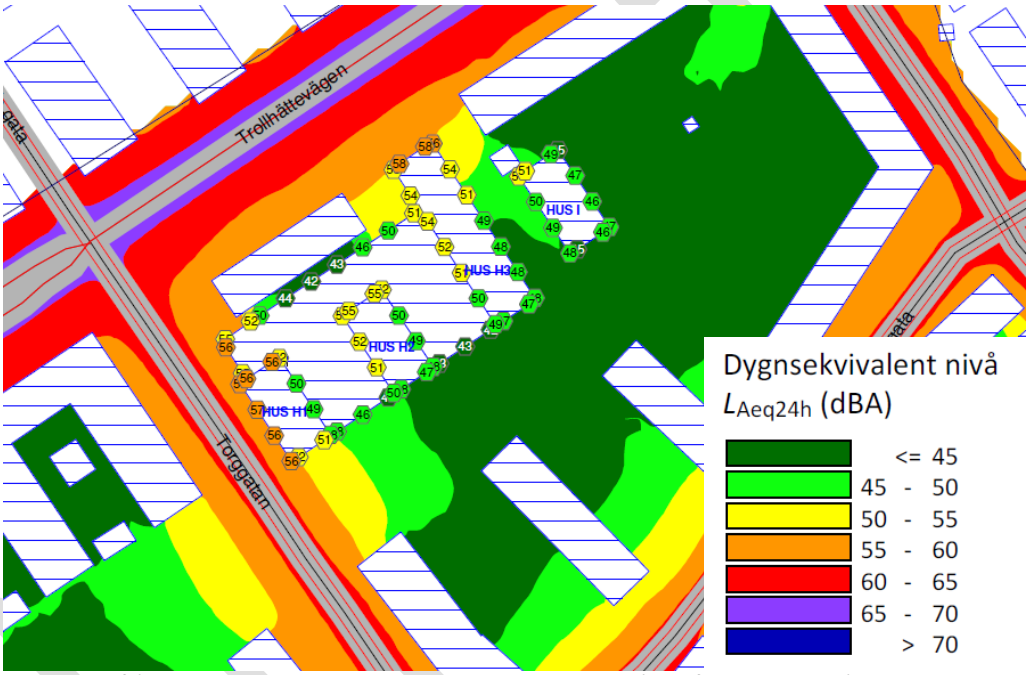

Illustration från bullerutredningen som visar ekvivalent ljudnivå vid fasad prognosår 2050.

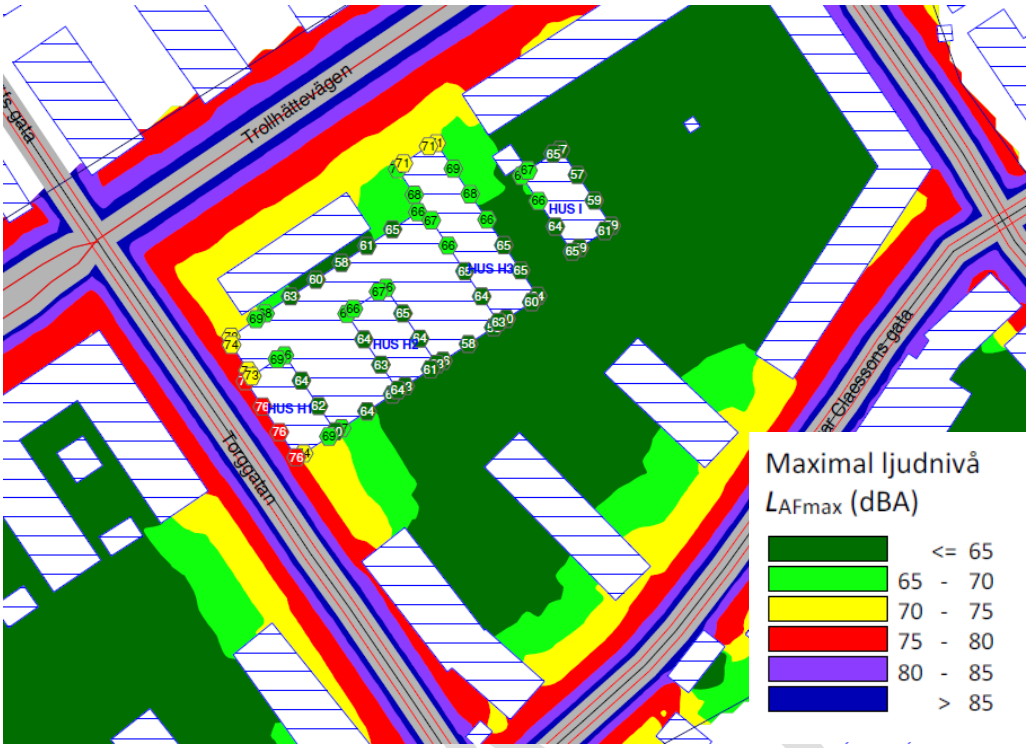

Illustration från bullerutredningen som visar maximal ljudnivå prognosår 2050.

FÖRORENAD MARK

Då inga markföroreningar i högre halter än riktvärdena för känslig markanvändning (KM) har påträffats inom planområdet föreslås inga åtgärder. Däremot läggs en bestämmelse till i plankartan som anger att pålning till berg får inte ske med träpålar eller andra kapillärsugande pålar. Syftet med bestämmelsen är att inga klorerande lösningsmedel ska komma upp från det djupa grundvattnet via pålarna. Klorerande lösningsmedel har påträffats strax utanför planområdet, och då spridning av dessa kan vara oförutsägbara bedöms det att det inte går att utesluta att de kan ha spridit sig till delar av planområdet.

GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Eventuella ytlager av humushaltig jord (mulljord) ska alltid avschaktas innan någon fyllning eller grundläggning utförs.

Sättningsberäkningarna visar att vid högre laster än 10 kPa kommer långtidsbundna sättningar utvecklas. Samtliga markhöjningar inom planområdet som resulterar i ökad ytlast om 10 kPa eller högre rekommenderas kompensationsgrundläggas. Med hänsyn till den höga grundvattenytan kan förstärkning med kalk- och cementpelare ej uteslutas vid markhöjningar. Grundläggning av nya flervåningshus och andra tyngre byggnationer rekommenderas utföras med stödpålar på berg.

Byggnader med källare i området måste också kontrolleras mot upplyftande krafter på grund av grundvattenytans relativt höga nivåer.

Nya gator och allmänna ytor som resulterar i ökad ytlast om 10 kPa eller högre rekommenderas kompensationsgrundläggas. Ledningar i leran rekommenderas anläggas med förstärkt ledningsbädd.

Öppen schakt ska inte utföras under grundvattenytan utan att detta godkänts av ansvarig geotekniker.

RADON

Byggnader inom normalriskområde ska normalt utföras med radonskyddande konstruktion, eller motsvarande åtgärder vidtas, så att högsta tillåtna radonhalt inte kommer att överskridas i byggnaden. Byggnader inom högriskområde ska normalt utföras med radonsäker konstruktion så att inte högsta tillåtna radonhalt kan komma att överskridas inomhus. Ansvaret för att bedöma den faktiska radonrisken på varje byggplats och vidta tillräckliga skyddsåtgärder åligger den som ska bygga.

Inga områden har undantagits från bebyggelse till följd av högriskområde radon.

FARLIGT GODS

Planförslaget kommer inte att föranleda någon förändring mot nuvarande läge efter plan-genomförande.

VATTEN OCH AVLOPP

Plangenomförandet kommer att öka dricksvattenförbrukningen i området. Befintlig dricksvattenanläggning i anslutning till planområdet har hög kapacitet och bedöms kunna tillgodose framtida vattenbehov för planområdet. Kapaciteten i befintligt ledningsnät bedöms vara tillräcklig, men det kommer krävas flytt av vissa befintliga ledningar och utbyggnad av nya på grund av förändrade byggrätter.

Vatten- och spillvattenledningar mellan Torggatan och Floragatan ligger inom kvartersmark vilket innebär att U-område behöver läggas in i detaljplanen. Inga dricksvattenledningar behöver dimensioneras upp, men centralt i planområdet kommer befintliga ledningar i konflikt med föreslagen byggrätt, vilket medför att ledningarna kommer behöva flyttas vid exploatering.

DAGVATTEN

Fördröjning och rening ska ske på kvartersmark för ny- eller ombyggda fastigheter samt även för befintliga fastigheter om möjligt. Efter fördröjning kan dagvattnet släppas till befintligt ledningsnät eller ett nytt ledningsnät där det är aktuellt.

Dagvattenhantering vid nybyggnationen inom planområdet föreslås att utföras med regnbäddar. Det bedöms att en yta om ca 83 m^2 behövs för att omhänderta och rena dagvattnet från den tillkommande bebyggelsen inom kvarteret för Blåsippan 8. I plankartan finns en bestämmelse för att säkerställa att fördröjningen anläggs vid nybyggnation.

Dagvattenhanteringen kommer att stämmas av ytterligare med utredare inför granskning.

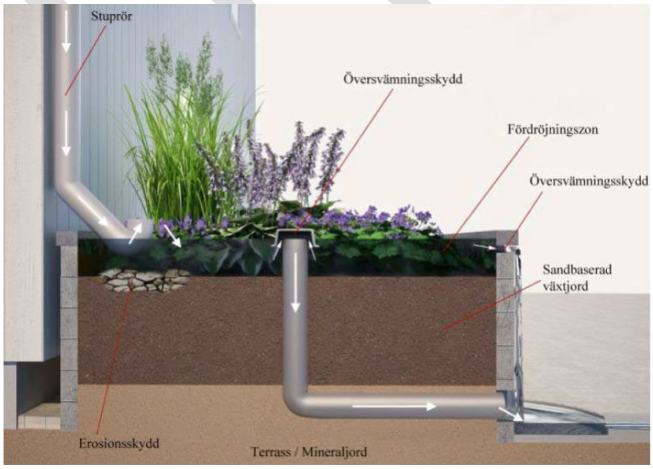

Principskiss från dagvattenutredningen som visar regnbädd som omhändertar takvatten.

Inom de delar av planområdet där ingen om-/nybyggnad kommer att ske föreslås ingen förändrad dagvattenhantering.

Dräneringsvatten, samt dagvatten från källartrappor och garagenedfarter, som idag sannolikt är anslutna till spillvattensystemet, bör kopplas om till dagvattensystemet för att minimera risken för källaröversvämning. Sannolikt behöver då anslutning ske via pumpning.

SKYFALL OCH ÖVERSVÄMNING

Föreslagna byggnader placeras inom befintliga fastigheter eller på ett sådan sätt att inte flödesvägar ändras på ett negativt sätt. Detaljplanens utformning bedöms därför inte påverka några flödesvägar som uppstår vid ett skyfall. Intilliggande områden kommer inte att påverkas negativt ur ett flödesperspektiv av detaljplanens utformning.

Vid föreslagen nybyggnation på Blåsippan 8 behöver fastigheten utformas så att 42 m^3 kan fördröjas vid ett skyfall. Nya byggnader bör också utformas så att vattnet leds bort från byggnadskroppen vid ett skyfall.

Skyfallshanteringen kommer att stämmas av ytterligare med utredaren inför granskning.

Då ingen tillkommande bebyggelse föreslås på övriga ytor inom planområdet påverkas inte översvämningsytorna. Men det rekommenderas att säkra tillgänglighet till entréer vid eventuell ombyggnation. Befintliga skyfallsytor får inte byggas bort.

I utredningen utpekas ytterligare några åtgärder som skulle kunna förbättra situationen vid skyfall jämfört med dagens situation. Justeringar i Floragatan skulle kunna styra vatten till Trollhättevägen istället för in på kvartersmark där det skulle kunna medföra skador på byggnader. Om höjdsättning på Trollhättevägen för att leda vatten till Kongahällagatan skulle det innebära en avlastning för Hantverkaregatan.

VÄRME

Nya byggnader inom planområdet bör i första hand värmas med hjälp av fjärrvärme. Nya fjärrvärmeserviser kommer behöva anläggas för några av de tillkommande byggnaderna.

EL, TELE OCH FIBER

Vid nybyggnation inom planområdet kommer troligen vissa elledningar behöva flyttas. Markreservat för underjordiska ledningar föreslås på del av planområdet, där ledningar kan förläggas efter exploatering.

Utsträckning av u-områden i plankartan ses över ytterligare inför slutlig granskningshandling

En ny elnätsstation behövs för att lösa elförsörjningen till de tillkommande byggnaderna inom planområdet. Ett användningsområde för transformatorstation placeras intill den nya byggrätten.

Vid nybyggnation bör även möjligheten till lokal energiproduktion, via exempelvis solceller, och nuvarande och framtida behov av laddinfrastruktur beaktas.

AVFALL

Hantering av avfall ska kunna ske inom 50 meter från entré till nya bostäder. Det finns goda möjligheter att lösa detta inom planområdet. Eventuellt kan en angöringsficka komma att anläggas för sopbilar och angöring längs Torggatan, precis utanför planområdets gräns.

UTKAST

MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER

Bestämmelserna kommer ses över ytterligare inför granskning så att de är helt överensstämmande med plankartan.

ANVÄNDNING AV MARK- OCH VATTENOMRÅDEN

ALLMÄN PLATS

$GATA_1$ **Huvudgata**

Allmän plats avsedd för fordonstrafik, gång och cykeltrafik. Gatan är främst ämnad för trafikrörelser mellan olika stadsdelar eller områden.

$GATA_2$ **Lokalgata**

Allmän plats avsedd för fordonstrafik, gång och cykeltrafik. Gatan är främst ämnad för lokala trafikrörelser.

KVARTERSMARK

B **Bostäder**

Yta för bostadsbebyggelse. Tillkommande byggrätter för bostäder möjliggör en förtätning av bostäder i stadskärnan.

P **Parkering**

Parkering, i första hand för bostäderna inom planområdet. Bestämmelsen möjliggörs att parkeringsanläggningen kan styckas av till en egen fastighet, vilket kan ha administrativa, ekonomiska och driftsmässiga fördelar. Om ett överskott av parkeringsplatser anläggs kan de även hyras ut till närliggande fastigheter, utanför planområdet.

E **Transformatorstation**

Yta för tillkommande elnätstation som behövs för att strömförsörja tillkommande bostadshus.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER ALLMÄN PLATS

STÄNGSEL, UTFART OCH ANNAN UTGÅNG

Utfart får inte finnas

Bestämmelser reglerar var utfart inte får finnas längs Trollhättevägen. Utfart från parkering är endast lämplig på anvisad yta, för att inte störa närliggande korsningar, då vägen är relativt högt trafikerad.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER KVARTERSMARK

BEGRÄNSNING AV MARKENS UTNYTTJANDE

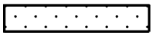

Marken får inte förses med byggnad

Reglering av att marken inte får förses med byggnad begränsar avstånd mellan gata och bebyggelse. Bestämmelse finns även på ytor mellan byggnader, parkeringsyta och ytor reserverade för ledningar där bebyggelse inte bedöms vara lämplig.

UTKAST

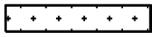

Marken får endast förses med komplementbyggnad

Bestämmelsen reglerar att endast komplementbyggnader får byggas på ytan. Mellan bostadshusen bedöms det inte lämpligt med större byggrätter, men däremot kan mindre komplementbyggnader uppföras.

HÖJD PÅ BYGGNADSVERK

$h_{1,2,3,4 \text{ och } 6}$ **Högsta nockhöjd är xx meter över angivet nollplan**

Bestämmelsen reglerar högsta tillåtna nockhöjder på byggnadsverk. Begränsningarna har utformats platsspecifikt för varje byggrätt och innebär att nybyggnad kan anpassas till stadens silhuett och kulturmiljö samt att befintliga bostäder behåller nuvarande höjd.

h_5 **Gårdsbjälklag får uppföras**

Bestämmelsen möjliggör att en upphöjd gård kan anläggas, exempelvis för överbyggda parkeringar. Detta gör att andelen markparkeringar i centrala områden kan minskas, samtidigt som en bostadsgård kan anläggas.

MARKRESERVAT FÖR ALLMÄNNYTTIGA ÄNDAMÅL

u_1 **Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar.**

Markreservatet garanterar tillräckligt utrymme för de ledningar som går genom kvartersmarken i området. Där ledningar kan behöva flyttas vid byggnation läggs markreservat för ledningar så att det finns utrymme för flyttade ledningar.

SKYDD MOT STÖRNINGAR

Uteplats för bostäder ska finnas minst 20 meter från gata.

Bestämmelsen säkerställer att bullerskyddade uteplatser anläggs. Närmast gatorna överstiger de maximala bullernivåerna riktlinjerna för uteplatser, och uteplats behöver därför anläggas på ett större avstånd till gata än 20 meter.

m_1 **Dagvatten ska fördröjas med minst 83 m^3**

Dagvattnet ska fördröjas lokalt för att minimera negativ påverkan på nedströms liggande områden. Vid nybyggnation behövs en lokal fördröjning på minst 83 m_3.

TAKVINKEL

o_1 **Takvinkel för huvudbyggnad ska vara 30-40 grader.**

Takvinkeln begränsas för att ny bebyggelse ska passa in i den befintliga 50-talsmiljön. En sammanhållen karaktär på taken bidrar till att områdets identitet bibehålls och förstärks.

UTFÖRANDE

b_1 **Fasad på huvudbyggnad ska vara av tegel eller puts.**

Material begränsas till tegel och puts, som redan finns representerade på husen i området. Syftet med bestämmelsen är att ny bebyggelse ska passa in i den befintliga 50-talsmiljön. Sammanhållna fasadmaterial bidrar till att områdets identitet bibehålls och förstärks.

b_2 **Huvuddelen av fasaden ska utföras i en dov kulört motsvarande 10-50 i svärta och 10-60 i kulörthet enligt NCS-systemet.**

Kulörerna begränsas så att husens fasader passar in i den befintliga 50-talsmiljön. Dova eller dämpade kulörer uppmuntras och de mest kulörta, mörka eller helt vita kulörerna undviks i området.

UTKAST

b_3 **Takkupor ska utföras med 1 meter indrag från takfot. På fasader riktade mot GATA får takkupor totalt uppgå till 30 % av takfallets längd och ha en största bredd på 2 meter. På övriga fasader får takkupor totalt uppgå till 50 % av takfallets längd och ha en största bredd på 4 meter.**

Takkupor begränsas i området. Takkuporna bör vara små och nätta, underordnade både takfot och taknock. Begränsningen av takkupor bedöms vara viktigare mot allmänna ytor som gator, vilket är anledningen till att takkupor begränsas hårdare mot GATA. Syftet med bestämmelsen är att ny bebyggelse ska passa in i den befintliga 50-talsmiljön

Grundläggning Pålning till berg får inte ske med träpålar eller andra kapillärsugande pålar.

Bestämmelsen säkerställer att eventuella klorerande lösningsmedel i det djupa grundvattnet inte förs upp till markytan via byggnadernas pålar.

UTNYTTJANDEGRAD

e_1 **Största byggnadsarea utöver gårdsbjälklag är 2600 kvadratmeter.**

Bestämmelsen reglerar hur stor byggnadsarea för bostäder som tillåts inom området. Utöver tillåten yta för bostadshus möjliggörs ett upphöjt gårdsbjälklag med exempelvis parkering under. Ytan för det upphöjda gårdsbjälklaget regleras inte i detaljplanen.

e_2 **Största totala area för komplementbyggnader inom användningsområdet är 500 m², största area per komplementbyggnad är 60 m²**

Bestämmelsen reglerar komplementbyggnader och begränsar deras enskilda och sammanlagda yta. Bestämmelsen ger en flexibilitet som möjliggör för viss anpassning av de behov av komplementbyggnader som uppstår.

UTKAST

GENOMFÖRANDE AV DETALJPLANEN

Genomförandebeskrivningen redovisar de organisatoriska, fastighetsrättsliga, ekonomiska och tekniska åtgärder som behöver vidtas för att genomföra detaljplanen. Den ska redovisa vem som vidtar åtgärderna och när de ska vidtas. Genomförandebeskrivningen har ingen självständig rättsverkan. Detaljplanens bindande föreskrifter framgår i stället av plankartan och dess planbestämmelser. Genomförandebeskrivningen förtydligar detaljplanens syfte ur genomförandesynpunkt och blir därigenom vägledande vid genomförandet av detaljplanen.

MARK- OCH UTRYMMESFÖRVÄRV

SKYLDIGHET TILL INLÖSEN

Vid en lagakraftvunnen detaljplan är kommunen enligt 14 kap 14 § plan- och bygglagen, skyldig att på fastighetsägarens begäran lösa in mark eller annat utrymme som ska användas för allmän plats med kommunen som huvudman eller mark som planlagt för annat än enskilt byggande.

All mark som är utlagd som allmän platsmark ligger inom kommunens fastighet Tveten 1:1. Ingen inlösen av mark behövs för allmän platsmark.

RÄTT TILL INLÖSEN

Kommunen har rätt att lösa in den mark som är utlagd som allmän platsmark för vilken kommunen är huvudman, enligt 6 kap. 13§ plan– och bygglagen. Kommunen har även rätt att lösa in rättigheter som ligger inom allmän platsmark för vilken kommunen är huvudman, enligt 6 kap. 16§ plan- och bygglagen.

All mark som är utlagd som allmän platsmark ligger inom kommunens fastighet Tveten 1:1. Ingen inlösen av mark behövs för allmän platsmark.

Det finns inga rättigheter inom allmän platsmark som behöver lösas in.

FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR

Berörda fastighetsägare, kända rättighetshavare och delägare i eventuella samfälligheter framgår av fastighetsförteckningen.

För att göra förändringar i fastighetsindelningen, ompröva gemensamhetsanläggningar, ändra rättigheter eller bilda ledningsrätt krävs en ansökan om lantmäteriförrättning. Vid förrättningen prövar lantmäterimyndigheten åtgärdens lämplighet, överenstämmelse med detaljplanen med mera. Fastighetsbildning inom kvartersmark sker på initiativ av fastighetsägarna själva.

Fastighetsbildnings-, ledningsrätts- och anläggningsåtgärder kan ske efter det att beslut om antagande av detaljplanen vunnit laga kraft. Förrättningskostnaderna debiteras enligt en av staten fastställd taxa. Ansökan ställs skriftligen till Lantmäteriet.

FÖRÄNDRAD FASTIGHETSINDELNING

Detaljplanen möjliggör för fastighetsreglering och

Nya byggrätter för bostäder inom Blåsippan s:1 föreslås att regleras delvis in i Blåsippan 6 och delvis in i Blåsippan 8.

Exploatören ansvarar för nödvändig fastighetsbildning för genomförande av detaljplanen. För information om fastighetsrättsliga konsekvenser se Tabell 1 i kapitlet Konsekvenser.

RÄTTIGHETER

Ledningsrätt

Befintliga ledningsrätter lokaliserade inom planområdet finns redovisade i separat fastighetsförteckning.

De ledningsrätter som finns inom planområdet är:

- Tele
- Starkström
- Vatten och avlopp

Servitut

Befintliga servitut, som är inskrivna i fastighetsregistret och lokaliserade inom planområdet finns redovisade i separat fastighetsförteckning.

Officialservitut för uppställning och åtkomst till sopställ till förmån för Blåsippan 8, belastande Blåsippan 7.

Officialservitut för väg till förmån för Blåsippan 8, belastande Blåsippan S:1.

Gemensamhetsanläggningar

Inom planområdet finns det inga gemensamhetsanläggningar idag.

Markavvattningsföretag

Nordöst om planområdet är Trankärrsbäcken belägen. Där finns ett befintligt markavvattningsföretag, Ängegärde TF 1943. Under detaljplanearbetet har bedömningen gjorts att markavvattningsföretaget inte påverkas av pågående detaljplaneläggning eller efterföljande byggnation. Någon omprövning av markavvattningsföretaget är därför inte aktuell.

TEKNISKA FRÅGOR

TEKNISKA ÅTGÄRDER

El-, bredband och teleförsörjning

Kungälvs Energi och Skanova har elledningar respektive fiber-/teleledningar inom planområdet. Ledningarna är dragna i allmän platsmark gata men flera ledningar är också dragna över kvartersmarken i planområdet.

Ombyggnad, utbyggnad och anslutning av el- och fiberförsörjning ska ske i samråd med nätägaren. Exploatören ansvar för att avtala med respektive nätägare kring villkoren för anslutning.

Kungälvs Energi ansvarar för utbyggnad av elnätet och en ny transformatorstation som kommer att placeras inom område planlagt för E.

Värme

Kungälvs Energi ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningar för fjärrvärme.

Det finns fjärrvärme utbyggt inom planområdet. Uppvärmning kan ske med fjärrvärme alternativt med enskilda lösningar. Exploatörerna ansvarar för att samråda kring villkoren för fjärrvärmeanslutning och teckna avtal med Kungälvs Energi om så önskas. Vid exploatering inom planområdet behöver befintliga fjärrvärmeledningar läggas om, om bebyggelsen planeras så att de kommer i konflikt med fjärrvärmeledning. Exploatören har rätt att använda sig av annan alternativ uppvärmningsteknik.

UTKAST

Marksanering

Då inga markföroreningar i högre halter än riktvärdena för känslig markanvändning (KM) har påträffats inom planområdet föreslås inga åtgärder. Klorerande lösningsmedel har påträffats strax utanför planområdet, och då spridning av dessa kan vara oförutsägbara bedöms det att det inte går att utesluta att de kan ha spridit sig till delar av planområdet. Pålning till berg får inte ske med träpålar eller andra kapillärsugande pålar. Syftet är att inga klorerande lösningsmedel ska komma upp från det djupa grundvattnet via pålarna. Förhöjda bakgrundshalter av arsenik och kobolt kan förekomma naturligt i lera i Kungälv.

Avfall

För avfallshanteringen ska vid var tid gällande avfallsföreskrifter följas.

Vatten och spillvatten

Detaljplaneområdet ligger inom kommunens verksamhetsområde för vatten, spill- och dagvatten (VA). Kommunen ansvarar för utbyggnad av vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar inom området. Befintliga bebyggda fastigheter i planområdet är redan idag anslutna till kommunalt VA. Tillkommande bebyggelse ska anslutas till det kommunala VA-nätet. Anslutningspunkter för vatten, spill- och dagvatten kommer att upprättas i varje ny fastighets omedelbara närhet. Exploatören betalas anslutningsavgift i enlighet med vid var tidpunkt gällande VA-taxa.

En VA-utredning är framtagen för planområdet och ska ligga till grund för kommande detaljprojektering (Nytorgstaden VAD-utredning, 2024-06-20). Det kommer att krävas omläggning av spill-, avlopps, och dagvattenledningar inom kvarteret Blåsippan där de befintliga ledningarna kommer i konflikt med ny bebyggelse. Dimensionering av nya ledningar bör ses över i samband med detaljprojekteringen.

Inom delar av området finns sannolikt kopplingar där dräneringsvatten från källare är anslutet till spillvattensystemet. I samband med ny-/omläggning av spillvattenledningar inom planområdet bör dessa anslutningar om möjligt kopplas bort från spillvattensystemet, vilket ligger på fastighetsägaren. Pumpning kommer förmodligen krävas för vissa fastigheter.

Brandvatten och släckvatten

Ingen utbyggnad av brandposter bedöms krävas. Brandvattenförsörjningen inom planområdet bedöms tillräcklig för att klara tillkommande byggnation.

Dagvatten

En dagvattenutredning är framtagen som visar förslag på lösningar avseende hantering av dagvatten inom planområdet. Befintliga fastigheter inom planområdet är redan idag anslutna till det kommunala dagvattennätet, dit även nytillkomna fastigheter ska ansluta sig.

Dagvatten från hårdgjorda ytor ska infiltreras och fördröjas inom fastigheten innan avledning sker till det kommunala ledningsnätet för dagvatten. Kungälvs kommun anlägger och driftar allmänna dagvattenlösningar som anläggs inom allmän plats. För hantering av dagvatten inom kvartersmark ansvarar respektive fastighetsägare. Dagvattenhantering vid nybyggnationen inom planområdets kvartersmark föreslås att utföras med regnbäddar. Det bedöms att en yta om ca 34 m^2 behövs för att omhänderta och rena dagvattnet från den tillkommande bebyggelsen.

Inga dagvattenåtgärder föreslås för den allmänna platsmarken inom planområdet, eftersom det finns ett befintligt system som hanterar dagvattnet från gatan. Det ska heller inte ske några förändringar inom allmän platsmark som bedöms påverka dagvattenhanteringen.

Dräneringsvatten, samt dagvatten från källartrappor och garagenedfarter, som idag sannolikt är anslutna till spillvattensystemet, bör kopplas om till dagvattensystemet för att minimera risken för källaröversvämning. Sannolikt behöver då anslutning ske via pumpning.

För att förhindra översvämning till följd av skyfall inom planområdets lågpunkter behöver höjdsättning studeras i samband med ny- och ombyggnation inom kvartersmark, vilket exploatören ansvarar för. Garagenedfarter och entréer vid befintliga byggnader inom Blåsippan 5 riskerar att svämmas över vid skyfall. Detta bör åtgärdas av fastighetsägare.

Buller

Plankartan redovisar de byggnadsbestämmelser som avser skydda bostäder från störande trafikbuller och vibrationer. De underlag som tagits fram avseende buller bör inte bara utnyttjas för att bostadsbebyggelsen ska klara lagens krav utan också för att skapa en så god ljudmiljö som möjligt över lag inom planområdet.

Parkering

Idag finns privata parkeringar inom planområdet. För bostadsparkering planeras en kombination av olika parkeringslösningar, till exempel parkering inom egen fastighet och/eller gemensamhetsanläggning.

Den vid tidpunkten för prövningen gällande parkeringsnormen för Kungälvs kommun ska tillämpas.

Justera efter möte med Kungälvsbostäder.

UTBYGGNAD ALLMÄN PLATS

Kungälvs kommun ansvarar för iordningställande samt framtida drift och underhåll av allmän platsmark. Exploatören bekostar utbyggnad av allmän plats enligt nyttan som den byggrätten får.

Gator och allmän plats

Kungälvs kommun ansvarar, så som huvudman för allmän plats, för om- och utbyggnad av gator, gång- och cykelvägar, parkområden, torgytor och övriga anläggningar inom allmän plats.

Utbyggnad av gång- och cykelbana och anpassningar kommer att behöva göras för Torggatan. Dessa åtgärder utförs av Kungälvs kommun och syftar bland annat till att öka trafiksäkerhet, trivseln i stadsrummet, hantering av dagvatten och framkomlighet för alla som vistas i gaturummet, gående, cyklister och bilar.

UTBYGGNAD KVARTERSMARK

Fastighetsägare ansvarar för åtgärder inom kvartersmark. Detta omfattar bland annat uppförande av byggnader enligt byggrätt samt övriga anläggningar, privata ledningar, fördröjningsmagasin för dagvatten, parkering, utformning av gårdar mm.

UTBYGGNAD VATTEN, AVLOPP OCH DAGVATTEN

Kungälvs kommun ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av allmänna vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar fram till förbindelsepunkter. Komplettera efter överenskommen ledningsdragning.

Exploatören ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av privata vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar/dagvattenanordningar på kvartersmark.

TILLGÄNGLIGHET UNDER PRODUKTIONSTIDEN

Framkomligheten för räddningstjänst och samhällsservice ska säkerställas. Buller under byggtiden regleras enligt Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser.

Om- och utbyggnadsordningen för de förändringar som behöver göras på allmän plats kommer att planeras tillsammans med utbyggnadsordningen för byggrätterna inom området. Detta för att dessa ska synkronisera med varandra och skapa så lite olägenhet som möjligt för de som rör sig inom och genom planområdet. Efter att bostäderna är uppförda bygger kommunen en ny gc-bana på del av Torggatan.

Parkering under byggtiden

Under byggtiden kan ersättningsparkering behövas för några av exploatörens fastigheter. Utgångspunkten är att ersättningsparkering där det är möjligt ska lösas inom de egna fastigheterna.

EKONOMISKA FRÅGOR

PLANEKONOMISK BEDÖMNING

Mellan exploatörer och Kungälvs kommun har ett samverkansavtal upprättats för Nytorgstaden som reglerar kostnader för upprättande av detaljplan. I och med detta kommer Kungälvs kommun inte att ta ut planavgift för exploatörens fastighet inom planområdet i samband med bygglov.

EKONOMISKA KONSEKVENSER

Kostnader för kommunen

- Utbyggnad av va-ledningar och upprättande av förbindelsepunkt.
- Eventuell sanering/efterbehandlingsåtgärder på kommunal mark och allmän plats.
- Del av utbyggnad av allmän plats.
- Lantmäteriförrättningar.

Intäkter för kommunen

- Genom detaljplanen tillskapas värde genom utökade byggrätter på kommunal mark som ger intäkter vid markförsäljning.
- Exploateringsbidrag för utbyggnad av allmän plats.
- Anslutningsavgift till det kommunala Va-systemet.

Kostnader för exploatör

- Del av utbyggnad av allmän plats, exploateringsbidrag
- Fastighetsbildning samt bildande av gemensamhetsanläggningar.
- Eventuella markköp.
- Kostnader för ledningsflytt
- Anslutningsavgift för upprättande av förbindelsepunkt för VA samt anläggande och underhåll av fördröjningsmagasin för dagvatten på kvartersmark.
- Anslutningsavgifter för el-, tele- och bredbandsnät.
- Eventuell anslutningsavgift för fjärrvärme.
- Eventuell sanering/efterbehandlingsåtgärder på egen kvartersmark
- Samtliga åtgärder inom kvartersmark exklusive kommunens åtaganden enligt ovan.
- Lantmäteriförrättningar.
- Medfinansieringsersättning (ej vid hyresrätt)
- Utbyggnad av den egna kvartersmarken.

Intäkter för exploatör

- Genom detaljplanen tillskapas värde genom nytillkomna eller utökade byggrätter för exploatören

UTKAST

PLANAVGIFT

Ingen planavgift kommer att tas ut i samband med bygglov.

DRIFT ALLMÄN PLATS

På grund av detaljplaneläggningen kommer kommunen, som huvudman för allmän plats, få en ökad återkommande kostnad för drift och underhåll för den nya gc-vägen på del av Torggatan.

DRIFT VATTEN, SPILLVATTEN OCH DAGVATTEN

Det bedöms inte bli någon driftkostnadsökning.

GATUKOSTNADER

Kostnader för utbyggnad av allmän plats, s.k. gatukostnader, betalas av exploatören enligt den nytta som byggrätten får.

MEDFINANSIERINGSERSÄTTNING

Medfinansieringsersättning för statliga anläggningar tas inte ut för upplåtelseformen hyresrätt, som det planeras för i Floraparken.

EXPLOATERINGSBIDRAG

Exploatören ska erlägga exploateringsbidrag för framtida utbyggnad av allmän plats inom Nytorgstaden. Exploateringsbidragen avser kostnader för utbyggnad av Västra parken, ombyggnation av Uddevallavägen och Nytorget enligt den nytta som byggrätten får.

ORGANISATORISKA FRÅGOR

SAMVERKANSAVTAL

Mellan Exploatören och Kungälvs kommun har samverkansavtal tecknats för området Nytorgstaden som reglerar detaljplanekostnader mellan parterna, intentioner med planarbetet mm. Floraparken har sedan lyfts ur detaljplanen för Nytorgstaden, efter samråd, till en egen detaljplan. Floraparken omfattas fortfarande av samverkansavtalet för Nytorgstaden.

EXPLOATERINGSAVTAL

Exploateringsavtal ska upprättas mellan Kungälvs kommun och Exploatören innan detaljplanen tas upp för antagande. Avtalet ska bland annat reglera marköverlåtelser, utbyggnadsordning samt kostnads- och genomförandeansvar för åtgärder som krävs med anledning av exploateringen inom allmän platsmark och kvartersmark.

MARKÖVERLÅTELSEAVTAL

Marköverlåtelseavtal ska tecknas mellan Kungälvs kommun och eventuell markköpare, om kommunen väljer att sälja Blåsippan 8 efter att detaljplanen vunnit laga kraft. Detta avtal ska då reglera bland annat köpeskilling, genomförandefrågor, hävningsklausuler, vitesföreläggande och övriga frågor.

ÖVRIGA AVTAL

Servituts- och Ledningsrättsavtal kommer att behöva tecknas för befintliga rättigheter om dessa påverkas och ska skrivas om, upphöra och/eller omprövas. Befintliga ledningsrätter och servitut som är inskrivna i fastighetsregistret och lokaliserade inom planområdet finns redovisade i separat fastighetsförteckning. Avtal ska tecknas mellan fastighetsägare och respektive nätägare för att reglera ev. utbyggnad av elanläggningar samt tele- och fibernät. Eventuellt säkerställande av icke kommunala ledningar genom ledningsrätt, servitut eller nyttjanderätt ansvarar respektive ledningsägare för.

Ledningsrätt

Bildande av ledningsrätt sker genom lantmäteriförrättning. Ansökan om bildande eller ombildande av ledningsrätt ombesörjs och bekostas av ledningsägaren, om inte annat finns överenskommet i avtal.

TIDPLAN

Utbyggnad av kvartersmark	*Påbörjas 2026 kvartal 1*
Utbyggnad av allmän plats	*2028 kvartal 1 till 2028 kvartal 2*
Flytt av VA-ledningar	

NATURVÄRDEN

SKYDDSVÄRDEN

Exploatören ansvarar för att i samband med sin byggnation tillse att de inte skadar naturvärden både på kvartersmark och allmän plats.

Planförslaget kommer få konsekvenser för några av de träd som inventerats inom området. Två biotopskyddade alléträd och ett övrigt träd vid befintlig parkering inne på kvartersmark kommer i konflikt med föreslagen byggrätt och kan behöva flyttas eller tas ned. Dispens hos Länsstyrelsen behöver sökas av exploatören för att få tillstånd till att flytta eller avverka de biotopskyddade alléträden.

KULTURVÄRDEN

RIVNINGSFÖRBUD

Inte aktuellt i denna detaljplan.

BEVARANDEKRAV

Inte aktuellt i denna detaljplan.

PRÖVNING ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING

FASTIGHETSBILDNINGSLAG (1970:988)

Vid planens genomförande kommer ny- och ombildning av fastigheter samt rättigheter att aktualisera fastighetsbildningslagen.

LEDNINGSRÄTTSLAGEN (1973:1144)

Upplåtelse av ledningsrätter genomförs genom förrättningar enligt ledningsrättslagen. Planförslaget förutsätter att ledningsrätter tillskapas för elnätshuvudmannens transformatorstation samt VA-huvudmannens VA-ledningar.

UPPLYSNINGAR

Bygglov, rivningslov och marklov söks hos miljö- och byggnadsnämnden i Kungälvs kommun.

Ansökan om fastighetsbildning, anläggningsförrättning med mera söks hos Lantmäteriet.

Ansökan om dispens från det generella biotopskyddet ställs till Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Anmälan om avhjälpandeåtgärder eller upplysningar om en upptäckt förorening enligt Miljöbalken kap. 10 ska riktas till tillsynsmyndigheten vilket vanligtvis utgörs av Länsstyrelsen i Västra Götaland eller Miljö- och byggnadsnämnden i Kungälvs kommun.

Berörd fastighetsägare eller nyttjanderättshavare ansöker om och bekostar samtliga erforderliga tillstånd (till exempel bygglov, tillstånd enligt miljöbalken mm) som erfordras för verksamhet och/eller för åtgärder inom detaljplanen. Respektive tillståndsmyndighet tar ut en avgift enligt taxa för att behandla tillståndsansökan.

UTKAST

PLANERINGSUNDERLAG

KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG

GÄLLANDE DETALJPLANER

- Kv Vitsippan och Blåsippan mfl, 1747, antagen 1985-09-30
- Kv Gjutaren mfl, 1792, laga kraft 2002-11-05
- Kv Sadelmakaren mfl, 1741, laga kraft 1982-11-11
- Kv Chaufförén 4-6, 1798, laga kraft 2008-03-12

PLANPROGRAM

- Planprogram för Nytorgstaden, godkänt 2019-05-16

GRUNDKARTA

- Grundkarta <ÅÅÅÅ-MM-DD>

ÖVERSIKTSPLAN

- ÖP2010

MILJÖBEDÖMNING

- Undersökning av betydande miljöpåverkan för detaljplan för Nytorgstaden, 2021-08-31
- Länsstyrelsens yttrande om undersökning av betydande miljöpåverkan detaljplan för Nytorgstaden, 2021-12-07
- <Protokollsutdrag för beslut om BMP (finns vanligtvis först efter samråd)>

ÖVRIGA KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Dagvattenplan, 2023
    - Del 1 – Dagvattenpolicy
    - Del 2 – Dagvattenhandbok
    - Del 3 – Åtgärdsförslag
- Mobilitetspolicy, 2023
    - Parkengspolicy, del av mobilitetspolicy
- Strukturplan Kungälvs innerstad, 2024
- Grönplan, 2006
- Enegiplan 2023-2027
- Programförklaring Kungälv 2030, 2022

UTREDNINGAR

- VA- och dagvattenutredning, Sweco, 2024-06-20
- Luftutredning för Kungälvs stadskärna, Cowi, 2024-06-20
- Trafikutredning, Norconsult, 2024-06-14
- Markteknisk miljöutredning, Ensucon, 2024-04-04
- Trafikbullerutredning, PE, 2024-05-20
- PM Geoteknik, Awer, 2023-05-19

UTKAST

- Markteknisk undersökningsrapport - geoteknik, Awer, 2023-05-19
- Vibrationsutredning, Sweco, 2021-11-24
- PM, träd inom området Nytorgstaden, Kungälvs kommun, 2021
- Kulturmiljöanalys, Kungälvs kommun, 2018-05-28
- Social konsekvensanalys, Norconsult, 2018-06-08

UTKAST

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNIGNAR

KOMMUNALA

DETALJPLAN

Merparten av planområdet omfattas av detaljplan 1747, antagen 1985-09-30. Planen medger. bostäder, garage och samlingslokaler. Den del av Trollhättevägen som ligger inom planområdet ligger inom detaljplan 1792, som vann laga kraft 2002-11-05. Floragatan ligger inom detaljplan 1741 som vann laga kraft 1982-11-11 och en liten del av cirkulationen i planområdets norra hörn ligger inom detaljplan 1798, som vann laga kraft 2008-03-12.

Illustrationen redovisar gällande detaljplaner i området.

PLANERINGSBESKED

Kommunstyrelsen beslutade i februari 2021 att ge förvaltningen i uppdrag att ta fram en ny detaljplan för Nytorgstaden, del av Tveten 1:1 mfl. Detaljplanearbetet utgår från planprogrammet för Nytorgstaden som godkändes av kommunfullmäktige i maj 2019.

För att säkerställa ekonomi och genomförande har Kungälvs kommun och de tre stora fastighetsägarna inom planområdet enats i ett samverkansavtal som beslutades av kommunstyrelsen i februari 2021 (med tillägg i december 2021).

Inför detaljplanens granskningsskede har detaljplanen delats i två delar – Floraparken och Nytorgstaden.

PLANPROGRAM

Kommunen beslutade 2016-04-27 att upprätta ett planprogram för Nytorgstaden. Programmet godkändes av Kommunfullmäktige 16 maj 2019. Planprogrammet tog fram förslag på utvecklingen av Nytorgstaden som en sammanbindande länk i stadskärnan med målsättningen att Nytorgstaden ska bli en attraktiv levande, stadsdel med tydlig identitet.

ÖVERSIKTSPLAN

I översiktsplanen för Kungälvs kommun, antagen av Kommunfullmäktige 2012-01-19, anges att centralorten ska stå för huvuddelen av kommunens tillskott av bostäder och verksamheter. En

mer sammanhållen bebyggelse med korta avstånd ska eftersträvas. Floraparken har en central placering, men utanför de direkta stråken för handel och verksamheter.

ÖVRIGA KOMMUNALA STYRDOKUMENT

Dagvattenplan

Kungälvs VA-plan som även hanterar dagvattenhantering i kommunen har beaktats i vs-utredningen och dagvattenutredningen, vid framtagande av föreslagna lösningar gällande VS- och dagvattenhantering inom området.

Mobilitetspolicy

I kommunens mobilitetspolicy beskrivs hur kommunen ska kunna arbeta systematiskt med mobilitet och trafik för att åstadkomma en mer hållbar utveckling.

Parkeringspolicyn ingår som en bilaga till mobilitetspolicyn, och där anges antal parkeringsplatser för bilar och cyklar som behövs vid nybyggnation. Även principer för hur parkering bör lösas anges.

Strukturplan Kungälvs innerstad

Strukturplanen ger riktlinjer för att forma innerstaden Kungälv på ett långsiktigt och hållbart sätt. Den fungerar som en vägledning för beslut om stadens framtida utveckling och säkerställer att vi skapar en attraktiv och trivsam miljö för alla våra invånare. Strukturplanen fokuserar på att bevara stadens unika identitet och kulturarv, samtidigt som vi möter framtida behov och utmaningar.

Strukturplanen beskriver det positivt med förtätning i strategiska lägen, men beskriver samtidigt vikten av att placering och utformning av förtätningen blir väl genomtänkt. Vid nybyggnation i befintliga områden bör hänsyn visas genom att typiska, uppskattade egenskaper som ger ett område dess karaktär överförs till det som tillkommer. Även om det nybyggda kommer att te sig nytt ska de anpassas till befintlig bebyggelse.

Med en tätare stad kommer också ett behov av effektivare parkeringslösningar med mer samordning. Markparkeringar kan behöva ersättas av parkering i flera våningar.

Grönplan

Grönplanen beskriver karaktären och funktionen på stadens olika grönytor. Målsättningen är att Öka den biologiska mångfalden, Värna om och utveckla platsernas identitet samt att underlätta och inspirera till rekreation, naturstudier och aktiviteter i park- och naturmark.

Inom planområdet består all grönstruktur av bostadsgårdar som står för vardagsgrönskan för de boende. Klimatet och utformningen på bostadsgården spelar stor roll för hur gården används. Gården kan vara är en grön oas som visar årstidens variationer, skapar identitet, trygghet och hemkänsla samt fungerar som grön länk mellan olika områden i staden.

Energiplan

Kommunens energiplan anger mål och strategier för energifrågor och planering av energiresurser i kommunen.

En strategi är att fysisk planering och nybyggnation ska ske på ett sätt att det bidrar till ett samhälle där invånarna enkelt kan leva energieffektivt oberoende av fossila energikällor. I energiplanen finns också målsättningen att öka andelen hållbara resor, med gång, cykel och kollektivtrafik.

Programförklaring Kungälv 2030

Den styrande majoriteten har tagit fram en programförklaring där en gemensam politik med visioner för stadens utveckling beskrivs.

Angående stadsutveckling beskrivs bland annat ambitionen att höja kraven på stadsplaneringen genom att tillföra tydliga krav på utformning och gestaltning som tar till vara på stadens

uttryckssätt, material, färgsättning och former. Kraven är särskilt höga när ny bebyggelse planeras i nära anslutning till stadens mer historiska områden.

Det beskrivs också att vi måste bli bättre på att bygga kompakt. För att hushålla med mark och möjliggöra byggande samt underlätta för kollektivtrafiken måste vi bygga mer på höjden.

RIKSINTRESSEN

Det aktuella planområdet ligger inte inom något riksintresseområde och bedöms inte heller påverka något riksintresse beläget utanför planområdet.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN

Det aktuella planområdet omfattar inga av de intressen som enligt 3 kap. Miljöbalken utgör särskilt markanvändningsintresse (jordbruk, skogsbruk, ekologisk särskilt känsliga områden eller stora oexploaterade områden). Planförslaget bedöms inte heller påverka något sådant intresse beläget utanför planområdet.

MILJÖKVALITETSNORMER

Miljökvalitetsnormer är föreskrifter i miljöbalken om viss lägsta miljökvalitet för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom ett geografiskt område. Miljökvalitetsnormerna omfattar bland annat föroreningar i utomhusluft, olika parametrar i fisk- och musselvatten samt omgivningsbuller.

LUFT

Beräkningar som genomförts på Kungälvs stadskärna, både på nuläget och med prognos för 2050 visar att det inte finns risk för överskridande av miljökonsekvensnormerna inom planområdet. Riktvärdena inom området understigs med god marginal.

VATTEN

Den aktuella recipienten för dagvattnet i planområdet är Nordre älv. Miljökvalitetsnormerna anger att god ekologisk status ska uppnås 2033 och att god kemiskt ytvattenstatus ska uppnås, det senare dock utan tidsangivelse. Ekologisk status i recipienten har bedömts till måttlig och kemisk status bedöms inte uppnå god status med avseende på kvicksilver (Hg) och bromerade difenyletrar (PBDE). Även gränsvärdena för PFOS och benso(a)pyren överskrids i ytvattnet. Recipienten klassas som känslig av kommunen.

NATUR

Ingen naturmark finns inom planområdet, men däremot finns bostadsgårdar och träd i stadsmiljön. Bostadsgårdarna inom planområdet innehåller stora gräsytor med planteringar och flera olika sorters äldre träd.

UTKAST

Gårdsmiljön vid kvarteret Blåsippan har gröna värden. Stora gräsytor och äldre träd ger gården en parklik karaktär.

En trädinventering har utförts av Kungälvs kommun 2021. Den fokuserade på fristående träd i gata och park. Inventeringen fann alléträd som berörs av generellt biotopskydd vilket innebär att de är skyddade enligt miljöbalken och dess förordningar. Dessa träd är markerade i kartan nedan som röda.

I området finns träd i biotopskyddade alléer (röda), särskilt bevarandevärda träd (gula) och övriga träd (gröna).

Längs Trollhättevägen finns pelaralm, lind, naverlönn och björk där pelaralmarna bedöms vara biotopskyddade. Runt parkeringen finns ett antal lindar som markeras som biotopskyddade, men bedömningen att trädförekomsten utgör allé är inte helt självklar enligt inventeringen. Vid Floragatan står en klotpil med högt bevarandevärde. Längs Ivar Claessons gata växer tio lindar som klassas som en biotopskyddad allé. Träden inne på gårdarna omnämns inre specifikt i inventeringen, men även om de inte är biotopskyddade finns det många fördelar med att bevara stora träd i en stad, både biologiska, ekonomiska och estetiska.

MILJÖ

MILJÖMÅL

Kungälvs kommun arbetar med hållbarhetsmål som utgår ifrån Agenda 2030 och i Programförklaring 2030 anges att Kungälv ska vara bland de ledande i genomförandet av Agenda 2030. Agenda 2030 lyfter globala mål som ska bidra till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling och vara uppnådda till år 2030. Varje år görs en uppföljning av kommunens arbete med målen. För detaljplanen är det mest relevanta mål 11: Hållbara städer och samhällen.

Riksdagen har fastställt 16 övergripande miljömål för Sverige. Målen beskriver de kvaliteter som vår miljö och våra gemensamma natur- och kulturresurser måste ha för att vara ekologiskt hållbara på sikt. Av dessa mål är följande särskilt angelägna för planförslaget:

Begränsad klimatpåverkan

Områdets centrala läge i Kungälv kan innebära vinster för att minska klimatpåverkan från transporter, uppvärmning av byggnader med mera, då det finns god service inom gångavstånd, fjärrvärme inom området samt en väl utbyggd kollektivtrafik och cykelnät.

Frisk luft

Ökad exploatering innebär en trolig ökning av avgashalter lokalt. Samtidigt har Floraparken ett centralt läge med god tillgång till kollektivtrafik, regionala cykelstråk och service inom gångavstånd. Detta medför att föroreningarna sannolikt blir mindre än om exploateringen skett på annan plats. Även samhällets succesiva omställning från fossildrivna fordon till elfordon kommer att bidra till en bättre luftkvalitet i staden.

God bebyggd miljö

Den blir viktigt att tillkommande bostadshus anpassas i en lämplig utsträckning till den befintliga bebyggelsen. Ingen särskilt värdefull bebyggelse har pekats ut inom planområdet, men området karaktäriseras av tidstypisk 50-tals bebyggelse, vilket bör tas hänsyn till vid nyexploatering.

Kungälv har även antagit ett antal mål genom kommunernas klimatlöften. Av dem är följande mest relevanta för detaljplanen:

12. Vi säkrar att planering och byggande bidrar till ett transporteffektivt samhälle.

13. Vi utvecklar gaturum för ökad tillgång och attraktivitet.

14. Vi arbetar med klimatstyrande parkering.

Flera övriga av kommunens styrdokument beskriver ambitionen om att arbeta med hållbarhet i samhällsutvecklingen. Det som är aktuellt inom detaljplanen är främst att staden förtätas i ett centralt läge, vilket bidrar till en mer transportsnål och energieffektiv samhällsstruktur, utan att ta ny markyta i anspråk för bebyggelse. I ett centralt läge finns goda möjligheter att minska andelen resor med bil och i stället öka resor med gång, cykel och kollektivtrafik.

DAGVATTEN

Dagvattnet från planområdet avleds i dagsläget till kommunala dagvattenledningar. Merparten av dagvattnet från planområdet leds norrut mot en kulverterad bäck som senare mynnar ut i Komarksbäcken.

HÄLSA OCH SÄKERHET

BULLER

Då planområdet ligger centralt i Kungälv finns det gott om bulleralstrande vägar i och runt planområdet. De största bullermängderna kommer från Trollhättevägen.

Vid planering av bostäder ska riktvärdena som anges i trafikbullerförordningen (2015:216) följas. Där anges att bullernivåer från spårtrafik och vägar inte bör överstiga:

- 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad (65 dBA för bostad högst 35 kvm). Överskrids 60 dBA ekvivalent ljudnivå bör minst hälften av bostadsrummen vara vända mot sida där ekvivalent ljudnivå inte överstiger 55 dBA samt minst hälften av bostadsrummen ska vara vända mot sida där 70 dBA maximal ljudnivå inte överskrids mellan 22:00 och 06:00.

  Vid ändring av byggnad (enligt 9 kap 2 § 3. i plan- och bygglagen) där 60 dBA ekvivalent ljudnivå överskrids gäller i stället att minst ett bostadsrum bör vara vänt mot sida där 55 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrids.

- 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats i anslutning till byggnaden. Om ljudnivån om 70 dBA maximal ljudnivå ändå överskrids, bör nivån dock inte överskridas med mer än 10 dBA maximal ljudnivå fem gånger per timme mellan kl. 06.00 och 22.00.

VIBRATIONER

En vibrationsutredning har genomförts av Sweco, 2021-11-24 för att beräkna och analysera effekterna av de vibrationer som kan alstras från gatorna och trafiken i området. Vibrationer bedöms utifrån komfort, det vill säga påverkan på människor som vistas i berörd byggnad. Avstånd till vibrationskällan samt byggnadernas stomme och konstruktion påverkar hur starkt vibrationer upplevs i närliggande byggnader.

De beräkningar som gjorts i vibrationsutredningen visar att vibrationerna från Uddevallavägen skulle kunna innebära en komfortstörning för byggnaderna allra närmast Uddevallavägen, men att byggnaderna inom planområdet får mindre påverkan och åtgärder därför inte är nödvändiga.

LUFTKVALITET

En luftutredning har utförts av Cowi under 2024, där halterna av luftföroreningarna kvävedioxid och partiklar har beräknats inom ett större område i centrala Kungälv, både för ett nuläge och för år 2050. Bedömning av luftkvaliteten gjordes mot nu gällande miljökvalitetsnormer (MKN), övre och undre utvärderingströskeln (ÖUT och NUT) samt nationella miljökvalitetsmål (MKM). För framtidsscenariot utfördes även en bedömning mot framtida gränsvärden enligt förslag till nytt luftkvalitetsdirektiv inom EU.

Inom planområdet är det Trollhättevägen som har högst halter av luftföroreningar. Gällande NO_2 kan ett nuläge ses som ett värsta fall avseende emissioner trots ökad trafik. Beräkningen visar att gränsvärdet för MKM inte överskrids inom området och att gränsvärdet för MKN klaras med god marginal.

Gällande partiklar (PM_{10}) visar beräkningen att de högst trafikerade gatorna i området, inklusive Trollhättevägen i nuläget klarar, men tangerar, därmed gränsen för MKM. Den beräknade trafikökningen i framtidsscenariot resulterar i likvärdiga halter som i nuläget. Gränsvärdena för MKN klaras i båda alternativen, med god marginal. Även de i EU-direktivet föreslagna gränsvärdena klaras med god marginal för både partiklar och NO_2.

FÖRORENAD MARK

Inför granskningsskedet har en fördjupad miljöteknisk markundersökning gjorts av Ensucon. Denna innehåller en historisk inventering och sammanställning av tidigare utförda markmiljöutredningar, samt miljöriskbedömning och åtgärdsförslag. Inga miljöstörande verksamheter har förekommit inom planområdet, men i närheten har ett antal MIFO-objekt identifierats. Norr om planområdet har exempelvis verksamhetsindustri och bensinstation förekommit och kemtvätt har funnits på flera platser i närheten av planområdet.

För att få en förbättrad uppfattning om föroreningssituationen gjordes 2023 en fördjupad miljöteknisk markundersökning där provtagning genomfördes med fokus på jord och grundvatten. Flertalet av jordprovpunkterna och ett grundvattenrör gjordes inom planområdet. Inom planområdet påträffades enbart föroreningshalter som underskrider känslig markanvändning (KM) och därmed bedöms inte dessa utgöra en risk för planerad markanvändning. I samtliga provpunkter påträffades blyhalter över MRR (mindre än ringa risk) dock bedöms föroreningen vara av diffus spridning från äldre trafik utsläpp vilket är vanligt förekommande i stadsmiljö. Området bedöms vara lämpligt för planerad markanvändning utan ytterligare åtgärder.

Från grundvattenprovet inom planområdet påträffades mycket höga blyhalter och höga nickelhalter. Påträffade metaller i grundvattnet, nickel och bly, bedöms inte utgöra en risk för skyddsobjekten då de inte bedöms komma i kontakt med detta. Dricksvattenuttag sker inte från området, utan via det kommunala VA-nätet.

I de mätningar som gjorts i och i anslutning till planområdet har endast låga halter av klorerande lösningsmedel påträffats. Däremot har högre halter påträffats på andra platser i centrala Kungälv, och då föroreningarna kan sprida sig långt finns en risk att föroreningar ändå förekommer i området på annan plats än i de provpunkter som gjorts. För att minimera risken att eventuella klorerande lösningsmedel sprider sig vid pålning av byggnader har en planbestämmelse lagts till som anger att pålning till berg inte får ske med träpålar eller andra kapillärsugande pålar.

Utdrag ur den marktekniska miljöundersökningen som visar provtagningspunkter inom planområdet. Föroreningshalterna i samtliga punkter låg under riktvärdena för KM.

RADON

Ingen radonmätning har utförts inför samrådet. Dominerande jordart är postglacial lera vilket gör att markens genomsläpplighet för radon bedöms vara låg. Ingen särskild åtgärd med markradonskydd bedöms krävas för planerade byggnader som grundläggs på lera.

SKYFALL

Skyfallsanalysen som gjorts visar att ytvatten rinner ner från en mindre del av Fontinberget och västerut genom planområdet, via korsningen Trollhättevägen-Uddevallavägen där rinnvägen fortsätter längs Kongahällavägen mot Komarksbäcken och vidare till Nordre älv.

Illustration från dagvattenutredningen som visar rinnvägar vid ett 100-årsregn

Vid ett klimatkompenserat 100-årsregn uppstår flera översvämningsområden vid lågpunkter inom planområdet. Det är äldre bebyggelse där garagenedfarter, lastramper, källartrappor, entréer är nedsänkta på många ställen. Vatten kan inte ta sig därifrån vid ett skyfall.

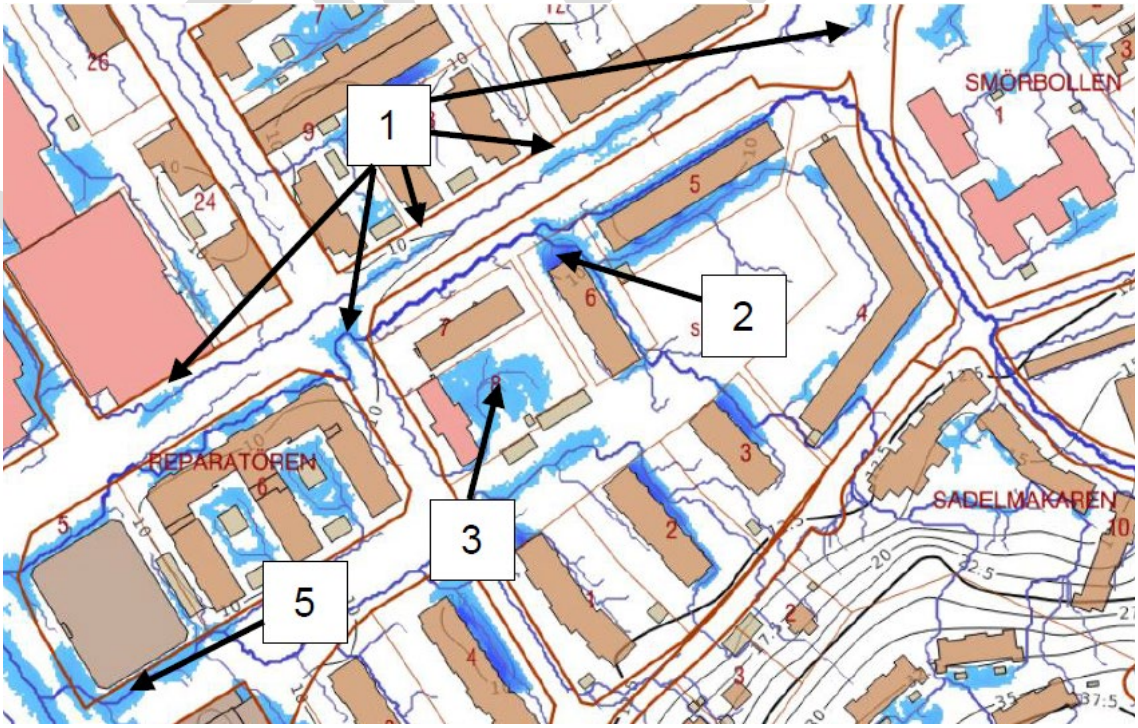

Illustration från dagvattenutredningen som visar översvämningsytor i området.

Vid ett skyfall måste tillgänglighet för räddningsfordon och andra viktiga funktioner fungera. På Kv Blåsippan 5 finns risk för att garagenedfarter längs den norra fasaden och entréer på den södra fasaden svämmas över med vattensamlingar djupare än 20 cm. Detta bör åtgärdas av fastighetsägare.

FARLIGT GODS

Transporter med farligt gods ska alltid välja rekommenderade vägar och sedan närmaste vägen till destinationen. Inga av gatorna inom eller i anslutning till planområdet är utpekade vägar för farligt gods. Transporter av farligt gods får därmed endast framföras på Trollhättevägen om det är närmaste vägen till destinationen, vilket mycket sällan är fallet. Planförslaget kommer inte att föranleda någon förändring mot nuvarande läge efter plangenomförandet.

GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Utdrag ur jordartskartan (SGU) visar att marken inom planområdet mestadels består av postglacial lera.

Topografin inom planområdet är plan med höjder som varierar mellan +10 och +13 meter. Marken består till största delen av postglacial lera, med ett mindre område glacial lera längs Ivar Claessons gata. Jordprofilen bedöms generellt bestå av fyllning ovan naturligt lagrad jord på berg. Leran beskrivs som siltig och den odränerade skjuvhållfastheten klassificeras som extremt låg till låg.

Illustrationen från SGU visar jorddjupet inom planområdet.

Sättningsberäkningarna visar att som följd av byggnation eller annan tillförande av laster överstigande 10 kPa utan förstärkning kommer långtidsbundna och skadliga sättningar utvecklas i lerprofilen. För att reducera risken för skadliga sättningar erfordras grundläggning med stödpålar till berg.

HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN

Fri vattenyta har i tidigare undersökningar observerats mellan ca 0,5 – 1,2 m djup under markytan. Grundvattenytan varierar med årstiden och nederbörden. Nybildning av grundvatten sker främst genom infiltration och perkolation av regnvatten, vilket påverkas av antalet byggnader och asfalterad mark.

FYSISK MILJÖ

BYGGNADSGESTALTNING

Byggnaderna inom planområdet är flerbostadshus med 50-talskaraktär. De flesta har tre bostadsvåningar och en källarvåning. Området är en hus-i-park-miljö med mycket grönska och ett stort sammanhängande, bilfritt område mellan husen.

Utanför planområdet varierar bebyggelsen i skala och stil. I söder ligger Nytorget med handel och andra verksamheter. Längs Trollhättevägen finns något högre och nyare bebyggelse, och öster om Ivar Claessons gata finns äldre villor.

UTKAST

Flera lamellhus i 50-talsstil finns inom planområdet.

Ett större bostadshus i nordöstra delen av planområdet ringar in en större innergård.

Lamellhuset på bilden är i dåligt skick på grund av sättningar och kommer troligen behöva rivas. Huset till höger i bilden kan troligen bevaras.

KULTURMILJÖ

Området beskrivs i en kulturmiljöanalys från 2018. Bebyggelsen inom planområdet är uppförd under uppförd under 1950-talet med fasader i tegel och putsad lättbetong. Tegelhusen bedöms vara de bäst bevarade, med sina välbevarade tegelfasader, ursprungliga entrépartier i ek, tidstypiska balkonger med fronter i sinuskorrugerad plåt och detaljer i smidesjärn. Till skillnad från många av byggnaderna inom planområdet har dessa hus inte tilläggsisolerats. Fasadernas uppdelning med burspråk och materialvariation och balkongernas utformning signalerar en lekfullhet typisk för tillkomsttiden. Kvarteret som omsluter Floraparken har vissa bibehållna kvaliteter men är i högre grad förvanskade. Bebyggelsemönstret och grönstrukturen är en välbevarad representant för hus- i park-idealet.

Områdets kulturhistoriska kvaliteter bedöms ha en relativt hög tålighet vid förtätning, under förutsättning att tillkommande bebyggelse tar hänsyn till befintlig byggnation genom anpassning i skala, placering och gestaltning samt material.

Välbevarad 50-talsbyggnad med tegelfasad och lekfulla burspråk.

Tidstypisk port och balkonger på ett av husen inom planområdet

Husen inom planområdet har tidstypisk 50-tals kvartersstruktur med lameller och hus-i-park.

SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR

BARNPERSPEKTIV

Idag finns en mindre lekplats för barn samt en stor öppen gårdsyta på den stora bostadsgården inom planområdet. Bostadsgården innebär en relativt stor och omramad öppen yta för barn i ett centralt läge. Närmsta anordnade kommunala lekplats finns i bäckparken, ca 500 meter från planområdet. Tvärs över Floragatan ligger en förskola med en lekplats som kan användas av allmänheten utanför förskolans öppettider.

TILLGÄNGLIGHET

En god tillgänglighet inom stadsdelen bör eftersträvas. När samhället blir mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning gynnar det alla. Den plana marken inom området gör förutsättningarna goda för tillgängliga gångvägar och utomhusmiljöer.

Då bebyggelsen inom planområdet är uppförd under olika tidsepoker har byggnaderna varierande grad av tillgänglighet då regelverket och kraven på tillgänglighet har förändrats över tid. De äldre byggnaderna är inte byggda så att de klarar dagens krav på tillgänglighet.

HANDEL OCH SERVICE

Ingen handel eller service finns inom planområdet, men det centrala läget innebär att en stor mängd olika verksamheter finns i närområdet; från små restauranger till fastighetsmäklare, bank och apotek. Några myndigheter, som Skatteverket och Arbetsförmedlingen och kommunhuset finns på nära gångavstånd. Närmaste större mataffär är Ica Maxi som ligger strax utanför planområdet. Ytterligare handel är framför allt koncentrerad till Kongahälla köpcentrum, och till viss del till Liljedal.

SKOLA

Planområdet gränsar i nordväst mot Mimers Hus gymnasiet och Trekungagymnasiet som är en gymnasiesärskola. På andra sidan Trollhättevägen strax söder om gymnasieskolorna, finns lokaler för bland annat vuxenutbildning och särvux. Närmsta grundskola är Fontinskolan för årskurs F-6 och Thorildskolan för årskurs 7-9. I direkt anslutning till området i nordost ligger förskolorna Ängblomman och Solängens naturförskola. Inom planområdet finns ingen konstaterad brist på förskoleplatser och kommunen i Kungälvs stad har inte heller ett underskott av förskoleplatser. I kvarteret Blåsippan har förskolan Floraparken tidigare legat, men den är nedlagd och ingen förskoleverksamhet bedrivs inom planområdet för tillfället.

I och med den förtätning som planeras i området kommer behovet av platser på skolor och förskolor att öka. Kommunens bedömning är de tillkommande barnen får plats på befintliga skolor och förskolor. Det finns möjlighet till utbyggnad för befintlig förskola vid Floravägen och kommunen har ett pågående arbete med att se över behovet av skolplatser och lokalisering av eventuella nya skolor i takt med att kommuninvånarantalet ökar. Det bedöms inte att det är aktuellt att placera någon ny skola eller förskola inom planområdet, då utrymmet i området är begränsat och antalet tillkommande barn är för få för att motivera en helt ny skola eller förskola.

Det är viktigt att vägen mellan skolor och förskolor är trygg och välutformad för att garantera en säker skolväg. Goda och gena gång- och cykelförbindelser medför dessutom att färre väljer att köra sina barn med bil till skola eller förskola. Att bidra till ett hållbart resande med en låg andel bilresor är en viktig målsättning i planeringsarbetet.

UTKAST

Illustration som visar skolor i närheten av planområdet.

TRAFIK

GATUNÄT

Trollhättevägen och Floragatan går igenom planområdet. Trollhättevägen är en huvudgata i området och Floragatan är något mindre trafikerad. Hastighetsbegränsningen är idag 50 km/h på Trollhättevägen och 30 km/h på Floragatan då det ligger en förskola vid gatan.

Längs planområdets gränser mot söder och öster ligger Torggatan och Ivar Claessons gata.

Karta som visar gatorna i närområdet.

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Kungälvs kommun har en ”Plan för attraktiva miljöer och stråk för gång och cykel” där det anges att Kungälvs stadskärna ska ha bra möjligheter för gång- och cykel med väl utformade gång- och cykelbanor. Att bo i promenad- och cykelvänliga områden bidrar till ökad fysisk aktivitet bland invånarna. Om fler väljer att gå och cykla i stället för att ta bilen leder detta till minskad miljöpåverkan, minskad trängsel och dessutom bättre folkhälsa. Många bilresor som görs är kortare än 5 kilometer och skulle för många enkelt kunna bytas mot en cykelresa eller promenad.

Längs Trollhättevägens norra sida finns idag ett separerat gång- och cykelstråk, men längs södra sidan av Trollhättevägen finns varken gång- eller cykelstråk. Längs Floragatan finns en kombinerad gång och cykelbana som är så smal att den inte upplevs som en yta för cylister.

Utöver detta går flera gångstråk genom bostadsgården i planområdet, som även kan användas av cyklister i viss utsträckning.

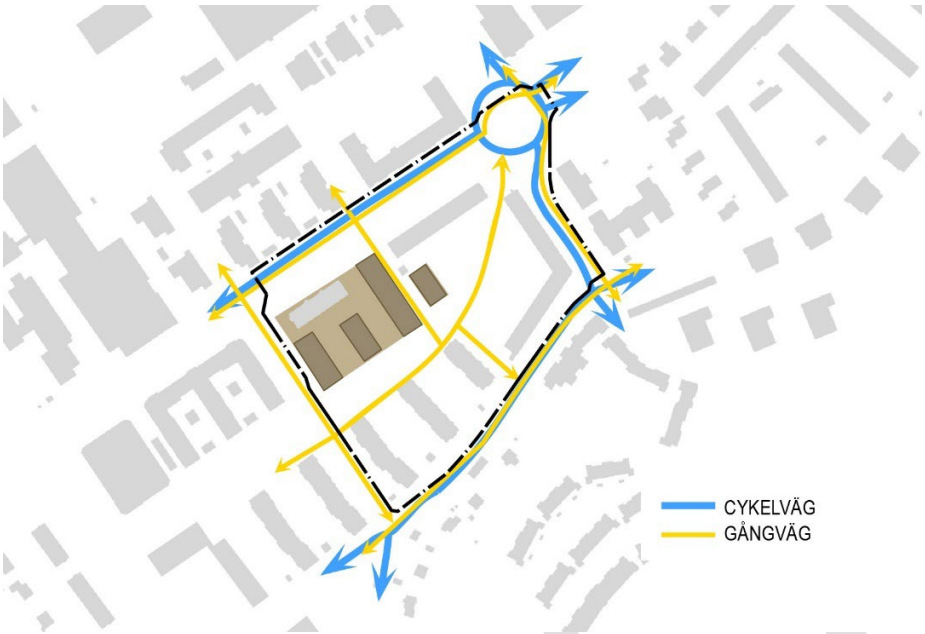

Gång- och cykelstråk i och i direkt anslutning till planområdet.

Gällande parkeringsnorm för Kungälv anger att det per 1000 m^2 BTA bostäder i denna del av staden ska finnas 28 parkeringsplatser för boende och 5 för besökare. Normen gäller vid nybyggnation.

KOLLEKTIVTRAFIK

Mål och förutsättningar för kollektivtrafiken i Kungälv är formulerade i ”Plan för Konkurrenskraftig kollektivtrafik 2019”. Trollhättevägen trafikeras idag av lokalbussar med flera linjer. Den närmsta hållplatsen är Trollhättevägen. Nära planområdet finns även fler bussar med ytterligare linjer och ca 700 m från planområdet ligger resecentrum med ett stort utbud av både regional och lokal kollektivtrafik.

Regional tågtrafik kan nås via Ytterby och Bohus station.

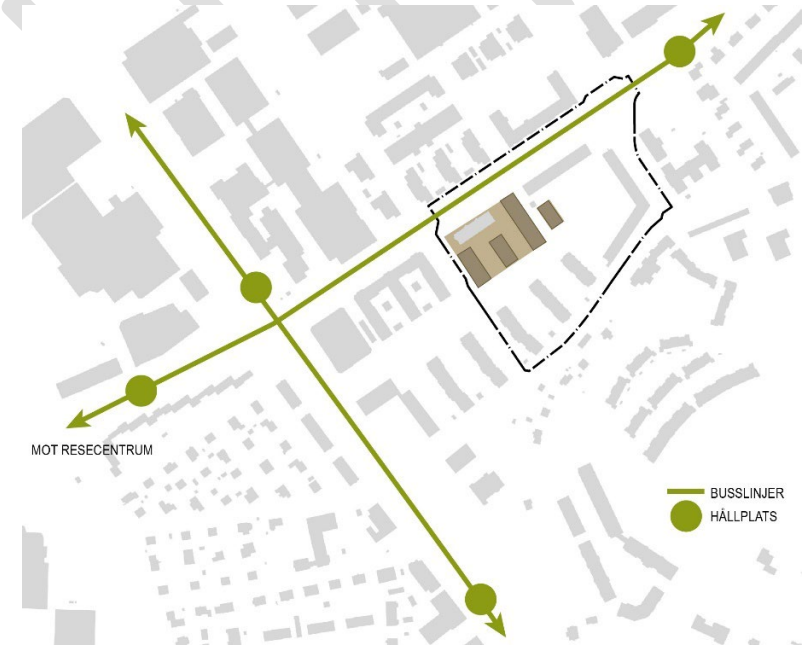

Befintlig kollektivtrafik

BILPARKERING

Inom planområdet finns idag parkering för bostäderna, främst i form av markparkering men även ett fåtal garageplatser. Några av garagen finns i komplementbyggnader på en av parkeringsytorna och några platser finns i källarplan under husen i området. Merparten av parkeringsplatserna ligger på den samfällda fastigheten Blåsippan S1 som ägs av Kungälvsbostäder och används av samtliga bostadshus i planområdet.

Vid nybyggnation ska gällande parkeringsnorm följas. Där ligger planområdet inom zon A: Innerstaden. Här beräknas tillgänglighet till kollektivtrafik och cykelbanor vara mycket god samtidigt som stadens täta karaktär gör att markparkering har lägre prioritet. Bilparkering i innerstaden ska förläggas under mark, överdäckad eller i parkeringshus. För flerbostadshus anges att det ska finnas 8 bilplatser för boende och en för besökare per 1000 m^2 BTA bostäder. Det finns även möjligheter att sänka dessa antal genom att genomföra vissa åtgärder som kan minska efterfrågan på parkering.

En ny parkeringsnorm är under framtagande, där antalet bilparkeringar för boende i innerstaden väntas bli något lägre, men den är ännu inte färdig. Parkeringsantalet för nybyggda bostäder ska följa den norm som är gällande vid tidpunkten för bygglovsansökan.

I strukturplan för Kungälv beskrivs ett behov av att bilparkeringssituationen kan behöva effektiviseras i takt med att staden förtätas. Markparkeringar kan behöva ersättas av parkering i flera våningar. Det gäller för befintliga bostäder och verksamheter med viss parkeringslösning idag, såväl som vid nybyggnation. Samnyttjade p-platser är färre till lägre kostnad per bil, jämfört med egna p-platser per bil. På samma sätt som bilpooler har blivit vanligare kan gemensamma parkeringsplatspooler behöva bli det.

UTRYCKNINGSTRAFIK

Trollhättevägen är en av stadens huvudvägar för utryckningstrafik.

TEKNIK

VATTEN OCH AVLOPP

I VA - och dagvattenutredning från Sweco beskrivs befintliga och förändrade förhållanden inom planområdet. Dricksvattennätet i anslutning till planområdet bedöms som väl utbyggt med hög kapacitet. Befintlig dricksvattenanläggning bedöms kunna tillgodose framtida vattenbehov för planområdet. Trycknivån i området bedöms vara tillräcklig för att erhålla erforderligt vattentryck upp 9 våningar inom planområdet utan ytterligare tryckstegring.

Spillvattenkapaciteten i området bedöms vara tillräcklig även för tillkommande bostäder. Det finns dock en viss osäkerhet när det kommer till tillskottsvattenbelastning i området. Då många byggnader i området idag har källare är sannolikt dräneringsvatten, ramper, garagenedfarter och källartrappor anslutna direkt till spillvattensystemet. Att koppla bort sådana anslutningar vore önskvärt.

BRANDVATTEN

Kommunens uppgifter kring uttagskapacitet för brandvatten har kontrollerats med kommunens hydrauliska dricksvattenmodell. Kapaciteten i respektive brandpost högre än 20 l/s, vilket är tillräckligt för brandvattenförsörjning av området. Om det är aktuellt med en sprinkleranläggning i någon av fastigheterna föreslås denna försörjas via en egen tank och pumpanläggning.

DAGVATTEN

Dagvattnet från planområdet avleds i dagsläget till kommunala dagvattenledningar. Dagvattenledningarna i planområdet avleder dagvattnet dels västerut mot Komarksbäcken, och dels norrut mot en kulverterad bäck som senare mynnar ut i Komarksbäcken. I dagvattenutredningen redovisas befintliga flöden och föroreningsbelastning. Enligt beräkningen

överstiger ämnena fosfor, koppar, zink, kadmium, suspenderat material och TBT Kungälvs kommuns uppsatta målvärden.

VÄRME

Det finns fjärrvärme i området och nätet har god kapacitet att koppla på nya bostäder. Huvudsakliga anslutningspunkter till fjärrvärmenätet är i Ivar Claessons gata och Floragatan.

EL, TELE OCH BREDBAND

Kungälvs energi och Skanova har elledningar respektive fiber-/teleledningar inom planområdet. Huvudsakligen är ledningarna dragna i allmän platsmark, som gata, men vissa ledningar är också dragna över kvartersmarken i området. Den tidigare detaljplanen har markerade markreservat för underjordiska ledningar för ledningsdragningarna.

Ingen elnätsstation finns inom planområdet idag, men vid en förtätning med nya bostäder bedöms ytterligare station behövas.

AVFALL

Avfallshanteringen i Kungälvs kommun baseras på Göteborgsregionens avfallsplan för 2030. Där beskrivs målsättningen för avfallshanteringen. Återvinningsstationer för källsortering finns vid Ica Maxi, norrut längs Ivar Claessons gata samt en söderut i Liljedal. Återvinningscentral för grövre avfall finns i Munkegärde.

UTKAST

KONSEKVENSER

FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER

I tabellen nedan beskrivs vilka fastighetsrättsliga och ekonomiska konsekvenser som uppstår för de berörda fastigheterna inom planområdet.

Kartan illustrerar föreslagna fastighetsförändringar inom planområdet. Blå markering visar del av Blåsippan S:1 som föreslås regleras in i Blåsippan 6 eller Blåsippan 8.

Tabell 1. Konsekvenser för fastigheter och rättigheter

FASTIGHET/ RÄTTIGHET	FASTIGHETSRÄTTLIGA KONSEKVENSER OCH MARKÖVERFÖRINGAR	EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR FASTIGHETSÄGARE	
		KOSTNADER	INTÄKTER
Blåsippan 1	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 2	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 3	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 4	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 5	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 6	Utökad byggrätt Blåsippan 6 bör, genom fastighetsreglering, erhålla mark planlagd för B från Blåsippan S:1.	Förrättningskostnader Byggkostnader Gatukostnader	Värdeökning med utökad byggrätt.
Blåsippan 7	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Blåsippan 8	Utökad byggrätt	Gatukostnader	Ersättning för mark
Blåsippan s:1	Nya byggrätter planlagd som B tillskapas som bör regleras in i förslagsvis Blåsippan 6 eller Blåsippan 8.	Förrättningskostnader Byggkostnader Gatukostnader	Värdeökning med utökad byggrätt.

	E-område för teknisk anläggning kan upplåtas med ledningsrätt.		
Tveten 1:1	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Ledningsrätt, TELE 1482-86/84.1	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser	Inga konsekvenser
Ledningsrätt, STARKSTRÖM 1482-88/24.1	Kan påverkas av ny byggnation. Ändring av ledningsrätt.	Förrättningskostnader Omförläggning av ledning	Inga konsekvenser
Ledningsrätt, VATTEN OCH AVLOPP 1482-88/24.3	Påverkas av ny byggnation. Ändring av ledningsrätt.	Förrättningskostnader Omförläggning av ledningar	Inga konsekvenser
Officialservitut, TILLTRÄDE 1482-88/24.2	Upphör	Förrättningskostnader	Inga konsekvenser
Officialservitut, VÄG 1482-88/24.4	Upphör	Förrättningskostnader	Inga konsekvenser

Säkerställande av allmänna ledningar inom planområdet, till exempel kommunala vatten- och spillvattenledningar med tillhörande anläggningar på kvartersmark sker genom u-område samt med ledningsrätt.

MILJÖKVALITETSNORMER

LUFT

En förtätning av Kungälv bedöms positivt för den hållbara utvecklingen ur flera aspekter. Det ger förutsättningar för kommunen att utveckla kollektivtrafiken och underlätta för transportalternativ som ska minska fordonstrafiken i stadskärnan. Ur ett större perspektiv kan det bidra till färre resor och en bättre luftkvalitet i kommunen, även om det lokalt kan innebära en högre trafikintensitet i stadskärnan vilket kan medföra ökade nivåer av vissa luftföroreningar. Beräkningar som gjorts visar att miljökvalitetsnormerna för luft understigs med god marginal.

VATTEN

Med den dagvattenhantering som föreslås i planområdet, med ökade krav på rening och fördröjning av dagvatten vid om- och nybyggnation inom planområdet kommer föroreningarna från planområdet att minska. Plangenomförandet bedöms därför inte innebära en negativ påverkan på miljökvalitetsnormerna för vatten.

NATUR

GRÖNOMRÅDE

Planförslaget innebär inga större konsekvenser för grönstrukturerna inom planområdet. Tillkommande bebyggelse anläggs på ytan för den nedlagda förskolan. Marken innehar gräsyta, grus, asfalt och begränsad växtlighet. Två allétträd som idag står vid befintlig parkeringsyta kommer troligen behöva tas ned, men samtidigt finns möjligheter att anlägga ny växtlighet på kvarterets bostadsgård. På del av gräsytan inom befintlig bostadsgård möjliggörs byggrätt för bostäder. Inga träd växer på ytan. Möjlighet finns att utveckla och förstärka den biologiska mångfalden inom bostadsgårdarna, vilket hade varit positivt. Sammantaget bedöms konsekvenserna för grönstrukturer inom området att bli små.

MILJÖ

MILJÖBEDÖMNING

En kommun ska tidigt under planprocessen undersöka om genomförandet av åtgärderna kan antas medföra en betydande miljöpåverkan enligt 6 kap miljöbalken.

En undersökning av betydande miljöpåverkan har genomförts 2021. Genomförandet av detaljplanen bedöms inte medföra någon betydande miljöpåverkan. Den nya detaljplanen medför inte någon risk för påtaglig skada för berörda riksintressen enligt miljöbalken 3 och 4 kap, eller risk för överskridande av beslutade miljökvalitetsnormer enligt miljöbalken 5 kap. En miljökonsekvensbeskrivning har därför inte upprättats. Planens konsekvenser bedöms kunna hanteras inom ramen för den ordinarie planprocessen.

Undersökning av betydande miljöpåverkan har besvarats av länsstyrelsen 2021-08-31, där det framkommer att de delar kommunens ställningstagande om att planen inte kan antas medföra någon betydande miljöpåverkan.

MILJÖKONSEKVENSER

Kungälvs kommun arbetar med mål och delmål som utgår ifrån Agenda 2030 för att främja en hållbar utveckling i kommunen. Plangenomförandet innebär en förtätning av stadskärnan vilket bedöms medföra flera positiva konsekvenser. Bland annat en effektivisering av resor, transporter och kollektivtrafik, större underlag för lokala verksamheter och service.

I planförslaget föreslås att ny exploatering sker på redan i anspråkstagna ytor utan höga naturvärden, vilket bedöms vara en god hushållning av marken. Vissa grönytor i form av gräsmatta och planterade buskar och växter kommer att försvinna, men det finns även goda möjligheter att nyplantera vegetation på den blivande bostadsgården.

Två biotopskyddade allélträd som står intill nuvarande markparkering kan komma att påverkas av exploateringen. Dispens för att ta ned dessa träd behöver i så fall sökas och kompensationsåtgärder kan bli aktuella.

DAGVATTEN

Planförslaget innebär att ytor som idag består av gräsytor bebyggs och därmed hårdgörs. Samtidigt sätts hårdare krav på fördröjning och rening av dagvattnet vid en nybyggnation. Det uppmuntras även till att ny vegetation planteras på tillkommande bostadsgård, vilket är positivt ur dagvattensynpunkt. Sammantaget bedöms att planförslaget skulle innebära en viss positiv konsekvens.

FÖRORENINGAR I MARK OCH VATTEN

Flera miljöstörande verksamheter har funnits i närheten av planområdet, men samtliga provtagningar inom området visar att föroreningsnivåerna ligger under riktvärdena för känslig markanvändning. Med tanke på detta bedöms föroreningar i området inte innebära någon risk för miljö eller hälsa.

HÄLSA OCH SÄKERHET

OMGIVNINGSBULLER

Områdets centrala läge med trafikerade vägar nära inpå tillkommande bostäder skulle kunna innebära höga bullernivåer. Bullerberäkningar visar dock att gällande riktvärden för ekvivalent ljudnivå inte överskrids vid fasaderna på föreslagna bostadshus. Riktlinjer för maximal ljudnivå vid uteplatser överstigs närmast Trollhättevägen och Torggatan, men det kan enkelt åtgärdas genom att placera uteplatser bort från gatorna.

ÖVERSVÄMNING

I dagvatten- och skyfallsutredningen utpekades ett antal ytor med risk för översvämning vid skyfall. Exempelvis handlade det om garagenedfarter och källartrappor, men även en lågyta på en av bostadsgårdarna. I detaljplanen ställs inga krav på att riskpunkter i befintlig bebyggd miljö åtgärdas, men i utredningen finns förslag som skulle kunna minska översvämnningsriskerna inom planområdet.

KULTURMILJÖ

Delar av området innehåller en delvis välbevarad bebyggelse från 50-talet. I och med planerad förtätning i området kommer bebyggelsemönstret att förändras. Nya hus innebär också att nya byggnadsstilar och detaljer i gestaltningen tillkommer. Tillkommande bebyggelse tillåts avvika från nuvarande struktur med lameller och hus-i-park. Nybyggt kvarter kan antingen bebyggas med ytterligare lameller, men även en tätare kvartersstruktur möjliggörs.

Ett gestaltningsprogram tas fram ihop med detaljplanen, där karaktären på området beskrivs. Tillkommande bebyggelse bör få karaktärsdrag som stämmer väl överens med 50-talsbebyggelsen i området.

Oavsett vilka ambitioner som finns i detaljplan och gestaltningsprogram kommer ny bebyggelse alltid föra med sig spår av sin tid, och en viss förändring av kulturmiljön och stadsdelen kommer att ske i och med tillkommande bostadshus.

FYSISK MILJÖ

BEFINTLIG BEBYGGELSE

Ett av husen i området är i dåligt skick och behöver troligen rivas vilket kommer att medföra en större andel nybyggda hus i området. Det finns möjlighet att bevara befintligt hus längs Trollhättevägen och i så fall bör tillkommande bebyggelse ha i beaktande hur avstånd, gårdsmiljö och skuggförhållande påverkar huset. Inga direkta

STADSBILD

Detaljplanen innebär en förtätning av området och föreslagen ny bebyggelse kommer att bidra till en tätare stadsdel med mer urban karaktär. Förändringen kommer troligen bli mest påtaglig från gångstråket genom kvarteret. Den tidigare förskolegården ersätts av nya bostadshus, de flesta något högre än befintlig bebyggelse. På andra sidan Trollhättevägen möts det nya kvarteret av en högre, nyare bebyggelse jämfört mer 50-talshusen inom planområdet. Trots att planförslaget innebär en förändring bedöms de tillkommande bostäderna passa in i stadsbilden som helhet och kan med god gestaltning bli en länk mellan de äldre och de nyare husen i närområdet.

SOL- OCH SKUGGFÖRHÅLLANDEN

Tillkommande bebyggelse innebär mer skugga i området. Den mindre byggnaden inom befintlig bostadsgård kan innebära att en del av kvarvarande gård samt några lägenheter i intilliggande hus får mer skugga. Föreslaget nytt bostadskvarter kommer troligtvis mest skugga det egna kvarteret samt den egna gården. Befintligt bostadshus mot Trollhättevägen som föreslås bevaras inom det nya kvarteret riskerar att skuggas. Huset är ett av de lägre i området, så avstånd och skolförhållanden behöver studeras vid gestaltningen av det nya bostadskvarteret för att uppnå goda ljusförhållanden i befintliga bostäder.

SOCIALA KONSEKVENSER

Inom planområdet finns endast hyresrätter, och de tillkommande bostäderna planeras också att bli hyresrätter, med Kungälvsbostäder som fastighetsägare. I närområdet finns även bostadsrätter och bostäderna runt om är i varierande skick med både äldre och nybyggda

bostadshus. Det centrala läget med handel och verksamheter blandat med bostäder gör att området är befolkat både dagtid och kvällstid.

För att uppnå variationsrikedom är det viktigt att området blir intressant att bo i för människor med olika livsstilar. En blandning av bostäder med olika karaktär, storlek samt och upplåtelseformer gör området attraktivt för både unga och gamla, ensamhushåll och barnfamiljer. Vid nybyggnation finns det en risk för att hyrorna går upp. Att de äldre husen med något lägre hyror finns kvar i området ses som positivt för integrationen och stadslivet.

Planförslaget innebär ett tillskott av ca 150 nya bostäder med fler människor som bor och rör sig i området. En förtätning med tillkommande bostäder medför också ett större kundunderlag för handel, service och kvällsöppna aktiviteter, samtidigt som befolkningsantalet i stadsdelen ökar under dagtid. Skalan i området blir större för att nå en högre befolkningstäthet. Utöver att bebyggelsen blir högre ökas även tätheten i området. En ökad befolkningstäthet förväntas skapa förutsättningar för mångfald inom handeln och andra verksamheter. Trots detta finns det en risk att den upplevda identiteten blir en annan och att det uppstår osäkerhet kring vem som är välkommen och hör hemma i området. Det blir en utmaning att lyckas få så många grupper som möjligt att identifiera sig med platsen.

De nya husen kombinerat med den befintliga bebyggelsen gör att stadsdelen kommer ha en blandad karaktär men nya och gamla inslag. De äldre inslaget kommer spela en viktig roll i för upplevelse av tillhörighet i området och spela en viktig roll för identitetsskapandet.

BARNPERSPEKTIV

Den lekplats och öppna gårdsyta som finns inom planområdet är positivt för området ur ett barnperspektiv. Med föreslagen tillkommande byggrätt kan gräsytan komma att minska, vilket gör den öppna lekytan i området något mindre. Bostadsgården kommer dock fortsatt att innebära en stor bilfri lekyta för barn i ett centralt läge.

När fler bostäder tillkommer så kommer även antalet barn och unga att öka. Nya ytor för lek bör anläggas på de tillkommande bostadsgården.

Gång- och cykelvägar mellan tillkommande bostäder och skolor behöver vara trygga och välutformade för att garantera en säker skolväg för alla barn. En god utformning medför dessutom ett ökat hållbart resande då en större andel av resorna till skola och förskola sker till fots eller med cykel snarare än med bil. Större delen av skolvägarna ligger utanför planområdet, och går inte att påverka inom ramen för denna detaljplan. Kommunen behöver dock kontinuerligt se över gång- och cykelnätverk i Kungälv för att fortsatt garantera en säker skolväg för alla barn.

TILLGÄNGLIGHET OCH TRYGGHET

Utformningen av parkeringsytor, infarter och gångytor blir viktiga för att nå en god trygghet inom området.

I den sociala konsekvensanalys som genomförts i samband med planprogrammet beskrivs det att det kan upplevas otydligt och osäkert där gångbanan längs med Trollhättevägens södra sida övergår i parkeringsplats. Kommunen har tittat på möjligheten att anlägga en gångväg längs Trollhättevägens södra sida, men i nuläget finns inga sådana planer. Detaljplanen ska dock ge utrymme för en sådan åtgärd.

Även gårdsmiljöerna inne på kvartersmark bör utformas för att bidra till en tryggare miljö. Det kan handla om karaktär på växtlighet, placering av entréer, utformning av fasader mot gångvägar, belysning och sittplatser. Fastighetsägaren har goda möjligheter att skapa en gårdsmiljö som är både trygg och trivsam.

TRAFIK

Plangenomförandet medför en viss ökning av biltrafiken i staden, men trafikutredningen visar att den tillkommande trafiken bedöms få acceptabla konsekvenser och endast begränsad påverkan på korsningarna i närområdet. Samtidigt innebär en förtätning i centrala Kungälv ett förbättrat underlag för kollektivtrafiken, vilket ses som positivt. Med nära till handel och service bör också en stor andel av resorna kunna ske med gång eller cykel.

UTKAST

MEDVERKANDE

Planförslaget har tagits fram av enhet Plan, Samhälle och utveckling, Kungälvs kommun, i samarbete med representanter från andra enheter och förvaltningar. Följande kompetenser från Kungälvs kommun har medverkat i planarbetet: projektledare, planarkitekt, samhällsplanerare, stadsarkitekt, trafikingenjör, kommunekolog, trafikstrateg, VA-ingenjör, miljöinspektör, bygglovshandläggare, mark- och exploateringsingenjör, landskapsarkitekt.

Representant från Kungälv Energi med kompetens inom elnät, värme och fiber samt representant från Bohus Räddningstjänstförbund har deltagit i planarbetet.

SAMHÄLLE OCH UTVECKLING

Pernilla Attnäs Björk
Planchef

Johan Hellborg
Planarkitekt

UTKAST

PLANKARTA

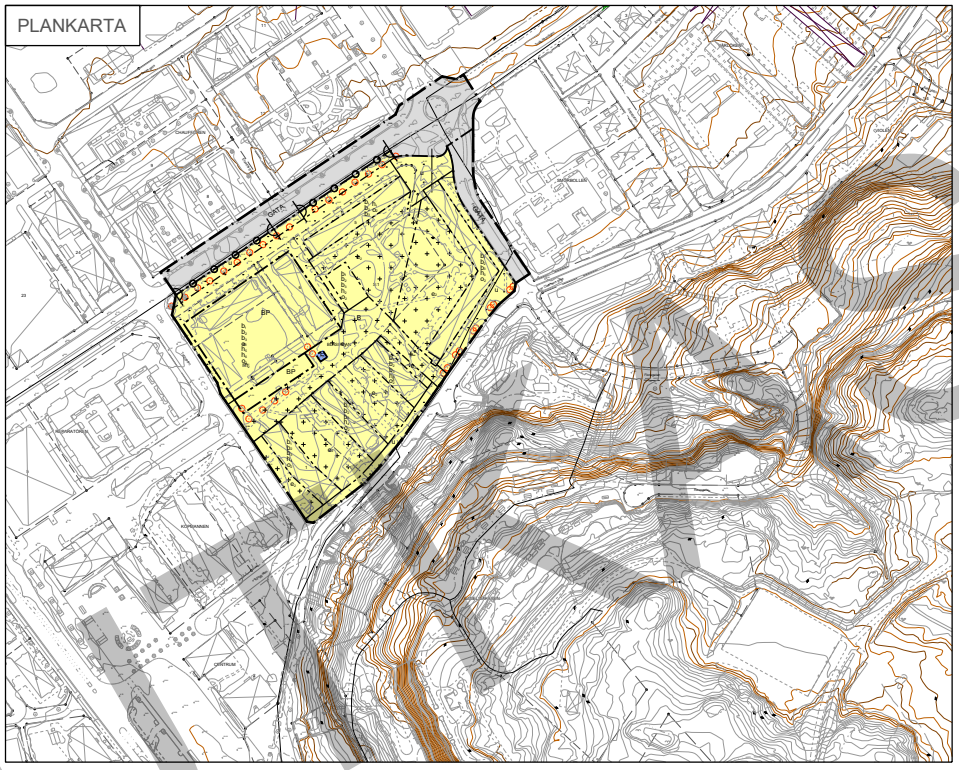
GATA
GATA
BP
BP
BP
BP
E
E
E

UTKAST 2024-08-22

GESTALTNINGSPROGRAM
FLORAPARKEN, en del av Nytorgstaden

UTKAST 2024-08-22

KUNGÄLVS KOMMUN

Bilaga till:
Detaljplan för bostäder Blåsippan 1 m.fl.,
”Floraparken” i Kungälv, Kungälvs kommun

INNEHÅLL

SAMMANHANG OCH SYFTE 2
TYPER 3
KÄRNVÄRDEN 4
1950-TAL 5
ALLMÄN PLATSMARK
GATURUM 6
GRÖN ALLMÄN PLATSMARK 7
KVARTERSMARK
ENTRÈER PORTAR OCH FÖNSTER 8
BALKONGER OCH BURSPRÅK 9
FASAD OCH KULÖR 10
TAKLANDSAKP 11
FÖRGÅRDSMARK 12
DETALJRIKEDOM 13
MEDVERKANDE 14

Sammanhang och syfte

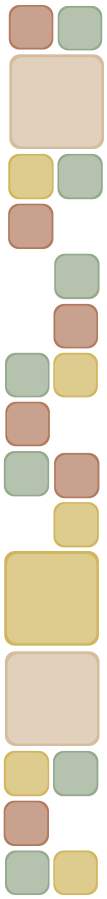

Floraparken är en del av Nytorgstaden.

För Floraparken och merparten av övriga Nytorgstaden gäller att bebyggelseområdets befintliga 1950-talskaraktär skall bibehållas och förstärkas.

Det nya som byggs, anläggs eller på annat sätt åtgärdas skall visa visuellt tydligt släktskap med 50-talets svenska arkitekturideal. Det gäller så väl byggnader som mellan byggnader. Det gäller särskilt betraktat från den utemiljö som är tillgänglig för allmänheten.

Detaljplanen för Floraparken syftar till ”*att möjliggöra en förtätning med ytterligare bostäder, inklusive möjlighet till LSS-boende, i det centrala läget. En stadsmässighet i området skall eftersträvas och områdets identitet skall bibehållas och förstärkas. Ny bebyggelse ska gestaltas för att passa in i den befintliga 50-talsmiljön. Befintliga gångstråk genom kvarteret ska säkerställas. Det effektivare nyttjandet av centralt belägen markresurs i närhet till handel, service, nöjen och kollektivtrafik ger fler möjligheten att klara vardagsliv och fritid utan bilresor.*”

Detta gestaltningsprogram syftar till att förtydliga den i detaljplanens syfte avsedda utformningen. Det gäller för skeden bygglov, genomförande och förvaltning, för områdets långsiktigt bibehållna karaktär.

Gestaltningeprogrammet är inte juridiskt bindande. Det är ett redskap för att uppfylla detaljplanens syfte liksom juridiskt bindande planbestämmelser såväl som lag.

Nytorgsstaden och dess Floraparken är en del av Kungälvs centrala innerstad. För Kungälvs innerstad och därmed Floraparken gäller vissa generella riktlinjer utöver från de som redovisas här. Se t.ex. Strukturplan Kungälvs innerstad 2024).

Vikten av stadsmässig utformning, med en högre grad av visad omsorg, varierar inom området.

Nedan redovisas indelning av planområdet i **olika tematiska typer, beroende på läge och avsedd funktion**. För de olika typerna varierar anvisningarna något. Ju högre numrerad typ en viss del av planområdet hör till, desto fler önskvärda egenskaper skall åtgärder där uppvisa, och desto högre generell omsorg skall visas utformningen av åtgärden.

Ytterligare nedan redovisas egenskaper för bebyggelsen att uppnå. Dessa skall inte läsas som att samtliga egenskaper är krav. Förenklat uttryckt gäller att ju fler riktlinjer ett förslag följer, desto högre är sannolikheten att bygglov kan beviljas för förslaget. Korrektare uttryckt är att **det är den visuella helhetsupplevelsen av en åtgärd som är avgörande**, inte det matematiska synsättet att ett förslag som följer fler riktlinjer än ett annat per automatik är bättre utformat.

Det finns många olika sätt att skapa en fullgod helhet. **Vissa av de redovisade egenskaperna kan frångås utan större negativa konsekvenser. Andra kan inte frångås.** Det ger att vissa av dem kan komma att anta skepnaden av krav i skeden bygglov, genomförande och förvaltning.

UTKAST 2024-08-22

Typer

Huvudstråk, målpukter, lokalgator och gårdar har alla olika förutsättningar. Vissa delar i området är viktigare att de följer de uppsatta gestaltningsambitionerna. De olika delarna av stadsdelen är därför indelad i fyra hierarkier. Ju högre hierarki en fasad eller stadsmiljö har - desto fler delar av gestaltningsprogrammet ska följas vid utformningen.

Ju högre numrerad typ en viss del av planområdet hör till, desto fler riktlinjer skall åtgärder där följa, och desto högre generell omsorg skall visas utformningen av åtgärden.

1 - TORG

Högst gestaltningskrav ska läggas på ytorna på och runt torget.
Här bör en stor del av gestaltningsprogrammets

2 - HUVUDSTRÅK

Fasaderna som vetter mot Uddevallavägen och Västra parken har näst högst proiritet. Dessa är viktiga för upplevelsen av stadsdelen.

3 - SEKUNDÄRA FASADER OCH STRÅK

På övriga gator i området är det inte lika viktigt att alla byggnadsdelar följer principerna, men huvuddragen i bebyggelsen bör följa gestaltningsprogrammet.

4 - INNERGÅRDAR

Innergårdarna är de minst publika delarna i stadsdelen, och här räcker det att ett fåtal gestaltningsprnciper efterlevs.

UTKAST 2024-08-22

Kärnvärden

Identitet

Området kring dagens Nytorg är omgivet av flerfamiljshus. De två punkthusen i anslutning till Kungälvs gamla busstation var länge de två enda höga husen i Kungälv. Den befintliga 50-talsbebyggelsen runt Torggatan är ett välbevarat exempel på god och fungerande miljö utifrån begränsade resurser.

När området kring Nytorget nu förtätas är det av vikt att den redan befintliga identiteten inte går förlorad utan används som en resurs. Platser med tydlig identitet skapar ett gemensamt Vi: ”Vi i huset”, ”Vi i Nytorgstaden” och ”Vi i Kungälv”. Formspråket bör ge uttryck av vår samtid samtidigt som det anknyter till 50-talesbebyggelsens enhetlighet. Den återhållsamma arkitekturen med dess subtila variation i form, färger och material kompletteras med utsmyckande detaljer och omsorgsfulla bearbetningar på väl valda ställen.

Graden av platsidentitet är avgörande för hur mycket människan knyter an till en plats, vilket i sin tur påverkar hur en person trivs i sitt närområde. Platsidentiteten väcker engagemang och omsorg hos oss. I Mötet mellan gata och byggnad ska utformning och detaljer skapa rytm och kvaliteter med människan i fokus.

Levande Stad

När Nytorget byggdes var det just det nya torget i det Kungälv. Nu är det ett äldre område som slumrar. Stadens centrum har i och med Kongahälla förskjutits västerut och lämnat Nytorget utan samlande funktioner. I och med den nya detaljplanen finns det möjlighet att återigen göra området till en levande stadsdel. Den föreslagna förtätningen kommer skapa befolkningsunderlaget till en levande stad, men stadsmiljöerna måste också utformas på ett sätt som tillvaratar potentialen.

Stadens gator, torg och parker ska fyllas med människors liv och rörelse och därför behöver platserna utformas med omsorg för att bjuda in till spontana och sociala aktiviteter, grönskan ska binda ihop stadsdelen, byggnaderna ska vara trevliga både för de boende och de som rör sig nedanför. Alla ska bidra till en god stadsmiljö, t.ex. genom att jobba med trevliga bottenvåningar, grönska eller andra element.

Nytorgstaden fungerar också som den självklara länken mellan Västra gatan i Liljedal med dess kulturhistoriska miljöer och Kongahälla som stadens nya centrum. Att binda ihop dessa med levande stråk och miljöer kommer innebära en mer levande, intim och trevlig stadsmiljö.

Gröna värden

Nytorgstaden ska vara en grön stadsdel. Området ska GC-stråken tydliggöras men för att mötet mellan gata och fasad ska bli så levande som möjligt uppmanas även kvartersmarken bidra till en grön karaktär. Träd och grönska är en väsentlig del i all stadsmässighet, då det bidrar till ekosystemet, till en ökad folkhälsa, till dagvattenhanteringen, luftrening med mera. Träd kan därtill bidra till skugga vid varma väder, till lä och kan därtill minska energiförbrukningen.

Stadsdelen ska leda, och återknyta, till Västra parken som kommer växa och vara en tydlig grön del av Kungälvs stadskärna. Parken utökas med ca 2000m². Det är av vikt att parken blir en multifunktionell yta som kan användas till mycket och av många i såväl rekreation som återhämtning. När städer förtätas finns det alltså många fördelar med att de också förtätas med grönska.

UTKAST 2024-08-22

1950-tal

Ledord:
subtil variation
och
lekfull symetri.

Bebyggelsen inom merparten Nytorgstaden karaktäriseras av 1950-talsbebyggelse med flera kvaliteter, som enhetlighet med lågmäld, subtil variation, som detaljrikedom och som boendes närhet till generösa, gemensamma och gröna utemiljöer.

Efterkrigstiden i Sverige innebar att bostadsbyggandet tog fart och stor inflyttning till städerna. Torg byggdes i hjärtat av varje stadsdel. Högre punkthus eller lamellhus i tre våningar med vind ersatte det tidigare idealet kringbyggda kvarter. Implementering påbörjades av trafikseparering, där gång och lek skiljdes tydligare än tidigare från biltrafik och -parkering.

I 50-talets arkitekturideal ingick stort fokus på bostäders ljusinsläpp, för de boendes hälsa. Därmed ställdes byggnader relativt glest. Numera är det inte vare sig försvar- eller genomförbart att bygga glest i städer. Istället prioriera ett effektivt nyttjande av resurs mark. Därmed har 50-talsidealet fått frångås i Nytorgstaden, vad gäller strukturen i området. Givetvis gäller alltjämt att boendes hälsa och därmed ljusinsläpp är av hög vikt, medlen för att åstadkomma det har förändrats.

Detaljplanen kommer möjliggöra en förtätning av stadsdelen och en utgångspunkt är att skapa element som återknyter det nya till det befintliga. Det kan vara en enhetlighet i olika inslag av bebyggelsen, i färger, material, takvinklar, ytbeläggningar, och detaljer i portar och på balkonger. 1950-talets arkitektoniska idéer var enkla, och en stor del av beståndet ser blygsamt ut vid första anblick, men utvändigt säkerställdes arkitekturen med omsorg i detaljer och funktion genom synliga detaljer vid entréerna, runt fönsterna eller hörnen eller gavlarna. Skärmtak i koppar, smidesjärn vid balkongerna och konststen eller mosaik i porten är exempel på detta. Samhället har förändrats mycket sedan 1950-talet och vissa av de idéer som arkitekturen och planeringen gav uttryck för då är idag inte aktuella. Men vissa tankar, värden och element är värda att ha i åtanke även när vi planerar framtidens städer.

Nedan följer teman med attribut som är tydliga från bostadsbeståndet från 1950-talet. I relation till gatuhierarkierna så läses det ut i att ju högre hierarki - desto fler attribut ska tolkas. Slutligen bör attributen i detta dokument läsas av som tolkningar av det 1950-tal som återfinns i stadsdelen, de nya byggnaderna och gestaltningen för området i sin helhet kommer vara samtida.

UTKAST 2024-08-22

Gaturum

I gaturummet, där människor rör sig och får en upplevelse av stadsdelen ska många funktioner samexistera; som teknisk infrastruktur, dagvattenhantering och skyddade liksom oskyddade trafikslag.

Nytorgstaden som helhet domineras av två stora, högtrafikerade gator; Uddevallavägen och Trollhättevägen. Båda kommer att genomgå förändringar. Uddevallavägen kommer utökas med ett kollektivtrafikskörfält i norrgående riksting, busshållplatserna kommer närmare torget och ett tvärstråk över torget mot resecentrum öppnas upp och accentueras.

Genom hela området löper även ett nät av gång- och cykelbanor. Dessa stråk ska utvecklas i hela stadsdelen och ska enkelt binda ihop stadsdelen till såväl resecentrum som Liljedal. Här finns det alltså en särskild möjlighet att arbeta med gaturummet på gående, cyklister och vistelsens villkor.

Lokalgator inom Nytorgstaden som helhet är utformade i ett samlat plan med zonering mellan trafikfunktionerna. Dagvattnet hanteras i planteringar och mellan dem finns väjningfickor att köra in på vid möte där detta behövs. Området kommer i övrigt bibehålla stora delar av sina trafikseparerade lösningar.

Lokalgatorna ska uppmuntra till lägre hastigheter, och om gatorna görs om kan körbanan med fördel beläggas med annat material än asfalt då materialändringar kan innebära att man som bilist blir påmind om att hålla ner hastigheten. Det ska vara lätt att cykla vid lokalgatorna om cykelbanor inte når ändå fram ska gatorna erbjuda trygg miljö för utevistelse för de boende i områdena. På sikt bör vissa tvärstråk inom området också utvecklas till bättre gång- och cykelstråk.

MATERIAL

Markmaterialen används i gaturummen för att markera gatans olika funktioner och för att bryta ner skalan på golvet. Ytor där man framför allt kör och cyklar beläggs med asfalt med fris av gatsten. Nätet av gångstigar föreslås beläggas av packat stenmjöl eller med asfalt för att kunna kombinera gång och cykelfunktionen. Längs med gator finns plats för dagvattenhantering och växtlighet med regnbäddar, träden placeras i skelettjord.

Friser av natursten i en läggning av markbetongsten är ett kostnadseffektivt sätt att skapa ett mer påkostat utseende.

Gatubeläggning med ett tydligt formspråk kan återknyta till 1950-talet på ett lekfullt sätt. Exemplet är formad gatsten lagd i asfalt.

GRÖNSKA

Längs gaturummet kan robust grönska adderas som trädrader. Regnbäddar och planteringar kan förekomma både på förgårdsmark och gatumark. Där kan träd, buskar och perenner blandas.

Arter och komposition ska spegla en naturens karaktär. Flerstammiga arter kan väljas och varje bädd kan se olika ut. Repetition i växtlighet är inte eftersträvansvärt här. Olika arter av träd och buskträd ska användas för att ge gatan en mer levande och naturlik känsla.

Ur dagvattehänsyn är planområdet mest utsatt i dess södra och norra gränser. Här bör grå infrastruktur kompletteras med blågrön infrastruktur och marken bör undvikas att hårdläggas om det inte är nödvändiog.

uppmuntrar in till lägre hastigheter. Med hjälp av en plantering skapas en helt skyddad zon för fotgängare men hela miljön används på de gåendes villkor.

PARKERING

Tillräckligt med cykelparkering i anslutning till viktiga målpunkter som kollektivtrafik, torg och arbetsplatser är viktigt. Cykelparkeringar ska anläggas så nära målpunkten som möjligt och alltid närmare målpunkten jämfört med bilparkering. Parkeringen ska anpassas för målpunktens behov, och ha plats för olika typer av cyklar och kunna driftas på ett bra sätt. Placeras cykelparkeringen mot ytterfasad, kan de med fördel omges av rabatter eller under ett skärmtak.

Bilparkering i Nytorgstaden som helhet kommer påverkas när det gamla busstorget drygt 100 meter sydväst om Floraparken kommer att utgöra stadsdelens nya torg, istället för parkering som idag. Parkering och angöring till den inom Floraparken bör ordnas på ett sätt som drar ner hastigheten, så att människorna kan röra sig säkert i sin boendemiljö. Detta kan göras med avvikande markbeläggning och träd mellan parkeringsplatserna.

UTKAST 2024-08-22

Grön allmän platsmark

VÄSTRA PARKEN

Västra parken är en av Kungälvs mest centrala grönytor och den utvidgas i och med detaljplanen för resterande Nytorgstaden.

Utöver detta kommer andra delar av parken se förändringar successivt över planens genomförandetid. GC-vägen längs Uddevallavägen fortsätter genom den nya parkdelen skapar en ny entré i norr. Då parken kommer utgöra en tydlig skiljelinje mellan Liljedal och Nytorgstaden ska entréerna mellan park och områden accentueras. Exempelvis med karaktärsträd eller alléer som guidar besökaren in i parken. Uddevallavägen ska avgränsas med en lägre mur för att ta upp buller och ljud och i övrigt omges av grönska. Nya träd och buskplanteringar i den nya parkdelen där det även finns gott om utrymme för rekreation och picknick. En regnbädd placeras i lågpunkten av parken där man planterar in växter som klarar översvämning och torka. En bro om dammen eller dikena är tydliga. Lekdelen ska tydligt utvecklas utifrån parkens karaktärsdrag och kompletteras med sittplatser och solskydd, samt intilliggande lekutrustning som gunga och diverse lekmöjligheter. Den södra delen av parken kan kompletteras med en tydligare ståyta för food-trucks, sittplatser, och långsiktigt även en soltrappa mot söder.

I Kungälvs stadskärna pågår just nu flera olika projekt och i relation till klimatproblemen är det viktigt att bibehålla och förstärka gröna värden när städer förtätas. I dagsläget har Kungälv stadskärna ett underskott av grönområden både vad gäller yta och tillgänglighet. En annan sårbarhet i stadsbyggnaden är att kopplingen mellan olika grönytor eller områden blir fragmenterad. I dessa fall innebär det även att gatorna måste få grönare strukturer för att skapa tydligare gröna och sammanhängande stråk mellan grönytor för såväl djur som människor genom hela stadskärnan och till de stora grönområdena.

Den växande parken ska vara en del av stadens grönare stråk. Parken ska framtona artrikedomen och ha ett fokus på en diversitet i växterna. Parken ska erbjuda skugga och avslappning för människor och habitat för insekter och djur.

Parken ska behålla sin stadsmässiga karaktär och tydligt länka Nytorgstaden till Liljedal. För en ökad upplevd trygghet ska parken förses med fler lampor. Stora buskage finns i huvudsak i kanterna av parken för att skapa trygga och öppna ytor och stråk. Parken ska kunna användas för lek och vara en trygg genväg även under vinterhalvåret.

Barnen är viktiga i staden och för stadslivet. Parken ska ha en fungerande lekplats som uppmuntrar till att stanna upp och för lek och vistelse. Lekplatsen kommer möbleras med nya lekredskap längst parkens norra sida för att skapa distans från väg och göra det lätt att ha uppsikt.

Som en av stadens synligaste parker är det viktigt att parkens växtlighet framtonas samtidigt som platsen lockar till aktivitet och har en känsla av trygghet året runt.

SKOGEN VID REXEGATAN

Den andra gröna yta som kommer påverkas är den skogsytan som ligger längst i öst i planområdet.
Genom detta rinner en bäck eller mindre vattendrag som leder vatten ner från fontinberget, det stora skogsområdet som angränsar till planområdet. Skogen skiljs åt av en väg, Rexegatan, som leder upp för berget. Skogsytan inom planområdet kommer påverkas då en byggnad planeras i de västra delarna ut av den. Här är det viktigt att det finns ett bra samliv mellan byggnad och skog. Till exempel kan gestaltningen på förgårdmarken återspegla skogens karaktär, eller så kan gångvägarna ha grusunderlag. Byggnaden ska stå relativt sömlöst intill skogsbrynet. Skogen ska inte påverkas negativt av exploateringen då det är viktigt att behålla både skogen och vattendraget för dess ekologiska funktioner.

ÖVRIGA GRÖNYTOR

Övriga gröna ytor i Nytorgstaden ska vara planterade i syfte att öka grönskan och minska den trafikdominerade upplevelsen. De grönytor som finns ska även utvecklas i enlighet med grönblå infrastruktur. Till exempel kan regnbäddar anordnas vid lågpunkter. Bäddarna ska kunna planteras med genomtänkta växtval som står emot varma och blöta väder. Vägkanter planteras med träd där det finns plats och bör i särskilt bullerutsatta miljöer avskiljas med låga murar. Små parker och grönytor bör erbjuda sittplatser för väntan.

UTKAST 2024-08-22

Entréer, portar, fönster

1950-talets fönster har ett stort fokus på ljusinsläpp. Fonterna är oftast något indragna från fasadlivet. Fönsterplaceringens symmetri i förhållande till balkonger, burspråk och portar är tydligt utläsbart och har ofta lekfulla undantag. Entréerna är ofta stora, inbjudande och accentuerar huset tydligt. I flerbostadshus leder det ofta in till rymliga trappuppgångar. I Nytorgstaden bör omsorgsfullt utarbetade entréerna användas till att främja stadslivet. Entréerna ska följa principerna för arbetet med bottenvåningar och vara utåtriktade, inbjudande och främja rumsligheten.

Principer fönster

- Fönster sätts med lekfull symmetri*
- Fönster utformas som en- två- eller treluftsfönster utan spröjs, eventuellt med förskjuten mittpost.
- Vid ex. gavelspetsar och trapphus kan fönster med avvikande former (ex. hexagonfönster) användas för att ge liv till fasaden

Portar och entréer

- Huvudentréer markeras tydligt, gärna genom en inramning av natursten eller mönstermurning
- Entrédörrarna är i trä
- Entrédörrar är omgivna av glasade partier/ sidoljus.
- Entréer är indragna, eller har skärmtak
- Mosaiker kan förekomma vid indragna entréer
- Ornament vid entréer uppmuntras.

* Lekfull symmetri - se sida xx

Två- och treluftsfönster med vertikala indelningar är vanligt förekommande i 50-talets bebyggelse.

Exempel på fönster med avvikande form.

Port i trä, med inramning i natursten och ornamenterade fönster.

På den befintliga bebyggelsen runt Nytorgstaden finns exempelvis denna typ av "mosaikbeklädda" entréer, denna med den tidstypiska porten av ädelträ.

Enkelhet i detalj. Här ser vi skärmtaket, med en blåst lampkupa i glas, en typ av de mer bekostade hantverk som återfanns i på 50-talet. Även dörren har en smalare kant av sten, men det rundade eleganta dörrhandtaget.

Nytapping med ett bredare skärmtak, den moderna gråa standardéntren. Vid låsdosan är ett inslag av konst med mönster i sten.

Moderna portar kan ha en tidstypiskt uttryck samtidigt som det går att se små detaljer inspererade av andra perioder. Denna éntre har en gång in till dörren som är ädelträinspererad i färg och teglet har de ojämna förbanden.

UTKAST 2024-08-22

Balkonger och Burspråk

Balkonger är en viktig del av fasadlivet, delvis för att det kan bryta upp fasaden men även för att balkonger skapar ett liv mot gator och gårdar. Det finns flera olika typer av balkonger; rundade balkonger, rektangulära samt hörnbalkonger, alla var återkommande under 1950-talet. Mot vissa ytor är det viktigt att freda gator och torg således tillåts balkonger från våning 3. Placering och utformning av balkonger sker med största hänsyn till ljusinsläppet både till den egna bostaden och till asamma premisser som balkongerna, de ska vara i tydlig proportion till övriga byggnaden och ska vara modesta i sin utformning

Principer

- Balkongerna placeras med lekfull symmetri*
- Balkongfronter är i vågkorrugerad plåt (sinusprofil) med genomsläpp i smide eller balkongräcke i dekorativt smide
- Balkongerna ska vara enskilda
- Franska balkonger har front i smide
- Kulör på balkonger som avviker från fasadens kulör återkommer i andra byggnadsdetaljer.
- Burspråk är en detalj som kan bryta upp fasader och inte en regel i fasadutformningen.
- Burspråk ska vara blygsamma eller nätta i proportion till byggnaden med begränsad bredd och djup.
- Utformningen av undersida balkong och infästningen av balkongräcken ska beaktas

* Lekfull symmetri - se sida xx

Exempel på lekfull symmetri, där både fönster och balkonger är symmetriskt placerade, men där det översta fönstret tillåts ha en avvikande form.

Mot Uddevallavägen tillåts inte djupa balkonger, men balkongkänsla kan även skapas med andra medel.

Här har förskjutningarna i fasaderna gjort balkongerna relativt integrerade i byggnaden. Uthängade balkonger är rundade. Mot Uddevallavägen tillåts inte inglasade balkonger.

Denna bild utgår

Ett nätt burspråk i vinkel i kombination med delvis rundad balkong.

Här visas ett exempel på balkong över hörn.

Här kombinerades många typer av formspråk, med två- och treluftsfönster, burspråk med integrerade balkonger, rundade räcken samt den förhöjda bottenvåningen. Trots många detaljer upplevs byggnaden som relativt enkel.

LÄGG TILL FOTO PÅ DETALJ INFÄSTNING BALKONG

UTKAST 2024-08-22

KVARTERSMARK

Fasad och Kulör

Femtiotalets arkitektur var på flera sätt ganska avskalad, men byggnader uttrycker endå en stor variation, om än subtil. Fasader i tegel eller puts, ofta i mustiga kulörer med ljusa eller bleka avbrott. Materialen blandades ofta, men i ett fåtal tydliga sjok. En byggnad kan exempelvis ha en blygsam fasad med en iögonfallande gavel. Flera exempel finns därtill på när puts och tegel blandas. Bebyggelse i Nytorgstaden ska i syfte att bibehålla identiteten i området, ha tydliga inspel från femtiotalets arkitektur.

Principer

Putsade Fasader

- Kulörer i jordnära, mustiga kulörer
- Fasader kan ha grovkornig puts och slätputsade dörr- och fönsteromfattningar
- Putsade fönsteromsättningar i vitt eller annan avvikande kulör.

Tegelfasader

- Rött eller gult tegel
- Mönstermurning vid takfot, kring entréer, fönster m.m. eller som markering av våningsplan
- Omsorg läggs vid val av förband och möstermurning

Detaljer i fasad

- Fasaden kan delas upp i geometriska fält
- Avskalade fasader kompletteras med påkostat hantverk, material eller byggnads-delar.
- Detaljer i smide, koppartoner eller ärg

Byggnader från olika epoker kan ha gemensamma färg- och materialval för att sammankoppla bebyggelsen i en stadsdel.

Tegel, puts och sten är lämpliga material i Nytorgstaden

Byt bild

Lämpliga kulörer i Nytorgstaden i dova toner

Slät puts är ett vanligt fasadval från 1950-talet. I Nytrogstaden framtonas de mustiga kulörerna för att bebhålla och förstärka identititen samt för att stadsdelen tydligt ska utskiljas från både Liljedal och Kongahälla.

UTKAST 2024-08-22

Taklandskap

Den befintliga bebyggelsens rena taklandskap med sadeltak är idag identitetsskapande. Taklandskapet ska bibehållas i Nytorgstadens förtätning då det är ett återkommande element i den befintliga bebyggelsen och något tillkommande hus kan knyta an till. Samtliga huvudbyggnader föreslås därmed ha sadeltak. Även bibehållen takfot och takutsprång ger ett enhetligt uttryck från både ovan och nedan. Väl utformade takkupor kan utsmycka taklandskapet - gärna fler små än få stora.

Principer tak

- Röda takpannor, antingen en- eller tvåkupiga
- Tydlig takfot och gavelsprång
- Skärmtak uppmuntras, vid entréer och gärna längs öppna bottenvåningar.
- Skärmtak kan vara lekfulla i utformningen.
- Takfönster skall vara små och diskreta, de utformas proportionerligt till övriga byggnaden.

Principer vid takkupor

- Kupor underordnar sig sadeltaket
- Underordnandet sker genom kombinationen av volym, höjd i förhållande till nock, antal, andel av takets längd, mellanrum, form och material.
- Hellre flera små än färre större.
- Tydligt underordnade taknocken.
- Takkupor ska vara indragna från byggnadens fasadliv.
- Fönster på takkupor ska vara diskreta i förhållande till kupa. Av vikt är form, sättning och poportioner.

Befintlig bebyggelse har ett rent taklandskap med sadeltak med röda takpannor.

Exempel på en tydligt sammanhängande takfot. Lägg extra märke till de dubbla karmunderstyckena i koppar.

Ett exempel på ett delvis bibehållet taklandskap, här i valmat tak. I förgrunden syns de röda taken från sent 50-tal, i bakgrunden syns ett smalhus - även det med valmat tak.

Ett skärmtak som fångar 50-talets lekfulhet i en närmast Googie-inspererad stil. Det zick-zackade mönstret av taket framhäver entrén och fasaden.

Nätta och enkla takkupor, i detta exempel har även takkupan sadeltak.

Sammanhållet tak med flera mindre takkupor med likadant utförande.

UTKAST 2024-08-22

KVARTERSMARK

Förgårdsmark

Grönska är viktigt i hela stadsdelen. Att stadsdelen ska jobba vidare med sina gröna värden är avgörande då stadsdelen både fungerar som spridningsväg för insekter och djur men även för vatten och för folkhälsa. Parken kommer utökas, men utöver det är det viktigt att alla aktörer bidrar till stadsdelens gröna karaktär. Kvartersmarken skall utformas med detta som utgångspunkt, och i de fall där gårdar skymtas från gatan skall även gröna delar finnas. Begränsande hinder så som staket eller plank ska därför inte uppföras. Vidare bör man inte låta den administrativa gränsen mellan fastigheter bli allt för synlig i karaktären, så att stadsdelen betonar sin enhetlighet även i det gröna.

Principer

- Förgårdsmarken ska ha stor mängd grönska. av varierad art.
- Dagvattenlösningar kombineras med grönska. Exempelvis via skelettjord i rabatterna.
- Rabatter omgärdas av mur eller kantsten
- Grönska alterneras med sittplatser, cykelställ och andra element som aktiverar bottenvåningen.
- Växtval på förgårdsmark uppmuntras att stämmas av med kommunen.

Se över bilder. Flera bör bytas ut.

Gaturummen mot högtrafikerade gator ska ha grön förgårdsmark. Delvis för att skapa tydligare och trevligare gröna stråk i stadskärnan men även för dess biologiska effekter t.ex. gällande luft och spridningsvägar

Befintlig plantering på Nytorget. Planteringar med murar i natursten eller smågatsten är vanligt förekommande i Kungälv.

En stor variation av växtlighet uppmuntras på förgårdsmark och på innergårdar.

Exempel där dagvattnet från gatan leds in i planeringen, som även fungerar som skyfallshantering.

Förgårdsmarken i stadsmiljöer bör bidra till grönska och till upplevelsen av gatan.

Den privata uteplatsen kan skiljas från gatan eller den semiprivata bostads-gården med grönska och låga stenmurar.

Upphöjda innergårdar kan ha integreade vattenlösningar. I detta fall bidrar vattenlösningen till upplevelsen av gaturummet.

Förgårdsmarken kan utöver grönska innehålla exempelvis sittplateser och cykelparkering.

UTKAST 2024-08-22

KVARTERSMARK

Detaljrikedom

Femtiotalet hade ett starkt och tydligt formspråk, Många olika former och färger var återkommande,ett exempel på det är formerna från entréerna som var återkommande i gatubeläggningen eller smidet på balkongräckena som återkom i dörrhandtag. Då bebyggelsen i nytorgsstaden kommer domineras av moderna byggnader uppmuntras det att jobba in femtiotalets detaljrikdom på olika sätt. Principerna från ovan är några ut av dem. Sedan går det även att jobba med till exempel skyltningen eller andra mindre permanenta element. Ett överflöd av detaljer går verken hand i hand med 1950-talets mer blygsamma idéer, därtill kan kräva mycket underhåll, dock uppmuntras det att jobba med detaljrikedomen subtilt eller samlat på väl utvalda ställen. Vissa delar skall också kunna nytolkas för att skapa en långvarig stadsdel och kunna knyta an till samtidens formspråk och byggnadsteknik.

Principer

- Högre detaljnivå vid byggnadsdelar där man möter huset, som entréer, balkonger och entrévåningar.
- Mönster kan vara ett sätt att skapa detaljrikedom
- Olika vinklar vid tilläggsbyggnad och tak.
- Gatubeläggning i betongsten eller skiffer
- Träbeläggningar i exotiska trädslag (t.ex. ädelträ)
- Detaljer i ärg på utvalda byggnadsdelar.
- Återkommande geometriska former
- Skyltspråk med rundad eller kursiverad font
- Pelargångar vid skärmtak
- Profilerade rundningar på utvalda delar (t.ex. takfot, eller burspråk)

Ornamenterade smidesräcken är en återkommande detalj i 50-talsbebyggelsen.

Bild på 50-talsmönster?

Vinkelspråket kan vara en detalj, det ger enkla men effektiva och lekfulla arkitektoniska variationer i byggnaden.

Skyltarna i torgstaden med särskild framtoning på torget är en tydlig detalj som kan återknyta till 1950-talet.

En passage helt i ärgad koppar. Eftersom koppar inte tillåts i modern lagstiftning kan man använda andra material med snarlik karaktär. Lägg även märke till glasbetongen ovanför.

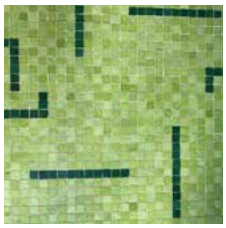

Mosaik med mönstersättning kan användas.

UTKAST 2024-08-22

MEDVERKANDE TJÄNSTEPERSONER
Planarkitekter, byggnadsantikvarie, trädgårdsingenjör, stadsarkitekt, i samarbete med fastighetsägare inom Nytorgstaden

UTKAST 2024-08-22

KUNGÄLVS KOMMUN

KUNGÄLVS KOMMUN

Samrådsredogörelse
Ärende: KS2020/1064
ÅÅÅÅ-MM-DD

Samrådsredogörelse

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter

TVETEN 1:1 M FL, ”NYTORGSTADEN”

I Kungälv, Kungälvs kommun

UTKAST 2024-08-21

PLAN
SAMHÄLLE OCH UTVECKLING
KUNGÄLVS KOMMUN

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 (växel)
FAX 0303-23 91 67
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

UTKAST 2024-08-21

Samrådsredogörelse
Kungälvs kommun
Ärende: KS2020/1064

INNEHÅLL

INLEDNING 2

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE....2

SAMMANFATTNING....2

INKOMNA SYNPUNKTER 5

STATLIGA MYNDIGHETER....5

STATLIGA BOLAG....10

REGIONALA ORGAN....10

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG, FÖRVALTNINGAR OCH POLITISKA PARTIER....11

SAKÄGARE....20

BOSTADSRÄTTSINNEHAVARE, HYRESGÄSTER OCH BOENDE....22

ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER....24

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE 1

UTKAST

UTKAST 2024-08-21

INLEDNING

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE

Förslag till detaljplan för Tveten 1:1 m fl ”Nytorgstaden” har varit utställt på samråd under perioden 3 juni 2022 till 4 juli 2022. Samrådshandlingar har sänts till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget har även varit tillgängligt för påseende under samrådstiden hos Kundcenter i Stadshuset, utställda i Stadshusets entréhall samt på kommunens hemsida. Kungörelse om samråd har anslagits på kommunens officiella anslagstavla, sociala medier och annonserats i Kungälvs-Posten och Göteborgs-Posten. Ett öppet hus för allmänheten hölls 15 juni 2022 i Stadshusets entré, Ytterbyvägen 2, Kungälv.

SAMMANFATTNING

I samrådet inkom yttranden angående ett flertal olika aspekter av detaljplanen. Synpunkterna rör bland annat risk, buller, luftmiljö, föroreningar, geoteknik, dagvatten, trafik, parkering, byggnadsvolymer och gestaltning.

Inför detaljplanens granskning kommer flertalet utredningar tillkomma eller uppdateras. Detta gäller exempelvis trafik, luftmiljö, buller, markmiljö, geoteknik, naturvärden, vatten, spillvatten och dagvatten.

Byggnadsvolymer och parkeringslösningar kommer att studeras vidare och planhandlingarna förtydligas på flera punkter.

I tabellen nedan framgår vilka synpunkter som ej tillgodosetts. Alla frågor kan och får inte regleras i en detaljplan, till exempel parkeringsavgifter, hastighet på vägar och energianvändning. Synpunkter på dessa och liknande frågor som inte kan regleras i detaljplan framgår därför inte under synpunkt som ej tillgodosetts.

YTTRANDE FRÅN	UTAN ERINRAN	MED ERINRAN	SYNPUNKT SOM EJ TILLGODOSETTS
1. Länsstyrelsen		x	Merparten av länsstyrelsens synpunkter tillgodoses inför granskning. Fortsatt dialog med länsstyrelsen hålls i det fall det inte bedöms genomförbart att tillmötesgå någon av synpunkterna. Flertalet utredningar görs i enlighet med länsstyrelsens synpunkter. Förändrade byggnadsvolymer och gestaltning studeras vidare i fortsatt arbete.
2. Lantmäteriet		x	Synpunkterna beaktas och tillgodoses inför granskningen.
3. Statens geotekniska institut		x	Synpunkterna beaktas och tillgodoses inför granskningen.
4. Polismyndigheten	x		-
5. Trafikverket		x	Synpunkter gällande redovisning av trafiksituationen tillgodoses inför granskning. Särskild flyghinderanalys bedöms inte behövas. Samtliga närliggande flygplatser har remitterats i samrådet, och har inte inkommit med synpunkter på byggnadernas höjder. Flygplatserna kommer att remitteras även i granskningsskedet.
6. Luftfartsverket	x		-
7. Skogsstyrelsen	x		-
8. Statens fastighetsverk	x		-

9. Teliasonera skanova access AB	x		Om möjligt kommer ledningar ligga kvar i befintligt läge. Där ledningsflytt krävs kommer dialog hållas med berörda ledningsägare.
10. Vattenfall eldistribution AB	x		-
11. Swedavia Airports	x		-
12. Bohus Räddningstjäntsförbund	x		-
13. Västtrafik	x		Synpunkterna beaktas och tillgodoses inför granskningen.
14. Miljö- och Byggnadsnämnden		x	Vidare utredningar avseende luftmiljö, buller, markmiljö och dagvatten görs i enlighet med miljöenhetens synpunkter. Gällande buller kommer riktvärdena från trafikbullerförordningen att vara dimensionerande. Synpunkterna från bygglovenheten beaktas och tillgodoses inför granskningen.
15. Kungälvstrion (Centerpartiet, Socialdemokraterna och moderaterna)		x	Parkeringssituationen kommer att studeras vidare inför granskningen. Det finns begränsad möjlighet att i detaljplan styra över parkeringsantal för befintliga bostäder eller val av gatubeläggning.
16. Utvecklingspartiet		x	Synpunkt gällande trafik beaktas genom att trafikutredning görs inför granskning. Byggnaders volym och höjder kommer att studeras vidare i fortsatt planarbete, och en avvägning av lämpliga byggnadshöjder kommer att göras.
17. Sverigedemokraterna		x	Synpunkterna beaktas genom att trafikutredning görs och parkeringssituationen studeras vidare.
18. Bohusläns museum	x		-
19. Rädda barnens lokalförening i Kungälv		x	Inga förändringar föreslås i förändrad upplåtelseform, och inom planområdet finns en relativt hög andel hyresrätter. Ingen särskild barnkonsekvensanalys föreslås genomföras, men däremot kommer detaljplanen ses över för att garantera säkra lekytor och skolvägar för barn i så stor utsträckning det är möjligt. Behov av antal och placering av förskolor utreds separat från denna detaljplan.
20. Naturskyddsföreningen		x	Synpunkter beaktas genom att beskrivning av miljömål uppdateras och att nya utredningar görs avseende buller och luftföroreningar. Viss grönska kommer behöva tas bort för att möjliggöra förtätningen av staden. Däremot finns det möjlighet att plantera in ny grönska på andra platser inom området. Möjligheten att öka artrikedomen och den biologiska mångfalden på grönytorna i staden ses över, men regleras inte i detaljplan. Rivning av vissa byggnader inom planområdet kan komma att bli relevant. Särskilt i de fall byggnaderna är i dåligt skick.
21. Fastighetsägare 1		x	För användning av parkeringar på berörd fastighet uppmuntras till dialog med fastighetsägaren. Ingen särskild planläggning för att bevara parkeringen kommer att göras. Synpunkten angående trafiksituationen beaktas genom att trafikutredning görs inför granskning. Fördjupad artinventering kommer att utföras inför granskning, och naturmarken kan komma att anpassas, men det är troligt att naturmark kommer att tas i anspråk för ny byggrätt. Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, men föreslagen byggnad kan komma att bedömas vara lämplig.
22. Fastighetsägare 2		x	Vändplats vid Ivar Claessons gata kommer att studeras vidare.

23. Privatperson 1		x	Utredningar avseende trafik, buller och naturvärden kommer att genomföras inför granskning. Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras. Naturmarken vid Sadelmakaren kan komma att anpassas, men det är troligt att naturmark kommer att tas i anspråk för ny byggrätt.
24. Privatperson 2		x	Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras.
25. Privatperson 3		x	Byggnadshöjd och skuggförhållanden studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras.
26. Privatperson 4		x	Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras.
27. Privatperson 5	x		-
28. Privatperson 6		x	Rivning av vissa byggnader inom planområdet kan komma att bli relevant. Särskilt i de fall byggnaderna är i dåligt skick.
29. Föreningen gamla Kungälv		x	Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras.
30. Bohusläns musei vänner		x	Byggnadshöjd studeras vidare till granskning, och avvägning om lämplig byggnadshöjd kommer att göras. Synpunkt avseende trafik och luftmiljö tillgodoses genom att utredningar genomförs.

UTKAST

UTKAST 2024-08-21

INKOMNA SYNPUNKTER

Under samrådstiden har 30 skrivelser inkommit vilka redogörs och kommenteras nedan. Från statliga myndigheter och bolag, regionala organ samt kommunala nämnder, bolag och förvaltningar har 20 skrivelser inkommit. Från sakägare har 2 skrivelser inkommit. Från bostadsrättsinnehavare, hyresgäster och boende har 6 skrivelser inkommit. Från övriga privatpersoner, föreningar med mera har 4 skrivelser inkommit. Vissa skrivelser har sammanfattats medan andra återges i sin helhet, för att se samtliga yttranden i sin helhet hänvisar vi till kommunens ärendenummer KS2020/1064. Länsstyrelsens yttrande redovisas i sin helhet i *Bilaga 1*.

STATLIGA MYNDIGHETER

1. LÄNSSTYRELSEN (2022-07-05)

Luftkvalitet

Länsstyrelsen bedömer att det är speciellt angeläget med fördjupade luftutredningar längs Uddevallagatan och Trollhättegatan. Det kan även behöva tas i beaktande att Uddevallavägen, som utgör genomfartsgata genom Kungälv, fungerar som alternativ väg i händelse av att E6 blockeras i höjd med Kungälv. Länsstyrelsen anser att ett nuläge och ett värsta fall behöver beräknas för NO2 och PM10.

Buller

Området är bullerutsatt från vägar i området och även från E6an som finns i närområdet. Länsstyrelsen kan i samrådskedet inte ta ett slutligt ställningstagande angående bullersituationen i planområdet. Länsstyrelsen ser fram emot fortsatta studier och precisering av bullersituationen.

Markföroreningar samt påverkan på grundvatten

Länsstyrelsen anser att föroreningssituationen i de delar av planområdet som inte undersökts behöver utredas och riskbedömas med avseende på föroreningar i mark och grundvatten till granskningsskedet. Riskbedömningen och åtgärdsbehov ska omfatta hela planområdet så att det tydligt framgår i ett samlat dokument vilka områden som är förorenade och vilka åtgärder som kommer att krävas för planerad markanvändning.

Efter att kompletterande undersökningar är utförda anser Länsstyrelsen att en samlad riskbedömning för hela planområdet ska utföras.

Skyfall

Kommunen behöver i planbeskrivningen tydligare redovisa vilka åtgärder som krävs för att konsekvenserna av ett skyfall ska bli acceptabla samt säkerställa dessa åtgärder. Kommunen behöver också tydligt bedöma planens konsekvenser för intilliggande områden samt tillgängligheten i planen.

Kommunen behöver också tydliggöra om det finns verksamheter inom planområdet som kan ses som samhällsviktiga och som därför bör ges en högre skyddsnivå när det gäller skyfall. Detta skulle t.ex. kunna vara aktuellt för markanvändning D och E.

Stabilitet

Kommunen anger att geotekniska utredningar kommer att kompletteras med inför granskningsskedet.

God bebyggd miljö

Utformningen av både närmiljöerna och upplevelsen på långt håll behöver visas stor omsorg. Kommunen har låtit utföra en skuggutredning. Länsstyrelsen vill också uppmuntra kommunen att beakta problematiken med vindar i anslutning till höga byggnader. Förutom skuggor kan också vindar ge sämre mikroklimat. Det är positivt

att kommunen föreslår att området utmed Uddevallavägen ges en funktionsblandad bebyggelse med kvaliteter som främjar stadsliv.

Kulturmiljö

Plankartan saknar och kan kompletteras med utformningsbestämmelser vad gäller exempelvis val av material och kulörer på den tillkommande bebyggelsen.

Trafik

Länsstyrelsen vill upplysa om att ägaren till helikopterplattan vid Kungälvs sjukhus behöver remitteras i ärendet. Då in och utflygning till helikopterplattan kan påverkas av byggnationen.

Vibrationer

Byggnaderna som ligger i zon där vibrationer kan påverka bör uppföras med en typ av grundläggning och byggnadskonstruktion som innebär att vibrationerna från vägen dämpas. En skyddsbestämmelse har lagts till i plankartan för de mest utsatta byggrätterna, som säkerställer att vibrationsnivåerna inte överskrider riktvärdet. Länsstyrelsen anser att detta är tillräckligt för att säkerställa att inte störande vibrationer uppstår närmast Uddevallavägen.

Radon

Ansvaret för att bedöma den faktiska radonrisken på varje byggplats och vidta tillräckliga skyddsåtgärder åligger den som ska bygga och är en fråga som får hanteras i kommande bygglov. Länsstyrelsen instämmer att radon inte behöver utredas mer i detaljplaneskedet.

Avlopp

Då kapaciteten i Ryaverkets avloppsreningsverk är begränsad anser Länsstyrelsen att kommunen bör utreda och kommentera om och hur ytterligare påkoppling på det kommunala nätet klaras inom tillståndet för Ryaverket.

Dagvatten

Av dagvattenutredningen framgår att parker i planområdet kan användas för att förbättra en befintligt dålig dagvatten-/skyfallssituation utanför detaljplanen. Länsstyrelsen bedömer att det kan vara ett bra sätt att minska översvämningsrisken för befintlig bebyggd miljö. Om kommunen bedömer det som en lämplig åtgärd bör den säkerställas i plankartan.

Artskydd

För att bedöma i artskyddsfrågan behöver ni ta reda på; om skyddade arter förekommer i området och nyttjar området för fortplantning, övervintring eller födosök, hur förutsättningarna är för arter som förlorar områden för fortplantning och övervintring att tillgodose sina behov genom motsvarande områden i närområdet, och hur störning och skador på exemplar av arter, fortplantningsområden och viloplatser kan undvikas eller minimeras (genom anpassningar och skyddsåtgärder) En inventering av häckfåglar och inventering av groddjur bör därför ske.

Biotopskydd

I planbeskrivningen uppges att det utförts en trädinventering där biotopskyddade alléer har identifierats. I första hand ska planläggning ske så att skada på biotoperna undviks. Om skada på biotopen inte kan undvikas krävs dispens från Länsstyrelsen.

Övriga synpunkter

D är en bred markanvändning och innefattar t.ex. kriminalvård. Om möjligt bör kommunen specificera markanvändningen tydligare

Undersökning om betydande miljöpåverkan

En undersökning av betydande miljöpåverkan har genomförts 2021. Genomförandet av detaljplanen bedöms inte medföra någon betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen

delar kommunens åsikt, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

KOMMENTAR

Luftkvalitet
Ytterligare utredning av luftkvaliteten görs till granskningen.

Buller
Ytterligare utredning av buller görs till granskningen.

Markföroreningar samt påverkan på grundvatten
Ytterligare utredning gällande markföroreningar görs till granskningen.

Skyfall
Ytterligare utredning görs till granskningen och konsekvenserna av skyfall förtydligas i planhandlingen.

Stabilitet
Synpunkten noteras.

God bebyggd miljö
Synpunkterna noteras och planbestämmelsen S (skola) tas bort.

Kulturmiljö
Plankartan kommer att kompletteras med ytterligare utformningsbestämmelser inför granskningen. Utöver det tas ett gestaltningsprogram fram.

Trafik
Helikopterflygplats Kungälvs sjukhus har remitterats i samrådet.

Vibrationer
Synpunkten noteras.

Radon
Synpunkten noteras.

Avlopp
Avloppskapaciteten utreds vidare till granskningen.

Dagvatten
Dagvattenhanteringen utreds vidare till granskningen.

Artskydd
Fördjupad artinventering av häckfåglar och groddjur görs till granskningen.

Biotopskydd
Synpunkten noteras.

Övriga synpunkter
Bestämmelsen D (vård) tas bort till granskningen.

Undersökning om betydande miljöpåverkan
Synpunkten noteras.

2. LANTMÄTERIET (2022-07-01)

Eftersom fastighetsindelningsbestämmelser har en direkt styrande verkan på fastighetsindelning, rättigheter m.m. är det viktigt att redovisningen av dessa är tydlig och att bestämmelserna är tillräckligt preciserade för att säkerställa en entydig tolkning både i planprocessen och vid genomförandet.

När fastighetsindelningsbestämmelser (FIB) införs i en detaljplan ska planprocessen också innefatta prövning av vissa grundläggande krav som ställs i fastighetsbildningslagen (FBL), anläggningslagen (AL) och ledningsrättslagen (LL)…

Det skulle också underlätta förståelsen om beskrivning och prövning av fastighetsindelningsbestämmelserna redovisas under särskild rubrik.

Planbestämmelse

Planbestämmelse a2 saknas, plankartan bör kompletteras med bestämmelsen alternativt bör hänvisningen i planbeskrivningen justeras till den avsedda bestämmelsen.

Otydlig redovisning av innehåll i exploateringsavtal

Lantmäteriet konstaterar att lagstiftaren har avsett att exploatörens samtliga åtaganden ska redovisas på en översiktlig nivå, men där det ändå ska gå att bedöma vad åtagandena innebär. Lantmäteriet bedömer att handlingarna i dess nuvarande skick inte är tillräckligt tydliga och behöver därför kompletteras.

Befintliga beslut/gemensamhetsanläggningar/ledningsrätter

Inom planområdet finns ett flertal befintliga servitut, ledningsrätter och gemensamhetsanläggningar, tex Centrum ga:1. Det saknas dels redovisning av dessa rättigheter i planbeskrivningen och det saknas även en beskrivning av hur dessa påverkas vid genomförandet av detaljplanen. Rättigheter eller gemensamhetsanläggningar som påverkas av planens genomförande bör även framgå från fastighetskonsekvensbeskrivningen. Lantmäteriet har noterat att någon av de gemensamhetsanläggningar som finns inom planområdet kan komma att behöva omprövas för att minskas i sin omfattning alternativt upphävas.

Byggnadshöjd bör hels inte användas

Se över planbestämmelser gällande byggnadshöjd. Använd bestämmelsen nockhöjd.

Inlösen av allmän plats med kommunalt huvudmannaskap

Kommunens rätt- och skyldigheter kring inlösen av allmän plats bör redovisas tydligt i planbeskrivning.

Redovisning av hur befintliga planer påverkas

Det bör framgå vad som sker med gällande detaljplaner och eventuella fastighetsindelningsbestämmelser som berörs av planarbetet.

Kombination enskild +allmän kvartersmark

Lantmäteriet rekommenderar att kommunen så långt som möjligt skiljer enskild och allmän kvartersmark åt. Ett förslag är att specificera var den allmänna respektive den enskilda användningen gäller så att de hålls åtskilda, t.ex. genom att införa 3D-redovisning i plankartan ifall den allmänna kvartersmarken och den enskilda ska gälla för olika plan i byggnaden.

KOMMENTAR

För oprecisa fastighetsindelningsbestämmelser kring rättigheter

Översyn av fastighetsindelningsbestämmelserna görs.

Planbestämmelse saknas

Den felaktiga bestämmelsen justeras till granskningen.

Lite för otydlig redovisning av innehåll i exploateringsavtal

Exploateringsavtalet och beskrivningen av det ses över inför granskningen.

Redovisning av befintliga servitut/gemensamhetsanläggningar/ledningsrätter samt hur dessa påverkas

Fastighetskonsekvensbeskrivningen kompletteras.

Byggnadshöjd bör helst inte användas
Bestämmelser som reglerar byggnadshöjd tas bort och ersätts med nockhöjd.

Inlösen av allmän plats med kommunalt huvudmannaskap
Kommunens rätt- och skyldigheter förtydligas.

Redovisning av hur befintliga planer påverkas
Formuleringarna ses över.

Kombination enskild + allmän platsmark
Bestämmelsen S (skola) tas bort från detaljplanen.

3. STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI) (2022-06-23)

SGI vill trycka på att säkerhetsfrågor avseende skred, ras (inklusive bergras och blocknedfall) samt erosion ska klarläggas i planskedet. De geotekniska aspekterna ska klarläggas för hela planområdet för de förhållanden som planen medger samt för områden i anslutning till planområdet, som kan riskera att påverka detsamma. Den planerade geotekniska stabilitetsutredningen och den bergtekniska utredningen är således nödvändiga att ta fram. Sammanfattningsvis ser SGI att de geotekniska säkerhetsfrågorna behöver klarläggas i det fortsatta planarbetet. Krävs det åtgärder eller restriktioner ska dessa på ett plantekniskt godtagbart sätt säkerställas i planen.

KOMMENTAR
Geoteknisk utredning görs till granskningen, där en översyn av de geotekniska förutsättningarna inom hela området.

4. POLISMYNDIGHETEN (2022-06-15)
Lokalpolisområde Kungälv/Ale har i nuläget inga synpunkter på den föreslagna detaljplanen för Nytorgstaden.

KOMMENTAR
Synpunkten noteras.

5. TRAFIKVERKET(2022-06-29)
Trafikutredning
Planförslaget behöver kompletteras med uppgifter om det ökade transportbehov som den föreslagna exploateringen förväntas medföra och hur det bedöms påverka det statliga vägnätet.

Trafikmängd
Komplettera med trafikalstringsverktyg.

Luftfart
En flyghinderanalys ska göras vid etablering av byggnader eller byggnadsverk som överstiger 20 meter inom MSA-ytan. Flyghinderanalysen ska skickas till berörda flygplatser. För mer information, se Luftfartsverkets hemsida: https://www.lfv.se/tjanster/flygplatstjanster/flyghinderanalys

KOMMENTAR
Trafikutredning
Trafikutredningen uppdateras till granskningen.

Trafikmängd
Trafikutredningen uppdateras till granskningen.

Luftfart
Samtliga berörda flygplatser samt luftfartsverket har remitterats i samrådet.

6. LUFTFARTSVERKET (2022-06-07)

LFV har i egenskap av sakägare för CNS-utrustning inget att erinra mot detaljplanen.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

7. SKOGSSTYRELSEN (2022-06-08)

Vi har inga synpunkter på presenterat underlag och inte heller någon ytterligare information att tillföra som har bäring på detta.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

8. STATENS FATIGHETSVERK (2022-06-13)

Statens fastighetsverk har inga fastigheter inom området och avstår från att yttra sig.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

STATLIGA BOLAG

9. TELIASONERA SKANOVA ACCESS AB (2022-06-27)

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom detaljplaneområdet

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras och kommer att beaktas i kommande planarbete.

10. VATTENFALL ELDISTRIBUTION AB (2022-06-23)

Vattenfall Eldistribution AB har ingen elnätanläggning inom område för aktuell detaljplan eller inom dess direkta närområde och har därmed inget att erinra i rubricerat ärende.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

11. SWEDAVIA AIRPORTS (2022-06-08)

Detaljplan för Tveten 1:1 m.fl, "Nytorgstaden", Kungälvs Kommun, har ingen påverkan Göteborg Landvetter Airport.

Swedavia har därmed ingen erinran mot rubricerat planförslag.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

REGIONALA ORGAN

12. BOHUS RÄDDNINGSTJÄNSTFÖRBUND (2022-06-14)

Räddningstjänsten har granskat remitterade handlingar med avseende på farligt gods transporter, framkomlighet för utryckningsfordon, brandvattenförsörjning och

räddningstjänstensinsatsmöjligheter. Utifrån det granskade underlaget har räddningstjänsten inget att erinra kring den föreslagna detaljplanen.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

13. VÄSTTRAFIK (2022-08-08)

Dagens hållplatslägen ligger bra geografiskt och kommer fungera även i en framtid då föreslagen gatustruktur främjar gena gångvägar till hållplats. För att även östra delarna av området ska få en god tillgänglighet har kommunen och Västtrafik diskuterat att flytta hållplats ”Ängegärde” något västerut.

Som kommunen nämner i planhandlingen finns det en dialog om hur vi kan säkra kollektivtrafikens framkomlighet i de centrala delarna av Kungälv. Separata körfält för busstrafiken har diskuterats och är önskvärt om trafikmängderna ökar. Många av tätortslinjerna i Kungälv är tidskänsliga då byten är samordnade på resecentrum, det viktigaste att prioritera för kollektivtrafikens framkomlighet är åtgärder i samband med korsningar. Västtrafik ser därför positivt till fortsatt utredning där separerade busskörfält del av vägsträckan är med som alternativ.

KOMMENTAR

Fortsatt dialog med Västtrafik kommer att hållas i planarbetet.

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG, FÖRVALTNINGAR OCH POLITISKA PARTIER

14. MILJÖ- OCH BYGGNADSNÄMNDEN (2022-08-25)

Miljöenheten
Buller och luftkvalitet.

Parkering för handel och andra verksamheter föreslås genom samnyttjande av befintliga parkeringshus utanför planområdet. Däremot löses boendeparkeringen genom att fler parkeringar föreslås tillkomma inom respektive kvarter. Med fler boendeparkeringar i utspridda lägen sprids fordonsrörelserna ut på flera gator jämfört med om parkeringen hade koncentrerats i ett fåtal centrala punkter i stadskärnan. Konsekvensen av detta blir att också buller och luftföroreningar fördelas till fler gator vilket i förlängningen utsätter fler människor för en negativ hälsopåverkan. Genom att i stället koncentrera utsläppskällorna i ett fåtal stråk är det möjligt att minska hälsopåverkan genom att samtidigt planera stadens funktioner så att exponeringen minskar.

Förtätningen av staden förutsätter att gaturummen krymper då nya byggnader tillkommer samtidigt som trafiken ökar. Utvecklingen riskerar att orsaka höga koncentrationer av luftföroreningar särskilt på Uddevallavägen då luftväxlingen kan försämras avsevärt. Som planbeskrivningen också konstaterar, behöver luftkvaliteten studeras ytterligare inom planarbetet för att om möjligt avgöra om den framtida miljön riskerar miljökvalitetsnormerna för luft samt för att ge underlag för planering av en så gynnsam luftmiljö som möjligt. Undersökningarna ska utföras på gaturumsnivå med lämplig spridningsmodell enligt SMHI:s vägledning för val av modelltyp. Då det inte finns någon nedre gräns där luftföroreningar inte påverkar hälsan negativt är det mycket viktigt att planera gaturummens utformning så bra som möjligt direkt från början och att utredningar även tar i beaktande Sveriges miljömål Frisk luft.

Trafikbullerutredningen visar att riktvärdena för bostäder gällande ekvivalenta ljudnivåer i fasad överskrids längs Uddevallavägen och i viss mån längs Trollhättevägen och Torggatan. Överskridandena gäller nivåer över 60 dBA som är det värde som är tillåtet enligt senare års lagstiftning för ny bostadsbebyggelse. Miljöenheten bedömer dock fortsatt att god ljudmiljö anses vara 55 dBA. Miljöenheten

anser det viktigt att inte enbart klara godtagbara ljudnivåer enligt förordningar utan att sträva efter bästa möjliga ljudmiljö för att skydda kommuninvånarnas hälsa.

Vid 21 byggnadskroppar sker överskridanden av 60 dBA i minst en punkt enligt bullerutredningen. Enligt planen bedöms det finnas goda möjligheter att bygga med en ljuddämpad sida där 55 dBA inte överskrids vid fasaden liksom att det finns möjligheter att anordna uteplatser vid fasad på innergårdar, enskild eller gemensam, där riktvärden på 50 dBA ekvivalent ljudnivå och 70 dBA maximal ljudnivå klaras. För de flesta fasader mot Uddevallavägen och mot sydväst överskrids riktvärdet 50 dBA ekvivalent ljudnivå för uteplats (tex balkong) som dock är möjligt att ändå bygga, om tillgång till annan skyddad uteplats finns. Bullerstörda uteplatser/balkonger kan på detta sätt ändå möjliggöras vilket kan medföra risk för människors hälsa.

Ut mot Uddevallavägen är vissa fasadvärden mycket höga trots att gaturummet breddats något i förhållande till bullerkartor i bullerutredningen. Planbeskrivningen jämför i nuläget med fasadvärden på andra sidan Uddevallavägen där fasadnivån beräknats till 64 dBA. Byggnadsform och utförande uppges studeras vidare i nästa planskede. Där det är svårt att få till en ljuddämpad sida planeras möjliggörande av små lägenheter upp till 35 m^2 som får ha fasadvärden upp till 65 dBA ekvivalent ljudnivå. Att lagstiftningen medger att boende i små lägenheter får utsättas för högre bullerstörningar och inte ens har tillgång till en ljuddämpad sida ses som obegripligt ur hälsoriskhänseende.

Planbeskrivningen tar upp att bullersituationen kommer att studeras i granskningsskedet och om möjligt preciseras i plankartan för att tydligare styra lämpliga åtgärder. Plankartans skyddsbestämmelser om buller är i dagsläget generell text hämtad från Trafikbullerförordningen. Vid planläggning av områden behöver det säkerställas att byggnaderna som planläggs kan uppföras. Så som bestämmelsen är utformad nu blir kommande byggherrar tvungna att göra nya bullerutredningar för att säkerställa att bestämmelsen uppfylls. I en detaljplan ska detta vara så pass tydligt utrett att ytterligare utredningar generellt inte ska behöva göras. Där bullerkraven inte uppfylls behöver områdena för bostäder ses över eller regleras hur de ska utformas så att kraven uppfylls.

Framför allt behöver planområdet reglera var eventuella skyddsåtgärder behövs.

Att planera för både bättre luftkvalitet och mindre buller kan ibland stå i motsättning till varandra. Detta kan behöva tas hänsyn till i kompletterande utredningar i granskningsskedet.

Förorenad mark

Planområdets norra del är inte undersökt avseende föroreningar i mark vilket är en brist med tanke på att det angränsande området norr om Trollhättevägen utgjort industriområde. Här har bland annat ett större tvätteri och en tillverkare av brandsläckningsskum bedrivit verksamhet, -verksamheter som kan ha spridit klorerade lösningsmedel och PFAS till planområdet via grundvattnet. Ämnena är mycket spridningsbenägna och kan påverka miljön långt bort från källområdet.

Flera undersökningar har genomförts men i det fortsatta planarbetet behöver markmiljön och grundvattnet studeras vidare. Kompletterande undersökningar behöver utföras t ex på fastigheten Blåsippan och eventuellt på andra platser som avses bebyggas, men som ännu inte undersökts. För att undersökningarna ska bli relevanta krävs att en historisk inventering tas fram för de tidigare näraliggande industrierna. För planområdet i sin helhet behöver riskbedömningar göras utifrån kända verksamheter inom och angränsande till planområdet, samt utifrån utförda provtagningar och analyser. Åtgärdsutredning krävs för de områden som eventuellt kan behöva saneras och om villkorade åtgärder behöver regleras ska de

skrivas in i plankartan. Riskbedömning och åtgärdsutredning behöver sammanställas i ett samlat dokument innan detaljplanen antas.

Sammantaget behöver marken konstateras vara lämplig och ändamålsenlig för detaljplanens syften. Det fortsatta planarbetet behöver på ett uttömmande sätt svara på om detaljplanen kan antas utan att förhöjda miljö- och hälsorisker avseende förorenade områden föreligger. Byggnadsentreprenader kan inte påbörjas förrän riskbedömning och åtgärdsutredning är redovisade samt att nödvändiga åtgärder är gjorda.

Dagvatten och skyfall

Det framkommer av dagvattenutredningen att det kan förekomma vissa problem med översvämning i delar av planområdet. Det här behöver utredas vidare inom planarbetet. Åtgärder för att hantera skyfall krävs tex genom fördröjningsmöjlighet i grönområden eller marklutning. Detta behöver vid behov säkerställas på plankartan.

Bygglovsenheten

Bygglovenheten har granskat plankartan med planbestämmelser samt tillhörande planbeskrivning. Bygglovenheten anser att det finns oklarheter och formuleringar som kommer att innebära svårigheter att tolka detaljplanen i bygglovsskedet. Planbestämmelserna måste ses över i den fortsatta processen i samråd med bygglovenheten.

Bygglovenheten utgår från att befintliga byggnadsytor är korrekta och att den nya detaljplanen inte kommer att innebära att befintliga byggnader görs icke planenliga.

Byggnaders omfattning regleras till stor del av prickad mark och höjdbestämmelser. Detta ser bygglovenheten som positivt och underlättar framtida bygglovhantering.

En ny byggrätt i den östra delen av detaljplaneområdet är i stället reglerad med bruttoarea. Detta kan försvåra framför allt vid framtida tillskott till byggnationen. Exempelvis innebär en inglasning av en balkong att bruttoarean för all byggnation i området inom egenskapsgränsen måste beräknas för att veta om åtgärden är planenlig. Detta försvårar bygglovshandläggningen och gör det otydligt för medborgaren. Öppenarea kan behöva regleras i områden med bruttoarea då det annars inte finns reglering kring detta.

Bygglovenheten anser dock att det är önskvärt att byggnadens yta regleras genom exempelvis byggnadsarea.

Bygglovenheten noterar att byggnaders höjder beräknas genom både byggnadshöjd och nockhöjd men också att höjden ska beräknas från medelmarknivå eller över nollplan. För att underlätta handläggning är det önskvärt med färre variationer.

Det står i planbeskrivningen att vissa fastigheter kommer behöva betala en planavgift, detta bör framgå på detaljplanekartan.

Det står också i planbeskrivningen att vid nybyggnad, tillbyggnad eller ombyggnad ska gällande regelverk för tillgänglighet följas. Detta bevakas i samband med bygglovgivning. Det står att detta gäller både byggnader och allmänna platser som gator, torg och parker.

Uppförande av gator, torg och parker är dock ej bygglovspliktigt och bevakning kan därför inte ske i samband med bygglov.

Bygglovenheten håller med miljöenheten om att planbestämmelser gällande buller är allt för generella. Plankartans skyddsbestämmelser om buller är i dagsläget generell text hämtad från Trafikbullerförordningen. Vid planläggning av områden behöver det säkerställas att byggnaderna som planläggs kan uppföras. Så som bestämmelsen är utformad nu blir kommande byggherrar tvungna att göra nya bullerutredningar för att

säkerställa att bestämmelsen uppfylls. I en detaljplan ska detta vara så pass tydligt utrett att ytterligare utredningar generellt inte ska behöva göras.

Miljö- och byggnadsnämnden har tagit del av samrådshandlingarna gällande detaljplan för Nytorgstaden och lämnar tjänsteskrivelsen som sitt yttrande. Nämnden beslutar om att det fortsatta detaljplanearbetet ska ta följande hänsyn:

- Ytterligare centralisering av parkeringslösningar för boende bör utredas vidare
- Kommande luftkvalitets- och bullerutredningar utgår från ett hälsoperspektiv och att luftkvalitet och buller utreds gemensamt så att inte planeringsåtgärder motverkar varandra.
- Luftkvalitetsundersökningar ska utföras på gaturumsnivå med lämplig spridningsmodell enligt SMHI:s vägledning för val av modelltyp. Gaturummens ska utformas så bra som möjligt avseende möjligheten att tillskapa en hälsosam miljö.
- Anpassningar i bebyggelseutformning samt planbestämmelser gällande skydd mot bullerstörningar behöver vara tydliga så att inte ytterligare bullerutredningar krävs i bygglovsprocessen.
- Små bullerutsatta lägenheter upp till 35 m2 med tillåtna fasadvärden på upp till 65 dBA bör inte planeras för.
- Markmiljöundersökningar behöver utföras på platser som avses bebyggas men som ännu inte undersökts.
- En riskbedömning ska utföras för detaljplaneområdet i sin helhet.
- Åtgärdsutredningar ska tas fram för förorenade områden. Avhjälpandeåtgärder bör utföras innan detaljplanen antas och villkor för byggande ska om nödvändigt införas i plankartan.
- Översvämningsrisker bör utredas mer innan detaljplanens granskningsskede.

KOMMENTAR

Miljöenheten

Buller och luftkvalitet

En luftmiljöutredning för hela centrala Kungälv görs inför granskningen, där halter av olika luftföroreningar kartläggs.

Bullerutredningen kommer att uppdateras till granskningen. Planbestämmelser avseende buller ses över och anpassas i de olika delarna av planområdet. Detta är en central plats i Kungälv, där det är motiverat att följa trafikbullerlagstiftningens riktlinjer. Dessa gällande riktlinjer kommer att följas i detaljplaneringen.

Förorenad mark

Markmiljöutredningen kompletteras till granskningen och synpunkten angående utredningens innehåll beaktas vid kompletteringen. Planbestämmelser avseende markmiljön läggs till i berörda delar av planområdet.

Dagvatten och skyfall

Utredningen kompletteras till granskningen. Lämpliga planbestämmelser läggs till i plankartan.

Bygglovsenheten
Synpunkterna från bygglovsenheten noteras och beaktas. Planbestämmelserna ses över till granskningen och dialog hålls med bygglovsenheten om bestämmelseformulering efter behov.

15. KUNGÄLVSTRION (CENTERPARTIET, SOCIALDEMOKRATERNA, MODERATERNA) (<ÅÅÅÅ-MM-DD>)

I från planprogrammet har man gått från en förtätning på mellan 300-400 hundra bostäder till att i samrådet föreslå en föreslå en fördubbling av antalet bostäder till 700 nya bostäder. I sig inget fel, men när fordonsflottan förnyas och el bilen är starkt på fram mars behöver ladd infrastrukturen och parkeringsmöjligheterna följa med.

Inom planområdet måste parkeringsnormen uppfyllas för både befintliga och nybyggda bostäder, det är inte rimligt att skjuta dessa problem framför sig, eller till andra delar av staden. Det hänvisas till parkeringsytor på Liljedal som ska bebyggas framöver och parkeringshuset Tre kungar som bör bli fullt med redan tänkta och planerade byggnationer.

Den största planerade gatuförändringen i planområdet gäller Uddevallavägen. I Planförslaget står det att fokus kommer att vara på kollektivtrafiken, planteringar och tillgänglighets anpassade gång och cykelstråk.

Det kan väl tyckas bra, men i en stad som växer och med de få möjligheter som Kungälv har att passera älven och att ta sig igenom stadens olika delar måste Uddevallavägen vara anpassad för alla trafikslag. Därför måste även gatubeläggningen vara så slitstark och tyst som möjligt, och ej förorsaka buller och vibrationer i närliggande fastigheter.

KOMMENTAR

Parkeringssituationen kommer att studeras mer till granskningen. Parkeringslösningar redovisas i uppdaterat planförslag med utgångspunkt i bland annat gällande parkeringsnorm. I detaljplanen är möjligheterna begränsade att påverka parkeringar för befintliga bostäder.

I övrigt noteras synpunkten.

16. UTVECKLINGSPARTIET(<ÅÅÅÅ-MM-DD>)

Inplanerat 16 våningshus i denna planen som vätter mot det vi kallar i dagligt tal ”den gamla delen av Kungälv” Det anser vårat parti är på tok för högt. Vad sen gäller trafiksituationen med ett ökat flöde på bilar mm.

Hur mycket tål vår stadskärna? Här ställde jag frågor på detta och önskar att det kan redogöras bättre då ärendet når Kommunstyrelsen.

KOMMENTAR

Trafikflödet kommer att studeras vidare i uppdaterad trafikutredning till granskningen.

Analyser av höjden av byggnaderna inom planområdet har utförts och ytterligare studier av höjderna görs i det fortsatta planarbetet. En avvägning gällande lämpliga byggnadshöjder kommer att göras.

17. SVERIGEDEMOKRATERNA(<ÅÅÅÅ-MM-DD>)

I handlingarna finns uttryckligen beskrivet att Uddevallavägen skall förvandlas till en gata med focus på kollektivtrafik, cykel och gångtrafik. Detta fick man intrycket av att man tänkt sig en ”Älvbacken 2.0” med gång fart och allehanda hinder på gatan.

Nu sades under mötet att det var en olycklig formulering, men ändå. Här har man inte tänkt vad Uddevallavägen är för strategisk gata. Detta är den enda alternativa vägen om motorvägsbron över Nordeälv är avstängd pga. olycka eller annat. Denna gata måste vara utan hinder och istället vara en effektiv och framkomlig gata som den är idag, gärna bättre.

Parkeringar i kommande Nytorgstaden för den nu kraftigt utökade antalet lägenheter känns långt ifrån betryggande. Här på mötet har det framkommit att Nytorgstadens kommande parkeringsbehov till stor del ska tillgodoses i andra stadsdelar utanför det projekterade området.

Detta kan inte accepteras, Nytorgstadens behov av p-platser måste till största delen lösas inom projekterad mark.

KOMMENTAR

Trafikflödet kommer att studeras vidare i uppdaterad trafikutredning till granskningen.

Parkeringssituationen kommer att studeras mer till granskningen. Parkeringslösningar redovisas i uppdaterat planförslag med utgångspunkt i bland annat gällande parkeringsnorm.

18. BOHUSLÄNS MUSEUM (2022-07-04)

Vi har tidigare yttrat oss i programsamrådet CW 2018-10-04 med vårt dnr 18/0315. Vi hänvisar till vårt yttrande i programsamrådet och har inget ytterligare att tillägga utöver att vi inte har något att invända ur ett fornlämningsperspektiv.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

19. RÄDDA BARNENS LOKALFÖRENING I KUNGÄLV (2022-07-04)

1. Föreningen lyfter oron över den låga andelen hyresbostäder i planförslaget och att siffran kommer minska från de föreslagna 50%hyresrätter och 50% bostadsrätter inom planområdet. Föreningen lyfter behovet av boenden i centrala Kungälv där även människor med lägre inkomster kan bo. För att bryta segregation och bygga ett inkluderande samhälle behöver det ges möjlighet för personer utan mycket god ekonomi att också kunna bo i centralt belägna bostäder. Risken är annars att vi cementerar utanförskapsområden förkommuninvånare med sämre socioekonomiska förutsättningar.

   2. Den föreslagna exploateringsgraden med många höga hus ger inte en god boendemiljö för barn främst för möjligheterna till utevistelse och lek. Vi ser därför ett behov av en barnkonsekvensanalys hur barns livsmiljöer kommer att gestaltas i den föreslagna planen. Vi bedömer att en lägre exploateringsgrad ger en bättre boendemiljö för barn.

   3. Vi saknar beskrivning av ordentliga och säkra lekmiljöer. Uddevallavägen kommer att vara hårt trafikerad och är också reservväg för genomfart vid olyckor på motorvägen då trafiksituationen närmast kan beskrivas som kaotisk. Hur påverkar det barns möjlighet att ta sig säkert till skola mm? I den sociala konsekvensanalysen ges Västra Parken en stor betydelse som rekreationsyta. Utifrån parkens storlek och utformning kan den knappast bli tillräcklig som yta för utelek och vistelse för barn inom området.

   4. I planen finns inte upptaget expansion av förskolor och skolor utan det behovet ska tillgodoses i befintligt utbud. Om man gör en så stor nyproduktion av lägenheter verkar det orealistiskt att det inte finns behov av att bygga förskolor och även skolor. Vår bedömning är att man bör göra en ordentlig genomlysning av behov och lokalisering av förskolor.

KOMMENTAR

1. I detaljplanen finns begränsad möjlighet till att påverka upplåtelseform. Då stora delar av planområdet ägs av Kungälvsbostäder kommer en betydande andel av bostäderna fortsatt vara i form av hyresrätter.

2 - 3. Synpunkten noteras och ytorna för utevistelse och lek för barn ses över i det fortsatta planarbetet. Exploateringsgraden i området minskas något till granskningsskedet. Trygga lekytor bör säkerställas på gårdar och i park i den mån det är möjligt. Gång- och cykelnätverket ses över ytterligare för att kunna prioritera en säker utformning av barnens skolvägar.

4. Behov av skol- och förskoleplatser har studerats i detaljplanen och i kommunens översiktliga planerings- och lokalförsörjningsarbete. Förskola och skola bedöms inte behövas inom planområdet, utan det bedöms att lokaliseringar utanför planområdet är mer lämpliga.

20. NATURSKYDDSFÖRENINGEN (2022-07-04)

Naturskyddsföreningen har tagit del av underlaget och lämnar i det följande synpunkter och förslag avseende ovanstående detaljplan.

Agenda 2030

Naturskyddsföreningen anser att Agenda 2030, hållbarhetsmålen, biologisk mångfald, klimatmål och klimatlöften har alltför litet utrymme i Planbeskrivningen m fl dokument. Vi ger några exempel.

I planbeskrivningen på s 12 nämns visserligen att

Kungälvs kommun arbetar med hållbarhetsmål som utgår ifrån Agenda 2030.Kungälvs kommun har arbetat för att bryta ner och lokalt anpassa de nationella miljö- målen. Kommunen har tagit fram rapporten ”Kungälv kommuns lokala miljömål” (reviderad februari 2010).

Men de lokalt anpassade miljömålen som hänvisas till i texten är 12 år gamla. Vi menar att det finns möjligheter och anledning att anknyta till aktuella dokument.

Exempelvis nämns inte hur planen anknyter till kommunens klimatlöften (https://klimat2030.se/undertecknare/kungalv-kommun/). Åtgärdsprogrammet inom *Ett hållbart Västra Götaland* (https://www.hallbartvg.se/) med t ex målet *God boendemiljö och hållbar konsumtion* nämns inte heller. (https://www.hallbartvg.se/utmaningar/god-boendemiljo-och-hallbar-konsumtion/).

De nämnda dokumenten är framtagna för att användas i den kommunala samhällsplaneringen i arbetet för att nå mål i Agenda 2030.

I rapporten *Undersökning av betydande miljöpåverkan* Dnr KS2020/1064 avsnitt 7, Miljöpåverkan punkt 7.12 bedöms Nationella, regionala och lokala miljömål. Det framgår tydligt att de dokument som ligger till grund för bedömningen är gamla (från 1987-2016) och behöver uppdateras. Det innebär, menar vi, att bedömningen bygger på inaktuella fakta och därför inte kan anses tillförlitlig.

Trafikbullerutredning samt luftkvalitetsmätningar

Underlagen som används är upp till 7 år gamla och kan därmed inte visa hur buller och luftkvalitet kommer att vara efter utbyggnaden med hänsyn till den då ökade trafiken och utbyggnad av värmeverket. När luftkvalitetsmätningarna genomfördes 2020 pågick pandemin med minskad trafik och andra verksamheter.

I *Sammanställning miljöfaktorer inom Planprogram för Nytorgstaden* framgår det att ”Nytorgstaden dras redan idag med kvävedioxidhalter som på sikt kräver en mer

noggrann övervakning genom mätning eller beräkningar. Med förtätade gaturum och stigande trafikintensitet riskerar situationen att förvärras (s 8).”

Det kan inte vara acceptabelt att enbart ”på sikt” göra en mer noggrann övervakning genom mätningar eller beräkningar.

Vi anser att beräkningar måste göras utifrån den planerade utbyggnaden och med en alternativ utbyggnad som med marginal kan klara kraven på bullernivåer och luftkvalitet.

Luftkvalitet är en mycket angelägen fråga. Naturvårdsverket skriver i en rapport 2021: *Trots att Sverige har bland Europas lägsta halter av luftföroreningar räknar man med att över 7 000 personer dör i förtid varje år på grund av exponering för framförallt partiklar och kvävedioxid.*

Grönska, parker, naturmiljö

I planbeskrivningen framhålls: ”Med en ny detaljplan vill kommunen möjliggöra för en levande och trygg stadsdel som skapar en sammanhängande stadskärna och binder ihop staden med tydliga stråk och tillvaratar kulturella och gröna värden”. När det gäller **Natur och miljöpåverkan** framkommer det att ”Planförslaget innebär ett tillskott av ca 700 bostäder och att flera platser inom området bebyggs eller förtätas. Samtidigt försvinner många större träd och grönska”. Detta är motsägelsefullt och inte alls i linje med hållbarhetsmål och biologisk mångfald.

Naturskyddsföreningen anser att det skall skapas Gröna stråk som binder samman de olika delarna i Kungälv. I planbeskrivningen används på ett flertal ställen beskrivningar som visar hur Nytorgsstaden skall binda samman Västra Gatan och Kongahälla. Där nämns stråk men vi menar att det finns många skäl för att skapa *gröna stråk (med skuggande träd mm*. När grönskan hänger samman bidrar detta till spridning av arter – växter, insekter- vilket bidrar till ökad biologisk mångfald. Estetiskt är det också mycket tilltalande att se hur grönskan hänger ihop. Ekosystemtjänsterna behöver studeras före och efter utbyggnaden.

Uddevallavägen behöver bli mycket grönare, ta inte bort något! Att anse att allén inte är tillräckligt ”mogen” för att vara värdefull är en felaktig bedömning. Varje träd är värdefullt och alléer utgör en så kallad skyddad biotop just därför att de består av träd. Utefter Uddevallavägen och i andra delar av Nytorgsstaden är det mycket lämpligt att skapa små parker som ingår i gröna stråk. Enköping är ett mycket bra exempel på hur det går att skapa små, värdefulla gröna områden i stadsmiljön, små parker med olika karaktär, rikhaltig växtlighet, mm.

Dnr KS2020/1064 under punkt 7 Miljöpåverkan bedöms i punkt 7.3 påverkan på Naturmiljön. Där nämns på flera punkter att det inte finns några naturvärden eftersom miljön är ”urban”. Detta är en ytlig bedömning. Vad innebär ”urban” för den som gjort bedömningen? Vilka blir konsekvenserna i planen av denna bedömning? I planbeskrivningen återkommer detta synsätt exempelvis på s 47 ”Planområdet är i sin helhet en utpräglad urban miljö som saknar höga naturvärden”. Men på s 65 framhålls ”Sammanfattningsvis bedöms den föreslagna utbyggnaden vara i god överenstämmelse med såväl nationella som lokala miljömål och bidra till att uppfylla miljömålen”. För att uppfylla den bedömningen måste planen, menar vi, innehålla mer grönska och av olika karaktär. I boken ”Why cities need large parks”, Richard Murray, *ed*. framgår tydligt betydelsen av parker för såväl människor som för den biologiska mångfalden.

Det behövs stora träd som ger skugga och som sänker temperaturen varma dagar, det behövs grönska för biologisk mångfald, för insekter, fåglar, pollinatörer mm vilket även behöver anges i planen. Detta är av största vikt för att dämpa buller och temperatur, minska luftföroreningar och för att hantera översvämningar.

Stadsgrönska har mycket stor betydelse för att minska fysisk och psykisk ohälsa; ett växande problem och en stor utmaning enligt bland annat Boverket. Det finns mycket aktuell forskning om betydelsen av stadsgrönska som visar att parker och grönområden har stor potential att hantera denna utmaning genom att skapa hälsosamma miljöer.

”När många av våra städer växer är det viktigt att både bevara de grönområden som finns och utveckla nya. För den biologiska mångfaldens skull, men lika mycket för invånarnas hälsa och möjlighet att på nära håll uppleva naturen”. ”Att ställa om delar av vårt bestånd av gräsmatta till ängar, fruktlundar eller skogsdungar skulle vara ett sätt att ganska enkelt, och med sänkta skötselbehov på sikt, erbjuda både livsmiljö för fler arter och mer upplevelser för stadens invånare, stora som små”. Det menar klimatforskaren Anna Sofie Persson vid Lunds universitet.

Rödlistade arter

Hur kommer de rödlistade arterna i anslutning till Fontin reservatet att skyddas? Skogsalm (CR) och ask (EN) är två naturvårdsarter som förekommer i inventeringsområdet dock spritt.

Bevara, inte riva

Vi föreslår att alla/flertalet av de befintliga bostadshusen bevaras. Då återbrukas material och resurserna kan läggas på att energieffektivisera husen som t ex i Alingsås. Detta överensstämmer med Kungälvs klimatlöften t ex nr 7, 14 och 17. Boverket har ett utmärkt material hur man kan söka EU och nationella pengar för att energi och miljörenovera befintligt hyresbostadsbestånd. Bättre ur klimat synpunkt, stadsmiljö, historisk förankring av staden etc. Nytorget hade en viktig roll när staden firade 1000 år 1959 och är värt att bevara i sin nuvarande utformning som det tidsdokument det är.

Den lokala torghandeln på Nytorget är värd att vidareutveckla.

KOMMENTAR

Agenda 2030

Formuleringar och hänvisningar till klimatmål ses över inför granskningen.

Trafikbullerutredning samt luftkvalitetsmätningar

Synpunkten noteras och beaktas. Nya utredningar avseende buller och luftmiljö görs inför granskningen.

Grönska, parker, naturmiljö

Synpunkten noteras. Även om planförslaget innebär att vissa träd behöver tas ner eller flyttas, så finns det möjligheter att tillskapa ytterligare träd längs gator och torg inom planområdet. Västra parken kommer att utökas och bli större än i nuvarande omfattning. Tillkommande bostadskvarter har också möjlighet att plantera grönska på gårdar och inom förgårdsmark.

Rödlistade arter

Del av marken närmast Fontin föreslås att anläggas som Natur, vilket ger möjlighet för träd att växa kvar. En fördjupad artinventering för vissa arter kommer även att genomföras inför granskningen.

Bevara, inte riva

Synpunkten noteras. Skicket på byggnaderna inom planområdet varierar och för vissa hus bedöms rivning som lämpligt, och en förtätning av stadsdelen kan komma att innebära att vissa byggnader byts ut. Inför granskning ses bevarandealternativ över, och där det är lämpligt planläggs så att bevarandealternativ fortsatt är möjligt.

UTKAST 2024-08-21

SAKÄGARE

21. FASTIGHETSÄGARE 1 (2022-07-14)

Parkering:

Genomförande av planen kommer innebära att 26 parkeringsplatser utomhus försvinner, inklusive samtliga platser för Föreningens gäster. Gällande detaljplan ger inga möjligheter att ersätta någon av dem. Fastighetsägare 1 beskriver parkeringsproblematiken och flera andra frågor som planförslaget innebär, se nedan beskriv dessa.

Fastighetsägare föreslår att begränsa detaljplan Nytorgsstaden så att naturområdet inom Sadelmakaren 10 utgår och påbörja i stället ett planarbete som inkluderar detta och gällande fastighet (Föreningen) så att en långsiktig lösning av Föreningens parkeringsproblem inkluderas.

Trafik, säkerhet och cykelstråk:

Fastighetägare 1 uttrycken oro för trafiksäkerheten rörande Rexgegatan som ligger i en brant backe med begränsad sikt och framkomlighet, samt att planförslaget inte visar tydligt på hur denna planeras att lösas. Rexegatan har som påvisas av fastighetsägare idag ha en låg standard, och ökad trafik på gatan kan ställa till problem och säkerhetsrisker. Fastighetägare 1 påpekar att trafiksituationen som följd av planförslaget bör utredas vidare för att säkerställa Rexegatans utformning.

Förtydliga vad som avses med cykelstråk/-väg utmed Rexegatan. Utred konsekvenserna av säkerhetskraven för oskyddade trafikanter vad gäller erforderlig sektion för Rexegatan och även Floragatan. Förtydliga om cykelstråk/-väg ska fortsätta via Föreningens fastighet eller inte. Föreningen vill inte ha en regelrätt ”led” för cyklar och mopeder på fastighetens gångväg.

Trafik under byggtiden:

Föreningen utgår från att huvuddelen av byggtrafiken och transporterna till de föreslagna husen kommer att ske via Rexegatan. Enligt planförslaget ska en del av naturområdet sparas varför det är svårt att se någon entrépunkt och uppställningsytor i anslutning till Floragatan. Den branta backen i förening med kurva medför begränsad sikt. Analysera trafiksituationen i relation till Rexegatans utformning.

Naturmiljö:

Detaljplanens förslag till byggnader mellan Floragatan och Rexegatan i den gröna lunga som naturområdet utgör innebär att de värden som detta har i det närmaste helt försvinner. Ambitionen att spara bäckmiljön och vissa äldre träd är lovvärt men i praktiken närmast meningslöst om syftet är att bevara ekologiska värden och gynna biologisk mångfald. Resterande del blir liten och kommer ohjälpligt att bli en del av boendemiljön. Föreningen anser att hela naturområdet ska undantas från exploatering.

Byggnadshöjd:

De befintliga husen utmed Floragatan har 4-5 våningar. Om naturområdet överhuvudtaget ska bebyggas anser Föreningen att nya hus ges samma höjd som de befintliga. Minska höjden på de föreslagna husens höjd så att de anpassas till de befintliga.

KOMMENTAR

Parkering

Synpunkten noteras. Avseende parkeringsantal hänvisas till parkeringsnormen. Då berörd parkering som i dagsläget används inte ligger på kommunal mark hänvisar kommunen till eventuell uppgörelse med markägaren (Kungälvsbostäder). Tillkommande byggrätt görs så att det finns möjlighet att anlägga parkeringar inom

kvarteret. Samtidigt kan detaljplanen inte sätta krav på att fler parkeringar anläggs än vad som krävs för den egna fastigheten.

Trafik, säkerhet och cykelstråk

Synpunkten noteras och inför granskningen kommer trafikutredning genomföras som bland annat studerar trafiksituation samt gång- och cykelmöjligheter i backen.

Sakägarens fastighet ligger utanför planområdet, vilket innebär att eventuell gång- eller cykelbana över denna fastighet inte kommer att regleras i detaljplanen.

Trafik under byggtiden

Synpunkten noteras. Trafikutredning görs som band annat tar hänsyn till sikt och åtkomst. Siktförbättrande åtgärder kan visa sig vara relevanta i backen.

Naturmiljö

Synpunkten noteras. En fördjupad artinventering utförs inför granskning för att ytterligare utreda naturvärdena i området. Del av naturmiljön, som inkluderar bäcken föreslås bevaras som natur.

Byggnadshöjd

Synpunkten noteras och byggnadsvolymen i kvarteret studeras vidare inför granskningen. Ytterligare planbestämmelser kan komma att läggas till för att tydligare reglera tillåten byggnadsvolym. En avvägning avseende lämplig byggnadshöjd på platsen kommer att göras.

22. FASTIGHETSÄGARE 2 (2022-07-04)

Generellt är fastighetsägare 2 positiva till planförslaget men har lämnat kommentarer och förslag på förändringar som kan stärka planen.

Fastighetsägare 2 beskriver hur Västra parkens större yta är positiv för staden, men att inte utnyttja vändplatsen vid Ivar Claessons gatan vore att missa en möjlighet för parken att växa ytterligare. Fastighetsägare 2 beskriver ingående och välmotiverat problematiken kring Ivar Claessons Gata och Torggatan, och kommer med följande förslag till kommunen.

1. Västra parken mynnar idag ganska abrupt i en körbana med tillhörande vändplats. Låt istället parken fortsätta ut på Ivar Claesson gata, istället för att förvandla detta till en torgyta som inte kommer fungera som ett torg. Precis som ni har valt att anpassa husens höjd och gradvis trappa ner dom mot lägre bebyggelse, så kan man låta 50-talets hus i park miljö gradvis trappas upp till en renodlad park. Tillåt därför Västra parken att expandera ut i Ivar Claessons gata.

2. Gör avsnittet mellan Ivar Claessons gata 2 fram till vändplatsen vid nummer 11 till en faktisk uttalad gågata. Fortsätt med de åtgärder som ni föreslagit med delvis krympt körbana, träd och rabatter. Istället för att stenlägga gatan borde regelbundna linjer med gatsten vara tillsammans med övriga åtgärder vara tillräckligt för att markera för trafiken att detta är en gågata.

3. Borttagandet av vändplatsen innebär att Ivar Claessons gatan måste kopplas ihop med Torggatan för att exempelvis renhållningen/sopbil ska kunna nå fram till fastigheterna. Förslagsvis utformar man denna förbindelse så att den naturliga vägen för trafiken mellan parkeringen vid det nya Nytorget och matarleden Trollhättevägen är Torggatan. Denna gata matar idag avsevärt mycket mer trafik än avsnittet av Ivar Claessons gata och avståndet till Trollhättevägen är dessutom kortare. Om kommunen är mån om att karaktären på gatorna behålls, så tål Torggatan mer trafik, men det inre avsnittet av Ivar Claessons gata gör det inte.

4. Avsmalnandet av körbanan och även borttagandet av vändplatsen innebär att delen mellan nummer 6 och 11 måste, precis som ni varit inne på enkelriktas.

Fastighetsägare två beskriver även vikten av att ta vara på chansen att binda samman staden, men aldrig glömma bort vem vi planerar för. Jo; medborgaren.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras och förslagen studeras vidare inför granskning. Trafikutredning kommer att utföras och utformningen av vändplatsen ses över. En säker miljö för gående och cyklister ska säkerställas.

BOSTADSRÄTTSINNEHAVARE, HYRESGÄSTER OCH BOENDE

23. PRIVATPERSON 1 (2022-07-04, KOMPLETTERAD 2022-07-20)

Det saknas redovisning av aktuella trafikmängder på viktiga stråk och beräknade mängder efter utbyggnad av Nytorgsstaden och Kexstaden. Den trafikutredning som gjorts i programskedet för Kexstaden visar på en närmast fördubblad trafik på detta stråk. Redovisa i samrådsskedet dagens och framtida beräknade trafikmängder som inkluderar utbyggnad av Nytorgsstaden, Kexstaden mfl projekt. Uppgifterna torde finnas eftersom de bl.a. är ett nödvändigt ingångsvärde för bullerberäkningar.

Bullerexponeringen utmed Uddevallavägen blir omfattande och Västra parken kommer få väldigt höga bullernivåer. Förtydliga hur bullermiljön i Västra parken kommer att upplevas då planförslaget samt övrig exploatering av centrala Kungälv genomförts.

Redovisningen av sol- och skuggförhållanden som görs i planbeskrivningen är undermålig. Komplettera avsnittet ”Sol- och skuggförhållanden” så att boende kan förstå hur stadsomvandlingen kommer att påverka deras närmiljö.

Den höghustrend som nu fått fäste i de äldre delarna av Kungälv är betänklig och riskerar att förvanska stadens karaktär. Planförslaget beskriver miljöer med ord som är svåra att koppla samman med vad som visas på plankartan. Bra vore att beskriva den högre bebyggelsen på ett mer trovärdigt sätt, bäst vore att sänka höjden på ett stort antal byggnader och därmed också exploateringens omfattning.

Den gjorda NVI:n kompletteras med ett återbesök under sensommaren/hösten för att ta fram ett bättre kunskapsunderlag i nivå med vad som får anses skäligt för denna typ av naturmiljö. Vidare görs en översyn av värderingen av den aktuella naturmiljön i relation till övriga ”gröna” miljöer inom planen. Förslagsvis diskuteras detta med den inventerande biologen så att rimliga avvägningar görs. Skrivningarna på flera ställen i planbeskrivningen måste ses över. En analys av planförslaget avseende exploatering av en orörd naturmiljö måste göras och då särskilt med utgångspunkt från miljöbalkens allmänna hänsynsregler (2 kap) och hushållningsbestämmelser (3 kap). Bedömningen är att den aktuella naturmiljön inom Sadelmakaren 10 helt undantas från exploatering.

I planförslaget diskuteras på åtskilliga ställen områdets nuvarande 50-talskaraktär och det viktiga i att denna blir läsbar även i framtiden. Tona ner betydelsen av 50-talskaraktären i planförslaget och klargör att detta inte är realistiskt i den del av planen som domineras av nybyggnad och genomgripande ombyggnad.

Redovisa arealerna för Västra parken i dagsläget och efter utvidgningen och rita ut dagens och planförslagets gränser så att det blir tydligt vad utvidgningen innebär. Beskriv också potentialen för vad parken får för betydelse på ett realistiskt och nyanserat sätt.

Vad gäller den mindre grönytan är det en överdrift att ens kalla den för en park. Det är inte seriöst. Revidera.

Det område som kanske har allra störst betydelse som närrekreationsområde, om man söker lugn och avskildhet och naturmiljö, är naturmiljön inom Sadelmakaren 10. Beskriv områdets kvaliteter även som miljö för närrekreation. Undanta hela naturområdet från exploatering och upprätta en enkel skötselplan för området.

KOMMENTAR

En trafikutredning genomförs och bullerutredningen uppdateras inför granskningen. Anpassningar till höga bullernivåer kommer att utgå från gällande riktlinjer i trafikbullerförordningen.

Ytterligare studier av tillkommande byggnader och deras sol- och skuggförhållanden görs inför granskningen. Byggnadsvolymerna inklusive byggnadernas höjder kommer att ses över ytterligare. Därefter kommer en avvägning göras avseende lämpliga byggnadshöjder inom planområdet.

Utförd naturvärdesutredning kompletteras med fördjupas artinventering. Naturmarken inom planområdet kan komma att anpassas, men det är troligt att byggrätten kommer att vara kvar.

Ett gestaltningsprogram tas fram för att förtydliga önskad byggnadskaraktär inom planområdet.

Beskrivningar av park- och naturmiljöer inom planområdet ses över.

24. PRIVATPERSON 2 (2022-07-04)

Privatperson 2 beskriver stor oro inför den kommande höga bebyggelsen och dess påverkan på människors välmående i tätbebyggda områden. Planförslagets höga bebyggelse anses inte vara tillräckligt motiverad och att gå från planerade fem våningar till 16 (Vid centrumhusen) bara för att det inte ska bli så stor skillnad gentemot huset med 23 våningar rättfärdigar inte beslutet att bygga flera hus med 16 våningar. Nytorgstaden bör inte byggas högre än 5 - 6 våningar. Det högre huset ska naturligtvis ligga längst bort från Uddevallavägen, det lägre längst fram. Själva Nytorget blir då också ljusare och mer inbjudande att vistas på.

Många frågor återstår:
Hur ska kommunen ordna det med skola och barnomsorg om det flyttar in 700 nya hushåll?
Parkeringsplatser till de boende i närheten av bostaden?
Vad händer om det börjar brinna ovanför våning 12?
Hur ska all trafik få plats på Uddevallavägen och på ut- och infarter?

Privatperson 2 beskriver även en frustration i bristen på medborgares involverande i stadsbyggnadsprocessen och politiska beslut (som rör stadsutveckling/Kungälv).

KOMMENTAR

Synpunkterna noteras. Byggnadsvolymerna ses över inför granskningen. Därefter kommer en avvägning göras avseende lämpliga byggnadshöjder inom planområdet.

Behov av skol- och förskoleplatser har studerats i detaljplanen och i kommunens översiktliga planerings- och lokalförsörjningsarbete. Förskola och skola bedöms inte behövas inom planområdet, utan det bedöms att lokaliseringar utanför planområdet är mer lämpliga.

Parkeringssituationen studeras vidare inför granskning, och parkeringen kommer att baseras på gällande parkeringsnorm.

Brandskydd i byggnader utförs enligt gällande regelverk och regleras inte i detaljplan.

Trafikutredning utförs inför granskningen.

25. PRIVATPERSON 3 (2022-07-01)

Jag bor på Borgarparken 16 (Borgarparken bostadsrättsförening) och är orolig för att min kvällssol på balkongen kommer påverkas negativt om grannfastigheten Borgarparken 28 (Sigillet) tillåts bygga en upp till 14 våningar hög huskropp. Jag kan inte hitta någon form av utredning i er detaljplan som beskriver hur skuggorna kommer falla över befintliga byggnader till följd av de nya mycket höga byggnader ni vill tillåta att uppföras. Kvällssolen och möjligheten att sitta på min balkong var en av den stora anledningen till att jag köpte min lägenhet i Borgarparken. Det skulle påverka mig mycket negativt om den möjligheten försvinner eller reduceras på något vis om den nya detaljplanen genomförs utan att hänsyn tas till detta. Jag ber er att utreda hur de nya planerade höga huskropparna påverkar omkring liggande befintliga byggnader med avseende på hur skuggorna faller. Utredningen bör visa hur skuggorna rör sig under hela året och vid olika klockslag.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras och vidare studier av tillkommande byggnaders sol- och skuggförhållanden görs inför granskning. Därefter kommer en avvägning göras avseende lämpliga byggnadshöjder inom planområdet.

26. PRIVATPERSON 4 (2022-06-22)

Privatperson 4 är positiv till förslaget att flytta torget mot Västra Parken men tycker att höjderna i förlaget är för höga. Uddevallavägens projekt verkar bra om det inte blir mer än 4-5 våningar högst på de nya husen.

På centrum 2 motsätter vi oss ett högre hus än det som är idag. Kungälvsbostäders hus och HSB-huset bör gå i harmoni som idag i höjd- och ljusförhållanden och som passar in i befintligt område från 50-talet. Privatperson motsätter sig även ytterligare förtätning på centrum 2 på grund av påverkan på rörelsefriheten och luftigheten. Huset kommer för nära befintlig bebyggelse och påverkar insyn och ljusförhållanden. Privatperson 4 lyfter även påverkan på de befintliga villorna som ligger på Ivar Claessons gata och eventuell värdeminskning på dessa.

Vi som bor på Torggatan 6, Kungälvsbostäder, har parkering som ingår i hyran. Det kräver vi att fortsätta ha även när de nya byggnaderna är på plats i området.

Trafiken idag är besvärlig i korsningen Torggatan -Trollhättevägen när det är hög belastning speciellt e.m. när folk slutar sina jobb. Det är mkt svårt att komma ut på Trollhättevägen då från båda hållen från Torggatan och man blir stående där. Med mer trafikflöde i området i framtiden måste ni ta med det i planeringen och ev ha stoppljus alt liten rondell där i korsningen

KOMMENTAR

Byggnadernas volymer ses över inför granskningen. Ytterligare solstudier görs för att visa tillkommande byggnaders påverkan på befintlig bebyggelse.

Enskilda parkeringsavtal för befintliga fastigheter regleras inte i detaljplanen.

En trafikutredning görs inför granskning där bland annat trafikmängd och trafikflöde studeras.

ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER

27. PRIVATPERSON 5 (2022-06-23)

Bra förslag! Förtätning behövs och jag hoppas detta blir av.

KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

28. PRIVATPERSON 6 (2022-06-28)

Att riva fullt fungerande hus kan knappast vara miljömässigt eller ekonomiskt försvarbart. Låt husen som står där vara och utöka parken istället över parkeringen fram till torget. All betong som kommer att klämmas in i ett litet område kommer att göra framtida värmeböljor värre. Bättre att förbereda för framtiden och utöka grönområden som inte förvärrar värme och ger människor någonstans att svalka sig lite enklare. Det har blivit tillräckligt, läs för många, höghus i centrala Kungälv. Skraporna vid vita fläcken och Kongahälla området är redan för många. En gång i tiden var Kungälv en trevlig stad som smälte in i naturen runt omkring, nu håller staden på att förvandlas till en sovstad till Göteborg full av skrytbyggen för byggherrar som vill göra stora pengar och politiker som inte bryr sig om hur staden upplevs för de som bor där

KOMMENTAR

Synpunkten noteras. Byggnaderna inom planområdet är i varierande skick, där rivning kan vara ett alternativ för vissa av husen. Bevarandealternativ och byggnadsvolymer studeras vidare inför granskningen.

29. FÖRENINGEN GAMLA KUNGÄLV (2022-07-04)

Föreningen Gamla Kungälv delar kommunen uppfattning om att det finns ett behov och möjlighet att förändra området. Att torget minskar i yta och får ett mer vardagligt uttryck kan också vara positivt för att skapa en trivsam plats under förutsättning att det kan omgärdas av caféer och matställen liksom grönytor och rabatter.

Föreningen Gamla Kungälv invänder dock mot delar av förslaget som ligger väster om området och pekar på att förslaget bryter den harmoniska och enhetliga takfotshöjden som är idag.

Det största motståndet mot förslaget ligger dock i de föreslagna höga husen. Kungälv har karaktären av en småstad vilket i sig har ett positivt värde för invånarna. Höga hus stör den bilden och helt galet blir det när man motiverar höghusen med att bli komplement till det beslutade och påbörjade 23-våningshuset. Det senare är ett grovt misstag men att motivera fler höga byggnader med detta som intäkt är fullständigt fel. Den förra stadsarkitekten var kritisk till bygget av 23-våningshuset med motiveringen att det avbryter vyn från Västra gatan och kämpade för en bättre skala med känsla och ansvar för vår stadskärnas utveckling. Nu fick det inget gehör men man kan inte gå vidare med fler misstag baserat på det första misstaget. Kungälv skall inte tävla med Göteborg med sin storstadsbebyggelse. Då fördärvar man det höga värdet av att vara den "lilla" staden. Ett sätt att få en hög kvalitet på området, som håller över tid, vore att arrangera en kvalificerad och offentlig hearing med hjälp av fria och oberoende arkitekter.

En tidigare idé med en saluhall på den ena sidan av torget lät intressant men av detta syns ingenting i det liggande förslaget.

Området kring Nytorget och gamla busstationen behöver en nyskapande bebyggelse och vi delar grundtankarna men har en hel del invändningar.

1. Mycket bra att Västra Parken förstoras.
2. Läget och storleken på torget är bra men mer detaljinformation behövs.
3. Vad är den lilla byggnaden vid torget tänkt till?
4. Ok att riva KP huset och Bomanhuset om något arkitektoniskt vackrare ersätter.
5. Två av husen vill vi ta bort. Se karta.
6. Ett flertal hus vill vi minska våningsantalet. Se karta.

7. Nybyggnationen runt Nytorget är vi positiva till men läget är unikt och borde ge plats för något nyskapande. Några erfarna arkitekter borde få komma med förslag. Gräv ned parkeringsdäck under hela området, dyrt men det rätta långsiktigt.

8. Sigillets hus. Att riva en del eller att delvis bygga in ett höghus i ett befintligt hus kommer med stor sannolikhet inte att hända av konstruktiva, praktiska och ekonomiska skäl. Denna typ av höghus bör koncentreras till Konghällatomten /Vita fläcken.

KOMMENTAR

Synpunkterna noteras och byggnadsvolymerna studeras vidare i fortsatt planarbete. Även parkeringssituationen kommer att studeras vidare i fortsatt arbete. Beskrivning av detaljplaneförslaget ses över och förtydligas.

30. BOHUSLÄNS MUSEI VÄNNER (2022-07-05)

Planförslaget för Nytorgstaden visar en betydligt högre och storskaligare exploatering än planprogrammet som kommunfullmäktige godkände i maj 2019 som underlag för det pågående detaljplanearbetet.

Vi motsätter oss samrådsförslagets höga exploateringsgrad och storskaliga förändring av småstadsmiljön i området.

Vi är inte emot att Kungälvs stadskärna utvecklas och växer men det måste ske med en helhetssyn, varsamhet och öppenhet som den nuvarande planeringsprocessen saknar. Föreningen beskriver hur den nuvarande planeringrocessen i Kungälv behöver utvecklas samt bristen på en ”färdplan” eller annan strategisk planering/förankring med visioner och mål för stadskärnan. Föreningen föreslår att detaljplanen pausas till detta har tagits fram, då ”projekt för projekt” planering riskerar att tappa helheten.

Inför ett framtida omtag i arbetet med detaljplanen för Nytorgstaden vill vi avslutningsvis skicka med följande detaljsynpunkter på planinnehållet i samrådsförslaget:

1. **Torget** För litet och för skuggigt. Kommer inte att vara det torg och offentliga plats vi behöver för att samlas på för torgmöten, evenemang, torghandel etc. Ett växande Kungälv behöver ett större torg, inte ett mindre. Varje stad av Kungälvs storlek har ett torg man är stolt över. Vart ska ett torg värdigt staden Kungälv istället skapas? På Liljedal? På Kexens område?

2. **Byggrätterna för höghus** HSB föreslås riva sitt nuvarande 8-våningshöghus, Kungälvs äldsta, och istället bygga ett på 16 våningar. Det är kommunen som drivit upp våningsantalet. HSB behöver, enligt egen uppgift, inte bygga mer än 10 - 12 våningar för att få kalkylen att gå ihop. Närheten till riksintresset Kungälvs gamla och småskaliga stadskärna manar till varsamhet med skalan på ny bebyggelse på gamla busstationstomten. Ta fram fler alternativa skisser.

Sigillets nya byggrätt mot Trollhättevägen med bl.a. ett 14 våningshus kan med sin närhet till Vita Fläcken/ Kongahälla och Mimersstaden rätt utformat ge ett positivt tillskott. Bör ingå i den arkitekttävling eller de parallella uppdrag vi föreslår för fler alternativa utformningar av planområdets innehåll och gestaltning.

3. De nya byggrätterna på gamla Nytorget

Hela det föreslagna kvarteret ser märkligt ut och har helt fel skala med sin ca 100 meter långa och 7 våningar höga fasad som föreslås ut mot Uddevallavägen.

Här borde man kunna hitta bättre och småskaligare lösningar genom arkitekttävling, parallella uppdrag eller markanvisningstävling. Vi ser gärna förslag där befintliga hus inte rivs utan rustas upp.

4. **Den nya byggrätten mellan Lilla torget och Västra Parken** Den bör utgå helt. Kommer att skugga det lilla föreslagna torget

5. **Övriga byggrätter** Vi ser positivt på att Floraparkens nedlagda och igenväxande förskoleområde bebyggs med nya hyresbostäder som passar in i miljön. Däremot anser vi att den östra nya byggrätten som lagts in i Floraparken ska utgå för att inte förstöra dagens fina parkmiljö. Även byggrätten som lagts ut på den södra delen av Borgarparkens parkering bör utgå då den negativt påverkar Kungälvsbostäders kulturhistoriskt intressanta lamellhus från 1950-talet och dessutom tar bort behövlig parkering.

6. **Västra Parken** Det är positivt att parken förstoras norrut. Vi ser gärna att man i kommande planarbete tar fram förslag där park och torg växer ihop till en stor offentlig plats som kan nyttjas för olika publika arrangemang.

7. **Parkering och trafik** Hur parkering och trafikflöden ska lösas för det stora antalet nya bostäder i området måste liksom luftkvaliteten utredas vidare i fortsatt arbete. Att bygga ett flertal p-däck som byggs ihop med bostadshusen är en dålig lösning för ett attraktivt och småskaligt stadsrum. Helt nedgrävda parkeringar är bättre men frågan bör tas med i kommande tävling eller parallella uppdrag.

KOMMENTAR

Synpunkterna noteras och gestaltningen studeras vidare i fortsatt planarbete. Föreslagna byggnaders volymer och höjder studeras vidare. Kommunen ser även över möjligheten till att ta ett helhetsgrepp som gäller en större del av stadskärnan.

Utredningar avseende trafik och luftmiljö kommer att tas fram inför granskningen. Parkeringslösningar för de olika delarna av planområdet kommer att studeras vidare.

UTKAST

Länsstyrelsen Västra Götaland

Yttrande

2022-07-05

402-23521-2022

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE

UTKAST

ıstra Götaland

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Yttrande

2022-07-05 402-23521-2022

Datum
2022-07-05

Ärendebeteckning
402-23521-2022

Kungälvs kommun
kommun@kungalv.se

Förslag till detaljplan för bostäder och centrumverksamheter Tveten 1:1 m fl. ”Nytorgstaden” i Kungälvs kommun, Västra Götalands län

Handlingar daterade 2022-04-13 för samråd enligt 5 kap. 11 och 11 a §§ plan- och bygglagen (PBL 2010:900), utökat förfarande

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen lämnar följande bedömning enligt 5 kap. 14 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Planförslaget innebär en förtätning inom ett befintligt bostadsområde i centrala Kungälv med ca 700 nya bostäder. Därutöver skapas möjlighet till fler lokaler för centrumverksamheter. Ambitionen är att skapa en bättre stadsmässig länk mellan den gamla stadskärnan i sydost och den nyare i nordväst. Länsstyrelsen välkomnar kommunens stadsbyggnads- och bostadsutvecklings ambitioner.

Länsstyrelsen bedömer dock med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända

förhållanden att frågor som berör hälsa, säkerhet eller till risken för översvämning eller erosion måste lösas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande inte skall prövas av Länsstyrelsen.

Synpunkter på sådant som kan aktualisera prövning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden att frågor som berör hälsa, säkerhet eller till risken för översvämning eller erosion måste lösas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande inte skall prövas av Länsstyrelsen.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder redovisar Länsstyrelsens synpunkter vilka ska uppfyllas för att det antagna planförslaget inte ska riskera överprövning.

Postadress:403 40 Göteborg Telefon: 010-224 40 00 E-post: vastragotaland@lansstyrelsen.se Webb:
lansstyrelsen.se/vastra-gotaland
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/personuppgifter

UTKAST

Råd och synpunkter handlar om anvisningar för att planförslaget ska uppfylla lagstiftningens krav.

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10 §

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagandebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

- **Riksintresse** (både MB kap 3 och 4, se listan i webbgis)
- Mellankommunala frågor och regionala förhållanden
- **Miljökvalitetsnormer (MKN)** (MB 5 kap, luft och vatten)
- **Strandskydd** (MB 7kap)
- **Hälsa och säkerhet** (risk för olyckor, översvämning, erosion) geoteknik

Länsstyrelsen anser att nedanstående prövningsgrunder måste lösas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande inte skall prövas av Länsstyrelsen.

Hälsa

Luftkvalitet

I planhandlingarna beskrivs att kommunen vid planeringen av Nytorgstaden har som ambition att minimera behovet av vägtransporter kopplat till planområdet, vilket Länsstyrelsen bedömer vara viktigt och positivt. Samtidigt görs prognosen att förtätningen av centrala Kungälv, tillsammans med en generell trafikökning, förväntas påverka den framtida luftmiljön i Nytorgstaden. Beräkningarna av luftkvaliteten visar på risk för överskridande av miljökvalitetsnormen (MKN) för luft i Kungälvs centrala delar och längs E6. För närvarande pågår luftkvalitetsmätningar av kvävedioxid (NO_2) och partiklar (PM_{10}) i Kungälvs centrum. De preliminära resultaten tyder på att MKN klaras på Strandgatan. Detaljplanen innebär dock att gaturummen, inklusive Uddevallavägen, tillåts bli mer slutna. De mer slutna gaturummen, tillsammans med en prognosticerad ökad trafikintensitet, kan försämra luftkvaliteten avsevärt jämfört med nuläget. Länsstyrelsen instämmer därför i kommunens slutsats att luftkvaliteten i området behöver utvärderas vidare innan antagande av detaljplanen.

Länsstyrelsen bedömer att det är speciellt angeläget med fördjupade luftutredningar längs Uddevallagatan och Trollhättegatan. Det kan även behöva tas i beaktande att Uddevallavägen, som utgör genomfartsgata genom Kungälv, fungerar som alternativ väg i händelse av att E6 blockeras i höjd med Kungälv. Länsstyrelsen anser att ett nuläge och ett

värsta fall behöver beräknas för NO2 och PM10. För NO2 kan ett värsta fall generellt anses vara vid tiden för inflyttning i området eftersom avgasemissioner förväntas minska kraftigt i framtiden. För PM10 representeras ett värsta fall generellt av det år med prognosticerad högsta trafikmängd. Eftersom gaturummen kommer att förtätas behöver spridningsmodellen kunna ta hänsyn till vindfältet kring byggnaderna i området. SMHI, som är Referenslaboratorium för luftkvalitet – modeller[1], har gett ut en vägledning för val av modelltyp i tätortsmiljöer[2]. Länsstyrelsen anser att vägledningens råd bör beaktas vid val av spridningsmodell.

Buller

Området är bullerutsatt från vägar i området och även från E6an som finns i närområdet. En bullerutredning är utförd 2021-12-17.
Bullerberäkningen visar att riktvärdena för bostäder gällande ekvivalenta ljudnivåer i fasad överskrids längs Uddevallavägen och i viss mån längs Trollhättevägen och Torggatan. För de flesta av dessa platser bedöms det finnas goda möjligheter att anordna nya bostäder så att de kan byggas med en ljuddämpad sida, där den ekvivalenta ljudnivån i fasad inte överstiger 55 dBA för bostadsrum. I vissa fall kan lägenheter med yta under 35 kvadratmeter vara ett alternativ.

Inför granskningsskedet kommer bullersituationen, framför allt i de mest utsatta lägena studeras vidare och bestämmelserna i plankartan kommer om möjligt att preciseras för att tydligare styra lämpliga åtgärder i de bullerutsatta delarna av planområdet. Länsstyrelsen ser fram emot fortsatta studier och precisering av bullersituationen i kommande redovisning i granskningen, Länsstyrelsen kan i samrådskedet inte ta ett slutligt ställningstagande angående bullersituationen i planområdet.

Markföroreningar samt påverkan på grundvattnet

Länsstyrelsen anser att föroreningssituationen i de delar av planområdet som inte undersökts behöver utredas och riskbedömas med avseende på föroreningar i mark och grundvatten till granskningsskedet.
Riskbedömningen och åtgärdsbehov ska omfatta hela planområdet så att det tydligt framgår i ett samlat dokument vilka områden som är förorenade och vilka åtgärder som kommer att krävas för planerad markanvändning.

[1] Referenslaboratoriet för luftkvalitet | Referenslaboratorium för luftkvalitet - modeller vid SMHI

[2] Vägledning för val av modelltyp för spridningsmodellering i tätortsmiljö | Referenslaboratorium för luftkvalitet - modeller vid SMHI

Inom planområdets västra delar har det genom åren utförts flera olika undersökningar och hänsyn har tagits till de verksamheter som finns inom planområdet och i närheten (för de sydliga och västra delarna av planområdet). Följande undersökningar finns med i planhandlingarna:

- WSP 2020-12-16, Nytorget
- Orbicon 2018-04-27, Nytorget busstation
- Orbicon 2018-05-14, Centrumparken
- Orbicon 2018-05-31, Parkeringsplatsen norr om centrumhuset.
- GF Konsult 2005-05-20 Bensinstation vid busstationen
- Sandström Miljö och säkerhetskonsult 2014-03-20, Efterbehandling vid nedlagd bensinstation

Det har dock inte utförts några undersökningar i övriga delar av planområdet. I planområdets närhet finns objekt i EBH-stödet där klorerade lösningsmedel påträffats. Bland annat Handduksgubben (idnr 160017) och Stensjötvätt (idnr 160034). Dessa objekts eventuella påverkan på planområdet har inte utretts. ABC-fabriken (idnr 160016) finns också i direkt närhet till planområdets östra och nordöstra delar. Det är viktigt att förekomst av klorerade lösningsmedel inom hela planområdet utreds och riskbedöms så att rätt åtgärder kan vidtas så att det inte uppstår problem med ånginträning i byggnader efter att området exploaterats.

Det är inte ovanligt att mark i stadsmiljö innehåller föroreningar. Källan till detta kan vara diffus påverkan från mänskliga aktiviteter och/eller att fyllnadsmassor innehållande föroreningar tillförts området. Områden som inte tidigare undersökts och som avses förtätas och bebyggas behöver utredas med avseende på detta.

På fastigheten Reparatören 5 inom planområdet har åtgärder utförts till Naturvårdsverkets generella riktvärde för Mindre Känslig Markanvändning, MKM, och föroreningar har lämnats kvar. Enligt planförslaget medges bostäder här och en ny utredning med riskbedömning behöver tas fram för den nya markanvändningen och eventuella åtgärder beskrivas.

Vid en före detta bensinstation vid busstationen, objekt 160174, kvarlämnades en restförorening vid GF Konsults sanering 2005. I planbeskrivningen på sidan 59 står det att denna förorening sanerades av SPIMFAB 2019. I planhandlingarna finns ingen saneringsrapport och ärendet behöver kompletteras med detta. När rapporten finns i ärendet kan Länsstyrelsen granska den och lämna eventuella synpunkter.

I det djupa grundvattenmagasinet har det påträffats klorerade lösningsmedel i några av de undersökningar som finns med i

planhandlingarna. Vid åtgärder utförda vid Gjutaren 24 och Gjutaren 25 i planområdets närhet har miljöförvaltningen i Kungälv fått så kallat korttidsstöd av SGI. Föroreningen här var bland annat klorerade lösningsmedel. En av frågorna från miljöförvaltningen var om pålning kan utföras på ett sätt så att risken för spridning av klorerade lösningsmedel minskar. I SGI:s svar framförs att pålning i området behöver beaktas i riskbedömningen.

I de utredningar som utförts inom planområdet görs bedömningen att klorerade lösningsmedel i det djupa grundvattenmagasinet inte utgör någon risk. Länsstyrelsen anser att riskbedömningen avseende klorerade lösningsmedel behöver ta hänsyn till eventuell pålning och om detta kan bidra till en ökad spridning av föroreningar.

Enligt utförda undersökningar finns ett åtgärdsbehov i parkområdet i planens sydliga delar. Då det inte går att säkerställa att åtgärder utförs i detta område genom att införa en planbestämmelse som villkorar startbesked behöver det tydligt framgå i planbeskrivningen vilka åtgärder som avses att vidtas.

I plankartan finns en information om att ytterligare utredningar med avseende på klorerade lösningsmedel och P-fas kan komma att krävas enligt Miljöbalken för att uppfylla gällande krav för känslig markanvändning. Innan planen kan antas behöver alla undersökningar som behövs för att utreda föroreningssituationen vara gjorda och vilka åtgärder som behöver vidtas för att planerad markanvändning ska vara lämplig beskrivna. Länsstyrelsen ser inte att P-fas har analyserats i någon av de undersökningar som finns med i ärendet. I rapporten från WSP 2020 finns brandstation uppsatt som en före detta verksamhet i närheten av busshållplatsen (figur 4 i rapporten). Om det finns misstanke om perfluorerade ämnen behöver även dessa utredas och ingå i riskbedömningen.

Efter att kompletterande undersökningar är utförda anser Länsstyrelsen att en samlad riskbedömning för hela planområdet ska utföras. Om riskbedömningen kommer fram till att åtgärder måste utföras för att planerad markanvändning ska kunna medges ska dessa åtgärder beskrivas och lämplig planbestämmelse införas i plankartan som säkerställer att åtgärderna utförs. Alla steg i processen bör stämmas av med tillsynsmyndigheten, miljöförvaltningen i Kungälv.

Förorenade områden i planområdets närhet.

Skyfall

Kommunen behöver i planbeskrivningen tydligare redovisa vilka åtgärder som krävs för att konsekvenserna av ett skyfall ska bli acceptabla samt säkerställa dessa åtgärder. Kommunen behöver också tydligt bedöma planens konsekvenser för intilliggande områden samt tillgängligheten i planen.

Av dagvattenutredningen avsnitt 4.4.4 framgår att det kan finnas vissa problem med översvämning inom delar av planområdet som kommunen behöver utreda vidare. Detta behöver vara utrett till granskningsskedet. Om åtgärder för att hantera skyfall krävs, t.ex. genom att fördröja vatten i parkområden eller genom att marken lutar åt ett visst håll, behöver detta säkerställas på plankartan. I planbeskrivningen skriver kommunen bland annat om höjdsättning och av dagvattenutredningen framgår t.ex. att torgytor bör sänkas ner något så att de kan utgöra översvämningsytor vid skyfall.

Kommunen behöver också tydliggöra om det finns verksamheter inom planområdet som kan ses som samhällsviktiga och som därför bör ges en högre skyddsnivå när det gäller skyfall. Detta skulle t.ex. kunna vara aktuellt för markanvändning D och E.

Stabilitet

Kommunen anger att geotekniska utredningar kommer att kompletteras med inför granskningsskedet. Länsstyrelsen och SGI ser fram emot att ta del av dessa utredningar i granskingskedet. Geotekniska aspekter såsom säkerhetsfrågor avseende skred, ras och erosion ska klarläggas i planskedet. Är de faktiska förhållandena sådana att det inte klart och entydigt kan uteslutas risker för att detaljplanens område kan beröras, direkt eller indirekt, av skred eller ras ska stabilitetsutredning utföras.

Stabilitetsförhållandena ska klarläggas med lägst detaljerad utredningsnivå enligt EEG Rapport 4:2010 alternativt IEG Rapport 6:2008. Framkommer det efter utredning att det erfordras åtgärder eller restriktion för att marken ska vara lämplig ska dessa regleras i detaljplanen. Geotekniska aspekter såsom säkerhetsfrågor avseende skred, ras inklusive blocknedfall och erosion ska bedömas, men även aspekter avseende sättningar, grundläggning, hantering av grundvatten och ytvatten etc. bör belysas. Vidare ska alla förutsättningar (t ex belastningar i form av byggnader, uppfyllnader, trafiklast, avschaktningar etc.), som den nya planen medger, kontrolleras i den geotekniska utredningen. Annars har man inte visat på planens lämplighet enligt PBL.

Råd enligt PBL och MB

Enligt 5 kap. 14 § PBL är en av Länsstyrelsens uppgifter under samrådet att särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kapitlet PBL och bestämmelserna i lagen i övrigt om det behövs från allmän synpunkt.

God bebyggd miljö

Kommunens ambition med detaljplanen är att skapa en bättre stadsmässig länk mellan den gamla stadskärnan i sydost och den nyare i nordväst. Befintligt område karaktäriseras av 50-tals bebyggelse, vilket kommunen anger i planhandlingen hänsyn ska tas till. Inom planområdet finns två punkthus på 9 våningar vardera att förhålla sig till i skala.
Därutöver pågår byggnation av ett flervåningshus på 23 våningar i intilliggande kvarter 14. Ju högre husen är, desto viktigare är placeringen

och gestaltningen av husen. Något som kommunen benämner i planbeskrivningen kommer att ske. Utformningen av både närmiljöerna och upplevelsen på långt håll behöver visas stor omsorg. Kommunen har låtit utföra en skyggutredning. Länsstyrelsen vill också uppmuntra kommunen att beakta problematiken med vindar i anslutning till höga byggnader. Förutom skuggor kan också vindar ge sämre mikroklimat.

Det är positivt att kommunen föreslår att området utmed Uddevallavägen ges en funktionsblandad bebyggelse med kvaliteter som främjar stadsliv. Att minska barriäreffekten och stärka kopplingarna över Uddevallavägen är väsentligt för att uppnå ett mer sammanhängande stadsrum. Här är det viktigt att uppsatta nivåer för buller och luft miljön uppnås.

Skola tillåts i kvarteret blåsippan. Ambitionen är dock enligt planbeskrivningen att behovet av förskolor ska lösas utanför planområdet. Länsstyrelsen vill framhålla vikten av tillräcklig friyta tillskapas vid bostäder och förskola. Bra utemiljöer är miljöer där lusten, spänningen och nyfikenheten får spelrum, miljöer som stimulerar till nya utmaningar, lockar till lek och fysisk aktivitet. Säkra gång- och cykelbanor till målpunkter för barn är också viktigt att säkerställa.

Kulturmiljö

En kulturmiljöanalys har tagits fram av Kungälvs kommun för en bedömning av kulturmiljövärdena i området i samband med detaljplanearbetet.

I denna görs bedömningen att områdets kulturhistoriska värden har en relativt hög tålighet vid förtätning under förutsättning att tillkommande bebyggelse tar hänsyn till den befintliga genom anpassning i skala och placering, gestaltning och val av material. Plankartan saknar dock utformningsbestämmelser vad gäller val av material och kulörer på den tillkommande bebyggelsen.

Trafik

Kommunen anger att hanteringen av parkeringsplatser inom centrala Kungälv är en fråga som studeras av kommunen, både i samband med denna detaljplan och med samhällsutvecklingen som helhet. Flera befintliga parkeringsytor inom området avses bebyggas. I planförslaget avses detta lösas med en blandning av överdäckade parkeringar inom vissa kvarter, samnyttjande av parkering, parkeringsfriköp samt

korttidsparkering för handel. Länsstyrelsen är positiv till alternativ som minskar trafikalstringen inom Kungälvs centrum där goda kollektivtrafiklösningar erhålls.

Länsstyrelsen vill upplysa om att ägaren till helikopterplattan vid Kungälvs sjukhus behöver remitteras i ärendet. Då in och utflygning till helikopterplattan kan påverkas av byggnationen.

Berörda flygplatser behöver också alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering. Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA- yta ca 60 km ut från flygplatsen.

Vibrationer

Utredningar och beräkningar som gjorts i vibrationsutredningen visar att vibrationerna från Uddevallavägen skulle kunna innebära en komfortstörning för byggnaderna allra närmast Uddevallavägen. Byggnaderna närmast vägen bör därför uppföras med en typ av grundläggning och byggnadskonstruktion som innebär att vibrationerna från vägen dämpas. En skyddsbestämmelse har lagts till i plankartan för de mest utsatta byggrätterna, som säkerställer att vibrationsnivåerna inte överskrider riktvärdet. Länsstyrelsen anser att detta är tillräckligt för att säkerställa att inte störande vibrationer uppstår närmast Uddevallavägen.

Radon

Delar av Kungälvs tätort och marken norrut längs Göta älv är högriskområde för radon. Bland annat Fontinberget berörs. Ingen radonmätning har utförts inför samrådet. Större delen av området ligger idag i normalriskområde radon, och vissa kvarter som Blåsippan och Sadelmakaren ligger delvis i högriskområde för radon. Byggnader inom högriskområde ska normalt utföras med radonsäker konstruktion så att inte högsta tillåtna radonhalt kan komma att överskridas inomhus.
Ansvaret för att bedöma den faktiska radonrisken på varje byggplats och vidta tillräckliga skyddsåtgärder åligger den som ska bygga och är en fråga som får hanteras i kommande bygglov. Länsstyrelsen instämmer att radon inte behöver utredas mer i detaljplaneskedet.

Avlopp

Planen möjliggör utbyggnad av ca 700 nya bostäder i området.
Då kapaciteten i Ryaverkets avloppsreningsverk är begränsad anser Länsstyrelsen att kommunen bör utreda och kommentera om och hur ytterligare påkoppling på det kommunala nätet klaras inom tillståndet för Ryaverket.

Dagvatten
Av dagvattenutredningen framgår att parker i planområdet kan användas för att förbättra en befintligt dålig dagvatten-/skyfallssituation utanför detaljplanen. Länsstyrelsen bedömer att det kan vara ett bra sätt att minska översvämningsrisken för befintlig bebyggd miljö. Om kommunen bedömer det som en lämplig åtgärd bör den säkerställas i plankartan.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Artskydd
För att bedöma i artskyddsfrågan behöver ni ta reda på;

- om skyddade arter förekommer i området och nyttjar området för fortplantning, övervintring eller födosök,
- hur förutsättningarna är för arter som förlorar områden för fortplantning och övervintring att tillgodose sina behov genom motsvarande områden i närområdet, och
- hur störning och skador på exemplar av arter, fortplantningsområden och viloplatser kan undvikas eller minimeras (genom anpassningar och skyddsåtgärder)

En inventering av häckfåglar och inventering av groddjur bör därför ske.

Biotopskydd
I planbeskrivningen uppges att det utförts en trädinventering där biotopskyddade alléer har identifierats. I första hand ska planläggning ske så att skada på biotoperna undviks. Om skada på biotopen inte kan undvikas krävs dispens från Länsstyrelsen. En dispensansökan ska innehålla en motivering till varför det inte är möjligt att undvika skada på biotopen samt förslag till kompensation för förlust av den aktuella biotopen.

Dispens bör sökas, och erhållas, innan planen antas.

För mer information se; Vägledningen för kommuners hantering av generellt biotopskyddade miljöer då exempelvis detaljplaner tas fram (lansstyrelsen.se)

Övriga synpunkter

D är en bred markanvändning och innefattar t.ex. kriminalvård. Om möjligt bör kommunen specificera markanvändningen tydligare.

Inget yttrande har inkommit till Länsstyrelsen från Trafikverket och SGI innan det av kommunen angivit sista svarsdatum. Deras synpunkter kommer kommunen därav erhålla enskilt eller i samband med att detaljplanen kommer ut på granskning.

Undersökning om betydande miljöpåverkan

En undersökning av betydande miljöpåverkan har genomförts 2021. Genomförandet av detaljplanen bedöms inte medföra någon betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen delar kommunens åsikt, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

De som medverkat i beslutet

Företrädare för Samhälls-, Natur- Miljö-, Vatten-, Miljöskyddsavdelningen har bidragit till beredningen av detta yttrande. Beslutet har fattats av planhandläggare Johanna Severinsson.

Johanna Severinsson

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Bilaga för kännedom:
SGIs Korttidsstöd – flerbostadshus med pålning i förorenat område, daterat 2020-02-14

Kopia (utan bilaga) till:
Länsstyr
elsen/
Naturav
delninge
n, Marie
Nyberg

Miljöskyddsavdelningen, Robert Ernstsson, Annika Svensson och Love Bojén, Samhällsavdelningen, Enhetens för

Länsstyrelsen Västra Götaland

Yttrande

2022-07-05

402-23521-2022

samhällsskydd och beredskap, Karin af Geijerstam
Samhällsavdelningen, Kulturmiljöenheten, Lena Emanuelsson

Vattenavdelningen, Roger
Rudolfsson Funktionschef
Plan och bygg, Nina Kiani
Jansson

KUNGÄLVS KOMMUN

Programsamrådsredogörelse
Ärende: KS2021/0772
ÅÅÅÅ-MM-DD

Programsamråds-redogörelse

Planprogram för bostäder

ROLLSBO 1:32, M. FL., ”ÅSEBERGET”

Kungälv, Kungälvs kommun

UTKAST 2024-08-20

PLAN
SAMHÄLLE OCH UTVECKLING
KUNGÄLVS KOMMUN

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 (växel)
FAX 0303-23 91 67

Ärende: KS2021/0772

UTKAST

INNEHÅLL

INLEDNING 3

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE ... 3
SAMMANFATTNING ... 3
STATLIGA MYNDIGHETER ... 5
STATLIGA BOLAG ... 15
REGIONALA ORGAN ... 16
KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR ... 19
SAKÄGARE ... 23
ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER ... 30

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE 33

INLEDNING

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE

Förslag till planprogram för Rollsbo 1:32 m.fl. ”Åseberget” har varit utställt på samråd under perioden 29 mars 2024 till 26 april 2024. Information om samråd har sänts till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget har även varit tillgängligt för påseende under samrådstiden hos Kundcenter i Stadshuset, på biblioteket i Kungälv samt på kommunens hemsida. Kungörelse om samråd har anslagits på kommunens officiella anslagstavla och annonserats i Kungälvs-Posten. Ett öppet hus för allmänheten hölls 8 april 2024.

SAMMANFATTNING

Planprogrammet utgör en inledande övergripande bedömning av möjligheterna att utveckla ett nytt bostadsområde på Åseberget. Inkomna synpunkter kommer att beaktas i kommande detaljplanearbeten och planprogrammet kommer inte att ändras i detta skede.
Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste åtgärderna som kommer att utföras i samband med detaljplanearbetet:

Utredningar och analyser som ska upprättas:

- Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)
- Naturvärdesinventeringar och ekosystemtjänstanalyser, utredning av behovet för kompensationsåtgärder för grönområden och skogsmark.
- Trafikutredning
- Analyser av anslutningar till befintligt vägnät
- Bullerutredningar med åtgärder
- Analyser av kollektivtrafik samt gång- och cykelmöjligheter
- Arkeologiska förundersökningar och utredningar
- Utredning av vatten-, spillvatten och dagvattenhantering samt skyfallsåtgärder
- Utredning av risker kopplade till farligt gods och industrier
- Utredning av geotekniska och bergtekniska risker och behov av åtgärder.
- Riskbedömningar avseende markföroreningar
- Utredningar av uppfyllnadsområde och hantering av metangas

Övriga åtgärder som ska genomföras:

- Fastställande av markens lämplighet för bebyggelse och anpassning av bebyggelsens placering och höjdsättning. Anpassning av byggnation och andra anläggningar inom området, inklusive studier av höjder, placeringar mm.
- Anpassning av byggnader till närliggande helikopterflygplats.
- Beaktande av barnperspektivet i planeringen.
- Framtagande av översiktliga redovisningar av miljömål.
- Dialog med Länsstyrelsen för att säkerställa korrekt hantering av alla aspekter.
- Säkerställande av att trafiksäkerheten och framkomligheten på det statliga vägnätet inte påverkas negativt.
- Samverkan med Västtrafik för att säkerställa god kollektivtrafikförsörjning.

YTTRANDE FRÅN	UTAN ERIN-RAN	MED ERIN-RAN	SYNPUNKT SOM EJ TILLGODOSETTS
1. Länsstyrelsen		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
2. Lantmäteriet		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
3. Statens geotekniska institut		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
4. Polismyndigheten	X		-
5. Trafikverket		X	Trafikverket avstyrker ytterligare anslutningar på väg 168. Om bebyggelse ska bli aktuellt kan en anslutning till väg 168 bli nödvändig och utreds med fokus på övergripande trafiksystem i kommande detaljplanearbeten.
6. Luftfartsverket	X		-
7. Skogsstyrelsen		X	Exploatering av grönområden och skogsmark kan bli nödvändig. Naturvärden och kompensationsåtgärder utreds i kommande detaljplanearbeten.
8. Teliasonera Skanova access AB		X	Behov av ledningsflytt kan bli nödvändigt vid exploatering.
9. Svenska Kraftnät	X		-
10. Swedavia AB	X		Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
11. Postnord Sverige AB		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
12. Nordion Energi AB	X		-
13. Västra Götalandsregionen		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
14. Bohus Räddningstjäntsförbund		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
15. Västtrafik AB		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
16. Fyrstads flygplats AB	X		-
17. Miljö- och Byggnads nämnden		X	Åseberget utreds vidare gällande möjligheten till bebyggelse. För att säkerställa lämpligheten genomförs nödvändiga utredningar och riskanalyser i kommande detaljplanearbeten.
18. Bildning och lärande	X		Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
19. Bohusläns museum		X	Tillgodoses i kommande detaljplanearbeten.
20. Naturskydds-föreningen		X	Exploatering kan innebära att naturmark försvinner. Värdefulla biotoper och naturvärden utreds i kommande detaljplanearbeten och skyddsåtgärder.
21. Fastighetsägare 1 - Boende i Komarken		X	Markens lämplighet för bebyggelse tillsammans med byggnadshöjder och övriga frågor utreds vidare i kommande detaljplanearbeten.
22. Fastighetsägare 2 - Ytterbygg		X	Markens lämplighet för bebyggelse, risk för störning, påverkan på verksamheter och övriga frågor utreds vidare i kommande detaljplanearbeten.
23. Fastighetsägare 3 - Kungälvs motor & cykel		X	Gång- och cykelbrons placering fastställs i kommande detaljplanearbeten.
24. Fastighetsägare 4		X	Markens lämplighet för bebyggelse samt påverkan på natur och övriga frågor utreds i kommande detaljplanearbeten.
25. Fastighetsägare 5		X	Markens lämplighet för bebyggelse, dess beskaffenhet och påverkan på natur samt övriga frågor utreds i kommande detaljplanearbeten.
26. Fastighetsägare 6		X	Önskemål studeras och tillgodoses om möjligt i kommande detaljplanearbeten.
27. Privatperson 1		X	Behov av skolplatser fastställs och planläggs vid behov i kommande detaljplanearbeten.
28. Övriga 1 - Omställning Kungälv		X	Planprogrammet justeras inte i detta skede. Synpunkter bearbetas i kommande detaljplanearbeten.

Inkomna synpunkter

Under samrådstiden har 28 skrivelser inkommit vilka redogörs och kommenteras nedan. Från statliga myndigheter och bolag, regionala organ samt kommunala nämnder, bolag och förvaltningar har 20 skrivelser inkommit. Från sakägare har 6 skrivelser inkommit. Från övriga privatpersoner, föreningar med mera har 2 skrivelser inkommit. Alla skrivelser har sammanfattats till viss del. För att se samtliga yttranden i sin helhet hänvisar vi till kommunens ärendenummer KS2021/0772. Länsstyrelsens yttrande redovisas i sin helhet i *Bilaga 1*.

STATLIGA MYNDIGHETER

1. LÄNSSTYRELSEN (2024-05-16)

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen är positiv till att kommunen har tagit fram ett planprogram för hur Åseberget kan utvecklas och omvandlas till en integrerad del av Kungälv och samtidigt ta vara på de kvaliteter som berget har.

Länsstyrelsen anser att kommunen i det fortsatta arbetet med planprogrammet behöver hantera frågor kopplade till Länsstyrelsens ingripandegrunder, miljökvalitetsnormer samt hälsa och säkerhet.

Länsstyrelsen lämnar även råd med avseende på PBL, miljöbalken (MB) samt annan lagstiftning kopplade till trafik, kulturmiljö, barnperspektiv, vattenverksamhet, markavvattning, artskydd samt koppling till miljömål.

Länsstyrelsen rekommenderar kommunen att ta hänsyn till kommande etappindelning av planprogrammet så att förutsättningarna för det olika etapper går att genomföra inom själva planområdet.

Kommentar

Länsstyrelsens inställning noteras. Informationen om miljökvalitetsnormer, hälsa och säkerhet samt kommande etappindelning noteras, beaktas och hanteras enligt Länsstyrelsens anvisningar.

Planförslagets förenlighet med översiktsplanen

Kommunen har tagit fram en planeringsstrategi som bedömer att översiktsplanen (ÖP2010) inte längre är aktuell. Länsstyrelsen anser att kommunen saknar en gällande översiktsplan att stödja sig mot i det aktuella planprogrammet.

Kommentar

En ny planeringsstrategi har antagits, där det förtydligas att översiktsplanen gäller fram till att en ny tagits fram.

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10 §

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens anatagandebeslut av en plan om den kan antas strida mot en av fem prövningsgrunder.

Länsstyrelsen anser att programförslaget riskerar att strida mot prövningsgrunden MKN vatten och luft samt hälsa och säkerhet.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Enligt 2 kap. 10 § PBL får planläggning inte medverka till att en miljökvalitetsnorm (MKN) enligt 5 kap MB överträds. Kommunen måste visa hur planerade åtgärder påverkar vattenkvalitén inom de vattenförekomster som kan beröras av planområdet

samt hur de påverkar möjligheterna att nå uppsatta MKN för vatten. Kommunen ska visa på vilka grunder bedömningen har gjorts för både ytvatten och grundvatten, och bedömning ska göras på kvalitetsfaktornivå. Påverkan på hydromorfologiska vattenkvalitetsfaktorer ska också belysas.

Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen belyser vattenfrågor, dagvatten och berörda recipienter redan i planprogrammet. Det förutsätts att dagvattenutredningar tas fram för respektive kommande detaljplan för att tydliggöra hur dagvattnet ska omhändertas. Kommunen ska hantera flöden, behov av rening på grund av föroreningar och ökat behov av fördröjning. Vattenförekomster som berörs av detaljplanen och påverkan på dessa ska beskrivas i underlaget, inklusive slutrecipienten Nordre älv och kringliggande recipienters känsliga vattendrag med höga fiskvärden.

Kommunen måste tänka på markföroreningar och risken för läckage via lokala dagvatten- och dräneringssystem. Byggdagvatten från anläggningsskedet ska omhändertas på ett tillräckligt bra sätt för att undvika spridning av föroreningar eller översvämningar. Dagvatten och byggdagvatten ska hanteras så att det inte påverkar vattenmiljön negativt och att MKN för vatten uppfylls.

I det kommande detaljplanearbetet måste kommunen säkerställa dagvattenhantering genom avsatta dagvattenytor och planbestämmelser i plankartan. Dagvattenhanteringen ska också begränsa föroreningsbelastning på recipienter och flödestoppar så långt som möjligt.

Miljökvalitetsnormer för luft och hur människor förväntas påverkas i gaturum utifrån exploateringsgrad behöver studeras närmare i kommande planarbete. Kommunen beskriver att luft kommer behandlas vidare i kommande detaljplaner både avseende luftföroreningar från närliggande bilvägar samt industriområde vilket Länsstyrelsen ser som positivt.

Kommentar

Informationen om vattenkvalitet, dagvattenhantering, markföroreringar och luftkvalitet noteras, utreds och beaktas.

Hälsa och säkerhet: Buller

Programområdet är påverkat av buller från främst vägtrafik. Kommunen bör eftersträva tillräckligt avstånd från vältrafikerade vägar för att nå en god ljudmiljö för bostäder. Kommunen har i sitt förslag redovisat placering av verksamheter närmast bullerkällorna för att fungera som barriär från buller för kommande bostäder. Hur dessa verksamheter ska placeras och utformas för att uppnå syftet som barriär behöver utredas i kommande detaljplanearbete. Om dessa verksamheter är en förutsättning för att kunna planlägga bostäder ska det säkerställas i kommande plankarta. Även bullerpåverkan från närliggande verksamheter behöver utredas utifrån deras tillstånd och eventuella skyddsåtgärder säkerställas i plankartan.

Kommentar

Informationen om buller, planläggning av området och påverkan från närliggande verksamheter noteras och beaktas. Bullerutredningar genomförs och åtgärder säkerställs vid behov genom planbestämmelser.

Hälsa och säkerhet: Markmiljö

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning om behovet av fördjupade underlag i en kommande miljökonsekvensbeskrivning. Fortsatt planarbete får klargöra vilken typ av exploatering och i vilken omfattning den är möjlig mot bakgrund av konstaterade markföroreningar och metangas som utredningarna påvisar samt vilka ytterligare avgränsningar av föroreningarna och åtgärder som kan krävas för att nå lämplig markanvändning. Om eventuella åtgärder behövs för att nå lämplig markanvändning ska dessa säkerställas i kommande plankartan.

Kommentar

En miljökonsekvensbeskrivning upprättas och miljöbedömning utförs för att fastställa behov av vidare åtgärder.

Hälsa och säkerhet: Översvämningsrisk - skyfall

En stor del av vattnet från berget rinner idag ut i Komarksbäcken och Kyrkebäcken, som har översvämningsproblematik. Planförslaget innehåller mycket naturmiljö och gröna ytor, vilket är positivt, men exploatering kommer att öka andelen hårdgjorda ytor. Kommunen planerar att inrätta ytor för rening och fördröjning av dagvatten på berget för att undvika ökade dagvattenflöden nedströms. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen planerar att studera dagvatten och skyfall mer i detalj i kommande detaljplan. Förslag på placering och dimensionering av dammar, magasin och andra dagvattenåtgärder ska tas fram. Framkomligheten till planområdet behöver också beskrivas och vid behov säkerställas i detaljplanen.

Kommentar

Informationen om dagvattenhantering, skyfallsåtgärder och framkomlighet noteras och beaktas. Vatten-, spillvatten och dagvattenutredningar genomförs.

Hälsa och säkerhet: Risk - farligt gods

Planområdet ligger intill väg E6 som är en transportled för farligt gods. Kommunen hänvisar till Länsstyrelsens vägledning om riskhantering och att detta ska beaktas vid planläggning inom 150 meter från transportled med farligt gods. Förutsättningarna gör det svårt att planlägga bostäder inom riskzonen. Om verksamheter föreslås inom 150 meter från E6 behövs en riskanalys och eventuella åtgärder för att minska riskerna. I kommande detaljplanearbete behöver risker från farligt gods, skyddsavstånd och skyddsåtgärder beskrivas och säkerställas i planhandlingarna.

Kommentar

Informationen om riskhantering och krav på riskanalys samt skyddsåtgärder noteras och beaktas. Riskanalyser genomförs och framtida planläggning anpassas vid behov.

Hälsa och säkerhet: Risk - industrier

Det anges att verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet ligger på ett stort avstånd från Åseberget och begränsar inte möjligheten till bostäder där. En riskbedömning behöver utföras i detaljplanearbetet för att studera behov av skyddsåtgärder och lämpliga skyddsavstånd. Riskutredningen ska genomföras utifrån verksamheternas tillstånd.

Kommentar

Informationen om riskbedömningar och skyddsåtgärder för miljöfarlig verksamhet noteras och riskbedömningar genomförs.

Hälsa och säkerhet: Geoteknik

Länsstyrelsen har samrått med Statens geotekniska institut (SGI), som har lämnat två yttranden. SGI lyfter fram att SGU jordartskarta har stora osäkerheter lokalt, vilket kräver förbättrad kartläggning av områdets geologi för framtida utredningar. Det finns även osäkerheter gällande aktsamhetsområden för skred. Stabilitetsförhållanden beror mycket på höjdsättningen av markytan, byggnadslaster och dess placering samt övriga marklaster, vilket inte är känt i detta skede. Därför bör stabilitetsrisker inte uteslutas i områden som utpekats som gynnsamma.

Det förekommer kvicklera inom området, och geotekniska åtgärder kan krävas både inom och utanför nuvarande planprogramsgräns. Kommunen behöver beakta detta vid val av kommande planområdesgränser för att hantera geotekniska risker.

Risk för blocknedfall behöver utredas i detaljplanen, och SGI betonar vikten av val av kommande planområdesgränser även här.

Länsstyrelsen instämmer med SGI åsikter och hänvisar till båda yttranden i sina helheter.

Kommentar

Informationen om geotekniska risker, behov av förbättrad kartläggning och geotekniska åtgärder noteras. Fördjupade geotekniska och bergtekniska utredningar genomförs.

Råd enligt PBL och MB: Trafik

Trafikverket har lämnat ett yttrande som Länsstyrelsen hänvisar till i sin helhet.

Trafikverket lyfter fram att kommunen har redovisat två alternativ till en ny anslutning på väg 168, varav båda avslås på grund av framkomlighet och trafiksäkerhet. En ny direktanslutning i cirkulationsplatsen eller dess närhet är inte lämplig.

Trafikverket rekommenderar att kommunen tar ett helhetsgrepp över trafiksituationen för det omkringliggande vägnätet, inklusive påverkade trafikplatser och E6, inför kommande detaljplanearbete. Det är också viktigt att kommande detaljplaner inte får belasta Trafikverkets vägområdets diken. Buller ska hanteras enligt förordningar och kommunen ska stå för eventuella åtgärder för buller från Trafikverkets vägar.

Kommentar

Informationen om trafiksituationen, anslutningar och buller noteras och beaktas. Trafikanslutningar och det omkringliggande vägnätet utreds vidare.

Råd enligt PBL och MB: Kulturmiljö - fornlämningar

Planprogrammets utredningsområde omfattar flera lagskyddade fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar. Kommunen behöver i sitt fortsatta planarbete säkerställa bevarandet av dessa forn- och kulturlämningar. Alla fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen, inklusive ett lagskyddat fornlämningsområde. Den som vill utföra ett arbete som berör en fornlämning ska samråda med Länsstyrelsen. Lagstiftningen syftar till att bevara fornlämningar och undvika ingrepp eller begränsa påverkan på fornlämningar. Om samrådet med Länsstyrelsen visar att det inte går att lokalisera ingreppen så att fornlämningar inte skadas måste verksamheten prövas enligt 2 kap kulturmiljölagen.

Kommentar

Informationen om bevarandet av forn- och kulturlämningar och behov av samråd med Länsstyrelsen noteras. Arkeologiska förundersökningar och utredningar genomförs.

Råd enligt PBL och MB: Barnperspektiv

Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Kommunen har i programförslaget belyst vikten av barnens behov i det nya bostadsområdet, vilket Länsstyrelsen ser som positivt. Länsstyrelsen rekommenderar kommunen att fortsätta beakta barnperspektivet i kommande planläggning och ta ställning till planförslagets påverkan på barns miljö, hälsa, trafiksäkerhet, trygghet och tillgänglighet inom och kring planområdet.

Kommentar

Informationen om barnperspektivet beaktas och studeras vidare.

Råd enligt PBL och MB: Koppling till miljömål

Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljötillståndet och programinnehållets förhållande till detta saknas, vilket gör det svårt att bedöma föreslagna åtgärder från miljösynpunkt.

Kommentar

Översiktliga redovisningar av miljömål i förhållande till kommande detaljplaner tas fram.

Synpunkter enligt annan lagstiftning: Vattenverksamheter

Det kommer att bli aktuellt med stabilitetshöjande åtgärder i anslutning till vattendrag i området. I den kommande detaljplanprocessen ska eventuella arbeten i ytvatten beskrivas och hanteras gällande anmälan eller tillstånd enligt 11 kap MB. Om kommande detaljplaner innebär stabiliseringsåtgärder i eller nära vattenområden, utgör det vattenverksamhet som kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig beroende på omfattning.

Åtgärder som innebär bortledning av grundvatten (sprängning, djup grundläggning eller pålning) kan också innebära en vattenverksamhet reglerad i 11 kap MB. Bortledning av grundvatten är tillståndspliktig om det inte är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas. Samråd ska utföras i tidigt skede med Länsstyrelsens vattenvårdsavdelning ifall åtgärden bedöms vara tillståndspliktig. Verksamhetsutövaren ansvarar för denna bedömning.

Grundvattenuttag kan riskera att medföra sättningar i hus och vägar eller sänkning av vattennivå i brunnar. Det bör utredas och förtydligas om några åtgärder ska göras som kan medföra bortledning av grundvatten samt hur grundvattenförhållandena påverkas.

Kommentar

Informationen om stabilitetshöjande åtgärder i anslutning till vattendrag, vattenverksamheter samt hantering av grundvatten noteras och beaktas. Förhållande till vattenverksamheter utreds.

Synpunkter enligt annan lagstiftning: Markavvattning

Åtgärder för att skydda mot vatten och öka fastigheters lämplighet för bebyggelse kan innebära markavvattning enligt 11 kap MB. Frågan ifall det finns åtgärder som innebär markavvattning och vilka fastigheter som påverkas ska utredas och prioriteras i det fortsatta planarbetet. I kommande detaljplaner behöver det förtydligas om åtgärder kommer att kräva markavvattning. I Västra Götalands län är markavvattning förbjuden och kräver dispens och tillstånd från Länsstyrelsen. Det finns flera

befintliga markavvattningsföretag i anslutning till programområdet, kommunen behöver undersöka eventuell påverkan på dessa. Resultatet av undersökningen skall redovisas i planunderlaget och om kommunen misstänker att planen kan komma att ha en negativ effekt på markavvattningsföretaget, bör kommunen samråda med dem inför planläggandet.

Kommentar

Informationen om markavvattning och påverkan på befintliga markavvattningsföretag noteras och beaktas. Förhållande till markavvattningsföretagen i området utreds.

Synpunkter enligt annan lagstiftning: Artskydd

I förstudie NVI Åseberget föreslås ytterligare naturmiljö- och artutredningar baserat på gjorda artfynd och områdets förutsättningar. Dessa inkluderar fördjupade artinventeringar av groddjur och fåglar, som ska genomföras under 2024. Länsstyrelsen bedömer att utredningarna behövs för att belysa den planerade utbyggnadens effekter på naturmiljön och skyddade arter. Förutsättningarna för fladdermöss behöver också beaktas då det inte kan uteslutas att de använder området. Huruvida den planerade utbyggnaden är förenlig med gällande regelverk, och om det är möjligt att anpassa utbyggnaden eller vidta tillräckliga skyddsåtgärder, är för tidigt att säga.

Planerade utredningar bör hantera följande frågor:

a. Förekommer skyddade djurarter inom områden som omfattas av planerade åtgärder, och använder arterna området för fortplantning, övervintring eller för vila? Hur kan otillåten störning eller skada minimeras eller undvikas, genom att åtgärden anpassas eller skyddsåtgärder vidtas?

b. Hur är förutsättningarna för de skyddade arter som genom planerade åtgärder förlorar områden för fortplantning, vila och övervintring att tillgodose sina behov i närområdet? Krävs anpassningar och skyddsåtgärder för att populationerna ska finnas kvar i området? Närområdet ska avgränsas utifrån den berörda artens revir eller hemområde.

c. Leder åtgärden till en störning genom buller, mänsklig aktivitet, habitatförstörelse eller annat, och vilken betydelse har störningen för möjligheten att bibehålla eller återupprätta populationen av berörda fågelarter till en tillfredsställande nivå? Kan anpassningar och skyddsåtgärder genomföras som kan leda till att störningen uteblir eller minimeras?

d. Riskerar åtgärden leda till att en lokal population av djur och växter med skydd försvinner? Kan påverkan på arter minimeras eller undvikas, genom att åtgärden anpassas eller skyddsåtgärder vidtas?

Kommentar

Informationen om artskydd och behov av ytterligare utredningar noteras och beaktas. Naturvärdesinventeringar och eventuella fördjupade naturvärdes-/faunainventeringar kommer att besvara frågeställningar samt ge förslag på åtgärder. Länsstyrelsens yttrande stäms även av med berörda biologer inför upprättande av dessa utredningar. Kommande detaljplaneområden anpassas därefter baserat på resultaten i utredningarna.

KOMMENTAR

Kommunen noterar all information och kommer att beakta och agera enligt denna i kommande detaljplanarbeten. Alla nödvändiga utredningar och anpassningar genomförs då.

Kommunen kommer att i ett tidigt skede initiera en dialog med Länsstyrelsen för att säkerställa att alla aspekter och frågeställningar hanteras korrekt.

Kommentarer anges under respektive underrubrik för ökad läsbarhet.

2. LANTMÄTERIET (2024-03-26)

Kommunen skriver i planprogrammet att exploateringsavtal ska upprättas. När exploateringsavtal ska användas för planens genomförande ska kommunen i samrådsskedet redovisa avtalets huvudsakliga innehåll i planbeskrivningen. Lantmäteriet har vid samrådet en roll att ge råd om exploatörens åtaganden förefaller vara för omfattande i förhållande till reglerna i 6 kap. 40-42 §§ PBL. Det är viktigt att innehållet redovisas tydligt. Kommunen kan hämta inspiration kring redovisningen från material tillgängligt på Lantmäteriets hemsida: länk.

KOMMENTAR

Informationen om exploateringsavtalets innehåll noteras och beaktas i kommande detaljplanearbeten.

3. STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI) (YTTRANDE 1 2024-04-18 & YTTRANDE 2 2024-05-13)

Yttrande 1 - geoteknik

SGI delar bedömningen att risk för skred behöver beaktas vid ombyggnation nära E6 och Komarksbäcken och noterar att det även finns utpekade aktsamhetsområden i andra delar av planprogramsområdet enligt SGU:S översiktliga kartlager. Stabilitetsförhållanden behöver utredas inom alla delar av planprogramsområdet som utgörs av jordlager, vilket kräver fältgeotekniska undersökningar.

Förekomsten av kvicklera i området innebär att planområdesgränsen måste väljas så att geotekniska risker kan hanteras i kommande detaljplaner. Exempelvis kan åtgärder eller restriktioner utanför nuvarande planprogramsgräns behövas för att förhindra att ett initialskred uppstår som kan orsaka följdskred in i planprogramområdet. Sådana slänter/områden bör identifieras och inkluderas i detaljplaneområdet med lämpliga planbestämmelser. Råd finns i SGI:s webbvägledning Geoteknisk säkerhet i kommunal planering: länk.

Om ras- och skredrisker inte entydigt kan uteslutas utifrån befintligt underlag ska en stabilitetsutredning utföras i som lägst detaljerad utredningsnivå enligt SGI Vägledning 8. Stabiliteten behöver klarläggas för befintliga och planerade förhållanden avseende risk för såväl primär- som sekundärskred.

Stabiliteten kan även behöva klarläggas enligt Trafikverkets tekniska krav (TRVINFRA-00230). Eventuella krav från Trafikverket gällande högre säkerhetsnivåer bör klarläggas i planskedet, tillsammans med planförslagets påverkan på omgivande vägar. SGI rekommenderar att synpunkter från geotekniskt sakkunnig hos Trafikverket inhämtas och beaktas vid utformningen av planen.

Yttrande 1 - bergteknik

SGI instämmer att risk för blocknedfall behöver utredas i detaljplanen. Planområdesgränsen behöver väljas så att alla risker avseende block- och bergstabilitet kan omhändertas i detaljplanen. Detta inkluderar eventuella lösa block strax utanför nuvarande områdesgräns som om de kommer i rörelse kan hamna inom planområdet. Dessa områden bör i så fall inkluderas i planområdet så att lämpliga planbestämmelser kan införas.

Yttrande 2 - geoteknisk utredning

SGI påtalar att SGU:s kartunderlag jordartskartan lokalt har stora osäkerheter där markeringar för berg och jord kan vara felaktiga. Samt att aktsamhetsområden för skred generellt är något större än vad som framgår av kartunderlaget. Det är viktigt att detaljerade geotekniska och bergtekniska utredningar baseras på en förbättrad kartläggning av områdets geologi.

Stabilitetsbedömningar för planerade förhållanden beror på den planerad höjdsättningen av markytan, byggnadslasternas storlek och placering samt övriga marklaster. Eftersom dessa förhållanden inte är kända i detta skede bör stabilitetsrisker inte uteslutas inom områden som hittills bedömts som gynnsamma. Stabiliteten ska klarläggas för hela planområdet i detaljplaneskedet, både för befintliga och planerade förhållanden.

Yttrande 2 - övrig notering

I ritning G301 saknas redovisning av resultat från ostörda fallkonförsök.

KOMMENTAR

Informationen om geotekniska risker gällande skred och kvicklera, risk för blocknedfall, behov av förbättrad kartläggning och geotekniska åtgärder noteras. Framtida planområdesgränser ses över och anpassas vid behov för att säkerställa bergsstabiliteten inom detaljplanen. Geotekniska och bergtekniska utredningar genomförs enligt anvisningar för hela planområdet i kommande detaljplanearbeten.

4. POLISMYNDIGHETEN (2023-04-09)

Ingen erinran.

KOMMENTAR

Informationen noteras.

5. TRAFIKVERKET (2024-05-08)

Tidigare samråd

Trafikverket har tidigare yttrat sig gällande FÖP Ytterby, och poängterade då vikten av en övergripande trafikutredning som inkluderar påverkan på närliggande vägnät avseende kapacitet och kölängder.

Projekt väg 168, delen Ekelöv-Kareby

Trafikverket arbetar med projektet väg 168, delen Ekelöv-Kareby: länk, där val av lokaliseringsalternativ 1 har gjorts och ska ligga till grund för fortsatt planering. Projektet syftar till att skapa en ny vägförbindelse mellan väg 168 och väg 574, med en ny trafikplats vid anslutning till E6 och en ny planskild passage av Bohusbanan. Projektet ska förbättra kapacitet, framkomlighet och trafiksäkerhet på väg 168 samt minska störningarna genom Ytterby och framtida kapacitetsproblem i Kungälvsmotet.

Buller

Vid ny-, om- eller tillbyggnad är det kommunen som ansvarar för att riktvärdena enligt förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader inte överskrids. Trafikverket bekostar inga nödvändiga bullerskyddsåtgärder som kan komma att krävas.

En eventuell uteplats ska lokaliseras till en sida som klarar riktvärdena för uteplats enligt förordningen. Trafikverket anser även att riktvärdena för inomhusbuller enligt Boverkets byggregler (BBR 2011:6) ska klaras.

Dagvatten

Kommunen måste se till att dagvatten hanteras inom planområdet och inte påverkar vägområdets dike på något sätt. Vägdiken är endast till för vägens avvattning och Trafikverket tar inte emot vatten från andra verksamheter. Diken, trummor och andra anläggningar för hantering av dagvatten är dimensionerade för vägens behov och inte för exploatering i dess närhet.

Luftkvalitet

Luftkvalitetsförordningen (2010:477) anger bland annat de olika miljökvalitetsnormerna för luft, när de senast ska eller bör klaras samt hur de ska kontrolleras. Trafikverket noterar att luftkvalitet kommer att utredas vidare i detaljplaneskedet. Trafikverket ser fram emot att granska utredningen.

Artrik vägmiljö

Trafikverket vill upplysa om att det idag finns en artrik vägmiljö längs cirkulationsplatsen på väg 168 där planområdets tänkta väganslutning är illustrerad.

Trafiksäkerhet och väganslutning

I planprogrammet föreslås en ny direktanslutning på väg 168, cirka 300 meter väster om cirkulationsplatsen vid Kungälvsmotet. Anslutningen föreslås utformas som en signalreglerad tre- eller fyrvägskorsning eller höger in/höger ut. En alternativ lösning som studerats är en anslutning i befintlig cirkulationsplats på väg 168 vid Kungälvsmotet.

Cirkulationsplatsens syfte är att fördela trafik och öka trafiksäkerheten genom att skapa färre konfliktpunkter och minska köbildning på väg 168 och E6.

Trafikverket avstyrker ytterligare anslutningar på väg 168 på grund av framkomlighet och trafiksäkerhet så länge de är väghållare.

Trafikutredning

Trafikverket rekommenderar Kungälvs kommun att ta ett helhetsgrepp över trafiksituationen för det omkringliggande vägnätet där även påverkade trafikplatser och E6 ingår.

Det är särskilt viktigt att studera hur trafiksituationen på E6 kan påverka väg 168 samt hur belastningsgraden i den västra cirkulationsplatsen i Kungälvsmotet påverkas beroende på var den kommande väganslutningen till/från exploateringsområdet anläggs.

Trafikverket anser att det är viktigt att ta fram en nulägesbild över dagens trafiksituation baserad på uppmätta flöden och svängandelar, inte modellflöden. Trafikverket påpekar också att framtida trafikutredningar bör inkludera både förmiddags- och eftermiddags maxtrafikperioder i samma trafikutredning. Nuvarande utredningar visar förmiddagstrafik och eftermiddagstrafik i separata trafikutredningar. Trafikverket

upplever att det är svårt att dra större slutsatser i nuvarande utredningar på grund av att det fortfarande finns osäkerheter kring områdets alstring och förutsättningar.

Hållbart resande

Trafikverket ser positivt på att kommunen i planarbetet utreder frågor gällande kollektivtrafik och hållbart resande. Planprogrammet har studerat olika alternativ för hållbart resande, bland annat en bro över väg 168 huvudsakligen för gc-trafik men även med utrymme för busstrafik.

Väghållaransvar

Trafikverket anser att dialogen om väghållaransvaret gällande väg 168 bör fortgå tillsammans med Kungälvs kommun, eftersom kommunens exploateringsplaner ger väg 168 en ny karaktär i form av stadsgata. Trafikverket och kommunen behöver komma överens om en gemensam tidplan.

Fördelarna med ett kommunalt väghållaransvar: länk, inkluderar möjligheten att påverka utformning och omgivning till större grad än med statligt huvudmannaskap, men med förutsättning att väg E6 inte får negativa konsekvenser.

Sammantagen bedömning

Trafikverket noterar att bland annat MKB, dagvatten, geoteknik, buller, luftmiljö, risk samt väg- och trafikutredning kommer att utredas vidare i detaljplaneskedet.

KOMMENTAR

All information noteras, avvägningar och nödvändiga utredningar genomförs i kommande detaljplanarbeten.

Tidigare samråd och projekt väg 168, delen Ekelöv-Kareby

Informationen angående vikten av en övergripande trafikutredning och Trafikverkets pågående projekt på väg 168 noteras och beaktas.

Buller

Informationen om bullerskyddsåtgärder och bullerskyddsförordningen noteras.

Dagvatten

Dagvatten- och skyfallsutredningar genomförs och det säkerställs att vägområdets diken inte påverkas.

Luftkvalitet

Informationen om luftkvalitet och fortsatt utredning noteras och beaktas.

Artrik vägmiljö

Informationen noteras och beaktas. Möjligheten att behålla eller plantera ny motsvarande miljö undersöks.

Trafiksäkerhet och väganslutning

Avstyrkande av ytterligare anslutning på väg 168 noteras i det fortsatta planarbetet. Konsekvenserna och lämplig placering av ny anslutning utreds vidare. För att kunna trafikförsörja ett så stort område krävs flera anslutningar och en koppling till väg 168 kan komma att bli nödvändig. Kommunen kommer att säkerställa att trafiksäkerheten och framkomligheten förblir god på det statliga vägnätet till följd av nya anslutningar.

Trafikutredning

Informationen om behovet av ett helhetsgrepp över trafiksituationen beaktas och utredningar genomförs enligt anvisningar.

Hållbart resande

Trafikverkets syn på hanteringen kring kollektivtrafik och hållbart resande noteras.

Väghållaransvar

Dialogen gällande väghållaransvaret kommer att fortgå.

6. LUFTFARTSVERKET (2024-04-09)

Ingen erinran.

KOMMENTAR

Informationen noteras.

7. SKOGSSTYRELSEN (2024-04-29)

Skogsstyrelsen tar inte ställning till om planen ska antas eller ej.

Vid exploatering kommer staden att gå miste om ett större, ostört grönområde alternativt kommer grönområdet bli mer fragmenterat.

Exploatering eller indirekt påverkan på värdefulla naturområden bör i första hand undvikas. Om ingrepp i sådana områden blir aktuella kan kompensationsåtgärder utföras för att stärka naturvärdena i anslutning till exploateringsområdet. Även där skogen saknar högre naturvärden innebär exploatering av skogsmark generellt en negativ påverkan på naturvårdskvaliteter och skapande av barriäreffekter.

KOMMENTAR

Informationen om eventuell påverkan på grönområden och skogsmark samt behovet av kompensationsåtgärder noteras och beaktas i kommande detaljplanearbeten. Även om vissa naturvärden kan försvinna kan en detaljplanering tillföra viktiga rekreationella värden som kan öka områdets attraktivitet och tillgängligheten till naturen för framtida boende och besökande.

STATLIGA BOLAG

8. TELIASONERA SKANOVA ACCESS AB (2024-04-03)

Skanova har teleanläggningar inom detaljplaneområdet och önskar att behålla dessa i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader vid eventuellt flytt av dessa. Om telekablar behöver flyttas eller skyddas för att möjliggöra exploatering, förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Ledningskartor i digitalt format samt kabelanvisning beställs på ledningskollen: länk, för ledningssamordning kontakta Skanova på: länk.

KOMMENTAR

Informationen om Skanovas teleanläggningar, hur dessa ska hanteras samt hur eventuella flytt av dessa ska bekostas noteras. Dialog med berörda ledningsägare angående berörda anläggningar och eventuell ledningsflytt kommer att genomföras i detaljplaneskedet.

9. SVENSKA KRAFTNÄT AB (2024-03-27)

Svenska kraftnät har inga anläggningar eller intressen som berörs i det aktuella området och har därför inga synpunkter på rubricerad remiss.

Däremot kan det finnas regionnätsledningar i närheten och regionnätsägaren bör så fall höras i samrådet.

KOMMENTAR

Informationen noteras, förekomsten av regionnätsledningar i närheten undersöks i kommande detaljplanearbeten.

10. SWEDAVIA AB (2024-04-05)

Swedavia önskar bli samrådda i ett framtida planskede och förordar att höjder regleras med totalhöjder i plankartan.

KOMMENTAR

Kommande detaljplaner skickas till Swedavia under framtida samråd. Önskemål gällande planläggande av bebyggelse med totalhöjder noteras.

11. POSTNORD SVERIGE AB (2024-04-02)

PostNord har i uppdrag att godkänna placeringen och standarden på postmottagningsfunktionen för att säkerställa att post delas ut miljövänligt, kostnadseffektivt och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras.

Vid nybyggnation av villor och radhus placeras postlådor i en lådsamling vid infarten till området. I flerfamiljshus ska man ta emot sin post i en fastighetsbox på entréplan.

Kontakt ska tas ned PostNord i god tid för dialog gällande godkännande av postmottagning: länk. En placering som inte är godkänd leder till att posten inte börjar delas ut till adressen.

KOMMENTAR

PostNords krav på postmottagningsfunktioner noteras. Placering av dessa funktioner studeras och möjligt utrymme säkerställs i kommande detaljplanearbeten.

12. NORDION ENERGI AB (2024-04-11)

Ingen erinran.

KOMMENTAR

Informationen noteras.

REGIONALA ORGAN

13. VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN (2024-04-12)

Västra Götalandsregionen uttrycker oro över att planförslaget för Åseberget inte beaktar de upprättade hinderbegränsande ytor som sträcker sig över delar av planområdet. Dessa ytor begränsar maximal byggnadshöjd inom de östra delarna av planområdet. Information om flygplatsens hinderbegränsande ytor har delgivits kommunen under hösten 2023 varför regionen ser det som märkligt att dessa förutsättningar ej har beaktats i planförslaget.

Påverkan på helikopterflygplatsens hinderbegränsande ytor skulle omöjliggöra helikopterflygplatsens existens och utesluta helikoptertransporter till och från sjukhuset.

KOMMENTAR

Informationen om de hindersbegränsande ytorna och hur planerad bebyggelse kan påverka helikopterflygplatsen noteras. Hänsyn till höjdbegränsningar tas i kommande detaljplanarbeten så att helikoptertransporter inte påverkas.

14. BOHUS RÄDDNIGNSTJÄNSTFÖRBUND (2024-04-04)

Ytor för verksamheter samt boende planeras inom 150 meter från E6:an. Riskanalys behöver göras med avseende på byggnation i närhet till farligt gods, ras, skred samt blocknedfall.

Brandposter ska finnas i området med längsta avstånd till planerad bebyggelsers angreppsvägar på 75 meter.

KOMMENTAR

Informationen gällande upprättande av riskanalyser beaktas. Riskanalyser tillsammans med översyn av placering av brandposter genomförs i kommande detaljplanearbeten.

15. VÄSTTRAFIK (2024-04-25)

Övergripande

Utbyggnaden av Åseberget ligger centralt och nära Kungälv resecentrum, en viktig lokal- och regional knutpunkt för kollektivtrafik. Utmaningarna för området är topografin, vilket kräver åtgärder för att underlätta tillgängligheten genom att överbygga nivåskillnader i det mån det går till viktiga målpunkter i området, så som resecentrum. Det ses som positivt att planprogrammets ambition är att blanda funktioner och att verksamheter och service och förskola får en plats i den nya stadsdelen.

Kollektivtrafik på berget

Det är viktigt att skapa gena/raka körvägar för bussar, eftersom utbyggnaden är omfattande och kommer kräva lokal områdestrafik på berget. Västtrafik ser gärna att körvägarna hålls raka och att hållplatser inte placeras i lutning. Det är även positivt att strukturen medger genomgående körning, som är en förutsättning för en attraktiv kollektivtrafik. Stoppbilden för området behöver studeras gemensamt av Västtrafik och kommunen. Den kuperade miljön kan kräva tätare stopp, vilket behöver detaljstuderas i senare planskede.

Kopplingar till övrig kollektivtrafik

Trots lokal kollektivtrafik på berget, kommer det vara nödvändigt att möjliggöra kopplingar för boende och verksamma ner till befintlig kollektivtrafik på väg 168, i Rollsboområdet och Kungälv resecentrum. En ny hållplats på väg 168 kan bli aktuell i höjd med anslutande G/C-kopplingar. Trygga och större parkeringslösningar för cykel behöver studeras på Kungälv resecentrum som ligger utanför planområdets gränser. Viktigt är att målpunkter utanför planprogrammet studeras och tillgängliggörs utifrån ett "hela resan perspektiv". Kopplingen mot Ytterby kan få större betydelse för kollektivt resande när kapaciteten på Bohusbanan är utbyggd.

Övrig mobilitet

Västtrafik ser positivt på att nya mobilitetsformer som autonoma fordon, bildelning, cykelpooler och elsparkcyklar studeras som komplement till traditionell kollektivtrafik.

Den traditionella kollektivtrafikens roll som stomme i hållbart resande bör får inte tappas bort vad gäller exempelvis framkomlighet och körgeometri.

Kopplingar till målpunkter som Kungälvs resecentrum och Ytterby station behöver förbättras kring möjligheten att ställa ifrån sig delade fordon för att kunna pendla vidare kollektivt. Parkeringstalen bör hållas låga för att främja hållbara transportval och det är positivt att parkering samlas i anläggningar och inte möjliggörs i direkt anslutning till varje bostadshus.

Fortsatt samverkan
Västtrafik ser det som nödvändigt att involveras i kommande skeden av detaljplaneringen. Det är viktigt att utbyggnaden synkar med kollektivtrafikutvecklingen så vi möjliggör för invånarna att välja ett hållbart resalternativ, redan från start.

KOMMENTAR

All information noteras, avvägningar och anpassningar genomförs i kommande detaljplanarbeten.

Övergripande
Informationen om att nivåskillnader mellan målpunkter i området ska minimeras noteras och beaktas.

Kollektivtrafik på berget
Informationen om behovet av raka körvägar och en gemensam studie av stoppbilden noteras och studeras vidare.

Kopplingar till övrig kollektivtrafik
Informationen om behovet av kopplingar till befintlig kollektivtrafik och ett helhetsgrepp gällande kollektivt resande, cykelparkering med mera noteras och beaktas.

Övrig mobilitet
Informationen om mobilitetsformer och kollektivtrafikens roll i sammanhanget noteras och beaktas.

Fortsatt samverkan
Kommunen ser positivt på en samverkan och kommer att hålla en löpande dialog med Västtrafik under vidare arbete.

16. FYRSTADS FLYGPLATS AB (2024-05-03)

Ingen erinran.

Då området ligger inom flygplatsens MSA-yta behöver flygplatsen, Luftfartsverket och övriga flygplatser remitteras vid bygglovsärenden för byggnader/hinder vars höjd planeras att överstiga 20 meter.

KOMMENTAR

Informationen noteras.

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR

17. MILJÖ OCH BYGGNADSNÄMNDEN (2024-05-23)

Samlad bedömning

Miljöenheten och bygglovenheten anser att Åseberget inte är en lämplig plats att bebygga enligt miljöbalken (MB) och plan- och bygglagen (PBL) på grund av risk för deponigas, högt trafikbuller vid E6 och Marstrandsvägen, samt närhet till ett industriområde. Det finns en uppenbar risk för människors hälsa vid byggnation i den omfattning som redovisas i planprogrammet.

Enligt 2 kap. 2 § PBL och 3 kap. 1 § MB ska mark- och vattenområden användas för de mest lämpliga ändamålen med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov, för att säkerställa god hushållning med marken. Vidare nämns i 2 kap. 4 § PBL att mark får tas i anspråk för att bebyggas endast om marken från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet. Miljöenheten och bygglovenheten anser att området inte på ett godtagbart sätt uppfyller kraven.

Enligt 2 kap. 6 a § PBL ska bostadsbyggnader lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet och utformas så att olägenheter för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller förebyggs. Miljöenheten och bygglovsenheten anser att området inte på ett godtagbart sätt uppfyller dessa krav och att omgivningsbuller från industriell verksamhet är inte tillräckligt utrett.

Om planprogrammet ska antas är det viktigt att utredningarna utgår från den högsta exploatering som föreslås. Utredningarna baseras på att det planeras 2000 nya bostäder, men i planprogrammet omnämns att det kan byggas upp mot 3000 bostäder om behovet uppstår. En sådan ökning får stor påverkan på trafikflöden och buller, vilket måste ses över i den fortsatta processen. Det är också viktigt att kommande detaljplanering sker för större områden så att helhetsperspektivet bibehålls.

Kommentar

Markens lämplighet för bebyggelse kommer att noggrant utredas. Detaljplaneringen anpassas för att uppfylla samtliga krav och bestämmelser enligt MB och PBL. Eventuella risker och olägenheter kommer att hanteras för att säkerställa att framtida projekt inte innebär risker för människors hälsa eller miljön.

Miljö- och byggnadsnämndens samlade bedömning att området som helhet är olämpligt för bebyggelse kan ifrågasättas, då olika förutsättningar gäller i olika delar av området. Många av störningarna avser endast en begränsad del av berget. Även om anpassningar kan behövas i delar av området bör Åseberget som helhet inte anses vara olämpligt för bebyggelse. Genom att planarbetet inriktas på att minimera respektive risk- och störningsfaktor kan förutsättningarna förbättras, även i många av de mer störningsutsatta delarna. Även gällande översiktsplan pekar ut området som lämpligt för bebyggelse.

Buller

Byggnation uppe på berg medför högre ljudnivåer, och i stora delar av planområdet överskrids WHO:s rekommendationer för ljudnivå. Även om trafikbullerförordningen tillåter upp till 60 dBA betyder inte det att kommunen måste planera efter det riktvärdet.

Miljöenheten och bygglovenheten anser att byggnationen på ett berg intill E6:an inte är val av bästa plats ur bullersynpunkt. Även om riktvärdet kan uppnås genom avsteg, kommer det vara hög ljudnivå utomhus, särskilt i områdena söder om Marstrandsvägen, Annero och området närmast E6:an.

Många fasader ligger nära 60 - 65 dBA, och bullernivån kan vara högre på boendevåningar längre upp, vilket kräver anpassningar enligt trafikbullerförordningen (SFS 2015:216) och behöver tas hänsyn till i kommande detaljplanering som bestämmelse i plankartan. En ny bullerutredning behöver visa/utesluta detta.

Kommentar

Informationen om bullerstörningar och behovet av anpassningar enligt trafikbullerförordningen noteras och beaktas. Detta är en central plats med närhet till centrala Kungälv och resecentrum, där det är motiverat att följa trafikbullerlagstiftningens riktlinjer, snarare än de från WHO. Nya bullerutredningar genomförs för att säkerställa att riktvärden gällande buller uppfylls. Bullerberäkningar kommer att utgå ifrån den under detaljplanearbete fastställda högsta möjliga exploateringen.

Schaktdeponi och deponigas

Området behöver utredas mer avseende organiskt innehåll och föroreningar i mark. Först när området är tillräckligt utrett kan åtgärdsutredningar och bedömningar göras om massorna kan vara kvar eller om stora delar behöver saneras/schaktas bort.

Nuvarande utredning ger en bra bild av problematiken med deponigas. Enligt PBL ska en detaljplan vara genomförbar innan den godkänns vilket troligen stöter på hinder i det här fallet så länge deponigasen inte är helt kartlagd.

Bostadsbyggnation rekommenderas inte innan en sådan utredning är genomförd då riskbilden i dagsläget tyder på krav på omfattande skyddsåtgärder där det är oklart om funktionen kan garanteras över tid. Det finns en risk att tekniska lösningar för att förhindra inträngning och ansamling av gas försämras med tiden.

SGI avråder i första hand från att bygga på nedlagda deponier. Om delar av deponin ändå ska bebyggas, bör avfallet schaktas bort under de planerade byggnaderna och åtgärder vidtas för att skära av spridningsvägarna mellan källan och byggnaderna. Marken i området ska saneras ned till den renhetsgrad som markanvändningen och/eller den omgivande miljön kräver. Detaljerade undersökningar av avfall och marklager samt en fördjupad riskbedömning behövs för att klargöra vilka åtgärder som krävs för att reducera risker till lämpliga nivåer.

Metangas eller deponigas är ofta inget problem då det läcker ut lite hela tiden och ”vädras bort”. Men om metangas stängs in, genom att det till exempel byggs ovanför, kan den ansamlas i stora mängder och öka risken för explosioner. Detta utgör en hälsorisk och arbetsmiljörisk, särskilt vid grävning eller när rörgravar kan bidra till transportvägar för gas in i täta utrymmen som byggnader och elskåp. Metangas är ingen markförorening utan en gas som bildas vid nedbrytning av organiskt material i deponin.

Kommentar

Informationen om behovet av ytterligare utredningar och åtgärder för schaktdeponi och deponigas noteras och beaktas. En detaljerad riskbedömning genomförs och lämpliga åtgärder och anpassningar kommer att utföras för att garantera hälsa och miljö.

Vedertagna bedömningsgrunder för metangas kommer att användas, vid klassning och val av åtgärder för att garantera säkerhet inom området.

Närhet till Rollsbo industriområde

Byggnation av nya bostäder intill Rollsbo industriområde kan innebära begränsningar för befintliga och kommande verksamheter inom industriområdet om dessa bedöms störande för de närboende. Miljöenheten och bygglovenheten anser att det är viktigt att behålla avstånd mellan bostadsbebyggelse och industriområden för att inte begränsa befintliga verksamheters möjlighet att utvecklas och expandera.

Planprogrammet tar upp denna problematik men tar inte ställning till den. En bullerutredning av omgivningsbuller från industriell verksamhet behöver tas fram för att utreda frågan och avgöra i vilken grad industrierna påverkar kommande bostäder samt om befintliga detaljplaner ska göras om och befintliga industrier flyttas.

Kommentar

Analys av risker och störningar från Rollsbo verksamhetsområde genomförs. Åtgärder och anpassningar kan behöva utföras för bostäderna närmast Rollsbo. Bullerutredning avseende industri- eller verksamhetsbuller bör utföras. Långsiktiga planer för användningen av marken i Rollsbo närmast programområdet ses över.

Kvicklera

I det fortsatta planarbetet i Annero behöver stabiliteten vid diket mellan E6 och berget utredas mer genom beräkningar. Kvickleran ska förutsättas ansluta till vattendraget och beräkningar ska ta hänsyn till lasttillskott från trafiklaster, byggnader och entreprenadmaskiner samt befintlig trafiklast på E6. Detta arbete kräver en hög detaljnivå och granskning av SGI. Stabilitetshöjande åtgärder i vattendraget kan kräva vattendom. En miljökonsekvensbeskrivning och en tillståndsprocess för vattenverksamhet måste genomföras innan miljödom kan fås, vilket är en tidskrävande process.

Kommentar

Informationen om kvicklerans beskaffenhet och behovet av stabilitetsutredningar, miljökonsekvensbeskrivning och tillståndsprocess för vattenverksamhet noteras. Utredningar genomförs och planförslaget anpassas efter behov.

KOMMENTAR

Miljö- och byggnadsnämndens synpunkter noteras, avvägningar och nödvändiga utredningar genomförs i kommande detaljplanarbeten.

Kommentarer anges under respektive underrubrik för ökad läsbarhet.

18. BILDNING OCH LÄRANDE (2024-04-25)

Kulturarv som resurs vid planering och exploatering

Kulturarvet på en plats är unikt och är en resurs som bör användas i planering av nya områden för att framhäva platsens historia och identitet. Att bo och verka på en plats med en spännande historia gör platsen mer attraktiv och ökar möjligheten att fler kan känna sig "historiskt hemma”. Därmed kan kulturarv vara en viktig resurs för att skapa social hållbarhet lokalt.

Historia och kulturarv har under lång tid använts för att bygga gemenskap och tillhörighet, men ofta på ett exkluderande sätt. För att alla kungälvsbor ska känna tillhörighet till det lokala kulturarvet krävs ett aktivt arbete för att skapa möjligheter för

så många som möjligt att skapa en egen relation till kulturarvet. Detta gäller inte minst i planeringen av nya bostads- och verksamhetsområden i kommunen. Det krävs ett aktivt arbete för att tillgängliggöra fler delar och perspektiv av det lokala, platsanknutna kulturarvet.

I riktlinjen Kungälvs landskap (1996) lyfts även ambitionen att ”dra nytta av traditioner” där ny bebyggelse kan ”ta upp drag ur det äldre som kan utnyttjas på ett nytt sätt”. Denna ambition kan kombineras med perspektivet att se kulturarvet som en resurs i samhällsplaneringen för att skapa attraktiva och unika platser och som ett instrument för arbetet med sociala hållbarhetsmålen.

Åseberget

I de kulturmiljöutredningar och kommande undersökningar som kommer göras inom området produceras ny kunskap som bör integreras i arbetet med att skapa de nya bostads- och verksamhetsområdena på platsen. Det har redan framkommit ny information om ett flertal boplatser på Åseberget, bland annat om området Solliden som har lämningar från stenåldern till 1800-talet. Gården Solliden och dess invånare på 1800-talet är beskrivna i boken Rollsbo - en svunnen jordbruksbygd.

Att tillgängliggöra platsen och kunskapen som finns, samt den kunskap som skapas genom ytterligare arkeologiska utredningar, innebär en möjlighet att använda kulturarvet som en resurs för att öka områdets attraktivitet och erbjuda kungälvsbor en relation till de människor som levt här under årtusenden.

KOMMENTAR

Informationen om att kulturarvet bör ses som en resurs vid planering och exploatering noteras och beaktas. I kommande detaljplanearbeten genomförs arkeologiska förundersökningar och utredningar och hänsyn kommer att tas till kulturarvets betydelse för att skapa attraktiva och unika platser samt främja social hållbarhet.

19. BOHUSLÄNS MUSEUM (2024-04-15)

Bohusläns museum har inget att erinra sett ur ett bebyggelseperspektiv.

Inom det aktuella området finns flertalet fornlämningar som exempelvis boplatser och gravar, samt några övriga kulturhistoriska lämningar. Vid en arkeologisk utredning steg 1, 2022 identifierades fyra områden som var särskilt lämpliga för fortsatta antikvariska insatser. En ytterligare utredning steg 2, 2023 inom dessa områden resulterade i upptäckten av fem nya fornlämningar.

Bohusläns museum rekommenderar att samråd sker med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet för att klargöra hur fornlämningar inom planområdet bör hanteras vidare samt för att klargöra behovet av eventuella fortsatta arkeologiska insatser inför fortsatt exploatering. Länsstyrelsens kulturmiljöenhet avgör om fornlämningar och fornlämningsområden berörs och beslutar om storleken på fornlämningsområden.

KOMMENTAR

Informationen beträffande nyupptäckta fornlämningar och behovet av samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet noteras. I kommande detaljplanearbeten genomförs nödvändiga arkeologiska förundersökningar och utredningar och detaljplanen kommer att ta hänsyn till de vid 2023 nyupptäckta fornlämningarna.

20. NATURSKYDDSFÖRENINGEN (2024-04-26)

Naturskyddsföreningen anser att större delar av området ska bevaras och undantas från den stora exploateringen samt att hänsyn ska tas för att skydda naturvärden som finns framförallt vid bergets fot där det finns värdefulla biotoper.

Den äldre skogen med värdefulla biotoper har mycket stor betydelse för att bevara, gynna och upprätthålla den biologiska mångfalden. Komarksbäcken och dess närområde kräver speciell hänsyn och vattenkvalitén får inte försämras.

Naturskyddsföreningen anser att en fördjupad naturvärdesinventering ska genomföras för att kartlägga viktiga objekt och markera bevarandevärda områden som inte ska bebyggas.

Kvarvarande stenmurar och stora äldre träd bör beaktas och bevaras vid planeringen. När området är bebyggt kommer de skyddade delarna av naturen att vara ett attraktivt närströvsområde för de boende.

KOMMENTAR

Informationen om behovet att bevara större delen av naturområdet och skydda naturvärden noteras. En naturvärdesinventering genomförs i kommande detaljplanearbeten för att identifiera och bevara värdefulla biotoper och objekt. Ekosystemtjänstanalys för området uppdateras för att ytterligare säkerställa att viktiga ekosystem bevaras och integreras i planläggningen.

SAKÄGARE

ÖVERGRIPANDE KOMMENTAR - FORTSATT ARBETE

Planprogrammet som varit ute på samråd är en övergripande och tidig undersökning som ger kommunen möjlighet att bedöma om det är genomförbart och lämpligt att bygga på en viss plats.

Planprogrammet utgör en grund för upprättandet av framtida detaljplaner, vilka senare säkerställer att alla aspekter i ett projekt hanteras enligt gällande regelverk och med lämplig hänsyn till bland annat till natur- och kulturmiljö, människors hälsa och säkerhet, kringboende i området med mera.

Planprogrammets innehåll samt inkomna synpunkter kommer att ligga till grund för kommande detaljplanearbeten. Under detta arbete kommer de frågor och synpunkter som tas upp i följande yttranden att studeras noggrant, beaktas och hanteras enligt gällande lagar och riktlinjer i samråd med både sakkunniga konsulter, statliga och regionala instanser samt kringboende.

21. FASTIGHETSÄGARE 1 - BOENDE I KOMARKEN (2024-04-25)

Yttrandet har signerats av 23 hushåll.

Boende i Komarken (Gräsgången och Vetegången) motsätter sig starkt planerna på nybyggnation av höghus/flerfamiljshus på grönområdet intill Blåmesen förskola i Komarken, med följande argument:

- Försämrad integritet och privatliv: Höghusets närhet kommer att påverka boendes integritet negativt. Insynen från höghusets fönster och balkonger skulle minska boendes känsla av privatliv.
- Minskade soltimmar: Höghusets närhet kommer sannolikt att minska boendes soltimmar och påverka tillgången till naturligt ljus, vilket skulle försämra boendekvaliteten.
- Skador på fastigheter: Tidigare byggnationer och uppgrävningar har orsakat skador på villor, även invändigt, på grund av vibrationer. Dessa skador har boende fått åtgärda själva.
- Begränsad utsikt: Byggnationen skulle begränsa boendes utsikt vilket skulle ha en negativ inverkan på den estetiska upplevelsen av fastigheterna.
- Försämrad trygghet: Ökad genomströmning av människor efter byggnation av höghus skulle skapa en känsla av osäkerhet.
- Säkerhet och rasrisk: Bygget av ett sexvåningshus intill fastigheterna innebär en ökad risk för strukturella skador eller ras på grund av vibrationer från förbipasserande fordon och grävarbetet. Byggföretaget saknar en omfattande riskanalys.
- Parkering: Friparkeringen försvinner med bygget av det nya huset, vilket skapar svårigheter att hitta parkeringsplatser och leder till ökad trängsel och irritation.
- Planbestämmelser: Villaområdet är planerat för att bibehålla sin unika karaktär och miljö. Boende föreslår istället lägre bostadshus som harmoniserar med omgivningen för att bibehålla områdets karaktär.
- Åsedammen och dammens begränsningar: Åseberget har varit föremål för utfyllnad av jordmassor och kommunen planerar att anlägga en damm för att fördröja vattenflöden från berget. Det finns dock inte tillräckligt med utrymme för att utöka dammen för att hantera utökade flöden vid exploatering.
- Behovet av skola: Med över 2000 nya bostadsenheter behövs en ny skola. De befintliga skolorna är överbelastade och klarar inte fler elever.

Ytterligare Argument och Förslag:

- Nya fastigheter måste innehålla tillräckliga parkeringsplatser för boende och gäster.
- Grundläggningsproblemen på platsen är omfattande.
- Förskolans utemiljö påverkas negativt under byggtiden och när huset står klart.
- Ljus- och vindsimuleringar bör utföras för att säkerställa en bra utformning av huset för både boende och villaägare, samt förskolan.
- Illustrationerna som medföljer planprogrammet bedöms inte vara skalenliga och ger ett falskt intryck av höjd på husen.
- Önskar ha kvar grönområden i området och oro för ökad trafik.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande

detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

- *Bebyggelsens höjd kommer att anpassas och sänkas där det behövs för att minska påverkan på bland annat befintliga fastigheter.*
- *Solstudier, riskanalyser, geoteknisk utredning och andra relevanta utredningar, såsom vibrationsstudier, kommer vid behov att genomföras i detaljplanearbetet.*
- *Parkeringsfrågor kommer att utredas och lösningar kommer att tas fram för att säkerställa tillräcklig parkering för både boende och besökare. Gällande parkeringsnorm kommer ligga till grund för parkeringsantal.*
- *Integriteten och tryggheten för befintliga boende beaktas i planeringen.*
- *Dagvattenutredningar, trafikutredningar, naturvärdesinventeringar med flera kommer att genomföras under kommande detaljplanearbeten. Planförslag kommer att anpassas så att framtida projekt inte negativt påverkar miljön och omgivningarna.*
- *Behovet av tillkommande förskole- och grundskoleplatser studeras och utvärderas i kommande detaljplanearbeten samt i kommunens övergripande planeringsarbete.*

22. FASTIGHETSÄGARE 2 - YTTERBYGG (2024-04-17)

Fastighetsägare är i grunden positiva till föreslagen bebyggelse på Åseberget med nedanstående reservationer.

Inga bostäder i norra slänten

Fastighetsägare är kraftigt negativa till bostäderna som placerats i delområdet västra slänten mot Rollsbo-området. Bostäder där riskerar att i framtiden uppleva störningar, som ljud, lukter och visuell påverkan, vilket kan leda till begränsningar för nuvarande och framtida verksamheter i Rollsbo. I området finns det störningar från verksamheterna som kan pågå dygnet runt. Fastighetsägare har inga synpunkter på parkeringsanläggningarna.

Fördröj dagvattnet mot Bultgatan

Ifall dagvatten från delar av Åseberget ska släppas på kulverten vid Bultgatan 12 uppmanar fastighetsägaren att dagvattnet behöver fördröjas i flera steg innan det når kulverten. Den nuvarande kulverten är dimensionerad för 50 år gamla behov och området har sedan dess blivit mer hårdgjort med kraftigare och frekventare skyfall. Det är då också lämpligt att placera en fördröjningsdam ovanför denna servis som ett sista fördröjningssteg.

Lämna plats för byggård

Mimershus gymnasiets byggutbildning behöver den befintliga byggård som finns på Bultgatan 12 för sin verksamhet. Bygggården önskas vara med i planeringen för Åseberget, i anslutning till Åsebergets norra infart och kan minskas och döljas genom höjdskillnader, plank eller växtlighet för att inte vara synlig från infarten.

Utfart mot Bultgatan inte områdets huvudsakliga tillfartsväg

Bultgatan bör inte vara den huvudsakliga tillfartsvägen till Åseberget på grund av många hus och utfarter. Sikten vid tillfarten till Bultgatan behöver detaljstuderas med hänsyn till exempelvis befintlig transformatorbyggnad.

2,7 km kö ur Rollsbo! Kapaciteten i Rollsbomotets västra rondell behöver öka

Trafiksystemet kring Rollsbo är hårt belastat med långa köer under rusningstid. Förbättrade kapacitetsåtgärder i motorvägsmotet ut från Rollsbo behövs för att minska köerna. Det föreslås att lägga till ett högersvängfält mellan rondellen vid Jula och västra rondellen på motet, så de som kör mot Göteborg inte behöver köra in i motets västra rondell.

De boende på Åseberget riskerar att förvärra köerna genom att köra genom Rollsbo till Åseberget på eftermiddagen. Trafikanter från Rollsbo kan även välja vägen över Åseberget, vilket ökar genomfartstrafiken i området. Ambulansstationen i Rollsbo skulle gynnas av möjligheten att ta vägen över Åseberget.

Flytta GC bron över E6 norrut för större samhällsnytta

Det föreslås att placera GC-bron över E6 500 meter längre norrut för att underlätta för fler att cykla till jobbet, vilket skulle gynna både Munkegärde och Rollsbo.

Förbättra kollektivtrafiken i hela området

Kollektivtrafiken bör studeras för hela området, inklusive Åseberget, Arenaområdet och Rollsbo. Nuvarande kollektivtrafik är oattraktiv med långa resvägar och låg turtäthet. Det skulle vara mer lockande om bussar mellan Ytterby och Göteborg körde Rollsbovägen innan de går ut på E6.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

- *Den framtida bebyggelsens placering och påverkan på Rollsbo verksamhetsområde kommer att studeras vidare med hänsyn till eventuella störningar som buller, ljus, lukt och visuell påverkan.*
- *En dagvatten- och skyfallsutredning kommer att genomföras där dagvattenhanteringen studeras och lösningar för fördröjning av dagvatten kommer att tas fram för att undvika översvämningar.*
- *Behovet av en byggård för Mimershus gymnasiets byggutbildning kommer att beaktas i fortsatt planering.*
- *Trafiklösningar och tillfartsvägar kommer att utredas för att säkerställa ett säkert och effektivt trafikflöde, siktstudier vid utfarter kommer att genomföras. Områdets trafiksystem kommer att studeras som en helhet. Se även kommentar på Trafikverkets yttrande.*
- *Placeringen av GC-bro studeras i kommande detaljplanearbeten.*
- *Kommunen kommer att arbeta för att i samverkan med Västtrafik förbättra kollektivtrafiken i området för att möta både nuvarande och framtida behov. Se även kommentar på Västtrafiks yttrande.*

23. FASTIGHETSÄGARE 3 - KUNGÄLVS MOTOR & CYKEL (2024-04-17)

Fastighetsägare till Kråkan 3 & 4 på Utmarksvägen har frågor angående hur byggplanerna på Åseberget kommer att påverka fastigheterna.

Fastighetsägare undrar ifall de uppfattat korrekt att planprogrammet inkluderar en cykel/gångbro som verkar passera över deras fastighet Kråkan 4, där de bedriver svetsgasförsäljning och har ett gasförråd.

Fastighetsägare undrar även om bropelarna kommer att placeras på deras tomt.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

Eftersom planprogrammet är ett inledande skede i samhällsplaneringsprocessen så är placeringen av GC-bron preliminär/schematisk och kommer att anpassas till en mer lämplig placering i kommande detaljplan. Informationen beträffande pågående verksamhet fastigheten Kråkan 4 noteras och hänsyn kommer att tas i kommande detaljplanearbeten.

24. FASTIGHETSÄGARE 4 (2024-04-25)

Synpunkter från fastighetsägare, planförslaget kommer att innebära:

Djurlivet/Naturpåverkan

- Negativ påverkan på områdets växt- och djurliv på grund av mer buller, ljus och bebyggelse.
- Försämrade levnadsförutsättningar för det rika djurlivet inklusive viltstråk och fågelliv.
- Påverkan på fridlysta arter som entita och rävticka samt andra arter.
- Förstörelse av naturen och grönområden, inklusive påverkan på vattendrag, lövskog och ädelskog samt groddjur.

Trafikpåverkan/Buller/Utsläppsnivåer

- Kraftig ökning av trafik inklusive bilar, tung trafik och bussar, vilket förvärrar befintliga trafikproblem och ökar köbildning, buller och utsläppsnivåer i form av avgaser och partiklar.
- Negativ påverkan på den redan nedsatta framkomligheten i området och ökad belastning av vägarna.
- Negativ påverkan på boende- och levnadsmiljö under lång byggtid på grund av tunga maskiner och fordon.

Brunnar/Vattenpåverkan/Föroreningar

- Negativ påverkan på vattenkvalitet och grundvatten (egenborrad brunn).
- Risk för förorenad mark, kvickleraras, översvämning, erosion, bergras, skred, blocknedfall och metangasläckor och explosion till följd av höga nivåer av metangas.
- Ökad elektromagnetisk strålning på grund av kraftledningar.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

- *Djurlivet/Naturpåverkan: Naturvärdesinventeringar genomförs och detaljplaneringen anpassas för att beakta värdefulla biotoper och arter på lämpligt sätt. Se även kommentarer på Naturskyddsföreningens, Länsstyrelsens och Skogsstyrelsens yttranden.*
- *Trafikpåverkan/Buller/Utsläppsnivåer: Trafik- och bullerutredningar genomförs och trafiklösningar anpassas för en så smidig trafiklösning som möjligt. Lösningar ska främjas som uppmuntrar boende till ett hållbart resande med andra färdmedel än bil. Se även kommentar på Trafikverkets, Länsstyrelsens och Miljö- och byggnadsnämndens yttranden.*
- *Brunnar/Vattenpåverkan/Föroreningar: Riskanalyser och utredningar för metangas, vattenkvalitet, dagvattenhantering, markstabilitet, geoteknik med mera genomförs i kommande detaljplan för att säkerställa åtgärder och minimera negativa effekter. Se även kommentar på Miljö och byggnadsnämndens, Länsstyrelsens och Staten geotekniska instituts yttranden.*

25. FASTIGHETSÄGARE 5 (2024-04-26)

Yttrandet har signerats av 4 hushåll.

Fastighetsägare på Gräsgången motsätter sig starkt ytterligare byggnation utmed Utmarksvägen och på grönområdet nedanför förskolan Blåmesen. De påpekar att kullen utmed Utmarksvägen delvis består av fyllnadsmaterial på berg men att stora delar är berg i dagen, vilket kräver sprängning. De anser detta olämpligt med hänsyn till markens beskaffenhet och risken för sättningar på deras tomter. Fastighetsägarna har redan stora sättningar på sina tomter vilket har orsakat skador.

Fastighetsägare värderar naturvärden och upplever att byggnationen kommer att försämra deras livskvalitet genom att försämra utsikten och skymma kvällssolen. Fastighetsägare anger att området är start trafikerat som det är, ytterligare trafik blir en stor miljöpåverkan med buller och ytterligare försämrad luftkvalitet.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

- *Informationen om markens beskaffenhet och behovet av sprängning noteras och kommer att utredas med geotekniska- och bergsutredningar. Vibrationsstudier och riskanalyser kommer att genomföras vid behov och alternativa tekniska lösningar kan tillämpas som till exempel bergsskärning. Se även kommentaren på Statens geotekniska instituts yttrande.*

- *Ambitionen är att bevara grönytor i projektet och naturvärdesinventering genomförs för att möjliggöra bevarandet av värdefulla biotoper.*
- *Bebyggelsens höjd kommer att anpassas och sänkas där det behövs för att minska påverkan på bland annat befintliga fastigheter. Solstudier tas fram som underlag för detta arbete.*
- *Trafikutredningar upprättas för att kommunen ska kunna ta ett helhetsgrepp över både den befintliga och den framtida trafiksituationen i området. Se även kommentaren på Trafikverkets yttrande.*

26. FASTIGHETSÄGARE 6 (2024-04-26)

Fastighetsägare beskriver att de bor i planområdet och att planerna på byggnation på Åseberget har orsakat oro och negativ påverkan sedan 2017, då de själva fick söka information om de planerade byggnationerna. Ny bebyggelse på Åseberget förändrar deras nuvarande närmiljö i hög grad.

Fastighetsägare har tidigare uttryckt sina synpunkter och önskar ingen bebyggelse närmare än 35 - 40 meter från sin tomtgräns norrut. De motsätter sig också förslaget att ersätta deras hus med nya bostäder, då de trivs i området och har lagt ned stor omsorg på hus, trädgård och omgivning. De står fast vid att de inte önskar någon bebyggelse söder om den stengärdesgård som ligger 35 - 40 meter mot norr räknat från deras tomtgräns och att de inte önskar att deras hus på lång sikt ersätts med nya bostäder.

Fastighetsägare påpekar att djurlivet på berget är omfattande med älg, räv, rådjur, mård, grävling, fåglar och ekorrar, och att vid byggnation skulle möjligheterna för dessa djur att existera i området försvinna.

Byggnationen av 2000 bostäder kommer innebära att det vissa tider blir kaosartat i trafiken, särskilt med tanke på den ökade trafiken från Arenabygget.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

- *Informationen om att ett avstånd på 35 - 40 meter önskas mellan bebyggelse och fastighetsägarens norra tomtgräns noteras och avstånd mellan ny och befintlig bebyggelse studeras vidare i det fortsatta planeringsarbetet. Småhus i form av radhus och bevarad grönyta med dagvattenhantering föreslås nu nära fastigheten i planprogrammet.*
- *En naturvärdesinventering genomförs i fortsatt planarbete för att kartlägga naturvärden i området. Djurlivets förutsättningar och påverkan på djur- och växtliv i området kommer att studeras vidare och ytor för natur och rekreation bör finnas kvar inom området.*

- *Trafikutredningar upprättas för att kommunen ska kunna ta ett helhetsgrepp över både den befintliga och den framtida trafiksituationen i området. Se även kommentaren på Trafikverkets yttrande.*

ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER

27. PRIVATPERSON 1 (2024-04-17)

Privatpersonen beskriver sina synpunkter från öppet hus som hölls den 8:e april.

Privatpersonen betonar behovet av tillräckligt med förskoleplatser, då idag är långa resvägar och inte är säkert att syskon hamnar på samma förskola.

Privatpersonen uttrycker oro över att grundskolan redan är hårt pressad med stora klasser och för lite personalresurser och undrar hur kommunen ska säkerställa att personalen får en hållbar och värdig arbetssituation och att elevernas behov tillgodoses när kommunen planerar att växa ytterligare.

Utöver detta ser de projektet som jätteintressant och uppskattar att grönytorna värdesätts så högt.

KOMMENTAR

Se kommentar "Övergripande kommentar - fortsatt arbete" för en inledande beskrivning av planprogrammets roll som en tidig undersökning inför kommande detaljplanearbeten och hur synpunkter och frågor kommer att hanteras och beaktas i den fortsatta planeringen.

Behovet av tillkommande förskole- och grundskoleplatser studeras och utvärderas i kommande detaljplanearbeten samt i kommunens övergripande planeringsarbete.

28. ÖVRIGA 1 - OMSTÄLLNING KUNGÄLV (2024-04-26)

Den ideella föreningen tackar för ett intressant planprogram med många bra tankar och idéer. Mot bakgrund av att planprogrammet ska underlätta, inspirera och styra kommande detaljplanearbete uttrycker föreningen oro över obalansen i planprogrammet och påpekar att det baseras på en gammal energiplan. De saknar visioner för CO2-neutralt byggande, fossilfria transporter att stadsdelen kan fungera som ett solkraftverk. De anser också att Ytterby Station nämns för kort med tanke på att Västtrafik har fokus ökad på tågpendling. De anger också att det är otydligt vem som ska bekosta färdigställandet av allmän plats inom planområdet.

Föreningen anser att obalansen i planområdet behöver åtgärdas och att hållbart byggande, bidraget till Kungälvs energimix och en fossilfri stadsdel ska beskrivas tydligare i planprogrammet. Planprogrammet behöver arbetas om innan antagande av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Föreningen nämner flera beslut och initiativ som påverkar energi- och hållbarhetsfrågor, inklusive: RePower EU, Klimatkollen, EU Fit for 55, kommunens nya miljömål och energiplan och Sweden Green Building Councils (SGBC) certifiering NollCO2.

Enligt kommunens nya energiplan är det viktigt att tidigt i planeringen säkerställa hur energifrågorna ska lösas vid exploatering av nya områden. Detta omfattar uppvärmning, laddinfrastruktur, bebyggelseutformning, kollektivtrafikmöjligheter, energiproduktion via solceller, energieffektivitet med mera. Målet är invånare ska kunna leva energieffektivt och oberoende av fossila energikällor. Energiplanen gäller

till 2027 med sikte på 2030 och omfattar Kungälvs kommun som geografiskt område samt alla kommunens verksamheter och kommunala bolag.

Föreningen föreslår att följande ska åtgärdas:

- Avsnittet om Vision: Hållbart NollCO2 byggande samt solceller på fasader och tak samt att enbart tillåta fossilfria transporter i stadsdelen saknas helt.
- Avsnittet om Fokusområde "Grönt och Hållbart": Inspirerande livsstilsbilder dominerar medan inspiration till NollCO2 byggande och solceller saknas helt.
- Avsnittet om konsekvenser bör ses över.
- Fokusområde "Hållbart byggande" läggs till med idéer från den nya energiplanen och att alla fastigheter ska NollCO2 certifieras.
- Avsnittet Vision kompletteras med att alla byggnader på Åseberget ska certifieras enligt Sweden Green Building Councils (SGBC) NollCO2-certifiering vilket skulle sätta Åseberget på kartan i ett nationellt perspektiv.
- Avsnitt läggs till om hur Åseberget kan fungera som ett solkraftverk i Kungälvs energimix med beräkning av solenergipotential.
- Övriga förslag är att förbjuda fossildrivna fordon på Åseberget, anlägga en GC-bro österut över E6:an mot sjukhuset, införa en busslinje mellan Ytterby station - Åseberget - Resecentrum och skapa en ny huvudväg parallell med E6:an mot Rollsbomotet för att avlasta Marstrandsvägen. Denna huvudväg föreslås enkelriktas och det bör övervägas att enkelrikta huvudvägen över Åseberget för att styra trafik mot Rollsbomotet.

  KOMMENTAR

  Informationen om hållbarhet och de föreslagna åtgärderna för att göra Åseberget till en fossilfri och innovativ stadsdel noteras. I detta skede kommer kommunen inte att göra några ändringar i planprogrammet, utan justeringar med hänsyn till synpunkter kommer att ske i kommande detaljplanearbeten. Kommunen kommer att arbeta för att balansera och nyansera kommande detaljplan i förhållande till hållbarhet och energiutveckling. Ambitionen från både kommun och fastighetsägare är att Åseberget ska byggas med stort fokus på klimat och hållbarhet. Kommunen ser positivt till att ha en dialog med Omställning Kungälv under detaljplanearbetet för att lyssna in synpunkterna och få idéer på hur stadsdelen kan anläggs på ett mer hållbart sätt.

- *Texter om visioner, hållbarhetsmål och konsekvenser kommer att bearbetas i kommande detaljplanearbeten för att inkludera aspekter av fossilfritt byggande och energihantering, bland annat i linje med kommunens energiplan.*
- *Möjligheten att integrera solceller på fasader och tak i området kommer att studeras för att bidra till Kungälvs energimix. Detta är dock något som inte nödvändigtvis regleras i detaljplan.*
- *Flera av byggherrarna i det konsortium som föreslås bygga på Åseberget är medlemmar i SGBC, och deras hållbarhetsfokus är en av anledningarna till att de valts ut till projektet.*

- *Transportfrågor, inklusive fossilfria transporter och förbättrad kollektivtrafik, kommer att studeras, även ur ett större, kommunalt perspektiv. Att uppnå en stor andel hållbart resande är en målsättning.*
- *Förslaget om en GC-bro och förbättrade cykel- och gångförbindelser noteras och kommer att utvärderas i den fortsatta planeringen.*
- *Trafiklösningar för att minska belastningen på Marstrandsvägen och förbättra framkomligheten kommer att ingå i de kommande detaljplanearbetena. Se även kommentar på Trafikverkets yttrande.*

Pernilla Attnäs Björk
Enhetschef Plan
Samhälle och utveckling

Ida Bjärmark
Planarkitekt
Samhälle och utveckling

UTKAST

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE

UTKAST

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Yttrande

Datum
2024-05-16

Diarienummer
12877-2024

Kungälvs kommun
kommun@kungalv.se

Förslag till planprogram för Åseberget Rollsbo 1:32, med flera i Kungälvs kommun, Västra Götalands län.

Handlingar daterade 2024-03-20 för samråd enligt 5 kap. 11 § och (11a §§) plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen lämnar följande bedömning enligt 5 kap. 14 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Länsstyrelsen är positiv till att kommunen har tagit fram ett planprogram för hur Åseberget kan utvecklas och omvandlas till en integrerad del av Kungälv och samtidigt ta vara på de kvaliteter som berget har.

Länsstyrelsen anser att kommunen i det fortsatta arbetet med planprogrammet behöver hantera frågor kopplade till Länsstyrelsens ingripande grunder miljökvalitetsnormer samt hälsa och säkerhet.

Länsstyrelsen lämnar även råd med avseende på PBL, miljöbalken (MB) samt annan lagstiftning kopplade till trafik, kulturmiljö, barnperspektiv, vattenverksamhet, markavvattning, artskydd samt koppling till miljömål.

Länsstyrelsen rekommenderar kommunen att ta hänsyn till kommande etappindelning av planprogrammet så att förutsättningarna för det olika etapper går att genomföra inom själva planområdet.

Programmets syfte

Syftet med planprogrammet är att möjliggöra för byggnation av en ny stadsdel i centrala Kungälv med cirka 2000 nya bostäder. Det idag obebyggda berget ska omvandlas till en ny integrerad del av Kungälv som tar vara på de kvaliteter berget innebär, med utblickar och möjlighet till bostadsnära rekreation. Programmet syftar även till att möjliggöra en stadsdel där innovation och hållbara lösningar premieras. En viktig målsättning är att Åseberget ska sammanlänkas med kringliggande områden i centrala Kungälv och överbrygga de barriärer som finns i form av bland annat vägar och höjdskillnader.

Planförslagets förenlighet med översiktsplanen

Kommunen har tagit fram en planeringsstrategi, daterat 2022-12-15 som bedömer att översiktsplanen (ÖP2010) är inte aktuella längre. Fram till att kommunen antagit en ny översiktsplan eller en ny planeringsstrategi bedömer Länsstyrelsen att kommunen saknar en översiktsplan att stödja sig mot i det aktuella planprogrammet.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10 §

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagandebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

- Riksintresse
- Mellankommunala frågor och regionala förhållanden
- Miljökvalitetsnormer (MKN) (MB 5 kap, luft och vatten)
- Strandskydd (MB 7kap)
- Hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion (buller, strålning, risk för olyckor, översvämning, erosion).

Länsstyrelsen anser att programförslaget riskerar att strida mot prövningsgrunden MKN vatten och luft samt hälsa och säkerhet.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

MKN vatten

Enligt 2 kap. 10 § PBL får planläggning inte medverka till att en miljökvalitetsnorm, MKN, enligt 5 kap MB överträds. Kommunen måste därför visa hur planerade åtgärder påverkar vattenkvalitén inom de vattenförekomster som kan beröras av planområdet samt hur de påverkar möjligheterna att nå uppsatta MKN för vatten. Kommunen ska i sitt underlag visa på vilka grunder bedömningen har gjorts. Detta gäller med avseende på såväl ytvatten som grundvatten. Bedömning ska göras på kvalitetsfaktornivå. Det är dessutom även viktigt att belysa påverkan på eventuella hydromorfologiska vattenkvalitetsfaktorer och inte bara vattenkvalitet.

Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen belyser eventuell påverkan på vattenförekomster, dagvattenfrågan och berörda recipienter redan i planprogrammet. Länsstyrelsen bedömer att kommunen har givit en god bild av vilka vattenfrågor som kommer att behöva hanteras i detaljplaneskedet. Utifrån materialet förutsätter Länsstyrelsen att kommunen tar fram dagvattenutredningar för respektive kommande detaljplan där det tydliggörs hur dagvattnet ska omhändertas på ett adekvat sätt. Länsstyrelsen anser även att det är bra att kommunen har för avsikt att bevara och utveckla grönområden i området i så stor utsträckning som möjligt, med tanke på dagvattenhanteringen i området.

Frågor som kommunen kommer att behöva hantera i det kommande detaljplanearbetet är flöden, behov av rening på grund av föroreningar och eventuellt ökat behov av fördröjning inom planområdet. Det är av stor vikt att kommunen inför planläggningen har utrett vilka åtgärder som krävs och i vilken omfattning. Vattenförekomster som berörs av detaljplanen ska beskrivas i underlaget. Utöver slutrecipientens Nordre älv så är det kringliggande recipienters känsliga vattendrag med höga fiskvärden och eventuella påverkan på dem som behöver beskrivas.

Kommunen behöver tänka på vilka markföroreningar som finns och i vilka halter inom planområdet, då risken för läckage via lokala dagvatten- och dräneringssystem och vidare ut till de omgivande ytvattenrecipienterna är hög. Det är därför viktigt att byggdagvatten från anläggningsskedet tas omhand på ett tillräckligt bra sätt så att

inte flödena av dessa vatten riskerar att sprida föroreningar eller orsaka översvämningar eller skador på enskilda intressen. Det är också viktigt att dagvatten och byggdagvatten omhändertas på ett sådant sätt att det inte riskerar negativ påverkan på vattenmiljön i berörda recipienter, samt att uppfyllandet av MKN för vatten i berörda recipienter inte riskerar att äventyras.

I det kommande detaljplanearbetet behöver kommunen säkerställa dagvattenhantering inom plankartan/plankartorna genom avsatta dagvattenytor och planbestämmelser. Dagvattenhanteringen inom programområdet behöver också begränsa föroreningsbelastning på recipient samt flödestoppar så långt som det är möjligt.

MKN luft

Miljökvalitetsnormer för luft och hur människor förväntas påverkas i gaturum utifrån exploateringsgrad behöver studeras närmare i kommande planarbete. Kommunen beskriver att luft kommer behandlas vidare i kommande detaljplaner både avseende luftföroreningar från närliggande bilvägar samt industriområde vilket Länsstyrelsen ser som positivt.

Hälsa och säkerhet

Buller

Programområdet är påverkat av buller från främst vägtrafik och tillräckligt avstånd från vältrafikerade vägar bör eftersträvas för att nå en god ljudmiljö för bostäder. Kommunen har i sitt förslag till planprogram redovisat placering av verksamheter närmast bullerkällorna som är tänkta att fungera som barriär från buller för kommande bostäder. Hur exakt dessa verksamheter ska placeras och utformas för att uppnå syftet som barriär behöver utredas mer ingående i kommande detaljplanearbete. Om dessa verksamheter är en förutsättning för att kunna planlägga bostäder ska det säkerställas i kommande plankarta. Även bullerpåverkan från närliggande verksamheter behöver utredas utifrån deras tillstånd och eventuella skyddsåtgärder säkerställas i plankartan.

Markmiljö

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning vad gäller behovet av fördjupade underlag i en kommande miljökonsekvensbeskrivning. Fortsatt planarbete får klargöra vilken typ av exploatering och i vilken omfattning den är möjlig mot bakgrund av konstaterade

markföroreningar och metangas som utredningarna påvisar samt vilka ytterligare avgränsningar av föroreningarna och åtgärder som kan krävas för att nå lämplig markanvändning. Om eventuella åtgärder behövs för att nå lämplig markanvändning ska dessa säkerställas i kommande plankartan.

Översvämningsrisk - skyfall

En stor del av vattnet från berget rinner idag ut i Komarksbäcken och Kyrkebäcken vars avrinningsområden i dagsläget är hårt belastade och har en översvämningsproblematik. Planförslaget innehåller en stor andel naturmiljö och gröna ytor vilket är positivt ur ett skyfallsperspektiv, men vid exploatering av området kommer ändå andelen hårdgjorda ytor att öka. Kommunen skriver att ytor för rening och fördröjning av dagvattnet kommer att behöva planeras in på berget för att säkerställa att exploateringen inte medför ökade dagvattenflöden nedströms. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen planerar att studera dagvatten och skyfall mer i detalj i kommande detaljplan för Åseberget och att förslag ska tas fram för placering och dimensionering av dammar, magasin och andra dagvattenåtgärder inom området. I kommande detaljplanearbete behöver även framkomligheten till planområdet beskrivas och vid behov säkerställas.

Risk - farligt gods

Planområdet ligger intill väg E6 som är en transportled för farligt gods. Det är bra att kommunen hänvisar till Länsstyrelsens vägledning om riskhantering och att riskhanteringsprocessen ska beaktas vid planläggning inom 150 meter från transportled med farligt gods. Kommunen skriver att förutsättningarna inom planområdet medför att det är svårt att planlägga bostäder inom riskhanteringszonen. Kommunen skriver också att om verksamheter föreslås inom 150 meter från E6 behöver en riskanalys göras och åtgärder kan komma att krävas för att minska riskerna. I kommande detaljplanearbete behöver riskerna från farligt gods beskrivas samt eventuella skyddsavstånd och skyddsåtgärder säkerställas i planhandlingarna.

Risk - industrier

Kommunen skriver att de verksamheter som idag har tillstånd att bedriva miljöfarlig verksamhet ligger på ett så pass stort avstånd till Åseberget att de inte begränsar möjligheten till bostäder på Åseberget. Kommunen skriver att en riskbedömning behöver utföras

i detaljplanearbetet för att studera behov av skyddsåtgärder samt att noggrannare utreda lämpliga skyddsavstånd, vilket Länsstyrelsen instämmer i. Riskutredningen ska genomföras utifrån verksamheternas tillstånd.

Geoteknik

Länsstyrelsen har i ärendet samrått med Statens geotekniska institut (SGI) som har lämnat två yttrande. Ett yttrande daterat 2024-04-18 och ett kompletterande yttrande daterat 2024-05-13.

I ett av sina yttranden lyfter SGI bland annat SGU:s jordartskarta, som framtagna geotekniska och bergtekniska utredningar baseras på, har lokalt stora osäkerheter och SGI betonar därför vikten av att framtida utredningar behöver baseras på förbättrad kartläggning av områdets geologi. Likaså finns det osäkerheter i det som benämns som aktsamhetsområden för skred.

SGI belyser också att stabilitetsförhållanden inom områden beror väldigt mycket på höjdsättningen av markytan, byggnadslasterna och dess placering samt övriga marklaster. Eftersom dessa förhållanden inte är kända i detta skede bör stabilitetsriskerna inte uteslutas inom de områden som är utpekade som gynnsamma i den framtagna utredningen.

SGI belyser vidare att det förekommer kvicklera inom området och att det kan komma att krävas geotekniska åtgärder inom eller utanför nuvarande planprogramsgräns. Kommunen behöver därför ta hänsyn till detta vid val av kommande planområdesgränser så att det går att hantera eventuella geotekniska risker inom respektive planområde.

I planprogrammet anges att risk för blocknedfall behöver utredas i detaljplanen vilket SGI instämmer med och lyfter även här vikten av val av de kommande planområdesgränserna.

Länsstyrelsen instämmer med SGI åsikter i ärendet och hänvisar till båda yttranden i sina helheter.

Råd enligt PBL och MB

Trafik

Trafikverket har lämnat ett yttrande daterat 2024-05-08 som Länsstyrelsen hänvisar till i sin helhet.

Trafikverket lyfter bland annat att kommunen har i sitt förslag till planprogram redovisat två olika alternativ till en ny anslutning på väg 168. En väganslutning som är cirka 300 meter väster om cirkulationsplatsen intill Kungälvsmotet och en som ansluter direkt till cirkulationsplatsen. Trafikverket avslår båda förslagen i sitt yttrande på grund av framkomlighet och trafiksäkerhet. Då cirkulationsplatsens syfte är att skapa färre konfliktpunkter med mötande trafik på väg 168 och E6 samt minska köbildning anser Trafikverket att en ny direktanslutning i cirkulationsplatsen eller dess närhet inte är lämplig.

Trafikverket rekommenderar kommunen att inför kommande detaljplanearbete ta ett helhetsgrepp över trafiksituationen för omkringliggande vägnät där även påverkade trafikplatser och E6 ingår.

Trafikverket lyfter vidare i sitt yttrande vikten av att kommande detaljplaner inte får belasta deras vägområdets diken på något sätt samt att buller ska tas hand om enligt förordningen och att kommunen ska stå för eventuella åtgärder för buller från Trafikverkets vägar.

Kulturmiljö - fornlämningar

Planprogrammets utredningsområde omfattar ett flertal lagskyddade fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar. Kommunen behöver i sitt fortsatta planarbete säkerställa bevarandet av forn- och kulturlämningar. Alla fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen. Till en fornlämning hör även ett lagskyddat fornlämningsområde. Den som vill utföra ett arbete som berör en fornlämning ska samråda med Länsstyrelsen. Intentionen med lagstiftningen är att bevara fornlämningar och undvika ingrepp alternativt begränsa påverkan på fornlämningar. Om samrådet med Länsstyrelsen visar att det inte går att lokalisera ingreppen så att fornlämningar inte skadas måste verksamheten prövas enligt 2 kap kulturmiljölagen.

Barnperspektiv

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige. Kommunerna har genom sitt planmonopol ett särskilt ansvar att integrera barnkonventionen i sin planering. I programförslaget har kommunen belyst vikten av barnens behov i det nya bostadsområdet. Länsstyrelsen ser det som positivt att kommunen tar hänsyn till detta och rekommenderar kommunen att fortsätta beakta barnperspektivet i kommande planläggning. Kommunen bör i kommande detaljplanearbete ta ställning till planförslagets positiva eller negativa påverkan på barns miljö, hälsa, trafiksäkerhet, trygghet och tillgänglighet inom och i angränsning till planområdet.

Koppling till miljömål

Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen utgör ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. PBL (2010:900) är direkt knuten till miljöbalken, enligt dess 2 kap 2 §. Miljömålen ska enligt miljöbalkspropositionen (1997/98:45) vara vägledande vid tillämpningen av miljöbalken.

En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljötillståndet och programinnehållets förhållande till detta saknas, vilket gör det svårt att bedöma föreslagna åtgärder från miljösynpunkt.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Vattenverksamheter

I underlaget går det att utläsa att det kommer att bli aktuellt med stabilitetshöjande åtgärder i anslutning till vattendrag i området. I den kommande detaljplanprocessen ska eventuella arbeten i ytvatten beskrivas samt hur dessa avses att hanteras gällande anmälan eller tillstånd enligt 11 kap MB. Om kommande detaljplaner kommer att innebära några stabiliseringsåtgärder i eller i anslutning till vattenområden så utgör det vattenverksamhet som, beroende på omfattning, kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig.

Det framgår även av underlaget att det avses anläggas källare under grundvattennivå samt att det finns behov av stabilitetsåtgärder i form av pålning. Länsstyrelsen vill därför upplysa om att åtgärder som innebär bortledning av grundvatten (sprängning, djup grundläggning eller eventuell pålning) kan innebära en vattenverksamhet som regleras i 11 kap MB. Bortledning av

grundvatten är tillståndspliktig om det inte är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. I det fall åtgärden bedöms vara tillståndspliktig ska samråd utföras i tidigt skede med Länsstyrelsens vattenvårdsavdelning. Det är verksamhetsutövarens ansvar att göra denna bedömning.

Grundvattenuttag kan riskera att medföra sättningar i hus, vägar med mera eller sänkning av vattennivå i brunnar. Det bör därför utredas och förtydligas om några åtgärder ska göras som kan komma att medföra bortledning av grundvatten, samt hur grundvattenförhållandena påverkas.

Markavvattning

Åtgärder som utförs för att skydda mot vatten med avsikt att varaktigt öka en fastighets lämplighet för till exempel bebyggelse kan innebära markavvattning enligt 11 kap MB. Frågan att utreda om det krävs åtgärder som innebär markavvattning och vilka fastigheter som är berörda ska prioriteras i det fortsatta planarbetet. I kommande detaljplaner behöver det förtydligas om planerade åtgärder kommer att kräva markavvattning. I Västra Götalands län är markavvattning förbjuden och om så avses utföras krävs dispens och tillstånd från Länsstyrelsen. I anslutning till programområdet finns flera befintliga markavvattningsföretag (Ulvegärde m.fl. TF 1936, Komarkens DF 1950 samt Rollsbo Västergård m.fl. TF 1932). I de kommande detaljplanprocesserna behöver kommunen undersöka eventuell påverkan som de kommande detaljplanerna kan komma ha på dessa. Resultatet av undersökningen skall redovisas i planunderlaget och om kommunen misstänker att planen kan komma att ha en negativ effekt på markavvattningsföretaget, bör kommunen samråda med dem inför planläggandet.

Artskydd

I förstudie NVI Åseberget ges, mot bakgrund av gjorda artfynd och områdets förutsättningar i övrigt, förslag på vilka ytterligare naturmiljö- och artutredningar som bör genomföras. Dessa utredningar inkluderar bland annat fördjupade artinventeringar med avseende på groddjur och fåglar. Av planprogrammet framgår att dessa utredningar ska genomföras under 2024. Länsstyrelsen bedömer att utredningarna behövs för att på ett tillräckligt sätt belysa den planerade utbyggnadens effekter på naturmiljön och skyddade arter.

Länsstyrelsen vill uppmärksamma kommunen på att förutsättningarna för fladdermöss också behöver beaktas; det kan enligt Länsstyrelsens uppfattning inte uteslutas att fladdermöss använder området i någon mån. Huruvida den planerade utbyggnaden är förenlig med gällande regelverk, och om det är möjligt att anpassa utbyggnaden eller vidta tillräckliga skyddsåtgärder, är för tidigt att säga. Genomförs planerade utredningar kan nedanstående uppgifter inhämtas, vilka behövs för att bedöma utbyggnadens förenlighet med gällande artskyddsbestämmelser:

a. Förekommer skyddade djurarter inom områden som omfattas av planerade åtgärder, och använder arterna området för fortplantning, övervintring eller för vila (till exempel häckning inklusive födosöksrevir, yngelplatser, rastplatser, dagvisten)? Hur kan otillåten störning eller skada minimeras eller undvikas, genom att åtgärden anpassas eller skyddsåtgärder vidtas?

b. Hur är förutsättningarna för de skyddade arter (enligt 4 och 4 a §§) som genom planerade åtgärder förlorar områden för fortplantning, vila och övervintring att tillgodose sina behov i närområdet? Krävs anpassningar och skyddsåtgärder för att populationerna ska finnas kvar i området? Närområdet ska avgränsas utifrån den berörda artens (parets eller populationens) lokala revir eller hemområde.

c. Leder åtgärden till en störning genom buller, mänsklig aktivitet, habitatförstörelse eller annat, och vilken betydelse har störningen för möjligheten att bibehålla eller återupprätta populationen av berörda fågelarter till en tillfredsställande nivå? Kan anpassningar och skyddsåtgärder genomföras som kan leda till att störningen uteblir eller minimeras?

d. Riskerar åtgärden leda till att en lokal population av djur och växter med skydd genom 6, 8 och 9 §§ försvinner? Kan påverkan på arter minimeras eller undvikas, genom att åtgärden anpassas eller skyddsåtgärder vidtas?

De som medverkat i beslutet

Företrädare för kulturmiljöenheten, naturavdelningen, miljöskyddsavdelningen, vattenavdelningen samt enheten för samhällsskydd och beredskap har bidragit till beredningen av detta yttrande. Detta yttrande har beslutats av funktionschef Nina Kiani Janson med planhandläggare Zilka Cosic som föredragande.

Nina Kiani Janson

Zilka Cosic

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Bilaga för kännedom

Kopia av yttrande till Länsstyrelsen från:
Trafikverket, daterat 2024-05-08
SGI, daterat 2024-04-18 och 2024-05-13

Kopia till:

Trafikverket, Tea Silic
SGI, Maria Kristensson och David Rudebeck

Länsstyrelsen/
Kulturmiljöenheten, Pernilla Morner
Naturavdelningen, Martin Goblirsch
Miljöskyddsavdelningen, Robert Jalvin
Vattenavdelningen, Stina Schött
Samhällsskydd och beredskap, Linda Tofeldt
Funktionschef Plan och bygg, Nina Kiani Janson

Denna behandling '77/24 Planbesked för del av Tjuvkil 2:2' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '78/24 Klimatanpassningsarbetet' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '79/24 Återvinningstationerna och kommande förändringar ' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '80/24 Revidering av parkeringsnorm' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '81/24 Handlingsplan parkeringar Ytterby inför kommunstyrelsen ' har inget tjänsteutlåtande.

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Anni Danielsson

2024-05-14

Avsiktsförklaring Fastighets AB Kastellegården (Dnr KS2021/2030-8)

Sammanfattning

Förvaltningens bedömning

Fastighets AB Kastellegården (Ikano) är lagfaren ägare till fastigheten Kungälv Kastellegården 1:267. Fastigheten är föremål för pågående planarbete avseende ny detaljplan för bostäder.

Under det pågående arbetet med Detaljplanen har Kommunen önskat bibehålla fler pendelparkeringsplatser inom planområdet än vad som inryms inom de fastigheter som idag ägs av Kommunen. För att komma vidare med detaljplanearbetet och kunna genomföra en överlåtelse av mark detaljplanelagd som pendelparkering till kommunen samt att fastställa förutsättningarna för köpet, har Ikano och kommunen tagit fram en avsiktsförklaring.

Avsiktsförklaring innebär inte en skyldighet för någon av Parterna att genomföra köpet utan utgör endast Parternas gemensamma avsikt att klargöra förutsättningarna för köpet samt att underlätta vid ingående av bindande överlåtelseavtal.

För Överlåtelseobjektet ska Kommunen erlägga en köpeskilling motsvarande 100 000 kronor per pendelparkeringsplats som inryms inom Överlåtelseobjektet enligt Detaljplanen. Beloppet gäller under förutsättning att Detaljplanen antas senast den 31 december 2026. Därefter kommer beloppet regleras utifrån SCB Fastighetsprisindex hyreshus med 2025 som bastal.

Förvaltningen föreslår att Avsiktsförklaringen med tillhörande bilagor ska godkännas och att kommundirektören och kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att underteckna Avsiktsförklaringen.

Juridisk bedömning

Ärendet är avstämt med Kommunjuristen Mats Mikulic, han har godkänt kontraktsformuleringen.

Förvaltningens bedömning

Fastighets AB Kastellegården (Ikano) är lagfaren ägare till fastigheten Kungälv Kastellegården 1:267. Fastigheten är föremål för pågående planarbete avseende ny detaljplan för bostäder.

Pendelparkeringen finns i dagsläget på Vidkärrsvägen, Ytterby station. Den består idag av 231 platser. Ikano köpte 2017 det aktuella markområdet från Kommunen och upplät i samband med försäljningen del av sin fastighet med befintlig parkeringsyta till Kommunen genom ett nyttjanderättsavtal, som gäller fram till och med den 31 december 2026.
När Ikano har detaljplanelagt sin fastighet eller när den tillfälliga nyttjanderättens avtalstid löpt ut 31 december 2026 så försvinner ca 70 parkeringsplatser av de nuvarande 231 platserna.

Under det pågående arbetet med Detaljplanen har Kommunen önskat bibehålla fler pendelparkeringsplatser inom planområdet än vad som inryms inom de fastigheter som idag ägs av Kommunen.

Kommunens enhet Trafik Gata Park har utrett andra möjliga alternativ för att tillskapa nya platser för de pendelparkeringar som försvinner, men ser inte att det i dagsläget finns någon likvärdig plats i närheten utan att behöva detaljplanelägga, göra utredningar och bygga ut ny infrastruktur.

Den mark man undersökt för alternativa parkeringsmöjligheter ägs av kommunen, det är bland annat på andra sidan järnvägen från de nuvarande parkeringsplatser, runt Ytterbyhemmet och runt Kastellgårdskolan.

Man har även tittat på fastigheten Högen 1, men fastigheten är utpekad som centrumbebyggelse, förtätning i FÖP Ytterby.

Det finns ett stort behov av parkeringsplatser i framtiden för att kunna uppnå agenda 2030 och för att kunna möjliggöra så att fler kan åka hållbart, vilket kommer öka behovet av parkering. Detta går också går i linje med FÖP Ytterby.

För att komma vidare med detaljplanearbetet och kunna genomföra en överlåtelse av mark detaljplanelagd som pendelparkering till kommunen samt att fastställa förutsättningarna för köpet, har Ikano och kommunen tagit fram en avsiktsförklaring.

Avsiktsförklaring innebär inte en skyldighet för någon av Parterna att genomföra köpet utan utgör endast Parternas gemensamma avsikt att klargöra förutsättningarna för köpet samt att underlätta vid ingående av bindande överlåtelseavtal.

Enligt avsiktsförklaringen är parterna är överens om att följande förutsättningar behöver vara uppfyllda för att köpet ska genomföras:

- Parterna ska tillsammans verka för att minst 10 000 kvm BTA bostäder medges inom Fastigheten i Detaljplanen.
- Boendeparkering ska kunna tillskapas inom kvartersmark inom Fastigheten utifrån vid Detaljplanens antagande gällande p-norm.
- Kommunen ska tillskapa maximalt antal parkeringsplatser för pendelparkering inom Överlåtelseobjektet.
- Transaktionen ska godkännas enligt respektive Parts interna beslutsordning.

För Överlåtelseobjektet ska Kommunen erlägga en köpeskilling motsvarande 100 000 kronor per pendelparkeringsplats som inryms inom Överlåtelseobjektet enligt Detaljplanen. Beloppet gäller under förutsättning att Detaljplanen antas senast den 31 december 2026. Därefter kommer beloppet regleras utifrån SCB Fastighetsprisindex hyreshus med 2025 som bastal.

Förvaltningen föreslår att Avsiktsförklaringen med tillhörande bilagor ska godkännas och att kommundirektören och kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att underteckna Avsiktsförklaringen.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

En byggnation på Kastellegården 1:267 skulle kunna ge möjligheten till en ökad samordning mellan infrastruktur och planerad nybyggnation.

Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan.

Genom att säkerställa att antalet pendelparkeringar inte minskar vid Ytterby station möjliggöra och underlätta kommunen för företag och invånare att göra en positiv skillnad genom att välja kollektivtrafiken som färdmedel.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Avsiktsförklaringen motverkar inte Agenda 2030:s mål och delmål. Att säkerställa pendelparkering är en del i omställningen till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välståndet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Avsiktsförklaringen motverkar inte gällande styrdokument, Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Det är av stor vikt för många medborgare att antal pendelparkeringar inte minskar.

Någon nämnvärd direkt påverkan utifrån ett brukarperspektiv ser inte förvaltningen just nu.

Ekonomisk bedömning

För Överlåtelseobjektet ska Kommunen erlägga en köpeskilling motsvarande 100 000 kronor per pendelparkeringsplats, ca 70 platser som inryms inom Överlåtelseobjektet enligt Detaljplanen. Beloppet gäller under förutsättning att Detaljplanen antas senast den 31 december 2026. Därefter kommer beloppet regleras utifrån SCB Fastighetsprisindex hyreshus med 2025 som bastal.

Återköpet av pendelparkeringsplatserna finansieras via likvida medel i samband med detaljplanens antagande.

Exploatören ska betala de faktiska kostnaderna som uppkommer i samband med detaljplanearbetet förutom om kostnaderna endast härrör från kommunens pendelparkering. Ett plankostnadsavtal är framtaget.

Förvaltningen kommer att förhandla om medfinansieringsersättning och exploateringsbidrag samt flytten av pendelparkeringen med Exploatören i samband med framtagandet av genomförandeavtalet. Medfinansieringsersättningen och Exploateringsbidraget slutliga omfattning regleras i kommande genomförandeavtal.

Förslag till beslut

1. Upprättad Avsiktsförklaring mellan kommunen och Fastighets AB Kastellegården godkänns.
2. Kommundirektören och kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att underteckna Avsiktsförklaringen.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Mirsad Radoncic
Verksamhetschef samhälle och utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

Bilaga A

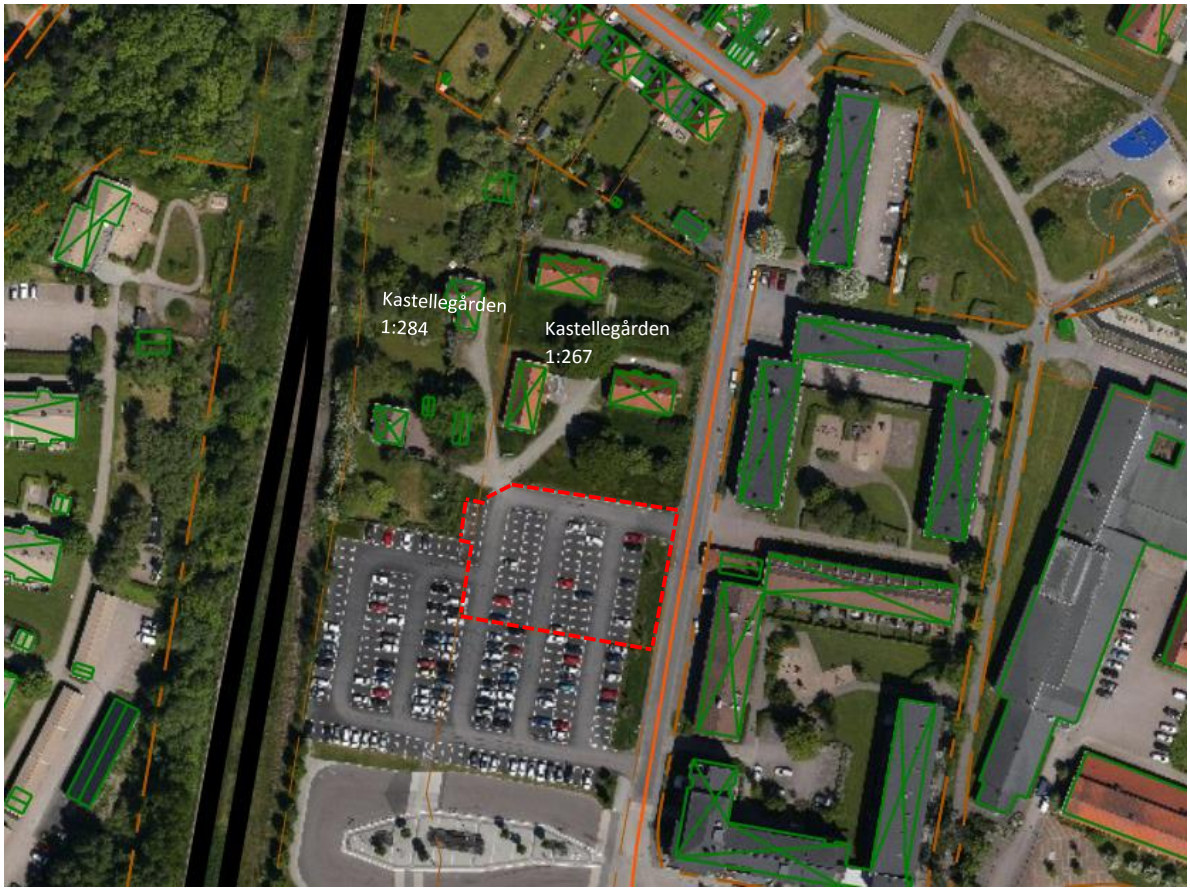

---------- Nyttjanderättsområde inom del av Kastellegården 1:267 och del av Kastellegården 1:284

Bilaga 2

Ungefärlig yta för kommunens pendelparkering, markerad med röd kantlinje.

Övrig yta inom fastighet Kastellegården 1:267 planeras för bostäder samt boendeparkering, markerad med gul kantlinje.

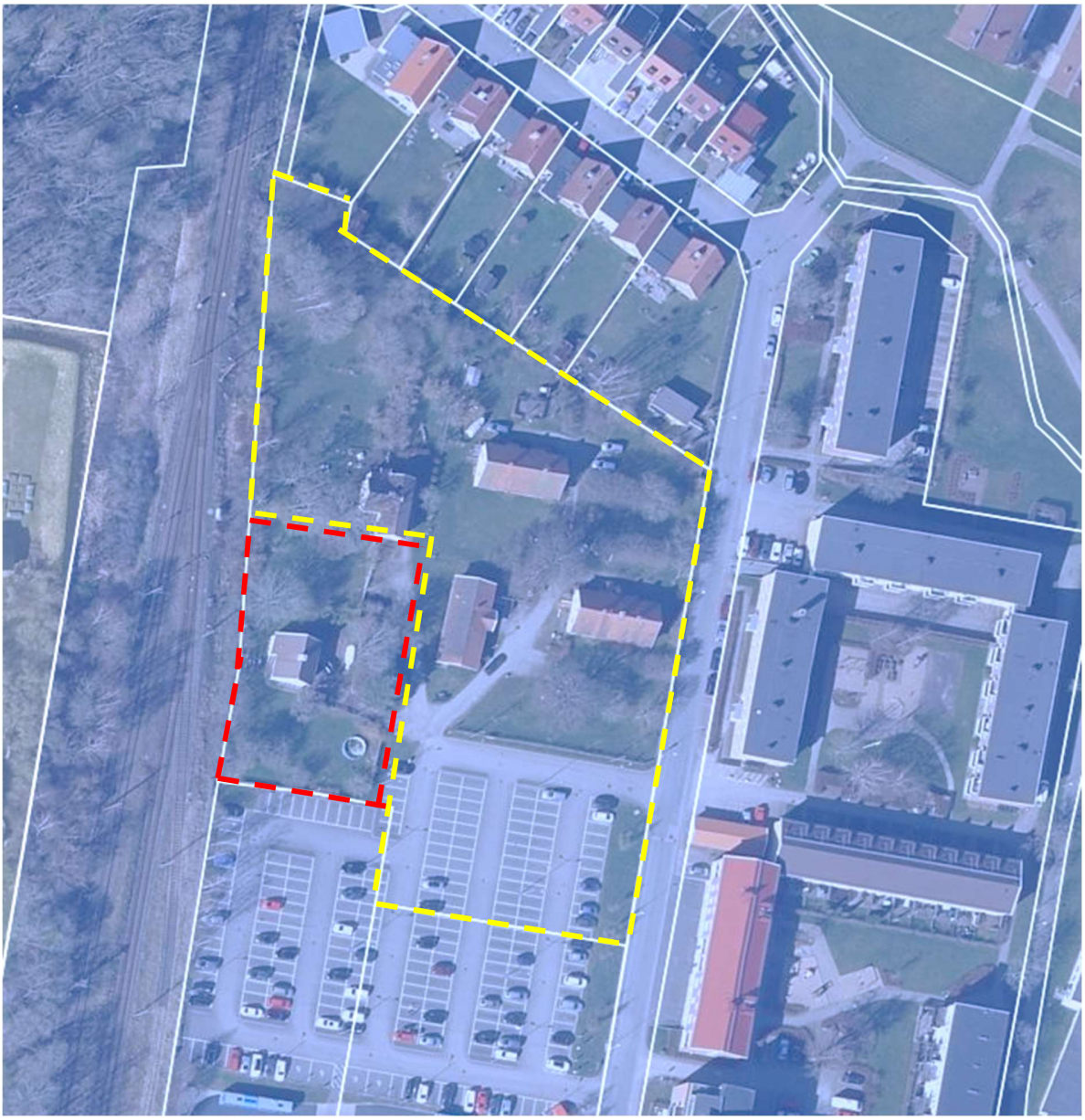

AVSIKTSFÖRKLARING

1. Parter

1.1. Fastighets AB Kastellegården, 559093–4385, (”**Fastighetsägaren**”).

1.2. Kungälvs kommun, 212000–1371, (”**Kommunen**”).

Fastighetsägaren och Kommunen kallas gemensamt för ”**Parterna**” och var för sig för ”**Part**”.

2. Bakgrund

2.1. Säljaren är civilrättslig och lagfaren ägare till fastigheten Kungälv Kastellegården 1:267 (”**Fastigheten**”). Fastigheten är föremål för pågående planarbete avseende ny detaljplanen för bostäder, Kastellegården 1:267, diarienummer KS2021/0398 för bostäder (”**Detaljplanen**”).

2.2. Under det pågående arbetet med Detaljplanens framdrift har det framkommit att Kommunen önskar bibehålla fler pendelparkeringsplatser inom planområdet än vad som inryms inom de fastigheter som idag ägs av Kommunen. Fastighetsägaren har tillfälligt upplåtit del av Fastigheten med befintlig parkeringsyta till Kommunen (”**Upplåtelsen**”) enligt nyttjanderättsavtal som gäller fram till och med den 31 december 2026. Upplåtelsen omfattar det område inom Fastigheten som har markerats med röd kantlinje på bilagd karta, Bilaga 1.

2.3. Kommunen har uttryckt önskemål om att få förvärva del av Fastigheten för att där uppföra pendelparkeringsplatser efter att Upplåtelsen löpt ut. Den del av Fastigheten som preliminärt omfattas av en sådan potentiell överlåtelse (”**Överlåtelseobjektet**”) har markerats med röd kantlinje på bilagd karta, Bilaga 2. Parterna är överens om att Överlåtelseobjektets omfattning och lokalisering kan förändras under planarbetet.

2.4. För att komma vidare med detaljplanearbetet och kunna genomföra en överlåtelse av Överlåtelseobjektet (”**Transaktionen**”), samt att fastställa förutsättningarna för Transaktionen, har Parterna träffat denna avsiktsförklaring (”**Avsiktsförklaringen**”).

3. Förutsättningar och huvudsakliga villkor för Transaktionen

3.1. Parterna är överens om att följande förutsättningar behöver vara uppfyllda för att Transaktionen ska genomföras:

a) Parterna ska tillsammans verka för att minst 10 000 kvm BTA bostäder medges inom Fastigheten i Detaljplanen.

b) Boendeparkering ska kunna tillskapas inom kvartersmark inom Fastigheten utifrån vid Detaljplanens antagande gällande p-norm.

c) Kommunen ska tillskapa maximalt antal parkeringsplatser för pendelparkering inom Överlåtelseobjektet.

d) Transaktionen ska godkännas enligt respektive Parts interna beslutsordning.

3.2. Bindande överlåtelseavtal ska ingås när Detaljplanen antagits. Överlåtelseavtalet ska villkoras av att Detaljplanen vinner laga kraft, samt att den fastighetsbildning som krävs för att Överlåtelseobjektet ska bli en egen registerfastighet eller regleras in i en av kommunens befintliga fastigheter vinner laga kraft. Kommunen ska stå samtliga kostnader för fastighetsbildning avseende Överlåtelseobjektet.

3.3. För Överlåtelseobjektet ska Kommunen erlägga en köpeskilling motsvarande 100 000 kronor per pendelparkeringsplats som inryms inom Överlåtelseobjektet enligt Detaljplanen, ca 70 stycken platser. Beloppet gäller under förutsättning att Detaljplanen antas senast den 31 december 2026. Därefter kommer beloppet regleras utifrån SCB Fastighetsprisindex hyreshus med 2025 som bastal.

3.4. Fastighetsägaren ska riva eventuella byggnader inom Överlåtelseobjektet samt stå för kostnaderna av rivningen. Överlåtelseobjektet överlåts efter rivning i därvid befintligt skick.

4. Kostnader

Vardera Part ska svara för sina respektive kostnader hänförliga till denna Avsiktsförklaring och de transaktioner som omfattas av den, oavsett om Transaktionen genomförs eller inte.

5. Giltighetstid

Denna avsiktsförklaring gäller från och med dess undertecknande och fram till och med den 2028-12-31 eller det tidigare datum då bindande överlåtelseavtal ingåtts.

6. Ändringar eller tillägg

Ändringar eller tillägg till denna Avsiktsförklaring ska upprättas skriftligen och undertecknas av båda Parter för att vara giltiga.

7. Övrigt

Parterna är överens om att innehållet i denna Avsiktsförklaring inte innebär en skyldighet för någon av Parterna att genomföra Transaktionen utan att den endast utgör Parternas gemensamma avsikt att klargöra förutsättningarna för Transaktionen samt att underlätta vid ingående av bindande överlåtelseavtal. Parternas åtaganden i punkt 4 - 7 i denna Avsiktsförklaring är dock bindande för Parterna.

_____

Avsiktsförklaringen har upprättats i två (2) original varav Parterna tagit var sitt.

Kungälv den [datum]

KUNGÄLVS KOMMUN	FASTIGHETS AB KASTELLEGÅRDEN
_____	_____
_____	_____

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Jesper Hassellöv

2024-08-15

Remissvar - granskning av förslag till ändrade havsplaner (Dnr KS2023/2099-11)

Sammanfattning

Mellan den 16 maj och den 30 augusti 2024 är förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet med tillhörande konsekvensbeskrivning ute på granskningssamråd. Det är det sista tillfället att lämna synpunkter på förslaget innan det lämnas till regeringen för beslut. Havs och vattenmyndigheten har efter begäran från Kungälvs kommun förlängt svarstiden till den 18 september.

Den 10 februari 2022 fattade regeringen beslut om Sveriges första havsplaner, för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. I samband med beslutet om havsplanerna fattade regeringen också beslut om ett nytt uppdrag. Uppdraget syftar till att ta fram nya områden för energiutvinning i havsplanerna för att möjliggöra energiutvinning till havs med ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion, utöver de områden som finns i de beslutade havsplanerna (M2022/00276).

För att möjliggöra den tänka energiutvinningen har tre planalternativ tagits fram som lämnas till regeringen för beslut senast den 31 december 2024 (figur 1). Det grundläggande alternativet (planalternativ 1) innehåller totalt 43 utpekade områden vilket skulle motsvara en total energiutvinning på 330TWh. Planalternativ 2 och 3 har tagits fram i enlighet med miljöbalkens krav på att även kunna visa rimliga alternativ till den grundläggande planen. Planalternativ 2 och 3 består av färre utvalda områden och beräknas kunna ge en total effekt av 150 respektive 147 TWh.

Inom Kungälvs kommuns delade marina planområde (inom det territoriala vattnet) finns ett utpekat område som behöver undersökas vidare för dess lämplighet för energiutvinning (V359). Nordväst om kommunens gräns finns ytterligare ett utbredningsområde för energiutvinning (V357). Båda områdena tillhör planalternativ 1 och 2. För V359 har den ostliga delen förminskats med hänsyn till fiskenäring sedan samrådet som varade mellan 14 september till den 15 december 2023 (figur 2 och 3).

Vid samrådstiden 2023 hade kommunen inte några synpunkter på förslaget och ställde sig positiva till de förslagna planerna.

Bedömning
Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på de justeringar som gjorts sedan samrådstiden 2023.

Juridisk bedömning

Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten följa upp de beslutade planerna och ta fram nya förslag till havsplaner vid behov eller minst vart åttonde år. Det krävs beredskap för att kontinuerligt ta in, värdera och använda ny kunskap i kommande havsplaner. Havsplaneringen är en bred process som involverar många aktörer i flera steg. Efter att

regeringen beslutat om havsplanerna ska de tillämpas och följas upp i en återkommande cyklisk process.

På regional och kommunal nivå har länsstyrelserna en viktig roll i samordningen mellan statlig och kommunal planering. Sveriges 14 kustlänsstyrelser deltar i arbetet för kommunal medverkan och i annat stödjande arbete gentemot kommunerna. Länsstyrelserna i Kalmar, Västernorrlands och Västra Götalands län samordnar arbetet för berörda kustlänsstyrelser. Kustlänsstyrelserna tar också fram kompletterande regionalt planeringsunderlag, exempelvis från kommuner och utvecklingsansvariga aktörer, eller internt från länsstyrelsen i frågor inom länsstyrelsens ansvarsområden.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

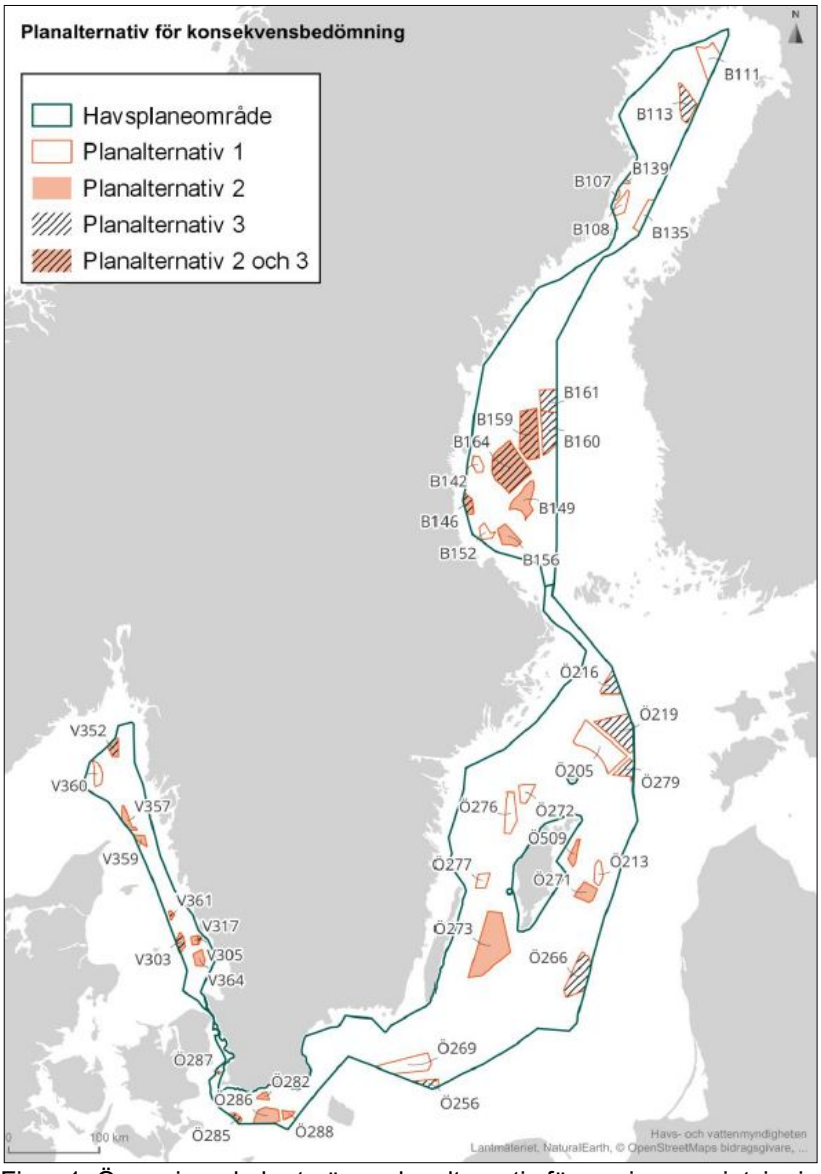

Figur 1. Övergripande karta över planalternativ för marin energiutvinning.

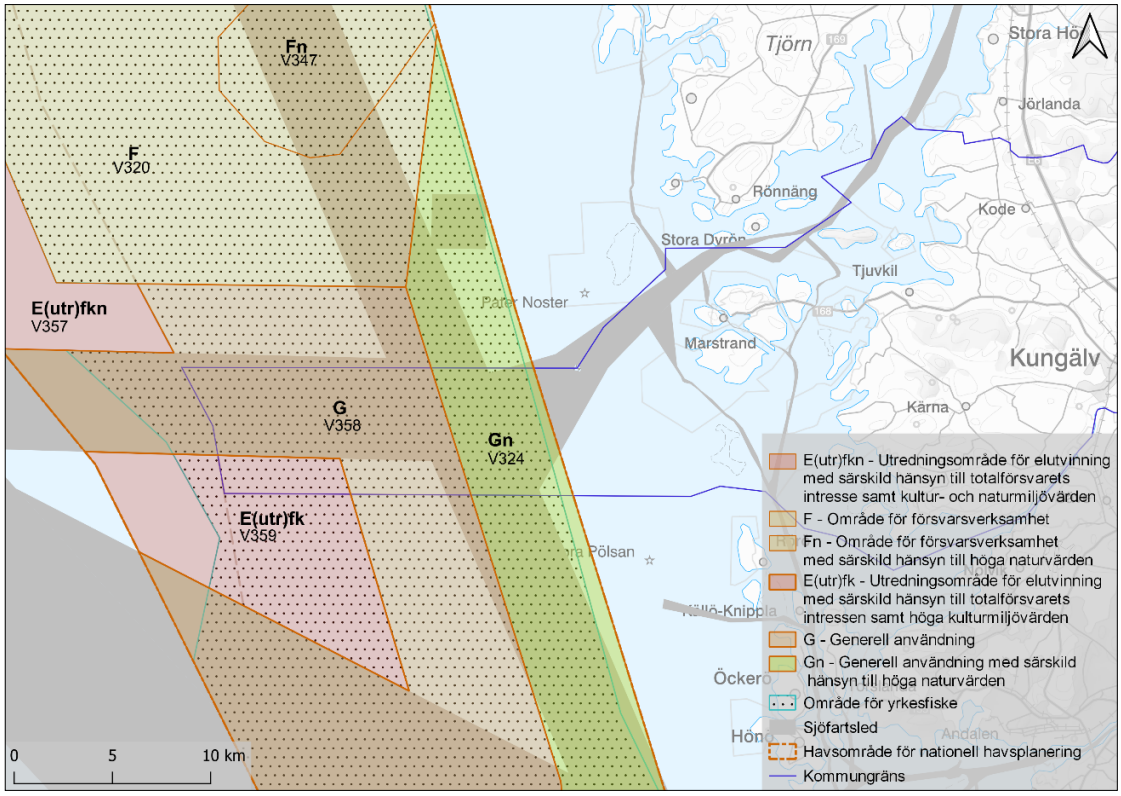

Figur 2. Föreslagen aktivitet inför granskningssamråd.

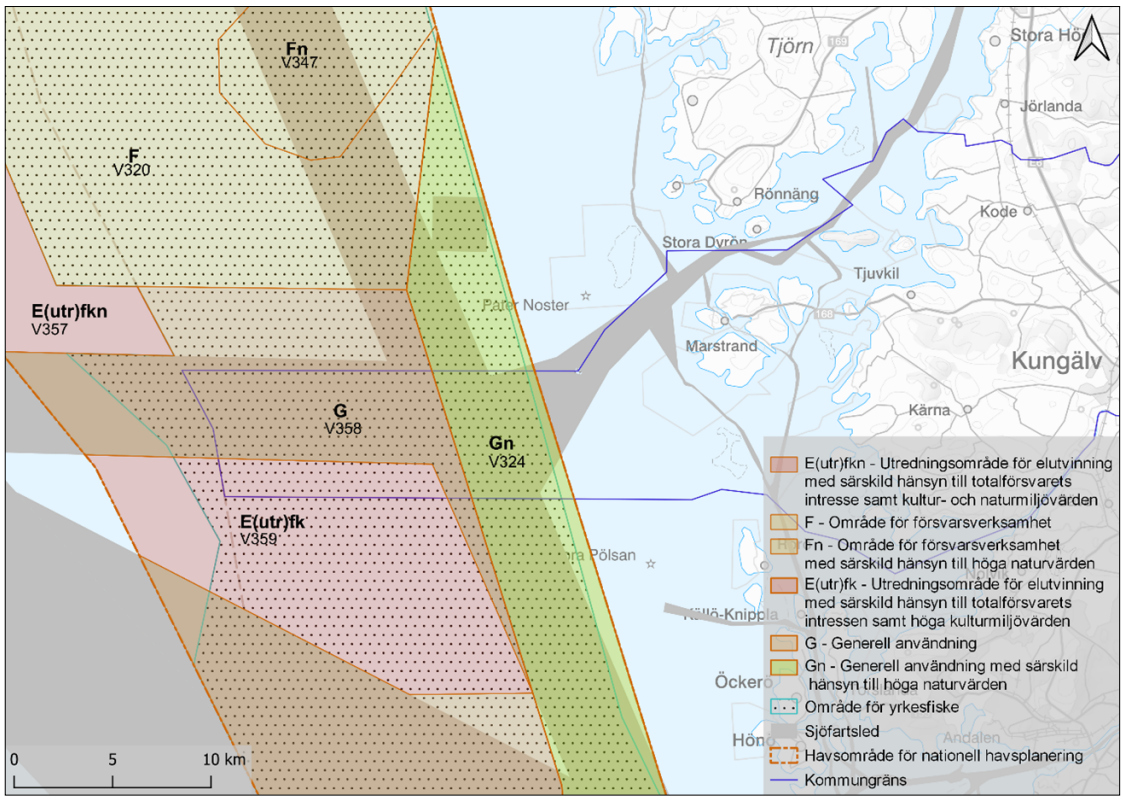

Figur 3. Föreslagen aktivitet inför samråd 2023. Område V359 var under samrådstiden större.

Bedömning

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på de justeringar som gjorts sedan samrådstiden 2023.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet berör delvis Kommunfullmäktiges mål om Levande havsmiljö och kommunstyrelsens mål; Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Havsplanerna har bedömts utifrån Sveriges miljömål som kopplar till den miljömässiga dimensionen av de globala målen.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Begränsad klimatpåverkan	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi
Frisk luft	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi Genom att vägleda om den rumsliga fördelningen av båt- och frtygstrafik och tillhörande luftutsläpp i förhållande till samhällen och natur
Bara naturlig försurning	Ingen påverkan
Giftfri miljö	Genom att vägleda om rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar havsbotten och riskerar frigöra miljögifter som finns i sedimentet
Skyddande ozonskikt	Ingen påverkan
Säker strålmiljö	Ingen påverkan
Ingen övergödning	Ingen påverkan
Levande sjöar och vattendrag	Ingen påverkan
Grundvatten av god kvalitet	Ingen påverkan
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar bestånd av fisk och skaldjur, och den allmänna ekologiska statusen för kustvatten
Myllrande våtmarker	Ingen påverkan
Levande skog	Ingen påverkan
Ett rikt odlingslandskap	Ingen påverkan
God bebyggd miljö	Genom att landskapsbilden kan påverkas av vindkraftsetableringar
Ett rikt växt- och djurliv	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av områden för naturskydd, och av aktiviteter som påverkar bevarande status för olika naturtyper och arter, och tillgänglighet för människan natur-och kulturmiljöer

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärenden berör kommunens översiktsplan och framför allt arbetet med att ta fram en ny översiktsplan.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Havsplanerna är viktiga för alla medborgare då det avser ett övergripande ställningstagande avseende användning och skydd av kommunernas och statens havsområden.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Frågor rörande havsmiljö är viktiga och kommer att behöva hanteras i kommande arbete med översiktsplan.

Ekonomisk bedömning

Ärendet har igen ekonomisk påverkan på kommunen.

Förslag till beslut

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på de justeringar som gjorts sedan samrådstiden 2023.

Mirsad Radoncic
Tf. verksamhetschef Planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: havochvatten@havochvatten.se

För kännedom till: Jesper.hassellov@kungalv.se

Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Granskningsversion (dnr 2024-001194)

2024-05-16

Havs och Vatten myndigheten

Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Granskningsversion (dnr 2024–001194)

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2024-05-16

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

Mellan den 16 maj och den 30 augusti 2024 är förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet med denna tillhörande konsekvensbeskrivning ute på granskningssamråd.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram planförslag och konsekvensbeskrivning i granskningssamrådet inom ramen för ett regeringsuppdrag om nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna. Uppdragets målsättning är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar elproduktion till havs utöver den planering som finns i de nuvarande havsplanerna (M2022/00276). Den samlade målbilden uppgår då till 120 terawattimmar. Användning energiutvinning avser havsbaserad vindkraft. Dokumentet har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten. Ett viktigt underlag har varit de synpunkter som inkommit under samrådet hösten 2023.

Syftet med detta granskningssamråd är att förankra och förbättra havsplanerna ytterligare med hjälp av berörda aktörer och intressenter. Konsekvensbeskrivningens funktion är att ge en bred bild av planförslagets potentiella effekter och konsekvenser med tyngdpunkt på effekter från havsbaserad vindkraft. Konsekvensbeskrivningen följer standarden för den miljökonsekvensbeskrivning som krävs inom ramen för strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten har utöver det nationella samrådet också genom Naturvårdsverket hållit i ett internationellt Esbosamråd för att ta in synpunkter från grannländer.

Synpunkter som inkommer under granskningssamrådet kommer att behandlas i Havs- och vattenmyndighetens arbete med att färdigställa planförslag och konsekvensbeskrivning till regeringen senast 31 december 2024.

Göteborg, maj 2024

Mats Svensson

Avdelningschef, Havs- och vattenmyndigheten

Mer information om granskningssamrådet

Lämna dina synpunkter till Havs- och vattenmyndigheten senast den 30e augusti 2024.

Du kan lämna synpunkter på två sätt:

• via ett webbformulär som du hittar på, www.havochvatten.se/havsplanering

• mejla synpunkterna till havochvatten@havochvatten.se, ange diarienummer 2024–001194 i ämnesraden.

Havs och vattenmyndigheten anordnar även informationsmöten om granskningsförslaget.

Läs mer här: Informationsmöten om förslag till ändrade havsplaner - Havsplanering - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se)

Sammanfattning

I konsekvensbeskrivningen redogörs för vilka konsekvenser den föreslagna havsplanen har på miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter kopplat till tillståndet i havet, maritima näringar och havsanknutna intressen. Bedömningen som ligger till grund för denna konsekvensbeskrivning görs på en övergripande nivå i enlighet med miljöbalkens anvisningar om strategisk miljöbedömning. I konsekvensbeskrivningen bedöms påverkan, effekter och konsekvenser kopplade till planens vägledning om mest lämplig användning i ett specifikt havsområde. Bedömningar görs för respektive havsplan, Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Det görs även en samlad bedömning gemensamt för de tre havsplaneområdena och en bedömning av planens innebörd i förhållande till relevanta planer, program och strategier.

I denna konsekvensbeskrivning ligger stort fokus på att bedöma konsekvenser av föreslagna energiområden för havsbaserad vindkraft. Nya förslag till energiområden är den största skillnaden gentemot redan antagna havsplaner och även fokus i regeringsuppdraget från 2022 om att utöka energiproduktionen till havs för att nå en målsättning om att möjliggöra för en årlig elproduktion på 120 TWh i territorialhavet och ekonomisk zon.

Vägledningen i planförslaget är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar knappt 40 procent av energiområdenas sammanlagda yta. Det motsvarar en sextioprocentig överplanering med hänsyn till osäkerheter i tillämpningsskedet.

I konsekvensbeskrivningen har det tagits fram två kompletterande planalternativ motsvarande cirka 150 TWh årlig elproduktion. Syftet med dem är att utgöra mindre överplanerade planalternativ för bedömningar med avseende på vad en realistisk realisering av havsplanernas vägledning innebär. I konsekvensbeskrivningen utgör samtliga havsplanens föreslagna energiområden *planalternativ 1*. *Planalternativ 2* utgörs av områden baserade på urval av energiområden utifrån resurseffektivitet i energiutvinning utgående från avstånd från land, vattendjup och vindförutsättningar. *Planalternativ 3* är energiområden med minst omfattande intressekonflikter och konsekvenser.

Samlad bedömning av påverkan från havsbaserad vindkraft

Den genomförda konsekvensbedömningen visar att föreslagen energiutbyggnad enligt *planalternativ 1* skulle ha en stor påverkan på flera andra användningar och intressen i samtliga havsplaneområden. Generellt sett har *planalternativ 2* något mildare konsekvenser och *planalternativ 3* mest begränsade konsekvenser. Skillnader i effekter mellan planalternativen presenteras övergripande i tabell 1 och i bedömningarna i kapitel 3, 4 och 5.

Påverkan från havsbaserad vindkraft för ekologiska aspekter, som marina däggdjur, fågel, bottenmiljöer och fiskpopulationer kan sammanfattas i att vindkraft på olika sätt stör eller hotar djur och naturmiljöer genom direkt fysisk störning i marina livsmiljöer. Indirekt kan påverkan och effekter från vindkraften också störa ekosystem och organismer genom exempelvis grumling och bullerpåverkan. I vissa fall kan havsbaserad vindkraft gynna marina ekosystem genom att det tillförs hårda bottensubstrat och nya livsmiljöer för vissa arter.

Påverkan på intressen inom den sociala dimensionen**;** friluftsliv, besöksnäring, landskapsbild och kulturmiljö består främst av visuell påverkan, där vindkraftsexploatering riskerar att störa människor som söker sig till ett kustområde eller ett havsområde för att uppleva särskilda kvaliteter antingen kopplade till landskapet, naturmiljön eller kulturmiljöer. Generellt är påverkan större ju mer kustnära energiområdet ligger. För energiområden som ligger mindre än 25 km från ett område med värden för kulturmiljö, rekreation eller landskapsbild finns risk att vindkraftsparken allvarligt stör, eller till och med tar över och dominerar landskapsbilden. Vissa kulturmiljöer och naturområden är särskilt känsliga för visuell störning från vindkraftsverk. Detta kan vara områden, platser eller objekt som har stark koppling till kustlandskapen eller värden av stillhet och orördhet.

Planförslaget innebär i sin helhet ett tillskott av förnybar energi som är viktigt för energiomställningen och övergången till förnybar energi. Flera intressen påverkas direkt av havsbaserad vindkraft genom att vindkraftsparken tar yta, eller närliggande ytor i anspråk som används för yrkesfiske eller sjöfart. Fasta installationer till havs utgör hinder för fartyg och försvårar för eller förhindrar vissa typer av yrkesfiske. Vindkraft kan också inskränka på försvarsmaktens intressen till havs. I konsekvensanalysen ställs dessa intressen inte emot varandra, och det är komplext att jämföra allvarlighetsgraden av konsekvenser för dessa intressen. Mot bakgrund av regeringsuppdraget är energiutvinning i fokus i förslagen till konsekvensbeskrivningen.

Gränsöverskridande och kumulativ påverkan

I Sveriges och grannländernas territorialhav och ekonomiska zoner ökar mänsklig användning kontinuerligt. Planerad havsbaserad vindkraft står för en kraftig ökning på kort och medellång sikt, inte bara i Sverige utan också i grannländerna. Hänsyn behöver därför tas till risken för kumulativa effekter i den fortsatta planeringen och tillståndsprövningen av främst havsbaserad vindkraft, men också andra verksamheter. Risken kan vara särskilt stor i områden med stor koncentration av energiområden och där det finns höga naturvärden och ekologiska samband av internationell betydelse. Även påverkan på kulturmiljö och landskapsbild är viktig i de fall där energiutbyggnad är synlig från grannländernas kuststräckor. När det gäller fiskets bedrivande förekommer det omfattande utländskt fiske i samtliga svenska havsområden och energietableringar kan påverka förutsättningarna för flera flottor. Det kan även finnas en påverkan på andra länders försvarsrelaterade verksamheter och sjöfart. Gränsöverskridande samverkan om bedömning av den typen av kumulativa effekter är önskvärd.

Bottniska viken

Havsplanernas vägledning i Bottniska viken har konsekvenser för den marina miljön och biologisk mångfald. Ekologiska aspekter som riskerar att påverkas negativt av föreslagna energiområden är bland annat vikaresälen som är beroende av istäcke för fortplantning, eftersom det finns osäkerheter gällande den havsbaserade vindkraften effekter på isbildning. Det finns även vissa osäkerheter gällande effekter på vandrande fisk, till exempel lax. Påverkan på bottenmiljön är marginell, och även påverkan på fisk och lekområden. För migrerande och övervintrande fågel innebär planförslaget potentiellt stora negativa effekter i samband med föreslagen vindkraftsutbyggnad vid Finngrunden. Arealen för områden med särskild hänsyn till höga naturvärden har utökats i planförslaget, med särskilt fokus på fågel och vikare, detta bedöms ha positiva effekter för att skydda biologisk mångfald och bidra till ett nätverk av grön infrastruktur.

För effekter relaterat till klimat, samt vatten och luft är bedömningen att havsplanernas vägledning har en positiv effekt genom att de vägleder om ökade möjligheter för förnybar energiproduktion som kan ersätta energislag som genererar utsläpp av växthusgaser. Dock kan utbyggnad av energiområden innebära ändrade körsträckor för sjöfart och yrkesfiske. Effekten av ökade körsträckor är svår att bedöma utifrån tillgänglig information. Både anläggning av havsbaserad vindkraft och sandutvinning kan leda till lokal påverkan i form av grumling och spridning av sediment, men bedömningen är att detta inte påverkar havsmiljön på lång sikt.

Sett till påverkan på landskapsbild, kulturmiljö och friluftsliv riskerar flera energiområden att visuellt påverka både riksintressen, världsarv och kuststräckor med landskapsbildskydd, exempelvis Haparanda Skärgård, Höga kusten och Hornslandet.

Planförslaget för Bottniska viken skulle tillföra en energiproduktion om 133 TWh. Bottniska viken tillhör elområde 1 och tillförseln av elproduktion behövs för energiomställning för framförallt industrin på längre sikt. Energietablering leder också till indirekta sysselsättningseffekter. Den föreslagna energiutbyggnaden inskränker dock på andra intressen i havsområdet. Yrkesfisket och sjöfarten måste förflytta aktivitet från området. I Bottniska viken är det både svenskt och finskt fiske vars tillgång till fiskeområden kan påverkas. Indirekta effekter kan uppstå i värdekedjor kopplade till fiskets beredningsindustri och landningshamnar. För sjöfarten i Bottniska viken är den havsbaserade vindkraftens påverkan på isbildningen en osäkerhetsfaktor. Det krävs även att rekommendationer för säkerhetsavstånd följs för att undvika kollisionsrisker.

Östersjön
Bedömningen av havsplanens effekter på ekologiska aspekter i Östersjön kan sammanfattas i att det kan bli potentiellt stora konsekvenser för både marina däggdjur och fågel, och mildare konsekvenser för bottenmiljön. I Östersjön finns den akut hotade Östersjötumlarens främsta utbredningsområde vid och kring Midsjöbankarna och Hoburgs bank. Energiområden i Natura 2000-området vid bankarna har tagits bort, men det de närliggande som finns kvar medför potentiell risk för tumlarpopulationen. Den hotade torsken har flera viktiga lekområden i Östersjön söder om Skåne respektive öster om Bornholm där två energiområden i havsplanen innebär risk för negativ påverkan. Flera föreslagna energiområden ligger i flyttstråk för migrerande och övervintrande fågel och fladdermöss med risk för stor påverkan.

För effekter relaterat till klimat, samt vatten och luft är bedömningen att havsplanens vägledning har en positiv effekt genom att den vägleder om ökade möjligheter för förnybar energiproduktion som kan ersätta energislag som genererar utsläpp av växthusgaser. Dock kan utbyggnad av energiområden innebära ändrade körsträckor för sjöfart och yrkesfiske. Effekten av ökade körsträckor är svår att bedöma utifrån tillgänglig information. Både anläggning av havsbaserad vindkraft och sandutvinning kan leda till lokal påverkan i form av grumling och spridning av sediment. Bedömningen är att detta inte påverkar havsmiljön på lång sikt.

Flera energiområden i planförslaget riskerar att visuellt påverka på landskapsbild, kulturmiljö, och friluftsliv längs Östersjöns kuststräcka. Energiområdena i norra delarna ligger tillräckligt långt bort från kusten, men energiområden runt Öland och Gotland, samt Gotlands Östkust riskerar att påverka både värden för friluftslivet och kulturmiljöer. Även energiområden längs Skånes sydkust riskerar påverka unika kulturmiljöer och utblickar mot horisonten.

Havsplanen för Östersjön, vägleder om potentiell energiutvinning om 177 TWh, vilket skulle utgöra ett viktigt energitillskott till delar av södra Sverige. Det finns stora osäkerheter i Östersjöns

planområde gällande konsekvenser för totalförsvaret. Den större andel av energiområdena (95 procent) är belägna i ekonomisk zon och resterande är belägna i territorialhavet.

I Östersjön finns flera internationella sjöfartsleder, och samtliga energiområden angränsar till ett eller flera riksintresseklassade farleder. Vissa energiområden angränsar också till IMO-rutt och IMO-klassade trafikseparingar. Planförslaget vägleder även om utredning sjöfart med omdirigering av sjötransporter i syfte att minska belastningen på den marina miljön. För sjöfarten skulle det innebära längre körsträcka och ökad intensitet av sjöfart i Östersjöns djupvattensrutt. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms som marginell, förutsatt att tillstånd för etablering av vindkraftparker beaktar befintliga rekommendationer, gällande bland annat säkerhetsavstånd.

Planen anger användning yrkesfiske i stora delar av Östersjön, baserat på riksintresseanspråk för yrkesfisket. Föreslagna energiområden bedöms potentiellt kunna ha en påverkan på yrkesfiskets bedrivande i Östersjön, främst pelagiskt sill/strömming fisket, både svenskt och för andra EU-länder. Passivt och kustnära fiske bedöms inte påverkas i samma utsträckning. Påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftparker och av yrkesfisket.

Västerhavet
I planförslaget för Västerhavet finns förlag till energiområden i viktiga flyttstråk för fågel och fladdermöss. De skulle innebära stor risk för negativ påverkan. Realisering av energiområdena skulle också ge en kumulativ negativ effekt på tumlare i både norra och södra delen av Västerhavet. Negativ effekt på bottenmiljöer bedöms bli begränsade men en potentiell positiv lokal nettoeffekt kan uppkomma om energianvändning ersätter bottentrålning i områden särskilt i norra Västerhavet. Påverkan på yrkesfisket kan dock innebära ett intensifierat fiske till intilliggande tillgängliga områden med ökad belastning i dem.

För effekter relaterat till klimat samt vatten och luft är bedömningen att havsplanens vägledning har en positiv effekt genom att den vägleder om ökade möjligheter för förnybar energiproduktion som kan ersätta fossila energislag och med det lägre nivå av luftföroreningar. Dock kan utbyggnad av energiområden innebära ändrade körsträckor för yrkesfiske med risk för viss utsläppsökning som följd.

Västerhavskusten har höga värden ur kulturmiljö- och friluftslivssynpunkt. Ett stort antal riksintresseområden och riksintresseanspråk för kulturmiljö och friluftsliv finns längs kusten. Planens förslag till energiområden bedöms särskilt i Halland ha en stor negativ effekt på dessa intressen. I norra delen av Västerhavet är energiområdena lokaliserade längre från kusten men omfattar å andra sidan stora arealer i havsområdet.

Havsplanen för Västerhavet vägleder om potentiell energiutvinning om 21 TWh, vilket skulle utgöra ett viktigt energitillskott till delar av västra Sverige. Potentiell påverkan på sjöfarten i Västerhavet bedöms vara relativt liten, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att tillstånd för etablering av vindkraftparker beaktar befintliga rekommendationer och behov av säkerhetsavstånd. Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och internationell trafik i planområdet.

Energiområden har ändrats efter plansamrådet med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande. Påverkan på yrkesfisket av energiområdena i havsplanen för Västerhavet bedöms sammantaget innebära en potentiell stor påverkan för bedrivande av yrkesfiske i planområdet, främst när det gäller räkfiske, samt bottentrålning efter kräfta och fisk. Detta inkluderar effekter av områden med vindkraftparker med tillstånd. Påverkan på yrkesfisket kan även innebära följdeffekter på värdekedjor, egenförädling, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen.

Samlad bedömning av havsplanerna – bidrag till miljömål och EU:s direktiv om en marin strategi för havsmiljön

Havsplanernas vägledning bedöms ge både positiva och negativa bidrag till Sveriges nationella miljömål. De miljökvalitetsmål där planen har störst positiv effekt är *Begränsad klimatpåverkan.* Genom att skapa förutsättningar för en kraftigt utökad etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon finns potential att ersätta fossil energiproduktion med ett alternativ som inte genererar växthusgaser. De miljömål där planen har störst negativ effekt är *Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt växt- och djurliv,* samt *God bebyggd miljö.* Havsbaserad vindkraft påverkar marina naturmiljöer både under anläggning och driftsfas, vilket riskerar påverka ekosystemen negativt och hota biologisk mångfald t.ex. fågel och marina däggdjur. Även landskapsbilden blir förändrad av havsbaserad vindkraft, med påverkan på kulturmiljöer och områden som är viktiga för friluftslivet. För miljömålen *Frisk luft och Giftfri miljö* har havsplanerna en marginell effekt genom att vägledning om energiområden i vissa fall kan leda till ökade körsträckor för sjöfart och yrkesfisket. Även havsplanernas vägledning om sandutvinning kan leda till lokal påverkan på havsmiljön, och leda till spridning av föroreningar från sediment.

Sett till havsplaneringens konsekvenser för havsmiljön i relation till havsmiljödirektivet, så kan vägledningen i havsplanerna påverka flera deskriptorer. Den föreslagna utbyggnaden av havsbaserad vindkraft kan påverka deskriptorer för sjöfågel, bottenmiljöer, marina däggdjur, hydrografiska förhållanden och undervattensbuller. Det är möjligt att begränsa påverkan på havsmiljön genom att införa villkor och hänsynsåtgärder, men det finns flera osäkerheter kopplade till en omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Osäkerheter innefattar bland annat potentiella risker för hydrografiska förändringar och därav följdeffekter, påverkan på isbildningen och möjligheter med samexistens och effekt av hänsynsåtgärder.

Stor positiv effekt	
Medelstor positiv effekt	
Liten positiv effekt	
Marginell positiv effekt	
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell negativ effekt	
Liten negativ effekt	
Medelstor negativ effekt	
Stor negativ effekt	

Tabell 1. Samlad bedömning av miljöeffekter för samtliga planlaternativ och havsplaneområden. En positiv effekt innebär att konsekvenserna av planens vägledning har positiva effekter för en bedömningsaspekt. Exempelvis att planens vägledning bidrar till klimatnytta. En negativ effekt innebär att planens vägledning leder till negativa konsekvenser för en aspekt. Detta kan exempelvis vara att vägledning om energiutvinning påverkar naturmiljö och biologisk mångfald eller tränger undan andra intressen. Det finns flera osäkerhetsfaktorer i den samlade bedömningen, resultaten bör inte tolkas som definitiva eftersom det kan finnas lokala förutsättningar som ger olika faktiska utfall. För att få ett resultat för vissa aspekter i den samlade bedömningen har positiva och negativa effekter sammanvägts.

Planalternativ									
Bedömningsaspekt									
Fågel									
Fladdermöss								-2	-2
Marina däggdjur	4			0					
Bottenmiljöer									
Fisk och fisklek									
Befolkning och hälsa	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Klimat									
Landskap	-4	-3	-4	-2	-3	-4	-2	-1	-2
Kulturmiljö	-3	-3	-3	-2	-3	-3	-1	-1	-2
Friluftsliv	-3	-3	-4	-1	-3	-4	-1	-2	
Energi									
Sjöfart	-2	-2	-1	-2	-1	0	-2	-1	-1
Yrkesfiske	-2	-2	-4	-2	-1	-4	-1	-2	-3

Innehåll

1. Inledning ... 15
   1.1. Havsplanering och havsplanernas målsättningar ... 15
   1.2. Strategisk miljöbedömning av havsplaner ... 16
      1.2.1. Formella krav för strategisk miljöbedömning av havsplaner ... 16
      1.2.2. Konsekvensbeskrivningens ramar ... 17
      1.2.3. Internationellt samråd och samverkan ... 17
   1.3. Nuläge och planalternativ ... 18
      1.3.1. Planalternativ och utgångspunkter ... 18
      1.3.2. Nuläge och nollalternativ – våren 2024 ... 18
      1.3.3. Planalternativ 1 – En utbyggnad av samtliga energiområden ... 18
      1.3.4. Planalternativ 2 och 3 – urval av energiområden ... 19
   1.4. Havsplanernas förhållande till andra planer och program ... 22
      1.4.1. Riksintressen, styrdokument och fysisk planering ... 22
      1.4.2. Miljö- och klimatmål ... 25
   1.5. Terminologi och definitioner ... 27
   1.6. Läsanvisning ... 28
2. Förutsättningar och miljöeffekter ... 29
   2.1. Effekter på befolkning och hälsa ... 29
   2.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald ... 32
      2.2.1. Fågel ... 32
      2.2.2. Fladdermöss ... 34
      2.2.3. Marina däggdjur ... 35
      2.2.4. Bottenmiljöer ... 37
      2.2.5. Fisk och lekområden ... 40
      2.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden ... 44
   2.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö ... 44
      2.3.1. Vatten och luft ... 44
      2.3.2. Klimat ... 46
      2.3.3. Landskap ... 47
      2.3.4. Kulturmiljö ... 52
   2.4. Hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt ... 57
      2.4.1. Energiutvinning ... 57

2.4.2. Friluftsliv ... 59
2.4.3. Besöksnäring ... 61
2.4.4. Totalförsvaret ... 62
2.4.5. Sjöfart ... 65
2.4.6. Yrkesfiske ... 68
3. Konsekvensbedömning havsplan för Bottniska viken ... 74
3.1. Effekter på befolkning och hälsa ... 74
3.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald ... 76
3.2.1. Fågel ... 76
3.2.2. Fladdermöss ... 80
3.2.3. Marina däggdjur ... 82
3.2.4. Bottenmiljöer ... 86
3.2.5. Fisk och lekområden ... 88
3.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden ... 91
3.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö ... 93
3.3.1. Vatten och luft ... 93
3.3.2. Klimat ... 93
3.3.3. Landskap ... 94
3.3.4. Kulturmiljö ... 97
3.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt ... 101
3.4.1. Energiutvinning ... 101
3.4.2. Friluftsliv ... 105
3.4.3. Besöksnäring ... 109
3.4.4. Totalförsvaret ... 109
3.4.5. Sjöfart ... 109
3.4.6. Yrkesfiske ... 113
3.4.7. Renskötsel ... 116
3.5. Samlad bedömning Bottniska viken ... 118
4. Konsekvensbedömning havsplan för Östersjön ... 122
4.1. Effekter på befolkning och hälsa ... 122
4.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald ... 124
4.2.1. Fågel ... 124
4.2.2. Fladdermöss ... 128
4.2.3. Marina däggdjur ... 130
4.2.4. Bottenmiljöer ... 132

4.2.5. Fisk och lekområden 135
4.2.6. Förslag till områden med särskild hänsyn till höga naturvärden 138
4.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö 140
4.3.1. Vatten och luft 140
4.3.2. Klimat 141
4.3.3. Landskap 141
4.3.4. Kulturmiljö 144
4.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt 149
4.4.1. Energiutvinning 149
4.4.2. Friluftsliv 152
4.4.3. Besöksnäring 156
4.4.4. Totalförsvaret 156
4.4.5. Sjöfart 156
4.4.6. Yrkesfiske 160
4.5. Samlad bedömning Östersjön 164
5. Konsekvensbedömning av havsplan för Västerhavet 168
5.1. Effekter på befolkning och hälsa 168
5.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald 170
5.2.1. Fågel 170
5.2.2. Fladdermöss 173
5.2.3. Marina däggdjur 175
5.2.4. Bottenmiljöer 178
5.2.5. Fisk och lekområden 182
5.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden 184
5.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö 186
5.3.1. Vatten och luft 186
5.3.2. Klimat 186
5.3.3. Landskap 187
5.3.4. Kulturmiljö 190
5.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt 194
5.4.1. Energiutvinning 194
5.4.2. Friluftsliv 196
5.4.3. Besöksnäring 201
5.4.4. Totalförsvaret 201
5.4.5. Sjöfart 201

5.4.6. Yrkesfiske ... 204
5.5. Samlad bedömning Västerhavet ... 208
6. Samlade resultat och slutsatser ... 213
6.1. Bedömning mot havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten ... 213
6.1.1. Planktonsamhällen och pelagiska miljöer ... 213
6.1.2. Fisk ... 214
6.1.3. Sjöfågel ... 216
6.1.4. Marina däggdjur ... 217
6.1.5. Bottenmiljöer ... 218
6.1.6. Hydrografiska förhållanden ... 220
6.1.7. Undervattensbuller ... 221
6.1.8. Övriga effekter ... 222
6.2. Uppfyllande av Sveriges miljökvalitetsmål ... 222
6.3. Bedömning mot andra planer, policyer och program ... 224
7. Åtgärder, uppföljning och övervakning ... 228
7.1. Lokalisering ... 228
7.2. Energiområdenas gränser ... 229
7.3. Vindkraftparkens utformning ... 229
7.4. Teknikval för anläggning, drift och avveckling ... 229
7.5. Förbättrande och naturbaserade åtgärder ... 231
7.5.1. Vintersjöfart och havsbaserad vindkraft ... 231
7.5.2. Havsbaserade vindkraftens påverkan på friluftsliv, rekreation och besöksnäringen ... 232
7.5.3. Övervakningsprogram för havsbaserad vindkraft ... 232
8. Metod ... 234
Källförteckning ... 241
Figurförteckning ... 252
Tabellförteckning ... 255

1. Inledning

1.1. Havsplanering och havsplanernas målsättningar

Havsplanerna ska visa den mest lämpliga användningen av havet. Det handlar om att i havsplaner, utifrån ett helhetsperspektiv, ge rumsliga förutsättningar för olika typer av verksamheter eller skydd i havet. Havsplanering är processen i vilken havsplanerna tas fram. I den organiseras nuvarande och kommande verksamheter i havsområdena så att miljömässiga, näringspolitiska och sociala mål nås. Antagna havsplaner är vägledande för myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av området. Havsplanering är ett av flera verktyg för staten att styra och påverka verksamheter och miljötillståndet i havet.

I juli 2014 beslutade EU om ett direktiv för havsplanering (2014/89/EU). Enligt direktivet ska havsplaneringen verka för en hållbar utveckling för havsbaserad energi, sjötransporter, fiske, vattenbruk samt bevarande, skydd och förbättring av miljön. Ekosystemansatsen ska tillämpas i planeringen så att de maritima verksamheternas belastning på miljön är förenlig med god miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv, som är implementerat i Sverige bland annat genom havsmiljöförordningen.

EU:s direktiv för havsplanering införlivandes i Sveriges nationella lagstiftning i september 2014 genom en bestämmelse i miljöbalken (4 kap. 10§) om statlig havsplanering i Sverige, samt 2015 genom havsplaneringsförordningen (2015:400) som reglerar havsplaneringens genomförande. Miljöbalken lägger fast att syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

Havsplaneringsförordningen förtydligar att havsplanernas utformning ska bidra till god miljöstatus och att havets resurser ska användas hållbart så att havsanknutna näringar kan utvecklas. Att olika verksamheter ska kunna existera tillsammans är ett uttalat mål. Integrering av näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål syftar till att ge ett helhetsperspektiv i planeringen. Utifrån denna aspekt har 10 planeringsmål tagits fram under den föregående planeringsprocessen (se **Figur 1**). Det övergripande målet för havsplanering är *God havsmiljö och hållbar tillväxt*, vilket sedan understödjs av de övriga nio planeringsmålen. Planeringsmålen tar även hänsyn till olika internationella mål, politiska inriktningar, lagstiftning och miljömål.

Nya målsättningar i den planeringsprocess som inleddes 2022 berör främst ökade ambitioner gällande områden för energiutvinning till havs. Utöver dessa har havsplanerna uppdaterats utifrån nya förutsättningar för områdesskydd och andra intressen.

Figur 1. Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b).

1.2. Strategisk miljöbedömning av havsplaner

1.2.1. Formella krav för strategisk miljöbedömning av havsplaner

Enligt miljöbedömningsförordningen antas havsplaner medföra en betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. 3 § miljöbalken. Det föreligger därför krav på genomförande av strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken. Arbetet med strategisk miljöbedömning ska dokumenteras i en miljökonsekvensbeskrivning.

Kraven på miljöbedömning av havsplaner utgår också från miljöbalkens portalparagraf, enligt vilken balken ska tillämpas så att:

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,

2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,

3. den biologiska mångfalden bevaras,

4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och

5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

1.2.2. Konsekvensbeskrivningens ramar

Kraven för miljöbedömning innebär att även sociala och ekonomiska aspekter behöver inkluderas i en bred bedömning av effekter. Detta dokument har därför fått titeln konsekvensbeskrivning samtidigt som kraven för strategisk miljöbedömning varit vägledande i arbetet och vid utformning av dokumentet.

Konsekvensbeskrivningen har formen av ett samlat dokument för de tre havsplanerna vars effekter presenteras såväl var för sig som tillsammans. Själva bedömningen av effekterna av havsplanernas vägledning har skett på en övergripande strategisk nivå, där fokus legat på effekter kopplade till havsbaserad vindkraft eftersom den största skillnaden gentemot redan antagna havsplaner 2022 är nya föreslagna energiområden. Rent konkret har analys och bedömningar av planförslaget utgått från en uppskattning av potentiell påverkan, följdeffekter och slutligen de konsekvenser som ett föreslaget energiområde skulle kunna generera i förhållande till andra aspekter och intressen. Enligt kraven för en strategisk miljöbedömning redogörs i rimlig omfattning för positiva, negativa, direkta, indirekta, tillfälliga, långvariga och kumulativa effekter som skulle kunna uppstå vid genomförande av havsplanerna. Effekterna beskrivs som potentiella då det finns osäkerheter kring samtliga bedömningar (se även kapitel 8. Metod). Osäkerheterna kan vara kopplade till underlag som använts i bedömningen eller osäkerhet kring den faktiska omfattningen på en effekt, samt eventuella följdeffekter. Beskrivningen av effekter tar heller ej i beaktning de villkor och hänsynsåtgärder som skulle kunna begränsa negativa effekter vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

1.2.3. Internationellt samråd och samverkan

Enligt 6 kap. 10§ miljöbalken ska den myndighet som upprättar eller ändrar en plan samråda om konsekvensbedömningens omfattning och detaljeringsgrad. Ett avgränsningssamråd hölls med en samrådsperiod från 8 juli till 10 oktober 2022.

Både Esbo-konventionen med tillhörande protokoll samt direktiv om strategisk miljöbedömning (2001/42/EG) reglerar samråd vid gränsöverskridande betydande miljöpåverkan. Dessa har genomförts i svensk rätt genom införlivande i 6:e kapitlet miljöbalken och miljöbedömnings-förordningen (2017:966). De generella kraven är att underrätta berörda länder om aktuell planering och genomföra samråd när planförslag och miljökonsekvensbeskrivning finns framtagna.

Då ansvaret för samråd gentemot andra länder idag ligger hos Naturvårdsverket, har Havs- och vattenmyndigheten informerat Naturvårdsverket om att havsplaneringen bedöms kunna ge upphov till betydande gränsöverskridande påverkan. Grannländerna Norge, Danmark, Tyskland, Polen, Litauen, Lettland, Estland, Finland och Åland har därför haft möjlighet att lämna synpunkter genom ett samrådsförfarande som pågick mellan 28 november 2023 och 20 februari 2024.

1.3. Nuläge och planalternativ

1.3.1. Planalternativ och utgångspunkter

Konsekvensbeskrivningen baseras på en bedömning av havsplanernas vid år 2040, utifrån en uppskattning av hur lång tid det skulle kunna ta för en fullständig tillämpning av planerna. Denna tidsavgränsning innebär att konsekvensbedömningen utgår från att havsplanerna i sin helhet har tillämpats år 2040. Detta kan anses vara ett orimligt antagande, men samtidigt är det relevant för att beslutsfattare ska kunna få en överblick över just dessa havsplaners samlade verkan.

Gemensamt för alla bedömningsparametrar är svårigheten att förutse utvecklingen fram till referensåret 2040. Denna utmaning är särskilt stor för de parametrar som genomgår en snabb förändring. I föreliggande havsplaneringsprocess och konsekvensbedömning är utbyggnaden av havsbaserad vindkraft av särskild betydelse dels på grund av dess snabba utvecklingstakt, dels utifrån havsplaneringens uttryckliga målsättning att identifiera lämpliga områden för energiutvinning motsvarande en produktion av 120 TWh.

1.3.2. Nuläge och nollalternativ – våren 2024

I konsekvensbeskrivningen utreds miljöeffekterna av havsplaneringen, med fokus på utbyggnaden av havsbaserad vindkraft, i förhållande till ett referensalternativ. Referensalternativet utgörs av nuläget våren 2024, både sett till havsbaserad energiutvinning och andra parametrar. I nuläget är det endast vindkraftsparken Lillgrund i Öresund som finns inom havsplaneområdet, och har varit i drift sedan 2007. Utöver Lillgrund har ytterligare tre vindkraftsprojekt inom havsplaneområdena tilldelats tillstånd, Kriegers Flak (2022) söder om Skåne, samt Kattegatt Syd och Galene (båda 2023) i Kattegatt. Parkerna Storgrundet och Falkenberg vindpark har äldre tillstånd som gjort ändringar i ansökan i närtid. Eftersom det i skrivande stund är oklart när dessa tillståndsgivna parker faktiskt kommer att byggas, ingår de inte i referensalternativet.

Det traditionella så kallade nollalternativet, det vill säga miljöns sannolika utveckling utan havsplanerna, är förknippat med så stor osäkerhet att det inte bedöms uppfylla kraven på ett rimligt referensalternativ. De av regeringen antagna havsplanerna hade kunnat utgöra ett nollalternativ. I den situation som råder med omfattande ansökningar för havsbaserad vindkraftsetablering utanför dessa planers energiområden så bedömdes det dock inte vara en sannolik utveckling.

1.3.3. Planalternativ 1 – En utbyggnad av samtliga energiområden

I ett grundläggande planalternativ antas en fullständig tillämpning av havsplanerna inklusive fullskalig utbyggnad av alla energiområden till referensåret 2040. Det motsvarar energiutvinning på 330 TWh fördelat på 43 områden i Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. I planeringen görs ett antagande om att en förväntad utbyggnad och exploatering av dessa områden ligger på mellan 30 – 50 procent för att nå uppdragets målsättning om 120 TWh. Sammantaget bedöms vägledningen om ytor för energiutvinning i havsplanerna kunna medföra en realiserad utbyggnad om cirka 40 procent. Orsaken till denna låga exploateringsgrad är en rad olika osäkerheter i

nästkommande prövningsled, såsom säkerhetsavstånd till sjöfartsleder och försvarsmaktens ställningstaganden.

Även om havsplanerna inte vägleder om en total utbyggnad av alla energiområden, måste en bedömning göras av vilka konsekvenser som skulle kunna uppstå om planen genomförs i sin helhet. En maximal utbyggnad av föreslagna energiområden utgör därför ett av planalternativen som bedöms, detta alternativ refereras till som ”*Planalternativ 1* ”. Se **Tabell 2** för översikt.

1.3.4. Planalternativ 2 och 3 – urval av energiområden

Enligt miljöbalken ska en strategisk miljöbedömning innehålla rimliga alternativ med hänsyn till planens geografiska omfattning och syfte. Därför har ytterligare två planalternativ som motsvarar en lägre exploateringsgrad tagits fram för att kunna jämföra med den fullskaliga utbyggnaden som *planalternativ 1* skulle innebära. *Planalternativ 2* och *3* omfattar energiområden som beräknas kunna producera 147 och 150 TWh, vilket motsvarar en exploateringsgrad på ungefär 40 % i förhållande till *planalernativ 1*. I *planalternativ 2* och *3* ingår samtliga energiområden som har fått tillstånd, eftersom att det är rimligt att anta dessa är utbyggda år 2040, därutöver har ytterligare urval av energiområden lagts till för att skapa två potentiella planalternativ med olika förutsättningar. Det ska noteras att den sammanlagda potentiella energiproduktionen för urvalen av energiområden är högre än 120 TWh, vilket är det uppsatta planeringsmålet för havsplanerna. Detta beror på resonemang i stycket ovan gällande förväntad realisering av vägledningen.

Planalternativ 2 består av ett urval energiområden som har fått höga poäng avseende potential för energieffektivitet. Detta är områden med goda vindförhållanden, där också parametrarna djup och avstånd till land har tagits i beaktning för att skapa ett urval med områden som har bäst potential sett till ett energieffektivitetperspektiv. Urvalet är gjort per havsplaneområde för att få en spridning av energiområden nationellt. Detta innebär att områden med högst ”energieffektivitet/ potential” i varje havsplaneområde har valts ut. I detta urval ingår också de energiområden med tillstånd då det är rimligt att anta att dessa byggs ut 2040 oberoende av energipotential.

Planalternativ 3 utgörs av en kombination av områden som antingen bedöms ge förhållandevis låga negativa konsekvenser eller ha låg osäkerhet ur ett genomförandeperspektiv. I planalternativet har energiområden som fått höga värden i en aggregerad bedömning av potentiell negativ påverkan på intressen som kulturmiljö, friluftsliv, naturmiljöer, marina däggdjur, sjöfart och yrkesfiske tagits bort. Energiområden som har betecknats med ”E-utr” i havsplanen har fått denna beteckning eftersom de bedöms ha högre osäkerhet ur ett genomförandeperspektiv, exempelvis på grund av att området ligger inom eller i anslutning till ett Natura 2000 område, eller riskerar påverka migrerande fågel. Samtliga områden med ”E-utr” har tagits bort i urvalet för *planalternativ 3.* Precis som för planeringen har försvarets intressen inte kunna beaktas i urvalet för *planalternativ 3*. Detta alternativ innefattar precis som *planalternativ 2* även områden med tillstånd då det är rimligt att anta att de bebyggs fram till 2040. Se **Tabell 2** samt Figur 2. En fullständig förteckning över vilka energiområden som ingår i varje alternativ finns i bilaga A.

Tabell 2. Översikt av planalternativ i konsekvensbedömningen.

Planalternativ	TWh	Andel utbyggnad i relation till föreslag till havsplaner
Referensalternativ NULÄGE	0,33	0 %
Planalternativ 1 SAMTLIGA	330	100 %
Planalternativ 2 ENERGI	150	46 %
Planalternativ 3 KONSEKVENS	147	45 %

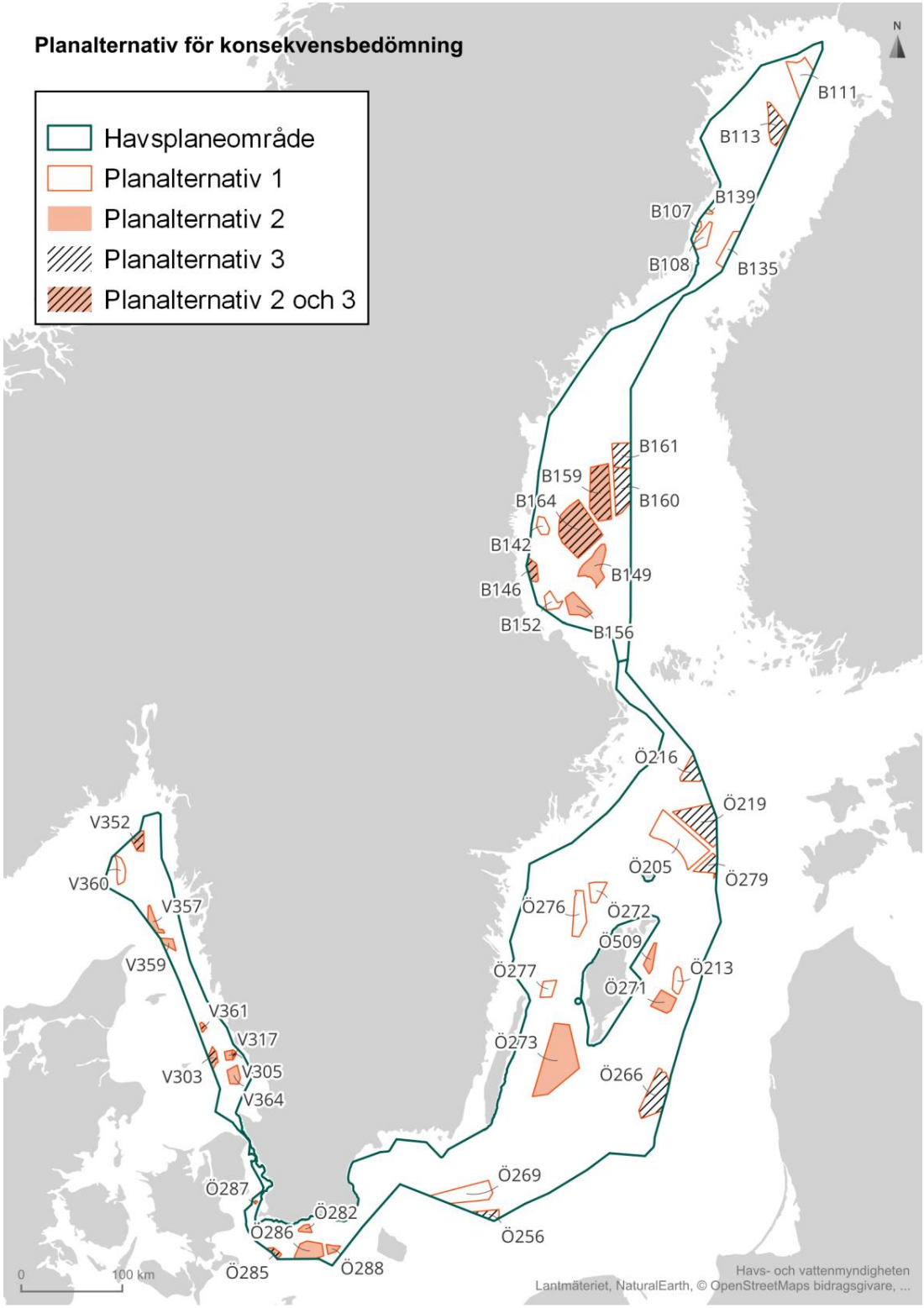

Figur 2. Karta över samtliga planalternativ i konsekvensbedömningen.

1.4. Havsplanernas förhållande till andra planer och program

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap. 11 § miljöbalken innehålla en sammanfattning av planens huvudsakliga syfte och dess förhållande till andra relevanta planer och program. Havsplanerna ska syfta till en hållbar utveckling och planeringen ska utgå från mål och strategier på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Det urval av planer, program och andra processer som presenteras i avsnittet sker främst utifrån deras relevans för den pågående havsplaneringen, som har fokus på identifiering av nya områden för energiutvinning till havs.

1.4.1. Riksintressen, styrdokument och fysisk planering

1.4.1.1. Riksintressen

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut som nationellt betydelsefulla. Förslag till havsplan ska vara förenligt med bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden:

Riksintresseanspråk enligt 3 kap. miljöbalken (redovisas av riksintressemyndigheter)

- Innefattar bland annat riksintresseanspråk för yrkesfiske, naturvård och friluftsliv, kulturmiljövård, anläggningar för energiproduktion och eldistribution, anläggningar för kommunikationer, samt totalförsvarets anläggningar. Myndigheter som lämnar uppgifter om respektive riksintresseanspråk anges i 2 § hushållningsförordningen.

Riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken (anges direkt i lagen)

- Större områden med stora natur- och kulturvärden samt värden för friluftsliv som i sin helhet är nationellt betydelsefulla. Här ingår kustområden samt Natura 2000-områden (förtecknas i särskild ordning).

Havsplanerna ska vara vägledande för användningar av havet. Vägledningen baseras på en bedömning av mest lämplig användning med hänsyn till områdenas beskaffenhet och läge samt de behov som finns, och utifrån planernas övergripande syfte. Bedömning görs utifrån riksintressen, riksintresseanspråk och andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

1.4.1.2. Anslutning till transmissionsnätet och utredning om havsbaserad vindkraft

Svenska kraftnät arbetar för närvarande med att utveckla processen för aktörer som vill ansluta havsbaserad vindkraft till transmissionsnätet på land. För att hantera anslutningsförfrågningarna arbetar man med så kallade havskapacitetszoner. I dessa zoner kommer Svenska kraftnät att förbereda en eller flera anslutningspunkter, vars positionering och kapacitet därefter delges samtliga intressenter. Erbjudande om anslutning ges till den eller de aktörer som först erhåller nödvändiga tillstånd om anläggning och drift av en vindkraftspark i respektive zon (Svenska kraftnät, 2023).

Regeringen har även tillsatt en utredning för en ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (Regeringen, 2023) som genom ett tilläggsdirektiv (Regeringen, 2024b) har fått i uppdrag att föreslå hur Sverige kan gå från ett öppen dörr-system till ett anvisningssystem för havsbaserad vindkraft

1.4.1.3. Strategi för hållbar utveckling, en svensk maritim strategi, och EU-strategier

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplan utformas så att planen integrerar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. I *Nationell strategi för regional hållbar utveckling i hela landet 2021–2030* anges ett antal strategiska områden och prioriteringar gällande näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. Den nationella strategin är vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna samt styrande för de statliga medlen för regionalt utvecklingsarbete. De stora samhällsutmaningar som genomsyrar den nationella strategin för hållbar regional utveckling är: miljöproblem och klimatförändringar, demografiska förändringar, samt ökade klyftor nationellt och inom EU. Det strategiska område som bedöms vara mest relevant för havsplaneringen är *Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet*, vilket innefattar ”god samhällsplanering”. Samhällsplaneringen ska främja en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer, minskad klimatpåverkan, samt bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Ett ytterligare strategiskt område av relevans för havsplaneringen är *Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet* (Regeringen, 2021a).

År 2015 beslutade regeringen om en nationell maritim strategi för Sverige. Strategin syftar till att uppnå regeringens vision om ”Konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö”. Visionen vilar på tre likställda perspektiv: Hav i balans, Konkurrenskraftiga maritima näringar, och Attraktiva kustområden. Strategin berör ett flertal politikområden med koppling till havet, regional utveckling, näringsliv och miljö, och bidrar därigenom till genomförandet av en svensk integrerad havspolitik. I strategin lyfts havsplanerna fram som ett viktigt instrument för att styra utvecklingen i svenska vatten. Genom att ange den mest lämpliga användningen för olika havsområden främjar havsplanerna och miljöbedömningen exempelvis säkerhet till havs i linje med strategin, så att risker för människor samt djur- och växtliv i samband med olyckor minimeras.

I den svenska maritima strategin noteras även betydelsen av EU:s strategier för de olika havsbassängerna. För Sveriges del är EU:s strategi för Östersjöregionen relevant, som syftar till att stärka samarbete för att gemensamt hantera utmaningar och möjligheter. Strategins tre övergripande mål är: Rädda havsmiljön, Länka samman regionen, och Öka välståndet. Till strategin hör en handlingsplan, som bland annat innefattar policyområdena fysisk planering och havsplanering (PA Planning), samt energi (PA Energy). Östersjöstrategin bidrar till genomförandet av Agenda 2030, men även av EU:s så kallade Gröna giv. Den Gröna given syftar till en omställning till en modern, resurseffektiv samt konkurrenskraftig ekonomi, och inkluderar tillsammans med andra viljeinriktningar en industriomställning för ett klimatneutralt EU 2050. Enligt Östersjöstrategin kräver anpassning till den Gröna given att klimatåtgärder och främjandet av hållbar utveckling integreras i strategins samtliga policyområden. Svensk havsplanering är nära integrerat med grannländernas arbete på området och dess åtgärder enligt handlingsplanen.

På EU-nivå finns dessutom en rad sektorsspecifika strategier med relevans för havsplanering inom politikområdena klimat och energi, transport, fiske, friluftsliv, samt säkerhet och försvar. Såväl EU:s strategi för blå ekonomi som strategin för havsbaserad förnybar energi verkar för genomförandet av EU:s Gröna giv (Europeiska kommissionen, 2021; Europaparlamentet, 2022). Även REPowerEU, som syftar till att snabba på omställningen inom energisektorn för ett minskat importberoende samt ökad satsning på förnybar energi och vätgas är av relevans för havsplaneringen. EU har kommit överens om nya tillägg till förnybarhetsdirektivet (EU/2018/2001)

som innebär förändringar för planeringsförutsättningarna för förnybar energi. Energimyndigheten har fått i uppdrag att kartlägga områden lämpliga för fossilfri elproduktion. Ändringsförslaget innefattar system för utpekande av land- och havsområden för energiproduktion (inklusive miljöbedömning), samt att anläggningar för produktion av förnybar energi ska anses vara av överordnat allmänt intresse. Tidigare planering kommer kunna ligga till grund för en kartläggning av möjliga platser för förnybar energi, och vissa platser kommer även kunna pekas ut som accelerationszoner där kraven på miljökonsekvensbeskrivning sänks. Havsplanen bör enligt direktivet fungera som ett underlag till den nationella kartläggningen.

1.4.1.4. Regionala utvecklingsstrategier

Enligt förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska varje region ta fram så kallade regionala utvecklingsstrategier (RUS). Dessa strategier innehåller visioner, mål och långsiktiga prioriteringar för utvecklingen i respektive län, och ger en samlad bild av regionens perspektiv på hållbar utveckling. Med hänsyn till sektorsvisa anspråk och tillgångar är dessa strategier av relevans för havsplaneringen. EU:s strategi för Östersjöregionen, den nationella strategin för hållbar utveckling, havs- och fiskeriprogrammet liksom kommunala översiktsplaner ska vara vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna. Regionala utvecklingsstrategier ska vara väl förankrade lokalt och regionalt, och utarbetas i samverkan med berörda kommuner, regioner, länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter.

1.4.1.5. Kommunal och regional planering

Enligt plan- och bygglagen (2010:900) PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen, inklusive det havsområde (inre vatten och territorialhav) som finns inom kommunens gränser. Genom havsplaneringsförordningen har kommunerna och staten ett geografiskt överlappande planeringsansvar i större delen av territorialhavet. Detta innebär att skillnader mellan kommunala och statliga planeringsintressen i den överlappande zonen kan uppkomma, vilket är en utmaning för statlig och kommunal planering att hantera genom samverkan och dialog. Genom god samverkan kan framtida målkonflikter mellan planeringsnivåerna minimeras. De statliga havsplanerna kan även bidra till att utveckla och förstärka kommunernas planering av kustzon och territorialhav.

En kommun kan även styra tillförsel, distribution och användning av energi. Enligt lag (1977:439) om kommunal energiplanering ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Kommunen ska i sin planering främja hushållning med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel (Energimyndigheten, 2022).

För hantering av kommunöverskridande frågor såsom infrastruktur, klimat och bostadsförsörjning sker även fysisk planering på regional nivå. En regionplan ska ge grunddragen för användning av mark och vattenområden, och syftar till att underlätta kommunal och annan planering. Regionplanen är inte bindande, utan ska vara vägledande för översikts- och detaljplaner samt områdesbestämmelser. Regional planering ska enligt PBL genomföras i Stockholms och Skånes län, i övriga län är det frivilligt. Regionplanen är relevant för havsplaneringen utifrån dess rumsliga planering samt koppling mellan hav och land, exempelvis gällande infrastruktur och klimat.

1.4.2. Miljö- och klimatmål

1.4.2.1. Nationella miljömål

Sveriges miljömålssystem innefattar ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål, samt 16 etappmål. Generationsmålet är övergripande för den svenska miljöpolitiken, som i sin tur ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Till generationsmålet finns ett antal så kallade strecksatser som förtydligar målets innebörd och vad miljöpolitiken ska fokusera på. De strecksatser som är särskilt relevanta för havsplaneringen är:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.

Av de 16 svenska miljökvalitetsmålen är följande mest centrala för havsplaneringen: Hav i balans samt levande kust och skärgård, Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Ett rikt växt- och djurliv, samt En god bebyggd miljö. Miljökvalitetsmålen beskrivs av ett antal preciseringar, där några är särskilt relevanta för havsplaneringen. Det gäller exempelvis ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus, hotade arter, grön infrastruktur, värnande av friluftslivet samt bevarade av kultur- och naturvärden. Även preciseringar om god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) och god kemisk- och ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) är av betydelse för havsplaneringen.

1.4.2.2. Klimatpolitik nationellt och inom EU

År 2017 antog Sverige ett klimatpolitiskt ramverk bestående av en klimatlag (2017:720), klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatlagen ålägger regeringen att föra en politik som utgår från klimatmålen och att regelbundet rapportera om utvecklingen. Sverige har ett långsiktigt klimatmål om noll nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen (ned till noll) uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas (Naturvårdsverket, u.d.). Klimatanpassningsarbetet relaterar till havsplaneringen genom arbetet för ökad beredskap och risk- och sårbarhetsanalyser enligt förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, men också utifrån den nationella klimatanpassningsstrategin (prop. 2017/18:163) med prioriteringen biologiska och ekologiska effekter.

EU:s mål om klimatneutralitet 2050 verkar i linje med internationella åtaganden enligt Parisavtalet. Genom förordning om en europeisk klimatlag ska den politiska ambitionen om att uppnå klimatmålen senast 2050 bli en rättslig skyldighet för EU och genom dess antagande förbinder sig medlemsländer att minska nettoutsläppen av växthusgaser med 55 procent fram till 2030 (Europeiska rådet, 2021a). EU:s strategi för att uppnå dessa mål är den Gröna given (se avsnitt 1.3.1.3) och genom det så kallade 55 procent-paketet förväntas detta omsättas i praktiken.

I paketet ingår en uppsättning förslag till översyn av klimat-, energi- och transportrelaterad lagstiftning och nya lagstiftningsinitiativ för att anpassa unionsrätten till EU:s klimatmål. EU:s strategi för klimatanpassning (Europeiska rådet, 2021b) och dess åtgärder, så som insamling och utbyte av data och kunskap, samt mål om att främja naturbaserade lösningar för att stärka klimatresiliens och ekosystem är också av relevans för havsplaneringen.

1.4.2.3. EU-direktiv för havs- och vattenmiljö

EU:s ramdirektiv om en marin strategi (2008/56/EC) syftar till att uppnå god miljöstatus i EU:s havsområden och implementeras i svensk lagstiftning genom havsmiljöförordningen (2010:1341). För svenska havsområden har Havs- och vattenmyndigheten i föreskrift (HVMFS 2012:18) beslutat om vad som kännetecknar god miljöstatus och fastställt miljökvalitetsnormer med indikatorer. Myndigheten har även fastställt ett miljöövervakningsprogram och ett åtgärdsprogram. Havsplaneringen ska stödja genomförandet av havsmiljöförvaltningen främst genom rumslig planering som gynnar god miljöstatus. Arbetet i havsförvaltningen sker även via regionala överenskommelser så som Helcom (Helsingsforskonventionen) med en aktionsplan för Östersjön, och dess motsvarighet i Nordostatlanten, Ospar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten).

Även EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EC) har viss koppling till havsplanering utifrån landbaserade aktiviteter, vattenresurser och potentiella indirekta påverkans- och nyttjandefaktorer från källa till hav. Direktivet implementeras i Sverige genom vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och har på motsvarande sätt mål för miljöstatus i sötvatten och kustområdet. Sveriges fem vattenmyndigheter beslutar om förvaltningsplaner, miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram.

1.4.2.4. Arbete för biologisk mångfald

Det svenska arbetet för att stärka biologisk mångfald, motverka klimatförändringar och verka för hållbart nyttjande omfattar ett flertal verktyg. Några av dessa är marint områdesskydd, regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, motverkande av fysisk påverkan på vattenmiljön, restaurering, åtgärder för hotade arter, motverkande av invasiva främmande arter, samt regleringar inom fisket. Det nationella arbetet baseras främst på genomförandet av EU:s fågel- samt art- och habitatdirektiv (2006/147/EG respektive 92/43/EEG), EU:s strategi för biologisk mångfald 2030 och EU:s gemensamma fiskeri- och jordbrukspolitik. Havsplaneringens roll i detta handlar om rumslig vägledning och avvägningar gällande exempelvis yrkesfiske och skydd av naturvärden.

EU:s strategi för biologisk mångfald (Europeiska kommissionen, 2020) inkluderar en långsiktig plan för skydd och återställande av natur och ekosystem, vilket bland annat innebär en målsättning om att skydda minst 30 procent av havsområdet till 2030. Av dessa 30 procent ska 10 procent vara strikt skyddat. Strategin omfattar även åtgärder för invasiva främmande arter och hotade arter, samt krav på medlemsländerna att ta fram nationella åtaganden för skydd och återställande. Som en del i strategiarbetet presenterade EU-kommissionen i juni 2022 ett förslag till förordning om återställande av natur som bland annat medför att 20 procent av havet ska restaureras till 2030. Europaparlamentet antog restaureringsförordningen i februari 2024 och det är nu upp till efterföljande instanser att ta förordningen vidare.

Vidare måste medlemsstaterna enligt strategin säkerställa att minst 30 procent av alla arter och livsmiljöer som för närvarande inte har gynnsam status kommer upp till den kategorin eller

uppvisar en starkt positiv utveckling. Kommissionen kommer även begära att medlemsstaterna senast 2030 säkerställer att det inte sker någon försämring i bevarandetrender och bevarandestatus för någon av de livsmiljöer och arter som är skyddade enligt fågel- samt art- och habitatdirektiven (för marina miljöer även EUNIS). Havsplaneringen ska stödja genomförandet av dessa direktiv och strategier genom den rumsliga vägledning som havsplanerna ger om användningen av havet.

1.5. Terminologi och definitioner

Användning är ett begrepp för de typer av verksamheter eller intressen som kategoriseras i havsplanerna: elöverföring, energiutvinning, utredningsområde energiutvinning, friluftsliv, försvar, generell användning, kultur, natur, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske.

Belastning är den förändring av fysiska förhållanden som planens genomförande medför (t.ex. att ett område tas i anspråk, grumling eller buller).

Effekt eller **påverkan** är den förändring i miljön som en belastning medför på en ekosystemkomponent (habitat eller enskild flora och fauna). Effekter kan vara direkta eller indirekta, kumulativa, positiva eller negativa, lång- eller kortsiktiga och ger upphov till konsekvenser (se nedan).

Ekosystemansatsen är en strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser. Den syftar till att ta hänsyn till både miljömässiga, sociala och ekonomiska sammanhang och en mer integrerad förvaltningsmetodik. Ansatsen inkluderar ett antal vägledande principer (Malawiprinciperna), bland annat principen om att säkerställa att användningen av ekosystemen sker inom deras gränser (Convention on biological diversity, 2007).

Ekosystemkomponenter i Symphony är livsmiljöer, arter eller grupper av djur och växter som utgör en del av marina ekosystem.

Ekosystemtjänster är de produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till människans välbefinnande och välfärd. Begreppet hjälper till att systematisera kopplingen mellan ekologi och samhälle samt synliggöra att välfungerande ekosystem är viktiga för samhälle, hälsa och välfärd.

Klimatneutralitet innebär att utsläpp av växthusgaser är netto noll.

Konsekvens är effekternas betydelse ur ett miljö- och samhällsperspektiv.

Miljöaspekter är de aspekter som beskrivs i 6 kap. miljöbalken, med avseende på vilka teman miljöbedömningen görs.

Miljökonsekvensbeskrivning är den skriftliga redogörelse som bland annat ska identifiera, beskriva och bedöma den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra.

Strategisk miljöbedömning av planer och program är den process som ligger bakom miljökonsekvensbeskrivningen. Den innehåller vissa moment som myndigheter och kommuner ska genomföra när de upprättar eller ändrar vissa planer eller program vars genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan (6 kap. miljöbalken).

1.6. Läsanvisning

Denna konsekvensbeskrivning är uppdelad i åtta kapitel. Efter detta inledande kapitel redogörs i kapitel två för nuläge, förutsättningar och miljöeffekter, samt miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft för samtliga bedömningsgrunder och intressen. Därefter följer tre kapitel med en beskrivning av potentiella miljöeffekter av havsplanerna för Bottniska viken, Östersjön respektive Västerhavet. I kapitel 6 sammanställs bedömningarna på nationell nivå i förhållande till bedömningsgrunder enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten. Kapitlet innehåller även analyser av havsplanernas bidrag till uppfyllande av Sveriges miljökvalitetsmål och målsättningar i andra policyer, planer och strategier. Efterföljande kapitel innehåller förslag till åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de betydande negativa miljöeffekter som identifierats i konsekvensbedömningen. Sista kapitlet presenterar metoderna som använts i konsekvensbedömningen.

2. Förutsättningar och miljöeffekter

2.1. Effekter på befolkning och hälsa

Nuläge och förutsättningar
Havet och kustområden utgör en viktig bas för välbefinnande och hälsa för många människor. Havet genererar flera olika ekosystemtjänster såsom klimatreglering, livsmedel och kulturella ekosystemtjänster som i olika omfattning påverkar befolkningens livskvalitet. Havets förmåga att leverera ekosystemtjänster som direkt kan främja människors hälsa är starkt kopplad till hur havsområden används. Samtliga användningar i havsplanerna kan generera effekter som kan påverka människors hälsa. Negativa hälsoeffekter kan kopplas till användningar som sjöfart, sandutvinning och även försvarsverksamhet som kan generera buller och utsläpp som påverkar luft- och vattenkvalitet. Skyddade naturområden kan bidra med positiva hälsoeffekter då ekosystemens förmåga att generera ekosystemtjänster värnas. Fisket kan bidra positivt till att människor får tillgång till näringsrika livsmedel, men det finns också en problematik kring kemiska föroreningar i fisk från vissa områden. Mer utförliga bedömningar och kopplingar mellan havsplanernas vägledning och hälsoeffekter utfördes i hållbarhetsbedömningen (se Havs- och vattenmyndigheten 2019b). Risker kopplade till de olika användningarna kan också innebära hälsorisker för människor, exempelvis ökad risk för kollisioner, olyckor och tillbud till havs.

Påverkan kopplad till havsbaserad vindkraft
De effekter som är mest relevanta att beakta i föreliggande havsplaner är effekter kopplade till havsbaserad vindkraft, då den största förändringen berör utbyggnaden av just havsbaserad vindkraft. Kunskapen om den havsbaserade vindkraftens effekter på människors hälsa är begränsad eftersom det ännu inte finns någon storskalig utbyggnad till havs. Hälsoeffekterna av vindkraft på land har studerats i större utsträckning, och vissa slutsatser kan vara relevanta även för havsbaserad vindkraft, även om de inte är direkt tillämpbara.

I Vindvals senaste syntesrapport om vindkraftens påverkan på människors intressen ingår en genomgång av studier av effekter på hälsa (Bolin m.fl., 2021). Syntesen lyfter buller, skuggor och varningsljus/hinderbelysning som de främsta möjliga påverkansfaktorerna. När det gäller buller hänvisar författarna till ett flertal studier om rapporterade bullerstörningar inom ett fåtal kilometer från vindkraftverk. Det finns dock inga vetenskapligt säkrade resultat om bullernivåer från vindkraft som överstiger Sveriges riktvärden utanför bostäder och inte heller bevis på sömnstörningar eller andra negativa hälsoeffekter från exponering för buller orsakat av vindkraft (Bolin m.fl 2021).

Miljökonsekvensbeskrivningar av svenska havsbaserade vindkraftsparker innehåller i regel en bedömning av effekter av luftburet buller. En vindkraftspark genererar flera olika typer av ljud, både lågfrekvent buller och infraljud som uppstår främst genom rotorbladens rotation, men också maskinella ljud från själva anläggningen. Inom en vindkraftspark kan bullernivån ligga på upp emot 50 dBA. Hur ljudet sprider sig i luften från parkerna beror bland annat på turbinens utformning och tekniska specifikationer, men påverkas också av väderförhållanden och naturgivna förutsättningar. Generellt sett sprider sig ljud bra över havet, men det finns begränsat antal studier gällande bullerpåverkan från stora havsbaserade vindkraftverk. I Sverige är

riktvärdet för vindkraftsbuller 40 dBA vid bostäder, och 35 dBA i områden där ljudbilden är särskilt viktig och naturliga ljud dominerar (Naturvårdsverket, 2020).

När det gäller skuggning, anger Boverket (2009) att det är svårt att avgöra gränsen för vilket avstånd som skuggor från vindkraftsverk är uppfattbara. Samtidigt visar erfarenheter att ingen skuggeffekt uppfattas på tre kilometer avstånd. I en studie för Storbritanniens energi- och klimatdepartement nämns ett avstånd på tio rotordiametrar som den gräns bortom vilken skuggning inte upplevs som problematisk (Brinckerhoff, 2011). För moderna verk med en totalhöjd på 350 m och rotordiameter på 320–330 m, betyder det ett gränsavstånd på 3,2 till 3,3 km. När det gäller hälsoeffekter från varningsljus som vindkraftverk är utrustade med, hänvisar Bolin m.fl. (2021) till en litteraturgenomgång som visar samband mellan störning från direkt visuell påverkan, skuggning samt varningsljus från vindkraftverk och ökad risk för sömnproblem. Det är dock oklart exakt vilken effekt som exponering för varningsljus har och hur denna effekt påverkas av avståndet till ljuskällan, samt olika väderförhållanden. Hinderbelysning kan upplevas som mer störande i glest befolkade områden där andra artificiella ljus är ovanliga, eller saknas helt. Ljusen blinkar och lyser förhållandevis kraftigt (FOI, 2022). Vindkraftverk har vanligtvis synkroniserad belysning vilket kan förstärka den upplevda störningen.

Ytterligare aspekter avseende påverkan från havsbaserad vindkraft är en potentiell ökad risk för kollisioner och olyckor, vilket kan påverka människors säkerhet och trygghet till havs. Fasta installationer till havs innebär att det finns risk för kollision. Olyckor vid vindkraftsparker med risk för tillkommande spridning av bränsle och kemikalier (mer om detta under sjöfart och civilt försvar) kan vara svåra att hantera. Strömmar kan medföra att nödställda personer och fartyg driver in i parken, och haverier med luftfartyg kan även ske. Vindkraftverken påverkar räddningsresursernas förmåga att verka inom och omkring parkområdet. Transportstyrelsen och Sjöfartsverket har beskrivit vikten av att genomföra en riskanalys som en del i tillståndsprövningen för att hantera eventuella olycksrisker (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023).

Spridning av material och kemikalier från vindkraftsparker sker gradvis under driftsfasen (Juhl, Hauschild & Dam-Johansen, 2024). Vindkraftverk består till största delen av järn och andra metaller, därtill finns det elektroniska komponenter och rotorbladen är uppbyggda av glasfiber och plastmaterial (Energimyndigheten 2021). För att skydda rotorbladen från slitage som uppkommer av väder och vind behandlas de med en skyddande beläggning. Det är denna ytbeläggning som eroderar och gradvis släpper ifrån sig partiklar (Juhl, Hauschild & Dam-Johansen, 2024). De studier som gjorts har inte kunnat påvisa att vindkraftverk är en stor spridningskälla till miljöfarliga kemikalier, såsom PFAS, Bisfenol A eller mikroplaster (Naturvårdsverket 2021, Wang et al., 2018), men det pågår forskning för att utreda detta närmare, bland annat vid Danmarks Tekniska Universitet (DTU.Project Premis, 2024). Nedmontering av vindkraftverken är bolagens ansvar och regleras i tillstånd (Energimyndigheten 2021). Både vid anläggning och avveckling av havsbaserad vindkraft finns det också en risk att föroreningar i bottensediment sprids i vattnet.

Effekter från vindkraft på människors hälsa har också en psykologisk dimension, och påverkas av individuella skillnader såsom attityd gentemot vindkraft, personlighet och ålder (Bolin et al., 2021, Poulsen et al., 2019). Forskning har visat att individer som upplever en orättvis etableringsprocess av vindkraft, negativ påverkan på landskapsbild eller andra störningar kan uppleva psykologiskt obehag av vindkraftsetableringar, vilket på sikt kan leda till ohälsa. Denna negativa effekt från vindkraft är väldigt subjektiv, och det motsatta kan också gälla, det vill säga

att vissa individer i befolkningen upplever positiva hälsoeffekter kopplade till den psykologiska dimensionen. De delar av befolkningen som upplever effekterna av vindkraftsetableringar är dels de personer som bor eller vistas vid kusten, samt personer som av olika anledningar befinner sig på havet, såsom båtägare (se avsnitt 2.4.2 Friluftsliv). En vindkraftpark kan förväntas vara i drift ca: 25–30 år, därför finns det också en generationsaspekt att se till då framtida generationer kommer att få uppleva konsekvenser och effekter av eventuell avveckling.

Vindkraften kan på längre sikt också ha positiva effekter på människors hälsa genom produktion av förnybar energi och minskade nettoutsläpp av växthusgaser och luftpartiklar som försämrar luftkvaliteten.

Den kumulativa aspekten av vindkraftsetableringar kan antas påverka människors upplevelser, exempelvis om vindkraftsetableringar dominerar en kustlinje och flera parker syns samtidigt kan den upplevda effekten av vindkraftsetableringarna bli mer påtaglig. Här kan även vindkraftsetableringar i grannländernas havsområde påverka människors upplevelser.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 3. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på befolkning och hälsa, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Buller	
	Risk för att föroreningar i sediment sprids	Lokalisering av vindkraftspark
Drift och underhåll	Visuell påverkan	Placering av vindkraftsverken
	Visuell påverkan hinderbelysning	Höjd på vindkraftsverken
	Risk för kollision	Behovsstyrd hinderbelysning
	Buller	
Avveckling	Buller	Ingen särskild åtgärd
	Ökad trafik	

2.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald

2.2.1. Fågel

Nuläge och förutsättningar
Svenska havsområden utgör några av de viktigaste områdena för fåglar i världen. Många sjöfåglar med häckningsområden i norra Skandinavien och västra Ryssland inklusive Arktis och nordöstra Atlanten har Östersjöns- och Kattegatts grundområden som några av de centrala övervintringsområdena. För ytterligare många arter utgör havsområdena passager för vidare flyttning till rast- och övervintringsområden längs med Västeuropas kuster och ytterligare längre söderut till Medelhavet och Afrika. Också många landlevande fåglar med stora rekryteringsområden i nordvästra Ryssland och norra Skandinavien följer samma rutter. Totalt sett omfattar rörelserna flera hundra miljoner fåglar årligen och vid några få platser, så kallade flaskhalsar, där avståndet över öppet hav är litet, koncentreras särskilt stora antal fåglar.

Till de viktigaste platserna med mycket koncentrerade stråk hör norra Kvarken, Ålandshav, en östvästlig sträckväg som passerar Öland och Gotland, Öresund, norra Jylland-Bohuskusten och Grenå-Anholt-Hallandskusten. Sträcken vid dessa platser skiljer sig en del åt vad gäller mängden fåglar, hur koncentrerade stråken är och vilka arter som har sina huvudsakliga rutter där.

Olika arter har dessutom olika flyttningsförlopp och olika flyttningsbiologi där till exempel tidpunkten för passage varierar, om fåglarna flyttar på dagen eller natten, om de flyttar i flock eller enstaka på bred front, om de nyttjar termik eller flyger aktivt, om de flyttar på hög höjd eller lågt osv. Dessa olika faktorer påverkar också hur känsliga olika arter är för vindkraft.

De olika havsområdena skiljer sig åt med avseende på fågelfaunan och när på året fåglarna vistas där. I Bottenviken och Bottenhavet finns kusthäckande fåglar som i varierande grad kan nyttja vattenområden också längre ut till havs, tex inom utpekade energiytor. Utmärkande arter är ejder, svärta, småskrake, tobisgrissla, tordmule, sillgrissla, gråtrut, silltrut, silvertärna, smålom och havsörn. Bottenviken är normalt istäckt vintertid liksom stora delar av Bottenhavet och därför är det endast i de södra områdena som det finns vissa övervintringsområden av betydelse, främst Finngrunden. Flyttande fåglar förmodas röra sig över hela havsområdet men det finns vissa platser där större koncentrationer sker. Det ena är särskilt omfattande på våren och sker från Dalälvens vattensystem där fåglarna flyttar ut över södra Bottenhavet, förmodat ganska brett i en nordöstlig riktning mot finska fastlandskusten och fortsatt vidare väster- och norrut. I förhållande till energiytorna är det främst de som ligger runt Finngrunden som förmodas beröras i hög grad av dessa sträckrörelser. Det andra kända stråket följer kusten och förmodas längas av längst i norr och passera bland annat Haparanda skärgård.

Egentliga Östersjön är med sina mycket varierande miljöer av synnerligen stor betydelse både för häckande, rastande och övervintrande fåglar. Många kusthäckande fåglar återfinns i skärgårdarna där storskarv, ejder, trutar, tärnor, skrake, havsörn, grisslor är utmärkande. De grunda utsjöbankarna är av internationell betydelse och för vissa arter som alfågel återfinns betydande delar av de globala bestånden där. Karlsöarna är de enda fågelbergen i Östersjön och där häckar större delarna av östersjöpopulationerna av sillgrissla och tordmule. Då grisslorna regelbundet nyttjar en zon på fem mil eller mera runt kolonierna innebär det att stora områden mellan Öland och Gotland och norröver är känsliga för störning av olika mänskliga aktiviteter.

Omfattande rörelser sker också i samband med att grisslorna flyttar till övervinringsområden i främst södra Östersjön.

De viktigaste flyttningsstråken i Östersjön passerar södra delarna av Öland och Gotland och vidare längs med Blekingekusten och söderut där i stort sett hela Skånekusten berörs med allra högst koncentrationer över Öresund.

Mera kustnära finns många viktiga övervintringsområden som nyttjas av främst dykänder, simänder, storskarv och måsfåglar.

Västerhavet har rika fågelsamhällen kopplat till främst skärgårdar i norr och öar längre söderut. Dykänder, simänder, kustlabb, vadare, tärnor och måsfåglar är typiska inom dessa områden. Ute i öppna havet i områden i och runt utsjöbankarna Stora och Lilla Middelgrund och Fladen finns några av de viktigaste övervintringsområdena för tordmule i världen, men också av stor betydelse för sillgrissla och tretåig mås. Flera av arterna utnyttjar mycket stora havsområden och har ursprung i häckande bestånd i stora delar av nordöstra Atlanten inklusive brittiska öarna och norska kusten. Mera kustnära finns stora ansamlingar sjöfåglar vintertid.

Fågelbeståndens variationer har flera orsaker som ofta är skilda i arternas olika livsmiljöer. Det är därför i regel svårt att peka ut den faktor som har störst betydelse för utvecklingen av ett visst bestånd. Bland de användningar som havsplanen vägleder om är det framför allt rekreation, fiske, sjöfart och energiutvinning som riskerar att påverka fågelbestånd negativt.

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft

Faktabaserat underlag om dödlighet, barriäreffekt eller undanträngningseffekt orsakade av havsbaserad vindkraft i svenska vatten är begränsat då endast ett fåtal vindkraftsanläggningar finns i dagsläget där samtliga utom en består av ett fåtal verk. De stora vindkraftsanläggningar som nu projekteras ute till havs motsvarar alltså i flera avseenden inte de små anläggningar där viss kunskap byggts upp genom fleråriga studier. Studier i andra länder och regioner omfattar både studier grundat på observationer av undanträngning men också modelleringsstudier, varav många från Nordsjöregionen. Studierna har bland annat genererat kunskaper om vilka arter som är känsliga för undanträngning, Empiriskt grundade kunskaper om dödlighet orsakat av kollisioner förefaller saknas i dagsläget för havsbaserad vindkraft och antaganden om dödligheten grundas helt på matematisk modellering. Det finns många osäkra variabler som rör kollisionsdödligheten vilket gör att slutsatser grundat på modellering i dagsläget är mycket osäkra. Barriäreffekter har studerats i enstaka fall och tyder i vissa fall på en kraftig reaktion där till exempel rovfåglar vänder om då de når vindparken men oklart om fåglarna kan passera på annat sätt. Det samlade kunskapsläget tyder på att havsbaserad vindkraft kan ha betydande negativa effekter för vissa störningskänsliga arter som födosöker eller rastar i havet och för de mest känsliga arterna kan störningen omfatta betydligt större arealer än själva vindkraftsanläggningen i sig. För en del andra arter tycks påverkan vara mycket låg eller ingen alls, och för ytterligare några arter kan dessa även attraheras av havsbaserade vindkraftsparker, till exempel skarvar och måsfåglar som kan använda fundamenten som viloplatser (Leemans & Collier, 2022; Bergström m.fl., 2021; Rydell m.fl., 2017). För att kunna dra slutsatser om effekter av vindkraft på fågelbestånd krävs dessutom ofta betydligt mera kunskaper som även inkluderar andra påverkansfaktorer och hur olika dynamiska effekter verkar i tid och rum som kan kompensera eller addera till vindkraftens påverkan. Osäkerheterna gör att effektbedömningar i nuläget är svåra att göra och att det säkraste sättet att undvika negativa effekter är att inte etablera vindkraft inom de för fåglarna

mest betydelsefulla och känsliga områdena (Rydell m.fl. 2017). I andra områden där känsligheten bedöms som låg eller måttlig finns forskning som antyder att olika skyddsåtgärder möjligen kan minska graden av påverkan till acceptabla nivåer.

Tabell 4. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fågel, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Låg risk för påverkan	Ingen särskild åtgärd
Drift	Undanträngning	Undvikande av vindkraft i högriskområden.
	Kollision	Stoppreglering vid högrisktillfällen.
Avveckling	Låg risk för påverkan	Ingen särskild åtgärd

2.2.2. Fladdermöss

Nuläge och förutsättningar
I Sverige finns 19 fladdermusarter, vilket utgör en fjärdedel av de här förekommande däggdjursarterna. Fladdermöss finns i stort sett i hela Sverige men artantalet och tätheten är betydligt högre i södra Sverige. Enligt IUCN:s kriterier för rödlistning, är 12 fladdermusarter i Sverige rödlistade. Fladdermöss kan bland annat delas in utifrån om de flyttande eller i huvudsak är stationära vilket är en viktig faktor i förhållande till havsbasad vindkraft. Fladdermöss förflyttar sig och jagar om natten och främst vid varm och förhållandevis stilla väderlek.

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft
Risk för påverkan på fladdermöss kopplat till havsbaserad vindkraft kan framför allt uppstå vid flyttning men också vid deras födosökande över havet från kusten. Fladdermöss kan dödas vid kollisioner och av tryckförändringar orsakat av rotorn. Vindkraftverk kan locka till sig fladdermöss som i sin tur beror på att insekter kan anhopas där.

Migration

I Sverige finns två långflyttande arter: större brunfladdermus (*Nyctalus noctula*) och trollpipistrell (*Pipistrellus nathusii*), vilka flyttar söderut under hösten och återvänder på våren. Flyttningsrörelser förekommer även hos flera andra arter, och kan variera i längd, inklusive arterna gråskimlig fladdermus (*Vespertilio murinus*) och dvärgpipistrell (*Pipistrellus pygmaeus*) samt sydfladdermus (*Eptesicus serotinus*) och mindre brunfladdermus (*Nyctalus leisleri*).

Kunskapen om fladdermössens flyttning är begränsad men viss information finns. Till exempel är det känt att fladdermössen likt många flyttande fåglar följer kuster som utgör ledlinjer i landskapet och även då de ska passera hav väljer rutter där avstånden mellan landmassorna är så korta som möjligt. Individmärkningar har bland annat visat att nordliga bestånd av trollpipistrell flyttar från Finland till Sverige via Norra Kvarken och vidare söderut längs kusten. I mellersta delen av Östersjön indikerar data att fladdermöss från Finland och Baltikum endera följer kusten söderut eller flyger över öppet hav via Åland eller Gotland till Sverige och sen vidare söderut. I södra Sverige har fladdermöss observerats sträcka syd- eller sydväst från bland annat Gotland, Öland och Falsterbo. Flyttning sker under specifika perioder om våren och hösten.

Födosök

Både flyttande och mer stationära fladdermusarter kan födosöka över havet. De kan jaga insekter som vistas över vatten eller som drivit ut från land med vindarna. Upp till ca 15 km, i vissa fall ännu längre, från kusten har jagande fladdermöss påträffats.

Tabell 5. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fladdermöss, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Låg risk för påverkan	Ingen åtgärd
Drift	Kollissionsrisk och skador orsakat av tryckförändringar av rotorn	Stopreglering* vid hög aktivitet av fladdermöss
Avveckling	Låg risk för påverkan	Ingen åtgärd

*Metoder att minska risken för kollisioner och skador på fladdermöss kan ske genom nedstängning av vindkraftverk under kritiska perioder då aktiviteten hos fladdermössen är hög. Stoppregleringen behöver anpassas efter de förutsättningar som råder i havsmiljön och kan skilja sig från rekommendationer vid lundmiljön.

2.2.3. Marina däggdjur

Nuläge och förutsättningar

En bedömning av statusen i den marina miljön görs var sjätte år i den Marina strategi för Nordsjön och Östersjön med grund i havsmiljöförordningen. Den senaste statusbedömningen är från 2018 och en uppdaterad bedömning var på remiss under oktober 2023 - mars 2024 (Havs- och Vattenmyndigheten, 2023c).

Enligt den uppdaterade bedömningen når ingen av de tre sälarterna, knubbsäl, gråsäl och vikaresäl eller deras populationer god status i sina respektive bedömningsområden. Därmed uppnår säl som artgrupp inte heller god miljöstatus. Anledningen till att god status inte nås för sälarterna beror bland annat på att populationernas tillväxt har avtagit. Alla populationer, förutom knubbsäl i Kalmarsund, klarar dock kravet på att antalet individer ska ligga över den populationsstorlek som säkerställer en tillräcklig hög genetiskt variation inom populationen.

Populationernas utbredning når inte god status för någon av sälarterna. Detta beror främst på att tillgängliga eller historiska lokaler för reproduktion, födosök och vila inte kan användas av sälarna, exempelvis för att utbredningen av is minskat, och sandbankar försvunnit. Gråsälspopulationens hälsotillstånd, mätt som dräktighetsfrekvens och späcktjocklek, når inte heller god status.

Gråsälar i Östersjön rör sig i hela Östersjön samt Öresund och bedöms därför som en population. Knubbsäl finns huvudsakligen längs västkusten ner till Skåne. Knubbsäl bedöms som tre skilda populationer eftersom endast få individer utväxlas mellan dem; en population i Skagerrak, en population i Kattegatt, Öresund och Arkonahavet (ingen av dessa två bestånd begränsas till svenskt vatten utan inkluderar även sälar i danska och norska områden) samt en mindre population i Kalmarsund.

Vikaresäl återfinns i Bottniska viken, norra Egentliga Östersjön, Finska viken och Rigabukten. I svenskt vatten ingår en bedömning av populationen i Bottniska viken.

Vikaresäl förekommer främst i Bottenviken med populationskoncentration längst norrut i viken. Den bedöms enligt rödlistan för 2020 som livskraftig (Artdatabanken, u.d.).

Känsliga tider under vikaresälens livscykel är februari-maj då parning, kutning, digivning och pälsbyte sker. Etablering under denna period bör därför undvikas. Det saknas kunskap om hur områden med havsbaserad vindkraft kan påverka förutsättningarna för vikare t.ex. genom påverkan på isbildning och förekomst av havsis.

Miljöstatus för tumlare bedöms för tre skilda populationer och baseras för samtliga populationer på en bedömning av abundans och trend samt bifångst. För Östersjöpopulationen används också en indikator som avspeglar utbredning. Ingen av de tre tumlarpopulationer når god status i sina respektive bedömningsområden. Därmed uppnår arten tumlare inte heller god miljöstatus. Anledningen till att god status inte uppnås beror bland annat på att bifångst överskrider beslutade tröskelvärden för samtliga populationer. För Bälthavs- och Östersjöpopulationen uppnås inte heller god status för abundans och trender medan Nordsjöpopulationen uppvisar stabil abundans under den period som data finns tillgänglig (1994–2016).

Effekter och påverkan kopplat till havsbaserad vindkraft

Påverkan på marina däggdjur uppkommer främst genom spridning av impulsivt undervattensbuller och sedimentspridning i anläggningsfasen för havsbaserad vindkraft. Det är inte helt klarlagt om driftskedet ger upphov till negativa effekter till exempel genom kontinuerligt undervattensbuller. Tumlare är särskilt känsliga för impulsivt undervattensbuller. Vikaresäl riskerar att påverkas genom att vindkraftparker kan störa isbildningen som är en förutsättning för deras reproduktion.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 6. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på däggdjur, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Impulsivt buller från pålning. Sedimentspridning. Annan störning från anläggningsverksamhet t.ex. kontinuerligt buller.	Bullerdämpande skyddsåtgärder vid anläggningen.
Drift	Kontinuerligt buller Påverkan på isbildning	Inga särskilda åtgärder
Avveckling	Kontinuerligt och eventuellt impulsivt buller samt sedimentspridning.	Bullerdämpande skyddsåtgärder

2.2.4. Bottenmiljöer

Nuläge och förutsättningar
Artrikedomen längs Sveriges kuster varierar kraftigt, främst på grund av salthaltsvariationen. De större växt- och djurarternas antal går från cirka 1 500 arter i Skagerrak och cirka 800 arter i Kattegatt till cirka 70 arter i Östersjön söder om Gotland. Växtklädda bottnar är bland de mest produktiva och artrika.

Den biologiska mångfalden är vital för att kunna bevara de ekosystemtjänster människan förlitar sig på och för att bibehålla den naturliga populationssammansättningen. Bottniska viken och Östersjöområdet har betydligt lägre biologisk mångfald än Västerhavet och bedöms vara mer känsliga för förändringar. I Västerhavet finns sedimentlevande organismer som kan öka syresättning av sediment och därmed bindning av kväve, fosfor och kol. Denna process, som minskar effekter från försurning och övergödning, saknas i Östersjöområdet. Både Bottniska viken och Östersjön har dock uppvisat stor motståndskraft då flera utrotningshotade arter återhämtat sig efter genomförda åtgärder. Exempel på sådana arter vitmärlan, vars särskilda känslighet för yttre miljöfaktorer gör den till en god indikatorart. Ett annat exempel är östersjömusslan, som har ökat i antal och biomassa i Norra Bottenhavet, men minskat i Södra Bottenhavet. Samtidigt har andra arter med högt känslighetsvärde ökat i samma område (Havsmiljöinstitutet, 2016).

Enligt Artdatabankens rödlista år 2020 (Artdatabanken, u.d.) är 237 havslevande arter samt 60 brackvattensarter i svenska vatten rödlistade. Generellt är få marina arter rödlistade, vilket anses bero på att det saknas kunskap om arternas status. Detta gör att flera marina arter inte kan bedömas utifrån rödlistningskriterierna. De förändringar som har skett i havsmiljön anses därmed kunna påverka långt fler arter än vad rödlistan återspeglar (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). Kunskapsbristen är särskilt stor för ryggradslösa djur och alger, och många arter i dessa grupper återfinns under rödlistans kategori ”Kunskapsbrist”. Generellt sett är utbredning av syrefria bottnar, storskaliga klimatförändringar och effekter av fiske de största hoten mot de marina arterna. Andra viktiga faktorer är miljögifter, exploatering av grunda områden, försurning, samt predation från marina däggdjur och fåglar (Havs- och vattenmyndigheten, 2022b).

Bottniska viken innehåller inte lika många arter som de andra svenska havsområdena men de flesta populationer är välmående. I havsområdet förekommer både brackvattensarter och sötvattensarter, där ett typiskt bottenfaunasamhälle består av cirka 10 arter (Havet.nu, 2023b). Framtida förändringar av salthaltnivåer kan ge stor påverkan på den känsliga artsammansättningen. De stabila vinterisarna i utsjön utgör ett underlag för fotosyntetiserande alger, och vikaresäl behöver isen för att kutarna ska överleva. När klimatförändringarna minskar de stabila isarnas utbredning, blir de norra delarna av Bottniska viken av allt mer avgörande betydelse (Havs- och vattenmyndigheten, 2018a).

I Östersjön lever marina arter och sötvattensarter i samma habitat och är ofta genetiskt anpassade till brackvattensmiljön. Jämfört med många andra hav är den biologiska mångfalden i Östersjön låg. Eftersom endast ett fåtal nyckelarter utgör fundamentet av födoväven, är Östersjön särskilt känslig för mänsklig påverkan. Öresund är ett grunt område, med ett växt- och djurliv som är en blandning mellan Östersjöns och Västerhavets kustmiljöer. Bottenmiljöer domineras av marina arter där salthalten är hög, medan fler brackvattensarter typiska för Östersjöområdet dominerar ytlagret grundare än 10–12 m vattendjup.

Storskaliga fluktuationer i klimatet de senaste årtiondena har påverkat Östersjön och gör det svårt att skilja på naturliga och mänskliga faktorer. På de lägre trofiska nivåerna har sammansättningen av växtplankton förändrats, vilket i sin tur inneburit en påverkan på bestånd av djurplankton och hoppkräftor, som är huvudfödan för fisk. Samtidigt har många undervattensväxter försvunnit i exploaterade och förorenade områden, särskilt i Södra Östersjön. Bestånd av ryggradslösa djur har minskat både i antal och i individtäthet, samtidigt som Östersjöns ekosystem bedöms ha genomgått ett regimskifte, i synnerhet vad gäller fisksamhällen (Eklöf m.fl., 2020; Yletyinen m.fl., 2016) vilket påverkat arter som är beroende av fisk.

Blåmusslan är en av de allra viktigaste biotopbildande arterna i Östersjön, då det är den dominerande arten på hårda bottnar (Marbipp, 2018). Andra särskilt viktiga biotopbildande arter är blåstång och ålgräs. Det är av stor vikt att bevara och försöka gynna dessa nyckelarter. Blåmusselbankar utgör substrat för andra organismer och indikerar därför hög biologisk mångfald. Dessa blåmusselbankar bidrar även med en reglerande ekosystemtjänst i form av filtrering av partiklar i vattnet, vilket bidrar till lägre grumlighet i vattenpelaren. Idag är de största musselsamhällena begränsade till grundare bottnar och bankarna är därför av högt skyddsvärde. Blåmusslans utbredningsområde begränsas av salthalten och sträcker sig därför inte förbi Bottenhavet.

Betydelsen av de olika nyckelarterna varierar i Östersjöns olika havsområden. På mjukbottnar i Norra Östersjön och Sydöstra Östersjön är ålgräs och borstnate med flera vanligt förekommande och betydelsefulla arter. I området söder om Öland har stora, täta tångbälten av framför allt sågtång dokumenterats. I Södra Östersjön dominerar blås- och sågtång på hårdbottnar och där finns även cirka 100 arter makroalger, varav majoriteten är mycket ovanliga (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). På Öresunds mjukbottnar dominerar ålgräs. På hårda bottnar förekommer ofta brunalger som till exempel blåstång, vilka bildar tångbälten.

Västerhavet har med sina näst intill oceanlika förhållanden större biologisk mångfald jämfört med Östersjön och Bottniska viken. Skagerrak, som är djupast, har en mer stabil salthalt och god syretillgång, och nästan dubbelt så många större djur- och växtarter som Kattegatt. Av de makroalger som förekommer i Västerhavet är, liksom i Östersjön, en majoritet mycket ovanliga. I Västerhavet har en stor tillförsel av näringsämnen orsakad av människan inneburit stora förändringar längs kusten, med kraftiga ökningar av mängden växtplankton och organiska partiklar i vattnet. En större mängd partiklar minskar ljustillgången för växter och en ökad näringstillgång gynnar generellt snabbväxande alger. Långsiktiga förändringar i tångsamhällen varierar längs Sveriges kust och i Skagerrak har en nedgång pågått länge.

Ålgräs är idag en hotad art. Längs Bohuslänskusten har den areella utbredningen minskat med över 60 procent sedan 1980-talet till följd av bland annat övergödning och överfiske, vilket motsvarar en förlust på cirka 12 500 ha ålgräs (Moksnes m.fl., 2016). Ålgräs har rotsystem som kan bilda ängar vilka binder sediment som minskar effekter från erosion på havsbotten samtidigt som de tillför syre och är viktiga uppväxtområden för flera fiskarter. Friska ängar binder även upp mycket näringsämnen, vilket kan motverka algblomning, och kol, som kan minska koldioxidhalten och motverka försurningen av havsvattnet. För att gynna goda uppväxtmöjligheter och en hög biodiversitet är storleken på ålgräsängarna viktig. Ålgräsängarnas sammanhängande storlek har visat sig vara den viktigaste faktorn för överlevnaden av fiskyngel som vistas på ängarna (Staveley m.fl., 2016).

I Västerhavet är det också viktigt att bevara och gynna nyckelarterna blåmussla och ögonkorall, som är två viktiga biotopbyggande arter för överlevnad av de ekosystem som ännu finns kvar. Strukturbildande arter, som ögonkorallen, har ofta lång livslängd och låg fortplantning, något som gör dem känsliga för förändringar. Andra arter som visat sig essentiella är små betare, som till exempel märlor. Vid en hög mångfald i denna grupp kan påväxten på ålgräs hållas nere, vilket är viktigt för att bibehålla ålgräsängarna.

Även mjukbottnar som är relativt opåverkade av människan kan ha högt skyddsvärde då de ofta inhyser hotade grävande organismer och olika arter av sjöpennor. Svampdjur är också effektiva filtrerare som kan ta upp plankton och annat organiskt material, och breder ut sig främst på hårda moränbottnar. Många ryggradslösa djur är mjukbottenlevande organismer och har därför påverkats av bottentrålning i hög grad. Trålfisket är mest intensivt i Skagerrak och Kattegatt följt av Södra Östersjöns havsområde, vilket gör de ryggradslösa djuren i dessa havsområden till de mest utsatta. De långlivade större piprensarna, som tidigare återfanns i Västerhavet, drabbas särskilt hårt av det intensiva bottentrålfisket och är idag hotade (Artdatabanken, u.d.; Sköld m.fl., 2021). Västerhavet har den högsta förekomsten av kräftdjur, som nordhavsräka, krabbtaska, hummer och havskräfta. Dessa arter har stor ekonomisk betydelse men drabbas idag av högt fisketryck från både yrkesfiske och fritidsfiske (Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges lantbruksuniversitet, 2019).

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft
Bottenpåverkan i energiområden är beroende av en rad faktorer. Vilken typ av anläggning som används t.ex. bottenfasta fundament eller flytande verk och även graden av bottentrålning i området. Bottenfasta fundament ger en direkt påverkan på botten omfattande den yta som det samlade fundamentet tar i anspråk. Med moderna vindkraftverk som kan stå uppåt två kilometer ifrån varandra rör det sig om ca 1–2 procent av botten inom parken som påverkas av fysisk förlust vid själva anläggningen. Flytande fundament kräver förankring i botten och det är dessa strukturer samt eventuellt förankringslinor/kätting som kan ha en negativ effekt på bottenmiljöer.

I de fall vindkraft ersätter bottentrålning som användning i havsområden kan nettoeffekten vara positiv genom en minska samlad arealsmässig negativ störning/förlust. I bedömningen per havsplan görs därför en analys med stöd i Symphony för i vilka områden som en sådan positiv effekt är mest sannolik.

Belastningen från havsbaserad vindkraft på bottenmiljöer är proportionell mot anläggningsarealen eller energiområdets storlek. Samtidigt är den negativa effekten av belastningen beroende på havsbottens känslighet och befintliga naturvärden. I Symphony har en analys gjorts på samlad kumulativ botteneffekt per areal i energiområdena. Resultaten redovisas i kartor över där det blir tydligt att vissa energiområden ger högre bottenbelastning per areal. Generellt gäller att det först är vid projekteringen av vindkraftparker som en detaljerad lokalisering kan genomföras där hänsyn tas till förekomst av känsliga och hotade arter och naturtyper.

Bottenfasta fundament och även förankringar till flytande fundament innebär nya hårdgjorda ytor som marint liv kan växa på. Här kan så kallade reveffekter uppkomma som bidrar till biologisk mångfald och en positiv effekt, men de kan också innebära viss ökad risk för spridning av oönskade främmande arter.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 7. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på bottenmiljöer, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Fysisk störning och förlust av bottenmiljöer	Undvikande av påverkan på känsliga eller skyddsvärda bottenmiljöer
Drift	Möjlighet till etablering av artificiella rev. Risk för spridning av främmande invasiva arter.	
Avveckling	Sannolik förlust av etablerade artificiella rev.	Undvikande av påverkan på känsliga eller skyddsvärda bottenmiljöer

2.2.5. Fisk och lekområden

Nuläge och förutsättningar

Fiskfaunan i Bottniska viken består framför allt av torsk, strömming och skarpsill, med sötvattensarter såsom abborre och mört närmare kusten. Lax, öring och ål förekommer, men består till viss grad av inplanterade individer. Bestånden av sik är stabila i Bottenviken, men i Bottenhavet tyder bland annat bristen på äldre individer och minskande fångster per ansträngning i yrkesfisket på att beståndet är utanför biologiskt säkra gränser. Strömmingens situation har på senare år fått mycket uppmärksamhet i samband med flera rapporter om minskande tillgång av sill utmed den svenska kusten, i synnerhet stora individer. Sillens låga medelvikt de senaste 15 åren bedöms vara resultat av bland annat högt fisketryck, predation av gråsälen och förändringar i tillgång till föda. Den låga medelvikten är en av orsakerna bakom den minskande lekbiomassan. Fångsterna av abborre har i provfiske varit stabila i större delen av Bottniska viken, förutom i Norra Kvarken, där trenderna varit negativa, också för antalet stora individer. Situationen för vild lax i Bottenviken har förbättrats sedan ett par decennier, och uppvisar idag god status, medan bestånden längre söderut generellt blir svagare. Minskat fiske har tillsammans med andra åtgärder lett till minskad dödlighet under senare år, men det finns bekymmer med sjukdomsrelaterad dödlighet i flera älvar. De vilda havsöringsbestånden har påverkats negativt av ett flertal påverkansfaktorer så som övergödning, kanalisering, vandringshinder, vattenkraftutnyttjande och för låg vattenföring sommartid, samt konsekvenser av ett varmare klimat. Fiskets inverkan på bestånden är inte känd, vilket motiverar en försiktighetsansats vad gäller allt fiske. Siklöjan som är den ekonomiskt sett viktigaste arten i Bottenviken, har relativt stabila bestånd trots årliga variationer, även om kunskapen om beståndsstrukturen bedöms vara begränsad. Predation av vikaresälen bedöms vara upp till fem gånger större är fiskets uttag (Fiskbarometern, 2022).

Fiskfaunan i Östersjön består av cirka 50 fiskarter. I utsjöområdena handlar det framförallt om saltvattensarter som torsk, sill och skarpsill, medan de mer kustnära områdena domineras av sötvattensarter, som abborre och mört, men även av plattfiskar. Ål förekommer längs kustområdena med störst utbredning i de södra havsområdena. Bestånden av lax, öring, ål och till viss del även sik, är en blandning av naturlig och utplanterad fisk. I Östersjön har fisketrycket historiskt haft en stor påverkan på flera kommersiellt intressanta arter som torsk, kolja, tunga, rödspätta och lyrtorsk. Återhämtningen går långsamt trots att fiske efter vissa arter stoppats, trålgränsen flyttats ut och andra bevarandeåtgärder har genomförts. Statusen för torsk är särskilt bekymmersam, och nyrekrytering av ung torsk är sedan 2017 på mycket låga nivåer (Fiskbarometern, 2022). I Öresundsområdet är läget bättre, där det sedan 1930-talet har varit

förbjudet med trålfiske, men även här har andelen stora fiskar minskat de senaste åren (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a).

Fiskfaunans sammansättning i Västerhavet är ungefär densamma som i övriga Nordsjön. Omkring 80 marina fiskarter förökar sig i svenska vatten och antalet fiskarter minskar generellt från Skagerrak mot Öresund. Torsk, sill, skarpsill och tobis dominerar, samt på sand- och lerbottnar oftast plattfiskar. Ål förekommer längs hela Sveriges västkust, men mer allmänt i de södra delarna (Havs- och vattenmyndigheten, 2015b). Det största ålbeståndet i Sverige är beläget i södra Skagerraks inre kustområde men förekomsten är hög inom hela havsplaneområdet Västerhavet. Fisksamhället i Västerhavet har sedan slutet av 1800-talet förändrats med en minskning av stor, vuxen rovfisk till ett ekosystem där små och unga individer dominerar. Exempel på arter som påverkats starkt av fisketryck är torsk, kolja, tunga, rödspotta och lyrtorsk. Återhämtningen går långsamt trots olika bevarandeåtgärder, och nivåerna är inte tillfredställande. Bestånden av torsk är fortfarande på en så låg nivå att de bedöms ha minskad reproduktionskapacitet.

Den främsta mänskliga påverkan på fiskbestånden utgörs av fisket, men påverkan sker även från tillförsel av näringsämnen och miljögifter, samt exploatering och fysisk påverkan på livsmiljöer. Reglering av älvar och rensningar i både större och mindre vattendrag påverkar fiskbestånd och fiske genom att begränsa tillgången till lämpliga lekområden för havslevande fisk (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). Andra fysiska störningar i ekosystemet kan bero på muddring, anläggningar, förlorade fiskeredskap och buller. En osäkerhetsfaktor är hur fiskens livsmiljö och födobas påverkas av klimatförändringar och den ökade utbredningen av syrefattiga bottnar i Östersjön. Drygt 20 fiskarter ingår i rödlistan för hotade arter, däribland torsk, kolja, långa och hälleflundra, samt kummel och klorocka (Havsmiljöinstitutet, 2016).

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft
Enligt den senaste syntesen av effekter av havsbaserad vindkraft på fisk är det mycket i den samlade vetenskapliga evidensen som talar för att tillförseln av vindkraftverk till havs inte utgör ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). Slutsatsen gäller dock enbart om vissa försiktighetsåtgärder införs för att minimera den havsbaserade vindkraftens belastningar, i synnerhet impulsivt undervattensbuller och sedimentspridning. Liksom andra studier lyfter dock syntesen att effekterna kan skilja sig avsevärt mellan olika områden samt att det återstår viktiga kunskapsluckor (se även Hogan m.fl., 2023). Av dessa anledningar bör vindkraftsetablering föregås av en lokal bedömning av hur fisk inklusive fisklek kan påverkas.

Hur kan havsbaserad vindkraft påverka vandrande lax?

Frågan om hur havsbaserad vindkraft kan påverka lax lyftes i samrådet för havsplanerna. Havs- och vattenmyndigheten gav därför SLU Aqua i uppdrag att göra en sammanställning av nuvarande kunskapsläge baserad på tillgänglig forskning om påverkan från havsbaserad vindkraft på vandrande lax och bedömning av risken för påverkan.

Laxen som föds i älvarna vandrar genom Bottniska viken och använder både Bottniska viken och Egentliga Östersjön som födosöks- och uppväxtområde. Bedömningen omfattar den generella risken för lax i samband med havsbaserad vindkraft och lägger även särskild fokus på frågor som berör elektromagnetiska fält.

Nedan presenteras de samlade resultaten i punktform:

- Det allmänna kunskapsläget:
    - Kunskapen om laxens vandringsmönster i Östersjön är begränsad men det är sannolikt att laxen använder de områden som är planerade som lämpliga för vindkraftutbyggnad för sin vandring. Det finns ett behov att utveckla kunskapsläget.
- Störning under byggnation:
    - Behovet att minimera risk för påverkan från höga ljudnivåer är även aktuell för lax i havsmiljö, liksom längs kusterna om vindkraft byggs vid kusten. Det kan även bli aktuellt att planlägga aktiviteter noggrant i tid för att undvika kumulativa effekter om flera vindparker anläggs samtidigt i samma havsområde
    - Risken att störas av sediment under byggnation är sannolikt låg för laxen till havs, då de yngsta livsstadierna lever i älvarna där det inte byggs vindkraft och eftersom den vuxna laxen är en stark simmare.
- Störning under drift:
    - Eftersom tornen sträcker sig från botten hela vägen upp till ytan påverkar de hela vattenpelaren, och kan även locka till sig frivattenlevande arter som till exempel lax. Det är inte klart om en sådan anlockning skulle gynna laxen (om den får lättare att hitta föda) eller om det missgynnar den (om den avhålls från att migrera söderut).
    - Det finns inga studier som visat att ljudeffekter från vindparker i drift skulle ha skadat fisk, även om det till viss del är omdebatterat hur stress påverkar fisk på längre sikt. Det är inte känt hur lax kommunicerar under sin vandring, eller om vandringen kan påverkas negativt av ljud från vindparker, men det är osannolikt att ljud från vindparken är skadliga för lax mot bakgrund av att den lever i en ljudlig miljö i sitt naturliga habitat (älvar) och inte leker i de områden som är aktuella för vindkraft.
    - Som en indirekt positiv effekt av införandet av havsbaserade vindparker skulle dödligheten för lax i öppet vatten kunna minska, om vindparken leder till att trålning utesluts. I Bottniska viken förekommer framför allt pelagisk trålning, där både odlad och vild lax fångas icke selektivt som icke-målart.
- Elektromagnetiska fält:
    - Effekter av undervattenskablar i den marina miljön är ett område där intensiv forskning pågår och kunskapsläget utvecklas snabbt.
    - På samma sätt som många andra marina djur använder laxen information om jordens naturliga magnetfält för navigering. Den naturliga magnetiska informationen kan påverkas av artificiella magnetfält som tillförs den marina miljön genom mänskliga aktiviteter, så som undervattenskablar, genom att lokalt maskera eller ändra den magnetiska informationen på dessa ställen.

- Laxen använder sig inte enbart av magnetisk information utan kan sannolikt under många förhållanden navigera korrekt utan att använda magnetisk information. Andra sinnen som laxen använder är t.ex. syn, lukt, hörsel och hydrografiska förändringar. Magnetisk information kan vara särskilt viktig när alternativ information saknas eller är otillgänglig, t.ex. i öppet vatten eller vid förhållanden som försvårar alternativa sätt att orientera sig (som t.ex. att använda synen).

- Magnetisk information anses vara mest viktig för att laxen ska hitta till närheten av uppväxtområdena. Nära uppväxtområdena blir sedan lukt och annan kemisk information kring älvens vatten mer viktig. Hur viktigt magnetisk information kan också bero på miljön, till exempel om alternativa informationskällor kan användas. Kustlinjen är ett annat viktigt orienteringsmärke för laxen.

- Andra faktorer:

  - En parallell aspekt är att resultat från senaste år indikerar att överlevnaden har sjunkit kraftigt hos ung lax som nyligen vandrat ut från älvarna. I samband med planer för storskalig byggnation i Bottniska viken kan det finnas ett behov av att klarlägga dessa mönster och dess orsaker, till exempel om detta har en koppling till förändringar i Bottniska vikens näringsväv (relaterat exempelvis till klimatförändringar och brist på föda för laxen) då det kan vara svårt att göra replikerade studier på populationsnivå i samband med byggnation.

- Preliminär sammanvägd bedömning:

  - På basen av parametrar som nämns i litteraturen och som nämns ovan, skulle risken för negativ påverkan på vandrande lax kunna bedömas som låg i vindparker som anläggs med bottenfasta fundament i utsjön, med ett långt avstånd mellan tornen och på ett inte alltför grunt vattendjup.

  - Bedömningen gäller sannolikt även flytande vindparker, även om det finns begränsat med erfarenheter som man kan hänvisa till i dagsläget. De elkablar som transporterar el från flytande fundamenten kommer att ligga i vattenmassan och skulle då kunna komma närmare laxen än vid bottenfasta lösningar. Det magnetiska fältet från sådana uppsamlingskablar har dock en mycket begränsad spridning, i storleksordningen högst enstaka meter. Flytande vindparker kan ha en fördel ur risksynpunkt eftersom de kan etableras på större djup och därmed längre ifrån kusten.

  - Även om risken är låg för skada så vore det viktigt att göra uppföljande studier i de vindparker som anläggs, med fokus på att klarlägga laxens beteende i vindparker och adaptivt följa risken för potentiella kumulativa effekter vid en gradvis ökande utbyggnad, i syfte att klarlägga öppna frågor och vid behov ha möjlighet att göra anpassningar för att lindra eventuella negativa effekter under driftsfasen.

Risker i samband med ljud vid anläggning kan minskas genom skyddsåtgärder som reducerar ljudbelastningens intensitet, påverkansområde och sannolikheten för att fisk förekommer i området. Det finns anledning att använda dessa metoder rutinmässigt och även följa upp deras faktiska effektivitet i praktiken. Villkor kan inkluderas i tillståndet, som att arbeten som orsakar högintensiva ljud inte får genomföras under vissa biologiskt relevanta tidsperioder.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 8. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fisk- och lekområden, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Buller och grumling	Skyddsåtgärder mot buller. Anpassning av anläggningstid efter säsong (undvikande av lekperioder). Val av fundamenttyp och kabelförsänkningsmetod.
Drift	Möjlighet till etablering av artificiella rev som gynnar fisk genom mattillgång och skydd. Påverkan på naturligt magnetfält. Elektromagnetiska fält.	Undvikande av grunda kustnära områden.
Avveckling	Förlust av etablerade artificiella rev. Buller och grumling	Anpassning av avvecklingstid efter säsong (undvikande av lekperioder).

2.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Planen inkluderar ett antal förslag till nya områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (så kallade lilla n-områden). Dessa har tagits fram i en process tillsammans med kustlänsstyrelser och Naturvårdsverket. HaV ansvarar för förslagen som presenteras i granskningssamrådet. Områden med särskild hänsyn till höga naturvärden kan utgå från befintliga kända naturvärden där beteckningen innebär en generell vägledning om särskild hänsyn. De kan också komplettera vägledning om energiutvinning och där visa på behovet av särskilt hänsyn vid energirealiseringen t.ex. i form av skyddsåtgärder för tumlare eller fågel. De nytillkomna förslagen till n-områdena i denna planeringsomgång beskrivs i respektive bedömningskapitel nedan.

2.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

2.3.1. Vatten och luft

Nuläge och förutsättningar

Effekter på vatten som livsmiljö avser förändringar i vattens fysiska och kemiska förhållanden till följd av havsplanens vägledning om de olika användningarna. Salthalten varierar kraftigt längs Sveriges kust, från cirka 30–33 psu (practical salinity unit, mätt i g/l eller g/kg) i östra Skagerrak till 2–4 psu i Bottniska viken. Salthaltsvariationen gör att varje havsområde har unika egenskaper och sätter gränser för ekosystemen genom att påverka arternas utbredningsområden. Med förändringen i salthalt följer en övergång från saltsvattensarter i Skagerrak till en dominans av sötvattensarter i Bottniska viken. Salthalten varierar också lokalt från lägre halter vid strandlinjen, särskilt vid älvmynningar, till högre halter i öppna havet.

Den kemiska statusen i Sveriges havsområden påverkas av både historiska och nutida användningar, både från utsläppskällor på land samt utsläpp och aktiviteter i havet.

Miljöövervakningen visar att Sverige ännu är långt från målet om en giftfri miljö, även om tillförsel av ett flertal miljögifter ständigt minskat de senaste decennierna och förutsättningarna för att uppnå det målet har förbättrats på senare år (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b; Kemikalieinspektionen, 2022). Sedan de första mätningarna av miljögifter i svenska havsområden har halterna av tidiga miljögifter, som de svårnedbrytbara PCB och DDT, samt bly, minskat i marina organismer tack vare framgångar i åtgärdsarbetet. Detta har bidragit till en betydande återhämtning av flera marina arter såsom havsörn och säl. Även om halterna av de flesta klassiska miljögifter har minskat rekommenderar Livsmedelsverket fortsatt barn, ungdomar och kvinnor i fertil ålder att äta fet fisk från Östersjön högst två till tre gånger per år till följd av dioxiner och andra miljögifter i denna fisk.

Enligt den senaste inledande bedömningen gjord inom ramen för EU:s havsmiljödirektiv, är halterna av flertalet farliga ämnen fortsatt högre än de tröskelvärden som definierar god miljöstatus. Särskilt bekymmersamt är de höga halterna av kvicksilver och bromerade difenyletrar, som överskrids i fisk i kustvatten i hela Sverige och där trenden pekar på ingen eller långsam förbättring. Dioxiner och dioxinliknande föroreningar är fortsatt problematiska i Östersjön. Eftersom Östersjöns ekosystem är förhållandevis ungt och artfattigt, är det särskilt känsligt för farliga ämnen, i synnerhet om dessa drabbar nyckelarter. Trots en nedåtgående trend i tennföroreningar, förekommer fortfarande hormonstörande effekter på snäckor, i synnerhet i Västerhavets och Östersjöns kustvatten. Kadmiumhalterna i utsjösediment i vatten runt Gotland ligger också på en för hög nivå, vilket delvis kan förklaras av de höga halterna i berggrunden i området. Ett växande problem globalt är plastföroreningar i havet, och negativa effekter då större plastbitar ansamlas i magsäcken hos marina djur och när plasten bryts ner till mikroskopiska partiklar som kan tas upp av organismer och orsaka förgiftning.

Illegala oljeutsläpp från fartyg i Östersjön och Västerhavet, oljeläckage från propellerhylsor samt vrak i Västerhavet bidrar till förorening av Sveriges hav (Havsmiljöinstitutet, 2014). Bottniska vikens långa tradition av industrier har resulterat i många förorenade områden med höga halter av miljögifter längs kusten. Utsläppen innebär konkreta miljöutmaningar när framtida behov av muddring i farleder, energiproduktion och energiöverföring ska tillgodoses.

När det gäller effekter på luft avser bedömningen förändringar i utsläpp av luftburna föroreningar till följd av havsplanens vägledning. De användningar som är relevanta i detta sammanhang är sjöfart, fiske, sandutvinning och havsbaserad vindkraft. Vindkraft dels utifrån omställning till fossilfri energi och minskade luftföroreningar relaterat till detta.

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft

Modelleringsstudier har visat att etableringen av havsbaserad vindkraft kan påverka hydrografiska förhållanden inte bara i närheten av en vindkraftspark, utan även på en större regional nivå (Arneborg m.fl., 2023). Preliminära resultat från modelleringar av effekterna från minskad vindstyrka bakom existerande vindkraftsparker i Östersjön och Västerhavet tyder på förhållandevis små förändringar i salthalt och temperatur, samt skiktning. Modelleringarna tar dock inte hänsyn till vindkraftverkens effekter under vatten, där fundament antas kunna bromsa vattenströmmar och skapa ökad turbulens och därmed större blandning av vattenmassor. I vilken utsträckning dessa effekter tar ut varandra är inte känt i dagsläge. SMHI har fått uppdrag av Havs-och vattenmyndigheten att vidare studera hydrografiska effekter av storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft, slutleverans är i juni 2024.

Havsbaserade vindkraft bidrar till omställning till fossilfri energiutvinning och med det minskade nivåer av utsläpp av luftföroreningar, inklusive växthusgaser. Som nämns ovan kan vindkraftsetablering också ha en lokal effekt på luftburna utsläpp som följd av ökad servicetrafik vid anläggning, drift och underhåll. Etablering av vindkraft i de föreslagna energiområdena kan också innebära längre färdsträckor även för fiskefartyg. I dagsläget är det dock inte möjligt att förutse i vilken utsträckning detta kan komma att ske, varför det inte heller går att uppskatta eventuella förändringar i luftutsläpp från fiskefartyg till följd av havsplanen vägledning om havsbaserad vindkraft.

2.3.2. Klimat

Förutsättningar och miljöeffekter
Klimatförändringarna förväntas påverka förhållandena i havet på flera olika sätt och är relevant för samtliga vägledningar och användningar i havsplanerna. Klimatrelaterade effekter kopplade till havet är bland annat förändrad havstemperatur, förändrad salthalt, havsförsurning, höjda havsnivåer och ändrade vädermönster. Dessa effekter kan samtliga leda till indirekta effekter som exempelvis förändring i artsammansättning och förändringar i marina och kustnära ekosystem, som i sin tur också kan få konsekvenser i samhället, såsom ökad stranderosion och förändrade värdekedjor för maritima och havsanknutna näringar. Flera användningar och maritima aktiviteter kan även bidra med påverkan i form av utsläpp av växthusgaser, exempelvis sjöfarten, yrkesfisket och friluftsliv och turism, vilket på sikt dock kan antas minska utifrån omställning till fossilfria drivmedel även vad gäller sjötransporter.

Vägledning om användning Natur eller särskild hänsyn till höga naturvärden (lilla-n) kan generellt sägas ha en positiv klimateffekt då naturliga ekosystem som skyddas från exploatering agerar som marina kolsänkor och lagrar koldioxid i antingen biomassa, eller i sediment (Sveriges vattenmiljö, 2021, Östersjöcentrum 2021). Marina välfungerande ekosystem och biologisk mångfald bidrar även till ökad förmåga till ökad resiliens. Att marina miljöer skyddas från påfrestningar kan leda till att ekosystemet blir mer resilient och har bättre motståndskraft för att motstå och återhämta sig från klimatrelaterade effekter, som exempelvis värmeböljor. Potentiell funktion som klimatrefug är ett urvalskriterium för områden med särskild hänsyn till höga naturvärden och har tillämpats i Bottniska viken och Östersjön. Klimatrefugier är områden som bedöms ha hög sannolikhet att härbärgera biologisk mångfald även i ett förändrat klimat. Trenden för klimatförändringar är att det finns ökad risk och sannolikhet att marina ekosystem kommer att påverkas allt mer negativt, och havsplaneringen kan behöva ta fler parametrar kopplad till klimat och klimatanpassning i beaktande.

Påverkan kopplat till havsbaserad vindkraft
Energiutvinning har en positiv klimateffekt då havsbaserad vindkraft som förnybar energikälla inte bidrar till utsläpp av växthusgaser under drift och framställning av energi, och ur ett livscykelperspektiv bedöms ha låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023a). Klimatnyttan av havsbaserad vindkraft utgörs huvudsakligen av undanträngningen av fossila bränslen. Det kan vara mer direkt när icke förnyelsebar el ersätts av havsbaserad vindkraft eller mer indirekt när el från havsbaserad vindkraft (producerad med låga utsläpp) ersätter fossila bränslen som energibärare i andra sektorer, såsom industri- och transportsektorn.

Exempel på det första är när fossila kraftslag för elproduktion ersätts av havsbaserad, och koldioxidutsläppen kan minska genom att elen från den havsbaserade vindkraften substituerar fossil elproduktion. Exempel på det senare är när fossila bränslen för transportsektorn och/eller fossila råvaror i industriella processer såsom att stenkol byts ut mot vätgas vid ståltillverkning.

Ett exempel för vilken elproduktion som elen från den havsbaserade vindkraften kan tänkas ersätta är residualen i Nordisk elmix och Europeisk elmix. Den Nordiska residualmixen hade under 2022 en klimatpåverkan på 467,62 g koldioxidekvivalenter/kWh eller 467 620 ton koldioxidekvivalenter/TWh (Energimarknadsinspektionen 2024). Detta höga värde beror på en fossil andel om 63,94 procent, medan den förnybara motsvarar 13,67 procent och kärnkraft 22,39 procent. Europeisk residualmix hade å sin sida en klimatpåverkan på 531,21 g koldioxidekvivalenter/kWh eller 531 210 ton koldioxidekvivalenter/TWh (AIB 2024). Detta kan jämföras med en klimatpåverkan från havsbaserad vindkraft som har en median på 12 g koldioxidekvivalenter/kWh eller 12 000 ton koldioxidekvivalenter/TWh enligt IPCC (2014). Varje TWh havsbaserad vindkraft skulle med dessa antaganden därmed ha en tydlig potential för minskad klimatpåverkan. För ytterligare information om klimatnytta, se Hållbarhetsbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (Havs- och vattenmyndigheten 2019b).

Havsplanens vägledning om natur och särskild hänsyn höga naturvärden bedöms även främja och stärka viktiga ekosystemtjänster betydande för biologisk mångfald och anpassning till ett förändrat klimat.

2.3.3. Landskap

Nuläge och förutsättningar
Etablering av modern havsbaserad vindkraft i havet innebär i sig storskalig förändring av landskapet eftersom verken har en ansenlig höjd och stor svepyta för rotorbladen. Rotationen hos rotorbladen bidrar till landskapspåverkan liksom nattetid aktiva hinderbelysningen.

Nuläget kännetecknas av väldigt få och i förekommande fall mer småskaliga befintliga vindkraftparker i svenska vatten. Till dem hör Lillgrund i Öresund och Kårehamn vid Ölands ostkust. Generellt innebär det att det i svenska vatten i nuläget finns få fysiska installationer som påverkar landskapsbilden. Havsbaserad vindkraft påverkar landskapet åt alla håll från anläggningen, men främst bedöms påverkan mot kusten och hur förändringen i landskapet påverkar det befintliga kustlandskapet.

Landskapet längs Sveriges kuster är varierat ur både natur- och kulturmiljöperspektiv. Naturmiljöerna omfattar både träd- och buskklädda miljöer och öppna sandiga, steniga och klippiga kuster. Kulturmiljöerna är präglade av människans historiska användning av landskapet t.ex. i form av fiskesamhällen, men också moderna företeelser som storskaliga hamnar och urbana miljöer.

Riksintressen för friluftsliv och kulturmiljö fångar landskapets värden och bidrar till hänsyn i planering och prövningar. I denna konsekvensbeskrivning ingår bedömningar på friluftsliv och kulturmiljö som egna delar. Bedömningen av påverkan på landskapet kan ses som en utgångspunkt för vad effekterna blir på friluftslivs- respektive kulturmiljöintressen.

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft
Påverkan på landskapet beror på flera faktorer. I denna analys av effekter på landskap inkluderas energiområdenas närhet till land, siktvinkeln från land och från vilka punkter på land som vindkraftverken är synliga.

Närheten till land eller avståndet från land är kanske den viktigaste påverkansfaktorn eftersom den i hög grad avgör den visuella närvaron från verken och därmed graden av påverkan.

För att ge en uppfattning om skillnaden i påverkan på landskapet med olika avstånd från land har fotomontage tagits fram för en hypotetisk exempelpark. Parken är tjugo kilometer lång och tio kilometer bred med långsidan mot kusten och bilderna visar den på 5 km 12,5 km, 25 km, 50 km och 70 km från land.

Exempelparken har 72 vindkraftverk med totalhöjden 343 meter, navhöjden 200 meter och rotordiametern 286 meter. Avståndet mellan verken är 6 rotordiametrar eller ca 1,7 km.

Storleken hos exempelparken har valts för att ge exempel på en medelstor vindkraftpark utifrån storleken på energiområdena i planförslaget. Se **Figur 3** för layout av exempelparken.

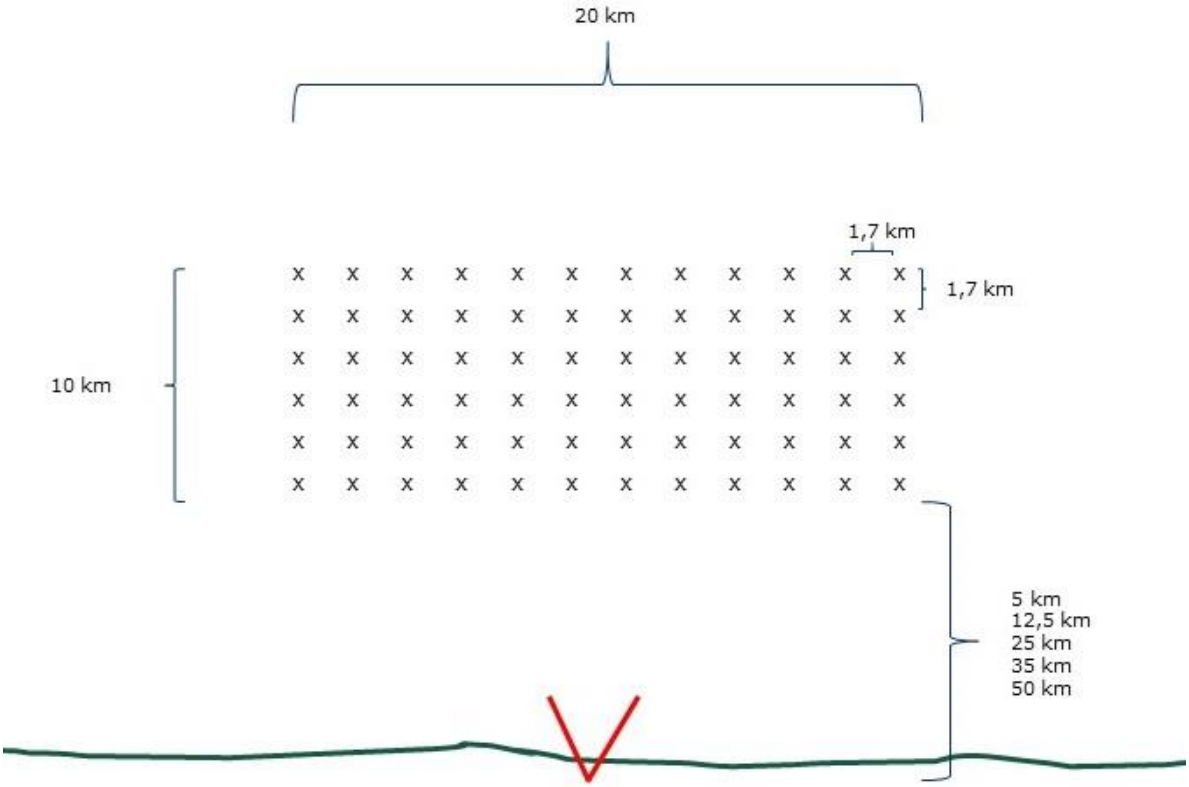

Figur 3. Exempelparkens layout med 72 vindkraftverk placerade i rutnät med 1,7 km avstånd mellan verken. Den röda vinkeln visar utblickspunkten från land.

Här redovisar fotomontage för de olika avstånden från land. På Havs- och Vattenmyndighetens hemsida finns dessa bilder, bilder med markerad svepyta samt videoanimeringar för exempelparken nattetid. Med en större skärm rekommenderas att se bilderna med höjden 18 cm och avståndet 40 cm från skärm för en så realistisk representation som möjligt. I detta dokument kan de ses med 9 cm höjd på 20 cm avstånd. Nedan är bilderna beskurna för att passa in i dokumentet.

Figur 4. Exempelparken med ett 5 km avstånd till närmsta verk.

Figur 5. Exempelparken med ett 12,5 km avstånd till närmsta verk.

Figur 6. Exempelparken med ett 25 km avstånd till närmsta verk.

Figur 7. Exempelparken med ett 35 km avstånd till närmsta verk.

Figur 8. Exempelparken med ett 50 km avstånd till närmsta verk.

Figur 9. Exempel på kumulativ effekt med exempelparken 12,5 km från land med utblick åt höger med ytterligare en park 25 km från land.

För de bilderna som visar kumulativ påverkan från flera parker har liknande anläggningar lagts till enligt redovisningen nedan. För nattanimeringarna har samtliga verk försetts med ett intensivt blinkande vitt sken enligt Transportstyrelsens anvisningar. Bilder och animeringar är gjorda utan väderfilter.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 9. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till landskapsbild, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Visuell påverkan	Lokalisering av vindkraftspark.
Drift	Visuell påverkan	Anpassad layout och hinderbelysning.
Avveckling	Visuell påverkan	Ingen särskild åtgärd.

2.3.4. Kulturmiljö

Nuläge och förutsättningar

Kulturmiljön ger sammantaget en bild av Sveriges historia och människors leverne. Kulturmiljöer har uppstått genom olika historiska händelser, processer och verksamheter, och återspeglar människors nyttjande av landskapet från forntid till nutid. Kulturmiljöer gör det möjligt för

nuvarande och kommande generationer att ta del av landskapets historiska dimension och därigenom förstå Sveriges utveckling genom tiderna.

Kulturmiljöer kan också ha betydelse för människor på olika sätt, det kan exempelvis handla om identitet och sammanhang i tillvaron eller om ett välbefinnande. Kulturmiljöer har även betydelse för den ekonomiska utvecklingen på lokal och regional nivå, liksom för rekreation, turism och vetenskap. Hur kulturmiljöer används varierar från generation till generation. En grundläggande förutsättning är dock att det ska finnas en tillräcklig representation av bevarade kulturmiljöer för att kunna förstå hur landet formats och utvecklats över tid.

Kulturarvet i och vid havet är präglat av de traditionella näringarna fiske, sjöfart, jordbruk, industri och turism. Värdefulla miljöer, landskap och byggnader är knutna till skärgårdsjordbruket, fiskelägen, badorter, hamnar, befästningar, fyr- och lotsplatser och kustanknuten industri som i sin tur uppstått just där på grund av kopplingen till havet. För många av dessa kulturmiljöer är ett närliggande kust- och skärgårdslandskap samt fria siktlinjer mot horisonten viktiga för att kunna förstå det historiska sammanhanget och funktionen kopplat till havet. Den intensiva verksamheten genom århundradena har även resulterat i ett kulturlandskap på havsbotten. Detta består exempelvis av fartygslämningar, boplatser, fartygsspärrar, hamnanläggningar och ankringsplatser.

Riksantikvarieämbetet ansvarar för att peka ut riksintresseanspråk för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Idag finns cirka 300 utpekade riksintresseanspråk för kulturmiljövård längs kusten, men ännu inga i havsplaneområdena (se Figur 9 och 10). Kulturmiljöer utanför havsplaneområdena kan dock påverkas indirekt av förändring av landskapet eller ändrad tillgänglighet inom havsplaneområdena. Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivå och medföljande strandförskjutning kan leda till att kulturmiljöer både på land och i havet skadas. En höjning av havstemperaturen kan också innebära etablering av invasiva arter som skadar träkonstruktioner. Fartygslämningar, äldre hamnanläggningar och kulturhistoriska industrimiljöer kan i sin tur utgöra miljöhot om de innehåller tungmetaller och andra miljöfarliga ämnen som frigörs i havet.

Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivå och medföljande strandförskjutning kan leda till att kulturmiljöer både på land och i havet skadas. En höjning av havstemperaturen kan också innebära etablering av invasiva arter som skadar träkonstruktioner. Fartygslämningar, äldre hamnanläggningar och kulturhistoriska industrimiljöer kan i sin tur utgöra miljöhot om de innehåller tungmetaller och andra miljöfarliga ämnen som frigörs i havet.

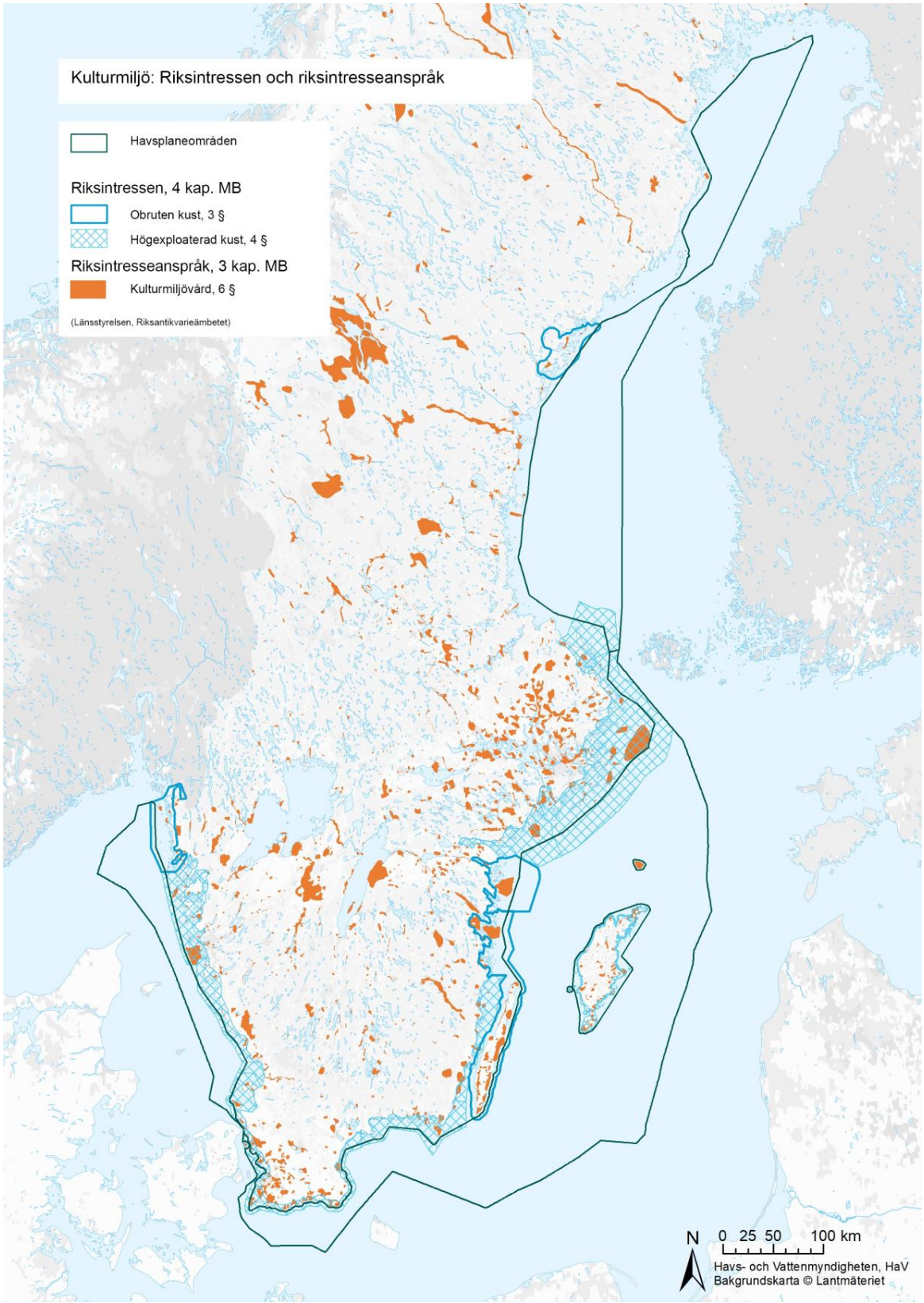

Figur 10. Karta över riksintresse obruten kust och högexploaterad kust samt riksintresseanspråk för kulturmiljövården (Havs- och vattenmyndigheten, 2024c).

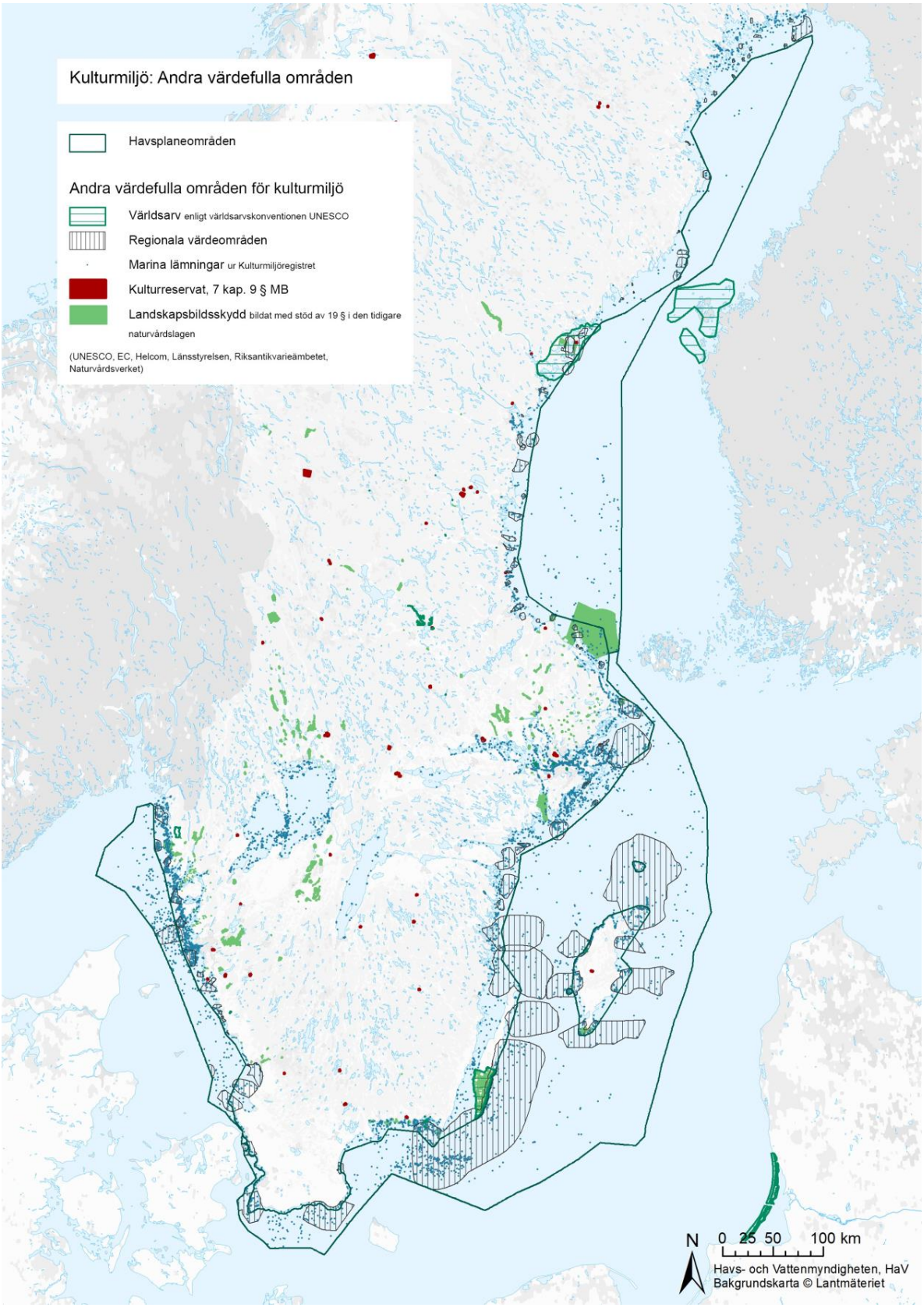

Figur 11. Karta över andra värdefulla områden för kulturmiljön. (Havs- och vattenmyndigheten, 2024c).

Effekter och påverkan kopplat till havsbaserad vindkraft

Etablering av havsbaserad vindkraft kan i huvudsak påverka kulturmiljöer på två sätt: en direkt fysisk påverkan och en indirekt visuell påverkan. Direkt påverkan kan exempelvis ske genom de ingrepp på havsbotten som etableringen kräver och som därmed kan påverka marinarkeologiska lämningar. Påverkansområdet kan vara större än den yta som upptas av fundament eller förankringar, då anslutning också kräver kabeldragning och annan infrastruktur såväl i havet som på land. Etablering av högresta och ytstora anläggningar kan innebära en indirekt, visuell påverkan på en kulturmiljö och den historiska funktion den är ett uttryck för. Påverkan handlar om hur etableringen uppfattas och tolkas tillsammans med kulturmiljön och dess värden. Förutsättningarna för att bedöma påverkan på kulturmiljö enbart utifrån föreslagna ytor för vindkraftsetablering är därför begränsade, då en fullständig bedömning kräver kännedom om respektive etablerings uttryck (höjd, placering, utformning, gestaltning).

I 2021 års regleringsbrev uppdrog regeringen kustlänsstyrelserna att ta fram ett ändamålsenligt planeringsunderlag för kulturmiljöer i den nationella havsplaneringen (Regeringen, 2021b). I januari 2024 redovisade Länsstyrelsen Västra Götaland sammanställningen av regleringsbrevsuppdraget (RB2021:3B4). Underlaget tydliggör vilka kulturvärden längs Sveriges kust som kan komma att påverkas av en utbyggnad av havsbaserad vindkraft. I underlaget redovisas ett urval av kulturmiljöer längs med Sveriges kust i form av så kallade värdeområden, tillsammans med länsstyrelsens rekommendationer kring hänsynsbehov för dessa. Värdeområdena baseras på riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken, kommunalt utpekade kulturmiljöer, forn- och kulturhistoriska lämningar på land och under havsytan, sammanhang i landskapet, siktlinjer, kultur- och naturreservat, Natura 2000-områden, biosfärsområden och landskapsbildskydd. Samtidigt bör noteras att även andra kulturmiljöer av regionalt och/eller lokalt intresse kan behöva beaktas vid planering av en verksamhet eller etablering. Några länsstyrelser har även valt att uppdatera och kvalitetssäkra informationen om marina lämningar i kulturmiljöregistret i samband med uppdraget.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 10. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till kulturmiljö under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Fysisk påverkan på lämningar	Lokalisering av vindparken
Drift	Visuell påverkan	Utformning av vindparken, Höjd på vindkraftverken Lokalisering av vindparken
Avveckling	Fysisk påverkan på lämningar	Ingen särskild

2.4. Hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt

2.4.1. Energiutvinning

Nuläge och förutsättningar
Havsbaserad energi kan produceras från vind, vågor, strömmar, tidvatten eller en salthaltsgradient. I Sverige sker den havsbaserade energiproduktionen ännu i liten skala och främst som vindkraft. År 2022 producerade den svenska vindkraften 33 TWh, varav de havsbaserade verken stod för 0,6 TWh (Energimyndigheten, 2023c). Det finns idag tre vindkraftparker till havs i anslutning till havsplanerna (Bockstigen, Kårehamn och Lillgrund), samtliga är belägna inom territorialhavet men bara Lillgrund ingår i havsplaneområdet. Intresset för havsbaserad vindkraft har ökat kraftigt de senaste åren, bland annat till följd av ökade förväntningar på elektrifieringens roll för klimatomställningen. En annan drivkraft är den starka teknik- och marknadsutveckling internationellt som har bidragit till kostnadsminskningar. Den havsbaserade vindkraft som projekteras idag har till exempel betydligt större turbiner och kan anläggas på ett större djup än tidigare generationer (Energimyndigheten, 2023a).

När det gäller övrig energiutvinning till havs är tekniken ny och till stor del under utveckling. I Sverige bedrivs forskning, utveckling och demonstration inom vågkraft, samt forskning inom marin strömkraft. Ett flertal privata och offentliga aktörer förbereder nya experiment med havsenergi i svenska vatten (International Energy Agency, 2023). Idag finns flera vindkraftsprojekt som lyfter fram möjligheten att producera vätgas med den el som genereras av vindkraften, antingen i själva anläggningen eller på land. Produktion på plats kräver ytterligare infrastruktur till havs, antingen för fartyg att ta emot och lasta vätgas, eller gasledningar till land. Det finns för närvarande ingen vätgasproduktion i det svenska havsplaneområdet. Beträffande naturgas finns idag en ledning mellan Malmö och Danmark som står för tillförseln till det västsvenska naturgasnätet. Två parallella ledningar löper mellan Ryssland och Tyskland genom Sveriges ekonomiska zon (Nord Stream) och ytterligare en ledning mellan Polen och Danmark (Baltic pipe) som också kan beröra svensk ekonomisk zon.

Miljöeffekter och påverkan kopplade till havsbaserad vindkraft
Miljöeffekter från havsbaserad vindkraft, innefattar miljöeffekter i form av tillskott av fossilfri energi för elförsörjning, samt påverkan på mark och vatten där vindpark etableras. Energiutvinning påverkar även indirekt mark- och vattenanvändning i hav och på land, avseende infrastruktur för byggnation, underhåll och avveckling av vindkraftverk, samt för eldistribution, kablar och transmissionsnät. Det faktiska ytbehovet för exempelvis byggnation är svårbedömt då det beror på en rad olika faktorer, såsom projektets storlek, teknikval, avstånd till land, nyttjande av hamnar nationellt eller utländska, samt andra faktorer. Påverkan varierar mellan anläggningsfas, driftsfas och avvecklingsfas. Påverkan under anläggning- och avvecklingsfasen är temporär, och avser främst bottenpåverkan och buller. Avtrycket är också av olika karaktär beroende på fundamentstyp. Bottenfasta fundament förankras på plats med sugkoppsankare, alternativ genom pålning eller borrning i havsbotten. Idag används bottenfasta fundament ner till cirka 70 meters djup, men försöksverksamhet förekommer på djupare vatten. Flytande fundament kan användas framför bottenfasta på djup av åtminstone cirka 50 meter, och förankras i botten med linor. Den flytande vindkraften har betydligt större avtryck i vattenpelaren jämfört med bottenfasta, eftersom linor och elkabel behöver vara flera gånger längre än avståndet mellan turbin och botten. De olika fundamentstyperna har ungefär lika mycket bottenpåverkan (Energimyndigheten, 2023a). Under

driftsfasen uppstår visst ljud, men effekterna av detta är inte klarlagda. Fåglar och fladdermöss riskerar att påverkas genom kollisioner, men vissa arter kan också drabbas av habitatförlust då de undviker vindkraftsparken och söker föda på andra platser. Anläggningen av kablar medför fysisk påverkan på bottenmiljön samt grumling och elektromagnetisk strålning. Enligt den senaste syntesen av effekter av havsbaserad vindkraft på fisk är det mycket i den samlade vetenskapliga evidensen som talar för att tillförseln av vindkraftverk till havs inte utgör ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). Slutsatsen gäller dock enbart om vissa försiktighetsåtgärder införs för att minimera den havsbaserade vindkraftens belastningar, i synnerhet impulsivt undervattensbuller och sedimentspridning (Öhman, 2023). En potentiellt positiv effekt av vindkraft är att fundamenten kan fungera som konstgjorda rev och locka till sig olika marina arter, såsom fisk och marina däggdjur (Bergström m.fl., 2022).

Havsplanens vägledning av energiområden sker med hänsyn till osäkerheter gällande realiserbarhet i tid, ekonomiska och rumsliga förutsättningar och med hänsyn till olika intressen såsom försvar, kultur- och naturvärden och ytmässiga anpassningar till säkerhetszoner för sjöfart. Planförslag vägleder exempelvis ej explicit om säkerhetsavstånd till sjöfartsstråk och realiseringen inom respektive energiområde behöver således rumsligt och ytmässigt anpassas till eventuella omkringliggande sjöfartsstråk, samt till andra intressen och vägledning om särskild hänsyn till försvar, kulturmiljö- och naturvärden. I planeringen tas hänsyn till olika förutsättningar vad gäller vindkraftens realiserbarhet utifrån djup, teknik och ekonomiska förutsättningar. I det senare fallet, ekonomiska förutsättningar, handlar det främst om vindkraftsverkens förankring och fundament, som delas in i bottenfast och flytande. På kort sikt bedöms bottenfasta fundament ha större realiserbarhet, sett till prognoser för teknikutveckling och lönsamhet för investering. Medan vindkraftsverk med flytande fundament troligen är realiserbara först på något längre sikt.

Måluppfyllnad, nationella och kommunala intressen - energi

Uppdraget om ökning av områden för energiutvinning i havsplanerna sker utifrån det stora elbehov som den pågående elektrifieringen och industriomställningen innebär, samt att det idag finns ett underskott av elproduktion i södra Sverige. Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena tillsammans. Knappt 40 procent av den planerade ytan behöver då realiseras (med hänsyn till att säkerhetsavståndet till sjöfarten beaktats).

Havsplaner ska enligt havsplaneringsförordningen bidra till nationella miljömål, näringspolitiska och sociala mål, varav energipolitiska mål utgör en del. Med planens vägledning och havsplanerings planeringsmål att *skapa förutsättningar för regional utveckling,* samt *skapa förutsättningar för energiöverföring och förnybar energiutvinning i haven* bidrar planens vägledning om energi till den nationella strategin för hållbar regional utveckling (Regeringen, 2021a). Strategin innefattar ett antal prioriteringar och implementeras utifrån förordningen om regionalt utvecklingsarbete (2017:583). Havsplaneringen bidrar till prioritering gällande samhällsplanering, för likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, samt till prioritering om klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi, utifrån planens vägledning om energiutvinning till havs. Genom vägledning om natur och särskild hänsyn till höga naturvärden bidrar havsplanen också till strategins prioritering att om minskad klimatpåverkan, samt bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Planens vägledning om energi bidrar även till den nationella strategins prioritering om utbyggnaden, produktionen och användningen av förnybar energi, betydande för hushåll och omställning av industri- och

transportsektor, angelägna förutsättningar för konkurrenskraftiga näringar och sysselsättning. Potentiella sysselsättningseffekter från havsbaserad vindkraft innefattar både direkta och indirekta. (Energimyndigheten 2021). För mer information om havsplaneringens planeringsmål och nationell strategi för hållbar regional och dess prioriteringar se avsnitt 1.1, *havsplanering och havsplanernas målsättningar* samt avsnitt *6.3 Bedömning mot andra planer och program.*

Energiförsörjning, el, klassificeras även av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), som viktig samhällsfunktion. Samhällsfunktionen avser förmågan att tillgodose samhällets försörjningsbehov av el. Funktionen omfattar produktion, transmission, distribution och handel av el och verksamheter för att upprätthålla eller säkerställa den viktiga samhällsfunktionen är exempel, styrning och övervakning samt underhåll och felavhjälpning av infrastruktur. Samhällsviktig verksamhet är betydande verksamhet för samhällets grundläggande behov och säkerhet och utgör en viktig utgångspunkt i arbetet med skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (MSB 2021).

2.4.2. Friluftsliv

Nuläge och förutsättningar
Friluftsliv och turism i och vid havet innefattar natur-, kultur- och landskapsupplevelser och olika friluftsaktiviteter. Friluftslivet är beroende av flera förutsättningar för att komma till stånd. Det handlar om att det ska finnas tillräcklig tillgång till natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet där det går att utöva friluftsliv. Områdena behöver också vara tillgängliga, både fysiskt och upplevelsemässigt, för friluftsutövaren som kan vara både närboende och tillrest. Utgångspunkt för användning friluftsliv i havsplanen bygger på riksintresseanspråk friluftsliv enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Riksintresse rörligt friluftsliv 4 kap 2 § ska också beaktas som sträcker sig utmed kusten i Bohuslän, Halland, Östergötlands skärgård, Södermanlands och Stockholms skärgård, Höga kusten och Norrbotten. Inom dessa områden ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid exploatering. Riksintresseanspråk för friluftsliv utgörs av områden som bedöms ha särskilt goda förutsättningar för att människor ska ha berikande upplevelser i naturmiljön och områden som används av många människor.

Friluftsliv och rekreation förekommer till viss del i havsplaneområdet, främst vid utsjöbankar, men i större omfattning vid kusterna. Populära friluftslivsaktiviteter tills havs och i kustområden innefattar till exempel båtliv, fritidsfiske, kustnära vandring, bad, dykning och skärmflygning. Det vattenburna friluftslivet utgörs främst av fritidsbåtar och fritidsfiske. Fritidsbåtar finns i totalt 16 procent av svenska hushåll och det totala antalet uppgår till cirka 865 000 fritidsbåtar nationellt (Transportstyrelsen, 2021). Fritidsjöfarten rör sig främst inomskärs eller nära kusten. Egenanpassade rutter utanför farleder är vanligt förekommande. Viss fritidsbåtstrafik förekommer även på öppet hav exempelvis segelstråk till och från större öar eller i vattnen utanför skärgårdar, större städer och fritidsbåthamnar (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023). År 2021 bedrevs fritidsfiske av cirka 1,5 miljoner svenska medborgare mellan 16–80 år, varav cirka 30 procent av fritidsfiskedagarna tog plats på marint vatten (Havs- och vattenmyndigheten & Statistiska centralbyrån, 2022).

Det landbaserade och kustnära friluftslivet kan erbjuda aktiviteter som bad, vandring och camping. Områden som är utpekade som riksintresseanspråk för friluftslivet är områden som kan erbjuda kvaliteter som ostördhet, låg ljudnivå och vackra utblickar mot horisont eller

intresseväckande och unika landskapsbilder. Intresset för friluftsutövande fick ett lyft under pandemiåren och väntas få en ökad betydelse i framtiden. Även besöksnäringen förväntas fortsätta öka efter en nedgång under pandemin, och inhemsk turism utgör en allt större del av turismen i Sverige (Tillväxtverket, 2022).

Miljöeffekter och påverkan kopplad till havsbaserad vindkraft

Friluftsliv är en användning i havsplanen som dels kan generera miljöeffekter och även påverkas av andra användningar. Rekreation och friluftsliv behöver tillgång till ett välmående hav, men aktiviteterna kan också påverka miljön negativt. Motordriven trafik på havet bidrar till utsläpp och undervattensbuller, och olika typer av båtbottenfärg kan bidra till föroreningar. Anläggning av bryggor och hamnar påverkar värdefulla grunda ekosystem, och kustnära rekreation medför nedskräpning. Ytterligare exempel är tillförsel av kväve- och fosforutsläpp från fritidshusens avloppsvatten som bidrar till övergödning. Effekterna av belastningar varierar mellan både plats och tidpunkt (Moksnes m.fl., 2019; Havs- och vattenmyndigheten, 2020).

Kustnära rekreation och friluftsliv kan påverkas av havsplaneringens vägledning om användningar på olika sätt, exempelvis direkt genom begränsning av tillgång till områden till förmån för andra användningar, som exempelvis sjöfart, försvarsverksamhet eller energiutvinning, men också indirekt genom visuell påverkan och störningar.

Ett energiområde som överlappar med ett friluftslivsområde riskerar tränga undan människor från att vistas där. Detta gäller främst fritidsbåtar och fritidsfiske. Ett energiområde kan utgöra ett reellt hinder och öka risken för fritidsbåtar som behöver ta sig in snabbt till land vid exempelvis dåliga väderförhållanden eller annan nödsituation. Det finns olika regler för hur nära olika båtar får komma en havsbaserad vindkraftspark, och det finns även osäkerheter kopplade till försäkringsfrågor och sjöräddning som är relevanta är att beakta sett till konsekvenser för fritidsbåtstrafiken. Indirekta former av påverkan kan vara att energiområdet stör själva upplevelsen, antingen genom visuell påverkan, eller störning från buller och ökad trafik. Hur stor påverkan blir kan framförallt påverkas av vilka upplevelsevärden och naturgivna förutsättningar som finns i området. Upplevelsevärden som riskerar påverkas särskilt allvarligt av energietablering är orördhet (frånvaro av ingrepp i landskapet), stillhet och tystnad, en tilltalande landskapsbild med utblick över landskap och vatten samt om landskapet är omväxlande eller säreget. Allvarligheten i påverkan kan också variera utifrån hur exploaterat landskapet är i övrigt.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 11. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till friluftslivet under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Ökad trafik	Inga särskilda åtgärder
	Buller	
Drift	Visuell påverkan från vindkraftverken	Placering och storlek på vindkraftverken
	Visuell påverkan från hinderbelysning	Behovsstyrd hinderbelysning
	Begränsad tillgänglighet för fritidsbåtar	Tydliga genomseglingspassager och säkerhetsavstånd
Avveckling	Ökad trafik	Inga särskilda åtgärder

2.4.3. Besöksnäring

Förutsättningar och miljöeffekter
Den kustnära turismen och anknutna besöksnäringen är en nationellt betydelsefull industri, och den svenska turismen har haft en stadig tillväxt sedan början av 2000-talet. Svenska och utländska besökares konsumtion i Sverige uppgick 2021 till 249 miljarder kronor, vilket utgör ungefär 3 procent av BNP (Tillväxtverket, 2022). Den marina turismen utgörs exempelvis av resor med kryssningsfartyg eller passagerarfärjor, övernattningar antingen på kustnära hotell eller i fritidsbostäder, samt aktiviteter som fritidsfiske, bad, dykning och båtåkning (HaV, 2012). Ungefär 60 procent av antalet gästnätter i Sverige spenderades inom 10 kilometer från kusten år 2017 (Statistiska centralbyrån, 2019), vilket indikerar att den marina och kustnära turismen utgör en beskärd del av nationell besöksnäring.

Turist- och besöksnäringen är den maritima näring som växer mest i förhållande till andra mer industrimässigt inriktade maritima näringar (HaV, 2023d), och det är också den maritima näring som är störst sett till sysselsättning (HaV, 2018b). Den kustnära och havsanknutna besöksnäringen är ofta kopplad till naturmiljön, och är beroende av status i havsmiljön och produktionen av kulturella ekosystemtjänster, (HaV 2023c). I den samhällsekonomiska konsekvensbedömningen av åtgärdsprogram för havsmiljön gjordes en uppskattning som visar potentiellt tillkommande vinster till den marina turismsektorn med 4,9 miljarder per år för ett scenario där god miljöstatus uppnås i havsmiljön (Havs- och vattenmyndigheten 2015). Ett kustområdes attraktivitet för både boende och besökande turister är också beroende förekomst av kulturmiljöer och visuella aspekter av naturen och landskapet (LTU, 2023). Aktiviteter kopplade till turism har olika grader av påverkan på marina miljöer, där vissa aktiviteter kan generera utsläpp och marint skräp, eller slita på naturmiljöer på andra sätt. Havsplanerna vägleder inte direkt om användning gällande turism, däremot finns både rekreation och kulturmiljöer utpekade i havsplanen, vilka ofta överlappar med områden som är viktiga för besöksnäringen.

Påverkan kopplat till havsbaserad vindkraft
Havsbaserad vindkraft påverkar främst besöksnäringen och turism genom att etableringar medför visuell påverkan. Visuell påverkan kan uppfattas som negativ, framförallt i områden som anses vara natursköna, där fri horisont och utblickar mot öppet hav är utmärkande. På kort sikt kan värdet på fritidsbostäder, och priset för hotellnätter sjunka som en följd av vindkraftsetableringar, eftersom ”vacker utsikt” är en av faktorerna som generellt sett leder till högre betalningsvilja (LTU, 2023). Negativ visuell påverkan beror i hög grad på hur synliga vindkraftverket är. Enligt en forskningsöversikt gjort av Luleå tekniska universitet för att undersöka den havsbaserad vindkraftens effekter på besöksnäringen, dras slutsatsen att ett avstånd på 35 km borde räcka för att minimera övervägande negativa upplevelser från visuell påverkan av havsbaserad vindkraft, vid 50 km är påverkan mycket liten och över 70 km obefintlig. Visuell påverkan från närliggande vindkraft kan göra att vissa besökare väljer att avstå från att besöka ett område som bebyggts med havsbaserad vindkraft, vilket kan leda till omfördelningseffekter för lokal och regional turism.

Havsbaserad vindkraft behöver dock inte uppfattats negativt av alla besökare, studier visar att vissa uppfattar vindkraftverk som eleganta och som positivt för hållbar utveckling, faktorer som ålder, utbildningsnivå och attityd gentemot havsbaserad vindkraft kan påverka en individs upplevelse. Det finns också exempel på hur vindkraftsetableringar blivit en del av den lokala besöksnäringen, med exempelvis turbåt ut till vindkraftsparken (Glasson m.fl 2021). Studier har också visat att personer som utövar fritidsfiske har positiva upplevelser av vindkraftsparker,

förklaringen till detta är att de tränger undan yrkesfisket (LTU, 2023). Etablering av havsbaserad vindkraft förväntas leda till ökad lokal och regional energiproduktion, vilket är positivt för det regionala näringslivet i stort, men också för delar av besöksnäringen.

2.4.4. Totalförsvaret

Totalförsvar är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Det civila och militära försvaret är ömsesidigt förstärkande. Med civilt försvar avses den civila verksamhet som myndigheter, kommuner, regioner, enskilda, företag, frivilliga försvarsorganisationer och det civila samhället med flera vidtar för att förbereda Sverige för krig. Med militärt försvar avses den verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten med stöd av försvarsmyndigheter, delar av de frivilliga försvarsorganisationerna samt delar av försvarsindustrin och övriga relevanta delar av näringslivet, för att kunna verka krigsavhållande och förbereda Sverige för krig.

Nuläge och miljöeffekter – det militära försvaret
Försvarsmakten är sektorsmyndighet för totalförsvarets militära del enligt förordning (1998:896) om hushållning med mark och ska därför utse riksintresseanspråk av områden som behövs för totalförsvarets militära anläggningar (enligt 3 kap. 9 § miljöbalken). Dessa områden utgörs bland annat av skjut- och övningsfält, flygplatser, sjöövningsområden och tekniska system och anläggningar som behöver skyddas från påverkan som kan inskränka på försvarets verksamhet. Försvarsmaktens anspråk innefattar även den verksamhet som bedrivs vid Försvarets radioanstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut, Försvarets materielverk och Fortifikationsverket. Det finns även riksintresseanspråk som omfattas av sekretess och är säkerhetsskyddsklassade och därför inte kan redovisas på öppen karta. Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige och allierade stater mot väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret inom Nato (Förordning 2007:1266). Vidare ska Försvarsmakten främja rikets säkerhet, stödja den civila försvarsverksamheten samt identifiera yttre hot mot Sverige.

Det militära försvarets verksamhet kan både påverka områden i havsplanerna, men det är också ett intresse som i hög grad kan påverkas av vindkraftsetableringar. Militära övningar som bedrivs i utpekade områden, både under och över vattenytan, orsakar föroreningar genom tillförsel av metaller till havsmiljön. Utöver fysisk påverkan orsakar skjut- och sprängövningar, samt i viss mån flyg- och fartygsövningar, undervattensbuller. Påverkan på det marina livet varierar, under lekperioder för fisk samt häcknings- och ruvningsperioder för fåglar kan påverkan på djurlivet bli mer allvarlig. Försvarsmakten har dock ett behov av att öva även vid dessa tider och har därför utvecklat en marinbiologisk kalender för att kunna planera in övningar med hänsyn till det marina livet.

Påverkan kopplat till havsbaserad vindkraft
Sett till påverkan från energiutbyggnad finns det både positiva och negativa potentiella konsekvenser. För försvarsmakten är en trygg energiförsörjning av stor betydelse, och robust energiförsörjning är också ett av Natos grundkrav. Energiförsörjning är därmed relevant för totalförsvaret, och även den militära delen av försvaret förväntas att på längre sikt elektrifiera delar av sin verksamhet (FOI, 2021). De riksintresseanspråk som är utpekade för totalförsvarets militära del i havsområden kan vara exempelvis marina skjutområden, sprängområden och sjöövningsområden som används för att bibehålla och utveckla förmågan till väpnad strid till havs. Marin övningsverksamhet behöver kunna genomföras i olika havsområden med olika hydrologiska och topografiska kvaliteter, såsom skiftande djup, bottenformationer, grumlighet och salthalt vilka kan påverka navigation, sikt och andra aspekter. Det behöver finnas en variation i områden som motsvarar olika typer förutsättningar i Sveriges territorium som också innefattar väderförhållanden och närhet till kust och land.

Varje utpekat energiområde utgör en unik inskränkning på det militära försvarets möjlighet att nyttja både läget och de naturgivna förutsättningarna, vilket behöver bedömas av ansvariga experter i ett helhetsperspektiv. Vidare används stora delar av sjöövningsområden också som flygövningsområde, vilket innebär att hinderfrihet är en förutsättning. Konsekvenser för det militära försvaret av vindkraftsetableringar i havsområden innefattar också en utmaning beträffande säkerheten för både den egna verksamheten samt civila som vistas inom eller i närheten av övningsområdet.

De riksintressen som är sekretessbelagda enligt 15:e kapitlet 2 § offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) kan innefatta infrastruktur som rör signalspaning, telekommunikation och övervakning av luft- och sjörum. Vindkraftsetableringar kan påverka tekniska system som spaningsradar, väderradar, radiokommunikation, signalspaning och undervattenssensorer (FOI, 2022). (I begreppet "militär del" ingår även civila myndigheter som stödjer Försvarsmakten, såsom Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Försvarets radioanstalt (FRA), Fortifikationsverket och Försvarets materielverk (FMV)).

Konsekvenserna för totalförsvarets verksamhet av ett enskilt energiområde kan variera mellan påtaglig skada till att konsekvenserna är så pass milda att samexistens är möjlig under specifika förutsättningar och med vissa hänsynsåtgärder. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har på uppdrag av Försvarsmakten och Energimyndigheten föreslagit åtgärder som skulle kunna leda till ökad samexistens mellan vindkraft och militär försvarsverksamhet, åtgärderna är inom kategorierna strategisk planering och geografisk lokalisering av vindkraft i områden som inte påverkar totalförsvarets militära del (FOI, 2022). I rapporten redogörs för internationella exempel på hänsynsåtgärder för samexistens som i dagsläget inte är applicerbara i en svensk kontext i dagsläget. Försvarsmaktens bedömning är att en utvecklad planeringsprocess det lämpligaste alternativet för att stödja samexistens mellan försvarsmaktens intressen och havsbaserad vindkraftsutbyggnad (Försvarsmakten, 2022).

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 12. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till friluftslivet under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Ökad trafik	Anpassa efter försvarets verksamhet
Drift	Inskränker luftrum och påverkar teknisk utrustning	Möjlighet för flygledare att reglera drift av vindturbiner Utveckling av tekniska lösningar i försvarsmaktens system, och vindkraftverken.
Avveckling	Ökad trafik	Anpassa efter försvarets verksamhet

Miljöeffekter och påverkan av havsbaserad vindkraft – det civila försvaret

Sveriges civila beredskap handlar om förmågan att förebygga och hantera katastrofer, krissituationer, krigsfara och krig. Förmågan skapas i hela samhället, hos myndigheter, kommuner, regioner, företag och frivilliga i befolkningen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är ansvarig för utpekandet av riksintresseanspråk. Det civila försvarets riksintressen kan komplettera andra riksintressen där exempelvis en hamn som inte är särskilt viktig sett till exempelvis yrkesfiske, kan ha en strategisk och viktig roll i händelse av krig.

Havsbaserad vindkraft kan direkt eller indirekt påverka det civila försvarets förutsättningar på olika sätt. Tillgång till energi är en förutsättning för Sveriges beredskap. Den havsbaserade vindkraften utgör en viktig komponent i energiomställningen och har potential att genom sin spridning skapa en trygg energiförsörjning som bidrar till ett starkare civilt försvar.

Den förslagna utbyggnaden skulle också kunna påverka beredskapen inom beredskapssektorn räddningstjänsten och skydd av civilbefolkningen, framför allt till havs. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap är sektorsansvarig myndighet och i beredskapssektorn ingår även Kustbevakningen, Sjöfartsverket, Polismyndigheten, SMHI, Strålsäkerhetsmyndigheten och länsstyrelserna. Havsbaserade vindkraftverk och andra fasta installationer utgör fysiska hinder för sjöfart, vilket kan innebära både en ökad olycksrisk samt eventuellt försvåring vid räddningsinsatser i närheten av vindkraftsparkerna. Det har i dagsläget inte utretts hur en enskild park skulle kunna påverka det civila försvaret relaterat till sjöräddning. Utformning av parken, höjden på och avståndet mellan vindsnurror är faktorer som påverkar möjligheten till att utföra räddningsinsatser. Vidare finns det osäkerheter kring att storskaliga vindkraftsparker är en ny företeelse i svenska vatten, kunskap, kompetens och erfarenhet gällande hur parkerna påverkar lokalt, hur man navigerar runt dem och vart det är säkert att ankra vid behov.

Eventuellt kan vindkraftverken påverka havsströmmar (studie på vindkraftens hydrologiska påverkan pågår i samverkan med SMHI, leverans beräknas till juni 2024), vilket i sin tur skulle kunna påverka hur kemikalier eller olja sprider sig vid olycka.

Risker kopplade till havsbaserad vindkraft och det säkerhetspolitiska läget

Det säkerhetspolitiska läget påverkas av flera olika faktorer, där energi är en integrerad del. Försvarsmakten konstaterar en komplex omvärldsutveckling och en osäker hotbild inom olika domäner. Rysslands invasion av Ukraina har påverkat säkerhetsläget och gjort att händelseutvecklingen blivit mer oförutsägbar, även den snabba tekniska utvecklingen och cyber- informationsmiljön innebär nya säkerhetspolitiska utmaningar.

Energi är en integrerad del i geopolitik och en omställning från fossilt till förnybar energi ger i vissa avseenden säkrare energitillgång, men skapar också nya beroendeförhållanden och säkerhetsrisker. Precis som fossila energikällor har använts som verktyg för politisk påtryckning kan även havsbaserad vindkraft skapa nya beroenden som kan påverka det säkerhetspolitiska läget och skapa motsvarande geopolitisk maktkamp som den som förknippats med fossila resurser.

Sveriges inträde i Nato ställer nya krav som innebär en kapacitetsutbyggnad och en förmågeutveckling som skulle kunna påverkas av storskalig energiutbyggnad till havs. Försvarsmakten står inför den mest omfattande upprustningen på 50 år, vilket innebär att tillgång till stabil energiförsörjning är essentiellt, men också att säkerhetsrisker och hinder för utvecklingen minimeras. Storskalig havsbaserad vindkraft kan utgöra både hinder och säkerhetsrisker och konsekvenserna av föreslagna energiområden från ett säkerhetspolitiskt perspektiv behöver analyseras och bedömas av Försvarsmakten och andra berörda myndigheter.

Vid anläggning av havsbaserade vindkraftverk sker en exploatering av havsbotten, både vid förankringen av verken och kabeldragning till land. Enligt Försvarsmakten innebär exploatering av havsbotten ökade säkerhetsrisker eftersom det finns flera typer av viktig infrastruktur (Försvarsmakten, 2024). Digitaliseringen har gjort samhället mycket sårbart för störningar i el- och IT-nät, sabotage på infrastruktur som elkablar, fiberkablar och pipelines under ytan kan få allvarliga konsekvenser och även utgöra strategiska mål för angripare.

Försvarsmakten ser risker med att en betydande del av svensk energiproduktion, med tillhörande infrastruktur och överföringskapacitet, i framtiden kan komma att ske utanför svenskt territorium (Försvarsmakten, 2024). Mer än hälften av Energiområdena är i svensk ekonomisk zon. En kraftig utbyggnad av energiproduktion i svensk ekonomisk zon skulle medföra svårigheter för ansvariga myndigheter och exploatörer att skydda och bevaka denna infrastruktur. Här skiljer sig svårigheter och associerade risker från olika havsområden, där Östersjön pekas ut som mest sårbart i det nuvarande säkerhetspolitiska läget. Sveriges energiområden kan också vara relevanta för och påverka andra länders försvar.

2.4.5. Sjöfart

Sjöfarten är en global sektor av mycket stor betydelse för Sverige (UNCTAD, 2023). I Sverige rör sig fartygen främst i ett omfattande nätverk av farleder och fartygsstråk i havet, samt där omkring utifrån lämplighet. Näringslivet är beroende av ett välfungerande transportsystem eftersom detta påverkar geografiska transportkostnader. Sjöfarten är mycket betydelsefull för den råvaruintensiva exportnäringen och de delar av näringslivet som importerar eller exporterar stora volymer. Sjöfart är också viktig för transport av passagerare. Sjöfarten har vidare betydelse för

det civila försvarets behov av en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster.

Många stora och viktiga industrier i Norrland använder sjövägen för sina transporter, med trafik till både svenska och finska hamnar innan merparten av godset når slutanvändaren i Sverige och andra länder. Sjöfarten har begränsat manöverutrymme i Norra Bottenhavet och Norra Kvarken och är indelade i ett flertal trafikseparerингssystem (TSS) på grund av djupförhållandena och smala passager. Därutöver råder särskilda förutsättningar vintertid i Bottenviken med ofta tjock och omfattande havsis, men även Södra Bottenhavet påverkas regelbundet av omfattande isbildning. Under en normal eller hård vinter täcks hela norra Östersjön och mellersta Östersjön av is.

Isbildning påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor och tillgång till alternativa fartygsstråk för att säkra framkomligheten. Anspråk till stora havsytor för fasta installationer så som vindkraftsparker utgör därför en särskilt stor utmaning för vintersjöfarten i hela Bottniska viken, då de riskerar att begränsa den flexibiliteten som anses vara nödvändig för framkomligheten. Frågan är särskilt relevant med tanke på förväntade ökningar i godsvolymerna till och från norrländska hamnar.

I Östersjön är sjöfarten omfattande. Längs Östersjöns kust återfinns flera viktiga hamnar. Sjötrafiken går både till fastlandskusten, till Gotland och vidare norrut, österut eller söderut, till både svenska och utländska hamnar. Väster om Gotland går framförallt trafik med svenska destinationer medan internationell trafik till och från Finska viken och Baltikum dominerar söder och öster om Gotland. För fartygstrafiken till och från Östersjön finns det tre alternativa sjövägar; Öresund, Kielkanalen och Stora Bält. Det mest trafikerade sjöfartsstråket i Östersjön är Öresundsrutten som går genom Södra Östersjön längs Sveriges sydkust i system med trafikseparerингar. Trafiken genom Öresundrutten begränsas dock av att djupet vid Flintrännan mellan Köpenhamn och Malmö är cirka 7,5 meter, varför större mer djupgående fartyg får använda en av de alternativa rutterna.

Sjötrafiken är omfattande i hela Västerhavet med hamnar av stor betydelse för svensk utrikeshandel. I Västerhavet finns två av Sveriges största hamnar, Göteborgs hamn och Brofjordens hamn. Sjöfart förekommer inom hela havsplaneområdet med flera fartygsstråk från Oslo i norr till Kattegatt i söder samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig genom Kattegatt och Öresund. Genom Skagerrak sträcker sig därefter fartygsleder vidare ut i Nordsjön och världshaven. I Kattegatt är sjötrafiken viktig och omfattande eftersom området är en av endast två vägar in till Östersjön för stora fartyg. Sjöfartsstråk finns i hela havsområdet med flera stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan. I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djupgående fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Kattegatt beslutades 2018 om nya trafikseparerингsregleringar på båda sidor om utsjöbankarna (International Maritime Organization, 2018). Åtgärderna trädde i kraft under 2020.

Havsplanens vägledning om användning sjöfart är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart och sammanfaller med etablerade farleder och fartygsstråk. Planens vägledning för annan användning, såsom energiutvinning, kan potentiell påverka och möjligt försvåra verksamheter för sjöfarten. Havsplanen vägleder ej explicit om säkerhetszoner, men anger att säkerhetszon behöver beaktas utifrån förutsättningar för respektive energiområde. Sjöfart bedöms generellt

kunna samexistera med havsbaserad energiutvinning förutsatt att rätt förutsättningar ges och att sjöfartens säkerhet beaktas. Detta innebär bland annat hänsyn till säkerhetsavstånd för att sjösäkerhet och nationella samt internationella regler till sjöss kan följas. Mer om rättsliga förutsättningar går att finna i Energimyndighetens rapport 2023:12 (Energimyndigheten, 2023a).

Sjösäkerhetsaspekten är viktig för att undvika olyckor till havs och miljöeffekter med påverkan på såväl befolkning, som djur och växtliv. Behov av säkerhetszoner är platsspecifika och beror bland annat på rumsliga förutsättningar, farledens beskaffenhet och användning. Till exempel påverkar trafikintensitet, typ och storlek av fartyg, och riktning för farled i förhållande till vindkraftparker. För etablering av verksamheter till havs, såsom vindkraft, krävs prövning och tillståndsbeslut inklusive specificering av hänsyn och säkerhetsavstånd för att möjliggöra samexistens med sjöfart och för detta finns särskilda rekommendation framtagna av Sjöfartsverket och Transportstyrelsen (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023).

Miljöbelastning och annan påverkan
Sjöfarten påverkar miljön på flera olika sätt. Bränsleförbränningen innebär både utsläpp av förorenande gaser och partiklar, samt av koldioxid och andra växthusgaser. Internationell sjöfart är en snabbt växande utsläppskälla, och behovet av att minska dess klimat- och miljöpåverkan är idag den starkaste drivkraften bakom teknikutvecklingen i sektorn (Sjöfartsverken, 2023). Andra konsekvenser av sjöfartens drift är operativa oljeutsläpp, samt avfall från kök, toalett och rengöring. Fartyg som även använder rökgasrenare (så kallad skrubber), för att minska sina utsläpp till av svaveloxider till luften har de senaste åren kopplats till vattenföroreningar och fler och fler länder inför restriktioner för dessa (Lunde Hermansson m.fl., 2023). Det marina livet påverkas också av det undervattensbuller som orsakas av fartygens motorer, propellrar och ekolod, då det kan störa kommunikationen mellan organismer. Vidare finns det risk att fartyg sprider främmande arter via barlastvatten och skrovpåväxt, arter som kan etablera sig i svenska vatten och konkurrera ut inhemska arter med potentiellt stora konsekvenser för ekosystemen. Sjöfarten påverkar också havsbotten i anslutning till farleder och hamnar, där muddring och dumpning av muddermassor pågår utspritt för att göra grunda områden tillgängliga för större fartyg.

Måluppfyllnad, nationella mål, regional utveckling och sjöfart
Havsplanerna ska bidra till nationella miljömål, näringspolitisk och sociala mål, varav transportpolitiska mål utgör en del. Utifrån havsplanerings planeringsmål att *skapa förutsättningar för regional utveckling,* samt *skapa förutsättningar för en hållbar sjöfart* bidrar planens vägledning om sjöfart och annan användning såsom energi till nationell strategi för regional utveckling (Regeringen, 2021a). Strategin innefattar ett antal prioriteringar och implementeras utifrån förordning om regionalt utvecklingsarbete (2017:583). Havsplanen bidrar till prioritering *Tillgänglighet genom hållbara transportsystem* utifrån vägledning användning sjöfart och annan användning kan påverka transportförsörjning till havs, med betydelse för människor och näringsliv i hela landet. I strategins prioritering lyfts vikten av samordning verksamheter och transportinfrastruktur mellan lokal, regional och nationell nivå. För mer information om havsplaneringens planeringsmål och nationell strategi för hållbar regional och dess prioriteringar se avsnitt 1.1, *havsplanering och havsplanernas målsättningar*, avsnitt 6.3 *Bedömning mot andra planer och program.*

Sjötransporter klassificeras även av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), som samhällsviktig verksamhet. Samhällsviktig verksamhet är betydande verksamhet för samhällets grundläggande behov och säkerhet och utgör en viktig utgångspunkt i arbetet med skydd mot

olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Verksamhet som upprätthåller eller säkerställer den viktiga samhällsfunktionen är bland annat fartyg, hamn, lotsning, isbrytning, mäklare och fartygsförsörjning samt drift och planering av farleder (MSB, 2021).

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 13. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till sjöfart under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Ökad trafik	Tydliga säkerhetsåtgärder
Drift	Kan påverka teknisk utrustning	Tydliga säkerhetsåtgärder
	Ökad kollisionsrisk	Utveckling av tekniska lösningar, kompletteringsutrustning i vindkraftspark
Avveckling	Ökad trafik	Tydliga säkerhetsåtgärder

2.4.6. Yrkesfiske

Svenskt fiske bedrivs i Östersjön inklusive Bottniska viken samt i Västerhavet, men periodvis även i Nordsjön och Norska havet. I Bottniska viken är yrkesfisket säsongsmässigt präglat utifrån isfria perioder. Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet har olika fysiska och ekologiska förutsättningar som påverkar förekomsten av marina djurarter såsom fisk och skaldjur, vilket i sin tur bidrar till att påverka hur det yrkesmässiga fisket ser ut i områdena. I Bottniska viken och Östersjön förändras sammansättningen av arter från söder till norr som en följd av minskande salthalt, vilket innebär att andelen marina arter minskar. Flera kommersiellt viktiga fiskarter, till exempel sill/strömming och skarpsill förekommer i alla tre havsområden, medan andra såsom t.ex. räka och kräfta bara finns i havsplaneområde Västerhavet.

Fisket varierar även över tid beroende på vilka arter som finns tillgängliga. Medan torsk var en vanlig fångst under 1980-talet är bestånden i Östersjön och Kattegatt nu på en mycket låg nivå, vilket påverkat regleringen av fisket. Exempelvis är riktat fiske efter torsk i Östersjön tillfälligt stängt sedan flera år. Miljöpåverkan på fiskbestånden, såsom syrefria bottnar i Östersjön och klimatförändringar, påverkar också möjligheterna för fiske idag och i framtiden.

Det svenska yrkesfisket inkluderar bottentrålning, pelagisk trålning och passivt fiske med bland annat nät och bur. Yrkesfisket är varierat, med större fartyg som oftast fiskar med trål och mindre fartyg med burar, fällor och nät (**Figur 12**). Fiske varierar både geografiskt och över tid. Det småskaliga fisket bedrivs normalt inom mer begränsade områden nära kusten, medan större fartyg rör sig över stora områden i och bortom svenskt territorialhav och ekonomisk zon. Förutsättningarna för fisket påverkas av säsong, men också av utvecklingen av fiskebestånden och fiskeregleringar.

De samlade landningsvolymerna och upptaget av fisk och skaldjur från yrkesfisket styrs av EU:s Gemensamma Fiskeripolitik och beslutade fiskekvoter. Riksintresseanspråk för

yrkesfisket omfattar områden som bedömts som viktiga för yrkesfiskets tillgång till fångstområden, områden viktiga för lek- och uppväxtområde, samt hamnar för landning och service. I såväl svenskt territorialhav som i ekonomisk zon förekommer även fiske från andra EU-länders fartyg.

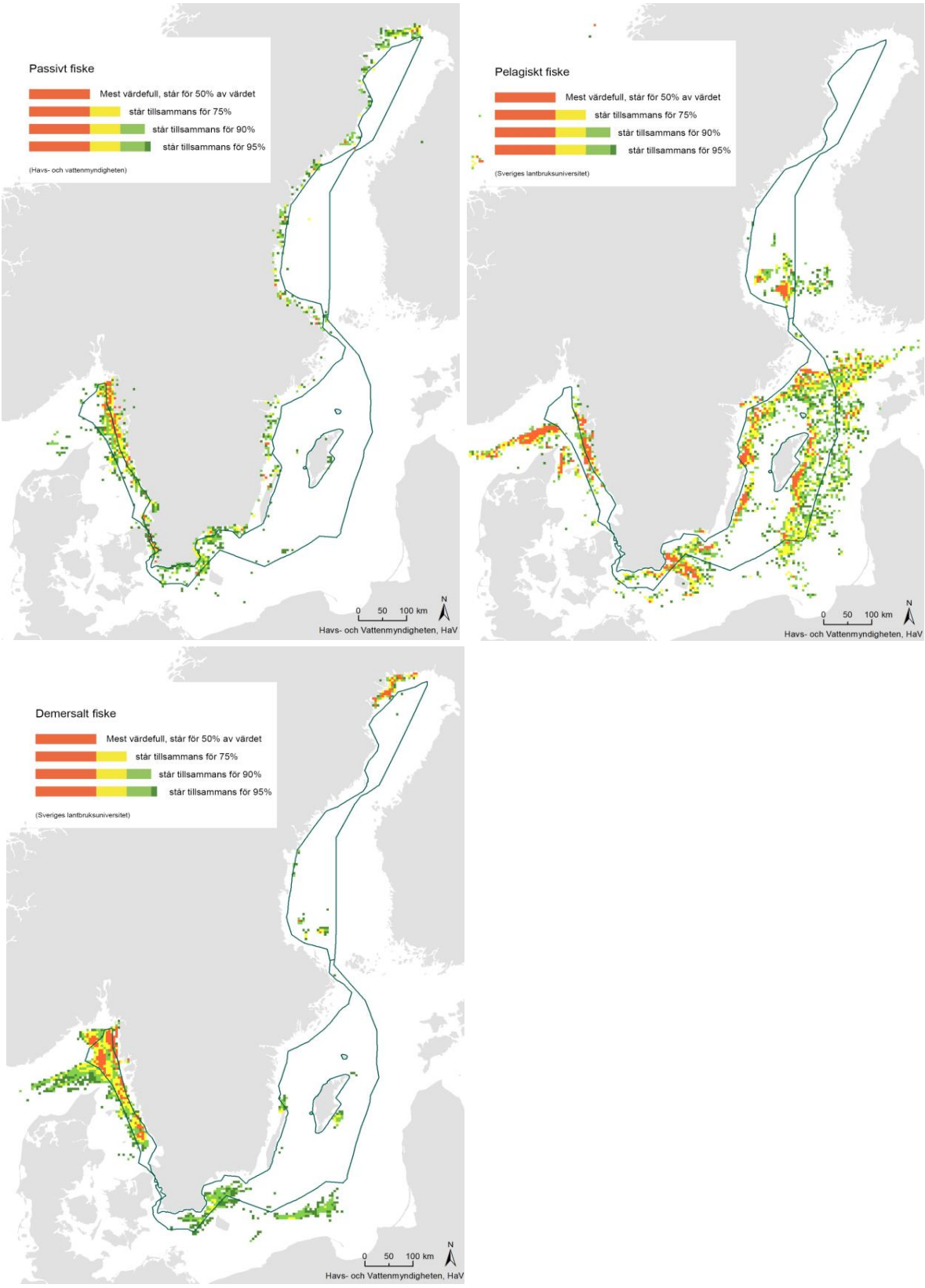

Figur 12. Yrkesfiske 2012–2021: Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier under perioden 2012-2021: Passivt fiske (Övre vänster); Pelagiskt trålfiske (Övre höger); Demersalt/bottennära trålfiske (bottentrålning) (Nedre vänster) (Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges lantbruksuniversitet 2022).

När det gäller yrkesfisket i Bottniska viken är det störst koncentration nära kusten, ej inom havsplaneområdet, och i Södra Bottenhavet. Fisket är tydligt säsongsberoende, då området är isbelagt under delar av året. De ekonomiskt viktigaste arterna är siklöja, strömming och lax, där fisket efter siklöja sker närmare kusten (utanför havsplaneområdet) I utsjöområdet pågår även finskt strömmingsfiske (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b).

Fisket i Östersjöns havsplaneområde utgör en stor andel av det svenska yrkesfisket sett till både värde och fångstmängd. De viktigaste arterna de senaste åren (2018–2022) är skarpsill och sill/strömming, sedan torskbeståndet försvagats. I området används både passiva och aktiva redskap, med undantag för Öresund, där fisket uteslutande bedrivs med passiva redskap (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b).

I Västerhavets havsplaneområde är yrkesfisket varierat, där de ekonomiskt viktigaste arterna är nordhavsräka och havskräfta. Det förekommer även ett blandfiske efter arter som kolja och sej (bottenlevande) samt makrill, sill och skarpsill (pelagiska).

Miljöeffekter och annan påverkan

Fiske påverkar storleken och strukturen på fiskpopulationerna, både för de arter som fisket är inriktat på och de som fångas oavsiktligt. Ytterligare andra arter och ekosystem påverkas indirekt genom interaktioner i näringskedjan. Fisket med passiv utrustning kan påverka fåglar och marina däggdjur som fastnar i näten, även redskap som förlorats i havet skapar problem då de fortsätter fånga djur långt efter att de förlorats. Åtgärdsarbete för att förhindra detta pågår, exempel beträffande trådmaterial i fångstburar.

Bottentrålning påverkar havsmiljön genom uttag av arter, bifångst, samt fysisk skada på bottenmiljön. Pelagisk trålning är förenat med samma typer av belastning som bottentrålning, med undantag för fysisk bottenpåverkan. Även utsläpp och undervattensbuller hör till effekter av fisket. Åtgärdsarbete för att minska fysisk störning pågår genom ökade regleringar och tekniska anpassningar som minskar exempelvis bifångst och fysisk störning från trålning. Inrättandet av marina områdesskydd med helt eller delvis reglerat fiske är åtgärder som kan förväntas leda till ökat skydd av känsliga bottenmiljöer samt uppväxtområden för fisk och andra marina organismer. Åtgärder för att uppfylla miljökvalitetsnormer om biologisk mångfald och fysisk störning på havsbotten är en drivkraft som bidrar till utökat skydd av specifika arter och bottenmiljöer. Den pågående utvecklingen av fiskeredskap och metodik för att minska konsekvenser på miljön från fisket förväntas fortsätta såsom utveckling av selektiva redskap för minskning av bifångst, samt tekniker för att minimera skador på bottenmiljöer (Havs- och vattenmyndigheten 2016c).

Klimatförändringarna antas även påverka marina miljöer och kommersiella fiskbestånd, och i förlängningen fisket, genom höjd vattentemperatur, ändrade våg-, ström- och salthaltsförhållanden, mindre istäckning och sänkt pH-värde i haven fram till 2040 (Havs-och vattenmyndigheten 2024b).

Måluppfyllnad, nationella och kommunala intressen - yrkesfiske

Havsplanens vägledning om användning yrkesfiske är till stor del baserat på riksintressen, inklusive allmänna intresse av väsentlig betydelse. Planens vägledning relaterar till havsplanerings planeringsmål att *skapa förutsättningar för regional utveckling,* samt *ett hållbart fiske*. Planens vägledning om yrkesfiske relaterar även till den nationell strategi för regional hållbar utveckling (Regeringen, 2021a). Strategin innefattar ett antal prioriteringar och implementeras utifrån förordning om regionalt utvecklingsarbete (2017:583). Havsplanens vägledning relaterar till prioritering ”Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet – En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi”, genom planens vägledning om användning yrkesfiske. Vägledning om användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden kan ha positiva effekter på fiskresursen och därigenom gynna ett hållbart fiske i ett längre perspektiv, utifrån att vägledning verkar för att upprätthålla viktiga ekosystemtjänster, som yrkesfisket är beroende av, se kapitel 2.2.6. För mer information om havsplaneringens planeringsmål och nationell strategi för hållbar regional och dess prioriteringar se avsnitt 1.1, *havsplanering och havsplanernas målsättningar*, samt 6.3 *Bedömning mot andra planer och program.*

Livsmedelsförsörjning klassificeras som viktig samhällsfunktion av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), där fiske ingår som funktion primärproduktion och avser förmågan till animalieproduktion samt primärproduktion av foder. Samhällsfunktionen avser förmågan att tillgodose samhällets försörjningsbehov av livsmedel. Exempel på samhällsviktig verksamhet är verksamheter och anläggningar som är nödvändiga för att upprätthålla en produktion av livsmedelsproducerande djur samt fiske. Samhällsviktig verksamhet är betydande verksamhet för samhällets grundläggande behov och säkerhet och utgör en viktig utgångspunkt i arbetet med skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (MSB 2021).

Hamnverksamhet är betydande för att upprätthålla yrkesfiskets verksamhet och utgör riksintresseanspråk för yrkesfisket. Hamnverksamhet är ett kommunalt intresse . Yrkesfisket har även betydelse för andra kommunala intressen såsom sysselsättning, möjlighet att bo och arbeta i kustsamhällen, kulturella och sociala värden, lokal identitet, turism och besöksnäring, samt bevarande av fisket för framtiden (Agrifood 2019).

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 14. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till yrkesfisket under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Ökad trafik	Tydliga säkerhetsåtgärder Hålla de områden som inte arbetas i öppna för fiske
Drift	Påverkar möjligheter att bedriva fiske	Placering av turbiner Utveckling av fiskeredskap/ metoder
Avveckling	Ökad trafik	Tydliga säkerhetsåtgärder Hålla de områden som inte arbetas i öppna för fiske

3. Konsekvensbedömning havsplan för Bottniska viken

3.1. Effekter på befolkning och hälsa

Utifrån den befintliga kunskapen om den landbaserade vindkraftens hälsoeffekter samt förhållandevis stora avstånd till fastlandet i Bottniska viken bedöms risken för hälsoeffekter från vindkraftsetablering inom föreslagna energiområden som marginell. Sett till bullerpåverkan i Bottniska viken visar modelleringar att den samlade bullernivån generellt avtar till 35 dBA inom 5 kilometer från parkens yttre gräns. De modelleringar som görs utgår ofta från ett värsta tänkbart scenario för ljudets spridning där ingen naturlig dämpning av ljudet sker. I Bottniska viken finns inget föreslaget energiutvinningsområde som ligger närmare än 5 km från bosättningar vid kusten (se Figur 13). Påverkan från skuggning bedöms också som obefintlig i och med föreslagna avstånd från land. Effekter och påverkan från hindersbelysning kan behöva utredas i förhållande till de naturgivna förutsättningarna i Bottniska viken, såsom terräng samt hur ljus reflekteras av is och snö under vinterhalvåret.

För samtliga *planalternativ* (1, 2 och 3) är det främst i klustret av energiområden i Gävlebukten som risken för kumulativ påverkan är som störst. För befolkning och hälsa innebär detta att visuell påverkan, och andra kumulativa effekter från vindkraftsparker som buller och hinderbelysning blir mer påtagliga och intensiva. Dessa effekter kan i viss mån begränsas av hänsynsåtgärder.

Hälsoeffekter som från andra användningar än energiutvinning i Bottniska viken redovisades i hållbarhetsbeskrivningen av beslutade havsplaner från 2019 (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Där antas att ökning av sjötransporten, till följs av energiutvinning och sandutvinning, indirekt kan innebära marginella hälsorisker utifrån luftföroreningar. Vägledningen om användning energi i föreliggande förslag till havsplan för Bottniska viken skiljer sig dock från beslutad havsplan. De föreslagna energiområdenas potentiella effekter på sjöfart kan innebära försämrad navigationssäkerhet på grund av ett stort antal fasta installationer nära farleder i ett havsområde utsatt för isbildning vintertid (se avsnitt om sjöfart). Detta kan medföra en förhöjd risk för sjöfartsolyckor, som indirekt kan medföra risk för människors hälsa.

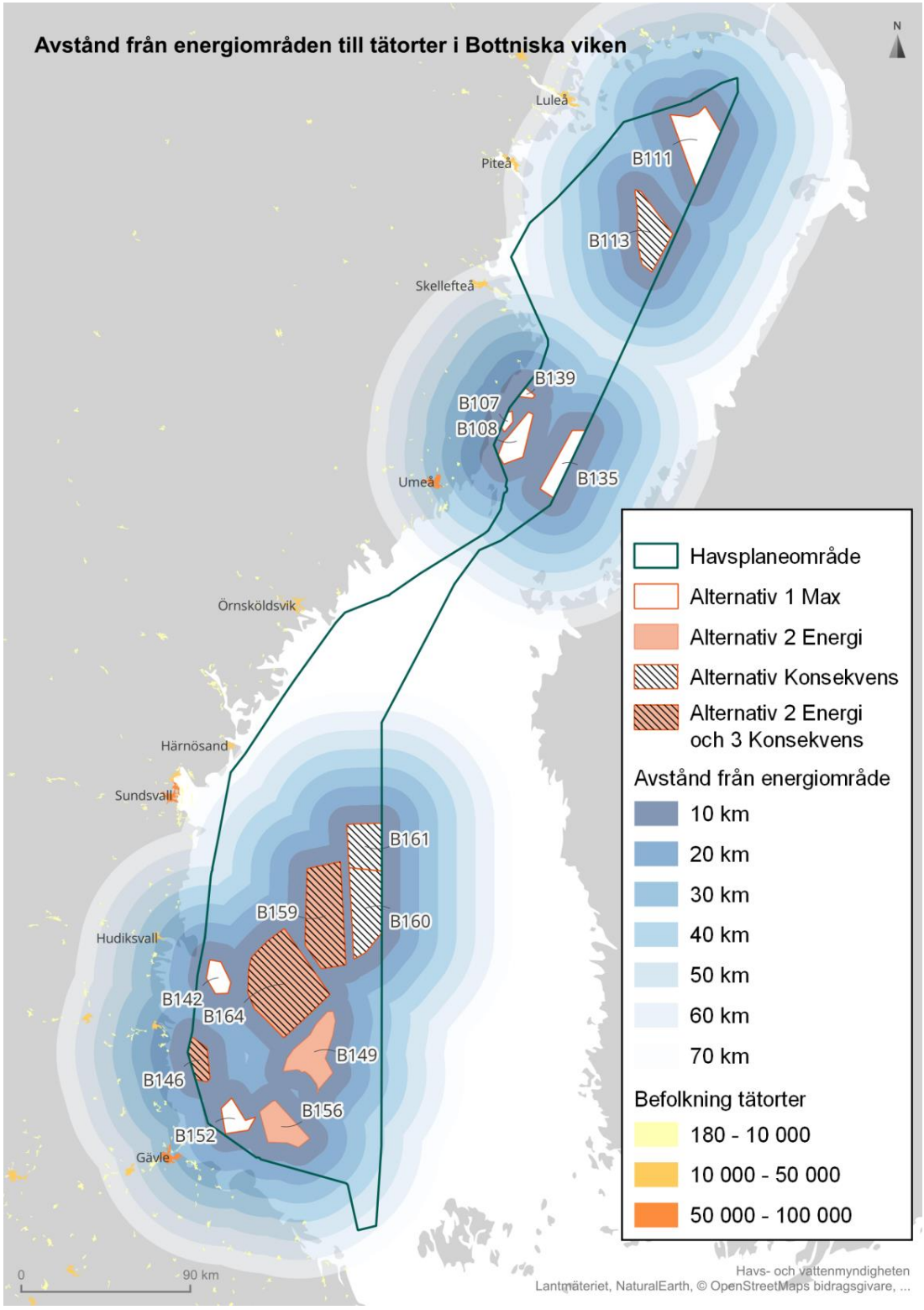

Figur 13. Visar energiområdenas avstånd till tätorter i Bottniska viken (SCB, 2020).

3.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald

3.2.1. Fågel

I havsplaneområdet Bottniska viken är de största riskerna för påverkan på fåglar kopplade till områdena kring Finngrunden och norra Kvarken. I båda fallen är risken störst för påverkan på flyttande fåglar.

De föreslagna energiområdena B149, B152, B156 i Södra Bottenhavet utgör en stor risk för påverkan på flyttfågel och medelstor risk för påverkan på övervintrande fågel, främst alfågel, och rastande smålom. Finngrunden är av stor regional betydelse för rastande och övervintrande sjöfåglar, varav flera är kända för att vara mycket störningskänsliga. När det gäller flyttfåglar är höstflyttningen förbi Finngrunden och södra Bottenhavet särskilt omfattande, med över 100 arter och en miljon individer av större fåglar. I jämförelse visar undersökningar att vårsträcket omfattar strax under 70 arter. Ett flertal flyttfågelarter är rödlistade. Utöver passage av större fåglar flyttar ett förmodat mycket stort antal tättingar. För arter som sädgås, sångsvan, storlom och smålom bedöms en betydande andel av populationerna passera området, från häckningsområden i nordöstra Skandinavien och nordvästra Ryssland. För underarten taigasädgås återfinns den centrala flyttvägen för den samlade världspopulationen över detta område.

Energiområdena B146, B164 och B142 bedöms medföra medelstor risk för flyttfåglar och liten risk för övervintrande fåglar.

Arterna smålom och alfågel är förekommande utpekade typiska arter för sublittorala sandbankar och rev inom Natura-2000-området Finngrunden. Arterna ska skyddas och tillåtas finnas kvar i befintliga i livskraftiga populationer. Bevarandet av arter inom Natura-2000-nätverket ska även ses i ett långsiktigt perspektiv där föreutsättningar ska finnas för att olika arters utbredningsområden kan förändras över tid och att det därmed krävs förutsättningar för etablering av arter som inte finns där just idag och att vissa arter kan komma att öka i antal även om de finns i relativt låga antal just nu. Pågående klimatförändringar orsakade av människans utsläpp av växthusgaser kommer att medföra kraftiga förskjutningar i utbredningsområden vilka är mycket svåra att förutse mer exakt.

Längs kusten finns viktiga häcknings-, rastnings- och övervintringsområden för sjöfåglar, som riskerar att påverkas negativt av vindkraftsutbyggnad i de föreslagna energiområden B146, B152 och B156. Tobisgrissla, silltrut och skräntärna, och en hög täthet av havsörn är några av kända häckande arter i området, där framför allt silltruten använder grundområden vid Finngrunden för födosökning. Särskilt viktiga områdena är Lövstabukten och Björns skärgård samt naturreservatet Gräsö östra skärgård. Skärgårdsområdet väster om B146 har en rik fågelfauna och längs kusten finns ett sträck av sjöfåglar. Flera skyddsvärda fågelarter häckar i området. Energiområdena i Norra Kvarken är belägna strax norr om det mycket betydelsefulla flyttfågelstråk som sträcker sig i nordväst-sydostlig riktning mellan Umeå-Holmön och Vasa-regionen i Österbotten i Finland, där passagen över havet är som kortast. Flyttrutten används av flera känsliga arter av rovfåglar (i särskilt höga antal fjällvråk) samt trana, sädgås, vadare, sångsvan och andra fjäll- och tajgaarter. Sträckkorridorens gränser varierar med väder- och vindförhållandena, varför alla fyra energiområden – B107, B108, B135 och B139 – bedöms medföra risk för medelstor negativ påverkan.

Vid kusten finns i viss omfattning häckande sjöfåglar och fåglar som sträcker längs kusten. Det finns en risk för viss negativ påverkan från vindkraftsetablering i de föreslagna energiområden B139, B107 och B108, om än liten. När det gäller det sistnämnda området bedöms närheten till Holmöarna även utgöra viss risk för de arter som häckar där, till exempel smålom.

Längst i norr i Bottenviken är det kustavsnitt som gränsar till nationalparken Haparanda skärgård mycket känsligt. Flera av öarna är fågelskyddsområden, och nationalparken har tillkommit delvis på grund av att området är förhållandevis opåverkat av människan. Området nära kusten är mycket viktigt för flyttande-, rastande och häckande fåglar, varav flera är känsliga för störning. Fågelsträcket bedöms ske på bred front längs kusten och delvis över öppet hav, och det finns viss risk att det påverkas negativt av vindkraftsetablering. Risken är större närmare kusten, varför den potentiella negativa påverkan bedöms som medelstor i energiområde B111, och liten i energiområde B113.

Jämförelse mellan planalternativ
Planalternativ 2 bedöms ha medelstor negativ effekt för att B149 och B156 påverkar flyttfågel negativt och övriga kvarstående energiområden en medelstor effekt på flyttfågel samt liten effekt på övervintrande fågel). I *planalternativ 2* utgår energiområdena i Norra Kvarken och Bottenviken vilket minskar risken för negativa effekter på flyttfågelstråket över Norra Kvarken, häckande sjöfågel längs kusten och i norra Bottenviken. Energiområde B152 utgår också men B149 och B156 kvarstår vilka båda bedöms medföra en stor risk för påverkan på främst flyttfågel över Finngrunden men även medelstor risk för påverkan på övervintrande fågel.

I *planalternativ 3* har alla tre energiutredningsområden B149, B152 och B156 vid Finngrunden utgått liksom alla energiområden vid Norra Kvarken och B111 längst i norr. Det ger samlat en stor minskning i risken för negativa effekter på fågel och en samlad bedömning om liten negativ effekt.

Grannländer
På finska sidan Bottenviken planeras ett flertal vindkraftsparker, vilket ökar risken för kumulativa effekter i samband med vindkraftsetablering på svensk sida (se **Figur 27**). Måttlig risk för negativ påverkan på flyttande fåglar (och fladdermöss) om anläggningar etableras inom utpekat energiområde väster Karleby (södra delen). Etableras vindkraft i Vasa skärgård med omnejd bedöms risken för påverkan bli stor.

I södra Bottenhavet på finska sidan finns flera spridda energiytor som kan om samtliga bebyggs innebära risk för stor negativ effekt på flyttande fåglar.

Etablering av vindkraft inom Ålands skärgårdar innebär stor risk för negativ effekt både på flyttande, häckande och övervintrande bestånd.

Risker för negativa kumulativa effekter bör tas i beaktning vid framtida prövning av vindkraftsprojekt på bägge sidor gränsen. Figur 14 och 15 nedan visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på flyttfåglar och övervintrande fåglar i havsplaneområdet Bottniska viken.

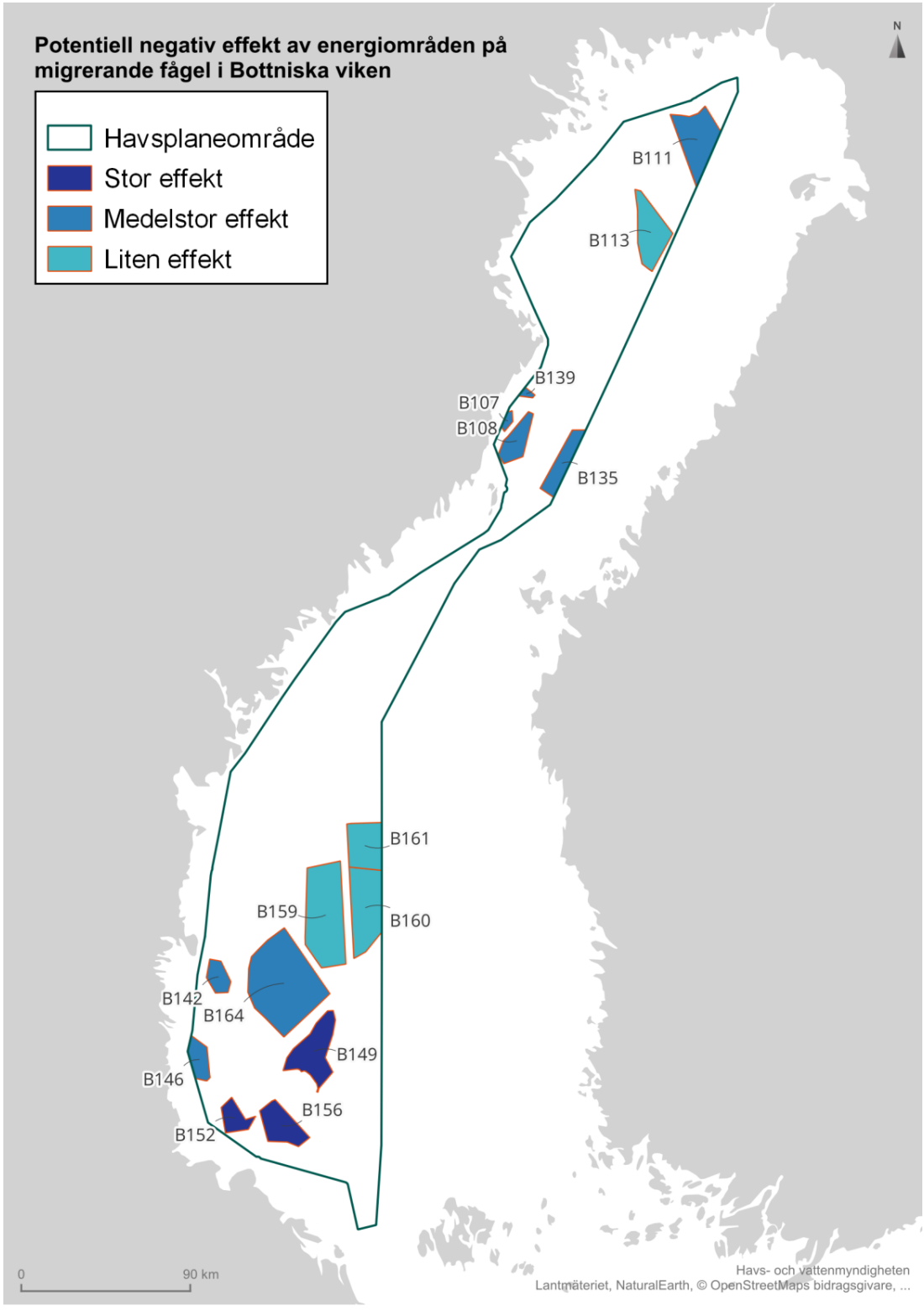

Figur 14. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

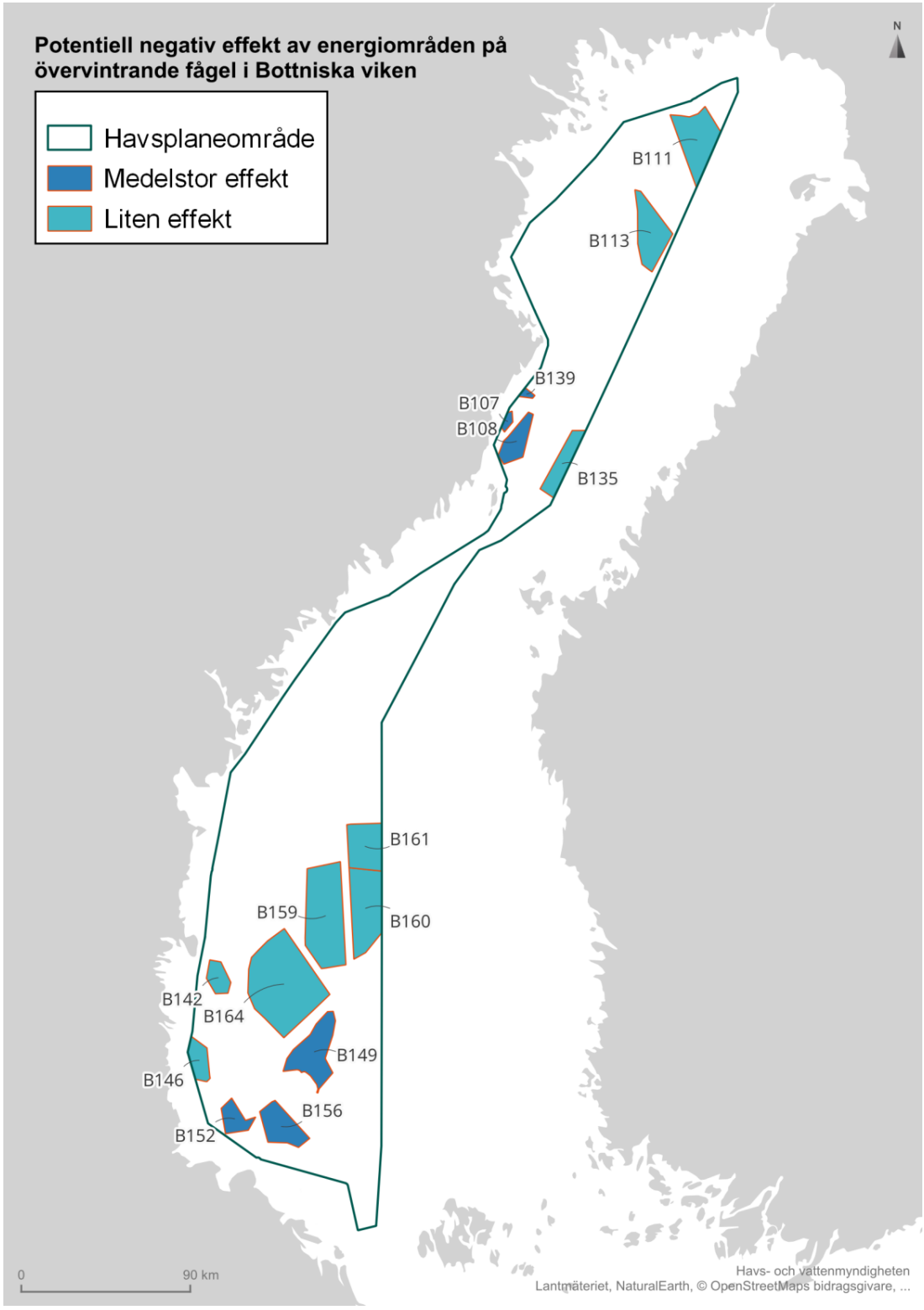

Figur 15. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.2.2. Fladdermöss

I Bottniska viken är det framförallt flyttningsstråket vid Norra Kvarken där energiområdena B108 och B135 delen kan ha en påverkan på flyttande fladdermöss. I övrigt och generellt är risken för påverkan på fladdermöss beroende av avståndet från land där områden inom 10 km bedöms ha högre risk. Det ger en samlad bedömning om medelstor risk för påverkan på fladdermöss i *planalternativ 1*.

I *planalternativ 2* utgår alla energiområden i Norra Kvarken och vissa kustnära i både Bottenhavet och Bottenviken. Det ger en samlad bedömning om liten risk för påverkan på fladdermöss.

I *planalternativ 3* utgår alla energiområden i Norra Kvarken och vissa kustnära i både Bottenhavet och Bottenviken. Det ger en samlad bedömning om liten risk för påverkan på fladdermöss.

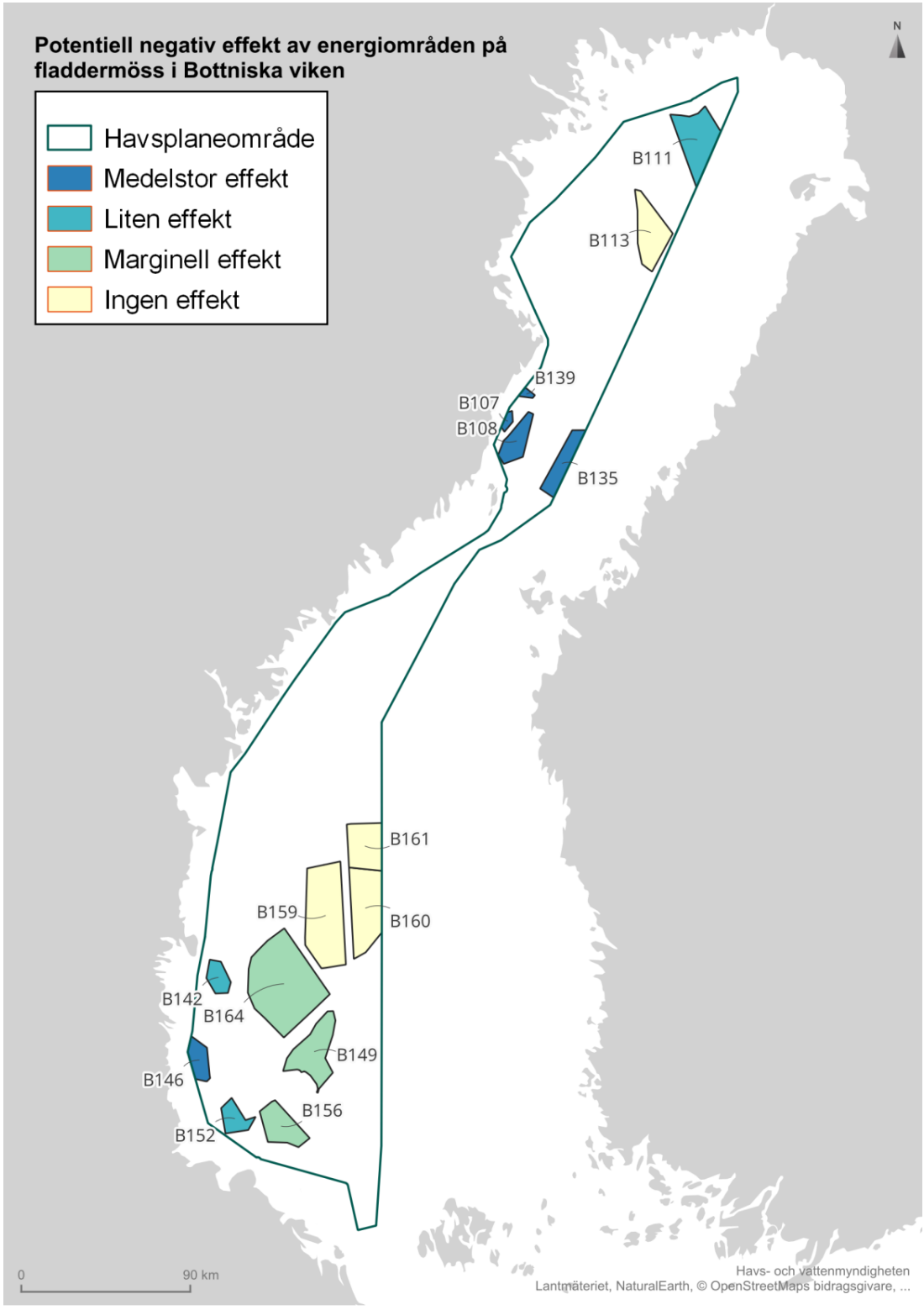

Figur 16. Potentiell negativ effekt på fladdermöss av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.2.3. Marina däggdjur

I Bottniska viken är de förekommande marina däggdjuren vikaresäl och gråsäl.

Vikaresäl
Baserat på nuvarande kunskap om vikarnas reproduktionsområde i Bottenhavet ligger energiområdena B111 och B113 i mitten av det viktigaste området i yttersta delen av utsjöområdet. Havsplanen bedöms ha stor potentiell negativ effekt på vikaresäl genom att påverka förekomsten av stabil is. Vindkraftverken kan i sig påverka isen och underhållstrafik till och från verken kan ställa krav på isfri passage. Även om vikare är bedömd som livskraftig i Bottenviken, kan storskaliga förändringar i deras viktigaste reproduktionsområde ha en stor effekt på kutarnas överlevnad och på populationen som helhet.

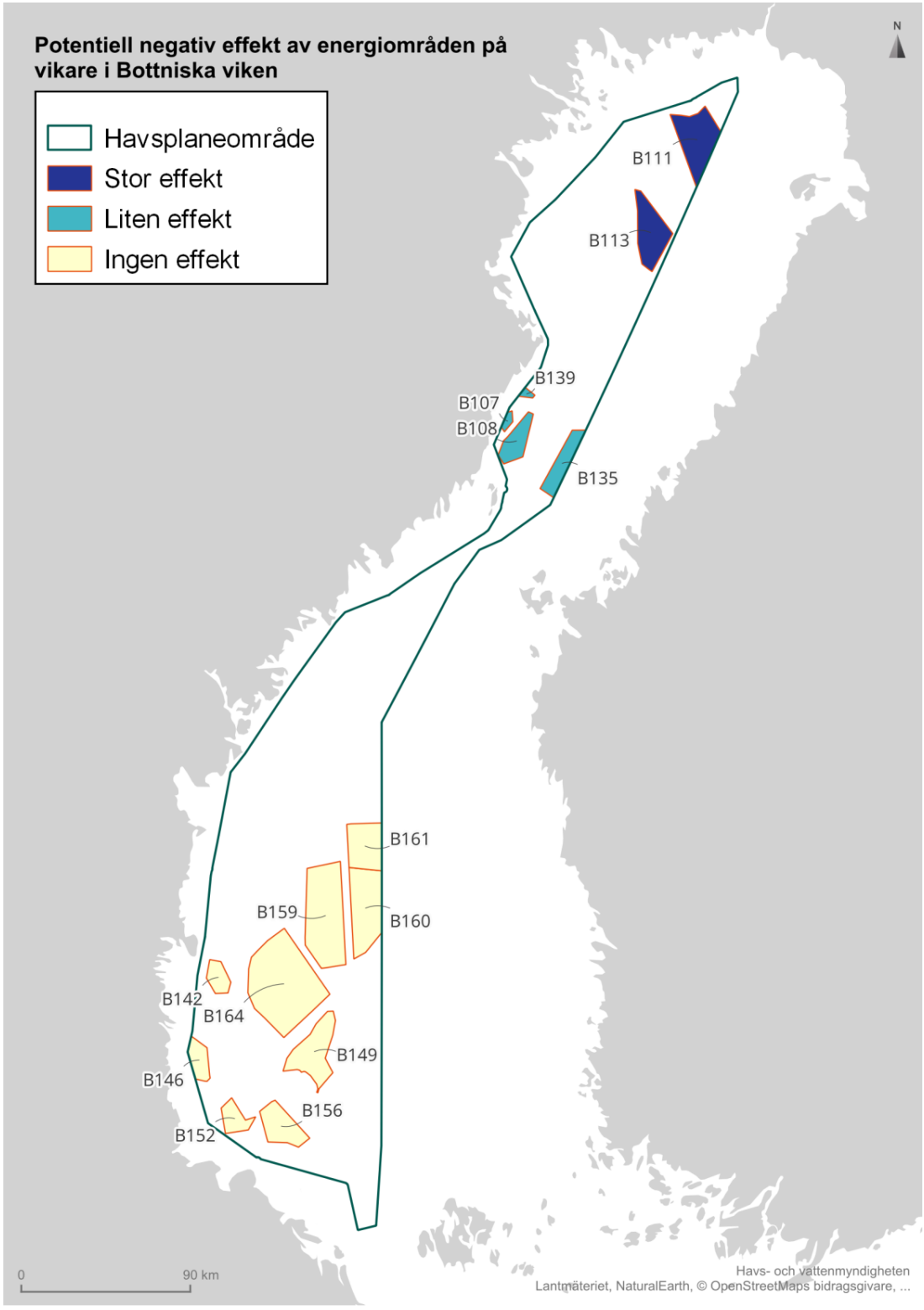

Figur 17. Potentiell negativ effekt på vikaresäl av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Energiområdena (B107, B108, B135, B139) vid Norra Kvarken bedöms ha liten negativ effekt på vikaresäl eftersom dessa områden har mindre betydelse som reproduktionsområden.

Övriga energiområden i Bottenhavet inte bedöms ha någon effekt på vikaren.

Gråsäl

Gråsälen förekommer i Bottniska viken främst vid Norra Kvarken och i södra Bottenhavet. Den bedöms enligt rödlistan för 2020 som livskraftig (Artdatabanken, u.d.).

Gråsälen bedöms vara känslig för störning under februari till juni och ha större förekomst i kustnära områden än i utsjön. De mer kustnära energiområdena B142 och B146 bedöms ha potentiell liten negativ effekt på gråsäl. Effekter från anläggningsfasen bedöms dock kunna minimeras till försumbara nivåer om skyddsåtgärder för undervattensbuller vidtas.

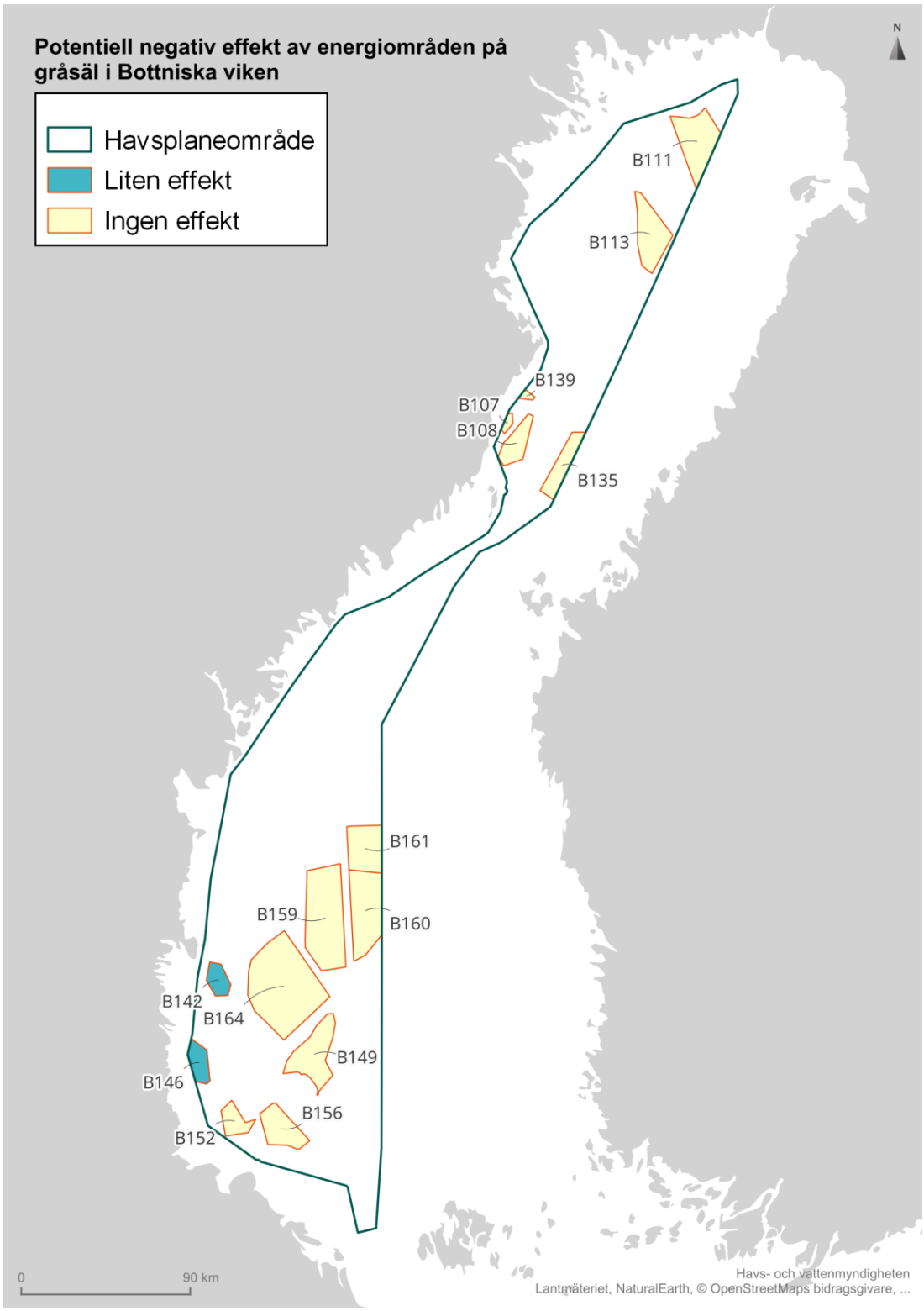

Figur 18. Potentiell negativ effekt på gråsäl av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Jämförelse planalternativ

Planförslaget bedöms främst kunna påverka beståndet av vikaresäl i Bottenviken negativt. Energiområdena B111 och B113 ligger i vikarens primära reproduktionsområde. Område B111 har beteckningen lilla n för särskild hänsyn till vikare men det är osäkert vilken typ av särskild hänsyn som är möjlig. I den södra delen av Bottenhavet ingår ett stort antal energiområden och utredningsområden som kumulativt kan ha en negativ effekt främst på den förekommande gråsälen. Hänsyn behöver tas vid anläggningsfasen för att minimera risken för negativ påverkan.

I *planalternativ 2* utgår energiområdena B111, B113, B139, B107, B108 och B135 vilket tar bort risken för påverkan på vikaresäl.

I p*lanalternativ 3* finns ett energiområde inom vikaresälens primära reproduktionsområde innebär en medelstor risk för negativ påverkan på populationen.

I *planalternativ 3* utgår B111, B113, B139, B107, B108 och B135 i Bottenviken. Område B113 blir dock kvar och har en stor negativ effekt på vikare. Energiområde B142 utgår och innebär minskad risk för negativ effekt på gråsäl.

Grannländer

I den finska havsplanen finns ett antal energiområden i norra Bottenviken vilka tillsammans med B111 och B113 i det svenska planförslaget bedöms kunna ha en stor negativ påverkan på populationen för vikaresäl.

3.2.4. Bottenmiljöer

Bottenmiljöerna i områden utanför kust och utsjöbankar i Bottniska viken utgörs av mjukbotten med lera men även särskilt i södra Bottenhavet en hel del sten och block. I områden med mjukbotten kommer bottenfasta fundament innebära en introduktion av nytt hårt substrat.

Symphonyresultaten ger en medelstor negativ effekt på bottenmiljöer i energiområde B146 särskilt på både fotisk och djup hårdbotten. För områdena B107, B139 och B152 visar Symphonyanalysen en liten negativ botteneffekt. För övriga energiområden är resultatet en marginell effekt baserat på kunskapen om befintliga naturvärden och att ca 1 - 2 procent av botten påverkas.

Om hänsyn till bottenförutsättningar tas vid projektering och anläggning bedöms negativa effekter på befintliga bottenmiljöer kunna undvikas för både bottenfasta och flytande anläggningar.

I Bottniska viken är bottentrålning inte så förekommande. Det finns därför inte förutsättningar att ersätta yrkesfiske med vindkraftsetablering för en positiv lokal nettoeffekt på bottenmiljöer.

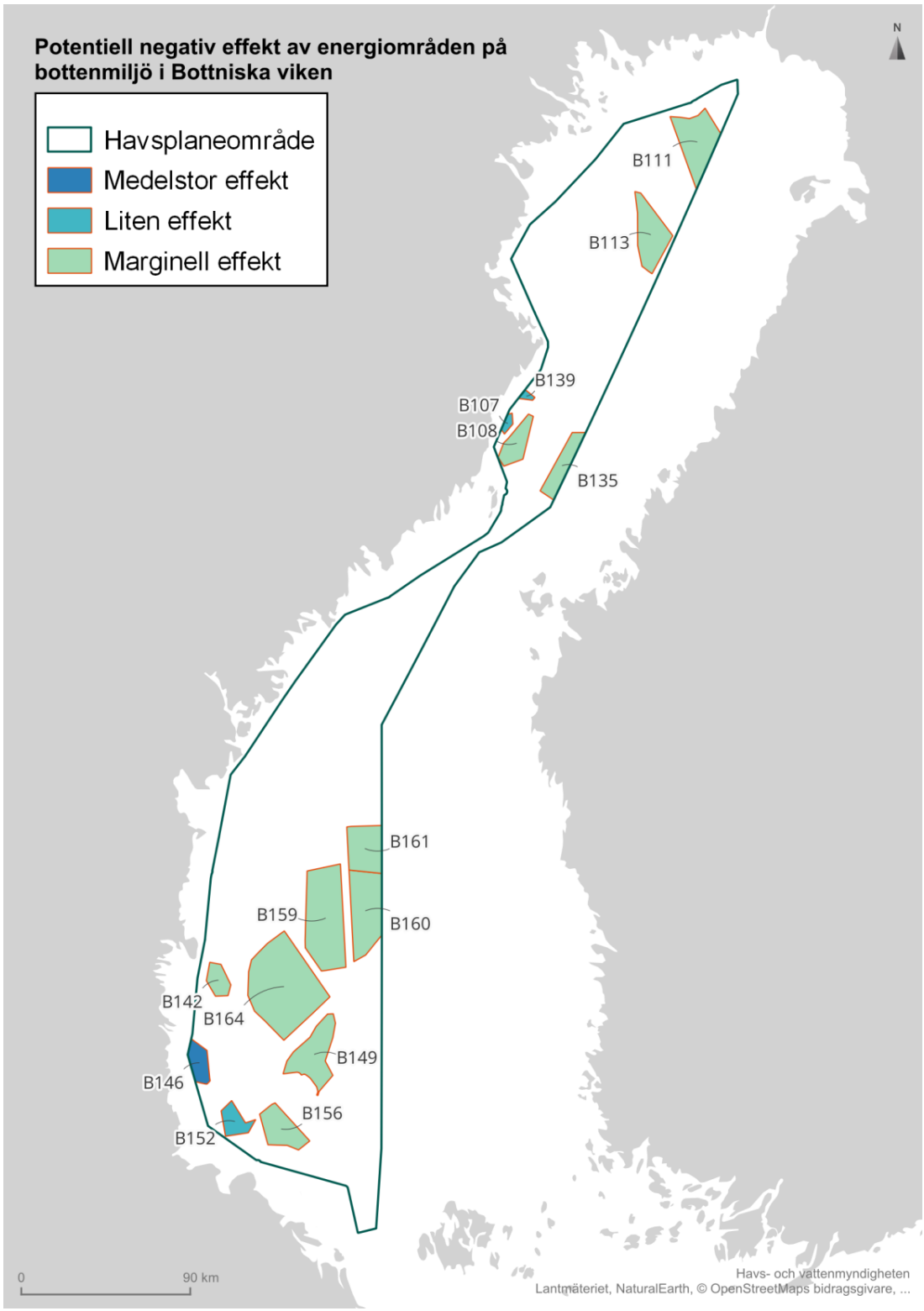

Figur 19. Potentiell negativ effekt på bottenmiljöer av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Jämförelse mellan planalternativ

Den samlade bedömningen av *planalternativ 1* är en liten negativ effekt på bottenmiljöer. I *planalternativ 2* kvarstår B146 med medelstor negativ effekt men B152 med liten negativ effekt utgår liksom ett stort antal andra energiområden. Samlad bedömning är en marginell negativ effekt på bottenmiljöer. I *planalternativ 3* kvarstår B146 med medelstor negativ effekt men B152 med liten negativ effekt utgår liksom ett stort antal andra energiområden. Samlad bedömning är en marginell negativ effekt på bottenmiljöer.

3.2.5. Fisk och lekområden

När det gäller effekter på fisk och fisklek anses vägledningen om sandutvinning vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken kunna medföra en liten negativ effekt lokalt på fisk, i synnerhet lekande strömming och siklöja. Det föreslagna täktområdet sammanfaller delvis med grundare lekområden i utsjön dock inte med arternas viktigaste lekområden. Eftersom det finns flera lekområden i Bottniska viken, varav de viktigaste i kustzonen, bedöms den negativa effekten vara marginell i förhållande till hela havsplaneområdet. Det är viktigt att anpassa täktverksamheten till viktiga reproduktionsperioder för fiskarterna i området.

Det finns risk för marginellt förhöjd belastning genom undervattensbuller och operativa utsläpp från sjöfart i samband med havsplanens vägledning om något längre sjöfartsleder efter anpassning till föreslagna energiområden i Södra Bottenhavet. Med tanke på att ändringen i sjöfartstrafiken är förhållandevis liten och att fisken rör sig i ett mycket stort område, bedöms effekten på fisk vara marginell.

I Bottniska viken finns en del överlapp mellan energiområden och lekområden främst för strömming. Lekområdenas exakta utbredning är inte alltid känd, varför närmare bedömningar behöver göras inför eventuell framtida vindkraftsetablering. Det är främst de energiområden som är belägna kustnära eller på grundare områden som har större risk att påverka strömmingslekområden. I Södra Bottenhavet ger den genomförda Symphonyanalysen att energiområde B146 och B152 har en liten risk för påverkan på lekområden, medan områdena B143, B149, B159 och B160 har en marginell effekt på lekområden.

I Norra Kvarken riskerar de kustnära områdena B107, B108 och B139 att påverka lekområden, och i Bottenviken det nordligaste energiområdet B111. Se Figur 20. När det gäller risk för påverkan från energiområdena på vandrande lax så bedöms denna vara låg och främst beröra de kustnära energiområdena t.ex. B142, B146 B108, B107 och B139. Se mer i avsnitt 2.2.5.

Den minskning av fiskeaktiviteter som kan förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområdena kan leda till ett minskat exploateringstryck på fiskresursen och gynna dess återhämtning. Eftersom det inte är känt hur fisket kommer att påverkas av och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering, är det inte möjligt att uppskatta hur stor en sådan positiv effekt skulle kunna bli.

Jämförelse mellan planalternativ

Samlat är det främst vissa av de kustnära energiområdena kan ha en negativ effekt på fisk och lekområden men denna bedöms vara liten.

I *planalternativ 2* utgår flera energiområden, t.ex. de i Norra Kvarken och Bottniska viken, med potentiell negativ effekt på lekområden. Samlad bedömning är en marginell effekt på fisk och lekområden. I *planalternativ 3* utgår flera energiområden t.ex. de i Norra Kvarken och Bottniska viken med potentiell negativ effekt på lekområden. Samlad bedömning är en marginell effekt på fisk och lekområden.

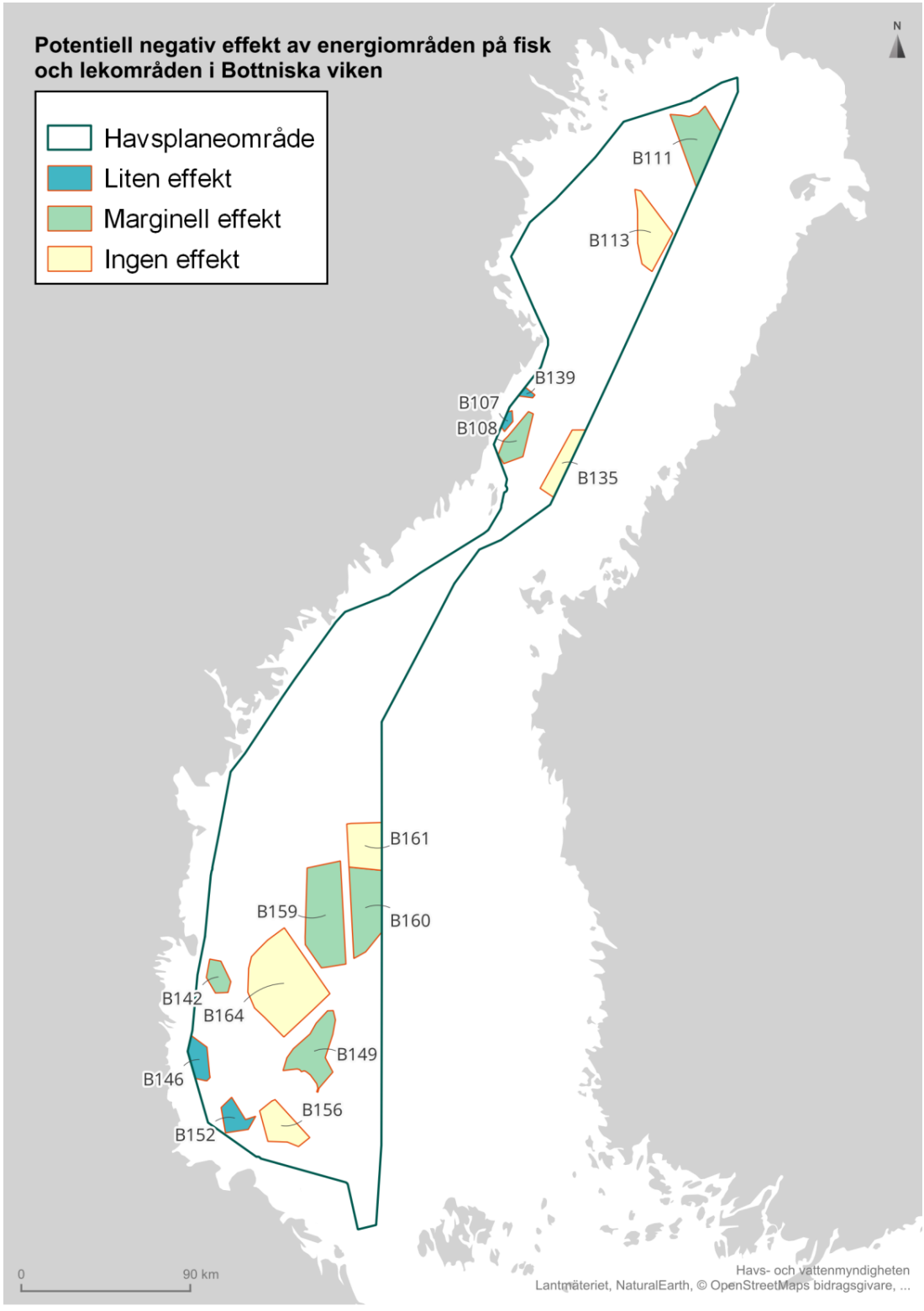

Figur 20. Potentiell negativ effekt på fisk och lekområden av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Planen inkluderar ett antal förslag till nya områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (så kallade lilla n-områden). Dessa har tagits fram i en process tillsammans med kustlänsstyrelser och Naturvårdsverket. HaV ansvarar för slutförslagen som presenteras i samrådet.

Planområdet Bottniska viken kännetecknas generellt av en lägre andel skyddade områden liksom färre områden för särskild hänsyn till höga naturvärden än både Östersjön och Västerhavet. I planförslaget ingår dock ett antal förslag till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden. Det handlar dels om energiområdena B152 väster om västra Finngrunden och B156 söder om Finngrunden. Båda dessa områden föreslås för särskild hänsyn till flyttfågel och övervintrande fågel. Inför granskningssamrådet har energiområdet B149 med beteckningen lilla n utökats åt norr vilket utökat området för särskild hänsyn.

Vidare har en större utökning av områdena för särskild hänsyn till höga naturvärden för områdena B106, B107, B120, B138 och B139 föreslagits vid och norr om Norra Kvarken. Det bekräftar också det EBSA-område som finns över Norra Kvarken i de gränsöverskridande svensk-finska vattnen (EBSA = Ecologically or Biologically Significant Marine Areas). Även området B118 har utökats åt sydväst.

I norra Bottenviken har energiområdet B111 och området B112 med generell användning inför granskningssamrådet föreslagits som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden. I dessa fall särskilt för vikaresälen.

Förslagen till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms bidra till stärkt särskild hänsyn främst till fågel vid användning av dessa områden, både för områden med föreslagen användning energiutvinning och annan användning. Tillsammans med områden för särskild hänsyn till höga naturvärden i beslutad havsplan bedöms dessa ge ett gott komplement till områdesskyddet, bidra till grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ett hållbart nyttjande i Bottniska viken. I **Figur 21** visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Bottniska viken.

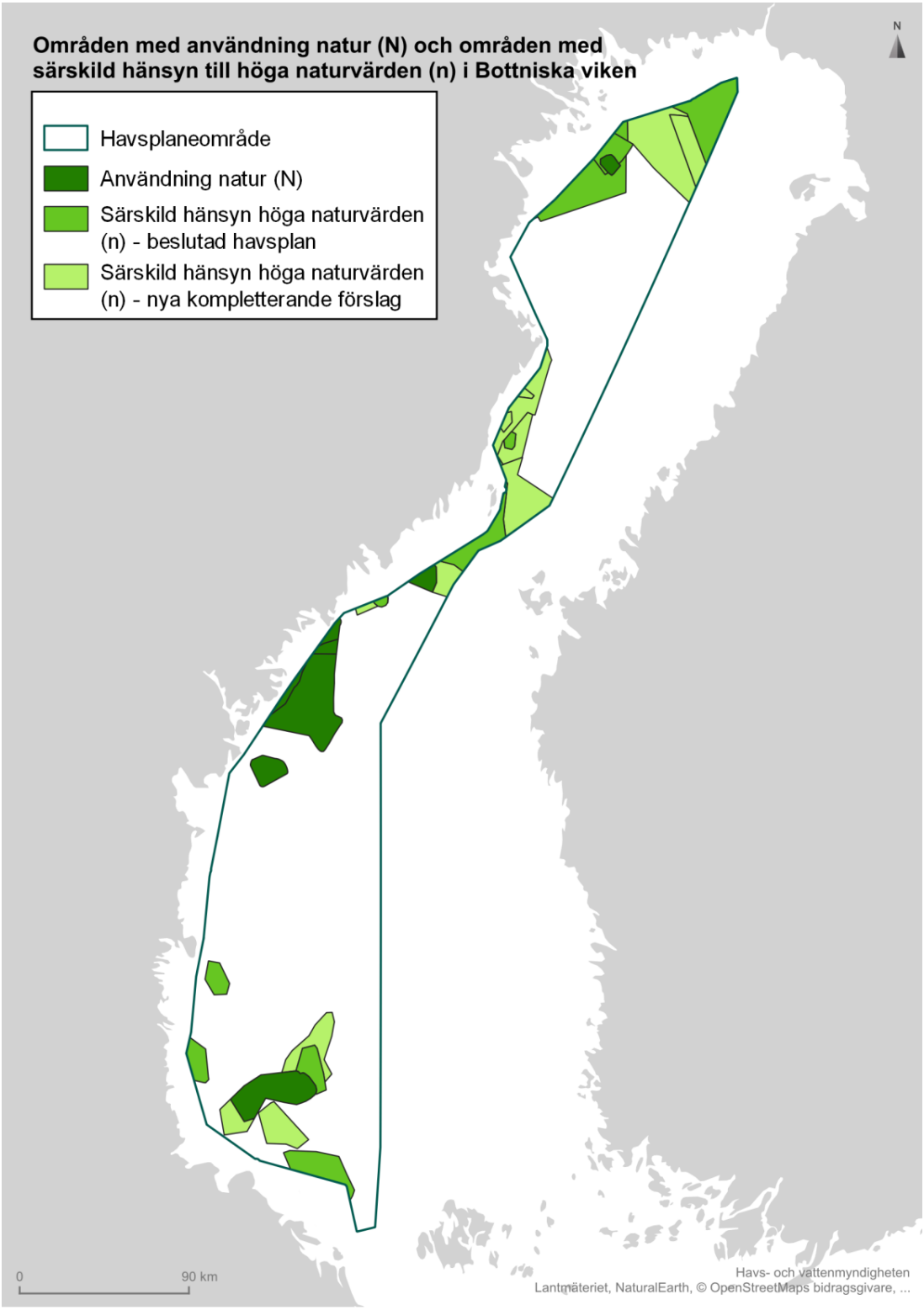

Figur 21. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Bottniska viken (Havs-och vattenmyndigheten 2024c)..

3.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

3.3.1. Vatten och luft

I Bottniska viken är det vägledningen om sandutvinning och energiutvinning som bedöms vara relevanta ur detta perspektiv. När det gäller sandutvinning bedöms den föreslagna täktverksamheten vid Svalans och Falkens grund kunna medföra en negativ effekt på vattenkvalitet lokalt, till följd av ökad grumling i närhet av täkten. Effekten anses vara kortvarig, och därmed obetydligt sett till havsplanen i sin helhet, i linje med slutsatsen i miljökonsekvensbeskrivningen av beslutad havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Eventuell påverkan på hydrografiska förhållanden är det särskilt viktigt att vidare utreda större vindkraftsparkers påverkan på både strömmar, och hur detta i sin tur påverkar exempelvis isbildning och algblomning. Det är därför särskilt viktigt att vidare undersöka de kumulativa hydrografiska effekterna av de stora sammanhängande föreslagna energiområden i Bottniska viken.

När det gäller sjöfart föreslår havsplanen för Bottniska viken ett cirka fem procent längre sjöfartsstråk genom södra Bottenhavet till följd av energiområdena B149, B148, B158 och B164. Konsekvenserna av den förlängda färdvägen är enligt miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a) marginellt ökade utsläpp från sjöfart och därmed marginellt försämrad luftkvalitet lokalt.

Etablering av vindkraft i de föreslagna energiområdena kan innebära längre färdsträckor även för fiskefartyg, och ökad servicetrafik. Det är dock svårt att bedöma omfattningen av potentiella effekter på den lokala luftkvaliteten som en följd av ökade utsläpp. Även sandutvinningen vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken leda till en ökning av luftutsläpp från sjötransporter vid sandutvinning och mellan täkt och hamn. Detta bedöms kunna ha en marginell negativ påverkan på luftkvalitet lokalt.

Förväntade negativa effekter på vatten och luftkvalitet är mindre omfattande för *planalternativ 2* och *3* eftersom den föreslagna energiutbyggnaden är mindre.

3.3.2. Klimat

Effekter kopplat till klimat bedöms för havsplanen Bottniska viken vara positiva med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Potentialen för utvinning av fossilfri energi i Bottniska vikens föreslagna energiområden motsvarar cirka 6750 km^2, vilket uppskattas motsvara en årlig produktion på cirka 135 TWh (se även avsnitt 2.3.2). Energiutvinning kan ha positiv klimateffekt då havsbaserad vindkraft som förnybar energikälla inte bidrar till utsläpp av växthusgaser under drift och framställning av energi, och har ur ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023a). Klimatnyttan beror även på, om och vilka energikällor som ersätts eller utgör alternativ energibas, och huruvida dessa är fossilbaserade eller inte.

Förslag till havsplan med energiområden kan påverka andra användningar med potentiell effekt beträffande utsläpp av växthusgaser. Detta gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka

för sjöfart och yrkesfiske. För Södra Bottenhavet innebär föreslagna energiområden B148, B149, B158 och B164 belägna i farled en förlängd körsträcka för sjöfart. Konsekvensen vad gäller utsläpp av växthusgaser är dock svåra att uppskatta, men det bedöms vara ett begränsat antal passager som påverkas. Förlängd resväg har uppskattats till högst cirka 15 km utifrån plankarta samt AIS-data, vilket bedöms vara av mindre betydelse (Havs- och vattenmyndigheten 2019b). Notera att sträckning av farleden i föreliggande havsplan inte skiljer sig från beslutad havsplan, där farleden är flyttad och går nordöst om föreslagna energiområden.

Havsplanen vägledning om natur och särskild hänsyn höga naturvärden bedöms även främja och stärka viktiga ekosystemtjänster betydande för anpassning till ett förändrat klimat.

Potentiella och förväntade klimateffekter skiljer sig för de olika planalternativen genom att *planalternativ 1* som vägleder om en omfattande vindkraftsutbyggnad kan bidra i högre grad till klimatnytta än *planalternativ 2 och 3*. Samtidigt ger alla tre planalternativen planmässiga förutsättningar för realisering av målbilden om 120 TWh.

3.3.3. Landskap

I Bottniska viken är landskapspåverkan koncentrerad till vissa områden. Det handlar framförallt om den sydvästra delen av Bottenhavet och den nordvästra delen av Norra Kvarken.

Södra Bottenhavet

I södra Bottenhavet är bedöms B146 och B152 få stor landskapspåverkan och B142 och B156 medelstor landskapspåverkan. Angränsande energiområden kommer att ge en samverkande kumulativ effekt på landskapet vid kusten i sydvästra Bottenhavet. Från många utblickspunkter längs kusten kommer vid god väderlek flera vindparker vara synliga. Avståndet från kusten till närmaste energiområde varierar.

Från Örskär norr om Gräsö och från Fågelsundet är det ca 18 km till område B156, medan kustdelarna av Gävle ligger ca 25 km från energiområde B152.

Från Söderhamn till område B146 är det ca 14 km, men ön Storjungfrun är knappt 3 km från samma energiområde.

Från Hornslandet vid Hudiksvall till område B142 är det ca 8 km.

Baserat på antalet energiområden, deras storlek och förhållandevisa kustnära läge bedöms den kumulativa påverkan bli stor i södra Bottenhavet.

Norra Kvarken

I den norra delen av Norra Kvarken bedöms energiområde B107 och B108 få stor negativ effekt och område B139 medelstor effekt (på grund av dess mindre storlek mot kusten). B135 bedöms få en medelstor negativ effekt.

Energiområde B107 ligger ca 7 km och B139 ca 6 km från kusten i Robertsfors kommun. Område B108 vid Rata Storgrund ligger som närmast ca 7 km från kusten och täcker en förhållandevis

stor yta. Lokalt bedöms dessa tre områden ge en mycket stor kumulativ effekt på landskap. Området B135 är som synligast från Holmön 22 kilometer bort. Från finska kusten är det ca 35 km till det området.

Bottenviken

I Bottenviken bedöms energiområde B111 ha en medelstor och B113 en liten negativ effekt på landskap.

Från Sandskär i Haparanda skärgårds nationalpark är det ca 10 kilometer, medan det från Haparandas fastlandskust är ca 35 kilometer till energiområde B111.

Från Rödkallen i Luleå skärgård är det ca 30 kilometer till område B113. Från Piteåskärgård är det ca 45 kilometer till samma område.

I Bottenviken är landskapspåverkan mot Haparanda skärgårds nationalpark av störst betydelse.

Den samlade bedömningen är en stor negativ effekt på landskap av *planalternativ 1*.

Jämförelse mellan planalternativ

I *planalternativ 2* utgår områdena B142 och B152 utgår liksom alla energiområden i Norra Kvarken och Bottenviken. Samlad bedömning är en liten negativ effekt på landskap. De flesta kustnära områden i både södra Bottenhavet och Norra Kvarken utgår i *planlaternativ 3*. Samlad bedömning är en liten negativ effekt på landskap.

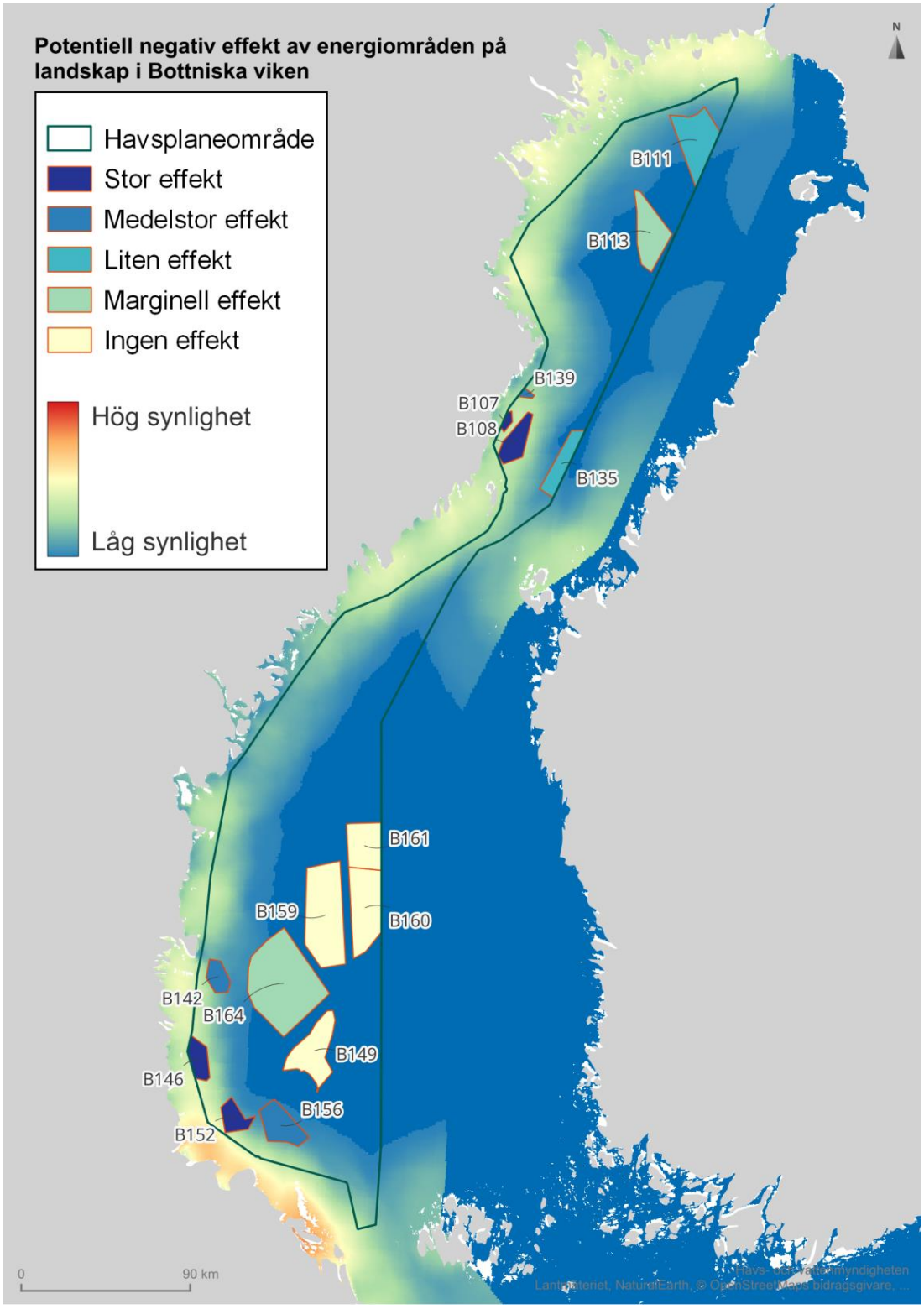

Figur 22. Potentiell negativ effekt på landskap av förslag till energiområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.3.4. Kulturmiljö

I Bottniska vikens havsplaneområde finns fyra energiområden som bedöms medföra risk för stor negativ effekt på kulturmiljö: B108 utanför Bygdeå samt B142, B146 och B156 utanför Hudiksvall, Söderhamn och Gävle. Dessa områden ligger helt eller delvis innanför territorialhavsgränsen och är därmed förhållandevis kustnära. I ytterligare tre energiområden bedöms risken för negativ effekt på kulturmiljö vara medelstor: B107, B111 och B152. Slutligen finns tre energiområden som bedöms föranleda risk för liten negativ effekt (B135, B139, B164) och tre områden som bedöms medföra risk för marginell negativ effekt (B113, B149, B159). Två områden bedöms inte ha någon effekt på kulturmiljövärden (B160, B161). **Figur 23** nedan visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av respektive energiområde.

I havsplaneområdet finns endast ett energiområde som har direkt överlapp med värdeområden, riksintresseanspråk eller riksintressen för kulturmiljö. Det handlar om B156, som överlappar riksintresse högexploaterad kust (kustområdet från Arkösund till Forsmark) och även landskapsbildskyddet vid Östhammar och Öregrund. För samtliga energiområden finns dock risk för direkt påverkan på kulturmiljövärden genom nedläggning av kablar eller annan infrastruktur utanför energiområdet, både på havsbotten och på land. Denna risk är emellertid svår att uppskatta utan information om exakt lokalisering av sådan infrastruktur. Ett flertal energiområden bedöms medföra risk för indirekt, visuell påverkan på kulturmiljövärden. Samtidigt behöver bedömningen av hänsynsavstånd utgå från lokala förutsättningar. De energiområden som bedöms medföra risk för negativ effekt på flest värdeområden är B146 och B152. Risken för kumulativ påverkan på kulturmiljövärden är störst i södra Bottenhavet, till följd av den relativt höga koncentrationen av både energiområden och värdeområden.

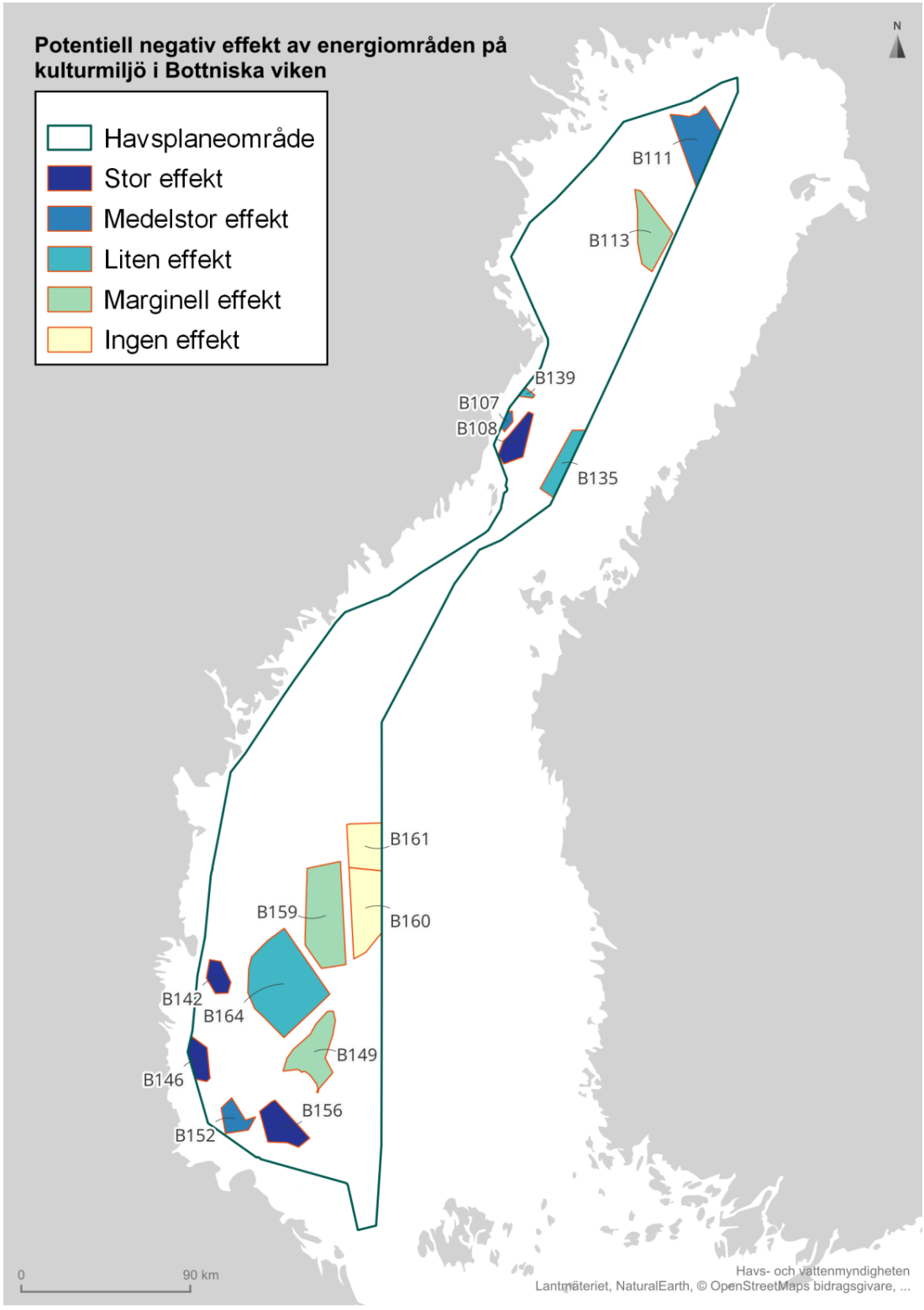

Figur 23. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Områdesspecifika bedömningar

I Bottenviken bedöms B107, tillsammans med B108, kunna medföra risk för påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdet Ratan. Här är särskilt vyn från Rataskärs fyr, båk och lotsuppassningshus ut mot öppet hav känslig för högresta och ytstora anläggningar. I området finns ett fåtal registrerade fartygslämningar som kräver hänsyn vid kabeldragning. Inom värdeområdet Ratan finns också ett område med riksintresseanspråk för kulturmiljövården, där fri sikt över havet ut från och in mot Rataskär lyfts fram som viktiga värden i riksintressebeskrivningen (Riksantikvarieämbetet, 2019). Vidare bedöms vindkraftsutbyggnad inom B108 kunna medföra risk för påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Holmön-Stora Fjäderägg och Ängesön. Fria vyer mot öppet hav är viktiga för förståelsen av kulturmiljöer inom båda värdeområdena. Registrerade vraklämningar finns i områden runt både Stora Fjäderägg och Ängesön (Länsstyrelserna, 2024).

B111 bedöms kunna orsaka risk för påverkan på värdeområdena Malören, Sandskär och Haparanda skärgård. I Haparanda skärgård finns här finns även landskapsbildskydd. Samtliga områden är känsliga för etablering av högresta anläggningar och andra visuellt dominerande inslag. Fartygslämningar som är känsliga för eventuell kabeldragning finns registrerade i närhet till alla tre värdeområden (Länsstyrelserna, 2024).

I södra Bottenhavet finns ett flertal värdeområden som i varierande omfattning riskerar att påverkas indirekt av vindkraftsetablering i områdena B142, B146, B152 och B156.

B142 riskerar att medföra negativ påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Agö-Kråköarkipelagen och Bålsö-Kuggörarna. Här bedöms det visuella sambandet mellan Kråkön och Hornslandet/Hölick som speciellt viktigt, då kulturhistorisk bebyggelse är placerad på öns norra del. Vraklämningar finns registrerade i och i närhet till bägge värdeområden, vilka riskerar att påverkas av kabelnedläggning. Både Agö-Kråköarkipelagen och Bålsö-Kuggörarna sammanfaller med riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Vidare riskerar B142, tillsammans med B146, att påverka värdeområdet Skärså-Prästgrundet negativt. På Prästgrundet ligger bebyggelsen främst i en vik på den södra delen av ön, varför siktlinjer in och ut därifrån är speciellt känsliga. Ett fåtal maritima fornlämningar finns registrerade i vattnet utanför Prästgrundet (Länsstyrelserna, 2024). Inom värdeområdet Skärså-Prästgrundet ingår två områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården.

B146 medför i sin tur risk för negativ påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Söderhamnsfjärdens förlisningsområde och Rönnskär, samt Storjungfrun och Storjungfru-Kalvhararnas förlisningsområde. Särskilt viktiga siktlinjer finns från Rönnskär mot öppet hav i öster respektive nordost, samt söderut mot Storjungfrun. Vid vindkraftsetablering bör hänsyn tas till vraklämningar öster och norr om Rönnskär, samt i området runt Storjungfrun. Därutöver riskerar B146, i kombination med B152 att påverka ytterligare tre värdeområden negativt, nämligen Axmar bruk och Axmars förlisningsområde, Norrsundets förlisningsområde och Iggö-Iggöhällans förlisningsområde. De tre förlisningsområdena har tät förekomst av skeppsvrak som gör dem känsliga för kabeldragning och andra installationer på havsbotten. Risk för visuell påverkan bör iakttas för, bland andra, utblicken österut från Kusön, mellan Norrsundet och Saltharsfjärden, samt mellan Iggön och Iggöhällen. Iggö-Iggöhällans förlisningsområde innefattar kulturmiljötypen odlingslandskap, som är unik inom havsplaneområdet. B152 riskerar vidare att påverka kulturmiljöer inom värdeområdet Norrlandet-Utvalnäs-Lövgrund-Limön negativt.

Värdeområdet omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården, samt innefattar två kulturmiljötyper som är sällsynta i havsplaneområdet, nämligen sommarnöjesmiljö och fritidshusmiljö som i viss mån kan vara känsliga för vindkraftsexploatering (Länsstyrelserna, 2024).

Därtill riskerar vindkraftsetablering inom B152, tillsammans med B156, att medföra negativ påverkan på värdeområdena Kniven och Sikhjälma. Dessa värdeområden innefattar båda historiska fiskelägen, där kopplingen mellan fiskeläget och öppet hav är av stor betydelse. Då relativt få marina lämningar finns registrerade i dessa områden bedöms de inte vara känsliga för kabeldragning. Slutligen finns risk för negativ påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Fågelsundet och Björns fyr samt Örskär, orsakad av B156. Även här avser risken främst visuell påverkan, då särskilt nordöst från Fågelsundet, från Björns fyr mot öppen horisont, och norrut från Örskärs fyrplats (Länsstyrelserna, 2024). Sydöstra delen av B156 överlappar till viss del med riksintresse högexploaterad kust, kustområdet från Arkösund till Forsmark.

Påverkan på marina lämningar

I Bottniska vikens havsplaneområde finns ett antal registrerade marina lämningar inom föreslagna energiområden, en översikt ges i **Tabell 15** nedan. Notera att sammanställningen endast avser de lämningar som finns registrerade i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). Eftersom kännedomen om förekomsten av marina lämningar i svenska vatten inte är fullständig bör etablering av havsbaserad vindkraft föregås av marinarkeologiska utredningar där det finns potential för marina lämningar (Länsstyrelserna, 2024).

Tabell 15. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Bottniska viken. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök).

Energiområde	Antal marina lämningar
B107	1
B108	1
B111	0
B113	0
B135	0
B139	0
B142	1
B146	2
B149	1
B152	2
B156	2
B159	5
B160	4
B161	3
B164	4

Påverkan på kulturmiljö i grannländer

Energiområdena B111 och B135 riskerar att indirekt påverka kulturmiljöer i Finland, med tanke på den relativa närheten till finska kusten. B135 har exempelvis potentiell visuell påverkan på Världsarvet Kvarken skärgård i Finland.

Jämförelse mellan planalternativ

I *planalternativ 2* utgår två energiområden med stor effekt på kulturmiljö (B108, B142), tre områden med medelstor effekt (B107, B111, B152), två områden med liten effekt (B135, B139) samt två områden med marginell effekt (B113, B149). I *planalternativ 3* utgår istället tre energiområden med stor effekt (B108, B142, B156), tre områden med medelstor effekt (B107, B111, B152), två områden med liten effekt (B135, B139) samt ett område med marginell effekt (B149).

Planalternativ 1 bedöms medföra medelstor påverkan på kulturmiljö i Bottniska viken. *Planalternativ 2* bedöms medföra liten påverkan och *planalaternativ 3* bedöms medföra marginell påverkan. Det är därmed det *planalternativ 3* som bedöms medföra minst negativa effekter på kulturmiljö, men både *planalternativ 2* och *planalternativ 3* bedöms medföra betydligt mindre negativ påverkan än *planalternativ 1*.

3.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt

3.4.1. Energiutvinning

I Bottniska vikens havsplaneområde finns idag inga vindkraftverk i drift. Förutsättningarna för havsbaserad vindkraft skiljer sig till viss del från övriga havsplaneområden, då intressekonflikter med andra användningar generellt är färre. I Bottniska vikens havsplaneområde förekommer dock isbildning vintertid, och det finns ett behov av förbättrad kunskap om hur den havsbaserade vindkraften påverkar havsisen, samt förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart (Sjöfartsverket, 2022). Vindförhållanden i området är generellt sett goda, men något sämre jämfört med övriga havsplaneområden. I Bottenhavet bedöms det enligt Energimyndigheten finnas bättre potential för en högre nyttjandegrad. Energimyndighetens målbild om realiserade energiområden motsvarar 30 TWh för planområdet (Energimyndigheten 2023a).

Användning energi i förslag till havsplan är baserat till viss del på riksintresseanspråk vindbruk, samt till stor del planeringsunderlag från aktuellt uppdrag (Energimyndigheten 2023a). Riksintresset vindbruk tillgodoses inte tillfullo utan bedöms i vissa fall vara oförenligt, utifrån platsspecifika bedömningar, med hänsyn andra riksintressen.

Planförslag för Bottniska viken vägleder om 15 st områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 6 750 km^2, cirka 18 procent av havsplanområdet. En större andel yta och antal av områdena antas vindkraftparker med bottenfasta fundament, motsvarande cirka 4290 $km^{2.}$, uppskattningsvis totalt 135 TWh (antagande om 5 MW/km2 och 4000 fullasttimmar). En mindre andel av områdena är belägen i territorialhavet, cirka 20 procent, resterande är belägna i ekonomisk zon. Förslag till energiområden finns i hela havsplaneområdet, men med högre

koncentration i södra Bottenhavet. En stor andel väntas utgöras av bottenfasta vindkraftparker, se **Tabell 16**. Planen vägleder om särskild hänsyn till försvar för samtliga områden, samt särskild hänsyn höga natur- och/eller kulturmiljövärden för ett flertal av områdena.

Tabell 16. Vägledning energiutvinning, planförslag Bottniska, respektive havsområde, typ av vindkraftpark, area, samt yta och andel i territorialhavet.

Bottniska viken - Havsområden	Typ	Km²	Varav Km² i Territorial havet ~22km (NM)	Andel, varav Km² i Territorial havet ~22km (NM)
Bottenviken	Bottenfast	312	312	100%
Bottenviken	Bottenfast/flytande	856	291	34%
Bottenviken	Flytande	477	3	1%
Norra Bottenhavet och Norra Kvarken	Bottenfast/flytande	441	0	0%
Södra Bottenhavet	Bottenfast	3 972	728	18%
Södra Bottenhavet	Bottenfast/flytande	689		0%
		6 746	**1 334**	**20%**

I norra planområdet, Bottenviken vägleds totalt om sex områden för energiutvinning. Område B111, Sydöst Malören, är beläget delvis i territorialhavet i Kalix kommun, delvist i ekonomisk zon och vindkraftpark antas utgöras av bottenfasta och möjligt flytande fundament. Område B113, Sydöst Svalan och Falkens grund, beläget i utsjöområdet och ekonomisk zon, antas utgöras av vindkraftpark med flytande fundament. I området finns även riksintresse för vindbruk vilket bedömts ej vara prioriterad användning enligt förslag till havsplanen.

Söderut i Bottenviken finns tre energiområden (B107, B108, B139) belägna i territorialhavet inom Robertsfors kommun. Samtliga antas utgöras av vindkraftparker med bottenfasta fundament och ha relativt goda förutsättningar för vindbruk, främst de kustnära, där B107 även finns med i beslutad havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2022a). Längre ut i utsjön, i ekonomisk zon, är område B135 beläget, utanför Robertsfors och Umeå kommuner. Vindkraftparken antas utgöras av kombination av bottenfasta fundament och flytande.

I havsområdena norra Bottenhavet och Norra Kvarken (B161) och södra Bottenhavet (B142, B146, B149, B152, B156, B159, B160) vägleds om ett flertal områden för energiutvinning, relativt koncentrerat. I södra planområdet finns flera områden som bedömts ha relativt gynnsamma förutsättningar för vindbruk i planförslaget. Större andel antas utgöras av vindkraftparker med bottenfundament, två områden i utsjön och ekonomisk zon (B161, B160) antas ha bottenfasta och/eller flytande fundament. De relativa kustnära områden (B142, B146, B152, B156) är belägna, helt eller delvist inom territorialhavet, inom planområden för kommunerna Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby, Tierp och Östhammar.

I södra Bottenhavet anges även tre områden som utredningsområde energiutvinning (B149, B152, B156). Utredningsområden avser vidare utredning då det bedöms finns stora osäkerheter kring områdenas potentiella påverkan på migrerande fågel vid en eventuell utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

I området södra Bottenhavet anger även planen användning elöverföring, som utgörs av transmissionsnätkablar mellan Sverige och Finland.

Energiområdenas storlek sett till yta, och resurseffektivitet med hänsyn till vind, djup och avstånd till land varierar inom planområdet. Se **Tabell 17**.

Tabell 17. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Bottniska viken.

ID	Energiområde	Beteckning	Area km^2	Medelvärde energieffektivitet (skala 3-9)
B113	Sydöst Svalan och Falkens grund	Efk	476	5,7
B111	Sydöst Malören	Efkn	568	6,5
B161	Nordöst Eystrasaltbanken	Ef	441	6,6
B160	Öst Eystrasaltbanken	Ef	688	6,8
B107	Ricklegrundet	Efkn	37	7,0
B139	Syd Kallviksklubben	Efkn	26	7,0
B146	Storgrundet	Efkn	191	7,0
B142	Gretas klackar	Efkn	164	7,0
B108	Rata storgrund	Efkn	248	7,1
B152	Utknallen	E(utr)fkn	183	7,2
B164	Utsjöområde norr Sylen	Efk	1484	7,3
B135	Utsjöområde öst Rata Storgrund	Efk	285	7,4
B149	Norr Finngrundet	E(utr)fn	549	7,8
B159	Eystrasaltbanken	Ef	1036	7,9
B156	Syd Finngrunden	E(utr)fkn	364	8,0

Indirekt påverkan - energi

Vägledning om energiutvinning i havsplanen kan innebära indirekta markanspråk gällande kabeldragning och annan infrastruktur för elöverföring och/eller olika former av lagring av energi, såsom vätgas. Det i sin tur kan innebära ytterligare mark- och vattenanspråk och även potentiella indirekta miljöeffekter och tillkommande riskhantering vid kust och på land (se avsnitt 2.4.1). Omfattning av markanspråk kust och land, och var dessa markanspråk kommer att ske beror bland annat på typ av teknik och vindkraftverk, samt anslutningspunkt för respektive vindkraftpark.

Måluppfyllnad, nationella och kommunala intressen - energi
Planförslag Bottniska viken bidrar till måluppfyllnad gällande uppdrag om havsbaserad vindkraft och nationella energipolitiska mål, och såväl i linje med nationella mål om klimat och fossilfri elförsörjning, betydande för omställning av industri- och transportsektorn och sysselsättning på lokal och regional nivå. Beträffande samhällsviktiga funktioner och verksamheter, enligt nationell klassificering (MSB, 2021) bedöms planförslaget bidra till förutsättningar för att säkerställa elförsörjning i landet. Dock finns vissa frågeställningar beträffande den förhållandevis stora andelen av energiområden belägna utanför territorial gränsen, i svensk ekonomisk zon, gällande potentiell risk och påverkan på de samhällsviktiga funktionerna som att upprätthålla eller säkerställa till exempel, styrning och övervakning samt underhåll och felavhjälpning av infrastruktur. Planens vägledning om energi sammanfaller med planområden för kommunerna Kalix, Robertsfors, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby, Tierp och Östhammar.

Jämförelse mellan planalternativ
Planförslag havsplan Bottniska viken, *planalternativ 1*, vägleder om 15 st områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 18 procent av havsplanområdet. För en större andel yta och antal av områdena antas vindparker med bottenfasta fundament, motsvarande cirka 4285 km^2, uppskattningsvis totalt 135 TWh (antagande om 5 MW/km2 och 4000 fullasttimmar). En mindre andel av områdena är belägna i territorialhavet, cirka 20 procent, resterande är belägna i ekonomisk zon. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Kalix, Robertsfors, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby, Tierp och Östhammar.

Indirekt markanvändning antas vara aktuellt med hänsyn till behov av infrastruktur för, byggnations- och driftsfas, samt eldistribution och/eller olika former av lagring av energi, exempel i form av vätgas. Tillkommande infrastruktur bedöms kunna innebära potentiella indirekta miljöeffekter och behov av tillkommande markanvändning och riskhantering vid kust och på land.

Planalternativ 1 innehåller energiområden med både hög och låg energieffektivitet. Generellt har energiområdena i Bottniska viken lägre effektivitet än övriga havsområden på grund av något sämre vindförutsättningar och i genomsnitt större avstånd från land. *Planalternativ 2* har medelstor energieffektivitet genom att flera kustnära områden och områden i grundare vatten ingår. *Planalternativ 3* bedöms ha liten energieffektivitet genom att energiområdena generellt ligger med stort avstånd från land.

För *planalternativ 2*, med urvalet fokus på energi, innebär att ett större antal energiområden i planområdet undantas och kvarstår gör områden i Södra Bottenhavet, B146, B149, B156, B159, B164. Uppskattningsvis utgör *planalternativ 2* 3600 km^2, motsvarande cirka nio procent av planområdet och energiutvinning uppskattat till cirka 72 TWh per år.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, undantas ett mindre antal och ytan för vägledning för energiområden. Kvarstår gör områdena B113, B146, B159, B160, B161, B164 som uppskattningsvis utgör en yta på cirka 4 300 km^2, motsvarande cirka 11 procent av planområdet och energiutvinning uppskattat till cirka 86 TWh per år. *Planalternativ 3* inkluderar en större andel energiområden belägna längre ut från land än i

planalternativ 2. Detta innebär fler områden med antagande om flytande fundament, vilket kan påverka kostnadsbild och tidshorisont för realisering.

Samtliga planalternativ är även högre än målbild om 30 TWh som Energimyndigheten (Energimyndigheten 2023a) föreslagit för planområdet, samt havsplaneringens planeringsmål om 40 procent realisering av energiområdena.

3.4.2. Friluftsliv

Bottniska viken har ett varierat kustlandskap med höga frilufts- och naturvärden samt stor potential för utveckling av besöksnäringen såväl sommartid som vintertid. Bottenvikens skärgård med turbåtstrafik och isvägar, världsarvet Höga kusten samt nationalparken Haparanda skärgård är betydande besöksmål. Även Hornslandet och Gräsö skärgård är populära områden för rekreation.

I Bottniska vikens havsplaneområde finns tre energiområden som bedöms medföra risk för stor negativ effekt på friluftsliv: B108, B139 och B142. Dessa områden ligger helt innanför territorialgränsen och är därmed förhållandevis kustnära. I ytterligare tre energiområden bedöms risken för negativ effekt på friluftsliv vara medelstor: B107, B111 och B156. Två energiområden bedöms föranleda risk för liten negativ effekt (B113, B164) och två energiområden bedöms medföra risk för marginell effekt på friluftsliv (B135, B152). Fem områden bedöms inte medföra någon effekt på friluftslivsvärden (B146, B149, B159, B160, B161).

Områdesspecifika bedömningar
I Bottenviken bedöms B111 medföra potentiell negativ effekt på riksintresseanspråk friluftsliv och riksintresse rörligt friluftsliv. Norrbottens kust och skärgård har stora värden för friluftslivet och friluftslivsaktiviteter i området är exempelvis natur- och kulturupplevelser, bad, kanot, skärmflygning, fritidsfiske och hundspann. Värden för upplevelserna innefattar bland annat orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild. B111 ligger 9,5 km från nationalparken Haparanda skärgård och Malören som är särskilt utpekade som viktiga områden för friluftslivet i ytterskärgården. Utbredningen av B111 innebär att delar av riksintresseanspråket och värdena orördhet, stillhet och landskapsbild kan påverkas negativt. Kumulativ påverkan på upplevelsevärdena från vindkraftsetableringar på finska sidan behöver beaktas.

Riksintresseanspråk friluftsliv Holmöarna och Lövångerkusten innefattar aktiviteter som båtliv, fritidsfiske, fågelskådning, paddling, skidåkning, skridskoåkning samt vandring. Båda områden har upplevelsevärden som stillhet/tystnad/låg ljudnivå och tilltalande landskapsbild. B108 och B139 bedöms ha negativ effekt på riksintresseanspråk friluftsliv, i synnerhet då föreslagna energiområden är kustnära. Även B107 bedöms medföra negativ effekt på riksintresseanspråk. När det gäller dessa tre områden tillsammans med B135 behöver kumulativ påverkan beaktas.

I Södra Bottenhavet bedöms B142 medföra negativ effekt på riksintresseanspråk friluftsliv Hudiksvallskusten med Hornslandet som ligger cirka 5,5 km ifrån B142. I riksintresseområden finns möjlighet till varierande aktiviteter på land, bland annat snöskovandring, fågelskådning och grottbesök, men riksintresseområdet omfattar också skärgården. Värden innefattar orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild. Av värdebeskrivningen framgår att Hudiksvallskusten med Hornslandet anses vara ett av de mest värdefulla områdena för friluftsliv och rekreation i Gävleborgs län. I rapporten Förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a) noteras även att området är förhållandevis orört och oexploaterad och har ett varierat utbud av friluftsaktiviteter i en kulturellt, geologiskt och biologiskt

intressant miljö. Exploatering och olika typer av anläggningar (exempelvis industrianläggningar) och bulleralstrande verksamheter (exempelvis vindkraftsverk) riskerar att skada värdena. Området ingår i en förberedande fas av upprättande av en ny nationalpark. I rapporten Förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanerna noteras i bilaga även att ”om parken får avslag i miljöprövning bör det göras en ny bedömning av hur området påverkar värdena för friluftslivet” (Energimyndigheten, 2023a). Längre söderut finns riksintresseanspråk friluftsliv Nedre Dalälven och Billudden med aktiviteter som vandring, fritidsfiske och löpning, samt Öregrund-Gräsö skärgård med aktiviteter som skridskoåkning, fritidsfiske och båtliv. Områdena omfattar värdena orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild. Enligt tidigare bedömningar skulle exploateringar inom eller i närområdet kunna skada områdets värden som skulle medföra att främst skärgårdens öar och skär utsätts för störande ljud eller ljus, förändrad landskapsbild eller andra effekter som negativt kan påverka upplevelsen av området. Området överlappar också till viss del i söder med Öregrund och Östhammars landskapsbildsskyddsområde. B156 bedömds härmed medföra negativa effekt på dessa riksintresseanspråk för friluftsliv.

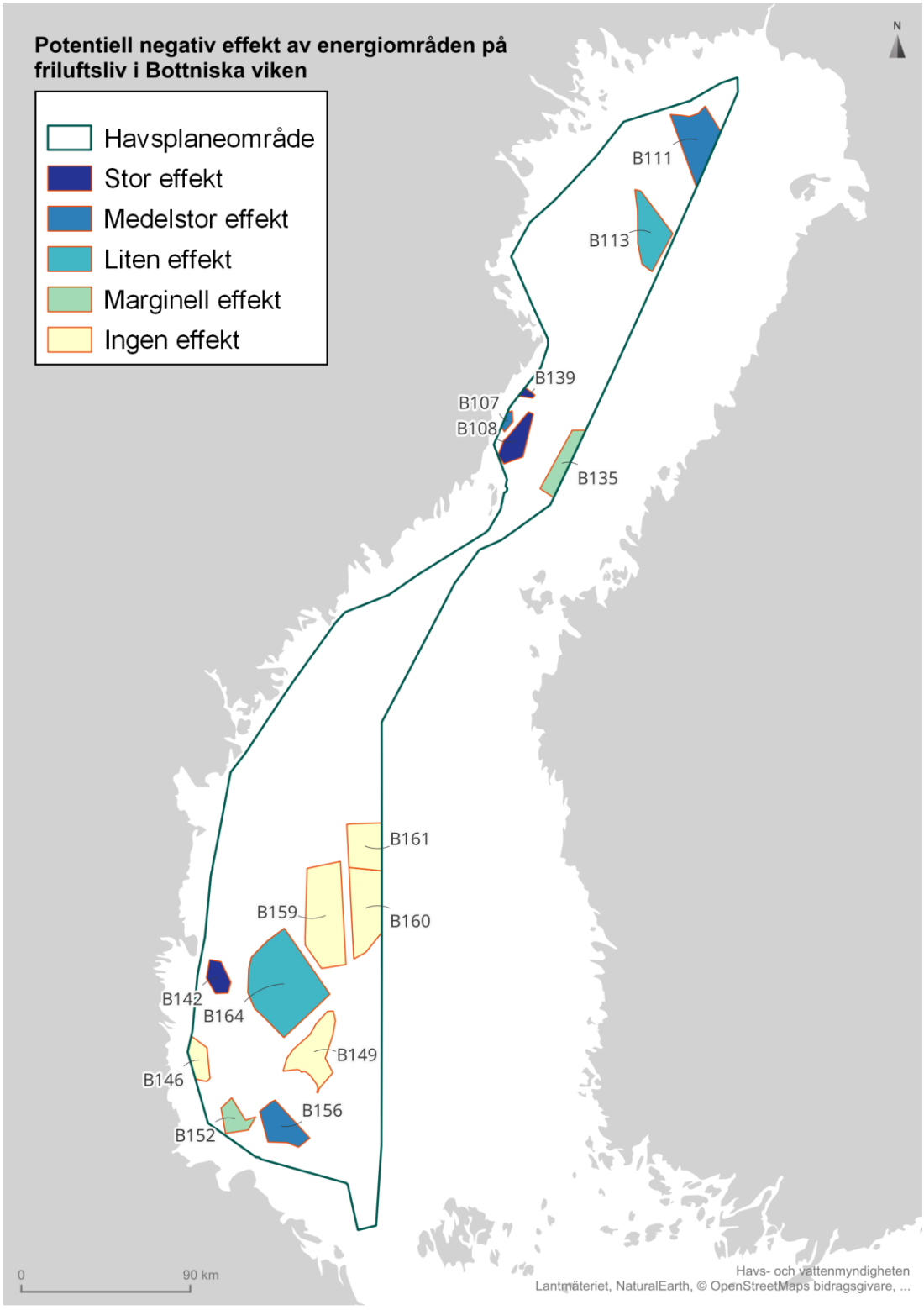

Figur 24. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Fritidssjöfart

Fritidssjöfarten i Bottniska viken förekommer främst längs med kustbandet med störst aktivitet i Norra Bottenhavet och Norra Kvarken samt Södra Bottenhavet. Energiområde B146 och B152

bedöms ha störst påverkan på fritidssjöfarten i Bottniska viken, utefter fritidsbåtsaktivitet samt tendenser till fritidssjöfartsstråk (Emodnet, 2022), se tabellen nedan. Fritidssjöfartens aktivitet kan översiktligt ses med hjälp av information från automatiska identifieringssystem (AIS data). Alla fritidsbåtar använder inte AIS, vilket innebär att den faktiska förekomsten av fritidsbåtar är mer omfattande.

Tabell 18. Förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Bottniska viken baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022).

Energiområde	Fritidsbåtsaktivitet medelvärde timmar/månad 2017 - 2022
B107	0,7
B108	0,4
B111	0,1
B113	0,1
B135	0,2
B139	0,1
B142	0,6
B146	2
B149	0,5
B152	2,2
B156	1,1
B159	0,9
B160	0,4
B161	0,3
B164	1,7

Påverkan på friluftsliv i grannländer

Energiområden i Bottniska viken väntas medföra viss påverkan på friluftslivet i Finland, inte minst Haparanda skärgårds nationalpark samt finska sidan av Norra Kvarken. Överfarter för fritidsbåtar till och från grannländer bedöms generellt vara liten i hela havplaneområdet, men med störst koncentration i Norra Kvarken till och från Finland. Energiområdena bedöms dock inte medföra några större konsekvenser för fritidssjöfarten till och från Finland.

Jämförelse mellan planalternativ

Med *planalternativ 2* i Bottniska viken utgår samtliga energiområden med stor effekt på friluftsliv (B108, B139, B142), två av tre områden med medelstor effekt (B107, B111), ett av två områden med liten effekt (B113) samt båda områden med marginell effekt på friluftslivet (B135, B152). Med *planalternativ 3* utgår samtliga energiområden med stor effekt på friluftsliv (B108, B139, B142) och samtliga energiområden med medelstor effekt (B107, B111, B156). Inga energiområden med liten effekt utgår, men båda med marginell effekt utgår (B135, B152).

Planalternativ 1 bedöms medföra medelstor påverkan på friluftsliv i Bottniska viken, medan *planalternativ 2* och *3* bedöms medföra marginell påverkan på friluftsliv. *Planalternativ 3* bedöms vara det planalternativ som medför minst negativa effekter på friluftsliv, men båda *planalternativ 2* och *3* bedöms medföra betydligt mindre negativ påverkan än *planalternativ 1*.

3.4.3. Besöksnäring

Bedöms ej på havsplansnivå. Se kapitel 2.4.3 för generella effekter.

3.4.4. Totalförsvaret

Ingen bedömning görs på havsplanenivå för totalförsvarets intressen. Se kapitel 2.4.4 för generella effekter.

3.4.5. Sjöfart

Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk, förutom i södra Bottenhavet där vägledning om användning energi ges företräde. Havsplanen vägleder ej explicit om säkerhetszoner, men anger att säkerhetszon behöver beaktas utifrån förutsättningar för respektive energiområde.

För planområdet Bottniska viken är omfattning och frekvensen av fartyg relativ låg, sett till övriga planområden, men ändå betydande trafik till hamnar och fartygsstråk mellan Sverige och Finland. För planområdet Bottniska viken finns särskilda osäkerheter gällande påverkan på vintersjöfart och isbrytning. Potentiell påverkan på vintersjöfarten gäller hur klimatförändring och mildare vintrar kan påverka isbildning och innebörd av det, med svårare isförhållande för isbrytning, exempelvis genom ökad förekomst av is-vallar. Detta kan även vara aktuellt i södra Bottenhavet oavsett etablering av vindkraft i havsområdet. Det finns även osäkerheter gällande hur havsbaserade vindkraftparker kan påverka karaktären på havsisen och isbildning och potentiellt indirekt påverka vintersjöfarten och isbrytning. Potentiella indirekta effekter utifrån eventuell påverkan på vintersjöfarten, isbrytning och försvårande av verksamhet kan därmed även innebära eventuella kostnadsökningar. Kostnadsökningar kan drabba såväl sjöfartsnäring som relaterade branscher, samt offentliga verksamheter och utgifter för att upprätthålla farleder och transportfunktioner. Ytterligare utredningar har bedömts vara nödvändiga gällande vintersjöfart och uppdragsarbeten pågår i nuläget.

Planförslaget för Bottniska viken vägleder om 15 områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 6 746 km^2, cirka 18 procent av havsplanområdet. I norra delen av planområdet, Bottenviken och Norra Kvarken finns energiområdena B107, B108, B111, B113, B117 samtliga belägna gentemot farleder. Energiområdena är även belägna mellan fartygstråk till och från hamnar mot Umeå, Skellefteå, Luleå, Haparanda och Finland.

En större andel av havsplanens föreslagna energiområden, cirka 4 660 km^2, är fördelat på åtta energiområden i Södra Bottenhavet, där även ett flertal farleder är belägna. I anslutning till farleder mellan Gävle och Sundsvall, vägleds sjöfarten följa den dragning som anges i befintliga havsplaner, ett stråk som går tvärs genom södra Bottenhavet upp till Sundsvall och Härnösand.

Denna sträckning skiljer sig mot ett riksintresseanspråk för sjöfarten och innebär en viss omväg, med hänsyn till vägledning energi i områdena (B149, B164). Effekten för sjöfarten blir en längre körsträcka. Den förlängda resvägen uppskattas till cirka 15 km, vilket bedöms vara av relativ marginell betydelse. Trafikintensitet i farleden med hänsyn till antal passager per år 2022 bedöms vara relativt låg. Främst förekommande trafik i farled är fraktfartyg, följt av tank- och fiskefartyg (Emodnet, 2022).

Indirekt påverkan
Vägledning om energiområde B164 och B149 kan påverka tillgänglighet och innebära indirekt miljöpåverkan utifrån förlängd körsträcka och ökade utsläpp. Uppskattad förlängd körsträcka cirka 15 km, uppskattad trafikintensitet år 2022 bedöms dock vara låg, se ovan. Indirekta miljöeffekter bedöms därmed vara relativt låga. En möjligt mer betydande indirekt påverkan och eventuella miljöeffekter kan vara en potentiell ökad olycksrisk avseende kollision, såsom med vindkraftverk, med indirekta miljöeffekter såsom oljeutsläpp etc. Annan eventuell indirekt påverkan från vägledning om områden för energi, gäller generell tillgänglighet i havsområden som möjligt kan försvåra räddningsinsatser och saneringsarbete vid sjöfartsolyckor till havs. För mer information se Sjöfartsverkets och Transportstyrelsens kunskapsunderlag gällande havsbaserad vindkraft (Sjöfartsverket 2023, Sjöfartsverket och Transportstyrelsen 2023).

Jämförelse mellan planalternativ
Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk, förutom i Södra Bottenhavet där vägledning om användning energi ges företräde. För *planalternativ 1* bedöms således potentiell påverkan för sjöfarten utgöras främst av energiområden B149 och B164, vilka är belägna i befintligt riksintresseanspråk för sjöfart.

Eventuell indirekt påverkan och miljöeffekt är bedöms potentiell ökad olycksrisk med hänsyn till ökat antal fasta installationer till havs, eventuell kollisionsrisk vid trängsel, samt eventuellt risk för påverkan tillgänglighet och försvårande av räddningsinsatser, vilket dock inte är unik för planområdet.

Sammantagen bedömning för *planalternativ 1* är att potentiell påverkan på sjöfarten är svår att göra utifrån osäkerheter gällande påverkan vintersjöfarten. Med reservation gällande denna osäkerhet bedöms dock potentiell påverkan vara liten, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att rekommendation och tillstånd för etablering av vindkraftparker beaktar de säkerhetsavstånd som krävs, vilket beslutas vid respektive tillståndsprövning och beslut.

För *planalternativ 2* bedöms potentiell påverkan för sjöfarten i princip vara de samma som i *planalternativ 1*, samtliga energiområden, utifrån att B164, kvarstår även i detta alternativ. Även osäkerheter gällande vintersjöfarten kvarstår.

För *planalternativ 3* inklusive tillståndsgivna vindkraftparker, bedöms potentiell påverkan för sjöfarten i princip vara de samma som i *planalternativ 1*, samtliga energiområden, utifrån att B149 och B164, kvarstår även i detta alternativ. Osäkerheter gällande vintersjöfarten kvarstår dessa.

Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och då främst trafik till och från Finland.

Figuren nedan visar respektive energiområden potentiell effekt på sjöfart i Bottniska viken.

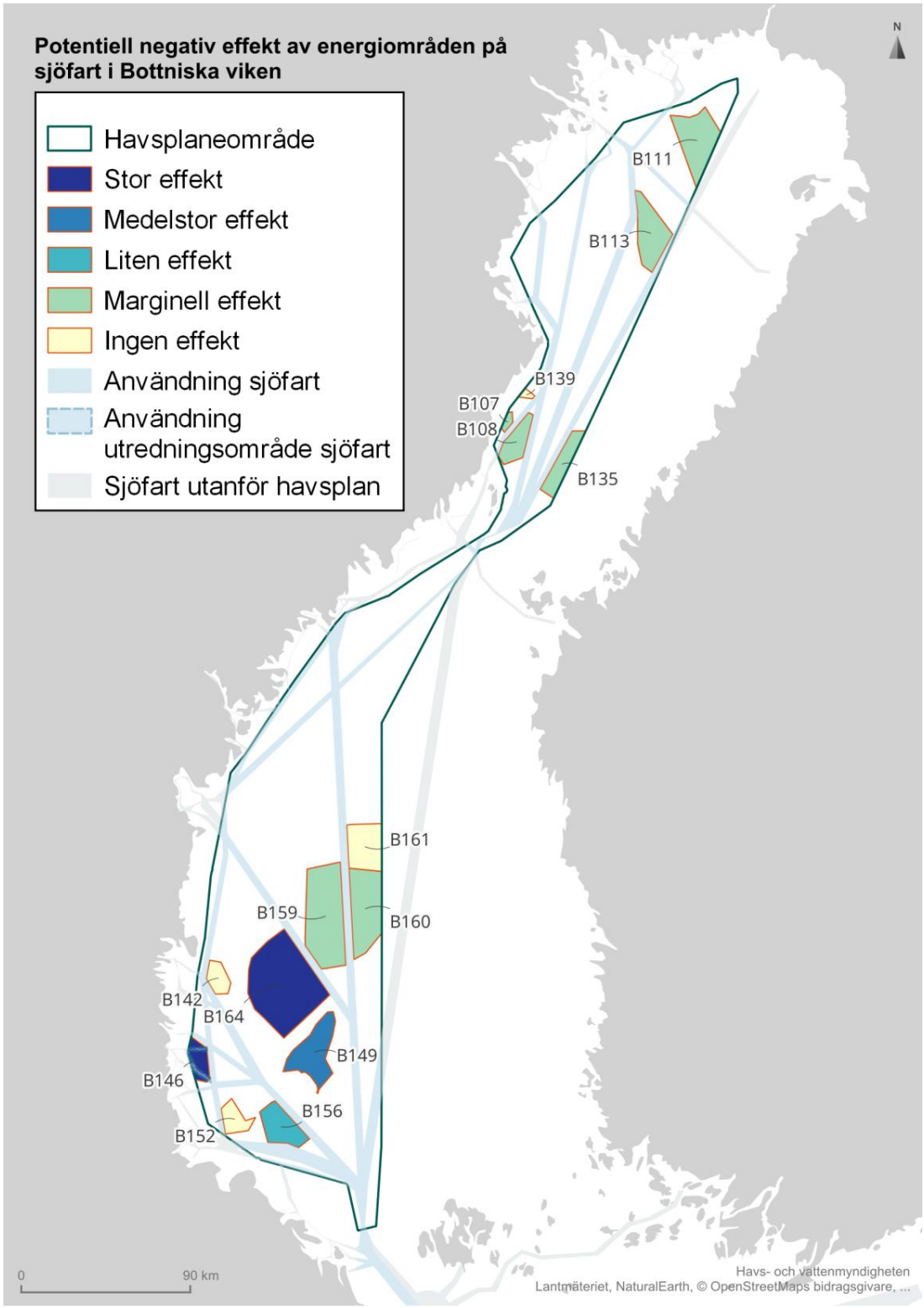

Figur 25. Relativ potentiell negativ effekt av energiområden på sjöfart i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

3.4.6. Yrkesfiske

Yrkesfisket i Bottniska viken är glest i utsjön, men tätare i de kustnära vattnen. De ekonomiskt viktigaste arterna är siklöja, strömming, där fisket efter siklöja sker utanför havsplaneområdet närmare kusten. I södra Bottenhavet sker tidvis ett pelagiskt fiske som bedrivs framför allt kring utsjöbankarna och i havsområdets sydöstra delar. Även fiske med bottentrål, demersalt, förekommer. Fisket är tydligt säsongsberoende, då området är isbelagt under delar av året. Utöver svenskt fiske efter strömming bedrivs även ett omfattande finskt strömmingsfiske i området (Havs- och vattenmyndigheten 2023b).

I södra Bottenhavet finns tre områden för riksintresseanspråk för yrkesfiske i havsplaneområdet, se Figur 26. Vid Finngrunden finns ett lek- och uppväxtområde för fisk. Området omfattas till viss del av ett Natura 2000-område och hela området anges som användning Natur (N) (B155) i havsplanen. De två andra riksintresseanspråksområdena är fångstområden och ligger väster och öster om Finngrunden. Havsplanen anger användning yrkesfiske för dessa områden. Havsplanen tillgodoser i och med detta riksintresseanspråk för yrkesfiske.

Planens vägledning om energi påverkar yrkesfiskets bedrivande främst i södra Bottenhavet där ett flertal energiområden är belägna. Den faktiska påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftsparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder.

Vägledning om energiområdens utformning i planområdet har till viss del anpassats, sedan samrådsförslag, med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande i övrigt. Det energiområde som främst bedöms kunna påverka yrkesfisket är område B156, södra Finngrunden. I området sker ett fiske med flyt- och bottentrål efter sill/strömming. För energiområdet antas en vindkraftspark vara av typ med bottenfundament, vilket kan antas begränsa fisket i aktuellt område. Området är ej klassat som riksintresseanspråk för yrkesfisket. Utifrån bedömning av omfattning för aktuellt fiske, under perioden 2012 – 2021 samt antagande om eventuella möjlighet till anpassningar av vindkraftpark och/eller fiske, bedöms påverkan vara medelstor.

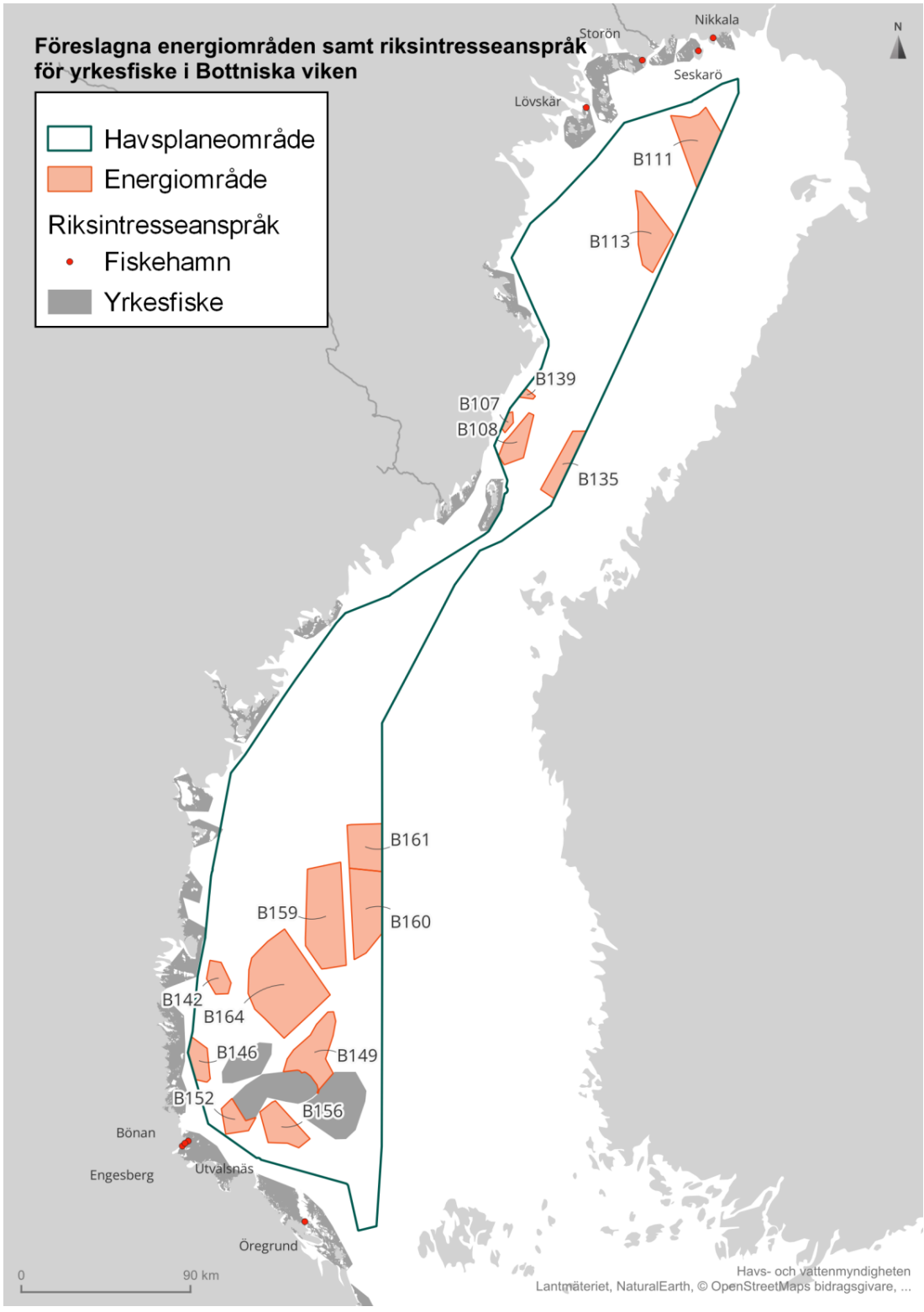

Figur 26. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Bottniska viken (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

Indirekt miljöpåverkan
Havsplanens vägledning och potentiell påverkan på yrkesfisket kan även innebära indirekta miljöeffekter. Förändring av yrkesfiskets bedrivande, rumsligt och i intensitet, kan innebära en förflyttning av fiskeaktivitet till andra områden eventuellt med längre körsträckor och ökade luftutsläpp, såsom växthusgaser. Det kan påverka förutsättningar för yrkesfisket om driftkostnader ökar på grund av längre sträcka och gångtid och/eller intäkterna sjunker på grund av minskad fångst. Faktiska utfallet och indirekt miljöeffekt avseende påverkan på körsträcka och luftutsläpp bedöms vara osäkert och även beroende på utveckling och omställning av fartygsflottan till mer energieffektiva och fossilfria bränslen.

I området sker främst fiske med flyttråll, men även ett visst fiske med bottentråll. Potentiellt kan detta innebära att påverkan på bottenmiljöer bedöms minska i de energiområden där bottentrålning ej längre sker. Bruttoeffekten är dock främst lokal och den samlade nettoeffekten av minskad påverkan på bottenmiljöer beror på om och till vilka andra områden en eventuell förflyttning av bottentrålning sker.

Nationella, regionala, kommunala intressen
Planens vägledning om användning yrkesfiske bekräftar riksintresseanspråk för yrkesfiske. Vägledning om användning energi kan dock till viss del påverka bedrivande av yrkesfiske i planområdets utsjöområden. Påverkan på yrkesfiske kan även inverka på verksamheter och värdekedjor beroende av marina resurser, samt annan verksamhet och anläggningar för landning och beredning av fiskeresurser. Detta innefattar exempelvis hamnverksamhet av lokalt och regionalt intresse i planområdet, samt samhällsviktiga funktioner relaterade till livsmedelsförsörjning och primärproduktion (se avsnitt 2.4.6).

Grannländer
Utöver svenskt fiske pågår ett omfattande finskt fiske i hela Bottniska viken. Fisket sker främst i södra Bottenhavet och antas påverkas av vägledning om energi i området. Omfattning av påverkan är svårt att bedöma men antas påverkas främst av energiområden belägna i ekonomisk zon, såsom område B161, samt delar av område B156. Den samlade potentiella påverkan på yrkesfisket är sammantaget därför betydligt högre, än om bara ser till svenskt yrkesfiske i planområdet.

Jämförelse planalternativ
Planens vägledning om användning energi för samtliga energiområden, *planalternativ 1*, bedöms potentiell främst påverka yrkesfiskets bedrivande i södra Bottenhavet. Flera energiområden är belägna i havsområdet och potentiell påverkan avser fisket med flyt- och bottentråll efter sill/strömming, främst i område B156 Södra Finngrunden. Den faktiska påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetod (Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten, 2023). Påverkan bedöms vara medelstor, sett till typ av fiske och dess omfattning i området, samt finskt fiske som bedrivs i området. Potentiell påverkan på yrkesfisket, bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen (se avsnitt 2.4.6).

För *planalternativ 2*, med urvalet fokus på energi bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara den samma som i *planalternativ 1*, i samtliga energiområden. Det är främst områden i norra planområdet som inte ingår i *planalternativ 2*, därtill fyra områden i södra Bottenhavet (B142, B152, B160, B161), vilket bedöms vara av relativt mindre betydelse utifrån för yrkesfisket i området.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på samlade konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindkraftparker, bedöms påverkan på yrkesfiske relativt minska något. Energiområdet i södra Bottenhavet B156 inte ingår i planalternativet vilket bedöms innebära en viss minskad påverkan på yrkesfisket där visst botten- och flyttrålning efter strömming sker.

3.4.7. Renskötsel

I Bottniska viken är det relevant att lyfta potentiella konsekvenser för rennäringen eftersom det finns utpekade riksintresseanspråk enligt 3 kap. 5 §, och storskalig etablering av havsbaserad vindkraft kan påverka rennäringen. Påverkan kan vara visuell, både vindkraftverken och hinderbelysningen samt buller och annan störning. Ökad utbyggnad av infrastruktur kopplat till energiöverföringen på land såsom kablar, ledningar, transformatorer kan tillsammans med övrig exploatering bidra till försämrade förutsättningar för renskötseln. Renar tenderar att undvika områden med vindkraftsexploatering på land (Naturvårdsverket 2018, Skarin A. 2018), och detsamma kan gälla om exploateringen i havet påverkar områden där renarna betar vid kusten och i skärgården. Kustnära betesmarker och skärgårdsöar utgör särskilt viktiga vinterbetesmarker då det mildare kustklimatet erbjuder bättre förutsättningar än inlandsmarker som kan vara täckta av tjocka snötäcken och is som försvårar för renarna att gräva sig ner och beta marklaven (Sametinget, 2024, muntlig kommunikation).

Energiområdena B111 och B113 i Bottenviken ligger inom 1 mil, respektive 5 mil avstånd till kusten och riksintresse för rennäring. Område B111 kan medföra visuell påverkan, och riskerar att störa renar. Effekter som skulle kunna uppstå är bortträngning från viktiga betesmarker och på sikt en förändring av det samiska kulturlandskapet och kulturarvet. B113 skulle kunna uppfattas, men den visuella påverkan bedöms bli relativt låg. Av resterande energiområden i norra och södra delarna av Bottniska viken ligger B107, B139 och B108 mellan 1,2 mil och 2 mil från kusten, men de har ingen direkt visuell påverkan då landskapet och terrängen mellan kusten och riksintresseområdena är kuperad. De sydligaste energiområdena i Bottniska viken ligger på så pass långt avstånd från renskötselområdena att de inte bör påverka. Infrastrukturbyggnad i anslutning till dessa energiområden hamnar troligtvis också söder om Sundsvall, varför infrastrukturen inte heller skulle ha någon påverkan.

Konsekvenserna av etablering av havsvindsparker i områden som påverkar rennäringen innebär att det kan bli svårare att bedriva renskötsel. Renskötseln är kopplad till flera olika värden i samhället, både immateriella såsom kulturarv, identitet, landskapsbild och även materiella såsom sysselsättning och livsmedelsproduktion. Det finns flera faktorer som påverkar renskötseln, där klimatförändring är en faktor som leder till mer osäkra förutsättningar på lite längre sikt. Renskötseln har en stark koppling till naturlandskapet och riskerar att i stor utsträckning bli påverkad av klimatrelaterade effekter. Konsekvenser av exploatering till följd av energiutvinning bör ses i ett helhetsperspektiv, där kumulativa konsekvenser av exploatering måste utredas.

Påverkan under anläggning, drift och avveckling

Tabell 19. Påverkan på rennäring i olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder.

Fas	Typ av påverkan	Möjlig hänsynsåtgärd
Anläggning	Ökad trafik Buller	Tidsmässig anpassning efter renskötsel
Drift	Visuell påverkan från vindkraftverk Visuell påverkan hinderbelysning Påverkan på isförhållanden	Placering av vindkraftverken Utformning av vindkraftspark, Behovsstyrd hinderbelysning Synkroniserad hinderbelysning
Avveckling	Ökad trafik Buller	Tidsmässig anpassning efter renskötsel

3.5. Samlad bedömning Bottniska viken

Natur och ekologiska aspekter

Den biologiska mångfalden och artsammansättningen i Bottniska viken är unik med tanke på de specifika förutsättningar som råder sett till exempelvis salthalten och kontakten med en stor mängd sötvattendrag. Fiskbestånden är relativt svaga, och hänsyn behöver tas till vandrande lax. I Bottenviken finns det en unik population av vikare där beståndet är stabilt, men arten har varit utsatt för miljögifter och reproduktionstakten är försvagad. Vikaren är beroende av ett stabilt istäcke för fortplantning och uppfödning av ungar. Bottenmiljön i Bottniska viken har generellt sett högre naturvärden närmre kusten. Det finns flera viktiga områden för både migrerande och övervintrande fågel. I förslaget till ändrad havsplan utökas arealen för områden med särskild hänsyn till höga naturvärden, med särskilt fokus på fågel och vikare. Tillsammans med övriga hänsynsområden samt områden med användning natur i beslutad havsplan bedöms dessa signalera behovet av särskilt skydd vid planering och reglering av mänskliga aktiviteter. De nya förslagna områdena kan ses som ett komplement till områdesskyddet, bidra till grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ett hållbart nyttjande i Bottenhavet.

Vid full utbyggnad enligt *planalternativ 1* finns det risk för stora negativa effekter för fågel. Finngrunden är viktiga för både övervintrande och migrerande fågelpopulationer. Vindkraftsutbyggnad i anslutning till grunden riskerar att tränga undan fåglar som vistas i området. Det finns också risk för kollision med flyttande fågel eftersom föreslagna områden ligger i anslutning till ett flyttstråk. I framförallt södra Bottenhavet kan situationen för fågel bli allvarlig. En fullskalig utbyggnad är också negativt för vikaren, eftersom det finns en risk för att vindkraftsetableringar påverkar isbildningen. För bottenmiljöer innebär generellt sett större yt-anspråk större negativ effekt men sammantaget är bedömningen att planförslaget har en liten negativ effekt för bottenmiljön. På liknande sätt bedöms risken för negativ påverkan på fisklek kunna minimeras genom att anpassa anläggningstiden till lekperioden för sill/strömming och siklöja för vindkraftsprojekt i energiområden belägna närmast kusten.

För ekologiska aspekter innebär *planalternativ 2* mindre allvarliga konsekvenser eftersom utbyggnaden är mer begränsad. Negativa konsekvenser för vikaren undviks i och med att områden i norra Bottenhavet inte finns med i planalternativet. Påverkan på bottenmiljön och fiskepopulationer skulle också bli mindre omfattande. Däremot kvarstår risk för påverkan av fågel vid Finngrunden.

I *planalternativ 3* finns delvis negativa konsekvenser för vikaren kvar, men påverkan på övriga delar av naturmiljön är mindre omfattande. Förutsättningarna för övervintrande och migrerande fågel är bättre än för de övriga planalternativen, eftersom energiområden med störst negativ påverkan inte finns med.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I Norrbotten finns Haparanda skärgård som är ett område med höga värden för friluftslivet. Längre söderut finns världsarvet Höga kusten som besitter unika kvaliteter som är väsentliga för det nationella friluftslivet, regionala besöksnäringen, och området är även en betydelsefull kulturmiljö. I höjd med Umeå finns Lövångerkusten med Holmöarna som är riksintresseanspråk

för friluftsliv. I Södra Bottenhavet finns Hornslandet som är på gång att bli nationalpark på grund av höga natur- och kulturmiljövärden.

I *planalternativ 1* är det flera föreslagna energiområden som ligger inom 25 km, i Haparanda skärgård, och vid Holmöarna. De föreslagna energiområdena ligger i kluster och en fullskalig exploatering skulle ge upphov till kumulativ påverkan på kulturmiljöer och rekreationsvärden. Det finns en liten risk för påverkan på fritidsbåtstrafiken i områdena Norra Kvarken och utanför Gävlekusten då vissa energiområden ligger kustnära och i närheten av stråk för fritidsbåtar.

I både *planalternativ 2 och 3* är den föreslagna utbyggnaden mindre omfattande och konsekvenserna för både friluftsliv, kulturmiljövärden och besöksnäring bedöms bli mildare. Viss risk för kumulativ påverkan kvarstår i Gävlebukten.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Planförslag havsplan Bottniska viken vägleder om 15 områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 18 procent av havsplanområdet och cirka 135TWh. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Kalix, Robertsfors, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby, Tierp och Östhammar. *Planalternativ 1* innehåller energiområden med både hög och låg energieffektivitet. Generellt har energiområdena i Bottniska viken lägre effektivitet än övriga havsområden på grunda något sämre vindförutsättningar och i genomsnitt större avstånd från land. *Planalternativ 2, motsvarande 72TWh* har medelstor energieffektivitet genom att flera kustnära områden och områden i grundare vatten ingår. *Planalternativ 3, motsvarande 86TWh* bedöms ha en relativ liten energieffektivitet genom att energiområdena generellt ligger med stort avstånd från land.

I Bottniska vikens havsplaneområde finns en osäkerhet gällande vindkraftsutbyggnadens påverkan på isbildning, vilket har konsekvenser för både energiutbyggnad och sjöfart. Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk, förutom i Södra Bottenhavet där vägledning om användning energi ges företräde, vilket innebär förändrad sträckning för berörd sjöfart. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten i planområdet är svår att göra utifrån osäkerheter gällande påverkan vintersjöfarten. Utöver denna osäkerhet bedöms dock potentiell påverkan vara relativt låg, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att rekommendation och tillstånd för etablering av vindparker beaktar de säkerhetsavstånd som krävs. Samma bedömning gäller för *planalternativ 2 och 3.*

Planalternativ 1 bedöms främst potentiell påverkan på yrkesfiskets i Södra Bottenhavet. Påverkan bedöms vara medelstor, sett till typ av fiske och dess omfattning i området, samt finskt fiske som bedrivs i området. Potentiell påverkan på yrkesfisket, bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets och dess värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen.

För *planalternativ 2* bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara den samma som i *planalternativ 1*. För *planalternativ 3* bedöms påverkan på yrkesfiske relativt minska något. Utöver svenskt fiske pågår ett omfattande finskt fiske i Bottniska viken. Den samlade potentiella påverkan på yrkesfisket är sammantaget därför betydligt högre, än om man bara sett till svenskt yrkesfiske i planområdet.

I tabell 20 redovisas de samlade resultaten för bedömningarna för olika bedömningsaspekter. Syftet med tabellen är att ge en överblick kring principiella skillnader mellan planalternativen. För mer information om vad som ligger bakom dessa hänvisas till de enskilda bedömningarna i kapitel 3.

Tabell 20. Samlad bedömning för Bottniska vikens havsplaneområde utefter de olika planalternativen.

Bottniska viken

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-3	-2
Fladdermöss	-3	-2	-2
Marina däggdjur	-4	0	-3
Bottenmiljöer	-2	-1	-1
Fisk och fisklek	-2	-1	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	4	4
Landskap	-4	-2	-2
Kulturmiljö	-3	-2	-1
Friluftsliv	-3	-1	-1
Energi	4	3	2
Sjöfart	-2	-2	-2
Yrkesfiske	-2	-2	-1

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell positiv effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell negativ effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

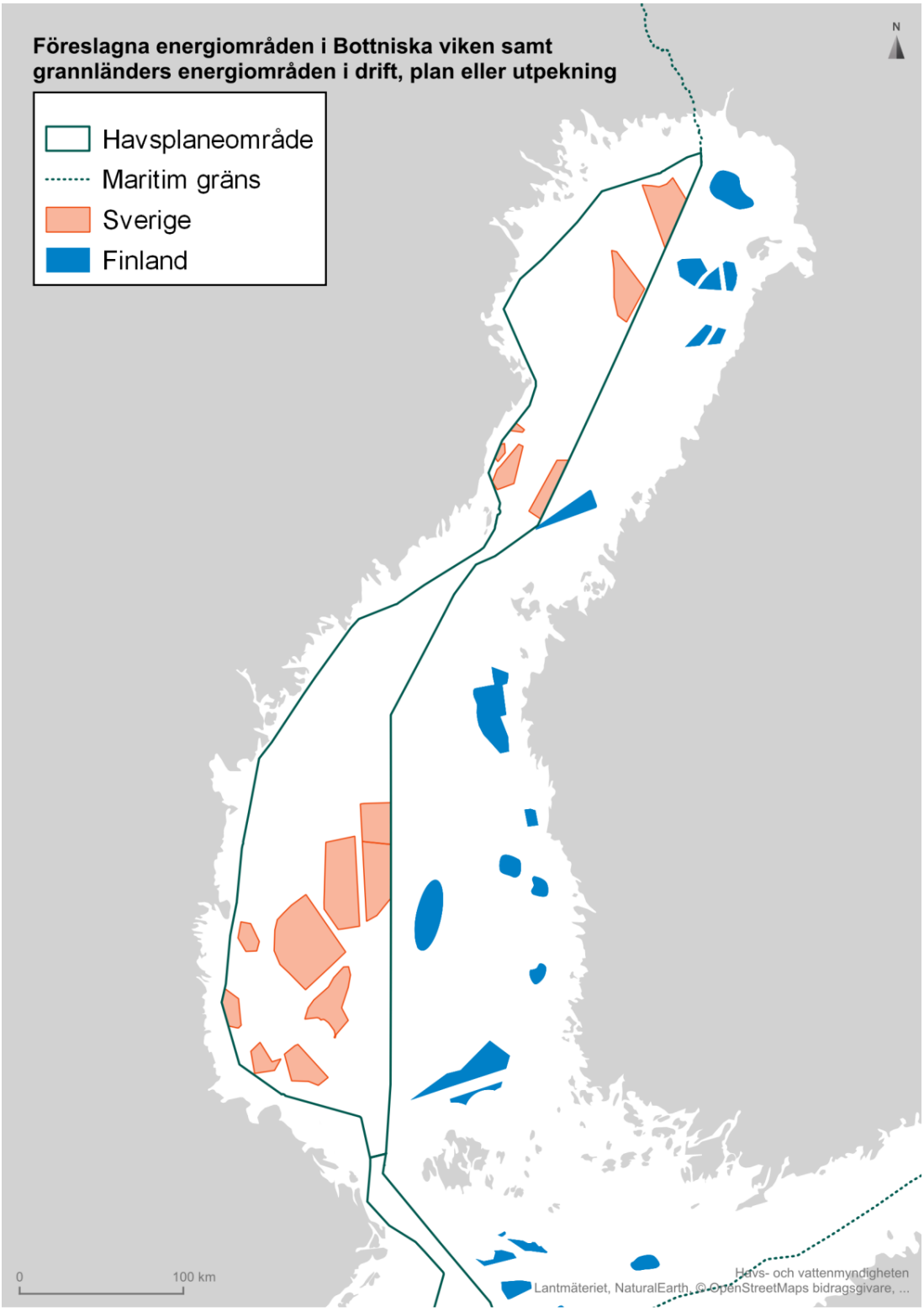

Figur 27. Karta över föreslagna energiområden i Bottniska viken och grannländers planer på energiutbyggnad (Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023).

4. Konsekvensbedömning havsplan för Östersjön

4.1. Effekter på befolkning och hälsa

Bedömningen av effekter på människors hälsa av vindkraftsetablering i energiområdena i havsplaneområde Östersjön är att majoriteten av de föreslagna energiområdena ligger så pass långt från kusten att hälsoeffekter som skulle kunna uppstå från exempelvis bullerpåverkan eller skuggning är försumbara. Ö282 är det energiområde som ligger närmst kusten, på ett avstånd av ca 7 km (se **Figur 28**). Den visuella påverkan från vindkraftverken och hinderbelysning, och i synnerhet visuell påverkan från kluster av vindkraftsparker som förekommer i *planalternativ 1* kan upplevas som störande av människor som bor och vistas i kustområdena. Visuell påverkan och störningseffekter är mindre i både *planalternativ 2* och *3*.

Liksom för de två andra havsområdena ändrar inte det föreliggande förslaget till havsplan den vägledning om övriga användningar som finns i den beslutade havsplanen från 2022.

Liksom för de två andra havsplaneområdena är slutsatserna om den beslutade havsplanens effekter på människors hälsa enligt respektive hållbarhetsbeskrivning även relevanta för aktuellt förslag till havsplan för Östersjön (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Slutsatserna inkluderade indirekta effekter, av energiutvinning, gällande potentiell tillkommande sjötrafik för byggnation och underhåll. Vägledningen om användning energi i aktuellt förslag till havsplan för Östersjön skiljer sig dock från beslutad havsplan och eventuell påverkan kan där med antas vara annan.

Sandutvinningsverksamheter vid Utklippan, Sandhammar banken och Sandflyttan enligt havsplanens vägledning om sandutvinning bedöms ha en marginell negativ påverkan på luftkvalitet lokalt (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a), men utan en närmare uppskattning av luftutsläpp är det inte möjligt att bedöma eventuella risker för människors hälsa.

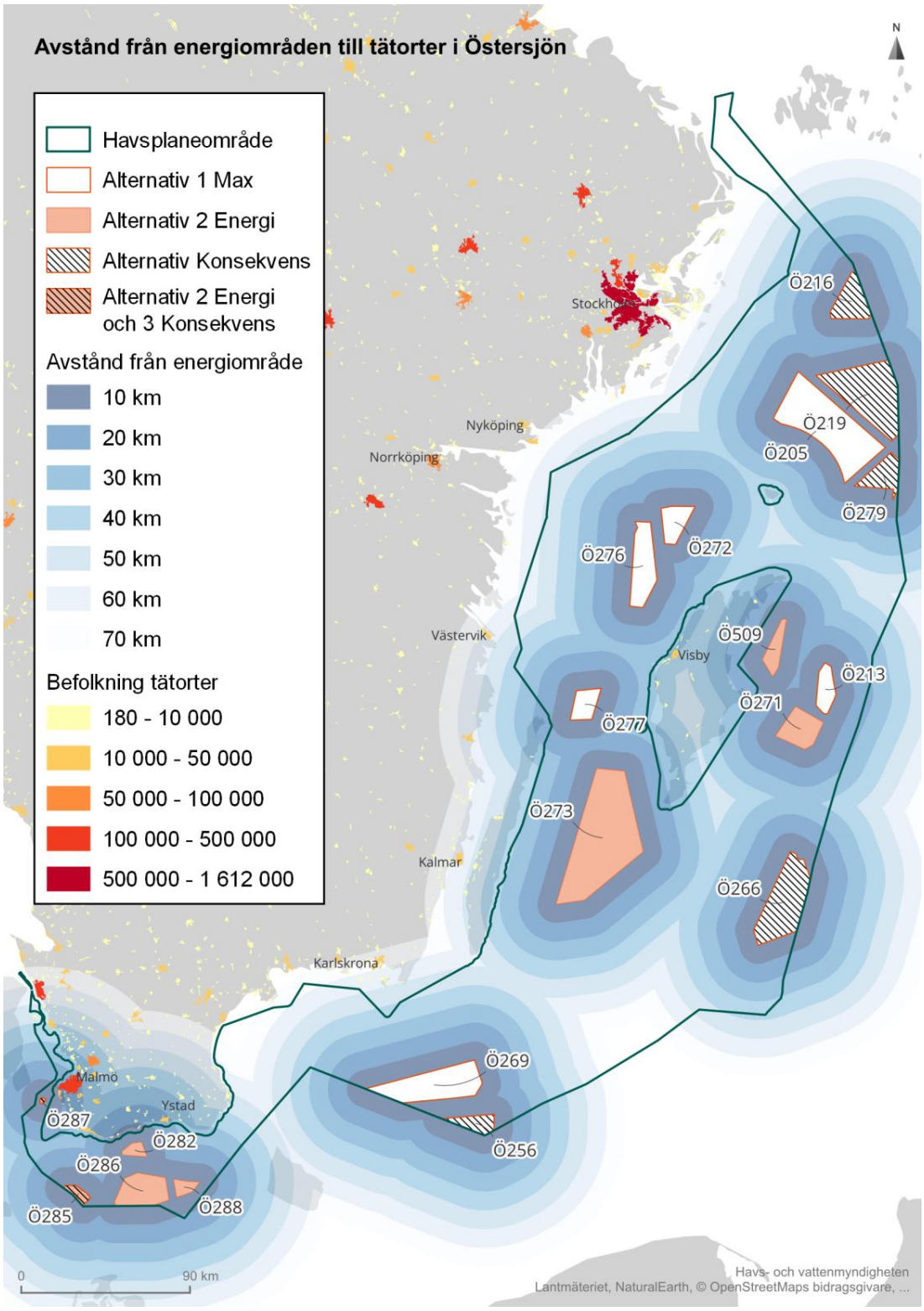

Figur 28. Kartbild som visar avstånd från energiområden till tätorter i Östersjöns havsplaneområde (SCB, 2020).

4.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald

4.2.1. Fågel

Genom större delar av sydliga och centrala Östersjön går breda flyttfågelstråk i sydväst-nordostlig riktning från söder om Skåne, genom södra Hanöbukten, förbi Öland och Gotland, och vidare mot Finska viken och Södra kvarken. Sträcket omfattar flera miljoner individer årligen både vår och höst. Utöver detta breda stråk utgör smala passager över havet, så kallade flaskhalsar särskilt viktiga flyttstråk för landlevande fåglar samt fladdermöss som i hög grad undviker att flyga över öppet hav. Kända flaskhalsar inom havsplaneområde Östersjön är Öresund, stråket Kalmarsund-Öland-Gotland och Södra Kvarken. Etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområden som är belägna inom det breda stråket respektive de kända flaskhalsarna avses därför medföra risk för stor eller medelstor effekt på fåglar.

Energiområden med stor risk för kumulativ påverkan på fåglar är Ö273, Ö277 mellan Öland och Gotland, Ö282 söder om Skåne samt Ö509 öster om Gotlands norra halva. De två senare energiområdena ligger förhållandevis nära kusten, och medför risk för kollisioner och undanträngning av häckande, övervintrande och rastande fåglar. Områdena mellan Öland och Gotland är belägna inom ett kärnområde för häckande sjöfåglar i Östersjön och i en central flyttkorridor för stora delar av bestånden av flera arter med häckningsområden i nordvästra Ryssland och norra Skandinavien. Många av dessa sträckande fåglar rastar längs Ölands och Gotlands kuster, som inrymmer viktiga födosöksområden.

Föreslagna energiområden med medelstor risk för fåglar återfinns söder om Skåne och Blekinge, samt väster och nordväst om Gotland. Områdena belägna i farvatten söder om Skåne, från Ö285, Ö286, Ö282 till Ö288 i öst bedöms medföra risk för att ett brett område tas i anspråk av vindkraft samtidigt som det används vår och höst av miljontals flyttfåglar i syd-nordlig sträckning, däribland tättingar, rovfåglar och tranor. Möjligheten för störningskänsliga arter att passera energiområden är svårt att bedöma, men risken för barriäreffekter och kollisioner under särskilt sämre väderförhållanden kan vara betydande. Det är inte klarlagt om det kan finnas differentiering inom det breda fågelsträck som går över Arkonabassängen och som kan innebära lägre risk för negativ påverkan. Det mer kustnära området Ö282 medför även risk för fågelarter som vistas eller sträcker längs kusten. Vindkraftsutbyggnad i det energiområdet Ö269 nordost om Bornholm kan riskera att påverka del av den breda flyttningsrörelsen genom Östersjön negativt, särskilt för de fåglar som följer en rutt via Bornholm. Områdets västra del utgör sannolikt en högre risk.

Inom energiområdena Ö213, Ö271, Ö276, Ö272, Ö205, Ö219 och Ö279 – är fågelaktiviteten ofullständigt känt. Det bedöms dock som sannolikt att flyttningsrörelser är mera utspridda och inte så koncentrerade genom dessa ytor. Den stora ansamlingen energiområden nordost om Gotland kan dock sammantaget innebära stor risk för kumulativ påverkan både omfattande fåglar med häckningsområden i Ålands skärgårdar södra Finlands kustområden och flyttkorridoren in mot finska viken och norröver.

De potentiella positiva miljöeffekterna av att flytta den sjöfart som idag trafikerar genom Hoburgs bank och Midsjöbankarna till en djupvattenled söder och öster om bankarna redogjordes för i miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Utifrån slutsatser från tidigare studier samt resultat från Symphony drogs då slutsatsen att förflyttningen av sjöfarten från bankarna var det mest gynnsamma alternativet för skydd av hotade arter av fågel och marina däggdjur samt för att minska sjöfartens kumulativa miljöpåverkan. Eftersom vägledningen om utredningsområde sjöfart är oförändrad, anses slutsatserna gälla för föreliggande förslag till havsplan för Östersjön.

Alfågeln är en av arterna med övervintringsområden av global betydelse i Östersjön. Arten är klassad som starkt hotad i sina övervintringsområden. Natura 2000-området Hoburgs bank och Midsjöbankarna är ett av de viktigaste övervintringsområdena för alfågel i världen (Larsson, 2018) med cirka 25 procent av hela den nordeuropeiska och västsibiriska populationen som övervintrar på Hoburgs bank (Skov et al. 2011). Alfågeln flyttar från sina häckningsområden till utsjöbankarna under hösten och finns kvar där till våren. Inom området finns även andra övervintrande sjöfåglar, däribland tobisgrissla, sjöorre, svärta, sillgrissla och tordmule. Inget av energiområdena är beläget på djup grundare än 30 m och påverkar därför inte direkt de huvudsakliga födosöksområden för de arter som födosöker på havsbotten.

Jämförelse planalternativ

Planalternativ 2 (Bedömning 4 Stor risk för negativ påverkan på flyttande fåglar om Ö273, Ö277, Ö509 bebyggs. För samma ytor måttlig (3) risk för påverkan på övervintrande och häckande bestånd.) Stor risk för påverkan (kumulativ) om samtliga Ö282, Ö285, Ö286 och Ö288 bebyggs.

Planalternativ 2 medför en mindre risk än för maxalternativet eftersom flera områden utgår. Den samlade effekten bedöms dock fortfarande bli stor negativ effekt eftersom alla energiområden söder om Skåne ingår i alternativet, liksom Ö273 och Ö509 nära Gotland.

Planalternativ 3 (Bedömning 2 Risken för negativ påverkan bedöms som låg. Viss reservation för område Ö279 och Ö219 där påverkan på flyttande fåglar kan vara medelstor)

I *planalternativ 3* utgår ett stort antal energiområden inklusive områden med negativa effekter på fågel. Kvar finns Ö219 och Ö279 som bedöms ha medelstor effekt på flyttfågel. Och Ö285 med medelstor effekt på övervintrande och flyttande fågel. Den samlade bedömningen är att alternativet ger låg negativ effekt på fågel och 27 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på flyttfåglar och övervintrande fåglar i havsplaneområdet Östersjön.

Risk för kumulativa effekter med hänsyn till grannländernas planer för vindkraftsetablering finns och behöver undersökas vid beslut om tillstånd i svenska vatten (se **Figur 41**).

Kumulativ påverkan bedöms som stor då många andra vindkraftsanläggningar just nu etableras och många energiområden är utpekade som berör samma flyttningstråk inklusive Estland Danmark och Tyskland, men även påverkas fåglarna betydligt längre söderut då många som passerar är långflyttande arter.

Ett stort energiområde väster om Saaremaa, Estland, som berör, men oklart hur mycket, det stråk som tvärar Östersjön över mot Gotland. Finns många utpekade energiområden i södra Östersjön (Arkonabassängen) som kan utgöra stor risk för negativ påverkan om samtliga bebyggs.

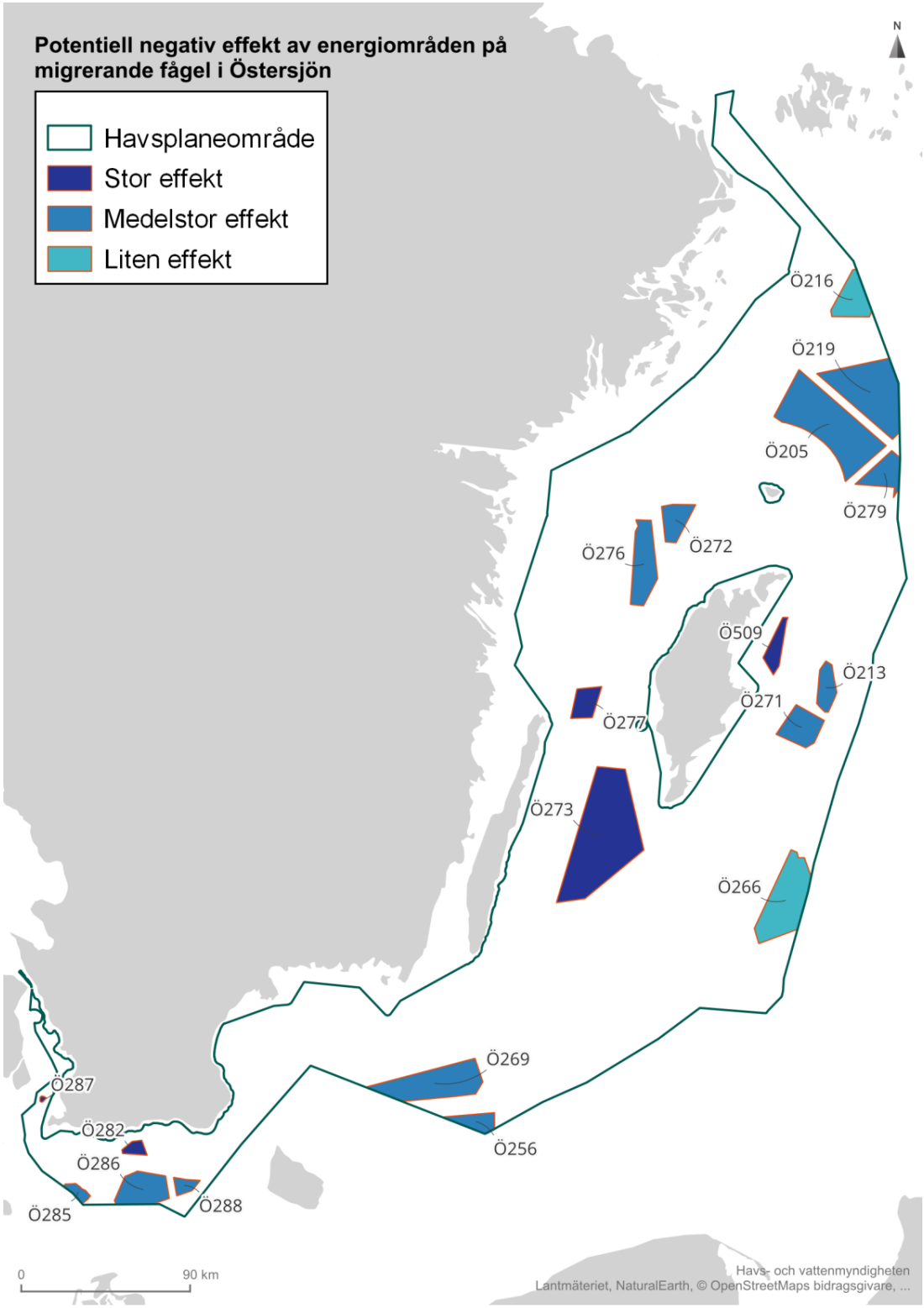

Figur 29. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

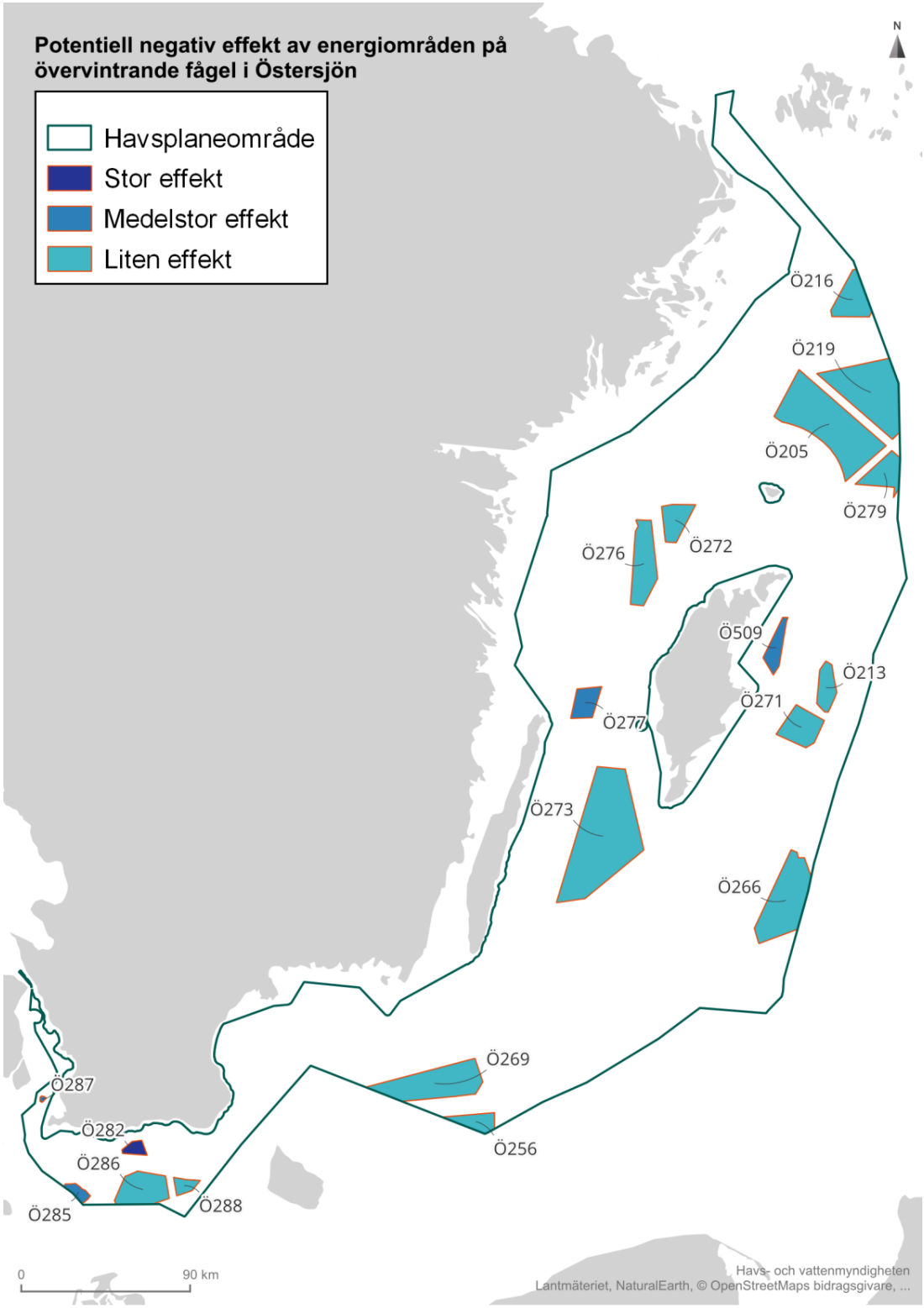

Figur 30. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.2.2. Fladdermöss

I Östersjön är risken för påverkan på fladdermöss störst söder om Skåne och mellan Öland och Gotland. Energiområdena i dessa havsområden bedöms innebära en medelstor risk för negativ effekt på framförallt migrerande fladdermöss. Utöver dessa områden bedöms övriga områden ha en liten risk för negativ effekt på fladdermöss. Det ger en samlad bedömning om medelstor risk för påverkan på fladdermöss.

Jämförelse mellan planalternativ

Planalternativ 2 innehåller de flesta energiområden från *planalternativ 1* som kan ha en negativ effekt på fladdermöss. Det ger en samlad bedömning om medelstor risk för påverkan på fladdermöss. I *planalternativ 3* utgår de flesta energiområden från *planalternativ 1* som kan ha en negativ effekt på fladdermöss. Det ger en samlad bedömning om liten risk för påverkan på fladdermöss.

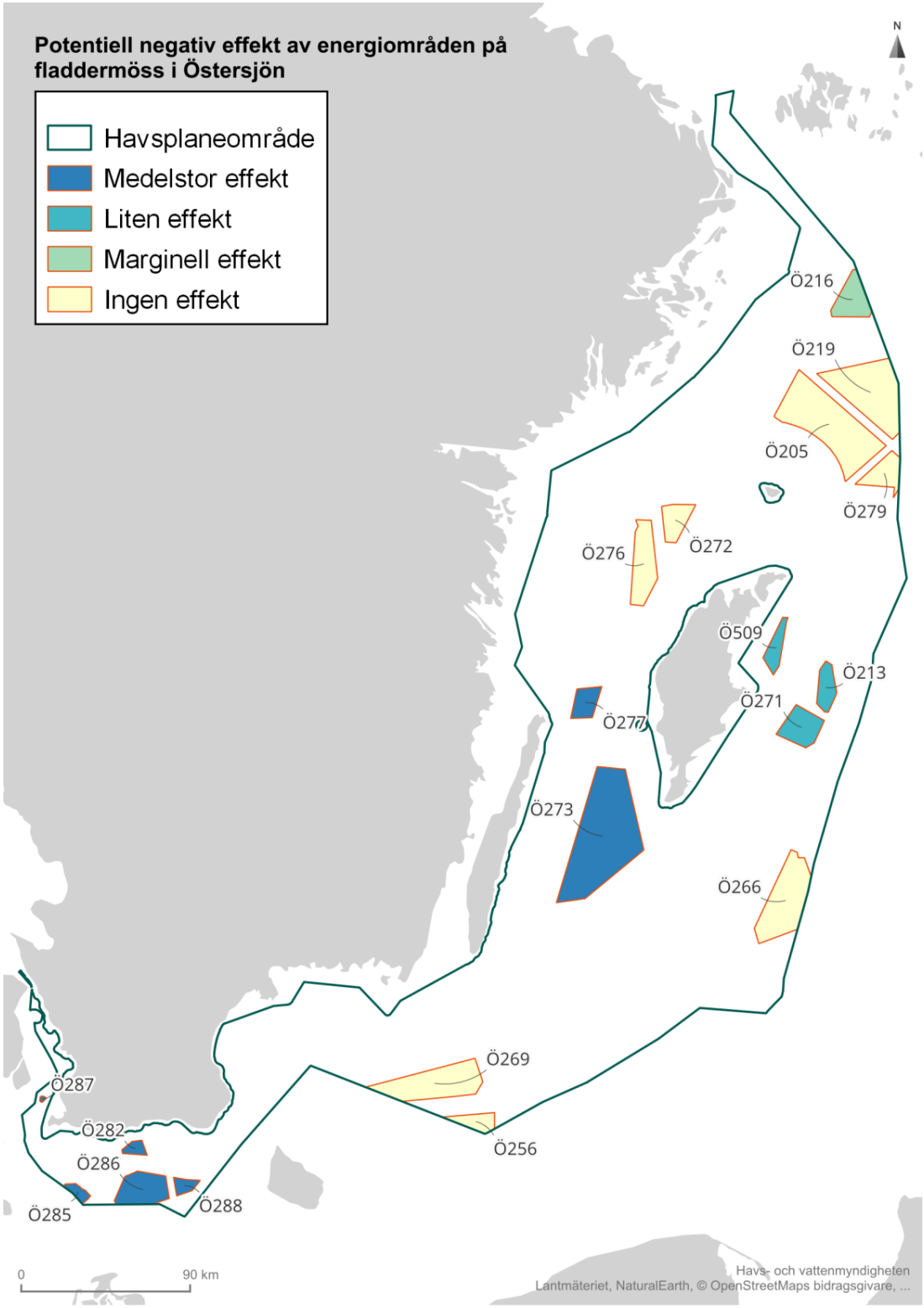

Figur 31. Potentiell negativ effekt på fladdermöss av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.2.3. Marina däggdjur

I Östersjön förekommer gråsäl, knubbsäl och Bälthavs- respektive Östersjötumlare. Gråsäl och knubbsäl har livskraftiga populationer enligt den senaste rödlistan från SLU (Artdatabanken, u.d.).

Knubbsäl

I Kalmarsund förekommer också en liten isolerad population med knubbsäl som är rödlistad i kategorin sårbar. Enligt publicerade studier (Stanley m.fl., 1996; Goodman, 1998) är Kalmarsundsbeståndet det genetiskt mest avvikande bland Europas knubbsälar. Beståndet har troligen varit isolerad från övriga knubbsälbestånd under minst 6 000 år. Det är energiområdena Ö269 söder om Öland och Ö273 mellan Öland och Gotland som skulle kunna påverka knubbsälspopulationen i Kalmarsund, men den potentiella effekten bedöms vara liten.

Gråsäl

Gråsälen är vanligt förekommande i Östersjön. Den kan störas och skrämmas iväg av undervattensbuller men är inte lika bullerkänslig som tumlaren. Åtgärder som vidtas för att minska bullerutbredning i anläggningsfasen bidrar också till begränsning av negativa effekter på gråsäl.

Tumlare

Enligt resultaten från projektet SAMBAH ansamlas tumlare från Östersjöpopulationen under sommarhalvåret i området på och mellan bankarna i centrala Östersjön (Hoburgs bank, Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken). Sommarhalvåret är den tid då tumlaren är som mest känslig för störning eftersom den kalvar i juni-juli och parar sig i augusti. Tumlaren diar sin kalv under upp till tio månader och under åtminstone det första halvåret från födseln antas kalven vara så beroende av honan att en eventuell separation kan vara kritisk. Av dessa anledningar är området ett mycket viktigt område för Östersjöns akut hotade tumlarpopulation.

Energiområdena Ö256, Ö269, Ö213, Ö266, Ö271 och Ö272 och Ö276 bedöms ha en medelstor negativ effekt på Östersjötumlaren-

Energiutredningsområdena Ö509, Ö273 och Ö277 bedöms ha en medelstor negativ effekt på Östersjötumlaren.

Moderna skyddsåtgärder kan bidra till att minimera risken för negativ effekt på tumlare. Hänsyn måste också tas till säsongen.

Energiområdena Ö216, Ö219, Ö205 och Ö279 bedöms ha liten risk att påverka Östersjötumlaren negativt.

Energiområdena Ö282, Ö285, Ö286, Ö288 runt Skåne bedöms ha en medelstor potentiell negativ effekt på Bälthavs- och eller Östersjötumlare, men risken kan hanteras genom relevanta skyddsåtgärder t.ex. för bullerdämpning.

Påverkan i driftskedet beror på hur området används av tumlare, t.ex. för födosök eller reproduktion. Kunskapen om effekter i driftskedet är begränsade och det går inte att utesluta negativa effekter även om sannolikheten bedöms vara mindre.

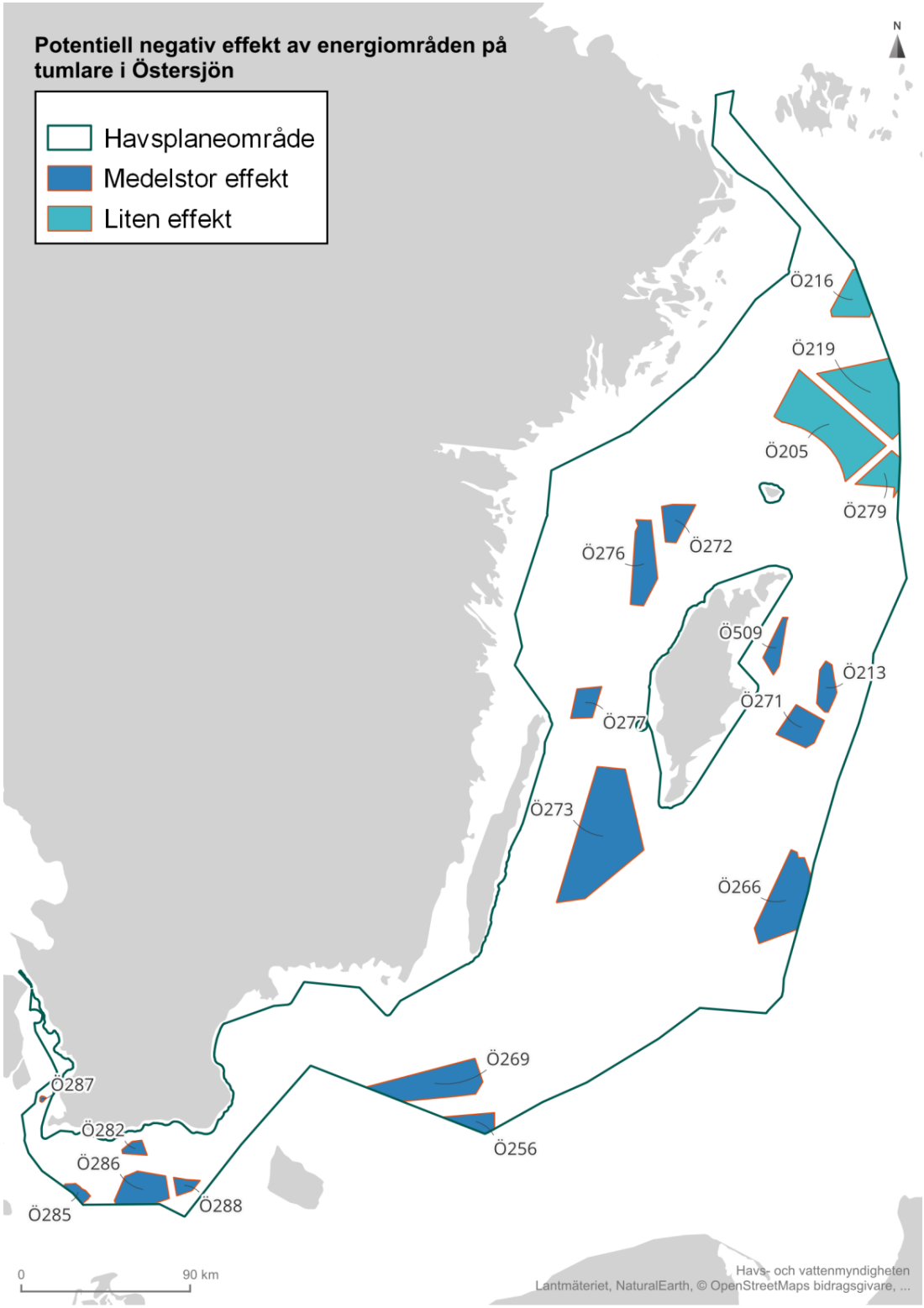

Figur 32. Potentiell negativ effekt på tumlare av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Jämförelse planalternativ

Planalternativ 1 omfattar ett stort antal energiområden inom och i närheten av den hotade Östersjöpopulationens utbredningsområde. Negativa kumulativa effekter är sannolika både vid anläggnings- och driftsfasen. Långsiktiga effekter under driftsfasen bör utredas och en stegvis etablering genomföras. Den samlade bedömningen är att alternativet ger en medelstor negativ effekt på marina däggdjur.

I *planalternativ 2* utgår områdena Ö269, Ö256, Ö266 vilket innebär en något minskad negativ effekt på tumlare. Den samlade bedömningen är en liten negativ effekt på marina däggdjur.

I *planalternativ 3* utgår ett stort antal energiområden inom utbredningsområdena för tumlare i Östersjö- och Bälthavspopulationernas. Det innebär en minskad negativ effekt på tumlare.

Den samlade bedömningen är en liten negativ effekt på marina däggdjur.

Grannland

Störst negativ kumulativ effekt rund Södra Midsjöbanken där Polen har ett större antal energiområden. Områdena på Slupsk bank är inte lika betydelsefullt under tumlarens reproduktionsperiod på sommaren. Behovet av skyddsåtgärder gäller även för polska projekt.

Söder om Skåne

Risk för negativa kumulativa effekter på tumlare från vindkraft i danska, tyska och svenska vatten. Viktigast att etablering inte sker samtidigt eftersom anläggningsfasen ger störst påverkan. En gränsöverskridande samordnad planering av utbyggnaden bör etableras.

4.2.4. Bottenmiljöer

Vissa djupare delar av Östersjön har under en lång period påverkats negativt av syrebrist och bedöms därför sakna naturvärden. Dessa energiområden överlappar helt eller delvis med sådana områden: Ö271, Ö272, Ö276, Ö205, Ö219, Ö279. Dessa områden är aktuella för flytande anläggningar vars fysiska strukturer kan bidra med nytt hårt substrat och därigenom nya miljöer för arter som söker sig till den typen av substrat. Det är en risk att även oönskade främmande arter gynnas av ökad förekomst av hårda substrat.

Naturliga bottensubstrat i Östersjön består till stor del av mjukbottnar med lera samt sand, grus och sten. Om hänsyn tas till förekomst av känsliga bottnar vid projektering och anläggning bedöms negativa effekter på befintliga bottenmiljöer kunna undvikas för både bottenfasta och flytande anläggningar i Östersjön.

En analys av bottenpåverkan gjord med Symphony ger en medelstor negativ effekt på bottenmiljöer för det kustnära energiområdet Ö282 och område Ö285 på utsjöbanken Kriegers flak. Vidare får energiområdena Ö286 och Ö288 söder om Skåne och Ö269 och Ö256 söder om Öland en liten negativ effekt på bottenmiljöer.

I Östersjön förekommer bottentrålning i begränsad omfattning. Enligt resultat från Symphonyanalys kan en liten positiv lokal nettoeffekt på bottenmiljöer uppkomma i energiområde Ö256 om yrkesfiske ersätts med vindkraft.

Jämförelse planalternativ

Den samlad bedömningen för *planalternativ 1* är en liten negativ effekt på bottenmiljöer. I *planalternativ 2* utgår energiområdena söder om Öland vilket ger något mindre negativ bottenpåverkan än *planalternativ 2*, men den samlade bedömningen är liten negativ effekt på bottenmiljöer. *Planalternativ 3* innehåller få energiområden generellt och få områden med bedömd negativ effekt på bottenmiljöer ger en samlad bedömning om marginell negativ effekt på bottenmiljöer.

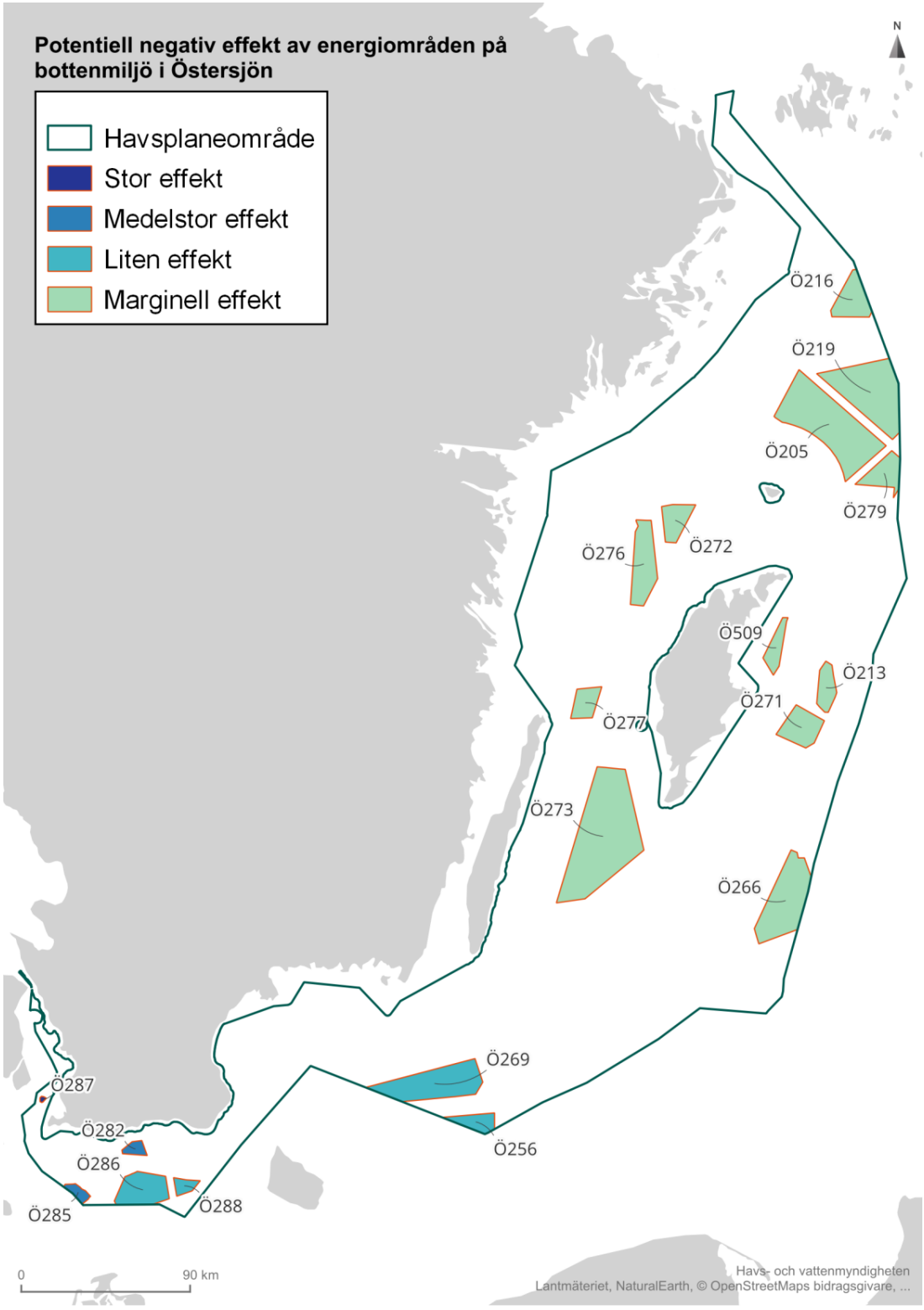

Figur 33. Potentiell negativ effekt på bottenmiljöer av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.2.5. Fisk och lekområden

I det föreliggande förslaget till ändrad havsplan för Östersjön är det framför allt vägledning om sandutvinning respektive energiutvinning som bedöms medföra risk för påverkan på fisk. När det gäller sandutvinning är vägledningen i föreliggande förslag till ändrad havsplan den samma som i beslutad havsplan, varför slutsatserna i respektive miljökonsekvensbedömning anses gälla (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Vid sandutvinning på Utklippan bedöms förhöjd grumlighet kunna förekomma lokalt. Effekten bedöms vara kortvarig eftersom sedimentet huvudsakligen består av grovkornig sand och grus (SGU, 2017). Även om området ligger utanför torskens lekområde, kan torsklarver driva in i området (Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser, 2018). Larverna är känsliga för suspenderat sediment vid högre koncentrationer, varför täktverksamheten helst bör pausas under de tiderna på året när det finns torsklarver i vattnet. Området är även en del av ett viktigt uppväxtområde för torsken, och bottnen används troligtvis av plattfisk. Med utgångspunkt i osäkerheten om verksamhetens utformning och dess specifika effekter på fiskar och fiskhabitat, samt med hänsyn till försiktighetsprincipen bedöms effekten av föreslagen sandtäktverksamhet i Utklippan kunna medföra måttligt negativa effekter på fisk. Effekterna bedöms vara mest lokala och reversibla på kort sikt utifrån verksamhetens geografiska omfattning i förhållande till havsplaneområdet och alternativa lekområden för de drabbade arterna. Specifika effekter på fisk och i synnerhet fisklek bör undersökas närmare vid tillståndsprövning.

Den föreslagna sandutvinningen vid Sandhammar bank, söder om Ystad antas däremot inte medföra några särskilda effekter på fisk. Enligt tidigare bedömningar hyser området inga särskilt värdefulla naturtyper, men det anses kunna vara ett födosökområde för plattfisk (SGU, 2017). Området kännetecknas av stor sedimentrörlighet och sanduttaget bedöms bli kompenserat av ackumulation av sand från bankens övre del. Hög substratdynamik och stor tidsmässig variation i bottenfauna försvårar bedömningen av täktverksamhetens specifika effekter på biodiversitet.

Lokalt stora negativa miljöeffekter bedöms kunna uppstå i samband med den föreslagna sandutvinningen vid Sandflyttan sydväst om Falsterbo. Störning på känsliga habitat för berörda fiskarter som torsk och plattfisk borde kunna minimeras genom att undvika tidsperioder med känsliga livsstadier för arterna, samt genom att fördela sanduttaget så att risken för syrefattiga gropar inte uppstår (Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser, 2018). Med hänsyn till de höga naturvärdena i närområdet bedöms sandtäktverksamheten kunna medföra måttliga till stora negativa effekter för fisk, men specifika effekter behöver undersökas inom ramen för Natura 2000-prövning. Förhöjd grumlighet bedöms förekomma lokalt under sanduttag, men antas inte bli långvarig med hänsyn till sedimentets kornstorlek, varför effekten anses vara lokal och liten i förhållande till havsplaneområdet i sin helhet.

När det gäller havsplanens vägledning om energiutvinning kan den medföra risk för negativ påverkan på fisklekområden. Trots återstående kunskapsluckor, anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer om tillräckliga lokalt anpassade försiktighetsåtgärder vidtas (Öhman, 2023; Hogan m.fl., 2023; se avsnitt 3.2.5). Inom havsplaneområde Östersjön sammanfaller flera föreslagna energiområden med kända lekområden för torsk och sill/strömming. Utbredningen av dessa lekområden är inte alltid känd i detalj, och närmare bedömningar behöver göras inför eventuell framtida vindkraftsetablering.

I Östersjön ger den genomförda Symphonyanalysen att energiområde Ö286 och Ö269 har risk för stor negativ effekt på lekområde för torsk. De närliggande energiområdena Ö256 och Ö288 har en liten negativ effekt, medan övriga områden har marginell effekt.

Farvattnen söder om Skåne och Bleking är kända lek- och uppväxtområden för torsk, varför eventuell vindkraftsutbyggnad i energiområdena Ö286, Ö288, Ö256 och Ö269 behöver anpassas till viktiga reproduktionsperioder för denna art. Ett stort lekområde för skrubbskädda tros sammanfalla med torsklekområdet söder om Blekinge, och möjlig påverkan på denna art bör också tas i beaktning. Energiområdet Ö266 är beläget söder om ett lekområde för torsk sydost om Gotland, och möjlig påverkan och anpassningsbehov vid framtida vindkraftsetablering behöver undersökas.

Jämförelse planalternativ

Samlad bedömning är en medelstor effekt på fisk och lekområden genom att två energiområden bedöms riskera stor negativ effekt på lekområden söder om Skåne och öster om Bornholm.

I *planalternativ 2* utgår energiområde Ö269 vilket ger en samlad bedömning om liten negativ effekt på fisk och lekområden. I *planalternativ 3 Konsekvens* utgår ett större antal energiområden med risk för negativ effekt även om Ö256 och Ö266 kvarstår. Samlad bedömning är en marginell effekt på fisk och lekområden.

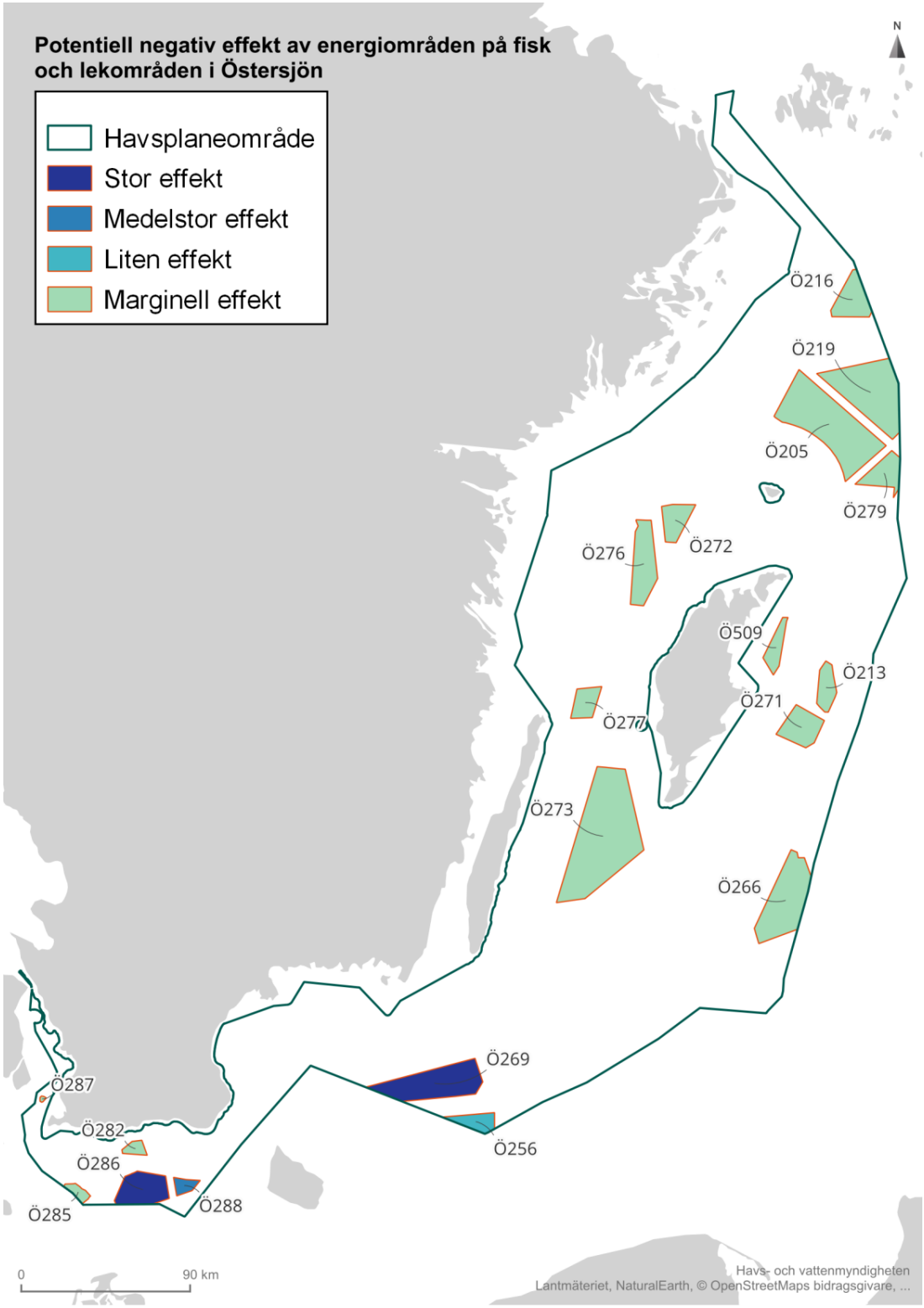

Figur 34. Potentiell negativ effekt på fisk och lekområden av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor.

På liknande sätt som i havsplaneområdet Bottniska viken, kan en minskning av fiskeaktiviteter förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområdena. En sådan minskning skulle kunna leda till ett lokalt minskat exploateringstryck på fiskresursen inom berörda energiområden och gynna dess återhämtning. Det är dock inte känt hur fisket kommer att påverkas och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering, varför det inte är möjligt att uppskatta hur stor en sådan positiv effekt skulle kunna bli. Vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan vid tillämpning av planen också bidra till en liten positiv effekt på fiskresursen. Anpassningar avser till exempel minskad bifångst eller minskad påverkan på havsbotten vid bottentrålning. Om och i så fall hur sådana bestämmelser skulle kunna införas är dock omöjligt att förutse i dagsläge, och därmed även de potentiella positiva effekterna för fisk.

4.2.6. Förslag till områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Planförslaget innehåller för Östersjön ett antal kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (lilla n-områden). Energiområdena (Ö282, Ö286 och Ö288) söder om Skåne föreslås som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden för att stärka särskild hänsyn till migrerande fågel och möta upp det i tysk havsplan markerade flyttfågelstråket Rügen – Skåne.

Områdena för generell användning, sjöfart och yrkesfiske (Ö258 och Ö259) och energiområdet (Ö256) mellan Hanöbukten och Midsjöbankarna har främst föreslagits som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden med hänsyn till Östersjöpopulationen av tumlare.

Södra Midsjöbanken (Ö248) är område för särskild hänsyn till höga naturvärden i beslutad havsplan men är också föreslaget som Natura 2000-område enligt fågeldirektivet utpekat för sjöfåglar, alfågel och tobisgrissla. Flera områden runt Gotland ingår i förslag till nya Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet. Väster om Gotland gäller detta för delar av områdena Ö291 och Ö500 runt Stora Karlsö. Öster om Gotland gäller det för områdena Ö500 och Ö296 längs östkusten.

Förslag på nya områden för särskild hänsyn till höga naturvärden för fågel är energiområdet Ö277 och området Ö291 med generell användning och sjöfart norr och väster om Karlsöarna. Nordväst om Gotska sandön har ett område med användning försvar (Ö505) och ett med generell användning (Ö506) kompletterats som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på fågel, och öster om Muskö föreslås ett område med generell användning (Ö507) vara ett område för särskild hänsyn till höga naturvärden. Inför granskningssamrådet har energiområdet V273 mellan Öland och Gotland föreslagits för särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på fågel.

Tillämpning av särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms för de nya områdena med beteckning lilla n i Östersjön vara relevant vid etablering av havsbaserad vindkraft, men också som vägledning för andra användningar som t.ex. yrkesfiske och sjöfart. I praktiken kan det bidra till bättre förutsättningar för bevarande av biologisk mångfald och en grön infrastruktur som bas för utvecklade ekosystemtjänster. I **Figur 35** visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Östersjön.

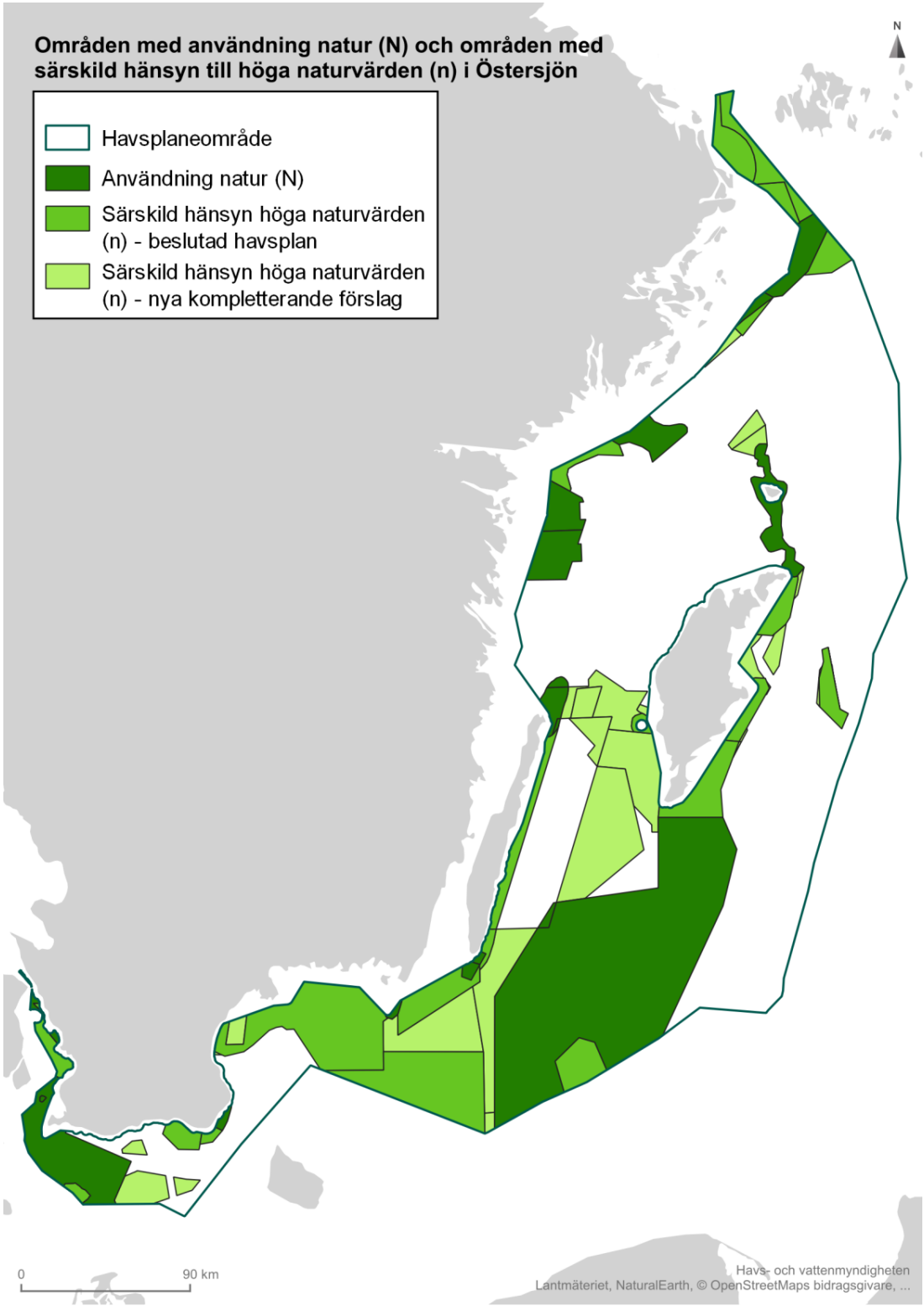

Figur 35. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Östersjön (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

4.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

4.3.1. Vatten och luft

I havsplaneområdet Östersjön är det havsplanens vägledning om energiutvinning, sandutvinning och utredningsområde sjöfart som bedöms kunna medföra effekter på vatten och luft. I föreliggande förslag till havsplan är vägledningen om de två senare användningarna samma som i beslutad havsplan. Slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivningen och hållbarhetsbeskrivningen från 2019 gäller därför för effekter på vatten respektive luft.

Förslaget till havsplan för Östersjön vägleder om ny eller utökad sandutvinningsverksamhet i tre områden, Utklippan inom Ö508, Sandhammar bank inom Ö280 och Ö281, samt utredningsområdet Sandflyttan inom Ö284. Tidigare täktverksamhet på Sandhammar har upphört. Alla tre områden har enligt Sveriges Geologiska Undersökning geologiska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningar för sandutvinning (SGU, 2017). Ökade sjötransporter i samband med själva sandutvinningen och transport mellan täkt bedöms leda till ökade luftutsläpp och en marginellt försämrad luftkvalitet lokalt. Sandutvinningen bedöms kunna leda till ökad grumling och försämrad vattenkvalitet lokalt. Effekten anses dock vara kortvarig, varför inga bestående effekter för vattenkvalitet bedöms uppstå (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Förslaget till havsplan för Östersjön vägleder om ett flertal utredningsområden för sjöfart genom centrala Östersjön. Dessa innebär bland annat förflyttning av sjöfartstrafiken som idag går genom Hoburgs bank och Norra Midsjöbanken till en djupvattensfarled söder och öster om banken. Förflyttningen medför en cirka fem procent längre färdsträcka och en cirka 2,6 procent högre bränsleförbrukning vid oförändrad medelhastighet, vilket innebär en liten negativ effekt på luftkvalitet i hela havsplaneområdet (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Utöver utredningsområden sjöfart medför havsplanens vägledning inga ytterligare förändringar för sjöfarten jämfört med nollalternativet.

Etablering av havsbaserad vindkraft i Östersjön i linje med havsplanens vägledning om energiutvinning kan i vissa områden leda till förändringar i fiskets bedrivande och fiskefartygens färdsträckor. Sådana förändringar är dock inte möjligt att förutse i dagsläge, och därmed inte heller de eventuella konsekvenserna vad gäller luftutsläpp. På liknande sätt som i Bottniska viken, anses vindkraftsetableringen enligt vägledningen i förslaget till havsplan för Östersjön kunna leda till kraftigt ökade sjötransporter för anläggning och service av vindkraftsparkerna, vilket kan leda till högre luftutsläpp. Storleken på denna eventuella effekt går dock inte att förutse utan närmare kunskap om framtida vindkraftsverksamheterna i de föreslagna energiområdena.

Etablering av vindkraftsparker kan även ha effekter på vattenkvalitet. Ökad grumlig uppstår under anläggning och nedmontering, men effekten är i regel kortvarig och lokal, och därmed obetydlig sett till havsplaneområdet i sin helhet och vindkraftsparkernas uppskattade livslängd på flera decennier. Även effekter på hydrografiska förhållanden kan antas uppstå, både lokalt och på regional nivå (Arneborg m.fl., 2023; se avsnitt 2.3.2. Utifrån nuvarande kunskapsläge är det dock inte möjligt att uppskatta omfattningen av sådana effekter. SMHI har fått uppdrag av Havs-och

vattenmyndigheten att vidare studera hydrografiska effekter av storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft, slutleverans är i juni 2024.

4.3.2. Klimat

Effekter kopplat till klimat bedöms för havsplan Östersjön utgöra ett positivt bidrag med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Vindkraft som förnybar energikälla bidrar under drift inte till utsläpp av växthusgaser och ger i ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023a). Potential för energiområden för fossilfri energi i planområde Östersjön uppskattas till en årlig produktion 177 TWh, se avsnitt 4.4.1. Den faktiska omfattningen av effekter på klimat beror dock även på, om och vilka energikällor som ersätts eller utgör alternativ energibas, huruvida dessa är fossilbaserade eller inte.

Förslag till havsplan med energiområden kan påverka andra användningar med potentiell effekt beträffande utsläpp av växthusgaser, det gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka för sjöfart och yrkesfiske. Totalt bedöms planen bidra till nationella, internationella klimatmål, omställning till en fossilfri energisektor och omställning till en fossilfri industri- och transportsektor (Energimyndigheten, 2023b).

Havsplanen vägledning om natur och särskild hänsyn höga naturvärden bedöms även främja och stärka viktiga ekosystemtjänster betydande för anpassning till ett förändrat klimat.

Potentiella och förväntade klimateffekter skiljer sig för de olika planalternativen genom att *planalternativ 1* som vägleder om en omfattande vindkraftsutbyggnad kan bidra i högre grad till klimatnytta än *planalternativ 2 och 3*. Samtidigt ger alla tre planalternativen planmässiga förutsättningar för realisering av målbilden om 120 TWh.

4.3.3. Landskap

I Östersjön är den största påverkan på landskap söder om Skåne, mellan Öland och Gotland och nära Gotland. Energiområdena Ö282 och Ö509 bedöms ha stor negativ påverkan på landskap. Områdena Ö271, Ö273, Ö277 och Ö286 bedöms ha medelstor effekt på landskap. Ö271 och Ö276 liten effekt samt Ö213 och Ö272 marginell effekt.

Södra Skåne
Störst landskapspåverkan av energiområdena söder om Skåne har område Ö282 som ligger ca 7 km ut från Beddingestrand, Skateholm och Abbekås, samt ca 15 km från Ystad. Cirka 24 km från samma kust finns det relativt stora energiområdet Ö286 med de mindre områdena Ö285 respektive Ö288 på var sin sida åt väster respektive öster. Från Falsterbo är det ca 34 km till det närmast liggande energiområdet Ö285.

Det är framförallt det kustnära energiområdet Ö282 som ger den stora landskapspåverkan, men påverkan förstärks kumulativt av övriga bakomliggande energiområden. De senare skulle dock ha en avsevärt mindre landskapspåverkan utan Ö282.

Mellan Öland och Gotland

I vattenområdet mellan Öland och Gotland har energiområdena Ö273 och Ö277 en relativt stor landskapspåverkan eftersom områdena är synliga både från Öland och Gotland. Från Ölands norra udde är det ca 14 km till Ö277. Från Klintehamn är det ca 35 km och från Visby ca 42 km. Området Ö273 är förhållandevis stort och ligger ca 33 km från Öland och 16 km från Hoburg på Gotlands sydspets och ca 27 km från Burgsvik.

Norra Östersjön

Nordväst om Gotland med utblick från Visby finns energiområdena Ö279 ca 30 km från Visby och Ö272 ca 56 km från Visby.

På Gotland ostsida har det kustnära energiområdet Ö509 störst landskapspåverkan. Det ligger ca 16 km från Fårösund och ca 20 km från Slite. Område Ö271 ligger ca 30 km från kusten och Ö213, ca 36 km från kusten.

Norr om Gotland finns Ö205 ca 35 km från Gotska Sandön samt Ö279, Ö219 och Ö216 ytterligare längre bort. Ö216 ligger ca 56 km öster om Sandhamn.

Jämförelse planalternativ

Den samlade bedömningen är en medelstor negativ effekt på landskap för *planalternativ 1*.

De flesta energiområden med negativ påverkan på landskap finns kvar i *planalternativ 2*. Samlad bedömning är en medelstor negativ effekt på landskap.

Inga energiområden är lokaliserade närmare än 30 km från land i *planalternativ 3*. Den samlade bedömningen är en marginell negativ effekt på landskap.

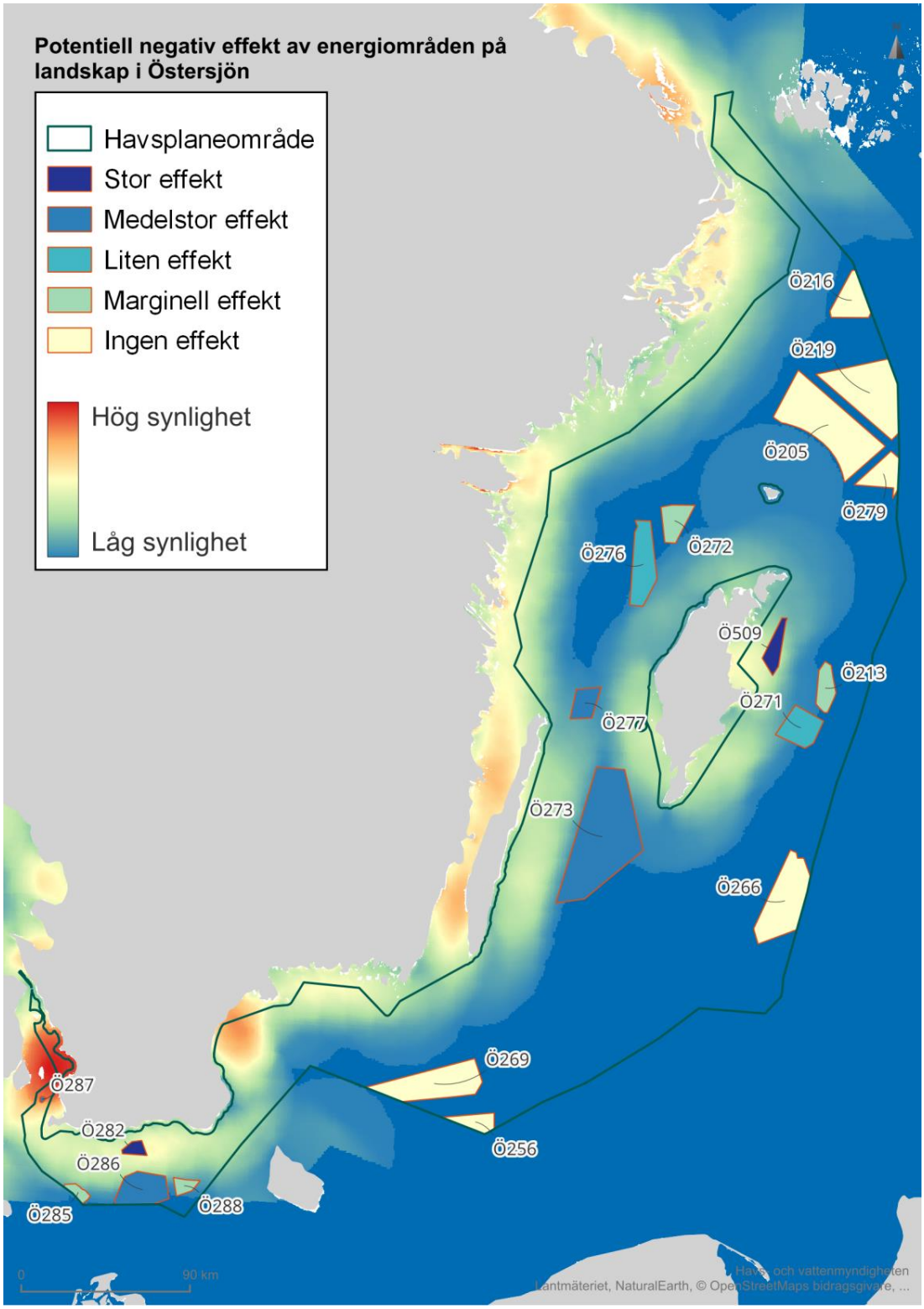

Figur 36. Potentiell negativ effekt på landskap av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.3.4. Kulturmiljö

I Östersjöns havsplaneområde finns fyra energiområden som i havsplanen bedöms medföra risk för stor negativ effekt på kulturmiljö: Ö271, Ö277, Ö282, och Ö509. Med ett undantag ligger dessa helt eller delvis innanför territorialhavsgränsen, ett söder om Skåne och tre i närhet till Gotland och Öland. I ytterligare fem energiområden bedöms risken för negativ effekt på kulturmiljö vara medelstor: Ö205, Ö213, Ö273, Ö276 och Ö288. Slutligen finns sex energiområden som bedöms föranleda risk för liten negativ effekt (Ö216, Ö269, Ö272, Ö279, Ö285, Ö286) och ett område som bedöms medföra risk för marginell negativ effekt (Ö219). Två områden bedöms inte ha någon effekt på kulturmiljövärden (Ö256, Ö266). **Figur 37** nedan visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av respektive energiområde.

I Östersjöns havsplaneområde finns flest energiområden som direkt överlappar värdeområden, riksintressen och riksintresseanspråk för kulturmiljö. Här bör dock noteras att ett skäl till detta är variationer i länsstyrelsernas redovisning av regleringsbrevsuppdraget RB2021:3B4, där exempelvis länsstyrelserna i Kalmar och Blekinge har redovisat värdeområden och deras hänsynsbehov sammanlagt. Då hänsynsbehoven inkluderats i värdeområdenas avgränsning blir värdeområdenas totala geometri förhållandevis stor (Länsstyrelserna, 2024). Samtidigt bör noteras att även energiområden utan direkt överlapp medför risk för direkt påverkan på kulturmiljövärden genom nedläggning av kablar eller annan infrastruktur utanför energiområdet, både på havsbotten och på land. Denna risk är dock svår att uppskatta utan information om exakt lokalisering av sådan infrastruktur. De energiområden som bedöms medföra risk för negativ effekt på flest värdeområden är Ö273 och Ö277. Risken för kumulativ påverkan på kulturmiljövärden är störst på och kring Gotland, till följd av den relativt höga koncentrationen av både energiområden och värdeområden.

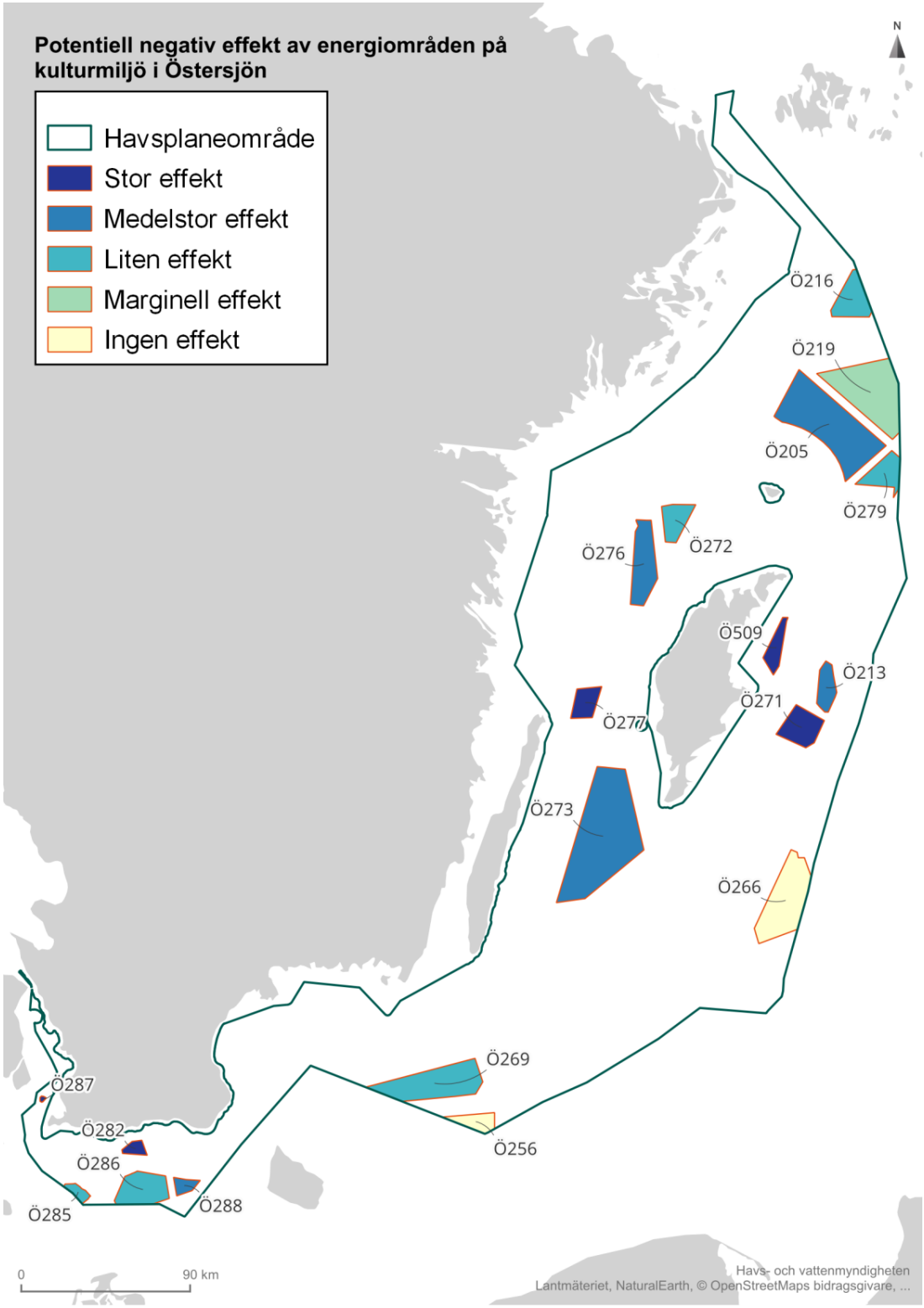

Figur 37. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Områdesspecifika bedömningar

Ö213 och Ö271 öster om Gotland överlappar direkt med värdeområdet Östergarn-Lausholmarna, medan Ö509 bedöms medföra risk för indirekt påverkan på värdeområdet. Här finns ett flertal kulturmiljötyper som är sällsynta i havsplaneområdet, inklusive gårdsmiljö, bymiljö och rekreationsmiljö. De öppna vyerna är bärande för kulturmiljöerna i värdeområdet, där visuella kopplingar mellan Grogarnsberget och Östergarnsholmen samt siktlinjer längs kusten mellan Nyudden och Sysneudd är särskilt viktiga. Nedläggning av kablar kan vara möjlig om konflikt med eventuella marinarkeologiska lämningar kan undvikas (Länsstyrelserna, 2024). Inom värdeområdet Östergarn-Lausholmarna ingår ett flertal områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården, samt riksintresse högexploaterad kust.

Vidare riskerar Ö509 att påverka värdeområdena Slite och Gotska Sandön-Fårö-Fårösund negativt, direkt respektive indirekt. Gotska Sandön-Fårö-Fårösund riskerar även att påverkas negativt av vindkraftsetablering inom Ö205. Särskilt viktiga vysektorer finns mellan Fårö och Gotska Sandön över Salvorev, från Fårösunds fästning längs med farleden, samt i farleder in och ut mot Slite. Slite innefattar en kulturmiljötyp som är unik inom havsplaneområdet, nämligen industrimiljö (Länsstyrelserna, 2024). Båda värdeområdena berörs av i riksintresse högexploaterad kust samt innefattar områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården där fria siktlinjer ingår i riksintressebeskrivningen.

Ö271 och Ö273 bedöms medföra risk för negativ påverkan på värdeområdet Hoburgs rev-Heligholmen-Faludden söder om Gotland, indirekt respektive direkt. De öppna vyerna mot havet, liksom siktlinjer mellan fyrarna på Heligholmen och Faludden är bärande för kulturmiljön. Skeppsvraksområden vid Faludden, Heligholmen och Hoburgsrev är känsliga för fysisk påverkan. Värdeområdet Heligholmen-Faludden innefattar ett flertal områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Området omfattas även av riksintresse högexploaterad kust. Därtill medför Ö273 risk för direkt påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdet Två utposter – ett hav. Högresta anläggningar kan här medföra visuell påverkan på världsarvet Södra Ölands odlingslandskap (Länsstyrelserna, 2024).

Ö273 riskerar dessutom att, tillsammans med Ö277, påverka värdeområdena Ölands norra udde (direkt överlapp med Ö277), Fröjel-Eksta-Karlsöarna och Källa-Persnäs kustbygder (direkt överlapp med Ö273) negativt. Både inbördes samband mellan de olika kulturhistoriska uttrycken och deras samband med den fria horisonten är här känsliga för visuell påverkan. Inom Fröjel-Ekst-Karlsöarna finns vrakområden vid Västergarn, Klintehamn och Stora Karlsö som kräver hänsyn, samt kulturmiljötypen handelsplats, som är unik inom havsplaneområdet (Länsstyrelserna, 2024). Samtliga värdeområden innefattar områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård. Fröjel-Ekst-Karlsöarna och Ölands norra udde ingår också i riksintresse högexploaterad kust, och den senare ingår även i riksintresse obruten kust tillsammans med Källa-Persnäs kustbygder.

Vidare bedöms vindkraftsutbyggnad inom Ö277 och Ö276 medföra risk för negativ påverkan på värdeområdena Tjusts skärgård och Visby havsområde, där världsarvet Hansestaden Visby ingår. De visuella sambanden mellan öarna och ut mot horisonten i öster är bärande för kulturmiljön i Tjusts skärgård, och i Visby havsområde är vypunkter från hamnen, Almedalen och Norderklint särskilt känsliga för visuell påverkan. Visby havsområde innefattar flera kulturmiljötyper som är sällsynta i havsplaneområdet, inklusive hamn- och sjöfartsstad, borgmiljö,

klostermiljö, rekreationsmiljö, kustsamhälle och stadsmiljö (Länsstyrelserna, 2024). Visby havsområde och Tjusts skärgård ingår i riksintresse högexploaterad kust respektive obruten kust, båda innefattar områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården.

Ö282 och Ö288 bedöms medföra risk för negativ påverkan på kulturmiljöer i värdeområdet Ystad-Kåsberga-Sandhammaren, med vilket Ö282 delvis överlappar direkt. Här är siktlinjer in mot, och ut från, Sandhammarens fyr och Ales stenar särskilt känsliga för visuell påverkan. I området finns också hög potential för marina lämningar, särskilt i närhet till Sandhammaren. Värdeområdet ingår i riksintresse högexploaterad kust. Här finns även ett flertal områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården (Länsstyrelserna, 2024).

Påverkan på marina lämningar

I Östersjöns havsplaneområde finns ett antal registrerade marina lämningar inom föreslagna energiområden, en översikt ges i tabellen nedan. Notera att sammanställningen endast avser de lämningar som finns registrerade i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). Eftersom kännedomen om förekomsten av marina lämningar i svenska vatten inte är fullständig bör etablering av havsbaserad vindkraft föregås av marinarkeologiska utredningar där det finns potential för marina lämningar (Länsstyrelserna, 2024). Det finns även områden med kända lämningar delvis utanför gränsen för havsplaneområdet som kan beröras, exempelvis området kring Haväng/Verkeåns mynning som innefattar förhistoriska submarina landskap samt marinarkeologiska forn- och kulturlämningar (Länsstyrelserna 2024).

Tabell 21. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Östersjön. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök).

Energiområde	Antal marina lämningar
Ö205	0
Ö213	3
Ö216	2
Ö219	5
Ö256	0
Ö266	0
Ö269	7
Ö271	6
Ö272	0
Ö273	2
Ö276	3
Ö277	2
Ö279	0
Ö282	3
Ö285	1
Ö286	9
Ö287	1
Ö288	1
Ö509	4

Påverkan på kulturmiljö i grannländer

Energiområdena Ö285 och Ö288 söder om Skåne kan eventuellt riskera att medföra indirekt negativ påverkan på kulturmiljöer på Själland respektive Bornholm i Danmark.

Jämförelse mellan planalternativ

Med *planalternativ 2* utgår två energiområden med medelstor effekt på kulturmiljö (Ö205, Ö276), två områden med liten effekt (Ö269, Ö272), samt tre områden med marginell effekt (Ö219, Ö279, Ö266). Med *planalternativ 3* utgår istället fyra energiområden med stor effekt (Ö271, Ö277, Ö282, Ö509, fyra områden med medelstor effekt (Ö213, Ö273, Ö276, Ö288), tre områden med liten effekt (Ö269, 272, Ö286), samt ett område med marginell effekt (Ö205).

Planalternativ 1 bedöms medföra medelstor påverkan på kulturmiljö i Östersjön. Även *planalternativ 2* bedöms medföra medelstor påverkan och *planalternativ 3* bedöms medföra marginell påverkan. Det är därmed planalternativ 3 som bedöms medföra minst negativa effekter på kulturmiljö, medan *planalternativ 2* kan anses vara något bättre än *planalternativ 1* ur kulturmiljöperspektiv.

4.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt

4.4.1. Energiutvinning

Förutsättningarna för havsbaserad vindkraft i Östersjön skiljer sig åt mellan olika havsområden. Gemensamt för alla områden är att de tekniska möjligheterna för havsbaserad vindkraft är goda, sett till vindstyrka och djup. Sjöfarten är intensiv i hela Östersjön. Nära land finns många värdefulla kulturmiljöer och områden för rörligt friluftsliv. Sydvästra, södra, sydöstra och mellersta Östersjön har stora naturvärden med bland annat fåglar, däggdjur och värdefulla bottenmiljöer. Stor osäkerhet råder även kring sekretessklassade försvarsintressen. Målbild om realisering av motsvarande 70 TWh anges för planområdet (Energimyndigheten 2023a).

Utgångspunkt för havsplanens vägledning till energiområden planeringsunderlag från inledande del i aktuellt uppdrag, redovisade 2023(Energimyndigheten 2023a), samt beslutad havsplan 2022. Planförslaget för Östersjön vägleder om 19 områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 9270 km^2 och cirka 12 procent av havsplanområdet. Större andel, cirka 4 693 km^2, antas utgöras av flytande vindkraftparker, en mindre andel cirka 815 km^2 antas ha bottenfasta fundament, resterande 3361 km^2 antas antingen ha bottenfast och/eller flytande fundament, se tabell 22. Mindre andel av energiområdena är belägna i territorialhavet, cirka 5 procent. Total yta för energiområdena motsvarar cirka 177 TWh, varav cirka 11 TWh, är beläget inom territorialhavet. Energiområden belägna i territorialhavet finns inom planområden för kommunerna Gotland (Ö509, del av Ö273), Borgholm (Ö277), samt område Ö282 i kommunerna Skurups och Trelleborgs planområden. Vägledning om områden för energi är relativt jämnt fördelat i hela planområdet. En stor andel väntas utgöras av flytande vindkraftparker, se **Tabell 22**. Planen vägleder om särskild hänsyn till försvar för samtliga områden, samt särskild hänsyn till höga natur- och/eller kulturmiljövärden för ett flertal av områdena.

Tabell 22. Vägledning energiutvinning, planförslag Östersjön, respektive havsområde, typ av vindpark, area, samt yta och andel i territorial havet.

Östersjön - Havsområden	**Typ**	**Km^2**	**Varav Km^2 i Territorial havet ~22km (NM)**	**Andel, varav Km^2 i Territorial havet ~22km (NM)**
Mellersta Östersjön	Bottenfast	176	176	100%
	Bottenfast/flytande	197	95	48%
	Flytande	1 261		0%
Norra Östersjön och Södra Kvarken	Bottenfast/flytande	332		0%
	Flytande	2 616		0%
Sydvästra Östersjön och Öresund	Bottenfast	639	80	12%
Sydöstra Östersjön	Bottenfast/flytande	2 045	124	6%
	Flytande	816		0%
Södra Östersjön	Bottenfast/flytande	787		0%
		8 868	**475**	**5%**

Energiområdenas storlek sett till yta och potential med hänsyn till vind, djup och avstånd till land varierar inom planområdet, se **Tabell 23**. Energiområden med relativt hög potential är främst belägna i planområdets södra delar, Sydvästra Östersjön och Öresund. Energiområdena Ö266 och Ö269 har relativt låg potential, men är till ytan relativ stora.

Energiområden varierar även vad gäller andra kumulativa effekter och interaktion med andra intressen. För samtliga energiområden anges *Särskild hänsyn till totalförsvaret.* Även *Särskild hänsyn höga kulturvärden* samt *Särskild hänsyn till höga naturvärden* anges i flertalet av energiområden. I planområdet finns även områden, Ö273, Ö277, Ö282, Ö509 som enligt planförslaget är klassade som utredningsområden, främst utifrån potentiell påverkan på naturvärden.

I planområdet finns en existerande vindpark, Lillgrund (Ö287), vilken ej ingår i bedömningen.

Tabell 23. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Östersjön.

ID	Energiområde	Beteckning	Area km^2	Medelvärde energieffektivitet (skala 3-9)
Ö266	Utsjöområde sydöst Hoburgs bank	Ef	815	6,6
Ö269	Utsjöområde syd Utklippan	Efkn	788	6,6
Ö272	Utsjöområde nordväst Gotland	Ef	241	6,7
Ö219	Utsjöområde öst Nynäshamn	Ef	991	6,8
Ö279	Nordöst Sjöövningsområde Sankt Olof	Ef	272	6,9
Ö256	Utsjöområde syd Öland	Efn	175	6,9
Ö205	Utsjöområde nordöst Gotska sandön	Efk	1350	7,0
Ö276	Syd Nielsengrund	Efk	482	7,2
Ö216	Sydöst Svenska Högarna	Efk	331	7,3
Ö277	Syd Knolls grund	E(utr)fkn	197	7,4
Ö213	Klintfjäll	Efkn	201	7,4
Ö273	Sydväst Hoburg	E(utr)fkn	1870	7,6
Ö271	Syd Klintfjäll	Efk	336	7,9
Ö509	Sydöst Fårösund	E(utr)fkn	175	8,0
Ö286	Utsjöområde sydväst Ystad	Efkn	406	9,0
Ö282	Öst Kullagrund	E(utr)fkn	73	9,0
Ö285	Kriegers flak	Efkn	71	9,0
Ö288	Utsjöområde sydöst Ystad	Efkn	83	9,0

Indirekt påverkan och miljöeffekter
Vägledning om energiutvinning i havsplanen kan innebära indirekta markanspråk gällande kabeldragning och annan infrastruktur för elöverföring och/eller olika former av alternativa energibärare, såsom vätgas. Det i sin tur kan innebära ytterligare mark- och vattenanspråk och även potentiella indirekta miljöeffekter och tillkommande riskhantering vid kust och på land (se avsnitt 2.4.1). Omfattning av markanspråk på kust och land, och var dessa markanspråk kommer att ske beror bland annat på typ av teknik och vindkraftverk, samt lämplig anslutningspunkt för respektive vindpark.

Måluppfyllnad och nationella och kommunala intressen
Planförslag Östersjön är i enlighet med måluppfyllnad gällande uppdrag om havsbaserad vindkraft och nationella energipolitiska mål, såväl i linje med nationella mål om klimat och fossilfri elförsörjning, betydande för hushåll, omställning av industri- och transportsektorn och sysselsättning på lokal och regional nivå. Beträffande samhällsviktiga funktioner och verksamheter, enligt nationell klassificering (MSB 2021), bedöms planförslaget bidra till förutsättningar för att säkerställa elförsörjning i landet. Dock finns vissa frågeställningar beträffande den förhållandevis stora andelen av energiområden belägna utanför territorial gränsen, i svensk ekonomisk zon och potentiell risk och påverkan på samhällsviktiga funktioner. Dessa kan handla om styrning och övervakning samt underhåll och felavhjälpning av infrastruktur. Planens vägledning om energi sammanfaller med planområden för kommunerna Gotland, Borgholm, Skurup samt Trelleborg.

Jämförelse planalternativ
Planalternativ 1 vägleder om 19 områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 8 900 km^2, cirka 12 procent av havsplanområdet och uppskattningsvis totalt cirka 177 TWh (antagande om 5 MW/km2 och 4000 fullasttimmar). En större andel yta och antal av områdena antas utgöras av vindparker med flytande fundament, motsvarande cirka 4 700 km^2 och belägna i utsjön i ekonomisk zon. En mindre andel av områdena är beläget i territorialhavet, cirka 5 procent, resterande är belägna i ekonomisk zon. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Gotland, Borgholm, Skurup och Trelleborg.

Planen vägleder om särskild hänsyn till försvar för samtliga områden, samt särskild hänsyn höga natur- och/eller kulturmiljövärden för ett flertal av områdena. Indirekt markanvändning antas vara aktuellt med hänsyn till behov av infrastruktur för, byggnations- och driftsfas, samt eldistribution och/eller olika former av lagring av energi, exempel i form av vätgas. Tillkommande infrastruktur bedöms innebära potentiella indirekta miljöeffekter och behov av tillkommande markanvändning och riskhantering vid kust och på land.

Planförslag Östersjön bidrar till målet om ytterligare områden för havsbaserad vindkraft i uppdrag om ändrade havsplaner samt till nationella energipolitiska mål, utifrån vägledning om användning energi motsvarande 177 TWh. Bidraget bedöms vara stort och om områdena realiseras utifrån målbild och antagande är betydande för hushåll, omställning av industri- och transportsektorn och sysselsättning på lokal och regional nivå. *Planalternativ 1* bedöms ha stor energieffektivitet genom att alla energiområden ingår.

För *planalternativ 2,* med urvalet fokus på energi, innebär att ett större antal energiområden i planområdet undantas och endast åtta områden kvarstår, belägna i havsområdena mellersta, sydöstra, och sydvästra Östersjön. Områdena antas utgöras främst av parken med bottenfasta

fundament. Uppskattningsvis utgör *planalternativ 2*, en yta på 3000 km^2, motsvarande 60TWh, cirka 4 procent av planområdet, varav energiområden inom territorialhavet cirka 13procent. *Planalternativ 2* bedöms ha stor energieffektivitet genom att ett stort antal energiområden ligger i grunda vatten förhållandevis nära land.

För *planalternativ 3* undantas ett större antal och yta för vägledning för energiområden. Totalt kvarstår 7 områden, vilket uppskattningsvis utgör cirka 2 700 km^2, motsvarande cirka 53TWh och knappt 4 procent av planområdet. Samtliga områden utsjön, förutom existerande Lillgrund, är belägna i ekonomisk zon. *Planalternativ 3* skiljer sig även från *planalternativ 2* vad gäller områdena beskaffenhet då detta alternativ i större utsträckning inkluderar större områden, belägna längre från land och större andel områden med antagande om flytande fundament, vilket kan påverka kostnadsbild och tidshorisont för realisering. *Planalternativ 3* bedöms ha marginell energieffektivitet genom att energiområdena generellt är lokaliserade mycket långt från land.

4.4.2. Friluftsliv

Östersjön innefattar höga naturvärden där kust- och skärgårdslandskapen erbjuder goda förutsättningar för friluftsliv. En stor del av kusten är utpekat som riksintresseområde för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Stockholms yttre skärgårdar som tillsammans med Ålands skärgård och Finlands västkust utgör ett världsunikt stråk av grunda skärgårdar, i nationalparken Gotska Sandön med dess unika isolerade läge, öarna Öland och Gotland samt Skånes kust är några områden som lockar många besökare. Fritidsbåtstrafiken är också en viktig del av friluftslivet i Östersjön, inte minst i Stockholms skärgård samt till och från Gotland. I förslag till havsplan Östersjön finns totalt 20 energiområden.

I Östersjöns havsplaneområde finns fyra energiområden som bedöms medföra risk för stor negativ effekt på friluftsliv: Ö273, Ö277, Ö282, Ö509. Dessa områden ligger helt eller delvis innanför territorialgränsen och är därmed förhållandevis kustnära. I ytterligare sex energiområden bedöms risken för negativ effekt på friluftsliv vara medelstor: Ö205, Ö271, Ö272, Ö279, Ö286, Ö288. Fem energiområden bedöms föranleda risk för liten negativ effekt (Ö213, Ö216, Ö219, Ö276, Ö285) och ett energiområde bedöms medföra risk för marginell effekt på friluftsliv (Ö269). Två områden bedöms inte medföra någon effekt på friluftslivsvärden (Ö256, Ö266).

Områdesspecifika bedömningar
Fyra föreslagna energiområden (Ö205, Ö216, Ö219, Ö279) finns i norra Östersjön och Södra Kvarken. Energiområde Ö205, närmast Gotska Sandön, har minskats med hänsyn till riksintresse rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk friluftsliv. Avståndet mellan riksintresseanspråket och energiområdet är cirka 35 km. Gotska Sandön är en utpekad nationalpark med höga värden och en särprägel av isolation och ostördhet, där värdena i riksintressebeskrivningarna som kan påverkas av vindkraft är stillhet/tystnad/låg ljudnivå. Aktiviteter innefattar kajak, naturupplevelser och vandring. Ö205 kan medföra negativ effekt på riksintresseområde för rörligt friluftsliv Gotland samt Kustområdena och skärgården i Stockholms län. Även energiområde Ö279 bedöms medföra negativ effekt på riksintresseanspråk friluftsliv vid Gotska Sandön. Det finns risk för kumulativ påverkan från flera områden.

Sex föreslagna energiområden (Ö213, Ö271, Ö272, Ö276, Ö277, Ö509) finns i Mellersta Östersjön. Energiområde Ö272, mellan fastlandet och Gotland, ligger cirka 37km från Gotska Sandön och bedöms kunna medföra negativ effekt på riksintresse rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk friluftsliv och behövs utredas närmare (Energimyndigheten, 2023a). Öster om Gotland ligger energiområde Ö509 cirka 12 km från kusten med en potentiell negativ effekt på

riksintresseanspråk Nordöstra Gotlands kust och skärgård, Gotlandskusten och Fårö, tillsammans med det fullt direkta överlapp med riksintresseområde enligt 4 kap. 2 § miljöbalken för rörligt friluftsliv kring Gotland. Värden är bland annat stillhet/tystnad och orördhet och starkt kopplade till natur- och kulturvärden. Energiområde Ö271 ligger cirka 23 km från riksintresseanspråk friluftsliv samt nära riksintresseområde för det rörliga friluftslivet vid Gotlands östkust. Östergarnslandet och Östergarnsholm är riksintresseområden för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken och har värden av stillhet/tystnad och orördhet och är starkt knutna till natur- och kulturvärden. Båda områdena kan potentiellt påverkas av de närliggande energiområdena. Energiområdena Ö509, Ö213 och Ö271 kan ge upphov till kumulativa effekter. Mellan Öland och Gotland ligger energiområde Ö277, cirka 12 km respektive 25 km från närmsta riksintresseanspråk. I Norra Ölands kuststräckor förekommer aktiviteter som vandring, terrängcykling, fågelskådning och ridning, där den tilltalande landskapsbilden är viktig. Karlsöarna öster om Ö277 har aktiviteter som strövande, naturupplevelser och kulturupplevelser och värden av orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild. Även det rörliga friluftslivet kring Öland kan påverkas negativt då det delvis finns direkt överlapp mellan energiområdet och riksintresseområdet, likaså för det närliggande rörliga friluftslivet kring Gotland. Ö277 bedöms därmed medföra potentiellt stora negativa effekter på friluftslivet.

Två föreslagna energiområden (Ö266, Ö273) finns i Sydöstra Östersjön. Öster om Öland och sydväst om Gotland bedöms energiområde Ö273 medföra effekter på det rörliga friluftslivet kring Gotland, då det delvis överlappar med energiområdet och Ölands rörliga friluftsliv ligger parallellt och nära området. Riksintresseanspråk Storsudret, Gotlandskusten och Karlsöarna bedöms kunna påverkas mest av Ö273. Värdena som kan påverkas av vindkraft är stillhet/tystnad, natur- och kulturupplevelser samt utblickar mot hav.

Fem energiområden (Ö282, Ö285, Ö286, Ö287, Ö288) finns i sydvästra Östersjön och Öresund i havsplanen. Riksintresseanspråk Kuststräckan Trelleborg – Abbekås – Sandhammaren – Mälarhusen – Simrishamn ligger cirka 6 km från Ö282, 22 km från Ö286 och 26 km från Ö288. Riksintresseanspråket är utpekat i förslag till Skåne friluftsplan som ett nationellt viktigt område. Värdena som anges för områdena är tilltalande landskapsbild och aktiviteter som fågelskådning, kiting/skärmflygning och fritidsfiske. Värdena bedöms till stor del vara knutna till kustzonen och starkt kopplade till kulturmiljövärden. Energiområde Ö282 bedöms kunna medföra stor påverkan på riksintresset, medan Ö286 och Ö288 bedöms ha medelstor påverkan på riksintresset i och med avståndet.

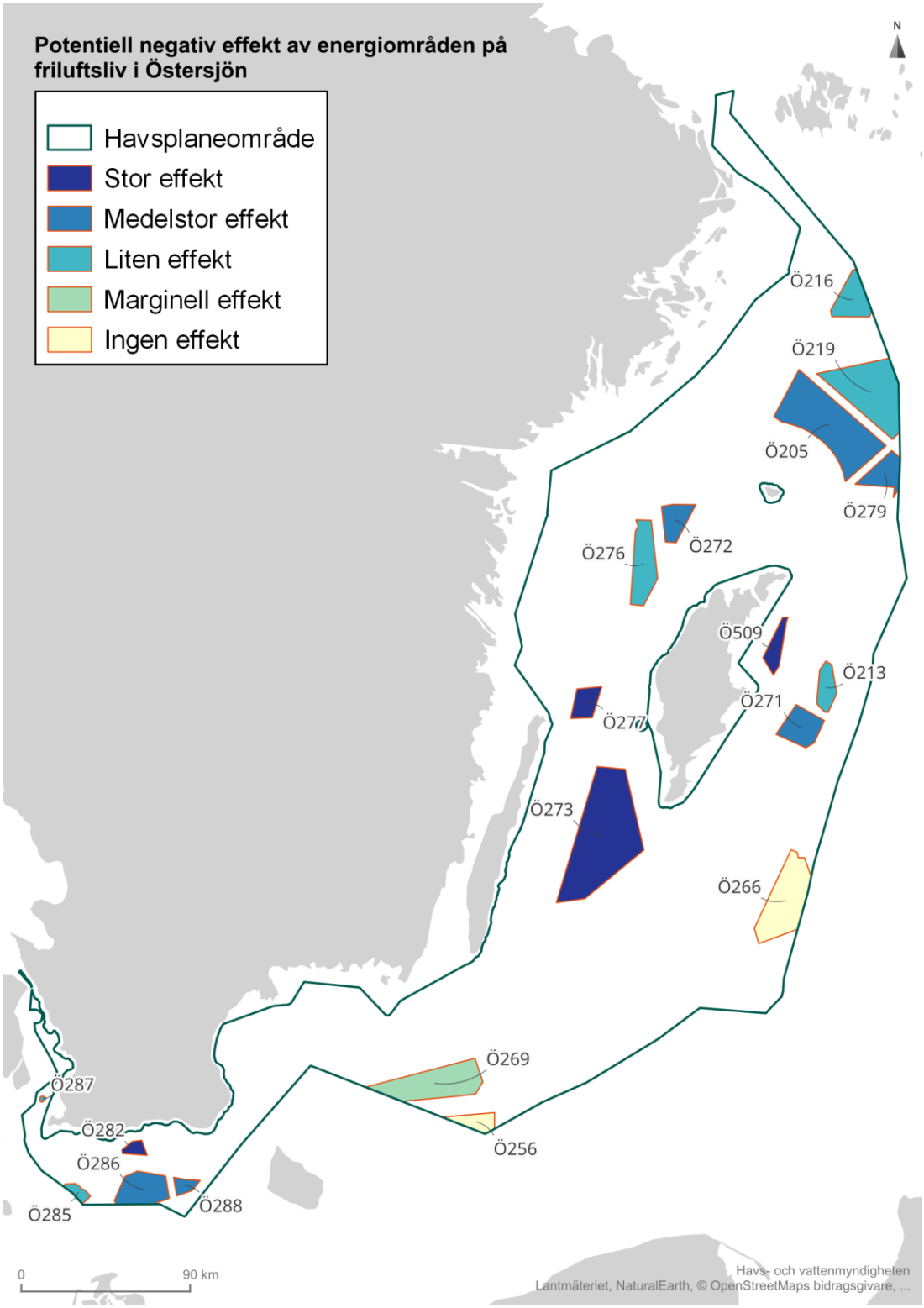

Figur 38. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Fritidssjöfart

Fritidssjöfarten i Östersjön förekommer främst längs med kustbandet med störst aktivitet i Stockholms skärgård, kring och till och från Gotland och Öland, samt längs med Skåne och Blekinges kust. Energiområdena Ö276, Ö277, Ö282 och Ö286 har störst aktivitet av fritidsbåtar inom havsplaneområdet och bedöms kunna skapa negativa effekter för friluftslivet, se tabellen nedan. Det finns även vissa större tendenser till fritidssjöfartsstråk, där Ö276, Ö277, Ö282 och Ö509 bedöms medföra störst påverkan då vindkraftverk i dessa områden kan utgöra fysiska hinder.

Tabell 24. Visar förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Östersjön baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022).

Energiområde	Fritidsbåtsaktivitet medelvärde timmar/månad 2017 – 2022
Ö205	2,7
Ö213	1,2
Ö216	1,1
Ö219	1,7
Ö256	0,7
Ö266	1,4
Ö269	5,8
Ö271	1
Ö272	4,5
Ö273	9,1
Ö276	11,5
Ö277	10,9
Ö279	0,3
Ö282	13
Ö285	2,4
Ö286	13,7
Ö287	0,8
Ö288	4,6
Ö509	4,4

Påverkan på friluftsliv i grannländer

Energiområdena Ö285 och Ö288 söder om Skåne kan eventuellt påverka friluftslivsvärden på Själland respektive Bornholm i Danmark. Överfarter för fritidsbåtar till och från grannländer bedöms generellt vara stor i hela havplaneområdet, med störst koncentration i Södra Kvarken och Åland, till och från danska öarna Själland, Mön, Falster och Bornholm samt norra delar av

Tyskland. Energiområdena Ö282, Ö285, Ö286 och Ö288 bedöms kunna medföra vissa konsekvenser för fritidssjöfarten till och från stråken mellan Danmark och Tyskland.

Jämförelse mellan planalternativ

I Östersjön och *planalternativ 2* utgår ett av fyra energiområden med stor effekt på friluftsliv (Ö277), tre av sex områden med medelstor effekt (Ö205, Ö272, Ö279), fyra av sex områden med liten effekt (Ö213, Ö216, Ö219, Ö276) samt Ö269 med marginell effekt. Med *planalternativ 3* utgår samtliga energiområden med stor effekt på friluftsliv (Ö273, Ö277, Ö282, Ö509), fem av sex områden med medelstor effekt (Ö205, Ö271, Ö272, Ö286, Ö288), två av sex områden med liten effekt (Ö213, Ö276) samt Ö269 med marginell effekt.

Planalternativ 1 bedöms medföra medelstor påverkan på friluftsliv i Östersjön. Även *planalternativ 2* bedöms medföra medelstor påverkan på friluftsliv och *planalternativ 3* bedöms medföra liten påverkan. *Planalternativ 3* bedöms vara det planalternativ som medför minst negativa effekter på friluftsliv, även ifall båda *planalternativ 2 och 3* bedöms medföra betydligt mindre negativ påverkan än *planalternativ 1*.

4.4.3. Besöksnäring

Bedömning genomförs ej på havsplanenivå, se avsnitt 2.4.3 för generella effekter.

4.4.4. Totalförsvaret

Ingen bedömning görs på havsplanenivå för totalförsvarets intressen. Se kapitel 2.4.4 för generella effekter.

4.4.5. Sjöfart

Planområdet Östersjön är det planområde med relativt högst sjöfartsintensitet. I planområdet sker omfattande sjötrafik både nationell och internationell sjötrafik till och från hamnar, med fartygsstråk till och från Sverige och länderna runt Östersjö och passager för transporter till olika delar av världen. Sjötransporterna innefattar godsfartyg, tankfartyg och även relativt hög andel passagerarfartyg (Emodnet, 2022). I planområdet finns även farled och sjöfartstråk som ingår i internationella IMO-ruttsystem[1], bland annat Östersjöns djupvattenrutt söder om Gotland. Ruttsystemet avser sjötrafikreglerande åtgärder som syftar till att minska olycksriskerna.

Havsplanens vägledning om användning sjöfart är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart och sammanfaller därmed i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk. Havsplanen vägleder även om utredningsområden för sjöfart vid Hoburgs bank, Midsjöbankarna och Salvorev.

Potentiell påverkan på sjöfarten utgör främst av planens vägledning om energiområden. Sjöfarten bedöms kunna samexistera med energiutvinning till havs förutsatt att sjöfartens säkerhet beaktas.

[1] Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization)

Detta innebär bland annat att hänsyn tas till säkerhetsavstånd för att sjösäkerhet och nationella och internationella regler till sjöss kan följas.

I förslag till havsplan Östersjön finns totalt 19 st områden för energiutvinning, motsvarande cirka 12 procent av planområdet. Samtliga 19 energiområden är belägna vid en eller flera sjöfartstråk/farleder. I plankarta vägleds inte explicit om säkerhetsavstånd för de olika energiområdena.

I Norra Östersjön och Södra Kvarken finns tre energiområden (Ö205, Ö219, Ö279) belägna i ett kluster och angränsar med två till tre riksintresseklassade farleder, som innefattar trafikstråk mellan Stockholm och Riga, samt mellan Gotska sjön och Kvarken.

I mitten av planområdet, och angränsande till riksintresseklassade trafikstråk och Östersjöns djupvattenrutt (IMO-rutt), vägleder planen om energiområdena Ö213, Ö271, Ö266 och Ö269, där Ö269 även ligger i anslutning till IMO-klassad trafikseparering Södra Hoburgs bank.

I Sydvästra Östersjön och Öresund finns vägledning om energiområdena Ö286, Ö288. Områdena gränsar i norr, söder och öster till av IMO fastställda trafikseparingar och notering i Energimyndighetens rapport (2023) är att hänsyn till farled och säkerhetsavstånd är nödvändigt.

I planområdet finns även utredningsområden för sjöfart vid Hoburgs bank, Midsjöbankarna och Salvorev. Utredningsområden innebär att planen föreslår omdirigering av sjöfart, men mer utredning krävs för att fastställa i planen. Utredningsalternativet beskrivs i beslutad havsplan med miljökonsekvensbeskrivning och hållbarhetsbeskrivning, och omfattar omdirigering av sjöfart bort från känsliga naturområden för att skydda fåglar och akut hotade marina däggdjur. Ändrad förlängd körsträcka antas dock medföra ökad bränsleförbrukning och ökade utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a; 2019b). Effekt på sikt beror på utvecklingen av fartygen, energieffektivitet och bränslen inom sjöfarten. Omdirigering skulle troligen även innebära en ökad intensitet av sjöfart i Östersjöns djupvattensrutt, ett stråk med mycket hög trafikintensitet, och med eventuella andra indirekta följdeffekter.

Slutsats/sammanfattning och jämförelse planalternativ
Vägledande användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med riksintresseanspråk, etablerade farleder och fartygsstråk. För *planalternativ 1*, med hänsyn till samtliga energiområden, är samtliga i planområdet belägna angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder, där vissa energiområden även angränsar till IMO-rutt och IMO-klassade trafikseparingar. Planförslaget vägleder även om utredning sjöfart, omdirigering av sjötransporter i syfte att minska belastning marin miljön. Utredningsförslag antas bidra till minskad miljöpåverkan, men innebär även en förlängd körsträcka, med potentiell ökade luftutsläpp. Effekt på sikt beror dock på utveckling av bränslen inom sjöfarten. Omdirigering, skulle troligen även innebära en ökad intensitet av sjöfart i Östersjöns djupvattensrutt, ett stråk med mycket hög trafikintensitet redan idag, och med eventuella andra indirekta följdeffekter.

Avseende eventuell indirekt påverkan och miljöeffekter antas en potentiell ökad olycksrisk med fasta installationer till havs, samt potentiell risk för försvårande av räddningsinsatser, vilket dock inte är unik för planområdet.

Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten i *planalternativ 1* bedöms vara marginell, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att rekommendation och tillstånd för etablering av vindparker beaktar befintliga rekommendationer (Sjöfartsverket och Transportstyrelsen 2023) avseende bland annat krav på säkerhetsavstånd. Säkerhetsavstånd och andra anpassningar av vindpark beslutas vid respektive tillståndsprövning och tillståndsbeslut. Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och internationell trafik i planområdet.

För *planalternativ 2*, med urvalet fokus på energi minskas antalet energiområde och ytan näst intill halveras jämfört med samtliga energiområden. Potentiell påverkan för sjöfarten kan antas därmed bli lägre, dock kvarstår potentiell påverkan från energiområden angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder och för de energiområden som angränsar till IMO-rutt och IMO-klassade trafikseparingar. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms, på samma sätt som *planalternativ* 1.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, minskas ytan för vägledning för energiområden än mer och områden utgör i detta alternativ cirka 4 procent av havsplanen. Potentiell påverkan för sjöfarten blir med det i princip lägre, dock kvarstår potentiell påverkan från energiområden angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder. Kvarstår gör även energiområdet Ö266 som angränsar till IMO-rutt och IMO-klassad trafikseparering Södra Hoburgs bank. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms, på samma sätt som *planalternativ 1*.

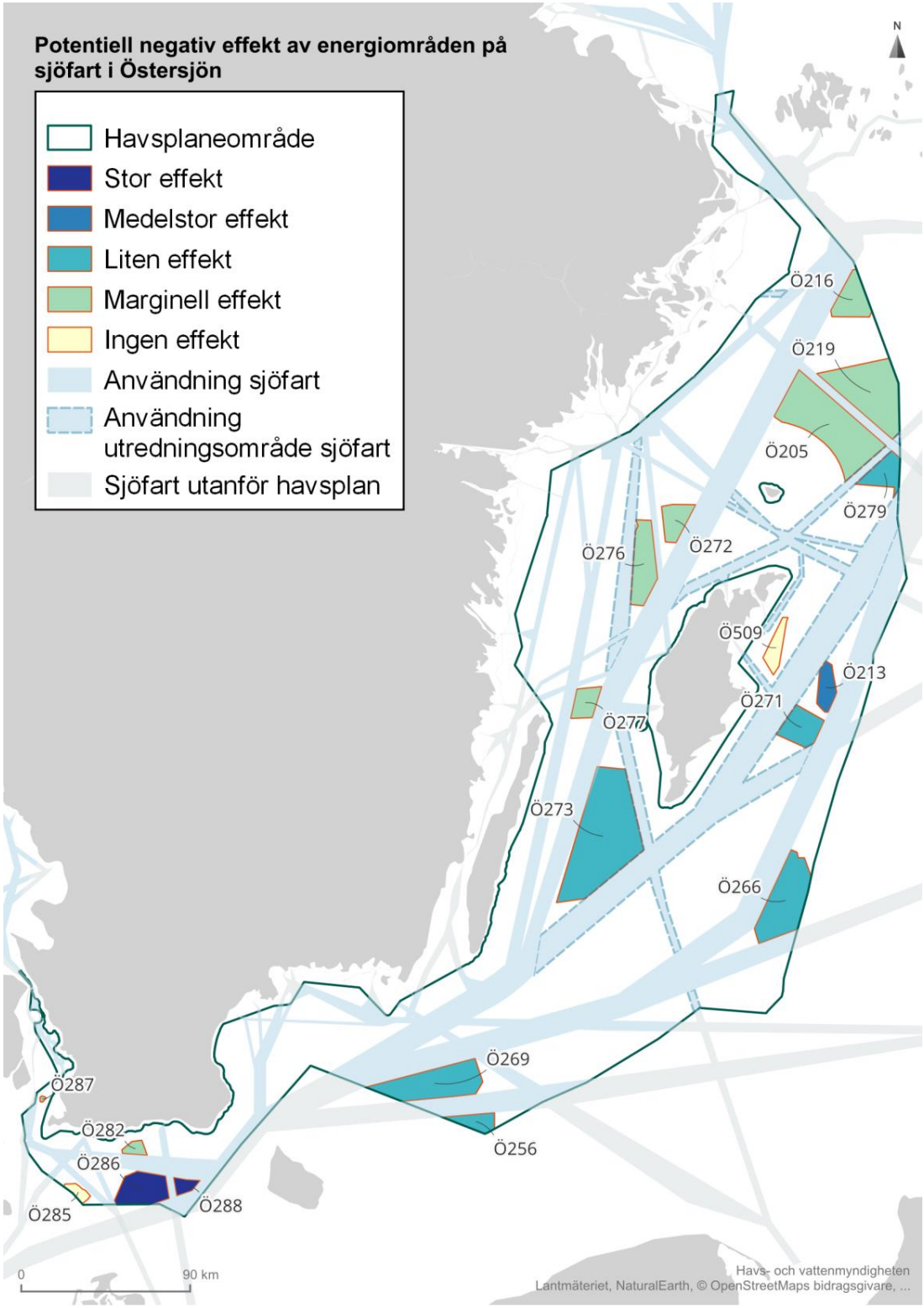

Figur 39. Relativ potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt (Havs-och vattenmyndigheten 2024c)..

4.4.6. Yrkesfiske

Yrkesfisket i Östersjön är utbrett och havsplanen anger användning yrkesfiske i stora delar av planområdet. Det mesta fisket i havsplaneområdet Östersjön är pelagiskt fiske som avser sill/strömming och skarpsill, vilket främst bedrivs i utsjöområdet, utifrån nationellt fördelade kvoter. Ett visst fiske med passiva redskap sker inemot kusten. Riktat fiske efter torsk i Östersjön är tillfälligt stängt sedan flera år, men har historiskt främst bedrivits i de sydvästra delarna av havsområdet, med trålfiske i utsjön och passivt fiske närmare kusten. I planområdet bedrivs även fiske från fartygsflottor från andra EU-länder som har kvoter i området.

Planens vägledning om användningen yrkesfiske bekräftar i stora delar riksintresseanspråk för yrkesfiske, men överlappar till viss del med vägledning om energi där energi ges företräde. Förslag till havsplanen har till viss del anpassats, sedan samrådsförslag, bland annat med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande i övrigt.

Bedömning av påverkan yrkesfisket sker relaterat till riksintresseanspråk, samt skattning om rumslig omfattning för respektive fiske. Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerheter, exempelvis geografisk fördelning av fiskeaktivitet och faktiska rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet. Planens vägledning om annan användning, såsom energi, påverkar yrkesfiskets bedrivande utöver områden. Den faktiska påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftsparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder.

Det fiske som bedöms kan påverkas är pelagiskt fiske efter sill/strömming belägna i norra Östersjön och Södra kvarken vid områdena Ö205 och Ö219, men även till viss del även områdena Ö216 och Ö279. Områden utgör dock ej riksintresseanspråk för yrkesfisket. I aktuella energiområden antas etablering av främst vindkraftsparker med flytande fundament, vilket sannolikt inte gör det möjligt att bedriva aktivt fiske i områdena. Omfattningen av påverkan på yrkesfisket beror också på möjlighet till att bedriva yrkesfiske i andra områden. Vad gäller aktuellt fiske i områdena kan det antas att viss del av fisket fortsätta kan bedrivas om förflyttning av fiskeaktivitet sker. Sett till omfattningen av aktuellt fiske bedöms potentiell påverkan på fisket i områdena vara relativt liten sett till det totala fisket för aktuell fiskesegment.

I södra havsplaneområdet påverkas främst yrkesfisket av vägledning energi i områdena Ö269, samt även till viss del även områdena Ö266 och Ö286. I området sker främst pelagiskt sillfiske och tidigare skedde även bottentrålning efter torsk. Områdena Ö266 och Ö269 antas vindkraftparkerna utgöras av flytande och bottenfasta fundament. För område Ö286, Kriegers flak, antas fasta bottenfundament och beslut om tillstånd finns för etablering av vindpark. Faktisk påverkan på yrkesfisket, beror även här på eventuella möjligheter på anpassningsmöjligheterna av vindkraftpark och/eller fiskemetoder. Det kan dock antas att fiskemöjlighet till viss del kan ske genom förflyttning av fiskeaktiviteten. Sett till områdena relativa omfattning av fisket för fiskesegmentet, bedöms påverkan på fisket sammantaget för områdena vara relativt marginella.

I planområdet finns även andra områden där vägledning om energi överlappar, helt eller delvis, med riksintresseanspråk för yrkesfisket där användning energi ges företräde. Detta gäller delar av områdena Ö271, Ö213, Ö273, Ö256, samt Ö282. I planområdets utsjöområden pågår, utöver svenskt fiske, även ett omfattande utländskt fiske. Den totala potentiella påverkan och effekten för alla fisken inräknade bedöms därför kunna vara större.

Annan användning i havsplaneområden såsom sandutvinning vid Ö501, Ö280 och Ö283, bedöms kunna samexistera med yrkesfiske.

I Östersjöns havsområde finns även stora områden där planen vägleder om Särskild hänsyn till höga naturvärden vid sidan om Generell användning och Natur (se avsnitt 2.2.6). Områden med särskild naturhänsyn kan på sikt kan även gynna yrkesfisket utifrån potentiellt stärka viktiga ekosystemtjänster såsom viktiga livs- och uppväxtmiljöer för fisk, och därmed stärka fiskbestånden och gynna yrkesfisket på sikt.

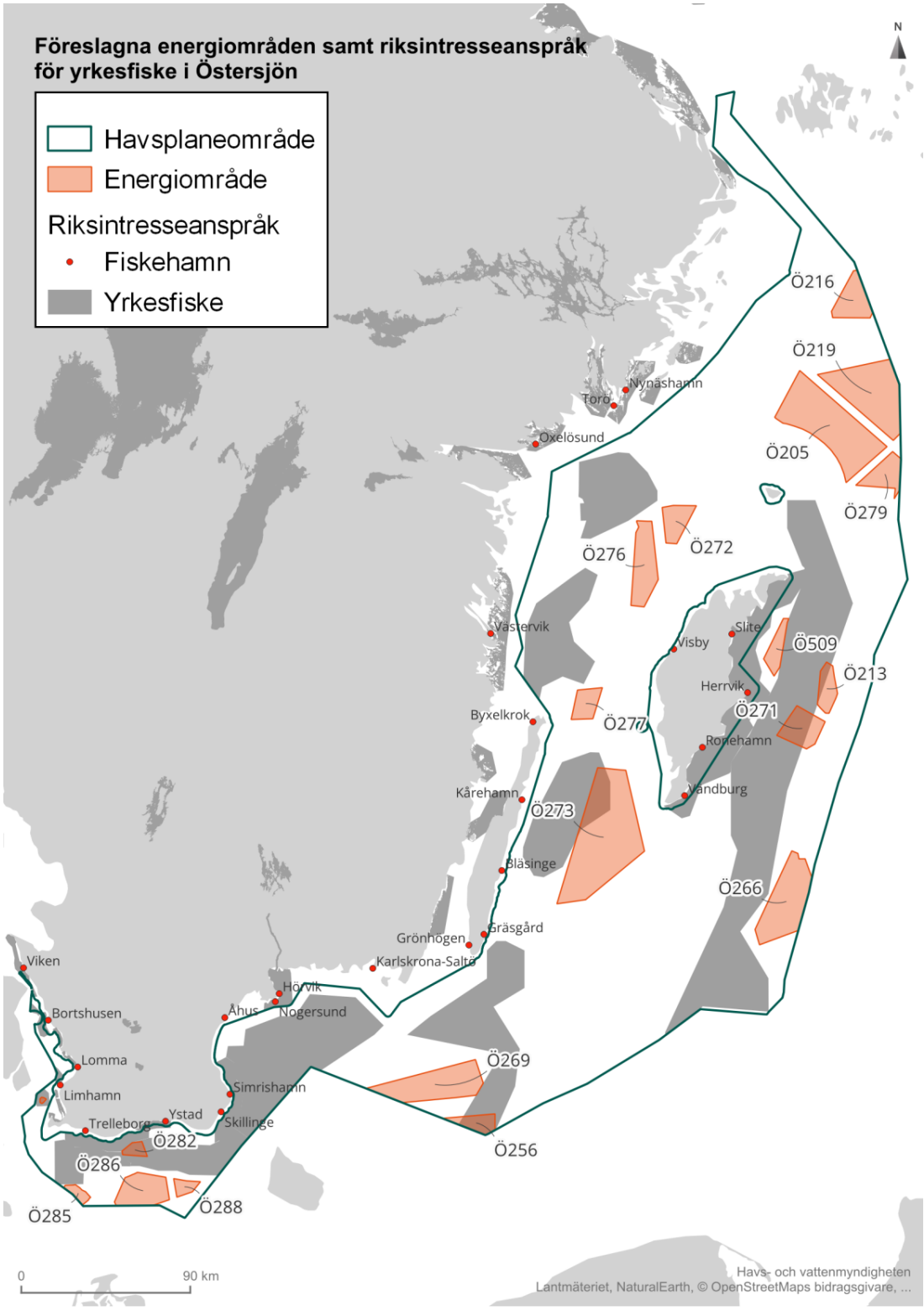

Figur 40. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Östersjön (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

Indirekt påverkan
Havsplanens vägledning och potentiella påverkan på yrkesfisket, kan innebära indirekta miljöeffekter. Förändring av yrkesfiskets bedrivande, rumsligt och i intensitet, kan innebära en förflyttning av fiskeaktivitet till andra områden, eventuellt med längre körsträckor. vilket kan leda till ökade luftutsläpp, såsom växthusgaser. Det kan även påverka förutsättningar för yrkesfisket om rörelsekostnader stiger på grund av längre sträcka och gångtid och/eller intäkterna sjunker på grund av minskad fångst. Det faktiska utfallet och indirekt miljöeffekt avseende påverkan körsträcka bedöms dock vara mycket osäkert och på sikt även beroende på utveckling och omställning av fartygsflottan till mer energieffektiva, bättre och fossilfria bränslen.

I området sker pelagiskt fiske, och historiskt har ett omfattande torskfiske med bottentrål skett. Potentiellt kan detta innebära att påverkan på bottenmiljöer bedöms kunna vara mindre i de energiområden där eventuellt framtida bottentrålning efter torsk inte kan ske i samma utsträckning (jämfört med en situation där det inte finns havsbaserad vindkraft). Bruttoeffekten bedöms dock främst vara lokal, den samlade nettoeffekten på minskad påverkan bottenmiljöer beror på, om och till vilka andra områden en eventuell förflyttning av bottentrålning sker.

Nationella, regionala, kommunala intressen
Planens vägledning om användning yrkesfisket bekräftar till viss del riksintresseanspråk yrkesfisket. Vägledning om användning energi kan dock till viss del påverka bedrivande av yrkesfiske i planområdet utsjöområden. Påverkan av yrkesfiske kan även påverka verksamhet och värdekedjor beroende av marina resurser, samt annan verksamhet och anläggningar för landning och beredning av fiskeresurser. Detta innefattar exempelvis hamnverksamhet av lokalt och regionalt intresse i planområdet, samt samhällsviktiga funktioner relaterade till livsmedelsförsörjning, kategori primärproduktion(se avsnitt 2.4.6).

Grannländer
Liksom i andra utsjöområden pågår utöver svenskt fiske ett omfattande utländskt fiske i planområde Östersjön. Den samlade potentiella påverkan på yrkesfisket sammantaget kan därför vara betydligt högre, än endast sett till svenskt fiske i planområdet.

Jämförelse planalternativ
Planen anger användning yrkesfiske i en stor delar av planområdet, baserat riksintresseanspråk för yrkesfisket. Planens vägledning om energi överlappar dock, helt eller delvis, med riksintresseanspråket där användning energi ges företräde. Planens vägledning om energi, sett till samtliga energiområden, *planalternativ 1*, bedöms potentiellt kunna påverka yrkesfiskets bedrivande i Östersjön, främst pelagiskt fiske efter sill/strömming. Passivt och kustnära fiske bedöms inte påverkat i samma utsträckning. Faktiska påverkan och effekt beror även på möjligheter till samexistens.

När det gäller potentiell påverkan på fisket, sett till målarter för fisket, främst sill/strömming, bedöms effekten vara medelstor med hänsyn till fisket i området, inklusive potentiell påverkan på fisket från andra EU-länder. Potentiell påverkan på yrkesfisket, bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller påverkan på värdekedjor, egenförädling, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen (se avsnitt 2.4.6).

Planalternativ 2 bedöms innebära en något lägre påverkan på yrkesfisket än för *planalternativ 1*. Det beror främst på att områdena i norra planområdet inte ingår i planalternativet, bland annat energiområdena Ö205, Ö216, Ö219, samt områdena Ö266 och Ö269 som bedömts vara relativt betydande för yrkesfisket. Område Ö286 är det energiområde som främst bedöms potentiellt

påverka fisket i *planalternativ 2*. I området bedrivs pelagiskt fiske efter sill/strömming förekommer, men det har även tidigare varit ett område med trålfiske efter torsk.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på samlade konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindkraftsparker, bedöms påverkan på yrkesfiske vara lägre än *planalternativ 1*, men relativt större än *planalternativ 2*. Områden Ö205 och Ö269 ingår inte i planalternativet, vilket bedöms innebära en viss minskad påverkan på pelagiskt fiske av strömming/sill, samt eventuellt ett framtida fiske med bottentrål efter torsk.

4.5. Samlad bedömning Östersjön

Natur och ekologiska aspekter

Östersjön är med sina mycket varierande naturmiljöer av stor betydelse både för häckande, rastande och övervintrande fåglar. De viktigaste flyttningsstråken i Östersjön passerar södra delarna av Öland och Gotland och vidare längs med Blekingekusten och söderut där i stort sett hela Skånekusten berörs med allra högst koncentrationer över Öresund. Dessa stråk bedöms även vara viktiga för flyttande fladdermöss. I Östersjön finns också den akut hotade Östersjötumlarens främsta utbredningsområde vid och kring Midsjöbankarna och Hoburgs bank. Den hotade torsken har flera viktiga lekområden i Östersjön söder om Skåne respektive öster om Bornholm. Öresund som karakteriseras av flera marina saltvattenarter, intensiv sjöfart och trålningsförbud avslutar havsplaneområdet Östersjön mot Västerhavet i norr.

Planalternativ 1 innebär en omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft i Östersjön. Flera områden ligger i flyttstråk för fågel och fladdermöss med risk för stor påverkan. Inga energiområden är längre kvar i Natura 2000-området Hoburgs bank och Midsjöbankarna men flera ligger ändå nära med risk för negativa effekter på Östersjötumlaren. Två energiområden ligger inom viktiga torsklekområden vilket innebär risk för negativ påverkan.

Planalternativ 2 innebär en glesare förekomst av energiområden med utbyggnad söder om Skåne och nära Gotland. Stora delar av de negativa effekterna för *planalternativ 1* kvarstår i *planalternativ 2* eftersom de flesta energiområdena ligger i fågel- och fladdermusflyttstråk samt har risk för påverkan på tumlare. Lite mindre negativ effekt för torsklek eftersom ett område utgått.

Planalternativ 3 innebär en mer begränsad förekomst av energiområden i Östersjön med lokalisering på stort avstånd från land och ofta i djupare vatten. Negativa effekter på fågel, fladdermöss, bottenmiljöer och fisklek bedöms vara marginella. Enstaka energiområden kan ha negativ effekt på Östersjötumlare men inte med betydande effekter om erforderliga skyddsåtgärder vidtas vid anläggningsfasen.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I norra delarna av Östersjön finns Stockholms skärgård av nationellt vikt för besöksnäring och turism. Längs fastlandskusten finns flera riksintressen och riksintresseanspråk för friluftsliv samt riksintressen, riksintresseanspråk och värdeområden för kulturmiljön. På Gotska Sandön finns både värden för kulturmiljö och friluftslivet, där nationalparken erbjuder avskildhet, stillhet och

utblick mot fri horisont. Runt Gotland och Öland finns flera kulturmiljöer både på land och under ytan. Hansestaden Visby, Södra Ölands odlingslandskap samt örlogsstaden Karlskrona är ett världsarv med höga kulturmiljövärden. Riksintresse för det rörliga friluftslivet i Östersjön är utbrett, främst kring Öland, Gotland och längs länen Stockholm, Östergötland och Smålands kust. Kusten längs Skåne och Blekinge har även höga värden för friluftsliv och kulturmiljö, där bland annat Ale Stenar, Hanöbukten och Falsterbohalvön innefattas.

Planalternativ 1 innefattar samtliga energiområden där ett stort antal områden med friluftslivs- och kulturmiljövärden bedöms få en stor visuell påverkan, främst från energiområden kring Gotland, Öland och söder om Skåne.

Planalternativ 2 väntas medföra betydande konsekvenser på värden som associeras med kulturmiljö och friluftsliv. Energiområden söder om Skåne kan särskilt komma att påverka, men även områdena kring Gotland och det stora energiområdet mellan Öland och Gotland. Risk för kumulativ påverkan finns, framför allt söder om Skåne.

I *planalternativ 3* är endast utsjöområdena kvar. Visuell påverkan bedöms bli marginell, eller obefintlig. Direkt påverkan kan ske på marina lämningar, och hänsyn till detta behöver tas i kommande tillståndsprocesser.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Havsplanen för Östersjön, *planalternativ 1*, vägleder om 19 områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 8 900 km^2, cirka 12 procent av havsplanområdet och uppskattningsvis totalt cirka 177 TWh. En större andel yta och antal av områdena antas utgöras av vindkraftparker med flytande fundament, motsvarande cirka 4 700 km^2 och belägna i utsjön i ekonomisk zon. En mindre andel av områdena, cirka 5 procent, är belägna i territorialhavet och resterande är belägna i ekonomisk zon. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Gotland, Borgholm, Skurup och Trelleborg. *Planalternativ 1* bedöms ha stor energieffektivitet genom att alla energiområden ingår. *Planalternativ 2*, motsvarande 60TWh, bedöms ha stor energieffektivitet genom att ett stort antal energiområden ligger i grunda vatten förhållandevis nära land. *Planalternativ 3*, motsvarande 53TWh, bedöms ha marginell energieffektivitet genom att energiområdena generellt är lokaliserade mycket långt från land, vilket även antas kan påverka kostnadsbild och tidshorisont för realisering.

Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som till stora delar sammanfaller med etablerade farleder och fartygsstråk. För *planalternativ 1*, är samtliga energiområden i planområdet belägna angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder, där vissa energiområden även angränsar till IMO-rutt och IMO-klassade trafikseparingar. Planförslaget vägleder även om utredning sjöfart, omdirigering av sjötransporter i syfte att minska belastningen på den marina miljön. Utredningsförslag antas bidra till minskad miljöpåverkan, men innebär även en förlängd körsträcka, med potentiellt ökade utsläpp. Långsiktiga effekter är beroende av utvecklingen av bränslen inom sjöfarten. Omdirigering, skulle troligen även innebära en ökad intensitet av sjöfart i Östersjöns djupvattensrutt, ett stråk med mycket hög trafikintensitet redan idag och med eventuella andra indirekta följdeffekter.

Avseende indirekt påverkan och miljöeffekter antas en potentiell ökad olycksrisk med fasta installationer till havs, samt potentiell risk för försvårande av räddningsinsatser, vilket dock inte är

unik för planområdet. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms dock vara marginell, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att tillstånd för etablering av vindkraftparker beaktar befintliga rekommendationer avseende bland annat krav på säkerhetsavstånd. Bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms vara den samma för *planalternativ 2 och 3*.

Planen anger användning yrkesfiske i stora delar av Östersjön, baserat på riksintresseanspråk för yrkesfisket. Planens vägledning om energi överlappar dock, helt eller delvis, med riksintresseanspråket där användning energi ges företräde i flera fall. Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerhet, exempelvis geografisk fördelning av fiskeaktivitet och faktiska rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet.

Planens vägledning om energi, sett till samtliga energiområden i *planalternativ 1* bedöms potentiellt kunna påverka yrkesfiskets bedrivande i Östersjön. Det handlar främst om pelagiskt fiske efter sill/strömming, inklusive potentiell påverkan på fisket från andra EU-länder. Passivt och kustnära fiske bedöms inte påverkas i samma utsträckning. Den faktiska påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder. Påverkan på yrkesfisket, bedöms även potentiellt kunna innebära indirekta effekter vad gäller följdeffekter på värdekedjor, egenförädling, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen. *Planalternativ 2* bedöms innebära en något lägre påverkan på yrkesfisket än *planalternativ 1*. För *planalternativ 3* bedöms påverkan på yrkesfiske vara lägre än planalternativ 1, men relativt något större än *planalternativ 2*.

I tabell 25 redovisas de samlade resultaten för bedömningarna för olika bedömningsaspekter. Syftet med tabellen är att ge en överblick kring principiella skillnader mellan planalternativen. För mer information om vad som ligger bakom dessa hänvisas till de enskilda bedömningarna i kapitel 4.

Tabell 25. Samlad bedömning för Östersjöns havsplaneområde utefter de olika planalternativen.

Östersjön

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-4	-2
Fladdermöss	-4	-4	-2
Marina däggdjur	-3	-2	-2
Bottenmiljöer	-2	-2	-1
Fisk och fisklek	-3	-2	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	3	2
Landskap	-3	-3	-1
Kulturmiljö	-3	-3	-1
Friluftsliv	-3	-3	-2
Energi	4	4	1
Sjöfart	-2	-1	-1
Yrkesfiske	-2	-1	-2

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell positiv effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell negativ effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

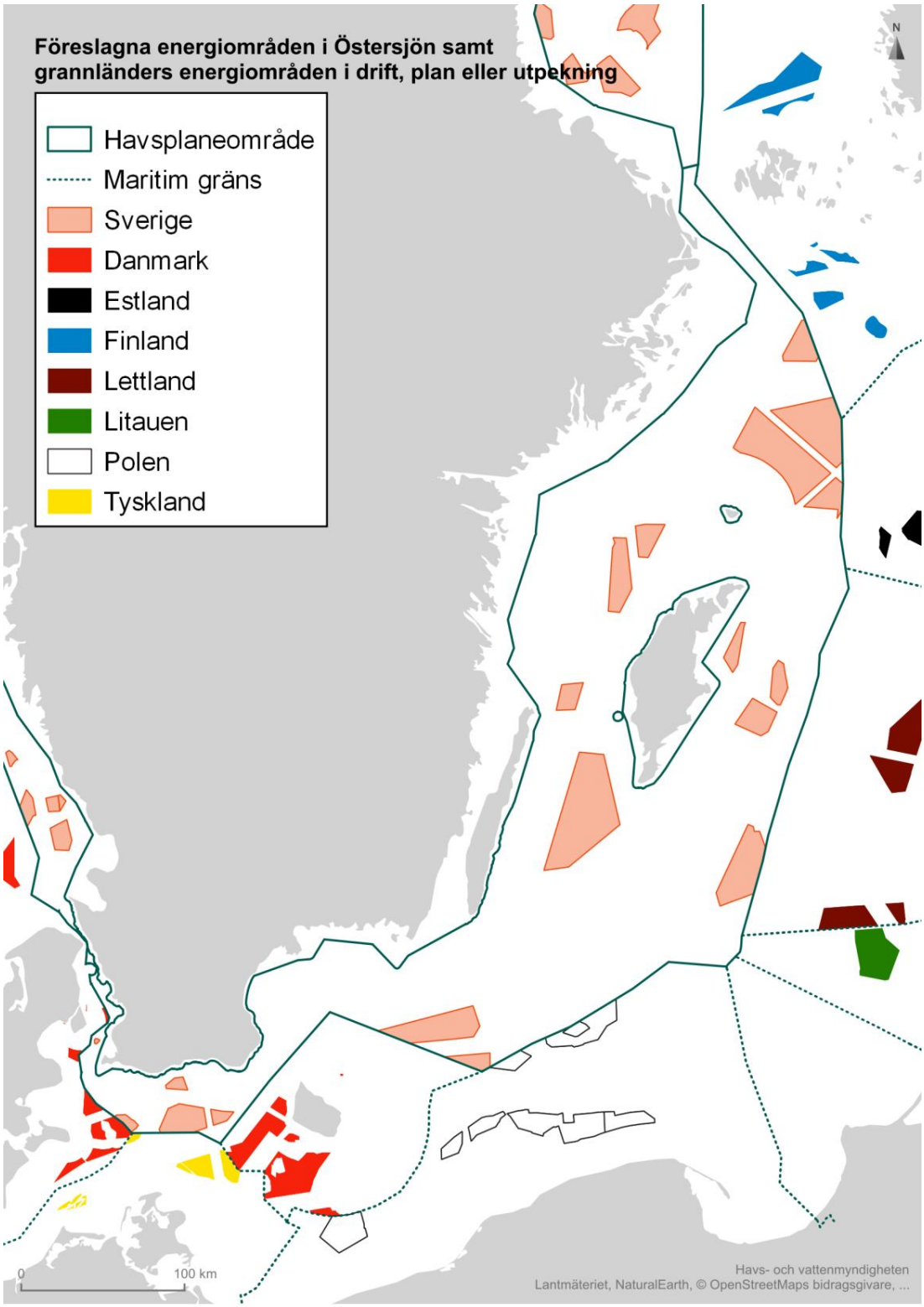

Figur 41. Karta över föreslagna energiområden i Östersjön och grannländers planer på energiutbyggnad (Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023).

5. Konsekvensbedömning av havsplan för Västerhavet

5.1. Effekter på befolkning och hälsa

Utifrån de föreslagna energiområdenas avstånd till bostäder vid kusten, bedöms vindkraftsetablering i Västerhavet inte medföra någon betydlig förhöjd risk för buller- eller ljusstörningar och därmed inte heller för befolkningen eller människors hälsa. Det föreslagna energiområdet som är beläget närmast kusten, V305, ligger cirka sju kilometer väster om Falkenberg, vilket bedöms vara ett tillräckligt stort avstånd för att påverkan från luftburet buller inte ska vara problematisk. Alla andra föreslagna energiområden är belägna på betydligt större avstånd från fastlandet.

Visuell påverkan från vindkraftsparker både på dag- och nattetid kan upplevas som störande beroende på vindkraftparkens omfattning, utformning och avstånd till kust eller skärgård. Energiområdena V317 och V364 utanför Falkenberg ligger under 15 km från kusten. Här finns också ett kluster av energiområden och den kumulativa påverkan från flera potentiella vindkraftsparker kan leda till att befolkning på land störs. Energiområdena i norra delarna av Västerhavet ligger på längre avstånd från kusten vilket minskar den visuella påverkan.

Ett antal föreslagna energiområden bedöms kunna utgöra en förhöjd navigationssäkerhetsrisk med avseende behov av säkerhetsavstånd till sjöfartsleder. Säkerhetsavstånd och andra anpassningar av vindpark beslutas vid respektive tillståndsprövning och tillståndsbeslut. I likhet med bedömningarna av havsplanerna för Bottniska viken och Östersjön, bedöms en högre risk för sjöolyckor indirekt kunna medföra en högre risk för negativa effekter på människors hälsa.

Liksom för de två andra havsplaneområdena är slutsatserna om den beslutade havsplanens effekter på människors hälsa enligt respektive hållbarhetsbeskrivning även relevanta för föreliggande förslag till havsplan för Västerhavet (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Slutsatserna inkluderade eventuella indirekta effekter, av energiutvinning, gällande tillkommande sjötrafik för byggnation och underhåll. Vägledningen om användning energi i aktuellt förslag till havsplan för Västerhavet skiljer sig dock från beslutad havsplan och eventuell påverkan kan där med antas vara annan. Effekterna bedöms av övrig vägledning bedöms vara obetydliga med hänsyn till i stort sett oförändrade utsläpp av luftburna föroreningar från fiskefartyg.

I föreliggande förslag till havsplan för Västerhavet bedöms yrkesfisket kunna påverkas av flera och större energiområden i Kattegatt och Skagerrak, men det är inte möjligt att i dagsläget förutse hur fiskets bedrivande kommer att anpassas. Det är därför inte heller möjligt att uttala sig om huruvida utsläpp från fiskefartyg kan förändras, eller om detta skulle kunna föranleda några risker för människors hälsa.

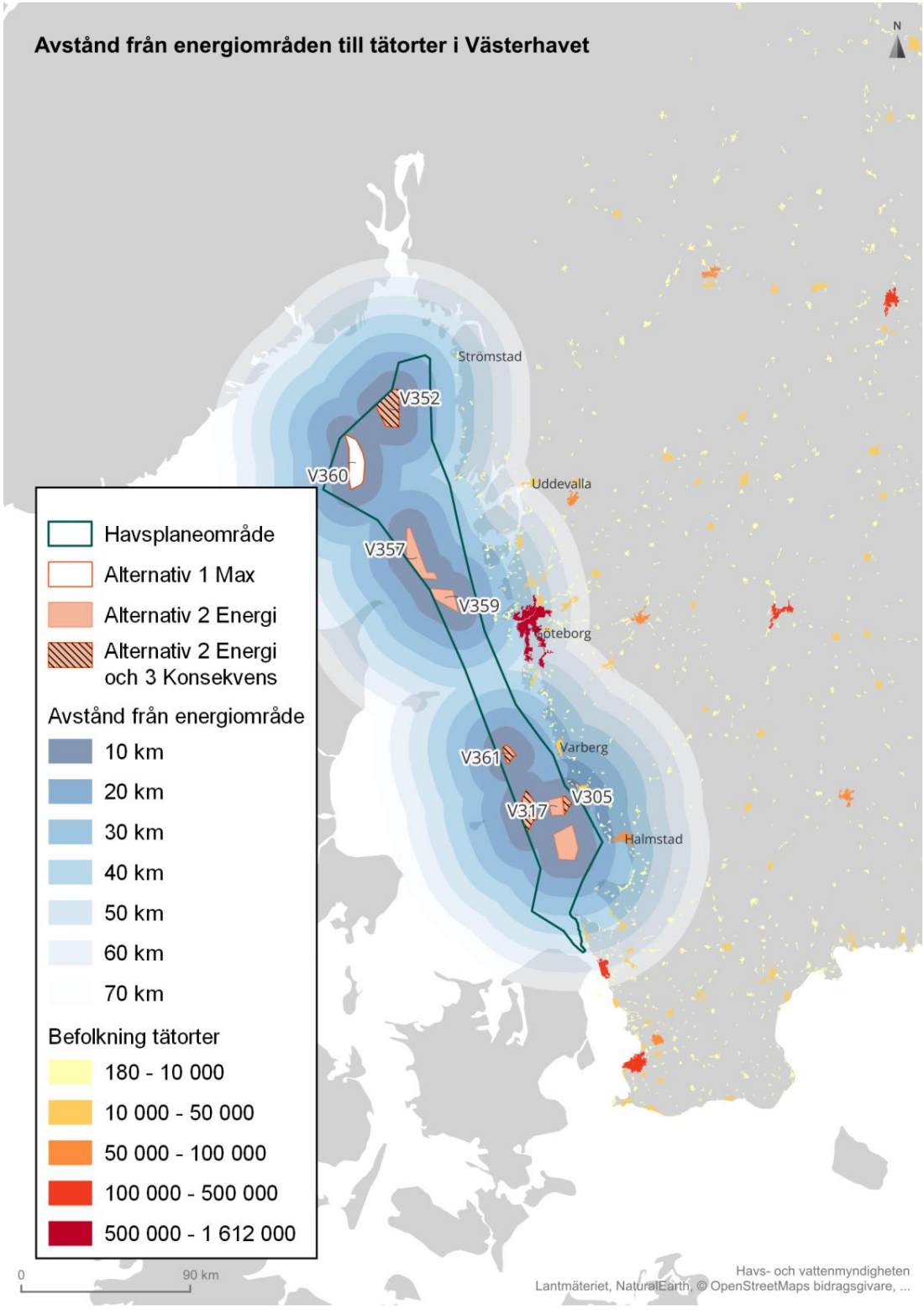

Figur 42. Kartbild som visar energiområdenas avstånd till tätorter i Västerhavets havsplaneområde (SCB, 2020).

5.2. Effekter på skyddade djur- eller växtarter och biologisk mångfald

5.2.1. Fågel

Över Västerhavets havsplaneområde går två huvudsakliga flyttfågelstråk: i norra Västerhavet går ett stråk i sydväst-nordostlig riktning mellan Skagen i Danmark till skärgårdsområdet i Bohuslän mellan Tjörn i söder och Smögen i norr. I södra Västerhavet sträcker sig en annan sydväst-nordostlig flyttrutt från Grenå-området över Anholt i danskt vatten till Falkenberg-Varbergområdet. De föreslagna energiområdena inom dessa två flyttstråk – V357 och V359 i norr och V303, V305, V317, V361 samt V364 i söder - bedöms medföra en risk för stor eller medelstor påverkan på sträckande fåglar. V357 och V359 riskerar att påverka en flyttfågelkorridor som under vårflyttningen används av rovfåglar, varav många är rödlistade. Naturvårdsverket gör bedömningen att risken för kollisioner och barriäreffekter är hög då området ligger mitt i en förhållandevis smal flyttkorridor (Energimyndigheten, 2023a). Passagen används även av fladdermöss. Tillsammans med V359, kan V357 även utgöra en risk för fågelarter som rör sig i nord-sydlig riktning mellan Skagerrak och Kattegatt.

Även flyttkorridoren i söder är betydelsefull för rovfåglar och fladdermöss, och uppskattningsvis följer tre till fyra tusen rovfåglar denna rutt under vårsträcket. Det är framför allt V303 som riskerar att negativt påverka fågelsträcket, men även delar av V305, V317 och V361. De mer kustnära energiområdena – V305, V317 och V364 – medför en viss risk för negativ påverkan på arter som sträcker längs kusten samt kusthäckande arter som födosöker i havet. För dessa arter utgör vindkraftsetablering i dessa områden en eventuell barriär till födosöksområdena längre ut till havs. V364 angränsar i söder mot Natura 2000-området Nordvästra Skånes havsområde, som är utpekat bland annat för skydd av övervintrande änder och andra sjöfåglar.

Området i Kattegatt som avgränsas av Fladen i norr och Stora Middelgrund i söder samt in mot kusten är av internationell betydelse för flera havsfåglar, däribland sillgrissla, tordmule och tretåig mås. Dessa arter visar olika grad av känslighet mot havsbaserad vindkraft (Leemans & Collier, 2022). Även om varje föreslaget energiutvinningsområde endast påverkar en mindre del av hela det område som fåglarna nyttjar, är risken stor att de olika arternas habitat fragmenteras eller delar därav blir otillgängliga om alla energiområden skulle utvecklas.

Jämförelse planalternativ

Planalternativet 2 är samma som *planalternativ 1* förutom att energiområde V360 utgått. Den negativa effekten på fågel blir i princip den samma som för *planalternativ 1* dvs stor negativ effekt.

I *planalternativ 3* utgår de två energiområden V357 och V359 som ligger i flaskhalsen för främst flyttande rovfåglar mellan Skagen och svenska västkusten. Däremot kvarstår område V303 vilket i den samlade bedömningen ändå ger en medelstor negativ effekt av alternativet.

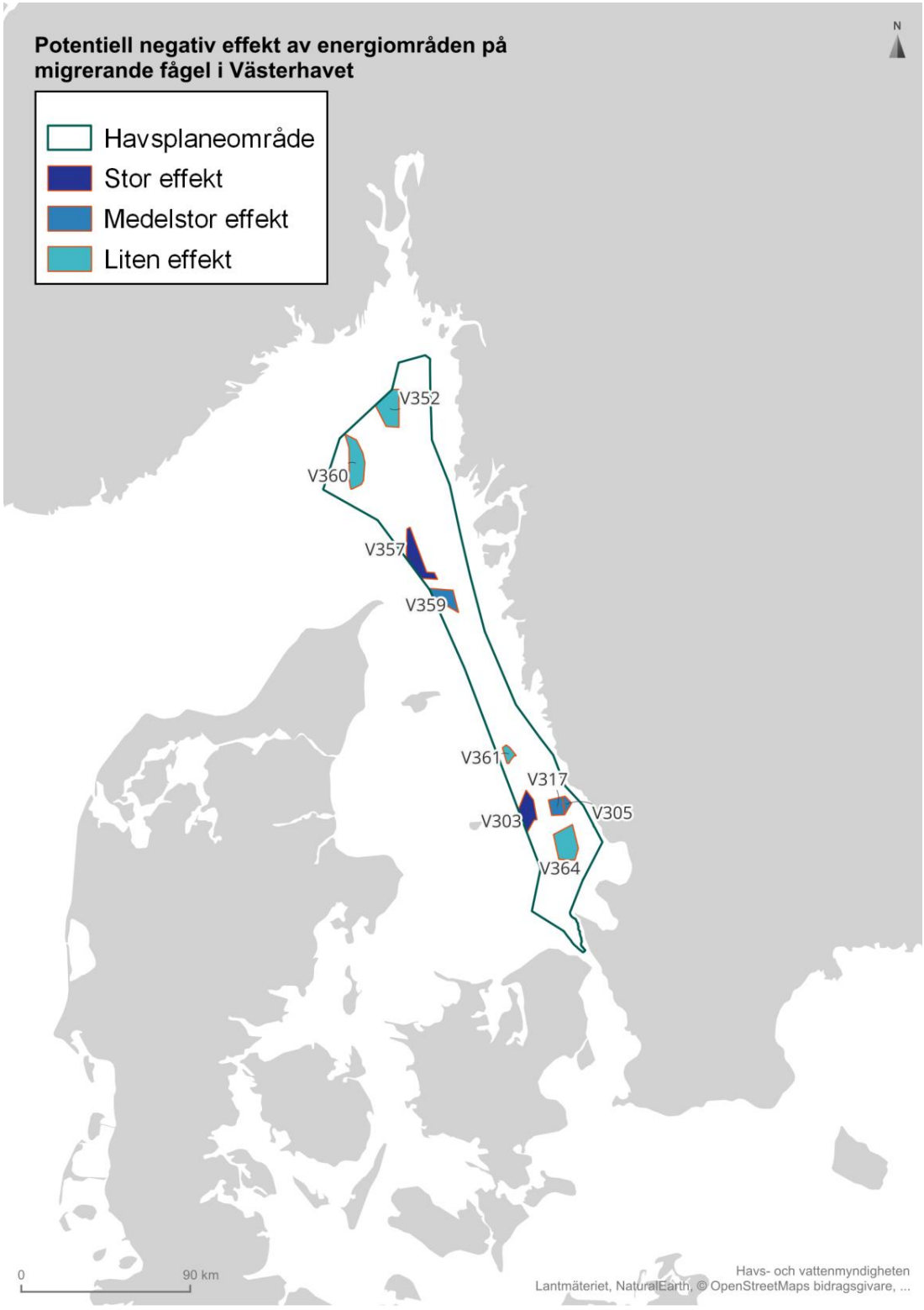

Figur 43. Potentiell negativ effekt på migrerande fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

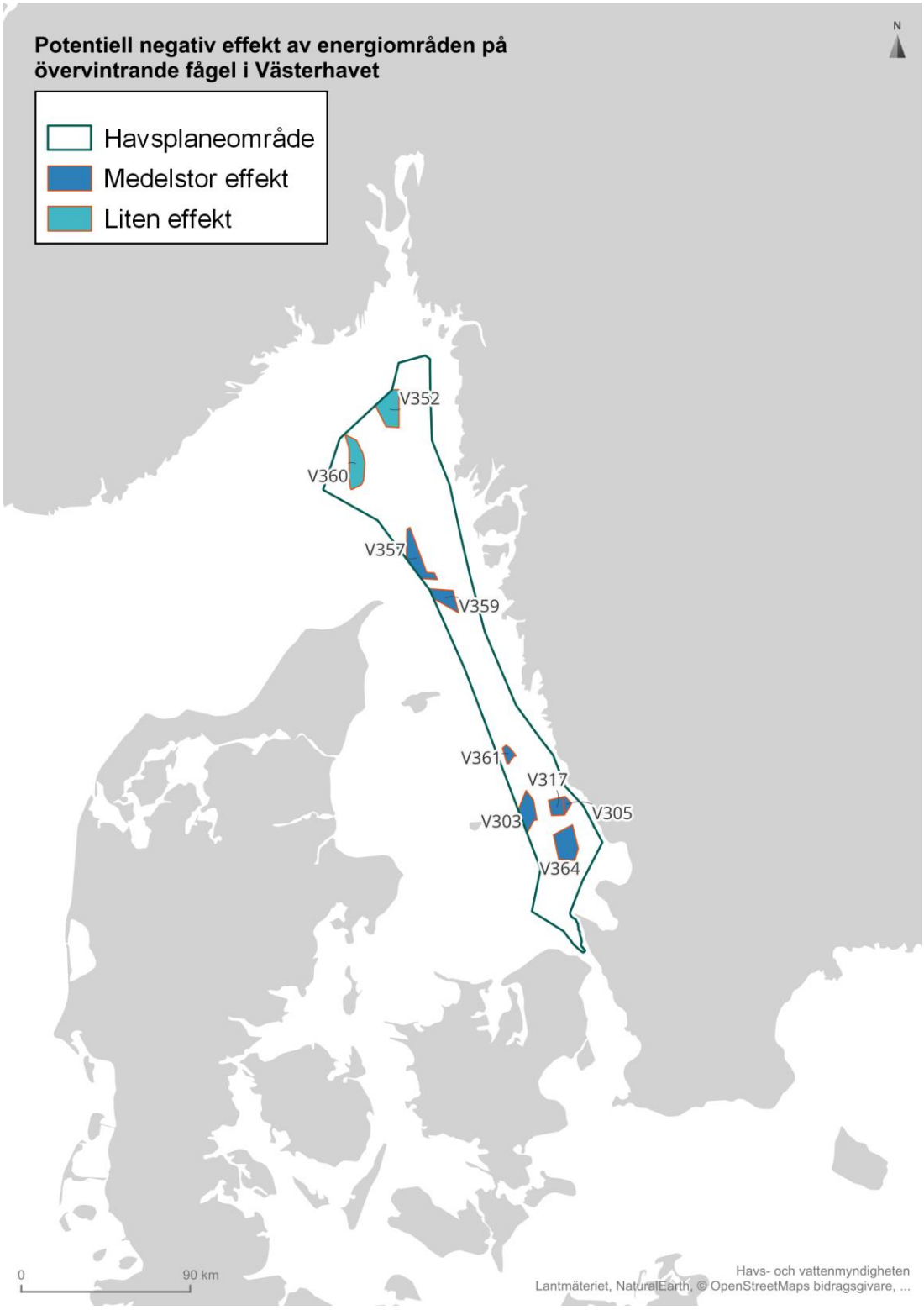

Figur 44. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

5.2.2. Fladdermöss

I Västerhavet är kunskapsunderlaget kring förekomst och risk för påverkan på fladdermöss särskilt svagt. Här är behovet stort för kompletterande analyser av flyttningsstråk och födosöksområden.

Förutom ett flyttningsstråk under våren från Skagens udde i Danmark österut mot den svenska kusten. I övrigt är det de kustnära energiområdena i Halland som kan ha en negativ effekt på födosökande fladdermöss och ett potentiellt flyttningsstråk via Anholt och över till Hallandskusten. En samlad bedömning ger en medelstor risk för påverkan på fladdermöss.

Jämförelse planalternativ

Flera energiområden i *planalternativ 2* kan ha en liten effekt på fladdermöss. Osäkerhet kring betydelsen av stråket i norr men kan vara stor negativ effekt. En samlad bedömning ger en medelstor risk för påverkan på fladdermöss. I *planalternativ 3* utgår flera kustnära energiområden liksom de två områdena i stråket från Danmark till Sverige. En samlad bedömning ger en liten risk för negativ effekt på fladdermöss.

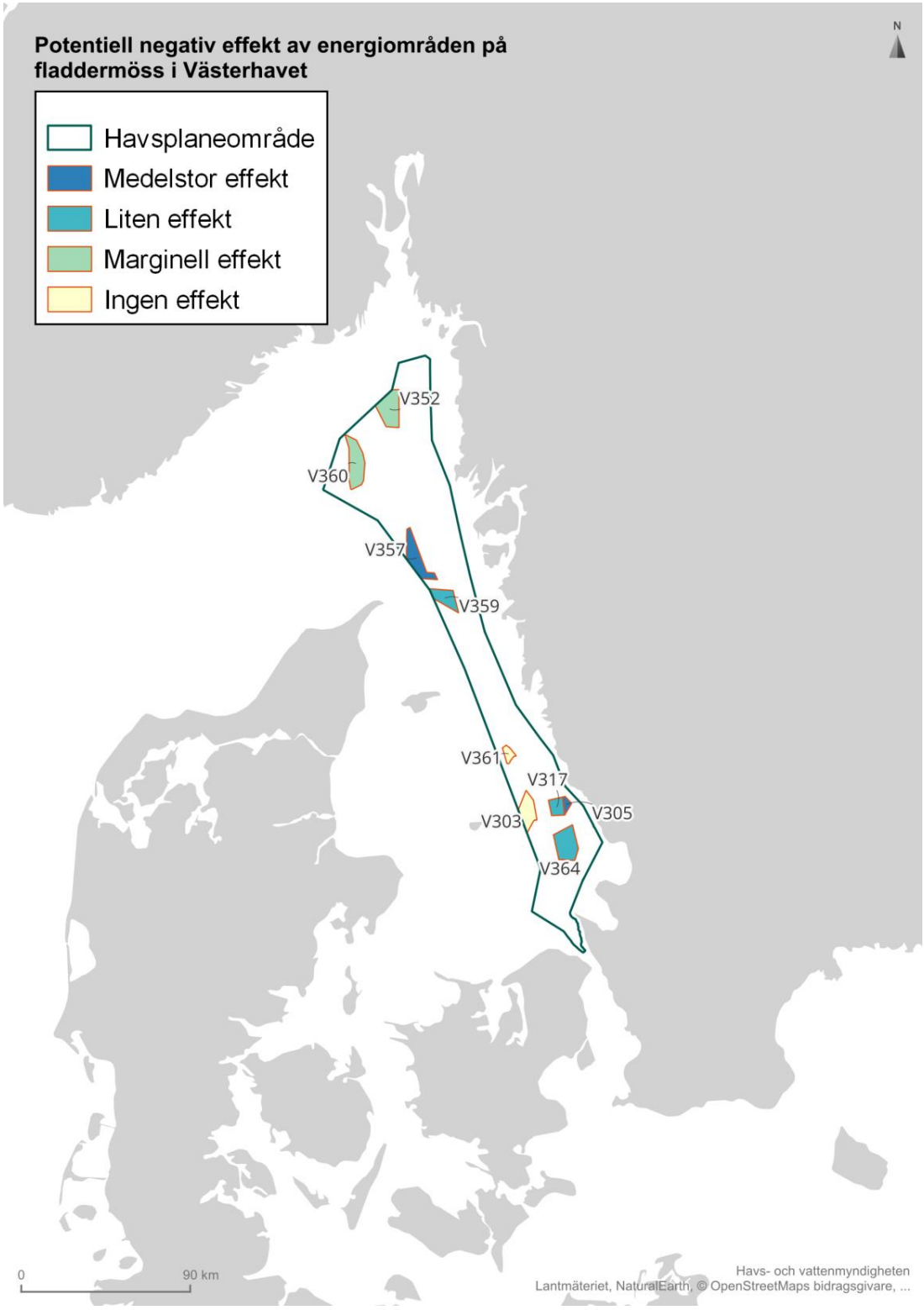

Figur 45. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

5.2.3. Marina däggdjur

I Västerhavet förekommer knubbsäl, tumlare och i begränsad utsträckning gråsäl.

Knubbsäl

Knubbsälen håller till nära kusten och vilar på kobbar och skär. De cirka 15 000 knubbsälar som förekommer längs västkusten ner till Öresund hör till en population som kategoriseras som Livskraftig i den svenska rödlistan (Artdatabanken, u.d.). Knubbsälen är inte lika känslig för impulsivt undervattensbuller som tumlaren. Effekter från anläggningsfasen bedöms kunna minimeras till försumbara nivåer om skadelindrande i anläggningsfasen.

Tumlare

I Västerhavet förekommer Nordsjöpopulationen av tumlare som har ett stort och flera små (men viktiga) reproduktionsområden i främst Skagerrak (Wijkmark, 2015). Särskilt skyddsvärda områden för denna population är området vid Jyllands nordspets, vilket är en del av ett stort reproduktionsområde.

I Kattegatt är Fladen samt Lilla- och Stora Middelgrund de viktiga områdena för tumlaren, dessa nyttjas dock främst av Bälthavspopulationen. Varken populationen i Skagerrak eller Bälthavspopulationen är idag hotad, utan klassas som Livskraftig i den svenska artlistan (Artdatabanken, u.d.), men i den senaste statusbedömningen enligt havsmiljöförordningen bedöms inte Bälthavspopulationen vara i god status i någon del av det svenska bedömningsområdet.

Föreslag till energiområde V357 bedöms ha en potentiell medelstor negativ effekt på tumlare i anläggningsfasen eftersom området överlappar med ett tumlartätare område som sträcker sig in i danskt havsområde.

Energiområdena V303 och V361 nära Fladen och Lilla Middelgrund liksom V317, V305 och V364 i anslutning till Morups bank bedöms ha en potentiell medelstor negativ effekt på tumlare.

Om hänsyn tas till när på säsongen anläggningsarbeten sker för att undvika skada och skadelindrande åtgärder används så bedöms effekterna på tumlare inte påverka populationerna negativt i Västerhavet. Se **Figur 46** för karta över konsekvensbedömning för tumlare i Västerhavet.

Gråsäl

Ett litet antal gråsälar återfinns också längs den svenska västkusten. Den hänsyn som kommer att ställas för att minimera störning av tumlare vid anläggning av energiområden i Västerhavet kommer indirekt också utesluta negativa effekter på gråsäl.

Jämförelse planalternativ

Planalternativ 1 innehåller ett flertal områden med medelstor negativ effekt på tumlare. Den samlade bedömningen är risk för medelstor negativ effekt på marina däggdjur.

Planalternativ 2 innebär V357, V360 och 352 utgår vilket ger viss minskning i negativ effekt på Nordsjöpopulationen av tumlare. Samlade bedömning om liten negativ effekt på marina däggdjur.

Planalternativ 3 innebär att flera energiområden både i utbredningsområdena för Nordsjö- respektive Bälthavstumlare utgår. Det ger en samlad liten kumulativ effekt på marina däggdjur.

Grannländer

I danska vatten förekommer flera energiområden i Kattegatt. De bedöms tillsammans med föreslagna energiområden i planförslaget kunna ge upphov till en medelstor negativ kumulativ påverkan på både Nordsjö- och Bälthavspopulationerna av tumlare.

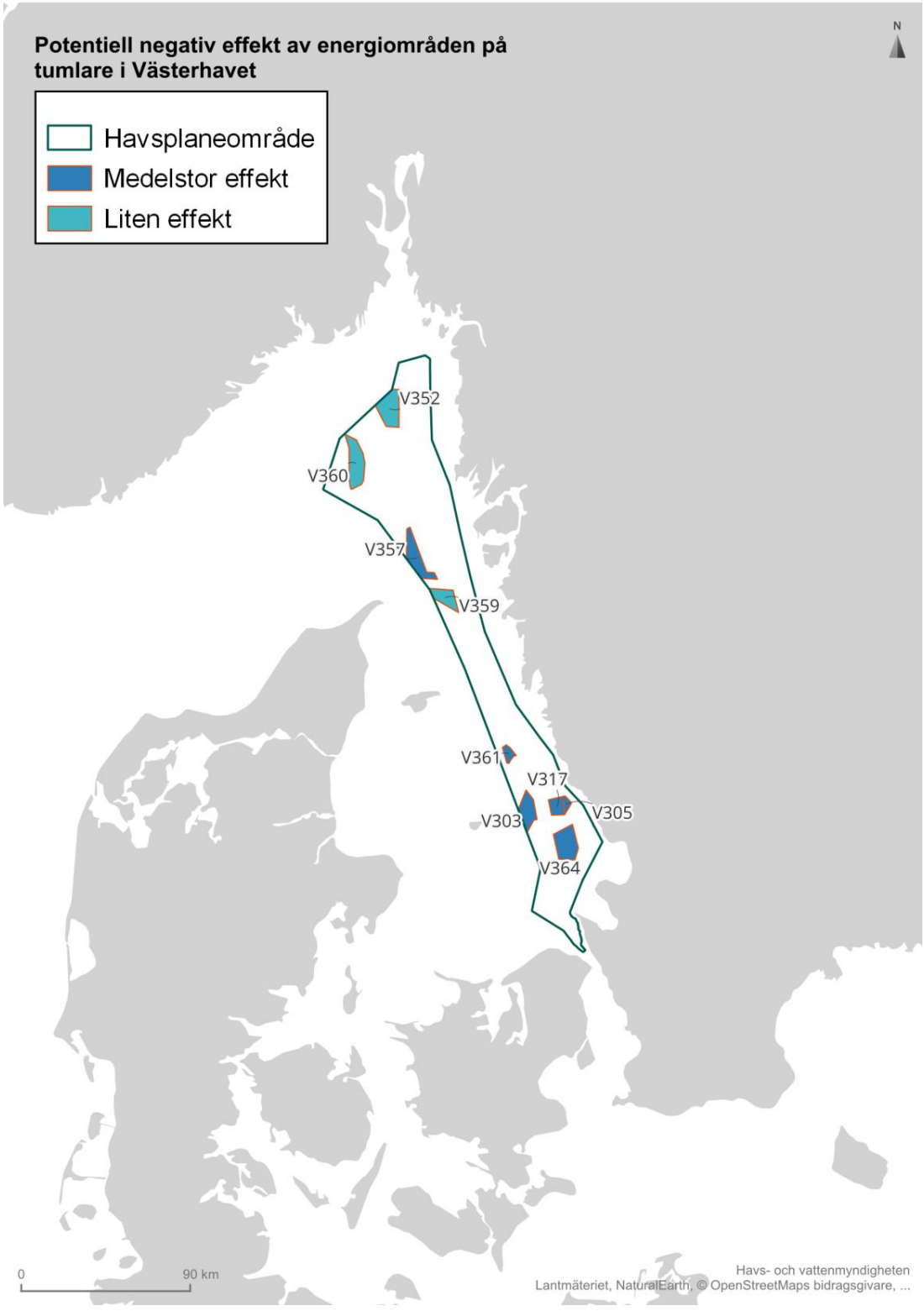

Figur 46. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden på tumlare i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

5.2.4. Bottenmiljöer

Den generellt större biologiska mångfalden i Västerhavet jämfört med Östersjön och Bottniska viken innebär en större risk för negativ bottenpåverkan av havsbaserad vindkraft i detta havsplaneområde. En analys av bottenpåverkan gjord med Symphony ger en stor negativ effekt på bottenmiljöer för det kustnära energiområdet V305 och medelstor effekt för V364, båda i södra Kattegatt. För båda områdena är den negativa effekten främst på fotisk mjukbotten, det vill säga solljusexponerad mjukbotten. Övriga energiområden i Västerhavet får i analysen en liten negativ effekt på bottenmiljöer. Se **Figur 47**.

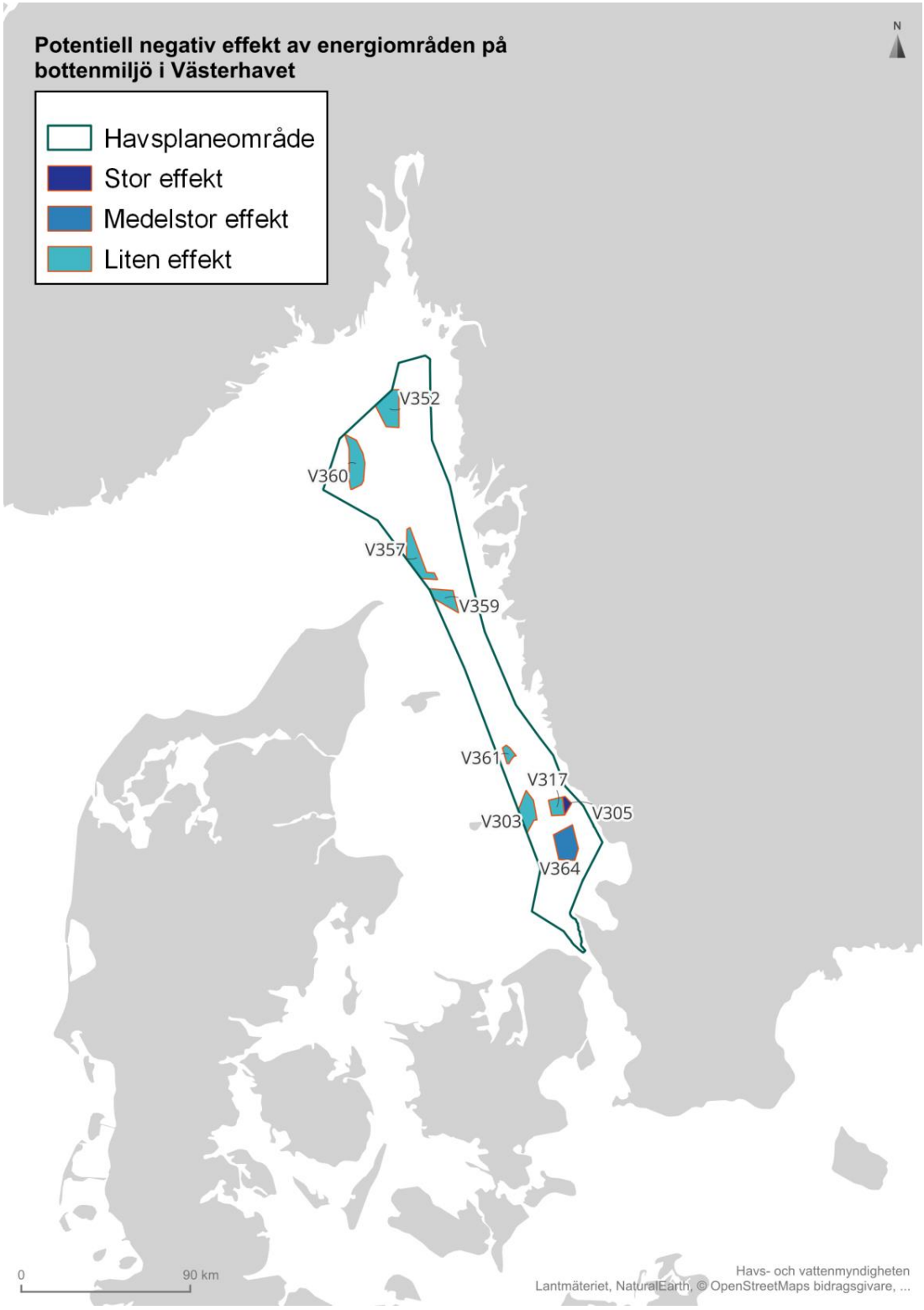

Figur 47. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden på bottenmiljö i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

I Västerhavet bedrivs bottentrålning, vilket har negativa effekter för bottenmiljöerna. Bottentrålningen är olika intensiv i olika områden. I den preliminära bedömningen av god miljöstatus som gjorts för Västerhavet bedöms gränsvärdet för fysisk störning och fysisk förlust vara passerat. Det innebär att verksamheter med fysisk påverkan måste minska i utbredning om det ska finnas plats nya verksamheter med fysisk påverkan. Eftersom bottentrålningen är en av huvudbelastningarna på bottenmiljön i Västerhavet och en dynamisk sådan är det relevant att se i vilka områden som den bidrar till mest störning. I sådana områden hade en vindkraftsetablering med ca 1–2 procent bottenpåverkan kunnat innebära en förbättring ur ett bottenbelastningsperspektiv jämfört med bottentrålning som belastar en väsentligt större del av havsbottnen. Det kan ses som en positiv lokal nettoeffekt.

I Symphony har detta analyserats med antaganden om att trålning inte är möjligt i energiområden med flytande fundament och antaganden om en femtioprocentig minskning av trålning i energiområden med fasta fundament. Inga antaganden har gjorts om förflyttning av fiskeriansträngningen. En sådan är trolig eftersom fiskekvoten sannolikt är styrande för ansträngningen, det vill säga att fiske sannolikt kommer att ske på annan plats för att fylla fiskekvoten. Det skulle innebära en koncentration av fiskeribelastningen jämfört med nuläget. Det finns osäkerheter i dessa antaganden och hur bottentrålningen kommer att anpassa sig.

Enligt Symphonyanalysen kan en stor positiv lokal nettoeffekt ur bottenbelastningssynpunkt erhållas för energiområde V357. Medelstor effekt positiv effekt kan erhållas för områdena V352, V359 och V361. En liten positiv lokal nettoeffekt erhålls för V303, V317 och V364 i södra Kattegatt och i område V360 i Natura 2000-området Bratten. Se **Figur 48**. Dessa resultat sammanfaller naturligt med vilka områden som är betydelsefulla för yrkesfisket. En avvägning måste därför göras mellan energianvändning och yrkesfiske. Två intressen som delar på ett begränsat bottenbelastningsutrymme.

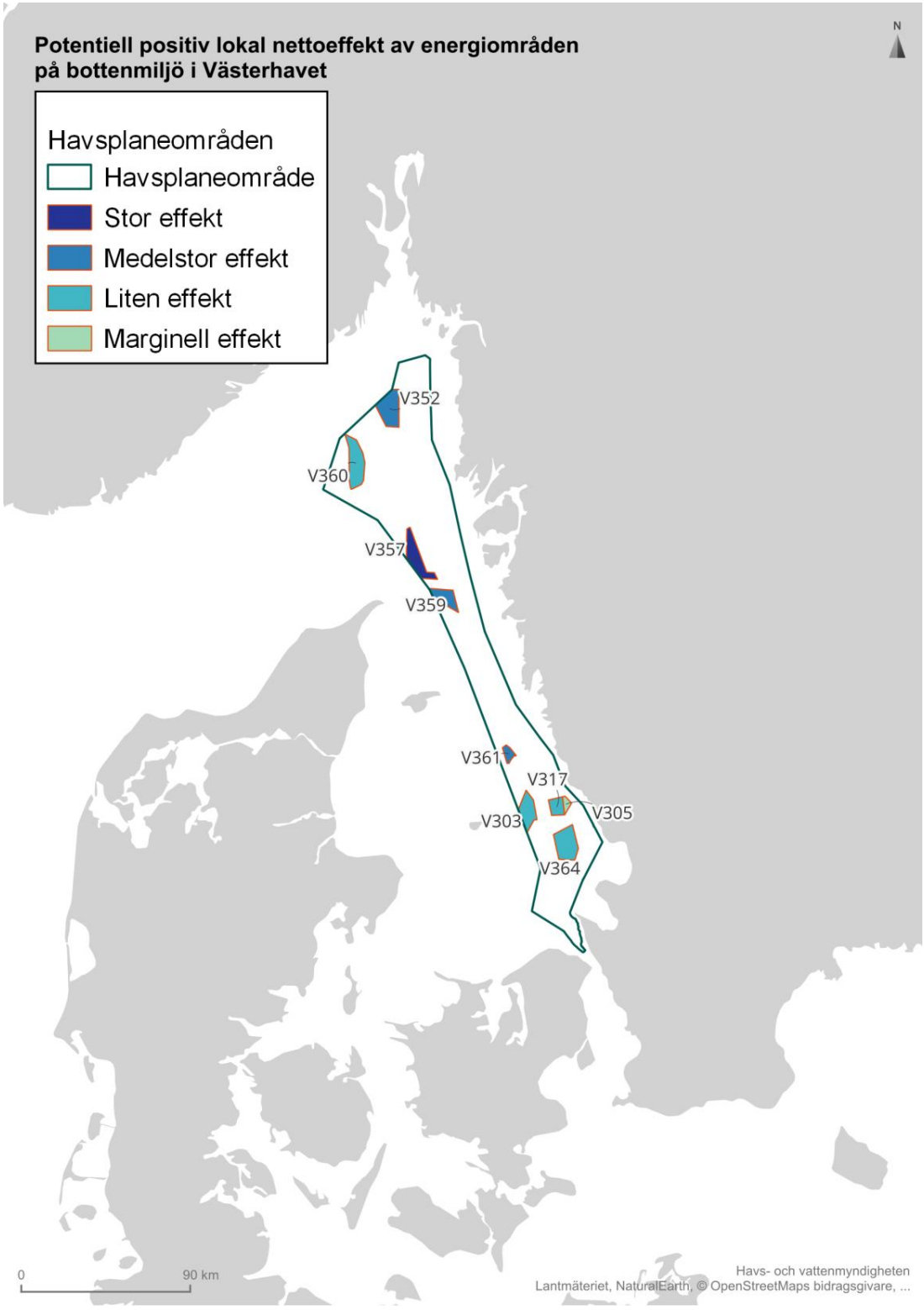

Figur 48. Potentiell positiv lokal nettoeffekt av energiområden på bottenmiljö i Västerhavet om energianvändning ersätter bottentrålning. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Jämförelse planalternativ
Samlad bedömning är en liten negativ effekt på bottenmiljöer av *planalternativ 1*.
Genom att energiområde V360 i Natura 2000-området Bratten utgår i *planalternativ 2* erhålls en något mindre negativ botteneffekt. Samlad bedömning är en liten negativ effekt på bottenmiljöer för *planalternativ 2*.

Fem energiområden har utgått i *planalternativ 3* med minskad negativ botteneffekt. Ingen positiv lokal nettoeffekt på bottenmiljöer eftersom energianvändning inte ersätter yrkesfiske i områden i Skagerrak/norra Kattegatt. Samlad bedömning är en marginell negativ effekt på bottenmiljöer för *planalternativ 3*.

5.2.5. Fisk och lekområden

Huvuddelarna av Västerhavet har potential för fisklek, men flera arters primära lekområden är utanför Västerhavet. Det gäller till exempel gråsej, vitling och makrill som leker in norra eller centrala Nordsjön.

I Västerhavet resulterar den genomförda Symphonyanalysen i att energiområdena V352, 357 och V360 i norr kan ha medelstor negativ effekt och energiområdena V303, V305, V317 och V364 i söder en liten negativ effekt på lekområden.

Närmare bedömningar behöver göras inför eventuell vindkraftsetablering i dessa områden. Förhållandena skiljer sig åt mellan olika områden vilket ställer krav på områdesspecifika undersökningar och anpassningar (Öhman, 2023).

I Kattegatt överlappar de föreslagna energiområdet V317 och delar av V305 med ett område som är utpekat som riksintresseanspråk utifrån dess betydelse för torsklek och uppväxt. Etablering av havsbaserad vindkraft i enlighet med planförslaget medför risk för påverkan, vilket kräver hänsyn och anpassning, i synnerhet under anläggningsfasen.

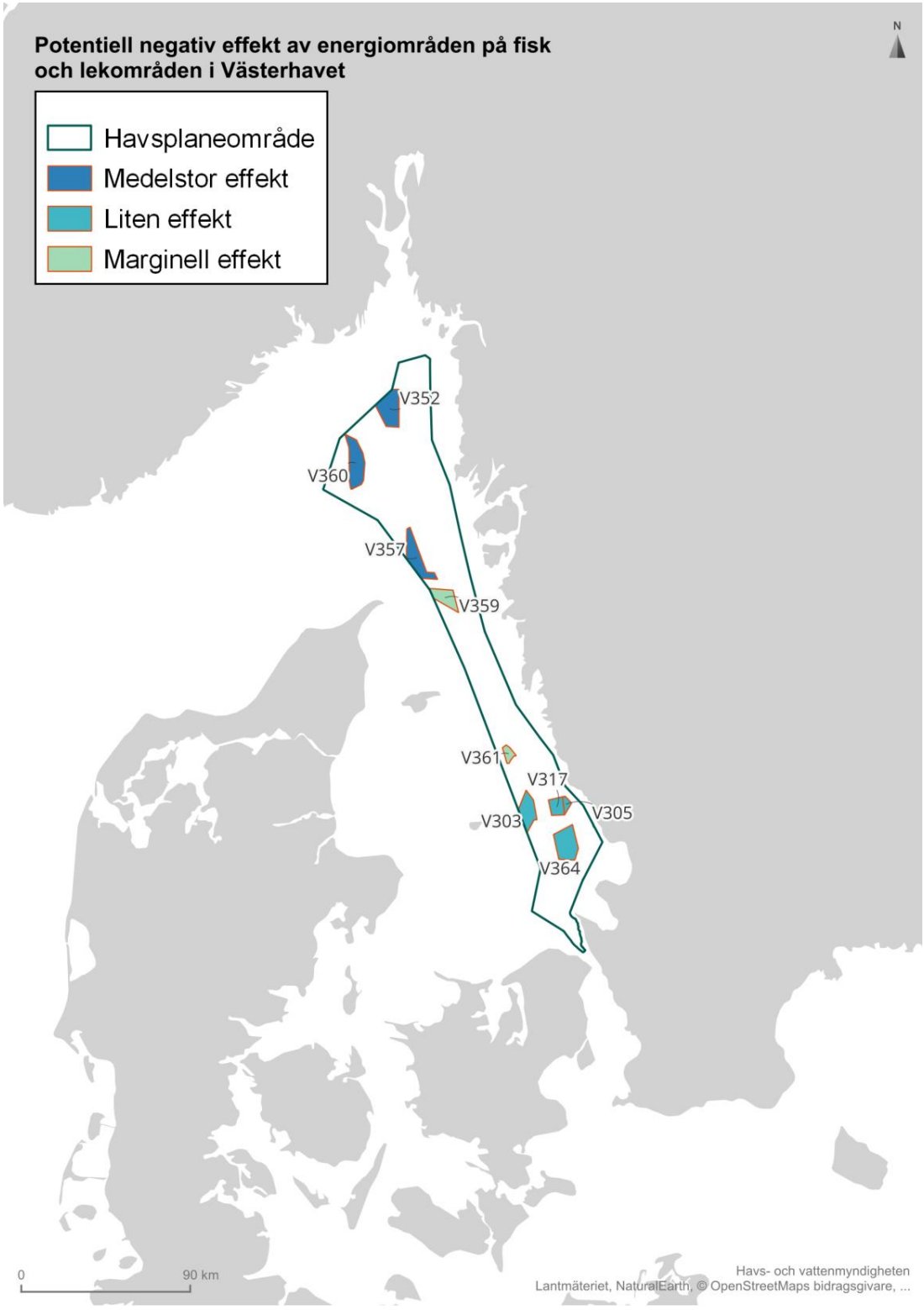

Figur 49. Potentiella negativa effekter på fisk och fisklek i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

På liknande sätt som i de två andra havsplaneområdena, anses en minskning av fiskeaktiviteter kunna förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft enligt planförslaget. Minskningen skulle kunna leda till minskat fisketryck på fiskresursen och gynna resursens återhämtning. Hur fisket kommer att påverkas och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering går dock inte att förutse i dagsläget. Det är därför inte heller möjligt att bedöma hur stor sådan positiv effekt skulle kunna bli. På liknande sätt lyfter miljökonsekvensbedömningen av beslutad havsplan att havsplanens vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan bidra till införande av bestämmelser för ett mer skonsamt fiske, vilket anses kunna ha en liten positiv effekt på fiskresursen (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Bestämmelser kan exempelvis avse anpassningar för minskad bifångst eller minskad påverkan på havsbotten vid bottentrålning. Om och i så fall hur sådana anpassningar skulle kunna införas är dock omöjligt att förutse i dagsläge, och därmed även de potentiella positiva effekterna för fisk.

Jämförelse planalternativ

Den samlad bedömningen är att *planalternativ 1* har liten effekt på fisk och fisklek.

Endast energiområde V360 utgår i p*lanalternativ 2* vilket gör att alternativet bedöms ha liten effekt på fisk och fisklek. I *planalternativ 3* utgår flera energiområden i både Skagerrak och Kattegatt vilket ger en samlad bedömning om marginell negativ effekt på fisk och fisklek.

5.2.6. Förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

I Västerhavet finns förslag till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden i ett område för generell användning (V308). Området föreslås av Naturvårdsverket som nytt Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet. Det har också värdefulla förekomster av bubbelrev.

En komplettering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden finns i förslaget till energiområde (V357) som fågelområde eftersom det ligger i ett flyttfågelstråk från Skagen till svenska västkusten.

Förslag till komplettering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden finns också i norra Skagerrak innanför det skyddade området Bratten. Förslagen är mindre omfattande än de som inkommit från länsstyrelsen i Västra Götaland. HaV har sett ett värde i att prioritera bland områden. Exempel på områden som inte inkluderats är de norr och söder om Bratten.

Inför granskningssamrådet har energiområdet V303 norr om Stora Middelgrund föreslagits för särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på fågel. Vidare har försvarsområdet V319 också föreslagits för särskild hänsyn till höga naturvärden.

Områdena för särskild hänsyn till höga naturvärden i Västerhavet kompletterar det befintliga relativt omfattande nätverket med skyddade områden. De föreslagna nya områdena med beteckning lilla n bedöms kunna vägleda om särskild hänsyn för hållbart nyttjande vid etablering av vindkraft och annan användning som till exempel yrkesfiske. Tillsammans med beslutade områden för särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms förslagen kunna bidra till att en förebyggande hänsyn som kan bidra till grön infrastruktur och ekosystemtjänster samt att bevarandemål för biologisk mångfald nås. I **Figur 50** visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Västerhavet.

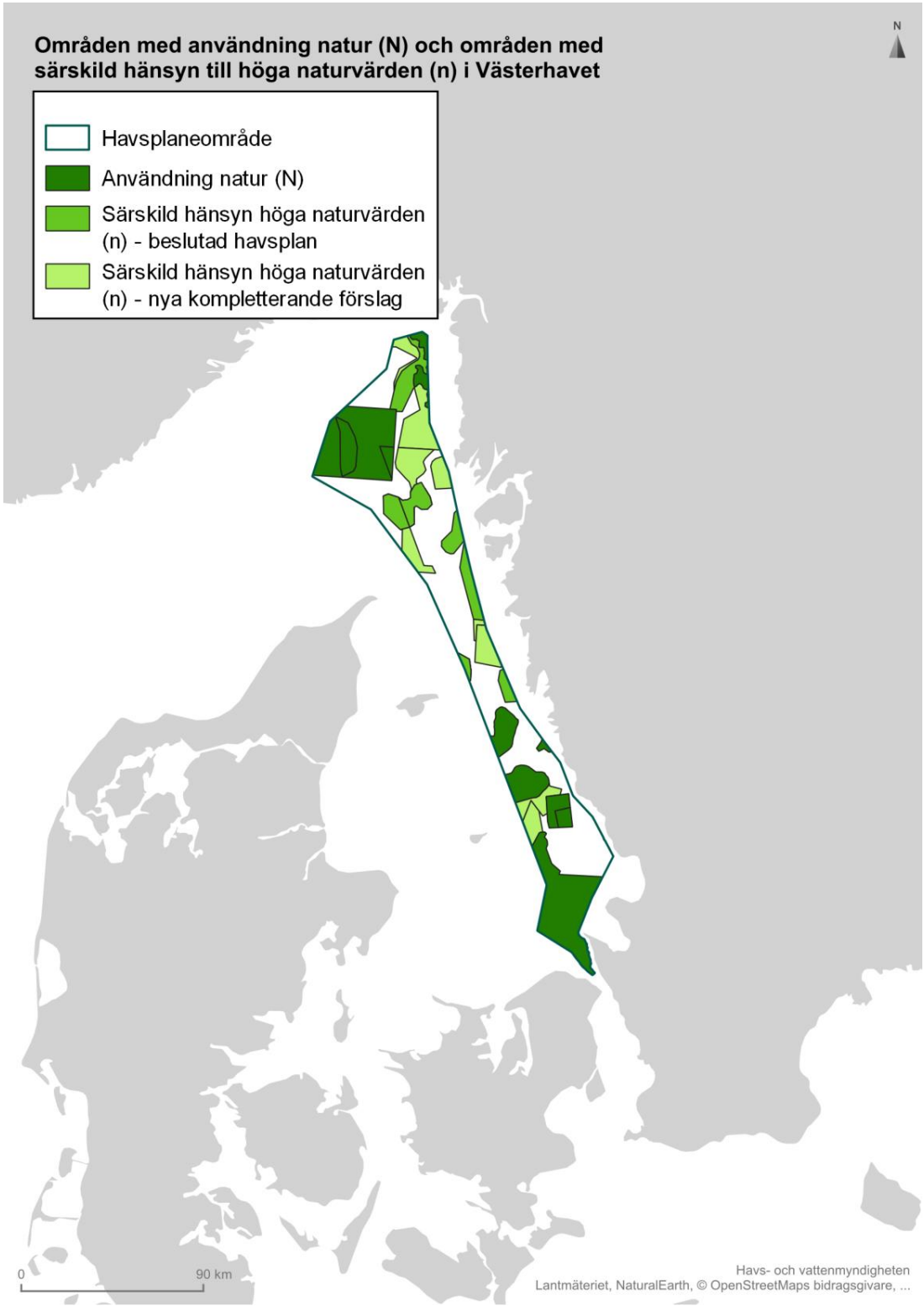

Figur 50. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Västerhavet (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

.

5.3. Effekter på mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

5.3.1. Vatten och luft

Skagerrak har en god vattenomsättning på grund av den direkta förbindelsen till Nordsjön. Kattegatt är däremot en övergångszon och omsättningen av djupvatten kan under kortare tider vara begränsad (Havet.nu, 2023a), även om omsättningstiden generellt beräknas till runt 3 månader. I Västerhavet utgör det inströmmande saltvattnet från Skagerrak med salthalt på ca 34 psu bottenvatten i Kattegatt. Vattnet som strömmar ut från Östersjön har en salthalt på ca 10 psu och lägre densitet än det saltare djupvattnet. På sin väg igenom Kattegatt blandas det salta bottenvatten in i ytlager som i norra Kattegatt och i östra Skagerak har salthalt mellan 25 och 30 psu Skagerrak har ett medeldjup på 218 m med en god syretillgång genom hela vattenkolumnen. Kattegatt har medeldjup på 23 m och en stabil skiktning på cirka 15 m djup som begränsar vertikal omblandning.

I förslaget till havsplan för Västerhavet är det vägledningen om energiutvinning som bedöms kunna föranleda effekter på vatten- och luftkvalitet. Utbyggnaden kan dels bidra positivt till luftkvaliteten genom att vindkraften ersätter annan energiproduktion som genererar utsläpp av växthusgaser. Utbyggnad av havsbaserad vindkraft enligt havsplanens vägledning om energiutvinning anses kunna medföra förändringar i var fisket bedrivs, vilket kan leda till förändringar i färdsträckor, bränsleförbrukning och luftutsläpp från fiskefartyg. I dagsläge är det dock inte möjligt att förutse omfattningen på denna potentiella effekt.

På liknande sätt som i de två andra havsplaneområdena kan vindkraftsetableringen enligt vägledningen i förslaget till havsplan för Västerhavet leda till ökade sjötransporter för anläggning och service av vindkraftsparkerna. Detta kan i sin tur leda till högre luftutsläpp, men det är i dagsläget inte möjligt att uppskatta storleken på denna eventuella effekt utan närmare kunskap om vindkraftsverksamheterna i de föreslagna energiområdena. Vindkraftsetableringen kan även ha effekter på vattenkvalitet genom ökad grumlig under anläggning och nedmontering. Effekten är dock i regel kortvarig och lokal, och därmed obetydlig sett till havsplaneområdet i sin helhet och vindkraftsparkernas uppskattade livslängd. Det finns osäkerheter gällande vindkraftens effekter på hydrografiska förhållanden, både lokalt och på regional nivå (Arneborg m.fl., 2023), Havs-och vattenmyndigheten inväntar en leverans från SMHI där hydrografiska effekter av havsbaserad vindkraft utreds. Utifrån nuvarande kunskapsläge är det inte möjligt att beskriva omfattningen av eventuell utbyggnad i Västerhavet.

Förväntade negativa effekter på vatten och luftkvalitet är mindre omfattande för *planalternativ 2 och 3* eftersom den föreslagna energiutbyggnaden är mindre.

5.3.2. Klimat

När det gäller effekter kopplat till klimat bedöms havsplan Västerhavet utgöra ett positivt bidrag med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Vindkraft som förnybar energikälla bidrar under drift inte till utsläpp av växthusgaser och ur ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023b).

Förslag till havsplan och aktuella energiområden påverkar även andra användningar med potentiella effekt beträffande utsläpp av växthusgaser, det gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka för sjöfart och yrkesfiske. Totalt bedöms planen bidra till nationella, internationella klimatmål och omställning till en fossilfri energisektor, vilket är betydande utifrån scenarion för framtida energi- och elbehov, inte minst för omställning till en fossilfri industri- och transportsektorn (Energimyndigheten, 2023b).

Havsplanen vägledning om natur och särskild hänsyn höga naturvärden bedöms även främja och stärka viktiga ekosystemtjänster betydande för anpassning till ett förändrat klimat.

Potentiella och förväntade klimateffekter skiljer sig för de olika planalternativen genom att *planalternativ 1* som vägleder om en omfattande vindkraftsutbyggnad kan bidra i högre grad till klimatnytta än *planalternativ 2 och 3*. Samtidigt ger alla tre planalternativen planmässiga förutsättningar för realisering av målbilden om 120 TWh.

5.3.3. Landskap

I Västerhavet är den största påverkan på landskap i södra Halland, men även påverkan i norra Västerhavet där flera områden ger en samlad effekt.

Södra Västerhavet
Energiområdena V305, V317 och V364 får i bedömningen stor negativ effekt. Från Falkenberg är det ca 8 km till V305. Energiområdet V317 ligger utanför V305 ca 11 km från Falkenberg. Energiområdet V364 ligger ca 17 km från Halmstad och 14 km från Haverdal.
Det är ett avstånd på ca 6 km mellan områdena V305/V317 och V364 vilket kan bidra till att de inte uppfattas som ett enda sammanhängande energiområde.

Energiområdet V303 ligger ca 24 km från kusten och delvis i siktskugga bakom V305 och V317. Förekomsten av flera kustnära energiområden bidrar till en stor kumulativ påverkan på landskapet i anslutning till Falkenberg och Halmstad.

Norra Västerhavet
I norra delen av Västerhavet är det särskilt energiområdet V359 nordväst om Göteborg och Göteborgs norra skärgård som har en medelstor negativ påverkan på landskapet. Avstånd från Öckerö till området är ca 19 km och från Marstrand ca 20 km. Norrut ligger V357 med avståndet 29 km från Käringön och 29 km från Skärhamn. V352 längst i norr ligger ca 25 km från Kosteröarna och ca 32 km från Grebbestad. Energiområdet V360 i Natura 2000-området Bratten ligger ca 47 km från Smögen.

I norra Västerhavet är planens energiområden relativt långt från land men deras storlek bidrar till en förhållandevis stor negativ påverkan på landskapet. I rapporten Storskalig vindkraft i Västerhavet – Landskapsbild 2023-11-30 (Ramböll, 2023) analyseras påverkan på landskapet mer ingående, särskilt möjligheterna att minska effekter genom att dela upp områden i mindre delar med öppna utblickar dem emellan.

Jämförelse planalternativ

Den samlade bedömningen är en stor negativ effekt på landskap av *planalternativ 1*.

Endast energiområde V360 med begränsad landskapspåverkan utgår i *planalternativ 2.* Samlad bedömning är en stor negativ effekt på landskap.

Flera energiområden med stor eller medelstor påverkan på landskap utgår i *planalternativ 3*. Samlad bedömning är en liten negativ effekt på landskap.

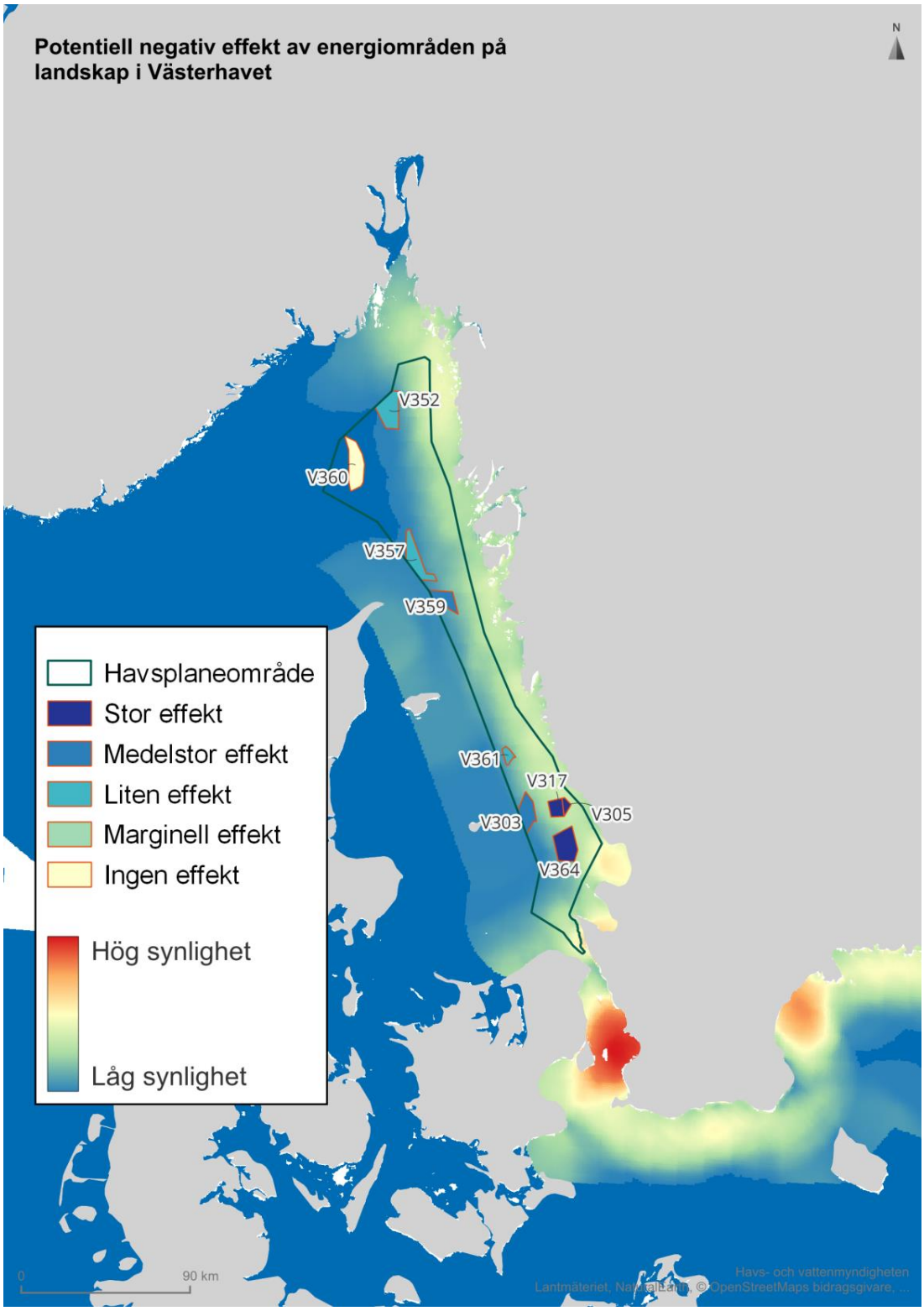

Figur 51. Potentiella negativa effekter av energiområden i Västerhavet på landskap. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

5.3.4. Kulturmiljö

I Västerhavets havsplaneområde finns tre energiområden som bedöms medföra risk för stor negativ effekt på kulturmiljö: V305 utanför Falkenberg, V352 utanför Grebbestad samt V359 utanför Kungälv. Dessa områden ligger helt eller delvis innanför territorialhavsgränsen och är därmed förhållandevis kustnära. I ytterligare tre energiområden bedöms risken för negativ effekt på kulturmiljö vara medelstor: V317, V357 och V364. Slutligen finns två energiområden som bedöms föranleda risk för liten negativ effekt (V303, V361) och ett område som bedöms medföra risk för marginell negativ effekt (V360). **Figur 52** nedan visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av respektive energiområde.

I havsplaneområdet finns två energiområden som har direkt överlapp med värdeområden, riksintresseanspråk eller riksintressen för kulturmiljö. V305 överlappar med riksintresse högexploaterad kust och V359 överlappar med fornlämningskoncentrationen Norra Kattegatt. För samtliga energiområden finns dock risk för direkt påverkan på kulturmiljövärden genom nedläggning av kablar eller annan infrastruktur utanför energiområdet, både på havsbotten och på land. Denna risk är emellertid svår att uppskatta utan information om exakt lokalisering av sådan infrastruktur. Ett flertal energiområden bedöms medföra risk för indirekt, visuell påverkan på kulturmiljövärden. Samtidigt behöver bedömningen av hänsynsavstånd utgå från lokala förutsättningar. De energiområden som bedöms medföra risk för negativ effekt på flest värdeområden är V359 och V364.

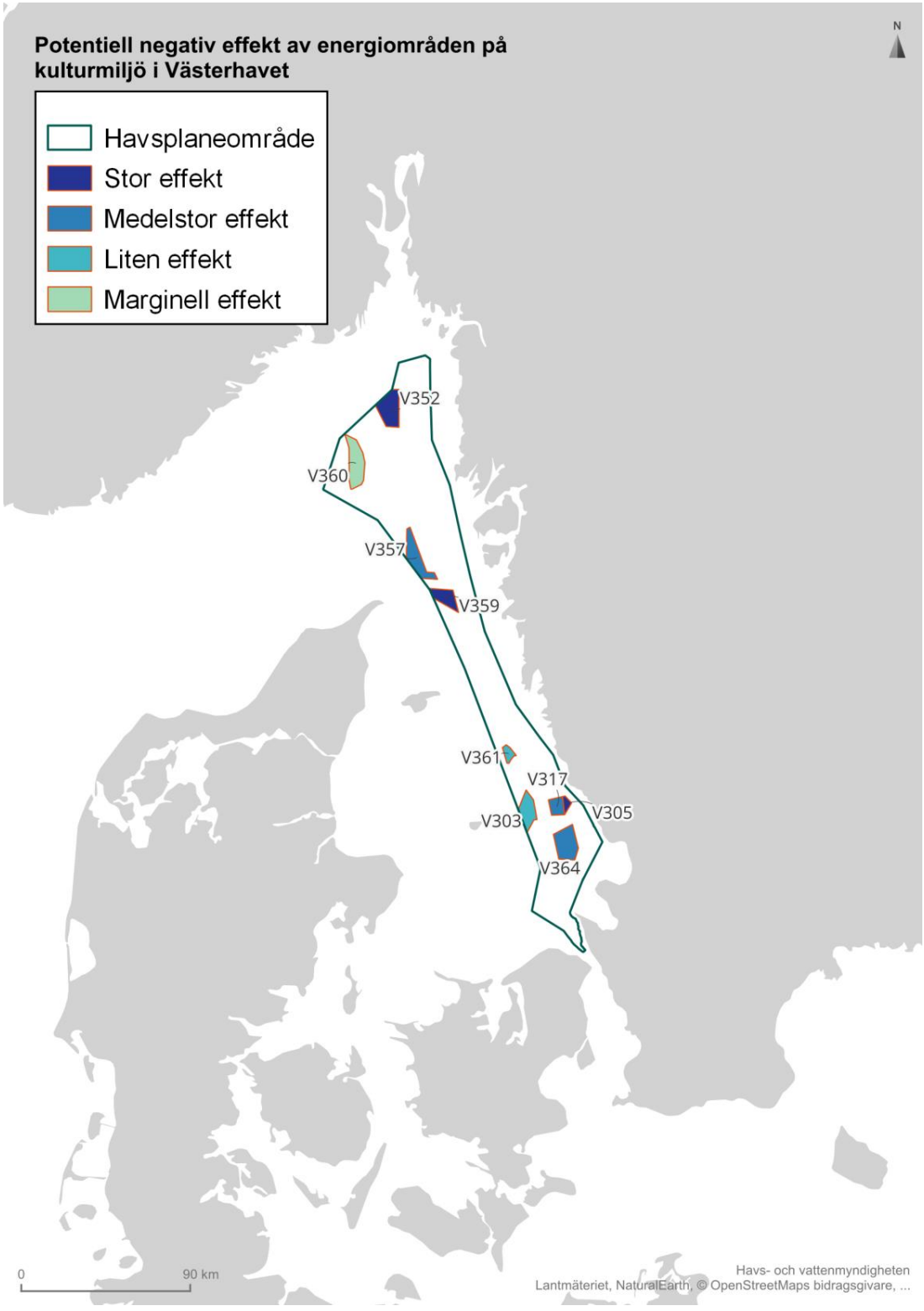

Figur 52. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Områdesspecifika bedömningar

V359 är det enda energiområdet Västerhavet som direkt överlappar med ett värdeområde för kulturmiljö, nämligen fornlämningskoncentrationen Norra Kattegatt. Värdeområdet är i sin helhet beläget under vattenytan, varför risk för negativ effekt främst avser fysisk påverkan vid anläggning och avveckling av fundament, kablar eller annan infrastruktur. V359 är också det energiområde som innehåller flest registrerade fartygslämningar i alla tre havsplaneområden (15 stycken, se **Tabell 26** nedan). Vidare riskerar V359, tillsammans med V357, att medföra indirekt påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Marstrand-Pater Noster samt Känsö. Visuella samband mellan kulturhistoriska bebyggelser samt sikt mot fri horisont är bärande för förståelsen av dessa kulturmiljöer, vilket bör beaktas vid vindkraftsutbyggnad i området (Länsstyrelserna, 2024). Både värdeområdet Marstrand-Pater Noster och Känsö innefattar områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården samt berörs av riksintresse högexploaterad kust, och innefattar kulturmiljötyper som är unika i havsplaneområdet.

Vindkraftsexploatering inom V357 riskerar i sin tur att påverka kulturmiljövärden i värdeområdet Västra Orust negativt. Här anses de visuella sambanden mellan Måseskärs fyrplats och Käringön, Hermanö respektive Mollösund, samt utblicken från Käringöns kummel mot Marstrand och Pater Nosterskären vara särskilt känsliga för etablering av högresta och ytstora anläggningar.

V305 är det enda energiområdet i Västerhavet som direkt överlappar med riksintresse högexploaterad kust, om än marginellt. Vindkraftsutbyggnad inom V305 samt V317 bedöms kunna negativ påverkan på kulturmiljövärden inom värdeområdena Morups tånge och Träslövsläge-Gamla Köpstad-Galtabäck. Morups tånge ingår i riksintresse högexploaterad kust och inrymmer kulturmiljötyper som är unika i havplaneområdet, så som forn- och medeltida farledsmiljö samt militär miljö. Här är siktlinjen mot horisonten från fyrplatsen i riktning mot Anholt särskilt viktig och området kring Korshamn, både på land och på havsbotten, bedöms som känslig för kabelarbeten ur fornlämningssynpunkt. Inom Träslövsläge-Gamla Köpstad-Galtabäck är de fria siktlinjerna mot horisonten från hamnarna i Träslövsläge och Gamla Köpstad särskilt betydande. Området kring bukten Lerjan är rikt på marinarkeologiska lämningar, vilka är känsliga för ingrepp såväl på land som på havsbotten (Länsstyrelserna, 2024). Även detta värdeområde sammanfaller med riksintresse högexploaterad kust, samt riksintresseanspråk för kulturmiljövården.

Längst i norr bedöms V352 medföra risk för negativ påverkan på kulturmiljöer inom värdeområdena Kosterhavet och Väderöarna. Påverkan är i det här fallet främst visuell, då sikt mot fri horisont från ett flertal vypunkter i värdeområdena är viktiga för förståelsen av deras kulturmiljöer. I Kosterhavet finns särskilt viktiga siktlinjer mellan Ursholmen och Väderöarna, Lindön, respektive Kosterarkipelagen. I värdeområdet Väderöarna är sikten över fyrmiljön på Väderöbod, mellan Storön och Norra Väderöarnas skärgård, samt mellan Väderöarna och Fjällbackaskärgården särskilt känsliga för visuell påverkan. Både Kosterhavet och Väderöarna innefattar den för havsplaneområdet sällsynta kulturmiljötypen kommunikationsmiljö, samt ingår i riksintresse obruten kust.

V364 bedöms kunna medföra risk för indirekt påverkan på värdeområdena Tyludden-Tylön, Påarp-Laxvik, Bjärehalvön och Kullahalvön. Samtliga områden är känsliga för visuell påverkan från etablering av högresta och ytstora anläggningar, men bedömning av hänsynsavstånd behöver utgå från de platsspecifika förutsättningarna. Tyludden-Tylön, Bjärehalvön och

Kullahalvön innefattar alla områden med hög potential för marinarkeologiska lämningar som bör utredas innan eventuell kabelnedläggning (Länsstyrelserna, 2024).

Påverkan på marina lämningar

I Västerhavets havsplaneområde finns ett antal registrerade marina lämningar inom föreslagna energiområden, en översikt ges i tabellen nedan. Notera att sammanställningen endast avser de lämningar som finns registrerade i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). Eftersom kännedomen om förekomsten av marina lämningar i svenska vatten inte är fullständig bör etablering av havsbaserad vindkraft föregås av marinarkeologiska utredningar där det finns potential för marina lämningar (Länsstyrelserna, 2024). Två av värdeområdena i länsstyrelsernas planeringsunderlag för Västerhavet är identifierade särskilt för deras undervattensvärden, Laholmsbukten och Norra Kattegatt.

Tabell 26. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Västerhavet. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök).

Energiområde	Antal marina lämningar
V303	1
V305	1
V317	0
V352	0
V357	3
V359	15
V360	0
V361	0
V364	6

Påverkan på kulturmiljö i grannländer

Det finns risk för att vissa energiområden Skagerrak kan medföra indirekt negativ påverkan på kulturmiljöer i Danmark och Norge. Områdena V357 och V359 är särskilt betydelsefulla på grund av deras relativa närhet till Skagen i Danmark. Även V303 kan innebära viss påverkan på kulturmiljöer på danska Anholt.

Jämförelse mellan planalternativ

I planalternativ 2 utgår ett område med marginell negativ effekt (V360). I *planalternativ 3* utgår istället ett energiområde med stor effekt (V359), tre områden med medelstor effekt (V317, V357, V364) samt ett område med marginell effekt (V360).

Planalternativ 1 bedöms medföra medelstor påverkan på kulturmiljö i Västerhavet. Även *planalternativ 2* bedöms medföra medelstor påverkan och planalaternativ Konsekvens bedöms

medföra liten påverkan. Därmed är det *planalternativ 3* som bedöms medföra minst negativa effekter på kulturmiljö, medan *planalternativ 2* kan anses vara något bättre än *planalternativ 1* ur kulturmiljöperspektiv.

5.4. Effekter på hushållning med vatten, mark och den fysiska miljön i övrigt

5.4.1. Energiutvinning

Hushållning – vägledning energi
I planområdet finns relativt goda förutsättningar för havsbaserad vindkraft men det är en relativt liten yta där många intressen ska samsas. Omfattande sjöfart och yrkesfiske begränsar energiutbyggnad, samt naturvård och relativt nära avstånd till kusten vilket ger påverkan på kulturmiljö och upplevelsevärden för friluftslivet. För att nå den målbild om 20 TWh som i Västerhavet som Energimyndigheten satt upp kommer det krävas att energi i stor utsträckning prioriteras före andra intressen (Energimyndigheten 2023a).

Havsplanens vägledning för energiutvinning i Västerhavet baseras till största del på områden identifierade på lämpliga områden från regeringsuppdragets första steg (Energimyndigheten 2023a), samt befintliga områden i beslutad havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2022a).

Tabell 27. Vägledning energiutvinning, planförslag Västerhavet, respektive havsområde, typ av vindkraftpark, area, samt yta och andel i territorial havet.

Västerhavet - Havsområden	Typ	Km²	Varav Km² i Territorial havet ~22km (NM)	Andel, varav Km² i Territorial havet ~22km (NM)
Norra Västerhavet	Bottenfast	101	66	65%
	Flytande	533	68	13%
Södra Västerhavet	Bottenfast	428	257	60%
		1062	**392**	**37%**

Planförslaget för Västerhavet vägleder om 9 områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 1 060 km^2 och ungefär 11 procent av havsplanområdet. Energiutvinning uppskattas till årligt cirka 21 TWh (antagande om 5 MW/km2 och 4000 fullasttimmar). Energiområdena är relativt jämnt fördelade mellan norra och södra planområdet. Ungefär hälften antas utgöras av vindkraftparker med bottenfasta fundament, andra hälften av flytande vindkraftparker, se **Tabell 27**. Planen vägleder om särskild hänsyn till försvar för samtliga områden, samt särskild hänsyn höga natur- och/eller kulturmiljövärden för ett flertal av områdena.

Jämfört med övriga havsplanområden är en relativt större andel av energiområdena lokaliserade inom territorialhavet, cirka 40 procent. Energiområden belägna i territorialhavet finns inom planområden för kommunerna Tanum (V352, del av), Öckerö (V359), Falkenberg (V305, V317)

samt Halmstad (V364). Tillstånd för vindkraftparker finns vid energiområden V303, V305 och V361.

Energiområdenas storlek sett till yta och resurseffektivitet med hänsyn till vind, djup och avstånd till land varierar även inom planområdet, se **Tabell 28**. Energiområden som bedöms ha en relativ hög resurseffektivitet är främst belägna i planområdets södra del, där även tillståndsgivna parker finns.

I Norra Västerhavet finns tre utredningsområden med användning energiutvinning (V357, V359, V360). Dessa anges som utredningsområden antingen för att de omfattas av stora osäkerheter kring påverkan på migrerande fågel eller för att de ligger inom ett Natura 2000-område.

Tabell 28. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Västerhavet.

ID	Energiområde	Beteckning	Area km^2	Medelvärde energieffektivitet (skala 3-9)
V360	Nordvästra Bratten	E(utr)Nf	190	7,0
V352	Norr Bratten och väst Kosterhavet	Efk	180	7,5
V357	Sydväst sjöövningsområde Skagen	E(utr)fkn	162	7,9
V361	Norr Lilla Middelgrund	Efk	37	8,9
V305	Sydöst Morups bank	Efk	25	8,9
V303	Norr Rödebanke	Efkn	123	9,0
V317	Syd Morups bank	ENfk	66	9,0
V359	Nordväst Öckerö	E(utr)fk	101	9,0
V364	Väst Halmstad	Efk	178	9,0

Indirekt påverkan och miljöeffekter
Antagen målbild i havsplanen gör gällande att cirka 40 procent av samtliga energiområden behöver realiseras för planområdet för att motsvara cirka 8,5 TWh.

Vägledning om energiutvinning i havsplanen kan även innebära indirekta markanspråk gällande kabeldragning och annan infrastruktur för elöverföring och/eller olika former av lagring av energi, såsom vätgas. Det kan i sin tur innebära ytterligare mark- och vattenanspråk och även potentiella indirekta miljöeffekter och tillkommande riskhantering vid kust och på land. Markanspråk i anslutning till kust och land, och var dessa markanspråk rumsligt kommer att ske beror bland annat på typ av teknik och typ av vindkraftverk, samt anslutningspunkt för respektive vindpark.

Måluppfyllnad och nationella och kommunala intressen
Planförslaget för Västerhavet är i enlighet med gällande uppdrag om havsbaserad vindkraft och nationella energipolitiska mål. Planförslaget är i linje med nationella mål om klimat och fossilfri elförsörjning, av betydelse för hushåll och omställning av industri- och transportsektorn, samt bidrar energiutbyggnad till sysselsättning på lokal och regional nivå. Beträffande samhällsviktiga

funktioner och verksamheter, enligt nationell klassificering (MSB, 2021) bedöms planförslaget bidra till förutsättningar för att säkerställa elförsörjning i landet. Osäkerheter finns beträffande att vissa energiområden är belägna utanför territorialgränsen, i svensk ekonomisk zon. Dessa osäkerheter gäller potentiella risker och förutsättningar för samhällsviktiga funktioner som till exempel att upprätthålla säkerhet, styrning och övervakning samt underhåll och felavhjälpning av infrastruktur. Planens vägledning om energi sammanfaller med planområden för kommunerna Tanum, Öckerö, Falkenberg samt Halmstad.

Jämförelse planalternativ

Planalternativ 1 vägleder om 9 områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 1 060 km^2 och ungefär 11 procent av havsplanområdet. Energiutvinning uppskattas till årligt cirka 21 TWh (antagande om 5 MW/km^2 och 4000 fullasttimmar). Planens vägleder om energi i kommunerna Tanum, Öckerö, Falkenberg samt Halmstad. Bidraget bedöms vara relativt stort och om områdena realiseras bedöms detta vara betydande för hushåll, omställning av industri- och transportsektorn och sysselsättning på lokal och regional nivå. *Planalternativ 1* bedöms ha stor energieffektivitet genom att förslaget inkluderar alla energiområden.

För *planalternativ 2* innebär att endast energiområde V360 undantas. Uppskattningsvis utgör *planalternativ 2* cirka 870 km^2, motsvarande cirka 9 procent av planområdet och energiutvinning uppskattat till cirka 17 TWh per år. *Planalternativ 2* bedöms också ha stor energieffektivitet eftersom endast ett energiområde långt ut från land har utgått.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, undantas ett större antal. Förutom tillståndgivna parker (V303, V305, V3619), kvarstår endast område V352 i norra planområdet. Uppskattningsvis omfattar *planalternativ 3* en yta på cirka 365 km^2, motsvarande cirka 4 procent av planområdet och energiutvinning uppskattat till cirka 7 TWh per år, vilket motsvarar cirka 30 procent av havsplanens samtliga energiområden på cirka 21TWh. Detta är lägre än Energimyndighetens målbild om 20 TWh, samt lägre än havsplanens målbild om 40 procent realisering av energiområdena. Västerhavet är enligt uppdraget även ett prioriterat område för havplanering om ökad havsbaserad vindkraft.

Sammantagen bedömning för *planalternativ 3*är att planens bidrag till nationellt energipolitiska mål är betydligt lägre än *planalternativ 1* och *2*. Motsvarande bedömning gäller även markanspråk för infrastruktur och potentiella indirekta miljöeffekter vid kust och på land.

Planalternativ 3 bedöms ha låg energieffektivitet eftersom några energiområden i grundare vatten närmre land har utgått.

5.4.2. Friluftsliv

Västerhavet har stora områden med höga naturvärden i havsplaneområdet och många av dem är naturreservat och Natura 2000-områden. Dessutom finns Kosterhavets nationalpark i Norra Västerhavet, Sveriges enda marina nationalpark. Friluftslivet är omfattande i hela havsplaneområdet med betydande turism och besöksnäring. Fritidsfiske och fritidsbåtstrafiken är en viktig del av friluftslivet i Västerhavet. I princip hela Västerhavets kuststräcka omfattas av riksintresseanspråk för friluftsliv eller riksintresse för rörligt friluftsliv. Vindkraftsetableringar kan

medföra stor påverkan på upplevelsevärden och effekterna blir större om områdena nyttjas av många människor. I förslag till havsplan Västerhavet finns totalt nio föreslagna energiområden.

I Västerhavets havsplaneområde finns fem energiområden som bedöms medföra risk för stor negativ effekt på friluftsliv: V303, V305, V317, V352 och V361. Dessa områden ligger innanför, delvis innanför och utanför territorialgränsen, men bedöms alla vara förhållandevis kustnära. För ytterligare två energiområden bedöms risken för negativ effekt på friluftsliv vara medelstor: V357, V359. Ett energiområde, V360 bedöms medföra risk för marginell effekt på friluftsliv.

Områdesspecifika bedömningar
Fyra föreslagna energiområden (V352, V357, V359, V360) finns i Norra Västerhavet. Energiområden i Norra Västerhavet bedöms medföra risk för kumulativ påverkan på upplevelsevärden, till följd av exploatering i landskapet och störande hinderbelysning. Energiområde V352 ligger cirka 30 km från fastlandskusten och cirka 11 km från Kosterhavets nationalpark. Området kan påverka riksintresseanspråk för friluftsliv i Norra Bohusläns kust – yttre kustzon, samt Kosterhavets nationalpark öster om området. I området med riksintresseanspråk finns aktiviteter som strövande, klippklättring och kiting/skärmflygning. Värden som framgår av värdebeskrivningen är orördhet längst ut i kustbandet, tilltalande landskapsbild med känslighet för vindkraftsexploatering. Visuell påverkan från vindkraft på känsliga friluftsvärden bedöms finnas inom hela området (Energimyndigheten, 2023a), med påtaglig risk för negativ påverkan österut, som gradvis minskar västerut. Kumulativ påverkan behöver beaktas i den framtida planeringen. Riksintresse för rörligt friluftsliv Norra Bohuslän och riksintresse obruten kust finns längst med kustbandet. Väster om Kungälv finns energiområdet V359. Området bedöms kunna ha negativ effekt på riksintresseanspråk för friluftsliv i områdena Södra Bohusläns kust och Göteborgs skärgård. Aktuella aktiviteter enligt värdebeskrivningarna för friluftsområdena är kulturupplevelser, kiting/skärmflygning, dykning, ridning och surfing. Stödkriterier utifrån värdebeskrivningar är tilltalande landskapsbild. Även närliggande energiområde V357 bedöms kunna medföra negativ effekt på riksintresseanspråk Södra Bohusläns kust.

Fem föreslagna energiområden (V303, V305, V317, V361, V364) finns i Södra Västerhavet. De kumulativa effekterna i Södra Västerhavets kluster är viktiga att ta hänsyn till, trots mindre värden av stillhet i denna region som är mer kopplat till aktiviteter som strandliv. Energiområde V364 väntas medföra potentiellt negativa effekter på friluftslivet, främst för riksintresseanspråket Skrea strand – Tylösand vid kusten samt Morups bank, Röde bank och Stora Middelgrund i havsområdet. Skrea strand – Tylösand innefattar aktiviteter som båtliv, bad och dykning, med värden som utblick över hav. Övriga tre friluftslivsområden ute till havs innefattar aktiviteter som fritidsfiske, dykning och tumlarsafari, med värden som orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild i form av utblick över hav. Även riksintresse rörligt friluftsliv finns utmed kusten. Etablering av vindkraft medför mindre visuell påverkan på riksintresseanspråken. Det finns ett befintligt tillstånd för vindkraft i delar av V364.

Riksintresseområdet utanför Varberg, område Getterön-Årnäs-Balgöfjorden ligger cirka 17 km från energiområde V361. Getterön-Årnäs-Balgöfjorden innefattar aktiviteter så som promenader, fågelskådning och dykning samt värden av tilltalande landskapsbild. Likt Morups bank har riksintresseanspråk Lilla Middelgrund och Fladen aktiviteter som fritidsfiske, dykning och tumlarsafari, med värden av orördhet, stillhet/tystnad/låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild. Fladen och Lilla Middelgrund ligger i direkt anslutning till energiområde V361. Riksintresse rörligt friluftsliv finns längs med kusten. Energiområdet V303, som har ett tillstånd, ligger i direkt anslutning till området Röde bank med riksintresseanspråk, samt nära Morups bank och Lilla

Middelgrund. Stödkriterier för riksintressena är orördhet och stillhet. Riksintresse rörligt friluftsliv finns utmed fastlandskusten och ligger cirka 27 km från riksintresseanspråk Skrea strand – Tylösand. Energiområdena V305 och V317 ligger närmst fastlandskusten om cirka 7 km. Båda energiområden anses medföra potentiell negativ påverkan på riksintressen för friluftsliv. Riksintresseanspråk Skrea strand – Tylösand ligger nära områdena vid kusten samt Röde bank och Morups bank i havsområdet. Riksintresse för rörligt friluftsliv kan negativt påverkas av energiområdena. Etablering av vindkraft medför viss visuell påverkan på riksintresseanspråken. Det finns befintliga tillstånd för vindkraft i delar av områdena.

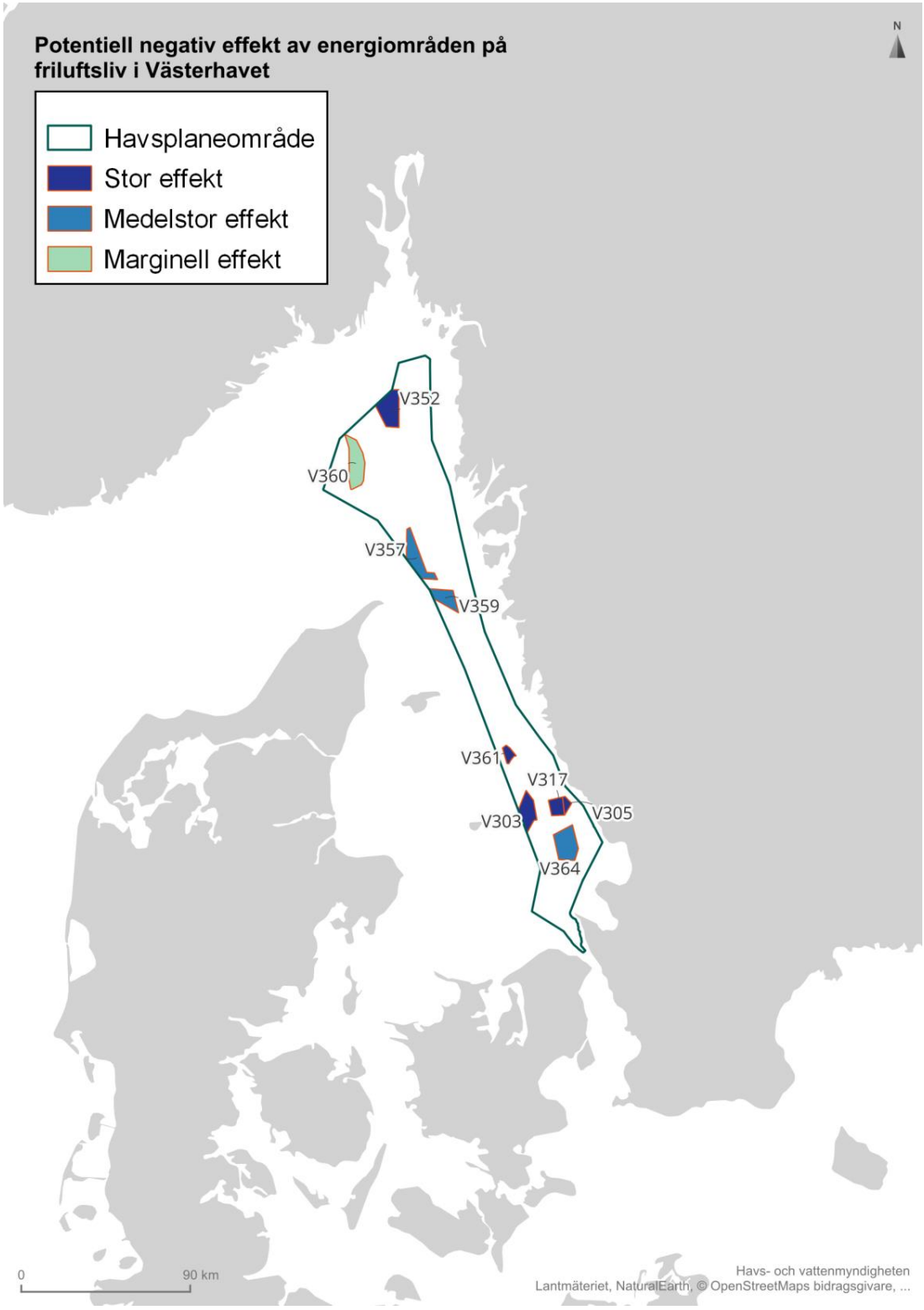

Figur 53. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Fritidssjöfart

Fritidssjöfarten i Västerhavet förekommer främst längs med kustbandet, där Bohuslänskusten har störst aktivitet av fritidsbåtar. Även i utsjön finns stor aktivitet och vissa större stråk av fritidssjöfart. V357, V359 och V364 har störst aktivitet av fritidsbåtar inom energiområdet och bedöms medföra negativa effekter för friluftslivet, se tabellen nedan. Gällande tendenser till stråk av fritidssjöfart har stråken till och från Öresund samt mellan Hallandskusten och Bjärehalvön större aktivitet, där V305, V317 och V364 bedöms kunna utgöra negativa effekter för fritidssjöfarten då energiområdena kan utgöra fysiska hinder. Många stråk till och från Bohuslän går även genom föreslagna energiområden V357 och V359, vilket kan medföra negativa effekter på fritidssjöfarten.

Tabell 29. Förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Bottniska viken baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022).

Energiområde	Fritidsbåtsaktivitet medelvärde timmar/månad 2017 - 2022
V303	3,6
V305	5,2
V317	8,9
V352	4,1
V357	38,8
V359	10,6
V360	1,8
V361	1,3
V364	23,2

Påverkan på friluftsliv i grannländer

Det finns viss risk att energiområden i Skagerrak kan påverka friluftsvärden i Danmark och Norge negativt. Områdena V357 och V359 är särskilt betydelsefulla på grund av dess relativa närhet till Skagen i Danmark. Även V303 kan innebära viss påverkan på friluftsliv på danska Anholt. Gällande överfarter för fritidsbåtar till och från grannländer bedöms den vara stor för Västerhavet. Flera stråk till och från främst Danmark, men även till och från Norge, finns i Västerhavet. V357 och V369 bedöms medföra störst påverkan för överfarter av fritidsbåtar, främst kopplat till danska Skagen.

Jämförelse mellan planalternativ

För *planalternativ 2* i Västerhavet utgår enbart energiområde V360 med marginell effekt på friluftslivets värden. Resterande energiområden ingår i *planalternativ 2*. Med *planalternativ 3* utgår ett av fem områden med stor negativ effekt på friluftsliv (V317), samtliga områden med medelstor effekt och V360 med marginell effekt.

Planalternativ 1 bedöms medföra stor påverkan på friluftsliv i Västerhavet. Även *planalternativ 2* bedöms medföra stor påverkan på friluftsliv och *planalternativ 3* bedöms medföra medelstor påverkan. *Planalternativ 3* bedöms vara det planalternativ som medför minst negativ på friluftsliv i Västerhavet, men båda *planalternativ 2* och *3* bedöms medföra mindre negativ påverkan än *planalternativ 1*.

5.4.3. Besöksnäring

Bedömning genomförs inte på havsplanenivå, för generella effekter se avsnitt 2.4.3 för generella effekter.

5.4.4. Totalförsvaret

Ingen bedömning görs på havsplanenivå för totalförsvarets intressen. Se kapitel 2.4.4 för generella effekter.

5.4.5. Sjöfart

Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk. Havsplanen vägleder inte explicit om säkerhetszoner, men anger att säkerhetszon behöver beaktas utifrån förutsättningar i respektive energiområde.

Planområdet Västerhavet bedöms ha relativt hög sjöfartsintensitet, med omfattande nationell och internationell sjötrafik till och från hamnar. Fartygsstråk som går till och från Sverige och mellan grannländer, såsom Norge och Danmark, samt sjötransporter till Europa och övriga delar av världen. I planområdet finns även betydande hamnverksamhet, cirka 20 procent av all svensk utrikeshandel går via Göteborgs hamn. Sjötransporterna innefattar godsfartyg, samt tank- och fiskefartyg (Emodnet, 2022). I planområdet finns även sjöfartstråk som ingår i IMO:s internationella ruttsystem[2]. Ruttsystemet innefattar sjötrafikreglerande åtgärder som syftar till att minska olycksriskerna.

I förslag till havsplan Västerhavet finns nio föreslagna energiområden. Alla energiområden i planområdet, förutom V360 i norra planområdet, angränsar till farleder med riksintresseanspråk för sjöfart och sjöfartstråk. Energiområdet V360 överlappar med ett internationellt fartygsstråk.

Energiområdena V357 och V359 angränsar till två riksintresseklassade farleder, vilka innefattar huvudfarleden från nord Skagen till Göteborg, samt norrut. Söderut vägleds om energiutvinning V303, V305, V317, V361, V364 och samtliga angränsar farleder med riksintresseanspråk, samt IMO-klassade rutter. Tillstånd för vindkraftparker finns för V303, V305 och V361 och säkerhetsavstånd specificeras i respektive tillstånd.

Jämförelse planalternativ
Vägledande användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med riksintresseanspråk, etablerade farleder och fartygsstråk. För *planalternativ 1*, med hänsyn till samtliga energiområden, är samtliga i energiområden i planområdet belägna angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder, där vissa

[2] Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization)

energiområden även angränsar till IMO-rutt. Möjlig indirekt påverkan och miljöeffekt är potentiell ökad olycksrisk med fasta installationer till havshopträngning av trafik, samt potentiell risk för försvårande av räddningsinsatser, vilket dock inte är unikt för planområdet.

Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms dock vara relativt liten, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att rekommendation och tillstånd för etablering av vindparker beaktar befintliga rekommendationer (Sjöfartsverket och Transportstyrelsen, 2023) och behov av säkerhetsavstånd. Säkerhetsavstånd och annan anpassning beslutas vid respektive tillståndsprövning och tillståndsbeslut. Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och internationell trafik i planområdet.

För *planalternativ 2*, med urvalet fokus på energi innebär endast att energiområdet V360 exkluderas. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms i stort sett samma som för *planalternativ 1*.

För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, minskas antal och ytan för vägledning för energiområden klart märkbart. Endast område V352 kvarstår i planalternativet, förutom de tillståndsgivna parkerna. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten av *planalternativ 3* bedöms därmed vara låg.

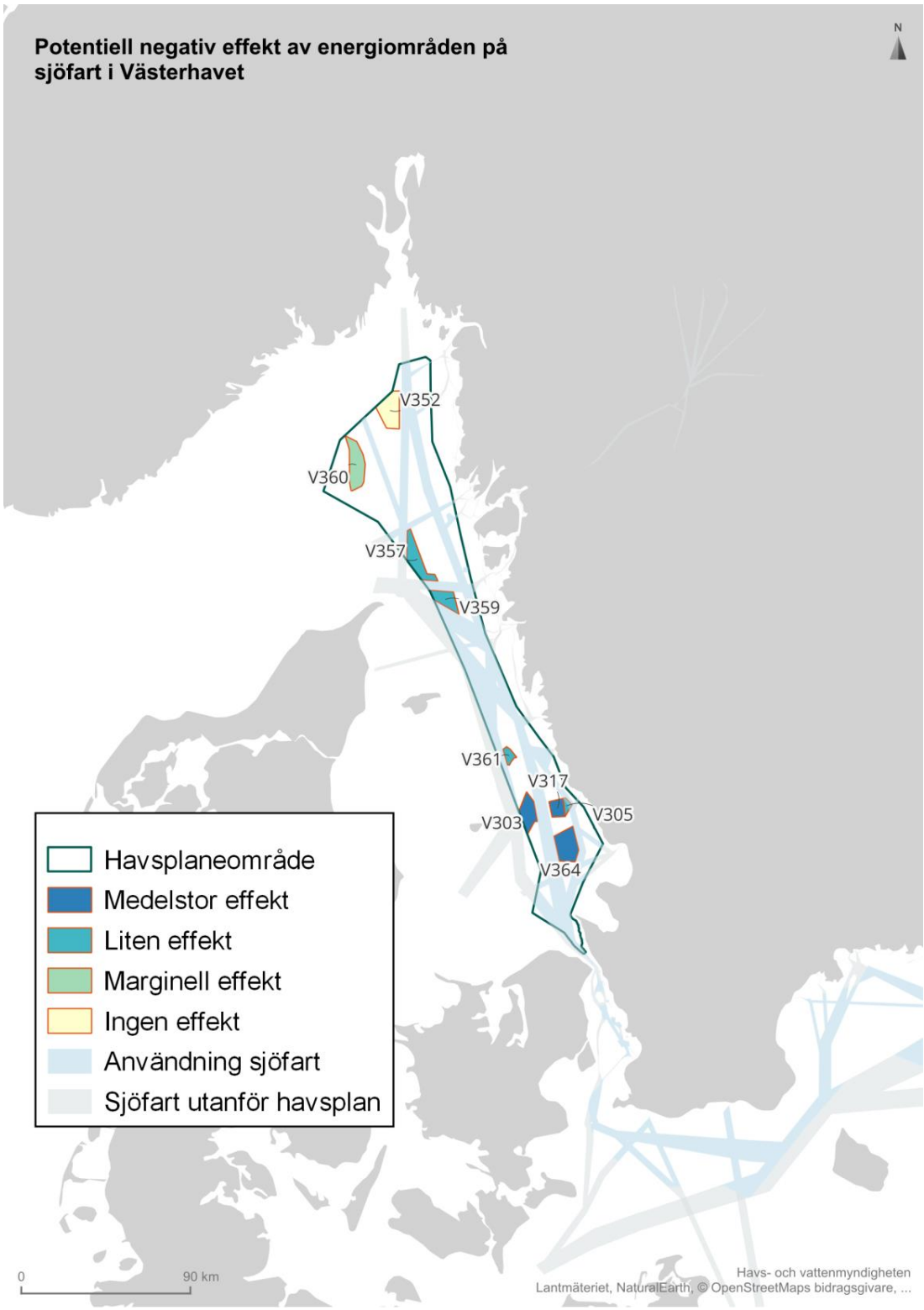

Figur 54. Relativ potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

5.4.6. Yrkesfiske

Västerhavet sträcker sig från norr om Helsingborg upp till Strömstad i norr. Yrkesfiske är utbrett i området och innefattar både fisk och skaldjur. Yrkesfisket är geografiskt omfattande och ytan för användning yrkesfiske är relativt stor i havsplanen. Fiske efter havskräfta och pelagiskt fiske bedrivs i stora delar av havsområdet. Räkfiske bedrivs i stor omfattning i den norra delen av området. Skaldjur har en förhållandevis låg geografisk rörlighet, vilket gör att fiskeområdena är mer stationära än för annat fiske. Även ett visst burfiske sker i mindre utsträckning för att fiska havskräfta och hummer närmare kusten. Fiske med andra passiva redskap förekommer i olika utsträckning över hela området. Liksom i andra utsjöområden fiskar även utländska flottor i planområdet Västerhavet, framför allt danska och norska fartyg.

Havsplanen anger användningen Yrkesfiske i stora delar både norra och södra Västerhavet. Havsplanen tillgodoser inte helt riksintresseanspråk för yrkesfiske. Planens vägledning om användning energi innebär att företräde lämnas för energiutvinning framför riksintresseanspråk och yrkesfiskets intressen i del av planområde. Vägledning om energiområdens utformning i planområdet har till viss del anpassats med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande sedan samrådsförslaget.

Bedömning av påverkan yrkesfisket sker relaterat till riksintresseanspråk, samt skattning om rumslig omfattning för respektive fiske. Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerheter, exempelvis geografisk fördelning av fiskeaktivitet och faktiska rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet. Den faktiska påverkan beror även på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftsparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder. Kompletterande analys av påverkan på yrkesfisket pågår och slutleverans beräknas vara klar oktober 2024.

Områden i Norra Västerhavet (V352, V357, V359, V360) överlappar, helt eller delvis, med betydande områden för yrkesfisket. I dessa områden bedöms yrkesfisket kunna påtagligt påverkas och möjligheter till samexistens med användning energiutvinning bedöms vara begränsat. Förutsättningar för samexistens med yrkesfiske beror på utformning, anpassning av vindkraftparken, vindkraftsverkens typ av fundament, samt beroende på typ av fiske som bedrivs och de anpassningar som är möjligt av fisket (Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten, 2023). Aktuella målarter såsom kräfta och räka har en förhållandevis låg geografisk rörlighet, vilket antas begränsa möjlighet till förflyttning av trålfiske efter dessa arter till andra områden.

För energiutvinningsområden i norra Västerhavet (V352, V357, V360) antas energiområden utgöras av parker med flytande fundament, vilket bedöms inte bedöms vara förenligt med aktuella trålfisken i området. Fisket i områdena sker främst efter räka (V352, V360) samt bottentrålning efter havskräfta och fisk (V357).

För energiområde V359 antas fasta fundament vara aktuella. I området sker främst bottentrålning efter havskräfta och fisk. Område V359 är det energiområde i havsplaneområdet som bedömts ha relativ stor potentiell påverkan på fisket i området för aktuellt fiske.

Vägledning om användning energi i södra Västerhavet (V303, V305, V317, V361, V364), överlappar även det helt eller delvis med riksintresseanspråk för yrkesfisket. Energiområdena antas utgöras av vindkraftparker med fasta fundament. I områdena bedrivs yrkesfiske främst i form av bottentrålning efter havskräfta och fisk. Område V303 kan ha potentiell påverkan på yrkesfisket. Beslut om tillstånd finns dock för området, samt för områdena V305 och V361. För

V361 har Natura 2000-tillståndet inte vunnit laga kraft. Redan tillståndsgivna vindparker för energiområdena V303, V305 och 361 innebär att havsplanens vägledande användning och påverkan kan bedömas vara lägre i realiteten.

De nio områden för energiutvinning i förslag till havsplan Västerhavet bedöms sammantaget ha potentiell stor påverkan på yrkesfiskets bedrivande. Utifrån omfattning av aktuella fisken bedöms påverkan vara relativt stor, avseende trålfiske efter kräfta och fisk, samt räkfiske.

Annan vägledning i planen baseras på befintliga fiskeregleringar. I norra Västerhavet sker ett relativt omfattande yrkesfiske, med undantag för bland annat ett mindre område, som är en del av Natura 2000-området Bratten (V366). Ett område är helt och delvis stängt för både yrkes- och fritidsfiske finns i söder (stora delar av V307). Viktiga lekområden för torsk finns i mellersta och södra delen av södra Västerhavet där havsplanen anger användning Natur.

I havsområde finns även stora områden där planen vägleder om Särskild hänsyn till höga naturvärden vid sidan om Generell användning. Områden med särskild naturhänsyn (se avsnitt 2.2.6) kan på sikt gynna yrkesfisket genom att det potentiellt stärker viktiga ekosystemstjänster och skyddar livs- och uppväxtmiljöer för fisk och därmed stärker fiskbestånden som är viktiga för yrkesfisket.

Figur 55. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Västerhavet (Havs-och vattenmyndigheten 2024c).

Indirekt påverkan
Havsplanens vägledning och potentiella påverkan på yrkesfisket, kan även innebära indirekta miljöeffekter. Förändring av yrkesfiskets bedrivande, rumsligt och i intensitet, kan innebära förflyttning av fiskeaktivitet till andra områden, eventuellt med längre körsträckor vilket kan till ökade luftutsläpp, såsom växthusgaser. Det kan även påverka förutsättningar för yrkesfisket om driftkostnader stiger på grund av längre sträcka och gångtid och/eller intäkterna sjunker på grund av minskad fångst eller fångst av annan kvalitet. Det faktiska utfallet och indirekt miljöeffekt avseende påverkan körsträcka bedöms dock vara mycket osäkert och på sikt även beroende på utveckling och omställning av fartygsflottan till mer energieffektiva, bättre och fossilfria bränslen.

I området sker pelagiskt fiske och fiske med bottentrålning. Potentiellt kan detta innebära att påverkan på bottenmiljöer bedöms minska i de energiområden där bottentrålning ej längre sker. Bruttoeffekten är dock främst vara lokal, den samlade nettoeffekten på minskad påverkan bottenmiljöer beror på, om och till vilka andra områden en eventuell förflyttning av bottentrålning sker.

Nationella, regionala, kommunala intressen
Planens vägledning om användning yrkesfisket bekräftar med något undantag riksintresseanspråk för yrkesfiske. Vägledning om användning energiutvinning kan dock till viss del påverka bedrivande av yrkesfiske i planområdets utsjöområden. Påverkan på yrkesfiske kan även påverka verksamhet och värdekedjor beroende av marina resurser, samt annan verksamhet och anläggningar för landning och beredning av fiskeresurser. Detta innefattar exempelvis hamnverksamhet av lokalt och regionalt intresse i planområdet, samt samhällsviktiga funktioner relaterade till livsmedelsförsörjning och primärproduktion, se avsnitt 2.4.6 om nationella och kommunala intressen.

Grannländer
Liksom i andra utsjöområden pågår utöver svenskt fiske ett omfattande utländskt fiske i svenska vatten i Västerhavet, framför allt av danska och norska fartyg. De samlade potentiella påverkan landningsvärden för alla flottor kan därför betydligt högre, då utländska fartyg antas i stor utsträckning fiskar i samma områden som svenska fartyg.

Jämförelse planalternativ
Påverkan på yrkesfisket för samtliga energiområden i havsplanen för Västerhavet, *planalternativ 1*, bedöms sammantaget innebära en potentiellt stor påverkan för yrkesfisket främst när det gäller räkfiske, samt bottentrålning efter kräfta och fisk. Detta innefattar även områden med tillståndsgivna vindkraftsparker (V303, V361 och V305), vilka är relativt betydande för kräftfisket, och bedöms ej direkt påverkas utifrån förslaget till havsplan.

Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerheter, exempelvis geografisk fördelning av fiskeaktivitet och faktiska rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet. Samtliga energiområden i havsplanen antas dock heller inte realiseras och faktisk påverkan och försvårande för bedrivande av yrkesfiske beror på vilka energiområden som realiseras, samt på möjligheter till samexistens. Exempel på olika typer av anpassning är: utformningen av vindparken, anpassningar inom fisket, t.ex. av fiskemetoder, samt möjligheter till förflyttning till av fisket till andra områden. Möjlighet till förflyttning av fiske beror på aktuella målarter, där vissa t.ex. havskräfta är mer knuten till specifika platser/habitat.

Inom planområdet förekommer även fiske från fartyg registrerade i andra länder, främst danska och norska fiskefartyg. Den samlade potentiella påverkan på landningsvärden och relaterad verksamhet för allt fiske kan därför vara betydligt högre.

Det kustnära fisket och burfiske efter havskräfta, bedöms ej vara direkt påverkat av planens vägledning av energiområden.

Potentiell påverkan på yrkesfisket, bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen se 2.4.6 om nationella och kommunala intressen.

För *planalternativ 2* bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara den samma som för *planalternativ 1*. Endast område V360 har tagits bort i planalternativet, vilket dock innebär en viss minskad potentiell påverkan på främst räkfiske, dock marginell skillnad från *planalternativ 1*.

För *planalternativ 3*, inklusive tillståndsgivna vindkraftparker, bedöms påverkan på yrkesfisket relativt minska då energiområdena i norra Västerhavet, V357, V359 och V360, inte ingår. Områdena som inte ingår i planalternativet är viktiga för räk- och kräftfiske i olika grad. I det södra planområdet ingår inte områdena V317 och V364 vilket bedöms mildra påverkan på kräftfiske, dock kvarstår energiområdena V303, 305 och 361 där tillståndgivna havsbaserade vindkraftparker är belägna. I område V361 har Natura 2000-tillståndet inte vunnit laga kraft.

5.5. Samlad bedömning Västerhavet

Natur och ekologiska aspekter

Västerhavet har med sina näst intill oceanlika förhållanden större biologisk mångfald jämfört med Östersjön och Bottniska viken. Här finns viktiga biotopbyggande arter som blåmussla och ögonkorall i hårdbottenmiljöer och betydelsefulla grävande organismer och skyddsvärda sjöpennor i mjukbottnar. Trålfisket utgör den största belastningen på Västerhavets bottenmiljöer. I Västerhavet förekommer fisklek i stora delar av havsområdet.

Västerhavet har rika fågelsamhällen kopplat till främst skärgårdar i norr och öar längre söderut. Ute i öppna havet i områden i och runt utsjöbankarna Stora och Lilla Middelgrund och Fladen finns viktiga övervintringsområden, liksom väsentliga flyttstråk norra Jylland-Bohuskusten och Grenå-Anholt-Hallandskusten. I Västerhavet förekommer både Bälthavspopulationen och Nordsjöpopulationen av tumlare.

Planalternativ 1 skulle genom etablering av energiområden i viktiga flyttstråk för fågel och fladdermöss innebära stor risk för negativ påverkan. Det skulle också ge en kumulativ negativ effekt på tumlare i både norra och södra delen av Västerhavet. En potentiell positiv lokal nettoeffekt på bottenmiljöer kan uppkomma om energianvändning ersätter bottentrålning i områden särskilt i Skagerrak. Fisket kommer sannolikt delvis förflyttas till intilliggande tillgängliga områden med ökad belastning i de områdena istället.

Planalternativ 2 ger i princip samma negativa effekter som *planalternativ 1* eftersom endast energiområde i norr utgår i alternativet.

Planalternativ 3 innebär att energiområdena i flyttstråket från norra Jylland utgår liksom viss minskning av risken för fågel och fladdermuspåverkan i södra Västerhavet. Flera energiområden i utbredningsområdena för Nordsjö- respektive Bälthavstumlare utgår. Det ger en samlad liten kumulativ effekt på marina däggdjur.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I Norra Västerhavet sträcker sig Bohusläns kuststräcka, som i norr är riksintresse obruten kust. Här finns också Sveriges enda marina nationalpark - Kosterhavet. Hela Västerhavets kuststräcka omfattas av riksintresseanspråk för friluftsliv, och de norra delarna även rörligt friluftsliv. I denna region förekommer omfattande fritidsbåtstrafik, främst i kustnära områden, men även längre fritidsbåtstråk mellan Södra Bohuslän och Skagen samt mellan Halland och Danmark. Södra Bohuslän är högexploaterad kust, där finns flertalet kulturmiljöer, exempelvis fyrplatser och fiskelägen med stark koppling till den marina miljön och kvaliteter som fri horisont. Marina kulturmiljölämningar finns främst längs med kusten, men det finns också längre ut i Södra Bohuslän med ett särskilt utpekat värdeområde under ytan.

Längre Söderut längs med Hallandskusten finns det värden för det rörliga friluftslivet. Riksintresseanspråk finns också ute i havsplaneområdet, detta är utsjöbankar som erbjuder goda möjligheter för aktiviteter som fritidsfiske och naturupplevelser. Hallandskusten är en högexploaterad kuststräcka där ny exploatering ska avvägas. Längs Hallandskusten förekommer också vrak och marina undervattenslämningar, det finns två värdeområden under ytan med sannolik förekomst av sjunkna boplatser och öar.

Planalternativ 1 skulle resultera i stor negativ effekt för både kulturmiljövärden, friluftslivet och med eventuella följdeffekter för besöksnäringen. I norra havsplaneområdet är det främst genom visuell påverkan, området V359 överlappar med ett marint värdeområde för kulturmiljö och ligger också nära kulturmiljöerna på Marstrand med Pater Noster. Båda energiområden i södra Bohuslän ligger i stråk som i dagsläget trafikeras av fritidsbåtar, och havsbaserade vindkraftsparker kan påverka tillgängligheten och sjösäkerheten. Klustret med energiområden i de södra delarna av Västerhavet påverkar riksintresseområden för friluftsliv. De energiområdena som ligger kustnära innebär också en visuell påverkan från land, där människor vistas på exempelvis stränder. De kustnära områdena i Halland är också de som har störst påverkan på fritidsbåtstråk.

För *Planalternativ 2* är bedömningen av konsekvenser i stort sett samma som för *planalternativ 1*.

Planalternativ 3 består av områden som ligger längre från kusten, viss påverkan i norra Bohuslän består. Klustret längs Hallandskusten är mindre omfattande och kumulativa konsekvenser skulle bli mildare vid en utbyggnad i enlighet med detta alternativ.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Planförslaget för Västerhavet vägleder om nio områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 1 060 km^2 och ungefär 11 procent av havsplaneområdet. Energiutvinning uppskattas till årligt cirka 21 TWh. Jämfört med övriga havsplaneområden är en relativt större andel av

energiområdena lokaliserade inom territorialhavet, cirka 40 procent. Planens vägledning om energi finns i kommunerna Tanum, Öckerö, Falkenberg samt Halmstad. *Planalternativ 1* bedöms ha stor energieffektivitet genom att förslaget inkluderar alla energiområden. *Planalternativ 2*, motsvarande 17 TWh, bedöms också ha stor energieffektivitet medan *planalternativ 3*, motsvarande cirka 7 TWh, bedöms ha låg energieffektivitet eftersom några energiområden i grundare vatten närmre land har utgått. Västerhavet är enligt uppdraget ett prioriterat område för havsplanering om ökad havsbaserad vindkraft.

Potentiell påverkan på sjöfarten i Västerhavet bedöms vara relativt liten, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att tillstånd för etablering av vindparker beaktar befintliga rekommendationer och behov av säkerhetsavstånd. Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och internationell trafik i planområdet. *Planalternativ 2*, bedöms i stort sett ha samma effekter som *planalternativ 1*. För *planalternativ 3*, minskas ytanspråket för energiområden, endast ett energiområde kvarstår i *planalternativ 3*, förutom de områden som fått tillstånd enligt lagen om svensk ekonomisk zon. Potentiell påverkan på sjöfarten bedöms därmed vara låg även för *planalternativ 3*.

Vägledning om energiområdens utformning i planområdet har till viss del anpassats med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande i övrigt efter samrådet. Påverkan på yrkesfisket i samtliga energiområden i havsplanen för Västerhavet bedöms sammantaget innebära en potentiell stor påverkan för bedrivande av yrkesfisket, främst när det gäller räkfiske, samt bottentrålning efter kräfta och fisk. Detta innefattar även områden med tillståndsgivna vindparker (V303, V361 och V305), vilka är relativt betydande för kräftfisket, och bedöms ej direkt påverkas utifrån förslag till havsplan. Förutsättningarna för förflyttning av fiske beror till viss det på typen av fiske och aktuella målarter. Havskräfta är exempelvis mer knuten till specifika platser och habitat. Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerhet, exempelvis geografisk fördelning av fiskeaktivitet och faktiska rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet. Kompletterande analys av påverkan på yrkesfisket pågår och slutleverans beräknas vara klar oktober 2024. Den faktiska påverkan beror även på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftsparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder. Inom planområdet förekommer även fiske av andra länder, främst danska och norska fiskeflottor. Den samlade potentiella påverkan på värden för alla fiskeflottor kan därför vara betydligt högre. Det kustnära fisket och burfiske efter havskräfta som främst bedrivs närmre kusten, bedöms ej vara direkt påverkat av planens vägledning av energiområden. Potentiell påverkan på yrkesfisket bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen.

För *planalternativ 2*, med urvalet fokus på energi bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara de samma som i *planalternativ 1*. För *planalternativ 3*, med urvalet fokus på samlade konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, bedöms påverkan på yrkesfiske relativt minska.

I tabell 30 redovisas de samlade resultaten för bedömningarna för olika bedömningsaspekter. Syftet med tabellen är att ge en överblick kring principiella skillnader mellan planalternativen. För mer information om vad som ligger bakom dessa hänvisas till de enskilda bedömningarna i kapitel 5.

Tabell 30. Samlad bedömning för Västerhavets havsplaneområde utefter de olika planalternativen.

Västerhavet

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-4	
Fladdermöss	-3	-3	-2
Marina däggdjur	-3	-2	-2
Bottenmiljöer	-2	-2	-1
Fisk och fisklek	-2	-2	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	3	2
Landskap	-4	-4	-2
Kulturmiljö	-3	-3	-2
Friluftsliv	-4	-4	-3
Energi	4	4	2
Sjöfart	-1	0	-1
Yrkesfiske	-4	-4	-3

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell positiv effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell negativ effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

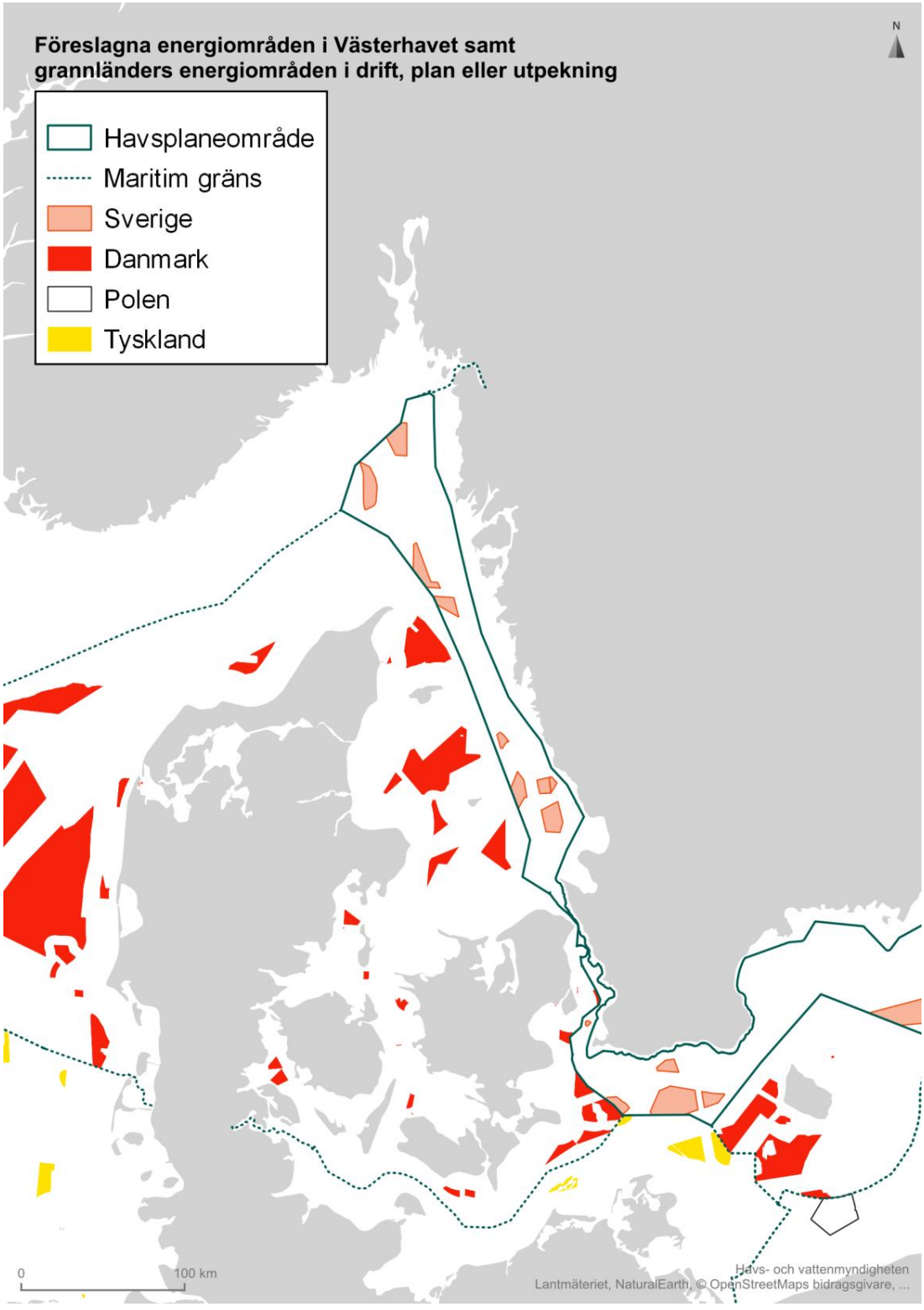

Figur 56. Karta över föreslagna energiområden i Västerhavet och grannländers planer på energiutbyggnad (Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023).

6. Samlade resultat och slutsatser

I detta kapitel sammanställs bedömningen av havsplanernas förväntade miljöeffekter för de tre havsplaneområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet utifrån de resultat som rapporteras i ovanstående kapitel. Analyserna i denna delen görs på nationell nivå och omfattar alla tre havsplanerna.

Avsnitt 6.1 redogör för havsplanernas bidrag till att uppnå god miljöstatus i svenska vatten enligt havsmiljödirektivet och de kriterier i ramdirektivet för vatten som har en anknytning till den marina miljön. Avsnitt 6.2 innefattar en analys av hur havsplanerna gemensamt bidrar till att uppnå Sveriges miljökvalitetsmål. Sista avsnittet redogör för havsplanernas konsekvenser för andra relevanta planer, policyer och program.

Bortsett från användning energiutvinning och vägledningen om särskild hänsyn till höga naturvärden på ett flertal områden skiljer sig vägledningen i föreliggande förslag till ändrade havsplaner inte från beslutade havsplaner.

6.1. Bedömning mot havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten

6.1.1. Planktonsamhällen och pelagiska miljöer

Nuvarande miljöstatus

Enligt den senaste bedömningen av status i havsmiljön (Havs- och vattenmyndigheten, 2023c) uppnås inte god status för pelagiska livsmiljöer i någon av bedömningsområdena. Indikatorerna för växt- respektive djurplankton (D1C6, D4C1) klarar sina tröskelvärden i enskilda havsområden, men övergödningsproblematiken påverkar statusen för planktonsamhällen i Östersjön negativt. Även i Västerhavet har växt- och djurplankton uppvisat en nedåtgående trend.

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms havsplanerna inte ha någon betydande effekt på planktonsamhällen eller på pelagiska livsmiljöer. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten visas i tabellen nedan.

Tabell 31. Samlad bedömning för planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D1C6 *Tillståndet i pelagiska livsmiljöer*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D4C1 *Påverkan på trofiska gruppens mångfald*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt

RDV	Växtplankton i kustvatten och vatten i övergångszon	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt

Ökad grumlighet bedöms kunna uppstå till följd av täktverksamheter och i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft i de områden där havsplanerna vägleder om sandutvinning respektive energiutvinning. Även om belastningen kan vara betydande lokalt, är den i regel kortvarig och geografiskt avgränsad, och effekterna för vattenkvalitet och marint liv är inte betydande. I områden där fisklek förekommer är det viktigt att anpassa verksamheter som orsakar sedimentspridning efter lekperioderna, för att minimera risken för negativ påverkan på fiskarnas pelagiska livsstadier.

Etablering av havsbaserad vindkraft kan innebära begränsningar för fisket, i synnerhet fiske med aktiva redskap. Skulle bottentrålfiske begränsas, kan detta medföra en lokalt positiv effekt i form av minskad grumlighet, i synnerhet i områden med bottnar av finsediment. Liknande effekt kan uppstå till följd av havsplanernas vägledning om särskilt hänsyn till höga naturvärden ifall detta skulle leda till införandet av förvaltningsåtgärder riktade mot fiske med bottenkontakt. Den faktiska omfattningen av dessa två effekter är inte möjlig att utröna i dagsläget.

Modellstudier visar att vindkraftparker orsakar förändringar av strömmar, skiktning och omblandning i havets ytskikt (Arneborg m.fl. 2023). Detta är effekter som kan påverka hydrografi, biogeokemi och pelagiska ekosystem långt utanför vindparkernas gränser. En möjlig konsekvens av detta kan vara vindkraftparkers påverkan på cyanobakterieblomningar i Östersjön. Dessa blomningar är ett årligt förekommande fenomen i framför allt Egentliga Östersjön, men även i Bottenhavet. Blomningarna förväntas bli kraftigare om vattentemperaturen stiger och vattnet stratifieras. Eftersom att dessa effekter av vindkraftparker med avseende på minskad omblandning, mer stratifiering samt förändrad temperatur och salthalt är okända, är det inte heller möjligt att till fullo uppskatta effekterna på växt- och djurplankton samt cyanobakterier.

Havs- och vattenmyndigheten har gett SMHI i uppdrag att studera hydrografiska effekter kopplade till havsbaserad vindkraft, leverans är förväntad juni 2024. Fler studier som undersöker potentiella följdeffekter behöver genomföras för att utesluta negativ påverkan på pelagiska livsmiljöer.

6.1.2. Fisk

Nuvarande miljöstatus

Generellt sett når deskriptorerna för fisk inte god miljöstatus (D1C2, D3C1, D3C2, D4C1) enligt den senaste bedömningen (HaV, 2023c), även om enskilda arter uppvisar goda resultat. Fisketryck är den dominanta belastningen för samtliga artgrupper, därutöver påverkas tillståndet för fisk i Västerhavet av förlorade spökfiskande fiskeredskap, medan övergödning har en negativ påverkan på fisk i Östersjön. När det gäller farliga ämnen i livsmedel (D9C1) uppnås god miljöstatus i Västerhavet men inte i Östersjön. Orsaken är förhöjda halter av dioxiner och dioxonlika PCB:er i fisk i Östersjön.

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms havsplanerna inte ha någon betydande effekt på fisk inom havsplaneområdena. Effekterna kan dock variera något mellan olika områden. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten visas i tabellen nedan.

Tabell 32. Samlad bedömning för fisk. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator avser karp- och rovfiskar i kustvatten.

Fisk		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D1C2 *Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar*	Marginell negativ effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D3C1 *Fiskeridödligheten hos kommersiellt nyttjade arter*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D3C2 *Lekbeståndets biomassa hos kommersiellt nyttjade arter*	Marginell negativ effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D4C1 *Påverkan på trofiska gruppers mångfald*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D4C2 *Påverkan på balansen i abundans mellan trofiska grupper*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D9C1 *Farliga ämnen i marina livsmedel*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
RDV	Vandringsbenägna fiskarter	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
RDV	Bottenfauna i kustvatten och vatten i övergångszonen	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt

Etablering av havsbaserad vindkraft kan ha en påverkan på fisk genom grumlig i lekområden och undervattensbuller. Utifrån senaste kunskapssynteser (Vindval, rapport 7049) bedöms risken för sådana negativa effekter vara möjliga att undvika genom hänsyn till lektider. Det är dock viktigt att risk för påverkan undersöks i varje område med hänsyn till fiskarternas känslighet och övriga lokala förutsättningar. I *planalternativ 2* och *3* utgår de energiområden som har störst potentiell negativ effekt på lekområden t. ex. Ö269 och Ö286 som är viktiga torsklekområden.

Ökad grumlighet i samband med sandutvinning samt anläggning och nedmontering av havsbaserad vindkraft kan påverka fisklek negativt, men risken för sådan påverkan bedöms kunna minimeras till acceptabla nivåer genom införande av hänsynsåtgärder för respektive verksamhet inklusive att vid behov anpassa anläggningstiden för att undvika lekperioder.

Havsplanernas vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan leda till införandet av anpassningsåtgärder för olika mänskliga aktiviteter i syfte att minska belastningen på marint liv. Det finns således potential att vägledningen indirekt bidrar till ökat skydd av fiskarter. På liknande sätt kan etablering av havsbaserad vindkraft medföra begränsningar i fiskets bedrivande, vilket kan gynna fiskbestånd över tid. Störst förutsättningar för den typen av positiva effekter finns i Västerhavet, men omfattningen är inte möjlig att uppskatta utifrån nuvarande kunskap.

Den marginellt längre körsträckan för sjöfarten genom Södra Bottenhavet till följd av havsplanernas vägledning om energiutvinning bedöms medföra marginellt förhöjt undervattensbuller samt marginellt högre halter förorenande ämnen från operativa utsläpp. Dessa belastningar anses kunna ha en marginell negativ effekt på pelagiska fiskarter. Anpassning av fisket och även sjöfarten till energiområden på andra ställen kan ha liknande effekter, men dessa går inte att förutse i dagsläget.

Omdirigering av sjöfarten i de två utredningsområden Salvorev och Hoburgs bank i norra, respektive sydöstra Östersjön bedöms däremot kunna medföra små positiva effekter för marint liv, inklusive fisk.

6.1.3. Sjöfågel

Nuvarande miljöstatus

Miljöstatus för häckande och övervintrande sjöfåglar varierar mellan både artgrupper och havsområden (D1C2, D4C1). Exempelvis nås god miljöstatus för häckande fåglar i artgrupperna ytfödosökande och pelagiska födosökare men inte för bentiska födosökare. För artgruppen övervintrande fåglar nås god miljöstatus för bentiska födosökare i Västerhavet och för pelagiska födosökare i Östersjön. De belastningar som påverkar sjöfåglar varierar mellan artgrupper men bifångst i fiske, direkt störning genom mänsklig belastning, och farliga ämnen är de belastningar som bedöms ha störst påverkan (Havs- och Vattenmyndigheten, 2023c).

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms *planalternativ 1* innebära stor risk för negativ effekt på fågel, *planalternativ 2* medelstor och *planalternativ 3* liten. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i tabellen nedan.

Tabell 33. Samlad bedömning för fågel. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Fågel		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D1C2 *Påverkan på populationen*	Medelstor negativ effekt	Medelstor negativ effekt	Liten negativ effekt
HMD	D4C1 *Påverkan på trofiska gruppens mångfald*	Medelstor negativ effekt	Medelstor negativ effekt	Liten negativ effekt
RDV	Ingen relevant bedömningsgrund	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir

Ett flertal föreslagna energiområden är belägna mitt i eller intill flyttkorridorer som används av stora antal individer av olika fågelarter. Flera av dessa flyttfågelstråk är av global betydelse. Energiområden inom så kallade flaskhalsar medför särskilt höga risker, inte bara för sjöfågel, utan även för landfågel och fladdermöss som söker kortaste möjliga passagen över hav. Havsplanen vägleder även om energiutvinning på eller intill övervintringsområden för skyddsvärda fågelarter, vilket är fallet för utsjöbankarna i Södra Bottenhavet, sydöstra Östersjön och södra Kattegatt. Utöver dessa föreslås ett fåtal energiområden nära kusten, vilket utgör en särskild risk för fåglar som häckar, födosöker eller sträcker längs kusten.

I ett flertal andra områden bedöms risken för påverkan på fågel vara liten. Vanligtvis rör det sig om områden på större djup längre ut till havs och på större avstånd från flyttfågelstråk.

I vissa områden anses risken för negativ effekt på fågel kunna minimeras genom att anpassa vindkraftsparkernas drift utifrån vind- och väderförhållandena eller närvaro av fåglar. I ett antal andra områden anses sådana hänsynsåtgärder inte vara tillräckliga. Risken för påverkan från havsbaserad vindkraft bör ses mot bakgrunden av den nedåtgående trend för flera sjöfågelpopulationer, samt i en kontext av den kraftiga ökningen av havsbaserad vindkraft i många områden och även många andra länder som berör samma fågelbestånd.

6.1.4. Marina däggdjur

Nuvarande miljöstatus

Ingen av de tre tumlarpopulationerna uppnår god status enligt den senaste bedömningen (HaV, 2023c). Den största belastningen för tumlare är bifångst genom fiske, främst nätfiske men även pelagiskt trålfiske. För Bälthavspopulationen överskred den årliga bifångsten tröskelvärdet för indikatorn (D1C1) tio gånger och för Nordsjöpopulationen fyra gånger under bedömningsperioden. Eftersom Östersjöpopulationen är klassad som hotad enligt den svenska rödlistan har tröskelvärdet för bifångst satts till noll individer, vilket även det har överskridits under bedömningsperioden. Nordsjöpopulationen klarar tröskelvärdet för populationsstorlek (D1C2), men det gör inte Östersjöpopulationen eller Bälthavspopulationen.

Ingen av de tre sälarterna eller deras populationer uppnår god status i sina respektive bedömningsområden. Detta beror bland annat på att populationernas tillväxt, en parameter som ingår i indikator D1C2, har avtagit jämfört med föregående bedömningsperiod. Dräktighetsfrekvens och späcktjocklek (ingår i indikator D1C3) bedöms bara för gråsäl, men klarar inte sina tröskelvärden. När det gäller utbredning (D1C4), så uppnår ingen av sälarterna eller -populationerna god status. De belastningar som har störst direkt påverkan på sälars tillstånd är fiskets bifångst och jakt.

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha blandade effekter på marina däggdjur. Viss negativ effekt avser framför allt tumlare, i synnerhet Östersjöpopulationen till följd av störning från vindkraft. Vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan ha en liten positiv effekt. Påverkan på säl anses inte vara betydande. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i tabellen nedan.

Tabell 34. Samlad bedömning för marina däggdjur. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator gäller bifångst av tumlare; (**). Tillhörande indikatorer gäller dräktighetsfrekvens och späcktjocklek hos gråsäl; (***) Tillhörande indikatorer gäller utbredning av gråsäl, knubbsäl och vikaresäl; (****) Tillhörande indikatorer gäller abundans och trender för gråsäl, knubbsäl och vikaresäl).

Marina däggdjur		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D1C1* *Dödlighet till följd av bifångst*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D1C2 *Påverkan på populationen*	Medelstor negativ effekt	Liten negativ effekt	Marginell negativ effekt
HMD	D1C3** *Populationens demografiska egenskaper*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D1C4*** *Utbredning av arter*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
HMD	D4C1**** *Påverkan på trofiska gruppens mångfald*	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
RDV	Ingen relevant bedömningsgrund	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir

Den negativa effekten grundar sig i planalternativens olika effekter på Östersjötumlaren respektive vikaresäl där *planalternativ 1* har störst negativ effekt.

De positiva effekter som avser deskriptor D1C1 beror på minskad dödlighet i bifångst eller fysisk störning från fiske och försvarsverksamhet i områden där havsplanen vägleder om särskild hänsyn till höga naturvärden. Effekten antas vara något större för tumlare än för säl. Antaganden som görs för dessa områden gäller tillämpning av bifångstminimerande metoder och redskap i trål- och garnfiske, samt större anpassning av försvarsövningar under biologiskt känsliga perioder för däggdjur.

Hänsynsåtgärder anses också kunna tas vid etablering av havsbaserad vindkraft så att risken för negativ påverkan på de flesta marina däggdjurspopulationer kan sänkas till acceptabla nivåer. För den akut hotade Östersjötumlaren anses ändock havsbaserad vindkraft kunna utgöra ett hot om det byggs inom artens kärnutbredningsområde, varför havsplanens vägledning sammanlagt anses medföra en negativ effekt.

Havsplanernas vägledning bedöms i övrigt inte göra någon skillnad för faktorer som påverkar sälarna abundans eller utbredning.

6.1.5. Bottenmiljöer

Nuvarande miljöstatus

Havsbottnens integritet i svenska havsområden bedöms inte uppnå god miljöstatus i ett flertal bedömningsområden. Resultaten varierar mellan olika livsmiljötyper, men generellt kan sägas att statusen är bättre i havsområden som ingår i Bottniska viken (Ålands hav, Bottenhavet, Norra Kvarken, Bottenviken), jämfört med Östersjön och Västerhavet. Den största bidragande faktorn till

fysisk störning i utsjön är bottentrålning, men syrebrist till följd av övergödning påverkar också statusen för bottenmiljöer (Havs- och Vattenmyndigheten, 2024a).

Havsplanernas effekter

Den samlade effekten för bottenmiljöer bedöms som liten positiv för *planalternativ 1* och *2* och ingen effekt för *planalternativ 3*. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i tabellen nedan.

Tabell 35. Samlad bedömning för bottenmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Relevanta indikatorer innefattar bottenfauna i kustvatten (5.8A) och bottenfauna i utsjövatten (5.8B).

Bottenmiljöer		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D6C3 *Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer*	Liten positiv effekt	Liten positiv effekt	Ingen effekt
HMD	D6C5* *Omfattning negativa effekter av mänskliga belastningar*	Liten positiv effekt	Liten positiv effekt	Ingen effekt
RDV	Morfologiskt tillstånd i kustvatten och vatten i övergångszon	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt
RDV	Makroalger och gömfröiga växter i kustvatten	Ingen effekt	Ingen effekt	Ingen effekt

Etableringen av vindkraft ger en permanent lokal påverkan på havsbotten. Vindkraftfundament och erosionsskydd kan samtidigt bidra med nya livsmiljöer för vissa bottenlevande organismer. Den havsbottenyta som täcks av fundament och erosionsskydd uppgår i regel till mindre än en procent av en vindparks totala yta. I de fall där energiområden i Västerhavet ersätter bottentrålning som användning kan positiva lokala nettoeffekter uppkomma ur ett bottenbelastningsperspektiv. *Planalternativ 1* och *2* ger störst effekt och effekten är positiv även om fisket koncentreras i områden utanför energiområdena eftersom den samlade bottenbelastade ytan minskar. I Östersjön kan motsvarande positiva effekt uppkomma för energiområden Ö256.

Förflyttning av sjöfartslederna till djupare vatten i Södra Bottenhavet samt i samband med utredningsområdena i Östersjön kan också leda till en något minskad påverkan på grundare bottenmiljöer enligt modelleringen i Havs- och vattenmyndigheten (2019a).

Lokalt stora negativa effekter bedöms uppstå i de föreslagna sandutvinningsområdena i Bottenviken samt i sydvästra och södra Östersjön. Områdena är belägna under den fotiska zonen, och täktverksamheten bedöms inte ha några negativa effekter för bottenlevande växter. Effekterna på bottenfauna bedöms däremot vara mycket negativa på grund av uttag av stora mängder sediment samt återsedimentering av uppgrumlat sediment i närområdet. Trots stora lokala negativa effekter för bottenmiljöer, är effekterna från täktverksamheten geografiskt begränsade, och mycket små i förhållande till arealen sandbankar i havsplaneområdena. Risken

finns dock för permanent fysisk störning, vilket skulle kunna strida mot miljökvalitetsnormerna D.1 och D.3. Risken behöver undersökas närmare inom ramen för tillståndsprövning.

Påverkan på skyddade bottentyper behöver undersökas närmare inom ramen för prövningsprocesser för att undvika skada.

6.1.6. Hydrografiska förhållanden

Nuvarande miljöstatus

I dagsläget finns inga nationellt beslutade indikatorer med tröskelvärden för bedömning av hydrografiska villkor. En kvalitativ bedömning pekar dock på att nuvarande storskalig infrastruktur inte resulterar i någon signifikant påverkan i svenska utsjövatten (Havs- och Vattenmyndigheten, 2023).

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en negativ effekt på hydrografiska förhållanden inom havsplaneområdena. Storleken på effekten är oklar. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i tabellen nedan.

Tabell 36. Samlad bedömning för hydrografiska förhållanden. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Hydrografiska förhållanden		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	D7 *Bestående förändringar av hydrografiska villkor*	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir
RDV	Hydromorfologiska kvalitetsfaktorer i kustvatten och vatten i övergångszon • Konnektivitet • Hydrografiska villkor	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir
RDV	Fysikaliskkemiska kvalitetsfaktorer i kustvatten och vatten i övergångszonen • Siktdjup • Näringsämnen • Syrebalans • Särskilt förorenande ämnen	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir

Etablering av havsbaserad vindkraft enligt havsplanernas vägledning om energiutvinning skulle kunna medföra risk för regionala förändringar i hydrografiska förhållanden i alla tre havsplaneområden. Preliminära resultat av modelleringsstudier i svenska farvatten tyder på möjliga påverkan i vind- och strömförhållanden, med påverkan på bland annat för skiktning, temperatur och salinitet i havet och kustzonen. Storleken på denna effekt samt följdeffekter för fysikaliskkemiska förhållanden är i dagsläget oklara. Havs- och vattenmyndigheten har gett SMHI i uppdrag att studera hydrografiska effekter kopplade till havsbaserad vindkraft, leverans är förväntad juni 2024.

6.1.7. Undervattensbuller

Nuvarande miljöstatus

God miljöstatus nås för impulsiva undervattensljud i Skagerrak, Kattegatt, Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken. Impulsiva ljudkällor innefattar exempelvis undervattensexplosioner, konstruktionsarbeten, sonar och ekolod som används av militären samt akustiska skrämmor för sälar som används inom yrkesfisket. För kontinuerligt undervattensljud nås god miljöstatus endast i Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken. I dessa tre havsbassänger är sjöfarten mindre intensiv än i övriga havsbassänger, vilket är den dominerande källan till kontinuerligt ljud i svenska havsområden (Havs- och Vattenmyndigheten, 2023c).

Havsplanernas effekter

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en marginell negativ effekt på undervattensbuller inom havsplaneområdena. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i tabellen nedan.

Tabell 37. Samlad bedömning för undervattensbuller. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Undervattensbuller D11		**Planalternativ 1**	**Planalternativ 2**	**Planalternativ 3**
HMD	*Impulsivt undervattensbuller D11C1*	Liten negativ effekt	Liten negativ effekt	Liten negativ effekt
	Kontinuerligt undervattensbuller D11C2	Liten negativ effekt	Liten negativ effekt	Liten negativ effekt
RDV	Ingen relevant bedömningsgrund	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir	Bedömning uteblir

Antaganden om minskad påverkan från fiske- och försvarsverksamhet i områden där havsplanerna vägleder om särskild hänsyn till höga naturvärden anses leda till minskat undervattensbuller i dessa områden. Den möjliga förflyttningen av sjöfartsleden söder om Gotland till djupare vatten bedöms också minska bullernivån från sjöfart lokalt.

Vindkraftsutbyggnaden bedöms öka undervattensbuller i ett flertal områden. Vindkraftsverk genererar både impulsivt buller under anläggningsfas, och kontinuerligt buller under driftsfasen. Det finns i dagsläget osäkerheter i att uppskatta påverkan från både impulsivt buller och kontinuerligt buller, eftersom att det inte finns verk i drift i den storlek som det planeras för. Det underlag som finns utgörs av ljudmodelleringar, forskningsprojekt pågår för att utreda bullerpåverkan från större havsbaserade vindkraftsparker (Naturvårdsverket, 2024). Effekterna av impulsivt undervattensbuller är mer allvarliga eftersom att det är höga ljudnivåer som kan leda till allvarliga konsekvenser för marina organismer, beteendeförändring, hörselskador och död av kraftig exponering. Det impulsiva bullret är dock övergående och tidsbegränsad. Effekterna av det kontinuerliga bullret från driftsfasen såsom är mindre allvarliga, även om det finns en viss osäkerhet.

Med bullerdämpande åtgärder och andra lokala hänsynsåtgärder är det möjligt att begränsa tillförsel av impulsivt ljud under anläggning och avveckling vindkraftsparker. Det finns fortfarande osäkerheter gällande direkt tillämpbarhet. Exakta hänsynsåtgärder och villkor behöver specificeras för varje område inom ramen för tillståndsprövning. Den omfattande utbyggnaden av havsbaserad vindkraft enligt havsplanernas vägledning anses leda till en förändrad ljudbild i flera områden även under driftsfasen, med i genomsnitt högre ljudnivå. Kunskapen om långsiktiga biologiska och ekologiska effekter av en förhöjd ljudnivå för marina ekosystem och organismer är i dagsläge bristfällig, såväl studier för kumulativ bullerpåverkan från flera vindkraftsparker.

6.1.8. Övriga effekter

Havsplanerna anses inte ha några betydande effekter vad gäller havsmiljödirektivets deskriptorer D2 – främmande arter, D5 – övergödning, D8 – koncentration och effekter av farliga ämnen och D10 – marint skräp.

6.2. Uppfyllande av Sveriges miljökvalitetsmål

I detta avsnitt redogörs för analysen av hur förslaget till ändrade havsplaner kan bidra till uppfyllelsen av Sveriges miljömål. Resultaten sammanfattas i tabell 38 nedan och beskrivs i text nedanför för de mål som havsplanerna kan bidra till.

Tabell 38. Sammanfattning av havsplanernas bidrag till uppfyllelse av Sveriges miljömål.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Begränsad klimatpåverkan	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi.
Frisk luft	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi. Genom att vägleda om den rumsliga fördelningen av båt- och fartygstrafik och tillhörande luftutsläpp i förhållande till samhällen och natur.
Bara naturlig försurning	Ingen påverkan.
Giftfri miljö	Genom att vägleda om rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar havsbotten och riskerar frigöra miljögifter som finns i sedimentet.
Skyddande ozonskikt	Ingen påverkan.
Säker strålmiljö	Ingen påverkan.
Ingen övergödning	Ingen påverkan.
Levande sjöar och vattendrag	Ingen påverkan.
Grundvatten av god kvalitet	Ingen påverkan.
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar bestånd av fisk och skaldjur, och den allmänna ekologiska statusen för kustvatten.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Myllrande våtmarker	Ingen påverkan.
Levande skog	Ingen påverkan.
Ett rikt odlingslandskap	Ingen påverkan.
Storslagen fjällmiljö	Ingen påverkan.
God bebyggd miljö	Genom att landskapsbilden kan påverkas av vindkraftsetableringar.
Ett rikt växt- och djurliv	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av områden för naturskydd, och av aktiviteter som påverkar bevarande status för olika naturtyper och arter, och tillgänglighet för människan natur- och kulturmiljöer.

När det gäller målet *Begränsad klimatpåverkan*, avser havsplanernas bidrag framför allt klimatpåverkande utsläpp. Havsplanerna bedöms ha positiv effekt genom att skapa bättre förutsättningar för en kraftigt utökad etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon. Vägledningen om energiutvinning bedöms kunna underlätta tillståndsprövningsprocesser och därmed höja takten för förnybar energiutvinning till havs. I den mån att elproduktionen från havsbaserad vindkraft ersätter fossilbaserade energikällor, anses havsplanerna kunna bidra till att minska Sveriges utsläpp av växthusgaser. Sett till planalternativen bedöms *planalternativ 1* ha större positiv effekt för att minska klimatpåverkan än *planalternativ 2 och 3.*

Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi, bedöms havsplanerna ha en viss indirekt påverkan och positivt bidrag utifrån skapa förutsättningar om fossilfri energi för omställning industri- och transportsektorn och minskning av luftföroreningar från dessa sektorer, Havsplanerna har ett litet eller marginellt negativt bidrag till målet *Frisk luft* främst med hänsyn till halter av skadliga luftföroreningar. Havsplanerna påverkar inte vilka bränslen som används inom sjöfarten som är den maritima näringen som släpper ut mest luftföroreningar. Vägledningen om sandutvinning och kustnära rekreation som mest lämplig användning anses bidra till marginellt förhöjda utsläpp i berörda kustnära områden. Motsvarande bedömning görs av effekterna från ökade utsläpp från fartygstrafik i samband med anläggning, drift och nedmontering av havsbaserad vindkraft. Havsplanen bedöms inte ha någon nettoeffekt på utsläpp från fiskebåtar, trots att vindkraftsetableringen kan medföra förändringar i fiskets bedrivande. Samtidigt kan vindkraftsetableringen bidra till mindre luftutsläpp genom att fossilfri energi ersätter fossilbaserad energi vilket ger ett positivt bidrag till målet. Skillnaden mellan de olika *planalternative*n i konsekvensbeskrivningen sett till miljömålet frisk luft är relativt sett liten. *Planalternativ 1* bedöms i förhållande till *planalternativ 2 och 3* ha större effekt utifrån bidrag till fossilfri energiproduktion, men också större lokal påverkan till följd av ökade utsläpp i och med ändrade körsträckor och ökad anläggningstrafik. Faktisk påverkan beror dock även på utveckling när det övergång till fossilfria bränslen även inom sjötrafiken.

Miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* påverkas av att havsplanernas vägledning om utveckling av sandtäktverksamheter kan kunna bidra till förhöjd risk att miljögifter frigörs från sedimentet och tas upp av marina organismer, detsamma gäller för pålnings- och anläggningsarbeten för havsbaserad vindkraft. Det finns dock idag inget belägg för att områdena i fråga har förhöjda

halter miljögifter, varför risken anses vara marginell. Ökad små- och servicebåtstrafik i samband med vägledning om prioriterad användning rekreation, energiutvinning och sandutvinning medför högre risk för operativa utsläpp som drabbar miljön lokalt. Omfattningen av denna effekt är dock svår att uppskatta. Även i förhållande till detta miljömål är det ingen ansenlig skillnad mellan *planalternativen* i konsekvensbeskrivningen.

Havsplanernas bidrag till målet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* avser bevarande av biologisk mångfald, främjande av hållbart nyttjande samt skydd av värdefulla områden. I *planalternativ 1* medför föreslagna energiområden en förhöjd risk för störning av värdefulla och i vissa fall hotade arter och livsmiljöer i flera områden. *Planalternativ 2* skulle innebära en något mindre risk för negativa effekter på biologisks mångfald. *Planalternativ 3* skulle innebära en avsevärt mindre risk för sådana effekter.

Samtidigt öppnar havsplanen genom vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden för möjligheten för ökat skydd av habitat och arter i betydligt flera och större områden. Begränsning av exempelvis fiske inom vindkraftsparker kan i vissa fall också ge mindre störning av marina arter. Det är också positivt att användning natur bekräftar alla befintliga och planerade skyddade områden, riksintresseanspråk för naturvård och fisklekområden. Vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden uppmärksammar betydelsen av specifika områden för biologisk mångfald, ekosystemens integritet och klimatanpassning, vilket kan vara grunden för framtida skydd av habitat eller arter.

Viss vägledning i havsplanerna kan påverka miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. Havsplanerna vägleder om skydd av värdefulla kultur- och rekreationsmiljöer till havs, vilket främjar tillgång till natur och kultur. *Planalternativ 1* anses medföra stor risk för negativa effekter i flera kustnära landskap, rekreationsområden och kulturmiljöer. *Planalternativ 2* skulle innebära en något mindre negativ effekt, medan *planalternativ 3* skulle ge avsevärt mindre negativa effekter på kustlandskapet.

Slutligen avser havsplanernas bidrag till miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bevarande och nyttjande av biologisk mångfald, bevarande av livsmiljöer och ekosystem, livskraftiga bestånd, samt tillgång till natur- och kulturmiljöer. Havsplanerna vägleder om utbyggnad av havsbaserad vindkraft och sandtäktverksamhet, som både innebär risker för biologisk mångfald av betydelse från den lokala till den internationella nivån. Samtidigt vägleder planerna om skydd för specifika värdefulla områden samt om anpassningsbehov för maritima aktiviteter med syfte att bevara biologisk mångfald och ekosystemens integritet. Sådana anpassningar kan vara betydelsefulla för bevarande och återhämtning av bestånd av kommersiella fisk- och skaldjursarter, samt av arter som drabbas av bifångst eller annan störning. En viss skillnad sett till de olika planalternativen finns, där *planalternativ 1* generellt sett förväntas medföra större negativ påverkan på marina ekosystem än *planalternativ 2 och 3. Mellan planalternativ 2 och 3 ger planalternativ 3 för de flesta naturaspekter det bästa utfallet.*

6.3. Bedömning mot andra planer, policyer och program

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplan utformas så att planen integrerar näringspolitiska, sociala och miljömässiga mål. Inom ramen för havsplaneringen har det tagits fram tio planeringsmål som stöd för denna integrering av politikområden. Övergripande mål är god havsmiljö och hållbar utveckling, samt därtill ett antal tematiska och sektorsvisa delmål.

Samtliga mål förhåller sig på olika sätt till nationella politikområden och strategier. Utgångspunkt för bedömning av planförslaget utgår i och med detta från planeringsmålen, satt i relation till den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021 - 2030 (Regeringen, 2021a).

Regional utvecklingspolitik utgör en del av Sveriges genomförande av globala målen för hållbar utveckling Agenda 2030. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. I strategin för regional utveckling framgår att politiken ska främja en bättre miljö, minska klimatpåverkan och främja energiomställning (se avsnitt 1.4). Dessutom ska politiken främja en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet. Den regionala utvecklingspolitiken ska främja förutsättningar att bedriva ett långsiktigt hållbart utvecklingsarbete och bidra till att Sverige inte har några nettoutsläpp av växthusgaser senast 2045. Samtliga politikområden är enligt strategin av betydelse för att nå målen (Regeringen, 2021a).

I tabell 39 nedan visas på vilket sätt havsplanerna bedöms bidra till prioriteringar i den nationella strategin för regional utveckling. I tabellen analyseras också på ett övergripande sätt havsplanernas inverkan på riksintressen och styrdokument noterade i avsnitt 1.4.

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut som nationellt betydelsefulla. Förslag till havsplan ska vara förenligt med bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden och riksintressen enligt 3 kap. och 4 kap. miljöbalken. Havsplanens vägledning har som utgångspunkt olika riksintressen och avvägningar däremellan. Vid avvägning mellan intressen ska samexistens eftersträvas och vid oförenliga intressen säkerställas så riksintressen inte påtagligt försvåras eller skadas.

Tabell 39. Havsplanernas inverkan på prioriteringar inom nationell strategi för regional utveckling.

Nationell strategi för regional utveckling – prioritering	**Planeringsmål**	**Möjligheten för havsplanen att påverka och bidra till strategin**	**Riksintressen och styrdokument**	**Havsplanernas inverkan**
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet - *Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer*	*Skapa förutsättningar för:* • Regional utveckling • Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster	Genom att vägleda om områden för användning rekreation och kulturmiljö, samt hänsyn och anpassning för natur- och kulturlandskap, påverkar havsplanen strategins prioritering relaterad till att främja natur- och kulturlandskap, vistelse i natur, allemansrätt och friluftsliv. Gröna och blå ytor bidrar, enligt strategin, även till förbättrad folkhälsa och livskvalitet.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Friluftsliv • Kulturmiljö • Naturvård *Exempel relaterade styrdokument* Plan och bygglagen, natur- och kulturmiljö - Friluftsmål - Folkhälsopolitiska - Maritima strategin (indikator 8, 9) - Strategi för hållbar turism och besöksnäring	Riksintresse friluftsliv och kulturmiljö bedöms till viss del tillgodoses utifrån användning rekreation och kultur. Potentiell påverkan på friluftsliv och kulturmiljö innefattar både riksintressen belägna i havsplanområden och vid kusten. Sammantagen finns potentiell negativ påverkan med varierad grad på förutsättningar för rekreation, riksintresse friluftsliv och kulturmiljö, utifrån vägledning om energiutvinning i havsplanerna. Påverkan och behov av anpassning för att

Nationell strategi för regional utveckling – prioritering	**Planeringsmål**	**Möjligheten för havsplanen att påverka och bidra till strategin**	**Riksintressen och styrdokument**	**Havsplanernas inverkan**
				främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet *- God samhällsplanering*	*Skapa förutsättningar för:* • Regional utveckling • Energiöverföring och förnybar energiutvinning i haven • Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster	Genom planens vägledning om energiområden, samt användning natur och särskild hänsyn höga naturvärden påverkar havsplanen strategins prioritering att främja en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer, minskad klimatpåverkan, samt bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Anläggningar för energiproduktion och eldistribution • Naturvård *Exempel relaterade styrdokument:* - Energipolitiska mål - Maritima strategin (indikator 3, 8, 9, 16) - Strategi för Biologisk mångfald - Strategi för hållbar turism och besöksnäring - EU:s strategi för förnybar energi - EU:s strategi för Blå ekonomi - EU:s strategi för Östersjöregionen	Riksintressen samt kompletterande underlag avseende energiproduktion och riksintresse naturvård bedöms till viss del tillgodoses utifrån föreslagna energiområden, samt användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden. Påverkan mellan dessa användningar redovisas i föregående avsnitt och miljöbeskrivning.
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet *- God samhällsplanering*	*Skapa förutsättningar för:* • Regional utveckling • Försvar och säkerhet	Påverkar prioritering genom att samhällsplaneringen ska säkerställa att totalförsvarets intressen beaktas.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Totalförsvaret *Exempel relaterade styrdokument* - Säkerhetspolitiska mål	Riksintresse totalförsvaret bedöms till viss del tillgodosett utifrån havsplanen vägledning om utredning, anpassning och hänsyns.
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet *– En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi*	*Skapa förutsättningar för:* • Regional utveckling • Energiöverföring och förnybar energiutvinning i haven *Skapa beredskap förutsättningar för:* • Utvinning av mineraler och koldioxidlagring	Planens vägledning om energi bidrar till strategins prioritering om utbyggnaden, produktionen och användningen av förnybar energi. Detta är betydelsefullt bland annat för en hållbar regional utveckling. Det är oklart hur planens vägledning om sandutvinning påverkar strategins prioriteringar.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Anläggningar för energiproduktion och eldistribution *Relaterade styrdokument:* - Energipolitiska mål - Maritima strategin (indikator 16) - EU:s strategi för förnybar energi - EU:s strategi för Blå ekonomi - EU:s strategi för Östersjöregionen	Riksintresse energiproduktion bedöms till större del tillgodoses utifrån föreslagna energiområden. Ett antal initiala energiområden, klassas som allmänt intresse för särskild betydelse och redovisade av Energimyndigheten (2023a) har dock vägts bort.
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet *– En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi*	*Skapa förutsättningar för:* • Regional utveckling • Ett hållbart yrkesfiske *Skapa beredskap förutsättningar för:* • Framtida etablering av hållbart vattenbruk	Genom planens vägledning om användning yrkesfiske, inklusive hänsynsvägledning, påverkar planen även prioritering om en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad, klimatmässig hållbar ekonomi. Avseende vattenbruk vägleder planen ännu inte om detta.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Yrkesfiske *Relaterade styrdokument:* - Framtidens fiske - Maritima strategin (indikator 3, 17, 18) - EU:s gemensamma fiskeripolitik - EU:s strategi för Blå ekonomi - EU:s strategi för Östersjöregionen	Havsplanernas vägledning om energiutvinning påverkar yrkesfisket negativt genom begränsning av fiskemöjligheter inklusive inom riksintresseområden. Riksintresse yrkesfiske tillgodoses delvis. Vägledning om användning natur och särskild hänsyn till

Nationell strategi för regional utveckling – prioritering	**Planeringsmål**	**Möjligheten för havsplanen att påverka och bidra till strategin**	**Riksintressen och styrdokument**	**Havsplanernas inverkan**
				höga naturvärden, eventuellt även energiområden kan ha positiva effekter på fiskresursen, och därigenom gynna ett hållbart fiske i ett längre perspektiv.
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet *– Tillgänglighet genom hållbara transportsystem*	*Skapa förutsättningar för:* • Hållbar sjöfart	Planens vägledning sjöfart påverkar prioritering utifrån påverkan av transportförsörjning till havs, betydande för människor och näringsliv i hela landet. I prioritering lyft även vikten av samordning verksamheter och transportinfrastruktur mellan lokal, regional och nationell nivå.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Sjöfart *Relaterade strategier:* - Transportpolitiska mål - Maritima strategin (indikator 10, 14, 15) - Regionplaner - EU:s strategi för Östersjöregionen	Riksintresse sjöfart bedöms huvudsakligen tillgodoses utifrån användning sjöfart i havsplanerna. Potentiell påverkan med varierad grad bedöms gälla avseende förutsättningar för sjöfart och föreslagna energiområden. Behov av platsspecifika anpassningar för att främja samexistens med sjöfart bedöms för respektive energiområde i tillståndsprocessen.

7. Åtgärder, uppföljning och övervakning

Enligt 6 kap 11§ nr.5 och 7 miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter, samt en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. I detta avsnitt presenteras förslag för både effektminimerande åtgärder och åtgärder för uppföljning och övervakning. Hänsynsförslag presenteras också i kapitel två kopplat till specifika bedömningsgrunder.

Inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningen av beslutad havsplan analyserades och beskrevs åtgärder för de betydande miljöeffekter som havsplaneförslaget ansågs ge upphov till i detalj (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Analysen synkades då med framtagandet av ett nytt åtgärdsprogram inom ramen för havsmiljödirektivet och genomförandet av havsmiljöförordningen. Eftersom vägledningen i det föreliggande förslaget till ändrade havsplaner om de flesta användningar inte skiljer sig från vägledningen i de beslutade planerna, gäller den analysen och den åtgärdsbeskrivning som gjordes 2019 fortfarande idag. Dessa åtgärder återges i Bilaga B. Under 2023 - 2024 pågår arbete på myndigheten för att uppdatera åtgärdsprogram för havsmiljön, och det finns behov att framgent ha mer samverkan mellan havsplaneringsprocessen och resultatet av bedömning av havsmiljön samt tillhörande åtgärdsarbete.

Det nya förslaget till ändrade havsplaner har särskilt fokus på utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Således är det huvudsakliga syftet med föreliggande granskningsförfarande att identifiera de energiområden som ur ett helhetsperspektiv är mest lämpade att gå vidare med till den slutliga havsplanen. Mot denna bakgrund är det lämpligt att i föreliggande konsekvensbeskrivning titta närmare på åtgärder som specifikt avser den havsbaserade vindkraftens effekter på miljön och andra mänskliga aktiviteter. Konsekvensbedömningen är på en övergripande, strategisk nivå, och lämpar sig därför inte för fastställande av specifika hänsynsåtgärder för enskilda områden eller projekt. Analysen utgår därför från fem huvudsakliga åtgärdstyper och använder sig av resultat från bedömningarna i föregående kapitel för att illustrera vilka effekter dessa åtgärdstyper lämpar sig för. Åtgärdstyperna är 1. Lokalisering, 2. Energiområdenas gränser, 3. Vindkraftsparkens utformning, 4. Teknikval för anläggning, drift och avveckling, och 5. Förbättrande åtgärder. Planeringen berör i regel enbart de två första åtgärdstyperna, medan typ 1 - 4 ofta är föremål för tillståndsprövningen. Förbättrande åtgärder har hittills mest utvecklats av vindkraftsbolag på frivillig basis, men krav på införande av sådana åtgärder har börjat ställas av vissa länder.

7.1. Lokalisering

Val av lokalisering är ett första och i många fall avgörande steg för bedömning av ett energiområdes lämplighet, både för dess ekonomiska bärkraftighet och miljöeffekter. Lokalisering är också en grundläggande bedömningsfaktor vid tillåtlighetsprövning av vattenverksamheter enligt miljöbalken. Där bedömningsresultat visar att en vattenverksamhet innebär en för hög risk för oacceptabel skada på delar av den marina miljön eller andra mänskliga intressen, kan verksamheten nekas på den föreslagna lokaliseringen. Sådan bedömning är i dagsläge mycket svårt att göra på en strategisk, övergripande nivå på grund av otillräckligt detaljerad kunskap om miljömässiga och samhällsekonomiska förhållanden i alla föreslagna energiområden.

Ansökningar av vindkraftsetablering till havs sker i dagsläget enligt så kallad boxmodell, vilket innebär att den slutliga placeringen inom ett givet område bestäms senare än vid själva tillståndsgivningen (Energimyndigheten, 2020). Det är i dagsläget inte möjligt att besluta om tillåtlighet i ett visst område endast på grund av resultat från en strategisk bedömning. Dessa begränsningar till trots, anses resultatet av konsekvensbedömningen kunna ge en värdefull indikation om lokaliseringar som är mer eller mindre problematiska för en viss användning till den fortsatta planeringen. Det faktum att strategiska bedömningar tar i beaktning kumulativa effekter på ett sätt som enskilda projektbedömningar sällan gör är särskilt värdefullt. Utifrån resultaten i föreliggande konsekvensbedömning kan det exempelvis röra sig om att utesluta områden som är särskilt riskfyllda för fågel eller som hotar annat marint liv, respektive medför särskilt stora förluster eller risker för andra mänskliga aktiviteter eller intressen i den framtida planeringen.

7.2. Energiområdenas gränser

Det kan finnas fall där ett energiområdes lokalisering är generellt sett acceptabel, men där vissa justeringar i dess gränser måste göras för att minimera risken för oacceptabel effekt på andra intressen. Lokaliseringen förblir oförändrad i sina stora drag, men energiområdets storlek anpassas. Inom ramen för den pågående havsplaneringen gjordes sådana anpassningar av de energiområden som ingick i Energimyndighetens (2023a) steg 1 uppdrag. Men hänsyn till resultaten i denna konsekvensbedömning kan anpassning av vissa energiområdens gränser motiveras bland annat av införande av säkerhetszoner runt farleder; undvikande av fisklekområden eller störning av värdefulla bottenmiljöer; minskad visuell eller fysisk störning av kulturmiljöer respektive rekreationsmiljöer; undvikande av särskilt värdefulla områden för andra marina näringar, exempelvis fiske.

7.3. Vindkraftparkens utformning

Denna åtgärdstyp rör den inbördes utformningen av en vindkraftspark. Exempelvis avstånd mellan vindkraftverk, disposition av vindkraftverken eller införande av genomseglingskorridorer. På en mer detaljerad nivå ingår även placeringen av varje enskilt vindkraftverk, så kallad ’micrositing’ i denna åtgärdstyp. Micrositing är en bestående del av vindparksprojekteringen som utförs av projektören och som i miljöskyddssyfte används bland annat för att undvika skada på skyddsvärda naturtyper. Åtgärder av denna typ avser i regel att främja samexistens med både naturvärden och andra intressen. Genomseglingskorridorer kan införas, eller vara en del av villkor som ska underlätta för fiskefartyg att nå fiskeområden bortom vindkraftsparken, eller för att skapa större utrymme för sträckande fåglar. Disposition och avstånd mellan vindkraftverk spelar roll bland annat för möjligheten att bedriva fiske inom en vindkraftspark (Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023) och för graden visuell påverkan från olika punkter vid kusten.

7.4. Teknikval för anläggning, drift och avveckling

Inom denna åtgärdstyp återfinns många av de hänsynsåtgärder som föreskrivs i tillstånd för att anlägga havsbaserad vindkraft. Åtgärderna är mycket varierade och i regel anpassade till de specifika förutsättningarna i projektområdet och de specifika effekter som vindkraftsprojektet bedöms ge upphov till. Fastställande av åtgärder av denna typ kräver således detaljerade konsekvensbedömningar. I tabell 40 sammanfattas några av de mest frekventa tekniska

åtgärderna avseende miljömässiga effekter som används under en vindkraftsparks olika stadier (baserad på Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023). Motsvarande tekniska åtgärder kan krävas för att minska risk för skada på andra mänskliga intressen. Införandet av denna typ av åtgärder ställs i de flesta fall som villkor för att effekterna på miljön och andra mänskliga intressen ska kunna reduceras till acceptabla nivåer i områden som annars inte hade varit lämpliga för vindkraft. Vanligt förekommande är åtgärder avseende sjö- och flygsäkerhet, men i syfte att möjliggöra samexistens med exempelvis fiske finns andra teknikval som kan göras. Exempel är nergrävning av kablar, anpassning av anläggningsarbete till fiskets bedrivande, kraftverksfundament utan utstickande för att undvika att fiskeredskap kan fastna (Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023). Samexistens med försvarsintressen är ett annat område där teknisk anpassning kan vara aktuell.

Tabell 40. Hänsynsåtgärder som tillämpas vid etablering av havsbaserad vindkraft. Baserat på en sammanställning gjord för OSPAR gruppen om utveckling av havsbaserad förnybar energi, ICG-ORED. Skadelindring omfattar följande fyra åtgärdstyper enligt skadelindringshierarkin: undvikande, minskning, återställning och acceptans inklusive kompensation.

Fas	Typ av åtgärd	Beskrivning och mål
Undersökning och projektdesign	Lokalisering	Placering och nergrävning av kablar på ett sätt för att undvika påverkan på känsliga bottenmiljöer eller arter
Undersökning och projektdesign	Utformning	Val av material och utrustning med minst möjliga påverkan på miljö, exempelvis verksfundament som inte kräver pålning eller borrning eller verk med större fri höjd mellan rotorblad och vattenytan
Undersökning och projektdesign	Schemaläggning	Utförande av undersökningar utanför känsliga perioder för skyddsvärda arter, exempelvis reproduktions-, födosöks- och migrationsperioder
Anläggning och underhåll	Schemaläggning	Genomförande av anläggnings- och underhållsarbeten utanför känsliga perioder för skyddsvärda arter, exempelvis reproduktions-, födosöks- och migrationsperioder
Anläggning och underhåll	Operativ ledning och kontroll	Utsläppskontroller för att hindra eller minska olika utsläpp eller belastningar under anläggnings- eller underhållsarbeten, exempelvis ljuddämpande skyddsåtgärder vid pålning av fundament
Anläggning och underhåll	Restaurering	Återställning av bottenmiljöer efter genomförda anläggnings- och underhållsarbeten, exempelvis nergrävning av kablar
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Reglering av hinderbelysning eller annan belysning i områden där ljuskänsliga arter förekommer. Här finns dock begränsningar i en svensk kontext.
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Användning av akustiska skrämselmetoder i samband med arbeten som orsakar buller på en nivå som kan vara skadlig för skyddsvärda arter
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Kontroll av utsläpp av föroreningar till vatten och luft som kan vara skadliga för miljön.
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Reglering av båttrafik i samband med anläggning, service och underhåll i syfte att minska påverkan på arter som är känsliga för buller eller annan mänsklig påverkan

Fas	Typ av åtgärd	Beskrivning och mål
Drift	Operativ ledning och kontroll	Ändringar på vindkraftverk eller andra delar av vindkraftsparken i syfte att minska kollisionsrisken för fåglar och fladdermöss, exempelvis färg på rotorblad och stoppreglering
Drift och avveckling	Operativ ledning och kontroll	Driftstopp vid oförutsett höga miljöeffekter i syfte att genomföra skadelindrande eller miljörestaurerande åtgärder
Avveckling	Schemaläggning	Anpassning av tiden av nedmontering eller uppgradering (*repowering*) till känsliga perioder för skyddsvärda arter som förekommer i området, exempelvis reproduktions-, födosöks- eller migrationsperioder
Avveckling	Restaurering	Återställning av bottenmiljöer i samband med nedmontering

7.5. Förbättrande och naturbaserade åtgärder

Denna sista åtgärdstyp omfattar åtgärder som hittills främst utvecklats av vindkraftsoperatörer i syfte att uppnå vissa miljöförbättringar i samband med anläggning av en havsbaserad vindkraftspark. Införandet av miljöförbättrande åtgärder har främst skett på frivillig basis av vindkraftsoperatörer, men på senare år har länder som Storbritannien och Nederländerna börjat utveckla villkor för netto positiv miljöeffekt, så kallad ’marine net gain’, respektive införande av naturinkluderande design i havsbaserade vindkraftsprojekt. Motsvarande principer har utvecklats för att skapa bättre förutsättningar för andra mänskliga verksamheter att bedrivas inom vindkraftsparker, exempelvis fritidsfiske och annan rekreation eller marint vattenbruk. Förbättrande åtgärder har hittills utvecklats främst inom ramen för pilotprojekt, men den är sannolikt att deras tillämpning blir standard i framtiden. När det gäller de miljöeffekter som identifierats inom ramen för denna konsekvensbedömning kan förbättrande åtgärder vara lämpliga för att öka diversiteten av bottenmiljöer och gynna bottenlevande arter.

Slutligen är det lämpligt att nämna några områden där behov av ny kunskap avses vara stort för att hållbart nyttjande av havsplaneområdena ska uppnås i linje med målsättningar i havsplanerna och svensk havsförvaltning. I miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner beskrevs sex förslag på utrednings- och samordningsområden (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a): 1. kumulativ påverkan från havsbaserad vindkraft på sjöfåglar; 2. fladdermöss och påverkan från vindkraft; 3. områdesspecifika åtgärder i områden med särskild hänsyn till höga naturvärden; 4. omdirigering av sjöfart i Södra Bottenhavet; samt 5. vidareutveckling av rumsligt underlag om ekosystemtjänster.

I efterföljande stycken diskuteras ytterligare tre områden i behov av särskild utredning: 1. vintersjöfart och havsbaserad vindkraft i Bottniska viken; 2. den havsbaserade vindkraftens påverkan på friluftsliv, rekreation och besöksnäringen; och 3. ett övervakningsprogram för havsbaserad vindkraft.

7.5.1. Vintersjöfart och havsbaserad vindkraft

Problematiken kring havsbaserade vindkraftens inverkan på vintersjöfart har beskrivits av Sjöfartsverket i en promemoria i samband med uppdraget att ta fram förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanering (Energimyndigheten, 2023a, bilaga 5). För att kunna

bedöma konsekvenserna av havsplanernas vägledning om energiutvinning och för att havsplaneringen ska kunna vägleda om framtida användning av områden som är istäckta delar av året, behöver kunskapsläget om vindkraftens inverkan förbättras. Det finns i dagsläge inga erfarenheter från andra länder om vindkraftsetablering och sjöfart i områden med liknande förhållanden, varför det är särskilt angeläget att reda ut frågan i Bottniska viken. Det stora antalet energiområden i havsplanen för Bottniska viken är ett viktigt argument bakom utredningen.

7.5.2. Havsbaserade vindkraftens påverkan på friluftsliv, rekreation och besöksnäringen

Visuell påverkan från havsbaserad vindkraft är ett vanligt förekommande argument mot vindkraftsetablering. Visuell påverkan kan drabba upplevelsen av både naturliga och bebyggda miljöer, och påverka värdet på frilufts-, rekreations- och kulturmiljöer. Kunskapen om den faktiska omfattningen av denna effekt är dock bristfällig, både från utlandet och i synnerhet från Sverige. I början av 2024 levererade Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelserna ett underlag där kustnära kulturmiljöer som riskerar påverkas av havsbaserad vindkraft pekas ut. Liknande underlag för rekreation och friluftsliv finns i dagsläget inte. Betydelsen av en sådan utredning är stor givet den omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft längs Sveriges kuster som havsplanerna vägleder om. Givet kunskapsbristen om faktiska effekter på dessa två aspekter samt om följdeffekter på besöksnäringen är det i dagsläge inte möjligt att göra en robust bedömning av effekterna av vindkraftsetablering i olika kustnära områden. Inom programmet Havsbaserad vindkraft i samexistens med människa miljö pågår forskningsprojekt för att utreda effekterna av havsbaserad vindkraft på turismupplevelser (Naturvårdsverket, 2024).

7.5.3. Övervakningsprogram för havsbaserad vindkraft

Den omfattande utbyggnaden av havsbaserad vindkraft som havsplanerna vägleder om utgör ett betydande ingrepp i den svenska marina miljön. Även om havsbaserade vindkraftsparker varit i drift i över två decennier, är kunskapen om biologiska och ekologiska effekter fortfarande mycket begränsad. Inom samma forskningsprogram som nämns ovan pågår en studie som fokuserar på de långtgående effekterna av Havsparken Lillgrund som varit i drift sedan 2007, särskilt fokus på fiske och naturvård (Naturvårdsverket, 2024). I nuvarande kunskapsläge saknas särskilt resultat om effekterna på lång sikt och över större geografiska områden. Givet den storskaliga utbyggnaden inte bara i Sverige utan även i grannländerna, är det just dessa storskaliga effekter som behöver utredas.

Sveriges marina övervakningsprogram är otillräckliga för att följa upp vindkraftens olika miljöeffekter i alla områden där havsbaserad vindkraft kan komma att etableras. Redan idag finns brister i övervakning av några av de marina arter och livsmiljöer som anses bli mest påverkade av havsbaserad vindkraft, exempelvis Östersjötumlare och flertalet sträckande fågelarter. Sverige är inte ensamt om denna brist, vilket innebär att det finns förhållandevis lite kunskap om långsiktiga, kumulativa effekter att hämta från andra länder. Dessutom skiljer sig förhållandena i Sveriges territorialhav och ekonomisk zon avsevärt från Nordsjöländernas, där större delen av kunskapen om vindkraftens effekter hittills producerats.

Vindkraftsprojektörer samlar idag mycket stora mängder data om den marina miljön. Denna information förblir i regel privat och enbart den del som ingår i tillståndshandlingar blir offentlig. När vindkraftsparker byggs åligger vindkraftsoperatören att följa upp miljöeffekterna enligt ett kontrollprogram som fastställs av staten. Vindkraftsparker är fixerade vid samma punkt, och har

även direkttillgång till el vilket gör att de skulle utgöra bra mätstationer som komplement till bojar och annan marin miljöövervakning. Mot denna bakgrund bör möjligheterna för samarbete mellan staten, privata vindkraftsoperatörer och andra organisationer, däribland akademin, analyseras inom ramen för utformningen av ett framtida nationellt övervakningsprogram.

8. Metod

Tyngdpunkten i konsekvensbedömningen ligger på uppskattning av skillnaderna i miljömässiga, sociala och ekonomiska effekter mellan planalternativen och nollalternativet. I konsekvensbedömningen har en i huvudsak semi-kvantitativ ansats tillämpats, enligt beskrivningen nedan. En kvantitativ ansats anses inte vara tillämpbar sett till havsplanernas övergripande nivå samt omöjligheten att sätta numeriska värden på alla olika aspekter som planerna påverkar och de effekter dessa medför. Havsplanernas påverkan beskrivs i relativa termer ur ett förändringsperspektiv i förhållande till nuläget. I konsekvensbeskrivningen lyfts särskilt de relativa effekter som de olika energiområdena i havsplanerna kan medföra.

Urvalet av bedömningsaspekter som ingår i konsekvensbedömningen gjordes utifrån kraven i 6 kap 2 § miljöbalken för de miljömässiga aspekterna. Urval av sociala och ekonomiska aspekter gjordes på grundval av kriterierna i hållbarhetsbedömningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b) med hänsyn till havsbaserade vindkraftens mest sannolika effekter. I urval av bedömningsaspekter togs även hänsyn till synpunkter som kommit in till Havs- och vattenmyndigheten under avgränsningssamrådet av konsekvensbedömningen. I tabellen nedan visas de bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen.

Tabell 41. Bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen.

Bedömningsaspekt
Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald.
Bottenmiljöer
Vatten och luft
Klimat
Andra delar i miljön
Hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi
Befolkning och människors hälsa
Landskap
Kulturmiljö
Friluftsliv och rekreation
Yrkesfiske – landningsvärde
Sjöfart – framkomlighet och säkerhet
Energiutvinning – resurseffektivitet

Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald, bottenmiljöer, vatten och luft, klimat, andra delar i miljön samt befolkning och människors hälsa

Bedömning av aspekterna *Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald* och *Bottenmiljöer* utgår från Havs- och vattenmyndighetens Symphonymetod för bedömning av kumulativa effekter (för en utförlig beskrivning av Symphonymetoden och dess användning i en konsekvensbedömning, se Havs- och vattenmyndigheten, 2019a; för Symphonymetadata, se Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning, 2018). Analyser av effekter av förändrad användning, i detta fall energianvändning, har gjorts för alla energiområden. Resultaten av effekter på ekosystemkomponenter marina däggdjur, övervintrande fågel, kustfågel lekområden och bottenmiljöer har sedan använts för att visa olika områdens potentiella effekt i en skala från noll till fyra, där fyra indikerar stor negativ effekt. De samlade Symphonyresultaten har legat till grund för en expertbedömning av risk för påverkan i respektive havsplaneområde.

Metoden för bedömning av effekter på fågel bygger på underlag från Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten samt expertbedömning från Lunds Universitet och Naturvårdsverket.

Metoden för bedömning av effekter på fladdermöss bygger på en riskbedömningsdialog mellan HaV, SLU och Naturvårdsverket.

Bedömning av effekter på vatten och luft, klimat samt befolkning och människors hälsa baseras på miljökonsekvensbeskrivningen och hållbarhetsbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a, 2019b) och bygger på expertbedömning.

Hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi

Bedömningen av miljöaspekten *hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi* gjordes kvalitativt och ingår i den samlade effektbedömningen i kapitel 5, i synnerhet avsnitt 5.3.

Landskap

Metoden för bedömning av effekter på landskap utgår från en så kallad siktanalys för att härleda från vilka punkter på land som olika energiområden är synliga. Metoden tar hänsyn till landskapets topografi men inte till eventuell vegetation. SGU har genomfört siktanalysen enligt denna metod:

1) Beräknat vyer för 80 000 landobservatörspunkter och konverterat till polygoner (tar hänsyn till höjdblockerande vyer)

2) Bestäm vilka av energiområden som korsar vilka av dessa vyer (10 000 punkter)

3) För varje siktanalys extraheras de områden i energiområdena som bidrar, dvs är synliga från land.

4) För varje observationspunkt och tillhörande vy, beräknat det minsta avståndet till den synliga delen av vart och ett av energiområdena.

5) För varje observationspunkt beräknat vinkeln till vardera sidan av vart och ett energiområdena (vinkelspridning)

6) Konverterat avstånden till % effektpoäng för varje energiområde där 1 m avstånd = 100 % avståndspåverkan, 35 km avstånd = 0 % påverkan

7) Konverterat vinkelområdena till % effektpoäng för varje energiområde där 360 grader = 100 % avståndspåverkan 0 grader = 0 % påverkan

8) Multiplicerat vinkelpåverkan med avståndspåverkan (då /100) för att få den totala % visuella påverkan för varje energiområde där 1 m avstånd och 360 % täckning = 100 % påverkan och 35 km avstånd och 0 % täckning = 0 % påverkan.

9) Beräkna vinkelområdets överlappning på grund av flera synliga vindkraftparker i siktanalysen.

10) Beräknat total påverkan på varje observatörspunkt genom att summera effekterna från de närmaste synliga energiområdena (med hänsyn till effekten av att närliggande områden kan dölja utblicken från bakomliggande områden).

De generella fotomontagen som visar landskapspåverkan vid olika avstånd från land har tagits fram av Ramböll på begäran av HaV.

Kulturmiljö

Bedömningen av effekterna på kulturmiljö har haft sin utgångspunkt i beskrivningarna av påverkan på kulturmiljöintressena i Energimyndigheten (2023a), bilaga 6. I dessa beskrivningar bedöms i vilken utsträckning de föreslagna energiutvinningsområdena riskerar att påverka olika kända kulturmiljötyper, skapa konkurrens eller dominans gentemot kulturmiljöerna eller påverka särskilt utpekade kulturmiljövärden som världsarv. Dessa tre aspekter förhåller sig främst till den visuella påverkan orsakad av vindkraftsparkerna, som i sin tur kan påverka upplevelsen av de olika kulturmiljövärdena. Därtill har Länsstyrelsernas planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen (Länsstyrelserna, 2024), riksintresse obruten kust (4 kap. 3 § miljöbalken) (Länsstyrelsen Planeringskatalogen, u.d.) och högexploaterad kust (4 kap. 4 § miljöbalken) (Länsstyrelsen Geodatakatalog, u.d.b) samt riksintresseanspråk för kulturmiljövård (3 kap. 6 § miljöbalken) (Länsstyrelsens Geodatakatalog, u.d.c) använts i en geografisk överlappsanalys. Bedömning sker utifrån geografiskt överlapp direkt samt indirekt i form av buffertzoner om 12,5, 25, 35, 50 och 70km runt värdeområdena, riksintressena och riksintresseanspråken. Olika typer av överlapp har givits olika vikt i bedömningen, där ett direkt överlapp har viktats högst och överlapp med 70km buffertzon viktats lägst, för att fånga energiområdens påverkan på kulturmiljön i form av närhet. Bedömningen fångar energiområdenas avstånd och längden parallellt med kusten.

Bedömningen tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket kan ha en stor inverkan på den visuella påverkan från olika områden på land. Bedömningen utgår från havsplanernas

energiområden och innefattar även indirekt påverkan på landbaserade värdeområden och riksintressen för kulturmiljö. Påverkan avser förutsättningar för kulturmiljöer och potentiell påverkan utifrån aktuella värdebeskrivningar.

Utöver den kvantitativa analysen användes Länsstyrelsernas värdebeskrivningar och hänsynsrekommendationer för utpekade värdeområden (Länsstyrelserna, 2024) samt värdebeskrivningar för riksintressen som ett kvalitativt underlag till bedömningen av energiområdenas potentiella effekter på kulturmiljön. Med utgångspunkt i detta underlag beskrivs kulturmiljövärden belägna inom 25 km från de energiområden som bedöms medföra risk för stor eller medelstor påverkan på kulturmiljö. Syftet är att lyfta fram områden där dominans och/eller konkurrens med kulturmiljövärden kan uppstå, samt vilken typ av påverkan som är aktuell utifrån känsligheten hos respektive kulturmiljö. Det bör noteras att beskrivningarna inte är uttömmande, utan utgår från det urval av kulturmiljövärden som är beskrivna i underlaget. Dessutom kan även energiområden med lägre effektbedömning skapa dominans och/eller konkurrens för kulturmiljövärden, framför allt för kulturmiljöer inom 35 km, den gräns som anges i Länsstyrelserna (2024).

Som ett komplement till bedömningen ovan har en geografisk analys av antalet registrerade marina lämningar ur Kulturmiljöregistret inom de föreslagna energiområdena genomförts. Antalet marina lämningar per energiområde har sammanställts i en tabell för att visa på potentiell direkt påverkan på kulturmiljö i form av marina lämningar så som vrak.

Friluftsliv

Bedömning av påverkan på friluftsliv har utgångspunkt i riksintresseanspråk för friluftsliv (Naturvårdsverket Miljödataportalen, 2023), riksintresse rörligt friluftsliv (Länsstyrelsens Geodatakatalog, u.d.a), samt Energimyndigheten (2023a), särskilt bilaga 6. Bedömning sker utifrån geografiskt överlapp baserat på riksintresseanspråk för friluftsliv, direkt samt indirekt i form av buffertzoner om 12,5, 25, 35, 50 och 70km runt riksintresseanspråken. Olika överlapp har givits olika vikt i bedömningen, där ett direkt överlapp har viktats mest och 70km viktats minst, för att fånga energiområdens påverkan på friluftslivet i form av närhet. Riksintresse rörligt friluftsliv användes ej i den kvantitativa geografiska analysen, utan användes tillsammans med underlaget från Energimyndigheten (2023a) som ett kvalitativt komplement till bedömningar av energiområdenas potentiella effekter på friluftsliv.

Bedömningen tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket kan ha en stor inverkan på den visuella påverkan från olika områden på land. Bedömningen utgår från havsplanernas energiområden och innefattar även indirekt potentiell påverkan på landbaserade riksintressen för friluftsliv. Påverkan avser förutsättningar för friluftslivsaktiviteter och potentiell påverkan utifrån aktuella värdebeskrivningar, exempelvis visuell påverkan, upplevelsevärden och tillgänglighet.

Som ett komplement till bedömningen av friluftsliv har även en geografisk analys gjorts av fritidssjöfarten inom havsplaneområdet. Underlaget för bedömningen var Automatic Identification System (AIS) data från Emodnet (2022). Där användes data över fartygsdensitet för fritidsbåtar (pleasure craft) samt segelbåtar (sailing) för åren 2017 – 2022. Datan sammanslogs till ett lager som analyserades utefter havsplanernas energiområden, där ett medelvärde inom energiområdet summerades. Resultatet sammanställdes i en tabell och visar ett medelvärde per månad av antal timmar det finns fritidsbåtsaktivitet inom varje energiområde mellan åren 2017 – 2022. Det ska

nämnas att de flesta fritidsbåtar inte använder AIS, då fritidssjöfarten oftast består av mindre båtar som rör sig inomskärs och inte ute i havsplaneområdet. Därmed omfattar denna analys enbart en del av fritidssjöfarten.

Yrkesfiske

Bedömning av påverkan på yrkesfisket har utgångspunkt i riksintresseanspråk för yrkesfisket. Därtill kompletteras bedömning med underlag om relativ omfattning för respektive fiske. Kompletterande underlag utgörs av skattningar om årsmedelvärden baseras på VMS- och loggboksdata för svenskt yrkesmässigt fiske för perioden 2012 - 2021, rumslig fördelning och relativa omfattning för respektive fiske, se nedan. (Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges lantbruksuniversitet 2022). I bedömningen tas inte hänsyn till förflyttning av fiskeansträngning till alternativa närliggande fiskeområden.

Aktiva fisken:

- Östersjön och Bottniska viken:
    - Bottentrålfiske efter torsk och bottenlevande arter
    - Flyttrålsfiske efter torsk
    - Bottentrålfiske efter siklöja
- Västerhavet:
    - Bottentrålfiske med räktrål
    - Bottentrålfiske efter i huvudsak havskräfta
    - Bottentrålfiske (inklusive snurrevad) efter i huvudsak bottenlevande fisk
- Östersjön, Bottniska viken och Västerhavet:
    - Bottentrålfiske efter pelagiska arter, främst sill, skarpsill och makrill
    - Flyttrålsfiske efter pelagiska arter, främst sill, skarpsill och makrill
    - Ringnot/snörpvadsfiske efter pelagiska arter främst sill och skarpsill

Osäkerheter

Bedömning av påverkan på yrkesfisket innefattar en rad osäkerhet, dels utifrån dataunderlag och geografisk fördelning av fiskeaktivitet, samt rörelsemönster, exempelvis hur tråldrag rumsligt sker i planområdet. Den faktiska påverkan beror även på osäkerheter om möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftsparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder (Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten.. 2023). Kompletterande analys av påverkan på yrkesfisket pågår och slutleverans beräknas vara klar oktober 2024.

Sjöfart – framkomlighet och säkerhet

Bedömningen av effekter på *framkomlighet och säkerhet inom sjöfarten* sker utifrån en relativ jämförelse mellan energiområden avseende hur sjöfarten kan komma att påverkas och vilka förutsättningar som finns för samexistens. Utgångspunkten är bland annat det behov av säkerhetszoner som beskrivs i Energimyndigheten (2023a), avsnitt 4, bilaga 5 och 6. I bilaga 6 beskrivs de anpassningar till sjöfarten som är aktuella för respektive energiområde. Bedömningen som sker med utgångspunkt från Energimyndigheten (2023a) är preliminär översikt av

förutsättningar för samexistens med sjöfart. Vidare utredningar gällande förutsättningar för vintersjöfart pågår och områdesvis anpassning för samexistens med sjöfart och vindkraft krävs vid tillståndsbeslut om vindkraftsetablering.

Det som bedöms är relativt area och andel av säkerhetszon relativt respektive energiområden, behov av ändrad farled, förekomst av vintersjöfart (isbrytning), om energiområdets gränsar till fler än en farled, om gränsar till farled i grannland och/eller IMO-klassad rutt, samt om särskild anmärkning avseende olämplighet eller säkerhetszon redovisad i Energimyndigheten (2023a).

För jämförelse mellan energiområden används följande summering och indexering:

Påverkan på sjöfart = AZ_n + AA_n + JF + VS_n + FL + AN + GL

AZ_n –Area, potentiell area inom säkerhetszon, normaliserat
AA_n – Andel av energiområde relaterat till säkerhetszon, normaliserat
JF – Justerad farled, ökad körsträcka, procent i decimalform.
VS_n – vintersjöfart, energiområde som andel area av planområdet, normaliserat
FL – Flerdimensionell påverkan. Gränsar fler farleder, Två, >2 eller ”Inklämt” (Nej (0)/Ja (0,5))
AN - Anmärkning i rapport (Nej (0) /Ja, Ej accept (1), Ja, Notering krav på säkerhetsavstånd (0,5))
GL – Gränsar till farled grannland, samt IMO-klassad farled (Nej (0) /Grannland (0,5), IMO (1)

Summa påverkan på sjöfart, indexeras, normaliserat till 0-1, och fördelas jämnt utifrån högsta värdet. effektskala,

Energiutvinning – resurseffektivitet – Energiområden

Bedömning av de olika energiutvinningsområdenas ekonomiska effekter gjordes indirekt genom att uppskatta områdenas *resurseffektivitet*. Tillvägagångssättet liknar det som använts av Energimyndigheten (2023a) och har utvecklats i dialog mellan myndigheterna. Som indikatorer för resurseffektivitet användes avstånd från fastlandet, vattendjup och medelvindhastighet. Motivering av valet av indikatorerna finns i Energimyndigheten (2023d).
Varje pixel tilldelades poäng för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet enligt tabell 42. Metoden kan ses som en väldigt grundläggande LCOE-analys och har stora likheter med till exempel den LCOE-heatmap som presenteras i rapporten Havsbaserad vindkraft – potential och kostnader (SWECO, 2017). I metoden har ingen viktning av parametrarna använts utöver poängskalan. I rasteranalysen har varje pixel fått ett värde från 3 – 9 enligt tabell nedan.

Tabell 42. Poängskala för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet.

Poäng	Avstånd till kusten	Djup	Vindhastighet vid 150m höjd
1	Längre än 80 km	Mellan -70 och -100 m	Lägre än 8,5 m/s
2	Mellan 40 km och 80 km	Djupare än 100 m	Mellan 8,5 och 9 m/s
3	Närmare än 40 km	Grundare än -70 m	Högre än 9 m/s

Varje energiområde har sedan fått ett medelvärde baserat på värdet i de pixlar som ligger inom området. Detta medelvärde är det som rapporteras i tabellen ovan.

Osäkerheter i metoden
Analysen baseras på modellerade raster av djupdata och vinddata från Baltic sea hydrographic commission, respektive New european wind atlas . Djupdatat är inte heltäckande, och ett flertal datapunkter är därför interpolerade. För de platser där djupdatan är mindre tillförlitlig så är även resultatet mindre tillförlitligt. Metoden har ändå ansetts rimlig då de största osäkerheterna är på större djup, och de spann gällande djup som är i analysen är så pass stora att utfallet ändå blir rimligt. Resultatet ska dock inte läsas i för hög upplösning, utan är menat att användas på strategisk nivå.

Då energiområdena inte är homogena sett till djup och vindhastighet, utan i flera fall innefattar djup och/eller vind från minst två kategorier så innebär detta att vissa områden får ett lägre medeltal i analysen än vad mer homogent beskurna områden efter djupkurvor skulle få. Redovisningen på energiområdesnivå ger ändå en fingervisning om var de mest resurseffektiva områdena kan bedömas vara.

Metoden tar inte heller hänsyn till var lämpliga anslutningsplatser att ansluta till transmissionsnätet på land skulle vara, utan mäter endast den kortaste vägen från den del av energiområdet som är närmast land till kustlinjen. Det här kan innebära att delar av områden som till exempel faller bort i en säkerhetsbedömning för sjöfart är den del som ligger närmast, och att ett område till slut hamnar längre från land än det är i den här bedömningen.

Källförteckning

Agrifood. (2019). Rapport 2019:1 Värdet i svenskt yrkesfiske.

AIB. (2024). *European Residual Mix*. Hämtat från Association of issuing bodies: https://www.aib-net.org/facts/european-residual-mix

Andersson, M. H., Andersson, S., Ahlsén, J., Andersson, B. L., Hammar, J., Persson, L., . . . Wikström, A. (2016). *Underlag för reglering av undervattensljud vid pålning. Rapport 6723. Vindval.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Arneborg, L., Öberg, J., Pemberton, P., Karlberg, M., & Fredriksson, S. (2023). *Regionala effekter av havsbaserad vindkraft. Underlag till konsekvensbedömning av havsplaner. HaV Dnr 3787-2022, SMHI dnr 2023/315/10.7.* Havs- och vattenmyndigheten och SMHI.

Artdatabanken. (u.d.). *Artfakta.* Uppsala: SLU Artdatabanken.

Baltic Sea Hydrographic Comission Webbsida BSBD Portal page – www.bshc.pro

Bergström, L., Öhman, M., Bergström, C., Isaeus, M., Kautsky, L., Koehler, B., . . . Wahlberg, M. (2022). *Effekter av havsbaserad vindkraft på marint liv. En syntesrapport om kunskapsläget 2021. Rapport 7049. Vindval.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Bolin, K., Hammarlund, K., Mels, T., & Westlund, H. (2021). *Vindkraftens påverkan på människors intressen. Uppdaterad syntesrapport 2021. Rapport 7013. Vindval.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Boverket. (2009). *Vindkraftshandboken. Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden. .* Karlskrona: Boverket.

Brandt, M., Dragon, A.-C., Diederichs, A., Bellmann, M. A., Wahl, V., Piper, W., . . . Nehls, G. (2019). Disturbance of harbour porpoises during construction of the first seven offshore wind farms in Germany. *Marine Ecology Progress Series, 596*, 213-232.

Brinckerhoff, P. (2011). *Update of UK Shadow Flicker Evidence Base. Final Report.* London: Department of Energy and Climate Change.

Convention on biological diversity. (2007). *Principles*. Hämtat från Convention on Biological Diversity: https://www.cbd.int/ecosystem/principles.shtml

DTU Project Premise. (2024). *Project Premise*. Hämtat från DTU Project Premise: https://premise.dtu.dk/

Eklöf, J. S., Sundblad, G., Erlandsson, M., Donadi, S., Hansen, J. P., Klemens Eriksson, B., & Bergström, U. (2020). A spatial regime shift from predator to prey dominance in a large coastal ecosystem. *Communications Biology*. doi:https://doi.org/10.038/s42003-020-01180-0

Emodnet: EMSA (2023), EMODnet Human Activities, EMSA Route Density Map, 2024

EMODnet. (2022). *Human Activities*. Hämtat från European Commission: https://emodnet.ec.europa.eu/en/human-activities

Energimarknadsinspektionen. (2024). *Residualmix*. Hämtat från Energimarknadsinspektionen: https://www.ei.se/bransch/ursprungsmarkning-av-el/residualmix

Energimyndigheten 2017 Rapport ”Havsbaserad vindkraft potential och kostnader (2017) Sweco för Energimyndigheten Uppdragsledare Frank Krönert

Energimyndigheten. (2020). *Boxmodell*. Hämtat från Energimyndigheten: https://www.energimyndigheten.se/fornybart/elproduktion/vindkraft/kunskap-och-data/rattsfall/boxmodell/

Energimyndigheten. (2021). *Vindkraftens resursanvändning - Underlag till Nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad. Ett livscykelperspektiv på vindkraftens resursanvändning och växthusgasutsläpp.* Energimyndigheten.

Energimyndigheten. (2022). *Lagen om kommunal energiplanering*. Hämtat från Energimyndigheten: https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/lagar-och-krav/lagen-om-kommunal-energiplanering/

Energimyndigheten. (2023a). *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna (ER 2023:12).* Statens Energimyndighet.

Energimyndigheten. (2023b). *Scenarier över Sveriges energisystem 2023. Med fokus på elektrifieringen 2050. (ER 2023:07).* Eskilstuna: Energimyndigheten.

Energimyndigheten. (2023c). *Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion fördelad på landbaserad och havsbaserad vindkraft, hela landet*. Hämtat från Energimyndigheten: https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Vindkraftsstatistik/Vindkraftsstatistik/E

N0105_5.px/tableViewLayout2/?loadedQueryId=f4074d12-e389-4a03-81e0-b89d2ca6e11b&timeType=from&timeValue=0

Energimyndigheten. (2023d). *Konsekvensbedömning nya energiområden i havsplanerna.* Havs- och vattenmyndigheten Dnr 764-22.

Europaparlamentet. (2022). *En europeisk strategi för förnybar energi till havs.* (2022/C 342/08).

Europeiska kommissionen. (2020). *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. EU:s strategi för biologisk mångfald 2030.* COM(2020)380.

Europeiska kommissionen. (2021). *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en ny strategi för en hållbar blå ekonomi i EU. Omställning av EU:s blå ekonomi för en hållbar framtid.* COM(2021)240.

Europeiska rådet. (2021a). *En europeisk klimatlag: rådet och parlamentet når preliminär överenskommelse*. Hämtat från Europeiska rådet: https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2021/05/05/european-climate-law-council-and-parliament-reach-provisional-agreement/

Europeiska rådet. (2021b). *Rådet godkänner ny EU-strategi för klimatanpassning*. Hämtat från Europeiska rådet: https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2021/06/10/council-endorses-new-eu-strategy-on-adaptation-to-climate-change/

Eurostat. (2023). *Maritime passenger statistics*. Hämtat från Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=550549.

Fiskbarometern. (2022). *Resursöversikt 2022*. Hämtat från Fiskbarometern: https://www.fiskbarometern.se/rapport/2022

Flanders Marine Institute (2023). Maritime Boundaries Geodatabase: Maritime Boundaries and Exclusive Economic Zones (200NM), version 12. Hämtad från: https://www.marineregions.org/. https://doi.org/10.14284/632

FOI. (2021). *Kilmatneutral Försvarsmakt - Analys av fossilfria vägval för försvarsgrenarna.* FOI.

FOI. (2022). *Möjligheter till samexistens mellan Försvarsmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft.* FOI.

Försvarsmakten. (2022). *Försvarsmaktens redovisning av uppgift 19 i regleringsbrevet för budgetåret 2020 - våg- och vindkraft.* Försvarsmakten.

Glasson, J., Durning, B., & Welch, K. (2021). *The impacts of offshore wind farms on local tourism and recreation: a reserach study.* Vattenfall.

Goodman, S. J. (1998). Patterns of extensive genetic differentiation and variation among European harbor seals (Phoca vitulina vitulina) revealed using microsatellite DNA polymorphisms. *Molecular Biology and Evolution*, 104-118. Hämtat från https://academic.oup.com/mbe/article/15/2/104/965054

Hansson, P. (2019). *Koncentrationer av hotade termikflyttande fåglar i Fennoskandia.* Hämtat från https://www.umu.se/arktiskt-centrum/nyheter/nya-publikationer/ den 29 November 2019

Havet.nu. (2023a). *Fakta om Västerhavet*. Hämtat från Havet.nu: https://www.havet.nu/vasterhavet

Havet.nu. (2023b). *Fakta om Bottniska viken*. Hämtat från Havet.nu: https://www.havet.nu/-bottniska-viken

Havs- och vattenmyndigheten & Statistiska centralbyrån. (2022). *Fritidsfiske 2021.* Havs- och vattenmyndigheten och Statistiska centalbyrån.

Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges geologiska undersökning. (2018). *Symphony Source Data Overview.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges lantbruksuniversitet. (2019). *Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2018 (Rapport 2019:4).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2012). *Marine tourism and recreation in Sweden. A study for the Economic and Social Analysis of the Initial Assessment of the Marine Strategy Framework Directive.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015a). *Havsplanering - Nuläge 2014 (Rapport 2015:2).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015b). *Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015c). *God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 4: Åtgärdsprogram för havsmiljön. Rapport 2015:30.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018a). *Havsplan Östersjön Samrådshandling 2018.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018b). *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018-2023 (Rapport 2018:27).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2019a). *Miljökonsekvensbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (Dnr 3628-2019).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2019b). *Hållbarhetsbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (Dnr 3628-2019).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2020). *Fysisk störning i grunda havsområden (Rapport 2020:12).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2022a). *Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2022b). *Hav i balans samt levande kust och skärgård. Fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen 2023. (Rapport 2022:18).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023a). Fiskedata, opublicerat material.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023b). *Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Samrådsversion (Dnr 2168-23).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023c). *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2024-2029.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023d). *Uppdrag om att redovisa en uppföljning av indikatorerna för den maritima strategin för perioden 2020-21.* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2024a). *Komplettering - Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2024-2029. Havsbottnens integritet (Deskriptor 6).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2024b). *Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Granskningsversion (Dnr 2024-001194).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havs-och vattenmyndigheten 2024c. Bilaga A till havsplanen ”Planeringsförutsättningar”

Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten. (2023). *Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård. En kunskapssammanställning om förutsättningar och åtgärder (Rapport 2023:2).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Havsmiljöinstitutet. (2014). *Sjöfarten kring Sverige och dess påverkan på havsmiljön (Rapport 2014:4).* Göteborg: Havsmiljöinstitutet.

Havsmiljöinstitutet. (2016). *Havet 2015/2016 - om miljötillståndet i svenska havsområden.* Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket.

Hogan, F., Hooker, B., Jensen, B., Johnston, L., Lipsky, A., Methratta, E., . . . Hawkins, A. (2023). *Fisheries and Offshore Wind Interactions: Synthesis of Science. NOAA Technical Memorandum NMFS-NE-291.* Woods Hole, MA: NOAA NMFS Northeast Fisheries Science Centre.

International maritime organization. (u.d.). *Maritime Safety Committee (MSC), 99th session 16-25 May 2018.* Hämtat från https://www.imo.org/en/MediaCentre/MeetingSummaries/Pages/MSC-99th-session.aspx

IPCC. (2014). *Climate Change 2014 Mitigation of Climate Change. Working Group III Contribution to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.* New York: Cambridge University Press.

Juhl, M., Hauschild, M. Z., & Dam-Johansen, K. (2024). Sustainability of corrosion protection for offshore wind turbine towers. *Progress in Organic Coatings*.

Kemikalieinspektionen. (2022). *Miljökvalitetsmål Giftfri miljö (Rapport 3/2022).* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Larsson, K. (2018). *Sjöfåglars utnyttjande av havsområden runt Gotland och Öland: betydelsen av marint områdesskydd.* Länsstyrelsen Gotland.

Leemans, J., & Collier, M. (2022). *Update on the current state of knowledge on the impacts of offshore wind farms on birds in the OSPAR Region: 2019-2022. Bureau Waardenburg Report 22-198.* Culemborg: Bureau Waardenburg.

LTU Rapport Havsbaserad vindkraftsutveckling och dess påverkan på lokalt friluftsliv och rekreation i kustområden, Isak Al, Luleå Tekniska Universitet 2023.

Lunde Hermansson, A., Hassellöv, I.-M., Jalkanen, J.-P., & Ytreberg, E. (2023). Cumulative environmental risk assessment of metals and polycyclic aromatic hydrocarbons from ship activities in ports. *Marine Pollution Bulletin*(189). doi:https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114805

Länsstyrelsens Geodatakatalog. (u.d.a). Friluftsliv: Riksintressen och riksintresseanspråk LST Riksintresse Rörligt friluftsliv MB4kap1+2. Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/ GeodataKatalogen/GetMetaDataById?id=072b6b36-2cf6-4717-a616-bbf3fddea83d. Hämtad: 2019- 09-17.

Länsstyrelsens Geodatakatalog. (u.d.b). Riksintresse för Högexploaterad kust (LST Riksintresse Högexploaterad kust MB4kap4). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://extgeodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/. Hämtad: 2019-09-17

Länsstyrelsens Geodatakatalog. (u.d.c). Riksintresse för Kulturmiljövård (RAÄ Riksintresse Kulturmiljövård MB3kap6). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://extgeodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/. Hämtad: 2022-06-11.

Länsstyrelsen Planeringskatalogen. (u.d.). Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk Riksintresse Obruten kust MB4kap3. Hämtad från Planeringskatalogen, https://ext-geodatakatalogforv.lansstyrelsen.se/PlaneringsKatalogen/. Hämtad: 2019-10-07

Länsstyrelserna. (2024). *Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen. Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB2021:3B4.* Länsstyrelserna.

Marbipp. (2018). *Arter & funktioner*. Hämtat från Marbipp: https://www.marbipp.tmbl.gu.se/2biotop/4musslor/

Moksnes, P.-O., Eriander, L., Hansen, J., Albertsson, J., Andersson, M., Carlström, J., . . . Ytreberg, E. (2019). *Fritidsbåtars påverkan på grunda ekosystem i Sverige (Rapport 2019:3).* Göteborg: Havsmiljöinstitutet.

Moksnes, P.-O., Gipperth, L., Eriander, L., Laas, K., Cole, S., & Infantes, E. (2016). *Förvaltning och restaurering av ålgräs i Sverige - Ekologisk, juridisk och ekonomisk bakgrund (Rapport 2016:8).* Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2021). *Lista med viktiga samhällsfunktioner.* Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

New European Wind Atlas webbsida New European Wind Atlas

Naturvårdsverket. (2017). *Mikroplaster. Redovisning av regeringsuppdrag om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder för minskade utsläpp i Sverige.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (2020). *Vägledning om buller från vindkraftverk.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (2023). Riksintresse Friluftsliv. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2023-08-23. Riksintresse Friluftsliv i Östergötlands Skärgård. Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapad: 2023.

Naturvårdsverket. (2024). *Havsbaserad vindkraft i samexistens med människa och miljö*. Hämtat från Naturvårdsverket: https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/forskning/miljoforskning/natur/havsbaserad-vindkraft/

Naturvårdsverket. (u.d.). *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*. Hämtat från Naturvårdsverket: https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk

Nordzell, H., Wallström, J., & Wahtra, J. (2019). *Analys av befintliga åtgärders bidrag till att uppnå miljökvalitetsnormer i havsmiljön. Anthesis.* Opublicerad.

Poulsen, A. H., Raaschou-Nielsen, O., Peña, A., Hahmann, A., Nordsborg, R. B., Ketzel, M., . . . Sørensen, M. (2019). Impact of Long-Term Exposure to Wind Turbine Noise on Redemption of Sleep Medication and Antidepressants: A Nationwide Cohort Study. *Environmental Health Perspectives*.

Ramböll. (2023). Storskalig vindkraft i västerhavet (lansstyrelsen.se)

Regeringen. (2021a). *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030.* Hämtat från https://www.regeringen.se/contentassets/53af87d3b16b4f5087965691ee5fb922/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling-i-hela-landet-20212030/

Regeringen. (2021b). *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende länsstyrelserna.* Stockholm: Finansdepartementet.

Regeringen. (2023). En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (2023:61)

Regeringen. (2024b). Tilläggsdirektiv till Utredningen om havsbaserad vindkraft (2024:33)

Riksantikvarieämbetet. (2019). *Riksintressen för kulturmiljövården - Västerbottens län (AC).* Riksantikvarieämbetet.

Rose, A., Brandt, M., Vilela, R., Diederichs, A., Schubert, A., Kosarev, V., . . . Piper, W. (2019). *Effects of noise-mitigated offshore pile driving on harbour porpoise abundance in the German Bight 2014-2016 (Gescha 2). Assessment of Noise Effects.* Berlin: Arbeitsgemeinschaft OffshoreWind e.V.

Rydell, J., Ottvall, R., Pettersson, S., & Green, M. (2017). *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss. Uppdaterad syntesrapport 2017. Rapport 6740. Vindval.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Sametinget. (2024). *Muntlig kommunikation.*

SCB (2020). Statistiska tätorter och småorter 2020 Befolkning och arealer, bebyggelsestruktur och bostäder, förvärvsarbetande MI 38 2020A02. ISSN: 1654-3823 (Online) URN:NBN:SE:SCB-2021_MI38BR2101_pdf https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter-och-smaorter/

SGU. (2017). *Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Rapport 2017:05).* Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.

Sjöfartsverket & Transportstyrelsen. (2023). *Sjöfartsverkets och Transportstyrelsens rekommendationer vid projektering och etablering av havsbaserad vindkraft.* Sjöfartsverket och Transportstyrelsen.

Sjöfartsverket. (2022). *PM Vindkraftsparkers inverkan på vintersjöfarten (Dnr 22-05610).* Göteborg: Sjöfartsverket.

Sjöfartsverket. (2023). *Kunskapsunderlag havsbaserad vindkraft och sjöfart.* Norrköping: Sjöfartsverket.

Skov, H., Heinänen, S., Žydelis, R., Bellebaum, J., Bzoma, S., Dagys, M., . . . Wahl, J. (2011). *Waterbird Populations and Pressures in the Baltic Sea.* Köpenhamn: Nordic Council of Ministers.

Sköld, M., Ren, E., Jonsson, P., Wernbo, A., Wikström, A., & Wennhage H. (2021). *Tätheten av sjöpennor i skyddade och bottentrålade områden i Skagerrak och Kattegatt: förslag till övervakningsprogram för epifaunans status (Aqua report 2021:14).* SLU: Institutionen för akvatiska resurser.

SLU Aqua. (u.d.). Kartor fiskhabitat för havsplaneringen, opublicerat material.

Stanley, H. F., Casey, S., Carnahan, J. M., Goodman, S., Harwood, J., & Wayne, R. K. (1996). Worldwide patterns of mitochondrial DNA differentiation in the harbor seal (Phoca vitulina). *Molecular Biology and Evolution*, 368-382. Hämtat från https://academic.oup.com/mbe/article/13/2/368/983299

Staveley, T., Perry, D., Lindborg, R., & Gullström, M. (2016). Seascape structure and complexity influence temperate seagrass fish assemblage composition. *Ecography, 39*, 1-11.

Svenska kraftnät. (2023). *Öppen dörr-processen*. Hämtat från Svenska kraftnät: https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnatet/utbyggnad-av-transmissionsnat-till-havs/oppen-dorr/

Sveriges geologiska undersökning. (2022). *High-resolution benthic habitat mapping of Hoburgs bank, Baltic Sea (Rapport 2020:34).* Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser. (2018). *Spatiala analyser Delleverans B 31 maj. Projekt 31 inom överenskommelse mellan Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges lantbruksuniversitet 2018.* Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Sveriges vattenmiljö. (2021). *Marina kolsänkor livsviktiga för ekosystem och klimat*. Hämtat från Sveriges vattenmiljö: https://www.sverigesvattenmiljo.se/content/marina-kolsankor-livsviktiga-ekosystem-och-klimat

Tillväxtverket. (2022). *Fakta om svensk turism 2021 (Rapport 0419).* Tillväxtverket.

Transportstyrelsen. (2021). *Båtlivsundersökningen 2020 - En undersökning om båtlivet i Sverige (Dnr 2021-2170).* Transportstyrelsen.

UNCTAD. (2023). *Review of maritime transport 2022.* United Nations conference on trade and development.

Wang, T., Zou, X., Li, B., Yao, Y., Li, J., Hui, H., . . . Wang, C. (2018). Microplastics in a wind farm area: A case study at the Rudong Offshore Wind Farm, Yellow Sea, China. *Marine Pollution Bulletin*, 466-474.

Wijkmark, N., & Enhus, C. (2015). *Metodbeskrivning för framtagande av GIS-karta för en nationellt övergripande bild av marin grön infrastruktur.* AquaBiota Water Research AB.

Yletyinen, J., Bodin, Ö., Weigel, B., Nordström, M. C., Bonsdorff, E., & Blenckner, T. (2016). Regime shifts in marine communities: a complex systems perspective on food web dynamics. *Proceeding of the Royal Society B*. doi:https://doi.org/10.1098/rspb.2015.2569

Öhman, M. (2023). *Effekter av havsbaserad vindkraft på fisk. Rapport 7115. Vindval.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Östersjöcentrum. (2021). *Policy Brief: Ostörda kustekosystem avgörande för att motverka klimatförändringar.* Stockholm: Östersjöcentrum.

Figurförteckning

Figur 1. Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b). 16
Figur 2. Karta över samtliga planalternativ i konsekvensbedömningen. 21
Figur 3. Exempelparkens layout med 72 vindkraftverk placerade i rutnät med 1,7 km avstånd mellan verken. Den röda vinkeln visar utblickspunkten från land. 48
Figur 4. Exempelparken med ett 5 km avstånd till närmsta verk. 49
Figur 5. Exempelparken med ett 12,5 km avstånd till närmsta verk. 50
Figur 6. Exempelparken med ett 25 km avstånd till närmsta verk. 50
Figur 7. Exempelparken med ett 35 km avstånd till närmsta verk. 51
Figur 8. Exempelparken med ett 50 km avstånd till närmsta verk. 51
Figur 9. Exempel på kumulativ effekt med exempelparken 12,5 km från land med utblick åt höger med ytterligare en park 25 km från land. 52
Figur 10. Karta över riksintresse obruten kust och högexploaterad kust samt riksintresseanspråk för kulturmiljövården (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b). 54
Figur 11. Karta över andra värdefulla områden för kulturmiljön. (Havs- och vattenmyndigheten, 2024b). 55
Figur 12. Yrkesfiske 2012–2021: Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier under perioden 2012-2021: Passivt fiske (Övre vänster); Pelagiskt trålfiske (Övre höger); Demersalt/bottennära trålfiske (bottentrålning) (Nedre vänster) (Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges lantbruksuniversitet 2022). 70
Figur 13. Visar energiområdenas avstånd till tätorter i Bottniska viken. Källa: SCB, 2020. 75
Figur 14. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 78
Figur 15. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 79
Figur 16. Potentiell negativ effekt på fladdermöss av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 81
Figur 17. Potentiell negativ effekt på vikaresäl av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 83
Figur 18. Potentiell negativ effekt på gråsäl av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 85
Figur 19. Potentiell negativ effekt på bottenmiljöer av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 87
Figur 20. Potentiell negativ effekt på fisk och lekområden av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 90
Figur 21. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Bottniska viken. 92
Figur 22. Potentiell negativ effekt på landskap av förslag till energiområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 96
Figur 23. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 98
Figur 24. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 107
Figur 25. Relativ potentiell negativ effekt av energiområden på sjöfart i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 112
Figur 26. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Bottniska viken (Havs-och vattenmyndigheten 2024c). 114

Figur 27. Karta över föreslagna energiområden i Bottniska viken och grannländers planer på energiutbyggnad. Källa: Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023. 121
Figur 28. Kartbild som visar avstånd från energiområden till tätorter i Östersjöns havsplaneområde. Källa: SCB, 2020. 123
Figur 29. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 126
Figur 30. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 127
Figur 31. Potentiell negativ effekt på fladdermöss av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 129
Figur 32. Potentiell negativ effekt på tumlare av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 131
Figur 33. Potentiell negativ effekt på bottenmiljöer av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 134
Figur 34. Potentiell negativ effekt på fisk och lekområden av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor. 137
Figur 35. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Östersjön. 139
Figur 36. Potentiell negativ effekt på landskap av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 143
Figur 37. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 145
Figur 38. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 154
Figur 39. Relativ potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 159
Figur 40. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Östersjön. 162
Figur 41. Karta över föreslagna energiområden i Östersjön och grannländers planer på energiutbyggnad. Källa: Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023. 167
Figur 42. Kartbild som visar energiområdenas avstånd till tätorter i Västerhavets havsplaneområde. Källa: SCB, 2020. 169
Figur 43. Potentiell negativ effekt på migrerande fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 171
Figur 44. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 172
Figur 45. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 174
Figur 46. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden på tumlare i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 177
Figur 47. Potentiell negativ effekt av föreslagna energiområden på bottenmiljö i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 179
Figur 48. Potentiell positiv lokal nettoeffekt av energiområden på bottenmiljö i Västerhavet om energianvändning ersätter bottentrålning. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 181
Figur 49. Potentiella negativa effekter på fisk och fisklek i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 183
Figur 50. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Västerhavet. 185
Figur 51. Potentiella negativa effekter av energiområden i Västerhavet på landskap. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 189

Figur 52. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 191
Figur 53. Potentiell negativ effekt på friluftsliv av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 199
Figur 54. Relativ potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. 203
Figur 55. Kartbilden visar föreslagna energiområden samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i Västerhavet. 206
Figur 56. Karta över föreslagna energiområden i Västerhavet och grannländers planer på energiutbyggnad. Källa: Emodnet, 2022, Flanders Marine Institute, 2023. 212
Figur 57. Planalternativ 1 i konsekvensbeskrivningen innefattar samtliga föreslagna energiområden i havsplanerna. 259
Figur 58. Visar planalternativ 2 som använts i konsekvensbeskrivningen, detta är energiområden som är har hög energipotential. 261
Figur 59. Planalternativ 3 som används i konsekvensbeskrivningen. Planalternativet innefattar energiområden som har mindre allvarliga konsekvenser och potentiella intressekonflikter. 263

Tabellförteckning

Tabell 1. Samlad bedömning av miljöeffekter för samtliga planlaternativ och havsplaneområden. 10
Tabell 2. Översikt av planalternativ i konsekvensbedömningen. 20
Tabell 3. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på befolkning och hälsa, samt möjliga hänsynsåtgärder. 31
Tabell 4. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fågel, samt möjliga hänsynsåtgärder. 34
Tabell 5. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fladdermöss, samt möjliga hänsynsåtgärder. 35
Tabell 6. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på däggdjur, samt möjliga hänsynsåtgärder. 36
Tabell 7. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på bottenmiljöer, samt möjliga hänsynsåtgärder. 40
Tabell 8. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till påverkan på fisk- och lekområden, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser 44
Tabell 9. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i olika faser i förhållande till landskapsbild, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser. 52
Tabell 10. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till kulturmiljö under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser. 56
Tabell 11. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till friluftslivet under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser. 60
Tabell 12. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till friluftslivet under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser. 64
Tabell 13. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till sjöfart under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser. 68
Tabell 14. Visar typ av påverkan från havsbaserad vindkraft i förhållande till yrkesfisket under olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder som kan minska negativa effekter och konsekvenser 73
Tabell 15. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Bottniska viken. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). 100
Tabell 16. Vägledning energiutvinning, planförslag Bottniska, respektive havsområde, typ av vindkraftpark, area, samt yta och andel i territorialhavet. 102
Tabell 17. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Bottniska viken. 103
Tabell 18. Förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Bottniska viken baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022). 108
Tabell 19. Påverkan på rennäring i olika faser, samt möjliga hänsynsåtgärder. 117
Tabell 20. Samlad bedömning för Bottniska vikens havsplaneområde utefter de olika planalternativen. 120
Tabell 21. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Östersjön. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). 148
Tabell 22. Vägledning energiutvinning, planförslag Östersjön, respektive havsområde, typ av vindpark, area, samt yta och andel i territorial havet. 149
Tabell 23. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Östersjön. 150

Tabell 24. Visar förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Östersjön baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022). 155
Tabell 25. Samlad bedömning för Östersjöns havsplaneområde utefter de olika planalternativen. .. 166
Tabell 26. Antal registrerade marina lämningar per energiområde i Västerhavet. Källa: Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök). 193
Tabell 27. Vägledning energiutvinning, planförslag Västerhavet, respektive havsområde, typ av vindkraftpark, area, samt yta och andel i territorial havet. 194
Tabell 28. Tabell över relativ resurseffektivitet för de föreslagna energiområdena i havsplaneområde Västerhavet. 195
Tabell 29. Förekomst av fritidsbåtsaktivitet inom föreslagna energiområden i Bottniska viken baserat på ett medelvärde av timmar per månad åren 2017 – 2022. Datan baseras på aktivitet från minst en fritidsbåt inom energiområdet (Emodnet, 2022). 200
Tabell 30. Samlad bedömning för Västerhavets havsplaneområde utefter de olika planalternativen. 211
Tabell 31. Samlad bedömning för planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. 213
Tabell 32. Samlad bedömning för fisk. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator avser karp- och rovfiskar i kustvatten. 215
Tabell 33. Samlad bedömning för fågel. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. 216
Tabell 34. Samlad bedömning för marina däggdjur. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator gäller bifångst av tumlare; (**). Tillhörande indikatorer gäller dräktighetsfrekvens och späcktjocklek hos gråsäl; (***) Tillhörande indikatorer gäller utbredning av gråsäl, knubbsäl och vikaresäl; (****) Tillhörande indikatorer gäller abundans och trender för gråsäl, knubbsäl och vikaresäl). 218
Tabell 35. Samlad bedömning för bottenmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Relevanta indikatorer innefattar bottenfauna i kustvatten (5.8A) och bottenfauna i utsjövatten (5.8B). 219
Tabell 36. Samlad bedömning för hydrografiska förhållanden. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. 220
Tabell 37. Samlad bedömning för undervattensbuller. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. 221
Tabell 38. Sammanfattning av havsplanernas bidrag till uppfyllelse av Sveriges miljömål. 222
Tabell 39. Havsplanernas inverkan på prioriteringar inom nationell strategi för regional utveckling.. 225
Tabell 40. Hänsynsåtgärder som tillämpas vid etablering av havsbaserad vindkraft. Baserat på en sammanställning gjord för OSPAR gruppen om utveckling av havsbaserad förnybar energi, ICG-ORED. Skadelindring omfattar följande fyra åtgärdstyper enligt skadelindringshierarkin: undvikande, minskning, återställning och acceptans inklusive kompensation. 230
Tabell 41. Bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen. 234
Tabell 42. Poängskala för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet. 239
Tabell 43 Energiområden som ingår i planförslag 1. Detta är samtliga energiområden som är med i havsplanerna. 258
Tabell 44. Energiområden som ingår i planalternativ 2, med fokus på energiutvinningspotential. 260
Tabell 45. Planalternativ 3 med fokus på energiområden som är bra sett till potentiella konsekvenser och intressekonflikter. 262

Bilaga A Bilaga A Sammanställning av energiområden som ingår i planalternativ för konsekvensbedömning.

Planalternativ 1 SAMTLIGA ENERGIOMÅRDEN I PLANFÖRSLAGET

Havsplan	ID nummer	Område
Bottniska	B107	Ricklegrundet
Bottniska	B108	Rata storgrund
Bottniska	B111	Sydöst Malören
Bottniska	B113	Sydöst Svalan och Falkens grund
Bottniska	B135	Utsjöområde öst Rata Storgrund
Bottniska	B139	Syd Kallviksklubben
Bottniska	B142	Gretas klackar
Bottniska	B146	Storgrundet
Bottniska	B149	Norr Finngrundet
Bottniska	B152	Utknallen
Bottniska	B156	Syd Finngrunden
Bottniska	B159	Eystrasaltbanken
Bottniska	B160	Öst Eystrasaltbanken
Bottniska	B161	Nordöst Eystrasaltbanken
Bottniska	B164	Utsjöområde norr Sylen
Västerhavet	V303	Norr Rödebanke
Västerhavet	V305	Sydöst Morups bank
Västerhavet	V317	Syd Morups bank
Västerhavet	V352	Norr Bratten och väst Kosterhavet
Västerhavet	V357	Sydväst sjöövningsområde Skagen
Västerhavet	V359	Nordväst Öckerö
Västerhavet	V360	Nordvästra Bratten
Västerhavet	V361	Norr Lilla Middelgrund
Västerhavet	V364	Väst Halmstad
Östersjön	Ö205	Utsjöområde nordöst Gotska sandön
Östersjön	Ö213	Klintfjäll
Östersjön	Ö216	Sydöst Svenska Högarna
Östersjön	Ö219	Utsjöområde öst Nynäshamn
Östersjön	Ö256	Utsjöområde syd Öland
Östersjön	Ö266	Utsjöområde sydöst Hoburgs bank
Östersjön	Ö269	Utsjöområde syd Utklippan
Östersjön	Ö271	Syd Klintfjäll
Östersjön	Ö272	Utsjöområde nordväst Gotland
Östersjön	Ö273	Sydväst Hoburg
Östersjön	Ö276	Syd Nielsengrund
Östersjön	Ö277	Syd Knolls grund
Östersjön	Ö279	Nordöst Sjöövningsområde Sankt Olof
Östersjön	Ö282	Öst Kullagrund
Östersjön	Ö285	Kriegers flak
Östersjön	Ö286	Utsjöområde sydväst Ystad
Östersjön	Ö287	Lillgrund
Östersjön	Ö288	Utsjöområde sydöst Ystad
Östersjön	Ö509	Sydöst Fårösund

Tabell 43 Energiområden som ingår i planförslag 1. Detta är samtliga energiområden som är med i havsplanerna.

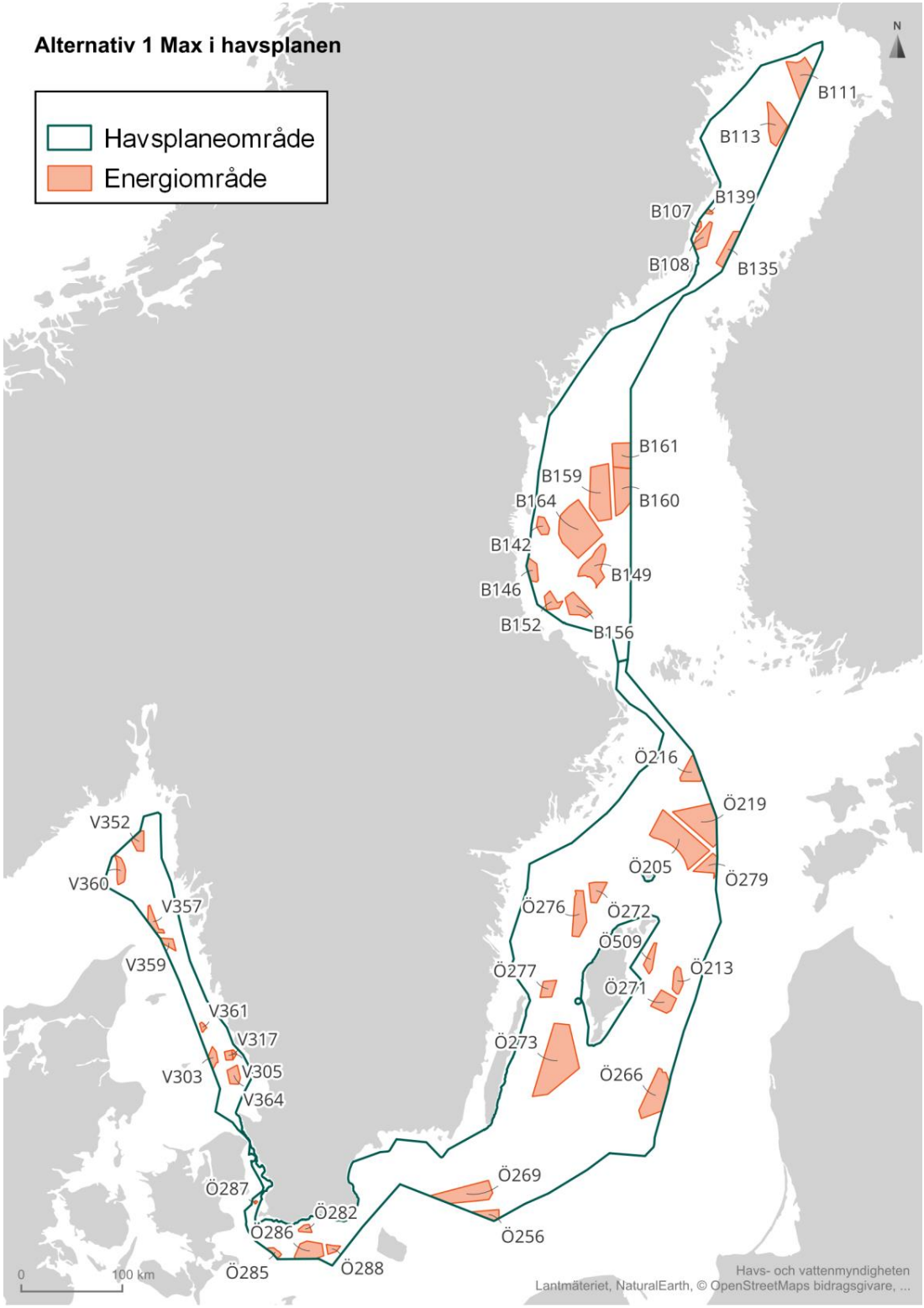

Figur 57. Planalternativ 1 i konsekvensbeskrivningen innefattar samtliga föreslagna energiområden i havsplanerna.

Planalternativ 2 ENERGI

Tabell 44. Energiområden som ingår i planalternativ 2, med fokus på energieffektivitet.

Havsplan	ID nummer	Område
Bottniska	B146	Storgrundet
Bottniska	B149	Norr Finngrundet
Bottniska	B156	Syd Finngrunden
Bottniska	B159	Eystrasaltbanken
Bottniska	B164	Utsjöområde norr Sylen
Västerhavet	V303	Norr Rödebanke
Västerhavet	V305	Sydöst Morups bank
Västerhavet	V317	Syd Morups bank
Västerhavet	V352	Norr Bratten och väst Kosterhavet
Västerhavet	V357	Sydväst sjöövningsområde Skagen
Västerhavet	V359	Nordväst Öckerö
Västerhavet	V361	Norr Lilla Middelgrund
Västerhavet	V364	Väst Halmstad
Östersjön	Ö271	Syd Klintfjäll
Östersjön	Ö273	Sydväst Hoburg
Östersjön	Ö282	Öst Kullagrund
Östersjön	Ö285	Kriegers flak
Östersjön	Ö286	Utsjöområde sydväst Ystad
Östersjön	Ö287	Lillgrund
Östersjön	Ö288	Utsjöområde sydöst Ystad
Östersjön	Ö509	Sydöst Fårösund

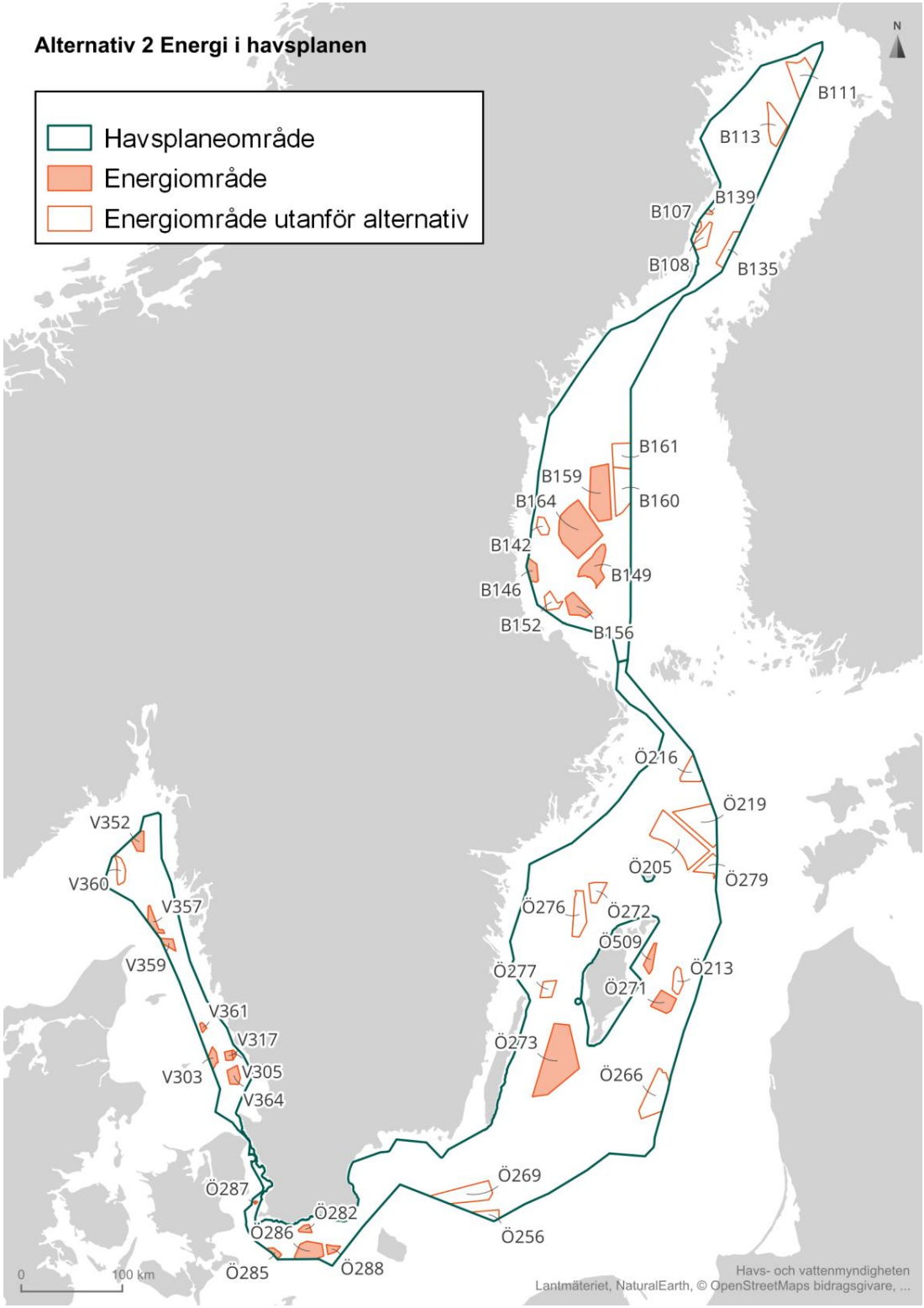

Figur 58. Visar planalternativ 2 som använts i konsekvensbeskrivningen, detta är energiområden som är har högst energieffektivitet.

Planalternativ 3 KONSEKVENS

Tabell 45. Planalternativ 3 med fokus på energiområden som är bra sett till potentiella konsekvenser och intressekonflikter.

Havsplan	ID nummer	Område
Bottniska	B113	Sydöst Svalan och Falkens grund
Bottniska	B146	Storgrundet
Bottniska	B159	Eystrasaltbanken
Bottniska	B160	Öst Eystrasaltbanken
Bottniska	B161	Nordöst Eystrasaltbanken
Bottniska	B164	Utsjöområde norr Sylen
Västerhavet	V303	Norr Rödebanke
Västerhavet	V305	Sydöst Morups bank
Västerhavet	V352	Norr Bratten och väst Kosterhavet
Västerhavet	V361	Norr Lilla Middelgrund
Östersjön	Ö216	Sydöst Svenska Högarna
Östersjön	Ö219	Utsjöområde öst Nynäshamn
Östersjön	Ö256	Utsjöområde syd Öland
Östersjön	Ö266	Utsjöområde sydöst Hoburgs bank
Östersjön	Ö279	Nordöst Sjöövningsområde Sankt Olof
Östersjön	Ö285	Kriegers flak
Östersjön	Ö287	Lillgrund

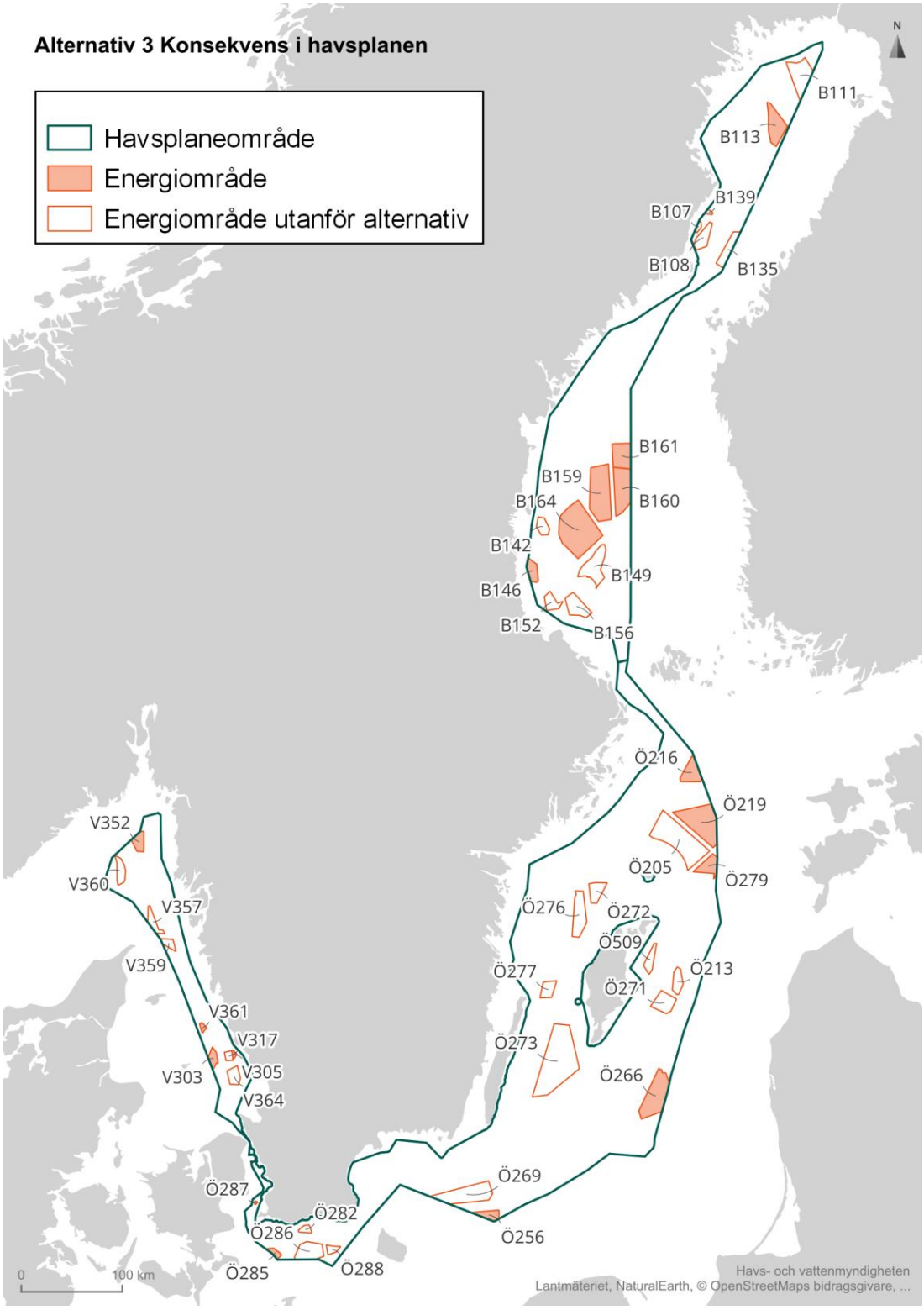

Figur 59. Planalternativ 3 som används i konsekvensbeskrivningen. Planalternativet innefattar energiområden som har mindre allvarliga konsekvenser och potentiella intressekonflikter.

Bilaga B Sammanställning av åtgärder i miljökonsekvensbeskrivning av beslutad havsplan

Miljöeffekt	**Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet**
Berörda kriterier och indikatorer	**Deskriptor D1 – Biologisk mångfald** *Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.* Kriterium D1C2 - Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar Indikator 1.2A – *Abundans av häckande havsfåglar* Indikator 1.2B – *Abundans av övervintrande havsfåglar* Indikator 1.2C – Abundans och trender för gråsäl Indikator 1.2D – Abundans och trender för knubbsäl Indikator 1.2E – Abundans och trender för vikaresäl Kriterium D1C4 – Utbredning av arter Indikator 1.4A – Utbredning av gråsäl Indikator 1.4B – Utbredning av knubbsäl Indikator 1.4C – Utbredning av vikare Relevanta indikatorer för tumlare saknas
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	Relevanta åtgärder handlar företrädesvis om administrativa styrmedel kopplade till regelverket för tillståndsprövning av vattenverksamhet enligt 9 och 11 kap miljöbalken. I samband med det kan villkor för minskning av störning på olika arter ställas fast. Det saknas idag vägledning om hur havsbaserad vindkraft respektive sandutvinning bör utformas för att minimera risk för störning, samt hur olika lösningar bör prövas. Bland annat saknas det gränsvärden för vad som är skälig störning för olika arter eller artgrupper, såväl under anläggning, som under drift och avverkning. Det råder även oenighet om skyddsåtgärders förmåga att minimera belastningar till skäliga nivåer. Kunskapsskapande åtgärder inom bland annat ramen för Vindvalsprogrammet och åtgärd 25 under Åtgärdsprogrammet för havsmiljö är relevanta i detta sammanhang. Andra relevanta existerande åtgärder innefattar: - Artskyddsförordningen (2007:845), som genomför Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, samt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar. - Åtgärdsprogram för hotade arter. Det saknas idag specifika program för hotade sjöfågelarter. Det finns ett åtgärdsprogram för tumlare från 2013, som har fokus på minimering av bifångst, inventering och kartläggning av populationer, undervattensbullerproblematiken och områdesskydd. Programmet är under uppdatering.

Miljöeffekt	**Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet**
	Inom ramen för den föreliggande miljöbedömningen testades en åtgärd för att minimera risken av vindkraftsetableringen på Södra Midsjöbanken för bentiskt födosökande sjöfåglar, med särskilt fokus på alfågel. Åtgärden innebär omlokaliseringen av vindkraftsparken till närliggande områden djupare än 30m. Modellering i Symphony visar en betydande minskning av påverkan på sjöfågel. Samtidigt innebär åtgärden att vindkraftsparken lokaliseras innanför Natura 2000-områdets gränser.
Uppföljning och övervakning	**Övervakningsprogram för sjöfågel** Övervakningen av häckande och övervintrande fåglar längs kusten och i utsjön syftar till att följa beståndsutvecklingen över tid, vilken kan påverkas av förändrade förhållanden i födoväven men också av direkt påverkan som uppstår av en rad olika mänskliga aktiviteter. Data som samlas in innefattar: *Övervintrande sjöfåglar (landnära och i utsjön)* - Antal övervintrande sjöfåglar inom räkningsenheter längs kusten eller längs flygtransekter i utsjön (se metoder) - Geografisk utbredning kan delvis bedömas utifrån populationernas storlek *Häckande sjöfåglar* - Abundans och utbredning av olika sjöfågelarter längs den svenska kusten - Antal och storlek av främst ejderungar (indirekt mått på ungarnas ålder) Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/sjofaglar.html **Övervakningsprogram för säl** Syftet med övervakningen av säl är att studera långsiktiga trender i den marina miljön till följd av mänsklig påverkan genom att dokumentera sälpopulationernas utveckling. Följande data samlas in via provmätningar: - populationens tillväxthastighet (i procent) - populationsstorlek (antal sälar) - utbredning av gråsäl under pälsbytesperioden i maj - utbredning av knubbsäl under pälsbytesperioden i augusti - utbredning av vikare under isläggningen i Bottniska viken i april. Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/sal.html. **Övervakningsprogram för tumlare** Syftet med övervakningen är att följa upp trender i abundans och populationstillväxt för tumlare i svenska vatten. Hot mot tumlare är framför allt förhöjd dödlighet genom bifångster i fisket, miljögifter, minskad födotillgång till följd av överfiske samt förlust av livsmiljöer vilket främst beror på störning i form av buller. I undersökningen mäts: - Relativ täthet och utbredning av tumlare inom undersökt område - Populationens tillväxthastighet (i procent) - Populationsstorlek (antal tumlare per kv.km)

Miljöeffekt	**Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet**
	- Hälsa- och sjukdomsövervakning Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/tumlare.html

Miljöeffekt	**Fysiska skador på marina däggdjur orsakade av impulsivt undervattensljud**
Berörda kriterier och indikatorer	**Miljökvalitetsnorm E.2** *Mänskliga verksamheter ska inte orsaka skadligt impulsivt ljud i marina däggdjurs utbredningsområden under tidsperioder där djuren är känsliga för störning.* **Deskriptor D1 – Biologisk mångfald** *Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.* Kriterium D1C4 – Utbredning av arter Indikator 1.4A – Utbredning av gråsäl Indikator 1.4B – Utbredning av knubbsäl Indikator 1.4C – Utbredning av vikare Relevanta indikatorer för tumlare saknas
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	Miljöeffekten är starkt förknippad med risken för habitatförlust för marina däggdjur som beskrivs ovan. Effekten är särskilt betydelsefull för tumlare på grund av deras känslighet för undervattensbuller och beroende av ekolokalisering för överlevnaden. Effekten är till viss del även relevant för sälar. Aktiviteter i svenska vatten som främst orsakar potentiellt skadligt impulsivt ljud innefattar: - pålning och sprängning vid anläggning av vindkraft till havs - pålning för transportinfrastruktur - sprängning i samband med militära insatser - dragning av el- och kommunikationsledningar - seismologiska undersökningar av havsbotten Vattenverksamhet som riskerar att drabba människor eller miljön negativt kräver tillstånd enligt miljöbalken och prövas as mark- och miljödomstolen. De viktigaste effektminimerande åtgärderna fastställs i samband med tillståndsprövningen i form av operativa villkor, som vanligtvis innebär bestämmelser om när och var verksamheten får utföras, samt tillämpning av skyddsåtgärder. På så vis minimeras risken för skada genom att skrämma bort djuren från området, minska bullernivån eller undvika perioder där djuren är särskilt känsliga för störning, exv. kalvningsperioden. Exempel på riskreducerande åtgärder omfattar. (Nordzell m.fl., 2019): - val av årstid för anläggning - gradvis ökning av pålningsstyrka - användning av tumlar- och sälskrämmor - användning av bullerdämpningsmetoder, nämligen bubbelridåer, olika former av skyddsmantlar, kassuntekniker eller skärmar av gasfyllda ballonger.

Miljöeffekt	Fysiska skador på marina däggdjur orsakade av impulsivt undervattensljud
	Effekterna av tillämpning av bullerminimerande åtgärder vid anläggning av vindparker i Tyskland har nyligen publicerats och utgör ett viktigt underlag för anläggningar i svenska vatten, där liknande studier inte finns (Brandt m.fl., 2018; Rose m.fl., 2019). Inom ramen för Vindval programmet togs fram underlag och vägledning om reglering av undervattensbuller vid pålning (Andersson m.fl., 2016), som bl.a. anger förslag på bullernivåer som kan ge upphov till hörselskador hos tumlare. På Havs- och vattenmyndigheten pågår arbete med att ta fram enhetlig vägledning för undervattensbuller som omfattar andra verksamheter än enbart vindkraft. Relevanta policyåtgärder omfattar arbetet inom tematiska expertgrupper på EU-nivå, eller under OSPAR och HELCOM för Nordsjön respektive Östersjön.[3] I Sverige initierades 2015 en nationell referensgrupp for undervattensbuller med uppdrag att utveckla nationella gränsvärden för påverkan från mänskligt orsakade undervattensbuller. Syftet är att dessa gränsvärden ska användas vid tillståndsprövningar och konsekvensbedömningar.
Uppföljning och övervakning	**Övervakningsprogram för impulsivt undervattensbuller** Programmets syfte är att kartlägga omfattningen av bullrande aktiviteter i tid och rum för att få en bild av den ackumulerade ljudmiljön i havet och kunna förebygga att för många höga impulsiva ljud inte förekommer samtidigt inom ett område. Information som rapporteras inom programmet innefattar: - Typ av aktivitet - Position (koordinater eller ICES delruta (*ICES statistical subrectangles*)) - Proxy för källstyrka (ljudnivå) - Start- och slutdatum - Förekomst av bullerdämpande åtgärd Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/impulsivt-undervattensbuller.html. **Övervakningsprogram för säl** *Se ovan* **Övervakningsprogram för tumlare** *Se ovan*

Miljöeffekt	Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet
Berörda kriterier och indikatorer	**Miljökvalitetsnorm D.3** *Permanenta förändringar av hydrografiska förhållanden som beror på storskaliga verksamheter, enskilda eller samverkande, får inte påverka biologisk mångfald och ekosystem negativt*. **Deskriptor D6 – Havsbotten integritet**

[3] MSFD Common Implementation Strategy Technical Group on Underwater Noise (TG-NOISE); OSPAR Intersessional Correspondence Group on Underwater Noise (ICG Noise); HELCOM Expert Network on Underwater Noise (EN-Noise).

Miljöeffekt	Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet
	Havsbottnens integritet håller sig på en nivå som innebär att ekosystemens struktur och funktioner kan tryggas och att i synnerhet de bentiska ekosystemen inte påverkas negativt. Kriterium D6C3 – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Indikator 6.3A – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Kriterium D6C5 – Omfattning av negativa effekter av mänskliga belastningar Indikator 5.8B – Bottenfauna i utsjövatten **Deskriptor D7 – Bestående förändringar av hydrografiska villkor** *Deskriptoren saknar för närvarande specifika kriterier och indikatorer.* **Miljökvalitetsnorm C.3** *Populationerna av alla naturligt förekommande fiskarter och skaldjur som påverkas av fiske har en ålders- och storleksstruktur samt beståndsstorlek som garanterar deras långsiktiga hållbarhet.* **Deskriptor D1 – Biologisk mångfald** *Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.* Kriterium D1C2 – Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar Indikator 1.2H – Lekbiomassa för pelagiska och demersala fiskarter **Deskriptor D3 – Kommersiellt nyttjade fiskar och skaldjur** *Populationerna av alla kommersiellt nyttjade fiskar och skaldjur håller sig inom säkra biologiska gränser och uppvisar en ålders- och storleksfördelning som vittnar om ett friskt bestånd.* Kriterium D3C2 – Lekbeståndets biomassa hos kommersiellt nyttjade arter Indikator 3.2A – Lekbiomassa för att kommersiellt nyttjade populationer
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	Miljöeffekten orsakas huvudsakligen av förhöjd sedimentspridning samt förändring av bottenförhållanden inom och i närheten av de områden där havsplanerna anger användning sandutvinning. Hydrografiska förhållanden som antas kunna bli förändrade är grumlighet och djupförhållanden, samt eventuellt strömmar i närområdet. Risk för sådana förändringar kan vara hög vid sandutvinning, beroende på sedimenttyp och –dynamik, samt på verksamhetens omfattning och varaktighet. Dessa aspekter avgör om förändringarna blir permanenta eller ej. Vid anläggning av vindkraft till havs bedöms vanligtvis risken för betydande och långvariga effekter på biologisk mångfald och ekosystem vara försumbar. Risken och eventuella skademinimerande åtgärder behöver ändå utredas och prövas. Förändringar som enbart uppstår under anläggnings- eller avverkningsfaser räknas vanligtvis inte som permanenta, vilket dock är fallet för förändringarna som orsakas av själva vindkraftverksfundament under driftsfasen. Risk för förlust av fiskhabitat har liknande orsak som för andra marina arter, nämligen tumlare och säl, enligt beskrivningen ovan. Förändringar i bottenstruktur och –dynamik kan göra habitat olämpligt för vissa arter, samtidigt som större mänsklig närvaro kan skrämma bort djuren. Sedimentuttag kan vara direkt skadligt för arter som lägger ägg på bottensubstrat, samtidigt som förhöjd

Miljöeffekt	Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet
	sedimentspridning kan störa reproduktionsförmåga hos arter med pelagiska ägg- och larvstadier. Åtgärder för att bibehålla god miljöstatus avseende hydrografiska villkor faller huvudsakligen inom ramen för tillståndsprövningen. Det rör sig om administrativa styrmedel kopplade till olika lagar och förordningen, nämligen miljöbalken. Det är viktigt att beslutsunderlag finns tillgängligt för bedömningen av verksamheter och åtgärder. Det finns vanligtvis krav på en miljökonsekvensbeskrivning, vilken bör redovisa verksamhetens påverkan på hydrografiska förhållanden. Miljökonsekvensbeskrivning vid tillståndsprövning enligt 9 kap. och 11 kap. miljöbalken anses vara det främsta styrmedlet för att säkerställa att infrastruktur eller annan verksamhet i utsjön inte försämrar statusen på miljökvalitetsnormen D.3 (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Inom åtgärdsprogrammet för havsmiljö 2016-2021 föreslogs en åtgärd (ÅPH 13) för att ta fram vägledning för att stärka beskrivningarna av hydrografiska förändringar och hur dessa påverkar marina ekosystem. Inom samma åtgärdsprogram finns en rad andra åtgärder för att ta fram vägledning eller policyer avseende olika aspekter knutna till bottenmiljöers integritet och restaurering som är relevanta för uppfyllandet av miljökvalitetsnormen D.3. Åtgärder mot negativa effekter för fisk i termer av habitatförlust orsakad av fysisk störning är i stort sett av samma karaktär som för habitatförlust för marina däggdjur och fåglar, enligt beskrivningen ovan. Det handlar företrädesvis om administrativa styrmedel som bestäms inom ramen för tillståndsprövningsprocessen. Flertalet existerande åtgärder relaterade specifikt till fisk är riktade mot fiske, som anses vara den huvudsakliga anledningen till förändringar på fiskbestånd och fisksamhällen, trots flera andra påverkansfaktorer i den marina miljön (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Sådana åtgärder faller inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik respektive den nationella fiskeregleringen, och är inte direkt relevanta för störning orsakad av nya konstruktioner eller verksamheter. I jämförelse anses åtgärder relaterade till villkor för byggande i vattnet eller planering och drift av vattenverksamhet generellt ha betydligt lägre potentiell effekt för att uppnå god miljöstatus (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Dock i samband med specifika projekt kan sådana åtgärder vara avgörande för att minimera risk för skada, genom förslagsvis att undvika störning under biologiskt känsliga perioder.
Uppföljning och övervakning	**Övervakning av hydrografiska villkor** Övervakning av hydrografiska förhållanden ingår i fem olika övervakningsprogram, varav två mäter hydrografiska egenskaper (fysiska egenskaper som temperatur och salt, och hydrologiska egenskaper som strömmar, vågor och vattenstånd), och tre följer upp mänskliga belastningar och deras effekter, nämligen: - effekter av kylvatten; - fysisk påverkan - bentiska livsmiljöer. De senare två programmen är relevanta för de effekter som beskrivs ovan och som bedöms kunna uppstå till följd av tillämpningen av havsplanerna. Dessa två program är för närvarande under utveckling. Data från bägge programmen behöver kunna kombineras för att bedöma eventuell påverkan av fysisk störning på

Miljöeffekt	Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet
	livsmiljöer. Det räknas med att följande data kommer att behöva samlas in inom dessa två program: *Fysisk påverkan:* - data om bottentrålning - data från miljöbalksprövningar, - data från flygbilder och satellitdata För varje verksamhet eller konstruktion samlas följande uppgifter in: - tidpunkt - geografisk plats - areal/längd - relativa inverkan med avseende på hydrologiska kvalitetsfaktorer - generell vågregim runt företeelsen och hur denna påverkas - bottensubstrat som påverkas och påverkar det kringliggande området - djupverkan - zonering av intensitet - intensitet av påverkanstryck Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/marin-miljoovervakning/fysisk-paverkan.html. *Bentiska miljöer* Naturtypernas och livsmiljöernas geografiska utbredning och förekomsternas arealer: - Utbredningsområde och areal som täcks av naturtyper och livsmiljöer - Strukturer (i naturtyper och livsmiljöer) som kan definieras rumsligt Naturtypernas och livsmiljöernas kvalitet: - biotiska och abiotiska strukturer (exv förekomst av vegetation) - ekologiska funktioner (exv. typisk artsammansättning, arters storleks- och eller åldersstruktur m.fl.) Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/marin-miljoovervakning/bentiska-livsmiljoer.html **Övervakningsprogram för kustfisk och utsjöfisk** Huvudsyfte med dessa två program består att följa upp förändringar i antal och storleksstruktur hos de vanligaste arter som nyttjas kommersiellt. Programmen har därmed ett betydande fokus på fiske och hur det påverkar bestånden. Data som samlas in inom programmen används även för att bedöma statusen på ekosystemet. Data från utsjöfiskövervakningen samordnas mellan olika länder och används i arbetet för att ta fram underlag för fiskekvoter. Programmen har inget särskilt fokus på hur fiskbestånden, reproduktionsförmåga hos fisk eller lekbestånden påverkas av fysisk störning. Övervakningsdata utgör ändå grunden för tillståndsbedömningar, inklusive bedömning av lekbestånden, som i sin tur är nödvändiga för att kunna uppskatta och jämföra effekterna av nya konstruktioner eller verksamheter. Där en viss vattenverksamhet anses kunna medföra negativa effekter på fisk, lekhabitat och reproduktionsförmåga, ska ett kontrollprogram tas fram som övervakar dessa aspekter.

Miljöeffekt	**Förlust av bottenmiljöer vid anläggning och drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet**
Berörda kriterier och indikatorer	**Miljökvalitetsnorm D.1** *Den av mänsklig verksamhet opåverkade havsbottenarealen ska ha en omfattning som ger förutsättningar för att upprätthålla bottnarnas struktur och funktion för respektive livsmiljötyp.* **Miljökvalitetsnorm D.2** *Arealen av biogena substrat ska bibehållas eller öka.* **Deskriptor D6 – Havsbotten integritet** *Havsbottnens integritet håller sig på en nivå som innebär att ekosystemens struktur och funktioner kan tryggas och att i synnerhet de bentiska ekosystemen inte påverkas negativt.* Kriterium D6C3 – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Indikator 6.3A – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Kriterium D6C5 – Omfattning av negativa effekter av mänskliga belastningar Indikator 5.8B – Bottenfauna i utsjövatten
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	De flesta existerande åtgärder rörande havsbottens integritet är riktade mot bottentrålfiskets påverkan på bottenmiljöer. Trots flertal andra belastningar som påverkar havsbotten, anses bottentrålning efter fisk vara den dominerande aktiviteten i utsjön som orsakar negativ fysisk påverkan på havsbottnarna. Detta gäller i synnerhet i Västerhavet, medan i Östersjön trålfiskets påverkan på havsbottens integritet inte är lika omfattande (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Existerande åtgärder omfattar områdesspecifika föreskrifter för att minska trålfiskets påverkan inom befintliga skyddade områden, utflyttning av trålgränsen på västkusten, fiskeregleringar för skydd av havsbottens integritet under fiskelagen och förordningen om fiske, samt inrättande av skyddade områden, inklusive biotopskyddsområden. Inrättande av skyddsområden kan även vara relevant som förebyggande åtgärd för skydd mot andra belastningar som riskerar påverka havsbottnen, bland annat vindkraftsetablering och utvinning av material. I detta sammanhang kan åtgärden användas för att förbjuda eller begränsa mänsklig påverkan i syfte att bevara havsbottnarna, och öppnar för möjligheten att inom skyddsplaner för vissa typer av skyddade områden ställa krav på restaurerings- respektive kompensationsåtgärder. För specifika vattenverksamheter såsom havsbaserad vindkraft och materialutvinning är de villkor som bestäms inom ramen för tillståndsprövning enligt miljöbalken viktigast för att minimera risken för negativ påverkan på havsbottnarnas integritet (se ovan). En viktig aspekt är tröskelvärdet för vad som anses vara acceptabel störning eller skada på havsbottens integritet, som idag ej är bestämt. Detta relaterar till kunskap om de olika naturtypernas utbredning och vad olika grader och typer av mänsklig påverkan betyder för bentiska ekosystemens struktur och funktion. Sådan kunskap är också nödvändig för att kunna bedöma form och omfattning av eventuell framtida restaurering och kompensation vid bortfall av naturligt bottenhabitat. Sådana åtgärder tillämpas för närvarande inte i utsjön. Inom åtgärdsprogrammet för havsmiljön 2016-2020 togs fram åtgärd ÅPH 25, riktat mot bland annat uppbyggande av kunskap om musselbankar i Östersjöns utsjö, fysisk

Miljöeffekt	Förlust av bottenmiljöer vid anläggning och drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet
	påverkan på djupa mjukbottnar, revmiljöer och skagrusbottnar i Västerhavet (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c).
Uppföljning och övervakning	**Övervakningsprogram för fysisk påverkan** Se ovan, under Övervakningsprogram för hydrografiska villkor. Det samlas idag olika sorters data som skulle kunna användas för uppskattning av fysisk påverkan från olika mänskliga aktiviteter. Det saknas dock en samlad strategi för hur data ska användas vid bedömningar. Metoder för såväl övervakning som bedömning är under utveckling. Vid enskilda projekt tas sådana metoder vanligtvis fram inom ramen för projektets kontrollprogram. **Övervakningsprogram för bentiska livsmiljöer** Övervakningen ingår i följande sex olika övervakningsprogram, varav de två första är relevanta för miljöeffekten i fråga, samtidigt som de för närvarande är under utveckling. - bentiska livsmiljöer - fysisk påverkan (se ovan) - större djur på havsbotten - sedimentlevande makrofauna - vegetationsklädda bottnar - vattnets kemiska egenskaper (syre och pH) För bentiska livsmiljöer se ovan under *Övervakningsprogram för hydrografiska villkor.* Storskaliga nationella marina karteringar av Sveriges havsområden har genomförts sedan 2016, i syfte att förbättra kunskapen om bentiska marina livsmiljöer. Det pågår även utveckling av övervakning för att löpande kunna följa upp de bentiska livsmiljöernas tillstånd, samt omfattningen av mänskliga aktiviteter och dess negativa effekter på livsmiljöerna. Det utvecklas nu innovativa övervakningsmetoder, där grunda bottenmiljöer kommer att övervakas med satellit och valideras med anpassad övervakning lokalt. En tillförlitlig heltäckande övervakning av bentiska livsmiljöer på djupare områden kräver dock fortsättningsvis en omfattande kartläggningsinsats, framförallt för att skapa tillräckligt noggranna data om djup och substrat. Parallellt sker även en utveckling av övervakning av fysisk påverkan, med hjälp av flygbildstolkning och påverkansmodeller.

Konsekvensbedömning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Granskningsversion (dnr 2024-001194)

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna

Havs och Vatten myndigheten

Havs och Vatten myndigheten

Rättelse

Datum 2024-07-03 **Dnr** 2024-001194

Rättelse av *Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet*

Granskningsversion (dnr 2024-001194)

Rättelser text:

Nuvarande text, sid 176, första stycket:

”*Planalternativ 2* innebär V357, V360 och 352 utgår vilket ger viss minskning i negativ effekt på Nordsjöpopulationen av tumlare. Samlade bedömning om liten negativ effekt på marina däggdjur.”

Ny lydelse:

”*Planalternativ 2* innebär att endast V360 utgår vilket bedöms innebära liknande negativa effekter på Nordsjöpopulationen av tumlare som *planalternativ 1*. Samlad bedömning är därmed samma som *planalternativ 1,* medelstor negativ effekt på marina däggdjur.

Rättelser tabeller:

Rättelse ovan text innebär följaktligen även rättelser i del av i tabeller enligt nedan:

- Sid 10, Tabell 1, Bedömningsaspekt rad 3, kolumn 7

Planalternativ	***1***			***2***			***3***		
Bedömningsaspekt	*Bottniska viken*	*Öster-sjön*	*Väster-havet*	*Bottniska Viken*	*Öster-sjön*	*Väster-havet*	*Bottniska viken*	*Öster-sjön*	*Väster havet*
Marina däggdjur	-4	-3	-3	0	-2	-3	-3	-2	-2

- Sid 211 Tabell 30, Bedömningsaspekt rad 3, kolumn 3

Västerhavet			
Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Marina däggdjur	-3	-3	-2

Havs- och vattenmyndigheten
Box 11 930
404 39 Göteborg

Besök och leverans
Gullbergs Strandgata 15
41104 Göteborg

Telefon 010-698 60 00
havochvatten@havochvatten.se
www.havochvatten.se

Bankgiro 199-6669
Organisationsnummer
202100-6420

Bilaga planeringsförutsättningar

Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet
Granskningsversion (dnr 2024-001194)

2024-05-16

Havs och Vatten myndigheten

Bilaga planeringsförutsättningar

Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet
Granskningsversion (dnr 2024-001194)

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2024-05-16

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Innehåll

1 Havsplanering i ett sammanhang 5

1.1 Gränser i havet och Sveriges rättigheter 5

1.2 Många grannländer att samverka med 6

1.3 Kommunernas planering av territorialhavet 7

1.4 Havsplanering – en del av havs- och vattenförvaltningen 7

2 Kustområdenas attraktivitet och hållbar samhällsutveckling 9

2.1 Hållbar regional utveckling 9

2.2 Befolkning 10

2.3 Maritima näringar 11

2.4 Besöksattraktivitet 11

2.5 Tillgänglighet och uppkoppling av kustområdena 11

3 Havets tillstånd 12

3.1 Förutsättningar för ekosystemen 12

3.2 Havs- och vattenmyndighetens bedömning av miljötillståndet i havet 13

4 Klimat och samhällsanpassning 16

4.1 Klimatförändringens konsekvenser på havets miljö 16

4.2 Klimatanpassning 16

4.3 Klimattillflykter i havsplaneringen 17

5 Ekosystemtjänster 19

5.1 Ekosystemtjänster och intressen i havet 20

6 Intressen och anspråk 22

6.1 Energi 22

6.2 Friluftsliv och turism 35

6.3 Försvar 45

6.4 Infrastruktur 54

6.5 Kulturmiljö 59

6.6 Naturskydd 67

6.7 Sjöfart 77

6.8 Utvinning av mineral 85

6.9 Yrkesfiske 90

6.10 Geologisk lagring av koldioxid 102

6.11 Vattenbruk och blå bioteknik 106

6.12 Renskötsel 109

6.13 Risk 112

7 Referenser..... 116

1 Havsplanering i ett sammanhang

Havplaneringen förhåller sig till Sveriges förpliktelser enligt FN:s havsrättskonvention (SÖ 2000:1) och folkrätten i övrigt samt lagstiftning och politik på EU-nivå. Samarbete spelar en viktig roll i planeringen. Sverige samarbetar med sina grannländer inom EU-projekt och inom arbetet med regionala havsmiljökonventioner. Inom Sverige överlappar planeringsansvaret i territorialhavet mellan kommunen och staten i 65 kommuner. Havsplaneringen är en av flera processer i den samlade havs- och vattenförvaltningen.

1.1 Gränser i havet och Sveriges rättigheter

FN:s havsrättskonvention erbjuder ett i det närmaste heltäckande regelverk för havens fredliga utnyttjande och inkluderar samtliga marina områden. Konventionen upprättar en noggrann balans mellan å ena sidan kuststatens intressen att kontrollera verksamheter i kustnära områden, å andra sidan alla staters rätt att utnyttja det fria havet utan onödiga begränsningar. Konventionen innehåller ett omfattande regelverk med förpliktande bestämmelser till skydd av den marina miljön.

Sveriges sjöterritorium omfattar inre vatten och territorialhavet. Inre vatten består av vattenområden på land samt i havet innanför riksgränsen och de baslinjer som följer av konventionen och övriga folkrättsliga överenskommelser. Territorialhavet sträcker sig tolv nautiska mil från baslinjerna med de begränsningar som följer av överenskommelser om bland annat riksgränsen.

Sverige har full suveränitet över sjöterritoriet. I enlighet med folkrätten har dock utländska fartyg rätt till oskadlig genomfart på territorialhavet. Sveriges angränsande zon sträcker sig högst 24 nautiska mil räknat från baslinjerna. Inom den angränsande zonen får åtgärder vidtas för att utöva nödvändig kontroll för att förhindra eller bestraffa överträdelser på svenskt territorium, inklusive territorialhav, av lagar och andra författningar som rör tullar, skatter, inresa eller hälsofrågor, och skydda fornlämningar, fornfynd och andra föremål av arkeologiskt eller historiskt intresse. En kuststats suveräna rättigheter vad avser fiske och andra levande tillgångar får inom ramen för en ekonomisk zon utövas upp till 200 nautiska mil från kusten. Kuststaten har också jurisdiktion för att bygga och använda konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, att utöva marinvetenskaplig forskning samt skydda och bevara den marina miljön. Samtidigt gäller de flesta fria havsrättigheterna (förutom t.ex. fiske) i den ekonomiska zonen. Sveriges ekonomiska zon omfattar de områden utanför sjöterritoriet som framgår av en bilaga till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner. Sverige har viss jurisdiktion och vissa suveräna rättigheter inom den ekonomiska zonen. Svenska myndigheter kan vidta åtgärder inom zonen inom ramen för de befogenheter de har enligt svensk lagstiftning och i enlighet med folkrättens regler. Reglering av fiske sker inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik. EU har delegerat rätten att utfärda viss reglering till medlemsstaterna.

Havsplanerna omfattar större delen av territorialhavet och svensk ekonomisk zon i sin helhet. I territorialhavet delar staten planeringsansvar med kommunerna. I den ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar.

Det finns även lagstiftning och politik på EU-nivå som rör havet och verksamheter kopplade till havet. Det gäller bland annat EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG), andra miljöskyddsdirektiv och unionens transport-, sjöfarts- och energipolitik samt den tidigare nämnda fiskeripolitiken.

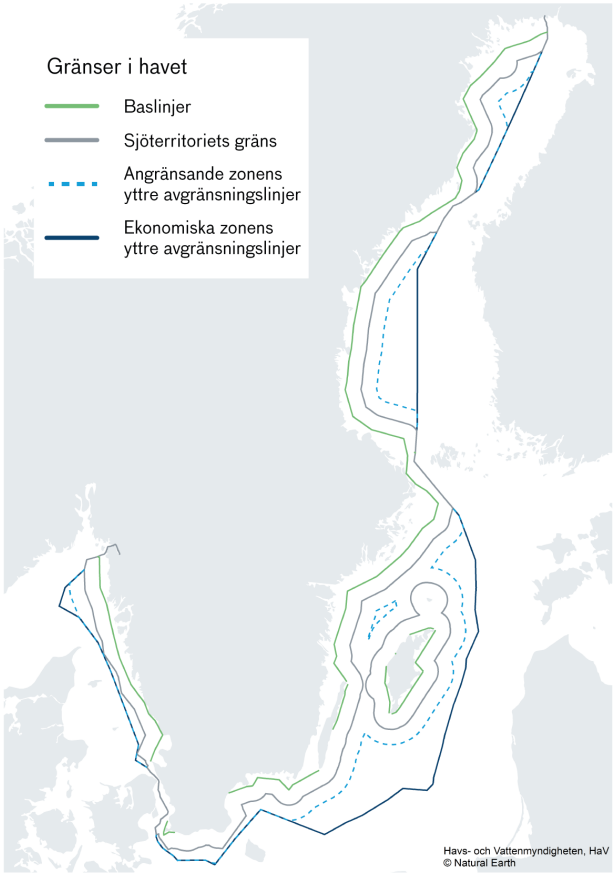

FAKTARUTA: Gränser i havet

En kuststats baslinje består antingen av normala baslinjer som ska utgöras av lågvattenlinjen utmed kusten, av räta baslinjer som under vissa förutsättningar får dras mellan lämpliga punkter på statens yttersta öar, av punkter på långa skär utanför baslinjerna, så kallade lågvattenskär, eller en kombination av normala och räta baslinjer. Baslinjen längs Sveriges kust består av både normala och/eller räta baslinjer.

En kuststats territorialhav får utsträckas till högst 12 nautiska mil från baslinjerna. Kuststatens inre vatten i havet utgör tillsammans med territorialhavet en del av statens suveräna sjöterritorium. Havsområden utanför sjöterritoriet har havsrättslig status som internationellt vatten.

En kuststats angränsande zon får utsträckas till högst 24 nautiska mil, dess exklusiva ekonomiska zon till höst 200 nautiska mil och dess kontinentalsockel till högst 200 nautiska mil från baslinjerna. Kontinentalsockeln kan under vissa omständigheter sträcka sig ännu längre.

Figur 1-1 Sveriges gränser i havet.

1.2 Många grannländer att samverka med

De svenska havsplanerna gränsar till nio grannländers territorialhav eller ekonomiska zoner. Samtliga grannländer förutom Ryssland har antagit havsplaner. De sju grannländer som är medlemmar i EU är förbundna att utarbeta havsplaner i enlighet med EU:s ramdirektiv för havsplanering (2014/89/EU). Direktivets artikel 11 anger skyldighet att samarbeta med angränsande EU-länder. Syftet är att skapa enhetliga och samordnade planer samt etablera samarbeten som framförallt hanterar gränsöverskridande frågor. Medlemsländerna ska även sträva efter samarbete med angränsande länder utanför EU.

Sverige har tidigare deltagit i och deltar i EU-finansierade projekt för att bygga upp samarbeten med grannländerna. Det bidrar till bättre koordinering i havsplaneringsarbetet, förbättrad kunskap och hantering av gränsöverskridande frågor men även bättre samordning av data och annat planeringsunderlag.

Formaliserat samarbete med grannländer sker inom ramen för konventionen om skydd av Östersjöområdets miljö (Helcom), där Bottniska viken och Kattegatt ingår. Det finns ett särskilt forum för samarbete mellan de ministrar som har ansvar för fysisk planering i Östersjöregionen, Vision and Strategies Around the Baltic Sea (Vasab). Vasab och Helcom har bildat en arbetsgrupp för fysisk planering av havet som bland annat har utvecklat riktlinjer för gränsöverskridande samråd och hur ekosystemansatsen kan tillämpas i havsplaneringen. Sedan 2018 finns även ett forum för havsplanerare i Östersjöregionen, Planners' forum. Inom forumet tas praktiska havsplaneringsfrågor upp. Sedan 2021 finns en motsvarande samarbetsgrupp för havsplanering i Nordsjöregionen.

Dialog mellan länder och de förslag till havsplaner och miljökonsekvensbeskrivningar som tas fram sker också i form av så kallat Esbosamråd. Det innebär att grannländer inklusive Sverige först informerar om att havsplanering är på gång och sedan låter de berörda grannländerna lämna synpunkter.

1.3 Kommunernas planering av territorialhavet

Kommunerna har enligt plan- och bygglagen (2010:900) planeringsansvar för Sveriges territorium, vilket även innefattar inre vatten och territorialhav. Den statliga havsplaneringen innebär att planeringsansvaret i territorialhavet nu överlappar mellan kommunen och staten i 65 kommuner. Ytterligare ett 20-tal kommuner har kust mot havet, men inte hav som ingår i de statliga havsplaneområdena.

I översiktsplaner redovisar kommunerna hur de vill främja en långsiktig god utveckling när det gäller mark- och vattenanvändning. Översiktsplanerna är grunden för kommunernas rätt att själva besluta om detaljplaner och tolka innebörden i allmänna intressen. 60 kommuner har inkluderat kust- och havsområdet i sin översiktsplanering enligt den senaste uppföljningen av indikatorerna i Sveriges maritima strategi (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e). Det motsvarar 72 procent av de kommuner som omfattas av indikatorn och är en ökning med 17 procentenheter sedan förra uppföljningen 2019. Vissa kommuner har tagit fram en ändring av översiktsplanen som specifikt fokuserar på havsområdet. Andra har i den kommunomfattande översiktsplanen samlat havs- och sjöplaneringen i egna avsnitt med tydligt redovisade intresseavvägningar och väl underbyggda ställningstaganden. Områden nära land och i kustzonen behandlas dock oftare och mer detaljerat i planerna än områden längre ut i territorialhavet (Boverket, 2018).

Enligt 7 kapitlet plan- och bygglagen ska Stockholms, Skåne och Hallands län utföra regional fysisk planering. Regionala planeringen i Stockholm, Skåne och Halland utförs av respektive region. I Stockholms län har man arbetat med regionplanering sedan 1950-talet och här innehåller planeringen ställningstaganden som rör skärgårdsmiljöerna. Region Skåne har sedan 2019 haft i uppdrag att utföra regional fysisk planering och antog sin första regionplan 2022. Från 2022 har även Region Halland samma uppdrag. För att åstadkomma ökad enhetlighet i landet bör det enligt propositionen 2017/18:266 (2018), införas regional fysisk planering i ytterligare län, när behov av och förutsättningar för sådan planering finns.

1.4 Havsplanering – en del av havs- och vattenförvaltningen

Havs- och vattenförvaltningen berör många av samhällets sektorer. Ekosystemen känner inte av administrativa gränser och en grundläggande princip för förvaltningen är därför att den ska vara koordinerad och integrerad i alla sina delar. Vattenförvaltningen har en stark koppling till havsförvaltningen och tillsammans ska de ses som en helhet från källa till hav. Havspolitiken utgår från att haven är en oumbärlig resurs för människan och samhället. Havs- och vattenförvaltningen innehåller flera verktyg och instrument, allt ifrån fysisk planering till juridiska och ekonomiska styrmedel.

Regeringen har pekat ut den maritima sektorn som viktig för tillväxt och utveckling och antog en nationell maritim strategi år 2015 (Näringsdepartementet, 2015). Strategin är ett inriktningsdokument för det fortsatta arbetet med att utveckla de maritima näringarna. Utöver utveckling av traditionella branscher som fiske och sjöfart finns det potential för bland annat energiutvinning till havs, nya former för vattenbruk, miljöteknik, blå bioteknik och marin och kustnära turism. Den nationella strategin kopplar till Europeiska kommissionens riktlinjer för en

integrerad strategi för havspolitiken (COM/2008/0395) och till Europeiska kommissionens strategi Blå tillväxt - möjligheter till hållbar tillväxt inom havs- och sjöfartssektorn (COM/2012/494). I maj 2021 publicerade kommissionen en ny strategi för en hållbar blå ekonomi i EU: Omställning av EU:s blå ekonomi för en hållbar framtid (COM/2021/240). Den nya strategin är en del i EU:s gröna giv. Samtidigt som tillväxt och utveckling ska ske har Sverige utmaningen att uppnå god miljöstatus i våra hav. Effekterna av övergödningen är fortsatt tydliga och omfattande. Ytterligare åtgärder krävs för att minska tillförseln av näringsämnen från land till hav. Det lokala åtgärdsarbetet behöver utvecklas liksom arbetet med att minska belastningen av främst fosfor i sjöar, kustområden och hav. De negativa miljöeffekterna av yrkesfiske måste fortsatt minska. Bland annat behöver uttaget av arter av fiskar och skaldjur bli långsiktigt hållbara. Ökad förekomst av marint skräp är ett växande hot. Målsättningen är att kunna utveckla användningen av havets resurser på ett hållbart sätt, så att vi säkerställer en god havsmiljö. Mycket av den negativa miljöpåverkan i havet har sitt ursprung på land och behöver åtgärdas vid sin källa. Se mer i avsnitt 7.3 om Havets tillstånd.

För att vända den negativa miljöutvecklingen och uppnå en hållbar användning av havens resurser antog Europeiska gemenskapen (nu EU) bland annat havsmiljödirektivet (2008/56/EG), som införts i Sverige genom havsmiljöförordningen (2010:1341). Havsmiljödirektivet syftar till att uppnå eller upprätthålla god miljöstatus i Europas hav till år 2020. Det finns även ett vattendirektiv (2000/60/EG) som anger vad EU-länderna ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Direktivet har införts i Sverige genom vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Verktygen i havsmiljöförordningen är definition och bedömning av god miljöstatus, miljökvalitetsnormer med indikatorer, åtgärdsprogram inklusive undantag och övervakningsprogram. Bedömning av tillståndet i svenska havsområden sammanfattas i Havs- och vattenmyndighetens rapport *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018 – 2023, Bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys* (2018b). En uppdaterad bedömning remitteras under hösten 2023 och ska beslutas 2024.

Sverige genomför enligt havsmiljöförordningen två av artiklarna i havsmiljödirektivet med verktyget miljökvalitetsnorm. Det är dels vad som kännetecknar god miljöstatus (artikel 9), dels miljömål (artikel 10), vilket leder till två typer av miljökvalitetsnormer. Att en god miljöstatus upprätthålls eller nås för Sveriges delar av Nordsjön och Östersjön är en övergripande norm enligt 17 § havsmiljöförordningen och vad detta innebär preciseras i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2012:18, bilaga 2. Miljömålen genomförs som miljökvalitetsnormer med indikatorer som fastställs enligt 19 § och även de finns införda i HVMFS 2012:18, bilaga 3.

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt styrmedel som regleras i kapitel 5 i miljöbalken. I havsmiljöförordningen anges att Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram miljökvalitetsnormer med indikatorer med hänsyn till belastning och påverkan. Detta är ny form av miljökvalitetsnormer jämfört med vad som tidigare funnits i Sverige. Miljökvalitetsnormer med indikatorer ska visa vägen mot god miljöstatus och göra det möjligt att god miljöstatus uppnås. För respektive miljökvalitetsnorm finns tillhörande indikatorer vars målvärden måste klaras om normen ska följas. Om bedömningen av miljötillståndet visar att god miljöstatus inte nås eller upprätthålls och om miljökvalitetsnormerna med indikatorer inte följs ska Havs- och vattenmyndigheten enligt havsmiljöförordningen ta fram åtgärdsprogram. Det senaste åtgärdsprogrammet beslutades 2021 (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b) och genomförande av det pågår.

När det gäller vattendirektivet är målet att uppnå god ekologisk och god kemisk status. För att nå målet fastställs miljökvalitetsnormer och vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå god vattenkvalitet. Det upprättas även förvaltningsplaner för arbetet.

På havsbassängsnivå finns en handlingsplan för Östersjön (BSAP) som uppdaterades 2021 (Helcom, 2021a). I den finns det bland annat havsplaneringsrelaterade åtgärder. Inom Ospar beslutade om en strategi för Nordostatlanten (NEAS)) samma år (Ospar, 2021). Båda har 2030 som målår.

Havsplaneringen är en process som ska bidra till att havsanknutna näringar kan utvecklas samtidigt som god miljöstatus nås och upprätthålls. Havsplaneringen skapar goda möjligheter till samsyn om hur vi ska använda haven hållbart. Havsplaneringen är en av flera processer i den samlade havs- och vattenförvaltningen som tillsammans med övrig förvaltning och samhällsbygge verkar för att uppnå uppsatta mål.

2 Kustområdenas attraktivitet och hållbar samhällsutveckling

Sverige har en av Europas längsta kuster, en koncentration av befolkning längs kusterna och en stark tradition av maritim verksamhet. Koncentration av befolkning och affärsverksamheter bidrar till gynnsamma förhållande vad gäller boende, sysselsättning, näringslivsutveckling, synergier beträffande infrastruktur-, mark- och resurseffektivt nyttjande, men riskerar även ett ökat tryck på mark-, vatten- och andra naturresurser. Havsplanerna som syftar till att bidra till en långsiktig hållbar utveckling (4 kapitlet miljöbalken) ska utformas för att integrera näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål, och är en del av en integrerad marin förvaltning och ska verka för att balansera olika behov och anspråk på våra havsområden. Havsplanering och annan fysisk planering lyfts som viktigt verktyg i såväl internationella, nationella och regionala strategier för att främja en hållbar utveckling.

2.1 Hållbar regional utveckling

Nationella mål för den regionala utvecklingspolitiken är att verka för lokal och regional utvecklingskraft för en hållbar utveckling i hela landet (Regeringen, 2020c). Den regionala utvecklingspolitiken utgör även en del av genomförandet av Agenda 2030. Utvecklingskraft handlar här om en ”*ekonomiskt, socialt och miljömässig hållbar utveckling där de tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra*”, i linje med Agenda 2030. Som ramverk för genomförande av politiken är nationell strategi för regional utveckling. En av prioriteringar i strategin lyder *Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet*. Detta innefattar så väl aspekter som ”*Hög livskvalitet och attraktiva livsmiljöer*”, där natur- och kulturvärden tillvaratas och en ”*God samhällsplanering*” som ”*skapar förutsättningar för såväl näringslivets utveckling och konkurrenskraft som för människors livskvalitet*”, samt främja *en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer med minskad klimatpåverkan och bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat*. Strategins prioriteringar innefattar även att skapa förutsättningar för företagande i hela landet, samt prioritering tillgänglighet och hållbara transportsystem och betydelsen av klimat- och miljömässig hållbar ekonomi och att främja innovationer exempelvis utveckling av lösningar för lagring av elenergi relaterat till variabel kraft, såsom sol- och vind. Beträffande tillgänglighet lyfts transportsektorns klimatomställning och vikten av hållbara bränslen och elektrifiering transportsystemet, samt

behovet bättre samordning i den fysiska planeringen lokal, regional och nationell nivå avseende verksamheter och transportinfrastrukturplanering.

Havsplaneringens övergripande planeringsmål, God havsmiljö och hållbar utveckling, med tillhörande tematiska och sektorspecifika planeringsmål, såsom skapa förutsättningar för *regional utveckling; energiöverföring och förnybar energiproduktion i havet*; *hållbar sjöfart, God tillgänglighet,* samt *marin grön infrastruktur och främja ekosystemtjänster*, är in linje med den regionala utvecklingspolitiken och verkar för samordning och vägledning om användning av havsområden i syfte att verka för en hållbar utveckling, såväl regionalt som nationellt.

Regeringen antog 2015 En svensk maritim strategi – för människor, jobb och miljö (Näringsdepartementet, 2015). Strategin innefattar en vision om *Konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö*. Strategin omfattar tre perspektiv *Hav i balans*, *Attraktiva kustområden* samt *Konkurrenskraftiga näringar*. Inom strategin lyfts kust- och havsplanering upp som ett viktigt verktyg, likväl andra åtgärdsområden, för att nå visionen. Till strategin har ett antal indikatorer tagits fram för uppföljning av strategin utifrån dess perspektiv och åtgärdsområden. Indikatorerna innefattar såväl ekonomiska, miljömässiga och sociala indikatorer och senaste uppföljningen redovisades av Havs- och vattenmyndigheten 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e).

Uppföljningen av indikatorerna visar på en positiv utveckling i kustområdena vad beträffande andel kommuner som planerar sina kustområden, samt relativt gynnsamma förhållande sett till andel boende, förvärvsarbetande, livslängd, ekonomisk utsatthet och besöksattraktivitet i jämförelse med utveckling i övriga landet (tätorter med fler än 10 000 invånare undantagna). Uppföljningen visar även relativt gynnsam utveckling inom vissa maritima näringar såsom turism, marin teknik och vattenbruk medan för vissa verksamheter en oförändrad eller nedåtgående trend, exempelvis havsbaserad energi och totalvolym av fångad fisk. En viss positiv utveckling ses gällande havsmiljön, såsom minskade nivåer av miljögifter, ökad andel hållbara fiskbestånd, relativ minskad klimatpåverkan från maritima näringar. I uppföljning noteras även att övergödning och belastningsnivåer i Egentliga Östersjö fortsatt är höga, samt fortsatt stora mängder marint skräp på våra stränder.

2.2 Befolkning

Den historiska betydelsen av havet som transportled och som källa för mat avspeglas än i dag i den geografiska koncentrationen av befolkning längs kusterna. År 2017 fanns 5,3 miljoner invånare inom 10 kilometer från kustlinjen i Sverige. Det motsvarar drygt halva befolkningen, eller 52 procent (Statistiska centralbyrån, 2019a). Sveriges tre största kommuner, Stockholm, Göteborg och Malmö, har alla kontakt med havet.

På senare tid har orter inom pendlingsavstånd till de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö vuxit. En del av tillväxte har även skett genom att tidigare fritidsbebyggelse fått permanentboende befolkning. Många attraktiva kustområden lockar även turister på sommaren, vilket ger underlag för permanentboende med försörjning inom besöksnäringen. Senaste uppföljning av maritima strategin 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e) visar att kustområdet fortsatt har gynnsamma förutsättningar när det gäller bland annat andel befolkning och utbildningsnivå. Uppföljningen visar även att andel av befolkning i kustområdet (tätorter större än 10 000 exkluderade) har varit relativt konstanta under perioden, likväl andel förvärvsarbetande motsvarande cirka 30 procent av samtliga förvärvsarbetande i Sverige.

2.3 Maritima näringar

Med sin mångfald av maritima aktiviteter är svenska havs- och kustområden en viktig tillgång för svensk ekonomi. Den nationella maritima strategin är avsedd att verka för en hållbar blå ekonomi och hållbara maritima näringar. Maritima näringar definieras i strategin som verksamheter som sker på, i, eller är beroende av resurser från havet samt verksamheter som bidrar med varor eller tjänster direkt riktade till de maritima verksamheterna. I de maritima näringarna inkluderas även verksamheter i kustområdet som på annat sätt är beroende av havet, exempelvis turism. Även motsvarande verksamheter i och intill de större sjöarna räknas till de maritima näringarna i strategin.

Definitionen av maritima företag utgår från en kombination av branschmässiga och geografiska gränsdragningar. I strategin används följande indelning av de aktuella näringarna: a) Transport: rederier, hamn- och logistikföretag, b) Maritim teknik och produktion: teknik-, system- och underleverantörer, varv samt fritidsbåtsindustrin, c) Havet som naturresurslivsmedel, energi från våg, vatten och vind, substrat för biobränslen, mineral m.m. d) Fritid och turism: färjetrafik, kryssningsverksamhet, skärgårdsturism, fritidsfiske, handel med och service av fritidsbåtar, samt marinor, e) Service: exempelvis skeppsmäklare, försäkringsbolag, kommersiell sjömätning och undersökningsverksamhet.

Senaste uppföljning av maritima strategin visar att förvärvsarbetande inom de maritima näringarna, motsvarar cirka 44 500 personer år 2020 (tätorter med fler än 10 000 invånare undantagna), varav antal förvärvsarbetande inom områdena maritim turism och transport, motsvarade ca 15 500 respektive 11 500 stycken. För maritima näringar, exkluderat skärgårdsturism, visade uppföljning ett förädlingsvärde på cirka 31 miljarder kronor. Beträffande maritim turism i dess helhet, inklusive skärgårdsturism visade uppföljningen att maritim turism hade en nettoomsättning på cirka 25 miljarder.

2.4 Besöksattraktivitet

Kust- och skärgårdslandskap är med sina natur- och kulturmiljöer viktiga för Sveriges attraktionskraft både för boende och som turistland och för en långsiktigt konkurrenskraftig besöksnäring. Totalt spenderades cirka 35 miljoner gästnätter inom10 kilometer från kusten år 2017, vilket motsvarar 61 procent av det totala antalet gästnätter i Sverige (Statistiska centralbyrån, 2019b). Vid uppföljning av maritima strategin, som avgränsas och exkluderar de större städerna, var antalet maritima gästnätter cirka 15 miljoner år 2017 och senaste uppföljningen visar på en ökning av antalet gästnätter fram till 2019, med ett visst tapp år 2020 till följd av pandemin. Uppföljningen visar även att nettoomsättning och förvärvsarbetande inom maritim turism ökat under perioden 2014 till 2019, men även där en tydlig nedgång under inledande pandemiår 2020 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e).

2.5 Tillgänglighet och uppkoppling av kustområdena

Tillgänglighet är en viktig aspekt gällande regional utveckling, en viktig förutsättning för boende, företagande och attraktivitet. Transport och infrastruktur är en viktig del vad gäller tillgänglighet. Även tillgång till digital infrastruktur såsom bredband är en av flera förutsättningar för att kustområdena ska vara attraktiva för såväl företag som för boende, arbete och besök. Exempelvis gäller det tillgänglighet till nya tjänster och för att överbrygga de geografiska avstånd som kan finnas till vissa tjänster och annan service.

3 Havets tillstånd

3.1 Förutsättningar för ekosystemen

Ett ekosystem karakteriseras av växter, djur och mikroorganismer i en gemensam miljö som interagerar med varandra. Det är svårt att rumsligt avgränsa ekosystem, dock kan livsmiljöer definieras som ger en möjligt att avgränsa rumsliga enheter i den marina miljön. Livsmiljöer kan variera i storlek och kan hysa delar av havsbotten, hela havsbotten, vattenkolumnen och även angränsande landområden.

Naturliga förutsättningar som påverkar arters utbredningsområden i havet är salthalt, temperatur, istäcke, strömmar, vindar, vågor, vattnets omsättningstid, djupförhållanden och typ av botten. Det finns tydliga gradienter i svenska havsområden vilket resulterar i att det finns en mängd olika typer av livsmiljöer och en stor variation av växt- och djurarter. Organismer som lever på havsbottnen är anpassade för specifika miljöförhållanden, som ett visst intervall i salthalt eller tillgängligt solljus, och överlever inte när miljöförhållandena förändras av naturliga eller mänskliga orsaker. Salthalten i bottenvattnet i Sveriges havsområden varierar från nära sötvatten i norra Bottenviken till oceaniska förhållanden i yttre delar av Skagerrak. Dessa skillnader avspeglar sig i havsområdenas biologiska mångfald och sammansättning. Många arter i Bottniska viken är så kallade sötvattensarter och unika arter anpassade till det bräckta vattnet. Det betydligt saltare Västerhavet har högre biologisk mångfald som inkluderar flera nationellt sällsynta arter i relativt små livsmiljöer.

Förutsättningarna för marina ekosystem påverkas i olika grad av mänskliga aktiviteter. Påverkan kan härstamma från aktiviteter som bedrivs idag eller från historisk användning, såväl på land som i havet. Sjöfart, fiske och utsläpp från landbaserade källor, såsom industrier, transport, jordbruk och avloppssystem, är exempel på mänskliga aktiviteter som påverkar havens ekosystem.

I Östersjöns planområde är en stor del av de djupare liggande bottnarna helt eller nästan helt utan syre. I Västerhavet förekommer periodvis låga syrgaskoncentrationer i södra delen av Kattegatt och i östra delen av Skagerrak, främst i de inre fjordsystemen. Problemet med syrebrist återfinns inte än i Bottniska viken. Syrebristen bidrar till minskad biologisk mångfald, förändrad artsammansättning och påverkar ekosystemen och livsmiljöerna negativt. Syrebrist är delvis en följd av naturliga förutsättningar men har förvärrats och spridits till nya områden som en konsekvens av övergödning.

Behoven hos ekosystemen och konsekvenser av miljöpåverkan bedöms i det nationella arbetet med EU:s havsmiljödirektiv som är införlivat i svensk lagstiftning genom havsmiljöförordningen (2010:1341). Den senaste bedömningen redovisas i rapporten Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018 – 2023 (2018b) men uppdateras under 2024. Rapporten ger en samlad bild av havsmiljöns tillstånd och nyttjandet av den. Nästa avsnitt återger en sammanfattning av rapportens övergripande bedömning av tillståndet för marina arter och livsmiljöer. I den refererade rapporten inkluderas Bottniska viken i termen Östersjön.

På havsbassängsnivå publicerade Helcom en holistisk bedömning av Östersjöns status 2023 (Helcom, 2023) och Ospar, samma år, en bedömning för Nordostatlanten (Ospar, 2023).

3.2 Havs- och vattenmyndighetens bedömning av miljötillståndet i havet

Växt- och djurliv

God miljöstatus bedöms i de flesta fall inte vara uppnådd, varken i Östersjön eller i Västerhavet. Det finns dock tecken på återhämtning i framför allt Västerhavet och för vissa arter och artgrupper i Östersjön långsiktigt, t.ex. om man jämför med situationen för 20 till 30 år sedan. På kort sikt kan det inte ses en tydlig förbättring för de flesta ekosystemkomponenter (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b).

För tumlare är populationsstorleken relativt stabil i Västerhavet, men kritiskt låg i Östersjön. För säl är tillståndet stabilt. Knubbsäl i Västerhavet och gråsäl i Östersjön har ökad i antal men med lägre tillväxt jämfört med tidigare år. De senast tre åren minskade knubbsäls- och gråsälpopulationerna i både Västerhavet och Östersjön. Gråsälens och knubbsälens utbredning är stabil. Situationen för vikare (ringsäl) är fortsatt kritisk med lägre tillväxt än nödvändigt för att populationen ska kunna uppnå förvaltningsmålen i en snar framtid. Knubbsälpopulationen i Kalmarsund är naturligt små.

Utvecklingen för de flesta fågelarter är generellt positiv. Bedömningen görs för häckande fåglar och övervintrande fåglar. Artgrupperna ytfödosökare, pelagiska födosökare och växtbetare uppnådde samtliga god miljöstatus, vilket inte grupperna med vadande och bentiska födosökare gjorde. För övervintrande fågelarter i Västerhavet uppnår grupperna med bentiskt, vadande och betande födosök god miljöstatus, medan de två grupperna med ytfödosökande och pelagiskt födosökande arter inte gör det. I Östersjön uppnår grupperna med pelagiskt, vadande och betande födosökare god miljöstatus, vilket inte grupperna med ytfödosökare och bentiskt födosökande arter gör.

Situationen för fisk är ansträngd och allvarlig, vilket främst visar sig genom att storleksfördelningen för de flesta arter är förskjuten till små individer. För många bestånd i Östersjön, framför alla bottenlevande arter, är situationen kritisk. God miljöstatus uppnås inte för kommersiellt nyttjad fisk och skaldjur i vare sig Västerhavet eller Östersjön. Exempel på bestånd som uppnår god miljöstatus är rödspätta och äkta tunga i Östersjön och sill (höstlekande), rödspätta och kummel i Västerhavet.

Biologisk mångfald

Lägesbeskrivningen från 2018 för Västerhavet och Östersjön i det nationella arbetet med havsmiljödirektivet visar liknande bild som den senaste fördjupade utvärderingen 2023 av de två havsrelaterade miljömålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. Bedömningen var att dessa två miljökvalitetsmål inte nås till 2030 (Naturvårdsverket, 2023) även om det finns områden med positiv utveckling,

Mänsklig påverkan

Det är svårt att peka ut enskilda aktiviteter eller belastningar som orsak för tillståndet hos arter och livsmiljöer i svenska hav. Övergödning, förhöjda halter av farliga ämnen, buller, habitatförlust, muddring och dumpning samt fiske och introduktion av vissa främmande arter bidrar negativt till statusen för många av de arter och livsmiljöer som bedömts.

God miljöstatus uppnås inte för övergödning. Positivt är att det svenska läckaget av näringsämnen till haven generellt sett minskar. Dock innebär en lång historisk period med höga utsläpp att näringsämnen lagrats upp och fortsätter påverka havsmiljön negativt, framför allt i Östersjön. Detta gör att förbättringar ännu inte tydligt kan utläsas i miljön. På västkusten är det endast Norra Västerhavets utsjövatten som bedöms ha god miljöstatus, och i Östersjön endast kustvattnen i norra delarna av Bottenhavet och i Bottenviken (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b).

God miljöstatus uppnås inte heller för utsläpp och befintliga halter av farliga ämnen i haven. Detta beror på för höga halter av flera långlivade miljögifter i havsmiljön. Påverkan syns bland annat på snäckor, vitmärla och havsörn. Bland positiva tecken framträder oförändrade eller nedåtgående trender för halterna av många bedömda farliga ämnen i svenska hav.

Även mer direkt exploatering av marina miljöer utgör avsevärd påverkan. Uttaget av flera arter fiskar och skaldjur bedöms vara för stort för att bestånden ska vara långsiktigt hållbara (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b). Till det kommer indirekta effekter på ekosystemen av fisket, såsom oavsiktliga bifångster och skador på havsbottnarna. Fiskbestånden påverkas även av andra miljöproblem, framför allt övergödning på grund av låga syrehalter eller syrebrist.

Enligt preliminär bedömning nås god miljöstatus för impulsivt undervattensljud i Skagerrak, Kattegatt, Bornholmshavet och Hanöbukten, Västra Gotlandshavet, Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken.

Enligt preliminär bedömning nås god miljöstatus för kontinuerligt undervattensljud i Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken. I svenskt förvaltningsområde är det nästan uteslutande sjöfart som påverkar indikatorn, vilket resultaten bekräftar; god miljöstatus nås endast i de tre bassängerna i Bottniska viken, med mindre intensiv sjöfart.

Fysisk påverkan såsom anläggande av bryggor och hamnar bedöms vara ett problem för hela näringsväven. Detta särskilt i kustområden där sådan infrastruktur kan orsaka fysisk förlust eller skada på växter och djur, särskilt om de sammanfaller med viktiga lek- och födosöksområden.

I likhet med bedömningen inom havsmiljödirektivet visar analyser inom havsplaneringen en liknande bild gällande mänsklig bakgrundsbelastning på havsmiljön. Havsplaneringsanalyserna har utförts med det kumulativa planeringsverktyget Symphony. Se karta 1 nedan.

Övervakning och undersökningar till havs

Det pågår övervakning och undersökningar i havsområdena, såväl vad gäller oceanografiska förhållanden som maringeologi, djup, vattnets fysikaliska och kemiska egenskaper och biologisk mångfald, inklusive fiskbestånd. Exempelvis bedriver SMHI oceanografisk mätverksamhet där det ingår drift av ett antal mätplattformar såsom havsbojar, kustbojar och vågbojar, samt olika sorters bottenmätsystem. Mätningar i den nationella pelagiska miljöövervakningen sker regelbundet vid fasta mätstationer.

Det finns särskilda områden och platser i havsplaneområdet där det sker övervakning av sediment i fråga om metaller och organiska miljögifter. Övervakningen utgörs av ett flertal representativa punkter som ligger utspridda i havsbassängen antingen som enstaka punkter eller som kluster

.

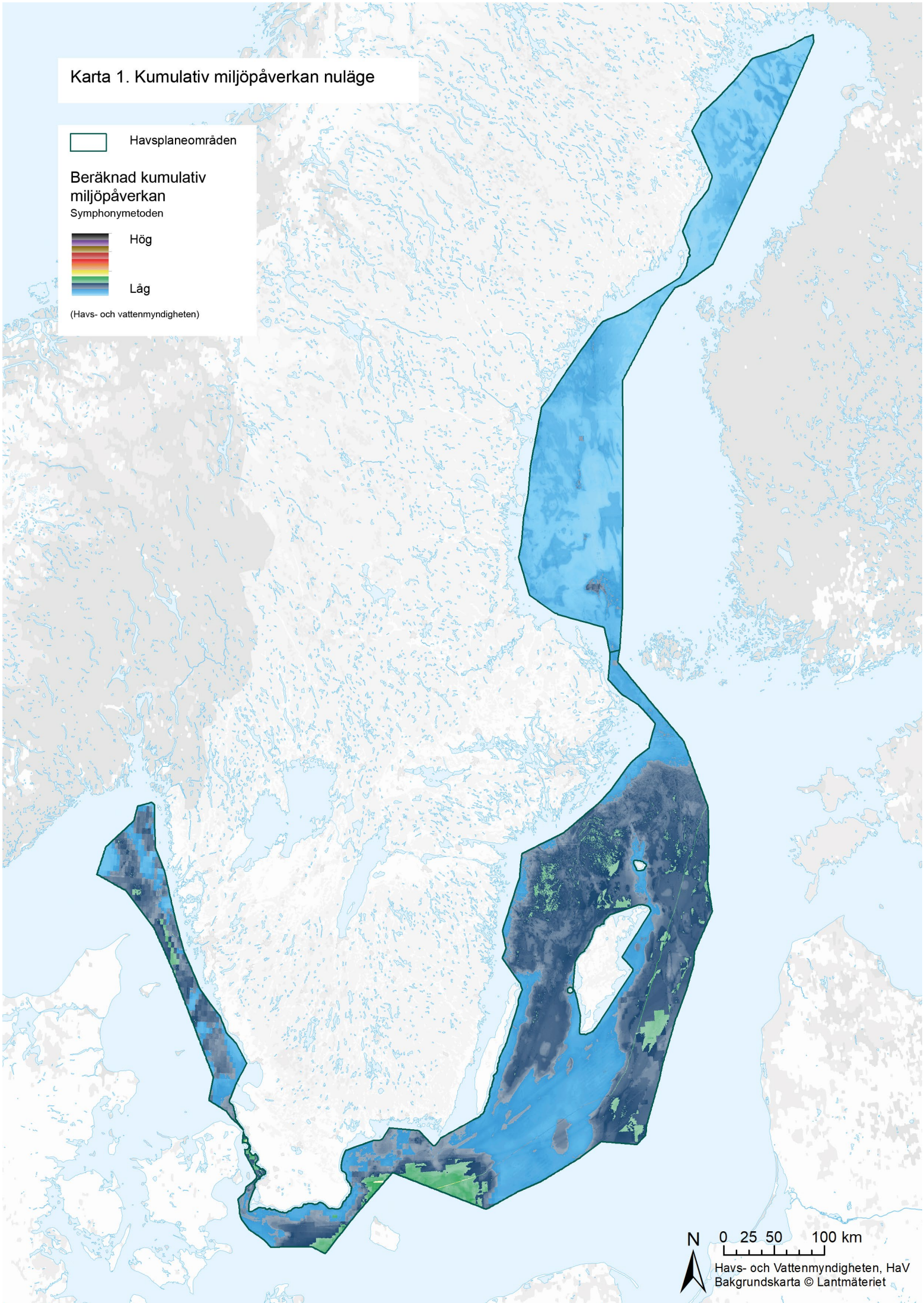
Karta 1. Kumulativ miljöpåverkan nuläge
Havsplaneområden
Beräknad kumulativ miljöpåverkan
Symphonymetoden
Hög
Låg
(Havs- och vattenmyndigheten)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

4 Klimat och samhällsanpassning

Pågående klimatförändringar kommer att påverka havet och människans möjlighet att använda havet och dess ekosystemtjänster på många olika sätt. Frågan om klimatets påverkan på havet och människan samt naturens möjlighet att anpassas till nya förhållanden är komplex. Samspelet mellan havet och de växter och djur som lever där regleras av aspekter såsom vattentemperatur, salthalt, andra kemiska processer, tillgången till föda och uppväxt- och lekområden, friska livsmiljöer och fungerande ekosystem. Det är stor sannolikhet att ett förändrat klimat innebär betydande förändringar i havens ekosystem då isläggningsmönster, vattentemperatur, salthalt, försurning, strömmar, syresättning samt vind- och vågmönster påverkas (IPCC, 2023). Klimatfrågan kommer även att påverka samhällets anspråk på hur havet bör användas. Exempelvis har ett angeläget behov av att relativt omgående minska utsläppen av växthusgaser medfört en ökad användning av havet för utvinning av olika former av fossilfri energi, som havsbaserad vind- eller vågkraft. Detta avspeglar sig nu både i nationella och internationella politiska mål, samt i en kraftig ökning av anspråk på havsområden avseende projekteringar för vindkraftsetablering till havs (Energimyndigheten, 2023).

4.1 Klimatförändringens konsekvenser på havets miljö

Fortsatta utsläpp och förändrade av koldioxid i atmosfären påverkar havsmiljön och leder till att förutsättningarna för livet i havet förändras. Förhöjda halter av koldioxid i atmosfären resulterar i att havet försuras då luftens koldioxid löser sig i havsvattnet och sänker pH-värdet. Sjunkande pH-värde har konstaterats både i världshaven och i svenska havsområden. Försurningen av haven bidrar till att det finns mindre löst kalk kvar i haven, vilket får konsekvenser för växt- och djurarter samt ekosystem som använder kalk i sina skal och skelett. Temperaturökning, krympande isar och salthaltförändringar är andra faktorer som klimatförändringen väntas föra med sig, vilket kan påverka det marina livet både lokalt och i större skala (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a; Helcom, 2021b) varmare havsvatten gör det lättare för främmande arter att etablera sig i svenska vatten och att arter som inte trivs i högre temperaturer antingen migrerar till kallare vatten eller dör ut.

4.2 Klimatanpassning

Klimatanpassning innebär att verka för ökad beredskap för att hantera effekter av klimatpåverkan. Nationellt sker detta bland annat utifrån förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete och nationell klimatanpassningsstrategi (prop.2017/18:163), vilket bland innefattar framtagande av risk- och sårbarhetsanalyser, samt ta fram handlingsplaner utifrån prioritering av biologiska och ekologiska effekter, men även arbete generellt kopplat till förvaltningsområden och praktisk hänsyn inom ramen för exempelvis havsplanering.

Effekter av klimatförändringar såväl i hav som på land kan innebära ett ökat intresse för, men även förändringar av verksamheter till havs. När vi tar fram havsplaner behöver vi ta hänsyn till hur användningen av havet kan behöva förändras. Högre vattennivåer och kraftigare väderfenomen kan exempelvis leda till en ökad stranderosion i kustområden och därmed öka behovet av sandutvinning till havs (Havs- och vattenmyndigheten, 2018c).

Inom havsmiljöförvaltningen ökar även behovet av att ta hänsyn till klimat för att skydda höga naturvärden och dess utbredning för att säkerställa viktiga ekosystemtjänster. Detta gäller exempelvis arbetet med marint områdesskydd och skyddsvärda naturvärden vilka behöver värderas utifrån ett

klimatperspektiv där utbredningen av dessa värden kan förändras på sikt. Behov av god uppföljning av det marina områdesskyddets representativitet och funktionalitet väntas öka i ett förändrat klimat. Uppföljningen är viktig för att nätverket av skyddade områden ska bidra till en grön infrastruktur i havet som främjar produktionen av ekosystemtjänster och en hållbar ekonomisk utveckling.

4.3 Klimattillflykter i havsplaneringen

I havsplaneringsprocessen har rapporter tagits fram för att öka förståelsen för de utmaningar som havens ekosystem kommer att utsättas för i ett förändrat klimat och för att skapa möjligheter för förvaltningen att hantera dessa. Den första rapporten (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a) visar på behovet av att främja områden med hög biologisk mångfald i havet, då mångfalden i sig ger goda förutsättningar för motståndskraft mot klimatförändringens effekter. Genom en hållbar framtida förvaltning av dessa områden kan den fortsatta produktionen av ekosystemtjänster säkerställas. I rapporten föreslås att planeringen bör peka ut så kallade klimattillflykter. Klimattillflykter är områden där effekten av klimatförändringen är liten i förhållande till omgivande livsmiljö, vilket möjliggör högre överlevnad av arter. En klimattillflykt kan behöva särskilt skydd för att viktiga växter och djur ska bevaras när klimatet förändras och deras utbredning minskar. Områdena är ofta de mer stabila delarna av en arts större utbredningsområde som väntas bli kvar när salthalt och temperatur förändras. Klimattillflykt kan också kallas för klimatrefug eller klimatrefugium.

I en uppföljande rapport från 2017 (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b) har modelleringar av hydrografiska och ekologiska faktorer genomförts utifrån två relativt olika klimatscenarier framtagna av FN:s klimatpanel. Syftet är att få en bild av sannolika förändringar i utbredningsmönster för viktiga marina arter. Vikare, torsk, sill, skorv, ålgräs, blåmussla och ett antal tångarter har valts ut för att gemensamt representera större artgrupper inom Östersjöns och Bottniska vikens marina ekosystem. Analyser genomfördes på alla tre havsplaneområden, men för Västerhavet kunde klimattillflykter inte identifieras till följd av begränsad datatillgång.

Modellerade förändringen kommer att ske gradvis men kommer troligtvis leda till att stora delar av Östersjöns marina vegetation kan gå förlorad och eventuellt ersättas av sötvattensarter som är mer anpassade efter dessa nya förhållanden (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b). Klimattillflykter har identifierats både inom havsplaneområdena och i kustområdena utanför havsplaneområdena. Klimattillflykter visas i karta 2.

HaV har drivit arbetet med att ta fram nya och förbättrade data och kunskap om de kumulativa effekterna av klimatförändringar genom projektet ClimeMarine. I projektet, som avslutades 2022, har HaV, SGU, SMHI och Göteborgs universitet tagit fram nya kartor för temperaturförändringar, salthaltsförändringar och isutbredning för olika scenarier fram till slutet av århundradet, samt underlag för dessa i verktyget Symphony. Analyser visade att påverkan från klimatförändringar var i storleksordning lika stor som all kumulativ miljöpåverkan som vi har från andra belastningar nu (SMHI, 2018).

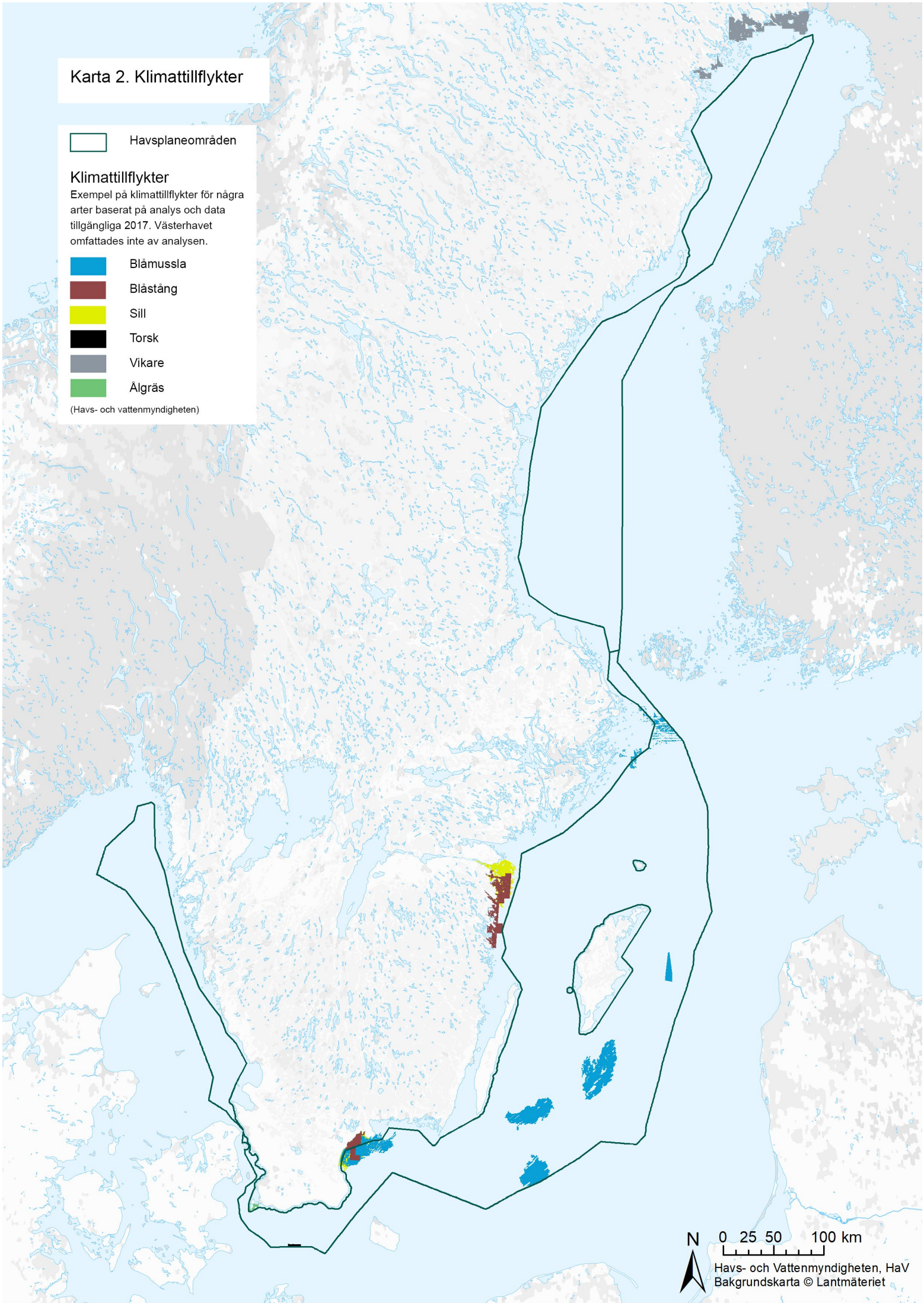
Karta 2. Klimattillflykter
Havsplaneområden
Klimattillflykter
Exempel på klimattillflykter för några arter baserat på analys och data tillgängliga 2017. Västerhavet omfattades inte av analysen.
Blåmussla
Blåstång
Sill
Torsk
Vikare
Ålgräs
(Havs- och vattenmyndigheten)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

5 Ekosystemtjänster

Havet är en oumbärlig resurs för människan och samhället. Livskraftiga ekosystem är grunden för ett hållbart användande av havets resurser. De marina ekosystemen erbjuder ett rikt utbud av varor och tjänster som människan är beroende av, så kallade ekosystemtjänster. Begreppet ekosystemtjänster beskriver ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Det representerar ett sätt att beskriva ekosystemen ur människans perspektiv och tydliggör vårt beroende av naturen.

Reglering av klimat genom upptag och bindning av kol i biomassa, samt reglering av vattenflöden och erosionsskydd utifrån växt- och rotsystem är exempel på viktiga ekosystemtjänster kopplat till exempel klimat och klimatanpassning. Biologisk mångfald är en nödvändig förutsättning för att ekosystemen ska ha kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Många olika ekosystem och naturtyper, olika arter och stor genetisk variation inom arterna behövs för att ekosystemen ska vara livskraftiga och ha förmåga till anpassning och återhämtning trots störningar, till exempel vid utsläpp av föroreningar och värmeböljor. Sådan återhämtningskraft eller motståndskraft kallas också resiliens.

Vissa ekosystemtjänster är mer direkta och synliga än andra, som råvaror vi använder till material och mat. Andra är indirekta, stödjande, som viktiga livs- och uppväxtmiljöer för fisk, men utgör förutsättningar för de direkta, så kallade försörjande ekosystemstjänsterna, se faktaruta nedan. Andra ekosystemstjänster kopplar till människors upplevelser och välbefinnande såsom rekreation i kust- och havsmiljöer. Genom att analysera vilka ekosystemtjänster vi får från havet blir det tydligare hur viktiga de är för människor och samhället.

FAKTARUTA: Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är produkter och tjänster från naturen som bidrar till människors välfärd och välbefinnande, exempelvis produktionen av mat och rening av vatten. Ekosystemtjänster delas ofta in i fyra kategorier: stödjande, reglerande, försörjande och kulturella:

Stödjande ekosystemtjänster är grundläggande funktioner i ekosystemen som är en förutsättning för alla de andra ekosystemtjänsterna, till exempel fotosyntes och biokemiska kretslopp, samt livsmiljöer för arter såsom fisk.

Reglerande ekosystemtjänster är nyttan människor har av ekosystemfunktioner som på-verkar miljöfaktorer. Det hand- ar till exempel om klimatreglering, som att växthusgaser fångas in, och nedbrytning av näringsämnen för att motverka övergödning i våra vatten och hav.

Försörjande ekosystemtjänster är de livsnödvändiga resurser som naturen tillhandahåller, till exempel livsmedel, rent vatten och råvaror.

Kulturella ekosystemtjänster omfattar andliga och upplevelsemässiga värden som bidrar till vårt välbefinnande, till exempel miljöer för inspiration och rekreation, som dykning, fritidsfiske och andra naturupplevelser.

5.1 Ekosystemtjänster och intressen i havet

Biologisk mångfald, näringsvävar och livsmiljöer såsom lek- och uppväxtområden för fisk utgör grundläggande strukturella och funktionella ekosystemtjänster i havet. Dessa stödjande tjänster skapar förutsättningar för direkta tjänster som exempelvis fisk- och skaldjur för kommersiellt fiske och fritidsfiske, samt naturmiljöer för friluftsliv och rekreation som är betydande för välbefinnande och hälsa. Natur- och kulturmiljöer kan i sin tur bidra till regional utveckling och vara viktiga förutsättningar för exempelvis friluftsliv och besöksnäring.

Funktioner som reglering av miljögifter, föroreningar och närsalter bidrar även till en förbättrad vattenkvalitet. Att säkerställa dessa ekosystemtjänster främjar såväl återuppbyggnad av kommersiella fiskebestånd som biologisk mångfald. Det kan i sin tur bidra till en ökad återhämtningsförmåga vid klimatförändringar och eventuella störningar, såsom föroreningar.

Ekosystemtjänsterna är en förutsättning för en långsiktigt hållbar förvaltning av havet och för att säkerställa en långsiktig hållbar användning av havets resurser (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a).

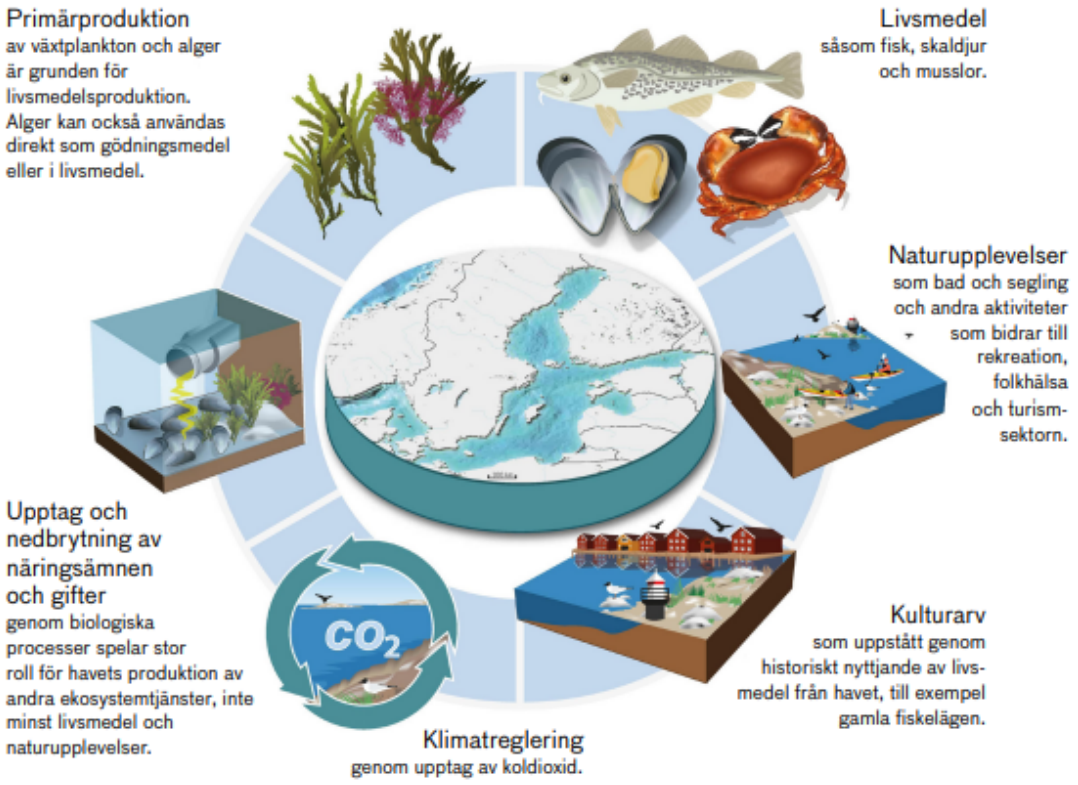

Figur 5-1 Havets ekosystem bidrar med flera samhällsviktiga funktioner som till exempel produktion av livsmedel. De mer synliga ekosystemtjänsterna påverkar och är beroende av andra indirekta som inte är så synliga. Till exempel är fiskar beroende av livskraftiga livsmiljöer och lekområden för att överleva och ge bärkraftiga fiskbestånd. Ett annat exempel är ekosystem som bryter ner näringsämnen och gifter. Källa: Regeringskansliet

- Friluftsliv, natur- och kulturmiljöer:
    - Ekosystemtjänster i form av kultur – och naturlandskap bidrar till upplevelser och aktiviteter, vilket bidrar till människors välbefinnande, livskvalitet och hälsa, exempel här vara fritidsfiske, paddling eller bad.
    - Natur- och kulturmiljöer bidrar även till människors identitet och sociala miljö. I detta fall gäller det ekosystemtjänster såsom landskap att vistas i och kulturarv som uppstått genom nyttjande av havet, till exempel fiskelägen.
    - Ekosystemtjänsterna kan även bidra till värdeskapande rekreation, turism och besöksnäring.
    - Aktiviteter inom friluftsliv och turism kan, liksom annan användning av havsområden, påverka olika ekosystemtjänster genom buller, utsläpp av farliga ämnen från fritidsbåtar, eller skräp och ankring som påverkar bottenmiljöer och kulturmiljöer.

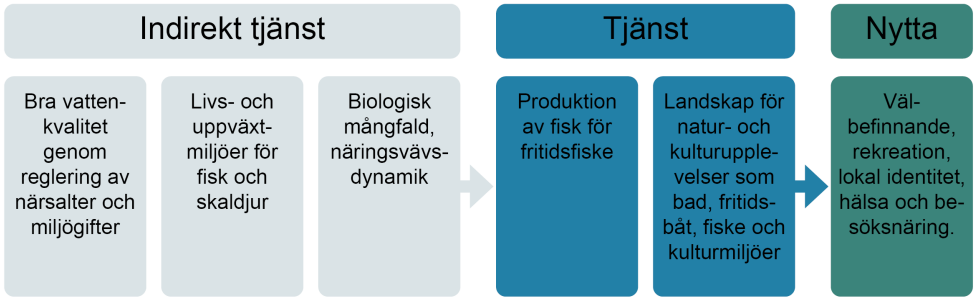

Figur 5-2 Viktiga ekosystemtjänster för friluftsliv, natur- och kulturmiljö.

- Yrkesfisket
    - Fisk och skaldjur är en viktig ekosystemtjänst för yrkesfisket. Fisket är även beroende av indirekta ekosystemtjänster som väl fungerande näringsvävsdynamik och goda livs- och uppväxtmiljöer för fisk och skaldjur.
    - Som de flesta användningar av havet kan även fisket påverka livsmiljöer och biologisk mångfald genom bland annat ohållbart uttag av fisk, bottenskador, slitage och marint skräp i form av förlorade fiskeredskap. Upptaget av fisk- och skaldjur kan ge förändringar i födovävar. Fisket kan även skada kulturmiljöer på botten, till exempel vrak.

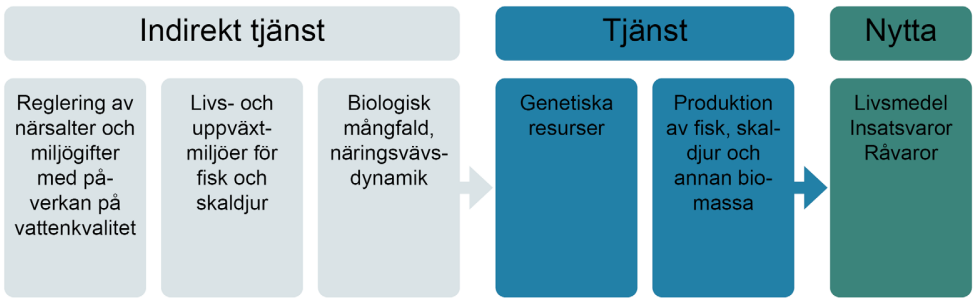

Figur 5-3 Viktiga ekosystemtjänster för fisket

6 Intressen och anspråk

6.1 Energi

Energisektorns behov av ytor för användning i havet är dels knutet till produktion, dels till överföring av energi. Energiproduktion till havs sker i Sverige i liten skala främst som vindkraft. I vårt territorialhav och ekonomiska zon sker överföring av energi genom kraftledningar och gasledningar.

Energiomställningen och elektrifiering av delar av samhället och industrin ökar elbehovet i Sverige. För att täcka elbehovet behövs det ny elproduktion där havsbaserad vindkraft har en stor potential.

Ur energiutvinningsperspektiv finns det flera fördelar med havsbaserad vindkraft. Vindarna till havs är ofta både starkare och jämnare än över land, vilket gör det möjligt att bygga effektiva parker med en hög produktion. Havsbaserad vindkraft kan tillföra elproduktion i områden där det finns begränsningar i etablering av andra kraftslag så som landbaserad vindkraft. På så sätt kan havsbaserad vindkraft ge en större geografisk spridning av elproduktionen i Sverige. Högre kostnader för havsbaserad vindkraft jämfört med till exempel landbaserad vind försvårar att uppnå ekonomisk lönsamhet och kan begränsa utbyggnaden av vindkraft till havs. Snabb teknikutveckling och teknisk mognad inom havsbaserad vindkraft har under senare år gett lägre produktionskostnader och därmed en ökad lönsamhet. Detta har lett till att projekt i områden med goda förutsättningar har ökade möjligheter att förverkligas och i närtid kunna producera el till konkurrenskraftiga kostnader (Energimyndigheten, 2023).

Trenden med snabbt sjunkande kostnadsläge bröts under 2022 på grund av stigande kostnader på kapital, råvaror, komponenter och anläggning. På längre sikt förväntas kostnadstrenden sjunka.

Havsenergisystem är ett samlingsbegrepp som i nuläget främst innefattar energiomvandling från vågor, tidvatten (strömmande och fördämt), temperaturskillnader och salthaltskillnader. I Sverige bedrivs forskning, utveckling och demonstration inom vågkraft och forskning inom marin strömkraft. Strömkraft baseras framför allt på strömmande tidvatten och havsströmmar. Inom vågkraft ligger Sverige långt fram i den internationella utvecklingen, men trots det är tekniken fortfarande ny och under utveckling.

Befintlig användning

Vindkraft

De svenska vindkraftverken producerade tillsammans 34 TWh under år 2023, varav de havsbaserade verken producerade 0,5 TWh (Energimyndigheten, 2024). Sveriges totala elproduktion uppgick 2022 till 163 TWh (Energimyndigheten, 2023). Det finns idag tre vindkraftparker till havs i Sverige: Lillgrund (Öresund), Bockstigen (Gotland) och Kårehamn (Öland). Samtliga är belägna inom territorialhavet.

Bristande lönsamhet och goda förutsättningar för utbyggnad av annan elproduktion har gjort att intresset tidigare varit svalt för att bygga havsbaserad vindkraft i Sverige. Men de senaste åren

har intresset ökat kraftigt och förväntningarna är idag stora. Orsakerna till det stora intresset är flera.

- Satsningar på teknik och marknadsutveckling i andra länder har bidragit till en snabb teknisk utveckling och kostnadsminskningar.
- Elproduktionskostnaderna för havsbaserad vindkraft bedöms fortfarande vara högre än för landbaserad vindkraft, men skillnaden minskar och för platser med goda förutsättningar bedöms konkurrenskraftiga kostnader vara inom räckhåll.
- Kraftigt ökade förväntningar på elektrifieringens roll för klimatomställningen med ett kraftigt ökat behov av utbyggnad av ny elproduktion som följd.
- Behovet av ny elproduktion är i nuläget störst i södra Sverige där havsbaserad vindkraft utgör en lösning med stor potential och potentiellt minskade konflikter med närboende (i förhållande till landbaserad vindkraft).
- Regeringsinitiativ har signalerat en vilja om mer havsbaserad vindkraft.

Havsenergi

Uppsala universitet driver i dag två olika forskningsanläggningar, Söderfors där ett marint strömkraftverk har installerats och Lysekil som omfattar ett fåtal vågkraftsaggregat. Även utanför Sotenäs har vågkraft installerats. Flera privata och offentliga aktörer förbereder nya experiment med havsenergi i svenska vatten (International Energy Agency, 2023).

Elöverföring till havs – utlandsförbindelser

Sverige har idag flera utlandsförbindelser för överföring av el. I Västerhavet mellan Sverige och Jylland finns två likströmsförbindelser (Konti-Skan 1 och 2). I Öresund knyts det svenska transmissionsnätet ihop med elnätet på Själland via två växelströmsförbindelser 400 kV Själland och Skåne är också sammankopplade via flera regionledningar.

Sverige och Tyskland sammanbinds via en likströmsförbindelse, Baltic Cable, som utgår ifrån Trelleborg. Baltic Cable redovisas inte i havsplanen, men är utmärkt i svenska sjökort. Svenska kraftnät planerar att bygga ytterligare en likströmsförbindelse till Tyskland, Hansa PowerBridge. Landtaget för den nya förbindelsen planeras öster om Ystad. I södra Östersjön finns slutligen också elförbindelser till Polen (SwePol Link) och Litauen (NordBalt).

I Bottniska viken invid Forsmarks kärnkraftverk finns två elförbindelser till Finland (Fenno-Skan 1 och 2)

Vid sidan av utlandskablar för el finns även region- och lokalnätsledningar till havs, bland annat de två likströmsförbindelserna mellan Västervik och Gotland. Svenska kraftnät ska vidare bygga en ny elförbindelse till Gotland. Dessa planeras tas i drift år 2031. Sjöfartsverket har slutligen också ett nätverk av icke koncessionspliktiga ledningar i skärgården, som förser både fyranläggningar och privatkunder med el.

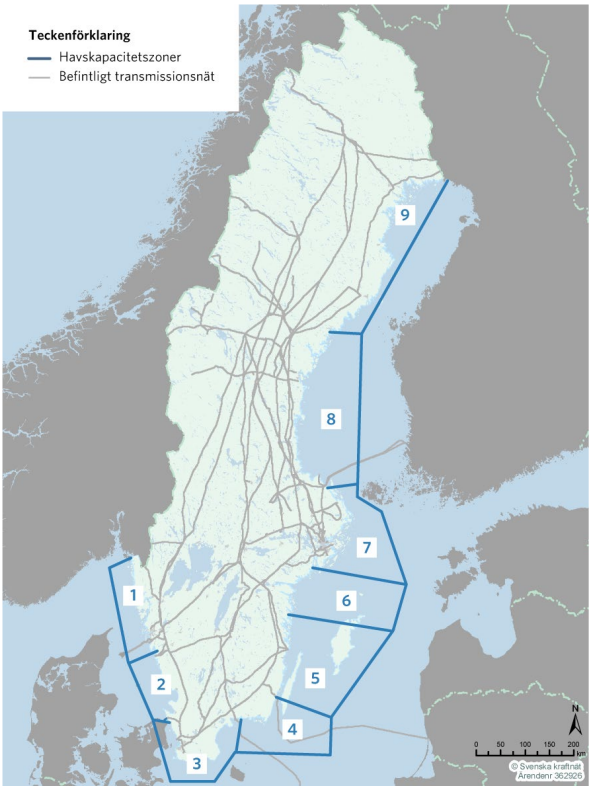

Figur 6-1 Svenska kraftnäts havskapacitetszoner – elnätskapacitetsmässig indelning av havsplanerna. Västerhavet delas in i två zoner (1 och 2), Östersjön i fem zoner (3-7) och Bottniska viken i två zoner (8 och 9). (Svenska kraftnät, 2023a)

Elöverföring till havs – anslutningsledningar för havsbaserad vindkraft

Svenska kraftnät arbetar med att utveckla processen för aktörer som är intresserade av att ansluta havsbaserad vindkraft subventionsfritt till transmissionsnätet på land. För att systematisera arbetet med den stora mängden anslutningsförfrågningar arbetar man bland annat med geografiska så kallade havskapacitetszoner. För dessa zoner kommer Svenska kraftnät att förbereda en eller flera anslutningspunkter i transmissionsnätet på land. Positionerna för dessa punkter och information om de till anslutningspunkterna kopplade kapacitetsmässiga förutsättningarna delges därefter samtliga intressenter, som organiseras i särskilda intressentpooler. Erbjudande om anslutning ges till den eller de aktörer som först erhåller nödvändiga tillstånd om anläggning och drift av en vindkraftspark i zonen (Svenska kraftnät, 2023c).

Genom att samordna anslutningar av kustnära elintensiva industrier och havsbaserad vindkraft kan behovet av nätutbyggnad minskas. Anslutningen kan handla om elektricitet eller förädlad produkt som till exempel vätgas.

Gas

Mellan Malmö och Danmark finns en naturgasledning som står för matningen till det västsvenska naturgassystemet. Ytterligare en naturgasledning sträcker sig mellan Danmark och Sverige i Öresund. Baltic Pipe går från Danmark till Polen genom Sveriges ekonomiska zon. Mellan Ryssland och Tyskland finns gasledningar genom Finska viken och Östersjön. Gasledningarna löper som parallella rör på botten Ledningarna nyttjas inte längre som en följd av Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Ledningarna är också skadade efter sabotage.

Vätgasproduktion, elektrobränslen och ammoniak

Flera havsbaserade vindkraftsprojekt ser det som en möjlighet att producera vätgas eller andra energibärare med den el som genereras av vindkraften. Detta kan ske antingen i själva anläggningen, eller i land. Vid produktion på plats innebär det ytterligare infrastruktur till havs, antingen för att kunna ta emot fartyg och lasta vätgas, eller gasledningar till land. I dagsläget finns ingen vätgasproduktion till havs i det svenska havsplaneområdet.

Då vätgas eller andra produkter kan vara en alternativ energibärare så kan vindkraft byggas ut till havs utan att ansluta till transmissionsnätet.

Infrastruktur

Sverige är uppdelat i 4 elområden, från 1 i norr till 4 i söder, se figur 6-2. I norra Sverige finns ett produktionsöverskott, och i södra Sverige ett underskott. Elområdena ger genom olika prissättning vägledning om var det behövs mer produktion och elöverföring. Som en följd av bland annat Rysslands anfallskrig mot Ukraina har elpriserna i alla områden, men främst i elområde 3 och 4, varit ovanligt höga under en period. Dock finns ett signalerat ökat elbehov även i norr genom industrins elektrifiering.

Elmarknaden

Sverige och Europa har avreglerade elmarknader och el handlas under fri konkurrens. Elnäten är ihopkopplade och elen kan flöda över nationsgränser. Elmarknadens syfte är att de samlade produktions- och överföringsresurserna ska nyttjas så effektivt som möjligt för att tillgodose behovet hos elanvändarna.

Indelning av elområden är ett sätt att hantera fysiska begränsningar, så kallade flaskhalsar, i transmissionsätet. I norra Sverige finns idag ett produktionsöverskott, och i södra Sverige ett underskott, dock finns indikationer på att detta kan förändras i framtiden med anledning av elektrifieringen av industrin. Elområdena ger genom olika prissättning incitament för var det behövs mer produktion och elöverföring. Elpriserna har inom samtliga elområden, dock främst elområde 3 och 4, till följd av bland annat det geopolitiska läget och höga priser på fossila bränslen, framför allt naturgas, varit ovanligt höga under en period.

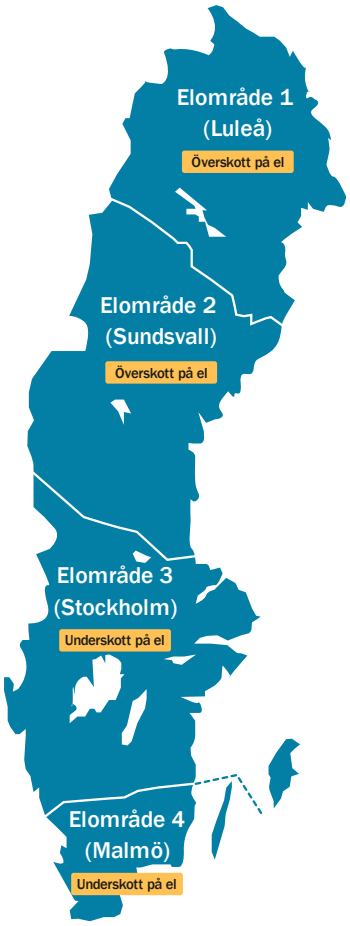

Figur 6-2 Elområden i Sverige. Det produceras idag mycket el i norr men förbrukas mycket i söder (Energimarknadsinspektionen, u.å.).

Svenska kraftnät planerar den kommande 10-årsperioden att vidta ett flertal åtgärder för att stärka stamnätets förmåga att hantera eltransporter i östvästlig riktning. Detta kommer att underlätta för eventuell havsbaserad vindkraft som byggs i Östersjön att bidra till att möta det ökade behovet av el kopplat till exempelvis nya industrier i Västsverige.

Land-hav

Vid en etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialvatten eller ekonomisk zon finns också ett behov av infrastruktur på land. Det handlar till exempel om utbyggnad av hamnar, elnät eller lagring genom till exempel batterier eller vätgas.

Havsbaserad vindkraft innebär även påverkan på land. Där behövs infrastruktur som tar emot produktionen, vare sig det är i form av elektricitet eller andra energibärare. Beroende på den nuvarande infrastrukturen kan det här innebära ökade markanspråk på land. Beroende på var i landet el ska tas emot, kan det också kräva förstärkningar eller nybyggnation för att kunna flytta elen till transmissionsnätet (Svenska kraftnät, 2023a).

En ökad utbyggnad av vindkraft ställer stora krav på de hamnar som ska ta emot turbiner, och där underhållsarbetet ska utgå ifrån. Svensk beredskap för detta arbete är lågt (Baumgartner Lundsberg m.fl., 2024).

Nationell energipolitik

Enligt energipolitikens inriktning (Regeringen, 2024a) bör planeringen för elanvändning utgå från ett behov om minst 300 terawattimmar 2045, ungefär en fördubbling jämfört med nuläget. Detta ska genomföras mot bakgrund av ett energipolitiskt mål att elproduktionsmixen ska bli 100 procent fossilfri.

I Marienborgavtalet, ett icke bindande avtal mellan Östersjöländerna, sattes en målbild av den dåvarande regeringen för den svenska utbyggnaden av havsbaserad vindkraft i Östersjön fram till 2030 till 0,7 GW (The Baltic sea energy security summit, 2022).

I enlighet med EU:s förordning 2018/1999/EU måste alla medlemsstater ha en integrerad nationell energi- och klimatplan. Den nuvarande planen är från 2020, och en uppdaterad plan ska vara på plats senast den 30 juni 2024 (Regeringskansliet, 2023). Vid publicering för granskningsversionen av planen finns ett utkast till ny plan. Enligt utkastet kommer den slutliga uppdaterade energi- och klimatplanen innehålla en ambitionshöjning jämfört med den nuvarande planen gällande andel förnybar energi i förhållande till bruttoanvändning. I planen bedöms vindkraften specifikt, både land- och havsbaserad sammantaget, kunna öka med 49TWh i perioden 2021 – 2030. Samtidigt anger planen att vindkraften med nuvarande ekonomiska styrmedel kommer kunna uppgå till 102TWh 2040 (Regeringskansliet, 2023).

Regeringen har tillsatt en utredning för en ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (Regeringen, 2023) som genom ett tilläggsdirektiv (Regeringen, 2024b) har fått i uppdrag att föreslå hur Sverige kan gå från ett öppen dörr-system till ett anvisningssystem för havsbaserad vindkraft.

Utvecklingszoner och områden för testbäddar

Det finns behov av platser i havet för att pröva och testa ny marin teknik eller produktion. I Lysekil, Sotenäs och Tanums kommuner har särskilda utvecklingszoner gemensamt pekats ut i respektive kommuns översiktsplaner. Zonerna är avsedda för produktions- och testanläggningar för marina livsmedel och marin energi. En av zonerna är belägen i Västerhavets planområde.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Energimyndigheten beslutar om riksintresseanspråk för anläggningar för energiproduktion och energidistribution enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Energimyndigheten har fått i uppdrag att uppdatera sina riksintresseanspråk till den 25 oktober 2025 (Regeringen, 2024d).

Anspråken för energiproduktion i havsplaneområdet innefattar vindbruk och baseras på kriterier för årsmedelvind, djup och områdesstorlek. Riksintresseanspråk energiproduktion togs fram 2013, och teknikutvecklingen inom vindkraften har gått snabb sedan dess. Teknikutvecklingen sedan 2013 gör att det idag finns fler områden som har lämpliga egenskaper för vindkraft jämfört med när riksintresseanspråken beslutades.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har påbörjat en process för att göra transmissionsnätet till ett riksintresseanspråk för totalförsvarets civila del. Se Försvar för mer information gällande transmissionsnätet som riksintresseanspråk.

Allmänna intressen

Vindbruk i kommunala översiktsplaner

Kommuner pekar ut områden för vindbruk i sin översiktsplanering enligt plan- och bygglagen (2010:900). Flera kommuner planerar för kustnära havsbaserad energiutvinning genom att ange lämpliga områden i sina översiktsplaner.

Förslag på lämpliga energiutvinningsområden

Som ett underlag för de nya havsplanerna har nio myndigheter, samordnade av Energimyndigheten, tagit fram ett planeringsunderlag för havsbaserad vindkraft. Målet var att möjliggöra för 120 TWh årsproduktion av havsbaserad vindkraft. För att ta höjd för osäkerheter identifierades större områden än vad som skulle behövas om alla områden nyttjas till 100 procent. 53 områden har identifierats i det svenska havsplaneområdet, i ett första steg för att möjliggöra för 120 TWh havsbaserad vindkraft. Denna havsplan är det andra steget i detta regeringsuppdrag.

I arbetet har det gjorts en skillnad mellan vad som aktuellt i närtid och vad som kan bli aktuellt i ett längre tidsperspektiv. I analyserna har vindhastighet, vattendjup och avstånd till baslinjen fungerat som tekniska parametrar. Parametrarna har varit viktade i analysen där vindhastighet haft störst vikt följt av vattendjup och avstånd till baslinjen har getts minst betydelse (Energimyndigheten, 2023).

Internationellt samspel

Olika länders områden för energiutvinning kan ha stora samordningsfördelar, särskilt om de ligger i någorlunda nära anslutning till varandra. Det gäller både i projekteringsfasen planerings-, bygg- och driftsfasen och för infrastrukturen. Flera av Sveriges grannländer har pågående planering för områden med energiutvinning. Energiutvinning i andra länder kan också innebära konsekvenser i Sverige, till exempel i form av miljöpåverkan.

Södra Midsjöbanken ligger i både Sveriges och Polens ekonomiska zon. I den svenska zonen pågår projektering för att anlägga en vindkraftspark i anslutning till banken. Polen har i den polska ekonomiska zonen på banken utfärdat lokaliseringstillstånd för energiutvinning, vilket görs i ett tidigt skede för fortsatt utredning. Planering och projektering i respektive land kan påverka olika nationella intressen, varför det finns behov av samverkan i gränsöverskridande frågor.

Sedan 2015 finns en vindkraftspark i tysk ekonomisk zon och sedan 2021 i dansk ekonomisk zon vid Kriegers flak. Vindkraftsparkerna delar nätlösning och näten i Själland och Mecklenburg-Vorpommern har sammanlänkats genom en interkonnektor i anslutning till parkerna. Elen kan växla riktning om behov finns. I svensk ekonomisk zon vid Kriegers flak finns alla tillstånd på plats för att påbörja installation av vindkraft. Samordning kan även behöva ske med Danmark kring vindkraft i Öresundsregionen. Tyskland och Danmark har flera områden i sina havsplaner i närheten av svenskt vatten eller ekonomisk zon där angiven användning är vindkraft. Dessa kan påverka möjligheterna att bygga vindkraft i svenska vatten.

I norra Östersjön och Bottenviken finns tänkta projekt i Ålands ekonomiska zon som kan påverka möjligheterna för utbyggnad i svensk ekonomisk zon i havsområdena. Alla projekt i Finlands ekonomiska zon har fått avslag i väntan på ny lagstiftning (Arbets- och näringsministeriet, 2024).

Även i Estlands, Lettlands och Litauens ekonomiska zon finns planerade vindkraftsprojekt vilka kan påverka möjligheterna för utbyggnad i svensk ekonomisk zon.

Svenska Kraftnät och en tysk systemoperatör planerar en svensk-tysk elförbindelse, Hansa PowerBridge. Elförbindelsen ska sträcka sig ca 300 kilometer från Güstrow i nordöstra Tyskland till Hurva i Skåne och ha en kapacitet på 700 MW. Upphandlingen är just nu pausad och förväntas återupptas under 2024. Enligt Tidöavtalet bör arbetet med den förbindelsen pausas till prisdifferenserna mellan elområdena minskat betydligt

EU har kommit överens om nya tillägg till förnybarhetsdirektivet (EU/2018/2001) som innebär förändringar för planeringsförutsättningarna för förnybar energi. Energimyndigheten har fått i uppdrag att kartlägga områden lämpliga för fossilfri elproduktion. Kartläggningen redovisas den 25 oktober 2024 (Regeringen, 2024c). Tidigare planering kommer kunna ligga till grund för en kartläggning av möjliga platser för förnybar energi, och vissa platser kommer även kunna pekas ut som accelerationszoner där kraven på miljökonsekvensbeskrivning sänks. Havsplanen bör enligt direktivet fungera som ett underlag till den nationella kartläggningen.

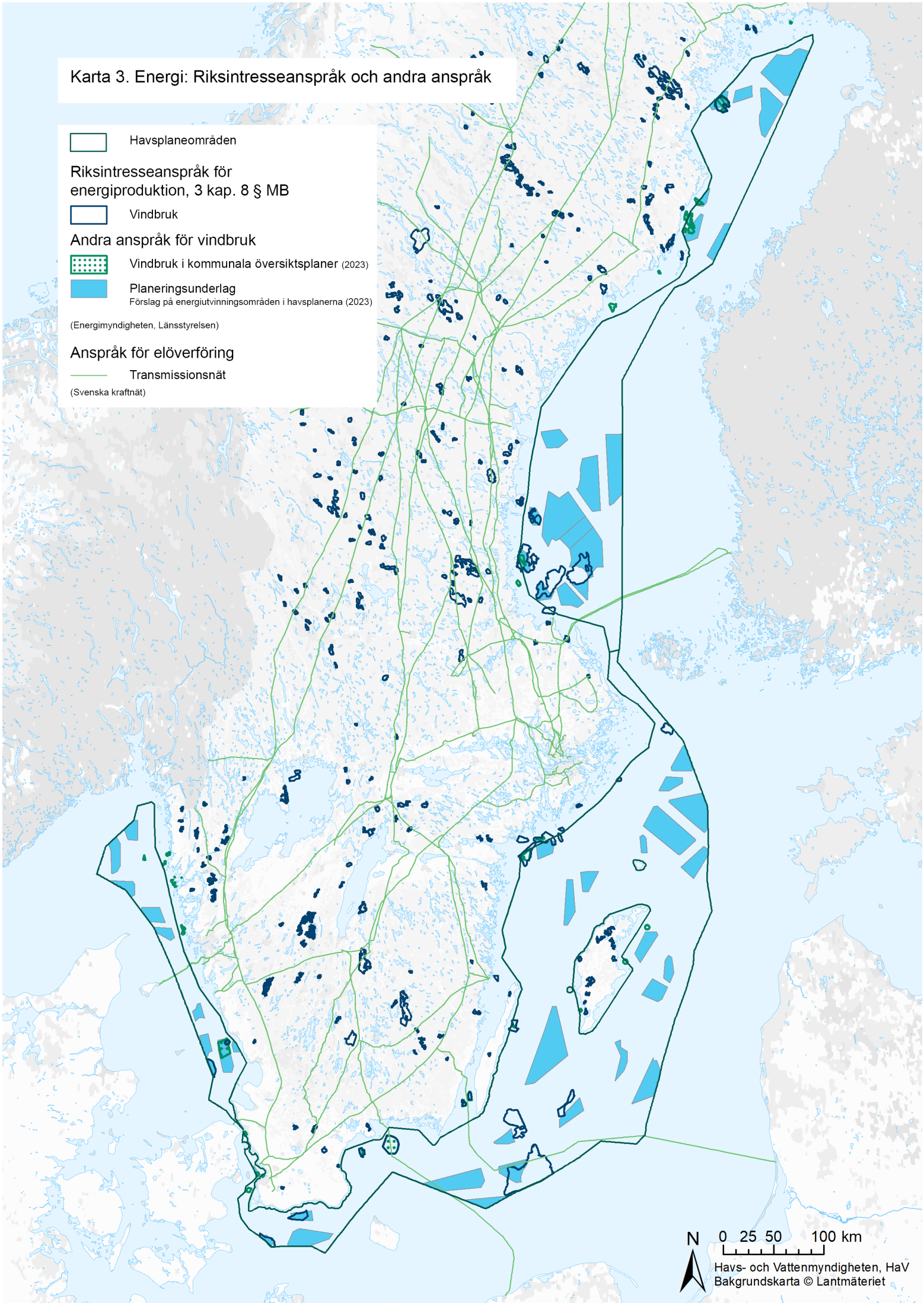
Karta 3. Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för energiproduktion, 3 kap. 8 § MB
Vindbruk
Andra anspråk för vindbruk
Vindbruk i kommunala översiktsplaner (2023)
Planeringsunderlag
Förslag på energiutvinningsområden i havsplanerna (2023)
(Energimyndigheten, Länsstyrelsen)
Anspråk för elöverföring
Transmissionsnät
(Svenska kraftnät)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Juridiska förutsättningar

För att anlägga en vindkraftpark till havs behövs ett antal tillstånd från flera olika tillståndsmyndigheter. Inom territorialhavet krävs tillstånd enligt bland annat 9 och 11 kapitlen miljöbalken (1998:808). Inom territorialhavet krävs dessutom kommunal tillstyrkan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) samt anmälan enligt plan- och bygglagen. Ansökan prövas av mark- och miljödomstolen. I ekonomisk zon krävs tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och ansökan prövas av regeringen. Dessutom krävs tillstånd enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för undersökningar av havsbotten och utläggning av ledningar vid vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen eller sjöterritoriet. Om vissa förutsättningar är uppfyllda är undersökning av havsbotten innanför territorialgränsen inte tillståndspliktigt utan anmälningspliktig. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Om byggnationen av en vindkraftsanläggning medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man ska uppföra en anläggning bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

Pågående projektering

Utöver riksintresseanspråken har företag visat intresse för att anlägga havsbaserad vindkraft i alla tre havsplaneområden. Dessa anspråk befinner sig i olika skeden i enskilda tillstånds- eller planeringsprocesser.

Det finns också områden där tillstånd att uppföra havsbaserad vindkraft finns, men som ännu inte är uppförda eftersom den tekniska utvecklingen gjort tillstånden inaktuella. Två av dessa projekt har lagts ned (Taggen, Utgrunden II) och ett har ansökt om ändringstillstånd (Falkenberg vindpark).

Vid tidpunkten för granskningen har fyra havsbaserade vindkraftsparker beviljats tillstånd men ännu inte påbörjat byggnation. Samtidigt ligger närmare tjugo ansökningar på regeringens bord. Fler av de ansökta tillstånden överlappar varandra och alla kan därmed inte förverkligas. Utöver dessa finns åtminstone 30 ytterligare projekt, vissa överlappande, i olika stadier längs den svenska kusten.

Maj 2022 beslutade även regeringen att bevilja tillstånd för byggnationen av den svenska delen vid området Kriegers Flak (sedan tidigare har vindkraftparker uppförts på den danska och tyska sidan). Februari 2023 beviljades även tillstånd för kabeldragning på havsbotten från området. I maj 2023 beviljade regeringen tillstånd för två havsbaserade vindkraftsparker utanför Hallandskusten (Kattegatt Syd och Galene).

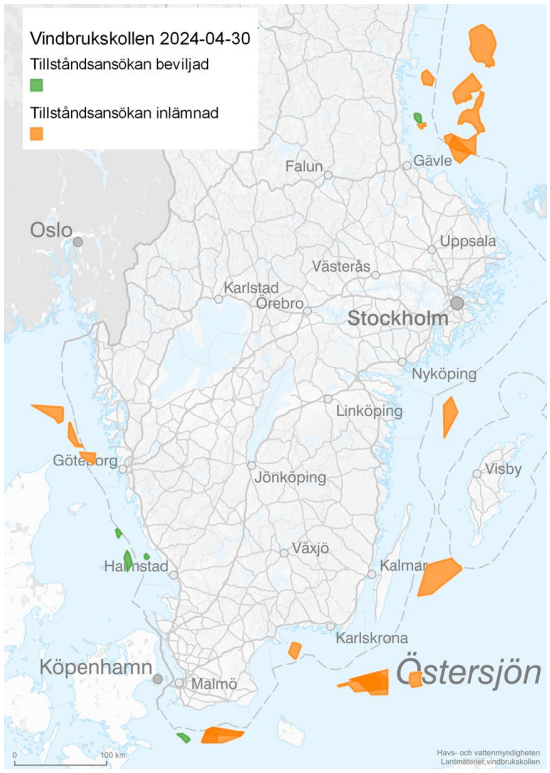

Figur 6-3 Godkända ansökningar och ansökningar på regeringens bord 2024-04-30. Källa: Vindbrukskollen

I juli 2023 nekade regeringen ändringstillstånd till en havsbaserad vindkraftspark (Stora Middelgrund). Regeringen har också nekat tillstånd till tre andra ansökningar av olika anledningar (Galatea, Blekinge offshore och Långgrund).

De projekteringar som då var kända ingick i underlaget för det planeringsunderlag som Energimyndigheten presenterade i mars 2023 (Energimyndigheten, 2023).

Miljö och klimat

Vindkraft

Havsbaserad vindkraft påverkar den lokala marina miljön på olika sätt vid anläggning, drift och avveckling. De lokala omständigheterna spelar en betydande roll för vilka konsekvenser som uppstår. Påverkan kan delas upp i vad som sker under projekterings och anläggningsfasen samt avvecklingsfasen och vad som sker under driftsfasen. Påverkan under anläggnings- och avvecklingsfasen är temporär och övergående så som ljud vid pålning och grumling. Det finns tekniska lösningar som minskar störningen. Under driftfasen uppstår visst ljud, men eventuella subtila effekter av ljud som avges genom fundamentet är ännu inte klarlagda. När det gäller fågel och fladdermöss finns viss risk att dessa dör på grund av vindkraftverk. Vissa fågelarter uppvisar undvikandebeteende vid vindkraftsparker vilket innebär att de måste söka föda någon annanstans. Det kan då uppstå habitatförlust, som i det här fallet innebär att en art inte längre har tillgång till en livsmiljö den tidigare haft tillgång till. Det är oklart om undvikandebeteendet är bestående eller om vissa arter vänjer sig vid nya förutsättningar. En positiv effekt av vindkraft är att vindkraftverkens fundament kan fungera som konstgjorda rev och locka till sig vissa ryggradslösa djur, fisk och marina däggdjur (Bergström m.fl., 2022).

Teknikutvecklingen för havsbaserad vindkraft har accelererat de senaste tio åren och utvecklingen fortsätter i snabb takt. Bland annat har turbinerna blivit större och därmed mer kostnadseffektiva vilket leder till att de kan producera el till en lägre kostnad än tidigare. Runt 2010 var det vanligt med turbiner med en effekt på runt 3 MW, bland projekten som byggs idag är 7–11 MW en vanlig storlek. För framtiden projekteras idag för turbinstorlekar motsvarande 15–20

MW eller större. Denna teknikutveckling betyder också att antalet turbiner per projekt minskar, och avståndet mellan turbinerna ökar.

Havsbaserad vindkraft har i dagsläget två huvudkategorier gällande fundament, antingen bottenfasta eller flytande. De vanligaste typerna av bottenfasta fundament är gravitationsfundament, monopiles eller fackverk. Monopiles och fackverk kan förankras på plats med sugkoppsankare, alternativt genom pålning eller borrning i havsbotten. Gemensamt för de bottenfasta fundamenten är att de har ett väldigt litet fotavtryck i vattenpelaren. Inräknat all kabeldragning i parken är påverkan på botten cirka 1–2 procent av parkens yta (Isæus m.fl., 2022). Innebörden av detta är att även om den havsbaserade vindkraften har stora ytanspråk så är det faktiska fotavtrycket begränsat. Vilken sorts bottenfast fundament som används avgörs av områdets beskaffenhet. I dagsläget används bottenfasta fundament ner till ungefär 70 meters djup, men försöksverksamhet pågår på djupare vatten.

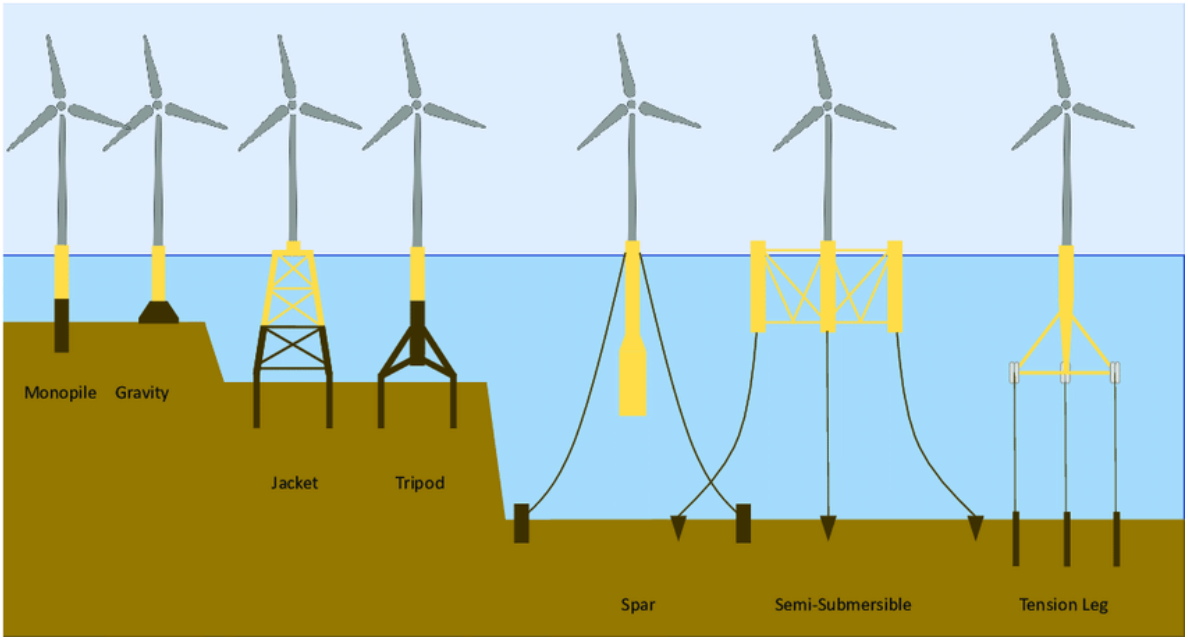

Figur 6-4 Olika fundamentstyper, från vänster: Monopile, gravitation, fackverk, trefot, boj, halvnedsänkt och TLP (Dornhelm m.fl., 2019)

Flytande fundament är en ny teknik som i dagsläget finns på plats bland annat i skotska och norska vatten. Djupet bör vara åtminstone cirka 50 meter för att flytande fundament ska vara aktuellt att använda framför bottenfasta fundament. Gemensamt för alla flytande tekniker är att de förankras i botten med linor. Den vanligaste förankringstypen innebär slacka linor (på engelska *catenary mooring*), som för att de ska vara effektiva behöver vara flera gånger längre än avståndet mellan turbin och botten. Elkabeln behöver sedan vara ännu längre för att skydda den från påfrestningar. Detta innebär att flytande vindkraft generellt har ett mycket större fotavtryck i vattenpelaren än vad bottenfast vindkraft har, men ungefär lika mycket bottenpåverkan. Flytande vindkraft kommer också behöva ett större skyddsavstånd på grund av förankringarna. I dagsläget undersöks även flytande fundament med spända linor, som har ett mindre fotavtryck i vattenmassan (SSPA, 2023). Inga sådana förankringar finns dock ännu i drift.

Kablar

Anläggandet av en sjökabel medför fysiska ingrepp i bottenmiljön. Anläggningsarbetet kan ge tillfällig grumling av vattnet, förändrad bottenmaterialstruktur och lokal påverkan på vattenväxter.

Grumlingen kan påverka fisk, bottenfauna och bottenflora. Bottenväxter och bottenlevande djur kan dock etablera sig på nytt över den nedlagda kabeln. Under drifttiden bedöms påverkan i huvudsak begränsas till tillfällen då kabeln eventuellt ska repareras. Alla elektriska kablar genererar elektromagnetiska fält som kan påverka marina organismer i olika utsträckning. Kunskapsläget gällande fisk visar inte att elektromagnetiska fält skulle utgöra ett hot mot fisk eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). Kraftfälten varierar beroende på vilken typ av kabel som används och mängden elektricitet som överförs. Genom olika skyddsåtgärder, som exempelvis att gräva ner kabeln i botten, kan kraftfältens påverkan på marina organismer minimeras. Detta kan vara viktigt där högspänningskablar korsar vandringsvägen för ål (Bergström m.fl., 2022).

Klimat

Vindkraft och vågkraft är förnybara energikällor, som inte bidrar till utsläpp av växthusgaser eller andra föroreningar vid drift och med låga livscykelutsläpp av koldioxid. Det är positivt för havsmiljön eftersom klimatförändringar och framför allt den pågående havsförsurningen utgör betydande hot mot marina ekosystem i en nära framtid. En omställning till att samhällets energianvändning är fri från fossila bränslen kan enbart ske under förutsättning att ny elproduktion kommer på plats.

6.2 Friluftsliv och turism

Friluftsliv och turism i och vid havet innefattar landskaps- och naturupplevelser och olika friluftsaktiviteter. Det innefattar också besök i kulturmiljöer som fiskelägen, fyrplatser och lotsplatser samt vrakdykning. Dessa miljöer har betydelse för lokal identitet, välbefinnande och livskvalitet. De värden som utgör grunden för friluftslivet och turismen är alltså starkt knutna till landskapet och de natur- och kulturvärden som finns i landskapet. Vad friluftsliv är och vad det omfattar varierar för olika människor. I förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsorganisationer används definitionen: Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling.

Möjligheter till ett rikt friluftsliv är värdefullt för många, både för den enskilda människan och för samhället i stort. Att vara ute i naturen kan medföra en rad positiva effekter för hälsan, till exempel minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Det främjar också fysisk aktivitet samtidigt som möjlighet till sociala kontakter i en avkopplande miljö ges (Folkhälsomyndigheten, 2023).

Områden som är attraktiva att besöka är också viktiga för den regionala utvecklingen och för utvecklingen av maritima näringar, som besöksnäringen. Närheten till havet, höga naturvärden och kulturhistoriska värden gör kustlandskapet attraktivt för såväl boende och friluftsliv som växande nationell och internationell turism.

Friluftsliv och turism förekommer i större grad vid kusterna och i mer begränsad omfattning i de havsområden som ingår i de nationella havsplanerna, även om en hel del aktiviteter även finns ute till havs. Friluftslivet och turismen vid kusterna kan dock påverkas på olika sätt av andra verksamheter vid havet som exempelvis havsbaserad vindkraft.

Befintlig användning

Befintlig statistik tyder på att mängden friluftslivsutövande varit relativt stabilt de senaste 30 åren, även om vi kan se ett ökat intresse inte minst under pandemiåren. Det finns ingen separat statistik för marint friluftsliv men siffror för det generella friluftslivet visar att det finns skillnader i friluftsaktivitet mellan olika åldersgrupper, kön och socioekonomisk bakgrund (Skriver Hansen m.fl., 2021).

När det gäller turismen så ligger fortfarande en hel del påverkan kvar efter pandemiåren även om branschen börjar återhämta sig. Några förändringar som fortfarande ligger kvar är exempelvis ett ökat intresse för naturupplevelser och att den inhemska turismen utgör en allt större del av turismen i Sverige (Tillväxtverket, 2022).

Friluftslivet är beroende av flera förutsättningar för att komma till stånd. Det handlar om att det ska finnas tillräcklig tillgång till natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet där det går att utöva friluftsliv. Områdena behöver också vara tillgängliga, både fysiskt och upplevelsemässigt, för friluftsutövaren som kan vara både närboende och tillrest. Naturområden som på olika sätt är skyddade, exempelvis nationalparker, Natura 2000-områden och naturreservat är särskilt viktiga för friluftslivet och dess utveckling.

Kustområden och marina landskap kan ha flera olika kvaliteter som bidrar till upplevelsevärden och friluftsliv och som kan behöva beaktas i planeringen (Naturvårdsverket, 2022). Kvaliteter i landskapet kan i detta sammanhang vara:

- Stor variationsrikedom av upplevelser i samma område.
- Stor variationsrikedom bland naturtyper och arter.
- Områden med för Sverige representativa natur- och kulturmiljöer.
- Rik förekomst av sällsynta naturtyper och arter.
- Geologiskt intressanta platser
- Bra möjligheter till utblick över omgivningarna, med eller utan en obruten horisont.
- Tysta områden.
- Andra kvaliteter i landskapet som är lämpligt för olika aktiviteter som till exempel paddling, bad, båtliv, fiske, jakt, cykling, klättring, ridning mm.

Även om friluftslivet såväl som turismen främst äger rum i kustnära områden kan flera av dessa kvaliteter komma att påverkas i olika grad av havsplaneringen. Exempelvis kan tysta områden och obruten horisont komma att påverkas av vindkraftsutbyggnad i havet, beroende på hur nära kusten det sker.

Friluftsaktiviteter i och vid havet

Det finns många olika typer av friluftsaktiviteter i och vid havet. Bland de vanligast förekommande aktiviteterna finns promenader och vandringar vid kusten samt bad i hav eller sjö (Fredman m.fl., 2019). Andra havsrelaterade friluftsaktiviteter innefattar fritidsbåtliv, dykning, sälsafari, SUP- och kajakpaddling. Delar av året i delar av havsområdet är även aktiviteter på is aktuella, som skridskoåkning. Sverige har ett rikt biologiskt marint liv vilket stärker förutsättningarna för friluftsliv genom variationsrika upplevelser. Det finns exempelvis många välbevarade vrak som är intressanta för dykare och snorkelleder som etablerats på vissa platser i syfte att främja intresset för undervattensmiljön.

Fågelskådning är en populär friluftsaktivitet som är beroende av fågelbestånden. Jakt av bland annat sjöfågel förekommer även längs kusten.

Båtliv

I Sverige finns det cirka 865 000 sjödugliga fritidsbåtar. I Transportsstyrelsens båtlivsundersökning 2020 konstateras att fler har sökt sig till båtlivet under de senaste åren. I totalt 16 procent av de svenska hushållen finns det minst en fritidsbåt och små båtar och dagtursbåtar utgör större delen av beståndet. Under maj–september 2020 uppgick antalet dagar då båt användes till över 19 miljoner och antalet övernattningar som görs uppgår till 2,7 miljoner under säsongen. Frihetsupplevelsen och naturupplevelsen är det som svenskarna värderar allra högst i sitt båtliv (Transportstyrelsen, 2021).

Det finns över 1 500 fritidsbåtshamnar, varav drygt 400 klassas som gästhamnar (SweBoat, 2019) Antalet maritima gästnätter har stadigt ökat fram till år 2019, men en tydlig minskning skedde 2020 från cirka 16 miljoner maritima gästnätter år 2019 till cirka 11, 6 miljoner 2020. Viss återhämning har skett under 2021, dock i mindre omfattning vad gäller kryssningspassagerare (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e). Västerhavet och Östersjön svarar för vardera omkring 45 procent av gästnätterna, medan Bottniska viken svarar för drygt 6 procent. Av övernattningarna i gästhamnar 2018 gällde 37 procent utlandsflaggade båtar, främst från nordeuropeiska länder. Dags- och fisketurer är det vanligaste sättet att använda motorbåtar, medan segelbåtar i större utsträckning används för längre turer med övernattning. Internationell kryssningsturism ökade stadigt i svenska hamnar innan pandemin, men har inte återhämtat sig till tidigare nivåer (Trafikanalys, 2023b).

Fritidsbåtarnas rörelsemönster kan översiktligt ses med hjälp av information från automatiska identifieringssystem (AIS data). Alla fritidsbåtar använder inte AIS vilket innebär att rörelsemönstren kan se lite annorlunda ut. Den största koncentrationen av fritidsbåtar som använder sig av AIS finns längs med kusterna. Viktiga stråk återfinns också inom havsplanerna, som till exempel stråk till Skagen, Läsö och Bornholm i Danmark, mellan Gotland och Öland och Gotland och fastlandet, och till Åland och Finland över kvarken. AIS-data bedöms endast ge en översiktlig bild eftersom många fritidsbåtar inte använder sig av systemet.

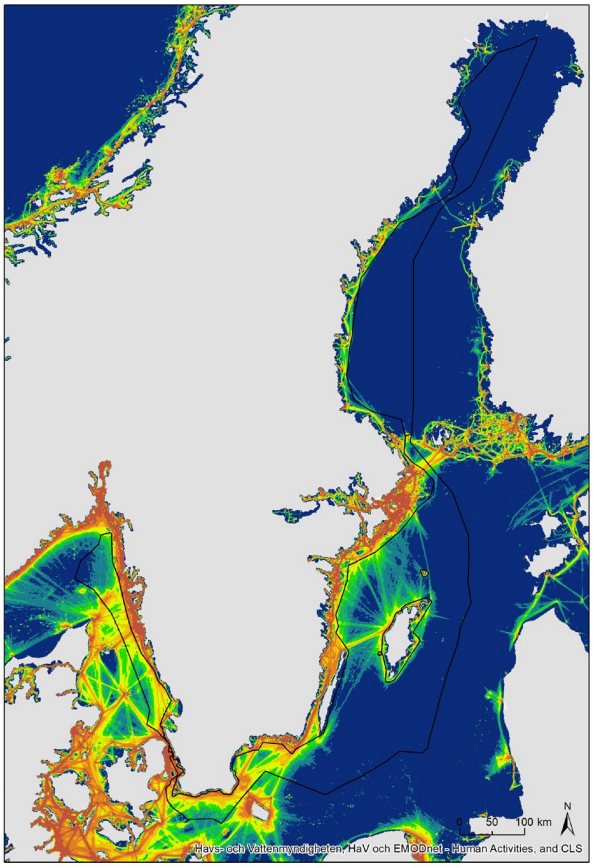

Figur 6-5 Kartan visar viktiga stråk för fritidsbåtar enligt AIS-data. Kartan visar medel av antal timmar per månad under 2017-2022 som dessa båtar befinner sig i en ruta som är 1x1km stor. Röd och orange färg visar högst, gul och grön färg visar medel och blå färg visar minst koncentration. Källa: (Emodnet, 2022)

Fritidsfiske

Fritidsfiske innebär att man fiskar för rekreation eller för konsumtion av fångsten i det egna hushållet. Fångsten får inte säljas. Det finns goda förutsättningar för fritidsfiske i Sverige och det är en populär aktivitet. År 2022 ägnade sig cirka 1,2 miljoner svenska medborgare mellan 16–80 år vid något tillfälle åt fritidsfiske på svenskt vatten och spenderade gemensamt 9,7 miljarder kronor på utgifter och investeringar som båtinköp, fiskekort och resor. Av det totala antalet fritidsfiskedagar i Sverige avsåg 30 procent fiske i havet och utmed kusterna (HaV och SCB, 2022). Med fritidsfiske avses allt fiske som inte sker med stöd av fiskelicens eller personlig fiskelicens. Fritidsfiske sker till största delen med handredskap men kan också bedrivas med så kallade mängdfångande redskap som långrev, garn/nät, ryssja och bur, men det finns även andra redskap. En del av fritidsfisket sker genom organiserat turbåtsfiske eller via guidebåtar. Turbåtsfisket gör fritidsfisket tillgängligt samtidigt som det ger lokal sysselsättning.

Fritidsfisket är som mest populärt på sommarhalvåret, men bedrivs även under vintern på havsisen, framför allt i mellersta Östersjön och Bottniska viken (HaV och SCB, 2022). Det dominerande fritidsfisket utövas som vanligt spöfiske. Eftersom fritidsfisket ofta sker nära bostadsorten är intensiteten ofta relaterad till befolkningstäthet och fisket är utspritt längs hela kusten. Men det finns även andra faktorer som påverkar var man väljer att fiska exempelvis skyddade områden för väder och vind, tillgången till service och fiskbeståndens attraktivitet.

Friluftsliv och turism i Bottniska viken

Besöks- och utsiktsplatser vid havet och gäst- och naturhamnar för småbåtar är av stor betydelse för friluftslivet och besöksnäringen i Bottniska vikens kustområde. Ett särskilt viktigt område är Höga kusten med sin starkt kuperade kust och spår av världens största landhöjning. Även Bottenvikens skärgård med turbåtstrafik, isvägar, ett flertal utpekade besöksmål och över 4 000 öar är av stor betydelse. Haparanda Skärgård längst i norr är nationalpark och ett betydelsefullt område. Om isarna medger är det vintertid populärt med sparkstötting, skridskor och skidor på isen.

Rekreationsområdena är viktiga för regional utveckling i fråga om boende, friluftsliv och turism. Uppskattningsvis finns en stor potential att utveckla besöksnäringen, till följd av att den relativt oexploaterade norrlandskusten har stor dragningskraft och gott om sportfiskemöjligheter.

Fritidsfisket är en betydande aktivitet i Bottniska viken. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 500 000 fiskedagar i Bottniska vikens kust- och havsområde under 2021. De viktigaste målarterna i Bottniska viken är abborre, öring, gädda och sik samt i viss mån även strömming och lax (HaV och SCB, 2022).

Friluftsliv och turism i Östersjön

Östersjöns område omfattar storstadsregionerna Stockholm och Malmö, Sveriges största öar Gotland och Öland, unika gränsöverskridande skärgårdsmiljöer och områden av stor betydelse för fritidsboende och friluftsliv.

På land varierar förutsättningarna – från Skånes sandstränder via Gotlands klintkuster av kalksten till Stockholms skärgård med öar och skär av gnejs och granit. I de mer tätbefolkade kustområdena i Skåne och Stockholms län är trycket stort mot de attraktiva kustnära områdena. På Gotland och Öland är fritidssektorn och turismen viktig för den regionala utvecklingen. I Stockholms skärgård och i utsjön finns värdefulla områden för friluftslivet.

Öresundsområdet är tätbefolkat och ett av de mest exploaterade områdena i Sverige. Där bedrivs tät fritidsbåtstrafik och turbåtsfiske. Längs Sveriges sydkust finns värdefulla naturmiljöer som utgör bas för friluftsliv, besöksnäring och aktiviteter som sportdykning och vrakdykning.

Stora delar av Gotlandskusten har orörd och omväxlande natur som nyttjas för friluftsliv av både bofasta och turister. Längs kusten finns också många gamla och väl bevarade fiskelägen med höga kulturhistoriska värden. Hoburgs bank, Salvorev och Gotska sandön är Sveriges viktigaste fågelområden i Östersjön, vilka tillsammans med Natura 2000-områden i kustzonen är viktiga mål för friluftsliv och fågelskådning. Gotska Sandön är även skyddat som nationalpark.

Fritidsfiske är en betydande friluftsaktivitet i Östersjöområdet. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 2,5 miljoner fiskedagar i Egentliga Östersjön och Öresund under 2021 (HaV och SCB, 2022). Fritidsfisket i Östersjön bedrivs i huvudsak kustnära men ofta i båt.

Gädda och abborre är fritidsfiskets mest fångade arter i Östersjön. Andra arter är torsk, sik och plattfisk. Det bedrivs även trollingfiske efter vandringslax, särskilt i Simrishamnsområdet men även utanför andra delar av Skånes och Blekinges kust.

Friluftsliv och turism i Västerhavet

I Västerhavet ökar turismen och exploateringstrycket är högt i kustzonen. Under sommaren fördubblas befolkningen i Halland och femdubblas i norra Bohuslän. Även båtlivet är omfattande och 27 procent av alla gästnätter för båtlivet i Sverige är förlagda till norra Bohuslän (Havs- och vattenmyndigheten, 2015b).

Hela kustzonen är viktig för regional utveckling när det gäller boende, friluftsliv och turism med aktiviteter som bad, dykning och fritidsbåtar. Kosterarkipelagen i Skagerrak har mycket högt friluftsvärde, vilket bland annat illustreras av Kosterhavets nationalpark som etablerades 2009.

I Skagerrak finns stråk med omfattande fritidsbåtstrafik mellan Göteborgsområdet och Jylland och Läsö i Danmark. Även i södra delen av havsplaneområdet, i Södra Västerhavet, sker omfattande fritidsbåtsaktivitet, vilket gör området till det med mest trängsel.

Fritidsfiske är en betydande friluftsaktivitet även i Västerhavet. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 1,2 miljoner fiskedagar i Västerhavets kust- och havsområde under 2021 Det mesta av fritidsfisket i Västerhavet sker kustnära. I Skagerrak sker en övervägande del av fisket med båt, medan det i Kattegatt är jämnt fördelat mellan båt och från land. Kvantitetsmässigt är makrill den i särklass viktigaste arten för fritidsfiske i Västerhavet. Andra arter är torsk, krabba hummer och plattfiskar (HaV och SCB, 2022). Turbåtsfiske på utsjögrund/skärgårdar och guidade turer efter större kräftdjur med burar förekommer i dessa områden.

Anspråk

Friluftsliv, fritidsfiske och turism har varierande behov i havet, bland annat avseende höga natur- och kulturvärden, god tillgänglighet och service, god vattenkvalitet samt ett rikt växt- och djurliv (till exempel starka fiskbestånd med naturlig storleksfördelning). Besöksnäringen väntas fortsätta öka efter en nedgång under pandemin och kan därmed skapa förutsättningar för ytterligare utveckling längs kusterna. Detta kan även öka trycket på främst storstadsregionernas kustzoner och därmed påverka och påverkas av utvecklingen i havet. Även friluftslivet väntas få en ökad betydelse vilket ger ett fortsatt stort behov av tillgång till natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet.

Nationella mål och strategier

År 2012 fastställde riksdagen tio nationella mål för friluftslivspolitiken som skulle uppnås till 2020. Dessa innebär att:

- naturen ska vara tillgänglig för alla
- personligt och ideellt engagemang står i centrum
- allemansrätten värnas
- det hållbara brukandet tar hänsyn till friluftslivets behov
- kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt
- friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och regional tillväxt
- skyddade områden är en tillgång för friluftslivet
- friluftslivet har en given roll i skolans arbete

- fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan
- beslut om friluftsliv fattas med god kunskap.

Uppföljning av målen genomfördes senast 2019 och pekade på att skyddade områden, tillgänglig natur och engagemang och samverkan har positiv utveckling medan övriga mål har oklar eller negativ utveckling. Därtill finns en del utmaningar, såsom brist på kunskapsunderlag för att göra bedömningar och andra aspekter såsom ökat exploateringstryck (Naturvårdsverket, 2019).

Miljökvalitetsmålen under Sveriges miljömål omfattar friluftsliv och har flera preciseringar som berör friluftsliv. Läs mer på www.sverigesmiljomal.se.

År 2021 beslutade Regeringen om en Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring (Regeringen, 2021b). Visionen i strategin är att Sverige 2030 är världens mest hållbara och attraktiva resmål byggt på innovation. För att nå visionen identifieras ett antal strategiska områden för hållbar turism och växande besöksnäring. Dessa är enklare företagande, jobb och kompetens, kunskap och innovation, tillgänglighet samt marknadsföring. Till varje område kopplas fyra horisontella perspektiv: hållbarhet, digitalisering, platsutveckling och samverkan.

Utveckling och trender

Friluftslivet genomgår ständig utveckling, exempelvis med hjälp av ny friluftslivsutrusning, nya sätt att organisera sig, digitalisering och diversifiering av aktiviteter. Friluftslivet idag är mer mångfacetterat och en trend som både växt sig stark och diversifierats är sportifieringen av friluftslivet. Samtidigt är merparten av friluftslivet präglat av tämligen enkla och vardagliga aktiviteter. De som är nya friluftslivsutövare söker sig främst till tillgängliga, tillrättalagda och kända områden vilket resulterar i att mer erfarna söker sig vidare till platser som ligger längre bort (Naturvårdsverket, 2022).

Sedan början av 2000-talet har turismen i Sverige haft en stadig tillväxt. Svenska och utländska besökares konsumtion i Sverige uppgick 2021 till 249 miljarder kronor och turismens andel av BNP har mellan 2015 och 2018 legat runt 2,6 procent (Tillväxtverket, 2022). I ett större samhällsperspektiv bidrar turismen också till lokal och regional utveckling, investeringar, service, bevarande och utveckling av natur- och kulturmiljöer och kan förstärka platsers attraktionskraft.

Turismens och besöksnäringens positiva utveckling fick ett tvärt stopp under våren 2020 vid utbrottet av covid-19-pandemin. Enligt OECD minskade omsättningen för den internationella turismen med hela 80 procent under 2020. Inhemsk turism kunde till viss del upprätthållas och stärktes på vissa håll. Pandemin har medfört att människor har besökt natur- och kulturmiljöer i större utsträckning än tidigare. Intresset för naturturism och friluftsliv har ökat. Trycket på många besöksmål har varit stort och därför också inneburit ökat slitage i fysiska miljöer. Det är ännu för tidigt att utvärdera de långsiktiga konsekvenserna av covid-19-pandemin men det är troligt att turismen kommer att förändras (Regeringen, 2021b).

Klimatförändringar och anpassningar förväntas påverka både turismen och friluftslivet, se mer under rubriken klimat.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Utgångspunkten för att ett område ska bedömas som riksintresseanspråk för friluftslivet är att området har så stora friluftsvärden på grund av särskilda natur- och/eller kulturkvaliteter och

tillgänglighet. Ett område bedöms vara riksintresseanspråk för friluftslivet om dess natur- och/eller kulturvärden och tillgänglighet för allmänheten gör att det är eller kan bli attraktivt för besökare från hela eller en stor del av landet eller utlandet. Även andra områden kan vara riksintresseanspråk för friluftslivet om de är viktiga för många människors friluftsliv och nyttjas mycket. Det gäller framför allt de tre storstadsregionerna, där behovet av tätortsnära natur särskilt ska beaktas.

Naturvårdsverket tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintresseanspråk för friluftsliv, enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Längs kusten finns riksintresseanspråk som indirekt kan beröras av verksamheter i havet. Det finns över 60 utpekade riksintresseanspråk med naturtypen hav och kust. Flertalet av områdena omfattar både land och vatten, men få sträcker sig ut i havsplaneområdet.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Längs kusten finns flera områden av riksintresse för turismens och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivet, som är geografiskt utpekade i miljöbalken och beslutade av riksdagen. Det finns riksintresseområden enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken som sträcker sig längs bland annat kusten i Bohuslän, Halland, Östergötlands skärgård, Södermanlands och Stockholms skärgård, Höga kusten och Norrbotten.

Turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen ska särskilt beaktas vid bedömning av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Avgränsningarna som anges i miljöbalken är övergripande och kan avgränsas närmare i den kommunala översiktsplaneringen i dialog med länsstyrelsen.

Andra riksintressen av relevans för friluftslivet

Det finns även andra områden av riksintresse som har bäring på friluftslivet och till viss del även turismen. Kustområdena och skärgårdarna som avses i 4 kapitlet 3-4 §§ är särskilt relevanta. Även de områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken innefattar miljöer som också är av värde för friluftslivet. Det kan vara exempelvis bruksmiljöer eller åker och betesmarker. Se avsnitt om kulturmiljö för mer information. Även områden med riksintresseanspråk för naturvård kan vara av stort värde för friluftslivet och turismen. När det gäller naturvård är dock områden med inrättade skydd på olika nivåer av ännu större vikt för friluftslivet som nationalparker eller naturreservat. Vissa områden med riksintresseanspråk för yrkesfiske är också av vikt för fritidsfisket.

Utveckling av planeringsunderlag

Det finns ett behov av planeringsunderlag som återger vilken betydelse friluftsliv inklusive turism, har för den nationella havsplaneringen. Underlag på lokal och regional nivå kan ha relevans och bidra till ett samlat nationellt underlag om de kan värderas utifrån ett nationellt perspektiv. Länsstyrelserna tog fram en förstudie med förslag till nya planeringsunderlag för marint friluftsliv som konstaterade att framtida planeringsunderlag bör skilja på kartläggning av områden där aktiviteter bedrivs i dag och vilka områden som har förutsättningar för värdefulla upplevelser som till exempel obruten horisont, ostördhet och storslagenhet. Alltså att planeringsunderlag bör ta förutsättningar för upplevelsevärden likväl som befintlig användning i beaktande (Länsstyrelserna, 2020).

Havs- och vattenmyndigheten har påbörjat arbetet med att ta fram ett mer detaljerat underlag avseende hur fritidsbåtar rör sig och använder kust- och havsområdena.

Internationellt samspel

Friluftsliv längs med de svenska kusterna attraherar besökare från hela världen. Det bedrivs intensiv fritidsbåtstrafik och fisketursverksamhet mellan Sverige och våra grannländer samt ökande internationell kryssningstrafik. Framför allt under sommaren kan det innebära att det blir trängsel och konkurrens om utrymme i olika havsområden. Sverige är välkänt för goda förutsättningar och tillgänglighet till storslagna naturupplevelser, inte minst kopplat till det kust- och havsbaserade friluftslivet. Det är därmed av stor vikt att planera väl för att behålla upplevelsevärdena samtidigt som dess potential att utvecklas för ökad tillväxt tillgodoses såväl nationellt som i samverkan med andra länder.

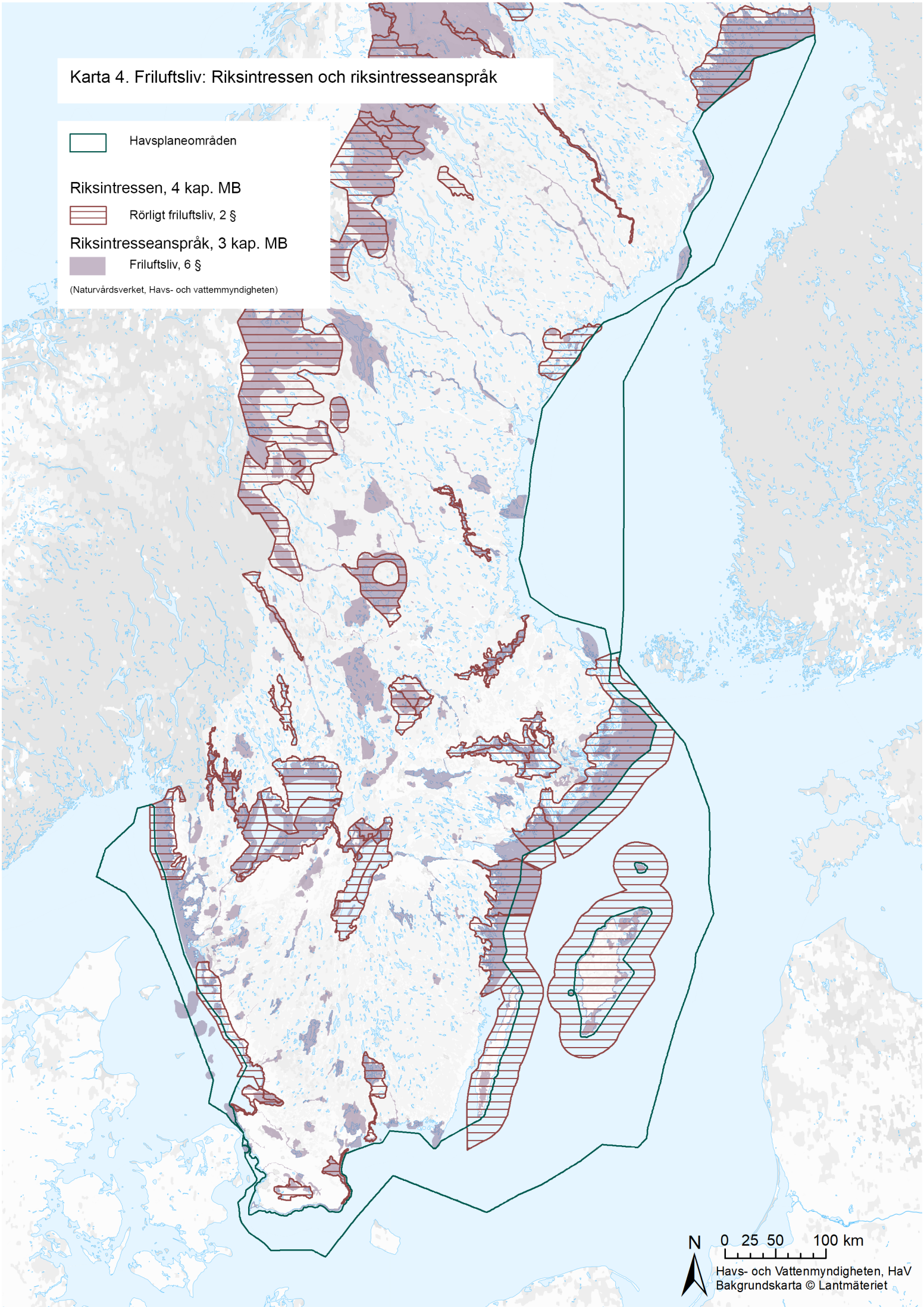
Karta 4. Friluftsliv: Riksintressen och riksintresseanspråk
Havsplaneområden
Riksintressen, 4 kap. MB
Rörligt friluftsliv, 2 §
Riksintresseanspråk, 3 kap. MB
Friluftsliv, 6 §
(Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Miljö och klimat

Friluftsliv och turism innebär en mängd olika aktiviteter som i varierande utsträckning behöver tillgång till ett välmående hav och olika ekosystemtjänster. Men samtidigt som turism och friluftsliv nyttjar ekosystemtjänster från naturen påverkar aktiviteterna också miljön negativt på flera sätt.

Motordriven trafik på havet, från stora kryssningsfartyg till små motordrivna fritidsbåtar, bidrar med utsläpp i havet. Fritidsbåtar kan påverka bottnar negativt genom mekaniskt slitage på värdefulla grundområden som ålgräsängar. Bryggor kan också medföra att ålgräsängar försvinner. Även andra transporter inom friluftsliv och turism använder sig i stor utsträckning av motordrivna transportmedel. Fritidshus och kommersiella boenden producerar avloppsvatten som medför att kväve och fosfor läcker ut i havet. På så sätt påverkar även landbaserad turism och friluftsliv övergödningen i havet (Havs- och vattenmyndigheten, 2020; Moksnes m.fl., 2019).

Andra föroreningar i havet kommer från olika typer av båtbottenfärg. Dessa föroreningar finns i vattnet samt i bottensedimentet och ansamlas i fisk och skaldjur. Turism och friluftsliv vid och på havet bidrar även till det marina skräpet, som spolas i land eller lämnas kvar på stranden. Transportsystemens miljöeffekter i form av utsläpp, buller och förbrukning av ändliga resurser orsakas till viss del av turismen även om kommersiella transporter står för en betydligt större del. Buller från vattenskotrar och andra motordrivna fritidsbåtar är ett växande problem. Sådana störande fritidsaktiviteter inverkar negativt på andra typer av turism och friluftsliv.

Med ökande turism finns också risk att områden med höga naturvärden blir överexploaterade och att djur- och växtlivet påverkas negativt, till exempel vid ankring och intensiv användning av naturhamnar.

Ökande turism kan medföra större utsläpp av koldioxid, eftersom många utlandsturister reser långa sträckor, ofta med flyg. Även kryssningstrafik och båtliv med motorbåtar medför sådana utsläpp. Klimatförändringarna kan påverka förutsättningarna för turism och friluftsliv på flera sätt. Ett varmare klimat kan på sikt hota isläggningen i Bottenvikens skärgård och förkorta turistsäsongen vintertid. Samtidigt kan ett varmare klimat på sikt göra det attraktivare att semestra i Sverige. Å andra sidan kan ökad nederbörd under sommaren verka i motsatt riktning. Ett varmare klimat i andra delar av världen kan också medföra en ökad turism till Sverige med ett förhållandevis svalare klimat. Förändringar av temperatur och salthalt i havet påverkar fiskbestånden och förutsättningarna för fritidsfiske, men även intensitet av algblomningar, frekvensen av stormar samt ökad nederbörd. I norra Sverige kan havsnivåhöjning påverka förhållanden vid kusten på mycket lång sikt. I Skåne, där det redan pågår landsänkning kan denna förstärkas och stranderosionen öka.

6.3 Försvar

Totalförsvar är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig och består av militär (militärt försvar) och civil (civilt försvar) verksamhet. Det civila och militära försvaret är ömsesidigt förstärkande.

Det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet och i enlighet med Sveriges åtaganden som medlem i försvarsalliansen Nato.

Med militärt försvar avses den verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten med stöd av försvarsmyndigheter, delar av de frivilliga försvarsorganisationerna samt delar av försvarsindustrin och övriga relevanta delar av näringslivet.

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället med flera vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder.

Målet för det militära försvaret är att ha förmåga att:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret inom Nato
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt,
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser, och skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Målet för det civila försvaret är att ha förmåga att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser

Försvarsmakten genomför för närvarande den största militära tillväxten sedan 1950-talet, utifrån regeringens försvarsbeslut (Regeringen, 2020b). Samtidigt utökas även totalförsvaret i sin helhet (Regeringen, 2020d)

Det allvarliga säkerhetspolitiska läget har lett till en återupptagen totalförsvarsplanering. Totalförsvarsplaneringen kan påverka verksamheter i havsplaneområdena.

Befintlig användning

Totalförsvarets militära del nyttjar havet för flera olika typer av verksamhet. Främst nyttjas havet för olika typer av militär övnings- och utbildningsverksamhet, övervakning av det svenska territoriet, signalspaning och provverksamhet. Verksamheten bedrivs dygnet runt årets alla dagar och syftar till att säkerställa ett fungerande militärt försvar av Sverige. Försvarsmaktens verksamhet och informationsinhämtning till havs har också stor betydelse för civila myndigheter och andra aktörer såsom Sjöfartsverket, Kustbevakningen och SMHI.

Det civila försvaret nyttjar havet bland annat genom de transporter som kommer sjövägen, den energi som produceras till havs och den kommunikation som går genom kablar på havsbotten eller genom radiovågor.

Övningar

Försvarsmaktens uppdrag medför att myndigheten har ett kontinuerligt behov av att utbilda och öva krigsförband i förmågan till väpnad strid. För detta ändamål har Försvarsmakten ett behov av att kunna nyttja olika övnings- och skjutfält, sjöövningsområden och flygövningsområden. Runt Sveriges kuster och skärgårdsområden finns flera övnings- och skjutfält. I havet finns sjöövningsområden i såväl kustnära områden som längre ut från land. Dessa områden nyttjas kontinuerligt av inte minst marinens och flygvapnets förband för olika typer av övningsverksamhet. Militär övningsverksamhet och utbildning i förmågan till väpnad strid behöver genomföras på ett säkert sätt för förbanden men också för allmänheten samt civil sjö- och flygtrafik, så att inte vådabeskjutningar, incidenter eller olyckor inträffar. Försvarsmakten genomför övningar på väst-, syd-, ost-, och Norrlandskusten med deras olika kustförhållanden, havsförhållanden samt hydrologiska och meteorologiska betingelser. Övningar genomförs under olika ljus- och mörkerförhållanden och vid alla tider på året och dygnet. De militära förbanden har behov av att genomföra övningar med bland annat skarp ammunition både i närheten av sina ordinarie örlogshamnar, flygplatser och basområden men även från tillfälliga baser längs med Sveriges kust.

Vissa militära övningsområden kan även nyttjas för provverksamhet med olika militära vapensystem och utrustning, vilket är en väsentlig del i den kontinuerliga utvecklingen av den militära försvarsförmågan. Det finns även skjutfält och sjöövningsområden som är särskilt lämpliga för denna typ av verksamhet.

Även det civila försvaret håller och deltar i övningar på lokal, regional och nationell nivå. Övningarna syftar till att öva på samverkan mellan aktörer och utbyte av säkerhetskänslig information. Detta för att civila och militära organisationer på lokal, regional och central nivå ska kunna samverka vid höjd beredskap.

Övervakning av det svenska territoriet

I Försvarsmaktens uppdrag ingår att kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Detta uppdrag förutsätter att Försvarsmakten har förmåga att övervaka Sveriges havsområde och markera mot kränkningar på och under havsytan samt i luftrummet ovanför havet. Övervakningen sker

bland annat med hjälp av fasta och rörliga sensorer som bidrar till att skapa en luft- och sjölägesbild.

Den lägesbild som Försvarsmakten upprätthåller delges i sin tur till flera mottagare, däribland Kustbevakningen som nyttjar informationen som stöd i sitt arbete med att förebygga och öka upptäckten av lagöverträdelser till sjöss inom sjötrafik, ordning, miljö och fiske samt naturskydd. Sjöfartsverkets Sjö- och flygräddningscentral samt Vessel Traffic Service är ytterligare exempel på mottagare av sjölägesbilden.

Signalspaning

Försvarets Radioanstalt, FRA, bedriver signalspaning i syfte att kartlägga bland annat yttre militära hot mot landet, hot mot svensk personal som deltar i internationella insatser, internationell terrorism och gränsöverskridande brottslighet, främmande underrättelseverksamhet mot svenska intressen och övriga internationella företeelser som har betydelse för svensk utrikes-, säkerhets-, och försvarspolitik. All signalspaning är riktad mot utländska förhållanden och sker på uppdrag av regeringen, Regeringskansliet, Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Nationella operativa avdelningen inom Polismyndigheten. Uppdragsgivarna är fortlöpande i behov av underrättelserapportering och signalspaningsverksamheten bidrar kontinuerligt till att skydda Sverige och svenska intressen.

Signalspaning kan försvåras eller omöjliggöras vid förekomst av passiva och aktiva, avsiktliga eller icke avsiktliga elektromagnetiska störningar, eftersom signalspaningen syftar till att uppfatta mycket svaga elektromagnetiska signaler. Verksamhetens natur kräver därför ett mycket stort skydd mot elektromagnetiska störningar.

Telekommunikationssystem, solcellsanläggningar, järnvägar, system för transmission av elektrisk kraft och anläggningar för laddning av bilar är exempel på landbaserade verksamheter som kan påverka verksamheten mycket negativt. Vindkraftverk, särskilt havsbaserad, kan också påverka signalspaningen mycket negativt, även på stora avstånd.

Anspråk

Försvarsmakten är beroende av övnings- och skjutfält och sjöövningsområden för att kunna genomföra övningar vid olika kust- och havsförhållanden, utan störningar från fysiska eller tekniska hinder som begränsar verksamheten hos de militära förbanden. För signalspaningen och övervakningen av det svenska territoriet finns det behov av att skydda denna verksamhet från störningar från andra verksamheter som påverkar till exempel sambands- och radarsystem och som också kan medföra begränsningar i flyg- och sjösäkerheten.

Det civila försvaret är beroende av att enskilda intressen som transporter med mera kan bedrivas och fungerar vid höjd beredskap eftersom flödet av varor och tjänster är avgörande för en tryggad försörjning. Farleder till strategiska hamnar liksom havsförlagda kablar för kommunikation och för elförsörjning är delar av det civila försvaret som ingår i havsplaneringen. Strategiska hamnar ska kunna säkras av Försvarsmakten.

Fasta installationers påverkan på militär verksamhet

Inom en del områden riskerar etablering av vindkraftverk och andra höga objekt att medföra betydande negativ påverkan på militära intressen och utpekade riksintresseanspråk för

totalförsvarets militära del. Den närmare påverkan kan i vissa fall inte beskrivas öppet med hänsyn till att informationen omfattas av försvarssekretess. Anläggningar för energiutvinning kan vara förenliga med de militära intressena, men exakt utbredning av vindkraftsparker och placering av enskilda vindkraftverk behöver bedömas i varje enskilt fall, antingen vid den planeringsprocess som sker i myndighetssamverkan eller i samråds- eller tillståndsprocessen med berörd verksamhetsutövare. Detta för att utreda den exakta effekten på de militära intressena.

Generellt kan vindkraftverk bland annat medföra skada på civila och militära försvarsintressen i form av:

- påverkan på tekniska system och möjligheten att nyttja dessa för att övervaka Sveriges territorium inklusive påverkan på förmågan till tidig förvarning vid fjärrbekämpning av civila och militära mål
- begränsningar i möjligheten att utbilda och öva de förmågor som är en förutsättning för att Försvarsmakten ska nå operativ effekt
- begränsningar i möjligheten till skydd av landets territorium vid en eventuell framtida konflikt i strategiskt viktiga områden

Framtiden

Försvarsmaktens tillväxt genomförs enligt regeringens inriktningsbeslut för Försvarsmakten vad avser planeringsförutsättningar, mål för Försvarsmaktens operativa förmåga, krigsorganisationens utveckling och grundorganisationens utveckling (Regeringen, 2020b). Beslutet tar utgångspunkt i riksdagens beslut av proposition *Totalförsvaret 2021–2025* (Regeringen, 2020d). I propositionen konstaterar regeringen, mot bakgrund av det fortsatt försämrade säkerhetspolitiska läget, att det militära försvaret fortsatt behöver stärkas och den operativa förmågan öka. Av riksdagsbeslutet framgår att det militära försvaret ska utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige. Målet innebär att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet.

Den 7 mars 2024 inträdde Sverige som fullvärdig medlem i Nato. Medlemskapet i Nato kommer innebära förändringar i hur totalförsvaret genomför sin verksamhet, särskilt påtagligt blir det för det militära försvaret. Detta kan innebära förändringar i vilka mark- och vattenområden som ses som riksintresseanspråk för totalförsvarets civila och militära del.

Beslutad tillväxt av Försvarsmakten är den största sedan 1950-talet och innebär en omfattande ökning av myndighetens organisation och verksamhet. För att Försvarsmakten ska kunna genomföra, av riksdag och regering, givna uppgifter behöver Försvarsmakten säkerställa tillgång till områden och anläggningar som möjliggör lösandet av dessa. Sådana områden och anläggningar utgörs bland annat av övnings- och skjutfält, sjöövningsområden, flottiljflygplatser och olika typer av tekniska system. Försvarsmakten konstaterar att behov av sådana områden kommer öka kraftigt under perioden 2021–2030. Tillväxten medför även att Försvarsmakten behöver nyttja befintliga verksamhetsplatser, såsom övnings- och skjutfält på land och till havs, i större utsträckning än i dagsläget.

Försvarsmaktens skjut- och övningsfält utgör totalt sett en begränsad resurs. Det är således viktigt att tillse att det går att nyttja de flottiljflygplatser, skjut- och övningsfält som finns kvar utan betydande begränsningar. Möjligheterna för Försvarsmakten att flytta verksamhet som blivit omöjlig att genomföra på ett sjöövningsområde är idag minimala. Det finns helt enkelt inte

tillräckligt med skjut- och övningsfält. Vidare går utvecklingen mot rörliga tekniska anläggningar, vilket innebär att det blir svårare att förutse var försvarsverksamheten kan störas. Tekniken blir mer störningskänslig och störning från fasta installationer i havet bedöms öka.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Beslut om riksintresseanspråk för totalförsvarets anläggningar tas av Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap inom sina ansvarsområden.

Totalförsvarets militära del

Försvarsmakten beslutar om riksintresseanspråk, deras påverkansområden och andra områden av betydelse för totalförsvarets militära del. Som sektorsmyndighet för totalförsvarets militära del företräder Försvarsmakten även andra myndigheter, som Försvarets materielverk (FMV), Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Försvarets radioanstalt (FRA) och Fortifikationsverket (FORTV). Inom de områden som har utpekats som riksintresseanspråk av Försvarsmakten finns bland annat skjutfält och sjöövningsområden, militära flygplatser, teknisk infrastruktur och anläggningar. Värdebeskrivningar för anspråken finns på Försvarsmaktens webbplats.

Försvarsmaktens riksintresseanspråk och områden av betydelse utgörs dels av ytor som redovisas öppet, dels av riksintresseanspråk som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet.

Försvarsmakten har analyserat cirka 40 energiområden från samrådsförslaget, med slutsatsen att en viss utbyggnad kan ske utan att medföra skada för Försvarsmaktens funktioner, under förutsättning att det sker på rätt plats och under rätt förutsättningar. Havsplaneringen har i nuvarande process inte givits möjlighet att använda detta underlag för att bedöma mest lämplig användning i havsplanerna, då det riskerar att röja uppgifter som kan medföra betydande men för totalförsvaret eller i annat fall för rikets säkerhet.

Totalförsvarets civila del

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har ansvar att identifiera riksintresseanspråk för totalförsvarets civila del. I dagsläget finns inga beslutade riksintresseanspråk för totalförsvarets civila del inom havsplanernas geografiska avgränsning. MSB föreslår dock att transmissionsnätet för el, inklusive ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland, ska utgöra områden med riksintresseanspråk på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar. Förslaget har varit på remiss, men är inte beslutat.

FAKTARUTA: Exempel på olika riksintressekategorier och påverkansområden inom totalförsvarets militära del. En fullständig förteckning av totalförsvarets militära dels riksintresseanspråk och områden av betydelse med påverkansområden finns att tillgå på Försvarsmaktens webbplats.

Riksintresseanspråk på land

Öppet redovisade riksintresseanspråk på land kan exempelvis vara skjutfält, flygplatser, övningsfält eller skjutbanor. Riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del har pekats ut för att skydda omistliga verksamhetsområden eller funktioner som krävs för att säkerställa att Försvarsmakten kan upprätthålla och utveckla ett militärt försvar av Sverige.

Riksintresseanspråk i havet (sjöövningsområden)

Sjöövningsområden krävs för att fartygsförband i samverkan med flyg- och helikopterförband ska kunna öva Försvarsmaktens huvuduppgift, förmågan till väpnad strid. Utpekade sjöövningsområden med riksintresseanspråk syftar till att bevara möjligheten att bedriva verksamhet inom områden med bland annat olika kust- och havsförhållanden samt skilda metrologiska och hydrologiska förhållanden. Det är av vital betydelse för Försvarsmakten att övningsverksamheten inom sjöövningsområdena säkerställs även på lång sikt. Områdena nyttjas för olika typer av militär övningsverksamhet och kan ske både med marina förband och med luftfarkoster. Temporär avlysning förekommer. Fasta anläggningar riskerar att skada riksintresseanspråket.

Påverkansområde

I de flesta fall medför den verksamhet som bedrivs inom ett riksintresseanspråk eller område av betydelse en omgivningspåverkan som sträcker sig utanför gränsen för riksintresseanspråket. Det kan vara till exempel skjut-, spräng-, hamn-, flygverksamhet, radar, sensorer och kommunikationsanläggningar.

När det är möjligt redovisas omgivningspåverkan i form av olika typer av påverkansområden. Detta för att tydliggöra planeringsförutsättningarna för kommuner, länsstyrelser, andra myndigheter och övriga aktörer.

Exempel på påverkansområden är sådana som anger områden som är bullerutsatta från Försvarsmaktens verksamhet eller där avlysning sker för att säkerställa riskavstånden för olika typer av skjutverksamhet. Ytterligare exempel är områden i anslutning till militära flygplatser eller övningsområden där luftfarkoster används och inom vilka flyghinder därför kan begränsa eller omöjliggöra den militära verksamheten.

Internationellt samspel

Utanför ett lands territorialhav kan andra länder genomföra militära övningar, vilket Nato och grannländer gör i svensk ekonomisk zon. Därför är möjligheten att genomföra försvarsövningar inom svensk ekonomisk zon ett internationellt intresse i havsplaneringen. När Sverige i sin övningsverksamhet samverkar internationellt används ordinarie svenska sjöövningsområden. Fasta anläggningar som kablar i havet kan vara en del av andra länders totalförsvar, vilka kan påverka den svenska havsplaneringen angående användning och beslut om installationer i Sveriges havsplaneområden.

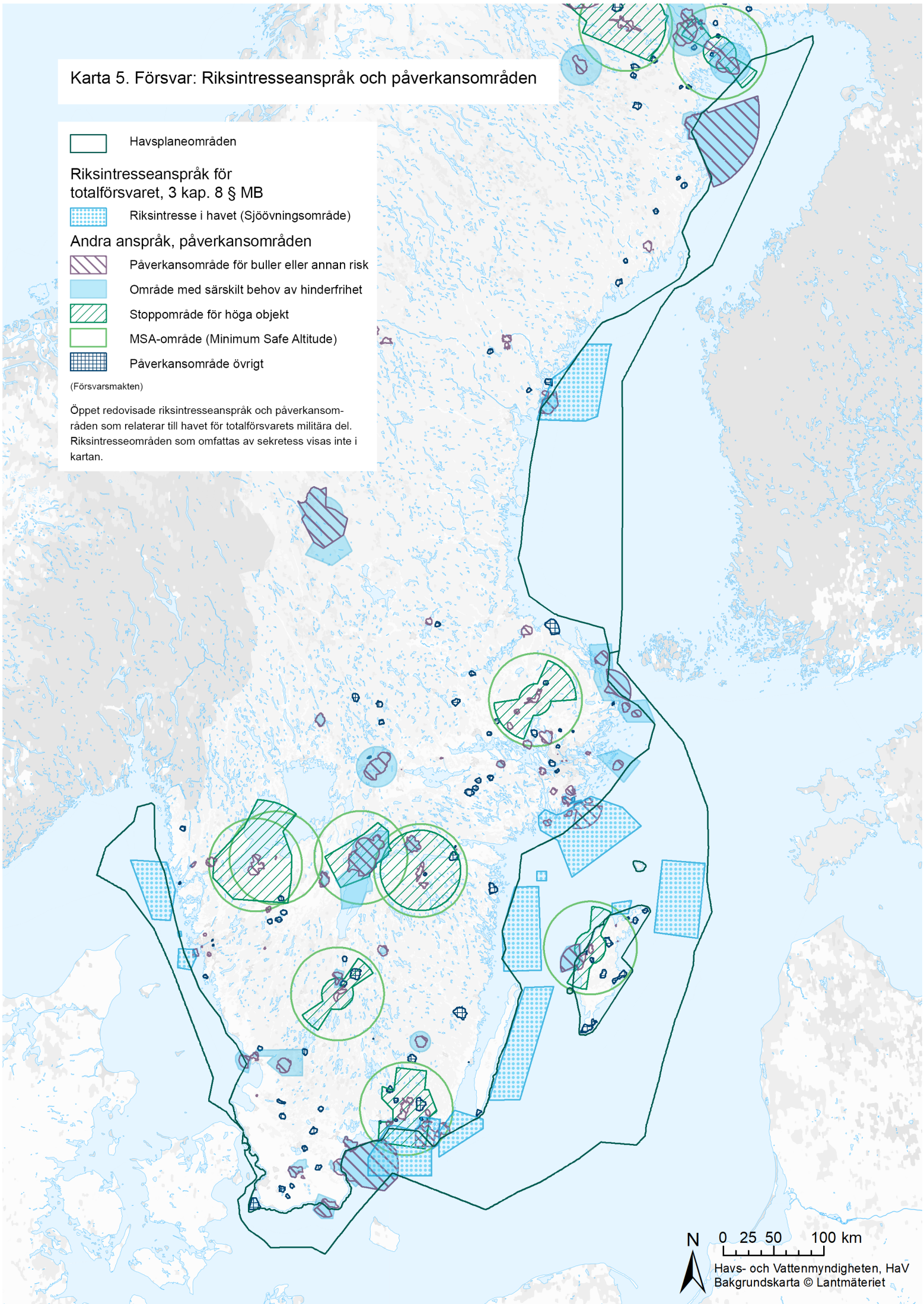
Karta 5. Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för totalförsvaret, 3 kap. 8 § MB
Riksintresse i havet (Sjöövningsområde)
Andra anspråk, påverkansområden
Påverkansområde för buller eller annan risk
Område med särskilt behov av hinderfrihet
Stoppområde för höga objekt
MSA-område (Minimum Safe Altitude)
Påverkansområde övrigt
(Försvarsmakten)
Öppet redovisade riksintresseanspråk och påverkansområden som relaterar till havet för totalförsvarets militära del. Riksintresseområden som omfattas av sekretess visas inte i kartan.
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Juridiska förutsättningar

Enligt miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Enligt 3 kapitlet 10 § miljöbalken ska, vid avvägning mellan två oförenliga riksintresseanspråk, företräde ges till försvarsintresset om ett område eller del av området behövs för en anläggning för totalförsvaret.

Försvarsverksamhet ska följa de allmänna hänsynsreglerna i 2 kapitlet miljöbalken. I allmänhet behöver verksamheten även tillståndsprövas enligt miljöbalken. Det kan vara fråga om skjutfält som är tillstånds- eller anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet. Sprängning i vattenområde kan även betraktas som anmälnings- eller tillståndspliktig vattenverksamhet.

Enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller sekretess för uppgifter som rör totalförsvaret, om det kan antas skada landets försvar eller vålla fara för rikets säkerhet om uppgiften röjs. Det gäller exempelvis kart- eller flygbildmaterial om militärgeografiska förhållanden, fasta försvarsanläggningar för krigsbruk och platser från vilka signalspaning bedrivs.

I skyddslagen (2010:305) regleras förstärkt skydd för byggnader, områden och andra objekt mot sabotage, spionerі och röjande av hemliga uppgifter, som rör totalförsvaret. Till ett vattenområde av särskild betydelse för försvaret som har klassats som skyddsobjekt har obehöriga inte tillträde. Förbudet kan förenas med förbud mot avbildningar, beskrivningar eller mätningar. Undersökningar enligt minerallagen (1991:45) får inte utan tillstånd från länsstyrelsen äga rum inom 200 meter från skyddsobjekt eller på sådant avstånd som regeringen bestämmer.

Enligt lagen om skydd för geografisk information (2016:319), som reglerar lägesbestämd information om förhållanden på och under markytan samt på och under sjö- och havsbotten, krävs tillstånd för bland annat sjömätning, fotografering från luftfartyg inom vissa områden, samt för spridning av flygbilder och alla sammanställningar av information om förhållanden i ett visst vattenområde eller en sträcka av ett vattenområde som avser Sveriges sjöterritorium, med undantag för insjöar, vattendrag och kanaler.

Miljö och klimat

Nyttjandet av ammunition vid skjutövningar orsakar tillförsel av metaller till vattenmiljön vilket bidrar till föroreningssituationen i havet även om förhållandevis lite metaller löses i vattenmassan. Lokalt kan detta tillskott av metaller med tiden bli hög. Buller skapas ofta vid skjut-och sprängövningar och ibland vid flyg- och fartygsövningar vilket kan orsaka störningar i djurlivet både under och ovan havsytan. Buller under vissa delar av året då den biologiska aktiviteten är hög är ofta allvarligare än vid andra tidpunkter. Det handlar om lekperioder för fisk, sälars kutningsperiod eller fåglars häcknings- och ruvningsperioder. Försvarsmakten har dock ett behov av att öva och träna sin operativa förmåga och sina förband även vid dessa tider. För att kunna ta hänsyn till när risk för påverkan är stor har Försvarsmakten utvecklat en marinbiologisk kalender. Den innehåller information om vilka områden som är känsliga för påverkan från undervattensbuller vid olika tider på året.

Försvarsmakten har sedan år 2016 mål inom områdena energieffektivisering, minskad andel osorterat avfall och miljöhänsyn vid övningar och insatser (Försvarsmakten, 2023).

Marina naturreservat och andra formella områdesskydd med utbredning över havet kan i sin tur också medföra begränsningar för Försvarsmaktens verksamhet eller påtaglig skada på riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del. Det kan handla om områdesskydd som genom föreskrifter och förbud förhindrar den verksamhet myndigheterna inom totalförsvarets militära del bedriver inom området, exempelvis genom begränsningar av möjligheten att färdas med fartyg och båtar eller bedriva skjut eller sprängverksamhet inom militära övningsområden.

Extrema väderhändelser kan förändra livsbetingelserna på olika platser och förstärka redan existerande konfliktdrivande faktorer. Klimatförändringar innebär också förändringar i Arktis, vilket ökar intresset för och den strategiska betydelsen av närområdet och Östersjön.

6.4 Infrastruktur

Infrastruktur är anläggningar för transport av varor, personer och tjänster samt för överföring av energi och information. I detta avsnitt behandlas transportinfrastruktur för vägar, järnvägar och luftfart. Infrastruktur för energi och sjöfart behandlas under respektive avsnitt Energi och Sjöfart. Det finns även kablar för kommunikation i havet. Transportinfrastrukturen möjliggör förbindelse och kommunikation inom och mellan regioner och länder. Det finns för närvarande två längre fasta förbindelser från det svenska fastlandet över havet, Ölandsbron och Öresundsförbindelsen. Den senare har både fordons- och tågtrafik. Det finns tio flygplatser med civil luftfart med trafikflyg som är belägna nära havet. Luftfarten har anspråk på luftrummet över vissa delar av havet, då inga byggnader över 300 meter får uppföras i inflygningsområdena (MSA-område, Minimum Sector Altitude, civil definition).

Befintlig användning

Väg och järnväg

Ölandsbron över Kalmarsund binder samman Kalmar på fastlandet med Färjestaden på Öland. Bron är 6,1 kilometer lång med en segelfri höjd på 36 meter och en fri brobredd på 13 meter. Öresundsförbindelsen är en 15,9 kilometer lång förbindelse över och under Öresund, mellan Malmö vid Limhamn och Köpenhamn vid Amager. Högbron har en segelfri höjd av 57 meter över Flintrännan. Förbindelsen består av motorväg och dubbelspårig järnväg. Under 2022 passerade cirka 6,7 miljoner fordon Öresundsförbindelsen, vilket motsvarade nästan 18 000 fordon per dygn (Øresundsinstituttet, 2023).

Flygplatser

De största civila flygplatserna i Sverige, som är belägna nära havet, är Luleå (Kallax), Umeå, Skellefteå, Visby, Örnsköldsvik, Sundsvall-Timrå, Ronneby (Kallinge), Ängelholm, Halmstad och Kalmar (Trafikanalys, 2023a). Flera av dessa flygplatser är även militära, till exempel Luleå, Visby och Ronneby. För att flygtrafiken ska fungera säkert finns det runt alla flygplatser ytor som ska hållas fria från hinder. De militära flygplatserna har specifika krav på hinderfrihet på grund av att det även kan finnas behov av övningar i lågflygning.

Kablar för data- och telekommunikation

Samhällets beroende av internet ökar hela tiden liksom behovet av kommunikation mellan Sverige och andra länder. Merparten av denna kommunikation med andra länder sker genom kablar i havet. Ett exempel på sådan kommunikation är sjökablar mellan Sverige och Danmark över Öresund samt mellan fastlandet och Gotland.

Även om överföringskapaciteten i kablarna ständigt ökar, finns behov av fler kablar för att skapa utrymme och säkerhet i näten.

Anspråk

Mål för transportpolitiken

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Riksdagen har även beslutat liksom om ett funktionsmål om

tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet (Regeringen, 2021a). Funktionsmålet för tillgänglighet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Två preciseringar av funktionsmålet är särskilt viktiga när det gäller behovet av vägar eller tunnlar, som förbinder Sverige med andra länder. Den ena preciseringen innebär att näringslivet ska ges tillgång till transporter av bättre kvalitet och stärka den internationella konkurrenskraften. Den andra preciseringen innebär att tillgängligheten ska förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder. Hänsynsmålet för säkerhet, miljö och hälsa innebär bland annat att transportsystemets utformning, funktion och användning ska bidra till det övergripande gener generationsmålet för miljö och att miljökvalitetsmålen nås.

Det finns även mål inom klimatpolitiken. Ett etappmål för Sveriges klimatmål är att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter (förutom inrikesflyg) ska ha minskat med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.

Regeringen tog 2018 fram en nationell godstransportstrategi. Genom strategin vill regeringen skapa förutsättningar för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter. Strategin ska samtidigt bidra till att nå de transportpolitiska målen, stärka näringslivets konkurrenskraft och främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Trafikverket beslutar om riksintresseanspråk för anläggningar för kommunikationer för sjöfart, väg, järnväg och luftfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Anspråken avser befintliga, planerade och framtida anläggningar.

Post- och telestyrelsen beslutar om riksintresseanspråk för anläggningar för elektronisk kommunikation enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Inga riksintresseanspråk har pekats ut för havsbaserad elektronisk kommunikation i havsplaneområdena. I dagsläget saknas övergripande nationell planering för tele- och kommunikationskablar.

Både Öresundsförbindelsen och Ölandsbron är utpekade som riksintresseanspråk. Ölandsbron, väg 137 Kalmar-Färjestaden är av riksintresse kriteriet ”Väglänkar och banor som bidrar till att upprätthålla nationellt viktiga strukturer” Samtliga tio flygplatser vid havet är utpekade som riksintresseanspråk för luftfart av Trafikverket.

Utveckling och trender

En fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör har utretts för att fördjupa integrationen i Öresundsregionen, skapa möjligheter för en större arbetsmarknad och bostadsmarknad samt för att avlasta Öresundsbron och väg E6. Godstrafiken mellan Sverige och kontinenten liksom persontransporter förväntas öka.

Malmös och Köpenhamns kommuner har genomfört en förstudie om hur en tunnelbaneförbindelse mellan städerna kan skapa ytterligare kapacitet förbi Öresund och därmed stärka integrationen och tillväxten i området. Motivet för förbindelsen är att den dagliga pendlingen mellan Malmö och Köpenhamn ökar snabbare än den övriga Öresundstrafiken. När den planerade tunneln under Fehmarn bält är klar år 2028 blir Öresundsbrons kapacitet mer ansträngd.

Landskrona stad har utrett möjligheterna till det som kallas “Europaspåret”, som är en föreslagen järnvägsförbindelse mellan Landskrona och Köpenhamn. Öresundsbron som beräknas stå inför ökad framtida belastning kan med Europaspåret effektivt avlastas. Förbindelsen Landskrona-Köpenhamn är tänkt hantera alla slag av järnvägstransporter; godståg, höghastighetståg och regionaltåg. Frågan har utretts inom ett projekt som drivs av Landskrona stad (Landskrona stad, 2022).

I Umeå kommuns översiktsplan finne ett reservat utpekat för fast en förbindelse på lång sikt mellan Umeå och Vasa (Umeå kommun, 2018). Därtill har Umeå och Vasa arbetat fram en gemensam utvecklingsstrategi som syftar till att förbättra livskvalitén för regionens invånare och stärka förutsättningarna för företag och organisationer. I strategin pekas en fast förbindelse mellan städerna ut som en parameter för att uppnå målet om en integrerad region och ett utökat utbyte mellan länderna. Här ingår även möjligheten att öka överföringsförbindelser för el respektive vätgas mellan länderna. Finlands regering har i sitt regeringsprogram från juni 2023 angett att en fast förbindelse mellan Umeå och Vasa ska utredas (Statsrådet, 2023).

Juridiska förutsättningar

Utbyggnad av bebyggelse och anläggningar föregås av planläggning och bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900). Kommunerna har ansvar för översiktsplaner, detaljplaner och bygglov vilket i huvudsak har betydelse för landområden och kustvatten, men sträcker sig ut till sjöterritoriets gräns. När det gäller infrastruktur som väg- eller järnvägsbroar och tunnar, i havet med anslutning till landområden föregås planeringen normalt av en vägplan eller järnvägsplan enligt väglagen (1971:948) respektive lagen (1995:1649) om byggande av järnväg. Om byggnationen eller utläggning av kablar medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man ska uppföra en anläggning eller lägga ut kablar bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

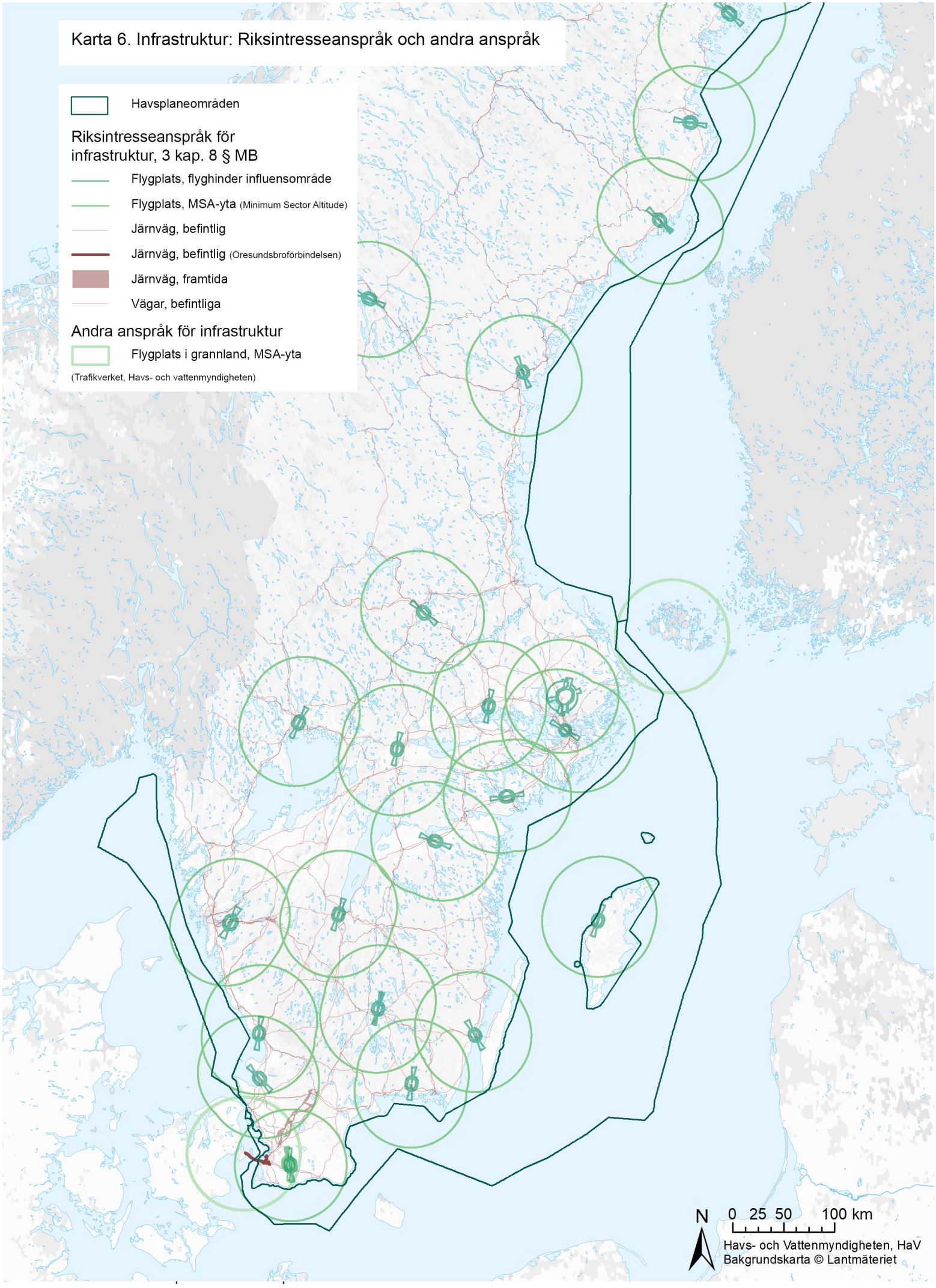
Karta 6. Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för infrastruktur, 3 kap. 8 § MB
Flygplats, flyghinder influensområde
Flygplats, MSA-yta (Minimum Sector Altitude)
Järnväg, befintlig
Järnväg, befintlig (Öresundsbroförbindelsen)
Järnväg, framtida
Vägar, befintliga
Andra anspråk för infrastruktur
Flygplats i grannland, MSA-yta
(Trafikverket, Havs- och vattenmyndigheten)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Miljö och klimat

Anläggning av broar och tunnlar i havet sker ofta i grunda områden och till stor del nära kusten eller på utsjöbankar. Anläggning av tunnlar, fundament och pirar medför att strömförhållandena ändras, vilket i sin tur på sikt påverkar bottensedimenten runt omkring. Under anläggningsfasen rörs sediment upp från havsbottnen och muddring kan behövas med konsekvenser för naturmiljön. Under driftsfasen kan nya anläggningar utgöra ett hinder för migrerande arter både under och över vattenytan. Nya anläggningar kan ensamma eller i kombination med andra anslutande anläggningar leda till fragmentering av landskapet. Särskilda skyddsåtgärder kan behöva genomföras för att minska uppkomst av störande ljud- och ljusbarriärer. Sedan anläggningarna har tagits i bruk sker en förändring av tidigare transportmönster

De sammanlagda effekterna på mängden utsläpp av växthusgaser och för klimatet behöver utredas för varje infrastrukturprojekt som genomförs.

6.5 Kulturmiljö

Kulturmiljön ger sammantaget en bild av Sveriges historia och människors levnadssätt. Kulturmiljöer har uppstått genom olika historiska händelser, processer, verksamheter och återspeglar människors nyttjande av landskapet från forntid till nutid. Tillsammans ska de göra det möjligt för nuvarande och kommande generationer att ta del av landskapets historiska dimension och därigenom förstå Sveriges utveckling genom tiderna.

Kulturmiljöer kan också ha betydelse för människor på olika sätt. Det kan handla om identitet och sammanhang i tillvaron eller om välbefinnande. Kulturmiljöer har även betydelse för den ekonomiska utvecklingen på lokal och regional nivå liksom för rekreation, turism och forskning. Hur kulturmiljöer används varierar från generation till generation. En grundläggande förutsättning för att kunna förstå hur landet formats och utvecklats över tid är dock att det finns en tillräcklig mångfald och mängd av bevarade kulturmiljöer.

Kulturarvet i och vid havet – befintlig användning

Kust- och skärgårdslandskapen har till stor del präglats av de traditionella näringarna fiske, sjöfart, jordbruk, industri och turism. Värdefulla miljöer, landskap och byggnader är knutna till skärgårdsjordbruket, fiskelägen och badorter, hamnar, befästningar, fyr- och lotsplatser och kustanknuten industri som i sin tur uppstått just där på grund av kopplingen till havet.

Verksamheten i kust- och skärgårdslandskapen har varit intensiv genom århundradena, vilket också resulterat i ett omfattande kulturlandskap på havsbotten. Detta består dels av enstaka lämningar, till exempel fartygslämningar, dels av områden med lämningar, till exempel boplatser från äldre stenålder, fartygsspärrar från vikingatid och medeltid (s.k. pålspärrar), hamnanläggningar, ankringsplatser med mera.

Landbundna kulturmiljöer längs med kusten samspelar i olika grad med havet. De kan delas in i olika typer utifrån deras behov av samspel med havet för att spegla skeden, händelseförlopp eller verksamheter. De olika behoven gör dem i sin tur olika känsliga för påverkan. För många av dessa kulturmiljöer är ett närliggande kust- och skärgårdslandskap och en fri horisont viktiga för att kunna förstå hur de fungerat historiskt.

Nationella mål

De nationella målen för kulturmiljöarbetet är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen (Regeringen, 2012)) och till de preciseringar om kulturmiljön som finns för flera av miljökvalitetsmålen, samt till generationsmålet för miljöarbetet (Regeringen, 2020a). Målen ska styra det statliga insatserna på kulturmiljöområdet, inspirera och vägleda politiken i kommuner och regioner för att bland annat främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas (Regeringen, 2012). Det finns en rad olika lagar och regler för arbetet med att nå målen och för att skydda kulturmiljön, mana till hänsyn och för att ta tillvara kulturmiljön i planeringen av förändringar.

Kulturmiljöarbetet sker till stor del även inom miljömålssystemet, i samverkan mellan myndigheter som berörs av kulturmiljömålen. Generationsmålets strecksats *Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart* och miljömålens preciseringar om kulturmiljön är målbilder för arbetet (Naturvårdsverket, u.å.).

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Riksantikvarieämbetet ansvarar för att peka ut riksintresseanspråk för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Kulturmiljövårdens riksintresseanspråk ska tillsammans ge en bild av samhällets olika utvecklingsfaser ur ett nationellt perspektiv. Riksintresseanspråken representerar olika historiska skeden och anspråken varierar såväl till kulturhistoriskt innehåll som storlek. I dagsläget finns cirka 300 utpekade riksintresseanspråk för kulturmiljövård längs med kusten, men ännu inga inom havsplaneområdet. De kustnära riksintresseanspråken kan påverkas av verksamheter i eller i anslutning till dess avgränsning och en bedömning behöver göras av om/hur riksintresseanspråkets värde påverkas negativt. För att veta hur riksintressena generellt ska hanteras i planeringssammanhang finns en beskrivningstext som anger vad riksintresseanspråket består av. Beskrivningstexter för Sveriges samtliga riksintresseanspråk för kulturmiljövården finns på Riksantikvarieämbetets webbplats. Kartunderlagen för riksintressen för kulturmiljövården finns i Sveriges länskarta och i länsstyrelsens geodatakatalog.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Utöver kulturmiljövårdens anspråk enligt 3 kap. miljöbalken finns även riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken. Det är geografiskt avgränsade riksintresseområden angivna i miljöbalken och beslutade av riksdagen. Dessa är riksintressen för obruten kust enligt 4 kap. 3 § miljöbalken och riksintressen för högexploaterad kust enligt 4 kap. 4 § miljöbalken. Områdena är med hänsyn till sina natur- och kulturvärden i sin helhet av riksintresse och användning får inte påtagligt skada områdenas natur- och kulturvärden.

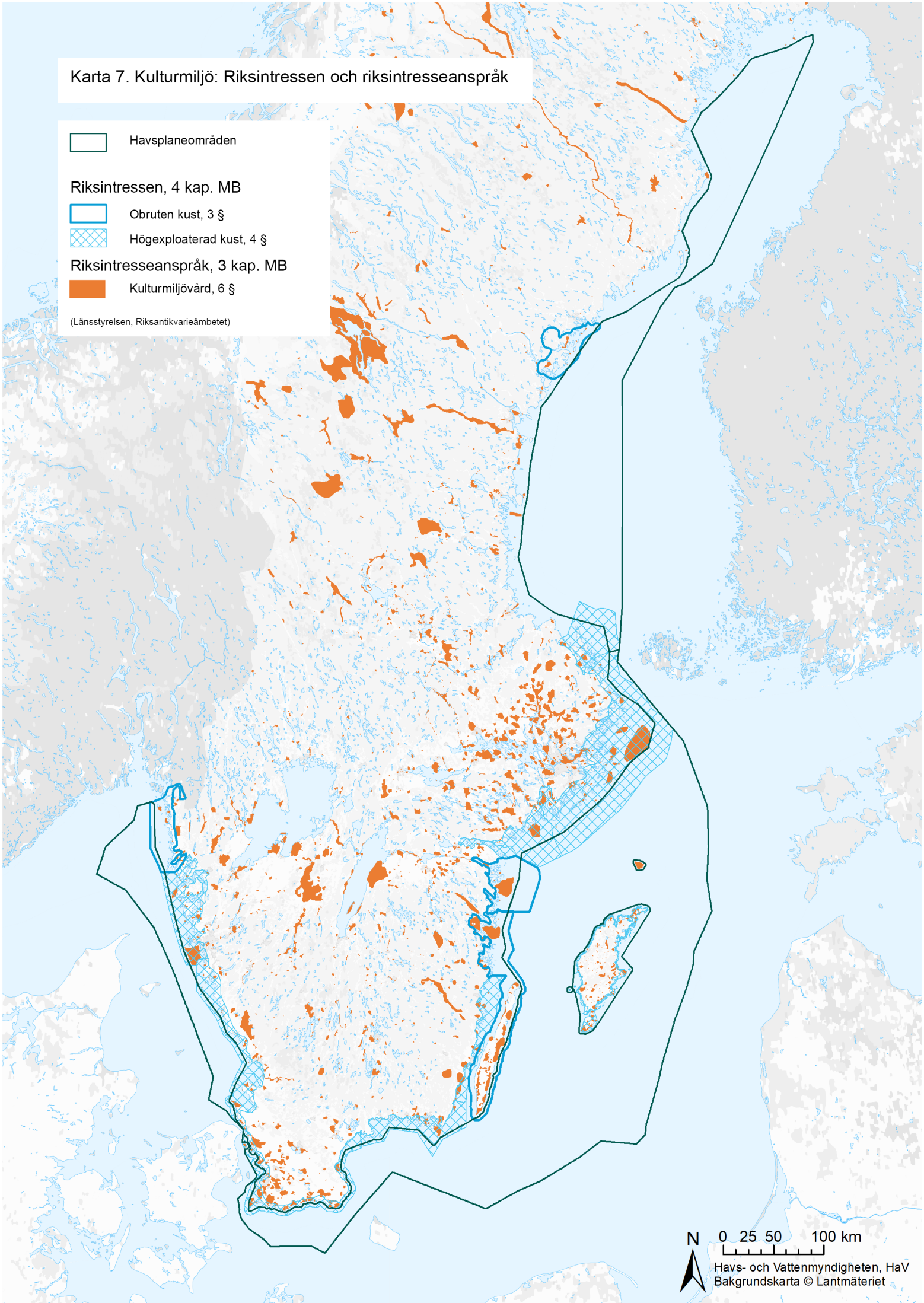
Karta 7. Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk
Havsplaneområden
Riksintressen, 4 kap. MB
Obruten kust, 3 §
Högexploaterad kust, 4 §
Riksintresseanspråk, 3 kap. MB
Kulturmiljövård, 6 §
(Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Allmänna intressen

Internationella konventioner

Olika internationella konventioner har hänsynen till landskapet och kulturmiljöer i fokus, exempelvis Europarådets landskapskonvention och Unesco:s världsarvskonvention. Konventionernas krav tillämpas genom de lagar och det regelverk som gäller i Sverige.

Landskapskonventionen är en konvention som betonar landskapet som en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Konventionens huvudsyfte är att utveckla en helhetssyn på landskapets värden och innebär att Sverige ska tillämpa ett landskapsperspektiv i sin politik för alla områden som kan ha inverkan på landskapet, exempelvis energiomställningen.

Världsarven pekas ut utifrån Unesco:s världsarvskonvention och är miljöer som bedöms vara så värdefulla från kultur- eller naturmiljösynpunkt att de är en angelägenhet för hela mänskligheten. Genom att världsarv har unika värden av globalt intresse, som Sverige har åtagit sig att förvalta och skydda enligt världsarvskonventionen, kan det ställas krav om en Impact Assessment in a World Hertage context (IA)(Unesco, u.å.) som en del av en miljökonsekvensbeskrivning. En IA kan behöva tas fram inför en tillståndsprövning, i eller i anslutning till världsarvet, för att utreda om världsarvets universella värde påverkas negativt. Till världsarven finns även buffertzoner som hör till världsarvens skyddsområde. I anslutning till havsplaneområdet finns flera världsarv som kan påverkas av verksamheter som sker till havs: Höga kusten, Hansestaden Visby, Örlogsstaden Karlskrona, Södra Ölands odlingslandskap och Struves meridianbåge (Riksantikvarieämbetet, u.å.).

Byggnadsminnen

Regeringen beslutar om nya statliga byggnadsminnen enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. De ägs av staten och berättar viktiga delar av Sveriges och den statliga förvaltningens historia. Statliga byggnadsminnen som berör havsplaneringen är till exempel fyrar, lotsstationer eller maritima försvarsanläggningar. De statliga byggnadsminnena kan indirekt påverkas av planerade etableringar i havsplaneområdet. I nuvarande havsplaner finns inte statliga byggnadsminnen särskilt redovisade.

Kulturreservat

För att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap kan en länsstyrelse eller en kommun enligt 7 kap. 9 § miljöbalken (1998:808) besluta om att ett område ska skyddas och förvaltas som kulturreservat. I dagsläget finns inga kulturreservat inom havsplaneområdet men några kulturreservat ligger i anslutning till havet och kan påverkas indirekt av det som sker ute till havs.

Landskapsbildskydd

Landskapsbildskydd är ett skydd som infördes med stöd av den tidigare, numera upphävda, naturvårdslagen (1964:822). Syftet är att skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Bestämmelserna i områden med landskapsbildskydd gäller fortfarande fram till dess att de ersätts med andra skyddsformer.

Värdeområden för marina kulturmiljövärden

Samtliga kustlänsstyrelser har enligt ett regleringsbrevsuppdrag (RB2021:2B4) tagit fram ett nytt planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden för den nationella havsplaneringen. Uppdraget redovisades till regeringen och Havs och vattenmyndigheten i januari 2024 (Länsstyrelserna, 2024). Planeringsunderlagets syfte är att tydliggöra vilka kulturvärden utmed Sveriges kust som kan komma att påverkas av en utbyggnad av storskalig, havsbaserad vindkraft. I underlaget redovisas ett urval av kulturmiljöer längs med Sveriges kust tillsammans med länsstyrelsens rekommendationer kring hänsynsbehov för de utpekade så kallade värdeområdena.

Totalt pekas 96 värdeområden ut utmed Sveriges kust. De flesta ligger utanför det område som omfattas av havsplaneringen, men har hänsynsbehov som sträcker sig in i havsplaneområdet. Många av värdeområdena innehåller ett eller flera befintliga riksintresseområden, men utpekanden har också baserats på annat kulturmiljöunderlag och/eller formella skydd som exempelvis kulturreservat, kulturminnen, fornlämningar skyddade enligt 2 kapitlet kulturmiljölagen, kulturområden enligt 8 kapitlet plan- och bygglagen, kommunalt utpekade kulturmiljöer och biosfärsområden.

Även andra kulturmiljöer som är av regionalt och/eller lokalt intresse kan behöva hanteras vid en planering av en verksamhet eller etablering. De kan till exempel vara avgränsade och beskrivna i kommunernas översiktsplaner eller vara skyddade områden i detaljplaner eller områdesbestämmelser.

Karta 8. Kulturmiljö: Andra värdefulla områden

Havsplaneområden

Andra värdefulla områden för kulturmiljö

Världsarv enligt världsarvskonventionen UNESCO

Regionala värdeområden

Marina lämningar ur Kulturmiljöregistret

Kulturreservat, 7 kap. 9 § MB

Landskapsbildsskydd bildat med stöd av 19 § i den tidigare naturvårdslagen

(UNESCO, EC, Helcom, Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket)

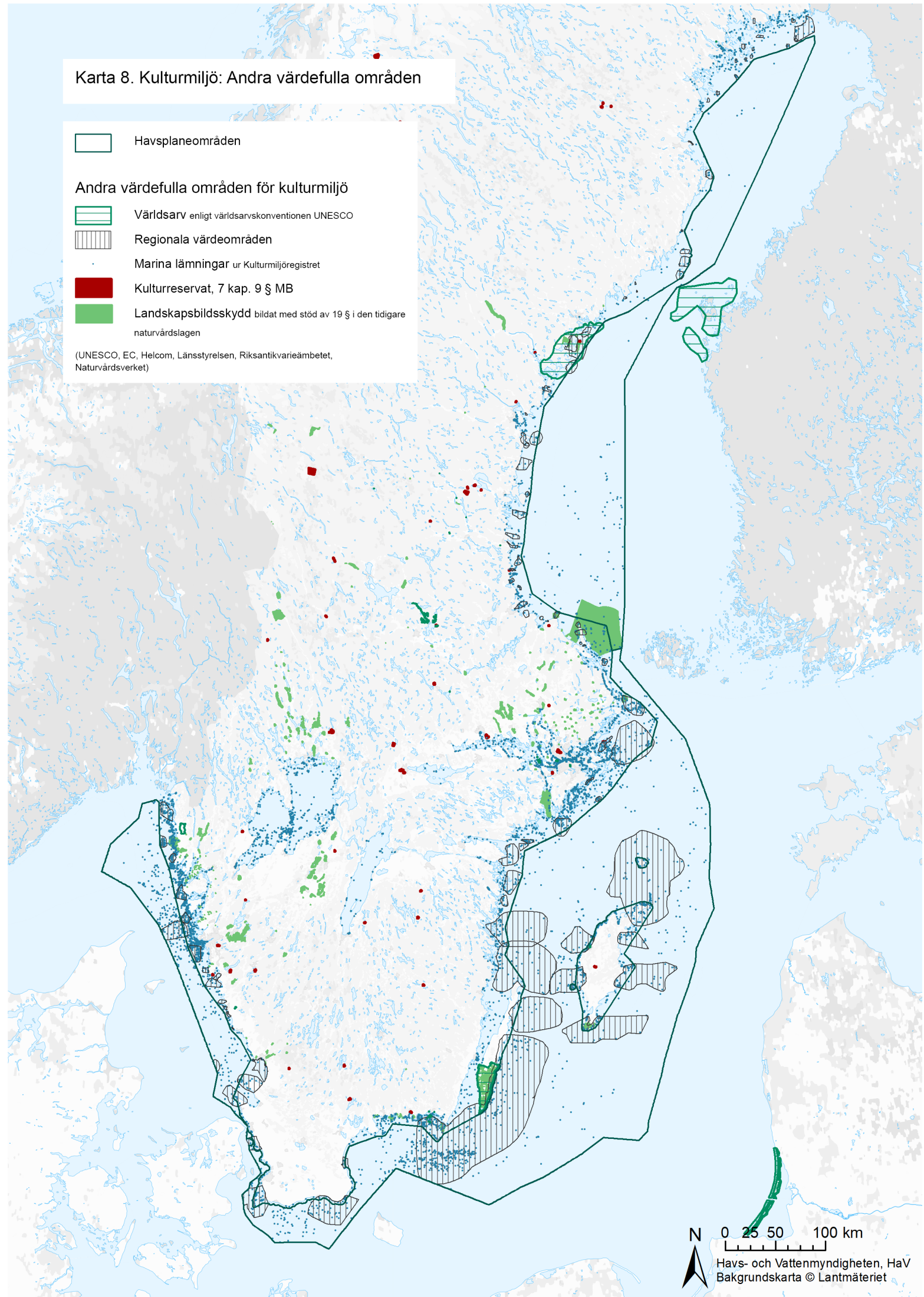

Övriga planeringsförutsättningar

Olika verksamheter och etableringar till havs kan påverka kulturmiljöer på två sätt – en direkt mer fysisk påverkan och en indirekt mer visuell påverkan. Direkt påverkan kan ske genom exempelvis de ingrepp som en etablering kräver eller verksamhet orsakar på havsbotten och som därmed kan påverka fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Påverkansområdet kan vara större än själva exploateringsområdet genom till exempel att olika anslutningspunkter kan behövas med tillhörande kabeldragningar såväl i havet som på land. Det kan också ske en kumulativ påverkan från flera verksamheter eller anläggningar att ta hänsyn till.

Indirekt påverkan kan ske på de kulturmiljöer som ligger till exempel på land i anslutning till havsområdet. Nya etableringar kan innebära en visuell påverkan på en kulturmiljö och den historiska funktion den är ett uttryck för. Påverkan handlar om hur etableringen uppfattas och tolkas tillsammans med kulturmiljön och dess värden.

Bedömningar av påverkan för en kulturmiljö behöver göras dels utifrån vilken känslighet en kulturmiljö har för en etablerings placering, höjd och skala, dels utifrån en etablerings avstånd till kulturmiljön då dominans eller konkurrens kan uppstå med kulturmiljön (Riksantikvarieämbetet, 2014, 2015, 2019). Resonemang kring specifika kulturmiljöers hänsynsbehov framkommer även av länsstyrelsernas planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden (Länsstyrelserna 2024). En viktig aspekt för planeringen är att påverkan på kulturmiljö endast till viss del kan bedömas i havsplaneskedet utifrån den föreslagna ytan för etablering. Förutsättningarna för en etablering kan fullständigt bedömas först när det står klart hur en tänkt etablering kommer att ta sig uttryck (höjd, placering, utformning, gestaltning). I det tidiga planeringsskede som en nationell havsplan utgör går det därför inte att fullt ut ange förutsättningar för en etablering i närheten av en kulturmiljö utan är något som klargörs i efterföljande processer på en regional och lokal nivå.

Utveckling av planeringsunderlag

På en nationell nivå och inom ramen för havsplaneringen finns ett fortsatt behov av utvecklingsinsatser för att få ett nationellt anpassat planeringsunderlag för kulturmiljö. I det ingår bland annat att arbeta vidare med de generella hänsynsavstånd som behövs för olika typer av kulturmiljöer för att de fortsatt ska kunna upplevas och förstås i sitt historiska sammanhang. Länsstyrelsernas framtagna planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden kan utgöra ett underlag för sådana fortsatta analyser.

Internationellt samspel

Länderna runt Östersjön samarbetade i EU-projektet BalticRIM (2017–2020) i syfte att ta fram metoder för att integrera havets kulturarv i havsplanering. Inom projektet togs det fram vägledningar för att behandla kulturarv i havsplaneringen. Helcom-Vasabs arbetsgrupp för havsplanering har identifierats som ett viktigt forum för den fortsatta dialogen om marina kulturarvets roll i havsplaneringen.

Juridiska förutsättningar

Miljöbalkens bestämmelser

Miljöbalken ska tillämpas så att värdefulla kulturmiljöer skyddas och vårdas. Det framgår exempelvis av de så kallade hushållningsbestämmelserna i 3 kap. 6 §, i bestämmelserna om miljöbedömningar i 6 kap. samt i bestämmelserna om skydd av områden 7 kap. 9 §.

Plan- och bygglagens bestämmelser

Av såväl miljöbalken som plan- och bygglagen (2010:900) framgår att kulturvärden och kulturmiljön är ett allmänt intresse. De kommunala och regionala kulturmiljöanspråken skyddas genom de allmänna varsamhetskraven och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Plan- och bygglagen syftar till att främja goda sociala levnadsförhållanden och en god långsiktigt hållbar livsmiljö för såväl människorna i dagens samhälle som för kommande generationer. Ett sätt att säkerställa en långsiktigt hållbar livsmiljö är att värna kulturvärdena. Information om dessa kulturvärden och -miljöer finns bland annat i kommunala kulturmiljöprogram och översiktsplaner.

Bestämmelser om skydd av fornminnen, värdefulla byggnader och kyrkliga kulturminnen

I kulturmiljölagen (1988:950 1 kap. 1 §) finns regler för att skydda fornminnen såsom fornlämningar, fornfynd, samt värdefulla byggnader och kyrkliga kulturminnen. Syftet är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Kulturmiljölagen reglerar tillståndsprocesser för verksamheter som kan påverka kulturmiljöer i och vid havet. Länsstyrelsen prövar ansökningar om tillstånd till verksamheter som kan leda till att till exempel fornlämningar kan komma att ändras eller skadas.

Det är förbjudet att skada eller förstöra fornlämningar och de är skyddade oavsett om det är kända eller inte. Av Sveriges nästan 700 000 registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar utgörs cirka 12 000 av maritima lämningar, varav närmare 3000 är fornlämningar (Riksantikvarieämbetet och Havs- och Vattenmyndigheten, 2020). Lagen föreskriver att en fartygslämning ska betraktas som fornlämning om den förlist före 1850. Länsstyrelsen kan dock bestämma att en yngre lämning ska ses som fornlämning om den har ett högt kulturhistoriskt värde. Även i den angränsande zonen utanför territorialhavet har Sverige rätt att skydda arkeologiska och historiska föremål på havsbotten.

Miljö och klimat

Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivån och förändrad vattentemperatur, med medföljande processer som strandförskjutning och bottenrörelser kan leda till att kulturmiljöer både på land och i havet skadas. En höjning av havsnivån kommer att innebära att flera kulturmiljöer översvämmas. Havets rörelse betyder också att exempelvis fornlämningar kan rubbas. Ökad erosion av stränderna kan leda till att kulturmiljöer i kustbandet förstörs.

Östersjön och Bottniska viken har unika förutsättningar med låga salthalter och temperaturer som gör att kulturhistoriska lämningar på havsbotten ofta är välbevarade. Ett förändrat klimat och en höjning av havstemperaturen kan leda till att invasiva arter som skadar träkonstruktioner (som till exempel pålspärrar och skeppsvrak) kan etablera sig och påverka dessa unika förhållanden.

I sin tur kan till exempel fartygslämningar, äldre hamnanläggningar och kulturhistoriska industrimiljöer utgöra potentiella miljöhot i havet eftersom de kan innehålla tungmetaller av olika slag och andra miljöfarliga ämnen.

6.6 Naturskydd

Skydd av marina miljöer är ett av verktygen för att nå god miljöstatus i havet. Effektiva och sammanhängande former av naturskydd skapar förutsättningar för att nå flera etappmål inom miljömålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. Det är viktigt att skyddet är ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt. Detta lägger grunden för en mer omfattande grön infrastruktur i havet som syftar till att bibehålla och förstärka ekosystemen och de tjänster som de levererar.

Begreppet naturskydd i havsplanerna avser samtliga skyddsformer med anspråk i havet. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön enligt 3 kapitlet 3 § miljöbalken. Olika skyddsformer anges i 7 kapitlet miljöbalken och inkluderar bland annat naturreservat, nationalparker och djur- och växtskyddsområden. Miljöbalkens skyddsformer i 7 kapitlet omfattar även andra typer av skydd som inte finns inom havsplaneområdena, så som strandskyddsområden. Olika typer av fiskeregleringar innebär också att naturen skyddas från vissa åtgärder som kan skada naturmiljön. Fiskereglering kan införas med nationell fiskerilagstiftning och med stöd av EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Begreppet marina skyddade områden avser specifikt marina nationalparker, marina naturreservat och Natura 2000-områden där man rapporterat att det finns naturvärden som överensstämmer med marina Natura 2000-naturtyper. Marina områdesskydd omfattar därmed inte alla miljöbalkens skyddsformer. Marina skyddade områden inrättas och förvaltas i det nationella arbetet med områdesskydd.

Olika typer av områdesskydd

Natura 2000-områden

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. I ett Natura 2000-område ska naturtyper utvecklas på ett bra sätt och arter ska växa till livskraftiga bestånd. Det är förbjudet att utan tillstånd bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område.

Utpekande av Natura 2000-områden görs utifrån två EU-direktiv, art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet.

Natura 2000-områden kan inrättas både i svenskt territorium och i svensk ekonomisk zon.

Nationalparker

Hittills är Kosterhavets nationalpark i Västerhavet det enda exemplet på en renodlad marin nationalpark i Sverige. Syftet är att bevara ett särpräglat och artrikt havs- och skärgårdsområde samt angränsande landområden i väsentligen oförändrat skick. Det finns ytterligare sex nationalparker vid havet med större eller mindre havsarealer, nämligen Haparanda skärgård, Skuleskogen vid Höga kusten, Ängsö i Stockholms skärgård, Gotska sandön, Blå jungfrun i Kalmarsund samt Stenshuvud vid Skånes östra kust. Arbete pågår med att inrätta Östersjöns första marina nationalpark Nämdöskärgården. Invigning av nationalparken planeras till 2025.

Naturreservat

Den vanligaste formen av skydd enligt 7 kapitlet miljöbalken utgörs av naturreservat som inrättas av länsstyrelse eller kommun. Marina naturreservat har ett marint syfte med beskrivning av hur syftet ska nås samt vilka marina värden som omfattas av skyddet. Med reservaten följer särskilda ordningsföreskrifter. De flesta marina naturreservaten ligger kustnära och omfattar hav, stränder och öar, vilket innebär att enbart delar av dem finns inom det statliga havsplaneområdet. Naturreservat kan enbart inrättas i svenskt territorium, dvs. inte i svensk ekonomisk zon.

Ospar och Helcom MPA

Sverige har genom internationella konventioner åtagit sig att skydda värdefulla kust- och havsmiljöer. För Nordostatlanten gäller Ospar och de skyddade områdena kallas Marine Protected Areas, MPA. I Östersjön finns Helcom och områdena heter i stället Helcom MPA.

Ospar och Helcom MPAs beslutas av regeringen och kan inrättas både i svenskt territorium och i svensk ekonomisk zon.

Djur- och växtskyddsområden

En länsstyrelse eller kommun kan inrätta djur- och växtskyddsområden om det behövs ett särskilt skydd utöver bestämmelserna i artskyddsförordningen eller fiskelagstiftningen, som skyddar arter genom bland annat fridlysning. Djur- och växtskyddsområden i havet är främst fågel- och sälskyddsområden med tillträdesförbud under vissa perioder av året.

Befintlig användning

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med Naturvårdsverket nationellt ansvar för områdesskydd. Myndigheterna tar fram allmänna råd, handböcker, riktlinjer och annat vägledningsmaterial inom sina ansvarsområden. De har också rätt att överklaga vissa beslut enligt 7 kapitlet miljöbalken.

Länsstyrelserna har tillsammans med kustkommunerna rätt att inrätta marina områdesskydd i territorialhavet. Efter riksdagens godkännande kan regeringen förklara ett område för nationalpark. Regeringen beslutar även om Natura 2000-områden, Ospar och Helcom MPA i både territorialhav och i ekonomisk zon, efter beredning av länsstyrelser och Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten.

Förvaltning av beslutade marina områdesskydd sker vid länsstyrelserna oavsett skyddsform och lokalisering i territorialhav eller ekonomisk zon. Undantaget är kommunala marina områdesskydd där kommunerna själva ansvarar för dessa områdens långsiktiga förvaltning. Vanligen utarbetas bevarande- eller skötselplaner beroende på skyddsform. Beträffande nationalparker, naturreservat samt djur- och växtskyddsområden regleras olika verksamheter genom föreskrifter i själva beslutsdokumenten. För naturreservat och nationalparker finns även skötselplaner. Dessa utgör dock endast vägledning för förvaltningen och innehåller ingen reglering riktad mot allmänhet eller verksamhetsutövare. Natura 2000-områden regleras på annat sätt, dels genom ett tillståndskrav för verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön i området (7 kap. 28a § miljöbalken), dels genom att myndigheter ska prioritera Natura 2000-områden i skyddsarbetet (7 kap 27 § miljöbalken). I förordningen om områdesskydd är det uttryckt ”Inom ramen för sina befogenheter och ansvarsområden ska myndigheterna vidta de åtgärder som

behövs eller är lämpliga med hänsyn till det skyddsintresse som föranlett att ett område förtecknats.”

I förordningen om områdesskydd 17 § står även att länsstyrelserna skall upprätta bevarandeplaner, som ska beskriva syftet med varje område och därigenom underlätta Natura-prövningar. Bevarandeplaner är dock inte beslutsdokument.

Fiske i marina skyddade områden kan regleras genom att förvaltande part, det vill säga kommun eller länsstyrelse, uppmärksammar eventuella behov av fiskereglering för att uppnå områdesskyddets syfte till Havs- och vattenmyndigheten, vanligen i form av en så kallad hemställan. Beroende på områdets lokalisering kan hemställan om behov av fiskereglering leda till en internationell process kring reglering inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Verksamheter som omfattas av tillståndsplikt, exempelvis energi- eller sandutvinning, och som bedöms påverka ett Natura 2000-område behöver söka särskilt Natura 2000-tillstånd utöver verksamhetens övriga tillstånd. Natura 2000-tillstånd kan antingen prövas av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen eller av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Anspråk

Nationella och internationella mål om områdesskydd

År 2022 antogs ett nytt internationellt ramverk för att bevara biologisk mångfald fram till 2030 inom ramen för FN:s konvention för biologisk mångfald. På engelska heter konventionen The Convention on Biological Diversity, CBD. EU representerar Sverige i konventionen för biologisk mångfald och har tagit fram en strategi för biologisk mångfald där det framgår att EU har som mål att skydda minst 30 procent av havsmiljön som marina områdesskydd och andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärdergenom ekologiskt representativa, sammanhängande och funktionella nätverk. Av dessa områdesskydd ska minst 10 procent vara strikt skyddade.

För närvarande pågår ett så kallat överträdelseärende mot Sverige, där EU-kommissionen anser att Sverige inte fullgjort sina åtaganden enligt fågeldirektivets artikel 4.1 och 4.2. Detta gäller specifikt i marin miljö och kommissionen har ålagt Sverige att utreda hur stor andel av de 20 *Important Bird Areas (*IBA-områden) utsedda av BirdLife som kan motsvara kriterierna enligt fågeldirektivet, och därför bör föreslås som nya Natura 2000-områden (SPA). Som en följd av detta har samtliga kustlänsstyrelser utom Västerbotten och Norrbotten haft ett regeringsuppdrag att föreslå nya Natura 2000-områden (SPA)utgående från dessa IBA-områden. Efter bedömning av länsstyrelsernas förslag har Naturvårdsverket har lämnat in en hemställan om förslag till områden till regeringen

EU-kommissionen ställer krav på medlemsländer att bidra till att skydda 30 procent, varav 10 procentandelar strikt skyddade, av EU:s land- respektive havsareal till 2030. Det finns också en önskan att medlemsstaterna genomför tillräckligt med åtgärder för att minst 30 procent av naturtyper och arter utpekade i naturvårdsdirektiven ska uppnå tydligt förbättrad status. Bägge dessa utfästelser skulle kunna resultera i krav på skydd av större arealer. När det gäller längre sikt finns även åtagandet inom art- och habitatdirektivet att utpekade arter och naturtyper ska uppnå gynnsam bevarandestatus.

Den geografiska utbredningen av de marina skyddade områdena är störst nära kusten. Endast ett fåtal skyddade områden, främst Natura 2000-områden, finns utanför trålgränsen som ligger 3–4 nautiska mil från baslinjen. Sveriges marina områdesskydd omfattade år 2022 cirka 14 procent av Sveriges inre vatten, territorialhav och ekonomiska zon. Arealen baseras på nationalpark, naturreservat och Natura 2000-område. Andelen varierar mellan havsplaneområdena, där störst andel, 32 procent, finns i Västerhavet och för Egentliga Östersjön är 17 procent, och i Bottniska viken är 5 procent skyddat. I det fortsatta arbetet inom marina områdesskyddet är fokus på att säkerställa områdesskyddets egenskaper som ett ekologisk representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk för skydd av kärnområden inom den gröna infrastrukturen genom det ramverk och regionala planer för marint områdesskydd som kustlänsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten utvecklat tillsammans.

Förutom den geografiska spridningen har även storleken på det skyddade området betydelse. För att kunna upprätthålla livskraftiga populationer av arter krävs en viss storlek.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintresseanspråk för naturvård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken, i de fall anspråken rör marina miljöer. Riksintresseanspråk för naturvård till havs har tagits fram utifrån kriterier som ostördhet och antal unika, hotade eller sårbara naturtyper eller arter.

Områden som utses som riksintresseanspråk för naturvård har få motsvarigheter i regionen, i landet eller internationellt vad gäller särskilt höga naturvärden. De utpekade områdena ska tillsammans väl representera huvuddragen i svensk natur. Områdena ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada deras värden.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Områden som anges i 4 kapitlet 2–8 §§ miljöbalken är i sin helhet av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena. Detta innebär att alla Natura 2000-områden klassas som riksintressen.

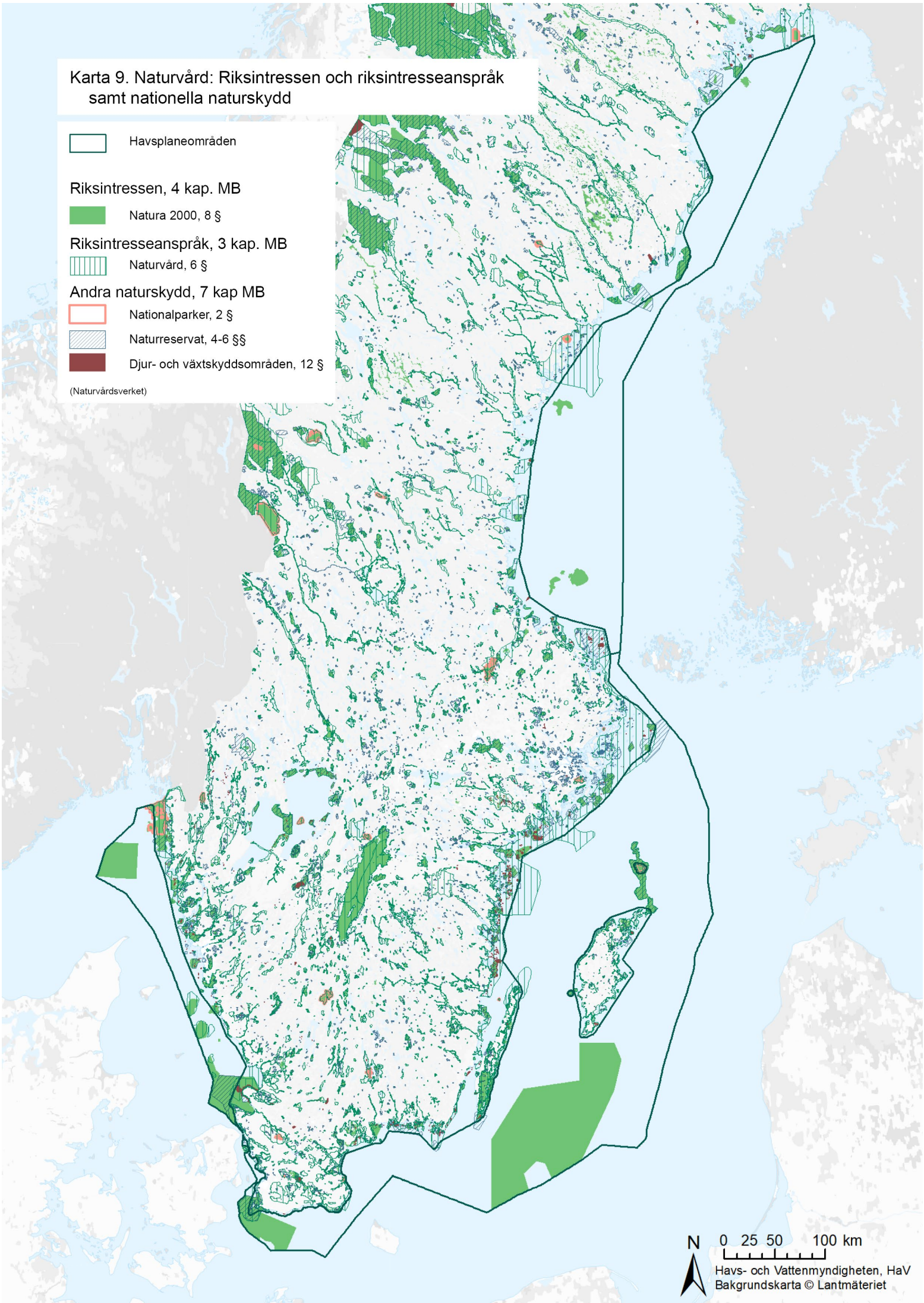
Karta 9. Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd
Havsplaneområden
Riksintressen, 4 kap. MB
Natura 2000, 8 §
Riksintresseanspråk, 3 kap. MB
Naturvård, 6 §
Andra naturskydd, 7 kap MB
Nationalparker, 2 §
Naturreservat, 4-6 §§
Djur- och växtskyddsområden, 12 §
(Naturvårdsverket)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Internationellt samspel

Områdesskydd genom regionala havsmiljökonventioner

Sverige har förbundit sig att skydda de marina områden som har pekats ut inom ramen för Helsingforskonventionen (Helcom) och som benämns Helcom MPA, för Östersjön inklusive Kattegatt. I delar av Kattegatt överlappar Helcoms område med Oslo-Paris konventionen (Ospar) och dess förvaltningsområde Nordostatlanten. Inom Ospar finns områdesskydd som benämns Ospar MPA.

Områdena har i sig inte något rättsligt skydd, men Sverige har i de flesta fallen valt områden som även är skyddade som Natura 2000-områden. Genom att de införlivas i Helcom eller Ospar får de också en erkänd skyddsstatus utanför EU. Områdesskydd inom Helcom och Ospar utgår från respektive konventions överenskomna sammanställningar över marina livsmiljöer och arter som bedöms hotade.

Vid Höga kusten finns Sveriges största Helcom MPA-område som endast till en mycket liten del utgörs av Natura 2000-område.

I redovisningen av ett regeringsuppdrag hösten 2018 tog Havs- och vattenmyndigheten fram förslag till kompletteringar och justeringar i nätverket av skyddade områden enligt Helcom och Ospar. Av uppdraget framgick att arbetet skulle fokusera på områden som i dag är helt eller delvis skyddade av andra områdesskydd (Havs- och vattenmyndigheten, 2018a). I ett annat regeringsuppdrag 2018 presenterade myndigheten möjliga marina skyddade områden utan lokal mänsklig påverkan. Angreppssättet var bland annat att komplettera skydd enligt Natura 2000 med skydd enligt Helcom och Ospar (Havs- och vattenmyndigheten, 2018e).

Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden

FN-konventionen för biologisk mångfald, CBD, har pekat ut områden som utifrån vetenskapliga kriterier bedöms som ekologiskt eller biologiskt signifikanta områden. Dessa områden (EBSA, Ecological and Biological Significant Areas) har inte något rättsligt skydd i sig utan utpekandet visar på områden som är av ekologisk och biologisk betydelse, vilket ska kunna beaktas i olika sammanhang.

Inom ramen för konventionen antogs 2018 nio EBSA-områden. Fem av områdena ligger inom havsplaneområdena:

• Norra Bottniska viken

• Kvarkens skärgård

• Ålands hav, Åland och Skärgårdshavet

• Södra Gotland tumlarområde

• Fladen och Stora samt Lilla Middelgrund.

Tre av dessa är gränsöverskridande områden som delas med Finland.

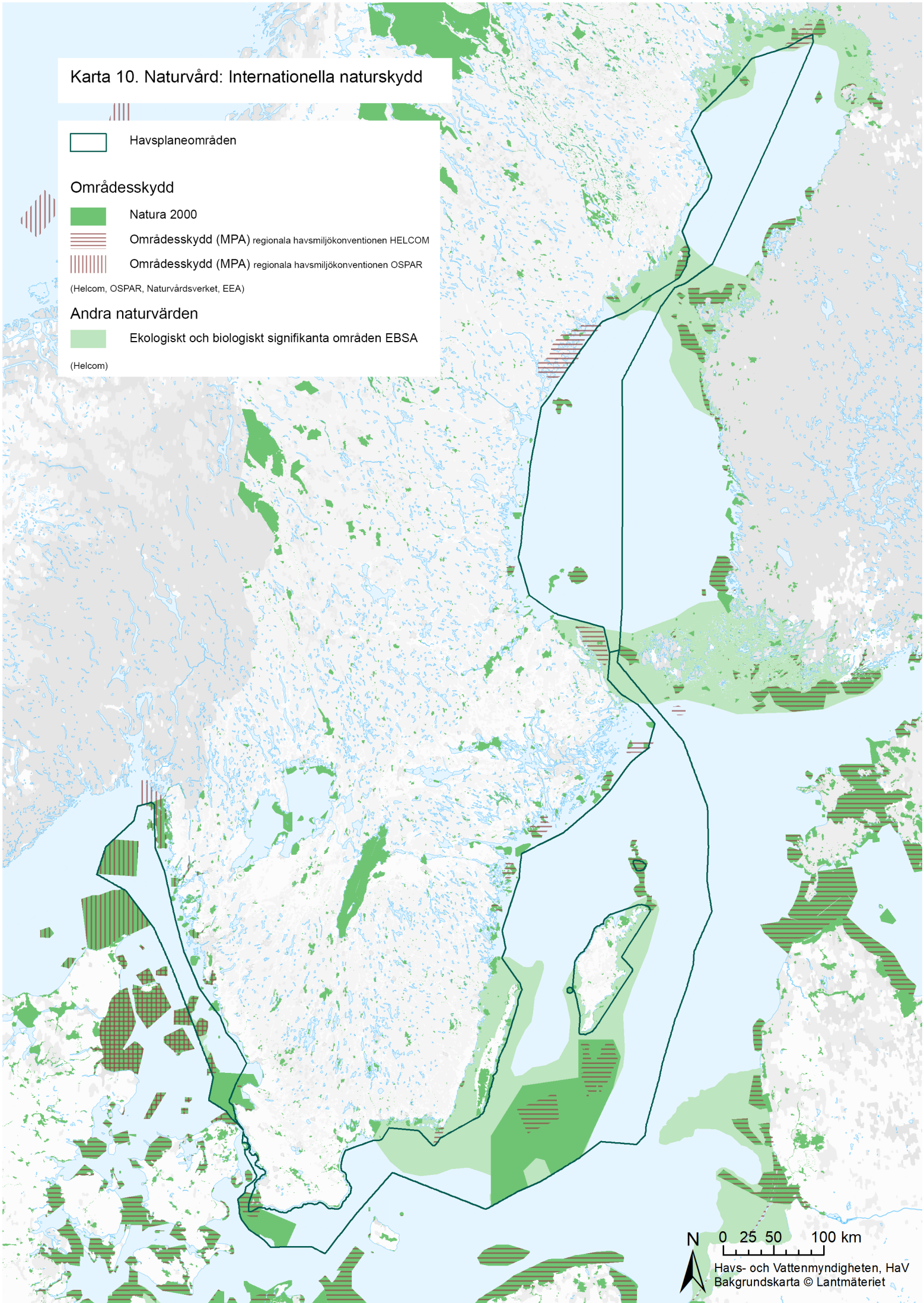
Karta 10. Naturvård: Internationella naturskydd
Havsplaneområden
Områdesskydd
Natura 2000
Områdesskydd (MPA) regionala havsmiljökonventionen HELCOM
Områdesskydd (MPA) regionala havsmiljökonventionen OSPAR
(Helcom, OSPAR, Naturvårdsverket, EEA)
Andra naturvärden
Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden EBSA
(Helcom)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Koordinerad havsplanering

I enlighet med EU:s havsplaneringsdirektiv ska medlemsländerna samarbeta med andra medlemsländer för att samordna sina nationella planeringsprocesser. Planering som rör havets ekosystem är en central del i en koordinerad havsplanering och i planeringen ska en ekosystemansats tillämpas.

Samarbetet stöds av flera projekt medfinansierade av EU. Sverige har lett och deltagit i flera internationella samordningsprojekt, bland annat projekten Baltic SCOPE 2015–2017 och Pan Baltic Scope 2018–2019. Flera pågående projekt fokuserar på havsplaneringens koppling till havsmiljöförvaltning, i synnerhet områdesskydd. Havs- och vattenmyndigheten deltar projektet eMSP-NBSR som omfattar både Östersjön och Nordsjön. Havs- och vattenmyndigheten leder tillsammans med Helcom projektets arbete med ekosystembaserad havsplanering. Andra projekt som lyfter detta perspektiv är MSP4BIO och MSP-Green.

Genom de regionala havskonventionerna Helcom och Ospar samverkar Sverige även brett kring havsmiljön med bland annat Storbritannien och Norge som inte omfattas av EU-gemensamma samverkansforum. Inom Helcom finns en särskild arbetsgrupp för havsplanering som har inrättats i samarbete med organisationen Vision and Strategies around the Baltic Sea, Vasab.

Utvecklingsarbete

Trots tidigare och pågående insatser inom marin kartering råder i dag en påtaglig osäkerhet om utbredningen av olika typer av naturvärden i havet. Vissa områden kan med lätthet pekas ut som värdefulla eller känsliga, men en transparent och enhetlig process krävs för att identifiering av sådana områden ska vara heltäckande och rättvisande. Följande karteringsprojekt har bäring på havsplaneringens nuvarande och framtida arbete.

Inventeringar av utsjöbankar

År 2004 fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att inventera marina naturtyper på utsjöbankar, det vill säga grunda områden i öppna havet. I uppdraget ingick att belysa utsjöbankarnas värde ur den marina naturvårdens synvinkel men även att bedöma möjligheterna att samordna naturvårdens intressen med intresset för etablering av vindkraft. I två rapporter (Naturvårdsverket, 2006, 2010) redovisades fleråriga karteringar för Sveriges utsjöbankar som även innehöll en statusbedömning av marina värden presenterade per artgrupp och livsmiljö, samt ett totalt sammanvägt värde.

År 2016 fick Sveriges geologiska undersökningar i uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten att utföra ytterligare undersökningar av Hoburgs bank i syfte att få en mer detaljerad förståelse och tillförlitlig rumslig information om olika arters och livsmiljöers utbredning på havsbotten. Resultaten redovisas i en rapport (Sveriges geologiska undersökning, 2020) som beskriver hur heltäckande kartläggning med moderna metoder används till att producera högupplösta kartor över bentiska biotoper och livsmiljöer och som ger en bättre bild över hur stora ytor som täcks av olika habitattyper samt utbredningen av mer sällsynta mindre habitat.

Symphony – ett planeringsstöd

Symphony är ett bedömningsverktyg för att kvantitativt väga samman den kumulativa påverkan som en mängd olika miljöbelastningar som exempelvis trålning, grumling, buller och utsläpp från sjöfart och landbaserade aktiviteter har på olika ekosystemkomponenter i haven. Havs- och

vattenmyndigheten har utvecklat metoden för att användas i havsplanering och annan havsmiljöförvaltning. Metoden baseras på Halpern et al. (2008). Med Symphony kan den sammanlagda, kumulativa miljöpåverkan från olika belastningar visas utifrån nuläge, framtidsbild eller förändringar genom planeringen. Med kumulativ miljöpåverkan menas den sammanlagda belastningen från olika mänskliga verksamheter på växt- och djurliv i havet.

Den kumulativa belastningen utgår ifrån kartering av 32 naturvärden, som exempelvis revmiljö, olika fisk- och fågelarter och musselkolonier. Material har samlats in från exempelvis Statens geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Naturvärdenas känslighet för olika belastningar har bedömts av vetenskapliga experter tillsammans med tillhörande bedömning om osäkerheter utifrån kunskapsnivån för olika komponenter. Symphony beräknar summan av belastningars påverkan på alla naturvärden med olika känslighet på varje plats i havet, i rutor om 250 x 250 meter. Summan kan översättas till en färgskala som gör det enklare att se områden med hög respektive låg påverkan.

Förutom kumulativa belastningar kopplade till havsplaneringens användningar, ger Symphony en summerad bild av havets naturvärden. Det har använts som underlag i havsplaneringen under namnet Symphony Gröna kartan, även omnämnd som Gröna kartan 3. Kartan har utgjort ett av flera underlag för identifiering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (sk. lilla n-områden). Symphony har i konsekvensbeskrivningen använts för att analysera hur naturvärdena i olika områden kan påverkas av energiutvinning.

Nationell marin kartering

Projektet Nationell marin kartering drivs av Havs- och vattenmyndigheten och syftar till att ta fram heltäckande biologiska kartor över havsbottnen och omgivande livsmiljöer för hela Sveriges havsområden. Det är ett pågående flerårigt projekt med stöd av kustlänsstyrelserna och ska resultera i enhetliga och jämförbara karteringar att använda i marin förvaltning.

Nationell och regional handlingsplan för marint områdesskydd

Förvaltningen av marina skyddade områden är inne i en aktiv fas. En nationell handlingsplan för marint områdesskydd (Havs- och vattenmyndigheten, 2016) har tagits fram. Havs- och vattenmyndigheten har också tillsammans med berörda kustlänsstyrelser tagit fram ett ramverk och tre regionala planer för marint områdesskydd (2021). De regionala planerna identifierar bland annat gemensamma mål skydd av olika bevarandevärden inom de regionala områdena i Östersjön vars indelning överensstämmer med motsvarande havsplaneområden, dock med utbredning ända in till strandlinjen.

Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur

Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

Definitionen lyder: “*Grön infrastruktur utgör ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet*.” (Havs- och vattenmyndigheten, 2023b)

Samtliga länsstyrelser fick 2015 i uppdrag av regeringen att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Naturvårdsverket har ett övergripande koordinerande ansvar där Havs- och vattenmyndigheten bistått med samordning och kunskap i arbetet som rör grön infrastruktur i havet. En viktig del av Havs- och vattenmyndighetens kunskapsstöd har varit att utarbeta ett förslag till ramverk för naturvärdesbedömning i marin miljö kallat Mosaic. Med hjälp av ramverket kan metoder och underlag som främjar bevarandet av naturvärden och ekosystemtjänster utvecklas samstämmigt i kustlänsstyrelsernas förvaltningsområden och skapa en grund för en väl fungerande grön infrastruktur som tar hänsyn till hela landskapet. Länsstyrelsens regionala handlingsplaner för grön infrastruktur finns nu på plats. Planerna är utformade så att de kan användas av olika aktörer som kunskaps- och planeringsunderlag, till exempel i beslut hur mark och vatten kan användas.

Bevarandeplaner för Natura 2000-områden

Länsstyrelsen är ansvarig för att ta fram bevarandeplaner för Natura 2000-områden. I bevarandeplanerna beskrivs bland annat vilka arter och livsmiljöer som ska skyddas. Användningen av havet i och i närheten av befintliga och planerade skyddade områden får inte skada utpekade skyddsvärden eller medföra att den art eller de arter som ska skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området.

Ytterligare behov

I ett övergripande perspektiv finns behov av fortsatt arbete med kartering av den marina miljön och utvecklad förståelse för hur olika användningar påverkar den och de marina ekosystemtjänsterna. Mer specifikt finns ett särskilt behov av ett utvecklat planeringsunderlag för höga naturvärden med avseende på klimattillflykter. Detsamma gäller mer detaljerade kunskaper om flyttningsstråk för migrerande fågel och fladdermöss som kan påverkas av fasta installationer i havet. Det finns även behov av utökade kunskaper om rastning- och övervintringsområden och dynamiken för fåglar inom dessa. Till exempel i vilken grad alfåglar skiftar mellan olika grundområden under säsong, och mellan år, vilket kan vara viktigt att känna till för att bättre kunna utforma relevanta skyddsåtgärder. Det finns även behov av mer kunskap och ett utvecklat planeringsunderlag angående försvarsaktiviteters påverkan på höga naturvärden.

6.7 Sjöfart

Sjöfarten är en global sektor av mycket stor betydelse för Sverige (UNCTAD, 2023). Sjöfart är också viktig för transport av passagerare, och bara i EU översteg antalet passagerare i EU hamnar före covid-19-pandemin 400 miljoner om året (Eurostat, 2023). I Sverige rör sig fartygen främst i ett omfattande nätverk av farleder och fartygsstråk i havet och de större sjöarna. Näringslivet är beroende av ett välfungerande transportsystem eftersom detta påverkar de geografiska transaktionskostnaderna. Sjöfarten är mest betydelsefull för den råvaruintensiva exportnäringen och de delar av näringslivet som exporterar stora volymer. Sjöfarten har vidare betydelse för det civila försvarets behov av en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster.

Befintlig användning

Sveriges farledssystem delas in i fyra farledsklasser, där framför allt klass ett och två används av handelssjöfarten. Klass tre och fyra är avsedda för den mindre sjöfarten samt för fritidsbåtstrafik. För samtliga farleder finns restriktioner för hur stora fartyg som får framföras. De har olika standard på utmärkning som är anpassad efter aktuell trafik. Utomskärs finns utöver farlederna så kallade fartygsstråk som förbinder farlederna, utan utmärkning. Fartygsstråken kan ändras vintertid eftersom fartygen då tar den framkomligaste vägen med eller utan assistans av isbrytare. Fartyg rör sig även utanför de fartygsstråk som redovisas i planering eller som riksintresseanspråk. I realiteten kan sjötrafiken använda alla områden som inte har direkta restriktioner eller där det inte finns tekniska hinder.

Ruttsystem

Ruttsystem syftar till att minska olycksriskerna. Begreppet ruttsystem omfattar bland annat trafikseparationssystem (TSS), enkel- och dubbelriktade leder, rekommenderade leder, djupvattenleder och förbudsområden.

FN:s internationella sjöfartsorganisation, IMO (International Maritime Organisation), är det internationella organ som får inrätta och anta bestämmelser om ruttsystem för den internationella sjöfarten. Ruttsystem är rekommenderade men kan göras obligatoriska genom beslut av IMO. Dessa förändringar förhandlas med alla medlemsländer i IMO.

Godsflöden

Under 2021 uppgick godsvolymerna över kaj till ungefär 168 miljoner ton (Trafikanalys, 2022). Fyra femtedelar transporterades på lastfartyg och en femtedel på färjor. Godsflödena till och från Sverige berör särskilt de stora transoceana hamnarna vid Nordsjön och Engelska kanalen såsom Antwerpen, Hamburg och Rotterdam. Godstransporter med utrikes sjöfart har ökat under det senaste årtiondet medan inrikestransporterna har legat relativt konstant. Inrikes sjötransporter utgör under ett normalår cirka sju procent av de totala sjötransporterna, räknat som andel av godset. Petroleumprodukter, mineraler samt kalk och cement är dominerande godsslag.

Passagerartrafik

Även passagerartrafiken är av stor vikt. Utöver den viktiga passagerartrafiken mellan fastlandet och Gotland finns det ett stort antal internationella färjeförbindelser. 2021 reste totalt knappt 21 miljoner passagerare med sjöfart i Sverige, nere från cirka 38 miljoner åren innan covid-pandemin

(Sjöfartsverket, 2023). Sverige har färjeförbindelser med Norge, Danmark, Tyskland, Polen, Litauen, Lettland, Estland och Finland.

Hamnar

Hamnarna i Sverige är viktiga logistiknoder i regionala, nationella och internationella transportkedjor. I Sverige finns det över hundra hamnar, varav ett 50-tal är allmänna hamnar och övriga industrihamnar. Hamnarna är av varierande storlek och både hanterar gods och fungerar som kombiterminaler för omlastning mellan sjöfart och andra transportslag. Hamnarna fyller olika funktioner i transportsystemet vilket har styrt deras lokalisering och specialisering mot olika godstyper. EU har pekat ut kärnhamnar i TEN-T (Trans-European Transport Network) som anses vara strategiskt viktiga och särskilt prioriterade då de knyter an till det europeiska stomnätverkets nio korridorer. Fem av dessa kärnhamnar ligger i Sverige och tillhör Skandinavien-Medelhavskorridoren: Luleå, Stockholm, Göteborg, Malmö/Köpenhamn (CMP) och Trelleborg. Därutöver ingår 21 svenska hamnar i det övergripande TEN-T nätverket (Kommissionen, 2022). Bland de svenska exporthamnarna finns de största godsflödarna i Göteborg, Brofjorden, Helsingborg, Malmö, Trelleborg, Stockholm och Luleå (Sjöfartsverket, 2023).

I figur 6-6 och 6-7 visas de regionala godsexporter respektive godsimporter som hanterades av svenska hamnar för perioden 2018–2020. Såväl export- som importflödarna är störst i hamnar på Västkusten, med Göteborg som Sveriges störst hamn sett till mängden gods.

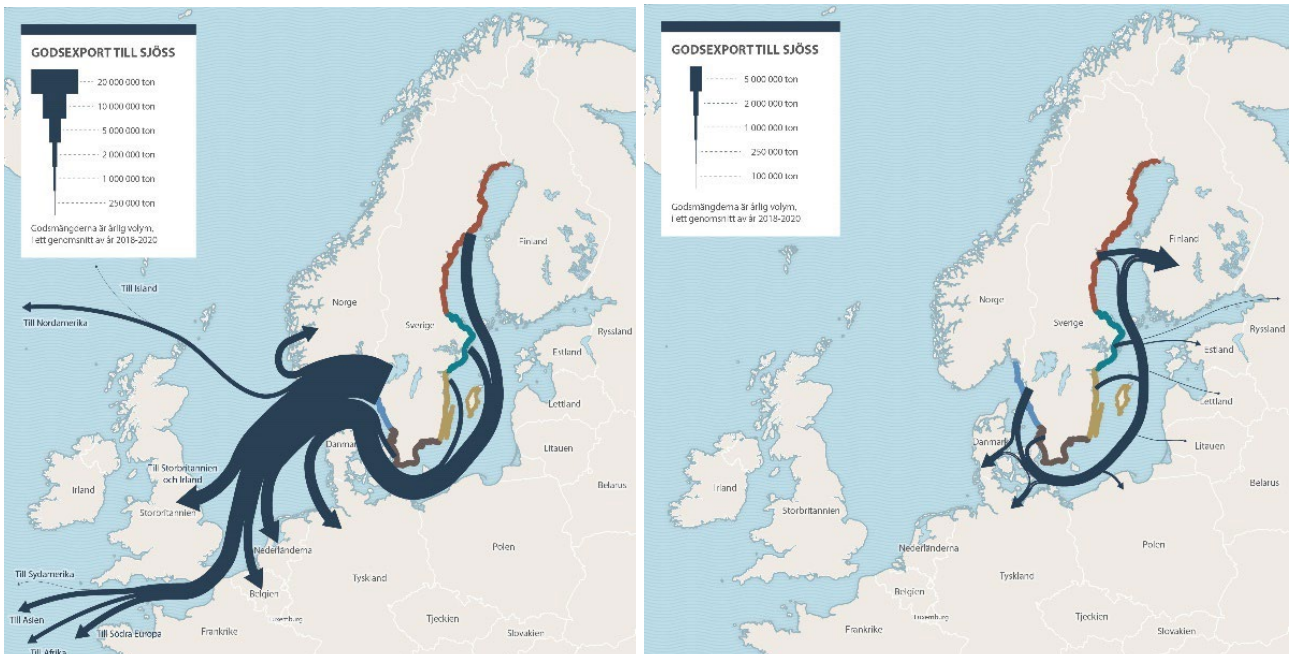

Figur 6-6 Godsexport till sjöss till länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022)

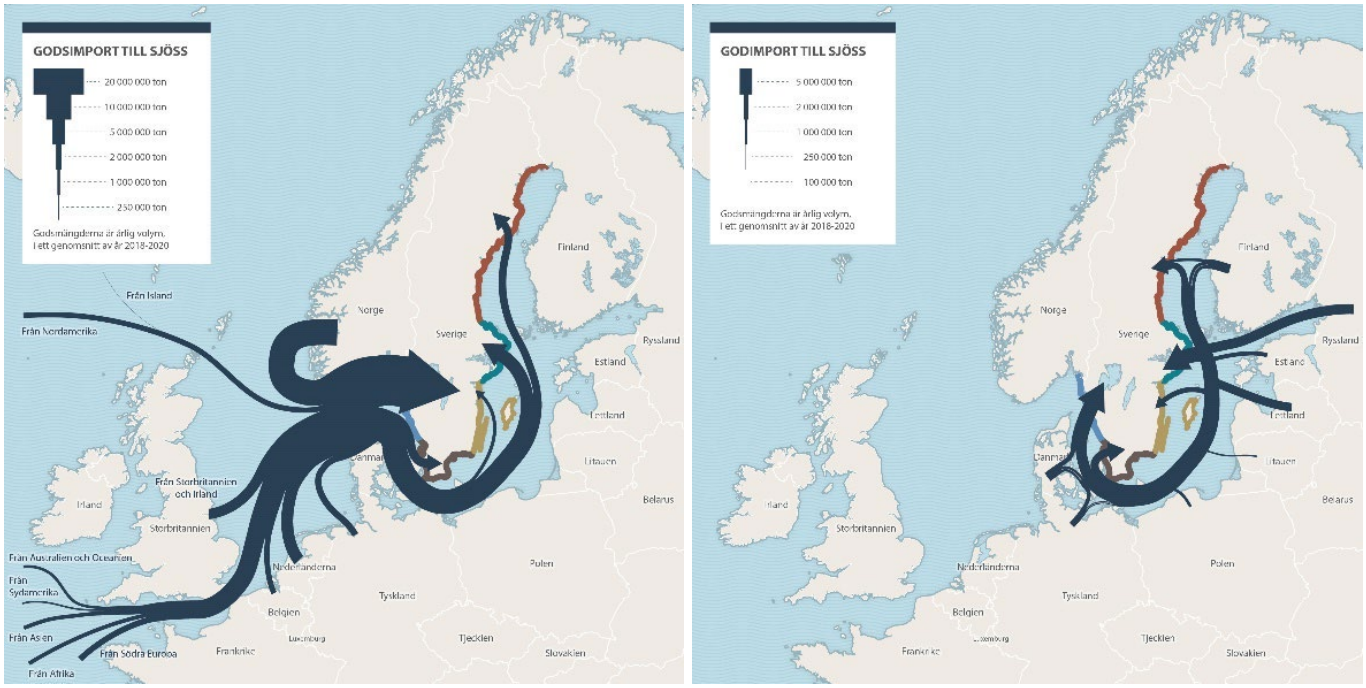

Figur 6-7 Godsimport till sjöss från länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022)

Sjöfart i Bottniska viken

Många stora och viktiga industrier i Norrland använder sjövägen för sina transporter, med trafik till både svenska och finska hamnar innan merparten av godset når slutanvändaren i Centraleuropa eller i Storbritannien. Sjöfarten har begränsat manöverutrymme i Norra Bottenhavet och Norra Kvarken och är indelad i ett trafikseparationssystem (TSS) på grund av djupförhållandena och den smala passagen. Därutöver råder särskilda förutsättningar vintertid i Bottenviken med tjock och omfattande havsis, men även Södra Bottenhavet påverkas regelbundet av omfattande isbildning. Under en normal eller hård isvinter täcks hela norra Östersjön och mellersta Östersjön av is.

Omfattande isbildning påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor och tillgång till alternativa fartygsstråk för att säkra framkomligheten. Anspråk till stora havsytor för fasta installationer så som vindkraftsparker utgör därför en särskilt stor utmaning för vintersjöfarten i hela Bottniska viken, då de riskerar att begränsa den flexibiliteten som anses vara nödvändig för framkomligheten. Idag saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap. Frågan är särskilt relevant med tanke på de förväntade ökningar i godsvolymerna till och från Norrländska hamnar.

Sjöfart i Östersjön

Sjöfarten är betydande i hela Östersjön. Längs Östersjöns kust återfinns flera viktiga hamnar. Sjötrafiken går både till fastlandskusten, till Gotland och vidare norrut eller söderut, till både svenska och utländska hamnar. Väster om Gotland går framförallt trafik med svenska destinationer medan internationell trafik till och från Finska viken och Baltikum dominerar söder och öster om Gotland.

För fartygstrafiken till och från Östersjön finns det tre alternativa sjövägar; Öresund, Kielkanalen och Stora Bält. Det mest trafikerade sjöfartsstråket i Östersjön är Öresundsrutten som går genom Södra Östersjön längs Sveriges sydkust i system med trafikseparingar. Trafiken genom Öresundrutten begränsas dock av att djupet vid Flinttrännan mellan Köpenhamn och Malmö är cirka 7,5 meter, varför fartyg med större djupgående får använda en av de alternativa rutterna.

Sjöfart i Västerhavet

Sjötrafiken är omfattande i hela Västerhavet, även nära kusten, och det finns flera hamnar med stor betydelse för svensk utrikeshandel. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig genom Kattegatt och Öresund. Genom Skagerrak sträcker sig därefter fartygsleder vidare ut i Nordsjön och världshaven.

I Kattegatt är sjötrafiken viktig och omfattande eftersom området är en av endast två vägar in till Östersjön för stora fartyg. Sjöfartsstråken finns utredda i hela havsområdet med flera stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan.

I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djupgående fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Kattegatt beslutades 2018 om nya trafikseparingsregleringar på båda sidor om utsjöbankarna (International maritime organization, 2018). Åtgärderna trädde i kraft under 2020.

I Västerhavet finns Sveriges två största hamnar, Göteborgs hamn och Brofjordens hamn. Sjöfarten finns därför inom hela havsplaneområdet med flera fartygsstråk från Oslo i norr till Kattegatt i söder samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön.

Anspråk

Godsutvecklingen inom sjöfart har varit relativt stabil sedan 2015, gällande både importer och exporter. De senaste godsprognoserna visar en liten ökning på uppskattade fyra procent vad gäller importerna, samtidigt som exporterat gods väntas öka med 21 procent fram till 2030. Ökningen förväntas ske främst inom torrbulk där järnmalm anses utgöra den största delen av exporten. Godsflödarna till och från hamnar i regionen Övre Norrland förväntas öka som mest, med en förväntad procentuell ökning av import- och exportflödarna mellan 2022 och 2030 på hela 32 procent respektive 88 procent (Sjöfartsverket, 2023). Av den nationella godstransportstrategin framgår att en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart ska främjas, men överflyttningen hittills har varit svårt att mäta (Sjöfartsverket, 2023). Det är därför inte möjligt att förutspå om strategin kommer att ha någon större påverkan på de havsburna godsflödarna.

Ökningen av fartygsstorlek är en global trend som funnits i många år och som förväntas fortsätta, inklusive i Sverige och dess närområde. Utvecklingen berör särskilt hamnarna, vars infrastruktur och utrustning behöver anpassas till större fartyg. Även miljömässiga och regulatoriska aspekter behöver anpassas för att säkerställa fartygens framkomlighet och navigationssäkerhet. Tillsammans med en fortsatt containerisering är ökande fartygsstorlekar två av de viktigaste faktorerna bakom hamninvesteringar, som driver på andra utvecklingar inom exempelvis digitalisering och automatisering (Sjöfartsverket, 2023).

Den yta som behövs för sjöfart på och över havet är idag hårt belastad. Sjöfart bedrivs i alla områden som havsplanerna omfattar och har i sin helhet betydligt större behov än havsplanernas områden med användning sjöfart. Sjöfarten förväntas öka i framtiden varför bevarande av

befintliga särskilt utpekade ytor är av mycket stor vikt för att säkra framkomlighet och tillgänglighet. Förändrade handelsmönster och krav på nya förbindelser kan på sikt öka behoven för särskilt utpekade ytor.

Teknikutveckling

Ny teknikutveckling är svår att planera för i dagsläget. Automatiserade fartyg och fartyg med andra utformningar och bränslen är under utveckling. En övergång till fler fartyg som använder flytande naturgas (LNG), metanol eller andra alternativa bränslen kan bidra till ett minskat beroende av olja. Detta kan innebära att vissa hamnar behöver byggas om eller att trafikintensiteten till bunkerhamnar med LNG intensifieras. Det sker även en elektrifiering, bland annat går elfärjor mellan Helsingborg och Helsingör.

Det pågår utveckling av system för trafikstyrning och navigering, inkl. ruttoptimering (STM - Sea Traffic Management). Systemen syftar till att höja säkerheten, minska miljöpåverkan och öka effektiviteten till sjöss. Genom informationsdelning i realtid där alla parter tar del av varandras rutter, intentioner och planer uppskattas bland annat antalet grundstötningar och kollisioner minska med över 60 procent (Sjöfartsverket, 2019; STM, 2021).

Framtiden

Nya krav som medför högre transportkostnader kan påverka sjöfartens utveckling. Kryssningstrafiken på Östersjön fortsätter att öka med fler och större fartyg. Utvecklingen inom världssjöfarten innebär att fartyg som anlöper svenska hamnar blir längre, bredare och mer djupgående, vilket även ökar säkerhetskraven på farlederna. Investeringsbehovet har ökat väsentligt under senare år, på grund av brister med avseende på säkerheten vid hamnar och anslutande farleder och behovet kan förväntas öka ytterligare i framtiden. Åtgärder som kan bli aktuella är framför allt fördjupning och breddning (Trafikverket, 2013).

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Trafikverket beslutar om riksintresseanspråk för anläggningar för kommunikationer för sjöfart, väg, järnväg och luftfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Anspråken avser befintliga, planerade och framtida anläggningar.

Utpekade riksintresseanspråk för sjöfart består av fartygsstråk i förbindelse med varandra och med ett internationellt nät vars sträckning och omfattning bestäms av rutter som slagits fast av IMO och Helcom samt av RAIS-analyser av faktiska fartygsrörelser.

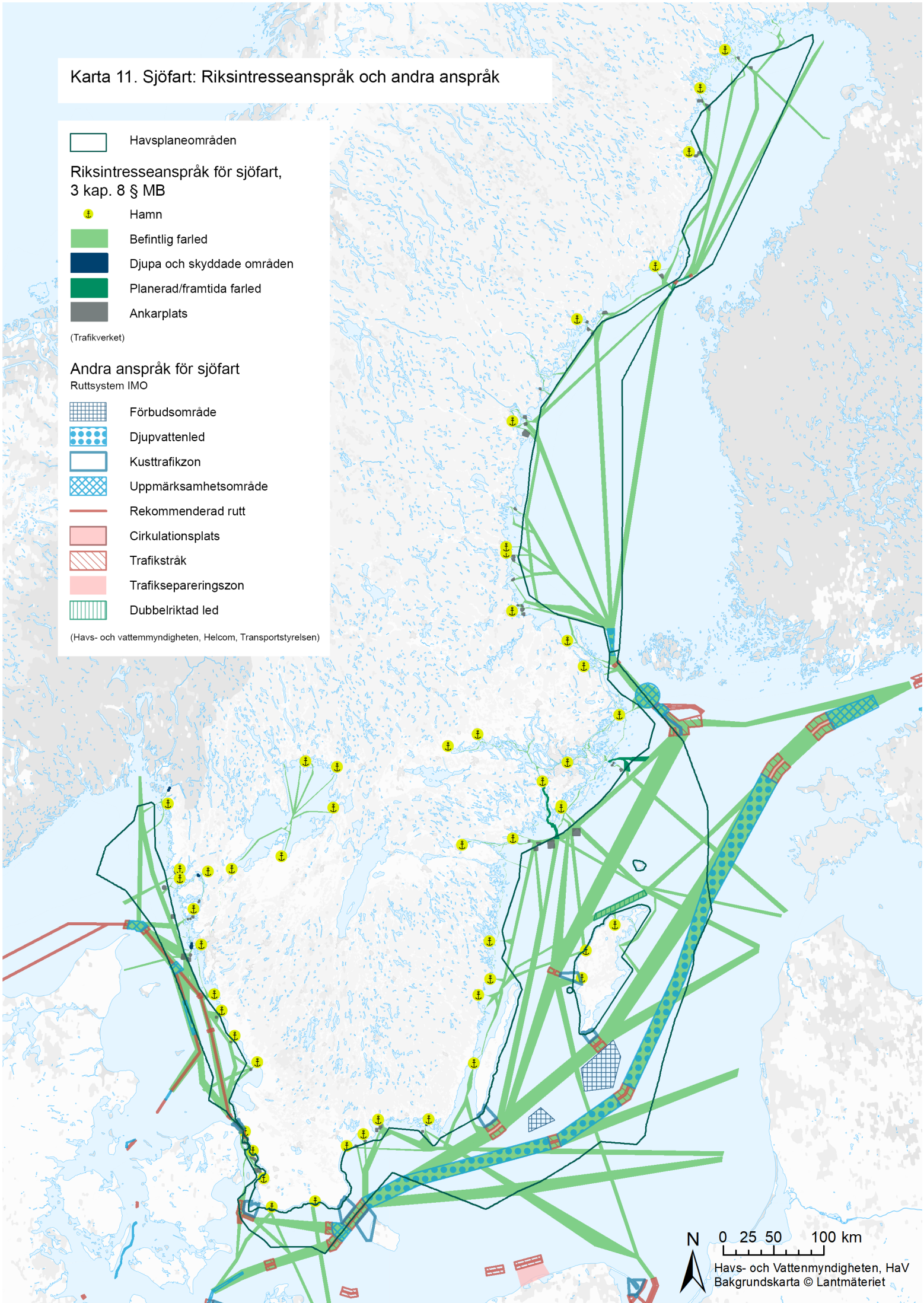
Karta 11. Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för sjöfart, 3 kap. 8 § MB
Hamn
Befintlig farled
Djupa och skyddade områden
Planerad/framtida farled
Ankarplats
(Trafikverket)
Andra anspråk för sjöfart
Ruttsystem IMO
Förbudsområde
Djupvattenled
Kusttrafikzon
Uppmärksamhetsområde
Rekommenderad rutt
Cirkulationsplats
Trafikstråk
Trafikseparationszon
Dubbelriktad led
(Havs- och vattenmyndigheten, Helcom, Transportstyrelsen)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Andra anspråk

I havsplaneringsprocessen har det identifierats fartygsstråk som ansluter till fartygsstråk till våra grannländer

Internationellt samspel

En stor del av sjöfarten är internationell och en heltäckande bild av sjöfarten i Sveriges vatten förutsätter samarbete med grannländerna.

Fartygsstråk och trafikseparerингar är i stora delar gemensamma för Sverige, Finland och Danmark, men även stora internationella fartygsstråk går genom svenskt vatten.

Juridiska förutsättningar

Regleringen av sjöfarten utgår från havsrättskonventionen (SÖ 2000:1) och konventioner under Internationella sjöfartsorganisationen, IMO. I territorialhavet har Sverige suveränitet, vilket innebär som utgångspunkt obegränsad rätt att reglera olika verksamheter, med undantagför rätten till oskadlig genomfart för utländska fartyg. Sverige har dock viss rätt att reglera trafiken inom territorialhavet, bland annat farleder och trafikseparerингssystem. Denna rätt måste dock utövas med hänsyn till bland annat IMO:s rekommendationer. Artikel 17-26 reglerar oskadlig genomfart inom territorialhavet.

Inom Sveriges ekonomiska zon gäller istället friheten till sjöfart. Utöver sina suveräna rättigheter, har kuststaten inom den exklusiva ekonomiska zonen dock jurisdiktion i vissa avseenden, bland annat för att skydda och bevara den marina miljön. Då kuststaten utövar sina rättigheter och skyldigheter ska den visa skälig hänsyn till andra staters rättigheter och skyldigheter, bland annat friheten till sjöfart. För den ekonomiska zonen finns bland annat artikel 60.7 som anger att "*Konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner samt säkerhetszoner omkring dessa får inte upprättas där de kan hindra användningen av erkända farleder av väsentlig betydelse för den internationella sjöfarten*".

Hänsyn behöver tas till regelverket under IMO. Förändringar av internationella farleder av miljöskäl kan vara möjliga om de beslutas av IMO

Miljö och klimat

Sjöfarten påverkar omgivningen genom utsläpp till både luft och vatten. Under ett fartygs drift släpps gaser ut i luften, smörjmedel och oljor från propellerhylsor läcker ut i havet, avfall från toalett, rengöring och kök ansamlas och måste tömmas. Främmande arter sprids genom barlastvatten och påväxt, drift och olyckor orsakar utsläpp av olja och kemikalier i vattnet som ibland även når land. Små, kontinuerliga utsläpp utgör den största delen av oljeutsläppen i Östersjön. Nyligen har även vattenföroreningar kopplade till användning av skrubbrar, som används för att rena fartygsutsläpp från exempelvis svaveloxider, uppmärksammats, i synnerhet i områden där skrubbervatten släpps ut i naturen (Lunde Hermansson m.fl., 2023).

Sjöfarten påverkar också havsbotten och kustlinjen mera direkt i anslutning till farleder och hamnar, till exempel genom erosion och muddring, vilket kan ge störningar eller riskera att miljögifter frigörs. Även dumpning av muddermassor kan ge miljöpåverkan.

På senare år har medvetenheten ökat om fartygstrafikens påverkan på miljön genom alstrande av undervattensbuller och forskningen på området har intensifierats. Det har konstaterats att

framför allt marina däggdjur och fisk kan påverkas av ljud och bli bortträngda från områden, men det finns fortfarande stora kunskapsluckor om hur kontinuerligt lågfrekvent ljud påverkar marina organismer på längre sikt.

De flesta bestämmelser som gäller sjöfarten med syfte att skydda miljön är internationella. Möjligheterna till nationell särreglering är små. Internationella sjöfartsorganisationen IMO har pekat ut Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde (s.k. PSSA – Particularly Sensitive Sea Areas) inom vilket specifika åtgärder kan vidtas. Dessa åtgärder omfattar trafikstyrning, striktare tillämpning av krav på utsläpp och krav på utrustning (Transportstyrelsen, 2017).

Sjöfarten påverkar klimatet genom utsläpp av växthusgaser på grund av användningen av fossila drivmedel. Samtidigt finns det ofta fördelar med att flytta transporter från väg till sjötransporter och på så sätt minska klimatpåverkan, men det har nyligen konstaterats att fördelning av gods mellan olika trafikslag har legat stabilt över tid både i Sverige och i Europa (Sjöfartsverket, 2023). Tillsammans med internationell luftfart är internationell sjöfart en av de snabbast växande utsläppskällorna i transportsektorn, även om vägtransport fortfarande står för den största andelen av sektorns utsläpp. Behovet av att begränsa sjöfartens utsläpp av växthusgaser är idag den största drivkraften bakom den tekniska utvecklingen i sektorn (Sjöfartsverket, 2023).

6.8 Utvinning av mineral

Befintlig användning

Sandutvinning innebär att fraktioner av sand och grus utvinns ur havsbotten för att användas för strandfodring och eller för produktionen av byggnadsmaterial. För närvarande finns det inga tillstånd för sand-, grus- och stentäkter i Sverige. I Ystads kommun har dock ett tio år långt tillstånd nyligen avslutats (2021). I Ängelholms och Höganäs kommuner pågår (2023-08-16) tillståndsprövning för uttag av sand i Skälderviken, i syfte att strandfodra och motverka kusterosion i området.

Marin sandtäktsverksamhet bedrivs vanligen genom sandsugning med släpsugningsteknik. Det innebär att ett fartyg med utrustning släpar ett sugrör, som kan liknas vid ett dammsugarmunstycke, längs havsbotten. Munstycket suger upp ett jämnt lager av sand från havsbotten. Spåren efter sandsugningen är en till tre meter breda och upp till en halv meter djupa. Släpsugningstekniken följer riktlinjerna från det internationella havsforskningsrådet, ICES, avseende hur täktverksamheten ska utföras för minimal miljöpåverkan. Det uppfodrade materialet lastas ombord på fartyg. Fartygen som normalt sett bedriver verksamhet i Östersjön lastar maximalt 8000 ton, men det finns fartyg som kan lastaupp till 50 000–80 000 ton (Sveriges geologiska undersökning, 2017, 2018b).

Anspråk

Ett alternativ till naturgrus från land är att nyttja marina förekomster av sand och grus. Utvinning av sand och grus kan vara av stor betydelse för produktion av byggnadsmaterial, betong och betongvaror. Det gäller även betongkonstruktioner för havsbaserad vindkraft.

De områden, där marin sand och grus delvis kan ersätta naturgrus, är de kustnära regioner som har stor förbrukning av naturgrus och samtidigt har små tillgångar av naturgrus på land och som förväntas fortsättningsvis vara expansiva inom byggande och industri. För dessa regioner kan marin sand och grus vara ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart alternativ till naturgrus på land. Hållbarheten påverkas dock i hög grad av avstånd mellan utvinnings- och användningsområdena, samt tillhörande transportkostnader (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Stockholm–Mälardalen, Skåne samt Göteborg och Västra Götaland är de mest aktuella regionerna för användning av marin sand och grus som en del i materialförsörjningen. Behovet av material i dessa regioner gör att marin sand och grus kan konkurrera med marknadspriset på naturgrus från täkter på land. Inom dessa regioner finns även hamnar som har möjlighet att ta emot, förvara samt förädla marin sand och grus samt transportera vidare materialet med lastbil och tåg. Förutom användningsområden inom anläggningsindustrin finns också intresse att använda marin sand och grus som kusterosionsskydd via strandfodring. Denna användning är aktuell främst i södra Sverige, som drabbas hårdast av kusterosion.

Inom ett regeringsuppdrag har Sveriges geologiska undersökning i samråd med Havs- och vattenmyndigheten utrett nio geografiska områden intressanta för utvinning av marin sand och grus (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Fyra av de nio områden på svensk kontinentalsockel har identifierats som mest lämpliga för sanduttag mot bakgrund av naturvärden, biologiska och geologiska faktorer, tekniska egenskaper samt sedimentdynamik. Dessa fyra områden är Sandflyttan, Sandhammar bank och Klippbanken i södra Östersjön samt Svalan och Falkens grund i Bottenviken. Lämpligheten avser valda delar av dessa områden. Området vid Sandflyttan ligger inom ett Natura 2000-område.

I redovisningen anges exempel på förutsättningar som ska vara uppfyllda för att täktverksamhet ska kunna påbörjas. Innan en täktverksamhet kan komma till stånd behöver ett område utvärderas noggrant, bland annat när det gäller fysiska, arkeologiska och biologiska aspekter. För att säkerställa att inte negativa effekter uppstår av en eventuell täktverksamhet är det nödvändigt att den kontinuerligt utvärderas med hjälp av lämpliga kontrollprogram. I redovisningen finns även förslag till riktlinjer för hur täktverksamhet ska utföras.

När det gäller sandtäkt i ett Natura 2000-område får sådan verksamhet endast ske om den är förenlig med 7 kapitlet 28a-29 §§ miljöbalken.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Sveriges geologiska undersökning, SGU, beslutar om riksintresseanspråk för utvinning av marin sand och grus, enligt 3 kapitlet 7 § miljöbalken. I dagsläget finns inga riksintresseanspråk.

Dock ska, enligt 3 kapitlet 7 § första stycket miljöbalken, mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

Utveckling och trender

Intresset ökar för att undersöka möjligheterna att tillgodogöra sig sand, grus och sten från kontinentalsockeln för byggnation, infrastruktur och strandfodring. Miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet innebär att naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet ska bevaras. Det medför att uttag av naturgrusavlagringar på land för användning i materialförsörjningen behöver minska.

Kustexploatering och klimatförändringar kan medföra ett ökat behov av strandfodring. Denna problematik har hittills varit särskilt tydlig i sydöstra Skåne. Sand- och grusutvinning på land kommer allt oftare i konflikt med dricksvattenförsörjning. Samtidigt innebär import av marin sand en miljöpåverkan som är svår att kvantifiera och kontrollera.

Utvinning av mineral i havet diskuteras på flera ställen i världen, inklusive Europa. I Östersjöområdet har diskussionen om utvinning av järn-mangannoduler diskuteras sedan länge där främst Ryssland varit en aktiv part. Inom projekten MINDeSEA (Seabed Mineral Deposits in European Seas: Metallogeny and Geological Potential for Strategic and Critical Raw Materials) och GeoERA (European Geological Surveys Research Area) har kartunderlag över förekomsten av mineraler i Europas hav inklusive Östersjön och Västerhavet tagits fram. Det finns ett tillstånd beviljat 2023 för undersökning av havsbotten inom Sveriges ekonomiska zon i Bottenviken inför projektering av mineralrika noduler i aktuellt område (Klimat- och näringslivsdepartementet, 2023). Tillståndet gäller under fem år.

Detta och annat kunskapsunderlag behövs för eventuell framtida planering för uttag av mineraler i havsområden. Det pågår även arbete för att ansöka om tillstånd för utvinning av mineralrika noduler i Bottenviken. Projektet är ett privat initiativ som för närvarande befinner sig i en förberedande och undersökande fas.

Det finns avsaltningsanläggningar, så kallade bräckvattenverk, i Sandvik på Öland och i Kvarnåkershamn och Herrvik på Gotland. Syftet är bland annat att tillgodose dricksvattenbehovet, då grundvattennivåerna under vissa perioder under senare år nått kritiskt låga nivåer.

Internationellt samspel

Sandutvinning sker i flera av Sveriges grannländer. Dansk sandutvinning i södra delen av Kattegatt och Öresund har historiskt skett i nära anslutning till svenskt vatten. Verksamheter kommer dock avvecklas där givna tillstånd löper ut, eftersom Danmarks regering i november 2018 beslöt att stoppa möjligheten att söka nya tillstånd i Öresund (Folketinget, 2018).

Kontinentalsockellagen förbjuder utvinning av olja och gas inom svenskt kontinentalsockelområde. Inom polskt och ryskt kontinentalsockelområde i Östersjön utvinns dock olja och gas. Även Lettland och Litauen har i sina kontinentalsockelområden fyndigheter men ingen känd utvinning sker i dagsläget. Litauen delade senast 2018 ut licenser för utforskning. I Lettlands kontinentalsockelområde finns två prospekterings- och utvinningstillstånd men ingen utvinningsverksamhet har hittills skett (Sveriges geologiska undersökning, 2021b).

Juridiska förutsättningar

Beroende på omfattning och möjligheten att betydande skadeverkningar uppstår ger regeringen eller Sveriges geologiska undersökning (SGU) tillstånd till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vatten på kontinentalsockeln enligt kontinentalsockelförordningen (1966:315). SGU utövar även tillsyn av efterlevnaden av föreskrifter och villkor för tillstånd enligt kontinentalsockellagen. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Om sandutvinning medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man vill utvinna sand bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

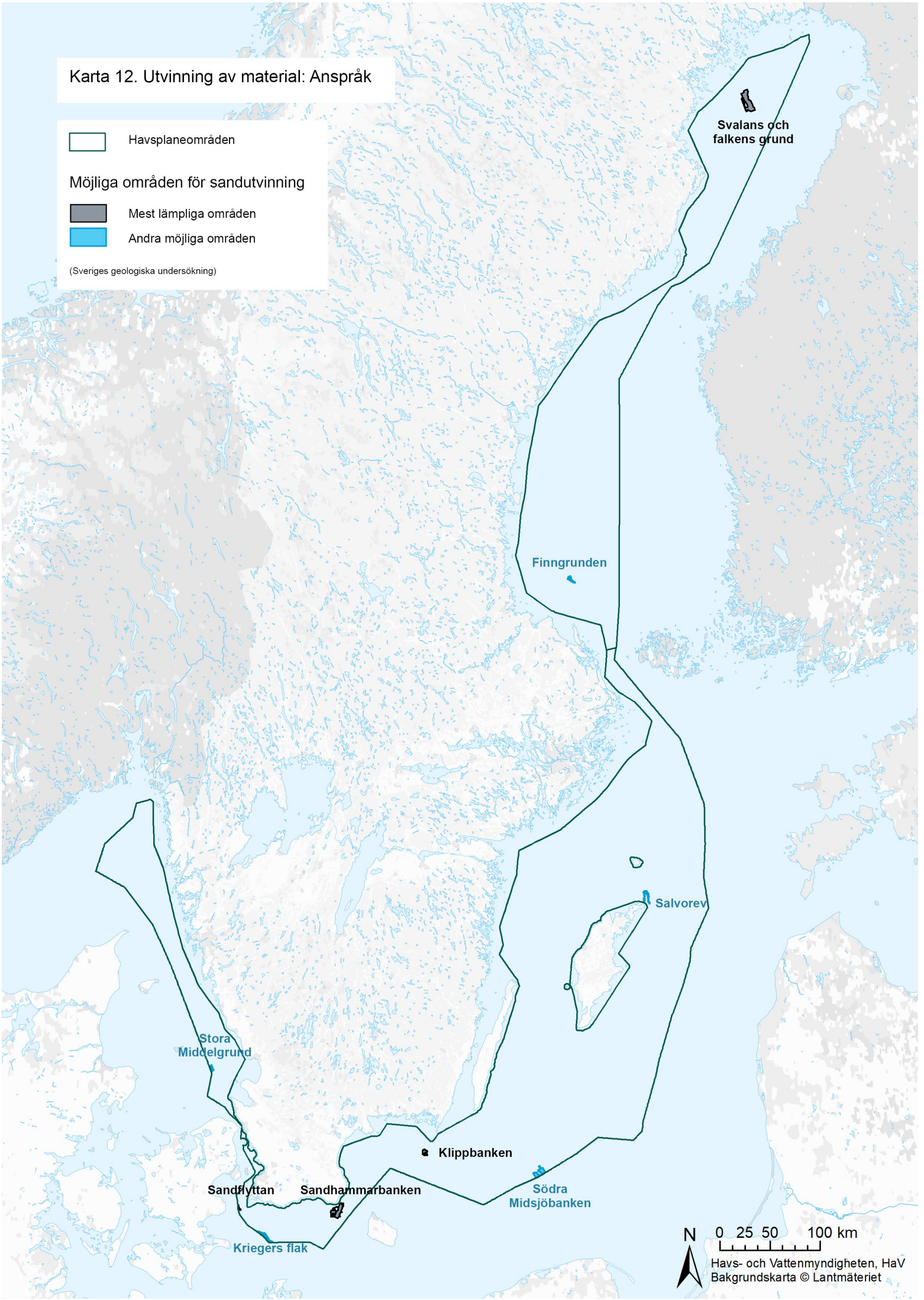
Karta 12. Utvinning av material: Anspråk
Havsplaneområden
Möjliga områden för sandutvinning
Mest lämpliga områden
Andra möjliga områden
(Sveriges geologiska undersökning)
Svalans och falkens grund
Finngrunden
Salvorev
Stora Middelgrund
Klippbanken
Sandflyttan
Sandhammarbanken
Södra Midsjöbanken
Kriegers flak
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Miljö och klimat

Naturgrusutvinning på havsbotten innebär att sediment avlägsnas med tillhörande bottenfauna och bottenflora. Utöver den direkta negativa påverkan på botten kan det också ge negativa effekter på fågel- och fiskpopulationer samt andra marina djur som normalt livnär sig på dessa resurser. Störningar i äggläggningen kan uppstå hos lekande fisk, som befinner sig i ett sådant område. Återhämtningen av bottenfauna och bottenflora efter utvinning sker vanligtvis på några månader eller år, men det finns betydande variation mellan olika livsmiljötyper. Internationella havsforskningsrådet (ICES) och många av dess medlemsländer har utformat riktlinjer för hur exempelvis täktverksamhet ska utföras för att orsaka minimal miljöpåverkan (ICES, 2016).

Uttag av marin sand och grus kan även leda till olika fysiska förändringar i kustzonen och orsaka strandförlust, minska det naturliga skyddet mot kusterosion och påverka ström- och bottenförhållanden. Vid marin sandutvinning bör åtgärder vidtas för att minimera risken för bildande av depressioner (bottenområde med större djup än omgivande botten) där det finns risk för utveckling av syrebrist i bottenvattnet.

När det gäller miljöbelastning från en framtida utvinning av noduler så finns det kunskapsluckor att fylla i kring omfattning av påverkan på miljö i och kring bottnen. En utvinning av noduler från havsbottnen riskerar att ha stor fysisk påverkan på botten biologiskt och geologiskt, idag vet vi inte tillräckligt om återhämtningstid för främst mikro- och makrofauna knutna till bottenmiljöerna. Mer forskning behövs kring metod för utvinning kopplat till undervattensbuller och sedimentation/grumling.

6.9 Yrkesfiske

Yrkesfisket, det vill säga det kommersiella fisket som förser konsumenter och fodertillverkare med fisk, bidrar med livsmedel, till arbetstillfällen och till att upprätthålla kustsamhällens identitet och livskraft. Yrkesfisket och dess kringverksamheter stärker också den lokala kulturmiljön som kulturbärare på många platser och skapar i många fall attraktionskraft för turism. Över tid har fisket bedrivits i olika omfattning i alla Sveriges havsområden. Var och hur man fiskar varierar geografiskt och över tid. Småskaligt yrkesfiske i Sverige bedrivs normalt inom mer begränsade kustnära områden på grund av fartygens kapacitet och fiskeinriktning, medan fartyg med större kapacitet ofta rör sig mellan havsområden, även utanför territorialhavet och svensk ekonomisk zon. Var fiske bedrivs kan variera mellan säsong, men beror även på hur fiskemöjligheter utvecklas över tid, det vill säga hur fiskbestånden och regleringen av fisket utvecklas, samt marknaden för olika typer av fångst.

Befintlig användning

Svenskt fiske bedrivs i Östersjön inklusive Bottniska viken samt i Västerhavet, men periodvis även i Nordsjön och Norska havet. I Bottniska viken är yrkesfisket säsongsmässigt präglat utifrån isfria perioder. Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet har olika fysiska och ekologiska förutsättningar som påverkar förekomsten av marina djurarter såsom fisk och skaldjur, vilket i sin tur bidrar till att påverka hur det yrkesmässiga fisket ser ut i områdena.

I Bottniska viken och Östersjön förändras sammansättningen av arter från söder till norr som en följd av minskande salthalt, vilket innebär att andelen marina arter minskar. Flera kommersiellt viktiga fiskarter, till exempel sill/strömming och skarpsill förekommer i alla tre havsområden, medan andra såsom t.ex. räka och kräfta bara finns i ett havsplaneområde.

Fisket varierar även över tid beroende på vilka arter som finns tillgängliga. Medan torsk var en vanlig fångst under 1980-talet är bestånden i Östersjön och Kattegatt nu på en mycket låg nivå, vilket påverkat regleringen av fisket. Exempelvis är riktat fiske efter torsk i Östersjön tillfälligt stängt sedan flera år. Miljöpåverkan på fiskbestånden, såsom syrefria bottnar i Östersjön och klimatförändringar, påverkar också möjligheterna för fiske idag och i framtiden.

Det kustnära yrkesfisket som bedrivs med nät påverkas av säl och skarv. Sälar kan orsaka skador på redskap, och såväl säl som skarv konkurrerar om fiskfångsterna, vilket i vissa områden gjort det svårare att bedriva ett lönsamt fiske. I syfte att kontrollera säl- och skarvpopulationerna bedrivs nu skyddsjakt på båda arterna. Enligt jaktförordningen (1987:905) får Naturvårdsverket, efter hörande av Havs-och vattenmyndigheten besluta om licensjakt på gråsäl och knubbsäl. Naturvårdsverket kan även besluta om skyddsjakt för att förebygga allvarliga skador och skydda fisk.

Den största delen av fångsterna i Sveriges havsområden utgörs idag av sill och skarpsill som fiskats med flyttrål, eller räka, kräfta och i viss mån även bottenlevande fisk (t.ex. torsk, sej, kolja, vitling) som fiskats med bottentrål. Detta fiske kallas för aktivt fiske eftersom man drar en trål eller andra redskap efter fartyget. En mindre del av den totala fångsten utgörs av passivt fiske efter kräfta, hummer och fisk där man fiskar med burar, tinor och nät. Trålning efter siklöja bedrivs också säsongsvis i Bottenviken (se vidare beskrivning av fisket per havsområde nedan). År 2022 användes en majoritet av fångsterna till foder (77 procent av de totala landningarna enligt SCB (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är framförallt sill/strömming och skarpsill som används som foderfisk, medan andra arter mest går till humankonsumtion.

I såväl svenskt territorialhav som i ekonomisk zon förekommer även fiske från andra EU-länders fartyg. Samtidigt landar svenska fiskefartyg ofta sina fångster i utländska hamnar i Östersjö- och Västerhavsregionerna. Större fångstmängder i vikt landas i utlandet än i svenska hamnar. Fisket i svenska havsområden regleras till stor del inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik, medan fiske på mer kustnära lokala bestånd som inte rör sig lika mycket över nationsgränserna (såsom t.ex. siklöja) regleras nationellt. Områden som är speciellt viktiga för yrkesfisket, dvs. fångstområden, viktiga livsmiljöer för fisk och fiskehamnar, har pekats ut som riksintresseanspråk för yrkesfisket och beaktas speciellt i havsplanering och vid tillståndsprövning för olika verksamhet i havet.

Yrkesfiske i Bottniska viken

Yrkesfisket i Bottniska viken bedrivs är geografiskt utspritt, med den största koncentrationen i Södra Bottenhavet. Ekonomiskt viktiga arter är strömming, siklöja och lax (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a). Fisket är glest i utsjön, men tätare i de kustnära vattnen.

I Bottenviken bedrivs fisket efter siklöja, men utanför havsplaneområdet närmare kusten. Fisket sker under en begränsad period under hösten. Siklöjan fiskas framför för rommens skull.

Det kustnära fisket i Södra Bottenhavet sker mest med passiva redskap. Ett tidvis intensivt trålfiske efter framförallt sill/strömming bedrivs kring utsjöbankarna och i havsområdets sydöstra delar.

I norra Bottenhavet är begränsat och sker med passiva redskap och i kustnära miljöer, med inslag av pelagiskt fiske i de södra delarna av norra Bottenhavet.

I Bottenhavet pågår även omfattande finskt fiske efter strömming både i svenskt territorialvatten och ekonomisk zon. Det finska fisket är större än det svenska kvantitetsmässigt.

Lövskärs hamn i Luleå, Storön i Kalix kommun, Renöhamn i Piteå och Norrsundets hamn strax norr om Gävle är några viktiga landningshamnar i Bottniska viken.

Yrkesfiske i Östersjön

Fisket i Östersjöns havsplaneområde utgör en stor andel av det svenska yrkesfisket både värdemässigt och sett till fångstmängd.

De ekonomiskt och kvantitetsmässigt viktigaste arterna de senaste fem åren (2018–2022) i Östersjön är skarpsill och sill/strömming (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a). Historiskt har även torsk varit av stor betydelse för fisket i Östersjön. Sedan 2020 är fångsterna av torsk mycket små på grund av att beståndet är mycket svagt och riktat fiske är tillfälligt stoppat. Andra arter i det kommersiella fisket, men av avsevärt mindre betydelse, är exempelvis rödspotta, skrubbskädda och piggvar. Det förekommer också ett kustnära ålfiske. Yrkesfisket i området bedrivs både passivt, med till exempel nät, och aktivt med trål. I Öresund bedrivs endast fiske med passiva redskap.

I anslutning till egentliga Östersjön är några viktiga hamnar för landning bland annat Västervik i Småland, Byxelkrok på Öland, Ronehamn på Gotland, Nogersund och Karlskrona i Blekinge samt Simrishamn i Skåne.

Yrkesfiske i Västerhavet

I Västerhavet är yrkesfisket varierat, de ekonomiskt viktigaste arterna för yrkesfisket är nordhavsräka och havskräfta (Statistiska centralbyrån, 2023). Det sker även ett blandfiske på bottenlevande arter som kolja och gråsej och pelagiska arter som makrill, sill och skarpsill. Det förekommer både passivt fiske med till exempel burar och aktivt fiske med trål och vad. Flertalet för svenskt yrkesfiske viktiga hamnar för landning angränsar Västerhavet. I Hallands län återfinns bland annat Träslövsläge, och utöver det stora antalet större landningshamnar i Bohuslän, såsom Lysekil, Rönnäng, Ellös och Grebbestad. I Göteborg finns Sveriges största fiskauktion.

Anspråk

En förutsättning för att fiske ska kunna bedrivas är att det finns tillgång till goda fiskbestånd. Attraktiva, lönsamma och hållbara verksamheter som bedrivs inom ekosystemens bärkraft är utgångspunkter i visionen i den nationella strategin för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026. Goda fiskbestånd kräver att fisken har tillgång till lämpliga livsmiljöer under sina olika livsstadier. Inte minst är områden för fiskens reproduktion, tillväxt och vandring viktiga. För yrkesfisket är det således nödvändigt att det finns tillräckligt med kunskap och skydd av fiskens livsmiljöer. Behovet av förbättrad kunskap kring fiskbestånd är tätt sammankopplat med bedömningar som görs inom ramen för havsmiljöförvaltningen. Kommersiellt viktiga fisk- och skaldjursarter är viktiga delar i arbetet med bland annat nationell marin kartering. Behovet av förbättrad kunskap om relationen mellan fiskens livsmiljöer och mänsklig påverkan är även identifierad i arbetet med en ekosystembaserad fiskförvaltning.

För fiskets bedrivande är det viktigt med fungerande infrastruktur i form av tillgängliga fångstområden, hamnar och landningsplatser, och att fartygen kan förflytta sig mellan dessa. En särskild utmaning är att fisket är förändras över tiden och att en anpassning av fisket sker utifrån beståndsutvecklingen, både i fråga om beståndens storlek, täthet och utbredning. Det finns också en ekonomisk påverkan relaterad till marknadsförutsättningar och fiskeföretagens lönsamhet.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintresseanspråk för yrkesfisket enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken, vilka i dag omfattar för yrkesfisket betydande områden i hav, insjöar, vattendrag samt hamnar. Yrkesfiskets riksintresseanspråk i havet omfattar såväl svenskt inre vatten som territorialhav och ekonomisk zon. Riksintresseanspråken för yrkesfisket i havsplaneområdena omfattar betydande fångstområden, samt lek- och uppväxtområden och vandringsstråk för fisk och skaldjur.

Riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser fångstområden definieras huvudsakligen utifrån fångstvärde per ytenhet, alltså ett ekonomiskt kriterium. Områdena är identifierade utifrån ett urval av data över årliga landningsvärden inom tolv fiskerier över en längre tidsperiod. Tillämpat ekonomiskt kriterium avser relativa värden.

Riksintresseanspråken för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområden och vandringsstråk definieras utifrån den ekologiska betydelsen för olika livsstadier av kommersiellt viktiga fisk- och skaldjursarter.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar under 2024 med en översyn och aktualisering av hamnar med riksintresseanspråk för yrkesfisket.

Utveckling och trender

Liksom i andra branscher pågår sedan länge en effektivisering inom fiskesektorn, vilket över tid inneburit allt färre yrkesfiskare och fiskefartyg. Därutöver påverkar beståndsstatusen för kommersiellt viktiga fiskbestånd möjligheten att bedriva yrkesfiske. Samtidigt finns det samhällsmål om att det småskaliga kustfisket ska främjas. Andra faktorer som kan förändra verksamheten är exempelvis ändrade konsumtionsmönster samt teknikutveckling och anpassning för att förbättra fiskets effektivitet, selektivitet eller miljöpåverkan på exempelvis bottenmiljöer. Vidare kan anspråk på olika områden i haven från annan verksamhet komma att påverka framtida fiske. Klimatförändringar kan medföra att yrkesfisket behöver ändra fiskemönster och fiskeområden allteftersom utbredningsområden för olika målarter förändras.

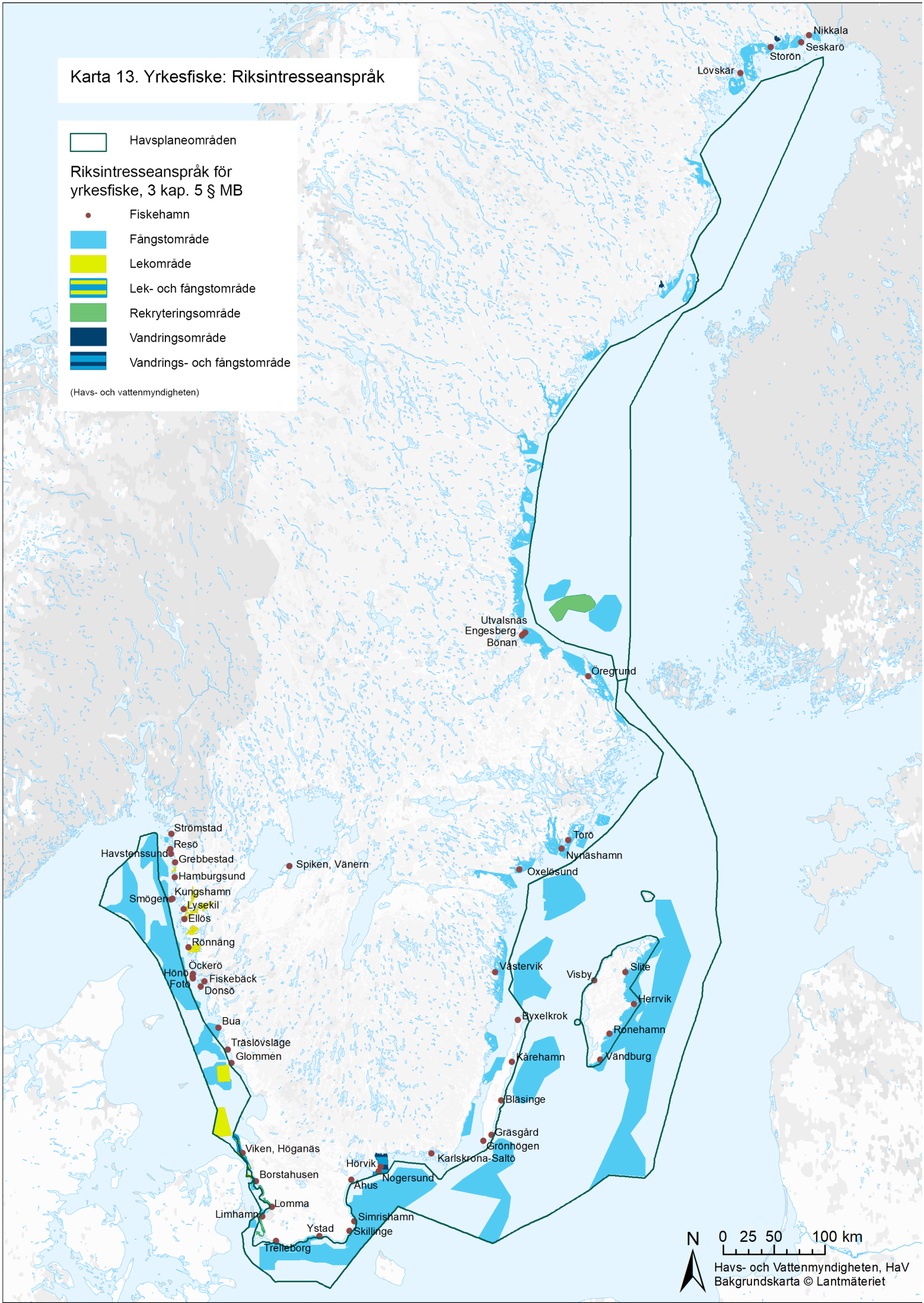
Karta 13. Yrkesfiske: Riksintresseanspråk
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för yrkesfiske, 3 kap. 5 § MB
Fiskehamn
Fångstområde
Lekområde
Lek- och fångstområde
Rekryteringsområde
Vandringsområde
Vandrings- och fångstområde
(Havs- och vattenmyndigheten)
Nikkala
Seskarö
Storön
Lövskär
Utvalsnäs
Engesberg
Bönan
Öregrund
Torö
Nynäshamn
Oxelösund
Spiken, Vänern
Strömstad
Resö
Havstenssund
Grebbestad
Hamburgsund
Kungshamn
Smögen
Lysekil
Ellös
Rönnång
Öckerö
Hönö
Fotö
Fiskebäck
Donsö
Bua
Träslövsläge
Glommen
Viken, Höganäs
Borstahusen
Lomma
Limhamn
Ystad
Trelleborg
Simrishamn
Skillinge
Hörvik
Ahus
Nogersund
Karlskrona-Saltö
Gräsgård
Grönhögen
Bläsinge
Kårehamn
Västervik
Byxelkrok
Visby
Slite
Herrvik
Ronehamn
Vändburg
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

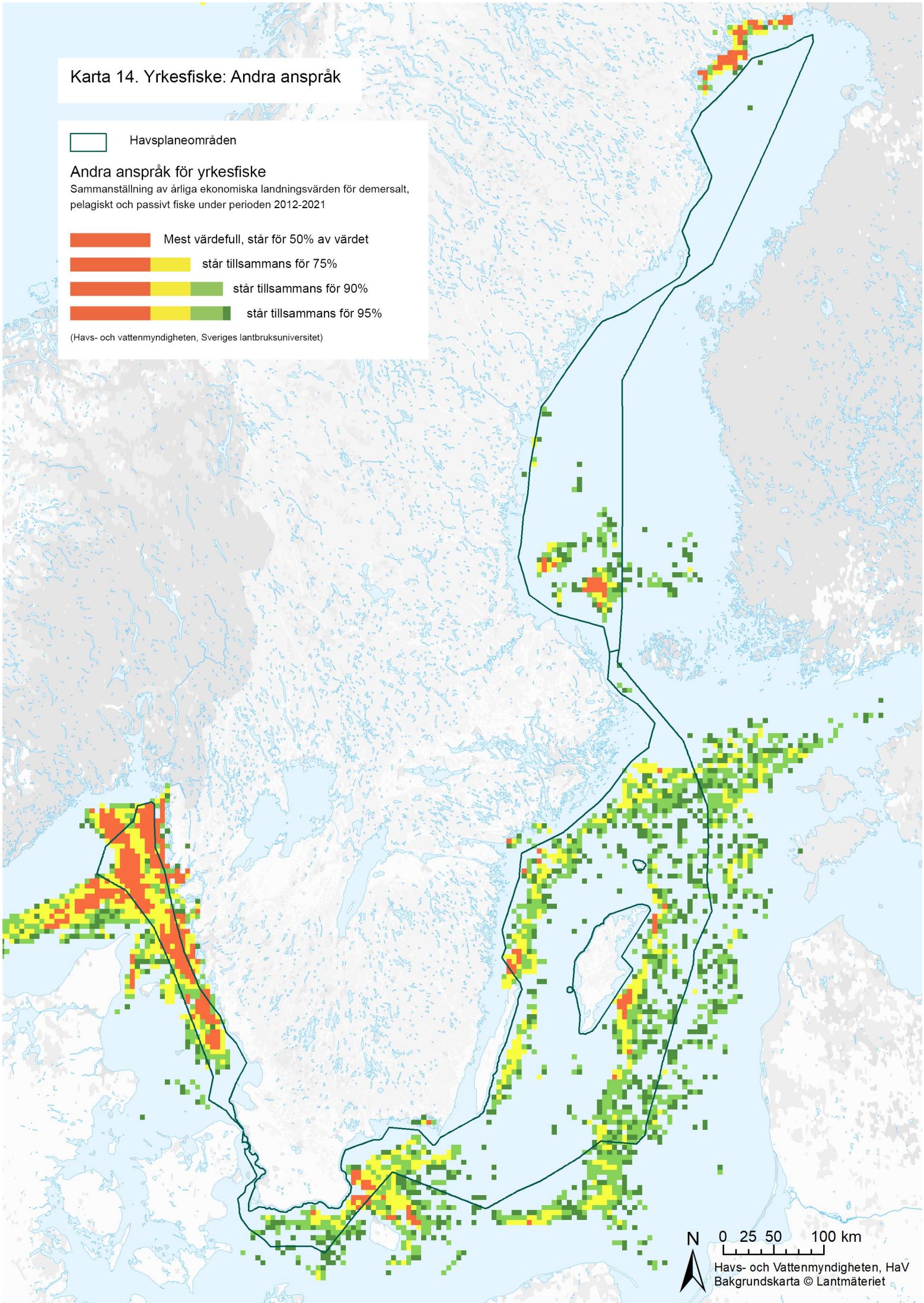
Karta 14. Yrkesfiske: Andra anspråk
Havsplaneområden
Andra anspråk för yrkesfiske
Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för demersalt, pelagiskt och passivt fiske under perioden 2012-2021
Mest värdefull, står för 50% av värdet
står tillsammans för 75%
står tillsammans för 90%
står tillsammans för 95%
(Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

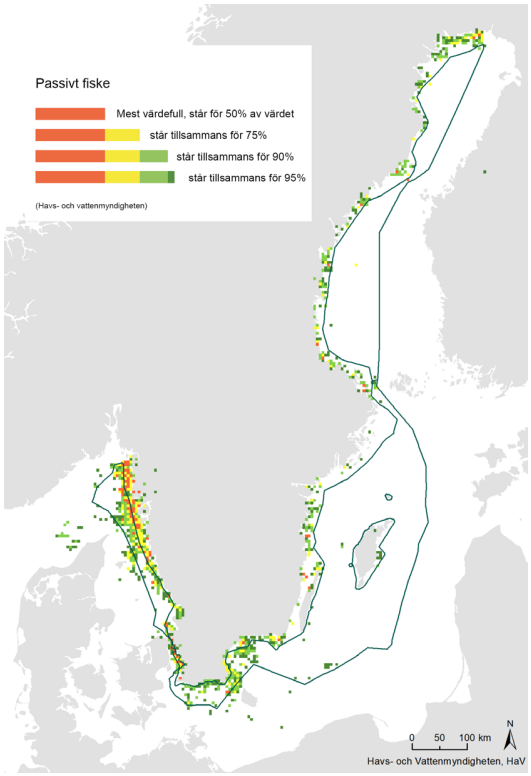

Figur 6-8 Passivt fiske

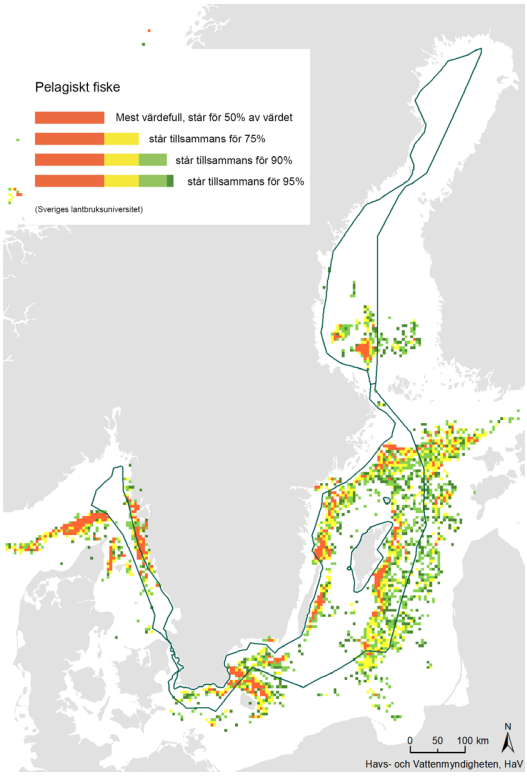

Figur 6-9 Pelagiskt fiske

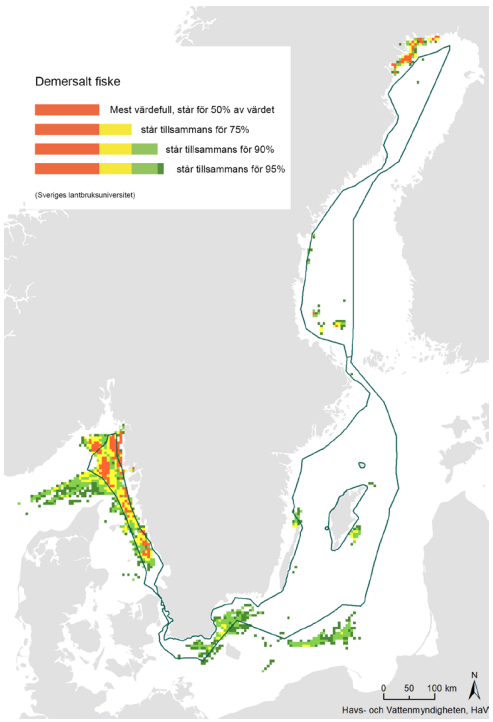

Figur 6-10 Demersal trålning

Fiske med olika sorters redskap

Figurerna på den här sidan bryter isär den data som visas i karta 14 på de olika sorters fiske som bedrivs i svenska vatten.

Figur 6-8 – 6-10 visar en sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier grupperade efter huvudsaklig redskapstyp under perioden 2012-2021: Passivt fiske (Övre vänster) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023c); Pelagiskt trålfiske (Övre höger) (Sveriges lantbruksuniversitet, 2023); Demersalt trålfiske (Nedre vänster) (Sveriges lantbruksuniversitet, 2023).

Pågående arbete

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med Jordbruksverket en gemensam strategi för yrkesfisket, vattenbruket, fritidsfisket och fisketurismen, med tillhörande sektorsspecifika

handlingsplaner. Strategin och handlingsplanerna utgår från ekosystemansatsen och ska bidra till att stärka måluppfyllnaden i Maritima strategin samt En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/2017:104). Strategin är vägledande för de båda myndighetens arbete för ett hållbart fiske.

Arbete med att uppdatera reglering av var, när och hur yrkesfiske får utövas pågår löpande inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik samt HaV:s nationella bemyndigande. Däribland ingår områdesspecifika begränsningar av fisket med syfte att främja fiskbestånden eller skyddsvärda arter och livsmiljöer (se exempel i Figur 29). Dessa begränsningar kan vara permanenta, tillfälliga eller säsongsvisa.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar löpande baserat på vetenskapligt underlag, med att införa fiskeregleringar i marina skyddade områden, utifrån de behov för att skydda biologisk mångfald som pekats ut av berörda länsstyrelser. HaV har, på uppdrag av regeringen genom flera regeringsuppdrag, arbetat för att införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden där även andra EU-medlemsstater har rätt att fiska. Exempel på marina skyddade områden som omfattas av fiskereglering genom EU-förordningar för yrkes- och fritidsfiske är bland annat Bratten i Skagerrak och Fladen, Lilla Middelgrund, Stora Middelgrund och Röde bank samt Morups bank i Kattegatt.

När det gäller fiskeregleringar med fokus på skydd av tumlare finns EU-reglering på plats för de marina skyddade områdena Hoburgs bank och Midsjöbankarna inklusive Södra Midsjöbanken och Sydvästskånes utsjövatten i Egentliga Östersjön. För områdena Havet kring Ven, samt Nordvästra Skånes havsområde förväntas reglering för att skydda bland annat tumlare finnas på plats 2024/2025. Övriga områden där reglering förväntas finnas på plats 2024/2025 är: Finngrundet-Västra, Norra och Östra banken, Svenska Högarna, Ottenby rev. Även för ett antal områden i Öresund; Falsterbohalvöns havsområde, Foteviksområdet, Bunkeflo strandängar, Löddeåns mynning, Salvikens strandängar, Lundåkrabukten samt för Balgö i Kattegatt förväntas reglering finnas på plats 2024/2025. I samtliga dessa områden har även fartyg från andra medlemsstater rätt att fiska, varför en överenskommelse med berörda länder krävs inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Parallellt har HaV beslutat om nationell fiskereglering i ett trettiotal marina skyddade områden där endast svenska fartyg har fiskemöjligheter. Havs- och vattenmyndigheten arbetar också för en fiskerikontroll och övervakning som ska säkerställa att regleringarna följs. Sedan några år tillbaka finns ett uppföljningsprogram för att studera effekter av fiskereglering kopplat till bevarandevärden i marina skyddade områden.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med en översyn av riksintresseanspråken för yrkesfisket i hamnar, där beslut om befintliga anspråk fattades vid Fiskeriverket 2006. Myndigheten förespråkar att för yrkesfisket särskilt betydande hamnar för landning, stillaliggande och service fortsatt skall kunna utgöra riksintresseanspråk, mot bakgrund av att de bedöms svara för nödvändig infrastruktur och säkerställandet av grundläggande funktioner. Ett förslag på kriterier och metod för identifiering, samt ett urval av hamnar som uppfyllt föreslagna kriterier för riksintresseanspråk, remitterades i december 2023 där remissvar skall varit inkomna senast den sista april 2024.

Vidare pågår ett arbete med att genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt som motsvarar en utflyttning av trålgränsen för fartyg som fiskar efter pelagiska arter i Östersjön. Syftet med

projektet är att utvärdera effekterna på sill- och strömmingsbeståndens biomassa samt dess storleks-, bestånds- och åldersstruktur.

Därutöver arbetar Havs- och vattenmyndigheten med att se över och föreslå hur ett nytt demersalt system skulle kunna se ut, det vill säga hur man reglerar tilldelningen av fiskemöjligheter för fartyg som fiskar efter bottenlevande arter. En förändring av systemet kan bland annat komma att påverka hur många och hur stora fartyg som fiskar bottenlevande arter i framtiden, samt hur fisket bedrivs.

Internationellt samspel

Yrkesfisket förvaltas huvudsakligen inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP). Detta avser fiskerier som delas med andra EU-länder. Företag med dansk- och finskregistrerade fartyg fiskar i svenskt territorialhav och ekonomisk zon och övriga EU-länder runt Östersjön i svensk ekonomisk zon Reglering av fiske utanför Sveriges nuvarande nationella trålgräns, men i svenskt territorialhav, kräver överenskommelser med berörda grannländer och beslut inom EU. Utländska fiskefartyg från bland annat Danmark, Polen, Norge och Finland landar fångst i svenska hamnar. I Bottniska viken bedrivs finskt fiske på finsk kvot i svenskt territorialhav och ekonomisk zon med Norrsundet som en betydande landningshamn för utländska fartyg. I Östersjön har Västervik och Simrishamn haft ett betydande andel utländska landningar de senaste fem åren. I Västerhavet bedrivs fiske med norska och danska fiskefartyg i svenskt territorialhav och utländska fartyg. I den svenska ekonomiska zonen i Västerhavet fiskar, förutom norska och danska fiskefartyg, även tyska fartyg. Utländska landningar sker vid flera hamnar vid Västerhavet, bland annat Smögen och Strömstad. I Västerhavet utövas ett stort svenskt fiske i norska vatten. Svenska yrkesfiskare landar stora kvantiteter i Danmark, där bland annat Skagen och Hirtshals är viktiga landningshamnar.

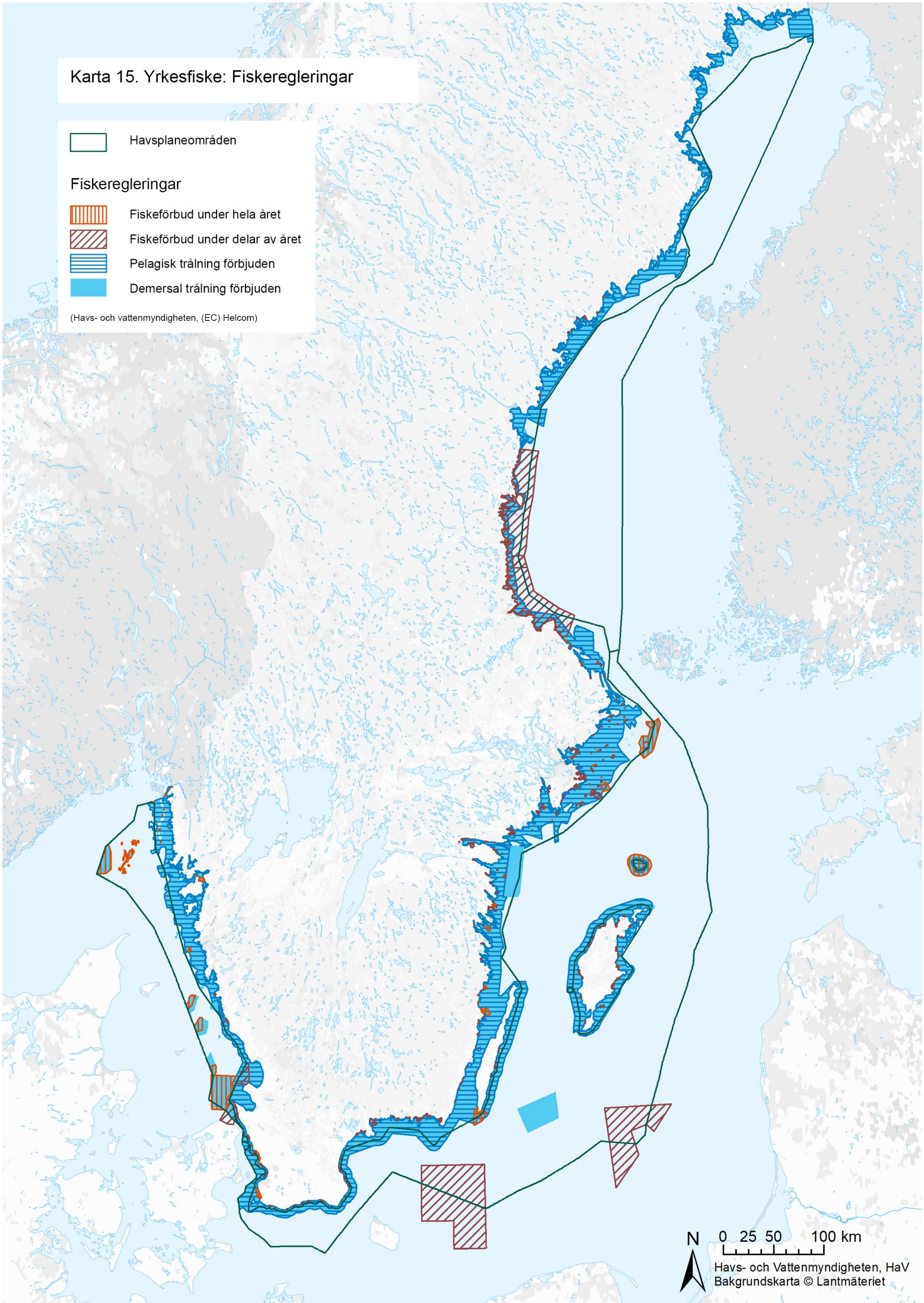
Karta 15. Yrkesfiske: Fiskeregleringar
Havsplaneområden
Fiskeregleringar
Fiskeförbud under hela året
Fiskeförbud under delar av året
Pelagisk trålning förbjuden
Demersal trålning förbjuden
(Havs- och vattenmyndigheten, (EC) Helcom)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Juridiska förutsättningar

Det yrkesmässiga fisket regleras inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP) med kompletterande nationell svensk fiskelagstiftning. Regleringen utgår från havsrättskonventionen. Geografiskt reglerar fiskeripolitiken det yrkesmässiga fisket ut till den yttre gränsen för den ekonomiska zonen, men gäller EU-fartyg även utanför EU-vatten enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013. För fiske som inte är yrkesmässigt finns de flesta bestämmelserna i nationell lagstiftning, som i Sverige är fiskelagen (1993:787) samt förordningar och föreskrifter. EU:s medlemsstater har fritt tillträde att fiska i EU:s vatten in till 12 nautiska mil från baslinjerna utanför andra medlemsstaters kuster. När det gäller svenska vatten har Danmark och Norge tillträde in till fyra nautiska mil från baslinjen i Skagerrak, Danmark in till tre nautiska mil från kustlinjen i Kattegatt, samt Danmark och Finland in till fyra nautiska mil från baslinjen i Östersjön (inklusive Bottniska viken). Enligt de avtal som Sverige har med Danmark, Norge och Finland får den fiskande staten bedriva fiske enligt sina egna regler, det vill säga flaggstatens regler. Inom Öresund är fisket gemensamt för svenska och danska fiskare. Hur fisket får bedrivas där anges i 2 kapitlet 2 § Fiskeriverkets föreskrifter (2004:36) om fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön. Beståndens storlek

Om fiskbestånden och deras förvaltning

Periodvisa fiskeriundersökningar ligger till grund för vetenskapliga bedömningar om fiskbeståndens storlek och om hur mycket fisk som kan tas upp. Utifrån dessa gränser bedöms det om fisket efter ett visst bestånd är hållbart och om fiskbeståndet befinner sig inom säkra biologiska gränser. Vissa arter, framförallt arter med stor utbredning och som rör sig över stora områden, förvaltas gemensamt inom EU, andra mer lokala och stationära arter förvaltas nationellt. Den vetenskapliga bedömningen för de gemensamt förvaltade arterna sker inom Internationella havsforskningsrådet, ICES, och är sedan rådgivande underlag för den kvottilldelning mellan EU:s medlemsländer som sker årligen av EU:s ministerråd. För nationellt förvaltade arter bistår Sveriges lantbruksuniversitet med vetenskapligt baserade beståndsuppskattningar.

Yrkesfiskets miljöpåverkan

Fiske har olika miljöpåverkan beroende på vilken fiskemetod som avses. Fisket påverkar storleken och strukturen på fiskpopulationerna både för de arter som fisket inriktas mot och de som fångas oavsiktligt genom bifångst. Genom att utveckla ett mer selektivt och skonsamt fiske arbetar man för att minska påverkan på bifångade arter. Förändringar i fiskpopulationerna kan i sin tur få effekter på andra delar av ekosystemen genom att påverka strukturen på näringskedjan.

Det passiva fisket med nät kan påverka dödligheten för marina däggdjur och fågel som kan fastna i näten. För att minska denna påverkan används ljudskrämmare och man har inrättat begränsningar av nätfiske i vissa områden.

Fiskeredskap som förlorats i havet skapar problem då de fortsätter fånga djur långt efter att de förlorats. Insatser görs av för att samla in förlorade redskap samt att anpassa rutiner och redskap för att minska detta så kallade spökfiske.

Bottentrålning ger spår i mjukbottnarna som påverkar bottenlevande djur och bottenstruktur, vilket kan resultera i förändrade artsammansättningar och bottenmiljöer. Enligt underlagsrapporter till regeringsuppdrag M2017/02522/Nm om bottentrålningens effekter försvinner sex procent av arterna vid ett tråldrag på en tidigare opåverkad botten. Återhämtningstid för en bottenmiljö vars

biologiska värden degraderats till hälften kan uppgå till sex år (Sveriges lantbruksuniversitet, 2018).

Fisket påverkar också miljön på samma sätt som annan fartygstrafik genom utsläpp till luft och vatten där påverkan varierar stort beroende på fångstmetod.

Miljöpåverkan på fiskbestånden

Förändringar i fiskens omgivande ekosystem påverkar fisksamhällenas struktur och förutsättningarna för fiske, medan fisketrycket i sig kan också ge upphov till förändringar i ekosystemen. Övergödning från till exempel jordbruk och reningsverk påverkar ekologin i haven och därmed även fiskens livsmiljöer. Tillförsel av näringsämnen leder till ökad produktion av alger som har stor påverkan bl.a. på viktiga lekområden för fisk. Samtidigt kan ett ökat fisketryck på vissa arter också påverka algtillväxt.

Under lång tid har det tillförts miljöföroreningar till haven såsom dioxin, PCB och kvicksilver. Dessa ämnen är svårnedbrytbara och kan ansamlas och lagras i fettvävnaden hos människor och djur, samt i vissa fall påverka tillväxt och reproduktion.

Ökad sjöfart har inneburit att spridningen av främmande arter ökat och kan få effekt på kommersiellt fiskade arter. Även utsläpp från fartyg och fritidsbåtar kan skada fiskar och skaldjurs livsmiljöer. Grunda livsmiljöer kan påverkas av svallvågor från båttrafik och anläggning av bryggor och hamnar. Även områden med höga koncentrationer av säl och andra fiskpredatorer kan medföra ökat predationstryck och minskade förutsättningar för fisket. Fiskresursen påverkas även av fysiska störningar i ekosystemen som kan bero på muddring, anläggningar, förlorade fiskeredskap och ljud.

Förändringar i klimat kan påverka såväl fiskars geografiska utbredning som deras reproduktion, tillväxt och födotillgång, vilket behöver beaktas i förvaltningen av fiskbestånden. Graden av påverkan på fisket skiljer sig åt mellan olika typer av fisken (Bartolino m.fl., 2023). När klimatet förändras och blir varmare värms även haven upp. Även andra möjliga effekter av klimatförändringar, så som försurning, ändrade nederbördsmönster, förändrad isläggning och ökat läckage av näringsämnen riskerar att påverka fiskbestånden. Östersjön är en mer isolerad bassäng än Västerhavet. I Östersjön återspeglas storskaliga klimatförändringar i en förväntad ökning av havsvattnets medeltemperatur, men även i minskad salthalt på grund av ökad avrinning och förändrad vattenföring (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a, 2017b). Förändrad utbredning av en eller flera fiskarter kan få konsekvenser för yrkesfisket såtillvida att ett fiskbestånd kan röra sig bort från ett traditionellt fångstområde, eller att beståndet blir mindre. Klimatförändringen förväntas även kunna leda till ändrade vindförhållanden som då försvårar möjligheten att konsekvent bedriva fiske, särskilt för garnfiske och trålfiske med mindre fartyg (Miljö och energidepartementet, 2007).

6.10 Geologisk lagring av koldioxid

Befintlig användning

Geologisk koldioxidlagring innebär att koldioxid från luften avskiljs och lagras i geologiska formationer djupt ner under havsbotten. I dag sker ingen geologisk lagring av koldioxid i Sverige och inga föreslagna installationer finns.

Det är geologin som ger förutsättningarna för geologisk koldioxidlagring. Stora delar av svensk berggrund är utesluten för koldioxidlagring på grund av alltför låg porositet och lagringskapacitet, men i vissa delar av Sverige finns porös berggrund som skulle kunna vara lämplig för lagring av koldioxid.

Tekniken för koldioxidlagring benämns CCS, Carbon Capture and Storage. Processen omfattar stegen infångning och avskiljning av koldioxid främst vid industri- eller förbränningsprocesser för vidare transport till lagringsplatsen där den lagras i form av en vätska som är nästan lika tung som vatten. Transporten sker antingen i rörledningar till en brunnsanläggning på havsbottnen eller med fartyg till en injekteringsplattform som pumpar ned vätskan. Brunnarna på havsbottnen tar tillsammans med rörledningar maximalt ett hundratal kvadratmeter av havsbottnen i anspråk. Plattformen liknar en mindre oljeplattform, som antingen står på ben förankrade i havsbotten eller flytande på pontoner.

I Sverige är det mest lämpligt med lagring av koldioxid i djupa geologiska bildningar, så kallade akviferer, med hög porositet och genomsläpplighet. Tekniken är välkänd och prövad och används bland annat i Norge där koldioxid lagrats sen 1996 djupt under havsbotten i norska Nordsjön och senare även i Norska- och Barentshavet. Sveriges geologiska undersökning, SGU, bedömer att bättre kunskap kring akviferer är nödvändigt för att undersöka lagringskapaciteten. Myndigheten rekommenderar enligt ett nyligen avslutat regeringsuppdrag (Sveriges geologiska undersökning, 2021a) att göra nya undersökningar till havs i identifierade lagringsområden.

Koldioxidlagring regleras i Sverige genom regler i dels kontinentalsockelagen, dels förordning (2014:21) om geologisk lagring av koldioxid som utgör genomförande av CCS-direktivet dvs. EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG). Det krävs exempelvis tillstånd för att utforska havsbotten inför inledande undersökningar.

Anspråk

Koldioxidlagring kan vara ett komplement till andra metoder för att minska de storskaliga utsläppen av koldioxid till atmosfären genom att avskilja och lagra den i berggrunden. Sverige har genom internationella överenskommelser förbundit sig att minska utsläppen av växthusgaser och även antagit egna klimatmål, bland annat att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. En miljömässigt säker geologisk lagring av koldioxid anses därför kunna bidra till att nå uppsatta klimatmål.

Inledande geologiska bedömningar indikerar att två havsbaserade områden i Sverige har bra potential för geologisk lagring av koldioxid: Faluddens lagringsenhet inom delar av Borgholmformationen i sydöstra Östersjön samt Arnager lagringsenhet inom delar av Arnagergrönsanden utanför sydvästra Skåne. Det finns behov av att mer noggrant undersöka de mest lämpliga lagringsenheterna innan en närmare planering kan göras. Mer detaljerade underlag behöver bland annat inkludera miljöförhållanden, havsbottnens berggrund och geotekniska egenskaper. Framtida anspråk kan avse platser för brunnar, sträckningar för rörledningar eller framkomlighet för fartyg. Regeringen har gett SGU

i uppdrag att bland annat undersöka och utreda lämpliga platser för permanent lagring av koldioxid i Sverige samt analysera förutsättningarna för driften av lagringsplatserna. Uppdraget ska slutredovisas senast 15 mars 2026.

Utveckling och trender

Politiska beslut och den tekniska utvecklingen kommer att vara avgörande för vilken roll geologisk lagring av koldioxid kommer att ha i framtiden.

Internationellt samspel

De nordiska länderna har sammanlagt en hög teoretisk lagringskapacitet för koldioxid, motsvarande lagring av mer än 500 års utsläpp på nuvarande nivåer (Sveriges geologiska undersökning, 2016b). Flertalet sträcker sig över länders ekonomiska zoner. Forskning och datainsamling om lagring av koldioxid sker i stor utsträckning genom internationella samarbeten. De flesta lagringsplatserna för koldioxid återfinns i Norge, men även Sverige och Danmark har potential i och i anslutning till Västerhavet.

Juridiska förutsättningar

Enligt förordningen (2014:21) om geologisk lagring av koldioxid får geologisk lagring av mer än 100 000 ton koldioxid endast ske i Sveriges ekonomiska zon och i de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen. Det är samma geografiska avgränsning som för de statliga havsplanerna. För att få tillstånd krävs en tillståndsprövning enligt miljöbalken av mark- och miljödomstol samt tillstånd av regeringen enligt kontinentalsockellagen. Lagstiftningen bygger på EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG) och ytterst på havsrättskonventionen. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

För infångning och transport av koldioxid krävs också ett antal tillstånd.

I nuläget är det inte förenligt med Helsingforskonventionens förbud mot dumpning av avfall att lagra koldioxid i Östersjön. Det har inom Helcom rekommenderats att utreda och juridiskt tolka förbudet och huruvida det även inkluderar lagring under havsbotten. Globala Londonprotokollet mot dumpning ser koldioxidlagring som avfall och förbjuder därmed som utgångspunkt också gränsöverskridande transport av koldioxid. Sedan 2009 finns dock ett tillägg som tillåter gränsöverskridande transport i syfte att lagra. Detta har inte trätt i kraft, varför konventionsparterna inklusive Sverige antagit en resolution som möjliggör att, i väntan på att tillägget ska träda i kraft, tillåta gränsöverskridande transport i syfte att lagra koldioxid. Även förbudet i EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG) mot lagring i komplex som sträcker sig utanför medlemsstaternas områden är något som skulle kunna påverka möjligheterna till lagring i Östersjön. Exempelvis ligger den ovan utpekade Faluddenformationen mycket nära gränsen för EU.

Miljö och klimat

Koldioxidlagring kan ha en positiv effekt på klimatet eftersom en reducerad koncentration av koldioxid i atmosfären kan motverka den pågående globala uppvärmningen.

Säker hantering och bedömning av miljö- och hälsorisker är en nyckelfråga vid införandet av koldioxidlagring i större skala. Atmosfären kan motverka den pågående globala uppvärmningen. Enligt EU:s direktiv för geologisk lagring av koldioxid får en geologisk formation endast användas som lagringsplats om det inte finns någon betydande risk för läckage, och om ingen betydande risk för miljön eller människors hälsa föreligger. Placeringen av anläggningar, såsom injektionsbrunnar, kan riskera att belasta miljön. Vissa sediment eller bergarter kan vara känsligare än andra, då viss flora och fauna är knutna till vissa bottnar och sediment. Sediment kan även innehålla miljögifter eller orsaka skred. I anläggningsskedet, men även till viss del under driftskedet, finns det risk att miljögifter kommer i omlopp. Förorenade sediment förekommer främst kustnära och i finkorniga jordarter. Koldioxidlagring under havsbottnen kan medföra miljöbelastning i form av ökad fartygstrafik under utrednings- och anläggningsskede, samt för service, underhåll och transport under drift. Miljöpåverkan från etablerade anläggningar anses vara begränsade till den fysiska platsen för anläggning, från fartygstrafik. Under utredningsskede och anläggningsskede kan undervattensbuller öka från sjömätning och fartygstrafik.

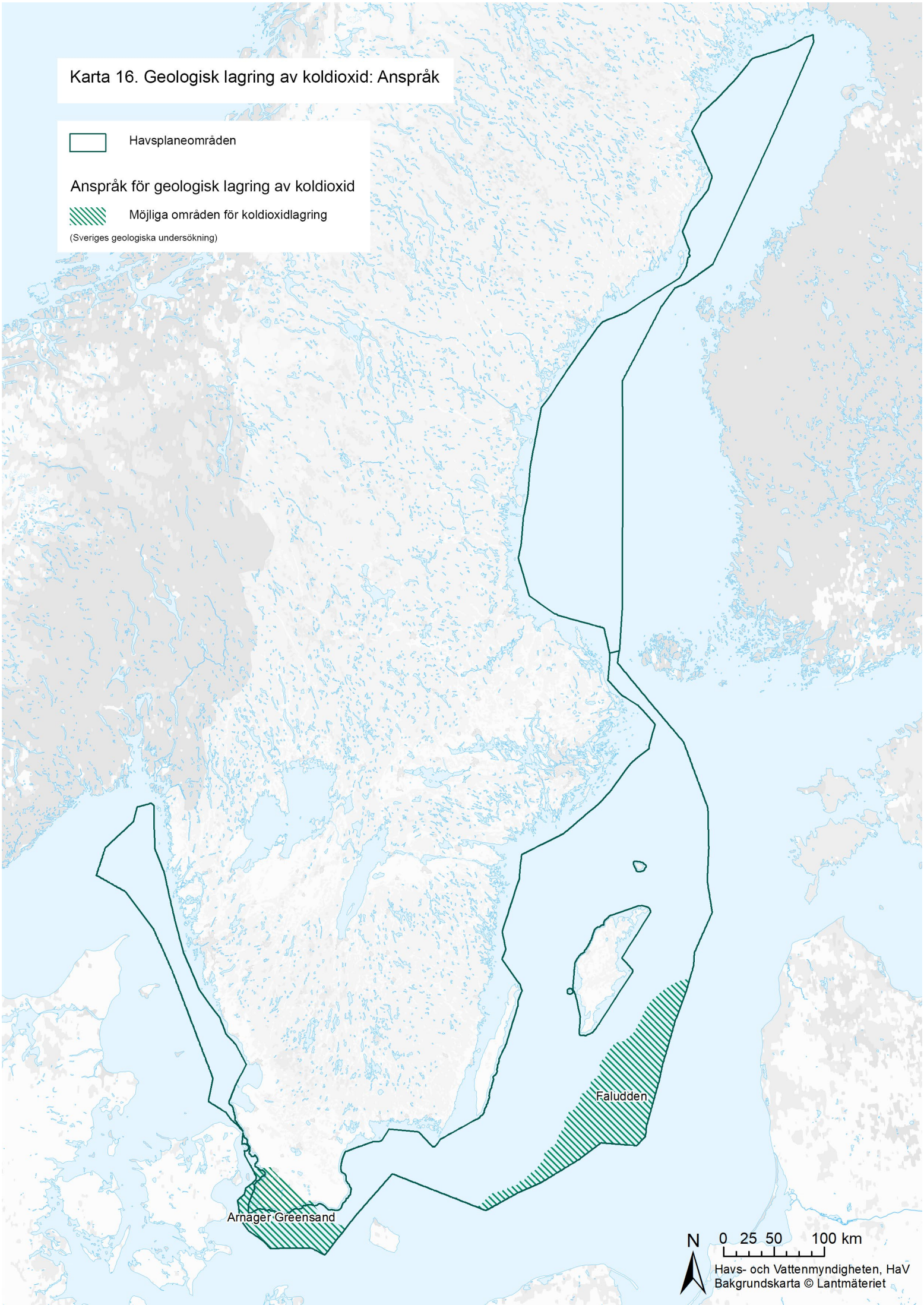
Karta 16. Geologisk lagring av koldioxid: Anspråk
Havsplaneområden
Anspråk för geologisk lagring av koldioxid
Möjliga områden för koldioxidlagring
(Sveriges geologiska undersökning)
Faludden
Arnager Greensand
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

6.11 Vattenbruk och blå bioteknik

Vattenbruk är ett samlingsnamn för uppfödning och odling av vattenlevande djur eller växter, som till exempel fisk, kräftdjur, musslor, ostron, sjöpungar eller alger. Blå bioteknik handlar om att utforska och utnyttja olika marina organismer för att utveckla nya produkter.

Vattenbruket i Sverige omfattar odling av fisk, skaldjur och alger. Sveriges goda vattentillgångar ger förutsättningar för vattenbruk på flera håll runt om i landet. Samtidigt är närsaltbelastningen hög i flera havsområden, vilket begränsar möjligheten att etablera kassodling av fisk i områdena.

Odling av mikro- och makroalger har potential att producera produkter som oljor, vitaminer och speciella proteiner. Dessa kan på sikt utgöra ingredienser för livsmedel, djurfoder, mediciner eller bränsle. Odling av alger, sjöpungar och musslor kan samtidigt bidra till förbättrad havsmiljö genom näringsupptag. Sammantaget kan detta bidra till både utveckling av blå bioekonomi och ge miljönytta.

Befintlig användning

I Bottniska viken bedrivs vattenbruk idag enbart nära kusten och inte inom havsplaneområdet.

I Östersjön finns ett begränsat vattenbruk. Odlingen sker i kustvattnet och inte inom havsplaneområdet. För Östersjön är det särskilt intressant med vattenbruk som även bidrar till förbättrad havsmiljö genom till exempel näringsupptag då havsområdet är övergött. Blåmusslor och alger är exempel på arter som kan vara aktuella under vissa förutsättningar. Blåmusslor kan utgöra bas för exempelvis produktion av djurföda. Utanför Söderköping finns en odling för musslor som miljöåtgärd.

I Västerhavet odlas framförallt blåmusslor för konsumtion, men det finns även kommersiell odling av makroalger, ostron och sjöpungar. Det pågår även forskning kring utökad odling och användning av dessa arter.

Mål

Jordbruksverket har tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten en gemensam strategi för yrkesfisket, vattenbruket, fritidsfisket och fisketurismen med tillhörande sektorsspecifika handlingsplaner (Jordbruksverket, 2021). Strategin och handlingsplanerna ger en gemensam målbild och skapar en tydlig inriktning för utveckling av svenskt fiske och vattenbruk. Strategin understryker vikten av väl fungerande och väl förvaltade ekosystem som grund för lönsamma och konkurrenskraftiga näringar, och behovet att ta hänsyn till alla tre perspektiv av hållbarhet – miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Den lyfter också behovet av bättre kunskap, kompetensutveckling och kommunikation till stöd för förvaltning och näringarnas utveckling.

Fisket- och vattenbruket är även inkluderade i *En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/2017:104*). Strategin som har sikte på 2030 och omfattar hela livsmedelskedjan, ska bidra till att potentialen för hela livsmedelskedjan nyttjas fullt ut. Det innebär en ökad och hållbar produktion av mat som kan leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och ge konsumenter, oavsett bakgrund, bättre förutsättningar att göra medvetna val.

Jordbruksverket har beviljats medel i form av ett vattenbrukspaket för att genomföra projekt för att utveckla det svenska vattenbruket kopplat till livsmedelsstrategins mål.

Anspråk

I dag pågår forskning och teknikutveckling både vad gäller olika arter och odlingsmetoder. I framtiden kan det bli aktuellt med odlingar i utsjön.

I dagsläget finns ingen samlad kartläggning av möjliga geografiska utvecklingsområden för vattenbruk i planområdena. Forskare på Kungliga tekniska högskolan har emellertid gjort en lokaliseringsstudie om makroalger på västkusten (Thomas, 2019).

Allmänt intresse för vattenbruk

Miljöbalken innehåller inga bestämmelser om riksintresseanspråk för vattenbruk, men anger vattenbruk som ett allmänt intresse. Enligt 3 kapitlet 5 § första stycket miljöbalken ska vattenområden som har betydelse för vattenbruk så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande.

Utveckling och trender

Medvetna konsumenter som efterfrågar innovativa, miljöanpassade och nyttiga alternativ, skapar utvecklingspotential för odling av marina livsmedel. Algodling är en bransch under tidig utveckling i Sverige. Odling av makroalger är en stor och växande marknad globalt sett och det finns god potential för att denna typ av odling ska kunna växa även i Sverige. Teknikutveckling för odling av musslor och sjöpungar pågår, med bland annat nedsänkta odlingar som är mindre känsliga för våg- och ispåverkan. Den typen av odling kan på sikt bli aktuell även utomskärs till havs.

Genom ökad kunskap och utveckling av blå bioteknik kan det i framtiden bli aktuellt med utvinning av genetiska resurser för användning inom andra industriella områden eller som läkemedel (Kommissionen, u.å.).

Inom EU:s alginitiativ har alger identifierats som en lovande havsresurs, till stor del outnyttjad i Europa som kan vända negativa trender som klimatförändringar, miljöförstöring, förlust av biologisk mångfald och ohållbar matproduktion till nya affärsmöjligheter för Europa. Tack vare algers rika näringsvärde och låga koldioxidavtryck, erbjuder alger en enorm potential för en mängd olika livsmedel och icke-livsmedel: djur- och fiskfoder eller fodertillsatser, läkemedel, nutraceutika, biostimulanter, bioförpackningar, kosmetika eller till och med biobränslen. Den europeiska gröna given erkänner algers viktiga roll som en källa till alternativt protein för ett hållbart livsmedelssystem i Europa. Olika initiativ såsom Farm to Fork, Bioekonomistrategierna, Blå Bioekonomin Forum och direktivet om förnybar energi uppmanar åtgärder för att bättre nyttja algernas potential

En allt större andel av den fisk, skaldjur, blötdjur och alger som konsumeras i världen produceras genom vattenbruk. Vattenbruket bidrar också med nya innovativa material inom bioteknik så som substitutionsmaterial för plast, oljor, proteiner för läkemedel, kosmetika och foder för en växande bioekonomi.

Produktion av djur och växter kan ha direkta positiva effekter på människors hälsa och miljön. Fisk är ett av våra mest effektiva djur för köttproduktion och uppskattningar gör gällande att två tredjedelar av all fiskkonsumtion år 2030 kommer från vattenbruk (World bank, 2013). Produktion av till exempel alger och musslor kan även ha positiva miljöeffekter genom upptag av näringsämnen från vattnet

Vattenbruksbranschen har visat intresse för att samlokalisera vattenbruk med havsbaserad vindkraft. Förutsättningarna för detta har analyserats av Havs- och Vattenmyndigheten och Energimyndigheten i kunskapssammanställningen Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d).

Internationellt samspel

Det internationella samspelet avser framför allt marknadsutveckling för odlad fisk, tillgång till foder och i vilken mån den gemensamma havsmiljön tål utökad fiskodling.

Juridiska förutsättningar

Det krävs tillstånd från länsstyrelsen för att anlägga och driva en fiskodling enligt 2 kapitlet 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Med fiskodling avses även odling av vissa vattenlevande blötdjur och vattenlevande kräftdjur, jämför 4 § fiskelagen (1993:787). En fiskodling (dock inte en skaldjursodling) kan också vara anmälnings- eller tillståndspliktig som miljöfarlig verksamhet enligt 9 kapitlet miljöbalken. Ärendet prövas enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) av länsstyrelsen eller om den är anmälningspliktig av berörd kommun beroende på hur mycket foder som förbrukas i odlingen.

Miljö och klimat

Fiskodling i öppna system påverkar miljön negativt genom tillskott av näringsämnen från odlingen, risk för rymningar och smittspridning, samt genom att olika kemikalier används vid odlingen och når den omgivande miljön.

Musselodling har mindre negativ miljöpåverkan framför allt för att den begränsas lokalt. Direkt under och strax runtomkring odlingen kan det bli en ökad organisk belastning och ibland även lokal syrebrist i sedimentet. Musslornas konsumtion av mikroalger innebär dock att näring tas upp ur havet, vilket kan reducera övergödningen.

Miljöpåverkan vid odling av alger har efter miljöundersökningar bedöms som liten. Däremot kan de synas från land och ta plats i öppet hav (F. Gröndahl, personlig kommunikation, 26 november 2018)

Vattenbruket kan erbjuda ett energieffektivt och klimatsmart sätt att producera livsmedel. Multitrofa odlingar där alger, musslor och fisk odlas tillsammans, kan öppna möjligheter för miljövänligare uppfödning av fisk i öppna system.

Anläggningar längre ut till havs är ett framtidsscenario där bra vattenkvalitet kan kombineras med ökad produktion inom vattenbruket. Genom odling av musslor, ostron och alger, som tar upp näringsämnen ur havet, kan det dessutom ge samhället ett bidrag i arbetet för ett friskare hav.

I Skandinavien odlas främst kallvattenkrävande laxartad fisk. Ett varmare klimat med varmare havsvatten kan inverka negativt på förutsättningarna för odling av dessa arter. Andra arter, till exempel gädda, gös och abborre, gynnas å andra sidan av högre vattentemperatur. Sjukdoms- och parasitrycket kan också tänkas öka vid högre vattentemperaturer. Utsläpp i havet och ökande koldioxidhalt i atmosfären bidrar till att försura havsvattnet, vilket skulle kunna innebära problem för odling av musslor och ostron, eftersom inlagring av kalk försvåras. Ändrade väderförhållanden kan påverka odlingar genom vind- och vågpåverkan. Klimatförändringar som påverkar saltvatteninströmningen i Östersjön och Bottniska viken kan få stora konsekvenser för vattenbruk i dessa områden.

6.12 Renskötsel

Renskötsel är en central och betydelsefull näring i det samiska samhället. Den betraktas inte enbart som en näring utan är också bärare av en lång kulturell tradition och en samisk identitet.

Befintlig användning

I Sverige bedrivs renskötsel inom 51 samebyar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands samt delar av Dalarnas, Västernorrlands och Gävleborgs län, vilket berör kusterna utanför Bottniska vikens havsplaneområde. Antalet renar varierar mellan 225 000 och 280 000 i vinterhjord. Det finns tre huvudtyper av samebyar, fjäll-, skogs- och koncessionssameby. Generellt kan sägas att en fjällsameby flyttar från kalfjäll till skog- och kustland beroende av säsong. Detta innebär i extrema fall flyttningar på upp mot 35 mil, medan vissa endast flyttar fyra till fem mil mellan sommar och vinterland. En skogssameby har mer begränsade betesland än en fjällsameby samt har ofta ett mer kontinuerligt och betydligt långsammare rörelsemönster vid flytt, men även detta varierar beroende av samebyns arrondering. Koncessionsrenskötseln är den som generellt är mest stationär. Renskötseln är till sin natur en verksamhet som bygger på hög flexibilitet i förhållande till miljö- och vädermässiga variationer.

Anspråk

Renen vandrar mellan olika betesområden i takt med årstiderna. Renskötseln följer de naturliga rörelsemönstren, men renskötaren styr aktivt sina renar till lämpliga och tillgängliga betesland. Möjligheten att nyttja dessa områden och förflytta sig däremellan brukar benämnas funktionella samband vilka är grundläggande för renskötselns fortsatta bedrivande i en sammanhållen årscykel. Begreppet areal i gängse mening är inte tillämpligt för att beskriva de områden som är nödvändiga för renskötsel. Områdena beskrivs bättre med de olika funktioner som landskapets olika delar tillhandahåller, vilka behövs för att upprätthålla en varaktig renskötsel.

Renskötsel kan påverkas av en etablering av havsbaserad vindkraft. Renbetesmarker vid kusten kan påverkas genom mark- och vattenanspråk utanför havsplaneområdet för energiinfrastruktur, dragning av kraft- och elledningar, ökad trafik och mänsklig aktivitet. Indirekt kan det ge påverkan genom buller och andra ljud om vinden ligger på mot land samt hinderbelysning från vindkraftverken.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Sametinget beslutar om riksintresseanspråk för rennäringen enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken. Riksintresseanspråken redovisas som kärnområde, strategiska platser och funktionella samband (inklusive flyttled och svåra passager). Riksintresseanspråk rennäring ska ses i ett landskapsperspektiv eftersom det handlar om ett skydd för områden med olika ändamål som måste hänga ihop för att helheten ska fungera. Längs kusten och skärgårdar utanför Bottniska vikens havsplaneområde finns flera områden med riksintresseanspråk för rennäringen.

Juridiska förutsättningar

I regeringsformen anges att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Grundlagsbestämmelsen kompletteras av lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, där det framgår att det allmänna ska främja samernas och övriga nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket syftar till att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Renskötselrätten är en civil

rättighet vilken grundas på urminnes hävd och regleras framförallt i rennäringslagen (1971:437). Där stadgas att den som är same får använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar.

Av särskild betydelse för urfolks rättigheter gällande mark och vatten är FN:s deklaration om urfolks rättigheter (urfolksdeklarationen eller UNDRIP) och FN:s konvention om medborgerliga och civila rättigheter (ICCPR).

Miljö och klimat

Samisk markanvändning har genom historien varit en del av skogs- och fjällandskapet som påverkar områdets karaktär av brukat landskap och mångfald i växtsamhället. De samiska näringarna är knutna till ett naturbruk där renskötseln står för det mest arealkrävande och har därför en stor betydelse som indikator för naturmiljön och biologisk mångfald. Renskötseln och renbetet kan även påverka miljön genom slitage.

Renskötseln påverkas av klimatförändringar. Vintrarna i renskötselområdet blir mildare samtidigt som nederbörden ökar och vegetationsperioden blir längre. Ett varmare klimat medför att fjällen växer igen och trädgränsen flyttar uppåt till högre höjder. Marker som tidigare använts för renskötsel blir oanvändbara under vissa säsonger på grund av olika väder- och klimatfaktorer. Ett exempel på detta är de isskorpor som skapas när temperaturen fluktuerar kring 0°C. Ett sådant väderförhållande ger tö och is om vartannat vilket genererar is som låser renbetet och hindrar renen från att komma åt markbetet. Mildare vintrar orsakar också att flyttleder inte kan användas om de vattendrag som brukar nyttjas inte fryser. Extrema och dåliga väderförhållanden medför också en högre risk för renarna då det tvingar de att ta alternativa vägar som ofta är farliga vilket kan ställa högre krav på bland annat viltstängsel längs vägar och järnvägsspår samt annan infrastruktur. Klimatförändringen påverkar renarnas näring: såväl mängden och kvaliteten som tillgången. De mildare vintrarna kan försämra renarnas näringstillförsel, vilket skulle påverka renarnas skick och antal renkalvar om man inte stödutfodrade renarna sådana vintrar. Den längre vegetationsperioden ökar däremot näringstillgången på sommaren.

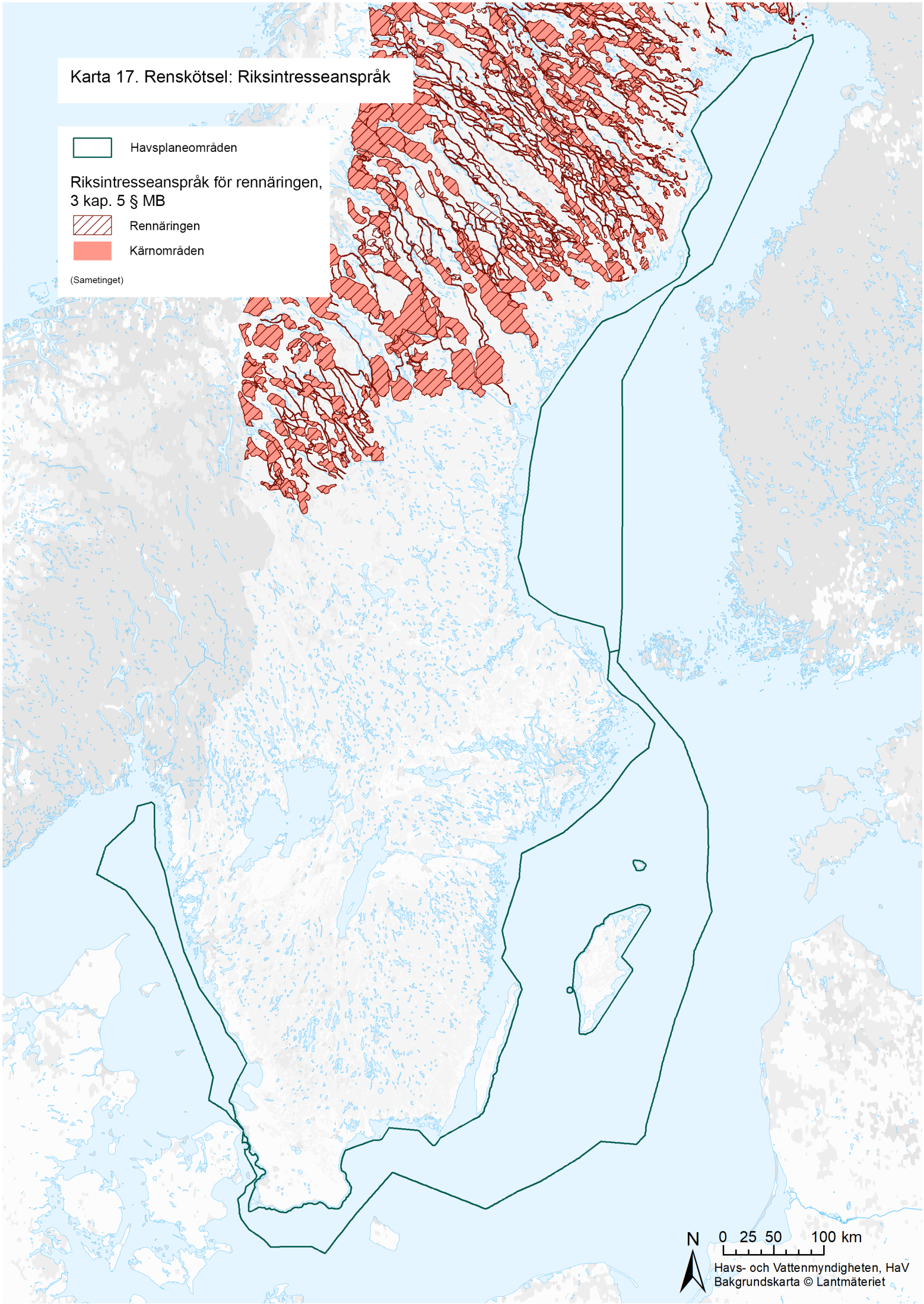
Karta 17. Renskötsel: Riksintresseanspråk
Havsplaneområden
Riksintresseanspråk för rennäringen, 3 kap. 5 § MB
Rennäringen
Kärnområden
(Sametinget)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

6.13 Risk

Begreppet risk används inom havsplaneringen för att upplysa om olika risker som kan förekomma oavsett av planeringen eller som en konsekvens av användningar i planen. Teknologiska, naturliga och sociala risker tas upp (Davidsson, 2003). I havsplanerna görs ingen ansats att bedöma sannolikheten för varje risk.

Med risker och påverkansfaktorer menas risker för olyckor och andra händelser som kan ge skadliga konsekvenser för människor och djur- och växtliv i havet. De största riskerna finns i samband med fartygsolyckor som exempelvis kollisioner eller grundstötningar. Sådana olyckor kan föra med sig konsekvenser som att människor dör eller skadads och leda till utsläpp av fartygsbränsle eller -last såsom olja, kemikalier eller andra skadliga ämnen. Miljöfarliga ämnen kan även hamna i havet via utsläpp från land. Föroreningar kan även uppstå på grund av att skadliga ämnen som redan finns i havet läcker ut. Det kan ske från till exempel fiberbankar, som innehåller historiskt avfall från industrier med skadliga ämnen. Det kan också handla om avfall eller ammunition och kemiska stridsmedel som har dumpats i havet.

Utsläpp

Olyckor eller aktiva handlingar och sjunkna vrak kan vara orsak till utsläpp av olja och olika kemikalier. Vid händelse av utsläpp till havs eller vid den svenska kusten kan marina ekosystemtjänster påverkas kraftigt på lokal eller regional nivå. Främst berörs naturskyddsintressen och eventuellt kulturarv, men även andra intressen som rekreationsvärden inom friluftsliv och turism samt yrkesfiske, akvakulturer och boendemiljöer längs kusten.

Utsläpp av olja och oljeprodukter

Oljeutsläpp i havet kan komma från landbaserade verksamheter, driva in från internationellt vatten, eller ske till följd av sjöfartsolyckor eller operationella utsläpp.

Enstaka, stora oljeutsläpp har ofta dödlig effekt på djur och växter som kommer i kontakt med oljan. Miljöpåverkan från mindre, men kontinuerliga oljeutsläpp är också en källa till miljöproblem. Effekter av dessa kan vara nedsatt reproduktion, genetisk påverkan, cancer och försämrad motståndskraft. Sådana effekter kan över lång tid medföra lika stora eller större effekter än ett enstaka stort oljeutsläpp.

Utsläpp av andra skadliga ämnen

Risken för allvarliga konsekvenser vid utsläpp av kemikalier beror på vilken typ av kemikalier det handlar om och var utsläppet sker. Det finns vissa områden med koncentrerade halter av miljöfarliga ämnen från historisk dumpning, vilket påverkar möjligheter för dagens verksamheter att utvecklas där. Till exempel finns det cirka 23 000 tunnor med kvicksilverhaltigt avfall i havet vid Sundsvallsbukten. Även minor och dumpade kemiska stridsmedel från världskrigen utgör en risk för människor och miljö. Ammunition från militära övningar kan utgöra en förorening.

Sjunkna och läckande vrak innebär också en risk för utsläpp av kemikalier. Ett exempel på sådana vrak är de fartyg som lastade med kemiska stridsmedel dumpades efter andra världskriget. Utanför Måseskär i Skagerrak finns ett sådant område där provtagningar på fisk under senare år visar halter av senapsgas som bekräftar att det sker läckage och spridning i miljön (Havs- och vattenmyndigheten, 2018d).

Fiberbankar

Fiberbankar finns framför allt längs Bottenhavets kust. Där bildar de historiska föroreningarna från massaindustrin stora ansamlingar på havsbotten i form av fiberbankar och fiberrika sediment. Längs med Bottenhavets kust finns även förorenade sediment utan inslag av fibrer.

Många miljöskadliga ämnen har identifierats i fiberbankarna, bland annat höga halter av miljögifter som PCB, DDT och arsenik samt tungmetaller som kvicksilver, bly och kadmium (Sveriges geologiska undersökning, 2016a). Behovet av sanering av förorenade sediment i Bottenhavet kan komma att öka till följd av att fiberbankarna varken är fysiskt eller kemiskt stabila. Det finns en risk att miljögifter sprids till djupare områden, där de kan tas upp av bottenlevande organismer och föras vidare uppåt i näringskedjan.

Även stormar och vågverkan, ändrade bottenströmmar och olika mänskliga aktiviteter såsom sjöfart, muddring och trålning kan bidra till spridning av förorenade sediment (Sveriges geologiska undersökning, 2018a). Landhöjning bidrar till att förorenade bottenytor som i dag ligger under vatten, på sikt kommer att ligga ovan vattenytan och utsättas för erosion i form av vågor och vind med risk för spridning av föroreningarna.

Sjöfartsolyckor

Sjöfartsrelaterade olyckor, oftast i form av kollisioner eller grundstötningar, förekommer regelbundet. Flest olyckor sker i tättrafikerade farleder och områden nära de större hamnarna (Transportstyrelsen, 2023). Följderna av en olycka till sjöss kan vara att människor dör eller skadas, att transportflöden störs, och utsläpp som medför konsekvenser för miljö, samhälle och ekonomi (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2020).

En utbyggnad av havsbaserad vindkraft kan leda till att sjöfarten får mindre manöverutrymme och därmed öka sannolikheten för kollisioner mellan fartyg eller allisioner mellan fartyg och vindkraftverk (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023). Vindkraftsparker innebär även en ökad lokal servicetrafik mellan parken och servicehamnen, vilket ytterligare ökar trafiktätheten i området. Vid tillståndsprövning av en vindkraftspark prövas vilka säkerhetsavstånd som behövs på platsen. Avståndet beror på vilken trafik som trafikerar stråket, men även de geografiska förutsättningarna på platsen.

Vindkraftparker kan även påverka navigations- och kommunikationsutrustning till sjöss, till exempel genom att ge upphov till störningar på fartygens navigationsradar. Detta kan försvåra navigationen och upptäckten av andra fartyg (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023).

Havsbaserad vindkraft kan förutom att påverka sjötrafiken även påverka räddningsinsatser till havs. Flygande räddningsresurser såsom eftersök med flygplan och manövermöjligheter för helikopter försvåras inne i vindkraftsparken. Även större sjögående räddningsresurser och möjligheter att använda andra fartyg för eftersök påverkas (Sjöfartsverket & Transportstyrelsen, 2023).

Havsbaserad vindkraft

Havsbaserad vindkraft innebär nya fasta installationer till havs. Dessa blir då till navigationshinder för sjöfart, se Sjöfartsolyckor för mer information. Vid ett haveri finns risk att miljöfarliga ämnen såsom olja släpps ut i havet, antingen från fartyg eller turbin. Vindkraftsparker innebär även en ökad lokal servicetrafik mellan parken och servicehamnen Vid konstruktion av vindkraft till havs

måste andra risker tas i beaktande, såsom miljöfarliga vrak, oexploderad ammunition och spridning av förorenade sediment.

En utbyggnad av havsbaserad vindkraft kan också leda till en utökad vätgasproduktion på land och till havs. Detta innebär ett ökat ianspråktagande av mark- och vattenytor samt en förändrad riskbild. Beroende på hur dessa anläggningar för vätgasproduktion utformas kan de komma att omfattas av Sevesolagstiftningen. I förlängningen innebär det också utökade säkerhetsavstånd till verksamheterna, vare sig de är havs- eller landbaserade. En sådan utbyggnad kommer med stor sannolikhet förändra krav på räddningstjänst, kommunikationer och cybersäkerhet. En utökad koordinering med grannländer i enlighet med Esbokonventionen kan också krävas vid en utbyggnad av vätgasproduktion.

Skador på energi- och telekominfrastruktur

Skador på marin infrastruktur beror oftast på olyckor såsom felaktigt ankrade fartyg, demersalt fiske eller extremväder, men kan även bero på avsiktlig fysisk påverkan. Angrepp på energiinfrastruktur till havs klassas som hybridhot och kan påverka svensk elförsörjning och kommunikationsförmåga. Sannolikheten och utfallet av avsiktliga eller oavsiktliga skador på marin energiinfrastruktur är svårbedömd eller sekretessbelagd (Försvarsmakten, 2024; Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2023).

Delar av svensk energiinfrastruktur finns på havsbotten inom territorialvattnet och svensk ekonomisk zon, där den kan utsättas för sabotage. Inom havsplaneområdet har gasledningen Nordstream utsatts för ett sabotage under 2022 (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2023). I närområdet har även en telekomledning mellan Sverige och Estland, och en gasledning mellan Finland och Estland skadats under 2023 (Försvarsmakten, 2024).

För den del av infrastrukturen som ligger inom svensk ekonomisk zon men inte inom svenskt territorialvatten är ansvaret gällande säkerheten för infrastrukturen oklar. Aktörer med roller relaterade till att skydda infrastruktur under vatten är bland annat Försvarsmakten, Kustbevakningen, Polisen och den enskilda projektören. Försvarsmakten mandat är dock begränsat till svenskt vatten. Det finns därmed en potentiellt större sårbarhet för infrastruktur utanför svenskt territorialvatten. Försvarsmakten ser det som en risk om svensk energiproduktion hamnar utanför svenskt territorium (Försvarsmakten, 2024) Energiministrarna runt Östersjön har skrivit under på att skydda varandras kritiska infrastruktur genom samarbetet inom Nato och EU. Målbilden är en säker och trygg energisektor (Wind Europe, 2024).

Energi- och telekominfrastruktur är inte bara sårbara för fysiska angrepp, utan även elektroniska. Risken för cyberattacker har ökat i och med försämringen av stabilitet i närområdet. Då fler och fler system behöver vara uppkopplade mot internet så exponeras de för intrång. En anledning till att hotbilden ökar är ett bristfälligt IT-skydd. Säkerhetskänslig verksamhet inom energi löper också risk för spionage (Svenska kraftnät, 2023b).

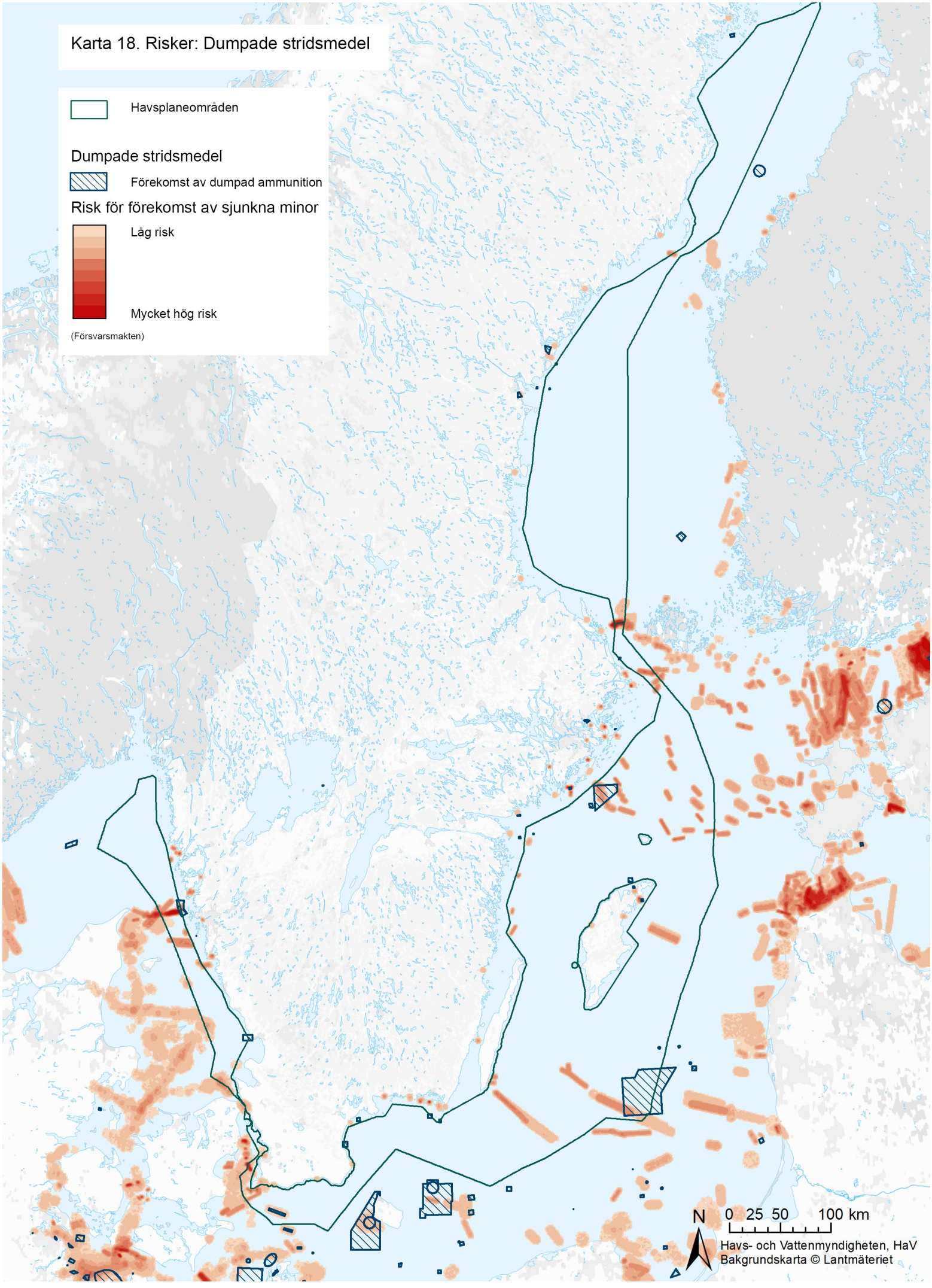
Karta 18. Risker: Dumpade stridsmedel
Havsplaneområden
Dumpade stridsmedel
Förekomst av dumpad ammunition
Risk för förekomst av sjunkna minor
Låg risk
Mycket hög risk
(Försvarsmakten)
N
0 25 50 100 km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

7 Referenser

Källförteckning

Arbets- och näringsministeriet. (2024, maj 2). Talousvyöhykkeen tuulivoimasääntelyä täsmennetään – valtioneuvostolta nyt kielteinen päätös nykylain pohjalta tehtyihin hyödyntämishakemuksiin—Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu. Työ- ja elinkeinoministeriö. https://tem.fi/-/talousvyohykkeen-tuulivoimasaantelya-tasmennetaan-valtioneuvostolta-nyt-kielteinen-paatos-nykylain-pohjalta-tehtyihin-hyodyntamishakemuksiin

Bartolino, V., Bergström, L., Erlandsson, M., & Koehler, B. (2023). Potential future climate change effects on Swedish fish and fisheries (Aqua reports 2023:9).

Baumgartner Lundsberg, C., Boysen, C., Saracevic, N., & Green, A. (2024). NOW Ports New offshore wind ports in the nordics.

Bergström, L., Öhman, M. C., Berkström, C., Isæus, M., Kutsky, L., Koehler, B., Nyström Sandman, A., Ohlsson, H., Ottvall, R., Schack, H., & Wahlberg, M. (2022). Effekter av havsbaserad vindkraft på marint liv: En syntesrapport om kunskapsläget 2021 (7049). Vindval, Naturvårdsverket.

Boverket. (2018). PM - Uppföljning av område fysisk planering—Land, kust och hav inom den maritima strategin. Boverket.

Davidsson, G. (2003). Handbok för riskanalys. Statens räddningsverk.

Dornhelm, E., Seyr, H., & Muskulus, M. (2019). Types of support structure concepts. From left to right: Monopile, gravity based, jacket, tripod, spar, semi-submersible platform and tension-leg platform [Illustration]. https://www.researchgate.net/publication/332590931/figure/fig2/AS:750892718505986@1556038183775/Types-of-support-structure-concepts-From-left-to-right-monopile-gravity-based-jacket.png

Emodnet. (2022). Human Activities. European Marine Observation and Data Network (EMODnet). https://emodnet.ec.europa.eu/en/human-activities

Energimarknadsinspektionen. (u.å.). Elområde—Energimarknadsinspektionen. Elområde. Hämtad 13 september 2023, från https://www.ei.se/konsument/el/sa-har-fungerar-elmarknaden/elomrade

Energimyndigheten. (2023). Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna. Energimyndigheten.

Energimyndigheten. (2024). Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion fördelad på landbaserad och havsbaserad vindkraft, hela landet, 2003-. https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Vindkraftsstatistik/-/EN0105_5.px/table/tableViewLayout2/

Eurostat. (2023). Maritime passenger statistics—Statistics Explained. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=550549.

Folketinget. (2018). B 35 Forslag til folketingsbeslutning om etablering af beskyttet naturområde i Øresund. https://www.ft.dk/samling/20171/ beslutningsforslag/b35/index.htm

Folkhälsomyndigheten. (2023). Friluftsliv—Folkhälsomyndigheten. https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/

Fredman, P., Ankre, R., & Chekalina, T. (2019). Friluftsliv 2018—Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor (6887). Naturvårdsverket.

Försvarsmakten. (2023). Ett hållbart försvar. Ett hållbart försvar. https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ett-hallbart-forsvar/

Försvarsmakten. (2024). Försvarsmaktens bedömning beträffande befogenheter och ansvar, analys kring risk och sårbarhet samt förslag till åtgärder beträffande kritisk undervattensstruktur (FM2024-1870:3).

Gröndahl, F. (2018, november 26). E-post ang miljöpåverkan av algodling vid Seafarm, Koster. [Personlig kommunikation].

Halpern, B. S., Walbridge, S., Selkoe, K. A., Kappel, C. V., Micheli, F., D'Agrosa, C., Bruno, J. F., Casey, K. S., Ebert, C., Fox, H. E., Fujita, R., Heinemann, D., Lenihan, H. S., Madin, E. M. P., Perry, M. T., Selig, E. R., Spalding, M., Steneck, R., & Watson, R. (2008). A Global Map of Human Impact on Marine Ecosystems. Science, 319(5865), 948–952. https://doi.org/10.1126/science.1149345

HaV och SCB. (2022). Fritidsfiske 2021.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015a). Ekosystemtjänster från svenska hav—Status och påverkansfaktorer (2015:12). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015b). Havsplanering—Nuläge 2014 (2015:2).

Havs- och vattenmyndigheten. (2016). Handlingsplan för marint områdesskydd: Myllrande mångfald och unika naturvärden i ett ekologiskt nätverk under ytan. (M2015/771/Nm). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2017a). Havsplanering med hänsyn till klimatförändringar (2017:16). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2017b). Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017—Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två scenarier (2017:13). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018a). Förslag till komplettering av nätverket av Helcom- och Ospar MPA (Dnr 2650-18).

Havs- och vattenmyndigheten. (2018b). Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018—2023, bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys (2018:27). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018c). Miljösystemanalys för Havsplaneringen. Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018d). Undersökning av biota i anslutning till dumpade fartyg med kemisk ammunition (2018:21).

Havs- och vattenmyndigheten. (2018e). Uppdrag om marina skyddade områden utan lokal mänsklig påverkan (Redovisning av regeringsuppdrag Dnr 1-18).

Havs- och vattenmyndigheten. (2020). Fysisk störning i grunda havsområden (2020:12).

Havs- och vattenmyndigheten. (2023a). Fiskedata. (Opublicerat). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023b). Grön infrastruktur för biologisk mångfald—Vägledningar—Vägledning, föreskrifter och lagar—Havs- och vattenmyndigheten. https://www.havochvatten.se/vagledning-foreskrifter-och-lagar/vagledningar/ovriga-vagledningar/gron-infrastruktur-for-biologisk-mangfald.html

Havs- och vattenmyndigheten. (2023c). Kartlager över svenskt fiske med passiva redskap. Opublicerat underlag till havsplanering.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023d). Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, naturvård och vattenbruk (2023:2). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2023e). Uppdrag om att redovisa en uppföljning av indikatorerna för den maritima strategin för perioden 2020-21 (Dnr 2767-2022). Havs- och vattenmyndigheten.

Helcom. (2021a). Baltic Sea Action Plan 2021 update. https://helcom.fi/wp-content/uploads/2021/10/Baltic-Sea-Action-Plan-2021-update.pdf

Helcom. (2021b). Climate Change in the Baltic Sea 2021 Fact Sheet Baltic Sea Environment Proceedings n°180. HELCOM/Baltic Earth.

Helcom. (2023). State of the Baltic sea. Third HELCOM holistic assessment 2016-2021. Baltic Sea Environment Proceedings n°194. https://helcom.fi/wp-content/uploads/2023/10/State-of-the-Baltic-Sea-2023.pdf

ICES. (2016). Effects of extraction of marine sediments on the marine environment 2005-2011.

International Energy Agency. (2023). International activities on ocean energy—Sweden. I Annual report—An overview of ocean energy activities in 2022. The executive committee of IEA ocean energy systems.

International maritime organization. (2018). Maritime Safety Committee (MSC), 99th session 16-25 May 2018. https://www.imo.org/en/MediaCentre/MeetingSummaries/Pages/MSC-99th-session.aspx

IPCC. (2023). Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. 35–115. https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647

Isæus, M., Beltrán, J., Stensland Isæus, E., Öhman, M. C., & Andersson-Li, M. (2022). Ekologiskt hållbar vindkraft i Östersjön—Slutrapport för projekt Marin MedVind—Underlag för storskalig hållbar vindkraft till havs (7055). Vindval, Naturvårdsverket.

Jordbruksverket. (2021). Handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021—2016. Jordbruksverket.

Klimat- och näringslivsdepartementet. (2023). Ansökan om tillstånd enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln att utforska kontinentalsockeln inom Sveriges ekonomiska zon i Bottenviken (KN2023/00656).

Kommissionen. (u.å.). Blå bioteknik. Hämtad 28 augusti 2023, från https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/eu-blue-economy-sectors/blue-biotechnology_sv

Kommissionen. (2022). TENtec Interactive Map Viewer. https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html?layer=1,2,3,4,5,6,8,9&country=SE

Landskrona stad. (2022). Europaspåret Danmark—Sverige 2022 [Informationsbroschyr].

Lunde Hermansson, A., Hassellöv, I.-M., Jalkanen, J.-P., & Ytreberg, E. (2023). Cumulative environmental risk assessment of metals and polycyclic aromatic hydrocarbons from ship activities in ports. Marine Pollution Bulletin, 189, 114805. https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114805

Länsstyrelserna. (2020). Friluftsliv—En förstudie med förslag till nya planeringsunderlag för marint friluftsliv. (202010).

Länsstyrelserna. (2024). Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen—Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB202:3B4.

Miljö och energidepartementet. (2007). Sverige inför klimatförändringarna—Hot och möjligheter (SOU 2007:60).

Moksnes, P.-O., Eriander, L., Hansen, J., Albertsson, J., Andersson, M., Carlström, J., Egardt, J., Fredriksson, R., Granhag, L., Lindgren, F., Nordberg, K., Wendt, I., Wikström, S., & Ytreberg, E. (2019). Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige (2019:3). Havsmiljöinstitutet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2020). Riskbild för oljeolyckor till sjöss—En kunskapsöversikt för Östersjön, Västerhavet och de stora sjöarna. https://rib.msb.se/filer/pdf/29425.pdf

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). Nationell risk- och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023 (MSB2292).

Naturvårdsverket. (u.å.). Sveriges miljömål. Hämtad 31 augusti 2023, från https://sverigesmiljomal.se/

Naturvårdsverket. (2006). Inventering av marina naturtyper på utsjöbankar (5576).

Naturvårdsverket. (2010). Undersökning av utsjöbankar: Inventering, modellering och naturvärdesbedömning (6385).

Naturvårdsverket. (2019). Uppföljning av målen för friluftspolitiken 2019 (6904).

Naturvårdsverket. (2022). Friluftsliv—Tematiskt planeringsstöd för regionala analyser för vindkraft [Nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad].

Naturvårdsverket. (2023). Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023. Rapport, 7088.

Näringsdepartementet. (2015). En svensk maritim strategi—För människor, jobb och miljö. Näringsdepartementet.

Ospar. (2021). Strategy of the OSPAR Commission for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic 20301 (Agreement 2021-01: North-East Atlantic Environment Strategy (replacing agreement 2010-03)). https://www.ospar.org/documents?v=46337

Ospar. (2023). Quality status report 2023—Synthesis report. https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/synthesis-report/

Regeringen. (u.å.). Mål för kultur. Hämtad 31 augusti 2023, från https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/

Regeringen. (2012). Kulturmiljöns mångfald (Proposition 2012/13:96).

Regeringen. (2018). En ny regional planering (2017/18:266).

Regeringen. (2020a). Budgetproposition för 2021 (Proposition 2020/21:1).

Regeringen. (2020b). Inriktning för Försvarsmakten 2021—2025. Försvarsdepartementet. https://www.forsvarsmakten.se/contentassets/a2ba9b8d26d149a99f8c39f3f2221cb6/regeringsbeslut-om-inriktning-for-forsvarsmakten-2021-2025.pdf

Regeringen. (2020c). Nationell strategi för hållbar utveckling i hela landet 2021—2030.

Regeringen. (2020d). Totalförsvaret 2021-2025 (Proposition 2020/21:30).

Regeringen. (2021a). Framtidens infrastruktur—Hållbara investeringar i hela Sverige (Proposition 2020/21:151).

Regeringen. (2021b). Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring.

Regeringen. (2023). En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (2023:61).

Regeringen. (2024a). Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105). https://www.regeringen.se/contentassets/2fd0739890d8484b8129d3c0e678f24d/energipolitikens-langsiktiga-inriktning-prop.-202324105.pdf

Regeringen. (2024b). Tilläggsdirektiv till Utredningen om havsbaserad vindkraft (2024:33).

Regeringen. (2024c). Uppdrag att genomföra en kartläggning av Sveriges territorium och ekonomiska zon för att identifiera områden med potential för fossilfri energiproduktion och tillhörande energidistribution samt att se över sina riksintresseanspråk (KN2024/00663).

Regeringen. (2024d, mars 13). Energimyndigheten ska se över sina riksintressen och kartlägga områden för energiproduktion och energidistribution. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/energimyndigheten-ska-se-over-sina-riksintressen-och-kartlagga-omraden-for-energiproduktion-och-energidistribution/?mtm_campaign=Pressmeddelande&mtm_source=Pressmeddelande&mtm_medium=email

Regeringskansliet, R. och. (2023, september 8). Utkast på uppdaterad nationell energi- och klimatplan för Sverige [Text]. Regeringskansliet; Regeringen och Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/artiklar/2023/09/utkast-pa-uppdaterad-nationell-energi--och-klimatplan-for-sverige/

Riksantikvarieämbetet. (u.å.). Världsarv i Sverige. Hämtad 14 maj 2024, från https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/

Riksantikvarieämbetet. (2014). Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken—Handbok.

Riksantikvarieämbetet. (2015). Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet.

Riksantikvarieämbetet. (2019). Kulturmiljöers känslighet: Metod för att bedöma kulturmiljöers känslighet i samband med vattenvårdsåtgärder som innebär fysiska miljöanpassningar vid sjöar och vattendrag.

Riksantikvarieämbetet och Havs- och Vattenmyndigheten. (2020). Fiskets påverkan på det marina kulturarvet: Riskbedömning och slutsatser om hur skador på forn- och kulturlämningar i våra hav kan undvikas vid trål- och garnfiske.

Sjöfartsverket. (2019). STM Validation Project—STM – Sea Traffic Management. https://www.seatrafficmanagement.info/projects/stm-validation/

Sjöfartsverket. (2023). Sjöfartsverkets omvärldsanalys 2023.

Sjöfartsverket & Transportstyrelsen. (2023). Sjofartsverkets och Transportstyrelsens-rekommendationer vid projektering och etablering av havsbaserad vindkraft-v.1.0.pdf (23–03702, TSS 2023-2506). https://www.sjofartsverket.se/globalassets/om-sjofartsverket/havsbaserad-vindkraft/sjofartsverkets-och-transportstyrelsens-rekommendationer-vid-projektering-och-etablering-av-havsbaserad-vindkraft-v.-1.0.pdf

Skriver Hansen, A., Falla Arce, J., & Lindberg, I. (2021). Friluftsliv under coronapandemin—Kartläggning av friluftsvanor och vistelse i naturen under coronapandemin i Västra Götaland (2021:1). Mistra Sport & Outdoors.

SMHI. (2018). ClimeMarine – effekter av klimatförändring i marin planering | SMHI. https://www.smhi.se/forskning/forskningsenheter/oceanografi/climemarine-effekter-av-klimatforandring-i-marin-planering-1.136093

SSPA. (2023). Sjösäkerhetsanalys—Fiske i havsbaserade vindkraftsparker (Dnr 2022-8944). Energimyndigheten.

Statistiska centralbyrån. (2019a). Opublicerad statistik om befolkning vid kusten år.

Statistiska centralbyrån. (2019b). Opublicerad statistik om gästnätter år.

Statistiska centralbyrån. (2023). Det yrkesmässiga fisket i havet 2022: Sveriges officiella statistik (Statistiska meddelanden JO 55 SM 2301). Statistiska centralbyrån.

Statsrådet. (2023). Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023 (2023:59).

STM. (2021). STM – Sea Traffic Management -. https://www.seatrafficmanagement.info/

Svenska kraftnät. (2023a). Ny anslutningsprocess för havsbaserad vindkraft—Delrapport (2023/2571).

Svenska kraftnät. (2023b). Risk- och sårbarhetsanalys för år 2022.

Svenska kraftnät. (2023c). Öppen dörr—Processen. Öppen dörr - processen. https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnatet/utbyggnad-av-transmissionsnat-till-havs/oppen-dorr/

Sveriges geologiska undersökning. (2016a). Kartläggning och riskklassning av fiberbankar i Norrland. (2016:21).

Sveriges geologiska undersökning. (2016b). Koldioxidlagring i Sverige—Sammanställning och resultat från NORDICCS (2016:20). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2017). Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (2017:05). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2018a). Förorenade sediment—Behov och färdplan för en renare vattenmiljö (2018:21).

Sveriges geologiska undersökning. (2018b). Havsplan marin sand, internt arbetsmaterial.

Sveriges geologiska undersökning. (2020). High resolution benthic habitat mapping of Hoburgs bank, Baltic sea (2020:34).

Sveriges geologiska undersökning. (2021a). Geologisk lagring av koldioxid i Sverige och grannländer—Status och utveckling (2021:4).

Sveriges geologiska undersökning. (2021b). Utvinning av naturresurser i anslutning till svensk kontinentalsockel (Dnr 21-2825/2021).

Sveriges lantbruksuniversitet. (2018). Bottentrålning—Effekter på marina ekosystem och åtgärder för att minske bottenpåverkan. (Aqua reports 2018:7). Akvatiska resurser.

Sveriges lantbruksuniversitet. (2023). Kartlager över svenskt fiske med aktiva redskap. Underlag till havsplanering. (HaV dnr: 02689-2023). Institutionen för akvatiska resurser.

SweBoat. (2019). Fakta om båtlivet i Sverige 2019.

The Baltic sea energy security summit. (2022). The declaration of energy ministers.

Thomas, J.-B. E. (2019). Identifying suitable sites for Macroalgae Cultivation on the Swedish West Coast. Coastal Management, 47(1), 88–106. https://doi.org/10.1080/08920753.2019.1540906

Tillväxtverket. (2022). Fakta om svensk turism 2021.

Trafikanalys. (2022). Kartläggning av gränsöverskridande godsflöden (2022:18). Trafikanalys.

Trafikanalys. (2023a). Luftfart 2022 (Trafikanalys statistik 2023:09).

Trafikanalys. (2023b). Sjötrafik. https://www.trafa.se/sjofart/sjotrafik/

Trafikverket. (2013). Kunskaps- och planeringsunderlag för gemensam nulägesbeskrivning av havet. (Dnr 2013/8610).

Transportstyrelsen. (2017). Barlastvattenkonventionen och svensk lagstiftning—Transportstyrelsen. https://transportstyrelsen.se/sv/sjofart/Miljo-och-halsa/Barlastvatten/Barlastvatten/Internationell-barlastvattenkonvention/

Transportstyrelsen. (2021). Båtlivsundersökningen 2020—En undersökning om båtlivet i Sverige (Dnr 2021-2170).

Transportstyrelsen. (2023). Säkerhetsöversikt sjöfart 2022.

Umeå kommun. (2018). Översiktsplan Umeå kommun. Fördjupning för Umeå.

UNCTAD. (2023). Review of maritime transport 2022. United nations conference on trade and development.

Unesco. (u.å.). Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context. UNESCO World Heritage Centre. Hämtad 14 maj 2024, från https://whc.unesco.org/en/guidance-toolkit-impact-assessments/

Wind Europe. (2024). Vilnius declaration of energy ministers. https://windeurope.org/wp-content/uploads/files/newsroom/press-releases/20240410-Vilnius-Declaration-of-Energy-Ministers.pdf

World bank. (2013). Fish to 2030: Prospects for fisheries and aquaculture. https://documents1.worldbank.org/curated/en/458631468152376668/pdf/831770WP0P11260ES003000Fish0to02030.pdf

Öhman, M. C. (2023). Effekter av havsbaserad vind på fisk (7115). Vindval, Naturvårdsverket.

Øresundsinstituttet. (2023). Öresundsindex Trafik Q4 2022. Trafiken över Öresund.

Lagar, förordningar med mera

SFS 1964:822 Naturvårdslag

SFS 1966:314. Lag om kontinentalsockeln.

SFS 1966:315. Kontinentalsockelförordning.

SFS 1971:437 Rennäringslag

SFS 1971:948. Väglag.

SFS 1987:905. Jaktförordning.

SFS 1988:950. Kulturmiljölag.

SFS 1991:45. Minerallag.

SFS 1992:1140. Lag om Sveriges ekonomiska zon.

SFS 1993:787. Fiskelag.

SFS 1994:1716. Förordning om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

SFS 1995:1649. Lag om byggande av järnväg.

SFS 1998:808. Miljöbalk.

SFS 2004:660. Vattenförvaltningsförordning.

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslag.

SFS 2010:305. Skyddslag.

SFS 2010:900. Plan- och bygglag.

SFS 2010:1341. Havsmiljöförordning.

SFS 2010:2008. Förordning om statsbidrag till friluftsorganisationer

SFS 2013:251. Miljöprövningsförordning.

SFS 2013:558. Förordning om statliga byggnadsminnen.

SFS 2014:21. Förordning om geologisk lagring av koldioxid.

SFS 2016:319. Lag om skydd för geografisk information.

SFS 2017:1272. Lag om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

SFS 2018:1428. Förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete

FIFS 2004:36. Fiskeriverkets föreskrifter om fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön.

HVMFS 2012:18. Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (Ramdirektiv för vatten).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).

COM (2008) 395: Meddelande från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén - Riktlinjer för en integrerad strategi för havspolitiken: mot en bästa praxis för integrerade styrelseformer för havet och samråd med intressenter

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/31/EG av den 23 april 2009 om geologisk lagring av koldioxid och ändring av rådets direktiv 85/337/EEG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, 2001/80/EG, 2004/35/EG, 2006/12/EG och 2008/1/EG samt förordning (EG) nr 1013/2006

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN Blå tillväxt möjligheter till hållbar tillväxt inom havs- och sjöfartssektorn COM/2012/0494 final

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1954/2003 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2371/2002 och (EG) nr 639/2004 och rådets beslut 2004/585/EG.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor

Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2018/1999 av den 11 december 2018 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 663/2009 och (EG) nr 715/2009, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU och 2013/30/EU samt rådets direktiv 2009/119/EG och (EU) 2015/652 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 525/2013

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN om en ny strategi för en hållbar blå ekonomi i EU Omställning av EU:s blå ekonomi för en hållbar framtid COM/2021/240

Världsarvskonventionen: Unescos konvention om skydd för världens kultur och naturarv, Paris, 16 november 1972

Londonprotokollet: 1996 års protokoll till 1972 års konvention (SÖ 1974:8) om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material

Europarådets landskapskonvention ETS No. 176 Florence 20/10/2000

SÖ 2000:1. Förenta nationernas havsrättskonvention Montego Bay den 10 december 1982 och avtalet om genomförande av Del XI i denna konvention

FN:s deklaration om urfolks rättigheter (UNDRIP) 61a sessionen, punkt 68, 2007

FN:s internationella konvention om medborgerliga och civila rättigheter (ICCPR) 2016

Källförteckning för geografiska underlag

Bakgrundskartor

I förutsättningskartor
Topografisk webbkarta Visning, skiktindelad. Lantmäteriet, https://www.lantmateriet.se/sv/geodata/vara-produkter/produktlista/topografisk-webbkarta-visning-skiktindelad/.

I övriga figurer
Natural Earth. Hämtad från Natural Earth, https://www.naturalearthdata.com/. Hämtad 2022.

Kartor skapade av Havs och vattenmyndigheten

Kumulativ miljöpåverkan, nuläge (symphonymetoden). Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges geologiska undersökning, SGU.

Klimattillflykter
Klimattillflykter. Baserat på en rapport från Havs- och vattenmyndigheten (2017). Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017: Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två olika scenarier. Rapport 2017:37. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk
Riksintresse för energiproduktion vindbruk. Hämtad från Energimyndigheten, https://www.energimyndigheten.se/fornybart/riksintressen-for-energiandamal/riksintressen-for-vindbruk/kartmaterial/. Hämtad: 2019-09-16.

Potentiella energiområden Planeringesunderlag, Energimyndigheten. Hämtad 2023-03-31

Vindbruk i kommunala översiktsplaner (2023). Sammanställning gjord av länsstyrelsen i Västra Götaland. Hämtat: 2023.

Transmissionsnätskablar. Hämtad från Geodata.se, https://www.geodata.se/geodataportalen/srv/swe/catalog.search;jsessionid=D100875A27C2ED6D8C45D4C722741F97#/metadata/08ec56a0-6b5c-4f83-b29e-375e6f1a34b9. Hämtad: 2021-06-02.

Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden
Riksintresse för totalförsvarets militära del och dess påverkansområden. Inkommit från Försvarsmakten. Hämtat: 2023-02-15.

Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk

Riksintresse för trafikslagens anläggningar. Hämtad från Trafikverket, https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/. Hämtad: 2023-04-24.

Flygplats i grannland, MSA-ytor (Minimum Sector Altitude). Skapad av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapad: 2017.

Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk
Riksintresse Obruten kust MB4kap3. Hämtad från Planeringskatalogen, https://ext-geodatakatalog-forv.lansstyrelsen.se/PlaneringsKatalogen/. Hämtad: 2019-10-07.

Riksintresse för Högexploaterad kust (LST Riksintresse Högexploaterad kust MB4kap4). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/. Hämtad: 2019-09-17.

Riksintresse för Kulturmiljövård (RAÄ Riksintresse Kulturmiljövård MB3kap6). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/. Hämtad: 2022-06-11.

Kulturmiljö: Andra värdefulla områden

UNESCO sites. Hämtad från HELCOM, http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/78e50e17-0049-4212-8288-
922ba6f32e4f. Hämtad: 2019-10-04. (UNESCO, EC, HELCOM).

Världsarv i Sverige, enligt INSPIRE, nedladdningstjänst. Hämtad från Riksantikvarieämbetet, https://www.geodata.se/geodataportalen/srv/swe/catalog.search#/metadata/e682b368-977d-495a-b183-f4c8f21d82f5. Hämtad: 2019-10-07.

Skyddade områden, kulturreservat. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen. Hämtad: 2019-10-04.

Landskapsbildsskydd (Öppna tjänster för data i naturvårdsregistret). Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2019-09-17

Länsstyrelserna. (2024). Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen—Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB202:3B4.

Lagring av material: Anspråk
Möjliga områden för koldioxidlagring. Baserat på en rapport från Sveriges geologiska undersökning (2016). Koldioxidlagring i Sverige – sammanställning och resultat från NORDICCS. Rapport 2016:20. Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.

Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd
Skyddade områden, Art- och habitatdirektivet (Natura2000, SCI, SAC).
Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2023-09-01.

Skyddade områden, fågeldirektivet (Natura 2000, SPA). Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2023-09-01.

Riksintresse naturvård. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2019-10-10.

Riksintresse naturvård i Fladen. Inkommit från: Länsstyrelsen Halland. Inkommit: 2019.

Skyddade områden, nationalparker. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2019-10-07.

Skyddade områden, naturreservat. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2023-08-24.

Skyddade områden, djur- och växtskyddsområden. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2019-09-24.

Naturvård: Internationella naturskydd

Natura 2000 data - the European network of protected sites. Hämtad från European Environment Agency, https://www.eea.europa.eu/en/datahub/datahubitem-view/6fc8ad2d-195d-40f4-bdec-576e7d1268e4. Hämtad: 2023-08-25. (En delmängd av datat visas i kartan). Copyright holder: Directorate-General for Environment (DG ENV).

OSPAR MPA. Inkommit från OSPAR. Inkommit: 2019-10-24. (En delmängd av datat visas i kartan).

HELCOM MPAs. Hämtad från HELCOM, http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/d27df8c0-de86-4d13-a06d-35a8f50b16fa. Hämtad: 2019-09-24.

Ecologically or Biologically Significant Marine Areas (EBSAs) in the Baltic Sea. Hämtad från HELCOM, http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/828468c6-dd88-408c-97d3-ce9c926681f0. Hämtad: 2019-10-04.

Friluftsliv: Riksintressen och riksintresseanspråk
LST Riksintresse Rörligt friluftsliv MB4kap1+2. Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/GetMetaDataById?id=072b6b36-2cf6-4717-a616-bbf3fddea83d. Hämtad: 2019-09-17.

Riksintresse Friluftsliv. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/. Hämtad: 2023-08-23.
Riksintresse Friluftsliv i Östergötlands Skärgård. Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapad: 2023.

Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk
Riksintresse för Trafikslagens anläggningar. Hämtad från Trafikverket, https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-

utreda/samhallsplanering/Riksintressen/trafikverkets-beslutade-riksintressen/. Hämtad: 2023-04-24.

IMO ships routeing guide. Hämtad från HELCOM, http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/60712fe9-ce1b-4fc6-b0b6-46e44f9bf134. Hämtad: 2018.

Routeing measures Kattegat. Inkommit från Transportstyrelsen. Inkommit: 2017-10-31.
Recommended route Kattegat. Inkommit från Transportstyrelsen. Inkommit: 2017-10-31.

Utvinning av material: Anspråk
Möjliga områden för sandutvinning. Baserat på en rapport från Sveriges geologiska undersökning (2017). Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige. Dnr 21-2973/2015. Rapport 2017:05. Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.

Yrkesfiske: Riksintresseanspråk
Riksintresse yrkesfiske. Hämtad från Havs- och vattenmyndigheten, HaV. https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/data-och-statistik/havskatten/visa-datamangd.html#esc_entry=435&esc_context=1. Hämtad: 2020.

Yrkesfiske: Andra anspråk
Värdekarta fiske. Skapad av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Skapad 2022.

Yrkesfiske: Fiskeregleringar
Fiskets geografier. Hämtad från Havs- och vattenmyndigheten, HaV, https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/kartor--gis/karttjanster/karttjanster/fiskets-geografier.html. Hämtad: 2023.

Cod fisheries closures. Hämtad från HELCOM, https://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/api/records/42f9583a-505b-411e-8ade-b2f10e03610b. Skapad: 2013-02-13. (EC, HELCOM).

Renskötsel: Riksintresseanspråk. Hämtad från Sametinget 29 april 2024. Licens CC-BY 4.0 https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv

Risker: Dumpade stridsmedel
Förekomst av dumpad ammunition och risk för sjunkna minor. Inkommit från Försvarsmakten. Inkommit: 2019-01-21.

Kartfigurer skapade av Havs och vattenmyndigheten

Figur 1-1
Gränser i havet. Hämtade från Sjöfartsverket, www.sjofartsverket.se. Hämtade: 2018
Figur 6-8, 6-9, 6-10
Värdekartor fiske. Skapad av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Skapad 2023.

Figurförteckning

Figur 1-1 Sveriges gränser i havet. 6
Figur 5-1 Havets ekosystem bidrar med flera samhällsviktiga funktioner som till exempel produktion av livsmedel. De mer synliga ekosystemtjänsterna påverkar och är beroende av andra indirekta som inte är så synliga. Till exempel är fiskar beroende av livskraftiga livsmiljöer och lekområden för att överleva och ge bärkraftiga fiskbestånd. Ett annat exempel är ekosystem som bryter ner näringsämnen och gifter. Källa: Regeringskansliet 20
Figur 5-2 Viktiga ekosystemtjänster för friluftsliv, natur- och kulturmiljö 21
Figur 5-3 Viktiga ekosystemtjänster för fisket 21
Figur 6-1 Svenska kraftnäts havskapacitetszoner – elnätskapacitetsmässig indelning av havsplanerna. Västerhavet delas in i två zoner (1 och 2), Östersjön i fem zoner (3-7) och Bottniska viken i två zoner (8 och 9). (Svenska kraftnät, 2023a) 24
Figur 6-2 Elområden i Sverige. Det produceras idag mycket el i norr men förbrukas mycket i söder (Energimarknadsinspektionen, u.å.). 26
Figur 6-3 Godkända ansökningar och ansökningar på regeringens bord 2024-04-30. Källa: Vindbrukskollen 32
Figur 6-4 Olika fundamentstyper, från vänster: Monopile, gravitation, fackverk, trefot, boj, halvnedsänkt och TLP (Dornhelm m.fl., 2019). 33
Figur 6-5 Kartan visar viktiga stråk för fritidsbåtar enligt AIS-data. Kartan visar medel av antal timmar per månad under 2017-2022 som dessa båtar befinner sig i en ruta som är 1x1km stor. Röd och orange färg visar högst, gul och grön färg visar medel och blå färg visar minst koncentration. Källa: (Emodnet, 2022) 37
Figur 6-6 Godsexport till sjöss till länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022) 78
Figur 6-7 Godsimport till sjöss från länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022) 79
Figur 6-8 Passivt fiske 96
Figur 6-9 Pelagiskt fiske 96
Figur 6-10 Demersal trålning 96

Kartförteckning

1 Kumulativ miljöpåverkan nuläge 15
2 Klimattillflykter 18
3 Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk 30
4 Friluftsliv: Riksintressen och riksintresseanspråk 43
5 Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden 51
6 Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk 57
7 Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanpråk 60
8 Kulturmiljö: Andra värdefulla områden 64
9 Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd 71
10 Naturvård: Internationella naturskydd 73
11 Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk 82
12 Utvinning av material: Anspråk 88
13 Yrkesfiske: Riksintresseanspråk 94
14 Yrkesfiske: Andra anspråk 95

15 Yrkesfiske: Fiskeregleringar 99
16 Geologisk lagring av koldioxid: Anspråk 105
17 Renskötsel: Riksintresseanspråk 111
18 Risker: Dumpade stridsmedel 115

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna

Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Granskningsversion (dnr 2024-001194)

2024-05-16

Havs och Vatten myndigheten

Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Granskningsversion (dnr 2024-001194)

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2024-05-16

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Granskning av förslag till ändrade havsplaner

Havsplanering är ett av våra viktigaste verktyg för att vi ska nå en långsiktigt hållbar utveckling av våra hav. Mellan den 16 maj och den 30 augusti 2024 är förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet med tillhörande konsekvensbeskrivning ute på granskning. Det innebär att förslaget tillgängliggörs så att alla som vill kan lämna synpunkter på förslaget. Syftet med granskningen är att förankra och förbättra havsplanerna. Därför vill vi gärna få återkoppling på de ändringar som gjorts efter samrådet. Samråd om förslag till havsplaner hölls mellan 14 september och 15 december 2023. Ett stort antal synpunkter inhämtades från olika aktörer vilka har legat till grund för utvecklingen av granskningsförslaget. Till granskningsförslaget hör en samrådsredogörelse där alla inkomna synpunkter från samrådet besvaras. Granskningen är det andra formella dialogskedet i havsplaneringsprocessen.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram granskningsförslaget inom ramen för ett regeringsuppdrag om nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna. Uppdragets målsättning är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion till havs utöver den planering som finns i de nuvarande havsplanerna (M2022/00276). Den samlade målbilden uppgår då till 120 terawattimmar. Vägledningen i granskningsförslaget är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av de angivna områdenas sammanlagda yta. Granskningsförslaget anger områden för energiutvinning som teoretiskt sett kan motsvara en mer omfattande elproduktion. Detta som ett sätt att hantera ett antal osäkerheter som främst avser totalförsvarets sekretessbelagda intressen, naturskydd och kumulativ påverkan på naturvärden samt kommunal tillstyrkan till vindkraft i territorialhavet. Vägledningen om användning energiutvinning i havsplanen avser havsbaserad vindkraft.

Utgångspunkten för planeringen för havsbaserad vindkraft har framförallt varit planeringsunderlaget *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna* (Energimyndigheten, 2023).

Miljömässiga, ekonomiska och sociala konsekvenser sammanfattas övergripande i planförslaget och redovisas mer utvecklat i dokumentet *Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Granskningsversion. Dnr 2024-001194*. Konsekvensbeskrivningen innehåller förslag till den konsekvensbeskrivning som krävs inom ramen för strategisk miljöbedömning enligt 6 kapitlet 1–19 §§ miljöbalken.

Göteborg, maj 2024

Mats Svensson

Avdelningschef, Havs- och vattenmyndigheten

Mer information om granskningen

Lämna dina synpunkter till Havs- och vattenmyndigheten senast den 30 augusti 2024.

Du kan lämna synpunkter på två sätt:

• via vårt webbformulär som du hittar på, www.havochvatten.se/havsplanering

• mejla synpunkterna till havochvatten@havochvatten.se, ange diarienummer 2024–001194 i ärendemeningen.

Havs och vattenmyndigheten anordnar även informationsmöten om granskningsförslaget

Läs mer här: Informationsmöten om ändrade havsplaner

Bakgrund

Den 10 februari 2022 fattade regeringen beslut om Sveriges första havsplaner, för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Havsplanerna är statens samlade vägledning till myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områden i havet. Övervägandena i havsplanerna är strategiska och långsiktiga. I samband med beslutet om havsplanerna fattade regeringen beslut om ett nytt uppdrag om nya områden för energiutvinning i havsplanerna för att möjliggöra energiutvinning till havs med ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion utöver de områden som finns i de beslutade havsplanerna (M2022/00276). Förslag till ändrade havsplaner ska lämnas till regeringen senast den 31 december 2024.

Dialog i flera steg

En första del i uppdraget (M2022/00276) samordnades av Energimyndigheten och handlade om att ta fram underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning till havs. Denna del av uppdraget levererades den 31 mars 2023. Flera myndigheter, däribland Havs och vattenmyndigheten, deltog i arbetet. Den efterföljande havsplaneringsprocessen innefattar två formella dialogskeden, samråd (hösten 2023) och granskning, (vår-sommar 2024) där alla aktörer som vill kan lämna synpunkter på förslag till ändrade havsplaner. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för processen med att fram förslag till havsplaner.

Sammanfattning

Regeringen beslutar om tre havsplaner – en för Bottniska viken, en för Östersjön och en för Västerhavet. En havsplan ger vägledning kring vad som är den mest lämpliga användningen av havet. Havsplanerna vägleder myndigheter, regioner och kommuner i kommande beslut, planering och tillståndsprövningar. Näringsidkare förväntas också få vägledning av planen.

Havsplanerna ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. De ska förena näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål.

Havsplanerna innehåller vägledning om mest lämplig användning. Den eller de användningar som anges i ett område har företräde framför andra användningar. I stora delar av havet kan olika användningar samsas om de anpassar sig till varandra. Havsplanerna vägleder om vilken eller vilka användningar som har företräde och vilken anpassning som behövs. Havsplanerna inkluderar tio användningar:

• elöverföring

• energiutvinning

• friluftsliv

• försvar

• generell användning

• kultur

• natur

• sandutvinning

• sjöfart

• yrkesfiske.

Havsplanerna inkluderar också utredningsområden och områden där särskild hänsyn ska tas till höga naturvärden, till höga kulturmiljövärden eller till totalförsvarets intressen.

Alla användningar grundar sig på en lämplighetsbedömning utifrån läge, beskaffenhet och behov. Riksintressen och andra allmänna intressen tas hänsyn till i bedömningen.

Konsekvenserna av havsplanerna bedöms utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala perspektiv sammanfattas övergripande i planförslaget och redovisas mer utvecklat i dokumentet *Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Granskningsversion. Dnr 2024-001194*.

Havsplaneringen tar sin utgångspunkt i lagar, förordningar och samhällsmål, och bygger på evidensbaserad kunskap samt den dialog som förts med berörda intressenter i planeringsprocessens olika steg.

Läsanvisning

Du kan läsa planerna som ett dokument – med kartstöd på webben

Dokumentet kompletteras med webbsidor hos Havs- och vattenmyndigheten som är en hjälp för att utforska planerna. På webbsidorna finns kartor som är både klickbara och sökbara, och som går att zooma i. Där finns dessutom underlag i olika kartor att jämföra.

Du hittar både webbsidorna och detta dokument på www.havochvatten.se.

Så här är dokumentet strukturerat

Dokumentet är uppdelat i sju delar och en bilaga. Del 1 är en bakgrundsbeskrivning om havsplanering. Del 2 är gemensam för alla tre havsplaner och innehåller övergripande vägledning och överväganden. Detsamma gäller del 6 om innebörd och konsekvenser och del 7 med referenser och förteckningar. Del 3, 4 och 5 innehåller vägledning och överväganden för respektive havsplan, det vill säga för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Bilagan innehåller planeringsförutsättningar för alla havsplaneområdena.

Innehåll

Granskning av förslag till ändrade havsplaner iii
Sammanfattning v
1. Om havsplaner och havsplaneringsprocessen 1
1.1. Uppdrag att ta fram förslag till havsplaner 1
1.2. Havsplanerna och deras tillämpning 1
1.3. Havsplaneringsprocessen 6
1.4. Vision och mål 11
2. Övergripande vägledning om användning och samexistens 16
2.1. Principer för bedömning av mest lämplig användning och särskild hänsyn 16
2.2. Plankartornas redovisning 18
2.3. Vägledning om mest lämplig användning och särskild hänsyn 20
2.4. Vägledning om samexistens 35
3. Bottniska viken: Vägledning och överväganden 42
3.1. Bottenviken 46
3.2. Norra Bottenhavet och Norra Kvarken 55
3.3. Södra Bottenhavet 60
4. Östersjön: Vägledning och överväganden 69
4.1. Norra Östersjön och Södra Kvarken 73
4.2. Mellersta Östersjön 80
4.3. Sydöstra Östersjön 90
4.4. Södra Östersjön 97
4.5. Sydvästra Östersjön och Öresund 103
5. Västerhavet: Vägledning och överväganden 111
5.1. Norra Västerhavet 115
5.2. Södra Västerhavet 123
6. Innebörd och konsekvenser 132
6.1. Innebörd 132
6.2. Konsekvenser 137
7. Referenser och förteckningar 150

1. Om havsplaner och havsplaneringsprocessen

1.1. Uppdrag att ta fram förslag till havsplaner

Den 10 februari 2022 fattade regeringen beslut om Sveriges första havsplaner, för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. I samband med beslutet om havsplanerna fattade regeringen också beslut om ett nytt uppdrag. Uppdraget syftar till att ta fram nya områden för energiutvinning i havsplanerna för att möjliggöra energiutvinning till havs med ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion, utöver de områden som finns i de beslutade havsplanerna (M2022/00276).

Enligt uppdraget ska Havs- och vattenmyndigheten lämna förslag till nya havsplaner senast den 31 december 2024. En första del av uppdraget som avser underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning till havs levererades den 31 mars 2023 av Energimyndigheten (Energimyndigheten, 2023). Framtagandet av underlaget samordnades av Energimyndigheten och togs fram tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, Svenska kraftnät, Försvarsmakten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Statens jordbruksverk och Sveriges geologiska undersökning. Redovisningen finns tillgänglig på Energimyndighetens webbplats.

Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten har parallellt haft ett relaterat regeringsuppdrag som syftar till att ta fram en kunskapssammanställning om möjligheterna och förutsättningarna för samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård. Uppdraget redovisades den 28 februari 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023).

1.2. Havsplanerna och deras tillämpning

Syftet med havsplanerna är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna ger vägledning för att de områden som omfattas av en havsplan ska kunna användas för det eller de ändamål som de är mest lämpade för.

Den nationella havsplaneringen regleras i miljöbalken och havsplaneringsförordningen (2015:400). Genom denna lagstiftning har Sverige även införlivat EU:s havsplaneringsdirektiv (2014/89).

Övergripande

Den nationella havsplaneringen omfattar tre havsplaner – en för Bottniska viken, en för Östersjön och en för Västerhavet. Havsplanerna omfattar Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför den baslinje som avses i lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Figur 1.2-1 De tre havsplaneområdena

Havsplanerna som beslutas av regeringen ger vägledning till myndigheter, regioner och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områden i havet. Regeringen får meddela föreskrifter om sådana förbud eller begränsningar av verksamheter och åtgärder inom ett havsplanerat område som behövs för att uppnå syftet med planen.

En havsplan ger vägledning om användning för de områden som omfattas av havsplanen, för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till deras beskaffenhet, läge och de behov som finns i samhället.

Syftet med havsplanerna är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna förenar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål och ska bidra till att

- god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls
- havets resurser används hållbart så att havsanknutna näringar kan utvecklas
- samexistens främjas mellan olika verksamheter och användningsområden

I arbetet med att ta fram havsplaner ska en ekosystemansats tillämpas.

Enligt havsplaneringsförordningen ska Havs- och vattenmyndigheten hålla sig uppdaterad om utvecklingen inom berörda områden och vid behov eller minst vart åttonde år ta fram reviderade förslag till havsplaner.

Havsplanerna vägleder på en strategisk nivå

Havsplanen ger uttryck för statens samlade syn på hur havsområdena bör förvaltas. Havsplanen anger, i enlighet havsplaneringsförordningen (2015:400), inriktningen för användning av havsområdet och anger och beskriver riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken och andra allmänna intressen av väsentlig betydelse. Havsplanen anger också hur frågor om oförenliga ändamål bör lösas. Till skillnad från sektorsmyndigheternas underlag och anspråk, till exempel riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken, så är havsplanen tänkt att ge uttryck för statens syn på hur havsområdena bör förvaltas genom en samlad och genomtänkt statlig uppfattning. Regeringens beslut om havsplan innebär ställningstaganden till hur olika allmänna intressen ska redovisas i havsplanen. Regeringens beslut kan därför avvika från de anspråk och de underlag som de olika sektorsmyndigheterna har redovisat (Prop. 2013/14:186 s.19). Lagbestämmelsen om havsplaneringen är placerad i 4 kapitlet miljöbalken för att samlas med de övriga hushållningsbestämmelserna då havsplaneringen avser den hushållning för hållbar utveckling som regleras i 3 och 4 kapitlet miljöbalken. Genom havsplaneringens placering i 4 kapitlet blir det även tydligt att havsplanerna är ett sådant planeringsunderlag som behövs för att belysa frågor om hushållning med vatten och de ska utgöra underlag vid avgörande av mål och ärenden enligt miljöbalken (Prop. 2013/14:186 s.17).

Havsplanernas överväganden är strategiska och långsiktiga. Det innebär att havsplanerna ger inriktningen för användningen av havet. I havsplaneringsprocessen bedöms lämpligheten för olika användningar övergripande. Baserat på denna bedömning vägleder havsplanen om företräden för användningar. Vid en eventuell efterföljande tillståndsprövning genomförs en mer detaljerad projekt- och platsspecifik prövning av användningen i ett område. Exempelvis prövas om en exploatering medför risk för olyckor, fara för människors hälsa och säkerhet, risk för påverkan på kulturmiljö, risk för erosion, risk för påtaglig skada på ett riksintresse, eller risk att miljökvalitetsnormer inte kan efterlevas.

För att planens syfte om en långsiktigt hållbar utveckling ska uppnås krävs i vissa fall att havsförvaltningen med tillhörande regelverk utvecklas, eller att regeringen meddelar föreskrifter om förbud eller begränsningar av vissa verksamheter eller åtgärder. Det kan exempelvis handla om reglering eller andra åtgärder som underlättar samexistens mellan olika intressen. När det gäller åtgärder inom yrkesfisket eller sjöfarten krävs i många fall överenskommelser eller beslut inom EU eller Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization, IMO).

Havsplanerna vid tillståndsprövning och planering

Havsplanerna är ett vägledande underlag såväl vid tillståndsprövningar som vid andra ärenden enligt miljöbalken. Varje myndighet eller kommun som tillämpar miljöbalken ska se till att havsplanerna är tillgängliga i målet eller ärendet vid prövning av en verksamhet eller åtgärd inom havsplaneområdet. Vid frågor som rör ny eller ändrad användning av ett havsområde ska miljöbalken tillämpas. Vid tolkningen av vad som är mest lämplig användning enligt dessa bestämmelser är havsplanerna vägledande.

Havsplanerna är även ett vägledande underlag vid vissa tillståndsprövningar enligt andra lagar där miljöbalkens hushållningsbestämmelser är tillämpliga, exempelvis lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, kontinentalsockellagen (1966:314) samt lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn. Detta eftersom bestämmelserna i bland annat 3 och 4 kapitlen miljöbalken ska tillämpas även vid prövningar i mål och ärenden enligt ovan nämnda lagar.

Länsstyrelsen har en viktig roll eftersom den är ansvarig för de initiativ som behövs för att det i planerings- och beslutsprocesser tas hänsyn till 3 och 4 kapitlen miljöbalken. När 3 och 4 kapitlen miljöbalken ska tillämpas vid prövningen av ett mål eller ärende, ska länsstyrelsen särskilt verka för att riksintressena tillgodoses. I områden som omfattas av en beslutad havsplan ska länsstyrelsens arbete grundas på havsplanen enligt 3 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden. Således är det beslutad havsplan som är utgångspunkt för den del av en prövning eller planering där riksintresseanspråk och god hushållning spelar in.

För ny eller ändrad användning av ett havsområde, som till exempel etablering av vindkraft eller verksamhet för sandutvinning, kan ett antal olika tillstånd från flera tillståndsmyndigheter behövas. I bilagan om planeringsförutsättningar går det att läsa översiktligt om juridiska förutsättningar under respektive intresse.

Havsplanernas roll i kommunal och regional planering

Kommuner ska enligt plan- och bygglagen (2010:900) ta fram en översiktsplan som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön för hela kommunen. Vissa regioner ska ta fram en regionplan som bland annat anger de grunddrag för användningen av mark- och vattenområden som har betydelse för länet. Plan- och bygglagen, liksom kommunens och regionens område, omfattar territorialhavet.

Havsplanen är vägledande för den kommunala och regionala planeringen. Av översiktsplanen ska det enligt plan-och bygglagen framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen. Havsplanen är också vägledande i fråga om hur riksintressena ska tillgodoses i planeringen, se tidigare hänvisning till 3 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden. Motsvarande gäller i relation till regionplaner.

I området i territorialhavet där de nationella, regionala och kommunala planerna överlappar gäller samtliga planer, i svensk ekonomisk zon gäller endast havsplanen och i kustområdet gäller den kommunala översiktsplanen och regionplanen där den finns.

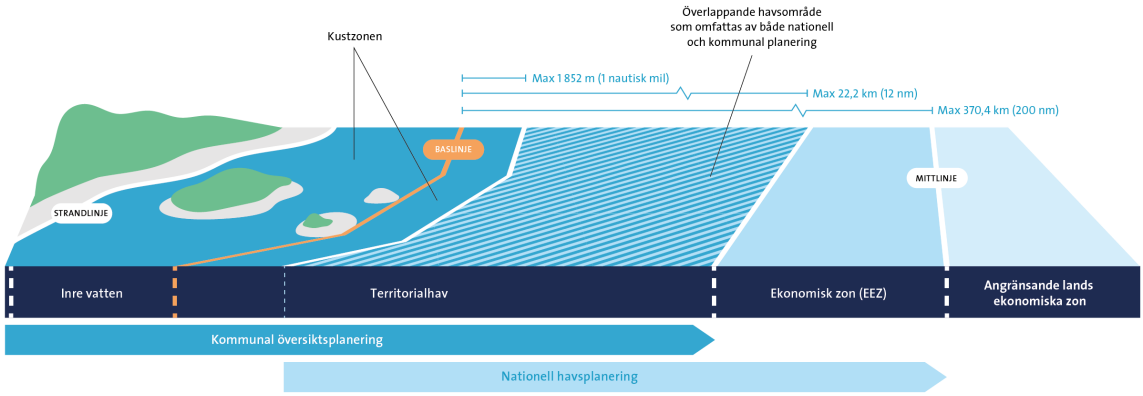

Figur 1.2-2 Begrepp, gränser och planeringsansvar. I territorialhavet delar staten planeringsansvar med kommunerna. I den ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar

Samspelet mellan havsplaner, regionplaner och översiktsplaner är viktigt för att kopplingen mellan hav och land ska fungera bra. Regionplaner och översiktsplaner är betydelsefulla för att visa regionala och lokala och överväganden och anspråk som kan vara av relevans för havsplaneringen.

I de fall en kommun har redovisat tydliga avsikter i fråga om den framtida användningen av de havsområden som omfattas både av en översiktsplan och en havsplan, vägs de in vid beslutet om havsplan. Vid kommunala omprövningar och fördjupningar av översiktsplaner blir havsplanerna en samlad källa till information om statens syn på den framtida mark- och vattenanvändningen inom området. Är havsplanens ställningstaganden inaktuella, exempelvis om nytt kunskapsunderlag framkommit sedan planen beslutades, kan det finnas anledning för kommunen att i översiktsplanen avvika från havsplanen. Motsvarande gäller i relation till regionplaner.

Länsstyrelsen har två formella verktyg där den särskilt ska uppmärksamma kommunerna i översiktsplanearbetet på om kommunens syn inte överensstämmer med den syn som är redovisad i havsplanen.

- Under granskningstiden av en ny eller ändrad översiktsplan lämnar länsstyrelsen ett granskningsyttrande enligt 3 kapitlet 16 § plan- och bygglagen. I det ska det bland annat framgå om kommunens förslag inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kapitlet miljöbalken, om förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kapitlet miljöbalken inte följs, om mellankommunala frågor inte är samordnade på ett lämpligt sätt, eller om ett byggnadsverk är olämpligt med hänsyn till hälsa och säkerhet. Länsstyrelsens granskningsyttrande ska grunda sig på någon av punkterna i 3 kapitlet 16 § plan- och bygglagen men vid bedömningen av om planförslaget tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kapitlen miljöbalken, ska länsstyrelsen utgå från havsplanen (se hänvisning ovan till 3 § hushållningsförordningen).
- Länsstyrelsen ska också i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet enligt 3 kapitlet 26 § plan- och bygglagen. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige. I underlaget anges hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen och om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Motsvarande gäller även för regionplan.

Länsstyrelsen bevakar de statliga intressena och ska yttra sig över kommunens förslag till detaljplan när kommunen tar fram en sådan, enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen. Även när en kommun tar fram en detaljplan skulle det kunna uppkomma situationer då detaljplanen inte överensstämmer med synen på den framtida användningen av vattenområdet som redovisas i havsplanen.

Möjlighet för prövning av nya anspråk inom havsplaneområdena

Nya anspråk och behov förväntas kontinuerligt uppstå inom havsplaneområdena. Sådana anspråk behandlas i uppföljningar och nya förslag till havsplaner. Tills nya havsplaner finns beslutade ska vägledning tas i befintliga havsplaner i den mån det är relevant. Om det inte finns någon direkt vägledning i havsplanerna kan planering och beslutsfattning göras utifrån havsplanernas intentioner eller utifrån bästa tillgängliga kunskap.

Möjlighet att föreslå föreskrifter

Regeringen får meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område, om det behövs för att uppnå syftet med planen. Föreskrifter eller begränsningar av användandet av det planlagda området ska vara sådana som inte omfattas av befintliga restriktions- och förbudsmöjligheter (enligt proposition 2013/14:186 s. 21). Förbud och begränsningar för viss användning kan ge möjligheter till annan användning av området. Havs- och vattenmyndigheten har hittills inte arbetat fram några förslag till sådana föreskrifter. Myndigheten bedömer att befintlig förvaltning i huvudsak har möjlighet att fånga det som havsplanerna vägleder om. Möjligheter att meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område kan i vissa fall begränsas av internationella regleringar såsom EU:s gemensamma fiskeripolitik.

1.3. Havsplaneringsprocessen

Havsplaneringen är en bred process som involverar många aktörer i flera steg. Efter att regeringen beslutar om havsplanerna tillämpas de och följs upp i en återkommande cyklisk process.

Havsplaner tas fram i samverkan

Havsplaneringen är en öppen process som ger möjlighet till medverkan för de som berörs på kommunal, regional, nationell och internationell nivå. Även bransch- och intresseorganisationer, liksom forskningsinstitutioner, bereds möjlighet att medverka och bidra med insikt och kunskap.

På nationell nivå sker samverkan med centrala myndigheter, länsstyrelser och organisationen Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kring strategiska planeringsfrågor, planeringsprocessen och sektorsfrågor. Samverkan sker bland annat inom en tvärsektoriell samverkansgrupp där berörda myndigheter, samordnande länsstyrelser och SKR ingår.

På regional och kommunal nivå har länsstyrelserna en viktig roll i samordningen mellan nationell och kommunal planering. Sveriges 14 kustlänsstyrelser deltar i arbetet för kommunal medverkan och i annat stödjande arbete gentemot kommunerna. Länsstyrelserna i Kalmar, Västernorrlands-

och Västra Götalands län samordnar arbetet för berörda kustlänsstyrelser. Kustlänsstyrelserna tar också fram kompletterande regionalt planeringsunderlag, exempelvis från kommuner och utvecklingsansvariga aktörer, eller internt från länsstyrelsen i frågor inom länsstyrelsens ansvarsområden.

Kommunerna bidrar till planeringen med underlag, synpunkter och förbättringsförslag under planeringsprocessen. Detta sker inte minst genom den kommunala översiktsplaneringen i både kustområden och den del av territorialhavet som överlappar med den nationella havsplaneringen. Det bidrar till att stärka kopplingen mellan hav och land och förbättrar koordineringen mellan nationell och kommunal planering.

Från och med den 1 januari 2019 är det regionerna som leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet. I Gotlands län är det Gotlands kommun som är ansvarig. De regionala utvecklingsstrategierna utgör underlag i planeringsarbetet. Under havsplaneringsprocessen deltar de regioner, länsstyrelser och kommunala samverkansorgan som är utvecklingsansvariga aktörer.

Det finns möjlighet att läsa mer om vilka som deltar under havsplaneringsprocessen i den processbeskrivning som tagits fram av Havs och vattenmyndigheten.

Samråd i två steg

Processen med att ta fram havsplaner har flera steg. Två formella samrådsskeden, samråd och ett efterföljande granskningssamråd, sker innan regeringen fattar beslut om havsplanerna enligt havsplaneringsförordningen. Det innebär att förslagen till havsplaner görs tillgängliga så att den som vill kan yttra sig. De inkomna synpunkterna bedöms och ligger till grund för reviderade planförslag. De formella dialogskedena bidrar till ett brett deltagande och en demokratisk process.

Havs- och vattenmyndigheten genomför även samråd med Sveriges grannländer i enlighet med Esbokonventionen. Esbokonventionen avser gränsöverskridande miljöeffekter.

Havsplaneringsprocessen innefattar i stor grad även kontinuerlig dialog och samverkan. Det innebär exempelvis avstämningar och dialog med centrala myndigheter och länsstyrelser kring tematiska och processrelaterade frågor.

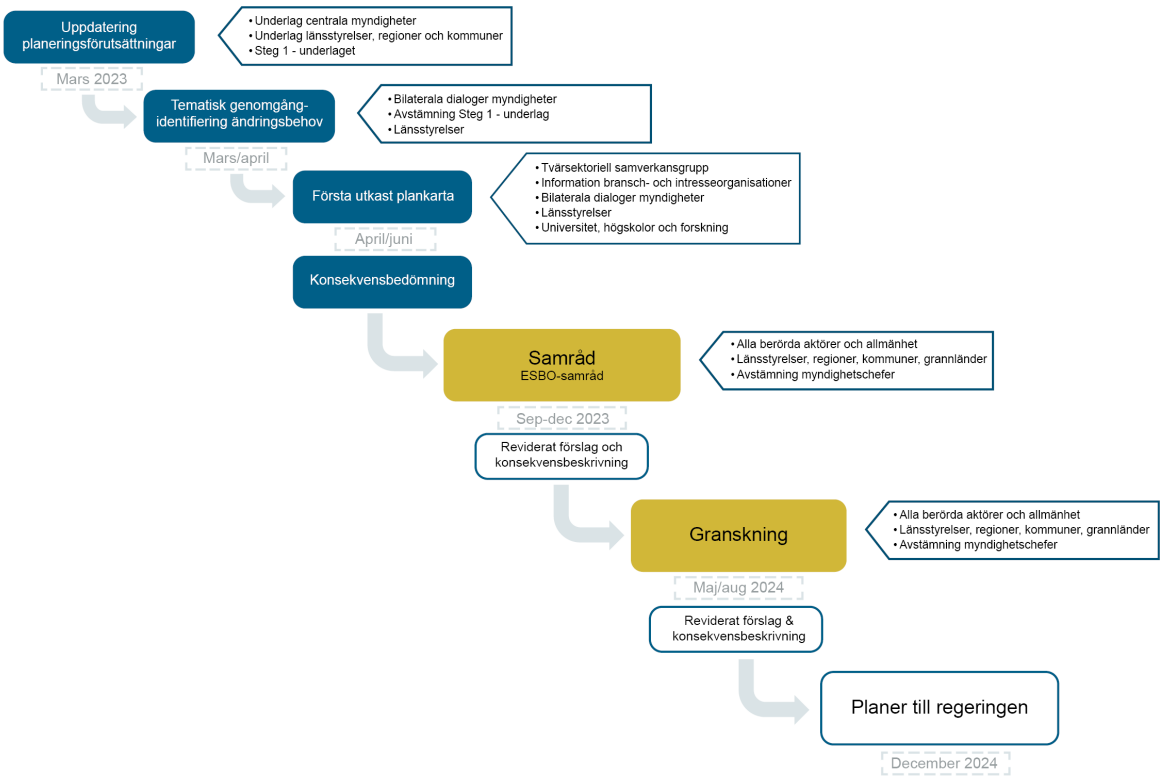

Figur 1.3-1 Illustration över övergripande processteg och berörda aktörer. Samråd och granskning är särskilt viktiga dialogsteg under denna havsplaneringsomgång

Planering med ekosystemansatsen som grund

Enligt havsplaneringsförordningen ska en ekosystemansats tillämpas när havsplanerna utarbetas. Ekosystemansatsen är en strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser, med målet att säkerställa att användningen av ekosystemen sker inom deras gränser (Havs- och vattenmyndigheten, 2012).

FN:s konvention om biologisk mångfald utgör en av de viktigaste internationella grunderna för ekosystemansatsen. Ekosystemansatsen utgår ifrån de tolv så kallade Malawiprinciperna. Ekosystemansatsen tillämpas i havsplaneringen på flera olika sätt utifrån Malawiprinciperna (Havs- och vattenmyndigheten, 2012). Några exempel:

- Havsplaneringen utgår från de samhällsmål som fastställs utifrån samhällets övergripande intressen. Samverkan och dialog under arbetets gång gör det möjligt att fånga upp perspektiv från många olika aktörer. Relaterar främst till Malawiprincip 1 - Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål och 10 - Ekosystemansatsen bör integrera bevarande av biologisk mångfald och ett hållbart nyttjande av densamma.
- Havsplaneringen ger vägledning på övergripande och strategisk nivå med utrymme för planering på lokal och regional nivå. Kommuner och regioner ges möjlighet till medverkan i den nationella havsplaneringen, så att hänsyn kan tas till lokala och regionala behov. Relaterar främst till Malawiprincip 2 - Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen.

- Havsplaneringen genomförs i en öppen planeringsprocess med samverkan och dialog utifrån kommunala, regionala, nationella och internationella perspektiv. Processen medger både samverkan i det dagliga arbetet och formella tillfällen att inhämta synpunkter. Relaterar främst till Malawiprincip 2 - Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen, 11 - Ekosystemansatsen bör beakta all typ av relevant information, även vetenskaplig och traditionell och lokal kunskap, innovationer och metoder och princip 12 - Ekosystemansatsen bör involvera alla relevanta sektorer i samhället och vetenskapliga discipliner.

Bedömning av konsekvenser

Enligt miljöbedömningsförordningen antas havsplaner medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kapitlet 3 § miljöbalken. Det föreligger därför krav på genomförande av strategisk miljöbedömning enligt 6 kapitlet 1–19 §§ miljöbalken. Arbetet med strategisk miljöbedömning dokumenteras i en konsekvensbeskrivning i form av ett samlat dokument för de tre havsplaneområdena.

Kraven på miljöbedömning av havsplaner utgår också från miljöbalkens portalparagraf enligt vilken balken ska tillämpas så att:

- människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
- den biologiska mångfalden bevaras,
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
- återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Kraven innebär att även sociala och ekonomiska aspekter behöver inkluderas i en bred bedömning av effekter. Konsekvensbeskrivningen inkluderar därför sociala och ekonomiska effekter utöver de miljömässiga som ställs krav på enligt 6 kapitlet miljöbalken.

Ett nationellt avgränsningssamråd för miljöbedömningen hölls under perioden 8 juli till 10 oktober 2022. Sveriges grannländer har underrättats enligt Esbokonventionen (1 december 2022 till 28 februari 2023). Samråd om planförslaget och miljökonsekvensbeskrivningen hölls med grannländerna enligt samma konvention 28 november 2023 till 20 februari 2024.

Konsekvensbedömningen är en del av tillämpningen av ekosystemansatsen. Den ska tydliggöra miljömässiga och andra effekter och vägleda planeringen för att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplaner tydligt redovisa innebörden och konsekvenserna av användningen av havsområdet enligt planen.

Planering i cykler och uppföljning av planen

Havsplanering kan beskrivas som en återkommande process som pågår i cykler över flera år. Via ett flertal steg går havsplaneringen från inhämtning av information och analys av nuläget till

planering där havsplanerna är resultatet av planeringsprocessen. Därefter tillämpas planerna och uppföljning görs löpande.

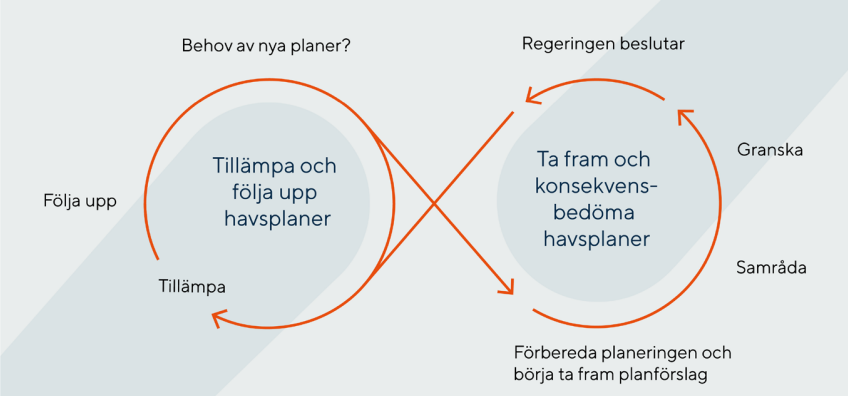

Figur 1.3-2 Den övergripande havsplaneringsprocessen där havsplaner tas fram för att sedan tillämpas och följas upp. Vid behov eller minst vart åttonde år tas nya planförslag fram. (Källa: Havs-och vattenmyndigheten)

Enligt havsplaneringsförordningen 21 § (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten följa upp de beslutade planerna och ta fram nya förslag till havsplaner vid behov eller minst vart åttonde år. Det krävs beredskap för att kontinuerligt ta in, värdera och använda ny kunskap i kommande havsplaner.

Enligt miljöbalken 6 kapitlet 16 och 19 §§ ska Havs- och vattenmyndigheten särskilt följa upp och utvärdera den miljöpåverkan som planerna i praktiken medför. Avsikten är att tidigt få kunskap om betydande miljöpåverkan som inte har identifierats tidigare, så att denna påverkan stoppas eller minskas. Uppföljningen syftar också till att bevaka den miljöpåverkan som förväntas och som har beskrivits i planens miljökonsekvensbeskrivning.

En redogörelse av åtgärder för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av havsplanerna medför återfinns i miljökonsekvensbeskrivningen.

Havs- och vattenmyndigheten utarbetar ett förslag till ramverk för uppföljning av havsplanerna i samverkan med bland annat länsstyrelser och universitet. Syftet med ramverket är att vägleda i uppföljningen av havsplaner för att underlätta och förbereda nästa planeringsomgång samt att ge stöd till Havs- och vattenmyndigheten att uppfylla de lagstadgade kraven för uppföljning.

Ramverket innefattar dels löpande uppföljning som rör omvärldsbevakning och uppdatering av planeringsförutsättningar, såsom förändrade anspråk eller användningar. Dels innefattar ramverket fördjupad uppföljning där fokus ligger på tillämpning, måluppfyllelse, konsekvenser och analys av planens aktualitet.

Under denna planeringsomgång görs den löpande uppföljningen inom ramarna för planeringsprocessen med att ta fram nya planförslag.

Den fördjupade uppföljningen fokuserar på att:

- analysera planens aktualitet utifrån nya eller förändrade anspråk, förutsättningar och användningar
- besvara frågor om hur havsplanen tillämpas och om hur vägledningen fungerar
- bedöma planens konsekvenser och måluppfyllelse
- ta fram kunskap om den betydande miljöpåverkan som planen medför.

Ramverket planeras fastställas i samband med att förslag till havsplaner lämnas till regeringen. Resultaten från uppföljningen kommer att användas i Havs- och vattenmyndighetens aktualitetsprövning av beslutade havsplaner.

1.4. Vision och mål

Vision – havet 2050

En havsplan är framtidsinriktad och ska bidra till att forma den framtid vi vill nå. Målåret i havsplanerna är år 2040. Samtidigt används år 2050 som visionsår för att stimulera till diskussion och tankar om planeringens långsiktiga perspektiv.

Havsplanerna blickar framåt till år 2050 och utgår från en vision om hur havet används, förutsatt att planeringsmålen uppfylls. Visionen representerar det tillstånd som havsplaneringen ska bidra till att förverkliga.

> *År 2050 nyttjar vi havet genom konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar. Havet har god miljöstatus och en rik biologisk mångfald. Vi bevarar och utvecklar natur- och kulturmiljöer i havet och tillvaratar dess ekosystemtjänster. Förvaltningen av havet har bidragit till att klimatförändringarna bromsats och vi har anpassat oss efter förändrade förhållanden. Det finns gott om upplevelsevärden och möjlighet till friluftsliv. Havet är till glädje och nytta för alla. Näringsliv och förvaltning samverkar och havsplanerna bidrar med helhetssyn, framförhållning och förutsägbarhet. År 2050 lever vi i fred och frihet i Östersjö- och Nordsjöregionen.*

Planeringsmål

Havsplanerna ska integrera näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. För att stödja genomförande av havsplaneringsprocessen finns det tio planeringsmål. Planeringsmålen utgår ifrån samhällsmål, lagstiftning, nationella strategier och andra relevanta underlag (Figur 1.4-1 Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålenPlaneringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen Mål och strategier från den globala till den nationella nivån inkluderas, bland annat FN:s globala mål för hållbar utveckling och EU-strategier kopplade till marina och maritima frågor, miljö, klimat och energi. På nationell nivå har exempelvis strategier och målsättningar som knyter an till havsmiljöfrågor olika havsrelaterade verksamheter tagits i beaktning samt Sveriges miljömål.

Planeringsmålen togs fram under första planeringsomgången, men har i viss utsträckning uppdaterats i denna andra planeringsomgång. Planeringsmålen består av ett övergripande mål som stöds av övriga nio mål. Dessa nio är indelade i två grupper med rubrikerna *skapa förutsättningar för* respektive *skapa beredskap för*. Anspråk som finns tydliga och omfattande i närtid grupperas under *förutsättningar*, medan frågor som främst i ett längre framtidsperspektiv bedöms kunna ha omfattande anspråk i havet grupperas under *beredskap*. Målen som avser beredskap signalerar att havsplaneringen ska ta höjd för framtida behov och verksamheter.

Övergripande mål:

- Bidra till god havsmiljö och hållbar utveckling.

Skapa förutsättningar för:

- Regional utveckling, friluftsliv och bevarande av kulturvärden
- Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster
- Hållbar sjöfart
- God tillgänglighet
- Energiöverföring och förnybar elproduktion i havet
- Ett hållbart yrkesfiske
- Försvar och säkerhet.

Skapa beredskap för:

- Framtida utvinning av mineraler och koldioxidlagring
- Framtida etablering av hållbart vattenbruk.

Övergripande mål: Bidra till god havsmiljö och hållbar utveckling

Havsplanerna ska övergripande ge rumsliga förutsättningar för att tillgodose utvecklingsbehov och mål om hållbar utveckling, samtidigt som de bidrar till att god havsmiljö nås och upprätthålls.

God havsmiljö beskrivs framför allt i det nationella miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och dess preciseringar. Andra miljökvalitetsmål är också relevanta, exempelvis *Ett rikt djur och växtliv*, *Ingen övergödning* och *Giftfri miljö* som även fångar in hur miljöproblem från land och luft har påverkan på havet. God miljöstatus i enlighet med havsmiljöförordningen är en av preciseringarna.

Hållbar utveckling relaterar bland annat till Sveriges maritima strategi och till EU:s gröna giv som till exempel inkluderar utveckling av en hållbar blå ekonomi.

Utvecklingen är hållbar när vi ekonomiskt, miljömässigt och socialt kan tillfredsställa våra behov i dag, samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov. En viktig utgångspunkt för havsplaneringen är att hållbar utveckling förutsätter väl fungerande ekosystem. I enlighet med ekosystemansatsens helhetsperspektiv beaktas därför ekosystemets funktioner utifrån flera tidsperspektiv samt direkta, indirekta och samlade, kumulativa effekter av anspråk i havet.

Mål: Skapa förutsättningar för regional utveckling, friluftsliv och bevarande av kulturvärden

Havsplanerna ska ge rumsliga förutsättningar för hållbar utveckling, god livskvalitet, jämlikhet och attraktiva miljöer regionalt och lokalt. Olika platser och områden har olika förutsättningar för och perspektiv på den regionala utvecklingen. Därför ska havsplaneringen eftersträva goda förutsättningar för lokal och regional utveckling längs hela kuststräckan.

Havsplanerna ska bidra till att bevara viktiga natur- och kulturvärden, ta hänsyn till landskapsbilden och skapa förutsättningar för utveckling av havsanknutna näringar och friluftsliv. Friluftsliv har stor betydelse för människors livskvalitet och hälsa.

Kulturvärden är viktiga för upplevelsen av landskapet, för människors identitet och för att skapa attraktiva miljöer att leva och bo i. Havet rymmer idag en tämligen outforskad del av våra kulturhistoriska värden. Ökad kunskap om kulturvärdena i havet bidrar både till lokal och regional identitet och till besöksnäring. Kulturvärdena har också ett egenvärde.

Naturvärden och kulturvärden vid kusten och i utsjön är ofta en förutsättning för att kunna skapa möjligheter för och vidareutveckla yrkesfiske respektive besöksnäring i kustsamhällen. Även andra havsrelaterade verksamheter som bidrar till utveckling och hållbar blå ekonomi i kustområdet ska ges goda förutsättningar att bidra till sysselsättning och livskvalitet.

Mål: Skapa förutsättningar för marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster

Havsplanerna ska bidra till goda ekosystem och utveckling av ekosystemtjänster. De ska stödja inrättandet av nya marina skyddsområden i enlighet med nationella och internationella mål och skapa förutsättningar för att stärka och bevara representativitet, funktionalitet och ekologiska samband. Havsplaneringen ska vidare bidra till att gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de arter och livsmiljöer skyddet omfattar. Gynnsam bevarandestatus är ett begrepp som används för att beskriva de förutsättningar som behövs för att en naturtyp, livsmiljö eller specifik art ska kunna finnas kvar långsiktigt. Begreppet används för naturtyper och arter som pekats ut som särskilt värdefulla inom ramen för det europeiska nätverket Natura 2000.

Havsplanerna ska bidra till säkerställande av marin grön infrastruktur. Med grön infrastruktur menar vi ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och ekosystemtjänster som är viktiga för samhället främjas i hela landskapet. Den gröna infrastrukturen är en viktig förutsättning för främjande av ekosystemtjänster. Planerna ska även bidra till att säkra spridningsvägar och vandringsvägar i och mellan livsmiljöer i den marina miljön, samt flyttstråk för fågel. Havsplanerna ska ge förutsättningar för vetenskapliga undersökningar och långsiktig övervakning av havsmiljön.

Mål: Skapa förutsättningar för hållbar sjöfart

Havsplanerna ska ge förutsättningar för ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar sjöfart. Det gäller såväl närsjöfart som fjärrsjöfart. Sjöfarten ges tillräckligt utrymme för att kunna växa, samtidigt som havsplanerna bidrar till ökad sjösäkerhet med färre olyckor och minskning av riskerna för utsläpp av olja eller andra ämnen, liksom andra störningar. Havsplanerna ska ge förutsättningar för effektiva transportvägar med låg bränsleförbrukning samt minsta möjliga miljöeffekter av sjöfarten, särskilt i ekologiskt känsliga områden. Hänsyn ska tas till att Östersjön är utpekad som ett särskilt känsligt havsområde, PSSA (Particularly Sensitive Sea Area), av Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization, IMO).

Mål: Skapa förutsättningar för god tillgänglighet

Havsplanerna ska skapa förutsättningar för utveckling av den havsanknutna transportsektorn och annan infrastruktur samt göra havet tillgängligt för en bred allmänhet.

God tillgänglighet i transportsystemet till sjöss ger goda förutsättningar för att hålla samman transportinfrastrukturen som helhet, så att exempelvis överföring av gods från väg och järnväg till sjöfart underlättas. Beredskap ska skapas för en utveckling av fysisk infrastruktur, exempelvis framtida tunnlar eller broar.

Det ska fortsatt finnas goda förutsättningar för fiskefartyg att nå och nyttja havet och hamnar nödvändiga för fiskeverksamheten.

Rumsliga förutsättningar ska ges för användning av havet för infrastruktur för elektronisk kommunikation i form av sjökablar och radiosystem. Förutsättningar ska även skapas för att ge människor tillgång till havet för friluftsliv. Det kan bidra till både folkhälsa och utveckling inom besöksnäring

Mål: Skapa förutsättningar för energiöverföring och förnybar energiproduktion i havet

Havsplanerna ska stödja arbetet med integrering och anslutning till det europeiska elnätet och ge förutsättningar för existerande, planerade och potentiella sjökablar för energiöverföring inom Sverige och mellan Sverige och andra länder. Detta gäller även gasledningar och kablar för energiöverföring från havsbaserad energiproduktion.

Havsplanerna ska bidra till att skapa förutsättningar för Sveriges framtida behov av utvinning av fossilfri energi. I detta ska planeringen stödja Sveriges energimål genom att skapa förutsättningar för utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

Beredskap ska finnas för annan havsbaserad energiproduktion från andra typer av förnybara källor och havsplanerna ska ge förutsättningar för test av ny teknik på området.

Mål: Skapa förutsättningar för ett hållbart yrkesfiske

Havsplanerna ska bidra till ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske inom ramen för en ekosystembaserad förvaltning som inkluderar hänsyn till viktiga livsmiljöer både för fisk och för andra arter. Väl förvaltade fiskbestånd och livsmiljöer för fisk är en förutsättning för ett hållbart och konkurrenskraftigt yrkesfiske.

Särskilt viktigt är integrering med planeringen av kustområdena, där det finns viktiga livsmiljöer för fisk, nämligen lekområden och uppväxtområden.

Mål: Skapa förutsättningar för försvar och säkerhet

Havsplanerna ska skapa förutsättningar för försvar av Sverige och svenska intressen på såväl kort som lång sikt. Aktörer inom såväl militärt som civilt försvar ges förutsättningar att bedriva sin verksamhet, bland annat genomföra övningar under olika förhållanden samt annan verksamhet av betydelse för det militära försvaret, såsom signalspaning. Havsplanerna ska även ge förutsättningar att tillgodose behovet av strategisk försörjning av Sverige i fred, kris och krig.

Mål: Skapa beredskap för eventuell framtida utvinning av mineraler samt för koldioxidlagring

Hänsyn ska tas till att det kan vara aktuellt med ökad utvinning av ändliga resurser som sand, grus och andra mineraler samt med koldioxidlagring för att motverka klimatförändring. Utvinning av olja och gas i Sveriges sjöterritorium eller ekonomiska zon är dock inte aktuell.

Mål: Skapa beredskap för framtida etablering av hållbart vattenbruk

Havsplanerna ska ha rumslig beredskap för vattenbrukets utveckling och potential att yteffektivt använda havet för hållbar produktion.

Sett till vattenbrukets utvecklingspotential och en ökad forskning på området kan vattenbruk utanför kustzonen bli aktuellt inom en framtid som ryms inom havsplaneringens planeringsram 2040 och visionsår 2050. Därför ska havsplaneringen ta hänsyn till att vattenbruk kan bli aktuellt i havsplaneområdena i framtiden.

Figur 1.4-1 Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen

2. Övergripande vägledning om användning och samexistens

Planbeskrivningen med tillhörande plankartor vägleder om användningen av havet. Plankartorna redovisar de geografiska områdena för olika användningar och särskild hänsyn. I denna del redovisas hur plankartorna ska läsas samt innebörden av användningar och särskild hänsyn. Kapitlet ger också en vägledning kring hur samexistens mellan olika användningar kan fungera.

2.1. Principer för bedömning av mest lämplig användning och särskild hänsyn

Användning

Havsplanerna anger enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) användningar av havet för olika geografiska områden. De användningar som anges bedöms vara de mest lämpliga med hänsyn till områdenas beskaffenhet och läge samt de behov som finns, och utifrån planernas övergripande syfte. De geografiska avgränsningarna av användningar i havsplanerna baseras på någon av nedanstående tre typer av allmänna intressen:

- Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden.
- Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken.
- Andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

Områden som är av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken

Områden som är av riksintresse regleras i de geografiskt anknutna hushållningsbestämmelserna i 4 kapitlet miljöbalken. Områden som har särskilt stora värden när det gäller natur- och kulturvård, turism och friluftsliv anges direkt i 4 kapitlet. Dessa områden är i sin helhet av riksintresse enligt regeringsbeslut. Natura 2000-områden är också av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken. Verksamheter eller åtgärder som kan påverka ett sådant naturområde på ett betydande sätt kräver särskild tillståndsprövning.

Områden som omfattas av riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Områden som omfattas av riksintresseanspråk är utpekade av myndigheter och regleras i de verksamhetsanknutna hushållningsbestämmelserna i 3 kapitlet miljöbalken. Områdena avser både olika bevarandeintressen och områden som bedömts viktiga för exploatering för ett visst ändamål, enligt den för det aktuella riksintresseanspråket ansvariga myndigheten. Ett område som omfattas av riksintresseanspråk ska, vid beslut om ändrad användning eller tillståndsprövning enligt 3 kapitlet miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada områdets värde, påtagligt försvåra en närings bedrivande eller påtagligt försvåra tillkomst eller nyttjande av en anläggning, beroende på vilket riksintresseanspråk det gäller. För att begreppet påtaglig skada ska vara uppfyllt ska åtgärden antingen ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller tillfälligt ha mycket stor negativ påverkan på detta.

Allmänna intressen av väsentlig betydelse

Generellt är allmänna intressen i planeringen mark- och vattenintressen som bidrar till att uppnå samhällsmål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Vad som är allmänna intressen av *väsentlig betydelse* och som enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska redovisas i havsplanerna, övervägs på nationell nivå i havsplaneringsprocessen. Något av följande bör vara uppfyllt för intresset i ett geografiskt område för att i havsplaneringen bedömas vara ett allmänt intresse av väsentlig betydelse:

- Är av stor nationell vikt.
- Behövs för viktiga samhällsfunktioner nu eller i framtiden.
- Behövs för att uppnå stor samhällsnytta.
- Behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden.
- Behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt eller internationellt viktiga strukturer.

Överlappande intressen

I stora delar av havet överlappar flera allmänna intressen. Havsplanen behandlar överlappande intressen på följande sätt. Havsplanens bedömning ger sedan vägledning till efterkommande planering och när miljöbalken tillämpas, exempelvis vid tillståndsprövning.

A. Flera intressen anses vara förenliga:

• Havsplanen anger flera intressen som mest lämplig användning i samma område eftersom de bedöms kunna samexistera.

B. Ett riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken finns i ett område som även är av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken:

• Riksintresseanspråket enligt 3 kapitlet anges inte som en användning i havsplanen om användningen inte bedöms vara förenligt med riksintresset enligt 4 kapitlet.

C. Olika riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken anses oförenliga:

• Havsplanen ger företräde åt det eller de riksintresseanspråk som bedöms vara mest lämplig användning i området.

• I första hand ges försvarsintressen företräde om området behövs för en anläggning för totalförsvaret, i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Om det andra riksintresseanspråket bedöms bör ges företräde för att uppnå havsplanens syfte eller övergripande mål, motiveras detta. I granskningshandlingen föreslås inget sådant företräde.

D. Ett riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken finns i ett område som även anses vara allmänt intresse av väsentlig betydelse och intressena anses oförenliga:

• Det allmänna intresset av väsentlig betydelse anges som den mest lämpliga användningen av området, trots gällande riksintresseanspråk, om det bedöms vara motiverat. Det kan till exempel handla om riksintresseanspråk som anses vara inaktuella. I granskningshandlingen föreslås allmänt intresse av väsentlig betydelse ges företräde framför riksintresseanspråk i några fall.

Alla befintliga riksintresseanspråk finns kvar, även när havsplanen bedömer att ett annat anspråk eller intresse bör ges företräde. Det som kan påverkas är hur befintliga riksintresseanspråk beaktas vid planering och tillståndsprövning.

Särskild hänsyn

Havsplanerna anger områden där särskild hänsyn ska tas till totalförsvarets intressen, höga kulturmiljövärden eller höga naturvärden. Hänsynen avser värden som är viktiga att bevara eller stärka för att havet ska kunna användas hållbart. Behovet av att ange särskild hänsyn har identifierats inom havsplaneringsprocessen som ett komplement till att ange användningar för att samexistens ska fungera. Övergripande vägledning om samexistens finns i kapitel 2.4. Havsplanerna anger inte vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att uppfylla särskild hänsyn i ett specifikt område. Lämpliga åtgärder kan vid behov specificeras vid tillståndsprövning, planering eller annan förvaltning.

2.2. Plankartornas redovisning

De användningar som framgår av plankartan har bedömts som de mest lämpliga och dessa har företräde framför andra användningar. Annan användning inom området ska anpassas till de angivna användningarnas förutsättningar och behov vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

I många fall anges flera användningar på samma plats som lämpligast. Dessa har då samma grad av företräde framför annan användning. Där mer än en användning anges bedöms samexistens vara möjlig. Där utredningsområde anges innebär det att ytterligare utredning behövs för att bedöma om den angivna användningen är den mest lämpliga och om samexistens är möjlig med andra angivna användningar. De användningar som bedöms kunna samexistera kan behöva anpassa sig till varandra.

Havsplanen omfattar alla utrymmen inom planområdet – havet, utrymmet ovanför havsytan, havsbotten och underliggande jordlager. Observera att avgränsningen mellan fastighetsindelat vatten och allmänt vatten inte är fullständigt utredd. Därför kan planområdenas avgränsning mot kusten i verkligheten avvika från avgränsningen som visas i havsplanens kartor. Enligt 4 kapitlet 10 § miljöbalken ska havsplanerna omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav utanför de särskilda avgränsningslinjer, en nautisk mil räknat från baslinjerna, som framgår av lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Plankartorna ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna för planeringen i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå. Planområdeskartorna (karta 1, 5 och 11) är i skala 1:2 300 000 i full A4, medan havsområdeskartorna (karta 2–4, 6–10 och 12–13) är i skala 1:1 000 000 i full A4.

För att tydligare redovisa planeringen delas respektive havsplaneområde in i havsområden. De tre havsplanerna består av tio havsområden. Indelningen i havsområden har ingen juridisk innebörd.

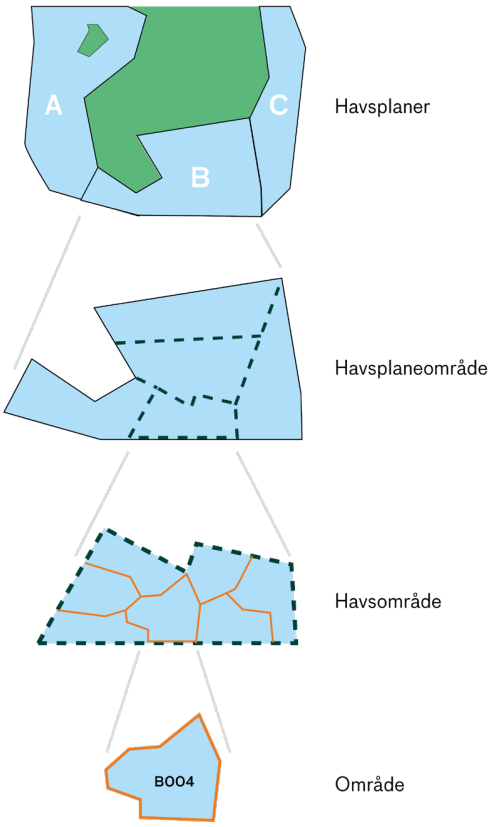

FAKTARUTA: Vägledning om företräde

Vägledningen om mest lämplig användning anger företräde för användningar. Dessutom anges i vissa områden behov av särskild hänsyn. Havsplanernas vägledningar innebär varken förbud eller några bindande restriktioner.

Som exempel kan nämnas fartygens rätt att ta sig fram oavsett vad havsplanerna anger, så länge det inte finns restriktioner i sjöfartsregleringen, möjligheten att ansöka om tillstånd för energiutvinning i andra områden än de som anges i havsplanerna, hänsyn till natur- och kulturvärden även där de inte anges i havsplanerna och att yrkesfiske bedrivs inom större ytor än havsplanernas användning och regleras genom EU.

Figur 2.2-1 Havsplanerna delas in i olika typer av områden.

Användningar redovisas på olika sätt i plankartan:

- Användningarna energiutvinning, utredningsområde energiutvinning, försvar, generell användning, kulturmiljö och natur redovisas med en bokstav och avgränsas med linjer som bildar områden. Varje område har ett nummer, till exempel Ö200.
- Användningarna elöverföring, friluftsliv, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske avgränsas av egna geografiska markeringar. Dessa geografiska markeringar sträcker sig oftast över flera av de numrerade områdena. Nedan beskrivs användningarna och de förhållningssätt som är viktiga för användningarna vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

2.3. Vägledning om mest lämplig användning och särskild hänsyn

Elöverföring

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

Elöverföring

Förutsättningar för infrastruktur för att distribuera och överföra el ska bibehållas. Det ska finnas goda möjligheter att upprätthålla och underhålla infrastrukturen.

Behov

En förutsättning för att uppnå de nationella och europeiska målen för energi- respektive klimatpolitiken är att det finns möjligheter att i större utsträckning koppla samman elsystemen i Sverige och olika länder i Europa. Genom sammankoppling av elnäten mellan länderna kring Östersjön och Nordsjön skapas förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av vindkraftparker till havs.

Områden med riksintresseanspråk

Anläggningar för energidistribution kan pekas ut av Energimyndigheten som riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Inga riksintresseanspråk för energidistribution finns i havsplaneområdena. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap föreslår att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el samt ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland med tillhörande stationer ska utgöra områden med riksintresseanspråk på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar, enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2023). Förslag till riksintresseanspråk har varit på remiss under 2024. I granskningsförslaget bedöms de vara allmänt intresse av väsentlig betydelse, se nedan.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Transmissions- och regionnät bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse.

Havsplanernas område med användning elöverföring

Områden som anges som användning elöverföring bygger på Sveriges befintliga transmissionsnät som utgör ett allmänt intresse av väsentlig betydelse i havsplaneområdena. När områden anges för användning elöverföring innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena.

Energiutvinning

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

E

Energiutvinning

Område för energiutvinning. Förutsättningar för energiutvinning ska bibehållas. Infrastruktur för att distribuera och överföra el, stabilitet på och under havsbotten för eventuell grundsättning samt god tillgänglighet för fartyg vid byggnation, drift och underhåll ska beaktas. Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av den sammanlagda ytan angiven i områden för energiutvinning och utredningsområde energiutvinning.

E(utr)

Utredningsområde energiutvinning

Område med goda förutsättningar för energiutvinning där området omfattas av stora osäkerheter kring påverkan på andra värden eller intressen. Vidare utredning krävs för att avgöra om användning energiutvinning är den mest lämpliga.

Behov

Enligt Energipropositionen (Regeringen, 2024a) bör planeringen för elanvändning i Sverige utgå från ett behov om minst 300 terawattimmar årligen 2045, ungefär en fördubbling jämfört med elanvändningen i nuläget. Detta ska genomföras inom ett energimål som är 100 procent fossilfritt. Avtalet sätter inget specifikt mål för utbyggnad av vindkraft generellt eller havsbaserat vindkraft specifikt, men beskriver att den är ett viktigt inslag i landets energimix.

Det regeringsuppdrag som ligger till grund för arbetet med att ta fram ändrade förslag till havsplaner anger att målsättningen är att havsplanerna ska möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar i årlig produktion (M2022/00276). Tillsammans med tidigare planering innebär det att målsättningen är 120 terawattimmar.

Områden med riksintresseanspråk

Energimyndigheten pekar ut områden med riksintresseanspråk för energiproduktion, i detta fall vindbruk, enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Energimyndigheten har fått i uppdrag (Regeringen, 2024b) att se över riksintresseanspråk för fossilfri energiproduktion och energidistribution. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 25 oktober 2025.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Utöver riksintresseanspråken har ytterligare områden för energiutvinning arbetats fram tillsammans med Energimyndigheten och andra myndigheter (Energimyndigheten, 2023). Dessa områden bedöms vara allmänna intressen av väsentlig betydelse för den nationella produktionen av förnybar el. De bidrar till möjligheten att uppnå energimålen.

Områdena har identifierats utifrån en helhetsbedömning som beaktar om området har lämpliga förutsättningar. Dessa förutsättningar avser vindhastighet, havsdjup och avstånd till baslinjen. Då teknik förändras i snabb takt identifierades även områden som inte är aktuella i närtid, men som bedöms kunna bli det längre fram i tiden. Områdena har även identifierats utifrån möjlighet till samexistens med andra värden och intressen, så långt som bedömts rimligt.

Havsplanernas områden med användning energiutvinning

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av de angivna områdenas yta. Områden som anges för energiutvinning och utredningsområde energiutvinning möjliggör teoretiskt sett för avsevärt mer elproduktion. Anledningen är att det finns flera osäkerheter som gör att alla områden i sin helhet inte bedöms kunna tas i anspråk. Läs mer i Del 6 – Innebörd och konsekvenser.

Områden med användning energiutvinning avser vindkraft. De bygger på områden med riksintresseanspråk och områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk som har identifierats i havsplaneringsprocessen.

För flera områden där det finns riksintresseanspråk för vindbruk eller allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anger havsplanerna en annan användning. Det beror på att användningarna bedöms oförenliga och att den andra användningen ges företräde, enligt havsplanernas vägledning om mest lämpliga användning.

När områden anges för användning energiutvinning innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena. Alla områden som anges för användning energiutvinning i havsplanerna innefattar även vägledning om särskild hänsyn. Det kan innefatta särskild hänsyn till totalförsvarets intressen, höga kulturmiljövärden eller höga naturvärden. Vid mer detaljerad planering eller tillståndsprövning av energiutvinning i dessa områden behöver dessa värden och intressen särskilt beaktas.

Att möjliggöra för havsbaserad vindkraft innebär att det behöver finnas ytor med olika beskaffenhet. Havsplanerna redovisar därför både områden närmare och längre från kusten, samt områden som lämpar sig för bottenfasta fundament, och områden som lämpar sig för flytande fundament. En sådan spridning gör att områden kan bebyggas vid olika tidpunkter och med olika nivåer av ekonomisk risk.

Energiområden kan nyttjas för havsbaserad vindkraft delvis eller i sin helhet, under den tid som anges i ett tillstånd. I tillståndsprövningen görs mer detaljerade utredningar, utifrån avgränsade projekt, för att pröva lämpligheten och bedöma miljökonsekvenserna. Villkor kan användas för att reglera hur samexistens och miljöpåverkan hanteras för att verksamheten ska kunna bedömas som lämplig.

Havsplanernas områden med användning energiutvinning utredning

Områden som anges som utredningsområden är områden där vidare utredning i planering eller tillståndsprövning krävs för att avgöra om användning energiutvinning är den mest lämpliga. Det handlar om att mer detaljerade analyser behövs för att bedöma om användningen är förenlig med något annat intresse eller att Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken krävs. I granskningsförslaget anges utredningsområden energiutvinning där bättre förståelse behövs för hur havsbaserad vindkraft påverkar migrerande fågel eller där energiområden i någon del

överlappar med ett Natura 2000-område. Utredningsområdena beskrivs under respektive havsområde i del 3, 4 och 5.

Friluftsliv

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

Friluftsliv

Område för friluftsliv. Förutsättningar för friluftsliv ska bibehållas genom för allmänheten tillgängliga natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet som bidrar till upplevelsevärden.

Behov

Det övergripande målet för friluftspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Utveckling av friluftslivsrelaterade näringsverksamheter kan tillgängliggöra friluftsliv för fler människor.

Områden med riksintresseanspråk

Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket pekar ut områden med riksintresseanspråk för friluftsliv, enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken inom sina respektive ansvarsområden. Endast ett fåtal områden finns utpekade inom havsplaneområdena. Dessa finns främst i anknytning till kusterna och vid vissa utsjöbankar, det vill säga grunda områden i öppna havet. Längs kusterna, innanför baslinjen, finns många områden som är utpekade som riksintresseanspråk men som ligger utanför havsplaneområdena. Behov av hänsyn till dessa riksintresseanspråk kan sträcka sig inom havsplaneområdena.

Områden som är av riksintresse

Utmed kusten och i havsområdet finns riksintressen för rörligt friluftsliv enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken. Vid några kustremsor är de avgränsade så att de befinner sig i eller sträcker sig in i havsplaneområdet. Behov av hänsyn till dessa riksintresseområden kan sträcka sig inom havsplaneområdena.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

I denna planeringsomgång anges inga områden med allmänna intressen av väsentlig betydelse för friluftslivet. Tillkommande underlag som förbättrar kunskapsläget om friluftslivsvärden inom och i anslutning till havsplaneområdena kan komma att ligga till grund för allmänna intressen av väsentlig betydelse i framtida planering.

Havsplanernas områden med användning friluftsliv

De områden som anges som användning friluftsliv bygger på riksintresseanspråk friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken.

När områden anges för användning friluftsliv innebär detta en vägledning om att intresset har företräde planering och tillståndsprövning i de områdena.

Försvar

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

F

Försvar

Område för försvarsverksamhet som omfattar sjöövningsområden samt påverkansområden för anläggningar utanför havsplaneområdena. Förutsättningar för försvarsverksamhet ska bibehållas.

f

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen

Inom området ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen vid förvaltning, planering och tillståndsprövning. Risk för samlad, kumulativ påverkan från energiutvinning på försvarsintressen ska beaktas.

Behov

Sveriges totalförsvar består av militär verksamhet och civil verksamhet. Försvarsmakten har behov av övningsområden i havet och i kustzonen, utan störningar från fysiska eller tekniska hinder. För signalspaning finns det behov av skydd för att motverka störningar från andra verksamheter. Det civila försvaret är i behov av en fungerande försörjning av varor och tjänster. Farleder till strategiska hamnar behöver hållas fria och förutsättningar för havskablar för elförsörjning och kommunikation behöver bibehållas.

Områden med riksintresseanspråk

För det militära försvaret finns riksintresseanspråk definierade i och i anslutning till havet. Försvarsmakten pekar ut militära områden med riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken. Inom havsplaneområdena avser de sjöövningsområden.

Inom havsplaneområdena finns även riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess och för dessa redovisas inte geografisk avgränsning eller funktion.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap föreslår att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el samt ledningarna i distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland med tillhörande stationer ska utgöra områden med riksintresseanspråk på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar, civila delar, enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2023). Förslag till riksintresseanspråk har varit på remiss under 2024.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Påverkansområden inom havsplaneområdena för försvarsanläggningar (riksintresseanspråk för totalförsvaret) utanför havsplaneområden bedöms utgöra allmänna intressen av väsentlig betydelse då de behövs för försvarsanläggningarnas funktioner.

Havsplanernas områden med användning försvar

Områden som anges som användning försvar bygger på riksintresseanspråk inom havsplaneområdena (sjöövningsområden) och på påverkansområden för riksintresseanspråk som finns utanför havsplaneområdena. När områden anges för användning försvar innebär detta en vägledning om att intresset har företräde vid planering och tillståndsprövning i de områdena.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen

I de områden där särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges behöver verksamheter som omfattar fasta installationer samråda med Försvarsmakten om hur anläggningar kan utformas så att försvarsintressen inte påverkas negativt.

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen kan bland annat innebära att lokalisering och utformning av en vindkraftpark behöver anpassas till försvarsintressen. Det gäller även andra sorters fasta installationer och övrig användning. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen kan även innebära att anpassning behöver ske när flera energiområden samlat kan ha en påverkan på totalförsvaret. Risk för sammanlagd, kumulativ, påverkan på försvarsintressen ska alltså beaktas. Det innebär att utbyggnad inom ett energiområde kan påverka möjligheten att nyttja ett annat område som i planen anges med användning energiutvinning eller utredningsområde energiutvinning.

När särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges inom områden med användning natur eller generell användning avser hänsynen begränsningar av höga objekt på grund av flygverksamhet.

Generell användning

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

G

Generell användning

Område där ingen särskild användning har företräde. Användningarna elöverföring, friluftsliv, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske som avgränsas av sina egna geografiska markeringar har dock företräde där de anges.

Havsplanernas områden med generell användning

Inom områden som anges som generell användning överlappar i olika grad annan användning som avgränsas av sina egna markeringar, såsom elöverföring, friluftsliv, sandutvinning, sjöfart eller yrkesfiske. Dessa användningarna har företräde där de anges.

Kultur

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

K

Kultur

Område med kultur- eller naturhistorisk miljö. Kultur- respektive naturhistoriska värden ska bevaras.

k

Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden

Inom området ska särskild hänsyn tas till höga kulturmiljövärden vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden avser landskapets kulturhistoriska karaktär och visuell påverkan som ändrar det kulturhistoriska innehållet men innefattar även hänsyn till forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten. Påverkansområden kan vara större än angivna områden i havsplanerna. Påverkan behöver bedömas utifrån lokala förutsättningar.

Värden som har identifierats i havsplaneringsprocessen listas per havsområde i del 3, 4 och 5.

Behov

Tillsammans ska kulturmiljöerna göra det möjligt för nuvarande och kommande generationer att ta del av landskapets historiska dimension och därigenom förstå Sveriges utveckling genom tiderna. Enligt de nationella kulturmiljömålen ska kulturmiljöarbetet bland annat främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas, samt främja en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Områden med riksintresseanspråk

Riksantikvarieämbetet pekar ut områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. I dagsläget finns inga riksintresseanspråk utpekade inom havsplaneområdena. Däremot finns det riksintresseanspråk för kulturmiljövården i anslutning till eller närheten av havsplaneområdena som kan påverkas av verksamheten till havs och därför behöver prövas enligt miljöbalken. Behov av hänsyn till riksintresseanspråken kan sträcka sig inom havsplaneområdena.

Områden som är av riksintresse

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken är geografiskt avgränsade riksintresseområden angivna i miljöbalken och beslutade av riksdagen. Dessa är riksintressen för obruten kust enligt 3 § och högexploaterad kust enligt 4 §. Områdena är med hänsyn till sina natur- och kulturvärden i sin helhet av riksintresse och verksamheter får inte påtagligt skada områdenas natur- och kulturvärden.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

I havsplaneringsprocessen bedöms riksintresseanspråken inte ensamma vara tillräckliga för att nå kulturmiljömålen. Därför har ytterligare värdefulla kulturmiljöer uppmärksammats eller identifierats i havsplaneringsprocessen som bedömts vara allmänna intressen av väsentlig betydelse.

Världsarv bedöms vara så värdefulla utifrån kultur- eller naturmiljösynpunkt att de är en angelägenhet för hela mänskligheten. De pekas ut enligt FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kulturs (Unesco) världsarvskonvention. Världsarven Höga kusten, Hansestaden Visby, Struves meridianbåge, Södra Ölands odlingslandskap och Örlogsstaden Karlskrona ligger i anslutning till havsplaneområdena. Världsarvet Höga kusten ligger delvis inom havsplaneområdet för Bottniska viken. Verksamheter till havs kan komma att påverka

världsarvens unika värden av globalt intresse och därför kan det ställas krav om en Impact Assessment in a World Heritage context som en del av en konsekvensbeskrivning.

En länsstyrelse eller en kommun kan enligt 7 kapitlet 9 § miljöbalken besluta att ett område ska skyddas och förvaltas som kulturreservat. Avsikten är att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap. I dagsläget finns inga kulturreservat inom havsplaneområdena.

Landskapsbildsskydd är ett skydd som infördes med stöd av 19 § naturvårdslagen i dess lydelse före den 1 januari 1975. Syftet med skyddet är att skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Bestämmelserna i områden med landskapsbildsskydd gäller fram till dess att de ersätts med andra skyddsformer. Inom havsplaneområdena finns landskapsbildsskydd för ett område vid Öregrund och Östhammar samt runt Haparanda Skärgård.

Inom ramarna för ett regleringsbrevsuppdrag (Länsstyrelserna, 2024) har kustlänsstyrelserna identifierat värdeområden för marina kulturmiljövärden som redovisades till regeringen och Havs- och vattenmyndigheten i januari 2024. Planeringsunderlagets syfte är att tydliggöra vilka kulturvärden utmed Sveriges kust som kan komma att påverkas av en utbyggnad av storskalig, havsbaserad vindkraft. Underlaget hanterar därmed ett urval av värdefulla kulturmiljöer. De flesta värdeområden ligger utanför det område som omfattas av havsplanerna, men har hänsynsbehov som sträcker sig in i havsplaneområdet. De flesta värdeområdena innefattar ett eller flera områden av riksintresse för kulturmiljövård. Andra underlag som kan ingå som grund för utpekandet av värdeområden är exempelvis riksintresse enligt 4 kapitlet 3 och 4 § miljöbalken, världsarv, kulturreservat, forn- och kulturhistoriska lämningar och/eller kommunalt utpekade kulturmiljöer (Länsstyrelserna, 2024).

Ovan beskrivna områden bedöms i havsplaneringsprocessen vara allmänna intressen av väsentlig betydelse för kulturmiljö. Utvecklat underlag och analyser som förbättrar kunskapsläget om höga kulturvärden inom och i anslutning till havsplaneområdena kan komma att ligga till grund för allmänna intressen av väsentlig betydelse i framtida planering.

Havsplanernas områden med användning kultur

De områden som anges som användning kultur bygger på områden med världsarv. För närvarande är det endast ett område vid världsarvet Höga kusten som överlappar med havsplaneområdet och redovisas med användning kultur, men flera andra världsarv längs med Sveriges kust har behov av hänsyn som sträcker sig in i havsplaneområdena.

När områden anges för användning kultur innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden

De områden som anges med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden bygger på områden av riksintresse för kulturmiljövården och kustlänsstyrelsernas identifierade värdeområden för marina kulturmiljövärden (Länsstyrelserna, 2024). Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden anges i områden med användning energianvändning och utredningsområde energiutvinning där dessa har ett avstånd på 35 km eller mindre från riksintresseanspråk för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken eller värdeområden i länsstyrelsernas underlag. På detta avstånd bedöms vindkraftverk till havs kunna riskera att visuellt dominera eller konkurrera med kulturmiljöer på land (indirekt påverka). I de fall där kustlänen har integrerat hänsynsavstånd i utpekade

värdeområden (Gotland, Skåne, Blekinge och Kalmar län) har särskild hänsyn i huvudsak angetts där direkta överlapp finns mellan värdeområdena och föreslagna energiområden.

Hänsynsområden kan vara större än angivna områden i havsplanerna. Särskilt kulturmiljöer vars värden är starkt knutna till behovet av fri horisont kan behöva hänsyn på längre avstånd. Påverkan behöver bedömas utifrån lokala förutsättningar i kommande planerings- och tillståndsprocesser.

Avståndet på 35 kilometer har varit en utgångspunkt för generellt hänsynsavstånd i länsstyrelsernas arbete med planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden. Avståndet baseras på en antagen höjd om 350 meter till vindkraftverkens högsta punkt. Avståndet har även varit en utgångspunkt för bedömning av samexistens mellan vindkraft och kulturmiljö inom ramarna för arbetet med Energimyndighetens myndighetsgemensamma regeringsuppdrag om *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanerna* (Energimyndigheten, 2023).

Natur

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

N

Natur

Område för natur. Området har naturvärden som ska bevaras och utvecklas för säkerställande av biologisk mångfald och främjande av ekosystemtjänster.

n

Särskild hänsyn till höga naturvärden

Inom området ska särskild hänsyn tas till höga naturvärden vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Värden som har identifierats i havsplaneringsprocessen listas per havsområde i del 3, 4 och 5.

Behov

Den biologiska mångfalden ska bevaras. När havet och dess resurser nyttjas ska det ske på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Vissa marina miljöer behöver särskilt värnas i relation till andra verksamheter. Dessa behov kan motivera skydd eller andra åtgärder inom förvaltning och tillståndsprövning för att säkerställa minskad miljöpåverkan på marina ekosystemtjänster såsom fiskproduktion.

Livskraftiga marina miljöer stärker och säkrar tillgång till ekosystemtjänster. Sammanhängande, representativa och ekologiskt funktionella strukturer är viktiga förutsättningar för detta. Det finns även behov av hållbar förvaltning av områden som är extra viktiga för de marina ekosystemen när klimatet förändras, så kallade klimattillflykter.

En klimattillflykt är ett område som kan behöva särskilt skydd för att viktiga växter och djur ska bevaras när klimatet förändras och deras utbredning minskar. Områdena är ofta de mer stabila delarna av en arts större utbredningsområde som väntas bli kvar när salthalt och temperatur förändras. En klimattillflykt bedöms vara viktig för att arten ska fortsätta att finnas i havsområdet. Klimattillflykt kan också kallas för klimatrefug eller klimatrefugium. Läs mer i rapporten Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017 (Havs- och vattenmyndigheten, 2017c).

Områden av riksintresse och med riksintresseanspråk

Tre olika riksintressen berör naturvärden i havet:

- Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden, föreslås av länsstyrelsen. Därefter granskar Naturvårdsverket urvalet och föreslår områden till regeringen. Det är därefter regeringen som beslutar att föreslå till EU-kommissionen att dessa områden ska upptas i Natura 2000-nätverket. Natura 2000-områden ingår som en del i det marina områdesskyddet.
- Riksintresseanspråk för naturvård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten.
- Riksintresseanspråk för yrkesfisket avseende lek- och uppväxtområden enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

I havsplaneringsprocessen bedöms riksintressena och riksintresseanspråken inte ensamma vara tillräckliga för att uppnå god miljöstatus, bevara den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster och skydda viktiga områden och arter när klimatet förändras. Därför har ytterligare områden med höga naturvärden uppmärksammats eller identifierats i havsplaneringsprocessen och bedömts vara allmänna intressen av väsentlig betydelse. Områdena utgörs dels av redan skyddade områden enligt 7 kapitlet miljöbalken, dels av områden som identifierats inom ramen för havsplaneringsprocessen.

De områden som är av allmänt intresse av väsentlig betydelse för höga naturvärden och som har identifierats inom havsplaneringen bygger på en stor mängd underlagsinformation som samlats in eller tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten (Havs- och vattenmyndigheten, 2019). En uppdatering av underlaget genomfördes av kustlänsstyrelserna under hösten 2022. Underlaget visar naturtyper och arter som är förekommande och representativa för respektive havsplaneområden. Bedömningen baseras på följande kriterier:

- Området utgör Marine Protected Area, MPA) enligt de regionala havsmiljökonventionerna Helcom (Konventionen för skydd av Östersjöområdets miljö) och Ospar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten), men är inte skyddat genom svensk lagstiftning.
- Området har bekräftade naturvärden eller hänsynsbehov enligt flerfaldiga underlag. Det avser underlag som rör naturvärdeskartering och miljöpåverkan. Det ingår även underlag om områden viktiga för arter och ekosystem i ett framtida förändrat klimat, så kallade klimattillflykter.
- Området har bekräftade naturvärden eller hänsynsbehov utifrån enskilt underlag. Underlagen som ligger till grund för bedömningen visar på låg osäkerhet.
- Området har bekräftade naturvärden med hög ursprunglighet. Ursprunglighet definieras som områden med förhållandevis låg miljöpåverkan samtidigt som de ekologiska värdena är höga.
- Området är i en planeringsprocess för att bli ett marint skyddat område till exempel Natura 2000-område, naturreservat eller nationalpark. Beslutade skyddade områden får användningsbeteckningen stora N.

Marina naturreservat och nationalparker bedöms vara av allmänt intresse av väsentlig betydelse. Dessa områden ingår i det marina områdesskyddet tillsammans med Natura 2000-områden.

Även planerade marina områdesskydd av typerna Natura 2000 och marina naturreservat utgör allmänt intresse av väsentlig betydelse.

Vissa områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse omfattas idag inte av befintligt områdesskydd. Havsplanerna bidrar till att uppmärksamma och stärka potentiella ekologiska sammanhang mellan områden som omfattas av ett marint skydd och områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse genom att identifiera de senare. Planeringen förstärker således förutsättningarna för en sammanhängande grön infrastruktur, genom områden som är viktiga för att bevara ekosystemtjänster.

Havsplanernas områden med användning natur

De områden som anges med mest lämplig användning natur bygger på riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden, riksintresseanspråk för naturvård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken och riksintresseanspråk för yrkesfisket avseende lek- och uppväxtområden enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken. När områden anges för användning natur innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena.

Naturvärden som behöver skyddas kan även finnas i andra områden. Det gäller till exempel arter och livsmiljöer skyddade enligt art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet (92/43/EEG, 2009/147/EG).

Miljöövervakningsstationer finns på specifika platser i havet. Med anledning av havsplanernas skala redovisas inte platserna i havsplanerna. Stationerna bör dock beaktas i planering, förvaltning och tillståndsprövning.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Områden som anges med särskild hänsyn till höga naturvärden baseras på identifierade allmänna intressen av väsentlig betydelse som är beskrivna ovan. I områden med särskild hänsyn till höga naturvärden kan det finnas särskilda behov av framtida åtgärder vid förvaltning, planering och tillståndsprövning för att säkerställa ekosystemtjänster kopplade till områdenas värden, strukturer och förutsättningar. Särskild hänsyn till höga naturvärden kan bland annat innebära att verksamheter anpassas till platser och tidsperioder som minimerar direkt, indirekt eller kumulativ skada på naturvärden. Det kan exempelvis handla om:

- att Försvarsmakten vid planering av sin verksamhet samråder med kommuner och länsstyrelser om de lokala förutsättningarna och anpassar övningar och aktiviteter till platser och tidsperioder så att höga naturvärden inte skadas
- anpassning i utformning och teknik av anläggningar för energiutvinning eller anpassning av anläggningsarbeten och drift till särskilda tidsperioder
- införande eller utökande av marint områdesskydd
- fiskereglering avseende områden, redskap eller tid för fångstupptag
- anpassning av hastighet, maximalt djupgående eller tidpunkt för sjötrafiken.

Naturvärden att ta hänsyn till kan även finnas i andra områden. Det gäller till exempel arter och livsmiljöer skyddade enligt art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet.

Sandutvinning

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

Sandutvinning

Område för sandutvinning. Förutsättningar för sandutvinning och god tillgänglighet för fartyg vid utvinning ska bibehållas.

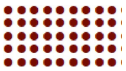

Utredningsområde sandutvinning

Område med goda förutsättningar för sandutvinning där vidare utredning krävs för att avgöra om användning sandutvinning är den mest lämpliga.

Behov

Uttag av naturgrus på land ska minska som ett led i att säkra Sveriges grundvatten och uppfylla miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet*. Naturgrus bygger upp många naturliga grund- och dricksvattenreservoarer och har ofta höga natur- och kulturvärden. Bergkross är det främsta ersättningsmaterialet för naturgrus i strävan att minska uttaget av naturgrus. Det finns en del användningsområden, såsom till den fina fraktionen i betong, där det i dagens läge är kostsamt eller kräver mycket energi att producera ersättningsmaterial från krossat berg samt generar restprodukter. Inom dessa användningsområden kan marin sand och grus ersätta naturgrus från land.

Marin sand och grus kan också användas för att motverka den kusterosion som sker längs några kustavsnitt i södra Sverige. Att sanden utvinns nära där den ska användas är fördelaktigt med tanke på kostnader och miljöeffekter av långa transporter.

Områden med riksintresseanspråk

Fyndigheter som innehåller värdefulla ämnen eller material kan pekas ut som riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet 7 § miljöbalken. Det är Sveriges geologiska undersökning, SGU, som kan peka ut riksintresseanspråken. Inga riksintresseanspråk för sand finns i havsplaneområdena.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Utifrån ett regeringsuppdrag har Sveriges geologiska undersökning identifierat områden där det finns möjligheter till ett miljömässigt hållbart uttag av marin sand och grus av rätt kvalitet. Den miljömässiga hållbarheten bedöms utifrån flera aspekter (Sveriges geologiska undersökning, 2017):

- Området får inte vara för kustnära eftersom detta riskerar förändringar i sedimentdynamiken, vilket kan orsaka ökad kusterosion.
- Solljusexponerade grunda biologiskt produktiva och känsliga områden ska undvikas.
- Biologisk mångfald ska bevaras och ekosystemen i och kring täkten får inte påverkas i sådan grad att förmågan att leverera ekosystemtjänster försvinner eller oåterkalleligt minskar

De identifierade områdena bedöms i havsplaneringsprocessen vara allmänna intressen av väsentlig betydelse då sandutvinning i havet anses viktigt i arbetet med klimatanpassning, för att nå miljökvalitetsmål samt för materialförsörjningen.

Havsplanernas områden med användning sandutvinning

De områden som anges som användning sandutvinning bygger på i havsplaneringsprocessen identifierade områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse. De områden som anges lämpliga för sandutvinning i havsplanerna behöver utredas vidare i vilka delar av områdena som hållbar utvinning kan möjliggöras, med utgångspunkt i det underlag som tagits fram av Sveriges geologiska undersökning och Havs- och vattenmyndigheten.

När områden anges för användning sandutvinning innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena. Områdena behöver utvärderas noggrant, bland annat när det gäller fysiska, kulturhistoriska och biologiska aspekter innan en täktverksamhet kan komma till stånd. Kontinuerlig utvärdering med hjälp av lämpliga kontrollprogram är också nödvändig.

Större delen av den yta som pekas ut som områden för sandutvinning i havsplanerna finns i södra Sverige där förbrukningen av naturgrus är stor samtidigt som tillgången till naturgrus på land är begränsad. Södra Sverige förväntas fortsatt ha ett expansivt byggande. De marina förutsättningarna, förhållandevis låga transportkostnader till förbrukningsområden samt höga kostnader för annat ersättningsmaterial motiverar sandutvinning som användning i delar av havsområdena. Ett annat motiv är behov av sand för att motverka kusterosion i södra Sverige.

Havsplanernas områden med användning utredningsområde sandutvinning

I områden där sandutvinning förväntas kräva så kallat Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken anges området som utredningsområde sandutvinning.

Sjöfart

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

Sjöfart

Område med särskild betydelse för sjöfart. Förutsättningar för sjöfartsverksamhet ska bibehållas och trafiksäkerhet med tillräckliga manöverutrymmen ska beaktas.

Utredningsområde sjöfart

Område för vidare utredning för att avgöra om användning sjöfart är den mest lämpliga.

Behov

Det övergripande transportpolitiska målet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Effektiva, hållbara och kapacitetsstarka godstransporter är en prioriterad fråga för regeringen. Några av syftena med den nationella planen för transportsystemet 2022–2033 är att främja överflyttningen av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart, att minska transportsektorns miljöpåverkan

och att skapa förutsättningar för att utveckla morgondagens transportsystem. Sjöfarten har stor betydelse för en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster, vilket även har relevans för totalförsvaret.

Områden med riksintresseanspråk

Trafikverket pekar ut områden med riksintresseanspråk för kommunikationer avseende sjöfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Stråk som utgör särskilt viktiga länkar mellan Sverige och grannländerna bedöms vara allmänna intressen av väsentlig betydelse.

Havsplanernas områden med användning sjöfart

De områden som anges som användning sjöfart bygger på riksintresseanspråk för sjöfart och i havsplaneringsprocessen identifierade områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse för sjöfart. Sjöfart bedrivs i alla havsområden. På grund av olika faktorer sker dock stora delar av framför allt den internationella trafiken med större fartyg i vissa avgränsade stråk. Dessa stråk utgör enbart rekommendationer. Fartygstrafik av mycket stor vikt för Sverige kan förekomma och förekommer alltså även utanför de stråk som anges som användning sjöfart i havsplanerna.

När områden anges för användning sjöfart innebär detta en vägledning om att intresset har företräde vid planering och tillståndsprövning i de områdena. Dessa områden representerar de stråk som är av störst betydelse för att effektiva, säkra och tillgängliga sjöfartstransporter ska kunna bibehållas och utvecklas, men begränsar inte sjöfarten till dessa stråk. Sjöfarten i sin helhet har betydligt större ytanspråk än plankartans stråk för att fungera väl.

Att sjöfarten har tillträde till och använder även andra områden är en förutsättning för att de i havsplanerna utpekade stråken kan ha en så begränsad geografisk yta. Fartyg har rätt till oskadlig genomfart i territorialhavet enligt havsrätten. Den internationella sjöfarten regleras framför allt av Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization, IMO).

I Bottniska viken råder särskilda förutsättningar vintertid med tjock och omfattande havsis. Detta påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor för att säkra framkomligheten. Detta bör beaktas vid etablering av vindkraft och andra fasta installationer till havs. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap.

Det ska finnas ett säkerhetsavstånd mellan en vindkraftspark och ett fartygsstråk eller en farled. Storleken på säkerhetsavståndet är beroende av vilken trafik som trafikerar stråket men även de geografiska förutsättningarna. Hur stort avstånd som behövs i ett enskilt projekt fastställs i tillståndsprocessen för vindkraftsanläggningen. Säkerhetsavståndet ligger inom området för energiutvinning, det vill säga utanför avgränsningen för användning sjöfart, och redovisas inte i plankartan. Havsplanen vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd.

Havsplanernas områden med användning utredningsområde sjöfart

Där områden anges som användning utredningsområde sjöfart behöver det utredas vidare om sjöfart är den mest lämpliga användningen. Det anges där fler än en användning har anspråk i samma område och mer utredning av de aktuella användningarnas behov på platsen krävs innan beslut om mest lämplig användning kan fattas. Riksintresseanspråk för sjöfart finns kvar även om riksintresseanspråket motsvaras av utredningsområde sjöfart. Användning utredningsområde sjöfart anges också där det saknas tillräckligt underlag för att avgränsa den närmare sträckningen av användningen.

Yrkesfiske

Rekommendation där det anges som mest lämplig användning

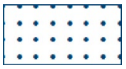

Yrkesfiske

Område för yrkesfiske. Förutsättningar för att bedriva yrkesfiske ska bibehållas. God tillgänglighet för yrkesfiskefartyg till hamnar och fiskeområden lämpliga utifrån variationer över säsonger och år ska beaktas.

Behov

Yrkesfisket är en maritim näring med betydelse för livsmedelsförsörjning och livsmedelsproduktion. Yrkesfisket ger också upphov till landbaserade arbetstillfällen inom hamnverksamhet och beredningsindustri, vilket bidrar till livskraftiga skärgårdssamhällen som upprätthåller identitet och kulturmiljö. Att upprätthålla en hållbar matproduktion med livsmedel med högt näringsvärde är viktigt för samhället. Fisk från vårt närområde är ett betydelsefullt bidrag till vår livsmedelsförsörjning. Behoven förutsätter att god miljöstatus i havet nås och upprätthålls samt att de ekosystemtjänster som fisket är beroende av säkerställs. Yrkesfisket kräver relativt stora ytor eftersom olika fångstmetoder och målarter innebär olika fiskeområden som förändras mellan olika årstider, från år till år och över längre tid.

Områden med riksintresseanspråk

Havs- och vattenmyndigheten pekar ut områden med riksintresseanspråk för yrkesfisket avseende fångstområden och landningshamnar enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken. Havs- och vattenmyndigheten arbetar under 2024 med en översyn och aktualisering av hamnar med riksintresseanspråk för yrkesfisket.

Havsplanernas områden med användning yrkesfiske

Användning yrkesfiske baseras huvudsakligen på riksintresseanspråk avseende fångstområden. En mindre del av ett område i Skagerrak baseras på allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske.

Riksintresseanspråk för yrkesfisket avseende lek- och uppväxtområden ingår i områden med användning natur i havsplanerna. Potentiellt viktiga områden för fiskhabitat utanför riksintresseområden ingår i områden med särskild hänsyn till höga naturvärden.

Hur yrkesfisket bedrivs och vilka redskap som används kan komma att förändras i framtiden, exempelvis på grund av beståndsförändringar eller teknisk utveckling av redskap. Det kan också komma att förändras av att det införs restriktioner som rör ett specifikt fiske eller fiskemetod.

När områden anges för användning yrkesfiske innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena. Yrkesfiske bedrivs även i andra områden och vid tillståndsprövning är det därför viktigt att söka uppdaterad information om fisket i det aktuella området.

Data- och telekablar

Utläggning av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska alltid möjliggöras. Detta gäller för hela planområdet. Det finns inga områden angivna för data- och telekablar i havsplanerna.

Det saknas övergripande sektorplanering för data- och telekablar. Platser för nedläggning av sådana kablar bör stämmas av tidigt vid projektering av kabelläggning för att minska konflikterna med andra anspråk.

Geologisk lagring av koldioxid

Enligt beräkningar finns en betydande kapacitet för koldioxidlagring i Sverige och inom svensk ekonomisk zon (Sveriges geologiska undersökning, 2016). Det behövs emellertid mer data och kunskap innan några områden för lagring kan föreslås i havsplanerna.

Vattenbruk

I dagsläget finns ingen samlad nationell kartläggning av möjliga geografiska utvecklingsområden för vattenbruk i planområdet. I Jordbruksverkets och Havs- och vattenmyndighetens handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021 - 2026 syftar en åtgärd till att underlätta identifiering och planering av lämpliga områden för olika former av hållbart vattenbruk (Jordbruksverket, 2021). Nya planeringsunderlag tillsammans med utvecklad odlingsteknik kan på sikt bidra till bättre planeringsförutsättningar för vattenbruk i planområdet. I detta skede skapar havsplanerna beredskap för vattenbruk, men anvisar inga specifikt avgränsade områden avsedda för vattenbruk.

2.4. Vägledning om samexistens

Havsplanerna ska främja samexistens mellan olika verksamheter och användningsområden. Att havsplanerna anger samexistens skapar flexibilitet och uppmuntrar verksamheter till ömsesidig anpassning och utveckling. Samexistensen kan också leda till synergieffekter. Övervägandena nedan syftar till att vägleda om hur samexistens kan fungera och förklara hur havsplanerna förhåller sig till samexistens mellan de olika användningar som anges. De är grupperade under två rubriker beroende på graden av anpassning som vanligen bedöms nödvändig för samexistens – viss anpassning och mer anpassning. För att samexistensen ska kunna fungera kan exempelvis vissa verksamheter behöva regleras ytterligare eller särskilda villkor föreskrivas av

tillståndsprövande myndigheter. Det kan även handla om särskilda föreskrifter som kan behövas för att syftet med havsplanerna ska uppnås och som regeringen beslutar om enligt 4 kapitlet 10 § andra stycket miljöbalken.

Samexistens mellan användningar kan bedömas vara möjlig på en plats medan det på en annan plats inte bedöms fungera. På liknande sätt kan samexistens bedömas vara möjlig i ett övergripande perspektiv men inte inom planeringens tidshorisont eller på en specifik plats. När användningar inte bedöms kunna samexistera ges ett intresse företräde.

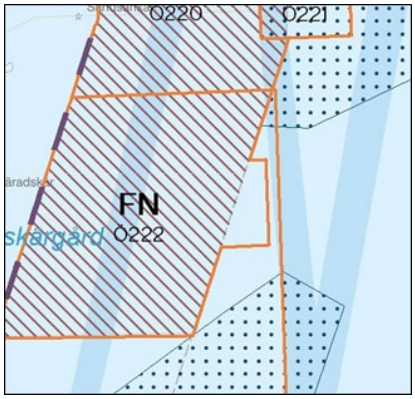

Figur 2.4-1 Exempel på hur samexistens kan se ut i plankartan. I plankartan redovisas samexistens genom att användningar överlappar. I området Ö222 samexisterar användningarna försvar (F), natur (N), friluftsliv (snedställda sträck), och sjöfart (blå linjer).

Där samexistens kan kräva viss anpassning

Försvar och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan försvar och sjöfart. Sjöfart kan ofta bedrivas utan begränsning inom ett sjöövningsområde. När försvarsövningar pågår kan ett sjöövningsområde behöva avlysas tillfälligt.

Försvar och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan försvar och yrkesfiske. Yrkesfiske kan ofta bedrivas utan begränsning inom ett försvarsområde. När försvarsövningar pågår kan ett sjöövningsområde behöva avlysas tillfälligt. Försvarsövningar kan emellertid påverka yrkesfiskets resurser genom fiskdödlighet och påverkan på lek- och uppväxtområden.

Kultur och natur

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och natur. Kulturmiljöer är ofta väl integrerade i naturen. Naturvårdsinsatser, exempelvis hantering av marint skräp och borttagning av förlorade fiskeredskap, kan skada fornlämningar om de utförs med ovarsamma metoder. Vrak kan i vissa fall utgöra ett kulturvärde samtidigt som de kan påverka miljön negativt.

Kultur och friluftsliv

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och friluftsliv. Kulturmiljöer är ofta en del av de värden som utgör grunden för friluftsliv eller gör ett område attraktivt för besökare. Detta bidrar till synergieffekter, men en hög besöksintensitet kan också ha negativ påverkan på kulturmiljön. Det

finns ett stort värde i att tillgängliggöra kulturarvet under vattnet, bland annat för dykare. Dykning och annat friluftsliv, som sportfiske och båtliv, kan dock innebära en risk för att kulturmiljön under vatten skadas.

Natur och friluftsliv

Havsplanerna anger samexistens mellan natur och friluftsliv. Naturen är ofta en del av de värden som utgör grunden för friluftsliv eller gör ett område attraktivt för besökare. Detta bidrar till synergieffekter, men en hög besöksintensitet kan också medföra påverkan på naturvärdena. Exploatering av natursköna platser för turismverksamheter kan, liksom fritidsfiske och buller från fritidsbåtar, vattenskotrar och andra aktiviteter, innebära en konflikt med naturvårdsintressen.

Friluftsliv och sandutvinning

Sandutvinning kan medföra negativ påverkan på naturvärden som i sin tur kan förändra förutsättningarna för friluftsliv. Samtidigt kan en ökad trafik vid borttransportering av sanden påverka förutsättningarna för friluftsliv negativt. Sandutvinning, och därmed transporterna, sker dock som regel under begränsade perioder.

Friluftsliv och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan friluftsliv och yrkesfiske. Yrkesfisket utgör grunden för fiskesamhällen utmed kusten som är attraktiva för friluftsliv. Intressekonflikter kan finnas mellan fritidsfiske och yrkesfiske om man vill fiska på samma plats med redskap som inte fungerar tillsammans eller genom konkurrens av fiskeresursen.

Sandutvinning och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan sandutvinning och sjöfart. Sandutvinning kan alstra viss trafik och medföra hinder för framkomligheten för sjöfarten. Sandutvinning sker dock under begränsade perioder, vilket gör att påverkan begränsas.

Sjöfart och yrkesfiske

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan sjöfart och yrkesfiske. Yrkesfiske med rörliga redskap fungerar ofta med viss anpassning i områden med sjöfart, men kan ibland försvåras vid intensiv fartygstrafik eller trafikseparering.

Där samexistens kan kräva mer anpassning

Energiutvinning och försvar

Energiutvinning och försvarsintresset är i många områden svåra att kombinera eftersom vindkraftparker kan ha stor inverkan på Försvarsmaktens anläggningar och verksamhet. Vindkraftsetableringar kan påverka Försvarsmaktens fasta och flygburna system samt undervattenssensorer genom att orsaka akustiska störningar och blockering och reflexer av de elektromagnetiska signalerna som används av radarsystem och radiolänkar. Vindkraftverkens höga höjder och hindersbelysning kan också påverka luftfarten negativt (Odell m.fl., 2022). I andra länder i närområdet har det gått att kombinera försvarsintresset med energiutvinning på ett annat sätt, antingen genom att förbjuda energiutvinning i begränsade områden, eller genom att

kombinera intressena. För samtliga energiområden anges i havsplanen särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Energiutvinning och kultur

Energianläggningar till havs kan påverka kulturmiljövärden och landskapsbild negativt. Påverkan kan även ske nattetid i mörker på grund av hindersbelysning. Storskaliga vindkraftparker i närheten av kusten kan komma att dominera en plats och därigenom påverka de värden som visar på viktiga historiska skeenden och som tidigare gett platsen dess karaktär. Anläggningar som fundament eller kablar på havsbotten kan ha negativ inverkan på fornlämningar. I anläggningsfasen kan påverkansområdet på havsbotten vara betydligt större än själva exploateringsområdet. Arkeologiska utredningar och undersökningar kan krävas.

Lokalisering och anpassningsåtgärder vid utformning av energianläggningar kan begränsa negativ påverkan. Inom områden som omfattas av riksintresse enligt 4 kapitlet 3 § miljöbalken är det inte tillåtet med tillståndspliktig vindkraft, med undantag för Öland. I sådana områden anger havsplanerna inte energiutvinning.

Energiutvinning och natur

Bedömningen av möjligheten till samexistens görs ur ett helhetsperspektiv som också tar hänsyn till sammanlagda, kumulativa, effekter av energiområden eller andra planerade verksamheter i närområdet ur ett långsiktigt perspektiv. Vid tillståndsprövningen av en verksamhet som kan ha en betydande påverkan på ett Natura 2000-område ska en bedömning göras om verksamheten är förenlig med bestämmelserna i 7 kapitlet 28b–29 §§ miljöbalken. Tillståndsprövningen sker på en mer detaljerad nivå än havsplaneringens översiktliga bedömningar.

Energiutvinning i form av vindkraftsanläggningar till havs kan påverka fågel och fladdermöss, däggdjur samt bottenmiljön negativt. Under anläggningsfasen uppstår vanligen undervattensbuller från pålning och trafik som kan påverka djurlivet negativt. Under driftsfasen uppstår ljud som kan påverka djurlivet. Anläggningen i sig kan utgöra hinder för fågel eller fladdermöss. Under avvecklingsfasen uppstår vanligen undervattensbuller från arbete och trafik som kan påverka djurlivet negativt. Kablar längs botten kan skada värdefulla naturmiljöer och elektriska kablar som genererar elektromagnetiska fält kan påverka marina organismer i olika utsträckning. Vindkraftverken kan samtidigt utgöra konstgjorda rev som skapar skyddade födosöksområden för fisk.

Havsbaserad vindkraft kan använda sig av olika mitigeringsmetoder för att minska påverkan på naturvärden, både i anläggningsfasen och driftsfasen. Sådana åtgärder kan leda till att samexistens är möjlig.

Utredning pågår avseende om vindkraftsetableringar kan påverka strömningar och skiktningar av havsvattnet och i vilken grad det i sin tur kan påverka hydrografi.

Energiutvinning och friluftsliv

Energietableringar kan påverka de upplevelsevärden som finns i landskapet. Det kan handla om påverkan av ljud, ljus och skuggor från vindkraftverk och visuell påverkan på landskapet i form av att till exempel en fri sikt mot horisonten bryts. Energiområden kan minska tillgängligheten till havsområden som är attraktiva utifrån friluftslivssynpunkt. Energiområden kan samtidigt utgöra landmärken och turistmål. Fritidsfiske kan påverkas negativt av minskad tillgänglighet till

fiskeområden samtidigt som vindkraftverken kan utgöra konstgjorda rev som skapar goda förutsättningar för fisk.

Energiutvinning och sandutvinning

Energiutvinning med vindkraftverk kan behöva stabil botten för grundsättning. Vid sandutvinning sugs eller grävs sand upp från botten, vars stabilitet då förändras. Sandutvinningen är också beroende av tillgänglighet för transporter. Havsplanen anger i huvudsak inte energiutvinning och sandutvinning i samma område.

Energiutvinning och sjöfart

Havsplanerna anger vanligen inte energiutvinning och sjöfart i samma område. Vilket intresse som ges företräde beror på vilken av användningarna som bedöms mest lämplig på den specifika platsen och om behoven bedöms kunna tillgodoses någon annanstans. På flera platser bedöms sjöfartens framkomlighet tillgodoses inom närliggande områden.

Det är i flera fall möjligt att anpassa utformningen av vindkraftparkerna på ett sådant sätt att sjöfartens framkomlighet inte påverkas negativt. Sjöfarten kan dock vanligen inte passera genom ett område med fasta anläggningar som en vindkraftpark om området är litet eller verken står tätt. Havskablar kan påverka möjligheterna till nödankring och därför komma i konflikt med sjöfarten, särskilt i livligt trafikerade farleder. Det finns också ett särskilt behov av förbättrad kunskap när det gäller den havsbaserade vindkraftens påverkan på isbildning och förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart i Bottniska viken. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap.

Energiutvinning och yrkesfiske

Havsbaserad vindkraft försvårar för navigation och yrkesfiske inom området. Flytande vindkraft bedöms inte kunna samexistera med yrkesfiske. Installation av bottenfasta fundament försvårar att använda både aktiva och passiva redskap i olika grad. Pelagiskt yrkesfiske bedöms inte kunna samexistera med bottenfasta fundament. Anpassning av vindkraftparkens utformning eller fiskeredskap kan påverka möjligheterna till samexistens. Internationella exempel har visat på ett minskat fiske även inom anpassade vindkraftsparker. Utveckling inom både juridiska och tekniska frågor krävs för att främja samexistens (Havs- och vattenmyndigheten, 2023).

Försvar och kultur

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan försvar och kultur. I havet kan försvarsverksamhet innebära risk för negativ påverkan på kulturlämningar och kulturlandskap på havsbotten. Försvarsanläggningar kan samtidigt utgöra en del av det kulturhistoriska arvet vid kusten.

Försvar och natur

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan försvar och natur. I de fall samexistens bedöms olämpligt ges ett intresse företräde. Om området är ett Natura 2000-område gäller miljöbalkens regler om verksamhet i Natura 2000-områden. Försvarsverksamhet kan innebära trafik, buller, sprängningar och andra aktiviteter som riskerar att påverka naturvärden negativt. Den militära marina verksamheten kan behöva anpassas så att skada på naturvärden minimeras.

Försvar och friluftsliv

Havsplanerna anger i huvudsak samexistens mellan försvar och friluftsliv. Försvarsverksamhet kan innebära buller, trafik, sprängningar, avlysning och andra aktiviteter som riskerar att påverka friluftsliv negativt. Verksamheterna kan ibland anpassas till varandra för att minska de negativa effekterna.

Försvar och sandutvinning

Havsplanerna anger i huvudsak inte samexistens mellan försvar och sandutvinning. Totalförsvarets intressen ges företräde enligt 3 kapitlet miljöbalken. Försvarsverksamhet som till exempel medför ammunitionsrester kan medföra att sanden inte är tjänlig för utvinning.

Kultur och sandutvinning

Forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan påverkas negativt av sandutvinning som innebär förändring av havsbotten. Arkeologiska undersökningar kan krävas.

Kultur och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och sjöfart. Sjöfarten har gett upphov till flera av de kulturmiljöer som vi har i dag samt fornlämningar i form av vrak. Fartygsstråk och farleder som är intensivt trafikerade kan innebära utsläpp, förändrad landskapsbild och muddring som påverkar kulturvärden negativt. Sjöfart kan leda till erosion som blottlägger, slipar och transporterar bort exponerade delar av en lämning. Sjöfart kan också medföra att grunt belägna lämningar skadas av ankare eller fartygsskrov.

Kultur och yrkesfiske

Yrkesfisket är i flera fall en näring som har bidragit till värdefulla kulturmiljöer, till exempel fiskesamhällen som är en del av kulturarvet. Fiske med aktiva redskap som trålning kan påverka kulturlämningar på havsbotten negativt.

Natur och sandutvinning

Havsplanerna anger samexistens mellan natur och sandutvinning i de fall bedömningen är att sådan samexistens kan vara möjlig. Vid tillståndsprövningen av en verksamhet som kan ha en betydande påverkan på ett Natura 2000-område kommer en bedömning göras av om verksamheten är förenlig med bestämmelserna i 7 kapitlet 28b–29 §§ miljöbalken. Tillståndsprövningen sker på en mer detaljerad nivå än havsplaneringens översiktliga bedömningar. Sandutvinning kan påverka de naturvärden som finns i ett område, särskilt om de är koncentrerade till bottenmiljön. Att utvinningen är lokal, sker inom korta tidsperioder och utförs med relativt skonsam teknik kan begränsa påverkan.

Natur och sjöfart

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan natur och sjöfart. Sjöfart kan innebära belastningar på naturen i form av undervattensbuller, muddring, erosion, utsläpp och oljeutsläpp. Samtidigt kan sjöfart, om den optimeras, utgöra ett klimateffektivt transportmedel i jämförelse med andra transportmedel.

Natur och yrkesfiske

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan natur och yrkesfiske. Fiske kan ha stora effekter på de marina ekosystemen, främst på de arter man har för avsikt att fånga, men även på andra arter och habitat som det kan finnas behov av att skydda. Yrkesfiske som utförs med aktiva redskap som bottentrål eller som medför bifångst av skyddade och hotade arter kan innebära negativ påverkan på naturvärden. I vissa fall medför inte yrkesfisket någon påverkan, och ofta finns det möjligheter att anpassa fångstmetoder så att påverkan på naturvärden begränsas. Anpassning av fiskemetod är en vanligt förekommande åtgärd inom fiskförvaltningens regleringsarbete, men det finns även många andra sätt att anpassa yrkesfisket till naturvårdens behov. I vissa fall tillåts inte att fiske bedrivs.

Friluftsliv och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan friluftsliv och sjöfart. Sjöfart är i flera fall en näring som har bidragit till miljöer som är attraktiva att besöka. Sjöfarten kan också bidra med god tillgänglighet. Fartygsstråk som är intensivt trafikerade kan dock innebära störningar som buller och utsläpp eller utgöra barriärer för till exempel fritidsfiske och fritidsbåtstrafik.

Sandutvinning och yrkesfiske

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan sandutvinning och yrkesfiske. Sandutvinning påverkar bottenmiljön som i sin tur kan påverka fiskens livsmiljöer och därmed de fiskbestånd yrkesfisket nyttjar. Påverkan är dock vanligen lokal och tidsbegränsad, vilket i vissa fall kan ge utrymme för anpassning till exempel genom att undvika perioder då området är viktigt för fisken, såsom under lek.

3. Bottniska viken: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska alltid möjliggöras. Detta gäller för hela planområdet.

I Bottniska viken finns tre havsområden:

• Bottenviken

• Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

• Södra Bottenhavet.

Förnybar elproduktion

Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för energiutvinning i form av vindbruk i Bottniska viken skiljer sig till viss del från övriga havsplaneområden. Intressekonflikterna med natur, yrkesfiske och försvar är generellt lägre och även sjöfarten är mindre intensiv i dessa havsområden. Bottenviken får varje år isvinter och även vid så kallade lindriga isvintrar så bildas havsis i princip i hela havsområdet. Det saknas samlad kunskap när det gäller den havsbaserade vindkraftens påverkan på isbildning och förutsättningarna för isbrytning och vintersjöfart i Bottniska viken (Sjöfartsverket, 2022). Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap. Vindförutsättningarna är något sämre i Bottniska viken jämfört med Östersjön och Västerhavet, men fortfarande generellt sett goda. I vissa områden i Bottniska viken finns dock så stark konkurrens mellan vindbruk och andra användningar, exempelvis olika naturvärden eller försvarsintressen, att samexistens inte bedöms gå att uppnå.

Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023). Planeringen av områden med energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås. Områden med energiutvinning föreslås både i utsjön och i mer kustnära områden. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där, om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer som i området avses skyddas eller medför att de arter som ska skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arten i området. Av de föreslagna energiutvinningsområdena i Bottniska viken betecknas tre som utredningsområden, E(utr) i plankartan. Skälet är osäkerheter kring vindkraftens påverkan på migrerande fågel.

Nära kusten utanför havsplanens gränser kan havsbaserad vindkraft i en begränsad utbredning vara lämplig. På grund av havsplanens övergripande skala bedöms inte energiutvinning under en viss storlek. Mindre, kustnära etableringar behöver bedömas ur ett lokalt perspektiv.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Föreslagna områden med användning energiutvinning i Bottniska viken innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla föreslagna områden med användning energiutvinning anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Med undantag för fyra energiområden anges särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i samtliga energiområden. Värdena tar sin utgångspunkt i platser på land samt forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten som kan påverkas av installationer till havs. I vissa av områdena anges även särskild hänsyn till höga naturvärden. Det innebär att det finns särskilda behov av framtida åtgärder vid förvaltning, planering och tillståndsprövning för att säkerställa ekosystemtjänster kopplade till områdenas värden, strukturer och förutsättningar.

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av den sammanlagda ytan angiven i områden för energiutvinning och utredningsområde energiutvinning.

Goda förutsättningar för olika verksamheter

Bottniska viken är det av Sveriges tre havsplaneområden som är minst belastat av mänsklig påverkan samtidigt som miljötillståndet fortfarande behöver förbättras för att god miljöstatus ska uppnås. Här finns stora områden med höga frilufts- och naturvärden och goda förutsättningar för olika verksamheter. Bland annat ligger många stora och viktiga industrier i norra Sverige, vilka använder sjövägen för sina transporter. I stora delar av Bottniska viken finns områden med goda förutsättningar för fossilfri energiutvinning i form av vindkraft till havs. Det finns ett område i norra Bottenviken som kan vara lämpligt för utvinning av sand. Sveriges totalförsvar har intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av ett sjöövningsområde i norra Bottenhavet samt påverkansområden i Bottenviken för verksamheter på land.

Många verksamheter i Bottniska viken bedöms fungera bra tillsammans, det vill säga att de kan samexistera. Ibland måste dock samexistensen regleras för att fungera. Det kan exempelvis handla om att områden avlyses vid försvarsövningar eller om regler för hur fartyg, till exempel fiskande fiskefartyg, får framföras i farleder som ingår i trafikseparationssystem. Sådana regleringar sker inte genom havsplanen, utan återfinns i annan lagstiftning. Det saknas samlad kunskap kring möjligheterna för samexistens mellan vintersjöfart och storskalig energiutvinning till havs. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap.

Världsarv, småskaligt fiske och värdefull natur

Världsarvet Höga Kusten är ett naturvärldsarv med främst geologiska värden där landhöjningen och istiden präglat landskapet. Tillsammans med Kvarkens skärgård på den finska sidan så bildar de en geologisk helhet och ett gränsöverskridande världsarv. Höga kusten är välbesökt av turister året om, men främst på sommaren, då turbåtar och fritidsbåtar kommer till hamnarna i området.

Under tidig höst infaller surströmmingspremiären som är omtalad och drar till sig många besökare.

Yrkesfisket i Bottniska viken är glest i utsjön, men tätare i de kustnära vattnen. Användning yrkesfiske anges i Södra Bottenhavet där den största koncentrationen av svenskt yrkesfiske i havsplaneområdet finns. Fisket kan komma att påverkas av föreslagna energiområden. Användning yrkesfiske i planen baseras enbart på fiske från svenska fartyg, men även finskt fiske bedrivs. Ofta sammanfaller det svenska och finska fisket geografiskt. Inom de områden som berörs av riksintresseanspråk för yrkesfiske i Bottniska vikens havsplaneområde föreslås inga överlappande energiområden.

I havsplaneområdet finns stora områden med höga naturvärden och flera av dem är naturreservat, Natura 2000-område eller riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområde för fisk. Dessa har användning natur i havsplanen. Utöver dem finns områden med höga naturvärden med behov av särskild hänsyn för att fortsättningsvis kunna bidra till värdefulla ekosystemtjänster. Andra verksamheter behöver visa särskild hänsyn till de höga naturvärdena. Havsplaneområdet korsas av sträckleder för fågel. Här inryms också grundområden för födosökande sjöfågel. Situationen för vikare (ringsäl) är fortsatt kritisk.

I Norrbottens och Västerbottens län bedrivs renskötsel. Längs kusten och i skärgården utanför gränserna för Bottniska vikens havsplaneområde finns flera områden av riksintresseanspråk för rennäringen. Vid kusten finns renbetesmarker som kan påverkas genom mark- och vattenanspråk utanför havsplaneområdet kopplat till användningar i havsplanen men även indirekt genom påverkan från ljus och ljud.

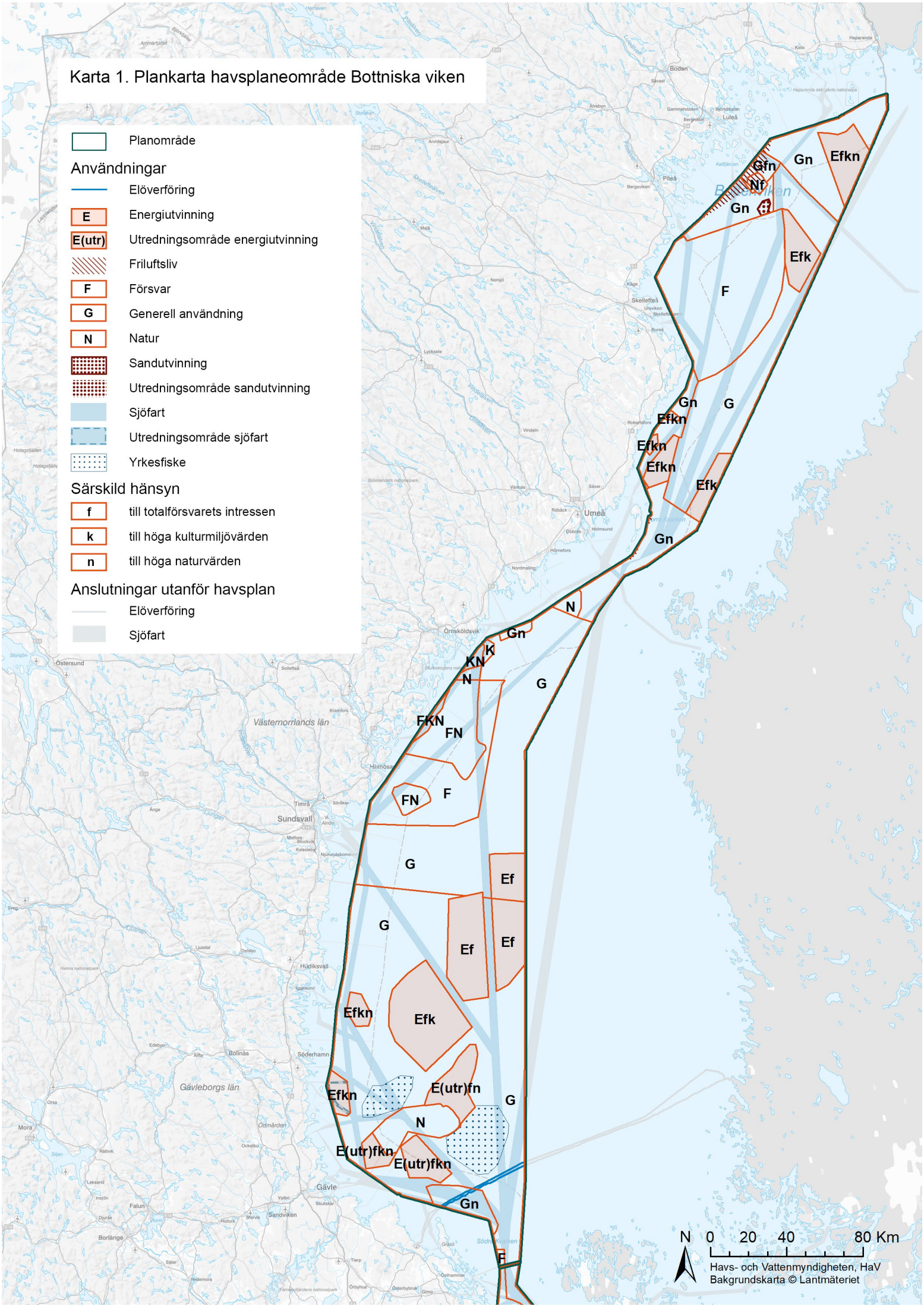
Karta 1. Plankarta havsplaneområde Bottniska viken
Planområde
Användningar
Elöverföring
E
Energiutvinning
E(utr)
Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F
Försvar
G
Generell användning
N
Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f
till totalförsvarets intressen
k
till höga kulturmiljövärden
n
till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
Gn
Efkn
Gfn
Nf
Efk
F
G
N
K
KN
FKN
FN
Ef
E(utr)fn
E(utr)fkn
Bottenviken
Västernorrlands län
Gävleborgs län
N
0
20
40
80 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

3.1. Bottenviken

Energiutvinning

I Bottenviken finns goda förutsättningar för energiutvinning samtidigt som behovet av el är stort bland annat på grund av stora industrisatsningar. I Bottenvikens havsområde anges totalt sex områden med användning energiutvinning. Samtliga områden bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

I nordligaste delen av Bottenviken finns ett område med användning energiutvinning, Sydöst Malören (B111) som ligger delvis i territorialhavet inom Kalix kommun och delvis i ekonomisk zon. Området har utökats västerut i förhållande till samrådsförslaget utifrån en bedömning av tekniska förutsättningar för havsbaserad energiutvinning. I området bedöms det vara möjligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas av särskild hänsyn till höga naturvärden gällande både fisklek- och däggdjursområde då vikare förekommer i området. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar framförallt värdeområdena Malören, Sandskär och Haparanda skärgård där kulturmiljöerna bland annat innefattar välbevarade fiskelägen samt fyr- och lotsplatser. Både Malören och Sandskär omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Haparanda skärgård är även nationalpark samt omfattas av landskapsbildsskydd som gränsar till området. Kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan även påverkas direkt. I området behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

I förhållande till samrådsförslaget anges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom område B112 inte som användning energiutvinning i granskningsförslaget. Detta med hänsyn till höga kulturmiljövärden, friluftsliv, vintersjöfart och naturvärden kopplade till förekomst av vikare.

Det finns riksintresseanspråk för vindbruk i havet utanför Piteå och Luleå samt riksintresseanspråk för sjöfarten och totalförsvaret (B104–B105). Vindbruk bedöms här inte vara förenligt med de andra riksintresseanspråken. Riksintresseanspråk för sjöfart och totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Utanför Luleå och Piteå finns ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning (B104) som ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

I utsjöområdet utanför Piteå, Sydöst Svalan och Falkens grund (B113) finns ett område med användning energiutvinning. I förhållande till samrådsförslaget har området anpassats något i norra delen med hänvisning framförallt till potentiell påverkan på vintersjöfarten. I området är i huvudsak flytande fundament lämpligt med hänsyn till djupet, men bottenfasta fundament kan vara aktuellt i området i framtiden. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Rödkallen där kulturmiljön innefattar ett välbevarat fiskeläge samt fyr- och lotsplats (Länsstyrelserna, 2024). Rödkallen omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården.

I södra delen av Bottenvikens havsområde anges tre mer kustnära områden med användning energiutvinning (B107, B108, B139) samt ett utsjöområde (B135).

Området Ricklegrundet (B107) är ett något mindre, kustnära område som ligger i Robertsfors kommun och bedöms ha mycket goda förutsättningar för etablering av energiutvinning. Inom området bedöms det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen 2022). Områdets kustnära läge gör att hänsyn behöver tas till flyttande och häckande fåglar samt fladdermöss. För området anges särskild hänsyn till höga naturvärden vilket även innefattar revmiljöer och fiskleksområden. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Ratan, Ängesön samt Holmön och Stora Fjäderägg där kulturmiljöerna innefattar fiskelägen, kommunikationsmiljöer samt kust- och skärgårdsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan även påverkas direkt.

Området Syd Kallviksklubben (B139) är ett något mindre, kustnära område som ligger i Robertsfors kommun. Området bedöms ha mycket goda förutsättningar för etablering av energiutvinning. Inom området bedöms det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området anges även med hänsyn till höga naturvärden vilket omfattar fisklekområde och revmiljö samt fladdermus- och fågelområde. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Bjuröklubb och Ratan där kulturmiljöerna innefattar kommunikationsmiljöer och kust- och skärgårdsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan även påverkas direkt.

I förhållande till samrådsförslaget anges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom område B106 inte som användning energiutvinning. Detta med huvudsaklig hänvisning till det riksintresseanspråk för friluftsliv som sträcker sig längs Lövångerkusten samt höga kulturmiljövärden längs kusten.

Rata Storgrund (B108) är ett större kustnära område som ligger i Robertsfors kommun. Området bedöms ha mycket goda förutsättningar för etablering av energiutvinning. Inom området bedöms det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Delar av området utgörs av ett område (B108) för energiutvinning i beslutade havsplaner (Regeringen, 2022a). Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området anges även med hänsyn till höga naturvärden vilket omfattar fisklekområde och revmiljö samt fladdermus- och fågelområde. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Holmögadd, Holmön-Stora Fjäderägg, Ängesön och Ratan där kulturmiljöerna innefattar kommunikationsmiljöer, kust- och skärgårdsmiljöer och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan även påverkas direkt.

Utsjöområde öst Rata Storgrund (B135) är ett större utsjöområde som ligger i ekonomisk zon utanför Robertsfors och Umeå kommuner. Området bedöms ha goda förutsättningar för etablering av energiutvinning. Inom större delen av området bedöms det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets

intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Holmögadd, Holmön-Stora Fjäderägg, Ängesön och Ratan där kulturmiljöerna innefattar kommunikationsmiljöer, kust- och skärgårdsmiljöer och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturhistoriska lämningar på havsbotten kan även påverkas direkt.

Friluftsliv

I norra delen av havsområdet omfattas hela kusten mot land, utanför havsplaneområdet, av riksintresse för det rörliga friluftslivet och riksintresseanspråk för friluftsliv. Riksintresset och riksintresseanspråket sträcker sig in i havsplaneområdet. I havsplanen anges användning friluftsliv (B102-B105, B112). Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv. Eventuell vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen ger en visuell påverkan i området.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar vid Tåme skjutfält i Skellefteå kommun, eftersom det har ett påverkansområde som sträcker sig ut i havsplaneområdet (B105). Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges vid flygövningsområdet vid Kallax (B102–B103) där en mindre del av ett stoppområde för höga objekt går in i havsplaneområdet. Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning (B107, B108, B111, B113, B135, B139).

Kultur

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten mot land och i skärgården utanför gränsen för havsplaneområdet. Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns såväl i skärgårdslandskapet i norra delen av Bottenviken samt längs med kusterna längre söderut. De dominerande kulturmiljöerna i de värdeområden som identifierats i Bottenviken är fiskelägen, fornlämningsmiljöer, kommunikationsmiljöer och kust- och skärgårdsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). I norra delen av havsområdet finns bland annat Haparanda Skärgård och Malören med välbevarade fiskelägen och många fornlämningar förknippade med fiske och sälfångst. Haparanda skärgård omfattas även av landskapsbildsskydd. Längre söderut finns kust- och skärgårdsmiljöer med fiskelägen som Småskären och Brändöskär och Uddskär. Här finns även fyr- och lotsplatser som exempelvis Rödkallen, Pite-Rönnskär, Bjuröklubb och Ratan. Det finns även förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten i stora delar av havsområdet vilket kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i alla sex energiområden (B107, B108, B111, B113, B135, B139). Hänsynsavstånd till värdeområden och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur för området Marakallen utanför Luleå (B103) som är skyddat genom Natura 2000. Särskild hänsyn till höga naturvärden anges längs upp i norr (B111, B112) där hänsynen utgörs av fisklek- och däggdjursområde samt inom delar av Luleå och Piteå kommuner (B102, B104) där hänsynen utgörs av fågel, fisklek- och däggdjursområde. Särskild hänsyn till höga naturvärden anges även längs kusten från Rata Storgrund upp till Bjuröklubb (B106-B108, B137-B139) där hänsynen utgörs av såväl fågel och fladdermusområden som även revmiljöer och fiskleksområden. Nästan hela riksintressanspråket naturvård vid Kinnbäcksfjärden ligger utanför havsplaneområdet. En mindre del av riksintresseanspråket går in i havsplanens område B105. Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala utgör det ingen användning i havsplanen. De stabila vinterisarna i Bottenviken präglar havsmiljön i utsjön. Isarna utgör underlag för fotosyntetiserande alger och vikare (ringsäl) behöver isen för att kutarna ska överleva. När klimatförändringarna minskar den kompakta drivisens utbredning blir de norra delarna av Bottniska viken allt mer av avgörande betydelse. Klimattillflykter för vikare har identifierats i nära anslutning till havsplaneområdet längs med delar av den norra kusten (Havs- och vattenmyndigheten, 2017c).

Sandutvinning

Havsplanen anger användning sandutvinning längs ut i Luleå kommuns utsjö på Svalans och Falkens grund (B104). Utifrån risksynpunkt bedöms sandutvinning inte vara lämplig i angränsande område som går in i påverkansområdet för Tåme skjutfält (B105).

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i utsjön och in till hamnar inom havsområdet (B102-B106, B112, B136). Flera viktiga hamnar, bland annat Skellefteå och Luleå, ligger längs kusten i Bottenviken och sjötrafiken är viktig för industrin i nordligaste Sverige.

Inloppen till hamnarna är ofta långa och går genom den grunda skärgården. Hänsyn måste tas till ständigt pågående landhöjning.

I Bottenviken råder särskilda förutsättningar vintertid med tjock och omfattande havsis. Detta påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor för att säkra framkomligheten. Detta bör beaktas vid etablering av vindkraft och andra fasta installationer till havs. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är glest i Bottenvikens utsjövatten. Det fiske som bedrivs är mestadels med passiva redskap och kustnära. Höstfisket efter siklöja för löjrom är ekonomiskt betydande. Detta fiske sker

kustnära med aktiva redskap och i huvudsak utanför havsplaneområdet. Inom energiområde B111 behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

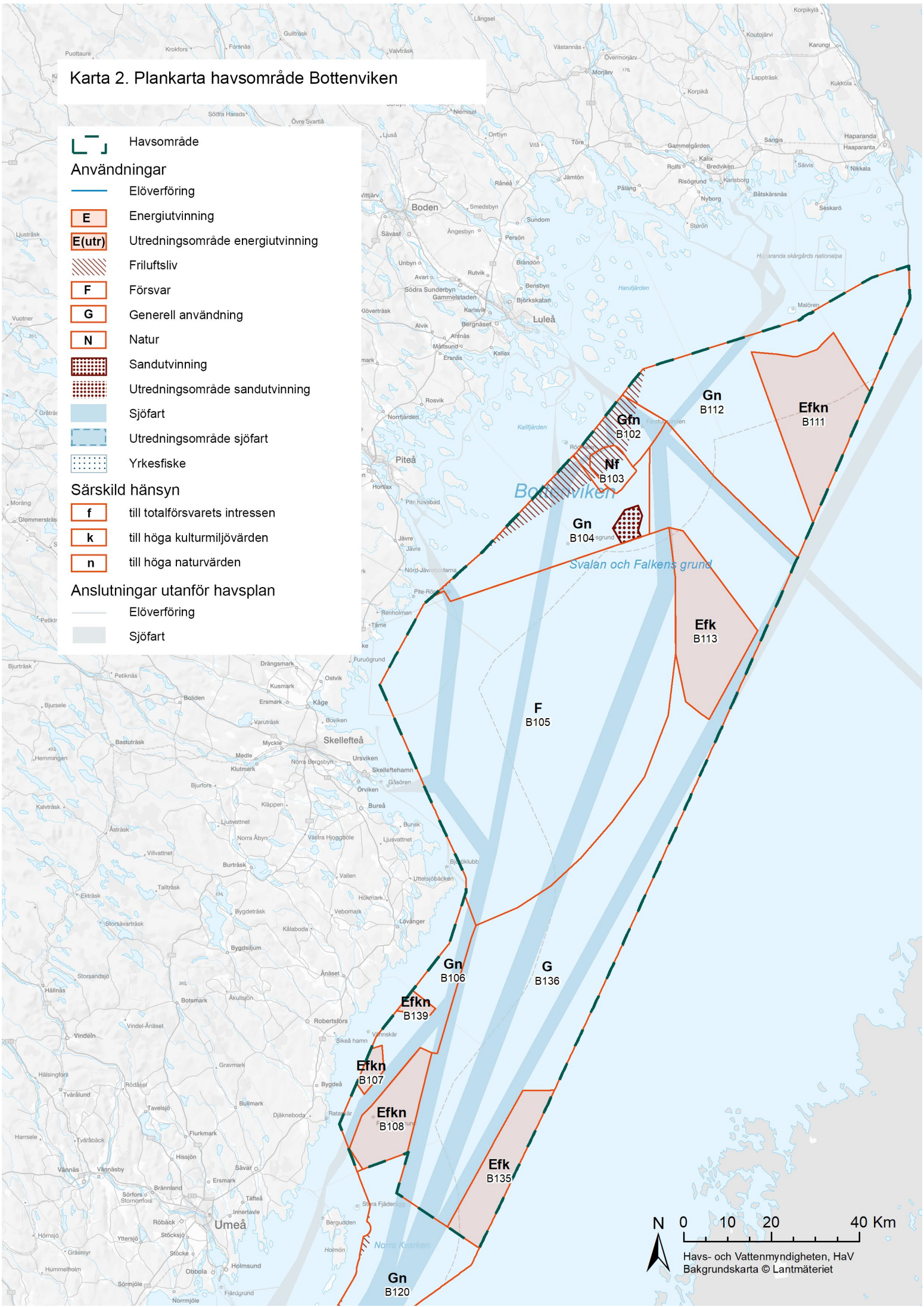
Karta 2. Plankarta havsområde Bottenviken
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E
Energiutvinning
E(utr)
Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F
Försvar
G
Generell användning
N
Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f
till totalförsvarets intressen
k
till höga kulturmiljövärden
n
till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
Gn
B112
Efkn
B111
Gfn
B102
Nf
B103
Gn
B104
Efk
B113
F
B105
Gn
B106
G
B136
Efkn
B139
Efkn
B107
Efkn
B108
Efk
B135
Gn
B120
Bottenviken
Svalan och Falkens grund
Kallfjärden
Haruljärden
Piteå
Luleå
Boden
Umeå
N
0
10
20
40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Bottenviken

Tabell 1 Områdestabell Bottenviken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B102	Friluftsliv Generell användning Sjöfart	Totalförsvarets intressen Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde.	
B103	Friluftsliv Natur Sjöfart	Totalförsvarets intressen	
B104	Friluftsliv Generell användning Sandutvinning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Revmiljö.	Försvar, sjöfart och sandutvinning ges företräde framför energiutvinning. Riksintresseanspråk för totalförsvar och sjöfart ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.
B105	Friluftsliv Försvar Sjöfart		Försvar och sjöfart ges företräde framför energiutvinning och sandutvinning. Riksintresseanspråk för totalförsvar och sjöfart ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk och allmänt intresse av väsentlig betydelse sandutvinning. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B106	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde.	Energiutvinning anges inte som användning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anges inte som användning energiutvinning med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten.
B107	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde.	
B108	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Höga naturvärden: Fisklekområde. Revmiljö. Fågelområde. Fladdermusområde.	
B111	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kyrkomiljö. Kommunikationsmiljö. Sågverkssamhälle. Kust- och skärgårdsmiljö. Skärgårdsby. Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde.	
B112	Friluftsliv Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde.	Energiutvinning anges inte som användning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anges inte som användning energiutvinning med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten samt hänsyn till marina däggdjur och vintersjöfart.
B113	Energiutvinning Sjöfart	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: farledsmiljö. fiskeläge. fornlämningsmiljö. kommunikationsmiljö. kyrkomiljö.	

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B135	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge.	
B136	Generell användning Sjöfart		Energiutvinning anpassas till sjöfart Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anpassas till vintersjöfart.
B139	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde.	

3.2. Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Energiutvinning

I Norra Bottenhavet och Norra Kvarken finns goda förutsättningar för energiutvinning framförallt i de södra delarna av havsområdet.

Nordöst Eystrasaltbanken (B161) är ett område med användning energiutvinning som ligger i ekonomisk zon utanför Sundsvalls kommun och är del av ett större område (B160) som sträcker sig in i havsområde Södra Bottenhavet. Området bedöms ha goda förutsättningar för etablering av havsbaserad vind. I västra delen av området är flytande fundament lämpligt med hänsyn till djupet och i den östra är det möjligt med bottenfasta fundament. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Generellt bedöms området ha relativt låg grad av konflikt med andra intressen.

I förhållande till samrådsförslaget anges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom område B162 inte som användning energiutvinning. Detta utifrån en helhetsbedömning av energiutvinningspotential samt påverkan på höga kulturmiljö- och friluftslivsvärden vid kusten.

Friluftsliv

Vid Höga kusten finns ett riksintresse för det rörliga friluftslivet som angränsar till havsplaneområdet. Inom planområdet söder och öster om Holmöarna (B120) finns det riksintresseanspråk för friluftsliv. Eventuell vindkraftsetablering norr om Holmöarna ger en visuell påverkan i området (Se Energiutvinning för havsområde Bottenviken). Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för sjöövningsområdet Härnön, som sträcker sig från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon, och för påverkansområdet för Skärsvikens skjutfält (B127–B129, B132). Vid vindkraftsutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning (B161).

Kultur

Höga kustens världsarv med unika kultur- och naturmiljöer sträcker sig ut i havet. Längs med Höga kustens strandlinje finns en koncentration av strandbundna lämningar från kontinuerlig mänsklig verksamhet under 7000 år. De olika tidsperiodernas strandlinjer innehåller såväl boplatser och fångstgropar från stenåldern som bronsåldersrösen. Gravhögar från järnåldern samt hamnar och husgrunder från förra årtusendet är andra typer av lämningar från strandlinjerna (Riksantikvarieämbetet, 2017). För dessa områden anger havsplanen användning kultur (B130–B132). På finska sidan finns världsarvet Kvarkens skärgård. Höga kusten omfattas även av riksintresse obruten kust.

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten mot land, utanför gränsen för havsplaneområdet.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns i norra delen av havsområdet runt Holmöarna samt längs med kusterna utanför Örnsköldsvik, Härnösand och Sundsvall längre söderut. De dominerande kulturmiljöerna i de värdeområden som identifierats i Norra Bottenhavet och Norra Kvarken är fornlämningsmiljöer, kommunikationsmiljöer och fiskelägen, men här finns även gruv- och industrimiljöer (Länsstyrelserna, 2024). I norra delen av havsområdet finns bland annat värdeområdena Holmön och Stora Fjäderägg, Ängesön och Holmögadd som innefattar såväl vraktäta områden med kända vrak som fyrplatser och kommunikationsmiljöer. Holmön och Stora Fjäderägg innefattar även riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Utöver Höga Kustenområdet finns också värdeområden i södra delen av kustområdet utanför Härnösand och Sundsvall som innefattar fornlämningsmiljöer med kuströsen samt förlisningsområden och fiskelägen. Det finns därmed förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten i vilket kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Hänsynsavstånd till värdeområden och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur i flera områden från Bonden och Sydostbrotten i norr till Vänta litets grund i söder. Sydostbrotten (B122) omfattas både av Natura 2000-område och naturreservatet Örefjärden-Snöanskärgården. Vid Höga kusten finns riksintresseanspråk för naturvärden (B126–B127, B131–B132). Vänta litets grund (B129) omfattas av Natura 2000. Grundet har klassats som en av de mest värdefulla utsjöbankarna i Bottniska viken (Naturvårdsverket, 2006).

Särskild hänsyn till höga naturvärden anges utanför Holmön (B120) och Vallinsgrundet (B118) som har revmiljöer, fisklekområden, samt förekomst av fågel och däggdjur. Området vid Holmön (B120) fungerar även som passage för migrerande rovfåglar (Hansson, 2019). I sin helhet präglas havsområdet av låg användning och miljöpåverkan är därför förhållandevis låg med hög ursprunglighet (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b). Natura 2000-området Holmöarna och överlappande naturreservat och riksintresseanspråk för naturvård ligger huvudsakligen i kustzonen, men en mindre del sträcker sig in vid havsplaneområdets avgränsning mot Holmöarna och kusten (B120). Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala anges inte användning natur i plankartan.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart för flera fartygsstråk till och från Norra och Södra Kvarken (B120, B126-B132, B162). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten i Norra Bottenhavet. Sjötrafiken är viktig såväl till den egna kusten som söderut via Södra Kvarken ut i Östersjön och norrut via Norra Kvarken till både svenska och finska hamnar i Bottenviken. Eftersom vintrarnas isar rör sig på ett oförutsägbart sätt behöver sjöfarten stora ytor och alternativa rutter inom Bottniska viken. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra kunskapen.

Norra Kvarken som förbinder Bottenviken med Bottenhavet är mycket viktig för industrin i norr. Genom Norra Kvarken leds sjöfarten av säkerhetsskäl i ett trafikseparerингssystem (TSS)

eftersom passagen är trång och grund vilket ger sjöfarten begränsat manöverutrymme. Över Kvarken, mellan Umeå och Vasa i Finland, går Europaväg 12 via färjelinje och har användning sjöfart i planen. Umeå kommuns översiktsplan pekar ut ett reservat för framtida fast förbindelse mellan Umeå och Vasa. Den finska havsplanen pekar ut detta stråk och Finland avser utreda en funktionell förbindelse. Det pågår i dagsläget ingen nationell trafikplanering för en sådan förbindelse från svensk sida.

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Det fiske som bedrivs är begränsat, med passiva redskap och kustnära. Visst pelagiskt fiske sker i söder.

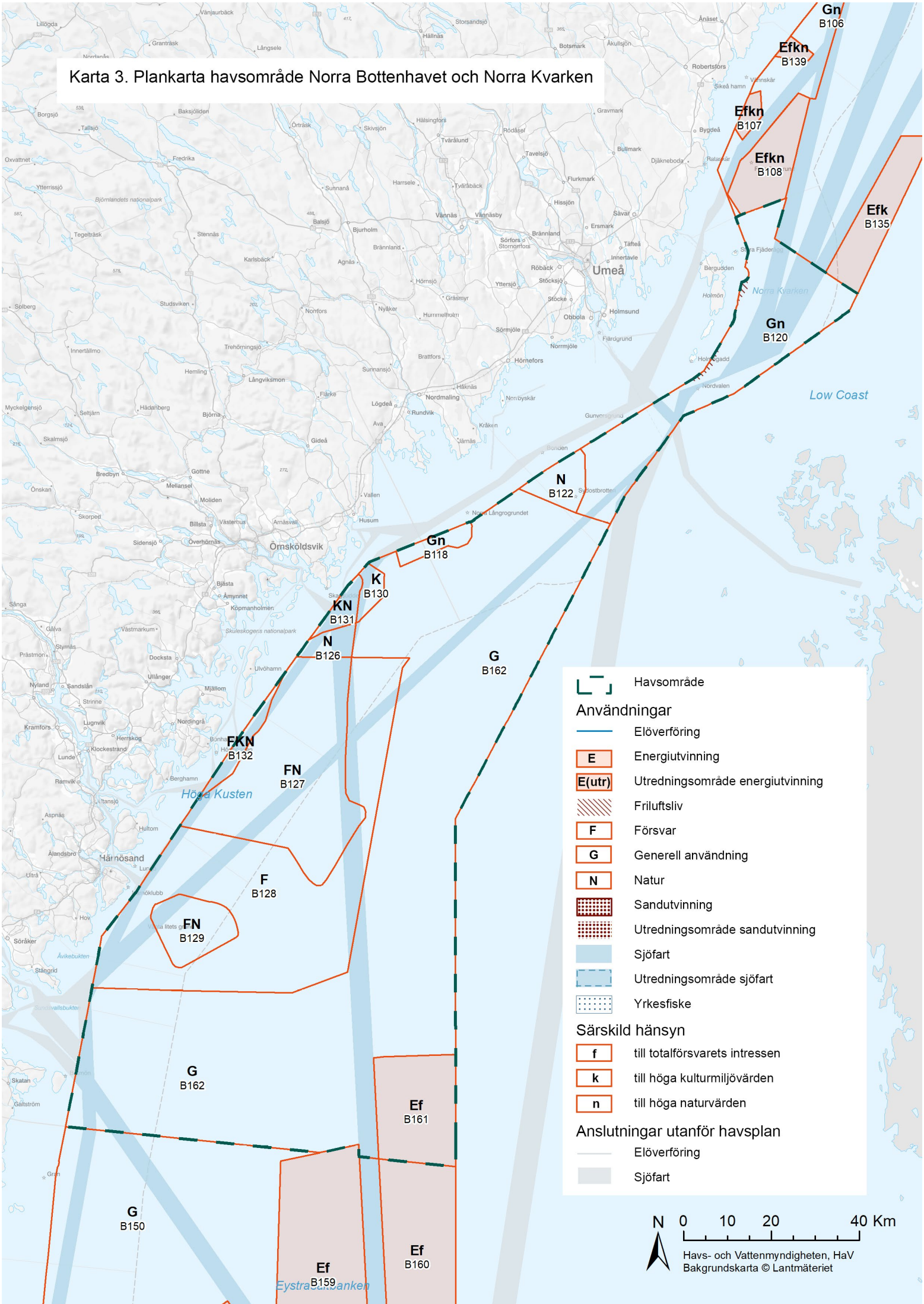
Karta 3. Plankarta havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken
Gn B106
Efkn B139
Efkn B107
Efkn B108
Efk B135
Gn B120
N B122
Gn B118
K B130
KN B131
N B126
G B162
FKN B132
FN B127
F B128
FN B129
G B162
Ef B161
G B150
Ef B160
Ef B159
Norra Kvarken
Low Coast
Höga Kusten
Eystrasaltbanken
Umeå
Örnsköldsvik
Härnösand
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Tabell 2 Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B118	Generell användning	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Fågelområde. Däggdjursområde.	
B120	Friluftsliv Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Fågelområde. Däggdjursområde.	
B122	Natur		
B126	Natur Sjöfart		
B127	Försvar Natur Sjöfart		
B128	Försvar Sjöfart		
B129	Försvar Natur Sjöfart		
B130	Kultur Sjöfart		
B131	Kultur Natur Sjöfart		
B132	Försvar Kultur Natur Sjöfart		
B161	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
B162	Generell användning Sjöfart		Energiutvinning anges inte som användning. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anges inte som användning energiutvinning med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten.

3.3. Södra Bottenhavet

Elöverföring

Användning elöverföring utgörs av två transmissionsnätskablar (FennoScan) som går från området vid Forsmark i Sverige över till Finland. (B150, B154)

Energiutvinning

I Södra Bottenhavet finns flera grundområden och goda vindförhållanden vilket gör att det finns mycket goda förutsättningar för energiutvinning i området som helhet. I Södra Bottenhavet finns fem områden med användning energiutvinning

Utsjöområdet Öst Eystrasaltbanken (B160) ligger i ekonomisk zon och är del av ett större område som sträcker sig in i havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. I större delen av området är bottenfasta fundament lämpligt med hänsyn till djupet med undantag för södra delen. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med natur, friluftsliv, kulturmiljö och fiske.

Utsjöområdet Eystrasaltbanken (B159) ligger i ekonomisk zon utanför Nordanstig och Hudiksvalls kommuner. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk och anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. I förhållande till samrådsförslaget har ytan för område B159 minskats något i öster på grund av yrkesfiske. I området är bottenfasta fundament lämpligt med hänsyn till djupet. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med natur, friluftsliv och kulturmiljö.

Utsjöområde norr Sylen (B164) ligger i ekonomisk zon och bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Sydöstra delen av området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022a). Inom området har allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk getts företräde framför riksintresseanspråk för sjöfarten i enlighet med beslutad havsplan (se rubrik sjöfart). I större delen av området är bottenfasta fundament lämpligt med hänsyn till djupet. I förhållande till samrådsförslaget är området sammanslaget med ett angränsande område med samma användning (B148 i samrådshandlingen). Området har anpassats i väster med hänsyn till sjöfartens framkomlighet i området samt friluftslivsvärden vid kusten. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Agö-Kråköarkipelagen samt Bålsö-Kuggörarna där kulturmiljöerna innefattar bland annat kust- och skärgårdsmiljöer, fiskelägen och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Gretas Klackar (B142) är ett mer kustnära område utanför Hudiksvalls kommun. Området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022a) och omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. I området är bottenfasta fundament lämpligt med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Agö-Kråköarkipelagen, Bålsö-Kuggörarna samt Skärså – Prästgrundet där kulturmiljöerna innefattar

bland annat kust- och skärgårdsmiljöer, fiskelägen och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelsen 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga naturvärden vilket omfattar däggdjursområde, fisklekområde och revmiljöer.

Vid Storgrundet (B146) finns ett tillståndsgivet projekt för etablering av vindkraft och riksintresseanspråk för vindbruk. Området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022a). Inom energiområdet anges även utredningsområde för sjöfart, vilket kräver vidare utredning för samexistens (Se rubrik Utredningsområde sjöfart). I området är det möjligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen samt särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på däggdjursområde, fisklekområde och revmiljö. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal identifierade värdeområden längs med kusten. Kulturmiljöerna innefattar bland annat fiskelägen, farledsmiljöer och sågverkssamhällen (Länsstyrelsen 2024). Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Västra banken och Finngrundet (B157) omfattas av flera riksintresseanspråk. Finngrundens västra, norra och östra del omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Det går ett viktigt fartygsstråk genom området som omfattas av riksintresseanspråk för sjöfart. Vid Finngrunden finns även ett lek- och uppväxtområde för fisk som utgör ett riksintresseanspråk för yrkesfiske. Utöver detta har Natura 2000-områden etablerats på bankarna till skydd för värdefulla naturtyper. I området Västra banken och Finngrundet (B157) ges företräde till natur och sjöfart framför energiutvinning. Utredningsområde energiutvinning på Västra Finngrundet (Regeringen, 2022a) utgår. Detta eftersom förändrade förutsättningar gör att flera andra områden för energiutvinning föreslås som bedöms vara mer lämpliga ur ett helhetsperspektiv.

Vid Campsgrund i söder finns riksintresseanspråk som inte bedöms vara förenliga (B150). Den del av riksintresseanspråk för vindbruk i Tierps och Älvkarleby kommuner som ligger i havsplaneområdet bedöms inte vara förenligt med överlappande riksintresseanspråk för totalförsvaret eller riksintresseanspråk för sjöfarten. Riksintresseanspråk för totalförsvaret och för sjöfart ges därför företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

Utredningsområde energiutvinning

I Södra Bottenhavet anges tre områden som utredningsområde energiutvinning (B149, B152, B156). Att de anges som utredningsområden beror på att det finns stora osäkerheter kring områdenas potentiella påverkan på migrerande fågel vid en eventuell utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

Norr Finngrundet (B149) omfattas delvis av riksintresseanspråk för vindbruk. I övriga delar bedöms området som allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Delar av området anges även som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022a). Inom området har riksintresseanspråk för vindbruk samt allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk getts företräde framför riksintresseanspråk för sjöfarten i enlighet med beslutad havsplan (se rubrik Sjöfart). I förhållande till samrådsförslaget har området slagits ihop med tidigare närliggande område (B158) och anpassats till yrkesfisket. I området är bottenfasta

fundament lämpligt med hänsyn till djupet. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen samt särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på fisklekområde, revmiljö och fågelområde för rastande och övervintrande sjöfåglar.

Utknallen (B152) är ett mer kustnära område utanför Gävle. Området omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk och anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022a). Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen samt särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på fågelområde för rastande och övervintrande sjöfåglar. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal identifierade värdeområden längs med kusten. Kulturmiljöerna innefattar bland annat fiskelägen, farledsmiljöer och bruksmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Syd Finngrunden (B156) ingår i Älvkarleby, Tierp samt Östhammars kommuner. Delar av området ligger i ekonomisk zon. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk har anpassats till riksintresseanspråk för yrkesfisket. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen samt särskild hänsyn till höga naturvärden med avseende på fågelområde för rastande och övervintrande sjöfåglar. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal identifierade värdeområden längs med kusten. Kulturmiljöerna innefattar bland annat fiskelägen, farledsmiljöer och bruksmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Friluftsliv

I kustområdet finns grunda skärgårdar med genuina fiskelägen. Inom Hudiksvalls kommun finns riksintresseanspråk för friluftsliv i närheten av havsplaneområdet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv. Eventuell vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen ger en visuell påverkan i området.

Försvar

Inom Östhammars kommun anges användning försvar på grund av ett påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet (B153).

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. De många energiområdena inom Södra Bottenhavet innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga energiområden i Södra Bottenhavet (B142, B146, B149, B152, B156, B159 - B160, B164).

Kultur

Kusten i söder, vid Gräsö mot Södra Kvarken, omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför gränsen

havsplaneområdet. Ett område vid Öregrund och Östhammar är landskapsbildsskyddsområde. Utmed kusten finns också en historisk segelled, St Olav, som sträcker sig från Åland till Trondheim.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns längs hela kusten i Gävleborgs och Uppsala län. De dominerande kulturmiljötyperna i området är fiskelägen, farledsmiljö, fornlämningsmiljöer och fornlämningskoncentrationer (Länsstyrelserna, 2024). Här finns även inslag av bruksmiljöer och sågverkssamhällen. Längs kusten finns en stor andel kulturmiljöer under ytan i förlisningsområden med koncentrationer av vrak som klassas som fornlämningar och är skyddade enligt Kulturmiljölagen (1988:950). Dessa kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

I Södra Bottenhavet anges flera energiområden med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden (ex. B142, B146, B152, B156, B164).

Hänsynsavstånd till värdeområden och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur på Finngrundens tre bankar (B157) där det finns Natura 2000-områden. Vid Finngrunden finns övervintringsområden för sjöfågel. Grunden utgör den nordligaste utposten för övervintrande alfågel, som är en hotad art i Sverige. Det finns också ett riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområde för fisk som sträcker sig över Finngrunden. I området Västra banken och Finngrundet (B157) ges företräde till natur och sjöfart framför energiutvinning (se rubrik Energiutvinning).

Vid Nordanstigskusten ligger ett riksintresseanspråk för naturvård. En del av riksintresseanspråket överlappar sälskyddsområdet Lillgrund. En mindre del av riksintresseanspråket och sälskyddområdet sträcker sig in i havsplaneområdet (B150). Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala markeras det inte som användning natur i plankartan.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden på andra utsjöbankar i havsområdet, som Gretas klackar (B142) och Storgrundet (B146) där det finns revmiljöer, fisklek- och däggdjursområde. Även Östra Finngrunden (B149) där höga naturvärden består av revmiljö, fisklek- och fågelområde. I områdena Utknallen (B152), Argos grund till Grundkallegrund (B154) och Syd Finngrunden (B156) anges särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av att de ligger inom ett viktigt fågelsträck. Fågelsträcket påverkar även Östra Finngrunden (B149).

Sjöfart

Användning sjöfart anges för flera fartygsstråk till och från Södra Kvarken (B150, B153, B154, B157). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten i Södra Bottenhavet. Sjötrafiken i havsområdet är avgörande för många industrier med destinationer både utmed den egna kusten och i övriga Sverige och Finland. Eftersom isen är väderberoende och oförutsägbar behöver sjöfarten ha utrymme till många alternativa rutter. Det saknas kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap. I plankartan redovisas de viktigaste

sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

I området Västra banken och Finngrundet (B157) ges företräde till natur och sjöfart framför energiutvinning (se rubrik Energiutvinning).

Ett fartygsstråk som omfattas av riksintresseanspråk för sjöfart går genom ett av områdena med användning energiutvinning (B164) och ett av utredningsområdena för energiutvinning (B149). Företräde ges till energiutvinning och sjöfarten anpassas i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (2022a). Bedömningen är att tillgängligheten till södra Norrlandskustens hamnar kvarstår även om trafiken kan behöva gå mer österut än tidigare. Planen tillgodoser härmed både vindkrafts- och sjöfartsintressena.

Utredningsområde sjöfart

Havsplanen anger utredningsområde sjöfart vid inloppen till Ljusne och Vallvik vid Storgrundet. För att åstadkomma samexistens med området för energiutvinning (B146) behöver sjöfarten utredas. Anpassning kan därefter behöva ske av både sjöfart och energiutvinning.

Yrkesfiske

Det finns ett kustnära fiske som präglar många av de mindre kustsamhällena och som mest bedrivs med passiva redskap i och utanför kustbandet. Ett tidvis intensivt pelagiskt fiske bedrivs framför allt kring utsjöbankarna och i havsområdets sydöstra delar. Södra Bottenhavet har tre områden som utgör riksintresseanspråk för yrkesfisket. På Finngrunden finns ett lek- och uppväxtområde för fisk. Detta område omfattas till viss del av Natura 2000 och hela området anges som användning natur i havsplanen. Väster och öster om Finngrunden finns två fångstområden som utgör riksintresseanspråk för yrkesfisket. Dessa omfattas av användning yrkesfiske (B150). Det östra området har getts företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Utöver svenskt fiske bedrivs även finskt fiske i området (Rantanen m.fl., 2023).

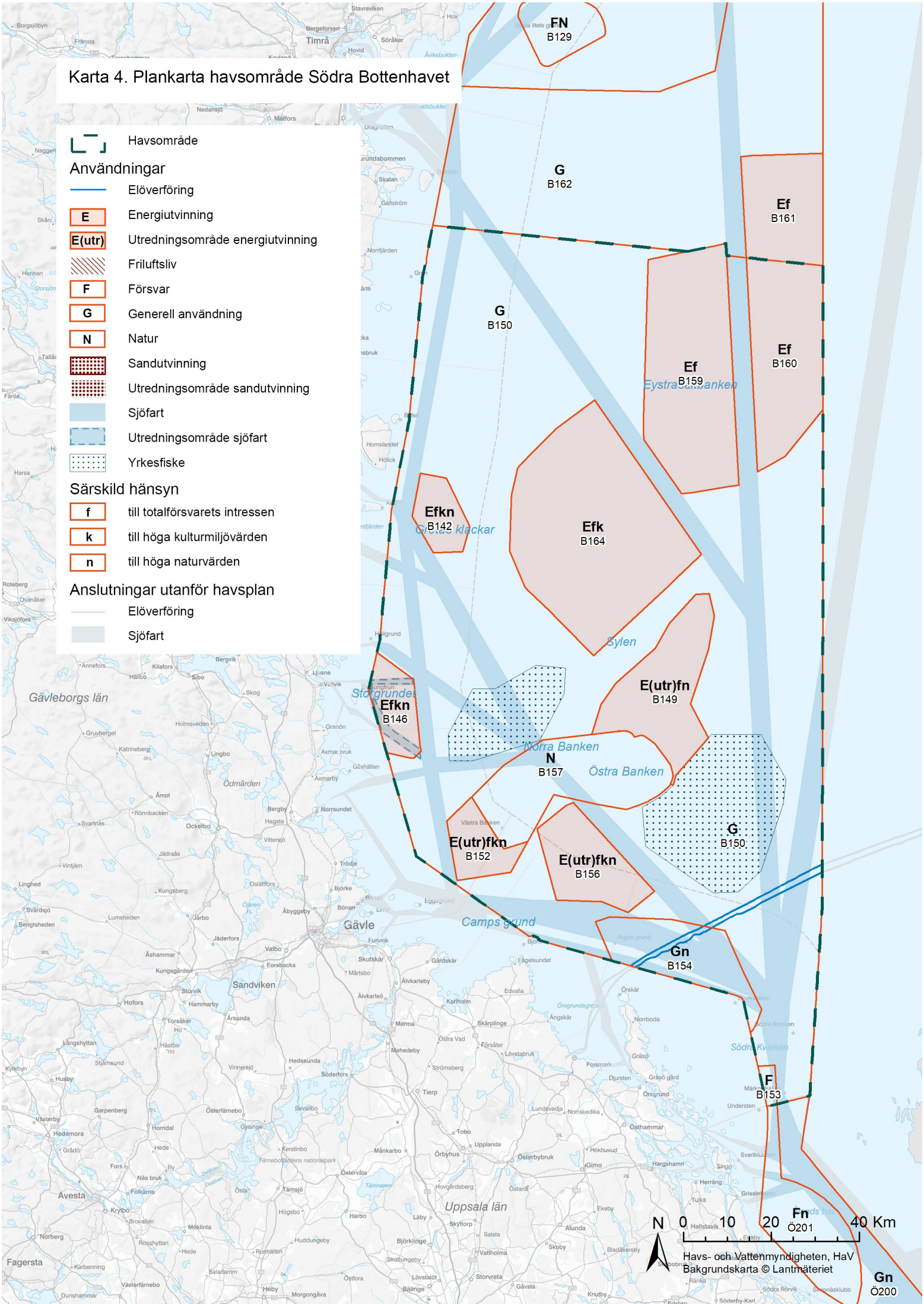
Karta 4. Plankarta havsområde Södra Bottenhavet
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
FN B129
G B162
Ef B161
G B150
Ef B159
Ef B160
Efkn B142
Efk B164
E(utr)fn B149
Efkn B146
N B157
E(utr)fkn B152
E(utr)fkn B156
G B150
Gn B154
F B153
Fn Ö201
Gn Ö200
Eystrasaltbanken
Sylen
Norra Banken
Östra Banken
Camps grund
Gävleborgs län
Uppsala län
Gävle
Sandviken
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Södra Bottenhavet

Tabell 3 Områdestabell Södra Bottenhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B142	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Sågverkssamhälle. Kyrkomiljö. Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Revmiljö.	
B146	Energiutvinning Utredningsområde sjöfart	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Bruksmiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Fiskeläge. Sågverkssamhälle. Kust- och skärgårdsmiljö. Odlingslandskap. Fritidshusmiljö. Sommarnöjesmiljö. Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Revmiljö.	
B149	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Fågelområde. Särskilt låg miljöpåverkan.	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart Området omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Sjöfart anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (Regeringen 2022).

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B150	Elöverföring Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar, yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför energiutvinning. Väst Eystrasaltbanken anpassas energiutvinning till allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Vid Camps grund ges företräde åt riksintresseanspråk för totalförsvar samt riksintresseanspråk för sjöfart framför den del av riksintresseanspråk för vindbruk som ligger i planområdet. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Sydost Finngrundet ges riksintresseanspråk för yrkesfiske företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Väst om Utsjöområde norr Sylen anpassas allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten samt framkomlighet för sjöfarten.
B152	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Bruksmiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Sågverkssamhälle. Fiskeläge. Kust- och skärgårdsmiljö. Fritidshusmiljö. Sommarnöjesmiljö. Odlingslandskap. Höga naturvärden: Fågelområde.	
B153	Försvar Sjöfart		
B154	Elöverföring Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Revmiljö.	

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
B156	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	
B157	Natur Sjöfart		Natur och sjöfart ges företräde framför energiutvinning. Riksintresseanspråk för sjöfart ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Natura 2000-område ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
B159	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
B160	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
B164	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Kust- och skärgårdsmiljö. Kyrkomiljö.	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart. Sjöfart anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (Regeringen 2022).

4. Östersjön: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska alltid möjliggöras. Detta gäller för hela planområdet.

I Östersjön finns fem havsområden:

• Norra Östersjön och Södra Kvarken

• Mellersta Östersjön

• Sydöstra Östersjön

• Södra Östersjön

• Sydvästra Östersjön och Öresund.

Förnybar elproduktion

Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för vindbruk i Östersjön skiljer sig mellan olika havsområden. Gemensamt för alla områden är att de tekniska möjligheterna för havsbaserad vindkraft är goda, sett till vindhastighet och djup. Sjöfarten är intensiv i hela Östersjön. Totalförsvarets militära del tar stora ytor i anspråk, både utifrån öppna och ej öppna intressen. Nära land finns många värdefulla kulturmiljöer och områden för rörligt friluftsliv. Sydvästra, södra, sydöstra och mellersta Östersjön har stora naturvärden med bland annat fåglar, däggdjur och värdefulla bottenmiljöer.

Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023). Planeringen av områden för energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås. Områden för energiutvinning föreslås både i utsjön och i mer kustnära områden. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där, om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer som i området avses skyddas eller medför att de arter som ska skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arten i området. I Östersjön anges 19 områden för energiutvinning varav fem anges som utredningsområden på grund av att områdena omfattas av stora osäkerheter kring påverkan på migrerande fågel som kräver vidare utredning.

Nära kusten utanför havsplanens gränser kan havsbaserad vindkraft i en begränsad utbredning vara lämplig. På grund av havsplanens övergripande skala bedöms inte energiutvinning under en viss storlek. Mindre, kustnära etableringar behöver bedömas ur ett lokalt perspektiv.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. De många energiområden som havsplanen anger i Östersjön innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla förslag till områden för energiutvinning och alternativa energiområden anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Med undantag för fem energiområden anges särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i samtliga energiområden i Östersjön. Värdena tar sin utgångspunkt i platser på land samt forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten som kan påverkas av installationer till havs. I flera av områdena anges även särskild hänsyn till höga naturvärden. Det innebär att det finns särskilda behov av framtida åtgärder vid förvaltning, planering och tillståndsprövning för att säkerställa ekosystemtjänster kopplade till områdenas värden, strukturer och förutsättningar.

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av den sammanlagda ytan angiven i områden för energiutvinning och utredningsområde energiutvinning. Ökad energiutvinning ska i första hand ske i Västerhavet och i norra, mellersta och sydöstra Östersjön enligt regeringsuppdraget om nya områden för energiutvinning i havsplanerna (Regeringen, 2022b). Försvarsmakten har dock meddelat att möjligheterna till samexistens är lägre i Östersjön än i andra havsplaneområden (Energimyndigheten, 2023).

Konkurrens mellan användningar

Det finns höga naturvärden i havsplaneområdet vilket påverkar framtida etablering av vindkraft och vid sandutvinning. Verksamheterna bedöms som möjliga, men i flera fall ställs krav på prövning enligt Natura 2000-lagstiftningen.

Sveriges totalförsvar har omfattande intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av sjöövningsområden. Försvarsmakten bedömer att möjligheterna till samexistens är lägre i Östersjön än i andra havsplaneområden. Samexistensmöjligheterna för vindbruk är därmed lägre än i andra havsområden.

Operationella oljeutsläpp från sjöfarten söder om Gotland har en negativ påverkan på populationen av alfågel. Sjötrafiken kan även påverka tumlare genom buller. Ett sätt att minska påverkan kan vara att styra om trafiken, men det kan även finnas andra lösningar. Att göra ändringar i någon del av trafiksystemet är komplext och kan få konsekvenser i andra delar av trafiksystemet. Sjöfartens påverkan på naturmiljön och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan behöver utredas vidare, och därför anger havsplanen utredningsområde sjöfart såväl söder som norr och öster om Gotland. Alfågel och tumlare kan även påverkas negativt av vindkraft. Hänsyn till detta har tagits i den samlade bedömningen för vindkraft i havsplaneområdet.

Natur och människor

I Östersjöns havsplaneområde finns höga naturvärden och attraktiva livsmiljöer för människor. Kust- och skärgårdslandskapen används flitigt för rekreation inklusive friluftsliv och det finns höga kulturmiljövärden både i kustbandet och i havet.

Det finns stora områden med höga naturvärden i havsplaneområdet och flera av dem är naturreservat eller Natura 2000-område som har användning natur i havsplanen. Utöver dessa finns områden där verksamheter behöver ta särskild hänsyn till höga naturvärden.

Samtidigt som det finns goda förutsättningar för olika verksamheter behöver miljön i Östersjön förbättras för att god miljöstatus ska nås. Det finns exempelvis stora områden med döda bottnar på grund av syrebrist. I Östersjön finns marina däggdjur som tumlare och säl samt lek- och uppväxtområden för flera fiskarter. För tumlare är populationsstorleken kritiskt låg i Östersjön och situationen för fisk är ansträngd och allvarlig. Havsplaneområdet korsas av viktiga sträckleder för fågel. Utsjöbankarna utgör värdefulla bottenmiljöer och har stor betydelse som övervintringsområde för sjöfågel. Avseende häckande och övervintrande fåglar uppnår vissa grupper inte god miljöstatus.

Näringsliv och sjöfart som binder samman

Östersjön har stor betydelse för den internationella handeln och är därför också ett av de mest intensivt trafikerade områdena i världen. De många fartygsstråken binder samman länderna och bidrar till målet att länka samman Östersjöregionen genom transport av människor och gods. Med denna utgångspunkt har fartygsstråk som sträcker sig från Sveriges grannländer in i svensk ekonomisk zon identifierats som allmänna intressen av väsentlig betydelse och anges som användning sjöfart.

I havsplaneområdet finns några områden som kan vara möjliga för utvinning av sand och det finns goda tekniska förutsättningar för havsbaserad energiutvinning. Yrkesfisket sker på mycket stora ytor och fiskeområden förändras dessutom mellan olika år och över längre tid. Därför är ytan för användning yrkesfiske utbredd i havsplanen. Utvecklingen av beståndssituationen är avgörande för fiskemöjligheterna. Situationen är svår för bland annat torskbeståndet i Östersjön.

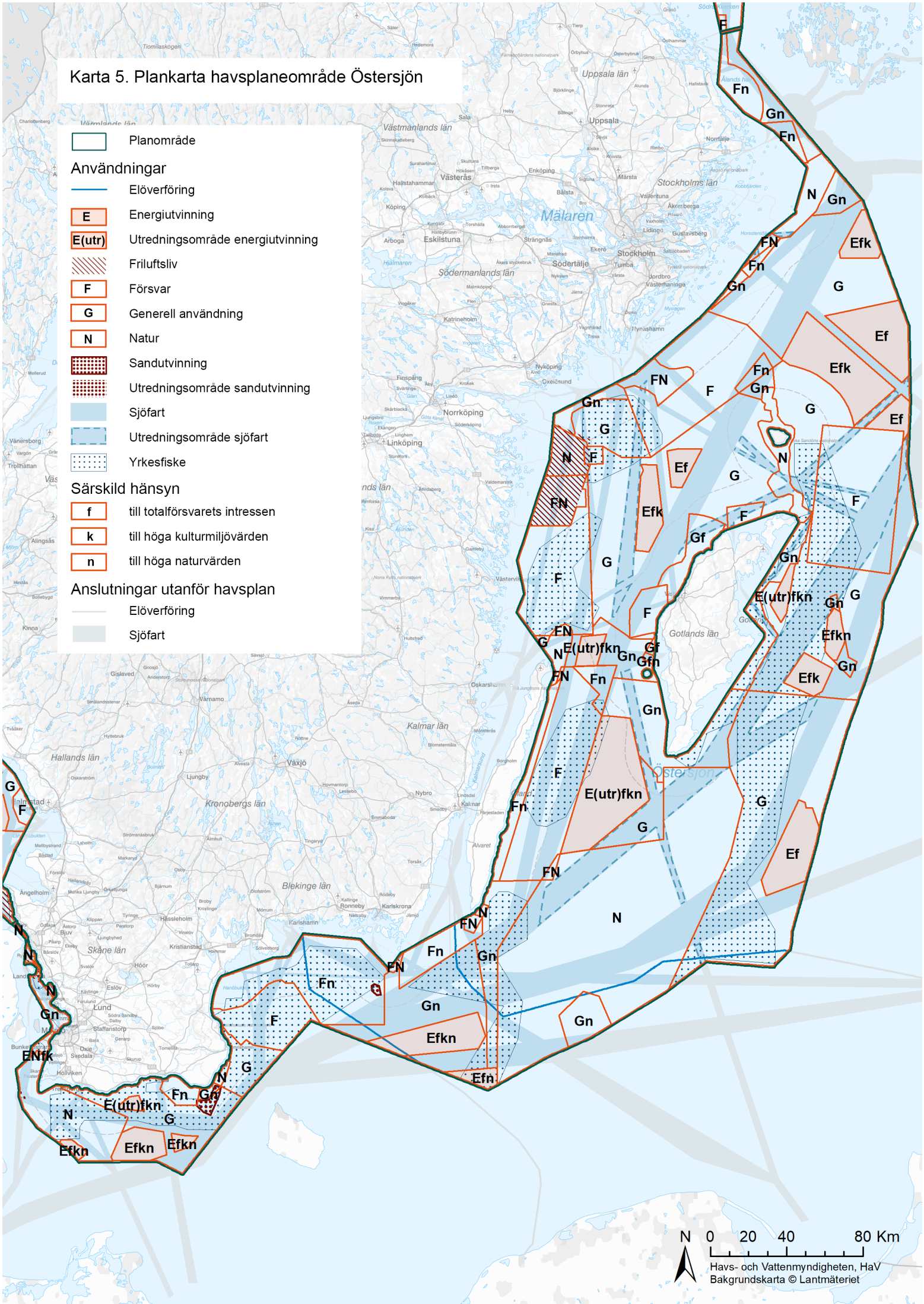
Karta 5. Plankarta havsplaneområde Östersjön
Planområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
Uppsala län
Stockholms län
Västmanlands län
Södermanlands län
Gotlands län
Kalmar län
Kronobergs län
Blekinge län
Skåne län
Hallands län
Mälaren
Östersjön
N 0 20 40 80 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

4.1. Norra Östersjön och Södra Kvarken

Energiutvinning

I Norra Östersjön råder goda vindförhållanden för havsbaserad vindkraft samtidigt som elbehovet är stort på grund av förbrukningen i Mälardalsregionen. I området finns fyra områden med användning energiutvinning (Ö205, Ö216, Ö219, Ö279).

I flera områden längs kusten från Norrtälje till Oxelösund finns riksintresseanspråk för vindbruk (Ö203, Ö208, Ö210-Ö211, Ö214, Ö504, Ö507). De riksintresseanspråk för vindbruk som finns inom havsområdet bedöms inte vara förenliga med riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del och försvarsintressena ges därför företräde. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i Gustaf Dalén samt sydost om Gustaf Dalén (Ö208, Ö211) bedöms inte vara förenligt med riksintresseanspråk för yrkesfiske, samt allmänna intressen av väsentlig betydelse för naturvård. Området ligger kustnära och är av mycket stor betydelse för häckande, övervintrande och rastande sjöfåglar. Ett existerande projekt där visst överlapp finns med det allmänna intresset har fått avslag av regeringen vid prövning.

Sydost svenska högarna (Ö216) ligger i ekonomisk zon utanför Norrtälje kommun. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. I områdets norra del kan bottenfasta fundament nyttjas med nuvarande teknik. I den södra delen är det i dagsläget aktuellt med flytande verk, men framtida teknikutveckling kan leda till att hela området kan bebyggas med bottenfasta fundament. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med friluftsliv och natur. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Sandhamn-Möja-Rödlöga m.fl. där kulturmiljöerna innefattar bland annat farledsmiljöer, kommunikationsmiljöer och kust- och skärgårsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Detta område omfattas även av flera riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Utsjöområde öst Nynäshamn (Ö219) ligger i ekonomisk zon utanför Värmdö kommun. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Djupet i området gör att endast flytande fundament är lämpligt. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med friluftsliv, kultur och natur. I området behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

Utsjöområde nordost Gotska sandön (Ö205) ligger i ekonomisk zon norr om Gotlands kommun. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Djupet i området gör att endast flytande fundament är lämpligt. Området bedöms ha relativt låg konfliktgrad med natur. I området anges särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Gotska Sandön - Fårö – Fårösund där kulturmiljöerna innefattar rekreationsmiljöer, kust- och skärgårdsmiljöer och kyrkomiljöer (Länsstyrelsen 2024). Detta område omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Gotska Sandön är även nationalpark med grund i dess höga natur- och kulturvärden.

Nordöst sjöövningsområde Sankt Olof (Ö279) ligger i ekonomisk zon nordost om Gotlands kommun. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Djupet i området gör att endast flytande fundament är lämpligt. Området bedöms ha relativt låg konfliktgrad med friluftsliv, kultur och natur.

Friluftsliv

Havsplanen anger användning friluftsliv utanför delar av Östergötlands skärgård (Ö208, Ö211). Vägledningen om användning friluftsliv baseras på riksintresseanspråk för friluftsliv.

I Norra Östersjön ligger den yttre delen av Stockholms skärgård med höga kultur-, friluftslivs- och naturvärden. Över Södra Kvarken bildar den tillsammans med Ålands skärgård och Finlands västkust ett världsunikt stråk av grunda skärgårdar. Stockholms skärgård är en av Sveriges mest välbesökta med många naturhamnar och marinor. Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande. Fritidsbåtstrafiken rör sig ofta både till och från Bottniska viken i norr, Gryts och Sankt Annas skärgårdar i söder, till Gotland och över Ålands hav.

I höjd med havsområdets södra delar omfattas kusten, utanför havsplaneområdet, av riksintresse för rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar längs stora delar av kuststräckan i havsområdet på grund av riksintresseanspråk för totalförsvaret samt påverkansområden. Väddö skjutfält ligger i Norrtälje kommun vid Södra Kvarken, med tillhörande påverkansområde ut över havet (Ö201). Havsplanen anger användning försvar även för påverkansområden vid Söderarms och Korsö skjutfält i kommunerna Norrtälje respektive Värmdö (Ö202, Ö206–Ö207). I Stockholms södra skärgård sträcker sig Utö skjutfält och sjöövningsområde Nåttarö från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför kommunerna Värmdö, Haninge och Nynäshamn (Ö210, Ö504-Ö505). I Ö203, Ö208. Ö210-Ö211, Ö214, Ö220, Ö504, Ö507 har riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning.

Kultur

Hela kuststräckan i havsområdet omfattas av riksintresse högexploaterad kust. I direkt anslutning till havsplaneområdet finns riksintresseanspråk för kulturmiljövård i Norrtälje och Värmdö kommuner. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten mot land, utanför havsplaneområdet.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns längs kusten och i skärgårdsområdet utanför Stockholms och Södermanlands län. De dominerande i de värdeområden som identifierats i Norra Östersjön och Södra Kvarken är farledsmiljöer och kust- och skärgårdsmiljöer, men här finns även fyrmiljöer såsom Söderarm, Svenska Högarna och Hävringe (Länsstyrelserna, 2024). Det finns även förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska

lämningar på havsbotten i närområdet i vilket kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i två energiområden (Ö205, Ö216) (se rubrik Energiutvinning).

Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur inom tre områden kring Stockholms skärgård, där det finns riksintresseanspråk för naturvård (Ö203, Ö206, Ö210). Området vid Norrtälje kommun omfattar också ett planerat marint naturreservat (Ö203). Strax utanför havsplaneområdet (Ö504) planeras en marin nationalpark i Nämndöskärgården.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i flera områden. Ålands hav (Ö200-Ö201) utgör födosöksområde för fågel. Det är också en passage för migrerande rovfågel (Hansson, 2019). I Ålands hav finns även unika syresatta djupområden, migrerande lax samt livskraftigt torskbestånd. Norr och sydost om Svenska högarna finns fyra områden med potentiell klimattillflykt för blåmussla. Detta är fyra av de åtta identifierade områden i Östersjön (Havs- och vattenmyndigheten, 2017c). Klimattillflykten värnas genom särskild hänsyn till höga naturvärden (Ö200, Ö202, Ö207, Ö214). I området Öst Svenska Högarna (Ö214) finns även höga naturvärden i form av däggdjurs- och fågelområde och revmiljöer. Längs i sydväst av havsområdet anges särskild hänsyn till höga naturvärden eftersom det finns revmiljö och lek- och däggdjursområde (Ö211). Det finns höga naturvärden bland annat i form av revmiljöer väster om Stockholms södra skärgård (Ö207, Ö507). Norr om Kopparstenarna finns ett fågelområde (Ö505).

Några riksintresseanspråk för naturvård som huvudsakligen ligger i kustzonen sträcker sig in i havsplaneområdet. På grund av havsplanens övergripande skala markeras de inte som användning natur i havsplanen. Detta gäller bland annat vid Simpnäsklubb (Ö200-Ö202) och väster om Hävringe i Nyköpings kommun (Ö211).

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stråk både i utsjön och in mot hamnar vid kusten (Ö200-Ö203, Ö206-Ö208, Ö210-Ö211, Ö214, Ö217, Ö504-Ö505). Fartygsstråken ingår även i Östersjöns större trafiksystem med förbindelser med Finska viken, Åland och Baltikum. För att binda samman fartygsstråk från Stockholm mot Lettland anges användning sjöfart öster om den östligaste (djup-) farleden i svensk ekonomisk zon (Ö217). Det smala vattenområdet Södra Kvarken är passagen mellan Norra Östersjön och Bottenhavet. För att göra farvattnet säkert finns det ett system med trafikseparingar som ligger både i Sverige och i Finland. Passagerna till Mälaren via Södertälje kanal in till Stockholm, vägen in till Oxelösunds hamn och Stockholm Norvik hamn är andra viktiga stråk för användning sjöfart i havsområdet. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till

sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Horsstensleden är en eventuell framtida farled genom Stockholms skärgård in till Stockholms hamn. Den tänkta leden ligger inte i havsplaneområdet, men ansluter genom två riksintresseanspråk för sjöfart till trafiksystemet i havsplaneområdet (Ö206–Ö207 respektive Ö203, Ö206). Horsstensleden finns inte med i Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022–2033 (Regeringen, 2021). Det ligger utanför den nationella havsplaneringens juridiska mandat att ta ställning till huruvida den tänkta farleden utanför havsplaneområdet är lämplig. Däremot bör havsplanen ta höjd för att det i en framtid kan bli aktuellt med en ny farled in mot Stockholm. Av denna anledning markeras anslutningarna som utredningsområde sjöfart.

Från Nynäshamn går ett stråk mot Gdansk i Polen där havsplanen också anger utredningsområde sjöfart (Ö208, Ö210, Ö504). Även runt Gotland, i havsområdena Mellersta Östersjön och Sydöstra Östersjön anger havsplanen utredningsområde sjöfart, vilket beskrivs mer under rubriken Utredningsområde sjöfart i de två havsområdena.

Yrkesfiske

I hela Norra Östersjön från Värmdö kommun och söderut, samt i ett mindre område i Södra Kvarken, bedrivs pelagiskt fiske, som avser fiske efter sill/strömming och skarpsill i utsjön. Användning yrkesfiske anges längs söderut i området (Ö208, Ö211, Ö504). Inom energiområde Ö219 behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

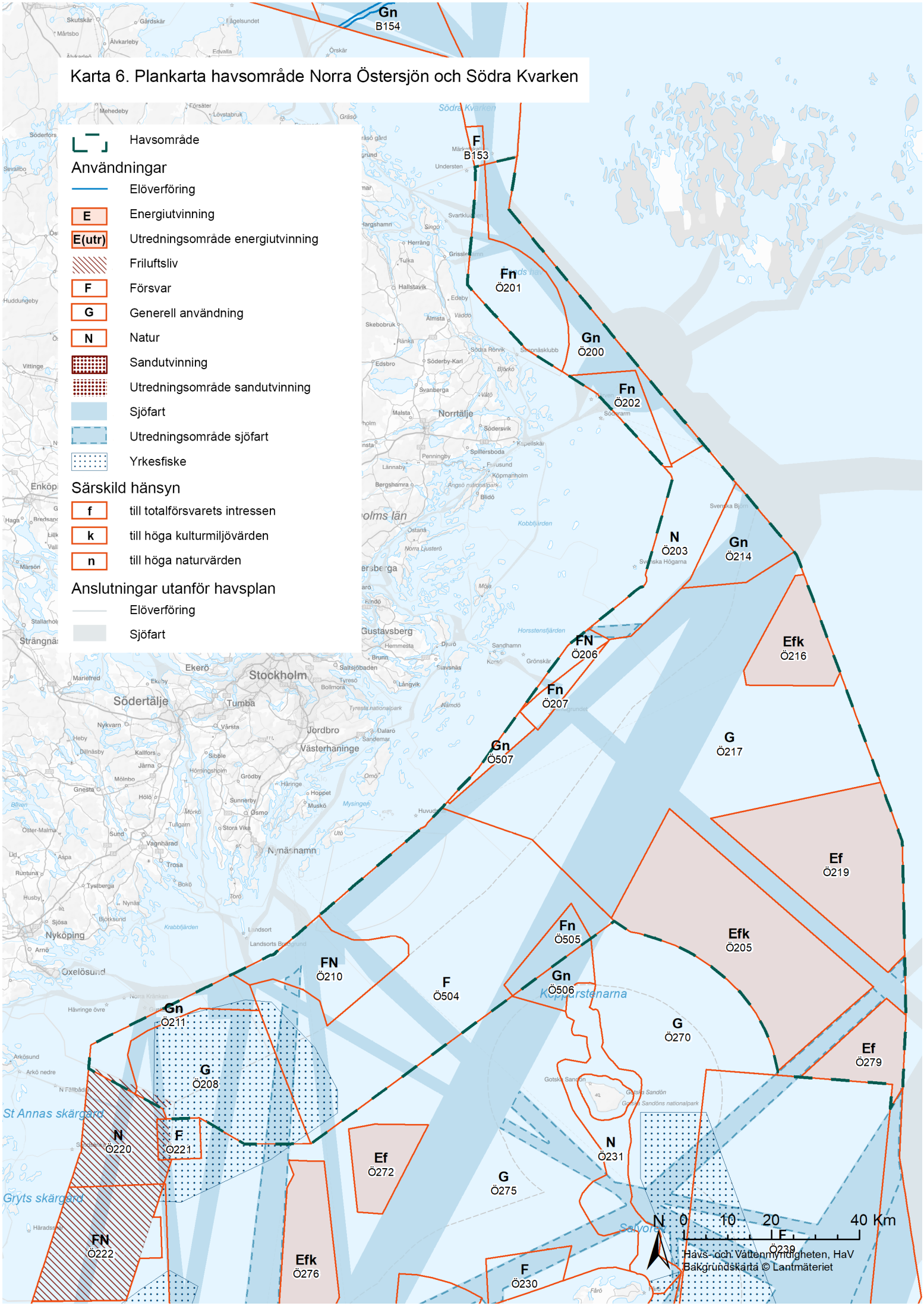
Karta 6. Plankarta havsområde Norra Östersjön och Södra Kvarken
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
Gn B154
F B153
Fn Ö201
Gn Ö200
Fn Ö202
N Ö203
Gn Ö214
Efk Ö216
FN Ö206
Fn Ö207
Gn Ö507
G Ö217
Ef Ö219
Efk Ö205
Fn Ö505
Gn Ö506
FN Ö210
F Ö504
Gn Ö211
G Ö208
G Ö270
Ef Ö279
N Ö220
F Ö221
Ef Ö272
N Ö231
G Ö275
FN Ö222
Efk Ö276
F Ö230
F Ö239
Södra Kvarken
Norrtälje
Stockholm
Södertälje
Nyköping
Oxelösund
St Annas skärgård
Gryts skärgård
Köppärstenarna
Salvorev
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken

Tabell 4 Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö200	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.	
Ö201	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö202	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.	
Ö203	Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö205	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Bymiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Gårdsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Kyrkomiljö. Militära miljöer. Odlingslandskap. Rekreationsmiljö.	
Ö206	Försvar Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart		
Ö207	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.	
Ö208	Friluftsliv Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö210	Försvar Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart		Försvar ges företräde framför energiutvinning. Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö211	Friluftsliv Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö.	Försvar och natur ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvaret och allmänt intresse av väsentlig betydelse för höga naturvärden ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö214	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.	Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö216	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Sommarnöjesmiljö.	
Ö217	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart		Yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför energiutvinning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö219	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
Ö279	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
Ö504	Försvar Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö505	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö507	Generell användning	Höga naturvärden: Revmiljö.	Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

4.2. Mellersta Östersjön

Energiutvinning

I Mellersta Östersjön råder goda förhållanden för energiutvinning. Havsplanen anger fyra områden med användning energiutvinning.

Utsjöområde nordväst Gotland (Ö272) ligger i svensk ekonomisk zon och bedöms ha goda förutsättningar för etablering av havsbaserad vindkraft. Områdets djup gör att flytande vindkraft är lämpligt. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med friluftsliv, kultur och natur.

Syd Nielsengrund (Ö276) ligger i svensk ekonomisk zon mellan Gotland och Valdemarsviks kommuner. Områdets djup gör att flytande vindkraft är lämpligt. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak Visby där kulturmiljöerna bland annat innefattar fiskeläge, borgmiljö, farledsmiljö. Visby omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Utöver detta är Hansestaden Visby utpekat som ett Unesco Världsarv. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. I området behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

Klintfjäll (Ö213) ligger i svensk ekonomisk zon utanför Gotlands kommun. Områdets djup gör att det kan bebyggas med bottenfasta fundament. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Då fisket som bedrivs i området är pelagiskt bedöms det inte kunna samexistera på samma plats som havsbaserad vindkraft. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Östergarn – Lausholmarna där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, tidigindustriell miljö och kust- och skärgårdsmiljöer. Området omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anges också med särskild hänsyn till höga naturvärden, då området är en klimattillfykt för blåmusslor.

Syd Klintfjäll (Ö271) ligger i svensk ekonomisk zon utanför Gotlands kommun. Områdets djup gör att flytande fundament är lämpligt. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Då fisket som bedrivs i området är pelagiskt bedöms det inte kunna samexistera på samma plats som havsbaserad vindkraft. Fiskets intressen bör kunna tillgodoses i närliggande områden. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Östergarn – Lausholmarna där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, tidigindustriell miljö och kust- och skärgårdsmiljöer. Området omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

I Östergötlands skärgård finns del av riksintresseanspråk för vindbruk (Ö220) som inte bedöms vara förenligt med totalförsvarets intressen. Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

Nordost om Gotska Sandön finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk (Ö270). Området ligger inom område av riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken samt i närheten av område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. För att områdets värden av ostördhet och orördhet ska kunna bevaras ges riksintresse rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk friluftsliv företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Öster om Gotland inom territorialhavet i Gotlands kommun har riksintresseanspråk yrkesfiske getts företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk (se rubrik Yrkesfiske).

Inom sjöövningsområde Sankt Olof (Ö239) har riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del getts företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk (se rubrik Försvar).

Utredningsområde energiutvinning

I havsområdet finns två utredningsområden med användning energiutvinning som anges som utredningsområden för att de omfattas av stora osäkerheter kring påverkan på migrerande fågel.

Syd Knolls grund (Ö277) är ett område som inte ingår i planeringsunderlaget som redovisades av Energimyndigheten mars 2023. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel gör att området är ett utredningsområde. Området ligger delvis inom territorialhavet i Borgholms kommun. I den västra delen bedöms området kunna bebyggas med bottenfasta fundament. I den östra delen bedöms området kunna bebyggas med flytande fundament i dagsläget och potentiellt med bottenfast teknik i framtiden. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Ölands norra udde samt Fröjel Eksta Karlsöarna där kulturmiljöerna bland annat innefattar fiskelägen, fästnings- och skansmiljöer och kommunikationsmiljöer. Områdena omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården längs kusten. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anges även med särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågelområde. Området ligger delvis inom riksintresse rörligt friluftsliv. Hänsynsavstånd kopplat till friluftsliv behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sydöst Fårösund (Ö509) ligger i territorialhavet inom Gotlands kommun. Området kan bebyggas med bottenfasta fundament. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel leder till att området är ett utredningsområde. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Slite där kulturmiljöerna bland annat innefattar kustsamhälle/skepparsamhälle, kust- och skärgårdsmiljöer samt farledsmiljöer. Området omfattas även av flera riksintresseanspråk för kulturmiljövården längs kusten. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anges även med särskild hänsyn till höga naturvärden. Området ligger inom riksintresse rörligt friluftsliv. Hänsynsavstånd kopplat till friluftsliv behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Friluftsliv

Havsplanen anger användning friluftsliv utanför delar av Östergötlands skärgård (Ö220-Ö222). Vägledningen om användning friluftsliv baseras på riksintresseanspråk för friluftsliv. Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande, och värdefulla områden finns längs hela kusten vid Gryts och Sankt Annas skärgårdar till Norra Öland och runt Gotland.

Kusten från Västerviks kommun och söderut samt kusten kring Gotland, utanför havsplaneområdet, omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Nordost om Gotska Sandön finns ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Området ligger inom område av riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken samt nära område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Gotska Sandön är unik i Sverige med sitt isolerade, ensliga, läge som erbjuder utblickar över obruten horisont och utan ljud- och ljusstörningar. För att områdets värden av ostördhet och orördhet ska kunna bevaras ges riksintresse rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk friluftsliv företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i område Ö270.

Försvar

Det finns flera områden i Mellersta Östersjön som anges som användning försvar. Längs fastlandskusten finns sjöövningsområdena Sandsänkan (Ö221) och Urban som sträcker sig genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför Valdemarsviks, Västerviks och Oskarshamns kommuner (Ö222–Ö224). Söder om Visby ut i territorialhavet anges försvar eftersom området utgör påverkansområde för Tofta skjutfält (Ö228). Lite längre norrut ligger sjöövningsområde Fårö (Ö230). Sjöövningsområde Sankt Olof (Ö239) ligger öster om Gotland och Fårö. Havsplanen anger särskild hänsyn till totalförsvarets intressen för delar av Gotlands västkust på grund av stoppområde för höga objekt för Visby flygplats (Ö229, Ö278, Ö289).

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för alla energiområden (Ö213, Ö271, Ö272, Ö276, Ö277, Ö509) i havsområdet.

Kultur

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusterna på fastlandet och på Gotland utanför gränserna för havsplaneområdet och på Gotska sandön.

Utanför havsplaneområdet finns riksintresse för obruten kust som omfattar både Ölands öst- och västsidor och löper längs kusten från Västervik till Arkösund i norr. Kusterna kring Gotland utanför havsplaneområdet omfattas av riksintresse för högexploaterad kust. Utanför havsplaneområdets gräns finns världsarvet Hansestaden Visby.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns runt stora delar av Gotlands kust och havsområde, vid kustområdena i Östergötland och Kalmar län samt Ölands Norra udde med omgivande havsområde (Länsstyrelserna, 2024). De dominerande kulturmiljöerna i de värdeområden som identifierats i havsområdet är farledsmiljöer, fornlämningskoncentrationer och kust- och skärgårdsmiljöer. Flera av värdeområdena innefattar förekomst av vrak och forn- och

kulturhistoriska lämningar på havsbotten vilket kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i fem energiområden (Ö213, Ö271, Ö276, Ö277 och Ö509). Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur för flera områden, framför allt längs fastlandskusten och norr om Gotland. Områdena längs kusterna vid Östergötlands och Kalmar län omfattas av riksintresseanspråk för naturvård (Ö220, Ö222, Ö224–Ö225, Ö234). Området vid Gotska sandön och Salvorev omfattas av Natura 2000 och flera andra naturskydd som till exempel naturreservat och Helcom MPA (Marine Protected Area) (Ö231). Det finns riksintresseanspråk för naturvård som huvudsakligen ligger i angränsande kustzon, men som sträcker sig strax in i havsplaneområdet, bland annat i Västerviks kommun (Ö223). Riksintresseanspråken tillgodoses, men på grund av havsplanens övergripande skala markeras de inte som användning natur i havsplanen.

Vid sjöövningsområde Sandsänkan i Östergötlands skärgård (Ö221) finns riksintresseanspråk för totalförsvaret och i områdets västra del finns en liten del av riksintresseanspråk för naturvård. Området där riksintresseanspråken överlappar är skalmässigt litet i förhållande till plankartans geografiska skala och markeras därför inte i plankartan med användning FN. Försvarsverksamheten bör bedrivas så att negativ påverkan undviks på de naturvärden som ligger till grund för riksintresseanspråk naturvård.

Flera områden i Mellersta Östersjön anges med särskild hänsyn till höga naturvärden. Områdena Syd Gotland (Ö500), Öst Gotland (Ö296) samt vid Kopparstenarna (Ö506), anges särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågel. Även utredningsområdena för energiutvinning (Ö509, Ö277) anges med särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågel. Klints bank (Ö212-Ö213, Ö215) utgör en potentiell klimattillflykt för blåmussla. Klintfjäll Nord (Ö212) och Klintfjäll syd (Ö215) anges även med särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fisklekområde och fågelområde. Även väster om Gotland, runt Stora Karlsö (Ö289, Ö291), anger havsplanen särskild hänsyn till höga naturvärden då området är viktigt för fågel såsom sillgrisslor och tordmule. Ett flyttfågelstråk går genom området och utgör den flyttningsvägen för ett stort antal arter med hemvist i nordliga delarna av västra Ryssland och nordöstra Skandinavien.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i flera fartygsstråk inom Mellersta Östersjön (Ö215, Ö220-Ö225, Ö228-Ö230, Ö234-Ö235, Ö239, Ö270, Ö275, Ö278, Ö289, Ö291, Ö506). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten. Sjötrafiken är viktig med trafik både till fastlandskusten, till Gotland och vidare norrut eller söderut, samt till svenska och utländska hamnar runt Östersjön. Ett fartygsstråk som sträcker sig från Rigabukten och ansluter till djupfarleden öster om Gotland i svensk ekonomisk zon är ett allmänt intresse av väsentlig betydelse. Sträckan markeras som användning sjöfart (Ö270).

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Över Salvorev, mellan Fårö och Gotska sandön, går idag två passager för sjötrafik genom ett område med mycket höga naturvärden: bland annat finns den rödlistade arten alfågel här. En utredning från Havs- och vattenmyndigheten (2017b) visar att alfågel påverkas negativt av operationella oljeutsläpp från fartyg. Behovet av att utreda sjöfartens påverkan i området kring Salvorev och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan är nära knutet till behovet av utredning i det kraftigare trafikerade området kring Hoburgs bank söder om Gotland. Utöver alfågeln ska även sjöfartens påverkan på tumlare utredas där. Tumlaren är en strikt skyddat art enligt art- och habitatdirektivet och påverkas negativt av buller från sjötrafik. Östersjöpopulationen av tumlare är klassad som utrotningshotad. Den sammantagna effekten av detta behöver utredas vidare och för fartygsstråken över Salvorev anger planen därför utredningsområde sjöfart. Även ett fartygsstråk öster om Gotland och farleden in till Slite, liksom två stråk från Nynäshamn mot Rigabukten respektive Polen, är del av utredningsområde sjöfart som kan påverka sjöfarten i Mellersta Östersjön. Läs mer om det i avsnittet om inriktning för användning sjöfart i Sydöstra Östersjön.

Yrkesfiske

Planen anger användning yrkesfiske mot den inre havsplanegränsen (Ö221, Ö223, Ö235, Ö275) och öster om Gotland (Ö212, Ö231, Ö239, Ö270, Ö275, Ö296). Användningen motsvaras av riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfisket är utbrett i Mellersta Östersjön. Det mesta fisket i Mellersta Östersjön är pelagiskt fiske som avser sill/strömming och skarpsill, och bedrivs i hela utsjön. Ett visst fiske med passiva redskap sker in mot kusten.

Riksintresseanspråk yrkesfiske överlappar allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i två områden för energi (Ö213, Ö271) där det allmänna intresset för vindbruk ges företräde. Användning yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i område Ö270. Pelagiskt fiske och vindbruk bedöms inte kunna samexistera på samma plats.

Inom energiområdet Ö276 behöver hänsyn tas till mätverksamhet i den nationella pelagiska miljöövervakningen.

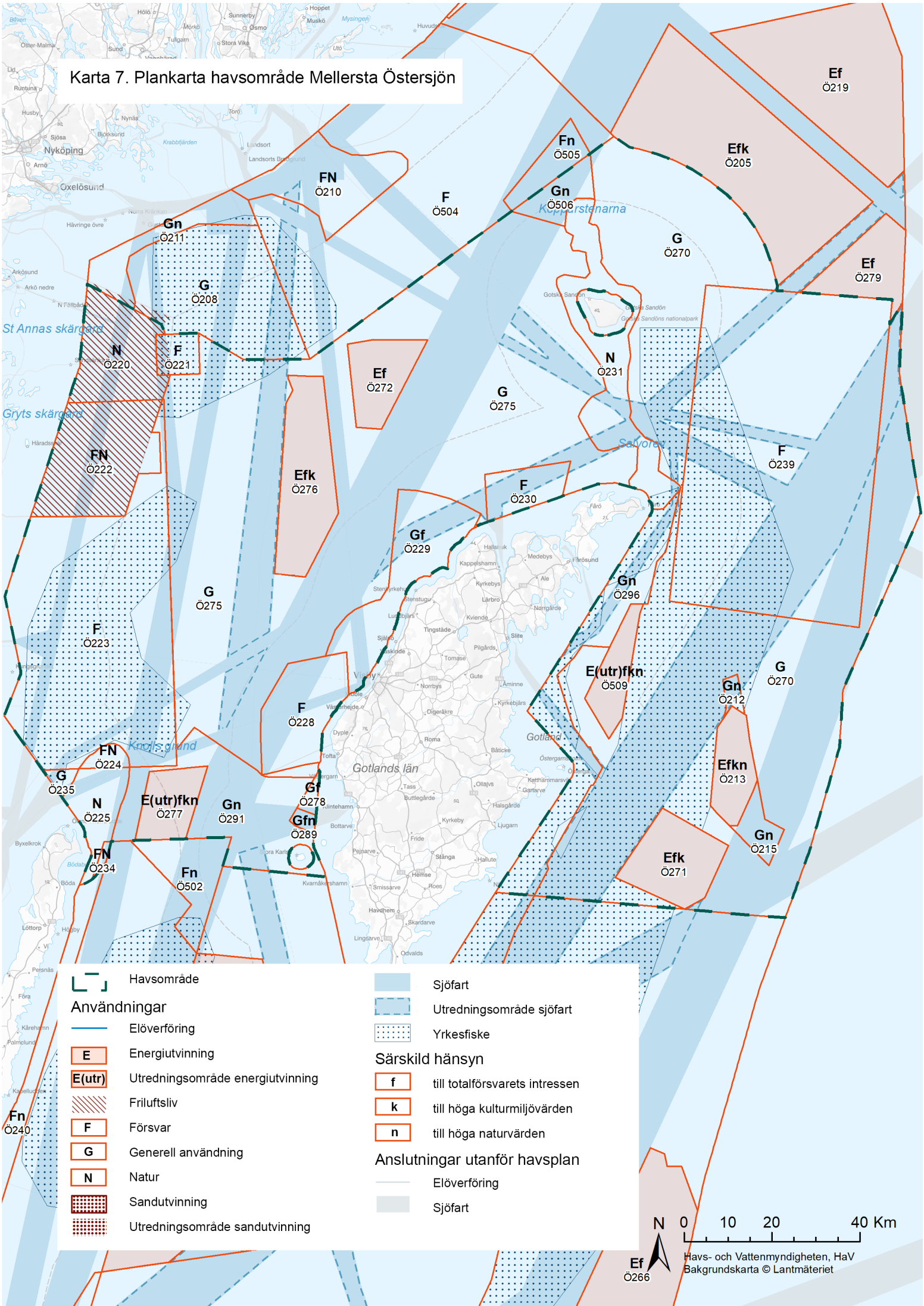
Karta 7. Plankarta havsområde Mellersta Östersjön
Ef Ö219
Efk Ö205
Fn Ö505
Gn Ö506
FN Ö210
F Ö504
Gn Ö211
G Ö270
Ef Ö279
G Ö208
St Annas skärgård
N Ö220
F Ö221
Ef Ö272
N Ö231
G Ö275
Gryts skärgård
FN Ö222
F Ö239
Efk Ö276
F Ö230
Gf Ö229
Gn Ö296
G Ö275
F Ö223
E(utr)fkn Ö509
G Ö270
Gn Ö212
F Ö228
Knolls grund
FN Ö224
Gotlands län
Efkn Ö213
G Ö235
N Ö225
E(utr)fkn Ö277
Gn Ö291
Gf Ö278
Gfn Ö289
Gn Ö215
FN Ö234
Efk Ö271
Fn Ö502
Fn Ö240
Ef Ö266
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Mellersta Östersjön

Tabell 5 Områdestabell Mellersta Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö212	Generell användning Yrkesfiske Utredningsområde sjöfart	Höga naturvärden: Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla.	
Ö213	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Bymiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Gårdsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Kyrkomiljö. Odlingslandskap. Rekreationsmiljö. Tidigindustriell miljö. Höga naturvärden: Klimattillflykt för blåmussla.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö215	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla.	
Ö220	Friluftsliv Natur Sjöfart		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö221	Friluftsliv Försvar Sjöfart Yrkesfiske		
Ö222	Friluftsliv Försvar Natur Sjöfart		
Ö223	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		
Ö224	Försvar Natur Sjöfart		
Ö225	Natur Sjöfart		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö228	Försvar Sjöfart		
Ö229	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Totalförsvarets intressen	
Ö230	Försvar Utredningsområde sjöfart		
Ö231	Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		
Ö234	Försvar Natur Sjöfart		
Ö235	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		
Ö239	Försvar Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö270	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske och friluftsliv ges företräde framför energiutvinning Riksintresse rörligt friluftsliv Nordost Gotska sandön ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för friluftsliv ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för yrkesfiske öst Gotland ges företräde framför område av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresse rörligt friluftsliv öst Gotland ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk Användningarna bedöms inte kunna samexistera
Ö271	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Bymiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Gårdsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Kyrkomiljö. Odlingslandskap. Rekreationsmiljö. Tidigindustriell miljö.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresse för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö272	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
Ö275	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför allmänt område av väsentligt intresse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö276	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Borgmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Klostermiljö. Kommunikationsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Kyrkomiljö. Rekreationsmiljö. Stadsmiljö.	
Ö277	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Fornlämningsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Handelsplats. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Kyrkomiljö. Odlingslandskap. Tidigindustriell miljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö278	Generell användning Sjöfart	Totalförsvarets intressen	
Ö289	Generell användning Sjöfart	Totalförsvarets intressen Höga naturvärden	
Ö291	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö296	Generell användning Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö506	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö509	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Fästnings- och skansmiljöer. Industrimiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Militära miljöer. Odlingslandskap. Tidigindustriell miljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	

4.3. Sydöstra Östersjön

Elöverföring

Användning elöverföring utgörs av transmissionskabeln NordBalt som passerar genom havsområdet (Ö248, Ö254, Ö258, Ö263). Den ansluter till Nybro i Sverige och till Klaipeda i Litauen.

Energiutvinning

I Sydöstra Östersjön råder goda förutsättningar för energiutvinning och det finns ett stort behov och efterfrågan på el. De många utsjöbankarna har både goda vindförhållanden och lämpliga djup för havsbaserade vindkraftverk. Samtidigt finns det mycket höga naturvärden. De yttersta östra och västra delarna av Norra Midsjöbanken och en del av Södra Midsjöbanken omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Det finns även allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindkraft i två områden vid Norra Midsjöbanken. Båda bankarna, förutom en del av Södra Midsjöbanken, omfattas av Natura 2000-områden.

Havsplanen anger inte energiutvinning för Hoburgs bank och Midsjöbankarna (Ö254). Området omfattas av Natura 2000 och av områdesskydd enligt Helcom (MPA). Den sammanlagda påverkan på naturvärdena i området bedöms kunna bli för hög om vindkraft anläggs i anslutning till Södra Midsjöbanken. I förhållande till samrådsförslaget har ett område med riksintresseanspråk och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk (tidigare område Ö255) vägts bort i sin helhet. Det samlade naturintresset har givits företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk, i huvudsak med hänvisning till stor risk för påverkan på tumlare. I området har länsstyrelsen avslagit en Natura 2000-ansökan, men beslutet har ännu inte vunnit laga kraft, då det överklagats.

Vid Kårehamn (Ö240, Ö503) finns riksintresseanspråk för både vindbruk och totalförsvaret. I en del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Anläggningen är begränsad i utbredning och på grund av havsplanens övergripande skala anges inte energiutvinning på plankartan, men intresset tillgodoses. Framtida utökning av området bedöms i havsplanen inte vara förenlig med totalförsvarets intressen och därför tillgodoser havsplanen inte det riksintresseanspråk för vindbruk som ligger utanför den redan befintliga anläggningen.

Utsjöområde sydöst Hoburgs bank (Ö266) ligger i svensk ekonomisk zon utanför Gotlands kommun. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för sjöfart. Området bedöms ha en relativt låg konfliktgrad med friluftsliv, kultur och natur. Områdets djup gör att flytande vindkraft är lämpligt. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

I förhållande till samrådsförslaget har ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom Ö263 (tidigare område Ö261) vägts bort i sin helhet på grund av yrkesfisket. Riksintresseanspråk för yrkesfisket ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Utredningsområde energiutvinning

I Sydöstra Östersjön anges ett område som utredningsområde energiutvinning.

Sydväst Hoburg (Ö273) ligger i främst i svensk ekonomisk zon, men en del av området sträcker sig in i Gotlands kommun. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel leder till att området är ett utredningsområde. I detta område ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske (pelagiskt fiske). Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för yrkesfiske och sjöfart överlappar till viss del i områdets västra del av karttekniska skäl. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar flera identifierade värdeområden både vid Öland och Gotland. I huvudsak berör det värdeområdena Källa-Persnäs kustbygder, Två utposter (Utklippan och Ölands södra udde) samt Hoburgsrev - Heligholmen – Faludden där kulturmiljöerna innefattar odlingslandskap, kust- och skärgårdsmiljöer och kommunikationsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Södra Ölands odlingslandskap är även utpekat som världsarv av Unesco. Området (Ö273) anges även med särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågelområde. Området ligger delvis inom riksintresse rörligt friluftsliv. Hänsynsavstånd kopplat till friluftsliv behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Friluftsliv

Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande i delar av Sydöstra Östersjön. Det finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för friluftsliv utanför havsplaneområdet i kustområdena kring Gotland och Öland. Kusten kring Gotland omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Försvar

Användning försvar anges för sjöövningsområde Hanö och Martin som ligger utanför Öland (Ö234, Ö240, Ö250, Ö252, Ö502-Ö503). Sjöövningsområde Martin sträcker sig från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför Borgholm och Mörbylånga kommuner. Den nordligaste delen av sjöövningsområde Hanö ligger inom territorialhavet söder om Öland. Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för samtliga områden med användning energiutvinning (Ö255, Ö266, Ö273, Ö501).

Kultur

Kusten längs Öland omfattas av riksintresse obruten kust och Gotlands kust omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Södra Ölands odlingslandskap utpekat som världsarv av Unesco på grund av dess kulturhistoria och geologi. Södra Öland omfattas även till stor del av landskapsbildsskydd. Det finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för kulturmiljövård utanför havsplaneområdet gränser i kustområdena kring Gotland och Öland.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen. Inom Sydöstra Östersjön finns värdeområdena Hoburgsrev-Heligholmen-Faludden i södra delen av Gotland inklusive delar av havsområdet, Källa-Persnäs kustbygder på norra Öland inklusive delar av havsområdet och Två utposter (Utklippan och Ölands södra udde) längs med kust och havsområdet vid Ölands östra kust ner mot Utklippans fyr i söder. Även värdeområdena Ölands norra udde samt Fröjel.-Ekstа-Karlsöarna sträcker sig in i havsområdet (Länsstyrelserna, 2024). De dominerande kulturmiljötyperna i de värdeområden som berör Sydöstra Östersjön är kust- och skärgårdsmiljöer, odlingslandskap, farledsmiljöer och fornlämningskoncentration /fornlämningsmiljöer. Det finns alltså även förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska lämningar som kräver hänsyn på havsbotten i stora delar av havsområdet.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i ett energiområde (Ö273).

Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur i ett stort område som sträcker sig från Gotlands södra udde vid Hoburgen via Hoburgs bank till Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken (Ö254) och ett mindre angränsande område (Ö250). De omfattas av Natura 2000 områden och har mycket värdefull natur. I stora delar är miljöpåverkan låg och havsmiljön kan betraktas som relativt ursprunglig (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b). Naturvärdena utgörs av värdefulla bottenmiljöer, kärn- och reproduktionsområde för den hotade östersjötumlaren samt de viktigaste övervintringsområdena för alfågeln. Båda arterna är rödlistade enligt Artdatabankens bedömning. Tumlaren omfattas dessutom av strikt artskydd enligt art- och habitatdirektivet. För östersjöpopulationen återstår endast ca 500 individer, varför den ses som akut utrotningshotad. Även födosöksområden för alfågel och annan fågel, samt lekområde för fisk finns i området. Havsområdets bankar anges som potentiella klimattillflykter för flera arter, vilket indikerar att områdets ekologiska betydelse kan komma att vara mycket hög i framtiden (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b). Länsstyrelsen i Kalmar län har föreslagit att Natura 2000-området ska utökas och även innefatta Ö248.

Havsplanen anger användning natur vid Ölands sydspets (Ö252–Ö253) där det finns ett marint naturreservat.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i flera områden längs kusterna och i anslutning till områden med naturskydd där det också finns viktiga naturvärden (Ö240, Ö248, Ö258, Ö500-Ö502). Ett flyttfågelstråk går genom området och utgör flyttningsvägen för ett stort antal arter med hemvist i nordliga delarna av västra Ryssland och nordöstra Skandinavien.

Sjöfart

Användning sjöfart anges för flera fartygsstråk inom havsområdet (Ö240, Ö250, Ö254, Ö258, Ö263, Ö266, Ö293, Ö502-Ö503). I Sydöstra Östersjön är sjötrafiken viktig, med omfattande trafik till både utländska och svenska hamnar. Väster om Gotland går framförallt trafik med svenska destinationer, medan internationell trafik till och från Finska viken och Baltikum dominerar söder och öster om Gotland (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a). Två fartygsstråk, som sträcker sig

från hamnar i Baltikum (Ventspils respektive Klaipeda) och ansluter till djupfarleden sydost om Gotland i svensk ekonomisk zon, utgör allmänna intressen av väsentlig betydelse. Sträckorna anges som användning sjöfart (Ö254, Ö263). I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Planen anger utredningsområde sjöfart för ett stråk från Gdansk i Polen till Nynäshamn. Havsplanen anger även utredningsområde sjöfart mellan Norra Midsjöbanken och Hoburgs bank. Där går sjöfarten i dag genom ett grundområde med mycket höga naturvärden för de rödlistade arterna tumlare och alfågel, vilket också omfattas av Natura 2000. Utredningar visar att alfågelpopulationen påverkas negativt av operationella oljeutsläpp från fartyg och att tumlare störs av buller från fartygsstråk (Havs- och vattenmyndigheten, 2016, 2018a). Ur naturvårdssynpunkt finns det anledning att utreda sjöfartens påverkan på naturmiljön och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan.

Flera områden i Sydöstra och Mellersta Östersjön berörs direkt eller indirekt av ovan beskrivna problematik. Eventuella åtgärder skulle kunna påverka trafikflödena genom djupvattenrutten som ligger söder om rutten Hoburgs bank–Norra Midsjöbanken och norr om Södra Midsjöbanken, samt rutterna väster och öster om Gotland och rutter i våra grannländer.

Innan slutlig ställning tas om fartygsstråken behöver problematiken utredas. En utredning behöver bland annat omfatta analys av sjötrafikens miljöpåverkan och olika typer av åtgärder, liksom samhällsekonomiska konsekvenser för transporter och sjöfartsnäringen nationellt och internationellt, samt övriga konsekvenser till följd av åtgärder. De flesta förändringar gällande sjöfarten kräver beslut som fattas internationellt, till exempel ruttändringar, och behöver därmed internationellt stöd samt vara förenlig med folkrätten inklusive havsrätten.

Yrkesfiske

Användningen yrkesfiske anges i flera större områden (Ö254, Ö258, Ö263, Ö293, Ö500, Ö502-Ö503). Yrkesfisket är utbrett i Sydöstra Östersjön, men bedrivs numera sällan på utsjöbankarna. Fiske efter torsk har mest bedrivits i de sydvästra delarna av havsområdet med trålfiske i utsjön och passivt fiske närmare kusten. Det pelagiska fisket som avser fiske efter sill/strömming och skarpsill bedrivs i stora delar av utsjön, men inte på bankarna. Visst fiske med passiva redskap sker utanför Ölands kust. Det finns även pelagiskt fiske som är riksintresseanspråk i Ö273. Dessa områden redovisas som användning energiutvinning där vindbruk ges företräde framför yrkesfiske.

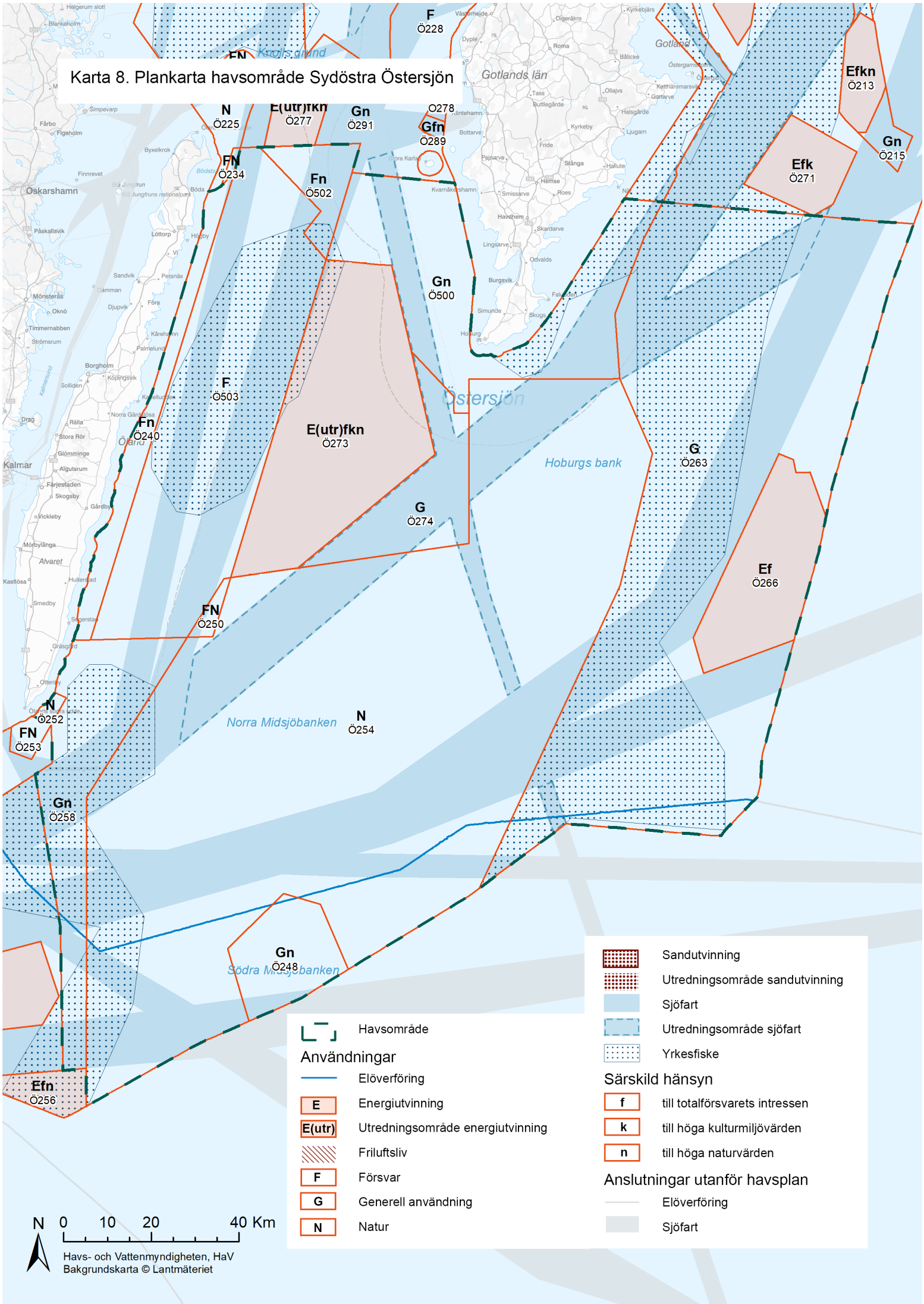
Karta 8. Plankarta havsområde Sydöstra Östersjön
F Ö228
N Ö225
E(utr)fkn Ö277
Gn Ö291
Ö278
Gfn Ö289
FN Ö234
Fn Ö502
Efkn Ö213
Gn Ö215
Efk Ö271
Gn Ö500
F Ö503
Fn Ö240
E(utr)fkn Ö273
G Ö263
G Ö274
Ef Ö266
FN Ö250
N Ö252
FN Ö253
N Ö254
Gn Ö258
Gn Ö248
Efn Ö256
Gotlands län
Hoburgs bank
Norra Midsjöbanken
Södra Midsjöbanken
Oskarshamn
Kalmar
Öland
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Sydöstra Östersjön

Tabell 6 Områdestabell Sydöstra Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö240	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö. Särskilt låg miljöpåverkan.	Försvar ges företräde framför utökad energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. I del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Framtida utökning av området bedöms inte vara förenlig med totalförsvarets intressen.
Ö248	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö. Planerat områdesskydd.	Naturvård ges företräde framför energiutvinning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för naturvård ges företräde framför riksintresse för energiutvinning. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö250	Försvar Natur Sjöfart		
Ö252	Natur		
Ö254	Natur Elöverföring Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Naturvård ges företräde framför energiutvinning Natur ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk med hänvisning till stor risk för påverkan på tumlare. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö258	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde.	
Ö263	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Riksintresse yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö266	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	
Ö273	Utredningsområde energiutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Kust- och skärgårdsmiljö. Odlingslandskap. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kommunikationsmiljö. Fornlämningskoncentration. Kyrkomiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresse för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera
Ö274	Generell användning Utredningsområde sjöfart		
Ö500	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för naturvård ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.
Ö502	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö503	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför utökad energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. I del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Framtida utökning av området bedöms inte vara förenlig med totalförsvarets intressen.

4.4. Södra Östersjön

Elöverföring

Användning elöverföring motsvaras av två transmissionskablar som förbinder Sverige med utlandet. NordBalt-kabeln går mellan Sverige och Litauen. Den ansluter till Nybro i Sverige och till Klaipeda i Litauen (Ö247, Ö259). SwePolLink är den andra transmissionskabeln i havsområdet och den förbinder Karlshamn med Slupsk i Polen (Ö259, Ö269, Ö508).

Energiutvinning

I södra Östersjön råder goda förutsättningar för energiutvinning och behovet är stort på grund av den höga efterfrågan på el i södra Sverige. Utsjöbankar och kust har både goda vindförhållanden och lämpliga djup för havsbaserade vindkraftverk. Det finns två riksintresseanspråk för vindbruk nära kusten i Kristianstads, Sölvesborgs och Karlshamns kommuner.

Inom området Norra Hanöbukten (Ö508), för områdets västra del i Kristianstad och Sölvesborgs kommuner, har tillståndet för ett tidigare vindkraftsprojekt löpt ut. I området finns även riksintresseanspråk för totalförsvaret. Havsplanen ger företräde åt försvarsintresset.

Inom område Ö508, i Sölvesborg och Karlshamns kommuner, finns del av ytterligare ett riksintresseanspråk för vindbruk. Inom området finns även riksintresseanspråk för totalförsvaret. Regeringen har avslagit en ansökan om vindkraft i området med hänvisning till att riksintresseanspråk för totalförsvaret har företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk enligt regeringsbeslut från 2016. Havsplanen ger företräde åt försvarsintresset (Ö508).

I havsområdet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter och utsjöbankar med lämpligt djup. Havsplanen anger två områden med användning energiutvinning.

Utsjöområde syd Öland (Ö256) ligger i svensk ekonomisk zon utanför Karlskrona och Mörbylånga kommun. Området överlappar med användning yrkesfiske. Användningarna bedöms kunna samexistera då fisket som bedrivs är demersalt. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området anges också med särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av däggdjursområde.

Utsjöområde syd Utklippan (Ö269) ligger i svensk ekonomisk zon utanför Karlskrona och Mörbylånga kommun. Området överlappar med sjökabel för transmissionsnätet, vilket kräver att samråd med Svenska kraftnät initieras i god tid. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar värdeområdet Två utposter (Utklippan och Ölands södra udde) som innefattar farledsmiljöer, fiskeläge, fornlämningsmiljö, kommunikationsmiljö och kust- och skärgårdsmiljö (Länsstyrelserna, 2024). Särskilt Utklippans fyrplats kan komma att beröras av en etablering av vindkraft i området. Kustområdena vid Karlskrona omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Både Karlskrona och södra Öland är utpekade som världsarv av Unesco. Kulturmiljöerna som berörs innefattar undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anger också särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av däggdjursområde och fisklek.

Friluftsliv

Användning friluftsliv anges utanför Karlskrona (Ö260) där det finns riksintresseanspråk för friluftslivet. Friluftslivet som även omfattar fritidssjöfarten är viktigt i Södra Östersjön. Längs kusten, utanför havsplaneområdet, finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Kusten i Hanöbuktens västliga delar omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Längs kusten utanför Simrishamn finns riksintresse för rörligt friluftsliv som angränsar till planområdet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Försvar

Försvar anges som användning i stora delar av havsområdet (Ö247, Ö253, Ö260, Ö264, Ö508). Karlskrona örlogshamn är en av Sveriges största och viktigaste marinbaser. Skjutfälten Ravlunda och Rinkaby har påverkansområden i havet utanför Simrishamns, Kristianstads och Sölvesborgs kommuner. Sjöövningsområde Hanö ligger i territorialhavet och svensk ekonomisk zon i Hanöbukten och söder om Öland.

Vid Utklippan (Ö260) anges samexistens mellan försvar, natur, rekreation och sjöfart. I den norra delen av området finns riksintresseanspråk för totalförsvaret. Inom området finns även riksintresseanspråk för naturvård samt ett marint naturreservat.

Försvarsverksamheten bör bedrivas så att negativ påverkan undviks på de naturvärden som ligger till grund för det marina naturreservatet.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för samtliga områden med användning energiutvinning (Ö256, Ö269).

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför gränserna för havsplaneområdet bland annat Karlshamn och Karlskrona stad. Örlogsstaden Karlskrona är också utpekat som världsarv av Unesco då det är en av de bäst bevarade örlogsbaserna i Europa.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen. Inom Södra Östersjön finns värdeområdet Två utposter (Utklippan och Ölands södra udde) längs med kust och havsområdet vid Ölands östra kust ner mot Utklippans fyr i söder som präglas av sjöfartens utveckling under åtminstone de senaste 1000 åren. Här finns också värdeområdet Haväng som ligger vid kusten norr om Stenshuvuds nationalpark och där det bland annat finns förhistoriska submarina landskap. Även värdeområdet Ystad-Kåseberga-Sandhammaren sträcker sig in i havsområdet i sydväst. De dominerande kulturmiljötyperna i de värdeområden som identifierats är kust- och skärgårdsmiljöer, fornlämningsmiljöer, farledsmiljöer samt forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Det finns förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten vilket kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten. Exempelvis inom planområdet i Hanöbukten och vid ytterligare platser utanför kusten i Skåne och Blekinge finns bevarade stenålderslandskap på havsbotten.

Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i ett energiområde (Ö269), se rubrik energiutvinning.

Natur

Havsplanen anger användning natur på flera ställen i Södra Östersjön. Utklippan (Ö260) omfattas av ett marint naturreservat, riksintresseanspråk för naturvården och ett befintligt Helcom MPA-område. Kiviksbredan utanför Kristianstad (Ö508) har av Länsstyrelsen i Skåne län via Naturvårdsverket föreslagits som ett område att ingå i marin baltisk region i Natura 2000-nätverket. Området är föreslaget med avseende på arterna tumlare, gråsäl och knubbsäl samt naturtyperna sandbankar och rev. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Söder om Simrishamns kommun (Ö268) löper ett kustnära stråk av höga naturvärden som omfattas av riksintresseanspråk för naturvård.

Havsplanen anger användning natur vid Ölands sydspets (Ö252–Ö253) där det finns ett marint naturreservat. För att främja och säkerställa ekosystemtjänster anges därför särskild hänsyn till höga naturvärden för flera områden. Utanför Karlskrona (Ö247) ska särskild hänsyn visas till revmiljöer och däggdjursområde, och längre ut i utsjön till fisklek- och däggdjurs område med särskilt hög miljöpåverkan (Ö256, Ö259, Ö269). I Hanöbukten finns bland annat rödlistad tumlare av den starkt hotade Östersjöpopulationen, även i Försvarsmaktens sjöövningsområde (Ö508). I samma område anger planen särskild hänsyn till höga naturvärden för lekområde, däggdjur och fågel, samt klimattillflykt för de tre arterna blåmussla, blåstång och sill. I Hanöbuktens nordvästra hörn finns ytterligare områden som kan utgöra klimattillflykter för dessa tre arter (Havs- och vattenmyndigheten, 2017c).

Sandutvinning

Havsplanen anger användning sandutvinning utanför Utklippan (Ö508). Området ligger i en regional omgivning med expansiv bebyggelseutveckling och kommunala intressen av strandfodring som klimatanpassningsåtgärd. Där finns också höga naturvärden som det ska tas särskild hänsyn till, vilket ställer höga krav på samexistensen. Området är en viktig livsmiljö för torsk och framtida utvinning behöver bland annat ta hänsyn till torskens lekperioder för att inte riskera negativ påverkan. Området innefattar även värdefulla kulturmiljöer på havsbotten som behöver tas hänsyn till vid en eventuell framtida exploatering (se rubrik Kultur).

Sjöfart

Användning sjöfart anges i fartygsstråk genom området (Ö247, Ö253, Ö259-Ö260, Ö264, Ö267, Ö508). Det mest trafikerade fartygsstråket i Östersjön går genom Södra Östersjön i system med trafikseparingar längs Sveriges sydkust från Öresund eller från Gedser mellan Danmark och Tyskland, via Bornholmsgattet mot södra Öland. Här börjar även en djupled för vissa fartyg vid passage österut genom Östersjön. Sjötrafiken går delvis in till kusten, men främst vidare mot både svenska och utländska hamnar.

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Användning yrkesfiske anges i de flesta områdena eftersom yrkesfisket är utbrett i Södra Östersjön (Ö256-Ö257, Ö259, Ö264, Ö267-Ö268, Ö508). Användningen motsvaras av riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfiske efter torsk har mest bedrivits med trål i utsjön, men också med passiva redskap närmare kusten. Pelagiskt yrkesfiske efter sill och skarpsill bedrivs i utsjön. Annat fiske med passiva redskap bedrivs i olika utsträckning längs med kusten och i Hanöbukten. I området bedrivs även fiske av fiskare från andra EU-länder.

Karta 9. Plankarta havsområde Södra Östersjön

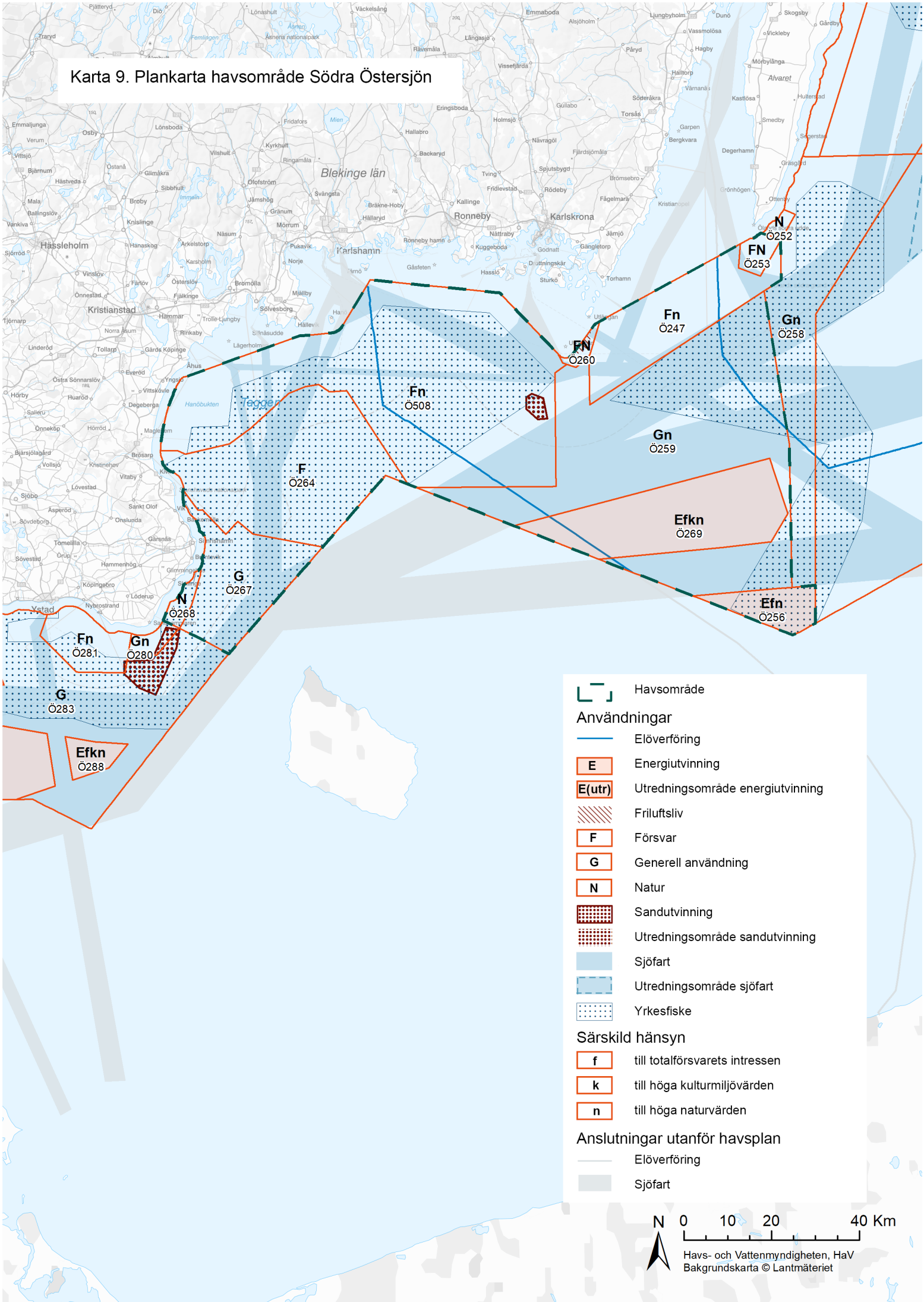

Områdestabell Södra Östersjön

Tabell 7 Områdestabell Södra Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö247	Elöverföring Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Revmiljö.	
Ö253	Försvar Natur Sjöfart		
Ö256	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga naturvärden: Däggdjursområde.	Energiutvinning och yrkesfiske bedöms kunna samexistera Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms kunna samexistera.
Ö259	Generell användning Elöverföring Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Särskilt hög miljöpåverkan.	
Ö260	Friluftsliv Försvar Natur Sjöfart		
Ö264	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		
Ö267	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		
Ö268	Natur Yrkesfiske		
Ö269	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde. Särskilt hög miljöpåverkan. Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö.	
Ö508	Elöverföring Försvar Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Klimattillflykt för sill. Klimattillflykt för blåstång.	Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför två riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

4.5. Sydvästra Östersjön och Öresund

Elöverföring

Användning elöverföring finns i norra Öresund (Ö294). Användningen motsvaras av Öresundskablarna, två kabelförbindelser för 400 kV mellan Kristinelund i Sverige och Skibstrupgård i Danmark.

Energiutvinning

Det finns goda förutsättningar för vindkraft i havsområdet och behovet är stort på grund av den höga efterfrågan på el i södra Sverige. Kust- och utsjöbankar har goda vindförhållanden och bra djupförhållanden för bottenbaserade vindkraftverk.

Lillgrund (Ö287) är Sveriges största befintliga havsbaserade vindkraftpark. Vid eventuell förändring av vindkraftverken vid Lillgrund behöver inflygningsområdet till Köpenhamns flygplats Kastrup beaktas. Området omfattas av särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden som bör beaktas vid en eventuell förändring av området. Detta berör i huvudsak värdeområdena Falsterbohalvön och Landskrona-Pilhaken-Ven där kulturmiljöerna innefattar farledsmiljöer, fiskelägen och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten.

Vid Kriegers flak (Ö285) råder goda förutsättningar för havsbaserad vindkraft. I området finns ett tillståndsgivet vindkraftsprojekt där större delen av projektområdet omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. En mindre del av det tillståndsgivna området överlappar med ett Natura 2000-område. Området omfattas av särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta berör i huvudsak värdeområdet Falsterbohalvön där kulturmiljöerna innefattar fiskeläge, kust-och skärgårdsmiljö och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Området omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Utsjöområde sydväst Ystad och utsjöområde sydost Ystad (Ö286, Ö288) ligger båda i svensk ekonomisk zon. Båda områdena kan bebyggas med bottenfasta fundament. Förutsättningarna för vindbruk är gynnsamma och den sammanlagda, kumulativa miljöpåverkan bedöms vara låg. Områdena anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Områdena omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Ystad-Kåseberga-Sandhammaren som innefattar kulturmiljöerna farledsmiljö, fiskeläge och kustmiljö (Länsstyrelserna, 2024). Värdeområdet omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Områdena anger också särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågelområde.

I förhållande till samrådsförslaget har ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk (tidigare område Ö298) inom område i Öresund (Ö299) inom Malmö och Kävlinge kommun vägts bort i sin helhet. Planerat områdesskydd har givits företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

Vid utbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen i samtliga områden.

Utredningsområde energiutvinning

I Sydvästra Östersjön och Öresund anges ett område som utredningsområde energiutvinning.

Öst Kullagrund (Ö282) ligger i territorialvattnet utanför Skurups kommun. Området kan bebyggas med bottenfasta fundament. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel leder till att området anges som utredningsområde. I området ges riksintresse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. I förhållande till samrådsförslaget har området delvis anpassats i öst för att minska påverkan på yrkesfisket. Detta innebär även en minskad risk för påverkan på migrerande fågel och kulturmiljövärden i kusten. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdet Ystad-Kåseberga-Sandhammaren som innefattar kulturmiljöerna farledsmiljö, fiskeläge och kustmiljö (Länsstyrelsen 2024). Värdeområdet omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Här finns bland annat Ale stenar som har en monumental placering i relation till havet. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anger också särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågel.

Friluftsliv

Havsplanen anger användning friluftsliv kring Ven (Ö292, Ö299) där det finns riksintresseanspråk för friluftslivet. Värdefulla kustlandskap sträcker sig längs västra och södra Skåne. I Öresund finns ett omfattande fritidsfiske och turbåtsfiske. Friluftslivet och fritidssjöfarten är viktiga i hela havsområdet. Flera områden med riksintresseanspråk för friluftsliv finns utanför havsplaneområdet, framför allt längs Skånes södra och västra kust. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för påverkansområde i havet vid Kabusa skjutfält i Ystads kommun (Ö281). En liten del av ett riksintresseanspråk för totalförsvaret vid Falsterbonäset, betecknat som övrigt påverkansområde, går in i det område som havsplanen omfattar (Ö284). På grund av havsplanens övergripande skala redovisas inte försvarsintresset på plankartan. Riksintresseanspråket för totalförsvaret tillgodoses eftersom försvarsintresset och de användningar som havsplanen anger bedöms kunna samexistera. Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för samtliga områden med användning energiutvinning (Ö285, Ö282, Ö286, Ö287, Ö288, Ö298).

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Flera områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs hela kusten utanför havsplaneområdet. Det går in riksintresseanspråk öster om Ystad (Ö280, Ö281). En liten del av riksintresseanspråk för kulturmiljövård vid Falsterbonäset går in i det område som havsplanen omfattar (Ö284). På grund av havsplanens övergripande skala redovisas inte intresset på plankartan. Riksintresseanspråket

för kulturmiljövård tillgodoses, eftersom intresset och de användningar som havsplanen anger bedöms kunna samexistera. Det finns även riksintresseanspråk runt Vens östra och norra kust (Ö292, Ö299) samt utmed kusten norr om Helsingborg (Ö294).

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen. Två större värdeområden finns identifierade inom och i anslutning till havsområdet, Falsterbohalvön och Ystad-Kåseberga-Sandhammaren. Dessa värdeområden innefattar flera olika kulturmiljötyper såsom fiskelägen, kust-och skärgårdsmiljöer, fornlämningskoncentration och fornlämningsmiljöer. Här finns bland annat den välkända skeppssättningen Ale Stenar och det karaktäristiska Falsterbonäset. Det finns även förekomst av vrak och forn- och kulturhistoriska lämningar som kräver hänsyn på havsbotten i stora delar av havsområdet.

Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden anges för alla energiområden i Sydvästra Östersjön och Öresund (Ö282, Ö285-Ö288). Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur i flera områden. För området som sträcker sig från utsjön vid östra delar av Trelleborgs kommun via Falsterbonäset till sydligaste delen av Öresund baseras användningen på två Natura 2000-områden samt riksintresseanspråk natur (Ö284). Områdets östra delar omfattas av Natura 2000-området Sydvästskånes utsjövatten som inrättades 2016 för skydd av tumlare. Områdets nordvästliga delar omfattas av riksintresseanspråk natur och en stor del av Natura 2000-området Falsterbohalvön/Falsterbo-Foteviken, som är skyddat enligt både fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Även ett marint naturreservat, Måkläppen – Limhamnströskeln, finns i området som sammantaget hyser stora och unika värden avseende fågel och har en geologi som ger upphov till ett sandvandringsområde utan motsvarighet i Sverige. Den befintliga vindkraftparken Lillgrund (Ö287) finns inom riksintresseanspråk natur och där anger havsplanen samexistens mellan användning energiutvinning och natur.

Området norr om Ven i Öresund (Ö292) omfattar ett Natura 2000-område för tumlare och viktiga ängar med ålgräs, det kommunala naturreservatet Knähaken och riksintresseanspråk yrkesfiske, som avser lekområde. Lundåkrabukten (Ö290) omfattar riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lekområde för fisk, samt naturreservatet Lundåkrabukten. Utanför Helsingborg finns det marina naturreservatet Grollegrund (Ö294). Här finns också en viktig passage för migrerande rovfågel (Hansson, 2019).

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i Öresund (Ö298, Ö299) där det finns sammanhängande höga värden av betydelse för bevarande och utvecklade ekosystemtjänster. Dessa förstärks av förekomsten av däggdjur, fågel, värdefulla bottenmiljöer och lekområden för fisk. Samtidigt som naturvärdena är höga är påverkan från mänsklig verksamhet stor. Det nya marina naturreservatet Flädierev finns i kustområdet utanför Bjärred och överlappar med havsplaneområdet (Ö299). Den överlappande delen av naturreservatet är för litet för att illustreras i plankartan, men berör ett mindre område vid den inre plangränsen.

Öster om Ystad löper ett kustnära stråk av höga naturvärden som anges med särskild hänsyn till höga naturvärden (Ö280–Ö281). Där finns värdefulla rev för fisklek samt ett viktigt fågel- och däggdjursområde. Ett flyttfågelsträck går från den tyska och danska kusten in mot Skåne.

Sandutvinning

Söder om Ystad (Ö280, Ö281, Ö283) finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning. Där anges användning sandutvinning i havsplanen. Tidigare fanns tillstånd för sandutvinning som löpte till 2021. Sanden används för strandfodring och utvinning har skett under åren 2011, 2014, 2017 och 2020 (Ystads kommun, 2023). Utförd tillsyn visar att översedimentering av tidigare spår från utvinningen sker genom de geologiska processerna i området (Sveriges geologiska undersökning, 2018).

Utredningsområde sandutvinning

Utanför Falsterbo (Ö284) finns ett utredningsområde för sandutvinning. Lämplighet för sandutvinning har bedömts för delar av ett undersökningsområde och finns redovisat i rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Sveriges geologiska undersökning, 2017). Föreslaget sandutvinningsområde vid Falsterbo sammanfaller med de västligaste delar av Natura 2000-området Sydvästskånes utsjövatten. Natura 2000-området har inrättats för att stärka skyddet av Bälthavspopulationen respektive Östersjöpopulationen av tumlare. Tumlarens höga geografiska rörlighet har resulterat i ett förhållandevis stort Natura 2000-område. Helhetsbedömningen i havsplanen är att samexistens med sandutvinning kan vara möjlig utifrån att utvinning föreslås i utkanten av Natura 2000-området. Tumlarens säsongsvisa variationer, tillsammans med att miljöeffekten av sandutvinningen bedöms uppstå på en begränsad yta under en begränsad tid, stärker möjligheten till samexistens mellan användningarna natur och sandutvinning. Sandutvinningen behöver anpassas efter Natura 2000-skyddet. En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.

Utredningsområdet för sandutvinning ligger i ekonomisk zon. Öster om detta område finns Natura 2000-området Falsterbohalvön-Foteviken, som även är marint naturreservat och del av riksintresseanspråk naturvård. I detta område som ligger i territorialhavet och utanför utrednings området för sandutvinning, identifieras sandutvinning som en verksamhet som utgör risk för skada (Länsstyrelsen i Skåne län, 2005). I rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Sveriges geologiska undersökning, 2017), bedöms att sandutvinning kan vara möjlig i ekonomisk zon utanför Natura 2000-området Falstebohalvön-Foteviken. I den ekonomiska zonen finns ekologiskt värdefulla platser där bottenvegetation och musselbankar förekommer samt där det finns i postglacial sand och grus. Bedömningen är att sandutvinning kan vara möjlig väst och sydväst om dessa platser.

Sandutvinningsområdet vid Falsterbo ligger inom ett område med utpekad trafikseparering för sjöfart. Intressena bedöms kunna samexistera. Den trafik som sandutvinningen beräknas medföra bedöms som låg (Sveriges geologiska undersökning, 2017, 2018). Befintliga sjöfartsvolymer innebär att sandutvinningen står för ett försumbart tillägg av bullerpåverkan.

För de båda sandutvinningsområdena finns potentiell påverkan på yrkesfisket som vid Falsterbo även förstärks av sammanlagda, kumulativa miljöeffekter från dansk utvinning i Öresund. Påverkan bedöms kunna begränsas om skonsamma utvinningsmetoder används och om utvinningen förläggs till tider när fisken inte leker (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Sjöfart

Användning sjöfart anges i fartygsstråk genom havsområdet (Ö281, Ö283-Ö284, Ö292, Ö294, Ö298-Ö299). Det mest trafikerade fartygsstråket i Östersjön går genom Sydvästra Östersjön i ett system med trafikseparingar längs Sveriges sydkust från Öresund via Falsterbo i Vellinge kommun eller från Gedser, mellan Danmark och Tyskland, till Bornholmsgattet. Sjötrafiken går vidare mot både svenska och utländska hamnar. Öresund är en av få vägar in till Östersjön för stora fartyg. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är utbrett och därför anger havsplanen användning yrkesfiske i en stor del av havsområdet (Ö280-Ö281, Ö283-Ö284, Ö290, Ö294, Ö298-Ö299). Användningen motsvarar riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfiske efter torsk har bedrivits främst med trålfiske i utsjön, men också med passiva redskap närmare kusten i Öresund. Pelagiskt yrkesfiske efter sill och skarpsill bedrivs i hela utsjön. Annat fiske med passiva redskap bedrivs i varierande utsträckning längs med kusten. I Öresund är bottentrålning inte tillåten, utan yrkesfisket sker med passiva redskap.

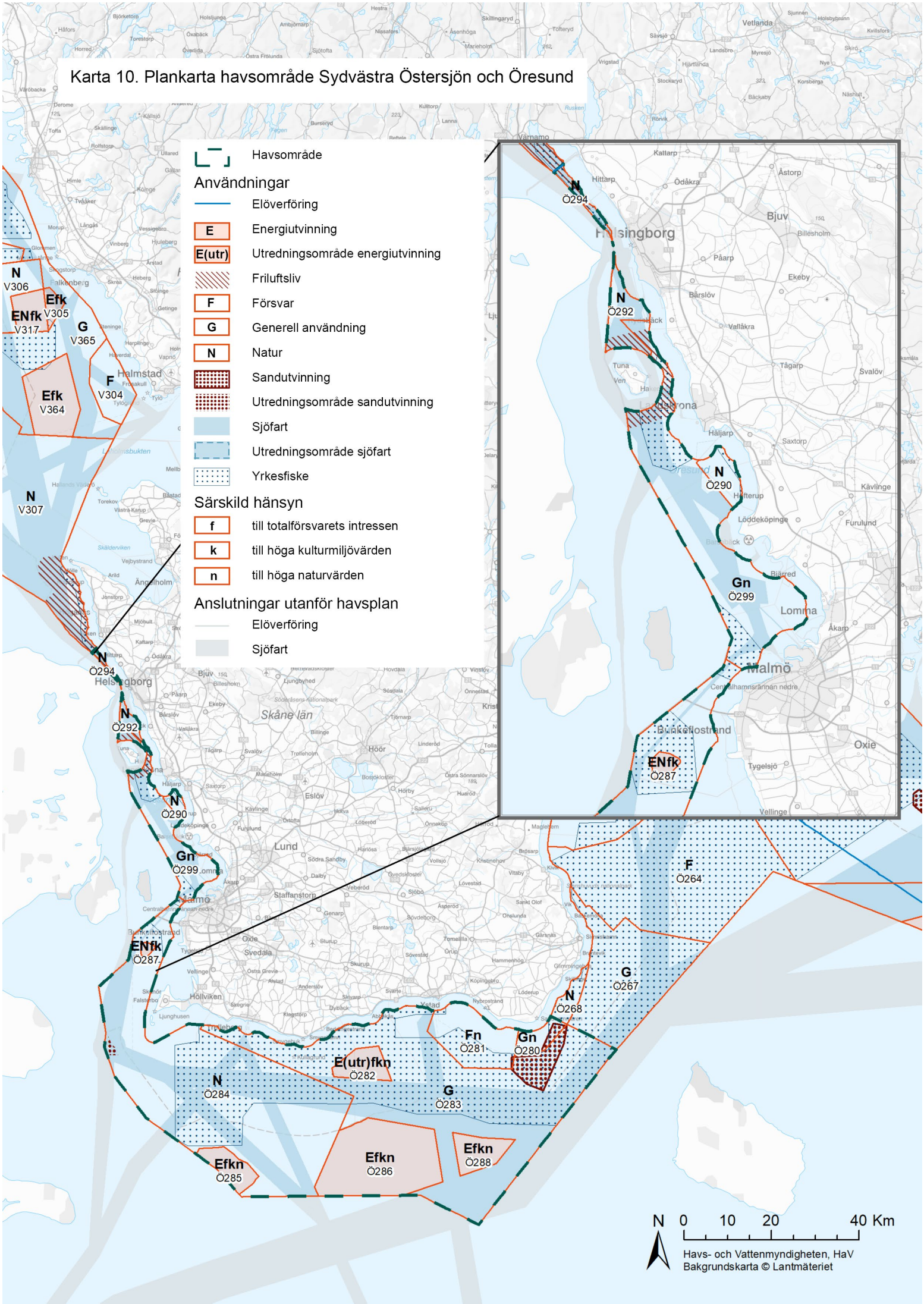
Karta 10. Plankarta havsområde Sydvästra Östersjön och Öresund
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
N V306
Efk V305
ENfk V317
G V365
Efk V364
F V304
N V307
N Ö294
N Ö292
N Ö290
Gn Ö299
ENfk Ö287
F Ö264
G Ö267
N Ö268
Fn Ö281
Gn Ö280
E(utr)fkn Ö282
N Ö284
G Ö283
Efkn Ö285
Efkn Ö286
Efkn Ö288
Helsingborg
Malmö
Lund
Landskrona
Halmstad
Skåne län
N 0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund

Tabell 8 Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö280	Generell användning Sandutvinning Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö.	
Ö281	Försvar Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö.	
Ö282	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Stadsmiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske. Riksintresseanspråk för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö283	Generell användning Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för yrkesfiske ges företräde framför riksintresseanspråk och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för sjöfart ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö284	Natur Utredningsområde sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske		Sandutvinning anpassas till natur Allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning överlappar Natura 2000-område. Sandutvinning bör anpassas till naturvärden, till exempel avseende tidsperiod och lokalisering av uttag. Se vidare text under Sandutvinning, Södvästra Östersjön ovan.
Ö285	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Fornlämningskoncentration. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Marknadsplats. Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö.	Energiutvinning anpassas till natur och försvar Energiutvinning anpassas till försvar. Användningarna bedöms kunna samexistera. En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000 område kräver alltid särskild tillståndsprövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
Ö286	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Stadsmiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö287	Energiutvinning Natur	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Fornlämningskoncentration. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Marknadsplats. Farledsmiljö. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Stadsmiljö.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske Riksintresseanspråk för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Det finns en vindkraftpark i området. Yrkesfiskets behov tillgodoses i närliggande område.
Ö288	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningskoncentration. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Stadsmiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	
Ö290	Natur Yrkesfiske		
Ö292	Friluftsliv Natur Sjöfart		
Ö294	Elöverföring Friluftsliv Natur Sjöfart Yrkesfiske		
Ö299	Friluftsliv Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.	Natur ges företräde framför energiutvinning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för naturvård ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. I området planeras ett områdesskydd.

5. Västerhavet: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska alltid möjliggöras. Detta gäller för hela planområdet.

I Västerhavet finns två havsområden:

• Norra Västerhavet

• Södra Västerhavet.

Förnybar elproduktion

Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för havsbaserad vindkraft är goda i Västerhavet. Det finns dock stor konkurrens om utrymmet i Västerhavet med bland annat yrkesfiske och sjöfart.

Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023). Planeringen av områden för energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås sett till vindkraftens och andra intressens behov. Områden för energiutvinning föreslås både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där, om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer som i området avses skyddas eller medför att de arter som ska skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arten i området. Två energiområden i Västerhavet betecknas som utredningsområden, E(utr) i plankartan. Skälen är osäkerheter kring vindkraftens påverkan på migrerande fågel eller att etablering av vindkraft kräver så kallat Natura 2000-tillstånd. Det finns tre tillstånd för havsbaserad vindkraft som ännu inte har realiserats.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Föreslagna områden med användning energiutvinning i Västerhavet innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla områden med användning energiutvinning anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Med undantag av ett energiområde anges särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i samtliga energiområden. Värdena tar sin utgångspunkt i platser på land samt forn- och kulturhistoriska lämningar på havsbotten som kan påverkas av installationer till havs. I två områden anges även särskild hänsyn till höga naturvärden. Det innebär att det finns särskilda behov av framtida åtgärder vid

förvaltning, planering och tillståndsprövning för att säkerställa ekosystemtjänster kopplade till områdenas värden, strukturer och förutsättningar.

Nära kusten utanför havsplanens gränser kan havsbaserad vindkraft i en begränsad utbredning vara lämplig. På grund av havsplanens övergripande skala bedöms inte energiutvinning under en viss storlek. Mindre, kustnära etableringar behöver bedömas ur ett lokalt perspektiv.

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av den sammanlagda ytan angiven i områden för energiutvinning och utredningsområde energiutvinning. Ökad energiutvinning ska i första hand ske i Västerhavet och i delar av Östersjön enligt regeringsuppdraget om nya områden för energiutvinning i havsplanerna (Regeringen, 2022b).

Höga natur- och kulturmiljövärden och nationalpark under ytan

Det finns stora områden med höga naturvärden i havsplaneområdet och flera av dem är naturreservat och Natura 2000-områden. I Norra Västerhavet finns dessutom Kosterhavets nationalpark, där naturskyddet främst gäller undervattensmiljöer.

I Västerhavet finns marina däggdjur som tumlare och säl samt lek- och uppväxtområden för flera fiskarter. Havsplaneområdet korsas av två mycket viktiga sträckleder för bland annat vårflyttande rovfåglar. Här inryms också grundområden av internationell vikt för övervintrande sjöfågel. Området utgör även en viktig förbindelselänk och passage för fåglar som flyttar sig i nord-sydlig riktning mellan havsområdena.

Längs kusterna i anslutning till havsplaneområdet samt i skärgården finns också flera områden med höga kulturmiljövärden. Värdeområden i kusten präglas av fiskets och sjöfartens utveckling genom åren och att dessa länge varit bärande näringar för befolkningen längs med Västerhavet. Flera kulturmiljöer innefattar även berättelser om kustjordbrukets och skärgårdsbebyggelsens utveckling över tid. Havsområdet innefattar även kulturhistoriska landskap under ytan som präglas av sjunkna visten och boplatser likväl som historiska marina slagfält.

Många verksamheter

På många platser inom Västerhavets havsplaneområde finns det attraktiva livsmiljöer för människor. Utmed hela kusten är friluftslivet och turismen viktig. Fritidsbåtslivet är omfattande med viktiga stråk längs kusterna och till Danmark.

Sjötrafiken är omfattande i hela planområdet, även nära kusten. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig genom Västerhavet och Öresund och det finns flera hamnar på västkusten med stor betydelse för svensk utrikeshandel. Det finns omfattande reglering med trafikseparering för sjöfarten i Västerhavet. Havsplanen följer utpekade riksintresseanspråk. Anspråken kompletteras med ett fartygsstråk som utgör allmänt intresse av väsentlig betydelse i norra Skagerrak.

Sveriges totalförsvar har intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av sjöövningsområden.

Det bedrivs omfattande yrkesfiske i Västerhavet efter både fisk och skaldjur som fångas med olika typer av redskap. Yrkesfisket är värdemässigt och geografiskt omfattande och till viss del föränderligt mellan olika år och över längre tid. Därför är ytan för användning yrkesfiske stor i havsplanen. I planeringen av områden för energiutvinning har hänsyn tagits till den sammanlagda, kumulativa påverkan på yrkesfisket. I ett fall ges vindbruk företräde framför yrkesfiske.

Samtidigt som det finns goda förutsättningar för olika verksamheter behöver miljötillståndet i Västerhavet förbättras för att god miljöstatus ska nås.

Många verksamheter fungerar bra tillsammans i planområdet. Samexistensen är ofta reglerad. Det kan till exempel handla om att områden avlyses vid försvarsövningar eller om regler för hur fartyg får framföras i farleder som ingår i trafikseparationssystem, till exempel fiskande fiskefartyg.

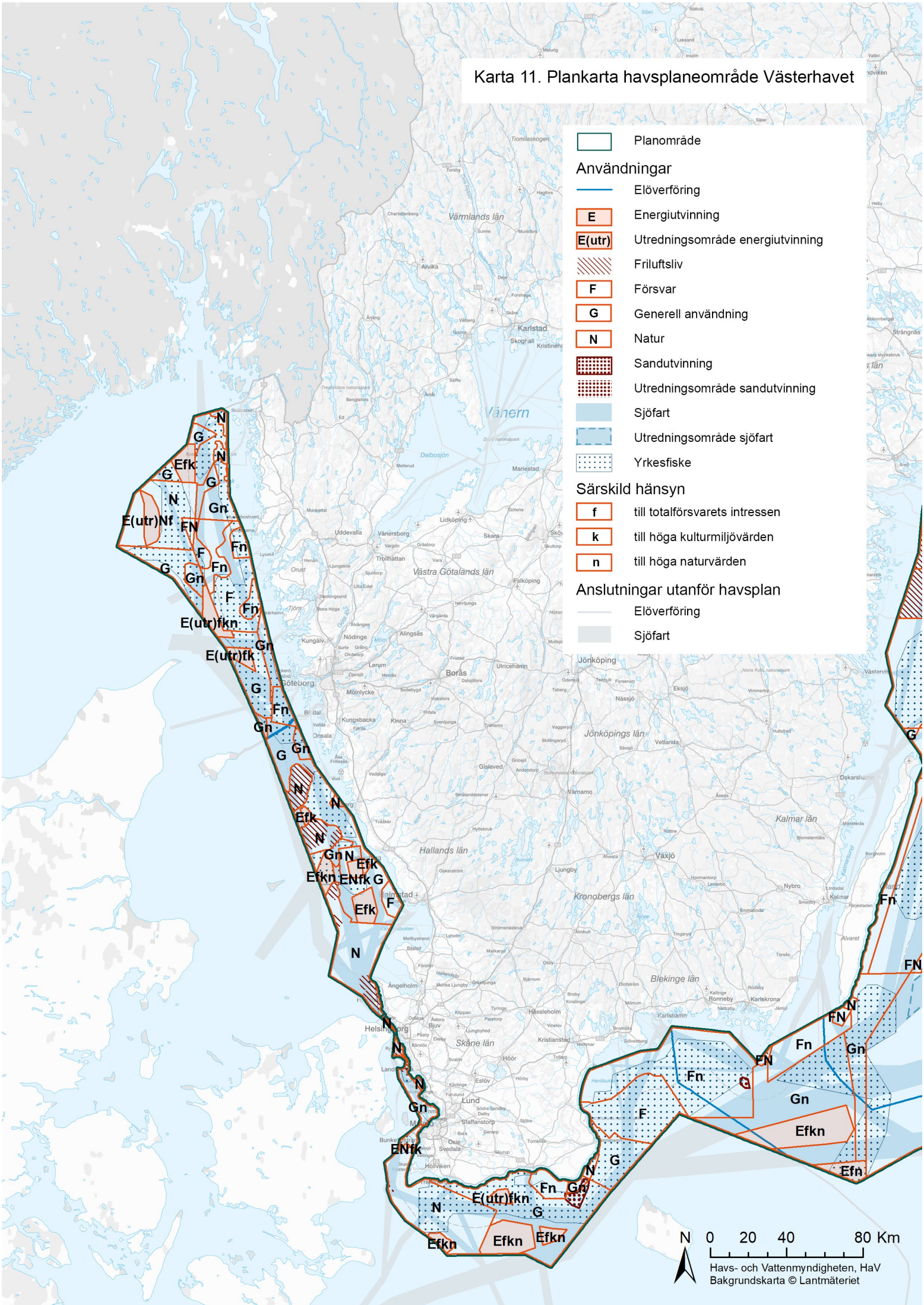
Karta 11. Plankarta havsplaneområde Västerhavet
Planområde
Användningar
Elöverföring
E
Energiutvinning
E(utr)
Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F
Försvar
G
Generell användning
N
Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f
till totalförsvarets intressen
k
till höga kulturmiljövärden
n
till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
Värmlands län
Västra Götalands län
Jönköpings län
Kalmar län
Kronobergs län
Hallands län
Skåne län
Blekinge län
Vänern
Dalbosjön
Tiomilaskogen
Karlstad
Mariestad
Lidköping
Skara
Uddevalla
Vänersborg
Trollhättan
Göteborg
Mölnlycke
Borås
Ulricehamn
Jönköping
Nässjö
Eksjö
Växjö
Ljungby
Värnamo
Gislaved
Kungsbacka
Kinna
Halmstad
Laholm
Ängelholm
Helsingborg
Hässleholm
Kristianstad
Lund
Eslöv
Höör
Ystad
Simrishamn
Karlshamn
Karlskrona
Ronneby
Oskarshamn
Västervik
Nybro
Kalmar
Emmaboda
Alvesta
Tingsryd
Almhult
Markaryd
Osby
Bromölla
Olofström
Sölvesborg
Hanöbukten
Åhus
Svalöv
Svedala
Skurup
Tomelilla
Sjöbo
Staffanstorp
Dalby
Furulund
Kävlinge
Landskrona
Helsingborg
Ängelholm
Båstad
Halmstad
Falkenberg
Varberg
Kungsbacka
Kungälv
Lysekil
Strömstad
Munkedal
Dals Rostock
Bengtsfors
Åmål
Säffle
Arvika
Karlstad
Kristinehamn
Filipstad
Hagfors
Torsby
Sunne
Munkfors
Charlottenberg
Årjäng
Grums
Vårberg
Skåre
Kil
Forshaga
Deje
Säter
Rättvik
Leksand
Insjön
Malung
Siljan
Valbo
Heby
Avesta
Hedemora
Ludvika
Smedjebacken
Borlänge
Falun
Gagnef
Leksand
Rättvik
Orsa
Mora
Vansbro
Malung-Sälen
Älvdalen
Särna
Idre
Sveg
Härjedalen
Ljusdal
Hudiksvall
Söderhamn
Bollnäs
Ovanåker
Nordanstig
Sandviken
Gävle
Hofors
Ockelbo
Hofors
Norberg
Fagersta
Sala
Heby
Enköping
Uppsala
Knivsta
Tierp
Älvkarleby
Östhammar
Norrtälje
Vallentuna
Täby
Danderyd
Sollentuna
Solna
Stockholm
Huddinge
Botkyrka
Salem
Södertälje
Nykvarn
Eskilstuna
Strängnäs
Gnesta
Nyköping
Oxelösund
Trosa
Vagnhärad
Norrköping
Linköping
Motala
Vadstena
Mjölby
Boxholm
Finspång
Valdemarsvik
Åtvidaberg
Kinda
Ydre
Aneby
Gnosjö
Vetlanda
Eksjö
Nässjö
Sävsjö
Vaggeryd
Skillingaryd
Jönköping
Habo
Mullsjö
Gislaved
Gnosjö
Vaggeryd
Jönköping
Tranemo
Svenljunga
Herrljunga
Vårgårda
Alingsås
Lerum
Partille
Mölndal
Kungälv
Stenungsund
Tjörn
Orust
Lysekil
Munkedal
Uddevalla
Trollhättan
Vänersborg
Grästorp
Essunga
Falköping
Skövde
Götene
Lidköping
Skara
Tibro
Töreboda
Gullspång
Karlsborg
Hjo
Tidaholm
Falköping
Mariestad
Skövde
Götene
Lidköping
Skara
Tibro
Töreboda
Gullspång
Karlsborg
Hjo
Tidaholm
Falköping
Mariestad
Lidköping
Skara
Skövde
Götene

5.1. Norra Västerhavet

Energiutvinning

I Norra Västerhavet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter. Det är djupt vilket kräver flytande fundament. Från norr om Göteborg och söderut är det grundare och möjligt med bottenfasta fundament.

I Norra Västerhavet finns ett område med användning energiutvinning (V352).

Området Norr Bratten och väst Kosterhavet (V352) i den ekonomiska zonen väster om Kosterhavets nationalpark anges som område med användning energiutvinning. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Koster, Väderöarna och Ramsvikslandet där kulturmiljöerna innefattar kust- och skärgårdsmiljöer, farledsmiljöer och kommunikationsmiljöer (Länsstyrelsen 2024). Värdeområdet Koster är innefattar även flera riksintresseanspråk för kulturmiljövården och är en marin nationalpark. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

I förhållande till samrådsförslaget har ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom område V356 (tidigare V355) inte getts företräde för att minska påverkan på yrkesfisket. Inom och omkring V356 bedrivs ett omfattande yrkesfiske efter nordhavsräka och där finns riksintresseanspråk för yrkesfisket. Med anledning av områdets stora betydelse för räkfisket ges yrkesfiske företräde framför energiutvinning. Detta innebär också att potentiell kumulativ visuell påverkan från energiområden på kulturmiljöer vid kusten minskas.

Utredningsområde energiutvinning

I Norra Västerhavet finns tre utredningsområden med användning energiutvinning (V357, V359, V360). Dessa anges som utredningsområden antingen för att de omfattas av stora osäkerheter kring påverkan på migrerande fågel eller för att de ligger inom ett Natura 2000-område.

Området Nordvästra Bratten (V360) anges som utredningsområde energiutvinning. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk och sjöfart. Fartygstrafiken bedöms kunna gå i ett nord-sydligt stråk öster om området. Vindbruk ges därför företräde framför sjöfart. Området ligger i sin helhet inom Natura 2000-området Bratten. Bedömningen är att detta medför att det ställs krav på särskild tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, en så kallad Natura 2000-prövning. På grund av detta anges området som utredningsområde. I förhållande till samrådsförslaget har ytan för område V360 minskat i norr och öster på grund av yrkesfiske. Begränsningen av området innebär att en potentiell kumulativ visuell påverkan från energiområden på kulturmiljöer vid kusten minskas. Området anges även med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Området Sydväst sjöövningsområde Skagen (V357) längs västerut från Tjörn i den ekonomiska zonen anges som område med användning energiutvinning. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel leder till att området anges som utredningsområde. Särskild hänsyn till höga

naturvärden anges också på grund av fågel. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Eftersom endast flytande fundament kan bli aktuella bedöms nuvarande yrkesfiske efter havskräfta och nordhavsräka inte kunna samexistera med vindkraft i området. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar i huvudsak värdeområdena Västra Orust och Marstrand - Pater Noster där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, fästnings- och skansmiljö och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer längs kusten som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Området anges även med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Området Nordväst Öckerö (V359) anges som utredningsområde med användning energiutvinning med särskild hänsyn till totalförsvaret intressen. Osäkerheter i påverkan på migrerande fågel leder till att området anges som utredningsområde. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i hela den del som ligger i territorialhavet och en liten del i ekonomisk zon. Samexistens kräver anpassning. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Området överlappar till stor del värdeområdet Norra Kattegatt som innefattar ett stort antal fartygslämningar från de båda världskrigen som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Särskild hänsyn höga kulturmiljövärden omfattar även värdeområdena Känsö, Västra Orust och Marstrand - Pater Noster där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, fästnings- och skansmiljö och fornlämningsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024).

Friluftsliv

Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande i hela havsområdet och fritidsbåtstrafiken rör sig ofta till och från Norge och Danmark. Bohuskustens skärgård är välbesökt med omfattande turism och det finns många naturhamnar och marinor. Kusten utanför havsplaneområdet i norra delen av Norra Västerhavet, till norr om Lysekil, omfattas av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Hela kuststräckan utanför havsplaneområdet omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Eventuell vindkraftsetablering kan ge en visuell påverkan i området. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för sjöövningsområde Skagen som sträcker sig från Sotenäs i norr till Tjörn i söder, ut över hela territorialhavet samt i ekonomisk zon (V320-V322, V336, V339, V347). Längre söderut, nästan helt inom Göteborgs kommun, ligger sjöövningsområdet Känsö där havsplanen också anger användning försvar (V319).

Riksintresseanspråk för försvar ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i sjöövningsområdet Skagen (V320).

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning.

Kultur

Kusten längs södra delen av Norra Västerhavet omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Den norra kuststräckan omfattas av riksintresse obruten kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet, bland annat fyrmiljöer och ett större område kring Göteborgs södra skärgård.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns längs med hela kuststräckan samt i ett fall även till största del inom havsområdet (värdeområde Norra Kattegatt). De dominerande kulturmiljöerna i de värdeområden som identifierats i Norra Västerhavet är farledsmiljöer, kust- och skärgårdsmiljöer, fornlämningsmiljöer och fornlämningskoncentrationer. Här finns dock även fästnings- och skansmiljöer samt kustsamhälle/skepparsamhälle (Länsstyrelserna, 2024). Värdeområdet Norra Kattegatt präglas av att kulturmiljövärdena inom detta område finns under ytan i form av fartygslämningar från de båda världskrigen. Detta kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i tre energiområden (V352, V357, V359). Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur i många delar av havsområdet. I väst finns Natura 2000-området Bratten (V336, V360, V366). I västra delen av Brattens Natura 2000-område finns fiskefria zoner där det är förbjudet att bedriva yrkesmässig fiskeverksamhet för att skydda känsliga bottenmiljöer.

Kring Kosteröarna anges användning natur vid Strömstad (V344) och Tanum (V349) i områden med nationalpark, naturreservat och Natura 2000.

I flera områden ska särskild hänsyn tas till höga naturvärden (V319, V321, V324, V339, V347, V348, V350, V357). I några fall avses områden där områdesskydd planeras i hela eller delar av områdena. Kring Väderöarna och Svabergsgrunden har förstudier för inrättande av marina naturreservat påbörjats med anledning av höga värden av sällsynta bottenmiljöer. Ett viktigt flyttfågelstråk för rovfågel sträcker sig från Skagen in mot Bohuskusten.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stora delar av havsområdet (V318-V324, V339, V344, V347-V351, V353-V354, V356, V358, V366), med flera fartygsstråk från Oslo till Södra Västerhavet samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön. I områden V360 finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för både vindbruk och sjöfart. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Den nord-sydgående fartygstrafiken bedöms kunna flytta österut. Därför redovisas användning sjöfart i ett nord-sydligt stråk genom områdena V348, V351, V356 och V366.

Rutter från Östersjön sträcker sig genom Skagerrak ut i Nordsjön och vidare ut i världshaven. Sverige har även rutter till Danmark och Norge. I Göteborg och Lysekil ligger två av Sveriges största hamnar.

I Norra Bohuslän anger en gemensam översiktsplan ett område för verksamheter mellan två sjöstråk (V350) i Tanums och Sotenäs kommuner. Vid etablering av verksamheter är hänsyn till sjösäkerhetsfrågor viktigt. Området anges i havsplanen som generell användning med särskild hänsyn till höga naturvärden. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är omfattande i Norra Västerhavet och anges som användning i en stor del av havsområdet (V318-V321, V323-V324, V336, V339, V344, V347-V349, V350-V351, V353-V354, V356, V358, V366). Räkfiske bedrivs i stor omfattning i den norra delen av området. Fiske efter havskräfta bedrivs över hela havsområdet förutom längs i väster. Skaldjur har en förhållandevis låg geografisk rörlighet, vilket gör att fiskeområdena är mer stabila än i annat fiske. Närmare kusten utövas ett burfiske för havskräfta. Fiske med passiva redskap sker i olika utsträckning över hela området, något intensivare i söder. Pelagiskt fiske bedrivs från Sotenäs och söderut.

Inom och omkring V356 bedrivs ett omfattande yrkesfiske efter nordhavsräka. Det finns även ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk som överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Mot anledning av områdets stora betydelse för räkfisket ges yrkesfiske företräde framför energiutvinning.

Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske i område V357. Företrädet baseras på behovet av produktion av fossilfri el och en bedömning av samlad påverkan på fiske efter nordhavsräka och havskräfta i Västerhavet från föreslagna områden för energiutvinning. Området är lämpligt för flytande vindkraftverk. Därför bedöms det inte vara möjligt att bedriva fiske med aktiva redskap i området om havbaserad vindkraft etableras.

Väst (23–38 nautiska mil) om ön Måseskär finns ett dumpningsområde med 28 fartyg som innehåller kemiska stridsmedel i okänd utsträckning. Havsplanens vägledning är att yrkesfiske inte är en lämplig användning i detta dumpningsområde. Miljöfarliga ämnen har läckt ut i den marina miljön och samtidigt bedrivs ett aktivt trålfiske i närheten av vraken. Trål och trålbord som är i kontakt med havsbotten river upp sediment och sprider ämnena över ett större geografiskt område. Data från studier visar att nedbrytningsprodukter från kemiska stridsmedel återfinns i matfisk och kräftdjur i området. Sammantaget innebär detta att yrkesfiske inte bör bedrivas i närområdet. Området är geografiskt litet i förhållande till plankartans geografiska skala och markeras därför inte i plankartan.

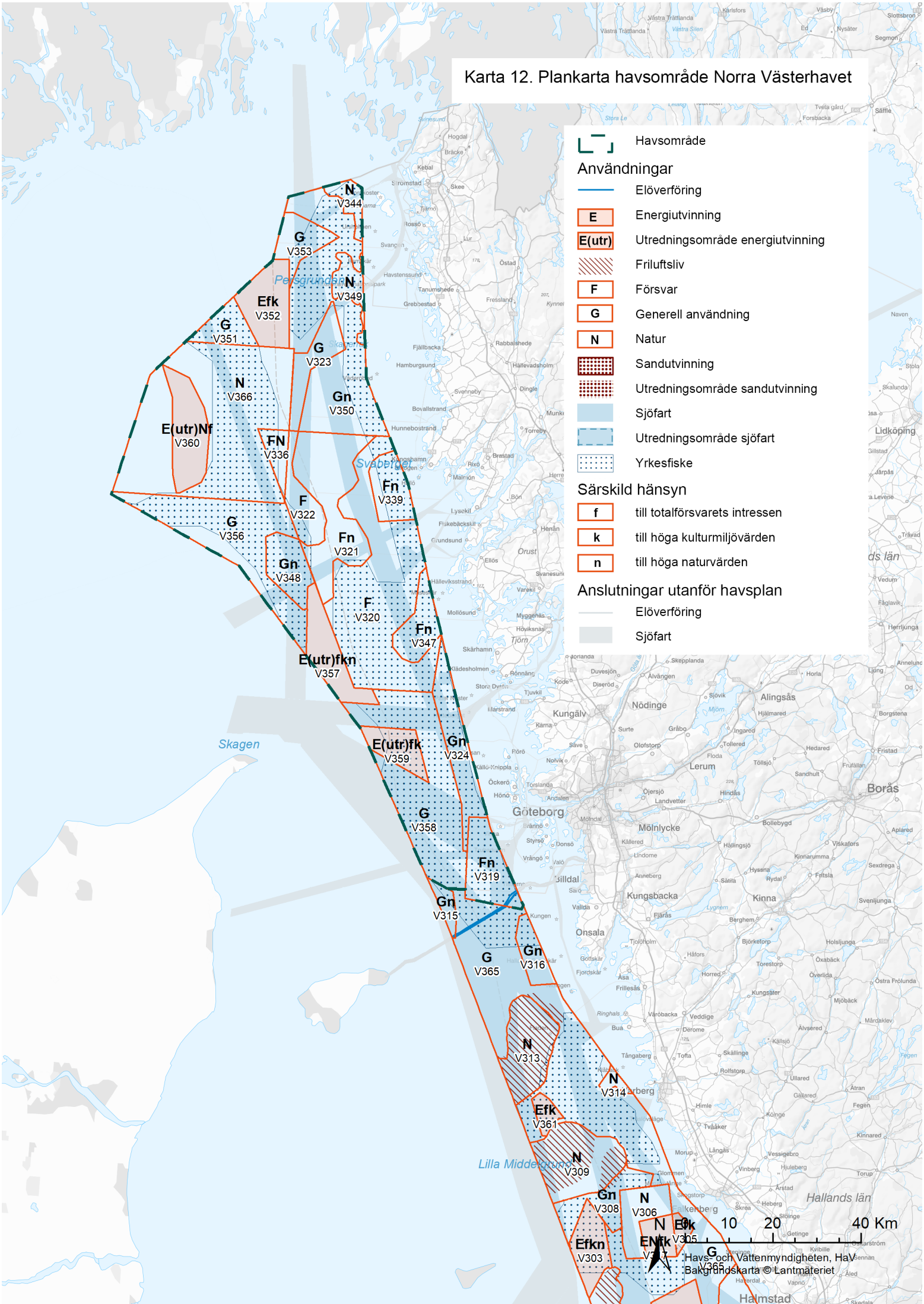
Karta 12. Plankarta havsområde Norra Västerhavet
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
N V344
G V353
N V349
Efk V352
G V351
G V323
N V366
Gn V350
E(utr)Nf V360
FN V336
F V322
Fn V339
G V356
Fn V321
Gn V348
F V320
Fn V347
E(utr)fkn V357
E(utr)fk V359
Gn V324
G V358
Fn V319
Gn V315
G V365
Gn V316
N V313
N V314
Efk V361
N V309
Gn V308
N V306
Efk V305
Efkn V303
ENfk V307
G V365
Skagen
Lilla Middelgrund
Hallands län
Halmstad
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Norra Västerhavet

Tabell 9 Områdestabell Norra Västerhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V319	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor.	
V320	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V321	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Planerat områdesskydd.	
V322	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		
V323	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		
V324	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Däggdjursområde.	
V336	Försvar Natur Yrkesfiske		
V339	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Planerat områdesskydd.	
V344	Natur Sjöfart Yrkesfiske		
V347	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Hög ursprunglighet. Revmiljö.	
V348	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Särskilt hög miljöpåverkan.	Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Riksintresse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V349	Natur Sjöfart Yrkesfiske		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V350	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Planerat områdesskydd.	
V351	Generell användning Yrkesfiske Sjöfart		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V352	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningsmiljö. Kommunikationsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Farledsmiljö. Fornlämningskoncentration. Odlingslandskap.	
V353	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		
V356	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Riksintresse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V357	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningskoncentration. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Industrimiljö. Höga naturvärden: Fågelområde.	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera
V358	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning Riksintresseanspråk för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V359	Utredningsområde energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningskoncentration. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Kustsamhälle/skepparsamhälle. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Industrimiljö.	Samexistens mellan yrkesfiske och energiutvinning kräver anpassning. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Samexistens mellan användningarna kräver anpassning.
V360	Utredningsområde energiutvinning Natur	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till natur En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000 område kräver alltid särskild tillståndsprövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken.
V366	Natur Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

5.2. Södra Västerhavet

Elöverföring

Användning elöverföring motsvaras av de två parallella transmissionsnätskablarna Konti-Skan 1 och Konti-Skan 2 som går mellan Lindome i Sverige och Vester Hassing på Jylland i Danmark. Två kabelförbindelser för 400 kV mellan Kristinelund i Sverige och Skibstrupgård i Danmark, de så kallade Öresundskablarna ligger vid gränsen mellan havsplaneområde Västerhavet och Östersjön. De redovisas i område Ö294 i havsområde Öresund i Östersjöns havsplan.

Energiutvinning

I havsområdet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter. Djupet medger bottenfasta fundament. Transmissionsnätet på land är väl utbyggt eftersom kärnkraftverket Ringhals ligger vid Hallandskusten. I Södra Västerhavet anges fem områden med användning energiutvinning (V303, V305, V317, V361, V364).

Område Norr Lilla Middelgrund (V361) ligger väster om Varberg och innefattar ett tillståndsgivet projekt enligt lagen om ekonomisk zon. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindkraft och överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Området anges med särskild hänsyn till totalförsvarets intresse. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal värdeområden längs med Hallandskusten där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, fiskelägen, kust-och skärgårdsmiljöer samt fästnings- och skansmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Området Norr Rödebanke (V303) som ligger väster om Falkenberg och innefattar ett tillståndsgivet projekt enligt lagen om ekonomisk zon. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindkraft och överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal värdeområden längs med Hallandskusten där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, fiskelägen, kust-och skärgårdsmiljöer samt fästnings- och skansmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

I territorialhavet i område Sydöst Morups bank (V305) som ligger utanför Falkenberg finns ett tillståndsgivet kustnära projekt. I den del av området V305 som inte omfattas av det tillståndsgivna projektet finns istället ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk och en liten del av ett större riksintresseanspråk för yrkesfiske. En framtida etablering av vindkraft bedöms kunna samexistera med riksintresseanspråket för yrkesfiske om verksamheterna anpassas till varandra. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal värdeområden längs med Hallandskusten där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, fiskelägen, kust- och skärgårdsmiljöer samt fästnings- och skansmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk

för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

Området Syd Morups bank (V317) ligger väster om området för det tillståndsgivna projektet utanför Falkenberg. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. I området V317 finns även riksintresseanspråk för yrkesfisket som avser lekområde. I området anges användning natur och energiutvinning. Under förutsättning att etablering av vindkraft inte påtagligt skadar riksintresseanspråket avseende lekområde för fisk bedöms samexistens vara möjlig i område V317. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal värdeområden längs med Hallandskusten där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, fiskelägen, kust-och skärgårdsmiljöer samt fästnings- och skansmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar.

På utsjöbanken Stora Middelgrund som är belägen i nordvästra delen av område V307 finns ett riksintresseanspråk vindbruk, i Sveriges ekonomiska zon. På bankens södra del finns ett riksintresseanspråk för friluftsliv. Området ligger i ett Natura 2000-område vilket ställer särskilda krav på energiutvinningen om samexistens ska vara möjlig. Bevarandevärdena består av såväl värdefulla bottenmiljöer som tumlare och sjöfågel. Regeringen har avslagit en ansökan om etablering av en vindkraftspark på banken. Länsstyrelsen har avslagit ansökan om Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Det finns visst överlapp med farleden i östra delen av området. Av dessa skäl ges natur, sjöfart och friluftsliv företräde framför riksintresseanspråk vindbruk.

I område Väst Halmstad (V364) i Halmstads kommun finns ett område som bedöms vara allmänt intressen av väsentlig betydelse för vindbruk. Riksintresseanspråk yrkesfiske överlappar till liten del V364. Det bedrivs yrkesmässigt fiske i området i sin helhet. Området omfattas även av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Detta omfattar ett flertal värdeområden längs med Hallandskusten och Nordvästra Skånes kust där kulturmiljöerna bland annat innefattar farledsmiljöer, rekreationsmiljöer, fiskelägen och kust-och skärgårdsmiljöer (Länsstyrelserna, 2024). Dessa områden omfattas även av riksintresseanspråk för kulturmiljövården. Kulturmiljöerna som berörs innefattar även undervattensmiljöer som behöver tas hänsyn till vid eventuella etableringar. Undervattensmiljöerna är särskilt aktuella i värdeområde Laholmsbukten som präglas av sjunkna landskap.

Det finns ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ca 4–6 km från Skrea strand inom område V365. Vid kusten nära vindbruksområdet ligger ett område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken och område av riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anges inte som användning energiutvinning i detta område med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten.

I förhållande till samrådsförslaget anges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk inom område V365 inte som användning energiutvinning (Samrådsförslagets område V363). Detta för att minska den samlade påverkan på yrkesfisket och kultur och friluftsvärden i kustmiljön.

Vid energiutbyggnad i Södra Västerhavet ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen i samtliga energiområden. Flera vindkraftparker innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden.

Friluftsliv

Havsplanen anger användning friluftsliv för några av de värdefulla utsjöbankarna (V307- V309, V313, V365) och ett område från Kullen och söderut mot Öresund (V307) som omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Utsjöbankarna omfattas även av Natura 2000, och fritidsfisket har begränsats genom reglering. På delar av utsjöbankarna Fladen (V313), Lilla Middelgrund (V309) och Stora Middelgrund (V307) samt i södra Kattegatt (V307), är det exempelvis förbjudet att fritidsfiska av bevarandeskäl. Friluftslivet och fritidsfisket är i övrigt omfattande, både längs kusten och på utsjöbankarna. Viktiga passager för fritidsbåtstrafiken går mellan Sverige och Danmark, samt över Läsö. Stora delar av kusten, utanför havsplaneområdet, omfattas också av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Det finns ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ca 4–6 km från Skrea strand (V365). Vid kusten ligger ett område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet miljöbalken, Skrea strand- Tylösand som har stödkriterier stillhet och orördhet. Vid kusten finns också ett område av riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 4 kapitlet miljöbalken. Etablering av vindkraft medför stor visuell påverkan på upplevelsevärden i ett område som nyttjas av många människor. Energiutvinning anges inte som användning med hänsyn till höga friluftslivs- och kulturmiljövärden vid kusten.

Försvar

Utanför Halmstad anger havsplanen användning försvar på grund av påverkansområde för Ringenäs skjutfält (V304).

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för samtliga områden med användning energiutvinning

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet exempelvis Kullaberg-Krapperup söder om Ängelholm, Träslövsläge söder om Varberg och fyrmiljöer såsom Nidingen och Tylöns fyrplatser.

Marina kulturmiljövärden har identifierats av länsstyrelsen och finns både längs med kuststräckan och inom havsplaneområdet. De dominerande kulturmiljöerna i de värdeområden som identifierats i Södra Västerhavets havsplaneområde är forntida kustmiljöer/forn- och medeltida kustmiljöer, kust- och skärgårdsmiljöer, fornlämningsmiljöer och farledsmiljöer. Här finns dock även slottsmiljöer och militära miljöer (Länsstyrelserna, 2024). Värdeområdet Stora Middelgrund, som ligger inom havsområdet i sin helhet, präglas av att kulturmiljövärdena inom detta område finns under ytan i form sjunkna visten och boplatser. Även värdeområdet Laholmsbukten in mot

kusten präglas av att kulturmiljövärdena i huvudsak finns under ytan. Detta kräver hänsyn vid eventuell påverkan på havsbotten.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden i alla fem energiområden i Södra Västerhavet (V303, V305, V317, V361, V364). Hänsynsavstånd till värdeområdena och berörda riksintresseanspråk behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom indirekt påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i kustnära områden.

Natur

Havsplanen anger användning natur för ett stort område i Södra Kattegatt (V307) som omfattas av Natura 2000, naturreservatet Skånska Kattegatt och riksintresseanspråk för naturvård på utsjöbanken Röde bank och Stora Middelgrund i norr och vid Hallands Väderö österut. Användning natur anges även för Morups bank (V306), Lilla Middelgrund (V309) och Fladen (V313) som har höga naturvärden och utgör Natura 2000-områden i delar av områdena. Lilla Middelgrund (V309) och Fladen (V313) omfattas även av riksintresseanspråk för naturvård och området runt Morups bank utgör riksintresseanspråk för lekområde för fisk (V306, V317). Balgö utanför Varberg (V314) är ett Natura 2000-område.

På utsjöbankarna finns höga värden för främst fågel och tumlare, viktiga lekområden för fisk och värdefulla bottenmiljöer. Naturvårdsverket har identifierat utsjöbankarna Fladen och Lilla Middelgrund som särskilt värdefulla (Naturvårdsverket, 2006).

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i tre områden i Södra Västerhavet (V303, V308, V315–V316). Höga naturvärden finns även utanför svenskt territorialhav och ekonomisk zon. Ett viktigt flyttfågelstråk sträcker sig från Danmark in mot Hallandskusten.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stora delar av Södra Västerhavet (V304, V305-V309, V311, V313, V315-V316, V365) i stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan. Användning sjöfart omfattar områden med riksintresseanspråk för sjöfart vilka inkluderar områden med trafikseparationssystem som krävs för säker sjöfart. Sjötrafiken är viktig och omfattande eftersom vägen genom Södra Västerhavet är en av få vägar in till Östersjön för stora fartyg. I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djup fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden.

Den andra vägen in i Östersjön är Kielkanalen som medför begränsningar i bredd, längd och djup på fartygen. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Södra Västerhavet finns ett trafikseparationssystem för trafiken norr om Skagen och en fartygsrutt närmare den svenska kusten för trafiken mellan Skagen och Öresund.

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken ska ett säkerhetsavstånd finnas. Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten, men avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Havsplanen anger användningen yrkesfiske i stora delar av Södra Västerhavet (V303, V308, V310-V311, V313, V363-V365). Viktiga lekområden för torsk i mellersta och södra delarna av Södra Västerhavet omfattas av områden där havsplanen anger användning natur.

Yrkesfisket är utbrett i Södra Västerhavet men även starkt reglerat, bland annat helt och delvis stängt för både yrkes-- och fritidsfiske. På delar av utsjöbankarna Fladen (V313), Lilla Middelgrund (V309) och Stora Middelgrund (V307) samt i södra Kattegatt (V307), är det exempelvis förbjudet att fiska av bevarandeskäl. I havsområdet bedrivs fiske efter framförallt havskräfta och pelagisk fisk. Burar används i mindre utsträckning för att fiska havskräfta och hummer närmare kusten. Fiske med passiva redskap sker i olika utsträckning över hela området. Det finns fångstområden som utgör riksintresseanspråk för yrkesfiske i V303, 305, V307-V308, V310, V313, V309, V315-V316, V361, V363, V365, men fiske sker även utanför riksintresseanspråken.

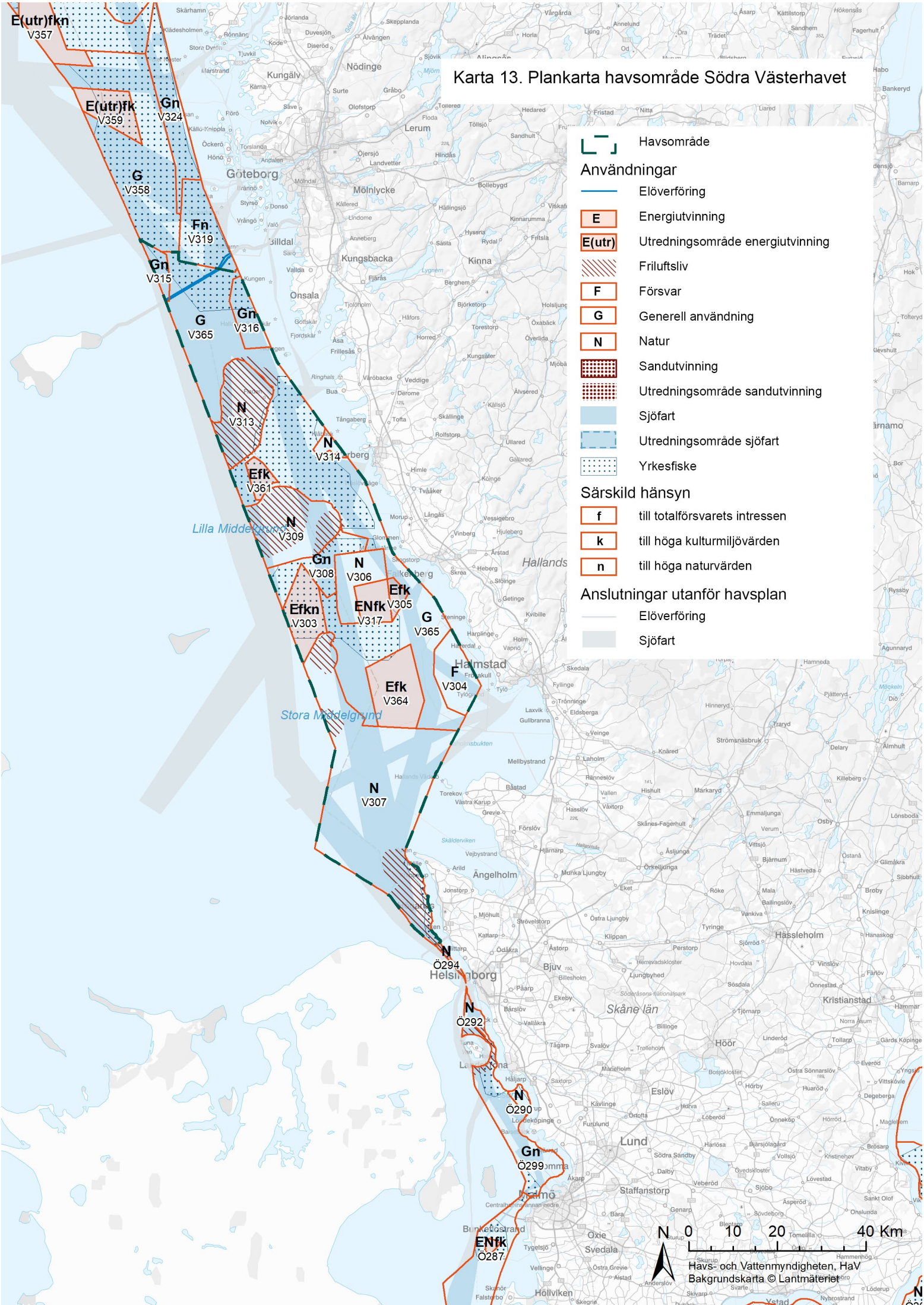
Karta 13. Plankarta havsområde Södra Västerhavet
Havsområde
Användningar
Elöverföring
E Energiutvinning
E(utr) Utredningsområde energiutvinning
Friluftsliv
F Försvar
G Generell användning
N Natur
Sandutvinning
Utredningsområde sandutvinning
Sjöfart
Utredningsområde sjöfart
Yrkesfiske
Särskild hänsyn
f till totalförsvarets intressen
k till höga kulturmiljövärden
n till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan
Elöverföring
Sjöfart
E(utr)fkn V357
E(utr)fk V359
Gn V324
G V358
Fn V319
Gn V315
G V365
Gn V316
N V313
N V314
Efk V361
N V309
Gn V308
N V306
Efkn V303
ENfk V317
Efk V305
G V365
Efk V364
F V304
N V307
N Ö294
N Ö292
N Ö290
Gn Ö299
ENfk Ö287
Lilla Middelgrund
Stora Middelgrund
Göteborg
Halmstad
Helsingborg
Lund
Malmö
Skåne län
N
0 10 20 40 Km
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Områdestabell Södra Västerhavet

Tabell 10 Områdestabell Södra Västerhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V303	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningsmiljö. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Forn- och medeltida farledsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Militära miljöer. Gårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Institutionsmiljö. Rekreationsmiljö. Stenbrott/stenindustri/stenhuggarsamhälle. Höga naturvärden: Fågelområde.	Energiutvinning och yrkesfiske bedöms kunna samexistera Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms kunna samexistera.
V304	Försvar Sjöfart		
V305	Energiutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningsmiljö. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Forn- och medeltida farledsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Militära miljöer. Gårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Institutionsmiljö. Rekreationsmiljö. Stenbrott/stenindustri/stenhuggarsamhälle.	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart Riksintresseanspråk för energiproduktion ges företräde framför riksintresseanspråk för sjöfart. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V306	Natur Sjöfart		
V307	Friluftsliv Natur Sjöfart Yrkesfiske		Natur och sjöfart ges företräde framför energiutvinning Natur samt riksintresseanspråk sjöfart ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V308	Friluftsliv Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Planerat områdesskydd.	
V309	Friluftsliv Natur Sjöfart		
V313	Friluftsliv Natur Sjöfart Yrkesfiske		
V314	Natur		
V315	Elöverföring Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Revmiljö. Särskilt hög miljöpåverkan.	
V316	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde.	
V317	Energiutvinning Natur	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Fornlämningsmiljö. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Forn- och medeltida farledsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Militära miljöer. Gårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Institutionsmiljö. Rekreationsmiljö. Stenbrott/stenindustri/stenhuggarsamhälle.	Energiutvinning anpassas till natur (lekområde för fisk) Samexistens bedöms möjlig om allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anpassas till lekområde för fisk. Se text under Havsområde Södra Västerhavet, rubrik Energiutvinning ovan för mer info.
V361	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Herrgårdsmiljö. Slottsmiljö. Forn- och medeltida farledsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Militära miljöer. Gårdsmiljö. Farledsmiljö. Fiskeläge. Fornlämningsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Institutionsmiljö. Rekreationsmiljö. Stenbrott/stenindustri/stenhuggarsamhälle.	

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens
V364	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen Höga kulturmiljövärden: Forn- och medeltida farledsmiljö. Kust- och skärgårdsmiljö. Militära miljöer. Fornlämningsmiljö. Fästnings- och skansmiljöer. Hamn- och sjöfartsstad. Institutionsmiljö. Rekreationsmiljö. Stenbrott/stenindustri/stenhuggarsamhälle. Farledsmiljö. Fiskeläge. Forntida kustmiljö/forn- och medeltida kustmiljö. Badort. Fornlämningskoncentration. Kustsamhälle/skepparsamhälle.	
V365	Elöverföring Friluftsliv Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning. Energiutvinning anges inte som användning. Företräde ges åt riksintresseanspråk för yrkesfiske framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk väst om Varberg samt sydväst om Falkenberg. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk väst om Falkenberg och Halmstad anges inte som användning energiutvinning med hänsyn till friluftslivs och kulturmiljövärden vid kusten.

6. Innebörd och konsekvenser

6.1. Innebörd

Nationell helhetsplanering

Fysisk planering innebär att samhällets olika mål ska integreras till en hållbar helhet, där det rumsliga sammanhanget synliggörs och beslutas i en planhandling. En plan ska ge stabilitet i form av förutsägbarhet i den framtida användningen, samtidigt som den ska medge flexibilitet för hantering av förändrade omvärldsfaktorer och utveckling av ny teknik. Den nationella havsplaneringen är en relativt ny form av fysisk planering i Sverige, där helhetsperspektivet har att förhålla sig till pågående sektorplanering och förvaltning. I havsplanen ska även näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål integreras. Målkonflikter som rör användningen av havet tydliggörs när olika samhällsmål får ett rumsligt uttryck.

Planering av havet skiljer sig i vissa delar från landplanering, sett till flöde och dynamik i användningen samt i relation till anspråk och olika planeringsnivåer, från det lokala perspektivet till det internationella. I den nationella havsplaneringen har planeringen och redovisningen utarbetats så att havsplanernas vägledning ges på lämplig nivå. Beskrivning av beteckningar för användning och hänsyn i havsplanerna är ett uttryck för detta. Havsplanerna vägleder om vilka funktioner och värden som behöver bevaras och utvecklas, så att vägledningen till myndigheter och verksamhetsutövare ger flexibilitet i förhållande till förändrade förutsättningar i framtiden. Samtidigt som havsplanerna anger vilken användning och vilka funktioner som bör ha företräde i ett visst område kan förvaltning och åtgärder anpassas framöver.

Olika planeringsnivåer

Den nationella havsplaneringen är övergripande och på en översiktlig nivå; i den kommunala fysiska planeringen görs en mer detaljerad planering nära land och längs kusten. Mycket verksamhet sker just i kustzonen som ingår i den kommunala och regionala planeringen men inte i den nationella havsplaneringen. Kommuner och regioner har stora möjligheter i planeringen av lokal och regional utveckling. Det finns också potential för gemensam vidareutveckling av planeringen mellan kommunal, regional och nationell nivå för att stärka land-havperspektivet.

I den nationella havsplaneringen samverkar Sverige även med grannländerna. Det internationella samarbetet handlar bland annat om metodutveckling, gemensamma planeringsunderlag och uppföljning av havsplanerna. Vi strävar även efter funktionell samstämmighet med grannländernas havsplaner. Med funktionell menar vi att planeringen inte motverkar grannländernas planering.

Samexistens

I många avseenden ger havsplanerna företräde för användning som redan pågår i havet. Samexistens för olika aktiviteter på samma plats kan vara reglerad och redan etablerad, men en utvecklad förvaltning behövs för att fler verksamheter ska få plats och för att de värden som bör bevaras ska bibehållas och utvecklas. För att en utbyggnad av havsbaserad vindkraft ska vara möjlig så måste andra verksamheter samverka och hitta nya lösningar för samexistens.

Användning av havet

Förnybar energi

Energiutvinning är en förhållandevis ny användning av havet som ställer krav på havsplanering. Det finns goda tekniska förutsättningar för havsbaserad vindkraft i Sveriges havsområden. Intresset för att investera i tillståndsansökningar och undersökningar är också stort.

Mellan Sverige och grannländer finns flera förbindelser för elöverföring. Transmissionsnätet utgör användning elöverföring i havsplanen. För att öka integrationen mellan svenska och europeiska nät planeras fler förbindelser.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram detta granskningsförslag inom ramen för ett regeringsuppdrag om nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna. Uppdragets målsättning är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion till havs utöver den planering som finns i de nuvarande havsplanerna (Regeringen, 2022b). Den samlade målbilden uppgår då till 120 terawattimmar. Användning energiutvinning avser havsbaserad vindkraft.

I enlighet med uppdraget är havsbaserad vindkraft huvudfokus i förslaget. Utgångspunkten för planeringen för havsbaserad vindkraft har framförallt varit underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023).

Samtidigt som havsplaneringens uppdrag pågår, så sker projektering i och utanför de svenska havsplaneområdena för havsbaserad vindkraft. Intresset för projektering inom det svenska havsområdet är större än målsättningen för uppdraget, och sker därmed också utanför de områden som föreslås i havsplanen.

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, i enlighet med målbilden.

Förslag och målbild

Uppdraget prioriterar energiutvinning i havsplaneområdet Västerhavet, samt norra, mellersta och sydöstra Östersjön i första hand (Regeringen, 2022b). Planeringsunderlaget anger dock områden för energiutvinning i alla havsplaneområden. Havs- och vattenmyndigheten gör därmed bedömningen att alla havsplaneområden kommer behöva nyttjas för att nå den ökade produktionen som uppdraget efterfrågar.

I granskningsförslaget föreslås 23 områden för energiutvinning i Sveriges ekonomiska zon och 20 områden helt eller delvis i territorialhavet. Av dessa är 10 utredningsområden.

Områdenas totala yta uppgår till ca 16 700 km² fördelat på ca 1100 km² i Västerhavet, ca 6 700 km² i Bottniska viken och ca 8 900 km² i Östersjön. I procent utgör energiområden ca 11 procent av Västerhavets, 18 procent av Bottniska vikens och 12 procent av Östersjöns planområden. Samlat utgör områdena ca 14 procent av havsplaneområdenas yta.

För att kunna bedöma potential för elproduktion görs antaganden om:

- en effekttäthet om 5 MW/ km²
- 4000 fullasttimmar per år

Effekttäthet är ett begrepp för den installerade effekten på en yta. Om vi antar att varje turbin har en effekt på 20 MW innebär effekttätheten 5 MW/km² att turbinerna står två km från varandra. Fullasttimmar är ett mått på effektiviteten och beräknas som årlig produktion dividerat med installerad effekt, vilket då anger hur många timmar med produktion på full effekt som krävs för att nå upp till årsproduktionen. Dessa två värden tillsammans ger ett värde med bedömd produktion per område. För havsplanerna används samma antaganden som i Energimyndighetens planeringsunderlag (Energimyndigheten, 2023). En analys av de projekt som vid förslagets publicering har ansökt om tillstånd visar på spridning i ansökningarna gällande effekttäthet och fullasttimmar, med både högre och lägre värden. Detta gör att projekt under tillståndsprocessen kan redovisa en annan produktion än vad havsplanen gör.

Vid 100 procent nyttjande ger de föreslagna energiområdena och utredningsområdena för energiutvinning teoretiskt cirka 330 TWh årlig produktion.

Bedömningen är emellertid att tillstånd för energiutvinning inte kommer sökas eller ges på alla eller alla delar av områdena som anges för energiutvinning på grund av flera osäkerheter.

Osäkerheterna kring vilka områden, och i vilken omfattning områdena, kommer kunna byggas ut med vindkraft avser främst totalförsvarets militära dels hemliga intressen, naturskydd och kumulativ påverkan på naturvärden, anpassning till yrkesfiske samt kommunal tillstyrkan i territorialhavet. En annan aspekt kan vara hänsyn till kulturmiljö. Investeringsvilja och lönsamhet är också avgörande för att vindkraften ska realiseras i slutändan.

Behovet av säkerhetsavstånd mellan vindkraftsparker och fartygstråk är betydande faktor som vi vet kommer att påverka omfattningen av de utbyggbara områdena. En övergripande bedömning är att 15–20 procent av den planerade ytan kommer att utgöras av säkerhetsavstånd.

Havsplanens vägledning är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena. Cirka 40 procent av den planerade ytan behöver då realiseras (om säkerhetsavståndet till sjöfarten beaktats).

I sammanhanget bör beaktas att det sannolikt kommer vara svårt att få tillstånd i Östersjön. Ca 180 TWh av sammanlagda 330 TWh avser Östersjön. Försvarsmakten har meddelat att möjligheterna till samexistens är lägre i Östersjön än i andra havsplaneområden (Energimyndigheten, 2023). Blir det få nya vindkraftsparker i Östersjön krävs således en mycket hög realisering i Västerhavet och Bottniska viken.

Bedömningen är att havsplanerna i ljuset av beskrivna osäkerheter (framförallt när det gäller totalförsvarets intressen) bör ange energiutvinning för områden som fullt utbyggda överstiger målbilden om 120 TWh årlig elproduktion.

För de områden som är utredningsområden behöver påverkan på andra intressen såsom migrerande fågel och Natura 2000 utredas i den fortsatta planeringsprocessen eller i en eventuell ärendeprövning. Eftersom havsplanerna är vägledande och bygger på översiktliga överväganden

innebär det inte att alla områden för energiutvinning i havsplanerna kan byggas ut eller byggas ut i sin helhet. Att havsplanerna anger företräde bereder möjligheter för kommande beslut. I senare tillståndsprocesser prövas energiprojekt gentemot de funktioner och de värden som ska bevaras, inklusive värden i Natura 2000-områden. Krav för anpassning ställs då i förhållande till bland annat lokala förutsättningar och planerad verksamhet. I alla energiområden ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen och i flera områden ska särskild hänsyn tas till höga natur- eller kulturmiljövärden.

Sjöfart, yrkesfiske och försvar

Havsplanerna ger goda förutsättningar för framtida utveckling och ökning av internationell handel och ökande transporter av gods och människor till sjöss både mellan länder runt Östersjön och till och från hamnar bortom Östersjön. Havsplanerna bidrar på så sätt till Östersjöstrategins mål om att öka välståndet och länka samma Östersjöregionen, men även till transportpolitiska mål om att transporter bör flyttas från väg till sjöfart och järnväg. Användning sjöfart har, med några undantag, också anpassats till planering av sjöfart i Sveriges grannländer. Havsplanen för Östersjön innebär att sjötrafiken och fartygsstråken runt Gotland utreds med utgångspunkten att sjöfartens miljöpåverkan behöver minska, framför allt negativ påverkan på fågel och tumlare, samtidigt som vi ska ha ett effektivt, klimatsmart och säkert trafiksystem. När det gäller säkerhetsavstånd hanteras detta i tillståndsprövningen för exempelvis havsbaserad vindkraft, havsplanen innehåller således ingen platsspecifik vägledning om säkerhetsavstånd. Inom havsplanen för Bottniska viken råder särskilda förutsättningar då det vintertid bildas tjock och omfattande havsis, särskild i de norra delarna. Vindkraftsutvecklingens påverkan på isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart kräver vidare utredning och mer kunskap. Havs- och vattenmyndigheten har initierat en utredning för att förbättra denna kunskap.

Havsplanerna ger uttryck för samhällsmål om ett fortsatt och utvecklat yrkesfiske genom att ange företräde för yrkesfiske i viktiga fångstområden. Genom områden med användning natur respektive särskild hänsyn till höga naturvärden bidrar havsplanerna till förutsättningar för hållbara fiskbestånd som ger framtida utveckling av yrkesfisket. Yrkesfiske samexisterar generellt väl med andra verksamheter såsom sjöfart och Försvarsmaktens övningsverksamhet. Om vindkraft etableras i ett område påverkas yrkesfisket på den specifika platsen. Anpassning av både fiskeverksamheten och vindkraften kan behöva ske. Baserat på nuvarande kunskap, bedöms fiske med aktiva redskap vara mycket svårt eller omöjligt att bedriva i områden med flytande vindkraftverk bland annat beroende på hur vindparken utformas.

Ambitionen har varit att minska framtida negativa påverkan på yrkesfisket från etablering av havsbaserad vindkraft. Sett till Energimyndighetens förslag till områden för energiutvinning under regeringsuppdragets första steg (Energimyndigheten, 2023) har flera områden utgått eller minskat i yta på grund av yrkesfiskets behov av fångstområden. I ett område i Västerhavet och fyra områden i Östersjön föreslås emellertid att vindbruk ges företräde framför yrkesfiske. Företräde för vindbruk ges där förhållanden endast medger flytande fundament för vindkraftsturbinerna eller där riksintresseanspråket avser pelagiskt fiske med aktiva redskap. Det finns även områden med användning yrkesfiske som överlappar med användning energiutvinning. Det handlar om områden där det kan bli aktuellt med bottenfasta fundament. Bedömningen är att samexistens kan vara möjlig, men samexistensen hanteras i tillståndsprocessen och i efterföljande projektering. Anpassning kan innebära påverkan på fisket, men även för vindkraftsetableringen.

Både sjöfart och yrkesfiske är rörliga verksamheter som använder stora områden. För sjöfart redovisar plankartorna de stråk som är av särskilt stor vikt för att transportfunktionen ska kunna upprätthållas. I realiteten kan sjötrafiken använda alla områden som inte har direkta restriktioner, vilket också är en förutsättning för att de utpekade stråken kan ha en så begränsad geografisk yta. Fartygstrafik av mycket stor vikt för Sverige kan förekomma och förekommer alltså även utanför de stråk som markeras för sjöfart i plankartorna.

För yrkesfiske redovisar plankartorna viktiga fångstområden. Fisket kan dock fortsätta ske även i andra områden, i enlighet med gällande fiskereglering. Vid framtida anspråk från andra verksamheter behöver exakt lokalisering och platsanvändning analyseras i en mer detaljerad planering. Avvägningar behöver göras utifrån aspekten att funktionerna fiske och sjöfart ska bibehållas.

Förutsättningar för försvar och säkerhet tar sig uttryck i havsplanerna genom användning försvar som omfattar sjöövningsområden och de påverkansområden som behövs för anläggningar på land. Säkerhet är en förutsättning för samhällets utveckling, för såväl miljö och näringsliv som social välfärd. Försvarsmakten har analyserat cirka 40 energiområden från samrådsförslaget, med slutsatsen att en viss utbyggnad kan ske utan att medföra skada för Försvarsmaktens funktioner, under förutsättning att det sker på rätt plats och under rätt förutsättningar. I nuvarande havsplaneringsprocess har det inte givits möjlighet att använda detta underlag för att bedöma mest lämplig användning i havsplanerna, då det riskerar att röja uppgifter som kan medföra betydande men för totalförsvaret eller i annat fall för rikets säkerhet.

Sandutvinning

Havsplanen vägleder om användning sandutvinning i fyra områden, varav tre där det tidigare inte skett sandutvinning. Utvinning av marin sand bidrar till att möta samhällets behov av sand för strandfodring som en del i klimatanpassningen och för konstruktion. Materialförsörjning från svenska havsområden är ett alternativ till import från andra länder. De områden som har identifierats är de som bedöms vara mest lämpliga sett till naturvärden, biologiska och geologiska faktorer, tekniska egenskaper samt sedimentdynamik. Den närmare utbredningen i de områden som redovisas i plankartan bör fastställas först i en tillståndsprövning. Planeringsunderlaget redovisar de försiktighetsåtgärder som krävs för att täktverksamhet ska kunna ske med minimerad negativ påverkan.

Kulturarv och friluftsliv

Kulturarvet som beaktas i havsplaneringen utgörs dels av kulturhistoriska lämningar i havet, dels kulturmiljöer längs kusten. Havsplanerna uppmärksammar risk för både direkt och indirekt påverkan på kulturmiljövärden. Havsplanerna anger att särskild hänsyn ska tas till höga kulturmiljövärden i områden som anges för energiutvinning som bedöms kunna påverka kulturmiljöer som i huvudsak finns i kustzonen. Kustlänsstyrelserna har tagit fram ett planeringsunderlag (Länsstyrelserna, 2024) för den marina kulturmiljön som har använts för att stärka vägledningen i havsplanerna. Det finns ett fortsatt behov av ett samlat planeringsunderlag för friluftsliv, som återger hur användning av havet samverkar med lokala, regionala och nationella friluftslivsvärden och vilken betydelse dessa har i den havsplaneringen. Utöver detta finns det behov av att belysa de sociala värden som kultur och rekreation i kust och havsområdet ger i form av hälsa och välbefinnande.

Förstärkning av ekosystemtjänster

En havsplan är en av flera delar i havs- och vattenmiljöförvaltningen som ska bidra till att vi når miljökvalitetsmålen och att vi når om god miljöstatus i havet. Övergripande handlar det om att i avvägning mellan intressen se till att ge förutsättningar för de ekosystemtjänster från havet vi människor behöver. I hög utsträckning är sysselsättning och utveckling inom olika näringar beroende av havets ekosystemtjänster, som mat och syre.

Havsplanerna vägleder om områden med användning natur som samlar befintliga områdesskydd, riksintresseanspråk för naturvård och riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområden.

Havsplanernas vägledning innehåller även ett nytt sätt att styra mot utvecklande av värdefulla ekosystemtjänster, som komplement till etablerade former av naturskydd, till nytta för många intressen. Genom vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden uppmärksammas de naturvärden som all havsförvaltning och all verksamhet behöver ta hänsyn till, inte minst med tanke på behovet av resiliens i den pågående klimatförändringen. På så sätt nås och upprätthålls även god miljöstatus i havet.

Vägledningen om särskild hänsyn berör planering och tillståndsprövning, men riktas även till arbetet med utveckling av havsförvaltningen. De angivna områdena är underlag i förvaltningen med syftet att berörda myndigheter tillsammans med berörda sektorer arbetar vidare med de utpekade områdena, för att se om specifika åtgärder behöver vidtas så att särskild hänsyn tas till de höga naturvärdena. Intentionen är också att vägleda aktörer att planera verksamhet och aktiviteter, i tid och rum och med möjlighet för anpassning till ändrade förutsättningar, för att de inom sin egen rådighet ska bidra till havets ekosystemtjänster.

6.2. Konsekvenser

I konsekvensbeskrivningen redogörs för vilka konsekvenser den föreslagna havsplanen har på miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter kopplat till tillståndet i havet, maritima näringar och havsanknutna intressen. Bedömningen som ligger till grund för denna konsekvensbeskrivning görs på en övergripande nivå i enlighet med miljöbalkens anvisningar om strategisk miljöbedömning. I konsekvensbeskrivningen ligger fokus på att bedöma påverkan, effekter och konsekvenser kopplade till planens vägledning om mest lämplig användning i ett specifikt havsområde. Bedömningar görs för respektive havsplan, Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Det görs även en samlad bedömning för hela havsplaneområdet och en bedömning av planens innebörd i förhållande till relevanta planer, program och strategier.

I denna konsekvensbeskrivning ligger stort fokus på att bedöma konsekvenser av föreslagna energiområden för havsbaserad vindkraft. Nya förslag till energiområden är den största skillnaden gentemot redan antagna havsplaner och även fokus regeringsuppdraget från 2022 om att utöka energiproduktionen till havs för att nå en målsättning om att möjliggöra för en årlig elproduktion på120 TWh i territorialhavet och ekonomisk zon.

I konsekvensbeskrivningen har det tagits fram två kompletterande planalternativ till granskningsförslaget till havsplaner med utökade områden för energiutvinning. Vägledningen i

planförslaget är att områden för energiutvinning bör kunna tas i anspråk så att det motsvarar sammanlagt 120 TWh årlig elproduktion i de tre havsplaneområdena, vilket motsvarar cirka 40 procent av de angivna områdenas sammanlagda yta. Syftet med de kompletterande planalternativen är att de ska utgöra mindre överplanerade alternativ för bedömningar med avseende på vad en realistisk realisering av havsplanernas vägledning innebär. I konsekvensbeskrivningen utgör samtliga havsplanens föreslagna energiområden ”Planalternativ 1”. Planalternativ 2 och 3 utgörs av områden baserade på urval av energiområden utifrån resurseffektivitet i energiutvinning respektive områden med minst omfattande intressekonflikter och konsekvenser.

Samlad bedömning av påverkan från havsbaserad vindkraft

Den genomförda konsekvensbedömningen visar att föreslagen energiutbyggnad enligt planalternativ 1 skulle ha en stor påverkan på flera andra användningar och intressen i samtliga havsplaneområden. Generellt sett har planalternativ 2 något mildare konsekvenser och planalternativ 3 mest begränsade konsekvenser.

Påverkan från havsbaserad vindkraft för ekologiska aspekter, som marina däggdjur, fågel, bottenmiljöer och fiskpopulationer kan sammanfattas i att vindkraft på olika sätt stör eller hotar djur och naturmiljöer genom direkt fysisk störning i marina livsmiljöer. Indirekt kan påverkan och effekter från vindkraften också störa ekosystem och organismer genom exempelvis grumling och bullerpåverkan. I vissa fall kan havsbaserad vindkraft gynna marina ekosystem genom att det tillförs hårda bottensubstrat och nya livsmiljöer för vissa arter.

Påverkan på intressen inom den mänskliga dimensionen; friluftsliv, besöksnäring, landskapsbild och kulturmiljö består främst av visuell påverkan, där vindkraftsexploatering riskerar att störa människor som söker sig till ett kustområde eller ett havsområde för att uppleva särskilda kvaliteter antingen kopplade till landskapet, naturmiljön eller kulturmiljöer. Generellt är påverkan större ju mer kustnära energiområdet ligger. För energiområden som ligger mindre än 25 km från ett område med värden för kulturmiljö, rekreation eller landskapsbild finns risk att vindkraftsparken allvarligt stör, eller till och med tar över och dominerar landskapsbilden. Vissa kulturmiljöer och naturområden är särskilt känsliga för visuell störning från vindkraftsverk. Detta kan vara områden, platser eller objekt som har stark koppling till kustlandskapen eller värden av stillhet och orördhet.

Planförslaget innebär i sin helhet ett tillskott av förnybar energi som är viktigt för klimatomställningen och samhällets elektrifiering. Flera intressen påverkas direkt av havsbaserad vindkraft genom att vindkraftsparken tar yta, eller närliggande ytor i anspråk som används för yrkesfiske eller sjöfart. Fasta installationer till havs utgör hinder för fartyg och försvårar för eller förhindrar vissa typer av yrkesfiske. Vindkraft kan också inskränka på försvarsmaktens intressen till havs. I konsekvensanalysen ställs dessa intressen inte emot varandra, och det är komplext att jämföra allvarlighetsgraden av konsekvenser för dessa intressen. Mot bakgrund av regeringsuppdraget är energiutvinning i fokus i förslagen till havsplaner.

Gränsöverskridande och kumulativ påverkan

I Sveriges och grannländernas territorialhav och ekonomiska zoner ökar mänsklig användning kontinuerligt. Planerad havsbaserad vindkraft står för en kraftig ökning på kort och medellång sikt,

inte bara i Sverige utan också i grannländerna. Hänsyn behöver därför tas till risken för kumulativa effekter i den fortsatta planeringen och tillståndsprövningen av främst havsbaserad vindkraft, men också andra verksamheter. Risken kan vara särskilt stor i områden med stor koncentration av energiområden och där det finns höga naturvärden och ekologiska samband av internationell betydelse. Även påverkan på kulturmiljö och landskapsbild är viktig i de fall där energiutbyggnad är synlig från grannländernas kuststräckor. När det gäller fiskets bedrivande förekommer det omfattande utländskt fiske i samtliga svenska havsområden och energietableringar kan påverka förutsättningarna för flera flottor. Det kan även finnas en påverkan på andra länders försvarsrelaterade verksamheter. Gränsöverskridande samverkan om bedömning av den typen av kumulativa effekter är önskvärd.

Sammanfattning av konsekvenser i Bottniska viken

Natur och ekologiska aspekter

Den biologiska mångfalden och artsammansättningen i Bottniska viken är unik med tanke på de specifika förutsättningar som råder sett till exempelvis salthalten och kontakten med stor mängd sötvattendrag. Fiskbestånden är relativt svaga, och hänsyn behöver tas till vandrande lax. I Bottenviken finns det en unik population av vikare där beståndet är stabilt, men arten har varit utsatt för miljögifter och reproduktionstakten är försvagad. Vikaren (ringsälen) är beroende av ett stabilt istäcke för fortplantning och uppfödning av ungar. Bottenmiljön i Bottniska viken har generellt sett högre naturvärden närmre kusten. Det finns flera viktiga områden för både migrerande och övervintrande fågel. I förslaget till ändrad havsplan utökades arealen för områden med särskild hänsyn till höga naturvärden, med särskilt fokus på fågel och vikare. Tillsammans med övriga hänsynsområden samt områden med användning natur i beslutad havsplan bedöms dessa signalera behovet av särskilt skydd vid planering och reglering av mänskliga aktiviteter. De nya förslagna områdena kan ses som ett komplement till områdesskyddet, bidra till grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ett hållbart nyttjande i Bottenhavet.

Vid full utbyggnad enligt planalternativ 1 finns det risk för stora negativa effekter för fågel. Finngrunden är viktiga för både övervintrande och migrerande fågelpopulationer. Vindkraftsutbyggnad i anslutning till grunden riskerar att tränga undan fåglar som vistas i området. Det finns också risk för kollision med flyttande fågel eftersom föreslagna områden ligger i anslutning till ett flyttstråk. I framförallt södra Bottenhavet kan situationen för fågel bli allvarlig. En fullskalig utbyggnad är också negativt för vikaren, eftersom det finns en risk för att vindkraftsetableringar påverkar isbildningen. För bottenmiljöer innebär generellt sett större yt-anspråk större negativ effekt men sammantaget är bedömningen att planförslaget har en liten negativ effekt för bottenmiljön. På liknande sätt bedöms risken för negativ påverkan på fisklek kunna minimeras genom att anpassa anläggningstiden till lekperioden för sill/strömming och siklöja för vindkraftsprojekt i energiområden belägna närmast kusten.

För ekologiska aspekter innebär planalternativ 2 mindre allvarliga konsekvenser eftersom utbyggnaden är mer begränsad. Negativa konsekvenser för vikaren undviks i och med att områden i norra Bottenhavet inte finns med i planalternativet. Påverkan på bottenmiljön och fiskepopulationer skulle också bli mindre omfattande. Däremot kvarstår risk för påverkan av fågel vid Finngrunde

I planalternativ 3 finns delvis negativa konsekvenser för vikaren kvar, men påverkan på övriga delar av naturmiljön är mindre omfattande. Förutsättningarna för övervintrande och migrerande fågel är bättre än för de övriga planalternativen, eftersom energiområden med störst negativ påverkan inte finns med.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I Norrbotten finns Haparanda skärgård som är ett område med höga värden för friluftslivet. Längre söderut finns världsarvet Höga kusten som besitter unika kvaliteter som är väsentliga för det nationella friluftslivet, regionala besöksnäringen, och området är även en betydelsefull kulturmiljö. I höjd med Umeå finns Lövångerkusten med Holmöarna som är riksintresseanspråk för friluftsliv. I Södra Bottenhavet finns Hornslandet som är på gång att bli nationalpark på grund av höga natur- och kulturmiljövärden.

I Planalternativ 1 är det flera föreslagna energiområden som ligger inom 25 km, i Haparanda skärgård, och vid Holmöarna. De föreslagna energiområdena ligger i kluster och en fullskalig exploatering skulle ge upphov till kumulativ påverkan på kulturmiljöer och rekreationsvärden. Det finns en liten risk för påverkan på fritidsbåtstrafiken i områdena Norra Kvarken och utanför Gävlekusten då vissa energiområden ligger kustnära och i närheten av stråk för fritidsbåtar.

I både planalternativ 2 och 3 är den föreslagna utbyggnaden mindre omfattande och konsekvenserna för både friluftsliv, kulturmiljövärden och besöksnäring bedöms bli mildare. Viss risk för kumulativ påverkan kvarstår i Gävlebukten.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Planförslag havsplan Bottniska viken vägleder om 15 områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 18 procent av havsplanområdet. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Kalix, Robertsfors, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby, Tierp och Östhammar. Planalternativ 1 innehåller energiområden med både hög och låg energieffektivitet. Generellt har energiområdena i Bottniska viken lägre effektivitet än övriga havsområden på grund av något sämre vindförutsättningar och i genomsnitt större avstånd från land. Planalternativ 2 har medelstor energieffektivitet genom att flera kustnära områden och områden i grundare vatten ingår. Planalternativ 3 bedöms ha liten energieffektivitet genom att energiområdena generellt ligger med stort avstånd från land.

I Bottniska vikens havsplaneområde finns en osäkerhet gällande vindkraftsutbyggnadens påverkan på isbildning, vilket har konsekvenser för både energiutbyggnad och sjöfart. Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som sammanfaller i stora delar med etablerade farleder och fartygsstråk, förutom i Södra Bottenhavet där vägledning om användning energi ges företräde, vilket innebär förändrad sträckning för berörd sjöfart. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten i planområdet är svår att göra utifrån osäkerheter gällande påverkan vintersjöfarten. Utöver denna osäkerhet bedöms dock potentiell påverkan vara relativt låg, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att rekommendation och tillstånd för etablering av vindparker beaktar de säkerhetsavstånd som krävs. Samma bedömning gäller för planalternativ 2 och 3.

Planalternativ 1, bedöms främst potentiell påverkan på yrkesfiskets i Södra Bottenhavet. Påverkan bedöms vara medelstor, sett till typ av fiske och dess omfattning i området, samt finskt

fiske som bedrivs i området. Potentiell påverkan på yrkesfisket, bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets och dess värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen.

För planalternativ 2, bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara den samma som i planalternativ 1. För planalternativ 3 bedöms påverkan på yrkesfiske relativt minska något. Utöver svenskt fiske pågår ett omfattande finskt fiske i Bottniska viken. Den samlade potentiella påverkan på yrkesfisket är sammantaget därför betydligt högre, än om man bara sett till svenskt yrkesfiske i planområdet.

Tabell 11 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Bottniska viken

Bottniska viken

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-3	-2
Fladdermöss	-3	-2	-2
Marina däggdjur	-4	0	-3
Bottenmiljöer	-2	-1	-1
Fisk och fisklek	-2	-1	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	4	4
Landskap	-4	-2	-2
Kulturmiljö	-3	-2	-1
Friluftsliv	-3	-1	-1
Energi	4	4	4
Sjöfart	-2	-2	-2
Yrkesfiske	-2	-2	0

Tabell 12 Teckenförklaring aggregerad bedömning Bottniska viken

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

Sammanfattning av konsekvenser i Östersjön

Natur och ekologiska aspekter

Östersjön är med sina mycket varierande naturmiljöer av stor betydelse både för häckande, rastande och övervintrande fåglar. De viktigaste flyttningsstråken i Östersjön passerar södra delarna av Öland och Gotland och vidare längs med Blekingekusten och söderut där i stort sett hela Skånekusten berörs med allra högst koncentrationer över Öresund. Dessa stråk bedöms även vara viktiga för flyttande fladdermöss. I Östersjön finns också den akut hotade Östersjötumlarens främsta utbredningsområde vid och kring Midsjöbankarna och Hoburgs bank. Den hotade torsken har flera viktiga lekområden i Östersjön söder om Skåne respektive öster om Bornholm. Öresund som karakteriseras av flera marina saltvattenarter, intensiv sjöfart och trålningsförbud avslutar havsplaneområdet Östersjön mot Västerhavet i norr.

Planalternativ 1 innebär en omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft i Östersjön. Flera områden ligger i flyttstråk för fågel och fladdermöss med risk för stor påverkan. Inga energiområden är längre kvar i Natura 2000-området Hoburgs bank och Midsjöbankarna men flera ligger ändå nära med risk för negativa effekter på Östersjötumlaren. Två energiområden ligger inom viktiga torsklekområden vilket innebär risk för negativ påverkan.

Planalternativ 2 innebär en glesare förekomst av energiområden med utbyggnad söder om Skåne och nära Gotland. Stora delar av de negativa effekterna för planalternativ 1 kvarstår i planalternativ 2 eftersom de flesta energiområdena ligger i fågel- och fladdermusflyttstråk samt har risk för påverkan på tumlare. Lite mindre negativ effekt för torsklek eftersom ett område utgått.

Planalternativ 3 innebär en mer begränsad förekomst av energiområden i Östersjön med lokalisering på stort avstånd från land och ofta i djupare vatten. Negativa effekter på fågel, fladdermöss, bottenmiljöer och fisklek bedöms vara marginella. Enstaka energiområden kan ha negativ effekt på Östersjötumlare men inte med betydande effekter om erforderliga skyddsåtgärder vidtas vid anläggningsfasen.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I norra delarna av Östersjön finns Stockholms skärgård av nationellt vikt för besöksnäring och turism. Längs fastlandskusten finns flera riksintressen och riksintresseanspråk för friluftsliv samt riksintressen, riksintresseanspråk och värdeområden för kulturmiljön. På Gotska Sandön finns både värden för kulturmiljö och friluftslivet, där nationalparken erbjuder avskildhet, stillhet och utblick mot fri horisont. Runt Gotland och Öland finns flera kulturmiljöer både på land och under ytan. Hansestaden Visby, Södra Ölands odlingslandskap samt örlogsstaden Karlskrona är ett världsarv med höga kulturmiljövärden. Riksintresse för det rörliga friluftslivet i Östersjön är utbrett, främst kring Öland, Gotland och längs länen Stockholm, Östergötland och Smålands kust. Kusten längs Skåne och Blekinge har även höga värden för friluftsliv och kulturmiljö, där bland annat Ale Stenar, Hanöbukten och Falsterbohalvön innefattas.

Planalternativ 1 innefattar samtliga energiområden där ett stort antal områden med friluftslivs- och kulturmiljövärden bedöms få en stor visuell påverkan, främst från energiområden kring Gotland, Öland och söder om Skåne.

Planalternativ 2 väntas medföra betydande konsekvenser på värden som associeras med kulturmiljö och friluftsliv. Energiområden söder om Skåne kan särskilt komma att påverka, men även områdena kring Gotland och det stora energiområdet mellan Öland och Gotland. Risk för kumulativ påverkan finns, framför allt söder om Skåne.

I Planalternativ 3 är endast utsjöområdena kvar. Visuell påverkan bedöms bli marginell, eller obefintlig. Direkt påverkan kan ske på marina lämningar, och hänsyn till detta behöver tas i kommande tillståndsprocesser.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Havsplanen för Östersjön, planalternativ 1, vägleder om 19 områden för energiutvinning, vilket motsvarar cirka 8 900 km2, cirka 12 procent av havsplanområdet och uppskattningsvis totalt cirka 177 TWh. En större andel yta och antal av områdena antas utgöras av vindkraftparker med flytande fundament, motsvarande cirka 4 700 km2 och belägna i utsjön i ekonomisk zon. En mindre andel av områdena, cirka 5 procent, är belägna i territorialhavet och resterande är belägna i ekonomisk zon. Energiområden i territorialhavet finns i planområden för kommunerna Gotland, Borgholm, Skurup och Trelleborg. Planalternativ 1 bedöms ha stor energieffektivitet genom att alla energiområden ingår. Planalternativ 2 bedöms ha stor energieffektivitet genom att ett stort antal energiområden ligger i grunda vatten förhållandevis nära land. Planalternativ 3 bedöms ha marginell energieffektivitet genom att energiområdena generellt är lokaliserade mycket långt från land.

Användning sjöfart i havsplanen är baserat på riksintresseanspråk för sjöfart som till stora delar sammanfaller med etablerade farleder och fartygsstråk. För planalternativ 1, är samtliga energiområden i planområdet belägna angränsande till ett eller flera riksintresseklassade farleder, där vissa energiområden även angränsar till IMO-rutt och IMO-klassade trafikseparingar. Planförslaget vägleder även om utredning sjöfart, omdirigering av sjötransporter i syfte att minska belastningen på den marina miljön. Utredningsförslag antas bidra till minskad miljöpåverkan, men innebär även en förlängd körsträcka, med potentiellt ökade utsläpp. Långsiktiga effekter är beroende av utvecklingen av bränslen inom sjöfarten. Omdirigering, skulle troligen även innebära en ökad intensitet av sjöfart i Östersjöns djupvattensrutt, ett stråk med mycket hög trafikintensitet redan idag och med eventuella andra indirekta följdeffekter.

Avseende indirekt påverkan och miljöeffekter antas en potentiell ökad olycksrisk med fasta installationer till havs, samt potentiell risk för försvårande av räddningsinsatser, vilket dock inte är unik för planområdet. Sammantagen bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms dock vara marginell, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att tillstånd för etablering av vindkraftparker beaktar befintliga rekommendationer avseende bland annat krav på säkerhetsavstånd. Bedömning för potentiell påverkan på sjöfarten bedöms vara den samma för planalternativ 2 och 3.

Planen anger användning yrkesfiske i stora delar av Östersjön, baserat på riksintresseanspråk för yrkesfisket. Planens vägledning om energi överlappar dock, helt eller delvis, med riksintresseanspråket där användning energi ges företräde i flera fall. Planens vägledning om energi, sett till samtliga energiområden i planalternativ 1 bedöms potentiellt kunna påverka yrkesfiskets bedrivande i Östersjön. Det handlar främst om pelagiskt fiske efter sill/strömming, inklusive potentiell påverkan på fisket från andra EU-länder. Passivt och kustnära fiske bedöms

inte påverkas i samma utsträckning. Den faktiska påverkan beror på möjligheter till samexistens, anpassningar såsom utformning av vindkraftparker eller av yrkesfisket, rumsligt eller avseende fiskemetoder. Påverkan på yrkesfisket, bedöms även potentiellt kunna innebära indirekta effekter vad gäller följdeffekter på värdekedjor, egenförädling, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen. Planalternativ 2 bedöms innebära en något lägre påverkan på yrkesfisket än planalternativ 1. För planalternativ 3 bedöms påverkan på yrkesfiske vara i princip samma som planalternativ 1.

Tabell 13 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Östersjön

Östersjön

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-4	-2
Fladdermöss	-4	-4	-2
Marina däggdjur	-3	-2	-2
Bottenmiljöer	-2	-2	-1
Fisk och fisklek	-3	-2	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	3	2
Landskap	-3	-3	-1
Kulturmiljö	-3	-3	-1
Friluftsliv	-3	-3	-2
Energi	4	3	2
Sjöfart	-2	-1	-1
Yrkesfiske	-2	-1	-2

Tabell 14 Teckenförklaring aggregerad bedömning Östersjön

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

Sammanfattning av konsekvenser i Västerhavet

Natur och ekologiska aspekter

Västerhavet har med sina näst intill oceanlika förhållanden större biologisk mångfald jämfört med Östersjön och Bottniska viken. Här finns viktiga biotopbyggande arter som blåmussla och ögonkorall i hårdbottenmiljöer och betydelsefulla grävande organismer och skyddsvärda sjöpennor i mjukbottnar. Trålfisket utgör den största belastningen på Västerhavets bottenmiljöer. I Västerhavet förekommer fisklek i stora delar av havsområdet.

Västerhavet har rika fågelsamhällen kopplat till främst skärgårdar i norr och öar längre söderut. Ute i öppna havet i områden i och runt utsjöbankarna Stora och Lilla Middelgrund och Fladen finns viktiga övervintringsområden, liksom väsentliga flyttstråk norra Jylland-Bohuskusten och Grenå-Anholt-Hallandskusten. I Västerhavet förekommer både Bälthavspopulationen och Nordsjöpopulationen av tumlare.

Planalternativ 1 skulle genom etablering av energiområden i viktiga flyttstråk för fågel och fladdermöss innebära stor risk för negativ påverkan. Det skulle också ge en kumulativ negativ effekt på tumlare i både norra och södra delen av Västerhavet. En potentiell positiv lokal nettoeffekt på bottenmiljöer kan uppkomma om energianvändning ersätter bottentrålning i områden särskilt i Skagerrak. Fisket kommer sannolikt delvis förflyttas till intilliggande tillgängliga områden med ökad belastning i dem.

Planalternativ 2 ger i princip samma negativa effekter som planalternativ 1 eftersom endast energiområde i norr utgår i alternativet.

Planalternativ 3 innebär att energiområdena i flyttstråket från norra Jylland utgår liksom viss minskning av risken för fågel och fladdermuspåverkan i södra Västerhavet. Flera energiområden i utbredningsområdena för Nordsjö- respektive Bälthavstumlare utgår. Det ger en samlad liten kumulativ effekt på marina däggdjur.

Friluftsliv, kulturmiljö och landskap

I Norra Västerhavet sträcker sig Bohusläns kuststräcka, som i norr är riksintresse obruten kust. Här finns också Sveriges enda marina nationalpark - Kosterhavet. Hela Västerhavets kuststräcka omfattas av riksintresseanspråk för friluftsliv, och de norra delarna även rörligt friluftsliv. I denna region är det omfattande fritidsbåtstrafik, främst i kustnära områden, men även längre fritidsbåtstråk mellan Södra Bohuslän och Skagen. Södra Bohuslän är högexploaterad kust, där finns flertalet kulturmiljöer, exempelvis fyrplatser och fiskelägen med stark koppling till den marina miljön och kvaliteter som fri horisont. Marina kulturmiljölämningar finns främst längs med kusten, men det finns också längre ut i Södra Bohuslän med ett särskilt utpekat värdeområde under ytan.

Längre Söderut längs med Hallandskusten finns det värden för det rörliga friluftslivet. Riksintresseanspråk finns också ute i havsplaneområdet, detta är utsjöbankar som erbjuder goda möjligheter för aktiviteter som fritidsfiske och naturupplevelser. Hallandskusten är en högexploaterad kuststräcka där ny exploatering ska avvägas. Längs Hallandskusten förekommer också vrak och marina undervattenslämningar, det finns två värdeområden under ytan med sannolik förekomst av sjunkna boplatser och öar.

Planalternativ 1 skulle resultera i stor negativ effekt för både kulturmiljövärden, friluftslivet och besöksnäringen. I norra havsplaneområdet är det främst genom visuell påverkan, området V359 överlappar med ett marint värdeområde för kulturmiljö och ligger också nära kulturmiljöerna på Marstrand med Pater Noster. Båda energiområden i södra Bohuslän ligger i stråk som i dagsläget trafikeras av fritidsbåtar, och havsbaserade vindkraftsparker kan påverka tillgängligheten och sjösäkerheten. Klustret med energiområden i de södra delarna av Västerhavet påverkar riksintresseområden för friluftsliv. De energiområdena som ligger kustnära innebär också en visuell påverkan från land, där människor vistas på exempelvis stränder. De kustnära områdena i Halland är också de som har störst påverkan på fritidsbåtstråk.

För Planalternativ 2 är bedömningen av konsekvenser i stort sett samma som för planalternativ 1.

Planalternativ 3 består av områden som ligger längre från kusten, viss påverkan i norra Bohuslän består. Klustret längs Hallandskusten är mindre omfattande och kumulativa konsekvenser skulle bli mildare vid en utbyggnad i enlighet med detta alternativ.

Energiutvinning, sjöfart och yrkesfiske

Planförslaget för Västerhavet vägleder om 9 områden för energiutvinning, vilket motsvarar en yta på cirka 1 060 km2 och ungefär 11 procent av havsplaneområdet. Energiutvinning uppskattas till årligt cirka 21 TWh. Jämfört med övriga havsplaneområden är en relativt större andel av energiområdena lokaliserade inom territorialhavet, cirka 40 procent. Planens vägledning om energi finns i kommunerna Tanum, Öckerö, Falkenberg samt Halmstad. Planalternativ 1 bedöms ha stor energieffektivitet genom att förslaget inkluderar alla energiområden. Planalternativ 2 bedöms också ha stor energieffektivitet medan planalternativ 3 bedöms ha låg energieffektivitet eftersom några energiområden i grundare vatten närmre land har utgått. Västerhavet är enligt uppdraget ett prioriterat område för havsplanering om ökad havsbaserad vindkraft.

Potentiell påverkan på sjöfarten i Västerhavet bedöms vara relativt liten, både för svensk och internationell sjöfart, förutsatt att tillstånd för etablering av vindparker beaktar befintliga rekommendationer och behov av säkerhetsavstånd. Motsvarande bedömning gäller även sjöfart till och från grannländer och internationell trafik i planområdet.

Planalternativ 2, bedöms i stort sett ha samma effekter som planalternativ 1. För planalternativ 3, minskas ytanspråket för energiområden, endast ett energiområde kvarstår i planalternativ 3, förutom de områden som fått tillstånd enligt lagen om svensk ekonomisk zon. Potentiell påverkan på sjöfarten bedöms därmed vara låg även för planalternativ 3.

Vägledning om energiområdens utformning i planområdet har till viss del anpassats med hänsyn till riksintresseanspråk för yrkesfisket och fiskets bedrivande i övrigt efter samrådet. Påverkan på yrkesfisket i samtliga energiområden i havsplanen för Västerhavet bedöms sammantaget innebära en potentiell stor påverkan för bedrivande av yrkesfisket i planområdet, främst när det gäller räkfiske, samt bottentrålning efter kräfta och fisk. Detta innefattar även områden med tillståndsgivna vindparker (V303, V361 och V305), vilka är relativt betydande för kräftfisket, och bedöms ej direkt påverkas utifrån förslag till havsplan. Förutsättningarna för förflyttning av fiske beror till viss det på typen av fiske och aktuella målarter. Havskräfta är exempelvis mer knuten till specifika platser och habitat. Stor osäkerhet finns avseende påverkan och bortfall av landningsvärden beroende på möjligheter och lösningar till samexistens. Anpassad parklayout, nedgrävda kablar och andra lösningar för samexistens mellan yrkesfiske och havsbaserad

vindkraft kan påverka det faktiska bortfallet i landningsvärde. Inom planområdet förekommer även fiske av andra länder, främst danska och norska fiskeflottor. Den samlade potentiella påverkan på värden för alla fiskeflottor kan därför vara betydligt högre. Det kustnära fisket och burfiske efter havskräfta som främst bedrivs närmre kusten, bedöms ej vara direkt påverkat av planens vägledning av energiområden. Potentiell påverkan på yrkesfisket bedöms även kunna innebära indirekta effekter vad gäller fiskets värdekedjor, beredningsindustri, berörda landningshamnar och kommunala intressen.

För planalternativ 2, med urvalet fokus på energi bedöms påverkan på yrkesfisket i stort sett vara de samma som i planalternativ 1. För planalternativ 3, med urvalet fokus på samlade konsekvenser, inklusive tillståndsgivna vindparker, bedöms påverkan på yrkesfiske relativt minska.

Tabell 15 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Västerhavet

Västerhavet

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-4	-3
Fladdermöss	-3	-3	-2
Marina däggdjur	-3	-2	-2
Bottenmiljöer	-2	-2	-1
Fisk och fisklek	-2	-2	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	3	2
Landskap	-4	-4	-2
Kulturmiljö	-3	-3	-2
Friluftsliv	-4	-4	-3
Energi	4	3	2
Sjöfart	-1	0	-1
Yrkesfiske	-4	-4	-3

Tabell 16 Teckenförklaring aggregerad bedömning Västerhavet

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

Samlad bedömning av havsplanerna – bidrag till miljömål och EUs direktiv om en marin strategi för havsmiljön

Havsplanernas vägledning bedöms ge både positiva och negativa bidrag till Sveriges nationella miljömål. De miljömål där planen har störst positiv effekt är Begränsad klimatpåverkan. Genom att skapa förutsättningar för en kraftigt utökad etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon finns potential att ersätta fossil energianvändning och energiproduktion med ett fossilfritt alternativ. De miljömål där planen har störst negativ effekt är Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt växt- och djurliv, samt God bebyggd miljö. Havsbaserad vindkraft påverkar marina naturmiljöer både under anläggning och driftsfas, vilket riskerar påverka ekosystemen negativt och hota biologisk mångfald t.ex. fågel och marina däggdjur. Även landskapsbilden blir förändrad av havsbaserad vindkraft, samt kulturmiljöer och områden som är viktiga för friluftslivet. För miljömålen Frisk luft och Giftfri miljö har havsplanerna en marginell effekt genom att vägledning om energiområden i vissa fall kan leda till ökade körsträckor för sjöfart och yrkesfisket. Samtidigt kan vindkraftsetableringen bidra till mindre luftutsläpp genom att fossilfri energi ersätter fossilbaserad energi vilket ger ett positivt bidrag till målet. Även havsplanernas vägledning om sandutvinning kan leda till lokal påverkan på havsmiljön, och leda till spridning av föroreningar från sediment.

Sett till havsplaneringens konsekvenser för havsmiljön i relation till havsmiljödirektivet, så kan vägledningen i havsplanerna påverka flera deskriptorer. Den föreslagna utbyggnaden av havsbaserad vindkraft kan påverka kvalitetsdeskriptorer som sjöfågel, bottenmiljöer, marina däggdjur, hydrografiska förhållanden och undervattensbuller. Det är möjligt att begränsa påverkan på havsmiljön genom att införa villkor och hänsynsåtgärder, men det finns flera osäkerheter kopplade till en omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Osäkerheter innefattar bland annat potentiella risker för hydrografiska förändringar och därav följdeffekter, påverkan på isbildningen och möjligheter med samexistens och effekt av hänsynsåtgärder.

Tabell 17 Aggregerad samlad bedömning tre havsplaner

Tre havsplaner

Bedömningsaspekt	*Planalternativ 1*	*Planalternativ 2*	*Planalternativ 3*
Fågel	-4	-4	-2
Fladdermöss	-3	-3	-2
Marina däggdjur	-3	-1	-2
Bottenmiljöer	-2	-2	-1
Fisk och fisklek	-2	-2	-1
Befolkning och hälsa	0	0	0
Klimat	4	3	3
Landskap	-4	-3	-2
Kulturmiljö	-3	-3	-1
Friluftsliv	-3	-3	-2
Energi	4	3	3
Sjöfart	-2	-1	-1
Yrkesfiske	-3	-2	-2

Tabell 18 Teckenförklaring aggregerad samlad bedömning tre havsplaner

Stor positiv effekt	4
Medelstor positiv effekt	3
Liten positiv effekt	2
Marginell effekt	1
Ingen effekt/eller +/- 0	0
Marginell effekt	-1
Liten negativ effekt	-2
Medelstor negativ effekt	-3
Stor negativ effekt	-4

7. Referenser och förteckningar

Referenser

Energimyndigheten. (2023). *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna*. Energimyndigheten.

Hansson, P. (2019). *Koncentrationer av hotade termikflyttande fåglar i Fennoskandia* (Vox Natura). ARCUM - Arctic research centre at Umeå university.

Havs- och vattenmyndigheten. (2012). *Tillämpning av ekosystemansatsen i havsplaneringen* (2012:14). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2016). *Sjöfart och naturvärden vid utsjöbankarna i centrala Östersjön.* (2016:14). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2017a). *Havsplanering med hänsyn till klimatförändringar* (2017:16). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2017b). *Sjötrafik på Salvorev, norr om Gotland.* (2017:28). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2017c). *Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017—Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två scenarier* (2017:13). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018a). *Effekter av omdirigering av sjöfart och tumlare vid Hoburgs bank och Midsjöbankarna.* (2018:6). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018b). *Symphony—Integrerat planeringsstöd för statlig havsplanering utifrån en ekosystemansats.* (2018:1). Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2019). *Natur i havsplaneringen—En fördjupning om utgångspunkter och underlag för natur och klimat i havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Underlag till regeringen* (Dnr 3628-2019).

Havs- och vattenmyndigheten. (2023). *Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, naturvård och vattenbruk* (2023:2). Havs- och Vattenmyndigheten.

Jordbruksverket. (2021). *Handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021—2016*. Jordbruksverket.

Länsstyrelsen i Skåne län. (2005). *Bevarandeplan för Natura 2000-område Falsterbo-Foteviken*.

Länsstyrelserna. (2024). *Planeringsunderlag för marina kulturmiljövärden i den nationella havsplaneringen—Nationell sammanställning av regleringsbrevsuppdrag RB202:3B4*.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). *Förslag till områden av riksintresse för totalförsvarets anläggningar*. https://www.msb.se/sv/om-msb/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/remisser-fran-msb/remiss-forslag-till-omraden-av-riksintresse-for-totalforsvarets--anlaggningar/

Naturvårdsverket. (2006). *Inventering av marina naturtyper på utsjöbankar* (5576).

Odell, A., Bernland, A., Eriksson, G., Grahn, P., Mårtensson, T., Norin, L., Olsén, M., & Reichel, B. (2022). *Möjligheter till samexistens mellan Försvarsmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft* (FOI-R--5293--SE).

Rantanen, P., Helminen, J., & Natural Resources Institute Finland. (2023). *Liittiseuranta-aineisto suomalaisten troolialusten kalastusalueista Itämerellä vuosien 2018-2022 aikana.* [dataset]. https://doi.org/10.23729/239e7711-d1cb-46f6-a46d-83f0efe61bfe

Regeringen. (2021). *Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022-2033* (Skr 2021/22:261). Infrastrukturdepartementet.

Regeringen. (2022a). *Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet—Statlig planering i territorialhav och ekonomisk zon. Bilaga till beslut 2022-02-10. M2019/02215*.

Regeringen. (2022b). *Uppdrag om nya områden för energiutvinning i havsplanerna* (2022/00276).

Regeringen. (2024a). *Energipolitikens långsiktiga inriktning* (prop. 2023/24:105). https://www.regeringen.se/contentassets/2fd0739890d8484b8129d3c0e678f24d/energipolitikens-langsiktiga-inriktning-prop.-202324105.pdf

Regeringen. (2024b, mars 13). *Energimyndigheten ska se över sina riksintressen och kartlägga områden för energiproduktion och energidistribution*. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/energimyndigheten-ska-se-over-sina-riksintressen-och-kartlagga-omraden-for-energiproduktion-och-

energidistribution/?mtm_campaign=Pressmeddelande&mtm_source=Pressmeddelande&mtm_medium=email

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Höga kusten*. https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/alla-varldsarv-i-sverige/hoga-kusten/

Sjöfartsverket. (2022). *PM Vindkraftsparkers inverkan på vintersjöfarten* (Dnr 22-05610).

Sveriges geologiska undersökning. (2016). *Koldioxidlagring i Sverige—Sammanställning och resultat från NORDICCS* (2016:20). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2017). *Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige* (2017:05). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2018). *Havsplan marin sand, internt arbetsmaterial*.

Ystads kommun. (2023). *Strandfodring i Ystad*. https://ystad.se/bygg-miljo/miljo-och-avfall/natur-miljo-och-klimat2/klimatanpassning/integrerad-kustzonsforvaltning/strandfodring-i-ystad/

Lagar, förordningar med mera

SFS 1964:822 Naturvårdslag

SFS 1966:314. Lag om kontinentalsockeln.

SFS 1983:293. Lag om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn.

SFS 1988:950. Kulturmiljölag.

SFS 1992:1140. Lag om Sveriges ekonomiska zon.

SFS 1998:808. Miljöbalk.

SFS 1998:896. Förordning om hushållning med mark- och vattenområden.

SFS 2010:900. Plan- och bygglag.

SFS 2015:400. Havsplaneringsförordning.

SFS 2017:1272. Lag om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering.

Proposition Hushållning med havsområden (prop. 2013/14:186).

Världsarvskonventionen: Unescos konvention om skydd för världens kultur och naturarv, Paris, 16 november 1972

Proposition Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105).

Källförteckning för geografiska underlag

Bakgrundskartor

I plankartor
Topografisk webbkarta Visning. Lantmäteriet, https://www.lantmateriet.se/sv/geodata/vara-produkter/produktlista/topografisk-webbkarta-visning/.

Kartor skapade av Havs och vattenmyndigheten

Plankartor
Skapade av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapade: 2024.

Kartfigurer skapade av Havs och vattenmyndigheten

Figur 1.2-1
Översikts- och exempelfigurer. Havs- och vattenmyndigheten, HaV. 2019.

Kartförteckning

1 Plankarta havsplaneområde Bottniska viken 45
2 Plankarta havsområde Bottenviken 51
3 Plankarta havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken 58
4 Plankarta havsområde Södra Bottenhavet 65
5 Plankarta havsplaneområde Östersjön 72
6 Plankarta havsområde Norra Östersjön och Södra Kvarken 77
7 Plankarta havsomårde Mellersta Östersjön 85
8 Plankarta havsområde Sydöstra Östersjön 94
9 Plankarta havsområde Södra Östersjön 101
10 Plankarta havsområde Sydvästra Östersjön och Öresund 108
11 Plankarta havsplaneområde Västerhavet 114
12 Plankarta havsområde Norra Västerhavet 119
13 Plankarta havsområde Södra Västerhavet 128

Figurförteckning

Figur 1.2-1 De tre havsplaneområdena 2
Figur 1.2-2 Begrepp, gränser och planeringsansvar 5
Figur 1.3-1 Illustration över övergripande processteg och berörda aktörer 8
Figur 1.3-2 Den övergripande havsplaneringsprocessen 10
Figur 1.4-1 Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen 15
Figur 2.2-1 Havsplanerna delas in i olika typer av områden. 19
Figur 2.4-1 Exempel på hur samexistens kan se ut i plankartan. 36

Tabellförteckning

Tabell 1 Områdestabell Bottenviken 52
Tabell 2 Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken 59
Tabell 3 Områdestabell Södra Bottenhavet 66
Tabell 4 Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken 78
Tabell 5 Områdestabell Mellersta Östersjön 86
Tabell 6 Områdestabell Sydöstra Östersjön 95
Tabell 7 Områdestabell Södra Östersjön 102
Tabell 8 Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund 109
Tabell 9 Områdestabell Norra Västerhavet 120
Tabell 10 Områdestabell Södra Västerhavet 129
Tabell 11 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Bottniska viken 141
Tabell 12 Teckenförklaring aggregerad bedömning Bottniska viken 141
Tabell 13 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Östersjön 144
Tabell 14 Teckenförklaring aggregerad bedömning Östersjön 144
Tabell 15 Aggregerad bedömning av effekter per planalternativ i Västerhavet 147
Tabell 16 Teckenförklaring aggregerad bedömning Västerhavet 147
Tabell 17 Aggregerad samlad bedömning tre havsplaner 148
Tabell 18 Teckenförklaring aggregerad samlad bedömning tre havsplaner 149

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Viktor Heineson

2024-08-12

Granskning detaljplan för bostäder, Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 mfl (Dnr KS2019/1285-71)

Sammanfattning

Granskningshandlingar har upprättats för ny detaljplan i nordvästra Tjuvkil, vid Stenstavägen och delar av väg 612 (”Hamnvägen”).

Planförslaget innebär den befintliga byggnadsplanen i området ersätts av en ny plan som föreslår utökade byggrätter för befintliga bostadshus inom planområdet. I dagsläget regleras bebyggelsen av en äldre byggnadsplan, en så kallad ”fritidshusplan” som endast medger en uppförande av mindre hus (60 kvm byggnadsarea), ursprungligen avsett för sommarboende. Planförslaget medger för större delen av bebyggelsen en byggnadsarea på 150 kvm. Planförslaget möjliggör även ny kvartersmark för bostäder, cirka 11 nya villatomter bedöms möjligt. Utmed väg 612 möjliggörs för planerad gång- och cykelbana. Parallellt med planarbetet pågår projekt att ansluta samtliga bostadsfastigheter till kommunalt avlopp.

Juridisk bedömning

Detaljplanen har tagits fram enligt plan och bygglagen, PBL (2010:900). Detaljplanen handläggs med utökat förfarande.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
Granskningshandlingar har upprättats för ny detaljplan i nordvästra Tjuvkil, vid Stenstavägen och delar av väg 612 (”Hamnvägen”).

Planförslaget innebär den befintliga byggnadsplanen i området ersätts av en ny plan som föreslår utökade byggrätter för befintliga bostadshus inom planområdet. I dagsläget regleras bebyggelsen av en äldre byggnadsplan, en så kallad ”fritidshusplan” som endast medger en uppförande av mindre hus (60 kvm byggnadsarea), ursprungligen avsett för sommarboende. Planförslaget medger för större delen av bebyggelsen en byggnadsarea på 150 kvm. Planförslaget möjliggör även ny kvartersmark för bostäder, cirka 11 nya villatomter bedöms möjligt. Utmed väg 612 möjliggörs för planerad gång- och cykelbana. Parallellt med planarbetet pågår projekt att ansluta samtliga bostadsfastigheter till kommunalt avlopp.

Planförslaget var på samråd hösten 2020. Efter samrådet har bland annat riskerna med bergras studerats vidare och olika sätt att finansiera åtgärder har utretts.

Bedömning
Planförslaget bedöms vara redo för att skickas ut på granskning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Planförslaget är i linje med kommunfullmäktiges strategiska mål *Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen*, då utbyggnaden av kommunalt VA i området har varit en förutsättning för att pröva de utökade och nya byggrätterna.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Planförslaget innebär att möjligheterna att bo permanent i ett redan bebyggt område ökar, i en ort där viss kommunal service och kollektivtrafik finns i närheten. Detta kan bedömas vara i linje med flera av delmålen i *Hållbara städer och samhällen*.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Gällande översiktsplan 2010 (ÖP), anger aktuellt område inom tätortsavgränsning i kustzon, där förtätning av bostäder och verksamheter kan prövas. Vidare anges att Tjuvkil i första hand ska utvecklas genom att möjliggöra omvandling av fritidshus till permanentbostäder och kompletteringar inom befintlig bebyggelse. Några av de föreslagna nya tomterna ligger utanför den gräns som ÖP kallar *möjlig förtätning/omvandlingsområde*. Planförslaget kan bedöms därför inte fullt ut vara i enlighet med ÖP, varför planprocessen genomförs med utökat förfarande.

Bland mobilitetspolicyns mål finns bland annat mål om att öka andelen hållbara resor och att ny bebyggelse ska stödja en attraktiv kollektivtrafik genom att i första hand utvecklas i huvud- och sekundärstråk samt i serviceorterna. Det finns även mål om ökad trygghet, säkerhet och tillgänglighet i trafikmiljöer samt i anslutning till kollektivtrafik.
Planområdet ligger vid sekundärstråket väg 168, där förhållandevis god kollektivtrafik finns. Utbyggnad av gång- och cykelväg är planerad längs väg 168 och väg 612 (”Hamnvägen”). Planförslaget bedöms med grund i denna gå i linje med mobilitetspolicyns mål.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

De boende i området kommer att få möjlighet att bygga ut sina hus vilket kan underlätta att bo och bosätta sig i området permanent för de som önskar. De föreslagna möjligheterna till nybyggnation i området kan upplevas som en negativ förändring av de befintliga boendena.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv är inte relevant i detta ärende.

Ekonomisk bedömning

Kommunen bekostar framtagandet av detaljplanen. Ett plankostnadsavtal finns med exploatören som täcker delar av planläggningen och vissa utredningar kopplade till de föreslagna nya bostäderna. Även kostnader kopplade till genomförandet av de nya bostäderna finns med exploatören. I bygglovskedet kommer planavgift att tas ut för de befintliga bostadsfastigheterna inom området som får större byggrätt.

För bergsäkring kommer exploatören bekosta åtgärder inom sin mark. Några enskilda fastighetsägare bekostar åtgärder inom deras respektive fastigheter. Kommunen tar en kostnad för bergsäkring kopplat till utbyggnaden av VA. Bidrag har sökts hos MSB för att få bidrag till kostnader kopplade till bergsäkring för befintliga bostäder.

Planekonomin bedöms kunna motiveras utifrån de samhällsviktiga funktioner som möjliggörs och de intäkter som förväntas.

Beslutsunderlag

Plankarta
Planbeskrivning
Samrådsredogörelse

Förslag till beslut

1. Detaljplan för detaljplan för bostäder, Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 mfl i Kungälvs kommun godkänns för granskning enligt plan- och bygglagen PBL (2010: 900) kap 5 §18.

Mirsad Radoncic
Tf Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: linda.hedqvist2@kungalv.se
viktor.heineson@kungalv.se

För kännedom till: pernilla.attnasbjork@kungalv.se

KUNGÄLVS KOMMUN

Granskningshandling
Ärende: KS2019/1285
2024-08-18

Planbeskrivning

Detaljplan för bostäder

Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 med flera

I Tjuvkil, Kungälvs kommun

PLANPROCESSEN

VAD ÄR EN DETALJPLAN

En detaljplan är ett juridiskt dokument som styr hur marken får användas inom ett visst område inom kommunen. Detaljplanen reglerar vilka delar av ett område som får användas till vad, exempelvis bostäder, kontor, handel, park eller industri. Detaljplanen kan även reglera exempelvis var gator ska anläggas, hur höga byggnader får vara och var byggnaderna ska placeras. Genom en detaljplan kan kommunen se till att ett område används på det sätt som det är mest lämpat för. En detaljplan består av en plankarta som är juridiskt bindande och en planbeskrivning som beskriver plankartan. Planbeskrivningen (denna handling), som inte är juridiskt bindande, ska underlätta förståelsen för plankartans innebörd.

DETALJPLANENS FÖRFARANDE

Enligt plan- och bygglagen (PBL) (SFS 2010:900) ska framtagandet av en detaljplan följa en viss handläggningsordning. Vad som ingår i handläggningsordningen beror på om detaljplanen hanteras med ett standardförfarande eller utökat förfarande. Standardförfarande kan tillämpas om förslaget är förenligt med översiktsplanen och om det inte är av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Detaljplanen får inte heller antas medföra en betydande miljöpåverkan. När något av dessa kriterier inte uppfylls ska ett utökat förfarande tillämpas. Oavsett förfarande genomgår en detaljplaneprocess några bestämda skeden vilka förklaras nedan.

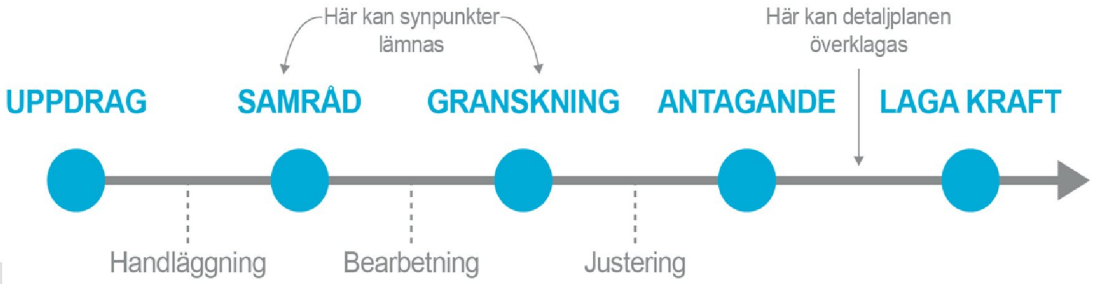

1.UPPDRAG

Ett detaljplanearbete kan inledas på olika sätt. Det kan initieras från politiskt håll för att lösa ett behov av detaljplanerad mark. En ansökan om att upprätta eller ändra en detaljplan kan även skickas in av en exploatör eller fastighetsägare.

2.SAMRÅD

När kommunen har tagit fram ett förslag på detaljplan skickas det ut på samråd. Samrådet innebär att invånare får möjlighet att ta del av planförslaget och lämna in synpunkter. Remissinstanser och sakägare, de personer som anses vara direkt berörda av planförslaget, får under samrådet ett utskick med information om planarbetet. Förslaget läggs även ut på kommunens hemsida.

3.GRANSKNING

Efter samrådet bearbetas detaljplanen utifrån de synpunkter som kommit in. Planförslaget ställs sedan ut på granskning vilket är nästa tillfälle att lämna synpunkter. Invånare, berörda myndigheter, fastighetsägare och sakägare får återigen möjlighet att ta del av kommunens förslag. Även här får de som anses vara direkt berörda av planen ett utskick. Den som inte

skriftligen framfört sina synpunkter senast under granskningstiden kan förlora rätten att senare överklaga beslutet att anta detaljplanen.

4.ANTAGANDE OCH LAGA KRAFT

Efter granskningstiden kan mindre ändringar göras utifrån de synpunkter som inkommit. Detaljplanen skickas sedan för beslut om antagande. Beslutet att anta detaljplanen kan överklagas av sakägare som inte fått sina synpunkter tillgodosedda under samrådet eller granskningen. Om ingen överklagar detaljplanen inom tre veckor så får detaljplanen laga kraft

UTKAST

INNEHÅLL

PLANPROCESSEN....2
VAD ÄR EN DETALJPLAN....2
DETALJPLANENS FÖRFARANDE....2
INNEHÅLL....4
INLEDNING....7
DETALJPLANENS SYFTE....7
GEOGRAFISKT LÄGE....7
AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN....7
ÄRENDEINFORMATION....7
GENOMFÖRANDETID....8
PLANFÖRSLAG....9
SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET....9
ALLMÄN PLATS....9
KVARTERSMARK....10
STABILTIET OCH SÄTTNINGAR....12
STRANDSKYDD....13
MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER....15
ANVÄNDNING AV MARK- OCH VATTENOMRÅDEN....15
EGENSKAPSBESTÄMMELSER KVARTERSMARK....16
ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER....18
GENOMFÖRANDE AV DETALJPLANEN....20
MARK- OCH UTRYMMESFÖRVÄRV....20
FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR....21
TEKNISKA FRÅGOR....22
EKONOMISKA FRÅGOR....24
ORGANISATORISKA FRÅGOR....25
KULTURVÄRDEN....26
PRÖVNING ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING....26
UPPLYSNINGAR....27

UTKAST

PLANERINGSUNDERLAG 28
KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG 28
REGIONALA PLANERINGSUNDERLAG 28
UTREDNINGAR 28
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR 29
KOMMUNALA 29
REGIONALA 32
RIKSINTRESSEN 33
HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN 34
MILJÖKVALITETSNORMER 34
MELLANKOMMUNALA INTRESSEN 34
NATUR 34
MILJÖ 35
HÄLSA OCH SÄKERHET 36
GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN 41
KULTURMILJÖ 42
FYSISK MILJÖ 43
SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR 44
SERVICE 44
TRAFIK 45
TEKNIK 45
KONSEKVENSER 46
FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER 46
RIKSINTRESSEN 47
HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN 48
MILJÖKVALITETSNORMER 48
MELLANKOMMUNALA FRÅGOR 48
NATUR 48
MILJÖ 49
HÄLSA OCH SÄKERHET 50
KULTURMILJÖ 50
FYSISK MILJÖ 50
SOCIALA KONSEKVENSER 50

UTKAST

TRAFIK 51

MEDVERKANDE 52

UTKAST

INLEDNING

DETALJPLANENS SYFTE

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra utveckling från fritidshusområde till bostadsområde, dels genom att befintliga byggnader utvecklas, dels genom byggnation av nya bostäder då det pågår planering av utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp till området.

Utveckling av området ska ske på ett sådant sätt att naturvärden och friluftslivet bibehålls. Bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön. Landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

GEOGRAFISKT LÄGE

Planområdet ligger vid Tjuvkil, cirka 15 kilometer väster om Kungälv och cirka 8 kilometer öster om Marstrand. I väster, norr och öster gränsar planområdet mot naturmark. I söder angränsar planområdet till utbyggnadsområdet Tjuvkils ängar.

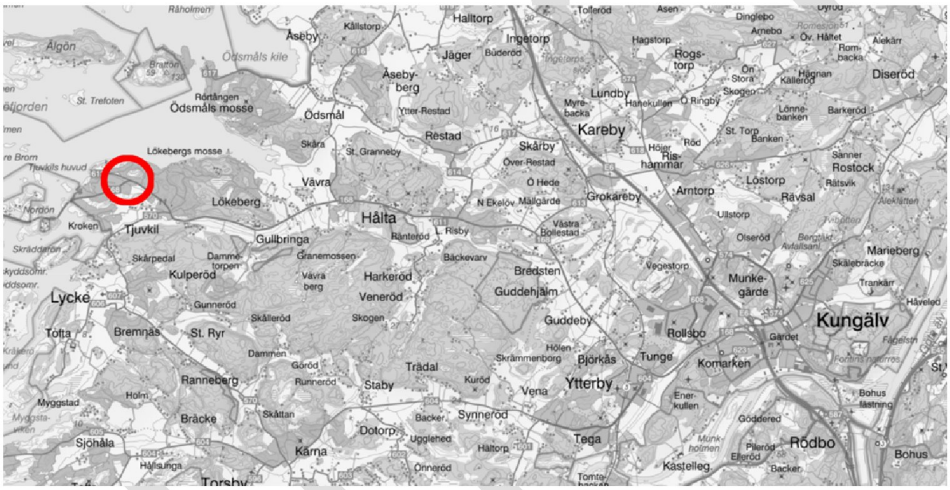

Kartbilden visar detaljplanens läge i kommunen (röd cirkel).

AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

Planområdet omfattar cirka 12 hektar mark. Kommunen äger mark längs med Väg 612, resterande mark inom planområdet är privatägd.

ÄRENDEINFORMATION

TIDPLAN

Följande preliminära tidplan gäller för detaljplanen:

Samråd	tredje kvartalet 2020
Granskning	tredje kvartalet 2024
Antagande	andra kvartalet 2025
Laga kraft	andra kvartalet 2025

Genomförande av planen beräknas påbörjas fjärde kvartalet 2025.

PLANHANDLINGAR

I planarbetet har ett antal olika underlag och utredningar tagits fram, vilka dessa är hittar du under avsnittet ”Planeringsunderlag”. Planhandlingarna består av:

- Plankarta
- Planbeskrivning
- Illustrationsplan

Till planen hör även:

- Fastighetsförteckning
- Grundkarta (ingår i plankartan)

PLANFÖRFARANDE

Arbetet med denna detaljplan påbörjades augusti 2019. Planarbetet handläggs med utökat förfarande i enlighet med 5 kapitlet plan- och bygglagen (PBL) (2010:900) och följer Boverkets allmänna råd BFS 2014:5. Planförslaget är inte helt förenligt med översiktsplanen. Planförslaget är inte av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Planförslaget bedöms inte medföra en betydande miljöpåverkan.

KARTOR, FOTON OCH ILLUSTRATIONER

Samtliga illustrationer, figurer och kartor har tagits fram av Kungälvs kommun eller Ramboll om inget annat anges.

GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden för detaljplanen är 15 år. Innan genomförandetiden gått ut får detaljplanen inte ändras, ersättas eller upphävas mot berörda fastighetsägares vilja. Genomförandetiden är satt till 15 år eftersom detaljplanen omfattar nya byggrätter som kan komma att byggas ut över tid.

UTKAST

PLANFÖRSLAG

SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET

Planförslaget innebär att befintliga bostadshus inom planområdet säkerställs, samtidigt som de tillåts en större byggnadsarea och högre byggnadshöjd jämfört med den tidigare detaljplanen. Planförslaget möjliggör även ny kvartersmark för bostäder, cirka 11 nya villatomter bedöms möjligt. Utmed väg 612 möjliggörs för planerad gång- och cykelbana. Parallellt med planarbetet pågår projekt att ansluta samtliga bostadsfastigheter till kommunalt avlopp.

Planförslag med befintlig bebyggelse visualiserad i vitt och nya möjliga byggnader i gult.

ALLMÄN PLATS

Detaljplanen reglerar allmän platsmark för ändamål GATA, $GATA_1$ och $NATUR_1$.

$NATUR_1$

Största delen av befintlig naturmark bevaras som natur och planläggs som allmän platsmark – natur med enskilt huvudmannaskap. Naturmarkens omfattning motiveras av att den har samma avgränsning som i den gällande detaljplanen. Omfattningen motiveras även av att de block som har identifierats utgöra en risk för ras, behöver omfattas av naturmark för att åtgärderna ska kunna regleras i exploateringsavtal.

GATA OCH $GATA_1$

Planförslaget reglerar del av väg 612 som allmän platsmark – gata. Kungälvs kommun har tagit över väg 612 från Trafikverket. Övrig del av väg 612 är redan planlagd som gata och tas därför inte med i aktuell detaljplan. En ny gång- och cykelväg planeras utmed väg 612, som idag endast har körbana för bil.

Planförslaget reglerar även den befintliga Stenstavägen, som är en enskild väg, som allmän platsmark – gata med enskilt huvudmannaskap. I södra delen av vägen föreslås en stickgata som ska kunna bli angöring till fem nya bostäder.

HUVUDMANNASKAP

För väg 612 är Kungälvs kommun huvudman.

För Stenstavägen och all naturmark är huvudmannaskapet enskilt. Enskilt huvudmannaskap motiveras av att den befintliga marken och angränsande naturmark redan är allmän platsmark med enskilt huvudmannaskap. Syftet är också att de åtgärder som krävs inom naturmarken för att hantera risk för blockutfall ska kunna utföras av respektive fastighetsägare.

KVARTERSMARK

BEBYGGELSE

Detaljplanen möjliggör bostäder som regleras som friliggande hus. Exploateringsgraden regleras till högst 25 procent per fastighet och största byggnadsarea för huvudbyggnad på 150 kvadratmeter. Bebyggelsens volym regleras genom högsta nockhöjd och minsta takvinkel. Placeringen av bebyggelsen regleras genom avstånd till fastighetsgräns mot granne i kombination med mark som inte får förses med byggnad mot gata och i mycket branta partier. Utformning regleras för en del av de nya byggrätterna, eftersom de ligger högt och kommer att synas på avstånd. För att skapa enhetlighet regleras att taket ska vara i matt material och i mörk kulör **(f_3)**.

Planbestämmelserna är anpassade så att den befintliga bebyggelsen inom planområdet ska bli planenlig och så att den nya bebyggelsen ska smälta in i den befintliga miljön.

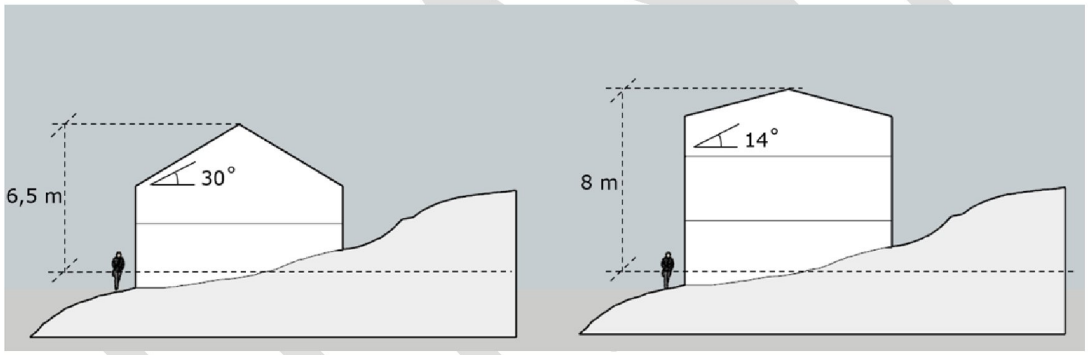

Illustration som visar möjlig volym på bebyggelse med nockhöjd 6,5 respektive 8 meter i kombination med minsta takvinkel. Nockhöjden mäts i exemplet från medelmarknivå.

PARKERING OCH ANGÖRING

Parkering ska anordnas på den egna fastigheten eller gemensam anläggning på kvartersmark.

TILLGÄNGLIGHET

Det bedöms finnas möjlighet att anpassa den bebyggelse som förslås till rådande krav på tillgänglighetsanpassning enligt Boverkets byggregler (BBR). Husens storlek och placering behöver anpassas så att bostaden blir tillgänglig. Planförslaget har utformats flexibelt, så att byggnader kan placeras där det är mest lämpligt inom respektive fastighet för att klara tillgänglighetsanpassning. För några befintliga hus i västra planområdet har bruttoarean begränsats till 75 kvadratmeter per huvudbyggnad, eftersom höjdskillnader gör det svårt att lösa tillgängligheten vilket krävs för åretruntbostäder.

DAGVATTEN

Planområdet ingår inte i kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Dagvatten från området avleds dels norrut mot havet, dels söderut mot ett huvuddike, Tjuvkils dike, söder om väg 612. Diket ingår i kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Det pågår rensning av diket och ny dimensionering av vägtrummor, i övrigt föreslår inte planförslaget några åtgärder för dagvatten på allmän platsmark.

För kvartersmark regleras största exploateringsgrad per fastighet. Planförslaget möjliggör endast en begränsad andel ny exploatering jämfört med dagsläget. Ingen ytterligare reglering med hänsyn till dagvatten görs.

SKYFALL OCH ÖVERSVÄMNING

För att säkerställa avrinningen vid 100-årsregn behöver åtgärder göras på Tjuvkils huvuddike. Karteringarna nedan visar att med de åtgärder som föreslås i utredningen för Tjuvkils dike (Sigma, 2020), såsom ny vägtrumma och rensning av diket, klarar diket att omhänderta skyfall utan att nya eller befintliga bostäder översvämmas.

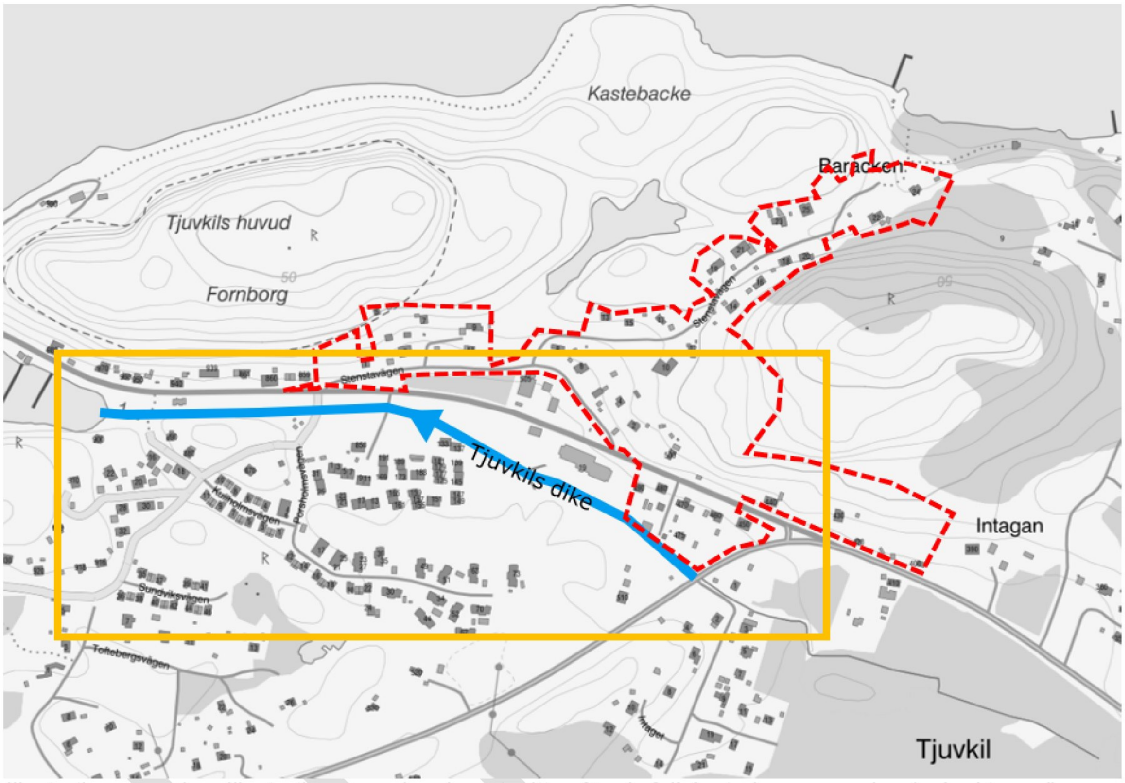

Illustration som visar Illustration som visar hur utsnitten för skyfallskarteringarna nedan (gul rektangel) förhåller sig till planområdet (röd, streckad linje). Se karteringarna nedan.

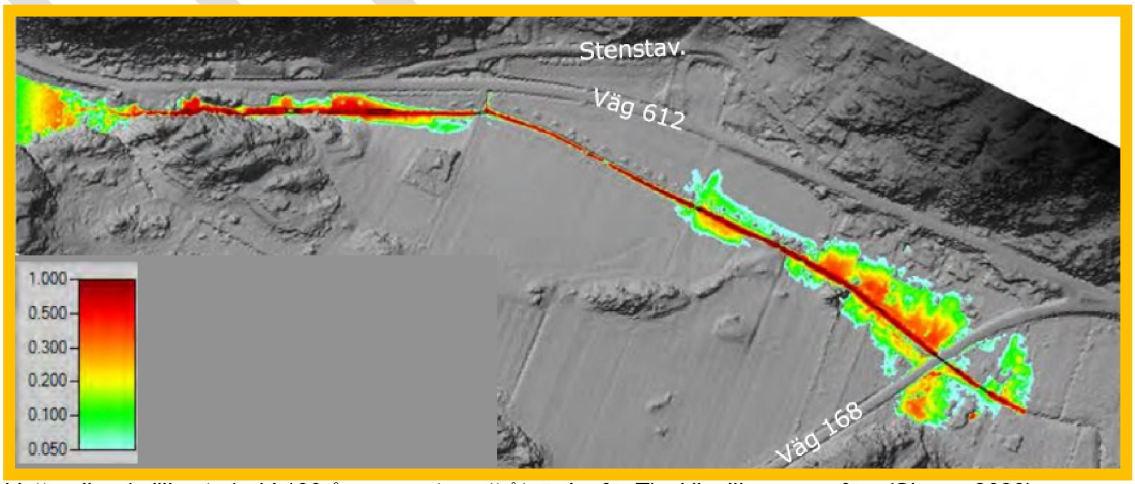

Vattendjup (millimeter) vid 100-årsregn, utan att åtgärder för Tjuvkils dike genomförs (Sigma, 2020).

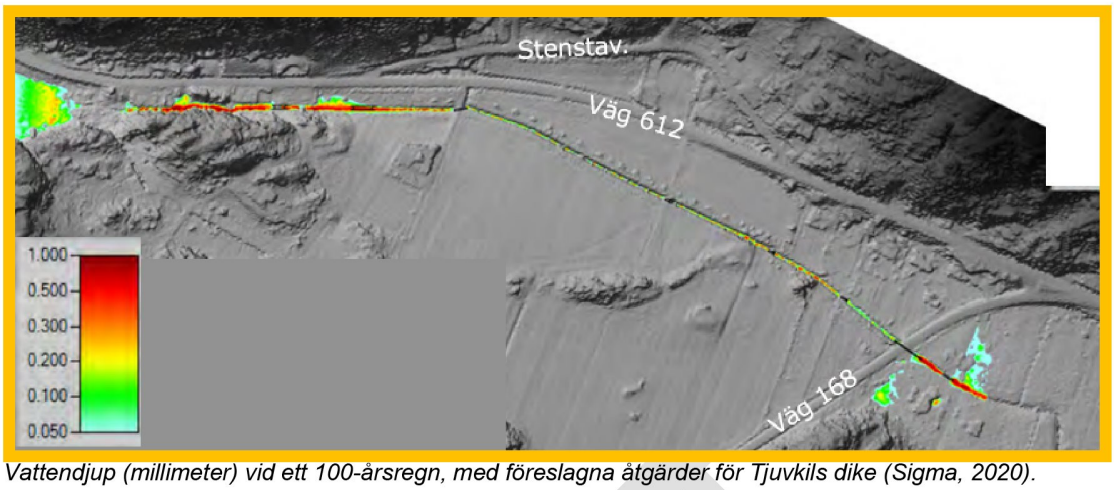

Vattendjup (millimeter) vid ett 100-årsregn, med föreslagna åtgärder för Tjuvkils dike (Sigma, 2020).

För att klara stigande havsnivåer är rekommendationen att bebyggelse ska placeras minst 3,4 meter över havet. Hela planområdet ligger högre än 3,4 meter över havet och inga planbestämmelser kopplat till översvämningsrisk behövs.

GESTALTNING

För att landskapsbilden inte ska påverkas i för stor utsträckning har vissa nya byggrätter försetts med utformningsbestämmelser som reglerar takets kulör och att byggnader ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng. Syftet är att minimera ändringar av ursprungliga marknivåer invid huset. Att fylla upp eller schakta ur för att anpassa tomten till hustypen ska undvikas.

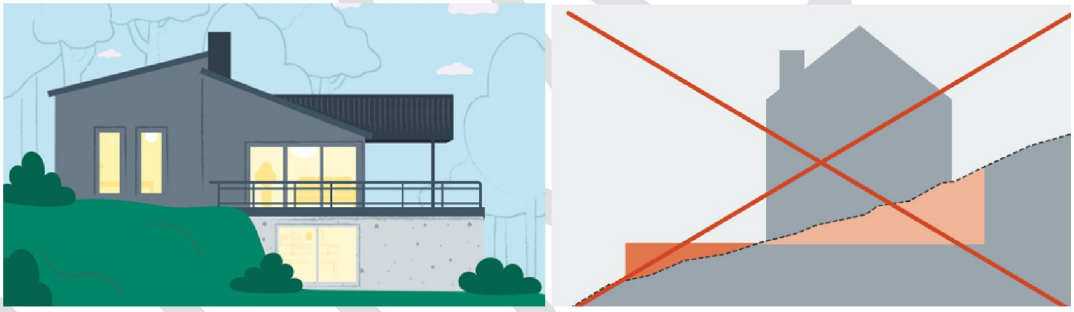

Till vänster: Exempel på hus som är anpassat efter tomtens terräng. Till höger: Illustration där marken anpassas efter huset och inte tvärtom (Göteborgs stad, 2024).

BLOCKUTFALL

För att marken ska vara lämplig för bostäder behöver risken för blockras undanröjas. Detaljplanen reglerar de ytor där åtgärder krävs som naturmark med enskilt huvudmannaskap **(NATUR$_1$)**, för att åtgärderna ska kunna regleras i exploateringsavtal. Kvartersmark som är olämplig att bebygga har reglerats som mark som inte får förses med byggnad (prickmark).

STABILTIET OCH SÄTTNINGAR

En sättningsanalys visar att leran inom ett litet område av planområdets västra del är sättningsbenägen och att sättningar förutsätts uppstå även vid mindre laster. Förstärkningsåtgärder krävs och maximalt möjliga markbelastning är 20 kilopascal (kPA). Denna del förses med planbestämmelse som reglerar högsta tillåtna markbelastning **(b_1)**.

I södra delen finns också sättningsbenägen mark, och byggnader rekommenderas antingen genom pålgrundläggning eller kompensationsgrundläggning. Detta hanteras i projektering och byggnation.

För norra delarna av planområdet, som utgörs av ett fastmarksparti bedöms ingen sättningsproblematik uppstå för planerad byggnation. Grundläggning bedöms kunna utföras

med platta på mark. På södra sidan väg 168 bedöms stabilitetsförhållandena vara tillfredsställande för befintliga och utbyggda förhållanden utifrån utförd stabilitetsanalys. Grundläggning bedöms kunna utföras på pålar eller genom kompensationsgrundläggning.

STRANDSKYDD

Strandskyddet återinträder i samband med att en ny detaljplan föreslås. I en detaljplan får kommunen upphäva strandskydd enligt 7 kap. miljöbalken för ett område, om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset.

Strandskyddet föreslås upphävas inom kvartersmark för de delar som omfattas av strandskydd – det vill säga inom 100 meter från kustlinjen och sjön i nordväst. Detta regleras med planbestämmelse **a_1** i plankartan. Strandskydd behöver inte upphävas för allmän platsmark.

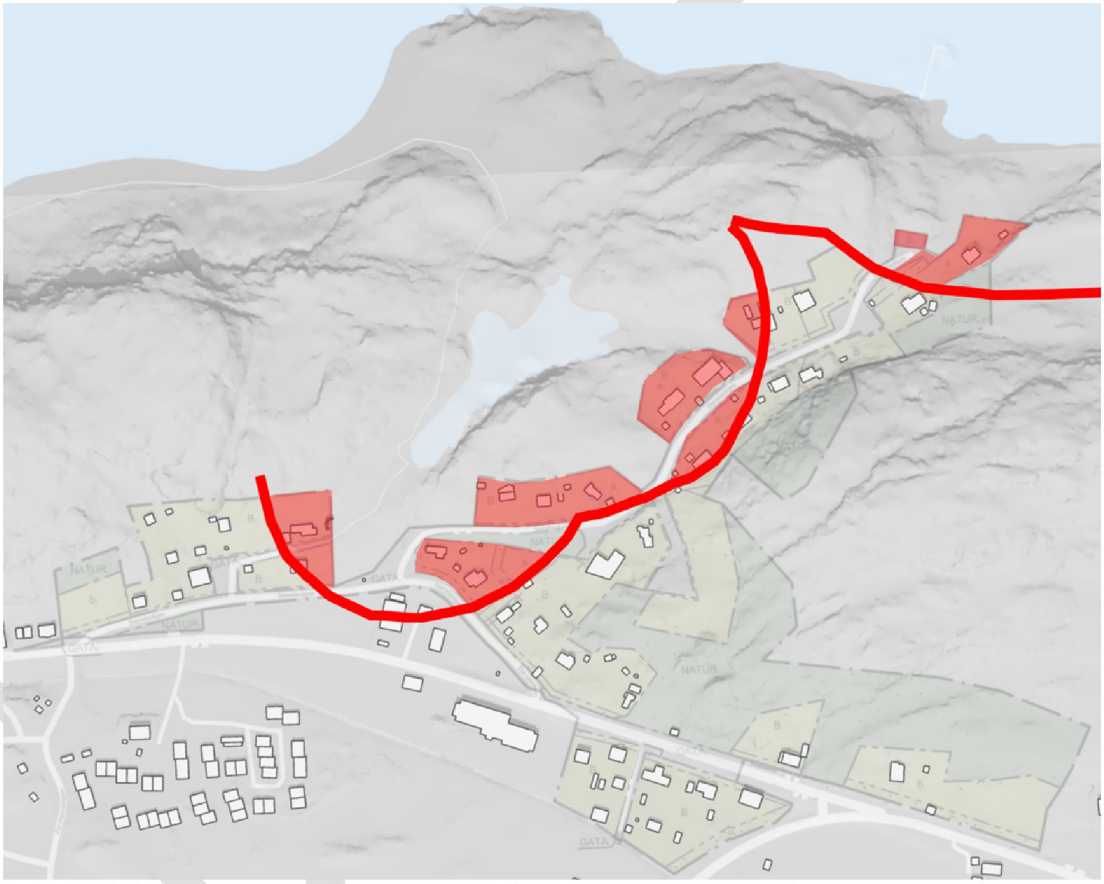

Röd linje är 100 meter buffert från strandlinjen, från sjön och havet. Rödmarkerade ytor visar ytor inom kvartersmark där strandskyddet föreslås upphävas.

Motivering till upphävande av strandskydd

- Området har redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften (7 kap. 18 c § MB): Området är redan detaljplanelagt och bebyggt sedan över 50 år tillbaka. De utökade byggrätter inom strandskyddsområdet som detaljplanen medger innebär inte någon förändring som påverkar strandskyddets syfte.

- Ytan är genom väg och bebyggelse väl avskild från området närmast strandlinjen (7 kap. 18 c § MB): Stenstavägen och redan befintlig bebyggelse ligger närmast strandlinjen och gör att ytorna söder och öster om vägen redan är väl avskilda från området närmast strandlinjen.

Sammantaget bedöms ett upphävande av strandskyddet på det aktuella läget inte påverka strandskyddets syfte negativt, eftersom det inte påverkar allmänhetens tillgång till strandområden och inte påverkar livsvillkoren för djur eller växtlivet.

UTKAST

MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER

ANVÄNDNING AV MARK- OCH VATTENOMRÅDEN

ALLMÄN PLATS

GATA — **Gata med kommunalt huvudmannaskap (4 kap. 5 § PBL)**

Syftet är att göra området tillgängligt för bil-, gång- och cykeltrafik. Att planlägga de befintliga gatorna uppfyller detaljplanens syfte om att möjliggöra en utveckling av fritidshusområdet till permanentbostäder. Inom användningen GATA ryms bil, gång- och cykeltrafik. Gatan med kommunalt huvudmannaskap utgör den del av väg 612 som har övergått från Trafikverket till kommunen och som förbinder Tjuvkil med resten av kommunen.

$GATA_1$ — **Lokalgata med enskilt huvudmannaskap (4 kap. 8 § PBL)**

Syftet är att göra området tillgängligt för bil-, gång- och cykeltrafik. Att planlägga de befintliga gatorna uppfyller detaljplanens syfte om att möjliggöra en utveckling av fritidshusområdet till permanentbostäder. Gatan med enskilt huvudmannaskap utgör de gator som leder till befintliga och kommande bostäder och som inte är någon genomfarts- eller förbindelsegata, därav motiveras enskilt huvudmannaskap.

$NATUR_1$ — **Naturområde med enskilt huvudmannaskap (4 kap. 8 § PBL)**

Syftet är att bevara karaktären med uppvuxen natur i området, samt att reglera att stenblock med rasrisk åtgärdas. Användningen NATUR innebär friväxande grönområden som har ett begränsat underhåll. Detta överensstämmer med detaljplanens syfte att utvecklingen av området ska ske på ett sådant sätt att naturvärden och friluftsliv bibehålls samt att landskapets karaktärsdrag ska vara fortsatt framträdande.

KVARTERSMARK

B — **Bostäder (4 kap. 5 § PBL)**

Syftet är att möjliggöra bostäder i området, vilket uppfyller syftet med detaljplanen att möjliggöra utveckling från fritidshusområde till bostadsområde, dels genom att befintliga byggnader utvecklas, dels genom byggnation av nya bostäder

C — **Centrum (4 kap. 5 § PBL)**

Syftet är att möjliggöra centrumverksamhet i det strategiska läget i korsningen mellan väg 612 och 168. Användningen uppfyller detaljplanens syfte genom att befintliga byggnader tillåts utvecklas och genom att möjliggöra serviceutbud för permanentbostäder.

E — **Tekniska anläggningar (4 kap. 5 § PBL)**

Syftet är att möjliggöra för en transformatorstation i området, vilken behövs när området, i linje med detaljplanen syfte, ska utvecklas från fritidshusområde till bostadsområde.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER KVARTERSMARK

BEBYGGANDES OMFATTNING

e_1 **Största byggnadsarea är 150 m² per fastighet för huvudbyggnad (4 kap. 11 § PBL)**

Syftet är att befintlig bebyggelse ska vara planenlig samtidigt som en rimlig största storlek för huvudbyggnad bestäms. Syftet är också att placeringen av bebyggelse ska vara flexibel genom att reglera byggrättens omfattning i procent i stället för mark som inte får förses med byggnad. 150 kvadratmeter bedöms rimligt för att uppfylla detaljplanens syfte om att möjliggöra en utveckling av området från fritidshusområde till permanentbostäder samt att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

e_2 **Största byggnadsarea är 50 m² per fastighet för komplementbyggnader (4 kap. 11 § PBL)**

Syftet är att befintlig bebyggelse ska vara planenlig samtidigt som en rimlig största storlek för komplementbyggnader bestäms. Syftet är också att placeringen av bebyggelse ska vara flexibel genom att reglera byggrättens omfattning i procent i stället för mark som inte får förses med byggnad. 50 kvadratmeter bedöms rimligt för att uppfylla detaljplanens syfte om att möjliggöra en utveckling av området från fritidshusområde till permanentbostäder samt att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

e_3 **Största bruttoarea är 75 m² per fastighet för huvudbyggnad (4 kap. 11 § PBL)**

Syftet är att befintlig bebyggelse ska vara planenlig. Syftet med den lägre bruttoarean är att begränsa utnyttjandet av de tomter som är mycket svåra att tillgänglighetanpassa, på grund av att de ligger mycket brant. Bestämmelsen e_4 gäller endast för ett litet område i västra delen. Bestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte om att bebyggelse inte ska åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön samt att landskapets karaktärsdrag fortsatt ska vara framträdande.

Marken får inte bebyggas 2 kap. 6 § PBL

Mark som inte är lämplig att bebyggas förses med mark som inte får förses med byggnad, eftersom det kan finnas risk för blockutfall, att det behövs ett avstånd från bebyggelse till närmsta gata, närmsta granne samt att vissa områden med kraftigt kuperad terräng är olämplig att bebygga. Detta stämmer med syftet att möjliggöra en utveckling av området från fritidshusområde till permanentbostäder samt att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

FASTIGHETSSTORLEK

d_1 **Minsta fastighetsstorlek är 600 m² (4 kap. 18 § PBL)**

Syftet är att begränsa antalet bostäder i området, vilket överensstämmer med syftet om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

d_2 **Minsta fastighetsstorlek är 800 m² (4 kap. 18 § PBL)**

Syftet är att begränsa antalet bostäder i området, vilket överensstämmer med syftet om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

PLACERING

p_1 **Huvudbyggnad ska placeras minst 2 meter från fastighetsgräns mot angränsande bostadsfastighet (4 kap. 16 § PBL)**

Syftet är att huvudbyggnader ska hålla ett rimligt avstånd till närmsta grannfastighet. Avståndet är anpassat så att befintlig bebyggelse inte ska bli planstridig, vilket stämmer överens med detaljplanens syfte.

p_2 **Huvudbyggnad ska placeras minst 4 meter från fastighetsgräns mot angränsande bostadsfastighet (4 kap. 16 § PBL)**

Syftet är att huvudbyggnader ska hålla ett rimligt avstånd till närmsta grannfastighet för att bevara karaktären i området, vilken utgörs av friliggande småhus där landskapets karaktärsdrag är framträdande, vilket stämmer överens med detaljplanens syfte.

Generell **Komplementbyggnad ska placeras minst 1 meter från fastighetsgräns (4 kap. 16 § PBL)**

Syftet är att komplementbyggnader, såsom garage och förråd, ska hålla minst en meters avstånd till fastighetsgräns för att kunna underhållas från den egna fastigheten. Detta stämmer med syftet att möjliggöra en utveckling av området från fritidshusområde till permanentbostäder.

UTFORMNING

Högsta nockhöjd i meter (4 kap. 16 § PBL)

Höjden på befintlig och ny bebyggelse regleras. 6,5 meter nockhöjd regleras för all bebyggelse som inte ligger utmed väg 612. Bestämmelsen uppfyller syftet med detaljplanen om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

Inom 6,5 meter nockhöjd ryms som mest 2 våningar.

Högsta nockhöjd i meter (4 kap. 16 § PBL)

Höjden på befintlig och ny bebyggelse regleras. 8 meter nockhöjd regleras för all bebyggelse som ligger utmed väg 612. Bestämmelsen uppfyller syftet med detaljplanen om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

Inom 8 meter nockhöjd ryms som mest 2,5 våningar.

Minsta takvinkel i grader (4 kap. 16 § PBL)

Takets vinkel regleras för nya byggrätter som ligger synligt i landskapet. Detta för att smälta in i befintlig miljö, samt att byggnaderna upplevs lägre med takvinkel i kombination med högsta nockhöjd. Bestämmelsen uppfyller syftet med detaljplanen om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

Minsta takvinkel i grader (4 kap. 16 § PBL)

Takets vinkel regleras för befintliga byggrätter som ligger synligt utmed väg 612. Takvinkeln skapar en enhetlighet för bebyggelsen utmed vägen, samt att

byggnaderna upplevs lägre med takvinkel i kombination med högsta nockhöjd. Bestämmelsen uppfyller syftet med detaljplanen om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

Generell **Byggnader ska anpassas efter befintlig terräng (4 kap. 16 § PBL)**
Syftet är att undvika onödig schackting och sprängning, så att husen anpassas efter terrängen och inte tvärtom. Planbestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

Generell **Endast friliggande bebyggelse (4 kap. 16 § PBL)**
Syftet är att endast möjliggöra friliggande småhusbebyggelse eftersom det inte bedöms lämpligt med grupphusbebyggelse här. Planbestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i naturmiljön och att landskapets karaktärsdrag ska fortsatt vara framträdande.

f_3 **Tak ska vara av matt material och mörk kulör såsom svart, grått eller brunt (4 kap. 16 § PBL)**
Syftet är att skapa en enhetlighet för de flera nya byggrätter som möjliggörs på högt läge i området. Bebyggelsen blir synlig från många håll och behöver en gemensam nämnare för att bättre smälta in i omgivningen. Mörk kulör har reglerats för att det samspelar med den omgivande naturen. Planbestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte om att bebyggelse ska uppföras utan att åstadkomma stora visuella ingrepp i miljön.

UTFÖRANDE

b_1 **Största tillåtna markbelastning är 20 kPa (4 kap. 16 § PBL)**
För att säkerställa markens lämplighet för bostäder krävs inom ett egenskapsområde i västra planområdet en bestämmelse om maxbelastning för att undanröja risk för sättningar. Bestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte att möjliggöra en utveckling från fritidsområde till permanentbostäder.

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER

GENOMFÖRANDETID

Generell **Genomförandetiden är 15 år och gäller från Laga kraft (4 kap. 21 § PBL)**
Genomförandetiden för detaljplanen är 15 år. Innan genomförandetiden gått ut får detaljplanen inte ändras, ersättas eller upphävas mot berörda fastighetsägares vilja. Genomförandetiden är satt till 15 år eftersom detaljplanen omfattar nya byggrätter som kan komma att byggas ut över tid.

MARKRESERVAT

u_1 **Markreservat för allmännyttiga, underjordiska ledningar (4 kap. 6 § PBL)**
Syftet är att kommunala VA-ledningar ska vara allmänt tillgängliga, vilket uppfyller detaljplanens syfte att möjliggöra utveckling från fritidsboende till permanentbostäder. Ledningarna förläggs i första hand i allmän platsmark – gata men på vissa ställen behöver de korsa bostadsfastigheter.

UPPHÄVANDE AV STRANDSKYDD

a_1 **Strandskyddet är upphävt (4 kap. 17 § PBL)**
Syftet är att fortsatt möjliggöra för bostadsbebyggelse i det aktuella området. Strandskyddet är idag upphävt men återinträder vid ny planläggning.

Bestämmelsen uppfyller detaljplanens syfte att möjliggöra en utveckling från fritidsområde till permanentbostäder.

UTKAST

GENOMFÖRANDE AV DETALJPLANEN

Genomförandebeskrivningen redovisar de organisatoriska, fastighetsrättsliga, ekonomiska och tekniska åtgärder som behöver vidtas för att genomföra detaljplanen. Den ska redovisa vem som vidtar åtgärderna och när de ska vidtas. Genomförandebeskrivningen har ingen självständig rättsverkan. Detaljplanens bindande föreskrifter framgår i stället av plankartan och dess planbestämmelser. Genomförandebeskrivningen förtydligar detaljplanens syfte ur genomförandesynpunkt och blir därigenom vägledande vid genomförandet av detaljplanen.

MARK- OCH UTRYMMESFÖRVÄRV

MARKÄGARE

Större delen av all mark inom planområdet är privatägd. Ett antal mindre fastigheter längs norra delen av väg 612 ägs av Kungälvs kommun och kommer att behöva tas i anspråk av kommunen inför utbyggnad av gång- och cykelväg längs väg 612, Hamnvägen. Ytorna har nyttjats som parkering av ett flertal fastighetsägare, men kommer inte längre att kunna nyttjas till detta då gång- och cykelvägen nu förverkligas.

Detaljplanen möjliggör för vissa befintliga fastigheter att köpa till mark. För att införliva markområdena behöver fastighetsägarna till dessa fastigheter ansöka och bekosta förrättning hos Lantmäteriet.

Ägare till befintlig fastighet som får möjlighet att utöka sin fastighet behöver avtala med berörd fastighetsägare innan detaljplanen antas samt ansöka och bekosta lantmäteriförrättning för att genomföra utökningen.

Detaljplanen innebär tillskott av byggrätter för bostäder. För att fastighetsägaren ska kunna genomföra utbyggnad enligt byggrätt krävs att de ansöker om bygglov hos bygglovsmyndigheten. De fastighetsägare som genom detaljplanen ges möjlighet till avstyckning behöver själva ansöka om förrättning hos Lantmäteriet, kostnader för ansökan står fastighetsägaren för.

SKYLDIGHET TILL INLÖSEN

Vid en lagakraftvunnen detaljplan är kommunen enligt 14 kap 14 § plan- och bygglagen, skyldig att på fastighetsägarens begäran lösa in mark eller annat utrymme som ska användas för allmän plats med kommunen som huvudman eller mark som planlagt för annat än enskilt byggande.

En fastighetsägare kan kräva inlösen av hela eller en del av sin fastighet när vissa beslut leder till att användningen av fastigheten synnerligen försvåras. Fastighetsägaren kan också kräva inlösen när mark i en detaljplan läggs ut för vissa allmänna eller gemensamma ändamål.

RÄTT TILL INLÖSEN

Kommunen har rätt att lösa in den mark som är utlagd som allmän platsmark för vilken kommunen är huvudman, enligt PBL 6 kap § 13.

Ägaren till Tjuvkil 2:67 ska upplåta ledningsrätt för den mark i norra planområdet som är utpekad som E-område, för tekniska anläggningar till kommunen utan ersättning, enligt en överenskommelse om fastighetsreglering som kommer att upprättas. Kommunen ansöker och bekostar lantmäteriförrättning.

Kommunen har rätt att lösa in rättigheter som ligger inom allmän platsmark för vilken kommunen är huvudman, enligt PBL 6 kap. 16 §.

FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR

Berörda fastighetsägare, kända rättighetshavare och delägare i eventuella samfälligheter framgår av fastighetsförteckningen. För att göra förändringar i fastighetsindelningen, ompröva gemensamhetsanläggningar, ändra rättigheter eller bilda ledningsrätt krävs en ansökan om lantmäteriförrättning. Vid förrättningen prövar lantmäterimyndigheten åtgärdens lämplighet, överenstämmelse med detaljplanen med mera. Fastighetsbildning inom kvartersmark sker på initiativ av fastighetsägarna själva.

Fastighetsbildnings-, ledningsrätts- och anläggningsåtgärder kan ske efter det att beslut om antagande av detaljplanen vunnit laga kraft. Förrättningskostnaderna debiteras enligt en av staten fastställd taxa. Ansökan ställs skriftligen till Lantmäteriet.

FÖRÄNDRAD FASTIGHETSINDELNING

Fastighetsbildning ska ske i enlighet med detaljplanen. För information om fastighetsrättsliga konsekvenser se tabell på s.46–47 i kapitlet Fastighetskonsekvenser.

Detaljplanen innebär ett tillskott av byggrätter för bostäder. Inom exploatörens fastighet Tjuvkil 2:67 ansvarar och bekostar exploatören att tillse att alla nödvändiga lantmäteriförrättningar genomförs. Delar av fastigheten Tjuvkil 2:67 kommer att ombildas för bostadsändamål. Del av fastigheten Tjuvkil 2:67 regleras till den samfällda fastigheten s:17 som utökas för att möjliggöra ny väg och vändplats för de fem blivande fastigheterna i planområdets östra del. Dessa fastigheter ska inträda i gemensamhetsanläggning för väg, Tjuvkil Ga:6 genom lantmäteriförrättning och omprövning av Tjuvkil Ga:6.

Detaljplanen möjliggör avstyckning för bostadsändamål för fastigheten Tjuvkil 2:155. Fastighetsägaren ansöker och bekostar lantmäteriförrättning.

Fastigheten Tjuvkil 2:15 får genom planförslaget möjlighet att reglera kvartersmark från Tjuvkil 2:8 för att möjliggöra ny infart och parkering till sin fastighet då dennes nuvarande infartsväg till fastigheten försvåras p g a kommunens utbyggnad av gång- och cykelväg längs med väg 612, Hamnvägen. Avtal mellan berörda fastighetsägare behöver tecknas innan detaljplanen antas. Kostnad för ersättning och ansökan och kostnad för lantmäteriförrättning står fastighetsägaren till Tjuvkil 2:15 för. Om anläggningen kräver bygglov är det fastighetsägaren till Tjuvkil 2:15 som står för kostnaden.

Fastigheten Tjuvkil 2:23 får genom planförslaget möjlighet att reglera kvartersmark från Tjuvkil 2:11 för att införliva befintlig komplementbyggnad inom egen fastighet. Avtal mellan berörda fastighetsägare behöver tecknas innan detaljplanen antas. Kostnad för ersättning, ansökan och kostnad för lantmäteriförrättning står fastighetsägaren till Tjuvkil 2:23 för.

De fastigheter som får ökad byggrätt inom detaljplaneområdet och avser att utföra utbyggnad/ ombyggnad söker bygglov för detta hos kommunens bygglovsenhet. Bygglov är förenat med en kostnad som fastighetsägaren själv står för.

För E-områden inom planområdet kan, genom en lantmäteriförrättning, dessa områden antingen styckas av till en egen fastighet eller tillskapas en rättighet genom att ledningsrätt bildas i förrättningen. Ledningsnätsägaren ansvarar för att ansöka om, och bekosta, lantmäteriförrättning för tillskapande av ledningsrätt eller avstyckning.

Del av fastigheten Tjuvkil 2:67 ska upplåtas med ledningsrätt inom allmän plats, E-område. En överenskommelse om ledningsrätt planeras att upprättas och ligger till grund för lantmäteriförrättningen. Ledningsnätsägaren ansvarar för att ansöka om, och bekosta, lantmäteriförrättning för tillskapande av ledningsrätt.

RÄTTIGHETER

Ledningsrätt

Det finns inga befintliga ledningsrätter inom planområdet.

Ledningsrätt ska bildas för:

- allmänna VA-ledningar inom kvartersmark och allmän platsmark
- allmänna starkströmsledningar inom kvartersmark och allmän platsmark

Ledningsnätsägaren ansvarar för att ansöka om, och bekosta, lantmäteriförrättning för tillskapande av ledningsrätt. Ledningsnätsägaren ansvarar även för erläggande av ersättning.

Planerad utbyggnad av kommunala VA-ledningar innebär att ett u-område skapas i detaljplanen över fastigheterna Tjuvkil 2:8 och Tjuvkil 2:37 för att möjliggöra bildande av ledningsrätt över dessa fastigheter. Då planområdet kommer att ingå i kommunalt verksamhetsområde för vatten- och avlopp är det kommunen som ansöker om, och bekostar lantmäteriförrättning för att bilda ledningsrätten. Kommunen erlägger ersättning för mark som upplåts med ledningsrätt.

Servitut

Servitut söks hos Lantmäteriet och bekostas av respektive part som har behov av en rättighet.

Det har det inte bedömts nödvändigt för planens genomförande att reglera att enskilda anläggningar ska kunna förläggas på annan plats än den egna fastigheten. Servitut eller nyttjanderätter kan ändå komma att bildas genom initiativ från berörda fastighetsägare.

Gemensamhetsanläggningar

Gemensamhetsanläggningar bildas för anläggningar som ska skötas och nyttjas gemensamt.

Då det är enskilt huvudmannaskap i detaljplanen blir det aktuellt att bilda eller ompröva och utöka befintlig gemensamhetsanläggning för att lösa gemensamma nödvändigheter såsom väg för de blivande, nya fastigheterna. Blivande, ny del av vägen anläggs och bekostas av exploatören.

Ägaren till Tjuvkil 2:8 och Tjuvkil 2:67 ska upplåta mark för ovan gemensamhetsläggning utan ersättning. Avtal mellan berörda fastighetsägare behöver tecknas innan detaljplanen antas.

Exploatörerna ansöker om lantmäteriförrättning och står för förrättningskostnaden.

Det blir även aktuellt att bilda gemensamhetsanläggning för naturmark då huvudmannaskapet är enskilt och det finns behov av att sköta naturmarken, utföra framtida besiktningar och eventuellt utföra åtgärder för att motverka bergrasrisker. Lantmäteriet utför prövning av behov och avgör omfattning och deltagande i gemensamhetsanläggningen. Kommunen ansöker om och bekostar bildande av gemensamhetsanläggning för naturmark för att säkerställa utförandet. Exploatören ska upplåta mark för gemensamhetsanläggning utan ersättning. Avtal gällande detta ska tecknas mellan kommunen och exploatören innan detaljplanen antas.

TEKNISKA FRÅGOR

TEKNISKA ÅTGÄRDER

Fysiska anläggningar som exploatörerna ska utföra

Exploatörerna ska utföra byggnationer inom den kvartersmark de äger.

Kommunen ska tillse att det utförs bergsäkringsåtgärder på exploatörens mark och inom privatägd mark. Avtal för tillträde till de fastigheter som har bergrasrisker inom sina fastigheter ska tecknas mellan kommunen och fastighetsägarna innan detaljplanen antas. Tillträde sker

utan ersättning. Kommunen har sökt statligt bidrag hos MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) mot naturolyckor för att finansiera del av kostnaden och möjliggöra bergsäkringsåtgärderna.

Bergsäkringsåtgärderna ska följa kommunala riktlinjer och godkännas av kommunen. Utförande part blir exploatören via avtal med kommunen som upprättas innan antagande av detaljplanen.

Inom allmän plats, gata längs med Stenstavägen ska kommunen bygga ut VA-anläggning när detaljplanen har antagits och planområdet ska därefter inrättas i kommunens verksamhetsområde för allmänna vatten- och avloppsledningar. Efter utförd byggnation ska kommunen återställa vägen till förut befintligt skick.

El-, bredband- och teleförsörjning

Kungälv energi AB äger elnätet och kommer att bygga en ny transformatorstation i norra delen av planområdet, i slutet av Stenstavägen. Kungälv energi AB planerar att lägga nya elkablar i samband med att VA- byggs ut och önskar även att lägga fiberkablar i området.

Nya elledningar förläggs inom allmän platsmark och kvartersmark av Kungälv Energi AB. El-anslutningsavgifter uttages i enlighet med gällande taxa. Exploatören står kostnaden för anslutningar till sina blivande fastigheter.

Värme

Fastigheterna inom planområdet förses med värme via enskilda lösningar.

Marksanering

Inga kända markföroreningar finns inom planområdet. Ingen miljöfarlig verksamhet har bedrivits inom planområdet. Det är därför osannolikt att marken är förorenad genom antropogen påverkan. Inga ytterligare åtgärder bedöms nödvändiga om inte annan information blir känd.

Om marksanering krävs åligger det markägaren att åtgärda och bekosta detta.

Avfall

Området kommer att ha kommunal sophämtning. I planeringen av avfallshanteringen ska kommunens avfallsföreskrifter följas. Avfall ska hanteras i enlighet med kommunens renhållningsordning (KS2015/513).

Vatten och spillvatten

Planområdet kommer att ingå i kommunalt verksamhetsområde för vatten- och avlopp (VA). Detta är en följd av en vilja från kommunens sida att öka möjligheten till permanentboende i området, vilket ställer högre krav på ett miljömässigt bra vatten- och avloppssystem. Samtliga fastigheter kommer därför att behöva betala en anslutningsavgift till kommunen när VA-anläggningarna är utbyggda.

Brandvatten och släckvatten

Brandvattenförsörjning kan ske med Räddningstjänstens tankfordon med påfyllning från brandpost i korsningen mellan Tjuvkils huvud och Stenstavägen, alternativt pumphuset.

Dagvatten

Dagvatten från planområdet rinner främst söderut till Tjuvkils dike, norra delen. Exploatörerna är skyldiga att tillse att dagvatten från omgivande naturmark, kan tas om hand och avledas utan att grannfastigheter besväras. Dagvatten ska fördröjas/infiltreras och vid behov renas inom kvartersmarken. Öppna dagvattenanläggningar inom kvartersmark byggs ut och bekostas av exploatörerna.

UTBYGGNAD ALLMÄN PLATS

Inom allmän plats, natur kommer bergsäkringsåtgärder att krävas för att kunna genomföra detaljplanen då risker för bergras har konstaterats vid utredningar under detaljplanearbetet.

Kostnader för åtgärderna kommer att åläggas respektive fastighetsägare som har bergrasrisker inom sin fastighet samt delfinansieras med hjälp av ansökt bidrag från MSB.

UTBYGGNAD VATTEN OCH AVLOPP

Allmänna VA-anläggningar, dricksvattenledning och, vid behov, spillvattenledning kommer att anläggas av kommunen när detaljplanen har vunnit laga kraft.

EKONOMISKA FRÅGOR

PLANEKONOMISK BEDÖMNING

Exploatören står för dels plankostnader via plankostnadsavtal, genomförande av detaljplanen, utbyggnad av kvartersmark och allmän plats, avgifter för anslutning av VA, el och fiber, dels lantmäteriförrättningar, men får samtidigt fördelen av ett ökat markvärde. Planekonomin bedöms kunna motiveras utifrån de samhällsviktiga funktioner som möjliggörs och de intäkter som förväntas.

Fastigheterna inom planområdet som får ökad byggrätt och inträder i den allmänna VA-anläggningen kommer att få kostnader i form av eventuella planavgifter och bygglovsavgifter samt anslutningsavgifter för VA men samtidigt öka i värde.

Planområdet kommer att ingå i verksamhetsområde för kommunalt VA vilket innebär att samtliga fastigheter ska betala en anslutningsavgift till kommunen när VA-anläggningarna är utbyggda. Planavgifter tas ut i bygglovskedet för de fastigheter som har fått en största tillåtna byggnadsarea för huvudbyggnad om minst 130 kvm. Detta omfattar alla bostadsfastigheter inom planområdet förutom två; Tjuvkil 2:28 och 2:161. Dessa två fastigheter kan inte få högre byggrätt på grund av fastigheternas nuvarande otillgängliga utformning.

PLANAVGIFT

Ett plankostnadsavtal finns med den exploatör som önskar pröva nya bostadsfastigheter inom planområdet. Planavgift i bygglovskedet tas inte ut av exploatören eftersom plankostnaderna regleras i plankostnadsavtalet.

EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR KOMMUNEN

Drift allmän plats

Kommunen får ökade kostnader för drift och underhåll av allmän plats.

Drift vatten och avlopp

Kommunen får ökade kostnader för drift och underhåll av allmänna VA-anläggningar.

GEMENSAMHETSANLÄGGNINGAR

Då det är enskilt huvudmannaskap i detaljplanen blir det aktuellt att bilda gemensamhetsanläggning (ga) för eventuella anläggningar som ska skötas och nyttjas gemensamt.

Tjuvkil ga:6

Inom planområdet finns en gemensamhetsanläggning, Tjuvkil ga:6 med ändamål väg. Blivande bostadsfastigheter ska anslutas till gemensamhetsanläggningen. Planförslaget innehåller en utökning av lokalgata. Omprövning av gemensamhetsanläggning Tjuvkil ga:6, för att omfatta utökningen, ansöks hos Lantmäteriet och bekostas av exploatören. En inträdesersättning kommer att debiteras de blivande fastigheterna som ska ingå i gemensamhetsanläggningen.

Ägaren till Tjuvkil 2:67 och Tjuvkil 2:8 ska upplåta mark för ovan gemensamhetsläggning utan ersättning. Exploatörerna ansöker om lantmäteriförrättning och står för förrättningskostnaden. Avtal mellan berörda fastighetsägare behöver tecknas innan detaljplanen antas.

Ny ga

För den del av allmän plats, natur som omfattas av bergrasrisker och kräver framtida åtgärder i form av besiktning av de bergsäkringsåtgärder som utförs vid antagande av detaljplanen och eventuella bergsäkringsåtgärder i framtiden, ska en ny gemensamhetsanläggning bildas för att samordna och reglera skötsel av allmän plats, natur.

Omfattning och delägande i denna ga beslutas av Lantmäteriet. Ansökan om lantmäteriförrättning för att bilda gemensamhetsanläggning för natur åläggs kommunen för att säkerställa att gemensamhetsanläggningen bildas. Kostnaden för lantmäteriförrättningen åläggs exploatören då gemensamhetsanläggningen krävs för att möjliggöra genomförandet av detaljplanen.

Ägaren till Tjuvkil 2:67 och Tjuvkil 2:8 ska upplåta mark för ovan gemensamhetsläggning utan ersättning. Avtal mellan berörda fastighetsägare behöver tecknas innan detaljplanen antas.

DRIFT ALLMÄN PLATS

De delar av detaljplanen som omfattas av allmän plats, gata och allmän plats, natur och ligger inom enskilt huvudmannaskap ska förvaltas av fastighetsägarna gemensamt. Det finns en befintlig gemensamhetsanläggning för väg, Tjuvkil ga:6 som förvaltas av Stensta vägsamfällighet. En gemensamhetsanläggning för naturmark ska bildas för att förvalta, bekosta och tillse att utförande av de framtida bergsbesiktningar sker, som enligt utredning Fördjupad bergteknisk utredning, Tjuvkil etapp A, Kungälv Mars 2021, Rev maj 2021, bedöms behövas. Den allmän plats, gata som ligger inom väg 612 kommer att förvaltas och driftas av kommunen.

Vägföreningen får ökade driftskostnader för den utökade delen av Stenstavägen samt intäkter i form av inträdesersättning för de tillkommande fastigheterna.

Kommunen får ökade kostnader för drift och underhåll av allmän plats för den del av Hamnvägen inom planområdet som får kommunalt huvudmannaskap.

DRIFT VATTEN OCH AVLOPP

Idag har fastigheterna inom planområdet egna dricksvattenbrunnar. Avloppsanläggningen inom planområdet har redan övertagits av kommunen och ingår i kommunalt verksamhetsområde för spillvatten. Det pågår projektering för utbyggnad av kommunalt VA i planområdet. Utbyggnad av allmän VA-anläggning för dricksvatten kommer att ske när detaljplanen har vunnit laga kraft. En avloppspumpstation (APS) kommer att anläggas inom E-område i planområdets norra del.

Kommunen får ökade kostnader för drift och underhåll av allmänna VA-anläggningar.

GATUKOSTNADER

Kommunen har tagit över väg 612 från Trafikverket. Övriga gator är enskilda och förvaltas av enskilda vägföreningar. Blivande bostadsfastigheter som ska inträda i gemensamhetsanläggning för väg betalar inträdesersättning för detta till vägföreningen i samband med lantmäteriförrättning. Befintligt exploateringsavtal för planområdet söder om detta planområde, Tjuvkils Ängar reglerar kostnadsfördelning mellan kommunen och exploatören för upprustning av väg 612. Kostnader för utbyggnad av allmän plats finansieras av exploatörerna genom exploateringsavtalet.

ORGANISATORISKA FRÅGOR

EXPLOATERINGSAVTAL

Ett exploateringsavtal ska upprättas mellan kommunen och exploatören. Exploateringsavtal tas fram tidigast efter samråd och ska godkännas av kommunfullmäktige/kommunstyrelsen innan, eller i samband med att planen antas.

Exploateringsavtalet reglerar genomförandet av detaljplanen och omfattar bland annat utbyggnad av allmän platsmark, fastighetsbildningsåtgärder, ledningsutbyggnad,

dagvattenhantering, exploateringskostnader med mera. Exploatörerna ska ställa säkerhet till kommunen för de åtaganden som exploatörerna ansvarar för enligt detta avtal.

Att exploatörerna bekostar utbyggnaden av allmän plats (och bergsäkringsåtgärderna inom allmän plats, natur) innebär att övriga fastighetsägare i området kan förvänta sig att slippa den kostnaden, då denna skulle kunna påförts dem genom en gatukostnadsutredning.

Eventuella tillkommande kostnader regleras i exploateringsavtalet.

ÖVRIGA AVTAL

Överenskommelser om fastighetsreglering gällande allmän platsmark kommer att upprättas, berörda parter är exploatören, ägarna till Tjuvkil 2:8 och kommunen.

En överenskommelse om fastighetsreglering ska upprättas mellan Tjuvkil 2:15 och 2:8 samt mellan Tjuvkil 2:23 och 2:11 gällande kvartersmark, se tabell på sida 46–47, fastighetskonsekvenser.

Respektive ledningsägare ska om möjligt teckna överenskommelse om ledningsrätt med de fastighetsägare som upplåter mark för ledningar.

Avtal om bergsäkringsåtgärder ska tecknas mellan kommunen och exploatören innan detaljplanen antas för att reglera tillträde till mark, kostnader och utförande av bergsäkring.

Avtal om tillträde för bergsäkringsåtgärder ska tecknas mellan kommunen och de fastighetsägare som har bergrasrisker inom sina fastigheter, innan detaljplanen antas.

TIDPLAN

Genomförandetiden för detaljplanen är 15 år. Exploatörerna genomför de bergsäkringsåtgärder som krävs innan byggnation. Kommunen planerar att bygga allmänna VA-anläggningar inom detaljplanen efter att detaljplanen vinner laga kraft. När ovan anläggningar är utbyggda ska exploatörerna påbörja sin byggnation på kvartersmark vilket kommer att ske i etapper.

KULTURVÄRDEN

FORNLÄMNINGAR

Generellt gäller att om fornfynd eller fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, ska arbetet avbrytas och förhållandet omedelbart anmälas till länsstyrelsen (2 kap. 5 och 10 §§ KLM).

PRÖVNING ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING

MILJÖBALKEN (1971:948)

Biotopskydd

I mittersta delen av planområdet, inom fastigheten Tjuvkil 2:8 förekommer en stenmur som kan komma att påverkas vid ett genomförande av detaljplanen. För åtgärder som berör biotopskyddade objekt, såsom stenmurar och åkerholmar, krävs dispens. Dispens söks av exploatören hos Länsstyrelsen.

FASTIGHETSBILDNINGSLAG (1970:988)

Vid planens genomförande kommer ny- och ombildning av fastigheter samt rättigheter att aktualisera fastighetsbildningslagen.

ANLÄGGNINGSLAG (1973:1149)

Nybildandet av gemensamhetsanläggningar i samband med planens genomförande kommer att aktualisera anläggningslagen.

LEDNINGSRÄTTSLAG (1973:1144)

Planförslaget förutsätter att ledningsrätter tillskapas för respektive ledningsägares anläggningar varvid ledningsrättslagen aktualiseras.

UPPLYSNINGAR

Bygglov samt marklov söks hos miljö- och byggnadsnämnden i Kungälvs kommun.

Berörd fastighetsägare eller nyttjanderättshavare ansöker om och bekostar samtliga erforderliga tillstånd (till exempel bygglov, tillstånd enligt miljöbalken mm) som erfordras för verksamhet och/eller för åtgärder inom detaljplanen. Respektive tillståndsmyndighet tar ut en avgift enligt taxa för att behandla tillståndsansökan.

UTKAST

PLANERINGSUNDERLAG

KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG

GÄLLANDE DETALJPLANER

- Byggnadsplan för fritidsområdet Tjuvkil, akt nr 44, laga kraft 1961-06-02

PLANPROGRAM

- Program Tjuvkil, godkänt 2004-06-09

GRUNDKARTA

- Grundkarta 2024-04-16

ÖVERSIKTSPLAN

- ÖP 2010, antagen 2012-01-19

MILJÖBEDÖMNING

- Undersökning av betydande miljöpåverkan för Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 6:7 med flera, 2019
- Länsstyrelsens yttrande om undersökning av betydande miljöpåverkan Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 6:7 med flera, 2019-09-19

ÖVRIGA KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Prioritering av planarbete i Tjuvkil (Kommunstyrelsen 2018-12-12)
- Dagvattenpolicy, 2023

REGIONALA PLANERINGSUNDERLAG

REGIONPLAN

- Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021 – 2030
- Strukturbild för Göteborgsregionen (2008)

UTREDNINGAR

- Rapport dagvattenutredning, Sweco, oktober 2013
- VA och dagvattenutredning, Sweco, november 2014
- Rapport dagvattenhantering – Tjuvkils huvuddike, Sigma Civil, december 2020
- Bullerutredning, ÅF Infrastruktur, februari 2013
- Trafikutredning, Kreera, april 2020
- PM Buller, Väg 168 Kungälv-Marstrand, delen Tjuvkil, Trafikverket, juli 2020
- Arkeologisk utredning, Rio Göteborg, oktober 2021
- PM bergteknik, Cowi, december 2019
- PM geoteknik, Cowi, december 2020
- Markteknisk undersökningsrapport, Cowi, december 2020
- Fördjupad bergteknisk utredning, Cowi, maj 2021
- PM bergteknisk riskanalys, WSP, maj 2021

UTKAST

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

KOMMUNALA

DETALJPLANER

Byggnadsplan

För planområdet gäller byggnadsplan Tjuvkil etapp A, Tjuvkil 2:67 med flera (år 1960). Byggnadsplanen anger kvartersmark för bostäder, med en största byggnadsarea på högst 60 kvadratmeter, högst en våning och en komplementbyggnad på högst 15 kvadratmeter.

För tre fastigheter i östra delen av planområdet, vid Tjuvkils vägskäl, möjliggörs utöver bostad handel, högst 100 kvadratmeter byggnadsarea. Bebyggelsen är reglerad utmed befintliga gator. Runt om bebyggelsen är marken planlagd som natur med enskilt huvudmannaskap.

Utdrag från gällande byggnadsplan från år 1960. Aktuellt område markerat med svartstreckad linje.

Detaljplan för väg 168 genom Tjuvkil

Detaljplanen för väg 168 angränsar till planområdet i sydost. Planen togs fram parallellt med en ny vägplan. Syftet med vägplanen var att planera en ny gång- och cykelväg norr om väg 168, gångpassager vid och upprustning av busshållplatser, trafiksäkerhetshöjande åtgärder i korsningen till Tjuvkils huvud samt viss breddning av körbanan för att underlätta framkomligheten för kollektivtrafiken. I samband med genomförandet planeras även bullerskyddsåtgärder.

Detaljplan Tjuvkils huvud, Tjuvkil 2:67 med flera

Detaljplanen angränsar till planområdet i söder. Planen möjliggör nya bostäder och förskola, nya gator samt bevarande av naturmark. Tjuvkils dike, som tar emot mycket av dagvattnet i området, ingår i detaljplanen för Tjuvkils huvud.

PLANBESKED

Positivt planbesked, för att upprätta detaljplan för bebyggelsen längs Stenstavägen, gavs 2011-04-27. I beslutet framgår att avgränsning av planområdet får bedömas under arbetet med detaljplanen. Som förutsättning för ett antagande av ny detaljplan anges även att samtliga fastigheter inom planområdet kan försörjas med kommunalt vatten och avlopp.

PLANPROGRAM

Program Tjuvkil (2004) togs fram för att under pågående samhällsutveckling ge riktlinjer inför kommande detaljplanering i området. I programmet redovisas att ge möjlighet till omvandling av fritidshus till helårsboende samtidigt som områdets karaktär bevaras och naturvärde och friluftslivets intressen värnas. Förhållandet små hus på stora tomter värderas för att bibehålla en lantlig karaktär samt att bebyggelsen volymmässigt anpassas till terrängen så att horisontlinjer i landskapet bibehålls.

Bild visar vy från söder, på Väg 168 mot planområdet i norr, med klipplandskapets horisontella linje i fond.

ÖVERSIKTSPLAN

Gällande översiktsplan 2010, anger aktuellt område inom tätortsavgränsning i kustzon, där förtätning av bostäder och verksamheter kan prövas. Vidare anges att Tjuvkil i första hand ska utvecklas genom att möjliggöra omvandling av fritidshus till permanentbostäder och kompletteringar inom befintlig bebyggelse.

Tjuvkils hamn betecknas som en viktig hamn och Tjuvkil kan på sikt utvecklas till serviceort. Tjuvkil ligger längs det, i Kungälvs strukturbild, utpekade sekundära stråket vilket innebär att längs väg 168 finns etablerad kollektivtrafik och målpunkter för boende, verksamheter och turism. Inriktningen för framtida bostadsbyggande bör vara ett varierat utbud vad gäller upplåtelseformer och bostadstyper för att få ett socialt hållbart och levande samhälle.

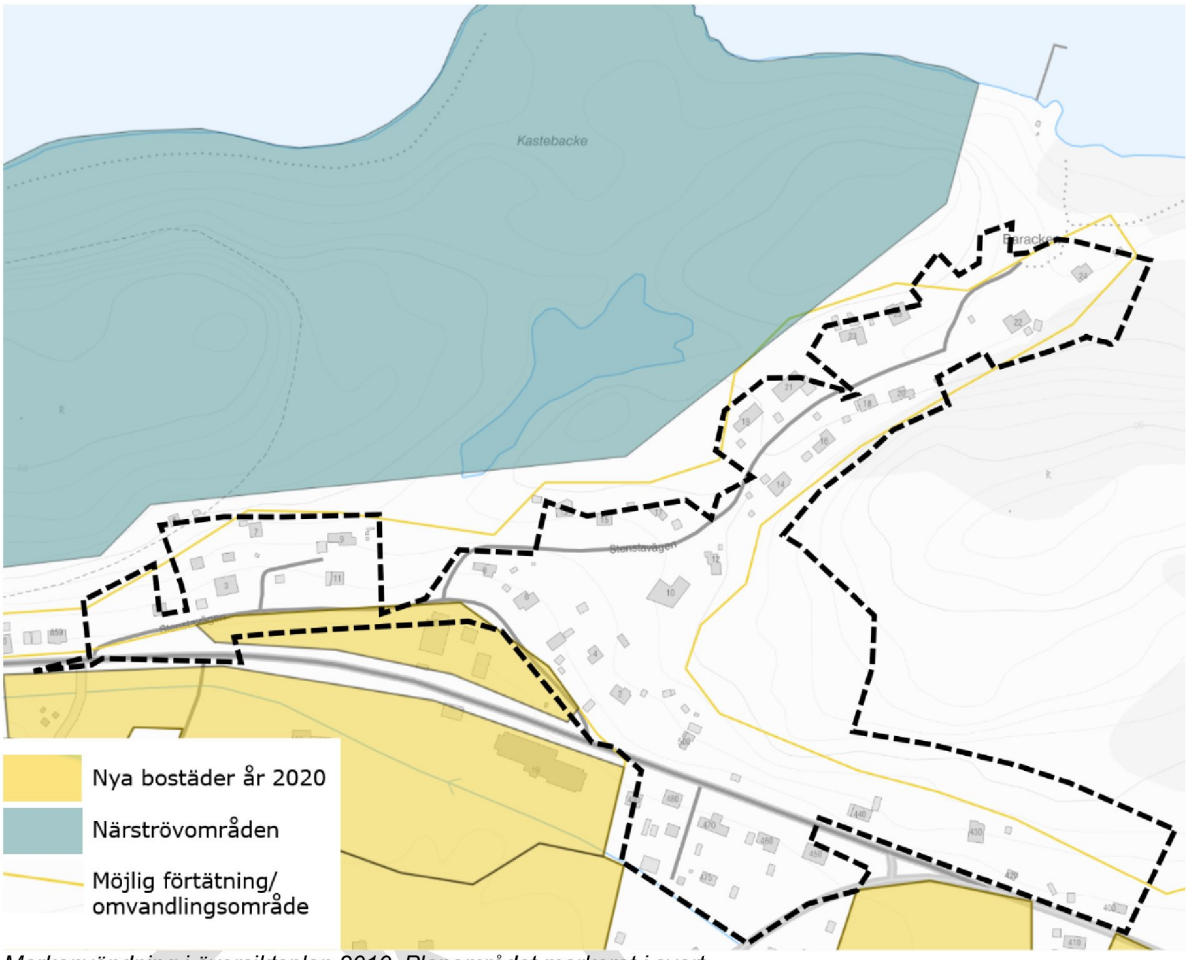

Markanvändning i översiktsplan 2010. Planområdet markerat i svart.

PRIORITERING AV PLANARBETE I TJUVKIL

Kommunstyrelsen beslutade (2018) om en prioriteringsordning avseende omvandling av detaljplaner i Tjuvkil, vilket bygger på utbyggnadsordningen av kommunalt vatten och avlopp. Aktuell detaljplan ligger inom område A, prioritet 1.

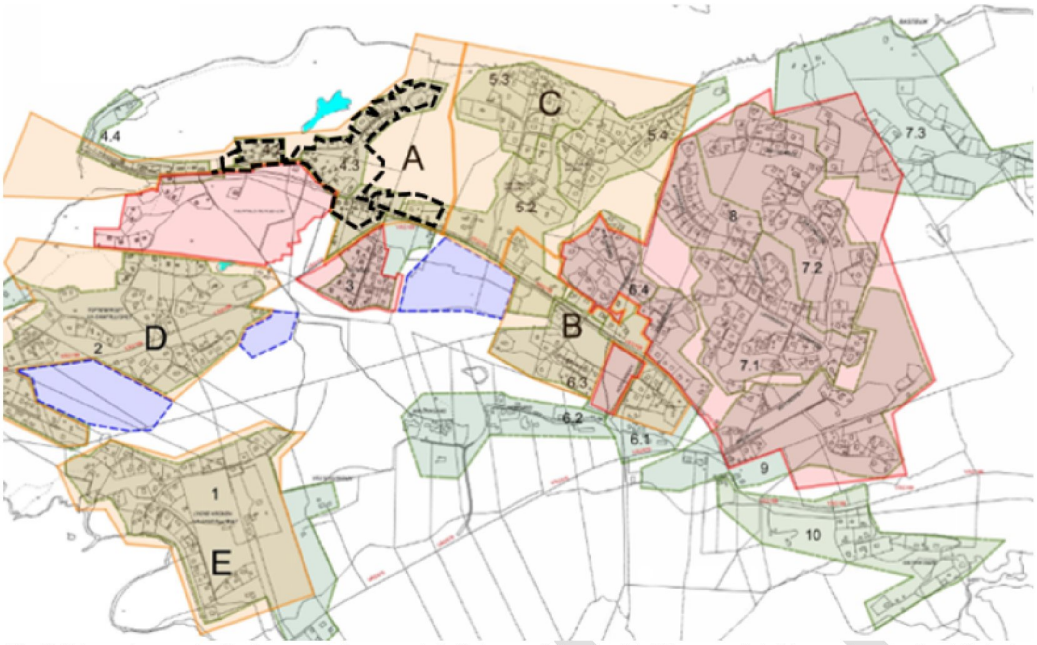

Kartbilden visar prioriteringsordning av detaljplaner från A - E. Planområdet i svart, streckad linje inom område A, högst prioritet.

DAGVATTENPOLICY

I dagvattenpolicyn anges ett antal strategier som kommunen ska eftersträva i planeringen. Det som är relevant för aktuellt planförslag är följande:

- Kommunen ska ställa krav på att fördröjning av dagvatten sker inom kvartersmark vid ny exploatering och ombyggnad i befintliga områden.
- Ställa krav på nedströms lokaliserade system och mottagande recipients känslighet.

För att undvika översvämningsrisk uppges ett antal strategier, såsom att undvika att bygga i låglänta områden, bevara befintliga naturliga buffertar samt använda ytliga rinnvägar.

REGIONALA

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI FÖR VÄSTRA GÖTALAND 2021 – 2030

Utvecklingsstrategin är en vägledning för hur regionen ska utvecklas fram till år 2030. Visionen anger strategier för utveckling mot ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle ur ekonomiskt, miljömässigt och socialt perspektiv. Utifrån målen i visionen är följande relevant för planförslaget:

- Miljö och klimat: mål om att minska klimatpåverkan och främja hållbarhet. Detaljplanen möjliggör för förtätning i anslutning till befintlig infrastruktur och möjliggör för ny gång- och cykelväg vilket främjar hållbara transporter.
- Attraktiv livsmiljö och boende: mål om en god livsmiljö och attraktiva bostäder. Planförslaget möjliggör för permanentbostäder och nya bostäder på attraktivt läge i kommunen.

STRUKTURBILD FÖR GÖTEBORGSREGIONEN

I strukturbilden anges att kommunerna gemensamt ska ta ansvar för att utveckla en hållbar regional struktur genom att ta tillvara och utveckla kustzonen, med särskilt fokus på markanvändningen i de strandnära områdena, vilket är högst relevant i den aktuella detaljplanen.

RIKSINTRESSEN

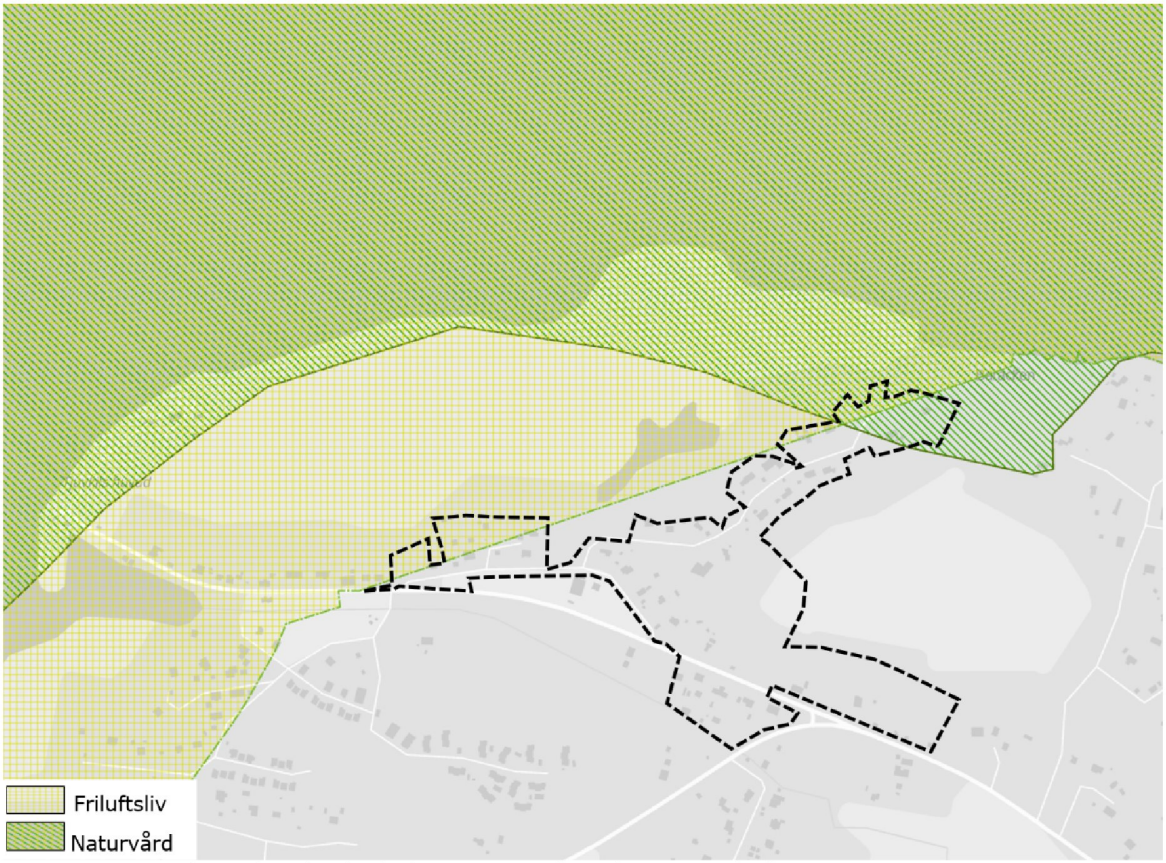

Riksintressen för friluftsliv och naturvård, enligt 3 kap. Miljöbalken (Boverket, 2024). Planområdet i svart.

RIKSINTRESSE NATURVÅRD

Den norra delen av planområdet ligger inom område som utgörs av riksintresse för naturvård, (NRO 14135 Hakefjorden-Marstrandsfjorden-Sälöfjorden). Viktiga värden utgör bland annat högproduktiva grundområden, vilka är viktiga för många fiskarters uppväxtområden, artrika odlingslandskap och lövskogsområden. Som förutsättningar för bevarande lyfts att stränders opåverkade karaktär ska bibehållas och att reproduktionsområden för fisk och sjöfåglar ska skyddas mot fysiska ingrepp och störningar.

RIKSINTRESSE FRILUFTSLIV

Den västra och norra delen av planområdet ligger inom ett område som utgör riksintresse för friluftsliv (FO 39 Södra Bohusläns kust). Området ses ha särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur/kulturmiljö, friluftsaktiviteter och vattenanknutna friluftsaktiviteter.

RIKSINTRESSE HÖGEXPLOATERAD KUST

Hela planområdet omfattas enligt miljöbalkens 4 kapitel 4 § av riksintresse för högexploaterad kust. Inom kustområdena och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp får fritidsbebyggelse endast tillkomma som komplettering till befintlig bebyggelse. Syftet med riksintresset är att skydda oexploaterad mark.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN

Det aktuella planområdet omfattar inga av de intressen som enligt 3 kapitlet miljöbalken utgör särskilt markanvändningsintresse. Det vill säga att varken jordbruk, skogsbruk, ekologisk särskilt känsliga områden eller stora oexploaterade områden berörs. Planförslaget bedöms inte heller påverka något sådant intresse utanför planområdet.

MILJÖKVALITETSNORMER

Miljökvalitetsnormer (MKN) är regler om kvaliteten på mark, vatten och miljön. Det finns MKN för luft, vatten och buller. MKN för luftkvalitet anger en viss halt av ett ämne som inte får överskridas. MKN för buller anger nivåer som ska eftersträvas. I planförslaget har MKN för vatten och buller utretts. Se vidare under rubrik *Konsekvenser – Hälsa och säkerhet.*

MELLANKOMMUNALA INTRESSEN

Detaljplanen berör inte några mellankommunala intressen.

NATUR

Planområdet ligger intill natur som är skyddad - kustzonen och riksintresse för rekreation och friluftsliv. I östra delen finns skogbeklädda höjdryggar. Vegetationen är omväxlande skogbeklädd samt låg och karg med synliga stenhällar. Naturmarken nås genom stigar, från befintliga allmänna gator.

ARTSKYDD

Inom planområdet har ett antal rödlistade arter påträffats. Naggbjörnbär kavelhirs och dvärglin är alla nära hotade. Knutört är sårbar. Se vidare under *Konsekvenser.*

Ortofoto över området. Planområdet markerat i vitt. Påträffade, rödlistade arter markerade.

MILJÖ

STRANDSKYDD

Idag är strandskyddet upphävt inom detaljplanen, men i samband med att en ny detaljplan föreslås träder strandskyddet åter in. En ny prövning av strandskydd behövs därför. Vid upprättande av ny detaljplan återinträder strandskydd på 100 meter från strandlinjen samt 100 meter från sjön nordväst om planområdet.

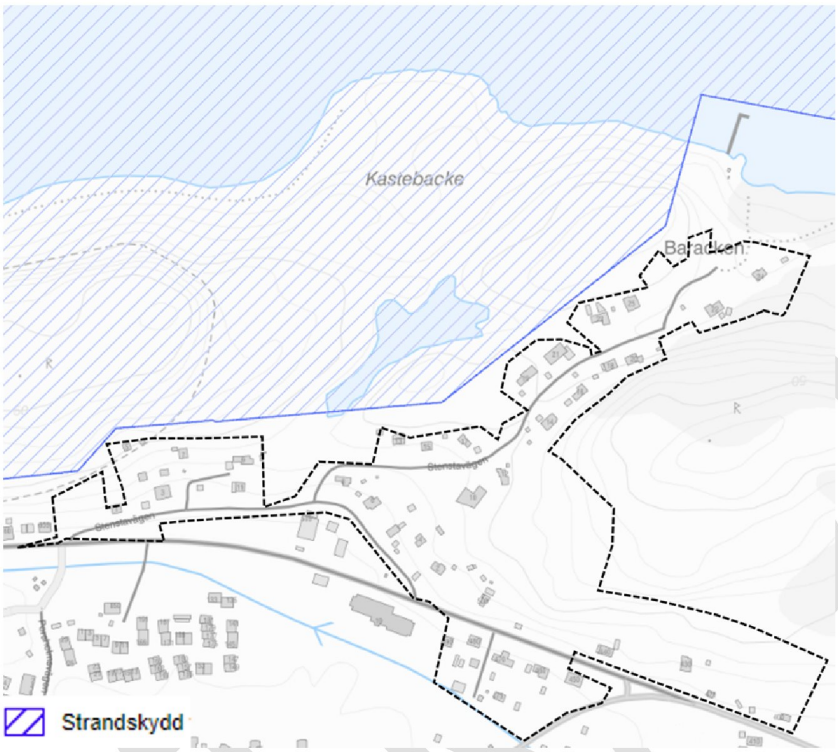

Område som idag omfattas av strandskydd i blå skraffering. Planområdet i svart.

DAGVATTEN

Planområdet ingår inte i verksamhetsområde för dagvatten. Avrinningsvägarna är främst naturliga som rinner mot havet eller vattendrag. Största delen rinner söderut, mot andra sidan av väg 168, och mynnar ut i Tjuvkils dike. Slutlig recipient är Älgöfjorden. En del av vattnet rinner norrut, mot havet.

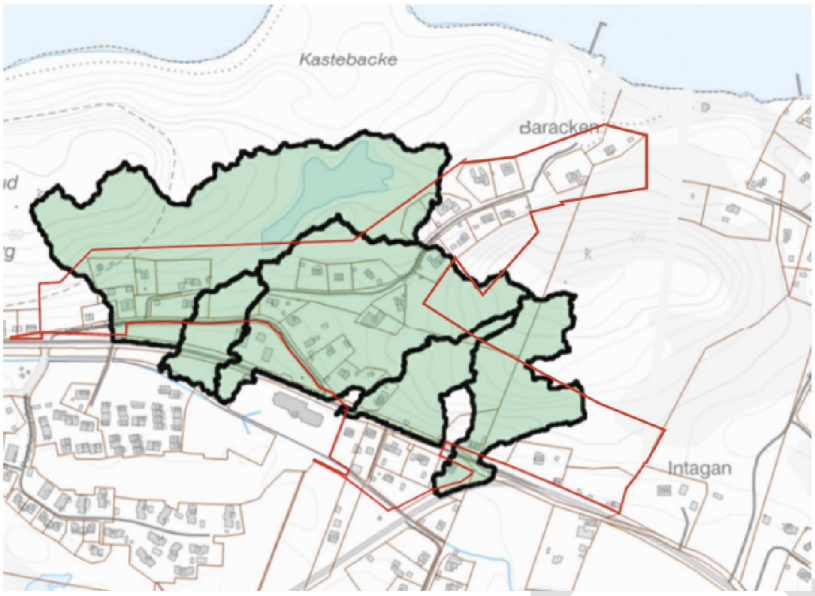

Planområdesgräns i rött och de avrinningsområden som rinner söderut markerade i grönt (Kungälvs kommun, 2023).

VATTENVERKSAMHET

Inom den sydöstra delen av planområdet fanns ett dikningsföretag från 1944 (akt nr. O-E1a-0391). Dikningsföretaget upphävdes 2022 och diket ingår nu i kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Parallellt med planarbetet pågår ett vatten- och avloppsprojekt med planerade åtgärder för att öka kapacitet att omhänderta tillkommande dagvatten. Det planeras ingen vattenverksamhet inom ramen för den här detaljplanen.

FÖRORENINGAR I MARK OCH VATTEN

Det finns inga kända markföroreningar inom planområdet. Marken har historiskt sett endast varit bebyggt med fritidshus. Inga fyllnadsmassor har använts inom planområdet.

HÄLSA OCH SÄKERHET

TRAFIKBULLER

I trafikbullerförordningen (2015:216) anges följande riktvärden för bullernivåer vid bostadsbebyggelse:

	Bostad, fasad	Bostad, uteplats
Riktvärden, ekvivalent bullernivå	60 dBA	50 dBA
Riktvärden, maximal bullernivå		70 dBA
	Om 60 dBA överskrids är det tillräckligt om minst hälften av bostadsrummen är vända mot en tyst sida (högst 55 dBA)	

Trafikbullerberäkningar finns för de delar av planområdet som berörs av bullernivåer som riskerar att överskrida riktvärdena. Bullerberäkningarna har tagits fram i samband med planering av utbyggnad av väg 168 (Trafikverket, 2020) samt i samband med detaljplanen *Tjuvkils huvud, Tjuvkil 2:67 med flera,* (ÅF, 2013) söder om planområdet.

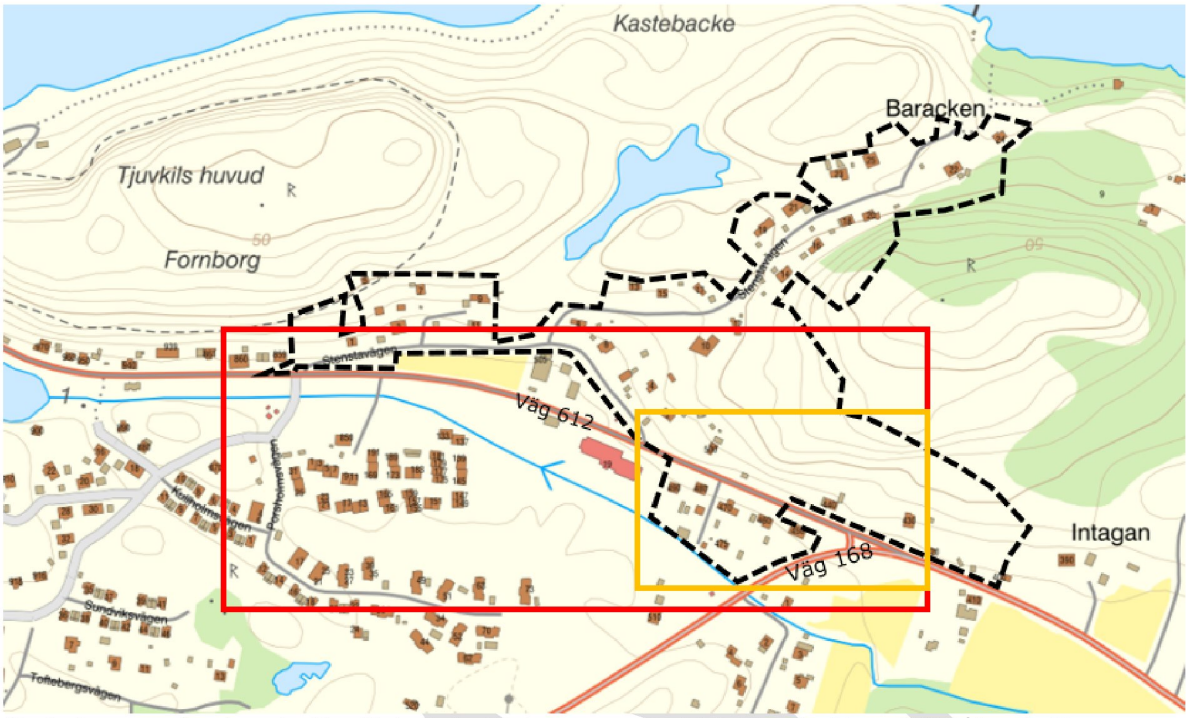

Illustration som visar hur utsnitten för bullerberäkningarna nedan (röd och gul rektangel) förhåller sig till planområdet (svart streckad linje). Se beräkningarna nedan.

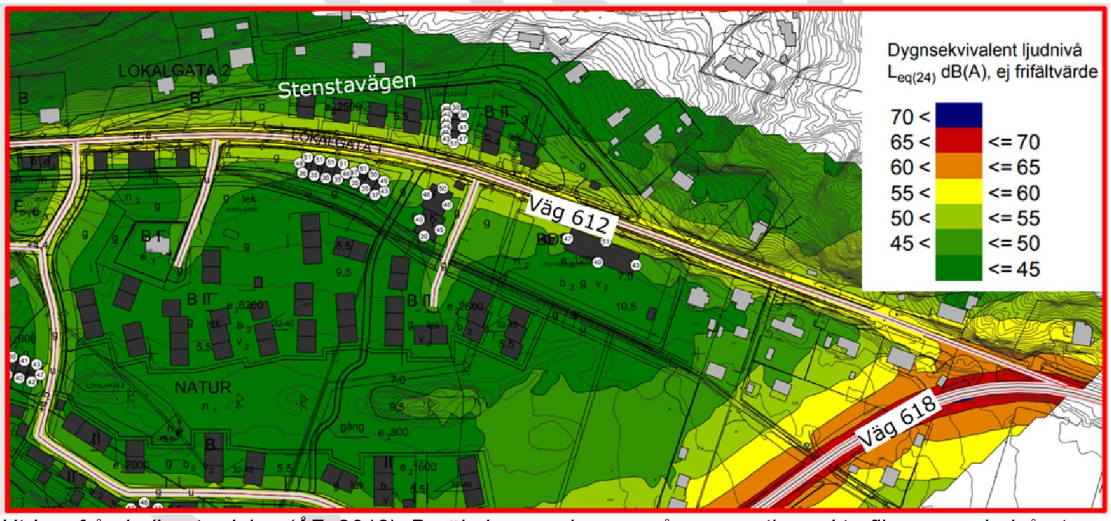

Utdrag från bullerutredning (ÅF, 2013). Beräkningarna bygger på prognostiserad trafik sommarhalvåret.

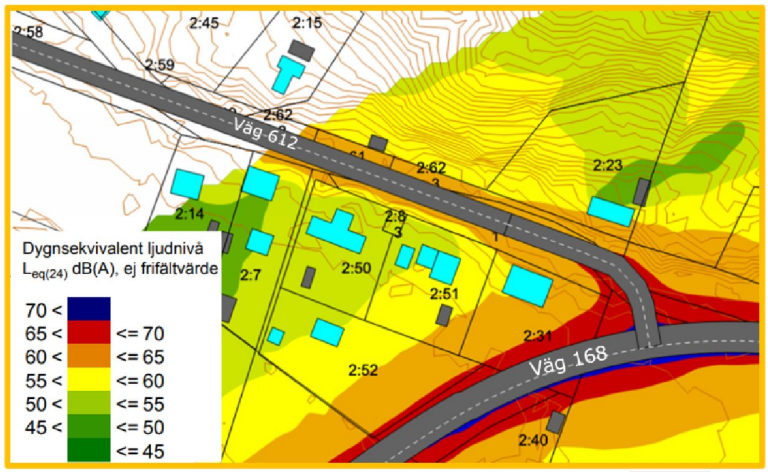

Utdrag från bullerberäkning (Trafikverket, 2020) som togs fram i samband med planeringen av utbyggnad av Väg 168. Prognosår 2040.

Eftersom vissa bostäder riskerar att utsättas för bullervärden som överskrider riktvärdena, krävs åtgärder. Fastigheterna utmed väg 168 bedöms utsättas för nivåer mellan 55 och 60 dBA. Fasaderna bedöms klara riktvärdet på 60 dBA, däremot krävs åtgärder vid uteplats. Till exempel kan uteplats placeras på tyst sida av byggnaden, eller förses med plank mot vägen. Planförslaget möjliggör för de åtgärder som krävs.

Fastigheter inringade i rött berörs av bullerskyddsåtgärder inom ramen för Trafikverkets vägplan samt tillhörande detaljplan (Trafikverket, 2020).

RISK FÖR ÖVERSVÄMNING

Havsnivåhöjning

Förväntad havsnivåhöjning för del av huvuddiket Tjuvkils dike kommer att ske. I rekommendationerna finns riktlinjer för lägsta nivå för bebyggelse. Bostäder bör placeras på en höjd minst +3,4 meter över havet.

Skyfall

En simulering av vattenavrinningen vid ett skyfall, med ett 10-årsregn på 65 millimeter, har utförts av Kungälvs kommun (se illustration nedan). Enligt simuleringen är det endast ett fåtal fastigheter som förväntas få problem med stående vatten vid dimensionerande regn. En del av väg 612, som ägs av kommunen, förväntas drabbas av översvämning, men inte i sådan omfattning att det utgör en risk för framkomlighet.

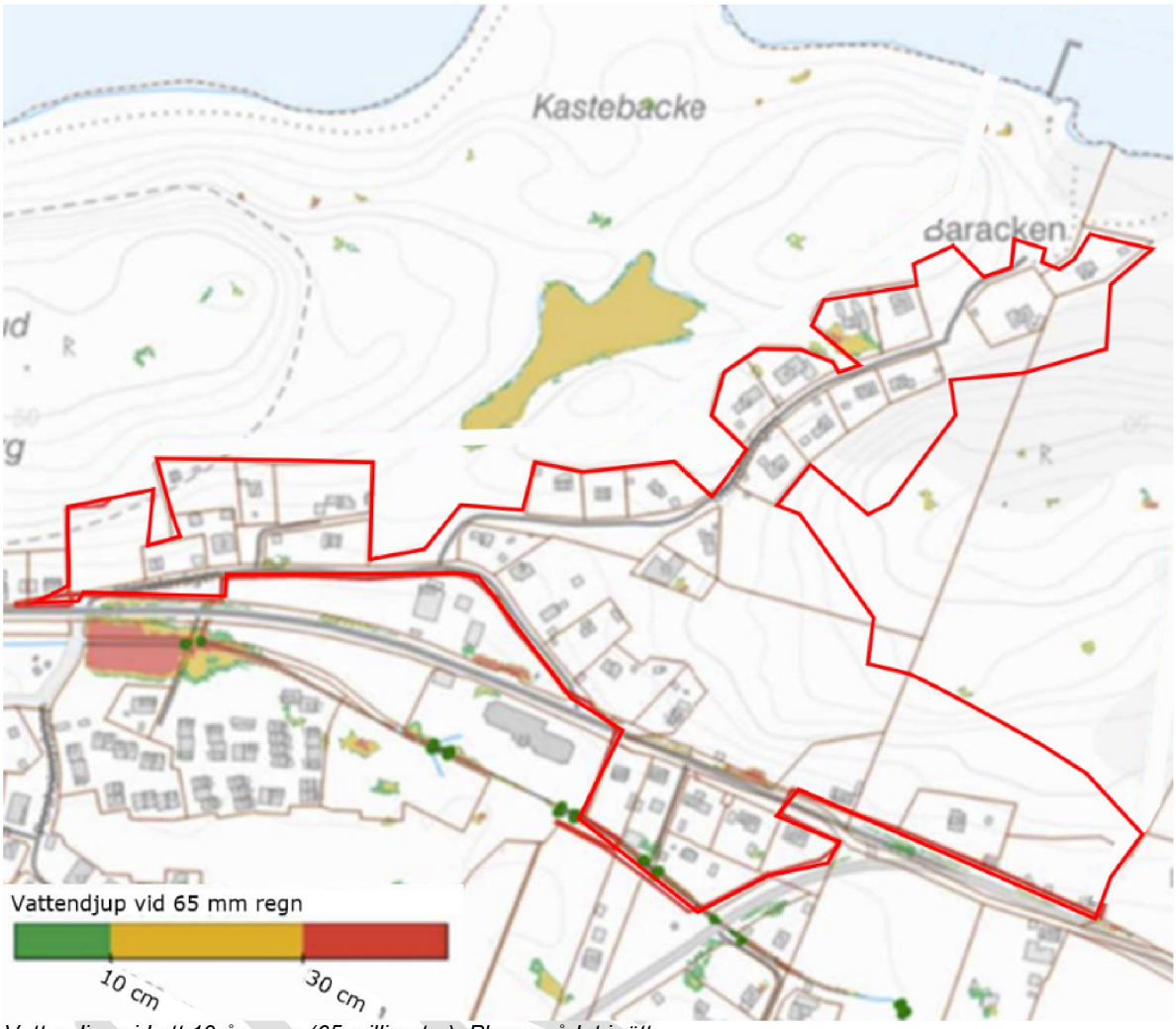

Vattendjup vid ett 10-årsregn (65 millimeter). Planområdet i rött.

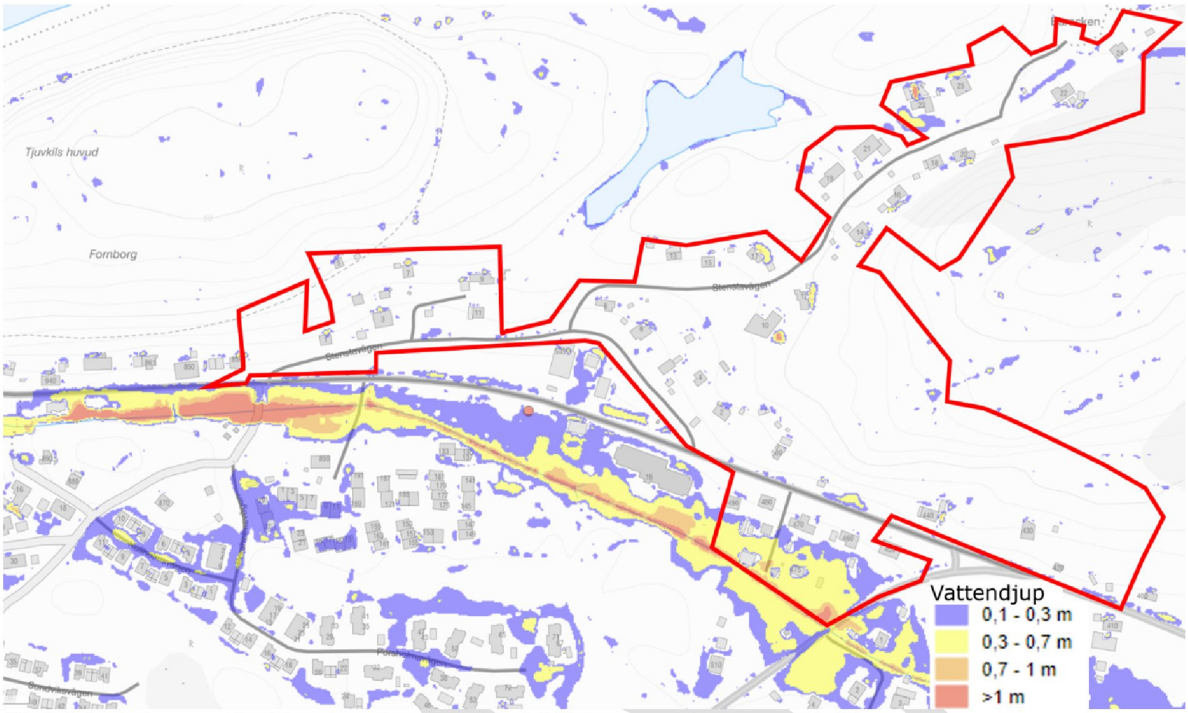

Skyfallskartering med beräknade vattendjup vid ett 100-årsregn. Planområdet i rött.

Vid ett 100-årsregn riskerar bostäder i planområdets södra del att drabbas av stående vatten på 0,1 – 0,7 meters djup. Åtgärder på Tjuvkils dike är nödvändiga för att förbättra situationen.

RISK FÖR BLOCKUTFALL

En bergteknisk undersökning visar att risk för blockutfall föreligger (Cowi, 2021). Berget inom området är på vissa ställen av sämre kvalitet. Det finns även bergsslänter som lokalt är branta och ligger i direkt anslutning till bebyggelse.

Åtgärder bedöms nödvändiga för att förhindra blockutfall som kan leda till skada.

De åtgärder i form av skrotning och bultning som krävs är markerade i kartan ovan (Cowi, 2021). Planområdesgräns i vitt.

RISK FÖR RADON

Planområdet ligger i ett område med låg- till normalrisk för markradon.

GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Geoteknisk utredning (Cowi, 2020) visar att jordlagerföljden inom större delen av planområdet huvudsakligen utgörs av friktionsjord som vilar på berg. Det finns även partier med synligt berg i dagen. I planområdets västra del består jordlagren av fyllning på lera, som via ett friktionslager vilar på berg.

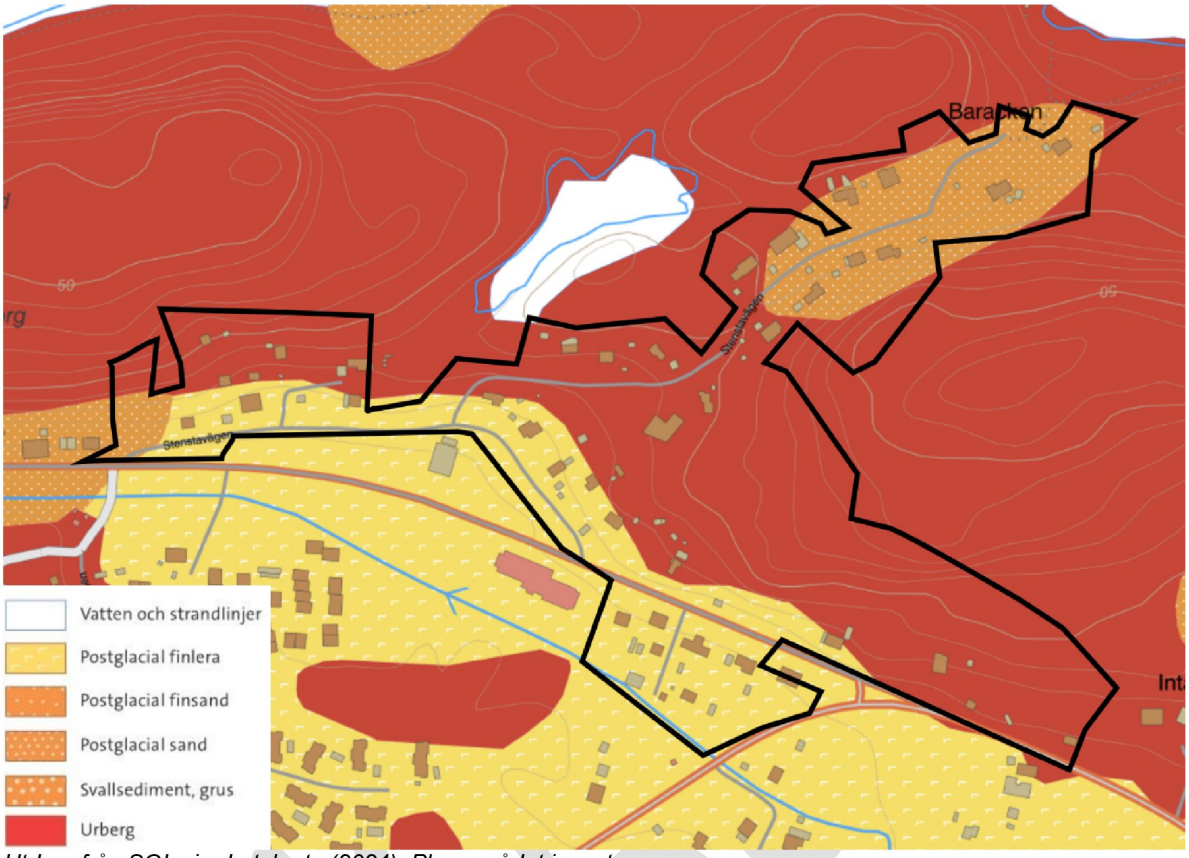

Utdrag från SGI:s jordartskarta (2024). Planområdet i svart.

STABILITET OCH SÄTTNINGAR

Längst västerut inom planområdet krävs restriktioner för maxbelastning. I övrigt bedöms stabiliteten som tillfredställande. Vid lokala schakter och uppfyllnader ska stabilitetsförhållandena kontrolleras.

KULTURMILJÖ

Planområdet ligger inte inom någon av kommunens uttagna kulturmiljöer eller inom riksintresse för kulturmiljövården.

FORNLÄMNINGAR

Fornminnen är skyddade enligt kulturmiljölagen. Vid ingrepp krävs tillstånd från länsstyrelsen. En arkeologisk utredning visar en fornborg och en stensättning på berget Tjuvkils huvud. Dess placering och utbredning berör delvis planområdets norra del. En befintlig bostadsfastighet ligger inom fornborgens utbredning. På berget i planområdets östra del finns ytterligare en stensättning. Stensättningen berörs inte av planområdet. Inga fornlämningar påverkas av planförslaget.

En arkeologisk utredning har utförts (Rio Göteborg, 2021) och länsstyrelsen konstaterar att inga ytterligare arkeologiska åtgärder i samband med aktuell detaljplan behövs (2021).

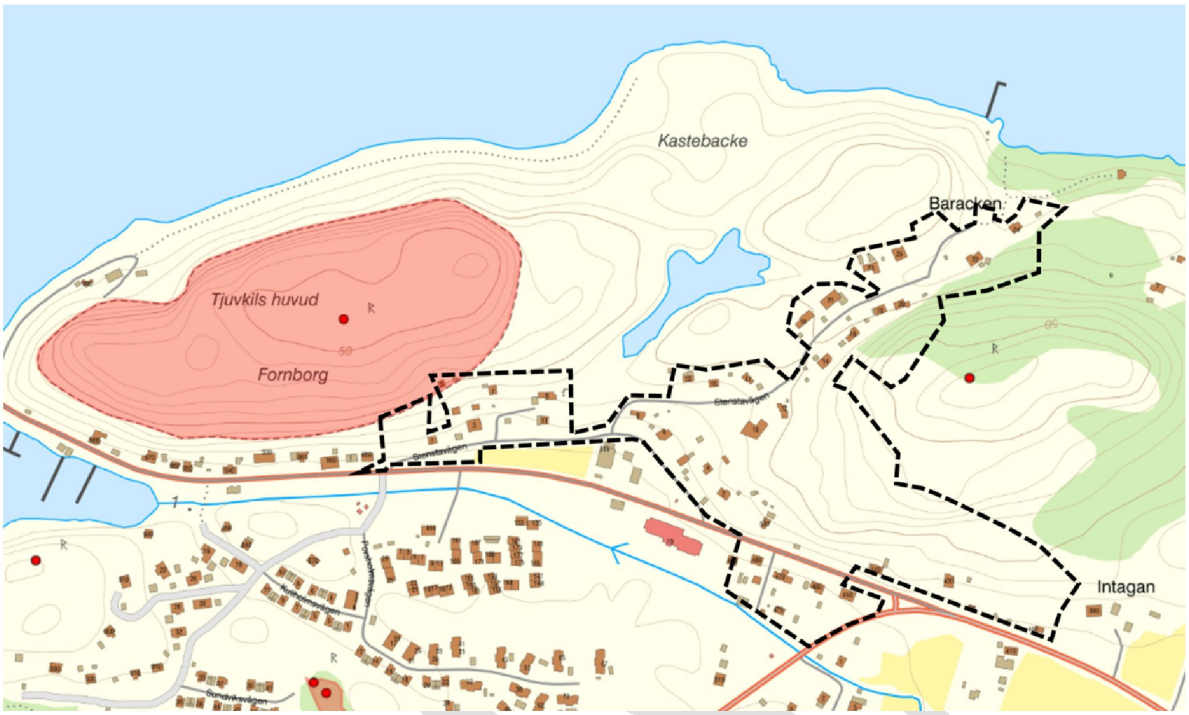

I rött syns fornborgen, röda punkter visar var identifierade fornlämningar finns. Planområdet i svart, streckad linje.

FYSISK MILJÖ

BEFINTLIG BEBYGGELSE

Inom planområdet finns i huvudsak villabebyggelse, med varierande utformning. Längs den södra delen av Stenstavägen ligger småskalig bebyggelse, till stor del uppförd mellan 1900 och 1930-talet. Många byggnader har byggts till och renoverats med nya fönster och tilläggsisolering, vilket har lett till att få byggnader har kvar sitt originalutseende. I den nordöstra delen av planområdet, längs väg 612 och väg 168 är bebyggelsen varierad i både ålder och utförande.

Bilden visar bebyggelse längs sydvästra delen av Stenstavägen.

LANDSKAPSBILD

Den låga bebyggelsehöjden som följer topografin ger en horisontlinje som följer naturen och landskapet. Den befintliga bebyggelsen är gles och insprängd i naturen, vilket gör att den inte är ett dominant inslag i miljön idag.

TOPOGRAFI

Det finns stora höjdskillnader inom planområdet. Östra delen består av höjder på som högst 50 meter över havet. I söder vid väg 612 ligger höjderna på 4–8 meter över havet.

SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR

BARNPERSPEKTIV

Precis söder om planområdet utmed väg 612 finns en nybyggd förskola. De befintliga bostäderna omgärdas av natur och klippor som kan uppmuntra till lek. Utmed bilvägarna.

TILLGÄNGLIGHET

Områdets topografi skapar utmaningar vad gäller tillgänglighet för rörelsehindrade. Lutningen är brant på många ställen inom planområdet. Lutningen på den befintliga Stenstavägen är på något ställe för brant gentemot gällande krav.

MÖTESPLATSER

Det finns inga kommunalt anlagda lekplatser, grillplatser, vindskydd eller liknande inom planområdet men både naturmark i närområdet och gemensamma badplatser möjliggör mötesplatser i orörd natur.

REKREATION

Bebyggelse inom planområdet har uppkommit som fritidshusbebyggelse. De delar av planområdet som inte är bebyggda består till stor del av skogs- och lavbeklädd kuperad naturmark. På många håll syns berg i dagen. Informella stigar leder till naturmarken runt om bebyggelsen och till vattenområden.

Bebyggelsen är omgiven av relativt orörd mark och vegetation, vilket utgör ett värde för områdets karaktär och upplevelse av orörd natur.

Kuperad naturmark intill befintlig bebyggelse i planområdet.

SERVICE

En ny förskola har uppförts i anslutning till planområdet söder om Väg 612. Under sommarhalvåret finns en kiosk i hamnen. Det bedöms finnas för litet underlag för annan samhällsservice i området.

TRAFIK

GATUNÄT OCH BILTRAFIK

Planområdet nås via väg 168 som ansluter till väg 612 vid Tjuvkils vägskäl. Väg 168 trafikerar mellan Marstrand och Kungälv. Marstrand är ett populärt besöksmål under sommartid då trafiken ökar kraftigt.

I samband med att Trafikverket bygger om väg 168 byggs korsningen vid Tjuvkils vägskäl om för högre trafiksäkerhet.

GÅNG-, CYKEL OCH MOPEDTRAFIK

I samband med att Trafikverket bygger om väg 168 utökas vägen med gång- och cykelväg. Kungälvs kommun planerar att bygga ny gång- och cykelväg längs väg 612.

KOLLEKTIVTRAFIK

Idag går ett antal busslinjer längs väg 612 och vänder vid hamnen där en vändslinga finns. Längs väg 168 går expressbussar mot Kungälv/Ytterby och Göteborg. I vägplanen för utbyggnad av väg 168 genom Tjuvkil föreslås en ny busshållplats att anläggas strax utanför detaljplaneområdet.

TEKNIK

VATTEN OCH AVLOPP

Ett parallellt projekt pågår i samband med detaljplanens framtagande med att ansluta samtliga fastigheter inom planområdet till kommunalt vatten- och avlopp.

BRANDVATTEN

Brandvattenförsörjning kan ske med Räddningstjänstens tankfordon med påfyllning från brandpost i korsningen mellan Tjuvkils huvud och Stenstavägen alternativt pumphuset.

EL OCH FIBER

Kungälv energi äger elnätet ska uppföra en ny transformatorstation i norra delen av planområdet, i slutet av Stenstavägen. Kungälv energi planerar att lägga nya kablar i samband med att vatten- och avlopp byggs ut och har för avsikt förbereda för att ansluta fiberkablar till området.

VÄRME

Värme ordnas enskilt.

UTKAST

KONSEKVENSER

FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER

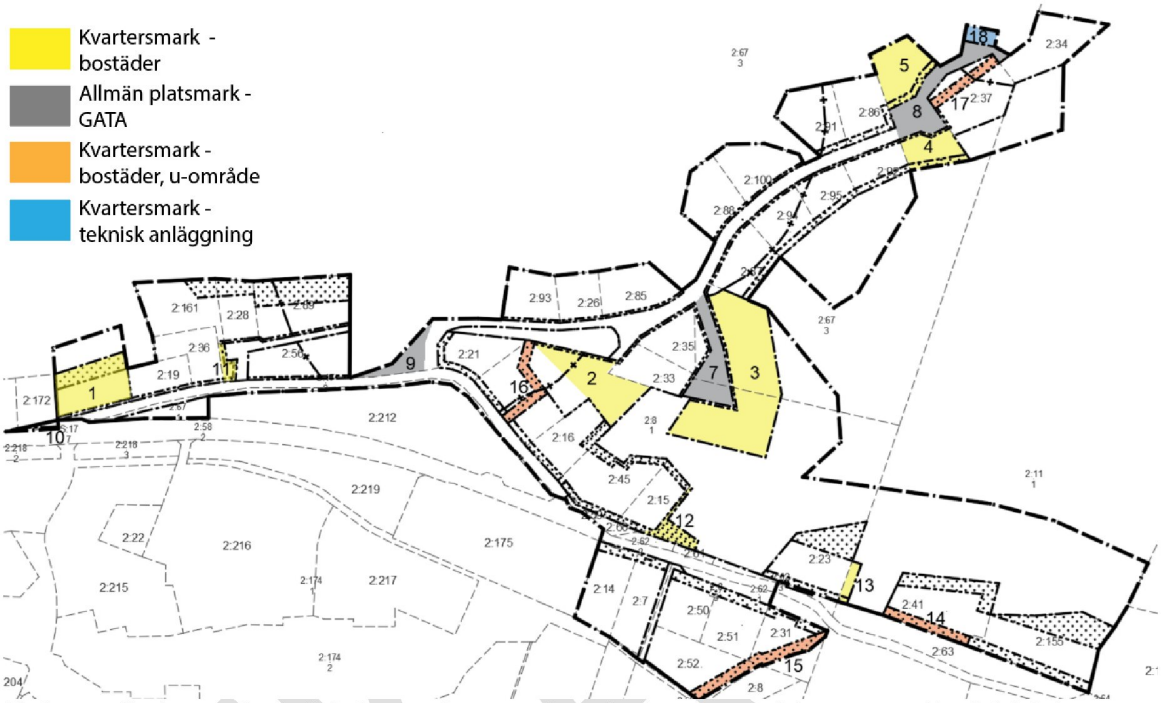

Karta som illustrerar vilka fastigheter som berörs av förändrad markanvändning genom aktuell detaljplan.

Konsekvenser för fastigheter och rättigheter

NR	FASTIGHET/ RÄTTIGHET	FASTIGHETSRÄTTLIGA KONSEKVENSER OCH MARKÖVERFÖRINGAR	EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR FASTIGHETSÄGARE	
			KOSTNADER	INTÄKTER
	Kvartersmark – bostäder			
1, 3, 4, 5	Tjuvkil 2:67 område 3	Ska avstå mark till nya fastigheter	Lantmäteriförrättning	Försäljning av nya tomter
2	Tjuvkil 2:8 område 1	Ska avstå mark till nya fastigheter	Lantmäteriförrättning	Försäljning av nya tomter
3	Tjuvkil 2:8 område 1	Ska avstå mark till nya fastigheter, om marken delas i fler än en fastighet (vilket är möjlig ytmässigt) behövs servitut för in/utfart för den ena fastigheten.	Lantmäteriförrättning	Försäljning av nya tomter
12	Tjuvkil 2:155	Ev. fastighetskonsekvens till blivande fastighet. Möjliggörs blivande tomt	Ev. lantmäteriförrättning	Ev. försäljning nya tomter
11	Tjuvkil S:17 område 8	Del av allmän platsmark planläggs för kvartersmark för bostäder för att kunna regleras till Tjuvkil 2:36	Lantmäteriförrättning	Försäljning av mark
15	Tjuvkil 2:8 område 1	Del av naturmark planläggs som kvartersmark för bostäder för att kunna regleras till Tjuvkil 2:15	Lantmäteriförrättning	Försäljning av mark

13	Tjuvkil 2:11 område 1	Ska ev. avstå mark till fastigheten 2:23 så att befintlig komplementbyggnad hamnar inom fastigheten.	Lantmäteriförrättning	Försäljning av mark.
	Allmän platsmark - gata			
6–9	Tjuvkil 2:67	Exploatörernas fastighet, avstår mark till användning GATA e-område för transformatorstation och pumpstation (APS)	Lantmäteriförrättning	
6–9	Tjuvkil S:17 område 8	Utökas genom att mer mark regleras till (in/utfarter till nya fastigheter på 2:8)	Ökade framtida driftkostnader	Blivande fastigheter inträder i GA:n och erlägger inträdesavgifter
6–9	Tjuvkil GA:6	Utökas med fler delägare i samband med att 2:8 delas i flera fastigheter.	Framtida utökade driftkostnader	Intäkter från nya delägare
10	Tjuvkil S:17 område 7	Mark som är reglerad för kvartersmark bostäder övergår till GATA med enskilt huvudmannaskap	Inga	Inga
	Kvartersmark – bostäder, u-område			
14	Tjuvkil 2:41	u-område på del av fastigheten	Ev. ledningsrätt	Intrångsersättning för ledningsrätt från kommunen
15	Tjuvkil 2:31	u-område på del av fastigheten	Ledningsrätt finns redan – S:11	
15	Tjuvkil 2:52	u-område på del av fastigheten	Ledningsrätt finns redan – S:11	
16	Tjuvkil 2:8 område 1	u-område på del av fastigheten	Ev. ledningsrätt	Intrångsersättning för ledningsrätt från kommunen
17	Tjuvkil 2:37	u-område på del av fastigheten	Ev. ledningsrätt	Intrångsersättning för ledningsrätt från kommunen
	Kvartersmark – Teknisk anläggning			
18	Tjuvkil 2:67 område 3	Exploatörernas fastighet, avstår mark till användning E – teknisk anläggning, för transformatorstation	Lantmäteriförrättning	Inga
	Övrigt			
	Tjuvkil 2:59 – 2:62	Små kommunala fastigheter som kommer ingå i den stora, kommunala fastigheten 2:63 för gata.	Lantmäteriförrättning	Inga

RIKSINTRESSEN

NATURVÅRD

Planförslaget innebär inga konsekvenser för riksintresset, eftersom den del av planområdet som ingår i riksintresset redan är bebyggt samt att dessa delar endast utgör en marginell del av riksintresseområdet.

FRILUFTSLIV

Planförslaget innebär inga konsekvenser för riksintresset, eftersom den del av planområdet som ingår i riksintresset redan är bebyggt samt att dessa delar endast utgör en marginell del av riksintresseområdet.

HÖGEXPLOATERAD KUST

Planförslaget innebär inga konsekvenser för riksintresset. Syftet med riksintresset är att skydda oexploaterade områden, det aktuella planområdet är redan bebyggt och ny bebyggelse möjliggörs som komplement till den befintliga.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN

Planförslaget innebär inga konsekvenser för varken jordbruk, skogsbruk, ekologisk särskilt känsliga områden eller stora oexploaterade områden.

MILJÖKVALITETSNORMER

Detaljplanens genomförande innebär varken att miljökvalitetsnormer för luft, vatten eller buller överskrids eller riskerar att överskridas.

Luft

Planförslaget innebär inte några konsekvenser för miljökvalitetsnormer för luft.

Med hänsyn till den relativt låga trafikbelastningen, den glesa bebyggelsen och den stora luftomväxlingen är det inte sannolikt att miljökvalitetsnormer för luft överskrids.

Vatten

Den föreslagna exploateringen inom planområdet bedöms inte äventyra vattenförekomstens möjligheter att uppnå beslutade miljökvalitetsnormer för vatten, eftersom den utgör en begränsad tillkommande del som består av villabebyggelse. Dagvatten hanteras delvis genom öppna diken, vilket är fördelaktigt då vattnet renas och fördröjs innan det släpps till ledningsnät och recipient.

Dagvatten från planområdet rinner dels norrut direkt mot havet, dels söderut till Tjuvkils dike. Tjuvkils dike är inte ett registrerat vattendrag enligt vattenförvaltningen och omfattas inte av några miljökvalitetsnormer.

Havsområdet utanför småbåtshamnen, väster om planområdet, utgörs av vattenförekomsten Älgöfjorden. Älgöfjorden har god ekologisk status men uppnår inte god kemisk status (VISS 2021). Planförslaget bedöms inte påverka miljön utanför småbåtshamnen varmed någon påverkan på miljökvalitetsnormen inte bedöms uppstå (Sigma, 2021).

Buller

Den begränsade trafikmängd som planförslaget tillför leder inte till någon ökning av bullersituationen i området och riskerar inte att överskrida miljökvalitetsnormer för buller.

MELLANKOMMUNALA FRÅGOR

Inga konsekvenser.

NATUR

LANDSKAPSBILD

Konsekvenserna för landskapsbilden bedöms som små, eftersom området redan är ianspråktaget och bebyggt med småhus. Planförslaget innebär en marginell förtätning i området. Planbestämmelser om största exploateringsgrad, största byggnadsarea och nockhöjd

reglerar omfattningen på bebyggelsen. Bebyggelsen ska även anpassas efter befintlig terräng. För den nya bebyggelsen som möjliggörs på höjden, som blir väl synlig från omgivningen, regleras att tak ska vara av matt material och mörk kulör, såsom svart, grått eller brunt **(f_3)** för att minska påverkan på landskapsbilden.

Enkel illustration över hur ny bebyggelse (i gult) påverkar landskapsbilden.

MILJÖ

MILJÖBEDÖMNING

Ställningstagande 4 kap. 33 b § plan- och bygglagen (2010:900)

Kommunens bedömning är att genomförandet av aktuell detaljplan inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Större delen av planområdet är redan ianspråktaget och planlagt för bostäder och väg. De enstaka nya bostäder som möjliggörs placeras intill befintlig bebyggelse och i anslutning till befintlig samhällsservice, infrastruktur och kommunikationer.

Länsstyrelsen har i sitt samrådsyttrande över detaljplanen, daterat 2020-11-19, uppgett att de delar kommunens bedömning, samt i yttrande i yttrande över undersökning av betydande miljöpåverkan 2019-09-19 delat kommunens ställningstagande.

STRANDSKYDD

Upphävandet av strandskyddet bedöms inte innebära några negativa konsekvenser eftersom det inte påverkar allmänhetens tillgång till strandområden jämfört med dagsläget och inte heller påverkar livsvillkoren för djur eller växtlivet.

DAGVATTEN

Den planerade markanvändningen påverkar avrinningen i liten omfattning eftersom del av mark som idag är natur och består av skogbeklätt berg, blir villatomter med bebyggelse och större andel hårdgörning. Konsekvenserna bedöms dock bli små, eftersom det endast rör sig om ett tiotal tomter. Infiltrationskapaciteten i området är redan begränsad, geotekniska utredningar visar att marken består av grund lera på berg i dagen inom i stort sett hela planområdet. Konsekvensen för dagvatten bedöms därför som liten.

FÖRORENINGAR I MARK OCH VATTEN

Inga konsekvenser.

HÄLSA OCH SÄKERHET

OMGIVNINGSBULLER

Ett fåtal planerade och befintliga bostäder utmed väg 168 riskerar att utsättas för trafikbullernivåer som överskrider trafikbullerförordningens riktvärden. Trafikbullernivåerna bedöms vara hanterbara genom att bostäderna har tillgång till tyst sida, eller vid behov sätter upp plank intill sin uteplats. Planförslaget möjliggör sådana lösningar och innebär inga konsekvenser för människors hälsa och säkerhet med hänsyn till buller.

ÖVERSVÄMNING

Planförslaget innebär ingen risk för översvämning, varken på grund av skyfall eller stigande havsnivåer. Samtliga bostadsfastigheter inom planområdet ligger högre än +3,4 meter. Karteringen visar även att befintlig infrastruktur möjliggör framkomst för räddningsfordon vid extrema högvatten.

RADON

Det bedöms inte finnas några risker för radon, förutsatt att grundläggande provtagning av marken utförs i samband med byggnation.

BLOCKUTFALL

Planförslaget har identifierat block som behöver säkras. Blocken som kräver åtgärder planläggs som naturmark och åtgärderna regleras i exploateringsavtal. Ett genomförande av detaljplanen innebär positiva konsekvenser för hälsa och säkerhet med hänsyn till blockutfall, eftersom planen har identifierat var och vilka åtgärder som krävs samt säkerställer att de utförs.

STABILITET

Detaljplanen innebär inga konsekvenser för stabilitetsförhållandena. Den del av planområdet där marken är känslig för belastning förses med planbestämmelse **b_1** om maxbelastning.

KULTURMILJÖ

FORNLÄMNINGAR

Planförslaget innebär inga konsekvenser för fornlämningar.

FYSISK MILJÖ

LANDSKAPSBILD

Konsekvenserna för landskapsbilden bedöms bli små, eftersom området redan är bebyggt med småhus och planförslaget endast innebär en komplettering av dessa. De nya byggrätterna anpassas i skala och kulör för att smälta in i landskapet.

SOCIALA KONSEKVENSER

BARNPERSPEKTIV

Detaljplanen innebär positiva konsekvenser för barn, eftersom planförslaget möjliggör för den gång- och cykelväg som planeras utmed väg 612. Trygga gång- och cykelvägar är en förutsättning för att barn själva ska kunna röra sig i landskapet. Detaljplanen säkerställer även naturmark, som många gånger är en mer stimulerande miljö att vistas i för barn jämfört med en tillrättalagd lekplats.

TILLGÄNGLIGHET

Planförslaget innebär bättre förutsättningar för att kunna lösa tillgängligheten till området, eftersom mark för gata utökas där det är som brantast.

TRYGGHET

Detaljplanen innebär positiva konsekvenser för trygghet, eftersom syftet med detaljplanen är att möjliggöra utveckling från fritidshusområde till bostadsområde, vilket skapar mer liv och rörelse i området. Fler bostäder ger också mer rörelse i området, vilket ofta innebär en ökad upplevd trygghet.

REKREATION

Konsekvensen för rekreation blir marginell. Några fåtal ytor som idag är naturmark planläggs för bostäder. Av de totala naturområdena utgör dessa ytor endast en bråkdel, och tillgängligheten till naturen från befintliga bostäder påverkas inte.

TRAFIK

MOTORTRAFIK

Detaljplanen innebär positiva konsekvenser för motortrafik eftersom den möjliggör den planerade ombyggnaden av väg 612. Detaljplanen innebär marginellt ökade trafikflöden på väg 612 och 168, eftersom enstaka nya tomter möjliggörs. Ökningen bedöms inte innebära några konsekvenser.

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Detaljplanen innebär positiva konsekvenser för gång- och cykeltrafik eftersom den möjliggör den planerade utbyggnaden av gång- och cykelväg utmed väg 612.

UTKAST

MEDVERKANDE

Planförslaget har tagits fram av enhet Plan, Samhälle och utveckling, Kungälvs kommun, i samarbete med representanter från andra enheter och förvaltningar. Följande kompetenser från Kungälvs kommun har medverkat i planarbetet: planarkitekt och projektledare.

Representant från Kungälv Energi med kompetens inom elnät, värme och fiber samt representant från Bohus Räddningstjänstförbund har deltagit i planarbetet.

Planbeskrivningen har skrivits av Annie Altengård, planarkitekt, Ramboll.
Genomförandebeskrivningen har skrivits av projektledare Linda Hedqvist, Kungälvs kommun.

SAMHÄLLE OCH UTVECKLING

TF Pernilla Attnäs Björk
Planchef

Annie Altengård
Planarkitekt, Ramboll

UTKAST

PLANKARTA

0 20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 m

Skala 1:2000 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Fastighetsgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Administrativ gräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmänna platser med kommunalt huvudmannaskap 4 kap. 4 § 1 st 2 p

GATA Gata

Allmänna platser med enskilt huvudmannaskap 4 kap. 4 § 1 st 3 p

GATA Gata

NATUR Naturområde

Kvartersmark 4 kap. 4 § 1 st 4 p

B Bostäder

C Centrum

E Tekniska anläggningar

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Bebyggandets omfattning

e_1 Största byggnadsarea är 150 m² per fastighet för huvudbyggnad. 4 kap. 11 § 1 st 1 p

e_2 Största byggnadsarea är 50 m² per fastighet för komplementbyggnader. 4 kap. 11 § 1 st 1 p

e_3 Största bruttoarea är 75 m² per fastighet för huvudbyggnad. 4 kap. 11 § 1 st 1 p

Marken får inte förses med byggnad. 4 kap. 11 § 1 st 1 p

Fastighetsstorlek

d_1 Minsta fastighetsstorlek är 600 kvadratmeter. 4 kap. 18 § 1 st p

d_2 Minsta fastighetsstorlek är 800 kvadratmeter. 4 kap. 18 § 1 st p

Placering

p_1 Huvudbyggnad ska placeras minst 2 meter från fastighetsgräns mot angränsande bostadsfastighet. 4 kap. 18 § 2 st 1 p

p_2 Huvudbyggnad ska placeras minst 4 meter från fastighetsgräns mot angränsande bostadsfastighet. 4 kap. 18 § 2 st 1 p

Komplementbyggnader ska placeras minst 1 meter från fastighetsgräns. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Utformning

Endast friliggande hus. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Byggnader ska anpassas med hänsyn till befintlig tomtindelning. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

f_1 Tak ska vara av matt material och mörk kulör såsom svart, grått eller brunt. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Högsta byggnadshöjd för komplementbyggnader är 3 meter. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Högsta nockhöjd i meter. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Minsta takvinkel i grader. 4 kap. 18 § 1 st 1 p

Utförande

b_1 Högsta tillåtna markbelastning är 20 kPa. 4 kap. 18 § 1 st 1p

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER

Genomförandetid

Genomförandetiden är 15 år och gäller från Laga kraft. 4 kap. 21 §

Markreservat

m Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. 4 kap. 6 §

Strandskydd

a_1 Strandskyddet är upphävt. 4 kap. 17 §

Grundkartans beteckningar

- Byggnader
- Skärmtak
- Väg, gångväg
- Dike
- Häck
- Gärdsgård
- Staket
- Fastighetsgräns
- Slänt
- Markhöjder
- Höjdkurvor
- Fastighetsbeteckning
- Traktnamn
- Kvartersgräns/traktgräns
- Formminne

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur baskartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-04-16

Koordinatsystem Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jörgen Persson
Karl- och mark

Lokaliseringskarta

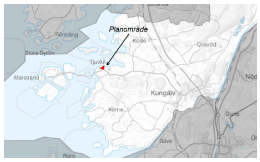

Lokaliseringskarta

GRANSKNING
Detaljplan för bostäder
TJUVKIL 2:67 MED FLERA
TJUVKIL ETAPP A
I Tjuvkil, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Enhetschef Plan	Planarkitekt
Pernilla Attnäs Björk	Annie Altengård, Ramboll
Upprättad	Antagandedatum
2024-08-18	

Kommunens aktnummer

Ärendenummer
KS2019/1285

Laga kraft

KUNGÄLVS KOMMUN

Granskningshandling
Ärende: KS2019/1285
2024-08-18

Samrådsredogörelse

Detaljplan för bostäder

Tjuvkil 2:67 med flera

”Tjuvkil etapp A”

Tjuvkil, Kungälvs kommun

PLAN
SAMHÄLLE OCH UTVECKLING
KUNGÄLVS KOMMUN

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 (växel)
FAX 0303-23 91 67
E-POST kommun@kungalv.se

Samrådsredogörelse
Kungälvs kommun
Ärende: KS2019/1285

INNEHÅLL

INLEDNING 3

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE....3

SAMMANFATTNING....3

INKOMNA SYNPUNKTER 4

STATLIGA MYNDIGHETER....4

STATLIGA BOLAG....12

REGIONALA ORGAN....13

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR....13

SAKÄGARE....15

ÖVRIGA....25

FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET 27

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE 29

Samrådsredogörelse
Kungälvs kommun
Ärende: KS2019/1285

INLEDNING

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE

Förslag till detaljplan för Tjuvkil 2:67 med flera, ”Tjuvkil etapp A” har varit utställt på samråd under perioden 16 oktober 2020 till 13 november 2020. Samrådshandlingar har sänts till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget har även varit tillgängligt för påseende under samrådstiden hos Kundcenter i Stadshuset samt på kommunens hemsida.

SAMMANFATTNING

YTTRANDE FRÅN	UTAN ERINRAN	MED ERINRAN	SYNPUNKT SOM EJ TILLGODOSETTS
1. Länsstyrelsen		x	
2. Lantmäteriet		x	
3. SGI		x	
4. Polismyndigheten	x		
5. Trafikverket		x	Kommunen anser att de bullerberäkningar som finns är tillräckliga för att bedöma att marken är lämplig för bostäder.
6. Telia Sonera	X		
7. Vattenfall	x		
8. Bohus räddningstjänst		x	
9. Miljö- och byggnadsnämnden		x	
10. Fastighetsägare 1		x	
11. Fastighetsägare 2		x	
12. Fastighetsägare 3		x	
13. Fastighetsägare 4		x	
14. Fastighetsägare 5		x	
15. Fastighetsägare 6		x	
16. Fastighetsägare 7		x	
17. Fastighetsägare 8		x	
18. Fastighetsägare 9		x	
19. Fastighetsägare 10		x	
20. Fastighetsägare 11		x	
21. Fastighetsägare 12		x	
22. Fastighetsägare 13		x	
23. Postnord		x	

INKOMNA SYNPUNKTER

Under samrådstiden har 23 skrivelser inkommit vilka redogörs och kommenteras nedan. Från statliga myndigheter och bolag, regionala organ samt kommunala nämnder, bolag och förvaltningar har 10 skrivelser inkommit. Från sakägare har 13 skrivelser inkommit. Från bostadsrättsinnehavare, hyresgäster och boende har 0 skrivelser inkommit. Från övriga privatpersoner, föreningar med mera har 0 skrivelser inkommit. Vissa skrivelser har sammanfattats medan andra återges i sin helhet, för att se samtliga yttranden i sin helhet hänvisar vi till kommunens ärendenummer KS2019/1285. Länsstyrelsens yttrande redovisas i sin helhet i *Bilaga 1*.

STATLIGA MYNDIGHETER

1. LÄNSSTYRELSEN (2020-11-19)

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen lämnar följande bedömning enligt 5 kap 14 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Länsstyrelsen kommer inför granskningsskedet att bevaka kommunens hantering över de områden som har en förhöjd risk för blockutfall.

I syfte att bedöma förutsättningarna för nybyggnation ställer Länsstyrelsen även krav på en arkeologisk utredning.

Kommunen bör även utreda och säkerställa översvämningsåtgärder ytterligare när det kommer till hanteringen av skyfall.

Synpunkter som kan aktualisera prövning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap 10 § PBL och nu kända förhållanden att ett antagande av en detaljplan enligt förslaget inte kommer att prövas under förutsättning att kommunen säkerställer stabiliteten inom området.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder redovisar Länsstyrelsens synpunkter vilka ska uppfyllas för att det antagna planförslaget inte ska riskera överprövning. Råd och synpunkter handlar om anvisningar för att planförslaget ska uppfylla lagstiftningens krav.

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagendebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

- Riksintresse (både MB kap 3 och 4, se listan i webbgis)
- Mellankommunala frågor och regionala förhållanden
- Miljökvalitetsnormer (MKN) (MB 5 kap, luft och vatten)
- Strandskydd (MB 7kap)
- Hälsa och säkerhet (risk för olyckor, översvämning, erosion) geoteknik

Länsstyrelsen anser att planförslaget strider mot prövningsgrunden Hälsa/Säkerhet med avseende geoteknik samt risken för skyfall.

Hälsa/Säkerhet Geoteknik

Länsstyrelsen instämmer med Statens geotekniska institut yttrande och inväntar den fördjupade bergtekniska undersökningen som kommunen planerar att genomföra

inför granskningsskedet för att kunna bedöma markens lämplighet utifrån risker för blockutfall (daterat 2020-11-12). **(1)**

Översvämning
Risken för översvämning till följd av en stigande havsnivå finns beskriven i planbeskrivningen. Där framgår det att befintlig bostadsbebyggelse samt planerad ny bebyggelse klarar planeringsnivån +3,4 m, vilket länsstyrelsen anser som positivt. Kommunen har även gjort en bedömning och beskrivit framkomligheten till byggnaderna. Däremot saknas det en beskrivning av konsekvenserna av ett skyfall i planbeskrivningen. **(2)**

Extrem nederbörd/skyfall är något som kan orsaka problem redan idag och som förväntas bli vanligare och intensivare i framtiden. Konsekvenserna av ett skyfall, minst ett 100-årsregn, behöver beskrivas i planen där också planens eventuella påverkan på området utanför planområdet behöver ingå. Mer information finns i ”Rekommendationer för hantering av översvämning till följd av skyfall” (Fakta 2018:5), utgiven av länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland.

Råd enligt PBL och MB

Buller
Eftersom fastigheten i hörnet av vägkorsningen är mycket utsatt för buller anser Länsstyrelsen att det behöver finnas möjlighet att uppföra bullerskydd inom denna del av planområdet. Området har beteckningen u1 och är markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. Område bör därmed reserveras för bullerskydd. **(3)**

Naturmiljö – Strandskydd
Strandskyddet är endast upphävt inom kvartersmark och kommunen har tydligt visat på hur strandskyddet återinträder genom en pedagogisk illustration.

Trafik
Länsstyrelsen hänvisar vidare till Trafikverkets yttrande i sin helhet (daterat 2020-11-06).

Förhållande till Översiktsplanen
Delar av förslagen ny bebyggelse inom planområdet bedöms inte vara förenlig med kommunens översiktsplan. Däremot bedöms dock planförslaget vara förenligt med länsstyrelsens granskningsyttrande på kommunens översiktsplan.

Koppling till miljömålen
Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen utgör ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. PBL (2010:900) är direkt knuten till miljöbalken, enligt dess 2 kap 2 §. Miljömålen ska enligt miljöbalkspropositionen (1997/98:45) vara vägledande vid tillämpningen av miljöbalken. En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljötillståndet och planinnehållets förhållande till detta beskrivs vilket gör det möjligt att bedöma föreslagna åtgärder från miljösynpunkt.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Arkeologi
Planförslagets ställningstagande gentemot de fornlämningar som är kända i nuläget är tillräckligt; markingrepp inom eller i närheten av fornlämning kräver Länsstyrelsens tillstånd. Det arkeologiska kunskapsunderlaget för angivet planområde är dock bristfälligt. Det finns risk för okända fornlämningar inom de delar av området där utökade byggrätter är planerade. Länsstyrelsen ställer därför krav på en arkeologisk utredning inom dessa delar av planområdet, i syfte att bedöma förutsättningarna för nybyggnation. Likaså kan det komma att krävas arkeologisk utredning eller andra åtgärder i samband med utbyggnation av VA- och el/fibernätsförsörjning. **(4)**

Vattenverksamhet
Det är angivet att inom den sydöstra delen av planområdet finns ett dikningsföretag från 1944 med akt nr O-E1a0391. Som enligt uppgift i planbeskrivningen behövt avvattna området som man planerat att omhänderta genom att ett eventuellt kommunalt verksamhetsområde för VA bildas, och kommer att omfatta hantering av dagvatten. Därför planerar man att använda ett befintligt dike som ska utökas. Dessa åtgärder anses som vattenverksamhet och kan kräva anmälan eller tillstånd enligt Miljöbalken. **(5)**

Enligt bilder i planbeskrivningen finns en befintlig brygga i vattenområdet som har funnits sedan 1971. Vattenområdet i den nordöstra delen får markanvändningsbestämmelse är betecknad som W, vattenområde, vilket innebär öppet vatten ska finnas kvar. Emellertid den befintliga bryggan är tänkt att kvarstå. Finns det planer att utöka den för att erbjuda båtplats för de nya bostäderna? **(6)**

Det framkommer inte tydligt om kommunen planerar tillgodose de eventuella behoven av båtplatser som kan uppstå. Att tillägga är att området ser ut mycket grund för att kunna bygga ut en båthamn i vattenområdet, därför är det förslagsvis lämpligt att hitta andra alternativa lösningar att tillgodose de eventuella behoven. Viktigt att tänka på är då på lokaliseringsprincipen i enlighet med Miljöbalkens i 2 kap. 6 § i sammanhanget.

Behovsbedömning
Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

KOMMENTAR

1) Kompletterande bergteknisk utredning har utförts (Cowi, 2023). Utredningen visar att åtgärder som skrotning och/eller bultning behövs på vissa platser inom planområdet. Under förutsättning att åtgärder görs, vilket regleras i exploateringsavtal med berörda fastighetsägare, bedöms planområdet lämpligt för det tänkta ändamålet.

2) Skyfallsfrågan har beskrivits tydligare och finns i planbeskrivningen under rubrik *Planförslag – Kvartersmark – Skyfall och översvämning*

3) Regleringen av prickmark och u-område är formulerad som att ”byggnad inte får uppföras”. Eftersom plank inte är en byggnad går det att uppföra inom u-området.

4) Inför granskning har en arkeologisk utredning gjorts (Rio Göteborg, 2022). I denna konstateras att ”inga hinder finns för vidare utveckling av de utredda ytorna.” Utredningen är godkänd av länsstyrelsen (2021-12-21).

5) Dikningsföretaget är upphävt. Kommunen är huvudman för diket söder om aktuellt planområde, vilket innebär att kommunen har ansvar för diket. Kommunen har ansökt om tillstånd.

6) Efter att ha studerat olika alternativ har området med bryggan utesluts ifrån planområdet. Dels är området inte nödvändigt att ha med för att uppfylla detaljplanens syfte, dels har konsekvenserna för befintliga bodar i anslutning till bryggan inte kunnat klarläggas.

2. LANTMÄTERIET (2020-11-12)

För plangenomförandet viktiga frågor där planförslaget måste förbättras

Outrett vattenområde

I planen ingår ett vattenområde som beskrivs på flera ställen i planbeskrivningen. Lantmäteriet har noterat att det enligt registerkartan är outrett till vilken fastighet vattenområdet tillhör. Det finns också en möjlighet att aktuellt vattenområdet är samfällt då ett angränsande vattenområde registrerats som en samfällighet. För öka detaljplanens tydlighet bör kommunen ansöka om att få vattenområdets tillhörighet registrerad. Att ta reda på till vilken fastighet/samfällighet vattenområdet tillhör är också av betydelse för att rätt fastighetsägare ska få ta del av samt lämna synpunkter på planförslaget. **(1)**

Motivering till val av enskilt huvudmannaskap
När kommunen väljer att låta en detaljplan ha enskilt huvudmannaskap för de allmänna platserna, istället för kommunalt, ska de särskilda skälen för detta redovisas i planhandlingarna. Vid Lantmäteriets genomläsning har inte någon sådan motivering hittats i de aktuella planhandlingarna. **(2)**

Fastighetskonsekvensbeskrivning saknas
Det är viktigt att alla som berörs av en detaljplan kan förstå planens konsekvenser för den egna fastigheten/ga:n. ”Av planbeskrivningen ska de konsekvenser som ett genomförande av detaljplanen medför för bland annat sakägare, andra berörda och miljön framgå. Med detta menas att det för i princip varje enskild fastighet bör redovisas vad detaljplanen innebär med avseende på bland annat huvudmannaskap, allmänhetens tillträde, kommande fastighetsbildning, utförande och deltagande i gemensamhetsanläggningar. (prop. 2009/10:170 s. 435)”.

I det aktuella planförslaget finns beskrivningar i texten fler av åtgärder, men plangenomförandet och dess konsekvenser behöver beskrivas på ett samlat sätt där respektive fastighetsägare kan förstå vad som detaljplanens genomförande innebär för den aktuella fastigheten. Beskrivningen av åtgärderna kan t.ex. illustreras med en fastighetskonsekvenskarta där förändringar i fastighetsindelning och omfattning av ev. gemensamhetsanläggningar, med plankartan som bakgrund. Beskrivningen bör innehålla ett utkast till redogörelse av juridiska och ekonomiska konsekvenser, även på fastighetsnivå. Ett sätt att åskådliggöra detta på är att upprätta en fastighetskonsekvensbeskrivning. **(3)**

Kostnader för och initiativ till fastighetsbildning
Det anges inte något om vem som initierar och bekostar den fastighetsbildning som behövs för genomförandet av detaljplanen. **(4)**

Planekonomi
Redovisningen av planekonomi är knapphändigt redovisad i planbeskrivningen, exempelvis så redovisas inte de ekonomiska konsekvenser planförslaget får för fastighetsägarna och befintliga gemensamhetsanläggningar. För att det ska vara möjligt att följa planområdets påverkan på den kommunala budgeten bör det vara lämpligt att det på ett tydligare sätt framgår vilka nämnder/instanser som får intäkter respektive utgifter vid plangenomförandet. **(5)**

Ska exploateringsavtal tecknas?
I planbeskrivningen framgår inte om något exploateringsavtal ska tecknas. Om avsikten är att sådant avtal ska tecknas ska kommunen enligt 5 kap. 13 § 3 st. PBL, redan i samrådsskedet redovisa avtalens huvudsakliga innehåll liksom konsekvenserna av att planen helt eller delvis genomförs med stöd av ett eller flera sådana avtal i planbeskrivningen. **(6)**

Stora arealer allmän plats i förhållande till kvartersmarkens behov
Inom planområdet är det mycket stora områden som är avsatta som allmän plats NATUR med enskilt huvudmannaskap. Omfattningen av allmän plats förefaller överdimensionerad och mer knuten till exploatörens markinnehav än till vad som kan uppfattas som funktionell skötselyta för kvartersmarkens behov av allmänna platser. I planbeskrivningen framgår inte kommunens syfte gällande hur NATUR-områdena ska förvaltas (ska de tex omprövas till att ingå i Tjuvkil ga:6 eller ska en ny gemensamhetsanläggning bildas?) men det vanligaste sättet att lösa förvaltningen för sådana områden är att skapa en gemensamhetsanläggning för naturmarken. För att en gemensamhetsanläggning ska kunna bildas måste villkor i den gällande lagstiftningen, Anläggningslagen, prövas och bedömas uppfyllda. Utifrån gemensamhetsanläggningens ändamål, de blivande delägande fastigheters ändamål samt storleken på naturområdet anser Lantmäteriet att det kan finnas tveksamheter gällande om samtliga villkor kan bedömas uppfyllda. **(7)**

Ersättning för upphävande av ga
Gemensamhetsanläggningen Tjuvkil ga:15 ska enligt planbeskrivningen upphävas som en följd av planförslaget. Enligt 40 a § anläggningslagen ska ägaren till den mark som blir av med belastning av en ga betala ersättning till de fastigheter som deltagit i ga:n om det uppkommer en skada. I planbeskrivningen nämns inget om dessa regler som inte är dispositiva och numera gäller när en gemensamhetsanläggning upphävs. Det nämns inte heller att upphävande av en gemensamhetsanläggning sker genom en lantmäteriförrättning samt vem som är ansvarig för att ansöka och bekosta sådan förrättning. **(8)**

Delar av planen som bör förbättras

Strandskydd
Enligt Boverkets allmänna råd ska upphävande av strandskydd anges på plankartan med ett ***a*** om upphävande om strandskydd endast avser del eller delar av ett planområde. I nuvarande planförslag avser kommunen att upphäva strandskyddet inom all kvartersmark och gatumark, vilket endast anges som en generell skrivelse utan hänvisning till littera a. **(9)**

Inlösen av allmän plats
Det bör i planbeskrivningen framgå att kommunen med stöd av detaljplanen har rätt att lösa in den allmänna platsmark som har kommunalt huvudmannaskap, att detta kan ske utan överenskommelse med de berörda fastighetsägarna/samfällighetsdelägarna samt vilka ersättningsprinciper som ska tillämpas vid inlösen av allmän plats. **(10)**

Osäkra gränser i anslutning till kvartersmark
I planförslaget har kvartersmark för bostadsändamål lagts ut i direkt anslutning till allmän plats. Användningsgränserna som avgränsar kvartersmarken från den allmänna platsmarken ser ut att vara avsedda att sammanfalla med fastighetsgränserna för befintliga bostadsfastigheter inom planområdet. Varken i grundkartan eller i registerkartan finns några inmätta gränspunkter angivna längs dessa gränser. Enligt Lantmäteriet uppgifter om gränsers kvalité har aktuella gränser en osäkerhet om 4,5 meter. Lantmäteriet vill här påminna om att detaljplanen inte påverkas om gränsen visar sig ha ett annat läge.

Risken med att planlägga utan att ha koll på gränsernas rätta läge är att en del av de befintliga bostadsfastigheterna blir planlagda som allmän plats alternativt att vad som är avsett att vara allmän plats planläggs som kvartersmark. Om gränsen är osäker är det lämpligt att så snart som möjligt utreda gränsen och göra en gränsutvisning där man letar upp befintliga gränsmarkeringar. Visar sig gränsen vara juridiskt oklar krävs det en fastighetsbestämning för att bestämma dess läge. När gränsens läge är

klarlagd kan därefter ev. anpassning av planen till fastighetsgränsens rätta läge göras. **(11)**

Otydlig redovisning
På s. 49 i planbeskrivningen står att ”all allmän plats NATUR ” har enskilt huvudmannaskap. Dock står det i plankartan att NATUR =kommunalt huvudmannaskap och att NATUR1 = enskilt huvudmannaskap. Detta behöver kommunen se över så att plankarta och planbeskrivning stämmer överens. **(12)**

KOMMENTAR

1) Enligt kommunens kart- och markenhet tillhör vattenområdet stamfastigheterna 2:67 och 2:11. Samfälligheten strax österut, som yttrandet hänvisar till, bildades 1975. Då bedömdes stamfastigheterna äga vatten 300 meter ut från stranden, vilken normalt gäller i denna typ av fall.

2) Bakgrunden till att ytorna med naturmark är att den aktuella detaljplanen ersätter delar av befintlig byggnadsplanen. Byggnadsplanen innehåller stora ytor med naturmark med enskilt huvudmannaskap. Delar av naturmarken hade förordnande enligt BL 113§. Vissa av ytorna är fortfarande aktuella för att bilda gemensamhetsanläggningar på.

   Inför granskningen har omfattningen av naturmarken minskats, framför allt i östra delen av planområdet.

3) En fastighetskonsekvenskarta har tagits fram inför granskningen av detaljplanen. Fastighetskonsekvenserna beskrivs, liksom eventuella kostnader eller intäkter för åtgärder.

4) Planbeskrivningens genomförandedel har kompletterats med information om fastighetsbildning.

5) En fastighetskonsekvenskarta har tagits fram inför granskningen av detaljplanen. Fastighetskonsekvenserna beskrivs, liksom eventuella kostnader eller intäkter för åtgärder.

6) Exploateringsavtal tecknas i samband med antagande av detaljplanen. Innehållet i detta beskrivs i genomförandebeskrivningen.

7) Detaljplanen reglerar inte om gemensamhetsanläggning ska bildas för naturmarken. I granskningshandlingen har naturmarken minskats och det är endast tre fastigheter som ingår i naturmarken (2:11, 2:8, 2:67).

8) En fastighetskonsekvenskarta har tagits fram inför granskningen av detaljplanen. Fastighetskonsekvenserna beskrivs, liksom eventuella kostnader eller intäkter för åtgärder.

9) Plankartan justeras så att en a-bestämmelse om upphävande av strandskydds läggs in på berörda områden, i stället för en generell bestämmelse.

10) Den allmänna platsmarken som har kommunalt huvudmannaskap berör endast småfastigheter som redan är kommunala.

11) Kommunen har mätt in gränserna och uppdaterat grundkartan inför granskningen. För vissa gränser behövs fastighetsbestämning, vilket blir klart innan antagandet av detaljplanen.

12) Planhandlingarna korrigeras så att de stämmer överens.

3. STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI) (2020-11-12)

Underlag

- Samrådshandlingar (planbeskrivning och plankarta), dat 2020-10-06
- Markteknisk undersökningsrapport (MUR) Geoteknik, upprättad av Cowi, daterada 2019-12-20, rev 2020-04-29
- PM Geoteknik, upprättad av Cowi, daterad 2019-12-20, rev 2020-04-29
- PM Bergteknik, upprättad av Cowi, daterad 2019-12-22

Geoteknik

Aktuellt planområde omfattar område 2 och 3 i den geotekniska utredningen (3). Inom planområdets norra del utmed Stenstavägen utgörs jordlagren av fyllning eller friktionsjord på berg samt av berg i dagen. Längst österut i område 2 har lera påträffats till ca 2,5 m djup. I område 3 (utmed väg 612 och väg 168) utgörs jordlagren under mulljorden av lera, som påträffats till 18 m djup, på friktionsjord vilande på berg. Kvicklera har inte påträffats. Jordlagerförhållandena har tolkats delvis utifrån tidigare utförda undersökningar.

Resultaten av dessa undersökningar bör redovisas i MUR för att man ska kunna bedöma den gjorda jordlagerindelningen i beräkningsmodellerna. Släntstabiliteten har beräknats i tre sektioner, benämnda sektion 2-4. I en sammanställning av skjuvhållfasthet i diagram som avser sektion 2-4 finns det två vada värden angivna. Det bör förtydligas för vilken sektion som respektive fördelning avser. Beräkningarna visar på tillfredställande stabilitet för befintliga förhållanden och för blivande förhållanden. Beräkningarna har kompletterats med en känslighetsanalys av valda värden för skjuvhållfasthet och portryck, där dessa har justerats mot ett ogynnsamt fall. För detta fall blir släntstabiliteten alltjämt tillfredställande.

I sektion 3 ligger undersökningspunkterna relativt glest och det är antagit friktionsjord i släntens högre belägna delar. SGI vill lyfta frågan om beräkningsmodellen även är känslig för om lera skulle finnas högre upp i slänten eller om det finns andra indikationer på att det saknas lera här. I beräkningarna för framtida bebyggelse har för område 2 och 3 en maxbelastning om 20 kPa respektive 20 kPa ansatts. En lastbegränsning, b_1, har införts på plankartan men inte inom samtliga berörda områden. SGI vill lyfta frågan om det är relevant ur stabilitetshänsyn att lastbegränsning införs inom fler delar av planområdet. **(1)**

Bergteknik

SGI noterar och välkomnar den fördjupade bergtekniska undersökningen som är planerad inför detaljplanens granskningsskede. En sådan bör redovisa en riskbedömning och bedöma markens lämplighet för bebyggelse med hänsyn till bergsslänters stabilitet, samt ange åtgärdsbehov för att åstadkomma långsiktigt stabila bergsslänter. **(2)**

SGI anser generellt att allmän platsmark bör vara under kommunalt huvudmannaskap, med ansvar för utförande och underhåll av de stabilitetshöjande åtgärder som anses nödvändiga i aktuella bergsslänter. Om enskilt huvudmannaskap skall råda, anser SGI att denna typ av åtgärder bör inkluderas i gemensamhetsanläggning med samfälld ansvarstilldelning. I de fall då både risk-källa och objekt ligger på kvartersmark behöver fastighetsägare informeras om risken. Mark utsatt för risk för blocknedfall kan inte anses lämplig för bebyggelse, och bör vara prickad mark där inte heller uppförande av komplementbostad bör tillåtas. **(3)**

KOMMENTAR

1) Lastbegräsningsbestämmelsen b_1 har inte bedömts nödvändig på fler ställen inom planområdet. Se rekommendationer i PM geoteknik (Cowi, 2020, s. 30).

2) Kompletterande fördjupande undersökning rörande bergteknik har genomförts (Cowi, 2023). Utredningen visar var åtgärder som bultning och/eller skrotning krävs för att åstadkomma stabila bergsslänter. I en detaljplan är sådana åtgärder inte lämpliga att reglera med planbestämmelser. I stället läggs mark där åtgärder krävs som natur med enskilt huvudmannaskap och åtgärderna regleras i exploateringsavtal med de berörda fastighetsägarna.

3) Den mark som inte är lämplig för bebyggelse enligt utredningen (Cowi, 2023) utesluts ur planområdet eller förses med prickmark. Inom naturmark som är allmän platsmark med enskilt huvudmannaskap skrivs exploateringsavtal mellan kommunen och fastighetsägare.

4. POLISMYNDIGHETEN (2020-10-19)

I nuläget har Lokapolisområde Kungälv/Ale inga synpunkter eller någon erinran gentemot den planerade detaljplanen.

KOMMENTAR

Noteras.

5. TRAFIKVERKET (2020-11-06)

Buller

Trafikverket kan i planhandlingarna inte se att några bullerberäkningar för fastigheter längs väg 612 har genomförts. Trafikverket anser att planhandlingarna behöver kompletteras med en kartläggning av buller även för fastigheter belägna längs väg 612. **(1)**

Trafikutredning väg 612

Trafikverket noterar att den trafikutredning som tagits fram fokuserar på utrymmesgestaltning och ger förslag på olika sektioner på vägen och gång- och cykelväg. Kapacitet för väg 612 har inte studerats. Trafikverket vill poängtera att gång- och cykelvägen, där utrymmet tillåter, bör ha en bredd på 2,5 meter samt en säkerhetszon på 0,6 meter. **(2)**

Övertagande av väg 612

Kungälvs kommun har för avsikt att ta över väg 612 från Trafikverket. Övertagandet avvaktar dock mer underlag rörande den geotekniska situationen vid hamnområdet, väster om planområdet. Trafikverket anser att ett avtal om övertagande av väg 612 måste tecknas innan detaljplanen kan antas. **(3)**

I det fall väg 612 inte tas över av Kungälvs kommun är det fortsatt Trafikverket som är väghållare för vägen. Detta innebär att de åtgärder som föreslås på väg 612 bekostas av Kungälvs kommun, men genomförs av Trafikverket. I detta fall behöver ett medfinansieringsavtal tecknas före detaljplanen antas för att säkerställa genomförandet av åtgärderna. **(4)**

Sammantagen bedömning

Trafikverket ser fram emot fortsatt deltagande i ärendet.

KOMMENTAR

1) Befintligt underlag bedöms tillräckliga för att bedöma att fastigheterna längs väg 612 inte riskerar att uppnå bullervärden som överstiger trafikbullerförordningens riktvärden. Resonemanget i planbeskrivningen kompletteras för att förtydliga detta.

2) Kommunen bedömer inte att kapaciteten på väg 612 kommer att bli ett problem till följd av ett genomförande av detaljplanen. Att det kan tillkomma tomter när befintliga områden omvandlas ska ha varit med i underlaget i utredningar som gjorts för väg 168. Kommunen delar uppfattningen om att en framtida GC-väg bör vara 2,5 + 0,6 meter bred, där utrymme finns. Exakt utformning av GC-väg kommer en framtida detaljprojektering att hantera.

3) Processen angående kommunens övertagande av väg 612 hanteras utanför denna detaljplaneprocess. Denna detaljplan omfattar inte riskområdet ute vid hamnen. Även framtida utbyggnad av GC-väg är ett projekt utanför denna detaljplan. Ett genomförande av den aktuella detaljplanen är inte beroende av en GC-utbyggnad.

4) Kommunen har redan tagit över väg 612.

STATLIGA BOLAG

6. TELIASONERA SKANOVA ACCESS AB (2020-10-28)

Skanova AB har tagit del av ovanstående planförslag. Skanovas befintliga nät inom området redovisas i nedan karta. Underlag i dwg-format kan beställas via ledningskollen.se Skanova har i övrigt inga synpunkter på planförslaget.

KOMMENTAR

Noteras.

7. VATTENFALL ELDISDSTRIBUTION AB (2020-11-04)

Vattenfall Eldistribution har inga elanläggningar inom planområdet och har därför inget att erinra.

KOMMENTAR

Noteras.

REGIONALA ORGAN

8. BOHUS RÄDDNINGSTJÄNSTFÖRBUND (2020-11-10)

Räddningstjänsten gör bedömningen att området kan försörjas med brandvatten från den brandpost som finns redovisad i VA-utredningen för Tjuvkils Ängar, med placering vid den planerade förskolan. Brandposten beräknas ha en sådan kapacitet så den kan användas för alternativsystemet med räddningstjänstens tankbilar. **(1)**

Enligt planförslaget ska sopbilar komma fram inom rimligt avstånd till respektive bostadsfastighet, vilket i stort sett överensstämmer med de förutsättningar som gäller för framkomlighet med räddningstjänstens fordon. Det finns dock en skillnad där räddningstjänstens fordon ska kunna ställas upp på ett avstånd som inte överstiger 50 meter till angreppsväg som normalt utgörs av dörr till byggnaden. Anledningen är att räddningspersonalen inte ska behöva bära utrustning för långt vid insats.

Komplettering av yttrande, 2020-11-20

I början av Stenstavägen är det en brant backe som kan vara svår att komma uppför med ett tyngre fordon vid halt väglag. För räddningstjänstens fordon brukar vi tillämpa Trafikverkets anvisningar som anger vilken längslutning som kan accepteras beroende på vägens standard. Om det blir höga anläggningskostnader för att åtgärda vägen så har räddningstjänsten vid några tillfällen föreslagit att man installerar värmeslingor på den del av vägen där man inte uppfyller kravet på högsta tillåtna längdlutning, enligt Trafikverkets anvisningar. Bifogar uppgifter på typfordon, Los, som överensstämmer med räddningstjänstens tankbilar. **(2)**

KOMMENTAR

1) Noteras.

2) Planförslaget har lagt in ett bredare område för GATA än vad vägen upptar idag. Det bedöms finnas utrymme att inom ytan bredda eller dra om gatan så att den får lägre lutning. Planförslaget omöjliggör inte lösningen med värmeslingor om det i stället skulle bli aktuellt.

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR

9. MILJÖ- OCH BYGGNADSNÄMNDEN (2020-11-24)

Miljöenheten

Även om småbåtshamnen och parkeringsplats i Tjuvkils huvud uteslutits från detaljplanen Tjuvkil Etapp A, kvarstår behovet av detaljplan för dessa områden. Syftet med att detaljplanera småbåtshamnen och parkeringen skulle vara att stärka kommunens kännedom om områdenas geoteknik och föroreningssituation samt att möjliggöra vattendom vilket hamnverksamheten som sådan kräver men saknar. De förtydligade förutsättningarna som en detaljplan skulle ge för hamnverksamheten skulle även underlätta kommunens tillsyn i miljö- och bygglovsammanhang. Även förutsättningarna för ett effektivt nyttjande av vatten- och markresurserna under beaktande av kustområdets natur- och kulturintressen skulle förbättras. **(1)**

Eftersom åtgärderna i vägplanen för väg 168 bedömts utgöra väsentlig ombyggnation har åtgärdsnivån för fasadbuller fastställts till 55 dBA i angränsande bostadshus. Detta eftersom propositionen om infrastrukturinriktning för framtida transporter (1996/97:53) ligger till grund för åtgärdsnivåerna sammanhanget. Samtidigt har trafikbullerförordningen (2015:216) tagits som norm för högsta fasadvärde för skydd mot störningar i plankartan. Förenklat innebär plankartans högsta nivå för fasadbuller 60 dBA vilket således skiljer sig mot de långsiktiga målsättningarna för omgivningsbuller för trafik. Miljöenheten anser att skillnaderna mellan åtgärdsnivå i vägplanen och nivån för skydd av störningar i detaljplanen är problematisk.

Tillämpningen av olika bullerregler i olika sammanhang men i samma geografi, ger en inkonsekvent bild av vilken högsta bullernivå som kan accepteras vid husfasad inom planområdet. Planbeskrivningen bör förtydliga förhållandet mellan Trafikverkets åtgärdsnivå och detaljplanens nivå för skydd mot bullerstörning. Miljöenheten anser att kommunens målsättning bör vara att 55 dBA ekvivalent bullernivå i fasad alltid klaras. **(2)**

Den del av Tjuvkil 2:8 där ny kvartersmark planeras och där strandskydd återinträder, är belägen i ett sammanhang mellan andra bostadshus. Ytan avgränsas idag av en gammal stenmur som kan uppfattas avskilja allmän platsmark från privat tomtmark hörande till de närmsta befintliga bostadshusen. Förtätningen som planen innebär bedöms inte påverka strandskyddets syften negativt genom att hindra allmänhetens tillgång till strandområdet för sjön varifrån strandskyddszonen utgår. Upphävande av strandskyddet för motsvarande ca 280 kvm för tillskapande av tomtmark bedöms av miljöenheten vara motiverat.

Bygglovsenheten

Planbeskrivningen innehåller information om geotekniska och bergtekniska för området som uteslutits från aktuellt planområde på grund av geotekniska skäl. För inte försvåra för eventuell prövning av bygglov bör det uteslutna områdets förutsättningar prövas i en detaljplan. **(3)**

Bestämmelsen om att bygglov inte får ges för nybyggnad eller tillbyggnad förrän åtgärder vidtagits för att undanröja rasrisk är tydligt skriven dock framgår det inte i planbeskrivningen hur bygglovenheten eller en sökande ska ha kännedom om att rasrisken har undanröjts. **(4)**

I planbeskrivningen står det att det kan vara lämpligt med till exempel suterränghus och dova kulörer. Bygglovenheten önskar att det övervägs om utformningen ska regleras i planbestämmelser för att styra utformningen vid nybyggnationer. **(5)**

KOMMENTAR

Miljöenheten

1) Hur situationen vid hamnen ska hanteras kommer att diskuteras vidare inom förvaltningen. VA-utbyggnadsprojektet har utfört ytterligare geotekniska undersökningar i området, som kommer att ge underlag för hur situationen bör hanteras. Det kan bli aktuellt att i framtiden planlägga området, men det är inget som hanteras inom ramen för den aktuella detaljplanen.

2) Plankartan har justerats så att bullervärden inte regleras. Detta eftersom riktvärden kan komma att ändras över tid och då riskerar att bli inaktuella. Detaljplaneläggning utgår ifrån trafikbullerförordningens riktvärden, även om man kan sträva efter lägre nivåer än vad denna förordning medger. I aktuell detaljplan, där befintlig bebyggelse är placerad nära bullerkällan, kan striktare krav än vad lagstiftningen kräver skapa stora konsekvenser för den enskilde fastighetsägaren.

Bygglovsenheten

3) Området har uteslutits ur planområdet eftersom lämpligheten för tänkt ändamål inte har gått att utreda inom ramen för den aktuella detaljplanen.

4) Bestämmelse om undanröjd rasrisk har uteslutits ur plankartan eftersom den inte är laglig. I stället regleras åtgärderna för blockras genom exploateringsavtal med de berörda fastighetsägarna.

5) Planbestämmelser om utformning införs, och anger nu att ”bebyggelse ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng”.

SAKÄGARE

10. FASTIGHETSÄGARE 1 (2020-09-19)

Efter att ha sett planeringen för Stenstavägen, den del som ligger närmast havet, känner jag fortfarande stor oro inför den sprängning som krävs i området. Sprängning av berg i dagen får även stor naturpåverkan ur estetisk synvinkel. **(1)**

Vid placering av huset ovanför 2:86, min fastighet, har Marfab tagit hänsyn till både min utsikt samt hur det går att smyga in ett hus på ett tillfredställande sätt, så att det syns så lite som möjligt. Det föreslagna materialet samt färgen är estetiskt tilltalande. Hoppas de inte höjer taket till tillåten höjd. **(2)**

Däremot anser jag inte, att Marfab har tagit hänsyn till, att göra så liten påverkan som möjligt vad gäller tillfarten till fastigheten ovanför 2:86. **(3)**

Vad jag förstår tänker de spränga i det vackert rundade berget. Här har jag oro, både för vad som ska hända i den vackra naturen, samt för de skakningar som kommer att ske. Hoppas vi boende slipper att säga: VAD VAR DET VI SA!

En fråga, hur gäller de nya reglerna för strandskydd på 300 m. **(4)**

KOMMENTAR

1) Sprängningar ska ske enligt gällande regelverk och ansvaret ligger på den aktör som utför sprängningen.
2) Planbestämmelser om utformning införs, och anger nu att ”bebyggelse ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng”.
3) Detaljplanen reglerar inte den nya in/utfartens läge.
4) Strandskyddet återinträder automatiskt 100 meter från havet när nu gällande detaljplan (byggnadsplan) upphävs för att ersättas av en ny detaljplan. För att strandskyddet ska återinträda längre än så, upp till 300 meter från strandlinjen, måste länsstyrelsen fatta ett särskilt beslut om detta. Det utökade strandskyddet hanteras alltså inte i detaljplanen.

11. FASTIGHETSÄGARE 2 (2020-10-29)

Befintliga fritidsfastigheter skall få ändrad karaktär till permanentfastigheter. Dessutom är tanken att övre (norra) delen av Stenstavägen skall kompletteras med 8 stycken fastigheter samt att västra delen av Stenstavägen skall kompletteras med 1 styck fastighet. Alltså kommer totalt 34 fastigheter att belasta Stenstavägen. Beräknar man som ett genomsnitt att varje fastighet har två stycken bilar samt att det åtminstone sker en utfart och en infart till Stenstavägen per dygn så får det som resultat att det kommer att ske 136 fordonsrörelser per dygn. Dessutom är NCC markägare vid Stenstavägen och därmed beroende av vägen. Till detta kommer andra rörelser som till exempel post och sophämtning.

Stenstavägen har idag två infarter från väg 612. En infart i östligt läge och en i västligt läge. Båda är trångar och har en svår vinkel mot väg 612. Sikten mot väg 612 från vardera ut/in på Stenstavägen. Ytterligare ett fenomen är att den nybyggda infarten mot området Tjukvils Ängar är placeras mittemot västra infarten till Stenstavägen. Detta har i praktiken skapat något som kan liknas vid en fyrvägskorsning. Ur trafiksäkerhetssynpunkt olämpligt.

Därför anser vi att det bör övervägas att både den östliga infarten och den västliga infarten stängs och ersättes med en ny ut/infart till Stenstavägen. Placering av denna skall vara som en förlängning av ”Stenbacken” och ut mot väg 612. Fördelen med detta

är att dels få bort två stycken ur trafiksynpnkt olämpliga ut/infarter och dels få en ny som är vinkelrät mot väg 612. Och färmed få en trafiksäkrare ut/infart med god sikt.

Se bifogad karta:

KOMMENTAR

En ny utfart enligt kartan passerar igenom ett område som ingår i detaljplanen för ”Tjuvkils Ängar”. Denna detaljplan vann laga kraft 2016-09-10, men har en genomförandetid på tio år. Det aktuella området är planlagt för bostäder. Detta gör att en ny utfart enligt förslaget inte är möjlig att genomföra.

Där västra änden av Stenstavägen ansluter till väg 612 justeras planförslaget så att en utfart med bättre sikt är möjlig att använda. Detta genom att ett område som i samrådsförslaget var naturmark, ändras till gatumark.

12. FASTIGHETSÄGARE 3 (2020-11-01)

Först av allt vill vi framföra att vi ställer oss positiva till förslaget som helhet och har egentligen bara ett par saker vi vill framföra kring förhållandena i omedelbar anslutning till vår bostad (Tjuvkil 2:7).

Långt innan vi bosatte oss här skapades det en parkering längs med vägen som är gjuten i betong. Förmodligen skedde detta med kommunens/väghållarens goda minne eftersom det är näst intill omöjligt att ta sig upp i backen på ett trafiksäkert sätt vintertid från den förövrigt enda parkeringsplats bostaden erbjuder nere vid vårt garage i södra änden av tomten. De gånger man använder den måste man ha en ”andreförare” som står på vägen och ger klartecken när man kan köra upp på vägen.

Om man genomför åtgärder med cykelbana på vår sida av vägen innebärande att vi fortsättningsvis måste parkera nere vid garaget, måste vi framföra att det är mycket svåra siktförhållanden när man åker upp på vägen – och att samtidigt korsa en gång och

cykelväg som medför mer trafikanter än idag, är inte lämpligt ur trafiksäkerhetssynpunkt. Förutom siktförhållandena är vägen upp från garaget väldigt brant och vid halt väglag kan detta innebära livsfara eftersom man måste satsa i fart för att komma uppför backen. Dessutom, precis vid utfarten längst upp i backen står en stor gammal bok som måste tänkas in.

En annan invändning om man lägger gång och cykelvägen längs den södra sidan av vägen, är att vägen kommer väldigt nära huset och husets entré. Huset ligger under vägens nivå vilket innebär att man måste ha en trappa för att komma ner till huset. Idag har vi trots allt en marginal mellan grinden och trafiken. Om trappan måste flyttas längre in på tomten kommer det också att innebära att sista trappsteget slutar endast någon meter från dörren. Störst fara är dock när man ska ta sig upp för trappan för då kommer vi att vara tvungna att gå rakt ut i trafiken på cykelbanan. Vi måste även då sätta upp ett plank som skyddar från insyn vilket innebär att vi får ingen sikt alls när vi går ut rakt i trafiken. Vi har dessutom många både äldre och yngre som besöker oss så detta skulle innebära en stor trafikfara. **(1)**

Vi blev emellertid glada över att trafikutredningen för ett förnuftigt resonemang kring problematiken och att det finns olika tänkbara åtgärder; att återta kommunal mark, bredda vägen något på norra sidan eller att helt enkelt lösa det hela med en avsmalning av vägen vid just denna passage. Vi uppfattar det som att det i denna skrivning finns en god möjlighet att få till stånd en god lösning.

När det gäller hastighetsbegränsningen på vägen skulle vi förorda att den sätts till 30 km/timme. **(2)**

En brist för hela området är att det inte finns en ytterligare utfart till väg 168.

Vi ser gärna att ni gör ett besök hos oss där vi tillsammans tittar på vilka begränsningar och möjligheter det finns för att få till stånd en trafiksäker och för oss boende så bra lösning som möjligt.

KOMMENTAR

1) I denna del av planområdet är cykelvägen planerad norr om vägen. Vägbanan smalnar av i höjd med 2:7 och ska inte påverka befintlig trappa/grind. Detta regleras inte i detaljplanen utan studeras i detaljprojektering av vägen.

2) Hastighet hanteras inte inom ramen för plan och bygglagen, utan av väghållaren. Kommunen har beslutat att hastigheten ska vara 40 kilometer/timme. Avsmalning av vägen kommer leda till naturlig hastighetsbegränsning.
Cykelvägen är planerad norr om vägen i östra delen av planområdet och söder om vägen i västra delen (byter sida i höjd med förskolan).

13. FASTIGHETSÄGARE 4 (2020-11-23)

Generellt

Mervärdet för befintliga fastigheter är minimalt i denna plan. Eventuell utökad byggrätt ger inget mervärde, såvida man inte river ett befintligt hus eller delar därav. Husen ligger där de ligger. Däremot får vi alla en merkostnad.

Har inte fått kläm på om en vägutbyggnad skall ske och i vems regi. Vem skall bekosta en eventuell sådan? Inte kan det väl vara befintliga fastigheter? **(1)**

Vad blir dagens vägförenings engagemang i en eventuell utbyggnad av vägen? **(2)**

Jag förstår att föreningen skall vara huvudman för Stenstavägen i fortsättningen, dvs i ett förvaltningsskede, såsom sker idag. Är detta rätt uppfattat? **(3)**

Utbyggnad av VA är ju inte en önskad åtgärd för många av de befintliga fastigheterna, då dessa har en godtagbar lösning för sitt VA, men kommunen har tydligen rätt att pådyvla fastighetsägarna ett kommunalt VA oavsett vad vi tycker.

Förhandling pågår vad jag förstår mellan vår VA-förening och kommunen.

VA utbyggnaden drivs av att nya byggrätter önskas tillkomma, som annars inte kan komma till stånd utan kommunalt vatten och avlopp. **(4)**

Plansynpunkter

Väg lokal
Det bör övervägas en annan dragning/lutning av backen som leder upp till det övre området

a. Stenstavägen skulle med fördel kunna ansluta till väg 612 rakt söderut från backen och infartsändarna stängs/återvändsgata

b. Alternativt skall backen förläggas i flackare vinkel än vad den gör idag (och enligt planförslag?) och befintlig in/utfart behålles Plats finns sedan transformator flyttats. **(5)**

b. Är den nygamla vägen genomgående ca x m bred. Kan inte finna någon profil till ett förslag. Bestämmer Kungälvs VA hur vägen skall se ut m.h.t. sina ledningsdragningar? **(6)**

c. Hur ser profilen ut för den nya anslutningsvägen ut till de 4 nya tomterna. **(7)**

Infarten till de nya 4 fastigheterna skall göras med mindre intrång mot fastigheten 2:87. Vi bor inte i staden och tycker därför att intrång i naturen skall vara så litet som möjligt. Det är ont om växter i området.

Sopbil och andra fordon kan med fördel utnyttja motstående sida dvs nordväst om infart finns plats.

Sopkärlsplacering har jag sett i planen i denna kurva och det betraktar jag som ett skämt eller någon missriktad tanke. Det är inte praktiskt att göra en sopstation där det är markerat. Tänk om! **(8)**

Jag är av uppfattningen att en vändplan måste göras vid de nya fastigheterna. **(9)**

Detaljplan
Har inga omedelbara negativa invändningar mot planen. Tycker att den är rimlig med hänsyn till befintlig bebyggelse och terrängen.

Jag noterar att planen tillåter att befintliga byggnader på prickad mark ligger kvar. Bra!

Dagvatten
Jag motsätter mig bestämt mot att ansluta min fastighet till dagvatten. Detta är snudd på resursslöseri och borde förbjudas att ha det som en ansats i ett område som detta.

Idag har jag infiltration och det fungerar alldeles utmärkt.

I s.k. omvandlingsområden skall en särskild utredning företas, där respektive fastighet utredes. Jag avvaktar en sådan utredning. Att de nya fastigheterna skulle med nödvändighet ha dagvatten är väl troligt, åtminstone inom gruppen av 4 nya, inklusive deras anslutningsväg. I övrigt tror jag på småskalig lokal lösning för nya/gamla fastigheter. **(10)**

Väg 512 m.m.
Jag tycker att då terrängen och kartan inte stämmer **så gäller terrängen**. Jag anser att ert krav på profil inte kan vara vägledande längs sträckningen!!!!

Anpassa GC och körbana till verkligheten. Tjuvkil är ingen centralort idag och kanske aldrig blir det? Finns det obegränsat med resurser=skatter?

Läser sprängning/återtaga mark/överdäckning mm. Man tar sig för pannan. Finns det en okänd investerare i detta fall? **(11)**

Komplettering 2020-11-11

Detaljplan

Man kanske skulle kunna överväga att den nya planen tillåter en större yta säg > 150m2 men då i ett plan.

Det är av värde att befintlig struktur bibehålls och då skulle 2 våningsbyggnader inte passa in. Skulle en tillbyggnad göras inom befintligt bestånd, så är det med lagt förslag, inte omöjligt att det dyker upp utbyggnader, som innebär att det byggs på en våning.

De nya fastigheterna skulle kunna vara souterränglösningar som föreslagits, men då får inte ”våning 2” sticka upp för mycket. **(12)**

KOMMENTAR

1) Kostnaden för utbyggnaden finansieras av exploatören och vägföreningen.

2) Exploatören bygger och bekostar den väg som behövs för nya tomter.

3) Ja, vägföreningen är fortsatt huvudman för Stenstavägen.

4) Utbyggnaden görs för att vattentillgången är dålig i Tjuvkil, g:a-ns avloppsreningsverk ska enligt uppgift inte vara optimalt fungerande. Länsstyrelsen har förordnande som kräver kommunalt verksamhetsområde för VA i delar av Tjuvkil.

5) Lutningen är ett problem och kommer att studeras. Att fortsätta vägen rakt söderut går inte, då området kommer att bebyggas med bostäder i kommande etapp av Tjuvkils ängar. Gatuområdet kan i backen detaljplanen utökas västerut, så att en flackare dragning möjliggörs.

6) Vägföreningen bestämmer vägens bredd inom användningsområdet GATA med enskilt huvudmannaskap.

7) Det sker inget intrång på fastigheten 2:87. Det kommer att läggas kvartersmark intill befintlig fastighetsgräns. Om reglering av den byggnad som idag står utanför 2:87 är önskvärt, får det hanteras fastighetsägarna emellan.

8) Detaljplanen är flexibel och möjliggör flera lösningar. Sopbilen har utrymme att köra in och vända på den nya delen av gatan, i den del där nya fastigheter planeras. Sopkärl kan placeras på egen fastighet eller tillfälligt ställas upp på gatan/vändplatsen inför tömning.

9) Planförslaget möjliggör en vändplan.

10) Planförslaget förutsätter inte längre kommunalt verksamhetsområde för dagvatten, utan föreslår att befintliga lösningar används.

11) Plan- och bygglagen anger att planläggning ska främja en ”samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer”. Med anledning av detta bedöms anläggning av gång- och cykelbana motiverat.

12) Planbestämmelser om utformning införs, och anger nu att ”bebyggelse ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng”. Minsta takvinkel regleras till 30 grader vilket innebär att högst 1,5 våningar kan uppföras inom 6,5 meter nockhöjd.

14. FASTIGHETSÄGARE 5 (2020-11-19)

Härmed vill jag understryka vikten av att kommunen gör en översyn gällande alternativ dragning av den VA-ledning som, i enlighet med kommunens plan, är lokaliserad i den sydöstra delen av vår tomt Tjuvkil 2:45. Anledningen är att möjliggöra en planerad avstyckning av just denna del av tomten, vilket går i linje med kommunens intentioner om förtätning av bebyggelse i aktuellt område.

En dragning enligt nuvarande planförslag kan komma att inskränka möjligheten att bebygga tomten på ett smidigt sätt framöver.

Dessutom utgörs tomten i denna del av ett 5-6 meter högt berg i dagen vilket skulle innebära kraftig åverkan för att spränga ner ledningar till frostfritt djup.

Bättre vore att förlägga VA-ledningen utefter väg 162 österut mot tomt 2:15.

KOMMENTAR

Den planerade ledningen ligger inte längre på Tjuvkil 2:45.

15. FASTIGHETSÄGARE 6 (2020-11-09)

Som ägare till fastigheten Tjuvkil 2:21 har jag följande synpunkter på planförslaget:

Min fastighet bebyggdes runt år 1900 vid den dåvarande gamla landsvägen och har sedan dess varit i släktens ägo. På 1960-talet avstyckades ett antal fastigheter i bergsområdet nordost om min fastighet. Då anlades en ny väg, som löper väster och norr om min fastighet. Denna väg, Stenstavägens övre del mot Baracken, har vid min tomt en felaktig placering och saknar diken.

Vid två tillfällen har två olika lantmäteriingenjörer från Kungälvs kommun oberoende av varandra mätt upp min tomt. Vid båda dessa tillfällen har de båda lantmäteriingenjörerna kommit till samma resultat - att vägen ligger på min tomt.

Markeringen (**d**ubb i **b**erg) i tomtens nordvästra hörn är inte synlig utan ligger under den asfalterade vägen.

Ansökan om ”Särskild gränsutmärkning” är inlämnad och ligger nu hos Lantmäteriet. Advokat är inkopplad på ärendet.

Om en eventuell avstyckning av nya bostadsfastigheter och en utökning av byggrätter för omvandling av befintliga fritidshus till permanentbostäder ska kunna ske, måste vägfrågan först lösas.

Vägen måste få en annan sträckning och givetvis förläggas utanför min tomt. **(1)**

Diken som avleder vattnet från såväl vägen som den högre liggande terrängen måste anläggas, då min fastighet ligger avsevärt lägre än den omgivande vägen. **(2)**

Fart- och bullerreducerande åtgärder måste projekteras och byggas, då trafikintensiteten av såväl privata fordon som leveranser, hantverkare och tunga transporter påtagligt kommer att öka, om antalet permanentboende blir fler. **(3)**

Karta bifogas.

KOMMENTAR

1) Användningsgränsen för GATA ligger i befintlig fastighetsgräns för 2:21 och vägen ska alltså ligga utanför tomten.

2) Planförslaget bedöms inte påverka dagvattenavrinningen så att några åtgärder behövs.

3) Frågan om byggtrafik hanteras inte i detaljplanen, eftersom det inte går att reglera i plan- och bygglagen. Det är den som utför åtgärden (exploateringen) som är ansvarig för eventuella skador.

16. FASTIGHETSÄGARE 7 (2020-11-03)

Jag nämnde sist att de kan bli lite tajt med en byggnadsarea om 130m² på ett plan men hängde inte riktigt med på ditt svar där? Hur som nu när vi får möjlighet att bygga ut så vill man ju ha varsitt rum till barnen, ett till oss och ett gästrum/kontor, badrum, extra WC, tvättstuga, kök och vardagsrum. Men för att få till detta så måste vi lägga på ett plan de blir både kostsamt men framförallt så pajar vi utsikten mot havet och Carlstens fästning för våra bakomliggande grannar, och de är som att släppa en Hiroshima på Stenstavägen, och de vill vi helst undvika. Och där är fler grannar på gatan som står inför samma dilemma.

Kan man inte utöka till 150m² så man kan få med allt på ett plan och rent volymmässigt när man kan hålla sig på marken som kommer ju inte den upplevda känslan heller bli så stor som man annars upplever 2plan på 130m². detta är bara en tanke jag har men tänkte vi får diskutera de innan ni stänger böckerna.

Problematiken finns även kvar från tidigare omvandlade områden kring matskär/lerskär i Tjuvkil där ny plan ligger sedan några år tillbaka om hur just de tvingats kompromissa och efterjustera just för att 130 är i tajtaste laget för ett enplanshus.

KOMMENTAR

Planförslaget justeras och medger nu största byggnadsarea om 150 kvadratmeter.

17. FASTIGHETSÄGARE 8 (2020-11-09)

Vårt boningshus, byggt 1929, ligger på en väldigt sluttande tomt med jord, lera och berg som underlag. I direkt anslutning till vår tomt skall enligt er plan 2 nya hus byggas och 40-100 m bort ytterligare 4 hus. Terrängen är minst sagt oländig varför vi tror att man kommer att behöva spränga rejält.

Då är vi oroliga för

1) En ny "Lökebergakatastrof". Vårt hus kommer att rasa nerför slänten.

2) Att huset och/eller grunden skadas

3) Att vår vattenförsörjning skadas. Vi tar idag vårt vatten från egen brunn nedanför Stenstavägen.

Vi har både goda och dåliga erfarenheter från tidigare sprängningar.

Goda från Marstrands Bygg som sprängt ute på åkern men som tillsammans med oss besiktigat och fotat både före och efter. De gjorde dessutom ett vattenprov i efterhand.

Dåliga när grannen byggde till. Vi befann oss i New York när telefonen ringde mitt i natten och vi fick beskedet att imorgon spränger vi. När vi kom hem såg vi några sprickor i vår grund men kunde naturligtvis inte bevisa att det hände då eftersom vi inte hade någon förinspektion.

Vi föreslår följande

1) Ta bort de här 6 husen ur Detaljplanen

eller

2) Gör geotekniska mätningar på vår tomt för att uppskatta katastrofrisken

eller

3) Om planen går vidare - meddela sprängningar i god tid innan så att för- och efterinspektion kan göras.

FRÅGA? Om skada uppstår. Vem är ansvarig? **(1)**

Kommunen - som gjort detaljplanen

Byggaren - som valt att spränga

Sprängaren - som gjort ett jobb

Vår andra invändning gäller de två hus som planeras i direkt anslutning till och ovanför vår tomt. Vårt insynsskydd försvinner därmed och samma gäller granntomten och därför anser jag att dessa två hus borde tas bort i detaljplanen. **(2)**

En sista fråga: Kommer Stenstavägen fortsatt att vara en privat väg eller blir den kommunal med tanke på den ökande trafiken. **(3)**

Emotser med intresse ett svar på denna inlaga och våra frågor.

KOMMENTAR

1) Sprängningar har utretts i flera geotekniska utredningar (Cowi, 2023), vilka visar att marken tål det. I byggskedet ligger ansvaret för sprängning på den som utför åtgärden.

2) I en detaljplan vägs allmänna intressen mot enskilda. I detta fall gäller erat enskilda intresse insyn i er, privata trädgård, vilket vägs mot behovet av nya bostäder i kommunen. Ökad insyn är tyvärr en störning som får accepteras när orten växer.

3) Stenstavägen kommer att bli en allmän väg, men som sköts av vägföreningen. Trafikökningen som de enstaka tomterna som möjliggörs genererar bedöms som ytterst liten.

18. FASTIGHETSÄGARE 9 (2020-11-11)

Planerade fastigheter bakom 2:33, 2:35 och 2:87 har en planerad maxhöjd på 6.5 meter vilket kommer förändra siluetten mot berget och hela upplevelsen av naturen och bilden sett på avstånd. Det är viktigt att inte tillåta vilken bebyggelse som helst då det är en unik naturkänsla i området. En lägre höjd vore önskvärt om man ska tillåta bebyggelsen överhuvudtaget. **Vi anser det olämpligt med ny bebyggelse ovanför 2:33, 2:35, 2:87.** Detsamma gäller bygghöjden framför/nedanför 2:33, en bygghöjd på 6,5 meter är mkt högt och innebär i praktiken att alla hus kommer byggas i två fulla våningsplan. Mkt stora hus på små tomter. Detta kommer också förändra områdets karaktär helt och hållet. En lägre max bygghöjd är att förorda, eller max ett plan. **(1)**

Det finns i akt 14-LYC-520 en karta 520:5 som visar att området nedanför fastighet 2:33 och 2:35 som gränsar till fastighet 2:8 ska utgöra ett grönområde och ansågs ingå i de avstyckningar som gjordes. Vi önskar att detta område fortsatt ska vara ett grönområde för gemensamt bruk och att man beaktar att vi av hävd har använt och skött området gemensamt, fastigheterna Tjuvkil 2:33, 2:35, 2:26, 2:85 och 2:93 (se bifogad bild). Alla fastigheterna är styckade från stamfastigheten 2:25. Grönområdet har även en brunn som används gemensamt av dessa fastigheter sedan gammalt. Att dra en väg/infart fram till planerade fastigheter på fastighet 2:8 anser vi inte lämpligt. Det måste vara möjligt att dra den på befintlig fastighet 2:8 som har en naturlig anslutning till Stenstavägens nedre del. **(2)**

Bakom (öster om) fastighet Tjuvkil 2:35 planeras infart med vändplan till nya fastigheter. Vändplanen är planerad mer eller mindre i direkt anslutning till tomtgräns Tjuvkil 2:35

och 2:33 och kommer skapa olägenhet för Tjuvkil 2:35 då den övre delen av tomten i praktiken kommer att ha biltrafik rakt ovanför (pga den högre terrängen). Befintliga tomter är redan relativt små och ondulerade därför får den föreslagna dragningen en stor påverkan. Ett enkelt sätt att eliminera den olägenheten är att förlänga det inplanerade grönområdet ytterligare en bit fram (se bifogad bild) och/alternativt skjuta bebyggelsen en liten bit bakåt. I planbeskrivningen sidan 30 är väg och vändplan inritad högre upp vilket vi förordar.

Som förslaget ser ut idag kommer våra fastigheter Tjuvkil 2:33 och 2:35 mer eller mindre omslutas av vägar respektive infarter till olika nya fastigheter vilket förändrar fastigheternas och områdets karaktär. Vägen till de nya fastigheterna på 2:8 framför våra fastigheter (2:33, 2:35) önskar vi annan dragning på för att undvika att vi är omgärdade av vägar. **(3)**

De grön/naturområde som är inritade i planförslaget mellan fastighet 2:33, 2:8 och 2:45 och även den prickade marken bakom 2:35 önskar vi ska behålla sitt karaktäristiska känsla som berget med dess natur har och att det inte fylls ut med sprängsten och/eller annat fyllnadsmaterial. **(4)**

Vi förordar också att det i planen skall uttryckas att parkering för bilar ska anordnas på respektive fastighet så att väg och infarter inte blir permanenta parkeringsplatser. **(5)**

Vi hoppas på en fortsatt dialog och finns tillgängliga via mail eller telefon. Det är mycket viktigt att vi alla är involverade och inte bara en ensidig dialog mellan kommunen och exploatören. Vi som fastighetsägare i området önskar fortsatt deltaga i utformningen av vårt direkta närområde.

KOMMENTAR

1) Planbestämmelser om utformning införs, och anger nu att ”bebyggelse ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng”. Minsta takvinkel regleras till 30 grader vilket innebär att högst 1,5 våningar kan uppföras inom 6,5 meter nockhöjd.
2) En del av grönområdet bevaras som NATUR. Topografin gör att det finns bättre förutsättningar för ny in/utfart på norra delen av Stenstavägen.
3) Lokaliseringen av in/utfart för nya fastigheter bedöms lämplig. De enstaka fastigheter som möjliggörs kommer inte att föranleda några större gator eller vägar, utan endast tillfart till 3-4 hus vilket innebär mycket begränsad trafikmängd.
4) Planförslaget innebär inga förslag på förändring av naturmarken, mer än att blockrasrisken ska åtgärdas.
5) Parkering ska lösas inom respektive fastighet.

19. FASTIGHETSÄGARE 10 (2020-11-12)

Vi har studerat planförslaget för Tjuvkil Etapp A, Tjuvkil 2:67 med flera och har två synpunkter som vi önskar att kommunen beaktar i det fortsatta arbetet:

Vi anser att den maximalt tillåtna byggnadsarean om 130 m2 är något knapp. Vi föreslår att den ökas till 150 m2. Det skulle ge bättre förutsättningar för en rimlig boyta vid nybyggnation av ett enplanshus**. (1)**

I planbeskrivningen från 2020-10-06, sidan 28, tycks en av tomterna vid plats 2 (röd markering) inkräkta på naturområdet söder om fastigheterna 2:93 och 2:26. Vi vill be kommunen säkerställa att naturområdet inte används för tomtmark utan att den befintliga gränsen mot fastigheten 2:8 verkligen förblir så som den beskrivs i plankartan. **(2)**

KOMMENTAR

1) Planförslaget har justerats så att 150 kvadratmeter byggnadsarea möjliggörs.

2) Illustrationskartan justeras, avsikten är att fastighetsgränsen ska ligga kvar i linje med stenmuren

20. FASTIGHETSÄGARE 11 (2020-11-13)

Efter att ha tagit del av planbeskrivningen så har jag funnit den välbalanserad och uppfattar den som positiv ur de flesta synvinklar men vill lämna en synpunkt som gäller den föreslagna byggytan.

Fastigheter längs Stenstavägen, likt vår, får maximerat byggnadsytan till 130m². Detta medför att om man skall ha en boyta som är anpassad för åretruntboende för en familj, tvingas man bygga i åtminstone minst 1½ plans villa vilket medför åtminstone två negativa följder:

- Konfliktrisk mellan fastighetsägarna ökar då utsikten mot havet begränsas för bakomliggande fastigheter.

- I de fall familjemedlemmar har handikapp/ålder som begränsar rörelsemöjligheten att förflytta sig mellan planen, minskas möjligheten att utveckla fastigheten enligt planen på ett sätt som är rättvist för dessa grupper.

De flesta tomterna i detta område är relativt stora och en utökad byggyta på ca 30-40m², i förhållande till planförslaget, skulle sannolikt inte förstöra områdets karaktär på ett sådant sätt att det medför olägenheter i gestaltningen.

Dessutom innehåller förslaget ändå möjligheten att bygga 40m² komplementbyggnad, så om denna yta byts mot total byggyta av huvudfastighet kan detta knappast vara ett problem.

KOMMENTAR

Planbestämmelser om utformning införs, och anger nu att ”bebyggelse ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng”. Minsta takvinkel regleras till 30 grader vilket innebär att högst 1,5 våningar kan uppföras inom 6,5 meter nockhöjd. Planförslaget möjliggör nu en byggnadsarea på 150 kvadratmeter.

21. FASTIGHETSÄGARE 12 (2020-11-16)

Vi noterade nu att vår infart (från väg 168) har försvunnit på er karta.

Det kanske inte spelar någon roll, i detta sammanhang, och vi har påtalat det tidigare (i samband med utbyggnaden av cykelbana). Vill ändå påpeka det, så ni inte gör någon allmän uppdatering, som påverkar byggandet av cykelbana. Infarten är på vänster sida, sett från väg 168.

KOMMENTAR

Planförslaget reglerar inte den aktuella in-/utfarten. Huvudprincipen är att Trafikverket inte vill ha onödiga utfarter om det finns alternativ, men alla befintliga och nya fastigheter ska kunna nå sina fastigheter via lämpliga in-/utfarter.

22. FASTIGHETSÄGARE 13 (2020-11-12)

Vi har tagit del av den planering som finns för Stenstavägen gällande nybyggnation. Vi ser det av största vikt att husens uttryck kommer att vara enhetliga med byggnationen på Tjuvkils Ängar.

Alltså att material och färgval gör att de smälter in och harmoniserar med den fantastiska natur och miljö vi har runt Stenstavägen. **(1)**

Vi anser också att husen bör ha en begränsad tillåten byggnadshöjd och att husen istället har en boyta på 150 m2 vilket kommer leda till lägre hus som passar in i området bättre. **(2)** Vi hoppas att man kommer att ta hänsyn till den havsutsikt vi i fastighet 2:95 har i dagsläget och vi förväntar oss en fortlöpande kommunikation med oss och byggherrar under byggnationstiden. Vi ser det inte som ett alternativ att minska på vår utsikt. De två husen framför fastighet 2:86 behöver därför, så som enligt förslag från Marfab, ligga så långt åt sidan bort från befintlig väg som möjligt, så det ses så lite som möjligt för fastighet 2:86 samt från vägen. Även husens bygghöjd bör begränsas här. Full takhöjd på huset närmast havet kommer inte accepteras. **(3)**

Utöver ovan nämnda åsikter känner vi fundering och farhåga kring sprängningarna som kommer att äga rum under byggnationen. Är skifferberget vid havet lämpligt att spränga i? Det är dessutom ett vackert bergsområde som bör bevaras så mycket som möjligt. Det torde även ligga i intresse för köparna av de två nya husen (ett hus?) på klippan. Sprängning kommer att påverkar den vackra naturen negativt samt påverka det estetisk uttrycket. **(4)**

Fastighet 2:95 med grannar ligger precis intill ett berg, hur beräknar man riskerna för ras under sprängningarna? Hur kommer skakningarna påverka fastighet, natur och lösa stenar på berget ovan oss? Vi vill ta del av riskbedömningen i fastighet 2:95. **(5)**

KOMMENTAR

1) Utformningsbestämmelser karaktären i området Eventuellt sänka nockhöjd i norra delen av Stenstavägen till 6 m? Byggrätten för huset norr om vändplatsen är placerad så att siktlinjer till viss del bevaras.

2) Byggnadshöjd sänkas och byggnadsarea utökas för att förespråka enplanshus.

3) I en detaljplan vägs allmänna intressen mot enskilda. I detta fall gäller erat enskilda intresse insyn i er, privata trädgård, vilket vägs mot behovet av nya bostäder i kommunen. Ökad insyn är tyvärr en störning som får accepteras när orten växer.

4) Sprängningar har utretts i flera geotekniska utredningar (Cowi, 2023), vilka visar att marken tål det. I byggskedet ligger ansvaret för sprängning på den som utför åtgärden.

5) Sprängningar har utretts i flera geotekniska utredningar (Cowi, 2023), vilka visar att marken tål det. I byggskedet ligger ansvaret för sprängning på den som utför åtgärden.

ÖVRIGA

23. POSTNORD (2020-10-27)

PostNord har i uppdrag att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten vilket bland annat innebär att det är Postnord som ska godkänna placeringen och standarden på postmottagningsfunktionen. I denna roll representerar Postnord samtliga postoperatörer som är verksamma i det aktuella området.

Post ska kunna delas ut miljövänligt, kostnadseffektivt, trafiksäkert och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras.

Vid nybyggnation av villor/radhus och industriområden placeras postlådan i en lådsamling vid infarten till området. I flerfamiljshus ska man ta emot sin post i en fastighetsbox på entréplan.

Kontakta PostNord i god tid på utdelningsforbattringar@postnord.com för dialog gällande godkännande av postmottagning i samband med nybyggnation.

En placering som inte är godkänd leder till att posten inte börjar delas ut till adressen.

KOMMENTAR

Posthantering regleras inte i detaljplan. Vid byggnation av nya tomter placeras postlådor enligt samma princip som idag, det vill säga samlade i grupp.

FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET

Inför granskning av detaljplanen har planförslaget förändrats enligt nedan. Mindre redaktionella justeringar redovisas ej.

Utredningar

- Markteknisk undersökningsrapport, Cowi, december 2020
- Rapport dagvattenhantering, Sigma, december 2020
- PM geoteknik, Cowi, december 2020
- Fördjupad bergteknisk utredning, Cowi, maj 2021
- PM bergteknisk analys, WSP, maj 2021
- Arkeologisk utredning, Rio Göteborg, oktober 2021

Plankarta

- Planområdets omfattning har minskat och omfattar nu inget vattenområde samt betydligt mindre naturmark
- **NATUR$_1$** har minskat till att bara omfatta de delar där åtgärder för blockutfall krävs
- U-områden (**u1**) har anpassats efter ny, planerad VA-utbyggnad
- Prickmark har minskats och ersatts av p-bestämmelse (**p$_1$** och **p$_2$**) om huvudbyggnaders minsta avstånd till närmsta bostadsfastighet samt generell bestämmelse om att komplementbyggnader ska placeras minst 1 m från fastighetsgräns
- Exploateringsgraden regleras med bestämmelser om största byggnadsarea i kvadratmeter per huvudbyggnad och komplementbyggnad (**e$_2$, e$_3$, e$_4$**).
- Minsta fastighetsstorlek (**d$_1$** och **d$_2$**) har generaliserats och bestäms till minst 600 kvadratmeter där nya tomter planeras och minst 800 kvadratmeter för befintliga fastigheter
- Bestämmelse **a$_1$** – strandskyddet är upphävt, läggs inom de ytor som berörs av strandskydd i stället för en generell bestämmelse
- Takvinkel regleras för nya byggrätter till minst 30 grader
- Bestämmelse **f$_3$** om att tak ska vara av matt material och mörk kulör såsom svart, grått eller brunt läggs till
- Bestämmelse om att byggnader ska anpassas med hänsyn till befintlig terräng har lagts till
- Planbestämmelsen v$_1$ om max två lägenheter per fastighet har uteslutits ur plankartan
- Bestämmelse m$_1$ om bullerriktvärden har tagits bort eftersom dessa kan ändras över tid och inte är lämpliga att reglera i en detaljplan

- Bestämmelse om undanröjd rasrisk inför startbesked har uteslutits ur plankartan. I stället regleras åtgärderna för blockras genom exploateringsavtal med de berörda fastighetsägarna.
- Korsmark har uteslutits ur plankartan och regleras i stället med bestämmelse om storlek på komplementbyggnader
- Genomförandetiden har ändrats från 5 år till 15 år

Planbeskrivning

Planbeskrivningen har uppdaterats enligt kommunens nya mall, vilket innebär att omfattande ändringar i disposition och rubriksättning har gjorts. Illustrationer är utbytta. Många delar har kompletterats. De stora ändringar som gjorts i planförslaget återges ovan i rubriken ”plankarta”.

<Förnamn Efternamn>

Enhetschef Plan

Samhälle och utveckling

<Förnamn Efternamn>

<Befattning>

Samhälle och utveckling

OBS! KOM IHÅG ATT LÄGGA IN LÄNSSTYRELSENS YTTRANDE I SIN HELHET I SLUTET AV DOKUMENTET

Samrådsredogörelse
Kungälvs kommun
Ärende: KS2019/1285

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Viktor Heineson

2024-07-12

Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram (Dnr KS2024/1212-2)

Sammanfattning

Lilla Edets kommun har tagit fram ett förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram för perioden 2024–2028, med riktning mot 2034. Enligt lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) ska kommunerna med riktlinjer visa hur förutsättningar skapas för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

I förslaget framgår att fram till 2034 planeras cirka 1140 bostäder i Lilla Edets kommun. Den största delen av dessa, över 70 %, planeras i Lödöse, där pendeltågsstation finns med förbindelser till Göteborg och Trollhättan. Av den totala mängden tillkommande bostäder planeras cirka 63 % i flerbostadshus och 37 % i småhus. I programmet framgår att en befolkningstillväxt på 1 % per år är Lilla Edets kommuns målsättning.

Juridisk bedömning

Lilla Edets kommun har skickat sitt förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram på samråd med grund i kraven i lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Lilla Edets kommun har tagit fram ett förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram för perioden 2024–2028, med riktning mot 2034. Enligt lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) ska kommunerna med riktlinjer visa hur förutsättningar skapas för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

I förslaget framgår att fram till 2034 planeras cirka 1140 bostäder i Lilla Edets kommun. Den största delen av dessa, över 70 %, planeras i Lödöse, där pendeltågsstation finns med förbindelser till Göteborg och Trollhättan. Av den totala mängden tillkommande bostäder planeras cirka 63 % i flerbostadshus och 37 % i småhus. I programmet framgår att en befolkningstillväxt på 1 % per år är Lilla Edets kommuns målsättning. Om alla planerade bostäder byggs kommer dock tillväxttakten att vara något högre.

Till bostadsförsörjningsprogrammet finns en handlingsplan med två mål, *bra boende och livsmiljö* respektive *bostäder för alla*. Till dessa två mål finns delmål samt insatser för att uppnå målen. Bland annat ska en blandning av hustyper och upplåtelseformer eftersträvas, kommunen ska arbeta med strategiska markinköp och arbeta med metoden ”bostad först” för att minska hemlöshet (metoden bygger på att erbjuda hemlösa ett permanent boende utan att de först måste uppfylla vissa villkor).

Bedömning

Ett stort tillskott av nya bostäder planeras i ett läge i närheten av en pendeltågsstation, vilket ligger i linje med de regionala mål som finns i Göteborgsregionen. Detta uppmuntrar till kollektivt resande, vilket kan minska belastningen från tillkommande bostäder på vägnätet, i och i närheten av Kungälvs kommun.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Bedömning utifrån Agenda 2030 bedöm inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Ekonomisk bedömning

Lilla Edets kommuns förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram bedöms inte ha några ekonomiska konsekvenser för Kungälvs kommun.

Förslag till beslut

1. Kungälvs kommun lämnar inga synpunkter på Lilla Edets kommuns förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Mirsad Radoncic
Tf verksamhetschef

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: kommunen@lillaedet.se märk mail med Dnr KS2023/416

För kännedom till: viktor.heineson@kungalv.se

Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024–2028

med riktning mot 2034

LILLA EDETS KOMMUN

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Framtagen av: Planerings-och exploateringsenheten

Beslut av: Xxxxxxxx

Datum: ÅÅÅÅ-MM-DD

Version: 1.0

Medverkande och arbetsprocess: Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034 är framtaget av planerings- och exploateringsenheten. Arbetet har letts av Carola Raad på planerings- och exploateringsenheten i samverkan med representanter från Sektor social, Sektor kommunledning och Sektor samhälle på Lilla Edets kommun.

Dialog har förts med det kommunala bostadsbolaget AB EdetHus. En enkät har skickats ut till ett antal verksamma mäklare och hyresvärdar. I arbetet har även Tyréns AB bidragit med underlag.

Arbetet har letts av: Carola Raad på planerings- och exploateringsenheten.

I samarbete med: representanter från Sektor social, Sektor kommunledning och Sektor samhälle på Lilla Edets kommun.

Grafisk form: Kommunikationsteamet, Lilla Edets kommun
För illustrationer, foton, kartor och fotomontage svarar Lilla Edets kommun om inget annat anges.
Dnr KS 2023/416

Lilla Edets kommun, 463 80 Lilla Edet, besöksadress: Järnvägsgatan 12, tel 0520-65 95 00, lillaedet.se

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte 4
Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar 4

2. Mål av betydelse för bostadsförsörjningen 5
Nationella mål 5
Regionala mål 6
Kommunala mål 7

3. Kommunala verktyg för bostadsförsörjningen 8
Översiktlig planering 8
Detaljplanering 8
Kommunens fastighetsbolag AB EdetHus ägardirektiv 8
Tidplan för kommunalt planarbete 8
Markanvisningar 8
Strategiska markinköp 8
Prognosarbete 8

4. Nationellt och regionalt perspektiv på bostadsmarknaden 9
Bostadsmarknaden på nationell nivå 9
Bostadsmarknaden på regional nivå 9

5. Befolkning 10
Demografi 10
Folkmängd och folkökning 12
Inflyttning och utflyttning 13
Födelsenetto 14

6. Bostäder och hushåll 15
Bostadsbestånd 15
Hushåll 18
Utbud på den lokala bostadsmarknaden 19
Bostäder i stationsnära lägen och pendlingsmöjligheter 19
Bostadspriser 20

7. Prognos och scenario över framtida befolkningstillväxt och bostadsbehov 22
Bostadsbehov 23

8. Bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala marknaden 25
Bostadsbrist 25
Bostadsbrist på delområdesnivå i Lilla Edets kommun 28

9. Särskilda gruppers bostadsbehov 31
Socialtjänstlag 31
Hemlösa 31
Funktionsvarierade 32
Nyanlända och ensamkommande barn och ungdomar 32
Äldre 33
Ungdomar och unga vuxna 33
Kvinnor i behov av skyddat boende 33
Personer med låg betalningsförmåga 33

10. Behov och efterfrågan på den lokala bostadsmarknaden 34
Mäklare 34
Hyresvärdar 34

11. Planerad bostadsbyggnation 35
Bostadsmarknadens förutsättningar 36

12. Kommunens mål för bostadsförsörjningen 37

Källförteckning 38
Bilagor 39

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

1. Inledning och syfte

Lilla Edets kommun befinner sig sedan ett antal år i en stark tillväxtfas som ställer krav på gemensamma processer och långsiktighet för att utveckla attraktiva livsmiljöer där människor vill leva, bo och verka i. Bostadsbyggande och infrastruktur planeras tillsammans med samhällsservice så att behoven av förskolor, skolor och omsorg tillgodoses.[1] Goda kommunikationer via motorväg och järnväg stärker utvecklingen och ger goda förutsättningar för att kommunen ska kunna växa. Genom den fysiska planeringen arbetar Lilla Edets kommun för att skapa goda livsmiljöer där boenden ska upplevas trygga.

Bostadsförsörjningsprogrammet anger hur kommunen arbetar för att skapa förutsättningar för att alla i kommunen ska kunna leva i goda bostäder och utgör ett ramverk för kommunens åtgärder för bostadsförsörjningen. Programmet ska vara vägledande för kommunens arbete att möta behov och efterfrågan av olika boendeformer i kommunen.

Dessutom anger bostadsförsörjningsprogrammet en inriktning för den fysiska planeringen och utgör underlag för detaljplanering och översiktlig planering. Bostadsförsörjningsprogrammet syftar till att skapa gemensamma utgångspunkter för bostadsmarknadens aktörer och ett samförstånd kring pågående och framtida insatser.

I dokumentet återges de nationella, regionala och kommunala mål som sätter ramarna för kommunens åtgärder. Utformningen av kommunens mål och insatser för bostadsförsörjningen baseras på en analys av demografin, bostadsbeståndet, bostadsbehovet, särskilda gruppers bostadsbehov och marknadsförutsättningar.

Insatser för att uppnå uppsatta mål presenteras i ett separat dokument *Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034*.

Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

Enligt lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska varje kommun i Sverige anta riktlinjer för bostadsförsörjningen. Syftet med planeringen av bostadsförsörjningen ska vara att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Riktlinjer för bostadsförsörjningen ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning handlar om att identifiera vilka målen är för bostadsförsörjningen. Riktlinjerna ska minst innehålla följande uppgifter:

- kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet
- kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål, och
- hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen.

Enligt lag (2000:1383) ska uppgifterna särskilt grunda sig på en analys av en demografisk analys, marknadsförutsättningar och vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden.[2]

1 Lilla Edets kommun (2023). Mål och Resursplan 2024 samt flerårsplan för 2025–2026
2 Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

2. Mål av betydelse för bostadsförsörjningen

Nationella mål

Mål för boende och samhällsplanering

Det övergripande målet för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att tillgodose alla människor från en social synpunkt en god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas. Dessutom innefattar målet också långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven.[3]

Agenda 2030

Agenda 2030 är globala mål som syftar till en omställning för ett hållbart samhälle. Mål *11-Hållbara städer och samhällen,* är det mest relevanta målet för bostadsförsörjningen. Målet innebär främst att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. För att uppnå en hållbar stadsutveckling krävs ett samarbete mellan olika sektorer där det likväl finns en styrning på olika nivåer.[4]

Jämställdhetsmålet

Målet för jämställdhetspolitiken i Sverige innebär att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.[5] Kommunfullmäktige i Lilla Edets kommun antog år 2022 *Strategi för Lilla Edets kommuns jämställdhetsarbete 2022–2030.* Lilla Edets kommun ska vara en drivkraft för tillväxt, hållbar utveckling och kvalitet i verksamheterna utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Strategidokumentet anger att Lilla Edets kommun ska bidra till ett jämställt samhälle som bygger på rättvisa och demokrati, detta genom att jämställdhetsintegera alla delar av organisationen.

Folkhälsomålet

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken syftar särskilt på att åstadkomma jämlika livsvillkor och hälsa bland befolkningen. Ur ett planeringsperspektiv är huvudsakligen Målområde 5: Boende och Närmiljö mest relevant. Målsättningen är att genom samhällsplaneringen motarbeta segregation och exponering för skadliga miljöfaktorer, reducera trafikbuller, men också främja en bättre luftkvalitet och tillgång till grönområden. Tre väsentliga fokusområden för målet lyder som följande:

- tillgång till en fullgod och ekonomiskt överkomlig bostad
- bostadsområden som är socialt hållbara
- sunda boendemiljöer på jämlika villkor[6]

Lilla Edets kommun har antagit *Folkhälsoprogram 2021–2026* som anger inriktningar och långsiktiga mål för att utveckla arbetet med folkhälsa och social hållbarhet i Lilla Edets kommun.

Mål för integrationspolitiken

Det nationella målet för integrationspolitiken handlar huvudsakligen om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Kopplat till Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, så är kommuner skyldiga att efter anvisning ta emot en nyanländ för bosättning i kommunen.[7]

Kommunfullmäktige i Lilla Edets kommun antog 2017 *Strategi för ett mångfaldssamhälle i Lilla Edets kommun.* Syftet med strategin är att skapa en kommun där mångfalden ses som en tillgång och där alla har möjlighet att vara delaktiga i samhället på lika villkor oavsett förutsättningar. Målet är att skapa ett integrerat och inkluderat samhälle och att främja samhällsetablering för alla invånare i kommunen. För att undvika segregation och utanförskap krävs en hållbar och långsiktig samhällsplanering där bostadsområden, mötesplatser och kulturella inslag skapar nya influenser för alla som vill leva, verka och bo i kommunen. Förhoppningen är att alla områden i kommunen ska upplevas som attraktiva och trygga för dess invånare och utgöra hälsosamma och goda miljöer.

Mål för funktionshinderpolitiken

Det nationella målet för funktionshinderpolitiken utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor där människors olika förutsättningar inte ska begränsas från att delta i samhället. Målet ska bidra med att öka jämställdheten och att barnrättsperspektivet tas hänsyn till.[8] Följande tre mål kopplas tydligast samman med bostadsförsörjningen:

- delaktighet och inflytande i samhället
- ekonomiska och sociala förutsättningar
- barn och ungas uppväxtvillkor.[9]

3 Regeringen (u.å.). Mål för boende och samhällsplanering
4 Regeringen (u.å.). Agenda 2030, Mål 11 Hållbara städer och samhällen
5 Regeringen (2016). Mål för jämställdhet
6 Folkhälsomyndigheten (2023). Nationella folkhälsomål och målområden
7 Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning
8 Regeringen (u.å.). Mål för funktionshinderspolitiken.
9 Boverket (2023). Hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Barnkonventionen

Barnkonventionen blev svensk lag 2020.[10] Artikel 27 anger varje barns rätt till en god levnadsstandard vad gäller exempelvis tillhandahållandet av bostäder.[11]

Regionala mål

Strukturbild för Göteborgsregionen

Lilla Edets kommun är en av 13 medlemskommuner i Göteborgsregionen (GR). Göteborgsregionen regionala utveckling anges i *Strukturbild för Göteborgsregionen.*[12] Strukturbilden innehåller en överenskommelse för den fysiska planeringen där regionens kommuner gemensamt ska ansvara för en långsiktig hållbar regional struktur.

Kärnan i strukturbilden är den centrala delen av Göteborg som omsluts av ”Det sammanhängande stadsområdet”, vilket utgörs av Göteborgs tätort samt delar av Mölndal och Partille. Storstadsområdet strålar ut i fem huvudstråk, där Lilla Edets kommun ingår i huvudstråket ”Norge- Vänernbanan”. Strukturbilden omfattar också av elementen, ”Kustzonen”, ”De gröna kilarna och Göta älv”. Göta Älv som mynnar igenom Lilla Edets kommun, benämns vara av stor vikt för regionens fortsatta utveckling. Det anges att älvens många funktioner och kvaliteter ska säkerställas och att särskild uppmärksamhet ska riktas åt sårbarhetsaspekter till följd av klimatförändringar. Vidare ska anläggningar och verksamheter som kan medföra föroreningar undvikas i älvens närhet. Slutligen bör stor försiktighet iakttas vid anläggningsarbete eller annat byggande i älvens närhet på grund av risken för skred.

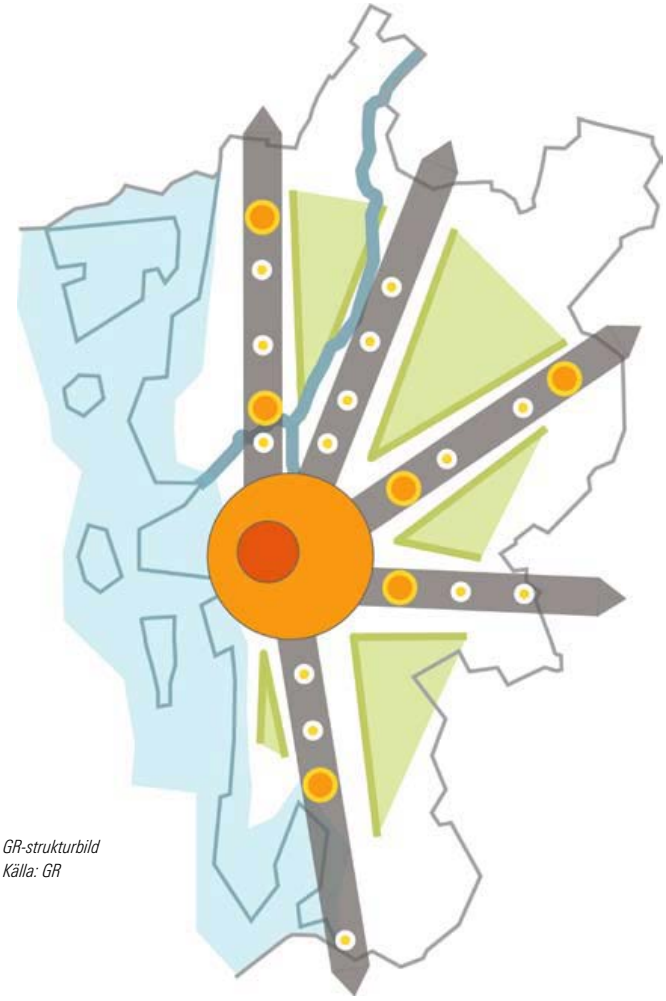

GR-strukturbild
Källa: GR

Göteborgsregionen kommunalförbund arbetar under år 2024 med att ta fram nya regionala överenskommelser.

Vision Västra Götaland

Vision Västra Götaland antogs av regionfullmäktige år 2005 och utgör en ram för det gemensamma utvecklingsarbetet i regionen.[13] Visionen består av flera delar och det är framför allt en av dem, utveckling utifrån ekonomisk, social, och miljömässig hållbarhet, som har bäring på Lilla Edets kommuns arbete med bostadsförsörjning.

Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030

Den regionala utvecklingsstrategin anger riktningen för Västra Götalands gemensamma arbete. Strategin består av ett mål, fyra långsiktiga prioriteringar och fyra tvärsektoriella kraftsamlingar. En av de långsiktiga prioriteringarna är ”Öka inkluderingen”, vilken bland annat anger att boendet och den offentliga miljön är av stor betydelse för att motverka utanförskap och segregation. Vidare understryks att bostäder är en välfärdsfråga och att boendesegregationen behöver minska.[14]

10 Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
11 Regeringen (2014) Konventionen om barnets rättigheter
12 Göteborgsregionen (2008). Strukturbild för Göteborgsregionen
13 Västra Götalandsregionen (2005). Vision Västra Götaland
14 Västra Götalandsregionen (2021). Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021 – 2030

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Kommunala mål

Lilla Edets kommuns vision

Göta älvdalens pärla

VI GÖR DET TILLSAMMANS

Visionen för Lilla Edets kommun är en gemensam ledstjärna som ska peka ut riktningen för utvecklingen av samhället. Visionen uppnås genom följande ledord:

NYTÄNKANDE
”Vi är kreativa och tänker nytt. Med mod vågar vi prova nya idéer och lösningar. Vi är nyfikna och vill hela tiden utvecklas”.

MEDSKAPANDE
”Vi har alla möjlighet att bidra och påverka och utgör alla en viktig del av vårt samhälle. Det finns en öppenhet och vi lyssnar till varandra. Med kraft, energi och engagemang går vi från ord till handling”.

HÅLLBART
”Vi arbetar för att skapa en långsiktigt hållbar samhällsutveckling som omfattar såväl människan, miljön och ekonomin. Vi eftersträvar att ligga steget före, arbeta förebyggande och stärka det som är positivt. Våra resurser använder vi på ett effektivt och hållbart sätt”.

Mål- och resursplan

Kommunfullmäktige antar varje år en mål- och resursplan som utgör kommunens budget. I budgeten kan medel till exempel avsättas för markinköp. Budgeten innehåller även exploateringsekonomins ramar, där det anges hur mycket resurser som får läggas på detaljplanering det kommande året. Ett målområde är ”Bra boende och livsmiljö”, vilket innebär att kommunen har som mål att utifrån ett långsiktigt perspektiv utveckla attraktiva livsmiljöer. Bostadsbyggande och infrastruktur planeras tillsammans med samhällsservice så att behov av förskolor, skolor och omsorg tillgodoses.

Översiktsplan för Lilla Edets kommun

Översiktsplanen (ÖP 2012) anger stora delar av kommunens yta som lämplig för bostadsbyggande. Det är framför allt tätorterna som enligt översiktsplanen ska fortsätta utvecklas och målsättningen är enligt ÖP 2012 att största andelen nya bostäder ska tillkomma i Lilla Edet/ Ström/ Göta (300 st.), Lödöse (600 st.) och spritt i landsbygdsområden (300 st.). I översiktsplanen finns en rad ställningstaganden. Ett av dem berör det planeringsmässiga målet att kommunen år 2030 ska ha 16 000 invånare utifrån ett antagande om en årlig befolkningstillväxt på 1 %. För att uppnå målet anges i översiktsplanen att ca 1300 bostäder ska byggas i kommunen under perioden 2012–2030.

Utifrån slutsatser i den aktualitetsbedömning som gjorts inom ramen för framarbetad planeringsstrategi har behovet av att ta fram en ny översiktsplan konstaterats. Översiktsplanen har inte fullt ut fungerat vägledande, vilket pekar på att denna inte är aktuell. Vidare har översiktsplanen inte fungerat tillfredsställande som styrverktyg för tillkommande bebyggelse under de senaste åren. Detta då övervägande delen tillkommit utanför tätbebyggt område till skillnad från vad aktuell översiktsplan anger. Den nu gällande översiktsplanen bedöms dock fortsatt kunna vara vägledande fram till dess att kommunen har en ny översiktsplan antagen. Lilla Edets kommun har år 2024 påbörjat ett arbete med att ta fram en ny översiktsplan.

Fördjupad översiktsplan för Lödöse

Kommunfullmäktige antog år 2014 en *Fördjupad översiktsplan över Lödöse (FÖP Lödöse)*. Syftet med planen är att konkretisera översiktsplanens övergripande strategier och mål. I den fördjupade översiktsplanen redovisas planerna för den långsiktiga bebyggelseutvecklingen i Lödöse på ett mer utförligt sätt än i översiktsplanen. Utbyggnaden av Lödöse kommer ske i etapper, främst i anslutning till befintlig bebyggelse och sedan vidare söder ut mot stationsområdet. Om FÖP Lödöse realiseras genom lagakraftvunna detaljplaner skapas planeringsmässiga förutsättningar för upp till 2000 nya bostäder. Det slutliga antalet beror på hur tät bebyggelsen blir och i vilket utsträckning det finns ett intresse av att bygga på området. FÖP Lödöse medger en tätare bebyggelse på områdena närmast tågstationen än de i anslutning till befintlig bebyggelse. Takten i utbyggnaden beror bland annat på kommande års prioritering av detaljplanearbete.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

3. Kommunala verktyg för bostadsförsörjningen

Översiktlig planering

Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande i arbetet med översiktsplanen, exempelvis gällande att främja bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen ska arbeta med att tillgodose ett långsiktigt behov av bostäder.[15]

Översiktsplanen är det grundläggande verktyget i kommunernas fysiska planering och anger en långsiktig och övergripande utvecklingsstrategi för hur mark- och vattenområden ska användas. En översiktsplan anger även hur den bebyggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Under översiksplanprocessen ges berörda sakägare, såsom allmänheten, myndigheter och andra aktörer möjligheten att yttra sig. En översiktsplan är inte bindande.

Detaljplanering

Detaljplanering är ett viktigt verktyg för bostadsförsörjningen. Genom detaljplanering sker en avvägning av allmänna intressen och enskilda intressen som är nödvändig för att kommunen ska kunna ha en hållbar tillväxt med goda boendemiljöer. Det är i sin tur en förutsättning för framväxten av ett attraktivt bostadsutbud som motsvarar invånarnas behov.

I detaljplaneprocessen förs dialog med berörda sakägare, såsom medborgare, myndigheter och andra aktörer. Sakägare har möjlighet att lämna synpunkter som tas hänsyn till under planprocessen. Detaljplanen reglerar rättigheter och skyldigheter i form av byggrätter och andra planbestämmelser såsom att bevara befintlig bebyggelse eller att skydda mark från byggnation. En detaljplan är juridiskt bindande.

Kommunens fastighetsbolag AB EdetHus ägardirektiv

Bolaget AB EdetHus är ett instrument för kommunal verksamhet till nytta för medborgarna, där kommunfullmäktige är ansvarig ägare. Ett av AB EdetHus verksamhetsområde är att ”Bygga, äga och förvalta bostäder för att därmed främja bostadsförsörjningen i kommunen”. Bolaget ska agera långsiktigt och vara ett instrument för kommunens bostadsförsörjningsansvar genom att bland annat förvalta fastigheter med hyresrätter, verka för trygga boendemiljöer, erbjuda boende för personer med särskilda behov samt sträva för en prisvärd hyresnivå. Ägarstyrning av AB EdetHus är ett fortsatt viktigt verktyg för kommunen i arbetet med att trygga bostadsförsörjningen och skapa förutsättningar för bostadsbyggande.

Tidplan för kommunalt planarbete

Tidplanen visar kommande planarbete på översiktlig och detaljerad nivå och revideras en gång per år eller vid behov. Detta dels för att nya ansökningar om planbesked inkommer löpande, dels för att förutsättningarna förändras i redan påbörjande detaljplaner.

Markanvisningar

Genom markanvisningar kan kommunen villkora en tidsbegränsad ensamrätt att exploatera ett område. Det innebär att kommunen ger en aktör möjlighet att bebygga ett område, så länge som till exempel minst en fjärdedel av bostäderna där blir hyresrätter eller något annat sådant villkor. En markanvisning förutsätter att kommunen äger marken. Lilla Edets kommunfullmäktige har antagit riktlinjer om markanvisningar. Av dessa framgår under vilka förutsättningar privata aktörer kan ansöka om och anvisa mark.

Strategiska markinköp

En förutsättning för användandet av markanvisningar som ett bostadspolitiskt verktyg är att kommunen strategiskt och långsiktigt köper den mark som bedöms vara intressant att anvisa i framtiden. Kommunens köp av mark i södra Lödöse är ett exempel på en sådan insats.

Prognosarbete

Kommunen upprättar årligen en befolkningsprognos som är ett viktigt planeringsunderlag för arbetet med bostadsförsörjningen. Förväntad framtida inflyttning till följd av bland annat bostadsbyggande är en av många faktorer som påverkar utfallet.

15 Boverket (2023). Koppling till översiktsplanen

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

4. Nationellt och regionalt perspektiv på bostadsmarknaden

Bostadsmarknaden på nationell nivå

Boverkets byggprognos från juni 2023 visar på att bostadsbyggandet i dagsläget minskar kraftigt, vilket bland annat beror på minskad köpkraft hos hushåll, förhöjda bostadsräntor och ökade byggkostnader. Boverkets prognos visar att antalet påbörjade bostäder minskat från 71 000 under toppåret 2021 till cirka 27 000 år 2023 och 21 500 för år 2024. Höga räntor och byggkostnader kommer enligt Boverkets bedömning under än längre tid göra att byggandet kommer att öka långsamt. Boverket lyfter också fram att finansieringen kärvar, vilket bedöms medföra att privata bolag kommer att ha en mer defensiv inställning till investering av nya hyresrätter. Detta på grund av den osäkra bostadsmarknaden. Antalet färdigställda bostäder kommer att minska från år 2024, vilket inte kommer att täcka det behov som finns fram till 2030 för att svara på den framtida befolkningsutvecklingen.

Hushåll med lägre inkomster kommer att ha utmaningar när köpkraften minskar, exempelvis unga som kommer att ha svårt att etablera sig på den ägda marknaden. Hushåll som hyr bostäder har i närtid inte drabbats lika mycket av ökade boendekostnader, men kommer de kommande åren påverkas genom förhöjda hyreskostnader.[16]

Bostadsmarknaden på regional nivå

I *Länsstyrelsens bostadsmarknadsanalys 2023 för Västra Götalands län* konstateras att det råder ett generellt underskott på bostäder i Västra Götaland, vilket särskilt påverkar sårbara grupper i samhället.

År 2022 stod Göteborgsregionen för en stor andel av bostadsbyggandet i länet, cirka 73 %. Antalet färdigställda bostäder har varit på mycket höga nivåer i länet de senaste åren, men under de kommande åren kommer det ske en inbromsning av bostadsbyggandet. Detta med anledning av stigande räntor och höjda byggkostnader.

I *Länsstyrelsens bostadsmarknadsanalys 2023 för Västra Götalands län* konstateras att det krävs en långsiktig bostadsförsörjning, där samarbete sker mellan olika aktörer på mellankommunal, delregional och regional nivå.[17]

16 Boverket (2023). Boverkets byggprognos
17 Länsstyrelsen Västra Götalands län (2023). Bostadsmarknadsanalys 2023 Västra Götalands län

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

5. Befolkning

Demografi

År 2022 hade Lilla Edets kommun en befolkningsmängd på 14 428 personer. Av dessa var 48 % kvinnor och 52 % män. Medelåldern var 41,7 år, vilket är samma som medelåldern i Sverige. Jämfört med 2021 minskade befolkningsmängden i kommunen med 81 personer under 2022.

Diagrammet nedan visar en befolkningspyramid för Lilla Edet kommun år 2022. Befolkningspyramiden illustrerar befolkningens sammansättning efter kön och ålder fördelat i 10-årsintervaller. Diagrammet visar att antalet män är fler än antalet kvinnor i alla åldersgrupper förutom i de två äldsta, 80–89 och 90–100 år. I de åldersgrupperna är antalet kvinnor fler än antalet män. Det har troligtvis sin förklaring i att kvinnor lever längre än män, både i Lilla Edets kommun och nationellt sett. Vidare visar diagrammet att den största åldersgruppen är 30–39 år för både män och kvinnor medan den minsta gruppen, förutom de som är 80 år och äldre, är antalet i åldergruppen 20–29 år. En förklaring till varför åldersgruppen 20–29 år är en av de mindre kan vara att flyttnettot var störst negativt för den åldersgruppen år 2022 (-86). Fler i åldergruppen 20–29 år flyttade från kommunen än vad det var personer i samma ålder som flyttade till kommunen.

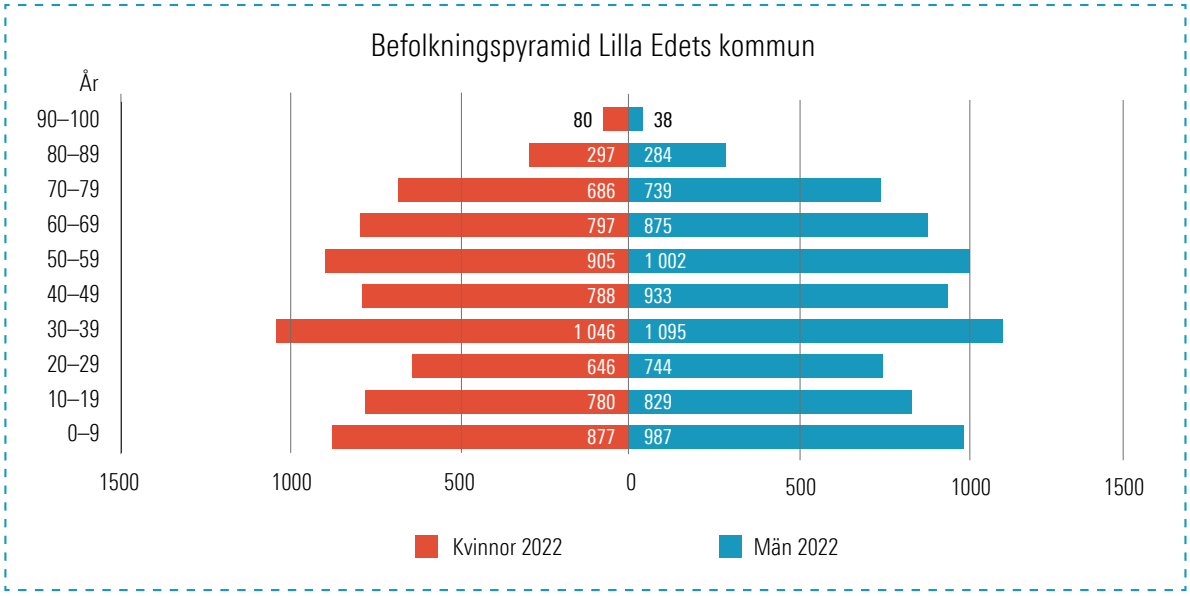

Diagrammet visar befolkningspyramid i Lilla Edets kommun för år 2022. (Källa: Kommunens Befolkningsprognos 2023–2032 genom SCB).

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bortsett från år 2022 har Lilla Edets kommun haft en positiv befolkningsutveckling de senaste åren. Antalet invånare har ökat från 12 829 år 2013 till 14 428 år 2022, vilket motsvarar en ökning med nästan 13 %. Den främsta orsaken till den positiva befolkningsutvecklingen i kommunen de senaste åren beror på ett positivt flyttnetto. Fler personer har alltså flyttat till kommunen än vad det är personer som flyttat från kommunen. År 2022 var däremot flyttnettot negativt.

Sett under de senaste sex åren har flyttnettot varit högst i åldrarna 30–39 år samt 0–9 år. Största negativa flyttnetto har under de senaste åren varit i åldrarna 60–79 år.

En annan faktor som påverkar befolkningsutvecklingen är födelsenettot, det vill säga differensen mellan antalet födda och döda under ett visst år. Födelsenettot för Lilla Edets kommun har varit positivt de senaste tio åren, vilket innebär att fler personer har fötts än dött i kommunen.

Diagrammet nedan visar befolkningsutvecklingen uppdelat på 10-årsklasser de senaste tio åren. Diagrammet visar att antalet invånare i ålder 30–39 år har ökat mest (49 %) följt av 70–79 år (37,5 %), 90 år och äldre (35,6 %) samt 0–9 år (ca 30 %). Befolkningsantalet i åldrarna 60–69 år, 20–29 år och 40–49 år har däremot minskat under åren.

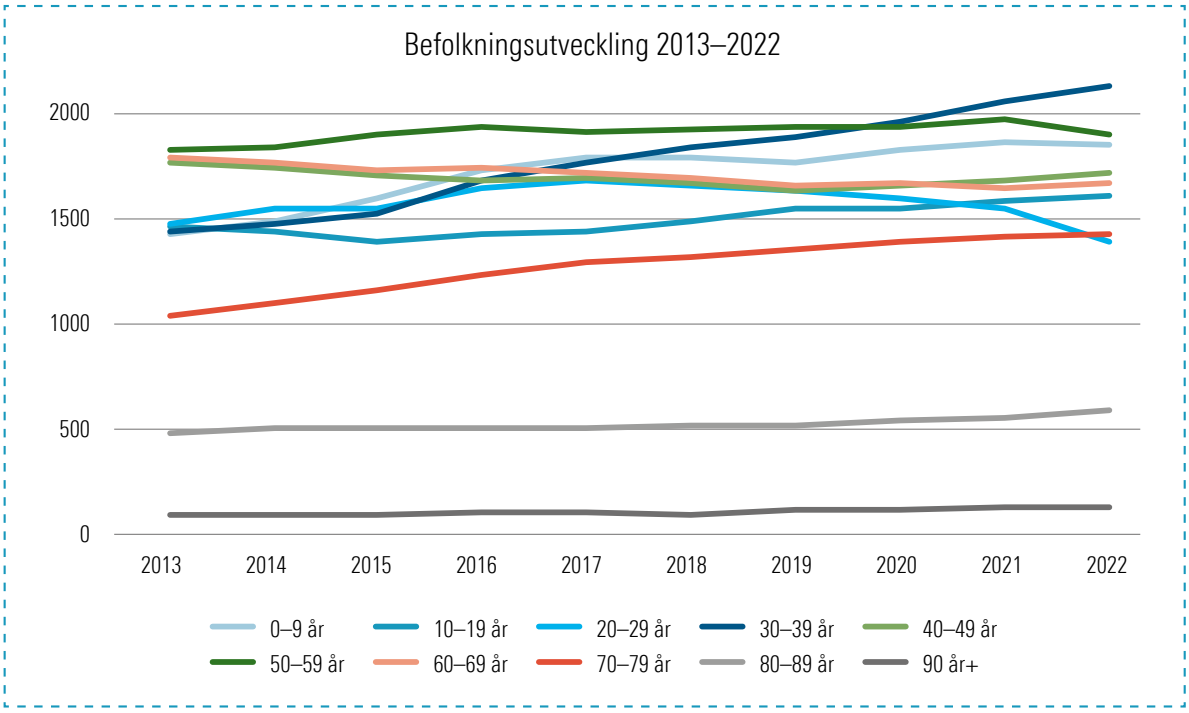

Diagrammet visar kommunens befolkningsutveckling mellan 2013-2022. (Källa: Kommunens Befolkningsprognos 2023-2032 genom SCB).

Kommunens trendbaserade befolkningsprognos *Befolkningsprognos 2023–2032* prognosticerar att befolkningsmängden i kommunen kommer öka med 640 personer (4,4 %), och att befolkningsmängden därmed kommer vara 15 068 personer år 2032. Prognosen visar att den genomsnittliga befolkningsökningen kommer vara 0,5% per år, vilket motsvarar cirka 70 personer årligen. Det är en lägre befolkningsökning än det historiska snittet de senaste tio åren (cirka 1,2 %). De åldersgrupper som förväntas öka mest är män 90 år och äldre samt män och kvinnor 80–89 år. Ökningar ses även inom åldersklassen 40–49 år för både män och kvinnor och åldersklassen 10–19 år för både flickor och pojkar.

Prognosen bygger på observationer från de senaste åren och ett antagande om att den utvecklingen fortsätter. I beräkningarna tas ingen hänsyn till planerat bostadsbyggande, företagsetableringar eller andra framtida mål och förutsättningar i kommunen. Generellt gäller att osäkerheten i prognosen ökar med åren.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Folkmängd och folkökning

Under en tioårsperiod har Lilla Edets kommun procentuellt haft en folkökning på cirka 12,5 %, vilket i jämförelse med grannkommunerna är den tredje högsta procentuella folkökningen. Enbart Ale kommun och Kungälvs kommun har haft en högre procentuell folkökning mellan åren 2013–2022. Lilla Edets kommun har också en högre procentuell folkökning än Västra Götalands län som har haft en folkökning på cirka 9 %.

Grannkommuner och län	Folkmängd 2013	Folkmängd 2022	Folkökning 2013–2022	Folkökning 2013–2022
Ale	28 074	32 394	4 320	15,39 %
Alingsås	38 619	42 199	3 580	9,27 %
Kungälv	42 109	49 068	6 959	16,53 %
Lilla Edet	12 829	14 428	1 599	12,46 %
Stenungsund	24 932	27 870	2 938	11,78 %
Trollhättan	56 573	59 274	2 701	4,77 %
Uddevalla	53 025	57 282	4 257	8,03 %
Vänersborg	37 369	39 904	2 535	6,78 %
Västra Götalands län	1 615 084	1 758 656	143 572	8,89 %

Tabellen visar folkmängden i antal för år 2013 och år 2022 i jämförelse med grannkommuner och länet. Tabellen visar även folkökningen i antal och i andel. (Källa: SCB).

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Inflyttning och utflyttning

Diagrammet över *Flyttnetto* visar utfallet av antal in– och utflyttade under perioden 2017–2022 samt en prognostisering av det förväntade antalet in– och utflyttande under perioden 2023–2032. Flyttnettot som redovisas i diagrammet är differensen mellan in- och utflyttare. Komponenten inflyttning består av både inrikes och utrikes inflyttningar. Komponenten utflyttning består på motsvarande sätt av antalet personer som flyttar från Lilla Edets kommun till andra kommuner i Sverige men också till andra länder. Om flyttnettot är positivt bidrar det till befolkningstillväxt.

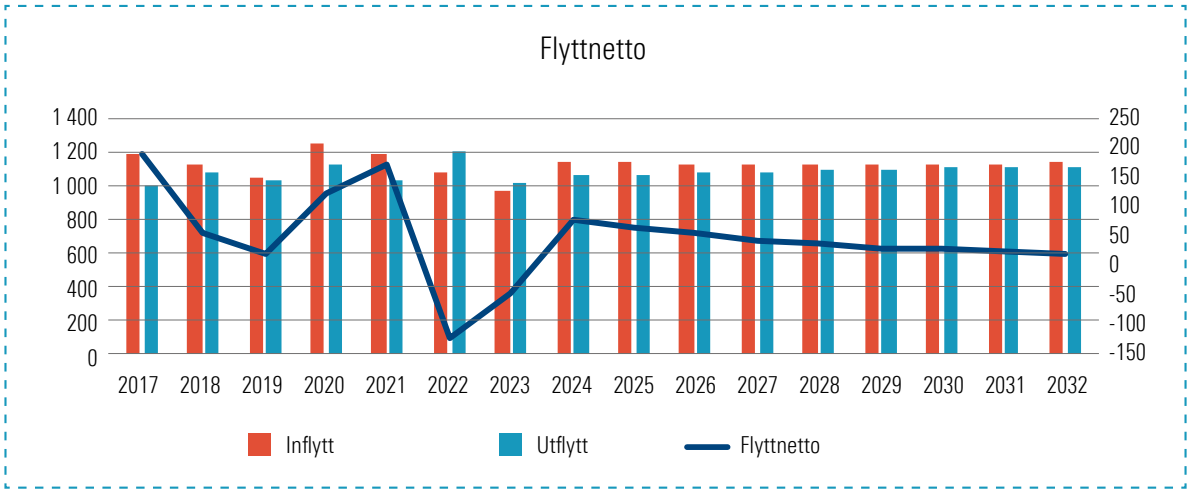

Diagrammet visar faktiskt och förväntat antal inflyttade och utflyttade samt flyttnetto för Lilla Edets kommun under åren 2017–2032 (Källa: Kommunens Befolkningsprognos 2023–2032 genom SCB).

Diagrammet visar att det har varit fler inflyttare än utflyttare i kommunen under de senaste sex åren med undantag för år 2022. År 2022 hade kommunen ett betydligt högre antal som flyttade från kommunen än tidigare år.

Trenden med att det är fler som flyttar in i kommunen än som flyttar från kommunen antas fortgå under prognosperioden, dock med undantag för år 2023.

Flyttnettot är positivt för både män och kvinnor under samtliga år förutom 2023 då flyttnettot är negativt för båda könen. Diagrammet visar även att flyttnettot antas vara lägre de kommande åren jämfört med hur de senaste åren sett ut. Skillnaden mellan antalet som flyttar in och som flyttar från kommunen antas alltså vara mindre. Det kan förklaras av att kommunens nybyggnationsplaner inte är inkluderade i prognosen.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Födelsenetto

Diagrammet nedan visar utfallet av antal födda och döda de senaste åren samt en prognostisering av det förväntade antalet födda och döda under perioden 2023–2032. Födelsenettot som redovisas i diagrammet är, likt flyttnettot, differensen mellan antalet födda och döda. Är födelsenettot positivt är det fler personer som har fötts än dött under året, vilket påverkar befolkningsutvecklingen positivt.

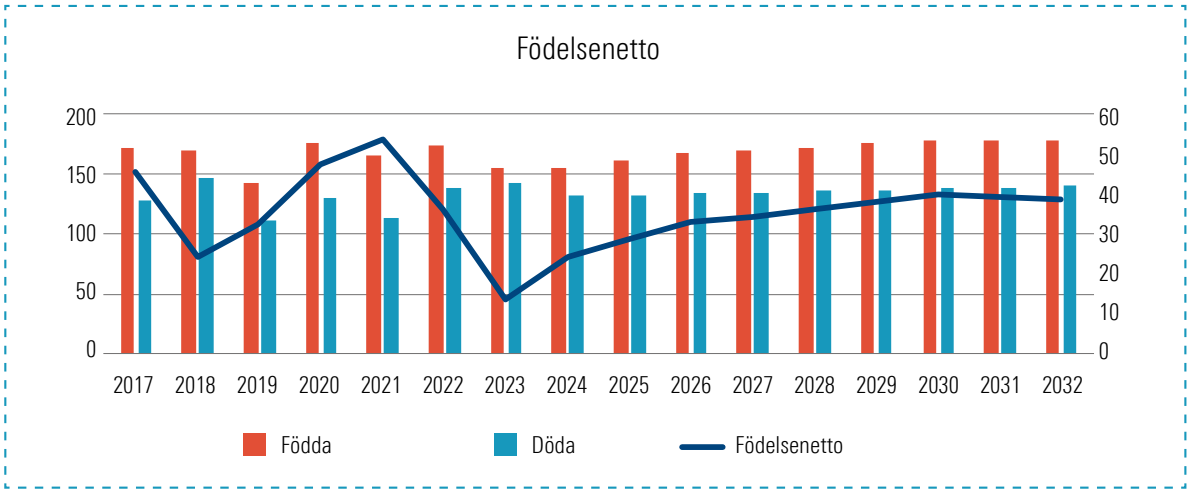

Diagrammet visar faktiskt och förväntat antal födda och döda samt födelsenetto för Lilla Edets kommun under åren 2017–2032. (Källa: Kommunens Befolkningsprognos 2023–2032 genom SCB).

Diagrammet visar att födelsenettot har varit positivt de senaste åren och att det även antas vara det under prognosperioden. Högst födelsenetto var det år 2021, då 165 barn föddes och 112 personer dog. 2023 antas födelsenettot vara det lägsta på flera år vilket antas bero på att antalet födda barn är lägre än vanligt och antalet avlidna är något högre än vanligt.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

6. Bostäder och hushåll

Bostadsbestånd

Upplåtelseformer

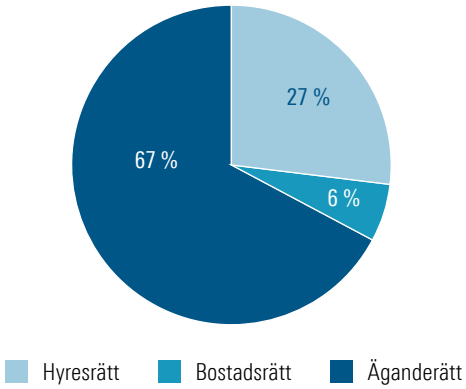

Cirkeldiagrammet visar att upplåtelseformen i Lilla Edets kommun år 2022 till största del består av äganderätter (67 %), följt av hyresrätter (27 %). Andelen bostadsrätter är lägst (6 %). (Källa: SCB).

Hustyper

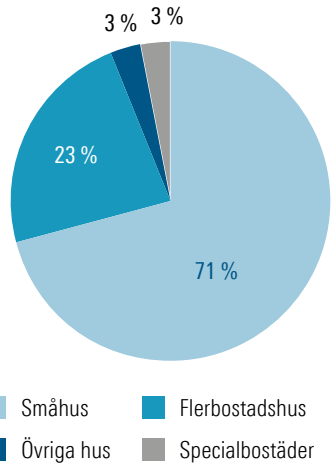

Cirkeldiagrammet visar att hustypen i Lilla Edets kommun år 2022 överrepresenterat består av småhus (71 %) följt av flerbostadshus (23 %). En mindre andel består av specialbostäder (3 %) och övriga hus (3 %). (Källa: SCB).

Definition av upplåtelseformer (SCB)

Äganderätt
Äganderätt avser bostäder som ägs av en privatperson eller dödsbo. De som är folkbokförda på bostaden är inte nödvändigtvis ägare till bostaden.

Bostadsrätt
Bostadsrätt avser bostäder som ägs av bostadsrättsföreningar eller bostadsföreningar. Bostadsrätt innehåller även personer som hyr sin lägenhet av bostadsrättsförening eller hyr av bostadsrättsinnehavaren.

Hyresrätt
Hyresrätt avser för flerbostadshus lägenheter som inte är ägarlägenheter och som ägs av andra ägare än bostadsrättsföreningar eller bostadsföreningar.

Definition av hustyper (SCB)

Småhus
Småhus avser friliggande en- och tvåbostadshus samt par-, rad- och kedjehus (exklusive fritidshus).

Flerbostadshus
Flerbostadshus avser bostadsbyggnader innehållande tre eller flera lägenheter inklusive loftgångshus

Övriga hus
Övriga hus avser byggnader som huvudsakligen inte är avsedda för bostadsändamål, till exempel byggnader avsedda för verksamhet eller samhällsfunktion.

Specialbostäder
Specialbostäder är bostäder för äldre/funktionshindrade, studentbostäder och övriga specialbostäder.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

I Lilla Edets kommun fanns det år 2022 totalt 6 471 bostadslägenheter. Med bostadslägenhet avser Statistiska centralbyrån en lägenhet avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad, oavsett i vilken hustyp den ligger. Även bostäder i småhus definieras således som lägenheter.

Diagrammet nedan *Hustyper län och grannkommuner* visar att hustyper i Lilla Edets kommun år 2022 överrepresenterat består av småhus (71 %) följt av flerbostadshus (23 %). Det kan jämföras med Västra Götalands län där den största andelen hustyper är flerbostadshus (52 %), följt av småhus (42 %). Lilla Edets kommun har således en betydligt högre andel småhus och en mindre andel flerbostadshus i jämförelse med länet i stort. I jämförelse med samtliga grannkommuner har Lilla Edets kommun högst andel småhus och lägst andel flerbostadshus.

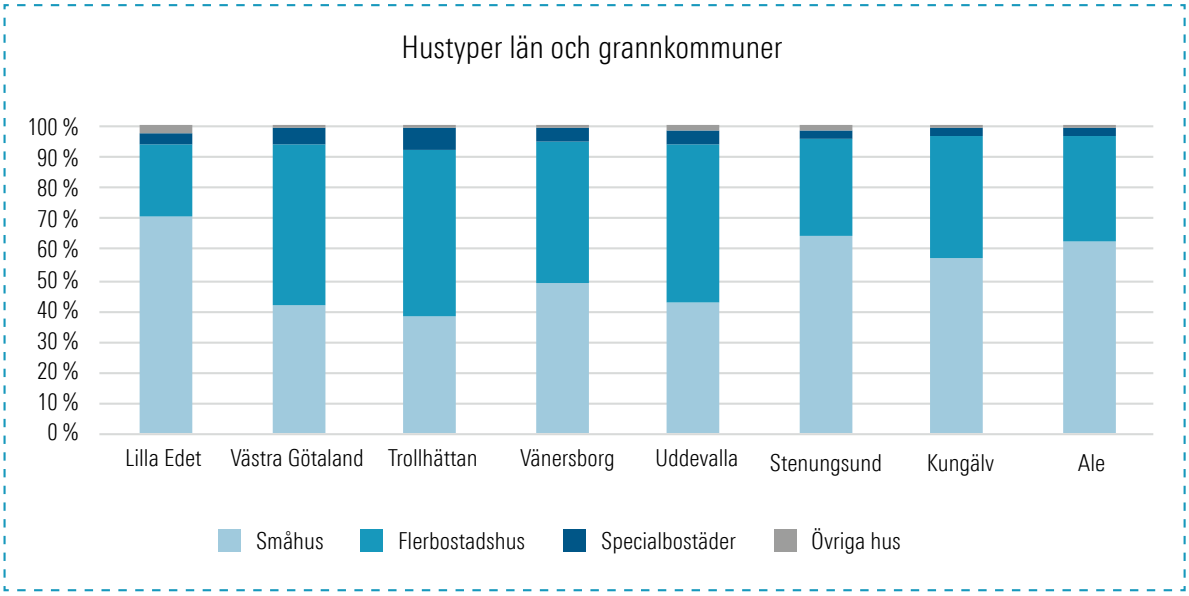

Diagrammet visar andelen hustyper år 2022 för Lilla Edets kommun, Västra Götalands län och grannkommuner (Källa: SCB).

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Diagrammet *Upplåtelseformer län och grannkommuner* visar att upplåtelseformen i Lilla Edets kommun år 2022 till största del består av äganderätter (67 %), följt av hyresrätter (27 %). Andelen bostadsrätter är lägst (6 %). Det kan jämföras med Västra Götalands län där andelen hyresrätter är (41%), följt av äganderätter (38%) och slutligen av bostadsrätter (21%). I Västra Götalands län är det en mer balanserad uppdelning av upplåtelseformer än vad det är i Lilla Edets kommun.

I jämförelse med samtliga grannkommuner, har Lilla Edets kommun högst andel äganderätter och lägst andel bostadsrätter. Andelen hyresrätter i kommunen ligger på en liknande nivå som i Stenungsunds kommun, Kungälvs kommun och Ale kommun. Att ha en större variation av upplåtelseformer föredras, detta då det medför till större chanser att uppfylla behoven för fler invånare.

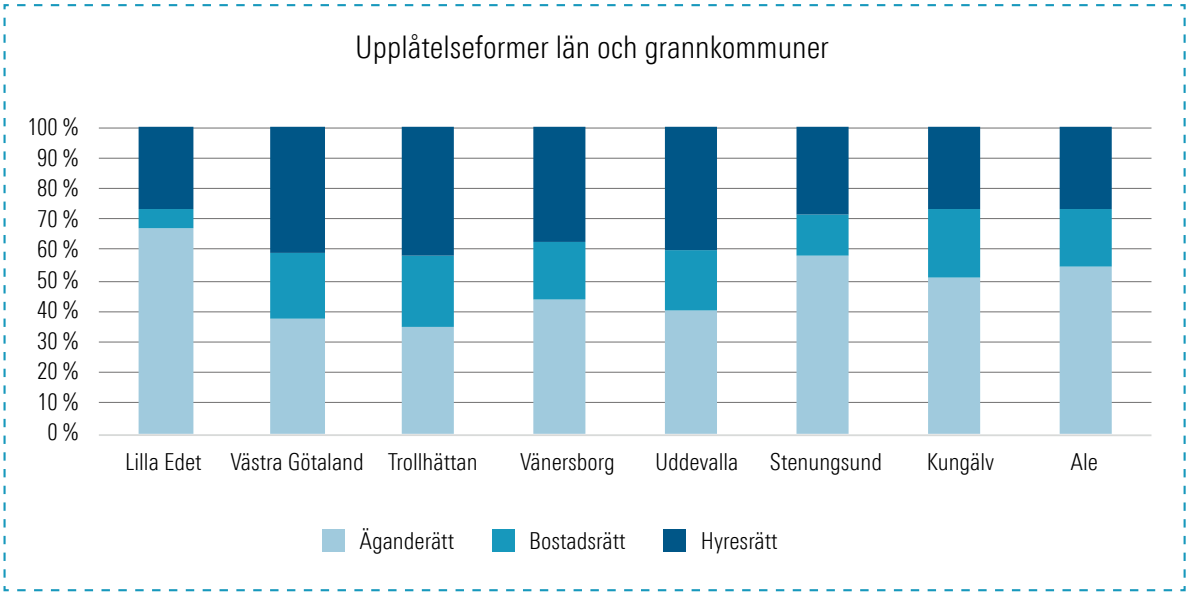

Diagrammet visar andelen upplåtelseformer år 2022 för Lilla Edets kommun, Västra Götalands län och grannkommunerna (Källa: SCB).

Hushåll

I Lilla Edets kommun fanns det år 2022 totalt 6 342 hushåll. Den största andelen av hushållen är enpersonshushåll 35,5 % (2 250 hushåll) och tvåpersonhushåll 32,2 % (2 045 hushåll). Trepersonhushåll utgörs av 13 % (826 hushåll), fyrapersonshushåll av 12,2 % (774 hushåll) och fempersonshushåll av 4,7 % (300 hushåll). Minst andel utgörs av hushåll med sex personer 1,5 % (92 hushåll) och slutligen hushåll med fler än sju personer 0,9 % (55 hushåll).

I riket har enpersonshushåll sedan 1980 varit den vanligaste hushållstypen.[18]

Linjediagrammet nedan visar hur hushållstrukturen har sett ut i Lilla Edet kommun de senaste åren 2017–2022. Det går att utläsa utifrån linjediagrammet att hushållstrukturen i Lilla Edets kommun inte har förändrats avsevärt genom åren. Trenden pekar på att det under de senaste åren inte varit några större förändringar, vilket kan tyda på att det kommer vara en liknande utveckling i framtiden.

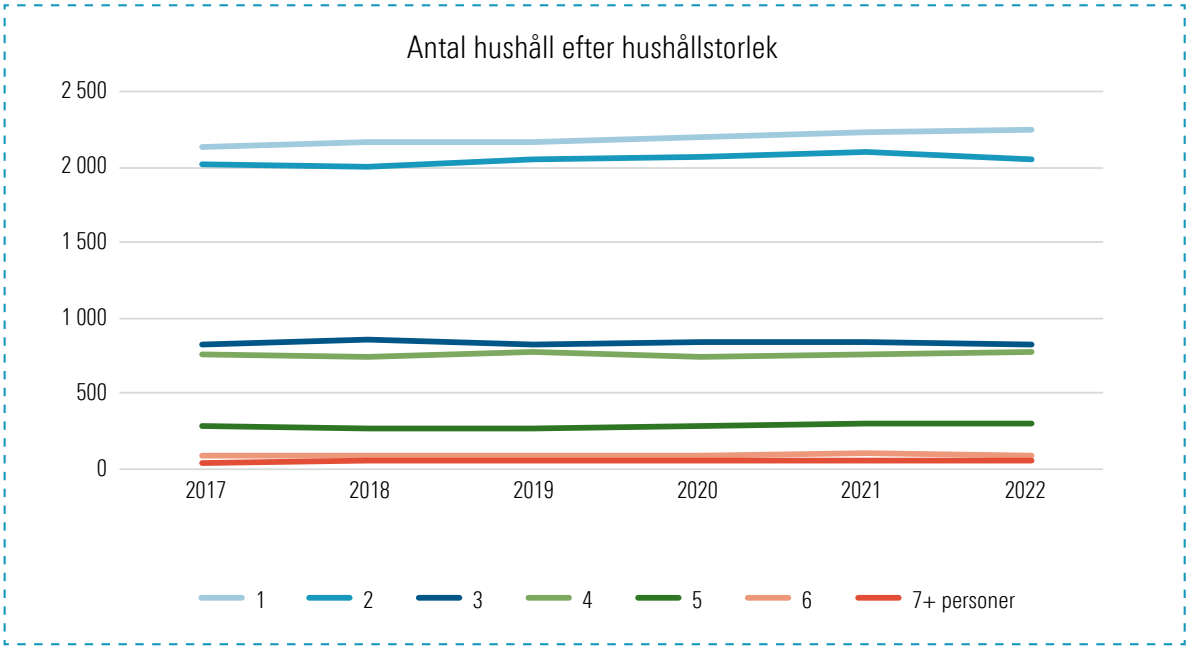

Diagrammet visar antal hushåll efter hushållstorlek mellan år 2017–2022 i Lilla Edets kommun. (Källa: SCB).

Antal hushåll efter hushållstyp	
Ensamstående utan barn	2 250
Ensamstående med barn 0-24 år	374
Ensamstående med barn 25 + år	81
Sammanboende utan barn	1 677
Sammanboende med barn 0-24 år	1 446
Sammanboende med barn 25 + år	121
Övriga hushåll utan barn	204
Övriga hushåll med barn 0–24 år	180
Övriga hushåll med barn 25 + år	9
Totalt antal hushåll	**6 342**

Tabellen visar antal hushåll efter hushållstyp år 2022 i Lilla Edets kommun. (Källa: SCB)

Hushållstyp visar på hushållets sammansättning, där variabeln delas in i hushållstyperna *ensamstående* (inklusive ensamboende), *sammanboende* och *övriga hushåll*, alla med eller utan barn (SCB). Tabellen till vänster över *Antal hushåll efter hushållstyp* visar att den vanligaste hushållstypen i Lilla Edets kommun är ensamstående utan barn, följt av sammanboende utan barn. Den minst vanliga hushållstypen utgörs av gruppen ensamstående med barn 25 + år och av gruppen övriga hushåll med barn 25 + år.

18 Boverket (2020). Hushållsammansättning

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Utbud på den lokala bostadsmarknaden

Byggnationen av bostäder i Lilla Edets kommun har haft en svagt ökande trend de senaste åren. Det är framför allt småhus som byggts, i huvudsak på Ström och landsbygden. Endast ett enstaka hyresrätter har tillkommit i det privata fastighetsbeståndet. Diagrammet nedan över *Färdigställda nybyggnationer* visar att det färdigställts flest nybyggnationer år 2020. Åren därefter visar på en nedåtgående trend, där det för varje år har färdigställts ett mindre antal bostäder.

Fram till 2023 ökade antalet beviljade förhandsbesked utanför detaljplanelagt område. Utvecklingen beror sannolikt på ett underskott av planlagda tomter samt relativt låga markpriser. Ungefär 21 % av de förhandsbesked och bygglov som beviljats är inom områden som i översiktsplanen är utpekade som samhällsområden eller möjliga samhällsområden. De ligger i direkt närhet till befintliga tätorter och ofta i anslutning till eller i närheten av detaljplanelagt områden. Enligt översiktsplanen ska byggnation inom sådana områden föregås av detaljplanering. Framtagande av detaljplaner gör att kommunen kan kontrollera byggnation i anslutning till tätorterna och därmed ta ett helhetsgrepp om teknisk infrastruktur och offentlig service i anslutning till bostäderna.

Bostäder i stationsnära lägen och pendlingsmöjligheter

Sveriges Kommuner och Landsting definierar Lilla Edets kommun som en pendlingskommun då minst 40 % av nattbefolkningen pendlar till arbetet i en större stad.[19] Det innebär att antalet som pendlar ut ur kommunen för att arbeta är fler än de som både bor och arbetar i kommunen. Stapeldiagrammet nedan över *In- och utpendlare* visar att antalet inpendlare år 2021 var 1 642 personer, medan antalet utpendlare var 4 581 personer. Boende och arbetande i kommunen år 2021 utgjordes av 2 584 personer.[20] Pendlingsrörelserna sker söderut längs med Götaälvdalen mot Göteborg, men även norrut mot Trollhättan.

Sedan dubbelspåret och den nya motorvägen mellan Trollhättan och Göteborg har Lilla Edets kommun ökat sin pendling med över 30 %.[21] Ur ett hållbarhetsperspektiv är byggnation av bostäder i ett stationsnära område bra eftersom det kan leda till att fler väljer att resa kollektivt i stället för att åka bil. Det finns goda förutsättningar att möta en befolkningstillväxt på ett hållbart sätt genom att planera för bostäder i stationsnära lägen eller i anslutning till befintlig kollektivtrafik. Tillgänglighet kan också betraktas som viktigt i fråga om bostäders attraktivitet.

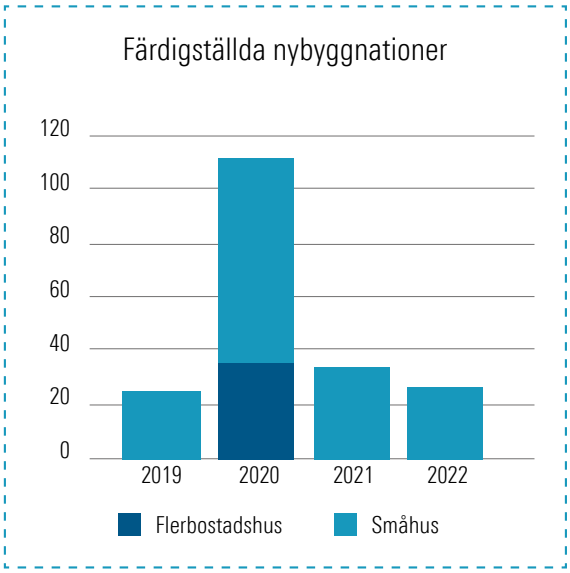

Diagrammet visar antalet färdigställda nybyggnationer efter hustyp i Lilla Edets kommun under åren 2019–2022 (Källa: Lilla Edets kommun).

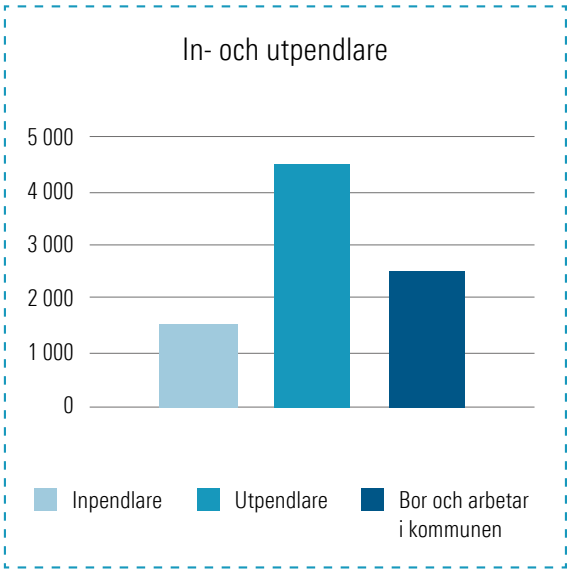

Diagrammet visar antalet in- och utpendlare år 2021 i Lilla Edets kommun (Källa: SCB).

19 Sveriges Kommuner och Landsting (2017). Kommungruppsindelningen- definitioner
20 Statistiska Centralbyrån (2021). Antal pendlare per län och kommun, 2021
21 Västra Götalandsregionen (2023). Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bostadspriser

Mellan 2020 och 2023 såldes det 1 395 bostäder i kommunen, varav 44 bostäder var nyproduktion. Diagrammet nedan visar att antalet sålda bostäder minskat under 2023. Totalt är cirka 84 % av samtliga sålda bostäder villor. Som illustrerats nedan är det tydligt hur dominerande villamarknaden är sett till sålda bostäder. Totalt sett är majoriteten av sålda bostäder prismässigt under tre miljoner kronor mellan år 2020 och 2023.

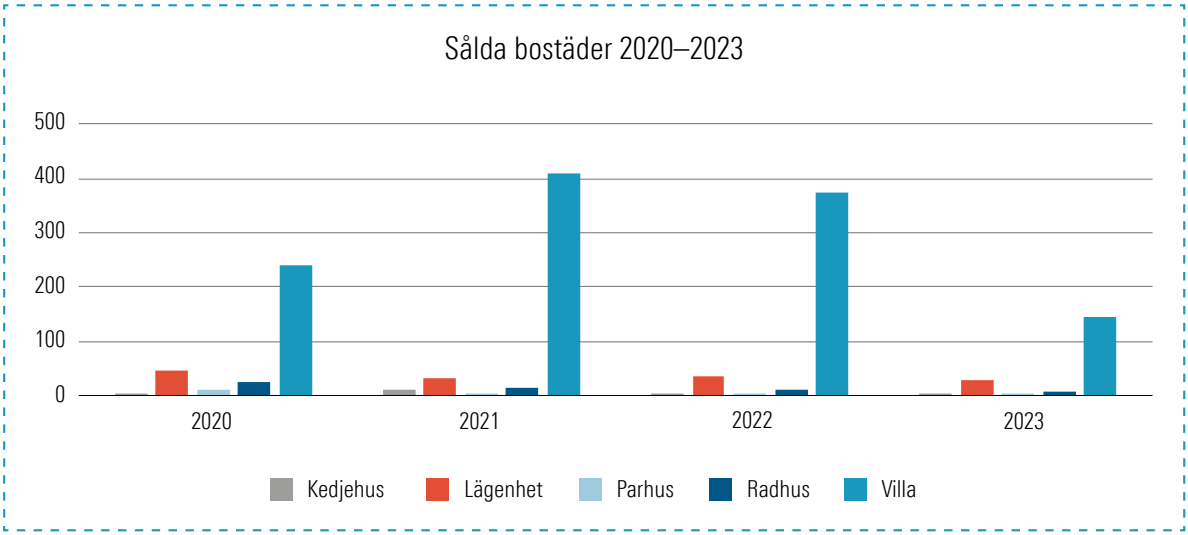

Diagrammet visar antalet sålda bostäder i Lilla Edets kommun mellan åren 2020-2023. (Källa: Diagram bearbetad av Tyréns AB med data hämtad från BooliPro)

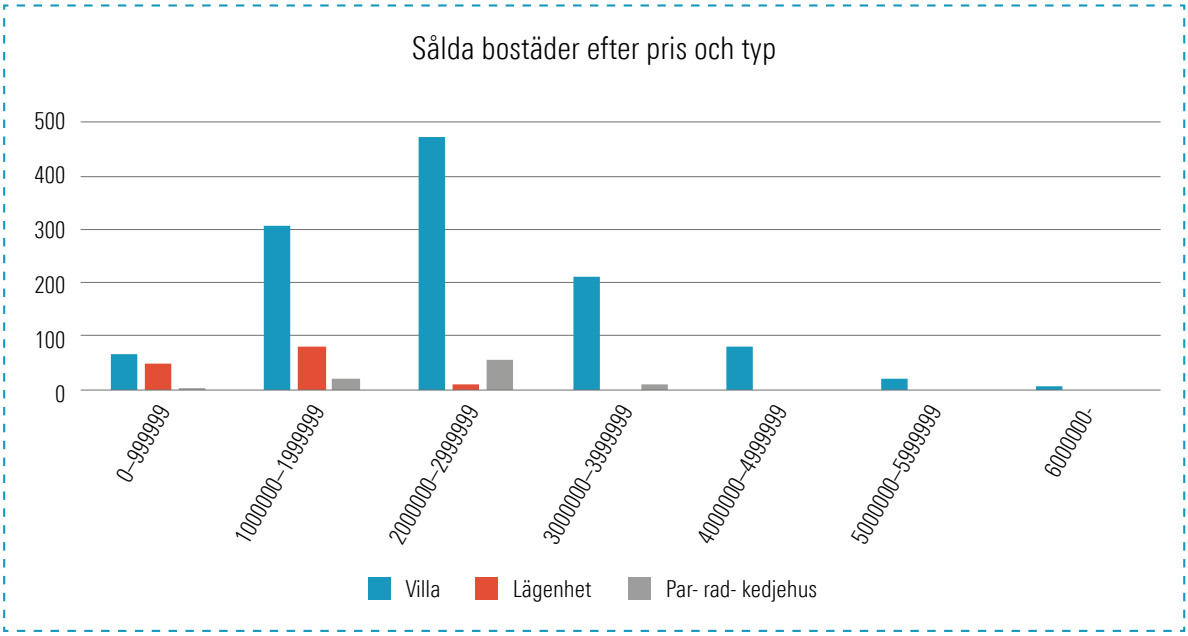

Diagrammet visar antalet sålda bostäder i Lilla Edets kommun efter pris och typ. (Källa: Diagram bearbetad av Tyréns AB med data hämtad från BooliPro).

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Medelhyra i hyreslägenheter

Diagrammet till höger visar medelhyran i hyreslägenheter som är baserad på en årshyra per kvadratmeter, och visar för de senaste åren än ökning både för Lilla Edets kommun och Västra Götalands län. Nivån för Lilla Edets kommun ligger dock lägre än vad den gör för Västra Götalands län. Den högsta ökningen för Lilla Edets kommun var mellan år 2019 och 2020.

Kommunens fastighetsbolag AB EdetHus instiftade under 2017 en egen bostadskö för hyresgäster och i februari år 2024 står 770 personer i kö. Alla hyresgäster som har tecknat hyresavtal med AB EdetHus efter december 2022, är automatiskt med i bostadskön. Alla som har ett hyreskontrakt hos AB EdetHus får tillgodoräkna sin boendetid som kötid, men är dock inte inlagda i kön om de inte aktivt själva har ställt sig i kön. Externa sökande behöver aktivt logga in en gång om året för att behålla sin köplats. AB EdetHus har noterat att den generella hyresnivån för hyreshus och industrilokaler är låg i Lilla Edets kommun i jämförelse med närliggande kommuner.

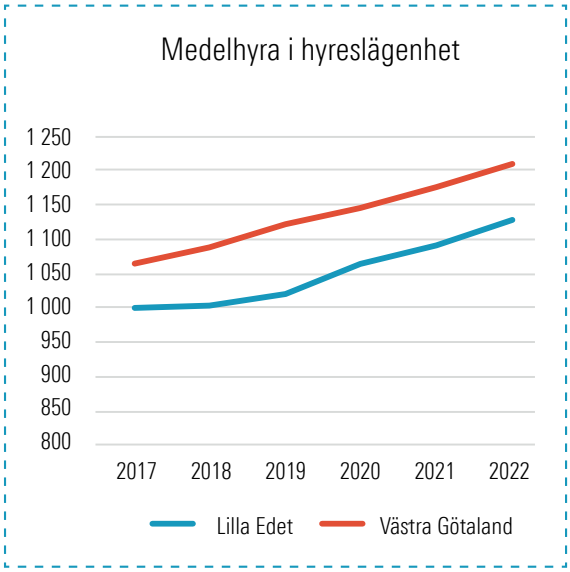

Diagrammet visar medelhyra i hyreslägenhet baserat på årshyra per kvadratmeter i Lilla Edets kommun och Västra Götalands län mellan år 2017–2022. (Källa: SCB).

Foto: AB EdetHus

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

7. Prognos och scenario över framtida befolkningstillväxt och bostadsbehov

För att Lilla Edets kommun ska växa, krävs ett aktivt bostadsbyggande. Det finns alltid en osäkerhet kring framtiden, men med hjälp av prognoser och scenarier går det att få en bild av hur kommunen kan komma att utvecklas. På vilket sätt som Lilla Edets kommun kommer att växa de kommande åren är dock beroende av många olika faktorer. Som ett komplement till den trendbaserade befolkningsprognosen *Befolkningsprognos 2023–2032* över Lilla Edets kommun har olika scenarion tagits fram för att visa på möjliga utfall. Att visa på olika scenarion är ett viktigt underlag för att kunna säkerställa kommunal service, detta för att på ett hållbart sätt kunna möta en ökad tillväxt.

Nedan presenteras scenarion som bygger på en jämn procentuell ökning med 0,5 %, respektive 1 % årlig befolkningstillväxt, samt ett scenario som bygger på kommunens planerade bostadsbyggande. I det sistnämnda har ett historiskt inflyttande i nybyggda bostäder i Sverige använts för att uppskatta en framtida befolkning. Uppgifterna är fördelade på flerbostadshus och småhus. Underlaget för kommunens planerade bostadsbyggande går att se i *Tabell över planerad bostadsbyggnation*.

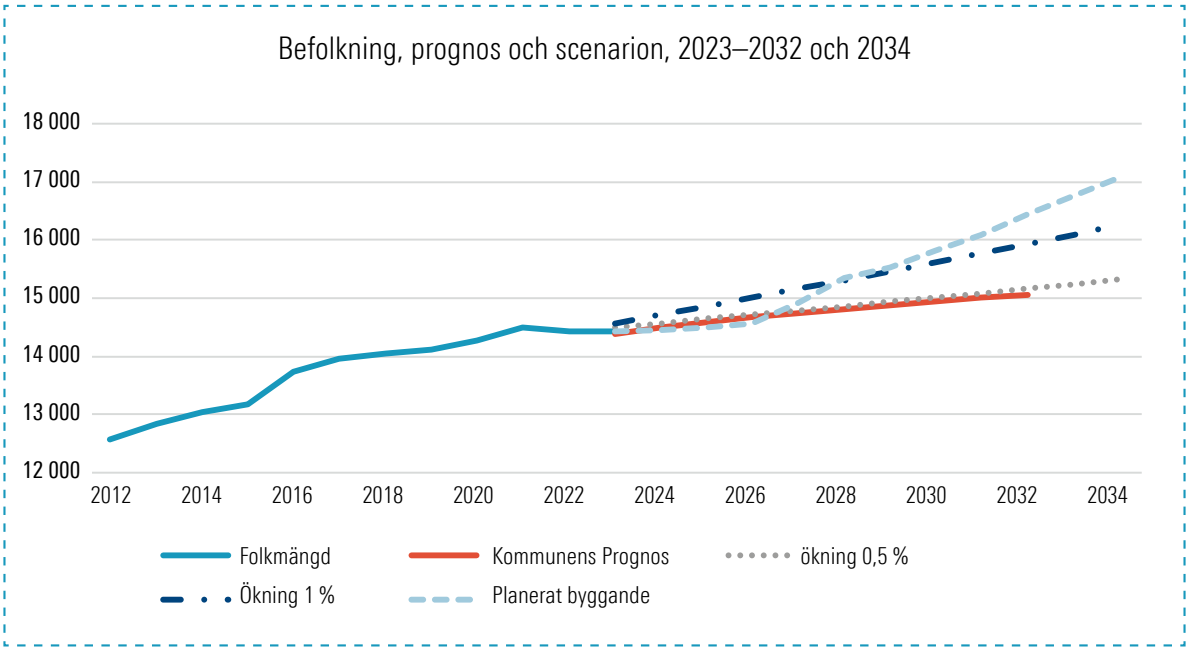

Diagrammet visar kommunens trendbaserade befolkningsprognos 2023–2032, procentuell befolkningsutveckling på 0,5 % och 1 % samt på kommunens planerade bostadsbyggande fram till år 2034 (Källa: Diagrammet har bearbetats av Tyréns AB).

Scenarierna har en längre tidshorisont än befolkningsprognosen som sträcker sig till 2032. Utblicken som bygger på planerat byggande ska ses om en skattning av befolkningen om allt som planeras faktiskt byggs, vilket inte brukar vara fallet historiskt sett. Detta då bland annat planarbetet är en osäker process. Sveriges kommuner och regioner menar att antalet ej utnyttjade byggrätter är stort i planer som vunnit laga kraft.[22]

Skillnaden mellan de olika scenarierna för kommunens utveckling är stor, men det kan ses mot bakgrund av de senaste tio åren. Den perioden har innehållit en kraftig befolkningstillväxt, till skillnad från det nuvarande läget med ett historiskt lågt bostadsbyggande och en svagare befolkningstillväxt. I nästkommande avsnitt presenteras graferna i diagrammet *Befolkning, prognos och scenarion 2023–2032* och 2034 i förhållande till uppskattat bostadsbehov.

22 Sveriges Kommuner och Regioner (2023). Öppna jämförelser inom detaljplaneområdet 2022

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bostadsbehov

Ett övergripande sätt att se till en kommuns bostadsbehov är att analysera relationen mellan befolkningsökning och det historiska bostadsbyggandet. Vad som är viktigt att understryka i sammanhanget är dock att en sådan typ av jämförelse aldrig kan bli helt perfekt. Detta då det till stor del är omöjligt att visa på en punkt där det råder balans mellan antalet bostäder och invånare. Det som därför har gjorts är att se till den ackumulerade förändringen för att visa på underliggande behov.

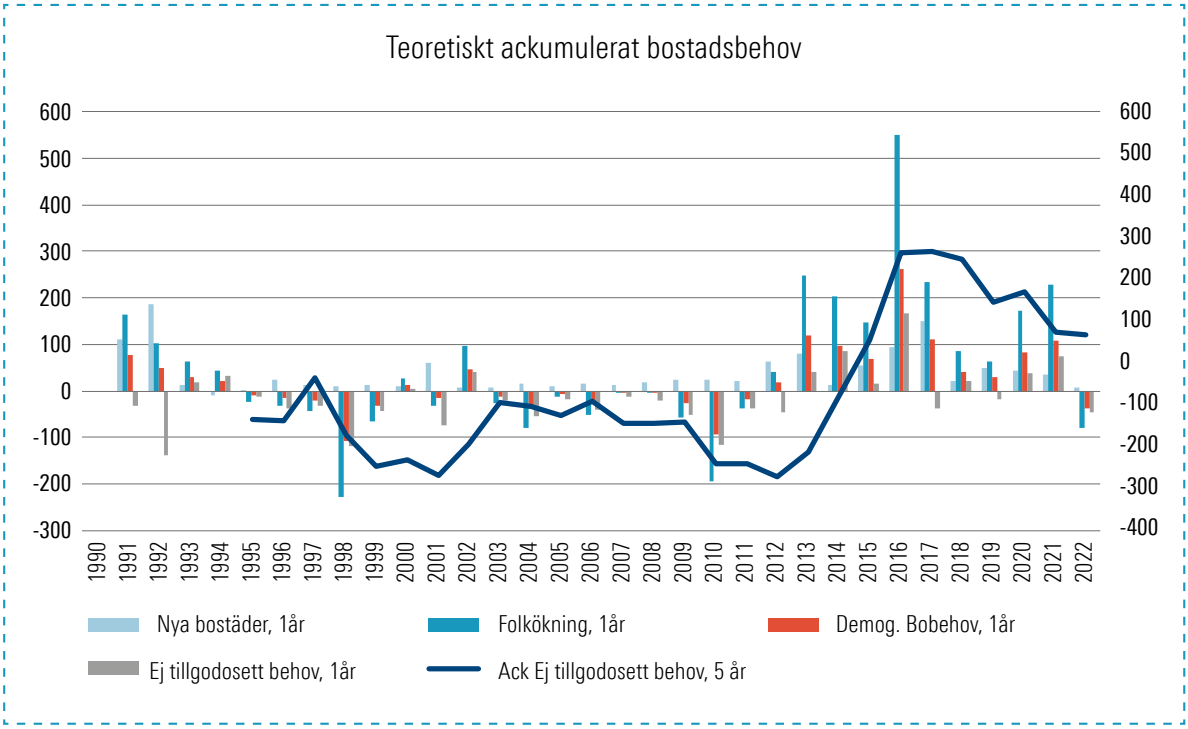

Diagrammet visar årsvisa förändring av bostadsbestånd och befolkning samt årligt demografiskt bostadsbehov (Källa: diagram bearbetat av Tyréns AB med data från SCB).

Diagrammet ovan visar en årsvis förändring av bostäder och befolkning. Utifrån det har ett årligt demografiskt behov av nya bostäder beräknats samt hur det förhåller sig till antalet nybyggda bostäder. Varje ny bostad antas ge 2,1 invånare i en bostad. Det bygger på en historisk inflyttning i nybyggda bostäder. Linjen i diagrammet visar ett rullande ackumulerat behov sett till de senaste fem åren. Diagrammet visar att bara sett till befolkning och bostadsbyggandet är det först runt 2014 som kommunen får ett bestående behov av bostäder som inte riktigt hanteras. Det syns även i diagrammets röda staplar som visar den årliga befolkningsförändringen, där den genomsnittliga ökningen åren 2013 till 2017 var över 270 personer per år. Det är en befolkningstillväxt på över 2 procent per år, vilket är en stark tillväxt över en femårsperiod. För 2022 går det att se att befolkningstillväxten är negativ vilket påverkar bostadsbehovet. Det ackumulerade behovet för år 2022 är cirka 70 bostäder. Vad som är viktigt att poängtera i sammanhanget är att diagrammet är teoretiskt och tar därmed inte in olika demografiska och geografiska aspekter av bostadsmarknaden. Det teoretiska i sammanhanget innebär att diagrammet grundar sig på mycket grov data, som inte bygger på hushållskvoter eller åldersfördelning. Sammanfattningsvis pekar statistiken på att det finns ett underliggande underskott av bostäder i Lilla Edet. Det i sin tur är en av anledningarna till att kommunen genom Boverkets bostadsmarknadsenkät har rapporterat in ett underskott på bostäder för alla delar av kommunen.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Genom att använda kommunens *Befolkningsprognos 2023–2032* kan samma metod användas för att se hur många bostäder den prognostiserade befolkningstillväxten skapar behov för. Det skulle i så fall vara cirka 305 bostäder till 2032.

De andra graferna som redovisades i diagrammet i *Befolkning, prognos och scenarion 2023–2032 och 2034* visar på olika befolkningsökningar och därmed också på olika bostadsbehov. Scenariot som visar en årlig befolkningstillväxt på 1 % skapar ett behov på cirka 720 bostäder till 2032. Lilla Edets kommun bedömer att 1 % årlig befolkningstillväxt är den mest rimliga utvecklingen. Det är även en målsättning för kommunen att ha 1 % årlig befolkningstillväxt. Detta då kommunen bedömer att det planerade bostadsbyggandet har en kapacitet att möta en sådan befolkningstillväxt. Byggandet har tidigare år bland annat begränsats av VA-kapaciteten. Kommunen ser därför att ett ökat byggande också kommer att kunna möjliggöra för en ökad befolkningstillväxt.

Det kan ställas i relation mot kommunens planerade bostadsbyggande. Fram till 2032, så långt som befolkningsprognosen sträcker sig, finns byggplaner för 857 bostäder. Istället kan bostäder räknas om till framtida inflyttning. I sammanställningen har byggår och hustyp beaktats i relation till den årliga befolkningsökningen. Det ger en varierad befolkningstillväxt kopplat till vilka år det färdigställs mer bostäder, men sett över hela perioden fram till år 2031 motsvarar det en genomsnittlig tillväxt på 1,3 procent. Det är en utveckling som är i linje med hur kommunen har växt de senaste tio åren.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

8. Bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala marknaden

Sedan ändringen i lagen om kommunernas bostadsförsörjning trädde i kraft 1 oktober 2022, har Boverket tillhandhållit underlag för att underlätta arbetet med att planera och åtgärda kommunernas bostadsbrist. Det statistiska underlaget ska ligga till grund för kommunernas analys av bostadsmarknaden.[23] Vid den senaste uppdateringen i juni 2023 av uppgifterna hos Boverket, uppdaterades alla uppgifter med data för år 2021. Dessutom tillfördes en ny geografisk nivå, där det numera går att se skillnader inom delområden i kommunen, i form av *Regional statistisk nivå* (RegSO nivå).[24] Se *Bilaga 1* för beskrivning av måtten i Boverkets underlag på bedömning av bostadsbrist.

Bostadsbrist

Boverkets mått beskriver olika utmaningar för den kommunala bostadsförsörjningen. Måtten bygger på aspekter kopplade till ekonomi, trångboddhet, frekventa flyttar och svårigheter för unga att flytta hemifrån.[25] Sett till Boverkets åtta mått, kan samtliga jämföras med år 2014. Det är främst de mått som är kopplade till ekonomi som har förbättrats sedan 2014. Andelen hushåll som har en ansträngd boendeekonomi har minskat, vad gäller både mått 1 och mått 2. Övriga förändringar är små. De senaste uppgifterna speglar 2021 och det är först under 2023 som hushållens ekonomi och boendekostnader har blivit en fråga som har aktualiserats allt mer. Inflation och höjda räntor påverkar KALP-beräkningen och det troliga är att fler hushåll idag hamnar i den kategorin än som var fallet år 2021.

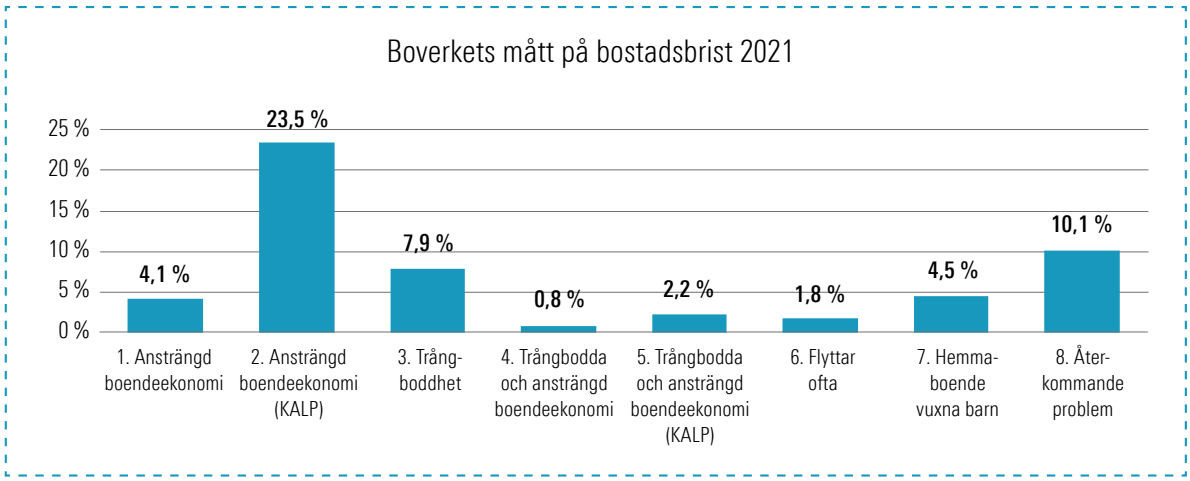

Diagrammet visar en översikt av Boverkets mått på bostadsbrist i Lilla Edets kommun år 2021. (Källa: Boverket).

23 Boverket (2022). Bostadsbehov som inte tillgodoses på marknadens villkor
24 Boverket (2023). Öppna data- Bedömning av bostadsbrist
25 Boverket (2023). Mått på bostadsbrist

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

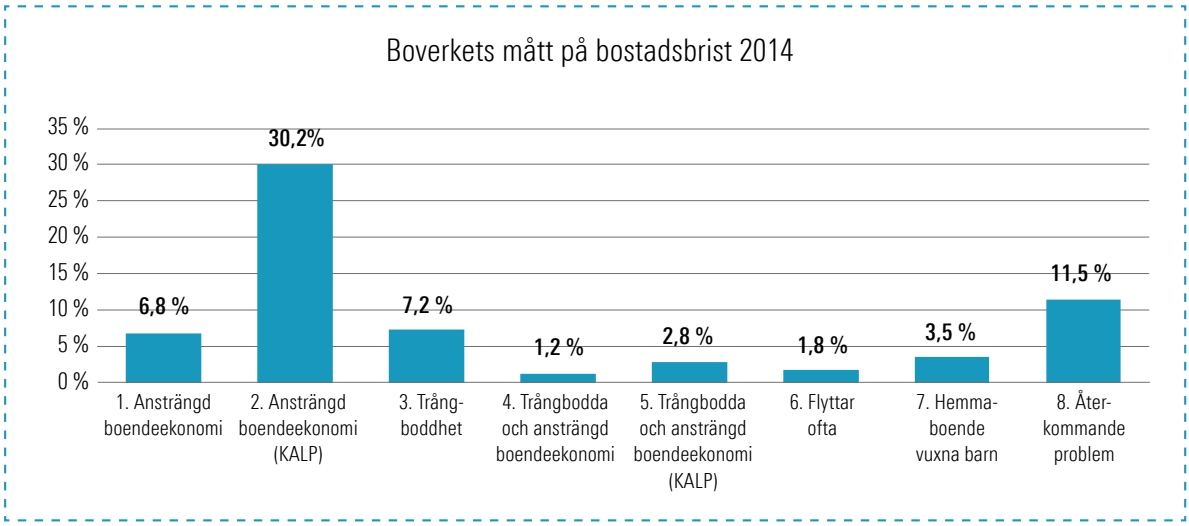

Diagrammet visar en översikt av Boverkets mått på bostadsbrist i Lilla Edets kommun år 2014. (Källa: Boverket)

Boverkets mått på bostadsbrist (2021)	Västra Götaland	Lilla Edet	Trollhättan	Vänersborg	Uddevalla	Stenungsund	Kungälv	Ale
1. Ansträngd boendeekonomi	4 %	4,1 %	5,7 %	4,3 %	4,6 %	3,0 %	2,8 %	2,7 %
2. Ansträngd boende-ekonomi (KALP)	24,3 %	23,5 %	27,2 %	26,4 %	26,0 %	18,7 %	18,3 %	18,5 %
3. Trångboddhet	6,4 %	7,9 %	9,6 %	7,9 %	9,1 %	6,1 %	6,8 %	8,3 %
4. Trångbodda och ansträngd boendeekonomi	0,7 %	0,8 %	1,8 %	1,3 %	1,4 %	0,5 %	0,4 %	0,6 %
5. Trångbodda och ansträngd boendeeko-nomi (KALP)	2,1 %	2,2 %	4,1 %	3,2 %	3,6 %	1,4 %	1,3 %	2,0 %
6. Flyttar ofta	1,4 %	1,8 %	1,8 %	1,6 %	1,9 %	1,3 %	1,2 %	1,4 %
7. Hemmaboende vuxna barn	3,5 %	4,5 %	3,4 %	3,0 %	3,0 %	3,3 %	3,5 %	4,6 %
8. Återkommande problem	8,5 %	10,1 %	10,3 %	8,5 %	9,0 %	7,3 %	7,3 %	8,4 %

Tabellen visar Boverkets mått på bostadsbrist i Lilla Edets kommun i jämförelse med Västra Götalands län och grannkommunerna. (Källa: Boverket).

Ansträngd boendeekonomi

Det första måttet *Ansträngd boendeekonomi*, definieras av att hushållet har en inkomst som inte är tillräcklig för att täcka en baskonsumtion beräknad utifrån genomsnittshyror på orten och riksnormen *(Se Bilaga 1)*. Hushåll med ansträngd boendeekonomi är cirka 4 % både för Lilla Edets kommun och Västra Götalands län. I jämförelse med grannkommunerna, har Stenungsunds kommun, Kungälvs kommun och Ale kommun lägre procentuella värden, än Lilla Edets kommun.

Hushållets boendeutgift är schablonberäknad på en lägenhetshyra i den orten hushållet bor i, vilket gör att schablonen är träffsäker vad gäller boenden i en hyresrätt. I Lilla Edets kommun bor dock den största

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

andelen av hushållen i äganderätter. Det ägda boendet bedöms ofta vara ett billigt boende, men är endast tillgängligt för resursstarka hushåll som har råd med kontantinsats samt klarar bankernas kreditprövning. De som har kunnat bosätta sig i ett ägt boende, har både:

- klarat en banks kreditprövning och borde därför ha relativt goda marginaler, och
- förvärvat en bostad med generellt lägre boendekostnad än en genomsnittlig hyreslägenhet.

De hushåll som bor i ett ägt boende men samtidigt har ekonomiska svårigheter, kan sälja sitt boende. Det ger dock inte alltid lägre boendekostnader. En del grupper, exempelvis äldre som bor i småhus som under en längre tid varit avbetalat, bor troligtvis så billigt som det är möjligt. Gruppens kvarboende brukar betraktas skapa en inlåsningseffekt på bostadsmarknaden. Att skapa incitament för att flytta från ett billigt och stort boende som personer bott i länge, kan vara svårt. Olika typer av trygghetsboenden kan lösa upp delar av problematiken, men är samtidigt ofta relativt dyra bostäder.

Trångboddhet

Det tredje måttet *Trångboddhet* visar att 7,9 % av hushållen är trångbodda i Lilla Edets kommun, vilket är högre än i Västra Götalands län där 6,4 % av hushållen är trångbodda. I jämförelse med grannkommunerna har Kungälvs kommun och Stenungssunds kommun lägre procentuella värden. Boverket definierar att ett hushåll är trångbott om det inte har ett sovrum utöver vardagsrum och kök eller kokvrå. Två barn under 12 år kan dela på sovrum. För de hushåll där antalet rum saknas, främst småhus, används i stället boendeyta per person. Om ett hushåll har mindre än 20 kvm per person räknas hushållet som trångbott enligt Boverket (Se Bilaga 1).

Då trångboddhet i småhus har räknats efter boendeyta per person, kan hushåll i småhus i vissa fall lättare klassas som trångbodda. I Lilla Edets kommun är den största andelen hustyper småhus. Det blir på så sätt svårt att avgöra om de hushåll som betraktas vara trångbodda och bor i småhus, upplever att de är trångbodda.

Boverket understryker att trångboddhet oftast är associerat med ekonomiska svårigheter, men att det också kan vara självvalt.[26] I sammanhanget kan det därför vara viktigt att ta hänsyn till den självvalda trångboddheten, där en del hushåll har valt att bosätta sig trängre än vad gränsvärdena föreskriver. Om så är fallet bör dessa hushåll inte betraktas bo i ej godtagbara boenden. Därför är det viktigt att undersöka om de hushåll som önskar, men idag inte bor godtagbart, skulle kunna få tillgång till ett godtagbart boende. Ett övergripande sätt att göra det med de underlag som Boverket tillhandahåller, är att se till den grupp som har ekonomiska medel att kunna förändra sin boendesituation. Dessa kan betraktas befinna sig i en bättre situation än de som inte har de förutsättningarna. Bland Boverkets indikatorer är det Ansträngd boendeekonomi (KALP) som bäst speglar möjligheterna att förändra sin boendesituation. En sådan analys av Boverkets uppgifter visar att antalet hushåll som behöver beaktas särskilt och som troligen har ett ej godtagbart boende år 2021, är 196 hushåll. Den siffran ska jämföras med de 1 488 hushåll som har en ansträngd boendeekonomi (KALP) i Boverkets underlag.

Som tidigare redogjorts för så finns det en stor andel småhus och äganderätter i Lilla Edets kommun. Av de grupper som har en utmanande bostadssituation är det troligtvis få som kan efterfråga en fristående bostad som en villa. Det skulle möjligtvis kunna vara en trångbodd barnfamilj som har ekonomi att köpa ett hus och flytta till en större bostad. I sin tur skulle det kunna sätta i gång en flyttkedja. Att det i slutändan ska gynna ett hushåll som inte bor på ett godtagbart sätt, är dock inte helt säkert.

I sammanhanget är det också viktigt att ta hänsyn till det nuvarande omvärldsläget, som bland annat medfört högre boendekostnader. Framtida statistisk över trångboddhet kan troligtvis komma att visa ännu högre siffror. AB EdetHus har exempelvis märkt av en generell trend gällande flyttkedjor där människor i dagsläget söker sig till mindre och billigare bostäder. Det kan därför tänkas vara fler hushåll i framtiden som av ekonomiska skäl kommer att behöva bo mindre, och således fler hushåll som framöver kommer att klassas som trångbodda.

26 Boverket (2020). Trångbodda hushåll

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bostadsbrist på delområdesnivå i Lilla Edets kommun

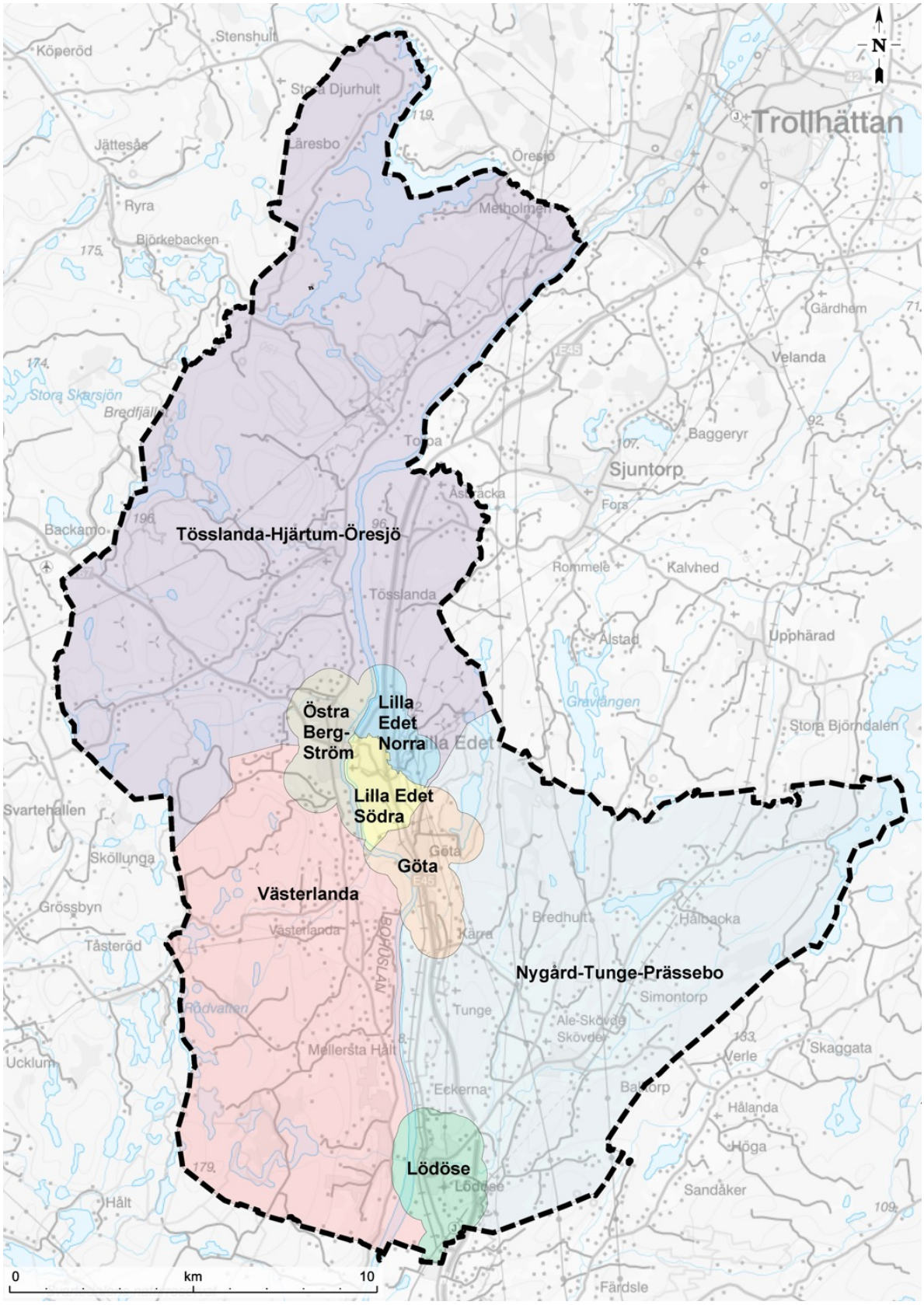

Kartan visar SCB:s regionala statistikområden (RegSO-område) över Lilla Edets kommun (Källa: Lilla Edets kommun).

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

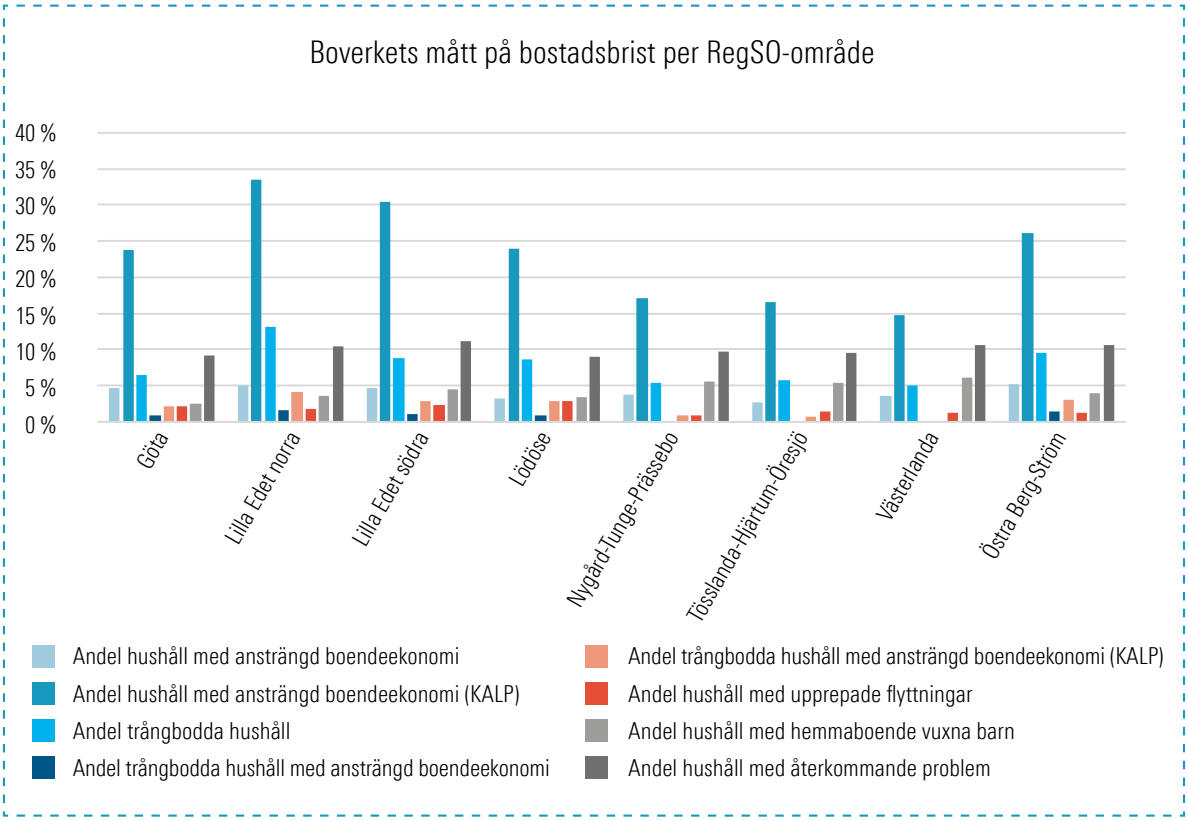

Diagrammet visar Boverkets mått på bostadsbrist för respektive delområde per RegSO-område (Källa: Boverket).

Boverket har tagit fram statistik för bostadsbrist på delområdesnivå, Regional statistisk nivå (RegSO nivå). Sett till kommunernas olika delområden, kan det konstateras finnas en del skillnader kring hur stor utmaningen av bostadsbristen är. Andelen hushåll som har en ansträngd boendeekonomi (KALP) sett till att klara att efterfråga en ny bostad, är mer än dubbelt så stor i Lilla Edet Norra och Lilla Edet Södra, jämfört med Västerlanda. Det går att jämföra med var i kommunen det har byggts bostäder de senaste fem åren. I områden där största andel har svårt att efterfråga ny bostad, har det tillkommit minst antal bostäder *(Se diagram Antal och andel bostäder på RegSO-nivå)*. Det är även här som andelen hyresrätter är störst *(Se diagram Upplåtelseformer per RegSO-område)*.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

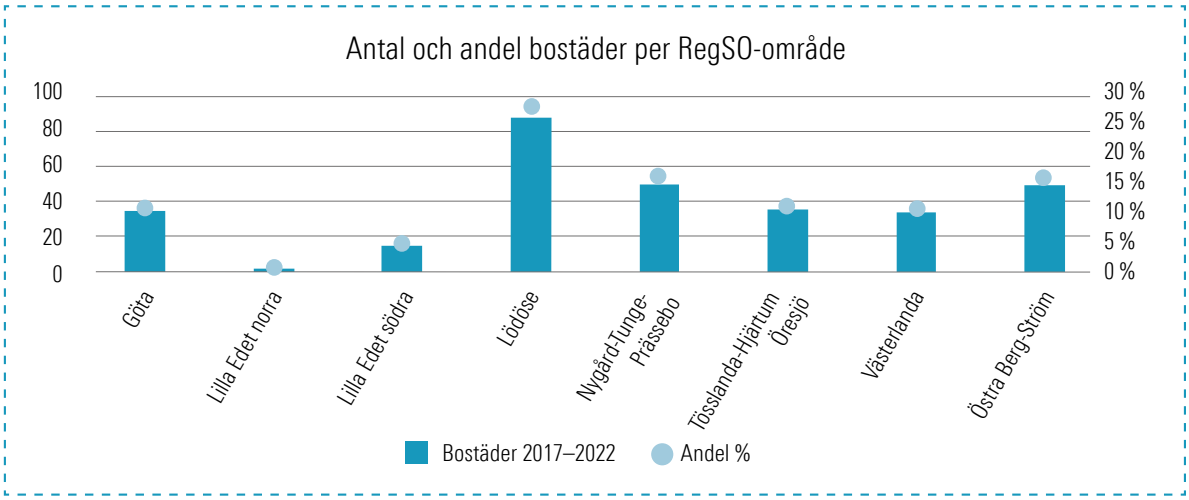

Diagrammet visar antal och andel bostäder per RegSo-område (Källa: Diagram framtagen av Tyréns AB med statistik från SCB).

Totalt har det tillkommit 309 bostäder mellan 2017 och 2022, vilket är ungefär lika många som befolkningsprognosen beräknar behovet till för de kommande tio åren. Det är även i linje med hur Statistiska centralbyrån ser på befolkningstillväxten i landet i stort.

Ur ett bostadsförsörjningsperspektiv går det att konstatera att utmaningarna är som störst inom centralorten Lilla Edet. Det är även där det finns flest hyresrätter i kommunen.

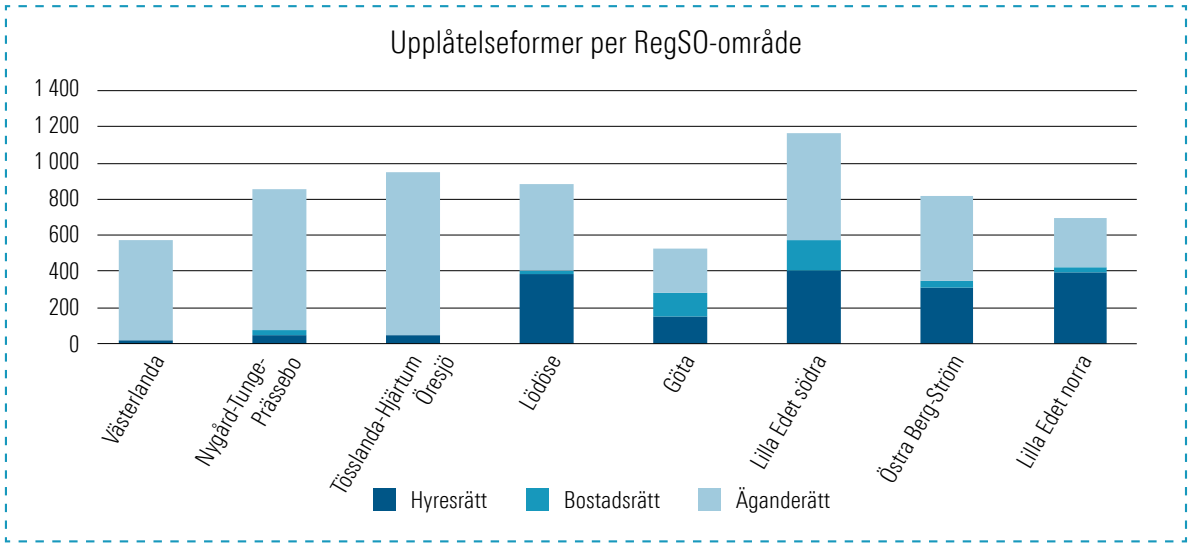

Diagrammet visar upplåtelseformer per regionala statistikområden (RegSO-område) i Lilla Edets kommun år 2022. (SCB).

Kommunen har flera tätorter och en förhållandevis utspridd bebyggelse. Delområdena Västerlanda, Nygård-Tunge-Prässebo och Tösslanda-Hjärtum-Öresjö består nästan enbart av äganderätter. I delområdena Lödöse, Östra Berg-Ström och Lilla Edet Norra finns en fördelning av hyresrätter och äganderätter med ett mycket litet antal bostadsrätter. En större variation och blandning av upplåtelseformer finns främst i Göta, men också i Lilla Edet södra. En större variation av upplåtelseformer inom varje tätort och delområde är en målsättning. En tänkbar anledning till den låga andelen bostadsrätter i kommunen är att konsumenter med önskemål om att äga den egna bostaden har ett stort utbud av äganderätter att efterfråga på marknaden. Det kan också bero på prisläge och målgrupp som efterfrågor den typen av boende.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

9. Särskilda gruppers bostadsbehov

Kommunen har förutom ett generellt ansvar för bostadsförsörjningen även ett ansvar att ordna med bostäder för ett antal särskilda grupper.

Socialtjänstlag

I 3 kap 2 § Socialtjänstlagen (2001:453) framgår att socialnämnden bland annat ska främja den enskildes rätt till bostad. Av 4 kap 1 § framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov har rätt till bistånd för både sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Av 5 kap framgår bland annat att barn och ungas uppväxt ska ske under trygga och goda förhållanden (1 §), att äldre människor ska få möjlighet att leva och bo självständigt (4 §) och få goda bostäder och vid behov stöd och hjälp i hemmet (5 §), samt att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (5 §). 5 kap fastslår även att kommunen ska inrätta bostäder med särskild service för människor med funktionshinder som har behov av det, och i övrigt medverka till att den enskilde får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd (7 §).

Reglerna i socialtjänstlagen innebär dock att var och en i första hand är skyldig att försörja sig själv och sin familj inom ramen för sin förmåga. I detta ingår också ansvar för att ordna bostad. Det innebär att den som behöver bostad i första hand själv ska söka bostad via bostadsförmedling, bostadsföretag, andrahandsförmedlingar eller på annat sätt. Föräldrar har huvudansvaret för att säkerställa nödvändiga levnadsvillkor för sina barn och ansvarar för att barnens behov och rättigheter blir tillgodosedda.

Hemlösa

Den längst gångna konsekvensen av att behovet av en bostad inte möts, är akut hemlöshet – exempelvis att en person tvingas sova utan tak över huvudet. Begreppet hemlöshet är dock vidare än så. Socialstyrelsen använder sig av fyra definitioner: akut hemlöshet (situation 1), institutionsvistelse och stödboende (situation 2), långsiktiga boendelösningar (situation 3) samt eget ordnat kortsiktigt boende (situation 4).[27]

Sektor socialtjänst arbetar med att uppmärksamma och stötta hushåll som riskerar att hamna i någon form av hemlöshet. Vid en stundande vräkning kontaktar kommunen hushållet för att erbjuda råd och stöd. Om ett hushåll utan framgång sökt bostad på alla sätt finns möjlighet att genom kommunens försorg få hyra en lägenhet i andra hand. Ett flerårigt samarbetsavtal med det kommunala bolaget AB Edethus ligger till grund för detta. Kommunen har även avtal med privata hyresvärdar. Under 2023 har kommunen förfogat över 15 lägenheter från AB EdetHus och 32 från privata hyresvärdar.

Kommunen saknar i dagsläget information om exakt hur många invånare som faller in under kategorin ”eget ordnat kortsiktigt boende” (situation 4 ovan). Det är en svårfångad kategori eftersom individer i denna situation vanligtvis inte kommer i kontakt med sektor socialtjänst angående sin bostadssituation.

Sektor socialtjänst bedömer att social eller psykisk problematik allt som oftast är den bakomliggande orsaken till någon typ av hemlöshet bland invånarna. Det bedöms idag vara mycket ovanligt att hushåll söker sig

27 Socialstyrelsen (2017). Hemlöshet 2017 – Omfattning och karaktär

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

till socialtjänsten enbart för att de saknar en ändamålsenlig bostadslösning. Hyresvärdar är enligt lag[28] skyldiga att informera kommunens socialtjänst vid stundande vräkning som beror på störningar i boendet eller sviktande betalningsförmåga. Kommunen saknar i dagsläget en mekanism för att synliggöra trångbodda hushåll (hushåll i situation 4) som varken stör boendet eller har svårt att betala hyran.

Under 2023 har en förstudie om konceptet ”Bostad först” utretts för eventuell implementering under 2024. Metoden rekommenderas av Socialstyrelsen. ”Bostad först” är en strategi och metod för att hantera hemlöshet som fokuserar på att erbjuda permanent bostad som första åtgärd för hemlösa personer, i stället för att kräva att de först uppfyller andra krav eller behandlingsmål. ”Bostad först” har visat sig vara framgångsrik i många länder när det gäller att minska hemlöshet och förbättra livskvaliteten för de drabbade. Genom att erbjuda en stabil bostad som grund kan människor bättre hantera andra utmaningar i sina liv och arbeta mot långsiktiga lösningar för sina problem.

Sammanfattning av metoden ”Bostad först”:

1. **Primär målsättning:** Den främsta målsättningen med Bostad först är att snabbt erbjuda permanent bostad till hemlösa människor utan att kräva att de först måste uppfylla andra villkor, som till exempel att avstå från missbruk eller söka behandling.
2. **Skademinimering:** Metoden bygger på principen om att det är lättare för personer att lösa andra problem i sina liv, som missbruk och psykisk ohälsa, när de har en stabil bostad. Därför är skademinimering en viktig komponent, och stöd och behandling erbjuds i bostaden om det behövs.
3. **Permanent bostad:** Den bostad som erbjuds är permanent, och det är upp till den enskilde hur länge de bor där. Detta skiljer sig från tillfälliga boenden och härbärgen som vanligtvis har tidsbegränsningar.
4. **Låg tröskel:** Bostad först-metoden har en låg tröskel för att få en bostad. Det innebär att det inte ställs krav på exempelvis en drogfri period eller ett visst beteende för att få bostad. Målet är att erbjuda bostad oavsett situation.
5. **Stöd och behandling:** Bostad först innebär att stöd och behandling erbjuds efter behov, inklusive psykisk hälsovård, missbruksbehandling och yrkesmässig utbildning. Detta stöd är dock inte ett villkor för att få bostad.
6. **Samarbete:** Metoden involverar samarbete mellan olika organisationer och myndigheter för att tillhandahålla bostäder och stöd.

Funktionsvarierade

Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning har en boendeform som är anpassad till deras behov och önskemål. LSS-bostäder ska inrättas i en miljö som ger de boende förutsättningar till ett aktivt deltagande i samhällslivet. Ett varierat utbud av till exempel gruppbostäder, servicebostäder, eller bostad med boendestöd är nödvändigt för att uppnå det.

Det finns två olika typer av bostad med särskild service: gruppbostad och servicebostad. Gruppbostad är till för personer med mer omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov. Här erbjuds service, stöd och omvårdnad alla tider på dygnet. Servicebostad är till för de personer som klarar sig lite mer självständigt. Gruppbostäderna består av max sex lägenheter och de boende har direkt närhet till gemensamma utrymmen. Servicebostäder består oftast av fler lägenheter och de gemensamma utrymmena finns att tillgå i närheten av den egna lägenheten. Utöver dessa bostäder är det möjligt att få en särskilt anpassad bostad, denna typ av boende är till för de som inte behöver fast bemanning. I Lilla Edets kommun finns det i dagsläget tre kommunala gruppbostäder med sex lägenheter i varje och ett serviceboende. En ny gruppbostad med sex lägenheter och en servicebostad med fem lägenheter planeras stå klar i årsskiftet 2024/2025. Sektorns samlade bedömning är att behovet av bostäder enligt LSS då är tillgodosett för de kommande åren. Detta behöver dock följas upp årligen.

Kommunen har inga särskilda boenden för personer med demensproblematik. De invånare som är drabbade av demens bor i regel inom särskilda boendeformer för äldre. De boende placeras i möjlig mån på samma avdelningar där det finns kompetent personal. Sektor Social bedömer att behovet av boenden för denna grupp är tillgodosett i dagsläget. Utifrån kommande års prognosticerade ökning av äldre invånare är det av vikt att fortsatt följa utvecklingen och behovet av särskilda boendeformer hos invånare med demensproblematik.

Nyanlända och ensamkommande barn och ungdomar

Kommunens fördelningstal för mottag av nyanlända har minskat avsevärt de senaste åren. Bedömning görs att kommunen har fortsatt beredskap för att möta sina åtaganden inom området. Bostäder för nyanlända tillgodoses inom ramen för ovannämnda samarbete med AB EdetHus och privata hyresvärdar.

28 Jordabalken (1970:994) 12 kap 42§, 44§

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Äldre

För äldre personer finns det förutom ”vanliga” bostäder två boendealternativ i kommunen: trygghetsboende och särskilt boende för äldre. De två trygghetsboenden som finns i kommunen är privatägda, ett i Lilla Edet och ett i Lödöse. Kommunen har tre särskilda boenden, Soläng i Lödöse, Lindkullen i Lilla Edet och Pilgården på Ström med sammanlagt 122 lägenheter. Sektor socialtjänst bedömning är att det inte finns behov av fler platser de närmaste åren. Det skulle dock troligen vara ekonomiskt effektivt att ha särskilda boenden med större avdelningar och på så vis kunna hjälpa fler brukare utan att behöva utöka personalstyrkan.

Ungdomar och unga vuxna

Kommunen arbetar idag inte enligt en särskild ordning för att tillgodose ungdomar och unga vuxna med bostäder. Då invånare inom denna grupp i större utsträckning saknar sparkapital och fast anställning är det angeläget att skapa förutsättningar för produktionen av hyresrätter med låg hyra i kommunen. Dock kan även ungdomar med speciella behov efter ansökan och utredning beviljas bostad från socialtjänsten via ett andrahandskontrakt.

Kvinnor i behov av skyddat boende

Kommunen samverkar med flertalet andra kommuner i ett nätverk kallat ”Kompotten”. Det syftar till att underlätta och hjälpa våldsutsatta personer att få ett tryggt och säkert boende i en annan kommun. Beroende på skyddsbehovet kan våldsutsatta även erbjudas lägenhet via andrahandskontrakt i kommunens lägenheter efter utredning och beslut.

Personer med låg betalningsförmåga

Som nämndes ovan under avsnitt kring arbetet med att tillgodose hemlösas bostadsbehov bedöms det idag vara ovanligt att individer och hushåll söker sig till kommunens socialtjänst för ett få hjälp med en bostad endast av ekonomiska skäl. Det är dock ingen garanti för att det kommer att vara så även i framtiden. Boverket har identifierat personer med låg betalningsförmåga som en grupp som ofta exkluderas från kommunens stödinsatser på grund av att hushållen inte befinner sig i social problematik. Kommunen behöver under kommande år utveckla arbetssätt och metoder för att synliggöra denna grupp och dess behov samt tillse att de får erforderligt stöd.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

10. Behov och efterfrågan på den lokala bostadsmarknaden

Mäklare

Verksamma mäklare i Lilla Edets kommun har blivit tillfrågade kring hur de ser på utbud och efterfrågan på den lokala bostadsmarknaden. Två mäklarbyråer har besvarat enkäten.

Kopplat till efterfrågan på bostäder i olika åldersgrupper upplever mäklare att det finns en relativt hög efterfrågan på bostäder för åldersgrupperna 31–45 år och 46–60 år, medan det finns en låg efterfrågan för bostäder i åldersgruppen 18–30 år.

Gällande efterfrågan på olika typer av bostäder, bedömer mäklare att det finns en lägre efterfrågan på bostadsrätter 1–2 Rok och bostadsrätter 5+ Rok. Högst efterfrågan bedöms det vara på tätortsnära villor men även för villor på landsbygden.

Mäklare bedömer att det under de kommande 5–10 åren kommer att vara en hög efterfrågan på tätortsnära villor samt villor på landsbygden, men en låg efterfrågan på bostadsrätter.

Samtliga mäklare som besvarat enkäten menar att andelen bostäder som säljs inom kommunen säljs 40 % till personer redan bosatta i Lilla Edets kommun, medan 60 % säljs till personer bosatta utanför Lilla Edets kommun.

Mäklare ser att det finns ett behov av fler bostäder i Lilla Edets kommun för att möta rådande efterfråga. Exempelvis skulle det behövas fler lättillgängliga hyresrätter för äldre som vill skala ner till ett enklare boende. På det sättet skulle fler villor komma ut på marknaden.

Mäklare bedömer att det idag är störst efterfrågan på 3-5 Rok eller större, gällande både hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter.

Gällande den nuvarande efterfrågan på bostäder inom kommunens olika tätorter, bedömer mäklare att det finns högst efterfrågan i Lilla Edet, Ström och Lödöse. Lägst efterfrågan bedöms vara i Hjärtum.

Hyresvärdar

Ett antal verksamma hyresvärdar i Lilla Edets kommun har blivit tillfrågade att besvara en utskickad enkät kring efterfrågan på den lokala bostadsmarknaden. Fyra hyresvärdar har besvarat enkäten.

Hyresvärdar upplever att efterfrågan på hyresrätter är lägst för åldersgruppen 18-30 år.

De typer och storlekar av bostäder som hyresvärdar bedömer behöver tillkomma under de kommande fem åren för att möta efterfrågan, är främst 3–4 Rok eller större för bostadsrätter samt äganderätter. Gällande hyresrätter bedöms det under kommande fem år finnas en efterfrågan på 2 Rok och 4 Rok eller större. Idag bedömer hyresvärdar att det finns en liknande efterfrågan.

Gällande hur efterfrågan skiljer sig åt på bostäder mellan kommunens olika tätorter, skattar hyresvärdar att efterfrågan är lägst i Hjärtum, Göta och Nygård. I Lilla Edet, Ström och Lödöse bedömer en del hyresvärdar att det är en låg efterfrågan medan andra bedömer att det är en hög efterfrågan.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

11. Planerad bostadsbyggnation

För att tillgodose medborgarnas bostadsbehov de kommande åren behöver fler bostäder byggas i Lilla Edets kommun. Utbyggnaden ska ske på ett socialt, miljömässigt, och ekonomiskt hållbart sätt. Långsiktigt är det viktigt att fokusera på mark som kommunen äger för att bibehålla rådigheten över inflyttningstakt och för att säkerställa att den kommunala organisationen kan hantera befolkningstillväxten som förväntas ske i och med nybyggnation. Det är också viktigt då kommunen inom ekonomiska ramar kan arbeta för strategiska markinköp som möjliggör markanvisningar, vilket skapar förutsättningar för framväxten av ett bostadsutbud som möter behov och efterfrågan.

Kommunens nuvarande planberedskap möjliggör byggnation av ungefär 170 bostäder. Majoriteten av byggrätterna finns i tätorterna Lilla Edet, Ström och Hjärtum. Kommunen har markanvisningar i Lödöse, Hjärtum och på Ström.

Det är dock viktigt att poängtera att om en fastighet befinner sig inom ett detaljplanelagt område som tillåter bostadsbygganden, så betyder det inte alltid att bostäder kommer att byggas där. Områdets attraktivitet, byggherrars och exploatörers intresse, konjunkturläget, markägarens vilja, är några faktorer som påverkar utfallet.

Tabell över planerad bostadsbyggnation visar en prognos på planerad bostadsbyggnation som bygger på antal bostäder för bygglov på landsbygden, planer med byggrätter och detaljplaner. Det är dock viktigt att understryka att det enbart är en prognos/uppskattning utifrån dagsläget. Vid bostadsbyggnation finns alltid en osäkerhet som påverkar utfallet. Av olika skäl kan exempelvis befintliga detaljplaner avbrytas samtidigt som andra detaljplaner påbörjas. Huruvida ytterligare bostäder kommer byggas beror exempelvis på vilka planuppdrag kommunstyrelsen väljer att initiera och i vilken mån dessa faktiskt leder till att ytterligare bostäder byggs.

Tabellen visar att flest bostäder förväntas vara färdiga år 2032. I området Lödöse uppskattas det tillkomma flest bostäder inom en tioårsperiod. Lödöse är belägen inom ett attraktivt stationsnära läge med mycket goda pendlingsmöjligheter till Göteborg och Trollhättan. Kommunen ska bevaka såväl bostadsmarknaden som andra förutsättningar för att i möjlig mån säkerställa en miljömässig, social och ekonomiskt hållbar utbyggnad av orten. Inom en tioårsperiod fram till år 2034 uppskattas det totalt sett tillkomma 1 139 bostäder i Lilla Edets kommun, varav 424 är småhus och 715 är flerbostadshus.

Tabell över planerad bostadsbyggnation

Område	Typ	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Summa
Landsbygd	Småhus	10	12	14	16	16	16	16	16	16	16	16	**164**
Hjärtum	Småhus			6	6			8					**20**
Lilla Edet	Flerbostadshus			49									**49**
Lilla Edet	Småhus					8	7	8					**23**
Lödöse	Flerbostadshus					30		100	100	150	125	125	**630**
Lödöse	Småhus				71	94	25						**190**
Nygård	Småhus	1				4	4						**9**
Ström	Flerbostadshus		12	12									**24**
Ström	Småhus				30								**30**
Summa		**11**	**24**	**81**	**123**	**152**	**52**	**132**	**116**	**166**	**141**	**141**	**1 139**

Tabellen visar en prognos över den planerade bostadsbyggnationen i Lilla Edets kommun mellan år 2024–2034. Tabellen visar antal bostäder samt vilket år bostäderna förväntas vara färdiga för inflyttning. Siffrorna grundar sig på en uppskattning av bygglov på landsbygden, befintliga planer med byggrätter, och detaljplaner.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bostadsmarknadens förutsättningar

En av kommunens viktigaste uppgifter inom bostadsförsörjningen är att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. Den lokala bostadsmarknadens förutsättningar är därför av stor vikt för att fatta ändamålsenliga beslut om åtgärder för att främja bostadsförsörjningen.

Skred och stabilitet

I Lilla Edets kommun är frågor gällande markförhållanden, stabilitet, markförhållanden ständigt aktuella. Då tätorterna är belägna längs med Göta älvdalen medför det att om- och nybyggnationer kan behöva föregås av geotekniska åtgärder och utredningar. Detta görs i syfte om att säkerställa att risken för skred reduceras. Ett skred som sker både på bebyggd och obebyggd mark kan få allvarliga konsekvenser för kommunen, regionen och hela riket. Göta älv är en viktig del i nationens infrastruktur och tunga allmänna intressen vilar däri.

Markförhållandenas konsekvens för bostadsförsörjningen är att delar av samhällsbyggnadsprocessen fördyras och tar längre tid. Det påverkar i sin tur kommunens exploateringsekonomi som ska bära kostnaderna. Stabilitetsförhållanden påverkar även vilka områden som bedöms vara lämpliga för nyexploatering. Södra Lödöse är ett område som med hänsyn taget till markförhållanden såväl som andra faktorer bedömts som särskilt lämpligt för utbyggnad, vilket är en av anledningarna till att det även fortsättningsvis utgör ett fokusområde för bebyggelseutvecklingen.

För att bland annat kunna möjliggöra ny exploatering i skredkänsliga områden utförs skredsäkringsåtgärder i kommunen.

VA-anläggningens kapacitet

Lilla Edets kommunfullmäktige antog 2022 ett inriktningsbeslut om att allt utveckla och bygga ut befintliga VA-anläggningar. Ellbo reningsverk är kommunens största reningsverk och är efter lokaliseringsutredning identifierad som bästa platsen för framtida utbyggnation av kommunens avloppskapacitet.

Lödöse är utpekat som ett av kommunens viktigaste utvecklingsområden och många nya bostäder planeras tillkomma i tätorten de kommande åren. För att det ska kunna ske, behöver kommunen investera i nya lösningar för vatten och avlopp. Nuvarande avloppsreningsverk i Lödöse har tillstånd att ansluta 2 000 pe (personalekvivalenter). I dagsläget är ca 1 400 per anslutna. Verket är beläget på en plats med översvämningsrisk, vilket begränsar möjligheten att utöka kapaciteten. När kapaciteten är nådd i Lödöse behöver spillvatten ledas till Ellbo reningsverk. För att möjliggöra detta behöver Ellbo reningsverk dimensioneras upp. Åtgärder på ledningsnätet behöver också genomföras.

Bland de övriga avloppsreningsverken bedöms det i dagsläget finnas fortsatt möjlighet att ansluta nya VA-abonnenter och därmed bostäder. Avloppsreningsverken i Nygård, Hjärtum och Utby beräknas ha tillräcklig kapacitet för den förväntade bostadsbebyggelsen. Bedömningen innehåller, i likhet med alla prognoser, ett visst mått av osäkerhet.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

12. Kommunens mål för bostadsförsörjningen

Underlaget som har presenterats och analyserats i *Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034* har resulterat i två mål med tillhörande delmål som anger hur Lilla Edets kommun framöver ska arbeta med bostadsförsörjningen. Insatser för att uppnå målen presenteras i ett separat dokument *Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034*.

Mål 1: Bra boende och livsmiljö

Målet ”Bra boende och livsmiljö” innebär att kommunen vid planering av nya bostadsområden och komplettering i det befintliga bostadsbeståndet ska sträva efter en hållbar livsmiljö. Kommunen ska genom samverkande processer och långsiktighet utveckla attraktiva och trygga livsmiljöer för boende. Det ska göras på ett sätt som motverkar barriärer och segregation. I centrala lägen möjliggörs funktionsblandade bostadsområden där det finns förutsättningar för samhällsviktig service med god tillgänglighet. Stadsstrukturen ska främja ett hållbart resande där fler människor kan ta del av samhällsservicen och stadslivet.

Delmål

- Främja byggnation som kompletterar det befintliga bostadsbeståndet, detta genom exempelvis hustyper och upplåtelseformer som är underrepresenterade på kommunnivå och i kommunens olika delområden.
- Genom den fysiska planeringen möjliggöra för att byggnader har en blandad funktion, detta exempelvis i form utav bostäder på ovanvåningar och verksamheter på bottenvåningar.
- Verka för att bostadsbyggande och infrastruktur planeras tillsammans med samhällsservice så att behov av skolor och omsorg tillgodoses och tillgängliggörs.

Mål 2: Bostäder för alla

Målet ”Bostäder för alla” innebär att kommunen skapar förutsättningar för framväxten av ett bostadsutbud som möter behov och efterfrågan. Kommunen ska bevaka bostadsbehovet för särskilda grupper i samhället och verka för att det finns ett bostadsbestånd som är anpassat för människors olika behov. Ett utbud av olika boendeformer främjar goda flyttkedjor i kommunen och medför att fler har möjlighet att byta bostad beroende på behov. Det ökar i sin tur valfriheten utifrån livssituation. Samtidigt som kommunen ska verka för en balans i bostadsmarknaden, bör det tas hänsyn till den lokala efterfrågan på boenden i kommunen.

Delmål

- Kommunen ska fortsatt aktivt följa och bevaka bostadsbehovet för särskilt utsatta gruppers bostadsbehov.
- Kommunen ska säkerställa ett utbud av boenden som är anpassade för ”livets olika skeden och behov”. Detta genom att främja ett större utbud och variation av bostadstyper, upplåtelseformer, bostadsstorlekar och prisklasser på boenden.

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Källförteckning

Lagar

Jordabalken (1970:994).

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Socialtjänstlagen (2001:453).

Artiklar och rapporter

Boverket (2023). Boverkets byggprognos Boverkets byggprognos

Göteborgsregionen (2008). Strukturbild för Göteborgsregionen Strukturbild Göteborgsregionen.pdf (goteborgsregionen.se)

Lilla Edets kommun (2023). Mål och Resursplan 2024 samt flerårsplan för 2025-2026 Mål- och Resursplan 2024 samt flerårsplan för 2025-2026.pdf (lillaedet.se)

Länsstyrelsen Västra Götalands län (2023). Bostadsmarknadsanalys 2023 Västra Götalands län Bostadsmarknadsanalys 2023 (lansstyrelsen.se)

Socialstyrelsen (2017). Hemlöshet 2017 – Omfattning och karaktär Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär (socialstyrelsen.se)

Sveriges Kommuner och Landsting (2017). Kommungruppsindelningen- definitioner Bilaga-4-Kommungruppsindelning-2018.pdf (skr.se)

Västra Götalandsregionen (2023). Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige Pendling och lokala arbetsmarknader i Västsverige VGR Analys 2023 3 .pdf (vgregion.se)

Västra Götalandsregionen (2021). Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021 – 2030 Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030.pdf (vgregion.se)

Västra Götalandsregionen (2005). Vision Västra Götaland 050829_visioner_se_TTindd.indd (vgregion.se)

Webbplatser

Boverket (2023). Hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program Hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Boverket (2023). Koppling till översiktsplanen Koppling till översiktsplanen - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Boverket (2023). Mått på bostadsbrist Mått på bostadsbrist - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Boverket (2023). Öppna data- Bedömning av bostadsbrist Öppna data – Bedömning av bostadsbrist - Boverket

Boverket (2022). Bostadsbehov som inte tillgodoses på marknadens villkor Bostadsbehov som inte tillgodoses på marknadens villkor - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Boverket (2020). Hushållsammansättning Hushållssammansättning - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Boverket (2020). Trångbodda hushåll Trångbodda hushåll - Planering för bostadsförsörjning - Boverket

Folkhälsomyndigheten (2023). Nationella folkhälsomål och målområden Nationella folkhälsomål och målområden – Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)

Regeringen (u.å.). Agenda 2030, Mål 11 Hållbara städer och samhällen Agenda 2030 | Mål 11 | Hållbara städer och samhällen - Regeringen.se

Regeringen (u.å.). Mål för boende och samhällsplanering Mål för boende och samhällsplanering - Regeringen.se

Regeringen (u.å.). Mål för funktionshinderspolitiken Mål för funktionshinderspolitiken - Regeringen.se

Regeringen (2016). Mål för jämställdhet Mål för jämställdhet - Regeringen.se

Regeringen (2014) Konventionen om barnets rättigheter konventionen-om-barnets-rattigheter---med-strategi-for-att-starka-barnets-rattigheter-i-sverige-s2014.025 (regeringen.se)

Statistiska Centralbyrån (2021). Antal pendlare per län och kommun, 2021 (Antal pendlare per län och kommun, 2021 (scb.se)

Statistiska Centralbyrån Statistikdatabasen - Välj tabell (scb.se)

Sveriges Kommuner och Regioner (2023) Öppna jämförelser inom detaljplaneområdet 2022 https://skr.se/skr/tjanster/statistik/oppnajamforelser/planlaggningochtidsatgang.11728.html

missvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram - KS2024/1212-2 Remissvar Lilla Edets kommuns förslag till bostadsförsörjningsprogram : Bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034..pdf

Bilagor

Bilaga 1

Beskrivning av måtten i Boverkets underlag på bedömning av bostadsbrist

1. Ansträngd boendeekonomi

Hushållet har en inkomst som inte räcker till att täcka en baskonsumtion beräknad utifrån genomsnittshyror på orten och riksnormen.

2. Ansträngd boendeekonomi (KALP)

Hushållet har en inkomst som inte räcker till att täcka en baskonsumtion beräknad utifrån genomsnittshyror på orten och en kvar att leva på (KALP) kalkyl baserade på ett genomsnitt av bankernas kalkyler.

3. Trångboddhet

Hushållet är trångbott om det inte har sovrum utöver vardagsrum och kök eller kokvrå. Två barn kan dela sovrum, men med beaktande av stigande ålder och personlig integritet behöver barn över 11 år eget rum. Vuxna som inte är sambor delar inte sovrum. Ensamstående utan barn anses inte som trångbodda. För de hushåll där antalet rum saknas, främst småhus, används boendeyta per person. Har hushållet mindre än 20 kvm per person räknas hushållet som trångbott.

4. Trångbodda och ansträngd boendeekonomi

Hushållet har en inkomst som räcker till för en baskonsumtion enligt mått 1. Ansträngd boendeekonomi och dessutom är trångbott enligt mått 3. Trångboddhet.

5. Trångbodda och ansträngd boendeekonomi

Hushållet har en inkomst som räcker till för en baskonsumtion enligt mått 2. Ansträngd boendeekonomi och dessutom är trångbott enligt mått 3. Trångboddhet.

6. Flyttar ofta

Hushåll där någon av individerna har flyttat minst en gång årligen de senaste tre åren.

7. Hemmaboende vuxna barn

Hushållet har hemmaboende barn som är äldre än 24 år.

8. Återkommande problem

Hushållet uppfyller minst ett av måtten 1, 3, 6 och 7 två år i rad.

(Källa: Boverket)

Göta älvdalens pärla

VI GÖR DET TILLSAMMANS

Visionsberättelse:

Ur älven har vi hämtat kraft och energi i alla tider. Med samma kraft och ett starkt engagemang skapar vi tillsammans ett gott liv och en hållbar framtid – både på ett personligt plan och för ett attraktivt samhälle. Ett liv och samhälle där alla känner sig välkomna, trivs, utvecklas och mår bra.

Här erbjuds god service och tillgänglighet för en väl fungerande vardag, så vi får tid för varandra och allt som ger oss livskvalité och glädje i livet. Genom inflytande och delaktighet har vi alla en möjlighet att påverka vårt samhälles utveckling i en positiv riktning.

Vi njuter av vår vackra älvmiljö och rika natur som vi tar väl hand om, lever nära och i samklang med. Vi känner också stolthet för vår unika historia. En historia som vi tar vara på, minns, synliggör och delar med oss av. Lilla Edets kommun är Göta älvdalens pärla.

LILLA EDETS KOMMUN
463 80 LILLA EDET

Tel 0520-65 95 00
lillaedet.se

Besöksadress:
Järnvägsgatan 12

» lillaedet.se

Lilla Edets kommun har drygt 14 500 invånare och är lika förknippad med vatten och vacker natur som stark historia. Med den nya motorvägen och järnväg mellan Göteborg, Lilla Edet och Trollhättan har vi klivit in i en ny och expansiv fas.

Handlingsplan
Bostadsförsörjningsprogram
Lilla Edets kommun 2024-2028
med riktning mot 2034

Framtagen av: Planerings- och exploateringsenheten

Beslut av:

Datum: ÅÅÅÅ-MM-DD

Version: 1.0

LILLA EDETS KOMMUN

LILLA EDETS KOMMUN

Sektor kommunledning
Planerings- och exploateringsenheten
Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034

Mål 1: Bra boende och livsmiljö

Målet ”Bra boende och livsmiljö” innebär att kommunen vid planering av nya bostadsområden och komplettering i det befintliga bostadsbeståndet ska sträva efter en hållbar livsmiljö. Kommunen ska genom samverkande processer och långsiktighet utveckla attraktiva och trygga livsmiljöer för boende. Det ska göras på ett sätt som motverkar barriärer och segregation. I centrala lägen möjliggörs funktionsblandade bostadsområden där det finns förutsättningar för samhällsviktig service med god tillgänglighet. Stadsstrukturen ska främja ett hållbart resande där fler människor kan ta del av samhällsservicen och stadslivet.

Delmål

- Främja byggnation som kompletterar det befintliga bostadsbeståndet, detta genom exempelvis hustyper och upplåtelseformer som är underrepresenterade på kommunnivå och i kommunens olika delområden.
- Genom den fysiska planeringen möjliggöra för att byggnader har en blandad funktion, detta exempelvis i form utav bostäder på ovanvåningar och verksamheter på bottenvåningar.
- Verka för att bostadsbyggande och infrastruktur planeras tillsammans med samhällsservice så att behov av skolor och omsorg tillgodoses och tillgängliggörs.

Mål 2: Bostäder för alla

Målet ”Bostäder för alla” innebär att kommunen skapar förutsättningar för framväxten av ett bostadsutbud som möter behov och efterfrågan. Kommunen ska bevaka bostadsbehovet för särskilda grupper i samhället och verka för att det finns ett bostadsbestånd som är anpassat för människors olika behov. Ett utbud av olika boendeformer främjar goda flyttkedjor i kommunen och medför att fler har möjlighet att byta bostad beroende på behov. Det ökar i sin tur valfriheten utifrån livssituation. Samtidigt som kommunen ska verka för en balans i bostadsmarknaden, bör det tas hänsyn till den lokala efterfrågan på boenden i kommunen.

Delmål

- Kommunen ska fortsatt aktivt följa och bevaka bostadsbehovet för särskilt utsatta gruppers bostadsbehov.
- Kommunen ska säkerställa ett utbud av boenden som är anpassade för ”livets olika skeden och behov”. Detta genom att främja ett större utbud och variation av bostadstyper, upplåtelseformer, bostadsstorlekar och prisklasser på boenden.

LILLA EDETS KOMMUN

Sektor kommunledning
Planerings- och exploateringsenheten
Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034

Insatser för att uppnå mål 1 och mål 2

Insatser	Uppföljning och ansvar
Mål 1 och Mål 2 Kommunen ska inom ekonomiska ramar arbeta för strategiska markinköp som möjliggör markanvisningar, vilket skapar förutsättningar för framväxten av ett bostadsutbud som möter behov och efterfrågan.	**Uppföljning**: Följa upp antal strategiska markinköp per år. Följa upp antal markanvisningar per år och analysera om de följer efterfrågan och behov av bostäder. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planering-och exploateringsenheten.
Mål 1 Ta fram barnkonsekvensanalyser i samband med framtagandet av detaljplaner.	**Uppföljning:** Bedöma behovet av barnkonsekvensanalys i förhållande till antagande av detaljplaner. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planering-och exploateringsenheten.
Mål 1 och Mål 2 Tidplan för detaljplanearbete ska upprättas och beslutas årligen.	**Uppföljning:** Årligen anta en tidplan för detaljplanearbetet. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planering-och exploateringsenheten.
Mål 2 Arbeta för att implementera ”Bostad först”.	**Uppföljning:** Sker i samband med årsbokslut. **Ansvar**: Sektor social.
Mål 1 och Mål 2 Analysera befolkningsutveckling tillsammans med berörda enheter/sektorer för att få en bättre analys av bostadsbehovet.	**Uppföljning:** Årlig skriftlig analys av befolkningsprognosen. **Ansvar**: Sektor kommunledning.
Mål 1 och Mål 2 Kommunen ska fortsättningsvis regelbundet hålla samverkansmöten med bostadsmarknadens aktörer för att fördjupa förståelsen av den lokala bostadsmarknadens förutsättningar och utmaningar.	**Uppföljning:** Årliga möten och dialoger med bostadsmarknadens aktörer. **Ansvar**: Sektor kommunledning.

LILLA EDETS KOMMUN

Sektor kommunledning
Planerings- och exploateringsenheten
Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034

Mål 1 och Mål 2 Inför varje markanvisning eller exploateringstävling bedöma möjligheter till blandad bebyggelse och upplåtelseformer.	**Uppföljning:** Följa upp antalet markanvisningar som medger blandad bebyggelse och upplåtelseformer. Ta fram en rutin. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planerings- och exploateringsenheten.
Mål 1 och Mål 2 Inför varje detaljplan bedöma möjligheten till blandad bebyggelse. Inkludera rutinen i kommunens processbeskrivning för detaljplanering.	**Uppföljning:** Följa upp antal detaljplaner för bostäder som medger blandad bebyggelse. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planerings- och exploateringsenheten.
Mål 2 Verka för samnyttjande av lokaler inom kommunkoncernen för att på sikt möjliggöra för fler bostäder. Det möjliggör för återbruk av befintligt bestånd. Ha dialog med det kommunala bostadsbolaget (Lokalförsörjningsplan).	**Uppföljning:** Enkät skickas ut årligen till respektive sektor och till det kommunala bostadsbolaget AB EdetHus. **Ansvar**: Respektive sektor. Planerings- och exploateringsenheten ansvarar för enkät.
Mål 1 och Mål 2 Årligen informera och föra dialog med allmänheten kring frågor med tema ”Boende”.	**Uppföljning:** Följa upp antalet ”boende-dialoger” per år. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planerings-och exploateringsenheten.
Mål 2 Kommunen ska hålla sig väl informerade om behovet av alternativa boendeformer för äldre.	**Uppföljning:** Dialog årligen med bostadsbolag. Årlig analys i samband med bostadsmarknadsenkäten. **Ansvar**: Sektor social.
Mål 1 Analysera behovet av att skapa trygga och säkra offentliga miljöer.	**Uppföljning:** Inför varje planuppdrag ta hänsyn till och vara uppdaterad kring den kommunövergripande lägesbilden för kommunens brottsförebyggande arbete. **Ansvar**: Sektor kommunledning, Planerings- och exploateringsenheten.
Mål 2 Årlig uppföljning av att behovet av bostad med särskild service LSS är tillgodosett.	**Uppföljning:** Årlig genomgång av beslut och behov samt genomgång med grundsärskolan för långsiktig planering av behoven. **Ansvar**: Sektor social.

LILLA EDETS KOMMUN

Sektor kommunledning
Planerings- och exploateringsenheten
Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034

Mål 2 AB EdetHus skall erbjuda trivsamma och trygga bostadsmiljöer samt göra det möjligt för alla att ha en god bostad oavsett inkomst.	**Uppföljning:** Kommunen har tillsammans med AB EdetHus årligen en dialog om vilket tillskott av hyresrätter det finns behov utav i kommunen. **Ansvar**: Sektor social i dialog med AB EdetHus.

LILLA EDETS KOMMUN

Datum: 2024-05-08
Diarienummer: KS 2023/416

Samråd för förslag till bostadsförsörjningsprogram Lilla Edets kommun 2024-2028 med riktning mot 2034

Kommunstyrelsen i Lilla Edets kommun har beslutat att skicka förslag till nytt *Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034* och tillhörande *Handlingsplan Bostadsförsörjningsprogram 2024-2028 med riktning mot 2034* på samråd.

Samrådstiden kommer att pågå mellan den 8 maj 2024 till den 31 augusti 2024. Synpunkter lämnas skriftligen till kommunen@lillaedet.se **senast den 31 augusti 2024.** Märk gärna yttrandet med Dnr KS 2023/416.

Med vänlig hälsning

Carola Raad

Planhandläggare

Planerings- och exploateringsenheten, Lilla Edets kommun

Telefonnummer: 0520-42 29 08

Mailadress: carola.raad@lillaedet.se

Sändlista

- Länsstyrelsen i Västra Götalands län vastragotaland@lansstyrelsen.se
- Göteborgsregionens kommunalförbund gr@goteborgsregionen.se
- Västra Götalandsregionen infrastruktur-och.kollektivtrafiknamnd@vgregion.se
- Trollhättans stad kontaktcenter@trollhattan.se
- Vänersborgs kommun kommun@vanersborg.se
- Uddevalla kommun Kommunen@uddevalla.se
- Stenungssunds kommun kommun@stenungsund.se
- Kungälvs kommun kommun@kungalv.se
- Ale kommun kommun@ale.se

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Viktor Heineson

2024-07-12

Svar på remiss - Samråd om förslag till detaljplan för gång- och cykelbro över Göta älv (Dnr KS2024/1363-2)

Sammanfattning

Göteborgs kommun planerar en ny gång- och cykelbro över Göta älv, mellan Packhuskajen och Hugo Hammars kaj, cirka 1 km nedströms Hisingsbron. Syftet är att koppla samman Norra Älvstranden med stadskärnan genom bättre förbindelser för gång- och cykeltrafik. Den planerade bron ska vara öppningsbar med en minsta farledsbredd på 30 meter. Den segelfria höjden är 5,5 meter.

Att ingen negativ påverkan sker för Vänersjöfarten är viktigt för Kungälvs kommun. Om transporter på Göta älv blir mindre attraktiva kan gods som idag fraktas på Göta älv istället att komma att transporteras med lastbil. Ökade mängder tunga transporter på E45 och E6 är negativt för trafikflödena och miljön i och runt Kungälvs kommun.

Båtturismen är för Kungälvs stads del idag relativt outvecklad, men har stor potential att utvecklas i framtiden. Detta gäller både fritidsbåtar och rundtursbåtar, exempelvis Hisingen runt. För Kungälvs kommun är det därför viktigt att minimera negativ påverkan även för fritidsbåtar och för yrkestrafik utöver transportfartyg.

Juridisk bedömning

Detta detaljplanesamråd sker enligt bestämmelser i Plan- och bygglagen och görs för att samla in synpunkter till den detaljplan som ska möjliggöra den planerade gång- och cykelbron.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Göteborgs kommun planerar en ny gång- och cykelbro över Göta älv, mellan Packhuskajen och Hugo Hammars kaj, cirka 1 km nedströms Hisingsbron. Syftet är att koppla samman Norra Älvstranden med stadskärnan genom bättre förbindelser för gång- och cykeltrafik. Den planerade bron ska vara öppningsbar med en minsta farledsbredd på 30 meter. Den segelfria höjden är 5,5 meter.

I december 2023 skickade Göteborgs stad ut en remiss för ett avgränsningssamråd som syftade till att samla in underlag inför den miljökonsekvensbeskrivning som krävs då bron är en tillståndspliktig verksamhet enligt 11 kap. miljöbalken. Kungälvs kommun skickade ett svar (ärende KS2023/2538) där vikten av att minimera negativ påverkan på fartygstrafiken lyftes. Detta eftersom ökade mängder tunga transporter på E45 och E6 är negativt för trafikflödena och miljön i och runt Kungälvs kommun. Att även minska påverkan på turist- och fritidsbåtar lyftes, då detta är en outnyttjad potential för turismnäringen i Kungälv.

Kartan ovan visar planområdets placering i centrala Göteborg.

Bilden ovan visar planområdets ungefärliga utbredning i centrala Göteborg.

Bedömning

Att ingen negativ påverkan sker för Vänersjöfarten är viktigt för Kungälvs kommun. Om transporter på Göta älv blir mindre attraktiva kan gods som idag fraktas på Göta älv istället att komma att

transporteras med lastbil. Ökade mängder tunga transporter på E45 och E6 är negativt för trafikflödena och miljön i och runt Kungälvs kommun.

Båtturismen är för Kungälvs stads del idag relativt outvecklad, men har stor potential att utvecklas i framtiden. Detta gäller både fritidsbåtar och rundtursbåtar, exempelvis Hisingen runt. För Kungälvs kommun är det därför viktigt att minimera negativ påverkan även för fritidsbåtar och för yrkestrafik utöver transportfartyg.

En utveckling av cykelinfrastrukturen är positivt för att göra resor med cykel mer attraktivt, även om mängden cykelpendlare mellan Kungälv och centrala Göteborg kan antas vara försumbar.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Bedömning utifrån politiska mål bedöms är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030 är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Ekonomisk bedömning

Ekonomisk bedömning är inte relevant i ärendet.

Förslag till beslut

1. Kungälvs kommun har inga synpunkter på de frågor som samrådsunderlaget behandlar för anläggandet av en ny gång- och cykelbro mellan Packhuskajen och Hugo Hammars Kaj i Göteborg.

2. Kungälvs kommun vill framhäva vikten av att minimera negativ påverkan på fartygstrafiken på Göta älv. Detta gäller både för yrkestrafik och för fritidsbåtar.

3. Paragraferna justeras omedelbart.

Mirsad Radoncic
Tf verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: stadsbyggnad@stadsbyggnad.goteborg.se ange ärendenummer SBF-2023-00506

För kännedom till: viktor.heineson@kungalv.se

From: Marie Rörstad
Sent: Wed, 29 May 2024 07:34:13 +0000
To: Kretsloppochvatten | Kretslopp och Vatten; Exploatering | Exploatering; Grundskoleförvaltningen | Grundskoleförvaltningen; Göteborg Energi (Diariet@goteborgenergi.se); Göteborg Energi (Diariet@goteborgenergi.se); Göteborg Energi (Diariet@goteborgenergi.se); Göteborg Energi (Diariet@goteborgenergi.se); Göteborgs Hamn (info@portgot.se); Stadsutveckling@p-bolaget.goteborg.se; Idrottoförening | Idrotts- och Föreningsförvaltningen; Kultur | Kulturförvaltningen; Miljöförvaltningen | Miljöförvaltningen; Namnberedningen | Kulturförvaltningen; Adresser | Stadsbyggnad; Funktionsstod | Funktionsstöd; raddningstjansten@rsgbg.se; Stadsfastighet | Stadsfastigheter; Stadsledningskontoret | Stadsledningskontoret; Stadsmiljö | Stadsmiljö; Socialcentrum | Social Centrum; Socialhisingen | Social Hisingen; Business Region Göteborg (info@businessregion.se); exp-HKV@mil.se; gr@grkom.se; Lantmäteri | Stadsbyggnad; lfvcentralregistratur@lfv.se; vastragotaland@lansstyrelsen.se; registrator.vast@polisen.se; utdelningsforbattringar@postnord.com; sjofartsverket@sjofartsverket.se; Skanova-remisser-goteborg@skanova.se; sgi@swedgeo.se; info@swedavia.se; Jonna.Westberg@castellum.se; registrator@svk.se; trafikverket@trafikverket.se; planer_syd@vattenfall.com; Registratur.eldistribution@vattenfall.com; helikopterflygplatser@vgregion.se; vasttrafik@vasttrafik.se; varmland@lansstyrelsen.se; infrastruktur-och.kollektivtrafiknamnd@vgregion.se; vag@transportstyrelsen.se; registrator@kustbevakningen.se; sgu@sgu.se; regionstyrelsen@vgregion.se; region@regionvarmland.se; gr@goteborgsregionen.se; info@skaraborg.se; boende@betelskeppet.se; Kungälvs kommun; kommun@ale.se; kommunen@lillaedet.se; kontaktcenter@trollhattan.se; kommun@vanersborg.se; kommun@amal.se; kommun@saffle.se; kommunstyrelse@grums.se; karlstadskommun@karlstad.se; kommun@hammaro.se; kommunen@kristinehamn.se; kommun@gullspang.se; info@mariestad.se; kommun@lidkoping.se; gotene.kommun@gotene.se; kommun@grastorp.se; kommunen@mellerud.se; Grefab | Grefab; Info | Göteborg & Co AB; Gbg.ornitologiska.f@gmail.com; info@funktionsrattgbg.se; Info | Higab; goteborg@naturskyddsforeningen.se; planer@nordionenergi.se.; info@svenskhandel.se; info@vastsvenskahandelskammaren.se; Info | Älvstranden Utveckling AB; info@cykelframjandet.se; batlifesweden@gmail.com; info@sportfiskarna.se; peter@sfpo.se; teija@sfpo.se; info@svenska-cykelsallskapet.se; info@sweship.se; info@skargardsredarna.se; info@ssrs.se; info@sxk.se; vbfkansli@vastkustensbf.se; info@vdbf.se; erik.martinsson@gasthamnarsverige.se; kansli@batunionen.se; info@vastsvenskahandelskammaren.se; info@handelskammarenvarmland.se; jorgen.kock@ahlmarks.se; laila.gibson@vanern.org; info@gotaalvvvf.org; info@gotakanal.se; info.se@stenaline.com; Sales.se@dfds.com; info@borjessons.se; bokning@skargardslinjen.se; info@steamboat.se; info@batakuten.se; helena.hedstrom@styrsobolaget.se; Fredrik Duveskog; bohusline@telia.com; wikeryds@telia.com; vrangotransport@telia.com; donso@donsohamn.se; info@letsboat.se; info@goteborgsgasthamn.se; info@gotenius.se; info@bluemarine.se; info@ycsweden.com; info@batskroten.se; info@tibblinmarin.se; info@frog.se; info@boatmangbg.com; segot.operations@svitzer.com; info@harryhansson.se; info@dockspot.com; info@axelch.com; info@surteakeri.se; transport@surteakeri.se; ronny@eriksson-palmnas.se; jorgen.kock@ahlmarks.se; fredrik.turzik@ahlmarks.se; Peter.Marklund@billerudkorsnas.com; mail@brorandren.se; info@thun.se; lantbruk.kundtjanst@lantmannen.com; post@moelven.com; eva.gotenstedt@nordic-paper.com; david.hogstrom@nordic-paper.com; agency@opship.se; skog.info@storaenso.com; info@svenskafoder.se; info@akeri.se; lars.yngstrom@tagakeriet.se; peter.berggren@valmet.com; email@vargonalloys.se; lasse.abrahamsson@veqab.se; vhab@vanerhamn.se; zm.reception@lundinmining.com; reppe@reppe.se; info@varalagerhus.se; Kim.Frykman@tetrapak.com; info@dalslandskanal.se; info@vanersborgsmarina.se; info@spikon.se; infra_tele2@Tele2.com; info@maritiman.se; info@sandinge.com; info@pramkompaniet.se; Gryaab (info@gryaab.se)
Subject: Inbjudan till samråd om Förslag till Detaljplan för gång- och cykelbro över Göta

Älv inom stadsdelarna Nordstaden, Tingstadsvassen och Lundbyvassen i Göteborg, Dnr: SBF-2023-00506
Categories: Ingrid

Varsam: Detta är ett meddelande från en extern avsändare. Öppna inte länkar eller bilagor om du är osäker på avsändaren eller innehållet.

Förslag till Detaljplan för gång- och cykelbro över Göta Älv inom stadsdelarna Nordstaden, Tingstadsvassen och Lundbyvassen i Göteborg

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 21 maj 2024 att genomföra samråd för rubricerat ärende. Detaljplanen är upprättad med ett utökat planförfarande enligt PBL 2010:900, SFS 2014:900.

Inbjudan till samråd om detaljplan

Kommunen har tagit fram ett förslag till en ny detaljplan. Detaljplanen avser ett område i centrala Göteborg, som sträcker sig från området vid Packhuskajen, över Göta Älv, till området vid Hugo Hammars kaj. Förslaget till detaljplan innebär kortfattat att möjliggöra för en öppningsbar gång- och cykelbro, som knyter samman staden över älven, skapar ett sammanhängande och robust gång- och cykelnät som främjar en god stadsutveckling och bidrar till ett hållbart resande.

Förslaget överensstämmer med kommunens översiktsplan. Genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Tiden för samrådet är: 29 maj 2024 - 13 augusti 2024.

Förslaget finns på Göteborgs Stads hemsida http://goteborg.se/planochbyggprojekt, där också synpunkter på förslaget kan lämnas.

Under samrådstiden finns förslaget också tillgängligt på **Stadsbyggnadsförvaltningen, Köpmansgatan 20, till och med fredag 31 maj**. Besökstid måndag – fredag kl. 09.00 – 16.00.

Från och med måndag 3 juni flyttar utställningen till Stadsbiblioteket, Götaplatsen 3, med öppettider måndag-fredag klockan 08.00-20.00 och lördag-söndag klockan.10.00-18.00. Andra öppettider kan förekomma i samband med sommar och övriga helgdagar.

För den som vill veta mer om förslaget, och kunna ställa frågor, finns det möjlighet att vara med på ett **offentligt möte** i form av samråds- och informationsmöte/öppet hus**:**

Torsdagen den 13 juni, klockan 16-19, Älvrummet, Lindholmspiren 3-5, Göteborg.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. Under tiden för samrådet finns det därför möjlighet att lämna synpunkter på förslaget.

Synpunkterna måste lämnas skriftligt senast den **13 augusti, 2024**. Synpunkterna ska märkas med diarienumret SBF-2023-00506. Ange namn och adress eller fastighetsbeteckning så att det framgår vem som skickat synpunkterna. I ert svar ska samtliga synpunkter som avses påverka

planförslaget framgå tydligt. För att få en tydlig bild över inkomna synpunkter önskar vi att få en tydlig summering av synpunkterna i punktform samt att det fullständiga yttrandet bifogas som bilaga.

Vi ser gärna att synpunkterna skickas in via e-post till stadsbyggnad@stadsbyggnad.goteborg.se. Det går även att skicka brev till Stadsbyggnadsförvaltningen, Box 2554, 403 17 Göteborg.

Fastighetsägare ombeds meddela hyresgäster, inneboende, eller ny ägare etc. om handlingarna.

Information om förslaget kan lämnas av Marie Rörstad, tfn 031-368 15 29 och Hamid Akhlaghi Boozani, tfn 031-368 15 78.

De synpunkter som skickats in under samrådstiden kommer att analyseras, sammanfattas och kommenteras i en samrådsredogörelse. Där kommer det även att framgå om synpunkterna leder till ändring av planförslaget. Samrådsredogörelsen blir offentlig i samband med granskning av detaljplanen vilket är ett senare skede i planarbetet.

Synpunkter måste framföras skriftligt senast under granskningsskedet annars kan du förlora rätten att överklaga beslutet att anta detaljplanen.

Med vänliga hälsningar
Marie Rörstad
Projektledare

Sändlista

Kommunala nämnder och bolag m.fl.

Kretslopp och Vatten
Exploateringsnämnden/förvaltningen
Grundskoleförvaltningen
Göteborg Energi AB (Fjärrvärme)
Göteborg Energi Gasnät AB
Göteborg Energi GothNet AB
Göteborg Energi Nät AB
Göteborgs Hamn AB
Göteborgs Stads Parkerings AB
Idrotts- och föreningsnämnden/förvaltningen
Kulturnämnden/förvaltningen
Miljö- och klimatnämnden/Miljöförvaltningen
Namnberedningen och GDA adresser
Nämnden för funktionsstöd
Räddningstjänsten Storgöteborg
Stadsfastighetsnämnden/förvaltningen
Stadsledningskontoret
Stadsmiljönämnden/förvaltningen
Socialnämnden/förvaltningen Centrum
Socialnämnden/förvaltningen Hisingen

Kungälvs kommun
Ale Kommun
Lilla Edet kommun
Trollhättans Stad
Vänersborgs kommun
Åmål kommun
Säffle kommun
Grums kommun
Karlstads kommun
Hammarö kommun
Kristinehamns kommun
Gullspångs kommun
Mariestads kommun
Lidköpings kommun
Götene kommun
Grästorps kommun
Melleruds kommun

Statliga och regionala myndigheter m.fl.

Business Region Göteborg AB
Försvarsmakten Högkvarteret, HKV
Göteborgsregionen (GR)
Lantmäterimyndigheten
Luftfartsverket
Länsstyrelsen, Västra Götaland
Polismyndigheten
PostNord
Sjöfartsverket
Skanova Nätplanering D3N
Statens geotekniska institut
Swedavia AB
Säve flygplats
Svenska Kraftnät
Trafikverket
Vattenfall Eldistribution AB
Västfastigheter Ledningsstab, Flygplatschefen
Västtrafik AB
Länsstyrelsen, Värmland
Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden
Transportstyrelsen
Kustbevakningen
Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Västra Götalandsregionen
Region Värmland
Göteborgsregionens kommunalförbund (GR)

Skaraborgs kommunalförbund

Sakägare
Utsänt enligt fastighetsförteckning

Bostadsrättsinnehavare, hyresgäster, boende
Betelskeppet

Övriga
GREFAB
Göteborg & Co
Göteborgs ornitologiska förening
Funktionsrätt Göteborg
Higab
Naturskyddsfören.i Gbg
Swedegas
Svensk Handel
Västsvenska handelskammaren
Älvstranden Utveckling AB
Cykelfrämjandet
Svenska Cykelsällskapet (SCS)
Batlife Sweden
Sportfiskarna
Sveriges fiskares producentorganisation
Svensk Sjöfart
Skärgårdsredarna
Sjöräddningssällskapet
Svenska Kryssarklubben
Västkustens Båtförbund
Värmlands Båtförbund
Riksföreningen gästhamnar Sverige
Svenska båtunionen
Västsvenska handelskammaren
Handelskammaren Värmland
Vänerregionens näringslivsråd
Vänersamarbetet
Göta älvs vattenvårdsförbund
AB Göta kanalbolag
Stena Line AB
DFDS Seaways
Börjessons Sjötaxi och Charterbåtar AB
Skärdgårdslinjen i Gbg/Boh. AB
Sällskapet Ångbåten (Ångaren Bohuslän)
Båtakuten på Hisingen AB
AB Göteborg-Styrsö Skärgårdstrafik (Styrsöbolaget)
Strömma Turism och Sjöfart AB

Rederi AB Bohus Line
Wikeryds taxibåtrörelse
Vrångö Transport AB
Donsö hamn AB
Let´s Boat
Göteborgs gästhamn
AB Gotenius Varv
Blue Marine
Göteborg City Marina
Båtskroten i Väst AB
Tibblin Marin & Industriservice AB
Svensk Sjöentreprenad AB/Frog Marine Service
AB Klippans Båtmansstation
Svitzer
Harry Martinsson Marincentrum AB
Dockspot
Axel Christiernsson AB
Surte hamn
Surte Åkeri AB
Nols båtklubb
Ahlmarks
Billerud Korsnäs
Bror Andrén AB/Karlstad Skeppsmäkleri & spedition AB
Erik Thun AB
Lantmännen Lantbruk
Moelven
Nordic Paper
OP Ship
Stora Enso Skog AB
Svenska Foder AB
Sveriges Åkeriförening Värmland
Tågoperatörerna
Valmet
Vargön Alloys
Veqab
Vänerhamn
Zinkgruvan
Lantmännen Reppe
Varaslättens Lagerhus
Tetra Pak
Rederi Göta kanal AB
Dalslands kanaltrafik AB
Vänersborgs gästhamn
Spikön gästhamn

Maritiman
Gryaab AB
Tele2
Ocean Campus AB
CANEA Partner Group
Sandinge bogsering & sjötransport AB
Prämkompaniet

Med vänliga hälsningar

Marie Rörstad
Projektledare

Områdessamordnare i Älvstaden, Centralenområdet
Projektledare detaljplan, gång- och cykelbro över Göta älv

GÖTEBORGS STAD
Stadsbyggnadsförvaltningen, Avdelningen för detaljplaner, Enhet Centrum Väst

Telefon: 031-368 15 29
E-post: marie.rorstad@stadsbyggnad.goteborg.se
stadsbyggnad@stadsbyggnad.goteborg.se

Postadress: Box 2554 403 17 Göteborg
Besök: Köpmansgatan 20

goteborg.se
vartgoteborg.se – information och aktuellt från Göteborgs Stad
Så behandlar Göteborgs Stad dina personuppgifter

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Margaretha Olsson

2024-08-15

Remiss - Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun, dnr 430-20544-2024 (Dnr KS2024/1799-2)

Sammanfattning

Inom Kungälvs Kommuns fastigheter Marstrand 5:1 finns kulturegendom som Länsstyrelsen Västra Götaland föreslår ska förtecknas och märkas ut med den blåvita skölden,
som är ett internationellt kännetecken för kulturegendom. Skölden visar att platsen är skyddad i enlighet med 1954 års Haagkonvention för skydd av kulturegendom i händelse av väpnad konflikt.

Kommunen har ingen erinran

Juridisk bedömning

Detta bedöms inte vara relevant i detta ärende.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
Inom Kungälvs Kommuns fastighet Marstrand 5:1 finns kulturegendom som Länsstyrelsen Västra Götaland föreslår ska förtecknas och märkas ut med den blåvita skölden,
som är ett internationellt kännetecken för kulturegendom. Skölden visar att platsen är skyddad i enlighet med 1954 års Haagkonvention för skydd av kulturegendom i händelse av väpnad konflikt.

Före det slutliga urvalet ska Länsstyrelsen ge den som äger eller förvaltar egendomen tillfälle att yttra sig över utmärkningen. Förutsatt att ingen motsätter sig utmärkningen kommer Länsstyrelsen att ansöka om tillstånd hos Riksantikvarieämbetet. När detta tillstånd är klart påbörjas utmärkningen, vilket tidigast sker under hösten 2024

Bedömning
Kommunen har ingen erinran.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Att den aktuella fornlämningen markeras med den blåvita skölden kan bedömas vara positivt för kommunfullmäktiges strategiska mål *Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och*

aktivt kulturliv samt kommunstyrelsens resultatmål *Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv.*

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Att märka ut fornlämningen bedöms bidra till mål 11 4 - Skydda världens natur och kulturarv och mer specifikt delmål 11.4 - Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur och naturarv.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Det bedöms inte finnas några relevanta styrdokument som påverkas av ärendet

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Skyltarna kan innebära intressant information för allmänheten, både för Kungälvsbor och för övriga.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Det bedöms inte vara relevant i detta ärende.

Ekonomisk bedömning

Det bedöms inte innebära någon kostnad för Kungälvs kommun.

Förslag till beslut

1. Tjänsteskrivelsen antas som svar på remissen och översänds till Länsstyrelsen Västra Götaland.

Mirsad Radoncic
Tf Verksamhetschef Planering och Myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Expedieras till: margaretha.olsson@kungalv.se

För kännedom till: ingrid.fjordhult@kungalv.se
andreas.antelid@kungalv.se

From: Kungälvs kommun
Sent: Thu, 1 Aug 2024 11:20:49 +0000
To: Kenza Bennani Ziatni; Anders Holm; Mirsad Radoncic; Haleh Lindqvist; Margaretha Olsson; Ingrid Fjordhult; Håkan Hambeson
Cc: Andreas Antelid
Subject: VB: Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun. Dnr 430-20544-2024
Attachments: Underrättelse Marstrands synagoga.pdf, Karta Marstrands synagoga.pdf, Svarsformulär Marstrands synagoga.docx, Bilaga Information om Haagkonventionen och utmärkning av kulturegendom.pdf

Hej! Ny remiss KS202/1799 Remiss - Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun, dnr 430-20544-2024

Länsstyrelsens vill märka ut angiven kulturegendom med en blåvit sköld i enlighet med 1954 års Haagkonvention för skydd av kulturegendom i händelse av väpnad konflikt. Urvalet ska spegla det som är kulturhistoriskt unikt för respektive län och därmed har betydelse även nationellt.

* Sista svarsdatum 23 augusti 2024

* Behandling i KS 21 augusti , men sista dag för anmälan är idag, så alternativet är att få anstånd till mötet 18 september
* Sista dag för anmälan till USU 15 aug (för KS-mötet 18 sep).

Med vänliga hälsningar

Maria Åberg
Huvudregistrator

Kungälvs kommun
Administrativa enheten
442 81 Kungälv
Besöksadress: Ytterbyvägen 2, Kungälv
Telefon 0303-23 96 12 Mobil 0725-67 29 42
www.kungalv.se
Läs mer om hur Kungälv behandlar dina personuppgifter på www.kungalv.se/integritetspolicy

---

Från: Länsstyrelsen i Västra Götalands Län <vastragotaland@lansstyrelsen.se>
Skickat: den 1 augusti 2024 11:50
Till: Kungälvs kommun <Kungalvs.kommun@kungalv.se>
Kopia: Ingrid Fjordhult <ingrid.fjordhult@kungalv.se>; Andreas Antelid <andreas.antelid@skola.kungalv.se>
Ämne: Samråd om utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga, Kungälvs kommun. Dnr 430-20544-2024

Varsam: Detta är ett meddelande från en extern avsändare. Öppna inte länkar eller bilagor om du är osäker på avsändaren eller innehållet.

Kungälvs kommun

Länsstyrelsen Västra Götaland översänder härmed förslag till utmärkning av kulturegendom Marstrands synagoga Norra Strandverket L1968:1038, Marstrand 5:1, Kungälvs kommun för yttrande. Se bifogade handlingar. Sista svarsdag är fredagen den 23 augusti 2024.

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen vid eventuella frågor.

Från och med 1 september 2024 är kontaktperson i ärendet enhetschef Mats Herklint på telefon 010-224 45 58, alternativt via e-post vastragotaland@lansstyrelsen.se.

Med vänlig hälsning,

Lisa Molander
Antikvarie

Samhällsavdelningen
010-224 42 63

Kontaktuppgifter Länsstyrelsen Västra Götaland
Växel: 010-224 40 00
Central e-post
Webbplats och sociala medier
Så hanterar vi dina personuppgifter

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Linda Andreasson

2024-08-05

Remissvar - Samråd Fördjupad översiktsplan Älvängen, Ale kommun (Dnr KS2024/1315–2)

Sammanfattning

Kungälvs kommun har getts tillfälle att lämna synpunkter på den Fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Älvängen som är ute på samråd framtill den 6 september. Kommunen har fått förlängd svarstid tom den 18 september.
Den fördjupade översiktsplanen presenterar strategier och riktlinjer för hur mark- och vattenområden i Älvängen ska användas på ett ändamålsenligt sätt. ”Randområdet” av Älvängen, vilket sträcker sig söder och öster om tätorten är ett prioriterat utvecklingsområde för Ale kommun och en del i det större perspektivet om att nå målet att Ale ska växa sig till 50 000 invånare år 2050. Uppdraget ligger i linje med Göteborgsregionens strukturbild, där Älvängen liksom Kungälv, är en del i pärlbandet av orter som kan bidra till den regionala befolkningstillväxten genom bland annat mellankommunal och regional kollektivtrafik.

Utgångspunkten för uppdraget är att Älvängens befolkning ska växa betydligt genom planförslaget, i detta sammanhang definieras detta som en fördubbling vilket innebär att befolkningen i Älvängen uppgår till ca 13 000 invånare runt 2050, med en årlig befolkningstillväxt på ca 2,5–3% i randen. För att möta denna tillväxt beräknas ett behov av cirka 2500–3000 nya bostäder fram till år 2050 behövas.

Utvecklingen ska ske med respekt för områdets grönområden och jordbruksmark, där mark med långsiktiga förutsättningar för jordbruk ska skyddas. För att mildra effekterna av klimatförändringar och dess konsekvenser för den bebyggda miljön vidtas åtgärder för att värna om och förbättra befintliga ekosystem. En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har utförts för den fördjupade översiktsplanen vilken visar att det omfattande utvecklingsförslaget kommer innebära viss förlust av jordbruksmark och andra värdefulla naturområden. Trots dessa förluster bedöms utvecklingen vara acceptabel då förslaget har goda förutsättningar att uppnå kommunala och regionala mål om urban utveckling i kollektivtrafiknära lägen.

För att realisera planförslaget har fem strategier utarbetats. Genom strategierna ges en riktning för framtida utveckling.

- Långsiktig utveckling genom etappvis utbyggnad.
- Underlätta rörelse genom funktionell väg - och gatustruktur.
- Harmoni genom ansvarsfull och ändamålsenlig förtätning.
- Skapa mötesplatser genom lämpliga målpunkter.
- Motståndskraft genom att tillgodose behovet av grönytor och avrinningsområden.

Förvaltningens bedömning är att Kungälvs kommun inte har några synpunkter på FÖP Älvängen utan tycker att det är ett väl genomarbetat dokument. Det är positivt att Ale valt att ta fram en FÖP för att på ett strategiskt sätt hantera exploateringsönskemål samt andra planeringsfrågor med utgångspunkt i GR strukturbild, vilket är en viktig gemensamt ställningstagande.
Inga andra mellankommunala frågor bedöms beröras utifrån planområdets placering. Dock kan påpekas att omfattningen av tillväxten kan komma att ytterligare öka arbetspendlingen till Kungälvs tätort, vilken ställer krav på ökade möjligheter till hållbara transporter.

Juridisk bedömning

Processen för framtagande av en Fördjupad FÖP hanteras enlig Plan- och bygglagen samt Miljöbalken.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
Sedan upprustningen av E45 och järnvägen mellan Göteborg och Trollhättan har Älvängens möjligheter stärkts väsentligt genom bättre kommunikationer. Intresset för att bygga bostäder och förvärva obebyggd mark är i dag stort – både i centrala Älvängen och i tätortens utkanter. Detta leder till att Älvängen riskerar att få en fragmentarisk ortsutveckling i ytterområdena om inte ett strategiskt grepp tas för den fysiska planeringen.

Bedömning
Förvaltningens bedömning är att Kungälvs kommun inte har några synpunkter på FÖP Älvängen utan tycker att det är ett väl genomarbetat dokument. Det är positivt att Ale valt att ta fram en FÖP för att på ett strategiskt sätt hantera exploateringsönskemål samt andra planeringsfrågor med utgångspunkt i GR strukturbild, vilket är en viktig gemensamt ställningstagande.
Inga andra mellankommunala frågor bedöms beröras utifrån planområdets placering. Dock kan påpekas att omfattningen av tillväxten kan komma att ytterligare öka arbetspendlingen till Kungälvs tätort, vilken ställer krav på ökade möjligheter till hållbara transporter.

Fördjupad översiktsplan Älvängen | Ale kommun

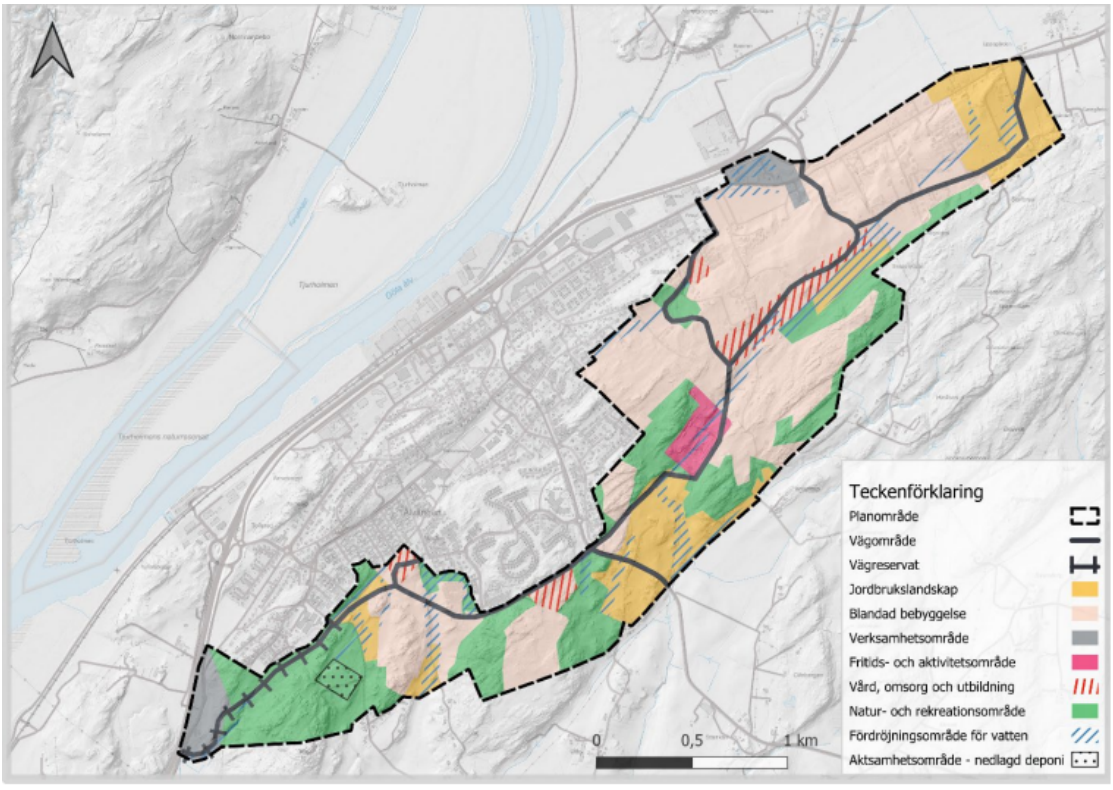

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet bedöms inte beröra de strategiska målen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Bedömning har gjorts i arbetet med FÖP Älvängen och dess MKB.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Inte aktuellt i detta ärende.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Inte aktuellt i detta ärende.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Inte aktuellt i detta ärende.

Ekonomisk bedömning

Inte aktuellt i detta ärende.

Förslag till beslut

Kungälvs kommun har inga synpunkter på den Fördjupade översiktsplanen för Älvängen. Men vill påpeka att tillväxten som FÖPen föreslår kan innebära att omfattningen av arbetspendlingen till Kungälvs tätort ökar, vilket kräver utökade hållbara transporter.

Mirsad Radoncic
t.f. verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: plan@ale.se
ange ”FÖP Älvängen”

För kännedom till: Linda.andreasson@kungalv.se

Översiktsplan för Ale kommun, fördjupning för Älvängen

FÖP Älvängen 2050

Samrådshandling 2024-05-08

Här finns en plats för alla
- Ale kommuns vision

● Samråds-handling ○ Gransknings-handling ○ Antagande-handling ○ Lagakraft-handling

ALE

Ärendenummer: PLAN.2015.20

Samrådshandling – beslut om samråd togs i samhällsbyggnadsnämnden §133-2024-05-08

Reviderad efter samhällsbyggnadsnämnden

ARBETSGRUPP

Underlaget har upprättats av samhällsbyggnadsförvaltningen på Ale kommun. Arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Älvängen har bedrivits under ledning av planenheten och handläggarna Jonathan Edler (planarkitekt, projektledare) och Lars Carlsson (planarkitekt, biträdande). I arbetet har ett tiotal kommunala tjänstepersoner deltagit från enheterna planering och exploatering, bygg, infra, stöd och utveckling, miljö på samhällsbyggnadsförvaltningen samt näringsliv och kommunikation på kommunledningsförvaltningen.

Akvarell: Maria Björnberg
Grafisk design och illustration: Jonathan Edler, om inget annat anges.

Ale kommun: SE-449 80 Alafors
Organisationsnummer: 212000-1439
Telefon: 0303-70 30 00
E-post: kommun@ale

Innehåll

Sammanfattning ... **4**

Kapitel 1. Inledning ... **6**

1.1 Kommunala beslut ... 6

1.2 Planområdet ... 8

1.3 Lokala, regionala och nationella intressen ... 9

1.4 Mål och syfte ... 11

1.5 Planeringshorisont och befolkningstillväxt ... 11

1.6 Utgångspunkter för planeringen ... 11

1.7 Planprocessen och samrådsförfarandet ... 13

Kapitel 2. Områdesbeskrivning – Älvängen 2020-tal ... **14**

2.1 Karaktärsområden ... 14

2.2 Geologiska förutsättningar ... 17

2.3 Klimatrelaterad risk ... 19

2.4 Natur- och vattenresurser ... 21

2.5 Historisk utveckling och kulturmiljö ... 25

2.6 Befolkning ... 27

2.7 Kommunala planer och beslut inom den fysiska planeringen ... 29

2.8 Allmän och kommersiell service ... 31

2.9 Sociotopvärden och rekreation ... 33

2.10 Miljö och störningar ... 35

2.11 Dricksvatten, spillvatten och dagvattenförsörjning ... 38

2.12 Trafik och infrastruktur ... 40

Kapitel 3. Framtidssikte ... **42**

3.1 Bostäder ... 43

3.2 Allmän och offentlig service ... 44

3.3 Trafik och mobilitet ... 44

3.4 Grön – blå infrastruktur och ekosystem ... 44

3.5 Sammanvägning mellan framtidsikten ... 45

Kapitel 4. Planförslag ... **46**

4.1 Plankarta ... 46

4.4 Avvägning mellan allmänna intressen ... 54

4.5 Riktlinjer ... 56

Kapitel 5. Konsekvenser och utvärdering ... **63**

5.1 Miljökonsekvenser och miljöbedömning ... 63

5.2 Sociala och barnkonsekvensbeskrivning ... 63

5.3 Ekonomiska konsekvenser..... 64

Bilagor 64

Bilaga 1: Förklaring till markanvändningsförslag 65

Sammanfattning

I Älvängen har vi nära till varandra, naturen och stadens brus. Randen av Älvängen präglas av en omvandling från i huvudsak skogsmark och jordbruksmark till en mer mångfasetterad markanvändning. I fortsatt planering ska randområdet betraktas som kommande tätortsområde inför stundande utveckling.

Den fördjupade översiktsplanen presenterar strategier och riktlinjer för hur mark- och vattenområden i Älvängen ska användas på ett ändamålsenligt sätt efter det uppdrag som givits för detta planarbete. Randen av Älvängen är ett prioriterat utvecklingsområde för Ale kommun och en del i det större perspektivet om att nå målet att Ale ska växa sig till 50 000 invånare år 2050. Uppdraget ligger i linje med Göteborgsregionens strukturbild, där Älvängen är en del i pärlbandet av orter som kan bidra till den regionala befolkningstillväxten genom bland annat mellankommunal och regional kollektivtrafik. Uppdraget ligger även i linje med de övergripande transportpolitiska målen om att säkerställa en effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning, samt det nationella miljömålet *En god bebyggd miljö.*

I randen av Älvängen ska det växa fram en blandad och relativt tät bebyggelse som möter olika livsbehov. Här växer även en övergripande infrastruktur fram som tjänar hela orten. Vägstrukturen, som är en del av den övergripande infrastrukturen kommer att kompletteras med utbyggnaden av lokal kollektivtrafik i takt med att nya bostadsområden utvecklas. Gång- och cykelvägar kommer att integreras som naturliga transportalternativ. Dessutom kommer lokal service som skolor, vård och omsorg att utvecklas för att möta det ökade behovet, tillsammans med ytterligare handelsmöjligheter för att stödja invånarnas vardagsliv.

Utvecklingen ska ske med respekt för områdets grönområden och jordbruksmark, där mark med långsiktiga förutsättningar för jordbruk ska skyddas. För att mildra effekterna av klimatförändringar och dess konsekvenser för den bebyggda miljön vidtas åtgärder för att värna om och förbättra befintliga ekosystem genom bland annat kompensationsåtgärder för områden som får annan markanvändning men även att peka ut områden som fortsatt få vara oexploaterade, och därmed vara gröna oaser för kommande generationer.

En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har utförts för den fördjupade översiktsplanen vilken visar att det omfattande utvecklingsförslaget kommer innebära viss förlust av jordbruksmark och andra värdefulla naturområden. Trots dessa förluster bedöms utvecklingen vara acceptabel då förslaget har goda förutsättningar att uppnå kommunala och regionala mål om urban utveckling i kollektivtrafiknära lägen. Genomförande av planeringen kräver fortsatt arbete inom flera områden, däribland planprogram och detaljplaner, samt kontinuerlig uppföljning.

I visionen för Älvängen och de övergripande målen för Ale eftersträvas att balansera de lokala och regionala perspektiven för att uppnå en så hållbar utveckling som möjligt. Detta planförslag är en av flera möjliga vägar att möta framtiden. Ale kommun väljer aktivt denna väg framåt mot 2050.

Läsanvisning

Plandokumentet är uppbyggd efter en kronologisk kunskapsutveckling mot planförslagets realisering. Inledningsvis framförs Ale kommuns planuppdrag, därefter de platsförutsättningar som ligger till grund för utvecklingsinriktningen. Därefter presenteras en möjlig bild av hur Älvängen kan se ut 2050 med efterföljande metodik som föreslås praktiseras för att gå från de förhållanden planarbetet tar avstamp i. Följande kapitelordning råder i dokumentet:

Kapitel 1 Inledning

Dokumentet inleds med en inledning, vilken introducerar läsaren till de grundläggande förutsättningarna för planarbetet, där ibland planarbetets vision och mål.

Kapitel 2 Områdesbeskrivning

Dokumentets andra kapitel introducerar de bakomliggande fysiska strukturerna och förutsättningarna för planområdet. I kapitel två presenteras likaså analyser som springer ur 2020-talets fysiska struktur. Detta för att peka ut vad vi bör arbeta med för att kunna nå den vision och de mål som är grunden för detta arbete. Denna analys bidrar till en djupare förståelse för den komplexitet som råder samt ger förståelse för efterföljande kapitel och de vägval som görs.

Kapitel 3 Framtidssikte

Dokumentets tredje kapitel presenterar en möjlig och önskvärd utveckling av Älvängen utifrån de formuleringar som råder för planuppdraget. Dessa framtidsikten ska ses som scener för hur planområdet kan se ut år 2050.

Kapitel 4 Planförslag

Dokumentets fjärde kapitel beskriver föreslagen markanvändning tillsammans med de strategier och riktlinjer som bedöms vara skäliga för att möta visionen och målen som presenteras i kap 1. Den fördjupade översiktsplanen föreslås läsas tillsammans med Ale kommuns översiktsplan. Inriktningen för kapitel 4 visar riktningen för efterföljande planeringsskede, vilket inkluderar planprogram, detaljplaner och därefter bygglov.

Kapitel 5 Konsekvenser och utvärdering

Dokumentets femte kapitel är summerande över de möjliga konsekvenser som planförslaget kan innebära för den föreslagna utvecklingen av ytterområdet för Älvängen. Ytterligare förståelse går att finna i bilagor.

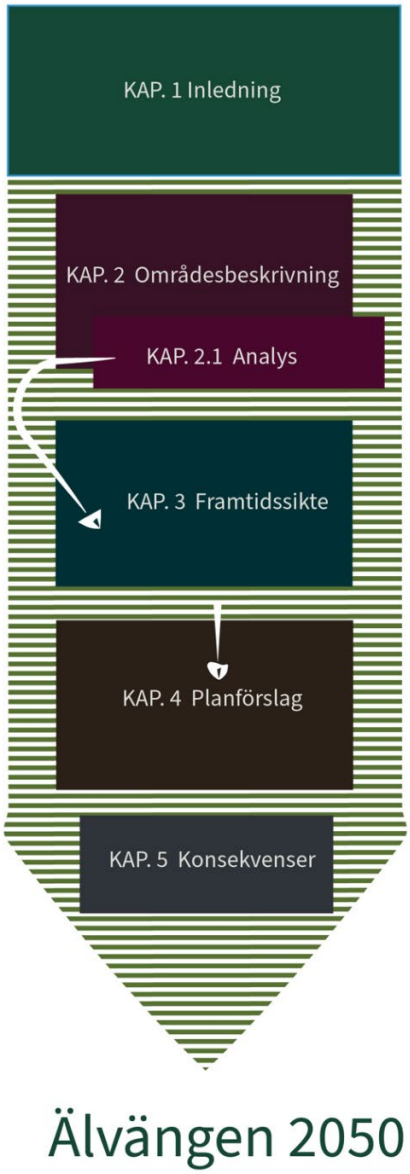

Kapitel 1. Inledning

Sedan upprustningen av E45 och järnvägen mellan Göteborg och Trollhättan har Älvängens möjligheter stärkts väsentligt genom bättre kommunikationer. Intresset för att bygga bostäder och förvärva obebyggd mark är i dag stort – både i centrala Älvängen och i tätortens utkanter. Detta leder till att Älvängen riskerar att få en fragmentarisk ortsutveckling i ytterområdena om inte ett strategiskt grepp tas för den fysiska planeringen. Planering genom planinstrumenteten detaljplan och bygglov bedöms inte kunna hantera de mer övergripande frågeställningarna som krävs för en långsiktig utveckling som tillmötesgår de intressen som finns på lokal och regional nivå,

För såväl Älvängen som Ale kommun finns ett uttalat mål om befolkningstillväxt. För att nå visionsmålet om 50 000 invånare i Ale kommun till år 2050 har kommunen tidigare definierat att randområdet i sig själv ska möjliggöra en betydande befolkningsökning som kan föranleda att Älvängen får ett fördubblat befolkningsantal, vilket innebär ca 13 000 invånare. Därtill strävar Ale kommun att förtäta den befintliga strukturen i orten genom olika planeringsprojekt. Detta plandokument, *FÖP Älvängen 2050* behandlar först och främst det så kallade "randområdet", vilket sträcker sig söder och öster om nuvarande tätort.

Dokumentet förhåller sig till lokala och regionala förutsättningar och gör anspråk på att balansera samhällsutvecklingen med bevarande av naturresurser för att stå starkt rustade inför en föränderlig framtid.

1.1 Kommunala beslut

Kommunfullmäktige beslutade den 27 april 2015 att arbetet med en fördjupning av översiktsplanen för Älvängen skulle påbörjas för de centrala, mellersta och yttre delarna av orten. Därefter har planarbetet både legat vilande och växts till liv på nytt. Samhällsbyggnadsnämnden beslutade 15 juni 2022 att revidera uppdragsbeskrivningen och planavgränsningen. I det reviderade uppdraget är de centrala delarna av Älvängen borttagna ur planuppdraget. Kvar är de mellersta och yttre delarna, även kallat "randen området" samt med tillägg att justera ytterområdena efter översiktsplanens avgränsning för tätortsutveckling samt att planera för Skönningared. Genomförandet av åtgärderna i detta dokument förväntas pågå fram till år 2050.

Vad är en översiktsplan?

Översiktsplanen har en central roll i kommunernas arbete att formulera strategier för en långsiktigt hållbar utveckling. En översiktsplan ska ange såväl en långsiktig och övergripande utvecklingsstrategi som grunddragen i den avsedda användningen av mark- och vattenområden. Översiktsplanen ska visa hur kommunen tänker ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen ska tillgodoses och hur miljökvalitetsnormer ska följas. Planen ska också ge vägledning för hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Vad är en fördjupad översiktsplan?

För de områden kommunen vill fördjupa den långsiktiga och övergripande utvecklingsstrategin fördjupas översiktsplanen genom en så kallad fördjupad översiktsplan, älvan kallad FÖP.

Fördjupning av översiktsplan är ett planinstrument som är lämpligt att använda för att utreda samband, åtgärder och konsekvenser inom ett mer avgränsat geografiskt område och med betydligt högre detaljeringsgrad, än den kommuntäckande översiktsplanen.

Källa: Boverket (2024)

Översiktsplan

En översiktsplan visar den långsiktiga användningen av mark- och vattenområden i en kommun. Den innehåller övergripande förslag på markanvändning, strategier och riktlinjer för hur olika mark- och vattenområden ska användas. Exempel på frågor som studeras är den kommunövergripande infrastrukturen, tätortsutveckling, mellankommunala frågor med mera för att möta kommunens önskade utveckling.

Fördjupad översiktsplan

En fördjupad översiktsplan är ett mer detaljerat komplement till översiktsplanen, som fokuserar på en specifik del av kommunen för att ge mer ingående riktning och styrning av utvecklingen inom just det området. Den fördjupade översiktsplanen är alltjämt övergripande, men med skillnaden att detta plandokument fördjupar och reder ut ställningstaganden i översiktsplanen. Exempel på frågor som studeras är hur de mer lokala sammanhangen så som väg och bostadsstruktur bäst samspelar med de mer övergripande strukturerna som översiktsplanen pekar ut. Det innebär att den fördjupade översiktsplanen ger en tydligare inriktning för hur mark och vattenområden bör användas.

Planprogram

Planprogram är ett plandokument som kan ta avstamp i tidigare nämnda planer. Planprogram utarbetas i syfte att strukturera och reda ut mer lokala samband, samt förbereda och vägleda efterföljande planering för att på så sätt kunna skynda på detaljplaneprocesen. I ett planprogram kan mer specialiserade frågeställningar redas ut i ett något större perspektiv gentemot en detaljplan. Frågeställningar som kan behandlas är bland annat hantering av buller, bebyggelsestruktur och gestaltning, grönytor och rekreation, offentlig service osv för att sortera i frågor som kan vara gemensamma för flera detaljplaner, men som är svåra att lösa på ett ändamålsenligt sätt i en detaljplan.

Detaljplan

En detaljplan är ett juridiskt bindande dokument som styr den exakta användningen av mark inom ett specifikt område. Detaljplanen är detaljerad och beskriver exempelvis hur höga byggnaderna får vara och var vägar och ledningar ska placeras. Detaljplanen studerar och löser frågeställningar inom definierat planområde. Till skillnad från tidigare nämnda plandokument beaktas inte frågeställningar som kan vara väsentligt för en större helhet.

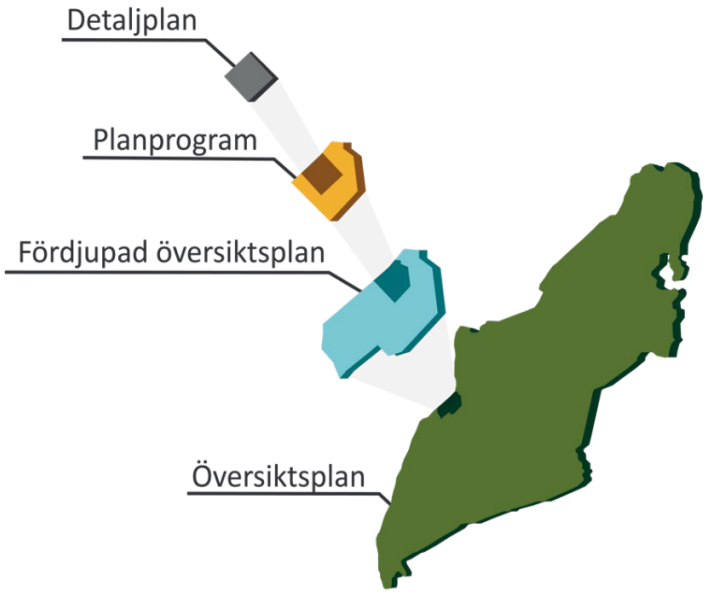

Illustration 1 visar ett antal planeringsnivåer så som Översiktsplan, Fördjupad översiktsplan, Planprogram och detaljplan.

1.2 Planområdet

Planområdet omfattar cirka 400 hektar mark inom "randområdet" söder och öster om tätorten, där Häljered utgör den västra gränsen och Skönningared den östra. Planområdet består huvudsakligen av skogsmark och jordbruksmark med enstaka bostadshus, med undantag för Skönningared som idag är bebott av flera familjer. Älvängens resecentrum, som ligger i den centrala delen av tätorten, är beläget cirka 1 till 3,5 kilometer från planområdet beroende på plats. Handelsplats Älvängen, där tätortens handel är koncentrerad, ligger cirka 500 meter till 2 kilometer från planområdet. Det längsta avståndet till skolor och förskolor från planområdet är idag 2 kilometer.

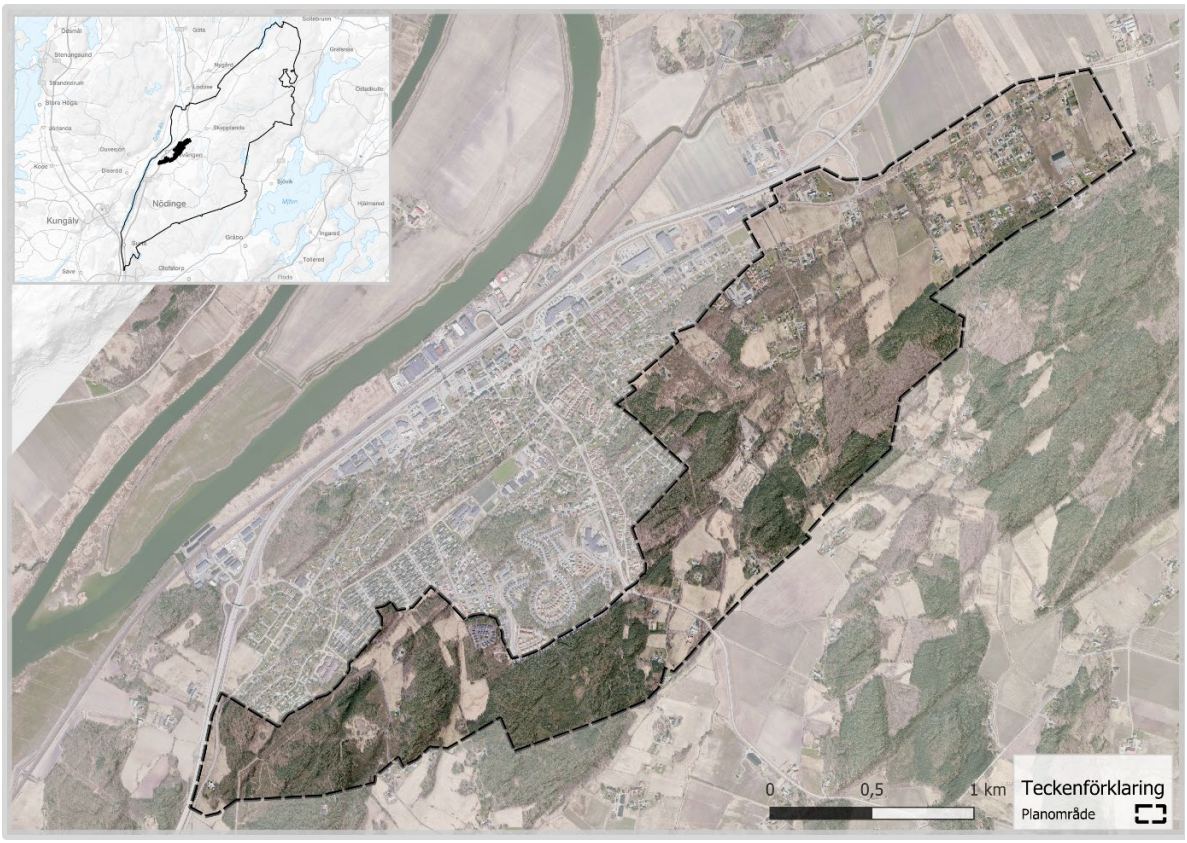

Karta 1 visar planområdet och dess lokalisering i Ale kommun

1.3 Lokala, regionala och nationella intressen

Den fysiska planeringen påverkas av många olika intressen och överenskommelser som spänner över olika nivåer, från lokala och kommunala aktörer till regionala och nationella intressen. Några av dessa intressen redovisas nedan:

Kommunala intressen

Av Ale kommuns översiktsplan framgår att kommunen ska arbeta efter kommunens befolkningsmål om 50 000 invånare till 2050. Älvängen är tillsammans med orten Nödinge, de två orter som av översiktsplanen pekas ut för utvidgning som en av flera strategier för att möta befolkningsmålet.

En annan del i det kommunala intresset för utveckling framgår i Vision för Ale 2024–2031:

”Ett Ale. I Ale skapar människor, föreningar och företag möjligheter och framtiden tillsammans i ett samhälle där vi gemensamt tar ansvar. Mellan skog och älv växer vi med en storslagen småskalighet där småstadens fördelar bevaras. Ett pärlband av orter, var och en unik, här finns en plats för alla. Här har vi nära till varandra, naturen och stadens brus. Ale – Sveriges längsta småstad”

Regionala intressen

Ale kommun ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Kommunalförbundet har som mål att Göteborgsregionen ska utvecklas till en stark och tydlig tillväxtregion i Europa som är attraktiv att leva och verka i samt besöka. GR har tagit fram en strukturbild som utgör en överenskommelse kring en hållbar utveckling av regionen. Strukturbilden fastslår huvudstråk för regionens utveckling som utgör ryggraden i Göteborgsregionen. De ska stärkas för att alla delar av regionen ska bli långsiktigt livskraftiga. Älvängen berörs av denna strukturbild då orten ligger längs med ett av huvudstråken i GR:s strukturbild med motorvägen E45, järnvägen Norge-Vänerbanan och vattenleden Göta älv. Älvstråket i Ale pekas även ut som ett av Storgöteborgs viktigaste expansions- och utvecklingsområden. De frågor som är av särskild vikt för Älvängen och denna fördjupning av översiktsplanen utifrån ett mellankommunalt perspektiv är pendeltågen, bostadsförsörjningen samt vatten- och avloppshantering. Älvängen får idag sitt dricksvatten från Kungälv och är därmed beroende av ett fortsatt samarbete med Kungälvs kommun. Framöver kommer Älvängen även vara beroende av Gryaab i Göteborg för spillvattenhantering när det lokala reningsverket läggs ner. En hållbar bebyggelseutveckling som bidrar till den regionala bostadsförsörjningen är beroende av god kollektivtrafik och att pendel – och regionaltågen fortsatt trafikerar Älvängen station med täta avgångar och tillräcklig kapacitet.

Nationella intressen

De regionala intressena grundar sig delvis på de nationella inriktningarna. Av dessa berörs planeringen bland annat genom följande delar:

<u>Transport</u>

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

<u>Riksintresse</u>

Inom planområdet finns inget utpekat riksintresse enligt tredje eller fjärde kapitlet i miljöbalken. Närmsta riksintresse enligt kapitel 4 är Natura 2000-området Lysegården, cirka tre kilometer väster om planområdet i Kungälvs kommun, medan det finns några riksintressen enligt kapitel 3 i anslutning till planområdet. Naturvärdena inom riksintresset för naturvård är bland annat knutna till vattendragets fiskfauna och älvdalens odlingslandskap med strandängar, sumpskogar, bergsbranter och ädellövskogar. Väster om E45 ligger riksintresse för naturvård Göta och Nordre älvs dalgångar samt riksintresse för friluftsliv Göta älv - delområdet Lilla Edet – Älvängen. Väg E45, Järnväg Norge/Vänerbanan samt Sjöfart-farled Göta älv utgör alla riksintresse för kommunikationer och på andra sidan Göta älv ligger riksintresse för kulturmiljövård

Sörberg-Hede. I öster återfinns riksintresse för totalförsvaret i form av påverkansområde för väderradar i Vara. Inom väderradarns influensområde kan höga objekt störa.

Miljömål

Sveriges 16 miljökvalitetsmål beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. De nationella miljömålen redovisas till höger:

Västra Götaland definierar att 15 av de 16 nationella miljömålen ska vara vägledande för miljöarbetet. Den punkt som utgår är 14. Storslagen fjällmiljö

Illustration 2 visar dom nationella miljömålen. Illustratör bakom bilden är Tobias Flygar. Källa: sverigesmiljomal.se

Nationella miljömål

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Källa: sverigesmiljomal.se

1.4 Mål och syfte

Syftet med den fördjupade översiktsplanen för Älvängen är att, baserat på innehållet i Ale kommuns översiktsplan, redogöra för kommunens riktning avseende den fysiska utvecklingen för planområdet. Dokumentet tjänar som vägledning inför skapandet av planprogram och detaljplaner samt vid prövning av bygglov.

Vision:

Älvängen ska växa genom ett betydande befolkningstillskott i ortens ytterområden. I randen av Älvängen finns ett varierat serviceutbud och bostadsbestånd som fyller mer än ett syfte. Här är det nära till skola, arbete och sköna naturupplevelser. Utveckling sker med hänsyn till vad som är hållbart såväl ekonomiskt, som socialt och ekologiskt.

Mål

Målet är att:

- Ta fram lämpliga områden för detaljplaneläggning för bostäder och kommunala verksamheter efter ett helhetsperspektiv för Älvängen.
- Utarbeta förslag till en långsiktig, sammanhållen lösning för framtida gatu- och grönstruktur, rekreation, ekosystemtjänster, dagvattenhantering, buller och mötesplatser.
- Visa på möjliga lösningar för att stå rustad inför en föränderlig framtid med ökade krav att kunna hantera sårbarheter och förändringar som inte alltid är förutsägbara.
- Invånarna ska vara i fokus, det ska vara möjligt att röra sig utifrån sina egna villkor genom god tillgång till trygga gång- och cykelvägar. Utformning av bebyggelse, mötesplatser och grönstruktur ska främja gemenskap och trygghet i alla åldrar.

1.5 Planeringshorisont och befolkningstillväxt

Planeringshorisonten för den fördjupade översiktsplanen för Älvängen är satt till 2050. Planförslaget ger en översikt av den möjliga utvecklingen fram till detta år. Utgångspunkten för uppdraget är att Älvängens befolkning ska växa betydligt genom planförslaget, i detta sammanhang definieras detta som en fördubbling vilket innebär att befolkningen i Älvängen uppgår till ca 13 000 invånare runt 2050, med en årlig befolkningstillväxt på ca 2,5–3% i randen. För att möta denna tillväxt beräknas ett behov av cirka 2500–3000 nya bostäder fram till år 2050 behövas.

1.6 Utgångspunkter för planeringen

Planeringen utgår från plan- och bygglagen som syftar till att främja samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden samt en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle såväl som för kommande generationer. Enligt plan- och bygglagen ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål som de är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning med resurser.

De tre dimensionerna av hållbar utveckling

För att skapa långsiktigt hållbara samhällen behöver hänsyn tas till alla tre dimensionerna av hållbar utveckling; ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Dimensionerna har en inbördes hierarkisk relation där den ekologiska hållbarheten utgör grunden som måste finnas för att social hållbarhet ska kunna nås, vilken i sin tur är förutsättningen för ekonomisk hållbarhet. Dessa inbördes relationer visas i illustration 3 nedan. De tre dimensionerna fångas upp i de allmänna intressen som översiktsplaneringen ska ta hänsyn till och främja.

I den fysiska planeringen handlar ekologisk hållbarhet om en långsiktig god hushållning med mark, vatten och naturresurser. Att ta hänsyn till miljö- och klimataspekter innebär bland annat att utveckla strukturer som gynnar resurssnåla transporter, minimerar utsläpp av föroreningar och växthusgaser samt minskar energianvändningen. Det handlar också om att lokalisera bebyggelse på sätt som minskar samhällets sårbarhet för klimatförändringar så som översvämningar, ökad nederbörd, högre temperaturer och ökad risk för ras och skred.

Social hållbarhet i den fysiska planeringen handlar om att skapa goda livsmiljöer med tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, rekreationsområden, kultur, fritidsaktiviteter och mötesplatser. Livsmiljöerna ska utformas på sätt som ger goda förutsättningar för social sammanhållning, integration, trygghet, rekreation och fysisk aktivitet.

Hållbar ekonomi handlar i grunden om att hushålla med begränsade resurser. I den fysiska planeringen är det viktigt att skapa förutsättningar för etablering och utveckling av näringslivet. Det kan handla om att avsätta mark och planera för nödvändig infrastruktur och teknisk försörjning. Bra bostäder och goda boendemiljöer är grundläggande och har betydelse för såväl tillväxten som välfärden.

Illustration 3. Bilden visar de tre dimensionerna av hållbar utveckling och hur de förhåller sig till varandra. Den ekologiska hållbarheten utgör grunden i hållbara utveckling och en social hållbarhet är förutsättningen för ekonomisk hållbarhet. 7

1.7 Planprocessen och samrådsförfarandet

Den fördjupade översiktsplanen styrs av plan- och bygglagen. Kommunen är ansvarig för att först ta fram en samrådshandling, vilket är ett första förslag till fördjupning av den befintliga översiktsplanen. Detta förslag ska sedan göras tillgängligt för allmänheten och genomgå ett samråd med boende, näringsidkare, myndigheter, andra kommuner och övriga berörda parter. Efter samrådet görs en sammanvägd bedömning av inkomna åsikter och kommentarer innan förslaget justeras. Det reviderade förslaget till den fördjupade översiktsplanen presenteras sedan för granskning. Efter att ytterligare synpunkter tagits emot och bearbetats, kan det slutliga förslaget föreslås för kommunfullmäktige för godkännande. Att följa denna planprocess är förutom att följa svensk lag även viktig för att inkludera och värdera olika synsätt och perspektiv.

Illustration 4 Schematisk bild över processen från beslut till antagande av den fördjupade översiktsplanen.

Kapitel 2. Områdesbeskrivning – Älvängen 2020-tal

I detta kapitel presenteras de platsbundna förutsättningarna som den fördjupade översiktsplanen baseras på. De platsbundna egenskaperna är beskrivna med utgångspunkt i 2020-talets fysiska struktur. Dessutom identifieras utmaningar och brister som framträder i det fortsatta arbetet mot att realisera visionen och målen för Älvängen.

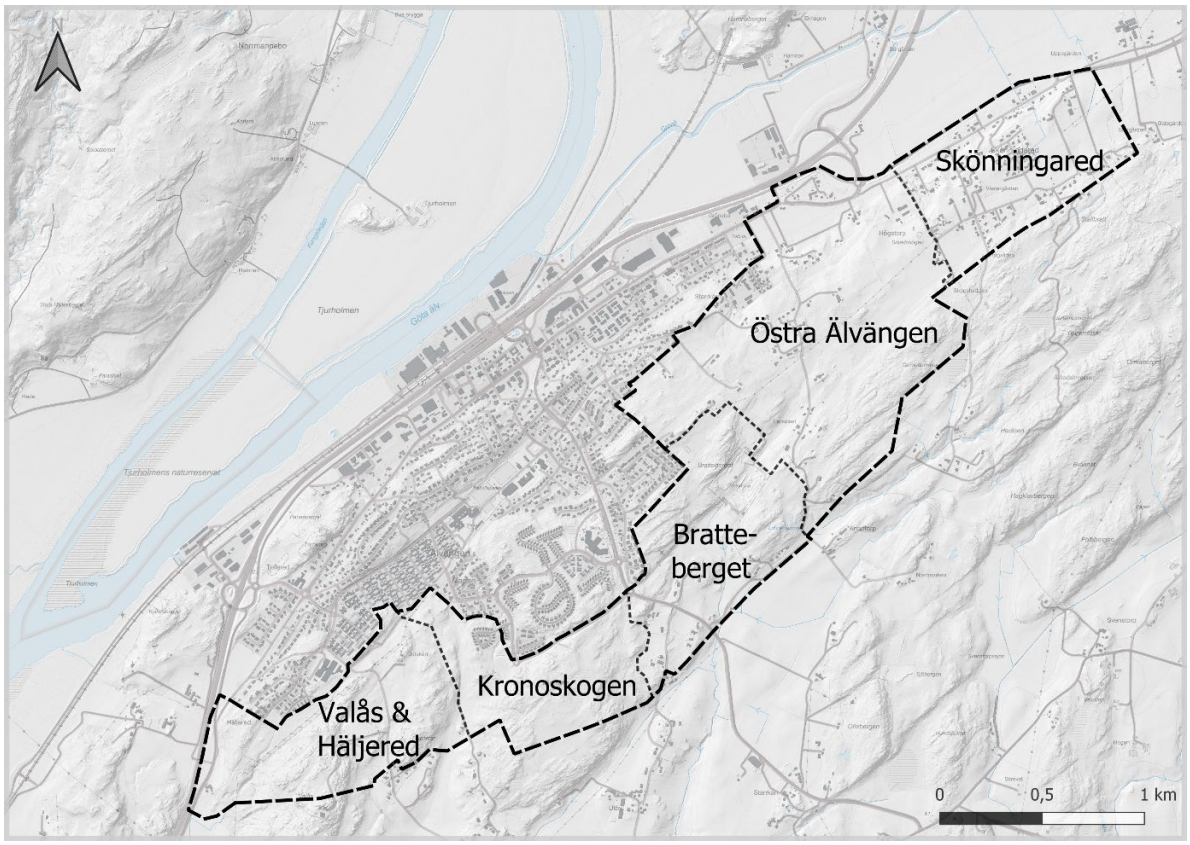

Karta 2 Kartan visar fem karaktärsområden som vart och ett har sina egna inneboende platsegenskaper.

2.1 Karaktärsområden

Det finns totalt fem karaktärsområden som utgör karakteristiska delar av planområdet baserat på deras unika platsattribut och landskapsbild. Se karta 3 nedan för pågående markanvändning. Dessa områden med följande beskrivningar underlättar platsförståelsen och navigationen mellan de olika aspekterna som behandlas mer ingående i kapitel 2 olika delkapitel.

Karaktärsområde 1 - Skönningared

Område 1 utmärker sig genom sin historiska bakgrund som en del av ett större jordbrukslandskap, vilket nu är uppdelat av väginfrastruktur och ett flertal bostäder som tillkommit de senaste 20 åren. Jordbrukslandskapet består framför allt av åker och betesmark med inslag av hästhållning. Jordmånen är på vissa ställen relativt genomsläpplig. Landskapet är övervägande platt med en höjdrygg i den nordvästra och sydöstra delen av karaktärsområdet. Gatunätet domineras av enkelfiliga grusvägar av enkel standard. Vägen Skönningared Kronogård är emellertid asfalterad och tvåfilig och löper parallellt med Skepplandavägen.

Karaktärsområde *2 – Östra Älvängen*

Område 2 utmärks av en stor andel jordbruksmark och en del skogsmark. Här ägnar man sig åt rekreation i och invid jordbruks- och skogslandskapet. Topografin är mestadels platt men inkluderar även några höjdryggar i områdets östra del. Jordmånen är på sina ställen relativt genomsläpplig. I det mellersta området finns bostäder med tillhörande grusvägar, inklämda mellan jordbruks- och skogsområden. Några skyfallsleder löper genom området, främst in i karaktärsområde 3. Paradisvägen, en enkelfilig grusväg med mötesplatser, går genom området och ansluter via Göteborgsvägen i norr till E45 vid trafikplats 90.

Karaktärsområde *3 – Bratteberget*

Område 3 domineras av skog och en del jordbruksmark. Här finns tydliga tecken på olika rekreativa aktiviteter, från en motorbana till vandringsstigar, pilgrimsled och ridväg.
I området finns en handfull bostäder. Topografin är varierande med markanta bergsformationer i nordväst som övergår till svagt sluttande jordbruksmarker. Området korsas av befintliga vattendrag som blir större skyfallsleder vid kraftigt regn, vilka sträcker sig genom området och ut mot det omgivande jordbrukslandskapet och vidare ner mot Alafors. Gatu- och vägnätets utbyggnad är begränsat och mestadels av landsbygdskaraktär, med Starrkärrsvägen i söder, Paradisvägen i öster, och en ridväg samt en grusväg till motorbanan från Starrkärrsvägen.

Karaktärsområde 4 – Kronoskogen

Område 4 kännetecknas av ett sammanhängande skogsområde med intilliggande jordbruksmarker som är integrerad med det större jordbrukslandskapet invid planområdet. Skogen består dels av produktionsskog, dels av skog med varierande naturvärden och används flitigt för rekreation, med många mindre stigar och en säker ridväg. I områdets sydöstra del återfinns en handfull bostäder. Topografin varierar, och i de centrala delarna av området finns ett något högre landskap jämfört med den nordöstra delen. En stor skyfallsled i områdets nordöstra del leder vatten ned mot Älvängens västra och mellersta delar, sedan vidare mot centrum. Kronovägen, som erbjuder god standard för fotgängare, cyklister och fordon, löper genom områdets norra del och ansluter till Starrkärrsvägen.

Karaktärsområde *5 – Valås & Häljered*

Område 5 kännetecknas framför allt av skogsmark och på några ställen återfinns även jordbruksmarker. I områdets mellersta del återfinns en handfull bostäder. I området återfinns även en äldre deponi, Valåsdeponin. I området i stort sker en hel del rekreation i skogslandskapet; här återfinns rikligt med skogsstigar samt ett elljusspår som sträcker sig till Alafors. Topografin är varierande med tydliga höjdskillnader vilket gör landskapet stundtals något otillgängligt.

Genom området går Torpvägen, vilken är en grusväg som slingrar sig ner mot Alingsåsvägen i söder och i riktning mot trafikplats 88 på E45 i norr.

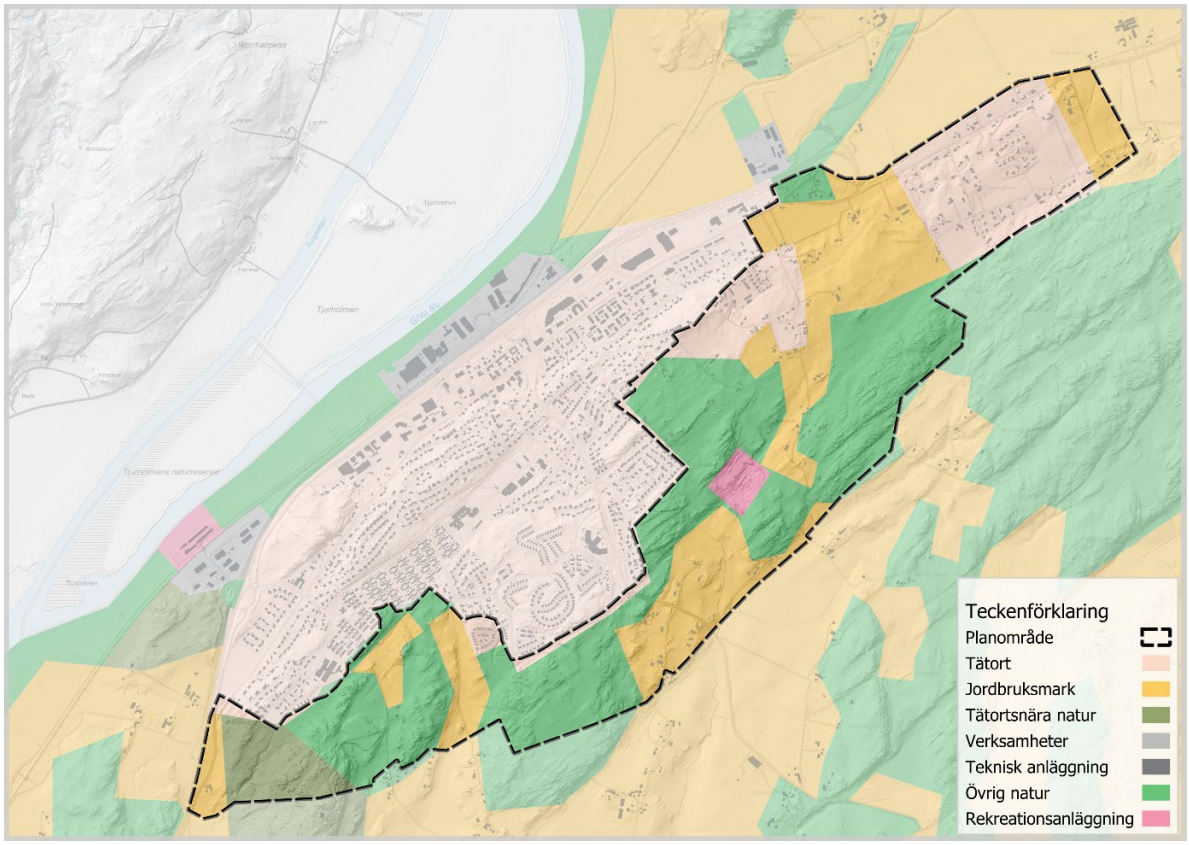

Karta 3 visar en förenklad bild över den pågående markanvändningen våren 2024 i och runt planområdet. Dominerande markanvändning är tätort, natur, jordbruksmark och verksamheter. Varav natur och jordbruksmark dominerar inom planområdet.

2.2 Geologiska förutsättningar

Geologin i ett område återspeglar inte bara historiska processer utan är även grunden för platsens framtida utvecklingsmöjligheter. De geologiska förutsättningarna är avgörande för ett områdes uttryck och stabilitet.

Geologiska grundförutsättningar

Det finns betydande topografiska variationer inom planområdet, med höjder som varierar från cirka 90 meter över havet på den högsta punkten till omkring 20 meter över havet i de lägsta delarna. Exempel på dessa områden återfinns inom och mellan karaktärsområde 1 - Skönningared och karaktärsområde 2 - Östra Älvängen. Berg i dagen, det vill säga där berggrunden är synlig på ytan, förekommer inom alla karaktärsområden, särskilt inom karaktärsområde 3 - Bratteberget, karaktärsområde 4 - Kronoskogen och karaktärsområde 5 - Valås och Häljered. En stor del av planområdet täcks av glacial finlera med begränsade infiltrationsmöjligheter och ofta höga grundvattennivåer. Sandig morän är en annan jordart som återfinns framför allt i karaktärsområde 1 - Skönningared och karaktärsområde 2 - Östra Älvängen.

Skredrisk

Risken för skred i områden med finkorniga jordarter är närvarande över hela planområdet och är särskilt framträdande runt jordbruksmarkerna. De mest tydliga riskområdena för skred finns inom karaktärsområde 3 - Bratteberget och karaktärsområde 4 - Kronoskogen. Det har tidigare förekommit mindre skred i närheten av vattendrag och slänter.

2.2.1 Analys

Topografiska variationer i landskapet begränsar vilka områden som kan prövas som lämpliga för utveckling. Aspekter som är med och påverkar är bland annat förutsättningarna att skapa en ändamålsenlig infrastruktur avseende lämpliga lutningar, men även att exploatera mark som inte har en överhängande risk för skred och erosion. Därtill att finna en ekonomisk rationalitet mellan infrastrukturinvestering och antalet bostäder. Att utreda och anpassa bebyggelsen efter markens förutsättningar är därför väsentligt för att minska riskerna för skador. Det är även viktigt att avstå från utveckling i områden där risken för skred och erosion bedöms vara för stor i förhållande till samhällsnyttan.

Tillgänglighet och markens bärighet bör beaktas vidare översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden upp från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet för att säkerställa en god markanvändning.

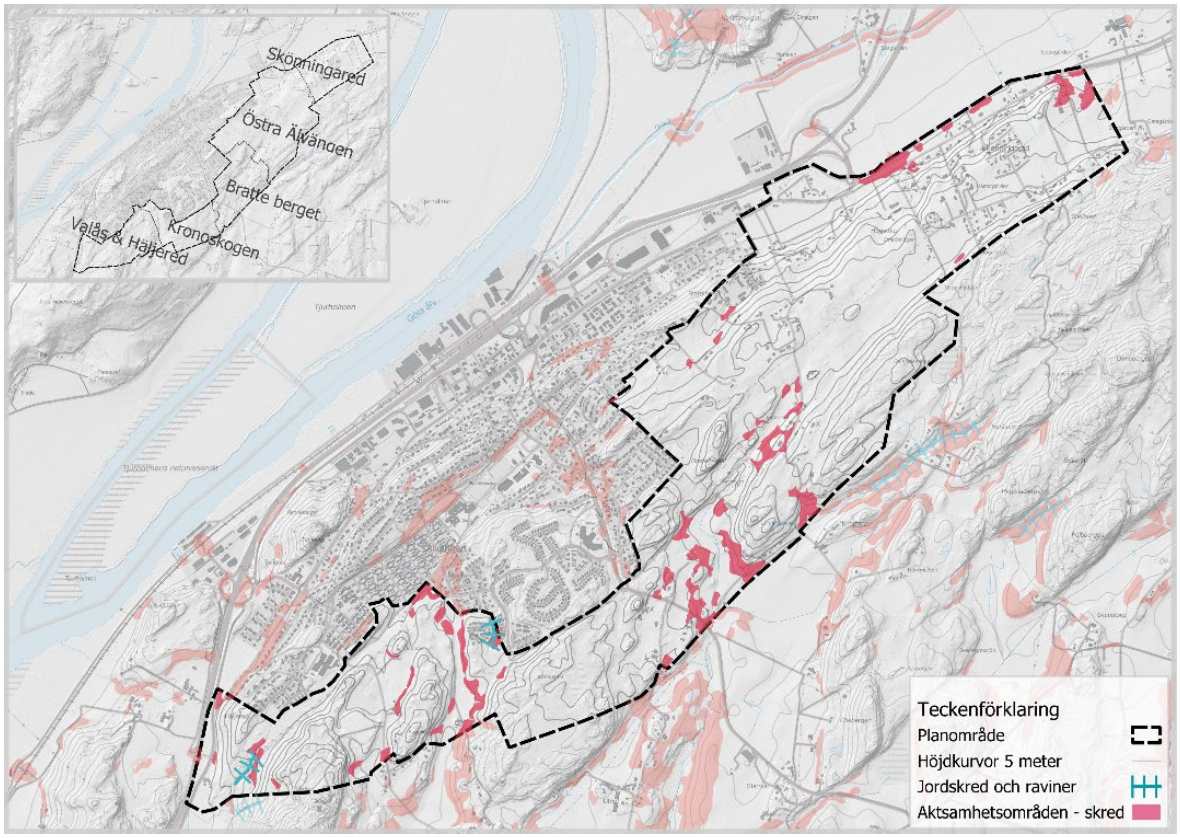

Karta 4 visar en översikt av områden med förhöjd risk för skred samt områden där skred har skett. Informationen är inte heltäckande.

2.3 Klimatrelaterad risk

Med begreppet klimat menas det genomsnittliga väderförhållandena över en längre bestämd period. I en tid där förändringar i klimatet blir alltmer synliga, är det viktigt att förstå och anpassa oss till hur dessa förändringar påverkar våra lokala miljöer.

Översvämningar

Vid kraftiga skyfall riskerar skogsområdena och åkermarkerna inom planområdet att översvämmas. Även de centrala och mellersta delarna av Älvängen kan bli påverkade, speciellt de områden där vatten från planområdet rinner ner mot bebyggelsen. Huvudsakligen finns det ett par större lågstråk som skapar avrinningsvägar för skyfallsvatten. Avrinningen varierar beroende på karaktärsområde:

- Karaktärsområde 1 - Skönningared: Vattnet rinner genom Skönningared mot Grönån.
- Karaktärsområde 2 - Östra Älvängen: Vattnet rinner genom området och vidare mot Alafors via Sköldsån, som är en gren från Ormaberget. Viss del av avrinningen är i riktning mot centrala Älvängen.
- Karaktärsområde 3 - Bratteberget: Den huvudsakliga avrinningen går mot Sköldsån. Viss del av avrinningen är i riktning mot centrala Älvängen.
- Karaktärsområde 4 - Kronoskogen: Den huvudsakliga avrinningen sker mot Maden-området och skolområdet, för att sedan fortsätta ner mot Rallatebäcken. Ytlig avrinning sker även söderut mot Sköldsån.
- Karaktärsområde 5 - Valås och Häljered: Avrinner mot Maden-området, skolområdet, Rallatebäcken, och även mot Alafors via Torp och Häljered till Sköldsån.

Temperatur:

En annan effekt av förändringarna i klimatet är ökade temperaturer och värmeinlagring i urbana miljöer, där byggnader och infrastruktur lagrar värme under dagtid och avger den under natten. Stora delar av planområdet är täckt av skog, vilket bidrar till en temperaturreglerande effekt för både befintlig och omgivande bebyggelse som befinner sig intill denna gröna struktur.

Analys 2.3.1

Klimatförändringar bedöms medföra ökade utmaningar, särskilt vad gäller översvämningsrisk vid kraftiga regnfall i vissa delar. Av denna anledning krävs noggrann planering för att skydda både befintlig och ny bebyggelse mot skador vid ett förändrat klimat. I de fall utvecklingen inte beaktar dessa risker finns en övervägande fara att både hälsa och säkerhet äventyras.

Befintliga bostäder är till stor del placerade så att risken för översvämning är minimerad i planområdet. Emellertid kräver utveckling av ny bebyggelse och infrastruktur extra uppmärksamhet, eftersom förändrad markanvändning kan påverka vattenflöden och dess riktning, vilket ökar risken för översvämningar, inte bara inom det planerade området utan även i Älvängens centrala och mellersta delar. Därtill att andra platser så som Alafors kan drabbas, då Älvängen avrinner till Sköldsån. Därtill kan en minskning av natur- och skogsområden, som bidrar till att fördröja avrinning, leda till ökad risk för värmeöar.

Översvämningsrisken tillsammans med värmereglering utifrån sammanhängande grönstruktur och översvämningsytor bör beaktas vidare översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden upp från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet för att säkerställa en god markanvändning..

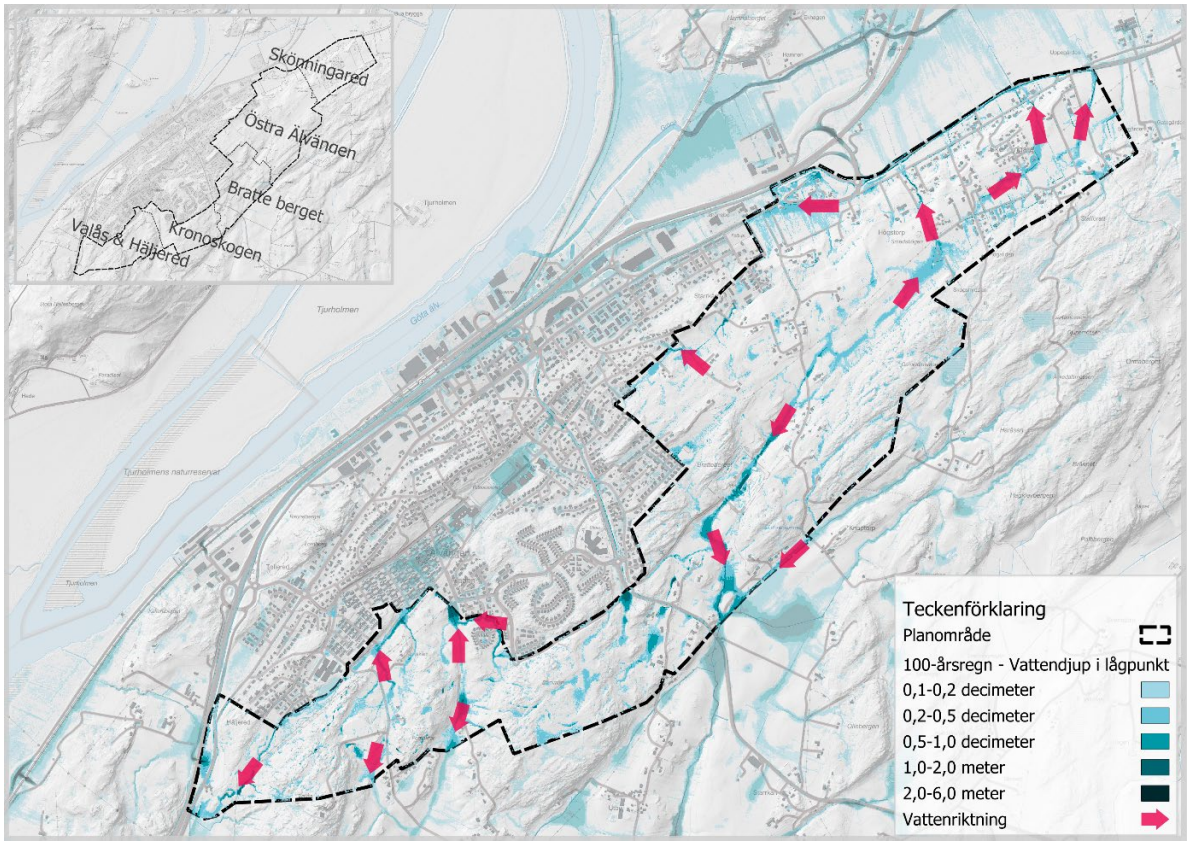

Karta 5 visar ytor som kan översvämmas vid ett regn med en 100-års återkomst. Regnvolymen är anpassat efter ett framtida klimat.

2.4 Natur- och vattenresurser

Natur- och vattenresurser är viktiga i sig själva men är även en grund för ett hållbart samhälle. En ansvarsfull förvaltning av våra natur- och vattenresurser är betydelsefull för att säkerställa hållbara samhällen på kort och lång sikt men även utifrån ett bevarandeperspektiv för kommande generationer. Oaktsam hantering av dessa resurser kan resultera i förlust av arter, minskad tillgång till jordbruksmark och försämrad livskvalitet. Likaså att det kan bli rättsliga konsekvenser ifall en oaktsam hantering bedrivs.

Platsförutsättningar

Planområdet består av ett mosaiklandskap av mindre skogsområden, jordbruksmarker, brynmiljöer och vatten i form av dammar, våtmarker och bäckar samt en gles och utspridd bebyggelse. Detta varierande landskap har miljöer som är viktiga för flera skyddade arter, däribland åkergroda, fladdermus och hasselmus. Landskapet består också av ett flertal objekt som har ett lagskydd i miljöbalken, det allmänna biotopskyddet. Hit hör jordbrukslandskapets småbiotoper såsom stenmurar, diken, åkerholmar och trädalléer. Dessa biotopobjekt finns spridda över hela planområdet, men har en extra stor koncentration i jordbrukslandskapet i karaktärsområde 1 - Skönningared. Planområdet berörs inte av strandskydd.

Planområdet ligger inom avrinningsområdet till Göta älv som är ett riksintresse för naturvård. En direkt avrinning sker från karaktärsområde 1 - Skönningared, via öppna diken som mynnar ut i Grönån, en av Göta älvs grenar. Övriga delar av planområdet har en längre avrinningssträcka via andra vattendrag ut i älven. Genom delar av karaktärsområde 3 - Bratteberget, rinner en gren till Sköldsån. En klassificerad vattenförekomst med kvalitetsmålet god ekologisk status till 2033 som också den mynnar i Göta älv, söder om Grönån. Sköldsån bedöms i dagsläge ha måttlig ekologisk status. Läs mer om avrinning i kapitel 2.10 och 2.11.

Blå-grön infrastruktur och ekosystemtjänster

De mest betydelsefulla naturvärdena i planområdet är knutna till äldre blandskogar och välhävdade naturbetesmarker. Naturbetesmarkerna hittas främst i karaktärsområde 2 - Östra Älvängen, medan skogsområdena främst hittas västerut inom karaktärsområde 3 - Bratteberget, 4 - Kronoskogen och 5 - Valås & Häljered. I området finns 10 identifierade naturvärdesobjekt med påtagliga och höga naturvärden samt delar av ett landskapsobjekt. Större områden med sammanbunden natur har i sig ett naturvärde. Ofta benämns detta som den blå-gröna infrastrukturen, eller enbart grönstruktur, dvs. det nätverk av naturmiljöer på land och i vatten som bidrar till fungerande livsmiljöer (ekosystem) för växter och djur och till människors välbefinnande. Tillsammans med biologisk mångfald utgör den blå-gröna infrastrukturen fundamentet till alla de tjänster naturen förser oss människor med, ekosystemtjänsterna, så som syreproduktion, vattenrening, klimatreglering och pollinering av grödor, för att nämna några.

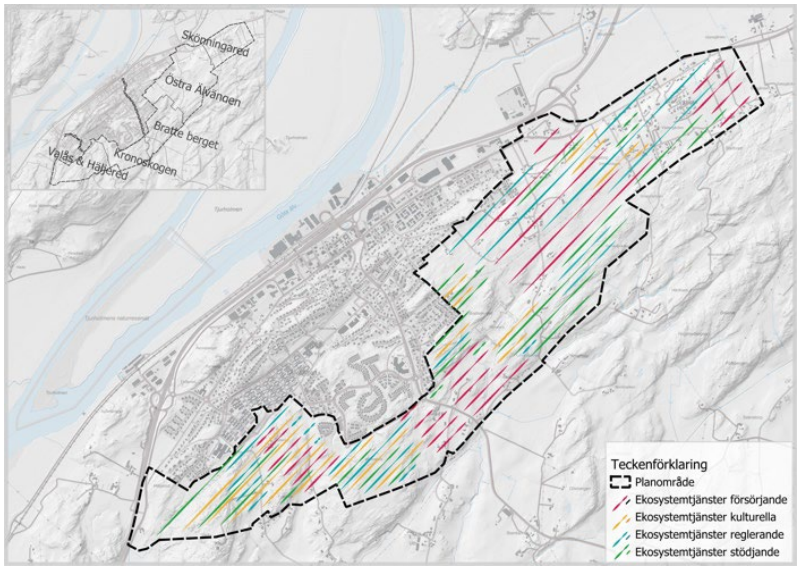

Karta 6 visar ekosystemtjänster inom planområdet.

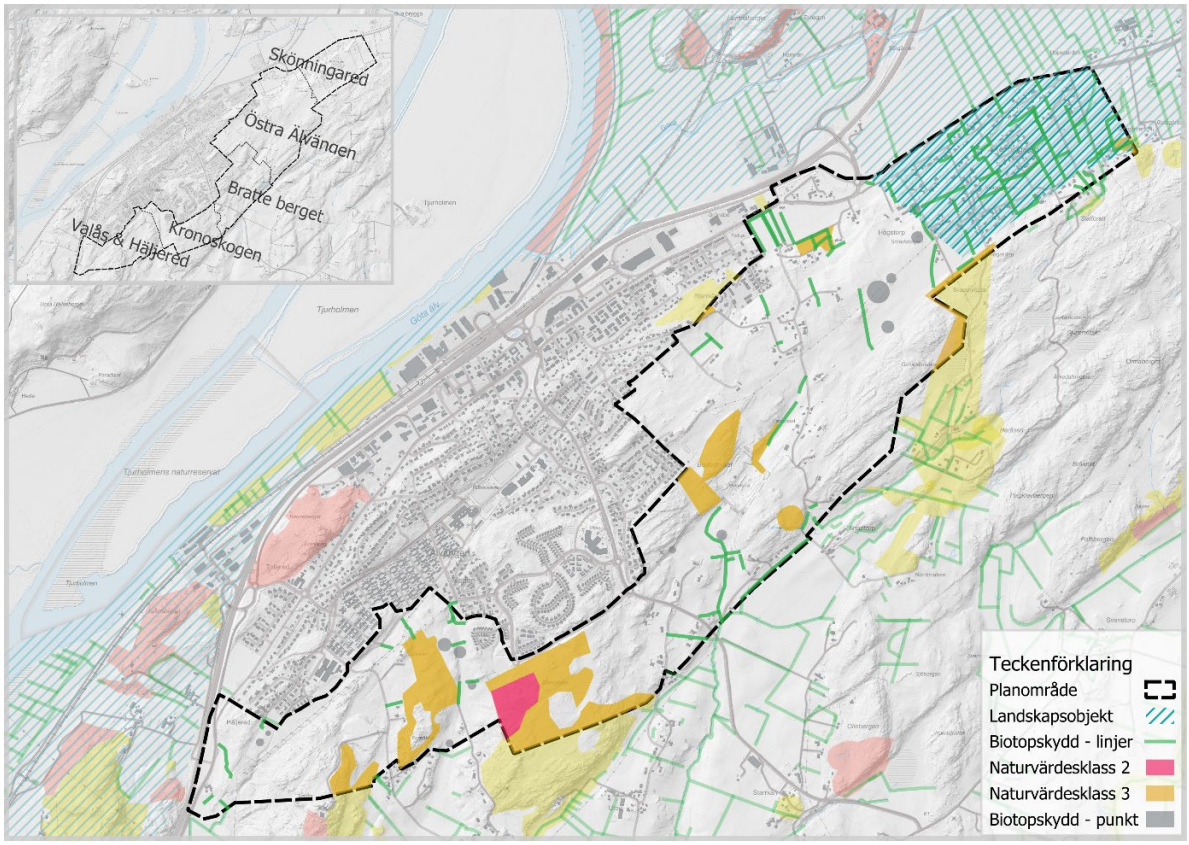

Karta 7 visar områden med värdefull och skyddad natur. Både objekt skyddade i enlighet med det generella biotopskyddet så som stenmurar, alléer och småvatten samt naturområden med höga naturvärden i enlighet med svensk standard för naturvärdesinventering. Då det inte gjorts någon detaljerad naturvärdesinventering över hela området för den fördjupade översiktsplanen kan det förekomma värdefull natur som inte är markerad på kartan. Denna typ av underlag tas fram i samband med detaljplaneringen.

Inom planområdet har flera olika typer av blå och gröna stråk identifierats. Dessa utgörs av miljöer med gräsmarker, stråk med småvatten (inte vattendrag utan sammanhängande struktur som innehåller mindre dammar och diken), strukturer för skyddsvärda träd (jätteträd, gamla träd och hålträd), ekologiska kantzoner och skog. Även om all typ av natur producerar ekosystemtjänster, så görs det i olika hög grad. Större sammanhängande områden med en varierad natur har fler ekologiska funktioner, och producerar därför också flest ekosystemtjänster. I området för den fördjupade översiktsplanen är exempelvis den sydöstra delen ett sådant område där det finns både blandskog och öppna hagmarker med blötare områden samt många promenadstigar. Här finns samtliga ekosystemtjänster, om än i olika hög grad. Den bebyggelsenära naturen är särskilt viktig för rekreationella värden och för reglering av dagvatten samt lokalklimat. Inom planområdet för den fördjupade översiktsplanen produceras samtliga beskrivna ekosystemtjänster.

Areella näringar

De areella näringar som finns inom planområdet utgörs av småskaligt jord- och skogsbruk. Jordbruksmarken i området består av både åkermark och hagmark, och skogen varierar från äldre blandskog till rena granodlingar. Denna mark är viktig för samhällets försörjning av mat och fiberråvara, och i miljöbalkens tredje kapitel framgår det att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Arealen jordbruksmark minskar idag, en trend som kan ses både nationellt och internationellt, och Ale är inget

undantag. I Sverige är den största orsaken till minskad tillgång på brukbar jordbruksmark relaterad till markexploatering i form av bebyggelse och asfaltering, vilket gör att jordbruksmarken tappar sin funktion

Analys 2.4.1

Exploatering av natur och jordbruksmark innebär alltid en förlust av naturvärde. Då befintlig blå-grön infrastruktur bryts upp i mindre områden minskar platsens naturvärde vilket försämrar förutsättningarna för människor och andra arter att leva här. Detta påverkar också platsens förmåga att producera ekosystemtjänster negativt då detta är tätt sammankopplat med mängden ekologiska funktioner. Hur exploatering sker och vilka kompensationsåtgärder som sätts in för att minska förlusterna av biologisk mångfald påverkar hur stora de sammanlagda förlusterna blir.

Redan i dag försvinner successivt naturvärden kopplade till traditionell skötsel av odlingslandskapet, så som slåtterängar och naturbetesmarker då dessa förlorar sitt värde i jordbruksproduktionen. Det finns gamla hagmarker som befinner sig i igenväxningsstadium och vars naturvärden skulle kunna öka genom att återföra betande djur på markerna. Även åtgärder i den brukade skogen så som hyggesfria brukarmetoder och naturvårdsåtgärder i skogspartier som består av planterad gran skulle öka de skogliga naturvärdena och gynna både den biologiska mångfalden i området och öka platsens förmåga att producera ekosystemtjänster. Den ekologiska kvaliteten på de vattendrag som finns i området kan också ökas genom restaurerande åtgärder så som exempelvis återmeandring och ekologiskt funktionella kantzoner. Planeringen för värdebevarande bör huvudsakligen genomföras genom markavsättning i detaljplan.

Ekosystemtjänster och naturvärden ska beaktas översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp och naturvärdesinventeringar genomförs för att säkerställa en god markanvändning.

.

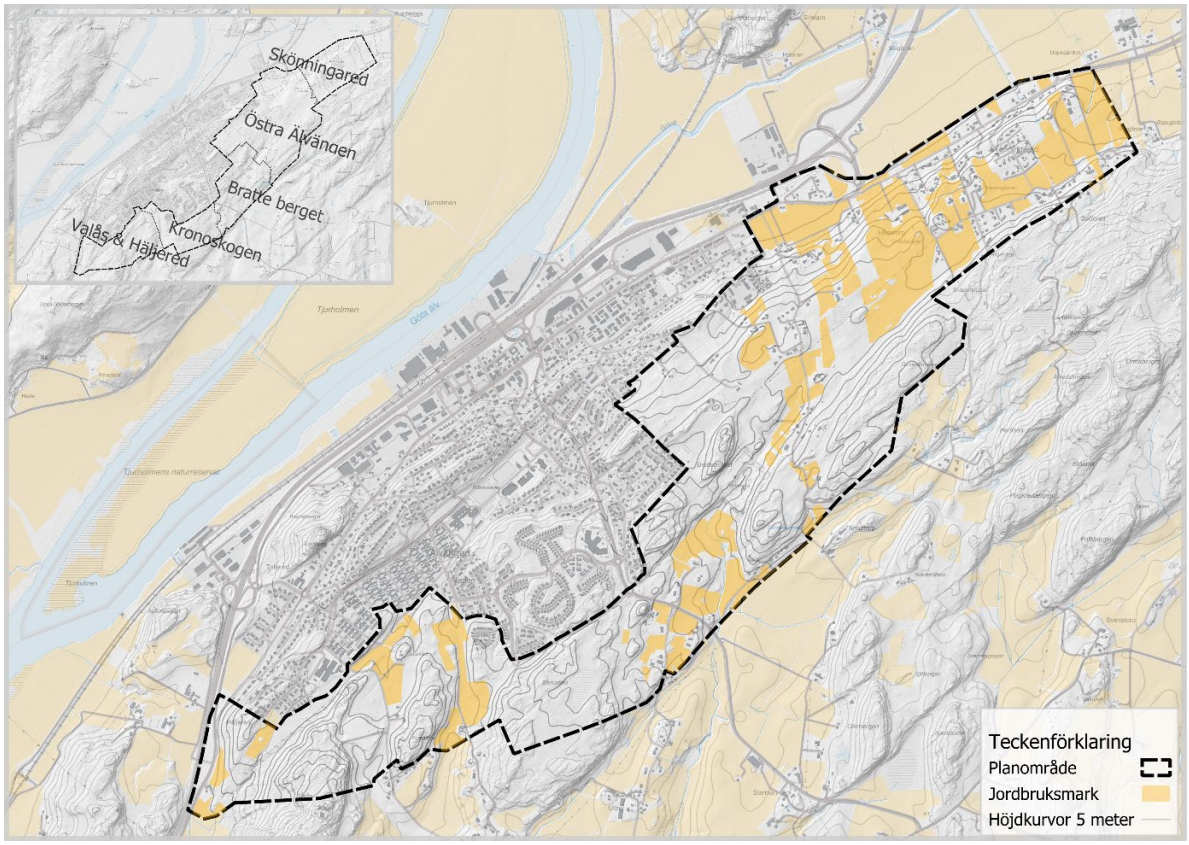

Karta 8 visar arealnäringar, de ytor som visas är antingen bete, åker eller ängsmark.

2.5 Historisk utveckling och kulturmiljö

Att förstå en ort och dess historiska utveckling och kulturmiljö är värdefull för att forma dess framtida utveckling. Genom att studera det förflutna kan vi planera en hållbar och meningsfull framtid, som respekterar platsers unika identitet och arv.

Kulturmiljö

Älvängen och de omkringliggande byarna började utvecklas från bondby till bostadsort under slutet av 1800-talet. Före 1823 fanns det ingen bebyggelse där Älvängen nu ligger. Jordreformen medförde att området började bebyggas av gårdar. Som ett spår av den processen har fortfarande fastigheterna i Älvängen officiella beteckningar efter de byar som marken en gång tillhört.

Åren efter 1900 uppstod i Sverige en egnahemsrörelse. I Älvängen finns ett flertal egnahem från perioden 1910- till 1930-talet med tidstypiska mansardtak och träpanel. Efter 1930-talet gör sig funktionalismens avskalade formspråk alltmer gällande. Några enstaka bevarade exempel från denna period finns kvar i Älvängen.

Under 1960- och 1970-talet byggdes ett stort antal bostäder, som en reaktion på bostadsbristen i efterkrigstidens Sverige. Merparten av bebyggelsen är tillkommen under denna period då stora sammanhängande bostadsområden byggts ut, främst i form av rad- och kedjehusbebyggelse samt friliggande villor. Denna utveckling fortsatte på 1980-talet med exempelvis flerbostadshus invid karaktärsområde 3 - Bratteberget och karaktärsområde 5 - Valås och Häljered. Under 2010-talet genomfördes utveckling invid karaktärsområde 4 - Kronoskogen, genom utbyggnad av Kronogården med villabebyggelse, radhus och parhus samt mindre flerfamiljshus. Karaktärsområde 1 – Skönningared består huvudsakligen av småskalig landsbygdsbebyggelse som vuxit fram organiskt. Även en del förtätning har skett inom området på senare tid.

Fornminnen

Redan 7000 f.Kr. lockades människor att bosätta sig vid Göta älvs mynning. Närheten till vattnet var väsentlig och ofta bodde människorna vid strandkanten. Det gav tillgång till transportleder och fiske. Människorna blev mer bofasta i takt med att odlingslandskapet växte fram och en tidig form av jordbruk tog sin början. Detta stärkte älvens betydelse ytterligare när landsbygdsborna sökte sig till strandkantens marknadsplatser för att sälja sina varor.

Vid vikingatidens början bedrevs en omfattande utrikeshandel med järn och boskap. Spår av dessa aktiviteter i form av hällristningar går att finna inom planområdet, däribland söder om Maden i Jutakärr inom karaktärsområde 4 – Kronoskogen. Något söderut finns ännu en fornlämning i form av en boplats. Vid en arkeologisk utredning 2009 påträffades här ett 20-tal flintor och keramikfragment. Söder om motorbanan, inom karaktärsområde 3 - Bratteberget, återfinns tre fornlämningar i form av två stenkammargravar, samt en hällristning. Inom karaktärsområde 1 - Skönningared, återfinns en känd boplats. Boplatsen påträffades vid arkeologisk utredning 2009 och bestod av sju anläggningar, två härdar, tre gropar och två odefinierade mörkfärgningar.

Analys 2.5.1

Älvängens historiska bakgrund och de etablerade strukturer, vilka formats från det sena 1800-talet till i dag sätter tonen för fortsatt utveckling. Dessa strukturer både möjliggör och begränsar nya bostads- och infrastrukturprojekt, eftersom befintliga sammansättningar ofta är komplexa att modifiera.

Detta ger perspektiv åt den kommande utvecklingen av randen av Älvängen som föranletts av detta uppdrag. Idag finns ett flertal förfrågningar om utveckling intill den befintliga strukturen. Ett flertal av dessa förfrågningar ligger i anslutning till en småskalig lantlig bebyggelse som har funnits under lång tid. En utveckling nära dessa områden förändrar inte bara den lokala upplevelsen av platsen utan även förståelsen för platsens tidigare historia, ofta relaterad till jordbrukssamhället. Det är därför viktigt att framtida planeringsprocesser är välgrundade i de grundförutsättningar som finns i den befintliga byggda miljön.

En ytterligare utmaning uppstår när ett längre historiskt perspektiv antas. Områden med rika historiska kopplingar och fynd är värdefulla att bevara och skydda. Därtill kan dessa även ha ett rättsligt skydd som begränsar den fysiska utvecklingen. Dessa områden är inte alltid tydligt urskiljbara och kräver ofta platskännedom och fördjupade utredningar för att identifieras. Därför krävs det en noggrann balansgång vid exploateringen av nya områden, där ett stort ansvar tas för att skydda exempelvis hällristningar och gamla boplatser, samtidigt som området utvecklas.

Kultur – och arkeologiska miljöer beaktas vidare i planprogram och detaljplan.

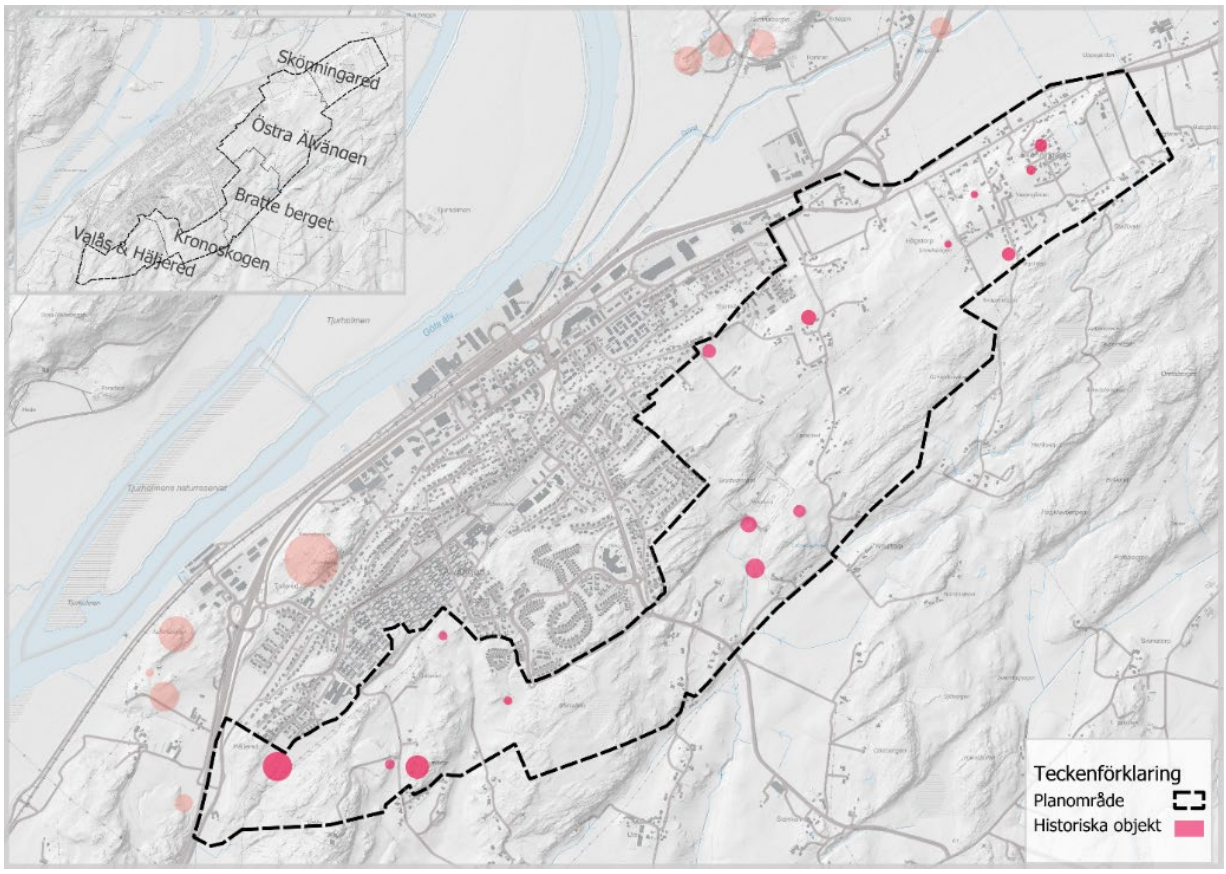

Karta 9 visar områden med fornlämningar eller kulturhistorisk betydelse. Kartan är inte fullständig och baserar sig på den kunskap som finns vid våren 2024

2.6 Befolkning

Befolkningssammansättningen i ett samhälle ger viktiga insikter inte bara i dess storlek, utan också i dess karaktär och dess invånares behov av offentlig och kommersiell service. Därtill formar befolkningens sociala och ekonomiska förutsättningar de behov och önskningar som riktas mot samhället.

Statistik

Befolkningen i Älvängen är cirka 6500 personer (31 december 2022) vilket gör Älvängen till kommunens mest folkrika ort. Från år 2021 till 2022 ökade Älvängens befolkning med 2,8 %. Det är en lägre befolkningstillväxt än tidigare, vilket bland annat bedöms bero på att barnafödandet varit historiskt lågt i såväl Älvängen som riket i stort. Under de föregående tio åren var den årliga ökningen i genomsnitt 4 %. Det kan ställas i relation till hela kommunens utveckling för motsvarande perioder som är 0,8 % respektive 1,4 %. Under åren 2022 - 2034 förväntas Älvängen genom kommunens beräkningar ha en årlig befolkningstillväxt på 1,4 % och vid utgången av 2034 beräknas cirka 7900 personer bo i området. Ale kommun har idag cirka 32 500 invånare. Ale kommun som helhet beräknas år 2034 ha 40 000 invånare, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökning om 1,6 %. Visionen i översiktsplanen är att år 2050 bor 50 000 människor i Ale kommun. Det innebär att det krävs en genomsnittlig årlig befolkningsökning på 1,3 % från 2034 och framåt för kommunen som helhet, givet att antagandena i befolkningsprognosen stämmer..

Socioekonomi

Den sociala kartläggningen som gjordes 2022 belyser sociala och ekonomiska skillnader mellan olika geografiska områden i kommunen. Ale kommun är uppdelat på 13 geografiska områden kallade regionalt statistikområde (RegSO) och tre av dessa är Norra, Centrala och Södra Älvängen. Älvängen, och då i synnerhet Centrala och Södra Älvängen, tillhör de områden i kommunen där människor generellt sett har den högsta nivån av socioekonomiska förutsättningar. I dessa områden är andelen av befolkningen med låg ekonomisk standard lägre än i övriga delar av kommunen. För Ale kommun som helhet är andelen av befolkningen med låg ekonomisk standard 9 %, medan det för Centrala och Södra Älvängen är 6 % respektive 4 %. För Norra Älvängen motsvarar siffran för låg ekonomisk standard den för Ale kommun som helhet.

Det kan dock noteras att även andelen med hög ekonomisk standard är större i Norra Älvängen än i övriga Älvängen, vilket tyder på större socioekonomiska skillnader inom det området än i övriga Älvängen. Utbildningsnivån är generellt sett högre i de tre områdena än i kommunen som helhet, med högst nivåer i Centrala och Södra Älvängen.

Analys 2.6.1

Befolkningstillväxten i Älvängen visar en positiv trend med variationer i tillväxttakten. Denna tillväxt drivs delvis av naturlig ökning, där antalet födslar överstiger antalet dödsfall, och delvis av en betydande inflyttning som går i vågor i takt med att nya detaljplaner genomförs. Det är särskilt inflyttningen som bidrar mest till den betydande ökningen av befolkningssiffrorna och förväntas fortsätta vara den främsta drivkraften för befolkningsökningen i Älvängen.

För att nå kommunens befolkningsmål på 50 000 invånare samt målet om en betydande befolkningsökning i randen av Älvängen behöver ytterligare mark tas i anspråk. Däribland mark för bostäder men även ytor för tillkommande välfärdstjänster och handel för att möta de förändrade behov som uppstår till följd av kommunens viljeinriktning.

En utmaning är att utvecklingen ska ske i takt med bostadsefterfrågan i kommunen och regionen, samtidigt som utbyggnaden genomförs på ett ekonomiskt rationellt sätt. Det är därför viktigt att de offentliga resurserna används på ett sätt som är ändamålsenligt och effektivt för att säkerställa en hållbar och kostnadseffektiv expansion av bostäder och tillhörande infrastruktur i Älvängen.

Täthet och lokalisering ska beskrivas i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp och genomförs för att säkerställa en god markanvändning.

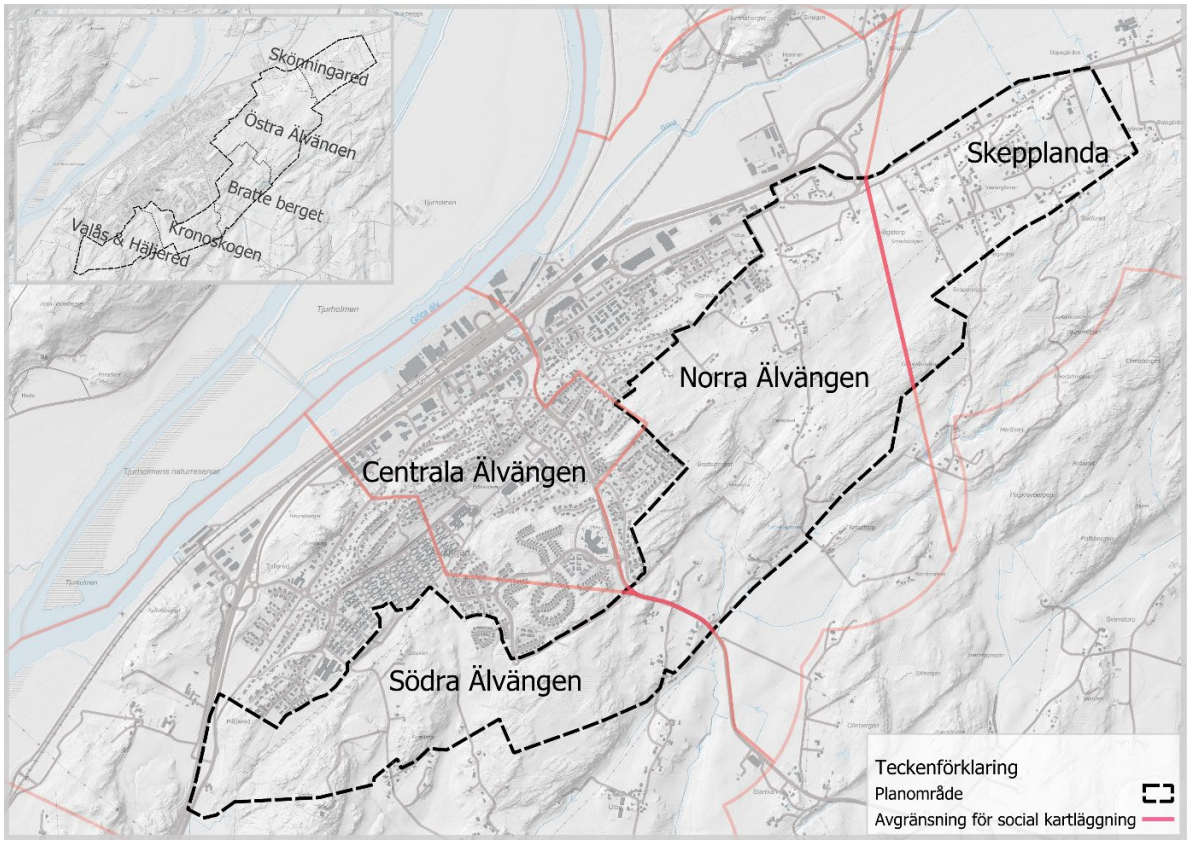

Karta 10 visar den avgränsning som användes till 2022 års version av social kartläggning av Ale kommun.

2.7 Kommunala planer och beslut inom den fysiska planeringen

Strategiska planer ger riktning åt kommande planering medan detaljplaner och bygglov styr vad som sker på en bestämd plats. Gemensamt är att de olika planeringsnivåerna formar vårt samhälle, då de styr hur mark och vatten används och utvecklas. De påverkar allt från byggandet av bostäder och vägar till bevarandet av natur- och kulturvärden. Sålunda är det viktigt att känna till de styrande parametrarna samt dess giltighet.

Översiktsplan för Ale kommun

Gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige 2021. Översiktsplanen redogör framtidsvisionen för mark- och vattenanvändningen i hela Ale kommun i ett långsiktigt perspektiv. Fördjupad översiktsplan för Älvängen bygger på översiktsplanens rekommendationer. Avsteg från översiktsplanen ska redogöras och motiveras.

Fördjupad översiktsplan för Skönningared

Fördjupad översiktsplan för Skönningared antogs av kommunfullmäktige 30 oktober 2006. Dokumentet är fortsatt gällande för det uppdraget avgränsade området. Området är i sin helhet beläget inom fördjupad översiktsplan för Älvängen. Fördjupad översiktsplan för Skönningared upphör att gälla vid antagande av fördjupad översiktsplan för Älvängen.

Planprogram för Emylund

Planprogram för bostäder i Emylundsområdet och utbyggnad av Emylundsvägen godkändes av kommunstyrelsen 2008. Området är i sin helhet beläget inom fördjupad översiktsplan för Älvängen. Planprogram för bostäder i Emylundsområdet och utbyggnad av Emylundsvägen upphör att gälla vid antagande av fördjupad översiktsplan för Älvängen.

Bostadsförsörjningsprogram

Bostadsförsörjningsprogrammet redogör målsättningar och riktlinjer för Ale kommuns bostadsförsörjning för perioden 2024 till 2027 och är ett strategiskt och vägledande dokument vad gäller bostadsbyggande och utvecklingen av bostadsbeståndet i den kommunala planeringen.

Strukturskiss för Älvängen centrum

Samhällsbyggnadsförvaltningen godkände 6 september 2023 Strukturskiss för Älvängen Centrum - från mellanrum till vardagsrum. Strukturskissens avgränsningsområde berör inte planområdets avgränsning. Emellertid inverkar strukturskissen och den fördjupade översiktsplanen varandra genom vardera plans inverkan på omlandet. Strukturskissen är inte bindande.

Detaljplaner och planbesked

Planområdet påverkas av sju gällande detaljplaner/byggnadsplaner. I och vid Älvängen finns det ett planeringstryck. Våren 2024 fanns en handfull planförfrågningar och ett vilande planarbete som totalt föreslår utbyggnad av ca 1450 bostäder i varierande storlek och upplåtelseform. Ett större antal av förfrågningarna har inkommit mellan 2020–2024. Fördelningen är relativt jämn mellan Älvängens östra och västra sida.

Analys 2.7.1

Målet att skapa en betydande befolkningsutveckling har goda chanser att uppnås, eftersom flera positiva planbesked har kommit under de senaste åren. Denna trend förväntas fortsätta under en tid framöver. När det gäller planförslag analyseras enbart de lokala förutsättningarna för den föreslagna utvecklingen. De mer strukturella utmaningarna anses vara för övergripande för att ett framtida detaljplanearbete ska kunna hantera dem på ett ändamålsenligt sätt.

Inom planområdet har viss bostadsbebyggelse uppförts utan stöd av detaljplan, vilket lett till en spridd och oordnad struktur. Denna situation kräver nya detaljplaner för att skapa struktur och sammanhang. I Skönningared är problematiken särskilt tydlig, med varierande densitet i bebyggelsen och en märkbar brist på offentliga mötesplatser. Denna fragmentering gör att området upplevs som uppdelat i svårtolkade kluster utan tydliga kopplingar.

Bristen på offentliga mötesplatser är ett genomgående problem, vilket beror på den rådande småskaligheten i både bebyggelse och infrastruktur.

Kopplingen till befintliga och nya strukturer bör beaktas översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp för att säkerställa en god markanvändning.

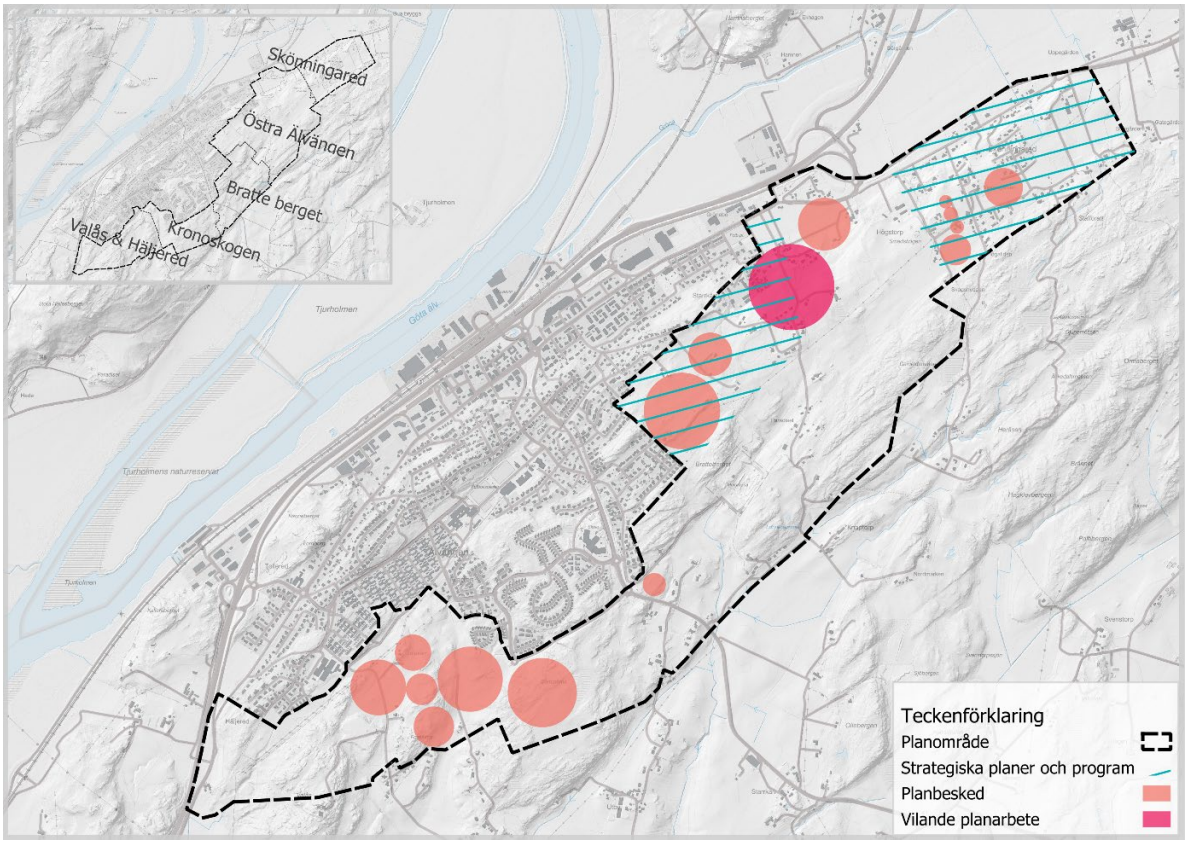

Karta 11 visar planer och planbesked inom planområdet. Kartan är baserad på situationen våren 2024.

2.8 Allmän och kommersiell service

Allmän och kommersiell service kan göra skillnad för ett områdes invånare. Dessa tjänster och utrymmen bidrar inte bara till befolkningens hälsa och välfärd utan också till den ekonomiska vitaliteten.

Allmän service och offentliga mötesplatser.

Planområdet saknar allmän service såsom skola och annan omsorg, och även offentliga mötesplatser. Den allmänna service som finns i orten ligger på varierande avstånd från planområdet. Offentliga mötesplatser finns i Älvängen centrum. Ortens kapacitet för tillkommande bebyggelse bedöms som bristfällig avseende förskola och skolplatser.

Kommersiell service

Ett stort utbud av handel finns i Älvängens centrum. I dag finns ett 50-tal butiker inom dagligvaruhandel, bygg, fritid, hälsa, skönhet och kroppsvård. En del av utbudet ligger längs och invid Göteborgsvägen och en del i det nya handelsområdet som byggts norr om centrum.

Verksamheter

I Älvängen finns nästan 200 företag inom exempelvis produktion, logistik, handel och tjänstesektorn. Det finns ett antal detaljplanerade verksamhetsområden i Älvängen, övergripande beskrivet finns ett mellan Kallareberget och Tollered, ett mellan Göteborgsvägen och Hålstensvägen, ett mellan Göta älv och järnvägen och ett invid Kattleberg och E45an. Älvängens goda kollektivtrafikförbindelser med andra delar av kommunen och regionen, såsom Göteborg och Trollhättan, öppnar också upp för en större arbetsmarknadsregion.

Analys 2.8.1

Älvängens nuvarande servicestruktur är lokaliserad vid ortens mest centrala delar. Utbudet av handel och arbetsplatser är format efter behov och ortens historiska utveckling. Denna struktur medför att invånare i de yttre delarna av Älvängen har försämrad tillgång till service.

För att hantera utmaningarna när Älvängen expanderar bör ytterligare serviceområden identifieras utanför den nuvarande strukturen. Dessutom bör denna nya service komplettera den befintliga och utvecklas i enlighet med de lokala behov som uppstår till följd av utvecklingen i områdets ytterkanter.

Dimensionering av service bör beaktas översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp för att säkerställa en god markanvändning

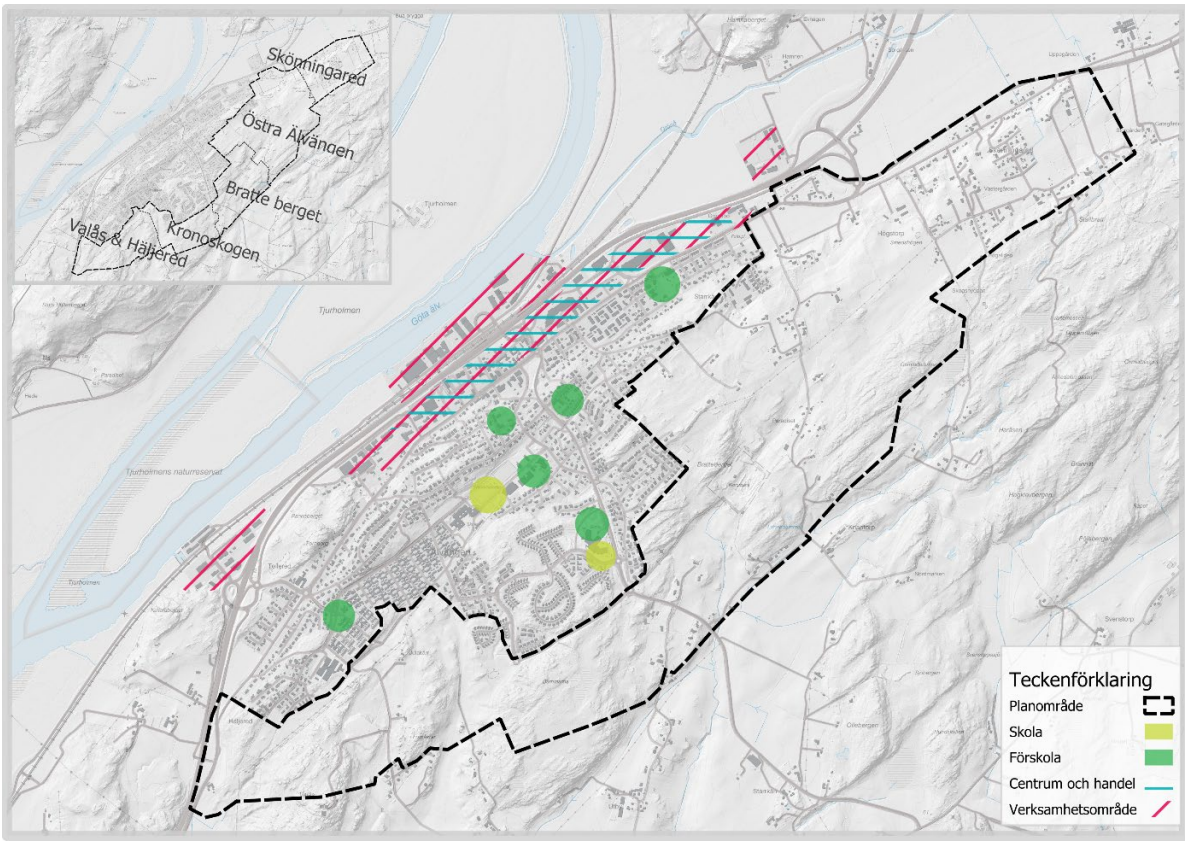

Karta 12 visar två typer av service, dels den allmänna så som skola och förskola, dels den kommersiella servicen så som centrum och handel i Älvängen. Därtill områden med verksamheter. Handel, centrum och verksamheter redovisas övergripande.

2.9 Sociotopvärden och rekreation

De sociala och rekreativa miljöerna speglar de områden som är särskilt uppskattade och betydelsefulla för människor både i vardagen och vid mer speciella tillfällen. Tillgängligheten till sådana miljöer är viktig för vardagslivet, hälsan och välbefinnandet.

Sociotopkartering 2017

2017 genomfördes en bedömning av sociotopvärden för Älvängens centrala, mellersta och yttre delar. Sociotopvärden avser områdets förmåga att erbjuda mervärden för upplevelser och aktiviteter samt tillgänglighet för allmänheten. I karteringen var avgränsningen annorlunda än för den nuvarande avgränsningen för den fördjupade översiktsplanen (se karta 13). Enligt karteringen har stora delar av planområdet sociotopvärden i olika grad.

Områden med höga sociotopvärden som framhävs i sociotopkartläggningen, och som även ingår i planområdet, är de två naturområden, 'Skolskogen' och 'Lilla skogen', samt en anlagd plats, 'Mossen'. 'Skolskogen' är en välbesökt barrskog för skola, förskola och fritidshem, 'Lilla skogen' är en typ av landskapspark, och 'Mossen' är en lekplats. Dessutom finns flera områden med påtagligt och visst sociotopvärde.

Majoriteten av områdena med sociotopvärden inom planområdet-området utgörs av större skogsområden som används för utflykter och promenader, samt platser för lek, motion, picknick och andra aktiviteter. Det framgår i den genomförda rapporten att många uttrycker oro över att grönområden och natur kan komma att försvinna i takt med samhällets expansion.

Medborgarenkät 2023

Under 2023 utfördes en medborgarenkät och dialog för att kartlägga vilka platser som värdesätts, var människor rör sig och vilka önskemål som finns bland invånarna så väl som de verksamma i Älvängen och Ale. Detta arbete kompletterade delvis den utarbetade sociotopkarteringen från 2017. På karta 13 syns ett kluster av uppskattade platser inom planområdet i form av gula prickar, vilka överensstämmer väl med sociotopkarteringen. Flera skogsområden framhålls för sina rekreativa värden; särskilt Kronogårdsskogen sticker ut. Även jordbrukslandskapet och de befintliga ridvägarna värdesätts högt. Motorbanan har fått många kommentarer, både positiva och negativa, men framför allt framhålls dess betydelse för både barn och vuxna. En del svar tyder på att inflyttning sker på grund av närheten till naturen, och även här framförs en oro för att rekreationsområden kan komma att försvinna vid ny bebyggelse.

Ett annat framträdande tema är önskemål om förbättringar inom trafik och infrastruktur utifrån perspektivet hastighet och buller, men även säkerhet. Det finns ett uttryckt behov av gång- och cykelbanor. I takt med att det byggs mer, framhålls vikten av att möjliggöra för kollektivtrafik, men även för biltrafik. Åsikterna går isär när det gäller en eventuell ny större väg i Älvängens ytterområden, dess utformning och syfte. Det har inkommit många synpunkter angående bostadsbyggande- om, var, hur och för vem det ska ske. Det finns en efterfrågan på nya bostäder, inklusive hyreslägenheter och villor. Det finns också önskemål om nya restauranger, en stadspark och mötesplatser för olika åldersgrupper. Åsikterna varierar beträffande den byggda miljöns utformning, exempelvis i relation till befintlig bebyggelse, byggnadshöjder och variation.

Analys 2.9.1

Resultaten från sociotopkarteringen och medborgarenkäten betonar naturens och rekreationens vikt för Älvängens attraktivitet. Invånarna värderar närheten till naturområden, som inte bara är viktiga för rekreation utan också för deras välbefinnande och hälsa.

Utmaningen för den fördjupade översiktsplanen består i att tillåta bostadsutveckling för en växande befolkning utan att negativt påverka de områden som beskrivs som viktiga utifrån rekreation. Planprocessen måste hantera dilemmat att balansera nybyggnation av bostäder och infrastruktur med att skydda och bevara värdefulla naturområden och rekreationsplatser.

Ytor för tillgänglig rekreation bör beaktas översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp och genomförs för att säkerställa en god markanvändning.

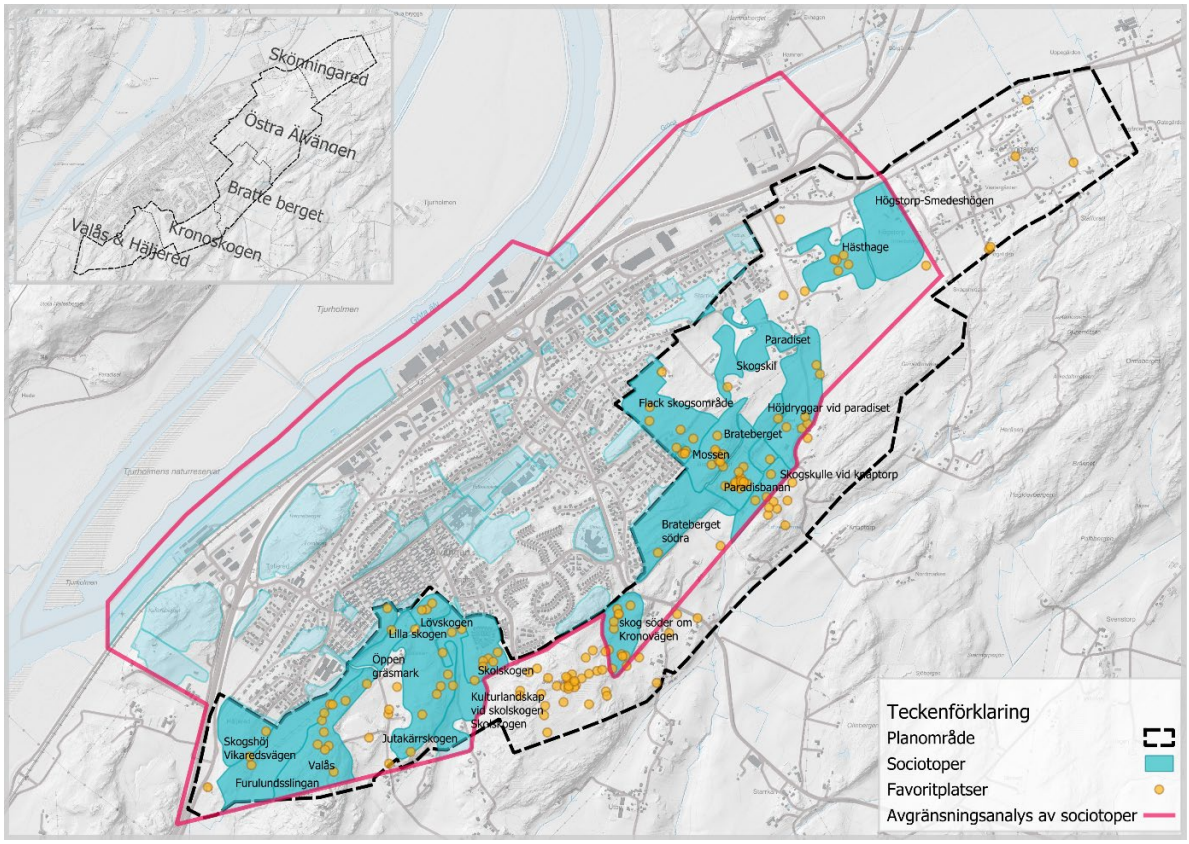

Karta 13 visar dels sociotopvärden, dvs platser som har ett mänskligt och socialt värde, från Sociotopkarteringen (2017) dels favoritplatser från Medborgarenkäten (2023)

2.10 Miljö och störningar

Miljöpåverkan och hälsorelaterade frågor kan få stor inverkan på våra liv och omgivning. Det är därför viktigt att vi förstår och anpassar oss till dessa faktorer inom befintlig och kommande markanvändning. Vid utveckling och exploatering av ett område kan det dels finnas befintliga störningskällor som påverkar exploateringen och kommande bostäder, dels kan exploateringen i sig ge upphov till störningar både för det utvecklade området och för omkringliggande områden.

Störande verksamhet

I karaktärsområde 4 - Bratteberget finns en motorbana som kallas Paradisbanan. Banan drivs av klubben Älvbygdens MK och används för motocross. Verksamheten har ett äldre tillstånd enligt miljöskyddslagen som medger träning tre dagar i veckan samt tävling 5 - 6 gånger per år. Utredningar av buller från verksamheten har genomförts vid några olika tillfällen och visar att den orsakar höga ljudnivåer över en stor del av planområdet. Trafikbuller behandlas separat under avsnitt 2.12 Trafik och infrastruktur.

I området, särskilt i karaktärsområde 1 - Skönningared och karaktärsområde 2 - Östra Älvängen, finns gårdar som håller djur, främst hästar. Lantbruk och djurhållning kan ge upphov till olika typer av störningar, och ett skyddsavstånd kan vara nödvändigt mellan bostäder och djurhållningen.

Markföroreningar

I karaktärsområde 4 - Bratteberget finns spår av en äldre skjutbana, men informationen om detta är bristfällig. I karaktärsområde 5 - Valås och Häljered finns en äldre kommunal deponi på ca 25 000 m². Verksamheten pågick mellan 1947 och 1974 och tog emot hushållsavfall och industriavfall, bland annat från Tudor, Syntes och WMB samt grov- och byggavfall.

Luftföroreningar

I Ale kommun är vägtrafiken den primära källan till de vanliga luftföroreningarna kvävedioxid och partiklar, med de högsta koncentrationerna nära de stora trafiklederna, särskilt vid E45.

Spridningsberäkningar utfördes av Sweco år 2016 för Älvängen med fokus på området 0 - 200 meter från E45. Resultatet visade att miljökvalitetsnormerna (MKN) för både kvävedioxid och partiklar (PM10) klaras för hela Älvängen. Miljökvalitetsmålen för kvävedioxid klaras för centrala Älvängen, förutom att årsmedelvärdet riskerar att överskridas precis invid E45. Miljökvalitetsmålet för årsmedelvärde för partiklar klaras inte för en del av centrala Älvängen men beräknas klaras cirka 100 meter från E45. Miljökvalitetsmålet för dygnsmedelvärde tangeras precis invid E45, men klaras i övrigt för centrala Älvängen.

MKN bedöms klaras i hela planområdet, utifrån tidigare genomförda spridningsberäkningar då de delar som ligger nära E45 och andra vägar klarar MKN. Det är emellertid osannolikt att miljökvalitetsmålet för partiklar klaras nära E45, och möjligen inte heller nära Starrkärrsvägen och Skepplandavägen. Det finns inga andra kända utsläppskällor i eller nära området som antyder att MKN inte skulle uppfyllas för någon annan luftförorening. Det finns dock inga nivåer under vilka negativa hälsoeffekter helt kan uteslutas, särskilt för partiklar, vilket gör det viktigt att sträva efter så låga luftföroreningsnivåer som möjligt där människor vistas.

Buller

Miljökvalitetsnormen för buller gäller i de största kommunerna (med fler än 100 000 invånare) och i närheten av större vägar, järnvägar och flygplatser. Trafikbuller är ett av de största miljöproblemen i Ale kommun. De två stora transportstråken genom kommunen är E45 och Norge/Vänerbanan med Nordlänken. Trafikverket ansvarar för dessa transportstråk och de ingår i Trafikverkets åtgärdsprogram enligt förordningen om omgivningsbuller.

Vatten

Vatten från planområdet avrinner till recipienterna Grönån, Sköldsån och Göta älv. Dessa vatten har alla krav på god status i vattenförvaltningen, men i dagsläget är det ingen av dem som uppnår det, varken ekologisk eller kemisk (Vatteninformationsystem Sverige, VISS). Grönån är klassad till måttlig ekologisk status bland annat på grund av övergödning. Vattenförekomsten saknar även naturliga livsmiljöer för vattenlevande djur vilket också påverkar dess ekologiska klassning. Grönån utsätts för betydande påverkan från en mängd olika källor i form av förorenade områden, jordbruk, enskilda avlopp och atmosfärisk deposition samt genom förändring i morfologiskt tillstånd genom rensning, kanalisering och muddring.

Även Sköldsån (gren från Ormaberget) är klassad till måttlig ekologisk status bland annat på grund av övergödning. Det morfologiska tillståndet är klassat som otillfredsställande och konnektiviteten har klassats som dålig. Vattenförekomsten har betydande påverkan från jordbruk, enskilda avlopp, atmosfärisk deposition och hästhållning samt genom förändring i morfologiskt tillstånd genom rensning, kanalisering och muddring. Utöver detta finns vandringshinder för fisk.

Utifrån Vattenmyndighetens klassificering bedöms vattenförekomsten Göta älv ha måttlig ekologisk status. Kvalitetsfaktorn fisk är bedömd till måttlig status eftersom vattendragets flöden regleras på ett sätt som är negativt för fiskbestånden. Vattenförekomsten har däremot inga problem med näringsämnen/övergödning eller försurning. Göta älv har betydande påverkan från förorenade områden, deponier, jordbruk, transport, infrastruktur och atmosfärisk deposition samt beträffande förändring av hydrologisk regim. Detta eftersom vattendraget regleras på ett sätt som påverkar vattenlevande växter och djur negativt.

Samtliga av dessa tre vattenförekomster är klassade till uppnår ej god kemisk status på grund av för höga halter av kvicksilver och bromerade difenyleter. Tillåtna halter av dessa överskrids i samtliga, av VISS, undersökta sjöar och vattendrag i Sverige. Berörda ämnen sprids genom atmosfärisk deposition. För Göta älv överskrids även gränsvärdet för tributyltenn, ett ämne som historiskt använts i bottenfärg för fritidsbåtar.

Dagvatten avleds även till Rallatébäcken vilken inte är klassad enligt VISS men har höga naturvärden, bland annat då bäcken hyser ett öringsbestånd.

Analys 2.10.1

Genom en oaktsam fysisk planering kan luftföroreningar och andra utsläpp leda till höga lokala föroreningsnivåer genom exempelvis skapande av slutna gaturum. En översyn pågår av EU:s direktiv om luftkvalitet. Om dessa normer skulle sänkas, kan det öka utmaningen att uppfylla de fastställda miljökvalitetsnormerna i framtiden.

För att inte påverka ytvattnen negativt i samband med framtida exploatering spelar utvecklingen av en sammanhållen dagvattenhantering en nyckelroll. Att avsätta ytor för storskaliga naturbaserade reningsanläggningar är viktigt för att minska påverkan på vattendrag och minska risken för översvämningar. Även åtgärder så som att förstärka och återskapa ekologiskt funktionella kantzoner kring vattendragen bidrar till att förbättra den biologiska mångfalden i området.

Inom motorsporten har det skett en ökning av eldrivna fordon, och i en nära framtid kan teknikutveckling och alternativa drivmedel minska bullerstörningar från motocross jämfört med idag. För närvarande finns ingen omfattande studie som belyser motorbanans totala bullerpåverkan på närliggande områden. De utredningar som finns indikerar att verksamheten på banan leder till bullernivåer som överstiger riktvärden från Naturvårdsverket över stora delar av planområdet, vilket kräver en mer detaljerad undersökning av störningsbilden.

Buller från störande verksamheter samt förorenade områden ska beaktas översiktligt i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp och genomförs för att säkerställa en god markanvändning.

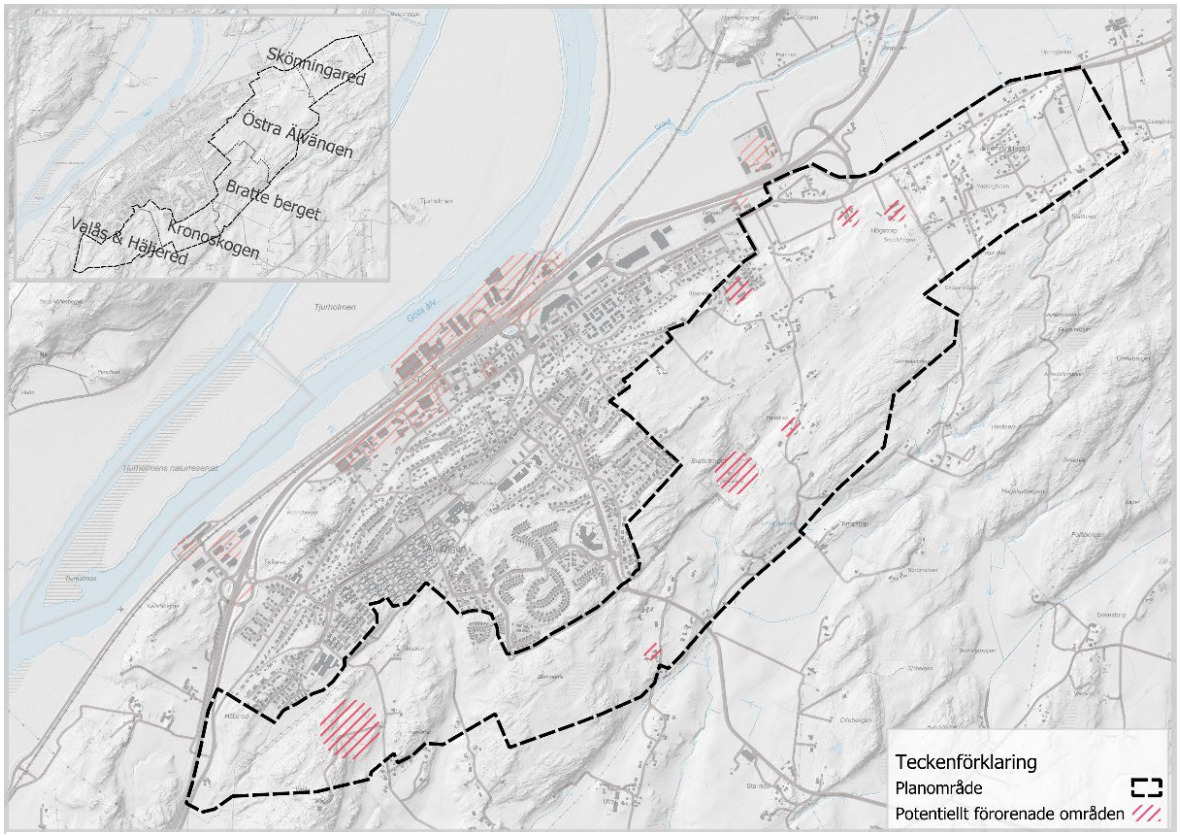

Karta 14 visar områden med misstänkta eller konstaterade föroreningar. Kartan är inte fullständig och baserar sig på den kunskap som finns vid våren 2024

2.11 Dricksvatten, spillvatten och dagvattenförsörjning

Vatten och avlopp är kritiska aspekter i ett välfärdssamhälle, eftersom de har en omedelbar inverkan på folkhälsan och miljön. Rent dricksvatten är en viktig förutsättning för människors liv och hälsa. Korrekt hantering av avloppsvatten är avgörande för att skydda vattenkvaliteten och folkhälsan genom att minska föroreningarna. En effektiv dagvattenhantering är viktig för att förhindra översvämningar och erosion, samt för att förbättra kvaliteten på vattnet i våra vattendrag och sjöar.

Verksamhetsområde för VA

Planområdet saknar till stor del kommunalt ledningsnät för VA-försörjning, och alla karaktärsområden ligger för närvarande utanför kommunens verksamhetsområde för vatten, spillvatten och dagvatten. Vid framtida detaljplaneläggning behöver en utvidgning av verksamhetsområdet övervägas för att säkerställa att ny bebyggelse på lång sikt kan förses med nödvändiga vattentjänster.

Dricksvatten

I karaktärsområde 1 - Skönningared finns fastigheter som är anslutna till den kommunala anläggningen via privata ledningar, samt privata VA-anläggningar som inte är anslutna till den kommunala anläggningen. Älvängen förses för närvarande med dricksvatten genom två huvudledningar från Alafors och Nol. Det pågår planering för en omfattande förstärkning av huvudsystemet, vilket kommer att förbättra möjligheterna till dricksvattenförsörjning i det aktuella området.

Spillvatten

Allt spillvatten från Älvängen leds idag genom självfallsledningar och spillvattenpumpstationer till Älvängens avloppsreningsverk. Med avvecklingen av Älvängens avloppsreningsverk planeras en ny överföringsledning till Gryaab (avloppsreningsverket i Göteborg), inklusive tillhörande pumpstationer, för att hantera en ökad mängd spillvatten i kommunen och förbättra reningen. En ny huvudledning för spillvatten planeras längs Svenstorpsvägen med anslutning till en av de nya spillvattenpumpstationerna. Detta kommer att möjliggöra för stora delar av planområdet att ansluta till den nya huvudledningen längs Svenstorpsvägen istället för att gå genom det befintliga nätet i Älvängen centrum, som redan idag är hårt belastat.

Dagvatten

I stora delar av planområdet saknas befintliga dagvattenledningar, vilket innebär att hantering av dagvatten huvudsakligen sker genom ytavrinning till olika recipienter. Det finns flera utsläppspunkter från planområdet till tre olika recipienter: Rallatébäcken, Sköldsån och Grönån, som alla slutligen leder till Göta älv.

Dagvatten från den norra delen av karaktärsområde 2 - Östra Älvängen leds delvis in mot centrala Älvängen via ledningsnät och/eller diken innan den når Grönån genom vägtrummor under E45 och järnvägen. Dagvatten från den södra delen av detta karaktärsområde, tillsammans med dagvatten från karaktärsområde 3 - Bratteberget och delar av karaktärsområde 4 - Kronoskogen, leds till Sköldsån. Dagvatten från de norra delarna av karaktärsområde 4 - Kronoskogen, som ligger närmast befintlig bebyggelse, leds genom den befintliga bebyggelsen till Rallatébäcken. Slutligen leds dagvatten från den nordöstra delen av karaktärsområde 2 - Östra Älvängen och karaktärsområde 1 - Skönningared till Grönån. Två av recipienterna för dagvatten har miljökvalitetsnormer bundna till sig, läs mer under kapitel 2.10

Vattenskyddsområde

Hela planområdet är en del av den yttre skyddszonen för Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde (GÄVSO), medan en mindre del av området ingår i den inre skyddszonen. Syftet med vattenskyddsområdet är att säkerställa hög kvalitet på dricksvatten från Göta älv. Inom den inre skyddszonen finns specifika vattenskyddsföreskrifter (14FS 2022:19) som innehåller bestämmelser om bland annat markarbeten och hantering av dag- och avloppsvatten.

Analys 2.11.1

Eftersom stora delar av området består av oexploaterad mark och att framtida planläggning sannolikt kommer att innebära integration i verksamhetsområde för en eller flera vatten- och avloppstjänster (VA), står Älvängen inför en potentiellt hög utbyggnadskostnad. Dessa kostnader kan resultera i ökningar i VA-taxan, vilket gör långsiktig VA-planering viktigt.

Det befintliga spillvattensystemet i Älvängen är redan under stor belastning, vilket kan leda till att systemet blir överbelastat invid och inuti bostäder, med spillvatten som tränger upp genom golvbrunnar vid kraftiga regnfall. Det kan även förekomma bräddningar, där orenat spillvatten släpps ut i närliggande vattendrag.

Trots insatser för att öka kapaciteten och minska felanslutningar i befintligt nät bör ytterligare anslutningar till det existerande ledningsnätet i centrala Älvängen undvikas där det är möjligt.

Det befintliga dagvattennätet i centrala Älvängen är också under stor belastning, och det finns områden nedströms som redan nu riskerar översvämning även vid mindre regn. Med hänsyn till dessa förhållanden bör utvecklingen genomföras på ett sätt där de befintliga systemen inte ytterligare belastas.

Utveckling av VA och dagvattensystem bör planeras på en övergripande nivå inom ramen för planprogram processen, medan hantering och anslutning bör ingå i detaljplaneprocessen.

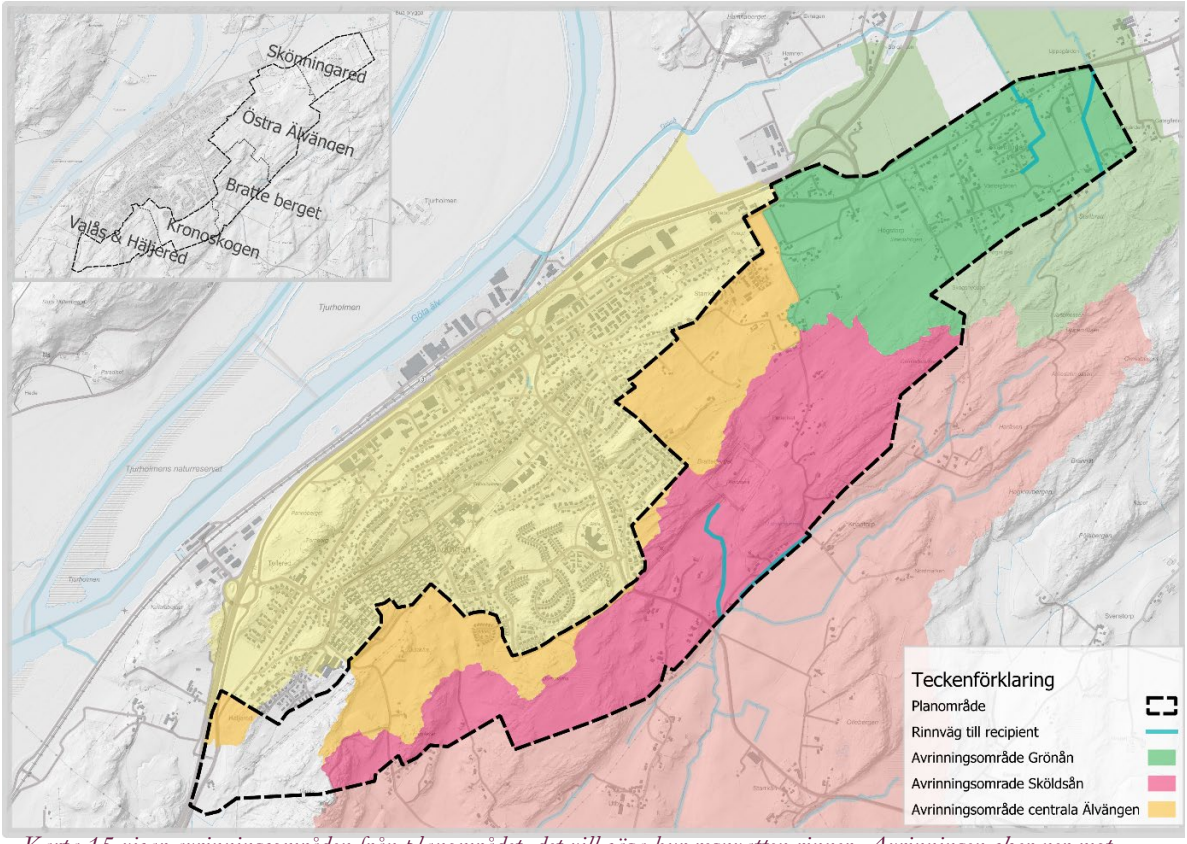

Karta 15 visar avrinningsområden från planområdet, det vill säga hur regnvatten rinner. Avrinningen sker ner mot Grönån, Sköldsån och centrala Älvängen

2.12 Trafik och infrastruktur

Trafik- och mobilitetsrelaterade frågor spelar en väsentlig roll i fysisk planering eftersom de direkt påverkar hur lätt människor kan nå arbete, utbildning och fritidsaktiviteter. En väl fungerande mobilitet kan bidra till ekonomisk utveckling och social sammanhållning, medan bristfällig planering kan resultera i ökat bilberoende, högre luftföroreningar och en försämrad allmän livskvalitet. Genom att integrera och fokusera på hållbar mobilitet i planeringsprocessen kan vi främja en bättre miljö och underlätta för en mer dynamisk och livskraftig stadsutveckling.

Gång- och cykeltrafik

I centrala Älvängen är trafiksituationen för fotgängare och cyklister fragmenterad, med många sträckor där endast blandtrafik är möjlig. Kommunen arbetar strategiskt enligt sin gång- och cykelplan för att utveckla viktiga gång- och cykelstråk. De befintliga gångbanorna eller gång- och cykelbanorna i orten har oftast en acceptabel bredd eller mer. Dock påverkar en höjdrygg genom orten lutningarna på vissa vägar vilket kan vara en utmaning för vissa grupper av fotgängare och cyklister. Andra barriärer i Älvängen inkluderar Starrkärrsvägen och Göteborgsvägen, där möjligheterna till säkra korsningar kan vara otillräckliga och där viktiga destinationer finns längs båda sidor av vägarna.

Kollektivtrafik

Inom planområdet finns för närvarande inget utbyggt kollektivtrafiknät. År 2012 färdigställdes dubbelspår för tågtrafik genom Ale kommun, vilket innebar en stor kapacitetsökning för persontåg mellan Göteborg, Trollhättan/Vänersborg och Ale kommun. Älvängens tågstation är den nordligaste av de fem stationerna i kommunen och fungerar också som vändpunkt för Alependeln, som har avgångar fyra gånger per timme i vardera riktningen under rusningstid. Regionaltåget mellan Göteborg och Vänersborg stannar även i Älvängen med motsvarande två avgångar under rusningstid. I direkt anslutning till tågstationen finns en busshållplats samt parkeringsmöjligheter för både bilar och cyklar, vilket underlättar för de som behöver byta till buss eller tåg.

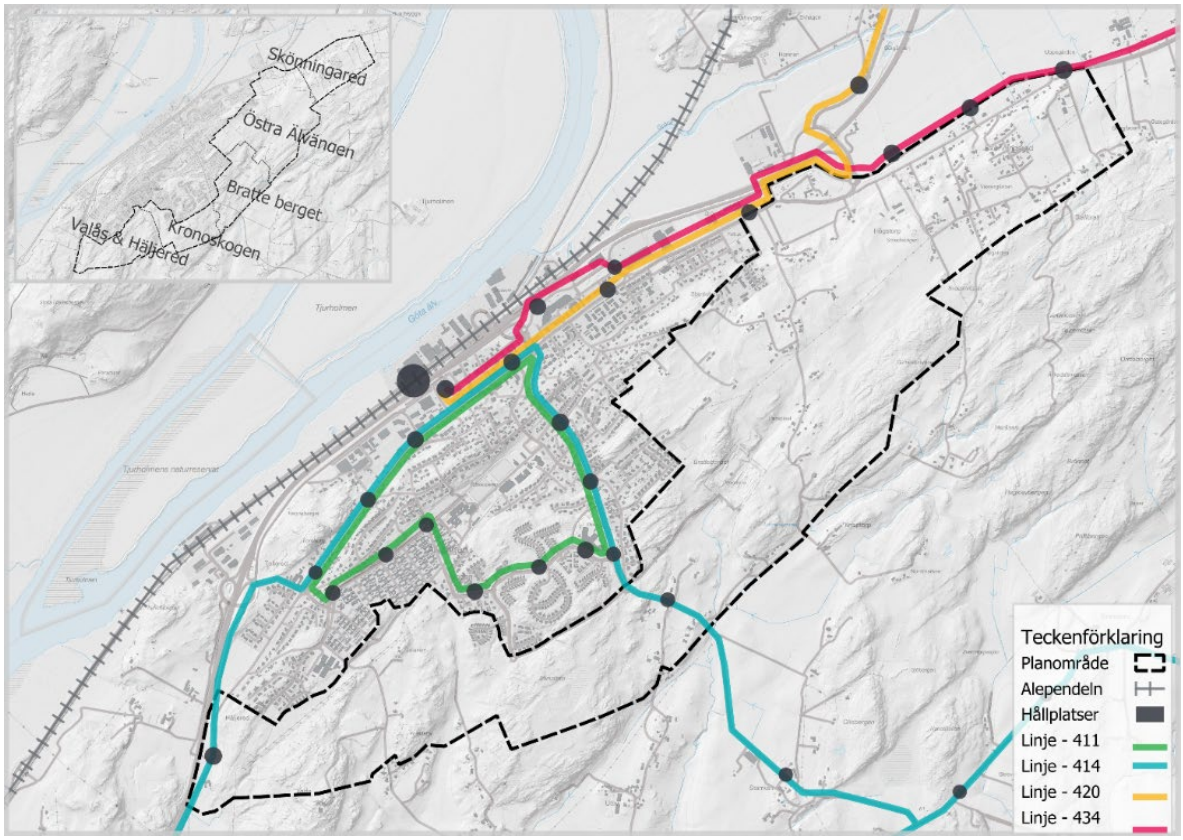

Karta 16 visar hållplatsernas placering och kollektivtrafiklinjernas dragning i och kring planområdet.

Biltrafik

Planområdet har för närvarande inte ett integrerat trafiksystem. Vägnätet är till viss del präglat av landsbygdskaraktär med blandtrafik och slingrande småvägar. Hastighetsbegränsningarna inom tätorten varierar och överensstämmer inte alltid med gatans karaktär och dess närmaste omgivningar. Olycksstatistik från Älvängen indikerar att de flesta rapporterade olyckorna involverar oskyddade trafikanter, såsom fotgängare och cyklister, som blivit påkörda av bilister vid korsningar. Dessa olyckor har sannolikt en koppling till hur korsningarna är utformade.

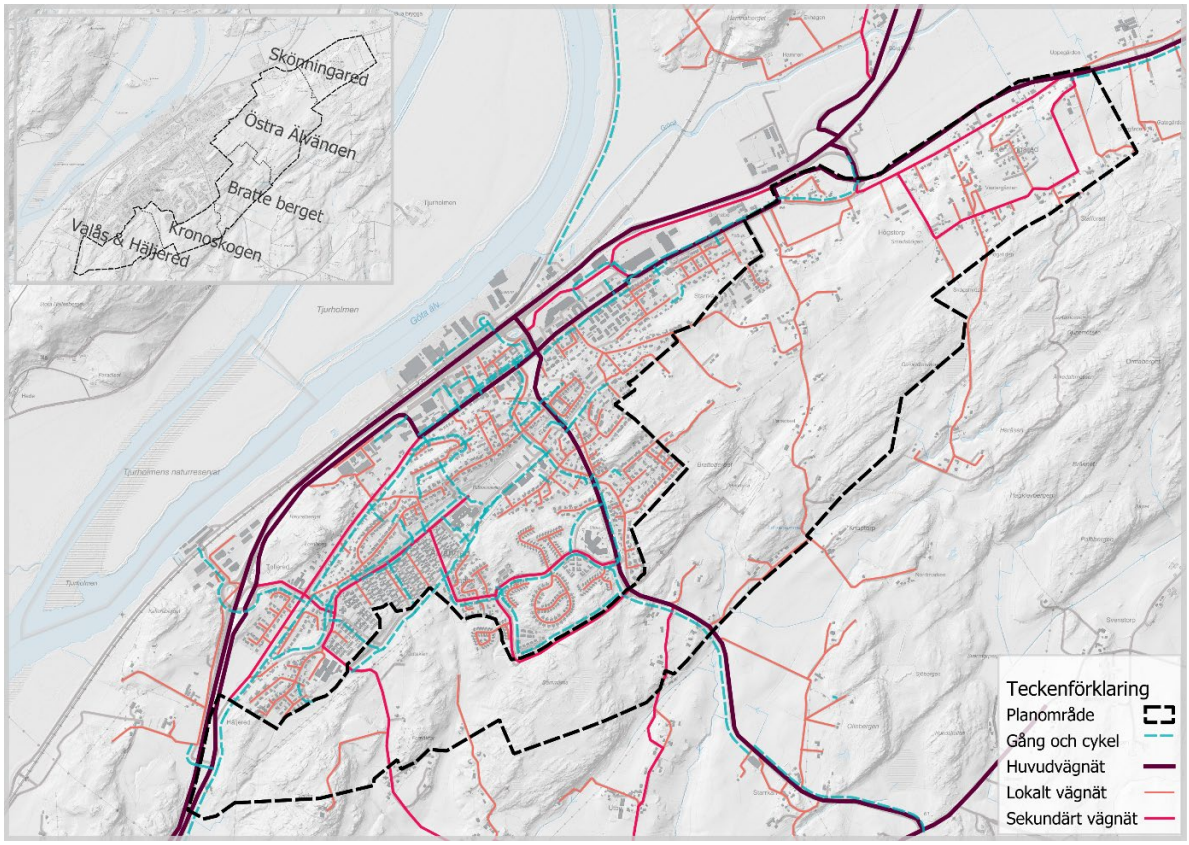

Karta 17 visar väg- och gatustruktur samt gång- och cykelvägnätet.

Trafikbuller

Inom större delen av området råder generellt låg trafikmängd, vilket innebär att de flesta delarna av planområdet inte utsätts för höga ljudnivåer från väg- och spårtrafik. Trafiken på E45 och järnvägen kan dock vara hörbar inom vissa delar av området.

Enligt tidigare genomförda trafikbullerutredningar överskrider ljudnivåerna från trafiken riktvärdena i närheten av större vägar som E45, Göteborgsvägen, Starrkärrsvägen och Skepplandavägen. Det finns bostäder belägna nära dessa vägar som delvis kan utsättas för bullernivåer över de rekommenderade riktvärdena. Även om de flesta av dessa bostäder ligger utanför planområdets gränser, finns det några exempel på bostäder i närheten av Skepplandavägen och E45 i den nordöstra delen av området.

Analys 2.12.1

I Älvängen är gång- och cykelnätet bristfälligt. Den kuperade terrängen utgör ett hinder för vissa grupper att röra sig till fots eller på cykel. De befintliga gång- och cykelvägarna erbjuder inte alltid optimal framkomlighet och orienteringsmöjligheter, vilket resulterar i att fotgängare och cyklister ibland måste använda bilvägar för att ta sig fram. För att adressera detta problem bör en mer tillgänglig och lättorienterad gång- och cykelinfrastruktur planeras, som tar hänsyn till områdets topografi och undviker branta lutningar. Konceptet "15-minutersstaden", som innebär att invånarna bör ha högst 15 minuters cykeltid till viktiga platser som arbete, skolor och fritidsaktiviteter, har en stor potential i Älvängens.

Utmaningar finns även i gatunätets utformning, där många gator har olämpliga lutningar och bredder, vilket påverkar sikt, hastighet, bullernivåer, trafiksäkerhet och trygghet negativt. Förändringar av vägar som förvaltas av Trafikverket och vägföreningar kräver samverkan. Utbyggnaden av kollektivtrafik behöver ske i dialog med trafikhållare.

Väg och gatunät samt kollektivtrafikutbyggnad bör beaktas i planprogram. I detaljplanearbetet följs ställningstaganden från den fördjupade översiktsplanen och planprogrammet upp och genomförs för att säkerställa en god markanvändning.

Kapitel 3. Framtidssikte

För att realisera visionen och målen som framförs i kapitel 1.4 *Mål och syfte*, har intentionerna framställts genom framtidssikten för hur planområdet potentiellt kan utformas fram till år 2050. Dessa sikten fungerar som en vägledning för hur Älvängen kan utvecklas för att uppnå de uppsatta visionerna och målen. De utvalda framtidsiktena är tänkta att fungera som inspirationskällor och för att skapa en förståelse för vilka områden det offentliga, näringslivet och civilsamhället bör samarbeta efter för att gemensamt nå de önskade resultaten.

Bild 1 visar en möjlig framtid med liv och rörelse i och mellan urbana och naturliga miljöer.

3.1 Bostäder

I en hållbar urban utveckling spelar bostäder en nyckelroll då det utgör kärnan i människans tillvaro. Genom genomtänkt och balanserad planering kan en rad olika boendealternativ erbjudas på ett hållbart sätt, vilka återspeglar samhällets föränderlighet och individers varierande behov, genom livets olika faser.

Framtidsikte

Föreställ dig en plats där hemmet inte bara är byggnader, utan består lika mycket av uttänkta närmiljöer, som bjuder in och sätter guldkant på tillvaron. Dessa byggnader och miljöer är utformade för att blomstra genom livets olika skeden. Från de händelserika barn- och ungdomsåren som sakta övergår till vuxenlivet, till den växande familjen och den som njuter av sina äldre år.

Älvängen berikas med ett utbud av bostäder som speglar mångfaldiga drömmar och behov. Många smakfulla och moderna lägenheter för den urbana själen som rör sig i regionen. En hel del livfulla radhus som fylls av gemenskap, en del rymliga villor för dem som värdesätter utrymme och privatliv, samt noggrant integrerade särskilda boendealternativ i områden där de ger mest nytta. Vad som är gemensamt är att allt bygger på en vision om hållbarhet och livskvalitet, där energieffektivitet och miljöomsorg är inbyggda i varje byggsten.

3.2 Allmän och offentlig service

Servicefunktioner och handel stödjer det vardagliga livet samtidigt som de möjliggör rörelse och aktivitet. En avvägd blandning av funktioner och mötesplatser tillsammans med genomtänkt placering bidrar till att platserna blir levande och trivsamma.

Framtidsikte

I Älvängen är det enkelt att få vardagen att gå ihop. Tänk dig ett samhälle där allt du behöver finns inom bekvämt avstånd, där den fysiska miljön är utformad för att stödja och förenkla din vardag, både när det gäller att hitta och tillhandahålla nödvändig service, men även för att hitta platser för möten med nära och kära.

Här vävs bostadsområden samman med kommersiella utrymmen och offentliga tjänster i en struktur som är skapad för att möta dagliga behov. De lokala butikerna och tjänsterna är endast en kort promenad eller cykeltur bort, vilket ger Älvängens invånare möjligheten att leva mer lokalt samtidigt som större handels- och arbetsmöjligheter finns inom räckhåll via kollektivtrafiken. Balans mellan det lokala och det mellankommunala/regionala säkerställer att alla bitar i vardagspusslet kan falla på plats.

3.3 Trafik och mobilitet

Trafik och mobilitet är viktiga byggstenar i utformningen av dynamiska och effektiva samhällen. Genom att utforma smarta och hållbara infrastrukturlösningar kan vi skapa urbana områden som inte bara är mer tillgängliga och säkra för alla, utan också bidrar till att minska miljöpåverkan och förbättra livskvaliteten för ortens invånare.

Framtidsikte

Det är smidigt att ta sig till det mesta, både inom orten och vidare ut till kommunens övriga områden och ut i regionen. Trafiksystemet är intuitivt och utformat med människans behov i fokus. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt att göra systemet tillgängligt och säkert för alla, med extra omsorg om samhällets mest sårbara grupper. Här är det lätt att ta sig till skolor, förskolor och andra centrala punkter. Kollektivtrafiken och gång- och cykelvägar är attraktiva och praktiska val, vilket leder till att Älvängenborna lever aktiva liv. Därför domineras Älvängen av rörelse, där promenader och cykelturer inte bara ses som transportmedel utan också som rekreation och avkoppling. En annan bidragande orsak är att gatorna är inbjudande. Här återfinns grönska och god belysning, där varje detalj, från bänkar till buskar och ljuskällor, är noga utvalda för dess bidrag till en inbjudande atmosfär.

3.4 Grön – blå infrastruktur och ekosystem

Naturen är fylld med goda lösningar på naturliga problem, och genom att integrera grön-blåstruktur och ekosystemtjänster i den urbana utvecklingen kan vi skapa mer hållbara och motståndskraftiga samhällen. Dessa element är lika viktiga för att förbättra livskvaliteten för invånarna som att hantera klimatförändringar och främja biologisk mångfald.

Framtidsikte

I Älvängen är varje grönområde och mellanrum en del av en större helhet, inte bara genom att det finns kopplingar till ett omland av grönska utan även där naturens styrka och skönhet samverkar med de behov och utmaningar som finns i interaktionen med det urbana.

Naturens förmåga att hantera utmaningarna från klimatförändringarna är av stort värde för Älvängen. Naturbaserade lösningar och tekniska innovationer går hand i hand och bildar tillsammans en infrastruktur som är både robust och anpassningsbar.

Genom att etablera sammanhängande gröna mellanrum bekämpar vi effektivt värmeöar, bidrar till luftrening och fördröjer vattenflöden, samtidigt som vi förbättrar den allmänna hälsan och välbefinnandet för invånarna i Älvängen. Dessa gröna lungor fungerar som dynamiska system och tjänar som hem för en mångfald av arter, vilket främjar biologisk mångfald och ekologisk balans.

3.5 Sammanvägning mellan framtidsikten

De beskrivna framtidssiktena framställer delkomponenter och tolkningar för visionen om Älvängens utveckling. Dessa sikten beskriver Älvängens framtid inom områden som transport, bostäder, grönområden och kommersiella utrymmen. Varje sikte bär på unika mål och infallsvinklar. För att säkerställa en sammanhängande och effektiv fysisk planering krävs dock en integrerad metod där dessa framtidsikten samverkar och koordineras.

Att koordinera de olika delarna innebär att förstå deras inbördes påverkan och hur de gemensamt kan bidra till utvecklingen av ett urbant område som inte bara är funktionellt, utan också hållbart och flexibelt för framtida behov.

Att uppnå dessa framtidsikten kräver en noggrann och strategisk planering, där alla steg baseras på en förståelse för hur olika element och intressen interagerar och stödjer varandra. Det är viktigt att känna till att varje beslut inom en del av planeringen kan ha effekter på andra områden, och att dessa interaktioner måste beaktas för att uppnå en harmonisk utveckling.

I slutändan är samordning inom den fysiska planeringen väsentlig för att skapa ett område som är hållbart ur sociala, ekonomiska och ekologiska perspektiv. Att väva samman dessa framtidsikten i en enhetlig strategi är nyckeln till att förverkliga den övergripande visionen för Älvängen.

Kapitel 4. Planförslag

Planförslaget presenteras både genom en plankarta samt genom strategier och riktlinjer. Plankartan definierar utformningen och gränserna för utvecklingen, medan strategierna och riktlinjerna identifierar de områden som bör beaktas för att uppnå planförslagets målsättningar.

4.1 Plankarta

Kartan illustrerar hur mark och vatten ska användas enligt förslagets rekommendationer.

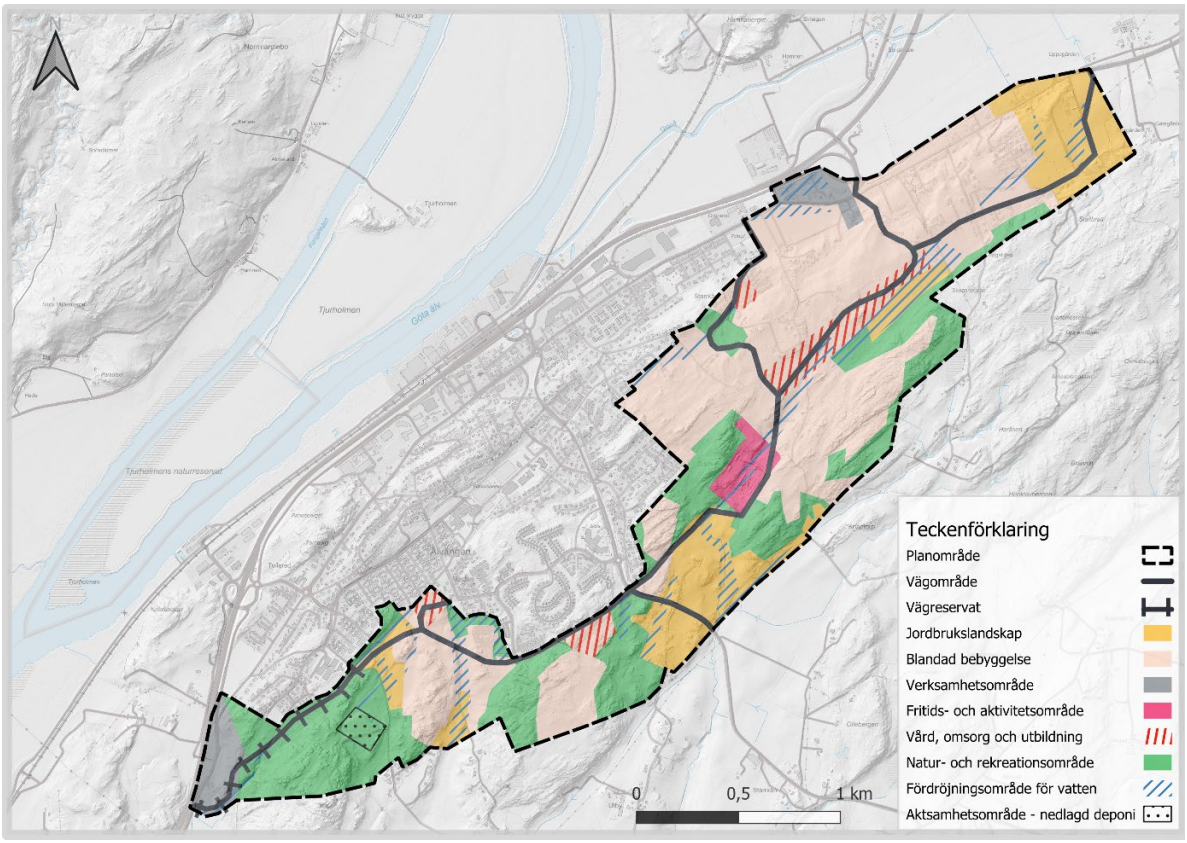

Karta 18 visar föreslagen markanvändning inom planområdet. I förslaget återfinns planområdet i svart streckning, vägområde i grå linjering, ett vägreservat i grå genomstruken linjering, jordbrukslandskap i gul färgläggning, verksamhetsområden i ljusgrå färgläggning, fritids- och aktivitetsområde i rosa färgläggning, vård, omsorg och utbildning i röd streckning, natur- och rekreationsområde i grön färgläggning, fördröjningsområde för vatten i blå streckning och aktsamhetsområde – nedlagd deponi med svart symbol med prickar.

4.1.1 Planområde – Planarbetets avgränsning

4.1.2 Vägområde –Huvudvägen binder samman planområdet och de befintliga delarna av Älvängen. Huvudvägen kopplas till befintlig infrastruktur, så som Skepplandavägen, trafikplats 90 och Emmylundsvägen, löper sedan genom Älvängens nordöstra del och ansluter till Hövägen och vidare till rondellen vid Starrkärrsvägen, fortsätter längs befintliga Kronovägen och mynnar ut i en ny vägstruktur som föreslås byggas från Kronovägen till Torpvägen och vidare mot Tolleredsvägen,

4.1.3 Vägreservat – Ett vägreservat av huvudvägen, för eventuell långsiktig utbyggnad, finns i planområdets sydvästra del. Den föreslagna vägstrukturen planeras ansluta till Häljeredsvägen och det nya vägområdet som i sin tur ansluter till Torpvägen.

4.1.4 Jordbrukslandskapet – Ca 65 hektar – Befintlig jordbruksmark som föreslås bevaras.

4.1.5 Blandad bebyggelse – Ca 200 hektar - Bostadsutveckling i kombination med stödjande funktioner som tjänar närområdet, så som förskola eller lokal handel.

4.1.6 Verksamhetsområde – Ca 15 hektar – verksamhetsområden som är avsedda att utvecklas och integreras med befintliga och planerade verksamhetsområden längs planområdets gränser.

4.1.7 Fritid och aktivitetsområde – Ca 7 hektar - Ett fritids- och aktivitetsområde med begränsad omlandspåverkan.

4.1.8 Vård-, omsorgs- och utbildning– Ca 20 hektar – Vård-, omsorgs- och skolverksamheter är avsedd för serviceinrättningar, som tjänar planområdet och Älvängen.

4.1.9 Natur och rekreationsområde- Ca 100 hektar – Natur och rekreationsområden finns utspridda över delar av planområdet.

4.1.10 Fördröjningsområde – Områden som kräver hänsyn vid exploatering avseende översvämning och fördröjning för vatten.

4.1.11 Aktsamhetsområde – nedlagd deponi – Ett område där det tidigare bedrivits deponering av industri och hushållsavfall.

4.3 Utvecklingsstrategi

För att realisera planförslaget har fem strategier utarbetats. Genom strategierna ges en riktning för framtida utveckling.

Strategierna är:

- Långsiktig utveckling genom etappvis utbyggnad.
- Underlätta rörelse genom funktionell väg - och gatustruktur.
- Harmoni genom ansvarsfull och ändamålsenlig förtätning.
- Skapa mötesplatser genom lämpliga målpunkter.
- Motståndskraft genom att tillgodose behovet av grönytor och avrinningsområden

4.3.1 Långsiktig utveckling genom etappvis utbyggnad

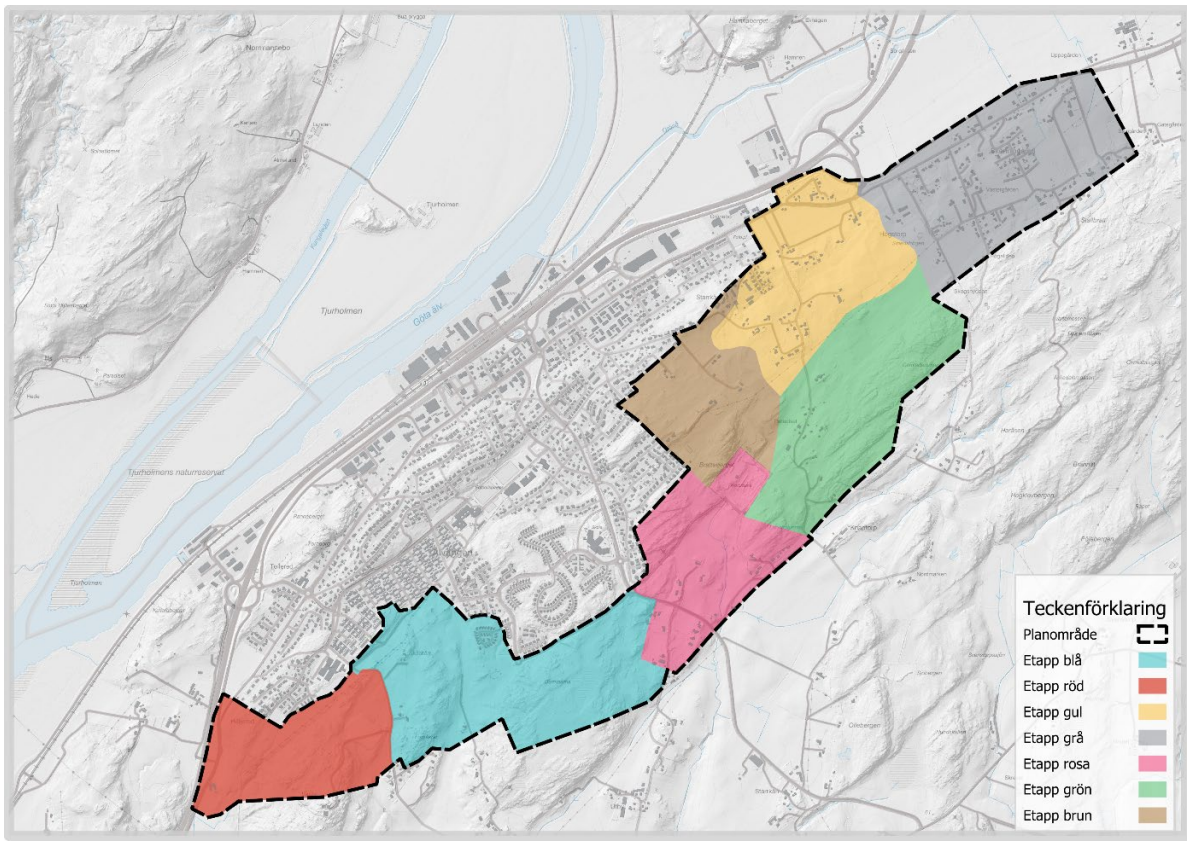

Karta 19, strategikarta illustrerar den planerade indelningen av utvecklingsområden.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling av Älvängen och Skönningared baseras strategin på att varje delområde bidrar till helheten. Det innebär att varje etapp som byggs ut måste följa en ordning som tjänar en god utbyggnad för planområdet och de befintliga strukturerna i Älvängen. Därtill bedöms det vara ändamålsenligt att detaljplaneringen antingen föregås av eller genomförs i samband med framtagandet av planprogram för att reda ut och fördjupa de inneboende samband som planförslaget visar. Planprogram bedöms kunna ske inom definierade etapper. Den exakta gränsdragningen för planprogram fastläggs inom respektive planprogram med stöd av den fördjupade översiktsplanen. En till två etapper åt gången bör planeras och byggas ut, eller till den punkt där utvecklingsgraden bedöms som skälig av kommunen, innan nya etapper påbörjas för fysisk utveckling.

Den initiala utvecklingen kommer att ske etappvis från färgerna grå, orange och bruna toner i vår färgpalett. Dessa specifika etapper är avsedda att tjäna som utgångspunkter för framtida utbyggnad mot de områden som är markerade med grönt och rosa. Det rosa området avses invänta den infrastruktur som byggs ut från nordöst genom tidigare etapper. Området som är markerat med blått har möjlighet att utvecklas på egen hand, förutsatt att nödvändig infrastruktur så som vägar, skola, vatten- och avloppsförsörjning kan byggas ut, därtill att exploatörer och kommunen har förutsättningar att täcka dessa investeringar. Om dessa villkor inte uppfylls, bedöms utvecklingen av det blåa området först ske när det kan sammankopplas med den infrastruktur som byggs ut genom områden som representeras av färgerna rosa, grönt, brunt, orange och grått. Detta för att inte belasta befintlig service och infrastruktur som angränsar till blå etapp, innan strukturen är mogen. Den röda etappen utvecklas när och om sådant behov uppstår, särskilt relaterat detta till det vägreservat som finns utpekat. *Se 4.3.2 Underlätta rörelse genom funktionell väg - och gatustruktur.*

4.3.2 Underlätta rörelse genom funktionell väg - och gatustruktur

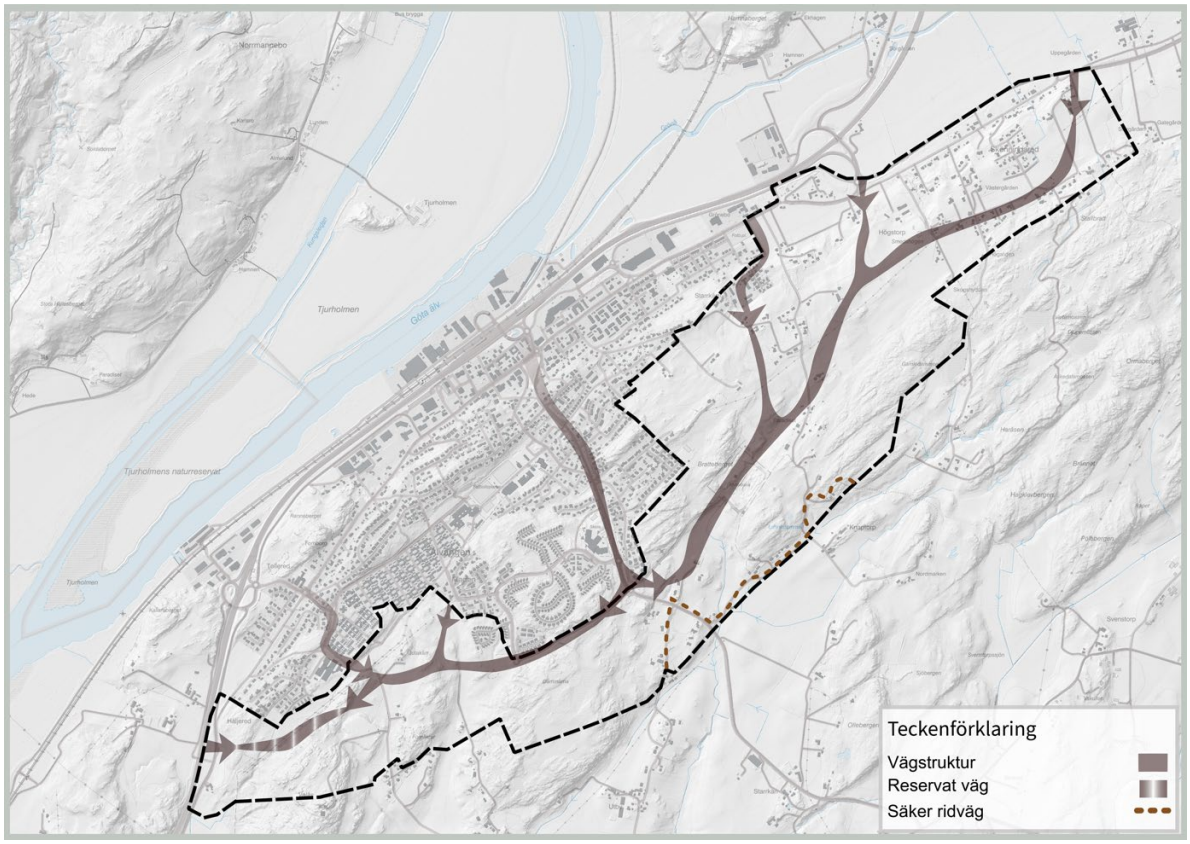

Karta 20, strategikartan visar väg- och gång- och cykelutbyggnaden samt säker ridväg i planområdet.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar trafiklösning föreslås att en ny trafikslagsövergripande vägstruktur skapas. Den trafikslagsövergripande strukturen inkluderar både väg-, gång- och cykelinfrastruktur. Utbyggnaden av infrastruktur behöver ske i samma takt som föreslagen etappindelning för att tillkommande bostäder ska kunna trafikförsörjas på ett ändamålsenligt vis. I ett så tidigt skede som möjligt ska bebyggelsen även kunna kollektivtrafikförsörjas för att minimera beroendet av egna fordon. Vägstrukturen föreslås således påbörjas i ortens östra delar och sedan växa organiskt vidare mot och integreras med befintlig vägstruktur. Lämpliga åtgärder behöver vidtas så att vägarna får en ändamålsenlig anpassning efter den trafik som uppstår till följd av planförslaget. På sikt när vägsystemet är utbyggt i en öst-västlig förbindelse bedöms en ny koppling mot Häljeredsvägen genom ett utpekat vägreservat kunna byggas i det fall en sådan koppling behövs. Trafikrummen utformas på ett sådant sätt att den negativa påverkan på omkringliggande vattendrag minimeras genom att dagvatten från väg och gator renas innan det når recipient.

Lokalgator för bil, gång och cykelinfrastruktur planeras inom efterföljande planprogram och detaljplaner. För att ytterligare ge skjuts för hållbart resande ges gång- och cykelinfrastrukturen högre prioritet i gaturummet. Lokalgatustrukturen integreras med den vägstruktur som byggs ut till följd av detta planförslag.

För att inte skapa bullerutsatta områden för exempelvis bostäder, rekreation och naturmiljöer är det viktigt att frågan hanteras i efterföljande planprogram och detaljplanering. Fysiska eller upplevelsemässiga hinder för tillgänglighet ska i så lång utsträckning det är skäligt undanröjas.

För de områden där föreslagen vägstruktur sammanfaller med säker ridväg från 2020-talets struktur föreslås omlokalisering av ridvägen.

4.3.3 Harmoni genom ansvarsfull och ändamålsenlig förtätning

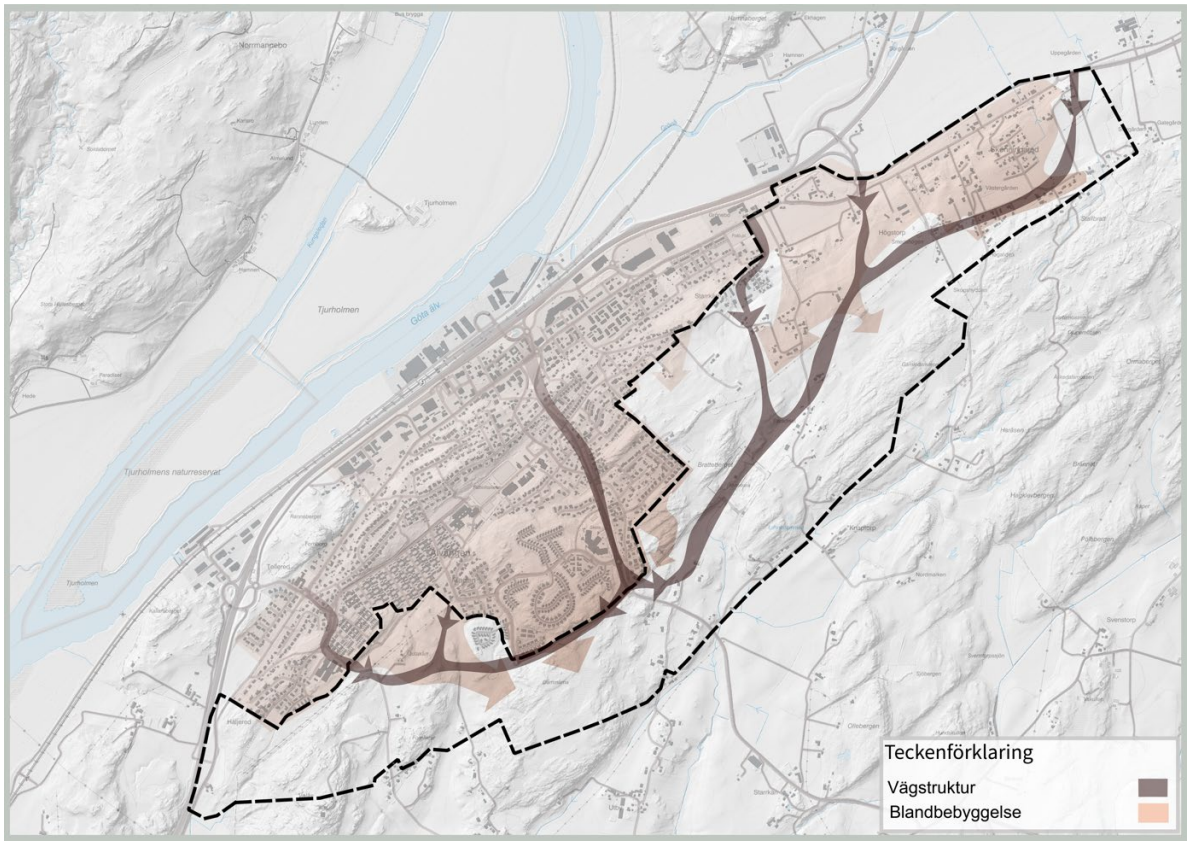

Karta 21, strategikartan visar bostadsutvecklingen i kombination med vägstrukturen.

Planförslaget bedöms kunna möjliggöra upp till 7000 invånare, där kommunen siktar på att skapa en blandning av bostäder för att spegla samhällets behov. Befolkningsutvecklingen planeras bli högst i de nordöstra och mellersta delarna av planområdet. Två tredjedelar av befolkningsmålet uppfylls inom detta område. Resterande befolkningsökning bedöms kunna ske i områdets sydvästra del. Den högsta tätheten med en urban karaktär hittas längs den övergripande vägstrukturen, nära kollektivtrafikstråk och vid tillkommande mötesplatser, för att sedan successivt övergå till en glesare struktur i ytterområdena.

Bostadsutvecklingen föreslås inledas i de nordöstra delarna av Älvängen och växer sedan gradvis mot de sydöstra, i harmoni med etapputbyggnaden. Detta för att skapa en ekonomisk och social rationalitet mellan infrastruktur, kollektivtrafik, service och målpunkter. I förlängningen understödjer denna ordning vardagen för invånarna.

Målet är att vald förtätning ska leda till att boende, arbete och service ska förekomma inom bekväma avstånd. Koncentrationen innebär även att delar av Älvängens sydöstra områden kan avsättas för natur och rekreation och att orten blir mer balanserad utbredningsmässigt mellan den nordöstra och sydöstra delen av Älvängen.

Utvecklingen av bostäder ska utformas och gestaltas för att inte störa landskapsbilden. Skönningared förtätas och integreras med Älvängen.

4.3.4 Skapa mötesplatser genom lämpliga målpunkter

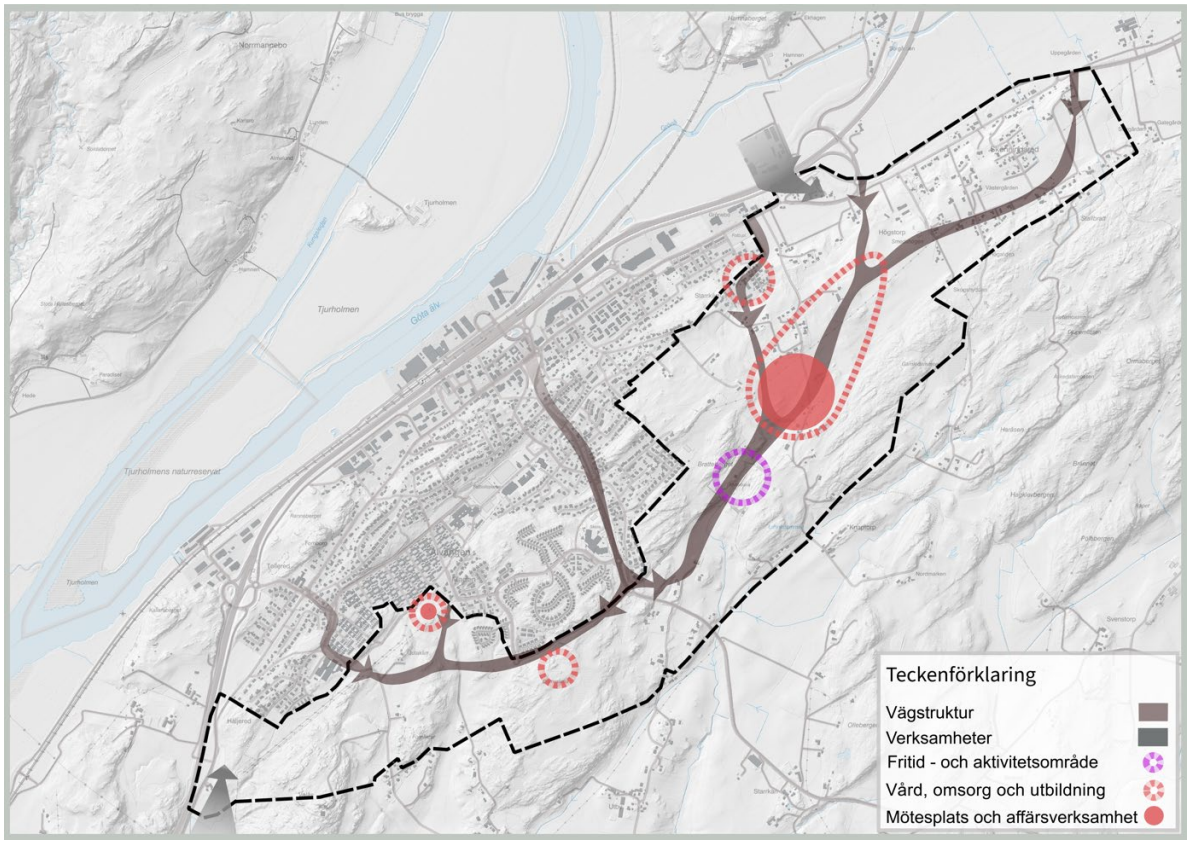

Karta 22, strategikartan visar utvecklingen av offentlig service i kombination med mötesplatser, affärsverksamheter i relation till den övergripande vägstrukturen.

Det ska finnas meningsfulla offentliga rum och service invid målpunkter. Dessa målpunkter utvecklas i anslutning till den större infrastrukturen, kollektivtrafikstråken och gång- och cykelvägarna för att underlätta god tillgänglighet. Runt knutpunkterna finns lokal handel, arbetsplatser, skolor samt vård- och omsorgstjänster, utformningen sker integrerad där det är lämpligt med övrig blandad bebyggelse. Den kommersiella servicen anpassas småskaligt efter lokala behov, medan den offentliga servicen utformas med ett helhetsperspektiv på ortsnivå.

För att öka platsens attraktivitet och identitet, behövs särskild uppmärksamhet riktas till kvalitativ gestaltning, i enlighet med kommunens arkitekturstrategi. Mötesplatserna och offentlig verksamhet ska utformas för att inkludera människor och ge tillgång till grönområden. Vid planeringen av offentliga verksamheter och platser prioriteras samnyttjande av lokaler och utomhusmiljöer för att uppnå högre användningsfrekvens över dygnets timmar. Samnyttjande av grönytor i enlighet med Ale kommuns dagvattenhandbok bedöms kunna få positiv inverkan på möjligheten att nå miljökvalitetsnormen, då storskalig rening av dagvatten från gator och bebyggelse kan integreras i närmiljön, vilket gynnar det offentliga och civila samhället

Föreslaget område för fritid och aktiviteter inkluderar inte bara nuvarande markanvändning, som är en motorbana, utan öppnar även för andra aktiviteter som vid lämplighetsprövning bedöms vara icke-störande. Utvecklingen av verksamheter inom och vid den bebyggda miljön ska utformas och gestaltas för att inte störa landskapsbilden. Därtill att verksamhetsutövningen inte leder till störning och olägenhet för den blandade bebyggelsen.

4.3.5 Motståndskraft genom att tillgodose behovet av grönytor och avrinningsområden

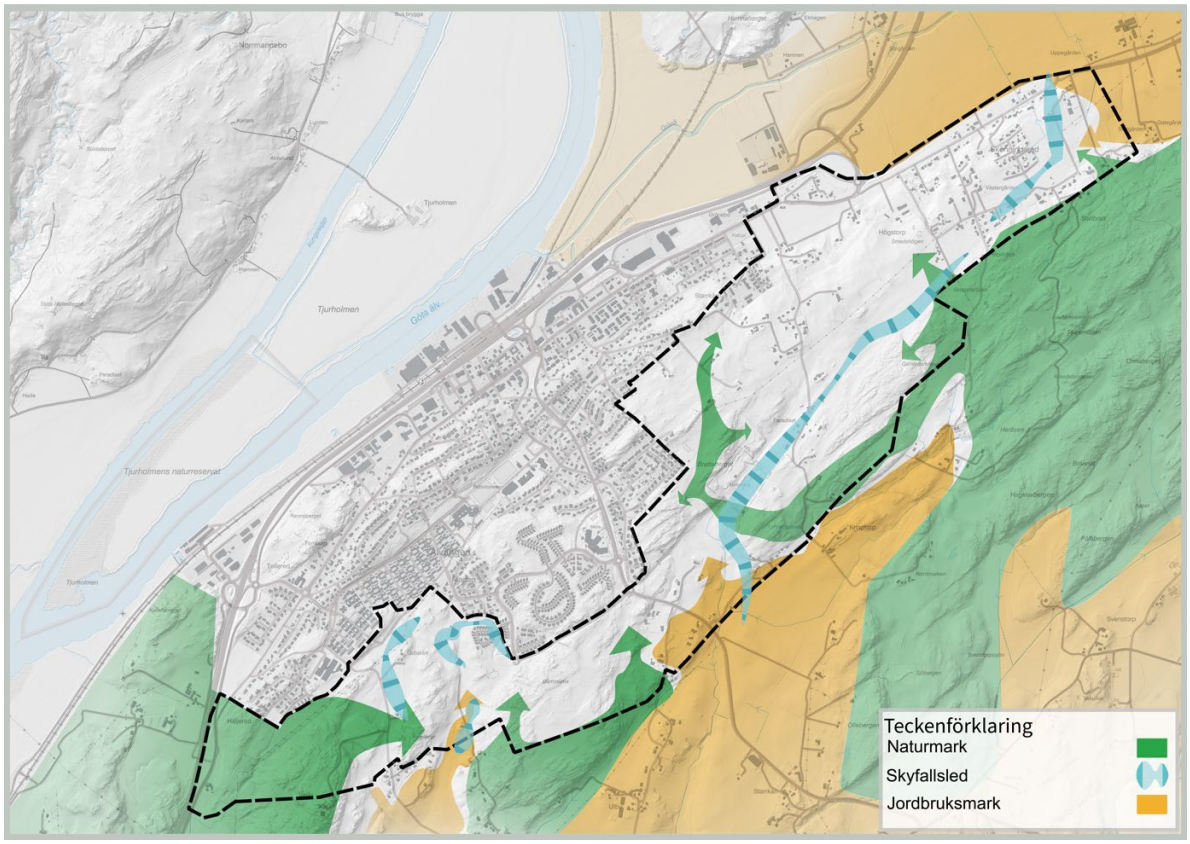

Karta 23, strategikartan visar utveckling av natur och jordbruksmark samt områden som bör utvecklas med försiktighet avseende risken för översvämning

Exploatering planeras med fokus på att bevara särskilt värdefulla naturområden samt att undvika att dagvatten stängs in. Genom att anpassa den urbana miljön till de gröna och blå strukturerna förebygger vi skador från skred, skyfall, översvämningar och klimatförändringar. Insatser för att stärka kvarvarande blå- och gröna stråk främjar även uppnåendet av miljökvalitetsnormer för omkringliggande vattendrag genom naturlig rening och flödesutjämning.

Gröna korridorer skapar förbindelser mellan lokala grönområden och större naturområden, vilket förstärker den biologiska mångfalden och stöder urbana ekosystem samt naturlig klimatanpassning. Dessa korridorer möjliggör även för rekreation, där större delar av kommande bostadsområden ges tillgång till grönområden inom 300 meters avstånd.

När det gäller jordbruksmarken prioriteras både förändrad markanvändning och bevarande. Specifikt bevaras jordbruksmarken i sydöstra och mellersta delarna av planområdet, som är en viktig del av ett större sammanhängande jordbrukslandskap. För områden där mark tas i anspråk för annan användning, sker detta i områden där jordbruksmark inte har samma koppling till det större jordbrukslandskapet. Vid förändrad markanvändning än jordbruksmark ska en lokaliseringsutredning eller liknande tas fram på strategisk nivå för att svara om jordbruksmarken är brukningsbar, ifall förändrad markanvändning är av väsentligt samhällsintresse samt om föreslagen omvandling enligt planförslaget kan tillgodoses på annan mark.

4.3.6 Strategikarta

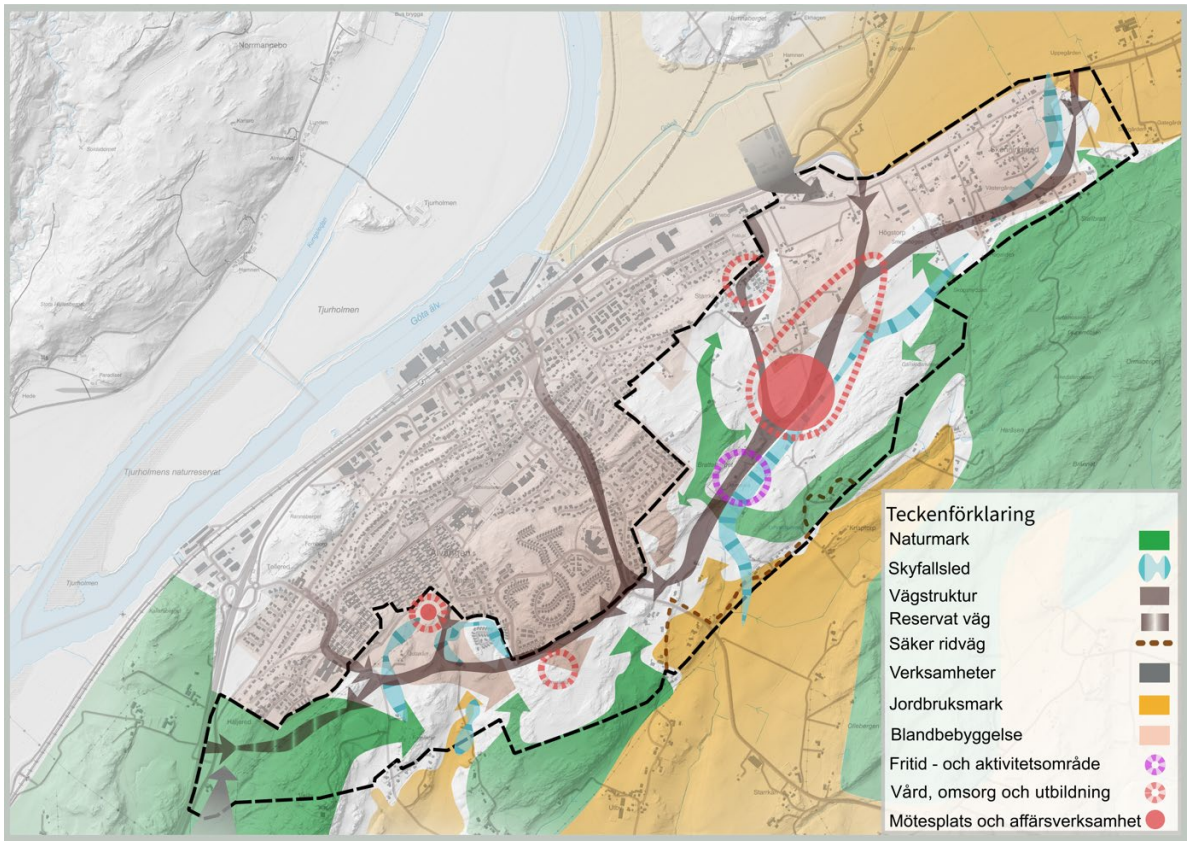

Karta 24, kartan är en sammanställning av alla delstrategier

Kartan ger en strategisk överblick över planområdets tänkta utveckling och fungerar som vägledning för fortsatt planering.

4.4 Avvägning mellan allmänna intressen

I detta avsnitt presenteras de avvägningar mellan allmänna intressen som bedöms vara av betydelse för detta planförslag.

4.4.1 Bebyggelseutveckling

Idag begränsas tätortens utveckling i nordlig och västlig riktning på grund av stora infrastrukturstråk som järnvägen och väg E45. Utanför dessa stråk flyter Göta älv. Därför planeras den föreslagna bebyggelseutvecklingen huvudsakligen österut och söderut, vilket naturligt bygger vidare på Älvängens existerande strukturer. I planeringen har en sammanhängande bebyggelseutveckling prioriterats, särskilt i de inledande utvecklingsfaserna som presenteras i *4.3.1 Långsiktig utveckling genom etappvis utbyggnad.*

Utvecklingen av Älvängen nära föreslagna kollektivtrafikstråk prioriteras för att möjliggöra ökat kollektivtrafikanvändande, effektiv markanvändning och god hushållning med resurser. Genom att tillåta en varierad bebyggelsetäthet i utvecklingsområdet kan mer avlägsna och otillgängliga områden undvikas för exploatering.

Älvängens koppling till kommunen och till en stark tillväxtregion genom ortens pendeltågsstation gör att det allmänna intresset för utveckling och byggnation av bostäder bedöms som mycket stort, i synnerhet där kollektivtrafik är möjlig att bygga ut. En blandad och kollektivnära bebyggelse skapar möjligheter för fler att utnyttja befintlig service och för serviceutbudet ges förutsättning att växa, inte bara invid den nya bebyggelsen utan även i centrum genom ökat kundunderlag. Detta bidrar i sin tur till skapandet av arbetstillfällen vilket tillsammans med nämnda intressen bidrar till en socialt hållbar livsmiljö.

4.4.2 Transportinfrastruktur

Transportinfrastrukturen för väg och järnväg är utpekad som riksintresse för kommunikation. Väg E45, Järnväg Norge/Vänerbanan samt sjöfartsleden Göta älv är centrala för det allmänna kommunikationsintresset. Planförslaget påverkar dessa riksintressen indirekt genom att förslaget främjar befolkningstillväxt i närheten av dessa transportleder. Genomförandet av planen kan leda till ökad trafik på väg E45, vilket i sin tur kan påverka underhållsintervallet samt trafikflödet till och från Göteborg. En expansion av Älvängen kan också resultera i ökad användning av kollektivtrafiksystemet, inklusive järnvägen.

Genom välgenomtänkt etapputbyggnad, placering av ny bebyggelse och utformning av kommunikationsleder kan störningar för både ny och befintlig bebyggelse hanteras. Lämplighetsbedömningar av planens utformning och åtgärder bör göras med ett övergripande perspektiv i planprogram där utbyggnaden nära kommunikationslederna ger möjlighet att tillgodose flera allmänna intressen. Den föreslagna planeringen bedöms bidra till bättre tillgång till viktiga tjänster och arbetsplatser för ett större antal människor, både lokalt inom kommunen och i regionen.

4.4.3 Natur, friluftsliv och rekreation

Väster om E45 ligger riksintresse för naturvård Göta och Nordre älvs dalgångar samt riksintresse för friluftsliv Göta älv - delområdet Lilla Edet – Älvängen. Göta älv och dess närområde ingår inte i planområdet, emellertid kommer tillgången till Göta älv och dess dalgångar att öka i och med att fler människor kommer att bo i Älvängen genom föreslagen utveckling. Detta kan tänkas bidra till att fler får tillgång till de natur- och friluftsvärden som finns där. Närheten till vatten och Kattleberg blir ett stort mervärde för boende i området och i Älvängen. Det allmänna intresset kommer av områdets goda förutsättningar för friluftsaktiviteter, bland annat vattenanknutna och berikande upplevelser. Friluftsliv och rekreationsvärden kan skadas av exempelvis förändringar i landskapet inom planområdet. För att tillgodose värden kommer varsamma anpassningar göras till bland annat naturmiljöer, upplevelsen av landskapet och andra värden viktiga för friluftslivet. Föreslagen bebyggelseutveckling, främst i utbyggnadsområdet i Skönningared och södra Älvängen, innebär en viss påverkan på landskapsbilden i närområdet. Etapperna

blå, rosa och delvis grön är avskilt från Göta älvs dalgång av höjdryggar och bedöms därför inte påverka landskapsbilden i älvdalgången.

Vid fortsatt planering av verksamhetsområdena vid Häljered och i anslutning till väg E45 behöver frågan om betydande påverkan på riksintressen i form av exempelvis utsläpp till vatten och landskapsbild studeras.

4.4.4 Jordbruksmark

Jordbruksmark och mark som tidigare brukats som jordbruksmark har stora värden som produktionsarealer och är skyddad enligt miljöbalken (3 kap. 4 §). Även om marken inte nyttjas för jordbruk i nuläget finns möjligheten att återuppta produktionen i framtiden vid förändrade behov. Om marken tas i anspråk för bebyggelse eller annan exploatering innebär det ofta att denna möjlighet går förlorad. Det är därför mycket angeläget att i så stor utsträckning som möjligt bevara jordbruksmark oexploaterad där den har förutsättningar för långsiktig användning. Planens förslag innebär att en del jordbruksmark kommer att tas i anspråk för ny bebyggelse och infrastruktur. Där jordbruksmark tas i anspråk påverkas natur- och kulturmiljövärden negativt och möjligheterna till självförsörjning minskar i regionen.

Att ta jordbruksmark i anspråk för ny bebyggelse är en komplicerad avvägning för att möta det växande behovet av nya bostäder inom regionen och i kommunen. Jordbruksmarken som omvandlas för att skapa en sammanhängande bebyggelsestruktur i närheten av goda kommunikationsstråk bedöms främja en mer hållbar levnadsmiljö där invånarna kan nyttja befintlig regional infrastruktur.

Genom att koncentrera utvecklingen kring stationsnära områden, säkerställs också att markanvändningen är effektiv. Det kan bidra till att bevara mer avlägsna naturområden och jordbruksmarker från exploatering.

4.4.5 Kulturmiljö

Den relativt omfattande utbyggnaden som föreslås av detta planförslag kommer att förändra landskapsbilden. Kulturlandskapet kommer att omvandlas och bebyggelse och nya vägar kommer att ge landskapet en ny karaktär. Generellt är de mer skogliga partierna av planområdet mer tåliga för nya inslag. De mer öppna jordbruksområdena med något längre utblick är mer känsliga för förändringar. Vid utveckling i dessa områden bör landskapsbilden studeras samt att utvecklingen utformas på ett sätt som mildrar påverkan.

4.5 Riktlinjer

Planförslagets riktlinjer har tagits fram utifrån gällande översiktsplan. Där den fördjupade översiktsplanen inte anger riktning gäller översiktsplanens ställningstaganden. För de områden där översiktsplanen hänvisar till andra geografiska platser eller pekar på planeringsprocesser och ställningstaganden som inte tycks riktas mot detta planområde bör inte heller beaktas.

Den fördjupade översiktsplanen återanvänder samma rubrik- och underrubrikssättning som i gällande översiktsplan för att underlätta tolkandet och läsförståelsen mellan respektive handling. För de rubriker där den fördjupade översiktsplanen inte ger ytterligare fördjupning utgår underrubriker.

4.5.1 Bostäder och byggande - i tätort och på landsbygd

Översiktsplanen betonar betydelsen av ett varierat bostadsbestånd som tjänar livets alla skeden.

Den fördjupade översiktsplanen kompletterar översiktsplanens riktlinjer gällande lokalisering, skala och uppförande för planområdet.

Riktlinjer

- All tillkommande byggnation inom planområdet bör i första hand föregås av detaljplanering men undantag kan göras i det enskilda fallet om så bedöms lämpligt. Komplementbyggnader och byggnader som avser tjäna jordbruksnäringen kan normalt sett ske utan detaljplanering.
- Vid planering ska utformningen och gestaltningen följa de principer som föreslås i kommunens arkitekturstrategi, för att säkerställa att nya byggnader harmoniserar med ortens historiska och estetiska karaktär. (EJ ANTAGEN HANDLING)
- Trygghetsaspekter ska beaktas i alla stadier av planeringen.

Bostäder

- Vid markanvisning ska kommunen aktivt arbeta för att främja en blandning av olika boendeformer, såsom hyresrätter, bostadsrätter, äganderätter och särskilda boendealternativ. Dessutom ska det finnas en variation i bostadsstorlekar för att möta olika behov.
- Vid markanvisning ska kommunen aktivt arbeta för att främja klimatneutral bebyggelse.
- Tät bebyggelse vid goda kommunikationer och service ska premieras.
- Bostäder och deras placering ska ske på sådant sätt att invånarna ges förutsättning att göra hållbara val i vardagen så som konsumtion och energianvändning
- Bostadsområdena ska medvetet utformas så att de främjar naturliga och okonstlade möten mellan människor.

Utanför tätort – landsbygd

- Den fördjupade översiktsplanen ämnar utveckla planområdet från delvis landsbygd till tätort.

4.5.2 Landsbygdsutveckling

Översiktsplanen betonar betydelsen av landsbygdsutveckling och den riktning utvecklingen bör ta.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer gällande omprövning av landsbygdsutvecklingen

Generella riktlinjer

- Ingen landsbygdsutveckling sker inom planområdet

Jord- och skogsbruksmark

- Existerande jord och skogsbruksmark omvandlas till tätortsnära jord- och skogsbruksmark.

- Jordbruksmarken som markanvändning kan komma att omprövas.
- Lämpliga skyddsavstånd för djurhållning inom jordbrukslandskapet bör undersökas.

Bostäder på landsbygd

- Existerande bostäder på landsbygd omvandlas till bostäder i tätort.

4.5.3 Näringsliv och sysselsättning

Översiktsplanen betonar vikten av välmående företag i förhållande till den kommunala utvecklingen.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer gällande placering av näringslivet och kopplingar mellan näringslivet och annan markanvändning

Riktlinjer

- Småskalig och kompletterande handel bör förläggas vid mötesplatser och kommunikationsstråk.
- Kommersiell service planeras för att vara småskalig och tillgodose lokala behov inom primärt planområdet.
- I anslutning till kollektivtrafik bör funktioner blandas, där bottenvåningar utformas för att vara flexibla och anpassningsbara för mindre servicetjänster, medan bostäder/kontor på övre våningar. Detta för att stimulera en dynamisk användning av utrymmen.

4.5.4 Samhällsservice

Översiktsplanen betonar vikten av att stärka urbana miljöer genom samhällsservice.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer gällande placering av service och kopplingar mellan samhällsservice och annan markanvändning.

Riktlinjer

- Samhällsservice lokaliseras tillsammans på platser där de kan komplettera och stärka platsen.
- Allmän service ska planeras för att främja hållbarhet och tillgänglighet på ortsnivå.
- Platser för allmän service ska utformas med tydliga och igenkännbara platsbildningar som är lättillgängliga och inbjudande.

4.5.5 Mötesplatser

Riktlinjer

- Mötesplatser ska utformas med mångsidig funktionalitet som en central princip.
- Kommersiella och offentliga utrymmen och tjänster placeras vid kollektivtrafik, korsningar, servicepunkter och längs huvudstråk för att maximera tillgängligheten.

4.5.6 Hållbara transporter och resor

Översiktsplanen betonar vikten av att möjliggöra för effektiva transportsystem genom alla led, samt att dessa inriktningar i sin tur påverkar luftkvalitén i en positiv riktning.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar några av de riktlinjer som berör utbyggnad av vägsystem, kollektivtrafikförsörjning, gång- och cykelinfrastruktur samt parkering.

Riktlinjer

- Vägsystemet utvecklas i takt med den etappvisa utbyggnaden.

- Vägsystemet byggs ut utifrån ett helhetsperspektiv.
- Bebyggelse ska förhålla sig till vägsystemets övergripande funktionalitet.
- Gaturummen ska planeras och utformas med barnets perspektiv i åtanke, prioriterande säkerhet, tillgänglighet och lekvänlighet.
- Mellanytor i gaturummen ska nyttjas för att förstärka blågröna stråk och implementera naturbaserade lösningar både för rening och klimatanpassning.
- Infrastrukturprojekt ska gestaltas enligt kommunens arkitekturstrategi, med hänsyn till estetik, funktion och hållbarhet, för att förstärka lokal identitet och kvalitet. (EJ ANTAGEN HANDLING)
- Den bebyggda miljön bör utformas med väl genomtänkta ljuslösningar och design för att säkerställa god översikt i gaturummen och mellanrummen.
- Gestaltning av vägrummet utformas så att hastigheten hålls nere samtidigt som god grundkapacitet behålls i vägnätet.
- Fokus läggs vid att skapa genomfartsgator som underlättar orientering och tillgänglighet, särskilt med samhällstjänster så som renhållning och utryckningsfordon i åtanke.

I tätort

- Befintliga tätortsområden beaktas utifrån den nya kontext planförslaget ger grund för.

På landsbygd

- Ingen landsbygdsutveckling sker inom planområdet

Gång och cykel

- Gång- och cykeltrafik ska prioriteras.
- Gång – och cykelbanor bör planeras att ha låga lutningar för att underlätta användning.
- Gång- och cykeltrafik sker med hänsyn till året runt användning där förutsättningar för underhåll och snöröjning ska vara goda.
- Där kopplingar till befintlig struktur i gång- och cykelvägnätet saknas ska insatser läggas för att koppla samman nytt och befintligt gång- och cykelvägnät.
- Behov av korsande rörelser över vägbanan ska minimeras i syfte att öka trafiksäkerheten och effektiviteten i gång- och cykelnätet.
- Målpunkter för service ska vara lättillgängliga genom gång-, cykel- och kollektivtrafiknätet.

Parkering

- Parkeringsytor bör kunna samnyttjas över dygnets timmar och mellan olika säsonger.
- Parkeringsytor ska anordnas så yteffektivt som möjligt.

4.5.7 Kollektivtrafik

Översiktsplanen belyser kollektivtrafikens betydelse för samhällsutvecklingen genom att knyta samman områden.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer gällande utbyggnad, utformning och placering.

Riktlinjer

- Vid utbyggnad av väg ska förutsättningar för kollektivtrafik i ett långsiktigt perspektiv säkerställas. Varje etapp ska kunna försörjas med kollektivtrafik i tidigt skede.
- Busshållplatser placeras inom områden för kommersiella och offentliga målpunkter.
- Fokus på tillgänglighet och trygghet, med god belysning och design som inbjuder till användning.
- I anslutning till hållplatser finns möjlighet till cykelparkering.

4.5.8 Vatten- och avloppsförsörjning (VA-försörjning)

Översiktsplanen beskriver vatten och avloppsförsörjning som en kritisk struktur för ett fungerande urbant samhälle. Vikt läggs vid att detta sker strategiskt för att säkra dricksvatten och ändamålsenlig avloppshantering samt det delregionala intresset av Göta älv som vattentäkt.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer gällande byggnadsordning, utformning och funktion.

Planering

- Ett nytt ledningssystem för vatten, spillvatten- och dagvatten byggs ut inom planområdet. Särskilt fokus riktas mot att skapa nytt sammanhängande och hållbart system över tid samt att värna om kostnader för VA-kollektivet. Det nya ledningssystemet utvecklas i takt med den etappvisa utbyggnaden.
- Skönningared övergår till kommunalt verksamhetsområde för vatten-, spill- och dagvatten.
- Vattenhanteringen ska ske med avrinningsområde perspektiv och storskaliga kommunala dagvattenlösningar genomförs på allmän plats. Frågan bör beaktas i planprogram.
- Särskild hänsyn tas till ytor med god infiltrationsförmåga och genomsläppliga jordlager genom att säkerställa permeabla ytor där det är lämpligt.

Bebyggelseutveckling

- Nya spillvattenledningar ansluts till punkter där det finns god kapacitet att möta ökade flöden för att minska risken för ökad belastning på befintliga ledningar inom centrala Älvängen.
- Spillvatten som ansluts till befintligt ledningsnät mot centrala Älvängen ska föregås av modellkörningar för att säkerställa kapacitet och möjliga åtgärder.
- Kapacitet för dricksvatten och brandvattenförsörjning säkerställs genom kapacitetskontroller och genom modellering.
- För att begränsa påverkan på centrala Älvängen avseende dagvattenproblematik ska hantering av dagvatten kunna ske inom varje fastighet som komplement till kommunala dagvattenlösningar.
- De geohydrologiska förutsättningarnas påverkan på dagvattenhanteringen beaktas särskilt i områden med höga grundvattennivåer.
- Rinnstråk bevaras och förstärks eller vid behov tillskapas inom varje nytt utbyggnadsområde för att vatten skall kunna passera bebyggelse utan att orsaka skada eller olägenhet. Frågan bör beaktas i planprogram.

4.5.9 Avfallshantering

Översiktsplanen hänvisar till EU:s avfallshierarki och gör principen om hållbar avfallshantering aktuell.

Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens inriktningar.

4.5.10 IT-kommunikation

Översiktsplanen lyfter fram den digitala infrastrukturens betydelse för att främja tillväxt och innovationsförmåga.

Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens inriktningar.

4.5.11 Miljö, hälsa och säkerhet

Översiktsplanen lyfter fram att planeringen ska säkerställa att hälsa och säkerhet inte riskeras både avseende människa och miljö till följd av föreslagen markanvändning.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar några av de riktlinjer som berör klimatanpassning, säkerhet och buller.

Risk vid ökad nederbörd och kraftiga regn

- I planeringsprocessen ska stor vikt och aktsamhet läggas vid de omfattande och sammanhängande skyfallslederna. Åtgärder så som fördröjningsytor och planerad översvämning bör ske i lågpunkt för att skydda både befintlig och framtida bebyggelse från översvämningsrisker och andra olägenheter.
- Ytor för fördröjning och planerad översvämning bör vara mångfunktionella och med fördel stärka rekreation och biologisk mångfald.
- Jordbruksmark ska kunna dra fördel av skyfallshanteringen.
- Samhällsutvecklingen ska ske där risken för översvämning är låg.

Ras, skred och erosion

- För områden där en markanvändning av ett allmänt intresse pågår så som jordbruksmark i kombination med risk för skred, ras och erosion bör marken fredas från exploatering.

Förorenad mark

- Tillräckliga skyddsavstånd ska hållas till Valåsdeponin och diken med förorenat lakvatten från deponiområdet.

Buller och vibrationer

- Vid behov ska samordning ske för att mildra bullerkällan.
- Vid planering bör buller i utemiljöer, rekreationsområden och naturmiljöer uppmärksammas, och om möjligt, förebyggas och åtgärdas.

Krisberedskap och totalförsvar

- Beredskapshänsyn ska övervägas vid utbyggnad av kommunal service

4.5.12 Energi och *klimat*

Översiktsplanen lyfter fram att Ale har två övergripande mål för klimatarbetet som innebär att utsläppen av växthusgaser ska minska med 80% till år 2030 från 1990 års nivå, samt att Ale kommun senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens inriktningar.

4.5.13 Vattenområden

Översiktsplanen betonar vattenvårdsarbetets betydelse för att hämma näringsläckage, förädlande av ekosystemtjänster samt inverkan på växt- och djurliv.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer som berör möjligheten att nå miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten.

Riktlinjer

- På sikt ska säkerställas att god ekologisk och kemisk status kan nås i vattendraget Sköldsån och Grönån

4.5.14 Natur

Översiktsplanen lyfter fram att den biologiska mångfalden behöver värnas och stärkas, detta uppnås genom att förvalta de resurser som redan finns.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar några av de riktlinjer som berör artrikedom och samexistens mellan verksamheter och natur.

Riktlinjer

- Områden med höga naturvärden ska bevaras, och erforderliga avstånd ska beaktas.
- Grönytefaktor och krontäckningsgrad ska studeras och tas hänsyn till i kommande planarbete.
- För områden med orörd mark ska grundlig naturinventering och värdering av naturvärde ske.
- Vid planering och exploatering av mark ska områden med höga naturvärden prioriteras för bevarande.
- Vid nybyggnation och utvecklingsprojekt bör befintliga, uppväxta träd bevaras där det är möjligt. Hänsyn tas för att integrera dessa träd i den nya miljön, utifrån den biologiska mångfalden och de ekosystemtjänster träden ger.
- Planprogrammen ska användas som ett verktyg för att identifiera och presentera sammanhängande grönstrukturer som inte lämpar sig för att hanteras på detaljplanenivå.
- För att säkerställa fungerande blå-gröna korridorer ska tillräckligt stora områden avsättas som natur- eller parkområden.
- När exploatering av natur- eller jordbruksmark sker, ska kompensationsåtgärder vidtas för att förstärka de ekosystemtjänster som påverkas.
- Mervärdet av naturbaserade lösningar och närheten till natur för bostadsområden bör värderas och göras synligt.
- Där det är möjligt ska multifunktionella lösningar som främjar biologisk mångfald användas i planeringen.
- Allmänna platser bör avsättas för att skapa gröna kilar i och mellan tätbebyggda områden.

4.5.15 Grönstruktur

Översiktsplanen lyfter fram de öppna odlingslandskapen och naturområdens betydelse för bland annat rekreation och dess vikt för Ales attraktivitet. I översiktsplanen belyses att frågan om sammanhängande grönstruktur och gröna korridorer ska fördjupas i följande planering.

Den fördjupade översiktsplanen för Älvängen tydliggör några av de riktlinjer som berör ekosystemtjänster och ekologisk kompensation.

Riktlinjer

- Ekologisk kompensation görs när naturmark tas i anspråk. I första hand inom planområdet, men om så inte är möjligt i närområdet.
- Lokalt tillskapade ekosystemtjänster ska premieras, så som anpassning av tak, fasader och utrymmen mellan bebyggelse för att kompensera och minimera förlust av ekosystemtjänster vid exploatering.
- Vid plantering på allmän plats ska växtval göras utifrån aspekten att stärka platsens ekosystemtjänster, exempelvis pollinering, reglering av lokalklimat, biologisk mångfald, ekologiska samspel och reglering av vatten.
- Bevarandet och förbättringen av ekologisk kvalitet i utpekade gröna korridorer ska prioriteras för att åstadkomma sammanhängande grönområden.

4.5.15 Materialförsörjning

Översiktsplanen belyser att naturresurser som nyttjas ska ske efter ett långsiktigt perspektiv.

Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens inriktningar.

4.5.16 Gestaltning

Översiktsplanen beskriver att god gestaltning och ett brett och innovativt utbud av spännande boendemiljöer stärker orternas identitet. Samt att naturmiljöer bidrar till att öka den positiva upplevelsen av den byggda miljön.

Den fördjupade översiktsplanen fördjupar riktlinjer som berör gestaltning.

Riktlinje

- Ale kommuns arkitekturstrategi ska följas (EJ ANTAGEN HANDLING).

4.5.17 Kulturmiljö

Översiktsplanen beskriver att kulturhistoriska värden kan lyfta en plats. Arkitektur, bebyggelsemiljöer och landskapets naturmiljöer bidrar till att forma den kulturella miljön.

Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens inriktningar.

4.5.18 Kultur och fritid

Översiktsplanen beskriver att kultur- och fritidsliv både är en resurs och ett varumärke som kan gynna platsutveckling.

Den fördjupade översiktsplanen för Älvängen tydliggör vikten med god tillgänglighet till grönområden som en koppling till friluftslivet.

Riktlinjer

- Bostäder ska vara inom gångavstånd till högkvalitativa grönområden, för att säkerställa att alla boende har lätt tillgång till natur och rekreation.

4.5.19 LIS

Inga områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) pekas ut i Ale kommun.

Kapitel 5. Konsekvenser och utvärdering

Konsekvenser och utvärdering redogör för de generella grunddragen för de konsekvensutredningar detta planförslag bygger på. Kapitlet ger en inblick i planförslagets inverkan och dess överensstämmelse med övergripande mål och policyer.

5.1 Miljökonsekvenser och miljöbedömning

Sammantaget indikerar miljö och konsekvensbeskrivningen att vald inriktning är förenlig med de ingångsvärden konsekvensbeskrivningen utgått ifrån. Identifierade konsekvenser har i den utsträckning det varit möjligt försökts att mildras genom inriktningen på valda riktlinjer.

Bebyggelsestruktur

Ny bebyggelse föreslås i områden i tätortens utkant, den i planen så kallade randzonen. Föreslagna utbyggnadsområden för bostäder vid Östra Älvängen skapar en starkare koppling mellan Älvängen och Skönningared. I Skönningared föreslås en förtätning av befintlig bebyggelse. Övriga bostadsområden tar till stor del vid där dagens tätort slutar. Utbyggnadsriktningen innebär att befintlig infrastruktur till stor del kan nyttjas och att ny infrastruktur och service kan byggas ut etappvis. Risk finns att bebyggelsestrukturen skapar ett bilberoende. Genom att planera för fler mötesplatser, där skola, vård, omsorg och handel kan utvecklas i närheten av föreslagna bostadsområden, stärks den sociala infrastrukturen utanför de centrala delarna av Älvängen. På så sätt kan behovet av resor med bil minska.

Transportinfrastruktur

Nya infrastruktursatsningar föreslås. För detta har en trafikutredning tagits fram där påverkan på vägar inom och utanför planområdet studerats. Utredningen visar att trafikbelastningen blir acceptabel och till och med förbättrad i vissa avseenden. Ny väginfrastruktur leder generellt till fler barriärer samt ökad trafik, vilket i sin tur ger ökade utsläpp och bullerstörningar. För att underlätta och få fler att välja mer hållbara transporter ger planen förutsättningar för nya gång- och cykelvägar. På detta sätt stärks infrastrukturstråken ut från centrum vidare genom föreslagen bebyggelse och ut till grönområdena som omger Älvängen.

Natur, friluftsliv och kulturlandskapet

Planen lyfter randzonens gröna infrastruktur och ekosystemtjänster som resurser som till störst del ska bibehållas och utvecklas. I planen lyfts utveckling av gång- och cykelvägar samt ridvägar, vilket stärker tillgängligheten till områden lämpliga för friluftsliv.

Planens förslag innebär att andelen hårdgjorda ytor ökar och att grönytor försvinner. Det kan ge negativa effekter på både naturmiljö och människors hälsa samt möjligheten till klimatanpassning. Där jordbruksmark tas i anspråk påverkas natur- och kulturmiljövärden negativt och möjligheterna till självförsörjning minskar. Där känsliga områden och skyddade arter berörs behövs fördjupade analyser göras för att undvika negativ påverkan. Föreslagen infrastruktur kan medföra att naturområden fragmenteras, att fler barriärer uppstår för både djur och människor, att upplevelsen av landskapet påverkas och att buller uppkommer i områden som tidigare varit relativt ostörda.

5.2 Sociala och barnkonsekvensbeskrivning

En social och barnkonsekvensanalys planeras att genomföras inom ramen för denna planering. Redan nu bedöms att föreslagen utvecklingen för Älvängen och Skönningared med fokus på hållbarhet och tillgänglighet får positiva sociala konsekvenser för både barn och vuxna. Detta genom att gång- och cykelvägar byggs ut och integreras med den lokala och ortsmässiga gång och cykelstrukturen. Därtill att denna struktur möjliggör för goda anslutningar till lokal service som skolor och förskolor, samt till kollektivtrafiken. Allt detta tillsammans stärker förutsättningarna för en aktiv och hälsosam livsstil. Denna

infrastruktur främjar även social interaktion och gemenskap genom att underlätta för invånarna att mötas och delta i gemensamma aktiviteter

Den sociala och kommersiella servicen förläggs till områden som har goda förutsättningar att tillgodose behov, vilket innebär att en stor del av Älvängens framtida invånare får god tillgång till dessa tjänster och funktioner. Detta bidrar till att stärka hälsa och välfärd och kan även underlätta hanteringen av vardagens alla sysslor.

Tillgängligheten till grönområden inom en radie av 300 meter från bostad, och ännu mindre från offentlig service bidrar inte bara till rekreation och fysisk aktivitet, utan tjänar även som viktiga platser för barns lek och utforskande. Dessa gröna ytor är essentiella för barns utveckling och välbefinnande, och erbjuder en paus från den urbana miljön samt möjligheter för lärande och interaktion med naturen.

Den planerade utvecklingen tar hänsyn till de klimatmässiga fördelarna med grönområden, vilket bidrar till en mer uthållig och klimatanpassad miljö. Grönska fungerar som naturliga system för svalka under varma månader och bidrar till att minska risken för översvämningar genom naturlig avrinning. Dessa aspekter är betydelsefulla för att skapa en trygg och hälsosam miljö för Älvängens invånare. Särskilt utifrån ett längre tidsperspektiv.

5.3 Ekonomiska konsekvenser

En ekonomisk konsekvensbeskrivning planeras att genomföras inom ramen för denna planering. Några frågeställningar som kommer att belysas är bland annat en ändamålsenlig etapputbyggnad samt möjliga följdinvesteringar relaterad till detta och övriga förslag kopplat till den fördjupade översiktsplanen.

Bilagor

Bilaga 1: Förklaring till markanvändningsförslag

Bilaga 1:
Förklaring till markanvändningsförslag

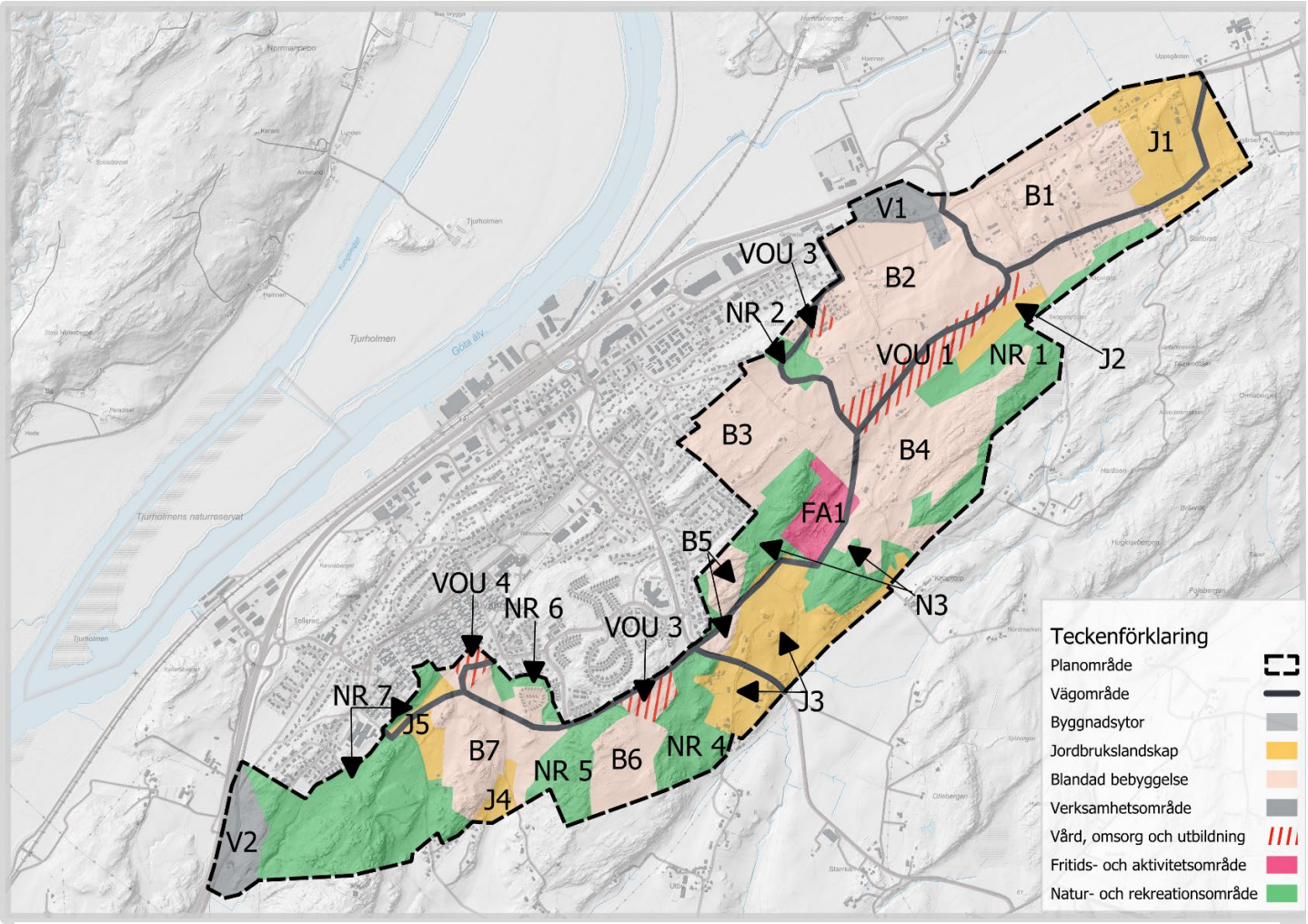

Karta 1, övergripande förklaring till föreslagen markanvändnings för, jordbruksmark, blandbebyggelse, verksamhetsområde, vård, omsorg och utbildning, fritid- och aktivitetsområde, natur – och rekreationsområde. Kartan är inte fullständig med all föreslagen markanvändning.

Nedan följer ett förenklat förklarande bakom föreslagen markanvändning. Texten nedan grundas i kap 2 och kap 4.

Blandad bebyggelse

B1	Pågående markanvändning och kollektivtrafiknära. Därför lämplig för blandbebyggelse.
B2	Delvis pågående markanvändning, Tätorts – och kollektivtrafiknära samt naturlig ny årsring. Därför lämplig för blandbebyggelse.
B3	Tätorts – och kollektivtrafiknära samt naturlig ny årsring. Därför lämplig för blandbebyggelse.

B4 Tätortsnära utveckling då område B2 och B3 är utbyggda, blir då en naturlig ny årsring. Därför lämplig för blandbebyggelse.

B5 Tätorts – och kollektivtrafiknära samt naturlig ny årsring. Därför lämplig för blandbebyggelse.

B6 Tätorts – och kollektivtrafiknära samt nära befintlig infrastruktur. Därför lämplig för blandbebyggelse.

B7 Tätorts – och kollektivtrafiknära samt nära befintlig infrastruktur. Därför lämplig för blandbebyggelse.

Fritids- och aktivitetsområde

FA1 Markföroreningar, översvämningsyta, höjdskillnader och när B4 och B5 är utbyggda finns god tillgänglighet. Därför lämplig för mindre känslig markanvändning med fokus på fritid och aktivitet.

Jordbrukslandskap

J1 Pågående markanvändning, sammanhängande jordbruksmark och djurhållning. Därför lämplig att fortsättningsvis vara jordbruksmark.

J2 Pågående markanvändning och översvämningsområde. Därför lämplig att fortsättningsvis vara jordbruksmark.

J3 Pågående markanvändning, sammanhängande jordbruksmark, översvämningsområde och skredrisk. Dela av sköldsån. Därför lämplig att fortsättningsvis vara jordbruksmark.

J4 Pågående markanvändning, översvämningsområde och skredrisk. Därför lämplig att fortsättningsvis vara jordbruksmark.

J5 Pågående markanvändning, översvämningsområde och lämplig yta för skyddsavstånd till Valåstippen. Därför lämplig att fortsättningsvis vara jordbruksmark.

Natur – och rekreationsområde

N1 Brynmiljö (kantzon mellan jordbruksmark och skog) och fladdermuslandskap. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N2 Skolskog och bostadsnära rekreation. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N3 Rekreation, höjdskillnader, naturvårdsavtal och förekomst av åkergroda i damm. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N4 Rekreation, höjdskillnader och naturvärdesobjekt klass 2 (högt naturvärde). Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N5 Rekreation och höjdskillnader. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N6 Skredrisk, och skyfall/översvämningsområde. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

N7 Rekreation, skredrisk, förorenad mark och höjdskillnader. Därför lämplig att fortsättningsvis vara natur.

Verksamhetsområde

V1	Nära till transportled och farligt gods-led samt översvämningsområde, Följer ÖP. Därför lämplig för verksamhet.
V2	Nära till transportled och farligt gods-led. Följer ÖP. Därför lämplig för verksamhet.

Vård, omsorg och utbildning

VOU 1	Lättillgängligt genom ny väg. I huvudsak kommunägd mark. Därför lämpligt för vård, omsorg och utbildning.
VOU 2	Lättillgängligt. Kommunägd mark. Därför lämpligt för vård, omsorg och utbildning.
VOU 3	Lättillgängligt. Kommunägd mark. Därför lämpligt för vård, omsorg och utbildning.
VOU 4	Lättillgängligt. Kommunägd mark. Därför lämpligt för vård, omsorg och utbildning.

HÄNVISNINGAR

Underlag

Ale kommun skyfallskartering, 2021 augusti, DHI
Ale ÖP 2021, 2021,10,18, Ale kommun
Bostadsförsörjningsprogram, Ale kommun
Dagvattenpolicy, Ale kommun
Energi- och klimatplan, Ale kommun
Ett Ale, 2024–2031, Ale kommun
Kultur i arv, 2008, Ale kommun
Ekosystemkartläggning Fördjupad översiktsplan Älvängen, 2023-08-29, Ale kommun
Miljökonsekvensbeskrivning Fördjupad översiktsplan för Älvängen 2023-12-01, Rådhuset arkitekter AB
Miljöteknisk undersökning (fas 1) Valås deponi, 2023-11-01, Relement
Naturvårdsprogram Ale kommun, 2023-11-13, Ale kommun
Resultat Trafikanalys–VISUM & VISSIM, 2023-07-04, Atkins
Sammanställning Medborgarenkät & träffar FÖP Älvängen 2050, 2024-04-12, Ale kommun
Sociotopvärden i Ale kommun, Bedömning av sociotopvärden i Älvängen, 2017-04-06, Naturcentrum AB
Älvängen FÖP VA- och dagvatten-/skyfallsutredning, 2023-10-02, SWECO

Referenser

Strukturbild för Göteborgsregionen, maj 2008, Göteborgsregionens kommunalförbund
Sveriges Miljömål, www.miljomal.se, Naturvårdsverket
Transportpolitiska mål, www.regeringen.se/regeringens-politik/transporter-och-infrastruktur/mal-for-transporter-och-infrastruktur, Regeringskansliet

Vi skapar möjligheter tillsammans
- Ale kommuns vision

ALE

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Linda Andreasson

2024-08-09

Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning (Dnr KS2020/1689–140)

Sammanfattning

Den fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Kode har varit utställd på samråd, enligt PBL 3 kap 8 §, under perioden den 16 januari till den 17 mars 2023. Samrådshandlingarna fanns då tillgängliga i stadshusets entréplan samt på kommunens hemsida. Under samrådet skickades även handlingarna till Kode bibliotek. Den 31 januari hölls ett ”Öppet hus” i Lunnevis klubbhus i Kode. Detta genererade ett stort intresse där troligtvis 300 personer kom. För att ge alla som ville möjlighet att ställa frågor om FÖP Kode arrangerades ytterligare två tillfällen att få information och ställa frågor i stadshusets entréplan den 20 och 22 februari.

Efter samrådet har en Naturvärdesinventering tagits fram för FÖP-området samt en Lokaliseringsutredning för jordbruksmark. Synpunkter från samrådet samt nya utredningar har inneburit att några områden föreslagna för exploatering tagits bort bl.a. med hänvisning till höga naturvärden, kulturmiljö och jordbruksmark. Område för idrott har flyttats till ett mer centralt läge som kan samverka med ny skola. Ett markerat område för möjlig planskild korsning har lagts till i mark- och vattenanvändningskartan. Dessutom har buffertzon runt verksamhetsområde öster om E6 utökats. Omfattning ”Centrumbebyggelse ny” vid Bohusbanan har utökats och ersatt blandad bostadsbebyggelse. Allt detta har inneburit revideringar i mark och vattenanvändningskartan.

I Planhandlingen har text och kartor förtydligats samt reviderats utifrån inkomna synpunkter och revideringar i Mark- och vattenanvändningskartan. Miljökonsekvensbeskrivning, Grönstrukturplan, Övergripande dagvattenutredning, Övergripande geoteknisk utredning samt Ekonomisk konsekvensanalys har reviderats utifrån de ändringar som gjorts i FÖPen.

Alla synpunkter som inkom under samrådet finns sammanställda och kommenterade i Samrådsredogörelsen.

De frågor som främst lyftes i yttrandena berörde, byggnation på jordbruksmark, varför och hur mycket som det är lämpligt att Kode växer, planskild korsning vid Bohusbanan, flytt av Lunnevi, vikten av att spara grönytor, Natur- och kulturvärden, omvandling av verksamhetsmark till bostäder samt verksamhetsmark på östra sidan E6.

Förvaltningens bedömning är att Kode kan utvecklas till ett ännu mer hållbart och attraktivt stationssamhälle. Genom FÖPen och dess riktlinjer kan kommande arbete med planering och exploatering effektiviseras då de övergripande ställningstagandena är gjorda. Stora delar av utvecklingen kan styras genom planläggning eller avtal både på kommunal och privat mark. Utöver det finns andra förutsättningar för ett attraktivt samhälle där kommunen inte har mandat eller rådighet över frågorna som t.ex. utveckling av Bohusbanan, exploatering av privat mark, skydd av natur- och kulturområden, då krävs att kommunen verkar för eller deltar i dialoger för att påverka.

Med de revideringar som gjorts efter samråd bedömer förvaltningen att den Fördjupade översiktsplanen för Kode kan gå ut på granskning.

Juridisk bedömning

En fördjupad översiktsplan (FÖP) hanteras enligt Plan- och bygglagen (PBL) med samråd och granskning. FÖPen är en del av översiktsplanen och är liksom ÖP inte juridiskt bindande, men juridiskt vägledande i beslut, ställningstaganden och dialoger.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
I KS Budgetdirektiv med resultatmål 2020-04-15 gavs uppdraget till förvaltningen att genomföra en FÖP för Kode. I Investeringsprogrammet med tillhörande tidplan angavs FÖP Kode som projekt med uppstart 2020. Arbetet med FÖP Kode startades först våren 2021.
Kode är en av kommunens viktigaste serviceorter då det ligger i kommunens huvudstråk för kollektivtrafik. De frågor som är speciellt viktiga i uppdraget är att möjliggöra en bostadsutveckling samtidigt som grönområden ska bevaras och utvecklas och jordbruksmark värnas.
Dessutom finns övergripande frågor kring mobilitet samt behov av verksamhetsmark.
Uppdraget ska möjliggöra en utveckling av stationssamhället för att minska klimatpåverkan genom fler hållbara resor.

Bedömning
Förvaltningens bedömning är att Kode kan utvecklas till ett ännu mer hållbart och attraktivt stationssamhälle. Genom FÖPen och dess riktlinjer kan kommande arbete med planering och exploatering effektiviseras då de övergripande ställningstagandena är gjorda. Stora delar av utvecklingen kan styras genom planläggning eller avtal både på kommunal och privat mark.
Sen finns det andra förutsättningar för ett attraktivt samhälle där kommunen inte har mandat eller rådighet över frågorna som t.ex. utveckling av Bohusbanan, exploatering av privat mark, skydd av natur- och kulturområden, då krävs att kommunen verkar för eller deltar i dialoger för att påverka.

Med de revideringar som gjorts efter samråd bedömer förvaltningen att den Fördjupade översiktsplanen för Kode kan gå ut på granskning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

FÖPen verkar för följande av kommunfullmäktiges strategiska mål.
Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen, Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan, Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

De miljömål som påverkas av den fördjupade översiktsplanens markanvändning, såväl i målens riktning som att motverka målen är

- Begränsad klimatpåverkan
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Bara naturlig försurning
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- God bebyggd miljö
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv
- Levande skogar

Miljökonsekvenser av FÖPens förslag samt hur dessa kan begränsas beskrivs i Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) för FÖPen.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

FÖPen har främst utgått från översiktsplan (ÖP2010), VA-plan och Mobilitetspolicy.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Både processen med att ta fram FÖPen och slutresultatet med en antagen FÖPen, innebär en möjlighet till deltagande samt en tydlighet i kommunens långsiktiga strategiska markanvändning, för både medborgare och näringsidkare.
I arbetet med FÖPen har en Social konsekvensanalys gjorts som innefattar barnperspektivet. I de fortsatta detaljplanerna och andra projekt behöver de sociala frågorna hanteras vidare.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Genom framtagande och beslutande av strategiska dokument får förvaltningen och politiken en samsyn hur kommunen ska utvecklas. Detta innebär ett effektivare fortsatt arbete för förvaltningen vilket påverkar både projekt och arbetsmiljön positivt.

Ekonomisk bedömning

I Kode finns det möjlighet att förtäta inom befintlig bebyggelse. Att förtäta är positivt ur ett ekonomiskt perspektiv då befintlig infrastruktur kan nyttjas. I de fall där kapaciteten överskrids krävs dock nya investeringar på gator, gång- och cykelbanor, vatten och avlopp etcetera. FÖPens vision är att stationssamhället Kode är en självklar del av Storgöteborg med god kollektivtrafik och pendlingsavstånd till grannkommunerna. För att lyckas med detta krävs stora investeringar i allmän plats och kommunal service. En utbyggnad enligt FÖPen genererar intäkter till kommunen vid försäljning av planlagd kommunalägd mark. Nya invånare, arbetsplatser och service inbringar också skatteintäkter. Hur snabbt Kode byggs ut styrs av efterfrågan på bostäder. Vid en befolkningsökning på 1,5% per år så innebär det en utbyggnadstakt på cirka 10–20 antal bostäder per år. En bedömning av ekonomiska konsekvenser för FÖPen är mycket osäker då den är översiktlig och bedömer konsekvenser på lång sikt. När nya detaljplaner planeras ska kommunen göra en mer detaljerad ekonomisk bedömning av intäkter och kostnader. I FÖParbetet har en ekonomisk konsekvensanalys (EKA) tagits fram som analyserar vad FÖPen innebär ekonomiskt.

Förslag till beslut

Den fördjupade översiktsplanen för Kode godkänns för Granskning enligt Plan- och bygglagen 3 kap. 12 §.

Mirsad Radoncic
t.f. verksamhetschef Planering och myndighet

Anders Holm
sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Linda.andreasson@kungalv.se

För kännedom till: Pernilla.attnasbjork@kungalv.se

KUNGÄLVS KOMMUN

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR KODE

Granskningshandling 24-09-18

Utkast 240808

REFERENSGRUPP FÖP

Politisk referensgrupp: Beredningen för samhälle och utveckling (BSU)

Förvaltningens referensgrupper: Strategmöte och Gestaltningsmöte

STYRGRUPP FÖP

Styrgrupp stora exploateringar och Portföljstyrgrupp

PROJEKTLEDARE FÖP

Linda Andreasson (översiktsplanerare Plan)

ARBETSGRUPP FÖP

Linda Andreasson (översiktsplanerare)

Viktor Heinesson (samhällsplanerare)

Oskar Mikaelsson (planarkitekt)

Ida Andersson (planarkitekt)

Jenny Björnness Bergdahl (trafikstrateg)

PROJEKTGRUPP FÖP

Sarah Franzén och Carolina Bodlund (VA-ingenjörer)

Fredrik Horn (miljö- och hälsoskyddsingenjör)

Hanna Bäck, Maria Alander och Malin Gustafsson (trädgårdsingenjör)

Christoffer Bjarneberg och Ann-Sofie Sjögren (exploateringsingenjör)

Ulrica Reuterberg (bygglovshandläggare)

Marielle Månskär och Amanda Stenbom (kollektivtrafiksamordnare)

Andreas Dahlqvist och Jesper Hasselöv (kommunekologer)

LAYOUT/ILLUSTRATIONER

Oskar Mikaelsson (planarkitekt)

FOTON

Kungälvs kommun där inget annat anges

Innehåll

INLEDNING 1

Sammanfattning 2
Läsanvisningar 2
Organisation 2
Underlagsmaterial 2

VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN 4

Vad är en Översiktsplan? 5
Fördjupad översiktsplan 5
Planprocessen 5

BAKGRUND OCH UTGÅNGSPUNKTER 6

Uppdrag 7
Planområdet Kode 7
Utgångspunkter för planeringen 9
Medborgardialog 14

SYFTE, MÅL OCH AVGRÄNSNING 17

Syfte 18
Visioner 18
Målbilder FÖP Kode 19
Avgränsning och lokalisering 21
Planeringshorisont och befolkningstillväxt 21

UTVECKLINGSSTRATEGI 22

Bakgrund 24
Strategi för FÖP Kode 24

ANVÄNDNING MARK- OCH VATTENOMRÅDEN 26

Mark- och vattenanvändningskarta 28
Områdesvisa riktlinjer – preciseringar 28
Riksintressen, skyddade områden och andra värden 40

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH RIKTLINJER 43

Planering 44
Exploatering 46
Mellankommunala frågor 49
Befolkning 49
Landskapsbild 51
Gestaltad livsmiljö 56
Det sociala livet 59
Kommunal service 62
Naturvärden och rekreation 66
Trafik och kommunikationer 72
Jordbruk och skogsbruk 78
Kulturmiljö 82
Teknisk försörjning 87
Geoteknik och Geologi 98
Miljö o Riskfaktorer 102

KONSEKVENSER 109

Konsekvenser 110

FORTSATT PLANERING OCH GENOMFÖRANDE 115

Fortsatt planering och genomförande 116

BILAGOR 119

Bilagor FÖP Kode 120

1 INLEDNING

Sammanfattning

I Översiktsplanen (ÖP 2010) lyfts Kode, Ytterby och Kungälv fram i Göteborgsregionens strukturbild där de som stationssamhällen ligger i ett av huvudstråken för kollektivtrafik i regionen. Intill stations- och hållplatslägena, d.v.s. stråkets noder, finns stor potential att förtäta och utveckla befintliga orter. Områden inom gångavstånd till stationsområden samt motorvägshållplats och busstation ska ha särskilt hög bebyggelsetäthet. Kode ligger med Bohusbanan och E6 i direkt anslutning, vilket möjliggör hållbara transporter och resor.
Politikerna i beredningen för samhälle och utveckling (BSU) har för Kode, grannbyarna Aröd och Rörtången/Ödsmåls-mosse samt landsbygden, tagit fram en ny Vision om hur området ska utvecklas. Målsättningen är att sätta viljeinriktningen ”Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet”
Kode är en serviceort för landsbygden samt orterna Aröd och Ödsmåls mosse/Rörtången i kustzonen. I ÖP2010 föreslås nya områden för exploatering och förtätning i Kode. Dock har väldigt lite nybyggnation skett sen ÖP togs fram. I den här fördjupade översiktsplanen (FÖPen) görs ett omtag kring hur Kode kan utvecklas utifrån den nya visionen, planeringsunderlag avseende trafik, grönstruktur, klimatanpassning m.m.
FÖPen för Kode tar visionen om det hållbara stationssamhället längre genom att mer styra utvecklingen av det centrala området runt stationen samt föreslå en utveckling den östra sidan av Bohusbanan och E6 med verksamheter. Mobiliteten lyfts fram genom koppling till kollektivtrafik och gena trygga gång- och cykelstråk. Samtidigt förtydligas grön- och blåstrukturen både centralt med parker och dagvattenhantering samt koppling till omgivande rekreations- och kulturmiljöer. Förhoppningen är att mer i detalj ska kunna beskriva hur målsättningarna ska kunna infrias.
FÖPen anger hur kommunen anser att mark- och vattenområden i Kode ska användas samt anger riktlinjer för hur denna utveckling ska genomföras. Konsekvenserna av denna utveckling har analyserats ur tre hållbarhetsperspektiv; miljökonsekvenser, sociala konsekvenser och ekonomiska konsekvenser. Den samlade bedömningen är att planeringen utgör goda förutsättningar för en hållbar utveckling på lång sikt.

Läsanvisningar

Samrådshandlingen inleds med beskrivningar vad en FÖP är, om bakgrund och vilka utgångspunkter som varit viktiga i arbetet samt vilka mål som ska uppnås. En utvecklingsstrategi redovisas i text och karta som visar de stora dragen i utvecklingen av FÖP området. Kapitlet om Användning av mark- och vattenområden anger hur av mark- och vattenområden avses användas samt ger riktlinjer för genomförande av FÖPen. Här redovisas även ställningstagande avseende allmänna intressen. Under kapitlet om Förutsättningar och Riktlinjer beskrivs alla aktuella ämnesområden med nuläge, förändringar utifrån FÖPen samt med tillhörande riktlinjer där det bedöms viktigt för kommande utveckling. Under kapitlet Konsekvenser sammanfattas miljö-, sociala- och ekonomiska konsekvenser för FÖPen. Konsekvensbeskrivningarna som helhet finns som bilagor. Fortsatt planering anger vilka processer som behövs för genomförandet av FÖPen.

Organisation

Processen med att ta fram FÖPen och dess bilagor har letts av Planenheten under sektor Samhälle och utveckling, med en arbetsgrupp bestående av planarkitekter, samhällsplanerare, trafikstrateg och översiktsplanerare. I arbetet har även en större projektgrupp medverkat med kompetenser från enheterna miljö, bygglov, mark- och exploatering, va, kommunekolog samt trafik-gata-park. Avstämning har även skett med kompetenser inom fritid, lokalresursplanering samt Kungälvs energi AB. Som referensgrupper inom förvaltningen har projektet haft möten som Strategmötet, Sektorsamsyn samt Gestaltningsmöte.
Beredningen för samhällsutveckling (BSU) har varit politisk referensgrupp under framtagandet av FÖPen. Styrgrupp inom förvaltningen har varit Styrgrupp stora exploateringar och Portföljstyrgrupp. Underlagsmaterial avseende Grönstrukturplan, Dagvattenutredning, Geoteknisk utredning, Kulturmiljöanalys, Miljökonsekvensbeskrivning samt Social konsekvensanalys för FÖP Ytterby har tagits fram av konsulter. Övrigt material har tagits fram internt i kommunen.

Underlagsmaterial

Arbetet med FÖPen utgår utöver ny Vision till stor del från de utgångspunkter och övergripande inriktningar som anges i ÖP2010. Dock har vissa förutsättningar ändrats vilket kräver en ny utbyggnadsstrategi för Kode. Under kapitel om Bakgrund och Utgångspunkter anges ett stort antal mål, riktlinjer som styr samhällsplaneringen på nationell, regional samt kommunal nivå. Som bilagor finns det material som varit underlag inför uppstart av

arbetet med FÖP, t.ex. medborgadialog samt en täthetsanalys. Dessutom finns underlag som tagits fram under arbetets gång avseende grönstruktur, dagvatten, geoteknik samt kulturmiljö. Därutöver ligger miljö-, social och ekonomiska konsekvensanalyser som bilagor. Bilagorna anges sist i handlingen.

Medborgardialog

Under våren 2021 genomfördes en medborgardialog i två steg, en generell dialog för alla medborgare och en dialog riktade till elever på skolorna i Kode. Medborgarna har haft möjlighet att besvara en enkät och lämna kommentarer om särskilda platser inom ett område. Resultatet av dialogen har sammanställts i en rapport som är ett viktigt underlag i FÖParbetet. I samband med medborgardialogen kontaktades även företagare i Kode men då bara en person svarade finns dessa inte med i sammanställningen. I juni 2022 hölls ytterligare en medborgadialog på plats i Kode där de företagare och fastighetsägare som ligger inom nuvarande verksamhetsområde bjöds in. Dock deltog bara en person men det blev ändå ett givande samtal.

Täthetsanalys

Rapporten ”Hållbar täthet i Stationssamhällen Riktlinjer och indikatorer för hållbar täthet i stationsnära lägen i Göteborgsregionen Exempel på hållbar förtätning i Ytterby”, togs fram i augusti 2017 av SpaceScape. Kungälvs kommun och Göteborgsregionen (GR) hade ett överenskommet samarbete i EU-projektet SMART-MR där stationssamhället Ytterby ingick som fallstudie i projektet. Detta arbete hade en stor betydelse i arbetet med FÖPen för Ytterby men har även varit ett viktigt underlag för arbetet med FÖP Kode, utifrån generella principer avseende förtätning i Stationssamhällen.

2 VAD ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN

Vad är en Översiktsplan?

En översiktsplan är ett vägledande styrdokument som beskriver kommunens långsiktiga strategi för samhällsutveckling. Översiktsplanen gäller för hela kommunen och i den tar kommunen ställning till hur mark- och vattenområden och den bebyggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Den ska även innehålla beskrivningar av hur kommunen avser att ta hänsyn till och samordna nationella och regionala mål, planer och program. Översiktsplanen fungerar som en vision för den framtida utvecklingen och ligger till grund för detaljplanering och bygglov. Den är även ett instrument för kommunens dialog med medborgare och myndigheter. Översiktsplanen har en viktig roll som måldokument avseende hur kommunen ska växa och vägvisare mot en god miljö och mer hållbar framtid.

Fördjupad översiktsplan

För områden i kommunen som behöver en mer detaljerad redovisning av ställningstaganden, till exempel en tätort, kan en fördjupning av översiktsplanen (FÖP) göras. En FÖP behandlar samma typ av frågor som en översiktsplan men på en mer detaljerad nivå och tas fram på samma sätt.

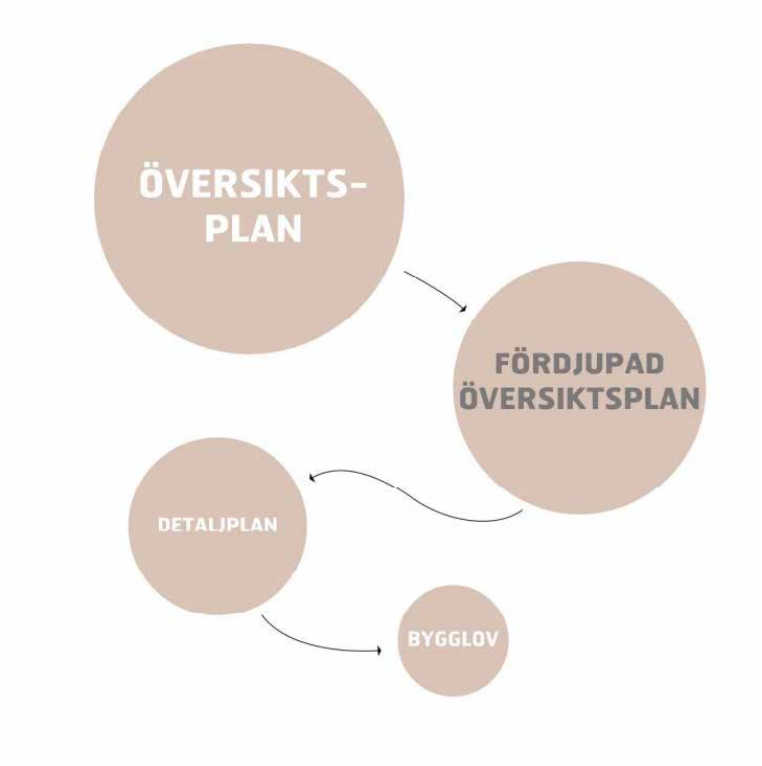

Planprocessen

Processen för att upprätta en översiktsplan styrs av plan och bygglagen (PBL). När ett förslag till ny översiktsplan eller FÖP har upprättats hålls samråd med medborgare, myndigheter och andra berörda. Förslaget tillgängliggörs genom att allt material finns utställt på offentliga platser som bibliotek, i stadshuset och på kommunens hemsida. Efter samrådet tar kommunen ställning till de inkomna synpunkterna och besvarar dem i en samrådsredogörelse. Planförslaget arbetas eventuellt om och ställs ut på Granskning under minst två månader. Synpunkter som kommit in vid granskningen sammanfattas och besvaras i ett Granskningsutlåtande. Efter granskningen kan mindre justeringar göras innan FÖPen antas av kommunfullmäktige.

3 BAKGRUND OCH UTGÅNGSPUNKTER

Uppdrag

I Budgetdirektiv med resultatmål antaget av Kommunstyrelsen 2020-04-15 gavs uppdraget till förvaltningen att genomföra en fördjupad översiktsplan för Kode. I Investeringsprogrammet med tillhörande tidplan angavs FÖP Kode som projekt med uppstart 2020. Arbetet med FÖP Kode startades först våren 2021. FÖP Kode utgår ifrån Översiktsplanen (ÖP) 2010 samt Vision Kode.

Kode är en av kommunens viktigaste serviceorter då det ligger i kommunens huvudstråk för kollektivtrafik. De frågor som är speciellt viktiga i uppdraget är att möjliggöra en bostadsutveckling samtidigt som grönområden ska bevaras och utvecklas och jordbruksmark värnas. Dessutom finns övergripande frågor kring trafik och kommunikationer samt behov av verksamhetsmark.

Uppdraget ska möjliggöra en utveckling av stationssamhället för att minska klimatpåverkan genom fler hållbara resor.

Planområdet Kode

Planområdet för FÖP Kode innefattar samhället Kode samt förslag på viss utökning för ny exploatering samt omgivande natur och jordbruksmark.

Kode är ett mindre stationssamhälle beläget ca 9km norr om centrala Kungälv med en befolkningsmängd på ca 1700 invånare. Genom ortens östra del sträcker sig Bohusbanan och E6:an. Tätorten är samlad kring pendeltågsstationen där det även finns grundläggande service.

Kode utgör även en serviceort för grannbyarna Aröd och Ödsmåls mosse och Rörtången samt landsbygden.

Kode karaktäriseras av småskalighet med närhet till hav, landsbygd, natur och stad. Orten ligger i övergången mellan skog och det öppna odlingslandskapet.

Bebyggelsen som breder ut sig mot väster i det flacka odlingslandskapet är främst villabebyggelse men med inslag av äldre jordbruksbebyggelse. Centralt finns kuperad terräng med inslag av större grönytor. Betydande spår av de äldre gårdarna finns i landskapet och den bebyggda miljön.

De mest tätbebyggda delarna av samhället ligger på marker som historiskt tillhört gårdarna Kode, Guntorp, Halltorp och Bräcke.

Bohusbanan Göteborg-Uddevalla öppnades i etapper mellan åren 1906–1909. Detta var början till att utveckla Kode samhälle och komplettera jordbruket med andra sätt att livnära sig på. Kode stationshus var en av få byggnader i de centrala delarna vilket under 1980-talet bedömdes ha ett kulturhistoriskt värde men som idag inte finns kvar. Motorvägen (E6) tillkom 1972–1974.

Kode bebyggdes i större omfattning först på 60- och 70-talet. Innan dess fanns endast spridd bebyggelse vid stationsläget, i Halltorp och Klåvränna. Kode var centralort i Kode landskommun mellan åren 1952–1970 innan kommunsammanslagningen.

Ny bebyggelse har endast tillkommit i mindre omfattning under 2000-talet.

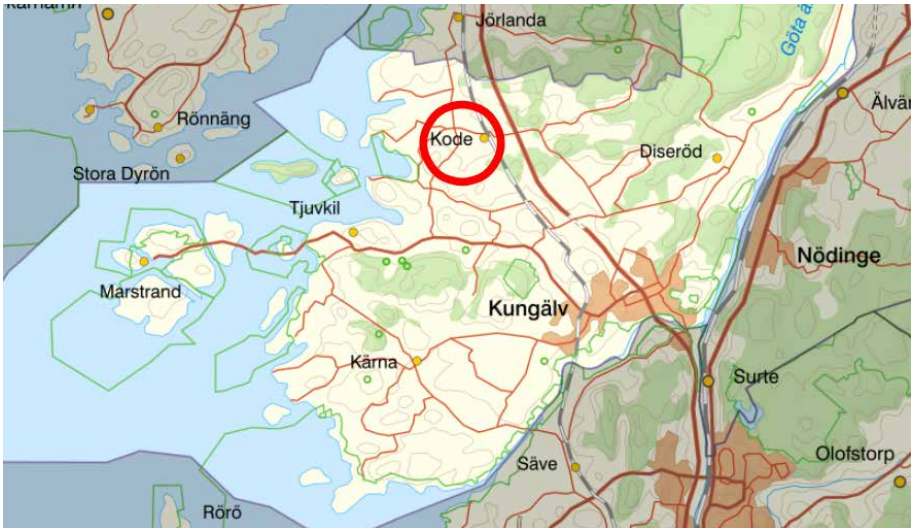

Översiktskarta Kungälvs Kommun

Planområde Kode

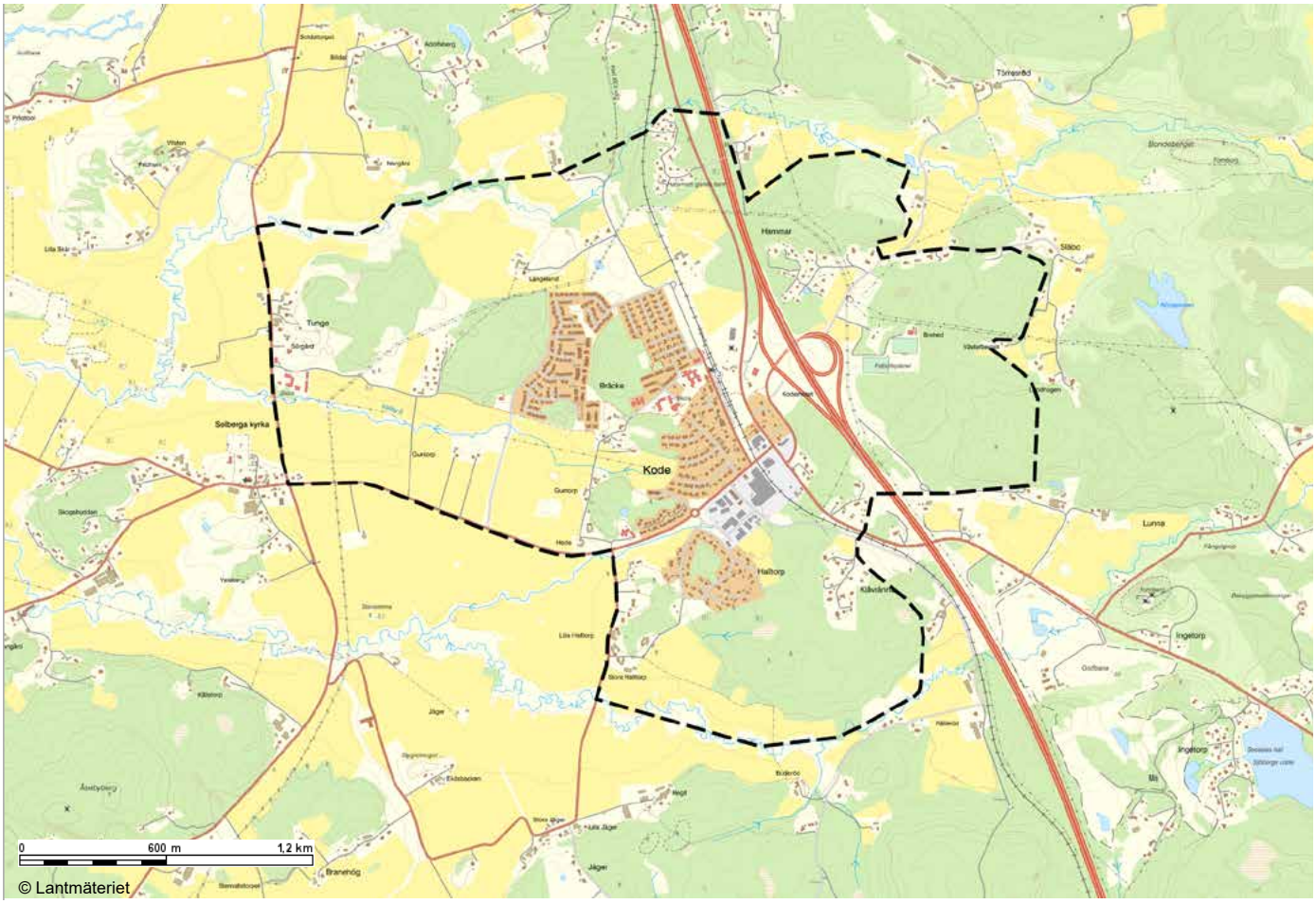

Utgångspunkter för planeringen

Plan- och bygglagen (PBL)

Den fysiska planeringen utgår från plan- och bygglagen (PBL) som syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Enligt PBL ska mark - och vattenområden användas för det eller de ändamål som de är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning med resurser.

Nedan anges ett antal relevanta nationella och regionala samt kommunala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen och som är applicerbara på FÖParbetet.

Globala hållbarhetsmålen

Läs mer: globalamalen.se

FN har antagit, en Agenda 2030 för hållbar utveckling, med 17 globala mål. De mål som främst har betydelse för arbetet med hållbar samhällsplanering och där FÖPen har möjlighet att påverka är: Jämställdhet, Rent vatten och sanitet, Hållbar energi för alla, Minskad ojämlikhet, Hållbara städer och samhällen, Bekämpa klimatförändringarna, Ekosystem och biologisk mångfald.

I det strategiska arbetet bedöms detta ske genom förtätning av bostäder i stationssamhälle, att möjliggöra för fler att använda hållbara transportsystem och att säkra grönområden för rekreation, naturvärden och klimatanpassning samt att arbeta med ekosystemtjänster och möjliggöra användandet av fjärrvärme.

Globala hållbarhetsmålen

Nationella ställningstagande

Riksdagens mål

Läs mer: regeringen.se

Riksdagen har ett stort antal mål som ska vara vägledande för samhällsplaneringen i kommunen.

Följande mål lyfts fram som viktiga i arbetet med FÖPen:

Miljömålen

Generationsmålet, Miljömålen och Etappmålen är vägledande för miljöarbetet i Sverige.

Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att Miljömålen ska nås. Miljömålen beskriver det tillstånd i miljön som arbetet ska sikta mot – den kvalitet som miljön ska ha.

Etappmålen ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljömålen och identifierar en önskad omställning av samhället.

De miljömål som främst har bedömts ha betydelse för arbetet med FÖP Kode är Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Grundvatten av god kvalitet, Levande sjöar och vattendrag, God bebyggd miljö och ett rikt växt - och djurliv samt Ett rikt odlingslandskap.

När det gäller etappmålen så är det främst Begränsad klimatpåverkan och Hållbar stadsutveckling som berör FÖPen.

Exempel på mål under Begränsad klimatpåverkan är: *Andelen persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång i Sverige ska vara minst 25 procent år 2025, uttryckt i personkilometer, i riktning mot att på sikt fördubbla andelen för gång-, cykel- och kollektivtrafik.*

Exempel på mål under Hållbar stadsutveckling är: *En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.*

Kulturpolitiska mål

Läs mer: kulturradet.se

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken bland annat: främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Arkitektur-, form- och designpolitik ”Gestaltad livsmiljö”

Läs mer: regeringen.se

2018 antog riksdagen politiska mål för arkitektur-, form- och designområdet.

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Det ska uppnås genom att:

- Hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids.
- Det offentliga agerar förebildligt estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas.
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Mål för boende och samhällsplanering

Läs mer: regeringen.se

Det övergripande målet för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas. Målet är också långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven.

Sveriges friluftslivsmål

Läs mer: regeringen.se, naturvarsverket.se

Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Det är några utgångspunkter för våra 10 svenska friluftlivsmål.

- Naturen ska vara tillgänglig för alla.
- Personligt och ideellt engagemang ska stå i centrum.
- Allemansrätten ska värnas.
- Den hållbara användningen av naturen planeras med hänsyn till friluftslivets behov.
- Kommunerna ska ha ett stort ansvar för naturen nära tätorterna.
- Friluftslivet ska bidra till landsbygdsutveckling och regional tillväxt.
- Skyddade områden ska vara en tillgång för friluftslivet.
- Friluftslivet ska ha en given roll i skolans arbete.
- Fysisk aktivitet och avkoppling ska stärka folkhälsan.
- Beslut om friluftsliv ska fattas med god kunskap.

Regionala ställningstagande

Regional utvecklingsstrategi (RUS) för Västra Götaland 2021 – 2030

Läs mer: vgregion.se

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för Västra Götaland anger riktningen för det regionala utvecklingsarbetet 2021 - 2030. Strategin tar sin utgångspunkt i stora samhällsutmaningarna och behovet av att ställa om mot ett mer hållbart och konkurrenskraftigt samhälle. Målet konkretiserar vad en sådan omställning innebär ur ekonomiskt, miljömässigt och socialt perspektiv.

Strategin pekar ut fyra långsiktiga prioriteringar: Stärka innovationskraften, Bygga kompetens, Öka inkluderingen, Knyta samman VG.

Att knyta samman Västra Götaland – för hållbar och förbättrad tillgänglighet är det område som främst berör arbetet med FÖP Kode. Och viktiga utpekade insatsområden är att utveckla transportinfrastrukturen och att öka andelen hållbar mobilitet. Och att förbättra förutsättningarna för platsutveckling.

Vision Västra Götaland – Det goda Livet Framtagen i samarbete mellan VGR och kommunerna

Läs mer: vgregion.se

Visionens fem fokusområden är:

- Ett livskraftigt och hållbart näringsliv
- Ledande i kompetens- och kunskapsutveckling
- Infrastruktur och kommunikationer med hög standard
- En ledande kulturregion
- En god hälsa

Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om

Läs mer: goteborgsregionen.se

2009 antogs ett regionalt klimatmål att Västra Götaland ska vara en fossiloberoende region senast 2030. Det har sedan preciserats med regionala

tilläggsmål:

- Utsläppen av växthusgaser i Västra Götaland ska minska med 80 procent till år 2030 från 1990-års nivå.
- Utsläppen av växthusgaser från västsvenskarnas konsumtion, oavsett var i världen de sker, ska minska med 30 procent jämfört med 2010.

Trafikförsörjningsprogrammet – Så utvecklas kollektivtrafiken

Läs mer: vgregionen.se

Trafikförsörjningsprogrammet är det viktigaste dokumentet i utvecklingen av kollektivtrafiken i Västra Götaland. Det är här det beskrivs hur kollektivtrafiken ska utvecklas och var fokus på kollektivtrafiksatsningar ska ligga. Nuvarande program sträcker sig från år 2017 till år 2020 med utblick till år 2035. Nu pågår arbetet med att ta fram ett program för åren 2021 - 2024.

Göteborgsregionens strukturbild

Läs mer: goteborgsregionen.se

Göteborgsregionens strukturbild är en överenskommelse om ett gemensamt ansvar för en långsiktigt hållbar regional struktur. Strukturbilden visar på samspelet mellan kärnan (centrala Göteborg) det sammanhängande stadsområdet, huvudstråken för infrastruktur, kustzonen, de gröna kilarna och Göta älv. I framtagen strukturbilden fastslås huvudstråk för regionens utveckling som utgör ryggraden i Göteborgsregionen. I ett av regionens huvudstråk innefattar Bohusbanan och E6 som utgår från Regionens kärna, Göteborg. I denna strukturbild ligger Bohusbanan som går genom centrala Kode. Utvecklingen av huvudstråken i regionen ska ske med stöd av en attraktiv och kraftfull pendel- och regiontågstrafik. I stationslägen är det särskilt attraktivt att förtäta och skapa goda förutsättningar för gång - och cykel, etablera handel-, service och arbetsplatser med ett större upptagningsområde än den egna orten.

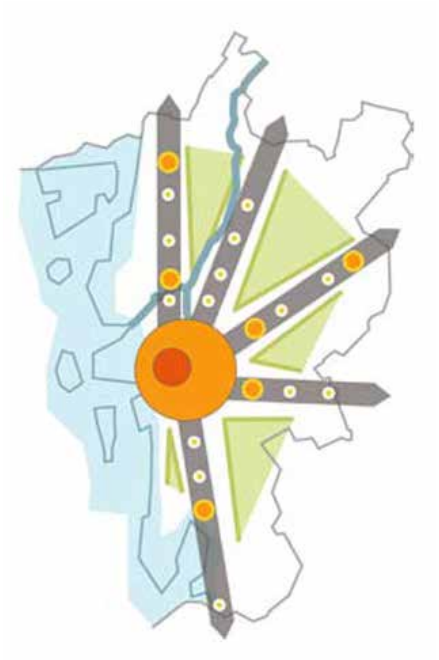

Göteborgsregionens strukturbild

Regionala miljömål för Västra Götaland

Läs mer: Länsstyrelsens hemsida

Generationsmålet, miljömålen och etappmålen ska tillsammans med de regionala tilläggsmålen vara vägledande för miljöarbetet i Västra Götaland. Målen kallas tillsammans Västra Götalands regionala miljömål.

Till de regionala miljömålen har ett åtgärdsprogram tagits fram för perioden 2022–2025 där kommunen åtagit sig att genomföra ett antal åtgärder.

De åtgärder som berörs av arbetet med FÖP Kode är främst:

- Minska halterna av luftföroreningar och verka för ett mer transporteffektivt samhälle
- Skydda tätortsnära skogar
- Utredning enligt 3 kap 4 § miljöbalken finns med i kommunala beslutsunderlag för översiktsplan, detaljplan och bygglov
- Skydda och utveckla tätorters grönområden
- Kommuner arbetar aktivt med att minska klimatpåverkan från resor och transporter genom sin fysiska planering (ÖP, DP och planbesked)
- Kommuner arbetar in riktlinjer i översiktsplanen för bevarande och utveckling av grön infrastruktur, ekosystemtjänster och ekologisk kompensation, för att stärka biologisk mångfald och klimatanpassning.

Hållbar tillväxt

Läs mer: goteborgsregionen.se

Syftet med mål- och strategidokument är att lägga en stabil grund för vårt gemensamma arbete inom GR-kommunerna med att utveckla Göteborgsregionen till en stark och tydlig tillväxtregion i Europa – en region som är attraktiv att leva och verka i samt besöka. Genom ett gemensamt målinriktat arbete vill vi stärka regionens kvaliteter och aktivt arbeta för att möta framtidens utmaningar. Stimulera en fortsatt befolkningstillväxt och samtidigt ta vara på de möjligheter en fortsatt regionförstoring ger. Stärka de kvaliteter som gör att vi vill leva och verka i samt besöka Göteborgsregionen Skapa en stark och långsiktigt hållbar regional struktur som utgår från storstadsområdets möjligheter. Utveckla ett långsiktigt hållbart transportsystem med en attraktiv kollektivtrafik.

Kulturmiljö 2030

Läs mer: Vastarvet.se

Målbilden för det samlade kulturmiljöarbetet i länet är ett kulturarv som är angeläget och tillgängligt för alla, väl omhändertaget och nyttjat som resurs för lokal och regional utveckling.

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Kommunala ställningstaganden

Översiktsplan ÖP2010

Läs mer: Kungalv.se

Göteborgsregionens strukturbild efterföljs i ÖP 2010 och Kode är där, och i andra styrdokument, utpekat som en prioriterad ort för bebyggelseutveckling på grund av dess strategiska läge i huvudstråket. ÖP 2010 anger att Kode i första hand ska växa genom förtätning och ny bebyggelse i direkt anslutning till den befintliga. Den huvudsakliga utbyggnadsriktningen som redovisas är åt väster och åt söder. Genom att låta Kode växa västerut kommer en mindre del av odlingslandskapet tas i anspråk för bebyggelse. Samtidigt innebär avgränsningen av Kodes utvecklingsområde att risken att sprida ny bebyggelse på det kringliggande odlingslandskapet begränsas. Gestaltning och placering av ny bebyggelse måste studeras utifrån ortens karaktär. Särskilt viktigt är hur övergången till omlandet bör hanteras. I ÖP (till skillnad från FÖPen) bedöms en utbyggnad åt öster inte lämplig trots att det skulle kunna motiveras med närheten till kollektivtrafik (motorvägshållplats och stationen på Bohusbanan). E6:an med dess avfarter utgör en märkbar barriär och det upplevda avståndet är troligen betydligt längre.

Inriktningen för framtida bostadsbyggande i Kode bör som i alla tätorter vara ett blandat utbud vad gäller upplåtelseformer och bostadstyper i varje område, utifrån ortens behov för att få en socialt hållbar boendemiljö. Ett stärkt centrumområde på ömse sidor av stationen är av stor betydelse för Kodes framtida utveckling. Eftersom området närmast järnvägen är utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller är det troligen lämpligare med verksamheter än bostäder här. Service och åtgärder som stärker centrumområdets tillgänglighet bör prioriteras. Sammantaget finns det i Kode potential för långsiktig hållbar utveckling och att nå kommunens strategiska mål och tillväxtmål. Några strategier i ÖP 2010 ändras i FÖPen t.ex. möjlig utveckling av verksamheter på östra sidan motorvägen.

Kommunen har i december 2022 antagit en Planeringstrategi som konstaterar att gällande översiktsplan (ÖP2010) är inaktuell och att en ny översiktsplan ska tas fram. Detta arbete startas 2023 men har ännu inte inneburit några nya ställningstagande, mål eller visioner som påverkar arbetet med FÖP Kode. Fortsatt arbete med FÖP Kode kommer att samordnas med arbetet med ny översiktsplan.

Natur- och friluftslivsplan

Läs mer: kungalv.se

Här beskrivs naturen i Kungälv och vilka områden som klassas som skyddsvärda. Planen innehåller också mål och åtgärder för hur kommunen ska skydda naturen och underlätta för friluftslivet. Gällande Naturvårds- och friluftslivsplanen beslutades av fullmäktige 2005.” Närströvområden i Kärna-Kode-Diseröd” (2011-11-15) är en underlagsrapport till den.

Parallellt med framtagande av FÖP Kode pågår arbetet med en ny Natur- och friluftslivsplan. Underlag från den har använts i FÖParbetet. I Natur-och friluftslivsplanen föreslås nedanstående fyra mål som väl kopplar till FÖPens målbild.

Mål i Natur- och friluftslivsplanen

Grönplan

Läs mer: kungalv.se

Grönplanen för Kungälvs kommun antogs av fullmäktige 2006. Det är en handlingsplan för hur kommunen ska bygga och sköta parker i tätorterna. I FÖParbetet kommer denna att ersättas av en Grönstrukturplan för Kode.

Kommunfullmäktiges (KF) strategiska mål

Läs mer: kungalv.se

- Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande
- En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
- Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv
- Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen
- Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen
- Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan
- Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle
- Levande havsmiljö
- Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

Trafikplan 2017

Läs mer: kungalv.se

Den kommunala trafikplanens inriktning definieras av strategiska mål och resultatmål. Dessa utgår från styrande dokument dels på nationell och regional nivå samt på kommunal nivå, det vill säga inriktningar som Kungälvs kommun har tagit fram. Trafikplanens strategiska mål är de utpekade mål som trafikplanens strategier ska verka mot. De är definierade utifrån övergripande mål som nämns ovan.

- Öka andelen hållbara resor.
- Ny bebyggelse ska stödja en välutbyggd och attraktiv kollektivtrafik genom att i första hand utvecklas i huvud- och sekundärstråk samt i serviceorter.
- Öka trygghet, säkerhet och tillgänglighet i trafikmiljöer.
- Öka samnyttjande av trafikslag.
- Minskad miljö- och klimatpåverkan.

Plan för attraktiva miljöer och stråk för gång och cykel 2020

Läs mer: kungalv.se

Syftet med ” Plan för attraktiva miljöer och stråk för gång och cykel” är att skapa underlag för så bra förutsättningar som möjligt för att öka det hållbara resandet. Om fler väljer att gå och cykla istället för att ta bilen leder detta till minskad miljöpåverkan, minskad trängsel och dessutom bättre folkhälsa. Många bilresor som görs är kortare än 5 km och skulle enkelt kunna bytas mot en cykelresa eller promenad. Planen behandlar strategier och planeringsprinciper för ett bättre gång- och cykelvägnät i Kungälvs kommun.

Plan för Konkurrenskraftig kollektivtrafik 2019–2022

Läs mer: kungalv.se

Syftet med planen är att beskriva hur kollektivtrafiken bör utvecklas samt vilka åtgärder som krävs för måluppfyllelse av plan men också vilka förväntningar som är rimliga att ha på kollektivtrafikens utveckling i kommunens olika delar. Planen ska vara ett hjälpmedel för samverkan i första hand för politiker och tjänstemän inom förvaltningen men också för externa aktörer såsom exploatörer och byggherrar. Planen ska vara grundläggande i samverkan med Västtrafik och Västra Götalandsregionen.

Bostadsförsörjningsprogram 2020–2022

Läs mer: kungalv.se

Tillgång till bostäder är en förutsättning för ett bra liv för den enskilde, men också för tillväxt, företagsetableringar och arbetstillfällen. Samtidigt ger antalet invånare som har sysselsättning, ef-

fekter på bostadsmarknaden. En väl fungerande bostadsmarknad är viktig för såväl individen som samhällets utveckling i stort. På en fungerande bostadsmarknad finner hushållen en bostad som motsvarar deras behov. Kungälvs kommun ska därför se till att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Befolkningen växer och bostadsbyggandet täcker inte upp för behovet vare sig i Sverige, Västra Götaland eller Kungälv. Bristen drabbar i högsta grad de samhällsgrupper som har svårast att etablera sig på bostadsmarknaden. Här kan man till exempel nämna unga vuxna, barnfamiljer men också de nyanlända. Kungälvs kommuns framtida möjligheter till en positiv utveckling och välfärd påverkas av kommunens förmåga att se till behovet av bra bostäder och goda boendemiljöer för människor i olika skeden av livet och med varierande behov och önskemål.

Riktlinjer för bostadsbyggandet 2020–2022

Befolkningsökningen ska vara 1,5% per år. Bostadsbyggnationen under perioden ska främst ske inom tätorterna.

Bostadsbebyggelse ska ske med hög täthet, fokuserat på attraktivitet i befintliga miljöer eller i anslutning till befintlig infrastruktur så som kollektivtrafik, gång- och cykelstråk, väg, VA. Bostadsbebyggelse ska lokaliseras med god tillgänglighet, närhet till service, skola, kollektivtrafik, rekreationsområden, hushållssortering samt att rörelse med gång och cykel främjas. Inom det samlade bostadsbyggandet ska det finnas blandande upplåtelseformer och varierande boendeformer, gärna inom varje nytt bostadsområde. Boendemiljöer ska vara attraktiva, trygga samt främja hälsa och ökad gemenskap samt vara inkluderande.

Kulturpolicy 2018

Läs mer: Kungalv.se

I Kungälvs kommun vill vi främja allas möjlighet till kulturupplevelse och eget skapande, främja ett levande kulturarv samt särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. I Kungälv vill vi lyfta fram vårt rika kulturhistoriska arv och värna om att ta vara på våra nysvenska medborgares kultur och deras historia. Vi behöver gränsöverskridande kulturell samverkan för att skapa ett tryggt och bra samhälle.

Mål och viljeinriktning

- Särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur
- Tydliggöra kulturens roll framåt och vikten av densamma för integration, samhällsbygge och demokratiska processer
- Utveckla digitalisering av kulturen

Lokalförsörjningsplan 2021–2024 med utblick mot 2029

En del i Kungälvs kommuns planering är det årliga arbetet med lokalresursplanering (LRP) för att få fram ett tydligt underlag för förvaltningens framtida lokalbehov till den rullande investeringsbudgeten.

Social ÖP (SÖP)

Läs mer: kungalv.se

Utifrån kommunfullmäktiges tidigare strategiska mål att minska segregationen har kommunstyrelsen fastslagit resultatmålen om minskad barnfattigdom och minskat utanförskap. För att uppnå detta gav kommunstyrelsen inför 2015 förvaltningen i uppdrag att ta fram en social översiktsplan. Syftet med social översiktsplan är att, utifrån resultatmålen, analysera den sociala hållbarheten och i ett första steg presentera en översikt över social utsatthet.

I arbetet med FÖP Kode och kommande fysisk planering handlar det framför allt om att planera för ett attraktivt samhälle för alla d.v.s. både för de som bor i Kode idag och de som kommer att flytta dit. I samband med förtätning och utbyggnation av serviceorter är det särskilt angeläget att investera i de mjuka värdena, såsom livet mellan husen, lekplatser, mötesplatser etc. Vid nyproduktion, förtätning eller ändrade upplåtelseformer av bostäder ska det finnas ett tydligt socialt ansvarstagande. I samband med markexploatering sätter Kungälvs kommun ett krav på engagemang i sociala hållbarhetsfrågor.

Medborgardialog

Under våren 2021 genomfördes en medborgardialog i två steg: en generell dialog för samtliga medborgare och en dialog riktade till elever. Medborgardialogen bestod av en enkät och kartformulär som publicerades på kommunens hemsida mellan 17 maj och 15 juni. Totalt inkom 213 enkätsvar. Elevdialogen pågick under feb-april 2021 och genomfördes genom en enkät riktad till eleverna på Tunge skola. Totalt deltog 179 elever. Kommunen riktade även en specifik enkät till företagarna i Kode, men då enbart ett svar inkom har en sammanställning inte varit möjlig.

Syftet med medborgardialogen var att i ett tidigt skede samla in kunskap och tankar från boende, verkande och besökare i Kode och använda det som ett underlag i framtagandet av FÖPen.

Inkomna synpunkter delades in i olika teman och summerades. Under varje rubrik nedan följer en kort summering av vad inkomna synpunkter berörde. Sammanställningen av medborgardialogen finns som bilaga till FÖPen.

Läs mer: Bilaga 1

Bilaga 1

Bebyggelse

Det finns brist på varierade bostadstyper, framför allt billigare bostäder och hyresrätter. vilket gör det svårt för hushåll med en inkomst (ungdomar, äldre, ensamstående etc.) att bo kvar eller flytta till Kode. Kode borde växa genom att nya områden bebyggs, inte genom förtätning av befintliga områden. Kode borde inte växa förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad. Medborgarna tycker att det gärna bli fler invånare i Kode men det får inte byggas för mycket för fort.

Arbetet i FÖPen

FÖPen förslår en utveckling som möjliggör för varierande bostadstyper vilket kan göra Kode tillgängligt även för hushåll med lägre inkomst. Genom att fler bostäder byggs möjliggörs också en inflyttning av människor som gör att Kode kan växa på sikt.

Trafik

Det finns ett stort behov av att utveckla gång-och cykelbanor både inom och omkring tätorten, framför allt kring tätorten. Det är smala vägar med hög hastighet på trafiken som skapar en otrygghet för gående och cyklister.

Medborgare upplever trafiksituationen kring järnvägsöverfarten som otrygg, och kopplingar över Hedsvägen är för dåliga. Flera anser att om Kode ska kunna utvecklas bör trafiksituationen ses över.

Kollektivtrafiken i Kode anses vara bra, men på grund av osmidiga byten blir restiden lång. För att kunna synka byten smidigare föreslås ett samlat stations och bussområde då dagens hållplatser för olika linjer och trafikslag är utspridda, dubbelspår på Bohusbanan kan också bidra till bättre kollektivtrafik. Det behövs tätare avgångar från landsbygden in till Kode och mellan Kode och Kungälv. För att underlätta kollektivt reande behövs även fler pendelparkeringar för både bil och cykel. En annan faktor som lyfts är att livssituationen ofta omöjliggör hållbart resande då jobb, barn fritidsintressen med mera inte går att synka med kollektivtrafiken.

Arbetet i FÖPen

I FÖPen undersöks flera alternativ för att förbättra trafiksituationen i Kode, för bilar, cyklar, gående och kollektivtrafiken. Turtätheten kan kommunen inte påverka, men genom att Kode växer blir det bättre underlag för kollektivtrafiken vilken i sin tur kan få turtätheten att öka. Olika alternativ till planskildkorsning över Bohusbanan har studerats.

Centrum och service

I Kode finns grundläggande service men det behöver utvecklas. Om Kode har ett centrum idag och vart detta ligger lider delade meningar, men det finns potential att utveckla. Många ser gärna en utveckling med ett mer samlat centrum framöver. Några möjliga lokaliseringar som tas upp för ett framtida centrum är, platsen vid industrierna söder om Hedsvägen, eller åkermarken väster om Kode som tidigare föreslagits för bostäder. Det är även flera som påpekar att ett centrum kanske inte behövs eller att inga större förändringar är nödvändiga.

Arbetet i FÖPen

Flera möjligheteter undersöks för en koncentration av handel och service. Området vid Bohus-

banan med stationen som nod föreslås som centrumbebyggelse. Flera invånare ger även bättre underlag för olika utbud av handel och service att etableras i Kode.

Landsbygden och naturen eller grönstruktur

Landsbygden och naturen som ligger tätt inpå orten anses karakteriserande för Kode. Steget från bebyggelse ut till landsbygden är kort. Det finns gott om uppskattade närströvområden i området som dock kan utvecklas med elljusspår och ordentliga stigar. Kode beskrivs som en plats med närhet till det mesta såsom havet, landsbygden, naturen och staden.

Arbetet i FÖPen

Mötet mellan tätorten, landsbygden och naturen är en viktig punkt i FÖPen. Bebyggelsen föreslås därför anpassas i skala och karaktär vid möten med landsbygden och naturen. Grönområden och närströvområden har tagits med i arbetet för att ta vara på och utveckla befintlig natur och närströvområden. En Grönstrukturplan visar på hur dessa ytor kan utvecklas.

Barn och ungdomar

Kode beskrivs som en lugn, trygg tätort med stor gemenskap och en bra plats för barnfamiljer. De lugna gatorna, grönområden och tillgång till lekplatser gör Kode till en trygg plats för mindre barn. För ungdomarna finns det dock för lite aktiviteter vilket gör att de i stället stökar runt. Flera tar upp att det behövs fler aktiviteter eller saker att göra för ungdomar i Kode.

Arbetet i FÖPen

Förändringar i Kode ska inte ske på barnens bekostnad och FÖPen jobbar för att bibehålla den lugna och trygga karaktären i Kode. Förhoppningen är att förbättra tryggheten genom t.ex. gena gång- och cykelbanor.

Dialog med företagarna

Under medborgardialogen skickades en enkät ut till alla företag registrerade i Kode men på grund av lågt deltagande har vi valt att inte redovisa detta då underlaget anses vara för lite för en sammanställning.

Våren 2022 gjordes ett nytt försök till dialog med företagare i de centrala delarna av Kode. Ett 30-tal personer bjöds in till öppet hus i Kodeskolan. Dock dök bara en person upp.

4 SYFTE, MÅL OCH AVGRÄNSNING

Syfte

Syftet med FÖP Kode är att för det avgränsade geografiska området, ersätta ÖP2010 avseende mark- och vattenanvändningskartan samt utveckla och förtydliga översiktsplanens övergripande mål om ett hållbart stationssamhälle samt att redovisa Kodes kopplingar till omlandet och grannbyarna. Syftet är också att utifrån nya planeringsunderlag, mål och vision från politiken få ett mer detaljerat underlag som är vägledande och förenklar processen i kommande detaljplanering, bygglov och övriga beslut.

Visioner

Visioner i ÖP2010

I översiktsplanen ÖP2010 tog politiken fram visioner för olika tematiska områden.

Kungälvs ansvar för huvudstråket

Bygg vidare på dagens struktur, utveckla serviceorterna och använd prioriterade kustområden för boende, rekreation och besöksnäring.

Attraktiva boendemiljöer

Alla i Kungälv ska känna sig trygga, välkomna och accepterade. Kungälv ska utvecklas och vara tillgängligt för alla individer.

Ett differentierat näringsliv

Småskalig industri främjas i serviceorterna. Satsningen på verksamhetsområden norr om Rollsbo längs med E6 ska fortsätta.

Ett hållbart transportsystem

Bebyggelseutvecklingen ska stödja en välutbyggd och attraktiv kollektivtrafik.

Miljö och energi

Utsläppen av koldioxid ska minska och den lokala förnyelsebara elen ska öka. Målen ska uppnås genom minskad energianvändning, minskade transporter och en ökning av kollektivtrafiken.

Höga natur- och kulturvärden

Natur- och kulturvärden ska bevaras, strandskyddet värnas och friluftsliv främjas. Dessa visioner är fortfarande relevanta och kopplade till våra mål och styrdokument. Men eftersom tidshorisonten för ÖP2010 är 2020 med utblick 2050 så har politiken tagit fram nya visioner för Kode och dess omland.

Vision för Kode

Läs mer: Vision Kode Bilaga 2

Den politiska Visionen för Kode är framtagen av Beredningen för samhälle och utveckling (BSU) och beslutad av Kommunfullmäktige 2022-05-12.

Samhällsutveckling och byggnation

Kode samhälles framtida utveckling ska präglas av långsiktighet och omsorg av såväl människor, miljö och klimat. Det ska gå att leva hela livet i Kode med trygga miljöer och mötesplatser. Vackra inbjudande miljöer som skapar välbefinnande med karaktär av småstad och stationssamhälle. I Kode ska man fyllas med positiva känslor och framtidstro.

Tätorten består av en blandad bebyggelse med hus med 3–4 våningar i olika upplåtelseformer. Ju längre från centrum desto luftigare.

Människor ska kunna utvecklas och samhället ska tillgodose olika människors behov.

Tätortsavgränsningen utökas till att omfatta öster om motorvägen, öster om Tunge skola (bergknalle med träd). Även området nära gamla E6 upp mot kommungränsen inkluderas och så även ner mot Buderöd nära E6, del av närströvsområdet blir bebyggelse.

Grannbyarna (Solberga/Aröd/ etc.) utvecklas på icke jordbruksmark, småskalig bebyggelse utanför detaljplanelagt område skall kunna var möjlig.

Infrastruktur

Utvecklingen av infrastruktur ska vara klimatsmart och energieffektiv.

Anpassa vägsystem och trafikslag för morgondagens behov och befolkning.

Utveckla gröna gatumiljöer med vegetation som hjälper till att rensa luft och vatten (växtbäddar, gröna tak med mera).

Verksamhetsutveckling

Befintliga och nya verksamheter ska ges möjlighet att utvecklas.

Ny verksamhetsmark utmed E6 både öster och väster om Centrumområdet (ÖP 2010) utvecklas.

Bevara Solbergaslätten (söder ut även mot Kårröd) utifrån gröna näringars behov, behålla försörjningsförmåga. Försöka undvika bebyggelse på odlingsbar mark väster om Tunge skola (norr, - och söderriktning, mellan Aröd och Rörtången).

Gröna näringar skall utvecklas.

Naturvärden och rekreation

Människors behov av natur och rekreation ska beaktas under samhällsutvecklingen.

Svartedalens vilda karaktär bevaras.

Öka tillgängligheten och närheten till havet för alla. Anlägga gångstråk utmed havet och dess närhet på väl utvalda ställen.

Befolkningsutveckling

Hur många kommer att bo i Kode centralort med omnejd, samma område som i Översiktsplan 2010 (Solberga församling).

	2019	2025	2031	2040	2060
Solberga församling	4 657	5 400	5400	6 200	10 000
Kode	1600	1800	2050	2600	5500

Befolkningsprognos

Målbilder FÖP Kode

Tidsperspektiv 2050 med utblick 2070

Sociala miljön

Sociala miljön

Målbild

Kode har utvecklats med en variation av bostäder med olika upplåtelseformer som möjliggör ett boende för alla under hela livets skeden. Kode har en tillgänglig och trygg utemiljö för alla, avseende både grönytor och andra utomhusmiljöer. Kodes identitet har utvecklats utifrån dess karaktär som lantlig småort. Kode är en väl sammanhållen ort där barriärer har överbryggats genom sammanlänkade stråk, grönytor och gång- och cykelbanor. Skola och idrottshall utgör en viktig mötesplats för orten, dess grannbyar och omland. Samordning av offentliga och kommersiella tjänster med tågstation och busshållplats inom centrumområdet har gett förutsättningar för mötesplatser samt underlättar människors vardagsliv. Kode är en viktig knutpunkt för dess grannbyar och omlandet.

Näringsliv, Service & Centrum

Näringsliv, Service & Centrum

Målbild

Ett stärkt centrumområde har utvecklats på ömse sidor av stationen vilket är av stor betydelse för Kodes utveckling. Omfattningen av verksamhets- och servicelokaler har ökat i linje med bostadsutbyggandet och en god servicenivå har uppnåtts för vardag och fritid. Service och åtgärder som stärker centrumområdets tillgänglighet har prioriterats. I det område som är utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller har verksamheter och service tillkommit. Centrumområdet innehåller verksamheter som inte är störande för boende. Verksamhetsområden har utvecklats på östra sidan av motorvägen med närhet till E6 och Bohusbanan. Detta innebär goda möjligheter till hållbart resande och hållbara transporter.

Förskola och skola, fritidsverksamhet samt äldreomsorg och vård har byggts ut i relation till ortens, dess grannbyars och omlandets bostadsutveckling. Den kommunala servicen har genom samordning gett förutsättningar för mötesplatser.

Mobilitet & Infrastruktur

Mobilitet & Infrastruktur

Målbild

Kode är ett attraktivt stationssamhälle där det är enkelt för boende, verksamma och besökanden att resa hållbart, genom att förtätning och exploatering främst skett inom en kilometer från stationen och genom utbyggnad av gena gång- och cykelbanor. Kode är ett naturligt centrum för om-

landet med en god och säker kollektivtrafik med koppling till pendelparkeringar för både bil och cykel. Stråk till omlandet är utbyggt för att både främja ett hållbart resande och tillgängliggöra omlandet.

Trafiksystem, vatten- och avlopp och övrig infrastruktur är utbyggd, säker och robust.

Bostäder

Bostäder

Målbild

Kode har utvecklats med ett bostadsbyggande på västra sidan av Bohusbanan vilket har dubblat antalet invånare. Inledningsvis har invånarantalet växt i de centrala delarna genom nybyggnation och förtätning. Det finns ett blandat utbud av bostäder som möjliggör ett boende i Kode genom livets alla skeden. De centrala delarna har en högre exploateringsgrad och lägre i gränsen mot omlandet. Serviceorten har utvecklats för att stärka underlaget för kollektivtrafik och service.

Boendemiljöerna är attraktiva med omsorgsfull gestaltning och kvalitativa grönytor. Tillskott av nya bostäder har utgått från lokala förutsättningar och hänsyn har tagits till ortens karaktär, skala och identitet.

Natur, Kultur och Rekreation

Natur, Kultur och Rekreation

Målbild

Parker och grönytor är tydligt integrerat i bebyggelsestrukturen som tillgängliga mötesplatser utifrån Kodes karaktär och identitet. Grönstrukturen har utvecklats med ett varierat innehåll utifrån både rekreativa och ekologiska aspekter och fyller även en viktig funktion i hantering av dagvatten och skyfall. Grönområden som parker och närströvområden har säkerställts genom kommunalt ägande.

En attraktiv boendemiljö har utvecklats med möjligheter till ett rikt kultur- och friluftsliv, med särskild hänsyn till de yngres möjligheter till en meningsfull och aktiv fritid. Ortens kulturmiljöer ska liksom grönskan vara identitetsbärare och tillgängliga i vardagen.

Närheten till kusten och grannbyarna Aröd, Ödsmåls mosse och Rörtången innebär möjlighet till goda boendemiljöer med tillgång till ett attraktivt friluftsliv. Utbyggnad av stråk har kopplat Kode till omlandet.

Omvärlden

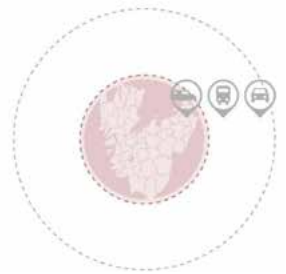

Natur, Kultur och Rekreation

Målbild

Kode är en central pendlingsort i regionen för boende, besökare och företag där Kungälv har tagit sitt ansvar i att säkerställa attraktiv kollektivtrafik genom att utveckla stationssamhället med bostäder, service och verksamheter. I Kode finns en viktig koppling mellan regional och lokal kollektivtrafik som en del av en större hållbar regional struktur som kopplar vidare till omvärlden.

Avgränsning och lokalisering

I översiktsplanen (ÖP2010) redovisas en tätortsavgränsning kring varje tätort. Syftet med den är att tydliggöra översiktsplanens inriktning mot en mer koncentrerad bebyggelse och hållbar planering. Tätortsgränsen innebär att utbyggnadsbehovet för bostäder och verksamheter för respektive tätort ska kunna tillgodoses innanför gränsen. Den gräns som anges som tätortsavgränsning i ÖP2010 för Kode, utgör till stor del den geografiska avgränsningen även för FÖPområdet. I FÖPen prövas dock en utökning av tätorten för att möjliggöra ytterligare utveckling av Kode med fler bostäder och utökad grönstruktur samt verksamheter på östra sidan av motorvägen. Tätortsavgränsningen fyller samma syfte som i ÖP2010, vilket innebär att det finns krav på detaljplan för all ny bebyggelse inom tätortsavgränsningen för att säkerställa att marken används på ett så effektivt och hållbart sätt som möjligt i enlighet med övergripande mål och riktlinjer.

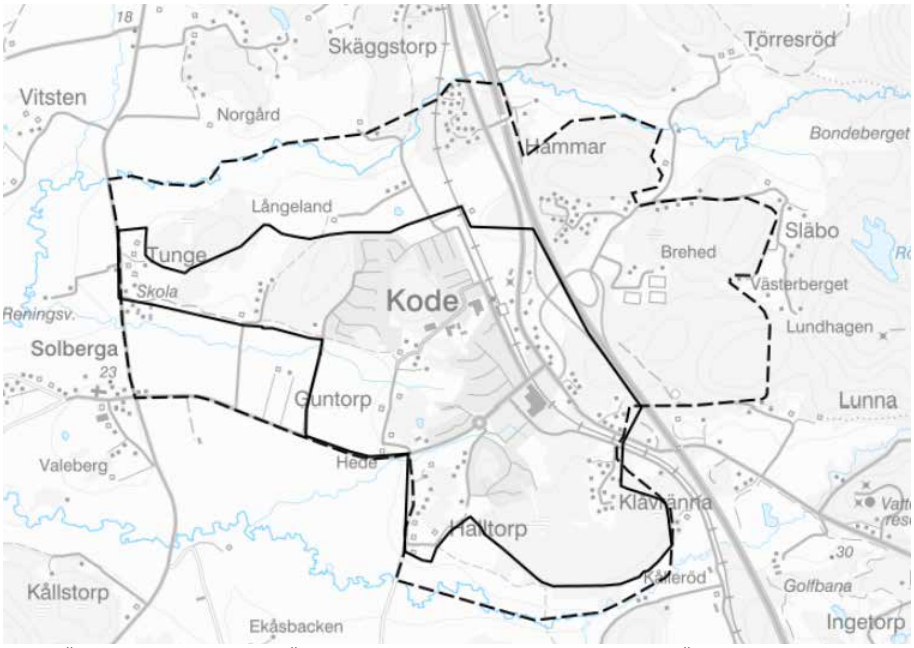

Karta FÖPområdet. Streckad linje FÖPområdet, heldragen linje Tätortsavgrönsning i ÖP2010

Planeringshorisont och befolkningstillväxt

Planeringshorisonten, det tidsperspektiv som avses för planeringen med FÖP Kode, är satt till år 2050 med utblick till 2070. Målet för planeringen är att befolkningen i Kode ska öka från dagens (2021) 1700 invånare, till en fördubbling. Tillväxttakten är anpassad efter vad som bedöms rimligt för Kode avseende dess identitet, gestaltning, begränsa byggande på jordbruksmark m.m.

Befolkningstillväxt i Kungälvs kommun som helhet ska i genomsnitt vara ca 1,5–2,0 % under ett 15-årigt perspektiv (2020–2035) enligt tidigare antaget Bostadsförsörjningsprogram som gällde till 2022.

I utkast till nytt Bostadsförsörjningsprogram anges en tillväxt på 1,5 %.

5 UTVECKLINGSSTRATEGI

Strategisk karta

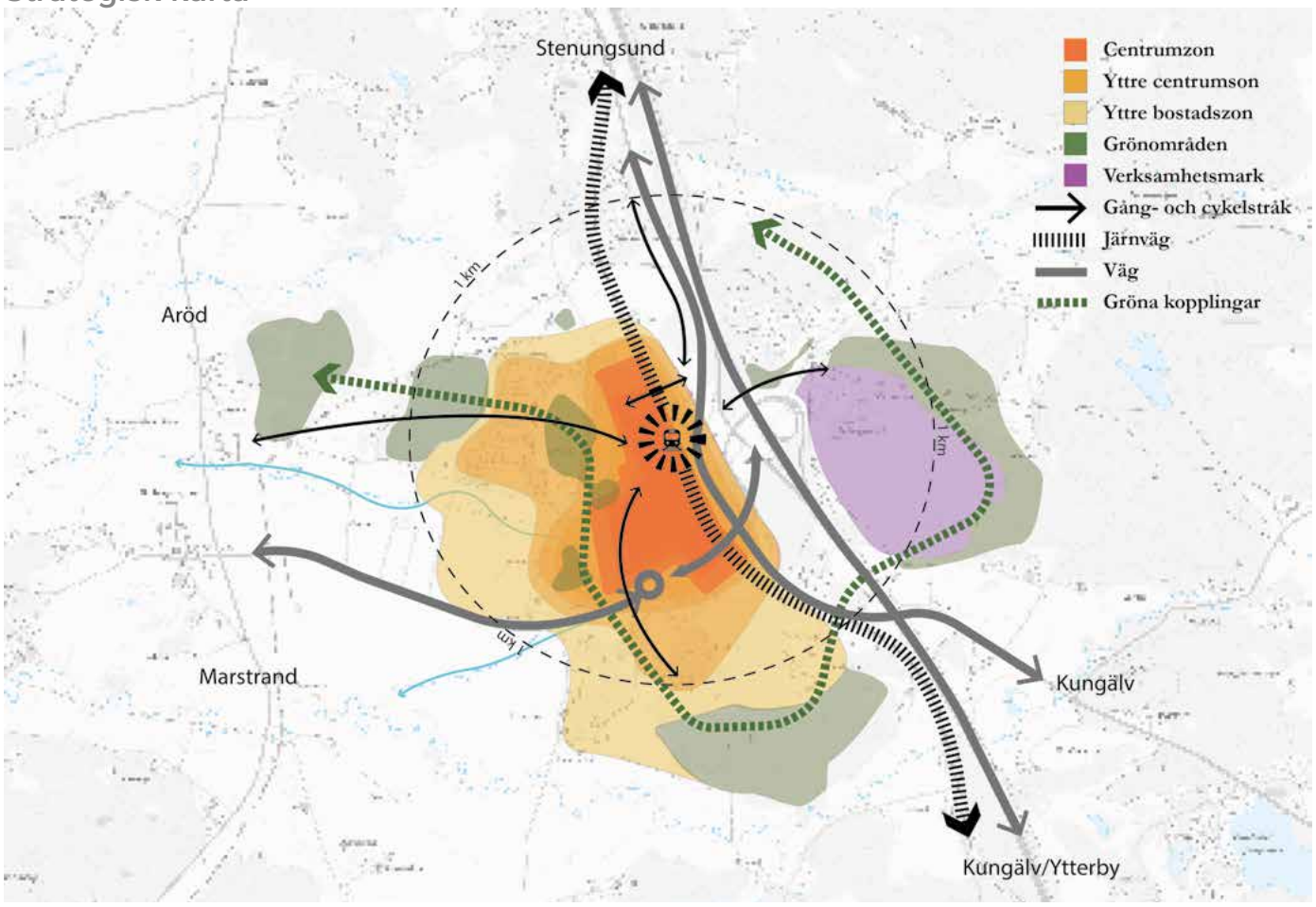

Bakgrund

Utvecklingsstrategin för Kode utgår från gällande översiktsplan (ÖP2010) som i sin tur bygger på Göteborgsregionens (GR) strukturbild. Göteborgsregionens strukturbild är en överenskommelse om ett gemensamt ansvar för en långsiktigt hållbar regional struktur. I det gemensamma ansvaret ingår att utveckla samspelet mellan bebyggelseutveckling och transportinfrastruktur. Strukturbilden utgör stöd för kommunernas egna arbeten med översiktsplaner och läggs till grund för mellankommunala frågor.

Utifrån översiktsplanens strukturbild ligger Kode längs med huvudstråket för kollektivtrafik. Genom att stärka serviceorten med bebyggelse kan befolkningsunderlaget öka och bidra till en utveckling av service och kollektivtrafik. Pendeltågstationen är mycket viktig för Kodes utveckling. Den relativa närheten till kusten och grannbyarna Aröd, Ödsmåls mosse och Rörtången innebär möjlighet att skapa goda boendemiljöer med tillgång till ett attraktivt friluftsliv.

Kode föreslås att i första hand växa genom förtätning och ny bebyggelse i direkt anslutning till den befintliga. Den huvudsakliga utbyggnadsriktningen som redovisas är åt väster och åt söder. Genom att låta Kode växa västerut kommer en mindre del av odlingslandskapet tas i anspråk för bebyggelse. Samtidigt innebär avgränsningen av Kodes utvecklingsområde att risken att sprida ny bebyggelse på det kringliggande odlingslandskapet begränsas. Gestaltning och placering av ny bebyggelse måste studeras utifrån ortens karaktär. Särskilt viktigt är hur övergången till omlandet bör hanteras.

En utbyggnad åt öster bedöms i ÖP2010 inte lämplig trots att det skulle kunna motiveras med närheten till kollektivtrafik (motorvägshållplats och stationen på Bohusbanan). E6:an med dess avfarter utgör en märkbar barriär och det upplevda avståndet är troligen betydligt längre. I FÖP Kode utreds dock möjligheten att utveckla områden öster om motorvägen för främst verksamhetsmark.

Inriktningen för framtida bostadsbyggande i Kode bör som i alla tätorter vara ett blandat utbud vad gäller upplåtelseformer och bostadstyper i varje område, utifrån ortens behov för att få en socialt hållbar boendemiljö. Ett stärkt centrumområde på ömse sidor av stationen är av stor betydelse för Kodes framtida utveckling. Eftersom området närmast järnvägen är utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller är det troligen lämpligare med verksamheter än bostäder här. Service och åtgärder som stärker centrumområdets tillgänglighet bör prioriteras.

I ÖP2010 är bedömningen att någon ny exploatering inte är möjlig i tätorten innan det finns en ny planskild korsning vid Hedsvägen. I FÖP Kode görs inte samma bedömning utan här föreslås både exploatering och nya trafiklösningar parallellt.

Kommunen har i den beslutade Planeringsstrategin konstaterat att ÖP2010 inte fullt ut är aktuell utan en ny översiktsplan behöver tas fram. Arbetet med den nya översiktsplanen har påbörjats.

Strategi för FÖP Kode

FÖP Kodes utvecklingsstrategi är att tydligare lyfta fram en utveckling som sker inifrån och ut, med tåg- och busstation som nod. Bostäder ska utvecklas väster om Bohusbanan medan centrum med service och enklare verksamheter mellan Bohusbanan och motorvägen. Öster om motorvägen ska utvecklas med verksamheter som kan flyttas från centrala Kode eller utifrån det övergripande behovet av verksamhetsmark i kommunen. Kode ska utvecklas till ett mer attraktivt stationssamhälle och utnyttja sitt strategiska läge i regionen. Det är i en tät, tillgänglig och grön tätort som en hållbar utveckling kan ske och bilberoendet minska. Gång- och cykelstråk ska utvecklas med stationen som central målpunkt.

Strategiska kartan

Bebyggelsestruktur

Centrumzon

Inom centrumzonen, med kort avstånd till Kode station med både tåg och bussförbindelser, ligger blandad bebyggelse med bostäder, handel samt kommunal och kommersiell service. Här eftersträvas högre exploateringsgrad med stationssamhället i fokus, genom exempelvis på- och ombyggnationer. Gestaltning av byggnader och allmänna ytor ska stärka Kodes identitet.

Yttre centrumzon

Den yttre centrumzonen sträcker sig något längre från Kode station och ska utvecklas i ett senare skede än centrumzonen med framför allt bostäder. Exploateringen här kommer vara något lägre än centrumzonen och utvecklingen ska knytas till centrumzonen med trygga gång- och cykelstråk som gör det enkelt att röra sig till och från stationen och annan service. Även skola, förskola och mindre störande verksamheter kan förekomma.

Yttre bostadszon

Den yttre bostadszonen kommer utvecklas med bostäder. Skalan på bebyggelse ska anpassas till mötet med sin omgivning. Cykel- och gångstråk är viktiga för att enkelt ta sig till stationen, skola och service.

Grön- och blåstruktur

Utveckling och bevarande av den gröna och blå strukturen är en viktig del för attraktiviteten i Kode. Grönstrukturen i Kode ska utvecklas till ett sammanhängande nät av natur- och friluftsområden samt mindre närströvområden. Utgångspunkten är att utveckla en grönstruktur som tar hänsyn till och utvecklar de rekreativa såväl som de ekologiska värdena. Grönstrukturen ska även bidra till att skapa lösningar för hantering av dagvatten, vilka kan bidra med upplevelsevärden och ekosystemtjänster.

Kulturmiljö

Utveckling och bevarande av kulturmiljön är viktigt utifrån ett vetenskapligt, upplevelsemässigt och identitetsskapande perspektiv.

Kommunikationsstruktur

Kommunikationsstrukturen ska vara tydlig och attraktiv där Kodes bebyggelseutveckling ska bidra med att skapa förutsättningar för att det ska vara enkelt att transportera sig hållbart inom Kode, till och från andra serviceorter men också inom regionen. I Kode ska stationen kopplas ihop med övrig kollektivtrafik som också blir en nod för gång- och cykelstråk.

Gång- och cykelstråk

Cykel- och gångstråk inom Kode ska utvecklas till och från kollektivtrafikpunkter, mellan målpunkter, bostadsområden och service. Stråken ska utformas gena, trygga, breda och säkra. Cykelstråk mot Kungälv och regionen ska utvecklas samt gena och sammanlänkande stråk till och från omlandet som möjliggör fler hållbara pendlingsmöjligheter. Säker och trygg cykelparkering vid större hållplatser och vid kollektivtrafiksnoder är av vikt.

Järnväg och väg

Järnväg och vägarna i och till/från Kode är viktiga kommunaktionsstråk i Kode, i kommun och inom regionen. Utvecklingen av Kode ger förutsättningar att utveckla kollektivtrafiken både kommunalt och regionalt. Järnvägen ska utvecklas till en attraktiv transportväg och integreras med väg och ytor för buss. Genom utbyggnad av spår och stationsområdet kan tåg- och busstrafik bli effektivare, få högre turtäthet t.ex. genom ett framtida dubbelspår på Bohusbanan.

Verksamheter

Verksamhetsområden i centrala Kode med störande verksamhet eller transporter ska ersättas med bostadsbebyggelse där det är lämpligt. Nya verksamhetsytor ska utvecklas öster om motorvägen för det lokala behovet samt kommunen i stort med god tillgänglighet för såväl biltransporter som kollektivtrafik samt gång-och cykel. Lättare verksamheter och service ska kunna utvecklas i centrumzon och yttre centrumzon.

6 ANVÄNDNING MARK- OCH VATTENOMRÅDEN

Mark- och vattenanvändningskarta

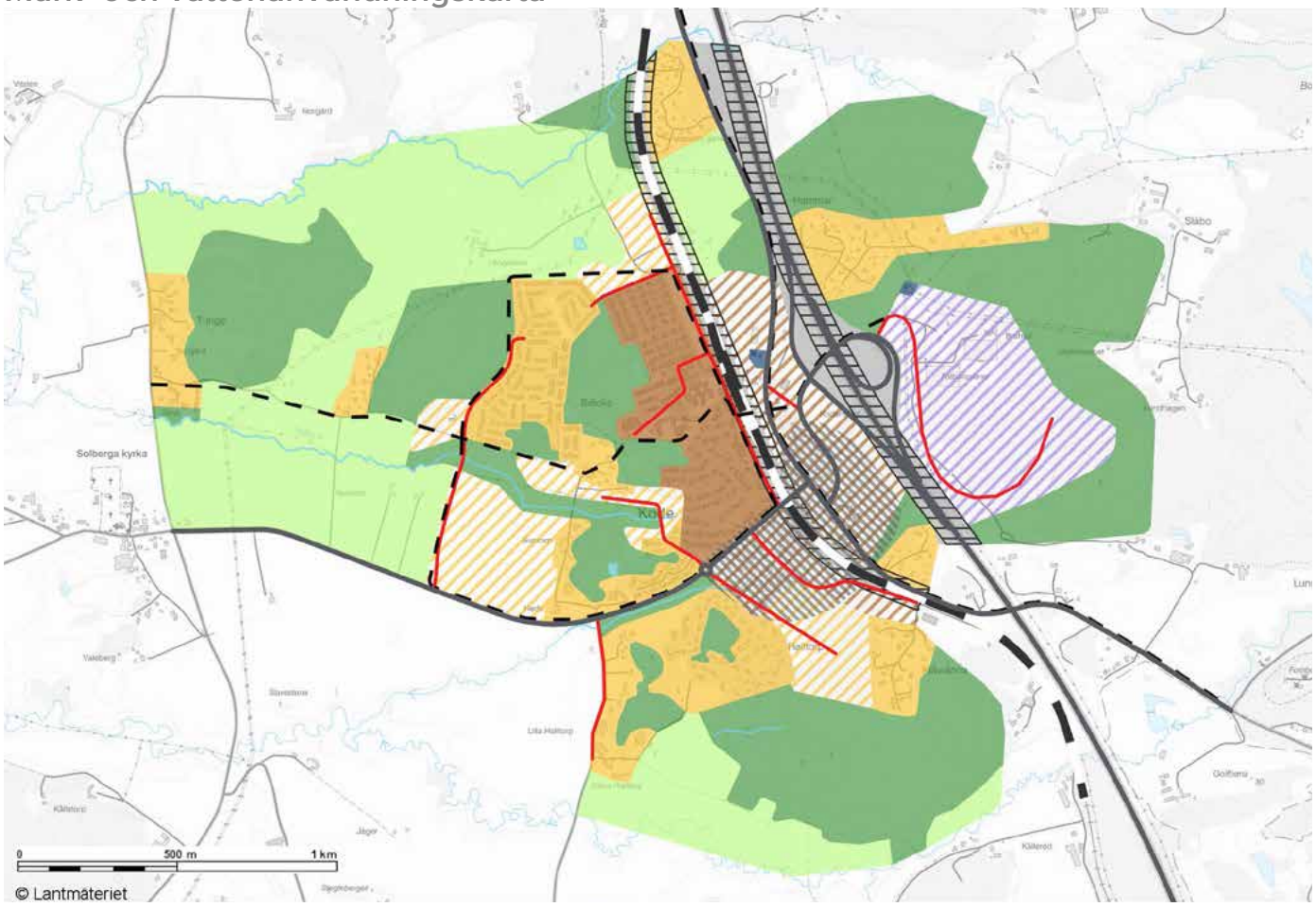

Mark- och vattenanvändningskarta

Centrumbebyggelse förtätning – De centrala, redan bebyggda, delarna av Kode. Innehåller en blandning av bostäder, handel, kommunal och kommersiell service samt andra mindre störande verksamheter. En successiv förtätning av bebyggelsen eftersträvas, exempelvis genom på- och ombyggnation av befintlig bebyggelse och komplettering med nya byggnader. Störande verksamheter, såsom industri, ska ersättas av bostäder, kontor, handel och service. En högre nivå på exploateringen eftersträvas i förhållande till de mer perifert belägna områdena. Även grönytor ingår i dessa ytor.

Centrumbebyggelse ny – Centrala, obebyggda områden, som bedöms vara lämpliga att exploatera. Dessa områden föreslås innehålla en blandning av bostäder, kontor, handel och service samt inslag av grönytor. En högre nivå på exploateringen eftersträvas i förhållande till de mer perifert belägna områdena.

Blandad bebyggelse befintlig – Redan bebyggda områden som i huvudsak innehåller bostadsbebyggelse. Även skolor, förskolor och mindre störande verksamheter och service kan förekomma. I dessa områden kan ny bebyggelse tillkomma i mindre omfattning, om så prövas lämpligt. Pågående mark- och vattenanvändning fortsätter i huvudsak som hittills.

Blandad bebyggelse ny – Områden som idag är obebyggda som i huvudsak föreslås innehålla bostadsbebyggelse, med inslag av grönytor. Även skolor, förskolor och mindre störande verksamheter och service kan förekomma.

Verksamhetsområden, nya – Område som föreslås för nytt verksamhetsområde, som kan innehålla störande verksamheter som inte bör blandas med bostäder.

Tekniska anläggningar – Område för tekniska anläggningar, såsom värmeverk.

Natur- och rekreationsområde – Innefattar olika typer av grönytor såsom parker, strövområden och skog. Mindre inslag av bebyggelse förekommer. Ny bebyggelse som inte är kopplad till natur- och friluftsliv ska i dessa områden undvikas. För mer detaljerade beskrivningar och förslag för respektive delområde hänvisas till kapitlet Naturvärden och rekreation samt bilaga Grönstrukturplan.

Jordbruksmark – Områden som omfattas av i huvudsak jordbruksmark. Mindre inslag av bebyggelse förekommer. Ny bebyggelse som inte är kopplad till jordbruket ska i dessa områden undvikas.

Vatten – Visar sjöar och större vattendrag.

Transportinfrastruktur – Markerar ytor runt Bohusbanan och E6, med tillhörande på- och avfarter.

Utredningsområde planskild korsning – Inom området föreslås en planskild korsning över järnvägen placeras. Exakt placering utreds vidare.

Farligt gods skyddszon – Område som visar en zon på 40 meter på var sin sida om Bohusbanans mitt, respektive 30 meter från vägbanans kanter på E6. Inom denna zon bör bebyggelse undvikas. Ingen bebyggelse ska tillkomma som hindrar framtida utbyggnad till dubbelspår.

Järnväg – Visar befintlig järnvägssträckning.

Genomfartsväg – Visar de stora genomfartsvägarna i Kode.

Huvudgata – Större gator i de olika delområdena som ansluts mot genomfartsvägar. Placering av huvudgator till nya bebyggelsen ska ses som principiell.

GC Huvudstråk – Huvudstråken i gång- och cykelnätet, visar både befintliga och framtida sträckningar. Dessa stråk ska ha god framkomlighet mellan viktiga målpunkter inom och utanför FÖP-området. De mindre gång- och cykelbanorna ansluter till huvudstråken.

Områdesvisa riktlinjer – preciseringar

I detta kapitel presenteras för ett antal delområden mer detaljerade riktlinjer och förslag till markanvändning

Områdeskarta

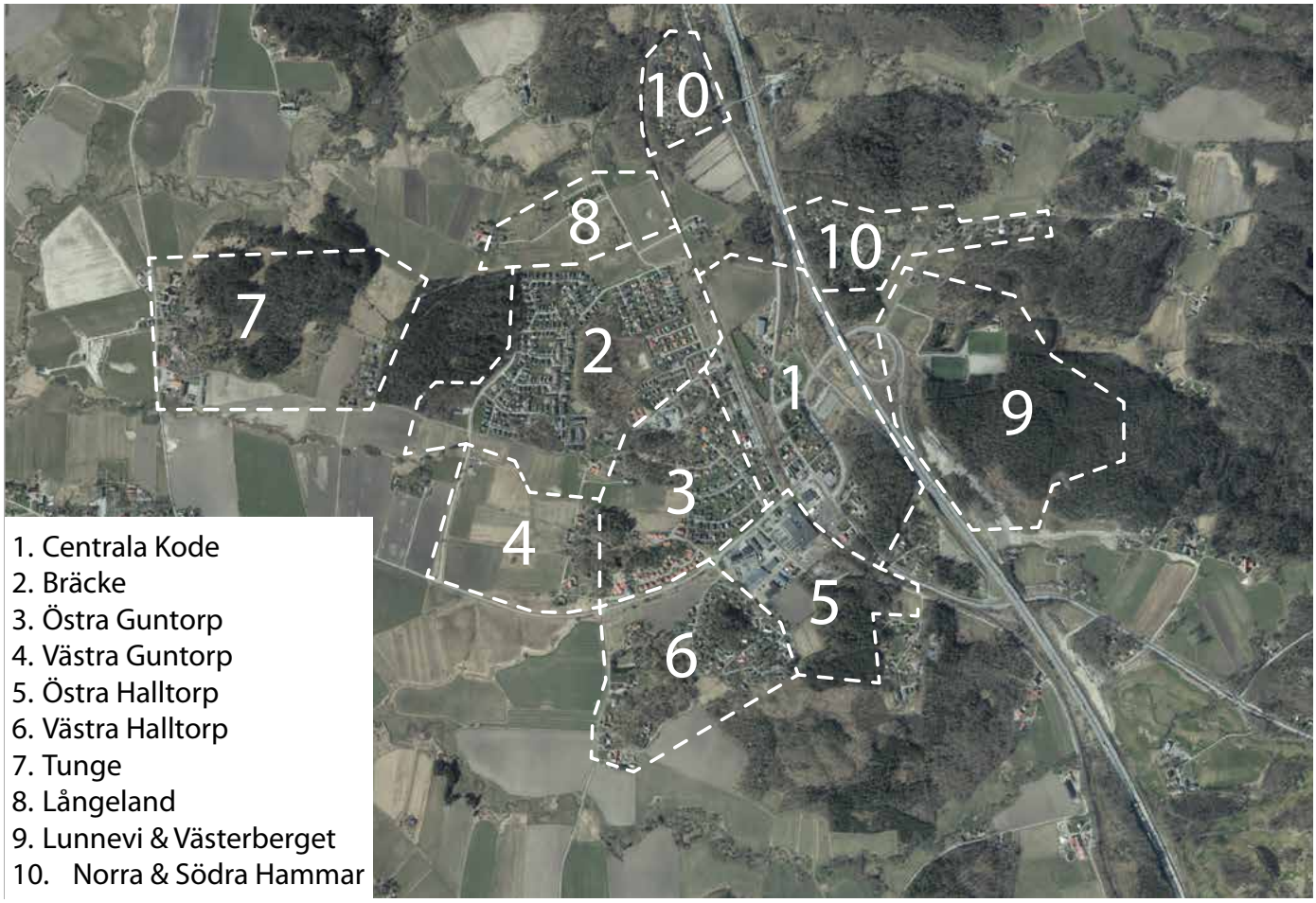

1. Centrala Kode
2. Bräcke
3. Östra Guntorp
4. Västra Guntorp
5. Östra Halltorp
6. Västra Halltorp
7. Tunge
8. Långeland
9. Lunnevi & Västerberget
10. Norra & Södra Hammar

1. Centrala Kode

Bebyggelsen öster om Bohusbanan

Idag består området av en blandning av olika funktioner, såsom bostäder i småhus, handel och lokaler för företag. På grund av läget mellan Bohusbanan och E6, med den buller- och risksituation detta innebär, föreslås ett fokus på exempelvis centrumverksamheter, företagslokaler och pendelparkeringar. Nya bostäder mellan järnvägen och E6 bör med grund i buller- och risksituationen att undvikas. Bebyggelsen föreslås i detta område kunna gå upp mot fyra våningar.

Öster om järnvägsstationen föreslås en ny busstation placeras, vilken förbinds med området väster om Bohusbanan med en planskild passage. I området kan även en mindre parkyta placeras. Genom denna park rinner ett skyfallsstråk och möjligheter till fördröjningsåtgärder kan skapas i parken.

En ny planskild vägkoppling över Bohusbanan föreslås i den södra delen av området, vilken då ersätter dagens plankorsning över Bohusbanan. Exakt placering utreds vidare. Beroende på hur en ny koppling utformas och ansluter till vägnätet kan en ny koppling behövas mellan Jörlandavägen och Kodemotet, en möjlig placering är i området runt brandstationen. Beroende på hur framtida vägnät utformas skulle hela Jörlandavägen på sikt kunna flyttas österut. På så sätt skapas en större sammanhängande yta, fri från genomfartstrafik. Detta skulle kunna innebära att bostäder även på östra sidan av Bohusbanan kan prövas.

I norra delen finns en yta, idag jordbruksmark, dit idrottsverksamheten på Lunnevi skulle kunna flyttas. En placering av denna verksamhet mer centralt jämfört med nuvarande placering har fördelar då den hamnar närmare bostäderna och blir mer lättillgänglig, både med gång, cykel och med kollektivtrafik. En placering på denna plats kräver sannolikt åtgärder för att minska buller och risker.

Bebyggelsen väster om Bohusbanan

Längs Kodevägen, nära stationsområdet föreslås befintlig bebyggelse över tid kunna ersättas med något högre bebyggelse i flerbostadshus. Vid nybyggnation av bostäder måste särskild vikt läggas vid buller och risker från Bohusbanan. Lämplig höjd på ny bebyggelse bedöms vara upp till 3-4 vån. Om sträckan på sikt omvandlas, skulle ett nettotillskott på 50-75 bostäder vara möjligt.

Riktlinjer

- Bebyggelse i 3-4 våningar.
- Vid nybyggnation i närheten av Bohusbanan ska risker, buller och vibrationer från Bohusbanan särskilt beaktas.
- Ingen nybyggnation ska ske som hindrar utbyggnad till dubbelspår.

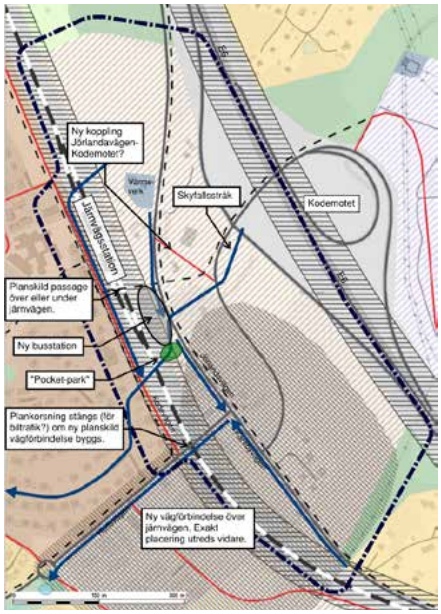

Exempel på mindre flerbostadshus i två våningar

2. Bräcke

Östra Bräcke

Den östra delen av området, öster om Bräckeskogen, är idag i stort sett helt bebyggt med bostäder i småhus och byggnader för offentlig service. Ett något större område norr om diamantvägen föreslås för nybyggnation av bostäder. Cirka 60-80 nya bostäder skulle kunna skapas i mindre flerbostadshus. Inom detta område föreslås i även yta för att fördröja dagvatten innan det rinner söderut mot Vallbyåns biflöde. Möjlighet kan även finnas till förtätning med bostäder längs Kodevägen. Viktiga frågor att utreda i området är buller och risker från Bohusbanan samt påverkan på landskapsbilden i norr/nordväst. Lämplig höjd på ny bebyggelse bedöms vara 2-3 våningar.

Västra Bräcke

I västra delen av området utreds för närvarande möjligheterna att uppföra en ny skola, på platsen för Scoutstugan. I anslutning till denna finns möjligheter att uppföra idrottsplatser som kan samutnyttjas med en eventuell ny skola.

I södra delen av området finns möjlighet till nybyggnation. Mindre flerbostadshus och radhus, i 2-3 våningar föreslås, vilket kan ge cirka 50 bostäder. Väganslutning mot Hedsvägen kan antingen anläggas österut, via Östra Guntorp, eller rakt söderut, över Västra Guntorp. I området måste inför exploatering särskilt de geotekniska, bergtekniska och hydrologiska förutsättningarna på platsen beaktas. I nära anslutning till området finns en kulturhistorisk lämning som en eventuell planläggning bör visa hänsyn till. Sannolikt finns okända fornlämningar i området.

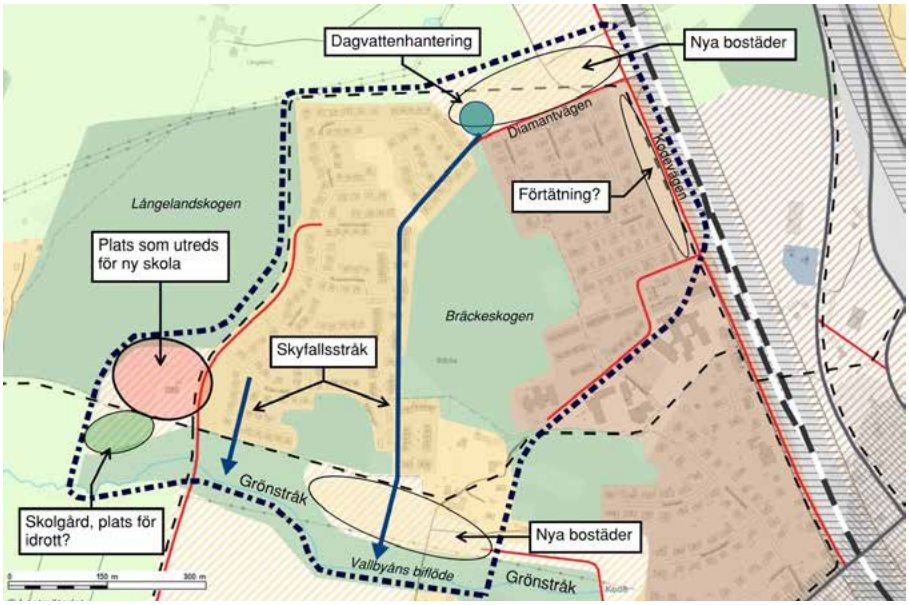

Ett grönstråk föreslås anläggas längs med Vallbyåns biflöde, vilket även bör utformas så att det fördröjer och renar dagvatten. Genom den befintliga bebyggelsen föreslås även två skyfallsstråk i nord-sydlig riktning, som mynnar i Vallbyåns biflöde.

Riktlinjer

- Bebyggelse i 2-3 våningar
- Geotekniska, bergtekniska och hydrologiska förutsättningar ska särskilt undersökas i samband med planläggning.
- Vid nybyggnation nära Bohusbanan ska risker, buller och vibrationer från Bohusbanan särskilt beaktas.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.

3. Östra Guntorp

Möjligheter till nybyggnation finns i västra delen av området, vid Vallbyåns biflöde. I området kan mindre flerbostadshus och radhus i 2-3 våningar vara möjliga att uppföra, vilket skulle kunna ge cirka 50 bostäder. Trafiken leds ut på Hedsvägen genom en förlängning av Turmalinvägen. Vid eventuell exploatering är de geotekniska förutsättningarna och Vallbyåns funktion som recipient av stora mängder dagvatten viktiga att tänka på. Längs Vallbyåns biflöde föreslås ett grönstråk anläggas, som fortsätter västerut.

I norra delen av området, mellan Kode skola och Solhaga äldreboende finns en yta där förtätning med bostäder är möjlig, förutsatt att ytan inte behövs för utbyggnad av skolan. Om äldreboendet behöver byggas ut skulle detta kunna ske på denna plats. På platsen ligger idag en villa, uppförd på 1960-talet. Då platsen ligger centralt och omgärdad av relativt storskalig bebyggelse i form av skola och äldreboende, bedöms bebyggelsen på platsen kunna gå upp mot fyra våningar. Beroende på höjd och val av parkeringslösning skulle cirka 30-50 bostäder kunna uppföras.

Risk för fornlämningar finns i området. Arkeologiska undersökningar behöver göras i samband med eventuella planläggningar.

Riktlinjer

- Bebyggelse i 2-4 våningar
- Vid nybyggnation i närheten av Bohusbanan ska risker, buller och vibrationer från Bohusbanan särskilt beaktas.
- Vid nybyggnation i närheten av Vallbyåns biflöde ska geotekniska förutsättningar, dagvatten och skyfallshantering särskilt beaktas.

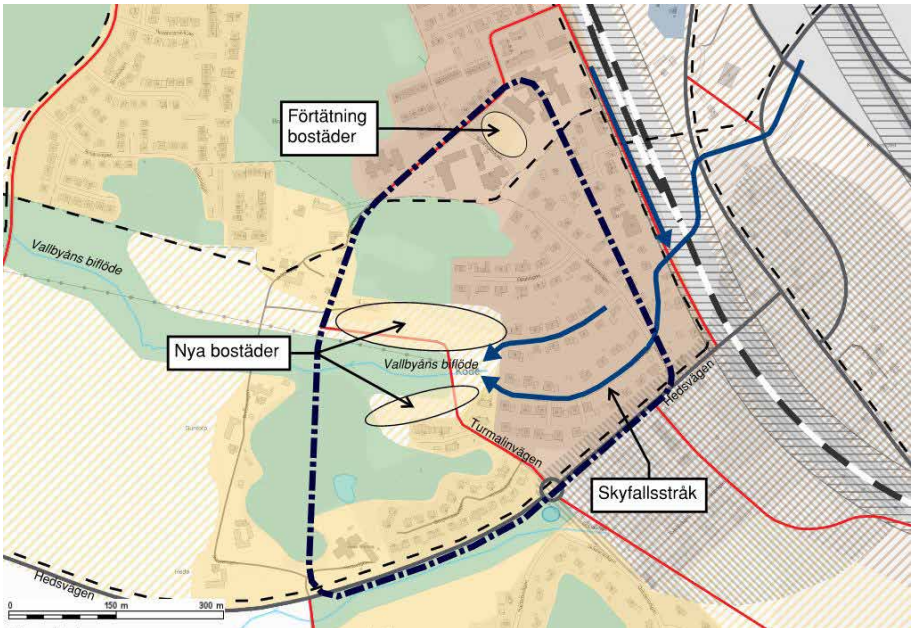

Mindre flerbostadshus i Ullstorp. Kungälv

4. Västra Guntorp

I Västra Guntorp finns möjligheter att uppföra ett stort antal nya bostäder och byggnader för kommunal service, såsom skola, förskola och idrottsanläggningar. Platsen är en av få platser i Kode där kommunen har rådighet över en större sammanhängande markyta. Det kan därför vara nödvändigt att i området placera till exempel en förskola som har goda förutsättningar att försörja den omkringliggande landsbygdens behov av förskoleplatser.

I nordvästra delen av området kan en del av ytan att komma behövas för funktioner kopplade till en ny grundskola som planeras nordväst om det aktuella området. Möjligheter finns att på lång sikt flytta Lunnevi idrottsplats till denna plats, vilken så får en placering närmare Kodes bostäder.

Om en grundskola inte visar sig vara genomförbar på den plats som i dagsläget utreds, skulle en placering kunna vara möjlig på ytor närmare Hedsvägen i söder.

Enligt genomförda geotekniska utredningar har platsen problematiska geotekniska och hydrologiska förutsättningar, vilket måste studeras vidare för att avgöra vilken typ av bebyggelse som är möjlig. Området är även kraftigt exponerat sett till landskapsbild och kulturmiljö. En eventuell ny bebyggelse bör utformas så att en mjuk övergång mellan bebyggd miljö och det öppna landskapet skapas. Detta kan ske exempelvis genom att placera lägre bebyggelse i kantzonen samt att göra bebyggelsen mindre synlig genom att plantera trädalléer längs Hedsvägen och Ädelstensvägen. Platsen är även viktig ur kulturmiljöperspektiv och en eventuell exploatering bör utreda hur detta kan ske så att negativ påverkan på kulturmiljö minimeras.

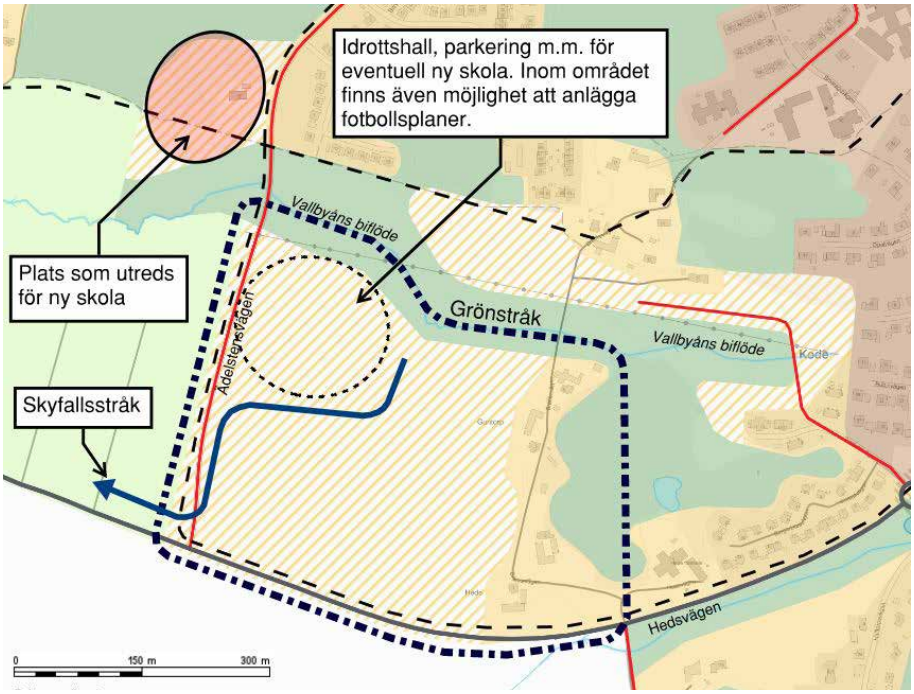

Men en blandad bebyggelse i 2-4 våningar skulle beroende hur står yta som behövs till kommunala funktioner bedöms upp mot cirka 350 bostäder kunna byggas inom området.

Ett grönstråk föreslås anläggas längs med Vallbyåns biflöde, vilket även bör utformas så att det fördröjer och renar dagvatten. Hur dagvatten ska ledas till recipienten får utredas vidare i eventuell detaljplanläggning.

Riktlinjer

- Bebyggelse i 2-4 våningar
- Geotekniska förutsättningar ska särskilt undersökas i samband med planläggning.
- Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till landskapsbild och kulturmiljö.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.

5. Östra Halltorp

I norra delen av området ligger idag ett verksamhetsområde med företag i varierande storlek. Även Kodes återvinningscentral ligger i detta område. Då platsen är mycket central, med närhet till tågstation och kommunal service, föreslås att störande verksamheter på sikt flyttas, förslagsvis till östra sidan av E6. Området kan då ersättas med bostäder, centrumverksamheter och övriga verksamheter som går att kombinera med bostäder. Då området är påverkat av buller och risker från Bohusbanan och biltrafik bör verksamheter placeras så att dessa skapar ett skydd mot bakomliggande bostäder. Den södra, obebyggda delen av området föreslås bebyggas med i huvudsak bostäder, till stor del i flerbostadshus. Med grund i platsens centrala läge och omkringliggande kuperade terräng föreslås bebyggelsen kunna gå upp mot 4-5 våningar. Lägre bebyggelse bör dock placeras mot befintlig villabebyggelse.

Beroende på hur stor del av verksamheterna som kan flyttas, kan upp mot 500 bostäder byggas. Om befintliga verksamheter ligger kvar och endast den södra delen av området bebyggs, bedöms upp mot 400 bostäder kunna byggas.

Genom området föreslås även att en ny planskild vägförbindelse över Bohusbanan placeras. Exakt placering får utredas vidare. Genom området pekar dagvattenutredningen ut viktiga skyfallsstråk och plats lämplig för fördröjning av dagvatten. Tillkommande bebyggelse måste anpassas till både ny vägförbindelse och dagvattenhantering. I övrigt vid planläggning av nya bostäder ska stor hänsyn visas buller och risker från Bohusbanan.

Exempel på mindre flerbostadshus i två till fyra våningar

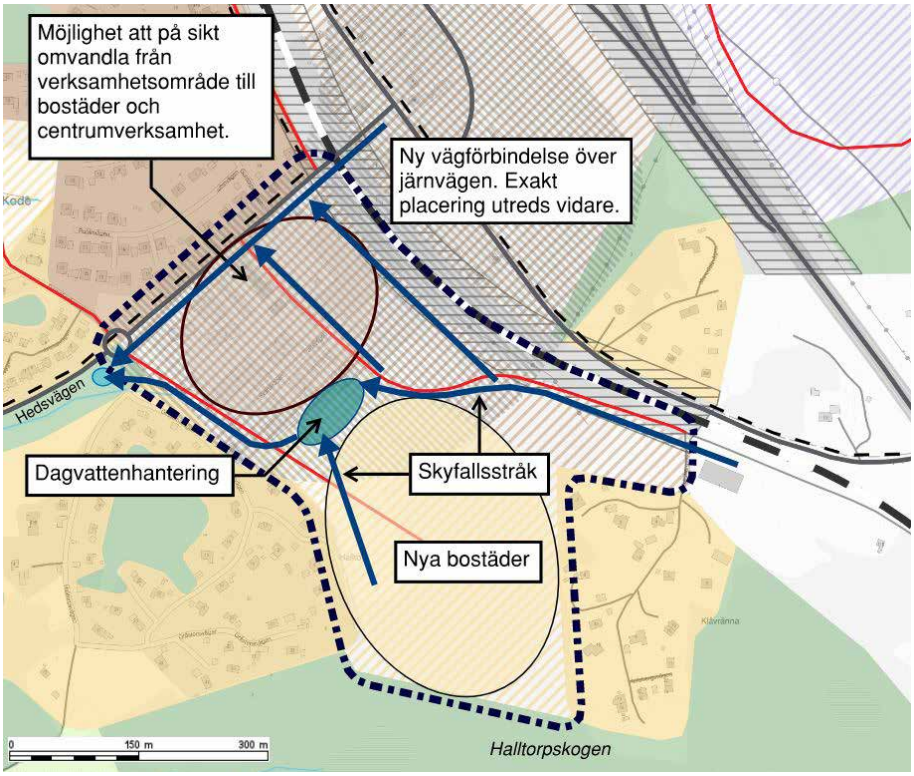

Sydväst om området som föreslås för ny blandad bebyggelse finns en fornlämning, som kan hamna i konflikt med en exploatering. Okända fornlämningar kan även finnas inom området. I samband med eventuell detaljplaneläggning ska arkeologiska undersökningar genomföras.

Riktlinjer

- Bebyggelse i upp till 4-5 våningar.
- Bebyggelse ska anpassas till ny planskild vägförbindelse över Bohusbanan.
- Vid nybyggnation i närheten av Bohusbanan ska risker, buller och vibrationer från Bohusbanan särskilt beaktas.
- Skyfallsstråk och anläggning för fördröjning av dagvatten ska placeras i området.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.

6. Västra Halltorp

Möjlighet finns att pröva ny bebyggelse i norr, mot Hedsvägen, samt i söder, mot Halltorpskogen. Eventuell ny bebyggelse i norr behöver särskilt ta hänsyn till geotekniska förutsättningar och översvämningsrisker från Kållerödsbäckens biflöde. Ny bebyggelse måste även ta trafikbuller från Hedsvägen i beaktande vid utformning. Radhus och mindre flerbostadshus i två våningar föreslås på platsen, vilket kan ge cirka 40 bostäder. Runt bäckens föreslås ett grönstråk utvecklas, där bäcken kan utformas så den fördröjer och renar dagvatten.

På ytan i södra delen av området skulle en byggnation av exempelvis radhus kunna ge cirka 20 bostäder. I anslutning till detta område finns en känd fornlämning och okända fornlämningar kan sannolikt finnas i området. I samband med en eventuell planläggning ska arkeologiska undersökningar göras.

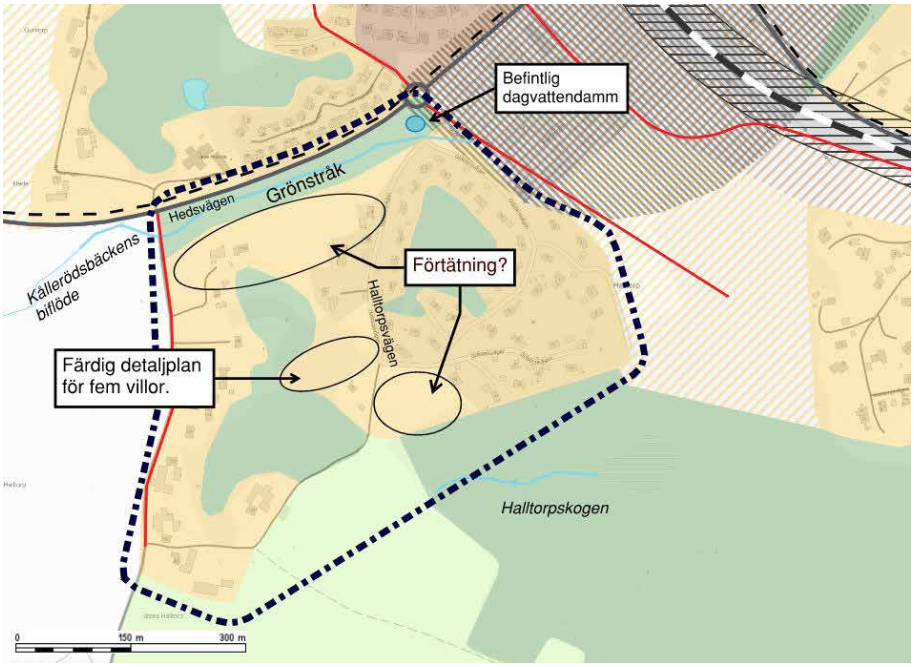

Riktlinjer

- Bebyggelse i upp till 2 våningar.
- Vid byggnation i närheten av Hedsvägen ska buller och geotekniska förutsättningar särskilt beaktas.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.

7. Tunge

I samrådet föreslogs bostäder på jordbruksmarken mellan Tungeskogen och Långelandsskogen. Dessa bostäder har efter samråd tagits bort. Föreslagen markanvändning är istället jordbruksmark. En eventuell framtida annan avvändning av området där Tunge skola ligger får utredas om frågan blir aktuell. Det är viktigt att ny bebyggelse på platsen anpassas till landskapsbild, kulturmiljö m.m.

Riktlinjer

- Bebyggelse i upp till 2 våningar
- Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till landskapsbild och kulturmiljö.

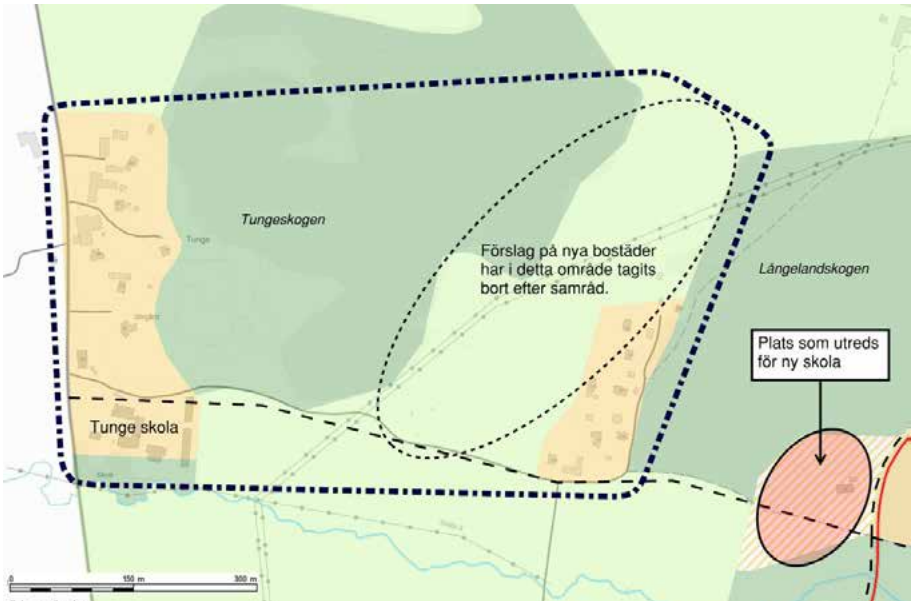

8. Långeland

Området består idag av jordbruksmark, med undantag för tre villor. Efter samråd föreslås området som utpekas exploatering minskas. En yta längs järnvägen föreslås fortsatt bebyggas med bostäder. Bebyggelsen föreslås bestå av radhus och mindre flerbostadshus. Närheten till järnvägen gör att risker och buller måste hanteras vid nyexploatering i den östra delen av området. Geotekniska förutsättningar bör särskilt utredas för ny bebyggelse i norra delen av området. Trafiken ansluts till Kodevägen i den sydöstra delen av området.

Riktlinjer

- Bebyggelse i upp till 2-3 våningar
- Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till landskapsbild och kulturmiljö.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.

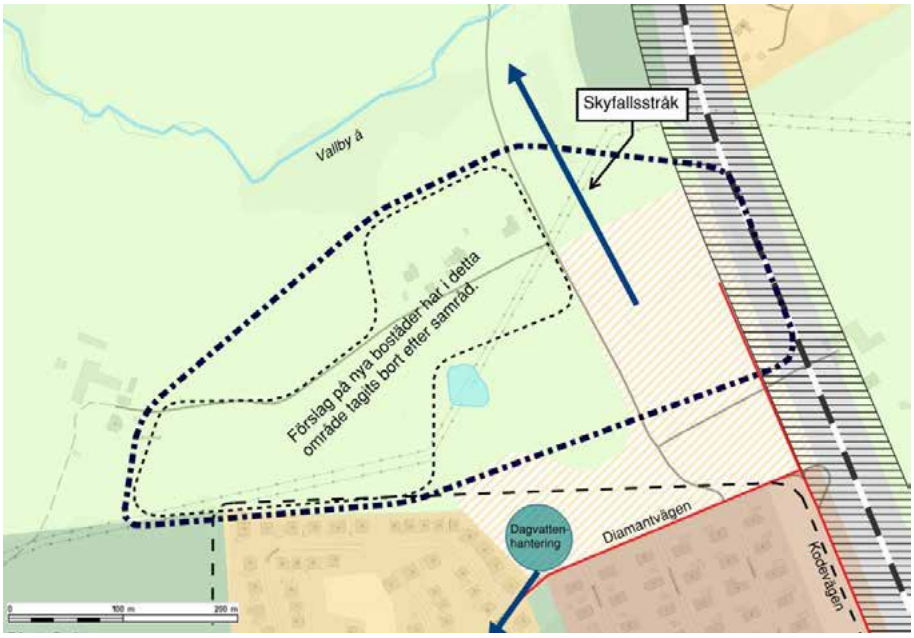

9. Lunnevi och Västerberget

Västerberget, som idag är ett skogsklätt berg, föreslås som nytt verksamhetsområde. Detta dels utifrån ett lokalt behov av verksamhetsmark i Kode, dels utifrån ett övergripande behov av verksamhetsmark i kommunen som helhet. Delar av området kan också användas för deponi av massor. Platsens närhet till Kodemotet och relativt långa avstånd till närliggande bostäder gör platsen lämplig för verksamheter som kan antas orsaka exempelvis bullerstörningar och generera tung trafik.

En exploatering i området kommer att innebära att en stor del av området hårdgörs med ökad vattenavrinning som följd. Vid eventuell detaljplaneläggning kommer särskilt dagvattenhantering behöva utredas. Inom området finns även kända fornlämningar vilka behöver hanteras i en eventuell planläggning.

Inom området ligger Lunnevi idrottsplats, vilken föreslås flyttas till en ny plats, väster om E6. Nuvarande plats kan då bebyggas med verksamheter. Om inga lämpliga alternativa platser går att finna efter djupare utredning ligger idrottsverksamheten kvar på sin nuvarande plats och nuvarande markanvändning gäller för ytan idrottsplatsen upptar. Närliggande verksamheter på Västerberget kommer då att behöva vara av sådan art att de inte orsakar olägenheter för idrottsverksamheten.

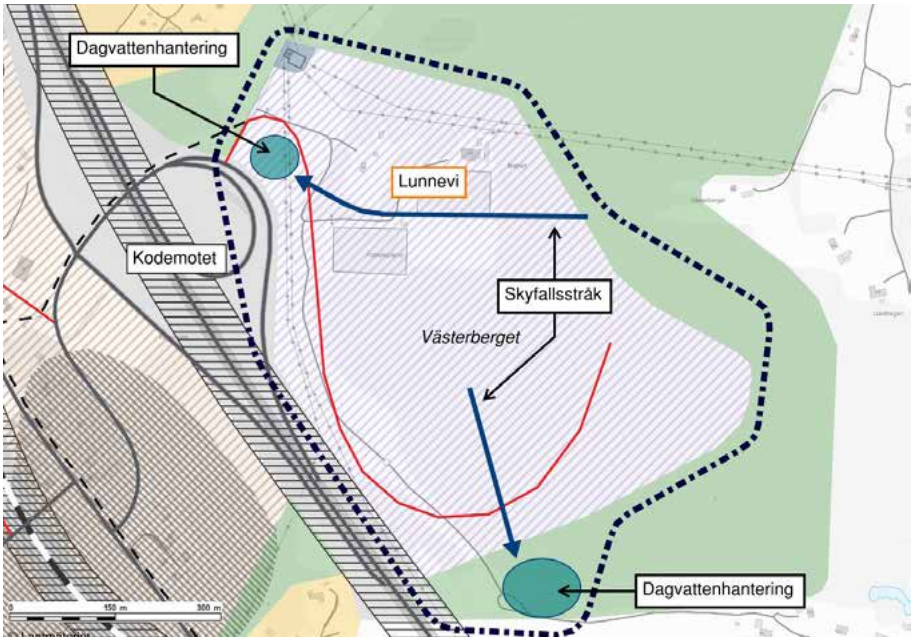

Riktlinjer

- Hur dagvatten ska ledas, fördröjas och renas ska särskilt beaktas vid planläggning.
- Arkeologiska undersökningar ska göras i samband med planläggning.
- Om Lunnevi idrottsplats inte flyttas, ska störande verksamheter placeras med lämpligt skyddsavstånd från denna.

10. Norra och Södra Hammar

Bebyggelsen inom Norra och Södra Hammar består till största del av småskalig bostadsbebyggelse, större delen inom så kallade ”fritidshusplaner”. Endast den östra delen av bebyggelsen i Södra Hammar ligger utanför detaljplanelagd mark. Dessa äldre byggnadsplaner (idag klassade som detaljplaner) medger endast mindre byggrätter. Möjligheter kan finnas att ersätta dessa äldre planer med nya, i vilka större byggrätter kan prövas. En förutsättning för detta är att godtagbara lösningar finns för vatten och avlopp. För särskilt Norra Hammar och även delar av Södra Hammar, påverkas dock bebyggelsen kraftigt av buller och risker från Bohusbanan respektive E6. För att kunna genomföra planer med större byggrätter måste risk- och bullerreducerande åtgärder med stor sannolikhet genomföras. I Södra Hammar finns PM Geoteknik/bergteknik områden markerade med ”riskzon berg”. I eventuell detaljplaneläggning ska djupare geologiska- och bergtekniska utredningar genomföras. Om risker i sådana utredningar identifieras måste dessa åtgärdas om området ska kunna detaljplaneläggas. Kostnader för buller-, risk- och bergrasåtgärder är sannolikt svåra att hitta finansiering av, då möjligheten till exploateringsintäkter i områdena är låga. I Norra Hammar finns kända fornlämningar som måste hanteras vid eventuell planläggning.

Riktlinjer

- Bebyggelse i två våningar där nybyggnation prövas lämplig
- Vid nybyggnation i närheten av Bohusbanan ska risker, buller och vibrationer från Bohusbanan och E6 särskilt beaktas.

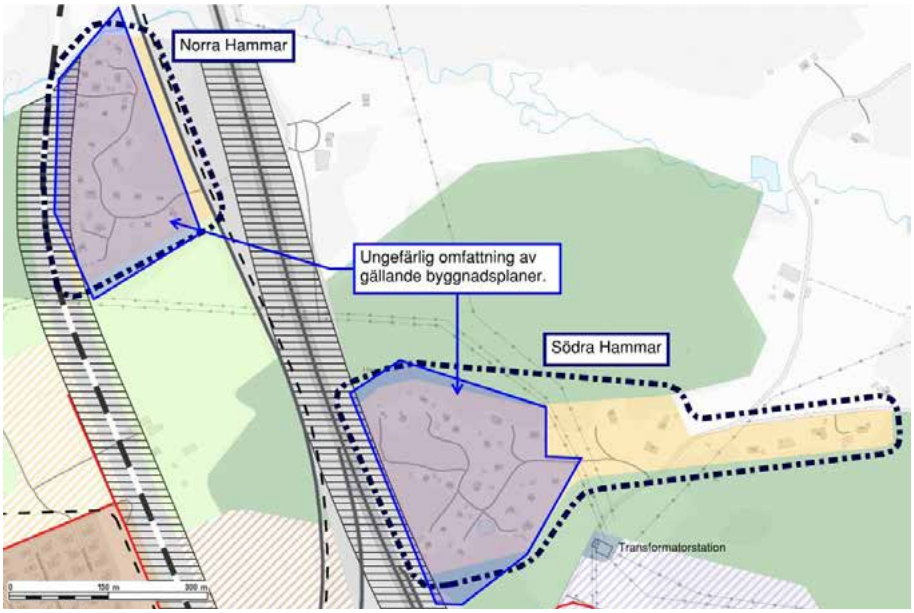

Övriga områden

I övriga delar av Kode som inte specificeras ovan, där möjligheter till nybyggnation identifieras, är riktlinjen bebyggelse i upp till 2 våningar.

Riksintressen, skyddade områden och andra värden

Riksintressen

Inom FÖP-området finns följande riksintresseområden med hänvisning till Miljöbalken (MB)

Riksintresse kommunikation (MB 3 kap 8§) – Bohusbanan järnväg.

Riksintresse kommunikation (MB 3 kap 8§) – E6 motorväg.

Riksintresse kommunikation (MB 3 kap 8§) – Landvetter flygplats (Kode ligger inom influensområde).

Riksintresse kulturmiljö (MB 3 kap 6§).

Riksintressen Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden -Kustområde (MB 4 kap 4§).

Riksintresse Naturvård ligger i anslutning till men utanför Planområdet för FÖPen.

Inga åtgärder får utföras som kan ”påtagligt skada”, eller ”påtagligt försvåra” ett riksintresse. Respektive riksintresses värdebeskrivning ligger till grund vid bedömningen om en åtgärd medför påtaglig skada eller inte. Om en åtgärd medför att ett av riksintressets värden eller egenskaper helt eller delvis går förlorat kan det vara tillräckligt för att riksintresset ska anses vara påtagligt skadat.

Totalförsvaret

Riksintressen för totalförsvarets militära del (MB 3 kap 9§ andra stycket) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av säkerhetsskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem.

Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintressena.

För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom tätort. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarsmakten.

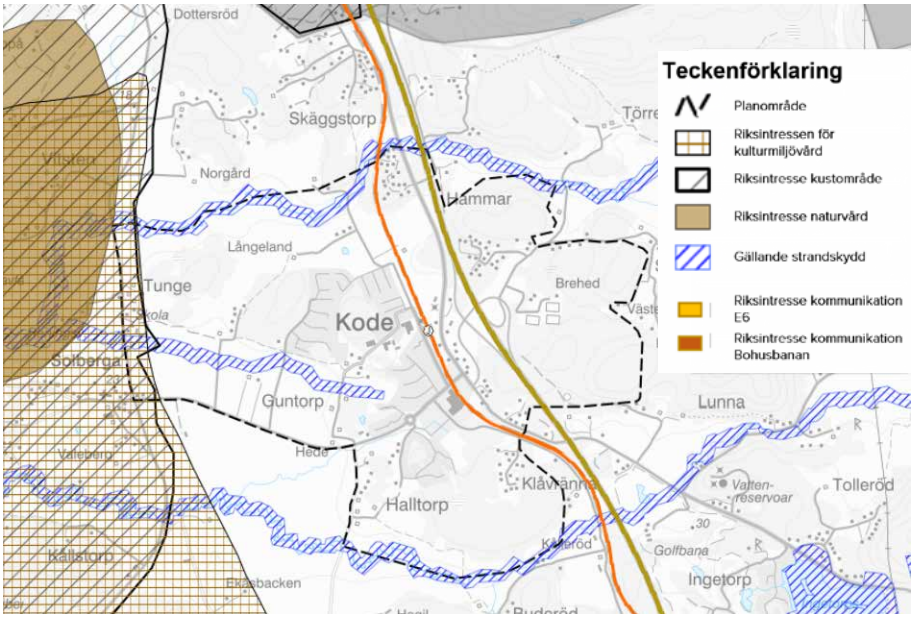

Karta Riksintressen

Skyddade områden

Strandskydd

Vallbyå och dess biflöde i centrala Kode samt Kollerödsbäcken omfattas av strandskydd (MB 7 kap). Inom strandskyddat område får bl.a. inte nya byggnader uppföras. Befintliga byggnader eller byggnaders användning får inte heller ändras,

och inga andra anläggningar eller anordningar får utföras om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område. Vissa undantag finns, bl.a. för byggnader m.m. som behövs för jordbruk och skogsbruk. Inom detaljplan kan kommunen besluta att upphäva strandskyddet och utanför detaljplanelagt område kan kommunen bevilja dispens. På platser som omfattas av områdesskydd måste dock länsstyrelsen bevilja strandskyddsdispens. Vid upphävande eller dispens måste vissa krav vara uppfyllda, vilka anges i miljöbalken.

Andra värden

Generellt biotopskydd

Det finns generella skydd (MB 7 kap 11§) för ett antal olika biotoper t.ex. åkerholmar, stenmurar, odlingsrösen och trädalléer. Om dessa objekt ska tas bort eller förändras krävs dispens.

Jordbruks- och skogsmark

Enligt miljöbalkens 3 kap. 4 § får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Enligt miljöbalkens 3 kap. 4 § ska skogsmark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Väglagen

Enligt 47 § väglagen gäller bl.a. ”inom ett avstånd av tolv meter från ett vägområde får inte utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnader, göras tillbyggnader eller utföras andra anläggningar eller vidtas andra sådana åtgärder som kan inverka menligt på trafiksäkerheten.”

Kulturmiljölagen

I kulturmiljölagen (KML) finns skydd för fornlämningar (2kap), byggnadsminnen (3kap), kyrkor och kyrkogårdar (4 kap).

Avvägningar mellan allmänna intressen

En sammanhängande bebyggelsestruktur och stationsnära utbyggnad har varit grunden i de avvägningar mellan allmänna intressen som har gjorts. En exploatering nära kommunal och kommersiell service, snabb och kapacitetsstark kollektivtrafik och övrig befintlig infrastruktur bidrar till ett hållbart samhälle miljömässigt, ekonomiskt och socialt. Det allmänna intresset att bygga bostäder och arbetsplatser i ett stationsnära läge i en tillväxtregion bedöms som mycket stort. En blandad, tät, stationsnära bebyggelse ger förutsättningar för fler att ta del av det befintliga utbud av service som finns i Kode och den ger också underlag för ny service, mötes- och arbetsplatser.

Kulturmiljö

Områden intressanta ur kulturmiljöhänseende kommer att påverkas av föreslagen ny bebyggelse. Dock ligger det stora området som är utpekat som riksintresse för kulturmiljö väster om Kode. En smal remsa som innefattar de befintliga äldre gårdarna vid Tunge samt befintligt skolområdet ligger inom detta område. Här föreslås ingen ny exploatering. I den framtagna landskapshistoriska analysen (Bilaga 5) lyfts frågan om ett större område kopplat till Tunge borde ingå i riksintresset eller kopplas till detta. I den framtagna analysen lyfts 3 värdekärnor fram inom planområdet som behöver hanteras på olika sätt då exploatering föreslås i anslutning till dessa. Det handlar om vidare utredningar av tex fornlämningar, gestaltning och placering av ny bebyggelse samt utveckling och tillgängliggörande av kulturmiljön.

Dock är det endast Tunge som kopplar till riksintresset och den exploatering som föreslås i FÖP bedöms inte orsaka påtaglig skada på riksintresset. De föreslagna ytorna för ny bebyggelse ska vid kommande planläggning studeras utifrån vilken del bör vara kvartersmark och vilka områden bör utvecklas som grönytor med möjlighet att lyfta fram kulturmiljön.

Natur- och friluftsmiljö

Varken riksintressen för natur eller friluftsliv skräcker sig in i planområdet. Inom planområdet har kommunen sen tidigare pekat ut närströvområden. Dessa och övriga grönytor har studerats i Grönstrukturplanen (bilaga 3) för att tydligare lägga pusslet över vilka områden som bedöms lämpliga att bebyggas och vilka grönytor som är viktiga att bevara och utveckla. Exploatering i tidigare utpekade närströvområden föreslås i väldigt liten omfattning och bedöms vara motiverat med hänsyn till områdenas centrala placering och koppling till stationen.

Syftet med grönstrukturplanen är även att binda ihop grönstrukturen med stråk samt lyfta fram synergieffekter med hantering av dagvatten och skyfall.

Infrastruktur

I planeringen av områden i närheten av järnvägen kommer hänsyn tas till de ytor som krävs för en framtida dubbelspårsutbyggnad, eventuellt nytt resecentrum och skyddsåtgärder. Inga åtgärder som riskerar att hindra trafiken på järnvägen ska genomföras. Risker, buller och vibrationer som orsakas av järnvägen är frågor som ska hanteras i framtida planläggning i närhet till järnvägen.

Ingen planering föreslås som påverkan funktionen av motorvägen negativt.

Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden - Kustområde

Planområdet ligger i utkanten av det berörda området och föreslagen exploatering bedöms inte påverka området negativt.

Jordbruksmark

För att möjliggöra en utveckling av Kode som stationssamhälle har en avvägning gjorts mellan olika markanvändningar i centrala Kode för att uppnå en ökning av invånarantalet. Därav föreslås viss jordbruksmark för ny bebyggelse inom planområdet.

Den exploatering på jordbruksmark som föreslås är enligt kommunens bedömning ett väsentligt samhällsintresse och är förenlig med MB 3 kap. 4 §.

Under Förutsättningar och riktlinjer i kapitlet om jordbruksmark beskrivs hur kommunen resonerar kring den exploatering av jordbruksmark som föreslås i FÖPen.

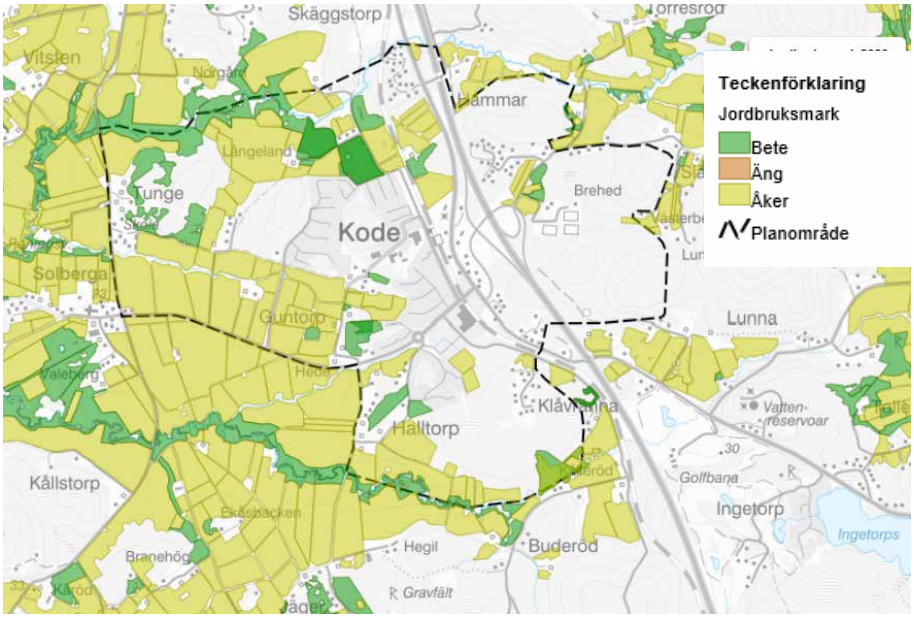

Karta Riksintressen

7 FÖRUTSÄTTNINGAR OCH RIKTLINJER

Planering

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Översiktsplan ÖP2010 gäller för hela kommunen och är en utgångspunkt för FÖP Kode.

Under kapitel Utvecklingsstrategi så beskrivs kopplingen från Göteborgs Regionens (GR) strukturbild till ÖP2010 samt vidare till FÖPens utvecklingsstrategikarta. Även om mål och vision för FÖP och ÖP2010 är de samma i stora drag, så visar FÖPen tydligare på en förtätning närmast stationsområdet.

I ÖP2010 har inga bevarandeområden angetts på markanvändningskartan mer än att närströvområden angetts som pågående användning samt att områden av riksintresse avseende naturvård och kulturmiljö finns redovisade. Mark- och vattenanvändningskartan för ÖP2010 anger inte markanvändning för all markyta.

I december 2022 antog kommunen en Planeringsstrategi som konstaterade att ÖP2010 delvis är inaktuell och att en ny översiktsplan ska tas fram. Arbetet med en ny översiktsplan har påbörjats. Dock har ännu inga nya mål och riktlinjer framkommit som ändrar gällande inriktning för FÖPen. Under 2024 kommer en ny Planeringstrategi att ta fram som tydligare ska lyfta fram vad som fortsatt gäller i ÖP2010 fram till att en ny ÖP har antagits.

Mark- och vattenanvändningskarta ÖP 2010

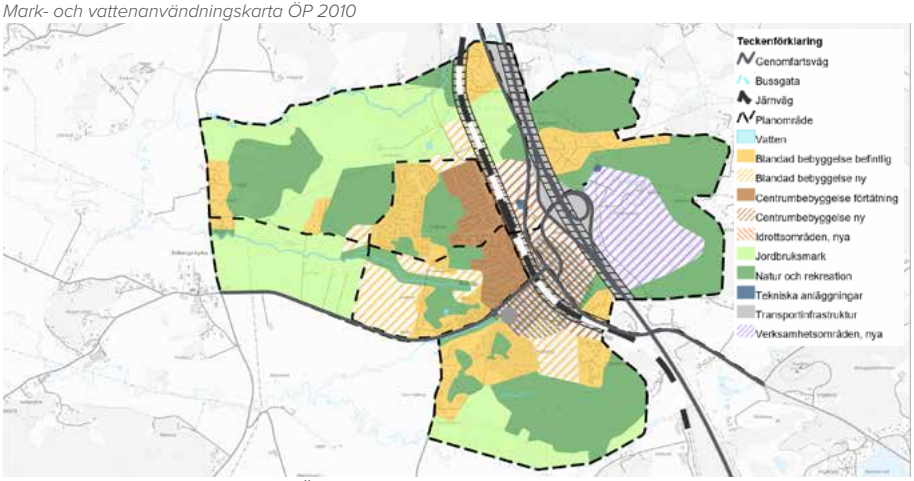

Mark- och vattenanvändningskarta FÖP karta

Förändringar av ÖP2010 genom FÖP Kode

Den gräns som anges som tätortsavgränsning i ÖP2010 för Kode har varit utgångspunkt i processen med att studera utveckling av Kode. Gränsdragningen har utökats för att möjliggöra fler bostäder, ny verksamhetsmark och bevarande av grönytor. Tätortsgränsen har samma syfte som i ÖP2010 vilket innebär att utbyggnadsbehovet för bostäder och verksamheter för respektive tätort ska kunna tillgodoses innanför gränsen. Inom tätortsavgränsningen gäller krav på detaljplan för all ny bebyggelse så frågan hanteras övergripande samt för att säkerställa att marken används på ett så effektivt sätt som möjligt i enlighet med strukturbilden.

I FÖParbetet har de områden som föreslås för bostäder i ÖP studerats och de som bedöms lämpliga finns kvar men med eventuell justerad avgränsning. Tätortsavgränsningen har utökats på östra sidan av motorvägen med både grönytor och verksamhetsmark.

Den mark- och vattenanvändningskarta som tagits fram för FÖPområdet ersätter mark- och vattenanvändningskartan för ÖP2010 för det avgränsade området när FÖPen vinner laga kraft.

I mark-och vattenanvändningskartan för FÖPen anges markanvändningen för all mark. Natur -och rekreation innehåller delvis tidigare närströvområden samt den grönstruktur som framtagits i Grönstrukturplanen som är en bilaga till FÖPen.

Pågående planering

I Kode pågår planläggning för ny skola samt att ett mindre område för bostäder vid Halltorp nyligen blivit antaget.

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för hela kommunen har påbörjats under 2023. ÖP2010 har bedömts inaktuell men är ändå gällande fram tills att en ny ÖP är antagen vilket i nuläget bedöms ske 2026.

Riktlinjer planering

- FÖPens mark- och vattenanvändningskarta ska ligga till grund för dialog med medborgare och exploatörer samt vid interna ställningstaganden i samband med planansökningar eller pågående projekt, för att efterhand få en övergång till en mer hållbar utveckling av Kode

Exploatering

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

I Kode har ingen nybyggnation skett under en lång period trots att flera områden pekas ut gällande ÖP för bostäder. Senaste en detaljplan för bostäder vann laga kraft 2008, för Guntorp Södra. En av anledningarna till utebliven nybyggnation har varit trafiksituationen där behovet av en planskild korsning över Bohusbanan har diskuterats.

Kodes attraktivitet kan minska om det inte finns tillräckligt med planerade utbyggnadsområden både på kort och lång sikt. Färre antal invånare medför sämre kollektivtrafik vilket kan medföra att serviceorten blir mindre attraktiv att bo i. Det medför även sannolikt försvagade kommunala skatteintäkter och ökade kostnader för kommunal service. Brist på planlagd mark för verksamheter, kontor och handel gör det svårare för näringslivet att etablera sig.

Bara en begränsad del av den mark som föreslås för exploatering är kommunal. Kommunen äger främst mark som är allmän plats eller mark som behöver utvecklas till allmänplats med grönytor, gång- och cykelbanor samt mark för kommunala anläggningar.

Kommunala följdinvesteringar gällande infrastrukturkostnader för exploatering av icke kommunal mark kan minska genom att exploatörer är med och bidrar för den del av kostnaden som exploatören bedöms orsaka genom sin byggnation eller den nytta som det exploaterade området har av t.ex. GC-banor eller annan mobilitetslösning.

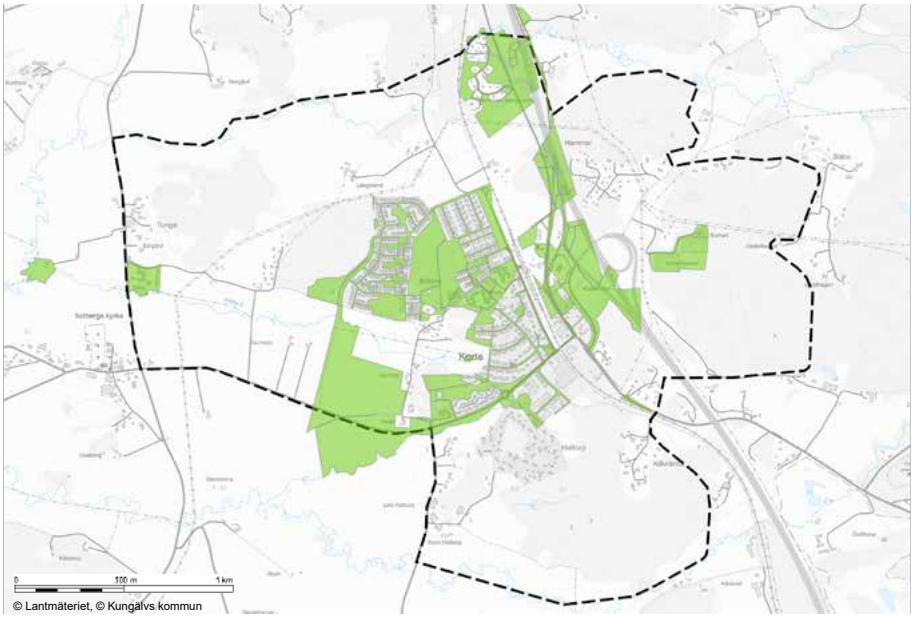

Kommunalt markinnehav (2024)

Täthetsanalys

Läs mer: Bilaga 10

I samband med arbetet med FÖP Ytterby tog kommunen ihop Göteborgsregionen (GR) fram ett dokument som underlag i planeringen av attraktiva Stationssamhällen som heter ”Hållbar täthet i stationssamhällen Riktlinjer och indikatorer för hållbar täthet i stationsnära lägen i Göteborgsregionen Exempel på hållbar förtätning i Ytterby augusti 2017”.

Exploatering inom FÖP-området utgår från täthetsanalysen och dess resonemang kring attraktivt stationssamhälle och exploatering inom en radie på 500m och 1000m från stationen. Till skillnad från Ytterby går resonemanget med en cirkulär utbyggnad runt stationen med bostäder inte applicera i Kode fullt ut, då bostadsbebyggelse är koncentrerad till den västra sidan av Bohusbanan. *”För att stötta en hög andel hållbara transporter och stadskvalitet behövs först och främst en tillräcklig täthet inom nära avstånd från stationen.” (Täthetsanalysen)*

En förutsättning för att uppnå riktlinjerna om exploatering inom nära avstånd från stationen, samtidigt som tillräckligt utrymme skapas för gator och kvalitativa grönområden, är att åtminstone 30–40 % av marken är kvartersmark. Med mindre kvartersmark än så behövs en mycket hög tomtexploatering för att uppnå riktlinjerna för hållbar täthet.

I *”Five principles for Streets as Public Spaces and Drivers of Urban Prosperity” (UN Habitat 2015)”* framgår det att 30 % av markytan behövs som gatumark för att gatunätet ska få en tillräcklig korsningstäthet för att anses vara gåvänlig.

Närhet till grönområden, vatten och i synnerhet till parker är en betydelsefull boendekvalitet. Att ge plats åt gröna stråk och grönområden är också en viktig förutsättning för effektiv hantering av dagvatten samt ekosystemtjänster.

Föreslagna förändringar enligt FÖ-Pen

FÖPen utgår från täthetsanalysens riktlinjer med 500m och 1000m från stationen. Dock är de geografiska förutsättningarna speciella i Kode med en omfattande trafikinfrastruktur öster om stationen vilket innebär att bostäder bara är aktuella på den västra sidan. I de initiala beräkningarna för större exploateringsområden har FÖPen använt följande fördelning av olika markanvändning i de olika områdena.

Exploateringen inom de områden som benämns ”Centrumbebyggelse förtätning” i Mark -och vattenanvändningskartan föreslås en högre exploateringsgrad än de som benämns blandad bostadsbebyggelse och ligger längre bort från stationen. Detta innebär att man möjliggör för fler att bo nära stationen och att enklare välja kollektivtrafik framför bil. Det innebär även gestaltningsmässigt en koncentration av högre bebyggelse centralt och lägre i utkanten av samhället.

Markfördelning i exploateringsområden:

- Kvartersmark 40 %
- Offentlig gatumark (gator, torg, gång-och cykelbanor) 25%
- Offentlig platsmark (parker och grönytor) 25%
- Övrig mark 10 %
- 0 – 1000 meter på den västra sidan från stationen är områdesexploateringstalet ca 0,5, tomtexploateringstalet mellan 0,5 och 1,0.
- Mer än 1000 meter från stationen är områdesexploateringstalet ca 0,25, tomtexploateringstalet mellan 0,25 - 0,5.

Siffrorna ovan är i stora drag överensstämmande med täthetsanalysens riktlinjer. Dessa uppskattningar ligger till grund för antalet boende inom olika områden samt för beräkningar rörande intäkter och kostnader för exploateringen.

Vad FÖP Kode inte riktigt följer är täthetsanalysens riktlinjer rörande lokalytans andel av kvartersmarken. Täthetsanalysen anger att ca hälften av kvartersmarken 500 meter från stationen ska vara lokalyta. För Kode är situationen speciell då området öster om Bohusbanan inte bedöms lämplig för bostäder p.g.a. buller och risk. Området är dock lämplig för service, busstation och pendelparkering som enklare verksamheter utan tunga transporter. Detta innebär att det inte blir en blandstad i vanlig bemärkelse utan en uppdelning mellan bostäder och lokaler dock i en gemensam zon runt stationen.

Enklare service av olika slag är lämpligt att blanda med bostäderna på västra sidan stationen.

För att stötta en hög andel hållbara transporter och stadskvalitet behövs först och främst en tillräcklig täthet inom nära avstånd från stationen. Riktlinjerna ska användas som underlag i framtida exploateringar vid markanvisningstävlingar och planläggning.

Riktlinjer exploatering

- I samband med exploatering av icke kommunal mark ska andelen av följdinvesteringar som ska bekostas av exploatör utredas i ett tidigt skede.

Exploateringsgrad

- 0,5–1,0 I områdesexploatering inom Centrumbebyggelse.
- 0,25–0,5 I områdesexploatering inom blandad bostadsbebyggelse.

Fördelning markanvändning

- 40 % Av markytan bör utgöras av kvartersmark inom 1 km från stationen
- 25 % Av markytan bör utgöras av offentlig gatumark inom 1 km från stationen
- 25% Av markytan bör utgöras av allmänplats mark inom 1 km från stationen
- 10% av markytan bör utgöra övrigt

Lokalyta kvartersmark

- Minst 25 % Av kvartersmarken bör vara lokalyta inom 500 meter från stationen
- 10–40 % Av kvartersmarken bör vara lokalyta 500 - 1 000 meters avstånd från stationen

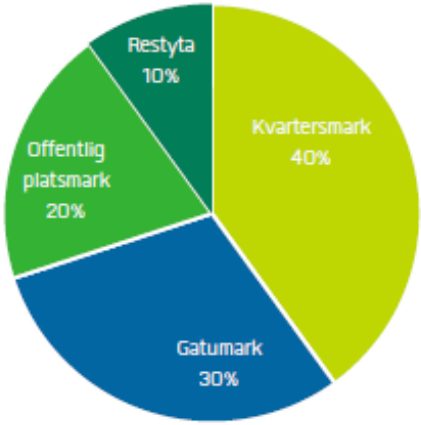

Föredelning markanvändning

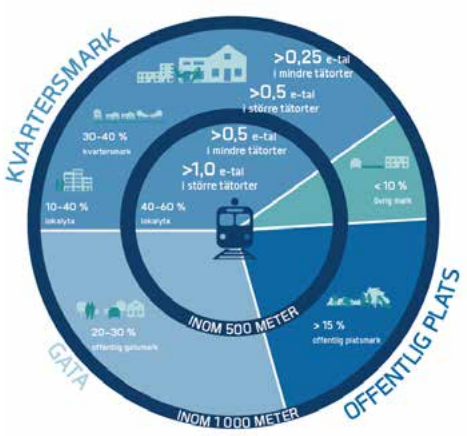

Exploateringsgrad

Mellankommunala frågor

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Kungälvs kommuns samarbetar inom Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) med frågor rörande bl.a. regionplanering, miljö och miljövård, mobilitet, utbildning och forskning. Utöver det sker samarbeten direkt med berörda grannkommuner i frågor kring t.ex. infrastruktur, arbetsmarknad, handel, välfärd, socialtjänst, vatten, avfall, avlopp, energi och räddningstjänst. Mellankommunala frågor behandlas i den kommunövergripande översiktsplanen.

Den viktigaste mellankommunala frågan som berör Kode är Bohusbanan och dess framtida utbyggnad. Fem kommuner (KUSTO kommuner), i Bohusstråket, har arbetat för att Södra Bohusbanan skulle arbetas in i nationell transport infrastrukturplan 2022–2032, men den finns inte med i nuläget.

En annan politisk gruppering är Enat Bohuslän, där fokus mer ligger på näringslivsfrågorna längs med Bohusbanan. Målet är att driva frågan mot regionen att södra Bohusbanan står på tur efter Göteborg - Boråsstråket.

Kommunen ingår i ett konsortium som arbetar för en höghastighetsbana mellan Oslo-Göteborg kallade Skagerrakbanan. Tanken är att vissa av tågen ska stanna i centrala Kungälv.

Kommunen har dessutom ett ansvar för bostadsbyggnationen inom regionen.

En mellankommunalfråga som kopplar till GRs strukturbild och de gröna kilarna är den övergripande gröna infrastrukturen med regionala samband med västra delen av Kode med hävdad mark och den östra med skogslandskap.

Föreslagna förändringar enligt FÖ-Pen

En hållbar bebyggelseutveckling i Kode som bidrar till den regionala bostadsförsörjningen, är beroende av god kollektivtrafik och tågtrafik som trafikerar Kode station med täta avgångar och hög kapacitet. FÖPens förslag med förtätning nära stationen samt förbättrade gång- och cykelbanor från ytterområden mot stationen möjliggör för fler att välja kollektivtrafik vilket påverkar mobiliteten för grannkommuner.

Befolkning

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Inom FÖP-området bor cirka 1700 personer, vilket motsvarar 3,5 % av kommunens totala befolkning på cirka 48 500 personer (juni 2022). I Kode bor en större andel yngre (0–18 år) jämfört med kommunen som helhet. I äldre åldersgrupper är fördelningen mer lika. Medelåldern i Kode är 39,5 år jämfört med 41,7 år i kommunen som helhet.

Kode domineras av småhus, 90 %, att jämföra med 58 % för kommunen som helhet. Specialbostäder utmärker sig i statistiken för Kode, vilket kan förklaras av Solhaga äldreboende med sina 51 bostäder.

Äganderätt är den dominerande upplåtelseformen i Kode med 85 %, att jämföra med 51 % för kommunen som helhet. Resterande bostäder upplåts med hyresrätt, av vilka en majoritet finns i Solhaga äldreboende. Inga bostadsrätter finns i Kode.

Bostäderna i Kode är i snitt större jämfört med kommunen som helhet, vilket kan förklaras av den stora mängden småhus.

Riktlinjer

- Vid nybyggnation ska en blandning av upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar eftersträvas i alla olika delar av orten, för att möjliggöra en blandad befolkning sett till ålder, familjesituation och inkomstnivå.

Åldersfördelning i Kode

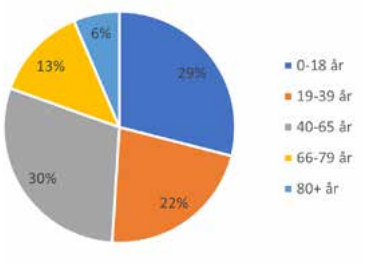

Fördelning av bostads-typer i Kode

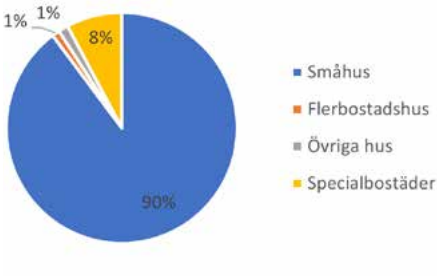

Fördelning av upplåtelse-former i Kode

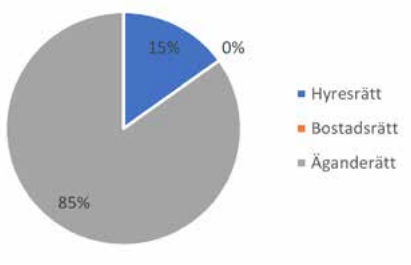

Åldersfördelning i Kungälv

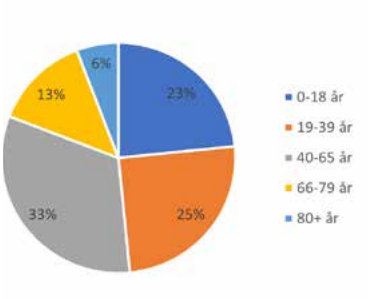

Fördelning av bostads-typer i Kungälv

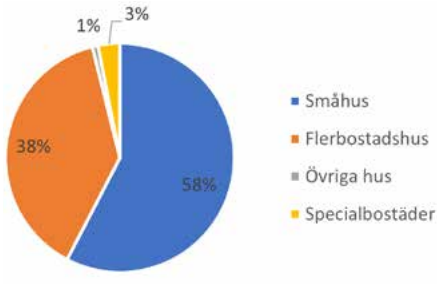

Fördelning av upplåtelse-former i Kungälv

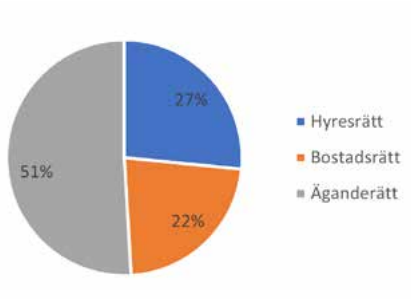

Landskapsbild

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Kode samhälle ligger placerat på gränsen till ett stort odlingslandskap (Solbergaslätten) mot norr, väster och söder och med insprängda trädbevuxna kullar i de centrala områdena. Odlingslandskapet sträcker sig hela vägen till havet i väster. Bohusbanan och E6 ligger som en barriär mot den östra sidan som är mer kuperad men med insprängda flackare områden.

Solbergaslätten

Solbergaslätten är en jordbruksdalgång som på grund av få skillnader i topografi skapar ett vidsträckt landskapsrum. Vallbyå och Kollerödsbäcken samt deras biflöden rinner genom landskapet. Från Kodes västra delar breder landskapet ut sig i öst-västlig riktning hela vägen ut till havet och i nord-sydlig riktning ner mot Tegneby i söder och Södra vinningstorp i norr. Den dominerade markanvändningen är åkermark som ligger som långsmala tegar ner mot åarna som meandrar genom dalen. Tegarnas utformning gör, trots landskapsrummets storskalighet, att karaktären upplevs mer variationsrik. På grund av markanvändningen är rörelserna genom området i huvudsak begränsade till Solbergavägen och Hedsvägen samt dess västra förgreningar. Man kan däremot ta del av områdets vyer då man tillexempel rör sig i kanten av bebyggelsen i Kode eller upp på höjderna i exempelvis Långelandsskogen. Solberga by ligger omgiven av odlingslandskapet med bostadsbebyggelse och gårdsbebyggelse samlad med Solberga kyrka och dess kyrktorn som ett viktigt landmärke. Solberga by ligger nära Kode men utan bra kopplingar för gång och cykel.

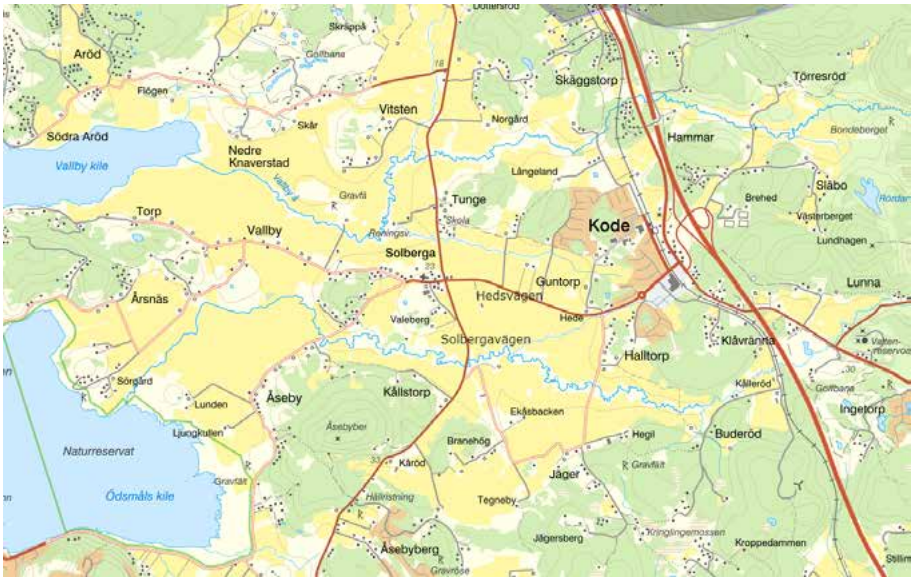

Karta landskapsbild med namn

Kodes bebyggda miljö

Med Kodes bebyggda miljö avses den centrala tätbebyggelse som finns väster och öster om stationsområdet i Kode. Den dominerande markanvändningen är byggnader för arbetsplatser, bostäder och service. Landskapet är topografiskt varierande med ett antal kullar varemellan marken är relativt plan. Bilvägarna utgörs ofta av återvändsgator medan vägnätet för gående är något mer sammanhängande. Bohusbanan utgör en barriär för all slags trafik där den löper i nord-sydlig riktning i områdets östra del och bildar två olika centrumdelar, en längs med Kodevägen och en längs med Jörlandavägen.

I den sydvästra och norra delen öppnar landskapet upp mot jordbrukslandskap. I övriga delar domineras vyerna av låg bebyggelse, mindre skogspartier och, i anslutning till Bohusbanan, större verksamhetsbyggnader. I den sydöstra delen domineras karaktären av E6 med sina på- och avfarter.

Den norra delen av Kodes bebyggda miljö är från 1970-talet. Innan dess fanns endast spridd bebyg-

Karta över Solbergaslätten

gelse vid stationsläget, i Halltorp och Klåvränna (båda de sistnämnda ligger i områdets södra del).

Flygfoton visar en sentida bebyggelseutveckling. På dessa syns tydligt det förändrade bebyggelsesätt som gjorde sitt intåg i och med miljonprogrammet på 1960–70 talet. I Kode placerades nya bostäder till största delen på relativt plan jordbruksmark längs så kallade säckgator och olika typer av trafikslag separeras i högre utsträckning än tidigare. Bebyggelsen trampade inte direkt ut i det mest vidsträckta jordbrukslandskapet utan placerades mellan och i direkt anslutning till kullar. Lokal, odlingsbar mark var inte längre direkt kopplad till överlevnad och tekniker och maskiner gjorde det möjligt att i större skala dränera och grundlägga på sämre lämpad mark.

Foto Pär Connelid: Solbergaslätten

Östra sidan om E6

Den östra sidan av E6 består av ett skogsområde med insprängda dalgångar av odlad jord. Markanvändningen växlar med topografin – skogsklätt på höjer och jordbruksmark i dalarna där också spridda gårdar och hus finns. Tvärs genom området skär kraftledningar och i väster ligger ett idrottsområde med fotbollsplaner.

1907 kom drogs Bohusbanan mellan Göteborg och Uddevalla och förlades angränsande till området. Den slingar sig utefter topografin och är ganska väl integrerad i landskapet tillskillnad mot E6 som kom 1972–1974. Det storskaliga tillägget som E6 innebar påverkade områdets småskalighet och skiljde det från det angränsande mosaikartade skogsområdet sydväst om motorvägen. Några få gårdar fanns i början av förra seklet. De flesta av husen man idag ser i området tillkom mellan 1945–1970.

Området ligger nära de centrala delarna av Kode men tycks idag inte användas som närströvområde i någon större omfattning utifrån medborgardialogen FÖP Kode. E6 och Bohusbanan utgör en barriär för boende att nå området men koppling över dessa finns och mynnar vid idrottsplatsen.

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen föreslår förtätning i de centrala delarna, exploatering på nya områden som är jordbruksmark samt på högre terräng öster om E6. De områden där hänsyn till landskapsbilden är särskilt viktiga är de nya områdena i utkanten av tätorten där

bebyggelse övergår till det öppna jordbrukslandskapet, central förtätning där höjd på ny bebyggelse kan påverka omgivningen samt nytt verksamhetsområde på bergshöjden öster om Kode. FÖPen visar även vilka grönytor som behöver bevaras och utvecklas för att få en attraktiv helhet. Grönytorna är en viktig del i landskapsbilden. Den relativt låga bebyggelsen gör att högre hus kommer att sticka ut. Samtidigt finns kullar och höjder insprängd i bebyggelsen vilka kan ge stöd till högre byggnader i det centrala området. Förtätning inom befintlig bebyggelse behöver studeras väl för att få en helhet som hänger ihop.

Det finns en potential att utveckla odlingslandskapets idag låga åtkomlighet genom till exempel beträdor d.v.s. stråk längst med åkermark som man sår med gräs och kan användas för att promenera på. I samband med det finns det också möjlighet att skapa förutsättning för ökad biologiska mångfald genom att man tillexempel sår in blommande örter.

Inom tätorten föreslår FÖPen att områden längs med vattenstråken utvecklas som grönytor samt hantering av dagvatten och skyfall. Att anlägga stråk längst med åarna längre ut från tätorten skulle möjliggöra en koppling från Kode ända ut till havet. Som tidigare beskrivits är den biologiska diversiteten på Solbergaslätten tämligen låg på grund av det monokulturella jordbruket. Mindre områden med betesmark är potentiella ”hotspots” om de fortsätter att hävdas. Här kan det finnas möjlighet att på plats förmedla kunskap om ängsmarker, pollinerare, biodiversitet etcetera.

Entrén till Kode västerifrån via Hedsvägen är viktig att gestalta genomtänkt vid ny exploatering. Här finns en möjlighet att förstärka karaktären av

Foto Pär Connelid: Kodes bebyggda miljö

tätorten som småskalig och grön. FÖPen föreslår en princip med högre exploateringsgrad centralt och lägre i ortens utkanter. Därav bör entrén både vara tydlig med att ”Här börjar Kode tätort” men samtidigt en mjuk övergång från odlingslandskapet. Övergång mellan odlingslandskap och bebyggd miljö behöver ha tydliga motiv och vara genomtänkt. Det samma gäller i viss grad möte med Kode från andra väderstreck samt via Bohusbanan.

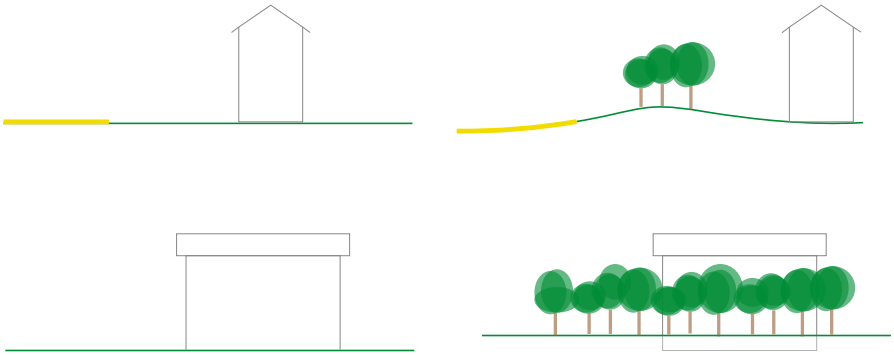

Illustration visa olika sätt att integrera bebyggelse i terräng

Riktlinjer Solbergaslätten, bland bebyggelse

Lokalisering: var bebyggelsen förläggs

- För att undvika bebyggda öar i odlingslandskapet, vilket fragmenterar landskapsbilden, ska ny bebyggelse placeras i anslutning till stödjande strukturer, så som i anslutning till befintlig bebyggelse eller längs skogs- eller bergskant.

Placering: hur bebyggelsen arrangeras

- Bebyggelsen ska arrangeras som byformationer snarare än slutna stenstadskvarter.
- Väljer man att förskjuta bebyggelsen upp mot bergsluttningarna ska man i tidigt skede studera de platsspecifika topografiska förutsättningarna och forma tillägget på ett sådant sätt att inte stora skärningar och utfyllnader behöver göras.
- Vassa utskjutande hörn av bebyggelse i de öppna markerna ska undvikas.
- Den ringa befintlig vegetationen som finns idag ska värnas och kan användas som stöd för byggnaders placering och rumsbildning
- Befintliga spår efter tidigare användning, så som stengärdsgårdar ska våras och bevaras.
- Kulturlandskapet ska bevakas. Vägarnas anpassning i landskapet visar allt som oftast på organiskt framväxande vägar, att vägen lags i ägogränsen mellan två tegar, eller där odlingsmarken inte var lika bördig. När nya vägar planeras ska detta synsätt vara en närvarande.
- Det är inom denna landskapstyp med mycket öppna marker är det särskilt angeläget att planera tomten för att skapa skyddade uteplatser. I framtagandet av detaljplaner ska vindförhållanden studeras.
- Byggnader ska placeras så att det bildas släpp för utblickar mot landskapet. Siktlinjer ska studeras under detaljplaneskedet och regleras i planen. Solberga kyrkas roll som landmärke i området ska särskilt beaktas.

Gestaltning: hur byggnader, gårdar och mötet med omgivande landskap ska se ut

- Vid byggnaders utformning ska platsens byggnadstradition beaktas. Detta innebär inte att byggnader ska byggas i äldre stil. Modern bebyggelse kan passa utmärkt in om denna förhåller sig till platsens förutsättningar och utformas med hänsyn till den. I kommande detaljplaner ska därför skala, proportioner, taklutning och materialval studeras.
- Det öppna landskapet gör att bebyggelsen kommer att kunna betraktas på långt håll. Bebyggelsen bör underordna sig landskapet genom att de omgivna höjdernas siluett mot himlen inte bryts.
- Kode har fin natur men inga parker. Bostadsgården ska därför utformas på ett trädgårdsmässigt sätt för att komplettera den rekreation som skogen erbjuder.
- Mötet med den omgivande öppna landskapet ska vara mjukt och grönt. Tomten ska planeras så att byggnadsliv hamnar på ett avstånd från fastighetsgränsen som medger att träd kan planteras i detta möte och tillåtas växa stora.

Riktlinjer Öster om E6, verksamhetsområde

Lokalisering: var bebyggelsen förläggs

- Eftersom byggnader för verksamheter tenderar att vara stora och därför svårare att anpassa till landskapet ska man i tidigt skede studera topografin och lokaliserar nya tomter där det är möjligt att integrera bebyggelse utan att man behöver göra stora bergskärningar. Riktigt stora byggnader har bäst förutsättningar att anpassas till landskapet i det flacka området kring fotbollsplanerna och ska därför främst placeras där.
- En vegetationsridå ska sparas så att verksamhetsområdet inte går att betrakta från norr och öster. Där ett mer småskaligt landskapsrum med spridda hus och gårdar från vilket verksamhetsområdet skulle uppfattas som störande. Denna ridå ska planläggas på ett sätt som säkerställer dess kontinuitet.

Placering: hur bebyggelsen arrangeras

- Bebyggelsen ska arrangeras så att gröna korridorer och bergsknallar mellan verksamheterna sparas. Denna mer finmaskiga grönstruktur ska kopplas till det utpekade naturområdet som omger det planerade verksamhetsområdet åt norr, öster och söder. De gröna korridorerna ger skugga, renar luften, fördröjer dagvattnet, ger en bättre arbetsmiljö och kan vara spridningskorridorer för växter och djur. Dessa kan i viss mån göra att de negativa effekterna av att exploatera skogsområdet minskar. Lämplig sträckning och utbredning ska studeras i detaljplanearbetet och ska reglerasi planen.

Gestaltning: hur byggnader och mötet med omgivande landskap ska se ut

- Byggnaderna kan komma att exponeras för förbipasserade på E6. Här behöver det goda skyltläget ställas i relation till hur Kode som ort kommer uppfattas. Byggnaderna ska tonas ner i förhållande till skogsområdet genom att byggnader uppförs i dova kulörer, utan reflekterande material och att skyltars storlek ska vara utformade i relation till byggnadernas storlek.

Gestaltad livsmiljö

Gestaltad livsmiljö fokuserar på vad arkitektur, form, design, konst och kulturarv gör. Det vill säga hur dessa byggstenar tillsammans kan bidra till att forma samhället och invånarnas vardag på ett sätt som är långsiktigt hållbart. Det kan exempelvis handla om att skapa och förvalta mötesplatser, bostäder och infrastruktur som bidrar till inkludering och som fungerar för alla. Det är inga exklusiva platser utan innefattar våra vardagliga miljöer så som vägar, skolor, torg och snabbköp, både i staden och på glesbygden.

Varje beståndsdel i den gestaltade livsmiljön kan skapa värden för såväl den enskilde brukaren som för samhället i stort. Både att förvalta det redan byggda och att bygga nytt innebär en långsiktig investering som bör ske med hållbarhetens samtliga dimensioner för ögonen.

Begreppet gestaltad livsmiljö innefattar såväl processen, när fysiska miljöer planeras, byggs och förvaltas, som det byggda resultatet.

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Såsom beskrivs även under kapitlet Landskapsbild skedde bebyggelseutvecklingen i Kode i större omfattning först under 60–70 talet. Innan dess fanns spridd bebyggelse främst vid stationsläget, i Halltorp och Klåvränna.

Bostadsbebyggelsen i Kode utgörs i dagsläget i huvudsak av friliggande småhus i ett och ett halvt plan med sadeltak och fasad av träpanel. Tegelfasader och källarplan förekommer liksom enstaka radhuslängor. I området runt järnvägsstationen finns inslag av tvåvåningshus och byggnader som hyser kommersiella- och offentliga byggnader. Här ligger även verksamhetsområden med kontorsbyggnader och enklare lagerbyggnader. Både insprängt i den centrala delen och i kanten av samhället ligger de äldre gårdarna med traditionella bostadshus och gårdsbebyggelse.

I Kode finns en brist på omsorg av de allmänna ytorna samt brist på parkytor och tillgängliga grönytor. Det är svårt att se ett tydligt centrum och området runt stationen ger inget bra helhetsintryck även om vissa delar är omhändertagna.

Centrala kode

Kode kan sammanfattningsvis beskrivas som en lantlig knutpunkt av småskalig karaktär. Ett villasamhälle omgärdad av stora jordbruksmarksområden och skog.

De positiva egenskaper som bl.a. lyfts fram i medborgardialogen avseende platsidentitet är närhet till hav och skog, gemenskap, bykänsla. Upplevelsen av tätortsnära natur och spår av kulturhistoria är även viktiga delar i Kodes identitet.

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen föreslår ett tillskott av bebyggelse i Kode. Den nya bebyggelsen ska bestå av en blandning av upplåtelseformer samt i den centrala delen en blandning av bostäder och enklare verksamheter och service. Genom gestaltning och utformning kan ortens centrumpunkt bli tydlig och mer välkomnande. Den nya bebyggelsen ska vara en del i att stärka Kodes identitet. Varje område ska ha sin karaktär och samtidigt vara en del av en helhet. God gestaltning ska bidra till att stärka stoltheten för Kode. God utformning av byggnader och utemiljöer är en viktig del av ett socialt hållbart samhälle.

FÖPen föreslår en betydligt högre exploateringsgrad i de centrala delarna än tidigare, vilket möjliggör omvandling och förtätning. Den högre exploateringsgraden medger högre våningsantal. Den högre bebyggelsen kommer att markera centrum vilket innebär att gestaltningen behöver studeras för att få en bra helhetsverkan. Samtidigt som allmänplatsmark enligt förtätningsprincipen ska bevaras eller tillkomma med grönytor, nya stråk samt att gång-och cykelbanor ska utvecklas.

Det omgivande odlingslandskapet, de insprängda grönytorna samt spåren av kulturhistoria är viktiga delar i utvecklingen av Kode och dess identitet. I den kommande planeringen är kopplingen till det positiva egenskaperna i Kodes nuvarande identitet viktig att lyfta fram samtidigt som en ny identitet delvis kommer att skapas då samhället växer.

I den här typen av jordbrukslandskap har bebyggelsen traditionellt sett krupit i zonen mellan berg och åkermark vilket är att föredra framför att skjuta ut bebyggelse med skarpa hörn på de öppna fälten. Man bör därför gestalta mötet mellan bebyggelsen och det öppna landskapet på ett medvetet

sätt. Det kan tillexempel göras genom stor arkitektonisk omsorg för de byggnader som har avsikt att synas. En mjuk övergång sett från det öppna odlingslandskapet värnar dess kulturvärden och en tydlig gräns mot vägen annonserar Kode byggda miljö på nära håll. De långa siktlinjerna både inifrån Kode och utifrån omlandet är viktiga att beakta för att behålla viktiga visuella samband. För mer riktlinjer kring gestaltning kopplat till de utpekade platsernas förutsättningar, se avsnittet Landskapsbild.

Ny bebyggelse ska präglas av genomtänkt gestaltning och arkitektonisk kvalitet. Hållbara lösningar ska prioriteras och goda exempel ska lyftas fram för att inspirera andra t.ex. flerbostadshus i träbyggnation. God gestaltning utgörs av både form och funktion. God gestaltning handlar om att ta hänsyn till det som redan finns på platsen vid kompletteringar och tillägg. Kulturmiljö, strukturen på bebyggelsen och enskilda byggnader eller miljöer fungerar som utgångspunkter för ny bebyggelse även om en högre exploatering och effektivare markanvändning krävs. I vissa fall behöver den nya byggnationen tonas ner i förhållande till exempelvis kulturmiljö och i andra fall krävs en utveckling som höjer kvaliteten av området. Vid förtätning i befintlig miljö måste hänsyn tas både till befintlig bebyggelse och utformning av ny, avseende krav på bra inomhusmiljöer och utemiljöer med hänsyn till sol- och dagsljusbehov. Gestaltning av nya områden behöver även ta hänsyn till de fysiska förutsättningarna på plats samt de miljö- och riskfaktorer som finns.

Exempel på flerbostadshus i Jörlanda

Exempel kedjehus i Ytterby

Ekonomisk hållbarhet och genomförbarhet ska beaktas. Att tidigt investera i hållbart gestaltade lösningar av rätt kvalitet ger en ekonomisk långsiktighet. Väl genomtänka lösningar behöver inte nödvändigtvis vara fördyrande, i synnerhet inte i ett längre förvaltningsperspektiv.

Utveckling av Kode behöver övergripande utgå från nuvarande karaktär med traditionella färgsättningar och volymer och material. Dock kan tillägg göras genom mer detaljerade analyser av det aktuella områdes förutsättningar och med en medvetenhet befintlig miljö och ortens historia.

Gestaltning kring stationen

Stationsområdet är en central punkt där gestaltningen är extra viktig. Trafikverket, kommunen och enskilda fastighetsägare har olika ansvarsområden som inte alltid är synkade. För att höja attraktiviteten i och kring stationsområdet krävs en dialog och ett samarbete mellan de olika aktörerna för att både stämma av ambitionsnivå, pågående planering och möjligheter till gemensamma projekt. Gestaltningen bör fokusera på att relatera till platsens och ortens historia och bidra till större vistelsekvaliteter för både resenärer och andra som vistas på platsen.

Region Skåne har tagit fram en kvalitetslista för arbetet med stationssamhällen som även är relevant att använda i Kode.

Tillgänglighet: Bra tillgänglighet för alla användargrupper, där gående och cyklister prioriteras.

Trygghet: En trygg miljö både trafikmässigt samt genom belysning och rörelse i området.

Aktiviteter och Liv: Ge förutsättningar för ett enklare vardagsliv för pendlare och övriga invånare genom att koncentrera service, funktioner och aktiviteter kring stationen.

Identitet och Läsbarhet: Bytespunkten behöver ha en tydlig och läsbar identitet som kollektivtrafikplats, för att underlätta orientering för besökare och vara en entré till samhället.

Attraktivitet och Miljö: En behaglig och attraktiv miljö som skapar en positiv bild av resandet och orten och med en omsorg i designen, en väl underhållen miljö, en mänsklig skala på rum och byggnader och ett gott mikroklimat bidra till en positiv upplevelse.

Exempel från Hestra i Borås

Riktlinjer

- En arkitekturpolicy och ett kulturmiljöprogram behöver tas fram för kommunen som helhet
- Exploateringsprojekten ska ha en arkitektonisk vision. Gestaltningsprogram ska alltid tas fram vid exploatering av större områden samt vara underlag vid markanvisningstävlingar
- Gestaltning ska utredas i varje detaljplan och styras i detaljplan där det bedöms nödvändigt för att underlätta kommande bygglovsprövning
- Ny bebyggelse ska medvetet relatera och bidra till omgivande miljö och arkitektoniska karaktär
- Särskild omsorg och större krav ska ställas på gestaltningen av offentliga rum och bebyggelse där många människor vistas
- Mötet mellan bebyggelsen och det öppna landskapet ska gestaltas på ett medvetet sätt, mötet ska vara grönt och stor arkitektonisk omsorg ska ges till de byggnader som har avsikt att synas
- Byggnation nära de utpekade värdekärnorna ska inordna sig i landskapet och den småskaliga strukturen som är störningskänslig för förändringar, kulturhistoriskt värdefulla element ska värnas, såsom gamla byvägar, stenmurar, dammar med mera
- De långa siktlinjerna både inifrån Kode och utifrån omlandet är viktiga att beakta för att behålla viktiga visuella samband
- Möjligheten till konstnärlig utsmyckning bör utredas i samband med nya exploateringsområden både avseende ny gestaltning samt utsmyckning av befintliga utemiljöer

Det sociala livet

Nuvarande förhållande och förutsättningar

Service

Tätortsavgränsningen i översiktsplanen innebär att utbyggnadsbehovet för bostäder och verksamheter för respektive tätort ska kunna tillgodoses innanför gränsen. Kode utgör även en serviceort för grannbyarna Aröd, Ödsmåls mosse och Rörtången samt omlandet.

I Kode finns idag olika typer av service och verksamheter. Det finns en matvarubutik centralt och en i Solberga strax utanför tätorten. Det finns en drivmedelsstation samt två pizzerior och andra verksamheter centralt. Kommunal service som finns är bibliotek, förskolor, skolor, fritidsgård och äldreboende som alla är förhållandevis centralt belägna.

Kodeskolan och Bräcke förskola är centralt belägna och i anslutning finns grönytor och lekplats. Tunge skola ligger i västra utkanten av orten och har grönytor i anslutning.

Arbetstillfällen

Det finns cirka 500 arbetstillfällen (2016) i Kode. Majoriteten finns i centrala Kode med verksamhetsområden och service samt offentliga arbetsplatser i skolor, förskolor och äldreboende.

Natur- och rekreationsområden

Kode har många centrala grönytor som är välanvända av både skolor och allmänhet. Det saknas dock stråk som binder samman grönytorna och det finns brister i tillgängligheten. Grönytorna består främst av närströvområden. De grönytor som finns kan till stor del beskrivas som naturmark utan större skötselbehov. Några utpekade parker finns inte i Kode. På vintern finns möjlighet till pulkaåkning i Bräckeskogen och skridskoåkning på dammen vid Hede förskola. Tillgång finns till kulturmiljöer både centralt och norr om Kode. Orten gränsar även till ett större område i väster där bland annat Solberga by ingår som är riksintresse för kulturmiljö. Kode ligger nära både skogsområden i öster och havet i väster.

Mötesplatser

De centrala inofficiella mötesplatser som finns är centrala ytor vid tågstationen, busstation, drivmedelstation, återvinningsstation eller butik där människor träffas. De centrala skolorna med omgivande grönytor fungerar som mötesplatser med stor utvecklingspotential. Skolorna hyr ut gymnastiksalar till föreningar. Öster om E6 finns Lunna IF med fotbollsplaner och anläggning samt Bouleplan. Scouterna har en verksamhet i centrala Kode men berörs av pågående planläggning för ny skola och där ett nytt läge behövs för deras lokal. Några kommunala möteslokaler utöver de verksamheter som finns saknas. Tolkningen av medborgardialogen visar på en brist på mötesplatser för ungdomar.

Lekplatser

I Kode finns ett antal allmänna lekplatser med olika kvalitet men ingen sköts av kommunen. Vid kommunala skolor och förskolor finns dock lekplatser på kvartersmark som sköts av kommunen.

2009 togs ett program fram i kommunen ”*Lekplatser på allmän plats i Kungälvs kommun - ett program för att uppnå en hög kvalitet på kommunens lekplatser*”. Där anges att kommunens inriktning är att kvalitet är bättre än kvantitet, d.v.s. det är bättre med större lekplatser som har en hög kvalitet i stället för många små. Lekplatser är

en viktig mötesplats för alla åldrar. Barn och unga behöver utrymme att pröva sina kroppar, sitt mod och sociala förmågor. Barn och unga söker sig till utemiljöer som erbjuder fysiska utmaningar och kompiskontakter, som väcker deras engagemang och nyfikenhet. Den fysiska miljön är barnens utvecklingsmiljö och platsen där förutsättningarna grundläggs för deras framtida hälsa, välbefinnande och engagemang för sin sociala och fysiska omvärld.

Barnperspektivet

Inför för arbetet med den fördjupade översiktsplanen genomförde en dialog med skolbarn i Kode.

Eleverna på Tunge skola fick svara på en enkät digitalt. Eleverna var också ute på platsbesök, tog bilder och elevernas kommentarer samlades i det digitala formuläret av deras lärare.

På Kode skola genomförde fritids en inventering där eleverna tog bilder på platser de ofta går till under fritids och skoltid

Tunge skola har ett stort upptagningsområde, vilket innebär att nästan 60% av eleverna bor utanför Kode tätort. Många av eleverna vistas därför sällan eller aldrig i Kode, utan främsta relationen till Kode är kompisar och lågstadiet.

Sammanställningen av dialogen finns i bilaga 1 (Medborgardialog). Över lag är eleverna nöjda med Kode och tycker att Kode är bra som det är, och att det borde fortsätta vara som det är idag. Men Kode skulle också kunna bli bättre om det växer, så att det kommer fler affärer och om det slängdes mindre skräp på gatorna, fanns fler övergångsställen, bättre promenadvägar och mer växlighet. Slutsatsen i dialogen var att Kode är ett bra samhälle för barn men sämre för ungdomar.

I den sociala konsekvensanalysen lyfts följande perspektiv fram:

- Vuxenperspektivet dominerar på bekostnad av ungas mobilitet.
- Stärk ungdomsperspektivet: prata med ungdomarna i stället för om dem. Undersök placering av en egen häng-plats utifrån ungdomarnas behov.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Den utbyggnad som FÖPen föreslår kommer att innebära ett ökat behov av förskolor, skolor och äldreboende vilket behöver hanteras inom områden för bostadsutbyggnad eller befintliga placeringar av dessa verksamheter. Det är av vikt att dessa placeras centralt för att underlätta för människors vardag kopplat till stationssamhället där kollektivtrafik samt gång och cykel är främsta transportsätt.

Fler bostäder ger underlag för mer service i centrala Kode samt att detta tillsammans med nytt verksamhetsområde ger fler arbetstillfällen. Detta innebär även att möjligheten att bo och verka i Kode ökar.

De möjligheter som Grönstrukturplanen visar innebär en utveckling och tillgängliggörande av grönytor för fler människor och användningar på nya sätt genom nya stråk och kopplingar. De gröna stråken kopplar även de centrala delarna till de yttre naturområdena. I Kode föreslås inga större parker anläggas i nuläget utan Kodes grönytor är mer naturytor som behöver tillgängliggöras.

Även den föreslagna utbyggnaden av gång- och cykelbanor innebär möjlighet att röra sig i Kode på ett genare sätt både till vardags och på fritiden.

Olika typer av lekplatser behöver utvecklas utifrån behov och förutsättningar på platsen. Exempelvis kan större lekplatser utvecklas ihop med grönytor. Inom kvartersmark ska lekplats möjliggöras på bostadsgårdar utifrån den privata aspekten och tryggheten, medan lekplatser på allmän platsmark fyller ett behov att mötas på ett annat plan.

Vid en utveckling av Kode med ökad befolkning kommer det finnas behov av att anlägga en kommunal lekplats i Kode. Eventuellt kan detta ske inom grönytor eller i samband med exploatering.

Genom mer service och nya bostadsområden utvecklas nya mötesplatser där människor rör sig. Alla mötesplatser ska vara trygga och inkluderande.

Stationsområdet ska utvecklas för att underlätta pendling samtidigt som gång och cykelnätet ska byggas ut med stationen som mittpunkt. Boendemiljöer och allmänna ytor ska vara attraktiva med god gestaltning. Parker och grönska ska vara tydligt integrerad i bebyggelsen. Kulturmiljöerna ska lyftas fram och tillgängliggöras. FÖPen har höga ambitioner men kommunen har dock inte rådighet över alla frågor utan till viss del handlar FÖPen om att visa på en vision och möjlig utvecklingen.

FÖPen tar stöd i den s.k. täthetanalysen (SpaceScape 2018) (Bilaga 10) och dess riktlinjer kring hur ett attraktivt stationssamhälle bör utvecklas, där Ytterby har använts som exempel. För att stötta en hög andel hållbara transporter och stadskvaliteter behövs först och främst en tillräcklig täthet inom nära avstånd från stationen. Blandning av boyta och lokalyta understöder lokal arbetsmarknad, lokalt serviceunderlag och mindre bilberoende.

Utdrag ur Tähetsanalysen:

”Då förtätningsscenariot innebär en högre täthet inom nära avstånd från stationen, samtidigt som tillräckligt med yta för offentlig platsmark sparas, ger förtätningsscenariot mycket goda förutsättningar för en ökad stadskvalitet.”

För att skapa ett tillräckligt underlag för ett attraktivt utbud av service blir det också viktigt från kommunens sida att attrahera fler arbetsplatser till de stationsnära områdena. Arbetsplatser är generellt mer betydelsefulla än bostäder då de arbetande i högre grad befolkar området dagtid. Här i ligger antagligen den största utmaningen i det vidare arbetet med att skapa hållbara attraktiva stationssamhällen.”

FÖPens strategi visar på en centrumzon på västra sidan Bohusbanan som kan förtätas med hög exploateringsgrad med en blandning av bostäder, service. Detta avspeglas på mark- och vattenanvändningskarta som markerar de centrala delarna som centrumbebyggelseförtätning och centrumbebyggelse ny. Området mellan Bohusbanan och E6 är även detta utpekat för centrumbebyggelse men här bedöms inte nya bostäder lämpliga (om inte större förändringar sker genom flytt av Jörlanda/Karebyvägen), men med en variation av service samt busstation och pendelparkering kan området ändå befolkas både dag- och kvällstid.

Det är viktigt att säkerställa att blandningen och placeringen av funktioner underlättar för vardagslivet. För att uppnå det funktionsintegrerade samhället är det viktigt att flera målpunkter och möjliga mötesplatser skapas, eftersom det då uppstår fler anledningar för människor att vistas i det offentliga rummet, vilket i sin tur bidrar till trygghetsupplevelsen.

”A good city is good to sit.“ (”en bra stad är en stad med många sittplatser”.) På offentliga platser, det vill säga torg, parker och naturområden, är det viktigt med mångfald för att kunna attrahera besökare.

För kommande exploatering och byggnation gäller de riktlinjer som anges under kapitlet Exploatering avseende fördelning mellan kvartersmark, gatumark och offentlig platsmark, samt fördelning av andelen lokalyta inom centrumbebyggelsen.

I Kode blir det en uppdelning av markanvändning-

en centralt med främst bostäder på den västra sidan av Bohusbanan och service, handel lättare verksamheter på den östra sidan. Det innebär att en fördelning av lokalyta inom kvartersmark inte blir aktuellt på samma sätt. Kommunen har förhoppningen att en utveckling av Kode ska kunna locka nya typer av verksamheter till centrala Kode som drar fördel pendlingsmöjligheter, nya bostäder, lokaler samt service.

En marknadsanalys har gjorts av lokalefterfrågan för Kungälvs kommun. Där konstaterades att vid nyetablering och omflyttning varierar företagens lokaliseringspreferenser och betalningsvilja med flertalet faktorer där de huvudsakliga faktorerna är tillgänglighet, modernitet, service och kluster.

Fler företag attraherar ytterligare företag och skapar ett bra underlag för service, handel och kommunikationer. Både stora och små företag är väsentliga i näringslivets utveckling och de lever oftast i symbios med varandra.

Riktlinjer det sociala livet

- I anslutning till nybyggnation av skolor ska lokaler och idrottshallar dimensioneras efter föreningslivets behov. Detta för att säkerställa att möjligheten till kultur-, förenings- och sportaktiviteter tillgodoses samt möjliggöra tillgång till icke-kommersiella mötesplatser
- Möjligheten till samutnyttjande av lokaler ska alltid prövas
- Utgå ifrån invånare och besökares behov under dag och kvällstid i form av kulturutbud och offentlig service för alla åldersgrupper
- Gena trygga gång- och cykelstråk ska byggas med koppling till centrala Kode, så att de utnyttjas dag- och kvällstid
- Utformning av allmänplatsmark som parker eller färg- eller ljussättning av otrygga miljöer bör ske i dialog med medborgare
- Utvecklingen ska lyfta fram kulturmiljön som en del av Kodes identitet
- Ungdomars perspektiv behöver lyftas i kommande planering
- Värna de gröna ytornas funktion för lek och samspel

Kommunal service

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Grundskola och förskola

I Kode finns det i dagsläget (2024) två skolor, Tunge skola och Kode skola. Skolupptagningsområdet är väldigt stort och de flesta elever (ca 70%) bor utanför Kode tätortsavgränsning.

Tunge skola (åk 3–6) har 247 elever och Kode skola (f-åk 2) har 196 elever.

Arbetet med att planera för en framtida skola i Kode har föregåtts av en lokaliseringsstudie där flera placeringar har studerats. Uppdraget var från början att skapa en sammanhållen F-6 skola i Kode. Efter flera prövningar av olika platser togs ett politiskt beslut under 2021 att endast ”ersättningsbygga” Tunge skola åk 3–6 inklusive idrottshall. Detaljplanearbete är inlett på platsen vid scoutstugan. Exakt när en ny 3–6 skola kan stå klar är beroende av detaljplanens framskridande och när den kan vinna laga kraft.

I Kode och Solberga finns tre kommunala förskolor, Bräcke förskola, Hede förskola och Bokens förskola samt två fristående förskolor, Kristna Montessoriförskolan Solrosen och Sörgårdens förskola. Bräcke förskola har 108 platser och Hede förskola 90 platser. Bokens förskola har 18 platser. Kristna Montessoriförskolan Solrosen har totalt 33 platser och Sörgårdens förskola har 28 platser.

Bibliotek

Förutom Mimers hus i centrala Kungälv, finns det

fem filialbibliotek i Kungälvs kommun. Dessa finns i Diseröd, Kärna, Marstrand, Ytterby och Kode som även är skolbibliotek för orten. Biblioteket är en viktig målpunkt och mötesplats som bör placeras vid ett torg eller en park. Meröppet bibliotek är en service som innebär att du kan besöka biblioteket på egen hand, även när personalen inte är där. Kungälv har fyra meröppna bibliotek, dessa finns på orterna Diseröd, Kode, Kärna och Marstrand.

Kultur

Inom kulturverksamheten samordnas kulturskola och allmän kulturverksamhet. Kulturskolans uppdrag är att erbjuda barn och ungdomar undervisning i instrument, ensemble, sång, dans, teater och kör. Kulturskolan har även ett uppdrag att synas och höras i kommunens alla delar. Verksamhetens utvecklingsarbete fokuserar på samarbete med andra kulturverksamheter, skola och föreningsliv samt en utveckling av kursutbudet. Målsättningen är att nå ut till alla barn i kommunen och att kunna möta alla barn utifrån deras behov och förutsättningar. Allmänkultur är programverksamhet som konserter, bio, föreläsningar, teaterföreställningar, konstutställningar, skapande aktiviteter, offentlig konst och kulturarvsfrågor. Verksamheten har ett särskilt fokus på barn och unga samt arbetar nära bibliotek och kulturskola. Flera projekt inom kommunen, och i samarbete med externa parter, samordnas och projektleds genom allmänkulturen.

Bostäder för alla

Äldreomsorgen

I Kode ligger Solhaga äldreboende med i dagsläget 51 lägenheter. I Kungälvs kommun finns ett behov av fler vård- och omsorgslägenheter. För att hantera behovet av mer äldreomsorg byggs Solhaga ut med 22 nya lägenheter till 2023–2024.

Ordinärt boende, bostäder med god tillgänglighet och Trygghetsbostäder

Ordinärt boende avser alla bostäder som inte omfattas av särlagstiftning. Många äldre bor i ett bostadsbestånd där den fysiska miljön är mindre bra för kvarboende vid beroende av stöd eller vård och omsorgsinsatser. Tillgängligheten i äldre bostadsområden är generellt sett sämre än i nybyggda områden. Förutsättningarna för hemtjänst och hemsjukvård i hemmet kan vara komplicerade men även obefintliga. Bostadsanpassningar är i vissa fall nödvändiga. Närhet till affärer, kommunal service, vårdcentral och kulturutbud är betydelsefull. Träffpunkter och dagverksamheter är viktiga komplement till anhörigstöd och hemtjänst för att kunna möjliggöra och förlänga kvarboendet i det egna hemmet eller i bostäder anpassade för äldres behov.

Det är av vikt att nya lägenheter med god tillgänglighet, nära servicecentra och kollektivtrafik, byggs kontinuerligt i alla Kungälvs serviceorter och kommundelar. Det möjliggör kvarboende för de äldre i sin kommundel och kan ge en generationsväxling då de äldre säljer sina hus för att köpa eller hyra en lägenhet.

Ungdomslägenheter

Det finns ett stort behov av små bostäder för ungdomar, bostäderna kan ligga i vanliga bostadshus. Kommunen disponerar 9 ungdomslägenheter totalt i kommunen, det är mindre lägenheter på 1 r o k, vissa med dusch i källaren. De ungdomar som bor i dessa lägenheter får stöd från utförarenheten efter beslut.

BMSS-boende – Bostad med särskild service.

Det finns tre former av boende med särskild service för personer med intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar.

- Gruppbostad
- Servicebostad
- Särskild anpassad bostad.

Behovet av bostäder med särskild service har under flera år varit större än tillgången. Kommunen har ett fortlöpande behov att få fram bostäder för personer som behöver särskilt stöd. Kön till sådana bostäder är idag relativt lång i förhållande till de planerade leveranserna av nya bostäder.

Föreningsliv och Fritidsanläggningar

Föreningslivet i kommunen står, med sitt breda och varierade utbud av aktiviteter, för den största insatsen när det gäller all fritidsverksamhet för barn och unga i kommunen. Stödet från Kungälvs Kommun visar sig bland annat genom olika typer av bidrag men även genom att kommunen upplåter olika fritidsanläggningar för sport-, rekreations- och mötesverksamhet till subventionerade priser. Här kan bland annat nämnas konstgräs och naturgräsplaner för fotboll, idrottshallar för inomhusidrotter som ex. handboll, innebandy, gymnastik, vollyboll och Friidrott. För is-idrotter, finns anläggningar för Ishockey, konståkning och bandy.

I Kode finns ingen idrottshall i nuläget. Planering kring idrottshall pågår parallellt med planering av ny skola. De lokaler som finns att tillgå är idrottssalar där uthyrning till föreningar sköts av skolan.

I Kode finns Lunnevi som är en kommunal anläggning med en konstgräs- och en gräsplan. Anläggningen ligger på kommunal mark men klubbhuset är byggt av föreningen Kode IF.

I Kode saknas kommunalt anlagda motionsspår och vandringsleder.

TUM - Trygga ungdomsmiljöer

TUM- arbetet tar sin utgångspunkt från att varje människa kan och vill ta makten över sitt eget liv. Att vara i kontroll av sitt liv innebär för TUM att de barn och ungdomar som de arbetar med använder sin fritid till att växa, utvecklas och förverkliga sina innersta bilder av vilka de vill vara. TUMs verksamhet syftar således till att bryta psykosocial ohälsa och utanförskap hos ungdomar. Detta ska göras genom att öka det sociala kapitalet hos dem. Fritidsgårdarna har sin verksamhet i de flesta fall i skollokaler i de olika kommundelarna. De bedriver ungdomsverksamhet för i första hand barn och unga.

Inom FÖPområdet finns Kode fritidsgård vid Kodeskolan.

Föreslagna förändringar i FÖPen

En fördubbling av antalet invånare i FÖPområdet innebär på sikt krav på ombyggnad och nybyggnad av skollokaler och generera ett kapacitetsbehov motsvarande en ny skola i Kode. Vision Kode visar på en utveckling där även omland samt Grannbyarna Aröd och Ödsmåls mosse och Rörtången ökar invånarmässigt vilket också genererar ett behov av ny skola i Kode som serviceort. FÖPen föreslår ingen ny lokalisering för skola utan i enlighet med FÖPens inriktning förslås i första hand effektivare markanvändning och högre exploateringsgrad, dock utan att sänka krav på omfattning av friytor. På sikt kan förtätning och ombyggnad av Kodeskolan prövas genom påbyggnad från 2 till 4 våningar. Skolorna ska klara krav på att vara energieffektiva och funktionella lokaler samtidigt ska tillräckliga friytor finnas.

Viktiga begränsningar för skolor är inte bara antalet lokaler utifrån undervisning utan även skolmatsal, idrottshall och textil- och träslöjd. Skolorna fyller även en viktig funktion avseende helg och kvällsaktiviteter och samverkan med kulturskolan, idrott, och föreningsaktiviteter.

Kommande exploatering inom FÖPområdet innebär att nya förskolor behöver byggas kopplat till nya större bostadsområden. Förskolor kan med fördel placeras nära skolor för visst samutnyttjande av bl.a. lokaler. Förskolor ska placeras så att de underlättar det dagliga livet för föräldrar med hämtning och lämning kopplat till stationssamhället, där gång och cykel samt kollektivtrafik är de huvudsakliga transportsätten. Förskolor som har landsbygden och Grannbyarna som upptagningsområde behöver placeras så att inte trafikbelastning centralt genereras. Förskolorna ska liksom skolor vara yteffektiva, med funktionella lokaler och höga krav på energieffektivitet, men även med bra friytor för barnen.

Kulturen är en del viktig del av ett attraktivt boende samt att uppnå målen om social hållbarhet. FÖPen ger genom utveckling av de allmänna platserna samt genom att styra mot en blandning av

bostäder och verksamheter samt lokaler förutsättningar för att kulturen ska kunna utvecklas.

FÖPen pekar inte ut särskilda platser för bostäder för alla och det som ryms inom det begreppet, utan dessa förväntas planeras för inom de områden som FÖPen pekar ut för bostäder. Behovet av alternativa boende för äldre tex trygghetsboende eller liknande kommer att öka. Viktigt att ha med sig behoven tidigt vid planläggning av bostäder.

FÖPen föreslår en flytt av Lunnevi till ett mer centralt läge i Kode. Detta skulle innebära att Lunnevi kunde utvecklas till en central och tillgänglig mötesplats. I Kode planeras byggnation av en idrottshall i samband med byggnation av skolan. Här kan samordningsvinster ske med idrottsplats och idrottshall.

Grönstrukturplanen lyfter fram hur grönstrukturen kan utvecklas och sammanlänkas för att möjliggöra ett bättre utnyttjande för alla åldrar.

För att nå målen i FÖP Kode är även biblioteket en viktig del i ett attraktivt stationssamhälle.

Sammanfattningsvis bör kommunen vara försiktig med att exploatera all kommunal mark med bostäder, för att i stället ha markreserver för att kunna genomföra de behov som kommer att uppstå avseende kommunal service. Exploatering och lösningar för kommunala behov ska samordnas.

Riktlinjer kommunal service

- Skolor och förskolor ska placeras samt utformas så att barn och ungdomar har tillgång till trygga och hälsosamma skolmiljöer med bra friytor
- Förskolor och skolor ska kunna nås via trygga gång- och cykelvägar
- Vid planering av bostadsområden ska behov och möjlighet att bygga förskola studeras
- Förskolor ska placeras så att de underlättar det dagliga livet för föräldrar, med hämtning och lämning kopplat till stationssamhället där gång och cykel samt kollektivtrafik är de huvudsakliga transportsätten
- Placeringen och utformning av gator ska göras så att biltrafik och transporter till förskolor inte genererar ökad trafikbelastning inne i bostadsområdet
- Förskolorna ska vara yteffektiva med funktionella lokaler med höga krav på energieffektivitet
- I nya bostadsområden ska det finnas bostäder för alla, det innebär hyresrätter och bostadsrätter men även behovet av bostäder för unga, bostäder med bra tillgänglighet för äldre samt bostäder för funktionshindrade
- Planering av detaljplaneläggning behöver koordineras väl med aktuella behov för att undvika brist eller överskott av skolplatser vilka båda medför onödiga ytterligare kostnader

Riktlinjer idrott och kultur

- I samband med byggnation och utbyggnad av skolor ska möjligheten att använda lokalerna till föreningsverksamhet prövas, så att de ska kunna användas av allmänheten, kvällar och helger
- Möjligheten att placera kulturverksamheter centrala bottenvåningar ska studeras, exempelvis bibliotek
- Idrottshallar ska dimensioneras efter både skolors och föreningslivets behov
- Trygghetsperspektivet är viktigt att beakta till och från aktiviteter och på motionsrundor

Naturvärden och rekreation

Grönstrukturplan

Läs mer: Grönstrukturplan bilaga 2

Som ett viktigt planeringsunderlag för FÖPen har en Grönstrukturplan för Kode tagits fram. Syftet med grönstrukturplanen är att utveckla, belysa, och redovisa den gröna strukturen i Kode. Grönstrukturplanen ska både fungera som ett underlag i arbetet med FÖPen samt fungera som ett fristående dokument i det fortsatta arbetet med att utveckla och skydda grönstrukturen i Kode.

Parallellt med Grönstrukturplanen har en övergripande dagvatten- och skyfallsutredning gjorts som visar att det finns många synergieffekter mellan grönytor och hantering av dagvatten och skyfall.

I kommunen pågår parallellt med FÖP Kode framtagande av en övergripande Natur- och friluftslivsplan för hela kommunen. Arbetet med Grönstrukturplanen för Kode och natur- och friluftslivsplanen har samordnats.

Naturvärdesinventering

Läs mer: Naturvärdesinventering bilaga 12

För FÖPområdet har en Naturvärdesinventering gjorts. Inventeringsområdet utgörs av ett mosaiklandskap med många intressanta strukturer som är gynnsamma för olika organismgrupper. Inom inventeringsområdet finns flera betesmarker, småvatten och skogsbiotoper som har avgränsats som naturvärdesbiotoper. De områden som i fält inte avgränsades som naturvärdesbiotoper, exempelvis åkermark eller infrastruktur, kan ändå bidra till biologisk mångfald i värdelandskapet.

De naturvärden som noterats är följande:

- Ett värdelandskap med värde för fåglar, grod -och kräldjur, hävdgynnade växtarter och eventuellt även fladdermöss.
- 23 naturvärdesbiotoper.
- 158 objekt i den fördjupade inventeringen av generellt skyddade biotopskyddsområden.
- 16 särskilt skyddsvärda träd.
- 23 värdearter.

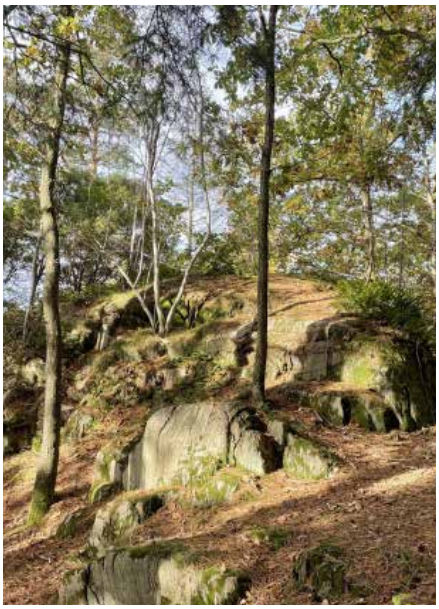

Skogen bakom scoutstugan

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Grönstrukturen i Kode har många olika typer av beståndsdelar. För att göra det hanterbart i grönstrukturplanen har en grundläggande definition av grönområden gjorts. Som helhet delas beståndsdelarna in i grönområden, skol- och förskolegårdar, idrottsytor, vattendrag och odlingsmark.

Kode har många centrala grönytor som är välanvända av både skolor och allmänhet. Det saknas dock stråk som binder samman grönytorna och det finns brister i tillgängligheten. Grönytorna består främst av närströvområden. Några parkytor finns inte i Kode. De grönytor som finns kan till stor del beskrivas som naturmark utan större skötselbehov. Tillgängligheten till vattendragen är dålig och kan utvecklas.

Kode ligger i övergången mellan skogslandskapet i öst och kulturlandskapet i väst, vilket ger en ekologiskt intressant sammansättning av olika naturtyper. Kode ingår i en värdetrakt för gräsmark och angränsar i nordost till såväl värdetrakter för ädellövskog, blandskog, tallskog och triviallövskog. Därtill ingår Kode i ett regionalt värdefullt odlingslandskap. Närheten till havet i väst gör Kode extra intressant ur ett ekologiskt perspektiv.

Tack vare Kodes intressanta sammansättning av naturtyper från såväl skogs- och kulturlandskapet finns förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv där flera organismgrupper kan nyttja dessa miljöer som livsmiljöer. Hit hör såväl skogsknutna arter liksom arter knutna till hävdad mark (bete och slåtter) tillsammans med arter som frekvent vistas i villaträdgårdar. Även åkermarken kan i viss mån användas och då som rastlokal för flyttande fåglar. Vattenmiljöerna i form av vattendrag och mindre

vattenytor så som dammar erbjuder livsmiljöer för helt eller delvis vattenlevande arter och utgör en förutsättning i sig för allt lokalt djurliv.

Två huvudsakliga spridningsstråk av bevarandevärde kan identifieras: det skogliga sambandet för skogsknutna arter som sträcker sig in från öst (gröna tunna pilar) liksom ett samband för arter knutna till hävdad mark som sträcker sig in från väst till Kode (mörklila tunna pilar). De stora breda pilarna visar på de större, regionala sambanden för skog (stor grön pil) och hävdad mark (stor lila pil) och bygger bland annat på förekomsten av värdekärnor.

Ekosystemtjänster

Läs mer: grönstrukturplanen Bilaga 2

Samhället står inför stora utmaningar. Klimatförändringar, urbanisering och bostadsbrist samt förlusten av biologisk mångfald, gör att det finns ett stort behov av att ställa om vårt samhälle. Naturens tjänster tas ofta för givna och det är först när de är borta som deras värde uttrycks.

Ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra värdet på de tjänster som naturen ger oss människor. Hur vi använder mark och vatten, planerar och bygger är centralt för naturens förmåga att leverera ekosystemtjänster. När kommunen avväger mellan olika intressen i planeringen behöver de aktuella ekosystemtjänsterna vara kända. Det är också möjligt att skapa nya ekosystemtjänster när vi bygger och förvaltar, framför allt i områden där det råder brist på ekosystemtjänster.

Parker, grönområden och natur kan hjälpa oss att hantera flera av dessa utmaningar. Stadens ekosystem är en resurs för att ta hand om dagvatten, sänka temperaturer, rena luft och vatten samt minska buller. Grönska och natur ger möjlighet till vila och återhämtning och är viktiga för lek och rekreation. Samtidigt är staden en viktig livsmiljö för djur och växter som inte längre får plats i jordbruks- eller skogsbrukslandskapet.

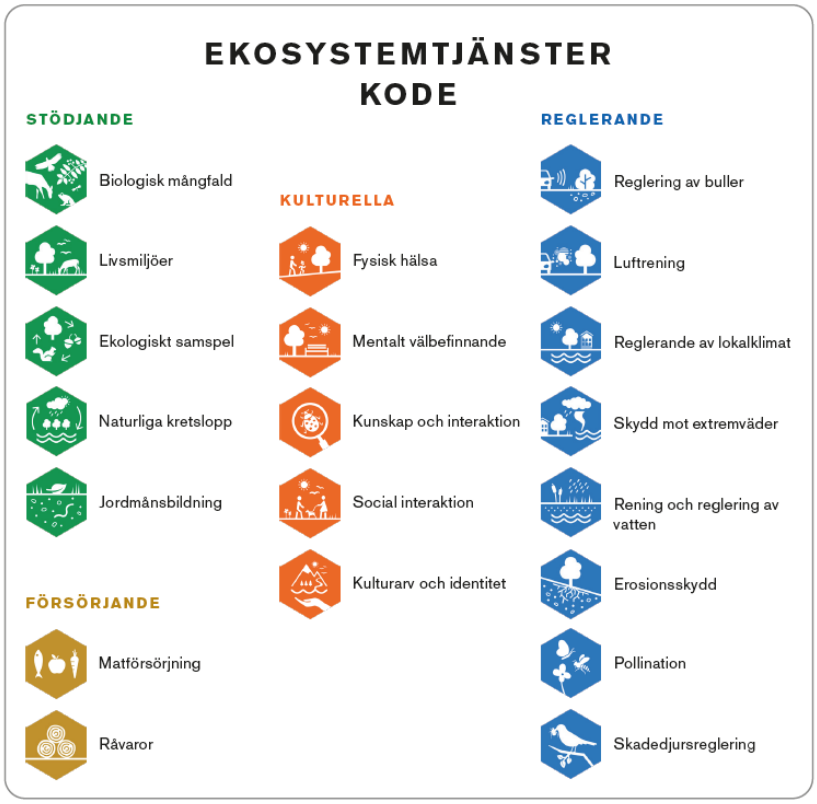

För FÖPområdet har en ekosystemtjänstanalys gjorts i samband med arbetet att ta fram Grönstrukturplanen.

I och kring Kode finns olika typer av grönområden som tillsammans bidrar till en vid bredd av eko-

systemtjänster. Inom kategorierna stödjande, reglerande och kulturella finns alla enskilda typer av ekosystemtjänster representerade. Inom kategorin försörjande finns två av fyra ekosystemtjänster i och kring Kode.

De tre centrala skogarna i Kode, Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen, bidrar alla med en stor mängd ekosystemtjänster inom både stödjande, kulturella och reglerande ekosystemtjänster. Även Kvarndammen i norr och Halltorpskogen i söder bidrar med en mångfald av ekosystemtjänster. Mindre grönområden inom tätorten bidrar generellt med färre ekosystemtjänster men en del, så som grönområdet vid Hede förskola, bidrar med ett flertal stödjande och kulturella tjänster.

Vattendragen och dess biflöden besitter i nuläget framför allt ekosystemtjänster ur kategorierna stödjande och reglerande. Även skogarna öster om E6 bidrar med ekosystemtjänster ur flera kategorier.

Kodes jordbruksmark står för ekosystemtjänsten matförsörjning och finns i riklig mängd i och runt Kode. I Vallby Å strax norr och söder om Kode finns inplanterad fisk (lax och havsöring) som också bidrar med matförsörjning i viss utsträckning.

Föreslagna förändringar enligt FÖ-Pen

FÖPen och Grönstrukturplanen föreslår ur ett framtidsperspektiv att de tre skogarna Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen skyddas som närströvområden och kopplas samman med Kvarndammen och Halltorpskogen. Vattendragen tas tillvara och utvecklas med närheten till havet.

Grönstrukturens kvaliteter finns huvudsakligen på den västra sidan av Bohusbanan och E6 men samband med den östra sidan är också av betydelse.

Strategisk karta grönstruktur. Kode - en ort i mötet mellan skog och jordbrukslandskap med närhet till havet. Genom att stärka, skydda och skapa förutsättningar för befintliga och potentiella ekosystemtjänster tillvaratas och utvecklas Kodes grönstruktur både i närtid och i en kommande framtid. Stärkta samband ger en stärkt grönstruktur.

Grönstrukturens funktion för ekosystemtjänster utvecklas ur både ett övergripande och lokalt sammanhang.

Grönstrukturen kan geografiskt delas in i olika beståndsdelar med olika egenskaper och potential. Vissa är tydligt definierade medan andra inte har lika skarpa gränser. I Kungälvs kommun finns sedan tidigare definitioner för kategorisering av grönområden. En anpassning av kategorierna har gjorts för att passa Kodes förutsättningar.

- Naturpark
- Natur- och friluftsområde
- Större närströvområde
- Mindre närströvområde
- Fickpark
- Övrigt grönområde

Grönområden är allmänt tillgängliga grönytor som utgör befintliga och potentiella målpunkter i Kodes grönstruktur. En viktig beståndsdel i grönstrukturen är stråk som binder samman grönområden och målpunkter med varandra. På detta sätt bildas ett system där större nyttor än de enskilda delarna skapas.

Få stråk av de som föreslås är befintliga utan behöver tillskapas. Generellt finns goda förutsättningar för att skapa dem eftersom stråken till stor del går via befintliga grönområden, gatustrukturer eller planerade omvandlingsområden. Stråken är i vissa delar geografiskt precisa och i andra mer schematiskt dragna, detta beskrivs närmare i beskrivningen av respektive stråk.

Förslaget till grönstruktur syftar framför allt till att kunna hantera en framtida befolkningsökning och förstärka dagens grönstruktur. Genom att ordna stråk som binder samman de olika delarna i grönstrukturen skapas ett sammanhållet system som ger möjligheter till rörelse för framför allt människor och i vissa fall spridningskorridorer för djur- och växtarter. Det skapar en helhet där summan blir mer än de ingående delarna. Stråken möjliggör också för kontakt med tidigare oåtkomliga platser, till exempel vattendragen, vilket ökar utbudet på rekreativa miljöer utan att göra stora markanspråk.

En annan viktig del för att göra grönstrukturen

användbar för framtiden är att utveckla de grönområden som finns vad gäller funktion. Det kan handla om lekplatser, idrottsytor eller promenadstigar som gör en plats mer tillgänglig och lockar fler att använda den.

I samband med omvandling av mark till nya eller förtätade exploateringsområden behöver också mindre grönytor inom exploateringsområdena avsättas och förädlas eller tillskapas.

I dagsläget ligger den största delen av grönytorna utanför kommunens rådighet. Att kunna genomföra Grönstrukturplanens förslag på utveckling bygger på samverkan med markägare eller som anges under rubriken Jordbruk och skogsbruk, att kommunen köper in eller avtalar om skydd av skog och andra naturområden.

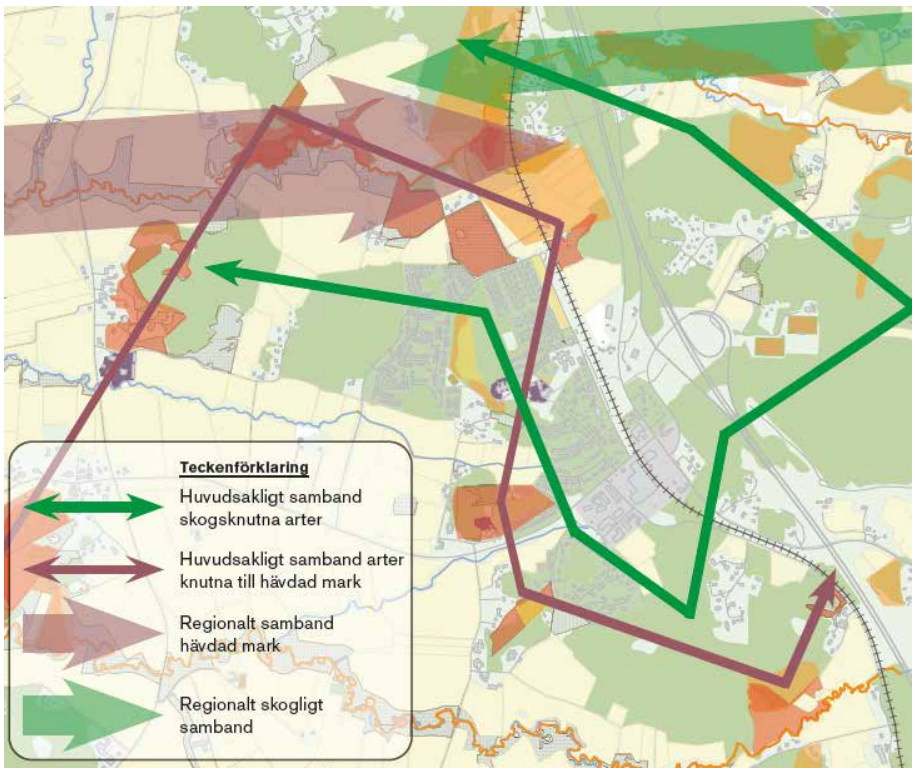

Spridningssamban

Kompensationsåtgärder

Trots optimal lokalisering och skyddsåtgärder kan i vissa fall exploateringar ändå leda till skada på naturmiljön. Sådan skada som inte kan undvikas bör kompenseras, för att undvika förlust av viktiga ekosystemtjänster och försämrad grön infrastruktur. I tillstånd och dispenser kan kompensation även vara ett krav för att exploateringen ska få genomföras.

Förlust av naturvärden som inte går att undvika kompenseras i första hand:

Lika för lika - det vill säga borttagen grönstruktur/biotop ersätts med ny. I vissa fall kan det finnas skäl till mer kompensation, exempelvis när en allé med höga naturvärden avverkas, då det tar lång tid innan de nya träden uppnår samma värden

I närområdet - om möjligt inom planområdet där man jobbar, eftersom det då finns möjlighet att säkerställa långsiktigt skydd och skötsel av den nya strukturen

På ett sätt som ger additionalitet - det vill säga att åtgärden måste tillföra värden jämfört med utgångsläget. Detta innebär att det inte är möjligt att använda en åtgärd som ändå skulle ha utförts av andra anledningar som kompensation.

Biotoper kan i vissa fall har en del i landskapets historiska framväxt och människans påverkan. Borttagande eller flytt av biotoper, såsom stenmurar, odlingsrösen, alléer med mera, kan därför påverka den historiska läsbarheten eller i värsta fall karaktären i landskapet i stort.

Det är därför viktigt att se över hur den planerade exploateringen påverkar människan samt naturmiljön. Underlaget bör därav bestå av både en ekosystemtjänstanalys samt en naturvärdesinventering.

Riktlinjer

- Minst 15% av markytan ska utgöras av offentlig platsmark i Centrumbebyggelse förtätning och Centrumbebyggelse ny
- Invånare i centrala Kode ska ha tillgång till grönområden inom 300 meter utan att behöva korsa större barriärer
- Vid planläggning och exploatering ska både större exploateringsområden och kvartersområden innehålla grönytor, utifrån både upplevelsemässiga aspekter samt rent teknisk avseende dagvattenfördröjning och hantering av skyfall med 100-års regn med klimatfaktor 1,25
- Ställningstagande i dagvattenplan och dagvattenpolicy ska följas avseende gestaltning och utformning
- Samordning ska ske mellan dagvattenytor och grönstruktur, ekosytemtjänster och biologisk mångfald
- Utvecklingen av de gröna ytorna ska ske integrerat med kommande detaljplanering och finansieras inom detaljplaner, genom kommunbidrag samt om möjligt genom externa bidrag
- I arbetet med att utveckla grönstrukturen ska även inbegripas insatser för att tillgängliggöra naturområden, som utveckling av stigsystem, fikaplatser etc. samt insatser för att bibehålla och utveckla en biologisk mångfald
- Metod för passande växtbädd ska utredas i tidigt skede mellan enheter för att optimera användandet av marken och att samarbeta och dela ytan i stället för att konkurrera om markanvändning (enheterna VA, Trafik-Gata-Park, Plan samt Exploatör)
- Biotopskydd i form av åkerholmar, stenmurar, trädalléer m.m. ska i så stor omfattning som möjligt bevaras i samband med exploatering eller annan utveckling av t.ex. infrastruktur
- Kodes naturlika karaktär ska värnas som en del av Kodes identitet och som en utgångspunkt i kommande planläggning ska befintlig vegetation och andra landskapselement bevaras där så är lämpligt
- Områden med höga naturvärden ska i möjligaste mån undantas exploatering eftersom de har stor betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald
- Mål och riktlinjer i Natur- och Friluftslivsplan ska följas
- Riktade inventeringar mot olika artgrupper som fåglar, grod- och kräldjur och fladdermöss, behöver genomföras för att kunna hantera artskyddsförordningen i kommande detaljplaneprocesser
- Ängs- och betesmarker i planområdet behöver betas för att behålla sina naturvärden. Ett sätt att kompensera för ianspråktagande av betesmarker kan vara att höja värdet på andra betesmarker genom att sköta om dem med bete

Grönstrukturskarta utvecklingsförslag

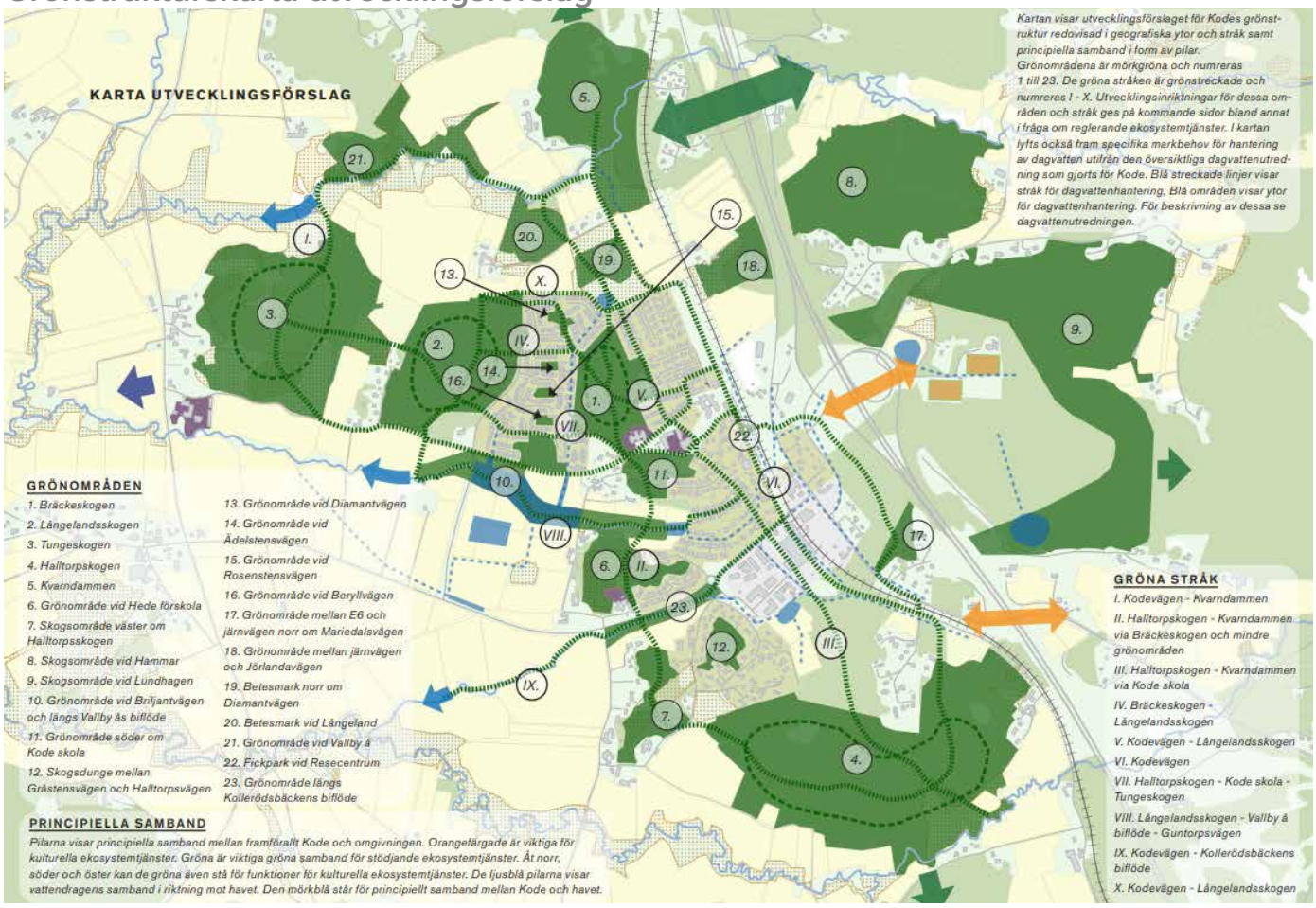

Trafik och kommunikationer

Kommunens övergripande strategi för trafik och kommunikationer utgår från den gällande översiktsplanens (ÖP2010) strategiska karta som i sin tur utgår från Göteborgsregionens (GR) strukturbild med huvudstråk som kopplar till Göteborg. Huvudstråket är ett kollektivtrafikstråk med stationssamhällen och centrala Kungälv med resecentrum. Utgångspunkten är att möjliggöra för fler att resa hållbart och minska klimatpåverkan utifrån Agenda 2030, Nationell och regionala miljömål.

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Kollektivtrafik

Kode är en utav av kommunens tre större kollektivtrafikknutpunkter och har ett strategiskt läge längs huvudstråket med Bohusbanan och motorvägen samt i Kode tätort. Knutpunkten har både buss- och tågtrafik, detta skapar goda möjligheter att resa hållbart och skulle kunna generera ett högt resandeunderlag. Kode samhälle har redan idag tillgång till god kollektivtrafik stor del av dygnet. Den mest frekventa stråktrafiken finns på E6:an. Avståndsmässigt är det ingen lång sträcka in till samhället från hållplatserna vid motet, men den omgivande miljön och anslutningsvägarna upplevs inte attraktiva. Stråken för gående och cyklister ut mot hållplatserna vid E6 behöver bli mer attraktiva, det kan handla om belysning, plantering och skyltning som gör att området upplevs tryggare. Även trygga passager över vägar och Bohusbanan är viktiga. *Se kapitel Gestaltning kring gestaltning vid stationen.*

Enligt Västtrafiks kundräkningssystem är det i snitt ca 11 000 påstigande på Kode station/Kodemotet under en normalmånad 2023. Knutpunkten är belägen i närheten av E6an vilken innefattar en stor pendelparkering som i sin tur skapar goda förutsättningar för medborgare på Kodes landsbygd att parkera sin bil och fortsätta resan från Kode med kollektivtrafik. Det knutpunkten i dagsläget saknar är en busstation så att all kollektivtrafik kan samlas på en och samma punkt. Idag är det utspritt var kollektivtrafiken stannar och gör sina omlastningar mellan de olika trafikslagen. Skollinjer omlastar vid Kode Hemvärnsgård medan den allmänna kollektivtrafiken är hänvisad in på Kodevägen vid tåget. De regionala busslinjerna kör ute på E6an och Jörlandavägen, varpå deras angöringar blir en bit ifrån centrum.

Kode station

Till och från Kode samhälle kan man resa med både regionala linjer (buss och tåg) och lokal områdestrafik. Kode trafikeras även av en del skoltrafiklinjer som är öppna för allmänheten.

Västtrafik kommer under 2024 etablera ett nytt trafikupplägg där till viss del linjerna kommer att justeras. Västtrafik utvecklar trafiken inom ramen för trafikförsörjningsprogrammet samt ”Riktlinjer för trafikering – Så planerar vi för en attraktiv kollektivtrafik”. Västtrafik ser över grundutbud avseende reseunderlag utifrån tätortens utbredning och invånarantal, samt täthet.

På Bohusbanan finns det ett mötesspår och in mot stationen från norr och söder är det endast enkelspår. Projekt perrongförlängning på Bohusbanan planeras inom 5 år av Trafikverket, där bland annat Kode och Ytterby ingår. Där ingår även planskildkorsning vid stationen för gående.

Transportsystemet i Kode

Genom Kode går Bohusbanan och strax intill går motorvägen (E6) som båda ingår i nationellt stråk och som är ryggraden i regionen och kommunen. Regionala stråk går både parallellt med E6, (Kareby- och Jörlandavägen (väg 574)) och tvärs genom Kode (Hedsvägen (väg 621)).

Genomfartsgator är väg 574 i nord-sydlig riktning öster om Bohusbanan och väg 621 i ost-västlig riktning.

Huvudgator är större gator ifrån bostadsområden eller verksamhetsområden så som bland annat Ädelstensvägen, Kodevägen och Granatvägen.

Lokalgator är bostadsgator eller gator inom verksamhetsområden.

Idag är Trafikverket väghållare för nationell väg E6, Bohusbanan och regionala vägar samt Kodevägen. Vägföreningar är väghållare för övriga gator förutom Granatvägen och Turmalinvägen, där det är kommunalt väghållaransvar. Kode vägförening är den största väghållaren i Kode.

Gång- och cykel

I Kode är gång- och cykelstråken relativt outbyggda men det finns enstaka gång- och cykelstråk som är sammanlänkade med skolorna och de större hållplatserna inom delar av tätorten. Genom Kode går ett regionalt cykelhuvudstråk för cykel mellan Kungälv och Kode. Dock finns inget sammanhängande lokalt cykelstråk som länkas mot detta, vilket innebär att det är relativt svårt att ta sig till fots eller med cykel till stationen och den östra sidan av Kode.

Parkering

Idag är kommunen ansvarig för parkeringar som ligger i anslutning till kollektivtrafik eller till kommunala anläggningar. Samtliga parkeringar i Kode är avgiftsfria och de större parkeringsområdena förvaltas av kommunen.

Parkeringen vid tågstationen föreslås att avvecklas i samband med att ny planskildhet byggs över Bohusbanan.

Trafikmängder

Trafikmängderna i Kode ligger på ungefär samma nivåer som de senaste åren. Detta hänger troligtvis ihop med en hittills låg bostadsutveckling. Däremot tillkommer ny trafik i jämn takt från omlandet och grannbyarna. Trafikmängden som är från år 2016 och 2017 ligger för Jörlandavägen på ca 1200 Årsmedeldygnstrafik (ÅDT), Karebyvägen på ca 2600 ÅDT. På Hedsvägen finns det två mätpunkter för trafikmängder, en i väster på ca 4600 ÅDT och en i öster på ca 3300 ÅDT och motorvägspåfart ca 5400 ÅDT. Trafikmängderna ligger i paritet med bilinnehavet i Kode, vilket är lite högre än i övriga delar av kommunen. Anledningen till att det sker många resor med bil beror bland annat på att trafikutvecklingen av kollektivtrafik och gång- och cykelbanor är relativt låg.

Nuvarande trafiksituation i Kode

Merparten av bebyggelsen och verksamheter i Kode ligger väster om både Bohusbanan och E6.

Vägnamn

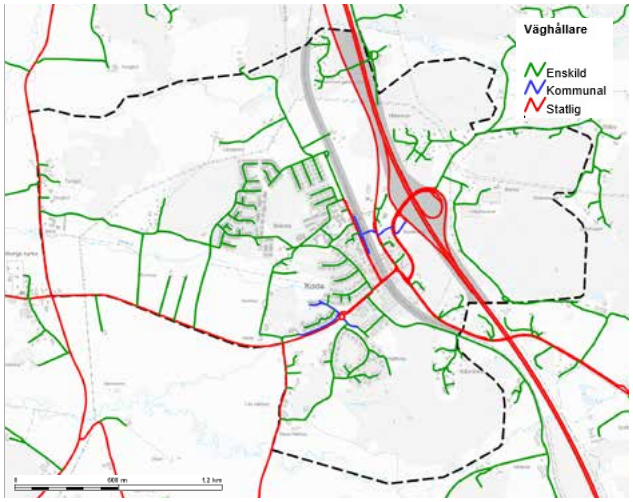

Väghållaransvar

Vägar i Kode. Foto Pär Connelid

Eftersom det idag saknas planskildhet vid Bohusbanan, blir den en barriär för både gång, cykel och fordon. Nuvarande korsning mellan Bohusbanan och Hedsvägen är en begränsning för bil-, buss- och lastbilstrafik utifrån befintlig utformning och har sen en lång tid tillbaka diskuterats. Där har bland annat problem konstaterats, avseende sikt och lång köbildning när tåg anländer till Kode. I högtrafiktimmen uppstår det idag köer på ett par hundra meter vid bomfällning på båda sidorna om plankorsningen vid Bohusbanan. Köerna avvecklas inom ett par minuter efter att bommarna fällts upp.

I dag är det få gång-och cykeltrafikanter i Kode, vilket antas bero på bland annat avsaknaden av säker passage för gång- och cykel över eller under Bohusbanan samt få gena och hela gång- och cykelbanor mellan bostaden och stationen, arbetsplatsen eller skolan.

Trafikutvecklingen är begränsad på grund av avsaknad av planskilda lösningar vid Bohusbanan som blir ett trafiksäkerhets- och framkomlighetsproblem och i sin tur begränsar utvecklingen i Kode. Ett flertal utredningar kopplat till frågan om planskild korsning vid Bohusbanan har tidigare gjorts men varken kommunen eller Trafikverket har landet i någon lösning. I samband med pågående FÖParbete har en kompletterande utredning tagits fram som baseras på tidigare utredningar. Utredningen beskriver lite mer om utrymmesbehov vid planskildhet och ger förslag på möjliga alternativa lösningar på planskidhet för fordon gång- och cykelpassage, över eller under Bohusbanan.

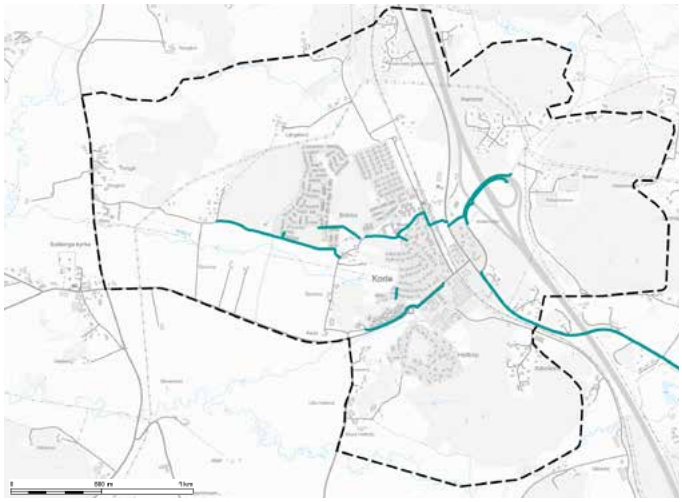

Befintliga cykelvägar i kode

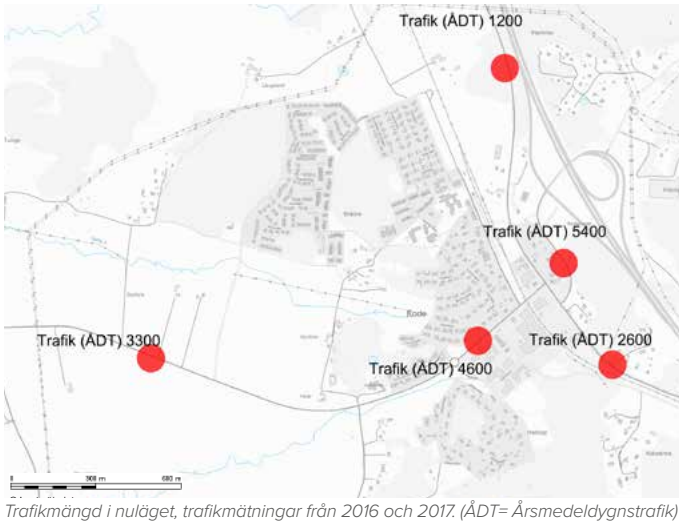

Trafikmängd i nuläget, trafikmätningar från 2016 och 2017. (ÅDT= Årsmedeldygnstrafik)

Pågående projekt och planer

Kommunen: Arbete pågår med att komplettera tågstationen med en busstation öster om Bohusbanan vilken planeras att byggas inom 2 år. Detta är viktigt ur stationssamhälleperspektiv men även ur kollektivtrafiksynpunkt för att samla lokala buss- och skollinjer och få en bättre koppling mot tåget.

Mellankommunalt konsortium: Projekt Skagerrakbana pågår med planer på en höghastighetsbana mellan Oslo och Göteborg. Föreslagen dragning kommer att passera öster om E6 i Kode. Detta sker utanför Trafikverkets nationella plan för transportinfrastrukturen.

Trafikverket: Gång- och cykelbana planeras mellan Kode och Jörlanda inom 5 år. Utbyggnaden av ett regionalt cykelstråk längs med Kareby/ Jörlandavägen mellan Kode och Jörlanda finns med i regional och kommunal planering.

Exempel busstation i Ytterby

Projekt perrongförlängning på Bohusbanan planeras inom 5 år där bland annat Kode och Ytterby ingår. Där ingår även byggnation av planskildkorsning vid stationen för gående. Dock råder osäkerhet kring genomförande av själva planskildheten utifrån kostnadsskäl.

Åtgärden dubbelspår på Bohusbanan som skulle möjliggöra tätare tågavgångar, har i dagsläget inte någon finansiering, och finns inte i med i Trafikverkets nationella plan för transportinfrastrukturen 2022–2033. Åtgärden skulle innebära att målbilden med 15-minutersstrafik på sträckan uppnås.

Föreslagna förändringar enligt FÖ-Pen

En förtätning och utveckling runt kollektivtrafiknoder såsom Kode station gör det möjligt att ge både befintlig och planerad bebyggelse bättre förutsättningar för kollektivtrafik. Detta leder också till ett mer jämlikt transportsystem då även de, som av olika socio-, ekonomiska- och åldersskäl, inte har tillgång till en bil kan resa på ett smidigt och tidseffektivt sätt.

Ett framtida kollektivtrafiksystem i Kode behöver bygga på att all kollektivtrafik samlas och att framför allt Bohusbanan ges rätt satsningar, först då kan den övriga kollektivtrafiken utvecklas med ökad turtäthet och tillgänglighet. FÖPens ambition är att bidra till en utveckling av stationsområdet med bra tillgänglighet, trygghet och aktiviteter. Ett väl fungerande stationsområde med bra kollektivtrafik höjer värdet på intilliggande områden. Denna utveckling är beroende av en fortsatt god dialog mellan kommun, Västtrafik och Trafikverket.

FÖPens målbild är i linje med Agenda 2030 och nationella- och regionala miljömål, där det finns

en tydlig inriktning mot ett mer hållbart resande. Framtida mål är att kollektivtrafiken ska öka sitt resandeunderlag och att fler ska resa hållbart.

Parallellt med föreslagen bostadsutveckling i både grannbyar och i tätorten Kode kommer också en trafikökning ske och ökad kollektivtrafik med bättre turutbud, tätare trafik och att fler gång- och cykelbanor byggs. Då ökar behovet av att resenärer och trafikanter ska kunna transportera sig mellan bostaden och stationen och på båda sidorna av Bohusbanan på ett säkert sätt.

FÖPen föreslår fler vägar över och under Bohusbanan för all trafik, gående, cyklister och bilister. Därutöver föreslås utbyggnad av gång- och cykelstråk som länkas samman med befintliga och integreras med stråk från nya som gamla bostadsområden och verksamhetsområden.

I samband med FÖPen har en övergripande trafikutredning (bilaga 11) tagits fram som studerat möjliga alternativ till planskilda korsningar av Bohusbanan för bilister, gående och cyklister.

I FÖPen förordas en planskild korsning av Bohusbanan någonstans i den södra delen av Kode, från Hedsvägen och söder ut. D.v.s. antingen i befintligt läge för Hedsvägen med breddning eller ett nytt läge söder om. Detta redovisas med en skrafferad yta i FÖPens mark- och vattenanvändningskarta för att uppmärksamma behovet. Den planskilda korsningen är dock en fråga för Trafikverket och ligger långt fram i tiden, då den inte är prioriterad i nuläget från deras sida.

Utöver en planskildhet vid Bohusbanan krävs det ytterligare passage för gående och cyklister för att inte skapa en barriär, varken i nuläget eller vid en framtida utbyggnad till dubbelspår. Dessutom förslås en lösning med gång- och cykeltunnel vid stationen.

I dag är det flera väghållaransvariga inom Kode tätort vilket ställer krav på samverkan och behov av en översyn av väghållaransvaret. Det behöver planeras för vem som anlägger vad, vägförening, kommunen eller Trafikverket. I samband med att kommande detaljplanering finns det behov av samverkan om utbyggnaden av transportsystemet med bland annat gång- och cykelbanor, hållplatser och vägar.

Föreslagna lägen för planskildkorsning över eller under Bohusbanan (Skrafferad yta)

Riktlinjer

Kollektivtrafik

- Kommunen ska verka för att redan starka kollektivtrafikstråk ska stärkas med ökad framkomlighet genom planskildhet
- Kommunen ska verka för att det regionala huvudstråket och det lokala området för kollektivtrafik ska stärkas med bättre restid, turtäthet och bättre kapacitet
- Kommunen ska verka för att Bohusbanans robusthet utvecklas för en ökad kapacitet och hållbarhet, på sätt som gör att person- och godstrafik inte begränsar varandra
- Vid detaljplaneläggning och annan kommunal planering (Förhandsbesked/ bygglov) ska hänsyns tas så att en utbyggnad av Bohusbanan inte försvåras

Trafik

- Kommunen ska verka för att målet om ökad andel hållbara resor uppnås enligt kommunens Mobiltetspolicy
- Kommunen ska stimulera förståelsen för hur vi ska bli en attraktiv och tillgänglig kommun genom att fler resor sker på ett hållbart sätt
- Gång, cykel och kollektivtrafik ska prioriteras som transportmedel
- Gator och vägar ska bidra till attraktiva och trygga miljöer
- Transportsystemet ska vara tydligt för trafikanten
- Ökad belastning på transportsystemet i och med förtätning, ska fler resor omvandlas till gång-, cykel- och kollektivtrafikresor
- Trafiklösningar ska utredas i kommande detaljplaner för det aktuella området och koppling till den övergripande strukturen

Gång-och cykelbanor

- Kommunen ska utveckla ett sammanhållet kommunikationsnät för cykel mellan större målpunkter samt gena stråk till Kode station och cykelparkering
- Kommunen ska förbättra framkomligheten för gång och cykel genom att bygga gena och attraktiva GC-stråk som kan sammanlänkas med grönstråk

Parkering

- Parkeringslösningar ska placeras strategiskt i förhållande till planerad förtätning
- Utformningen och gestaltningen av parkeringsanläggningar ska bidra till attraktiva och trygga miljöer

Jordbruk och skogsbruk

Nuvarande förhållande och förutsättningar

Jordbruksmark

Läs mer: Utredning av jordbruksmark Kungälvs kommun 2020, kungalv.se samt Lokaliseringsutredning Jordbruksmark bilaga 13.

Kode samhälle ligger på gränsen mellan kustzon och inland. I Kustzonen finns en stor andel av kommuns jordbruksmark och stora delar av marken är högt klassad som särskilt värdefull åkermark (Utredning av jordbruksmark Kungälvs kommun 2020). Även de relativt stora åkerskiftena talar för höga produktionsvärden. En stor del av odlingsmarkerna ingår också i utpekade landskap med höga natur- och kulturmiljövärden. Bebyggelse bör endast tillkomma i mycket begränsad omfattning som komplettering till befintlig sådan, eller läggas utanför jordbruksmark. Detta kan innebära konflikter med önskad utbyggnad västerut från Kode.

I inlandet är åkermarkerna generellt mindre än på kustslätterna och åkerskiftenas värde är därmed ofta lägre. Det finns inte heller särskilt stora ytor som är utpekade som regionalt värdefulla odlingslandskap. Att expandera närmast Kode ligger i linje med rekommendationen i Göteborgsregionens PM om Jordbruksmark i Göteborgsregionen (Andersson & Selnes 2020) om att förtätning framför allt bör ske i stationssamhällen.

Av FÖPområdets ca 5 km2 är ca 1,5 km2 jordbruksmark (150 ha). Var av 115 ha är åkermark och 35 ha betesmark enligt den kartering som gjordes 2020 av kommunen som helhet.

Jordbruksmarken i Kode ägs främst av privata markägare. Största delen av den kommunalt ägda jordbruksmarken ligger vid Guntorp Kommunen utöver det mindre områden med betesmark och jordbruksmark.

Generellt om exploatering av jordbruksmark

26,2 % av Kungälvs kommuns yta består av jordbruksmark. Närmare hälften av arealen ingår i skiften med en storlek på mellan 1 och 5 hektar. Jordbruksmarken har minskat med ungefär 20 % sedan 1960. Huvudsakliga skäl för minskning är tätorternas expansion och i viss mån även etablering av golfbanor.

Jordbruksmark har många värden för bland annat livsmedelsförsörjning, naturvård, landskapsbild, grön infrastruktur och kulturhistoria. På nationell nivå finns Sveriges miljömål, där framför allt *Ett rikt odlingslandskap* definieras som att produktionsvärdena ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Även målet *Ett rikt växt- och djurliv* kräver en genomtänkt hantering av jordbruksmark i kommunerna, där man aktivt vårdar och utvecklar värdena eftersom jordbruksmarken, särskilt ängs- och betesmarker, är viktiga livsmiljöer för många arter. Det finns också en *nationell livsmedelsstrategi*.

Enligt de regionala miljömålen ska ”Odlingsland-

Foto Pär Connelid. Kode åkerlandsskap.

skapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks".

Av 3 kap 4 § miljöbalken framgår: *"Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk."*

I anslutning till växande tätorter är tätortsexpansion största hotet mot bevarande av jordbruksmark. Även om ett mål är att värna om jordbruksmark för att säkra framtida livsmedelsproduktion kan det vid lokalisering av ny bebyggelse nära tätortscentrum och kollektivtrafiknoder, finnas flera skäl till att bebygga jordbruksmark, d.v.s. att exploateringen tillgodoser väsentliga samhällsintressen. Till att börja med bidrar en sådan bebyggelselokalisering till ett minskat resande med bil, vilket leder till miljövinster. Utöver miljömässiga skäl att bebygga jordbruksmark intill tätortscentrum tillkommer effekter som bidrar till förhöjda samhällskvaliteter. Exempel på det är att ett ökat befolkningsunderlag möjliggör ett ökat utbud av både kommunal och privat service såsom livsmedelsbutiker, övrig handel, kaféer/restauranger och kultur.

Förtätning i centralt läge är även fördelaktig ur en samhällsekonomisk synvinkel. Jämfört med perifer exploatering kräver centralt belägen exploatering färre investeringar i ny infrastruktur, minskat behov av skolskjuts, kortare restid för hemtjänst och räddningstjänst m.m.

Skogsbruk

Av FÖPområdets ca 500 ha är ca 141 ha skogsmark. I gällande översiktsplan (ÖP2010) är tre skogsområden inom planområdet utpekade som närströvområden. Skogsområdena består av såväl tallskog som blandskog och ädellövskog. I Grönstrukturplanen beskrivs de olika skogsområdena samt att de ingår i den ekosystemtjänstanalys som har gjorts för FÖPområdet. Flera centrala skogsområden är välanvända av Kodeborna för rekreation på fritid samt av skolorna.

Föreslagna förändringar i FÖPen

I FÖPen har tätortsavgränsningen för Kode utökats i förhållande till gällande ÖP2010. Det har inneburit att jordbruksmark norr om Kode föreslås för exploatering men även att jordbruksmark anges som markanvändning inom planområdet i mark- och vattenanvändningskartan. Dessutom har områden som är betesmark angetts som natur- och rekreation. Totalt föreslås mindre jordbruksmark för exploatering i FÖPen än i ÖP2010. Av FÖP-områdets 150 ha jordbruksmark föreslås ca 24 ha för ny exploatering.

När jordbruksmark planeras att tas i anspråk ska följande 3 frågor utredas, för att leva upp till vad 3 kap. 4 § Miljöbalken kräver:

- Är jordbruksmarken brukningsvärd?
- Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
- Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

1.Den centrala jordbruksmark inom FÖPområdet som föreslås för exploatering har övergripande bedömts vara brukningsvärd utifrån att brukningsstöd har utgått för dessa marker. Dock bedömxs brukningsvärdet utifrån flera parametrar där produktionsvärdet är det som är viktigast.

2. De aktuella utbyggnadsområdena på jordbruksmark ger ett stort bostadstillskott nära snabb, kapacitetsstark kollektivtrafik. Detta bedöms möjliggöra ett minskat resande med bil i jämförelse med en mer perifer exploatering, vilket leder till miljövinster. Utöver miljömässiga skäl att bebygga jordbruksmark intill tätortscentrum tillkommer effekter som bidrar till förhöjda samhällskvaliteter. Exempel på detta är att ett ökat befolkningsunderlag möjliggör ett ökat utbud av offentlig och kommersiell service, kaféer/restauranger och kultur. Förtätning i centralt läge är även fördelaktig ur en samhällsekonomisk synvinkel. Jämfört med perifer exploatering kräver centralt belägen exploatering färre investeringar i ny infrastruktur, minskat behov av skolskjuts, kortare restid för hemtjänst och räddningstjänst m.m. Sammantaget bedöms den föreslagna exploateringen på jordbruksmark vara ett väsentligt samhällsintresse. Marken har till stora delar redan i ÖP 2010 pekats ut för bostadsbebyggelse.

3. Ingen annan oexploaterad mark inom FÖP-området bedöms vara lämpliga att exploatera utifrån de mål FÖPen har om att skapa ett sammanhållet, attraktivt stationssamhälle, med närhet till hållbara kommunikationer, service, infrastruktur m.m., samtidigt som viktiga rekreationsområden bevaras. Med utgångspunkten att det är på den västra sidan av E6 och Bohusbanan som Kode ska utvecklas för att inte skapa ett samhälle med en bred barriär centralt. Sammantaget bedöms inte alternativa lokaliseringar finnas som är funktionellt lämpliga eller ekonomiskt rimliga. Tidigt i planprocessen har alternativ utretts och avfärdats. Dessa redovisas i MKB som alternativa förslag samt i Lo-

kaliseringsutredning för jordbruksmark.

Sammanfattningsvis innebär den exploatering av jordbruksmark som FÖPen möjliggör att väsentliga samhällsintressen tillgodoses.

Ca 32 ha av skogsmarken föreslås för exploatering av bostäder samt verksamhetsområde. Den skogsmark som föreslås sparas fyller ett viktigt syfte i Kode då närhet till natur ger attraktiva bostadsområden. I de områden som FÖPen anger som natur- och rekreationsområden kan, på de marker som inte är skyddade mot skogsbruk, viss skogsbruksverksamhet förekomma.

Inriktningen bör vara att de insatser som görs ska vara av typen hyggesfritt skogsbruk så att det så litet som möjligt påverkar friluftslivet negativt.

För att säkerställa grönstrukturen bör kommunen överväga inköp av vissa viktiga skogsområden där kommunen idag inte är markägare. Motivet till detta är att omfattande avverkningar kan hota att spoliera viktiga skogsområden i nära anslutning till bebyggelseområden. Med ett kommunalt ägande garanteras likvärdig skötsel och hänsyn till tätortsbefolkningens behov av strövområden. Dessutom underlättar det att genomföra stigar och andra anordningar för friluftslivet om kommunen äger marken.

Skog inom FÖPområdet bör brukas så att värden för rekreation, naturupplevelser och biologisk mångfald värnas. För kommunal mark kan detta förtydligas i en kommunal skogsbruksplanering. Nyttjanderättsavtal kan upprättas av kommunen för privata skogsområden.

Inriktning/Riktlinjer Skogsbruk

- Skog bör brukas hyggesfritt för att minska negativ påverkan på friluftslivet
- Kommunen bör överväga inköp av viktiga skogsområden för att säkerställa grönstrukturen
- Skog inom FÖPens Grönstrukturplan bör brukas så att värden för rekreation, naturupplevelser och biologisk mångfald värnas

Inriktning/Riktlinjer Jordbruksmark

Utifrån det regionala miljömålet om ”Ett rikt odlingslandskap” ska kommunen bl.a verka för:

- Bevarande och skötsel av ängs- och betesmarker samt av särskilt skyddsvärda naturtyper ut
- Ökad andel ekologisk produktion
- Produktionsvärdena ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks

Jordbruksmark

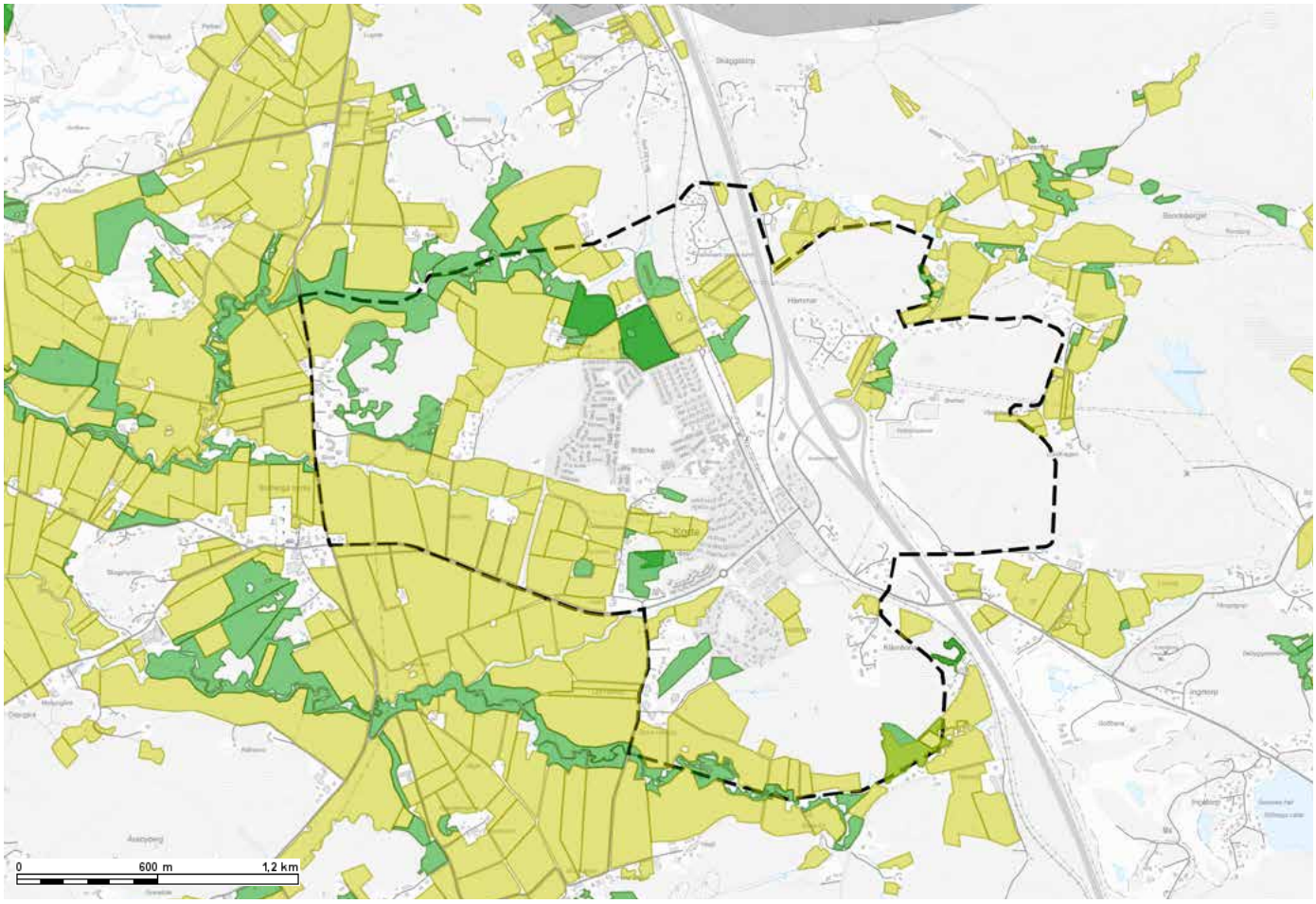

Kulturmiljö

Läs mer: Landskapshistorisk analys vid Kode Bilaga 5

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

FÖPområdet berör marker till ett tiotal äldre gårdar och byar. På typiskt bohuslänskt vis rör det sig om ganska små enheter. Det är på dessa gamla jordbruksdomäner, bestående av tidigare åker-, ängs- och betesmarker, som tätortsbebyggelsen i Kode har vuxit fram. De mest tätbebyggda delarna av samhället återfinns på marker som historiskt hört till Kode, Guntorp, Halltorp och Bräcke. I de tre förstnämnda fallen har 1900-talets bostadsbebyggelse främst brett ut sig på ytor som under lång tid legat på utmark och betats. Vid Bräcke har den gamla åkermarken på inägorna exploaterats. Det äldre odlingslandskapets organisation är dock fortfarande avläsbar i landskapet, även i de hårdast exploaterade områdena. Vid Bräcke finns exempelvis agrart präglad, äldre bebyggelse på de båda gårdstomterna, med ännu brukad öppen åkermark närmast söder om. Kring bostadsbebyggelsen lite längre mot nordväst löper en stenmur som tidigare hägnade in åkermarken i dalgången. Muren löper i den historiskt viktiga gränsen mellan inägorna och utmarken (se bilden nedan).

Agrarbebyggelsen och stenmuren vid Bräcke är exempel på tydliga, kvarvarande element från det gamla jordbrukslandskapet som gör det möjligt att förstå hur detta varit organiserat och sett ut. På de omkringliggande byarnas och gårdarnas marker finns ännu flera historiska – och förhistoriska! – spår som utgör värdefulla kulturmiljöer med delvis stora pedagogiska och upplevelsemässiga kvaliteter.

Den gamla stenmuren vid Bräcke avgränsade förr åkrarna i dalgången från betesmarker på höjderna intill.

Kartbilder från 1930-talet visar ett utpräglat odlingslandskap över Kodeområdet. Någon tätortsbebyggelse existerar inte. En mindre ansamling hus ligger dock samlade kring järnvägen. Det rör sig här om ”embryot” till järnvägssamhället Kode som växer fram under efterföljande decennier. På 1930-talet hade sannolikt åkermarken sin historiskt största utbredning. Uppodlingen ute på slätten längs Vallby å är mycket hög. Åkermarken sträcker sig även upp i sänkorna mellan bergen. Det rör sig här delvis om ytor som längre tillbaka legat på utmark men som odlades upp under 1800-talets agrara revolution. En stor del av dagens tätortsbebyggelse ligger på ytor av det här slaget.

Det äldre svenska kartmaterialet är unikt genom sin omfattning, täckningsgrad och tekniska kvalitet. Många strukturer i dagens landskap (bebyggelse, vägar, gränser, markanvändning etc.) går i högre eller mindre grad tillbaka på rumsliga mönster som möter i kartorna. De är därför användbara när det gäller förståelse och värdering av landskapets historiska innehåll.

Karta 1809 Bräcke

I den landskapshistoriska analysen som gjorts till FÖPen beskrivs de olika delområdena Tunge, Långelanda och Kode, Bräcke, Guntorp och Hede samt Halltorp. Analyserna har gjorts utifrån äldre kartmaterial samt platsbesök.

Antalet registrerade kulturhistoriska lämningar inom tätortsområdet och dess närhet är ganska litet. De flesta fornlämningarna återfinns i söder, öster om Halltorp. Det rör sig här till största delen om förhistoriska gravar och hällristningar i form av skålgropar.

Underlaget till karta över fornlämningar är hämtat från Riksantikvarieämbetet. Röd färg avser *fornlämning* medan blått visar objekt som antingen är klassificerade som *möjlig fornlämning* eller *övrig kulturhistorisk lämning*. Begreppet möjlig fornlämning används när det inte går att säkerställa status genom exempelvis provgrävning. De här objekten behöver således ytterligare bedömning och kan då komma att klassas upp till fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning avser objekt som

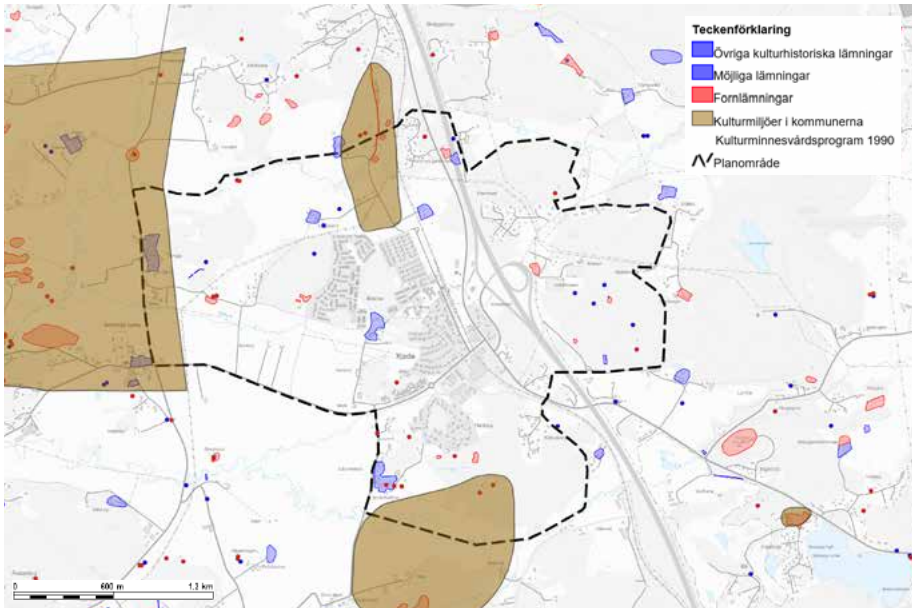

Karta fornlämningar Riksantikvarieämbetets databas (2023) samt kommunens kulturmiljöprogram

inte uppfyller kulturmiljölagens krav på fornlämningar t.ex. ålderskriteriet ”tillkommet före 1850” eller att de är varaktigt övergivna. De kan dock ibland tillskrivas ett relativt stort bevarandevärde, om de exempelvis ingår som bärande delar i en i övrigt välbevarad och sammansatt kulturmiljö. ***Övriga kulturhistoriska lämningar*** kan dock uppgraderas till fornlämning i samband med fördjupade utredningar.

De bitvis mycket välbevarade stenmurarna utgör framträdande och viktiga historiska karaktärsdrag. Flera av dem är välbyggda och löper i laga skiftets raka gränslinjer och tydliggör dessa.

Växlingen mellan murar och berg innebär att det historiska, rumsliga mönstret ibland kan vara svårt att uppfatta vid en första anblick. På flera platser löper de över mycket långa sträckor och bidrar inte bara till att synliggöra landskapshistoriska sammanhang. De samvarierar också i hög grad med skillnader i vegetationen, t.ex. mellan lövskog och barrskog. Den här typen av stengärdesgårdar är således mångfacetterade, inte minst pedagogiskt.

När det gäller de tidigare registrerade fornlämningarna, så bör den stora mängden skålgropar betraktas som en indikation på förekomsten av samtida boplatser under mark. Antalet registrerade ytor med skålgropar får inte heller ses som slutgiltigt. Skålgropar och de ovan nämnda stengärdesgårdarna är kanske de historiska spår inom området som i sig är mest lämpliga att lyfta fram inom ramen för framtida informationsinsatser. Stenmurarna kan med fördel presenteras tillsammans med de historiska kartorna, vars attraktionskraft på den historieintresserade allmänheten ofta är stor.

En annan företeelse som är värd att uppmärksamma i ett framtida levandegörande av kulturmiljöer och planering av naturvårdsinsatser är ”dammarna”. Det rör sig här, som framgått ovan, i de flesta fallen om mer eller mindre naturliga vattenmiljöer i olika storlekar, vilka vid karteringarna under 1700- och 1800-talen hade vattenspeglar och som sannolikt i första hand användes som vattenhål för betesdjuren på utmarkerna. Nästan samtliga historiska kartor redovisar dammar. Många av dem har försvunnit men flera finns kvar och utgör tillsammans med andra historiska spår viktiga element i kulturmiljöerna. Flera av dessa är säkerligen lämpliga att restaurera.

I kartbilden nedan har de ur landskapshistorisk synvinkel mest värdefulla kulturmiljöerna inom och i nära anslutning till tätortsområdet markerats grovt. Det rör sig om områden som med avseende på både förekomsten av synliga spår i terrängen och ännu läsbara, mera övergripande historiska mönster uppvisar de sammantaget högsta värdena.

Bebyggelsen på Tunges bytomt ligger inom kulturmiljövårdens riksintresseområde Solberga

- Ödsmål (O17). Den kortfattade s.k. värdetexten (motiv och uttryck) till riksintresset fokuserar mest på fornlämningar och utskiftad gårdsbebyggelse i ett ”representativt öppet och betat kulturlandskap”, utan hänsyn till några mer specifika landskapshistoriska sammanhang. Riksintressets avgränsning är märkligt snäv och löper omedelbart öster om bytomten och vidare mot söder, strax utanför kyrkbyn. Den exkluderar bl.a. delar av kyrkbyns historiska odlingsmark och övriga inägor i dalgångens fortsättning längs Vallby å mot öster. Den här delen av dalgången inramas av gamla (delvis hävdade) utmarker och välbevarad agrarbebyggelse vid Bräcke, Guntorp och Halltorp.

Kulturmiljön vid Tunge är komplex och innehållsrik. Den delvis välbevarade agrarbebyggelsen ligger samlad på delar av gamla bytomten på ett för Bohuslän typiskt sätt. Gårdarna är placerade intill ett utskjutande, markerat bergsparti i övergången mellan öppna inägor (idag åkerslätt) i väster och den tidigare utmarken i öster. Här återspeglas bland annat bakgrunden till namnet Tunge (landtunga) på ett ovanligt tydligt sätt.

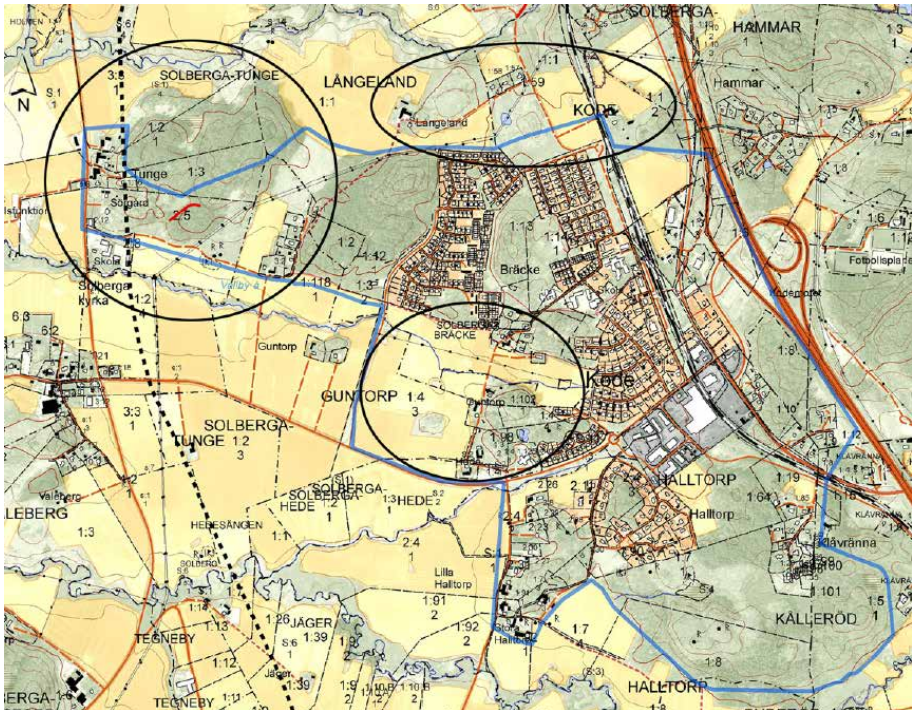

Karta värdekärnor

Närmast bebyggelsen finns flera stenmurar, dammar och några äldre vägstråk m.m. Längs bergskanten löper en enkelmur i samma sträckning som inägogränsen på skifteskartorna. På östra delen av utmarken finns en karaktärsskapande miljö med hårt betad mark, innehållande bl.a. ett stort antal skålgropar utspridda på flera ytor. Längst i öster löper stenmurar i 1700-talets gräns mot Långeland.

Den landskapshistoriska miljön vid Guntorp och Hede uppvisar stora likheter med Tunge. Även här finns samlad och delvis välbevarad äldre agrarbebyggelse på den gamla bytomten, belägen intill bergig terräng på intilliggande utmark. Precis som i fallet Tunge betas den bebyggelsenära delen av utmarken fortfarande, vilket bl.a. synliggör stenmurar, vägstråk, dammar och andra kulturhistoriska element.

Den välbevarade agrarbebyggelsen i Guntorp och Hede ingår i en större landskapshistorisk kontext, där huvuddragen i det förindustriella jordbrukslandskapet ännu kan avläsas och förstås. Gårdarna intar ännu sina historiskt betingade lägen i övergången mellan vidsträckta inägor i väster och betad utmark i öster. En småskalig struktur med vägar, stengärdesgårdar, dammar m.m. bidrar till ökad förståelse av hur de äldre bohuslänska gårdsmiljöerna var organiserade rumsligt och funktionellt. Bebyggelsen ligger exponerad i inre delen av ett större ”landskapsrum” som ansluter

till det kustnära kulturlandskapet inom riksintresset Solberga – Ödsmål, och som från bedömningssynpunkt alltså kan sägas utgöra en del av detta. Den intilliggande äldre jordbruksbebyggelsen på Bräckes gamla tomt har ett liknande läge och ingår också i denna störningskänsliga miljö.

Landskapet vid Långeland och Kode i norr ingår inte i det stora landskapsrummet längs Vallby å. Här finns emellertid också en helhetsmiljö som främst omfattar gammal inägomark kring ensamgårdarna Långeland och Kode. Området ligger i huvudsak utanför gällande tätortsområde men gränsar tätt intill tätt bebyggda ytor i norra delen av Kode samhälle.

På båda de gamla gårdstomterna finns äldre, agrar bebyggelse. Gårdarna är vackert belägna intill bergig terräng, på gränsen mot tidigare utmarker i söder. Långeland (delvis även Kode) inramas naturligt på ett sätt som gör att den äldre uppdelningen på inägor och utmarker lätt kan överblickas. Omedelbart nordost om gården ligger den gamla kohagen, välbetad och med ungefär samma utbredning som på 1700- och 1800-talens skifteskartor. Hagmarken, som är anlagd kring en markerad höjd, är mycket karaktärsskapande i miljön.

Sammantaget rör det sig även här om en störningskänslig miljö med stora kulturhistoriska värden och en bitvis mycket tilltalande landskapsbild. Närheten till befintlig villabebyggelse, järnväg och övriga kommunikationer innebär dock att den får tillskrivas en något lägre landskapshistorisk dignitet än Tunge och Guntorp/ Hede. De två sistnämnda har därtill, som påtalats, en stark koppling till den omgivande riksintressemiljön.

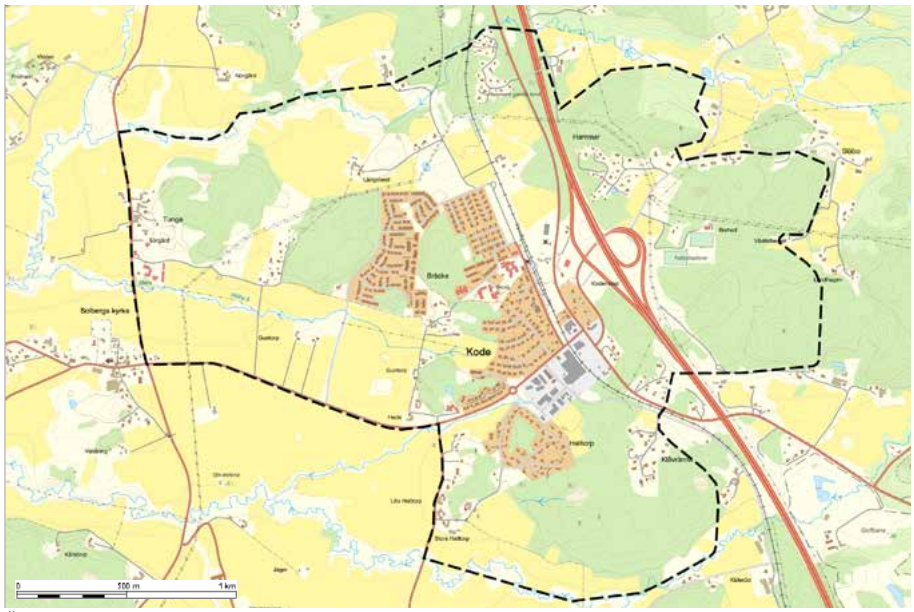

Äldre gårdsnamn i Kode

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen föreslår exploatering i anslutning till all de tre områden som pekas ut som värdefulla kulturmiljöområden inom tätortsavgränsningen.

Det rör sig om områden som med avseende på både förekomsten av synliga spår i terrängen och ännu läsbara, mera övergripande historiska mönster uppvisar de sammantaget högsta värdena.

Det handlar (delvis hävdade) utmarker och välbevarad agrarbebyggelse.

Även om Tätortsavgränsningen ligger nästan helt och hållet utanför riksintressegränsen för kulturmiljön, så är utgångspunkten i FÖPen att kulturmiljön ska värnas och synliggöras både i samband med exploatering och i utveckling av grönytor. Kulturmiljön är en viktig del i Kodes identitet.

Vid ny exploatering intill äldre agrarbebyggelse behöver hänsyn tas till den småskaliga miljön och koppling till det öppna landskapet vid Solbergaslätten. Detta gäller placering, gestaltning av ny bebyggelse samt hänsyn till siktlinjer.

Bufferzoner mot befintlig miljö och landskap behöver studeras liksom hur de befintliga historiska

spåren med stenmurar, äldre vägstråk, dammar och andra kulturhistoriska element kan lyftas fram och levandegöras.

Även vid benämning av nya bostadsområden, vägar, parker, lekplatser kan äldre namn från de ursprungliga gårdarna plockas fram.

Vid exploatering krävs vidare utredningar kring fornlämningar.

Riktlinjer kulturmiljö

- Vid ny exploatering intill äldre agrarbebyggelse behöver hänsyn tas till den småskaliga miljön och koppling till det öppna landskapet vid Solbergaslätten. Detta gäller placering, gestaltning av ny bebyggelse samt hänsyn till siktlinje
- Vid ny exploatering behöver buffertzoner mot befintlig miljö och landskap studeras liksom hur de befintliga historiska spåren med stenmurar, äldre vägstråk, dammar och andra kulturhistoriska element kan lyftas fram och levandegöras.
- För att tydliggöra kulturmiljöernas historiska betydelse kan ”utomhuspedagogiska” insatser göras genom skyltning, promenadslingor där utblickar mot betydelsefulla platser är viktiga att värna eller skapa
- Vid planläggning ska samråd ske i ett tidigt skede med länsstyrelsen avseende möjliga okända fornlämningar
- Kommunen ska verka för att levandegöra historien och vid utveckling Kode lyfta fram kulthistoriska lämningar
- Vid planläggning och exploatering ska möjligheterna till att lyfta fram kulturmiljön studeras bl.a. genom utveckling av grönytor och gestaltning av t.ex. lekplatser
- Vid framtagande av nya geografiska benämningar bör gamla namn lyftas fram för att stärka den historiska förankringen i landskapet
- Vid detaljplanering, bygglov och förhandsbesked behöver tydliga bedömningar och analyser göras vid avvägningar avseende påverkan på kulturmiljö, där värde och innehåll tydligt beskrivs med motivering kring bedömd påverkan
- Utifrån de kulturhistoriska fynd och nya bedömningarna som gjorts inom och närheten av förslagna bebyggelseområden i samband med den landskapshistoriska analysen vid Kode (Kula AB, 2021) behöver fördjupade utredningar genomföras för att skapa en tydligare bild av vilka kulturhistoriska objekt som berörs av planen, deras status samt konsekvenser av exploatering

Teknisk försörjning

Kommunens Vattentjänstplan och VA-plan

Läs mer: kungalv.se

Kungälvs kommun har ansvar för att kommunens invånare har tillgång till bra dricksvatten och att avloppshantering från bostäder och verksamheter sköts på ett säkert sätt, både med hänsyn till människors hälsa och miljön.

Vattentjänstplan

Sedan januari 2024 ska alla Sveriges kommuner ha en aktuell vattentjänstplan. Den ska beskriva kommunens intentioner för VA-verksamheten, som till exempel framtida utbyggnadsområden och kommande investeringar, och ska aktualiseras minst var fjärde år. Innehållet i vattentjänstplanen ska samrådas med allmänheten. Innehållet i vattentjänstplanen är inte juridiskt bindande. Vattentjänstplanen för Kungälvs kommun beräknas antas 2024.

VA-plan

Tillsammans med kommunens vattentjänstplan styr VA-planen kommunens arbete med VA-verksamheten. Dessa styrdokument kompletterar varandra. VA-planen innehåller flera delar, till exempel VA-policy och VA-översikt samt dagvattenplan. VA-policyn förklarar kommunens riktlinjer för arbetet med VA-frågor, medan VA-översikten beskriver förutsättningarna i kommunen.

Vattentjänstplanen och VA-planen med dess olika delplaner styr det framtida arbetet med att bygga ut och förbättra kommunens VA-verksamhet.

Vatten och spillvatten: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Vatten

Kode får sitt dricksvatten via överföringsledningar ifrån Kungälvs vattenverk. Det pågår arbete med att bygga ut ytterligare överföringsledningar till kustsamhällena inom kommunen. Det som kommer att påverka Kode samhälle är när överföringsledningarna ifrån Ytterby till Aröd och Stenungsund är klara. Detta planeras ske 2025. Då kommer Kodes befintliga ledningsnät kopplas samman med det nya och rundmatning kommer att kunna ske. Det i sin tur innebär större möjligheter för kommunen att utveckla och exploatera inom Kode tätort.

Den nya huvudledningen kommer att öka tillgången på vatten för Kodes centrala delar och för anslutningar i dess närområde.

Majoriteten av de befintliga vattenledningarna inom Kode är från 1970-talet. Om planerad förtätning och nyexploatering inom FÖP blir av så kommer delar av ledningssystemet troligtvis komma att behöva bytas ut. Ett flertal sträckor har redan idag ett behov av förnyelse och de har identifierats och planerats in inom va-verksamhetens arbete med Förnyelseplanen.

Spillvatten

Spillvatten ifrån Kodes centralort avleds idag via självfall till Kodes avloppsreningsverk. Det finns idag tre kommunala avloppspumpstationer inom Kode som pumpar mindre delområdens avloppsvatten till spillvattenledningsnätet.

Kodes avloppsreningsverk har nått sin dimensionerade kapacitet och ytterligare påkopplingar ryms inte inom verkets befintliga tillstånd.

Kommunen har beslutat att avloppsreningsverket ska avvecklas och detta kommer att ske när överföringsledningarna ifrån Ytterby-Solberga är utbyggda. Därefter kommer spillvattnet pumpas via överföringsledningarna vidare till Ytterby och sedan till Ryaverket i Göteborg. Det i sin tur innebär större möjligheter för kommunen att utveckla och exploatera inom Kode tätort. Kode tätorts spillvatten kommer efter överföringsledningarnas färdigställande ledas till Ryaverket. Detta beräknas ske senast 2025. Den antagna befolkningsökningen enligt FÖPen till och med år 2050 ingår i de beräkningar som har legat till grund för Ryaverkets befintliga miljötillstånd.

Majoriteten av de befintliga spillvattenledningarna inom Kode är från 1970-talet. Delar av ledningssystemet kan därför komma att behöva bytas ut vid förtätning och nyexploatering. Om en fördubbling av invånarantalet kommer att ske kommer huvudledningen som idag avleder spillvattnet ifrån Kode samhälle att behövas dimensioneras upp. Det är en sträcka på ca 1,6km men när detta behöver ske eller om uppdimensioneringen kan ske i etapper är i skrivande stund osäkert då det är helt beroende på var och hur mycket exploatering som kommer att ske inom tätorten. Detta gäller också för de avloppspumpstationer som finns i området, beroende på om kommunen exploaterar och hur stor exploateringen blir, kan avloppspumpstationerna behövas byggas om för att få en större kapacitet.

I dagsläget belastas spillvattensystemet i Kode av dagvatten som läcker in på olika sätt. Detta kan ge stora flöden i ledningar och pumpstationer som i sin tur kan leda till uppdämningar och bräddningar i spillvattensystemet. För att denna belastning

ska minska krävs ett kontinuerligt arbete med att åtgärda inläckage och felkopplingar på ledningsnätet för spillvatten. Några enstaka gator har relinats (d.v.s. ett nytt rör har byggts inuti det gamla) i och med va-verksamhetens arbete med tillskottsvatten och flera åtgärder är inplanerade de kommande åren.

Föreslagna förändringar enligt FÖ-Pen

För att genomföra en byggnation i enlighet med FÖPen kommer det med stor sannolikhet krävas utbyggnation och förnyelse av befintliga VA-anläggningar inom Kode. Stora delar av ledningsnätet är ifrån 1970-talet och börjar nå slutet på sin tekniska livslängd och har därför ett kommande stort behov av förnyelse. Utöver detta så behöver de större överföringsledningarna ifrån Ytterby vara på plats innan ytterligare nybyggnation kan ske i Kode.

Föreslagen exploatering kommer att ingå i kommunalt verksamhetsområde för vatten, spill- och dagvatten.

Riktlinjer vatten och spillvatten

- Detaljplaneläggning och utbyggnad av allmänt VA ska samordnas
- Kommunens VA-policy ska följas

Dagvatten

Kommunens dagvattenplan

Läs mer: Dagvattenplan Kungalv.se

Dagvattenplanen för Kungälvs kommun har delats in i tre delar; Dagvattenpolicy, Dagvattenhandbok och Åtgärdsförslag. Policyn ger konkreta ställningstaganden för hur kommunen ska hantera dagvattenfrågorna i olika sammanhang, medan handboken för ett utvecklat resonemang kring hur ställningstagandena ska eftersträvas och uppnås. Åtgärdsförslagen syftar till att förbättra hanteringen av dagvattenfrågorna i Kungälvs kommun.

För att hantera dagvatten på ett långsiktigt hållbart sätt måste lämpliga ytor avsättas och utformas anpassat till problematiken och områdets karaktär. Dagvattenåtgärderna ska syfta till att hantera de tre första fokusområdena enligt Kungälvs dagvattenstrategi.

- Flöden
- Översvämningar
- Vattenkvalitet

En förutsättning för att dagvattenhanteringen ska vara hållbar är att den uppfyller de miljökrav som uppställs, men även att dess investerings- och driftskostnader är proportionerliga med nyttan. Det finns en rad lösningar för att fördröja och rena dagvatten. Anläggningarna ska utformas och dimensioneras så att en hållbar dagvattenhantering uppnås. Ofta krävs en kombination av tekniklösningar för att målet ska nås.

Begreppet skyfall används för ett kraftigt regn som faller under en kortare tid. Skyfallen genererar en stor vattenmängd som avrinner på markytan. Skyfallsvägar kallas de stråk där vatten kan rinna ytledes vid större regn när ledningssystemen är fulla. Skyfallsvägar kan vara exempelvis gator och diken eller andra stråk i markytan. Vid exploatering behöver hänsyn tas till dessa stråk så att de inte byggs för och skapar instängda områden. Om ny exploatering skulle korsa befintliga skyfallsstråk behöver dessa stråk ledas om så att vatten kan avledas på ett säkert sätt. Lösningar för dagvattenhantering kan bidra till att mildra effekten av översvämning vid extrem nederbörd (skyfall), t.ex. genom att planera och höjdsätta ytor så att vattnet kan rinna av på markytan mot lågstråk när dagvattensystemet är fullt. Genom att avsätta ytor där vattnet kan fördröjas, exempelvis dammar och översvämningsytor, kan flödet mot nedströms liggande ledningssystem och skyfallsvägar begränsas.

Miljökvalitetsnormen för vatten

Miljökvalitetsnormen, MKN, ska enligt Miljöbalken följas för sjöar, vattendrag och kustvatten. Varje recipient har en egen MKN-klassning och reningskrav på anslutande vatten är satta därefter. Ett sätt att nå målet gällande reningsbehov är att en stor andel, av dagvattnets årsvolym, fördröjs och renas.

Dagvatten: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Läs mer: Övergripande dagvattenutredning Bilaga 4

Kode kan delas in i tre delavrinningsområden, Vallbyån som går norr om Kode, Vallbyåns biflöde (som mynnar i Vallbyån) och Kollerödsbäcken söder om Kode. Det är till dessa vattendrag allt dagvatten rinner, vilka sen mynnar i havet. Miljökvalitetsnormer (MKN) anger bestämmelser om

kraven på kvaliteten i svenska vattenförekomster. MKN för Vallbyån och Kollerödsbäcken är att de uppnår måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status enligt VISS, Vatteninformationssystem Sverige.

God ekologisk status uppnås ej på grund av övergödning. Källor till övergödningen är bland annat jordbruk, enskilda avlopp och reningsverk. Den kemiska statusen uppnår ej god status på grund av kvicksilver och Polybromerade difenyletrar (PBDE). Halterna av PBDE och kvicksilver överskrids i alla Sveriges undersökta vattenförekomster. PBDE är en industrikemikalie som främst används som flamskyddsmedel i bland annat textilier, möbler, plastprodukter, elektronik och byggnadsmaterial.

Slutlig recipient för Kode är kustvattenförekomsten Hakefjorden som är en del av Västerhavet. Hakefjorden uppnår måttlig ekologisk status. Kemisk status klassas som god.

Både Vallbyån och Kollerödsbäcken klassas enligt länsstyrelsen som värdefulla vattenförekomster. Båda anses ha ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Vattendragen rinner förbi varierande lämningsbestånd som saltkvarnar, gårdar och boplatser. Vid Vallbyån, Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäcken är strandskydd upprättat.

Geologin i Kode domineras av olika typer av lera, längs med vattendragens dalgångar där även jordbruksmarken dominerar. I de något mer höglända stråken påträffas även berg med insprängda morän och sandpartier. Områdena som domineras av lera förväntas ha låg infiltrationskapacitet. Lera kan även ha dålig släntstabilitet vilket bör beaktas vid anläggandet av öppna dagvattenlösningar som dammar och diken. Det kan till exempel innebära att anläggningarna kräver flacka slänter eller att särskilda stabiliseringsåtgärder behöver utföras vid anläggningarna. Lerjordar kan även vara erosionskänsliga.

I områden med låg genomsläpplighet är infiltrationsmöjligheterna låga och i sådana område är fördröjningsanläggningar lämpliga. I områden med högre infiltrationskapacitet infiltrerar vattnet snabbare genom marken och stående vatten är mer sällsynt.

Inom planområdet finns ett markavvattningsföretag, Hammar, Släbo och Lunnar TF 1938. Detta sammanfaller delvis med kommunalt verksamhetsområde för VA och om det är i bruk är oklart. Förändringar inom planområdet kan även påverka andra markavvattningsföretag i närheten och vid mynningen vid havet.

Det kommunala verksamhetsområdet för dagvatten omfattar den befintliga centrala bebyggelsen i Kode där stora delar av avvattningen sker genom dagvattenledningar. Befintliga ledningsnät antas vara dimensionerade för att hantera avrinningen från befintlig bebyggelse. De nya föreslagna områdena för sammanhängande ny bebyggelse ingår inte i befintligt verksamhetsområde för dagvatten i nuläget.

Konnektiviteten och det morfologiska tillståndet i Vallbyån klassas som måttligt enligt VISS. Fiskar och andra vattenlevande djur kan delvis vandra naturligt i vattenförekomsten. Konnektivitet beskriver möjligheten till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material. Morfologi beskriver den fysiska formen hos vattenförekomsten, till exempel djupförhållanden. I Vallbyån finns vandringshinder med fiskvägar. Enligt Fiskevårdsplanen för havsöring i Kungälvs kommun ska öring kunna passera alla vandringshinder i huvudvattendraget. Dessa ska kontrolleras årligen så de inte har satts igen. I biflödet till Vallbyån finns däremot ett vandringshinder i form av en kulvert som öringen inte kan passera, detta behöver åtgärdas (frågan diskuteras i pågående detaljplanearbete för skola). Enligt VISS saknar vattenförekomsten delvis naturliga livsmiljöer för vattenlevande växter och djur. Uppodlad mark, hårdgjorda ytor, erosionsskydd, utfyllnader, rensning och muddring i vattnet är exempel på mänskliga verksamheter som gör att livsmiljöer för växter och djur försvinner. Det morfologiska tillståndet är även i Kollerödsbäcken måttligt men konnektiviteten uppnår god status. Enligt Fiskevårdsplanen finns tre vandringshinder i Kollerödsbäcken, två som öringen kan passera och ett tredje som ska åtgärdas. Enligt Fiskvårdsplanen behöver träd planteras längs med båda åarna för att förhindra att de växer igen av vass.

Vallbyåns avrinningsområde i norr utgörs till största delen av jordbruksmark och områden för natur och rekreation. Vallby åns biflöde är Kodes största huvudavrinningsområde

På den östra sidan av motorvägen utgörs marken av ett mer högländ skogsområde på berg i södra delen av avrinningsområdet och befintlig jordbruksmark i norr mot motorvägsavfarten.

Inom avrinningsområdet ses Vallby åns biflöde som en tillgång. Då den inte klassas som vattenförekomst av VISS finns möjlighet att anlägga fördröjningsåtgärder som dämning eller att vidga ån. Under motorvägen går en trumma med öppna diken på respektive sida om vägen. I öster finns sandiga partier vilket kan nyttjas vid infiltration.

Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden är idag hårt belastade med risk för översvämningar. Avseende Kollerödsbäcken och biflödet finns även kapacitetsproblem i lokala vägdiken i befintliga bostadsområden.

Biflödet till Kollerödsbäcken klassas inte som vattenförekomst enligt VISS vilket ger möjlighet för att vidga bäcken eller att anlägga fördröjningsåtgärder som dämning.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Det kommunala verksamhetsområdet för dagvatten behöver utökas och antas i takt med att nya bostads- eller verksamhetsområden byggs ut.

Den föreslagna exploateringen föreslås i huvudsak ske på mark som idag utgörs av skogsmark eller jordbruksmark. Inom den befintliga bebyggelsen planeras även en förtätning med risk för ökad hårdgöringsgrad. Den föreslagna bebyggelsen kommer därmed att ytterligare kunna öka flödena och föroreningsbelastningen på vattendragen. Enligt EU:s ramdirektiv för vatten får recipientens status inte försämras. För att hantera belastningen på vattendragen har ett antal åtgärder föreslagits som bedöms vara viktiga för att inte recipientens status ska försämras. Där ytorna ligger i anslutning till föreslagna verksamhets- och centrumområden bör höga krav på rening även ställas.

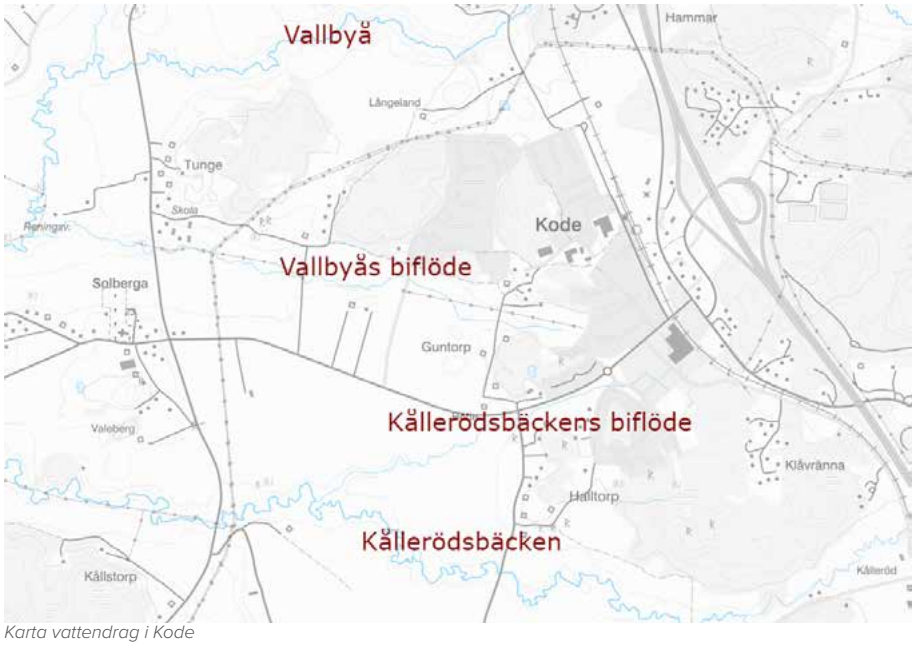

Karta vattendrag i Kode

Genom befintliga områden och förslag till områden för ny exploatering har skyfallstråk identifierats. Vid ny exploatering är det viktigt att ytor avsätts för planerade skyfallstråk genom områdena. Nya skyfallsstråk kan med fördel samordnas med grönstrukturplanen för att skapa blågröna stråk genom områdena.

Inom FÖPområdet har sju områden där översvämningar kan ske identifierats. Ny exploatering som är planerad inom områden med risk för översvämning behöver utformas med hänsyn till detta. Som exempel lämnas ytor i anslutning till områden med översvämningsrisk där vatten kan bli stående och stråk där det kan passera utan att skada fastigheter.

Ny exploateringen medför ökade flöden mot översvämningsytorna och mot skyfallsstråk genom planerade exploateringsområden. Översvämningsytorna har identifierats som möjliga platser för hantering av dagvatten. Ytorna är inte lämpliga att bebygga på grund av översvämningsrisken. Ytorna kan utformas för rening och fördröjning av dagvatten för att minska belastningen på nedströms liggande ledningssystem och ytliga skyfallsstråk, samt föroreningsbelastningen i recipienterna. Dessa områden sammanfaller med markanvändning för natur och rekreation. Föreslagna dagvattenslösningar inom dessa områden behöver ske i samarbete inom förvaltningen då det avser både park, natur och VA.

I dagvatten från bostadsområden väntas föroreningsgranden vara låg till måttlig. De ytor som identifierats som lämpliga för dagvattenhantering vid områden för blandad bebyggelse har som främsta syfte att fördröja dagvatten eller fungera som skyfallsstråk. Här bedöms ytorna kunna ut-

formas som försänkta grönytor med låg eller ingen vattenspegel. Alternativt som växtbäddar eller skelettjordar.

Kodes geologi domineras av områden med lera, hög grundvattennivå och låg genomsläpplighet där infiltrationsmöjligheterna till nedre marklager är begränsade. Inom några områden för nyexploatering förekommer även berg med partier av morän och sand. Val av dagvattenhantering utgår från respektive områdes planerade karaktär, markförutsättningar och behov av dagvattenhantering. I dagvattenutredningen beskrivs ett antal anläggningstyper som bedöms vara lämpliga inom det aktuella delområdet.

För att minska översvämningsrisker i recipienter bör trög avledning tillämpas. Vid fördröjning av dagvatten uppnås rening genom sedimentation.

Ett verktyg för dagvattenhantering i planeringsprocessen är höjdsättning. Genom att analysera rinnvägar, lågpunkter, översvämning osv kan man undvika översvämningar och instängda områden. En viktig åtgärd är att planera och höjdsätta kvarteren så att vattnet vid extrema nederbördstillfällen kan rinna av på markytan utan att orsaka skada. Dessa vattenvägar ska ses som sekundära avledningsvägar då ordinarie ledningssystem är överbelastade.

Frågan kring hantering av skyfall ligger utanför kommunens VA-huvudmans juridiska ansvar, men ansvaret för att hantera frågan faller likväl på Kungälvs kommun. Frågan behöver hanteras gemensamt av förvaltningen inom verksamheterna planering och myndighet samt teknik. Det kan avse t.ex. behov av åtgärder utanför verksamhetsområden eller detaljplanelagda områden där hantering av risk för översvämning på grund av skyfall behöver ske. Exempel på detta är åtgärdsbehov vid Vallbyåns biflöde som redan i dagsläget svämmar över och där ingen enhet inom förvaltningen tydligt har ansvar eller budget för åtgärder.

Behov av åtgärder:

- Kartlägga nuvarande biologiska status i tillflödet till Vallbyån. Bäcken riskerar att påverkas av ökade flöden och försämrad vattenkvalitet till följd av planförslaget.
- En fördjupad hydrologisk utredning i syfte att även beakta flödespåverkan på tillflödet till Vallbyån samt möjligheter till flödesfördröjning vid olika typer av flöden (inte bara skyfall) föreslås.
- Hänsyn bör tas till den dimensionering som är fastställda för markavvattningsföretag: Hammar Släbo och Lunnarp TF 1938. Möjligtvis ska företaget omprövas eller avvecklas. Båda åtgärderna kräver en ansökan i Mark- och Miljödomstolen. Vilka förutsättningar som gäller behöver utredas.

Riktlinjer Dagvatten

- Exploateringsområden ska i ett tidigt skede fördelas enlighet täthetsanalysens riktlinjer att 15% av exploateringsområdet ska vara allmänplats grönytor
- Kvartersmark ska till 15% bestå av grönytor för att i högre grad möjliggöra lokal fördröjning av dagvatten samt att uppnå synergieffekt med attraktiva gårdsmiljöer
- Kommunen ska aktivt arbeta med att reducera andelen hårdgjorda ytor, d.v.s. anlägga så lite asfalt och stensättning som möjligt, så att avrinningen av dagvatten blir långsammare
- Som en del i områdets blå-gröna utveckling föreslås dagvattnet i så stor utsträckning som möjligt avledas i öppna diken, dammar eller våtmarker
- I samband med planläggning ska höjdsättning göras så att marköversvämningar inte skadar byggnader, marken måste ges en tillräcklig lutning från byggnaden
- I samband med planläggning ska tillräcklig yta för lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) säkerställas inom planområdet
- För att hantera belastningen på vattendragen har ett antal skyfallsstråk och fördröjningsytor föreslagits som bedöms vara viktiga för att inte recipientens status ska försämras, där ytorna ligger i anslutning till föreslagna verksamhets- och centrumområden ska höga krav på rening även ställas.
- Nya skyfallsstråk kan med fördel samordnas med grönstrukturplanen för att skapa blågröna stråk genom områdena.
- Längs med vattendragen finns ytor som identifierats som möjliga ytor som kan översvämmas. Här föreslås att grönytor avsätts för att hantera översvämning. Ytorna kan även utformas för rening av dagvattnet för att förbättra vattenkvalitén i recipienten.

Dagvattenanläggningar och föreslagna åtgärder samt skyfallsstråk

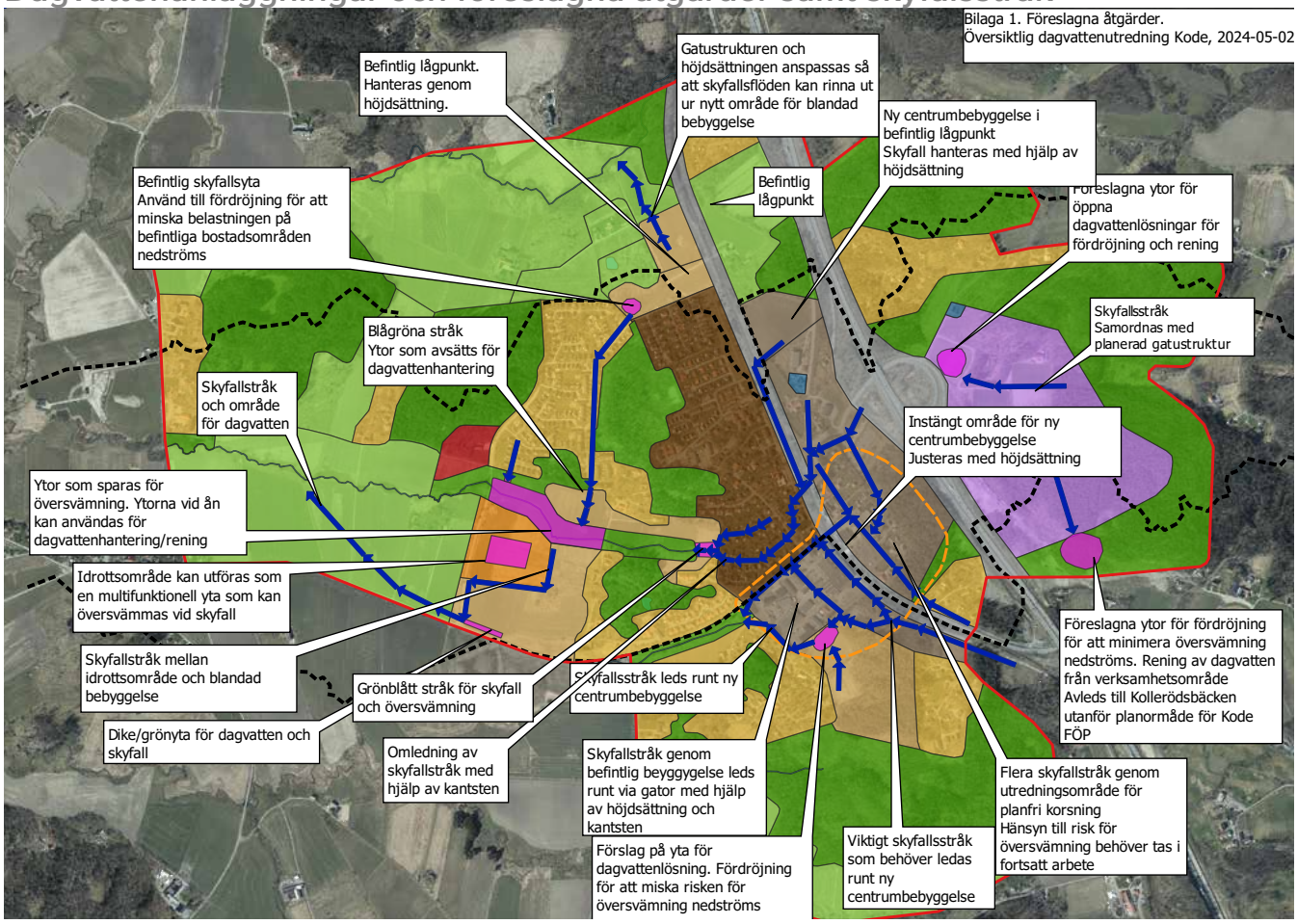

Elförsörjning

För att minska kommunens energianvändning är det viktigt att vid nybyggnation bygga energieffektivt. Riktlinjer behöver tas fram inom kommunen för att visa vilken nivå som bör ställas vid olika ny- och ombyggnationer av de kommunala fastigheterna. Arbetet vid nybyggnation bör inte bara handla om byggnadens energiåtgång under drift utan även om materialens och metodernas energi- och klimatavtryck vid byggnation. Vid nybyggnation kan det även vara viktigt att analysera platsens mikroklimat för att optimera utformningen av byggnaden efter platsens förutsättningar, samt öka grönytefaktorn för att exempelvis använda vegetation och annan solavskärmning för att skugga byggnader och minska behovet av kylning.

Läs mer: Energiplan kommunens hemsida

Elförsörjning: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Elnätet i Kode ägs och driftas av Kungälvs energi AB. Ledningarna inom FÖPområdet är på 10 och 20 kV På östra sidan av E6 finns en större transformatorstation där ledningarna sammanstrålar.

Föreslagna förändringar enligt FÖPen

På östra sidan av E6 går befintliga elledningarna genom föreslaget verksamhetsområde, grönytor samt befintligt bostadsområde. Inom föreslaget verksamhetsområde ligger även den befintliga större transformatorstationen. Denna är angiven på FÖPens mark- och vattenanvändningskarta som en teknisk anläggning.

På västra sidan av E6 går elledningarna på den

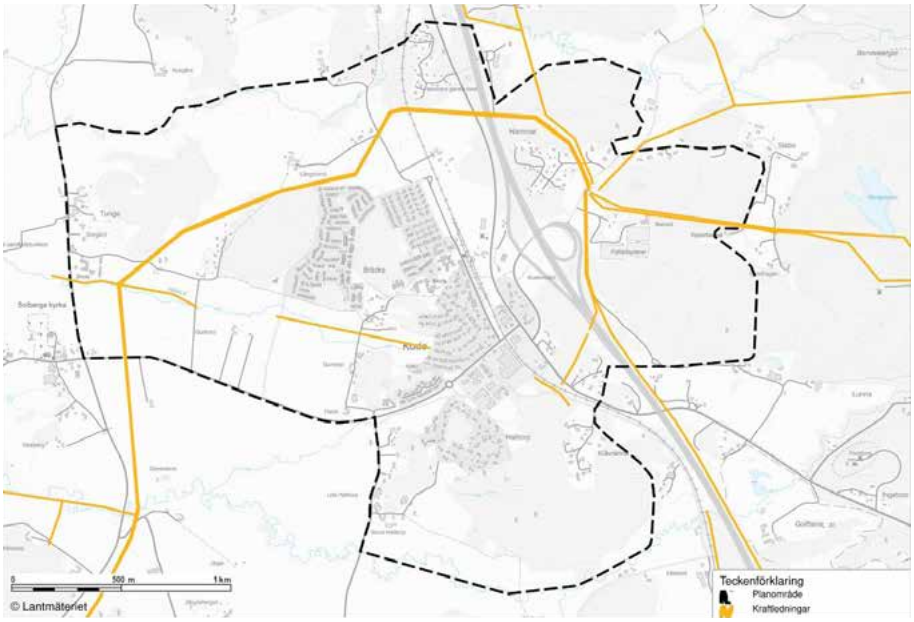

Karta elledningar

norra sidan av Kode och svänger söder ut i västra delen av FÖPområdet. Ledningarna passerar över jordbruksmark och bedöms inte beröra nu föreslagen nyexploatering.

Det kan i framtiden bli aktuellt att förstärka en kraftstation på Hisingen med en ny 400 kV-ledning norrifrån. Detta kan komma att innebära att den nya ledningen passera strax öster om Kode där det idag redan finns en 130 kV-ledning. Ledningen kommer i så fall att ligga utanför FÖP-området och tätortsavgränsningen för Kode.

Laddinfrastruktur

För att få fler att övergå till elbilar är en fungerande laddinfrastruktur en förutsättning. Laddning av kommuninvånarnas elbilar sker främst i hemmen. Hos Naturvårdsverket finns det möjlighet för bostadsrättsföreningar, organisationer och företag att söka stöd för detta. I plan- och bygglagen är det dock sedan 2021 krav på att i samband med nybyggnation av flerbostadshus ska det samtidigt byggas laddplatser som är tillgängliga för de boende. Reglerna innebär i korthet att nya bostads-

hus med fler än 10 parkeringsplatser i byggnaden eller på tomten ska ha ledningsinfrastruktur till alla parkeringsplatser. Övriga nya uppvärmda byggnader med fler än 10 parkeringsplatser i byggnaden eller på tomten ska ha ledningsinfrastruktur till 20 procent av parkeringsplatserna och minst en laddningspunkt för elfordon. Utöver krav på nybyggnation ställs även krav vid viss ombyggnation samt retroaktiva krav vid vissa befintliga byggnader (Boverket 2022). De nya reglerna kommer att göra att laddinfrastrukturen förbättras vid nybyggnation samt vissa andra byggnader och att möjligheterna ökar för personer i främst nya områden att skaffa elbil.

Kommunen ansvarar för laddplatser för kommunala byggnader och anläggningar samt vid allmänna parkeringar.

Fjärrvärme: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

I Kode finns idag ett fjärrvärmeverk. Bara en liten andel av Kodes bostäder är idag anslutna till värmeverket. Främst är det kommunala anläggningar som är anslutna, såsom äldreboende, skola och förskola. Kommunala anläggningar som ligger i utkanten av Kode är inte anslutna då detta skulle innebära höga kostnader i och med långa ledningsdragningar.

Föreslagna förändringar enligt FÖPen

Befintligt fjärrvärmeverk är angivet i FÖPens mark- och vattenanvändningskarta som teknisk anläggning.

Att ansluta fler abonnenter till fjärrvärme i enlighet med FÖPens utbyggnadsstrategi att utveckla stationsnära skulle vara lämpligt.

Detta skulle kräva en investering i fjärrvärmeverket i Kode för att öka kapaciteten, men anslutningen skulle vara intressant i de centrala delarna där flerbostadshus föreslås. Flerbostadshus är mer lönsamt att ansluta till fjärrvärme än villafastigheter.

Att ansluta det föreslagna verksamhetsområde på östra sidan av E6 kan vara ekonomiskt om antalet kunder blir tillräckligt många. Ett alternativ skulle även kunna vara att anlägga en separat anläggning i verksamhetsområdet på den östra sidan av Kode.

Att bygga ut fjärrvärmenätet innebär en besparing av övrigt elnät, då uppvärmning skulle ske med fjärrvärme och inte via elnätet.

Riktlinjer fjärrvärme

- Dialog kring anslutning till fjärrvärmenätet ska lyftas tidigt i planarbetet för kommande exploateringar i Kode. Uppvärmning med fjärrvärme bör ske där det är rimligt ur teknisk och ekonomisk synvinkel.

Elektronisk kommunikation

Tillgången till IT-infrastruktur har blivit en allt viktigare förutsättning för att människor ska kunna delta och verka i samhället oavsett var de bor och om de bor i glesbygd eller ej. IT-infrastrukturen är därför en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet. Frågan är så viktig att den behöver hanteras på liknande sätt som tillgången till vägar, el och vatten, både i översiktsplaner och vid detaljplanläggningen.

De kommunala IT-infrastrukturprogrammen bör samordnas med planprocessen enligt plan- och bygglagen. Ett IT-infrastrukturprogram är ett strategi- och policydokument där IT-infrastruktur behandlas på samma övergripande och långsiktiga sätt som andra infrastrukturfrågor i en översiktsplanering.

Kungälvs kommun har i nuläget ingen IT-infrastrukturplan men tanken är att en sådan ska tas fram av SOLTAK.

Elektronisk kommunikation: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Kungälvs energi AB är det företag som har mest fiber utbyggt i kommunen före Telia.

Stora delar av Kode har fiber idag och ansluta fler kommer bedöms kunna genomföras. Att ansluta med fiber och bygga ut nätet är inte så kostsamt.

Gasledning

Inom FÖPområdet går en högtrycks-ledning för energigas. Förändringar i bebyggelse och markanvändning medför särskilda försiktighetsmått. Åtgärder som byggnation, sprängning, schaktning eller åtgärder som kan skada ledningen ska alltid föregås av samråd med Nordion Energi inom ett 50 meter brett område med ledningen som mittlinje.

Markreservat

På kvartersmark kan markreservat bestämmas för en viss allmännyttig anläggning. Markreservat innebär en inskränkning i användningen, t.ex. genom att man inte får bygga inom ett markreservat för en underjordisk ledning genom kvartersmark för bostadsbebyggelse. Markreservat kan bestämmas för (4 kap. 6 § nya PBL)

- trafik- och väganläggningar,
- energianläggningar
- anordningar för elektroniska kommunikationsnät
- ledningar som behövs för allmänna ändamål

Att beakta vid planläggning och projektering

- Plats för transformatorstationer ska finnas vid varje kvarter.
- Plats för bredbandsnoder ska finnas vid varje kvarter.
- Plats för fjärrvärmerör, elkablar,
- fiberkanalisation ska finnas i samma stråk i gator och inte vid planteringar.
- Plats för kabelskåp för el, belysning, fiber vid GC-banor.
- Plats för brunnar för fjärrvärme och fiber i GC-banor.
- Kungälvs Energi ska vara involverad vid val av ljuskällor, konstruktion och fabrikat av gatljus.
- Ledningsägare ska så tidigt som möjligt involveras vid planering och projektering.

Renhållning

Kungälvs kommun arbetar efter” Göteborgsregionen minskar avfallet”, en avfallsplan för tretton kommuner till 2030.

Enligt miljöbalken ska alla kommuner ha en avfallsplan som omfattar allt avfall i kommunen. En avfallsplan är ett styrdokument som innehåller mål och förslag till åtgärder för hur kommunen långsiktigt planerar för förebyggande och hantering av avfall inom kommunen.

Avfallshantering är ett av de centrala tekniska Planen är framåtsträvande och har ett stort fokus på förebyggande av avfall och innehåller mål för relevanta steg i avfallstrappan. Syftet med avfallsplanen är att förebygga avfall och utveckla hantering av det avfall som trots det uppstår.

försörjningssystemen i ett hållbart samhälle. Det handlar om att undvika olägenhet för människors hälsa och för miljön men också om resurseffektiv materialanvändning. Avfall har stor potential att bli nya resurser i form av produkter och material som vi behöver, samt energi för fordonsbränsle, el och fjärrvärme. Återanvändning av produkter bidrar till minskad resursförbrukning.

Ändamålsenliga, tilltalande och praktiska ytor och anläggningar för delning av resurser, återanvändning, sortering och övrig avfallshantering behövs både för att undvika olägenhet för människors hälsa och miljön, och för att realisera en cirkulär ekonomi. Ytor och anläggningar behöver planeras i tid och prioriteras i den fysiska planeringen och byggprocessen.

Renhållning: Nuvarande förhållanden och förutsättningar

I Kode finns i dag en Återvinningscentral **(**ÅVC**)** vid Granatvägen i centrala Kode. Här kan privatpersoner lämna grovavfall och farligt avfall. Även grovavfall från verksamheter tas emot. Grovavfall och farligt avfall är sådant som är för stort för att hanteras som hushållssopor eller kan skada miljön. Kode ÅVC är kommunens näst största återvinningscentral efter Munkegärde ÅVC och är välbesökt och omtyckt av boende samt verksamheter.

Återvinningscentraler (ÅVC) är en viktig del av kommunens insamlingssystem för grovavfall och farligt avfall. De fungerar också som en kontaktyta mellan kommunen och dess invånare, en väl fungerande ÅVC kan bidra till att stärka kundernas förtroende för avfallshanteringen i stort. ÅVC i Kungälv är uppskattade, välbesökta och något av en lokal samlingspunkt. Både i städer och på landsbygden finns det önskemål om att ha nära tillgång till en ÅVC. Lokaliseringen och behovet av en i Kode är viktig för att ge en bra service för kommuninvånarna men också för att minska transporter, nedskräpning och störningar.

Återvinningsstation (ÅVS), på en ÅVS kan förpackningar och tidningar lämnas till återvinning. I Kode finns idag ÅVS på följande platser.

- Kodevägen (vid ICA Nära)
- Återvinningscentralen (Granatvägen)

Föreslagna förändringar enligt FÖPen

Avfallsområdet behöver liksom övriga samhället bidra till att minska klimatpåverkan och inte minst möta en ökad tillväxt samt ökad konsumtion. Samtidigt som en stadigt växande folkmängd innebär ökade krav på tillräcklig plats för hantering av både hushållens och verksamheternas avfall.

Avfallsområdet behöver därför vara anpassningsbart och hantera de utmaningar och förutsättningar som följer ett ökat invånarantal samt förtätning av samhällena.

Vid detaljplaneläggning ska bebyggelse lokaliseras och utformas med hänsyn till möjligheterna att hantera avfall. Dessutom kommer ny lagstiftning som innebär att upp till åtta avfallsfraktioner behö-

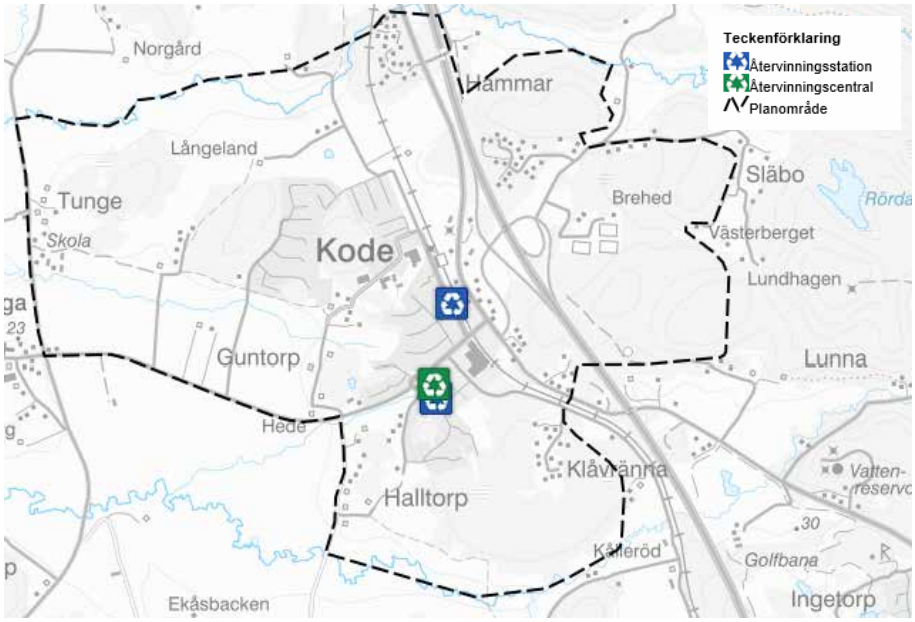

Avfall och återvinningsstationer

ver kunna samlas in bostadsnära.

Inom den nuvarande lokaliseringen kan ÅVC öka sin kapacitet till viss del. Anläggningen är dock omodern och har begränsande möjligheter att byggas om på nuvarande placering. När många kommer för att lämna sitt avfall blir det lätt köer, vilket leder till stress och gör det svårt att sortera avfallet rätt.

För att ha tillräcklig kapacitet och kunna hantera en fördubbling av invånarantalet i Kode krävs att anläggningen görs om. Den nya ÅVC behöver vara betydligt större och ha en mer modern utformning, anpassad efter dagens behov, både för besökarna och för driften av verksamheten. Lokaliseringen och utformningen av en ÅVC i Kode är därför viktig för att ge en bra service för kommuninvånarna men också för att minska transporter, nedskräpning och störningar. FÖPen föreslår en omvandling av det område där ÅVC är placerad i nuläget till ny centrumbebyggelse vilket på sikt innebär bostäder och icke störande verksamheter. ÅVC föreslås placeras på ny verksamhetsmark på östra sidan av E6.

Krav på utformning och placering

Avfallshanteringen behöver beaktas i ett tidigt skede vid planeringen av nya bostadsområden, så att det blir rätt från början. Även befintliga områden behöver inventeras utifrån målet att erbjuda en lättillgänglig och säker avfallshantering samt att hämtning kan ske i enlighet med avfallsföreskrifterna. Detta gäller så väl hushållsavfall som avfall med producentansvar. Målet ska vara att åstadkomma en så hög utsorteringsgrad som möjligt, att avfallet kan hämtas på ett säkert sätt, där både arbetsmiljö och säkerhet för tredje man uppnås samt att insamling etc. kan ske på ett, ur energisynpunkt effektivt och uthålligt sätt.

Möjlighet till källsortering ska finnas i nära anslutning till bostäder och verksamheter. Lägenheter och verksamheter ska förses med möjlighet till sortering motsvarande de fraktioner som finns tillgängligt för insamling. Ju bättre möjligheterna för sortering är i lägenheterna och lokalerna, desto större sannolikhet är det att avfallet sorteras korrekt i det gemensamma avfallsutrymmet. Insamlingen av avfall vid ny- och ombyggnation ska minst omfatta följande fraktioner:

- Matavfall
- Restavfall
- Returpapper, t.ex. tidningar
- Pappersförpackningar
- Metallförpackningar
- Ofärgade glasförpackningar
- Färgade glasförpackningar
- Plastförpackningar
- Elektronik, ljuskällor och batterier
- Grovavfall (med fördel i annat utrymme än övrigt avfall)

Utöver de fraktioner som anges bör även följande fraktioner erbjudas:

- Textilinsamling
- Återbruk

Avfallsutrymme bör utformas så att det anpassas till omgivande miljö och stämmer överens med andra byggnader vad gäller volym, form, färg etc. Avfallsutrymmet ska vara väl tilltaget för att kunna omfatta ovan angivna fraktioner, samt utformas i enlighet med gällande avfallsföreskrifter och övriga anvisningar från kommunen.

I detaljplaner bör placering av nya återvinningsstationer och liknade platser för insamling av avfall med producentansvar beaktas och främjas. ÅVS och liknade platser bör finnas vid dagligvarubutiker samt viktigare noder. I detaljplaner bör även platser för återbruk och återanvändningsföremål beaktas och främjas efter behov från kommunen.

Riktlinjer renhållning

- I planskedet för nya bostadsområde ska plats reserveras för ÅVS och liknade platser om behov föreligger
- Vid ny- och ombyggnation gäller generellt att varje fastighet/er själva ska stå för miljöhus eller liknade där källsortering kan äga rum
- För om/nybyggnation av småhus/radhus ska det planeras för att möjliggöra för insamling av åtta avfallsfraktioner bostadsnära
- Avfallshanteringen ska planeras så att framkomlighet garanteras för både hämtningsfordon och hämtningspersonal. Dessutom ska tillgängligheten för avfallslämnare fungera

Geoteknik och Geologi

Läs mer: Övergripande geoteknisk och bergteknisk utredning Bilaga 6

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Inom FÖPområdet förekommer höjdpartier i form av bergknallar där plana och delvis kuperade dalgångar definierar topografin. Kring områdets nordvästra och sydvästra delar dominerar flack jordbruksmark, där norra delarna är mer kuperade. Längs norra gränsen rinner Vallbyån i öst-västlig riktning. Vidare inom de västra delarna förekommer åar och bäckar som sträcker sig i öst-västlig riktning, angränsande landskap lutar svagt ned mot vattendragen. Längs åkermarken och betesmark kläs bäckarna av vass.

Jordarter och jorddjup

Enligt SGU:s jordartskarta definieras jordlagerföljden främst av glacial finlera, följt av bergknallar utspritt inom planområdet. Ställvis finns lokala partier med kärrtorv, postglacial sand och sandig morän. Åkerlandskapet i planområdets sydvästra gräns definieras av postglacial finlera enligt jordartskartan.

SGU:s jordartskarta

Jorddjupet inom FÖPområdet varierar mellan ca 0 och 20 m enligt SGU:s jorddjupskarta. Jorddjupen är som mäktigast enligt jorddjupskartan i Kode tätort och åkermarken vid planområdets sydvästra gräns. Lokala dalgångar, både djupa och ringa, kan observeras omkring planområdet men främst i östra, sydöstra och nordöstra hörnen av området. De mindre djupa dalgångarna definieras av postglacial sand och de djupare som postglacial och glacial finlera.

Hydrologiska förhållanden

Hydrogeologiska förhållanden enligt tidigare utförda undersökningar beskriver att grundvattennivån i lösmarkspartierna varierar mellan ca 0,5 – 1,5 m djup under markytan, ställvis i linje med underkant torrskorpelera. Grundvattennivå i linje med markytan har också observerats kring jordbruksmarken längs Hedsvägen. Tidigare utförda tryckutjämningsförsök och installerade grundvattenrör visar att artesisk portryckfördelning påträffats med en motsvarande trycknivå på ca 0,5 – 1,5 m ovan markytan. Artesiska portrycksförhållanden har främst observerats kring bergknallarna där jorddjupen sjunker hastigt.

Bergtekniska förhållanden

Enligt SGU:s bergartskarta tillhör berget i området Idefjordenterrängen och omfattar en metamorf

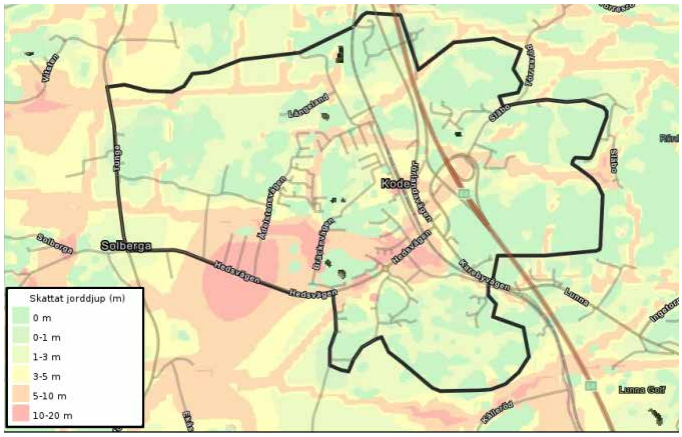

Jorddjupskarta

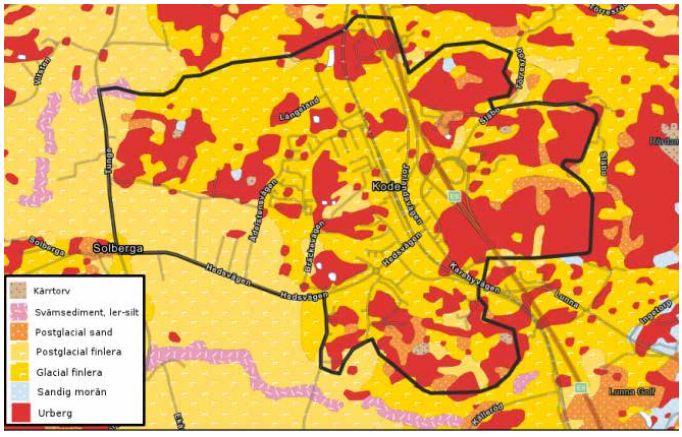

SGU:s jordartskarta

yt- och intrusiv bergart, som är av Svekonorvegisk ålder (1,66–1,59 miljarder år). Idefjorden är till stor del uppbyggd av kalkalkalina och tholeitiska bergarter, både plutoniska och vulkaniska. Berggrunden definieras till största del av paragnejs (turkos) följt av skärningar av tonalit-granodiorit (brun) och granit (rosa/röd). Igenom undersökningsområdet i nordsydlig riktning föreligger en lång kropp av granit och tonalit granodiorit.

Radonrisk

Inom FÖPområdet så klassificeras majoriteten av marken som lågrisk gällande radon. Längs bergsknallarna bedöms radonrisken som normalrisk, men längs granitkropparna bedöms radonrisken som hög. Mätning av markradon har utförts i tidigare utredningar vid Guntorp 1:4, Solhaga äldreboende och för Kode förskola, alla belägna i undersökningsområdets centrum/sydvästra del. Samtliga tre utredningar klassificerar marken som lågradonmark med uppmätta värden mellan 0 – 10 kBq/m3, vilket stämmer överens med radonriskkarteringen.

Klimatförändringar

Framtida klimatförändringar medför ökad sannolikhet för översvämningar i anslutning till större och mindre vattendrag. Konsekvenser av översvämningar och större vattenflöden omfattar bland annat ökad erosion vilken i sin tur påverkar stabilitetsförhållandena inom lösmarksområden. Kraftigare och/eller mer ihållande regn (och snö) och tidvis effektiv grundvattenbildning kan bidra till sämre stabilitet genom förhöjda portryck.

Inom utbredningen av FÖP Kode kan erosionsskador redan observeras längs vattendragen och en ökad tillrinning kommer leda till mer erosion. Detta kan leda till kritiska konsekvenser då kvicklera har påträffats längs vissa vattendrag, ett lokalt skred som följd av erosionsskador kan leda till en mycket större utbredning av skred

Hantering av framtida översvämningar kan också medföra behov av höjning av befintlig markyta. Detta innebär en tillkommande belastning som i tur kan erfordra stabilitetsförbättrande åtgärder.

Torka orsakar förutom problem för vattenförsörjningen en minskad mothållande kraft i vattendrag. Vatten i vattendragen bidrar med en mothållande last som i princip motsvarar en tryckbank (geoteknisk stabilitetsförbättrande åtgärd).

Stabilitetsförhållanden

Majoriteten av höjdskillnader och slänter inom FÖPområdet förekommer längs bergsknallar och befintlig infrastruktur, där de geotekniska förutsättningarna översiktligt är goda. Däremot så finns

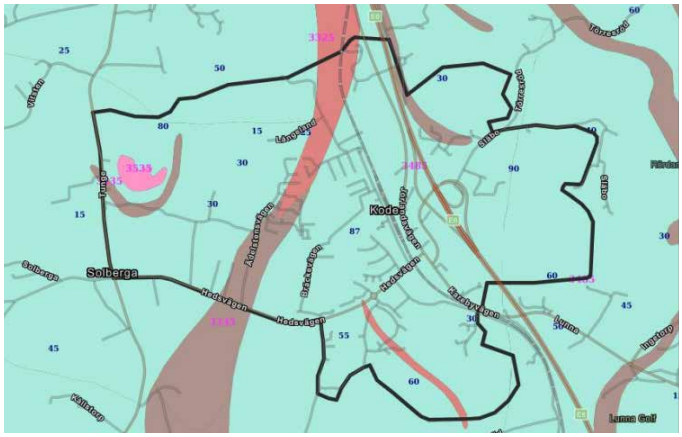

Karta bergarter

Karta Radonrisk

det områden där jordprofilen består av kohesionsjord och ej är plan, i dessa områden föreligger skredrisk och bör utredas närmare. Kvicklera har påträffats längs Vallby-åns biflöde, vilket vid ett skred kan leda till stor omgivningspåverkan. Vidare har befintlig erosion längs vattendrag noterats, vilket kan vara tecken på pågående erosion som försämrar stabilitetsförhållandena vidare.

Stabilitetsproblem kan även uppstå i relativt plana områden vid exploatering och ändrad markanvändning, beroende på vad den innebär för laster på mark och påverkan på omgivningen. Särskilt i områden med förekomst av kvicklera behöver de geotekniska förhållanden klarläggas.

Sättningsbedömning

Tidigare geotekniska utredningar bedömer leran inom FÖPområdet som huvudsakligen normal- till svagt överkonsoliderad. Konsolideringsförutsättningarna innebär att det finns en risk att långtidsbundna sättningar utvecklas i leran vid belastning från nybyggnation och uppfyllnader. Risken för differenssättningar vid varierande jorddjup ska utredas vid projektering av nybyggnation. Sättningsförhållanden erfordras utredas närmare i senare skede men bedöms inte påverka möjligheterna till framtida exploatering. Grundläggning på lösa jordar såsom lera bedöms kunna utföras med stödpålning eller på plintar vid ringa jorddjup.

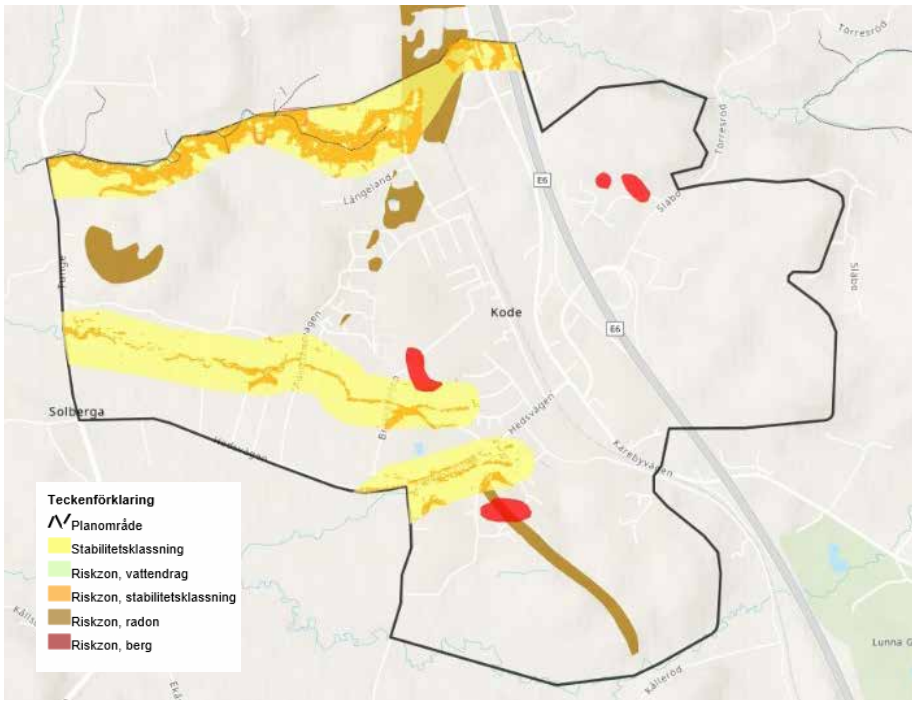

Karta risker

Föreslagna förändringar i FÖPen

Inom FÖPområdet har de geotekniska förutsättningarna beskrivits i den övergripande geotekniska utredningen för varje delområde. Delområdena innefattar både befintlig bebyggelse och områden föreslagna för exploatering. Den geotekniska utredningen har gjorts i ett tidigt skede i planprocessen vilket innebär att vissa områden eller delar av vissa utredda områden har utgått ur FÖPen som exploateringsområde.

Inget delområde har bedömts helt olämpligt för exploatering men inom FÖPområdet finns det riskområden där det kan vara olämpligt att exploatera av flera olika anledningar. Eller att förutsättningarna behöver utredas vidare i kommande planläggning eller projektering.

Generellt så finns det risker utmed vattendragen, vilket innebär att exploatering är olämplig där. Längs med vattendragen är även behovet av att hantera översvämning en viktig fråga. Genom att hålla vattendragen öppna kan dessa i stället, i enlighet med Grönstrukturplanen, användas som attraktiva grönstråk och samtidigt hantera dagvatten och skyfall.

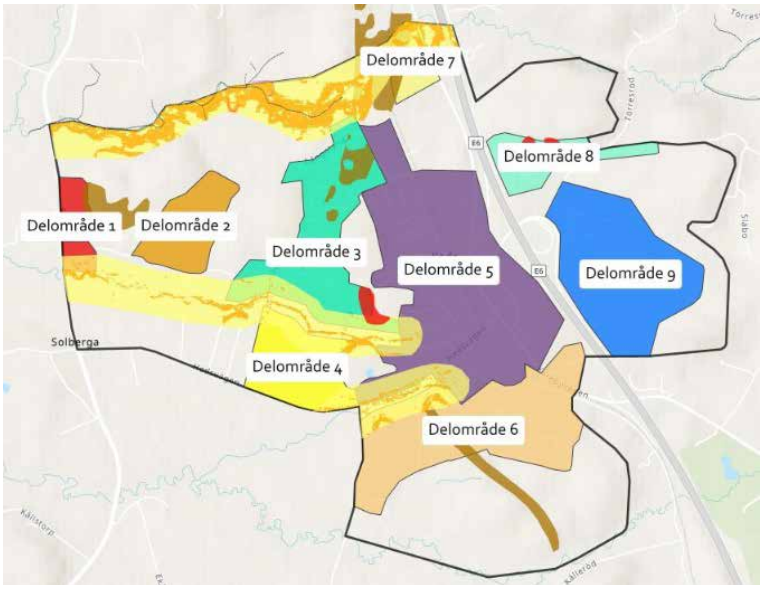

Karta delområden

Delområde	Stabilitet, geo	Sättning	Stabilitet, berg	Radon (riskklass)
1	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs södra gränsen	Bedöms tillfredsställande	2, (3)
2	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga i dalgången	Bedöms tillfredsställande	2
3	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-ån och Vallby åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs södra delområdet	Ska utredas vid gränsen mot Delområde 5	1, 2, (3)
4	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga inom hela delområdet	Bedöms tillfredsställande	1, (2)
5	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Kollerödsbäckens biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga på obebyggd mark i norra delområdet	Bedöms tillfredsställande	1, 2
6	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Kollerödsbäckens biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs Kollerödsbäcken	Ska utredas vid mitten av delområde	1, 2, (3)
7	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Bedöms tillfredsställande	2, 3
8	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Ska utredas vid mitten av delområde	(1), 2
9	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Bedöms tillfredsställande	(1), 2

Riktlinjer Geoteknik

- I samband med detaljplaneläggning ska de geotekniska säkerhetsfrågorna (ras, skred, erosion och slamströmmar) utredas och klarläggas. Detta får inte senareläggas till bygglov/ byggande. Krävs åtgärder eller restriktioner för att säkerställa området ska detta tydligt framgå och redovisas i planhandlingarna
- Om det finns byggrätter i gällande detaljplaner som visar sig ha otillfredsställande stabilitet för nyexploatering bör gällande detaljplan upphävas och ersättas med ny
- I samband med bygglov utanför detaljplanelagt område ska de geotekniska förhållandena klarläggas. Här ska den sökanden själv göra ev. utredningar för att visa att marken är lämplig att bebygga
- Kommande utredningar eller ställningstagande avseende geoteknik ska utgå från de slutsatser som gjorts i PM Geoteknik samt FÖP Kode
- Om kommande planer kommer att innebära några stabiliseringsåtgärder i eller anslutning till vattenområden så utgör det vattenverksamhet som, beroende på omfattning, kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig
- Vid kommande planläggning eller exploatering ska geotekniska förutsättningar kopplade till klimatförändringar utredas både ur perspektivet ökade regnmängder samt torka

Miljö o Riskfaktorer

Klimatanpassning

Vid planläggning och bygglovsärenden ska bebyggelse lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning, skred och erosion. Plan-och bygglagen (PBL) ger kommunen möjlighet att reglera skyddsåtgärder för att motverka dessa risker.

I samband med framtagande av FÖPen har en Grönstrukturplan gjorts för FÖPområdet. I den har grönstrukturen övergripande studerats och hur dagvattenfrågan och skyfall kan hanteras. Där har områden där dagvattenfördröjning behöver ske pekats ut. Synergieffekter som kan uppnås vid anläggning av grönytor är att kunna hantera höga flöden på markytan i samband med skyfall. Bebyggelsen inom FÖPområdet har lokaliserats till mark som bedömts lämplig ur ett övergripande perspektiv avseende klimatanpassning.

Skyfallskartering

Läs mer: Övergripande dagvattenutredning bilaga 4

För Kungälvs kommun har en skyfallskartering utförts av WSP 2023. Karteringen har utförts för ett 100-årsregn med 6 timmars (h) varaktighet och med en klimatfaktor på 1,25. En skyfallskartering analyserar terrängens topografi och hittar lågpunkter i terrängen dit vattnet strömmar vid kraftiga regn. Skyfallsstråk är ytliga stråk där vatten rinner vid skyfall när ledningssystem går fulla. Skyfallsstråk kan bestå av diken, vägar eller andra lägre stråk i terrängen. Vid exploatering är det viktigt att skyfallsstråken bevaras eller leds om för att inte skapa instängda områden där översvämning kan ske.

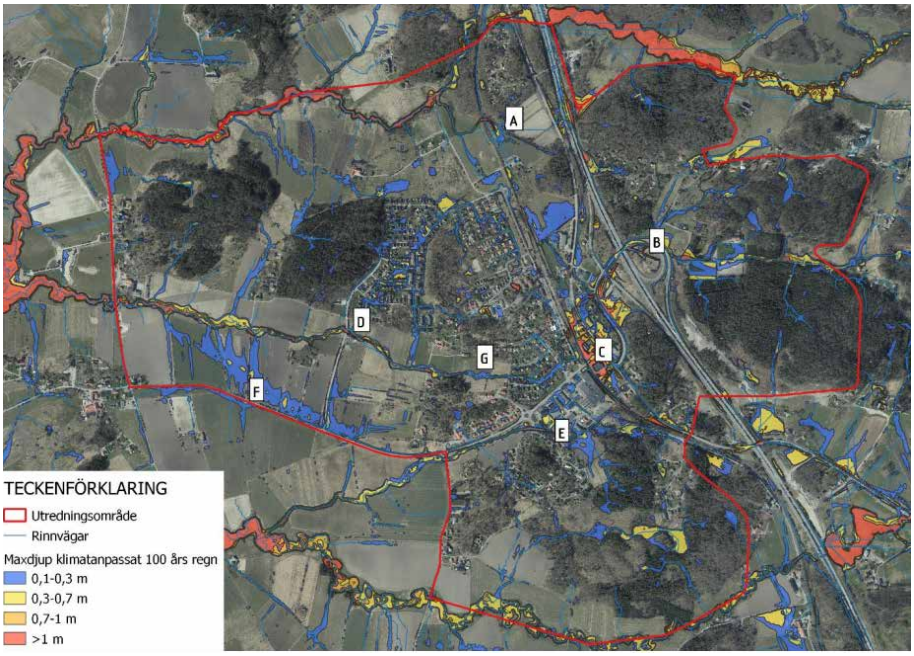

Karta skyfall

I skyfallskarteringen identifieras även lågpunkter i terrängen där regnvattnet kan samlas och bilda översvämningsytor. Inom FÖPområdet har fyra översvämningsområden (A, B, D och E) identifierats med betydande vattendjup. Område C är beläget utanför utredningsområdet. Området är en del av ett skyfallstråk och har bedömts vara en möjlig plats för dagvattenhantering. Vid skyfall väntas även alla de befintliga vattendragen svämma över med större vattendjup.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) definierar samhällsviktig verksamhet som ” Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.” Det medför att en extra säkerhets-

marginal behövs för dessa anläggningar gällande översvämningsrisker. Det är därför viktigt att kartlägga områdets samhällsviktiga verksamheter och hur de påverkas av skyfall. Inom Kode finns ett fjärrvärmeverk, en brandstation, förskolor, skolor och äldreboenden som klassas som samhällsviktig verksamhet. Även transportinfrastrukturen som vägar och Bohusbanan klassas som samhällsviktig verksamhet. Skyfallskarteringen visar att Tunge skola ligger nära ett område där större mänger vatten kan ansamlas. Vid på- och avfarten till E6:an finns också risk för att vatten ansamlas. I övrigt ligger ingen verksamhet i direkt risk för översvämning.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Genom befintliga områden och förslag till områden för ny exploatering har skyfallstråk identifierats. Vid ny exploatering är det viktigt att ytor sparas för planerade skyfallstråk genom områdena. Nya skyfallsstråk kan med fördel samordnas med grönstrukturplanen för att skapa blågröna stråk genom områdena.

Ett varmare klimat kan innebära nya sätt att använda stadsmiljön med nya krav på gröna lösningar, behov av skugga under varma perioder hantering av regn under andra. FÖPen pekar ut grönytor i centrala Kode i Grönstrukturplanen.

Flera åtgärder avseende klimatanpassning sammanfaller med de riktlinjer som anges för natur och rekreation samt dagvattenhantering. De specifika åtgärder som krävs här ligger utanför förvaltningens gängse åtagande avseende va-drift och parkdrift. Här krävs ett övergripande samhällsansvar för att minimera eller hantera större risker som vid ett skyfall eller skred.

Riktlinjer klimatanpassning

- Kommunen behöver arbeta förvaltningsövergripande med hantering av klimatrisker i samarbete med fastighetsägare och Trafikverket.
- Översvämningsytor och fördröjning av dagvatten och skyfall behöver utredas mer i detalj för Kode och dess vattendrag.

Buller

I förordningen (SFS 2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader finns bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser.

Vid framtagande av FÖPen har ingen övergripande Trafikbullerutredning gjorts. Som underlag har använts Trafikverkets bullerkartläggning.

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Lokalvägar, E6 och Bohusbanan ger upphov till buller i Kode som i övrigt saknar kontinuerligt starkt bullrande verksamheter. E6 och Bohusbanan alstrar höga bullernivåer på kortare avstånd men också ett bakgrundsbrus som sprider sig långt ut över Kodes slättland. Just trafikens bakgrundsbrus kan i praktiken vara svårt att värja sig från samtidigt som detta diffusa buller inte låter sig identifieras i de gängse bullerberäkningarna. Störningen som det diffusa bullret kan innebära, utgör ur ett legalt perspektiv en komfortfaktor för de som vistas här snarare än en begränsning för utveckling.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Utvecklingen av bostadsbeståndet inom FÖPområdet behöver särskilt beakta lokalgator, E6 och Bohusbanan. Bostadsexploateringar i de centrala delarna, i närheten av befintliga industrier, restauranger etc. behöver dessutom inventera och beakta eventuella källor som fläktar, processljud och lastkajer. För att omhänderta det ökade bullret från tillkommande trafik bör tillgängliga planverktyg på alla nivåer användas: Vägar bör planeras så att trafik koncentreras och inte sprids ut över flera gator, kvarter bör planeras så att mindre känslig användning skyddar bostäder, absorberande mjuka material som gröna ytor bör beredas god plats och alternativa trafikslag bör ges hög prioritet.

När det gäller exploatering av bostäder i bullriga miljöer ställer numera sällan lagstiftningen särskilt hårda krav och de flesta lägen är i slutändan möjliga att bebygga. Vad man behöver ha med sig i en plansituation är att folkhälsoaspekten är frikopplad från lagkraven för buller i boendemiljöer. Förhållandet blir tydligt vid en jämförelse av WHO:s bullerriktlinjer (WHO Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018)) och trafikbullerförordningen (SFS 2015:216). Ytterst leder detta till att om lagens lägstanivå för omgivningsbuller tas för norm i bostadsutvecklingen, kommer folkhälsan påverkas negativt. För Kode som ännu är förskonat mot allvarliga bullerproblem finns fortfarande möjlighet att planera för framtida goda boendemiljöer. Med hänsyn till Kodes småskalighet och landsbygdskaraktär är det rimligt att målsättningen avseende fasadbuller för bostäder uppgår till maximalt 55 dB(A) ekvivalentnivå vid nybyggnation eller ändringar i trafikinfrastrukturen (Infrastrukturinriktning för framtida transporter 1996/97:53).

Allmänt sett bör detaljplaneringen överväga platsens lämplighet, beskriva situationen och vid behov föreslå skydd mot omgivningsbuller. Detta

innebär bland annat att bullerutredningar ska tas fram om det inte anses uppenbart onödigt och att eventuella skyddsbestämmelser stadgas i plankartan. För efterföljande bygglovshantering och miljötillsyn krävs att detaljplanen hanterar bullerproblematiken på ett fullständigt sätt. I bygglovshanteringen är plankartan och bullerutredningen särskilt viktiga medan det i ett tillsynsärende enligt Miljöbalken (MB) kommer vara planbeskrivning tillsammans med bullerutredning som utgör centrala dokument.

Föreslagna åtgärder

- Kommunen bör överväga att ta fram en övergripande strategi för att hantera omgivningsbuller så att WHO:s rekommenderade nivåer på sikt underskrids
- En övergripande utredning och strategi för hur ny bebyggelse i bullerutsatta områden planeras och placeras för att skärma av och dämpa bullernivåerna bör genomföras

Riktlinjer buller

- Bullersituationen ska utredas tidigt i planarbetet utifrån det skede som planeringen befinner sig i, så att trafikbullerutredningen blir ett viktigt underlag vid utformning av ett bostadsområde eller en skola
- Målsättningen är att 55 dB(A) ekvivalentnivå inte överskrids vid bostadsfasad vid nybyggnation eller ändringar i trafikanläggning
- Ortens förtätning bör ske enligt strategin att mindre känslig bebyggelse bereds plats i de mest bullriga lägena så att känsligare bebyggelse skärmas av

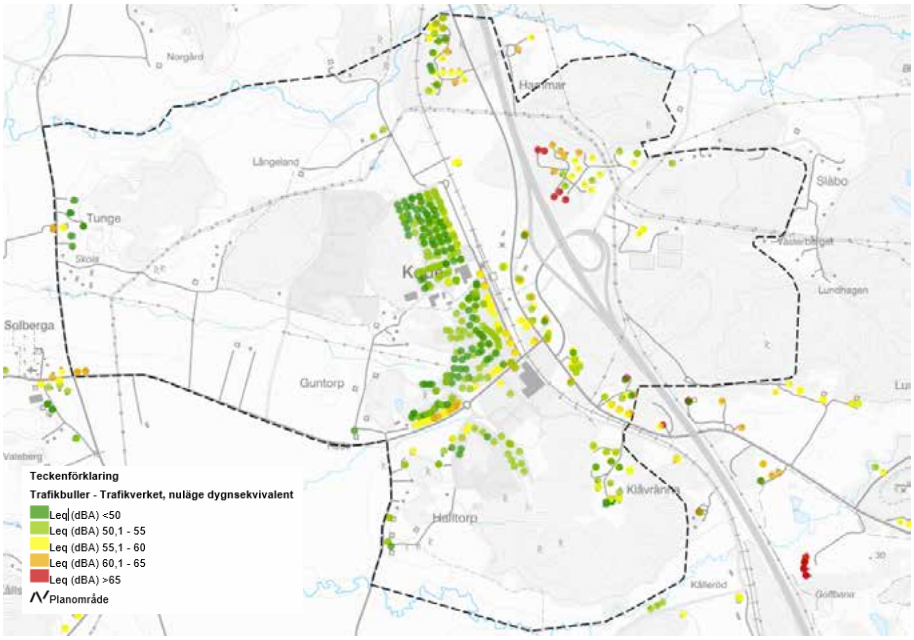

Trafikverkets inventering av fasadbullermissioner där bullerkällan utgör statliga trafikanläggningar, 2020

- Bebyggelsen i bullerutsatta lägen ska anpassas och vid ekvivalenta nivåer överskridande 60 dB behöver det tillses att bostäderna har tillgång till en tyst sida

Luftkvalitet

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Luftkvaliteten som påverkar invånarna i en ort präglas främst av motortrafiken och utsläppande verksamheter i kombination med meteorologin och gaturummens utformning. Kode som ännu är en förhållandevis liten ort genererar av naturliga skäl små luftemissioner från trafik. Samtidigt är de centralt belägna verksamheterna inte av den

sort som vanligtvis är beroende av vare sig större diffusa eller direkta luftutsläpp för sina processer. Naturligtvis finns en viss risk att verksamheter med mer potenta utsläpp till luft etablerar sig på befintliga industrifastigheter i serviceorten då detta är svårt att reglera genom senare kommunal planering eller tillsyn. På samma sätt förhåller det sig med vägtrafiken, där omfattande exploateringsföretag kommer generera mer trafik och kanske ett mer slutet gaturum på sikt vilket i slutändan kan försämra luftkvaliteten lokalt.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Den största källan till luftutsläpp i trakten är E6 öster om Kode vilken med viss sannolikhet påverkar den så kallade bakgrundshalten av främst kväveoxider i orten. Eftersom de förhärskande vindarna är västliga och de största trafikmängderna flödar på ett visst avstånd, är centrala Kode förskonat från ett kontinuerligt påslag av starkare luftföroreningar från E6.

En utveckling öster om E6 ger naturligtvis det omvända, där en sämre luftkvalitet kan förväntas på grund av E6 tillskott till bakgrundshalten av främst kväveoxider men också partiklar.

Eftersom E6 är Trafikverkets anläggning omfattas den av luftvårdsförbundet i Göteborgsregionens luftövervakning. Som trafikanläggning övervakas E6 genom kontinuerliga mätningar i Gårda och Mölndal vilket lämnar kunskapsluckor för det väsensskilda Kodeområdet avseende lokala utsläppsmängder. Kommunen har hittills fokuserat sin luftövervakning och egenkontroll till centrala Kungälv och Ytterby varför det saknas uppgifter om vilken luftkvalitet som kan förväntas i Kode. Med hänsyn till nuläget har Kode inte ansetts vara intressant att studera närmare och tröskelvärden, miljömål eller miljökvalitetsnormer för luft har inte ansetts hotade.

Vibrationer

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Vibrationer från trafik på järnväg och väg kan ge upphov till störningar och obehag för de som bor eller uppehåller sig nära spåret eller vägen. Vibrationerna blir störst när tunga godståg passerar i hög hastighet över finkorniga jordarter som t.ex. lera. Normalt orsakar vibrationer inte skador på byggnader, men människor kan uppleva obehag och få störd sömn samt eventuellt andra hälsoproblem på lång sikt. Mätning av vibrationer görs enligt svensk standard SS 460 48 61: ”Mätning och riktvärden för bedömning av komfort i byggnader”. Svensk standard anger att mycket få människor upplever vibrationer under skiktet ”måttlig störning” som störande. Måttlig störning innebär vägd hastighet 0,4–1,0 mm/s RMS. Ett högre värde än 1,0 bedöms som ”sannolik störning”. För att undvika störning för boende i riskområden är val av grundläggning och husstomme avgörande.

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen pekar ut förtätning i den centrala zonen runt stationen och Bohusbanan som en avgörande del att möjliggöra ett hållbart attraktivt stationssamhälle. Det innebär att frågan om eventuella vibrationer behöver hanteras. Detta innebär att riskanalyser för markvibrationer kan behöva göras vid kommande planläggning, för att säkerställa vilken typ av grundläggning eller val av byggnadsstommar som krävs. Tunga byggnadsstommar (betong) är mindre benägna att vibrera än lätta (trä). Pålning, gärna till fast berg förbättrar situationen. Åtgärder kan även krävas av själva järnvägen.

Riktlinjer Vibrationer

- Vid planläggning intill Bohusbanan behöver riskanalys för markvibrationer göras samt geotekniska utredningar för val av grundläggning

Förorenad mark

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

I centrala Kode finns sju kända verksamheter identifierade som potentiellt kan ha orsakat föroreningar i mark. Utöver dessa ska även närområdet längs järnvägen betraktas som potentiellt förorenat samt befintliga eller tillkommande upplag av schaktmassor. Schaktmassor förekommer idag strax utanför FÖPområdet i tex bullervallar längs E6 samtidigt som det finns en efterfrågan på mer mark för upplag längs främst väginfrastruktur i området.

En av verksamheterna, en bensinstation är sedan tidigare sanerad till MKM-nivå medan övriga identifierade verksamheter inte riskklassats.

Identifierade branschklasser
Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel
Ytbehandling av trä
Verkstadsindustri - utan halogenerade lösningsmedel
Drivmedelshantering
Övrigt BKL4 (trävaruåterförsäljare)
Bilvårdsanläggning, bilverkstad samt åkerier

Riskklassningen, som utförs i enlighet med vedertagen metodik för inventering (MIFO), har ännu inte utförts och kvarstår att göra i Kode. Ansvaret för utredningen åligger i stort kommunen medan miljöenheten är den part som utför det praktiska arbetet. Det finns i dagsläget ingen tydlig tidpunktpunkt när arbetet kan tänkas vara färdigställt.

Föreslagna förändringar i FÖPen

På sikt föreslås det centralt belägna verksamhetsområdet söder om Hedsvägen ersättas där det prövas lämpligt med bostäder. Om ett potentiellt förorenat markområde föreslås exploateras innan kommunen utrett det enligt MIFO innebär det ett visst merarbete inom exploateringsprojektet. I sådana fall behöver mer bakgrundsfakta tas fram, dels om den specifika mark som ska bebyggas men ofta även omkringliggande verksamheter som potentiellt kan ha lett till påverkan på det tänkta exploateringsområdet. En av de identifierade industrierna skulle kunna ha använt halogenerade (klorerade) lösningsmedel, ämnen som är cancerogena och mycket spridningsbenägna.

Alla fastigheter som taxerats till industrienhet samt Guntorp 1:46 har markerats som potentiellt förorenade platser.

Riktlinjer Förorenad mark

- I samband med planläggning ska markundersökningar utföras inom utpekade områden samt längs med Bohusbanan, där en viss risk för förorenad mark i anslutning till spårområdet relaterat till järnvägsanläggningen och transporter av farligt gods kan finnas

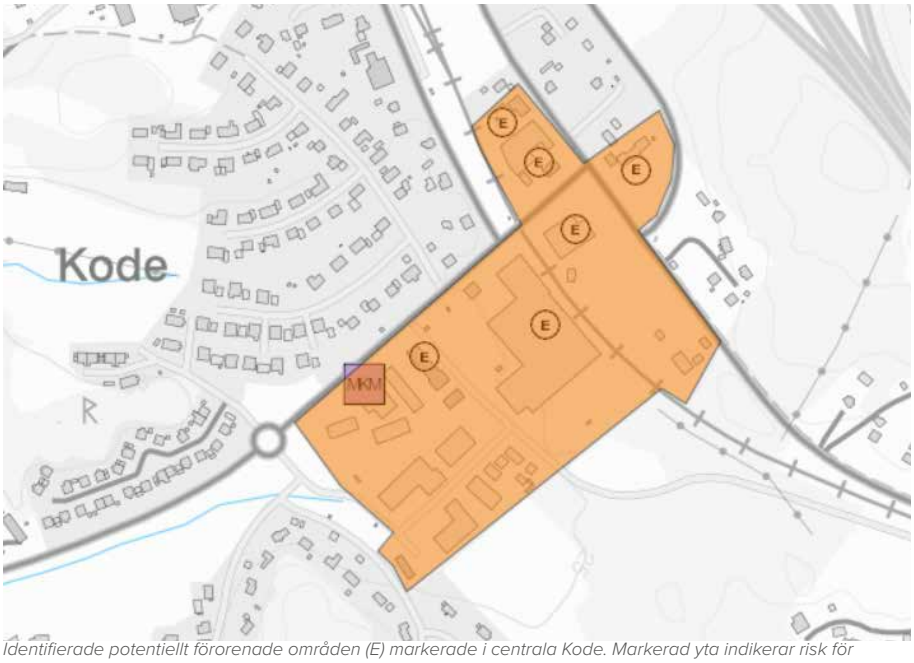

Identifierade potentiellt förorenade områden (E) markerade i centrala Kode. Markerad yta indikerar risk för markförorening

Farligt gods

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Både E6 och Bohusbanan är utpekade farligt-godsleder. Bohusbanan trafikeras med godståg tre till fyra gånger per dygn och då företrädesvis nattetid. Omfattningen av farligt gods varierar. Vid exploatering inom 150 meter från transportleder för farligt gods ska länsstyrelsens riskpolicy tillämpas, vilket innebär att riskhanteringsprocessen ska beaktas.

Trafikverket anger att ingen ny bebyggelse bör tillåtas inom ett område på 30 meter från järnvägsspår. Detta skyddsavstånd ger utrymme för återkommande underhållsåtgärder samt för räddningsinsatser i händelse av (större) olycka eller andra problem förknippade med spårområdet. Ett tillräckligt skyddsavstånd till järnvägen medger även möjlighet till framtida kompletteringar med

riskreducerande åtgärder, om eller när risksituationen skulle förändras.

Inom området som anges som centrumbebyggelse ny i Mark- och vattenanvändningskartan finns i nuläget drivmedelsförsäljning vilket genererar transporter med farligt gods.

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen föreslår förtätning i centrala Kode med bostäder väster om Bohusbanan och annan centrumbebyggelse öster om. I planprojekt som lokaliseras inom 150 meter från farligtgodsled ska en analys och sammanställning av risker och riskreducerande åtgärder genomföras. En sådan analys behöver ta i beaktande den riskkalkyl som vanligtvis görs i sådana sammanhang men också utlåtanden från berörda myndigheter som räddningstjänst, trafikverk, miljömyndigheter m.fl.

Riskutredningar för tätare bostadsområden nära Bohusbanan kalkylerar vanligtvis den s.k. individrisken och samhällsrisken som låg på ett tämligen kort avstånd från spårområdet. Det bör poängteras att riskkalkylen för individ- och samhällsrisk ger en bild av lägstanivån samhället kan tolerera i fråga om sannolikhet för mänskliga dödsfall i händelse av olycka som tex en urspårning. Kalkylen i sig ger således ingen heltäckande bild av tänkbara egendomsskador, hälso- och miljöpåverkan eller möjlighet till räddningsinsats eller avhjälpandeåtgärder vid varken större eller mindre olyckshändelser. Den övergripande riskanalysen och bedömningen av kommande exploateringars lämplighet intill Bohusbanan eller E6 behöver göras i det enskilda fallet och med fler faktorer än enbart kalkylerad individ- och samhällsrisk.

Ny exploatering inom centrumbebyggelse behöver även hantera eventuella risker med farligt gods avseende transporter till drivmedelsförsäljning.

Riktlinjer farligt gods

- En riskhanteringsprocess behöver genomföras i samband med fortsatt planering av bebyggelse inom 150 meter från E6:an och Bohusbanan

Elektromagnetiska fält

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Transformatorstationer, kraftledningar och järnvägens kontaktledning avger elektromagnetisk strålning som man behöver ta hänsyn till i planeringen för främst bostäder men också allmän plats. Vid detaljplanering behöver eventuell el-infrastruktur inventeras och undersökas genom

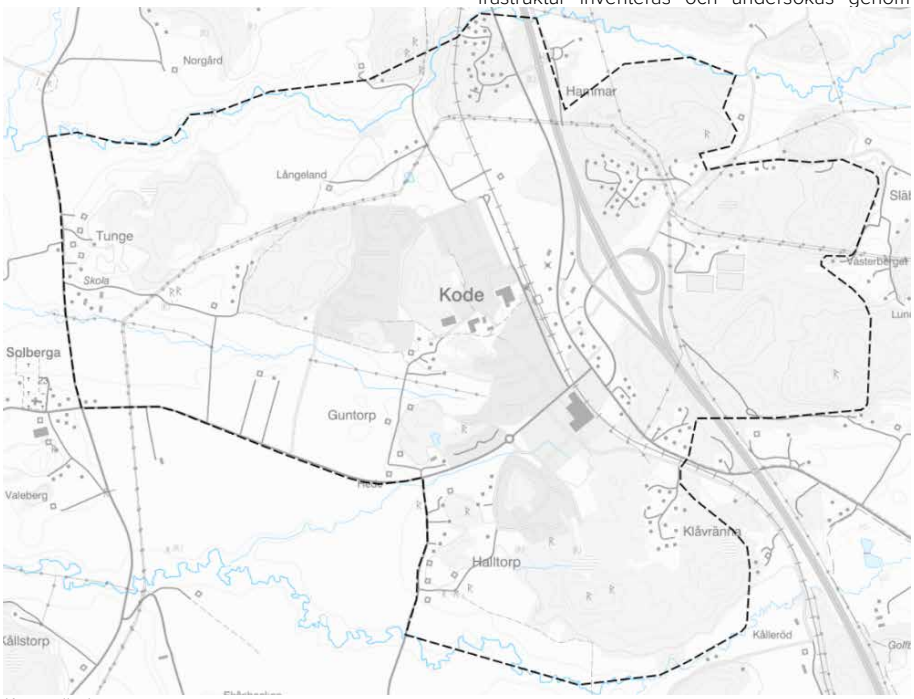

Karta elledningar

kontakt med nätägare eller verksamhetsutövare avseende skyddsavstånd. Alla elanläggningar avger elektromagnetisk strålning där det främst är magnetfältet som utgör en hälsorisk vid vistelse i detta vid höga nivåer. Riktvärdet för magnetfält som Kungälvs energi och miljöenheten förhåller sig till är 0,2 µT (mikro Tesla). Forskningen kring elektromagnetisk forskning vilar inte helt på fast grund men riktvärdet som kommunen beaktar säkerställer en hälsosam miljö och motsvarar den genomsnittliga vardagsexponeringen.

Luftledningar för el är också olämpliga i områden för lek och friluftsliv där tex drönare, drakar, fiskelinor och eldning riskerar att krocka med intresset av att leda fram elen.

Bohusbanans kontaktledning behöver beaktas, elektromagnetismen från denna är inte möjlig att åtgärda lika enkelt som för andra kraftlinjer. Magnetfältet som alstras från kontaktledningar försvagas snabbt med avståndet från dem och vid 30-talet meter är nivåerna förhållandevis låga.

Föreslagna förändringar i FÖPen

FÖPen föreslår exploatering av bostäder i områden som berörs av elledningar. Eventuell markförläggande får hanteras i samband med planläggning.

Hästhållning och jordbruk

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

Kodes lantliga sammanhang ger en naturlig närhet till jordbruksverksamheter som i sig kan verka störande genom buller, lukt och allergener. Även om man i ett plansammanhang kan identifiera en risk för störning av detta slag är det inte alltid möjligt att tidigt analysera vilken påverkan eller genomslag den på sikt kan ha. För att undvika konfliktsituationer planeras med fördel både den framtida jordbruksverksamheten och nyare utveckling parallellt där generösa skyddsavstånd till boendemiljöer och undervisningslokaler är en grundläggande förutsättning.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Eftersom boendemiljöer är något som förhoppningsvis aktivt väljs av de inflyttande, är det viktigt att i ett lantligt sammanhang skapa en koppling mellan bostadsmiljö och omgivningen. En potentiell ny Kodeinvånare bör möta orten i sitt rätta sammanhang för att kunna avgöra platsens lämplighet för boende just för den individen. Dock kommer Kode som samhälle att förändras på sikt och delar av tätorten kommer att utvecklas med nya bostäder som prioriteras före hästhållning och jordbruk. FÖPen föreslår exploatering med bostäder och skola intill jordbruksmark. Här kan en övergång med grön buffertzon krävas både gestaltningsmässigt med hänsyn till landskapsbilden samt utifrån störningsrisk.

Riktlinjer jordbruksmark

- Vid planläggning intill jordbruksmark ska en buffertzon finnas mellan bostadsbebyggelse och jordbruksmark. Hur buffertzonen bör utformas beror bl.a. på förhärskande vindriktning, topografi och verksamhetens omfattning

Verksamhetsområden

Nuvarande förhållanden och förutsättningar

I Kode finns centralt belägna verksamheter mellan Bohusbanan och Jörlandavägen både inom planlagda områden och utanför. Inom centrumbebyggelse bedöms det i nuläget endast finns en drivmedelsstation på östra sidan av Bohusbanan som kräver skyddsavstånd.

Föreslagna förändringar i FÖPen

Inom FÖPområdet föreslås ett nytt verksamhetsområde Öster om E6. Förslaget innebär även att det verksamhetsområde som finns väster om Bohusbanan på sikt ersätts av bostäder och icke störande verksamheter. Om möjligt kan befintliga verksamheter flytta till nytt verksamhetsområde. Exploatering av bostäder intill befintlig eller nytt verksamhetsområde kan försvåra framtida expandering av industrin samt att klagomål på buller och lukt med mera kan uppstå. Verksamheter som föreslås inom centrumbebyggelsen är av karaktären icke störande.

Flyghinder

Inför byggnation av eventuella höga byggnadsobjekt såsom master, torn, pyloner, skyltar, byggnader, konstverk och dylikt som är högre än 20 m ska remitteras till Luftfartsverket.

8 KONSEKVENSER

Konsekvenser

I detta kapitel redovisas sammanfattningar av de analyser som utförts för att beskriva vilka konsekvenser ett genomförande enligt FÖPen kan komma att innebära.

Miljökonsekvensanalysen (MKB) har tagits fram av Ekologigruppen AB (Bilaga 7).

En social konsekvensanalys (SKA) har tagits fram av White AB (Bilaga 8).

En ekonomisk konsekvensanalys (EKA) har tagits fram internt av Kungälvs kommun (Bilaga 9).

Alla konsekvensanalyser ligger som helhet som bilagor till FÖP Kode.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Läs mer: Bilaga 7

I Miljöbedömningsförordningen anges att en betydande miljöpåverkan alltid ska antas när översiktsplanen anger förutsättningar för bland annat tätortsbebyggelse, industriområden, byggande av vägar och olika anläggningar för turism och friluftsliv. Det innebär att en översiktsplan eller FÖP i princip alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning alltid ska göras när en översiktsplan upprättas eller ändras.

FÖPen för Kode utmärker sig inte från andra översiktsplaner genom att undvika intrång i oexploa-terade områden eller dylikt. FÖPens möjliggörande av byggande förväntas gälla områden som idag utgörs av naturmark, åkermark m.m. Därmed kan det antas att FÖPen kan komma att innebära betydande miljöpåverkan.

Inför arbetet med FÖPen har ett avgränsningssamråd för miljöbedömningen genomförts med Länsstyrelsen. Syftet med avgränsningsdokumentet var att tydliggöra avgränsning av den miljöbedömning som ska tas fram för FÖP Kode.

I miljökonsekvensbeskrivningen har de åtta miljöaspekter, areella näringar, landskapsbild, kulturmiljö, rekreation och friluftsliv, naturmiljö, vattenförhållanden och klimatanpassning, trafikbuller samt risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet, som enligt behovsbedömningen kan leda till betydande påverkan utretts.

Planens förhållande till lagskydd

Den fördjupade översiktsplanen medför att jord- och skogsbruksmark tas i anspråk. Brukningsvärd jordbruksmark får enligt miljöbalken tas i anspråk endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. Jordbruksmarken anses i detta fall vara brukningsvärd. Kommunen motiverar den föreslagna exploateringen med att det är ett väsentligt samhällsintresse att bygga i områden nära kapacitetsstark kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och på platser där det finns befintlig kommunal service, exempelvis skolor och förskolor. Grönområden pekas ut för rekreation och övriga ekosystemtjänster och markanvändning jordbruksmark pekas ut för att bekräfta nuvarande markanvändning. Att bygga bostäder i stationsnära lägen i Kode bedöms av kommunen även vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

Den fördjupade översiktsplanen medför risk för ökad ytavrinning på grund av ökad areal hårdgjord mark vilket kan orsaka ökade flöden och försämrad vattenkvalitet i de nedströms liggande ytvattenförekomsterna Vallbyån och Kolerödsbäcken. Detta kan i sin tur påverka möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna för ytvatten i dessa ytvattenförekomster.

Bebyggelseutveckling föreslås i områden som är potentiella livsmiljöer för flera olika artgrupper som skyddas enligt artskyddsförordningen. Inför detaljplanering behöver naturområden och potentiella livsmiljöer som exploateras artinventerats, och beroende på resultaten kommer olika anpassningar och skyddsåtgärder krävas för att inte förbuden i artskyddsförordningen ska lösas ut.

Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen. Det finns fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i närheten av föreslagna bebyggelseområden som riskeras att påverkas negativt vid exploatering. Den som vill rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning ska ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Enligt Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader 3 § bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dBA ekvivalent nivå vid en bostadsbyggnads fasad. Den fördjupade översiktsplanen föreslår förtätning av befintliga områden med blandad bebyggelse samt komplettering med blandad bebyggelse i områden som gränsar till Bohusbanan och E6:an. Det kan medföra att antalet bostäder i Kode där ekvivalent ljudnivå överskrider 60 dB vid fasad ökar.

Planens viktigaste konsekvenser

Areella näringar

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser för jordbruk eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av främst åkermark samt stödhabitat till ängs- och betesmarker tas i anspråk för ny bebyggelse. Planen bedöms medföra små negativa konsekvenserna för skogsbruk bedöms eftersom några skogsområden tas i anspråk för ny blandad bebyggelse och ett för en större industriverksamhet.

Kulturmiljö och landskapsbild

Kulturmiljön och landskapsbilden i Kode är starkt sammankopplade med varandra utifrån agrarhistoriskt perspektiv, framför allt väster om E6:an. Planen bedöms få märkbara negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då föreslagna områden för ny bebyggelse sammanfaller med två av tre identifierade landskapshistoriska värdekärnor, uppmärksammade i Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021). Värdekärnorna bedöms vara de mest värdefulla kulturmiljöerna inom och i nära anslutning till tätortsområdet. Två av dem har stark koppling till riksintresse för kulturmiljövården Solberga – Ödsmål och bedöms enligt den landskapshistoriska analysen vara störningskänsliga kulturmiljöer. Dessutom berörs ett flertal fornminnen och möjliga fornlämningar av förslaget.

Rekreation och friluftsliv

Sammantaget bedöms att planen kan medföra små negativa konsekvenser gällande rekreation eftersom delar av det mosaikartade landskapet tas i anspråk och vyer över vad som är ett kulturhistoriskt landskap kommer att förändras.

Naturmiljö

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser eftersom naturmark med delvis påtagligt naturvärde exploateras vilket bedöms medföra permanent förlust av naturvärden. Påverkan på spridningssamband kan uppstå, framför allt på lokal nivå.

Vattenförhållanden och klimatanpassning

FÖPen bedöms medföra en ökad ytavrinning med risk för ökad frekvens av översvämningar såväl inom planområdet som utmed nedströms liggande vattendrag. Detta gäller främst Vallbyåns tillflöde som kommer att motta större delen av det vatten som behöver avledas från föreslagen nybyggnation. Indirekt kan detta påverka befintlig vattenanknuten fauna i Vallbyåns tillflöde och miljömålet levande sjöar och vattendrag samt möjligheten att uppnå MKN i nedströmsliggande vattenförekomster. Den negativa påverkan på ytvatten bedöms mildras om de riktlinjer som anges i Kungälvs dagvattenpolicy tillämpas vid exploatering av marken.

Kumulativa effekter

Den fördjupade översiktsplanen för Kode innebär att mark som idag används som jordbruk eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och industri. Hur mycket jordbruksmark som försvinner på lång sikt i kommunen och regionen hänger samman med planeringen av tillgängliga markresurser samt hur markanspråket för bostäder och verksamheter kan minskas i framtiden.

Planförslaget bedöms medföra små negativa konsekvenser för den regionala livsmedelsförsörjningen i ett generationsperspektiv, om behovet av regional självförsörjning ökar i framtiden. Delar av den mark som tas i anspråk för bebyggelse har såväl kulturhistoriska värden som naturmiljövärden. En landskapshistorisk analys visar att två av tre kulturhistoriska värdekärnor inom planområdet tas i anspråk för exploatering. Förlusten av dessa ger negativa effekter på kulturmiljö och landskapsbild och den sammantagna effekter av ianspråktagandet minskar den historiska läsbarheten av området. Spridningssamband för arter knutna till jordbrukslandskapet kan påverkas negativt. Den ökning av hårdgjorda ytor som föreslagen markanvändning medför kan sammantaget medföra negativ påverkan på miljökvalitetsnormer för ytvatten. Det avrinnande vattnet från planområdet avleds direkt eller indirekt, via Vallby åns tillflöde, till två ytvattenförekomster vilkas fastställda miljökvalitetsnormer i nuläget inte uppfylls.

Social konsekvensanalys (SKA)

Läs mer: Bilaga 8

Den sociala konsekvensanalysen är inspirerad av Göteborgs stads modell för social konsekvensanalys (SKA). En social konsekvensanalys består av en nulägesanalys med slutsatser och knäckfrågor som ska ge inspel till pågående arbete, samt en konsekvensbeskrivning av liggande planförslag.

I nulägesanalysen sammanställs sociala värden och dessa sätts i relation till de övergripande mål kommunen har för ortens utveckling. I efterföljande steg implementeras slutsatser från nulägesanalysen i förslagsarbetet inom planen. Därefter genomförs en konsekvensbeskrivning av planförslagets sociala konsekvenser utifrån de sociala värden identifierade i nulägesanalysen.

SKA-verktyget utgår från fyra teman och fem skal-

nivåer. Tematiskt utgår vi från aspekterna: Sammanhållen stad, Samspel, Vardagsliv och Identitet. Från en detaljerad skala till områdets roll och relation i sitt omland, i kommunen, i regionen och så vidare.

Sammanställda rekommendationer

1. SAMMANHÅLLEN STAD

Bygg vidare på det som är bra med enklaverna av bostäder. Var noga med att gemenskapen och sammanlänkningen inom grannskapen inte går förlorad vid framtida planering.

Definiera tydligare vad som menas med centrum i Kode. Handlar det om en tydlig mittpunkt? Samling av funktioner? En mer stadsmässig karaktär?

Mobilitet anpassad för fler typer av vardagsliv (gäller till exempel placering av hållplatser, bytestider, avgångar och samlokalisering av funktioner).

E6:an och Bohusbanan är viktiga länkar, men de skapar lokala barriärer som begränsar vidare exploatering i öster.

Vuxenperspektivet dominerar på bekostnad av ungas mobilitet.

2. SAMSPEL

Stärk ungdomsperspektivet: prata med ungdomarna i stället för om dem. Undersök placering av en egen hängplats utifrån ungdomarnas behov.

Värna de fria gröna öarnas funktion för lek och samspel.

Tillgängliggör mer tätortsnära rekreation och på fler sätt, för olika invånargrupper och olika aktiviteter. Se detta som en potential för närboende såväl som för kommunens övriga invånare.

Samla funktioner som möjliggör möten över gränser (ålder, intressen etc.). Detta gäller även offentliga funktioner.

Centrum som mötesplats - kommersiellt/icke kommersiellt, formellt/informellt.

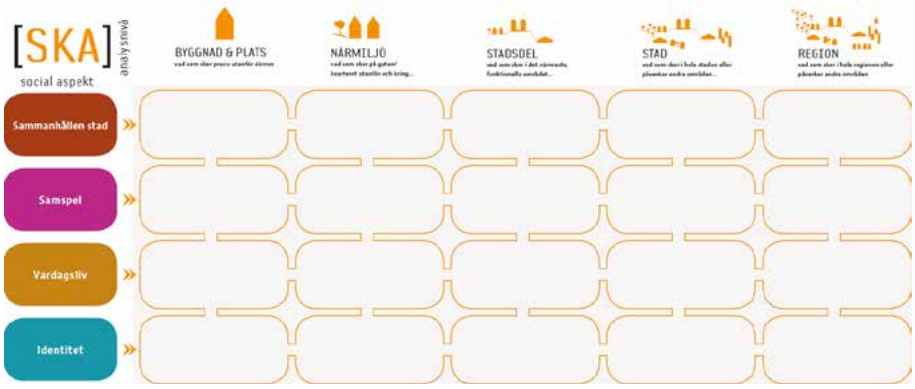

3.VARDAGSLIV

Bredda näringslivsstrukturen för att öka dagbefolkningen och sysselsättningsmöjligheterna. Utgå från det befintliga näringslivet och addera lokaler för co-working, restaurang och möten.

Gör en studie av flyttkedjor - vem flyttar till och från Kode? Vilka är stegen som saknas, och vad krävs för att Kode ska kunna erbjuda detta?

Planera mer utifrån hur olika funktioner ska användas tillsammans i vardagslivet. Detta kan exempelvis gälla placeringen av den nya skolan, idrottshall eller pendelparkering.

Öka valmöjligheterna i boendet för att minimera negativa inlåsningseffekter, exempelvis genom att addera fler boendeformer och mindre boendestorlekar.

Främja rörelserikedom och friheten att ta sig fram på egen hand. Stärk mobiliteten genom att samla och koppla ihop funktioner, exempelvis genom att prioritera sammanhängande gång- och cykelstråk.

4. IDENTITET

Kode har en stark och rotad identitet. För att bygga vidare och forma en stark positiv identitet behövs en strategi för hur planprocessen drivs utifrån ett identitetsperspektiv, inte bara ett framdriftsperspektiv.

Utred utbyggnadsordningen för att undvika risken att förstärka frånkopplade boendeenklaver. Vad som byggs och i vilken ordning kommer starkt att påverka Kodes identitet.

Utifrånperspektivet - utnyttja planprocessen för att bygga en positiv bild av Kode.

Arbeta för att addera fler anledningar att besöka

och stanna upp i Kode - både temporärt och permanent.

Arbeta i löpande dialog - lyhördhet, kunskapsinhämtande och gemensamt utvecklande.

Temat är bristande - kräver fördjupat underlag. Studera till exempel befolkningssammansättningen för att se hur bilden av orten hänger ihop med verkligheten.

De sociala konsekvenserna av planförslaget är bedömda utifrån värden och utmaningar definierade i nulägesanalysen, och jämförs mot ett oförändrat läge (nollalternativet) där dagens översiktsplan (ÖP2010) gäller. Bedömningen är uppdelad efter nulägesanalysens fyra teman, och har fokuserat på FÖPens Utvecklingsstrategi, Mark-och vattenanvändningskarta samt Förutsättningar och riktlinjer.

Sociala konsekvenser av Utvecklingsstrategi, Mark-och vattenanvändningskarta samt Förutsättningar och riktlinjer.

SAMMANHÅLLEN STAD

Planförslaget innebär en ökad exploatering av bostäder i anslutning till enklaverna, vilket kan göra dess fysiska sammanlänkningar starkare, men sociala sammanhållning svagare.

Förslaget definierar stationsområdet som en tydlig centrumpunkt av samlade funktioner.

Riktlinjerna för exploatering kan genomföras på många olika sätt och innebära olika typologier, vilket gör förslaget svårbedömt.

Mer samlade och centralt placerade hållplatser samt förbättrade kopplingar för gång och cykel mellan tätortens omland och centrum gör mobiliteten mer anpassad för pendling i vardagslivet.

FÖPen anger att 70% av alla skolelever bor utanför Kode tätortsavgränsning. Detta gör det svårt att bedöma mer exakt hur mobiliteten i förhållande till vardagsliv ser ut.

Föreslagna vägar över eller under Bohusbanan i ett centralt och tillgängligt läge förväntas minska barriärverkan mellan Kodes östra och västra sida, samt ge bättre pendlingsmöjligheter.

Prioriteringen av starka GC-stråk påverkar ungas mobilitet på ett positivt sätt.

Förslaget beskriver främst större gång-/cykelstråk för exempelvis pendling mellan omland/kollektivtrafik, vilket gör den lokala mobiliteten svårbedömd.

SAMSPEL

Informella mötesplatser (tex hängplatser för ungdomar) framkommer inte i förslaget.

Föreslagen grönstruktur förväntas erbjuda ett större utbud av aktiviteter samt tillgängliggöra mer av den tätortsnära naturen.

FÖPen och Grönstrukturplanen föreslår att Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen kopplas samman med Kvarndammen och Halltorpskogen, vilket skapar sammanhängande gröna stråk.

Exploatering föreslås främst på skogsmark eller jordbruksmark, vilket innebär en risk att tillgången till rekreation påverkas.

Sammanlänkningarna av grönstruktur är otydlig i förhållande till markanvändningskartan.

En blandning av kommersiella/ icke kommersiella platser (tex kulturverksamheter) i centrum skapar en variation av mötesplatser i centrum.

Stärkta GC-kopplingar med stationen som mittpunkt ökar förutsättningarna för centrum som mötespunkt.

Den föreslagna flytten av Lunnevi idrottsplats innebär en mer central och tillgänglig mötesplats.

VARDAGSLIV

Fler bostäder och nya verksamheter skapar underlag för nya arbetsplatser.

Ändring av markanvändning i befintligt verksamhetsområde kan påverka det lokala näringslivet negativt.

Tillförandet av flerbostadshus med lägenheter i varierande storlekar förväntas ge nya typer av flyttmönster i och till Kode.

Mer sammanlänkat vardagsliv med skola, pendling och idrottsanläggning på samma ställe.

Befintlig skola föreslås utökas från 2 till 4 våningar på sikt, vilket ligger i linje med ett samlat centrum. Konsekvenserna av detta är dock i nuläget svårbedömda, bl.a. utifrån trafiksituation.

Förskolor ska enligt förslaget placeras så att de underlättar det vardagliga livet vid hämtning/lämning.

Förslaget föreslår ett mer blandat bostadsutbud som kompletterar det befintliga beståndet. Den större variationen av upplåtelseformer minimerar negativa inlåsningseffekter i boendet.

Föreslagen grönstruktur förväntas främja rörelsefriheten mellan bostad och natur.

Mer sammanhängande GC-stråk kopplar ihop viktiga målpunkter, vilket innebär ett mer jämlikt transportsystem med större rörelsefrihet.

IDENTITET

Den stora föreslagna exploateringen förväntas förändra Kodes mer småskaliga karaktär till mer tät och stadsmässig. Förtätningen av stationsläget blir särskilt viktig för Kodes identitet.

Exploatering föreslås i anslutning till några av FÖP-områdets värdefulla kulturmiljöområden, vilket riskerar påverka ortens befintliga identitet.

Planförslaget föreslår en utbyggnadsordning som startar kring centrum samt i områdena Ö Guntorp och Ö Halltorp. Det finns en eventuell risk att de enklaste lägena blir bebyggda först, vilket snarare skulle sprida ut orten innan t.ex. service, cykel- och gångstråk är etablerade. Viktigt att en ny centrumbildning går hand i hand med bostadsutvecklingen.

I den fortsatta planprocessen blir det viktigt att inte bara arbeta med en lokal medborgardialog, utan även ta med omland/Kungälv i stort. Även strategiska och välavvägda kommunikationsinsatser behövs.

Sammanlänkning och tillgängliggörande av grönstruktur anses ge positiva konsekvenser för Kodes naturkaraktär, och kopplar samman orten med dess omland.

Ett tydligare resonemang kring dialog och förankring genom planprocessen efterfrågas för att driva identitetsfrågan vidare.

Ekonomiska konsekvensanalys (EKA)

Läs mer: Bilaga 9

I Kode finns det möjlighet att förtäta inom befintlig bebyggelse. Att förtäta är positivt ur ett ekonomiskt perspektiv då befintlig infrastruktur kan nyttjas. I de fall där kapaciteten överskrids krävs dock nya investeringar på gator, gång- och cykelbanor, vatten och avlopp etcetera. FÖPens vision är att stationssamhället Kode är en självklar del av Storgöteborg med god kollektivtrafik och pendlingsavstånd till grannkommunerna. För att lyckas med detta krävs stora investeringar i allmän plats och kommunal service. En utbyggnad enligt FÖPen genererar intäkter till kommunen vid försäljning av planlagd kommunalägd mark. Nya invånare, arbetsplatser och service inbringar också skatteintäkter. Hur snabbt Kode byggs ut styrs av efterfrågan på bostäder. Vid en befolkningsökning på 1,5% per år så innebär det en utbyggnadstakt på cirka 10–20 antal bostäder per år.

Planerade exploateringar i Kode medför behov av stora investeringar i gator samt gång- och cykelbanor utanför föreslagna detaljplaneområden. Det kommer även att behövas mindre investeringar i fler kollektivtrafikåtgärder, exempelvis hållplatser och kopplingar till och från hållplats i Kode. Kostnaderna bör finansieras med hjälp av skattemedel, exploateringsbidrag, exploateringsintäkter, medfinansieringsavtal.

En ökning av antal invånare i Kode enligt FÖPen medför ett behov av stora investeringar i kommunal service såsom nya förskolor, skolor, vård- och omsorgsboenden samt bostäder med särskild service (BMSS).

En bedömning av ekonomiska konsekvenser för FÖPen är mycket osäker då den är översiktlig och bedömer konsekvenser på lång sikt. När nya detaljplaner planeras ska kommunen göra en mer detaljerad ekonomisk bedömning av intäkter och kostnader.

9 FORTSATT PLANERING OCH GENOMFÖRANDE

Fortsatt planering och genomförande

Den fördjupade översiktsplanen ska vara underlag för kommande planläggning, exploatering och utveckling av Kode.

Översiktsplanen ÖP 2010 i Kungälv utgår från att utvecklingen ska vara hållbar och planeringen strävar mot ett samhälle i balans. Att klara omställningen till ett hållbart samhälle kräver åtgärder på flera områden, där kommunen har ett stort ansvar. Några framgångsfaktorer är särskilt viktiga i genomförandefasen av FÖP är

- Politisk vilja
- Medborgardialog
- Inga avsteg från kollektivtrafikens utveckling

Här redovisas översiktligt behov av fortsatt planering och arbete som krävs för att uppnå den fördjupade översiktsplanens mål och riktlinjer.

Arbetsområden som identifierats av särskild vikt för uppfyllelse och uppföljning av utvecklingsstrategin listas nedan:

Exploatering/planläggning

I det kommande arbetet med planläggning ska FÖPen och dess riktlinjer användas som underlag. Detta gäller även planläggning/exploatering av privat mark. FÖPen utgör även ett stöd och riktlinje i kommande bygglovsgivning. Strategin för samhället är att förtätning och nya områden ska ske först i de centrala delarna för att sedan växa utåt. Denna princip kan bli svår att styra eftersom kommunen inte äger mycket mark i Kode, även om bedömning av planbesked bör ske enligt denna princip. Någon etapputbyggnad är inte heller framtagen med hänvisning till att kommunen inte är markägare i någon större omfattning.

Den övergripande inriktningen från ÖP2010 är att varje samhälle ska kompletteras och utvecklas från de inre delarna och växa utåt. Nya områden ska tillkomma i direkt anslutning till befintlig bebyggelse och i så stor utsträckning som möjligt utnyttja befintlig infrastruktur.

FÖPen föreslår på sikt en omvandling av centrala verksamhetsområden till en markanvändning som benämns centrumbebyggelse. Syftet är att möjliggöra för fler bostäder i centrala Kode samt icke störande verksamheter och service. Denna omvandling bygger på frivillighet och dialog med markägarna och verksamheter.

Det samma gäller en flytt av idrottsområdet Lunnevi till en mer central placering närmare skola där friytor kan samnyttjas. Även här gäller dialog och samverkan med fotbollsföreningen.

För genomförande av dessa ändrade markanvändningar krävs fortsatt dialog. Någon tidplan för dessa förändringar finns inte i nuläget.

Processen avseende god gestaltning avser både arbetet inom planprocessen och behovet av ett övergripande arbete med Kulturmiljö/Arkitekturprogram.

I det kommande planarbetet ska de sociala frågorna hanteras utifrån den framtagna sociala konsekvensanalysen (SKA). En viktig fråga är utbyggnadsordningen som behöver utgå från de centrala delarna för att inte nya enklaver ska skapas. Dessutom är kopplingen till stationen med gång- och cykelbanor en förutsättning för både nya och befintliga områden.

Föreslagen exploatering bedöms vara lämplig men detaljerade utredningar kan komma att krävas i kommande detaljplanering. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/ industrier.

Infrastruktur Trafik

Kollektivtrafiken har en avgörande roll för resandet och utvecklingen i Kode och det är viktigt att den kommunala trafikplaneringen synkas med den statliga/ regional planeringen. Den fortsatta dialogen med Trafikverket, VGR, Västtrafik och GR om hur ett vidare arbete sker för att uppnå satta mål i FÖPen och Målbild tåg 2035 måste ske.

I FÖPen förordas en planskild lösning i den södra delen av Kode från Hedsvägen och söder ut. D.v.s. antingen i befintligt läge för Hedsvägen med breddning eller ett nytt läge söder om. Detta redovisas med en skrafferad yta i FÖPens mark- och vattenanvändningskarta.

Utöver detta alternativ för både biltrafik, cykel och gående så krävs ytterligare passage för gående och cyklister för att inte järnvägen nu samt med en framtida utbyggnad till dubbelspår ska skapa en barriär. Dessutom förslås en lösning med gång- och cykeltunnel vid stationen.

Projekt perrongförlängning på Bohusbanan planeras av Trafikverket inom 5 år där bland annat Kode och Ytterby ingår. Där ingår även planskildkorsning vid stationen för gående. Dock råder osäkerhet kring genomförande av en planskildhet utifrån kostnadsskäl.

Ytterligare utredningar och studier krävs avseende hur dessa lösningar både tekniskt och ekonomiskt kan genomföras.

I dag är det flera väghållaransvariga inom Kode tätort vilket ställer krav på samverkan och behov av en översyn av väghållaransvaret. Det behöver planeras för vem som anlägger vad, vägförening, kommunen eller Trafikverket.

Infrastruktur Vatten -och avlopp

För att genomföra en byggnation i enlighet med FÖPen kommer det med stor sannolikhet krävas utbyggnation och förnyelse av befintliga va-anläggningar inom Kode. Stora delar av ledningsnätet är ifrån 1970-talet och börjar nå slutet på sin tekniska livslängd och har därför ett kommande stort behov av förnyelse. Utöver detta så behöver de större överföringsledningarna ifrån Ytterby vara på plats innan ytterligare nybyggnation kan ske i Kode.

Föreslagen exploatering kommer att ingå i kommunalt verksamhetsområde för vatten, spill- och dagvatten.

- Kartlägg nuvarande biologiska status i tillflödet till Vallbyån. Bäcken riskerar att påverkas av ökade flöden och försämrad vattenkvalitet till följd av planförslaget.
- En fördjupad hydrologisk utredning i syfte att även beakta flödespåverkan på tillflödet till Vallbyån samt möjligheter till flödesfördröjning vid olika typer av flöden (inte bara skyfall) föreslås.
- Hänsyn bör tas till den dimensionering som är fastställda för markavvattningsföretag: Hammar Släbo och Lunnarp TF 1938. Möjligtvis skall företaget omprövas eller avvecklas. Båda åtgärderna kräver en ansökan i Mark- och Miljödomstolen.

Natur, Park, Rekreation och Ekosystemtjänster

Grönstrukturplanen är ett styrdokument för kommande utveckling av grönytor i Kode. Avsikten är att det ska vara ett levande dokument som ska revideras efterhand. Grönstrukturplanen innehåller både ytor på kommunal och privat mark. Vissa områden och förslag kommer att hanteras i kommande planläggning och exploatering medan andra är idéer som eventuellt kan förverkligas i framtiden utifrån samverkan med fastighetsägare och möjlighet till bidrag.

De parkytor som ansluter till, eller ingår i exploateringsområden vid nybyggnation av lokaler, bostäder, infrastruktur ska i huvudsak exploateringen bekosta. Samarbete mellan fastighetsägare och andra aktörer runt grönytor ska undersökas och finnas med i tidiga avtal, för att tillsammans kunna utnyttja och finansiera ytor över och under mark (dagvatten och växtbäddar) och skapa en hållbar och vacker utemiljö.

För att genomföra grönstrukturplanen behöver kommunen äska pengar, söka bidrag (LONA, Boverket) för ett flertal projekt, som pekas ut i Grönstrukturplanen för att utvecklas i hanteringen av dagvatten. Detta ska i tidigt skede planeras i samarbete med park och VA för denna gemensamma yta. Flertal ytor ägs inte av kommunen utan berör andra intressenter.

För att säkerställa möjligheten för allmänheten att använda grönområden såsom närströvområden samt för kommunen att utveckla områdena, behöver kommunen se över möjligheten att köpa mark för att få rådigheten. Angående den bostadsnära naturen eller Bräckeskogen som ligger mitt i Kode har det skrivits avtal med Kode vägförening angående skötseln. Frågan kanske ska tas upp om det fortfarande ska vara så eller om kommunen bör ta över skötsel i och med framtagande av skogsbruksplan.

Ytterligare utredningar kopplat till den övergripande naturvärdesinventeringen för FÖP-området.

- En fågelinventering under våren/försommaren rekommenderas för att klargöra vilka arter som regelbundet nyttjar inventeringsområdet som livsmiljö.
- En fladdermusinventering rekommenderas för att fastställa om, i så fall vilka, fladdermusarter som regelbundet förekommer inom området.
- En grod- och kräldjursinventering rekommenderas därför för att utreda vilka arter och i vilken utsträckning de nyttjar inventeringsområdet som livsmiljö.

Klimatanpassning

För att hantera ökade flöden behöver krav ställas vid planeringen av ny bebyggelse. Det gäller bland annat höjdsättningen inom exploateringsområdet, att ytor avsätts för dagvattenhantering och att hänsyn tas till skyfallsvägar så att dessa inte byggs för samt att begränsa andelen hårdgjorda ytor. För att förhindra påverkan på recipienten bör det dessutom planeras för släckvattenhantering, speciellt från särskilt förorenande markanvändning såsom industriområden.

Huvuddelen av de föreslagna områdena för förtätning och ny exploatering ligger inom området för Vallbyåns biflöde. Längs med Vallbyån finns ytor som identifierats som översvämningsytor där Valbyåns biflöde kan dämma upp mot befintlig mark. Här föreslås att grönytor sparas för att han-

tera översvämningen. Ytorna ska även utformas för rening av dagvattnet för att förbättra vattenkvalitén i recipienten.

Frågan kring hantering av skyfall ligger utanför kommunens VA-huvudmans juridiska ansvar. Men inom kommunens verksamhetsområde. Frågan behöver hanteras gemensamt av förvaltningen inom verksamheterna planering och myndighet samt teknik. Det kan avse t.ex. behov av åtgärder utanför verksamhetsområden eller detaljplanelagda områden där hantering av risk för översvämning på grund av skyfall behöver ske. Exempel på detta är åtgärdsbehov vid Vallbyåns biflöde som redan i dagsläget svämmar över och där ingen enhet inom förvaltningen tydligt har ansvar eller budget för åtgärder.

BILAGOR

Bilagor FÖP Kode

- Medborgardialog (Kungälvs kommun 2021)
- Vision Kode (BSU 2022)
- Grönstrukturplan (White AB 2022 rev 2024)
- Översiktlig dagvattenutredning (Markera AB 2022 rev 2024)
- Landskapshistorisk analys (Kula AB, Pär Connelid 2021)
- Övergripande geoteknisk och bergteknisk utredning (Awer 2023 rev 2024)
- MKB (Ekologigruppen AB 2022 rev 2024)
- SKA (White AB augusti 2022)
- EKA (Kungälvs kommun 2022 rev 2024)
- Täthetsanalys Hållbar täthet i stationssamhällen, Riktlinjer och indikatorer på hållbar täthet i stationsnära lägen i Göteborgsregionen, Exempel på hållbar förtätning i Ytterby (Spacescape 2017)
- Trafikutredning, Planskildhet Kode (Sigma 2021)
- Naturvärdesinventering (Calluna 2023)
- Lokaliseringsutredning jordbruksmark (Kungälvs kommun 2024)

FÖP Kode
Granskningshandling
2024-09-18

SAMRÅDSREDOGÖRELSE
Fördjupad översiktsplan för Kode
Kungälvs kommun

2024-08-08

KUNGÄLVS KOMMUN

SAMHÄLLE OCH UTVECKLING
PLAN
KUNGÄLVS KOMMUN

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 (växel)
FAX 0303-23 91 67
E-POST kommun@kungalv.se

Fördjupad översiktsplan för Kode

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode har varit utställd för samråd, enligt plan-och bygglagen 3kap. 8 §, under perioden 16 januari till 17 mars 2023.

Innehåll

SAMMANFATTNING 2
STATLIGA MYNDIGHETER 4
STATLIGA BOLAG 17
REGIONALA ORGAN 19
KOMMUNALA NÄMNDER 24
FASTIGHETSÄGARE 26
BOENDE 39
ÖVRIGA 97

Till kommunen har det under samrådet inkommit 79 yttranden vilka har kommenterats av förvaltningen. 20 st är yttranden från statliga organ och kommunala nämnder eller verksamheter, 7 st från privata företag, föreningar och övriga samt 52 från fastighetsägare och boende varav två yttranden är synpunkter med underskrifter från totalt 89 personer.
Före samrådet har de kommit yttranden men de berörda bedömts har inkommit med samma synpunkter under samrådet. Efter samrådstiden inkom ett yttrande från en fastighetsägare om exploateringsönskemål.

SAMMANFATTNING

Samrådets genomförande

Den fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Kode har varit utställd på samråd under perioden den 16 januari till den 17 mars 2023. Samrådshandlingarna fanns då tillgängliga i stadshusets entréplan samt på kommunens hemsida. Senare under samrådet skickades även handlingarna till Kode bibliotek. Den 31 januari hölls ett ”Öppet hus” i Lunnevis klubbhus i Kode. Detta genererade ett stort intresse där troligtvis 300 personer kom. För att ge alla som ville möjlighet att ställa frågor om FÖP Kode arrangerades ytterligare två tillfällen att få information, ställa frågor och göra sin röst hörd om den fördjupade översiktsplanen. Detta skedde i stadshusets entréplan den 20 och 22 februari.

Sammanfattning ändringar av FÖPen efter samråd.

Efter samrådet har en Naturvärdesinventering tagits fram för FÖP-området samt en Lokaliseringsutredning för jordbruksmark. Synpunkter från samrådet samt nya utredningar har inneburit att några områden föreslagna för exploatering tagits bort bl.a. med hänvisning till höga naturvärden, kulturmiljö och jordbruksmark. Område för idrott har flyttats till ett mer centralt läge som kan samverka med ny skola. Ett markerat område för möjlig planskild korsning har lagts till i mark- och vattenanvändningskartan. Dessutom har buffertzon runt verksamhetsområde öster om E6 utökats. Omfattning ”Centrumbebyggelse ny” vid Bohusbanan har utökats och ersatt blandad bostadsbebyggelse. Allt detta har inneburit revideringar i mark och vattenanvändningskartan.

I Planhandlingen har text och kartor förtydligats samt reviderats utifrån inkomna synpunkter och revideringar i Mark- och vattenanvändningskartan. MKB, Grönstrukturplan, övergripande dagvattenutredning, övergripande geoteknisk utredning samt EKA har reviderats utifrån de ändringar som gjorts i FÖPen.

Sammanfattning inkomna synpunkter under samrådet.

Länsstyrelsen (LST) välkomnar att kommunen tagit fram ett förslag till ändring av översiktsplan för Kode. Det är i det stora hela välarbetat och tydligt och kan med en viss bearbetning och komplettering bli ett användbart underlag för efterföljande beslut som rör områdets markanvändning och bebyggelseutveckling.
Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen kan tillgodoses. Länsstyrelsen anser att det är otydligt om det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. MB följs.
Länsstyrelsen bedömer att frågor som berör mark- och vattenområden och som angår angränsande kommuner samordnas på ett lämpligt sätt.
Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte utesluta att det som föreslås i planen medför sådana problem avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning och erosion att det i ett senare planeringsskede kan ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/industrier.

När det gäller LSTs rådgivande synpunkter - övriga allmänna intressen så är bedömningen att en lokaliseringsutredning för jordbruksmark behöver tas fram samt en Naturvärdesinventering.
.
Trafikverket efterfrågar kommunens långsiktiga strategi för trafikfrågor, informerar om pågående plattformsförlängning och ställer sig negativa till dagvattendam inom sitt vägområde.

Post- och telestyrelsen, Svenska kraftnät och Nordion informerar om befintliga förutsättningar och framtida planer avseende bredband, kraftledningar och gasledning.

Västtrafik ser positivt på förtätning i stationsnära lägen. De föreslår justeringar i texten avseende resenärer samt turtäthet. De påpekar att Plan för konkurrenskraftig kollektivtrafik är ett kommunalt dokument och att Västtrafik arbetar efter Västra Götalands trafikförsörjningsprogram.

Göteborgsregionen påpekar vikten av utbyggnad av starkt nät av gång- och cykelbanor mot stationen samt vikten av yteffektivitet då jordbruksmark tas i anspråk.

Bohusläns museum lyfter främst att det är olyckligt att ny bebyggelse föreslås på områden som anges som värdekärnor för kulturmiljön.

Miljö-och byggnadsnämnden lyfter bl.a. risker kring luftkvalitet, trafikbuller, förorenad mark samt olämpligheten med för höga bostadshus.

Skogsstyrelsens bedömning är att man i den fördjupade översiktsplanen har strävat efter att i möjligaste mån bevara de ur miljösynpunkt mest värdefulla naturområdena och instämmer i att inköp av privat skogsmark kan vara ett sätt för kommunen att skydda områden för rekreation och natur.

Naturskyddsföreningen och LRF lyfter främst frågan om byggnation på jordbruksmark.

Rädda barnens lokalförening lyfter behovet av bostäder för de med lägre inkomster samt behov av barnkonsekvensanalys.

Kode IF värnar den fortsatta verksamheten och ser möjligheter i en flytt till centralare läge som dock kanske bör ligga nära skolan och önskar fortsatt dialog.

Sverigehuset, stenfastigheter och andra privata intressen är positiva till FÖPen och ser möjligheter i att utveckla Kode. Dock ligger vissa för lång bort för att vara en fråga för FÖPen och arbetet med hållbart resande.

Fastighetsägare och boende har främst yttrat sig över byggnation på jordbruksmark, varför och hur mycket som det är lämpligt att Kode växer, planskild korsning vid Bohusbanan, flytt av Lunnevi, vikten av att spara grönytor, omvandling av verksamhetsmark till bostäder samt verksamhetsmark på östra sidan E6. Många yttrar sig negativt

över den utveckling som Vision och FÖP föreslår medan vissa ser positivt på att något händer men att det bör ske varsamt och i rätt ordning.

Länsstyrelsens yttrande, bilagor till yttranden samt namnlistor ligger längs bak i dokumentet.

Inkomna synpunkter

STATLIGA MYNDIGHETER

YTTRANDE

Länsstyrelsen 2023-03-16

Kungälvs kommun har ställt ut fördjupning av översiktsplan för Kode på samråd.
Länsstyrelsen ska enligt 3 kap. 10§ plan- och bygglagen (PBL) vid samråd om översiktsplan särskilt:
• ta till vara och samordna statens intressen,
• ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. PBL som hänsyn bör tas till vid beslut om mark- och vattenanvändningen,
• verka för att riksintressen tillgodoses – 3 och 4 kap. miljöbalken (MB), att miljökvalitetsnormer (MKN) enligt 5 kap. MB följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. MB,
• verka för att mellankommunala frågor samordnas på lämpligt sätt samt
• verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion.
Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i PBL, om det behövs från allmän synpunkt.
I rollen att ta tillvara och samordna statens intressen har Länsstyrelsen inhämtat synpunkter på förslaget till ändring av översiktsplan från berörda myndigheter. Yttranden över planförslaget har inkommit från Statens geotekniska institut (SGI), Trafikverket, Skogsstyrelsen, Post och telestyrelsen, svenska kraftnät, Försvarsmakten, Lantmäteriet, Statens fastighetsverk och Luftfartsverket. Kopior av yttrandena överlämnas till kommunen för kännedom.

Samlad bedömning
Länsstyrelsen välkomnar att kommunen tagit fram ett förslag till ändring av översiktsplan för Kode. Förslaget beskriver hur Kode som stationssamhälle kan utvecklas. Det är i det stora hela välarbetat och tydligt och kan med en viss bearbetning och komplettering bli ett användbart underlag för efterföljande beslut som rör områdets markanvändning och bebyggelseutveckling.
Kommunerna kan överväga att presentera en etapputbyggnad för de olika områdena där exploatering närmast centrum prioriteras först. Linda kompletterar text i genomförande kapitlet
Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen kan tillgodoses. Länsstyrelsen anser att det är otydligt om det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. MB följs.
Den fördjupande översiktsplanen föreslår ingen landsbygdsutveckling i strandnära läge.
Länsstyrelsen bedömer att frågor som berör mark- och vattenområden och som angår angränsande kommuner samordnas på ett lämpligt sätt.
Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte utesluta att det som föreslås i planen medför sådana problem avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning och erosion att det i ett senare planeringsskede kan ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/industrier.
Ovanstående frågor är viktigt att behandla vid analys av planens konsekvenser. Vad som kommer fram i denna analys behöver sedan arbetas in och ligga till grund för utformningen av det slutgiltiga förslaget.

Kommunen har tagit fram en planeringsstrategi som beskriver att översiktsplanen (ÖP) inte längre är aktuell. Detta framgår inte i ändringen av översiktsplanen. Eftersom den utgår från övergripande inriktningar i ÖP, behöver det förtydligas hur detta ska tolkas. Det kan gärna beskrivas hur kommunens

arbete med översiktsplan går vidare och hur den fördjupade översiktsplanen förhåller sig till detta. Linda rev text om detta.

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Riksintressen

Kommunikationer (3 kap. 8 § MB)
Kode berörs av den så kallade MSA-påverkande ytan för Landvetter, Säve och Trollhättans flygplatser. Landvetters flygplats utgör riksintresse vilket behöver tas upp under Riksintressen i den fördjupade översiktsplanen.

Totalförsvaret (3 kap. 9 § miljöbalken)
Då planförslaget inte föreslår några höga objekt bedömer Länsstyrelsen att riksintresset tillgodoses. Det är bra att det framgår av handlingen att samtliga ärenden som rör höga objekt ska samrådas med Försvarsmakten.

Naturvård och friluftsliv (3 kap. 6 § MB) och Kustområde (MB 4 kap 4§)
Det är positivt att kommunen valt att inte exploatera inom riksintresse för naturvården, friluftslivet eller högexploaterad kust och Länsstyrelsen delar bedömningen att den fördjupade översiktsplanen inte riskerar att skada dessa.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Vatten
Länsstyrelsen anser att det är otydligt om det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. MB följs.

I sitt underlag behöver kommunen föra ett resonemang kring hur man har valt ut de nya exploateringsområdena utifrån lämplighet med hänsyn till MKN för vatten. För att den fördjupade översiktsplanen ska fungera som ett tydligt vägledande dokument för den kommande detaljplaneringen behövs resonemang kring hur kommande planläggning bidrar till att förbättra MKN för vatten i de fall detta behöver förbättras, samt hur kommunen kommer att beakta åtgärdsprogrammet för vatten 2022–2027 Västerhavets vattendistrikt.

Kommunen skriver att det finns en översvämningsproblematik kopplat till planområdets recipienter (Kollerödsbäcken, Vallbyån och deras biflöden). Redan idag är dessa vattenförekomster hårt belastade av flöden från befintliga bostadsområden. Kommunen skriver vidare att flödena kommer att öka efter exploateringen till följd av den ökade mängden hårdgöring av mark i området. Det är av stor vikt att kommunen hanterar denna fråga på ett adekvat sätt i de kommande detaljplanerna för att minimera risken för negativ påverkan på MKN för vatten till följd av ökade flöden.

Kommunen har beskrivit områdets recipienter, Vallbyån och Kollerödsbäcken och redogjort för deras MKN för vatten. Länsstyrelsen anser att man i underlaget även behöver beskriva och redogöra för eventuell påverkan som exploateringen har på slutrecipienten, Hakefjorden (WA55040263). Enligt VISS är urban markanvändning inklusive dagvatten en betydande påverkanskälla för kväve- och fosforbelastningen på vattenförekomsten.

Kommunen behöver i den fördjupade översiktsplanen göra ett ställningstagande om att i de fall lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) tillämpas ska område för detta avsättas i plankartan vid detaljplaneringen. Detta för att säkerställa att tillräckligt område för LOD finns i detaljplanerna och inte används för annat ändamål.

Luft och buller
Länsstyrelsen bedömer att det som föreslås medverkar till att MKN för luft och buller enligt 5 kap. MB följs. MKN för luft finns för bland annat kvävedioxid och partiklar. Största källan till luftutsläpp är E6:an. Den förhärskande vindriktningen är västliga vindar vilket gör att luftföroreningarna går mot öster. Länsstyrelsen bedömer att detta i kombination med ett bra avstånd till de centrala delarna av Kode innebär att luftföroreningarna inte verkar vara ett problem för bostäder väster om E6:an.

Mellankommunala frågor
Länsstyrelsen bedömer att den i planen föreslagna mark- och vattenanvändning som berör andra kommuner samordnas på lämpligt sätt. Kommunen behöver dock beskriva grön infrastruktur som en mellankommunal fråga.

Länsstyrelsen vill poängtera att det är viktigt att den gröna infrastrukturen och hur den ska hänga samman får genomslag i planens kartmaterial. Även den gröna och blå infrastrukturen i form av vattendrag och kontakt med havet bör förtydligas. Då det inom planområdet finns regionala gröna samband för skog och hävdad mark (bete och slåtter) som sträcker sig över kommungränsen behöver detta belysas som en mellankommunal fråga och vid behov samverka med berörda grannkommuner. Läs vidare om grön infrastruktur under rubriken *Naturmiljö och områdesskydd*.

Hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion
Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte utesluta att det som föreslås i planen medför sådana problem avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning och erosion att det i ett senare planeringsskede kan ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Föreslagen exploatering kan vara lämplig men detaljerade utredningar kan komma att krävas i kommande detaljplanering. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/industrier.
Inför granskning behöver den fördjupade översiktsplanen kompletteras med förtydliganden enligt nedan.

Farligt gods
Både E6 och Bohusbanan sträcker sig genom området och är utpekade farligt godsleder. Länsstyrelsen vill uppmärksamma kommunen på att hänsyn till farligt gods även behöver tas för de vägar där kommunen vet att det förekommer transporter av farligt gods men som inte är utpekade som rekommenderade transportvägar. Inför granskning behöver kommunen förtydliga om det finns ytterligare vägar där det förekommer transporter av farligt gods samt beskriva om hänsyn behöver tas till detta.

Länsstyrelsen förespråkar generellt ett bebyggelsefritt avstånd på 30 m från farligt gods led, alltså även bebyggelse intill väg E6. Kommunen behöver förtydliga detta i den fördjupade översiktsplanen.

Skyfall och översvämningsrisk
Länsstyrelsen ser positivt på att man tagit ett helhetsperspektiv i skyfallshanteringen och hittat helhetslösningar som fungerar för ett större område. Kommunen har även kartlagt samhällsviktiga anläggningar inom området och undersökt hur dessa påverkas av skyfall, vilket är ett viktigt arbete som Länsstyrelsen ser positivt på.
Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden är idag hårt belastade med risk för översvämningar. Bebyggelse som föreslås i planen är framför allt belägen inom Vallbyåns avrinningsområde. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen har reserverat översvämningsytor längs med Vallbyån. Förslag ges också i den fördjupade översiktsplanen på att göra en fördjupad hydrologisk utredning för Vallbyån för att titta vidare på möjligheter på flödesfördröjning för att bättre hantera översvämningsriskerna för vattendraget. Länsstyrelsens ser positivt på detta förslag som är en viktig del för att hantera översvämningsrisken för befintlig bebyggelse men också för att inte förvärra översvämningsrisken för nedströms liggande områden.

Avlopp
Efter 2023 kommer avloppsvatten ledas till Ryaverket i Göteborg. Ryaverket har fått ett nytt tillstånd. Tillståndet är tidsbegränsat till och med 2036-12-31. Ett nytt samråd och tillståndsprövning är på gång för Ryaverket. Avloppsfrågan finns med i den fördjupade översiktsplanen men behöver behandlas tydligare. Det behöver beskrivas hur man arbetar med för att få tillräcklig kapacitet för rening av kommunens vatten innan ett nytt tillstånd och utbyggnad av Ryaverket är gjort, då man räknar med en ökning av bebyggelse inom planområdet.

Geoteknik
Den fördjupade översiktsplanen ger en god bild av de geotekniska säkerhetsfrågorna inom planområdet. Inför granskning behöver kommunen komplettera med att identifiera och redovisa om det finns någon befintlig bebyggelse som behöver åtgärdas med avseende på risk för ras, skred och erosion.

Industrier och verksamheter
Det behöver förtydligas om det finns verksamheter/industrier som kräver skyddsavstånd till bebyggelse. Planerad exploatering kan behöva anpassas efter eventuella skyddsavstånd till befintliga

verksamheter/industrier. Det förekommer exempelvis en drivmedelsstation i centrala delarna av Kode. Kommunen behöver förtydliga vilka risker som finns för omgivningen runt denna och hur dessa ska hanteras.

Trafikbuller
Det framgår i den fördjupade översiktsplanen vilka områden som är bullerutsatta från framför allt E6:an och Bohusbanan. Frågan behöver hanteras i kommande detaljplaner.

Höga objekt
Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etc. som är högre än 20 meter över mark eller vattenyta ska remitteras till Luftfartsverket.

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter - övriga allmänna intressen

Vatten
I samrådshandlingen skriver kommunen att biflöden inom området ses som en tillgång. Länsstyrelsen vill upplysa om att bara för att ett vattendrag idag inte är försett med MKN, så innebär det inte att den saknar värde. Länsstyrelsen upplyser vidare om att i de kommande detaljplanprocesserna ska eventuella arbeten i ytvatten beskrivas samt hur dessa avses att hanteras gällande anmälan eller tillstånd enligt 11 kap MB. Om kommande planer kommer att innebära några stabiliseringsåtgärder i eller anslutning till vattenområden så utgör även det vattenverksamhet som, beroende på omfattning, kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig.

Kulturmiljövård
viktigt att tydliga riktlinjer för nybyggnation tas fram så att nya byggnader inordnar sig i landskapet och att kulturhistoriskt värdefulla element värnas i samband med det såsom gamla byvägar, stenmurar, dammar med mera Kommunen har tagit fram en landskapshistorisk analys för kulturmiljöer och värden inom planområdet, vilket är positivt. I planen redogörs för landskapsbilden på ett utförligt sätt.
Som riktlinjer för förtätning anges för kulturmiljöområden att ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till landskapsbild och kulturmiljö.
Vissa principer för hänsyn/anpassning och bevarande anges, men på ett alltför övergripande sätt.
Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att arbeta vidare med riktlinjer/rekommendationer som ger en tydlighet inför detaljplaner och eventuella förhandsbesked/bygglov.
Planen bedöms medföra stora negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då föreslagna områden för nybyggnation planeras inom framför allt kulturmiljöerna Guntorp-Hede och Tunge. De bedöms ha en småskalig struktur som är störningskänslig för förändringar.

Om kommunen avser att eventuellt utvidga riksintresseanspråket för kulturmiljö behöver detta förtydligas i den fördjupade översiktsplanen och kontakt tas snarast för dialog mellan kommunen, riksintressemyndigheten och Länsstyrelsen. Kommunen avser inte detta rev text Linda

Arkeologi och fornlämningar
Förhållandevis få kända fornlämningar berörs av de planerade utvecklingsområdena. Förekomsten av fornlämningar runt om Kode och det långa historiska brukandet av området antyder att det kan finnas betydligt fler fornlämningar än vad som nu är känt. Det är bra att behovet av tidiga samråd med Länsstyrelsen och av arkeologiska utredningar i samband med kommande planprocesser uppmärksammas i samrådsunderlaget.
Arkeologisk utredning bör ske i samband med planläggning för att förbättra kunskapsunderlaget i de föreslagna utvecklingsområdena (med undantag för område 9).

Nedan följer en genomgång av föreslagna utvecklingsområden:

1. **Centrala Kode.** Viss risk finns för okända fornlämningar.

2. **Bräcke** – Utvecklingsområde för nya bostäder i södra delen av området berör en by-/gårdstomt med antikvarisk status möjlig fornlämning. Då lämningen är bebyggd ska den enligt rådande praxis betraktas som en övrig kulturhistorisk lämning. Hänsyn till lämningen bör tas i samband med planläggning. Påtaglig sannolikhet för okända fornlämningar finns inom området.

3. **Östra Guntorp** – En fornlämning i form av en stensättning finns inom området och risk för fler okända fornlämningar finns.

4. **Västra Guntorp** – Risk för fornlämningar finns inom området. Det är bra att behov av arkeologiska åtgärder uppmärksammas i samrådsunderlaget.

5. **Östra Halltorp** – Strax utanför sydvästra delen av utvecklingsområdet finns en fornlämning i form av en förhistorisk boplats med oklar utsträckning. Föreslagen markanvändning kan komma i konflikt med fornlämningen. Syd och sydväst om området finns ytterligare ett flertal fornlämningar. Påtaglig risk finns för ytterligare okända fornlämningar i närområdet.

6. **Västra Halltorp** – Planerat förtätningsområde i söder berör en förhistorisk boplats. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Det finns även sannolikhet för okända fornlämningar.

7. **Tunge** - Föreslaget utvecklingsområde för nya bostäder kommer i konflikt med kända fornlämningar i södra delen av utvecklingsområdet. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Påtaglig risk för ytterligare okända fornlämningar finns.

8. **Långeland** – Planerat nytt bostadsområde berör en möjlig fornlämning i form av en osäker stensättning och risk för fler okända fornlämningar finns. Utvecklingsområdet berör också södra delen av den utpekade kommunala kulturmiljön Karl XII:s väg. Kulturmiljön utgörs av en vägsträckning med tradition och omfattande lämningar efter kvarnverksamheter (kvarngrunder och dammanläggningar) som kantar en bäckravin (Vallby å). Både vägsträckningen och kvarnlämningarna är fornlämningar. I södra delen av denna kulturmiljö finns platsen för en numera försvunnen väderkvarn med en intilliggande vattenspegel. Platsen och dess läsbarhet som element i den omgivande kulturmiljön är viktig att bevara. Vallby å har enligt länsstyrelsens inventering av vattenanknutna kulturmiljöer ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Länsstyrelsens buffertyta VaKul kan med fördel användas som stöd för kommande avvägningar gällande placering och utformning av ny bebyggelse.

9. **Lunnevi och Västerberget** – Planerad utbyggnad av inert deponi. Exploateringsområdet kommer i konflikt med minst en känd fornlämning (ett bronsåldersröse). Arkeologisk utredning steg 1 har genomförts. Arkeologisk utredning steg 2 samt eventuella ytterligare arkeologiska åtgärder kvarstår. Fortsatt planläggning bör hantera exploateringsförslagets påverkan på fornlämningar. Anpassningar, hänsynsåtgärder och arkeologiska undersökningar kan bli aktuellt.

10. **Norra och Södra Hammar** – Utvecklingsområdet Norra Hammar berör flera kända fornlämningar. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Anpassningar och/eller arkeologiska undersökningar kan bli aktuellt.

Naturmiljö och områdesskydd

En del av den föreslagna exploateringen görs i områden som utgörs av olika natur- och betesmarker och som i MKBn till följd av detta bedöms förlora sina naturvärden. Majoriteten av jordbruksmarker och naturmiljöer i planområdet är inte inventerade och det bedöms finnas miljöer med potentiellt höga naturvärden i form av biotopskyddade objekt, särskilt skyddsvärda träd och skyddade arter. Påverkan bedöms bli störst på naturvärden kopplade till betesmarker eftersom betesmarker och så kallade stödhabitat, samt annan mark som direkt angränsar särskilt värdefulla betesmarker exploateras. Länsstyrelsen instämmer i de förslag till åtgärder för naturmiljön som anges i MKBn, både vad gäller fortsatt arbete i den fördjupade översiktsplanen och fortsatt arbete i detaljplaneringen. Länsstyrelsen instämmer även bedömning av kumulativa effekter som görs och kommunen bör noga följa upp detta. Nedan specificeras Länsstyrelsens synpunkter ytterligare inom olika områden.

Artskydd

I området bedöms finnas goda förutsättningar och potentiella livsmiljöer för skyddade arter som fåglar, fladdermöss och groddjur. Dispenser från artskyddsförordningen ges mycket restriktivt. Att artskyddet tillgodoses kan således vara en förutsättning för detaljplaners genomförande.
Kunskap om påverkan på skyddade arter behöver finnas så tidigt som möjligt då risk för påverkan ensamt kan utlösa betydande miljöpåverkan för en detaljplan och därmed generera krav på MKB. Därför bör kommunen inom ramen för den fördjupade översiktsplanen identifiera om skyddade arter påverkas i de naturområden, vattenområden och betesmarker som föreslås exploateras eller som riskerar att påverkas av anslutande exploatering. Anpassningar och skydds- eller kompensationsåtgärder krävs för att utesluta att förbuden i artskyddsförordningen löses ut.

Naturvärden och biotopskydd

Behovet av tidigt kunskapsunderlag gäller även för naturvärden och biotopskyddade objekt. Naturvärdesinventeringar och inventering av biotopskyddade objekt för de naturmiljöer och jordbruksmarker som föreslås exploateras bör därför också göras inom ramen för den fördjupade översiktsplanen.
Exploatering som skadar biotopskyddade objekt ska i första hand undvikas och förebyggas. Risk för skada på biotopskydd samt behov av kompensation behöver analyseras för varje nytt bebyggelseområde som pekas ut. Dispens söks för åtgärder som påverkar biotopskyddsområden tidigt i detaljplaneprocessen och det ska tydligt framgå att skada inte kan undvikas. Påverkan på generella biotopskydd bör även tas upp i konsekvensbeskrivningen av miljömålen. Både miljömålet om ett rikt odlingslandskap och målet om ett rikt växt- och djurliv påverkas av att exploatering som skadar småbiotoper tillkommer.

Grönstruktur och grön infrastruktur
Grönstrukturplanen ger ett gediget kunskapsunderlag om grönytor, ekosystemtjänster, spridningsstråk och grön infrastruktur i planområdet.
Länsstyrelsen anser att mer underlag från grönstrukturplanen bör få genomslag i den fördjupade översiktsplanens markanvändningskarta och strategiska karta. I den fördjupade översiktsplanen föreslås att i ett framtidsperspektiv de tre skogarna Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen kopplas samman med Kvarndammen och Halltorpskogen. Vattendragen ska också tas tillvara och utvecklas med närheten till havet. I planbeskrivningen finns också strategibilder på gröna spridningsstråk och kopplingar från grönstrukturplanen. Men dessa syns inte på den fördjupade översiktsplanens strategiska karta. Såväl grönstrukturplanens bevarandevärda spridningsstråk inom planområdet som de regionala sambanden för skog och hävdad mark utpekade mellan planområdet och dess omgivning bör finnas med på den strategiska kartan.
I markanvändningskartan ser flera naturområden och jordbruksmarker ut att bli isolerade mellan områden med befintlig bebyggelse eller där ny bebyggelse föreslås. Att planlägga jordbruksmark för bebyggelse mellan skogsområden försvagar spridningsstråken för växt- och djurarter.
Spridningskorridorer och gröna samband mellan områdena bör pekas ut i markanvändningen för att säkerställa bevarandet av naturvärden och sammanhängande grön infrastruktur när naturmiljöer och jordbruksmark exploateras. Sambandet för skogsanknutna arter skärs delvis av i söder genom den föreslagna exploateringen i Östra Halltorp, vilket bör beskrivas och hanteras i planen. Se vidare rådgivning om detta i Länsstyrelsens planeringsunderlag för grön infrastruktur i översiktsplan, *Planeringsunderlag Grön infrastruktur i översiktsplan (lansstyrelsen.se)*
Planeringsunderlag Grön infrastruktur i översiktsplan (lansstyrelsen.se)

Enligt planhandlingarna pågår arbete med att ta fram ny natur- och friluftslivsplan. Beskrivning av hur denna ska komplettera grönstrukturplan och tas omhand i den fördjupade översiktsplanen kan med fördel förtydligas. Kommunen bör använda den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur som underlag.

Det bör förtydligas om ”Åtgärder föreslagna i MKB” på sida 71 också är förslag enligt den fördjupade översiktsplanen. Nu är det otydligt på vilket sätt dessa är vägledande.

Areella näringar

Jordbruksmark
Varje gång jordbruksmark planeras att tas i anspråk ska följande tre frågor utredas, för att leva upp till vad 3 kap. 4 § MB kräver:
1. Är jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?
De första två frågorna har besvarats i planbeskrivningen. Kvar att redovisa är den sista frågan om varför annan mark inte kan tas i anspråk.
Denna utredning saknas i underlaget. Redan i översiktsplanen ska de alternativa utbyggnadsområden som har studerats redovisas samt även visa på konsekvenserna från allmän synpunkt av de olika alternativen (Prop. 1985/86:3 s54 förarbetena till 3 kap. 4§ MB). Dessa områden ska utgöras av annan mark som inte är jordbruksmark. Viktor påbörjar lokaliseringsutredning.

Elnät

Det kan i framtiden bli aktuellt att förstärka station Hisingen med en ny 400 kV-ledning norrifrån. Detta innebär i sådana fall att den nya ledningen sannolikt kommer att passera strax öster om Kode där det idag redan finns en 130 kV-ledning.Linda kompletterar text

Befolkning, bebyggelse och boende
På områdena 2 Bräcke, 4 Västra Guntorp och 7 Tunge står att påverkan på landskapsbilden behöver utredas. Det vore bra med en hänvisning till avsnittet om Landskapsbild i kapitel 7 så att läsaren förstår att det finns underlag för en sådan bedömning.
Kring område 9 Lunnevi skulle den fördjupade översiktsplanen bli mer vägledande med någon form av tidplan för utredningen om flytten av idrottsplatsen.
I avsnittet Täthetsanalys och på den strategiska kartan bör radierna 500 respektive 1000 meter ritas ut då dessa är grundläggande för förtätningen och utvecklingen av Kode.

Befolkningsutveckling och bostadsförsörjning
SCB:s senaste befolkningsframskrivning visar att Kungälvs kommun i genomsnitt förväntas växa strax under 1 % fram till 2040. Kommunens befolkningsutveckling har de senaste tio åren dock varit i nivå med kommunens målsättning, och under de senaste fem åren över.
Kommunen skulle kunna addera SCB:s senaste framskrivning för att ha i beaktande att det finns olika underlag för framtida möjliga scenarier för Kungälvs utveckling. Ett resonemang skulle kunna föras kring utveckling i etapper där exploatering närmast centrum prioriteras först, och sådan ändrad markanvändning som kommer i konflikt med andra värden kan avvakta.

Barnperspektivet
Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige. Kommunerna har genom sitt planmonopol en särskilt viktig uppgift att fylla för att barnkonventionen ska införlivas i samhällsplaneringen. Länsstyrelsen noterar att en social konsekvensanalys har tagit fram vilket är bra. I den lämnas flera rekommendationer. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att dessa rekommendationer arbetas in i kommande den fördjupande översiktsplanen inför granskning och i kommande detaljplaner.

Infrastruktur och transporter
Vid framtida planläggning ska hänsyn tas till buller, vibrationer samt transporter av farligt gods på Bohusbanan.
Det pågår en utredning för bland annat plattformsförlängning i Kode och där även planskildhet för denna undersöks. I den fördjupade översiktsplanen bör det framgå vem som ansvarar och finansierar detta.
Länsstyrelsen anser att det gärna kan förklaras mer på karta ”Föreslagna lägen för planskild korsning över eller under järnvägen” vilka typer av korsningar de olika förlagen är.
På markanvändningskartan pekas både befintliga och nya huvudstråk för gång och cykel ut med samma symbol. Det vore bra att kunna ske skillnad på dessa.
Planen säger att ingen bebyggelse ska tillkomma som hindrar framtida utbyggnad av dubbelspår. Detta område bör framgå på karta. Det vore också bra att lägga till någon ytterligare information hur processen ser ut framåt för utbyggnaden.

Det står att Projekt Skagerrak-banan pågår. Det bör framgå huruvida denna ingår i nationell plan.
I riktlinjen för kollektivtrafik står det att kollektivtrafikstråk ska stärkas.
Kommunen kan gärna beskriva hur dialog med Västtrafik ska föras

Gestaltad livsmiljö
Kommunen har på ett övergripande sätt inkluderat gestaltad livsmiljö genom att bland annat lyfta fram kulturvärden och arkitektur. Detta är en bra början och ett viktigt bidrag till att hantera allmänna intressen bland annat enligt 2 kap 3§ PBL.
För att ge mer konkret vägledning kan kommunen utveckla begreppen som används. I avsnittet Gestaltad livsmiljö står det att i kommande planering är kopplingen till det positiva i Kodes nuvarande identitet viktig att lyfta fram. I texten framgår en del om vad som är ortens karaktär, men det skulle kunna förtydligas vad som menas med identitet.
Kommunen kan gärna beskriva mer vilka kvaliteter som ska bevaras för att stärka ortens identitet.
En av principerna i listan på kvaliteter för ett stationssamhälle är trygghet, där rörelse i området nämns. Utveckling av centrum med service och enklare verksamheter föreslås öster om stationen nära motorvägen. Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att beskriva tydliga metoder och riktlinjer för att göra detta område tryggt och attraktivt för vistelse då det exempelvis inte föreslås bostäder.
I avsnittet Landskapsbild finns olika figurer. Det är oklart om kommunen förespråkar de ena eller andra principerna, eller om det mest är illustrationer av att man kan placera bebyggelse olika. Det bör finnas ett

resonemang och gärna riktlinjer om vilken lokalisering, placering och utformning som är önskvärd för att anpassa bebyggelsen till de olika landskapstyperna som beskrivs i texten. Det bör också förtydligas vad som menas med att övergången mellan odlingslandskapet och bebyggelsen ska vara genomtänkt.

Vidare är det viktigt att i översiktsplanen ange riktlinjer för arbete med gestaltad livsmiljö i kommande planeringsskeden. Ett sätt att göra detta är att ta fram en arkitekturstrategi kopplad till översiktsplanen eller som underlag, se Vägledning om arkitekturstrategier - Boverket. Ett annat underlag som kan ge riktlinjer i arbetet med gestaltad livsmiljö och komplettera arkitekturstrategierna är ett aktuellt kulturmiljöprogram eller inriktningsdokument.

Klimat
Klimat 2030 nämns, men inte om kommunen antagit klimatlöften. Detta vore relevant att nämna då planens syfte bland annat är att öka förutsättningar för hållbar mobilitet.

Miljökonsekvenser
Kommunen har haft samråd med Länsstyrelsen beträffande avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) till den fördjupade översiktsplanen. Länsstyrelsen lämnade i sin tur ett yttrande (dnr: 401-17576-2021, daterat 2021-06-03). Både kommunen och Länsstyrelsen delar uppfattningen att det finns risk för betydande miljöpåverkan till följd av planförslagets genomförande. Därför har kommunen tagit fram en MKB.

Beredning
Beslutet har fattats av funktionschef Nina Kiani Janson efter föredragning av arkitekt Ann-Louise Hulter. Företrädare för landsbygdsavdelningen, miljöskyddsavdelningen, naturavdelningen, samhällsavdelningen och vattenavdelningen har bidragit till beredningen av detta yttrande. Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planförslaget. Ansvar och rådighet kring dubbelspår ligger hos TRV
.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Samlad bedömning
Strategin för Kode är att samhället ska växa och förtätas från de centrala delarna och utåt. Dock har kommunen inte full rådighet över all mark vilket innebär att det blir svårt att helt styra en sådan utveckling. Därför har inte heller en etapputbyggnad tagits fram för nya bostadsområden. Detta förtydligas under kapitlet om Fortsatt planering och genomförande samt att strategin förtydligas i den strategiska kartan.
Kommunen har tagit fram en Planeringsstrategi där det konstaterats att ÖP2010 i vissa delar är inaktuell framför allt kopplat till mål och visioner samt avseende hantering av jordbruksmark och klimatfrågor. Kommunen kommer dock under 2024 ta fram en ny Planeringstrategi för att förtydliga att ÖP2010 fortsatt är aktuell i vissa delar avseende utvecklingsstrategin och mark- och vattenanvändningskartan.

Riksintresse
Texten kompletteras i FÖPen avseende riksintresset kommunikation. Avseende Totalförsvaret finns redan informationen under rubriken Riksintressen. LSTs bedömning angående riksintresse Natur- och friluftsliv samt Kustområde noteras.

MKN Vatten
Exploateringsområden har valts utifrån dess centrala placering i Kode och avstånd till kollektivtrafik. Bedömningen är dock exploateringens läge intill grönytor i centrala Kode ger möjligheter till fördröjning och rening av vatten. Längs med vattendragen anges natur och rekreation vilket möjliggör skydd av och utveckling av biologisk mångfald samt ytterligare reningsmöjligheter.
Bedömningen är att det är genom mark- och vattenanvändningskartan och att där ange naturområden intill exploateringsområden för att möjliga göra fördröjning och rening av dagvatten som kommunen i den fysiska planeringen arbetar med åtgärdsprogrammet för vatten, västerhavets vattendistrikt.
Det är dock av största vikt att dessa åtgärder genomförs parallellt med nybyggnation vilket anges under kapitel ”Fortsattplanering och genomförande”. FÖPen kompletteras med riktlinje avseende fördröjning och rening under kapitel ”Teknisk försörjning”.

MKN Luft och buller
Noteras.

Mellankommunala frågor
Text om kompletteras under kapitel mellan kommunala frågor om grönstruktur.

Hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion
Farligt gods
Mark- och vattenanvändningskartan kompletteras med säkerhetszon farligt gods vid E6. Text kompletteras under kapitel Miljö-och risker avseende farligt gods.

Skyfall och översvämningsrisk
Noteras.

Avlopp
Frågan avseende anslutning till Ryaverket och rening av vatten hanteras övergripande i kommunen utifrån det antal hushåll som totalt sett kan anslutas enligt gällande tillstånd. Avseende Kode så kommer antalet föreslagna bostäder minskas i förhållande till samrådsskedet.

Geoteknik
Risker för ras, erosion, skred har övergripande utretts för befintliga områden men förtydligas inför Granskningsskedet.

Industrier och verksamheter
Inom centrumbebyggelse bedöms det i nuläget endast finnas en drivmedelsstation på den östra sidan av Bohusbanan som kräver skyddsavstånd. Övriga centrala verksamheter ligger inom detaljplanelagda områden där endast icke störande verksamheter ska förekomma. I övrigt anges att inom centrumbebyggelse ska endast förekomma verksamheter med begränsad omgivningspåverkan. Öster om Bohusbanan bedöms inte ny bebyggelse för bostäder som lämpligt.

Höga objekt
Text kompletteras under Kapitel Miljö och risker.

Vatten
Riktlinjer om geoteknik har kompletterats med information om vattenverksamhet vid stabilitetsåtgärder. Riktlinjer avseende dagvatten inom planområde kompletteras.

Kulturmiljövård
Riktlinjer om gestaltning/kulturmiljö kompletteras.
Omfattning av exploatering som berör kulturmiljö har minskats och ny exploatering vid Tunge Långeland har tagits bort inför Granskningsskedet.
Kommunen avser inte utöka riksintresse anspråket.

Arkeologi och fornlämningar
Långelandsområdet utgår som exploateringsområde.
Text om Norra och Södra Hammar kompletteras med Information om fornlämningar.

Artskydd, naturvärden biotopskydd
En Naturvärdesinventering nivå; medel har genomförts för FÖPområdet. Ytterligare riktade inventeringar anges i FÖPen som behov av åtgärder. MKB hanterar konsekvenser på en övergripande nivå.

Grönstruktur och grön infrastruktur
Strukturen med gröna kopplingar kompletteras på den strategiska kartan. Att ange gröna kopplingar i mark- och vattenanvändningskartan är svårt då dessa ännu inte är preciserade men den kommande exploateringen ska följa den framtagna Grönstrukturplanen som fortsatt ska vara ett levande arbetsdokument för planering, exploatering och drift. Arbetet med Grönstrukturplan för Kode har samordnats med pågående Natur- och friluftslivsplan. Sambandet skogsanknutna arter beskrivs i Grönstrukturplanen.

Föreslagna Åtgärder kopplat till Naturvärden revideras.

Jordbruksmark
En lokaliseringsutredning för jordbruksmark har tagits fram.

Elnät

Informationen noteras och text under rubriken Elförsörjning kompletteras.

Befolkning, bebyggelse och boende
För alla delområden hänvisas till de tematiska beskrivningarna under Förutsättningar och riktlinjer.
Resonemanget kring en eventuell framtida flytt av Lunnevi idrottsplats beskrivs under kapitel Fortsatt planering och genomförande.
Den strategiska kartan kompletteras med en radie på 1000m.

Befolkningsutveckling och bostadsförsörjning
Text under Planeringshorisont och befolkningstillväxt kompletteras.

Barnperspektivet
FÖPen kompletteras under kapitel om det ”Sociala livet” samt ”Fortsatt planering och genomförande”.

Infrastruktur och transporter
TRV ansvarar och finansierar plattformsförlängning och planskildhet för gång- och cykel vid stationen i Kode.
Dialog kommer att ske med kommunen avseende val av planskildhet och läge enligt TRV.
Text avseende planskildkorsning för bil, cykel- och gående kompletteras i FÖPen.
Mark- o vattenanvändningskartan revideras avseende föreslagen placering av planskildkorsning genom att ett större område vid och söder om Hedsvägen markeras med en skrafferad yta ”Utredningsområde planskild korsning”.
På mark- o vattenanvändningskartan anges framtida huvudstråk för gång- och cykel som helhet. Under kapitel Trafik och kommunikationer beskrivs nuläget för cykelvägar.
Ansvar och rådighet kring utbyggnad av dubbelspår på Bohusbanan ligger hos VGR och TRV. Någon pågående process finns inte att beskriva. Dialog pågår löpande med Västtrafik avseende kollektivtrafiken.
Ansvar för pågående projekt förtydligas.
Dialog med Västtrafik förs löpande.

Gestaltad livsmiljö
Kommunen har planer på att ta fram en Arkitekturstrategi och kulturmiljöprogram på sikt. Text och riktlinjer kring gestaltning utvecklas i FÖPen under kapitel Landskapsbild och Gestaltad livsmiljö.

Klimat 2030
Text under Klimat 2030 kompletteras med åtgärdsprogrammet och de åtgärder kommunen tagit på sig.

YTTRANDE

Luftfartsverket 2023-01-27

Luftfartsverket har inkommit med ett yttrande, men m.h.t. sekretess redovisas inte texten här.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Informationen noteras.

YTTRANDE

Skogsvårdsstyrelsen 2023-03-02

Skogsstyrelsen har beretts möjlighet att yttra sig i rubricerat ärende.

Den föreslagna översiktsplanen förefaller vara väl avvägd mellan olika samhällsintressen, där de globala målen för hållbar utveckling och de nationella miljökvalitetsmålen ligger till grund.

Givet en ökad efterfrågan på bostäder, serviceverksamheter och tillväxt inom näringslivet till följd av befolkningstillväxten, kommer behovet av mark för exploatering att öka. Detta kommer, så som beskrivet i MKBn, att medföra att natur- och kulturmiljövärden påverkas negativt eller helt spolieras. Även tillgången på områden för friluftsliv och rekreation kommer att minska till följd av exploatering av naturmark. För att minimera förlusten av

dessa miljövärden är en genomtänkt plan av stor betydelse. Skogsstyrelsen bedömning är dock att man i den fördjupade översiktsplanen har strävat efter att i möjligaste mån bevara de ur miljösynpunkt mest värdefulla naturområdena.

Inriktningen för skogsbruk på den kommunägda marken för att, genom hyggesfria metoder, värna skogens olika miljövärden är positivt. Hyggesfritt skogsbruk kan vara svårt att bedriva i skog med ljuskrävande trädslag men är fullt möjligt, om målet är att sköta skogen för att värna skogens miljövärden framför virkesproduktion. Inköp av privatägd skogsmark kan, så som anges i planen, medföra att man säkerställer tillgången på skog för rekreation och värnar om naturvärden i omgivningen.

Det är positivt att man har en väl utarbetad grönstrukturplan med en stark koppling till ekosystemtjänster, till nytta för såväl människor som arters överlevnad.

I detta ärende har Mats Arvidsson, Skogskonsulent beslutat.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Noteras.

YTTRANDE

Försvarsmakten 2023-01-20

Försvarsmakten avstår i detta fall från att yttra sig gällande översiktsplanen.

Då riksintressen för totalförsvarets militära del ska redovisas och tillgodoses i översiktsplanen vill Försvarsmakten upplysa om att det på Försvarsmaktens hemsida (www.forsvarsmakten.se/riksintressen) och i riksintressekatalogen för aktuellt län finns aktuellt planeringsunderlag för riksintressen för totalförsvarets militära del. På hemsidan finns bland annat kartunderlag för de öppet utpekade riksintresseanspråken (både som pdf-kartor i katalogen och som geodata).

I katalogen finns värdebeskrivningar för de olika riksintressena och fördjupad information om riksintressen för totalförsvarets militära del samt information om vad och hur samråd för olika ärenden och åtgärder i kommande skeden ska ske med Försvarsmakten (ex. detaljplaner, bygglov, vindkraft, områdesskydd).

Försvarsmakten önskar fortsatt alla översiktsplaner på remiss enligt normala förfaranden.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Informationen noteras.

YTTRANDE

SGI (Statens geotekniska institut) 2023-03-01

Statens geotekniska institut (SGI) har från Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Kungälvs kommun erhållit rubricerad översiktsplan med begäran om yttrande. SGI:s yttrande avser geotekniska säkerhetsfrågor såsom ras, skred, erosion och geotekniska frågeställningar kopplade till översvämning. Grundläggnings- och miljötekniska frågor, såsom hantering av radon, ingår således inte.
Syftet med FÖP Kode är, enligt [I] att för det avgränsade geografiska området, ersätta ÖP2010 avseende mark- och vattenanvändningskartan samt utveckla och förtydliga översiktsplanens övergripande mål om ett hållbart stationssamhälle samt att redovisa Kodes kopplingar till omlandet och grannbyarna. Syftet är också att utifrån nya planeringsunderlag, mål och vision från politiken få ett mer detaljerat underlag som är vägledande och förenklar processen i kommande detaljplanering, bygglov och övriga beslut. Planområdet för FOP Kode innefattar samhället Kode samt förslag på viss utökning för ny exploatering samt omgivande natur och jordbruksmark.

Underlag:
1 Fördjupad översiktsplan för Kode, Samrådshandling 22-11-16, Kungälvs kommun.
2 Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode, Kungälvs kommun. PM Geoteknik/Bergteknik, AWER Geoteknik 2022-04-29.

SGI:s synpunkter
De geologiska förhållandena inom planområdet karaktäriseras av ett lertäckt område med uppstickande bergpartier. Leran är glacial och postglacial och ligger inom område med förutsättningar för kvicklera. Mindre områden med svallsand och älvsediment förekommer. Tre mindre vattendrag berör området.
Kommunen har tagit fram en Geoteknisk/bergteknisk rapport [2] till planen, vilket är föredömligt.
(Tyvärr är kartorna i Bilaga C suddiga så teckenförklaringen framgår inte.) Rapporten redovisar markförhållanden både geotekniskt och bergtekniskt. Riskområden är identifierade och den ger rekommendationer inför exploateringen inom de delområden som avgränsats inom planområdet. Rapporten konstaterar även förekomst av kvicklera i området, och pågående erosion i vattendragen.
Kommunen beskriver i [l] de geotekniska säkerhetsfrågorna på ett bra sätt, det ges också bra Riktlinjer Geoteknik inför detaljplanering och bygglov. Riktlinjerna skulle vinna på att även nämna de hänsyn till klimatförändring som nämns i texten.

Fokus i beskrivning och riktlinjer ligger på nyexploatering och områden med höjdskillnader. Vi vill här uppmärksamma på att även risker för den byggda miljön behöver identifieras och hanteras i en översiktsplan.

Vi vill också trycka på att stabilitetsproblem även kan uppstå i relativt plana områden vid exploatering och ändrad markanvändning, beroende på vad den innebär för laster på mark och påverkan på omgivningen. Särskilt i områden med förekomst av kvicklera behöver de geotekniska förhållanden klarläggas.

Det finns en tabell på s.106 i [l] med rekommendationer för de olika delområdena för både Stabilitet/geo, Sättning och Stabilitet/berg vilket är bra. Vi vill dock påpeka att det i de fall det står att stabiliteten bör utredas borde stå att den ska utredas, vilket även Riktlinjerna Geoteknik säger.

Ärendets handläggning Beslut i detta ärende har tagits av geotekniker Ulrika Isacsson, efter föredragning av geolog Karin Bergdahl

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Texten och riktlinjer avseende geoteknik kompletteras och förtydligas. Risker avseende befintlig bebyggelse, bedöms finnas med i delområdena men texten förtydligas även här.

YTTRANDE

Statens fastighetsverk 2023-01-24
Statens fastighetsverk har inga fastigheter inom planområdet och avstår därför att yttra sig.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR
Noteras.

YTTRANDE

Trafikverket 2023-03-06
Trafikverkets uppdrag
Trafikverket bevakar frågor som rör transportsystemet och viktiga aspekter som behöver behandlas i en översiktsplan. Att dessa aspekter beaktas är en förutsättning för att kommunens transportsystem som helhet ska fungera väl utifrån tillgänglighet, jämställdhet och långsiktig hållbarhet.

I översiktsplanen skall kommunen redovisa grunddragen i den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras, vilken hänsyn som ska tas till allmänna intressen och hur man tänker tillgodose riksintressen och miljökvalitetsnormer. Hur infrastrukturen planeras kan i hög grad påverka om inriktningen kan leda till en hållbar samhällsutveckling.

Trafikverket anser att det är önskvärt att kommunens översiktsplan innehåller en långsiktig strategi med ett helhetsgrepp kring trafikfrågor. Av planen bör också framgå hur kommunen tar hänsyn till nationella och regionala mål, planer och program.

Synpunkter
Trafikverket bedömer att samrådshandlingen väl tillgodoser det innehåll som förespråkas.
Trafikverket noterar att kommunen förklarar att ingen påverkan på vare sig Bohusbanan eller väg E6 kommer att ske genom planläggning och exploatering.

Bohusbanan som är av riksintresse för kommunikationer, ska hänsyn tas för buller och vibrationer samt för transporter av farligt gods vid framtida planläggning.

Just nu pågår en utredning (Trafikverket) för bl a plattformsförlängning i Kode och där även planskildhet för denna undersöks. Kommunen har tagit fram en trafikutredning med flera olika alternativ för hanterande av vägar i Kode tätort vilket även innefattar tankar kring eventuellt övertagande av statliga vägar för att möjliggöra utförande.

Eventuella åtgärder i väg- och järnvägsanläggningen ska genomföras av Trafikverket.

Det föreslås i FÖP för Lunnevi och Västberget att det kan behöva anläggas dagvattendammar/magasin inom vägområdet för E6 för att möjliggöra exploatering. Denna typ av åtgärder inom vägområdet är inget Trafikverket ställer sig positivt till, utan dessa måste hanteras utanför vägområdet.

I övrigt så ser Trafikverket fram emot ett fortsatt deltagande i arbetet med att utveckla Kode i framtiden.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Kommunen arbetar utifrån GRs strukturbild med huvudstråk avseende hållbart resande. Gällande översiktsplan kopplar vidare på strategin i den strategiska kartan där även sekundärstråk och framtida sekundärstråk pekas ut. Vid framtida anläggning av dagvattendammar kommer dialog föras med TRV bl.a. utifrån det behov som har konstaterats i FÖPens övergripande dagvattenutredning kring fördröjning av dagvatten som även berör E6.
I övrigt noteras synpunkterna och text under Trafik och kommunikation kompletteras.

YTTRANDE

Post- och telestyrelsen 2023-03-26

PTS har av Länsstyrelsen i Västra Götaland ombetts att inkomma med synpunkter på FÖP avseende Kode.

PTS är central förvaltningsmyndighet med ett samlat ansvar – sektorsansvar – inom områdena post och elektronisk kommunikation. Inom ramen för detta arbete skall PTS bland annat:

• främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer enligt de mål som anges i lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation

• verka för robusta elektroniska kommunikationer och minska risken för störningar, inbegripet att upphandla förstärkningsåtgärder, samt verka för ökad krishanteringsförmåga

• verka för att tillgodose totalförsvarets behov av post- och elektronisk kommunikation under höjd beredskap, och stärka samhällets beredskap mot allvarliga störningar i näten för elektronisk kommunikation i fred

Regeringen presenterade i oktober 2011 sin digitala agenda för Sverige. Det övergripande målet i agendan är att Sverige ska vara bäst i världen på att utnyttja digitaliseringens möjligheter. År 2016 presenterade regeringen en ny bredbandsstrategi ”Sverige helt uppkopplat 2025” där det kortsiktiga målet är att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till minst 100 Mbit/s år 2020. På längre sikt är målen att 98 procent av alla hushåll och företag i hela Sverige bör ha tillgång till minst 1 Gbit/s senast år 2025 samt att det bör finnas tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där människor normalt befinner sig senast år 2023.

En robust och välutbyggd IT-infrastruktur är viktig för att trygga välfärden. It är en central infrastruktur som ligger till grund för många andra områden. En väl fungerande och utbyggd IT-infrastruktur ger goda förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, miljö och klimat, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet. Av denna anledning anser vi även att IT-infrastrukturen måste in i samhällsplaneringsprocessen på regionnivå samt i alla kommuner. Om inte IT-infrastruktur beaktas i samhällsplaneringen finns risken att de tjänster som är beroende av infrastrukturen inte når ut till användarna. Lagändringen i Plan- och bygglagen (PBL) från maj 2011, stärker även detta.

PTS har inte tillgång till detaljinformation om hur operatörer och andra ledningsägare utformar sina nät utan hänvisar till de operatörer och ledningsägare som blir berörda inom aktuellt område för ytterligare information.

I detta fall kan det vara lämpligt att kontakta nationella bredbandsaktörer samt aktuella regionala och lokala bredbandsaktörer. Kommunen bör ha en förteckning över vilka befintliga ledningsägare som blir berörda eller liknande funktion. Exempelvis bredbandskoordinatorer bör ha information om potentiella ledningsägare gällande elektroniska kommunikationer.

Sedan december 2010 finns ett system för begäran om ledningsanvisning, ”ledningskollen.se”. För att identifiera vilka som är berörda ledningsägare kan en förfrågan skickas via https://www.ledningskollen.se/

PTS har i tidigare skrivelse (med hemlig bilaga 2012-01-23 dnr: 03–16005) till respektive länsstyrelse lämnat uppgifter om teleanläggningar som är att anse som riksintressen i enlighet 3 kap 8 § miljöbalken och 2 § p. 9 förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m.

Om planen innebär uppförande av vindkraftverk, kan dessa i vissa fall påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt, speciellt gäller detta för radiolänkförbindelser. PTS rekommenderar därför att ett samrådsförfarande genomförs mellan vindkraftsbolag och de radiolänkoperatörer som blir berörda av vindkrafts-etableringen för respektive område för att minimera störningsriskerna. Inför ett sådant samråd kan PTS bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.

PTS har inga ytterligare synpunkter.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Frågan bedöms ha hanterats i FÖPen underkapitlet teknisk försörjning och rubriken Elektronisk kommunikation. Planen innefattar inte uppförande av vindkraft.

STATLIGA BOLAG

YTTRANDE

Svenska kraftnät 2023-03-28

Svenska kraftnät har tagit del av handlingarna för rubricerat ärende och vill framföra följande:

Nuläge – framtida planer

Förstärkning av transmissionsnätet
I hela Västra Götalandsregion förväntas elanvändningen öka kraftigt framöver. Det kan i framtiden därför bli aktuellt att förstärka station Hisingen (belägen på Hisingen, Göteborg) med en ny 400 kV-ledning norrifrån för att möjliggöra ökade uttag och anslutning av havsbaserad vindkraft i området.

Behovet av den nya 400 kV-ledningen är inte fastlagt ännu, men utreds av Svenska kraftnäts nätutvecklingsenhet under tidsperioden 2023-2024.

I och med att behovet av den nya 400 kV-ledningen ännu inte är fastlagt finns det inte heller något förslag på var ledningen skulle kunna dras. Svenska kraftnäts nät-utvecklingsenhet har dock haft en mycket tidig dialog med Fastighetskontoret i Göteborg som då förespråkade att den nya ledningen, om behovet uppstår, bör dras väster om Kungälv.

Detta innebär i sådana fall att den nya 400 kV-ledningen sannolikt kommer att passera strax öster om Kode där det idag redan finns en 130 kV-ledning tillhörande Vattenfall Eldistribution.

Information om satsningar på samarbete för att lösa utmaningarna gällande ett ökat elbehov finns att ta del av via följande länk: Gemensamt krafttag för elnäts-kapaciteten i Västsverige - Västra Götalandsregionen (newsmachine.com)

Allmän information

Geodata
Svenska kraftnäts anläggningsobjekt finns att hämta via Geodataportalen, www.geodata.se, som WMS eller som en shape-fil. Informationen innehåller den geografiska positionen för Svenskakraftnäts ledningar, stolpar, stationer och stationsområden.
Utöver den geografiska positionen finns uppgifter om förläggningssätt (luftledning, kabel etc.) och spänningsnivå för våra ledningar. Vid produktion av kartor där Svenska kraftnäts geografiska anläggningsinformation används ska följande copy-righttext framgå: ”© Affärsverket svenska kraftnät”.

Projekt och planer
För övergripande information rörande Svenska kraftnäts framtida planer för trans-missionsnätet för el hänvisar vi till Systemutvecklingsplan 2022-2031. Dokumentet finns publicerat på vår webbplats, www.svk.se.

På Svenska kraftnäts webbplats finns även information om alla pågående trans-missionsprojekt som är bra att ta del av. Läs mer på vår webbplats, Transmissions-nätsprojekt | Svenska kraftnät (svk.se)

Samråd
Svenska kraftnät önskar att ni vid remittering av kommande ärenden sänder fullständigt material till oss. Vi ser gärna att relevant lägesbundna data i form av shape- eller dwg-filer skickas till oss med information om vilket koordinatsystem de är skapade i. Exempel på detta kan vara detaljplanegränser och utredningskorridorer.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkten noteras och text avseende elförsörjning kompletteras.

YTTRANDE

Nordion energi 2023-01-30

Nordion Energi, där Weum Gas AB och Swedegas AB ingår, har tagit del av inkomna handlingar i ovan rubricerat ärende och har följande synpunkter.
Inom det område som omfattas av den fördjupade översiktsplanen har Nordion Energi en högtrycks-ledning för energigas, se kartan nedan.

Vi ser gärna att gasledningen omnämns under avsnittet Teknisk försörjning.
Gasledningar är underkastade Naturgasanvisningar (NGSA) som bland annat innebär ett minsta skyddsavstånd till andra ledningar och byggnader samt närmaste gräns för område med förväntade grävningsaktiviteter.
Högtryckskledningar omgärdas även av MSBFS 2009:7 (Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps författningssamling) som handläggs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).
Vid byggnation, förändrad markanvändning, mm. granskas ett 1600 meter långt och 400 meter brett område med gasledningen i centrum (zonklassningsenhet enl MSBFS 3 kap. 1 §). Minsta tillåtna avstånd mellan mät- och

reglerstation, mätstation, linjeventilstation eller rensdons-station och vissa andra objekt gäller ett minsta tillåtna avstånd om 50 m i förhållande till grupp av bostadsbyggnader, annan byggnad eller område som avses i 3 kap. (enligt MSBFS 4 kap. 3 §).
Förändringar i bebyggelse och markanvändning medför särskilda försiktighetsmått. Åtgärder som byggnation, sprängning, schaktning eller åtgärder som kan skada ledningen ska alltid föregås av samråd med Nordion Energi inom ett 50 meter brett område med ledningen som mittlinje.
För ledningsvisning hänvisar vi till www.ledningskollen.se, som redovisar med kartunderlag och dxf-fil.
Det är viktigt att samråd sker med Nordion Energi redan i tidigt projekteringsskede, speciellt om arbete sker i närheten av gasledningen.

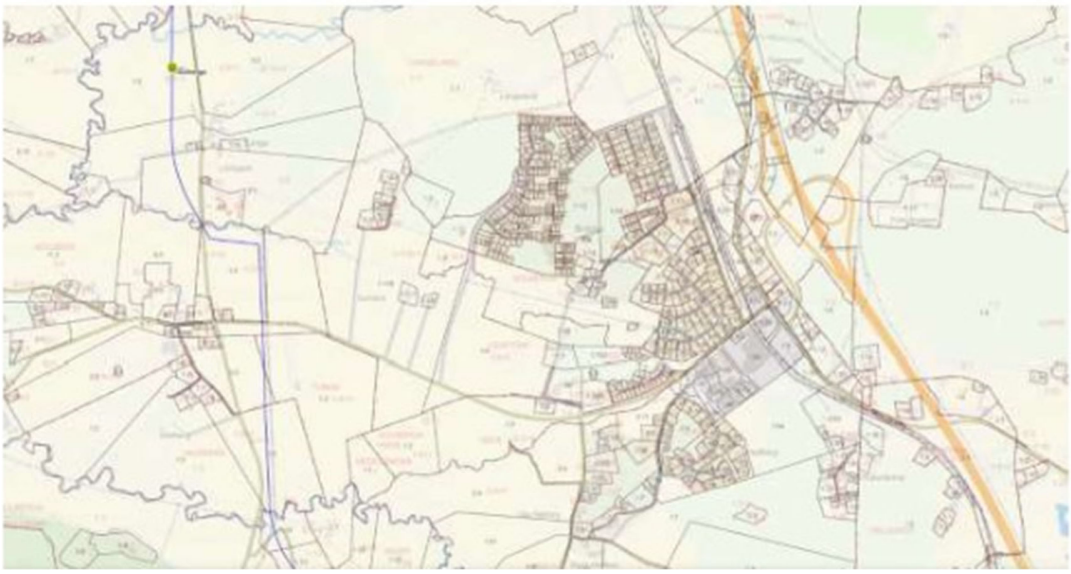

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Texten under kapitel teknisk försörjning kompletteras enligt synpunkt.

YTTRANDE

Skanova 2023-02-08

Skanova AB (Skanova) har tagit del av förslag till översiktsplan enligt ovan, och låter framföra följande:

Yttrande
Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet, det vill säga när detaljplanarbete påbörjas, för att få med befintliga ledningar i planeringsunderlaget. På så sätt kan oförutsedda hinder i planeringen som berör Skanovas nät undvikas för att få en smidigare och snabbare planprocess.

Om så önskas kan ledningarna skickas digitalt i dwg-format för att infogas på planeringsunderlaget. Kontakta https://www.ledningskollen.se
För ledningssamordning kontakta Nätförvaltningen telia-natforvaltning@teliacompany.com

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Informationen noteras.

REGIONALA ORGAN

YTTRANDE

Polisen Kungälv 2023-01-18

Lokalpolisområde Kungälv/Ale har inget att erinra gentemot översiktsplanen för Kode.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkten noteras.

YTTRANDE

Lantmäteriet 2023-01-20

Lantmäteriet har av nedanstående skäl inte granskat den aktuella översiktsplanen och lämnar därför inga synpunkter.
Lantmäterimyndigheten har ingen lagstadgad skyldighet att granska översiktsplaner och dessa berör normalt sett endast indirekt Lantmäteriets kommande arbete. Många av de ställningstaganden som beskrivs i översiktsplaner kommer i och för sig att innebära förändringar i fastighetsindelningen eller att fastighetsanknutna rättigheter (servitut, ledningsrätter, gemensamhetsanläggningar etcetera) kommer att bildas eller ombildas. Omfattningen av dessa behov kommer dock att konkretiseras i senare skeden, till exempel då områden detaljplaneläggs. Lantmäteriet genomför däremot granskning i detaljplaneprocessen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Informationen noteras.

YTTRANDE

Västtrafik 2023-03-02

Övergripande kommentar
Västtrafik har tagit del av ovanstående förslag till fördjupad översiktsplan.

Västtrafik ser positivt till en förtätning i stationsnära läge. Utredningen om Hållbar täthet i stationssamhällen är en bra guide- och riktlinje för hur ett stationssamhälle kan utvecklas för att uppmuntra hållbart resande. Precis som kommunen själva skriver så är det mest fördelaktigt ur kollektivtrafiksynpunkt, om samhället får växa inifrån och ut. Järnvägen och till viss del även Jörlandavägen, utgör idag en barriär och kollektivtrafiken känns inte samlad. Västtrafik ser därför positivt på en fortsatt utredning vad gäller korsningar över/under tågspåren för att minska barriäreffekten. Samt en samlad yta för bussangöring.

Kollektivtrafikstruktur

Kode samhälle har redan idag tillgång till god kollektivtrafik stor del av dygnet. Den mest frekventa stråktrafiken finns på E6:an. Avståndsmässigt är det ingen lång sträcka in till samhället från hållplatserna på motet, men den omgivande miljön och anslutningsvägarna upplevs inte attraktiva. Det hade varit önskvärt att stråken ut mot hållplatserna gjordes mer attraktiva, det kan handla om belysning, plantering och skyltning som gör att området upplevs tryggare.

Vid stationsområdet planeras för en ny bussplan. Det är positivt ur kollektivtrafiksynpunkt då linjerna samlas och det blir en bättre koppling mot tåget. Bussplanen kommer dock landa på östra sidan tågspåren, återigen är stråken ner mot kollektivtrafiken viktiga, så även passagen över tågspåren. Ur resenärssynpunkt hade det varit önskvärt med en planskild övergång.

Omlandet runt Kode samhälle är glest bebyggt, det finns ett antal mindre tätorter som dock inte ingår i FÖP:ens geografiska avgränsning. Från dessa tätorter kör Västtrafik allmän kollektivtrafik i mindre omfattning. Även dessa linjer kommer gynnas av en tydligare knutpunkt i Kode.

Tågtrafikens utveckling

Södra Bohusbanan är idag en viktig tågbana för pendling- och fritidsresande. Västtrafik och Västra Götalandsregionen ser banan som viktig för framtida utveckling. Målet på sikt är kvartstrafik i högtrafik mellan Stenungsund och Göteborg. Vi har dock stora brister i vår infrastruktur nationellt och det är hård konkurrens om medlen till större satsningar. För att kunna köra kvartstrafik krävs större ombyggnationer av tågbanan. Vad vi vill göra på kort sikt för att öka robustheten och kunna köra längre tåg, är att bygga ut plattformslängderna. Det hade ökat kapaciteten med ca 100 sittplatser per avgång jämfört med idag.

Övrig mobilitet

Det är viktigt att, samtidigt som man skapar förutsättningar för ett hållbart resande i form av bättre gång- och cykelkopplingar, upprustade hållplatser och förbättrad kollektivtrafik, även inför åtgärder som försvårar för privatåkande i bil. Det kan göras genom låga P-tal och parkeringsavgifter exempelvis, i samband med nybyggnation. Som flertalet av medborgarinsikterna tyder på så finns ett önskemål om förbättrad service i Kode samhälle. Kan man utföra sina vardagsärenden i sitt närområde så minskar benägenheten att ta bilen. Även säkra och gena gång- och cykelvägar till skolor är av vikt för att minska skjutsandet av barn som bor i närhet till skola.

Förslag till justeringar

På sidan 73 under kapitlet ”Trafik och kommunikationer” finns en del skrivningar som kan formuleras om eller kan styrkas. Siffran 1900 resenärer i snitt per månad stämmer inte. Enligt Västtrafiks kundräkningssystem är det i snitt ca 11 000 påstigande på Kode station/Kodemotet under en normalmånad 2019.

Uppräkningen av linjer samt befintliga turtätheter, ser vi gärna tas bort. Vi kommer under 2024 etablera ett nytt trafikupplägg där till viss del linjerna justeras. Västtrafik föreslår i stället att kollektivtrafiken beskrivs i termer som: Till och från Kode samhälle kan man resa med både regionala linjer och lokal områdestrafik. Kode trafikeras även av en del skoltrafiklinjer som är öppna för allmänheten. Skrivningen om att tågen är fulla redan när dom anländer till Kode är inte korrekt. Västtrafik föreslår att hela stycket tas bor och ersätts förslagsvis med texten ovan om tågtrafikens utveckling. Även sista stycket med jämförelser med andra tågbanor och nedgång i resandet under 2018 känns inte kopplat till övrig text. Förslagsvis stryks även detta stycke.

Övriga kommentarer

Västtrafik vill poängtera att dokumentet ”Plan för Konkurrenskraftig kollektivtrafik” är ett kommunalt dokument. Västtrafik utvecklar trafiken inom ramen för trafikförsörjningsprogrammet. Ytterligare ett viktigt dokument vad gäller kollektivtrafikplanering som Västtrafik förhåller sig till är ”Riktlinjer för trafikering – Så planerar vi för en attraktiv kollektivtrafik”. När Västtrafik ser över grundutbud ser vi på tätortens utbredning och invånarantal, samt täthet. Kode tätort hamnar exempelvis i nivå 3 vilket motiverar ett grundutbud på 10 dubbelturer per vardag och 3 turer per helg, utbud över det motiveras av faktiskt resande. Idag har Kode ett väsentligt högre utbud beroende på att orten är placerad i ett stråk med regional koppling.

Yttrandet är avstämt med Västra Götalandsregionens avdelning regional samhällsplanering och deras synpunkter har arbetats in i vårt svar.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras och texten under kapitel Trafik och kommunikationer revideras.

YTTRANDE

Bohusläns museum 2023-03-16

Bohusläns museum har fått möjlighet att yttra sig i ärendet. Det gäller fördjupad översiktsplan för Kode. Tio områden har valts ut för utbyggnad av bostäder och verksamheter, både öster samt väster om E6. De tänkta åtgärderna är beskrivna i samrådshandling daterad 22-11-16, som inkom till museet 2023-01-17.

Sammanfattning
Kulturmiljöer ses som en av resurserna för Kodes identitet. Exploatering föreslås i närhet till utpekat riksintresse och de kulturmiljöer som ligger i anslutning till Kode. Det finns en risk att de kommer att påverkas negativt av planerad exploatering. Till följd därav bör vidare utredningar utföras inför planering, bland annat av placering av ny bebyggelse samt avseende fornlämningar.

Generellt utlåtande
Bohusläns museum konstaterar att den fördjupade översiktsplanen berör ett geografiskt område med utpekade kulturmiljöer och med ett antal kända fornlämningar.

Två uttagna kommunala kulturmiljöer ligger delvis inom planområdet, dels i norr Karl den XII:s väg, dels i söder, Hegil-Halltorp (Kulturminnesvårdsprogram. Kungälvs kommun. 1990). Därtill sträcker sig ett riksintresse för Kulturmiljövården, Solberga-Ödsmål O17, in i den västra delen av planområdet. Inom planområdet finns även områden som är uttagna av Länsstyrelsen som värdefull odlings- och ängsmark.

Kulturmiljövärden skall ses som en resurs i planeringen och det framgår i en av kommunens mål-bilder, att kulturmiljön ska tas till vara i samhällsutvecklingen (sid. 6 och 25). Dessutom framförs att kulturmiljöer är viktiga sett utifrån ett vetenskapligt-, upplevelsemässigt- och identitetsskapande perspektiv ” (s 30). Då krävs att kulturmiljön behandlas varsamt.

Kulturhistoriskt utlåtande
Bebyggelsen vid Kode utgörs dels av äldre gårds- och bybildningar i anslutning till Solberga åkerslätt dels huvudsakligen planlagd villabebyggelse uppförd under andra hälften av 1900-talet som bildar ett tätbebyggt mindre samhälle kring järnvägsstationen.

Bohusläns museum uppskattar att en kulturhistorisk bakgrund och analys av jordbrukslandskapet har utförts och att resultatet har inarbetats i text (KULA AB 2021-12-21). Samt att en MKB utförts (MKB FÖP Kode 2022-05-19).

Ett antal riktlinjer som exempelvis för informationsinsatser och siktlinjer har arbetats fram och ligger till grund för fortsatt arbeten med planen (sid 45ff). Bohusläns museum ser positivt på uttalandet att det eftersträvas att få en mjuk övergång mot det öppna odlingslandskapet och att det värnas om kulturvärden. Kulturmiljöerna ses som en viktig komponent i Kodes historia, vilken är ett incitament för att förståelsen av Kodes utveckling över tid. Då krävs att kulturmiljöer lyfts fram. Det är då av vikt att vårda och satsa på informationsinsatser om de kulturmiljöer som finns i området.

Bohusläns museum instämmer med det uttalande som presenterats efter utförd landskapsanalys att planen bedöms få stora negativa konsekvenser avseende kulturmiljö och landskapsbild. Föreslagna områden för ny bebyggelse sammanfaller med tre identifierade landskapshistoriska värdekärnor sett ur en landskapshistorisk synvinkel (KULA AB 2021). Dessa områden ligger vid Tunge, Guntorp/Hede och Långeland/Kode. Miljöer med stora kulturhistoriska värden. Även riksintresseområdet Solberga-Ödsmål kommer att påverkas av planerna.

Det är av vikt att bevara det öppna landskapet i största möjliga mån. Detta för att förstå de kulturhistoriska sambanden. Bebyggelse på åkermark är problematisk sett ur kulturhistorisk synvinkel. Bebyggelse på åkermark bryter mot det traditionella bebyggelsemönstret och förändrar landskaps-bilden och detta bör undvikas i största möjliga mån. Därmed finner Bohusläns museum att det är beklagligt att jordbruksmark tas i anspråk för exploatering.

Bohusläns museum instämmer med, att exploatering inom tilltänkta områden riskerar att få stora negativa konsekvenser för kulturmiljön och landskapsbilden. Det omnämns i MKB: n, att föreslagna områden för ny bebyggelse sammanfaller med tre identifierade landskapshistoriska värdekärnor. Förslag och åtgärder har lagts fram och det nämns att fördjupade utredningar utöver utförd landskapsanalys behövs genomföras. Syftet är att skapa en tydligare bild av vilka kulturhistoriska objekt som berörs av planen, deras status samt konsekvenser av planerad exploatering (MKB FÖP Kode 2022-05-19). Det är av vikt att samråd sker med Länsstyrelsen på ett tidigt stadium inför planläggning. Därtill finns behov av en tydligare bild av vilka kulturhistoriska objekt som berörs av planen.

Klimatförändringar, skyfall och översvämningsrisker lyfts fram i planen (s 107 ff.). Bohusläns museum föreslår att man bör även se till översvämningsrisker i förhållande till kulturmiljöer. Museet ser positivt på det att exempelvis äldre gårdsnamn lyfts fram i samband med namngivning av nya vägar med mera.

Utlåtande ur bebyggelseperspektiv / Karl-Arne Karlsson

Vi tycker, som vi skrivit ovan, att det är olyckligt om ”Blandad bebyggelse ny” uppförs på de områden som Landskapshistoriska analysen utpekar som sk. Värdekärnor. Innan planarbetet fortskrider bedömer vi att detta behöver utredas ytterligare.

Utlåtande ur fornlämningsperspektiv / Agneta Gustafsson

Fornlämningar finns redovisade i kartmaterial (sid. 86). Det kan tilläggas att det borde finnas en referens till kartan, var information hämtats ifrån.

Det framgår att det krävs vidare utredningar kring fornlämningar vid exploatering (sid. 89). Bohusläns museum är av samma åsikt, att inledningsvis bör arkeologiska utredningar utföras inför planerade exploatering, i syfte att klarlägga om fornlämningar berörs. Samråd med Länsstyrelsen bör ske på ett inför detaljplanering, vilket också framgår i text för riktlinjer kulturmiljövård (sid.89).

Observera att kulturmiljölagen även gäller för okända fornlämningar. Detta innebär att en tidigare ej känd fornlämning åtnjuter fornlämningsskydd i den stund den upptäcks. Om en fornlämning påträffas under pågående markarbete är exploatören skyldig att omedelbart avbryta arbetet och meddela länsstyrelsen.

Bohusläns museum vill informera om att det är Länsstyrelsens kulturmiljöenhet som avgör om fornlämningar och fornlämningsområden berörs och fattar beslut enligt Kulturmiljölagen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras och text kompletteras med riktlinjer. Området för ny blandad bebyggelse vid Tunge har tagits bort samt att området i norr vid Långeland har minskats på grund av deras påverkan på kulturmiljö, naturvärden samt jordbruksmark. Översvämning utreds avseende all befintlig bebyggelse där kulturmiljö ingår. Information kring kartmaterial förtydligas.

YTTRANDE

Göteborgsregionen (GR) 2023-04-17

Göteborgsregionen har begärt och blivit beviljade förlängd svarstid till den 17 april.
Yttrande
Kode stationssamhälle har med sitt strategiska läge vid Södra Bohusbanan och närhet till hav och natur en stor potential att möta efterfrågan på attraktiva bostadslägen i regionen. En utveckling av stationsnära lägen är en bärande del av de regionala överenskommelserna i GR:s mål och strategidokument ”Hållbar tillväxt” och ”Strukturbild för Göteborgsregionen”.

Kungälvs kommun har i sin tidigare fördjupade översiktsplan för Ytterby stationssamhälle på ett ypperligt sätt visat hur man kan skapa en attraktiv täthet. GR hade gärna sett att samma modell och ambition gällande täthet och fördelning av ytor hade tillämpats än tydligare i FÖP Kode.

Med en utveckling av Kode stationssamhälle kan det skapas ett mycket gott tillskott till resandeunderlaget på Södra Bohusbanan. Tillkommande resandeunderlag motiverar i sin tur en tidigareläggning och ökning av investeringar i den i dagsläget eftersatta Södra Bohusbanan. Inom ramen för en stärkt infrastruktur vill GR vill gärna peka på vikten av att kommunen även prioriterar utbyggnad av ett starkt nät av gång- och cykelbanor som ansluter till stationssamhället.

Kode består idag av 90 % småhus, 7 %, specialbostäder, 1% flerbostadshus och 1 % övrigt. Mot bakgrund av nuvarande fördelning ser GR positivt på ambitionen att vid nybyggnation eftersträva en blandning av

upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar i ortens alla olika delar. För att ändra ortens struktur och skapa förutsättningar för en blandad befolkning sett till åldersstruktur och socioekonomi skulle emellertid en stor tyngdpunkt behöva ligga på flerbostadshus med blandade upplåtelseformer. En hög täthet och mångfald i bostadsutbudet skapar även ett underlag för såväl attraktiv kommersiell service som samhällsservice.

En utbyggnad av Kode stationssamhälle innebär ett ianspråktagande av värdefull jordbruksmark. Det är en målkonflikt som kan kräva särskilda ställningstaganden. Generellt ser GR positivt på att nyttja jordbruksmark för att skapa täthet i direkt närhet av stationen men vill poängtera att ianspråktagandet bör präglas av en hög yteffektivitet så att inte mer jordbruksmark än nödvändigt ianspråktas. Vidare rekommenderar GR att Kungälvs kommun kan överväga kompensation i form av att skydda annan värdefull jordbruksmark. En utredning och särskilda ställningstagande underlättar efterföljande detaljplaneprocesser.

GR bidrar gärna med regionala perspektiv och planeringsunderlag i det fortsatta arbetet med utvecklandet av Kode stationssamhälle.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras. De principer som tagits fram för täthetsanalysen i FÖP Ytterby har även använts i FÖP Kode. Dock har Kode andra förutsättningar avs utbyggnad av bostäder i närhet till stationsområdet mot öster. FÖPen lyfter både genom mål och strategier behovet av utbyggda gång- och cykelbanor mot stationen. Genom att jordbruksmark anges i mark- och vattenanvändningskartan innebär det ett skydd mot exploatering. En lokaliseringsutredning avseende jordbruksmark har tagits fram efter samrådsskedet.

KOMMUNALA NÄMNDER

YTTRANDE

Miljö- och byggnadsnämnden 2023-03-09

Miljö- och byggnadsnämnden har tagit del av samrådshandlingarna gällande fördjupad översiktsplan för Kode och lämnar tjänsteskrivelsen som sitt yttrande.

Bygglovenheten och miljöenheten anser att den vision som har tagits fram framstår som väl genomarbetad i många hänseenden och att många av de förändringar som planeras kan bidra till ett attraktivt samhälle. Samhällets placering i närheten av tågtrafik inbjuder till hållbart resande. Även de avsnitten som handlar om grönstrukturplan, dagvatten och klimat visar på förslag hur vi i framtiden kan bygga mer hållbart. Miljöenheten önskar att dessa riktlinjer följs upp i framtida detaljplanearbeten i Kode.

Bygglovenheten anser att det finns anledning att utreda exempelvis buller, trafikförsörjning och gestaltning ytterligare så att de byggnader som blir ett resultat av FÖP Kode uppfyller kraven i Plan och bygglagen, PBL.

Miljöenheten anser att miljökvalitetsnormer för luft behöver lyftas och utredas i utvecklingsområden nära E6 då de gäller överallt där människor vistas.
Då nya bostäder bör undvikas i området mellan Bohusbanan och E6 på grund av buller- och risksituationen bör det i granskningsskedet göras ännu tydligare var inom ”centrumbebyggelse ny” i område 1. Centrala Kode, som bostäder bör tillåtas.
Det finns även en problematik med byggnation och förtätning alltför nära järnvägen och E6:an med tanke på att de är farligt gods-leder och att mark vid järnväg ofta är förorenad.
Förvaltningens bedömning

Miljöenhetens bedömning

Luftkvalitet

Den tillhörande miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) bedömer att miljömålet Frisk luft inte påverkas av den fördjupade översiktsplanen och miljökvalitetsnormer för luft tas därför inte upp. Som samrådshandlingen dock tar upp är idag E6 den största källan till luftutsläpp i Kode. Centrala Kode kan vara relativt förskonat genom att de förhärskande vindarna är sydvästliga och det finns ett visst avstånd till motorvägen. Dock kan det finnas risk för överskridande av miljökvalitetsnormer vid planerad centrumbyggnation nära E6 och dess avfarter likaså för utpekat idrottsområde. Miljökvalitetsnormerna för luft gäller överallt där människor vistas, tex även vid idrottsområde, centrumverksamhet och kontor, och är inte främst kopplat till bostäder såsom buller. Som beskrivet är inte de lokala luftkvalitetshalterna kända men om översiktsplanen innebär förtätning i direkt närhet till E6 och dess avfarter kommer luftkvaliteten att behöva utredas i framtida detaljplaner och eventuellt i kombination med buller om åtgärder behöver vidtas. Mätningar i centrala Kungälv nära E6 har visat överskridanden av miljökvalitetsnormer för kvävedioxid, om än på östra sidan E6 i förhärskande vindriktning. I granskningsskedet bör luftkvalitetsfrågan lyftas ytterligare.

Buller

Förtätning av befintliga områden föreslås med blandad stadsbebyggelse samt komplettering med stadsbebyggelse i områden som gränsar till Bohusbanan och E6:an. Enligt samrådsbeskrivningen betyder ”centrumbebyggelse ny” en blandning av bostäder, kontor, handel och service samt inslag av grönytor. På grund av läget för delområdet mellan Bohusbanan och E6, med den buller- och risksituation det innebär, föreslås ett fokus på exempelvis centrumverksamheter, företagslokaler och pendelparkeringar. Nya bostäder bör med grund i buller- och risksituationen undvikas enligt samrådsbeskrivningen i denna del. I granskningsskedet bör det göras ännu tydligare var inom ”centrumbebyggelse ny” i område 1. Centrala Kode, som bostäder bör tillåtas.

Miljöenheten håller med samrådsbeskrivningen som tar upp att folkhälsoperspektivet är frikopplat från lagkraven för buller i boendemiljöer. Förhållandet blir tydligt vid en jämförelse av WHO:s bullerriktlinjer och trafikbullerförordningen (SFS 2015:216). Om lagens lägstanivå för buller tas för norm i bostadsutvecklingen, kommer folkhälsan påverkas negativt. I Kode som är förskonat mot allvarliga bullerproblem finns möjlighet att planera goda boendemiljöer och med hänsyn till Kodes småskalighet och landsbygdskaraktär är det rimligt att målsättningen avseende fasadbuller för bostäder uppgår till maximalt 55 dB(A) ekvivalentnivå vid nybyggnation eller ändringar i trafikinfrastrukturen.

Byggnation nära järnvägsspår och motorväg

Förutom buller och vibrationer finns det en problematik med förorenad mark i närheter av järnväg såsom t ex arsenik och rester av bekämpningsmedel. Bohusbanan och motorväg E6 är även farligt gods-leder. Det här sammantaget gör att byggnation av bostäder inte är lämpligt alltför nära järnvägen och E6:an

Övrigt

FÖP Kode är en välarbetad framtidsvision för Kode, särskilt i de avsnitten som handlar om grönstrukturplan, dagvatten och klimat, där det redogörs för många bra förslag på hållbara lösningar. Miljöenheten önskar att dessa riktlinjer följs upp i framtida detaljplanearbeten i Kode. Det är även viktigt att få till ett övergripande samarbete mellan kommunen och fastighetsägare längs vattendragen för att nå miljökvalitetsnormen som är satt för vattendragen Vallby å och Kollerödsbäcken (Solberga ån).

Bygglovenhetens bedömning

Bygglovenheten anser att den vision som har tagits fram framstår som väl genomarbetad i många hänseenden och att många av de förändringar som planeras kan bidra till ett attraktivt samhälle. Samhällets placering i närheten av tågtrafik inbjuder till hållbart resande.

I projektet finns dock flera större förändringar där osäkerhet råder om vad som ska ske. Exempel på detta är nya järnvägsöverfarter för trafik och gående, dubbelspårig järnväg och flytt av industriområdet. Dessa kan ha

påverkan på hela områdets utvecklig och bör vara noga undersökt så att den vision man har kan levereras och att problem inte uppstår med exempelvis trafik på grund av för få överfarter.

På grund av bland annat järnvägen finns det problem med buller. Kode är ett mindre samhälle och man bör fundera på att ställa höga krav på att skapa bullerfria bostadsmiljöer för att skapa de trevliga bebyggelseområden man vill uppnå. För att säkerställa detta krävs att bullerfrågan är noga utredd.

I FÖP Kode verkar det framför allt planeras för flerbostadshus i mellan 2 och 5 våningar. Då Kode numera består av mestadels fristående bostadshus som ofta har en till en och halv våning bör det studeras hur byggnader med upp till fem våningar påverkar den småskalighet som utmärker Kode idag. Det finns en risk att man bygger bort det som invånarna uppskattar idag om man inte är varsam i planeringen och funderar på byggnadsvolymer, bostadsblandning och förtätning och dess effekt på samhället.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras.
Frågor kring gestaltning, trafik, risk, buller, förorenad mark, farligt gods samt MKN vatten hanteras enl PBL och MB i FÖP Kode.
Förvaltningens bedömning är att luftkvalitetsfrågan inte är prioriterad i FÖPen. Bedömningen är även att den centrala delen av Kode tål en större exploateringsgrad samt att yteffektivitet är viktig för att spara natur- och jordbruksmark.

FASTIGHETSÄGARE

YTTRANDE

Fastighetsägare Guntorp 1:5 2023-03-16

Vi två ägare till marken Guntorp 1:5 säger:

NEJ till exploatering av jordbruksmark i Kode.

Vi kommer i bifogade Word-dokument ge en förklaring till vårt ställningstagande och med det har vi tagit stor hjälp av era egna skrifter i FÖR bilagor samt andra legala skrifter!

Vi har också tagit del av kunskap från föreningen "Omställning Kungälv" med ordförande Gunilla Almered Olsson som är mycket bekant av Kungälvs Kommun.

För att Kode samhälle skall kunna växa på ett hållbart sätt, är det naturligtvis inte allt som är "fel" i den beskrivning som FÖP Kode ger oss. Detta gäller inte minst infrastrukturen.

Vi anser att det är viktigt att göra saker i rätt ordning och med stora delar av nuvarande befolknings stöd. Låt det förtätas i de områden där befolkning Kode vill och där minsta möjliga störning sker!

En stor del av Kode befolkning bor, och har flyttat till Kode, just för att det ger ro och harmoni i livet. Bygden, Klimatet, Livsmedelsförsörjning, Jordbruk, Kulturmark, Grönområden och mycket annat värnar vi alla om.

Jordbruk - är en av de viktigaste termerna i det som har skapat Kode och just nu skapar Kode - trygghet, ro och harmoni.

Har ni några frågor eller annat så står vi naturligtvis till förfogande.

Kulturbygden Solberga I Kode

"Då var det inte långt ifrån, att Torarin kände sig hemsk till mods. Det hade nu blivit nästan mörkt, men Torarin kunde dock se Solberga kyrka och den vida slätten däromkring, som låg skyddad av breda skogshöjder åt landsidan och av runda, skoglösa klippkullar åt havet till. Där han åkte fram alldeles ensam på den vida, vita slätten, tyckte han sig vara ett ringa och litet kryp, men från de mörka skogarna och de ödsliga bergkullarna ryckte det ut stora odjur och troll av alla slag, som vågade sig ned på öppen mark, sedan det hade blivit mörkt. Och på hela slätten fanns ingen annan, som de kunde kasta sig över, än den fattige Torarin." Ur "Herr Arnes Penningar'

Selma Lagerlöf beskriver vackert i boken/berättelsen om 'Herr Arnes penningar' hur Torarin känner sig när han kommer ut på den vidunderliga Solbergaslätten.
I Kode/Solberga är vi stolta över vår historiska berättelse och vi är stolta över vår vackra och speciella miljö. Slätten är en av Bohusläns största och är ännu relativt oförstörd.

Av idag äldre personer - med historia och levnad i Kode - har vi ritat upp hur vägarna gick till gårdarna runt Solbergaslätten (benämnd i FÖp Kode som Kulturmark),

Solberga kyrka samt västerut.

Gårdarna låg och ligger fortfarande utmed bergskanterna, som de gjort i flera hundra år.
Man hade på detta vis Solbergaslätten framför sig och med det fullt orörd åkermark att bruka. Detta vittnar om hur man byggde förr.
Aldrig att man skulle ödsla värdefull mark för att göra en väg.
Hedsvägen som idag delar Solbergaslätten är ett modernt påfund och att med Hedsvägens hjälp dela Solberga slätten som varande enbart i dess södra del är helt fel.

Solbergaslätten är - och har alltid varit — och skall alltid vara HELA SLÄTTEN det vill säga både söder och norr om Hedsvägen!

Just detta område, öster om Ädelstensvägen och norr om Hedsvägen pekas i "Landskapshistorisk analys" ut, tillsammans med Långeland och Tunge, som en av flera så kallade värdkärnor, alltså de mest värdefulla kulturmiljöerna i nära anslutning till tätortsområdet.

Att med detta i kunskap och beaktande fundera på att exploatera delar av Solbergaslättens åkrar som är utpekade som viktiga värdekärnor skulle — enligt FÖP Kode egna texter, vara ett svek, "bedrägeri", en estetisk ödeläggelse och mycket annat. Vi måste värna om kulturella, vackra och historiska miljöer!

Den namnkunnige kyrkoherden Ringius verkade i Solberga i början på förra seklet. Han trampade upp en stig över slätten när han skulle från prästgården upp till Kode eftersom han tyckte att det var för långt att gå runt.
I diskussionen om huruvida tåget skulle stanna i Kode eller Skårby sa han i sin järnvägspredikan:

"Jämvägen är en gåfva ifrån ljusens Fader, dock inte det förnämsta han har giftit oss."
Om järnvägen är en orsak till att vi ska bygga sönder vår bygd är jag benägen att hålla med.

"Ny bebyggelse föreslås i samtliga värdekärnor vilket riskerar att försvåra dess läsbarhet då de ingår i ett större sammanhang. Exploatering på dessa ytor riskerar därför att få stora negativa konsekvenser för kulturmiljön och landskapsbilden"

Jordbruksmarken Solberga/ Kode

Ni anser att den exploatering som föreslås på brukningsvärd jordbruksmark är förenlig med Miljöbalken.
Lagen säger att jordbruksmark får tas i anspråk endast om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på ett för allmänhetens synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.
Många "Icke jordbruksmarker" i Kode måste utredas och förtätas innan NÅGON jordbruksmark ens kommer på tal.
Var finns lokaliseringsstudien för alternativa platser i denna FÖP Kode?
Vi vill se, läsa och förstå varför vissa platser valts bort.

Jordbruksmark har många värden för bland annat livsmedelsförsörjning, naturvård, landskapsbild, grön infrastruktur och kulturhistoria. På nationell nivå finns Sveriges miljömål, där framför allt 'Ett rikt odlingslandskap' definieras som att produktionsvärdena ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Även målet 'Ett rikt växt- och djurliv' kräver en genomtänkt hantering av

jordbruksmark i kommunerna, där man aktivt vårdar och utvecklar värdena eftersom jordbruksmarken, särskilt ängs- och betesmarker, är viktiga livsmiljöer för många arter.

Det finns också en nationell livsmedelsstrategi. Enligt de regionala miljömålen ska
"Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks"

När Jordbruksmark planeras att tas i anspråk ska följande tre frågor utredas, för att leva upp till vad 3 kap. 4 paragraf Miljöbalken kräver:
1. Är Jordbruksmarken brukningsvärd?

2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?

3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

Svaren vi vill ge på dessa tre frågor är;

Fråga I;
Marken är mycket brukningsvärd och genererar årligen jordbruksprodukter av högsta kvalitet.
Detta är också något som står omnämnt redan i FÖP Kode.

Fråga 2 och 3 behandlar vi som en;
Vi kan inte förneka, att om vår Jordbruksmark skulle vara förtätad, skulle det för de boende där betyda en nära väg till Kode järnvägsstation.

DOCK — detta med urbana kvaliteter så som ökat utbud av offentlig kommersiell service, kaféer/restauranger och kultur - det är ju inte det som ska byggas på vår jordbruksmark utan syftet där är ju bostäder.

Även detta med ny infrastruktur, minskat behov av skolskjuts, kortare restid för hemtjänst och räddningstjänst m.m. Här har vi svårt att förstå vad ni menar. Infrastrukturen är ju tänkt att ha sitt centrum vid Järnvägsstationen och därifrån skall all "skjuts" och annat utgå ifrån.
När det gäller Hemtjänsten — där måste vi då fråga den Hemtjänstcentral som fanns placerad i Kode och som flyttades till Kungälv — Är det miljötänk och kortare restid för att nå de äldre i Kode?
Resultatet av ett ianspråktagande av denna jordbruksmark blir, om inte bönderna ger upp, att de istället får åka långt för att få tillräckligt med mark. Stora dieseldrivna maskiner..Ar det miljötänk?

Är byggnation på jordbruksmark i Kode ett viktigt samhällsintresse?

Svar: Viktigt samhällsintresse är att jordbruksmarken bevaras
Sex huvudargument;
- Självförsörjning, krigsberedskap, sårbarhet
- Klimatarbetet medger inte långtransporter av matbasvaror
- Hållbarhet — Agenda 2030 — cirkulära system, matjord är inte förnybar resurs, hållbar lokal utveckling att behålla lokala företag = jordbruk
- Pedagogisk aspekt: Var kommer maten ifrån — uppväxande generation, nybyggarna i Kode
- Historisk medvetenhet, identitet, förankring i denna nertusenåriga jordbruksbygd — kan läsas, förstås och ses i landskapet
- Innovativt, expansivt och inspirerande matproduktionsföretag i Kode omnejd, unga företagare — förutsättning för lokal expansion.

Enligt FÖP Kode är jordbruksmarken i (vilket detta aktuella område tillhör) högt klassat som särskilt värdefull åkermark. De stora åkerskiftena talar också för stora produktionsvärden.
I Kode står jordbruket i fokus Kungälvs Kommun vill satsa stort när det gäller gröna näringar och företagsamhet.
Vi har många lantbrukare, unga, entusiastiska och duktiga människor som inget hellre vill än att kunna leva på sina jordbruk.
Dessa genererar arbetstillfällen och skattepengar till kommunen.
Inte minst jordbruksprodukter som är lokalodlade och av högsta kvalitet
Genom att exploatera värdefull jordbruksmark fördärvas dessa viktiga företagare/exploatörers möjlighet att driva effektiva jordbruk.
Inte bara det — dessa lantbrukare har ofta fått ta Över, ärva historiska släktmarker som man vill sköta, bevara och känner ett mycket stort affektionsvärde för. Dessa unga jordbrukare har ofta bildat familjer med barn som också de deltar i arbetet, lär sig och i framtiden bildar en ny generation.

Lantbrukare är ett yrke man inte lätt 'blir'. Man behöver ofta ha det med sig sen barnsben. Kunskapen man får i arv är inte lätt att läsa sig till. Vi måste inte bara ha marken. Vi måste också ha duktiga lantbrukare som kan odla och sköta marken på ett bra och ansvarsfullt sätt.
Var rädd om de lantbrukare vi har!

Agenda 2030_Globala hållbarhetsmål.
Kungälvs Kommun jobbar enligt de 17 globala mål som Sverige och världens FN-länder åtagit sig.
Alla mål i Agenda 2030 påverkar varandra. Det gör att det berör alla verksamheter inom kommunen.
Vi talar ju mycket om Jordbruksmark och med det;
Arbetet med jordbruksmarkens värden utgår, förutom från lagar, från en rad mål på olika nivåer.
Internationellt har Sverige förbundit sig att arbeta för att FN:s 17 globala hållbarhetsmål ska uppnås. Hela processen kallas Agenda 2030.
Bland målen finns några som berör användning av Jordbruksmark.
Kanske främst mål 2;
Ingen hunger där livsmedelsproduktion i Sverige rimligen kan bidra till att resurser inte tas från områden som kan behöva dem bättre för att föda Sveriges befolkning.
Mål 12;
Hållbar konsumtion och produktion har en uppenbar koppling till Svensk jordbruksproduktion
Mål 15;
Ekosystem och biologisk mångfald
På EU-nivå finns målsättningar och ett gemensamt arbete inom bland annat CAP(Common Agricultural Policy).
Målen för detta formuleras såhär;

- Det ska finnas säkra livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser
- Jordbrukarna ska ha en skälig levnadsstandard
- Naturresurserna och miljön ska bevaras och skyddas
- Främja sysselsättning, tillväxt och lokal utveckling på landsbygden.

Samtliga av dessa kräver att Kommuner i Sverige hanterar sin jordbruksmark på ett bra sätt och gör avvägningar i sin planering som möjliggör måluppfyllelse.
I Kode står jordbruket i fokus och med tanke på Kungälvs kommuns strävan att bli ledande i arbetet " Agenda 2030" är detta den ort i kommunen ni ska satsa stort på när det gäller gröna näringar och företagsamhet.
Vi har många lantbrukare, unga, entusiastiska och företagsamma.
Bara för att en kommun äger jordbruksmark (vilket man kraftigt borde ifrågasätta) betyder det inte att de har rätt att förstöra den.
I dessa tider har vår utsatthet blivit tydlig. Krig, global uppvärmning och naturkatastrofer förstör årligen 12 miljoner hektar åkermark (ATL.nu) Och befolkningen ökar.
Därför måste vi skydda och bevara den åkermark vi har kvar! Inte bara i Kode, Kungälv eller Sverige - Utan på hela vår jord.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Fastighetsägare Långeland 1:1 2023-03-16

Solberga är en gammal vacker kulturbygd. Solberga-slätten och dess omgivning, där Långeland ligger har brukats och betats i hundratals år. Detta har gett mat år människor och djur. Jordbruksmark går tyvärr att förstöra på nolltid men går aldrig att återställa. Därför måste vi bevara den mark som finns. NEJ TILL EXPLOATERING AV JORDBRUKSMARK

Det är viktigare än någonsin att vi bevarar all tillgänglig jordbruksmark, åkermark såväl som betesmark. Sveriges självförsörjningsgrad är idag alldeles för låg. Tidningen Land (5 / 2023) frågar alla Sveriges kommuner hur stor del av maten som serveras som är svensk och där har Kungälvs kommun inte ens svarat !

Det som hänt i världen de senaste åren (pandemi o krig) visar att det inte är självklart att vi kan importera så mycket som vi hittills gjort. Därtill kommer klimatförändringar som gör att det blir allt varmare och torrare i södra Europa liksom i övriga delar av världen. Vi måste alltså odla så mycket vi kan i vårt land.
Vi har i Sverige mycket strikta lagar om djurhållning. Användningen av antibiotika är mycket lägre i Sverige än i de flesta andra europeiska länder.

Här i Solberga finns flera unga lantbrukare som vill satsa på livsmedelsproduktion. Kommunen får inte slå undan fötterna på dem genom att bygga på åker o betesmark.
I Kungälvs kommun har det de senaste åren offrats alldeles för mycket jordbruksmark redan (t ex i Kareby och Ytterby) Dessutom har ett stort antal bostäder byggts i centrala Kungälv så bostadsbristen borde inte vara så akut.

Man säger att hemtjänsten skulle få närmare till sina brukare om man bygger bostäder i Kode.
Varför lade man då ner hemtjänst centralen här ???

Kungälvs kommun påstår sig vilja bli ledande i hållbarhetsarbetet med FNs Agenda 2030 Ett hållbarhetsmål säger “ Kungälvs kommun skall vara en robust kommun som har hög uthållighet i kris , höjd beredskap i förändrat klimat och krig “ Detta åstadkommes knappast genom att förstöra jordbruksmarken! Hur lång tid kan Kungälvs kommun försörja sina innevånare med mat som producerats i kommunen?

Kommunen måste stötta lantbrukarna som arbetar med att producera livsmedel.
Naturvårdsverket framhåller att all mark som betas av djur idag måste bevaras. Betesmarken behöver öka för den biologiska mångfalden. Alltså behöver antalet betande djur öka och då måste det finnas lantbrukare som är villiga att ta hand om djuren och därtill få en rimlig inkomst för sitt viktiga arbete.
Själv har jag arbetat med djur och jord hela mitt liv. Liksom generationer före mig. Min gård är mitt livsverk. Jag har två döttrar, med naturbruksutbildning, som vill fortsätta med detta. Men då får inte marken ödeläggas genom byggnation.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende jordbruksmark och hemtjänst sid 95–96.

YTTRANDE

Fastighetsägare Guntorp 1 10 2023-03-17

Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode har godkänts för samråd av kommunstyrelsen den 16 november 2022. Efter att ha tagit del av FÖP Kode och tillhörande utredningar är det sammantagna intrycket att FÖP Kode får ett klart underbetyg och behöver omarbetas.

Som läsare upplevs dokumentet generellt som osammanhängande, motsägelsefullt och landar i slutsatser som är faktamässigt otillräckligt underbyggda. Innehållet signalerar okunskap om lokalorten och bygden.
Det är påståenden och slutsatser som är direkt provocerande för oss som lever, verkar och verkligen engagerar oss i den natursköna lantbruks- och kulturbygd som är Solberga och Kodes absoluta signum och DNA. Karaktärsdrag som i generationer varsamt och respektfullt förädlats. En unik profil för vilken det bl a via bygdens stora antal unga lantbrukare, läs småföretagare, finns en stark drivkraft att fortsätta investera i. Investeringar som i förlängningen även är till stor nytta och glädje för oss som inte är lantbrukare men som självklart vill ha en tryggad livsmedelsförsörjning och dessutom högt värdesätter en unikt vacker landskapsbild och därmed kvalitativ boendemiljö.

Det är också en investering inte bara till gagn för oss nu levande i en turbulent samtid utan också med hänsyn till och tydlig nytta för framtida generationer. Innehållet i FÖP Kode andas en ambition av att för all framtid utradera de karaktärsdrag som är, i generationer har varit, och än viktigare, i framtiden måste vara Solberga/Kode.

Vårt yttrande blir således: FÖP Kode i sin nuvarande form är i allt väsentligt UNDERKÄND. FÖP Kode visar tydligt på bristande kunskap och respekt för såväl den lokala miljön och landskapet som för oss som bor här och gör det för att vi trivs i den lantliga och vackra miljön som erbjuds, helt naturligt.

Förtroendevalda och beslutsfattare i Kungälv - vänligen utmana de fullkomligt orealistiska planer som presenteras i FÖP. Vänligen ta det ansvar vi som bor i bygden förväntar oss. Tänk till och gör om med en betydligt högre ambition. Rör inte vår unika landsbygd, stöd i stället det lokala lantbruket. Ta dialogen med lantbruket, vad kan kommunen göra för att stödja och underlätta lantbrukarnas verksamhet på bästa sätt? Samverka istället för motverka.

Vi anser därför att:
1 FÖP Kode bör sättas på paus och revideras

• Kungälvs kommun kommer att påbörja en ny översiktsplan för Kungälv under 2023 eftersom ÖP 2010 inte längre är aktuell. Nya lagar, mål och strategier har tillkommit som inte hanterades 2010. Därtill bör tilläggas att regeringen den 28 april 2022 beställt En ny livsmedelsberedskap som är en ny pågående utredning (Kommittédirektiv Dir. 2022:33). Utredningen ska föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Förslagen ska utgöra en del av underlaget för regeringens fortsatta arbete för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen i syfte att stärka samhällets krisberedskap och det civila försvaret i enlighet med målet för det civila försvaret. Den blir klar 1 december 2023. Denna utredning bör tas i beaktande både i ny ÖP Kungälv och även i FÖP Kode.

• Det är inget självändamål att Kode ska växa och omvandlas till ett stationssamhälle. En rad små orter i Kungälvs kommun har redan expanderats och i samband med detta har jordbruksmark tagits i anspråk. Vi behöver inte fler sådana orter inom kommunen. Snarare behöver vi nu bevara de platser som återstår, bl a Kode med omnejd och Solberga, för att säkerställa självförsörjningsgrad och biologisk mångfald för att uppnå målen i agenda 2030 och därmed också i framtiden erbjuda alternativa boendemiljöer inom Kungälv. Vi behöver inte ett ytterligare ”Kareby Ängar”, ”Tjuvkils ängar”, ”Tega Ängar” osv. Kode har redan en bas inom gröna näringarna och bör även i framtiden utvecklas i den riktningen. Kungälvs kommun kan i stället med fördel addera nya bostäder i anslutning till de områden i Kungälvs kommun som redan är utbyggda med både service och infrastruktur. Det blir mer miljö- och kostnadseffektivt än att addera ytterligare ett område med adderande av samma service som redan finns utbyggd på andra platser i kommunen.

• Ny ÖP Kungälv bör rimligen färdigställas och ligga till grund för hur respektive lokalt samhälle i kommunen på bästa sätt bidrar till helheten inom Kungälvs Kommun. Först därefter, utifrån riktlinjer ny ÖP Kungälv, kan FÖP för respektive kommundel arbetas fram. För Solberga/ Kode är profilen inom Kungälvs kommun given: Förstärk och skapa förutsättningar för att långsiktigt utveckla det idag och historiskt redan starka engagemanget och investeringsviljan i lantbruket. Den enskilt viktigaste grundläggande förutsättningen att bedriva ett långsiktigt lönsamt jordbruk är tillgång till mark att odla på. Givet nuvarande omvärldsbild, all jordbruksmark behövs och är av väsentligt samhällsintresse. ÖP Kungälv måste tydligt signalera vikten av att bevara befintlig jordbruksmark. Inga undantag eller otydliga formuleringar vilka ger föremål för subjektiva tolkningar medges. Oavsett kommunalt eller privat ägd jordbruksmark medges ingen ytterligare exploatering av jordbruksmark, i synnerhet inte i Solberga/Kode.

• Förslaget i FÖP Kode att exploatera ytterligare jordbruksmark vittnar om ett föråldrat tankesätt. Utvecklingen de senaste tre åren med pandemi, krig i Europa klimatförändringar har visat på behovet av en öka självförsörjningsgrad och att bevara den återstående jordbruksmarken är av högsta vikt och prioritet. I Sverige åligger det kommuner att ta det ansvaret.

• Att lägga bostadsområden på eller i anslutning till lantbruk/jordbruksmark, som föreslås i FÖP Kode, är inte lämpligt. Lantbruket blir lätt ”en sanitär olägenhet” för de boende. Bättre att inte blanda ihop bostäder med åkrar/betesmark. Åkermark ska gödslas vilket medför dofter till omgivande områden, marken ska harvas och skördas vilket ger damm och partiklar i luften som påverkar den närmaste omgivningen. Det är inte den bästa boendemiljön för stora grupper av människor.

2 Bevara slätt-, jordbruks- och kulturlandskapet i och kring Kode i allmänhet…

• Skälen till att bo i Kode är för en majoritet bland invånarna de vackra omgivningarna, slättlandskapet, närhet till orörd natur och havet. Se det vi har idag som en service i sig till de medborgare som bor i Kode och även andra

Kungälvsbor är välkomna att njuta av denna miljö. Vi är många i Kode som föredrar det vackra kulturlandskapet snarare än kafeer, restauranger, köpcentra etc.

• Kulturlandskapet bidrar förutom till människors välbefinnande även till biologisk mångfald som är av väsentlig betydelse för att uppfylla målen i Agenda 2030. Framförallt betesmarker/ängar är av stor vikt för den biologiska mångfalden och odlingslandskapet är en livsmiljö för ett stort antal arter. I Sverige och på många håll i världen är det mångfacetterade odlingslandskapet på väg att försvinna och kommer inte att kunna återskapas. Den biologiska mångfald som betesmarker bidrar till är beroende av att det finns människor som är villiga att bruka jorden. Dessa personer måste ges förutsättningar att bedriva ett lönsamt jordbruk. En minskad areal att bruka äventyrar detta i högsta grad. Detta är ytterligare ett skäl till varför Solbergaslätten i sin helhet men också all övrig jordbruksmark i Kode liksom i Kungälv måste värnas (se nedan bilder).

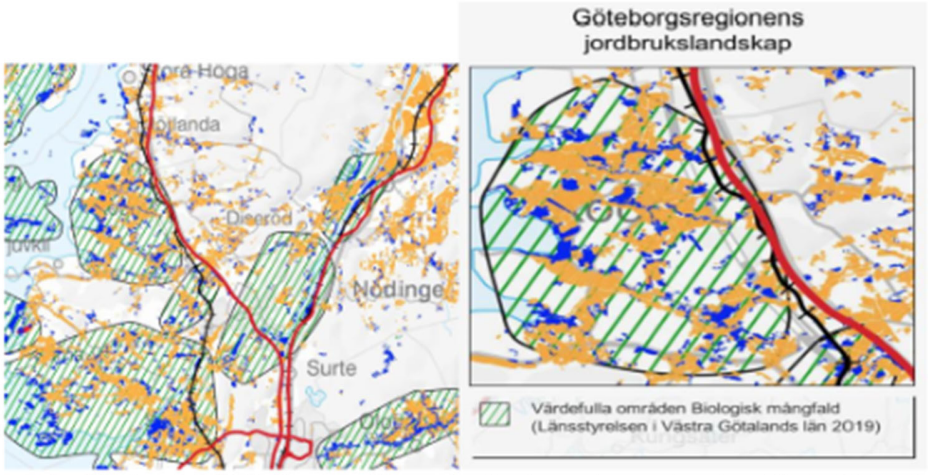

Bildtext: ***Jordbruksmark i Göteborgsregionen.*** *Jordbruksmark som planeringsförutsättning i Göteborgsregionen. GRs nätverk för Översiktliga & Miljöstrategiska planeringsfrågor. GöteborgsRegionens kommunalförbund PM 2020*

• På uppdrag av kommunen har en översiktlig kulturhistorisk analys av odlingslandskap och kulturmiljöer utförts av Pär Connelid, Kula AB, Landskapshistorisk analys vid Kode. I den redogörs för äldre kartmaterial vilket möjliggör att både se och förstå hur landskapet förändrats under århundradena. I rapporten betonas att det äldre odlingslandskapet fortfarande är avläsbart i landskapet. Det är spår av liv från gångna tider som är synliga för oss än idag. Stenmurar, gamla dammar och fornminnen nämns alldeles särskilt. Att i dessa miljöer spränga in nya bostadsområden resulterar i att helheten går fullständigt förlorad. Det handlar om något större, en helhetsupplevelse av den totala miljö som utgör vårt kulturhistoriska arv.
I Pär Connelids rapport (sid 41 ff) betonas även 3 värdekärnor (nedan bild vänster), dvs värdefulla kulturmiljöer, inom och i nära anslutning till tätortsområdet i Kode. ”Det rör sig om områden som med avseende på både förekomsten av synliga spår i terrängen och ännu läsbara, mera övergripande historiska mönster uppvisar de sammantaget högsta värdena”
Det är för oss helt obegripligt att med denna information i utredningsmaterialet ändå planera in nya bostadsområden just på dessa 3 värdekärnor (bild nedan, höger).

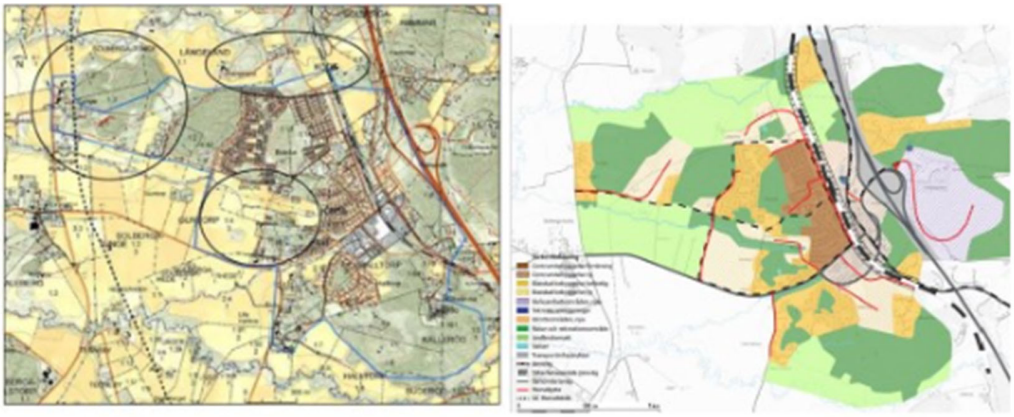

3 … och bevara jordbruksmarken i synnerhet
Gällande Agenda 2030 har citat ”Kungälv ambitionen att vara en ledande kommun i Sverige”. Denna ambition står i stark kontrast till presenterad FÖP Kode. Vad gäller att förstå och värdesätta jordbruksmarkens betydelse har FÖP Kode mycket mer att önska.
• Som läsare upplever vi resonemangen som osammanhängande och motsägelsefulla. Det kan exemplifieras med följande. På sid 28-29 anges en ”Yttre bostadszon” för Kode samhälle som i stort sett till 100% utgör jordbruksmark. Totalt sett i FÖP Kode planeras jordbruksmark motsvarande 50 fotbolls-planer (38 ha enligt FÖP Kode) att bebyggas/exploateras. I Länsstyrelsens regionala miljömål ”Ett rikt odlingslandskap” kvantifieras ett delmål för Västra Götaland som anger att den totala arealen åkermark i regionen inte ska minska med mer än 200 ha under perioden 2015-2020. Översatt till Kungälvs kommun innefattar det en gräns på att maximalt 3 ha får exploateras under perioden. En gräns som Kungälvs kommun redan innan planerna i FÖP Kode redovisats, överskridit 6 gånger om! Det kan under inga omständigheter vara i linje kommunens ambition att skapa ett hållbart samhälle.

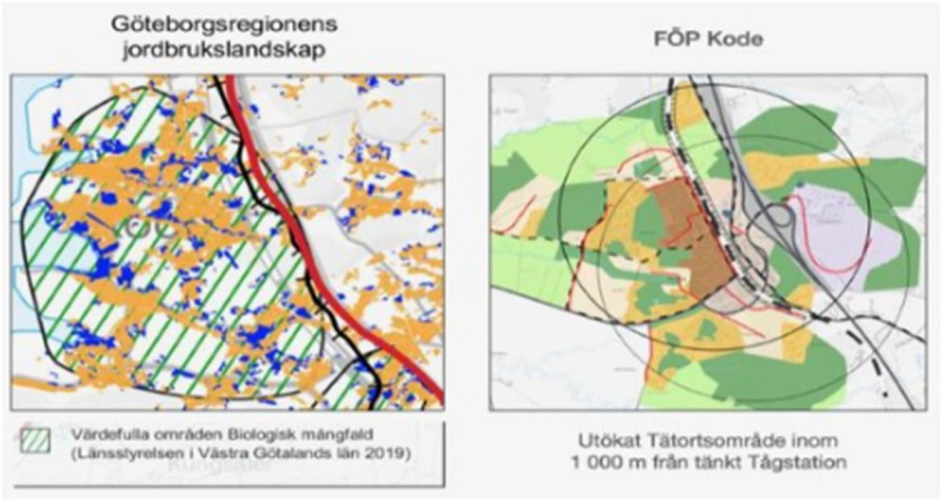

• Givet ovanstående och en mängd andra skäl vill vi betona: Inte 1 mm odlingsbar mark (ej heller beteshagar) får tas i anspråk för att exploatera Kode till ett stationssamhälle.
• Kungälvs kommun bör inte äga jordbruksmark. Kommunen har vid upprepade tillfällen visat att man inte är en ansvarstagande ägare till denna värdefulla mark. 1) man har inte kunskapen om hur marken ska tas om hand och 2) man har inte uppdraget eller ambitionen att bedriva jordbruk. Det rimliga beslutet för Kungälvs kommun bör vara att avyttra den jordbruksmark man äger till kunniga och lämpliga ägare, dvs lantbrukarna. På så sätt bidrar Kungälvs kommun på bästa sätt till samhällsnytta och medverkar långsiktigt till ett prioriterat väsentligt samhällsintresse. Vi menar att lantbrukare i Kode/Solberga bör få förtur till att köpa den jordbruksmark på Solbergaslätten som kommunen idag äger.
• Vidare bör kommunen göra allt för att underlätta för de lantbrukare vi har kvar så att deras insats, som gynnar oss alla, med att bedriva livsmedelsproduktion blir så smidig som möjligt. Kommunen ska hjälpa, inte stjälpa för lantbrukare. Det omfattar även att kommunen ska informera alla kommuninvånare om vilket värde lantbruket tillför oss alla i ett mer långsiktigt perspektiv dvs en ökad självförsörjningsgrad av baslivsmedel. Att Kungälv just i Kode har en värdefull resurs i form av en stor grupp unga lantbrukare som satsar på detta på heltid tycker vi absolut bör vara en central del i FÖP Kode.
• FÖP Kode motiverar exploatering av jordbruksmark med argumentet ”samhällsnytta” men förbiser helt att ett bevarande av jordbruksmark för att säkra inhemsk framtida livsmedelsproduktion faktiskt utgör en väsentlig samhällsnytta. Argumentet samhällsnytta för att stödja exploatering i Kode är helt enkelt inte seriöst, särskilt i ljuset av den omvärldssituation som nu råder. Det märkliga resonemanget kring ”väsentligt samhällsintresse kopplat till exploatering av jordbruksmark” redogörs för nedan:
På sid 82 i FÖP noteras ett resonemang om att visserligen avser man annektera och ödelägga ca 38 ha åker- och betesmark. Dock utgör en föreslagen exploatering ett väsentligt samhällsintresse. Det viktiga samhällsintresset i detta sammanhang beskrivet bl a som att föreslagen exploatering bidrar till ”förhöjda urbana kvaliteter” samt bidrar till minskat resande med bil. I FÖP Kode drar man slutsatsen att detta s k väsentliga samhällsintresse är av den digniteten att det rättfärdigar ödeläggelse av en högst betydelsefull areal brukningsvärd åkermark. Som stöd för resonemanget på sidan 82 hänvisas till Miljöbalken 3 kap 4§. Det konstateras för att leva upp till krav enligt miljöbalken för i anspråkstagande av jordbruksmark skall följande 3 frågor utredas. Är dessa frågor verkligen korrekt och tillräckligt utredda?

Huruvida ett ärende är förenligt med miljöbalken innefattar primärt tre frågor.
1. Är jorden brukningsvärd?
Svar ja. Föreslagen jordbruksmark för exploatering är brukningsvärd. Dessutom en åker eller beteshage är jordbruksmark. Detta oavsett om den är brukningsvärd. Frågan skall hanteras långsiktigt → av respekt för kommande generationer och livsmedelproduktion för dem. En åker som eventuellt inte är brukningsvärd i nuläget, t.ex. igenvuxen eller sank, kan många gånger restaureras till att bli det. Information hämtad från Kungälvs kommun handling Dnr KS2016/0185-12.

2. Handlar det om ett viktigt samhällsintresse?
Enligt FÖP Kode sid 82 är det samhällsekonomiska och miljömässiga fördelar kopplade till föreslagen exploatering. Detta genom att bilresandet förväntas minska samt kortare restid för hemtjänst och skolskjuts. Påståendet framstår ogrundat. Hur ser kalkylen ut avseende kortare restid för skolskjuts? Varför flyttade man hemtjänstlokalen till Kungälv? I MKB (sid 5) konstateras att Kode ligger nära motorvägen E6 vilket kan medföra att boende i stället för kollektivtrafik väljer bilen. Dvs påståendet i FÖP Kode att föreslagen exploatering bidrar till ett minskat bilresande måste ses som ett allmängiltigt eller godtyckligt antagande snarare än ett faktabaserat underlag.
Som lekman och vän av ordning måste frågan ställas:
Att för all framtid ödelägga 38 ha brukningsvärd jordbruks- och betesmark vilken bidrar till ett spirande lokalt småföretagande för framtida välfärd, en lantligt vacker miljö med kulturhistorisk förankring som främjar välmående och folkhälsa till förmån för ”kortare restid för bl a hemtjänst och skolskjuts.” Är det ett påstående i FÖP Kode eller är det en slutsats? Hur som helst, det kan helt enkelt inte vara genomtänkt eller förankrat med fakta utifrån vare sig ett ekonomiskt, socialt- eller ur ett folkhälsoperspektiv.
Vidare enligt FÖP Kode sid 82 beskrivs det viktiga samhällsintresset också som att föreslagen exploatering bidrar till ”förhöjda urbana kvaliteter”. Urbana kvaliteter utläses i FÖP Kode som att ett ökat befolkningsunderlag bidrar till och gör det miljömässigt positivt att bygga exempelvis caféer, restauranger och butiker på jordbruksmarken.
Kommentar till ovan: Att i FÖP Kode (sid 82) hävda att byggnation av bl a cafe, restauranger och butiker är miljömässigt positivt och ett väsentligt samhällsintresse vilket då skulle vara viktigare än att säkra framtida livsmedelsförsörjning och dessutom på bekostnad av en unik och historiskt förankrad landskapsbild. Det är helt enkelt inte seriöst eller godtagbart som argument. Förtroendet för FÖP Kode och kunskapsnivån blir p g a denna och liknande typ av slutsatser och påståenden mycket lågt. Förslag i FÖP Kode framstår alltigenom som en chimär utan väsentlig verklighetsförankring.

3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?
Här hänvisar FÖP sid 82 till MKB. Efter genomgång av MKB noteras på sidan 14 med tillhörande karta sid 15 bedömningar av möjliga alternativa exploateringsområden i Kode/Solberga. Vissa områden som bedöms ej lämpliga för exploatering är i FÖP Kode ändå utpekade som exploateringsområden. Tiden har inte medgett ytterligare fördjupning i aktuellt underlag (MKB) men kort kan konstateras att fortsatt utredning och konsekvensanalys av alternativ krävs innan man drar slutsatsen att förslag enligt FÖP Kode är väl underbyggt. Slutsatsen i FÖP sid 82 att alternativ är utredda och avskrivna, vilket är redovisat i MKB, framstår milt uttryckt som förhastad.
Faktum är att s k väsentliga samhällsintressen, annat än att bevara jordbruksmark, exempelvis byggnationer, kan och skall tillgodoses och lokaliseras på ett sätt så det ej tar jordbruksmark i anspråk. I Kungälvs kommun i allmänhet och även i Kode finns platser som lämpar sig för exploatering. Dvs då får inte jordbruksmarken enligt förslag FÖP Kode tas i anspråk då den helt eller delvis består av brukningsvärd jordbruksmark. Detta om nu Kungälvs kommun överhuvudtaget anser det lämpligt att exploatera mer jordbruksmark. Kommunens kvot är per definition fylld, flera gånger om.

4 Trafiksituationen i Kode en prioriterad åtgärd
Den välkända problematiken med järnvägsöverfarten vilken i åtminstone 30 år återkommande varit föremål för olyckstillbud och allmän stress uppmärksammades redan i ÖP 2010 där det konstateras att en lösning på denna allvarliga problematik måste vara på plats före en framtida utbyggnad av Kode kan påbörjas. Ett konstaterade som 13 år senare med växande trafikproblem kring järnvägsövergången, 2023 fortsatt är precis lika rätt och verklighetsförankrat. I FÖP Kode 2023 går fortsatt ej att finna någon konkret lösning i ärendet. Det som skrivs är att man kan arbeta fram en framtida trafiklösning samtidigt som utbyggnad av Kode/ Solberga pågår. Ett påstående som framstår som helt orealistiskt och definitivt skapar en stor oro för en totalt sett sämre miljö och levnadskvalitet. Logiken och förnuftet i frågan är uppenbar, före uppstart av någon enda del av föreslagen FÖP Kode måste en genomtänkt, godkänd och dessutom genomförd trafiklösning vara på plats. Allt annat är rimligtvis helt otänkbart.

5 Ny skola i Kode ska inte placeras på jordbruksmark
• Kode skola bör naturligtvis lokaliseras till av förvaltningen rekommenderad plats L.

• Plats L är enligt kommunens egen rapport Dnr KS2016/0185–12 tydligt mest lämplig placering oavsett frågan om brukningsvärd jordbruksmark. Lämpligast från såväl ekonomiskt, juridiskt, verksamhets-, miljö-, och medborgarperspektiv i enlighet med Kommunfullmäktiges strategiska mål och Kommunstyrelsens resultatmål.
• Övriga intressanta placeringar, vilka sannolikt vinner stort lokalt stöd, är nuvarande Tunge skola och vid Lunnevi idrottsplats. Omfattande utredningar för dessa platser likt de utredningar som gjorts för förslaget, plats M, bör rimligtvis göras för att visa att alternativen inte är så oframkomliga som man i svepande ordalag fått det att framstå.
Att förvaltning och dess uppdragsgivare helt tycks ignorera fakta och möjliga placeringar enligt ovan och i stället, egentligen helt utan faktamässig uppbackning, satsat stora belopp (oklart hur stora?) på utredningar för placering på plats M är inget annat än anmärkningsvärt, häpnadsväckande och provocerande. När det finns tydligt seriösa alternativ, utredda eller möjligt att utreda vidare, helt avfärda detta och utan underlag gå i helt motsatt riktning med placeringsalternativ M som i tillgängliga utredningar beskrivs som placering med geologiskt riskabla förhållanden, kräver omfattande sprängningar, med oklar påverkan på närliggande fastigheter och förutsätter annektering av jordbruksmark. Dessutom bedöms plats M bli en väsentligt dyrare lösning än andra alternativ vilket givetvis medför att det krävs förklaringar från uppdragsgivare och förvaltning. Hur kommer det sig och vilka är egentligen faktabaserade argument för att välja en i allt väsentligt helt onaturlig och långsökt lösning framför alternativa, redovisat ur alla perspektiv bättre lösningar? Kopplat till den obegripliga satsningen på plats M, hur menar man att det är kopplat till den s k Fyrstegsprincipen som enligt Kommunens egna strategi- och resultatmål är prioriterat att förhålla sig till?
Kravet är givetvis: Stäng förslag M. Fortsätt planarbete på plats L samt utredning Tunge resp Lunnevi. Det är vad som givet kända fakta är det rimliga att göra.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende jordbruksmark, kulturmiljö och trafik sid 95–96.

Frågor avseende ny skola hänvisas till pågående projekt. FÖPen hanterar endast frågan ur det långsiktiga perspektivet samt lämplig markanvändning.

Livsmedelsproduktion
Avseende livsmedelsförsörjning så är det i den fysiska planeringen främst frågan om att värna och skydda jordbruksmark som ska hanteras samt när det är
ett samhällsviktigt intresse att exploatera jordbruksmark vid tätorter. Detta bl.a.utifrån Agenda 2030 och miljömål avseende hållbara städer och samhällen samt ”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.”

#
Bostäder och lantbruk
Kode ligger i gränslandet mellan skogsområden och jordbrukslandskap. De yttre bostäderna gränsar redan idag till jordbruk. I kommande planering behöver frågan kring buffertzoner hanteras både ur ett olägenhetsperspektiv samt gestaltningsmässigt. Samtidigt ligger många orter omgivna av jordbruksmark där gödsellukt kan spridas långt.

YTTRANDE

Fastighetsägare Klåvränna 1:6 2023-03-12

Dagens industriområde byggs för närvarande ut österut, där man kan fortsätta bygga industrier, varvid Lunnevi idrottsplats kan ligga kvar.
Angående industriområdet som enligt Föp skall flyttas till Lunnevis område har vi synpunkter på dagvattenhanteringen.
Tidigare skogsmark i området som bestod av våtmark har med kommunens vetskap fyllts upp med schaktmassor och därmed ändrat vattenvägar som vi (Klävränna 1:6) stridit om med markägare och Gunilla Strömkvist på "Miljö och hälsa", Kungälvs kommun.
Vi motsätter oss föreslagna ytor på öppna dagvattenlösningar för fördröjning och rening från verksamhetsområdet på Klåvränna 1:6 åkermark. Dagvattnet får ledas förbi någon annanstans.
Järnvägsöverfarten måste åtgärdas innan utbyggnad av Kode.

Tågvagnar och bussar från Kode är redan överfulla morgontid, sväljer inte ökad inflyttning.
Ingen nybyggnation på åkermark.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Avseende hantering av dagvatten/skyfall från ev nytt verksamhetsområde får utredas i detalj om planläggning blir aktuell. Dagvattenfördröjningen är nu endast utpekad som princip utifrån att platsen är en lågpunkt där vatten samlas idag, exakt läge får utredas vid behov.

Se gemensam kommentar avseende verksamhetsområde, planskildkorsning, Lunnevi och jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Fastighetsägare Halltorp 2:11 6 personer 2023-03-14

Synpunkter på planförslag Fördjupad Översiktsplan Kode (FÖP Kode) med diarienummer KS2020/1689.
Inlämnat från sex ägare till jordbruksmarken med fastighetsbeteckning Halltorp 2:11.
Dokument "Fördjupad Översiktsplan för Kode" Samrådshandling 2022-11-16,
- Kapitel 6 Användning mark och vattenområden.
Ni hänvisar till på sidan 46 "Jordbruks och skogsmark" -
Enligt miljöbalkens 3 kapitel 4 paragraf får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.
Ni skriver också på sidan 47 "Jordbruksmark" -
För att möjliggöra en utveckling av Kode som stationssamhälle har en avvägning gjorts mellan olika markanvändningar i centrala Kode för att uppnå en ökning av invånarantalet.
Därav föreslås viss jordbruksmark för ny bebyggelse inom planområdet.
Den exploatering på jordbruksmark som föreslås är enligt kommunens bedömning ett väsentligt samhällsintresse och är förenlig med Miljöbalkens 3 kapitel, 4 paragraf.
Ni ger också en förklaring till ert ställningstagande på sidorna 81–82 ""Förutsättningar och riktlinjer" -
Där finns mycket att läsa i dessa två sidor och här har Miljöbalken ledande kapitel och paragrafer.
Här finns naturligtvis ställningstaganden och svar och vi sex ägare till Jordbruksmarken
Halltorp 2:11 säger - NEJ till denna tänkta exploatering av vår jordbruksmark!
Vi kommer i bifogade Word-dokument ge en förklaring till vårt ställningstagande och med det ta stor hjälp av Era egna skrifter i FÖP, bilagor samt andra legala skrifter!
Vi har också tagit del av kunskap från föreningen "Omställning Kungälv" med ordförande Gunilla Almered Olsson som är mycket bekant av Kungälvs Kommun.
För att Kode samhälle skall kunna växa på ett hållbart sätt, är det naturligtvis inte allt som är "fel" i den beskrivning som FÖP Kode ger oss.
Vi anser att det är viktigt att göra saker i rätt ordning och med stora delar av nuvarande befolknings stöd. Låt det förtätas i de områden där befolkning Kode vill och där minsta möjliga störning sker!
En stor del av Kode befolkning bor, och har flyttat till Kode, just för att det ger trygghet, ro och harmoni i livet.
Bygden, Klimatet, Livsmedelsförsörjning, Jordbruk, Kulturmark, Grönområden och mycket annat värnar vi alla om.
Jordbruk - är en av de viktigaste termerna i det som har skapat Kode och just nu vidareutvecklar Kode.

Texter hämtade från Fördjupad Översiktsplan för Kode – samrådshandling 22-11-16
Sid. 33 – Blandad Bebyggelse Befintlig
I dessa områden kan ny bebyggelse tillkomma i mindre omfattning, om så prövas lämpligt.
Sid. 40 – Västra Halltorp
Eventuell ny bebyggelse i norr behöver särskilt ta hänsyn till geotekniska förutsättningar och översvämningsrisker från Kållerödsbäckens biflöde. Ny bebyggelse måste även ta trafikbuller från Hedsvägen i beaktande vid utformning.
Sid. 51 – Exploatering – Nuvarande förhållanden och förutsättningar
Bara en begränsad del av den mark som föreslås för exploatering är kommunal.
Kommunen äger främst mark som är allmän plats eller mark som behöver utvecklas till allmänplats med grönytor, gång- och cykelbanor samt mark för kommunala anläggningar.

Under mötet i Lunnevi den 31/1 2023 togs en fråga upp om kommunen kan tvångs köpa mark för bostadsbyggande?
Frågan besvarades av kommunens representant;
Kommunen skulle kunna göra det, men det gör man inte. Kommunen äger inte så mycket mark i Kode utan det är upp till markägarna om man vill bygga.
Detta står också i Kungälvs-Posten – i en artikel över Lunnevi-mötet – fredagen 3/2 2023.
Vi har också fått höra att Kungälvs Kommun aldrig har exproprierat mark i strid mot markägaren.
Tillbaka till det vi skrev avslutningsvis i mejlet – gällande Kode trygghet, ro och harmoni i livet. Här är några statistiker - siffror som ger utrymme för det; 1 700 personer bor i Kode, Domineras av småhus – 90 % att jämföra med 58 % med kommunen som helhet, Äganderätten för upplåtelseformen är 85 % att jämföra med 51 % för kommunen som helhet, de hyresrätter som finns är i majoritet de som finns i Solhaga äldreboende. Cirka 500 arbetstillfällen finns idag i Kode. Kode nuvarande bebyggelse gjorde sitt intrång i och med miljonprogrammet på 1960–70 talet. I Kode placerades nya bostäder till största delen på relativt plan jordbruksmark längs så kallade säckgator och olika typer av trafikslag separeras i högre utsträckning än tidigare. Bebyggelsen trampade inte direkt ut i det mest vidsträckta jordbrukslandskapet utan placerades mellan och i direkt anslutning till kullar. Lokal, odlingsbar mark var inte längre direkt kopplad till överlevnad och tekniker och maskiner gjorde det möjligt att i större skala dränera och grundlägga på sämre lämpad mark. (hämtat sid. 56) Medelåldern är för närvarande 39,5 år jämfört med 41,7 år i kommunen som helhet. (hämtat sid. 53) Detta förklaras med att det är många unga som valt att flytta från ”storstaden” då det är valet med barn att de skall kunna växa upp i ”litet samhälle/ skola” och med just – trygghet, ro och harmoni. En annan förklaring är också att många gårdar med jordbruksmark/privat mark – där väljer barn och barnbarn att bo kvar – än ett exempel på trivsel!
ALLT detta har skapat det Kode som vi har idag och alla 1 700 personer stortrivs!

Sid. 81-82 – Jordbruk – Generellt om exploatering av jordbruksmark
Jordbruksmark har många värden för bland annat livsmedelsförsörjning, naturvård, landskapsbild, grön infrastruktur och kulturhistoria. På nationell nivå finns Sveriges miljömål, där framför allt Ett rikt odlingslandskap definieras som att produktionsvärdena ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Även målet Ett rikt växt- och djurliv kräver en genomtänkt hantering av jordbruksmark i kommunerna, där man aktivt vårdar och utvecklar värdena eftersom jordbruksmarken, särskilt ängs- och betesmarker, är viktiga livsmiljöer för många arter.
Det finns också en nationell livsmedelsstrategi. Enligt de regionala miljömålen ska
”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks”.
När Jordbruksmark planeras tas i anspråk ska följande tre frågor utredas, för att leva upp till vad 3 kap. 4 paragraf Miljöbalken kräver:
1. Är Jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?
Svaren vi vill ge på dessa tre frågor är;
Fråga 1;
Marken är mycket brukningsvärd och genererar årligen jordbruksprodukter av högsta kvalitet.
Detta är också något som står omnämnt redan i FÖP Kode.
Fråga 2 och 3 behandlar vi som en;
Vi kan inte förneka, att om vår Jordbruksmark skulle vara förtätad, skulle det för de boende där betyda en nära väg till Kode järnvägsstation.
DOCK – detta med urbana kvaliteter så som ökat utbud av offentlig kommersiell service, kaféer/restauranger och kultur - det är ju dock inte tänkt att det är detta som skall byggas på vår jordbruksmark utan syftet där är ju bostäder.
Även detta med ny infrastruktur, minskat behov av skolskjuts, kortare restid för hemtjänst och räddningstjänst m.m.
Detta förstår vi inte alls –
Infrastrukturen är ju tänkt att ha sitt centrum vid Järnvägsstationen och därifrån skall all ”skjuts” och annat utgå ifrån.
När det gäller Hemtjänsten – där måste vi då fråga att den Hemtjänstcentral som fanns placerad i Kode och som flyttades till Kungälv – är det Miljötänk och kortare restid för att nå de äldre i Kode?
Är byggnation på jordbruksmark i Kode ett viktigt samhällsintresse?
Kan också besvaras: Viktigt samhällsintresse att jordbruksmarken bevaras – sex huvudargument;
- Självförsörjning, krigsberedskap, sårbarhet
- Klimatarbetet medger inte långtransporter av matbasvaror
- Hållbarhet – Agenda 2030 – cirkulära system, matjord är inte förnybar resurs, hållbar lokal utveckling att behålla lokala företag = jordbruk
- Pedagogisk aspekt: Var kommer maten ifrån – uppväxande generation, nybyggarna i Kode

- Historisk medvetenhet, identitet, förankring i denna flertusenåriga jordbruksbygd – kan läsas, förstås och ses i landskapet
- Innovativ, expansiv och inspirerande matproduktionsföretag i Kode omnejd, unga företagare – förutsättning för lokal expansion

Agenda 2030 – Globala Hållbarhetsmål
Kungälvs Kommun jobbar enligt de 17 globala mål som Sverige och världens FN-länder åtagit sig.
Alla mål i Agenda 2030 påverkar varandra. Det gör att det berör alla verksamheter inom kommunen.
Vi talar ju mycket Jordbruksmark och med det;
Arbetet med jordbruksmarkens värden utgår, förutom från lagar, från en rad mål på olika nivåer.
Internationellt har Sverige förbundit sig att arbeta för att FN:s 17 globala hållbarhetsmål ska uppnås. Hela processen kallas Agenda 2030. Bland målen finns några som berör användning av Jordbruksmark.
Kanske främst mål 2; Ingen hunger där livsmedelsproduktion i Sverige rimligen kan bidra till att resurser inte tas från områden som kan behöva dem bättre för att föda Sveriges befolkning. Mål 12; Hållbar konsumtion och produktion har en uppenbar koppling till Svenskt jordbruksproduktion
Mål 15; Ekosystem och biologisk mångfald
På EU-nivå finns målsättningar och ett gemensamt arbete inom bland annat CAP (Common Agricultural Policy). Målen för detta formuleras såhär;

- Det ska finnas säkra livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser
- Jordbrukarna ska ha en skälig levnadsstandard
- Naturresurserna och miljön ska bevaras och skyddas
- Främja sysselsättning, tillväxt och lokal utveckling på landsbygden.

Samtliga av dessa kräver att Kommuner i Sverige hanterar sin jordbruksmark på ett bra sätt och gör avvägningar i sin planering som möjliggör måluppfyllelse.
Sid. 115 – Konsekvenser – Planens förhållande till lagskydd
Med hänsyn tagande till Miljöbalken 3 kap 4 paragraf har man funnit –
Jordbruksmarken anses i detta fall vara brukningsvärd. I det fortsatta arbetet behöver det förtydligas hur den föreslagna exploateringen av jordbruksmark utgör ett väsentligt samhällsintresse.
Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen.
Det finns fornlämningar som ligger inom samt tangerar de västra områdena för ny bebyggelse.
Sid 116 – Planens viktigaste konsekvenser
Planen bedöms medföra märkbara negativa konsekvenser för jordbruk och pollinering eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av åker samt ängs-, betes- och hagmark tas i anspråk för ny bebyggelse.
Delar av den mark som idag ofta är betesmark, som tas i anspråk för bebyggelse har såväl kulturhistoriska värden samt naturmiljövärden. En landskapshistorisk analys visar att samtliga kulturhistoriska värdekärnor inom planområdet tas i anspråk för exploatering.
Texter hämtade ur Grönstrukturplan Kode – Kungälvs Kommun 2022-06-03
Sid. 14 – Ekologi
Kode ingår i en värdetrakt för gräsmark och angränsar i nordost till såväl värdetrakter för ädellövskog, blandskog, tallskog och triviallövskog.
Därtill ingår Kode i ett regionalt värdefullt odlingslandskap. Närheten till havet i väst gör Kode extra intressant ur ett ekologiskt perspektiv.
Ett flertal vattendrag rinner igenom Kode vilka möts i växt. Kode bjuder också på betesmarker och slåtterängar vilka genom sin skötsel får höga ekologiska värden. I övrigt återfinns en stor andel brukad åkermark.
Texter hämtade ur Miljökonsekvensbeskrivning tillhörande FÖP för Kode
Sid. 61 – Uppföljning och åtgärder för ökad hållbarhet
Kommunen ska skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt medför (6 kap. 19 paragraf Miljöbalken) och om de åtgärder som arbetats in i planen har avsedd effekt.
Syftet med uppföljningen är också att upptäcka eventuell betydande miljöpåverka som tidigare inte har identifierats.
Kommunen kan i den fortsatta planprocessen tydligare behöva definiera bebyggelsen som ett väsentligt samhällsintresse och motivera varför den inte kan göras på en annan plats än på jordbruksmarken.
Sid. 62 – Fortsatt arbete i detaljplaner
De miljöaspekter för vilka genomförande av den fördjupade översiktsplanen för Kode bedöms medföra betydande miljöeffekter är även de aspekter som i dagsläget bedöms behöva belysas och utredas vidare.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende Jordbruksmark, Hemtjänstlokal och Stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Fastighetsägare Lunna 1:8 Inkom efter samrådstiden

Här kommer en enklare skiss över dom planer vi har för vårt markområde i Kode. Dom tre verksamhets ytorna vi vill ha med i planen har vi intressenter som redan är etablerade i Kode fast ingen utveckligt potential samt ett bättre skylt läge.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Inför granskningsskedet har möjligheterna att lägga in föreslagna ytor i markanvändningskartan för FÖP och samtidigt bevaka möjligheterna till utbyggnad av planskild korsning över Bohusbanan studerats.

BOENDE

YTTRANDE

Boende 1. 2023-03-14

Efter att ha tittat på planen för utbyggnad av Kode känner jag mig som många andra Kodebor djupt bekymrad. När vi valde att flytta hit för två år sedan var det lugnet här som lockade. Att våra barn skulle få växa upp på en plats där de flesta känner varandra och tar hand om sin omgivning och där djur och natur är nära.

I den plan ni har är det flera hagar och lantbruksplatser som skulle ersättas av bostäder vilket gör att mycket av det vi tycker så mycket om med Kode försvinner. En stor utökning av boende på orten skulle dessutom ta bort tryggheten i att de flesta vet vilka varandra är. Vi önskar ha kvar den fina plats vi valde att bosätta oss på.

Jag hoppas att ni tar till er av detta och att ni väljer att utöka kommunen på annat håll.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende jordbruksmark och stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 2 2023-02-02

Vill först tacka för ert öppna hus i förrgår på Lunnevi. Tyvärr var det ju en del högljudda anti-bygga-på-åkermark-personer där som inte gav er ordet och som ständigt tog upp just det. Den viktigaste synpunkten jag hade velat framföra till er om hela FÖPen är egentligen bara det att ni måste prata med Skol-Byggar-gänget!

Ni kan inte köra era egna spår utan jag ser det egentligen som att ni ska vara 1 gäng. Som jag ser det finns det 4 stora områden som måste lösas i Kode.

1. FÖP
2. Skola
3. Övergången över järnvägen.
4. Fotbollsområde/Lunnevi

Och tyvärr så kommer ju ni i FÖPen sist här egentligen i prioritering.
Alltså övergång och skola måste egentligen vara bestämt hur det blir innan ni vet hur ni kan utveckla Kode.
Övergång har ju vart på tal länge... Miguel sa ju till KP där 2021-06-02 att man måste prioritera denna frågan när man nu vill utveckla Kode. Inget har väl hänt dock sen dess.
Man köpte ju upp huset/tomten från kommunens sida där precis vid korsningen väl enbart för denna övergången?
Jag kollade i trafikutredningen till FÖPen angående övergången. Och jag tycker ni ska försöka köra på en övergång där vid hedsvägen. De privata fastigheterna ni inkräktar på ligger ju redan idag vid en stor väg.
Samt så är det väl ju företag? Och för dom hade ni ju en plan i FÖPen att flytta till Lunnevi. Alternativen söder och norr om den befintliga övergången blir för katastrofala för samhället och dom alla hus som finns där idag som idag inte har någon stor väg framförs sig.

Jag bor själv norr om och skulle få bron mitt framför fönstret enligt förslaget 1 i utredningen.
Och det är vi många fastigheter som hade fått som sagt.
Fördelen i dokumentet är bla "Berör få verksamheter/bostäder" och det stämmer ju inte. Jag skulle vilja säg att alla vi som bor där skulle beröras utav att all trafik kommer in här? Hur kan man skriva att få bostäder berörs?

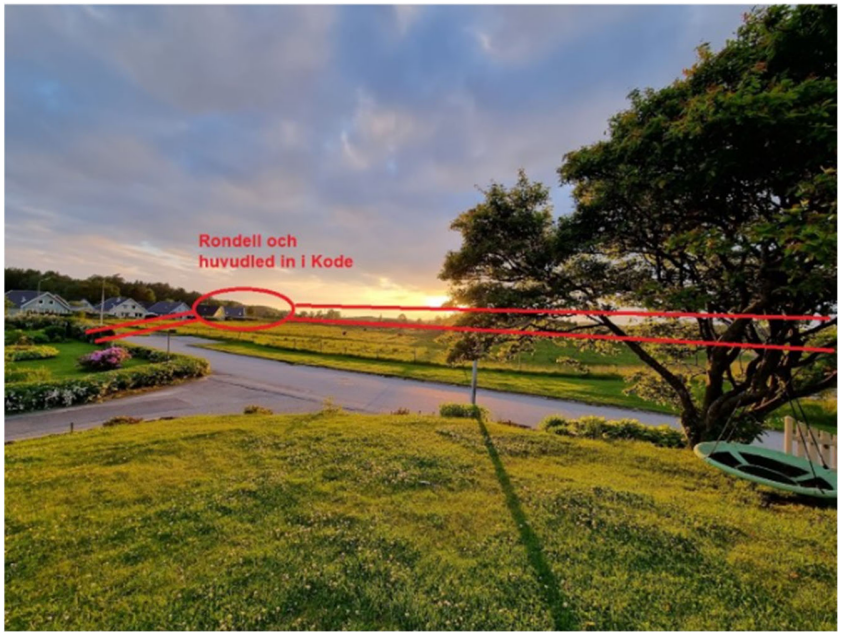

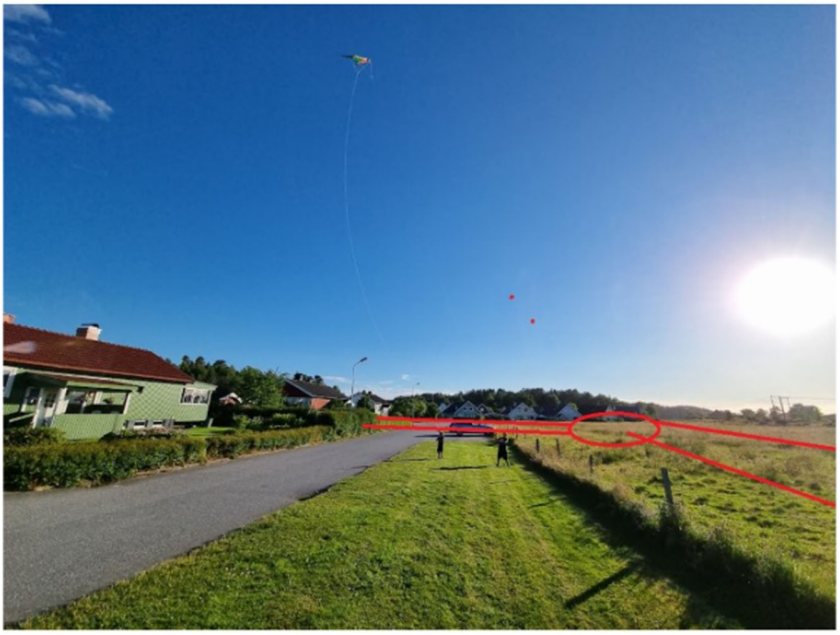

Här ute på åkern vill ni alltså dra fram den stora vägen in till hela samhället... hur kan man skriva att få bostäder berörs utav detta? Jag hoppas ni inte ser det så.

Det skulle bli katastrofalt för oss alla som bor här om vi fick den stora vägen framför våra hus. Och även söder om dagens övergång bor det ju folk som drabbas negativt, säkert i stil med oss här norr. Det var någon som yttrade sig om det på mötet hörde jag.

Så jag tycker att den enda seriösa alternativet är att ni kör på där dagens övergång ligger. Ja det finns utmaningar där, men dom som berörs vad jag kan se är ju företag och då tomten ni redan köpt upp för detta ändamål.
Det går att lösa. Dom har ju fått en ny fin plats enligt er FÖP vid Lunnevi.
Och så har vi ju då frågan om Lunnevi.... ni måste här tänka att vi som förening äger klubbhuset.
Och ni tänker ju bara på ytan som ni äger alltså fotbollsplanerna.
Men när vi tänker Lunnevi så tänker vi klubbhus + tillhörande fotbollsplaner.
Klubbhuset vi har är vi stolta över och är en av dom större i kommunen.
Utav dom saker som sker i Kode under ett år så står fotbollen för många utav dom händelserna där vi har fotbollsskola och fotbollens dag. Och där spelar ju både klubbhus och fotbollsplaner stor roll.
Så här tänker jag mig att man slår ihop skola och fotbolls-område!
Lunnevi ligger fint idag, men det är lurigt att ta sig dit och inbjuder inte till någon spontanfotboll.

Jag är lagförälder och ser barn som inte kan spela fotboll då deras föräldrar av olika anledning inte vill/kan ta dom till träningen. Så detta hade man löst genom att flytta in fotbollsplaner PLUS klubbhus så klart!
Och ytan ni har föreslagit i FÖPen för detta ligger ju ändå dumt till, fel sida järnvägen och inte stort nog för ett klubbhus mm.
Så här föreslår jag att ni slår ihop era hjärnor med Skol-gruppen!

Förslaget "M" vid dagens scoutstuga borde kunna få plats med tillhörande fotbollsplan och klubbhus tänker jag.
Då har man fått skola + idrottshall SAMT fotbollsplan ihop och det hade gynnat hela samhället positivt.
Det blir lätt att ta sig dit med bil om det ändå behövs, och det inbjuder till spontanfotboll för ALLA i samhället.
Här vet jag ju att kommunen äger åkern snett nerifrån plats M. Alltså den ursprungliga platsen för skolan som fick avslag då man kom på att "man inte fick bygga på åkermark".
Här borde man ändå kunna ta en bit i anspråk och bygga "nya Lunnevi".
Jag utgick ifrån trafikutredningen som gjorts för skolan nu senast på plats M:
https://www.kungalv.se/contentassets/23ae4908d0614a399c9a7cd861baa1d7/trafikutredning---kodes-nya-skola-plats-m.pdf

Där ser ni ju att ytor finns för "nya Lunnevi".
Ja detta var några tankar från min sida som en Kode-bo!
Jag är till skillnad från dom äldre herrarna och damerna på öppna huset ni hade positiv till FÖPen! Kode behöver utvecklas!

Men jag tycker man ska göra det smart och med en helhetsbild i åtanke. Annars kan det kvitta! Och nästa gång. kör Eniros Historiska kartor så tror jag alla dom som är så starkt negativ till att bygga på åkermark blir lite tystare.

Ska samhällen utanför storstäderna utvecklas måste det göras. Men självklart med respekt!

Så här såg Kode ut på 50/60 talet:

Och.... idag:

Så man kan se att åkermark har fått tas i anspråk för att samhället Kode skulle få utvecklas till det de är idag 2023.
Så alltså måste vi fortsätta om vi vill att Kode ska utvecklas även in i framtiden... inget konstigt alls!
Men som sagt då FÖP + Bra och fin järnvägsövergång som drabbar få hus + Fin ny skola + Fin fotbollsanläggning med tillhörande klubbhus som inbjuder till spontanfotboll i hela samhället =
så får vi ett fint samhälle som alla kommer vilja flytta till tror jag 🙂

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensam kommentar avseende Planskild korsning, Lunnevi/ skola, verksamhetsmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 3 2023-02-16

Vi var på mötet på Lunnevi kring FÖP Kode.
Kort sammanfattning av vår uppfattning är att det känns väldigt ogenomtänkt och i fel ordning. När man påpekade svårigheter i olika situationer så var svaret att man skulle ”flytta på den vägen”, man skulle ”flytta på Lunnevi” (idrottsplats med stora gräsmattor) och man skulle ”flytta på bl a Tonsjö”. Det låter som det vore enkelt men hur kostsamt och omständligt är det inte det hela?
Det känns som idén var att vi tar Kode och kastar upp det i luften och ser hur det landar sedan. Att bygga ett 5-våningshyreshus vid tågstationen, 5 våningar från att vi knappt har lägenheter i Kode och vid tågstationen? Även där får man bygga om vägar.

Den stora återkommande frågan i Kode är och fortsätter vara hur man ska göra med järnvägsövergången. Inte heller här fanns någon plan. Det hette att det är Trafikverket som äger frågan. Det är redan nu långa köer upp mot motorvägen och in via rondellen på eftermiddagar och morgnar när det är tågstopp så det är det första som borde ses över.
Vi förstår inte att man prompt måste bygga ut alla samhällen i kommunen! Var ska vi bo som valt att bo lantligt och är nöjda med en liten skola och en mindre affär? Alla samhällen ska se exakt likadana ut och alla dessa områden som ska byggas på odlarmark. Två kvinnor på mötet tog upp den viktiga aspekten att vi måste tänka om kring odlingsmark med tanke på världsläget och ändrade förhållanden, vi måste försöka vara mer självförsörjande och hur ska vi kunna det om man ska bygga på jordbruksmark??

Dessutom äger lantbruken den mark där man planerar att bygga bostäder och enligt personal från kommunen ska kommunen inte tvångsinlösa denna mark utan hoppas på en försäljning men borde man inte först undersöka om lantbruken ens är villiga att sälja?
Vi kan förstå en viss utbyggnad men motsätter oss centrum, höga lägenhetshus och ett sönderbyggt Kode. Om enskilda personer bygger en villa här och där så smälter det in men att bygga som FÖP visar är på tok för stort och för mycket förändringar och kostbara sådana!
Vill man ha centrum, stora fritidshallar och lägenheter kan man bo i Kungälv. Man kan inte välja att bo på landet och sedan vilja ha allting runt sig!

Tycker Kungälv har växtvärk och att kommunen behöver sansa sig lite och se till att övriga delar kommer med. Försök att ta en promenad en solig helgdag i Fontin! Totalt packat med folk och att försöka springa i elljusspåret är snudd på omöjligt. Man saluför kommunen med havsnära läge och bra badplatser men folk får inte plats längre! I Rörtången är det kaos varje solig sommardag och Vadholmen är fullpackat och trots skrivelser till kommunen om bl a fler badbryggor och badstegar från klipporna har vi inte ens fått svar.

Kollektivtrafiken är ett annat problem som inte hänger med utvecklingen i kommunen. Trots att vi har både tåg och olika bussar har man svårt att komma med på morgon och eftermiddag. Flera bussar vid motet passerar bara med skylten ”fullsatt”. Samma sak från Resecentrum.
Att köra bil genom Kungälv under rusningstid är inte heller en lätt sak med alla dessa bilar och köer och samma sak i Ytterby! Även Kongahällacenter ger upphov till köer i onödan då man byggt en väldigt konstig parkeringsplats som gör att det stoppar upp hela vägen ut på infarten till Kungälv.

Till sist, Kungälvs kommun borde satsa på att bygga fler hyreslägenheter och inte enbart fokusera på bostadsrätter. Har man inte råd med 2 500 000 kronor så kan man inte ha en lägenhet som det ser ut nu. Tycker det är galet att våra ungdomar ska starta med miljonlån när man kanske inte ens vet vart man vill bo.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Det övergripande målet enligt kommunens översiktsplan är att möjliggöra en blandning av upplåtelseformer i alla serviceorter så att man ska kunna på kvar under alla skeden i livet. Dock har kommunen inte rådighet över frågan då kommunen inte äger mark i tillräcklig omfattning.
När det gäller omfattningen av ny byggnation så är det en avvägning avseende vad orten tål samt att bygga yteffektivt för att inte sprida ut byggnationen onödigt mycket på natur- och jordbruksmark.

Se gemensamt svar avseende stationssamhälle, hållbara transporter sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 4 2023-02-15

Jag tycker FÖP över Kode är jättebra, den är väl genomtänkt o genomarbetad. Självklart skall industriområdet ligga i anslutning till motorvägen o slippa all tung trafik genom samhället o över järnvägen.
Och Lunnevi skall vi självklart ha nära boende o skolor, o slippa att alla barnen skall ta sig över stora vägar.
Det är också för mig självklart att vi måste bygga mer bostäder o att fler människor bor här, annars kommer trafikverket aldrig att bygga en planfri järnvägskorsning i Kode.
Jag tycker också att Linda gjorde ett fantastiskt jobb på informationskvällen på Lunnevi, det kan inte ha varit lätt för henne, när de som pratade var emot i princip allt som FÖP menar.
Jag tycker det är fantastiskt att bo här nära till tåg o bussar, o ser gärna en utveckling med mer service av olika slag, o delar gärna med mig av våran fina ort.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras

YTTRANDE

Boende 5 2023-03-14

Undertecknade personer, som är bosatta i Kode/Solberga sedan 40 år tillbaka, framför följande synpunkter och ändringsförslag avseende FÖP Kode.
1. Inledning
Vi har läst FÖP Kode och också deltagit i informationsmöten arrangerade av kommunen samt också varit representerade i möte med olika kommunala företrädare, såväl politiker som kommunala tjänstemän. Genom att vi dessutom levt och verkat i Kode/Solberga har vi en mycket gedigen erfarenhet av området och djupa insikter om hur det fungerar och vad som får ett samhälle av denna typen att fortsätta att fungera väl. Vi har också erfarenhet av vad som kan kraftigt rubba samhällets balans och vilka åtgärder som kan leda Kode/Solberga in i gruppen av överbefolkade problemområden. Vi är därför mycket djupt oroade, bekymrade och upprörda över de för oss helt orealistiska planer, som FÖP Kode till stora delar utgörs av.
Att ge oss in i detaljkritik av alla olika avsnitt i FÖP Kode medger inte tillgänglig tid och vi tror heller inte det är nödvändigt. Vi koncentrerar oss istället på ett antal områden, som vi bedömer är de mest flagranta misstagen och mest orealistiska förslagen i planen. Dessa är i sig fullt tillräckliga för att redan inledningsvis ge FÖP Kode betyget ICKE GODKÄND. Planen måste omarbetas och utmynna i en realistisk FÖP, som kan få stöd av mycket breda grupper av oss som bor och verkar i området. Varken Kungälvs kommun eller vi som bor i Kode/Solberga är betjänta av en FÖP, vars genomförbarhet ligger långt från verkligheten.
Vi kommer också att framföra en del konkreta förslag till förbättringar i olika delar av planen. Våra inspel är naturligtvis inte heltäckande, men visar förhoppningsvis att det finns både kreativitet, realism och konstruktiv lösningsanda bland oss som bor i Kode/Solberga.
2. Rör inte vår jordbruksmark
Sverige har under 2000-talet fortsatt den skrämmande negativa utvecklingen av självförsörjningsgrad avseende livsmedel. Idag är vi nere på oförsvarligt låga 50%, vilket innebär att vi är klart sämst rustade av alla nordiska länder. Allra sämst rustade är de två storstadsregionerna Stockholm och Göteborg, där Kungälv tillhör den senare.

Vi har under pandemin och det nu ettåriga kriget i Ukraina upplevt hur hårt livsmedelsförsörjningen drabbas även av geografiskt begränsade kriser. Ansvaret för att svänga den svenska utvecklingen till en försörjningsmässigt mindre hotfull situation är en nationell fråga men också i högsta grad en kommunal fråga. Vi måste omedelbart få stopp på det skrämmande missbruket, att använda jordbruksmark för byggande av bostäder, skolor och andra kommunala projekt. Annars gräver vi en djup grav både för oss själva och kommande generationer.

FÖP Kode är ett skrämmande exempel på total brist på respekt för och konsekvensanalys av, att föreslå ytterligare ockupation av jordbruksmark för olika sorters bebyggelse. Områden motsvarande mer än femtio stora fotbollsplaner utmärkt jordbruksmark är i FÖP Kode annekterade för byggnation. Detta är helt oacceptabelt och vi är genuint trötta på att man medvetet missbrukar Miljöbalkens 3 kapitel 4§ och hävdar ”väsentligt samhällsintresse”. Det väsentliga samhällsintresset är att kraftigt förstärka vår tillgång till jordbruksmark, som kan hjälpa oss att förbättra vår livsmedelsförsörjning både kort- och långsiktigt-
Vårt krav är, att jordbruksmarken ska förbli jordbruksmark och inte utnyttjas för byggnation. Tilläggas kan, att den jordbruksmark som Kungälvs kommun är ägare till bör omgående säljas ut till eller arrenderas ut till befintliga jordbrukare. Det ingår inte i kommunens uppgift att bedriva jordbruk och då ska man heller inte äga jordbruksmark.

3. Befolkningsökning i Kode/Solberga via omfattande nybyggnation
Om FÖP Kode skulle genomföras enligt förslag innebär det 1700 nya bostäder i Kode och ett bedömt invånarantal på mellan 6000-7000 personer och en utökning av antalet bilar med över 2000. Detta är en helt oacceptabel expansion av ett litet, välfungerande och jämförelsevist fridfullt område beläget vid den vackra och ur försörjningssynpunkt viktiga Solbergaslätten.

Kraftig och okontrollerad befolkningsökning leder till omfattande negativa och oönskade effekter både för samhället och skattebetalarna, dvs vi som lever och verkar här. Det borde inte vara obekant för folkvalda beslutsfattare vilka effekter den typen av aningslös expansion medför. Detta har vi kunnat konstatera både på nationell nivå och på stad efter stad och ort efter ort. Vi som bor och verkar i Kode/Solberga har ingen önskan och inget behov av att bli nästa ort, som utsätts för aningslös befolkningsexpansion med garanterat negativa och okontrollerade effekter på vår levnadsmiljö. Vi behöver inga fler uttalande ”…om att vi inte såg det komma” eller uppmaningar ”…om att öppna våra hjärtan”, för vi ser vad som kommer vid genomförande av FÖP Kode och det blir våra plånböcker vi får öppna i egenskap av skattebetalare.
Vi är självklart inte motståndare till all nybyggnation i vårt samhälle. Men den ska vara väl kontrollerad, i en begränsad omfattning och där det ur miljösynpunkt är lämpligt. Ett antal tomter borde exempelvis kunna frigöras söderut och österut. Västerut är det stopp. Åkermarken får inte förstöras och våra små men för oss nog så viktiga grönområden är också tabu.

Sist men inte minst; Kode/Solberga är ett väl fungerande område. Vi som bor här gör det för att vi trivs med säkerheten för alla åldrar, den vackra miljön med närhet till skog, slätt och hav och en god grannsamverkan. Vi vill inte ha ett samhälle som planeras i FÖP för Kode. För oss är det en Förödelseplan för Kode och den accepterar vi aldrig.

4. Trafiksituationen
Den minst sagt bedrövliga trafiksituationen i Kode med fokus kring den välkända, för att inte säga ökända, järnvägsövergången. Denna trafikfälla har varit ett problem i åtminstone trettio år och identifierades också i ÖP Kode 2010. Där konstaterades det, att en lösning av denna trafikmässiga flaskhals var en förutsättning före en framtida utbyggnad av Kode överhuvudtaget var möjlig. I FÖP Kode 2023 är flaskhalsen fortsatt identifierad och lika olöst som 2010. Man pekar på några tänkbara lösningar men allt är lika osäkert som för 13 år sedan. Vi är införstådda med att kommunen inte kan fatta beslut om en trafiklösning utan medverkan och godkännande av Trafikverket, som nu styr över både trafik på väg och räls. Att Trafikverket skulle prioritera att planera, bekosta och genomföra en lösning av Kodes trafikflaskhals inom en överskådlig framtid framstår som en tämligen orealistisk dröm. Även om kommunen, dvs vi som betalar kommunalskatt, själva skulle bekosta en lösning är det långt ifrån säkert att den accepteras av Trafikverket. Vi som, till skillnad från styrande politiker och deras tjänstemän, bor i Kode/Solberga har under många år upplevt de växande problemen kring inte minst järnvägsövergången. Det är dagliga nästan-olyckor och inte minst yrkeschaufförer med bussar och lastbilar, som tvingas bryta mot flertalet trafikregler för att överhuvudtaget kunna utföra sitt arbete.
Oavsett vilken lösning som någon gång i framtiden förhoppningsvis kommer på plats är det helt otänkbart att påbörja omfattande nybyggnation i Kodeområdet innan en lösning är på plats. Påståendet i FÖP Kode, att man kan arbeta fram en möjlig framtida lösning samtidigt som utbyggnad av Kode/Solberga pågår, är inget annat än fria skrivbordsfantasier. Utan en genomtänkt, godkänd och genomförd trafiklösning är nuvarande FÖP Kode bäst ägnad att förpassas till en kartong för pappersåtervinning.

5. Skolfrågan
Att nuvarande Skolfrågan
Att nuvarande byggnation vid Tunge skola sjöng på sista versen har varit väl känt under flera år. Av för oss okända skäl har man, detta till trots, valt att avvakta tills nybyggnationsbehovet har blivit tämligen akut. En omfattande utredning av tänkbara lösningar påbörjades och till slut presenterade ansvariga tjänstemän, baserat på politikernas kravlista, sitt slutförslag i form av Alternativ L. Förslaget blev snabbt utsatt för omfattande protester från närboende, som bland annat pekade på stora, olösta trafikproblem. Arbetet inleddes dock för att ta fram en detaljplan baserat på Alternativ L. Mitt under detta arbete kliver 2022 plötsligt Moderaterna fram och deklarerar att de nu prioriterar att bygga en ny skola baserat på alternativ M. Som skäl anges att ”Kodeborna” är mycket starkt emot Alternativ L och man önskar inte att gå emot ”befolkningen i Kode”. Detta påstående är faktamässigt en verklighetsförvrängning, som man får leta länge efter att finna motsvarighet till. Men är det valår så är det och snart trädde även Socialdemokraternas starke man fram och deklarerade att de tyckte precis samma som de lokala ”regeringskollegerna” i Moderaterna. Vad man grundade denna 180-gradiga omsvängning på överlät man åt Kodeborna att spekulera om. Fakta kvarstår, att man nu vill bygga en ny skola delvis på jordbruksmark, som man själv inte äger och där de geologiska förhållandena är minst sagt riskabla. Hur många miljoner projektarbetet hittills kostat oss skattebetalare är höljt i dunkel och viljan att redovisa förefaller mycket begränsad. Däremot vet vi, att den välfungerande Kode Scoutkår,som oklokt nog byggt sitt klubbhus på arrenderad kommunal mark, blev det första offret. Kommunens nya giv är, när jordbruksmarken är otillgänglig, att med skohorn pressa in en ny skola på det lilla hörn som kommunen äger i den i övrigt privatägda Långelandsskogen. Men för att lyckas med detta krävs att man genomför omfattande sprängningar av befintliga bergmassor med början ca 75-100 meter från villabebyggelsen och anläggande av parkeringsplatser och bussvändplatser på den jordbruksmark, som kommunen äger mitt på den bördiga Solbergaslätten. Vad dessa sprängningar innebär för de boendes hus, för den rasriskklassade marken, grundvattennivåerna, det livliga djurlivet etc. kan man bara ana.

Men helt säkert är, att risken för omfattande problem och skador är betydande, miljöförstörelsen i Kodes främsta gröna oas blir bestående och ett livligt frekventerat strövområde för alla åldrar får långtgående negativ påverkan. Att trafiksituationen på den redan hårt belastade Ädelstensvägen blir kraftigt försämrad är en underdrift. Vi som bor i området kommer inte stillasittande betrakta detta politiska pajaseri. Vår närmiljö är en av de viktigaste anledningarna till att vi trivs i Kode/Solberga och vi värnar om den även för kommande generationer. Om ni angriper den miljön angriper ni också oss.
Sens moral: Stoppa det fortsatta skatteslöseriet med att utreda Alternativ M.

Hur ska då behovet av ny skola för åk 3-6 lösas? Vi ser två klara huvudalternativ.
Vi ifrågasätter om alternativet att bygga nytt där Tunge skola idag ligger verkligen är en så oframkomlig lösning, som man försöker få den att framstå. Man har under flera år bedrivit verksamhet i inhyrda moduler och det förefaller ha fungerat trots allt.
Hälften av eleverna bor inte i Kode utan kommer till skolan via skolskjutsar. Detta har fungerat tillfredsställande under många, många år och kan fortsätta att göra så.
Skolvägen till Tunge skola för de boende i Kode är jämförelsevis trygg och säker. Med hänsyn till att bristande fysisk rörlighet är ett växande hälsoproblem bland dagens ungdomar kan en skolväg på 1,5- 2,5 kilometer snarare vara positivt än ett problem. Vi är övertygade om, att Tunge Skola kan bebyggas på nytt om man verkligen anstränger sig. Dessutom lär det bli ett kostnadsmässigt mycket bra alternativ, vilket åtminstone intresserar oss som ska bekosta den.

Om alternativet att bygga nytt vid Tunge skola av okänd anledning inte låter sig göras är vårt förslag, att bygga skola och idrottshall i anslutning till kommunägda Lunnevi. Miljön är utmärkt och möjligheterna till fysisk aktivitet är utan konkurrens bästa tänkbara. Här finns möjligheter att växa i framtiden, om det skulle vara ett behov och ett intresse. Sannolikt finns här också möjligheter att finna lämplig mark för boendebyggnation. Så istället för att förstöra en fin miljö för skola, sport och friluftsliv med avfallsdeponier och icke prioriterade s.k verksamhetsområden föreslår vi, att man snabbt tar fram konkreta planer för bygge av skola och idrottshall. De hinder som lyfts fram avseende trafik etc. är lösbara utan större problem. E6:an är inget hinder för denna lösning. En ytterligare fördel är, att detta alternativ inte behöver påräkna folkligt uppror utan tvärtom ett helhjärtat stöd. Så tänk om, tänk klokt, framåtriktat och ha modet att göra om när befintliga planer är orealistiska och med näst intill obefintlig acceptans.

6. Avslutning
FÖP Kode 2023 innehåller flera intressanta och väl genomarbetade delar. Men FÖP Kode hänger tyvärr inte ihop som genomförbar plan för framtiden, oavsett om det är på kort eller lång sikt. Det är därför av största vikt, att FÖP Kode omarbetas till en plan med realistiska tillväxtförslag och inte en plan, vars genomförbarhet redan från start saknar verklighetsförankring. Särskild vikt måste ägnas åt
- Jordbruksmarken, oavsett vem som äger den, ska förbli jordbruksmark och därmed bidra till att vår livsmedelsförsörjning inte drabbas av ytterligare försämringar.
Ingen byggnation eller andra ingrepp, som förstör befintlig jordbruksmark.
- Kode/Solberga tål inte föreslagen byggnation, varken socialt eller miljömässigt. En noga kontrollerad byggnation, som inte slår sönder befintlig livsmiljö och den nödvändiga sociala kontrollen i ett välfungerande landsortsområde, kan vara möjlig.
- Kodeområdets trafikmässiga flaskhalsar och framförallt den ökända järnvägsövergången måste få en konkret lösning innan någon nybyggnation överhuvudtaget är aktuell.
- Byggande av en ny skola för åk 3-6 behövs. Men nuvarande projektering av alternativ M måste avbrytas omgående. Det är helt oacceptabelt att pressa in en ny skola genom omfattande förstörelse av Kodes främsta strövområde, Långelandsskogen. Dessutom är det lika oacceptabelt med omfattande sprängningar och miljöpåverkan 75-100 meter från befintligt villaområde. Utred nybyggnation vid befintlig Tunge Skola eller bygg nytt vid Lunnevi.

Vi hoppas på lyhördhet för alla de synpunkter och förslag som lämnats in av många boende i Kode/Solberga-området, så att FÖP Kode kan omarbetas och bli ett aktivt stöd för att bibehålla Kode/Solberga som ett välfungerande samhälle och en livsviktig jordbruksbygd både för oss och kommande generationer.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

En översiktsplans syfte är att peka ut de långsiktiga perspektiven avseende hur kommunen och i detta fall Kode kan utvecklas. Befolkningsökning beräknas på lång sikt 2035–2050 med utblick 2070. I detta arbete finns det många lagar, mål och riktlinjer att ta hänsyn till samtidigt som det finns en politisk Vision samt motstående intressen och synpunkter inom orten. FÖPens uppgift är att utifrån nu kända försättningar föreslå den sammanvägda mest lämpliga användningen av mark-och vattenområden oavsett vem som är markägare. Det innebär att kommunen inte har rådighet över alla frågor utan utvecklingen bygger på en samverkan med fastighetsägare, myndigheter och övriga, vilket kan innebära att alla föreslagna åtgärder inte går att genomföra. Omfattning av exploateringsytor och befolkningsökning som utgick från den politiska visionen har setts över inför Granskningsskedet.

Se gemensamt svar avseende Skola, Lunnevi och Jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 6 2023-03-14 7 personer står bakom yttrandet

Jag anser att jordbruksmarken på Solberga slätten i Kode skall bevaras och att exploatering istället bör ske på andra platser. Det finns flera goda skäl till detta.

För det första är jordbruksmarken på Solberga slätten en värdefull resurs för Kungälv och Regionen. Det är viktigt att bevara den för att säkerställa vår livsmedelsförsörjning. Att förlora denna mark skulle ha en negativ inverkan på vår förmåga att producera mat och skulle göra medborgarna i Kungälvs Kommun sårbara i en kris- eller krigssituation. För det andra är Solberga slätten ett värdefullt område med biologisk mångfald och fungerar, enligt Länsstyrelsen i Västra Götalands Län, som en livsmiljö för många olika djur- och växtarter. Att bevara denna mark skulle bidra till att skydda den biologiska mångfalden i området och skulle ha positiva effekter på ekosystemtjänster som pollinering, vattenrening och kolinlagring.

För det tredje att bruka jorden är en livsstil, en tradition och en passion. Att odla och producera mat är mer än bara ett yrke, det är en livslång kärlek till marken och naturen.

Att se jordbruksmark förvandlas till bostäder vore inte bara en förlust för oss som brukar jorden. Driver tillsammans med min man en gård öster om Tunge Skola. Gården har drivits i generationer och vi vill så fortsätta. Att lägga all sin fritid på att hålla landsbygden levande på ett självförsörjningsjordbruk borde vara något som är värt att bevara. Vi vill lämna över gården till nästa generation och låta Kode vara det jordbrukssamhälle det är utan att utvecklas utanför tätorten. Låt oss fortsätta driva det småskaliga jordbruket in i nästa generation.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamt svar om Jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 7 2023-03-16

Underlaget som framställts för ändamålet är välgrundat och berör nästan allt av intresse.
Den föreslagna utbyggnaden i Kode är så omfattande att det kan bli problematiskt.
En liten landsort avvecklas och kommer att förändras till en liten stad med de konsekvenser som det innebär.
Av vem är det efterfrågat?

 Landsortskaraktären försvinner permanent.

 Jordbruksmark tas i anspråk mot bättre vetande.

Restider kommer att öka för boende och för genomfartstrafiken från Solbergahållet, orsakat av fler permanentboenden utmed kusten till följd av utbyggnaden av VA i kustzon.
Kodes samhällsstruktur gör utbyggnadsprojektet till en dålig och ohållbar kompromiss.
Förslaget med att skapa ett nytt ”Centrum” med en tågstation någonstans utmed järnvägen är tveksamt. Nuvarande placering eller föreslagen är något som dessutom kan ändras vid anläggning av dubbelspår vars existens och sträckning är högst osäker. Då kanske tågstationen istället kommer att placeras långt från det ”Centrum” med tågstation som föreslås i FÖPen.

Centrum idén kan liknas vid att bygga om en tvårumslägenhet till en femrumslägenhet på samma byggyta eftersom man måste ta hänsyn till befintlig struktur på den yta som är möjlig för byggnation.
Järnvägsövergången har debatterats till leda på medborgarstämmor i decennier utan lösning, orsakat av dålig planering. Det säger också en del om Kodes samhällsstruktur.

Orealistiska förväntningar på kollektivtrafikens framtida kapacitet och komfort.

Utan dubbelspår på Bohusbanan och med dagens samt morgondagens lönsamhetskrav från tåg- och bussoperatörer blir den krassa verkligheten att fler arbetspendlare än nu får ståplats till och från Göteborg, om man överhuvudtaget kommer med måste jag tyvärr skriva, ibland är det fullsatt. Detta resulterar i att pendlarna tar bilen, som i sin tur kommer att generera ytterligare hundratals bilar på E6.

E6, som har en låst kapacitet, fylls för övrigt årligen på med tusentals bilar, det är illa nog och slutar upp med mer tid i bilköer där även bussar riskerar att fastna. Det är inget som önskas av någon som överväger att bosätta sig i eller bor i Kode. Har själv pendlat med bil till Göteborg i över 15 år vid normala arbetstider. Medelrestid med bil från Aröd via Kode till Göteborg har på den tiden ökat från 45 min till 60 min.

Om jag som ett räkneexempel utgår från att tusen bilar till och från Kode ska ut på E6 mellan 05.30-07.30 så kommer alla som bor i Timmervik, Aröd, Solberga och Rörtången med omgivningar att behöva lägga till 15 min i restid som kompensering. Framöver är det sannolikt med en total trafikökning med betydligt längre restider. Just restider är en avgörande huvudfaktor vid val av bostad pga relationen kostnad och restid och resesätt.

Om man bosätter sig i Kode är jag övertygad om att man inte vill se en negativ förändring av restider och det kan ingen garantera att det inte blir vid en så stor utökning av invånare i Kode som föreslås i FÖPen.

Den politiska visionen för Kode visar inget nytänkande vad jag kan se. Man plagierar och lanserar färdiga koncept som skalats ned för att passa. I FÖPen får man intrycket av att man tagit med allt som tänkas kan för att kunna presentera ett så trovärdigt och hållbart koncept som möjligt.

På samrådsmötet i Kode, där för övrigt många inte fick plats, var det tydligt att en majoritet av dem som yttrade sig hade en motsatt uppfattning än den Politiska visionen som styr FÖPen för Kode. Som deltagare på detta möte kan man frankt konstatera att politikens vision inte är överensstämmande med invånarnas.
Alla kommuner tävlar mot varandra med att locka till sig skatteunderlag och man tycks tro att det löser många problem.

Då är urbanisering av Kungälv ett betydligt bättre och mer kostnadseffektivt förslag än alternativet att förvanska Kode till en stad.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamt svar avseende jordbruksmark och Kode som stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 8 2023-03-16

En eloge till de tjänstemän, politiker och personer som varit inblandade i framtagningen av FÖP Kode.
Mycket bra layout och sammansättning vilket lämnar ett resultat att läsning blir lätt att genomföra och hitta en uppfattning i de olika frågeställningarna
Planen kommer att ändras många gånger eftersom den är ca 25 år fram i tiden, nya generationer

Kommer att ta ställning till innehållet.
Går vi 25 år tillbaka i tiden har utvecklingen i Kode varit i mycket låg, så det är verkligen hög tid att Kode börjar att utvecklas.
Vi behöver exempelvis Skola, bostäder (lägenheter) nytt centrum. Bostäder kan börja byggas omgående eftersom det saknas lägenheter.

Vid läsning av Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode är vi positiva till det mesta som finns att ta del av i det Framtagna förslaget som nu finns ute till samråd och möjlighet att lämna synpunkter.
Arbetet med FÖP av den omfattning som de som lämnat förslaget förenklar för de som i framtiden skall besluta och Hitta vägar framåt för att Kode skall växa kanske till det dubbla fram till år ca 2050
Det finns många frågor som noteras när vi läser framtidsvissonen av Kode med omnejd, vi försöker lämna synpunkter på de som vi tycker är bland de viktigaste.

Nedan några av frågeställningarna/kommentarer som framkommit vid läsning av FÖP.(ingen inbördes ordning).

Varför skall Kode växa
Avlopp
Dagvatten
Skolan
Åkermark
Övergång järnväg
Infart till Kode
Byggnation av bostäder
Industriområde
Lunnevi/idrottsplats/ Grönområden

Varför Skall Kode växa
Med det läge och möjlighet till Kommunikationer som Kode har med Tåg, Buss och motorväg är det bra att Byggnationen koncentreras till Centrum med omgivningar.
Ett boende i Kode har stort värde i dag och i framtiden med möjligheter till kommunikation och närhet till natur och hav.

Avlopp/Dagvatten
Avloppsfrågan har varit en fråga som alltid kommer upp vid nybyggnationer, vid läsning av FÖP finns det inte någon plan för hur utbyggnaden av avloppen skall utföras.
For att det skall vara möjligt att starta byggnation I Kode inom en snar framtid behöver det finnas en plan för hur Avloppsfrågan skall lösas.
Beskrivning och riktlinjer för hur Dagvatteninstallation i områden och enskilda fastigheter behöver lämnas Från kommun vid byggnation och markberedning.
Bassänger finns grovplanerade i FÖP vilket är bra.

Skolan
Varför börjar inte skolan att byggas?? Det har varit ett akut problem under många år. Om inte det går att bygga skolan vid Scoutstugan hitta en annan lösning som t. ex. på Den mark som kommun äger i början på Hedsvägen som det var tänkt från början, eller varför inte vid Tunge skola.
Bland annat Skola fritidshem, Daghem, äldreboende måste finnas för att samhället Skall fungera och invånarna skall trivas i sitt boende.
I dag saknar vi den nya skolan, varje dag får vi till oss via media hur viktig skolan är för framtiden.

Åkermark
Den åkermark som finns beskriven i FÖP för byggnation och fritidsområden skall användas till detta ändamål. De som utrett och planerat var bostäder och verksamheter skall placeras har på ett bra sätt tagit hänsyn till att inte lokalisera på åkermark. Att inte någon åkermark tas i anspråk måste var en omöjlighet. Solbergaslättens ”vänner” kan känna sig trygga och nöjda.
Det är omöjligt att utveckla Kode mot 2050 utan att använda den åkermark som är beskriven.
Den mark som Kungälvs kommun köpt bör väl användas till utveckling för framtiden.

Övergång järnväg
Vad vi förstår visar trafikutredningen inte på att det är några problem idag och att det är möjligt att Bygga ut Kode ytterligare med ett antal invånare utan att ändra infarten till Kode.
Vi som bor här och trafikerar den vägen varje dag vet att det är ett av de största problemen för att ytterligare öka med mer trafik. Kön vid rusningstrafik är ut till motorvägen.

Var övergången skall byggas måste utredas med hänsyn till de intressen som finns i dag Industrier, Vägar Och övriga verksamheter.
Utredningen behöver analysera exempelvis att placera en järnvägsöverfart Norr om Kode.

Infart till Kode
En ansiktslyftning av infarten är nödvändning, det är en tråkig väg in med slitna industrier och Cirkel K med en svår infart att ta sig in och ut.
Förutsätter att När en ny övergång järnväg projekteras är in farten till Kode med i dessa planer.

Byggnation av bostäder
Det behövs bostäder framför allt lägenheter (även villor) för unga och äldre så snart det är möjligt.
Vet att husföretag är mycket intresserade att komma i gång med att projektera för att starta Byggnation. Efterlyser flerfamiljshus med 3-4 våningar för bostäder till ungdomar och seniorer.
Nu är det handläggning hos kommunen som är för långsam. Att börja processen för nya bostäder enligt FÖP behöver inte finnas något hinder.
Vad är problemet det byggs på många ställen Kareby, Kungälv, Ytterby, Nordtag o.s.v.
Varför inte Kode.

Industriområde
Enligt FÖP behöver industriområdet flyttas för att ge plats för nytt centrum och bostäder.
Den nya vägen med övergång över järnvägen är som ett alternativ placerad där i dag Industrifastigheter finns placerade.
Självklart viktigt att en dialog startas med de fastighetsägare som äger industrifastigheter och kommunen.
Det finns ingen riktig klar beskrivning i FÖP hur denna flytt av industrier skall genomföras och till vilken plats.

Lunnevi/Idrottsplats/Grönområden
När skolan planeras är det ett önskemål att Idrottsplatser fotbollsplaner och övriga tränings-banor så nära skolans idrottshall som möjligt.
För att slippa transporter till och från idrottsplatserna är det ett bra alternativ att de placeras på västra sidan av järnvägen.
En inventering av vilka alternativ som finns för Scoutstuga och övriga föreningsverksamheter genomförs av kommun vid planering av den nya skolan.
En Utförligare beskrivning av Grönområden var de skall finnas behöver beskrivas i FÖP.

Sammanfattning
Översiktsplanen för Kode är ett bra utfört verktyg för att berörda skall besluta om Kodes framtid på ett bra sätt.
Många frågor kräver mycket detaljarbete för att hitta rätt beslut hur det skall utföras exempelvis Ny vägförbindelse över järnväg.
Viktigt är att arbetet med ny skola börjar byggas den är flera år försenad.
Byggnation av Bostäder för unga och seniorer är ett måste inom en snar framtid.
Många frågor är mycket viktiga men ovanstående är av akut nivå.
Det har inte varit hög hastighet på beslut och arbete för att Kode skall växa de senaste åren, nu känns det som det är Kodes ”tur” att utvecklas.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Som anges i FÖPen kan föreslagen nybyggnation innebära att befintligt va-anläggningar behöver förnyas och byggs ut. Nya bostads- och verksamhetsområden kommer att ingå i det kommunala verksamhetsområdet för vatten, spillvatten och dagvatten. Den övergripande lösningen för spillvatten i kommunen är att det ska ledas till Ryaverket i Göteborg.

Grönområden beskriv under kapitel Naturvärden- och rekreation samt i Grönstrukturplanen som är en bilaga till FÖPen.

Se gemensamt svar avseende Skola, Planskildkorsning, verksamhetsområde sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 9 2023-03-12

Jag är bosatt i Kode och har ett förslag angående utbyggnad av Kode samhälle. Mellan den befintliga scoutstugan och området Skardet (se bild) finns ett fint skogsområde med otrolig utsikt. I detta område tror jag att det hade passat med bostäder. Detta område innehåller inga jordbruksmarker, vilket har varit ett diskussionsämne i Kode.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Tolkar det som att det är området som benämns Långelandaskogen som avses. Detta är utpekat som Natur- och rekreationsområde i FÖPen. Området har bedömts värdefullt att bevara utifrån Medborgardialog, Grönplan och Naturvärdesinventering.

YTTRANDE

Boende 10 2023-03-09

Efter att ha träffat Linda Andreasson och Jenny Björnness Bergdahl på kommunhuset den 20 februari, för att ställa frågor angående FÖP Kode. Frågor om bl.a. nerfarten från motorvägen. För övrigt det enda förslaget som var inritat på kartan, vilket då självklart tolkas som huvudförslaget. En bro som ska gå över gamla E6 och järnvägen. Detta förslag kommer att vara porten till Kode. Det lilla samhället med sina låga byggnader, ängar och åkrar, sin gemytlighet. Hela intrycket av vårt Kode kommer helt och hållet att ställas på ända. En bro kommer att vara det ”välkomnande” intryck som boende och gäster kommer att få. Detta förslag kommer dessutom gå tvärs över våra fastigheter på Smidesvägen. Efter upprepade frågor får vi till svar att detta förslag inte är mer aktuellt än några andra, vilket känns väldigt underligt eftersom det bara var ett förslag inritat.
Självklart kommer vi att försöka förhindra detta med alla tillbuds stående medel.
Det finns ett bättre förslag i Kungälvs-Posten från tisdagen den 21 februari, gjort av Joakim Friedrich. Vilket verkar genomtänkt, håller dock inte med om allt, men grunden verkar bra.

 Jag skulle, som han skriver, också vilja sänka hastigheten på vägen från E6 till 50 km/h. Då det är många som går till och från bussen via den vägen, som saknar övergångsställe.

 Skulle också vilja ha farthinder på Karebyvägen, liknande det som är på Jörlandavägen.

 Skulle vilja flytta bensinstationen ut till E6. Som det är nu är det med livet som insats man korsar där som fotgängare. Där står ofta långtradare på båda busshållplatserna och även på parkeringen utanför Dannes pizzeria. Som fotgängare får man helt enkelt hoppas att alla har uppsikt, om man måste korsa mellan dessa stora fordon. Det verkar inte heller som om vägen håller för dessa fordon, då det ofta är hål i vägen, kantstenarna sönderkörda då vägen dessutom har en konstig vinkel och stora vattensamlingar vid regn då avloppen inte heller verkar klara det.

 Eftersom vägen är skapad som den är, så får man även som fotgängare se upp för cyklister på trottoaren. Cyklisterna vågar oftast inte cykla på vägen, för att trafiksituationen är så stökig som den är, utan de tar trottoaren. Och det är ännu vanligare nu, sen gång- och cykelvägen söderut skapades.

 Med bensinstationen flyttad kan vägen istället rätas upp och möta upp förslaget om att ha järnvägen 2 m upp och gatan 4 m nedsänkt. Då kommer man också ifrån dom stundtals långa köerna från E6 ner till samhället.

 Hans förslag om att flytta stationen, tycker jag är helt onödigt, förstår helt enkelt inte syftet.

 Att flytta SNU-bussen ner från E6 tror jag inte heller på, då kommer det att ta ännu längre tid att åka till Göteborg. Bättre då att ha tåget och bussen åtskilda, som det är nu, med den lilla gångsträckan emellan. Och med en 50-väg där, så blir det ju bra.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Kommunen studerar alla inkomna förslag till fortsatt diskussion avseende planskildkorsning och dess placering. Dock har kommunen inte rådighet över frågan utan den liksom till stor del övriga trafikfrågor ligger hos Trafikverket. Dock föreslås i FÖPen ett område där den planskilda korsningen bedöms kunna genomföras. Genom FÖPen möjliggörs en större markanvändning avseende service och verksamheter på den östra sidan av Bohusbanan men kommunen har inte rådighet att flytta verksamheter utan endast möjliggöra. Förändringar i Kode bygger på dialog och samförstånd mellan kommun, fastighetsägare samt Trafikverket.

YTTRANDE

Boende 11 2023-03-16/17

Det måste bli ett stopp av exploatering på jordbruksmark i Kungälvs Kommun!
I FÖP Kode står det att politikerna i Kungälvs kommun vill utveckla Kode genom att bygga på stora delar av den åkermark och betesmark som idag finns. Men det talas inget om att det leder till en avveckling av jordbruket som bedrivs där idag.
Kode med omnejd är ett aktivt jordbrukslandskap med många lantbrukare som brinner för sitt arbete. Detta är något vi måste vara rädda om.
För att det ska gå att bedriva jordbruk behöver vi dels åkermark och betesmark men det behövs även människor som har kunskap om och vill arbeta inom lantbruket.

I Kode finns det många unga lantbrukare med en stark framtidstro som vill fortsätta bedriva jordbruket där.
Jag är en av dessa unga lantbrukare. Jag är uppvuxen på en mjölkgård i Kode (Långeland) och jag har alltid haft ett stort intresse för både djur och naturbruk.
Jag har jobbat inom lantbruket sedan jag slutade skolan, främst på olika gårdar i Kode. Nu bedriver jag tillsammans med min sambo mjölkproduktion på en mjölkgård i Kode som vi fick möjlighet att börja arrendera för tre år sedan och då ta över den befintliga driften.

I nuläget jobbar jag heltid på gården. Min sambo har ett heltidsjobb som mekaniker och jobbar utöver det på gården så mycket han hinner med.
Vår dröm för framtiden är att vi båda ska kunna livnära oss på jordbruket. Men för att kunna göra det måste vi utöka vår besättning och då krävs det att vi får tillgång till mer åkermark och betesmark.
Som det är i dagsläget brukas nästan all mark i Kode med omnejd, det är självklart väldigt positivt och något vi ska vara mycket stolta över, men det gör det svårt för oss som inte äger mark att hitta mer mark att arrendera.

Hur tänker politikerna då när de vill bygga på stora delar av åkermark och betesmark som idag finns??

Politikerna slår undan fötterna på oss unga lantbrukare som vill satsa på detta men hur ska man våga satsa på jordbruket när framtiden är så oviss??
Varför vill inte politikerna värna om vårt svenska jordbruk och om oss unga lantbrukare??

Som jag skrev tidigare är jag uppvuxen på gården Långeland i Kode där min mamma bedriver mjölkproduktion. Gården har brukats av min släkt i flera generationer tillbaka. Jag har sett mina föräldrar arbeta hårt för att bruka och vårda dessa marker för att kunna lämna dem vidare till mig och min syster. Att fortsätta vårda och bruka dessa marker har alltid varit självklart för oss och det kommer vi göra så länge vi lever.
Men att se kartor från kommunen där man ritat in bostäder på dessa marker gör mig både arg och ledsen, och det får mig att må fruktansvärt dåligt.
De jordbruksmarker och betesmarker vi har är en otroligt viktig resurs som vi måste vara mycket rädda om. Mark som blivit exploatera går aldrig att återställa igen.

Jag vill kunna äta mat varje dag och jag vill även att mina framtida barnbarn ska ha samma möjlighet att göra det. Vi kan inte importera all vår mat, det är inte hållbart i längden. Vi står inför en stor klimatförändring vilket gör att vi inte enbart måste fortsätta producera den mat i Sverige som vi gör idag utan vi måste börja producera ännu mer! Då kommer alla våra åkermarker och betesmarker att behövas.

Ingen vet vad som kommer att hända i framtiden men en sak som är säkert är att alla vill äta både idag och alla dagar därefter. Därför måste vi säkerställa att det finns möjlighet att producera tillräckligt stora mängder mat även i framtiden så att våra barnbarn och generationer efter dem också kan äta sig mätta!

NEJ till exploatering av åkermark och betesmark i Kode!

Jordbruksmark är kanske enkel och billig att bygga på men går aldrig att återställa.
Utan jordbruket med våra betande djur blir det inget naturligt och hållbart kretslopp.
Det svenska jordbruket är viktigt både för miljön och för vår beredskap. Det ger oss bra råvaror av hög kvalitet och vi slipper långa transporter.
När vi äter den svenska maten kan vi vara säkra på att den har producerats på ett hållbart sätt med mycket god djuromsorg.

Vi måste värna och vara rädda om det svenska lantbruket för att säkerställa att vi ska kunna äta mat även i framtiden. Det har aldrig varit så viktigt som nu att bevara den åkermark och betesmark vi har med tanke på pandemi, krig och vårt klimat som blir allt varmare.

Det går inte att förbereda sig för krisen när man är mitt uppe i den!

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 12 2023-03-15

Vid första anblicken när jag läser syftet med denna plan, sprids en strimma hopp. Syftet är en HÅLLBAR UTVECKLING av Kode. När jag vidare tar del av informationen blir jag dock mycket bestört! Återigen får vi invånare i Kungälvs kommun ta del av en bristfällig, ogenomtänkt och icke relevant plan. Planen är inte i närheten av att uppfylla syftet Hållbar utveckling! Det känns högst troligt att orden Hållbar Utveckling endast lagts till för att ge ett sken av politiskt klimatintresse samt för att skapa en känsla av harmoni och politiskt ansvar.

Planen påvisar tyvärr att Kungälvs politiker inte eftersträvar en Hållbar Utveckling! Vilket är anmärkningsvärt och fullständigt oacceptebelt! FÖP Kode går rakt emot Agenda 2030 och de globala målen. Kortfattat betyder de globala målen att vi måste leva på ett sätt idag som gör att kommande generationer ska kunna ha samma möjligheter som vi.

Miljövetaren och författaren Lester R Brown skapade begreppet Hållbar Utveckling. Senare lanserade FN:s världskommission för miljö och utveckling detta begrepp i rapporten "Vår gemensamma framtid". För att uppnå en

Hållbar Utveckling krävs vissa villkor. Då jag utgår ifrån att kommunens politiker/konsulter och tjänstemän är mycket väl insatta i dessa villkor så sätts fokus på två av dem.
"Inte utsätta naturen för undanträngning med fysiska metoder". Vilket bla innebär att endast resurser från välbalanserade ekosystem får användas, det ska tas stor försiktighet vid i alla typer av ändringar i naturen, tillexempel vid förändrad markanvändning. Samt "Inte skapa något som förhindrar människor att tillgodose sina behov". I en hållbar utveckling måste vi skapa och stödja åtgärder som motverkar detta, ex osäkra arbetsförhållanden, missbruk av politisk, ekonomisk eller social påverkan, slösaktig eller orättvis resursförbrukning. För att med framgång driva vårt samhälle mot Hållbar Utveckling, krävs bla Ledarskap med hållbarhet som drivkraft. Ett brett och stort engagemang. Siktet ska vara inställt på full hållbarhet.

Hur arbetar ansvariga i Kungälvs Kommun gällande Hållbar Utveckling? Var är ledarskapet med hållbarhet som drivkraft? Sorgligt nog har vi kommuninvånare allt för ofta istället fått se en skadligt negativ utveckling som inte på något vis är hållbar. En oerhörd och ansvarslös exploatering av åkermark, skogsmark och annan mark har genomförts. Nya bostäder byggs på åkermark och marknadsförs med klyschan "Bo på Kareby ängar, Tjuvkils ängar, Vena ängar".
Var är ängarna? Var är djuren och naturen? Var är den gemensamma framtiden? Stora områden med naturmark har exploaterats och skadats. Ni politiker har gång på gång tillåtit och medverkat till att skada och utöva övergrepp på våra överlevnadsvillkor! Hur kan ni med??

Ni ska ansvara för att resurser tillvaratas vid ex byggnation mm. Secondhand och återbrukstänket måste slå igenom på alla nivåer. Ingen blir lyckligare av fler affärscentra som i stort endast bidrar till ytterligare negativ klimatpåverkan.

Det är mycket hög tid att ni politiker och övriga i Kungälvs Kommun som sitter i maktposition tar ert ansvar! Ni kallas förtroendevalda! Ni sitter på viktiga positioner inte för er egen skull, utan för varje kommuninvånares skull och för kommande kommuninvånares skull! För framtidens skull! Det finns inget som rättfärdigar det skövlande av mark som ni drivit igenom. Ni har redan orsakat stor skada vad gäller att ge kommande generationer goda förutsättningar. Forskning visar tydligt på att undanträngande av mark med sin biologiska mångfald bidrar till sjukdom, pandemier, mängder av djurarter är utdöda och flera är på väg att utrotas. Allt detta skadar självklart även oss människor!!

En kommuns huvudansvar är i första hand att tillgodose behoven för sina nuvarande invånare/skattebetalare. Innan ni ökar befolkningen borde det vara en självklarhet att åtgärda de stora brister som finns inom kommunens ansvarsområden skola, vård och omsorg. Barn och ungdomar mår psykiskt dåligt i en ofta otillräcklig skolmiljö, där undervisning som når ALLA är fullständigt otillräcklig! Det är brist på lärare och andra stödjande vuxna. Hur kan ni bara blunda för detta odemokratiska förfarande gentemot våra barn och unga? ALLA ska ges samma möjligheter.

Äldrevårdens kvalitet försämras pga av personalbrist och ekonomiska nedragningar. Vad orsakar personalbrist? Att arbeta nära andra människor kräver stort engagemang och bred kunskap. Personalbrist orsakar stress och sjukdom, det blir svårt att orka, personal lämnar därför vården. Som politiker är det er uppgift att omgående åtgärda dessa brister. Det är orimligt att den enskilda människan med behov inom vård och omsorg ses/behandlas som en samhällsbelastning!

Vidare visar FÖP att det finns många och stora frågetecken runt bla infrastrukturen. Med en sådan kraftig befolkningsökning i Kode som föreslås i FÖP, ställs betydligt större krav på vägar, exempelvis kommunala badplatser med parkering. Vägarna till badplatserna är smala och kurviga byvägar som redan nu belastas hårt under sommaren. Vägen till Aröd är kulturskyddad och ska bevaras i det skicket. Olycksrisken skulle öka markant.

Vi lever i en mycket orolig värld med hot om kris och krig. Är Kungälvs Kommun väl förberedd i en sådan situation? Kan nuvarande invånare förvänta sig och lita på att förtroendevalda politiker har förberett inför en kris?
Kommer hjälp och service att nå ut?
Finns det skyddsrum till alla?
Kommer äldrevård och omsorg att fungera?
Många kommuner i Sverige har inte löst vattentillförseln till invånarna i kristid. Är frågan löst i Kungälv? Kommer alla att få tillgång till vatten?

Vad händer med kommunala avlopp vid krig eller långvarig kris/strömavbrott? Hur väl har ni politiker förberett en sådan situation? Risken är överhängande att avloppen inte kommer att fungera, utan istället läcka ut när pumpstationerna inte fungerar. Detta kommer då att orsaka stor sanitär olägenhet med smittor och sjukdom bland människor och djur.

Vi bor i ett land som kallas demokrati (folkstyre) det ska baseras på medbestämmande och solidaritet. Det ska inte baseras på att Kommunens politiker liksom strutsen kör ned huvudet i sanden för att slippa konfronteras med den svåra klimatkris som pågår. Det ska inte baseras på vinningslystnad och maktbegär när det frotteras med höga byggherrar! Det ska baseras på den vanliga, enkla människan och hennes behov.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Här lyfts flera viktiga frågor som inte hanteras i FÖPen inom den fysiska planeringen. När det gäller hållbarhet så är syftet med FÖPen att förtäta nära kollektivtrafik för att inte sprida ut bebyggelse på jordbruksmark och grönområde utan göra en avvägning vilka områden som med hänsyn till närhet till stationen och täthet kan bedömas vara ett viktigt samhällsintresse.

Se gemensamt svar avseende jordbruksmark och stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 13 2023-03-17

Synpunkter på jordbruksmark inom planområdet
Jag som lantbrukare behöver och vill bruka den mark jag har och blir helt bestört när jag ser att vår mark är inritad med bostäder.
Den mark som min släkt brukat i generationer, och som jag vill fortsätta bruka och kunna lämna vidare till kommande generationer.

Vi behöver bevara och vara rädda om den odlingsbara jord och de betesmarker vi har. Mark som en gång exploateras går aldrig att återställa igen.
Vi är många i Kode som bedriver lantbruk, och framför allt många yngre som brinner för detta och då behöver vi stöttning och uppmuntran. Inte bli motarbetade.

I dessa oroligare tider vi lever i, då en pandemi har härjat och det pågår krig i Europa, måste vi mer än någonsin höja vår självförsörjningsgrad.
Och även ur miljösynpunkt, måste vi kunna odla vår mat nära och inte transportera över hela jordklotet.
Betande djur bidrar dessutom till öppna landskap och biologisk mångfald.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamma kommentarer avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 14 2023-02-04

Hej. Vi är chockade över den tänkta sträckningen av vägen rakt över vår tomt som kommer förstöra vårt boende. Detta har blivit till en psykisk terror för vår familj. Vår lilla oas på Smidesvägen är tillräckligt förtätad, dock så har vi själva valt att bo nära vägarna här omkring men att få en väg rakt igenom tomten (den som ev blir kvar) vore en katastrof! Det talas om att flytta verksamheter från centrala Kode till andra sidan motorvägen, varför inte då även flytta cirkel K dit så blir man av med en hel del bilar och tung trafik in i centrum. Min tanke är då att man kan förlägga den nya vägen lite norröver istället för över vår och våra grannars tomter och göra en tunnel därifrån och ansluta på befintlig väg på andra sidan. En tunnel är att föredra för att komma ifrån buller och störande trafik i centrum.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I FÖPen finns ingen bestämd dragning av en planskild korsning. Inför Granskningsskedet har ett område från Hedsvägen och söder ut markerats för att underlätta framtida lösning. Tanken är inte från kommunens sida att gå rakt över befintliga bostadshus dock blir en lösning problematisk centralt i Kode.

Se gemensamma kommentarer avseende planskildkorsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 15 2023-02-16

Fantastiskt bra att kommunen satsar med ny planering och visioner för Kode. Samhället behöver lyftas med bättre service, blandade boendeformer och allmän upprustning.

Gällande kartan tycker jag att utformningen är bra. Bra ställen att tillåta samhället att växa. Rätt att flytta verksamheterna till östra sidan av E6 för att slippa transporterna i samhället.

Enda funderingen är idrottsanläggningens placering som är aningen avsides. Det är viktigt att tänka på är var den nya idrottsanläggningen bör ligga med bra anslutning till samhället. Det är bra om barnen på egenhand och säkert kan cykla och gå till dessa anläggningar. Även om många föräldrar idag skjutsar barnen i stor utsträckning ska alternativet för barnen att gå och cykla till träning och aktivitet vara trygg.

Det är mycket viktigt att bevara de grönområden och rekreationsytor som idag finns. Vi har inte mycket skog eller områden för rekreation som är tillgängliga för naturupplevelser i tätorten. De områden som finns ska även utvecklas med bättre medförbindelser och stråk för Kodebona att vistas i. Jag hoppas att kommunen kan arbeta med detta.

En annan sak som är viktig att ta med sig är utbyggnaden av GC-vägar i Kode tätort. Det är viktigt att få hela orten sammanlänkad för gång-cykel och att de får utrymme i trafiken.

Det var många som högt yttrade sig på öppet hus om åkermarkens betydelse och att bevara det lilla samhället. Man ska komma ihåg att intressen av olika slag, odling och bebyggelse, alltid ska vägas mot varandra. När Kode senast utvecklades för 50 år sedan togs mycket åkermark, vilket gjordes genom att väga nyttorna. Kode är idag en tätort och som alla orter måste de utvecklas för att överleva och finnas kvar. Kode har idag tåget som är enda anledning till att samhället finns. Många Kodebor pendlar varje dag både norr och söder till sina arbeten och aktiviteter. Utvecklas inte Kode i framtiden kommer Kode tågstation vara den station Trafikverket kan tänkas lägga ner då bl.a. Stora Höga utvecklas och får större underlag av resenärer. Har vi inte stationen har Kode inte mycket kvar.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Utveckling av gång- och cykelstråk är en viktig del i arbetet med hållbara transporter, dvs att göra det lättare och tryggare att förflytta sig inom Kode till stationen samt andra målpunkter samt koppla till vidare övriga GCstråk tex längs med Jörlanda/Karebyvägen.

Se gemensam kommentar avseende Lunnevi sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 16 2023-02-14/26

Enligt förslaget skall nedfarten från motorvägen dras rakt över och i omedelbar närhet till fastigheter på Smidesvägen. Dessutom skall nedfarten passera Karebyvägen samt järnvägen via en bro vilken kommer att bli mycket hög och helt dominera området. Förslaget kommer att göra närområdet obeboeligt och är totalt oacceptabelt. Vi kommer att vidta alla till buds stående möjligheter för att stoppa detta orimliga förslag.

Under många år har trafiken i området varit allt för omfattande, dels på grund av ökat antal boende utanför Kode, dels på grund av bensinmacken som är för liten för att klara av större lastbilar. Ständigt kommer lastbilar som

med stor möda, samt stor olycksrisk, tvingas vända eftersom de inte kommer in på bensinmacken. Sammantaget har detta lett till miljöproblem och störande buller som påverkat boende i området under lång tid.

Området runt nedfarten ingår i centrala Kode är alldeles för litet för att rymma boende, motorvägsnedfart, vägar och en bensinmack. Därför måste en annan lösning väljas. Bensinmacken bör flyttas till motorvägen eftersom den är undermåligt utformad och leder till försämrad miljö och ökad trafik. Nedfarten kan i så fall dras rakt fram genom en tunnel under järnvägen (Liten justering av Förslag 2b FÖP Kode 220823.) alternativt utnyttjas området i närheten av brandstationen för en dragning av nedfarten norr om Kode med tunnel under järnvägen (Liten justering av Förslag 1b FÖP Kode 220823.) vilket är det absolut bästa alternativet.

Efter att ha tag del av kartan som finns på FÖP Kode ser jag att överfarten vid järnvägen är nu tänkt att ligga söderut i området,
Det innebär för oss på Smidesvägen att enligt den godtyckligt dragna linjen kommer att skära rakt genom våran tomtmark intill våra Bostäder vilket är helt oacceptabelt.

Fråga 1: När kommer ett färdigt ritningsunderlag vara klare?
Fråga 2: Varför är inte något av förslagen som är ca.1 år gamla inte aktuella? Enligt mitt sätt att se så är förslag 2A – 2B det bästa dessutom det tänkta sedan lång tid tillbaka och det klart billigaste.
Fråga 3: När kommer beslut att fattas och när beräknas igångsättning ske?
Upplysning: I förslag 2 har angetts som nackdel att det inkräktar på privata fastigheter, det nuvarande förslaget inkräktar på samtliga fastigheter på Smidesvägen vilket kommer medföra stora kostnader i inlösen o dessutom stor olägenhet för nuvarande Fastighetsägare.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Syftet med utredningen för planskild korsning på flera alternativa platser var under samrådet att försöka fånga in de alternativ som finns för att komma vidare i frågan. Därför pekades ett alternativ ut i samrådshandlingen för FÖPen som det som i arbetet med FÖPen sågs vara mest realistiskt. Men syftet var även att under samrådet få in synpunkter från både boende, fastighetsägare samt myndigheter för att kunna landa i ett förslag att ta vidare.

Inför granskningsskedet har ett område markerats från Hedsvägen och söderut inom vilket en plankorsning skulle kunna vara möjlig. Kommunen har dock inte rådighet över frågan utan den ligger hos Trafikverket. Syftet i FÖPen är att försöka verka mot att skydda området så att en framtida lösning är möjlig. Utgångspunkten är att inte korsa bostadsfastigheter men en utbyggnad med bro eller tunnel i centrala Kode kommer på olika sätt påverka befintliga fastigheter.
Inom FÖParbetet kommer inga vidare utredningar för den planskilda korsningen tas fram.
Kommunen kan verka för att den planskilda korsningen placeras inom ett visst område men det blir troligtvis Trafikverket som tar fram och beslutar om lösning.
Den planskilda korsningen finns inte med på investeringar hos Trafikverket eller Västra Götalands regionen kopplat till Bohusbanan.

Se gemensamt svar avseende planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 17 2023-03-15

Våra sammanfattande synpunkter:

 Åtgärda järnvägsövergången innan någon ytterligare bebyggelse

 Ta ställning till om Kode ska vara en by i jordbruksbygd eller ett stationssamhälle med karaktär av storstadsförort

 Behåll karaktären av landsby/trädgårdsstad i befintliga delar

 Om Kode ska vara en storstadsförort måste jordbruksmark tas i anspråk

Bakgrund

Kode är en by som planerats och byggts på jordbruksmark i en jordbruksbygd.
I översiktsplanen från 2010 beskrivs en fortsatt utveckling av byn i linje med de ideer och tankar som gällt allt sedan kommunen började bygga ut byn lite före och lite efter kommunsammanslagningen 1971.

Vi som bor här, och som flyttat hit, har trott oss veta vad som gällde. Att biltrafiken hålls undan från bostadsområdena och att skogen finns som vår rekreationsplats, luftrenare och ljuddämpare.
Vi har även ”vetat” att nyetableringar skall ske västerut huvudsakligen på den mark som kommunen köpt in, såväl under gamla Kode kommuns tid som senare.

Om byn ska utvecklas till ett stationssamhälle med karaktär av storstadförort krävs att man är beredd att ”offra” jordbruksmark. Det är orimligt att tänka att självförsörjningsgraden ska vara lika hög överallt i landet. Det måste finnas områden som har en annan roll. Det är politikens uppdrag att göra de avvägningar som krävs för att identifiera vilka områden som måste avstås.

Under åren har flera, oftast små, bostadsområden skapats med ”skogen” som gemensam mittpunkt. Tomterna är ofta ganska små, vilket kompenseras av gemensamma grönområden och vår lilla skog.

Byn kantas av motorväg, järnväg och ytterligare trafikstråk, men i huvudsak finns inte någon genomfartstrafik, utan mindre ”återvändsgator” inom varje litet bostadsområde. Alltså en spännande och lätthanterlig miljö för barnen.

Den senaste bebyggelsen

Det är positivt att den senaste utbyggnaden av bostäder och förskola i samhället har genomförts utefter Hedsvägen, där även den nya skolan planerades, vilket kändes rätt och rimligt.

Lokaliseringen av ny skola och andra centrumfunktioner

Man har konstaterat att Tunge skola måste ersättas. Lokaliseringen har diskuterats. Ett detaljplanearbete inom ”område C” utefter Hedsvägen hade kommit relativt långt när det avbröts. Därefter lades stort (och inte särskilt bra) arbete ner på det som kallades område L i skogen mitt i byn. Nu pågår arbete på område ”M” vid scoutstugan.
Marken inom område C har brukats sparsamt under lång tid. Den yta som tas i anspråk för en skola torde vara en väldigt liten del i förhållande till den totala jordbruksmark som använts för att bygga byn och ett rimligt komplement, särskilt som marken redan köpts in av kommunen för andra ändamål än jordbruk.
I förslaget till FÖP tas område ”C” i anspråk för byggande. Så förfärligt onödigt och dumt att lägga ner tid och stora resurser på alternativa skolplaceringar när området ändå föreslås användas för annat än jordbruk.

Skogen ”mitt i byn” är en välbehövlig ljuddämpare och luftrenare.

I Översiktsplanen (2010) angavs att närströvområdet skulle bevaras som närströvområde. I arbetet med skolplaceringen konstateras i en tjänsteskrivelse att s k närströvområden har ett värde då behovet av grönområden i tätorter är viktigt. Sen kom man ändå fram till att ”vårt” närströvområde inte är av riksintresse och därmed inte behöver sparas. Det kan väl inte vara rätt att bygga här även om man kommer fram till att det inte är förbjudet i lagen, utan bara klart olämpligt? Det är naturligtvis svårt att hitta närströvområden av riksintresse. Det är ju i närområdet de är viktiga. Vår skog är viktig för oss som bor här. Vi hoppas få behålla den

Trafiken och järnvägsövergången

Trafiken inne i byn är problematisk. Det är fullt och överfullt.
Järnvägen och motorvägen ger förutsättningarna för byn och för samhällsplaneringen.

Vi är väldigt glada att vi har riktigt bra kollektivtrafik, såväl tåg som bussar. Men tågen, både person- och godståg och deras möten innebär ständiga stopp för biltrafiken. För flera år sedan byggdes järnvägsövergången om till den ”kulle” den är idag vilket ledde till att det nu är både svårt och farligt att passera. Det bildas långa köer åt alla håll när bommarna väldigt ofta går ner, inte minst när tågen möts i Kode. Värst är det morgon och sen eftermiddag när turtätheten för tågen är högst och biltrafiken som mest intensiv.

Kodevägen, som går utmed järnvägen, har under åren belastats med ökad trafik till nya bostäder, till skola, äldreboende, förskolor, stationen med pendelparkering och till affären.

Skolan och övrig service, som placerats längs och långt in på Smaragdvägen, är till för hela kommundelen. Mer än hälften av skolbarnen bor utanför samhället. Det innebär behov av transporter i privata eller gemensamma former. Idag förvärvsarbetar nästan alla föräldrar på heltid. Det leder till skjutsande till och från förskola, skola och fritids. Även barnen som bor inom byn blir skjutsade på föräldrarnas väg till och från arbetet.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I arbetet med FÖPen har utgångspunkten varit att bevara de utpekade Närströvområden samt komplettera med nya grönytor i arbetet med Grönstrukturplanen som ligger som bilaga till FÖPen.

Trafiksituationen i Kode behöver hanteras och en planskild korsning är en stor del av lösningen.

Se gemensam kommentar Planskildkorsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 18 2023-03-07/17

1.Redan i dagsläget är korsningen Kodevägen/Hedsvägen ansträngd med farliga vänstersvängar in och ut från Kodevägen (GP 23/4-2010 refererar till korsningen som Kungälvs farligaste järnvägskorsning). Speciellt högt tryck är det vid hämtning och lämning från fritids/förskola (och då är det bara trafik från förskola till årskurs 2). På Samrådet på Lunnevi 31/1-23 så sas det att utbyggnaden av Kode kan ske utan att en ny planskild överfart är på plats. Utbyggnad/förtätning av Kode innebär ökad trafik in på Kodevägen med ökat flöde till/från Kode skola, Bräcke förskola, pendelparkering och mataffär. Hur ser planen ut för att inte förvärra trafikinfarkten i korsningen Kodevägen/Hedsvägen innan en ny planskild korsning är på plats?

2. Enligt s.29 i kommunens egen utredning ”Översiktlig trafikutredning Kode 2012-02-10” går det att läsa Kodevägen (väg 621.01) inte klarar en dubblering av trafik. Att vägen då måste byggas om för att säkerställa god standard och att en sådan utbyggnad har mycket begränsade möjligheter p g a hur det ser ut i nära anslutning till vägen (t ex bostadshus och parkeringar). Hur ska Kodevägen byggas om för att klara en dubblering av trafik?
(FÖP ger ökad trafik på Kodevägen – t ex genom förtätning och nya bostadsområden - norra delen av nr.2 ”Bräcke” och nr.8 ”Långeland”).

3. Hur ska Kodevägens södra del göras trafiksäker för gångtrafikanter? Bussar/lastbilar kan idag inte mötas samtidigt som trottoaren upptas av gångtrafikanter. Den smala trottoaren har heller ingen vingelmarginal för cyklister.

4. Enligt s.29 i kommunens egen utredning ”Översiktlig trafikutredning Kode 2012-02-10” håller inte Kodevägen god standard. Det yttrar sig t ex genom att det vibrerar i husen när trottoaren snöskottas eller när lastbilar kör på vissa delar av vägen. Hur ska Kodevägen förstärkas för att klara ökad och tyngre trafik (byggtrafik, bussar och lastbilstrafik till ICA) för att bl a inte skada befintliga byggnader?

5. Trots inplanerade ”dammar” för dagvattenhantering från Kodemotet ner mot samhället, kvarstår oro för att de ökade hårdgjorda ytorna öst om järnvägen ska leda översvämning i ”Vallbyån” som rinner förbi affären/återvinningsstationen ut mot havet. Redan idag så har det ökade flödet lett till översvämningar och att frånvaro av Kabbelekor i bäcken (något som funnits innan pendelparkering byggts). Det finns även en oro för att gifter från motorväg och blivande industriområde ska spridas med vattnet.

Här kommer ytterligare några synpunkter på den fördjupade översiktsplanen för Kode.

Den senaste utvecklingen i Kode skedde 2010 med utbyggnaden av Bergkristallvägen vid rondellen. Det är ett exempel på god förtätning. Här har de fångat essensen av Kode genom att bygga låga, vita bostäder i bohuslänsk stil.
Det är den sortens utbyggnad vi behöver och vill se i Kode - smakfull, max två våningar och närhet till natur. Det går även att få in bostadsrätter och hyresrätter i det konceptet. Tillåt t ex tre olika hustyper på slingriga gator, vilket ger liv och karaktär åt området.

Hus högre än två våningar går ifrån vad landsorten, Kode, är. Trots att Kode även råkar vara en pendlingsort, så eftersträvar de boende i Kode inte själ-lösheten i Ytterbys högre bebyggelse och vill heller inte se utslängda, pastelliga kartonglådor á la Kareby. Kungälvs kommun kan planera bättre än så.

Sammanfattning:
1. Bygg max två våningar
2. Bygg i bohuslänsk stil
3. Bygg olika hustyper på varje slingrande gata

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

När det gäller trafikfrågor har kommunen ingen direkt rådighet då det är Trafikverkets vägar och järnväg eller vägförening. I FÖPen hanteras frågorna kring mobilitet övergripande och vid tex planläggning och trafikplanering utreds förutsättningar och lösningar i detalj. Flera förutsättningar i Kode kan komma att ändras vid en ombyggnad till planskild korsning.

Omfattning av ny bebyggelse är både en gestaltningsfråga samt en fråga om hur Kode ska utvecklas utan att ta för mycket jordbruksmark i anspråk samt att bygga inom rimligt avstånd från stationen.

YTTRANDE

Boende 19 2023-03-16

Denna fråga är mycket viktig, särskilt för oss boende i området som planerna berör. Tydligt framstod under mötet med representanter från Kungälvs kommun att det har varit ett slöseri mer eller mindre att satsa så mycket tid och pengar på en FÖP när det mest grundläggande- järnvägsövergång, och en mer fungerande infart till Kode - inte ens är i närheten av att realiseras. Sedan att man planerar att bygga på jordbruksmarkerna här när det inte ens är kommunal mark och det inte verkar vara på kartan att kunna bli (från markägarnas sida) - det verkar nästan verklighetsfrånvänt. Att förstöra dessa slätter och fungerande jordbruk är i sig också en idé som starkt bör ifrågasättas i tider när vi kommer att få större behov av nationell självförsörjning.

Jag och min sambo flyttade från centrala Göteborg till Solbergaslätten i oktober 2022 - för bara några månader sedan. Vi flyttade ut hit för att bli mer självständiga/självförsörjande och att leva mer i symbios med naturen. När världsläget är skakigt så vill vi ha en fristad där vi bygger våra kreativa verksamheter och ser en framtid trots allt. Vi hoppas kunna stanna i många år. Vi är inte mot utveckling men vi stöttar en organisk förändring och utbyggnad av bygden snarare än sådana våldsamma byggplaner som ni presenterar.

Tänk igenom detta några varv till, se var ni ska börja och bygg sedan något som känns naturligt istället för bygden och oss boende här.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamt svar avseende jordbruksmark och stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 20 2023-03-16

Inledning
I det följande lämnar jag mina synpunkter på delar av förslaget till FÖP Kode. Det hållbara samhället är utgångspunkt i mitt yttrande. Jag läser samrådshandlingen och undrar var finns nytänkandet? Mycket i FÖPen känns igen från ÖP 10 och FÖP Ytterby. Att utgå från äldre dokument konserverar. Vilken styrning finns i den politiska visionen för att kunna utveckla det hållbara samhället i Kode? På vilket sätt har FÖPen anpassats till nu rådande förutsättningar? Det finns inga klara svar på dessa frågor.

Miljömålen
”Agenda 2030 och Sveriges miljömål visar vad vi ska uppnå och är viktiga verktyg i arbetet för ökad hållbarhet på alla nivåer i samhället. Sveriges kommuner ansvarar för utvecklingen på lokal nivå och att skapa en god livsmiljö för sina invånare. Genom att konkretisera de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och de nationella miljömålen till en lokal politik som utgår ifrån lokala förutsättningar och behov, kan kommuner stimulera en lokal utveckling i linje med dessa mål och samtidigt bidra till det gemensamma arbetet för att nå målen på regional, nationell och global nivå. (Källa: RUS).

Samrådshandling med bilagor
I Samrådshandlingen och bilagorna finns många intressanta texter om bland annat hållbar utveckling, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, kulturhistoria, landskap och grönstruktur men också om miljöbedömning, geologi och ekonomi. Där finns analyser, konsekvenser och rekommendationer som ger en grund för arbetet med FÖPen. Kommunen har anlitat konsulter och lagt ekonomiska resurser på underlagsmaterialet. Varför tas detta inte tillvara i FÖPen i större utsträckning? Trots att det i t ex MKBn står att det medför stora negativa konsekvenser att bygga på jordbruksmark argumenterar FÖPen för ”samhällsintresset” och placerar bostäder just där.

Den politiska visionen för FÖP Kode. Visionsdokument.
På titelsidan finns en bild, där syns Hedsvägen och Kodevägen. Övriga objekt som syns i bilden har ingen verklighetsförankring i Kode och är just därför en bra illustration till den politiska visionen. Att läsa den är förvirrande. Där finns ingen stringens, olika begrepp blandas. Jag tycker Svartedalens vilda karaktär ska bevaras men ser inte att det ligger inom Kodes tätortsavgränsning. Jag instämmer i att Gröna näringar ska utvecklas men förstår inte att det kan vara förenligt med exploatering på jordbruksmark. Det enda från policyn som återfinns i FÖPen är planen för Befolkningsutveckling. Inte heller den har emellertid någon verklighetsförankring.

Bygg inte på jordbruksmark!
Livsmedelsproduktion är ett övergripande samhällsintresse. Därför motsätter jag mig all form av exploatering på jordbruksmark.
Kungälvs kommun har under många år bebyggt stora arealer jordbruksmark och nu finns definitivt inget utrymme för att exploatera en enda kvadratmeter. Jag ser mig omkring i Kareby, Tjuvkil, Ytterby och Diseröd. Nu får det vara nog!
Jordbruksmark är en ändlig resurs. FÖPen måste revideras. All jordbruksmark skall användas till produktion av livsmedel, till odling, bete och ängsmark. Jag kan inte förstå hur det ens är möjligt att föreslå byggnation i de tre värdekärnor som pekas ut som särskilt värdefulla i Landskapshistorisk analys (Connelid 2021).

Synen på jordbruksmark
I FÖPen nämns jordbruksmark i flera sammanhang som ett hinder för utveckling. Till exempel hindrar den bebyggelse och är i vägen när människor vill promenera i landskapet. Jag saknar ett aktivt och positivt intresse för jordbruket som den viktiga verksamhet den är. Vi behöver både marken och de människor som har kunskap och intresse att bruka den. Det är en stor utmaning att driva ett lönsamt jordbruk. Det är en livsstil för dem som arbetar med den levande marken och jag anser att kommunen ska stödja jordbrukare och lyfta fram deras viktiga arbete med livsmedelsproduktion. Hur skulle samhället utvecklas om det är brist på mat? Utan jord ingen mat! En viktig del i att förbättra Sveriges försörjningsförmåga är att skapa förutsättningar för lönsamma och hållbara företag i goda tider, det ökar möjligheten att det ska fungera även i en kris. Brist på livsmedel har startat många omvälvningar i samhällen. Jag ser med stor oro på att Sveriges självförsörjningsgrad på livsmedel är så låg som 50%, 1988 var den 75 %. Enligt Jordbruksverket finns stor potential att med nya strategier öka till omkring 80 %. Men då kan vi inte bygga på jordbruksmark. Det finns ett stort konsumentintresse för att köpa lokalt producerade livsmedel Varför värdesätter Kungälvs kommun inte lokal livsmedelsproduktion? Nu är det hög tid för kommunen att utarbeta en Odlingsstrategi. Lyft fram alla möjligheter att odla. Allt är viktigt, från stora odlare till komplementjordbruk, exempelvis tillsammansodling, som bidrar till lokalt producerad mat. En praktisk verksamhet med aktiva medborgare är viktigt när samhället strävar efter hållbarhet i ekonomisk, ekologisk och social dimension. Tänk framåt och utifrån dagens förutsättningar.

Skolan
Varför har kommunen inte byggt en skola för länge sedan? Det behövs inte ett större befolkningsunderlag, bristen på ändamålsenliga lokaler har funnits under minst 15 år. Föräldrar har i åratal fått höra att ”det tar lång tid” att bygga och insett att deras barn aldrig får bättre skollokaler, de hinner gå ur skolan innan planerna för en ny skola ens har påbörjats. En skolbyggnad ger viktiga materiella förutsättningar för undervisning. Men det är de mänskliga resurserna, lärare och annan personal som avgör hur barnen har det i skolan. Det är just nu problem och brist på personal. Åtgärder kan sättas in utan långa utredningar och planer. Det råder politiken över. I Programförklaringen Kungälv 2030 finns strategierna, det är bara att sätta igång. Det behövs inte fler barn i

skolan för att göra den bättre. Ge förutsättningar, visa uppskattning och förståelse för vilka åtgärder som behövs och tillför resurserna NU! Och fortsätt planarbetet på realistiskt sätt.

Järnvägsöverfarten
I ÖP 10 står det att ingen exploatering är möjlig i Kode innan det finns en trygg och säker järnvägsöverfart. I FÖPen ser jag både förslag till en kraftigt ökad bostadsbebyggelse och otydliga skisser till några ”möjliga” överfarter. Hur ska detta ska bekostas och genomföras praktiskt? Är det ens möjligt när kommunen inte har rådighet över järnvägen? Innan nya bostäder kan byggas måste det finnas en säker järnvägsöverfart och förutsättningar för ökad turtäthet i kollektivtrafiken, både buss och tåg. Det är redan nu trångt på bussar och tåg till och från Kode. Det är inte ovanligt att jag får stå hela bussresan från Kode till Göteborg. I FÖPen kan jag inte se några konkreta förslag till ökad turtäthet. En tätare tågtrafik på Bohusbanan kräver dubbelspår men enligt Trafikverket ligger det långt fram i tiden.

Bostäder
I Medborgardialogen beskriver många att Kode är ett trivsamt och lantligt samhälle med närhet till grönska, jordbruk, hav och natur och att det ska utvecklas utan att förändra den karaktären. Det är också min uppfattning. Kode är en landsbygdort. Att försöka göra Kode till en slags stad med restauranger och ”service” är inte en önskvärd ”utveckling”. Kungälv har ett stort utbud av nöjen och service på nära avstånd.

Det som behövs i Kode är mindre bostäder till låg kostnad. Det är positivt att FÖPen föreslår blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer. Mycket väsentligt är att det finns prisvärda bostäder för olika grupper i samhället. Jag anser att detta behöver förtydligas och utvecklas i FÖP Kode. Det behövs nya idéer för resurssnåla minibostäder som tar små markytor i anspråk, som erbjuder eget val av boendestandard och som ger låga boendekostnader. Det finns inspirerande, intressanta och framåtblickande projekt som Byggemenskaper i samhällsplaneringen (Boverket ISBN pdf: 978-91-7563-607-8Dnr: 3673/) och Egnahemsfabriken på Tjörn, https://tjorn.egnahemsfabriken.se/

Åar, bäckar och våtmarker
Miljömålsbedömingen 2022 visar att Mål 14 Myllrande våtmarker inte kommer att nås. På några ställen i FÖPen nämns Vallby å och Kålleredsbäcken och att deras värde är knutna till vandrande öring. Men vattendragen har också mycket stor betydelse för biologisk mångfald. Tyvärr uppnår vattenkvaliteten ej god status. Vid exploatering av mark i närheten av vattendragen kan de förorenas ännu mer. Utefter stränderna finns risk för skred. Det är inte hållbart att bygga i närhet av något av dessa vattendrag eller deras biflöden.
Våtmarker finns i kulturlandskapet i Kode och i flera skogsområden. De fungerar som kolsänkor och har rik biologisk mångfald samt ett stort värde ur klimatsynpunkt. Att skydda och att restaurera våtmark är en därför en viktig klimatåtgärd. Det behöver lyftas fram på ett tydligt sätt i FÖP Kode.

Några blandade synpunkter

 Det finns delar i FÖPen som förvånar mig. Varför måste det ordnas entréer till naturområden? Vilka hinder finns idag för att gå in i skogarna? Vad tillför alla de gröna stråken? Behövs en befolkningsökning och fler bostäder för att ordna en grillplats i skogen och för att skylta en stig?

 Hur är det med krisberedskapen? Vatten och avlopp är centrala, sårbara lösningar.

Finns inget i FÖPen om lokala lösningar och hur det skulle kunna ordnas med försörjningen i en krissituation.

 Kan det anses lämpligt att bygga på mark med skredrisk och kvicklera?

Det hållbara samhället, demokrati och det offentliga samtalet
Politik är samhällsutveckling och de grundläggande värderingarna styrande. Vilket förhållningssätt och vilka värderingar finns hos beslutsfattare i Kungälv? Vilken värdegrund har politiska makthavare? Min tillit till er som är förtroendevalda kan stärkas när samhället byggs genom att intressen uppifrån sammanfaller med och krokar tag i sociala krafters intressen underifrån. Som invånare vill jag betraktas som en medborgare med rättigheter och skyldigheter och inte bara som en skattebetalare, en konsument eller kund. Det demokratiska samhället är beroende av medborgares delaktig i samhällsutvecklingen. Vad gäller för FÖP Kode? En medborgardialog genomfördes där det gick att svara på en enkät. Det går att läsa handlingar som ligger på hemsidan, delta i ett informationsmöte och skriva yttrande. När jag, i likhet med andra medborgare, visar intresse för FÖP Kode, läser underlaget och skriver yttrande förväntar jag mig att det behandlas med respekt.

Under senare år har det blivit en stor omsvängning i Kungälv inom politik och demokrati. Jag har bott i kommunen i 15 år och varit med på medborgarstämmorna varje gång de genomfördes. Frågorna skickades in i förväg och diskuterades under stämman.
Tjänstepersoner och politiker fanns på plats. Det kändes mycket positivt att mötas ansikte mot ansikte och höra resonemang och argument. Olika ämnen behandlades men två frågor kom upp år efter år. Den ena gällde skolan och den andra järnvägsöverfarten. Ingen av dessa har åtgärdats vilket framgår i ovanstående avsnitt.

Medborgarstämmorna finns inte kvar. Det är en stor brist att inte kunna föra offentliga samtal om viktiga samhällsfrågor. När ÖP 10 presenterades på Lunnevi i Kode fylldes salen vid två tillfällen. Det var stor uppslutning från politiker och tjänstepersoner. Varför kom inte några politiker till Samrådsmötet i Lunnevi i Kode? Vad ger det för signaler till oss som bor i kommunen att politikerna ger förvaltningen uppdraget att genomföra FÖP Kode och sedan inte visar sig utan överlåter åt tjänstepersoner att ta hand mötet, informera och besvara frågor? För mig är det tydligt att politikerna inte har något intresse av att föra en dialog med oss medborgare, att diskutera förslag tillsammans med oss, se oss som aktiva och medskapande utan bara vill styra i bakgrunden. Skriva dokument som vid närmare betraktande inte innehåller konkreta förslag som kan leda fram till en hållbar samhällsutveckling, skriva om det så kallade ”goda livet” utan att konkretisera för vem och hur. Ord utan handling leder inte framåt. Jag saknar medskapande dialoger, ett begrepp som bland annat SKR arbetar med. Vi som bor i Kode med omnejd har värdefull lokal kännedom.

Vi kunde deltagit i workshops på tidigt stadium och diskuterat väsentliga delar i FÖPen. Under 2022 bjöd Omställning Kungälv in till politikersamtal. Det var mycket intressant och klargörande att höra politiker svara på väsentliga frågor och diskutera med deltagarna. Nu är det dags att bjuda tillbaka.
Avslutningsvis citerar jag Hans Abrahamson. (Abrahamsson, Hans: Deltagande och inflytande – inkluderingens demokratiska och politiska möjligheter. I Utbildning & lärande 2015, vol 9, nr 1)

Det blir effektivt och demokratiskt att i praktiken ge utrymme för att

 lyssna och synliggöra olika perspektiv

 problematisera dessa perspektiv

 konfrontera dem med varandra för att synliggöra målkonflikter och meningsskiljaktigheter.

 reflektera med syfte att identifiera sammanfallande intressen på längre sikt när det gäller målbilder och visioner om framtiden.

 göra det möjligt att agera, få någonting att hända, skapa gemensamma handlingsplaner och påbörja arbetet med att implementera dessa.

Jag föreslår att kommunen försöker använda ett liknande arbetssätt framöver.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Vattendragen samt dammar är viktiga för hantering av skyfall och dagvatten samt rening och även som grönstråk. Byggnation föreslås inte där det ur geoteknisk synpunkt skulle vara olämpligt. Restaurering av våtmark och fiskevård i kommunens vattendrag är viktiga frågor som kommunen arbetar med tillsammans med 8-fjordar.

Grönområden fyller olika funktion för olika personer med olika behov av tillgänglighet. Att kunna få till gröna stråk för sammanhängande promenadstråk utan att gå på vägar är ett stort värde. Dock är kommunens rådighet även i denna fråga begränsad när det gäller utveckling och skydd av närströvområden så att dessa inte försvinner.

Se gemensamt svar avseende Jordbruksmark, Planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 21 2023-03-14

Tack för ett massivt arbete gällande FÖP Kode.

Vill påpeka en felaktighet gällande Dagvatten verksamhetsområde i Bilaga 4 Översiktlig dagvattenutredning.

 Bostadsområdet i Halltorp har inte verksamhetsområde Dagvatten enligt nedan. I området finns enbart Vatten och Avlopp.

3.1 Befintlig dagvattenhantering

I Figur 9 redovisas verksamhetsområde för dagvatten i Kode med blå markering. Verksamhetsområdet för dagvatten omfattar den befintliga centrala bebyggelsen i Kode där stora delar av avvattningen sker genom dagvattenledningar. Befintliga ledningsnät antas vara dimensionerade för att hantera avrinningen från befintlig bebyggelse. De nya föreslagna områdena för sammanhängande ny bebyggelse ingår inte i befintligt verksamhetsområde för dagvatten.

Området kan delas in i två tekniska avrinningsområden som i stort sammanfaller med de ytliga avrinningsområdena för Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäckens biflöde. Med tekniskt avrinningsområde avses avrinningsområden som avleds genom ett sammanhängande ledningsnät. Genom att avledningen kan ske under marken kan vattnet ta sig förbi ytliga barriärer och det tekniska avrinningsområdet kan därför skilja sig från ett ytligt avrinningsområde.

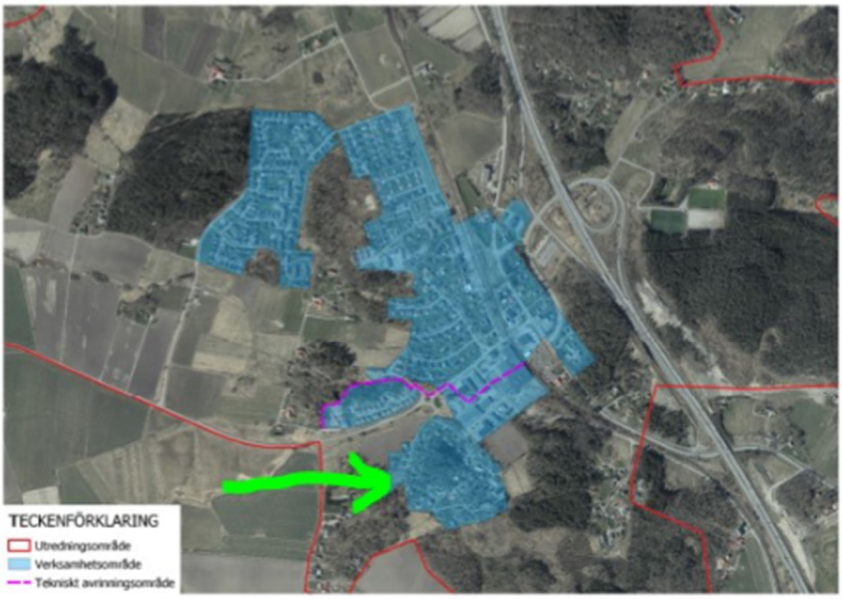

Figur 9. Verksamhetsområde för dagvatten. Tekniskt avrinningsområde illusteraras med magenta-streckad linje (Kungälvs kommun).

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Text avseende dagvatten i Halltorp revideras.

YTTRANDE

Boende 22 2023-02-20

Synpunkter på samrådsförslaget
Först bra att det händer något i Kode. En förtätning inne i samhället är bra och likaså förslagen gällande gång- och cykelvägar.
Bra med en busstation i närheten av Kode station.
Viktigt att det fortsatt finns tillräckligt med pendelparkeringsplatser kring stationsområdet. Helt ok att flytta dem till andra sidan spåret mot idag och då även i anslutning till ny busstation.

Järnvägen som barriär bör minimeras i möjligaste mån. Då är underfarter bättre än broar. Vid stationen bör man bygga en undergång med trappor istället för långa ramper. Från denna tunnel bör man ha trappa upp till spåren, för då kan man stänga av nuvarande övergång för fotgängare vilket ökar säkerheten. Hiss behövs säkert också.

Som alternativ går det givetvis att tänka sig hissar och glasbro som på Alesidan, men risken är att kapaciten inte blir tillräckligt stor om det skall vara gång- cykelvägen mellan olika områden.

Om det blir flytt av Lunnevi så bör samordning ske med placering av skola och Idrottshall - då kan man vinna samordningsfördelar. Viktigt att Kode IF får vara med i den planeringen.

Planskild korsning för bilar och tåg bör läggas som en tunnel under järnvägen på befintlig plats, det blir rätt ställe för att serva samhället samt minst barriär till skillnad från bro som kräver stora utrymmen för ramperna.

Förslag försök åtgärda något av problemen kring järnvägen när den enligt Trafikverkets plan ändå skall vara avstängd en längre period 2026.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Undergång vid stationen kommer att hanteras av Trafikverket i samband med perrongförlängning.

Se gemensam kommentar avseende Lunnevi och skola samt planskildkorsning sid 95-96.

YTTRANDE

Boende 23 2023-03-15

Hej Kungälvs kommun!
Jag vill börja med att tacka för FÖP Kode som innehåller mycket spännande och väl genomarbetade utredningar! Jag ser positivt på:

· Att det kommer, enligt förslag på FÖP Kode, att finnas mer blandad bebyggelse i form av lägenheter framöver - för mindre barnfamilj och äldre (troligen mindre spännande för unga vuxna).

· Att möjlighet till handel, bageri mm och service kommer att finnas i och med tillkommande kunder i Kode.

· Att idrottsföreningslivet för barn och framför allt ungdomar i samband med den nya idrottshallen och det ”nya Lunnevi” nära tätorten kommer att stärkas.

Nedan mina kommentarer respektive frågor där jag är tacksam för ett svar på var och en.

1. Politisk vision FÖP Kode, 1: Enligt dokumentet ”Politisk visionen FÖP Kode”, beslutat 2022-05-12 av Kommunfullmäktige (dvs av den förra mandatperioden och inte av dagens Beredning / Fullmäktige), och även enligt Linda Andreasson under mötet om FÖP Kode i samlingslokalen i Lunnevi, 2023-01-31, är just denna vision styrande för utformningen och resultaten för FÖP Kode. Jag är ytterst tveksam till om denna numera styrande och därmed viktiga vision är av god kvalitet och är väl förankrad hos och diskuterad med politiken, tjänstemännen och boende i Kode. Exempelvis beskrivs i kap 10 den önskade befolkningsutvecklingen de kommande 37 åren. Jag vill veta på vilken basis innehållet av visionen vilar. Tyvärr saknar dokumentet en källförteckning. Vilken forskning eller utredningar har man använd för att definiera den framtida storleken som är gynnsam för en by som Kode? Jag vill gärna se dessa dokument. Om de inte finns så kan man väl anta att visionen har tagits fram utifrån rena tyckanden. För en vision kanske det inte finns hårda fakta. Men ett styrande dokument som denna ”vision” kan inte bara vila på tyckandet av några enstaka personer i en beredning! Någon form av underbyggnad måste väl finnas. Och dessa dokument vill jag se för att kunna bilda mig en egen uppfattning om rimligheten i den planerade tillväxten.

2. Politisk vision FÖP Kode, 2: Dokumentet ”Politisk visionen FÖP Kode”, beslutad 2022-05-12 av Kommunfullmäktige, ser ut att vara en ansamling av floskler och plattityder som inte är specifikt framtagen för Kode utan kan gälla vilken kust- eller landsbygdsort som helst. Exempelvis står det i visionen, kapitel 4 ”Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet”. Ska detta gälla för Kode, Jörlanda, Stora Höga, Grebbestad, Trönninge eller Höganäs? Vilken riktigt platt plattityd! Man kan även läsa i kap 6, 7 och 9: ”Människor ska kunna utvecklas och samhället ska tillgodose olika människors behov”, ”Anpassa vägsystem och trafikslag för morgondagens behov och befolkning” och ”Människors behov av natur och rekreation ska beaktas under samhällsutvecklingen”. Är detta inte just det som kommunen sysslar med i alla fall? Varför tas det upp som något visionärt – och står alltså med i en vision? För att vara ärlig – nivån av denna så kallade ”visionen” är kanske värdig en halvduktig prao-elev, men inte mer än så. Anmärkningsvärt att ett dokument av denna kvalitet blir styrande för en fördjupad

översiktsplan som påverkar många människor framöver! Jag vill gärna veta om det finns en kvalitets- och rimlighetskontroll eller någon form av granskning innan sådana dokument blir godkänt och blir styrande. Återigen – jag är förvånad att ett sådant dokument ska bära ett stort ansvar för FÖP Kode!

3. Politisk vision FÖP Kode, 3: Dokumentet ”Politisk visionen FÖP Kode”, beslutad 2022-05-12 av Kommunfullmäktige, har en giltighetstid fram till 2023-12-31. Jag vill gärna veta om giltighetstiden bara blir förlängd därefter eller om det tas fram en ny vision. Därutöver vill jag gärna veta om Kodeborna, tjänstemännen och politikerna utanför Beredningen kommer att vara mer involverade i visionens eventuella nya version.

4. Tillväxt: Jag ser positiv på att Kode ska växa. Men jag skulle föredra om det kan ske i lagom takt och i lagom omfattning. Jag är mycket (!!!) kritiskt mot kapitel 10,

Befolkningsutvecklingen, i ”Politisk vision FÖP Kode”. Enligt detta ska Kode växa cirka med faktor 3 (!) på 40 år! Det kanske kan översättas till en fördubbling på én generation. En sådan jätteutbyggnad kommer att påverka mycket i Kode, exempelvis ändras den sociala strukturen totalt, byns karaktär förändras radikalt, trafiken ökas kraftigt, tillgången till naturen minskas osv. Det känns inte hållbart att bygga idag problem som sedan en ny generation ska lösa / betala för – bara för att kommunen vill få intäkter på kort sikt. I ”Visionen” verkar man även glömma befintliga boenden. Vi alla, såväl äldre såsom unga barnfamiljer, som bor här idag gör det av en anledning. Många vill bo lite lantligt och trafikfattigt / barnsäkert. Återigen – bra med tillväxt för Kode, men med lagom fart! Ligger den förslagna tillväxttakten på rätt nivå?

5. Medborgardialogen: Medborgardialogen FÖP Kode, våren 2021, sida 16, visar att många inte är emot att Kode växer, dock gärna i en lämplig takt (till den gruppen tillhör jag). Men var finns det plats för nya bostäder, handel mm? Citat från sida 16 i kommunens sammanställning: ”Många anser att Kode bör växa genom etablering av nya områden istället för genom förtätning av befintliga områden som innebär att till exempel grönområden tas i anspråk.”. Jag håller med om detta!! Gröna oaser, mötesplatser, idrotts- och lekplatser är viktigt för boende, speciellt barn. Sedan hänvisas det även till att det finns behov för hyresrätter – vilket är klokt ur ett socialt perspektiv. Det hänvisas även till en lagom takt i utbyggnaden och att Kodes karaktär bör bevaras. I princip ingen kodebo vill växa i den takt som Visionen Kode och FÖP Kode planerar för. Hur kan det vara att man fullständigt förbiser människors önskemål och behov?

6. Bebyggelsehöjd: Varför skriver kommunens tjänstemän i Samrådshandlingen om upp till femvåningshus när det skrivs i ”Visionen” ”blandad bebyggelse med hus med 3–4 våningar.

7. Certifieringssystem på stadsdelsnivå: Har kommunen övervägt att använda certifieringssystemet CityLab el dyl? Se www.SGBC.se Ett sådant system kan vara en verktygslåda så att planeringen även tar hand om inte bara vanliga aspekter, såsom god ljudmiljö (minskat buller och främja den positiva ljudupplevelsen av landskapet), god lärmiljö (skapa tillgång till goda lärmiljöer för barn och unga, inklusive kvalitativa utemiljöer för lärande), platser (offentlig grönyta för möten, rekreation och återhämtning) mm.

8. Certifieringssystem på fastighetsnivå: Har kommunen för avsikt att tvinga bostadsutvecklare till att använda tuffa och holistiska certifieringssystem för att öka kraven på hållbarhet?

9. Bostadsformer: Kommunen verkar ha visst fokus på att blanda bostadsformer i framtidens Kode, vilket är positivt. Bland annat ska det finnas lägenheter vilka saknas idag. Kan kommunen tänka sig att peka ut ett område för kommande bostäder för bygg- resp bogemenskaper? Sådana bostads- / livsformer kan stärka den lantliga karaktären om det kopplas till miljöanpassat boende med egen ”härodling” och kan därmed passa bättre in för eventuell exploatering av jordbruksmark.

10. Energi: Kan kommunen tänka sig agrivoltaic på ängarna runt Kode, dvs i eller utanför tätortsgränsen? ”Agrivoltaic” betyder vertikala solceller (voltaic) som står i nord-syd-riktningen på jordbruksmark (agro). Det är alltså en kombination av solelsproduktion och jordbruk. Agrivoltaic är en inkomstkälla för markägaren och höjer (!) i många fall skörden (i och med skugga och dämpning av vind – och därmed minskad vattenavdunstning och färre problem under det kommande klimatet). Det skulle sätta Kungälvs kommun och Kode på den hållbara kartan. Se erfarenheter från Kärrbo Prästgård utanför Västerås.

11. Infrastruktur: Jag är lite rädd för att kommunens planering för den nödvändiga utbyggnaden av infrastrukturen inte hänger med. Det bör finnas en slags tidplan i FÖP Kode så att realistisk tid är avsatt för planeringen och byggnation runt VA-systemet, p-platser vid stationen, skolor och handel, antal barnplatser i förskolor osv.

12. Skyfallsstråk i ritningarna: Planerna i Samrådshandling, kap 6, visar ”blåa pilar” som skyfallsstråk lite överallt. Dagvattenhantering är viktigt. Men framtidens klimat bjuder tyvärr på betydlig fler problem än bara

skyfallshantering. Varför tas inte ”gröna pilar” upp för att hantera grönstrukturen, spridningskorridorer som inte ska byggas sönder, områden med viktiga ekosystemtjänster o dyl? Det skulle ge viktig information som snabbt skulle kunna utläsas av kartorna.

13. Social Konsekvensanalys (SKA): På sidan 14 i SKA beskrivs att det finns en bra grönstruktur i Kode och att den används flitigt till lek, kreativitet mm (vilket jag kan bekräfta från min egen och familjens erfarenhet). Det är också där människor träffas. Men i övrigt saknas det mötesplatser i Kode. SKA anser att dessa grönområden för lek, samspel och rekreation bör bevaras och även göras mer tillgängliga. I Samrådshandlingen står dock i kapitel 6.2, Bräcke (sida 36) att idrottsplanen vid östra kanten av Bräckeskogen i förlängningen av Safirvägen och Topasvägen eventuellt ska tas bort och förtätningen ska ske istället. Idrottsplanen används flitigt av oss i Kode (se SKA samt även sammanställningen av Medborgardialogen 2021) och den används även flitigt av skolan och förskolan (idrott, rörelselek och naturpedagogik i samband med Bräckeskogen) samt privat för spontanidrott, möten med och utan hund osv. Dessutom ligger idrottsplanen i en trafiksäker, bilfri miljö nära skolan mitt i Kode. Därför är platsen lämplig och flitigt använd av mindre barn som tar sig självständigt dit för lek med kompisar. I den befintliga ÖP (2010) är hela området klassat som närströvområde som ska skyddas från bebyggelse och i den gällande detaljplanen är området inkl idrottsplanen beskriven som parkmark. Hur kan kommunen bevara denna idrottsplan med alla sina fördelar bredvid skogen för kommande generationer

14. Grönstrukturplan: Bräckeskogen, Långelandskogen och Halltorpskogen benämns som närströvområde (bl a sidan 9) med ganska bra naturvärden och som utgör en del av gröna stråk (se sidan 14). I Samrådshandlingen FÖP skrivs det på sidan 83 att skydd av dessa för Kode viktiga skogar bör ske genom kommunalt inköp och förvaltning. Hur kan kommunen säkerställa att dessa områden framtidssäkras och byggas ut – istället för att naggas i kanten och byggas bort? Kan detta stå i FÖP och senare även i en skogsanvändningsplan? Även andra mindre grönområden bör skyddas. På sidan 33 i Grönstrukturplanen beskrivs hur olika grönområden kan förbättras. Jag ser dock ingenting om detta i Samrådshandlingen. Där står bara helt allmänt att grönområden är viktiga och bör köpas. Det står ingenting om förvaltning eller skydd. Kan kommunen förtydliga hur Grönstrukturplanen, speciellt kapitel Utvecklingsförslag kring ekosystemtjänster (inkl sociala ekosystemtjänster såsom folkhälsan), ska implementeras i FÖP Kode och hur detta ska skyddas långsiktigt.

15. Klimatanpassning: Detta är ett mycket viktigt och även dyrt ämne som måste hanteras framöver. Ämnet är med i samrådshandlingen och MKB, men det ges bara förvånansvärt lite plats i handlingarna. Man skriver t ex någon allmän mening om mikroklimatet, biologisk mångfald, pollinering osv. Men det nämns bara i förbigående och är inte anpassat just till Kode. Om Kode ska utvecklas är det nu som man har chansen att även beakta, projektera och slutligen implementera klimatanpassningsåtgärder för kodeborna (såsom bättre möjligheter att klara värmeböljor, vilket är extra intressant för äldre människor (Solhaga äldreboende och servicebostäder nära Bräckeskogen), att minska risk för skogsbrand, att klara skyfallshändelser). Att kommunen vill bygga mycket (dvs mycket mer hårdgjord yta) och sedan ritar in några blåa sträck och skriver ”skyfallsstråk” och ”dagvattenhantering” räcker inte (även om det verkar vara baserat på dagvattenutredningen). En vanlig Ideal Standardlösning som man alltid har gjort (typ bostadsområdet vid Kongahällacentrum) duger inte. Jag vill se en modern utveckling av Kode som omfattar även en modern hantering av klimatanpassningar (adaptation). Därför behövs en platsspecifik redovisning av hur klimatanpassning kan utföras i Kode.

16. Agenda 2030 / FN:s Globala Målen: Detta nämns bara en gång i Samrådshandlingen samt i en tabell i MKB. Jag anser att kommunen måste visa tydliga kopplingar mellan Agenda 2030 / Globala målen och FÖP. Globala Målen omfattar 169 delmål varav många går att applicera på Kode. Jag vill veta hur det nya Kode kommer att linjera med Globala Målen.

17. Våtmarken: Dessa nämns lite grand i MKB:n, dock främst för Valby å och i lågpunktskarteringen i figur 11 och 12 på sidorna 18 och 19 i den Översiktliga dagvattenutredningen. Jag ser dock inga områden inritade eller beskriven i FÖP Kode där kommunen vill bevara befintlig våtmark och även omvandla områden till våtmark igen (renaturera) som idag är ”mindre våt våtmark” efter tidigare avvattning. Exempelvis finns det flera befintliga eller tidigare våtmarksområden i Bräckeskogen samt i Långelandskogen. Våtmark är mycket viktigt för biologisk mångfald och som kolsänka (klimatinsats). Jag anser att lämpliga områden, stora som små, bör markeras i FÖP så att dessa kan bevaras från exploatering i närheten samt att förbättring och renaturering av våtmark kan ske.

18. Gångväg: Jag skulle gärna se en smal gångväg (utan belysning) längs med bäcken mellan Rubinvägen och Bräckevägen (detta oavsett kommande eller ej kommande bebyggelse).

Kanske kan även bäcken dämmas upp / breddas en aning så att det skapas mer utrymme för naturen (vattenliv, våtmark, mm). Det skulle bli ett trevligt inslag i boendes närmiljö och skulle vara värdefullt för naturen. Förhoppningen är att gröna stråk ska kunna skapas längs med vattendragen.

19. Lärmiljö: I många områden passar även ämnet Naturpedagogik in, exempelvis några skyltar som förklarar naturen (kanske ett våtmarksprojekt) eller utsikten (över kustlandskapet) just på denna plats. Lämpliga platser kan vara vid idrottsplanen öster om Bräckeskogen (i och med att denna används mycket av Kode skola och Bräcke / Boken förskola och har många förbipasserande), utsiktsplatser i Bräckeskogen och Långelandskog samt dammen vid Hede Förskola och nya / bef våtmarksområden. Det kanske till och med kan bli ett (för)skolprojekt för naturpedagogik?

20. Skog och klimatanpassning: Tätortsnära skogar (såsom Bräckeskog i sin helhet och Långelandskog) bör skyddas så att Kodes friluftsliv främjas, speciellt för barnen och ungdomar (dvs nuvarande och kommande barngenerationer). Det ska finnas bostadsnära (300 meter) rekreationsmöjligheter vilka inte ska byggas bort. Kom ihåg att det knappt finns skog runt Kode men däremot en rejäl barriär öster om Kode (Bohusbanan och E6:an). Dessa två skogar (Bräcke och Långeland) och grönområden blir ännu viktigare när Kode nu växer. Av särskild betydelse är belastningen (läs: antal människor) per hektar skog som blir större i och med att ytan ska räcka till fler invånare. Totalarean skog och grönområden inom tätortsgränsen bör växa – och inte byggas bort eller naggas i kanten. Frågor som dyker upp hos mig:

o Hur kan den i framtiden hårdare belastade skogen bevaras och främjas?

o Hur kan ekosystemtjänster främjas? o Hur kan kalhygge förhindras? o Hur kan ädellövskog, som är bättre anpassad till det kommande klimatet, främjas? o Hur kan Bräckeskogen till och med blir en biodiversitetsskog? o Hur kan tillgängligheten förbättras?

o Hur kan det säkerställas att skogen / grönråden inte bara betraktas som reservmark för exploatering i framtiden?

o Och av särskild betydelse: Dessa två tätortsnära skogar (Bräckeskogen (kommunägd) och Långelandskogen (privatägd)) är inte urgamla skogar och saknar mycket höga naturvärden, men de har mycket högt värde för oss i Kode! Har kommuner planer om att ansöka för skyddsstatus? Eller har man åtminstone planer om att ta över en hållbar förvaltning? (Se i övrigt Social Konsekvensanalys, sida 29, punkt 3.5

21. Ovanlig och trevlig stadsbyggnad med tätortsnära skog: Bräckeskogen är enligt Naturvårdverket enastående som en tätortsnära skog i och med placeringen mitt inne i bostadsområdet. Detta enligt handläggaren och tillika ekosystemtjänstexperten Märtha Berg, i ett personligt samtal i okt 2020. Kode är planerad och byggd runt denna skog på 1960- / 1970-talet. Kodes små vägar närmast strålar samman mot denna skog. Jag anser att kommunen borde ha ett intresse i att bevara och skydda denna närmast enastående struktur. Det kan jämföras med en trädgårdsstad där man har en stor park i mitten av staden. Sådana områden bör inte naggas i kanten. Kommunen borde vara intresserad av att skapa fler sådana områden med en lite större skog i mitten av bebyggelsen (lite som förslaget ”Trädgårdsbyn” som en bostadsutvecklare hade föreslagit (2021?)). Den befintliga skogen (dvs Bräckeskogen) bör skyddas från ”naggning i kanten”. Även mindre skogar exempelvis vid Briljantvägen och norr om Bergkristallvägen bör skyddas. Och nya bostadsområden bör gestaltas med en förnuftig storlek av grönområde (det räcker inte med en liten ”pocketpark”). Därmed kan boendekvalitet i Kode höjas genom att förbättra folkhälsan (sociala möten, idrott, lek, promenad mm) och ekosystemtjänster (svalka en het sommardag, skyfallshantering, biologisk mångfald, bullerdämpning mm). Och kojindex kan höjas i och med lekande barn i dessa bostadsnära skogar! Att leka ute betyder även lärande i naturen samt att upplevelsen av naturen även påverkar framtida beteende såsom förståelse för naturen och fysisk aktivitet hos vuxna. Kan alla dessa områden blir ett kommunalt förvaltat reservat med områdesskydd – för att klara framtiden.

22. Buller: Jag saknar att bullerfrågan hanteras. I MKB tas det upp, dock handlar det främst om att tillkommande trafik (när Kode växer) inte utgör en större belastning. Frågan om hur buller från Bohusbanan och framför allt E6:an skulle kunna minskas hanteras inte. Det är dock en viktig punkt för boendekvalitet och även för folkhälsan (samband buller och stress, mindre rekreation och friluftsliv mm). Jag anser att detta bör planeras in. En hänvisning till att denna fråga ägs av Trafikverket räcker inte. Kommunen ska kämpa för sina invånare och kräva ett ordentligt bullerskydd. Extra viktigt när nu många människor berörs Nej – elbilar är inte tystare än dagens fossila bilar så snart hastigheten är högre än cirka 50 km/h.)

23. Trafik och likabehandling: I trafikutredningen behandlas bara korsningen av järnvägen. Dock saknar jag fokus på cyklandet i det barnvänliga Kode vilket även skulle belysa likabehandlingen.

24. Trafik, omfartsväg: Enligt trafikutredningen ska järnvägen korsas planskild. Detta är bättre än dagens lösning i alla fall. Jag tycker dock att stora omfartsvägar söder eller norr om Kode kommer att kräva mycket mark av olika slag. Jag föredrar en lösning som i princip följer dagens Hedsvägen. Se vidare i nästa punkt (Flyttning av Kodes tågstation).

25. Flyttning av Kodes tågstation: Jag hänvisar till min insändare i Kungälvs-Posten, 21 februari 2023 (se bilaga 1), där jag med hjälp av en karta beskriver en möjlighet för en planskild korsning Hedsvägen – Bohusbanan och framför allt flyttning av Kode station ca 400 m söderut - inkl (lokal)bussangöring, pendelparkering för bilar och cyklar, bilpool, nytt bostadsområde (som även är med i förslag till FÖP Kode) som kan utföras bilfattig pga närheten till den nya stationen, samt handel, servering och gärna ett bibliotek, ungdomsgård o dyl i dagens verksamhetsområde osv. Denna åtgärd blir extra lämplig att genomföra som en förberedelse för dubbelspår på Bohusbanan, som kommer förr eller senare. Med anda ord – att flytta stationen skulle ge möjligheten att skapa något verkligen nytt i stället för att dutta lite här och där och bygga in sig mer och mer och försöka att omvandla området vid dagens ICA till ett slags centrum som aldrig skulle kunna växa.

26. Värdet av skog i en tätort: Jag vill även hänvisa till min insändare i Kungälvs-Posten, 14 mars 2023 (se bilaga 2), där jag beskriver värdet av skogen i en tätort. Människor behöver bostadsnära förnuftiga grönområden. Svartedalen hjälper inte i och med att den är gömd bakom barriärer, Bohusbanan och framför allt E6:an, och är därför allt annat än bostadsnära. Återigen – när Kode kommer att växa kommer behovet av tätortsnära skog, grönområden, idrotts- och lekplatser att öka.

27. Till slut en spännande tanke om grönområden från Kristina Mjörnell, Affärs-och innovationsområdeschef på Rise, ”Så ska vi trivas i framtidens städer”, 2019:
”Lär av gamla misstag - De mycket höga husen och en allt för tät stad utan öppna ytor och grönområden, är en typ av utveckling som Kristina Mjörnell tror att vi kommer att vilja komma bort ifrån. – De höga husen är inte så mänskliga. Och om det är något jag tror att vi kommer att ångra i framtiden så är det ifall vi bygger bort det gröna i staden, och andra öppna platser som torg. Det är värdefullt på flera vis, dels behövs grönområden för att ta emot skyfall och föroreningar, dels vet vi att man mår bra av att ha grönt omkring sig.” Mina kommentarer:
o I Kode handlar det inte riktigt om höga hus. Men om man ser på dagens Kode så är tvåvåningshus den högsta bebyggelsen. Så fyra- eller femvåningshus är mycket höga hus i Kode. Och då blir tanken om hushöjden, det mänskliga och den sociala strukturen intressant även för Kode.
o Att bygga bort grönområden och mötesplatser för människor är misstag som man har prövat redan tidigare. För en bra tätort med hög livskvalitet, som dessutom klarar sig bra i kommande klimat, behövs det ordentliga grönområden samt idrotts- och lekplatser för rekreation och sociala möten. Kode blir annars inte levande för alla grupper.
Det går bra att kontakta mig om man önskar en fördjupning, komplettering eller dylikt. Jag ställer gärna upp för diskussion och information och hoppas på en konstruktiv dialog.

Återigen – tack för många spännande utredningar i FÖP Kode!

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Den politiska Visionen har tagits fram av tidigare Beredning för samhälle och utveckling (BSU). Förvaltningen känner inte till vilka ev underlag som BSF utgått ifrån. Visionen har beslutats av Kommunfullmäktige.

Avsikten är inte att ta fram någon ny Vision för FÖP Kode. Arbetet har inletts med en kommunövergripande översiktsplan och arbete pågår med en ny Vision för ÖP2050.

Den politiska Visionen visar på en hög tillväxt, för att uppnå denna tillväxttakt och samtidigt hålla byggnationen inom rimligt avstånd till stationen krävs högre exploateringstal än vad Visionen föreslår.

Inför Granskningen har tillväxten som föreslås i FÖPen anpassas efter kommunens Bostadsförsörjningsprograms riktlinje på 1,5 %.

Vi känner inte till att kommunen övervägt att använda certifieringssystemet CityLab. Inte heller att kommunen haft för avsikt att tvinga bostadsutvecklare. Kommunen kan verka för och ha dialog med exploatörer men inte ställa högre krav än lagen kräver.

Kommunen kan inte ställa högre krav på exploatörer än vad lagen kräver.

Kommunen äger en begränsad del av marken som föreslås för exploatering där utgångspunkten är att verka för blandade upplåtelseformer.

Agrivoltaic är inte en fråga för FÖP men får prövas i fall detta skulle bli aktuellt.

För kommunen krävs en övergripande tidplan för att ha kontroll över tillväxt, utbyggnad av infrastruktur och kommunal service och så även för Kode. Dock behöver FÖPen landa i ett färdigt förslag och i vilken tidsordning saker bör genomföras.

Den gröna strukturen och ekosystemtjänster beskrivs i Grönstrukturplanen. Syftet med Grönstrukturplanen är att den förutom att vara underlag till FÖPen, fortsättningsvis ska vara arbetsunderlag till det löpande arbetet med grönstrukturen för parkenheten och vid exploatering. Inför granskningsskedet kompletteras den strategiska kartan med gröna stråk. FÖPens mark- och vattenanvändningskarta anger markanvändningen genom att ange natur- och rekreationsområden. Under kapitel Fortsatt planering och genomförande anges att kommunen behöver se över möjligheten att köpa eller på annat sätt skydda tex genom avtal, de centrala grönområdena för natur- och rekreation för att säkerställa dess användning.
Det är bl.a. utifrån medborgardialog och skolbarnens medverkan där det beskrivs hur de centrala skogarna används flitigt som dessa pekas ut som Natur- och rekreationsområden.

Avseende klimatanpassningsfrågorna krävs fortsatta utredningar och arbete kring dessa frågor för vattendragen i Kode och kommunen som helhet, både i kommande detaljplaner samt kopplat till vattendragen och åtgärder för fördröjning och rening. Andra klimatanpassningsfrågor kopplar till kommunen klimatanpassningsplan som behöver revideras.
Grönstrukturstråk längs med vattendragen föreslås i Grönstrukturplanen. Problemet med Kode är kommunens brist på rådighet över mark. Kommunen kan göra denna typ av åtgärd om kommunen tar över ägandet, i samband med exploatering alternativt i samband med klimatanpassningsåtgärder. I nuläget finns ingen budget för denna typ av åtgärd.

Text avseende de Globala Hållbarhetsmålen och koppling till FÖPen kompletteras. FÖPen sätter de övergripande förutsättningarna genom främst mark- och vattenanvändningskartan sen är det i genomförandet som dessa blir viktiga att leva upp till.

I FÖParbetet har många centrala områden studerats avseende lämpligaste användning t.ex. den centrala fotbollsplanen vid Bräckeskogen. Efter samrådet har planen ändrats till natur -och rekreationsändamål.

Kommunen arbetar tillsammans med 8-fjordar med att prioritera vilka våtmarker som är lämpliga och genomförbara att restaurera i kommunen.

I FÖPen anges de större viktigaste GC-stråken som kopplar till stationen. Grönstrukturplanen föreslår vilka stråk som kan utvecklas på sikt för att binda ihop grönstrukturen. Men även här finns brist på rådighet från kommunens sida.

Bullerfrågan lyfts fram i FÖPen men kommer att hanteras i detalj vid kommande exploatering.

Den framtagna Trafikutredning avser hur en planskildkorsning skulle kunna lösas och studerar även en lösning för gång- och cykel. I Mark- och vattenanvändningskartan pekas ny GC-huvudstråk ut och under kapitel Mobilitet anges under riktlinjer hur kommunen ska arbeta med GC-stråk.

Se gemensam kommentar avseende Planskildkorsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 24 2023-02-21

Tack för en trevlig pratstund igår! Roligt att vi äntligen pratar förändring i Kode. Tankar kom under kvällen, vilka jag försökt illustrera.

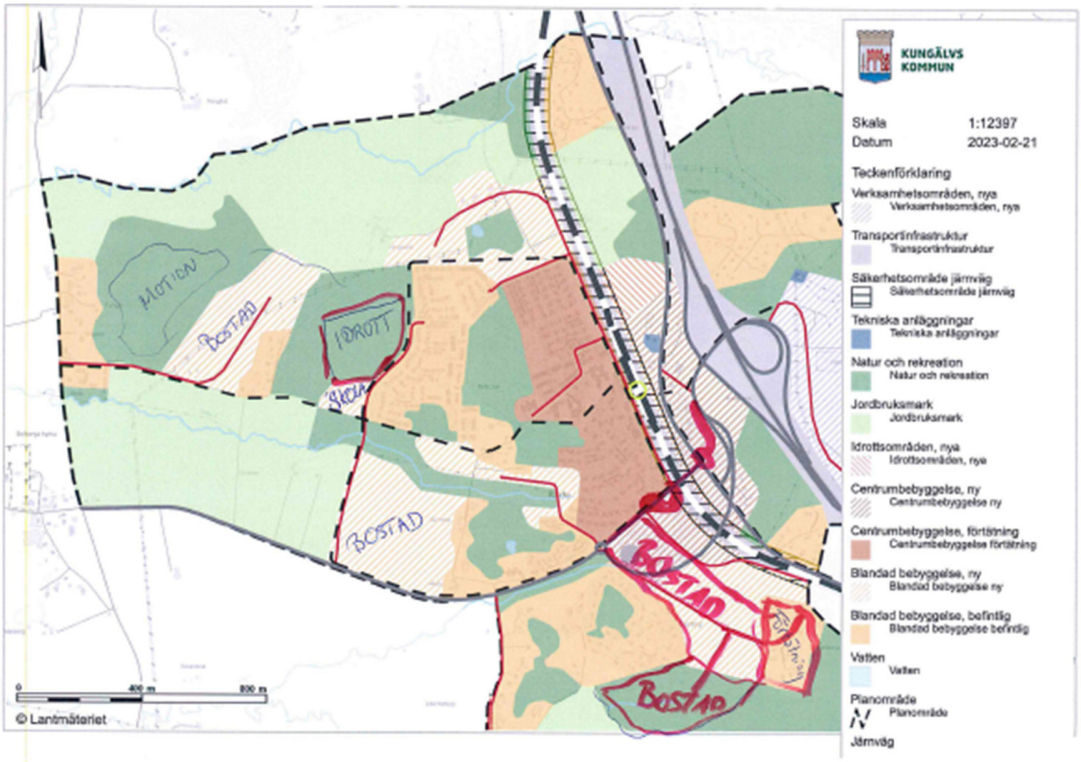

- Tunnel

Rita och mät

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Tack för en bra dialog vi tar med oss alla inspel till det fortsatta arbetet med FÖPen.

YTTRANDE

Boende 25 2023-03-16

FÖP Kode redovisar en mycket omfattande utbyggnad av Kode, till största delen belägen på jordbruksmark. Utbyggnad och tillväxt av ett samhälle är inte liktydigt med god utveckling.

Kode kan inte växa mer än vad tillgången på byggbar mark, utanför jordbruksmarken, medger.

Identifiera platser där småskalig komplettering med bostäder är lämplig. Tillkommande byggnader skall placeras och utformas efter platsens förutsättningar.

Ingen jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse.
Att den behövs för vår livsmedelsförsörjning har blivit allt tydligare.

Betesmarkerna är en värdefull del av jordbruksmarken som behövs tör god djurhållning. De är också mycket betydelsefulla för den biologiska mångfalden och kulturlandskapet.

Miljöbalken MB 3 kap, "Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk tör bebyggelse eller anläggningar endast om det behöv för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på annan från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk"

Det råder inte akut bostadsbrist i Kode och det finns andra lokaliseringsmöjligheter som inte utretts.
Stora, plana ytor för bebyggelse är naturligtvis attraktiva för vissa stora byggbolag. Detta är en aspekt som inte skall beaktas i en FÖP.

I Kareby ser vi ett avskräckande exempel på hur ett byggbolag byggt en mycket stor mängd ensartade hus i täta rader på jordbruksmark och hur landskapet har förfulats.
Den omfattande bebyggelsen på jordbruksmarker, som redovisas i FÖP Kode strider mot Plan- och bygglagen, PBL 2 kap, som anger att bebyggelse utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan vidare bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas samt att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

"Landskapshistorisk analys vid Kode", som ingår som bilaga i FÖP, redovisar tydligt dessa värden. Förslaget har dock inte beaktat dem.
Tätortsavgränsningen skall dras invid befintlig bebyggelse i söder, väster och norr fram till järnvägen.
Strövområden behöver inte ligga inom tätortsavgränsningen, allemansrätten gäller.
Hur järnvägen skall passeras är avgörande för Kodes utveckling. Detta måste förtydligas i den fördjupade översiktsplanen.

FÖRELIGGANDE FÖRSLAG TILL FÖP KODE MÅSTE GÖRAS OM FRÅN GRUNDEN!

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Se gemensamma svar avs jordbruksmark, planskildkorsning samt stationssamhälle sid 95–96**.**

YTTRANDE

Boende 26 2023-02-09

Jag har några synpunkter som bör beaktas vid arbetet med FÖP Kode.
För att lyckas med en befolkningsökning i Kode måste några förutsättningar vara på plats innan en byggnation påbörjas.

Punkt 1
Ny planskild järnvägsöverfart
Överfarten ska inte ha korsande trafik utan endast två rondeller, som medför en smidig förbifart av samhället i form av en huvudled som ansluter till Hedsvägen.
Trafikleden ska vara försedd med fullständigt bullerskydd mot befintlig byggnation. Undvik tankar på en tunnel, då den kan vattenfyllas och elkraft för pumpar är idag inte en självklarhet. Om vi får en vattenfylld tunnel, har vi Räddningstjänsten på fel sida om bebyggelsen med allt vad det innebär.
Jag har skrivit om föreslagen överfart till kommun och politiker (Planförslag 2020-11-17 till Kungälvs kommun och politiker) samt även kompletterat med synpunkter för någon månad sedan till kommunen.

Punkt 2
Framtida klimatpåverkan

Ombesörj upptagningsområden för regnvatten. Vi får ett ändrat klimat som kan föra med sig kraftiga regn liknande monsunregn. Dagvattenavloppet är inte dimensionerat för detta idag.
Om vi studerar de länder som idag är utsatta för kraftiga regnperioder, kan vi se att avloppsbrunnar ligger tätare och är upp till 4 ggr så stora som våra. Dessutom har de kanaler för att hantera stora vattenmängder.
Vi kan naturligtvis bygga om eller komplettera med nya större avloppssystem. Detta skulle dock medföra mycket stora kostnader för samhället. Slutsatsen blir alltså en varsam förtätning av samhället med ytterligare hårdgjorda asfaltytor.

Det är bra att ni nu inser betydelsen av skogen mitt i Kode, både som rekreationsområde men också som upptagningsområde för regnvatten.
Vi bör fundera på om lågt liggande grönområden på övriga platser ska grävas ur för att kunna utgöra upptagningsområden för stora vattenmassor och därmed inte bebyggas. Dessa upptagningsområden utgör också en möjlighet att behålla nuvarande grundvattennivåer. Vi måste vara försiktiga med att leda bort allt vatten ut i havet. Dessa områden kan i normalfallet utgöra gräsmattor, som t ex kan nyttjas som lek- eller bollplaner.
Regeringen har nu gjort en klimatutredning, som ska ligga till grund för nya riktlinjer och bestämmelser. Här ingår denna punkt i utredningen.

Punkt 3
Parkering ICA-affär
Om affären ska ligga kvar på nuvarande plats, måste Kodevägen dras om närmare banvallen. Idag avspärras Kodevägen helt eller delvis av godstransporter till affären. Det finns inga hinder för kommande utbyggnad av järnvägen, eftersom det redan är två spår vid denna sträckning. Några P-platser för pendeltrafiken försvinner från nuvarande plats. Å andra sidan frigörs utrymme för fler P-platser vid ICA-affären.

Slutsats
Den planskilda järnvägsöverfarten, punkt 1, måste vara på plats innan samhället förtätas. Nuvarande järnvägsöverfart är anledningen till att Kode inte byggts ut i någon större omfattning sedan slutet av 1970-talet och det gäller fortsatt. När det gäller hänsyn till klimatförändring, punkt 2, kan detta ske parallellt med utbyggnaden av Kode. Planerna och markanvändningen ska dock vara fastslagna redan i FÖP:en.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Kommunen behöver tillsammans med fastighetsägare arbete med hantering av dagvatten och ökade mängder regnvatten genom skyfall, detta oavsett om exploateringen ökar i Kode. Nya fördröjningsdammar krävs och fördröjning i befintliga vattendrag samt hantering av skyfallsstråk.

När det gäller trafikfrågor har kommunen ingen direkt rådighet då det är Trafikverkets vägar och järnväg eller vägförening. I FÖPen hanteras frågorna kring mobilitet övergripande och vid tex planläggning och trafikplanering utreds förutsättningar och lösningar i detalj. Flera förutsättningar i Kode kan komma att ändras vid en ombyggnad till planskild korsning.

Se gemensamt svar avseende planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 27 2023-03-17

Beträffande Kungälv kommuns fördjupade översiktsplan för Kode - synpunkter

Kungälvs kommun består till 26,2 % av jordbruksmark. All befintlig jordbruksmark i landet, inklusive den som finns i Kungälvs kommun, är av mycket stor vikt att bevara som just jordbruksmark.
Kommunens intentioner för bebyggande i och kring nuvarande Kode samhälle är enligt kommunens dokument följande:

 Målsättningen är att sätta viljeinriktningen ”Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet”

 Människor ska kunna utvecklas och samhället ska tillgodose olika människors behov

 Kode samhälles framtida utveckling ska präglas av långsiktighet och omsorg av såväl människor, miljö och klimat.

Enligt 3 kap. 4 § miljöbalken är jord- och skogsbruk av nationell betydelse. ”Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredställande sätt genom att annan mark tas i anspråk”.
Kommunens visioner angivna ovan för Kode samhälle står sig slätt och förminskas till enbart ord och utryck, menade att låta ansvarstagande och moderna, om det inom kort saknas mark att odla mat på. Bebyggande på jordbruksmark är oåterkalleligt förstörande av åker- och betesmarker. På relativt kort tid har förutsättningarna för livsmedelsproduktionen i världen förändras och kan inte längre jämföras ens med hur det var för bara 10 år sedan. Klimatförändringar och krig gör att vi i Sverige inte längre kan förvänta oss att kunna importera mat från t.ex. medelhavsländerna och andra länder i världen där torka och andra oroligheter blir all mer vanligt förekommande. Vår egen försörjningsgrad i landet behöver öka och till det behövs vår jordbruksmark.

Nu har vi inte längre råd att bygga samhällen på jordbruksmark. Redan har kommunen tvivelaktigt byggt gokarthall, lekland, stora bilaffärer och annat på jordbruksmark mellan Kareby och Kungälv stad.

Sammanfattade synpunkter

Arbeta om FÖP:en för Kode så att samhället kan byggas ut på ett verkligt hållbart sätt där inga bostäder eller andra byggnader placeras på den värdefulla jordbruksmarken kring Kode samhälle. Behovet av fler bostäder måste för en hållbar framtidsutveckling placeras på annan mark som varken har höga naturvärden eller höga värden för vår livsmedelsproduktion.
Undergräv inte kommande generationers möjligheter till försörjning.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

All mark har sitt värde och fyller sin funktion. Att centralt i Kode hitta mark som inte är jordbruksmark, närströvområde, område med höga naturvärden eller är olämpligt att bebygga med bostäder är svårt.
Därav den viktiga avvägningen vilken mark som ska tas i anspråk för att uppfylla målen om att utveckla Kode med attraktiva bostäder.

Se gemensamt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 28 2023-03-12

Jag tycker förslaget till ÖP är bra. Det behövs nya bostäder i Kode. Särskilt lägenheter, både bostadsrätter och hyresrätter, för att komplettera den massiva villabebyggelsen. Kode är centralort för ett stort omland, inte minst all villabebyggelse längs kusten. Ändå saknas mycket av samhällsservice här som t ex vårdcentral. Kodes läge gör orten också perfekt för nybyggnation ur miljösynpunkt med både tågstation och expressbuss till såväl Göteborg som Uddevalla. Fler lägenheter behövs för att de som nu är villaboende ska kunna bo kvar i livets olika skeden. En mix av bostäder skapar också mångfald i ett samhälle med olika åldersgrupper, olika förutsättningar osv.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras.

YTTRANDE

Boende 29 2023-03-17

Efter a ha tagit del av alla olika konsekvensanalyser, utredningar och bilagor Il den fördjupade översiktsplanen för Kode, kommer här våra synpunkter.

Det är tydligt att olika intressen står mot varandra (inte minst med tanke på framkomna synpunkter på mötet på Lunnevi den 31 januari), och därmed också åsikter om hur Kode ska utvecklas (eller inte alls).
Vi har bo 25 år i Kode och trivs väldigt bra. Det vi uppskattar mest är:

 Trygg boendemiljö

 Närheten till havet

 Bra kommunikationer

 Småskalighet

Vi hoppas förstås och tror att Kode ska kunna utvecklas som centralort i Kungälv och ändå behålla ”småskaligheten”, vilket är fullt möjligt med långsiktigt, realistiskt tänk och avvägning av enskilda/allmänna intressen.
När vi flyttade hit 1998 fanns ”riktigt” bibliotek, BVC, distriktssköterska, bank, konditori, blomster-/presentaffär, vilket tyvärr inte finns kvar längre.
Vi tycker därför att det är jättebra med nya bostäder med olika upplåtelseformer för att tillgodose behovet för olika grupper, åldrar och livssituationer.
Det behövs för att det ska vara möjligt att satsa på ett Kode med mer samhällsservice och större utbud för bra livskvalitet.

BEBYGGELSE
När det gäller den starka viljan att bevara all jordbruksmark upplever vi att det till stor del faktiskt handlar om enskilda intressen mer än något annat. Sveriges livsmedelsförsörjning hänger knappast på föreslagen mark för bostäder i Kode, lika lite som den i Kareby ”centrum”.
Kungälvs kommun ingår i storstadsregionen Göteborg. Att använda viss jordbruksmark menar vi är en förutsättning för att möjliggöra att Kode samhälle ska kunna växa enligt den poliska intentionen.

Förtätning är rimligt till en viss gräns och man behöver bygga bostäder med rimligt avstånd till kommunikationer, men inte till priset av försämrad boendemiljö/kvalitet för de boende. Dessutom blir antal nya bostäder genom förtätning försumbart och därmed måste ändå viss jordbruksmark sättas av för bostäder, om Kode samhälle ska växa.

Vi undrar därför var nya bostäder kan bli aktuellt inom det markerade området på kartan gällande förtätning. Det är viktigt att ev. byggnation inom området inte medför ökad genomfartstrafik eftersom det redan nu är mycket trafik på t ex Smaragdvägen till Kode skola och Bräcke förskola, utan att bostäder i så fall placeras i utkanterna av befintlig bebyggelse.

GRÖNOMRÅDEN
Det är bra att dessa lyfts fram som viktiga delar i samhället.
I bilaga 3, Grönstrukturområde står följande a läsa på sid. 51:

”3. SKOG VID BRÄCKE NATURFÖRSKOLA - Värdeklass C - Liten, men viktig skog för framförallt Bräcke naturförskola och lågstadieskolan i närheten. Naturförskolan har regelbundet aktiviteter i skogen, som erbjuder rikligt med upptäcktsmöjligheter, gömställen m.m. Den sydligaste delen av området nyttjas främst av lågstadieskolan. Utsiktspunkt på toppen av berget.”
Hur man har kommit fram till Värdeklass C undrar man, men för många som bor i området runt omkring är det mycket värdefullt och används både för promenader, utflykter och lekar på fotbollsplanen.

Utdrag ur bilaga 3 Grönstrukturplan:

”BRÄCKESKOGEN Naturparken Bräckeskogen ligger centralt i Kode och består av både skog och mindre öppna ytor. I västra delen finns en bollplan. I söder avgränsas skogen av det gång- och cykelstråk som löper i öst-västlig riktning till stationen och Kode skola. I öster och väster avgränsas området av bostäder och privata trädgårdar. I norr finns två mindre släpp mellan bostadsträdgårdarna. Bräckeskogen är inte bara centralt i Kode som tätort utan är också en knutpunkt för de gröna stråk som går genom orten. Här möts några av de genomgående stråk i både nord-sydlig och öst-västlig riktning. Området bör framför allt tillgängliggöras bättre för rörelse. De nya stråken gör a Bräckeskogen blir en del i ett större system av grönområden som tillsammans bildar ett friluftsområde. Detta gör även entrépunkterna viktiga att tydliggöra. Delen intill förskolan och skolan är viktigt att de får fortsätta att nyttjas för lek och lärande. Det är också viktigt att hålla delar av området som öppna ytor för

vistelse. Bräckeskogens naturvärden är viktiga att bevara. Dels genom att upprätthålla den naturvårdsskötsel som sker i Bräckeskogen idag för att säkra områdets ekologiska värden över tid, dels genom att bevara utpekade de ekologiskt värdefulla strukturer så som småvatten, naturvårdsarter, grova träd mm.”

”Bräckeskogen Skogsområde centralt i Kode. Större del av skogen är benämnd närströvområde. En stor del av skogen finns också med i kommunens grönplan2 som kvarterspark.”

”Naturområde med parkinslag för besökare från hela orten. Tillräckligt stor för att möjliggöra en bredd av funktioner och kunna rymma många besökare samtidigt. Invånare inom samlad bebyggelse bör kunna nå en naturpark inom 2 km från hemmet. Ljudnivån inom huvuddelen av området bör vara låg (under 45 dBa). Storlek: minst ca 2 hektar Karaktär: Naturmark och anlagd park. Variation av öppna och slutna rum samt en varierad vegetation. Funktioner: Mötesplats, plats för arrangemang, lek för olika åldrar, sällskapslek, promenad, vila och avkoppling, återupplevelser, utsiktsplatser, livsmiljöer för växter och djur samt variation av sittplatser och möblering.”

” H. Bollplan öster om Bräckeskogen Bollplan på grus. Plats för spontanidrott.”

TRAFIK
Alternativ 3A. SÖDRA LÄGET - VÄGBRO
Bästa alternativet ur ett långsiktigt perspektiv.
Alternativ 2C. HEDSVÄGEN - NEDSÄNKNING OCH CIRKULATION Näst bästa alternativet.
För att Kode ska få en fungerande trafiksituation behöver verksamheterna flyttas till industriområdet i Halltorp (om det inte blir alternativ 3A).
Nuvarande placering blockerar utvecklingen av samhällets infrastruktur.
Alternativ 2B. HEDSVÄGEN - VÄGTUNNEL Tredje bästa alternativet.
Gång- och cykelöverfarter är förstås viktiga och spontant vill man undvika gångtunnlar av trygghetsskäl.
Gång- och cykelbanor behöver utvecklas ordentligt i samband med nybyggnation och utveckling av Kode.
Tack för ordet!

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Inom Centrumbebyggelse förtätning i Mark- och vattenanvändningskartan anges generellt att förtätning kan prövas. Vid en förfrågan eller planläggning kommer platser utredas avseende dess lämplighet i detalj.

När det gäller Bräckeskogen kommer värdeklass C från den fördjupning av natur- och friluftslivsplanen som gjordes 2011 avs närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd.

Se generellt svar avseende Planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 30 2023-02-19

Jag tror att det bästa är å lägga skola, livsmedel och på sikt även industrier uppe vid Lunnevi. Väldigt många skall på motorvägen och som det är idag så lämnar å hämtar många sina barn. Förr så cyklade man till skolan. Det finns även en annan vinst med att ha skola fritids och fotboll på samma plats. Barnen kan gå till fotbollen efter skolan. Sedan är den svåra nöten å knäcka. Järnvägsövergången. Det mest naturliga är å komma över från berget som är söder om de 4husen vid tappen. Man behöver inte lägga vägen i deras trädgård utan får gå med vägen längre upp mot motorvägen. Det bästa lösningen hade varit å kommit över norr om samhället och fortsatt med vägen rakt mot arödsvägen. Då många skall åt det hållet.

Har mer tankar å idéer, som jag gärna är med å utvecklar.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Placering av skola på östra sidan motorvägen bedöms inte vara en bra lösning utifrån den barriär som Järnväg/Motorväg och Jörlandavägen innebär. Att placera skola och fotbollsverksamhet nära bedöms positivt utifrån möjligt samutnyttjande av ytor och lokaler dock inte att placera dessa nära verksamhetsområde med dess risker.

Boende 31 2023-03-14

Antar att ni har fått in en mängd synpunkter, med tanke på ’Öppet hus’ ni hade på Lunnagården.
Det blir väl en helt ny omarbetad plan att presentera på nytt?

Då det redan idag är ’kaos’ vid järnvägsövergången så är en ny överfart tvunget att finnas på plats före man överhuvudtaget påbörjar någon form av byggnation.
Ser en tänkt ringled/komplement väg till övergång norra läget. ’En fördel att få fastigheter blir berörda.’ jag vet inte vad få är i detta sammanhang men flertalet fastigheter på Skardet blir i högsta grad berörda med genomfartstrafik i anslutning till fastigheterna. Detta är naturligtvis inte acceptabelt. Dessutom tar man privat åkermark som används idag till odling i beslag.

Dessutom finns ett förslag på byggnation på samma plats. Om nu Kode stationssamhälle ska utvecklas så är området mellan Skardet och Tunge väl långt bort innan man har förtätat samhället. En byggnation av befintlig privat åkermark som används idag i anslutning till befintliga fastigheter är naturligtvis inte acceptabelt.
Vad jag förstod på ’Öppet hus’ mötet så fanns inga Kodebor med i någon arbetsgrupp om befintliga förslag?

Ser framemot omarbetade, mer realistiska och genomtänkta förslag ’Gör om, gör rätt’ och en ny vända där ni isåfall har varit i kontakt med berörda mark och fastighetsägare och vad som i praktiken då är genomförbart och som sedan Kodeborna får tycka till om. Dessutom börja i rätt ända med dom nya förslagen och ideerna. Samt en realistisk tidsplan.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Till granskningsskedet har FÖP Kode reviderats, delvis utifrån inkomna synpunkter men även nya underlag avs naturvärden vilket inneburit mindre exploatering på jordbruksmark. Dock kvarstår målet utveckla Kode med fler bostäder.

YTTRANDE

Boende 32 2023-03-20

“Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet” Så lyder målbilden för Kodes utveckling enligt den politiska visionen (ÖP 2010).

Man kan i den läsa att: “Ny verksamhetsmark utmed E6 både öster och väster om Centrumområdet utvecklas.” Förslaget om nytt verksamhetsområde vid Lunnevi är utifrån den politiska visionen helt ogrundat. Ingenstans i det politiska visionsdokumentet som FÖP Kode ska vara baserat på går det att utläsa ambitioner att Kode ska växa som verksamhets och industriort. Faktum är att inga ytor öster om motorvägen omfattas av den politiska visionen. Det givna förslaget i FÖP Kode omfattar en enorm expansion av industrimark öster om motorvägen på bekostnad av ett mycket viktigt strövområde för de människor som väntas bo i “den hållbara orten”. Detta strider mot ÖP 2010. En markväxling för att frigöra annan verksamhetsmark, som dessutom är i linje med visionen, är möjlig utan att exploatera produktiv skogsmark på fel sida motorvägen. Förslaget tar dessutom inte på något vis hänsyn till de negativa effekterna för våra intilliggande fastigheter.

Vi anser därför att det föreslagna verksamhetsområdet i sin helhet saknar grund och skall strykas ur FÖP Kode. Om kommunen trots detta väljer att söka vidare stöd för förslaget anser vi att flera nödvändiga inskränkningar bör göras med hänsyn till våra intilliggande fastigheter.

Kulturmiljöbeskrivning

Byhn
Herrgården Byhn (Släbo 1:22) uppfördes 1860 i Ödsmål, Stenungsunds kommun, av Amund Amundsen. Husets lokalhistoriska betydelse är väl dokumenterat i litteraturen. På grund av dess kulturvärde och läge nära industrierna i Stenungsund flyttades huset till sin nuvarande plats 2013. En grannlaga byggnadsantikvarisk uppgift. Dess placering avgjordes genom en utdragen bygglovsprocess. Platsen är specifikt utvald av kommunens tjänsteman Britt-Inger Ryd. Ironin i att huset ånyo hotas av närliggande industri är uppenbar.

Västerberget
Soldattorpet Västerberget (Släbo 1:4) utgör en intakt torpmiljö där ladugård, torp och ägor ser precis ut som det gjorde när det byggdes i början på artonhundratalet. Torpet har haft tre ägare sedan det uppfördes. Denna kulturmiljö är tämligen unik och får sitt värde i dess orörda helhet.

Så väl soldattorpet som herrgården får sitt kulturhistoriska och sitt monetära värde till stor del av den kontext de är belägna i. En idyll med bruten åkermark omgärdad av skog, berg och hällmark. En etablering av verksamhetsområde utan tillfredställande buffertzoner skulle förändra dess kontext och sätta husen i fonden av industri och plåt istället för skog och natur.

Detta skulle få oersättliga konsekvenser för fastigheternas värde.

Vi kräver:

● Verksamhetsområdet vid Lunnevi stryks i sin helhet då etableringen skulle strida mot ÖP 2010s intentioner.

● Minskat verksamhetsområde mot öster till förmån för ökade grönytebuffertar till fastigheterna Släbo 1:4,1:5 samt 1:22 (se bilaga 3)

○ Så som förslaget ligger på bordet gör de gröna buffertytorna en oförklarlig avsmalning i anslutning till de närmast belägna fastigheterna. Detta är oacceptabelt. Rimligt vore att samma hänsyn tas till dessa som till alla andra berörda fastigheter som gränsar till området. Låt den förslagna tillfartsvägen i dalgången utgöra gräns i öster.

○ Att inkludera öppen betesmark som vi själva äger i den gröna buffertytan är inte tillräckligt för att garantera ett bibehållet kontextuellt intryck. Konsekvensen, om inte vidare hänsyn tas, blir att den bevarade odlingsmarken som är oförändrad sedan soldattorpet tillkom, kommer tvingas att skogsplanteras. Detta kommer få ytterligare negativa konsekvenser för fastighetens värde.

● Bullerskydd mot verksamhetsområdet, vilket uppges vara bullerstörande

○ En bullerskyddande vall mellan åsen som avgränsar det tänkta verksamhetsområdet i norr och den sydöstra höjden öster om den tänkta vägen “från ås till ås” skulle skydda dalgången mot störande buller från verksamhet och om den skogsplanterades dessutom utgöra en visuell barriär som löser den kontextproblematik som industrilokaler utgör för våra fastigheter. (Se bilaga 2)

○ Uppföres vallen tillräckligt hög skulle dess tillkomst dessutom ge positiva synergieffekter för våra fastigheter genom bullerskydd även mot den högre belägna motorvägen. Med ovan beskrivna skogsbeklädda skyddsvall på behörigt avstånd hamnar vi i ett läge där verksamhetsområdet faktiskt skulle kunna anses vara gynnsamt för Släbo.

○ En exploatering av området kommer framkalla bygglogistiska behov framför allt med omlokalisering av schaktmassor. Att återanvända dessa på platsen i form av begränsningsvallar löser behovet av kostsam deponi och sparar fraktkostnader.

○ Vidare förseglar vallen Släbo mot vidare expansion av verksamhetsområdet i framtiden.

● Höjdbegränsning av industribyggnader i verksamhetsområdet bör stipuleras för att inte husen ska störa landskapsbilden österifrån.

● Villkorad användning av grönytebuffert mot ovan nämnda fastigheter

○ Den gröna buffertytan som redovisas i planen utgörs, förutom öppen jordbruksmark som ägs av oss, av storvuxen granskog. Skogen är privatägd av samma markägare som visat sig villig att exploatera området antingen som deponi eller som verksamhetsområde utan någon hänsyn till grannar. Vi kräver att den befintliga skogen skyddas genom markköp och biotopskydd för att säkerställa att den skyddas mot avverkning. Utan bevarad skog är grönytebufferten obefintlig

Områdets användning idag

● Kommunens inventering av friluftsområden från mars 2022

Människors behov av natur och rekreation ska beaktas under samhällsutvecklingen, står det i visionen. Skogen runt Lunnevi utgör ett av Kungälvs viktigaste rekreationsområden inte minst för Kodeborna. Här tar man en löprunda eller promenad medan barnen tränar. Här finns traktens bästa svampskog och är en populär hundrastningsskog. Ridning, både organiserad och spontan, sker dagligen i hela området. Ridskolan Stengärdsgården, samt ett stort antal kringliggande hästgårdar. Mountainbikestigar frekventeras av privatpersoner och lokala klubbar.Området borde snarare utvecklas ur motion och rekreationssynpunkt och skulle kunna bli Kodes motionshubb med eljusspår etc. Varför inte flytta Scoutstugan till Lunnevi?I kommunens egen inventering inför en kommande friluftsplan fick området stor uppmärksamhet.

https://eu.opencitiesplanner.bentley.com/kunglvskommun/friluftsplan

Området har ca 50 markeringar, (Se bilaga 1) med förklarande motiveringar, vilket är ett av de mest markerade områdena i hela undersökningen!

● Naturvärden

En nyligen genomförd naturvärdesinventering av området utfört av Enrecon, ger vid handen att den östra höjden, med dess hällmark och fornlämningar, har ett högre natur och kulturvärde än resterande mark. Givet att undersökningen är en partsinlaga framtaget av en exploatör kan man anta att naturvärdena i området är påtagligt nedtonade. Det måste understrykas att kommunen trots kännedom om innehållet i undersökningen väljer att innefatta hällmarken i det tänkta verksamhetsområdet. Detta trots att en exkludering både hade främjat miljö och kulturvärden men också erbjudit en motsvarande grön buffertyta som man erbjudit alla andra intilliggande fastigheter. Att i alla lägen maximera exploatering är ett klumpigt och i längden ineffektivt förfarande som leder till konflikter och utdragna processer snarare än till påstådd samhällsnyttig exploatering. Ett prov på visad lyhördhet hade tjänat samhället och berörda fastighetsägare väl i alla avseenden.

Kommentar på kommunens förarbete

Avsnittet som avhandlar den föreslagna etableringen av verksamhetsområde ger ett hafsigt och ofärdigt intryck.

Exploateringen av området motiveras med en markväxling mellan Kodes befintliga industriområde och det nu föreslagna. Detta förklarar inte på något sätt den maximerade ytan vid Lunnevi som motsvarar uppskattningsvis en fyrdubbling av den industriyta man vill växla. (Se bilaga 4) Här finns utrymme för en reducering så att ökad hänsyn kan tas. Det förefaller som om kommunen okritiskt ritat in ett område enkom baserat på markägarens vilja att avyttra den och politikernas vilja att frambringa lukrativ industrimark. Här borde kommunens tjänstemän tydligare väga in andra aspekter och komma med balanserade förslag. Ingenstans utvecklas tankar om hur effekterna för de kringboende ska mildras utan endast idrottsplats och dagvatten omnämns. Att man i det färdiga förslaget glömt kvar egna noteringar om att man borde “fixa snyggare foto” förstärker intrycket av en servettskiss.

Avslutningsvis

Våra fastigheter är våra livsverk. År av drömmar och engagemang och en livstid av projekt syftande till det liv vi vill leva. Det här är det vi ska lämna efter oss till våra barn. Våra fastigheter är allt vi äger. Här i ligger våra barns arv. Genom att etablera ett industriområde i direkt anslutning till våra fastigheter kommer man halvera värdet på dessa. Det ruinerar oss. Kvar kommer endast bankens andel av kakan vara.

Vi i Släbo lever ett naturnära liv med stort fokus på rekreation, friluftsliv och självförsörjning bland annat genom odling, djurhållning, bär och svampplockning och jakt. Det är i fastigheternas möjligheter till detta de har sitt värde även på bostadsmarknaden. Ett verksamhetsområde undergräver våra möjligheter till detta, förändrar vårt sammanhang och påverkar vårt sätt att leva.

Frilufts och grönyteinventering bilaga 1

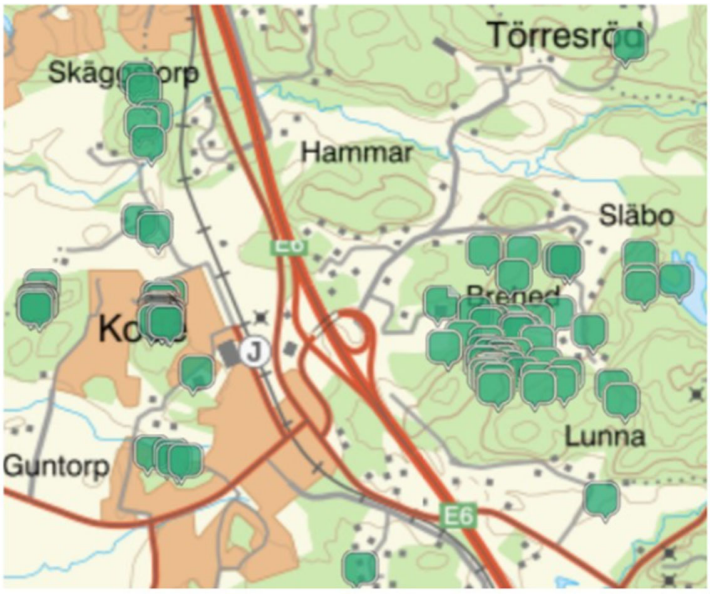

Begränsnings/skyddsvall Bilaga 2

Anpassat verksamhetsområde Bilaga 3

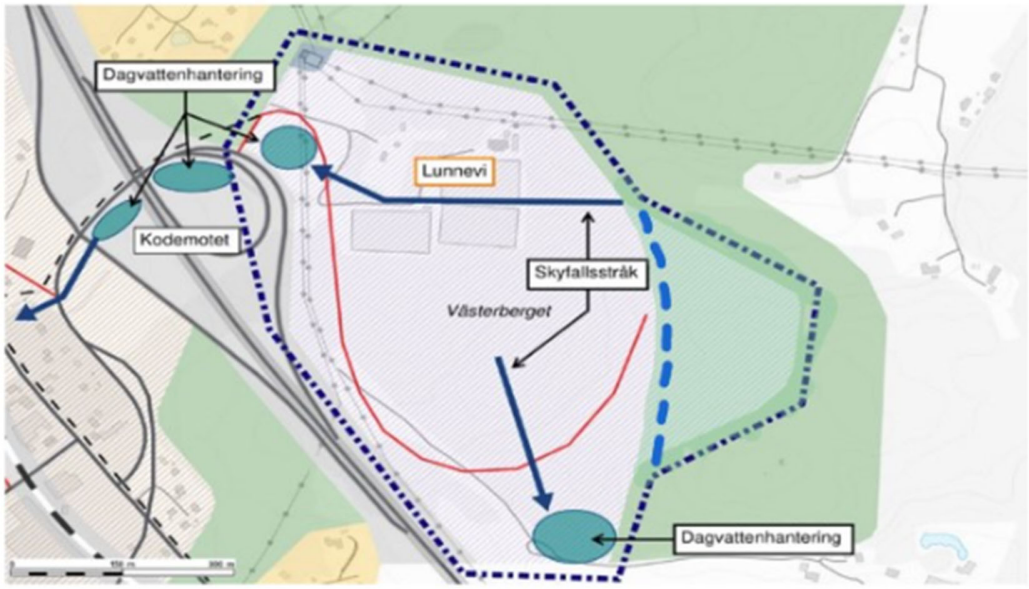

Markväxling (röd markering) Bilaga 4

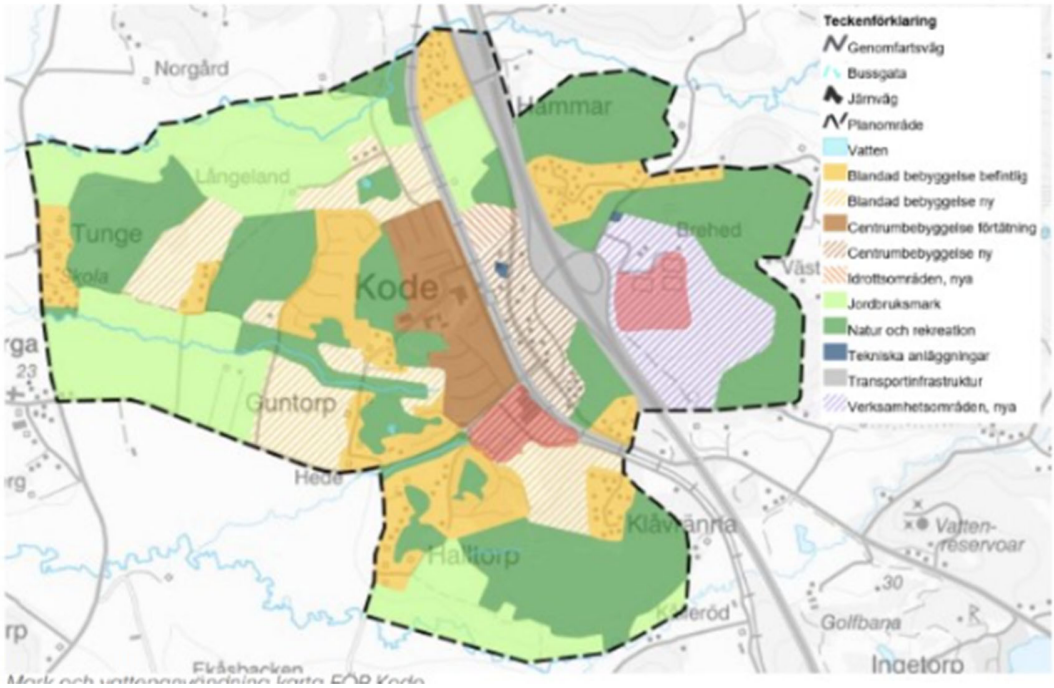

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Text avseende verksamhetsmark kompletteras om att föreslaget verksamhetsområde på östra sida E6 gäller ett övergripande behov av verksamhetsmark i kommunen längs med E6. Det är ett logistiskt bra läge vid motorvägsavfart och med närhet till kollektivtrafik. Det är ett fristående behov oavsett om verksamhetsmark i centrala Kode avvecklas. Natur- och rekreationsområden som avgränsar verksamhetsområdet utökas.
Mark- och vattenanvändningskarta från FÖP Kode kommer att ersätta kartan från ÖP2010 för Kode.

Frågan om eventuella bullerskydd och buffert får hanteras vid eventuell kommande planläggning för verksamhetsmark, dock har buffertytan mot bostäder utökats inför Granskningsskedet. Då kommer även frågan kring skötsel och innehåll av grönyta (allmän plats Natur) styras i samband med planläggning. Även gestaltningsmässigt behöver området utredas med landskapsanalys vi eventuell planläggning. Utgångpunkten är i FÖPen att byggnationen ska vara synlig från E6 i väster men inte mot öster.

Även om Grönområdet uppfyller ett behov för närboende framkom det inte i Medborgardialogen att området skulle användas frekvent av Kodebor i allmänhet.

Nu kända naturvärden bedöms inte påverka bedömningen att området kan vara lämpligt att pröva som verksamhetsområde. En övergripande naturvärdesinventering för hela FÖPområdet har gjorts inför granskningsskedet.

YTTRANDE

Boende 33 2023-03-12

Här kommer vår återmatning till kommunen angående FÖP Kode.

1. Behåll så mycket skog och grönområden som möjligt samt helst utvidga dessa områden. De behövs verkligen för rekreation. Forskningen har visat att det är så viktigt för människor.
2. Behålla det lantliga, inte bygga högre än 2 våningshus. Det passar absolut inte med högre än 2 våningshus av typen radhus. Om man gillar höga hus och många affärer så kan man ju flytta till Kungälv centrum.
3. Inte dra in mera trafik i Kode, det är redan idag för mycket trafik och buller speciellt på Smaragdvägen och Kodevägen. I Göteborg så har man gjort tvärtom, dvs tagit bort vägar och smalnat av områden för att man inte vill ha trafik i centrum. Man vill tryggt kunna låta sina barn gå själva till affären, skolan, tåg och bussar.
4. Inte bygga ut så kraftfullt och så otroligt tätt. Det verkar som att infrastruktur och annat (typ polisen) inte hänger med. Politikerna har sagt under många år nu att de ska utvidga polisen men det verkar inte hända i praktiken, så det är bättre att man bygger ut Kode i små steg. Det är annars mycket hög risk för ökad nerskräpning och kriminalitet (precis som kriminaliteten har ökat i Kungälv centrum när man byggt ut kraftfullt).
5. Det saknas stora spännande lekplatser som även är belysta i Kode. Det verkar som att barn inte är prioriterade generellt sett FÖP Kode.
6. Flytta Lunnevi behövs verkligen det? Det ligger ju bra där borta. Kan man inte bygga en bro över vägen istället för att minimera risker?

Vi gillar även Joakims F tankar som han skriv om i Kungälvs posten. Han har också fokuserat på att inte dra in mera trafik mot Kode centrum.

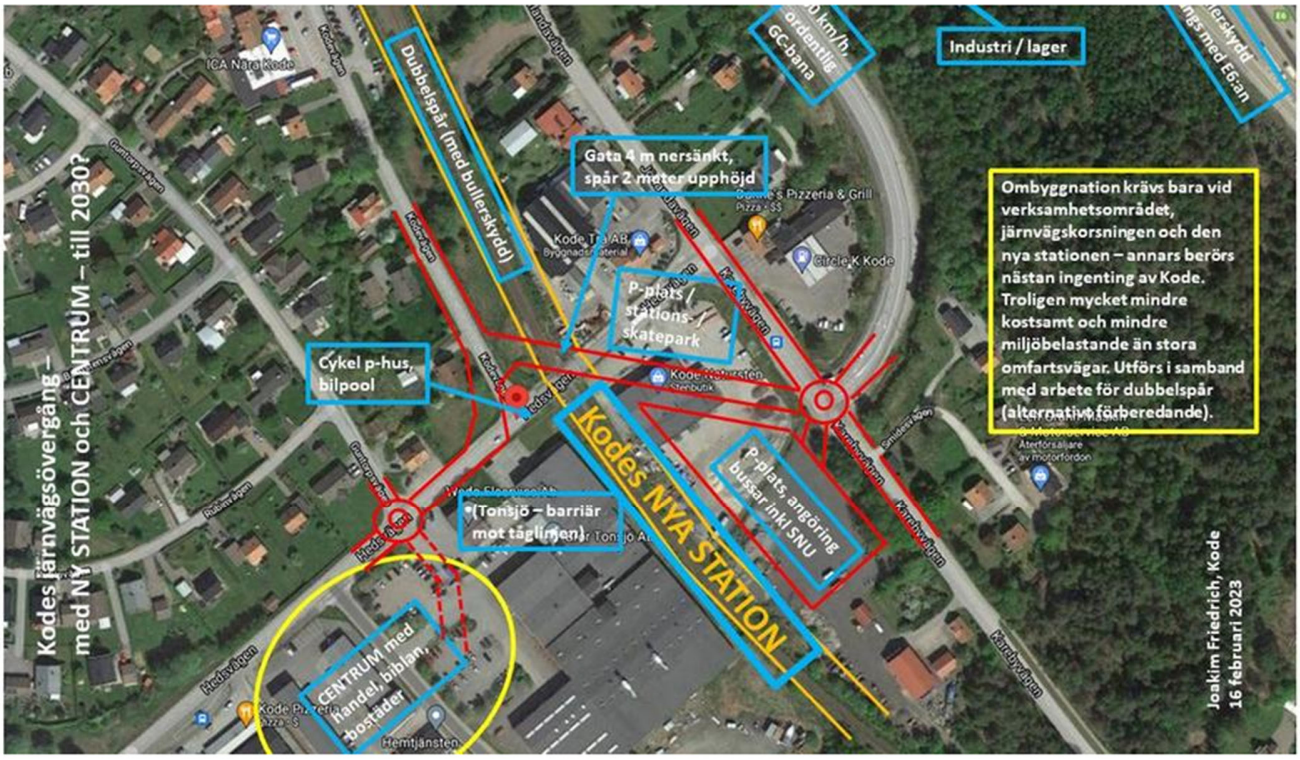

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Medborgardialog, Social konsekvensanalys samt Grönstrukturplan bl.a. lyfter fram barnens behov av tillgängliga, skyddade grönområden samt trygga gång- och cykelbanor vilket är FÖPens mål. Större lekplatser behöver utvecklas när Kode växer. Dock finns brist på rådighet för kommunen. Befintliga lekplatser sköts av samfällighet.

Se generellt svar avseende Planskild korsning, Stationssamhälle och Lunnevi sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 34 2023-03-14

Sammantaget så visar FÖP på en utveckling av Kode under ett par decennier som är mångt mer än Kode har vuxit på 50 år. Det är nog inte hållbart för ett samhälle som Kode. Däremot behöver Kode växa och utvecklas.
* Placering av verksamhetsmark utanför centrala samhället. Verksamhetsområden gör sig generellt sett bättre utanför centrala samhället än mitt inne i centrala samhället.
* Dagens verksamhetsområde vid ÅVC kan bli bostäder. Detta stämmer bättre med samhällets karaktär.
* Kode samhälle bör inte bebyggas med bostadshus i fler våningar än 3. Det är viktigt att kommunen kan ha samhällen av olika karaktärsdrag. Varje kommundel kan då ha sin egen karaktär. Flerfamiljshus i 4-6 våningar hör inte hemma i ett samhället som Kode.
* Ny bebyggelse bör främst endast tillåtas i trä eller andra naturmaterial för att utveckla samhällets särprägel.
* Samhället bör ej likformas med Ytterby. Kode skall vara Kode, och Ytterby kan vara Ytterby. * Flytta centrum från dagens centrum vid Ica och tågstation till det verksamhetsområde som idag finns mellan ÅVC och Tonsjö. Men Tonsjö som skydd mot järnvägen kan detta område bli ett nytt centrum med hus i upp till tre våningar med bostadsrätter och hyresrätter samt ge möjlighet att etablera handel i markplan.
* Ny infartsväg till Kodes nya centrum kan ske till Hedsvägen via existerande rondell vid Granatvägen, eller där vägen mot vindkraftverket ansluter till Hedsvägen.
* Säkerställ att. de bostadsnära grönområden som finns bevaras då villatomterna i Kode överlag saknar större grönska. T.ex området mellan Safirvägen och Rosenstensvägen, samt området norr om Bergtallsvägen.
* Ny bebyggelse mellan dagens samhälle och Ädelstensvägen på slätten mot Hedsvägen bör enbart tillåtas bli sk trädgårdsstäder för att behålla samhällets småskalighet och insprängd grönska.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Gestaltning av kommande bebyggelse är viktig och gränsdragningen för hur hög bebyggelse som är lämplig är viktig, utifrån perspektivet att använda marken effektivt och inte ta mer jordbruksmark i anspråk än vad som är nödvändigt.
Riktlinjer avseende gestaltning och hänsyn till landskapsbild har tagits fram i FÖPen men gestaltningsfrågorna behöver utredas mer i detalj i kommande planarbeten i de olika delområdena.

Se generellt svar avseende Kode som stationssamhälle och planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 35 2023-02-06

Jordbruksmarken ska bevaras som jordbruksmark och inte bebyggas. Här följer mina/våra argument.
Jordbruksmark är till för jordbruk.
Varför bygga massa hus på landet folk bor väl på landet för att det är just landet.
Åkermark kommer bli en bristvara om man bebygger det detta medför att vi inte får mat till varken folk eller fä.
Dessutom försvinner vilt som är beroende av slätten. Det finns mycket bättre ställen att bygga på som redan är förberedda på trafik, kollektivtrafik etc.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Se generellt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 36 2023-03-11

Hej Bedömer allmänt efter genomläsning och deltagande vid info-möte Lunnevi/Kode 2023-01-31 att utfört FÖP arbete är gediget utfört och i grunden bra/nödvändigt för framtida Kode och GBG-region.

Följande borde enligt mig dock beaktas i kommande fortsatt arbete:
A: Prioritera och Ta arbete i turordning (ytterst marginell parallell exploatering innan i alla fall trafiksituation och ny skola är löst):
1: Skapa planfri korsning under järnväg. (Förslag 3 med bro söder Kode och anslutning mot Hedsvägen i grunden god men lägg trafik då under järnväg, alt ta bort/flytta/lös in dagens verksamhet Kode Trä, Mimab och Circle K och dra dagens Hedsvägssträckning rakt mot dagens motorvägs-på/av fart.)
2: Bygg Ny skola
(Lös slutlig placering gällande ny skola (inkl gångavstånd till en idrottshall i "fullmått"/handbollsplan).
Tänk/planera/reservera yta för en F0-> F9 skola om Kode skall bli dubbelt så stor mot idag. Dagens tänkta placering F3->F3 vid scouthus räcker då inte enligt mig. Tänk även bort utbyggnad av dagens F0->F2 skola mht kommande ökade trafikproblem (trångt redan idag). Bygg hellre nya bostäder i detta område när ny skola är klar.
3: Flytta dagensidrottsplats/Lunnevi närmare Kode samhälle, om öster om järnväg inkludera då cykel/gång-tunnel under järnväg.
4: Skapa nytt verksamhetsområde öster om motorväg och dagens Lunnevi. (Bra förslag i FÖP som även kommer medföra mindre tung trafik i centrala i Kode).
5: Lös in mark inom dagens verksamhetsområde i Halltorp (primärt mål, flytt av verksamhet till nytt verksamhetsområde enligt min punkt A4. (Hittar dock ingen kalkylerad kostnad för detta i FÖP presentation, det kommer att kosta och jag tror att dagens verksamhet inte flyttar utan krav på ersättning)
6: Skapa en ny dragning av förbifart Kode (gamla E6) närmare motorväg (öster ut), då friläggs mer ännu mer yta för kommande bostäder och eliminerar denna vägbarriär. (Optimalt hade tom. varit att kunna lägga ny järnvägssträckning (inkl. dubbelspår & ny station) förbi Kode även parallellt även denna möjliga vägsträckning).

7: Efter första 6 punkter ovan är lösta, nu först är det dags för exploatering i större omfattning av nya bostäder. (I första hand då dagens verksamhetsområde i Halltorp, Västra Guntorp, Yta för dagens skola F0-F2, Halltorp söder

om dagens verksamhetsområde och tex yta norr och nordväst om Kode samhälle (mot Skäggstorp, Långeland och mot Tunge). B: För genomförande enligt punkt A krävs en fastlagd långsiktig och målmedveten strategi (oavsett valresultat vart 4:e år), inkl. medvetenhet om framtung betalning/utlägg för Kommun/region/stat. Detta dock nödvändigt om det skall bli bra för samhälle/region i slutet. C: Bygg inga hus högre än 3 våningar. D: Planera för bland-boende/bebyggelse, inkl. hyreshus, seniorboende, bostadsrätter men med huvudsak på småhus (radhus, friliggande småhus). Reservera även för småtomter som kan köpas och bebyggas i egen regi. E: Bra med nytt centrum norra del av dagens verksamhetsområde i Halltorp. F: Minimera exploatering av dagens jordbruksmark (framförallt Solbergaslätten), men inser att detta ej helt kan undvikas. Bebygg om nödvändigt i så fall med skola och annan nödvändig infrastruktur & service (återvinningscentral etc etc). Vid nödvändigt behov småhusbebyggelse som en önskad sista fas i hela denna FÖP, försök i så fall lägga ut småhusbebyggelse i begränsade markytor mellan berg och skogspartier.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Avvägning mellan vilka byggnadshöjder som är lämpliga i Kode samt hur man utnyttjar mark så effektivt som möjligt är viktig för att bl.a. spara jordbruksmark. I Kode behövs de bostäder som idag saknas, d.v.s. hyreslägenheter och bostadsrätter.

Se generellt svar avseende planskild korsning, verksamhetsmark, skola och Lunnevi sid 95–96**.**

YTTRANDE

Boende 37 2023-03-16

Hej,
Jag vill bara framföra mina åsikter som kanske mer är generella än specifika. Men jag tycker att det inte var mycket framåt-anda som kom fram på mötet på Lunnevi i februari (var det väl?), mer bakåtsträvande. Min känsla där var att om alla tänkte så som dom som pratade mest hade det fortfarande bara funnits ett enda hus i Kode. Jag tycker det är bra att man vill framåt och utveckla Kode, på många sätt. Jag tycker egentligen Kode är rätt tråkigt att bo i, råkade mer eller mindre hamna här. Men nu har jag barn i Kode skola och blir säkert kvar ett tag, så jag ser fram emot att samhället utvecklas och blir mer attraktivt att bo i för alla. Då är det här iaf det som jag tänker på som viktigt för mig:

1. Järnvägsövergången - ja, det är rätt att det problemet nog behöver lösas för att samhället ska kunna utvecklas. Av alla förslag som ligger är jag dock lite förvånad över att inte nedgrävning av själva tågspåren finns med alls. Titta vad Göteborg håller på med nu, och samma i Varberg - där drar man om tåget under mark i stället. Nånstans skulle väl det lösa de flesta problemen som alla andra alternativ har idag. Så det menar jag seriöst borde undersökas.
2. Bostäder - när jag och min fd sambo separerade fanns det inget hon kunde köpa eller hyra i lite mindre storlek här i Kode. Så att det i princip bara är villor och radhus med äganderätt, och knappt några hyres- eller bostadsrätter här i Kode är ett problem tycker jag. Även med tanke på befolkning, med fler bostadsalternativ är det fler som vill bo i Kode och bidra till samhällets utveckling. Detta med att Solberga-slätten är så oerhört vacker så den inte får röras - i mina ögon är det en slätt, inget annat. Den är absolut inte ful, men så där extremt och ovanligt vacker är den inte i mina ögon, så att bygga lite fler hus i kanten mot samhället är inte alls fel, tycker jag. Att vi använder lite jordbruksmark till det är inte heller något stort samhällsekonomiskt problem som dom pratade om på mötet. Sverige är stort... Så bygg lite fler bostäder i Kode...! 🙂
3. Kollektivtrafik - ja, vi har tåg, utan dubbelspår. Det jag inte förstår är varför fler avgångar måste kräva dubbelspår, när pendeltågen borde kunna mötas vid stationerna antingen i Kode eller Ytterby. Sen ligger expressbuss-hållplatserna så jäkla långt från samhället att det inte riktigt är så användbart för oss i Bräcke-området som det skulle kunna vara. Framförallt tycker jag det är synd att det inte går lokalbuss från Kode station till Kungälv regelbundet. Till exempel - i Kode finns "bara" pizzerior utan rättigheter, och man åker inte in till Kungälv med buss och äter middag och sen hem igen med buss, så som det är nu. Jag tycker det borde gå lokalbuss på Kareby-vägen iaf nån gång i timmen på kvällar och helger, t ex från den nya buss-stationen, så Kode knyts närmare till Kungälv - mer som Ytterby.
4. Befolkning - det många inte verkar tänka på är att om det blir fler invånare i Kode så blir följden även bättre service. Kanske tandläkare, vårdcentral eller liknande. Idag är underlaget för litet, men sådan inrättningar borde vara bra för alla, även för gamla, så man kan sköta om sin hälsa utan att behöva ta sig ända till Kungälv eller

Ytterby, kanske med sin rullator från Kode-motet långt från bostaden. Kanske vi t o m skulle kunna få hit en restaurang och lite andra affärer också - som t ex Ytterby. Det tycker inte jag vore fel.
Det var mina tankar om FÖP i alla fall, så får vi väl se vad som händer! Lycka till vidare med arbetet med den!

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Ansvar och rådighet avseende Bohusbanan ligger hos Trafikverket. Att gräva ner järnvägsspåren bedöms spontant som en dyr lösning som kan bli svår att genomföra i Kode. Dubbelspår skulle på sikt kunna möjliggöra tätare tågavgångar. I dagsläget finns pendelparkering vid motorvägen för boende längre från kollektivtrafiken. Förhoppningen är att kunna bygga ut bättre GC-banor för dem som bor i centrala Kode. Västtrafik kommer under 2024 se över och etablera ett nytt trafikupplägg avseende hur bussarna i Kungälv ska trafikera.

YTTRANDE

Boende 38 2023-03-13

Synpunkter på jordbruksmarken inom planområdet.
Till styrande politiker i Kungälvs kommun angående FÖP Kode.
Hur kan Ni tänka tanken att Kode ska växa så mycket?
All åker och betesmark behöver vara kvar både för odling och djurhållning.
Ni tänker inte på att en hel yrkesgrupp blir arbetslösa, dessa hårt arbetande bönder behöver sin inkomst likaväl som alla andra.
Bygg ut och renovera befintliga skolor.
Lunnevi ligger bra med parkering och ett nytt klubbhus.
Pendelparkeringarna i anslutning till Kode station är redan nu fullsatta på vardagarna, där finns inte utrymme för utbyggnad.
Bygg om den farliga järnvägsövergången, men avstå att bygga bostäder.
Låt Kode få vara utan all nybyggnation

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Se generellt svar avseende jordbruksmark, stationssamhälle, Lunnevi och planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 39 2023-01-24

Bor i Kode och tycker det är bra med lite utveckling för Kode men har några synpunkter. Infarterna från E6 där möts man av skrotupplagor både från Kungälvshållet och Stenungsundhållet. Inget kommunen ska vara stolt över. Kode består till stor del av industribyggnader/stora garage och fula byggnader samt skrot av alla de slag. Man måste börja sanera bort mycket om det ska bli ett attraktivt område. Flytta hela industriområdet till en plats där det inte bor och lever människor, ett sådant område ska ligga utanför bebyggelse. Industriområdet består till stor del av garage samt lägenheter högst upp. Får man ens bo så? De företag som är aktiva där är väldigt få och borde kunna flyttas. Istället borde det byggas småhus på det området som går ihop med planerna för Halltorps område där man tänkt bygga. Gör rätt från början så kommer Kode att bli en stolthet för kommunen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Synpunkterna noteras.

YTTRANDE

Boende 40 2023-03-17

Jag förstår att det är utmanande att ta fram en översiktsplan, eftersom människor vill väldigt olika saker, samtidigt som man som planerare även ska beakta en rad olika frågor och intressen (tillväxt, framtida klimatförändringar, biologisk mångfald, invånarnas hälsa och välbefinnande mm).
Jag vill ha svar på mina frågor nedan, så att jag bättre förstår hur ni har landat i att Kode ska växa så mycket.

Visionen att Kode ska tredubblas
Jag ifrågasätter visionen att Kodes invånarantal ska tredubblas. Jag förespråkar att tillväxten bör ske i ”lagom takt” och att man samtidigt värnar om Kodes särdrag.
Enligt visionen för Kode ska invånarantalet tredubblas under de närmaste 25 åren. Jag kan förstå att politikerna vill att invånarantalet ska växa, och jag kan, även om jag är nöjd med storleken på Kode som den är idag, acceptera att Kode växer. MEN EN TREDUBBLING!!!! Känns väldigt mycket i mina öron.
Visionen har ju fått väldigt stor betydelse för utformningen av FÖP:en. Men jag ställer mig frågan vad man baserar visionen på. Kan man visa på goda (eller dåliga) exempel där samhällen har haft en sådan kraftig tillväxt utan att få ”växtvärk” och påverkat karaktären av samhället i alltför hög grad?
Tillväxten måste ske i ”lagom takt” och på rätt platser. Det finns många saker att ta i beaktande, olika intressen, olika behov:
• Hur ska infrastrukturen hänga med? Järnvägskorsningen är redan hårt belastad, med långa bilköer, och dessutom känns den inte särskilt säker med dagens farliga trafiklösning med trafik in på Kodevägen till tåg, förskola, skola och ICA. Trottoaren längs Kodevägen är dessutom bitvis väldigt smal, vilket känns otryggt på denna väg som stundtals är väldigt trafikerad.
• Hur ska förskole- och skolomsorgen hänga med?
• Hur påverkas Kodes karaktär?
• Kommer förtätning och exploatering att leda till förluster av våra tätortsnära skogar och rekreationsområden?
I en stor del av debatten har intressekonflikterna dominerats av exploateringen av jordbruksmark (livsmedelsförsörjning). Men intressekonflikterna handlar ju även till stor del om invånarnas välbefinnande och hälsa, likaväl som naturens förmåga att motstå klimateffekterna. Efter decennier av brist på handling för att möta klimatkrisen börjar vi nu se effekterna på allvar, och därför blir även målkonflikterna plötsligt mer synliga överallt. Och de visar hur svårt det är att skynda så mycket som ”visionen” kräver – utan att begå stora misstag på vägen.
Jag vill att kommunen reviderar sin vision om Kodes tillväxt. Är det verkligen rimligt att tredubbla invånarantalet i Kode på 25 år? Detta kommer att kräva förtätning, exploatering och höga hus, vilket fullständigt kommer att ändra Kodes särdrag och karaktär! Jag vill att Kode bevarar sitt lantliga särdrag, och då passar inte 3 till 5 våningshus in i bilden. Låt Kode växa, men i lagom takt! En tredubbling är för mycket!

Värna Kodes karaktär
Samhällen och områden bör utvecklas kring sin egen särart. Kode har sin speciella särart, och jag ser en risk att man ”bygger bort” denna särart vid en kraftig tillväxt och förtätning i samhället.
När kommunen växer, så ska det ske på olika sätt. I städerna finns potential att bygga höga hus, men all bebyggelse i hela kommunen kan inte vara likadan.
Jag kan se fördelar med att Kode och dess invånarantal växer. MEN det är viktigt att utveckla på rätt sätt och behålla karaktären. När det gäller förtätning av samhället så tycker jag inte det är rätt att ha all bebyggelse tät vid tågstationen. Även där måste folk ha rätt till grönytor och lite plats mellan husen. Även om Kode skulle växa mycket till ytan så är det fortfarande inte alls särskilt långt till tåget. Satsa istället gärna på bra cykelvägar och cykelställ för att främja folkhälsan.

Utveckla industriområdet
Jag tycker att dagens industriområde (Östra Halltorp) känns som en logisk plats att börja utveckla Kode. Tonsjö fungerar som en barriär mot tåget och här finns utrymme för både handel och bostäder (både hyresrätts- och bostadsrätt). I detta område kan man till och med tillåta aningen högre bebyggelse (kanske upp till tre våningar), eftersom befintlig industribebyggelse delvis redan är ganska hög. Dock bör området samtidigt utvecklas med en lantlig karaktär, för att värna om Kodes särdrag.
Detta område skulle också vara ett utmärkt ställe för att utveckla handel. Området ligger även bra till om en eventuell framtida ny lösning för plankorsningen (bro eller tunnel), exempelvis som förslaget om att flytta Kode station enligt insändaren i KP den 21 februari, 2023.
Idéen att flytta Lunnevi tror jag kan vara bra. Ett av mina barn cyklar dit till varje träning, men vägen längst motorvägstillfarten och den lilla grusvägen till Lunnevi är väldigt trafikerad (eftersom de flesta kör sina barn dit). Så kanske kan en ändrad lokalisering av Lunnevi förhoppningsvis göra att fler cyklar/går till Lunnevi, och därmed främjar folkhälsan.

Exploatera jordbruksmark
Ja! Om Kode ska växa är det nog nödvändigt att bebygga en del jordbruksmark i samhällets omgivning.

Kode är omgivet av jordbruksmark och det finns därför inte många andra marktyper att bygga på. Vid en expansion av samhället blir det ännu viktigare att bevara de få skogsområden och naturområden som finns i, och omkring, samhället. För mig är det viktigt att känslan i samhället förblir lantlig, med träd, gröna stråk och platser för rekreation, idrott och lek. Jag tycker det är bättre att viss jordbruksmark nära dagens tätort tas i anspråk, snarare än att man bygger bort inslagen av skog och grönt i samhället!
Jag vill att kommunen tar fasta på Medborgardialogen FÖP Kode, där det framgick att ”Många anser att Kode bör växa genom etablering av nya områden istället för genom förtätning av befintliga områden som innebär att till exempel grönområden tas i anspråk”.

Bevara viktiga grönområden
Jag vill att Kodes befintliga tätortsnära skogar skyddas och bevaras så att Kodes friluftsliv och möjlighet till bostadsnära rekreation bevaras för alla grupper i befolkningen.
Jag tycker det är bra att kommunen i FÖP föreslår att köpa upp skogsmark för att möjliggöra en bra grönstruktur. Även andra mindre grönområden i samhället bör skyddas.
Om Kode ska få betydlig fler invånare, så är det ännu viktigare att bevara dessa skogar och närströvområden. Det är viktigt inte bara för friluftsliv och folkhälsa, utan även för klimatanpassning, ekosystemtjänster och biologisk mångfald.
Bräckeskogen, mitt i Kode, är unik med sitt läge mitt i samhället, omgiven av bebyggelse, med stor tillgänglighet för många Kodebor. Området saknar tillfartsväg och känns därför säkert och lättillgängligt för barn, gående och cyklister. Om förtätning av Kode innebär att detta område naggas i kanten, exempelvis om vår idrottsplan byggs bort, förlorar vi en viktig lek- och mötesplats i samhället (idrottsplanen används dagligen av förskola och skola). Dessutom saknas det idag en tillfartsväg till området, vilket skulle innebära en ökad trafik in i samhället, på en plats som idag är bilfri. Det finns redan ett flertal dåliga exempel på att kommunen har bebyggt områden långt inne i bostadsområden, vilket har resulterat i minskad trafiksäkerhet samt ökad trafik och buller, exempelvis Vena ängar, där man byggde stora flerbostadshus längst inne i ett bostadsområde. Jag hoppas därför verkligen att kommunen har lärt sig av detta och inte planerar att bygga in ”problem” i närströvområdet mitt i Kode.

Klimatförändringar och klimatanpassning
Om fokus är på tillväxt, hinner ni då med att beakta klimatanpassning? Finns det ett helhetsgrepp och tydliga riktlinjer för det? Annars finns det risk att ni bygger in oss i ett system som inte är hållbart.
Nationella expertrådet för klimatanpassning (2022) är väldigt tydliga i sitt budskap att ”Krafttag behövs för att på allvar säkerställa att vårt samhälle ställer om i en klimatsäker riktning”. I denna tid av klimatförändringar och grön omställning behöver detta beaktas redan i planarbetet. FÖP:n (och visionen) har fokus på tillväxt, men om man bygger för snabbt och tätt och man inte riktigt har tänkt igenom planeringen innan kan det bli problem. Finns det ett helhetsgrepp och tydliga riktlinjer för klimatanpassning i Kungälvs kommun?
Hur integrerar ni klimatanpassning i FÖP:en – påverkan på byggnader, invånare, naturområde mm? Åtgärder kan ju komma att kosta oproportionerligt mycket mer om de genomförs i ett senare skede, eller inte alls (och kommer kanske därför att kräva en annan åtgärd). Man vill ju exempelvis undvika att kommunen måste ta tillbaka mark i ett senare skede för klimatanpassningsåtgärder.
Vid exploatering av nya områden för bostäder har man ju chansen att ta med klimatanpassning redan i planprogrammet, för att spara våtmarker mm. Vi ser nu att klimatförändringarna sker mycket snabbare än väntat, och därför är det extra viktigt att agera nu för att säkra våra samhällen och människors hälsa. Dessutom vore det ju bra om ni kan leva upp till det mål och den viljeriktning som ni har satt upp i den politiska visionen FÖP Kode: ”Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet”. Vad menar ni egentligen med hållbart här?
Referens
Nationella expertrådet för klimatanpassning. 2022. Första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning, februari 2022.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Den politiska Visionen togs fram inför arbetet med FÖP Kode, inför granskningsskedet har tillväxten analyserats och anpassas till en tillväxt på 1,5 % i enlighet med kommunens Bostadsförsörjningsprogram.
Den kommunala servicen behöver byggas ut i takt med Kodes, Grannbyarnas samt omlandets utveckling.
Grönstrukturplanens syfte är att förhindra att grönytor exploateras och att grönstrukturen bevaras och utvecklas. Förtätningen är inte tänkt att ta grönytor i anspråk i större omfattning utan redan exploaterad mark. De tre centrala skogarnas betydelse som närströvområden kom tydligt fram i medborgardialogen.
Klimatfrågan hanteras övergripande i FÖPen, d.v.s. vilka områden är lämpliga att exploatera eller ej samt utpekande av områden där skyfallsstråk behöver hanteras eller fördröjningsdammar byggas.

Se generellt svar avseende stationssamhälle, skola och planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 41 2023-02-18

Vill säga en gång för alla vad skall vi äta när ni byggt på all jordbruksmark ser att en hel del ligger på jordbruksmark mark som tillhör brukad mark vi har 8 bönder som brukar sin mark lägger ner tid och sin livstil för att vi skall få mat på bordet dessa är stationerade i Solberga Kode kommer protestera mot all byggnation på jordbruksmark så länge jag lever Med vänlig hälsning, född och uppväxt i Solberga

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Se generellt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 42 2023-03-14

Kodevägens trafiksituation måste åtgärdas innan ny bebyggelse startas. Då avses bebyggelse som kommer att utnyttja Kodevägen såväl under bebyggelse som efter inflyttning i ny bebyggelse.
Kodevägen har särskilt högt trafiktryck morgon/eftermiddag i samband med att barn lämnas /hämtas vid Kode förskola och skola. Plus resenärer m tåg/buss som skall parkera.
Kodevägen klarar inte ökat trafiktryck enligt kommunens egna utredning! Dubblering av trafiken kräver ombyggnad.

Gångsäkerheten är undermålig på södra delen av Kodevägen.
Den tunga trafiken på Kodevägen genererar skakningar i husen längs med gatan.
Järnvägsövergången (Hedsvägen) måste också byggas bort initialt eftersom den är en risk då varje tåg genererar ett stopp på minst 4 minuter med köbildning och risker.
Exempel; Bilar som kör om bomkö på Hedsvägen (västra delen fm) för att ta sig snabbare till Förskola/skola, eller när man kommer tillbaka på Kodevägen efter att ha lämnat barn kör om bomkö för att snabbare ta sig mot västerut. På eftermiddag ringlar sig bomköerna Från järnvägsövergången förbi CircleK och upp mot motorvägen.
Kön ger stopp på gamla E6 norrut!!
Mellan 6.30 och 8.30 passerar 9 persontåg. På två timmar är bommarna fällda minst 36 minuter. Köer och stress realiteter!!

Vallbyån som rinner under Kodevägen nära ICA-affären har fått ett kraftigt ökat flöde pga fler hårdgjorda ytor som avvattnas av densamma. Det har påbörjats arbete med dammar som skall dämpa plötsligt ökade flöden, detta arbete måste fortsätta för att undvika översvämningar i samhället.
Bebyggelsens höjd. Kode är ett villasamhälle som skall utvecklas. För att hålla kvar trivsel och känsla av landsbygd är det viktigt att inga bostäder blir högre än 2 våningar över mark. Det gäller även flerbostadshus.
Det är också viktigt att inte förtäta så hårt att bostädernas närhet till natur försämras. Naturen är den bästa lekplatsen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Trafikverket har yttersta ansvaret för Kodevägen, dock har kommunen tittat på olika lösningar för att öka trafiksäkerheten. Dagvatten och skyfall har utretts i FÖParbetet och konstaterat att fördröjningsåtgärder krävs. För att begränsa byggnation på jordbruksmark och närströvområden så föreslås en högre täthet i de centrala delarna av Kode.

Se gemensamt svar avseende Planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 43 2023-03-15

Min utgångspunkt
Ett intresse för den ort man lever i har alltid varit självklart för mig, sedan flytten hit från Göteborg 1993 har det bara vuxit. Det handlar inte bara om den allra närmaste bostadsmiljön utan om kommunen som helhet och i synnerhet Kode och dess omgivningar. Strax efter flytten hit valde jag att utbilda mig till lokalguide i kommunen och är därför väl förtrogen med de kulturella och landskapshistoriska värdena som finns i närområdet. Självfallet väckte därför den fördjupade översiktsplanen ett stort engagemang för frågorna som tas upp. Jag har genom mötet den 31 januari och läsning av utredningsmaterialet satt mig in de olika aspekterna av den föreslagna förändringen.
Mina synpunkter begränsas dock huvudsakligen till det som jag uppfattar som den viktigaste frågeställningen, nämligen det lämpliga i att ta jordbruksmark i anspråk för bostadsbyggande.
Angående definitionen av ett väsentligt samhällsintresse
Enligt kommunens tolkning utgör den föreslagna exploateringen ett väsentligt samhällsintresse. På sidan 82 argumenteras för detta framförallt utifrån ett antagande att det motiverar en snabb, kapacitetsstark kollektivtrafik, vilket i sin tur skulle ge stora miljövinster.

Min kommentar:
hur vet man att den kraftigt utbyggda kollektivtrafiken kommer till stånd och när? En utökning av Kodes befolkning planeras ju redan i närtid. Vilka realistiska planer finns för en dubbelspårig Bohusbanan? Kommunen äger inte denna fråga. Vi vet av erfarenhet att en utökad biltrafik inte låter sig undvikas. För arbetsresor är bilen oftast lättast att ersätta med tåg och buss men Kode kommer trots allt inte att bli en storstad och bilen kommer att behövas för att nå platser utanför kollektivtrafikens stråk. Redan råder idag sommartid kaotiska förhållanden på småvägarna till kusten och på parkeringsplatserna i anslutning till badplatserna. Hur är tanken runt detta? Så länge den redan idag mycket besvärliga trafiksituationen vid järnvägsövergången inte är löst förefaller det meningslöst att arbeta vidare utifrån utredningsförslaget. Inget av de lämnade förslagen för en ny plankorsning framstår som ett realistiskt alternativ, samtliga innebär dessutom ytterligare mycket kraftiga ingrepp i det som idag utgör Kode.

Man argumenterar även för förhöjda urbana kvaliteter och anger flera exempel.
Min kommentar
Hur kan kommersiell service, kaféer och restauranger väga tyngre än befolkningens livsmedelsförsörjning? Här borde ju kommunen utifrån sitt samhälleliga uppdrag göra en mera långsiktigt genomtänkt prioritering. Det är inte lika naturligt för en enskild enskild medborgare som snarare styrs av mera kortsiktig behovstillfredsställelse. Ett ökat utbud av utökad offentlig service förefaller så klart mera angeläget än kommersiella satsningar men det behovet borde kunna tillgodoses ändå. Det är ju fullt möjligt att redan idag utöka denna service. Kan nämna att det i vilket fall i början av 90-talet fanns en sköterskemottagning i Kode. Den försvann utan att befolkningen hade minskat i Kode. Ett annat exempel är biblioteket. Vi hade tidigare ett rymligt bibliotek med ett ganska stort urval och öppettider 2/vecka. Detta bibliotek flyttade för några år sedan till ett minimalt utrymme och är öppet endast måndagseftermiddag. Det bekräftar ju att samhällelig service handlar om politiska beslut och prioriteringar och inte primärt om befolkningsmängden. Kodes befolkning har inte minskat under denna tid. Tvärtom har ett nytt område längs med Hedsvägen tillkommit.

Ett annat argument är att förtätning i centralt läge är fördelaktig ur en samhällsekonomisk synvinkel då den kräver färre investeringar i ny infrastruktur.
Min kommentar:
Här ställer man kommunens eget förslag mot ett som så klart har uppenbara nackdelar. Varför ställs två dåliga alternativ mot varandra? Här borde ju många fler alternativa lösningar presenteras. Uppenbart finns ett behov av t.ex. hyreslägenheter men att tillskapa sådana borde kunna vara möjligt i anslutning till eller inom befintlig byggnation.
Jordbruksmark, inte bara försörjning
Självfallet är det främsta syftet med jordbruk i alla dess olika former livsmedelsförsörjning i vid mening. Denna fråga har p.g.a. av det rådande säkerhetspolitiska läget fått en helt annan dimension än tidigare. Återkommande fokuseras numera Sveriges låga självförsörjningsgrad och behov av beredskapslager. Ett levande jordbruk utgör då ett säkert beredskapslager, bättre än ett lager av konserver. Allt talar för ett kraftigt fokus på dessa frågor som massmedialt redan fått stort utrymme. Hur kommer lagstiftning runt frågan om exploatering av jordbruksmark att påverkas, kommer den att skärpas kanske redan innan FÖP Kode formellt är antagen. Även inom EU har den kraftiga minskningen av åkermarken fått stor uppmärksamhet och man har tagit fram ett förslag till markstrategi, soil strategy, med mål att till 2030 minska exploateringen av åkermark. Hur kan detta komma att påverka lagstiftningen i Sverige? Något att överväga innan FÖP Kode går till beslut.
Andra viktiga skäl tillkommer dock:

1. Det öppna jordbrukslandskapet utgör ett unikt öppet landskap med stora skönhetsvärden där även en begränsad byggnation för all framtid förstör helhetsintrycket av ett levande jordbruk i direkt anslutning till området Solberga-Ödsmål som har riksintresse. Mycket fokus har under senare år legat på frågor kring stressminskning, psykiskt välbefinnande och i många studier intresserar man sig för skyddande och förebyggande faktorer. Se Naturvårdsverkets publikation: Naturen som kraftkälla. Det finns även studier (Grahn och Stigsdotter 2010) som beskriver vilka dimensioner i naturen som är viktiga för stressminskning och psykiskt välbefinnande. Där nämns, vid sidan om den rena skönhetsupplevelsen, även möjligheten att kunna förstå sin omgivning, kunna se helheter, kunna relatera till historien, till myter och traditioner. Historien ger perspektiv på nuet, vi får referenspunkter. Detta mår vi bra av; än så länge är det möjligt i Kodes omgivningar.

2. Åkrar och framförallt ängar är av stor vikt för den biologiska mångfalden. Odlingslandskapet är en livsmiljö för ett stort antal arter. I Sverige och på många håll i världen är det mångfacetterade odlingslandskapet på väg att försvinna och kommer inte att kunna återskapas. Den biologiska mångfald odlingslandskapet bidrar till är beroende av att det finns människor som är villiga att bruka jorden. Dessa personer måste ges förutsättningar att bedriva ett lönsamt jordbruk som på landsbygden erbjuder en attraktiv levnadsstandard. En minskad areal att bruka äventyrar detta.

Kode i ett landskapshistoriskt perspektiv
En kulturhistorisk analys av odlingslandskap och kulturmiljöer har utförts av Pär Connelid, Kula AB, på uppdrag av kommunen. Den för Sverige unika tillgången till äldre kartmaterial möjliggör att både se och förstå hur landskapet förändrats under århundradena. Utredningen visar att det äldre odlingslandskapet fortfarande är avläsbart i landskapet. Det är spår av liv från gångna tider som är synliga för oss än idag. Stenmurar, gamla dammar, fornminnen nämns alldeles särskilt, och visst finns det möjlighet att vid en utbyggnad av bostadsbeståndet ta hänsyn till det, att bevara så gott det går. Men det är inte det det gäller. Det handlar om något större, en helhetsupplevelse av den totala miljö som utgör vårt kulturhistoriska arv. Upplevelsen av den kommer ovillkorligen att gå förlorad om utredningens förslag genomförs.
I utredningen nämns möjligheten till informationsinsatser såsom utomhuspedagogiska insatser och ett synliggörande av de kulturhistoriskt värdefulla områden. Uppenbarligen är tanken att förlusten på något sätt kan kompenseras genom sådana åtgärder. Men vi vill inte leva i något museum. Att man, så som det sägs på sidan 89, vid benämningen av nya bostadsområden, vägar och lekplatser kan plocka fram äldre namn från de ursprungliga gårdarna vittnar tyvärr bara om en bristande grundläggande förståelse och ambition att beakta innebörden i den landskapshistoriska analysen som lagts fram. Vi vill ha kvar den levande landsbygden som på ett naturligt sätt synliggör förhållanden flera hundra år tillbaka i tiden. Jordbruket, landskapet, fornminnen, kulturhistoriska lämningar utgör en helhet, snart unik i Sverige. Att bevara enskilda delar kan aldrig ersätta det.

Slutkommentar
I en fördjupad översiktsplan ska olika allmänna intressen vägas och prioriteras mot varandra. Ett omfattande och ambitiöst utredningsmaterial som ska beakta detta har tagits fram och presenteras i en mängd bilagor. Den slutliga sammanvägningen och de slutsatser som dras för framtida Kode saknar dock helhetsperspektiv och förståelse för konsekvenserna av genomförandet. Det som idag utgör Kode och uppskattas av så många kommer oåterkalleligt att förändras i grunden.
Exploateringen av jordbruksmarken och förlusten av det kulturhistoriska sammanhanget framstår därvid som det mest oroande i det framlagda förslaget. Framförallt saknas en redogörelse för alternativa lösningar till exploatering av jordbruksmark vilket kommunen enligt lag har skyldighet att presentera innan jordbruksmark tas i anspråk.

Mitt yrkande:
Att FÖP Kode görs om i grunden med mål och syfte att presentera lösningar för bostadsbyggande utan exploatering av jordbruksmark.
Skälen:
- FÖP Kode har i sin presentation inte visat att bostadsbyggande på åkermark är ett väsentligt samhällsintresse.
- FÖP Kode redovisar inte i tillräckligt stor utsträckning alternativa lokaliseringar för byggnation utanför jordbruksmarken och varför de som anges förkastats.
- FÖP Kode har inte tagit hänsyn till den historiskt värdefulla miljö med tre särskilda värdkärnor som beskrivs i den landskapshistoriska analysen som ingår i materialet.
Till slut ett citat hämtat från Jordbruksverkets hemsida värt att beakta:
”Jordbruksmark är en ändlig resurs som i ett långt perspektiv kommer att vara ovärderlig för jordens samlade befolkning. Vi behöver därför hitta strategier och åtgärder som bevarar jordbruksmarkerna för framtiden. Kommunerna har här en nyckelroll med sina möjligheter till fysisk planering i översiktsplaner och detaljplaner. Något vi kanske inte alltid tänker på är dock att bevarandet av jordbrukslandskapet bygger på att det brukas.”

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Utvecklingen av Kode med nya bostäder m.m. är under ett långt tidsperspektiv 2035-2050-2070. Kommunens långsiktiga perspektiv är att alla serviceorter ska utvecklas både avs bostäder, verksamheter och möjliggöra service. Vilken service som är genomförbar förändras med tiden.
I FÖPen ska både social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet beaktas och där är en koncentration av bostäder, skola och annan service mer hållbart ekonomisk för den kommunala ekonomin.

Se generella kommentar avseende planskild korsning, jordbruksmark, stationssamhälle sid 95–96.

YTTRANDE

Boende 44 2023-03-10

Jag håller med flera olika insändare i Kungälvs- Posten.
Som det skrivs insändaren i K-P 2023-03-10 FÖP Kode - Kungälvs svar på "Fablernas värld" Varför kommunen måste ta i och exploatera Kode på det sätt som FÖP Kode ger sken av? När man frågar personer som skall kunna svara på frågor får man väldigt svävande svar eller inga alls.
Alla inom kommunen som har åsikter om Kode visar att de inte lyssnar till dem som bor i Kode Om det är krav att bygga ut Kode kanske man skall göra det i etapper och lyssna åp dem som bor där. Boende skall känna sig hemma för de som idag bor där kanske valde Kode pga. lantlig idyll.
Jag är jätteglad att Kode har så bra kommunikationer själv flyttade jag från Kungälv till Kode innan tåget stannade i Kode men tror att jag varit positivt till Kode även om inte tåget stannade i Kode.
Att tåget stannar i Kode är det viktigaste argumentet för Kungälvs tjänstemän och politiker därför måste Kode exploateras.
Se till att flerområde i Kungälv får bra kommunikationer istället för att flytta Kungälv till Kode. Det är lustigt att Kommunen funderar på att upprätta 1700 bostäder till i Kode när de inte har klarat förbättra en järnvägsövergång på 25 år.
Det kommer att krävas stora förändringar i infrastrukturen inte bara bostäder i Kode om delar av FÖP genomförs.
Joakim Friedrich hade en insändare i K-P 2023-02-21 som ger en bättre översikt och en mer lagom exploatering och som han skriver sträcker sig till 2030.
När kommunen säger att FÖP Kode är tom 2050 undrar jag varför 2050.
De som idag arbetar med FÖP Kode eller skall besluta om Kode år 2050 är nog inte med i matchen till 2050 så låt de som beslutar 2040–2045 bestämma hur det skall se ut 2050. Historien har visat att Kungälv aldrig varit bra på att ta beslut som skall gälla i framtiden.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTARER

Utbyggnad av Kode kommer att ske i etapper. Den möjliga fördubblingen av invånarantalet med tillväxttakten på 1,5% beräknas fram till 2070. Förslaget i FÖPen avser en långsiktig utveckling. Kommunen, Trafikverket m.fl. behöver ha en långsiktig plan för att kunna planera utbyggnad av VA, trafik av olika slag, kommunal service, klimatanpassning m.m.
Naturligtvis kan både förutsättningar och politiska viljeinriktningar m.m. ändras men en kommun måste kunna svara medborgare, myndighet, exploatörer hur strategin för byggnation, bevarande och användning av mark och vatten ser ut.

YTTRANDE

Synpunkt från 8 personer 2023-03-16/17

FÖP Kode: Exploatering skall Ej ske på Jordbruksmark!
Jag anser att jordbruksmarken på Solberga slätten i Kode skall bevaras och att exploatering istället bör ske på andra platser. Det finns flera goda skäl till detta.
För det första är jordbruksmarken på Solberga slätten en värdefull resurs för Kungälv och Regionen. Det är viktigt att bevara den för att säkerställa vår livsmedelsförsörjning. Att förlora denna mark skulle ha en negativ inverkan på vår förmåga att producera mat och skulle göra medborgarna i Kungälvs Kommun sårbara i en kris- eller krigssituation.

För det andra är Solberga slätten ett värdefullt område med biologisk mångfald och fungerar, enligt Länsstyrelsen i Västra Götalands Län, som en livsmiljö för många olika djur- och växtarter. Att bevara denna mark skulle bidra till att skydda den biologiska mångfalden i området och skulle ha positiva effekter på ekosystemtjänster som pollinering, vattenrening och kolinlagring.
För det tredje finns det andra platser där exploatering kan ske utan att det skadar jordbruksmarken eller den biologiska mångfalden. Det kan till exempel handla om förtätning, bygga på redan bebyggda områden eller att utveckla skogs- och verksamhetsområden som inte är lämpliga för jordbruk.
Att bruka jorden är en livsstil, en tradition och en passion. Att odla och producera mat är mer än bara ett yrke, det är en livslång kärlek till marken och naturen. Att se jordbruksmark förvandlas till bostäder vore inte bara en förlust för de som brukar jorden, utan även för samhället och medborgarna i Kungälvs Kommun.
- Sammanfattningsvis så anser jag att jordbruksmark är ändlig resurs som inte skall exploateras och att alternativa lösningar inte utretts i tillräcklig omfattning.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I arbetet med FÖPen har all mark i centrala Kode studerats. Viss mark är inte lämplig för bostäder p.g.a. buller, skred, översvämning. Eller så är bedömningen att marken ska bevaras som grönyta för rekreation eller höga naturvärde. Centralt vid station föreslås förtätning.

Se generellt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

YTTRANDE

Underskrifter från 81 personer 2023-03-17

Vi kräver av Kungälvs politiker att:

1. Ingen utbyggnad i Kode kan ske förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad.

2. Kode ska bevaras som ett tryggt och säkert samhälle att växa upp i.

3. Bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet – också de delar som ligger inom gamla ÖP Kungälv 2010 vid Guntorp och Tunge.

4. Nybyggnation och förtätning planeras på andra lägen än jordbruksmark.

5. Presenterade lösningar är ekonomiskt försvarbara.

6. Respekt för Solbergabygden och kulturlandskapet.

7. Kungälvs kommun ska vara ledande i landet i genomförande av FNs hållbarhetsmål, Agenda 2030. Detta förutsätter att FÖP Kode görs om så att hållbarhetsaspekterna ovan vägs in.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I arbetet med FÖPen har miljömålen varit utgångspunkter avseende hållbara transporter, stationssamhälle, grönstruktur och klimatanpassning.

Se generella svar avseende jordbruksmark, stationssamhälle och planskild korsning sid 95–96.

YTTRANDE

Underskrifter från 25 personer 2023-03-16

Kommunen har storslagna planer för Kode i framtiden. Invånarantalet ska öka dramatiskt och för detta behövs bostäder. Dessa har till största delen ritats in på jordbruksmark i Tunge, Långeland, Kode, Bräcke och Guntorp. En yta på ca 35 ha eller motsvarande 50 fotbollsplaner. Vi kräver att den fördjupade översiktsplanen görs om och att man visar respekt för jordbruks- och kulturmarken i Solberga.
Vi kräver av Kungälvs politiker att:
Bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet — också de delar som ligger inom gamla ÖP Kungälv 2010 vid Guntorp och Tunge.
Nybyggnation och förtätning planeras på andra lägen än jordbruksmark.
Respekt för Solbergabygden och kulturlandskapet.
Kode ska bevaras som ett tryggt och säkert ställe att växa upp i. Ingen utbyggnad i Kode kan ske förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad.
Presenterade lösningar är ekonomiskt försvarbara.
Kungälvs kommun ska vara ledande i landet i genomförande av FNs hållbarhetsmål, Agenda 2030. Detta förutsätter att FÖP Kode görs om så att hållbarhetsaspekterna ovan vägs in.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR
Hållbarhetsaspekter har vägts in i FÖParbetet hållbara transporter, klimatförändringar, ekosystemtjänster och biologisk mångfald, rent vatten m.m.
Se nedan avseende gemensamma svar angående jordbruksmark.

FÖRVALTNINGENS GEMENSAMMA KOMMENTARER
Flera frågor och synpunkter återkommer från fastighetsägare och boende. Därför kommenteras dessa samlat under nedanstående rubriker.

Jordbruksmark
Såsom beskrivs i FÖPen har jordbruksmarken många värden och ska enligt bl.a. Agenda 2030, Sveriges och de regionala miljömålen skyddas. Miljöbalken anger att jordbruksmarken endast får tas i anspråk för bebyggelse för att tillgodose ett viktigt samhällsintresse. Samhällsintresset här avser bostäder och kommunal service. Den avvägning som har gjorts i FÖParbetet är att just ta ställning till i vilken omfattning jordbruksmark i centrala Kode bedöms kunna exploateras utifrån detta ställningstagande att det är ett viktigt samhällsintresse. Kode ett viktigt samhälle att utveckla utifrån dess läge vid E6 och Bohusbanan och möjligheterna avseende hållbara transporter. Detta innebär möjligheter för fler att resa kollektivt samt kunna ta sig till och från stationen på tillgängliga gång- och cykelstråk. Efter samrådet och inkomna synpunkter har jordbruksmarken utretts vidare i en lokaliseringsstudie samt en Naturvärdesinventering. Omfattningen av jordbruksmark som föreslås för exploatering har minskats från samrådsskedet till granskningsskedet.

Kode som stationssamhälle
Kode och Ytterby har båda ett stort värde som stationssamhällen både lokalt och regionalt vilket både anges i kommunens översiktsplan samt i Göteborgsregionens strukturbild. Att utveckla dessa orter har ett övergripande syfte att nå de lokala, regionala och nationella målen om hållbara transporter och samhällen. Därav blir frågan kring viss exploatering genom förtätning av jordbruksmark viktig i Kode. Kungälv växer och kommunen ska enligt Plan- och bygglagen peka ut var nya bostäder ska byggas. All nybyggnation kan inte ske i den centrala tätorten. Det finns ett behov och en efterfrågan i alla orter. Om detta inte sker strategiskt och yteffektivt genom förtätning kan det istället ske på ett sätt som fragmenterar landsbygden, d.v.s. en spridning av bostäder, vilket kan innebära större skada på jordbruksmarken förutom andra konsekvenser.

En utbyggnad och förtätning i enlighet med översiktsplanens strukturbild kan förstärka reseunderlag och bevara en sammanhållen jordbruksmark i stationssamhällets omland. Utöver strategin kring att samla bostäder nära kollektivtrafik för att möjliggöra för fler att resa hållbart så är även en förtätning av väsentlig vikt för den kommunala ekonomin tex. avseende vatten och avlopp, skolor, skolskjuts, hemtjänst m.m.

Planeringen av Kode och Ytterby utgår från den förtätningsstudie som gjorts för Ytterby som bygger på forskning avseende förtätning i stationssamhällen och kollektivtrafiksnoder, även om förutsättningarna är olika i orterna.

Hållbara transporter
Kommunen arbetar för att uppnå de satta målen avseende hållbara transporter såsom att minska miljö- och klimatpåverkan, öka andelen hållbara resor, utveckla med nya bostäder i kollektivtrafikstråk. Därav är Kode ett viktigt samhälle för att möjliggöra för fler att bo och verka. Med nya bostäder ges större reseunderlag för att utveckla kollektivtrafiken. Genom att planera för och bygga ut bostäder och verksamheter visar kommunen behovet av hållbar kollektivtrafik för Västtrafik och Trafikverket.

Hemtjänstlokal
Enligt ansvariga inom Trygghet och stöd har avsikten med att lägga ner hemtjänstlokalen i Kode i grunden handlat om att säkerställa framtida kompetensförsörjning och skapa robustare verksamheter. Detta har inneburit en omorganisation inom hemtjänsten genom att ha större hemtjänstområden. Kode har slagits ihop med Romelandagruppen och bildat ett hemtjänstområde som heter Kode/Romelanda som utgår från Nordmannatorget. Genom att ha arbetsplatser som är centralt belägna ökar möjligheten att rekrytera personal.

Serviceort
Kode är redan en serviceort enligt översiktsplanens definition för skola, äldreboende, privat service och verksamheter m.m., dock är målet generellt för serviceorterna ett underlag med ca 3000 invånare för god tillgång till service på nära håll.

Kulturmiljö
De utpekade värdekärnorna för kulturmiljön är centralt belägna och påverkas av exploateringen. Inför granskningsskedet har områden som föreslås för exploatering inom dessa områden studerats vidare och till viss del revideras och minskats. Såsom anges i FÖPen behöver hänsyn och risk för påverkan utredas tidigt i kommande planläggning.

Planskild korsning
Trafiksituationen i Kode behöver få en lösning och en övergripande plan behövs så att kommunen och Trafikverket verkar för samma lösning. FÖPen kan peka ut lämplig markanvändning för att möjliggöra en planskildkorsning. Dock ligger inte rådigheten hos kommunen utan hos Trafikverket och Västra götalandsregionen. I nuläget finns inte förslag på lösning eller plan för när detta kan ske från dessa parter.
Till granskningsskedet har markanvändningskartan reviderats och ett större område från Hedsvägen och söderut har markerats som möjligt område för ny plankorsning.

Skola i Kode
FÖPen hanterar inte frågan avseende pågående planering av ny skola utan frågor hänvisas till pågående projekt. Dock sker dialog mellan FÖParbetet och planläggning för skola. Bl.a. avseende samverkan kring idrottshall och flytt av Lunnevis fotbollsplaner. FÖPen anger markanvändning Ny blandad bebyggelse för det nu aktuella området. Avseende det framtida behovet av skola kopplat till nya bostäder både i Kode, grannbyarna och omlandet hänvisas till området vid befintliga Kode skola.

VERKSAMHETSMARK
Bedömningen är att en omvandling på sikt av det centrala verksamhetsområdet väster om Bohusbanan till bostäder och service är en bra utveckling för centrala Kode. Kommunen har idag inte rådighet över området utan en omvandling bygger på dialog och samverkan med fastighetsägare och verksamhetsidkare. Samma gäller för ett nytt verksamhetsområde öster om motorvägen. Därav finns inte heller någon tidplan eller etappindelning i nuläget.

Lunnevi
En flytt av Lunnevi bedöms kunna vara en bra utveckling för Kode och få fotbollsverksamheten placerad centralt så att barn och ungdomar tryggare kan ta sig dit. Det skulle också kunna ge en central mötesplats för alla Kodebor. Om verksamheten dessutom kan samverka med skolverksamheten med tex idrottshall och omklädning så skulle vara gynnsamt ur fler perspektiv.
Fotbollsplaner skulle kunna förläggas på mark som utifrån klimatperspektiv kan vara olämpligt för bostäder.
Denna flytt bygger på samverkan med Lunnevi IF.

ÖVRIGA

YTTRANDE

Sverigehuset 2023-02-17

Vår generella uppfattning är att den Fördjupade översiktsplanen för Kode är genomarbetad och strategiskt väl genomtänkt. Ett samhälle som har en blandning av upplåtelseformer och storlekar på bostäder är mer robust än ett samhälle som i huvudsak har småhusbebyggelse. Att öka variationen på bostadsstorlekar är viktigt för att människor ska slippa lämna sitt sociala sammanhang vid ändrade familjeförhållanden t ex vid skilsmässa. Medborgardialogen visar tydligt att bristen på service och det enahanda bostadsutbudet i Kode skapar begränsningar och problem för flera olika samhällsgrupper.

Det är rätt att sträva efter en högre densitet närmare järnvägs- och busstation då det minskar resandet. Att på sikt flytta verksamheter i industriområdet öppnar upp för att skapa ett bättre kommunikationsnät för gång- och cykeltrafik både till befintlig byggnation men också planerade framtida bostadsområden.
Utveckling är ofta smärtsamt för de som inte önskar den men som ”drabbas” av den. Ur ett hållbarhetsperspektiv behöver dock Kode en större variation av bostäder och ett lite rikare serviceutbud. Den struktur som presenteras i aktuell FÖP upplevs som genomarbetad och som en bra avvägning mellan olika intressen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras.

YTTRANDE

Postnord 2023-02-27

Postnord har i uppdrag att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten vilket bland annat innebär att det är Postnord som ska godkänna placeringen och standarden på postmottagningsfunktionen. I denna roll representerar Postnord samtliga postoperatörer som är verksamma i det aktuella området.

Post ska kunna delas ut miljövänligt, kostnadseffektivt, trafiksäkert och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras.
Vid nybyggnation av villor/radhus och verksamhetsområden placeras postlådan i en lådsamling vid infarten till området. I flerfamiljshus ska man ta emot sin post i en fastighetsbox på entréplan.

Kontakta PostNord i god tid på utdelningsforbattringar@postnord.com för dialog gällande godkännande av postmottagning i samband med nybyggnation eller förändring av befintlig detaljplan.
En placering som inte är godkänd leder till att posten inte börjar delas ut till adressen.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras.

YTTRANDE

Stenungsunds kommun 2023-03-30

Stenungsunds och Kungälvs kommun arbetar tillsammans med den mellankommunala och regionala utvecklingen inom flera olika nätverk och över en mängd olika intressen, genom

bland annat infrastrukturnätverket KUSTO och inom de olika nätverken och forumen i Göteborgsregionen. En viktig fråga som tas upp i förslaget till den fördjupade översiktsplanen i Kode är behovet av en utbyggnad på Södra Bohusbanan. Det är en fråga som kommunerna fortsatt belyser tillsammans så att den i framtiden kan bli antagen i den nationella planen för transportinfrastruktur.
Kode är den närmsta tätorten söderut för Stenungsunds kommun och stråket mellan Jörlanda och Kode är av stor vikt för att koppla ihop kommunerna. Mindre än en kilometer skiljer från planområdet i norr till kommungränsen. Utvecklingen som sker på vardera sidan om kommungränsen kan få effekter som påverkar andra sidan kommungränsen. Därför är det viktigt att Stenungsunds kommun och Kungälvs kommun fortsätter att ha ett nära samarbete gällande den fysiska planeringen.
Stenungsunds kommun ser positivt på innehållet i den fördjupade översiktsplanen som utgår från en hållbar utveckling där gång-, cykel- samt kollektivtrafikstråken ska utvecklas i symbios med fler bostäder, arbetsplatser och service. Det underlättar för de medborgare och besökare som reser från och till Stenungsunds kommun och Kode att välja ett hållbart transportslag. Detta ger positiva effekter för båda kommunerna som till exempel minskat utsläpp av koldioxid från bilar.
I texten på sida 78 i samrådshandlingen nämns utbyggandet av en gång- och cykelväg mellan Kode och Jörlanda. Stenungsunds kommun ser att en utveckling av det regionala och mellankommunala gång- och cykelnätet med fördel kan tas med som en riktlinje på sida 79 i samrådshandlingen.
Stenungsunds kommun ser positivt på den föreslagna utvecklingen av grönstrukturen i Kode. Den kommer få positiva effekter för både regionen i stort och för Stenungsunds kommun på sikt, då både människor, djur- och växtarter kan få bättre spridningskorridorer över kommungränsen.
Den samlade bedömningen är att Stenungsunds kommun ser positivt på förslaget om den fördjupade översiktsplanen för Kode, Kungälvs kommun.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras och text avseende grönstrukturen som en mellankommunal fråga kompletteras. Kungälvs Kommun är positiv till utbyggnad av gång- och cykelbana mellan Kode och Jörlanda men ser det som en fråga för Trafikverket och därav inte som en riktlinje i FÖPen.

YTTRANDE

Göteborgs stad 2023-02-21

Stadsbyggnadsförvaltningen ser positivt på samrådsförslaget utifrån ett regionalt perspektiv där bebyggelseutvecklingen sker på orter med goda möjligheter till kollektivtrafikförsörjning och framhåller att detta är viktigt för att Göteborgs stad ska kunna klara miljömål och trängsel.

För Göteborgs stad är ett framtida stationsläge vid Brunnsbo viktigt samt att möjliggöra dubbelspårsutbyggnad på Bohusbanan. För utredningsområdet i Säve har en framtida station på Bohusbanan betydelse för att åstadkomma ett hållbart resande och en större utbyggnad av Säve på sikt

För Göteborgs stad innebär förslaget i FÖP Kode inga direkta ekonomiska följdeffekter. Brunnsbo station har klart sin finansiering genom regional infrastrukturplan. Åtgärden dubbelspår på Bohusbanan har inte någon finansiering, och finns inte i med i Trafikverkets nationell plan för transportinfrastrukturen 2022–2033. Göteborgs stad har i sina remissvar till nationell och regional plan lyft upp behovet av upprustningar av Bohusbanan.

Det nya stationsläget vid Brunnsbo innebär att restiden kan kortas för resenärer från Kode som ska till Hisingen och möjliggör för byte av transportslag där.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Synpunkterna noteras.

YTTRANDE

Naturskyddsföreningen 2023-03-13

Naturskyddsföreningen ser positivt på att en omfattande samrådshandling har upprättats för Kode. Utgångspunkt i arbete är uppdraget från politikerna i dokumentet Politisk Vision Kode. På kommunens presenteras FÖP Kode såväl Samrådshandling som bilagor. Det är ett digert material med underlagsrapporter från olika områden, trafik, MKB, Geoteknik mm. I FÖP Kode föreslås en stor utbyggnad med tredubblad befolkning. Delar av bebyggelsen ligger på jordbruksmark.

Vi ställer oss negativa och mycket kritiska till att kommunen föreslår byggnation på produktiv jordbruksmark. All jordbruksmark skall användas till odling, bete och hävd.

FÖP Kode måste revideras och följande förutsättningar måste beaktas:

*Krig i vårt närområde, ökad krisberedskap, nya krav på självförsörjning, värdet av lokal livsmedelproduktion, risker pga klimatförändringar
*Nationella, regionala och lokala mål
*Analyser av redovisade negativa konsekvenser, och rekommendationer i bilagorna

Vi motiverar vårt ställningstagande i olika avsnitt

*Jordbruksmark och livsmedelsproduktion är ett väsentligt samhällsintresse.
*Miljöbalkens krav ej uppfyllda – alternativ lokalisering för bebyggelse är inte redovisade. Det finns möjliga områden att utreda.

*Målet Ett rikt odlingslandskap är inte beaktat.
*Jordbruksmarken minskar utan gräns. I FÖP Kode med 41 ha av 150 ha mark.
*Värdekärnor skall bebyggas – det är oacceptabelt.
*Strategier– utvecklingsstrategi i Kode bygger på för stor befolkningsökning.

Odlingsstrategier behövs!

*Avgörande samband och grön infrastruktur - beakta jordbruksmark, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, artrikedom, spridningsvägar
*Kommunala dokument och jordbruksmark innehåller många ord och uttalanden men kan förändra och bygga samhället först när de får betydelse, när de leder till synliga resultat, implementeras i beslut, plandokument, handlingsplaner och genomföranden.
*Gröna områden – naturvärden och rekreation att bevara för naturens skull, men också för friluftslivet
*Våtmark, åar och bäckar, viktiga i landskapsekologin för klimat, biologisk mångfald, ekosystemtjänster
*Klimatanpassningar är mer än skyfallskartering. Kolinlagringen i jordbruksmark är en viktig ekosystemtjänst.
*Energifrågor och lokal elproduktion
*Föroreningar inom föreslaget område för bostäder
*Kommunikation – bil, tåg och buss. Naturskyddsföreningen anser att problem med järnvägsöverfarten och dubbelspår på Bohusbanan skall lösas först, den ökade bebyggelsen måste vänta.
*Bostäder – nya idéer behöver synas i planen som till exempel mini-bostäder och byggemenskaper
Naturskyddsföreningen har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på FÖP Kode, Samrådshandling 22-11-16 och yttrar sig enligt följande.

Inledning

Naturskyddsföreningen är positiv till att Kommunstyrelsen givit förvaltningen i uppdrag att genomföra en FÖP för Kode. Vår erfarenhet är att ÖP 10, som ligger till grund för samhällsutvecklingen i Kungälv, i många stycken är omodern. Utredningar och undersökningar som ligger till grund för ÖP 10 togs fram i en tid med helt andra förhållanden och förutsättningar i såväl Kungälvs kommun som omvärlden regionalt, nationellt och globalt.

Det var därför med stort intresse vi engagerade oss i arbetet med FÖPen, deltog i Samrådsmötet i Lunnevi och började läsa det omfattande samrådsunderlaget. Vi ställer oss många frågor. Var finns nytänkandet? Är

utveckling enbart lika med en ökning av bostäder och befolkning? I vilken utsträckning är det framsynt och hållbart? Hur kan befolkningen öka utan att jordbruksmark tas i anspråk? På vilket sätt ligger information och utredning från de 11 bilagorna till grund för det som presenteras och hänvisas till i Samrådshandlingen? Vilken betydelse har dagens situation med krig i Europa, kris och brist på livsmedel och den låga självförsörjningsgraden (50 %) i Sverige tillmätts i FÖP Kode? Är tanken att Kode ska bli en slags stad?

Varför har människor flyttat till Kode och vad värderar de? Medborgardialogen visar att lantlighet, småskalighet, trygghet, lugnet, den sociala miljön där man känner sina grannar och närheten till levande jordbruk, natur och hav har stor betydelse. Även närheten till kollektivtrafik; buss och tåg. Många uttrycker att samhället inte ska växa för mycket, att om det ska byggas så behövs lägenheter, gärna små som passar för studenter, ensamstående och äldre personer. FÖPen visar en annan bild med upp till en tredubbling av befolkningen. Redovisade konsekvenser står i många stycken i motsats till det medborgare uttryckt i dialogen.

Samrådshandlingen är omfångsrik med läsvärda bilagor; information med såväl faktainnehåll som värderingar. Det är inte möjligt för oss att överblicka och kommentera alla delar i FÖPen. I vårt yttrande har vi främst koncenterat oss på markanvändning med speciell inriktning på natur och kulturvärden, jordbruksmark, ”grönstruktur”, miljökonsekvenser och andra faktorer som ligger inom vår verksamhet.

Naturskyddsföreningen är en ideell intresseorganisation som företräder naturen och som för naturens talan. Vi menar att samhället skall utvecklas genom att arbeta med naturen, på naturens villkor. Naturskyddsföreningen arbetar aktivt med klimatfrågor, naturvård, biologisk mångfald, ekosystemtjänster och Agenda 2030 och hur detta hör samman.

Jordbruksmark

Vi ställer oss negativa och mycket kritiska till att kommunen i FÖP Kode föreslår byggnation på produktiv jordbruksmark.
I detta avsnitt motiverar vi vårt ställningstagande och hänvisar till miljömål och andra styrdokument.

Jordbruksmark och livsmedelsproduktion är ett väsentligt samhällsintresse

Jordbruksmark är ett begrepp som innefattar åkermark, betesmark och ängsmark och som har avgörande betydelse för livsmedelsförsörjning, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturskyddsföreningen påpekar alltid jordbruksmarkens värde när vi yttrar oss i planfrågor. Vårt budskap är att jordbruksmark inte ska tas i anspråk för exploatering. Kommunen skriver i sina planer att jordbruksmark ska undanhållas från exploatering, så även i FÖP Kode, men lägger sedan till argumentet "i det här fallet väger samhällsintressen högre". Konsekvensen av detta är uppenbar; jordbruksmarken minskar successivt och kontinuerligt. Detta är inte hållbart i förhållande till Agenda 2030 och de svenska miljömålen.
Det är särskilt angeläget och av stor betydelse att i ÖP och FÖP sätta gränser för exploatering/byggnation på jordbruksmark och på så vis ge en tydlig riktning för kommunens arbete för ett hållbart byggande i den hållbara samhällsutvecklingen.

Miljöbalkens krav ej uppfyllda

Vi hänvisar till 3 kap 4 § MB brukningsvärd jordbruksmark som citeras på s 82 i FÖP Kode. Innan produktiv jordbruksmark kan komma ifråga för bostadsbyggnation måste således utredas huruvida ett motsvarande tillskott av bostäder kan åstadkommas genom att annan mark tas i anspråk.
Naturskyddsföreningen menar att sådana alternativ måste föredras vid all planering/exploatering.

I FÖP Kode s 82 förtecknas tre frågor som skall utredas. Fråga 2 och 3 är, menar vi, inte tillräckligt utredda. Vi saknar förslag till lokalisering på annan mark än jordbruksmark. Detta är en stor brist i FÖPen. Vi menar också att argumenten för att bygga på jordbruksmark bygger på antaganden t ex ökat resande med kollektivtrafik, ökat utbud av lokal service, ökat utbud av kaféer och restauranger.

Vi hänvisar också till MKB:n, som kommunen beställt, där det framgår under Konsekvenser av föreslagen plan att ”Planen bedöms medföra märkbara negativa konsekvenser för jordbruk och pollinering eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av åker samt ängs-, betes- och hagmark tas i anspråk för ny bebyggelse. Planen medför att cirka 41 hektar jordbruksmark tas i anspråk inom planområdet. Det handlar om cirka 33 hektar åker och cirka 8 hektar bete”. Och MKB:ns förslag till åtgärder är att ”Kommunen bör i den fortsatta planprocessen tydligare definiera tillkommande bebyggelse som ett väsentligt samhällsintresse och motivera varför ianspråktagandet av mark inte kan göras på en annan plats än på jordbruksmark”. Naturskyddsföreningen menar att det är anmärkningsvärt att kommunen framhärdar med så stora byggvolymer på jordbruksmark trots

de märkbart negativa konsekvenserna som framförs i MKB:n och utan att tillräckligt kunna motivera samhällsintresset.

Landskapshistorisk analys vid Kode, som kommunen beställt, är mycket intressant och genomarbetad. De miljöer som beskrivs har, genom att de fortfarande hävdas och brukas, ett mycket stort värde. I rapporten lyfts tre områden fram som särskilt värdefulla kulturmiljöer; tre så kallade värdekärnor; Tunge, Guntorp/Hede och Långeland/Kode.
Samtliga föreslås för bebyggelse i FÖP Kode vilket är helt oacceptabelt. Förslag till bebyggelse i dessa värdekärnor skall, menar vi, strykas ur FÖP Kode på grund av kulturhistoriska värden och därmed sammanhängande naturvärden; hög biologisk mångfald, våtmarker/dammar, ekosystemtjänster mm. Vi hänvisar till Regionala tilläggsmål för God bebyggd miljö, Punkt 3 Värnade kulturhistoriska och arkitektoniska värden. Alla kommuner ska senast 2030 tagit fram ett aktuellt och kommuntäckande, strategiskt kulturhistoriskt planeringsunderlag.

I Landskapshistoriska analys finns ett planeringsunderlag men i FÖPen används inte detta för att VÄRNA de värden som utpekas.

Miljömål Ett rikt odlingslandskap

Sverige är ett av de länder i världen där urbaniseringen går snabbast. Många har tappat kontakten med landsbygden och ser inte längre kopplingarna mellan var mjölken eller köttet kommer ifrån. En långsiktig förvaltning av jordbruksmarken är en förutsättning för att nå miljökvalitetsmålet ett rikt odlingslandskap och för att säkerställa att Sverige har tillgång till livsmedel nu och för kommande generationer. I planarbetet behöver många kommuner utveckla arbetet med långsiktig förvaltning av jordbruksmark. Förutom att korrekt kunna hantera avvägningar mellan olika samhällsintressen vid exploatering av mark behöver kommunerna även ha kompetens om jordbruk och jordbruksmarkens värde utifrån nutida och framtida livsmedelsproduktion och rekreationsvärde. Det är också väsentligt att arbeta med landsbygdsutveckling och underlätta för kommunens invånare att leva, bo och verka på landsbygden. https://sverigesmiljomal.se/stod-och-rad-i-miljoarbetet/ett-rikt-odlingslandskap---saker-kommuner-kan-gora/

Hur hanteras målet i FÖP Kode? De argument som kommunen använder för att bygga på jordbruksmark är inte bärkraftiga i dagens situation med stora förändringar, kris och krig i omvärlden. Argumenten skall vara i linje med aktuella hållbarhetskrav, nationella, regionala och kommunala miljömål. Jordbruksverkets utvärdering visar att målet inte kan nås om jordbruksmarken minskar och om lantbruken läggs ner. Jordbruksverket Rapport 2022:17 Ett rikt odlingslandskap– fördjupad utvärdering 2023

Jordbruksmarken minskar utan gräns

I FÖP-området finns 150 ha jordbruksmark och så stor andel som 41 ha (33 ha åker och 8 ha betesmark) föreslås för ny exploatering.
I Länsstyrelsens regionala miljömål, delmål Bevarande av åkermark framgår att år 2020 skulle den totala arealen åkermark i regionen inte ha minskat med mer än 200 ha jämfört med 2015, för att så långt det är möjligt kunna användas i produktion.

I ÖP10, (beslutad 2020-12-20) framgår att för Kungälv innebär detta en gräns på maximalt 3,0 ha i minskad åkerareal mellan åren 2015 och 2020, räknat på kommunens andel av länets landareal (ca 1,5 %) eller 5,4 ha omräknat på befolkningen (ca 2,7 %). Detta inbegriper både igenväxning och exploatering, vilket visar att ”utrymmet för exploatering av åkermark sannolikt är ytterst litet om kommunen vill bidra proportionerligt till det regionala tilläggsmålet”. Källa: Utredning av jordbruksmark, Kungälvs kommun 2020, s 9, Karta 9 s 37.

I Jordbruksverkets rapport Exploatering av Jordbruksmark 2016-2020 (Rapport 2021:08) framgår det att åkermarken minskade med 430 hektar i Västra Götaland och med 14,4 hektar i Kungälvs Kommun som har en max gräns på minus 3 ha. Ett resultat som i % innebär (t o m 2020) 480 % över Länsstyrelsens regionala delmål Bevarande av Åkermark.

Jordbruksfastigheter behöver arealer

Jordbruk är en verksamhet som bedrivs med moderna metoder av professionella, yrkesverksamma lantbrukare. Att producera livsmedel kräver mänskliga resurser med gedigen kunskap och erfarenhet. När jordbruksmark exploateras och gårdar läggs ner går såväl dessa livsviktiga mänskliga resurser som materiella resurser förlorade.

I Kode, särskilt på Solbergaslätten, är jordmånen mycket god och väl lämpad för att producera mat. Den lokala livsmedelsproduktionen har nu och i framtiden mycket stort värde. I Kode finns det många unga lantbrukare som behöver tillräckligt stora arealer för verksamheten. Istället för att bygga på jordbruksmark skall kommunen värna jordbruksmarken och yrkesverksamma lantbrukare

Jordbruksmark är en ändlig resurs.

Utan jord ingen mat! Självförsörjningsgraden i Sverige har minskat dramatiskt från 90 % till 50 % sedan 1990-talet. Det största hotet mot hållbar livsmedelsproduktion är kommunernas byggplaner.

600 hektar jordbruksmark byggs bort varje år i Sverige. Även i Kungälvs kommun minskar jordbruksmarken och ändå föreslås i FÖPen att cirka 41 hektar jordbruksmark skall tas i anspråk inom planområdet. Det krävs mark och aktivt brukande för att uppnå såväl det nationella målet Ett rikt odlingslandskap som det regionala målet ”odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks”.

När jordbruksmark bebyggs är det oåterkalleligt. Om den till exempel används till någon form av anlagt grönområde/park kan den återskapas till åkermark/betesmark igen utan alltför stora insatser om det skulle behövas i framtiden. Jordbruksverket skriver att kortsiktiga vinster ofta får gå före jordbruksmarkens betydelse eftersom markens värden är svåra att sätta prislappar på. Men jordbruksmarkens värden kan påverka människors vilja att bo, verka och leva på en viss plats. Källa: https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden

FÖPen behöver uppdateras! Vi hänvisar till följande punkter i rapporten:

• Möjligheten att producera mat blir allt viktigare, när befolkningen ökar och världens åkerareal minskar.

• Åkermark buffrar stora vattenflöden, till exempel vid kraftiga regn.
• Utan jordbruksmark som odlas och betande djur växer landskapet snabbt igen.
• I jordbruksmarken finns mängder av arter som riskerar att dö ut om markerna inte brukas och bevaras.
• Åkermark och betesmark binder koldioxid i marken.
• Småskaliga odlingar, gärna stadsnära, kan ge möjligheter till både integration och rehabilitering.
• Allt fler konsumenter vill välja lokalproducerade och närodlade produkter.
• Närhet till naturen, och särskilt öppna landskap, har en positiv inverkan på människors hälsa och välmående.

Klarar vi matförsörjningen vid krig och kris? 32 kommuner har anslutit sig till Försörjningsbalans kommun. Med ökade oroligheter internationellt blir det allt viktigare att ha en väl fungerande nationell livsmedelsproduktion i Sverige. En viktig fråga för landets kommuner.

I maj 2022 tillsattes utredningen En ny livsmedelsberedskap, Dir. 2022:33. Förslagen ska utgöra en del av underlaget för regeringens fortsatta arbete för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen i syfte att stärka samhällets krisberedskap och det civila försvaret i enlighet med målet. (https://www.regeringen.se/rattslig dokument/kommittedirektiv/2022/05/dir.-202233)

Strategier att beakta

På Länsstyrelsens hemsida finns en animerad film som på 2 min lyfter utmaningar för jordbruksmarkens framtid och de behov som finns framöver. Se den här ”Vår värdefulla jordbruksmark”

I samhällsplaneringen måste större hänsyn tas till jordbruksmarken samt odlingslandskapets natur- och kulturvärden. I FÖP Kode är ”utvecklingsstrategier” framförallt kopplade till ökad bebyggelse. Vi saknar ”odlingsstrategier” som stödjer jordbruk och livsmedelsproduktion och föreslår att kommunen snarast påbörjar arbetet med en odlingsstrategi för att möta dagens och framtidens utmaningar.

Södertälje har beslutat om och genomför en mycket intressant odlingsstrategi 2018-2030.
(https://www.sodertalje.se/bo-och-bygga/tomt-och-mark/odla/kunskapsbank/strategier-och-planer/)
Syftet med strategin är att visa hur kommunen utifrån sina olika roller och funktioner ska främja lokal odling samt värna den odlingsbara marken. För att säkerställa att verksamheter har möjlighet att odla behöver planeringsprocessen, från ÖP till bygglov, ha ett odlingsperspektiv. Förslag till politiken jobba med Odlingsstrategi???

Dokumentet är omfattande, 32 s, och behandlar många aspekter av lokal livsmedelsproduktion.

I Jönköping, har kommunen beslutat att inte bygga på jordbruksmark vilket nämns i FÖP Kode. Ett sådant beslut är således fullt möjligt. Vi föreslår att Kungälvs kommun snarast tar ett sådant beslut.

Avgörande samband

Vi vill framhålla att den biologiska mångfalden och kulturmiljöerna är beroende av ett fortsatt jordbruk, men också av vilka metoder som används. Bland annat är betande djur en förutsättning för att bevara artrika betesmarker. Naturskyddsföreningen anser att det är mycket relevant och angeläget att de som arbetar med FÖPen och beslutar om den, tar hänsyn till de avgörande samband som finns mellan jordbruksmark, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, artrikedom, spridningsvägar och andra utmaningar i en hållbar samhällsutveckling där livsmedelsproduktionen blir allt viktigare. Länsstyrelsen beskriver att ”grön infrastruktur handlar om landskapsekologiska samband (sammanhängande strukturer) och är nödvändig för fungerande ekosystem och för en biologisk mångfald. Grön infrastruktur med en biologisk mångfald är i sin tur grunden för de tjänster vi människor får från naturen, så kallade ekosystemtjänster. Vi människor får nyttan antingen direkt, som när växter producerar syre eller genom ett skogsområde som ger rekreationsmöjligheter (tillgängliga naturområden), eller genom en insats som när vi bedriver jordbruk som ger livsmedel. En fungerande grön infrastruktur bidrar också till att ekosystemen blir mer tåliga för förändringar, exempelvis klimatförändringar”.

Källa: https://catalog.lansstyrelsen.se/store/25/resource/71

Kommunala dokument och jordbruksmark

Att exploatera/bygga på jordbruksmark står i direkt motsats till ett robust samhälle och till strävan att ligga i framkant när det gäller arbetet med Agenda 2030. Vi hänvisar till några kommunala styrdokument och vi vill betona att ORD förändrar först när de får betydelse, när de leder till synliga resultat, implementeras i beslut, handlingsplaner, planarbete (t ex i FÖPen) och i genomföranden.

Att bygga på jordbruksmark är inte förenligt med utsagorna i nedanstående dokument.

”Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning”

Kungälvs kommun ska vara en robust kommun som har hög uthållighet i kris, höjd beredskap, förändrat klimat och i krig”. Källa: https://www.kungalv.se/kommun--politik/styrande-dokument/kommunfullmaktiges-strategiska-mal/

”Programförklaring Kungälv 2030 strategiska mål”, (citat från s 2).

”Vår vision för Kungälvs kommun innefattar blomstrande lokalsamhällen med väl utbyggd service, trygga skolor samt en politik som tar hänsyn till naturen”. ”Tillsammans tar vi som är aktiva nu generationsansvar för dem som kommer efter oss, så bygger vi framtiden med det bästa från idag som grund”... ”I ingången av denna mandatperiod pågår ett fullskaligt krig i Europa med stora konsekvenser som ställer mycket höga krav på kommunen”... ”Därför eftersträvar Kungälv 2030 långsiktiga förbättringar framför kortsiktiga pareringar”...” Kungälvs kommun arbetar framgångsrikt med att genomföra Förenta Nationernas 17 hållbarhetsmål”...”Sverige och Kungälv ska vara bland de ledande i genomförandet av Agenda 2030, på hemmaplan och globalt. Detta kräver ett fortsatt arbete med mål för 2050 och delmål för 2030”…”säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser”.

Vi hänvisar också till Politisk vision FÖP Kode beslutad av Kommunfullmäktige 2022-05-12. • Kode samhälles framtida utveckling ska präglas av långsiktighet och omsorg av såväl

människor, miljö och klimat.

• Bevara Solbergaslätten (söder ut även mot Kåröd) utifrån gröna näringars behov, behålla försörjningsförmåga.

Gröna områden – naturvärden och rekreation

I FÖPen s 71 redovisas åtgärder föreslagna i MKB. Naturskyddsföreningen anser att dessa är mycket angelägna och att FÖPen behöver kompletteras med nya undersökningar.
Vi saknar en Naturvärdesinventering, NVI, och anser att det är särskilt angeläget att genomföra en NVI inom ramen för FÖP Kode för att redan i detta skede av planprocessen få tillgång till och vetskap om förekomst av

arter och andra betydande naturvärden. Vi kan som exempel nämna två rödlistade arter med förekomst inom FÖP-området. Den ena är slåttergubbe i den lilla betesmarken omedelbart norr om nuvarande villaområden (där det finns en liten damm), den andra är stallört i diken inom området.

Åar och bäckar

Vi vill särskilt framhålla Vallby å och Kollerödsbäcken och hänvisar till Vattendirektivet. Det är av stor vikt att dessa värdefulla vattendrag värnas med tanke på fiskföringen samt omgivande stränder med höga biologiska värden. Vallby å mynnar ut i Vallby kile, en grund havsvik med stort marint värde. Det finns hot mot båda dessa vattendrag.

Vi menar att FÖPen ska ta hänsyn till risker för vattendragen såsom redovisas i MKB:n. Enligt VISS klassas den kemiska statusen för Vallby å i dagsläget till Uppnår inte god. Källa:

https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA68131811

Vi vill samtidigt nämna pågående dumpning av schaktmassor från Göteborg och uppenbar risk att dessa kan förorena bäckarna och därmed havsvikar som är deras recipienter. Såvitt vi vet har schaktmassorna inte undersökts trots att det finns efterfrågan på mer mark där material kan dumpas. Se vidare om vattendrag nedan i avsnitt Våtmarker s 10.

Grönstrukturplanen

Planen pekar ut många viktiga grönområden inom olika kategorier. I FÖPen s 68, hänvisas till Grönstrukturplanen och att den ska fungera både som en del av FÖPen och som ett fristående dokument. Vi efterfrågar förtydliganden. Vilken tyngd kommer det som framförs i Utvecklingsförslag, s 29 ff, att få i t ex arbetet med detaljplaner? Vi menar att det krävs tydliga riktlinjer i en FÖP för att styra samhällsutvecklingen i en hållbar riktning med hänsyn till natur-och kulturvärden, miljömål, klimat, biologisk mångfald, ekosystemtjänster mm. Det betonas på s 20 att de tre skogarna ska kopplas samman. Vad innebär det? Ett förtydligande behövs avseende ”Grönstrukturens funktion för ekosystemtjänster” och vad det innebär att de ”utvecklas ur ett både övergripande och lokalt sammanhang” (s 29 i Grönstrukturplanen).

I Grönstrukturplanen utreds natur och grönområden. Det är intressant att läsa om naturens ”gröna” värden. De rekreativa värdena betonas. Vi menar att naturen kan betraktas på olika sätt. En artikel i Extrakt relaterar till forskning om att vända på perspektivet och se naturens rättigheter och förstå att människa och natur är tätt sammankopplade. Enligt Martin Hultman, som är forskare vid Chalmers, går det inte att särskilja människans rättigheter från naturens, det handlar om att hitta sätt att leva väl tillsammans. Det kan vi göra om vi lyfter fram naturens rättigheter som viktiga i sig själva.

Vi har inte bedömt behovet av åtgärder för att knyta samman de så kallade gröna stråken. Däremot är det av stor vikt att den tänkta förtätningen och nybyggnationen inte hindrar spridningsvägar för djur och växter. Detta nämns helt kort i FÖPen på s 68-69 där det står om stråk och olika kategorier av grönområden som måste beaktas i det kommande planarbetet.

I FÖPen s 83, står det att ”skydd av för Kode viktiga skogar bör ske genom kommunala inköp”. Hänvisning även till SKA s 29 punkt 3.5 ” föreslår eventuella kommunala inköp av skogsområden för att säkra grönstrukturen. Det är viktigt att strategiska markförvärv hänger ihop med en intention om markens syfte (t ex exploatering, utveckling eller bevarande)”.

Naturskyddsföreningen saknar ett tydligt syfte med de kommunala inköpen av natur.

Detta behöver förtydligas!

• Vilket skydd kommer kommunen att ge dessa områden för att framtidssäkra dem så att de inte kan bebyggas?
• Kommer skogen att skyddas genom hyggesfritt skogsbruk? I Programförklaring Kungälv 2030 framhåller kommunen i Strategiskt mål 7 Kungälvs kommun ska sträva mot ett hållbart och hyggesfritt skogsbruk.

Övrigt

Vi föreslår att FÖPen utökas med någon form av Lektoper. Även om tonvikten ska ligga på ”lek” finns det goda möjligheter att utforma ett sådant grönområde så att det blir attraktivt inte bara för människor utan också för olika pollinatörer, ett slags ”insekts- och biparadis”. Olika åtgärder för ”naturpedagogik” är angelägna.

I FÖPen nämns att jordbruksmarken kan vara ett hinder för människor att nå naturområden och i planen finns ett förslag om att anlägga stigar nära åkerkanter. Detta kan komma i konflikt med brynmiljöer. Vi hänvisar till ett samverkansprojekt inom miljömålsrådet 2017. I Jordbruksverket Rapport 2018:14 framhålls att ”Dessa är biologiskt rika områden och utgör en sammanhängande enhet som mer eller mindre successivt sträcker sig från ett öppet jordbrukslandskap in i ett mer slutet skogslandskap. I brynet kan det finnas arter som främst har sin livsmiljö i det halvslutna landskapet, men också arter som finns i skogen eller i det öppna landskapet. Det är bland annat detta som gör brynmiljöerna så artrika”

Våtmarker

I Miljömålsbedömningen 2022 visas att Mål 14 Myllrande våtmarker inte kommer att nås. I FÖPen diskuteras inte våtmarker explicit vilket är en brist. På några ställen nämns Vallby å och Kollerödsbäcken. Naturskyddsföreningen anser att andra våtmarker i kulturlandskap och skogsområden också behöver lyftas fram i FÖP Kode. Våtmarker är mycket viktiga kolsänkor och har stort värde för den biologiska mångfalden. Att skydda och att restaurera våtmark är därför en viktig klimatåtgärd.

Det är av största betydelse att den ökande mängden dagvatten samlas upp i funktionella våtmarker för att inte belasta Vallby å och Kollerödsbäcken. Båda hyser bl a lax-/öring-stammar och klassas som värdefulla vattenförekomster av Länsstyrelsen. Mycket positivt att detta påpekas i FÖPen och i MKBn. Viktigt att det bevakas i kommande planarbete.

Klimatanpassning

På s 107 i FÖPen finns ett avsnitt om klimatanpassning, Det gäller bl a skyddsåtgärder med redovisning av skyfallskartering, hantering av dagvatten och anläggande av grönytor. Vilka miljömål har kommunen arbetat med när FÖP Kode togs fram? Vilken koppling finns till kommunens klimatlöften? (Klimat 2030 Västra Götaland ställer om)

Föroreningar

I MKB:n, avsnittet Förorenad mark, s 55 samt i Samrådshandlingen s 110 f nämns verksamhet med tidigare hantering av oljeprodukter (bensintapp). Ytterligare några verksamheter har identifierats men inte riskklassats. Dessutom finns fler verksamheter som kan förorena mark; bilverkstad, lackering, plåtverkstad, biluppställning, återvinningscentral o dyl. Dumpade schaktmassor förekommer nära FÖP-området och förslag att få dumpa ännu mer har kommit till vår kännedom.

Risker med dessa är läckage av föroreningar till Kollerödsbäcken och dess biflöden. Naturskyddsföreningen anser att kommunen måste utreda områden avseende halter av föroreningar för att sedan bedöma möjligheter för att kunna bygga. Sto hänsyn måste tas till vattendragen.

Kommunikationer och Naturskyddsföreningens ståndpunkt

Innan det är aktuellt att bygga ut Kode måste det finnas realistiska och konkreta planer gällande järnvägsöverfart och dubbelspår. Först när detta är på plats är det möjligt att dimensionera ny bebyggelse.

I FÖPen föreslås en omfattande nybyggnation vilket leder till stor befolkningsökning. Detta medför en ökad belastning på såväl kollektivtrafiken som på E6.

Tätare turer förutsätter nya och ökade resurser från Västtrafik. Redan nu är det trångt på bussar och tåg till och från Kode. En annan avgörande förutsättning för att kunna öka det kollektiva resandet är turtätheten. En tätare tågtrafik på Bohusbanan kräver dubbelspår. Det finns inget som tyder på att det kommer att byggas av Trafikverket i närtid.

Överfarten i Kode

I ÖP 10 var man mycket tydlig med att ingen exploatering är möjlig i Kode innan det finns en trygg och säker järnvägsöverfart. I FÖPen finns både förslag till exploatering med ökad bostadsbebyggelse samt förslag till några ”möjliga” överfarter. Hur detta ska bekostas och genomföras praktiskt är oklart i FÖPen. Vi menar att det först ska finnas förutsättningar för en utökning av kollektivtrafiken och en fungerande järnvägsöverfart. Därefter kan FÖPen uppdateras med ny bostadsbyggnation.

Trygga gång och cykelstråk.

För att få invånare att ställa bilen behöver det byggas GC-stråk som uppfattas som trygga och bekväma. Här finns uttalanden i FÖPen men det är oklart vilka leder man tänker sig och vilken tidsram som är möjlig. Med nuvarande utbyggnadstakt av GC-nätet känns det mycket osäkert med GC-stråk till och från omlandet, både nära Kode och på längre avstånd.

Utöver GC-stråk krävs en bra cykelparkering och tillgång till service för cyklister vid stationen. Lokaliseringen är otydlig i FÖP Kode.

Energi

En FÖP kan enligt Boverket i vissa fall ha en högre detaljeringsgrad. Det är en fördel att lyfta fram viktiga detaljer som kan vara vägledande i detaljplanearbetet.

Vi anser att energifrågor har behandlats alltför snävt. Det som skrivs på s 96 behöver tillägg om solenergi t ex solpaneler på byggnader.

Bostäder – nya idéer

Det är positivt att FÖPen föreslår blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer. Mycket väsentligt att det finns prisvärda bostäder för olika grupper i samhället. Vi anser att detta behöver förtydligas och utvecklas i FÖP Kode. Det behövs nya idéer för resurssnåla minibostäder som tar små markytor i anspråk, som erbjuder eget val av boendestandard och som ger låga boendekostnader.

I rapporten Byggemenskaper som en del i bostadsförsörjningen från Boverket finns tips om olika sätt att underlätta för byggemenskaper.

Ett aktuellt, inspirerande, intressant och framåtblickande projekt är Egnahemsfabriken på Tjörn, https://tjorn.egnahemsfabriken.se/

Ur både klimatsynpunkt och exteriör miljösynpunkt är det av stor vikt att arbeta med hållbara material. Trähus bör väljas. Det finns idag teknik att bygga trähus upp till 6 våningar.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Jordbruksmark
Såsom beskrivs i FÖPen har jordbruksmarken många värden och ska enligt bl.a. Agenda 2030, Sveriges och de regionala miljömålen skyddas. Miljöbalken anger att jordbruksmarken endast får tas i anspråk för bebyggelse för att tillgodose ett viktigt samhällsintresse. Samhällsintresset här avser bostäder och inom det begreppet kommunal service. Om detta i sin tur genererar ett underlag avseende service så påverkar detta ytterligare möjligheten till närservice för boende. Den avvägning som har gjorts i FÖParbetet är att just ta ställning till i vilken omfattning jordbruksmark i centrala Kode bedöms kunna exploateras utifrån detta ställningstagande. Såsom anges är Kode ett viktigt samhälle att utveckla utifrån dess läge och möjligheterna avseende hållbara transporter både lokalt och regionalt.
Detta innebär möjligheter för fler att resa kollektivt samt kunna ta sig till och från stationen på tillgängliga gång- och cykelstråk. Efter samrådet och inkomna synpunkter har jordbruksmarken utretts vidare i en lokaliseringsstudie samt nya underlag genom en Naturvärdesinventering som visar på eventuella värden på betesmarker. Omfattningen av exploatering på jordbruksmark har minskats i Granskningshandlingen med hänsyn till jordbruk, kulturmiljö och naturvärden. I arbete med FÖP och Grönstrukturplan har en ekosystemtjänstanalys genomförts för att lyfta fram de olika värdena i grönstrukturen. I den fysiska planeringen är det markanvändningen som är den primära frågan avseende jordbruksmark.

Kode som stationssamhälle
Kode har ett stort värde som stationssamhällen både lokalt och regionalt vilket anges i kommunens översiktsplan som Göteborgsregionens strukturbild. Att utveckla dessa orter har ett övergripande syfte att nå de lokala, regionala och nationella målen om hållbara transporter och samhällen. Därav blir frågan kring viss exploatering genom förtätning av jordbruksmark viktig i Kode. Kungälv växer och kommunen ska enligt Plan- och bygglagen peka ut var nya bostäder ska byggas. All nybyggnation kan inte ske i tätorten. Det finns ett behov och en efterfrågan i alla orter. Om detta inte sker strategiskt och yteffektivt genom förtätning kan det istället ske på ett

sätt som fragmenterar landsbygden, d.v.s. en spridning av bostäder, vilket kan innebära större skada på jordbruksmarken.

Planskild korsning
Trafiksituationen i Kode behöver få en lösning och en övergripande plan behövs så att kommunen, Trafikverket verkar för samma lösning. FÖPen kan peka ut lämplig markanvändning för att möjliggöra en planskildkorsning. Dock ligger inte rådigheten hos kommunen utan hos Trafikverket och Västra götalandsregionen. I nuläget finns inte förslag på lösning eller plan för när detta kan ske från dessa parter.
Till granskningsskedet har markanvändningskartan reviderats och ett större område från Hedvägen och söderut har skrafferats som möjligt område för ny plankorsning.

En naturvärdesinventering har tagits fram inför granskningsskedet. Kommunen arbetar med fiskevårdsåtgärder inom samarbetet 8 fjordar.
Upplag av schaktmassor sker på privat initiativ men tillsyn hanteras av kommunens miljöenhet.

Grönstrukturplanen
Grönstrukturplanen är som det anges ett underlag till FÖPen samt ett arbetsunderlag till löpande arbete med grönstrukturen. Vissa förslag och åtgärder kan hanteras genom planläggning eller i samband med klimatanpassningsåtgärder eller parkdrift, men för många åtgärder har kommunen idag ingen rådighet. Detta innebär att kommunen behöver köpa mark eller säkerställa genom avtal alternativt utveckla t.ex. stråk i samförstånd med markägare. Det som föreslås avseende markköp i det här fallet avser möjligheten att skydda närströvområden, detta kopplar till mark- och vattenanvändningskartan som visar lämplig användning.
Kapitel om naturvärden och rekreation kompletteras med text och riktlinje om inköp av naturmark för rekreation.
För de skogsområden som idag ägs av kommunen kommer en skogspolicy tas fram för kommunen som helhet.

Kommunen samarbetar i hela kommunen med 8-fjordar med prioritering och restaurering av våtmarker.

Text under kapitel Utgångpunkter för planering kompletteras med de åtgärder kommunen ska genomföra avseende de regionala miljömålen kopplat till klimatanpassning.

Solpaneler på byggnader är något kommunen är positiva till där det prövas lämpligt dock inte en fråga för FÖPen. Från kommunens sida handlar det om solenergi på kommunala anläggningar.

Kommunen lyfter behovet av utbyggnad av gena gång- och cykelbanor till främst stationen samt även cykelparkering. Exakt placering av cykelparkering är inte en FÖP fråga.

YTTRANDE

Lantbrukarnas Riksförbund kommungrupp i Kungälv 2023-03-20

LRFs kommungrupp i Kungälv vill härmed lämna synpunkter på föreslagen fördjupad översiktsplan för Kode.

LRFs kommungrupp i Kungälv företräder 600 medlemmar som på olika sätt verkar på landsbygden, medlemmar som också äger och brukar en stor del av den mark som den föreslagna planen omfattar.

Den fördjupade översiktsplanen är ett viktigt dokument som påverkar möjligheterna för oss att fortsätta producera hållbara livsmedel, energi och skogsråvara. Som företagare inom de gröna näringarna ser vi positivt på framtiden. Våra varor och tjänster är nödvändiga för att vi ska klara omställningen till ett mer säkert och hållbart samhälle.

Våra verksamheter är platsbundna och ställer därför krav på god samhällsplanering. Vår möjlighet att utveckla våra företag påverkas starkt av hur kommunen väljer att exploatera för nya bostäder och verksamhetsområden.

Nedan följer våra synpunkter på innehållet i planen där vi vill se förändringar och klargöranden.

Stärk kommunens självförsörjning och robusthet

Som inledning vill vi lyfta det förändrade världsläget. Vi utgår från att när arbetet med planen inleddes 2021 så var man från kommunens sida inte medveten om behovet av självförsörjning och behovet av säkrad energi- och livsmedelsproduktion. Det kan vara en förklaring till att man inte på allvar tagit hänsyn till bevarandet av jordbruksmarken.

Givet den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde så har man nu förhoppningsvis en annan uppfattning och förstår att vi behöver vidta åtgärder som skapar en ökad försörjningstrygghet när det gäller livsmedel och energi.

Det är nu, i fredstid som vi skapar dessa förutsättningar.

Sedan 2017 finns det en av riksdagen antagen livsmedelsstrategi vars mål är att livsmedelsproduktionen ska öka, livsmedelsstrategin behöver precis som t ex miljömålen ingå som en av ”utgångspunkterna för planering” på s 14 och på ett tydligare sätt tas hänsyn till i planens alla delar.

Bygg inte bort jordbruksmarken

Mot bakgrund av behovet av en ökad livsmedels- och energiproduktion så är det anmärkningsvärt att kommunen avser exploatera nära en tredjedel av områdets jordbruksmark. Det handlar om särskilt värdefull jordbruksmark med höga produktionsvärden. Mark som tvärtemot vad som anges i miljökonsekvensbeskrivningen har stor betydelse för de lokala lantbrukarnas möjligheter att fortsätta bedriva och utveckla sina verksamheter.

På sidan 57 i miljökonsekvensbeskrivningen påstås att ”I ett lokalt perspektiv bedöms bortfallet av aktuell åkermark inte innebära några konsekvenser för den lokala livsmedelsförsörjningen inom kommunen. Planförslaget kan dock medföra små negativa konsekvenser för den regionala livsmedelsförsörjningen i ett generationsperspektiv, om behovet av regional självförsörjning ökar i framtiden. ”

LRFs kommungrupp menar att detta är en helt felaktig analys. Vi är nu i ett läge där självförsörjningen måste öka på alla plan, lokalt, regionalt och nationellt.

Miljömålet Ett rikt odlingslandskap

I kommunens utredning om jordbruksmark från 2020 görs koppling till Västra Götalands läns regionala tilläggsmål för Ett rikt odlingslandskap. Där konstateras att ”utrymmet för exploatering av åkermark sannolikt är ytterst litet om kommunen vill bidra proportionerligt till det regionala tilläggsmålet”. Det framgår också av rapporten att möjligheten till nyodling (på grund av jordartsammansättning) är mycket begränsad. 41 hektar jordbruksmark kan alltså inte återskapas. I den föreslagna planen tar med andra ord kommunen inte ansvar för varken miljömålet eller livsmedelsstrategin.

Skog och skogsbruk

Enligt planen ska den skog som inte avses exploateras bevaras för att nyttjas som rekreationsområde. I planen anges hur skogen inom området ska brukas och för vilka ändamål den ska användas. Vi förutsätter att dessa föreslagna inriktningar och riktlinjer endast gäller den skog som kommunen eller staten har rådighet över. Kommunen har ingen rätt att inskränka äganderätten och pågående markanvändning när det gäller det enskilda skogsbruket. Den skog som inte ägs av kommunen kommer fortsätta brukas så som varje enskild markägare önskar i enlighet med gällande lagstiftning. Denna avgränsning måste förtydligas på s 83.

Unga lantbrukare en stabil del av näringslivet i kommunen

Inom planens område verkar flera unga satsande lantbrukare. Det finns en drivkraft och framtidstro inom de gröna näringarna i kommunen. Tillväxt i jordbruksföretag ger dubbelt så många jobb som i övriga näringslivet, En miljon kronor i ökad omsättning ger 2,51 nya jobb. Motsvarande siffra för hela svenska näringslivet är 1,42 nya jobb. Därför är det så viktigt att kommunen ta ansvar så att dessa unga företagare ges alla möjligheter att fortsätta utveckla sina företag. Jord- och skogsbruket är platsbundet och dessa företagare är helt beroende av att kunna fortsätta bruka marken inom området.
Vi tackar för möjligheten att vi getts möjlighet att lämna våra synpunkter och ser fram emot fortsatt dialog och möjlighet att få ta del av kommande samrådsredogörelse.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Jordbruksmark

Såsom beskrivs i FÖPen har jordbruksmarken många värden och ska enligt bl.a. Agenda 2030, Sveriges och de regionala miljömålen skyddas. Miljöbalken anger att jordbruksmarken endast får tas i anspråk för bebyggelse för att tillgodose ett viktigt samhällsintresse. Samhällsintresset här avser bostäder. Om detta i sin tur genererar ett underlag avseende service så påverkar detta ytterligare möjligheten till närservice för boende. Den avvägning som har gjorts i FÖParbetet är att just ta ställning till i vilken omfattning jordbruksmark i centrala Kode bedöms kunna exploateras utifrån detta ställningstagande. Såsom anges är Kode ett viktigt samhälle att utveckla utifrån dess läge och möjligheterna avseende hållbara transporter.
Detta innebär möjligheter för fler att resa kollektivt samt kunna ta sig till och från stationen på tillgängliga gång- och cykelstråk. Efter samrådet och inkomna synpunkter har jordbruksmarken utretts vidare i en lokaliseringsstudie samt nya underlag genom en Naturvärdesinventering som visar på eventuella värden på betesmarker. Omfattningen av exploatering på jordbruksmark har minskats i Granskningshandlingen med hänsyn till jordbruk, kulturmiljö och naturvärden. I den fysiska planeringen är det markanvändningen som är den primära frågan avseende jordbruksmark.

Avseende markanvändning för de centrala skogsområdena är inte tanken att inskränka på äganderätten utan att kommunen behöver se över möjligheten att förvärva naturmark för närströvområden för att möjliggöra attraktiva boendemiljöer för barn och vuxna.

YTTRANDE

.

Rädda barnens lokalförening 2023-03-15

Rädda barnens lokalförening vill med anledning av samråd avseende FÖP Kode lämna följande synpunkter.

Rädda Barnen i Kungälv har vid dialog med kommunledningen framfört behovet av långsiktigt boende strategi för våra nyligen anlända Kungälvsbor där behovet av bostäder är mycket stort. I kommande planer för bostadsproduktion är det av stor vikt att byggande sker inom olika ägandeformer. Vi ser ett stort behov av att man redan i markexploatering tar med exploatörer som förbinder sig att producera bostäder för personer med lägre inkomster. Risken är annars att vi cementerar utanförskapsområden för kommuninvånare med sämre socioekonomiska förutsättningar. Vi behöver alltså planera inkluderande för både barn, unga familjer och äldre för att åstadkomma en blandstad utifrån många aspekter.

Vi vill också lyfta fram behovet av att skolor och förskolor med säkra tillfartsvägar för våra barn planeras och med god tillgång till säkra och trygga lekområden. Risken vid förtätningar är att barnens aspekter glöms bort. Inte minst behöver också lekområden bevaras och utvecklas som stimulerar barns lek och utevistelse både inom skola och omsorg och fritid.

I kommande planprocesser är det viktigt att göra barnkonsekvensanalyser och inte minst att låta barn komma till tals. Eftersom FÖP Kode innebär en omfattande nyexploatering och folkmängdsökning ser vi gärna dialog med barnen som kan genomföras på olika sätt

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Syftet är att genom FÖPen möjliggöra ett boende genom hela livet med blandade upplåtelseformer. Dock har kommunen bara rådighet över den exploatering som sker på kommunal mark. Frågan om bostäder för alla lyfts i det pågående arbetet med Bostadsförsörjningsprogram som kommunen tar fram och som ska analysera vilka bostadsbehov som finns.
Barnens rätt till trygga vägar till skolan samt grönytor och lekplatser är en viktig fråga i FÖPen. Medborgardialog har genomförts med barnen i skolan där bl.a. behovet att bevara grönområden kommit fram.

YTTRANDE

Tränare Kode IF 2023-01-19

Kode har en mycket aktiv fotbollsförening, Kode IF, med en stor barn- och ungdomsverksamhet. Det är ett väldigt litet område som är tänkt att tas i anspråk för idrott. Förslaget att placera idrottsområdet mellan väg och järnväg kan inte på något sätt kan anses vara lämpligt. Får det ens plats fotbollsplaner och klubbhus inom detta område? Ett bättre alternativ borde vara att lägga idrottsområdet i en del av Guntorp. Det är planerat många områden för ny bebyggelse och det är viktigt att fotbollen även i fortsättningen får den plats den behöver. Klubbstugan kan användas av många i samhället och man kan även anlägga andra typer av idrottsplaner t.ex. en mindre plan med nät och en grusyta för boule eller liknande.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I granskningshandlingarna har föreslaget område för Idrott vid järnvägen tagits bort. Och ny föreslagen placering av Lunnevi är på den kommunala marken vid Guntorp.

YTTRANDE

Kode IF 2023-03-15

Till den det berör,
Kode Idrottsförening grundades 1950 och är sett till antal medlemmar en av Kungälvs kommuns största idrottsföreningar och den enda idrottsföreningen med verksamhet i Kode samhälle. Kode IF är en breddförening som engagerar lokalområdet i att spela fotboll och vi bedriver träning året runt med Idrottsplatsen Lunnevi som bas. I direkt anslutning till Lunnevi ligger vårt klubbhus som vi är mycket stolta över då det sannolikt är kommunens finaste, byggt i början av 2000-talet och väl anpassat för vår verksamhet. Det är talande att den samlingslokal som valdes ut när Kungälvs Kommun kallade till samråd angående FÖP Kode var just vårt klubbhus på Lunnevi.

I FÖP Kode utpekas området där Lunnevi och klubbhuset ligger som ett framtida verksamhetsområde då närheten till motorvägen gör det lämpligt. För att frigöra marken föreslås som en konsekvens en flytt av Lunnevi till andra sidan motorvägen.

Kode IF:s medlemmar representeras av den styrelse som väljs på på årsmötet. Styrelsen träffas regelbundet och har i samband med offentliggörandet av detaljerna i FÖP Kode gjort följande ställningstagande:

I grunden har Kode IF förståelse för och stödjer en fortsatt utveckling av vår hemort, även om de exakta komponenterna i en sådan utvecklingsplan behöver synas noga. Att flytta basen i vår verksamhet från nuvarande Lunnevi är utan tvekan ett verksamhets-omdanande projekt för Kode IF vars konsekvenser bör tänkas igenom lika noga som alla andra förändringar i FÖP.

Rätt utförd kan detta bli till fördel för föreningen, fel utfört kan det innebära föreningens död.
Kode IF:s styrelse kan endast ställa sig bakom ett förslag att flytta Lunnevi om följande villkor är uppfyllda:

Nya Lunnevi får en väsentligt bättre placering än dagens Lunnevi.

Flytten av idrottsanläggningen sker till en plats som har en tydlig fördel jämfört med dagens placering. En ideal placering är enligt vår mening ett läge där en eller flera planer kan delas tillsammans med en ny skola, och där skolan kan utnyttja planer och omklädningsrum på dagtid och föreningen på kvälls- och helgtid. föreningen behöver nya lokaler och de bör uppföras i direkt anslutning till planerna för att vara en fördel. Vi menar också att den i FÖP Kode föreslagna placeringen av Lunnevi inte innebär dessa fördelar, samtidigt som en rad nackdelar istället uppenbaras, där den tydligaste är avsaknaden av närheten till ett fullvärdigt klubbhus.

Föreningens verksamhet under byggtiden kan bedrivas lokalt och utan avbrott

En flytt av Lunnevi måste också tillåta verksamhet utan avbrott, då ett avbrott ofrånkomligt skulle innebära att föreningens verksamhet tar så allvarlig skada att dess framtid inte kan garanteras. Speciellt viktigt är att verksamheten kan bedrivas lokalt i Kode och inte på annan ort, då det skulle ta bort klubbens unicitet jämfört med angränsande klubbar. I praktiken innebär detta att en ny anläggning behöver stå klar innan den gamla tas ur bruk.

Klubbhuset ersätts med motsvarande byggnad och motsvarande kostnadsbild

Föreningens klubbhus är utan tvekan vår största tillgång och en nybyggnation av motsvarande byggnad motsvarar en investering i mångmiljonklassen. En förening med miljoner på banken men utan klubbhus är likväl ingen bra förening för medlemmarna och även om ekonomisk kompensation är en väg ut, så ser vi mycket hellre en väg där föreningen kompenseras genom att en ny byggnad med motsvarande standard uppförs på ny lokalisering.

En förbättrad trafiksituation för besökare på nya Lunnevi

En uppenbar nackdel med nuvarande Lunnevi är att besökare från Kode tätort måste korsa en järnväg, en större lokalväg (gamla E6) och en Motorväg (förvisso planskild) innan man via en mycket dålig infartsväg är framme. Om de övriga frågorna ovan är lösta, menar vi att denna fråga nog också automatiskt är löst. Om kommunen dock skulle framhärda i att vilja lägga “nya Lunnevi” mellan järnväg och E6, nära gamla E6, menar vi att trafiksituationen måste beaktas särskilt. En planskild korsning av järnvägen är ett absolut krav. för att undvika personer som vill ta genvägar och därmed riskerar att beträda spårområdet med potentiellt dödliga konsekvenser.

Denna skrivelse är formulerad med en önskan om fortsatt dialog för att hitta bästa lösning på frågorna ovan. Givet samsyn i dessa tror vi dessutom att vi med gemensamma krafter kan hitta utformning av nya föreningslokaler som för bägge parter skulle kunna bli väl så effektiva som dagens lösningar, och rätt utformat skulle vi kunna utveckla både lokalsamhällets utbud och få skollokaler att användas även utanför ordinarie skoltid, att främja att människor rör sig utomhus dygnets alla timmar och veckans alla dagar.

Med hopp om fortsatt dialog,

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

I granskningshandlingarna har föreslaget område för Idrott vid järnvägen tagits bort. Och ny föreslagen placering av Lunnevi är på den kommunala marken vid Guntorp**.** Kommunen ser precis som flera yttranden en möjlig samverkan mellan fotbollen och skolan i ett mer centralt läge. Utifrån barnens perspektiv bedöms detta vara en tryggare placering som även skulle ge en gemensam mötesplats för alla Kodebor. Förslaget är långsiktigt avseende hur de centrala markområdena bäst används bygger på en förhoppning att förbättra förutsättningarna och i högsta grad i samarbete med föreningen.

YTTRANDE

Konsult 2023-03-16

Jag arbetar som konsult, har besökt Kode, träffat jordbrukare och företagare för att försöka förstå varför ingen bryr sig om resultaten av miljonbelopp av skattebetalarnas pengar slösats på konsultrapporter?

– Vem blir inte berörd av den nonchalans och okunskap som FÖK Kode visar för expertis, historia, demokrati ,framtida generationer och de som är uppvuxna och faktiskt bor och verkar i Kode idag.

I visionen för Kode anges att tätortsgränsen skall utökas med planområdet öster om E6:an. I FÖP Kode anges att man tidigt i processen utesluter bostäder öster om motorvägen. I tillägg anges i FÖP Kode att man tidigt i processen beslutat att 41 hektar värdefull jordbruksmark skall bebyggas med bostäder.
Det känns som några kompisar beställt FÖP Kode.

Därefter har uppdragsbeskrivningar skickats ut till ett antal konsultbolag. Konsultbolagen är självklart måna om att få fler uppdrag av Kungälvs Kommun. Trots detta beskriver konsultbolagen betydande påverkan, risker för medborgare, natur, skattebetalare och ifrågasätter jordbruksmark exploateras.
Varken Politiken heller Professionen bryr sig om konsulternas slutsatser. Det finns ett tunnelseende, en känsla av att FÖP Kode genomförs baklänges och att man därmed exploaterar jordbruksmark i onödan.
Väsentligt Samhällsintresse skall enligt miljöbalken motiveras med en värderingsmodell där alla möjliga alternativ ställs mot varandra, med ekomiska kalkyler presenterade på ett klart, tydligt och jämförbart sätt.

I FÖP Kode ingår en geoteknisk undersökning, trafikutredning och en ekonomisk konsekvensanalys där alla konsulter och experter framhåller mycket stora osäkerheter och risker med planförslaget.
• Eftersom det råder en stor osäkerhet huruvida Bohusbanan kommer att byggas ut - tas inte utbyggnaden med i den ekonomiska bedömningen.
• Förekomsten av fornlämningar och föroreningar och andra liknande kostsamma faktorer på utvecklingsområdena är inte behandlat i FÖPen.
• Sättningsförhållanden och effekterna av grundläggning/pålning på lösa jordar, finlera och vattendrag erfordras utredas senare.
• Konsekvensen av och möjligheterna med bostäder och service i det utökade tätortsområdet är ej utredd

- Hur kan FÖP Kode påstå att det inte finns några andra alternativ som är “ekonomiskt genomförbara” - än att exploatera jordbruksmark när det aldrig utretts, ifrågasätts i alla konsultrapporter och dessutom saknas relevanta kostnads- och jämförelseunderlag.

Syfte och Mål

Syftet med mitt yttrande är att visa på bristande och motsägelsefull argumentation i FÖP Kode vad gäller att det inte finns några alternativ till att exploatera på Jordbruksmark för att uppnå målet om 33 bostäder om året. (1 000 bostäder och 2 500 invånare kommande 30 års period.) FÖP Kode Ekonomisk Konsekvensanalys.
Fundera en stund på hur FÖP Kode hade sett ut om ni hade tagit hänsyn till följande “nya” faktorer och konsekvensanalys:
- Jordbruksmark är en Ej förnybar post i Kungälvs Kommuns balansräkning
- Kungälvs Kommuns budget för exploatering av Jordbruksmark övertrasserades år 2020 med 480%
- Kungälvs Kommuns uppföljning av nationella och regionala miljömål visar på och konsekvensen är ett omedelbart stopp av exploatering av jordbruksmark i Kungälvs Kommun
- Nya strategi-, mål- och budgetdirektiv har fastställts av den styrande majoriteten efter valet 2022 som ger konsekvensen ett omedelbart stopp för exploatering av jordbruksmark i Kungälvs Kommun
- I samtid och framtid pågår enorma klimat och Agenda 2030 förändringar som kräver ett helt annat förhållningssätt till översiktsplaner. Varför ska Samhällsbyggnadsenhen besluta om en 30 års-plan, när varken EU, Sveriges Riksdag eller Riksbanken kan göra en säker prognos för kommande 5 års period.

Metod

Arbetet har genomförts genom informationsinsamling på Kommunens hemsida i FÖP Kode, FÖP Ytterby, ÖP 2010, Kommunens miljömål och den idag styrande majoritetens strategidokument för mandatperioden och Kungälv 2030. Hos Länsstyrelsen och Jordbruksverket har information och resultat av regionala miljömål hämtats in. Besök har gjorts hos unga lantbrukare, företagare i Kode, samrådsmötet i Kode och en vandring I skogen öster om motorvägen.

Konsekvens

Jag arbetar själv som konsult och det är många rapporter som är genomarbetade i samrådet. Det som lyser igenom är att i Konsulternas uppdragsbeskrivning förutsätts att Jordbruksmark skall exploateras. Resultat och slutsatser blir därefter med undantag för resonemanget kring värdekärnor (som ni ändå inte brytt er om).

En väsentlig och relevant konsult-rapport har tom gömts undan i ÖP 2010 istället för att visas i sin helhet bland samrådsdokumenten. “Utredning av Jordbruksmark, Kungälvs Kommun 2020-12-20” (Naturcentrum AB) – Argumentationen i FÖP:en är inte trovärdig, vilket medför att miljöbalkens krav inte uppfylls.

VARFÖR SKALL JORDBRUKSMARK BEVARAS

1. Jordbruksmark är en ändlig resurs som måste bevaras för framtida generationer.
2. Jordbruksmark är en värdefull resurs som är avgörande för att säkerställa livsmedelsförsörjningen och bevara den biologiska mångfalden.
3. Att bygga på jordbruksmark innebär att viktiga ekosystem förstörs och att marken förloras för all framtid.
4. Att bevara jordbruksmark ger möjlighet till rekreation och friluftsliv, vilket är viktigt för både fysisk och psykisk hälsa.
5. Att bevara jordbruksmark och värdekärnor bidrar till att bevara landskaps- och kulturarvet.
6. Jordbruksmark fungerar som viktiga dagvattenmagasin och bidra till att minska risken för översvämningar.
7. Att exploatera jordbruksmark leder till en minskning av den biologiska mångfalden
8. Jordbruksmark bidrar till att minska klimatförändringarnas effekter genom att fungera som kolsänkor.
9. Jordbruksmark bidrar till att skapa och bevara arbetstillfällen inom lantbruket och den lokala livsmedelsproduktionen.
10. Att bevara jordbruksmark kan bidra till att främja lokal matproduktion och därmed minska transportbehoven.

Att bruka jorden är en livsstil, en tradition och en passion. Att odla och producera mat är mer än bara ett yrke, det är en livslång kärlek till marken och naturen. Att se jordbruksmark förvandlas till bostäder vore inte bara en förlust för de som brukar jorden, utan även för samhället och medborgarna i Kungälvs Kommun.

- Sammanfattningsvis så anser jag att jordbruksmark är ändlig resurs som inte skall exploateras och att alternativa lösningar inte utretts i tillräcklig omfattning.

BESLUTSUNDERLAG SOM SAKNAS

Omvärldsanalys

En översiktsplan som skall gälla i 30 år kräver en omvärldsanalys. Denna saknas bland samrådsdokumenten. Alla börsnoterade företag har idag gjort en omvärldsanalys och EU:s Sustainabiltiy Classification som började gälla 2023-01-01, medför enorma krav på miljöanpassning och företagsomställning. I budgetdirektivet efter valet 2022 fastställs att en CO2 budget skall tas fram. Denna saknas bland samrådsdokumenten.

Utvärdering av VG:regionens Miljömål

Enligt Kungälvs Kommuns hemsida där miljömål beskrivs skall VG:regionens regionala miljömål följas upp årligen. Detta gäller även exploatering gav jordbruksmark (åkermark och äng/betesmark).
– Resultatet och åtgärdsprogram saknas efter uppföljningen per 2020-12-31 i samrådsdokumenten.
– Resultatet och åtgärdsprogram saknas efter uppföljningen per 2021-12-31 i samrådsdokumenten.

UTREDNING AV JORDBRUKSMARK, KUNGÄLVS KOMMUN 2020

Rapporten är utförd av Naturcentrum AB och daterad 2020-12-20. Mot bakgrund av att 41 hektar jordbruksmark föreslås exploateras är det oacceptabelt att ovanstående rapport gömts undan bland gamla dokument i ÖP 2010. Den är mer än relevant i i FÖP Kode. Det känns som politiken och proffessionen helst vill bortse från relevanta fakta och slutsatser i ovan nämnda rapport.

Planeringsstrategi antagen av Kommunfullmäktige 2022-12-15
Citat: En uppdatering av kartläggning av kommunens åkermark bör göras. Den bör visa vilka värden åkermarken svarar för idag och vilka delar som är mest värdefulla med avseende på markens produktionsförmåga, markens arrondering och möjligheter till att bilda rationella jordbruksföretag. Åkermarkens möjligheter att tillsammans med annan lokal livsmedelsproduktion svara för lokal och regional livsmedelsförsörjning vid oljebristsituationer eller andra krislägen bör också beskrivas.

Bristen och saknaden av denna utredning påpekades för 10 år sedan.

- Kartläggningen saknas i FÖP Kode, trots att den är högst relevant och påverkar beslutet.

Benchmark mot de bästa Kommunerna i Sverige

I budgetdirektivet efter valet 2022 fastställs att Kungälvs Kommun skall jämföra sig med de bästa Kommunerna i Sverige. Det saknas en jämförelse med andra Kommuner av exploatering av jordbruksmark 2015-2020 i samrådsdokumenten.
Det saknas även en summering över jordbruksmark som exploaterats via Kommunens planmonopol 2021-2022.
Enligt jordbruksverket så övertrasserade Kungälv Kommun sin regional åkermark-exploatera-budget med 480% redan 2020.
– I samrådsdokumenten saknas en analys och ett åtgärdsprogram enligt budgetdirektiv och beslutade miljömål enligt Kommunens Policies som är publicerade som regionala miljömål på hemsidan.

Kommunens ägande av Jordbruksmark

I samrådsdokumenten saknas en beskrivning av vilka jordbruksfastigheter som Kungälvs Kommun äger i och har sålt i Kodes innan samrådet startade.

Särskilt Värdefull Åkermark

I ÖP 2010 beskrivs Miljökonsekvenser av exploatering gav Jordbruksmark. En utbyggnad i området medför att för matproduktion värdefulla resurser försvinner. Innefattar även ängs- och hagmark med höga naturvärden.

Tätortsbegränsning

FÖP Kode har tätortsbegränsningen utökats till att gälla även i planområdet öster om motorvägen.
Definition
Tätortsgränsen innebär att utbyggnadsbehovet för bostäder och verksamheter för respektive tätort ska kunna tillgodoses innanför gränsen.

Motstridigt Argument

– Varför exploateras jordbruksmark med bostäder när det finns andra platser inom tätortsbegränsningen som är mer lämpliga för ändamålet?

Värdekärnor i Kode - Bevarandevärde

I FÖP Kode så pekas tre områden särskilt ut som historiska värdekärnor.

Fakta

Jordbruksmark och mark inom värdekärnorna skall inte exploateras eftersom de är är historiska bärare av identiteten i området och i Kode.

FÖP Kode argumenterar mot sig själv

– Varför exploateras all värdekärnor när de innehåller värdefull jordbruksmark.
– Varför exploateras värdekärnorna med bostäder när det finns andra platser som är mer lämpliga?

Kodes Jordbrukslandskap - Biologisk Mångfald

I FÖP Kode saknas bilden nedan. Källa: GR Kommunalförbund PM 2020.

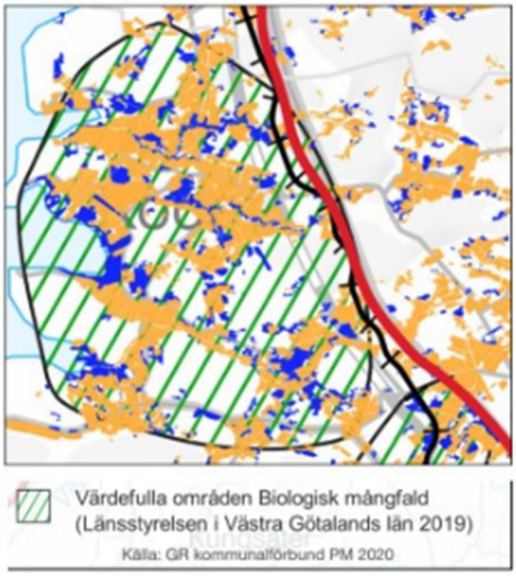

Fakta

Jordbruksmark väster om motorvägen är inte lämplig att exploatera eftersom de är värdefulla områden för Biologisk Mångfald enligt Länsstyrelsen.
FÖP Kode argumenterar mot sig själv
– Varför föreslås inte annan mark för bostäder som är mer lämplig att exploatera än värdefull jordbruksmark, tex. skogsmark eller verksamhetsmark öster om motorvägen (om det skulle behövas)?

Identifierade - Riskområden

I FÖP Kode har ett flertal riskområden identifierades på Jordbruksmark.
Fakta

Jordbruksmark inom eller i anslutning till riskområdena skall inte exploateras för byggnation. Vattendragen har anpassat sig till naturen och jordbrukarna har anpassat sin verksamhet på ett hållbart sätt till vattendragen i flera tusen år.

FÖP Kode argumenterar mot sig själv

– Varför föreslås inte annan mark för bostäder som är mer lämplig att exploatera än identifierade riskområden, tex. skogsmark eller verksamhetsmark?

Finlera - Urberg

I FÖP Kode har marken undersökts i den geotekniska utredningen. Gult är finlera och rött är urberg.

Fakta

I den geotekniska undersökning anges att sättningsförhållandena erfordras utredas senare men stor ekonomisk osäkerhet och påverkan på biologisk mångfald som följd.

FÖP Kode argumenterar mot sig själv

– Varför föreslås inte annan mark för bostäder som är mer lämplig att exploatera än fin- och kvicklera, tex. skogsmark eller verksamhetsmark på fastare grund?

Barriärer i Kode

I stationssamhället Partille så ser man motorvägen som en tillgång som kan överbryggas med ett köpcentrum.

I Kungälv planeras ett område på andra sidan motorvägen som i förstudien beskriv som en förutsättning för att överbrygga och knyta ihop Kungälv med Ytterby.
I Kungälvs tätort ser man motorvägen som en tillgång men bussfiler ända till Göteborg och ett resecentrum som överbryggar motorvägen med hållplats för snabbbussar som kommer från Kode-motet.
I FÖP Ytterby antagandehandling nämns ordet “barriär” 3 gånger. I ÖP 2010 planbeskrivning nämns ordet 2 gånger. I FÖP Kode samrådshandling nämns “barriär” 12 gånger.

Skulle också vilja passa på att citera Bokabs VD, Peter Jakobsson i en artikel i GP “Kungälv kan få helt ny stadsdel”. Det handlar om exploatering av Åseberget på andra sidan motorvägen genom Kungälv - som inte tar jordbruksmark i anspråk.
– “Området används i dag inte i någon större utsträckning. Sannolikheten för överklaganden anses av Bokab vara mindre än vad som var fallet med grannprojektet Kongahälla, där planering och rättsprocesser pågick i över tio år.”

Vision - Gångstråk

I Vision Kode anges att “Öka tillgängligheten och närheten till havet för alla. Anlägga gångstråk utmed havet och dess närhet på väl utvalda ställen”

Grönplanen är extremt omfattande och måste kostat en förmögenhet att ta fram.
– Var utreds och beskrivs gångstråken utmed havet?
– Saknades det i uppdragsbeskrivningen?
– Varför lägger man till två närströvområden åt andra hållet - öster om motorvägen som enligt medborgardialogen inte används i någon större utsträckning för rekreation?
– Var finns värdering av “gångstråk” jämfört med den omfattande exploateringen av Jordbruksmark?

Genomförande - 500m sen 1000m

Enligt den ekonomiska konsekvensanalysen skall planens genomförande starta inom 500m från stationen i steg 1. Steg 2 är 500-1000m. Varför ska jordbruksmark då ingå i FÖP Kode när det kommer att dröja minst 15 år innan området 500-1 000m från stationen skall exploateras (33 bostäder om året).

Flytta idrottsplats - Till Jordbruksmark

Ej förenlig med miljöbalken och Kungälvs Kommuns fyrstegmetod för byggnation.
– Hur kan FÖP Kode påstå att det är ett samhällsintresse att exploatera jordbruksmark när idrottsplatsen redan är uppförd på icke jordbruksmark?

Försäljning av Bostäder - Innan samråd med berörda och allmänhet

Östra Halltorp blir en upplevelserik blandning av olika byggnadstyper anpassade till terrängen och naturen, och erbjuder en unik möjlighet att bo på en plats där du kan känna samhörighet med naturen, och samtidigt ha närhet till bekvämligheter. Källa: www.sverigehuset.se
Det är uppenbart att byggherren förankrat projektet hos Samhällsbyggnadsenheten och/eller hos Kommunens styrande politiker. – Hur skall man annars förklara att betydande kostnader och ansträngningar redan genomförts för att planera för och sälja bostadsrätter, Hyresrätter och Äganderätter?
Risken är stor att det föreligger en jävssituation där Konsulternas uppdragningsbeskrivningar påverkas och FÖP Kode därmed genomförs baklänges. Effekten blir att att jordbruksmark exploateras i onödan för att någon har lovat byggherren att FÖP Kode kommer att beslutas enligt web-sida, visionsbild och intresseanmälan.

Deponi inom tätbebyggt område

Enligt uppgift är Kungälvs Kommun i full gång med att anlägga en deponi anläggning inom föreslaget tätbebyggt område öster om E6:an som ingår i FÖP Kode.
Jag anser att det är oetiskt och häpnadsväckande att folkvalda politiker och tjänstemän föregår en demokratisk process där allmänheten enligt plan och bygglagen skall skall få samråda och påverka innan åtgärder sker i det föreslagna planområdet.

SAMMANFATTNING

FÖP Kode följer inte miljöbalkens 3 kap. 4 § avsende att Jordbruksmark exploateras.FÖP Kode skall göras om. Jordbruksmark skall undantas från exploatering.

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Fornlämning och förorenad mark har hanterats i FÖPen vid eventuell exploatering utreds detta i detalj. Kommunen har i FÖP Kode liksom i FÖP Ytterby och gällande ÖP2010 använt det långsiktiga perspektiv som krävs vid strategisk planering av markanvändningen.

Se generellt svar avseende jordbruksmark sid 95–96.

Uppföljning av de regionala miljömålen sker separat i kommunen och inte i FÖParbetet.

Citatet från Planeringsstrategin är ett uppdrag från ÖP2010 som ersatts med den kartering av jordbruksmark som kommunen gjort 2020.

De områden som pekas ut för bostadsändamål är de som bedöms lämpliga för ändamålet för att kunna nå de politiska målen. Inför granskningsskedet har frågan utretts vidare med nya underlag och mark- o vattenanvändningskartan har reviderats.

Bedömningen i FÖPen är att verksamhetsmark är den lämpliga markanvändningen öster om E6.
Bostäder föreslås inte på nu kända riskområden. Inom verksamhetsmark väster om Bohusbanan föreslås en omvandling till bostäder där det bedöms lämpligt avseende risk och buller. Viss natur föreslås för exploatering i övrigt är grönytorna viktiga att bevara ur flera perspektiv vilket beskriv i FÖP och Grönstrukturplan.

Den barriär som beskrivs i Kode innehåller Bohusbanan, Kareby/Jörlandavägen samt E6 med mot.

Den politiska Visionen avser ett större område än vad FÖPen omfattar. Dessa frågor tas med i arbetet med den påbörjade nya översiktsplanen.

Visionen för alla serviceorter är att förtätning och utbyggnad sker inifrån och ut. Dock har kommunen inte rådigheten att styra exploateringen på detta sätt då kommunen inte äger all mark.

Sverigehusets förslag på byggnation är i enlighet med gällande översiktsplan ÖP2010.

Förslaget att anlägga en deponi öster om E6 drivs av en privat fastighetsägare.

YTTRANDE

Ingetorp Stenfastigheter AB 2023-03-06

Vi har med stort intresse läst förslaget till fördjupad översiktsplan för Kode. Som markägare till Ingetorp 1:12 hade vi dock gärna sett tankar ur vårt förslag för utvecklingen av Ingetorp 1:12 som en del av förslaget till FÖP Kode. Vårt förslag ”Ingetorp care” presenterades för tjänstemän på Kungälvs kommun den 22 juni 2022 och biläggs detta yttrande men sammanfattas även nedan.
Stenfastigheter har med hjälp av Kaminsky arkitektur tagit fram ett förslag med tankar om hur vårt område Ingetorp 1:12 skulle kunna utvecklas i framtiden. Även Egnahemsfabriken har varit med och kommit med förslag på hur ett idéburet byggande skulle kunna vara en del av områdets utveckling samt tagit fram ett förslag på möjlig lösning av en småskalig och ekologisk avloppslösning.

Områdets läge och introduktion till förslagets tankar:

Förslaget kallar vi ”Ingetorp Care” och det berör delar vårt markområde på ca 135 Ha. Området utgörs av en dalgång mellan kuperade höjder, öppna marker och ekskogar. Här ser vi att vi kan utveckla boenden för olika behov och för olika målgrupper och i områdets mitt har vi en ambition om att skapa en mötesplats för boende, besökare, friskportare samt både lantbrukare och småskaliga förädlare som vill sälja sina produkter. Vi bygger vårt koncept på olika former av idéburet byggande, hållbar solenergi och mobilitet, med möjlighet att bo och verka nära natur och friluftsliv. I samband med byggnation av bostäder och mötesplats vill vi även utveckla området med både elljusspår och fler gångstigar, som efterfrågas idag av Kodeborna. Vi tänker att befintligt område för

golf kan utvecklas till en slinga som kan användas både av boende och besökare och kopplas höjdpunkter med utsikt och eventuellt ett kallbadhus i Ingetorpssjön.

Områdets strategiska läge med 6 minuters cykelväg till Kode station och att cykelvägen även leder vidare mot Kungälv, som en del av ett regionalt cykelhuvudstråk för cykel mellan Kungälv och Kode, gör Ingetorp till ett område där det är möjligt att pendla hållbart med cykel och sedan tåg t ex till Göteborg. Vi vill därför gärna undersöka hur området kan utformas för att bli en del av ett hållbart stationsnära samhälle och hur området behöver utformas, med tex bilpool osv, för att stödja ett hållbart resande och minskad bilanvändning.

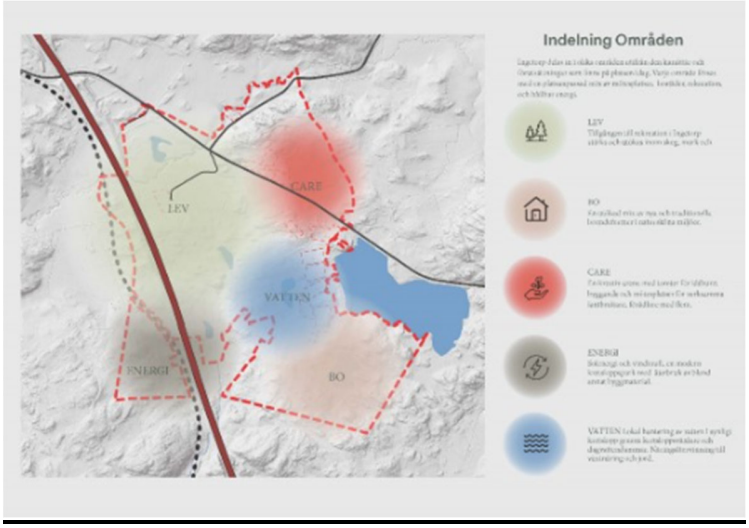

Bild 1: Indelning av utveckling av de olika delarna av området, från förslaget ”Ingetorp Care” s 6

Vidare ser vi att områdets läge vid det regionala cykelvägnätet gör att en mötesplats i området även är attraktivt för besökare som passerar och att en utveckling av en central nod på det sätt som vi vill utveckla genom förslaget skulle gå i linje med Västkuststiftelsens tankar. Cykelleden som passerar området ska gå hela vägen från Göteborg till Strömstad och sträcka sig över sju västsvenska kommuner; Göteborg, Kungälv, Stenungssund, Uddevalla, Munkedal, Tanum och Strömstad. Tanken är att cyklisterna ska kunna välja att hoppa på tåget en bit och sedan fortsätta cykla på leden. Enligt Linus Kron som är VD på Västkuststiftelsen är utmaningen att hitta vackra vägar med matställen och boenden att övernatta på. Matställe och boende för besökare skulle därför kunna vara en del som utvecklas inom projektet Ingetorp Care och vi tror även att en utveckling av strövområde, elljusspår mm skulle uppskattas av passerande turister. Ingetorpssjön är dessutom redan idag en väldigt uppskattad plats för rekreation med bland annat en kommunal badplats, vilket är en viktig funktion för Kode. Vi ser även positivt på ambitionen att landsbygdsutvecklingen ska ske med hjälp av bland annat friluftsliv, vilket kan bemötas i Ingetorp.
(Läs mer på: https://www.sttidningen.se/nyheter/stenungsund/ny-cykelled-skuggar-tåget-genom-bohuslän-1.79081272)

Bostäder
I områdets centrala del vill vi skapa både bostäder för olika målgrupper och plånböcker och en mötesplats. Mötesplatsen består av en centrumbyggnad, marknadsplats under tak och ett publikt torg som också fungerar som mötesplats. Man kan även tänka sig en ny samlingsplats för olika sport-och rekreationsaktiviteter här och tanken är att innehållet ska formas över tid, ihop med de boende och verksamma på platsen.

Bostäderna i denna del tänker vi kan vara hyresrätter och Stenfastigheter är en långsiktig förvaltare som gärna bygger, äger och förvaltar t ex hyresrätter och LSS-boenden och vi är även öppna för att bygga t ex förskola eller äldreboende om behov finnes. Vi skulle även gärna vilja utveckla en blandning av olika boendeformer, något vi även ser efterfrågas av Kodeborna. I förslaget kompletteras en byggnation av hyresrätter med kooperativa hyresrätter, parhus, radhus och även små enbostadshus, så kallade Tiny-houses, som är efterfrågade av många unga. Vi ser även att man kan bygga små flerbostadshus, sk fyrbohus, som t ex kan byggas i byggemenskapsform. Inom det centrala området ser vi att hus i något större skala placeras i de publika delarna närmare vägen och cykelvägen och att Tiny-houses, parhus och radhus placeras längre upp i sluttningen i de mer privata delarna av området. Bostäder i förslaget kombinerar fördelarna med att bo på landet med en tillgång till goda kommunikationer och gemenskap, vilket vi tror är väldigt eftertraktat och som vi tror både kan fylla de behov

av kompletterande upplåtelseformer som finns hos Kodeborna idag, samtidigt som det gör området attraktivt för personer som vill flytta till kommunen och samtidigt kunna bo och pendla hållbart.

I anslutning till befintlig detaljplan väster om Ingetorps sjön tror vi att man kan utveckla befintligt bostadsområde med ett mindre antal villor med närhet till sjö, skog och hav, i olika etapper.

Energi

Ingetorps bitvis bullerutsatta läge vid E6:an kan utnyttjas för att skapa en modern solcellspark som komplement till befintligt vindkraftverk. Vi vill även undersöka hur slutna kretslopp, återbruk och energiproduktion kan bli en del av Ingetorp. Kanske kan detta bli ett av Västsveriges största solcellsparker och på ett synligt sätt bidra till målen i Klimat 2030.

Avlopp

Ingetorp saknar idag kommunalt VA-nät och det ligger inte heller inplanerat i kommunens utbyggnadsplaner för VA. I området finns idag lokala avloppsledningsnät och avloppsledningsreningsverk för befintliga hushåll och verksamheter.
Detta förhållande gör att vi har föreslagit en småskalig och modern avloppsrening, där vattnets synliggjorda kretslopp blir till en mötesplats och ett attraktivt element i landskapsgestaltningen. Vi föreslår en avloppslösning där både rening och näringsåtervinning ordnas på ett säkert, hållbart, ekonomiskt och estetiskt vis som ökar platsens värde. Försörjningen med färskvatten löses genom borrade brunnar som vid behov skulle kunna kompletteras med en områdesgemensam filterbrunn och bufferttank. Om kommunen hellre ser en kommunal lösning är vi naturligtvis även öppna för det.

Ingetorps bidrag till mål i FÖP och önskemål i medborgardialogen

Vid genomläsning av rapporten av den genomförda medborgardialogen sammanfattad i rapporten ”SÅ KAN KODE UTVECKLAS” ser vi att Ingetorp har möjlighet att bidra till det som efterfrågas av många Kodeborna enligt den sammanfattning av dialogarbetet, som är en del av samrådshandlingen. Under rubriken Kode i framtiden beskrivs t ex att många boende anser att Kode borde växa genom att nya områden bebyggs, inte genom förtätning av befintliga områden och att om det ska byggas ska det byggas hyresrätter. Det nämns även att det saknas trottoarer och övergångsställen på vissa platser inne i tätorten, men cykelväg och trottoar är däremot utbyggt till Ingetorp. En medborgare som citeras anser att ”Kode kan karaktäriseras av avsaknaden av saker att göra, vilket ger Kode karaktären av att vara tråkigt. Det hade kunnat förbättrats med elljusspår, ordentliga gångstigar och fler platser för spontanidrott.”

I rapporten som sammanfattar medborgardialogen ser vi att en utbyggnation av Ingetorp kan bemöta fyra av de slutsatser som nämns under rubrikerna ”Bebyggelse” och ”Landsbygden och naturen eller grönstruktur”, se nedan:

Bebyggelse

• Det finns brist på varierade bostadstyper, framförallt billigare bostäder och hyresrätter, vilket gör det svårt för hushåll med en inkomst (ungdomar, äldre, ensamstående etc.) att bo kvar eller flytta till Kode.

• Kode borde växa genom att nya områden bebyggs, inte genom förtätning av befintliga områden.

Landsbygden och naturen eller grönstruktur

• Landsbygden och jordbruksmarken karaktäriserar Kode

• Närströvområden är mycket uppskattade men behöver utvecklas med elljusspår och ordentliga gångstigar

Uppdrag FÖP

I uppdraget för FÖP Kode kan man läsa att ”Kode är en av kommunens viktigaste serviceorter då det ligger i kommunens huvudstråk för kollektivtrafik. De frågor som är speciellt viktiga i uppdraget är att möjliggöra en bostadsutveckling samtidigt som grönområden ska bevaras och utvecklas och jordbruksmark värnas”, vilket vi anser bemöts med vårt förslag. Områdets läge, med ca 2 km till Kode station är utanför de 1000 meter som anses som fördelaktigt ur hållbarhetsperspektiv, men samtidigt gör Kodes placering med närheten till E6 i öster att det är väldigt få områden som kan bebyggas med bostäder inom önskade 0-1000 meter och det finns flera

områden som föreslås i FÖP:en som har liknande avstånd till stationen som Ingetorp (t ex bostadsutbyggnationen vid Tunge skola) och som både saknar utbyggd cykelväg och kommer i konflikt med andra viktiga intressen som brukningsvärd jordbruksmark, landskapsbild mm. Detta uppmärksammas i MKB:n som dock gör slutsatsen att den föreslagna utbyggnationen behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark än den föreslagna tas i anspråk. Vi hade gärna sett att en utbyggnation av Ingetorp hade tagits med som ett alternativ i MKB:n.

Vi tror att en långsiktig planering och utbyggnation av Ingetorp skulle kunna minska trycket på att exploatera de mer känsliga delarna som föreslås i förlaget för FÖP Kode och att det dessutom kan bidra med värden och efterfrågade upplåtelseformer i utvecklingen av Kode i framtiden.

Nästa steg:

Vi har inte bråttom att förverkliga våra tankar, men hade naturligtvis gärna sett hela eller delar av vårt förslag inarbetade i FÖP:en och i den kommande översiktsplanen. Vi tror även att en utbyggnation av bostäder, rekreativa områden och verksamheter hade kunnat bli ett positivt bidrag till Kodes utveckling och attraktivitet.

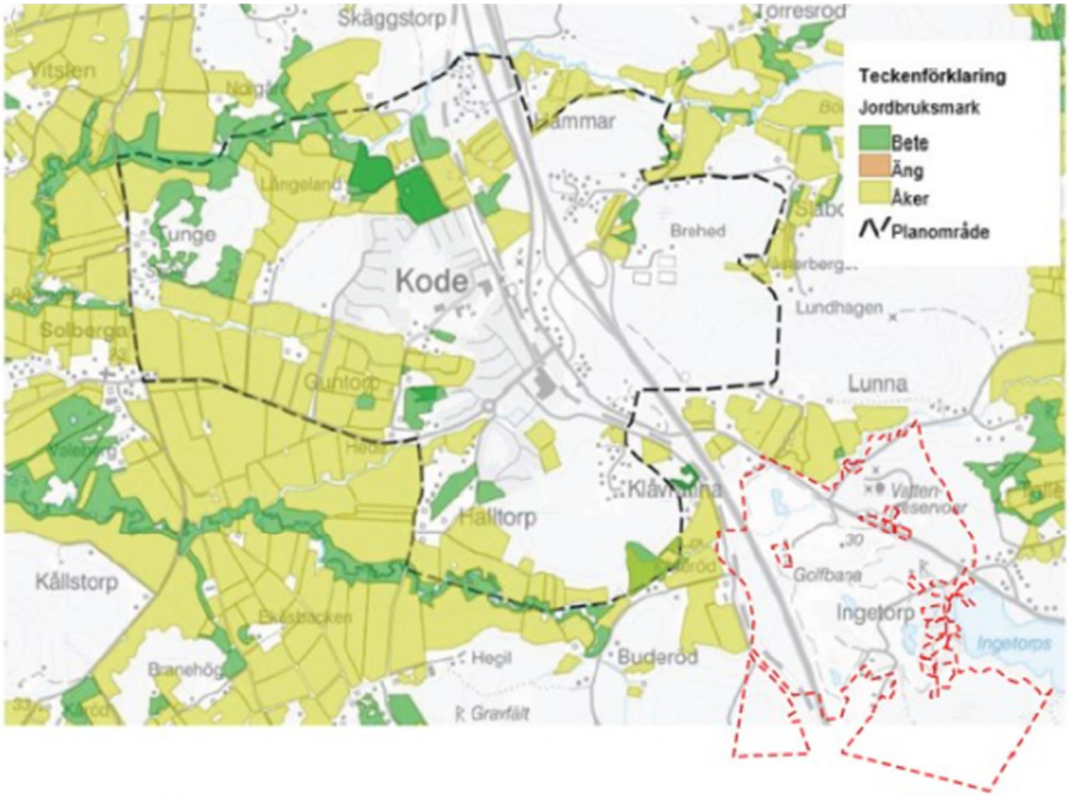

---------- = utbredning av Ingetorp 1:12

Bild 2: Ingetorps läge i relation till området som markeras som tätortsavgränsning i FÖP Kode, samrådshandling.

Att bygga bostäder enligt vårt förslag tror vi skulle bidra till att skapa en del av de tillkommande bostäder som Kungälvs kommun har som ambition att utöka Kode med, utan att ianspråkta värdefull jordbruksmark eller påverka landskapsbilden på samma sätt som i det mer låglänta centrala Kode. Framförallt ser vi att de bostäder som vi vill utveckla i Ingetorp är de som många Kodebor efterfrågar, dvs bostäder som är för målgrupperna unga, ensamstående och äldre. Vi är slutligen öppna för att både bemöta önskemål och behov som finns i Kungälvs kommun, t ex behov av bostäder för äldre, LSS-boenden eller förskolelokaler och är även öppna för en dialog och justering kring de första skisser över en möjlig utveckling av Ingetorp som biläggs detta yttrande.

Bilaga 1: Ingetorp Care, daterat 2023-03-06, förslag från 2022-06-21, framtaget av Kaminsky arkitektur på uppdrag av Ingetorp Stenfastigheter AB, i samarbete med Egnahemsfabriken och presenterat för tjänstemän Kungälvs kommun 2022-06-22

FÖRVALTNINGENS KOMMENTAR

Förslaget är inte i överensstämmelse med ÖP2010 eller FÖP Kode avseende en önskad utveckling av Kode som stationssamhälle i närhet till stationen för att möjliggöra för fler att resa hållbart och uppnå målen om hållbara transporter. Ny exploatering i Kode föreslås centralt, området vid Tunge är angett som befintlig blandad bebyggelse och inte för ny exploatering.

Kommunen har genom åren fått flera förfrågningar avseende den aktuella fastigheten och ställs sig negativ till byggnation av bostäder och ett beslut om avslag på planansökan finns. Bedömningen gjordes utifrån att det är ett ocentralt läge utanför tätort i strid mot ÖP2010, höga naturvärden, landskapsbildskydd och natur-o friluftslivsplanen hänsynsnivåer samt frågan kring VA och buller.

Med detta föreslås att Kommunstyrelsen godkänner samrådsredogörelsen för granskning enligt PBL 3 kap 12 §.

SAMHÄLLE OCH UTVECKLING Plan 2024-08-08

Pernilla Attnäs Björk
T.f. Enhetschef Plan
Planering och myndighet

Linda Andreasson
Översiktsplanerare

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Yttrande 1 (16)

Datum
2023-03-16

Ärendebeteckning
401-1629-2023

Kungälvs kommun
Stadshuset
442 81 Kungälv

Samråd om förslag till fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode i Kungälvs kommun

Samrådshandlingar daterade 2022-11-16

Inledning

Kungälvs kommun har ställt ut fördjupning av översiktsplan för Kode på samråd.

Länsstyrelsen ska enligt 3 kap. 10§ plan- och bygglagen (PBL) vid samråd om översiktsplan särskilt:

- ta till vara och samordna statens intressen,
- ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. PBL som hänsyn bör tas till vid beslut om mark- och vattenanvändningen,
- verka för att riksintressen tillgodoses – 3 och 4 kap. miljöbalken (MB), att miljökvalitetsnormer (MKN) enligt 5 kap. MB följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. MB,
- verka för att mellankommunala frågor samordnas på lämpligt sätt samt
- verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i PBL, om det behövs från allmän synpunkt.

I rollen att ta tillvara och samordna statens intressen har Länsstyrelsen inhämtat synpunkter på förslaget till ändring av översiktsplan från berörda myndigheter. Yttranden över planförslaget har inkommit från Statens geotekniska institut (SGI), Trafikverket, Skogsstyrelsen, Post- och telestyrelsen, Svenska kraftnät, Försvarsmakten, Lantmäteriet, Statens fastighetsverk och Luftfartsverket. Kopior av yttrandena överlämnas till kommunen för kännedom.

Samlad bedömning

Länsstyrelsen välkomnar att kommunen tagit fram ett förslag till ändring av översiktsplan för Kode. Förslaget beskriver hur Kode som stationssamhälle kan utvecklas. Det är i det stora hela välarbetat och tydligt och kan med en viss bearbetning och komplettering bli ett användbart underlag för efterföljande beslut som rör områdets markanvändning och bebyggelseutveckling.

Kommunerna kan överväga att presentera en etapputbyggnad för de olika områdena där exploatering närmast centrum prioriteras först.

Länsstyrelsen bedömer att berörda riksintressen kan tillgodoses.

Länsstyrelsen anser att det är otydligt om det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. MB följs.

Den fördjupande översiktsplanen föreslår ingen landsbygdsutveckling i strandnära läge.

Länsstyrelsen bedömer att frågor som berör mark- och vattenområden och som angår angränsande kommuner samordnas på ett lämpligt sätt.

Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte utesluta att det som föreslås i planen medför sådana problem avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning och erosion att det i ett senare planeringsskede kan ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/industrier.

Ovanstående frågor är viktigt att behandla vid analys av planens konsekvenser. Vad som kommer fram i denna analys behöver sedan arbetas in och ligga till grund för utformningen av det slutgiltiga förslaget.

Kommunen har tagit fram en planeringsstrategi som beskriver att översiktsplanen (ÖP) inte längre är aktuell. Detta framgår inte i ändringen av översiktsplanen. Eftersom den utgår från övergripande inriktningar i ÖP, behöver det förtydligas hur detta ska tolkas. Det kan gärna beskrivas hur kommunens arbete med översiktsplan går vidare och hur den fördjupade översiktsplanen förhåller sig till detta.

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Riksintressen

Kommunikationer (3 kap. 8 § MB)

Kode berörs av den så kallade MSA-påverkande ytan för Landvetter, Säve och Trollhättans flygplatser.[1] Landvetters flygplats utgör riksintresse vilket behöver tas upp under Riksintressen i den fördjupade översiktsplanen.[2]

Totalförsvaret (3 kap. 9 § miljöbalken)

Då planförslaget inte föreslår några höga objekt bedömer Länsstyrelsen att riksintresset tillgodoses. Det är bra att det framgår av handlingen att samtliga ärenden som rör höga objekt ska samrådas med Försvarsmakten.[3]

Naturvård och friluftsliv (3 kap. 6 § MB) och Kustområde (MB 4 kap 4§)

Det är positivt att kommunen valt att inte exploatera inom riksintresse för naturvården, friluftslivet eller högexploaterad kust och Länsstyrelsen delar bedömningen att den fördjupade översiktsplanen inte riskerar att skada dessa.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Vatten

Länsstyrelsen anser att det är otydligt om det som föreslås medverkar till att MKN för vatten enligt 5 kap. MB följs.

I sitt underlag behöver kommunen föra ett resonemang kring hur man har valt ut de nya exploateringsområdena utifrån lämplighet med hänsyn till MKN för vatten. För att den fördjupade översiktsplanen ska fungera som ett tydligt vägledande dokument för den kommande detaljplaneringen behövs resonemang kring hur kommande planläggning bidrar till att förbättra MKN för vatten i de fall detta behöver förbättras,

[1] MSA-påverkande ytan är skyddsområde på 60 km kring flygplats där flygplanen påbörjar den sista delen av inflygningen.
[2] Se yttrandet från Luftfartsverket (daterat 2023-01-27, dnr Ä-2023-018453).
[3] Med höga objekt avses högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse samt samtliga objekt högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Med sammanhållen bebyggelse avses de områden som utgör tätort på lantmäteriets översiktskarta 1:250 000.

samt hur kommunen kommer att beakta åtgärdsprogrammet för vatten 2022–2027 Västerhavets vattendistrikt.[4]

Kommunen skriver att det finns en översvämningsproblematik kopplat till planområdets recipienter (Kollerödsbäcken, Vallbyån och deras biflöden). Redan idag är dessa vattenförekomster hårt belastade av flöden från befintliga bostadsområden. Kommunen skriver vidare att flödena kommer att öka efter exploateringen till följd av den ökade mängden hårdgöring av mark i området. Det är av stor vikt att kommunen hanterar denna fråga på ett adekvat sätt i de kommande detaljplanerna för att minimera risken för negativ påverkan på MKN för vatten till följd av ökade flöden.

Kommunen har beskrivit områdets recipienter, Vallbyån och Kollerödsbäcken och redogjort för deras MKN för vatten. Länsstyrelsen anser att man i underlaget även behöver beskriva och redogöra för eventuell påverkan som exploateringen har på slutrecipienten, Hakefjorden (WA55040263). Enligt VISS är urban markanvändning inklusive dagvatten en betydande påverkanskälla för kväve- och fosforbelastningen på vattenförekomsten.[5]

Kommunen behöver i den fördjupade översiktsplanen göra ett ställningstagande om att i de fall lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) tillämpas ska område för detta avsättas i plankartan vid detaljplaneringen. Detta för att säkerställa att tillräckligt område för LOD finns i detaljplanerna och inte används för annat ändamål.

Luft och buller

Länsstyrelsen bedömer att det som föreslås medverkar till att MKN för luft och buller enligt 5 kap. MB följs.

MKN för luft finns för bland annat kvävedioxid och partiklar. Största källan till luftutsläpp är E6:an. Den förhärskande vindriktningen är västliga vindar vilket gör att luftföroreningarna går mot öster. Länsstyrelsen bedömer att detta i kombination med ett bra avstånd till de centrala delarna av Kode innebär att luftföroreningarna inte verkar vara ett problem för bostäder väster om E6:an.

Mellankommunala frågor

Länsstyrelsen bedömer att den i planen föreslagna mark- och vattenanvändning som berör andra kommuner samordnas på lämpligt sätt. Kommunen behöver dock beskriva grön infrastruktur som en mellankommunal fråga.

---

[4] Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Västerhavets vattendistrikt | Vattenmyndigheterna
[5] VISS= VatteninformationsSystem Sverige

Länsstyrelsen vill poängtera att det är viktigt att den gröna infrastrukturen och hur den ska hänga samman får genomslag i planens kartmaterial. Även den gröna och blå infrastrukturen i form av vattendrag och kontakt med havet bör förtydligas. Då det inom planområdet finns regionala gröna samband för skog och hävdad mark (bete och slåtter) som sträcker sig över kommungränsen behöver detta belysas som en mellankommunal fråga och vid behov samverka med berörda grannkommuner.[6] Läs vidare om grön infrastruktur under rubriken *Naturmiljö och områdesskydd*.

Hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion

Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte utesluta att det som föreslås i planen medför sådana problem avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning och erosion att det i ett senare planeringsskede kan ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Föreslagen exploatering kan vara lämplig men detaljerade utredningar kan komma att krävas i kommande detaljplanering. Det gäller framför allt avlopp, risk för transporter av farligt gods, geoteknik och skyddsavstånd till verksamheter/industrier. Inför granskning behöver den fördjupade översiktsplanen kompletteras med förtydliganden enligt nedan.

Farligt gods

Både E6 och Bohusbanan sträcker sig genom området och är utpekade farligt godsleder. Länsstyrelsen vill uppmärksamma kommunen på att hänsyn till farligt gods även behöver tas för de vägar där kommunen vet att det förekommer transporter av farligt gods men som inte är utpekade som rekommenderade transportvägar. Inför granskning behöver kommunen förtydliga om det finns ytterligare vägar där det förekommer transporter av farligt gods samt beskriva om hänsyn behöver tas till detta.

Länsstyrelsen förespråkar generellt ett bebyggelsefritt avstånd på 30 m från farligt gods led, alltså även bebyggelse intill väg E6. Kommunen behöver förtydliga detta i den fördjupade översiktsplanen.

Skyfall och översvämningsrisk

Länsstyrelsen ser positivt på att man tagit ett helhetsperspektiv i skyfallshanteringen och hittat helhetslösningar som fungerar för ett större område. Kommunen har även kartlagt samhällsviktiga

[6] Se Länsstyrelsens underlag om grön infrastruktur Kartor och underlag för planeringsarbete | Länsstyrelsen Västra Götaland (lansstyrelsen.se).

anläggningar inom området och undersökt hur dessa påverkas av skyfall, vilket är ett viktigt arbete som Länsstyrelsen ser positivt på.

Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden är idag hårt belastade med risk för översvämningar. Bebyggelse som föreslås i planen är framför allt belägen inom Vallbyåns avrinningsområde. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen har reserverat översvämningsytor längs med Vallbyån. Förslag ges också i den fördjupade översiktsplanen på att göra en fördjupad hydrologisk utredning för Vallbyån för att titta vidare på möjligheter på flödesfördröjning för att bättre hantera översvämningsriskerna för vattendraget. Länsstyrelsens ser positivt på detta förslag som är en viktig del för att hantera översvämningsrisken för befintlig bebyggelse men också för att inte förvärra översvämningsrisken för nedströms liggande områden.

Avlopp

Efter 2023 kommer avloppsvatten ledas till Ryaverket i Göteborg. Ryaverket har fått ett nytt tillstånd. Tillståndet är tidsbegränsat till och med 2036-12-31. Ett nytt samråd och tillståndsprövning är på gång för Ryaverket. Avloppsfrågan finns med i den fördjupade översiktsplanen men behöver behandlas tydligare. Det behöver beskrivas hur man arbetar med för att få tillräcklig kapacitet för rening av kommunens vatten innan ett nytt tillstånd och utbyggnad av Ryaverket är gjort, då man räknar med en ökning av bebyggelse inom planområdet.

Geoteknik

Den fördjupade översiktsplanen ger en god bild av de geotekniska säkerhetsfrågorna inom planområdet. Inför granskning behöver kommunen komplettera med att identifiera och redovisa om det finns någon befintlig bebyggelse som behöver åtgärdas med avseende på risk för ras, skred och erosion.[7]

Industrier och verksamheter

Det behöver förtydligas om det finns verksamheter/industrier som kräver skyddsavstånd till bebyggelse. Planerad exploatering kan behöva anpassas efter eventuella skyddsavstånd till befintliga verksamheter/industrier. Det förekommer exempelvis en drivmedelsstation i centrala delarna av Kode. Kommunen behöver förtydliga vilka risker som finns för omgivningen runt denna och hur dessa ska hanteras.

[7] Se yttrandet från SGI (daterat 2023-03-01, dnr 5.2-2301-0067).

Trafikbuller

Det framgår i den fördjupade översiktsplanen vilka områden som är bullerutsatta från framför allt E6:an och Bohusbanan. Frågan behöver hanteras i kommande detaljplaner.

Höga objekt

Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etc. som är högre än 20 meter över mark eller vattenyta ska remitteras till Luftfartsverket.[8]

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter - övriga allmänna intressen

Vatten

I samrådshandlingen skriver kommunen att biflöden inom området ses som en tillgång. Länsstyrelsen vill upplysa om att bara för att ett vattendrag idag inte är försett med MKN, så innebär det inte att den saknar värde. Länsstyrelsen upplyser vidare om att i de kommande detaljplanprocesserna ska eventuella arbeten i ytvatten beskrivas samt hur dessa avses att hanteras gällande anmälan eller tillstånd enligt 11 kap MB. Om kommande planer kommer att innebära några stabiliseringsåtgärder i eller i anslutning till vattenområden så utgör även det vattenverksamhet som, beroende på omfattning, kan vara anmälnings- eller tillståndspliktig.

Kulturmiljövård

Kommunen har tagit fram en landskapshistorisk analys för kulturmiljöer och värden inom planområdet, vilket är positivt. I planen redogörs för landskapsbilden på ett utförligt sätt.

Som riktlinjer för förtätning anges för kulturmiljöområden att ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till landskapsbild och kulturmiljö. Vissa principer för hänsyn/anpassning och bevarande anges, men på ett alltför övergripande sätt. Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att arbeta vidare med riktlinjer/rekommendationer som ger en tydlighet inför detaljplaner och eventuella förhandsbesked/bygglov.

Planen bedöms medföra stora negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då föreslagna områden för nybyggnation planeras inom framför allt kulturmiljöerna Guntorp-Hede och Tunge. De bedöms ha en småskalig struktur som är störningskänslig för förändringar. Det är viktigt att tydliga riktlinjer för nybyggnation tas fram så att nya byggnader inordnar sig i landskapet och att kulturhistoriskt värdefulla

[8] Se yttrandet från Luftfartsverket (daterat 2023-01-27, dnr Ä-2023-018453).

element värnas i samband med det såsom gamla byvägar, stenmurar, dammar med mera.

Om kommunen avser att eventuellt utvidga riksintresseanspråket för kulturmiljö behöver detta förtydligas i den fördjupade översiktsplanen och kontakt tas snarast för dialog mellan kommunen, riksintressemyndigheten och Länsstyrelsen. [9]

Arkeologi och fornlämningar

Förhållandevis få kända fornlämningar berörs av de planerade utvecklingsområdena. Förekomsten av fornlämningar runt om Kode och det långa historiska brukandet av området antyder att det kan finnas betydligt fler fornlämningar än vad som nu är känt. Det är bra att behovet av tidiga samråd med Länsstyrelsen och av arkeologiska utredningar i samband med kommande planprocesser uppmärksammas i samrådsunderlaget.

Arkeologisk utredning bör ske i samband med planläggning för att förbättra kunskapsunderlaget i de föreslagna utvecklingsområdena (med undantag för område 9).

Nedan följer en genomgång av föreslagna utvecklingsområden:

1. **Centrala Kode.** Viss risk finns för okända fornlämningar.

2. **Bräcke** – Utvecklingsområde för nya bostäder i södra delen av området berör en by-/gårdstomt med antikvarisk status möjlig fornlämning. Då lämningen är bebyggd ska den enligt rådande praxis betraktas som en övrig kulturhistorisk lämning. Hänsyn till lämningen bör tas i samband med planläggning. Påtaglig sannolikhet för okända fornlämningar finns inom området.

3. **Östra Guntorp –** En fornlämning i form av en stensättning finns inom området och risk för fler okända fornlämningar finns.

4. **Västra Guntorp –** Risk för fornlämningar finns inom området. Det är bra att behov av arkeologiska åtgärder uppmärksammas i samrådsunderlaget.

5. **Östra Halltorp –** Strax utanför sydvästra delen av utvecklingsområdet finns en fornlämning i form av en förhistorisk boplats med oklar utsträckning. Föreslagen markanvändning kan komma i konflikt med fornlämningen. Syd och sydväst om området finns ytterligare ett flertal

[9] Detta antyds i Landskapshistorisk analys vid Kode, daterat 2021-12-21.

fornlämningar. Påtaglig risk finns för ytterligare okända fornlämningar i närområdet.

6. **Västra Halltorp –** Planerat förtätningsområde i söder berör en förhistorisk boplats. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Det finns även sannolikhet för okända fornlämningar.

7. **Tunge -** Föreslaget utvecklingsområde för nya bostäder kommer i konflikt med kända fornlämningar i södra delen av utvecklingsområdet. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Påtaglig risk för ytterligare okända fornlämningar finns.

8. **Långeland –** Planerat nytt bostadsområde berör en möjlig fornlämning i form av en osäker stensättning och risk för fler okända fornlämningar finns. Utvecklingsområdet berör också södra delen av den utpekade kommunala kulturmiljön Karl XII:s väg. Kulturmiljön utgörs av en vägsträckning med tradition och omfattande lämningar efter kvarnverksamheter (kvarngrunder och dammanläggningar) som kantar en bäckravin (Vallby å). Både vägsträckningen och kvarnlämningarna är fornlämningar. I södra delen av denna kulturmiljö finns platsen för en numera försvunnen väderkvarn med en intilliggande vattenspegel. Platsen och dess läsbarhet som element i den omgivande kulturmiljön är viktig att bevara. Vallby å har enligt länsstyrelsens inventering av vattenanknutna kulturmiljöer ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Länsstyrelsens buffertyta VaKul kan med fördel användas som stöd för kommande avvägningar gällande placering och utformning av ny bebyggelse.

9. **Lunnevi och Västerberget –** Planerad utbyggnad av inert deponi. Exploateringsområdet kommer i konflikt med minst en känd fornlämning (ett bronsåldersröse). Arkeologisk utredning steg 1 har genomförts. Arkeologisk utredning steg 2 samt eventuella ytterligare arkeologiska åtgärder kvarstår. Fortsatt planläggning bör hantera exploateringsförslagets påverkan på fornlämningar. Anpassningar, hänsynsåtgärder och arkeologiska undersökningar kan bli aktuellt.

10. **Norra och Södra Hammar –** Utvecklingsområdet Norra Hammar berör flera kända fornlämningar. Tillstånd enligt kulturmiljölagen krävs. Anpassningar och/eller arkeologiska undersökningar kan bli aktuellt.

Naturmiljö och områdesskydd

En del av den föreslagna exploateringen görs i områden som utgörs av olika natur- och betesmarker och som i MKB:n till följd av detta bedöms

förlora sina naturvärden. Majoriteten av jordbruksmarker och naturmiljöer i planområdet är inte inventerade och det bedöms finnas miljöer med potentiellt höga naturvärden i form av biotopskyddade objekt, särskilt skyddsvärda träd och skyddade arter. Påverkan bedöms bli störst på naturvärden kopplade till betesmarker eftersom betesmarker och så kallade stödhabitat, samt annan mark som direkt angränsar särskilt värdefulla betesmarker exploateras.

Länsstyrelsen instämmer i de förslag till åtgärder för naturmiljön som anges i MKB:n, både vad gäller fortsatt arbete i den fördjupade översiktsplanen och fortsatt arbete i detaljplaneringen. Länsstyrelsen instämmer även bedömning av kumulativa effekter som görs och kommunen bör noga följa upp detta. Nedan specificeras Länsstyrelsens synpunkter ytterligare inom olika områden.

Artskydd
I området bedöms finnas goda förutsättningar och potentiella livsmiljöer för skyddade arter som fåglar, fladdermöss och groddjur. Dispenser från artskyddsförordningen ges mycket restriktivt. Att artskyddet tillgodoses kan således vara en förutsättning för detaljplaners genomförande. Kunskap om påverkan på skyddade arter behöver finnas så tidigt som möjligt då risk för påverkan ensamt kan utlösa betydande miljöpåverkan för en detaljplan och därmed generera krav på MKB. Därför bör kommunen inom ramen för den fördjupade översiktsplanen identifiera om skyddade arter påverkas i de naturområden, vattenområden och betesmarker som föreslås exploateras eller som riskerar att påverkas av anslutande exploatering. Anpassningar och skydds- eller kompensationsåtgärder krävs för att utesluta att förbuden i artskyddsförordningen löses ut.

Naturvärden och biotopskydd
Behovet av tidigt kunskapsunderlag gäller även för naturvärden och biotopskyddade objekt. Naturvärdesinventeringar och inventering av biotopskyddade objekt för de naturmiljöer och jordbruksmarker som föreslås exploateras bör därför också göras inom ramen för den fördjupade översiktsplanen.

Exploatering som skadar biotopskyddade objekt ska i första hand undvikas och förebyggas. Risk för skada på biotopskydd samt behov av kompensation behöver analyseras för varje nytt bebyggelseområde som pekas ut. Dispens söks för åtgärder som påverkar biotopskyddsområden tidigt i detaljplaneprocessen och det ska tydligt framgå att skada inte kan undvikas. Påverkan på generella biotopskydd bör även tas upp i konsekvensbeskrivningen av miljömålen. Både miljömålet om ett rikt

odlingslandskap och målet om ett rikt växt- och djurliv påverkas av att exploatering som skadar småbiotoper tillkommer.

Grönstruktur och grön infrastruktur
Grönstrukturplanen ger ett gediget kunskapsunderlag om grönytor, ekosystemtjänster, spridningsstråk och grön infrastruktur i planområdet. Länsstyrelsen anser att mer underlag från grönstrukturplanen bör få genomslag i den fördjupade översiktsplanens markanvändningskarta och strategiska karta. I den fördjupade översiktsplanen föreslås att i ett framtidsperspektiv de tre skogarna Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen kopplas samman med Kvarndammen och Halltorpskogen. Vattendragen ska också tas tillvara och utvecklas med närheten till havet. I planbeskrivningen finns också strategibilder på gröna spridningsstråk och kopplingar från grönstrukturplanen. Men dessa syns inte på den fördjupade översiktsplanens strategiska karta. Såväl grönstrukturplanens bevarandevärda spridningsstråk inom planområdet som de regionala sambanden för skog och hävdad mark utpekade mellan planområdet och dess omgivning bör finnas med på den strategiska kartan.

I markanvändningskartan ser flera naturområden och jordbruksmarker ut att bli isolerade mellan områden med befintlig bebyggelse eller där ny bebyggelse föreslås. Att planlägga jordbruksmark för bebyggelse mellan skogsområden försvagar spridningsstråken för växt- och djurarter. Spridningskorridorer och gröna samband mellan områdena bör pekas ut i markanvändningen för att säkerställa bevarandet av naturvärden och sammanhängande grön infrastruktur när naturmiljöer och jordbruksmark exploateras. Sambandet för skogsanknutna arter skärs delvis av i söder genom den föreslagna exploateringen i Östra Halltorp, vilket bör beskrivas och hanteras i planen. Se vidare rådgivning om detta i Länsstyrelsens planeringsunderlag för grön infrastruktur i översiktsplan, Planeringsunderlag Grön infrastruktur i översiktsplan (lansstyrelsen.se)[10].

Enligt planhandlingarna pågår arbete med att ta fram ny natur- och friluftslivsplan. Beskrivning av hur denna ska komplettera grönstrukturplan och tas omhand i den fördjupade översiktsplanen kan med fördel förtydligas. Kommunen bör använda den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur som underlag.

[10] Se exempelvis kapitel 2 Uppmärksamhetsområden, fliken Odlingslandskapet, rubrik ”Avvägningar och ställningstaganden som kan behövas i översiktsplanen”

Det bör förtydligas om ”Åtgärder föreslagna i MKB” på sida 71 också är förslag enligt den fördjupade översiktsplanen. Nu är det otydligt på vilket sätt dessa är vägledande.

Areella näringar

Jordbruksmark
Varje gång jordbruksmark planeras att tas i anspråk ska följande tre frågor utredas, för att leva upp till vad 3 kap. 4 § MB kräver:

1. Är jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

De första två frågorna har besvarats i planbeskrivningen. Kvar att redovisa är den sista frågan om varför annan mark inte kan tas i anspråk. Denna utredning saknas i underlaget. Redan i översiktsplanen ska de alternativa utbyggnadsområden som har studerats redovisas samt även visa på konsekvenserna från allmän synpunkt av de olika alternativen (Prop. 1985/86:3 s54 förarbetena till 3 kap. 4§ MB). Dessa områden ska utgöras av annan mark som inte är jordbruksmark.

Elnät

Det kan i framtiden bli aktuellt att förstärka station Hisingen med en ny 400 kV-ledning norrifrån. Detta innebär i sådana fall att den nya ledningen sannolikt kommer att passera strax öster om Kode där det idag redan finns en 130 kV-ledning.[11]

Befolkning, bebyggelse och boende

På områdena 2 Bräcke, 4 Västra Guntorp och 7 Tunge står att påverkan på landskapsbilden behöver utredas. Det vore bra med en hänvisning till avsnittet om Landskapsbild i kapitel 7 så att läsaren förstår att det finns underlag för en sådan bedömning.

Kring område 9 Lunnevi skulle den fördjupade översiktsplanen bli mer vägledande med någon form av tidplan för utredningen om flytten av idrottsplatsen.

I avsnittet Täthetsanalys och på den strategiska kartan bör radierna 500 respektive 1000 meter ritas ut då dessa är grundläggande för förtätningen och utvecklingen av Kode.

[11] Se yttrandet från Svenska kraftnät (daterat 2023-02-28, dnr Svk 2023/263).

Befolkningsutveckling och bostadsförsörjning

SCB:s senaste befolkningsframskrivning visar att Kungälvs kommun i genomsnitt förväntas växa strax under 1 % fram till 2040. Kommunens befolkningsutveckling har de senaste tio åren dock varit i nivå med kommunens målsättning, och under de senaste fem åren över.

Kommunen skulle kunna addera SCB:s senaste framskrivning för att ha i beaktande att det finns olika underlag för framtida möjliga scenarier för Kungälvs utveckling. Ett resonemang skulle kunna föras kring utveckling i etapper där exploatering närmast centrum prioriteras först, och sådan ändrad markanvändning som kommer i konflikt med andra värden kan avvakta.

Barnperspektivet

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige. Kommunerna har genom sitt planmonopol en särskilt viktig uppgift att fylla för att barnkonventionen ska införlivas i samhällsplaneringen. Länsstyrelsen noterar att en social konsekvensanalys har tagit fram vilket är bra. I den lämnas flera rekommendationer. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att dessa rekommendationer arbetas in i kommande den fördjupande översiktsplanen inför granskning och i kommande detaljplaner.

Infrastruktur och transporter

Vid framtida planläggning ska hänsyn tas till buller, vibrationer samt transporter av farligt gods på Bohusbanan.[12]

Det pågår en utredning för bland annat plattformsförlängning i Kode och där även planskildhet för denna undersöks. [13] I den fördjupade översiktsplanen bör det framgå vem som ansvarar och finansierar detta. Länsstyrelsen anser att det gärna kan förklaras mer på karta ”Föreslagna lägen för planskild korsning över eller under järnvägen” vilka typer av korsningar de olika förlagen är.

På markanvändningskartan pekas både befintliga och nya huvudstråk för gång och cykel ut med samma symbol. Det vore bra att kunna ske skillnad på dessa.

Planen säger att ingen bebyggelse ska tillkomma som hindrar framtida utbyggnad av dubbelspår. Detta område bör framgå på karta. Det vore också bra att lägga till någon ytterligare information hur processen ser ut framåt för utbyggnaden.

[12] Se yttrandet från Trafikverket (daterat 2023-03-06).
[13] Se yttrandet från Trafikverket (daterat 2023-03-06).

Det står att Projekt Skagerrak-banan pågår. Det bör framgå huruvida denna ingår i nationell plan.

I riktlinjen för kollektivtrafik står det att kollektivtrafikstråk ska stärkas. Kommunen kan gärna beskriva hur dialog med Västtrafik ska föras.

Gestaltad livsmiljö

Kommunen har på ett övergripande sätt inkluderat gestaltad livsmiljö genom att bland annat lyfta fram kulturvärden och arkitektur. Detta är en bra början och ett viktigt bidrag till att hantera allmänna intressen bland annat enligt 2 kap 3§ PBL.

För att ge mer konkret vägledning kan kommunen utveckla begreppen som används. I avsnittet *Gestaltad livsmiljö* står det att i kommande planering är kopplingen till det positiva i Kodes nuvarande identitet viktig att lyfta fram. I texten framgår en del om vad som är ortens karaktär, men det skulle kunna förtydligas vad som menas med identitet. Kommunen kan gärna beskriva mer vilka kvaliteter som ska bevaras för att stärka ortens identitet.

En av principerna i listan på kvaliteter för ett stationssamhälle är trygghet, där rörelse i området nämns. Utveckling av centrum med service och enklare verksamheter föreslås öster om stationen nära motorvägen. Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att beskriva tydliga metoder och riktlinjer för att göra detta område tryggt och attraktivt för vistelse då det exempelvis inte föreslås bostäder.

I avsnittet *Landskapsbild* finns olika figurer. Det är oklart om kommunen förespråkar de ena eller andra principerna, eller om det mest är illustrationer av att man kan placera bebyggelse olika. Det bör finnas ett resonemang och gärna riktlinjer om vilken lokalisering, placering och utformning som är önskvärd för att anpassa bebyggelsen till de olika landskapstyperna som beskrivs i texten. Det bör också förtydligas vad som menas med att övergången mellan odlingslandskapet och bebyggelsen ska vara genomtänkt.

Vidare är det viktigt att i översiktsplanen ange riktlinjer för arbete med gestaltad livsmiljö i kommande planeringsskeden. Ett sätt att göra detta är att ta fram en arkitekturstrategi kopplad till översiktsplanen eller som underlag, se Vägledning om arkitekturstrategier - Boverket. Ett annat underlag som kan ge riktlinjer i arbetet med gestaltad livsmiljö och komplettera arkitekturstrategierna är ett aktuellt kulturmiljöprogram eller inriktningsdokument.

Klimat

Klimat 2030 nämns, men inte om kommunen antagit klimatlöften. Detta vore relevant att nämna då planens syfte bland annat är att öka förutsättningar för hållbar mobilitet.

Miljökonsekvenser

Kommunen har haft samråd med Länsstyrelsen beträffande avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) till den fördjupade översiktsplanen. Länsstyrelsen lämnade i sin tur ett yttrande (dnr: 401-17576-2021, daterat 2021-06-03). Både kommunen och Länsstyrelsen delar uppfattningen att det finns risk för betydande miljöpåverkan till följd av planförslagets genomförande. Därför har kommunen tagit fram en MKB.

Beredning

Beslutet har fattats av funktionschef Nina Kiani Janson efter föredragning av arkitekt Ann-Louise Hulter. Företrädare för landsbygdsavdelningen, miljöskyddsavdelningen, naturavdelningen, samhällsavdelningen och vattenavdelningen har bidragit till beredningen av detta yttrande. Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planförslaget.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Yttranden för kännedom

Statens geotekniska institut, daterat 2023-03-01
Lantmäteriet, daterat 2023-01-20
Luftfartsverket, daterat 2023-01-27 (omfattas av sekretess)
Statens fastighetsverk, daterat 2023-01-24
Trafikverket, daterat 2023-03-06
Försvarsmakten, daterat 2023-01-20
Svenska kraftnät, daterat 2023-02-28
Skogsstyrelsen daterat, 2023-03-02
Post- och telestyrelsen daterat, 2023-03-02

Kopia av beslutet till

Statens geotekniska institut
Lantmäteriet

Luftfartsverket
Statens fastighetsverk
Trafikverket
Försvarsmakten
Svenska kraftnät
Skogsstyrelsen
Post- och telestyrelsen

Länsstyrelsen/
Enheten för samhällsskydd och beredskap
Kulturmiljöenheten
Landsbygdsenheten
Miljöskyddsavdelningen
Naturavdelningen
Samhällsbyggnadsenheten
Vattenavdelningen

Krav på omarbetning av föreslagen FÖP Kode 2023

Välkommen att skriva under här om du instämmer i följande utveckling för Kode, (Kungälvs kommun) som en markering mot föreslagen FÖP Kode.

Vi kräver av Kungälvs politiker att:

1. Ingen utbyggnad i Kode kan ske förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad.
2. Kode ska bevaras som ett tryggt och säkert samhälle att växa upp i.
3. Bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet – också de delar som ligger inom gamla ÖP Kungälv 2010 vid Guntorp och Tunge.
4. Nybyggnation och förtätning planeras på andra lägen än jordbruksmark.
5. Presenterade lösningar är ekonomiskt försvarbara.
6. Respekt för Solbergabygden och kulturlandskapet.
7. Kungälvs kommun ska vara ledande i landet i genomförande av FNs hållbarhetsmål, Agenda 2030. Detta förutsätter att FÖP Kode görs om så att hållbarhetsaspekterna ovan vägs in.

Arbetsgruppen för en hållbar utveckling av Kode

#	Datum	Namn	Bostadsort	Comment
1	2023-02-20	Anette Christin Larsson	Kode, Sverige	Jag håller med om alla punkter.
2	2023-02-20	Glen Johansson	Kode, Sverige	Jag håller med.
3	2023-02-20	Madeleine Skoglund	Kode, Sverige	Instämmer
4	2023-02-20	Helena Maripu	Göteborg , Sverige	
5	2023-02-20	Jennie Falk	Kode, Sverige	
6	2023-02-20	Ann-Katrin Andersson	Kode, Sverige	Solbergabygden har stort kulturellt värde! Jordbruksmark måste bevaras. För att logistiken för invånarna i Kode, arbetspendlarna, föräldrar med barn till och från förskolan och skolan, företagare samt alla övriga är en annan lösning vid järnvägsövergången viktig, det måste göras först!!
7	2023-02-20	Pia Solberg	Kode, Sverige	Jag inser att jordbruksmark inte ska bebyggas - av flera anledningar.
8	2023-02-20	Helen Tånghed	Marstrand, Sverige	Jag skriver under för att än en gång är konsekvensanalysen bristfällig och det sker på bekostnad av naturvärden, mänskliga värden och ekonomiska dito. Ingen utbyggnad i Kode kan ske förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad. Kode ska bevaras som ett tryggt och säkert samhälle att växa upp i. Bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet – också de delar som ligger inom gamla ÖP Kungälv 2010 vid Guntorp och Tunge. Nybyggnation och förtätning planeras på andra lägen än jordbruksmark. Presenterade lösningar är ekonomiskt försvarbara. Respekt för Solbergabygden och kulturlandskapet. Kungälvs kommun ska vara ledande i landet i genomförande av FNs hållbarhetsmål, Agenda 2030. Detta förutsätter att FÖP Kode görs om så att hållbarhetsaspekterna ovan vägs in.
9	2023-02-20	Eva Gusmark	Kode, Sverige	Jordbruksmarken på Solbergaslätten är mycket viktig att bevara. Det har varit särskilt tydligt under de senaste åren att vi behöver ha en beredskap för mer inhemsk matproduktion.
10	2023-02-20	Jeanette de Oliveira	Kode , Sverige	Jag vill bevara landsbygden
11	2023-02-20	Maria Quist Mohlin	Årsnäs, Sverige	Det är vansinnigt att förstöra ett litet samhälle på landet
12	2023-02-21	Edvin Lundenmark	Malmö, Sverige	
13	2023-02-21	Anders Edwardsson	Kungälv , Sverige	
14	2023-02-21	Mikael Mohlin	Kungälv, Sverige	Bevara jordbruksmarken
15	2023-02-21	Beate Persdotter Løken	Göteborg , Sverige	För att Kode inte ska bebyggas på en enda del av Solbergaslätten.
16	2023-02-21	Per Lundenmark	Kode, Sverige	
17	2023-02-21	Louise Andersson	Kode, Sverige	Jag vill att Kode ska bevaras som den lantliga ort den är idag

#	Datum	Namn	Bostadsort	Comment
18	2023-02-21	Kerstin Maripuu	Kode, Sverige	
19	2023-02-21	Viktor Gustafsson	Kode, Sverige	Slippa fler hus
20	2023-02-22	Sara Nilsson	Göteborg , Sverige	
21	2023-02-22	Tomas Brattfors	Alicante , Sverige	Kungälvs politiker är riktigt inkompetenta idioter som förstör livsviktig åkermark pga. att det är billigt och enkelt att bygga på färdigröjd mark!
22	2023-02-22	Anette Gustafsson	Kode, Sverige	Varje år förstörs stora områden jordbruksmark av olika orsaker. Och befolkningen ökar. Vi måste skydda och bevara den mark som finns kvar.
23	2023-02-22	Klara Lundenmark	Piteå, Sverige	Som uppvuxen i Kode är jag väl medveten om hur betydelsefull denna jordbruksmarken är!
24	2023-02-23	Heléne Olsson	Kode, Sverige	Vi måste bevara vår jordbruksmark då våra bönder och vi är i stort behov av dessa. Vi har köttbönder och mjölkbönder i Kode. Skall man då bygga på dessa marker har vi snart inga bönder kvar i Kode. Sen har vi en mycket farlig övergång av vårat järnvägsspår som måste göras om i första hand. Det är en tidsfråga innan det smäller ordentligt där. Marker att bygga tätort finns vid Lunna och Släbo.
25	2023-02-23	Louise Larsson	Kode, Sverige	
26	2023-02-23	Henry Andersson	Kode, Sverige	
27	2023-02-23	Anders Berglie	Kode, Sverige	Jag delar helt gruppens krav avseende FÖP Kode
28	2023-02-23	Per Melgaard-Løken	Göteborg, Sverige	Att bevara denna värdefulla kulturmark för framtiden är av enormt stor betydelse!
29	2023-02-24	Christian Börjesson	Kode, Sverige	
30	2023-02-24	Barbro Andersson	Kode, Sverige	Det är viktigt att jordbruksmark bevaras utifrån ett självförsörjningsperspektiv
31	2023-02-24	John Lundenmark	Kode, Sverige	
32	2023-02-24	Christian Mattsson	Kode, Sverige	Den primära och viktigaste punkten för mig är att bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet utan undantag.
33	2023-02-24	Andreas Martinsson	Kode, Sverige	Instämmer
34	2023-02-24	Mikael Martinsson	Kode, Sverige	Bevara jordbruksmark obebyggd och Solbergaslätten öppen.
35	2023-02-24	Helena Östlund	Marstrand, Sverige	
36	2023-02-25	Patrik Andersson	Kode , Sverige	Jag instämmer helt i gruppens krav angående FÖP Kode

#	Datum	Namn	Bostadsort	Comment
37	2023-02-25	Robert Kinhult	Kode, Sverige	Dålig byggplan
38	2023-02-25	Hannes Haraldsson	Kode, Sverige	Bevarandet av jordbruksmark är ett samhällsintresse i kris och beredskapssynpunkt, även för klimat och miljö då kol binds och arter bevaras i landsbygden. Vi ärver inte jorden av våra föräldrar, vi lånar den av våra barn.
39	2023-02-25	Eleonor Kinhult	Kode, Sverige	Jag är född och uppvuxen i det lilla samhället Kode. Lugnt och vackert. Fin åkermark. Precis lagom. Nu vill många att det byggs fler bostäder men då tar man åkermark som för mig är ofattbart! Ingen av oss vet hur framtiden ser ut,därför ska vi INTE röra den fina åkermarken som vi behöver! Det som däremot behöver åtgärdas är den omdiskuterade järnvägen. Det har diskuterats om detta i mer än 40 år men ännu har inget gjorts. Lägg resurserna på att fixa järnvägen men rör inte vår åkermark!!!
40	2023-02-25	Anne-Lee Olofsson	Kode, Sverige	Bevara Kode lantligt
41	2023-02-25	Anette Liljekrantz	Kode, Sverige	Jag instämmer med den gemensamma skrivelsen.
42	2023-02-25	Urban börjesson	Kode, Sverige	
43	2023-02-25	Anders Ericsson	Kode, Sverige	Det finns bättre sätt att utveckla boende.
44	2023-02-26	Kerstin Maripuu	Kode, Sverige	
45	2023-02-26	Elin Johansson	Jörlanda, Sverige	Den åkermark och skogsmark vi har måste vi vara rädda om och bevara. Det är otroligt viktigt både för miljön och för att kunna försörja befolkningen nu och i framtiden.
46	2023-02-26	Lena Brattfors Hagström	Askerön, Sverige	Det är viktigt att bevara levande landsbygd och odlingsbar åkermark.
47	2023-02-26	Emma Claéson Carlsson	Kode, Sverige	Förklastligt att bygga bort jordbruksmark.
48	2023-02-26	Jonathan Roos	Kode, Sverige	
49	2023-02-26	Pia Berglie	Kode, Sverige	Instämmer med skrivelsen.
50	2023-02-27	Ann Marklund	Kode, Sverige	
51	2023-02-27	Eva Jaruta	Kode, Sverige	Bevara åkerjorden och det vackra landskapet.
52	2023-02-28	Ragnhild Larsson	Hålta , Sverige	
53	2023-02-28	Maxim Jaruta	Kungälv, Sverige	
54	2023-02-28	Hannes Larsson	Kode, Sverige	Dels finns inte plats för fler Kodebor så länge tågövergången ser ut som den gör. Dessutom är det tryggt och bra i Kode för tillfället och man har ju sett otaliga exempel på små samhällen som tvunget skulle utökas vilket bara lett till ökad otrygghet och försämringar i allmänhet.

#	Datum	Namn	Bostadsort	Comment
55	2023-02-28	Elisabeth Nilsson	Kode, Sverige	Kungälvs politiker ska visa hänsyn och respekt för oss människor, djur och natur!! Vårda vår landsbygd!!
56	2023-02-28	Karin Ulvelid	Aröd, Sverige	... Solbergabygden är unik med sina kulturlandskap men också med gammal skog. Förtätning kommer leda till alltför hög belastning av känslig natur och för landskapet.
57	2023-02-28	Irene Nilsson	Kode, Sverige	Solbergaslätten är mycket viktig att bevara av många olika anledningar. Det har varit särskilt tydligt under de senaste åren att vi behöver ha en beredskap för mer självförsörjande matproduktion.
58	2023-03-01	Dan Hermansson	Kode, Sverige	
59	2023-03-03	Aleksej Jaruta	Kode, Sverige	
60	2023-03-04	Anders Urby	Kode, Sverige	Det ska inte byggas mer, fören järvägs övergången är om bygget.
61	2023-03-05	Fredrik Larsson	Kode, Sverige	
62	2023-03-05	Bengt Andersson	Kode, Sverige	MAT VÄXER INTE PÅ ASFALT!!!! Varje år bebyggs 600 hektar åker-mark i Sverige. 300 hektar åkermark asfalteras varje dag i Europa. Gör om och gör rätt.
63	2023-03-05	Sophia Andersson	Jörlanda , Sverige	Det är ett fördärv att förstöra fint landskap och åkermark. Bevara vår landsbygd.
64	2023-03-06	Dennis Solberg	Kode, Sverige	
65	2023-03-06	Helene Wåhlander	Kide, Sverige	Jag anser att FÖP Kode behöver arbetas om. Ingen jordbruksmark skall exploateras. Den skall brukas och användas för livsmedelsproduktion nu och i framtiden.
66	2023-03-07	Folke Skredsvik	Göteborg, Sverige	Vill bevara jordbrukslandskapet
67	2023-03-07	Ann-Charlotte Staaf	Romelanda, Sverige	Vi måste vara mera aktsam om moder jord och vara rädd om våra grönområden. Vi kommer att behöva denna i framtiden på ett naturligt sätt. Med tanke på de miljötänket vi lever under att vi skall äta odlad växt nära mat och inte importera så mycket mm. I detta fall står det ju också klart och tydligt i papper att detta är ett område man inte får bygga på.
68	2023-03-09	Göran Eriksson	Kode, Sverige	
69	2023-03-09	Daniel Regestam	Stockholm , Sverige	
70	2023-03-10	Chris Lewin	Kode, Sverige	
71	2023-03-10	Emelie Lewin	Kode, Sverige	Kode ska bevaras lantligt
72	2023-03-11	Björn Dellming	Kode, Sverige	De öppna markerna, jordbruket samt betande mular är viktiga för både försörjning och biologisk mångfald. Exploatering utan balanserande kompensationsåtgärder kan aldrig kallas "hållbar" hur mycket kommunen än försöker.
73	2023-03-11	Elisabeth Lindström	Kode, Sverige	Utbyggnad av små samhällen som tex Kode blir till slut drabbade av större brottslighet och otryggheten breder ut sig.. Finns bevisat i andra samhällen som gjort den resan före oss..

#	Datum	Namn	Bostadsort	Comment
74	2023-03-14	Berit Henriksson	Kode, Sverige	Omarbeta FÖP Kode och låt fortsätta driva ett småskaligt självförsörjande lantbruk i ett jordbruksvänligt Kode.
75	2023-03-15	Ellinor Mattsson	Kungälv, Sverige	Jag är född och uppvuxen i Kode och har familj och släkt där. Det ska vara tryggt pch säkert. Bevara landsbygden.
76	2023-03-15	Lena Mattsson	Kode, Sverige	Bevara landsbygden och grönområden.
77	2023-03-15	Gunilla Skoglund	Kode, Sverige	Instämmer Vi måste vara rädda om våra odlingsbara marker för framtiden .
78	2023-03-15	Elise Johansson	Kode , Sverige	Vi måste bevara och vara rädda om jordbruksmarken.
79	2023-03-16	Rikard Svensson	Kode, Sverige	
80	2023-03-16	Lilian Lindh	Kode, Sverige	Låt efterkommande generationer få ha kvar landsbygden med åkrar, ängar och skog.
81	2023-03-16	Johan Leandersson	Kode, Sverige	Anser att jordbruksmark skall brukas och att Kode inte ska bli en stad

ANKOM
2023 -03- 16
KUNGÄLVS KOMMUN

KUNGÄLVS KOMMUN
KOMMUNSTYRELSEN
Ank. 2023 -03- 16
Dnr KS2020/1689

117

Namninsamling

Kommunen har storslagna planer för Kode i framtiden. Invånarantalet ska öka dramatiskt och för detta behövs bostäder. Dessa har till största delen ritats in på jordbruksmark i Tunge, Långeland, Kode, Bräcke och Guntorp. En yta på ca 35 ha eller motsvarande 50 fotbollsplaner. Vi kräver att den fördjupade översiktsplanen görs om och att man visar respekt för jordbruks- och kulturmarken i Solberga.

Vi kräver av Kungälvs politiker att:

- Bevarad jordbruksmark är ett väsentligt samhällsintresse ur beredskaps- och klimatsynpunkt. Därför ska jordbruksmarken bevaras i sin helhet – också de delar som ligger inom gamla ÖP Kungälv 2010 vid Guntorp och Tunge.
- Nybyggnation och förtätning planeras på andra lägen än jordbruksmark.
- Respekt för Solbergabygden och kulturlandskapet.
- Kode ska bevaras som ett tryggt och säkert ställe att växa upp i.
- Ingen utbyggnad i Kode kan ske förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad.
- Presenterade lösningar är ekonomiskt försvarbara.
- Kungälvs kommun ska vara ledande i landet i genomförande av FNs hållbarhetsmål, Agenda 2030. Detta förutsätter att FÖP Kode görs om så att hållbarhetsaspekterna ovan vägs in.

Stort tack för din underskrift.

Namninsamling ang.FÖP Kode

Namn.	Adress/tel
Kerstin Eliasson	Guntorp
Ingrid Nilsson	Kröd
Lillemor Gustavsson	Aröd
Ingela Walton	Tegnebg
[illegible]	Bräcke
Inger Carlsson	Åsebybery
Gerd Eliasson	Ödsmål
Monica Larsson	Törresröd
Birgitta Larsson	Kode
Doris Hansson	Törresröd
Mariann Larsson	Helgeröd
Elsie Larsson	Bruderöd
Gerd Ljungberg	Vanby
Bill Alfredsson	Svalberga

Namninsamling ang.FÖP Kode

Namn.	Adress/tel
Lise-Lotte Andreasson	Aröd
Kerstin Kausson	Lunkare
Gad Andersson	KODE
Anne Marie Johansson	Nolby
Birgitta Gustafsson	Jorlanda
Ann Marie Olaugson	Buderöd
Lena Steijner e.u./fu	Göteborg
Tommy Olausson	Buderöd
Marie Moodh	Åsebyberg

Namninsamling ang.FÖP Kode

Namn.	Adress/tel
Elisabeth Johansson	0733592228 Långeland 110 44260 Kode
Gerk Andersson	0702-474771 Solbergs 850 44298 Kode

SÅ KAN KODE UTVECKLAS

- Enligt medborgare i Kode
- Enligt barn och unga i Kode

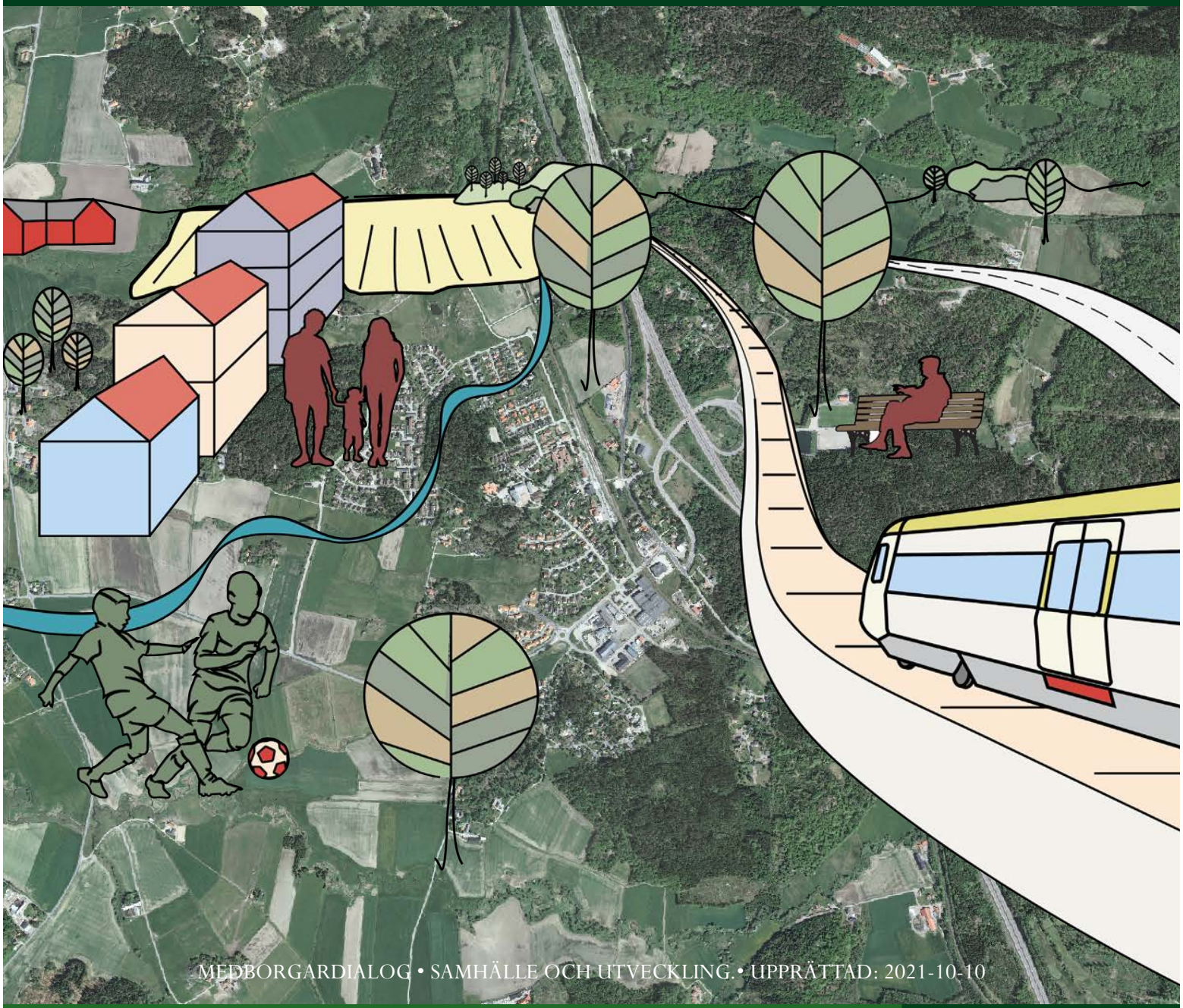

MEDBORGARDIALOG • SAMHÄLLE OCH UTVECKLING • UPPRÄTTAD: 2021-10-10

SAMHÄLLSBYGGNAD

KUNGÄLVS KOMMUN

MEDVERKANDE

Ida Andersson, Planarkitekt
Kungälvs kommun
Oskar Mikaelsson, Planarkitekt
Kungälvs kommun

PROJEKTGRUPP

Linda Andreasson, Översiktsplanerare
Kungälvs kommun
Viktor Heineson, Planarkitekt
Kungälvs kommun
Jenny Björnness Bergdahl, Trafikstrateg
Kungälvs kommun

LAYOUT

Kartmaterial och illustrationer: Oskar Mikaelsson *Kungälvs kommun*
Layout: Oskar Mikaelsson & Ida Andersson *Kungälvs kommun*
Foton: Kungälvs kommun och Kungälvs kommun fotobank där inget annat anges samt elever på Tunge skola och kode skola och fritids.

INLEDNING

Under våren 2021 har Kungälvs kommun tagit hjälp av elever och medborgare i Kode för att ta reda på vad de som bor, verkar och vistas i Kode tycker och tänker om Kode, nu och i framtiden!

Kungälvs kommun vill tacka alla som tagit sig tid att svara på enkät och kartformulär. I denna redogörelse har svaren sammanställts och vi har särskilt belyst de synpunkter som förekommer ofta. Synpunkterna har givit oss mer kunskap och infallsvinklar som kommer undersökas vidare i arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Kode.

Syftet med den tidiga dialogen var att involvera med-borgare, och för att få era synpunkter på vad ni tycker och tänker kring Kode och Kodes utveckling. Det hjälper oss framåt genom att kommunen nu vet mer om vad vi behöver fördjupa oss i samt vad som är viktigt att jobba lite extra med i just Kode.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING 2

BAKGRUND 5

HUR HAR MEDBORGARDIALOGEN SAMMANSTÄLLTS? 6

MEDBORGARDIALOGEN 7

METOD OCH GENOMFÖRANDE 7

WEBBENKÄT SAMMANSTÄLLNING 8

KARTFORMULÄR SAMMANSTÄLLNING 17

ELEVDIALOGEN 20

METOD OCH GENOMFÖRANDE 20

ELEVDIALOG SAMMANSTÄLLNING 21

KODE I FRAMTIDEN ENLIGT BARN OCH UNGA 26

SLUTSATSER 27

DET FORTSATTA ARBETET 28

BAKGRUND

VAD INNEBÄR EN FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR KODE?

Sedan mars 2021 pågår arbetet med att ta fram en fördjupad översiktsplan för Kode tätort. En översiktsplan är kommunens långsiktiga strategi för hur mark- och vattenområden och bebyggda områden ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen gäller för hela kommunen och är vägledande för arbetet med detaljplaner. En fördjupad översiktsplan gäller för en geografiskt avgränsad del, i det här fallet Kode tätort. Det ger möjlighet att mer i detalj beskriva kommunens vilja, förutsättningar och utmaningar för tätorten.

MEDBORGARDIALOG 2021

Under våren 2021 har en medborgardialog genomförts i två steg: en generell dialog för samtliga medborgare och en dialog riktade till elever. Kommunen riktade även en specifik enkät till företagarna i Kode, men då enbart ett svar inkom har en sammanställnings inte varit möjlig.

VARFÖR MEDBORGARDIALOG?

Medborgardialogen har gjort det möjligt att ta del av vilken bild Kodes invånare har av Kode. Dessutom åskådliggör medborgardialogen om vad Kodes invånare vill förbättra. Du som bor, verkar och vistas i Kode vet mest om tätortens styrkor, svagheter och utvecklingsmöjligheter. Medborgardialogen genomförs tidigt i processen att ta fram en fördjupad översiktsplan och utgör, tillsammans med till exempel utredningar, ett viktigt underlag för kommunen. Medborgardialogen är även ett verktyg för att synliggöra det arbete som kommunen genomför inom den långsiktiga planeringen. Dina åsikter och tankar är ett viktigt underlag för kommunen!

VART GICK DET ATT DELTA I MEDBORGARDIALOGEN?

Medborgardialogen bestod av en enkät och kartformulär som publicerades på kommunens hemsida mellan 17 maj och 15 juni.
Dialog med elever och lärare genomfördes med hjälp av rektor och lärare på Kode- och Tunge skola under feb-april 2021.

I Kode finns närhet till hav och skog. Allt man behöver finns i Kode. (kvinna 25-39)

Kode är ett litet samhälle där ”alla känner alla” och hjälps åt. (kvinna 25-39)

Kode är ett trevligt samhälle med gångavstånd till skola, affär och tågstation. (kvinna 40-65)

Kode är ett litet samhälle med närheten till natur åkrar. Ingen storstadskänsla som Ytterby tyvärr har fått. (man 18-25)

Kode är den lilla byn med allt! (man 25-39)

Kode är en lantlig förort med bra kommunikationer. (man 40-65)

DELAKTIGHETSTRAPPAN

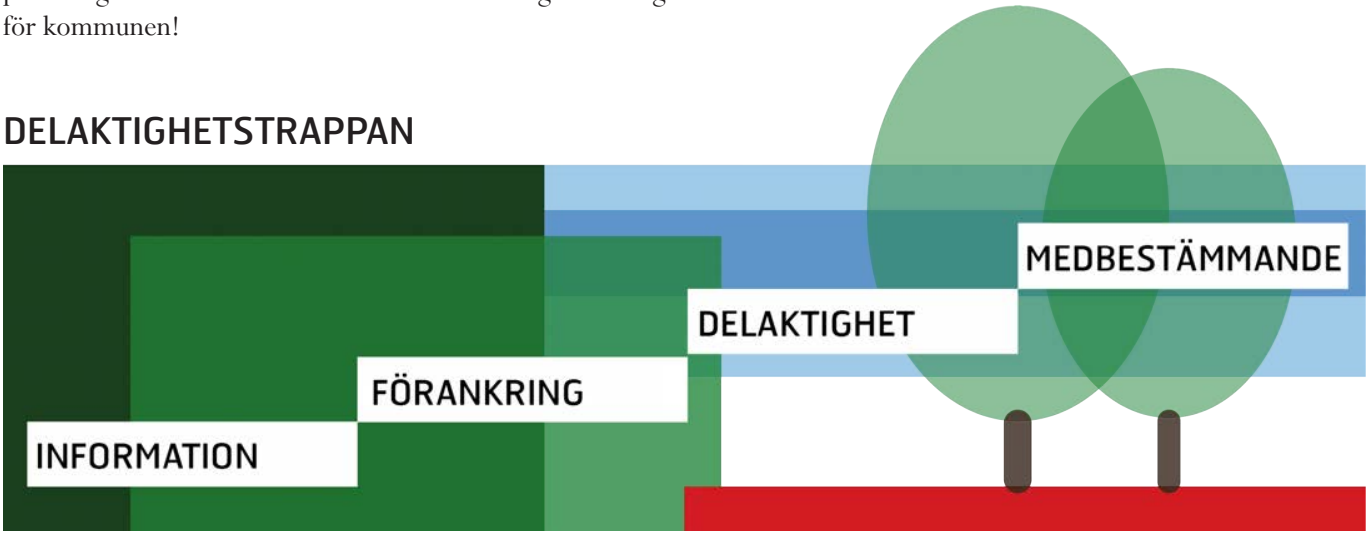

HUR HAR MEDBORGARDIALOGEN SAMMANSTÄLLTS?

Enkäten bestod av 12 frågor där fritextsvar var möjlig på de flesta av frågorna. De som har deltagit har därför kunnat besvara frågorna med egna beskrivningar. Svaren i fritext har hjälp oss få ut så mycket som möjligt av svaren, då covid-19 pandemin försvårade fysiska möten för dialog.

Kartformuläret möjliggjorde att deltagande kunde markera platser på en karta utifrån olika kategorier (Bra, Dålig, Utveckling och Neutral) och skriva en kommentar kring platsen.

Resultatet av enkäten och kartformuläret presenteras med hjälp av kartor, ordmoln, citat och sammanfattande texter.

Den här sammanställningen är en sammanfattning av medborgardialogen.

SAMMANFATTANDE TEXTER

De sammanfattade texterna är en sammanslagning av de vanligaste förekommande svaren, mer eller mindre tolkning har varit nödvändig.

KARTOR

Resultatet från kartformulären har sammanställts i kartor för respektive kategori (bra, dålig, utveckling och neutral). I kartorna redovisas punkterna som medborgarna själva pekat ut markerade med färgkod. Till kartorna kopplas sedan kommentarer som berättar om de olika plasterna.

ORDMOLN

I enkäten fanns det en fråga med möjlighet att beskriva Kode med ett ord. Svaret på denna fråga har sammanställts i ett så kallad ordmoln som genererar storleken på ord, baserat på hur frekvent det ordet har använts.

CITAT

Citat används för att komplettera kartor och löptext. Med citat går det att få en bredare och mer levande uppfattning av vad som inkommit i medborgardialogen. I enstaka fall har uppenbara stavfel rättats till.

DIAGRAM

Frågor med svarsalternativ har sammanställts i diagram.

MÖJLIGHET ATT DRA SLUTSATSER

Eftersom antalet svarande på medborgardialogen är relativt få i relation till antalet boende i Kode kan inga säkra slutsatser dras av medborgardialogen. Bland de svarande finns också en överrepresentation av åldersgruppen 40-65år, vilket innebär att dialogen inte var fulltäckande över alla åldrar. Ungdomar var en sådan grupp där deltagande saknades helt. Resultatet från medborgardialogen kan dock ändå bidra med viss kunskap om hur boende eller besökande i Kode kan uppleva tätorten. Det ger kommunen värdefull information om Kode och lyfter fram idéer eller möjligheter från olika perspektiv. Resultatet med tillhörande beskrivningar är en tolkning av enskilda och subjektiva uppfattningar av platser och området. Samma plats kan av en person uppfattas som tråkig men vara en annan persons favoritplats.

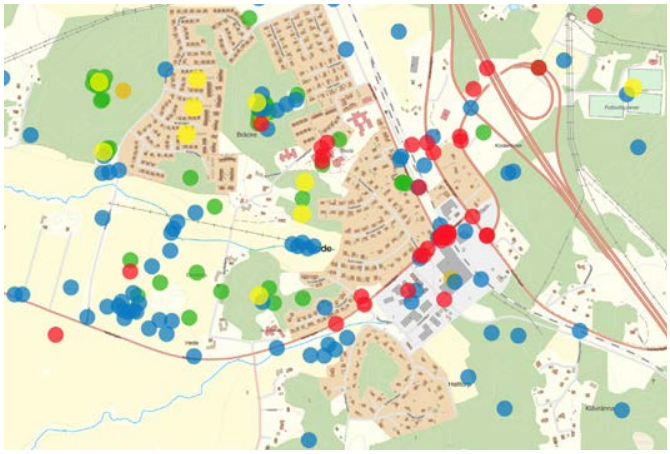

MEDBORGARDIALOGEN

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Medborgardialogen genomfördes digitalt i form av en enkät och ett kartformulär. Enkäten bestod av 12 frågor, där majoriteten av frågorna gav möjlighet till fritextsvar. För att få information och synpunkter kring specifika platser i Kode kompletterades enkäten med ett digitalt kartformulär. Kartformuläret möjliggjorde att de som svarade kunde markera ut platser på en karta utifrån olika kategorier och skriva en kommentar kring platsen.

Information om enkäten publicerades på kommunens sociala medier. Information om medborgardialogen spreds även på affischer runt om i Kode samt kontakt via föreningar för att sprida informationen om den pågående dialogen.

FRÅGORNAS FORMULERING

Det flesta frågorna gav möjligheten för deltagare att svara i fritext, och endast några få hade svarsalternativ. Kommunen har under pandemin inte har haft möjlighet att föra dialog genom platsbesök och prata med medborgarna direkt. Anledningen till att fritext valdes var för att få ut så mycket som möjligt av frågorna genom att ge medborgarna möjlighet att med egna ord förklara sina tankar och åsikter.

Till kartformuläret fick deltagande välja kategorier och placera dessa i en karta. Deltagande kunde välja mellan kategorierna Bra, Dålig, Utveckling eller Neutral och gavs sedan möjligheten att skriva i fritext om den platsen de valt att markera.

FRÅGOR TILL WEBBENKÄT

- Vad karaktäriserar Kode?
- Vad finns det för värden i Kode? Vad är bra/mindre bra?
- Hur ser du på förutsättningarna för människor i olika invånargrupper att bosätta sig i Kode?
- Hur ser du på Kode som en plats för barn och unga?
- Känner du dig trygg i Kode?
- Vad upplever du som tryggt/otryggt?
- Hur reser du oftast i vardagen?
- Vad skulle få dig att resa mer hållbart?
- Hur ser en bra/attraktiv bytespunkt för kollektiv trafik ut för dig?
- Vart är centrum i Kode? Hur tror du att det kom mer utvecklas och växa i framtiden?
- Vill du att det blir fler invånare i Kode?
- Hur tror du att Kode har utvecklats fram till 2050?

DELTAGANDE

Enkäten besvarades av 213 personer med olika kopplingar till Kode. De flesta av de svarande är boende i Kode tätort eller strax utanför. En del av dessa skrev att de även arbetar i Kode. Övriga var arbetande i Kode eller besökare/uppväxta.

Totalt svarade 201 personer på kartformuläret.

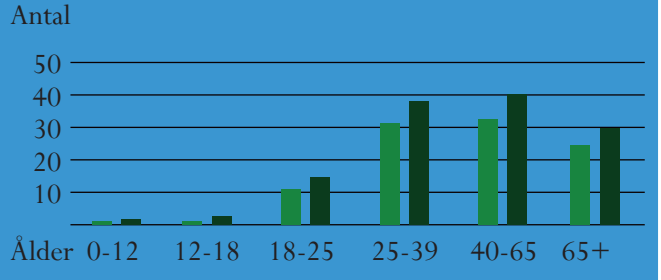

Av de deltagande var 57%kvinnor och 43% män

WEBBENKÄT SAMMANSTÄLLNING

KODE – EN TÄTORT NÄRA HAVET, LANDBYGDEN, NATUREN OCH STADEN.

Kode karaktäriseras av småskalighet och närhet. De boende i Kode uppskattar närheten till hav, landsbygd, natur och stad. Kode är en mindre ort där medborgarna finner lugnet, tryggheten och gemenskapen bland den karaktärsgivande villabebyggelsen. Den omgivande naturen och jordbrukslandskapet är en viktig del av ortens karaktär och den lantliga atmosfären beskrivs återkommande som positiv och eftersträvansvärd. Förutsättningarna för barn och unga är goda eftersom det finns bra miljöer för barnen att leka och röra sig fritt på. Järnvägen och buller från E6 upplevs som negativa faktorer som karaktäriserar tätorten.

I Kode finns goda pendlingsmöjligheter och grundläggande service. Samtidigt som många beskriver utbudet av service som bra i Kode efterfrågas det utveckling av service och centrum, då centrum idag i princip är helt obefintligt. Kollektivtrafiken skulle kunna förbättras genom fler avgångar mellan Kungälv och Kode och mellan Kode och övriga delar av kommunen. Det finns ett behov av cykelvägar till närliggande områden och havet då det i dagsläget är otryggt att cykla på de smala landsvägarna kring Kode. Det saknas även trottoarer och övergångsställen på vissa platser inne i tätorten.

Kode kan även karaktäriseras av avsaknaden av saker att göra, vilket ger Kode karaktären av att vara tråkigt. Det hade kunnat förbättrats med elljusspår, ordentliga gångstigar och fler platser för spontanidrott.

”Det är nära till allt och det finns skogar, vägar att cykla på, lekplatser och det är inte så mycket bilar.” (elev i årskurs 3)

”Tråkig framsida, men trevligt när man väl kommit in.” (man 40-65)

Kode karaktäriseras av sin unika natur och det jorbrukslandskap som finns där. Det stora slättlandskapet runt Solberga och Kode samt närheten till havet i väster och storskogen i öster.Närheten till kommuniktioner och storstaden gör Kode unikt. (man 40-65)

Kode är en trygg ort som lyckats växa kontrollerat och utan att tappa sina attraktiva grundvärden. Det är nära till den basservice man kan behöva och samtidigt nära till hav och fina skogsmiljöer. Många av oss har bott här länge och känner varandra och orten. Det är en bra blandning åldersmässigt och vad man utövar för yrke. (man 65+)

Kombinationen av livet på landet och närheten till storstaden. (man 18-25)

Vackra omgivningar, värdefull jordbruksmark med vackert slättlandskap, fina skogsområden samt hav och kust. Gång- och cykelavstånd till viktig kollektivtrafik. (kvinna 65+)

KODE – MEDBORGARNAS BESKRIVNING AV KODE MED ETT ORD

KODE – EN VILLATÄTORT

Det finns många värden i det villaområde som Kode är idag och flera uttrycker att det är en bra plats för barnfamiljer och att det finns en god samhörighet där alla är välkomna. Men förutsättningarna för olika invånargrupper att bosätta sig i Kode beskrivs som bristande eftersom att det finns en avsaknad av hyresrätter och billigare bostadsrätter. Bristen på varierande boendeformer utgör ett hinder för många invånargrupper. För exempelvis studenter, äldre, hushåll med endast en inkomst eller personer som saknar ekonomiska resurser beskrivs utbudet som begränsat. Ungdomar eller studenter kan ha svårt att hitta en lämplig bostad. Flera skriver dock att ungdomar sannolikt är måttligt intresserade acv att bo i Kode, bland annat då platser för socialt umgänge beskrivs som obefintliga. Liknande problem finns även för äldre som vill sälja sin villa men bo kvar på orten, eller frånskilda personer.

Pendlingsmöjligheterna i Kode är bra men bristen på hyresrätter och billigare bostäder tillsammans med bristen på service (apotek, restauranger, café, gym, etc.), mötesplatser och aktiviteter tillsammans beskrivs som problematisk för flera invånargrupper, både ur ekonomiska och sociala aspekter.

”Idag saknas nästan helt förutsättningar för människor som inte kan köpa villa att bosätta sig i Kode.” (man 40-65)

”Kode är än så länge en fin plats för barnfamiljer. Ungdomar kanske inte är så intresserade av att bo i Kode. Knappast studenter heller. Det är bra att det finns bostad för äldre och ensamstående.” (kvinna 40-65)

”Dåligt med lägenheter, både stora och små! Många som säljer sina hus vill bo kvar i Kode, men finns få möjligheter. Ungdomar tvingas att flytta från Kode mot sin vilja. Har du inte möjlighet att köpa villa, är det svårt att bo här!” (kvinna 40-65)

Barnfamiljer med två vuxna har goda förutsättningar. För dem med en eller låg inkomst är det svårare pga. få hyresrätter. Det vore bra med fler hyresrätter i området för att yngre och äldre skall kunna bo kvar. (man 25-39)

Dåliga förutsättningar, enformigt boende. Passar barnfamiljer och pensionärer, ungdomar, studenter och ensamstående har svårt att hitta lämpliga bostäder. (man 40-65)

Det är nästan bara familjer som kan bo här. Finns väl några lägenheten men det är otroligt begränsat. (kvinna 25-39)

Kode är jättebra för barnfamiljer och ensamstående.(kvinna 18-25)

KODE – EN BRA PLATS FÖR BARNFAMILJER

Kode är en bra och trygg plats för barn och unga. Det finns flera områden med mycket lite trafik där barnen kan leka, bra naturområden och flera aktiviteter för barn. Tillgång till förskola beskrivs som bra men brist för äldre barn.

Återkommande är dock bristen på aktiviteter och saker att göra för unga och ungdomar. För barn finns mycket kvaliteter i Kode, men många lyfter att när barnen kommer upp i åldrarna finns det begränsat med aktiviteter och mötesplatser. Scoutkåren och fotbollsklubben nämns som positiva, men utöver dessa är utbudet begränsat. Platser för exempelvis spontanidrott nämns som önskvärda tillsammans med flera samlingpunkter för ungdomar.

Närhet till natur. Fotograf: Kode skola fritids

”Jag tycker att en stor fördel med Kode är att det är just mycket barnfamiljer. Mina tidigare upplevelser när det blandas olika invånargrupper i ett område är tyvärr negativ.” (kvinna 18-25)

Toppen ort att växa upp på, dock är det tydligt att det saknas en mötesplats för ungdomarna. De härjar nu vid Hede förskola och förstör. (kvinna 25-39)

*Superbra område för barn. Bilfria skolvägar, många lekplatser, skog.
Inte mkt att hitta på för 15-17-åringar. (Kvinna 25-39)*

”Barn har goda förutsättningar för att växa upp i Kode. Jag valde att flytta hit just för dessa förutsättningar.” (Man 40-65)

De bilfria vägarna nere i samhället är perfekta för barn att känna sig trygga att röra sig mellan hus, lekplats och kompisar. Lekplatserna har börjat rustas upp, men fler behövs. Kanske skate-park. Finns inget för ungdomar. De hänger vid förskola/skola efter stängning i brist på annat. (Kvinna 29-35)

Tryggt för barnen att växa upp på mindre ort (kvinna 40-65)

Lekplats. Fotograf: Elever på tunge skola

KODE – EN TRYGG TÄTORT

Många beskriver Kode som en trygg och trivsam plats med god gemenskap. Kode är en lugn ort där många känner varandra och föräldrar våga släppa ut sina barn då det är begränsat med trafik i bostadsområdena.

Många upplever trafiksituationen i Kode som otrygg, framför allt runt järnvägsöverfarten, Kodemotet och de höga hastigheterna på vägarna genom och runt Kode. De höga hastigheterna tillsammans med avsaknaden av upplysta gång- och cykelbanor är ett problem för cyklister och gående. I tätorten finns även brist på trottoarer inom områdena, många beskriver dessa gator som trygga då det inte är mycket trafik, men är oroliga för ökad trafik när Kode växer.

Ungdomar som stökar på kvällarna nämns av många som problematiskt, framför allt vid Hede förskola.

198 personer svarade på frågan om de känner sig trygga i Kode.

99.5 % Svarade, JA de känner sig trygga i Kode

0.5 % svarade, NEJ de inte känner sig inte trygga i Kode.

”Tryggt: många äldre och barnfamiljer. Otryggt: höga hastigheter och tät trafik.” (man 25-39)

”Tryggt att man känner många och att det är lagom stort.” (kvinna 40-65)

”En trygg plats med bra sammanhållning, framförallt genom föreningslivet. Otryggt är trafiksituationen vid järnvägsöverfarten.” (kvinna 40-65)

”Det hade behövts belysta gång och cykelbanor längs dom stora vägarna. även mindre gator inne i samhället saknar ofta trottoar eller att den är enormt smal.” (Man 25-39)

Trygg ”stämning” inne i samhället. Otryggt i trafiken. Otryggt runt pendelparkeringen. (kvinna 40-65)

Just att det är familjärt och alla hälsar gör att man känner sig trygg. (kvinna 25-39)

”Tryggt: Scaftplaneringen, starkt föreningsliv, nystartad nattvandrargrupp, social kontroll i god bemärkelse. (man 25-39)

Otryggt: järnvägen, bristen på belysning på vägen till Kareby. ”

KODE - SOM STATIONSAMHÄLLE

Behovet av fler och bättre cykelvägar nämns av flera som en förutsättning för att kunna cykla i större utsträckning. Utökad cykelväg utmed Hedsvägen, samt till Solberga och Jörlanda. För boende strax utanför Kode lyfts behovet av cykelvägar till centrala Kode.

Många som idag använder kollektivtrafiken för vardagspendling tycker den är bra. Kollektivtrafiken skulle dock kunna förbättras genom utökade avgångar på helgerna och flera ser fördelar med dubbelspår i framtiden. Flera tror att dubbelspår kan skapa fler avgångar och därför underlätta pendling med tåg. Av de som kör bil i vardagen nämnde många att de gärna åker tåg till Göteborg på andra ärenden, förutsatt att man är ensam. Är hela familjen med, är det billigare med bil. Fler nämner även att kollektivtrafikens tider inte är tillfredsställande för fritidsresor som ligger utanför rusningstider.
För många som inte reser kollektivt är det livssituationen som gör det svårt att resa mer hållbart, tex barn eller annorlunda arbetstider. Det gör det att svårt anpassa till tågtider eller att kollektivtrafikens tider inte täcker deras arbetstider, flera nämnde även att de använder tjänstebil till och från jobbet.

Den anledningen som angavs av flest personer som anledning till att de inte åker mer kollektivt är de längre restiderna och byten som inte fungerar. Många skriver att det är svårt att pendla till Kungälv och att det behövs ökad kollektivtrafik från centrala Kode till Kungälvs tätort. Högre turtäthet och smidigare byten. Många som vanligtvis kör bil nämner även biljettpriserna måste sänkas för att det ska vara värt att resa med kollektivtrafiken i stället för bil.

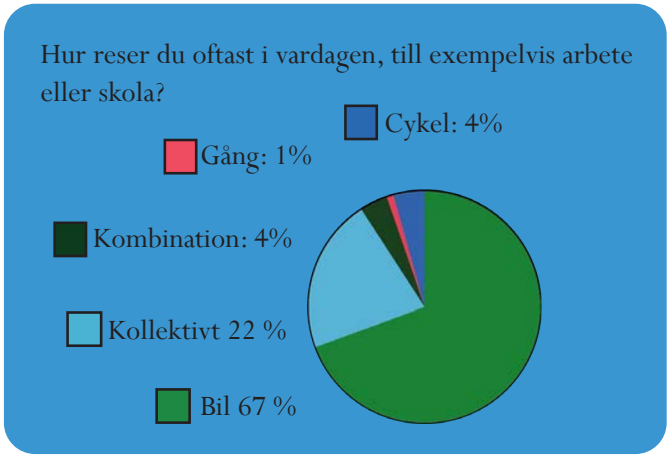

”Jag skulle åka oftare om Tåget ej var så fullsatt.” (man 25-39)

”Förbättra tillförlitligheten för tåg och bussar, och informationen då något går fel.” (Man, 40-65)

”Lysande allmänna kommunikationer i Kode.” (kvinna 40-65)

”Cykelbanor behövs. Värdefullt med cykelbanan söderut på gamla E6 till Kungälv. Jag åker ofta tåg till GBG och behöver ta med cykel. Det går oftast bra på tåget. När buss ersätter tåg kan cykel ej tas med, det är en mycket stor nackdel! Detta behöver kommunen diskutera med Västtrafik och se till att det blir en lösning.” (Kvinna 65+)

”Måste gå fler bussar mellan Kode och Kungälv, en tågstation vid resecentrum hade hjälpt. Med bil har jag 30 min dörr till dörr med jobbet men med kollektiv trafik tar det en timme då jag ska ta mig vidare från centrum i kungälv och det är inte hållbart med att lämna/hämta barn på förskola och skola.” (kvinna 25-39)

KODE - EN ATTRAKTIV KNYTPUNKT

Många i Kode är nöjda med Kode station, och utrycker att stationen är bra som den är idag. Det behövs dock fler pendelparkeringar, både för bil och cykel. Pendelparkeringarna måste vara säkra för fordonen samt vägen till och från. Återkommande är även vikten av trafiksäkerhet samt tydliga och säkra övergångar. För att kunna samordna med fler ärenden nämns den västra sidan spåret som bra för pendelparkering. Att samla kollektivtrafiken på ett och samma ställe nämns också som en viktig punkt av flera kodebor, förslagsvis nära stationen, det är inte kul att vänta på expressbussarna ute vid motorvägen.

En bra bytespunkt ska ha frekventa avgångar med korta väntetider där byten mellan buss och tåg är synkade. Det ska vara korta avstånd mellan bussar, tåg och parkeringar. Allt ska finnas samlat på ett ställe för att undvika spring mellan olika hållplatser. En bra bytespunkt har mycket människor i rörelse och ska vara upplyst, det får gärna finnas service.

”Järnvägsstationen utmärkt men det behövs fler parkeringar till stationen. På västra sidan. Många handlar i affären eller hämtar barn på hemvägen. Man vill ju inte passera järnvägsövergången ett antal extra gånger.” (kvinna 65+)

”I Kode måste det finnas bilparkering vid pendelhållplatserna. Förbättrad övervakning av cyklar och mopeder. Tågstationen är bra, men parkeringen räcker inte till.” (man 40-65)

”Där bussar och tåg är synkade. Att de utgår från Kode. Dvs inte startar turen som tex vid Ingetorps gård. Varken vuxna eller unga kan då nyttja bussen när de kommer med tåg/buss eftersom det är x antal km emellan. Varför inte ist utgå fr Kode stn/ korsvägen” (kvinna 40-65)

”Samlat på samma ställe så man inte behöver skynda sig mellan olika hållplatser.” (kvinna 25-39)

”Vi hade behövt en rymligare plats för pendeltrafik där bussar och tåg kan mötas på ett säkert sätt för gång och cykeltrafikanter. Ett nytt Kode resecentrum.” (kvinna 40-65)

”Gärna samlat med tåg och buss nära butik.” (kvinna, 40-65)

KODE – CENTRUM OCH SERVICE

På frågan var centrum låg fick vi in många skilda svar. Flera specifika platser återkommer som svar, bland annat tågstationen, ICA , Circle K eller återvinningsstationen. Många svarar även att centrum är över ett större område, till exempel mellan skolan och macken, mellan ICA, stationen och Circle K eller att hela Kode innefattas i centrum. Ett annat återkommande svar är att det inte finns något centrum, och några ifrågasätter även behovet av ett centrum i Kode.

Många hade gärna sett ett mindre och mer samlat centrum. Flera lyfter samtidigt att det är svårt för ett centrum att expandera på den västra sidan av järnvägen (runt ICA) och att centrum måste flytta för att kunna expandera. Flera lyfter platsen där det idag ligger industrier som lämplig för utveckling av centrum, (och att dessa verksamheter behöver flyttas utanför tätorten). Centrum skulle också kunna förflyttas till utanför dagens Kode, i samband med att det till exempel byggs bostäder på åkermarken väster om Guntorp.

Flera invånare i Kode vill nödvändigtvis inte ha en förändring av centrum och påpekar att det nog inte behövs ett centrum i Kode. Samtidigt lyfts behov av service, tex vårdcentral, större bibliotek och frisörsalong.

”Så länge det inte finns planskild järnvägsövergång blir samhället delat i två delar. Skall Kode växa måste man ta i tu med den frågan.”

”Centrum är ICA Kode. Vi vill inte ha det på något annat sätt. Inga storstadskomplex saker som tex torg m.m. Det är bra som det är.” (man 40-65)

Vi behöver ett tydligare centrum. Vill gärna se ett torg som främjar och håller liv i invånarnas kommunikation. (kvinna 40-65)

Ica känns som centrum, men jag tror man måste flytta centrum om Kode skall växa. (man 40-65)

ICA. Fotograf: Elever på tunge skola

Jag tror inte att det finns ett riktigt ”centrum” i kode. För mig är nog centrumet ganska utspritt. Men jag tycker inte heller att det behövs någon konkret mittpunkt. Många av oss samlas lite omkring och trivs bra med det.(man18-25)

Kode är en by, det behövs inget centrum! (kvinna 25-39)

Järnvägen är ett hinder för att utveckla den delen som framtida centrum. Eventuellt ett centrum på motsatt sida mellan motorväg och gamla riksvägen om villor inlöses. Krävs då en gång och cykeltunnel under järnvägen vid stationen. Busstrafik med anslutning till tåg och för befintlig skola skulle också kunna ligga på den sidan om järnvägen. (kvinna 65+)

Svårt att expandera när järnvägen ligger mitt i. Svårt att expandera när man inte får bygga på odlingsmark. (kvinna 25-39)

KODE - I FRAMTIDEN

Av de som svarade på enkäten anser en mindre majoritet att Kode gärna får växa, men många lyfte också fram att det behövs en del åtgärder innan Kode kan växa. Många anser att Kode bör växa genom etablering av nya områden istället för genom förtätning av befintliga områden som innebär att till exempel grönområden tas i anspråk. Om det ska byggas så bör det byggas hyresrätter. Det bör heller inte byggas för mycket för fort, utan det är viktigt att samhällsservicen hänger med i utvecklingen. Infrastrukturen måste också byggas ut/åtgärdas i takt med att Kode växer och Kode bör inte växa förrän järnvägsöverfarten samt korsningen Kodevägen/Hedsvägen är åtgärdade. Landskapsbilden är viktig vid ny byggnation för att känslan av Kode ska bevaras.

Cirka 14% svarar att Kode inte nödvändigtvis bör växa mer utan att Kode är lagom och som det är, ett mindre, lantlig och lugnt samhälle. Ska Kode växa är det enbart måttligt.

Cirka 30% svarar nej till att Kode ska växa med fler invånare. De som skriver varför tycker att Kode är lagom i storlek nu och anledningarna till att bo i Kode försvinner, det vill säga en landsbygds ort omgärdat av åkermark och gröna kullar.

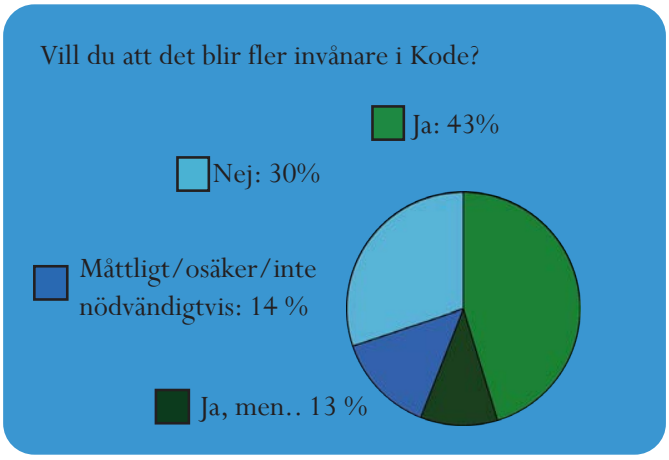

”Helt förstört.” (elev årskurs 6)

”Jag hoppas att det ser ungefär likadant ut.” (man 40-65)

””Sorgligt nog så har vi väl en större matvaruaffär, större skola och fler boende som byggts in i de öppna fälten som idag. Omger Kode samhälle. Man har tappat den lantliga känslan. Med andra ord - till det sämre.” (kvinna 25-39)

”Solbergaslätten inom tätortsavgränsningen bebyggs. Oavsett var skolan hamnar blir det bebyggelse. Utan planfri järnvägskorsning kommer inte samhället att fungera.” (kvinna 65)

”Jag tror att det Kode vi känner idag kommer förtätas. Jag tror att området expanderas och att man väljer att bygga åt inlandet, samtidigt som man sparar slätterna till lantbrukarna och livsnjutarna. Jag tror att man gör det man måste och samtidigt ser att Kode har en karaktär som bör föras vidare!” (man 18-25)

”Jag vill se ett hållbart samhälle som uppmuntrar till miljöanpassade boenden med klimatpositiva hus, en variation av unga och äldre invånare. Jag vill se smarta kommunikationer till såväl norr som söder ut.” (man 40-65)

”Det kommer knappt vara någon skog och väldigt mycket hus och bostäder” (elev årkurs 6)

”Kanske större och fler invånare. Kanske lite mer som en stad.” (elev årskurs 4)

”Jag tror att orten har blivit större, fler bostäder, mer lägenheter. Jag känner oro för att Kode blir ett stort bostadsområde, att natur och jordbruksmark bebyggs, men att servicen fortsatt är centrerad till Kungälv.” (kvinna 40-65)

”Solbergaslätten inom tätortsavgränsningen bebyggs. Oavsett var skolan hamnar blir det bebyggelse. Utan planfri järnvägskorsning kommer inte samhället att fungera.” (kvinna 65)

”Med mer service, bättre framkomlighet för gångare och cyklister.” (25-39)

”Inget kan bli bättre. För allt är jättebra.” (elev årskurs 3)

KARTFORMULÄR SAMMANSTÄLLNING

KODE - PLATSER OCH UTVECKLING?

”Bra plats för ny skola. Närhet till Hedsvägen för att slippa mer trafik än nödvändigt in i samhället. Från samhället enkelt att komma till ”bakvägen” utan att barnen behöver ut i trafiken.”

”Bra område för vidare byggnation av bostäder i Kode.”

”Bra plats för att skapa ett nytt centrum med handelsområde bostäder och utbildning.”

”Bostäder med en hög hållbarhetsprofil som andar framtid! Ev handel i samband med ett torg. ”Bilfattig” gestaltning.”

”Eventuellt ytterligare en plats för fler bostäder, dessutom bör bäcken användas för en attraktiv gestaltning (t ex en bra cykelväg längs med vattnet, några områden uppdämt till våtmark osv)”

”Bygg om Tunge skola till ett riktigt fint äldreboende, med havsutsikt!”

”Vore bra om Tunge skola kan användas till något vettigt i framtiden. En rejäl ombyggnation behövs nog, kanske kan en kursgård eller vandrarhem etableras. Skulle vara kul med lite turism här i södra Bohuslän.”

”Bygg bostäder här med nya boendeformer och med blandade strukturer.”

”Ytterliggare plats för mer bostäder”

”Nya bostäder för att fylla upp lucka mellan samhällen”

”Det är en bra fotbollsplan för barnen, behöver uppdateras med nytt nät och nytt lager med grus. Kanske någon lampa att lysa upp på de sena grillkvällarna då barnen vill spela länge men ha nära hem.”

”stationsområdet bör utvecklas för att behålla tåget i Kode, mer pendelplatser behövs men även lägenheter i centrala Kode är en brist”

”Kodevägen och även gc-bana vid stora delar av Kodevägen är smala. Kan det görs om till en gångfartsgata där bilar, cyklande och gående samsas på trafikytan på lika villkor? Det kanske blir billigare än att bredda Kodevägen. Dessutom tystare för boende.”

”Dålig/obefintlig belysning Kode återvinning station.”

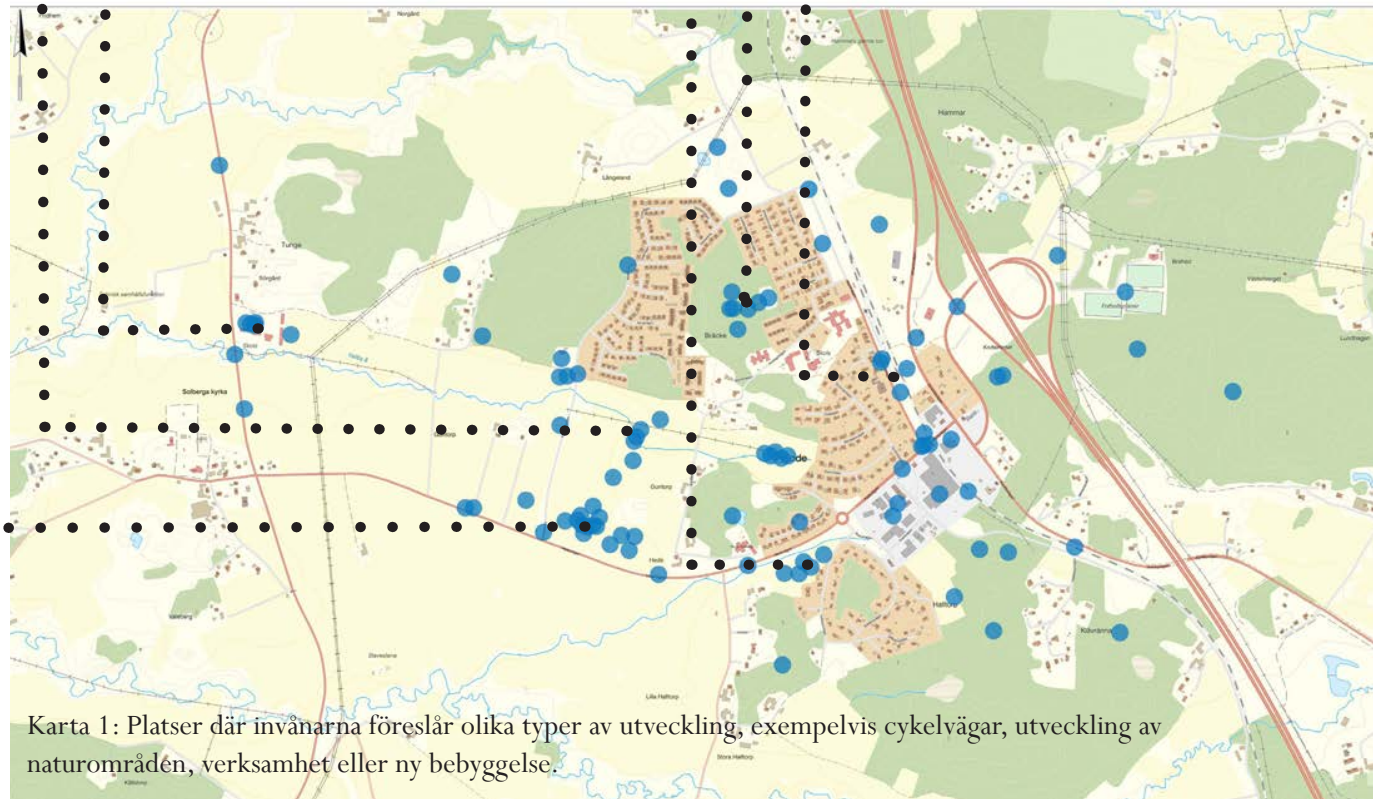

Karta 1: Platser där invånarna föreslår olika typer av utveckling, exempelvis cykelvägar, utveckling av naturområden, verksamhet eller ny bebyggelse.

KODE - PLATSER SOM ÄR BRA

”Bra med bevarad landskapsbild över slätten”

”Väldigt fin utsikt över slätten. På vintrarna finns här ibland ett längdskidespår.”

”bra med öppen landskapsbild”

”Väldigt fin promenadväg för barn med mycket djur att titta på”

”Viktigt rekreationsområde! Kan dock utvecklas och bli ännu bättre. Löparspår, gångväg som även kopplar ihop med skogspartiet väster om (vid Tunge).”

”Väldigt bra naturområde för promenader, bärplockning, svamp och lek. Många stigar i en naturskön gammal skog, med ”stock och sten”. Dock är skogen privatägd och det finns så klart en risk att den kommer att avverkas en dag.”

”Bra skogsområde att bevara närströvoområde”

”Grönområde med skyddad natur för fågelliv. Mycket bra. Här finns också en trevlig damm som används flitigt av barnen på vintern för skridskoåkning.”

”Fint skogsområde utan närhet till biltrafik. Barn kan springa fritt i skog och på vintern fryser dammen för skridskoåkning”

”Trevligt promenadstråk med mycket djurliv och lekmöjligheter”

”Skog som närströvområde med höga naturvärden samt naturlekplats som bör bevaras. Används av många: boende, barn, skola / förskola. Sådana gröna lungor är attraktiva för tätortens utveckling och viktiga i framtidens klimat!”

”Skapa en natur- / äventyrslekplats, t ex med utegym, linbana, picknickplats, mm.”

”Skogen, härligt att ha nära till en skog att kunna ta promenad med barn och djur. Känna att man kommer bort lite från villaområdet och ger mysig atmosfär till oss boende i Kode.”

”Tummen upp till en butik som finns i samhället. Perfekt när man glömt något”

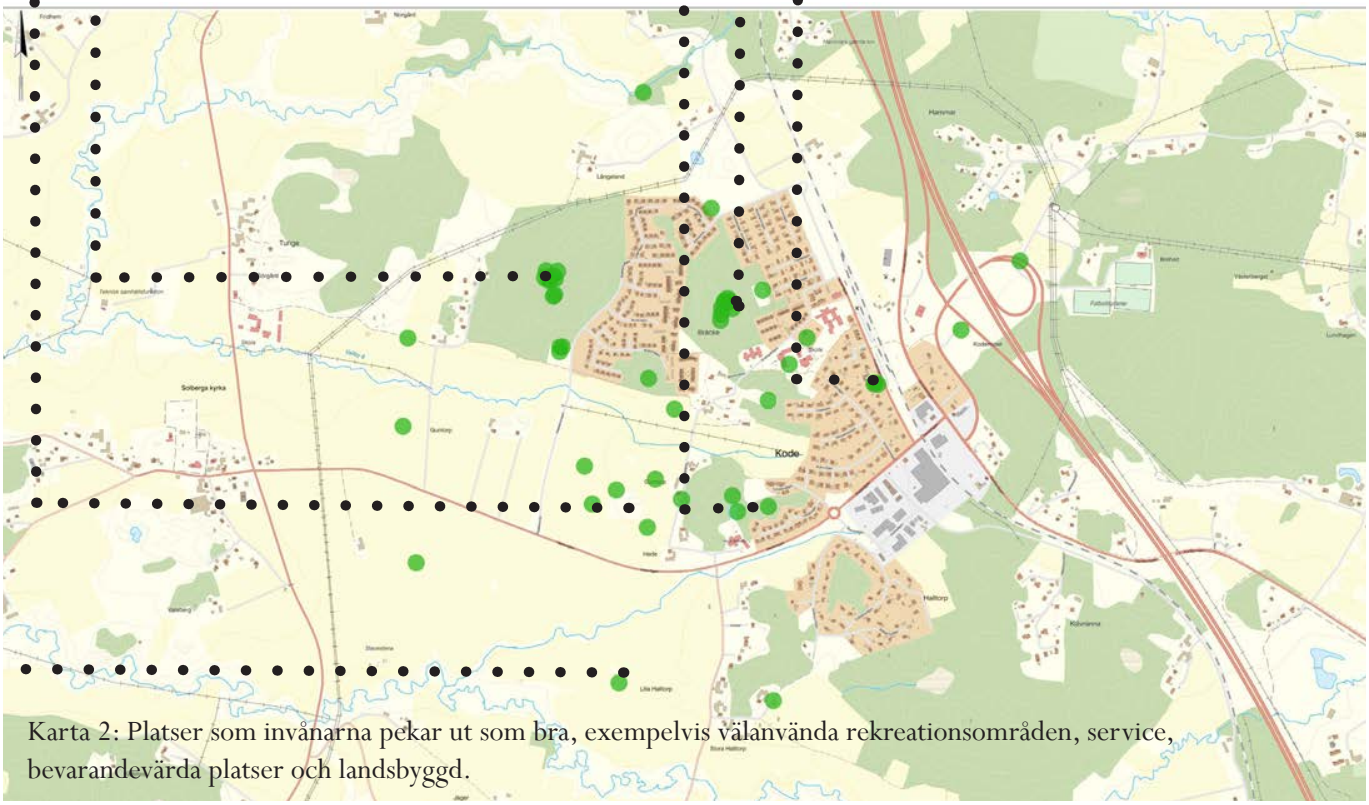

Karta 2: Platser som invånarna pekar ut som bra, exempelvis välanvända rekreationsområden, service, bevarandevärda platser och landsbyggd.

KODE - PLATSER SOM ÄR MINDRE BRA

”För hög hastighet (70km/h) på Hedsvägen inne i samhället. 70km/h-gränsen bör flyttas.”

”Dålig synvikel för cyklister”

”den åkermark som ägs av kommunen sköts dåligt. På grund av korta arrenden finns det ingen lantbrukare som vill lägga ned arbete om man riskerar att bli av med arrendet kommande år. Skall man inte exploatera marken så sälj till någon lantbrukare som kan bruka marken ordentligt. Alternativet är att arrendera ut med längre avtal”

”Kaoskorsning. I icke-covid-tider en mardröm med lämningar till skola, rush till pendelparkeringar, tågpassager.”

”Många tåg, det är ofta som man behöver vänta vid bommarna för tåggenomfart. Generellt mycket hög trafik på lilla Kode vägen.”

”Bygg om överfarten till en planskild korsning”

”övergångsställe behövs innan järnväg från tonsjö mot guntorp”

”Ingen bra plats för ny skola. Blir mer trafik på villagatorna.”

”En vansinnig placering av en skola!”

”Här bryr sig idag ingen om hastighetsbegränsningen, tyvärr. Gupp, kamera? Något sånt behövs. Och 30 km/h bör även gälla förbi brandstationen.”

”Dålig/obefintlig belysning Kode återvinning station.”

”Farlig järnvägsövergång för gående och cyklande (däribland många barn!)”

”E6:an utgör en mycket stor ljudkälla för nästan hela Kode. En bullerplank bör byggas.”

”mycket intressant lösning för hur bussen ska tillbaka upp på motorvägen. Detta kommer att bli problematiskt närkode expanderas… Jag skulle säga ta bort korsningsmöjligheten fullständigt och ersätt korsningen från södergående motorvägen med en rondell.”

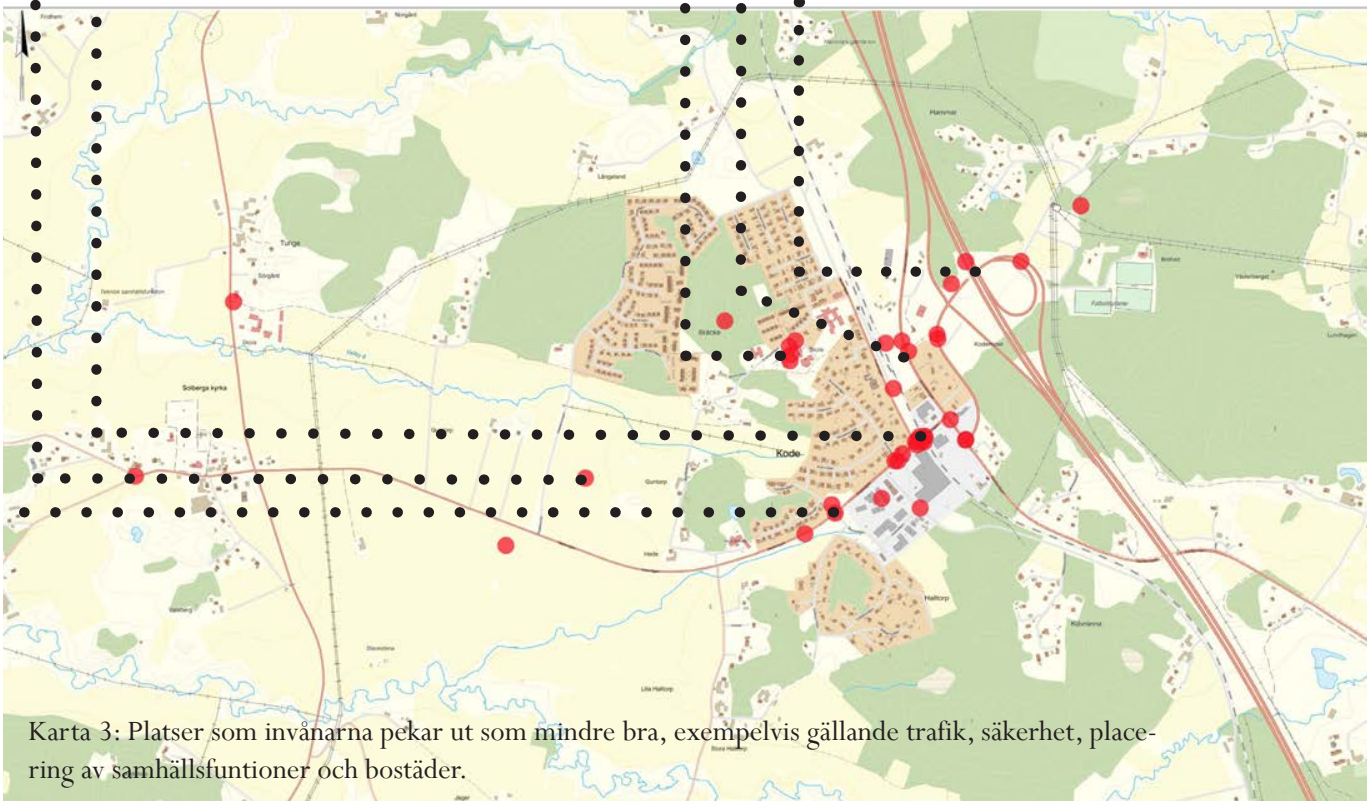

Karta 3: Platser som invånarna pekar ut som mindre bra, exempelvis gällande trafik, säkerhet, placering av samhällsfuntioner och bostäder.

ELEVDIALOGEN

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Genom kontakt med rektorerna på Kode och Tunge skola sattes en lärargrupp samman. Syftet med lärargruppen var dialog med skolorna i Kode i samband med detaljplaneläggning av en ny skola i Kode. I samband med detaljplanen skulle dialog med eleverna genomföras, dialogen för detaljplanen för skola och den fördjupade översiktsplanen sattes därför samman. På grund av den pågående pandemin var kommunens möjligheter att närvara i skolan begränsade. Lärarna och fritidspedagogerna ansvarade för att sprida information om syftet och genomförandet av enkäten till sina elever.

Eleverna på Tunge skola fick svara på en enkät digitalt. Eleverna var också ute på platsbesök, tog bilder och elevernas kommentarer samlades i det digitala formuläret av deras lärare.

På Kode skola genomförde fritids en inventering där eleverna tog bilder på platser de ofta går till under fritids och skoltid

Tunge skola har ett stort upptagningsområde, vilket innebär att nästan 60% av eleverna bor utanför Kode tätort. Många av eleverna vistas därför sällan eller aldrig i Kode, utan främsta relationen till Kode är kompisar och lågstadiet.

FRÅGORNA

Det flesta frågorna gav möjligheten för deltagare att svara i fritext, och endast några få hade svarsalternativ. Kommunen har under pandemin inte har haft möjlighet att föra dialog genom besök i skolan och prata med eleverna direkt. Anledningen till att fritext valdes var för att få ut så mycket som möjligt av frågorna genom att ge eleverna möjlighet att med egna ord förklara sina tankar och åsikter.

DELTAGANDE

Totalt deltg 179 elerv från klass 3-6

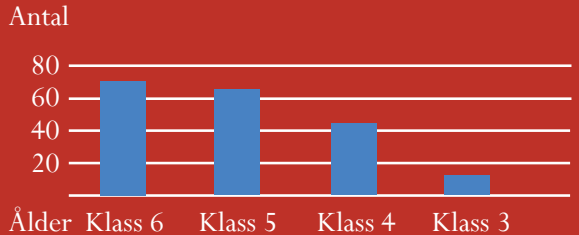

FRÅGOR TILL ELEVERNA

- Vad brukar du hitta på utomhus i Kode?
- Hur långt får du gå själv utan någon vuxen?
- Vad tycker du är bäst med Kode?
- Vad tycker du inte om med Kode?
- Saknar du någonting i Kode?
- Hur tror du att Kode kommer att se ut år 2050?
- Hur tar du dig till skolan

ELEVDIALOG SAMMANSTÄLLNING

KODE ENLIGT BARN OCH UNGA

På fritiden brukar barnen i Kode hitta på flera aktiviteter utomhus. Några av de vanligaste svaren som inkom var att barnen cyklar runt, går hem till kompisar eller går promenader med kompisar. De brukar också gå till ICA, gå till pizzerian eller spela fotboll. Många är också i skogen där det finns möjlighet att till exempel bygga koja. Det är också populärt att köra parkour. På vintern går det också att åka skridskor på en damm nere vid Hede förskola. Större vägar och järnväg som barnen inte alltid får korsa själva innebär begränsningar i barnens frihet. Det är inte alltid barnen får röra sig över dessa barriärer på egen hand.

Under skoltid eller fritids finns det flera platser dit eleverna går tillsammans med lärare och fritidspedagoger. Skogsområdena i Kode används flitigt inom skolverksamheten, samt de lekplatser och bollplaner som finns runt om i Kode.

Pulkabacken intill bräckeskogen är populär bland barnen på vintern. Fotograf:Kode skola fritids

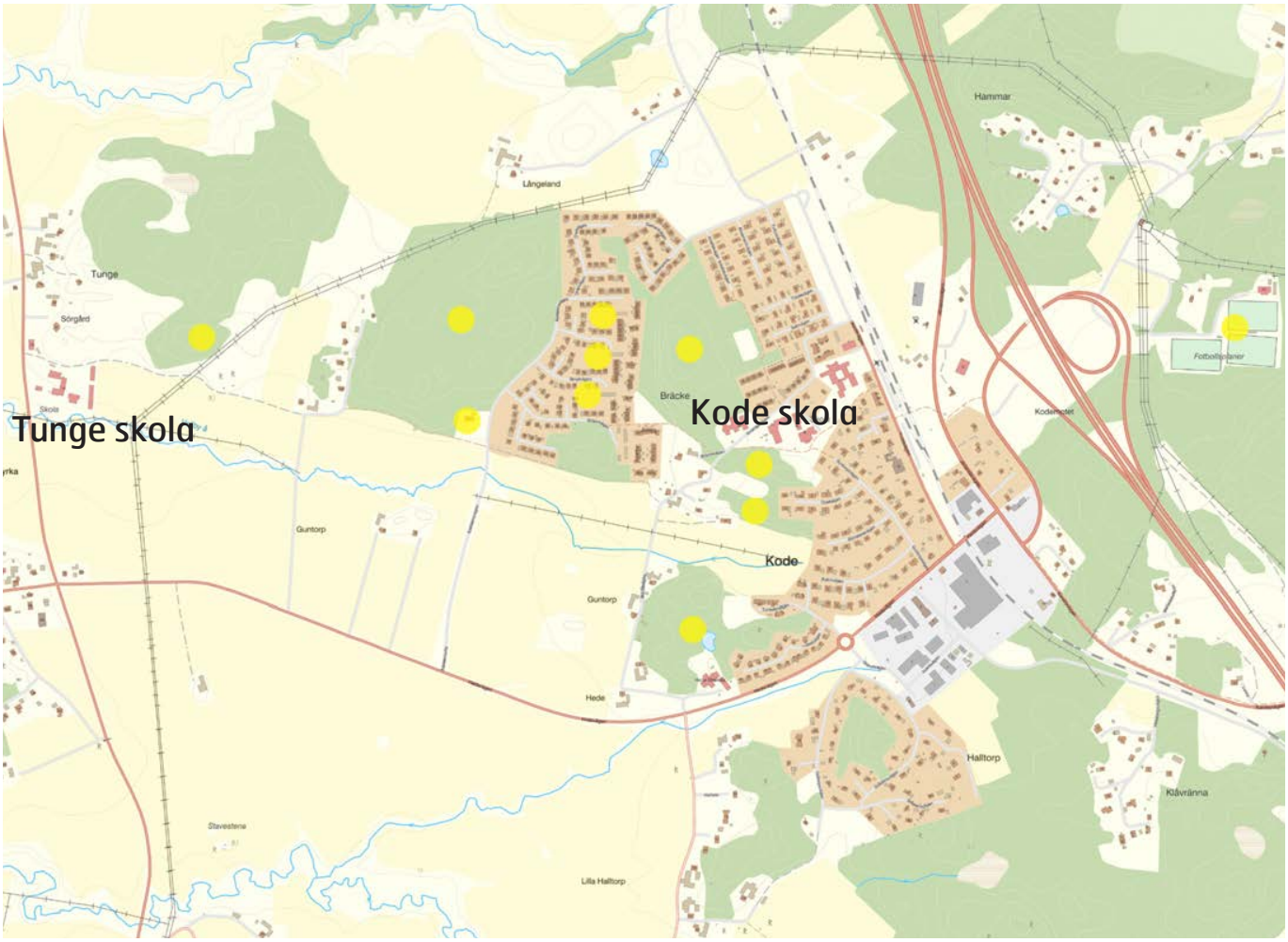

KODE – ELEVERNA BESKRIVNING AV KODE MED ETT ORD

DET BÄSTA MED KODE

Det bästa med Kode är att det är ett mindre samhälle där det är nära till allt, till exempel affär, ICA, tåget och bussen. Eftersom Kode är litet är känslan av trygghet större än i en större tätort. Storleken gör att det är lätt och nära att gå och cykla hem till kompisar. Närheten till skogen är uppskattad. Det är bra att bussen och tåget går ofta och att det är nära till Kungälv. Skolorna i Kode beskrivs som bra och Kode IF I är uppskattat.

Eleverna pekade ut flera platser i Kode som de tycker är bra. Bland annat naturområdet med dammen nära Hedsvägen, Naturområdet vid skolan och flera lekplatser. Även ICA och Pizzerian vid bensinstationen.

”Det ligger nära tåget och bussen men också att dom flesta kompisar bor nära” – elev i årskurs 6

”Det jag tycker bäst om med Kode är att husen ligger väldigt nära varandra och det för mig är en känsla så att man känner sig trygg som t.ex. vart man en går så kan man alltid se minst ett hus.” - elev i årskurs 6

”Det är en perfekt storlek och det är blandat ”stad” och landet. Det finns en affär och många olika saker att göra.” - elev i årskurs 6

”Det bästa jag tycker med Kode är att det finns så många härliga ställen.” - elev i årskurs 6

”Det är nära till allt och det finns skogar, vägar att cykla på, lekplatser och det är inte så mycket bilar.” - elev i årskurs 3
”Det är inte komplicerat här.” - elev i årskurs 5

”Man kan alltid hitta på något att göra oavsett vilket väder.” - elev i årskurs 5

”Litet och ett sött samhälle. Bra för småbarn och det finns ett ICA nära.” - elev i årskurs 6

Lekplats. Fotograf: Kode skola fritids

Närströvområde bräckeskogen. Fotograf: Elever på tunge skola

DET MINDRE BRA MED KODE

Det mindre bra med Kode är att det finns ungdomar som skapar otrygghet och stör genom att de kör moped och epatraktor som låter och att de skräpar ner. Nedskräpning är något som många ser som ett problem. En annan negativ aspekt med Kode är att det inte finns så många affärer.

Det var också en stor del av eleverna som besvarade enkäten som inte kunde komma på något som inte är bra med Kode, utan tycker att Kode är bra som Kode är och därför inte kan bli bättre.

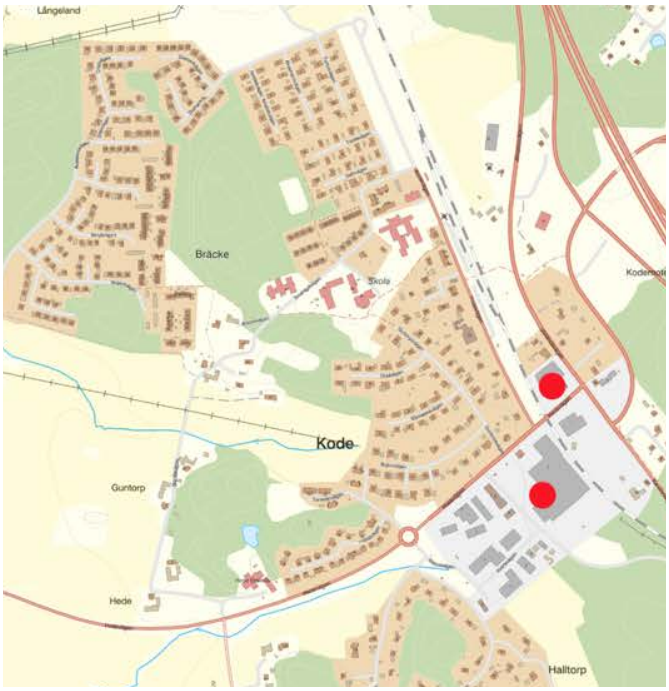

Eleverna Pekade ut industriområdet och järnvägsöverfarten som mindre bra.

Industriområdet. Fotograf: Elever på tunge skola

”Många ungdomar slänger burkar och massa skräp.” - elev i årskurs 4

”Biblioteket är typ aldrig öppet” - elev i årskurs 6
”Det finns inte några riktiga övergångsställen på min väg till skolan.” - elev i årskurs 5

”Det finns så få busshållplatser och dom ligger långt bort från centrum” - elev i årskurs 6

”Det jag inte gillar med Kode är att husen ligger ganska nära varandra i alla fall där jag bor.” - elev i årskurs 6

”Jag gillar inte att det inte finns så många affärer.” - elev i årskurs 4

”Det är så mycket bilar som kör där och det är för nära skolan.” - elev i årskurs 6

”Det jag inte gillar med Kode är att fotbollsplanen ligger så långt bort från samhället.” - elev i årskurs 6

”Det som är mindre bra med Kode är att det ligger ”mitt ute i ingenstans”, det är svårt att ta sig till andra som inte bor i Kode om man inte blir skjutsad.” - elev i årskurs 6

”Det är jättemycket skräp överallt.” - elev i årskurs 4

”Jag gillar inte att det finns så många ungdomar som förstör.” - elev i årskurs 4

”Tågstationen, den låter ganska mycket.” - elev i årskurs 6

Det här saknas i Kode….

… busshållplatser
… asfalterad cykelbana till Tunge skola
… simhall och idrottshall.
… mountainbikeleder
… polisstation
… fler butiker och restauranger.
… en skatepark eller lekplats för lite äldre barn.
… den tidigare lekplatsen som kallades för lastbilen.

Många som besvarade enkäten tyckte också att det inte saknades något alls i Kode.

RESEVANOR

Många elever på Tunge skola åker oftast buss, eller till exempel åker buss på vintern och cyklar på sommaren. Många elever tar sig till skolan på olika sätt, ibland får de skjuts, ibland tar de buss och ibland cyklar de. En mindre andel går eller cyklar, cykel är vanligare än att eleverna går. Hur eleverna tar sig till skolan beror på väder och vind. En mindre andel får oftast skjuts.

Eleverna fick också besvara frågan hur de helst åker till skolan. Majoriteten av de som redan åker buss skriver att det är det sättet de helst tar sig till skolan på. Flera elever lyfter dock upp problematik med att åka buss, till exempel att den är sen ibland eller att bussen går tidigt på morgonen (och att föräldrar därför ofta skjutsar istället). Flera nämner också att det är dåligt eftersom de som bor i Kode (och därmed inte har tillräckligt långt för att bli skolskjutsberättigade) måste köpa ett eget busskort.
Några elever skriver att de väljer att cykla eller gå för att det är bra för miljön. Många som blir skjutsade är nöjda med det. Flera elever skriver också att de gärna skulle vilja bli skjutsade varje dag.

Stationen. Fotograf: Elever på tunge skola

Cykelbana mellan områden i Kode tätort

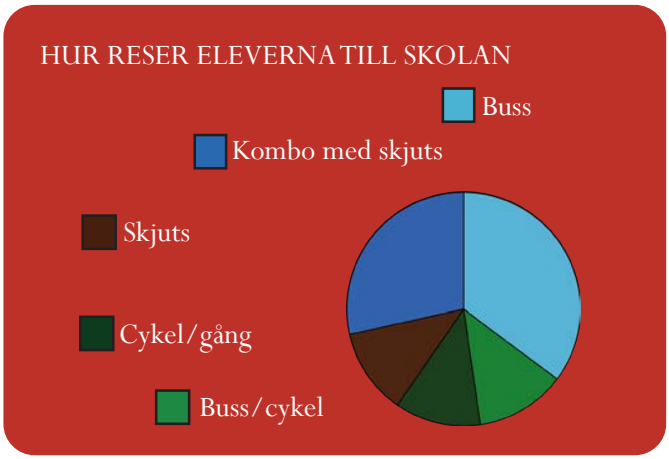

KODE I FRAMTIDEN ENLIGT BARN OCH UNGA

HUR TROR ELEVERNA KODE KOMMER SE UT 2050?

År 2050 tror eleverna att Kode kommer att vara större, med fler och större hus än idag. Det kommer att bo fler invånare i Kode. Det kommer kanske inte finnas någon skog kvar utan istället kommer det vara fler bilar och fler butiker. Kanske kommer Kode vara lite mer som en stad. 2050 tror eleverna också att det kommer ha byggts en ny, större skola.

Överlag är eleverna nöjda med Kode och tycker att Kode är bra som det är, och att det borde fortsätta vara som det är idag. Men Kode skulle också kunna bli bättre om det växer, så att det kommer fler affärer och om det slängdes mindre skräp på gatorna, fanns fler övergångsställen, bättre promenadvägar och mer växlighet.

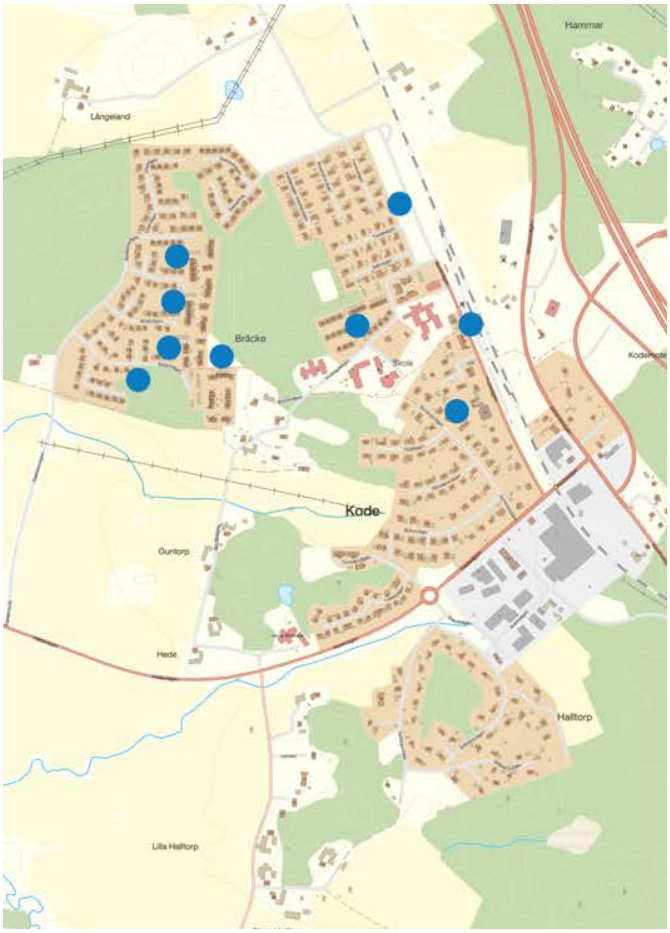

Samtliga elever pekade ut att trafiksituationen kring stationen behöver förbättras. Den öppna gräsytan i norr skulle kunna utvecklas och göras trevligare. Eleverna tycker också ut att de flesta lekplatserna i Kode behöver förbättras.

”Jag tror att Kode alltid kommer att vara en liten stad men ändå rätt mysig. Jag tror att Kode kommer att vara fint med höga moderna hus och väldigt mycket mera fint.” (elev i årskurs 6)

”Kanske större och fler invånare. Kanske lite mer som en stad.” (elev i årskurs 4)
”Det kommer knappt vara någon skog och väldigt mycket hus och bostäder” (elev i årkurs 6)

”Det känns inte som om det kommer vara lika mycket glädje.” (elev i årskurs 6)

”Hoppas att vi har bättre skolor och att det fortfarande är ett ganska litet område.” (elev i årskurs 5)

”Husen kommer vara borta och stora fabriker kommer vara här.” (elev i årskurs 5)

”Helt förstört.” (elev i årskurs 6)

”Inget kan bli bättre i Kode. För allt är jättebra.” (elev i årskurs 3)

”Jag tycker att det inte ska bli för stort men några fler affärer. Kanske fler bussar som går till Kode så att man kan ta tåget.” (elev i årskurs 6)

”Med riktiga övergångsställen skulle det definitivt kunnat bli bättre.” (elev i årskurs 5)

Fotbollsplan dit elever ofta går

SLUTSATSER

Bebyggelse

- Kode är en lugn, trygg tätort med mycket gemenskap
- Kode är en bra plats för barn och barnfamiljer
- Det finns brist på varierade bostadstyper, framförallt billigare bostäder och hyresrätter. vilket för det svårt för hushåll med en inkomst (ungdomar, äldre, ensamstående etc.) att bo kvar eller flytta till Kode.
- Kode borde växa genom att nya områden bebyggs, inte genom förtätning av befintliga områden.
- Kode borde inte växa förrän järnvägsöverfarten är åtgärdad.
- Det får gärna bli fler invånare i Kode men det får inte byggas för mycket för fort.

Trafik

- Trafiksituationen kring järnvägensöverfarten och Kode motet är otrygg
- Behov av att utveckla gång-och cykelbanor både inom tätorten men framförallt kring tätorten.
- Det finns en god kollektivtrafik men restiden är lång på grund av osmidiga byten. Kollektivtrafiken kan bli bättre med dubbelspår och ett samlat stations- och bussområde.
- Tätare avgångar från landsbygden in till Kode behövs, och mellan Kode och Kungälv.
- Det behövs fler pendelparkeringar, både för bil och cykel.
- Tåg och alla buss behöver vara synkade och ligga på ett gemensamt ställe.
- Det är ofta livssituationen som omöjliggör hållbart resande.
- Smidigare byten och billigare biljetter hade gjort kollektivtrafiken mer attraktiv

Centrum och service

- Det finns grundläggande service men den behöver utökas
- Det är oklart om Kode har ett centrum idag och vart det i sådana fall ligger, men det kan finnas potential att utveckla
- Många ser gärna ett mer samlat centrum framöver, men då behöver centrum kanske flytta.
- En bra plats för centrum vore platsen där alla industrier ligger eller kanske väster om Kode, på åkermarken som kanske kommer bebyggas.
- Flera påpekar också att ett centrum kanske inte behövs eller att ingen förändring är nödvändig.

Landsbygden och naturen eller grönstruktur

- Landsbygden och jordbruksmarken karaktäriserar Kode
- I kode finns närheten till det mesta: havet, landsbygden, naturen och staden
- Närströvområden är mycket uppskattade men behöver utvecklas med elljusspår och ordentliga gångstigar.

Barn och ungdomar

- Kode är en bra plats för barn men mindre bra för ungdomar.
- Det finns för lite aktiviteter för ungdomarna vilket gör att de istället stökar runt.

DET FORTSATTA ARBETET

Resultatet av medborgardialogen utgör ett viktigt kunskapsunderlag om tätorten och hur Kodes invånare upplever sin närmiljö. Under hösten 2021 kommer resultatet och sammanställningen av medborgardialogen presenteras för politiker i kommunen, inför deras fortsatta visionsarbete för Kode.

Denna sammanställning utgör tillsammans med de utredningar som kommer tas fram, till exempel grönstrukturplan, trafikutredning med mera, underlag inför framtagande av den fördjupade översiktsplanen.

Tack för era synpunkter!

KUNGÄLVS KOMMUN

KUNGÄLVS KOMMUN

Politisk vision FÖP Kode

Visionsdokument

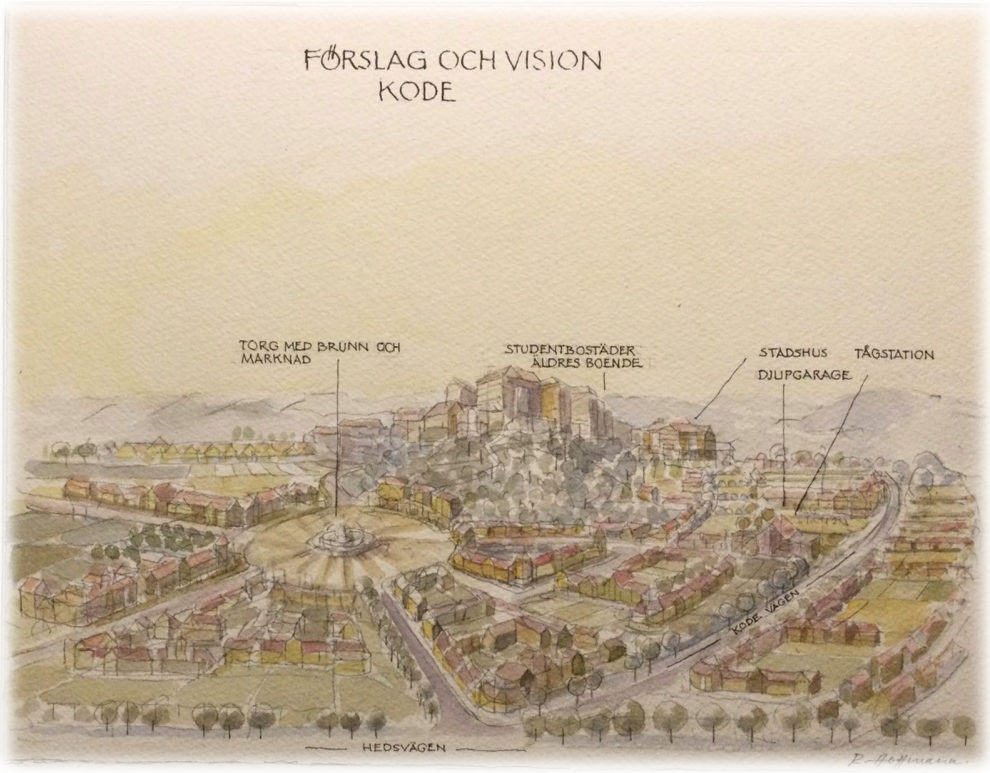

Bild: Rainer Hoffman

Diarie-/dokumentnummer:	KS2020/1689
Beslut:	2022-05-12 Kommunfullmäktige § 51/2022
Beredande politiskt organ:	Beredningen för samhälle och utveckling
Ersätter tidigare beslut:	
Giltighetstid:	2023-12-31
Dokumentansvarig:	Beredningen för samhälle och utveckling
Senast uppdaterad av:	Nämndsekreterare

KUNGÄLVS KOMMUN

Innehållsförteckning

1. Inledning 3

2. Relation till andra styrdokument 3

3. Syfte 3

4. Mål och viljeinriktning 3

5. Bakgrund 3

6. Samhällsutveckling och byggnation 3

7. Infrastruktur 4

8. Verksamhetsutveckling 5

9. Naturvärden och rekreation 5

12. Uppföljning 6

KUNGÄLVS KOMMUN

1. Inledning

Detta dokument är en politisk vision, som beskriver den politiska viljeinriktningen för Kode.

Enligt styrdokument *”Policy för styrdokument”* (KS2019/1577, KF § 302/2019) uttrycker en vision ett framtida tillstånd som man vill uppnå. Beredningen för samhälle och utveckling kommer tillsammans med förvaltningen att arbeta för att uppnå visionen som framgår i det här dokumentet.

2. Relation till andra styrdokument

Visionen är en del av arbetet med en fördjupad översiktsplan och ska fungera vägledande i utvecklingen av Kode. Dokumentet kommer även att relatera till ny översiktsplan.

3. Syfte

Visionsdokumentet ska ge en bild av framtiden för Kode och fungera vägledande i utvecklingen av Kode. Visionsdokumentet ska även ingå i arbetet med Översiktsplan samt fördjupad översiktsplan.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att sätta viljeinriktningen ”*Orten där man enkelt kan leva hållbart nära havet*”

5. Bakgrund

- Tåget skall fortsätta att stanna vid Kode station och utveckla kollektivtrafiken
- Politiken vill att Kode skall utvecklas och fortsatt vara en attraktiv ort
- Vi vill utveckla servicen till Kodeborna

6. Samhällsutveckling och byggnation

Kode samhälles framtida utveckling ska präglas av långsiktighet och omsorg av såväl människor, miljö och klimat. Det ska gå att leva hela livet i Kode med trygga miljöer och mötesplatser.

Vackra inbjudande miljöer som skapar välbefinnande med karaktär av småstad och stationssamhälle. I Kode ska man fyllas med positiva känslor och framtidstro.

KUNGÄLVS KOMMUN

Tätorten består av en blandad bebyggelse med hus med 3-4 våningar i olika upplåtelseformer. Ju längre från centrum desto luftigare.

- Människor ska kunna utvecklas och samhället ska tillgodose olika människors behov
- Tätortsavgränsningen utökas till att omfatta öster om motorvägen, öster om Tunge skola (bergknalle med träd). Även området nära gamla E6 upp mot kommungränsen inkluderas och så även ner mot Buderöd nära E6, del av närströvsområdet blir bebyggelse
- Grannbyarna (Solberga/Aröd/ etc.) utvecklas på icke jordbruksmark, småskalig bebyggelse utanför detaljplanelagt område skall kunna var möjlig

Översiktsplan 2010

7. Infrastruktur

Utvecklingen av infrastruktur ska vara klimatsmart och energieffektiv.

- Anpassa vägsystem och trafikslag för morgondagens behov och befolkning
- Utveckla gröna gatumiljöer med vegetation som hjälper till att rensa luft och vatten (*växtbäddar, gröna tak med mera*)

KUNGÄLVS KOMMUN

8. Verksamhetsutveckling

Befintliga och nya verksamheter ska ges möjlighet att utvecklas.

- Ny verksamhetsmark utmed E6 både öster och väster om Centrumområdet (*ÖP 2010*) utvecklas

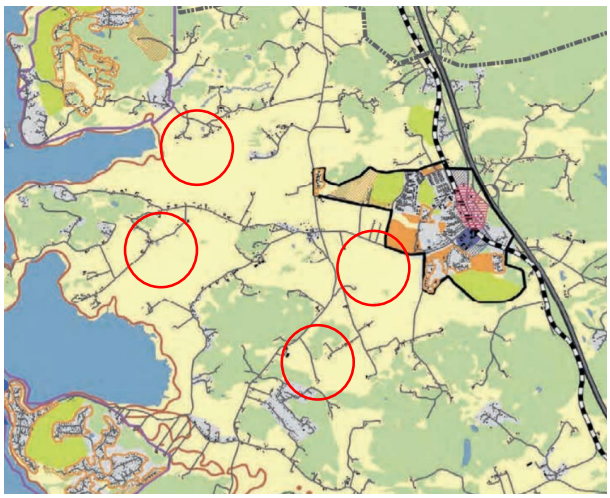

- Bevara Solbergaslätten (söder ut även mot Kåröd) utifrån gröna näringars behov, behålla försörjningsförmåga. Försöka undvika bebyggelse på odlingsbar mark väster om Tunge skola (*norr, - och söderriktning, mellan Aröd och Rörtången*)
- Gröna näringar skall utvecklas

9. Naturvärden och rekreation

- Människors behov av natur och rekreation ska beaktas under samhällsutvecklingen
- Svartedalens vilda karaktär bevaras.
- Öka tillgängligheten och närheten till havet för alla. Anlägga gångstråk utmed havet och dess närhet på väl utvalda ställen

KUNGÄLVS KOMMUN

10. Befolkningsutveckling

Hur många kommer att bo i Kode centralort med omnejd, samma område som i Översiktsplan 2010 (*Solberga församling*)

	2019	2025	2031	2040	2060
Solberga församling	4 657	5 400	5400	6 200	10 000
Kode	1600	1800	2050	2600	5500

11. Levandegöra

Visionsdokumentet kommer att publiceras bland Kungälvs kommuns övriga styrdokument samt skickas till berörda handläggare, översiktsplanerare, planarkitekter och till de som innehar liknande roller i förvaltningen.

12. Uppföljning

Författningssamlingen, en lista över kommunens samtliga styrdokument, sammanställs i en lista och lyfts till kommunfullmäktige för kännedom en gång om året. Utöver detta kommer visionsdokumentet att ingå i arbetet med fördjupad översiktsplan för Kode samt ny översiktsplan, vilket underlättar uppföljningen.

Grönstrukturplan Kode

Kungälvs kommun

2024-06-20

89/24 Förd̲jupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd̲jupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Denna grönstrukturplan är framtagen i samband med att en fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode tas fram. Den behandlar grönstrukturen i Kode på en övergripande nivå och har arbetats fram parallellt med kommunens arbetsgrupp för den fördjupade översiktsplanen. Den är både ett underlag till, och en spegling av, föreslagna förändringar i FÖP Kode.

Dokumentet är indelat i två huvuddelar, nulägesanalys och utvecklingsförslag. I nulägesanalysen finns ett förutsättningsavsnitt och en ekosystemtjänstanalys. I utvecklingsförslaget presenteras ett förslag på hur grönstrukturen kan utvecklas, både i samband med utvecklingsförslaget i FÖP Kode och i nutid.

Denna grönstrukturplan har uppdaterats efter samråd. Detta gäller delar i ekosystemtjänstanalysen i nulägesanalysen, samt utvecklingsförslaget. Förutsättningsdelen i nulägesanalysen är ej uppdaterad.

MEDVERKANDE

AXEL HEYMAN, WHITE
EVA WEIBULL WINTER, WHITE
FELICIA SJÖSTEN HARLIN, WHITE
TANIA SADE BEIRO, WHITE
LISA WISTRAND, WHITE
ANNIKA LÖVEMYR, WHITE

UPPDRAGSGIVARE

LINDA ANDREASSON, KUNGÄLVS KOMMUN

89/24 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Innehåll

INLEDNING 4

Målbild 5
Bakgrund 6
Dialogarbete 6
Syfte 6
Metod 7
Avgränsning 7
Riktlinjer och styrande dokument 7
Pågående utredningsunderlag 7

NULÄGESANALYS 8

FÖRUTSÄTTNINGAR 9
Grönstrukturens geografiska delar 9
Landskapskaraktärer 13
Ekologi 14
Riksintressen och områdesskydd 15
Bebyggelsestruktur 16
Infrastruktur 16

EKOSYSTEMTJÄNSTANALYS 17
Stödjande ekosystemtjänster 18
Reglerande ekosystemtjänster 20
Försörjande ekosystemtjänster 23
Kulturella ekosystemtjänster 25
Summering ekosystemtjänster 27

UTVECKLINGSFÖRSLAG 28

ÖVERGRIPANDE GRÖNSTRUKTUR 29

Karta Utvecklingsförslag 30

GEOGRAFISKA INRIKTNINGAR 31
Kategorisering av grönområden 31
Grönområden 32
Gröna stråk 39

GENERELLA INRIKTNINGAR 43

SAMMANFATTNING 44

BILAGOR

EKOSYSTEMTJÄNSTER - INTRODUKTION 46

UTDRAG UR NÄRSTRÖVOMRÅDEN I KÄRNA, KODE OCH DISERÖD 50

UTDRAG UR GRÖNPLAN 52

KÄLLOR 53

89/24 Förd̲jupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd̲jupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Inledning

Målbild 5
Bakgrund 6
Dialogarbete 6
Syfte 6
Metod 7
Avgränsning 7
Riktlinjer och styrande dokument 7
Pågående utredningsunderlag 7

MÅLBILD

Parker och grönytor är tydligt integrerade i bebyggelsestrukturen som tillgängliga mötesplatser utifrån Kodes karaktär och identitet. Grönstrukturen har utvecklats med ett varierat innehåll utifrån både rekreativa och ekologiska aspekter och fyller även en viktig funktion i hantering av dagvatten och skyfall. Grönområden som parker och närströvområden har säkerställts genom kommunalt ägande.

En attraktiv boendemiljö har utvecklats med möjligheter till ett rikt kultur- och friluftsliv, med särskild hänsyn till de yngres möjligheter till en meningsfull och aktiv fritid. Ortens kulturmiljöer ska liksom grönskan vara identitetsbärare och tillgängliga i vardagen.

Närheten till kusten och grannbyarna Aröd, Ödsmåls mosse och Rörtången innebär möjlighet till goda boendemiljöer med tillgång till ett attraktivt friluftsliv. Utbyggnad av stråk har kopplat Kode till omlandet.

(FÖP:ens målbild för Natur, kultur och rekreation.)

Kode - en ort i mötet mellan skog och jordbrukslandskap med närhet till havet. Genom att stärka, skydda och skapa förutsättningar för befintliga och potentiella ekosystemtjänster tillvaratas och utvecklas Kodes grönstruktur både i närtid och i en kommande framtid. Stärkta samband ger en stärkt grönstruktur.

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689.140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

BAKGRUND

Kungälvs kommun arbetar med en fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode. Syftet med FÖP:en är att konkretisera de mål och visioner som beskrivs i den gällande översiktsplanen för kommunen (ÖP2010) samt visionen för Kode som tagits fram av politiken.

Kode beskrivs som ett stationsamhälle där det framförallt handlar om att planeringen ska främja ett attraktivt boende med kvalitativa grönområden och med bra koppling till kollektivtrafik. Grönstrukturen och hur den hanteras och utvecklas är avgörande för att få en hållbar och attraktiv boendemiljö. Den gröna miljön har stor betydelse för människors vardagsliv, livskvalitet och hälsa.

I FÖP:en föreslås en fördubbling av invånarantalet med en planeringshorisont mot 2070.

Som underlag för den fördjupade översiktsplanen tas denna grönstrukturplan fram. Grönstrukturplanen ska också fungera som ett fristående dokument för utveckling av den övergripande grönstrukuren för Kode.

Arbetet med framtagandet av grönstrukturplanen har skett parallellt med den fördjupade översiktsplanen. Utvecklingsförslaget i grönstrukturplanen är utformat efter föreslagna markanspråk i den fördjupade översiktsplanen.

DIALOGARBETE

Kommunen genomförde under våren 2021 en medborgardialog. Input från dialogen har använts i arbetet med grönstrukturplanen.

SYFTE

Syftet med grönstrukturplaren är att utveckla, belysa, och redovisa den gröna strukturen i Kode. Grönstrukturplanen ska både fungera som ett underlag till den fördjupade översiktsplanen för Kode och fungera som ett fristående dokument.

Kartan visar grönstrukturplanens avgränsning. Utsnittet ovan är i skala 1:15 000.

89/24 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

METOD

Arbetet med grönstrukturplanen kan översiktligt delas in i två delar, nulägesanalys respektive utvecklingsförslag. Nulägesanalysen har bestått av genomgång av befintliga underlag, platsbesök och en workshop tillsammans med kommunen. Som en del av nulägesanalysen gjordes en ekosystemtjänstanalys[1].

Utvecklingsförslaget är baserat på nulägesanalysen och den planerade inriktningen för den fördjupade översiktsplanen, dvs den kommande föreslagna markanvändningen för Kode. Under arbetet med utvecklingsförslaget genomfördes ytterligare en workshop med kommunen.

Avstämningar med kommunen har skett kontinuerligt under arbetets gång.

AVGRÄNSNING

Grönstrukturplanen omfattar tätorten och dess nära sammanhang. Analysområdet tar hänsyn till både sociala och ekologiska samband och är därmed snarare en avgränsning i system än en fast geografisk avgränsning. Avvägningen i utbredning av analysområde har gjorts mot avgränsningen i den fördjupade översiktsplanen.

RIKTLINJER OCH STYRANDE DOKUMENT

Ett antal styrdokument finns sedan tidigare framtagna som påverkar planeringen av grönstrukturen i Kode.

KUNGÄLVS ÖVERSIKTSPLAN 2010

I Kungälvs översiktsplan från 2010 anges att Kode har goda förutsättningar vad gäller kommunikationer vilket medför stor potential att växa och stärka sin roll som serviceort i norra delen av kommunen.

GRÖNPLAN FÖR KUNGÄLVS KOMMUN 2006

Grönplanen visar kommunens avsikter för bevarande och utveckling av tätorternas parker och andra grönområden.

Övergripande mål i grönplanen

- Öka den biologiska mångfalden och utöka antalet biotoper
- Värna om och utveckla platsernas identitet och kulturhistoriska värde
- Underlätta och inspirera till rekreation, naturstudier och aktiviteter i park och naturmark

Utdrag ur grönplanen finns i bilaga i slutet av detta dokument.

NÄRSTRÖVOMRÅDEN I KÄRNA, KODE OCH DISERÖD (2011)

En fördjupning av Kungälvs naturvårds- och friluftslivsplan för närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd gjordes 2011.

Utdrag finns i bilaga i slutet av detta dokument.

PÅGÅENDE UTREDNINGSUNDERLAG

Parallellt med grönstrukturplanen tas två utredningar fram specifikt för Kode. Arbete med ersättande av naturvårds- och friluftsplan pågår också.

NATURVÅRDS- OCH FRILUFTSPLAN

Arbete pågår med att ersätta gällande plan från 2005. En övergripande naturvärdesklassning utifrån befintliga underlag har gjorts inom det arbetet.

LANDSKAPSHISTORISK ANALYS VID KODE

En översiktlig kulturhistorisk analys av odlingslandskap och kulturmiljöer inom och i anslutning till Kode har tagits fram av Kula AB. Utredningen är tänkt att utgöra kunskapsunderlag i värderingen av kulturmiljöer, främst sådana som ligger utanför eller i nära anslutning till redan bebyggda områden.

ÖVERSIKTLIG DAGVATTENUTREDNING

Parallellt med grönstrukturplanen har en översiktlig dagvattenutredning tagits fram för Kode av Markera Mark Göteborg AB. Syftet med utredningen är att beskriva den övergripande dagvatten/skyfallssituationen utifrån nuläge, potential och förslag.

Stig i Långelandsskogen.

1 *Läs mer om ekosystemtjänster i bilagan Ekosystemtjänster - introduktion*

89/24 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Fördjupad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Nulägesanalys

FÖRUTSÄTTNINGAR 9
Grönstrukturens geografiska delar 9
Landskapskaraktärer 13
Ekologi 14
Riksintressen och områdesskydd 15
Bebyggelsestruktur 16
Infrastruktur 16

EKOSYSTEMTJÄNSTANALYS 17
Stödjande ekosystemtjänster 18
Reglerande ekosystemtjänster 20
Försörjande ekosystemtjänster 23
Kulturella ekosystemtjänster 25
Summering ekosystemtjänster 27

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Förutsättningar

GRÖNSTRUKTURENS GEOGRAFISKA DELAR

Grönstrukturen i Kode har många olika typer av beståndsdelar. För att göra det hanterbart i grönstrukturplanen har en grundläggande definition av grönområden gjorts inom arbetet för detta. Som helhet delas beståndsdelarna in i nyss nämnda grönområden, skol- och förskolegårdar, idrottsytor, vattendrag och odlingsmark.

GRÖNOMRÅDEN

Områden med gröna kvaliteter som är allmänt tillgängliga har definierats i geografin. Dessa korsar inga vägar eller privata bostadsfastigheter men är i övrigt inte anpassade efter användning inom området. Det betyder att de kan innehålla både fotbollsplaner och skog men fortfarande definieras som en och samma beståndsdel i grönstrukturen.

1. Bräckeskogen
Skogsområde centralt i Kode. Större del av skogen är benämnd närströvområde[1]. En stor del av skogen finns också med i kommunens grönplan[2] som kvarterspark.

2. Långelandsskogen
Större skogsområdena i Kode. Skogen är benämnd närströvområde[1].

3. Tungeskogen
Större skogsområde i närheten av Tunge skola med närliggande hagmarker.

4. Halltorpskogen
Det största skogsområdet i Kode. En stor del av området är angivet som närströvområde[3].

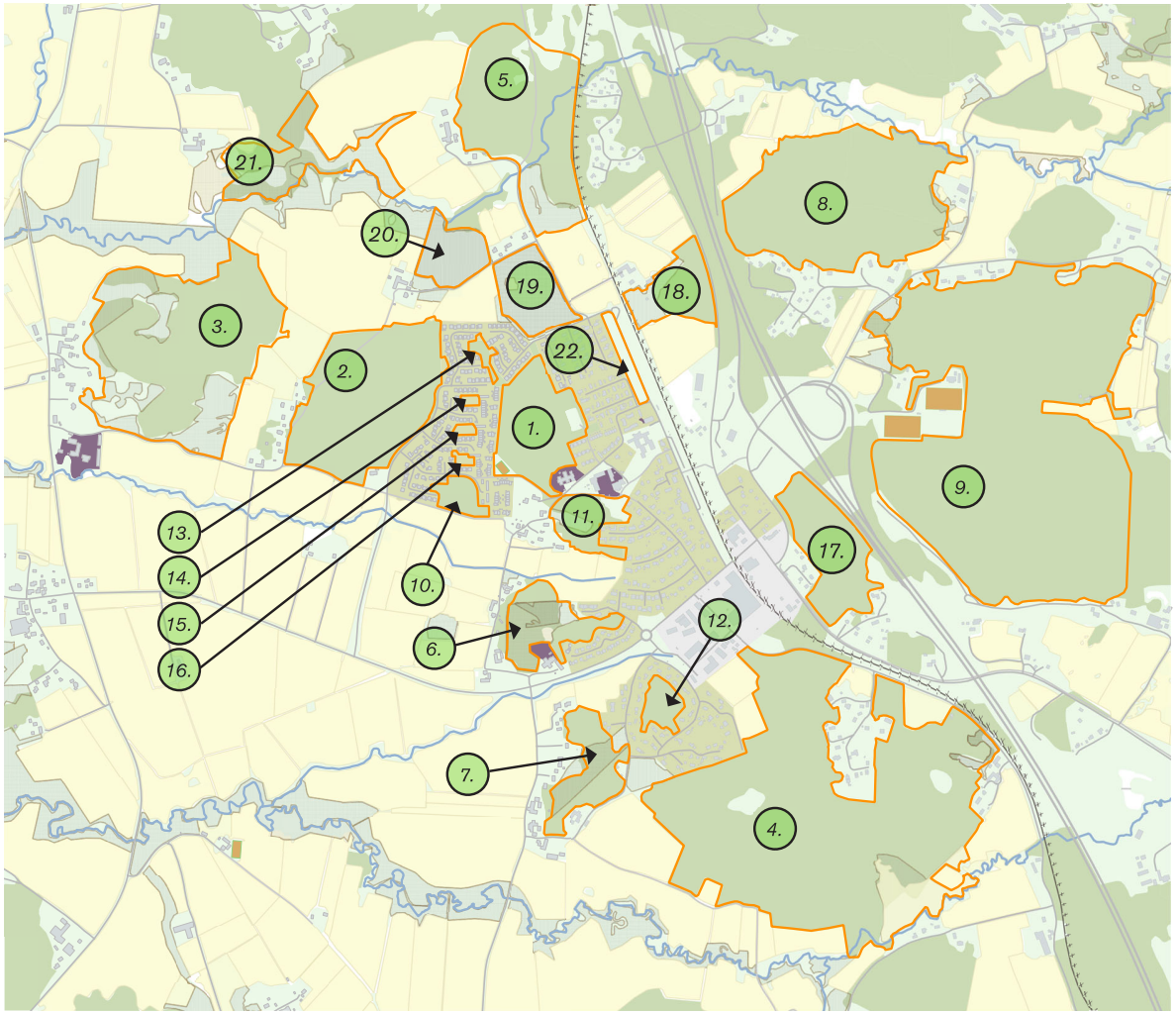

Kartan visar befintliga grönområden i och kring Kode.

1, 3 Se bilaga Utdrag ur Närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd.
2 Se bilaga Utdrag ur grönplan.

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

5. Kvarndammen
Skogsområde norr om Kode. Området är angivet som närströvområde[4].

6. Grönområde vid Hede förskola
Skogsdunge med vattensamling och fornlämning.

7. Skogsområde väster om Halltorpsskogen
Skogsområde precis väster om Halltorpsskogen. Fornlämning finns i området.

8. Skogsområde vid Hammar
Stort skogsområde öster om E6:an.

9. Skogsområde vid Lundhagen
Skogsområde öster om E6:an.

10. Grönområde vid Briljantvägen
Skogsdunge med lekplats mot Briljantvägen och bollplan i östra delen. Grönområdet är också med i kommunens grönplan[5] som kvarterspark.

11. Grönområde söder om Kode skola
Skogsområde som skiljs från Bräckeskogen endast med en mindre väg. Delar av skogen fungerar som en förlängning av skolgården. Större del av skogen är benämnd närströvområde[6]. En stor del av skogen finns också med i kommunens grönplan[7] som kvarterspark.

12. Skogsdunge mellan Gråstensvägen och Halltorpsvägen
Skogsdunge som ligger svåråtkomlig för de som inte bor med tomtgräns mot den.

13. Grönområde vid Diamantvägen
Gemensamhetsyta för boende med lekplats och gräsmatta.

14. Grönområde vid Ädelstensvägen
Gemensamhetsyta för boende med lekplats och gräsmatta.

15. Grönområde vid Rosenstensvägen
Gemensamhetsyta för boende med lekplats och gräsmatta.

16. Grönområde vid Beryllvägen
Gemensamhetsyta för boende med lekplats och gräsmatta.

17. Grönområde mellan E6 och järnvägen norr om Mariedalsvägen
Grönyta som utgör en visuell buffert mellan Kode tätort och E6:an.

18. Grönområde mellan järnvägen och Jörlandavägen
Grönyta som består av skogsmark i öster och betesmark i väster.

19. Betesmark norr om Diamantvägen
Betesmark strax norr om Kode tätort.

20. Betesmark vid Långeland
Betesmark söder om Vallby å.

21. Grönområde vid Vallby å
Ängs- och betesmark vid Vallby å.

22. Grönområde utmed Kodevägen
Grönyta med framförallt gräs mellan Kodevägen och bebyggelse vid Turkosvägen och Topasvägen.

4, 6 Se bilaga Utdrag ur Närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd.
5, 7 Se bilaga Utdrag ur grönplan.

Långelandsskogen

Kvarndammenområdet

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

SKOL- OCH FÖRSKOLEGÅRDAR

Det finns i nuläget en skola och tre förskolor i Kode. Strax väster om Kode finns Tunge skola. Skolgårdarna är definierade inom arbetet.

A. Skolgård - Kode skola
Skolgård i anslutning till Kode skola i centrala Kode, skolan har drygt 180 elever i åk F-2.

B. Skolgård - Tunge skola
Skolgård i anslutning till Tunge skola väster om Kode, skolan har ca 260 elever i åk 3-6.

C. Förskolegård - Hede förskola
Förskolegård till förskola med 6 avdelningar.

D. Förskolegård - Bräcke förskola
Förskolegård till förskola med 6 avdelningar.

E. Förskolegård - Boken förskola
Förskolegård till förskola med 1 avdelning.

IDROTTSYTOR

Det finns i nuläget fyra ytor där mer eller mindre formell idrott utövas i Kode.

F. Bollplan vid Briljantvägen
Fotbollsmål på gräsmatta. Plats för spontanidrott.

G. Bollplan väster om Bräckeskogen
Fotbollsplan på gräs. Plats för spontanidrott.

H. Bollplan öster om Bräckeskogen
Bollplan på grus. Plats för spontanidrott.

I. Lunnevi fotbollsplaner
Fotbollsplaner öster om E6. Dessa ligger innanför avspärrad väg och anses inte vara en plats för spontanidrott.

Kartan visar befintliga skol- och förskolegårdar samt idrottsytor i och kring Kode.

89/24 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

VATTENDRAG

Vallby å med omgivningar
Vattendrag med biflöden som omges framförallt av jordbrukslandskap. Utmed vissa sträckor finns högre vegetation som träd. Vattendraget har en meandrande form. Möjligheter att gå utmed vattendraget är begränsade. Vattendraget är fiskförande med förekomst av havsvandrande öring.

Kollerödsbäcken med omgivningar
Vattendrag med biflöde som omges av jordbrukslandskap. Vattendraget har en meandrande form. Möjligheter att gå utmed vattendraget är begränsade. Vattendraget är fiskförande med förekomst av havsvandrande öring.

ODLINGSMARK

Odlingsmarken är väldigt närvarande i Kode. För grönstrukturen tillför åkerlandskapet utblickar och har en viktig kulturell roll förutom själva produktionen av livsmedel. Åkrarna är inte allmänt tillgängliga och har därav inga andra rekreativa egenskaper än de visuella.

Kartan visar vattendrag i och vid Kode. På kartan syns också odlingsmark i gult.

89/24 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

LANDSKAPSKARAKTÄRER

I metoden landskapskaraktärsanalys är målet att kunna dela upp landskapet som helhet i mindre karaktärsområden med platsspecifika egenskaper. Ett karaktärsområde blir helt enkelt ett område därför att det särskiljer sig från sin omgivning. Nedan listas 12 karaktärer med dess huvudsakliga egenskaper och kort hur de särskiljer sig från de angränsande karaktärsområdena[1].

1. DEN UPPODLADE SOLBERGASLÄTTEN MED DESS VIDSTRÄCKTA LANDSKAPSRUM

Ett storskaligt uppodlat slättlandskap. Karaktären skiljer sig från sin omgivning i och med sin markanvändning, ringa topografi och visuella egenskaper.

2. DET SKOGSKLÄDDA VÄSTERBERGET OCH DESS UPPODLADE DALGÅNGAR

Ett småbrutet, mosaikartat skogslandskap med odlade dalgångar. I norr gränsar ett liknande område men med mer skog vilket ger andra visuella egenskaper. I söder ett än mer småskaligt, mosaikartat och anlagt landskap i form av en golfbana.

3. KODES BEBYGGDA MILJÖ

Det man uppfattar som samhället Kode och inte de administrativa gränserna som tätsortsavgränsningen avser. Särskiljer från sin omgivning i mängden utav av människan bebyggda strukturer så som byggnader och infrastruktur.

4. STORA SKOGEN SÖDER OM RÄMMA

Ett större skogsområde med få inslag av öppenhet, så som odlade områden. I söder möter ett mer mosaikartat skogsområde och väster ut en mer öppen karaktär med kulturhistoriska värden.

5. HALLTORPSKOGEN

Ett skogsområde söder om Kodes centrum. Möter Kodes bebyggda miljöer i norr, ett öppet jordbrukslandskap i väster, stor infrastrukturkorridor i öster och begränsas söderut av Kolleredsbäcken.

1 *Text och bild på denna sida kommer från kommunen.*

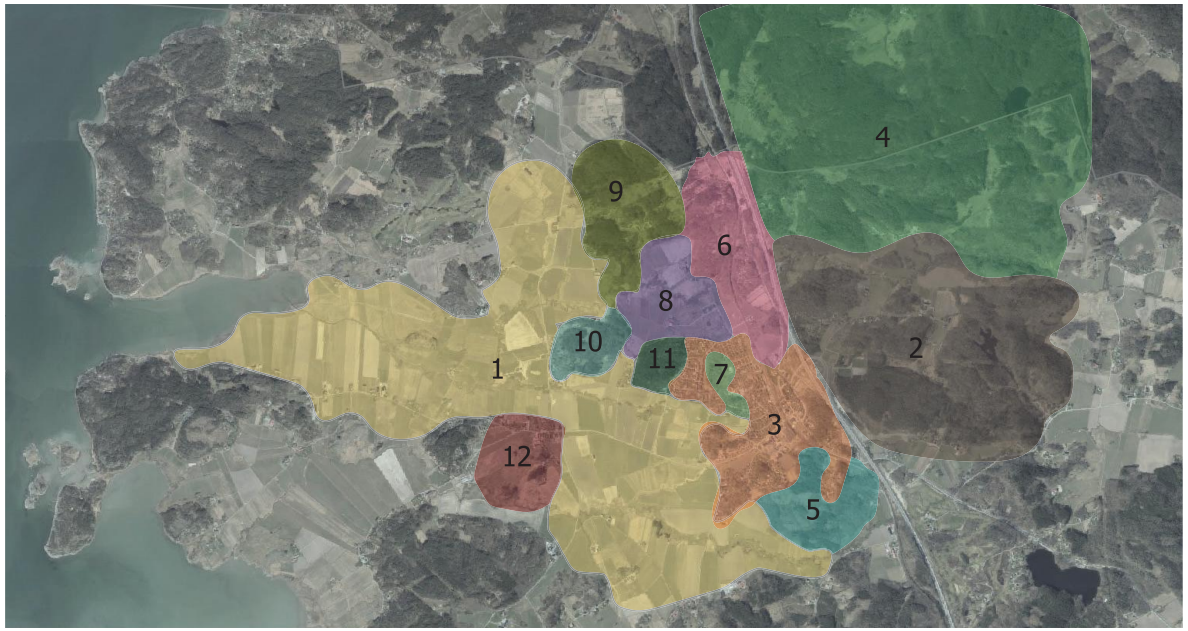

Tolv karaktärer kartlagda i närheten av Kodes samhälle. Observera att gränserna mellan landskapskaraktärerna är diffusa, därför bör de ses som övergångszoner snarare än skarpa linjer. Text och bild från Kungsälvs kommun.

6. KULTURMILJÖN NORR OM KODES SAMHÄLLE

Ett område med flera kulturhistoriska lämningar. Den höga andelen historiska strukturer och objekt i relation till områdets yta har varit bestämmande för områdets utbredning.

7. BRÄCKESKOGEN

En mindre skog omgärdad av Kodes bebyggda miljö. Gränsar mot områden med annan markanvändning.

8. LÅNGELAND

Ett öppet odlat område i en begripbar skala för människan. Gränsar mot skogsklädda höjder och Kodes bebyggda miljö.

9. ADOLFSBERG

Ett mosaikartat skogsområde med bebyggda småskaliga dalgångar. Gränsar i söder och väst åt öppna odlade landskap och åt öst av ett visuellt liknande område med hög andel kulturhistoriska attribut.

10. TUNGESKOGEN

En skogsklädd höjd öster om Tunge. Omgärdas av öppna, odlade områden. Den västra delen består av värdefull ängs- och hagmark med viss kontinuitet av hävd.

11. LÅNGELANDSSKOGEN

En skogsklädd höjd väster om Kodes bebyggda miljö. Omgärdas av öppna odlade områden och i öst av bebyggelse.

12. SOLBERGA BY OCH BETESMARKER

Tidig by med kyrka från medeltiden (senare kraftigt restaurerad). Betesmarker söder om byn med berg i dagen. Möter öppen, odlad mark söderut och österut.

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

EKOLOGI

EKOLOGISK KONTEXT

Kode ligger i övergången mellan skogslandskapet i öst och kulturlandskapet i väst, vilket ger Kode en ekologiskt intressant sammansättning av olika naturtyper. Kode ingår i en värdetrakt för gräsmark och angränsar i nordost till såväl värdetrakter för ädellövskog, blandskog, tallskog och triviallövskog. Därtill ingår Kode i ett regionalt värdefullt odlingslandskap. Närheten till havet i väst gör Kode extra intressant ur ett ekologiskt perspektiv.

NATURTYPER

I Kode ingår ett flertal naturtyper av ekologisk betydelse för det lokala växt- och djurlivet. Här hittas exempelvis skogsområden bestående av såväl tallskog som blandskog och ädellövskog. Ett flertal vattendrag rinner igenom Kode vilka möts i väst. Kode bjuder också på betesmarker och slåtterängar vilka genom sin skötsel får höga ekologiska värden. Mer urbana miljöer av värde för det lokala växt- och djurlivet utgörs av framförallt villaträdgårdarna. I övrigt återfinns en stor andel brukad åkermark.

LIVSMILJÖER OCH SPRIDNINGSVÄGAR

Tack vare Kodes intressanta sammansättning av naturtyper från såväl skogs- och kulturlandskapet finns förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv där flera organismgrupper kan nyttja dessa miljöer som livsmiljöer. Hit hör såväl skogsknutna arter, liksom arter knutna till hävdad mark (bete och slåtter) tillsammans med arter som frekvent vistas i villaträdgårdar. Även åkermarken kan i viss mån användas och då som rastlokal för flyttande fåglar. Vattenmiljöerna i form av vattendrag och mindre vattenytor så som dammar erbjuder livsmiljöer för helt eller delvis vattenlevande arter och utgör en förutsättning i sig för allt lokalt djurliv.

Spridningsvägar har analyserats på övergripande nivå och rekommenderas att studeras nogrannare vid exploatering. Två huvudsakliga spridningsstråk av betydelse som sträcker sig in till och genom Kode och vidare kan identifieras: det skogliga sambandet för skogsknutna arter som sträcker sig in från öst (gröna, tunna pilar) liksom ett samband för arter knutna till hävdad mark så som betesmark och slåttermark, som sträcker sig in från väst till Kode (mörklila, tunna pilar). De stora breda pilarna visar på de större, regionala sambanden för skog (stor, grön pil) och hävdad mark (stor, lila pil) och bygger bl.a. på förekomsten av värdekärnor.

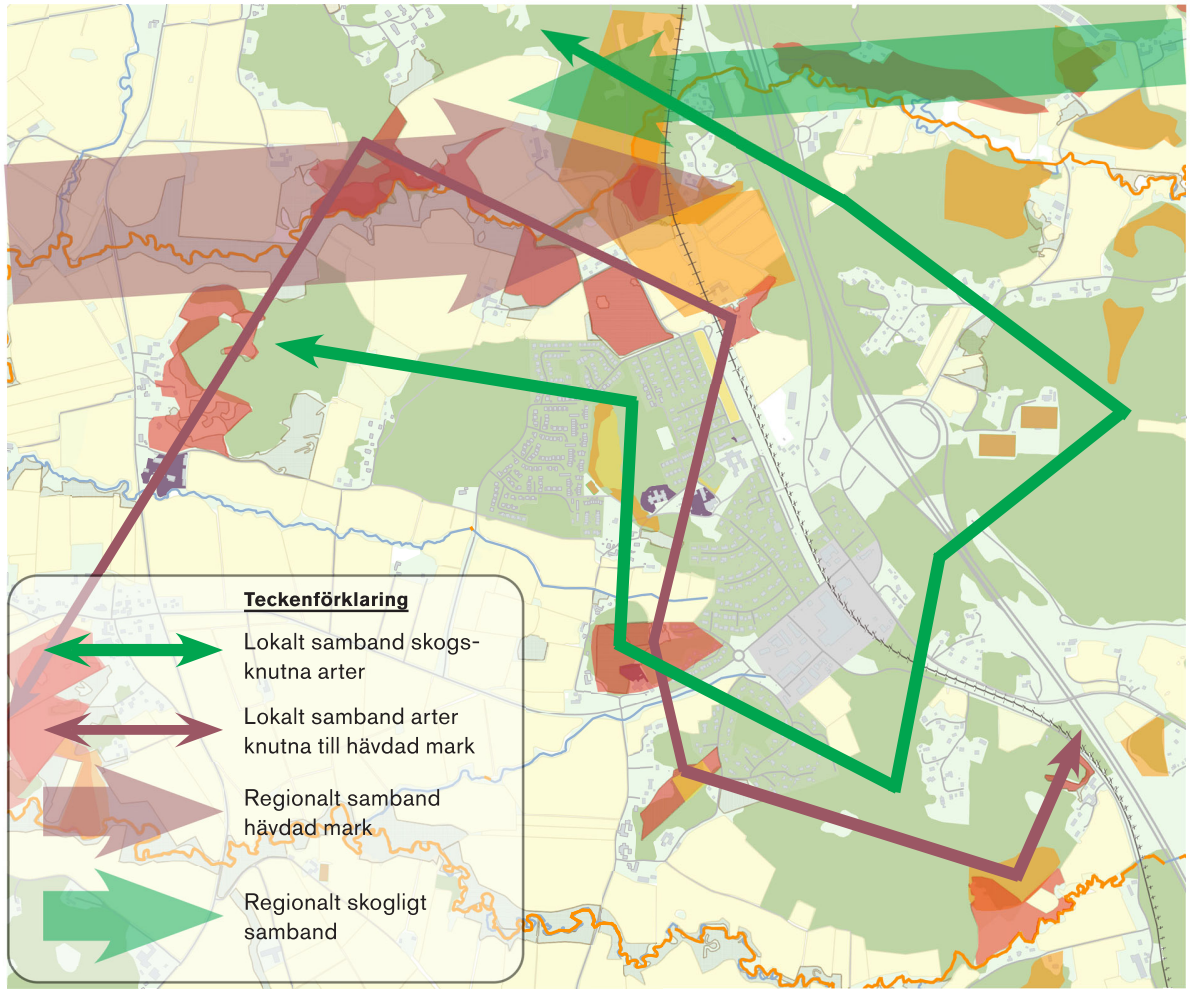

Kartan visar regionala och lokala ekologiska spridningssamband tillsammans med sammanställda naturvärden i Kode.

89/24 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.pad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

RIKSINTRESSEN OCH OMRÅDESSKYDD

Inom och runt Kode tätort finns inga Natura 2000-områden eller naturreservat. De riksintressen som finns inom tätorten är de för kommunikationer där Trafikverket bedömt att både motorvägen och järnvägen som går genom Kode är skyddsvärda.

I övrigt ligger Kode tätort precis öster om det område som utgör riksintresse för högexploaterad kust. Det finns även riksintresse för naturvård och friluftsliv samt kulturmiljövård precis väster om tätorten.

De vattendrag som går genom eller runt tätorten, med undantag för biflödet till Kollerödsbäcken, omfattas av strandskyddet.

Utöver dessa kända riksintressen och områdesskydd finns eventuella biotopskydd som behöver tas i beaktande i kommande planering. Dessa kan till exempel vara öppna diken, stenmurar eller trädalléer.

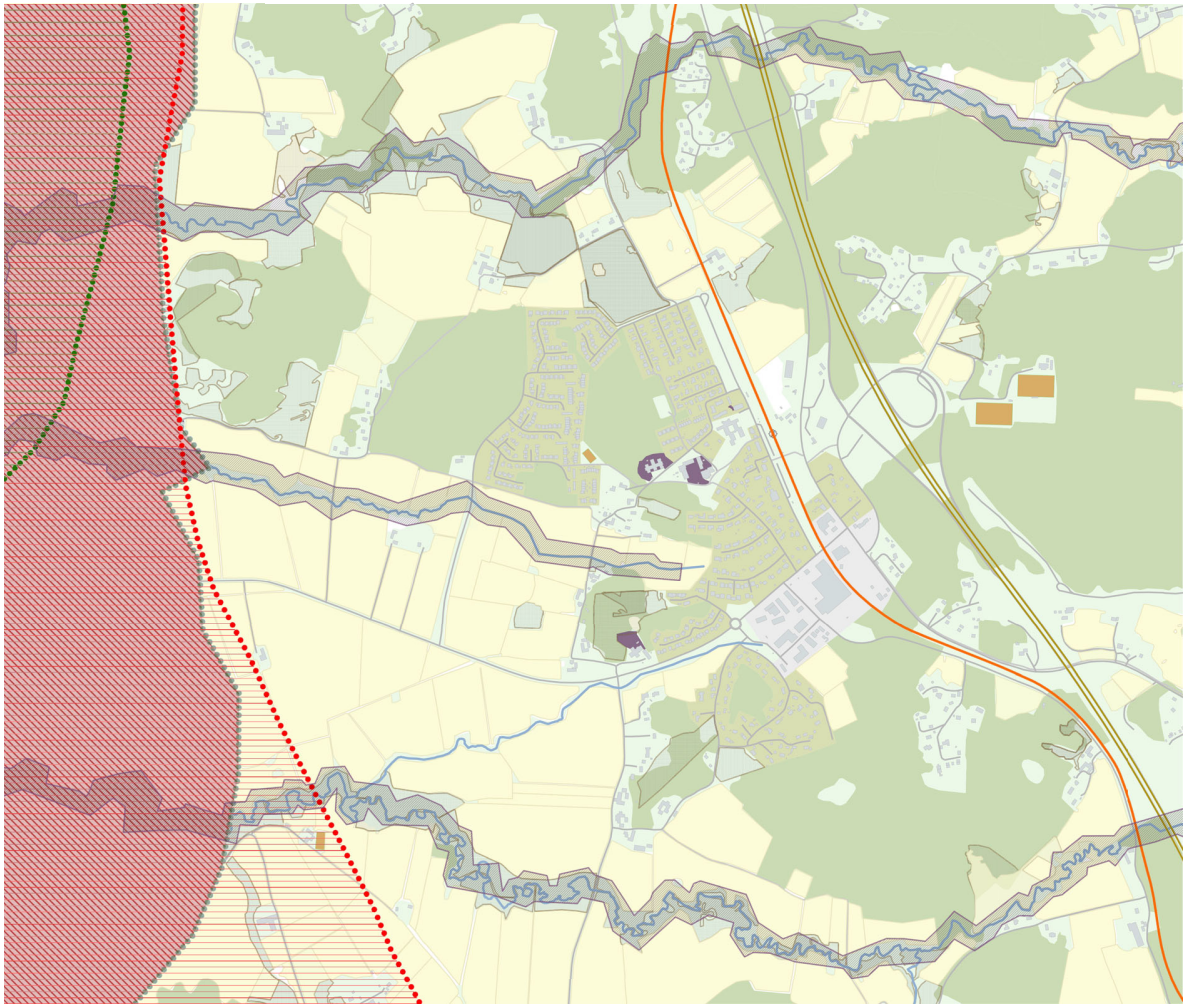

Kartan visar kända områdesskydd och riksintressen i Kode tätort och närmaste omgivningarna. (Källa: Länstyrelsen)

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

BEBYGGELSESTRUKTUR

I Kode tätort bor det ca 1700 personer (SCB 2018) och inom planområdet finns ytterligare enstaka mindre samlingar av bostäder. Tätorten ligger ca 10 km från centrala Kungälv och förbinds med framförallt E6. Det är nästan uteslutande markbostäder i form av småhus med enstaka undantag närmast tågstationen med flerbostadshus och viss par-, rad- och kedjehusbebyggelse. Husen i tätorten ligger förhållandevis samlade men är strukturerade i en ”trädstruktur” med enklaver av hus sammankopplade av matargator. Småhusdominansen innebär att tätheten är låg men också att mycket grönytor finns insprängda, både på de privata tomterna och i gatumiljön.

Övergripande ligger tätorten inbäddad mellan jordbruksmark i norr och söder med skogsområden i väster innan havet och E6 som avgränsar i öster.

I närheten av tågstationen finns livsmedelsbutik, äldreboende, skola och förskola. Därutöver finns verksamhetsområde med utrymme för arbetsplatser av mer storskalig karaktär söder och öster om tågstationen.

Det finns lekplatser utplacerade inom respektive enklav. Idrottsplats finns på östra sidan om E6.

Det finns inga nyligen antagna planer men en pågående detaljplan för bostäder i grönområdet väster om Halltorpsskogen (7). En flytt eller ombyggnad av en skola utreds också.

INFRASTRUKTUR

Järnvägen går i nord-ostlig rikting genom Kode, från Stenungssund till Göteborg. I Kode finns flera övergångar för fotgängare och cyklister i plan med järnvägen och en för bilar längs Hedsvägen där det finns bommar. Västtågen som trafikerar järnvägen stannar inte i Kungälv utan i Ytterby i söder innan Göteborg.

Vägarna i Kode är som nämnts tidigare samlade som en trädstruktur med många återvändsgator och få möjligheter till alternativa rutter. Det leder till förhållandevis långa avstånd mellan de olika enklaverna i tätorten.

Typisk gata i Kodes många småhusområden.

Gång- och cykelbanor ligger å andra sidan mer som centrala stråk som binder samman de olika enklaverna på ett gent sätt. Det är också längs dessa som skola och förskola ligger.

Parkering för bil är ofta inordnat på enskild tomt eller samlat internt i enklaverna. Det finns dessutom ett större antal pendlingsparkeringar mellan tågstationen och E6 samt parkering precis väster om tågstationen.

Förutom Västtåg finns flertalet busslinjer som trafikerar Kode från flera hållplatser. De som går förbi tågstationen kopplar till omnejd och stannar på flera ställen inom tätorten medan expressbussen som går till Kungälv ligger vid motorvägsmotet i anslutning till pendlingsparkeringen.

I form av infrastruktur bör även kraftledningen väster om tätorten som korsar planområdet i nord-sydlig riktning nämnas.

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689.140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

Ekosystemtjänstanalys

Ekosystemtjänstanalysen[1] är ett viktigt verktyg för att identifiera vilka ekosystemtjänster som finns i Kode idag samt vilka som behöver bevaras, stärkas eller tillskapas. Dessa är en viktig del i prioriteringar och rekommendationer inför framtida utveckling. Metoden är baserad på Whites metodik för ekosystemtjänstanalys men anpassad för att fungera i en grönstrukturplan. Den bygger på tre olika delar:

1. Inventera
Kartläggning av befintliga ekosystemtjänster, samt bedömning av status och utvecklingspotential.

2. Analysera
Bedömning och prioritering genom att ekosystemtjänster rekommenderas att bevaras, stärkas eller tillskapas.

3. Planera & Förvalta.
Förslag och principer för hur ekosystemtjänster kan stärkas och utvecklas i framtiden. Denna del är integrerad tillsammans med andra avväganden i förslagsdelen i grönsstrukturplanen.

De tre delarna är tydligt kopplade till varandra där resultatet för en del är en förutsättning för andra. Metoden är framtagen för att främja ett helhetsperspektiv, från inventering och analys, till rekommendationer och i slutänden realisering. Genom att förtydliga kopplingarna mellan dessa tre delar ökar möjligheterna att säkerställa goda ekosystemtjänster vid planering och byggande och det ger ekosystem som levererar tjänster över lång tid.

1 *Läs mer om ekosystemtjänster i bilagan Ekosystemtjänster - introduktion*

89/24 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning - KS2020/1689-140 Förd.upad översiktsplan för Kode Beslut om granskning : 3. Grönstrukturplan lätt

KUNGÄLVS KOMMUN
KODE FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN

Översiktlig dagvattenutredning

Uppdragsnummer	4085–2102
Titel	Översiktlig dagvattenutredning
Dokumentdatum	2022-04-22
Rev datum	2024-06-07
Revidering	A
Handläggare	AWg
Uppdragsansvarig	Erik Carlsson (ECn) 070-693 26 60 erik.carlsson@markera.se

MARKERA

Markera Mark Göteborg AB
www.markera.se

SAMMANFATTNING

I samband med Fördjupad Översiktsplan (FÖP) för Kode har Markera tagit fram en dagvattenutredning. Syftet är att beskriva den övergripande dagvatten/skyfallssituationen utifrån nuläge, potential och förslag på dagvattenhantering. Utredningen ska ihop med Grönstrukturplanen även innehålla inspirationsmaterial för kommande planering och drift.

Inom FÖP-området planeras byggnation för upp till en fördubbling av invånarantalet i Kode. Nya bostads och verksamhetsområden planeras på mark som idag består av skogs- eller jordbruksmark. Befintliga bostads- och centrumområden planeras att förtätas med bland annat flerfamiljshus. Den ökade exploateringen kommer att medföra ökad flödes och föroreningsbelastning på befintliga vattendrag.

För att hantera ökade flöden och föroreningstransporter föreslås ett antal platser som är lämpliga för rening och fördröjning av dagvatten. De föreslagna platserna sammanfaller med lägen som identifierats som befintliga översvämningsytor och/eller uppströms identifierade skyfallsstråk. Val av dagvattenhantering ska utgå från markanvändningen inom respektive planområde, platsens geologi och påverkan nedströms.

För att hantera ökade flöden behöver krav ställas vid planeringen av ny bebyggelse. Det gäller bland annat höjdsättningen inom exploateringsområdet, att ytor avsätts för dagvattenhantering och att hänsyn tas till skyfallsvägar så att dessa inte byggs för. För att förhindra påverkan på recipienten bör det dessutom planeras för släckvattenhantering, speciellt från särskilt förorenande markanvändning såsom industriområden.

MARKERA

Projekt

Kode Fördjupad Översiktsplan

Titel	Dokumentdatum	Rev. datum	Rev.
Översiktlig dagvattenutredning	**2022-04-22**	**2024-06-07**	**A**
Uppdragsnummer Dokumentbeteckning	Handläggare	Status	
4085–2102	**AWg**		

Innehållsförteckning

Sida

1 Inledning 4
1.1 Bakgrund och syfte 5
1.2 Befintliga förhållanden 5
1.3 Planerad exploatering 6
1.4 Underlag 7
1.5 Övriga förutsättningar 7
2 Orientering 9
2.1 Recipienter 9
2.2 Natur och kulturmiljövärden 10
2.3 Landskapsanalys 10
2.4 Geoteknik 11
2.5 Grundvatten 13
2.6 Markavvattningsföretag 14
3 Övergripande förutsättningar för dagvattenhantering 16
3.1 Befintlig dagvattenhantering 16
3.2 Avrinningsområden och övergripande avrinningsstråk 17
3.3 Skyfallskartering 17
3.4 Havsnivåer 21
3.5 Samhällsviktig verksamhet 22
3.6 Potentiellt förorenade områden 23
3.7 Förutsättningar för lax och öring inom FÖP Kode 23
4 Avrinningsområdenas karaktär 24
4.1 Vallbyån 26
4.2 Vallbyåns biflöde 28
4.3 Kollerödsbäcken och Kollerödsbäckens biflöde 31
5 Framtida dagvattenhantering 33
5.1 Flöden och översvämningar 33
5.2 Vattenkvalitet 33
5.3 Exempel på dagvattenhantering 34
5.4 Åtgärder per markanvändning 39
6 Släckvatten 48
7 Diskussion och slutsats 49

Bilagor

Bilaga 1: Föreslagna åtgärder

Markera AB
Stora Nygatan 29, 411 08
Göteborg
Org. Nr: 556729-7832

1 Inledning

Kungälv kommun har påbörjat ett uppdrag med att ta fram en fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode, en mindre tätort belägen norr om centrala Kungälv, se figur 1. I samband med detta har Markera Mark Göteborg AB fått i uppdrag av Kungälvs kommun att ta fram övergripande dokument för dagvatten- och skyfallshantering inom det aktuella området.

Parallellt med framtagande av den övergripande dagvattenutredningen görs en Grönstrukturplan för Kode som ska beskriva den gröna och blå strukturen. Grönstrukturplan och Övergripande dagvattenutredning blir starkt sammankopplade då samma ytor kommer att beskrivas samt dess synergieffekter såsom låglänta grönytor eller dammar som fungerar som fördröjning av dagvatten och skyfall.

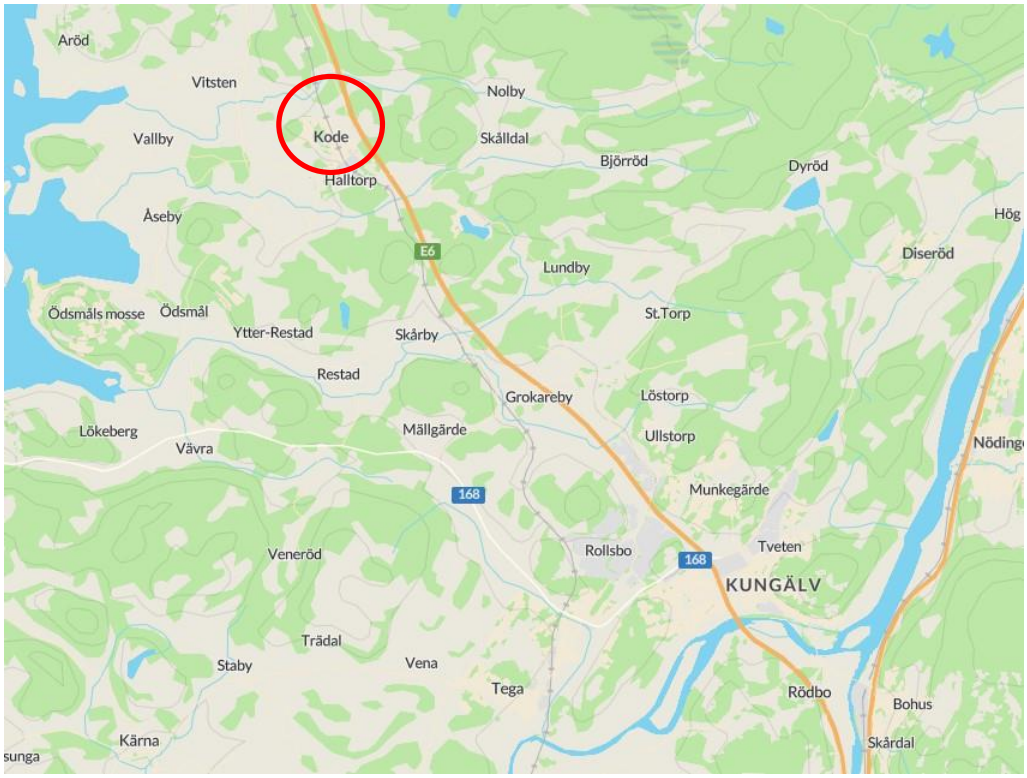

Figur 1. Orienteringsfigur. Ungefärligt utredningsområde inom röd cirkel. (hitta.se).

1.1 Bakgrund och syfte

Syftet med FÖP Kode är att konkretisera de mål och visioner som beskrivs i gällande översiktsplan (ÖP2010) samt den nya Vision för Kode som tagits fram av politiken. Det handlar framför allt om att främja ett attraktivt boende med kvalitativa grönområden och med bra koppling till kollektivtrafiken som har en central placering.

Syftet med den övergripande dagvattenutredningen är att beskriva den övergripande dagvatten/skyfallssituationen utifrån nuläge, potential och förslag. Utredningen ska ihop med Grönstrukturplanen även innehålla inspirationsmaterial för kommande planering och drift.

Grönstrukturen sammanlänkas per automatik med den blå strukturen i området som i huvudsak består av Vallbyån och Kollerödsbäcken.

Den övergripande dagvattenutredningen ska hantera dagvattenfrågan från ett övergripande perspektiv, tex genom att peka ut områden där dagvattenfördröjning behöver ske och ge förslag på typer av anläggningar anpassade efter platsen. Utredningen skall fungera som underlag i den fortsatta utvecklingen av Kode avseende var det är lämpligt att exploatera samt var det är olämpligt utifrån denna aktuella fråga.

Uppdraget omfattar:

- Övergripande beskrivning av översvämningsområden och instängda områden utifrån tillgängligt underlag
- Framtagande av övergripande avrinningsområden och rinnvägar. Befintlig avledning av dagvatten (endast huvudstråk) inom planområdet och i dess närhet beskrivs kortfattat samt illustreras på karta. Bedömning av kapacitet i befintligt dagvattensystem och förslag avseende anslutningspunkter för ny bebyggelse ingår ej
- Följderna av extrem nederbörd, med återkomsttid på 100 år, beaktas utifrån kommunens skyfallskartering för området.
- Föroreningar och rening av dagvatten beaktas översiktligt.
- Utredning av konsekvenser för bebyggelse som bedöms vara samhällsviktig verksamhet med avseende på dagvattenhantering
- Släckvatten för verksamheter som bedöms som särskilt förorenande beaktas. Förslag ges på åtgärd för att säkerställa att släckvattnet kan hanteras innan det når recipient
- Markavvattningsföretag redovisas och analyseras med hänsyn till dimensionerande flöden och planerad bebyggelse

1.2 Befintliga förhållanden

Kode är ett mindre stationssamhälle norr om centrala Kungälv med en befolkningsmängd på ca 2000

invånare. Genom områdets östra del sträcker sig Bohusbanan och E6:an. Tätorten är samlad kring pendeltågsstationen där det även finns grundläggande service. Bebyggelsen breder ut sig västerut mot ett flackt jordbrukslandskap med främst villabebyggelse. Kode karaktäriseras av småskalighet med närhet till hav, landsbygd, natur och stad.

1.3 Planerad exploatering

Kode planeras växa och förhoppningen är att antalet invånare ska fördubblas. Mark- och vattenanvändningskartan visas i figur 2. Det planeras för en förtätning och utbyggnad av centrumområdet samt ny bostadsbebyggelse. Befintligt industriområde flyttas till östra sidan av motorvägen. Stora delar av befintlig jordbruksmark och natur behålls.

I Kode finns pågående detaljplaner för Halltorp 2:4 (bostäder) och för Kode nya skola.

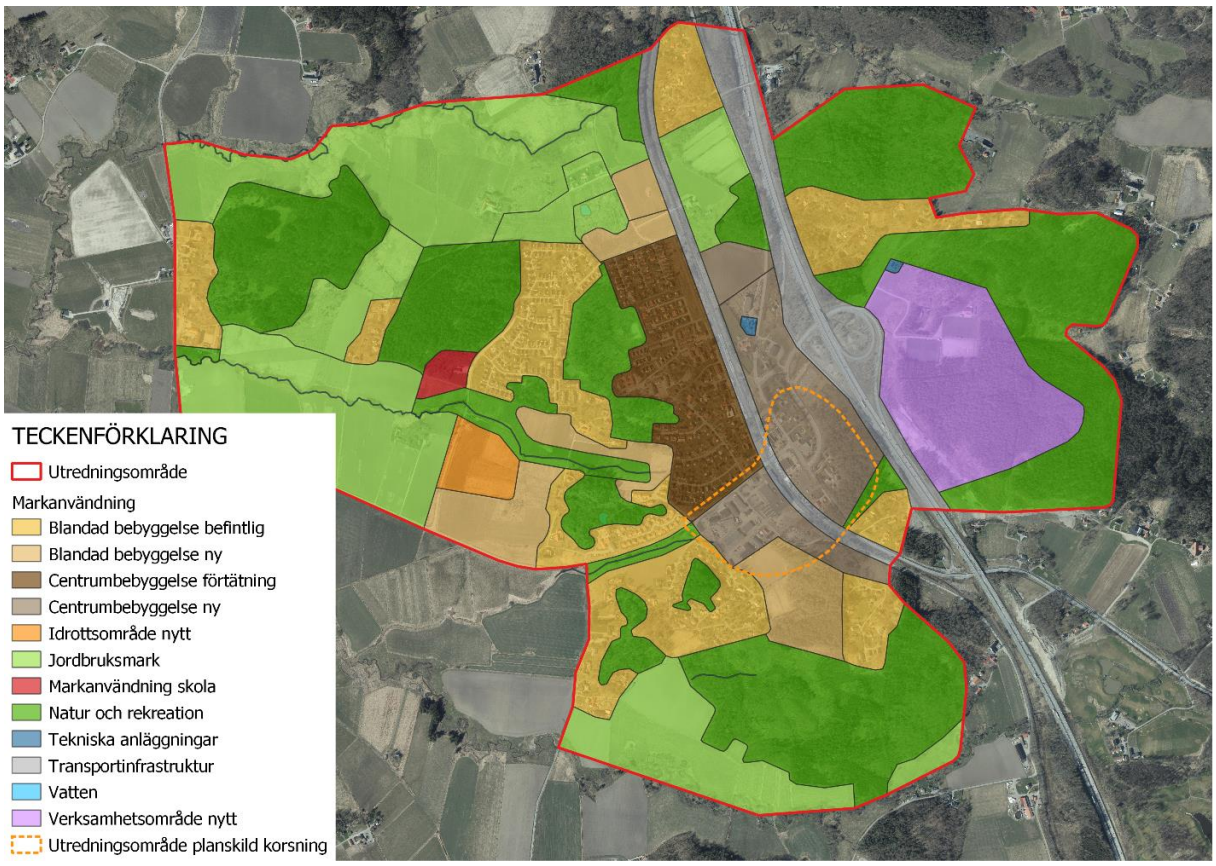

Figur 2. Utkast till planerad mark och vattenanvändning. Underlag från Kungälvs kommun 2024-02-20

1.4 Underlag

- Dagvattenpolicy, Kungälvs kommun, 2017-05-18
- Dagvattenhandbok, Kungälvs kommun, 2017-04-26
- Dwg och shp underlag, Kungälvs kommun
- Geoteknisk utredning för Kode skola, PE Teknik och Arkitektur, 2020/2021
- Fiskevårdsplan för havsöring i Kungälvs kommun, 2020-04-17
- Lanskapshistorisk analys vid Kode, Kula AB, 2021-12-21
- Ledningsnät, Kungälvs kommun
- Informationskartan Västra Götaland, Länsstyrelsen
- Inmätning vägmitt och diken, Lantmäteriet
- Medborgardialog FÖP Kode (Kungälvs kommun, 2021)
- Plankartor i pdf och dwg, Kungälvs kommun
- Scalgo live
- VISS, Vatteninformationssystem Sverige
- Åtgärdsförslag, Kungälvs kommun, 2017-04-26
- Översvämning kartering Kungälv (WSP, 2024)

1.5 Övriga förutsättningar

Arbetet med dagvattenutredningen samordnas med grönstrukturplanen som utförs av White.

1.5.1 Dagvattenstrategi

Kungälvs kommuns dagvattenstrategi redovisas i kommunens dagvattenplan som har delats in i tre delar; Dagvattenpolicy, Dagvattenhandbok och Åtgärdsförslag. Policyn redovisar hur kommunen ska hantera dagvattenfrågorna i olika sammanhang. Handboken utvecklar sedan hur det ska eftersträvas och uppnås. Åtgärdsförslagen syftar sedan till att förbättra hanteringen av dagvattenfrågor i kommunen. I dagvattenhandboken redovisas en checklista för säkerställande av dagvattenfrågor i detaljplaneskedet. Där klargörs även krav på dimensionering, fördröjning och rening som detaljplaner behöver förhålla sig till. Krav vid dimensioneringen av kommunala dagvattensystem följer Svenskt Vattens publikationer.

För att klara utmaningarna krävs att samhället ställer om från traditionella lösningar som domineras av underjordiska dagvattenanläggningar, till öppna, ytliga och tröga lösningar som har bättre förutsättningar att hantera flödestoppar och magasinera dagvatten.

Kommunens krav på fördröjning ställs utifrån nedströms systems kapacitet och mottagande recipients känslighet. För en detaljplan finns två alternativ till att beräkna erforderlig fördröjningsvolym.

- **Alternativ 1:** Fördröjning av 30 mm regn på anslutna hårdgjorda ytan, vilket motsvarar 3 m^3 per 100 m^2 hårdgjord area.
- **Alternativ 2:** Fördröjning av dimensionerande nederbörd med 10 års återkomsttid, klimatfaktor 1,25 och ett utflöde på 15 l/s, ha.

Alternativen används vid olika sammanhang där alternativ 1 gäller vid kravställning på specifika fastigheters fördröjning av dagvatten medan alternativ 2 används i utredningar för större områden när fördröjningsvolymer ska beräknas.

För att beakta framtidens klimat i utformningen av dagvattensystem så är det lämpligt att tillämpa någon form av klimatfaktor i dimensioneringsarbetet. För planering inom Kungälvs kommun ska alltid Svenskt Vattens senaste rekommendationer beträffande klimatfaktor användas.

Enligt dagvattenstrategin har sju fokusområden för dagvattenhantering identifierats:

Strategi 1: Flöden

Strategi 2: Översvämningar

Strategi 3: Vattenkvalitet

Strategi 4: Gestaltning och utformning

Strategi 5: Trygghet, säkerhet och tillgänglighet

Strategi 6: Ansvar

Strategi 7: Kommunikation

I denna utredning ligger fokus på de tre första strategierna

2 Orientering

2.1 Recipienter

År 2000 införde Europaparlamentet ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) även kallat Vattendirektivet. Målsättningen var att uppnå god ekologisk och god kemisk status inom hela EU. Miljökvalitetsnormer (MKN) anger bestämmelser om kraven på kvaliteten i svenska vattenförekomster och är styrande för kommuner och myndigheter.

VISS, Vatteninformations System Sverige, är en databas som utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelsen och Havs och vattenmyndigheten. I VISS finns klassningar över alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten.

Kodes närmsta recipienter är vattendragen Vallbyån som går norr om Kode och Kollerödsbäcken söder om Kode. Båda bäckarna mynnar ut i havet, Vallbyå vid Vallby kile och Kollerödsbäcken vid Ödsmåls kile. Både Vallby kile och Ödsmåls kile tillhör vattenförekomsten Hake fjord. Genom Kode går två biflöden som inte klassas som vattenförekomst enligt VISS, ett till Vallbyån och ett till Kollerödsbäcken. Biflödena klassas troligen inte som vattenförekomster på grund av att de är för små.

Vallbyån: Enligt VISS uppnår Vallbyån måttlig ekologisk status. Kemisk status klassas som ej god.

God ekologisk status uppnås ej på grund av övergödning. Källor till övergödningen är bland annat jordbruk, enskilda avlopp och reningsverk.

Den kemiska statusen uppnår ej god status på grund av kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE). Halterna av PBDE och kvicksilver överskrids i alla Sveriges undersökta vattenförekomster. PBDE är en industrikemikalie som främst används som flamskyddsmedel i bland annat textilier, möbler, plastprodukter, elektronik och byggnadsmaterial. PBDE sprids via läckage från varor och avfallsupplag samt via atmosfäriskt nedfall från långväga lufttransporter.

Kollerödsbäcken: Kollerödsbäcken är ett vattendrag söder om Kode. Enligt VISS uppnås måttlig ekologisk status och ej god kemisk status. Detta beror på samma anledningar som för Vallbyån.

Hake fjord: Slutlig recipienten för Kode är kustvattenförekomsten Hake fjord som är en del av Västerhavet. Hake fjord uppnår måttlig ekologisk status. Kemisk status klassas som ej god.

Den ekologiska statusen är måttlig på grund av morfologiska förändringar och kontinuitet samt flödesförändringar.

Utöver PBDE och kvicksilver och kvicksilverföroreningar som sprids via atmosfärisk deposition uppnås ej god kemisk status på grund av tributyltennföreningar (TBT). TBT överskrider gränsvärdet i vattenförekomsten, och det finns en tidsfrist till 2027 för att uppnå god kemisk ytvattenstatus. Biociden har tidigare använts inom trä- och pappersindustrin och framför allt i båtbottenfärger för att förhindra påväxt av alger och havstulpaner. Idag förekommer det som tillsats i PVC-plaster för att öka värme- och ljusbeständighet. TBT förbjöds inom EU år 2003 och internationellt 2008.

2.2 Natur och kulturmiljövärden

Värdefulla vattenförekomster

Både Vallbyån och Kollerödsbäcken klassas enligt länsstyrelsen som värdefulla vattenförekomster, se figur 3. Båda anses ha ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Vattendragen rinner förbi varierande lämningsbestånd som saltkvarnar, gårdar och boplatser. Vid Vallbyån, Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäcken är strandskydd upprättat, se figur 3.

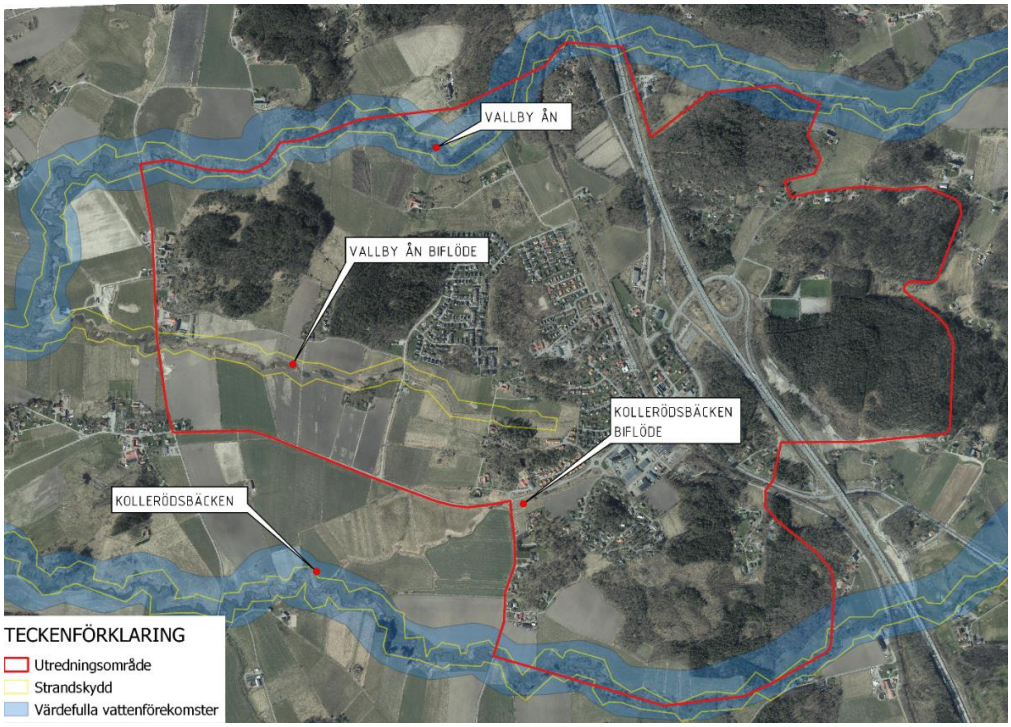

Figur 3. Värdefulla vattenförekomster och strandskydd (Informationskartan, Länsstyrelsen).

2.3 Landskapsanalys

En landskapshistorisk analys är utförd av Kula AB 2021. Utredningen syftade till att översiktligt analysera odlingslandskap och kulturmiljöer i anslutning till översiktsplanen.

Utredningen visade på att det finns flertalet kulturhistoriska spår i Kode, bland annat stenmurar och gårdar. I figur 9 visas en bild från landskapsanalysen där de områden med mest värdefulla kulturmiljöerna i närheten av Kode tätort är inringade.

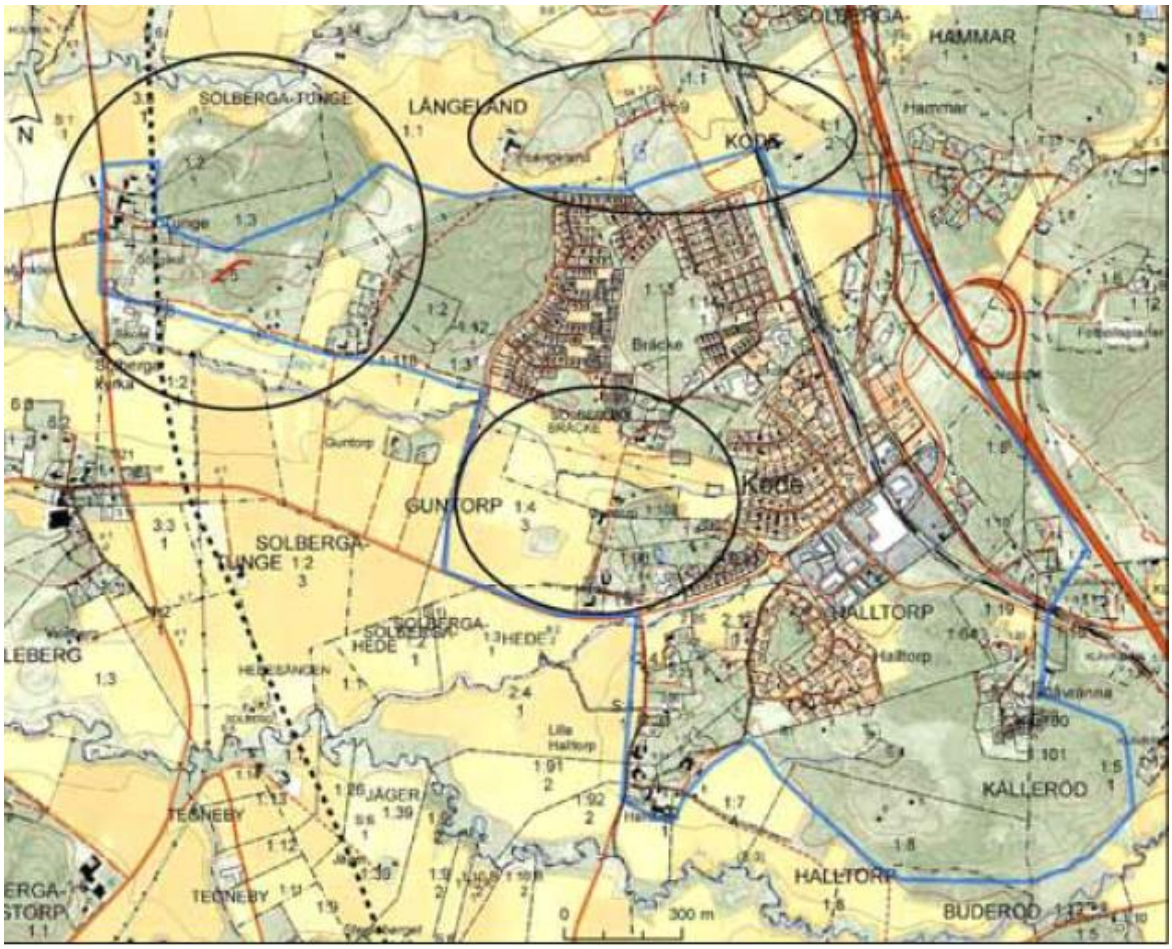

Figur 4. Bild med markeringar över de mest värdefulla kulturmiljöerna i närheten av Kode tätort. Bild från Landskapshistorisk analys vid Kode, Kula AB 2021

2.4 Geoteknik

Geologin i Kode domineras av olika typer av lera, längs med vattendragens dalgångar där även jordbruksmarken dominerar, se figur 4. I de något mer höglänta stråken påträffas även berg med insprängda morän och sandpartier.

Områdena som domineras av lera förväntas ha låg infiltrationskapacitet. Lera kan även ha dålig släntstabilitet vilket bör beaktas vid anläggandet av öppna dagvattenlösningar som dammar och diken. Det kan till exempel innebära att anläggningarna kräver flacka slänter eller att särskilda stabiliseringsåtgärder behöver utföras vid anläggningarna. Lerjordar kan även vara erosionskänsliga.

Morän och sandmarker väntas ha större infiltrationskapacitet.

Jorddjupet varierar mellan 0–20 m, se figur 5. Jorddjupskartan kan ge en indikation på vart olika dagvattenlösningar är lämpliga. Exempelvis bör underjordiska magasin undvikas på ställen med litet jorddjup efter som det kan kräva bergssprängning som är kostsamt.

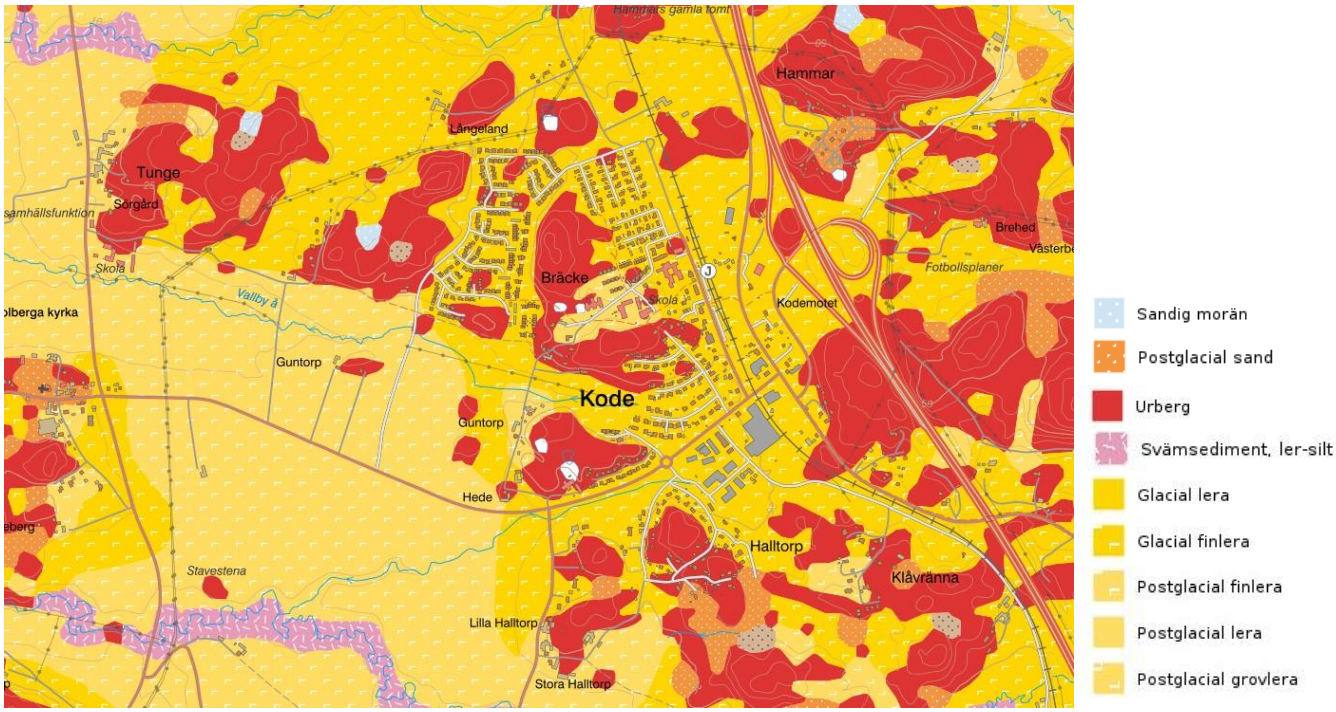

Figur 5. Jordarter (SGU).

Figur 6. Jorddjup (SGU).

2.5 Grundvatten

För detaljplanen Kode nya skola har geotekniska utredningar utförts av PE Teknik och Arkitektur AB vid två olika platser markerat med röda cirklar i figur 6. Undersökningarna visade att grundvattennivån i Kode är hög och varierar beroende på årstid och nederbördsmängd. En hög grundvattennivå kan påverka valet av fördröjningslösning.

Figur 6 visar en förenklad bild över markens genomsläpplighet i Kode. Generellt är genomsläppligheten låg i områden med lermark. I några delar är genomsläppligheten medelhög vilket sammanfaller med områden där det förekommer morän eller sand. I områden med låg genomsläpplighet är infiltrationsmöjligheterna låga. I sådana område är fördröjningsanläggningar lämpliga. I områden med högre infiltrationskapacitet infiltrerar vattnet snabbare genom marken och stående vatten är sällsynt. I sådana områden kan tätningsåtgärder vara nödvändiga om öppna dagvattenlösningar med vattenspegel önskas.

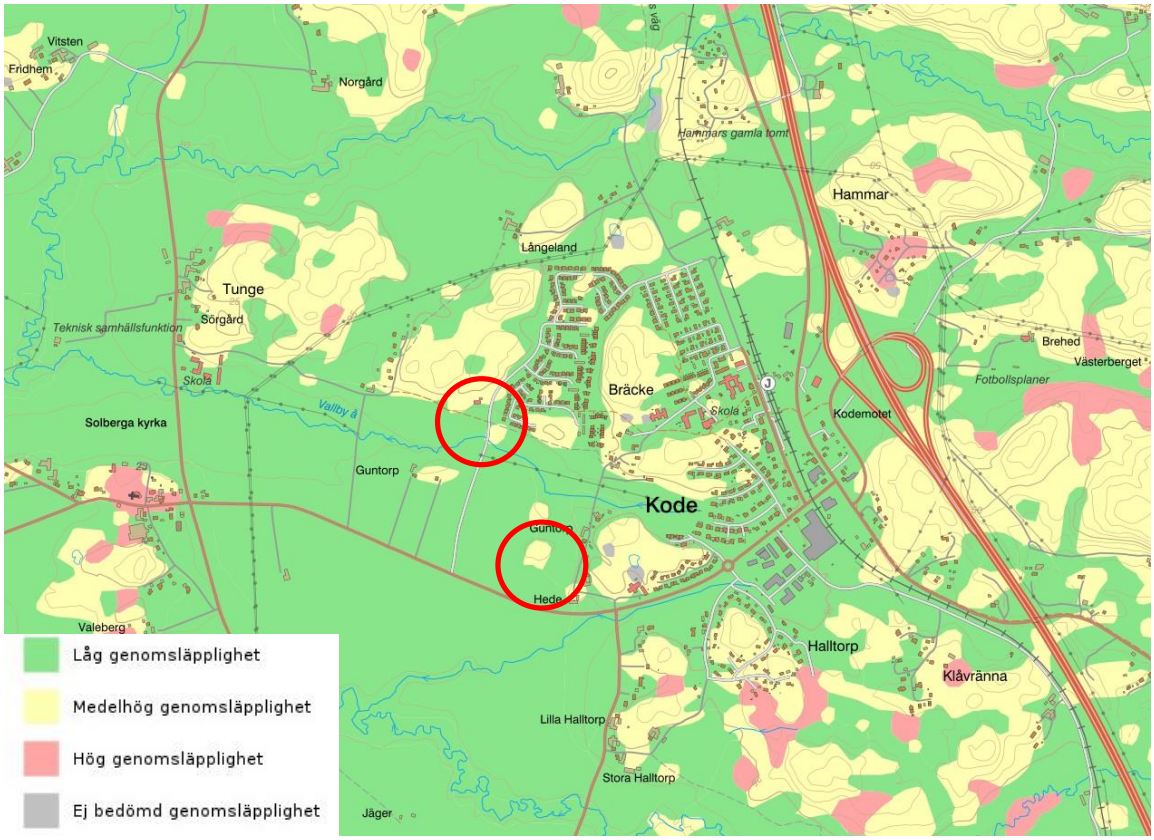

Figur 7. Genomsläpplighet (SGU). Röda cirklar markerar ungefärligt läge för utförda geotekniska utredningar.

2.6 Markavvattningsföretag

Inom planområdet finns ett markavvattningsföretag, Hammar, Släbo och Lunnar TF 1938.

Förändringar inom planområdet kan även påverka andra markavvattningsföretag i närheten och vid mynningen vid havet. Se markavvattningsföretag i närheten av planområdet i figur 7 och figur 8. På grund av den stora exploateringen kring markavvattningsföretaget Hammar, Släbo och Lunnar TF samt att halva området ligger inom kommunalt verksamhetsområde för dagvatten finns det osäkerheter kring om det fortfarande är i bruk. Verksamhetsområde för dagvatten redovisas i kapitel 3.1.

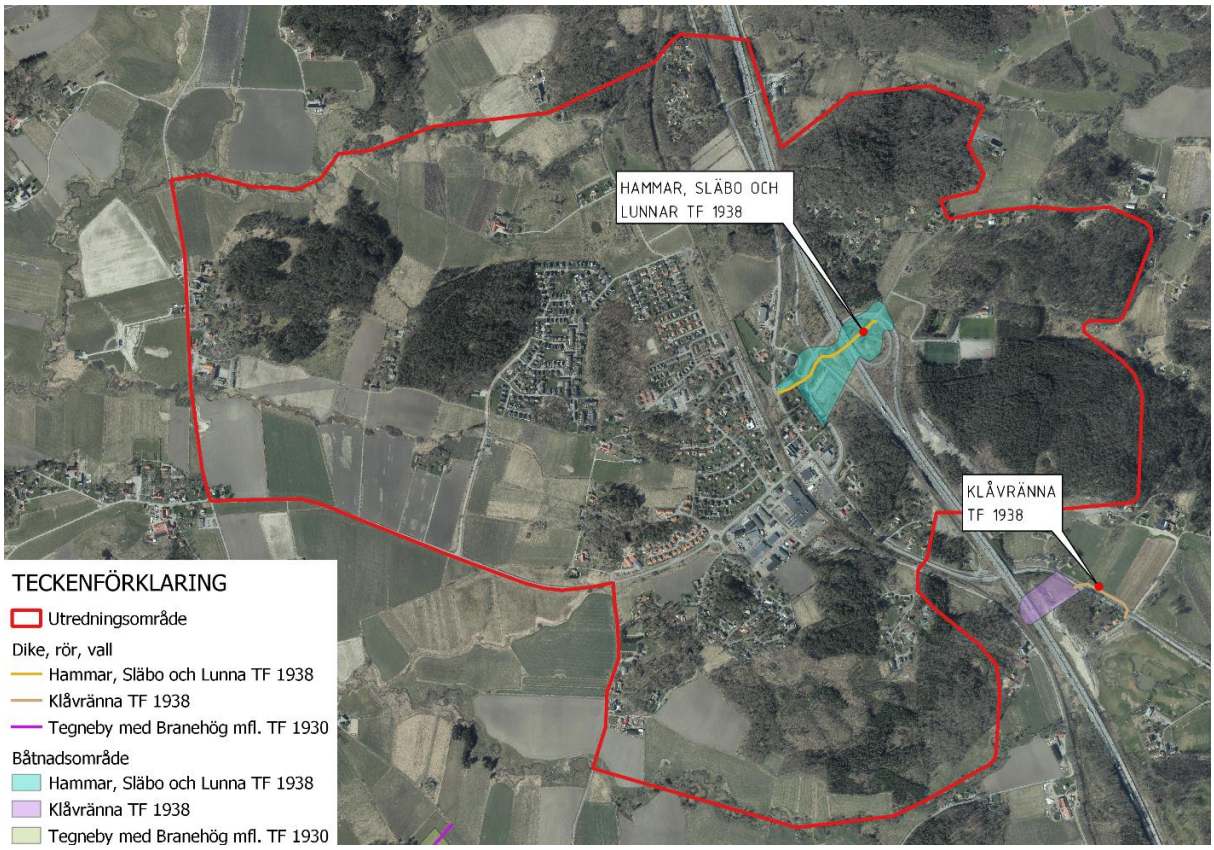

Figur 8. Markavattningsföretag inom och i närheten av planområdet (Informationskartan, Länsstyrelsen).

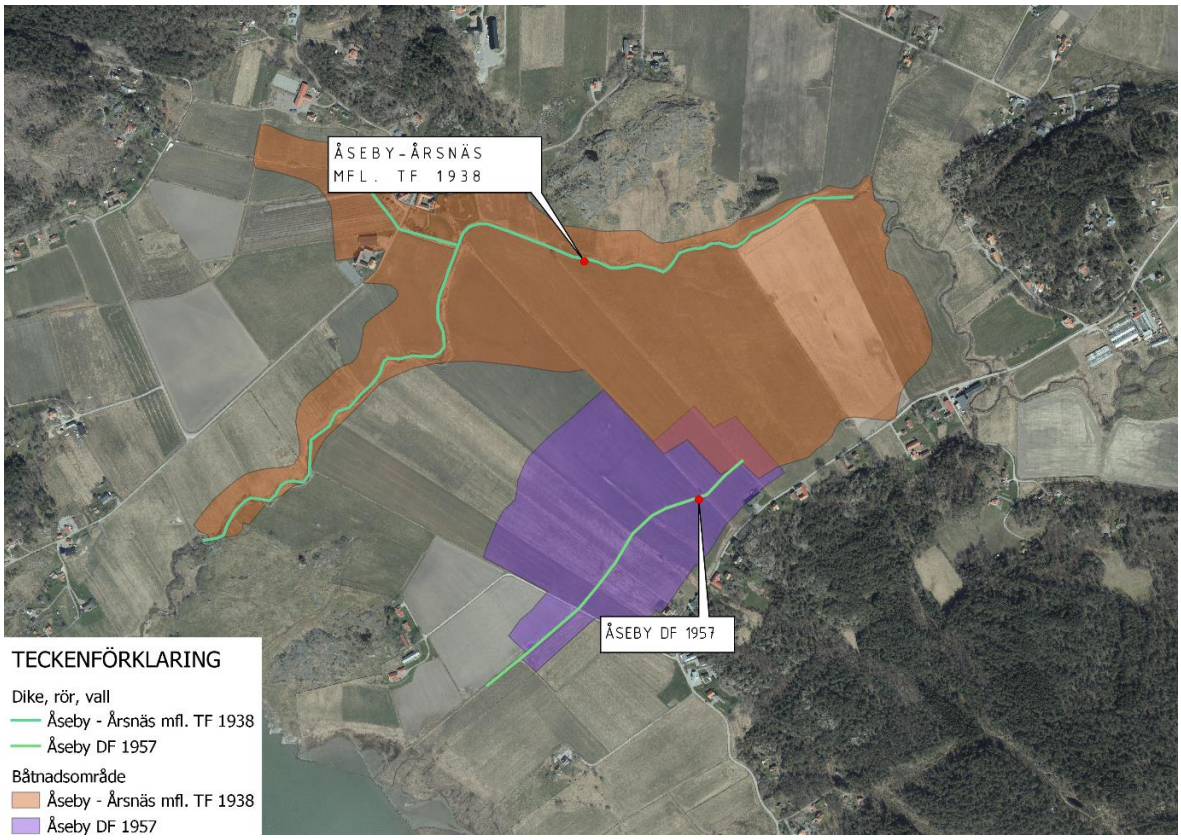

Figur 9. Markavvattningsföretag vid Kollerödsbäckens mynning mot havet (Informationskartan, Länsstyrelsen)

3 Övergripande förutsättningar för dagvattenhantering

3.1 Befintlig dagvattenhantering

I Figur 10 redovisas verksamhetsområde för dagvatten i Kode med blå markering. Verksamhetsområdet för dagvatten omfattar den befintliga centrala bebyggelsen i Kode där stora delar av avvattningen sker genom dagvattenledningar. Befintliga ledningsnät antas vara dimensionerade för att hantera avrinningen från befintlig bebyggelse. De nya föreslagna områdena för sammanhängande ny bebyggelse ingår inte i befintligt verksamhetsområde för dagvatten.

Området kan delas in i två tekniska avrinningsområden som i stort sammanfaller med de ytliga avrinningsområdena för Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäckens biflöde. Med tekniskt avrinningsområde avses avrinningsområden som avleds genom ett sammanhängande ledningsnät. Genom att avledningen kan ske under marken kan vattnet ta sig förbi ytliga barriärer och det tekniska avrinningsområdet kan därför skilja sig från ett ytligt avrinningsområde.

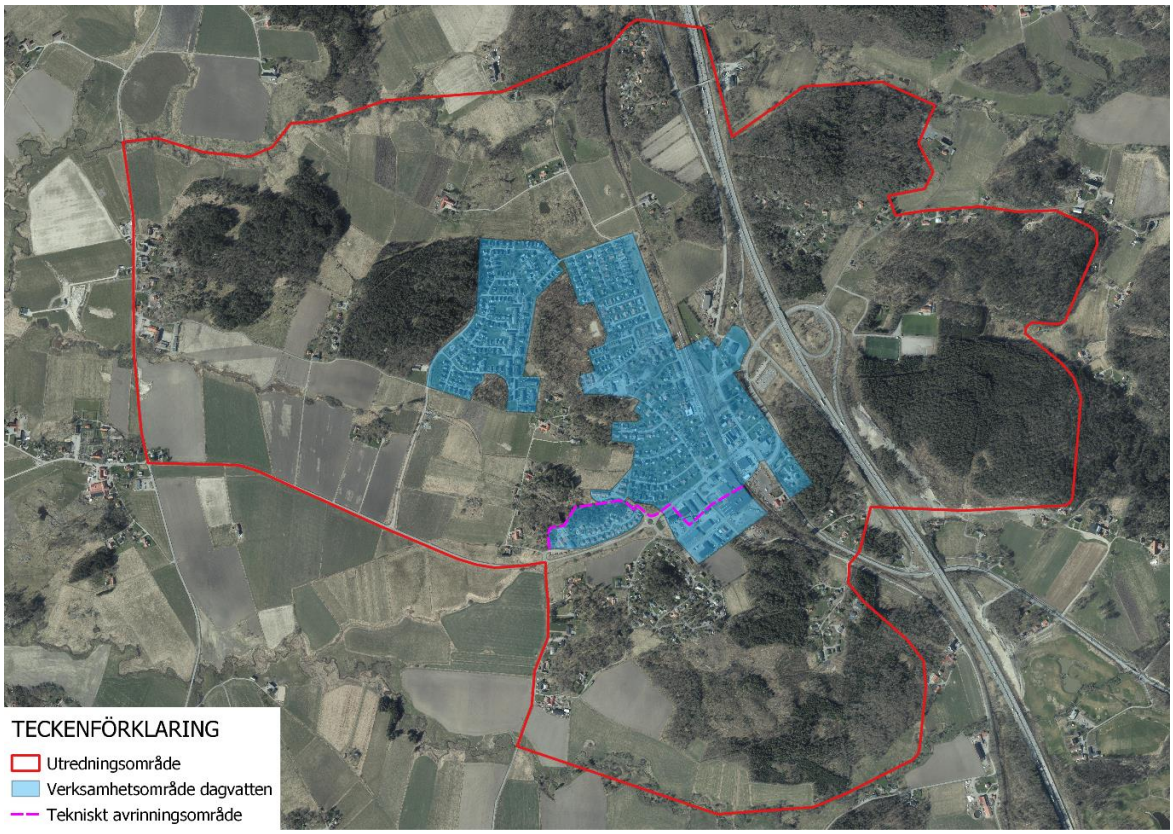

Figur 10. Verksamhetsområde för dagvatten. Tekniskt avrinningsområde illusteraras med magenta-streckad linje (Kungälvs kommun).

3.2 Avrinningsområden och övergripande avrinningsstråk

Områdets huvudsakliga avrinningsområden har karterats med hjälp av programmet Scalgo live, figur 11. Avrinningsområdena är baserade på höjddata från lantmäteriet. Programmet har även tillgång till en databas över större vägtrummor så rinnvägar genom höjdbarriärer som E6 och järnvägsspåret finns beaktade.

Området kan delas in i tre huvudavrinningsområden. Det rosa området i norr avrinner mot Vallbyån, det gula området i mitten avrinner mot Vallbyåns biflöde och det gröna området i söder avrinner mot Kollerödsbäckens biflöde för att sedan ledas till Kollerödsbäcken.

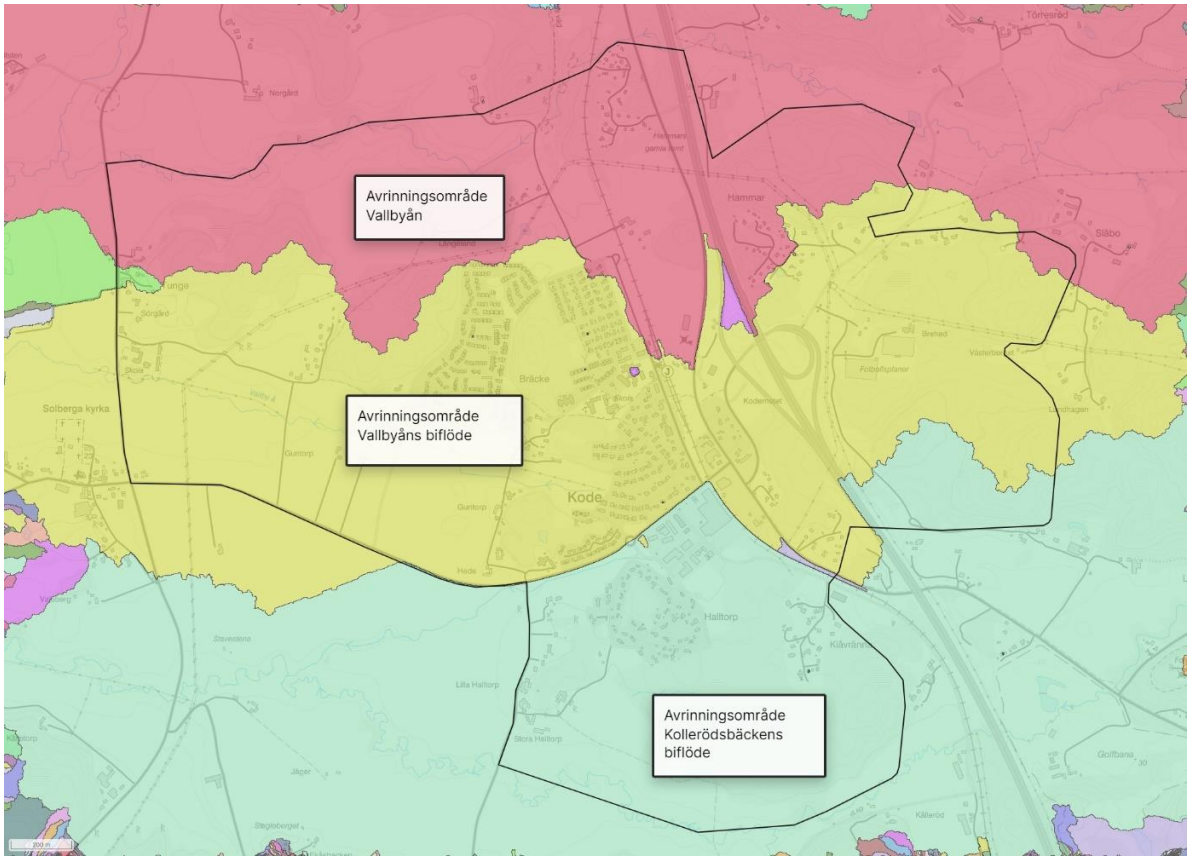

Figur 11. Planområdets tre delavrinningsområden, Vallbyån i norr, Vallbyåns biflöde i mitten och Kollerödsbäcken i söder. Planområdet är redovisat med svart linje (Scalgo live).

3.3 Skyfallskartering

Under 2024 har WSP utfört en skyfallskartering som genom analys av terrängens topografi identifierat lågpunkter där regnvatten kan ansamlas och bilda översvämningsytor samt viktiga skyfallsstråk. Skyfallsstråken kan utgöras av sammanhängande gator och dikesstråk som leder regnvattnet på ytan mot recipienten. Skyfallskarteringen visar också lågpunkternas uppfyllnad vid kraftiga regn.

Skyfallssimuleringen omfattar ett 100-års CDS-regn med 6 h varaktighet och en klimatfaktor på 1,25,

vilket enligt dagens klimatscenarier motsvarar ett klimat som kan tänkas råda i andra halvan av nuvarande sekel. Totalt motsvarar det en regnvolym på strax över 100 mm, se figur 12. Tiden 6h är vald för att hela området ska hinna bidra till maxdjupet i sista punkten. Karteringen har tagit hänsyn till dagvattensystemen som finns och bedömt att de kan hantera ett 2–10 års regn beroende på hur nytt området är. Infiltration är medräknat där marken är genomsläpplig.

Resultatet av simuleringen redovisas med kartering för vattendjup, lågpunkter respektive rinnvägar. Inom utredningsområdet har sju översvämningsområden (A-G) identifierats med betydande vattendjup i förhållande till föreslagen markanvändning. Djup under 0,1 m har dolts. Vid skyfall väntas också alla de befintliga vattendragen svämma över med större vattendjup.

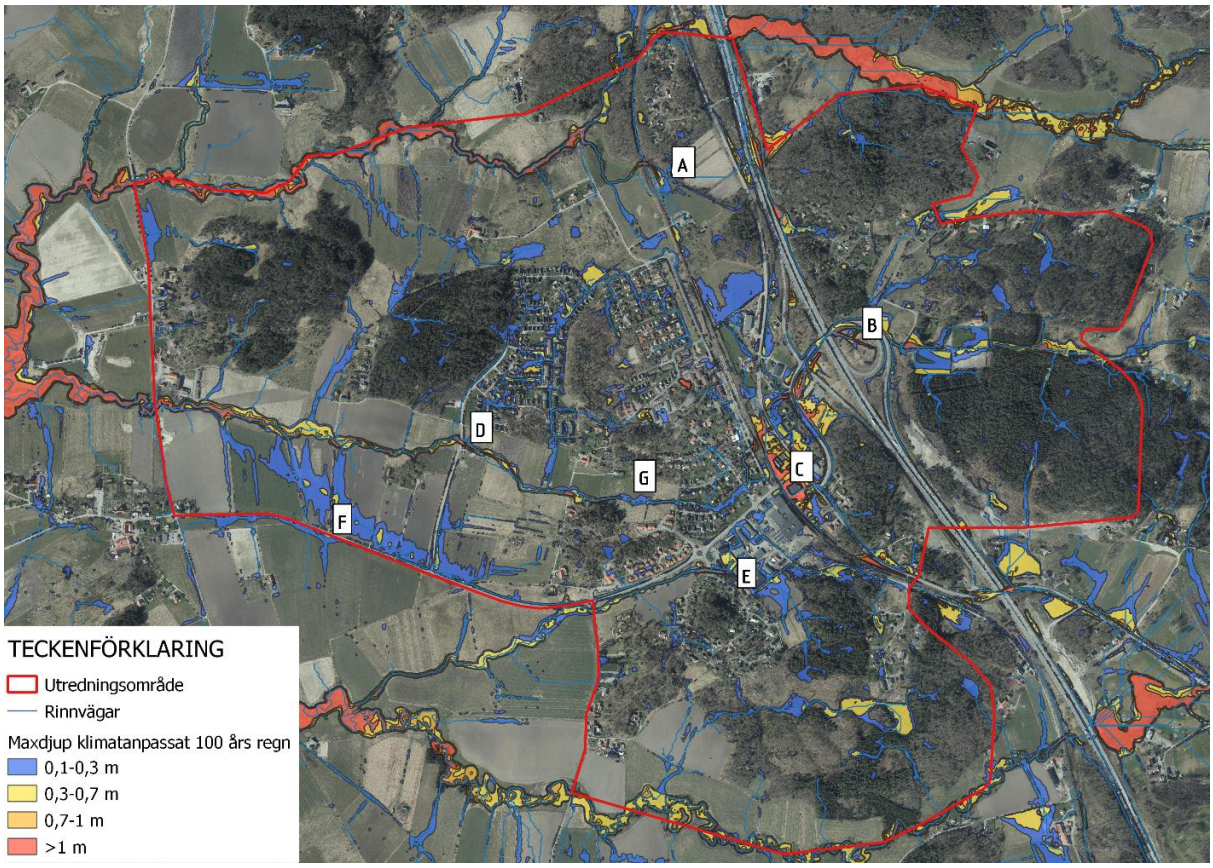

Figur 12. Skyfallskartering. Områden med större vattendjup har här namngivits från A-G vilket refereras till i text i senare kapitel. (bild från WSP 2024med justeringar).

Karteringen för lågpunkter i terrängen redovisas i figur 13. Djup mindre än 0,1 m har dolts. Inom utredningsområdet finns en större lågpunkt i Vallbyåns avrinningsområde på befintlig åkermark. Skillnaderna i lågpunkter och översvämmade områden kan exempelvis bero på hur avrinningen från områdena fungerar.

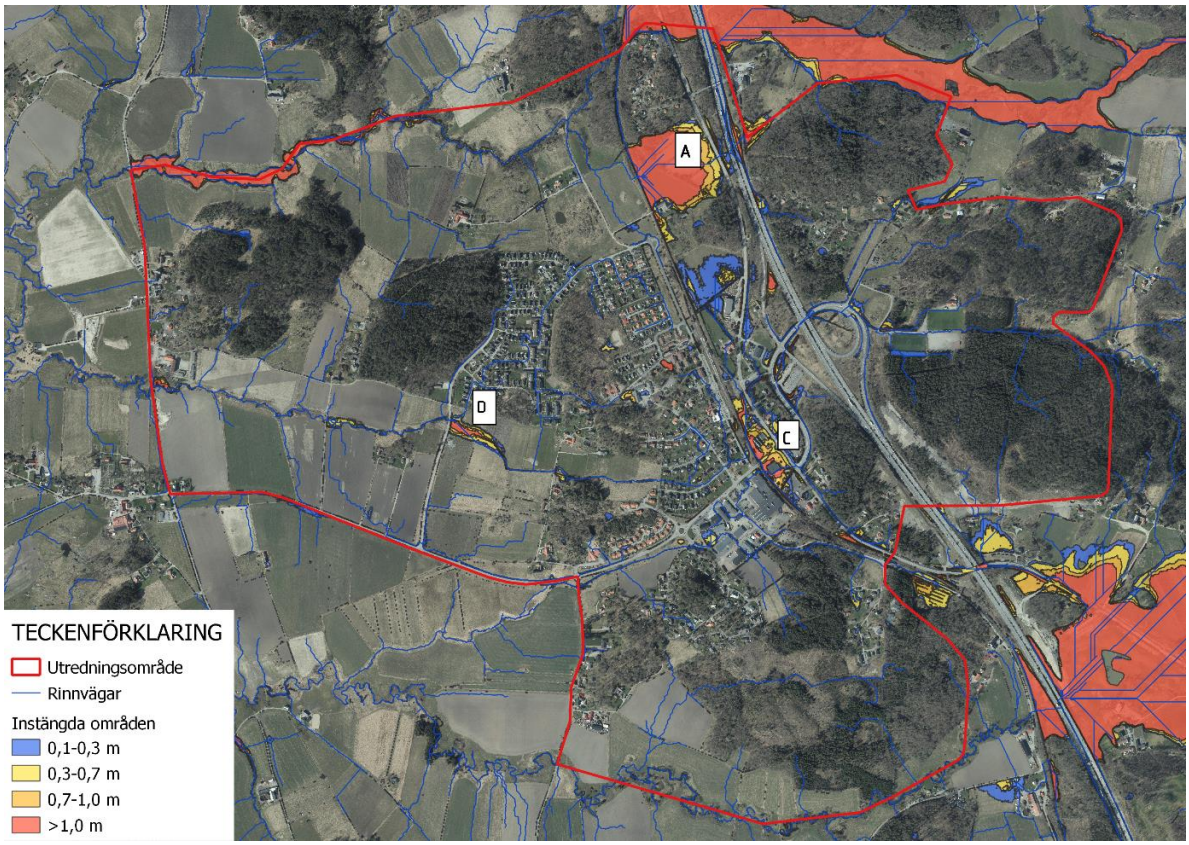

Figur 13. Lågpunktskartering (bild från WSP med justeringar).

I figur 14 visas rinnvägar och viktiga skyfallsstråk i Kode när dagvattensystem och kulvertar är fulla. Broar är bortsorterade. Viktiga skyfallsstråk kan bestå av diken, vägar eller andra lägre stråk i terrängen. Vid exploatering är det viktigt att de utpekade skyfallsstråken bevaras eller leds om för att inte skapa instängda områden där översvämning kan ske.

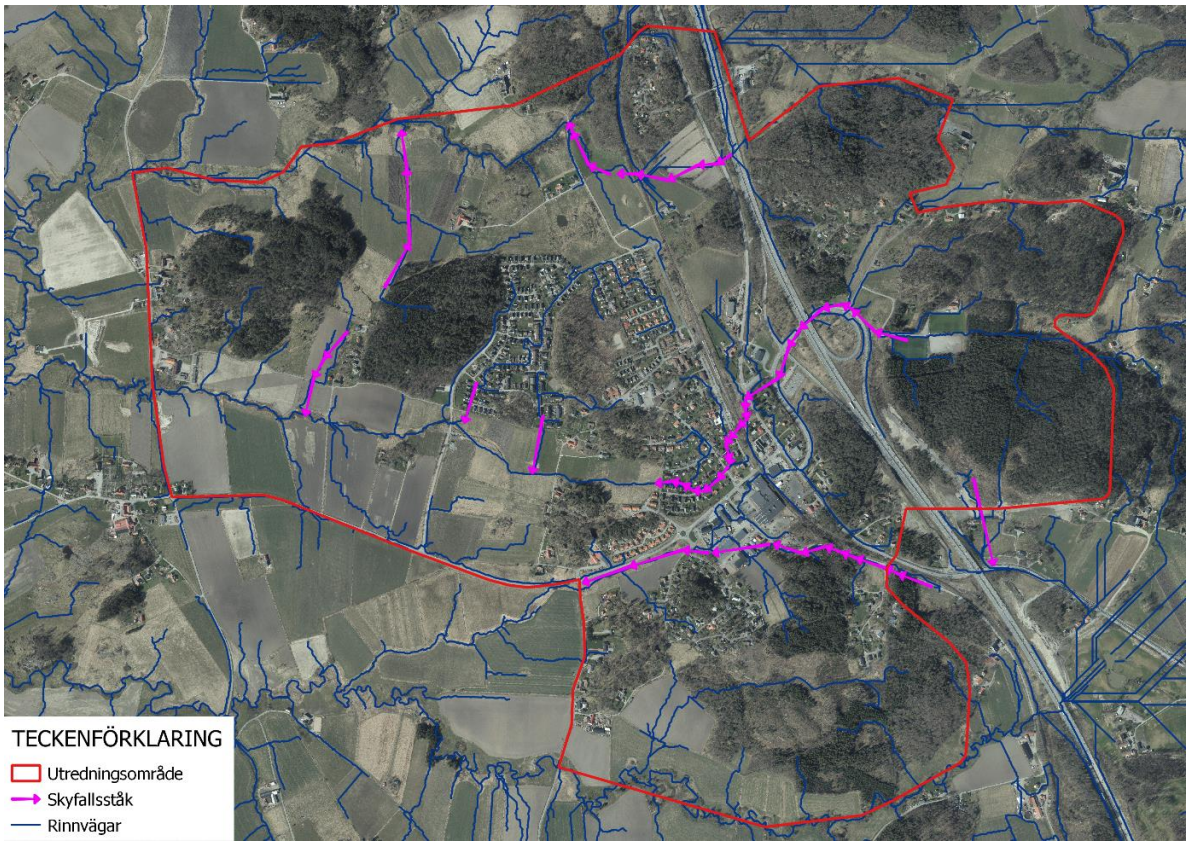

Figur 14. Områdets rinnvägar är illustrerade med blåa linjer. Viktiga skyfallsstråk från och genom nya planerade bebyggelseområden har illustrerats med rosa pilar. (bild från WSP med justeringar).

3.4 Havsnivåer

WSP har 2023 utrett påverkan av höjda havsnivåer i Kode. I figur 15 illustreras hur olika havnivåhöjningar påverkar området. Det kan konstateras att vid större höjningar stiger nivån i Vallbyån men ingen större påverkan fås inom utredningsområdet.

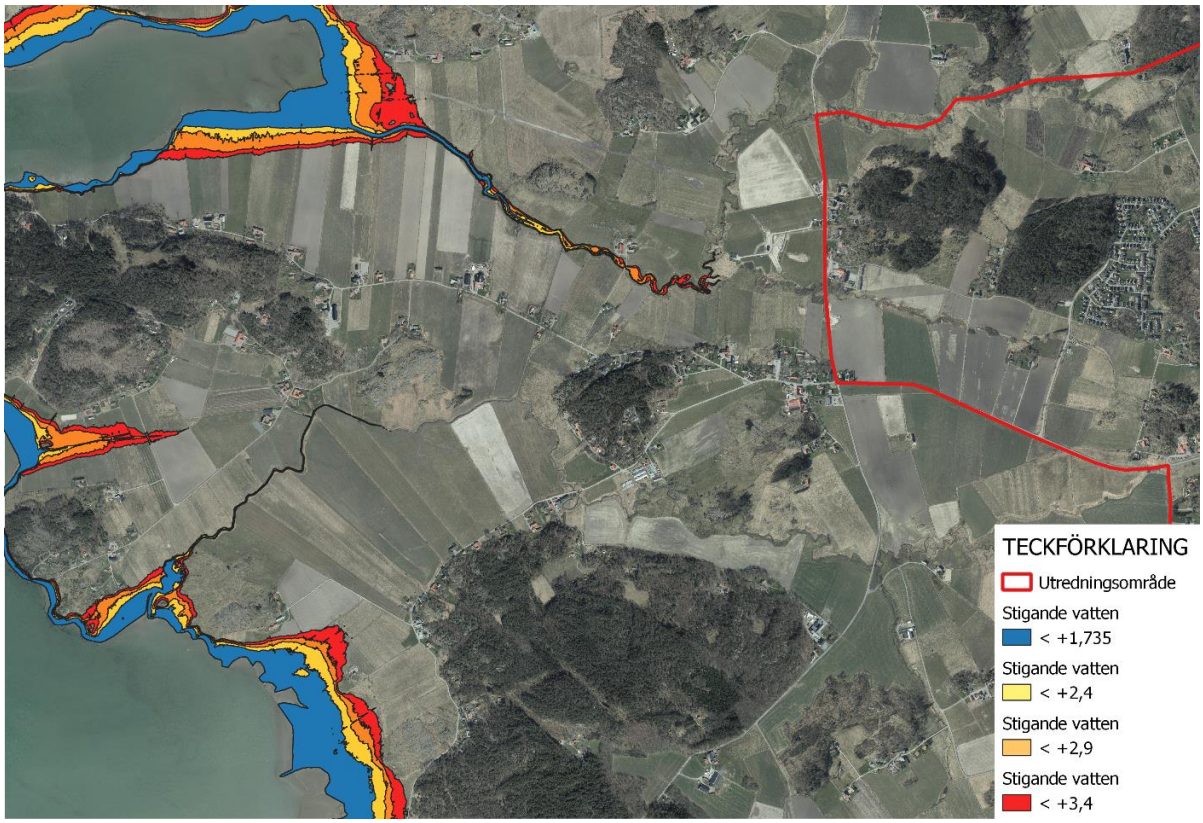

Figur 15. Vattenytans utbredning vid stigande havsnivåer. Planområdet är illustrerat med röd linje i öster (bild från WSP med justeringar).

3.5 Samhällsviktig verksamhet

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) definierar samhällsviktig verksamhet som ” Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.”

Det medför att en extra säkerhetsmarginal behövs för dessa anläggningar gällande översvämningsrisker. Det är därför viktigt att kartlägga områdets samhällsviktiga verksamheter och hur de påverkas av skyfall.

Inom Kode finns ett fjärrvärmeverk, en brandstation, förskolor, skolor och äldreboenden som klassas som samhällsviktig verksamhet, se figur 16. Även transportinfrastrukturen som vägar och järnvägen klassas som samhällsviktig verksamhet.

Skyfallskarteringen visar att Tunge skola ligger nära ett område där större mänger vatten kan ansamlas. Vid på- och avfarten till E6:an finns också risk för att vatten ansamlas. I övrigt ligger ingen verksamhet i direkt risk för översvämning.

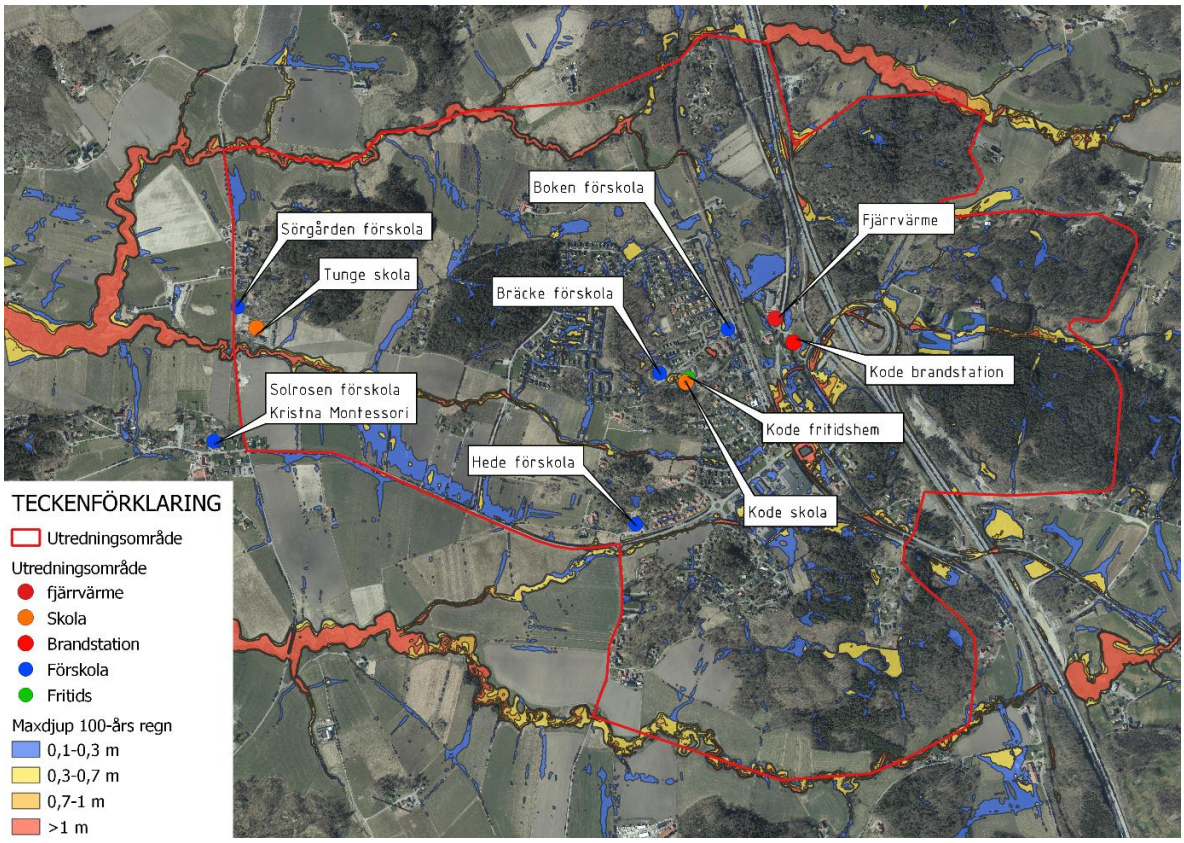

Figur 16. Samhällsviktig verksamhet och vattendjup vid skyfall (bild från WSP med justeringar).

3.6 Potentiellt förorenade områden

Enligt Länsstyrelsen finns potentiellt förorenade områden i det befintliga industriområdet. I industriområdet finns verksamheter för drivmedelshantering, industri med lösningsmedel, åkeri och ytbehandling av trä.

3.7 Förutsättningar för lax och öring inom FÖP Kode

I både Vallbyån och Kollerödsbäcken finns lax och öring, se figur 17.

I VISS bedöms som del av den ekologiska statusen konnektiviteten och det morfologiska tillståndet i vattendragen. Konnektivitet beskriver möjligheten till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material. Morfologi beskriver den fysiska formen hos vattenförekomsten, till exempel djupförhållanden. Förändringar i vattenförekomstens morfologi kan uppstå på grund av olika sorters bebyggelse eller anläggningar. Ändringar i det morfologiska tillståndet kan direkt påverka livet i vattnet genom att livsmiljön för växter och djur förändras eller helt försvinner.

Konnektiviteten och det morfologiska tillståndet i Vallbyån klassas som måttligt enligt VISS. Fiskar och andra vattenlevande djur kan delvis vandra naturligt i vattenförekomsten. I Vallbyån finns vandringshinder med fiskvägar. Enligt Fiskevårdsplanen för havsöring i Kungälvs kommun ska öring kunna passera alla vandringshinder i huvudvattendraget. Dessa ska kontrolleras årligen så de inte har satts igen. I biflödet till Vallbyån finns däremot ett vandringshinder i form av en kulvert som öringen inte kan passera, detta behöver åtgärdas. Enligt VISS saknar vattenförekomsten delvis naturliga livsmiljöer för vattenlevande växter och djur. Uppodlad mark, hårdgjorda ytor, erosionsskydd, utfyllnader, rensning och muddring i vattnet är exempel på mänskliga verksamheter som gör att livsmiljöer för växter och djur försvinner.

Det morfologiska tillståndet är även i Kollerödsbäcken måttligt men konnektiviteten uppnår god status. Enligt Fiskevårdsplanen finns tre vandringshinder i Kollerödsbäcken, två som öringen kan passera och ett tredje som ska åtgärdas. Enligt Fiskvårdsplanen behöver träd planteras längs med båda åarna för att förhindra att de växer igen av vass.

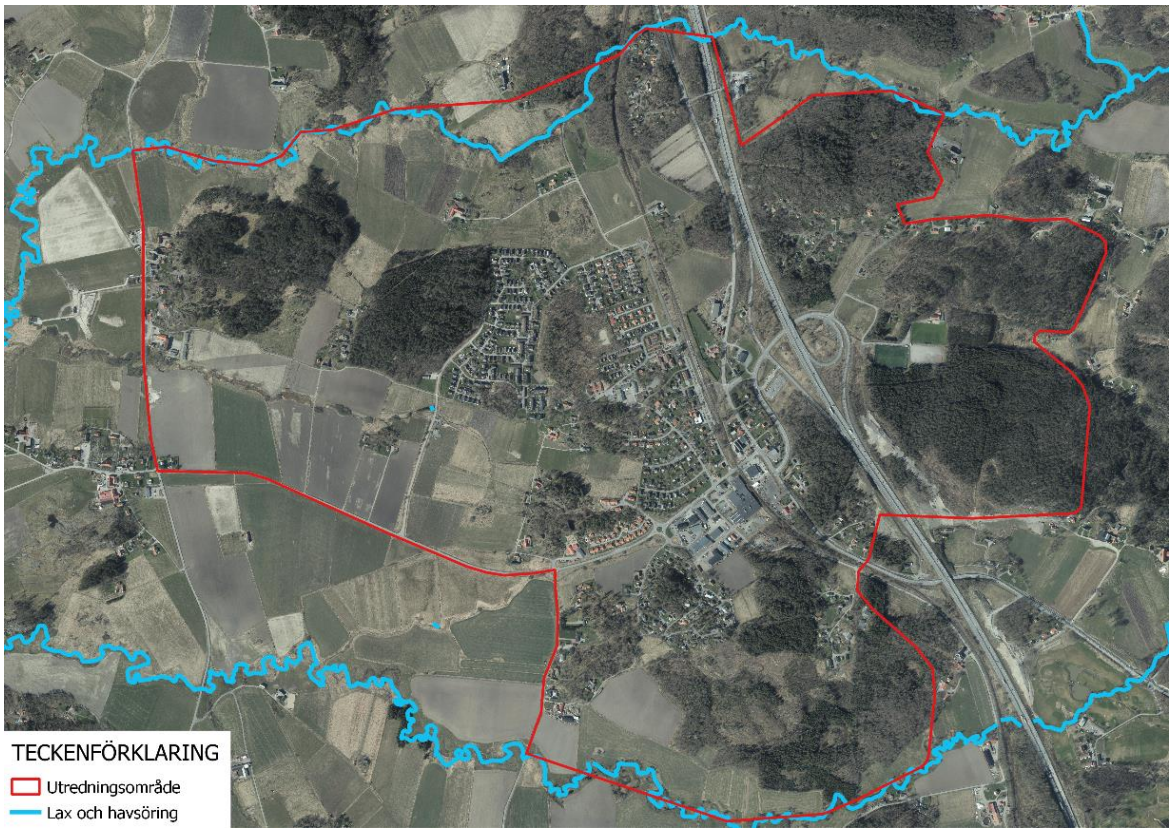

Figur 17. Lax och havsöring (Informationskartan, Länsstyrelsen).

4 Avrinningsområdenas karaktär

Planområdet kan delas upp i tre avrinningsområden som tidigare beskrivits med Vallbyåns avrinningsområde i norr. Avrinningsområdet till Vallby åns biflöde lokaliseras i mitten av vattendelarna i figur 17 och är det största av Kodes avrinningsområden. Dagvatten från Vallbyåns biflöde leds senare till Vallbyån. Avrinningsområdet till Kollerödsbäckens biflöde ligger i den södra delen av Kode.

Kapitlet syftar till att beskriva områdets karaktär idag samt identifiera eventuella problem och tillgångar som respektive avrinningsområde har. I kapitel 5 redovisas förslag på dagvattenhantering.

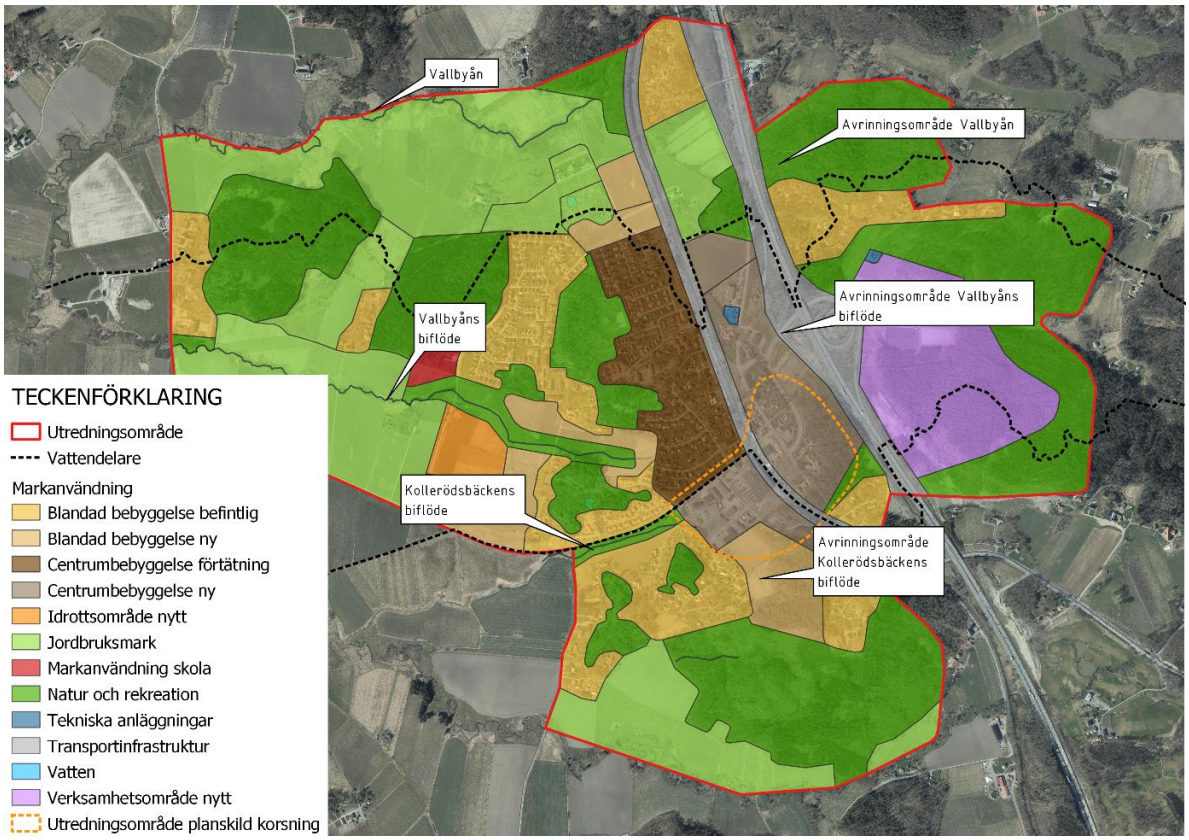

Figur 18. Delavrinningsområdena illustrerade tillsammans med utkast av markanvändningen. Vattendelare redovisas med svart-prickig linje (Kungälvs kommun och Scalgo live).

4.1 Vallbyån

Figur 19. Del av avrinningsområde med översvämningsrisk (A). Området utgörs idag av låglänt jordbruksmark.

Vallbyåns avrinningsområde i norr utgörs till största delen av jordbruksmark och områden för natur och rekreation, se figur 19. Väster om järnvägen föreslås ett mindre område för ny blandad bebyggelse. I övrigt behålls den befintliga jordbruksmarken som dominerar avrinningsområdet.

Problematik: Mellan E6 och järnvägen finns ett lågområde med översvämningsrisk, A, se figur 20. Till området avvattnas uppströmsliggande områden öster om E6:an. Ingen exploatering är planerad vid lågområdet.

Tillgångar: I området finns stora grönytor som kan nyttjas till fördröjning. Vid Vallbyån är strandskydd upprättat vilket måste tas hänsyn till vid upprättande av åtgärder för dagvattenhantering.

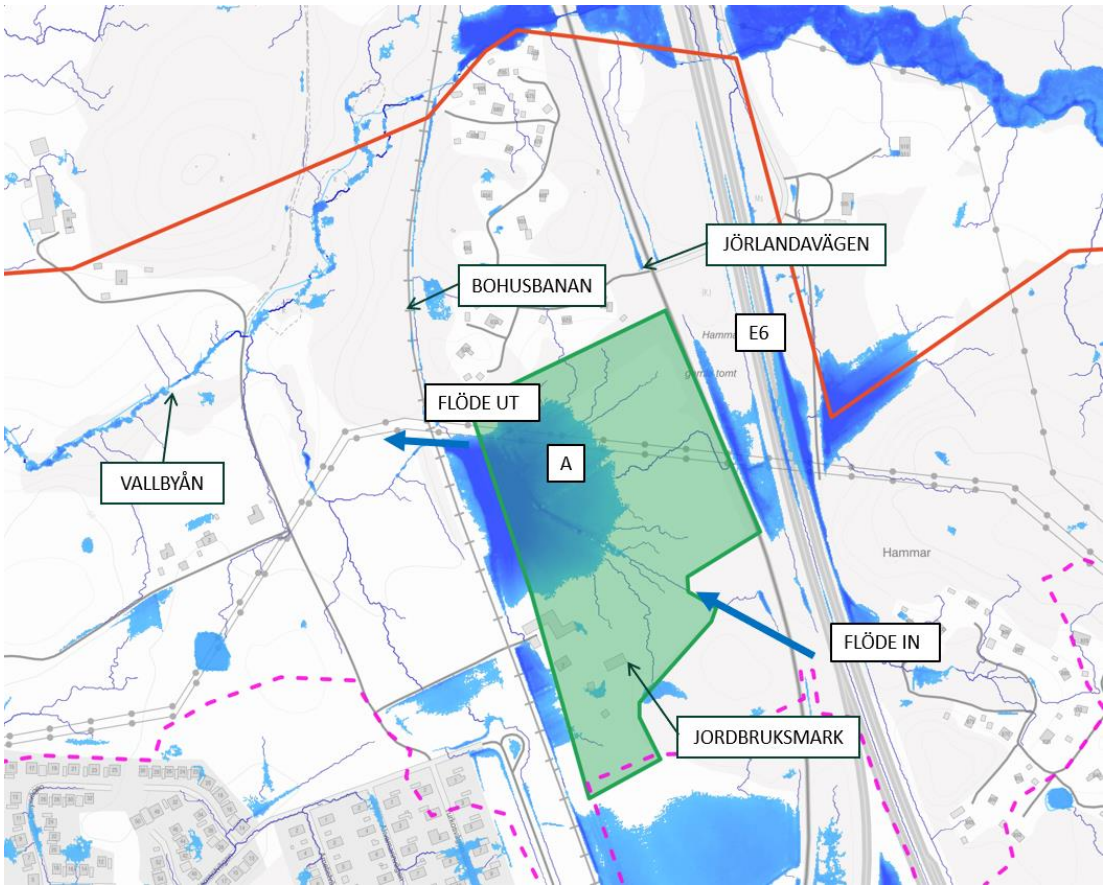

Figur 20. Planerat naturområde i norr inom Vallbyåns avrinningsområde. Områden med översvämningsrisk markerat med blått (Scalgo live).

4.2 Vallbyåns biflöde

Figur 21. Vallbyåns biflöde syns i mitten av bilden till vänster. Ny blandad bebyggelse planeras på båda sidor om ån. I bilden till höger visas dike och trumma under E6:an.

Vallbyåns biflöde är Kodes största delavrinningsområde. Inom området planeras för förtätning av befintligt centrumområde samt ny centrumbebyggelse. Det planeras även för ny blandad bebyggelse västerut samt ett nytt idrottsområde. Den blandade bebyggelsen föreslås främst på befintlig jordbruksmark. Inom avrinningsområdet ingår ett utredningsområde för planfri korsning vid Bohusbanan. Se figur 22 och 23 för delar av befintliga förhållanden.

På den östra sidan av motorvägen planeras ett nytt verksamhetsområde. Marken utgörs här av ett mer högländ skogsområde på berg i södra delen av avrinningsområdet och befintlig jordbruksmark i norr mot motorvägsavfarten. Den planerade bebyggelsen sker till stor del på naturmark som kommer bli hårdgjord efter exploatering.

Problematik:

Planerat verksamhetsområde avrinner delvis mot den identifierade punkten B med betydande vattendjup, se figur 22. B ligger inom vägområdet för E6:an och exploateringen uppströms kommer att öka belastningen på denna punkt.

Mellan Karebyvägen och banvallen finns idag bebyggelse i ett instängt område med betydande vattendjup, C, där centrumbebyggelse är planerad. I anslutning till området finns ett utpekat utredningsområde för planfri korsning gällande banvallen och Hedsvägen.

Från banvallen mot Vallbyåns biflöde finns ett skyfallsstråk, G, över befintliga villatomter, se figur 23. Här planeras för förtätning av centrumbebyggelse samt ny blandad bebyggelse.

Från befintlig blandad bebyggelse norr om Vallbyåns biflöde finns två viktiga skyfallsstråk mot vattendraget. Det östra, D, korsar ett område där ny blandad bebyggelse planeras. Ökad hårdgöring uppströms kommer öka belastningen på denna punkt.

Söder om Vallbyåns biflöde finns befintlig jordbruksmark som utgör ett lågområde med

översvämningsrisk, F, se figur 23. Området fungerar också som skyfallsstråk för uppströmsliggande områden söder om vattendraget. Uppströms lågområdet planeras för ny blandad bebyggelse och nytt idrottsområde. Ökad hårdgöring uppströms kommer öka belastningen på denna punkt.

Tillgångar: Inom avrinningsområdet ses Vallbyåns biflöde som en tillgång. Då den inte klassas som vattenförekomst av VISS finns möjlighet att anlägga fördröjningsåtgärder som dämning eller att vidga ån. Under motorvägen går en trumma med öppna diken på respektive sida om vägen. I öster finns sandiga partier vilket kan nyttjas vid infiltration. Vid Vallbyåns biflöde är strandskydd upprättat. Särskild hänsyn till strandskyddet kan behöva tas vid anläggandet av dagvattenanläggningar inom strandskyddsområde. Enligt naturvårdsverket kan särskild strandskyddsdispens beviljas om särskilda skäl råder. Som särskilda skäl räknas bland annat anläggningar som för sin funktion behöver ligga vid vatten, eller att anläggningen har ett angeläget allmänt intresse. Som allmänt intresse räknas bland annat miljövårdsintressen.

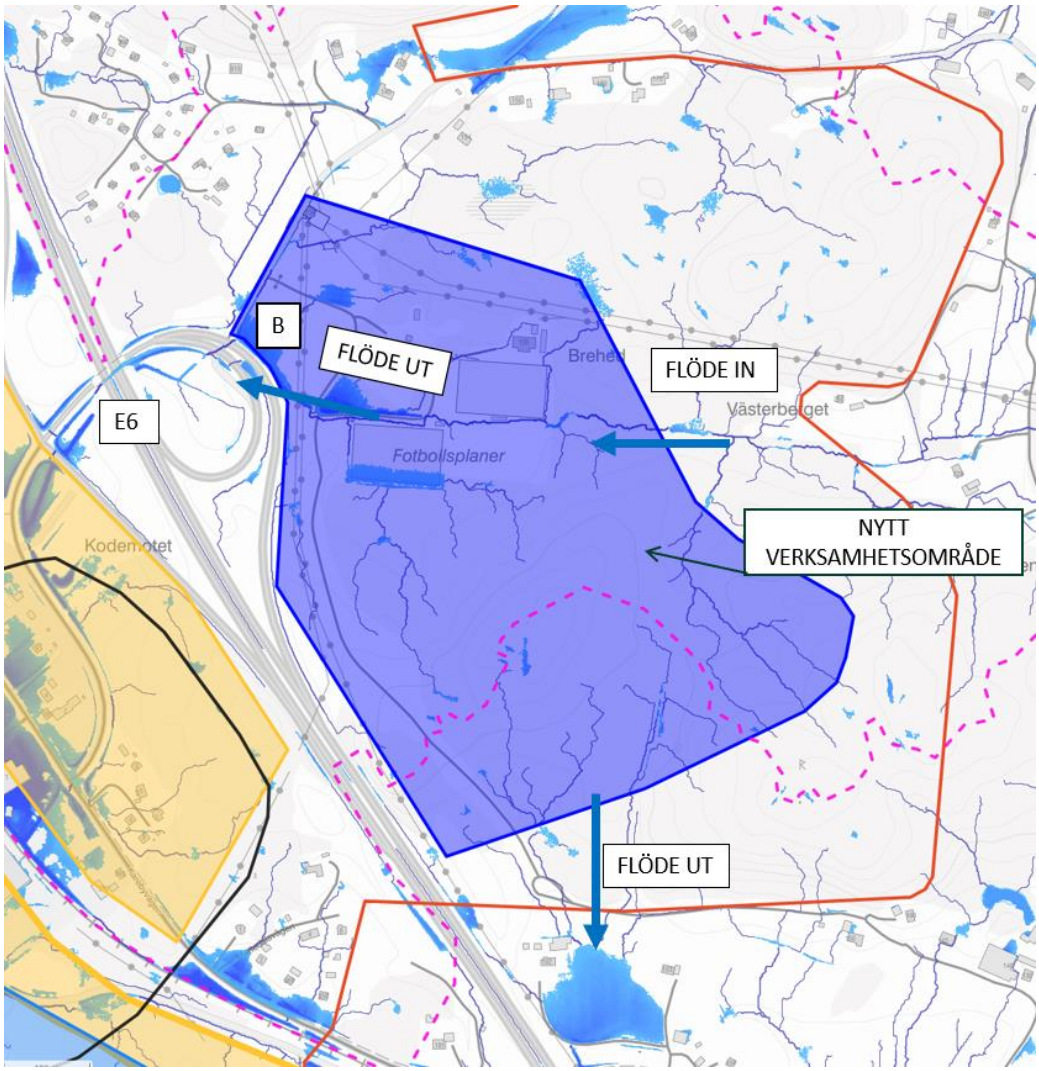

Figur 22. Planerat verksamhetsområde öster om E6 inom Vallbyåns biflödes avrinningsområde. I bilden illustrerats potentiellt översvämmade ytor med blått och rinnvägar med blå streck och pilar (Scalgo live).

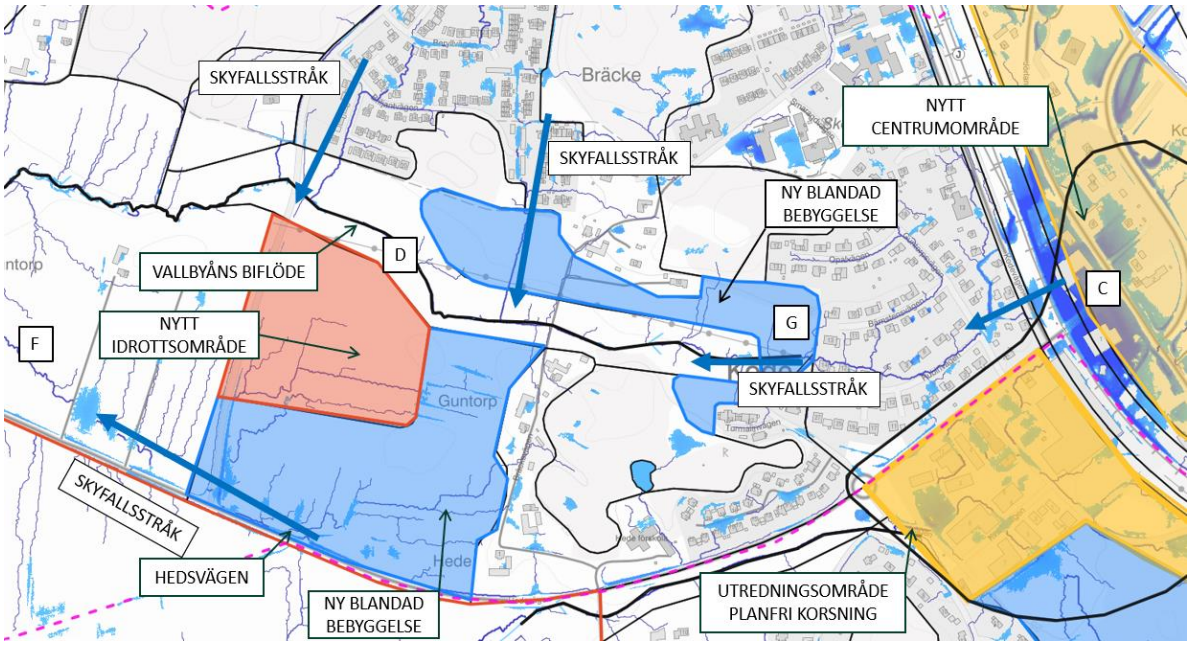

Figur 23. Planerat område för blandad bebyggelse vid Vallbyåns biflöde. Blå pilar redovisar skyfallsvägar genom det planerade området (Scalgo live).

4.3 Kollerödsbäcken och Kollerödsbäckens biflöde

I avrinningsområdet till Kollerödsbäcken planeras ny blandad bebyggelse samt ny centrumbebyggelse.

Centrumbebyggelsen planeras delvis inom ett befintligt verksamhetsområde. Resterande del, liksom ett nytt område med blandad bebyggelse, planeras på befintlig åker- och skogsmark.

En liten del av det nya verksamhetsområdet öster om motorvägen ingår i detta avrinningsområde. I figur 25 redovisas rinnvägar för delar av avrinningsområdet.

Problematik: Kollerödsbäcken och biflödet har översvämningsproblematik. Bäcken är hårt belastad och i befintliga bostadsområden finns även kapacitetsproblem i lokala vägdiken. Där ny centrumbebyggelse planeras finns risk för föroreningar från befintligt verksamhetsområde samt höga vattendjup, E. Planerad bebyggelse ökar hårdgöringsgraden och därmed också troligen dagvattenflödet i det redan hårt belastade området.

Den nya blandade bebyggelsen planeras på befintlig åker och skogsmark. Här kommer dagvattenflödet troligen öka

Skyfallskarteringen visar att flera stråk går igenom befintlig bebyggelse. Viktigt att ta hänsyn till stråken eller möjliggöra för nya skyfallstråk när ny bebyggelse planeras för att inte skapa instängda områden.

Område E omfattas också av det utpekade utredningsområdet för planskild korsning. I vidare utredning behöver skyfallsvägarna beaktas.

Tillgångar: Biflödet till Kollerödsbäcken klassas inte som vattenförekomst enligt VISS vilket ger möjlighet för att vidga bäcken eller att anlägga fördröjningsåtgärder som dämning.

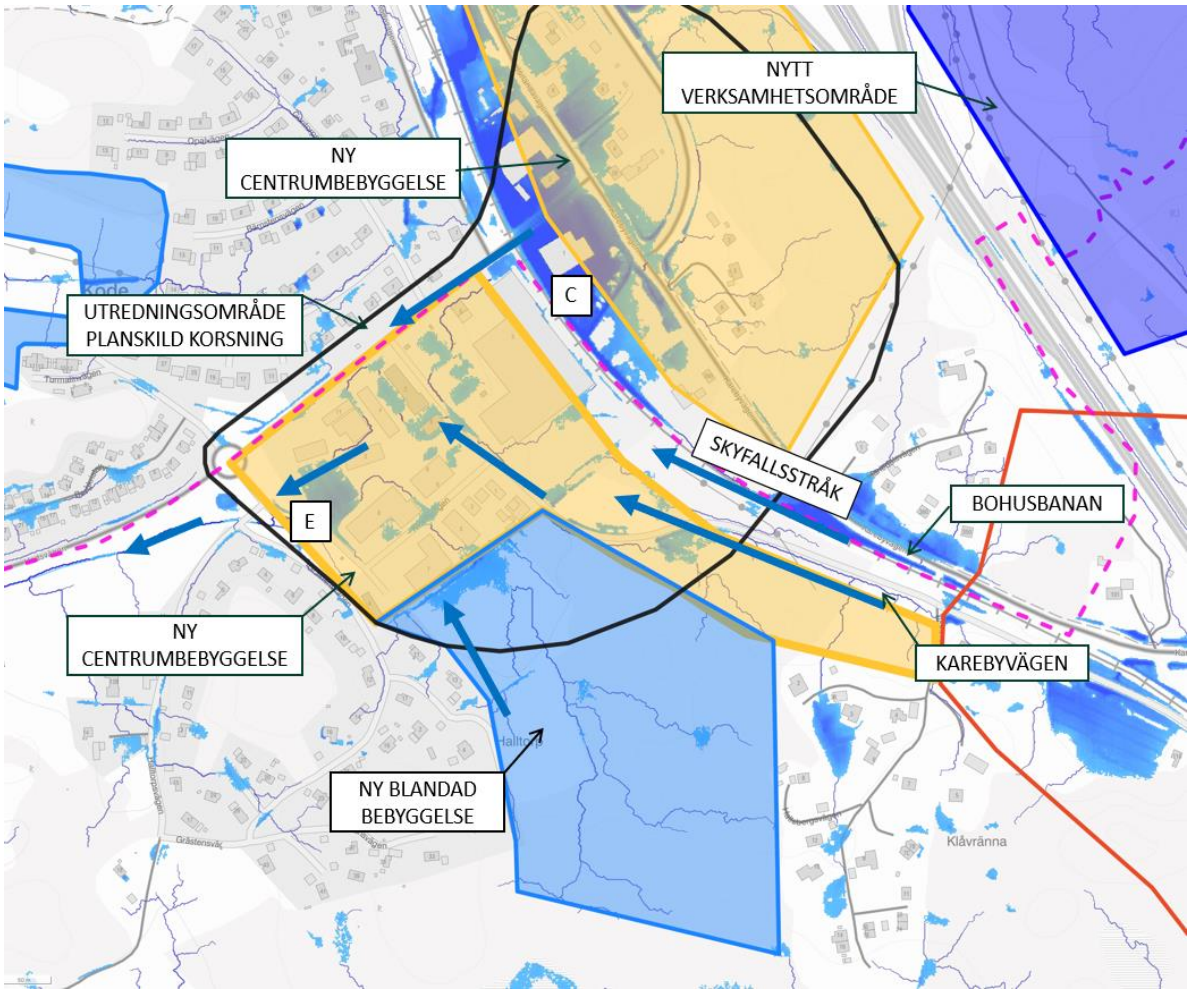

Figur 24. Planerat område för blandad bebyggelse, centrumområde och verksamhetsområde i den södra delen av avrinningsområdet till Kollerödsbäckens biflöde. Blå pilar redovisar skyfallsvägar genom de planerade områdena (Scalgo live).

5 Framtida dagvattenhantering

För att hantera dagvatten på ett långsiktigt hållbart sätt måste lämpliga ytor avsättas och utformas anpassat till problematiken och områdets karaktär. Dagvattenåtgärderna ska syfta till att hantera de tre första fokusområdena enligt Kungälvs dagvattenstrategi

- Flöden
- Översvämningar
- Vattenkvalitet

Behovet av dagvattenhantering kan delas upp i rening, fördröjning och skyfallshantering. En förutsättning för att dagvattenhanteringen ska vara hållbar är att den uppfyller de miljökrav som uppställs, men även att dess investerings och driftskostnader är proportionerliga med nyttan. Det finns en rad lösningar för att fördröja och rena dagvatten. Anläggningarna ska utformas och dimensioneras så att en hållbar dagvattenhantering uppnås. Ofta krävs en kombination av tekniklösningar för att målet ska nås.

Kodes geologi domineras av områden med lera, hög grundvattennivå och låg genomsläpplighet där infiltrationsmöjligheterna till nedre marklager är begränsade. Inom några områden för nyexploatering förekommer även berg med partier av morän och sand. Val av dagvattenhantering utgår från respektive områdes planerade karaktär, markförutsättningar och behov av dagvattenhantering. I kapitel 5.3 beskrivs ett antal anläggningstyper som bedöms vara lämpliga inom det aktuella utredningsområdet.

5.1 Flöden och översvämningar

Begreppet skyfall används för ett kraftigt regn som faller under en kortare tid. Skyfallen genererar en stor vattenmängd som avrinner på markytan. Skyfallsvägar kallas de stråk där vatten kan rinna ytledes vid större regn när ledningssystemen är fulla. Skyfallsvägar kan vara exempelvis gator och diken eller andra stråk i markytan. Vid exploatering behöver hänsyn tas till dessa stråk så att de inte byggs för och skapar instängda områden. Om ny exploatering skulle korsa befintliga skyfallsstråk behöver dessa stråk ledas om så att vatten kan avledas på ett säkert sätt.

Lösningar för dagvattenhantering kan bidra till att mildra effekten av översvämning vid extrem nederbörd (skyfall), t.ex. genom att planera och höjdsätta ytor så att vattnet kan rinna av på markytan mot lågstråk när dagvattensystemet är fullt. Genom att avsätta ytor där vattnet kan fördröjas, exempelvis dammar och översvämningsytor, kan flödet mot nedströms liggande ledningssystem och skyfallsvägar begränsas.

5.2 Vattenkvalitet

Miljökvalitetsnormen, MKN, ska enligt Miljöbalken följas för sjöar, vattendrag och kustvatten. Varje recipient har en egen MKN-klassning och reningskrav på anslutande vatten är satta därefter. Ett sätt att nå målet gällande reningsbehov är att en stor andel, av dagvattnets årsvolym, fördröjs och renas.

Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäckens biflöden är områden som identifierats som viktiga och lämpliga för dagvattenhanteringen. Dessa områden sammanfaller med markanvändning för natur och rekreation och föreslagna dagvattenslösningar inom dessa områden görs i samarbete med grönstrukturplanen som utförs av White. Grönstrukturplanen berör främst tillgänglighet till natur och rekreation, exempelvis gångstråk längs med åarna. Grönstrukturplanen föreslår ett gångstråk vid Vallbyåns biflöde där ny blandad bebyggelse planeras. Åtgärder vid åarnas biflöden kan bidra till reningen av dagvattnet innan det når recipienten. Åtgärderna kan även minska översvämningsrisken nedströms.

5.3 Exempel på dagvattenhantering

5.3.1 Diken

Svackdiken avser grunda, öppna avvattningsstråk med flacka slänter. Svackdiken är breda och kan svälja stora mängder vatten med ett litet djup. Dikena bör vara klädda med ett lämpligt växtval för att undvika erosion. Svackdiken kan utformas med en bräddfunktion med hjälp av ett upphöjt brunnsintag som ansluter till dagvattenledning. Se figur 25.

I mer tätbyggda områden med smalare kvartersgator kan täckdiken anläggas längs med gatustråken. Täckdiken fylls vanligtvis med makadam där dagvattnet från gatan kan infiltrera, renas och fördröjas. Se figur 26.

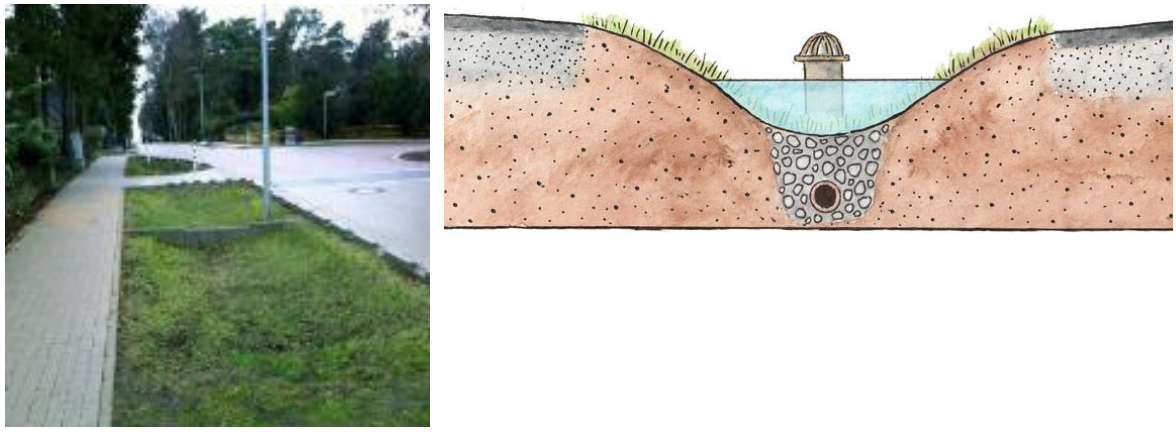

Figur 25. Exempel på svackdike. VA-guiden.

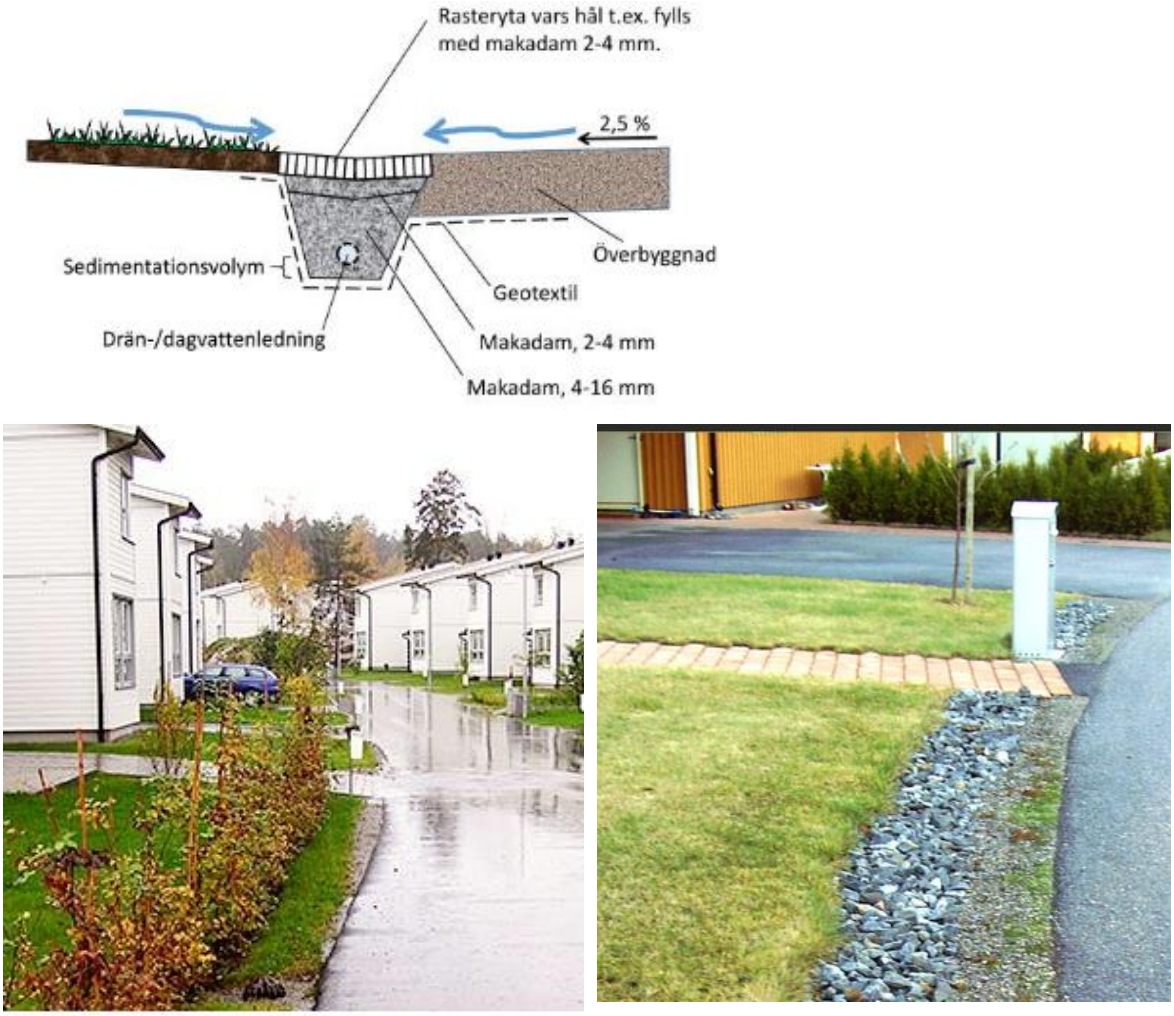

Figur 26. Exempel på täckdiken i villaområden (bild WRS 2017)

5.3.2 Växtbäddar och skelettjordar

Växtbäddar för dagvattenhantering (även kallad biofilter, regnbädd, rain gardens, skelettjordar) är planteringsytor utformade för att fördröja och rena dagvatten. Växtbäddarna kan utformas som nedsänkta växtbäddar till vilka avrinningen sker direkt via ytan eller som skelettjordar dit tillrinningen oftast sker via dagvattenbrunnar. Beroende på utformning av växtbädden kan den ha både en fördröjande och renande effekt. Se exempelbilder i figur 27.

Figur 27. Bilderna visar exempel på nedsänkta växtbäddar med olika typer av inlopp.

5.3.3 Torra översvämningsytor

Flackt lutande gräsytor dit dagvatten leds på bred front kallas för översilningsytor. Tekniken kan användas i anslutning till vägar och parkeringsytor, men också som en samlad lösning för ett större avrinningsområde. Rening uppstår genom att partikelbundna föroreningar sedimenterar i gräsytan när vattnet passerar. Även lösta föroreningar kan avskiljas om markens infiltrationskapacitet är hög. Överdämningsytor/torra dammar är nedsänkta grönytor som används för rening och fördröjning av dagvatten. Vid höga flöden bildas en tillfällig vattenspegel i grönytan som försvinner successiv då vattnet infiltrerar eller leds bort via strypt utlopp. Ytorna kan utformas som mer planlagda planteringsytor (figur 28) eller som mer naturnära försänkningar (figur 29). Överdämningsytor/torra dammar kan under torrperioder ofta användas som parkmark eller annan mångfunktionell grönyta. Översvämningstråk kan med fördel även placeras i lägen för skyfallsstråk.

Figur 28. Nedsänkta planterade grönstråk som utformas så att de kan stå torra vid normalväder och svämmas över vid regnväder.

Figur 29. Naturlik översilningsyta. VA-guiden. Foto: WRS AB.

5.3.4 Dagvattendammar och våtmarker

Dammar innehåller ofta våtmarkspartier och våtmarker innehåller som regel dammar. Anläggningstyperna överlappar varandra. De kan fördröja och rena stora volymer dagvatten och används ofta som lösningar i slutet av ett dagvattensystem.

Dagvattendammar används för att fördröja och rena dagvatten. Dammar och våtmarker har god förmåga att avskilja partikelbundna föroreningar. De kan utformas olika beroende på vilken huvudfunktion dammen ska ha. Generellt består en damm av en djupare del för sedimentation,

medeldjupa delar med vattenspegel och grundare delar med filtrerande vegetation. Utloppen kan strypas. Långsmala dammar ger bättre rening och hydraulik än en kort och bred damm. Dagvattendammar är relativt platskrävande men har god reningseffekt. Dammarna är ofta lämpliga att anlägga vid utloppet från ett större sammanhängande område. Dagvattendammar används ofta som sista reningssteg innan dagvattnet når recipient. Se exempelbild i figur 30.

Figur 30. Dagvattendam. Nordtag Kastellegården 1:52, Kungälvs Kommun.

5.3.5 Gröna tak

Gröna tak kan användas för att fördröja och reducera flödestoppar.

5.3.6 Dagvattenmagasin

Underjordiska Dagvattenmagasin kan utformas på olika sätt för att fördröja och rena dagvatten där plats ovan mark inte finns. För rening och fördröjning kan makadammagasin anläggas. Där grundvattennivån är hög behövs täta magasin.

En stenkista är en underjordisk fördröjningsanläggning som består makadam. Dagvattnet kan ansamlas i fyllnadsmaterialets porer (30% porositet) och därefter infiltrera eller ledas vidare från anläggningen. Beroende på underliggande jordarters genomsläpplighet har dessa en tät eller infiltrerbar botten/sidor. Anläggningen har en fördröjande och renande effekt.

5.3.7 Höjdsättning och rinnvägar

Ett verktyg för dagvattenhantering i planeringsprocessen är höjdsättning. Genom att analysera rinnvägar, lågpunkter, översvämning osv kan man undvika översvämningar och instängda områden. En viktig åtgärd är att planera och höjdsätta kvarteren så att vattnet vid extrema nederbördstillfällen

kan rinna av på markytan utan att orsaka skada. Dessa vattenvägar ska ses som sekundära avledningsvägar då ordinarie ledningssystem är överbelastade.

För att hindra yt-eller dagvatten att rinna in mot byggnader måste marken ges en ordentlig lutning ut från byggnaden. Kvartersmark bör alltid höjdsättas till en högre nivå än anslutande gatunät.

Enligt svenskt vatten P110 ska ca 3 m av marken närmst byggnaden ha en lutning ut från byggnaden på 1:20. Längre från byggnaden kan marken ha en flackare lutning på 1:50 eller 1:100.

5.3.8 Sammanfattning dagvattenanläggningar

I tabell 1 redovisas en översiktlig jämförelse mellan de ovan beskrivna anläggningstyperna.

Tabell 1. Översiktlig jämförelse av anläggningstyper (bearbetad tabell från Stockholm vatten).

Anläggningstyp	Grova partiklar	Fina partiklar	Lösta partiklar	Ytbehov Av avrinningsyta	Fördröjning
Dammar och våtmarker	hög	medel	medel	2-10%	Låg till medel
Svackdiken	hög	hög	medel	2-10%	Hög
Makadamdiken	hög	medel	låg	2-10%	medel
Nedsänkta växtbäddar	hög	hög	medel	2-10%	medel
Skelettjordar	hög	låg	låg	2-10%	medel
Gröna tak	låg	låg	medel	-	medel
Översilningsytor/torra dammar	hög	medel	låg	varierar	hög

5.4 Åtgärder per markanvändning

I detta kapitel ges underlag för val av dagvattenhantering baserat på områdestyp. Här ges även förslag på viktiga platser/stråk för dagvattenhanteringen (figur 31). Ytorna och stråken är framtagna med hjälp av bland annat Scalgo live som analyserar hur vatten rinner vid skyfall med hjälp av höjddata. De redovisade skyfallsstråken sammanfaller med befintliga skyfallstråk. Skyfallsstråken går som tidigare nämnt ofta att delvis ledas om.

Föreslagna ytor för dagvattenhantering är redovisade på platser som bedömts lämpliga för dagvattenhantering för rening och/eller fördröjning. Ytornas utbredning är schematiskt redovisade i utbredning och omfattning. Det är inte nödvändigt att anlägga fördröjning/reningsanläggningar på alla de föreslagna ytorna. Ytorna är placerade där vatten från ett område samlas, det går alltså inte att

flytta de föreslagna ytorna helt, då försvinner dess funktion.

Områdestyperna följer markanvändningstyper för planerad utbyggnad enligt figur 2. Val av dagvattenhantering utgår bland annat från typ av område, identifierade problem och tillgångar inom området, markslag och problem eller behov nedströms.

För olika områden passar olika åtgärder och anläggningar för att fördröja och rena dagvatten. För alla områden är en säker höjdsättning viktigt för att skydda byggnader från ytligt dagvatten. För att minska översvämningsrisker i recipienter bör trög avledning tillämpas. Vid fördröjning av dagvatten uppnås rening genom sedimentation.

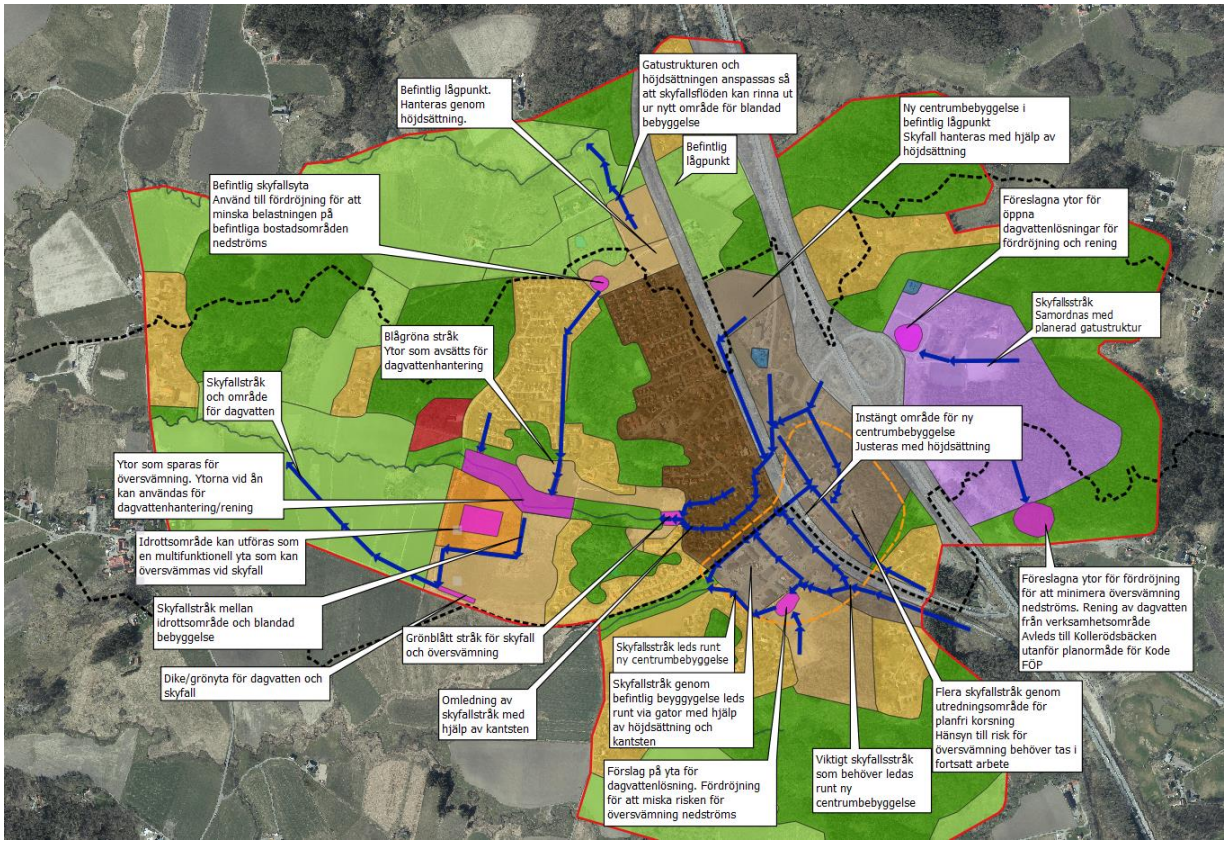

Figur 31. Figuren redovisar ytor och stråk som bedömts viktiga för dagvattenhanteringen. Blå linjer i figuren redovisar viktiga skyfallstråk som måste beaktas vid planeringen. Rosa ytor redovisar ytor som föreslås för dagvattenhantering. Övriga färgade markeringar redovisar föreslagna utbyggnadsområden. Kartan återfinns i större format i bilaga 1.

5.4.1 Centrumområden

Området kring Kode station planeras att utökas och förtätas. Områden där ny samt förtätning av centrumområden planeras domineras idag av villaområden samt en del i söder med verksamhetsområde.

Områdestypen centrumområde karaktäriseras en tätare stadsstruktur med hög andel hårdgjorda ytor, ett högt trafikflöde och behov av parkeringsytor.

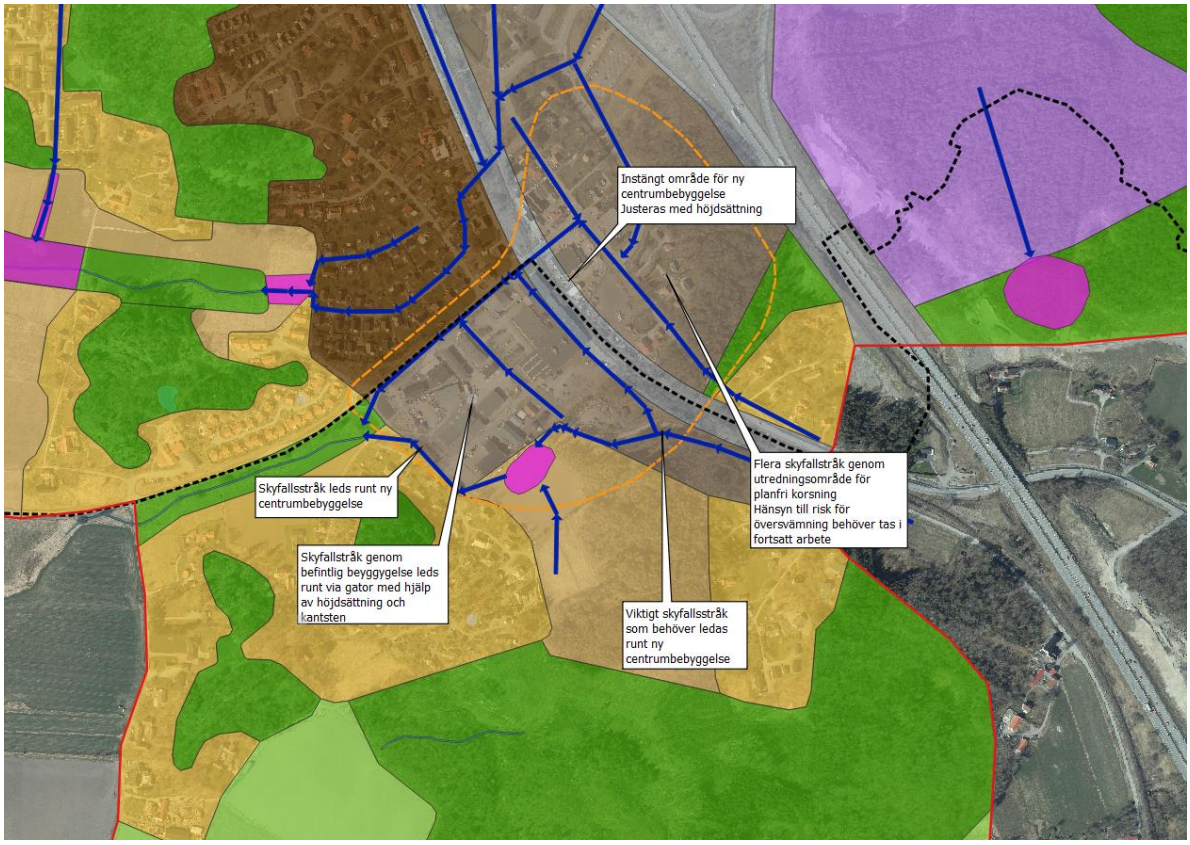

Figur 32. Genom det område som föreslås för ny centrumbebyggelse i söder går en ytlig skyfallsväg, blå linje. Förtätning uppströms i avrinningsområdet kan öka flödet genom området. Rosa ytor redovisar förslag på fördröjningsytor för att bromsa flödet.

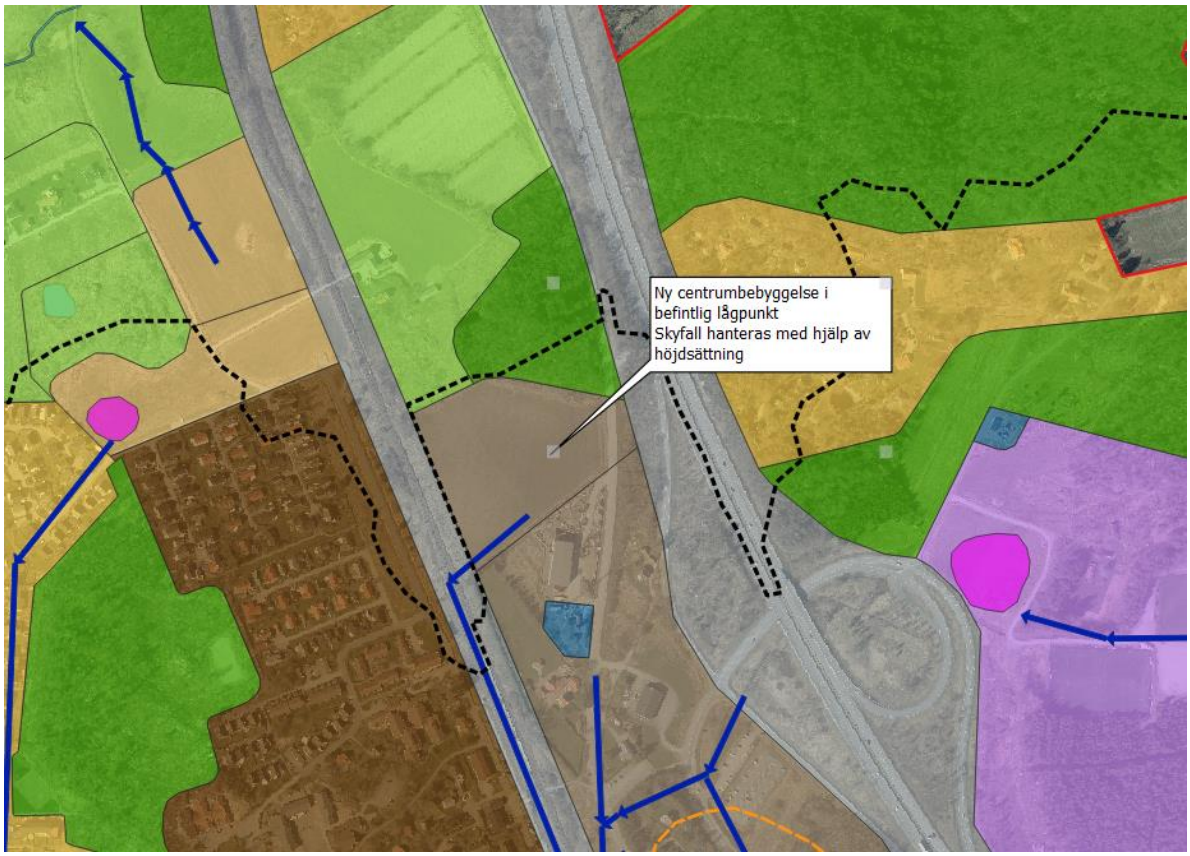

Figur 33. Nytt centrumområde planeras i en lågpunkt. Skyfallsstråken får justeras med hjälp av höjdsättning.

Flöden

Förtätningen och den ökade andelen hårdgjorda ytor väntas bidra till högre avrinning och därmed ökade flöden till dagvattennätet.

Stora delar av dagvattennätet är redan utbyggt inom centrumområdet och för att inte öka belastningen på det befintliga systemet bör fördröjningsmagasin anläggas.

I tätare centrumbebyggelse kan hanteringen ske i växtbäddar och/eller underjordiska magasin.

Översvämning

Ökade flöden ger även ökad risk för översvämning då kapaciteten i befintliga ledningar kan överskridas tidigare än i dagsläget. Därför bidrar fördröjningsmagasin till en minskad risk för översvämningar.

Befintliga obebyggda ytor inom centrumområdena kan utgöra ytor som idag fungerar som översvämningsytor vid kraftiga regn. Om översvämningsytorna är viktiga för att hindra nedströms skador bör man överväga att behålla ytornas funktion som översvämningsytor. Vid planeringen av

centrumområden bör man ta hänsyn till befintliga skyfallsvägar så att nya byggnader och vägar inte skär av viktiga rinnvägar och på så sätt skapar nya instängda områden där översvämning kan ske. I figur 32 visas föreslagna omledningar av befintliga skyfallstråk som kan åstadkommas genom höjdsättning, diken, rännor eller kantstöd.

För centrumområdena bedöms fördröjning i nya områden uppströms som viktiga för att inte öka flöden mot centrumområdet.

Vattenkvalitet

En förtätning och utbyggnad av centrumområdet väntas ge en ökad andel hårdgjorda ytor och med tätare trafik och mer parkeringsytor. Detta tillsammans väntas ge en ökad belastning av föroreningar. Inom centrumområdet bör samtliga hårdgjorda körytor ledas till någon reningsanläggning. De typer av anläggningar som föreslagits som fördröjningsmagasin inom centrumområdet bidrar även till rening av dagvattnet.

5.4.2 Verksamhetsområden

Verksamhetsområden karaktäriseras oftast av större sammanhängande hårdgjorda ytor med mycket takyta och parkeringsplatser. Områdena väntas vara högtrafikerade, delvis med tung trafik. Ofta kan områdena planeras med bredare gatustråk än centrumområden med plats för diken. Större verksamhetsområden kan även planeras med sammanhängande mellanliggande grönstråk där dagvatten kan hanteras.

Området öster om motorvägen utgörs av skogsområde med berg i dagen i de centrala delarna och låglänt jordbruksmark vid utloppet från området.

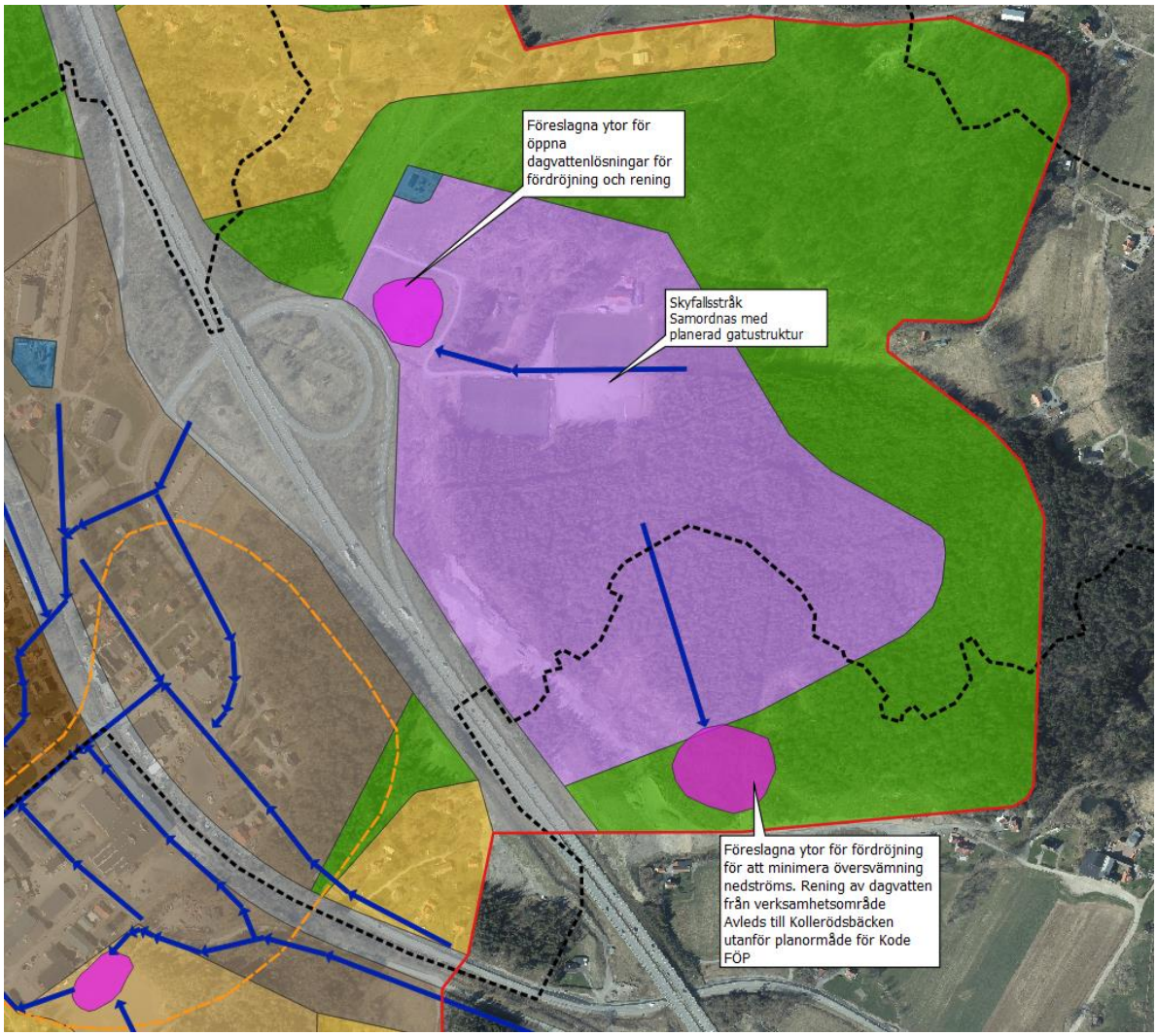

Figur 34. Planerat verksamhetsområde i öster. Blå linje redovisar skyfallsstråk genom området. Rosa områden är förslag på ytor som kan avsättas för rening och fördröjning av dagvattnet från verksamhetsområdet.

Flöden

Markområdet som föreslås för verksamhetsområde är idag till största delen obebyggd. Byggnationen väntas medföra en hög hårdgöringsgrad med ökade dagvattenflöden som följd. Inom de planerade verksamhetsområdet finns idag inget utbyggt dagvattenledningssystem och området ingår inte i befintligt verksamhetsområdet för dagvatten. Ökade flöden från bebyggelsen kommer alltså inte påverka något dagvattensystem inom själva området. Däremot kan ökade flöden utan fördröjning öka belastningen på nedströms liggande dagvattensystem.

Inom verksamhetsområdet kan fördröjning ske både inom planerad kvartersmark och som en mer

samlad fördröjning i svackdiken längs med gatustråk och uppsamlande dagvattendammar. för att åstadkomma detta avsätts ytor för dagvattenhanteringen i planprocessen.

På kvartersmark kan krav på fördröjning ställas exempelvis genom exploateringsavtal och genom krav på fastighetsägarna att följa fördröjningskraven enligt kommunens dagvattenstrategi. Kraven enligt strategin är fördröjning av 30 mm regn på anslutna hårdgjorda ytan, vilket motsvarar 3 m^3 per 100 m^2 hårdgjord area.

Översvämning

En hög andel hårdgjorda ytor kan ge upphov till höga flöden och därmed risk för översvämning. Genom att avsätta plats för ytlig dagvattenhantering längs med gatustråk och vid områdens lågpunkter kan de anläggningar som tillskapats för att begränsa höga flöden även nyttjas för att styra översvämningar till platser där vattnet ej gör skada på bebyggelsen. Det kan även minska risken för översvämning i kända problemområden inom avrinningsområdet nedströms.

Verksamhetsområdet öster om motorvägen är till största delen beläget på relativt högländ mark med liten risk för översvämning. Vid utloppet i norr och söder finns idag platser som identifierats som potentiella översvämningsytor (B och C). Utbyggnaden av verksamhetsområdet kan öka risken för översvämningar i dessa områden. Det föreslås att ytor för flödesutjämning avsätts vid områdets utlopp. Exempelvis i form av dagvattendammar eller torra översvämningsytor, se figur 34.

Vattenkvalitet

Verksamhetsområden väntas vara högtrafikerade med delvis tung trafik, parkeringsplatser och uppställningsytor med fordon. Verksamhetsområdet planeras på mark som idag utgörs av jordbruksmark eller skogsmark. Det är markslag som har låg föroreningsgrad på de flesta ämnen. Jordbruksmarken kan dock väntas generera en relativt hög andel näringsämnen till recipienten. Den ökande andelen hårdgjorda ytor väntas medföra högre flöden och därmed högre föroreningstransporter. Det tillkommer även föroreningar från biltrafik som olja och metaller. En exploatering av jordbruksmarken kan dock medföra en minskad belastning av näringsämnen. Inom verksamhetsområdet behöver krav ställas på att dagvattenhanteringen förutom fördröjning har renande funktion. Inom kvartersmarken kan underjordiska magasin vara lämpliga. För att säkerställa en god reningseffekt från verksamhetsområdena föreslås en mer samlad dagvattenrening, tex i dagvattendammar vid utloppen från områdena.

5.4.3 Bostadsområden

Bostadsområdena förväntas ha en lägre hårdgöringsgrad än centrumområden och verksamhetsområden. Områdena väntas ha mer grönska och mindre trafik än de övriga områdena. Vid val av dagvattenhantering måste större hänsyns till barnsäkerhet tas än vid övriga områdestyper.

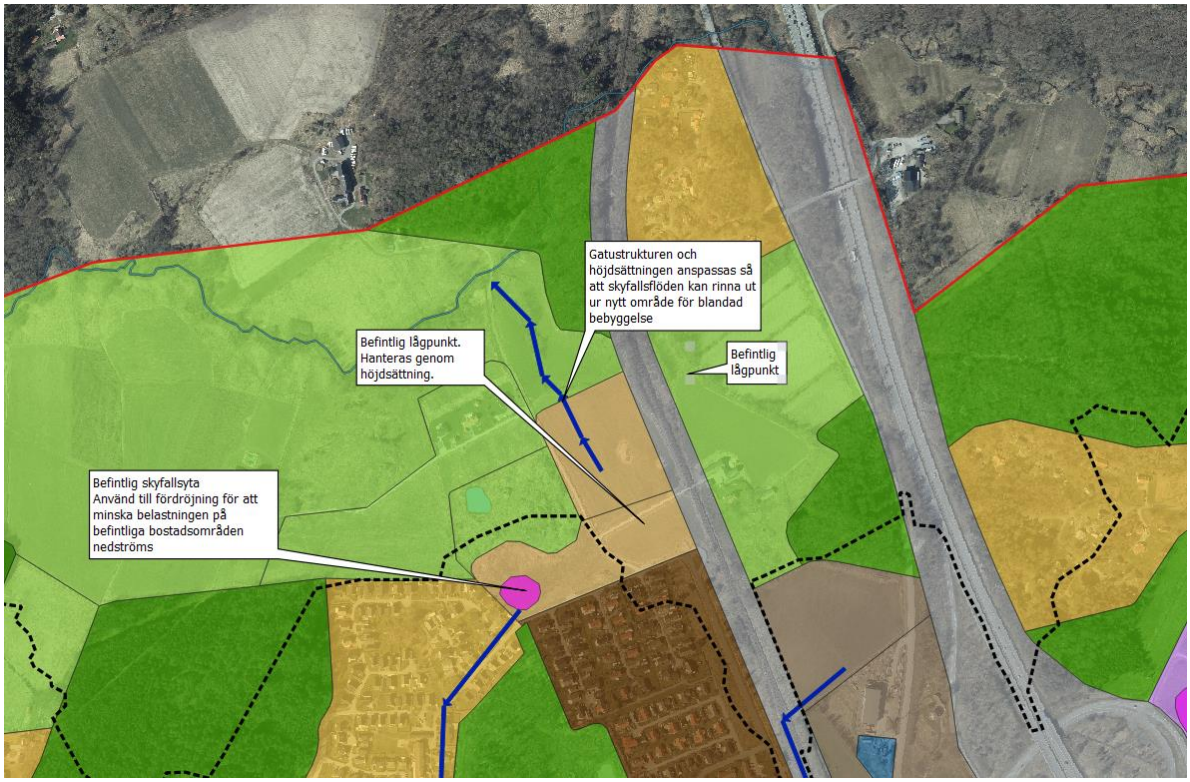

Figur 35. I det föreslagna området för blandad bebyggelse i norr föreslås att en yta avsätts för fördröjning av dagvatten för att minska flödesbelastningen på nedströms liggande områden.

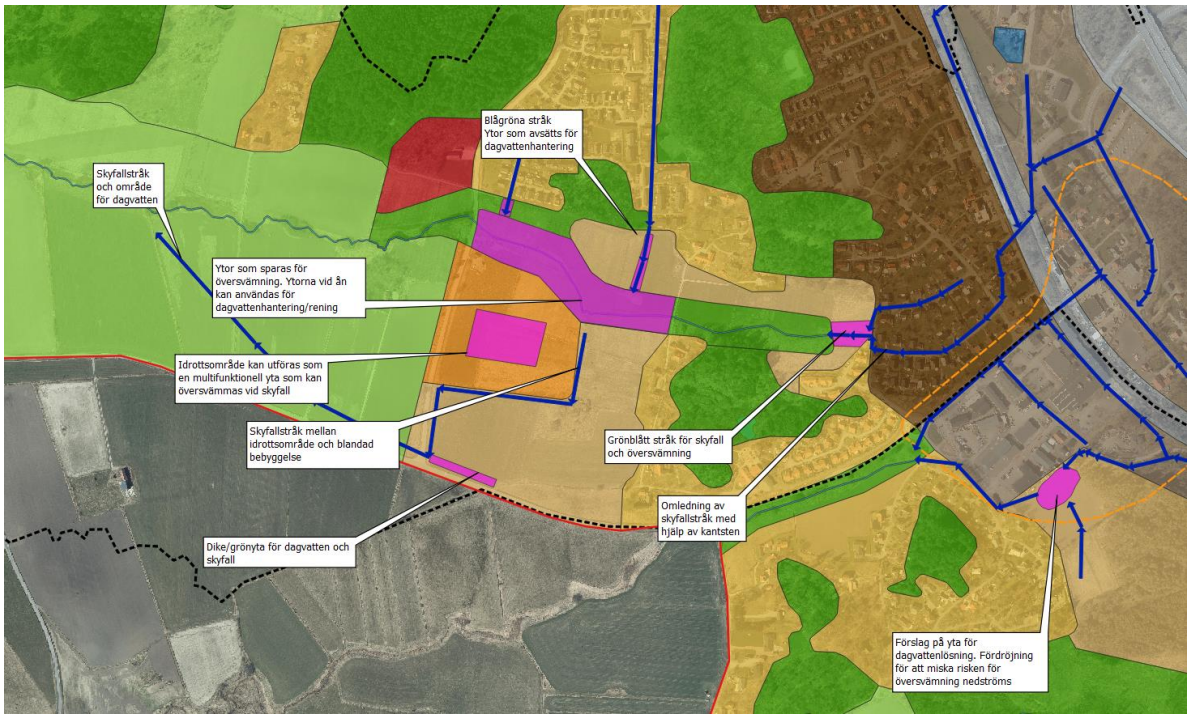

Figur 36. Genom befintligt bostadsområde går en skyfallsväg ner mot Vallbyåns biflöde (blå linje). Skyfallsvägarna fortsätter genom ett föreslaget område med blandad bebyggelse där skyfallsvägar måste avsättas genom området.

Flöden

Bostadsområdena är föreslagna på mark som idag används som jordbruksmark. Exploateringen kommer att innebära en förtätning och en ökad andel hårdgjorda ytor och därmed ett högre dagvattenflöde.

Planerat bostadsområde i norr (figur 35) avvattnas till största delen till Vallbyån utan påverkan på befintlig bebyggelse. En liten del av området avvattnas söderut genom befintligt bostadsområde till Vallbyåns biflöde. För att minska flödet till det befintliga dagvattensystemet och begränsa skyfallsflöden föreslås en yta i södra delen av området för dagvattenhantering (rosa område i figur 35). Enligt skyfallskarteringen är den föreslagna ytan en lågpunkt där vatten samlas.

Planerade bostadsområden inom avrinningsområdet för Vallbyåns biflöde (figur 36) avvattnas direkt mot vattendraget och antas inte påverka flödeskapaciteten i nedströms liggande ledningssystem.

Området i söder som avvattnas till Kolerödsbäckens biflöde (figur 36) avrinner mot ett befintligt ledningssystem där problem med översvämning och kapacitetsproblem finns. Oavsett om avvattningen sker till ett befintligt system eller inte så finns det anledning att begränsa flödet.

Översvämning

De planerade bostadsområdena norr om Vallbyåns biflöde är områden genom vilka skyfallsflöden från befintliga områden avrinner mot Vallbyån. I dessa områden är det viktigt att planera in obebyggda genomgående skyfallsstråk (se figur 35). Sådana skyfallsstråk skulle kunna utgöras av grönytor eller gångstråk där även öppen dagvattenhantering av dagvatten från bostadsområdena kan ske.

I det planerade bostadsområdet i söder har ett befintligt översvämningsområde, E, identifierats.

Det identifierade riskområdet F ligger i ett område för planerad ny blandad bebyggelse. I F går ett befintligt skyfallsstråk som översvämmas enligt skyfallskarteringen. Här föreslås ett grönblått stråk som inte bör bebyggas.

Översvämningsproblematik finns även längre nedströms längs med Kollerödsbäckens biflöde. Genom det planerade området för blandad bebyggelse i söder (figur 36) löper ett befintligt dike som tar emot dagvatten från avrinningsområdet öster om motorvägen. Det är viktigt att behålla funktionen i detta dike eller avsätta motsvarande fördröjnings- och skyfallsstråk genom området. Avvattnings- och grönstråk kan avsättas längs med gränsen i norr. Inom området bedöms det viktigt att avsätta ytor för att hantera översvämningsproblematik för att inte ytterligare förvärra översvämningar nedströms. En översvämningsyta kan avsättas vid utloppet från området. Förslag på yta redovisas i figur 36.

Vattenkvalitet

Dagvatten från bostadsområden väntas innehålla lägre föroreningshalter än övrig markanvändning inom planområdet. Byggnationen sker på jordbruks eller naturmark och andelen hårdgjorda ytor kommer att öka. Den hantering som föreslås för att hantera ökade flöden är även effektiva metoder för att rena dagvattnet. Inom bostadsområdena kan rening och fördröjning erhållas genom gröna tak, stenkistor, diken längs med lokalgator mm.

6 Släckvatten

Vid brand kan stora mängder förorenat släckvatten tillföras dagvattensystem och recipient. Speciella åtgärder kan behövas beroende på verksamhet på respektive fastighet. Sådana åtgärder planeras i samråd med Räddningstjänsten och miljöenheten. Generellt föreslås att släckvattnet magasineras på de hårdgjorda ytorna kring byggnaderna. Inom planområdet planeras ett verksamhetsområde. Verksamhetsområdet ligger inte i direkt anslutning till något vattendrag. Nedströms verksamhetsområdet föreslås att dammar anläggs. Dammarna bör förses med avstängningsanläggningar och på så vis kan släckvatten hanteras i dammarna.

7 Diskussion och slutsats

Syftet med den övergripande dagvattenutredningen är att beskriva dagvatten och skyfallssituationen utifrån nuläge, potential och förslag. Utredningen har tittat närmare på de tre första fokusområdena i Kungälvs kommuns dagvattenstrategin: Flöden, Översvämning och Vattenkvalitet. Utredningen ska ihop med Grönstrukturplanen även innehålla inspirationsmaterial för kommande planering och drift. Utredningen ska fungera som underlag för den fördjupade översiktsplanen.

Kode kan delas in i tre delavrinningsområden, Vallbyån, Vallbyåns biflöde (som mynnar i Vallbyån) och Kollerödsbäcken. Miljökvalitetsnormen för Vallbyån och Kollerödsbäcken är att de uppnår måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status enligt VISS. Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden är idag hårt belastade med risk för översvämningar.

Den föreslagna exploateringen föreslås i huvudsak ske på mark som idag utgörs av skogsmark eller jordbruksmark. Inom den befintliga bebyggelsen planeras även en förtätning med ökad hårdgöringsgrad. Den föreslagna bebyggelsen kommer därmed att ytterligare kunna öka flödena och föroreningsbelastningen på vattendragen. Enligt EU:s ramdirektiv för vatten får recipientens status inte försämras. För att hantera belastningen på vattendragen har ett antal åtgärder föreslagits som bedöms vara viktiga för att inte recipientens status ska försämras. Där ytorna ligger i anslutning till föreslagna verksamhets- och centrumområden bör höga krav på rening även ställas.

Genom befintliga områden och förslag till områden för ny exploatering har skyfallstråk identifierats. Vid ny exploatering är det viktigt att ytor sparas för planerade skyfallstråk genom områdena. Nya skyfallsstråk kan med fördel samordnas med grönstrukturplanen för att skapa blågröna stråk genom områdena.

Inom utredningsområdet har sju områden där översvämningar kan ske identifierats. Ny exploatering som är planerad inom områden med risk för översvämning behöver utformas med hänsyn till detta. Som exempel lämnas ytor i anslutning till områden med översvämningsrisk där vatten kan bli stående och stråk där det kan passera utan att skada fastigheter.

Ny exploateringen medför ökade flöden mot översvämningsytorna och mot skyfallsstråk genom planerade exploateringsområden. Översvämningsytorna har identifierats som möjliga platser för hantering av dagvatten. Ytorna är inte lämpliga att bebygga på grund av översvämningsrisken. Ytorna kan utformas för rening och fördröjning av dagvatten för att minska belastningen på nedströms liggande ledningssystem och ytliga skyfallsstråk, samt föroreningsbelastningen i recipienterna.

Huvuddelen av de föreslagna områdena för förtätning och ny exploatering ligger inom området för Vallbyåns biflöde. Längs med Vallbyån finns ytor som identifierats som översvämningsytor där Vallbyåns biflöde kan dämma upp mot befintlig mark. Här föreslås att grönytor sparas för att hantera översvämningen. Ytorna kan även utformas för rening av dagvattnet för att förbättra vattenkvalitén i recipienten.

För ytor som planeras i bostadskvarter och i områden för blandad bebyggelse är det viktigt att ta hänsyn till barnsäkerheten. I dagvatten från bostadsområden väntas föroreningsgranden vara låg till

måttlig. De ytor som identifierats som lämpliga för dagvattenhantering vid områden för blandad bebyggelse har som främsta syfte att fördröja dagvatten eller fungera som skyfallsstråk. Här bedöms ytorna kunna utformas som försänkta grönytor med låg eller ingen vattenspegel. Alternativt som växtbäddar/skelettjordar.

Landskapshistorisk analys vid Kode

Kungälvs kommun
Västra Götalands län

Pär Connelid

Kula AB, rapport 2021-12-21

Kula AB
Magasinsgatan 17
432 45 VARBERG
E-post: kula@kulturgeografi.se
Mobiltelefon: 070-2000778

Rapporttitel: Landskapshistorisk analys vid Kode
Författare: Pär Connelid, Kula AB
Foto: Samtliga fotografier tagna av Pär Connelid, Kula AB
Illustration på framsidan: Drönarbild över den gamla utmarken vid Halltorp, med åkerslätten och Solberga kyrka i bakgrunden.
Datum: 2021-12-21
Uppdragsgivare: Kungälvs kommun

Innehållsförteckning

1. Bakgrund, syfte och upplägg 3

2. Gårdar, byar och odlingslandskap kring Kode - en kort bakgrund 4

2.1 Odlingslandskapet på de historiska kartorna 6

3. Fornlämningar och andra registrerade spår 11

4. Kulturmiljöer inom och i nära anslutning till tätortsområdet i Kode 14

4.1 Tunge 14

4.2 Långeland och Kode 19

4.3 Bräcke 24

4.4 Guntorp och Hede 28

4.5 Halltorp 34

5. Sammanfattande diskussion 39

5.1 Värdkärnor inom om strax utanför tätortsområdet 41

5.1.1 Tunge 41

5.1.2 Guntorp/Hede 42

5.1.3 Långeland/Kode 43

6. Referenser 44

1. Bakgrund, syfte och upplägg

Kula AB har på uppdrag av Kungälvs kommun (genom översiktsplanerare Linda Andreasson, Samhälle och utveckling) utfört en översiktlig kulturhistorisk analys av odlingslandskap och kulturmiljöer inom och i anslutning till fördjupat översiktsområde vid Kode. En rumslig utgångspunkt för arbetet har varit gällande tätortsavgränsning vid Kode, vars utsträckning markerats med blå linje i kartbilden nedan. Streckad linje till vänster i kartan visar östra begränsningen för kulturmiljövårdens riksintresseområde Solberga - Ödsmål (O17).

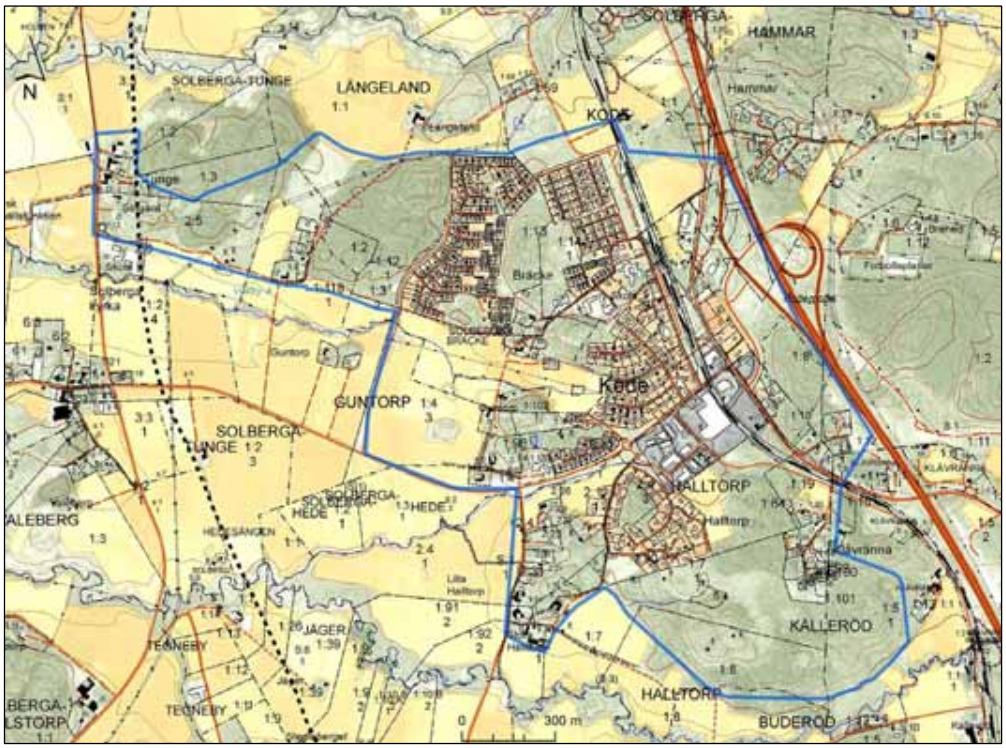

Figur 1. Tätortsavgränsning vid Kode (blå linje). Den streckade, svarta linjen till vänster visar östra gränsen för kulturmiljövårdens riksintresseområde Solberga - Ödsmål (O17).

Utredningen utgör en del av Kungälvs kommuns pågående arbete med fördjupad översiktsplan för Kode. Den är tänkt att utgöra kunskapsunderlag i värderingen av kulturmiljöer, främst sådana som ligger utanför eller i nära anslutning till redan bebyggda områden. Arbetet har ett landskapshistoriskt fokus. Ett huvudsyfte är att utifrån synliga lämningar och historiska kartor beskriva utvecklingen inom olika delar av odlingslandskapet som omger dagens tätortsbebyggelse. Det annat viktigt syftet är att identifiera och beskriva enskilda spår och övergripande historiska strukturer som bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet med värdering och utveckling av kulturmiljöer i området. Det landskapshistoriska ”ramverket” kan givetvis också vara en utgångspunkt i planeringen och gestaltningen av tillkommande bebyggelse.

Arbetet fokuserar på tätortsområdet och dess nära omgivningar. Fältinsatserna omfattade en och en halv arbetsdag och inriktades på ytor väster om järnvägen. Området mellan järnvägen och E6 besöktes endast undantagsvis till fots. Någon detaljerad inventering har emellertid inte utförts; fältarbetet hade snarast karaktären av stickprovsmässiga besiktningar.

2. Gårdar, byar och odlingslandskap kring Kode - en kort bakgrund

Utredningsområdet berör i högre eller mindre grad marker till ett tiotal äldre jordregisterenheter, d v s gårdar och byar. Det är på dessa gamla jordbruksdomäner, bestående av tidigare åker-, ängs- och betesmarker, som tätortsbebyggelsen i Kode har vuxit fram. De mest tätbebyggda delarna av samhället återfinns på marker som historiskt hört till Kode, Guntorp, Halltorp och Bräcke. I de tre förstnämnda fallen har 1900-talets bostadsbebyggelse främst brett ut sig på ytor som under lång tid legat på *utmark* och betats. Vid Bräcke har den gamla åkermarken på *inägorna* exploaterats. Det äldre odlingslandskapets organisation är dock fortfarande avläsbar i landskapet, även i de hårdast exploaterade områdena. Vid Bräcke finns exempelvis agrart präglad, äldre bebyggelse på de båda gårdstomterna, med ännu brukad öppen åkermark närmast söder om. Kring bostadsbebyggelsen lite längre mot nordväst löper en stenmur som tidigare hägnade in åkermarken i dalgången. Muren löper i den historiskt viktiga gränsen mellan inägorna och utmarken (se bilden nedan).

Figur 2. Den gamla stenmuren vid Bräcke avgränsade förr åkrarna i dalgången från betesmarker på höjderna intill. Lite längre bort i bilden löper muren i tomtgränserna vid några av villorna.

Agrarbebyggelsen och stenmuren vid Bräcke är exempel på tydliga, kvarvarande element från det gamla jordbrukslandskapet som gör det möjligt att förstå hur detta varit organiserat och sett ut. På de omkringliggande byarnas och gårdarnas marker finns ännu flera historiska – och förhistoriska! – spår som utgör värdefulla kulturmiljöer med delvis stora pedagogiska och upplevelsemässiga kvaliteter. Den här rapporten avser att lyfta fram en del av dessa värden och beskriva dem i ett landskapshistoriskt sammanhang.

Kartbilden i figur 3 på nästa sida redovisar gårdarnas och byarnas gränser samt lägen för den äldsta kända bebyggelsen. Som underlag har 1930-talets ekonomiska

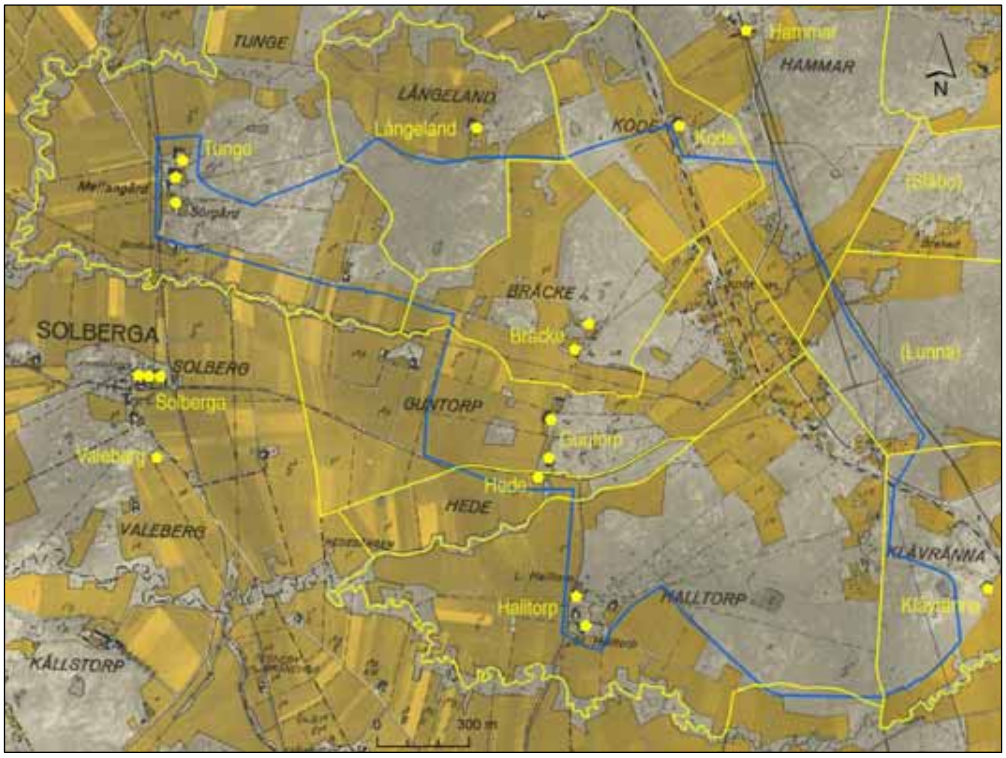

Figur 3. Äldre gårds- och bygränser inom och närmast runt omkring Kode samhälle. Gula hussymboler visar lägen för de äldsta kända gårdstomterna. Ekonomiska kartan från 1930-talet, bladet JÖRLANDA SO.

karta (tryckår 1936) använts. Gula linjer visar 1930-talets jordregistergränser, vilka ungefär sammanfaller med rågångarna på de historiska kartorna. Gula hussymboler anger det ”ursprungliga” antalet hemman inom varje enhet och äldsta kända lägen för dessa. Vid Tunge finns således tre hussymboler eftersom äldre skattelängder upptar tre hemman. I realiteten har där sedan åtminstone 1700-talet funnits flera gårdsenheter eftersom stomhemmanen tidigt klövs i mindre delar. Vid Bräcke och Guntorp anges två tomtlägen, trots att det rör sig om enstaka hemman. På båda platserna fanns redan i slutet av 1700-talet två hemmansdelar. Det har här inte varit möjligt att avgöra vilken av de två lägena som är äldst, så båda redovisas i figur 3.

Sammanlagt berörs alltså markerna till ett tiotal gårdar och byar. På typiskt bohuslänskt vis rör det sig om ganska små enheter. Tunge och Halltorp är i kameralt avseende de enda byarna med tre respektive två hemman. Kyrkbyn, vars marker i huvudsak ligger utanför det studerade området, upptas med tre hemman i de äldre skattelängderna. Resten utgörs av enstaka hemman. I praktiken fungerade, som redan nämnts, även dessa under i varje fall 1700- och 1800-talet som småbyar, eftersom de delats upp på flera brukare med egna hushåll.

De flesta bebyggelseenheterna omnämns i biskop Eysteins jordebok – kallad ”Den røde Bog” – från omkring 1390, i vilken den norska kyrkans jordegendomar redovisas. I övrigt förekommer de första skriftliga beläggen vanligen i 1500-talets skattelängder (Janzén 1972).

I Janzén 1972 (*Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län, del VI*) förklaras bakgrunden till ortnamnen. Flera av namnen i området är representativa för Bohuslän och mera allmänt för den här delen av landet. Det gäller exempelvis de båda enheterna med

efterleden *-torp*: Guntorp (*Gunnothorppe* 1390) och Halltorp (*Hallothorppe* 1390). Ortnamnselementet *torp* brukar ges betydelsen ”nybygge, utflyttad gård”. Förleden i dessa fall innehåller de ”forntida” mans- eller kvinnonamnen Gunna/Gunne respektive Halla/Halle. Gårdsnamnet Bräcke (*Brecke* 1528) innehåller ordet *bräcka* som betyder ”bred sluttning”. Två av namnen har sin bakgrund i närheten till rinnande vatten. Namnet Tunge hänger samman med *tunga* i betydelsen *landtunga* och avspeglar troligen markernas belägenhet mellan två å-armar. Även Långeland (*Langulande* 1390) antas vara namngivet efter läget intill ett vattendrag. Om man söker en förklaring till namnet Kode (*Kotom* 1390) blir det svårare. Här ryms ett ”dunkelt” *kota* som det för närvarande inte verkar finnas någon säker förklaring till. Sannolikt syftar det på någon terrängformation, oklart vilken.

Som framgår av figur 3 är det ett utpräglat odlingslandskap som möter i 1930-talet kartbild över Kode-området. Någon tätortsbebyggelse existerar inte. En mindre ansamling hus ligger dock samlade kring järnvägen. Det rör sig här om ”embryot” till järnvägssamhället Kode som växer fram under efterföljande decennier.

På 1930-talet hade sannolikt åkermarken sin historiskt största utbredning. Uppodlingen ute på slätten längs Vallby å är mycket hög. Åkermarken sträcker sig även upp i sänkorna mellan bergen. Det rör sig här delvis om ytor som längre tillbaka legat på utmark men som odlades upp under 1800-talets agrara revolution. En stor del av dagens tätortsbebyggelse ligger på ytor av det här slaget.

2.1 Odlingslandskapet på de historiska kartorna

Det äldre svenska kartmaterialet är unikt genom sin omfattning, täckningsgrad och tekniska kvalitet. Kartorna används sedan länge inom landskapsforskningen och i kultur- och naturmiljövården. Många strukturer i dagens landskap (bebyggelse, vägar, gränser, markanvändning etc) går i högre eller mindre grad tillbaka på rumsliga mönster som möter i kartorna. De är därför användbara när det gäller förståelse och värdering av landskapets historiska innehåll. Kartornas stora attraktionskraft gör dem även till lämpliga verktyg för information och levandegörande.

I detta avsnitt presenteras det äldre odlingslandskapets uppbyggnad översiktligt. Det sker med hjälp av tre generationer kartor över kyrkbyn Solberga samt 1776 års karta över den gemensamma utmarken till hemmanen Kode, Långeland, Bräcke m fl. Sistnämnda karta täcker stora delar av tätortsområdet Kode. Kyrkbyns marker ingår inte direkt i det studerade området utan får här illustrera de historiska kartorna som källmaterial samt hur landskapets utvecklats.

Figur 4 på nästa sida återger den äldsta kartan över kyrkbyn Solberga från 1721. Den är ett exempel på andra generationens storskaliga kartor. Första generationen saknas i de västsvenska landskapen eftersom de tillkom redan under 1600-talets första hälft, då Bohuslän hörde till Norge. Centralt i kartbilden syns kyrkan och de tre intilliggande gårdarna som utgör själva kyrkbyn. Lite längre söderut (nr 1) ligger gården Valeberg, vars ägor ligger blandade med Solbergas, eller som lantmätaren uttrycker det: *”…åker och äng, teg om teg med hwar andra…”*. De enskilda åker- och ängstegarna redovisas alltså inte på kartan. Byn genomkorsas av landsvägen, vilken enligt lantmätaren orsakar skada på grödor och gräs.

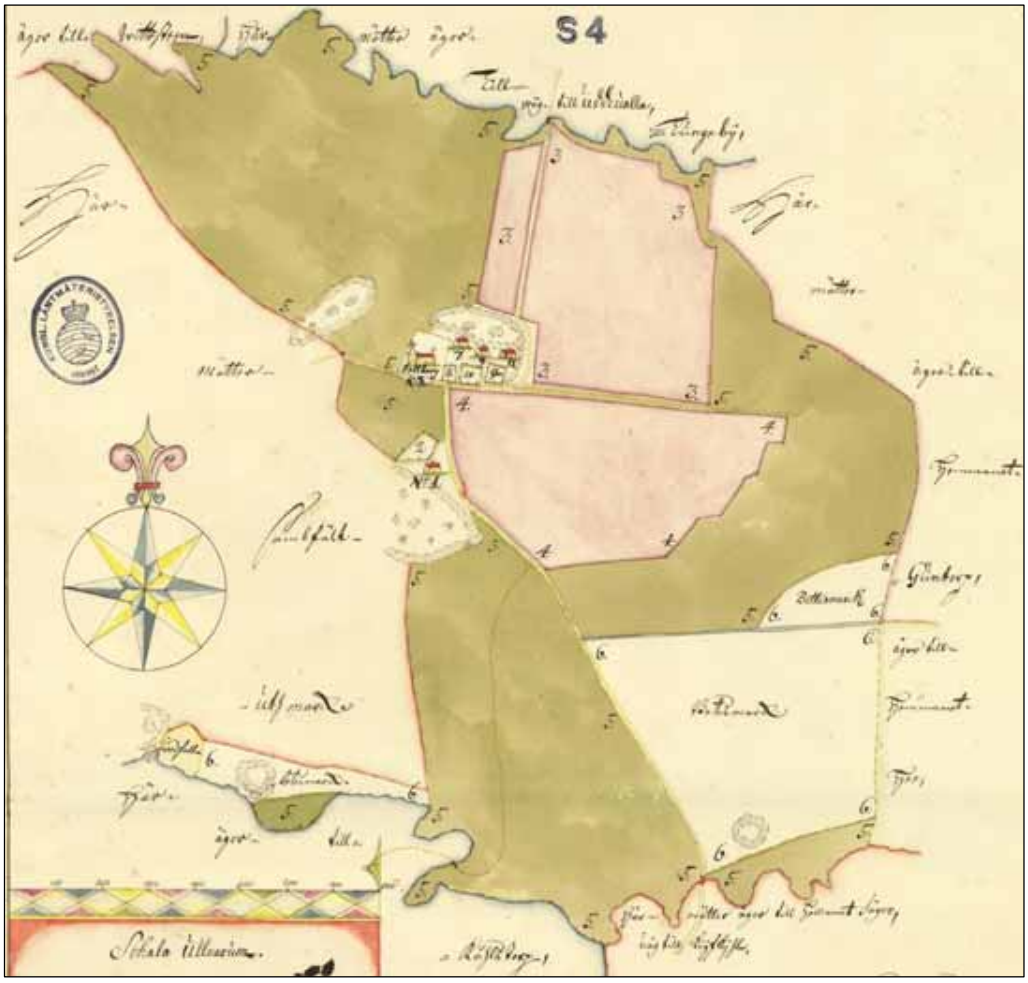

Figur 4. 1721 års karta över Solberga kyrkby och det intilliggande hemmanet Valeberg. Akten N103-57:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv.

Kartan visar inägorna, d v s åker- och ängsmark. Byns utmark är belägen i mer högländ terräng i sydväst, på den ljusa ytan till vänster i bild. De rosa fälten visar åkermarken, som för 300 år sedan hade betydligt mindre omfattning än idag. Åkrarna i norra området består av lerjord medan de i söder återfinns på lättare, delvis sandig jord. Utsädet domineras av blandsäd (korn och havre), bönor och ”något ärtor”. Hela ytan brukas årligen utan träda, i så kallat ensäde.

De gröna fälten utvisar ängen, som beskrivs som ”måsslupin tufwig hårdwall”, d v s relativt torr mark. Bland impedimenten nämner lantmätaren jordfallen (skreden) längs Vallby å. Den ljusa ytan (nr 6) med texten ”betesmark” är ljunggången och sägs vara ”oduglig till äng”.

Storskifteskartan från år 1777 (figur 5) avslöjar att uppodlingen på inägorna då hade kommit en bit på väg. Den ovan nämnda betesmarken i söder och en yta väster om landsvägen är omvandlad till åker. Vid storskiftet – reformen som föregick 1800-talets laga skifte – delas marken mellan åtta brukare, sex i Solberga (**c**–**h**) och två i Valeberg (**a** och **b**). De ursprungliga hemmanen i kyrkbyn och Valeberg har delats upp i två enheter vardera. Ett par av Solbergagårdarna är utflyttade från gamla tomten och har etablerats intill landsvägen söder om kyrkan.

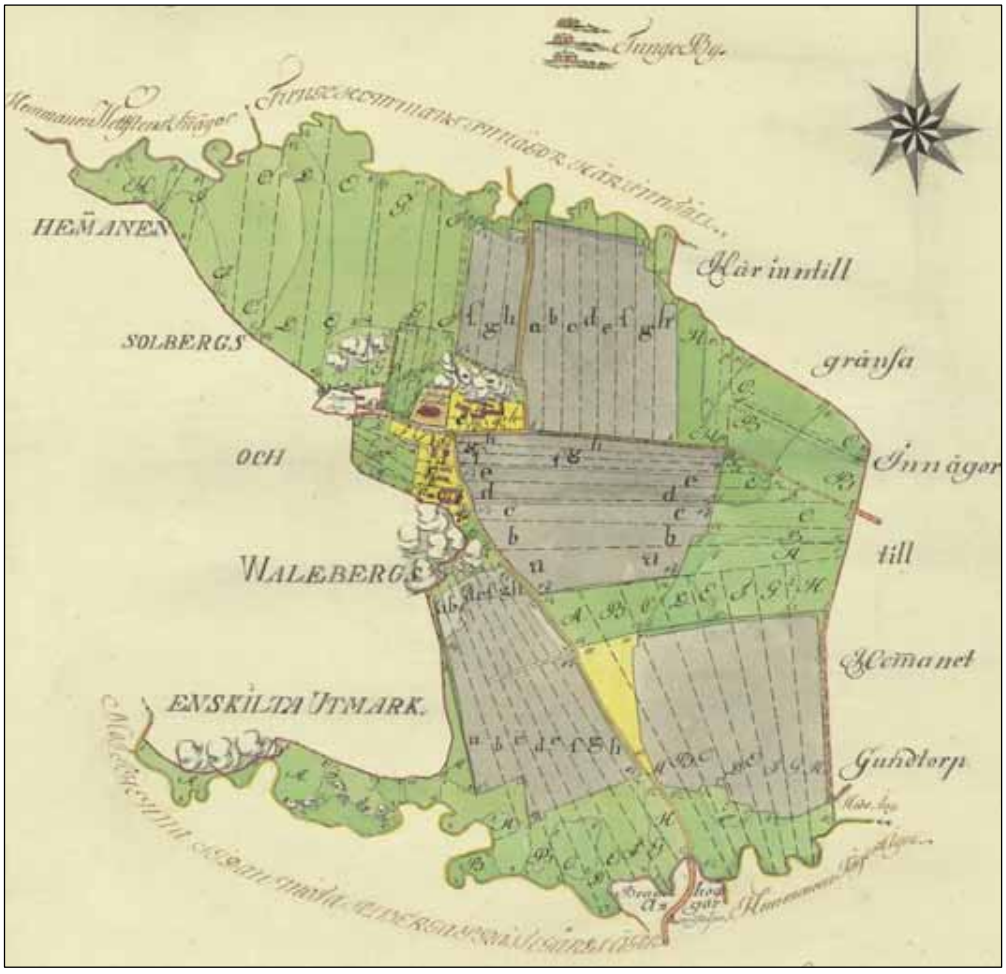

Figur 5. Storskifteskartan över Solberga kyrkby och Valeberg från 1777. Akten N103-50:2 i Lantmäteristyrelsens arkiv.

Storskifteskartorna utgör den tredje generationen storskaliga gårds- och bykartor. De förekommer över nästan hela Bohuslän och är i regel mycket välgjorda. Till varje karta hör en beskrivning innehållande uppgifter om själva skiftesförrättningen och markernas beskaffenhet. I en tabell redovisas uppgifter om vem som ägde vad före respektive efter skiftet, marknamn, jordens bonitet m m. Här finns inte sällan viktig information som kompletterar kartbilden. Marknamn och bonitetssiffror kan användas för att spåra övergiven bebyggelse och andra företeelser av exempelvis arkeologiskt intresse. Namn på åkrar och ängar speglar ofta tidigare faser i markanvändningen eller ger en vink om hur vegetationen har förändrats.

Den fjärde generationens kartor tillkom i samband med *laga skiftet*, vilket stadgades år 1827. Avsikten med skiftet var att lösa problemen med ägosplittringen och de alltmer ökande avstånden mellan bebyggelsen och nyodlad mark. Detta löstes genom utflyttning av gårdar från de gamla tomterna, så att dessa kunde lokaliseras närmare inpå nya åkrar – byarna ”sprängdes”. Uppsplittringen i ägandet hade ökat genom den klyvning av hemmanen som framkommer på bl a storskifteskartan över kyrkbyn Solberga.

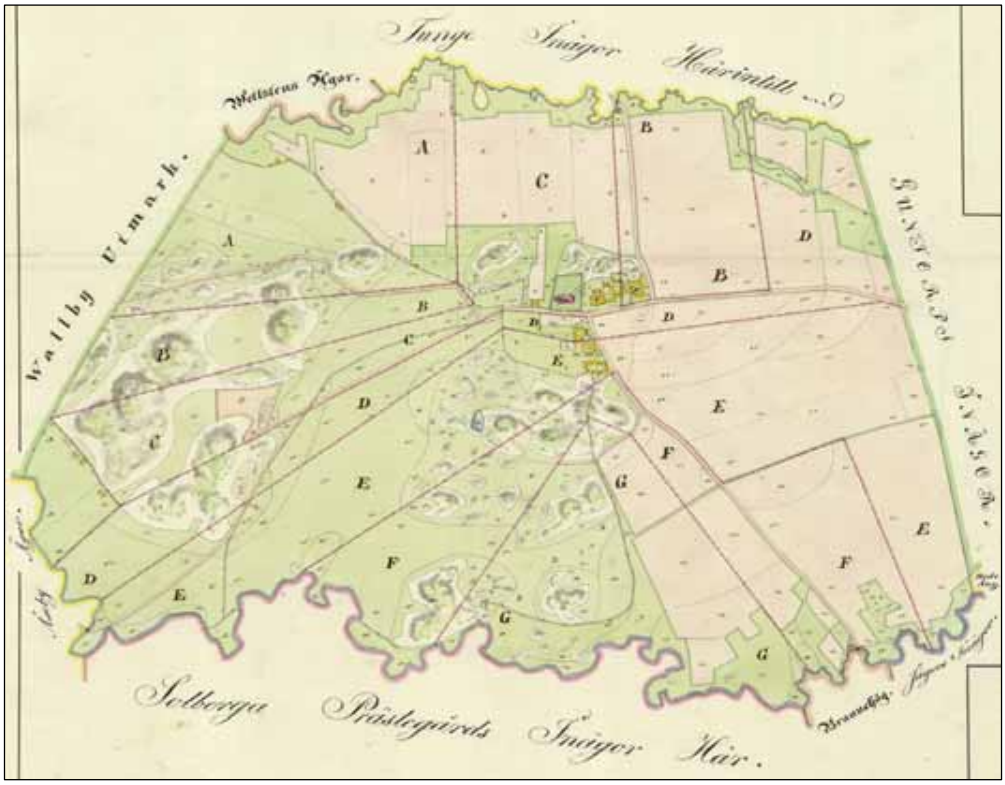

Figur 6. 1831 års laga skifteskarta över Solberga kyrkby och Valeberg. Akten N103-50:3 i Lantmäteristyrelsens arkiv.

Solberga och Valebergs marker laga skiftades relativt tidigt, nämligen redan 1831. Kartan visas som figur 6 på nästa sida. Antalet brukningsenheter i Solberga har vid tiden för skiftet minskat till fem.

Som framgår av kartbilden ovan har åkermarken 1831 expanderat ytterligare på ängens bekostnad. Stora delar av dalgången norr och nordväst om kyrkan är upp-odlad. En åkeryta har även tillkommit mellan bergshöjderna väster om kyrkan. Åkermarken utökades i det sistnämnda området avsevärt under de efterföljande decennierna.

Som tidigare nämnts återfinns stora delar av dagens tätortsbebyggelse i Kode på gammal utmark. Denna utnyttjades fram till 1777 samfällt av flera gårdar och byar, bl a Bräcke, Guntorp, Halltorp och Kode samt flera enheter i öster. Bebyggelsen var belägen precis i övergången mellan utmarken och de omkringliggande inägorna. Utmarken omfattade även området söder om Långeland. I realiteten sträckte den sig ända fram till Tunges inägor som emellertid redan på 1700-talet enskilt förfogade över en större beteshage omedelbart öster om gårdstomterna. Jordbruksbebyggelsen i Guntorp, Halltorp och Bräcke ligger kvar i den topografiskt betingade och i landskapet ännu framträdande gränsen mot den gamla utmarken.

1776 upprättades en välgjord och vacker karta över det stora utmarksområdet av den i Bohuslän flitigt verksamme lantmätaren Lars Wessborg. Ett utsnitt ur denna återges i figur 7 på nästa sida. För orienteringens skull visas tätortsområdet i kart-bilden. Som framgår är kartan i original inte orienterad med norr uppåt.

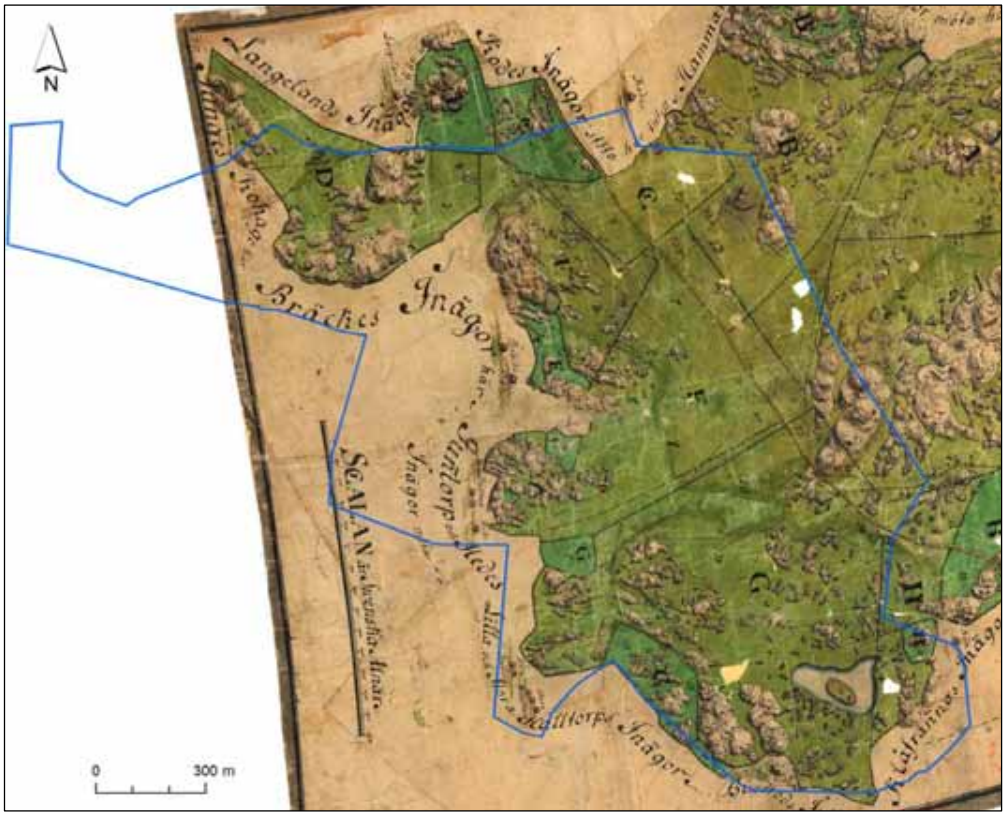

Figur 7. 1776 års storskifteskarta över utmarker till Kode, Bräcke m fl. Akten 14–SOL–36 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

I Wessborgs karta visualiseras på ett ovanligt vackert sätt det öppna och av hårt bete präglade utmarkslandskapet. Gårds- och bytomterna återfinns mitt i kartbilden, med Långeland och Kode i norr (strax utanför tätortsmarkeringen). Bräcke, Guntorp och Halltorps tomter ligger i nära anslutning till än idag karaktärsskapande bergshöjder. Längre österut, där huvuddelen av dagens tätortsbebyggelse breder ut sig, finns en större sammanhängande yta utan berg. Området, som genomkorsas av landsvägen, kallas i kartbeskrivningen ”Brehed”. Den lite mer splittrade terrängen längre österut benämns ”Skillarebacken”.

Vid flera av tomterna finns mindre, enskilda kohagar, vilka återges med mörkare grön färg. Långelands och Kodes hagar i norr är något större. De ligger kring var sitt höjdparti och har både rumsligt och hävdmässigt till stor del överlevt fram till idag. Markerna betas och saknar skog och i gränsen löper en stenmur i den gamla gränsen mellan gårdarna. I Kodes hage har lantmätaren markerat en liten damm eller liknande som också finns kvar (jfr nedan).

En betydligt större vattenmiljö redovisas i södra delen av utmarken, synlig nere till höger i figur 7. Den benämns i kartans beskrivning som ”Halltorps Damm” och mäter 250 meter i öst-väst och som mest cirka 180 meter i nord-syd. Den redovisas inte på 1930-talets ekonomiska karta och har således försvunnit innan dess. Som framgår av kartbilden finns en liten holme i dammen. På 1834 års laga skifteskarta kallas den ”Storedammen”.

3. Fornlämningar och andra registrerade spår

I figur 8 nedan redovisas tidigare registrerade lämningar i det statliga fornminnessystemet Fornsök. Objekten visas med samma färger som de uppträder i Fornsöks fönster på Riksantikvarieämbetets hemsida. Röd färg avser *fornlämning* medan blått visar objekt som antingen är klassificerade som *möjlig fornlämning* eller *övrig kulturhistorisk lämning*. Det relativt nya begreppet möjlig fornlämning används när det inte går att säkerställa status genom exempelvis provgrävning. De här objekten behöver således ytterligare bedömning och kan då komma att klassas upp till fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning avser objekt som inte uppfyller kulturmiljölagens krav på fornlämningar, t ex ålderskriteriet ”tillkommet före 1850” eller att de är varaktigt övergivna. De kan dock ibland tillskrivas ett relativt stort bevarandevärde, om de exempelvis ingår som bärande delar i en i övrigt välbevarad och sammansatt kulturmiljö. Det bör påpekas att även övriga kulturhistoriska lämningar kan uppgraderas till fornlämning i samband med fördjupade utredningar.

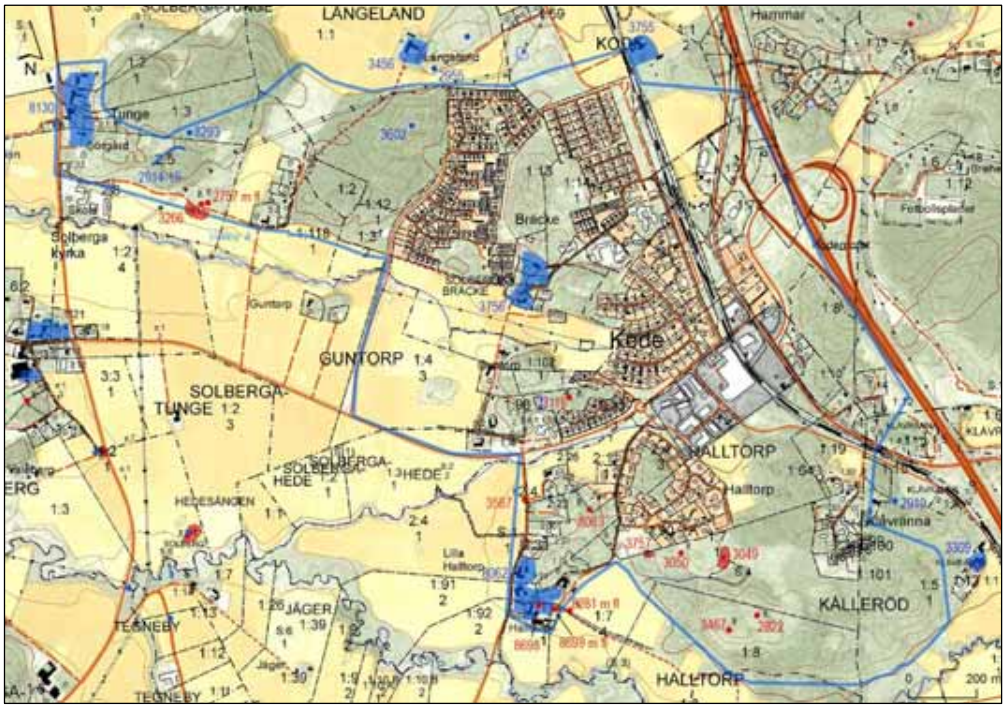

Figur 8. Objekt i Fornsök. Röd färg visar fornlämningar, blått möjliga fornlämningar eller övrig kulturhistorisk lämning. Numrering med de fyra sista siffrorna i Fornsök, där förleden L1968 har utelämnats av utrymmesskäl.

Antalet registrerade kulturhistoriska lämningar inom tätortsområdet och dess närhet är ganska litet. De flesta fornlämningarna återfinns i söder, öster om Halltorp. Det rör sig här till största delen om förhistoriska gravar och hällristningar i form av skålgropar. Närmast den gamla tomten finns två resta stenar (objekten 3050 och 8063), d v s gravar markerade med ett upprätt stående block. På höjden 500 meter öster om tomten ligger ett par stensättningar, 12 respektive 5 meter i diameter. Objekten 3049 och 3757 är registrerade som ”stenåldersboplatser” efter att man påträffat flintavslag. Avgränsningen av dessa är dock mycket osäker; de kan ha avsevärt större omfattning.

I södra delen av Halltorps gamla bytomt och på den intilliggande åkermarken finns inte mindre än fem registrerade ytor med skålgropar (8281 m fl). Endast tre prickar har markerats på kartan i figur 8. Det sammanlagda antalet konstaterade skålgropar uppgår till 82; samtliga belägna på berghällar. Den största koncentrationen består av 61 gropar. I vägkanten ett par hundra meter längre norrut finns flera skålgropar (3587) och ett par ”fotsulor”.

Områdets största koncentration med skålgropar återfinns i vackert läge på en liten bergklack cirka 350 meter öster om Tunge skola. Totalt 92 gropar har registrerats här, fördelade på nio ytor (2757 m fl). De ligger ganska tätt samlade på en mindre, markerad höjd med åkermark strax söder om (jfr figur 9). Omedelbart söder om höjden finns ett litet fornlämningsområde inom vilket flintavslag har påträffats. Eftersom 10-meterskurvan når in i höjd med Tunge skola kan platsen inte ha legat särskilt långt från havsstranden under bronsålder.

Figur 9. Skålgropar på en berghäll några hundra meter öster om Tunge skola. I bakgrunden Solberga kyrka.

Stora blåmarkerade ytor i figur 8 visar ungefärlig utbredning av bebyggelsen på de äldsta kända gårds- och bytomterna enligt äldre kartor. Samtliga är idag till största delen bebyggda och därför inte registrerade som fornlämningar. Fornsök redovisar dem som möjliga fornlämningar. Eftersom inga arkeologiska lämningar eller fynd redovisas bör de egentligen, i enlighet med nuvarande registreringsrutiner, upptas med statusen *ingen antikvarisk bedömning*. I praktiken spelar detta dock mindre roll, eftersom den här typen av miljöer ändå regelmässigt utreds vid exploatering. Erfarenhetsmässigt finns ofta mer eller mindre välbevarade kulturlager eller konkreta spår av byggnader på bebyggda gårdstomter.

Av okänd anledning har tomterna vid Guntorp och Hede undgått registrering. I enlighet med redovisningen i figur 3 kommer dessa (två vid Guntorp samt en vid Hede) att anmälas till Fornsök inom ramen för denna utredning (jfr nedan).

Strax öster om Tunge-bebyggelsen löper ett äldre vägstråk i form av en hålväg, registrerad som möjlig fornlämning (2914). Den sammanfaller med ”lokalvägen” från bl a Kode och Långeland mot kyrkan, vilken ringlar genom Tunges beteshage på 1830-talets laga skifteskarta.

Figur 10. En väg löpte förr över Tunges beteshage, bl a på en karta från 1809. Den kan bitvis följas som en hålväg i terrängen. Vägen är registrerad i Fornsök som objekt L1968:2914/2915.

På det högsta partiet i skogen 200 meter söder om Långelands gård finns en svårtolkad lämning (3602). Den noterades vid fornminnesinventeringen på 1970-talet en grav. Under revideringsinventeringen 1990 omtolkades anläggningen, som består av ett fåtal övervuxna stenar, till ett gräns-märke. Platsen ligger dock en bra bit ifrån de äldre kartornas gränser, vilket innebär att det inte behöver vara fråga om ett sådant.

Figur 10. ”Gränsmärket” L1968:3602, beläget på en höjd söder om Långelands gård. Det är oklart om stenen till vänster ingått i konstruktionen.

4. Kulturmiljöer inom och i nära anslutning till tätortsområdet i Kode

I det här kapitlet beskrivs äldre kartor och fältiakttagelser för de olika delområdena inom och närmast omkring tätortsområdet. Fältbeskrivningarna baseras, som redan nämnts, på iakttagelser under en dryg arbetsdag. Det är här således inte fråga om någon detaljerad redovisning utan mera exempel på vad som finns bevarat. Presentationen följer den äldre uppdelningen på olika jordregisterenheter, d v s gårdar och byar, ungefär från väster till öster. Den börjar med Tunge längst i väster.

De historiska kartorna har *rektifierats* och georefererats, d v s "vridits" rätt och anpassats till en modern kartprojektion. För orienteringens skull markeras tätortsområdets yttergränser i kartbilderna. Kartorna har exporterats till formatet geo-pdf och använts med appen Avenza Maps i samband med fältbesiktningarna (jfr figur 50). Detta material kan återanvändas i olika sammanhang i det fortsatta arbetet med att synliggöra och förmedla det historiska landskapets innehåll i området. Avslutningsvis sammanfattas de viktigaste kulturhistoriska värdena och synliga samband.

4.1 Tunge

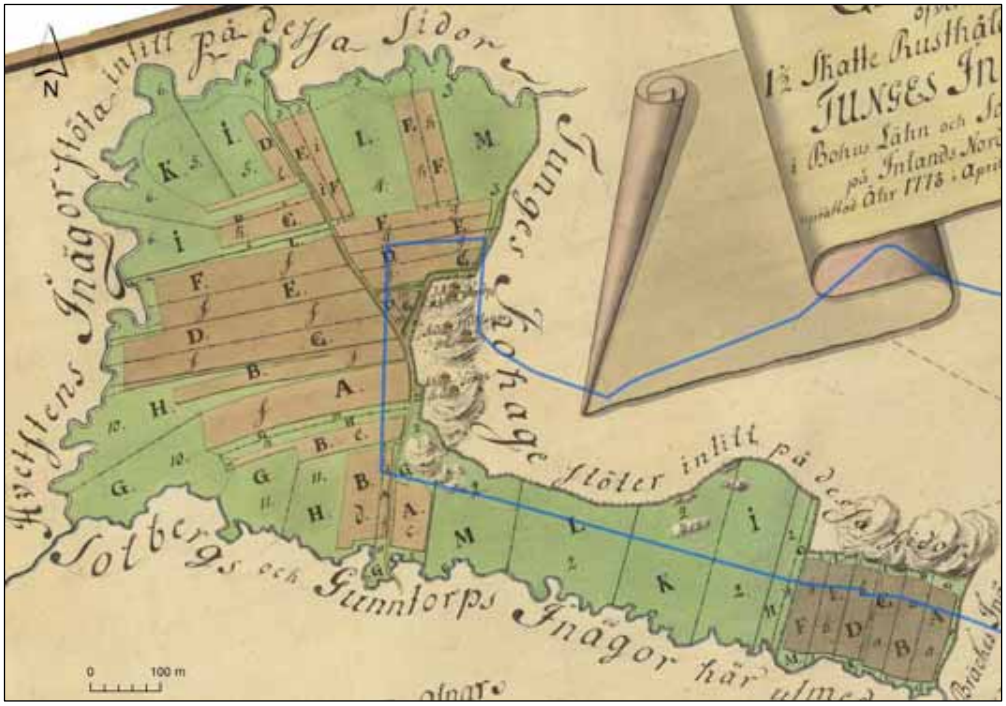

Figur 11. Storskifteskartan över Tunges inägor från 1778. Akten N103-53:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv, Riksarkivet.

I figuren ovan återges 1778 års storskifteskarta över inägomarken vid Tunge. De tre hemmanen – kallade ”Nordgården”, ”Millangården” och Sörgården” – är placerade intill berget på gränsen mot byns enskilt ägda kohage. På varje gårdsläge har lantmätaren markerat två hussymboler, vilka avspeglar att det finns två (namngivna) brukare på varje. Landsvägen löper intill bytomten men vinklar vid den här tiden mot nordväst, ut genom åkergärdet.

Bebyggelsen vätter, precis som idag, mot den öppna inägomarken i väster. Här breder huvuddelen av åkrarna ut sig, men inslaget av äng i lägre delar ned mot omgivande vattendrag är ännu stort. De längsta åkertegarna väster om byn kallas i kartbeskrivningen för ”Långflaterna”. Ett antal åkrar finns även längst i öster. De benämns ”Wallen”, vilket indikerar att det rör sig om ganska nyupptagna ytor på tidigare ängsmark. Markerna längs Vallby å i söder fungerar i övrigt 1778 som äng. Den här aktuella delen av slåttermarken kallas ”Skalängen”.

Tunges inägor karterades i samband med förnyat storskifte år 1810 (akten N103-53:4). Även vid detta tillfälle bestod byn av sex hemmansdelar. Året före karterades även byns beteshage. Dessa kartor redovisas emellertid inte här.

Vid laga skiftet 1835 (figur 12) har uppodlingen vid Tunge nått en nivå som motsvarar dagens odlingsarealer. Så har exempelvis den ovan nämnda ”Skalängen” längs Vallby å transformerats till åker. Precis som vid karteringen 1810 är de enskilda byggnaderna utsatta på laga skifteskartan. Byn består nu av åtta hemmansdelar men endast sju av dessa är delaktiga i omfördelningen av marken. En av enheterna på Nordgården tilldelas ny mark på den gamla utmarken längre norrut (ej redovisad i figur 12).

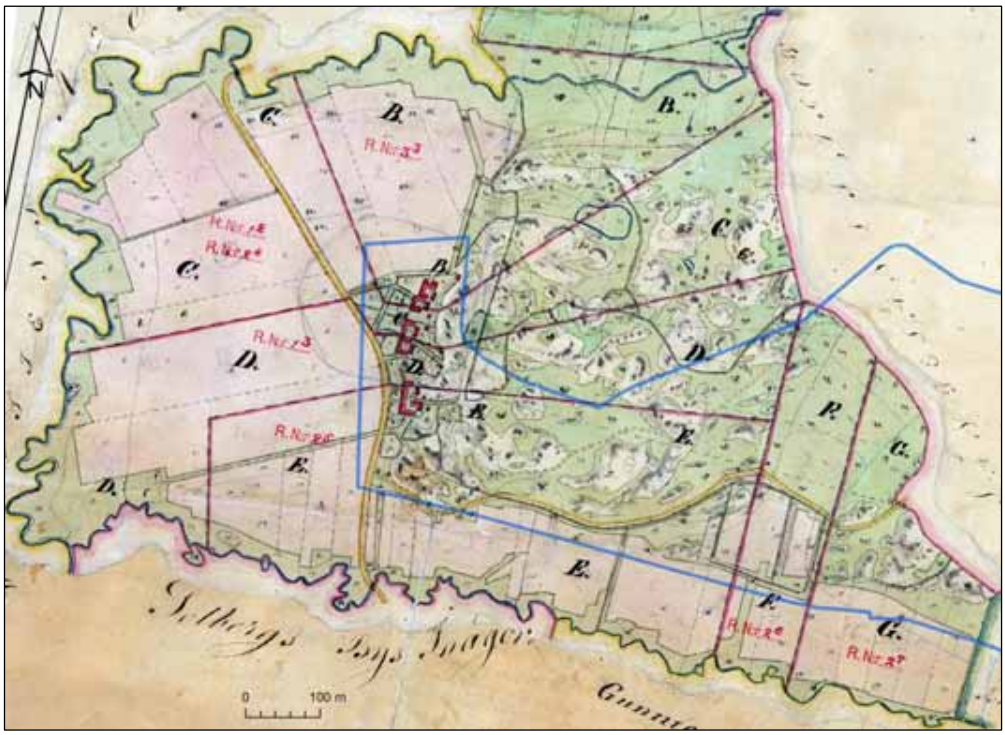

Figur 12. 1835 års laga skifteskarta över Tunge. Kartan finns endast i koncept (”original”). Akten 14–SOL–128 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Precis som tidigare finns det intill bebyggelsen 1835 flera inhägnade små ytor, lyckor av olika slag. Från ett par av gårdarna löper det ut korta fägator. Längs bergskanten löper en sammanhängande hägnad som fungerar som inägogräns. Denna finns ännu kvar i området (jfr vidare nedan). Strax öster om bebyggelsen har lantmätaren markerat ett par dammar.

Beteshagen öster om bebyggelsen består av omväxlande kala berg och ”giljor”. Det sistnämnda begreppet syftar på mellanliggande, gräsbärande ytor mellan bergen. Hagen är 1835 indelad i flera större fållor som även finns med på storskifteskartan från 1809. Från landsvägen strax söder om bebyggelsen utgår två vägar, en som följer inägogränsen i söder och en som löper över hagen. Den sistnämnda finns delvis bevarad som hålväg (jfr ovan och nedan).

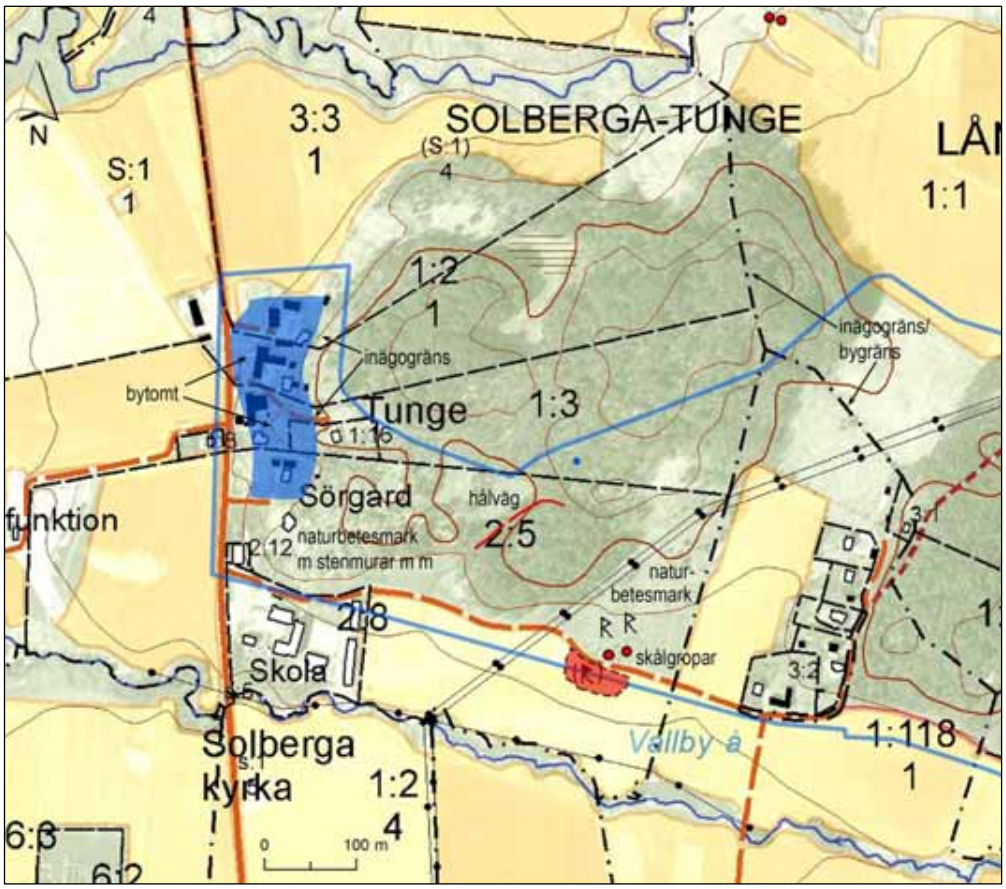

Figur 13. Fornlämningar och andra kulturhistoriska spår vid Tunge.

Odlingslandskapet vid Tunge har bevarat åtskilliga ålderdomliga drag, både övergripande strukturer och enskilda formelement. Den samlade bybebyggelsen, med tre slutna gårdsmiljöer av äldre karaktär i norra delen av det gamla tomtområdet, utgör ännu ett av landskapets viktigaste karaktärsskapande element. De två norra gårdarna hyser flest äldre byggnader. En del nytillkommen bebyggelse stör det äldre mönstret men det gäller framför allt fastigheten 1:16 som på ett olyckligt sätt placerats i ett höjdläge som kraftigt avviker från den ursprungliga bebyggelsegeografin.

Den samlade bebyggelsen exponerar än idag tydligt mot åkermarken i väster. Bete och inslag av lövskog på delar av den intilliggande, gamla beteshagen innebär att bybebyggelsens ”typiskt” bohuslänska lokalisering intill bergen också framträder ovanligt väl. Stora delar av fastigheten 2:5 betas idag, vilket också bidrar till att skapa en mjuk övergång mellan modern åkermark längs Vallby å och skogen norr om. Det ska här påpekas att det gamla bytomtsområdet och de närmast intill liggande ytorna öster om ligger inom kulturmiljövårdens riksintresse Solberga – Ödsmål (O17).

Figur 14. Bebyggelse med intilliggande åker- och betesmarker vid Tunge. Drönarbild från sydost.

Närmast gårdarna och skolan i söder finns delar av den ovannämnda småskaliga strukturen med lyckor, fägator, dammar etc kvar. De enskilda formelementen sammanfaller i hög grad med innehållet på äldre kartor. Det gäller exempelvis stenmuren, den gamla inägogränsen, som löper uppe på bergskanten strax ovanför gårdstomterna. Det intensiva betet på fastigheten 2:5 är mycket karaktärsskapande. Betet är i sig en viktig historisk komponent i den innehållsrika och delvis störningskänsliga kulturmiljön, samtidigt som det bidrar till att tydliggöra de historiska spåren på marken. Miljön uppvisar som helhet stora pedagogiska värden.

Figur 15. Den gamla inägogränsen löper ännu intakt längs bergskanten ovanför jordbruksbebyggelsen i Tunge. Fotot taget strax öster om den södra gården på fastigheten 1:2.

I östra delen av Tunges bydomän finns också en innehållsrik och vacker kulturmiljö. Det rör sig här om utlöparen av naturbetesmarken som börjar vid bytomten i väster. I östligaste delen utgörs den av helt öppen gräshed med inslag av vackra enbuskar (jfr bilden nedan). Norra delen av betesmarken är bergig. I sydligaste delen syns rester efter åkertegar som går tillbaka på ytor som var i bruk vid skiftet 1835. Här finns även den lilla bergshöjden med skålgropar (L1968:2757 m fl, se figur 9). Hällristningarna ligger mycket tillgängligt alldeles intill ett promenadstråk.

Figur 16. Den hårt betade gräsheden i östra delen av Tunges marker är ett vackert inslag i landskapet. Miljön illustrerar tydligt hur betesmarkerna i området såg ut förr och utgör ett värdefullt biologiskt kulturarv.

I betad skog strax väster om den öppna betesmarken löper det tidigare beskrivna (se figur 10), äldre vägstråket. Vägen kan följas på en längre sträcka än i Fornsök.

Figur 17. Enkel stenmur i den gamla bygränsen mellan Tunge och Långeland.

I fastighetsgränsen lite längre norrut löper enkel stenmur. Sträckningen sammanfaller helt med gränsen mellan Tunges respektive Långelands kohagar på 1776 års utmarkskarta (figur 7). Hägnaden ligger idag mellan två sent brukade åkerytor, vilka ytterst går tillbaka på det sena 1800-talets uppodling.

Miljön i den här delen av Tunges marker är tydligt karaktärsskapande, inte minst genom betet. Den hårt betade gräsheden på fastigheten 2:5 utgör inte bara en del av en större, sammanhängande hagmark. Den illustrerar också på ett ovanligt tydligt sätt hur betesmarkerna i den här typen av bohuslänskt landskap såg ut förr.

Figur 18. Drönarbild över östra delen av Tunges gamla ägor, med den välhävdade betesmarken i mitten. Höjdpartiet med skålgropar syns i nedre delen av hagen. Foto från sydväst.

4.2 Långeland och Kode

Centrala delarna av Långelands och Kodes gamla inägor ligger utanför tätortsytan. Det är huvudsakligen gårdarnas tidigare utmarker som faller inom denna. Då äldre storskaliga kartor i hög grad saknas här redovisas inledningsvis ett utsnitt ur den tidigare beskrivna storskifteskartan över utmarken från 1776 (figur 19, jfr även figur 7). I övre delen av kartbilden syns de båda gårdstomterna, vilka än idag hyser jordbruksbebyggelse. Mellan dessa ligger respektive kohage. De beskrivs på sidan 10 ovan.

Utmarken söder om Långeland kallas i beskrivningen till 1776 års karta för ”Långelands Hed” och karakteriseras som ”mager tufwig hårdwall” (bättre resp. sämre). Som framgår av kartan finns ett par mindre dammar mellan bergen. I söder gränsar utmarken mot Bräckes inägor.

Landsvägen löper över Kodes del av utmarken och vidare upp mellan inägorna och kohagen i norr. Den senare delen av vägen har överlevt och finns kvar.

Figur 19. Utsnitt ur 1776 års utmarkskarta över Långeland, Kode och delar av Bräcke.

Det är bara Långelands inägor som varit föremål för storskalig kartering. Kartan upprättades 1870 ”för erhållande utaf Hypotekslån” och föreligger endast som fotokopia i lantmäterimyndigheternas arkiv. Det rör sig således om en karta av privat natur som kopierades av lantmäteriet på 1950-talet. Den saknar beskrivning.

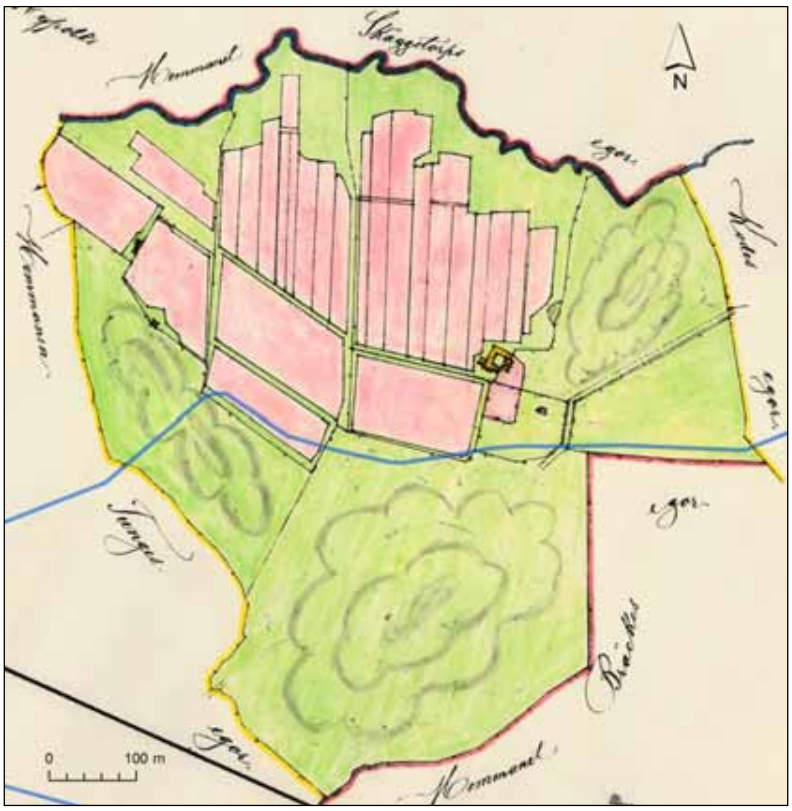

Figur 20. Långeland 1870. Akten 14–SOL–101 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

1870 års karta visar både inägorna och utmarken i söder. Inägorna domineras av åkermark som vid karteringstillfället säkerligen hade betydligt större omfattning jämfört med situationen ett par generationer tidigare. Åkrarna ”fyller ut” landskapet i ungefär samma grad som idag, undantaget dagens odlingsmark öster om gården. Återgivningen av utmarken och hagen i nordost låter ana ett typiskt öppet, skoglöst beteslandskap.

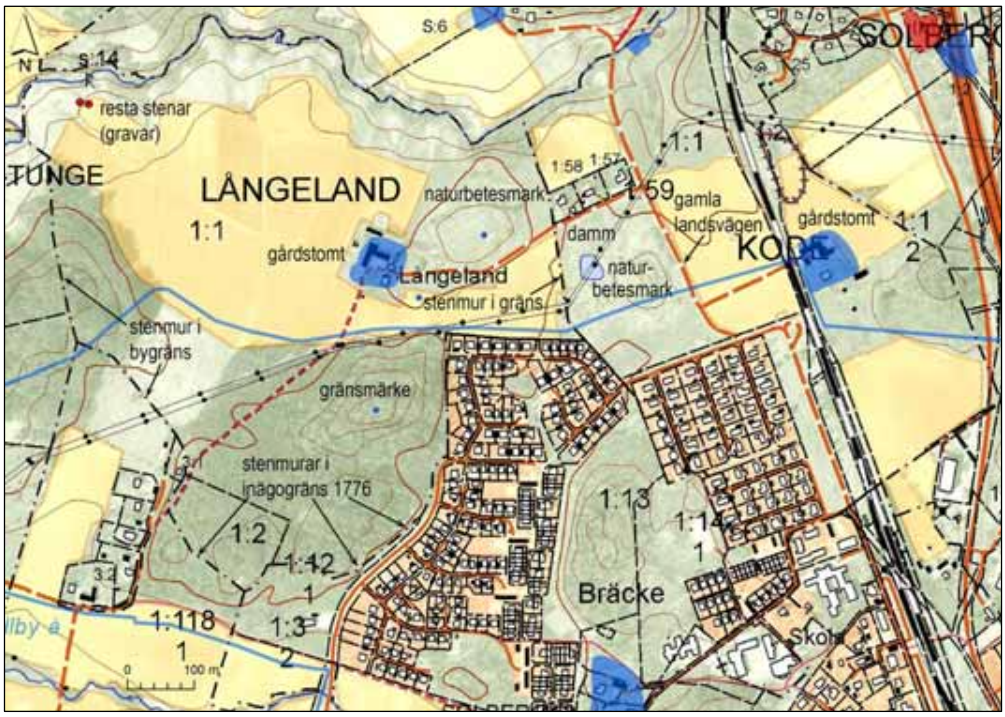

Figur 21. Kulturhistoriska spår vid Långeland och Kode.

Landskapet kring Långeland och Kode är såväl kontrast- som innehållsrikt. Inom tätortsområdet i söder finns både tät bostadsbebyggelse och barrskog på den gamla utmarken. Tätorten möter här det äldre odlingslandskapet på ett tydligt sätt! På Kode-sidan genomkorsas landskapet av järnvägen.

Inägomarken vid Långeland utgör ännu som helhet en mycket välbevarad agrar miljö, med välhävdade åkrar, jordbruksbebyggelse på gamla tomten samt en vacker, intilliggande naturbetesmark som svarar mot de äldre kartornas kohage. Betet blottlägger den karaktärsskapande bergshöjden som lantmätaren uttrycksfullt återger på 1776 års utmarkskarta. I norr inramas miljön av lövskogen längs den ringlande bäckravinen. I gränsen mot Kodes marker i öster löper en stenmur i samma sträckning som på 1700-talskartan (figur 23 på nästa sida).

Kodes kohage hävdas också fortfarande och där finns även dammen från 1776 års karta kvar. Vegetationen på den magra marken domineras bitvis av ljung, vilket ytterligare förstärker intrycket av gammal betesmark. Även här framträder den höglänta, bergiga terrängen tydligt i det omgivande landskapet. Kohagen begränsas i öster av den gamla landsvägen som här ligger kvar i sin ursprungliga sträckning. Precis som vid Långeland hyser Kodes gamla tomt fortfarande agrarbebyggelse. I en fint hävdad betesmark söder om tomten finns flera stenmurar, bl a längs en fägata mot söder. En av dessa sammanfaller med inägogränsen på 1776 års utmarkskarta.

Figur 22. Drönarbild över Långeland (t v) och Kode (uppe t h). I mellersta delen av bilden syns Långelands ännu betade kohage. Till höger skymtar dammen i Kodes gamla kohage. Fotot taget mot nordost.

Figur 23. Låg stenmur av enkeltyp i gamla gränsen mellan Långelands och Kodes kohagar. Bilden tagen från Långelandssidan, med bebyggelsen på Kodes tomt synlig i bakgrunden.

Den tidigare utmarken söder om Långeland är sedan början av 1900-talet skog-bevuxen, till största delen med barrträd. Topografin är bitvis ganska dramatisk, med branta stup och mellanliggande, trånga sänkor. På det högsta partiet i norr finns, som tidigare nämnts, en liten anläggning som tolkats som en gränsmarkering (jfr figur 10). Dess funktion är dock oklar.

I södra delen av utmarken löper stengärdesgårdar i 1700-talets inägogräns (synlig i nedre, vänstra delen av figur 19. Stenmurarna är av enkeltyp och slingrar sig fram i

terrängen på ett ålderdomligt sätt. I sydost ”navigerar” de mellan branta berghällar och låter berget fungera som hägnad i så stor utsträckning som möjligt. Den här typen av hägnadsstrukturer är vanligt förekommande i Bohuslän och avspeglar ett rationellt sätt att lösa problemet med gärdesgårdar i det allmänt skogfattiga landskapet under 1700-talet och 1800-talen. Stenmurarna som visas i bilderna nedan kan mycket väl vara samma som karterades av lantmätaren i samband med skiftet på utmarken 1776.

Figur. 24 Slingrande stenmur i den gamla gränsen mellan utmark och Bräckes inägor 1776.

Figur 25. Kort stenmur som binder samman branta berghällar längs den gamla inägogränsen mot Bräcke.

4.3 Bräcke

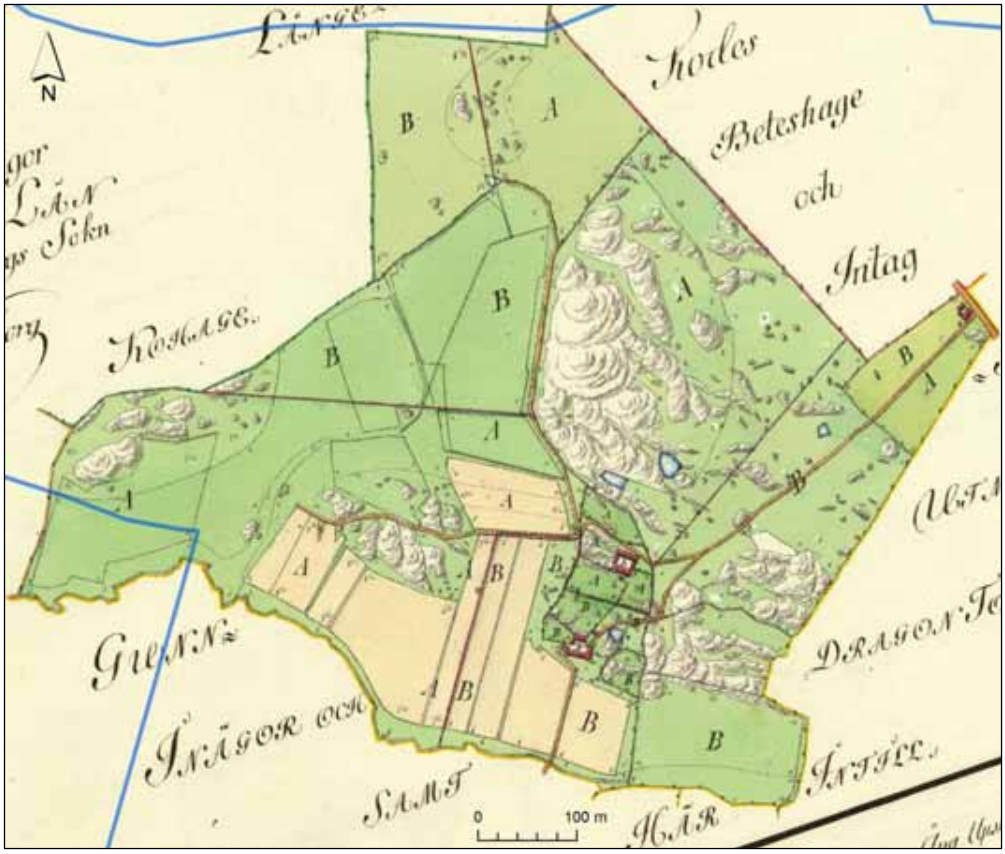

Figur 26. Karta över Bräcke från 1809, upprättad i samband med storskiftet. Akten N103-6:1 i Lantmäteri-styrelsens arkiv.

Bräckes inägor avmättes första gången 1809, i samband med storskifte. Markerna delades då mellan brukarna Anders Andersson ”den Äldre” och Anders Andersson ”den Yngre”. Som framgår av kartan ovan var gårdarna belägna ett stycke ifrån varandra, på samma platser där bebyggelsen ligger än idag.

Vid skiftet delades alla marker ”rakt av” i två lika stora delar. Det gäller såväl åker och äng på inägorna som de öster därom liggande utmarkerna. De nya gränserna framträder som raka streck på kartan. Gården A tilldelas en större yta på utmarken eftersom den norra delen innehåller en större andel berg. På utmarken finns ett par dammar. Längst i norr delas en hage, innehållande ett litet bergigt parti som ligger kvar som grönyta i dagens villaområde. I östligaste delen – intill landsvägen – återfinns ett soldattorp. I den mörkgröna ängen syns ett antal ytor som avgränsas av heldragna linjer. Troligen rör det sig om mark som håller på att omvandlas till åker.

Tre vägstråk leder ut från gårdstomterna. Det ena löper ut på inägorna i väster. Mot norr letar sig en väg fram längs inägogränsen. Stråket har överlevt och sammanfaller med gång- och cykelbanan längs dagens bostadsbebyggelse i dalgången. Stråket mot nordost leder till landsvägen. Den sista biten löper i ”korridoren” som skapades vid utmarksskiftet 1776, just för att Bräcke skulle få kontakt med huvudvägen i öster. Vägen har överlevt i sin helhet och motsvaras av Smaragdvägen. Den Y-formade korsningen nära bebyggelsen finns också kvar och känns lätt igen för den invigde.

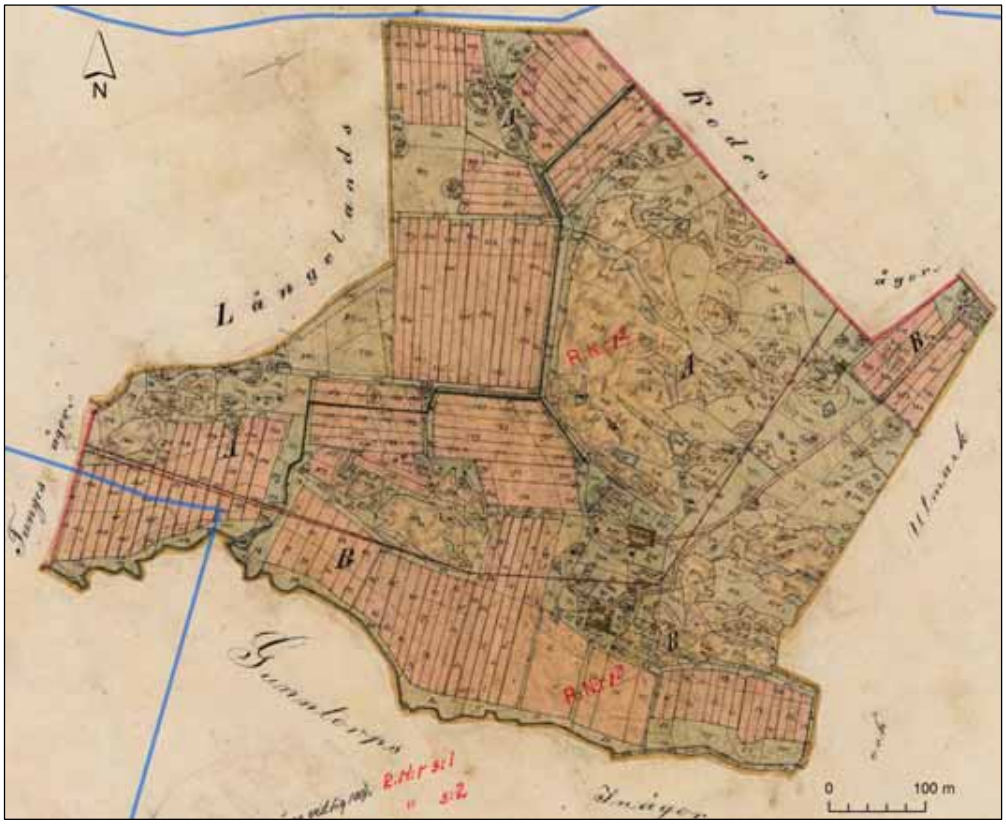

Figur 27. 1859 års laga skifteskarta över Bräcke. Akten 14–SOL–208 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

1859 karterades Bräcke inför laga skifte. I kartan, som återges ovan, framgår att det även vid detta tillfälle var två gårdsenheter som berördes av förrättningen. Där syns också att landskapet har genomgått stora förändringar sedan storskiftet ett halvsekel tidigare. Praktiskt taget all ängsmark på 1809 års karta är uppodlad och indelad i långsmala, cirka 10 meter breda tegar som avgränsas av spikraka diken. Även den tidigare hagen i norr har lagts under plogen. Samma sak gäller vid torpet i öster. Själva torp-bebyggelsen är dock flyttad cirka 150 meter längre mot sydväst. Förrättningen 1859 resulterar i att gårdarna, helt i enlighet med skiftesbestämmelserna, tilldelas varsitt sammanhängande skifte.

Drönarbilden på nästa sida visar hur den gamla bytomten fortfarande har en framträdande plats i landskapet vid Bräcke. Det beror både på läget i terrängen, på en utskjutande höjdklack, och den ännu i hög grad agrart präglade bebyggelsen. Det är framför allt det södra gårdsläget som bevarat en äldre, småskalig karaktär. Stora delar av den gamla utmarken i norr och öster finns också kvar, idag skogbevuxen men med en hel del exponerade berg i lövskogen. Söder om tomten finns välhävdad modern åkermark innehållande en del öppna diken.

Åkermarken som förr fyllde ut dalgången mot norr hyser nu tät bostadsbebyggelse. Hela detta område omramas emellertid nästan helt av stenmurar av olika slag! Stengärdesgårdarna utgörs av enkelmurar som har haft lite olika funktion (jfr figur 29). Längs östra sidan och i nordväst löper murar som hägnat in den under 1800-talet uppodlade marken. Flera murar uppträder där i dagens tomtgränser (figur 30). I sydväst finns de i avsnitt 4.2 beskrivna murarna längs den gamla by/inägogränsen mot Tunge.

Figur 28. Drönarbild över Bräcke (mot NNO), med bebyggelsen på den gamla bytomten synlig i mitten.

Kartbilden nedan visar att de synliga historiska spåren vid Bräcke i hög grad utgörs av just stengärdesgårdar. Förutom de ovan nämnda finns även välbevarade, äldre stengärdesgårdar i anslutning till Bräcke gårdstomt samt längs gränsen ett stycke öster därom.

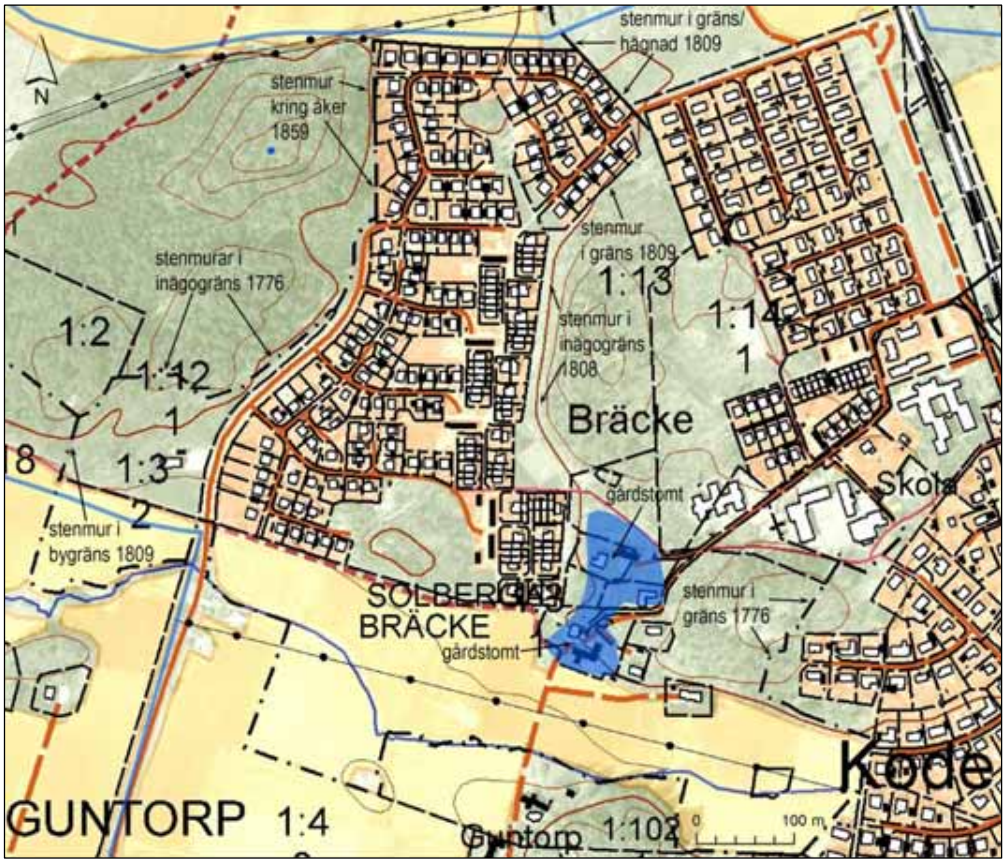

Figur 29. Kulturhistoriska lämningar vid Bräcke.

Figur 30. Stenmur längs villatomt i norra delen av bostadsområdet vid Bräcke. Muren följer hägnaden mellan en hage och utmarken på 1809 års karta.

Som påtalades ovan har stora delar av det historiska vägnätet bevarats på Bräckes gamla marker. Flera av de idag centrala vägstråken i området, t ex Smaragdvägen, har ett ursprung i vägar som redovisas på äldre kartor. Vägarna genom och förbi gårdstomterna ringlar sig fram i exakt samma sträckningar som för över 200 år sedan och är tydligt karaktärsskapande i kulturmiljön.

Figur 31. ”Bygatan” som löper genom det södra gårdsläget i Bräcke.

4.4 Guntorp och Hede

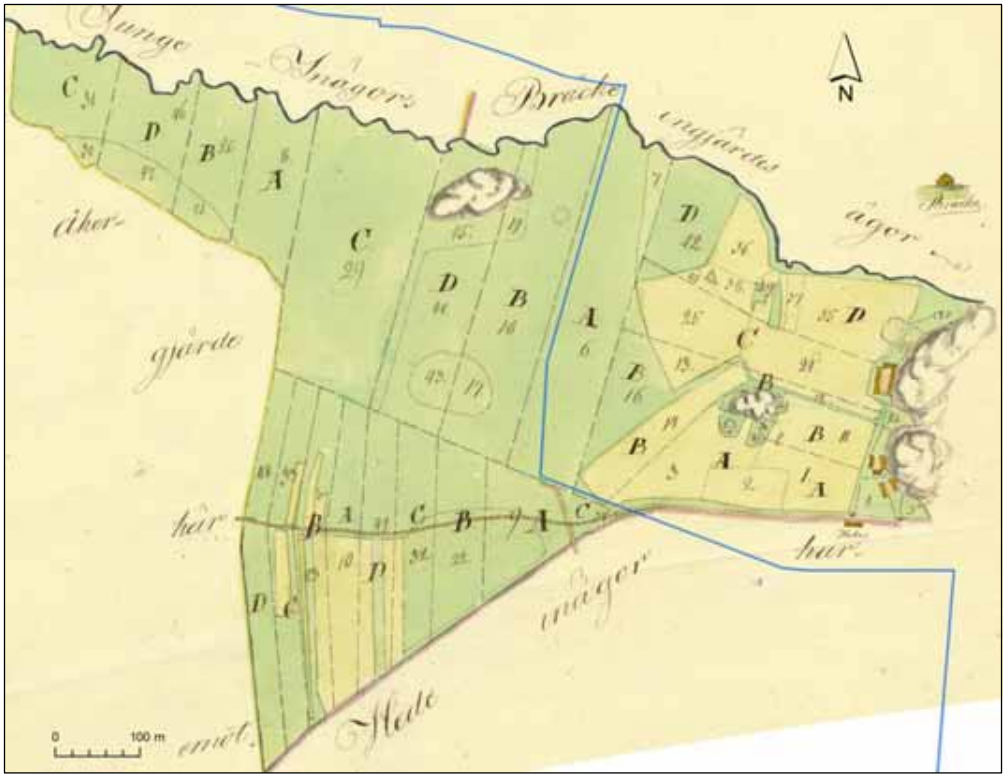

Figur 32. Storskifteskartan över Guntorp från 1784. Akten N103-14:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv.

Guntorp karterades inför storskifte 1784. Det tidigare enstaka hemmanet var då uppdelat på inte mindre än fyra delar, mellan vilka skiftet ägde rum. Gårdarna låg två och två, lokaliserade till ungefär samma platser som dagens båda bebyggelseytor. Byggnaderna låg då, som tydligt visas på kartan, omedelbart intill bergen öster om.

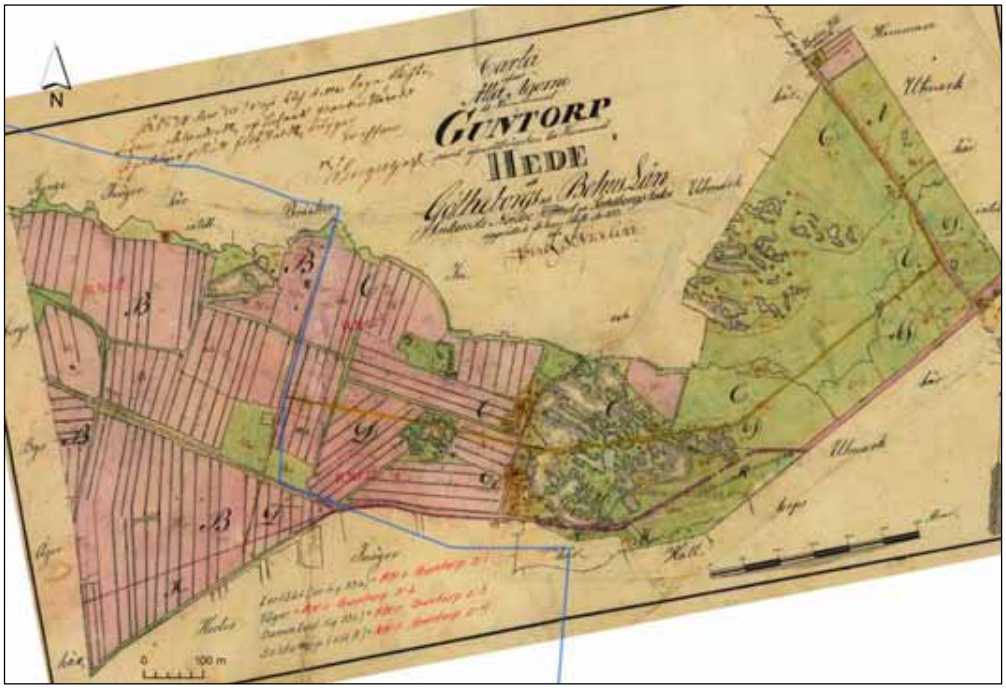

Figur 33. Guntorp vid laga skifte 1833. Akten 14–SOL–119 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Inägomarken på den flacka dalslätten i väster domineras 1784 av äng, markerad med grön färg på kartan. Merparten av åkrarna ligger samlade närmast bebyggelsen. En viss uppodling är dock på gång i sydvästra delen av slåttermarken. Flera smala tegar har där brutits upp och lagts under plogen. Vägen mot kyrkan löper vid tiden för storskiftet i en sydligare sträckning. Den passerar i öster mellan södra gårdsläget och Hedes omedelbart söder därom liggande tomt. Det aktuella vägavsnittet finns kvar och används idag som infart till bebyggelsen i området.

De streckade, raka skifteslinjerna på 1784 års karta visar att markerna vid storskiftet omfördelas i ganska många lotter. Vid laga skiftet 1833 delas marken mellan tre bönder, som erhåller varsitt ägoområde. Kartbilden, som återges i figur 33 på föregående sida, avslöjar att en närmast explosionsartad uppodling ägt rum på inägorna sedan 1784. Nästan ingen slåttermark återstår. De nya åkrarna är indelade i smala tegar som avgränsas av diken. Det verkar som om man inom ramen för nyodlingen redan har planerat och fått till stånd en ny, rakare vägsträckning mot kyrkan.

På den mest inägonära delen av utmarken finns fyra små dammar. Ett par av dessa redovisas redan på 1776 års utmarkskarta (se figur 7). Intill den östligaste dammen ligger ”Soldate Torpet” med en åker bredvid. Den bergiga terrängen kallas i kartans beskrivning, lite förvånande, för ”Heden”. Resten av utmarken fram mot landsvägen benämns ”Kohagen”. Sannolikt har lantmätaren här förväxlat namnen! På andra sidan landsvägen tar ”Brehed” vid.

I slutet av texthandlingarna till 1833 års laga skifteskarta finns några detaljerade byggnadsbeskrivningar. Dessa upprättades för att två av gårdarna skulle flytta ut från den gamla tomten, som ett underlag för beräkning av kostnader i anslutning till detta. De är ofta detaljerade och erbjuder inte sällan intressant läsning, i synnerhet om byggnaderna ifråga finns kvar. För att illustrera innehållet återges här beskrivningen av boningshuset till Anders Arfwidssons 3/8 hemman:

> *”Mannbyggnaden af Timmer 21 ½ alnar lång 9 ½ alnar bred och 5 ¾ alnar hög på En alns stenfot, täckt med tegel på bräder samt brädfordrad och innehåller: Stuga med 2ne Fenster samt Bak och kakelugnar, här intill ett Rum ämnat till Kök, En kammare med Ett Fenster hvarunder är källare inrättning, en Farstuga hwarifrån är trappa till Vinden, hwarest är en Peruke kammare med Ett Fenster, Ett Kök med slutande tegeltak på bräder från Mannbyggnaden hvilket är 14 alnar långt och 4 alnar bredt.”*

Gården Hede ligger omedelbart söder om Guntorp och gamla kyrkvägen. Det rör sig här om en mycket liten enhet som dock omnämns i ”Den røde Bog” från 1300-talets slut. Ägorna består av en smal remsa mellan den gamla kyrkvägen och bäckravinen ett par hundra meter söderut. De letar sig kilfomigt in mot Guntorp och vidare ut på den gamla utmarken, där de vid skiftena tilldelades en liten lott.

Hede är genom sin begränsade storlek och ägofigur något av en anomali i området. Sannolikt rör det sig här om rester efter en ödegård från den senmedeltida krisen, då Bohuslän förefaller ha drabbats i ovanligt hög grad. Det bohuslänska kartmaterialet och andra skriftliga källor är fulla av spår efter dessa ödegårdar. Många av dem verkar ha delats upp mellan överlevande gårdar och kom sedan att uppträda i olika

Figur 34. Laga skifteskartan över Hede från år 1836. Akten 14–SOL–138 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

skepnader i bl a kartorna. Hedes marker hänger på många sätt ”organiskt” samman med Guntorp, både rumsligt och genom gårdens placering nära det södra gårdsläget i Guntorp. Ytterligare en indikation på ödeläggelse är att en karta från 1797 (ej återgiven här) redovisar en s k utäng som hör till Solberga prästgård. Den senare var således också delägare i den lilla gårdens marker under 1700-talet.

Kartan i figur 34 visar Hedes ägor vid laga skiftet 1836, då markerna delades. Ett litet skifte till prästgården avsattes då längst i väster (bokstaven **A** på kartan). Prästgårdens ägor var redan vid karteringstillfället bebyggda. Hemmanets tomt låg, som redan nämnts, intill utmarken vid Guntorp längre österut.

Drönarbilden nedan visar den ännu agrart präglade, äldre bebyggelsen på Guntorps och Hedes gamla tomter. Gårdarna är grupperade på ungefär samma sätt som på äldre kartor, tätt intill bergen på tidigare utmark och exponerade mot den stora

Figur 35. Drönarbild (mot nordost) över Guntorp. Längst ned i bilden syns Hedes gamla gårdstomt.

åkerslätten i väster (jfr figur 37). Bebyggelsen ligger relativt väl samlad i två grupper men de enskilda gårdarna är mer eller mindre kringbyggda och därför avskärmade från varandra. Byggnaderna domineras av vitmålade boningshus från sent 1800- och tidigt 1900-tal och rödmålade ekonomilängor. Fastigheten längst i norr (1:102) avviker genom ett rödmålat boningshus och omålade längor. Byggnaderna är i ovanligt gott skick efter sakkunnig renovering på senare år. Det rör sig här om en värdefull äldre bebyggelsemiljö som, liksom grannfastigheten 1:4, hyser flera mindre ekonomibyggnader som kan ha hög ålder. Genom tomtområdet löper en ”bygata” som vid Hede ansluter till den gamla kyrkvägen som kommer in från öster.

Figur 36. Bygatan genom Guntorp, här på gränsen mellan fastigheterna 1:102 och 1:4.

Figur 37. Utblick från den gamla utmarken på berget ovanför södra gården i Guntorp (1:98). Till höger syns en stor damm som redovisas på samtliga äldre kartor.

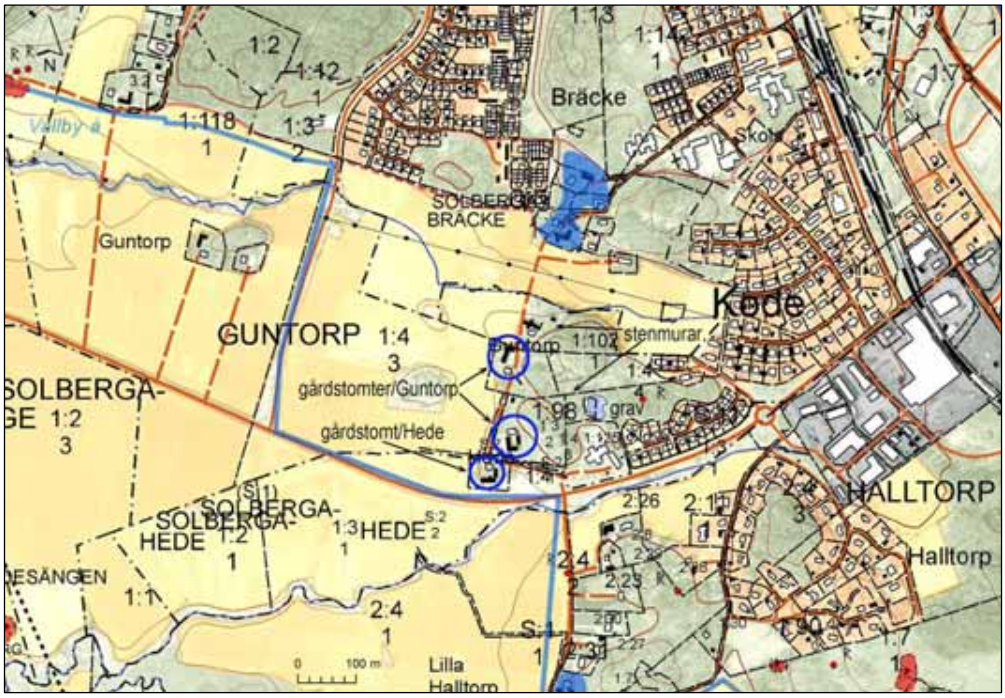

Figur 38. Kulturhistoriska lämningar vid Guntorp. I kartbilden har bl a de tidigare gårdstomterna i Guntorp och Hede markerats. De har tidigare inte varit registrerade i Fornsök.

Den bergiga delen av utmarken, närmast bebyggelsen, utgör en innehållsrik kulturmiljö som delvis betas eller nyligen har betats. Här löper stenmurar i laga skiftets gränser (figur 38 och 39). Intill bebyggelsen finns en småskalig struktur med murar som avgränsar små betesfållor. Bergsformationerna strax ovanför de både norra gårdstomterna har en märklig och fascinerande karaktär, bestående av parallella, tätt liggande ”ryggar” med smala sänkor däremellan. Ett par av dessa är vattenfyllda och sammanfaller med markerade dammar på 1833 års laga skifteskarta. Kring detta

Figur 39. Stenmur i laga skiftesgränsen mellan fastigheterna Guntorp 1:4 och 1:98.

Figur 40. Strax ovanför (öster om) den norra bebyggelsen i Guntorp har bergen ett fascinerande utseende. Mellan några av ryggarna finns de äldre kartornas dammar kvar. Marken betas ännu här.

område löper omsorgsfullt uppförda små stenmurar. En stor del av hägnaderna utgörs dock av berget självt. De lägsta partierna har ”tätats” med murarna på ett effektivt sätt (se bilden nedan!).

Figur 41. ”Bohuslänsk hägnad”! I det äldre skogfattiga Bohuslän utnyttjades ofta brant berg som hägnader. Flacka partier tätades med små murar för att hålla tätt.

Längst österut på fastigheten 1:4, strax intill modern villabebyggelse, finns vaga spår efter det försvunna torpet på 1833 års skifteskarta. Byggnaderna har, precis som framgår av kartan, legat alldeles intill berget. En cirka 7 x 4,5 meter stor förhöjning i marken torde utgöra rester efter boningshuset. Lämningen registreras som fornlämning. I kanten av den moderna åkermarken något längre mot nordväst står ett par

grindstolpar i muren som på 1800-talet omgärdade torpets inägor. På storskiftes-kartan över Halltorp (figur 43 redovisas detta som dragontorp under Stora Halltorp.

Figur 42. Grindstolpe vid ett av torpen på Guntorps gamla utmark.

På höjdkrönet strax söder om torplämningen ligger den förhistoriska graven L1968: 3119, en stensättning som mäter åtta meter i diameter. Anläggningen är idag kraftigt igenvuxen.

4.5 Halltorp

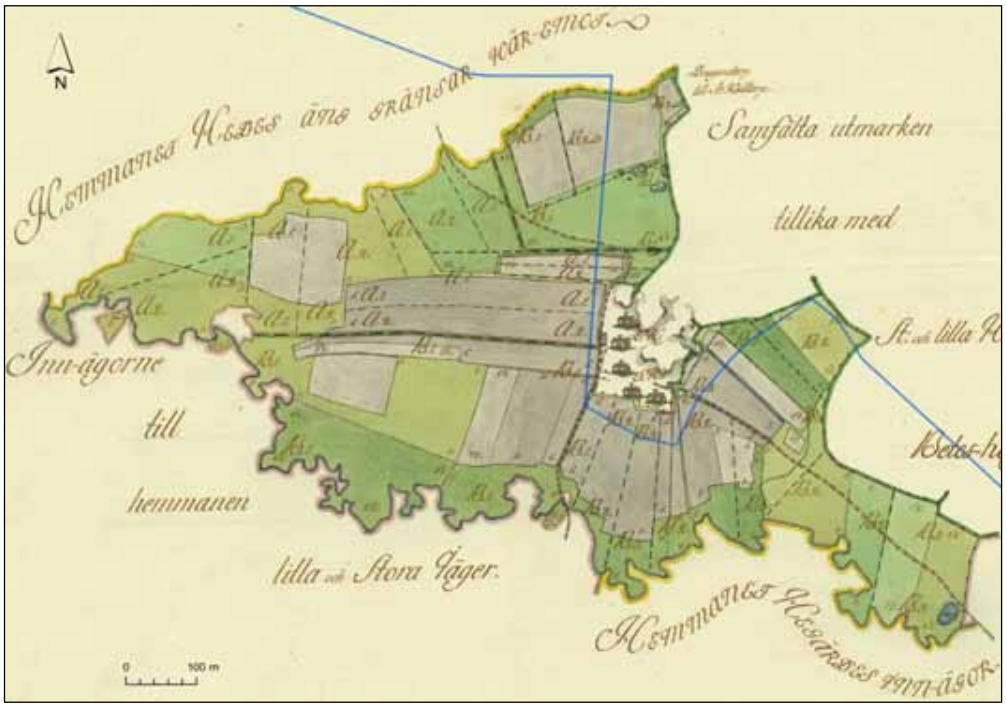

Figur 43. Halltorp vid storskiftet 1775. Akten N103-15:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv.

I figur 43 på föregående sida visas storskifteskartan över Halltorps inägor, upprättad 1775. Som synes faller endast en mindre del av inägomarken inom tätortsområdet. Bebyggelsen ligger, precis som idag, vid den markerade höjden, nära inpå och med vid exponering ut över omkringliggande åkermark. Åkrarna har en klart mindre utbredning än idag. I ytterkanterna har emellertid en viss uppodling kommit igång i slutet av 1700-talet. Dessa ytor benämns av lantmätaren som ”Wallar”.

Halltorp räknades förr som två hemman, vilka 1775 kallas Stora respektive Lilla Halltorp. De har vid tiden för storskiftet klyvts i sammanlagt fem brukningsenheter. Lilla Halltorp i norr hyser två bönder medan Stora Halltorp i söder brukas av tre. Vägen förbi bebyggelsen har samma sträckning som idag. Vid den norra tomten vinklar den dock ut på åkermarken. Den gamla vägsträckningen ligger ännu kvar som en samfällighet på fastighetskartan.

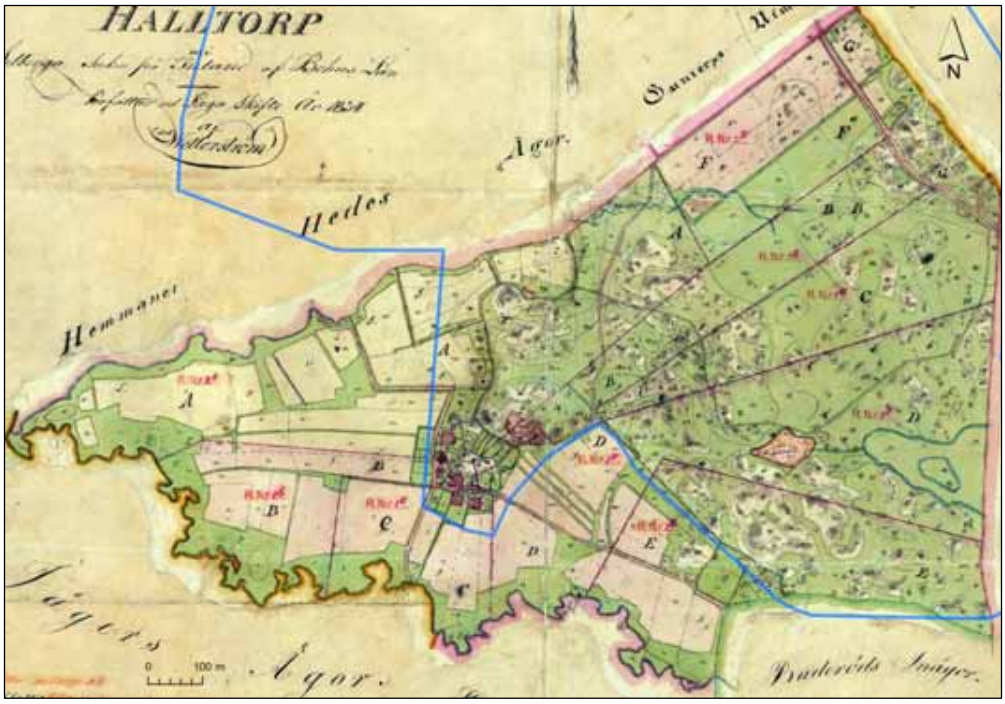

Figur 44. Laga skifteskartan över Halltorp från 1834. Akten 14–SOL–126 i Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Vid laga skiftet (figur 44) delas marken ånyo mellan fem brukare. Den här gången skiftas utmark tillsammans med inägor. De förra var föremål för omfördelning separat första gången 1805. Av kartan ovan framgår att uppodlingen redan på 1830-talet nått ungefär samma omfattning som idag. På kartan syns tydligt hur den breda å-ravinen i söder begränsar åkermarken åt detta håll.

Några hundra meter norr om bytomten finns en liten rödfärgad byggnad markerad. Det rör sig här enligt kartans beskrivning om ”Storegårdens soldattorp”. Ett stycke öster om byn ligger tre små byggnader intill den s k ”Undantagslyckan”. Över inre delen av utmarken löper en väg norrut, som i allt väsentligt ligger kvar än idag (Halltorpsvägen).

Den småbrutna, bergiga terrängen på ömse sidor av vägen mot norr kallas i kartbeskrivningen för ”betesbackar”. Markerna längre österut benämns ”Kohagen”.

Över mellersta delen av utmarken löper en hägnad som även finns med på 1805 års karta. Den torde ursprungligen ha avgränsat kohagen mot samfällda utmarker längre norrut.

Söder om hägnaden ligger den tidigare omtalade dammen – kallad ”Storedammen” – som är utritad redan på 1776 års karta då den kallades ”Halltorps damm” (jfr figur 7). Strax intill finns en torvmosse. På 1805 års karta är den markerad som damm, men med tillägget ”oduglig”.

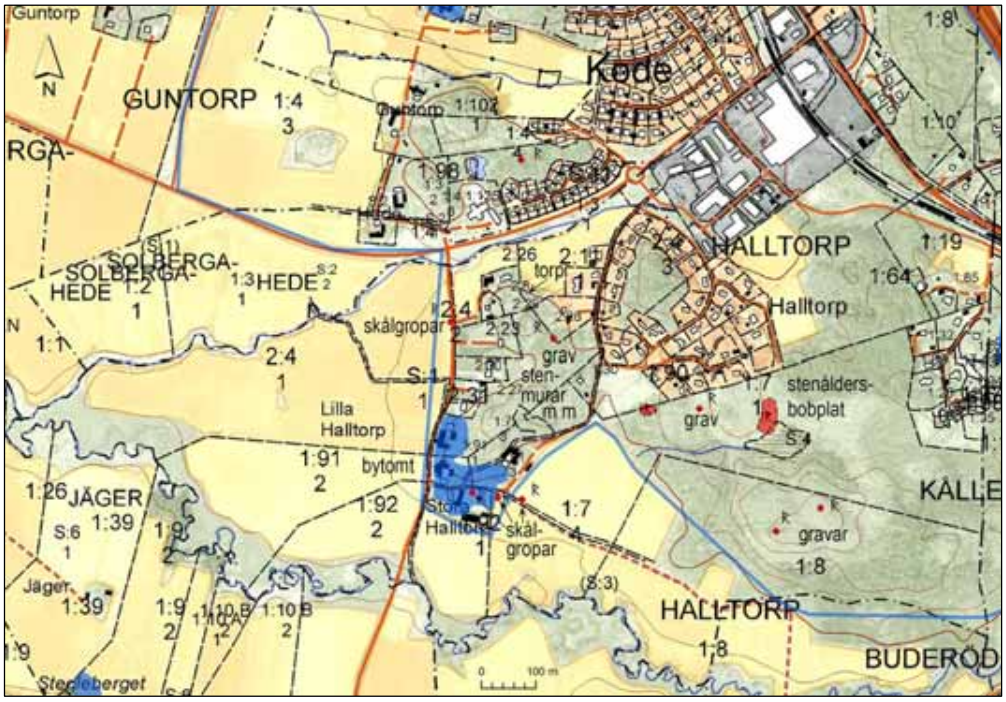

Figur 45. Fornlämningar och andra kulturhistoriska spår vid Halltorp.

En del av agrarbebyggelsen i Halltorp ligger alltså, precis som vid Guntorp, ännu kvar, samlad på den gamla bytomten intill bergshöjden. De två norra gårdarna har tydlig äldre karaktär och är kringbyggda. På Stora Halltorps tomt i söder finns några äldre byggnader men miljön är starkt präglad av industriverksamhet. Stora grävarbeten har genomförts här, vilka sannolikt har påverkat både eventuella bevarade spår under mark och möjligen även ett par av de registrerade skålgropshällarna. Norr om den agrara bebyggelsen finns flera moderna villor med delvis stora, klippta tomter som skapar en avvikande inramning. Vägen som löper intill bebyggelsen är en viktig historisk komponent. Den ligger kvar i de äldre kartornas sträckning.

Precis som vid Guntorp hyser den gamla utmarken strax öster om Halltorpsbebyggelsen en delvis småskalig struktur med stenmurar i skifteslinjerna och kring mindre fållor. En del av marken har även varit uppodlad relativt sent (1800-tal). Området betas emellertid inte och är bitvis under kraftig igenväxning. Här finns även en grav i form av en rest sten (L1968:8063). Vid Stora Halltorp finns de tidigare omnämnda skålgropshällarna, sammanlagt fem ytor med 82 registrerade gropar.

Vägen som löper från den gamla bytomten mot nordost och norr (Halltorpsvägen) har också, som tidigare nämnts, ungefär samma sträckning som på skifteskartorna.

Figur 46. Drönarfoto över Halltorp. Miljön på Stora Halltorps gård längst ned i bild är kraftigt störd av markarbeten och byggnation.

Figur 47. På den lilla förhöjningen i bildens mitt låg Stora Halltorps soldattorp vid tiden för laga skiftet 1834.

I övergången mellan inägorna och den gamla utmarken på fastigheten 2:1 i norr finns synliga rester efter Stora Halltorps soldattorp på laga skifteskartan. Mellan dagens åker i norr och berg i söder löper en nästan sammanhängande, cirka fem meter bred förhöjning som delvis är stensatt längs norra kanten (figur 47). Lämningarna registreras som fornlämning.

Figur 48. Den tidigare utmarken öster om Halltorp. På höjdpartiet i bildens mitt ligger två förhistoriska gravar, stensättningarna L1968:2822 respektive 3467.

Huvuddelen av de tidigare utmarkerna öster om byn är idag antingen bebyggda eller skogbevuxna. Skogsmarken består till stor del av barrskog som under 1900-talet har brukats rationellt. På ett uppväxande hygge ligger de två stensättningarna L1968: 2822 och 3467 (jfr drönarbilden ovan). I södra delen av utmarken löper en stenmur i de äldre kartornas inägogräns, tillika bygränsen mot Buderöd.

I östra delen av utmarken låg förr ”Storedammen” (jfr figur 44). Den försvann någon gång efter 1834, troligen i samband med uppodling under andra hälften av 1800-talet. Marken är idag bevuxen med lövskog men den gamla dammens utbredning kan fortfarande anas i terrängen. Höjddata över området avslöjar förekomsten av ett flertal diken såväl inom den forna dammytan som strax söder om.

5. Sammanfattande diskussion

Presentationen ovan har haft karaktären av en översiktlig landskapshistorisk analys av miljöerna inom och strax utanför tätortsområdet vid Kode. Utredningen har skett by för by, gård för gård och omfattat en genomgång av de historiska kartorna och en uppföljande fältbesiktning inom de gamla jordregisterenheternas jordbruksmarker. Landskapet inom befintlig tätortsbebyggelse och i anslutning till järnvägen och E6 har inte besiktigats i nämnvärd grad. Här liksom i varierande utsträckning på andra ställen inom de besökta områdena finns dock bevarade historiska element som inte varit möjliga att bedöma i detta sammanhang.

Arbetet har resulterat i nyfynd av ett antal tidigare inte uppmärksammade forn- och kulturlämningar, såsom tidigare ej registrerade gårds- och torptomter samt åtskilliga stenmurar. De förstnämnda kommer att registreras i Fornsök/Fornreg inom ramen för detta arbete. Stengärdesgårdarna har inte mätts in i detalj utan redovisas endast översiktligt på kartorna ovan.

De bitvis mycket välbevarade stenmurarna utgör emellertid ett av områdets – och Bohusläns! – mest framträdande och viktiga historiska karaktärsdrag. Flera av dem är välbyggda och löper i laga skiftets raka gränslinjer och tydliggör dessa.

Figur 49. Stenmur i gränsen mellan Bräckes gamla inägor och Långelands utmark norr om. Muren ingår i en välbevarad struktur med branta bergväggar och stenmurar som kan följas längs en mycket lång sträcka.

Ett stort antal murar har en klenare uppbyggnad och en linjeföring där de svänger fram och tillbaka. När dessa kan följas över längre sträckor sammanfaller de i regel med lantmäterikartornas inägogränser. Fotot i figur 49 ovan visar en stenmur som ingår i ett ovanligt välbevarat system med omväxlande branta bergväggar och uppmurade partier i 1700- och 1800-talens inägogränser mellan Bräcke i öser och Tunge i väster. Växlingen mellan murar och berg innebär att det historiska, rumsliga

mönstret ibland kan vara svårt att uppfatta vid en första anblick. Å andra sidan inbjuder den här typen av lämningar till roliga ”upptäckter” i landskapet. På flera platser löper de över mycket långa sträckor och bidrar inte bara till att synliggöra landskapshistoriska sammanhang. De samvarierar också i hög grad med skillnader i vegetationen, t ex mellan lövskog och barrskog. Den här typen av stengärdesgårdar är således mångfacetterade, inte minst pedagogiskt. De är dessvärre dåligt uppmärksammade inom kulturmiljövården, bl a beroende på att de sällan analyseras och inventeras med de historiska kartorna som utgångspunkt i. En stor del av dem uppfyller i princip kraven på att registreras som fornlämningar, vilket märkligt nog nästan aldrig sker.

När det gäller de tidigare registrerade fornlämningarna kan det vara värt att påpeka, att den stora mängden skålgropar (erfarenhetsmässigt) bör betraktas som en indikation på förekomsten av samtida boplatser under mark. Antalet registrerade ytor med skålgropar får inte heller ses som slutgiltigt. Utförda specialinventeringar på senare år visar att hällristningar av det här slaget ofta visar sig vara betydligt fler än vad som framgår av Fornsök.

Skålgropar och de ovan nämnda stengärdesgårdarna är kanske de historiska spår inom området som i sig är mest lämpliga att lyfta fram inom ramen för framtida informationsinsatser. Stenmurarna kan med fördel presenteras tillsammans med de historiska kartorna, vars attraktionskraft på den historieintresserade allmänheten ofta är förbluffande stor!

Figur 50. I bakgrunden skymtar en av de idag försvunna ”dammarna” på Långelands gamla utmark. I förgrunden mobiltelefon med 1776 års karta i appen Avenza Maps.

En annan företeelse som är värd att uppmärksamma i ett framtida levandegörande av kulturmiljöer och planering av naturvårdsinsatser är ”dammarna”. Det rör sig här, som framgått ovan, i de flesta fallen om mer eller mindre naturliga vattenmiljöer i olika storlekar, vilka vid karteringarna under 1700- och 1800-talen hade vattenspeglar och som sannolikt i första hand användes som vattenhål för betesdjuren på utmarkerna. Nästan samtliga historiska kartor redovisar dammar, bl a den stora utmarkskartan från 1776. Många av dem har försvunnit men flera finns kvar och utgör tillsammans med andra historiska spår viktiga element i kulturmiljöerna. Flera av dessa är säkerligen lämpliga att restaurera

5.1 Värdkärnor inom om strax utanför tätortsområdet

I kartbilden nedan har de ur landskapshistorisk synvinkel mest värdefulla kulturmiljöerna inom och i nära anslutning till tätortsområdet markerats grovt. Det rör sig om områden som med avseende på både förekomsten av synliga spår i terrängen och ännu läsbara, mera övergripande historiska mönster uppvisar de sammantaget högsta värdena. Dessa kommer avslutningsvis att beskrivas sammanfattande.

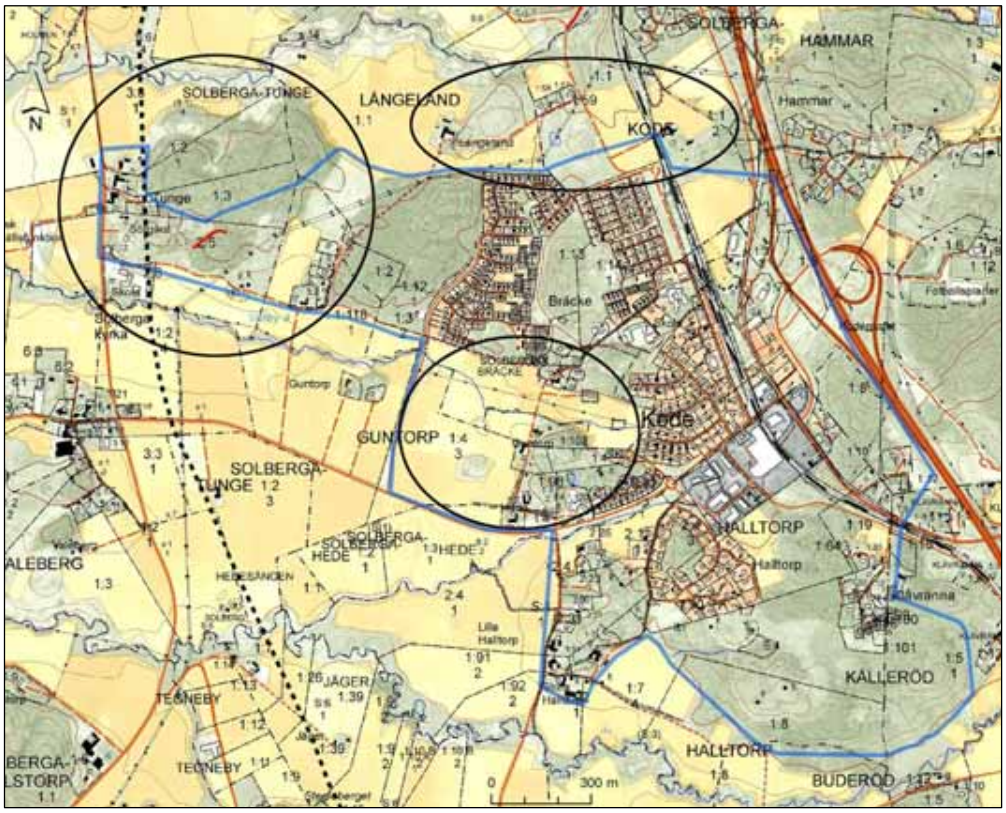

Figur 51.

5.1.1 Tunge

Kulturmiljön vid Tunge är komplex och innehållsrik. Den delvis välbevarade agrarbebyggelsen ligger samlad på delar av gamla bytomten på ett för Bohuslän typiskt sätt. Gårdarna är placerade intill ett utskjutande, markerat bergsparti i övergången mellan öppna inägor (idag åkerslätt) i väster och den tidigare utmarken i öster. Här återspeglas bl a bakgrunden till namnet Tunge (*landtunga*) på ett ovanligt tydligt sätt.

Den gamla utmarken på bl a fastigheten 2:5 (inom tätortsområdet) betas ännu delvis intensivt, vilket tydliggör och nyanserar det äldre odlingslandskapets uppdelning på

olika markslag. Inte minst får man här på flera ställen en representativ bild av hur de gamla utmarksbetena såg ut före 1900-talet. Västra delen av betesmarken redovisas i Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering (objekt D54-BAD).

Närmast bebyggelsen finns flera stenmurar, dammar och några äldre vägstråk m m. Längs bergskanten löper en enkelmur i samma sträckning som inägogränsen på skifteskartorna. På östra delen av utmarken finns en karaktärsskapande miljö med hårt betad mark, innehållande bl a ett stort antal skålgropar utspridda på flera ytor. Längst i öster löper stenmurar i 1700-talets gräns mot Långeland.

Bebyggelsen på Tunges bytomt ligger inom kulturmiljövårdens riksintresseområde Solberga - Ödsmål (O17). Den kortfattade s k värdetexten (*motiv* och *uttryck*) till riksintresset fokuserar mest på fornlämningar och utskiftad gårdsbebyggelse i ett ”representativt öppet och betat kulturlandskap”, utan hänsyn till några mer specifika landskapshistoriska sammanhang. Riksintressets avgränsning är märkligt snäv och löper omedelbart öster om bytomten och vidare mot söder, strax utanför kyrkbyn. Den exkluderar bl a delar av kyrkbyns historiska odlingsmark och övriga inägor i dalgångens fortsättning längs Vallby å mot öster. Den här delen av dalgången inramas av gamla (delvis hävdade) utmarker och välbevarad agrarbebyggelse vid Bräcke, Guntorp och Halltorp – miljöer som utifrån ett landskapshistoriskt perspektiv borde vara en del av riksintresset.

Den lite märkliga avgränsningen av riksintresset Solberga – Ödsmål avspeglar ett tidigare kunskapsläge inom kulturmiljövården. Vid utpekandet av riksintressena för 30–35 år sedan fokuserade man inte sällan på enskilda objekt bland fornlämningar och bebyggelsen, vilka fick tjäna som utgångspunkt för avgränsning av större ytor och ”kulturlandskap”. Den historiska markanvändningen, övergripande strukturer såsom uppdelningen på inägor och utmark eller de ofta välbevarade och synliga spåren på marken ägnades lite intresse.

Riksantikvarieämbetets 2014 utgivna handbok för bedömning av påverkan på riksintressena ger emellertid utrymme för att väga i landskapsaspekterna, även när avgränsningen upplevs som snäv. De nya riktlinjerna gör det möjligt att komplettera kunskapsunderlag och även inbegripa relevanta värden *utanför* befintliga riksintresseområden, om dessa har bäring på utpekade värden *inom* riksintressemiljöerna. I det här fallet råder knappast något tvivel om att perspektivet på kulturmiljön kring Tunge måste vidgas. Det mångfacetterade innehållet på bl a den gamla utmarken öster om bebyggelsen kan kopplas till de utpekade värdena inom riksintressemiljön. Även det faktum att utmarken fortfarande betas är av stor vikt och måste vägas in. Sammantaget rör det sig här således om en mycket störningskänslig kulturmiljö.

5.1.2 Guntorp/Hede

Den landskapshistoriska miljön vid Guntorp och Hede uppvisar stora likheter med Tunge. Även här finns samlad och delvis välbevarad äldre agrarbebyggelse på den gamla bytomten, belägen intill bergig terräng på intilliggande utmark. Precis som i fallet Tunge betas den bebyggelsenära delen av utmarken fortfarande, vilket bl a

synliggör stenmurar, vägstråk, dammar och andra kulturhistoriska element. Miljön upptas i Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering (objekt 562-TEF). Genom bebyggelsen löper bygatan i sin gamla sträckning. I söder finns delar av den tidigare kyrkvägen kvar. Omedelbart söder om denna ligger Hedes gårdsbebyggelse på de äldre kartornas tomt.

Den välbevarade agrarbebyggelsen i Guntorp och Hede ingår i en större landskapshistorisk kontext, där huvuddragen i det förindustriella jordbrukslandskapet ännu kan avläsas och förstås. Gårdarna intar ännu sina historiskt betingade lägen i övergången mellan vidsträckta inägor i väster och betad utmark i öster. En småskalig struktur med vägar, stengärdesgårdar, dammar m m bidrar till ökad förståelse av hur de äldre bohuslänska gårdsmiljöerna var organiserade rumsligt och funktionellt. Bebyggelsen ligger exponerad i inre delen av ett större ”landskapsrum” som ansluter till det kustnära kulturlandskapet inom riksintresset Solberga – Ödsmål, och som från bedömningssynpunkt alltså kan sägas utgöra en del av detta. Den intilliggande äldre jordbruksbebyggelsen på Bräckes gamla tomt har ett liknande läge och ingår också i denna störningskänsliga miljö.

5.1.3 Långeland/Kode

Landskapet vid Långeland och Kode i norr ingår inte i det stora landskapsrummet längs Vallby å. Här finns emellertid också en helhetsmiljö som främst omfattar gammal inägomark kring ensamgårdarna Långeland och Kode. Området ligger i huvudsak utanför gällande tätortsområde men gränsar tätt intill tätt bebyggda ytor i norra delen av Kode samhälle. I öster löper järnvägen genom jordbruksmarken.

På båda de gamla gårdstomterna finns äldre, agrar bebyggelse. Gårdarna är vackert belägna intill bergig terräng, på gränsen mot tidigare utmarker i söder. Långeland (delvis även Kode) inramas naturligt på ett sätt som gör att den äldre uppdelningen på inägor och utmarker lätt kan överblickas. Omedelbart nordost om gården ligger den gamla kohagen, välbetad och med ungefär samma utbredning som på 1700- och 1800-talens skifteskartor. Hagmarken, som är anlagd kring en markerad höjd, är mycket karaktärsskapande i miljön. Den är registrerad i Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering som objekt 649-WJQ.

Även Kodes gamla kohage är rumsligt i stort sett intakt och betas fortfarande. Även denna upptas i Jordbruksverkets databas (objekt A0B-IKL). Hagen avgränsas i väster av en enkel stenmur som sammanfaller med de äldre kartornas gräns mellan gårdarna. Längs östra sidan löper den gamla landsvägen. Betesmarken söder om Kode-bebyggelsen är rik på kulturhistoriska spår och välbetad. Den är registrerad som objekt 61F-GOX i Jordbruksverkets databas.

Sammantaget rör det sig även här om en störningskänslig miljö med stora kulturhistoriska värden och en bitvis mycket tilltalande landskapsbild. Närheten till befintlig villabebyggelse, järnväg och övriga kommunikationer innebär dock att den får tillskrivas en något lägre landskapshistorisk dignitet än Tunge och Guntorp/Hede. De två sistnämnda har därtill, som påtalats, en stark koppling till den omgivande riksintressemiljön.

6. Referenser

Connelid, P. 2017. *Kulturmiljö och landskap vid Kastellegården*. En kulturhistorisk analys, Kungälvs kommun, Västra Götalands län. Kula AB, rapport 2017-12-07.

Framme, G. 1999. *Jordrannsakning och skattläggning i Bohuslän 1662–1666*. Utgiven av Språk- och folkminnesinstitutet

Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Handbok 2014-06-23. Rapport från Riksantikvarieämbetet. Publicerad på Raä:s hemsida (www.raa.se*)*.

Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län, del VI. 1972. Ortnamnen i Inlands Nordre härad. 1. Bebyggelsenamnen. Institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg.

DOKUMENTNUMMER: 948-PM-01

DATUM: 2023-12-19

Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode, Kungälvs kommun

PM Geoteknik/Bergteknik

Beställare

Kungälv kommun

AWER GEOTEKNIK

Awer Sverige AB
VAT.nr/Momsreg.nr: SE559117224101
www.awer.se

DOKUMENTNUMMER: 948-PM-01

DATUM: 2023-12-19

KUND: Kungälvs kommun

Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode, Kungälvs kommun

PM Geoteknik/Bergteknik (PM/GEO,BERG)

Denna PM Geoteknik/Bergteknik har tagits fram av Awer i egen regi eller på uppdrag av kund. Kundens rättigheter till rapporten är reglerat i uppdragsavtalet/ramavtalet. Om inte gäller ABK 09 i sin helhet. Tredjepart har ej rättighet att använda rapporten eller delar av denna utan Awers skriftliga samtycke om inte annat avtalats i avtal med kund. Awer har inget ansvar om rapporten eller delar av denna används till annat än avtalat, eller av andra än de Awer skriftligt har avtalat eller samtyckt till. Delar av rapportens innehåll är skyddat av upphovsrätt. Kopiering, distribution, ändring, eller annat användande av rapporten kan inte föregå utan avtal med Awer. Allt ovan enligt ABK 09 om inget annat är avtalat i uppdragsavtal/ramavtal.

REV.	DATUM	BESKRIVNING	UTFÖRD	GRANSKAD	GODKÄND

HANDLÄGGARE GEOTEKNIK	HANDLÄGGARE BERGTEKNIK	GRANSKARE
Lukas Johansson, lukas@awer.se	Artemis Karlatou, artemis@awer.se	Daniel Lennartsson, daniel@awer.se

SÖKVÄG: \\a-server\Awer\05 Uppdrag\2022\948 - FÖP Kode, Kungälv kommun\03 Produktion\02 Dokument\PM

Awer Sverige AB
VAT.nr/Momsreg.nr: SE559117224101
www.awer.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 SYFTE OCH UPPDRAG 1
2 UNDERLAG 2
2.1 Arkivmaterial 2
2.2 Kartmaterial 3
3 STYRANDE DOKUMENT 3
4 EXPLOATERINGSFÖRSLAG 3
5 MARKFÖRHÅLLANDEN OCH ÖVRIGA FÖRUTSÄTTNINGAR 5
5.1 Topografi och ytbeskaffenhet 5
5.2 Historiska förhållanden 8
6 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN 9
6.1 Jordarts- och jorddjupskarta 9
6.2 Jordlagerföljd och egenskaper 11
6.3 Hydrogeologiska förhållanden 12
7 BERGTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN 15
8 RADONFÖRHÅLLANDEN 15
8.1 Allmänt 15
8.2 Översiktlig radonriskkartering 16
9 KLIMATFÖRÄNDRINGAR 19
10 STABILITETSFÖRHÅLLANDEN 20
10.1 Klassning av stabilitet 21
10.1.1 Metodik geoteknik 21
10.1.2 Metodik bergteknik 22
10.2 Tidigare stabilitetsberäkningar 23
10.2.1 Geoteknik 23
10.2.2 Bergteknik 27
10.3 Fältkartering 28
10.3.1 Geoteknik 28
10.3.2 Bergteknik 37
10.4 Slutsatser stabilitetsförhållanden 48
10.4.1 Geoteknik 48
10.4.2 Bergteknik 49
11 SÄTTNINGSFÖRHÅLLANDEN 50
12 REKOMMENDATIONER 51

Awer Sverige AB
VAT.nr/Momsreg.nr: SE559117224101
www.awer.se

BILAGOR

Bilaga A	Tidigare geotekniska undersökningar
Bilaga B	Stabilitetsklassning, geoteknik
Bilaga C	Stereografisk projektion
Bilaga D	Identifierade riskområden
Bilaga E	Bilageförteckning shp-filer

PM Geoteknik/Bergteknik Fördjupad översiktsplan (FÖP) Kode Kungälvs kommun Uppdragsnummer: 948	Rev 00	Sida 1	AWER GEOTEKNIK
	Datum 2023-12-19	Sign LJ & AK	

1 SYFTE OCH UPPDRAG

Awer Geoteknik har på uppdrag av Kungälvs kommun utfört en övergripande geoteknisk och bergteknisk utredning inför upprättandet av fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode i Kungälvs kommun.

Kode är en tätort beläget ca 13 km nordväst om Kungälv. Det aktuella området för utredningen avgränsas av Tunge i väst, Vallbyån i norr, Västerberget i öst och Hedsvägen och kring Halltorp samt Klåvränna längst i söder. Utbredning av undersökningsområdet visas i Figur 1-1.

Figur 1-1 – Utbredning av undersökningsområdet.

Syftet med FÖP Kode är att åskådliggöra kommunens mål och visioner för tätorten Kode. Kode beskrivs som ett stationssamhälle där planeringen ska framför allt främja ett attraktivt boende med kvalitativa grönområden och med bra koppling till kollektivtrafiken som har en central placering.

Följande utredning beskriven i denna rapport syftar till översiktligt att beskriva de geologiska, geotekniska och bergtekniska förhållanden som råder för det aktuella området i Kode. Utredningen har även i avsikt att översiktligt bedöma sättningsförhållanden, stabilitetsförhållanden i jord, pågående erosion, bergstabilitet med hänseende på blockutfall och ras samt geotekniska följder avseende framtida klimatförändringar.

2 UNDERLAG

Som underlag till denna rapport och redogörelse har Awer Geoteknik utfört okulär geoteknisk- och bergteknisk fältbesiktning under februari och mars 2022. Fältbesiktning utfördes på utvalda observationspunkter inom undersökningsområdet.

Vidare underlag använt i följande handling är arkivmaterial enligt §2.1 och kartmaterial enligt §2.2.

2.1 Arkivmaterial

Tidigare geotekniska utredningar och relevanta undersökningar inom utbredningen av undersökningsområdet har erhållits från Kungälvs kommun. Utredningarna är lokaliserade enligt markerade områden i Figur 2-1 nedan. Utredningarna numreras och redovisas i bilaga, se bilageförteckning.

Figur 2-1 – Områden markerat med blått där tidigare geotekniska utredningar har utförts.

Utöver geotekniska undersökningar redovisade i figuren ovan har följande utredningar inarbetats i följande rapport,

- Översiktlig Radonriskkartering över Kungälvs kommun, daterad 2021-12-21, upprättad av COWI.
- Översiktlig dagvattenutredning - Kode översiktsplan (granskningshandling), daterad 2022-03-11, upprättad av Markera Mark Göteborg AB.

2.2 Kartmaterial

Digitalt kartmaterial från Lantmäteriet och Sveriges geologiska undersökning (SGU) har inhämtats för redovisning och analys av geotekniska- och bergtekniska förutsättningar inom undersökningsområdet. Kartmaterialet har inarbetats i ArcGIS för utvärdering och analys.

Följande dataunderlag har använts,

- Lantmäteriets nationella höjdmodell, GRID 1+
- SGU:s digitala jordartskarta
- SGU:s digitala jorddjupskarta
- SGU:s digitala karta för genomsläpplighet
- SGU:s digitala berggrundskarta
- SGU:s digitala brunnsarkiv
- SGU:s kartvisare för skred och raviner

3 STYRANDE DOKUMENT

Denna rapport ansluter till SS-EN 1997-1 med tillhörande nationella bilagor och tillämpningsdokument.

Tabell 3-1 - Planering och redovisning.

Typ av utredning	Nyttjas i denna PM	Styrande dokument
Alla utredningar	**x**	SS-EN 1997-1 IEG Rapport 2:2008, Rev 3 IEG Rapport 4:2008. Rev 1 Boverkets författningssamling
Slänter och bankar	**x**	IEG Rapport 6:2008, Rev 1

4 EXPLOATERINGSFÖRSLAG

I FÖP Kode beskrivs Kungälvs kommuns exploateringsförslag över hur marken inom Kode ska användas för bebyggelse, verksamheter, natur- och rekreationsområde, idrott och jordbruk. I Figur 4-1 och Figur 4-2 nedan visas en mark- och vattenanvändningskarta över undersökningsområdet, där kartan visualiserar vilken typ av exploatering som planeras för respektive område.

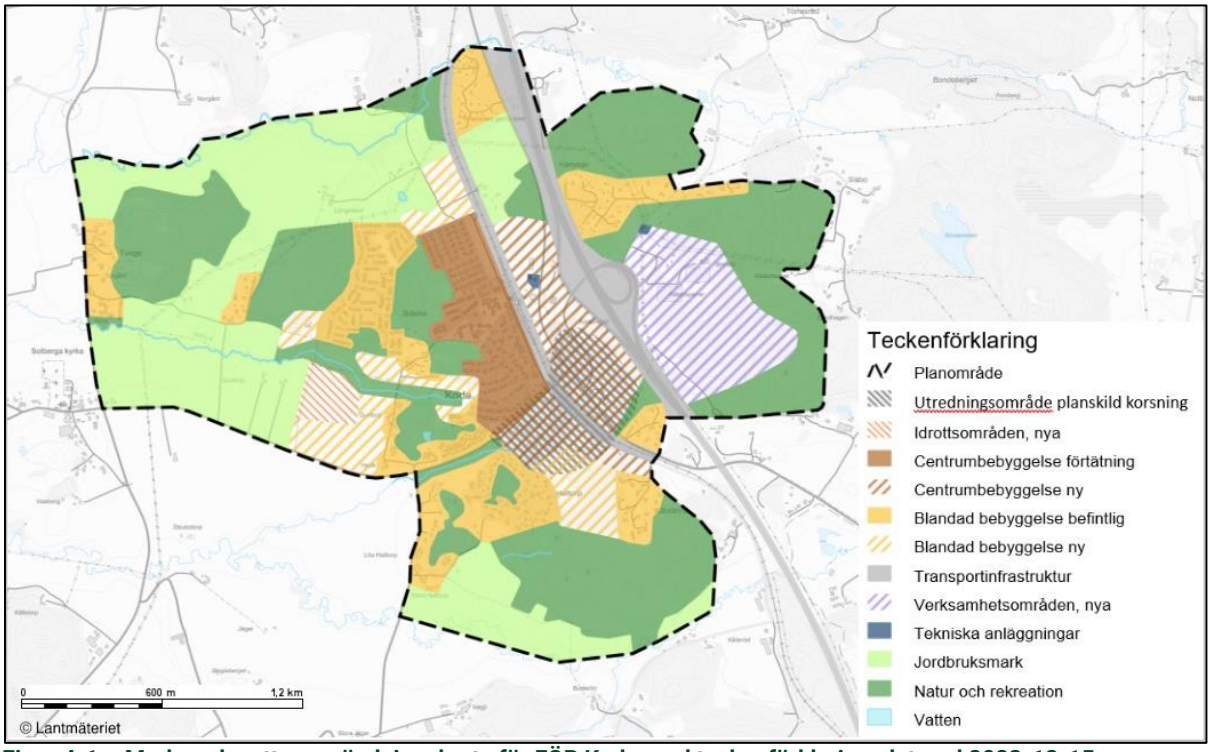

Figur 4-1 – Mark- och vattenanvändningskarta för FÖP Kode med teckenförklaring, daterad 2023-12-15

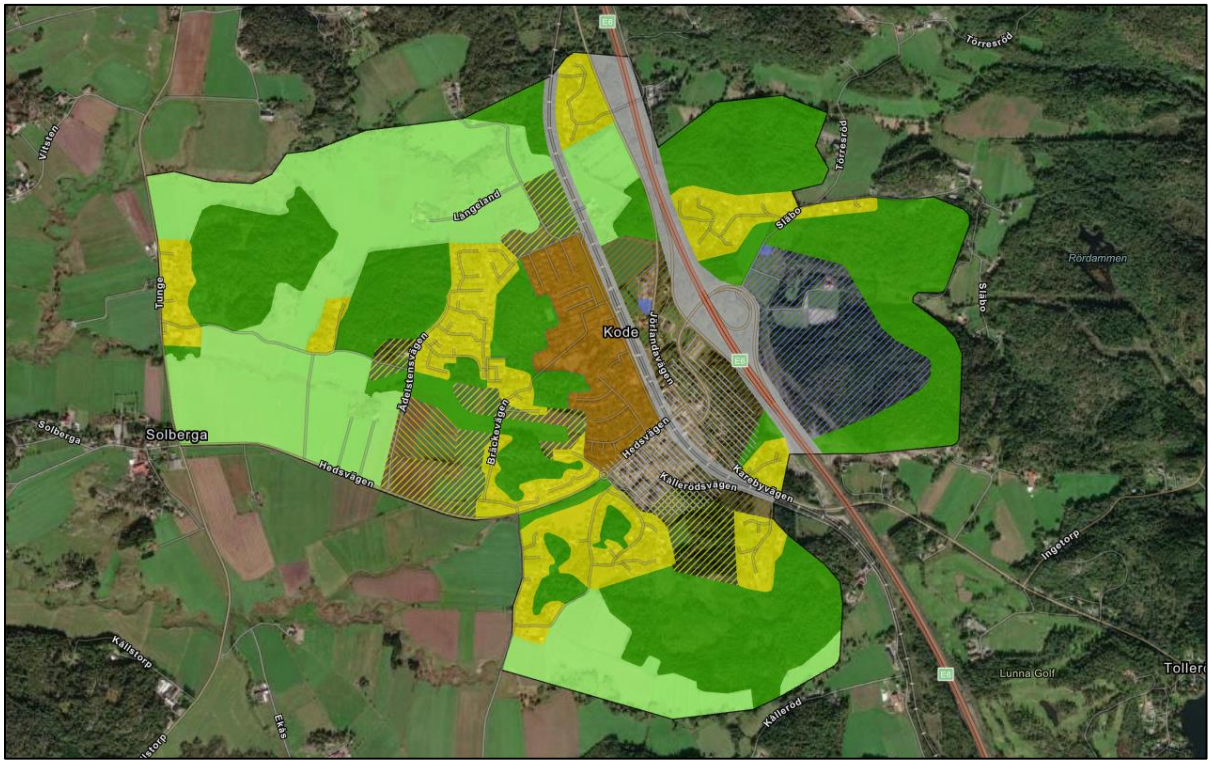

Figur 4-2 – Mark- och vattenanvändningskarta för FÖP Kode i ArcGIS.

Figur 4-3 nedan visar markeringar av exploateringsförslag som innefattar nybyggnation i form av lätta eller tunga konstruktioner där geotekniken och bergtekniken analyserats lite noggrannare. Förslagen har delats upp i delområden baserat på planerad exploatering, topografi, geotekniska-, hydrogeologiska- och bergtekniska förutsättningar. Vissa delområden berör även ytor som kommunen i tidigare mark- och vattenanvändningskarta avsett exploatera.

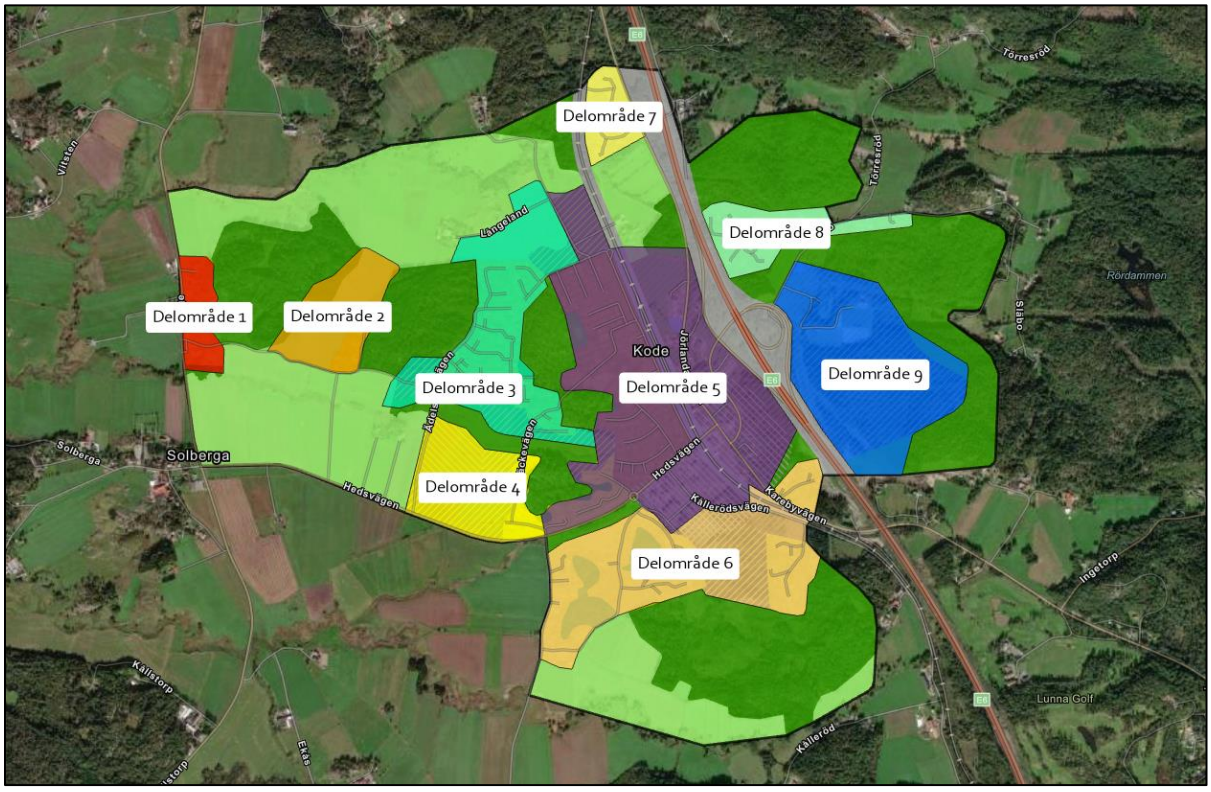

Figur 4-3 – Markeringar av valda delområden, numrerade 1 – 9.

5 MARKFÖRHÅLLANDEN OCH ÖVRIGA FÖRUTSÄTTNINGAR

5.1 Topografi och ytbeskaffenhet

Ytbeskaffenheten inom undersökningsområdet för FÖP Kode består främst av åker- och betesmark följt av bebyggelse i form av punkthus, industrilokaler och infrastruktur. Kode tätort definierar undersökningsområdets centrum och sträcker sig mot sydöst och nordväst. Strax utanför tätorten finnes samhällen med ett flertal eller enstaka hus. Vid södra Kode tätort finns idag industriytor klassificerat MKM (mindre känslig markanvändning) enligt Länsstyrelsens karta över förorenade områden. Bohusbanan delar undersökningsområdet på mitten och tvärs över östra delen ligger E6:an. Områdets sydvästra gräns föreligger längs Hedsvägen. Se Figur 5-1.

Figur 5-1 – Ortofoto över topografi och ytbeskaffenhet för FÖP Kode.

Inom undersökningsområdet förekommer höjdpartier i form av bergknallar där plana och delvis kuperade dalgångar definierar topografin. Kring områdets nordvästra och sydvästra delar dominerar plan betes- och åkermark, där norra delarna är mer kuperade. Längs norra gränsen rinner Vallbyån i östlig-västlig riktning. Vidare inom de västra delarna förekommer åar och bäckar som sträcker sig i öst-väst riktning, angränsande landskap lutar svagt ned mot vattendragen. Längs åkermarken och betesmark kläs bäckarna av vass. Se Figur 5-2 till Figur 5-6 för exempel på terrängen.

Figur 5-2 – Plan topografi vid undersökningsområdets södra och sydvästra delar.

Figur 5-3 – Plan åker kring norra halvan av undersökningsområdet, notera kuperad terräng längs horisonten.

Figur 5-4 – Kuperad terräng som dominerar undersökningsområdets östra och sydöstra delar.

Figur 5-5 – Exempel på bäckar inom undersökningsområdet, vass klär bäckarna längs åkrar och betesmark.

Figur 5-6 – Exempel på karterat berg inom undersökningsområdet.

5.2 Historiska förhållanden

Historiska flygfoton visar att Kode tätort på 50/60-talet kunde beskrivas som ett stationssamhälle som endast bestod av ett fåtal hus och en station för Bohusbanan. Omkring samhället fanns enstaka gårdar som idag är integrerat och en del av Kode tätort. Historiska flygfotot visar att åker- och betesmark definierade stor del av den mark som idag är bebyggd. Se Figur 5-7 för historiskt flygfoto över Kode.

Figur 5-7 – Historiskt flygfoto från 50/60-talet över FÖP Kode (Eniro, 2022).

6 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

6.1 Jordarts- och jorddjupskarta

Enligt SGU:s jordartskarta definieras jordlagerföljden främst av glacial finlera, följt av bergknallar utspritt inom planområdet. Ställvis finns lokala partier med kärrtorv, postglacial sand och sandig morän. Åkerlandskapet i planområdets sydvästra gräns definieras av postglacial finlera enligt jordartskartan. Se Figur 6-1 för SGU:s jordartskarta över FÖP Kode.

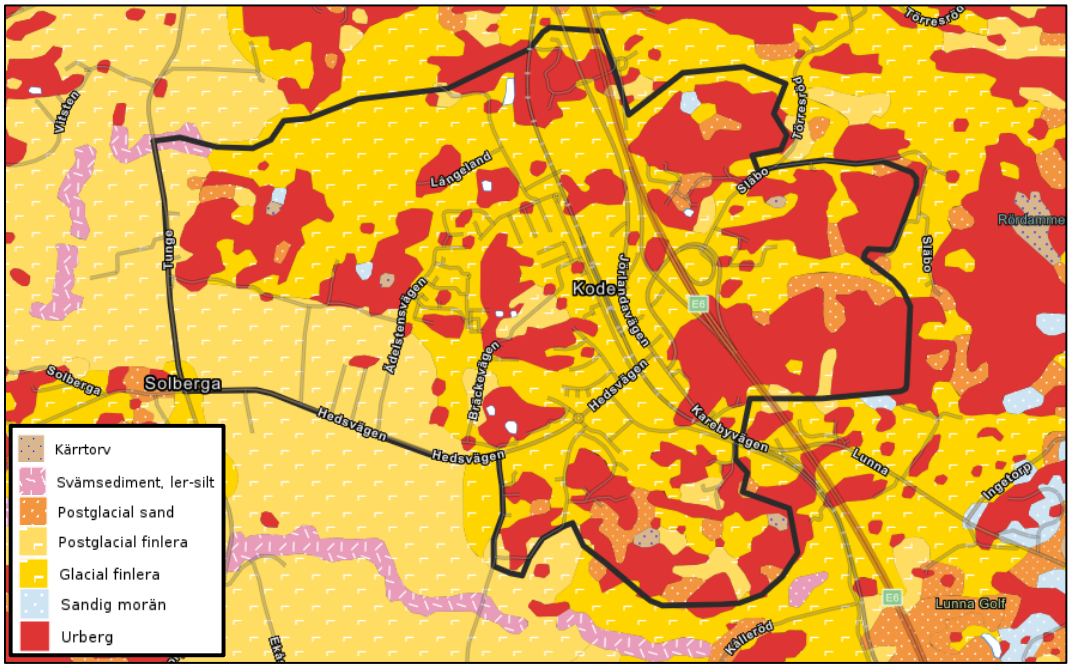

Figur 6-1 – Jordartskarta, utbredning av FÖP markerat med svart (SGU, 2022).

Jorddjupet inom undersökningsområdet varierar mellan ca 0 och 20 m enligt SGU:s jorddjupskarta. Jorddjupen är som mäktigast enligt jorddjupskartan i Kode tätort och åkermarken vid planområdets sydvästra gräns. Lokala dalgångar, både djupa och ringa, kan observeras omkring planområdet men främst i öster, sydöstra och nordöstra hörnen av området. De mindre djupa dalgångarna definieras av postglacial sand och de djupare som postglacial/glacial finlera. Se Figur 6-2 för SGU:s jorddjupskarta över FÖP Kode.

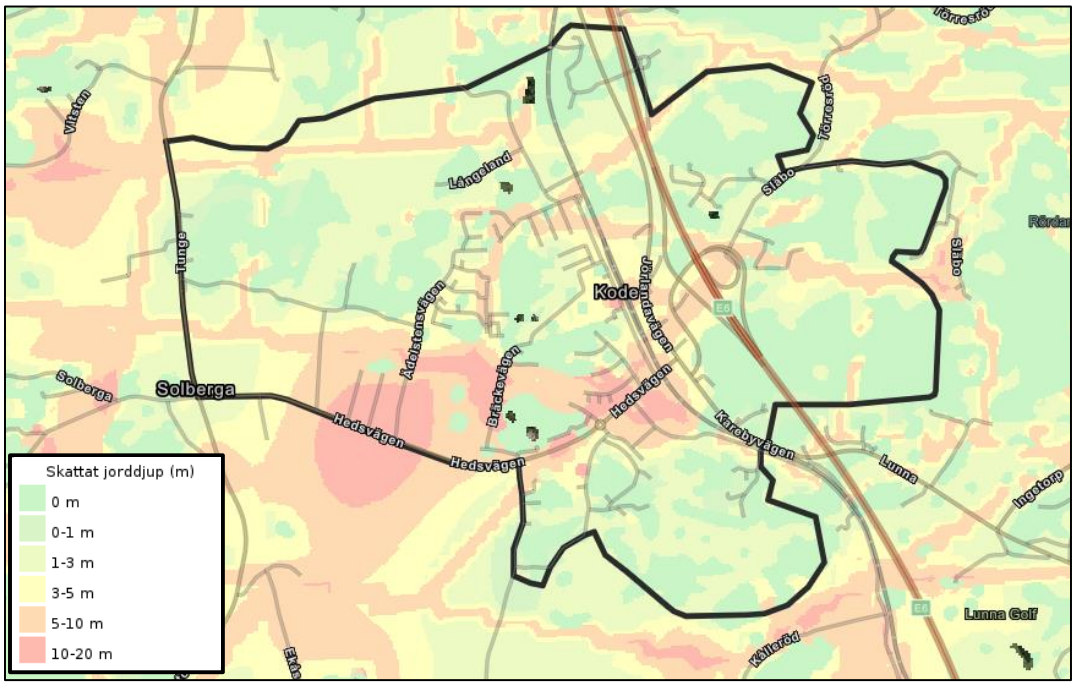

Figur 6-2 – Jorddjupskarta, utbredning av FÖP markerat med rött (SGU, 2022).

6.2 Jordlagerföljd och egenskaper

Nedan beskrivs jordlagerföljden och egenskaper erhållna från tidigare utförda undersökningar. Jordlagerföljden beskrivs för respektive delområde enligt Figur 6-3.

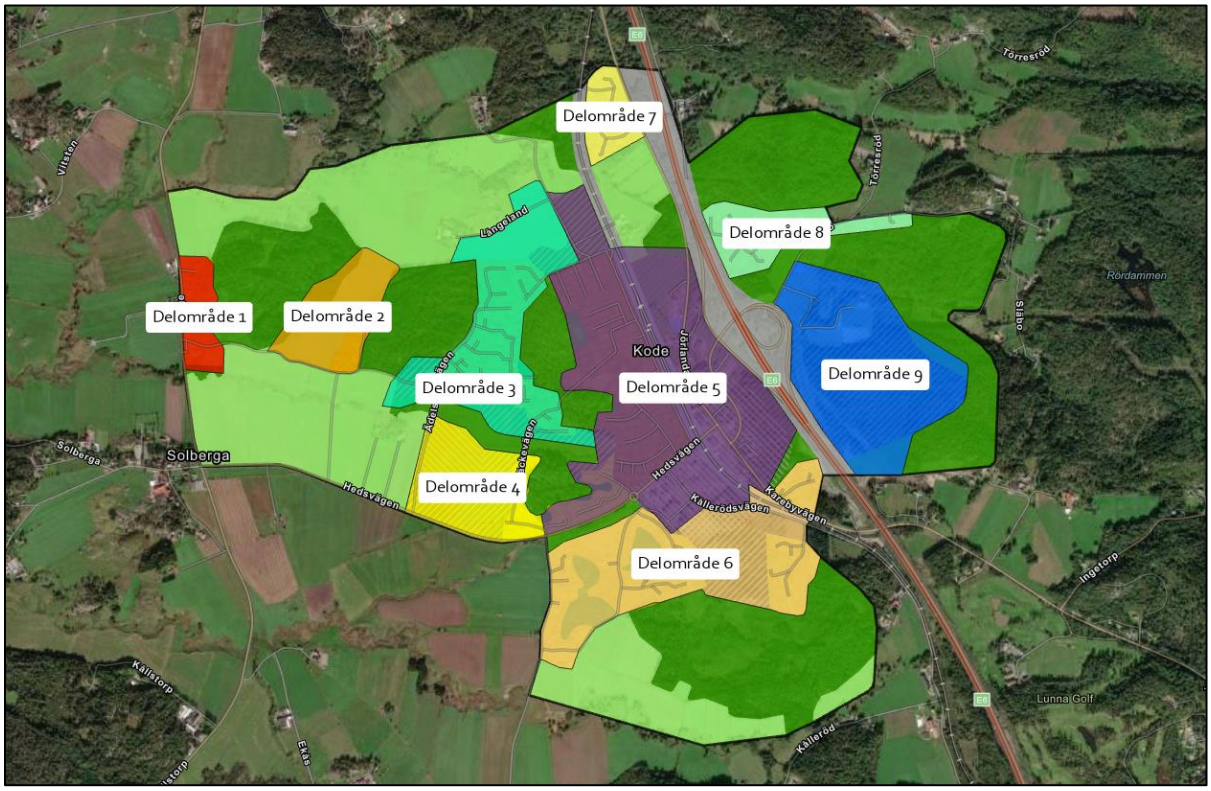

Figur 6-3 – Markeringar av valda delområden, numrerade 1 – 9.

Enligt tidigare utförd geoteknisk undersökning vid Tunge skola i **delområde 1** så beskrivs jordlagerföljden bestå av mulljord på naturligt lagrad jord ovan berg. Naturligt lagrade jorden beskrivs som lera som överst utvecklat en torrskorpa och mot djupet övergår till sulfidhaltig lera. Djupet till berg varierar kraftigt där berg i dagen har observerats vid norra delen av Tunge skola och berg påträffats vid ca 30 m djup strax norr om Vallby åns biflöde. Ovan berget tolkas ett 0 – 4 m mäktigt friktionsjordslager.

Jordlagerföljden för dalgången i **delområde 3** beskrivs som ett ytligt lager mulljord eller torv ovan lera följt av friktionsjord på berg. Leran har överst utvecklat en torrskorpa och beskrivs ställvis som gyttjig och siltig. Bergdjupet ligger generellt mellan 1 – 30 m, där minsta jorddjup är längs bergknallarna och största jorddjup är längs delområdets södra gräns mot Vallby åns biflöde, här beskrivs även leran som sulfidhaltig mot djupet. Endast ett skikt av friktionsjord har påträffats ovan berget.

I **delområde 4** så beskrivs jordlagerföljden som lösmark där jordlagerföljden definieras initialt av gyttja och lera. Gyttjan är som mäktigast i västra delområdet, där upp till 3 m mäktig gyttja påträffats. Leran har överst utvecklat en torrskorpa och övergår till siltig mot djupet. Djupet till berg varierar mellan ca 8 – 33 m djup, men berg i dagen kan observeras i mitten av delområdet. Största djup till berg har påträffats mot sydväst. Friktionsjordens mäktighet ovan berget varierar mellan ca 0,5 – 1,5 m.

Inom utbredningen av **delområde 5** har flertalet tidigare geotekniska undersökningar utförts. Generellt kan jordlagerföljden beskrivas som fyllning på naturligt lagrad jord ovan berg. Den naturligt lagrade jorden är lera som till största del beskrivs som siltig. Leran har överst utvecklat en torrskorpa. Följt av leran vilar ett tunt lager friktionsjord med mäktighet om ca 0 – 1,5 m på berg. Djupet till berg varierar kraftigt i området med ca 1 – 30 m från markytan, där minsta jorddjup har påträffats längs dalgångarna och största jorddjup kring Hedsvägen.

Kring dalgångarna inom **delområde 6** i riktning mot Bohusbanan så visar tidigare geotekniska undersökningar att jordlagerföljden består av mulljord följt av lera ovan friktionsjord. Lerans mäktighet varierar mellan ca 3 – 16 m och har överst utvecklat en torrskorpa. Mäktigheten hos friktionsjorden är okänd och inget berg har påträffats i samband med undersökningarna.

Inga tidigare geotekniska undersökningar har utförts inom utbredningen av **delområde 2, 7, 8 och 9**.

Utvärderad skjuvhållfasthet i leran från tidigare undersökningar visar att inom hela FÖP Kode klassificeras skjuvhållfastheten främst som mycket låg till låg med varierande värden på ca 10 – 25 kPa med svag ökning mot djupet. Sensitiviteten hos leran är främst mellan- till högsensitiv och partier med kvicklera har ställvist påträffats inom undersökningsområdet. Leran bedöms generellt som svagt överkonsoliderad till normalkonsoliderad.

Att en lera beskrivs som kvick innebär att vid omrörning så kommer leran att förlora majoriteten av sin ursprungliga skjuvhållfasthet där skjuvhållfastheten blir mycket låg. Vid eventuella störningar i kvicklera som följd av exempelvis markarbeten eller stora och små skred vid vattendrag kan så kallade sekundärskred inträffa, där det initiala skredet kan leda till större mer omfattande skred tills skredets bakkant når fastmark eller berg.

6.3 Hydrogeologiska förhållanden

Hydrogeologiska förhållanden enligt tidigare utförda undersökningar beskriver att grundvattennivån i lösmarkspartierna varierar mellan ca 0,5 – 1,5 m djup under markytan, ställvis i linje med underkant torrskorpelera. Grundvattennivå i linje med markytan har också observerats kring åker- och betesmarken längs Hedsvägen. Tidigare utförda tryckutjämningsförsök och installerade grundvattenrör visar att artesisk portryckfördelning påträffats med en motsvarande trycknivå på ca 0,5 – 1,5 m ovan markytan. Artesiska portrycksförhållanden har främst observerats kring bergknallarna där jorddjupen sjunker hastigt.

SGU:s brunnsarkiv visar förekommande uttagbrunnars kapacitet och enligt arkivet brukas en klar majoritet av installerade brunnar inom utbredning av FÖP Kode för energiutvinning och endast ett fåtal brunnar brukas för dricksvattenuttag. Se Figur 6-4.

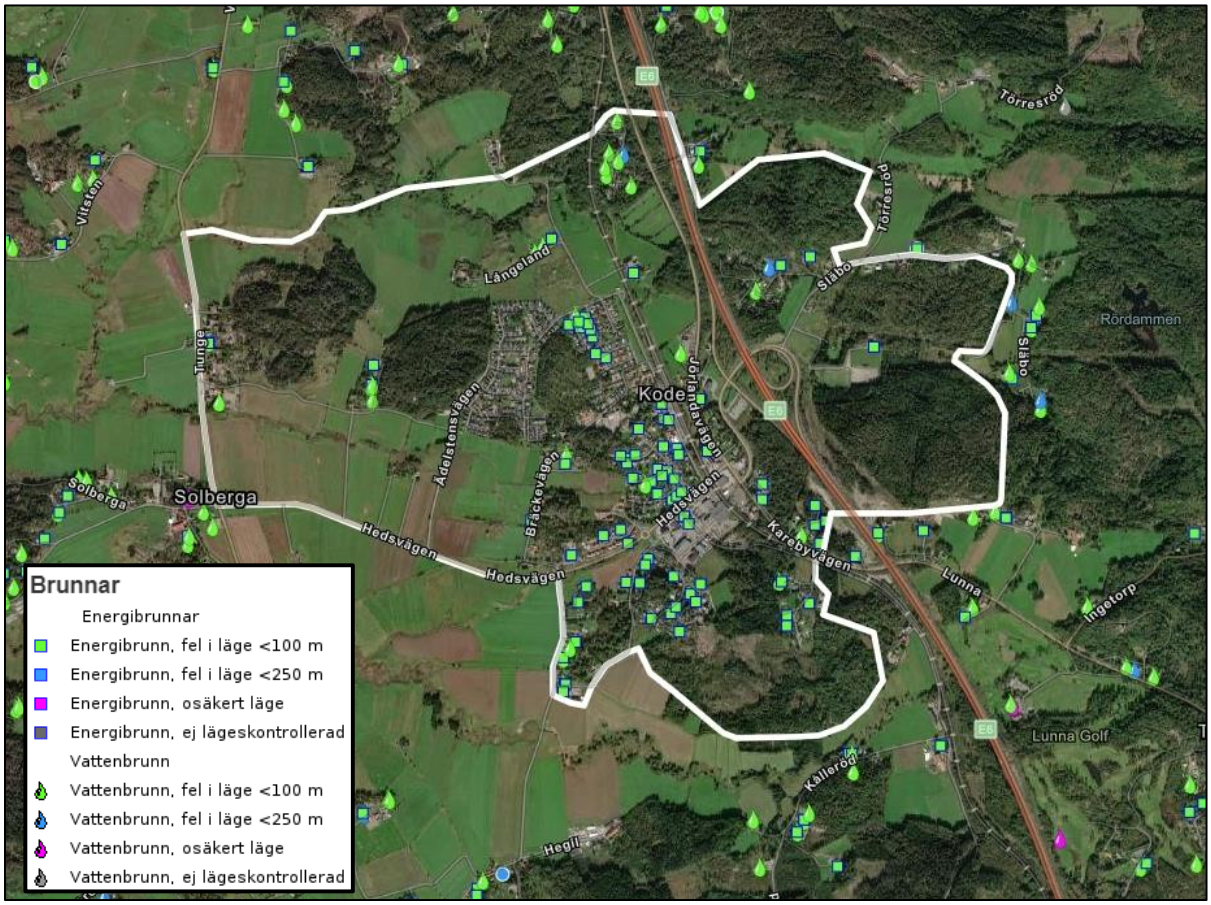

Figur 6-4 – SGU:s brunnsarkiv för FÖP Kode, markerat inom planområdet i vitt (SGU, 2022).

En översiktlig dagvattenutredning över FÖP Kode har upprättats av Markera på uppdrag av Kungälvs kommun. Dagvattenutredningen visar att tre värdefulla vattenförekomster och strandskydd förekommer inom utbredningen av FÖP Kode, se Figur 6-5.

Utredningen visar även att området kan översiktligt delas in i tre huvudavrinningsområden. Det rosa området i norr avrinner i riktning mot Vallbyån, det gula området i mitten avrinner mot Vallbyåns biflöde och södra mot Kollerödsbäckens biflöde, se Figur 6-6.

Risk för översvämningar längs vattenförekomsterna har identifierats, både för befintliga förhållanden och som följd av nyexploatering. För områden som innehåller jordarter som klassificeras som permeabla likt den postglaciala sanden så tillåts infiltration av dagvatten till undre akvifären, vilket kan avrinna till huvudavrinningsområdena.

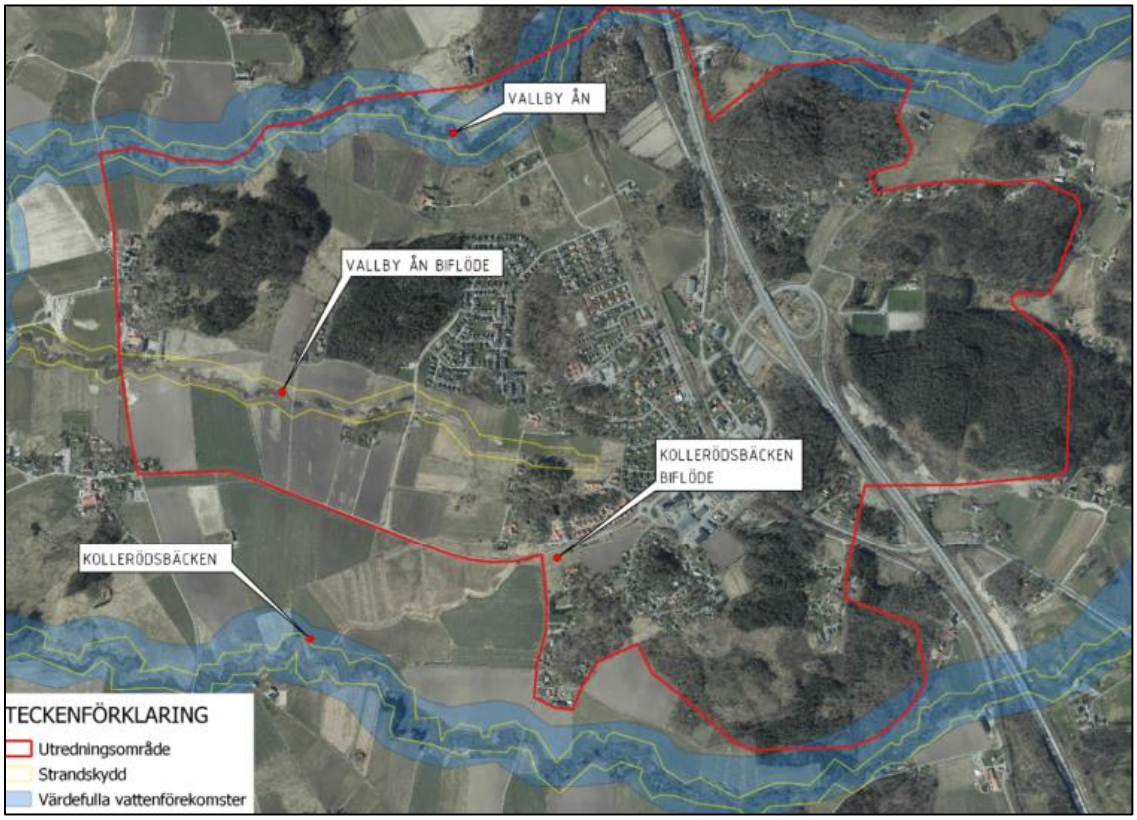

Figur 6-5 – Värdefulla vattenförekomster och strandskydd (Markera, 2022).

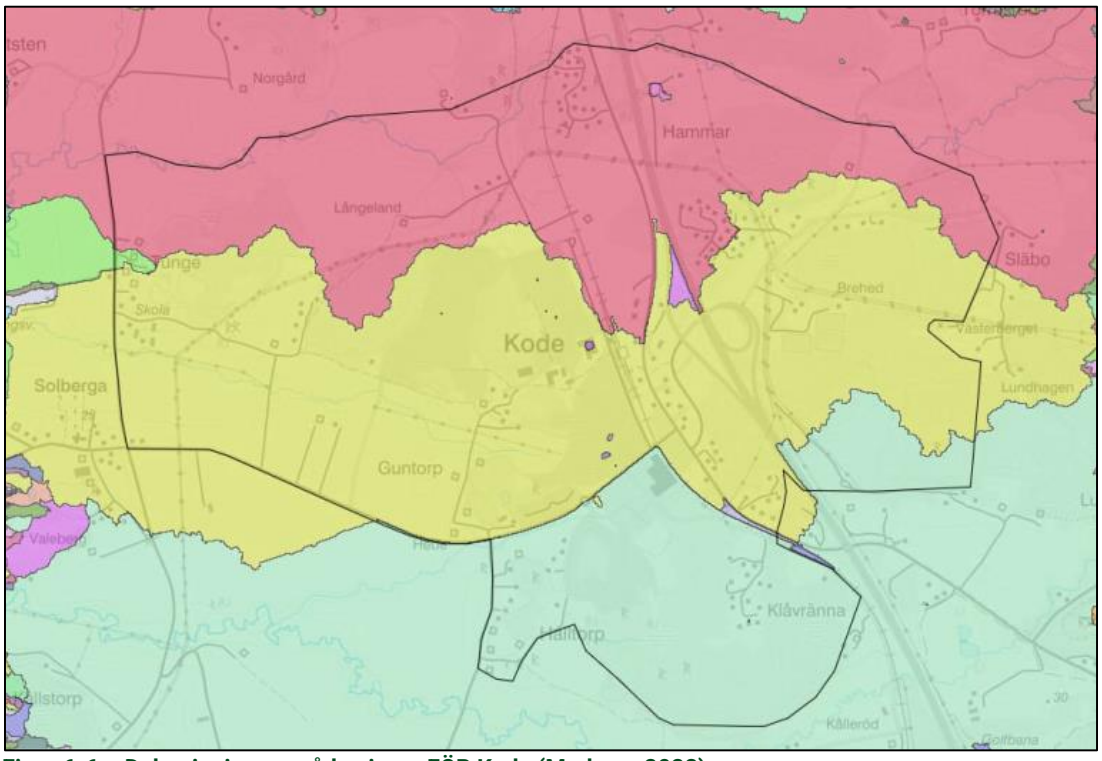

Figur 6-6 – Delavrinningsområden inom FÖP Kode (Markera, 2022).

7 BERGTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Enligt SGU:s bergartskarta tillhör berget i området Idefjordenterrängen och omfattar en metamorf yt- och intrusivbergart, som är av Svekonorvegisk ålder (1,66–1,59 miljarder år). Idefjorden är till stor del uppbyggd av kalkalkalina och tholeitiska bergarter, både plutoniska och vulkaniska. Berggrunden definieras till största del av paragnejs (turkos) följt av skärningar av tonalit-granodiorit (brun) och granit (rosa/röd). Igenom undersökningsområdet i N-S riktning föreligger en lång kropp av granit och tonalit-granodiorit.

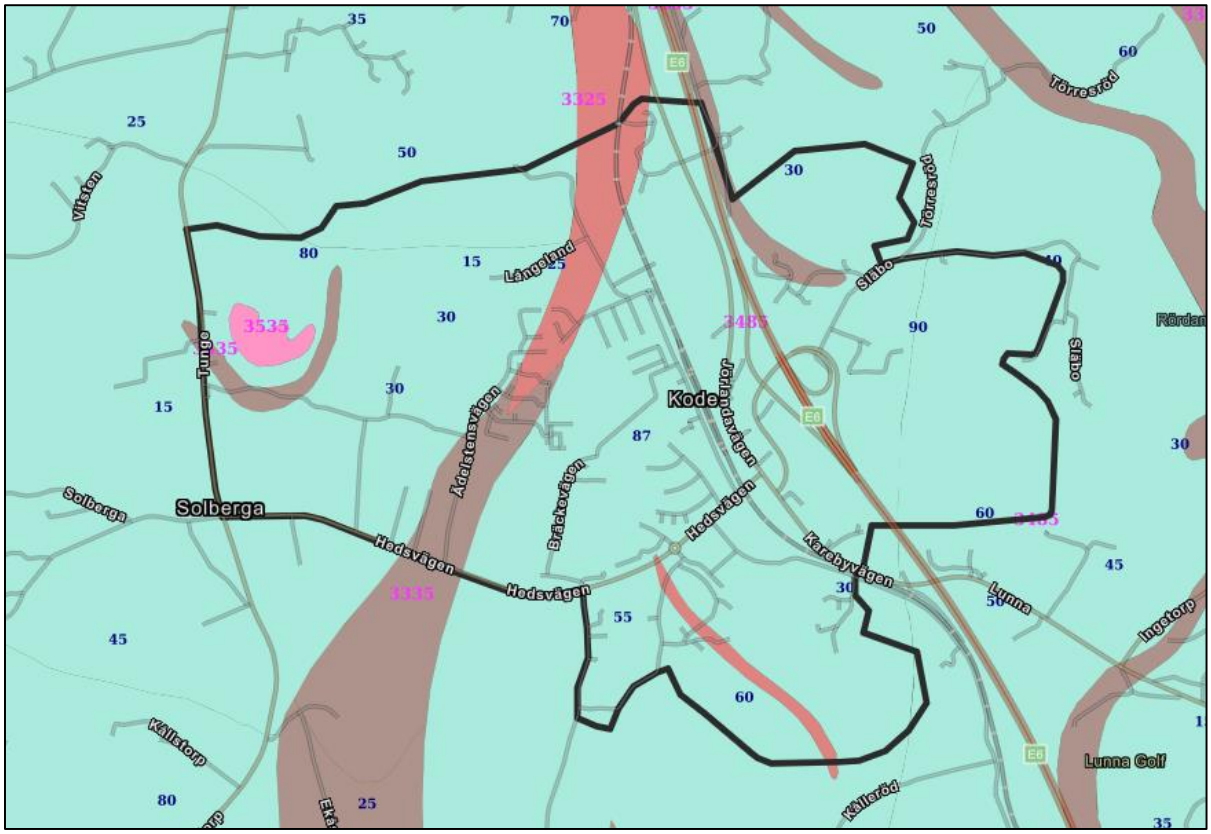

Figur 7-1 - Karta över rådande bergarter inom FÖP Kode, markerat inom rött (SGU, 2022).

Inga tidigare bergtekniska undersökningar har till Awers kännedom utförts inom det aktuella området.

8 RADONFÖRHÅLLANDEN

8.1 Allmänt

Radon är en radioaktiv gas som bildas naturligt när radium (sönderfallsprodukt av uran) sönderfaller i berggrunden. En långvarig exponering för radongas ökar risken för hälsokomplikationer. Vanligaste källan för förhöjda radonhalter i inomhusmiljöer är radon från marken (berg och jord).

Byggnader har i allmänhet ett svagt undertryck mot jordluften och är benägna att dra in markradon. Genom att känna till markförhållanden och fyllnadsmassor kan hälsorisker med radon begränsas genom att anpassa byggnadstekniken och därmed förhindra markradon i inomhusmiljöer.

Metod och gränsvärden för radonhalt i jordluften beskrivs i *Radonboken – förebyggande åtgärder i nya byggnader* (Clavensjö, Åkerblom 2004) och radon i bostäder – *Markradon* (BRF R85:1988).

Undersökning och analys av markradon kan utföras enligt två definitioner,

- Indelning av radonriskområden,
- Klassificering av radonmark.

I enlighet med *Radonboken* beskrivs indelning av radonriskområden (lågrisk-, normalrisk- och högrisk) orörda markförhållanden där ingen hänsyn anges till markbearbetning.

Vid klassning av radonmark (låg-, normal- och högradonmark) ska markförhållandena efter färdigställd byggnation beaktas, vilket även innefattar sprängning, schaktning, uppfyllnader och ledningsgravar. Berg och jord som påverkas av arbeten behöver vara åtkomligt för radonmätning och provtagning. Radonmarkklassning leder även till beskrivningar på krav och åtgärder vid nybyggnation.

Undersökningarna utgår enligt följande definitioner av radonriskområde,

Tabell 8-1 - Definitionen av lågriskområde

Lågriskområde			
Berg- eller jordart	**Totalstrålning, gamma [µSv/h]**	**Radiumhalt [Bq/kg]**	**Radonhalt i jordluften ca 0,7 m under markytan [kBq/m³]**
Berggrund	< ca 0,10	< 35	-
Morän, grus, sand	-	-	< 10
Lera, silt	-	-	Lagertjocklek > 2m[1)]

Tabell 8-2 - Definitionen av högriskområde

Högriskområde			
Berg- eller jordart	**Totalstrålning, gamma [µSv/h]**	**Radiumhalt [Bq/kg]**	**Radonhalt i jordluften ca 0,7 m under markytan [kBq/m³]**
Berggrund	> ca 0,15	> 100	-
Morän, grus, sand	-	> ca 50[2)]	> 50

1) Jordlagret får ej vara uttorkat, då gäller samma gränsvärden som morän, grus och sand.
2) Grovkorning morän, grus och sand.

Normalriskområde definieras som mark med radonhalt i jordluften mellan 10 – 50 kBq/m³.

8.2 Översiktlig radonriskkartering

En översiktlig radonriskkartering över Kungälvs kommun har tidigare upprättats, innefattande bland annat utbredningsområdet av FÖP Kode. Karteringen är daterad 2021-12-21 och upprättad av COWI på uppdrag åt Kungälvs kommun.

I radonriskkarteringen har COWI klassificerat radonrisk för olika jordartsgrupper, bergarter och gammastrålning uran. Se Figur 8-1 för vald radonriskklassning för jordarterna, Figur 8-2 för bergarterna och Figur 8-3 för gammastrålning uran.

Den slutgiltiga radonkartan där metodiken beskriven ovan har sammanslagits visar att Kungälvs kommun domineras främst av vad som bedömts som normalriskmark, se Figur 8-4.

Värde	Typ	Grupp	Risk
1	Mossetorv	Torv	N/A
5	Kärrtorv	Torv	N/A
9	Ler-Silt	Finmaterial	Låg
10	Sand	Friktionsmaterial	Normal
16	Gyttjelera	Finmaterial	Låg
17	Lera, postglacial	Finmaterial	Låg
19	Finlera, Postglacial	Finmaterial	Låg
22	Grovlera, Postglacial	Finmaterial	Låg
24	Silt, Postglacial	Finmaterial	Låg
28	Finsand, Postglacial	Friktionsmaterial	Normal
31	Sand, Postglacial	Friktionsmaterial	Normal
33	Grus, Svall	Grus	Hög
36	Skaljord	Friktionsmaterial	N/A
40	Lera, Glacial	Finmaterial	Låg
43	Finlera, Glacial	Finmaterial	Låg
44	Grovlera, Glacial	Finmaterial	Låg
48	Silt, Glacial	Finmaterial	Låg
50	Isälvssediment	Grus	Hög
91	Vatten	Vatten	N/A
95	Morän, Sandig	Friktionsmaterial	Normal
200	Fyllning	Fyllning	N/A
890	Berg	Berg	N/A

Figur 8-1 – Radonriskklassificering av respektive jordartsgrupp inom Kungälvs kommun (COWI, 2021).

Etikett	Bergart	Radonklass	Kommentar
3140	Gabbroid-dioritoid	Låg	
3145	Diabas	Låg	
3285	Granit	Hög	S.k. "RA-granit"
3290	Gabbroid-dioritoid	Låg	
3295	Granit	Hög	
3325	Granit	Hög	
3330	Granodiorit-granit	Normal	
3335	Tonalit-granodiorit	Normal	
3345	Gabbroid-dioritoid	Låg	
3375	Tonalit-granodiorit	Normal	
3390	Gabbroid-dioritoid	Låg	
3395	Anortosit	Normal	
3405	Ultrabasisk intrusivbergart	Låg	
3430	Amfibolit	Låg	
3460	Vacka	Normal	
3485	Paragneis	Normal	
3535	Granit	Hög	Tidigare "pegmatit"

Figur 8-2 – Radonriskklassificering av respektive bergart inom Kungälvs kommun (COWI, 2021).

	Lågrisk		Normalrisk		Högrisk	
Geologi	ppm	Bq/kg	ppm	Bq/kg	ppm	Bq/kg
Berggrund	<4.9	<60	4.9-16.2	60-200	>16.2	>200
Friktionsjord	<2.0	<25	2.0-4.0	25-50	>4.0	>50
Silt	<4.1	<50	4.1-5.7	50-70	>5.7	>70
Lera	<6.5	<80	6.5-8.1	80-100	>8.1	>100

Figur 8-3 – Gränsvärden för olika material, gammastrålning uran (COWI, 2021).

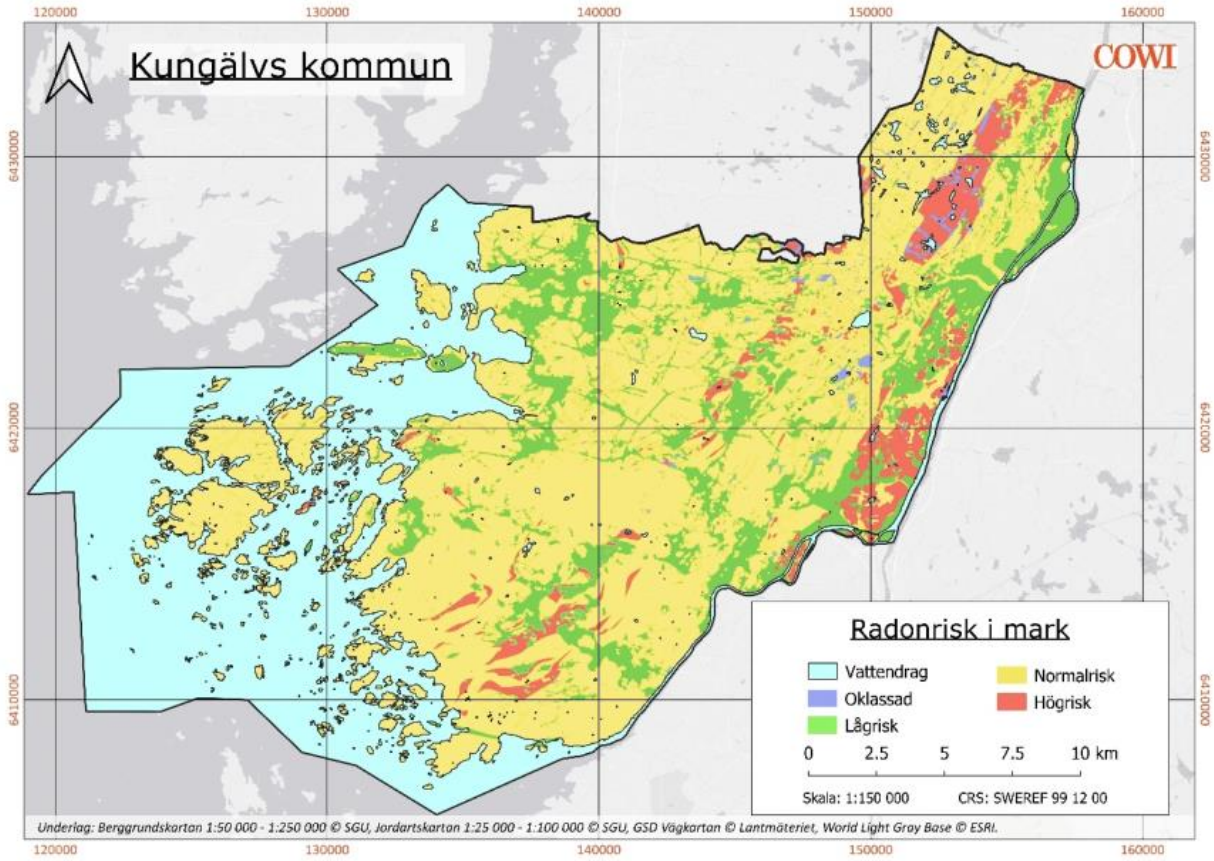

Figur 8-4 – Radonrisk för mark, genom sammanslagning av radonrisk för jord och berg (COWI, 2021).

Inom utbredningen av FÖP Kode så klassificeras majoriteten av marken som lågrisk gällande radon. Längs bergsknallarna bedöms radonrisken som normalrisk, men längs granitkropparna bedöms radonrisken som hög, se Figur 8-5.

Mätning av markradon har utförts i tidigare utredningar vid Guntorp 1:4, Solhaga äldreboende och för Kode förskola, alla belägna i undersökningsområdets centrum/sydvästra del. Samtliga tre utredningar klassificerar marken som lågradonmark med uppmätta värden mellan 0 – 10 kBq/m^3, vilket stämmer överens med radonriskkarteringen.

Figur 8-5 – Karta över Radonriskområden inom FÖP Kode. Låg risk (klass 1) visas i grön, normal risk (klass 2) i gul och hög risk (klass 3) i röd.

Inom de gula och röda områdena kan radonsäkrande grundläggning erfordras. Det förekommer inom området genomsläppliga jordarter såsom sand och grus. I senare skeden erfordras mätningar av porluften och berget för att dimensionera lämpliga skyddsåtgärder mot radon vid behov.

9 KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Enligt rapporten ”Framtidsklimat i Västra Götalands län – enligt RCP-scenarier” (SMHI, 2015) kommer klimatet i Västra Götalands län ändras beroende på utvecklingen av mängden växthusgaser i atmosfären. Rapporten beskriver dagens och framtidens klimat i Västra Götaland baserat på observationer och beräkningar utifrån begränsade utsläpp (RCP4.5) och höga utsläpp (RCP8.5).

Rapporten redovisar en situation för årsperioden 2069–2098 där sommarhalvåren kommer vara torrare och vinterhalvåren blötare. Ett blötare vinterhalvår leder till mer nederbörd som resulterar i ökade vattenflöden till vattendrag, för Västra Götaland beräknas den totala årstillrinngenen öka med 5–15% vid mitten av seklet. Se Figur 9-1 för förändring från RCP4.5 respektive RCP8.5.

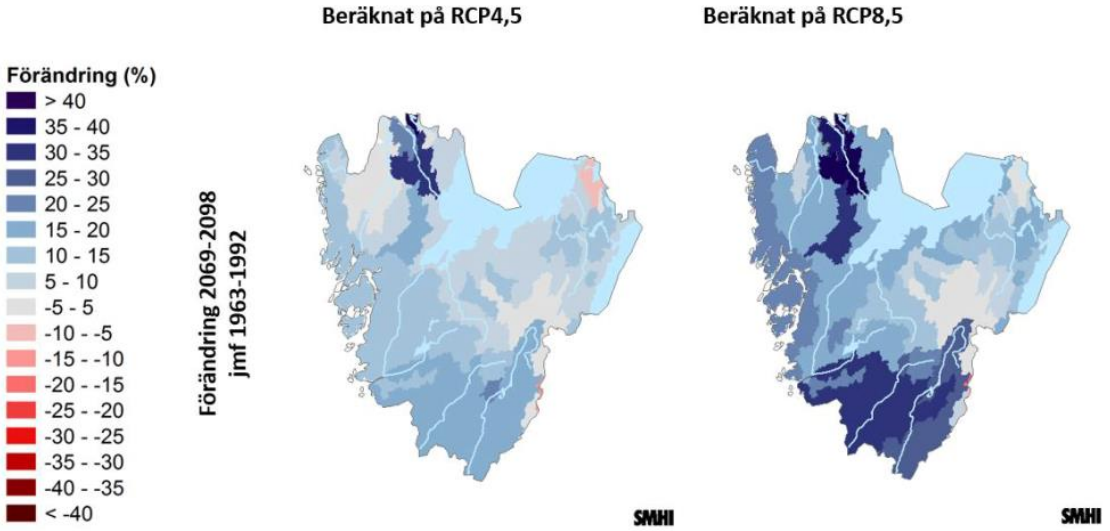

Figur 9-1 – Förändring i årstillrinning (%) för år 2069–2098 jämfört med 1963–1992 (SMHI, 2019.

Utifrån ett geotekniskt perspektiv kan ökad tillrinning leda till översvämningar längs mindre och stora vattendrag. Översvämningarna som leder till ökade flöden kan orsaka erosionsskador som i sin tur försämrar stabilitetsförhållandena längs vattendragen.

Inom utbredningen av FÖP Kode kan erosionsskador redan observeras längs vattendragen och en ökad tillrinning kommer leda till mer erosion. Detta kan leda till kritiska konsekvenser då kvicklera har påträffats längs vissa vattendrag, ett lokalt skred som följd av erosionsskador kan leda till en mycket större utbredning av skred. Ett blötare vinterhalvår kan också leda till förhöjda portryck vilket försämrar stabiliteten. Vid förhöjda vattennivåer kan även behovet för höjningar av markytan tillkomma. Markhöjningar är i regel en tillkommande belastning vilket kan ge upphov till stabilitetshöjande åtgärder.

Geotekniska konsekvenser kan även uppkomma under sommarhalvåret, där ökad torka leder till mindre flöde i vattendragen. Vattenflöden i vattendragen agerar som en mothållande kraft för stabilitetsförhållanden och ett minskat flöde kan i vissa fall vara bidragande orsak till behov stabilitetshöjande åtgärder längs vattendragen.

10 STABILITETSFÖRHÅLLANDEN

Stabilitetsförhållandena inom FÖP Kode för både jord och berg har utvärderats översiktligt baserat på topografiska förhållanden, digitalt kartmaterial från SGU och Lantmäteriet, arkivmaterial såsom tidigare geotekniska undersökningar och generell okulärbesiktning i fält.

10.1 Klassning av stabilitet

10.1.1 Metodik geoteknik

Klassificering av stabilitet i jord i tidiga skeden kan utföras genom att dela upp stabilitetsbedömningar i tre olika klasser baserat på sluttlutning och jordlagerföljd, se Figur 10-1.

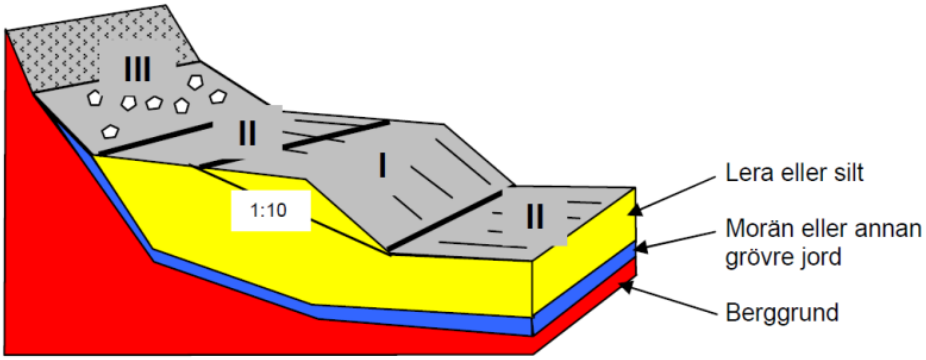

Figur 10-1 – Klassificering av släntstabilitet i tidiga skeden (SGI, 2005).

De tre klasserna beskrivs som följande,

- Klass III: Fastmark/berg, antas i ett översiktligt skede vara stabilt.
- Klass II: Flacka ytor med lutning <1:10 där jordlagerföljden består av finsediment (lera, silt och andra jordarter som kan överlagra finsediment). Antas i ett översiktligt skede vara stabilt.
- Klass I: Slänter med lutningar ≥1:10 och där jordlagerföljden består av finsediment. Bedöms i ett översiktligt skede som osäker där geotekniska fält- och laboratorieundersökningar erfordras för att klarlägga stabiliteten. Extra hänsyn bör även tas i närhet till vattendrag inom <100 m.

En modell skapades för stabilitetsklassningarna baserat på lantmäteriets höjdmodell som sedan korrigerats mot SGU:s jordartskarta för fastmark. Visualisering av stabilitetsklass I redovisas i Figur 10-2 nedan. Klass II och III redovisas ej i följande figur.

Se bilageförteckning för högupplöst figur av stabilitetsklass I (jord) inom FÖP Kode.

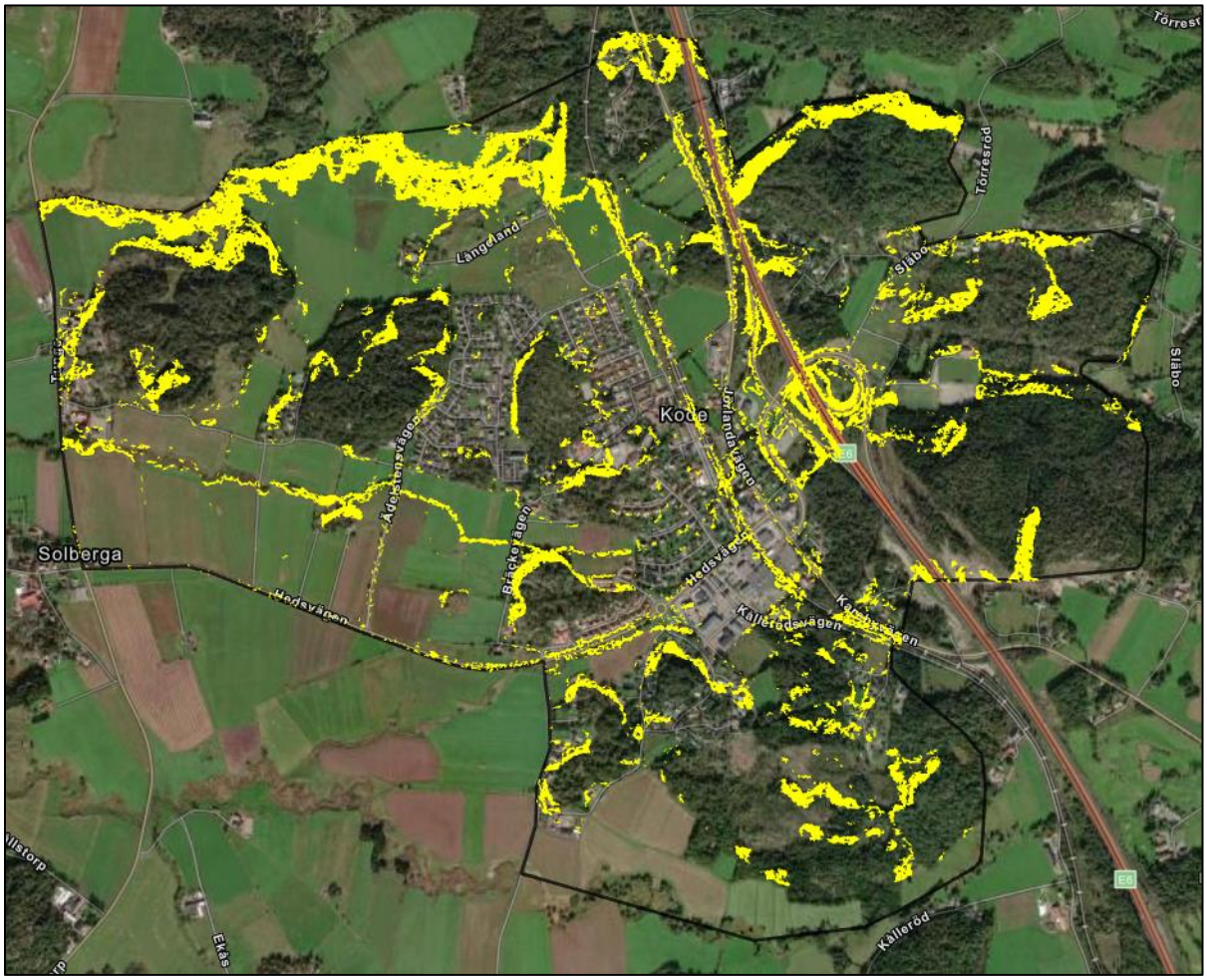

Figur 10-2 – Visualisering av stabilitetsklass I inom utbredningen av FÖP Kode.

10.1.2 Metodik bergteknik

I Sverige finns ingen standardiserad metod för att dokumentera och beskriva stabilitet i bergskärningar och bergslänter. Generellt ligger Eurokod 7 till grund för både geoteknisk- och bergteknisk projektering, men principerna är skrivna efter bedömning av geoteknisk kategori och riktat mot lösmassor. Definitionerna i eurokoden är därav inte relevanta i alla förhållanden, men kan användas som utgångspunkt vid bedömningen av bergstabilitet.

Föreliggande rapport bedömer stabiliteten i berg först genom att identifiera bergkroppar inom FÖP Kode utifrån SGU:s jordarts- och berggrundskarta. Bergets fysiska egenskaper karteras i fält där bland annat bergart, foliation, regional struktur, lokal uppsprickning, sprickegenskaper och yttre påverkan registreras och dokumenteras. Stupning och strykning hos identifierade sprickgrupper har registrerats med kompass.

Registrerade egenskaper läggs sedan till grund för en överordnad riskbedömning med avseende på stabiliteten till bergpartierna inom ramen för undersökningsområdet.

- **Bedömd låg risk**: Flack sluttning oavsett slänthöjd <1:1 och/eller en lite uppsprucken och homogen bergmassa utan tecken på blocknedfall vid sluttfot. Inga tecken på blocknedfall.

- **Bedömd normal risk**: Bergytor med släntlutning mellan 1:1 och 5:1 och moderata slänthöjder under 8 meter, moderat uppsprucket berg, block förekomster i slänter, endast ett fåtal block nedfall vid släntfot, potentiell yttre påverkan/erosion som på sikt kan leda till en degradering av släntstabiliteten.
- **Bedömd hög risk**: Bergytor med släntlutning >5:1 och stora slänthöjder typiskt över 8 meter, uppsprucket berg, block förekomster i slänter, block nedfall vid släntfot och slänter, potentiell yttre påverkan/erosion osm på sikt kan leda till en degradering av släntstabiliteten.

Informationen ovan tillsammans med lantmäteriets höjdmodell resulterar i områden inom FÖP Kode där bergkroppar och potentiella riskområden visualiseras. I detta skede redovisas endast områden som bedöms som normal- och hög riskområde där geologisk- och bergteknisk utredning erfordras vid exploatering.

Karterade sprickgrupper inom undersökningsområdet presenteras i stereografisk projektion i bilaga.

10.2 Tidigare stabilitetsberäkningar

10.2.1 Geoteknik

Tidigare utförda stabilitetsberäkningar har utförts i ett fåtal tidigare geotekniska undersökningar.

Stabilitetsberäkningar har i tidigare undersökningar utförts inom Delområde 1, 3, 4 och 5. Lokalisering av stabilitetssektioner redovisas i Figur 10-3 nedan, där numreringen på tillhörande utredning visas. Se bilageförteckning för att para ihop numreringen med geoteknisk undersökning.

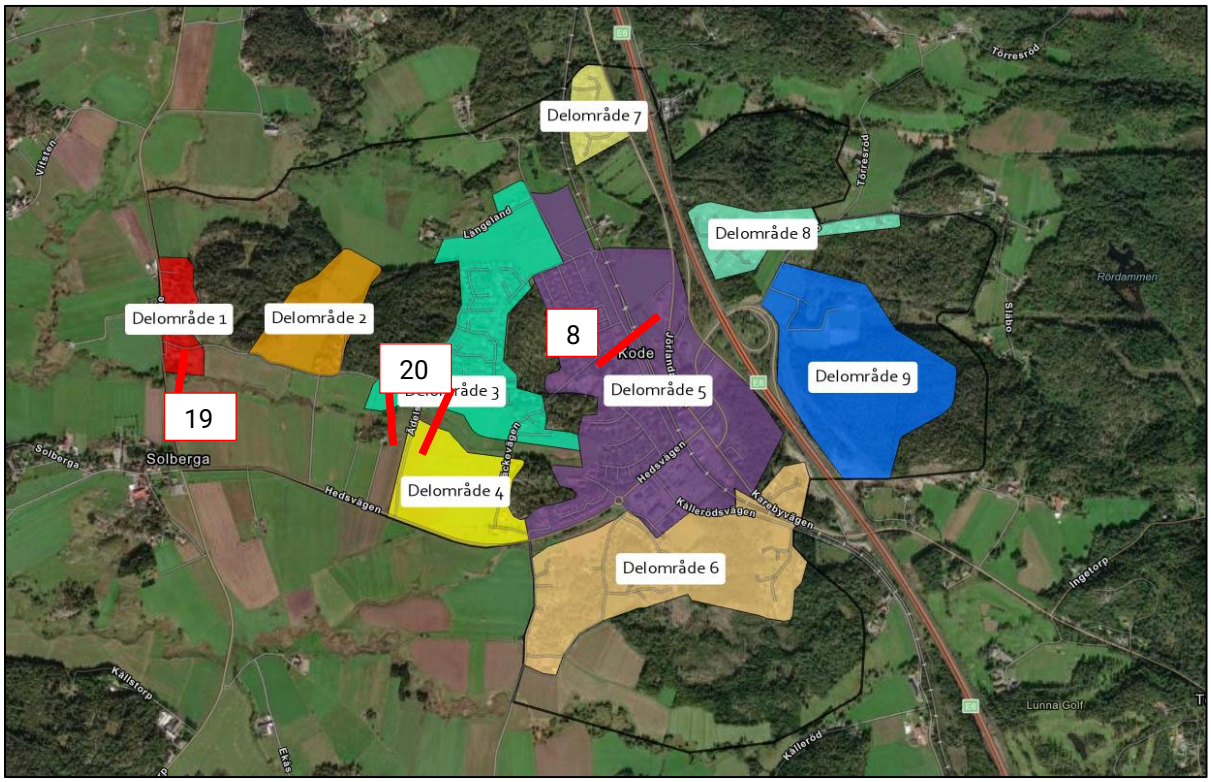

Figur 10-3 – Lokalisering av tidigare utförda stabilitetsberäkningar är översiktligt markerat med röda linjer, siffran hänvisar till utredningens nummer i referenslista – se bilageföreteckning.

10.2.1.1 Delområde 1

En stabilitetssektion har beräknats vid delområdets södra gräns i riktning mot Vallby åns biflöde. Beräkningarna redovisas i handlingen *Tunge skola, Kode – Projekterings-PM/geoteknik*, upprättad av PE Teknik & Arkitektur AB, daterad 2021-12-31. Stabilitetsförhållandena beräknades för befintliga förhållanden och för nybyggnation. Beräkningarna är utförda med partialsäkerhetsfaktorer.

Beräkningarna visar att för befintliga förhållanden bedöms stabilitetsförhållandena inte som tillfredställande, inte heller erhåller nybyggnation och lovpliktiga laster godtycklig stabilitet. Då kvicklera hade påträffats i utredningen är kravet för tillfredställande stabilitet ≥1,1 för både odränerad och kombinerad analys. För befintliga förhållanden beräknades 1,07 vid odränerad analys och 0,99 vid kombinerad analys. Risken för bakåtgripande skred lyfts också i utredningen där beräknat avstånd för skredutveckling från bäckens släntkrön är 30 m.

Utredningen rekommenderar en lastrestriktion inom 25 m från släntkrön för befintliga förhållanden och lovpliktiga laster. Se Figur 10-4 för beräknad stabilitetssektion och Figur 10-5 för beräknade säkerhetsfaktorer för respektive lastfall.

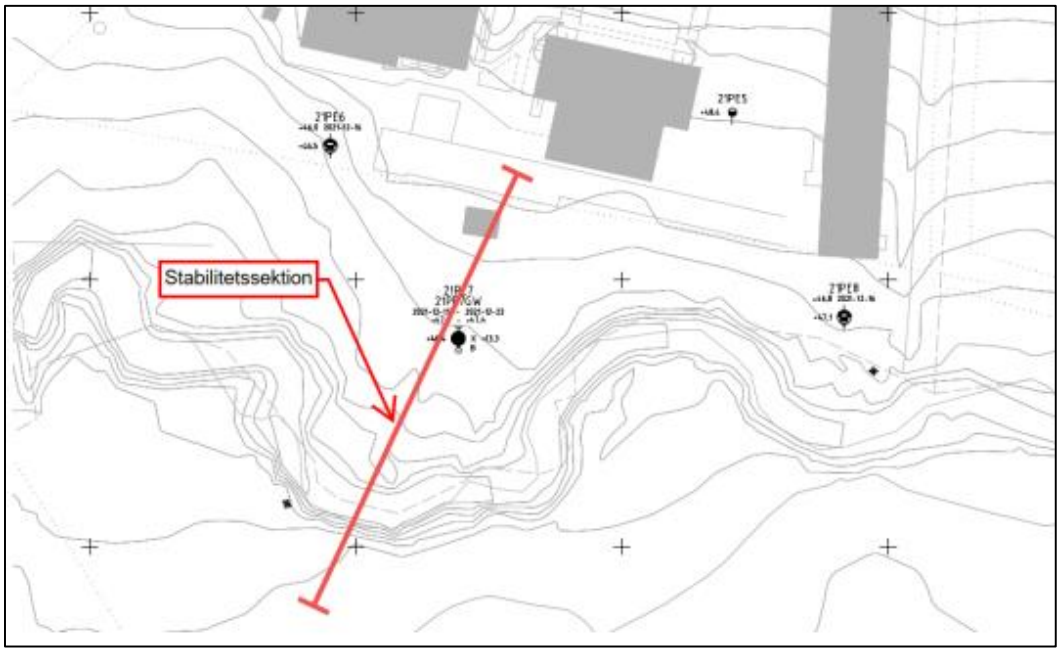

Figur 10-4 – Beräknad stabilitetssektion (PE, 2021).

Sektion	F_c	F_{komb}
Befintliga förhållanden	1,07 (1)	0,99 (2)
Lovpliktig last (10 kPa)	0,86 (3)	0,80 (4)
20 kPa	0,69 (5)	0,67 (6)

Figur 10-5 – Beräknade säkerhetsfaktorer (PE, 2021).

10.2.1.2 Delområde 3 & 4

Stabilitetsberäkningar har utförts mot Vallby åns biflöde som delar delområde 3 och 4. Beräkningarna har upprättats i handlingen *Solberga-Bräcke 1:12, 1:3, 1:4 m.fl., Kode – Projekterings-PM/geoteknik*, upprättad av PE Teknik & Arkitektur AB, daterad 2021-11-10. Stabilitetsberäkningar upprättades inför upprättande av detaljplan och innefattar lastfallen befintliga förhållanden, lovpliktiga laster (10 kPa) och trafiklast/20 kPa. Beräkningarna är utförda med partialsäkerhetsfaktorer.

I utredningen visar beräkningarna att för befintliga förhållanden bedöms stabilitetsförhållandena som tillfredsställande. För nybyggnation och lovpliktiga laster bedöms stabilitetsförhållandena inte som tillfredställande. Förekomsten av kvicklera längs bäcken medför en erfordrad säkerhetsfaktor på ≥1,1 för både odränerad och kombinerad analys. Risken för bakåtgripande skred lyfts också i utredningen där beräknat avstånd för skredutveckling från släntkrön i sektion A-A är 30 m och 21 m i sektion B-B.

Utredningen rekommenderar lastrestriktioner för lovpliktiga laster och för trafiklaster/20 kPa. Lovpliktiga laster begränsas till 2 – 3 m från släntkrön på södra sidan mot delområde 4 och trafiklaster/20 kPa begränsas till 7 – 9 m mot delområde 4 och 10 m mot delområde 3. Se Figur 10-6 för beräknade stabilitetssektioner och Figur 10-7 för säkerhetsfaktorer.

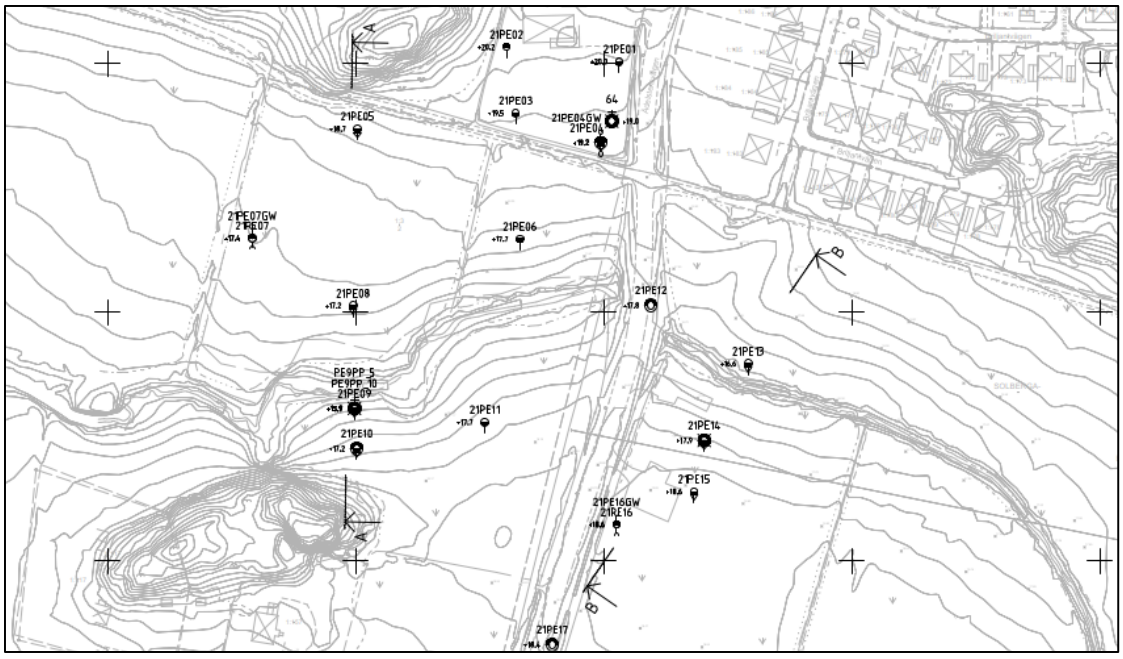

Figur 10-6 – Beräknade stabilitetssektioner A-A & B-B (PE, 2021).

Sektion	F_c	F_{komb}
A-A, befintliga förhållanden, stabilitet mot söder	1,55 (1)	1,33 (2)
A-A, befintliga förhållanden, stabilitet mot norr	1,82 (3)	1,66 (4)
A-A, 10 kPa, stabilitet mot söder	1,17 (5)	1,06* (6)
A-A, 10 kPa, stabilitet mot norr	1,34 (7)	1,26 (8)
A-A, 10 kPa, åtgärd, stabilitet mot söder	1,21 (9)	1,11 (10)
A-A, 20 kPa, stabilitet mot söder	0,93* (11)	0,87* (12)
A-A, 20 kPa, stabilitet mot norr	1,06* (13)	0,99* (14)
A-A, Trafiklast, stabilitet mot söder	0,94* (15)	-
A-A, Trafiklast, stabilitet mot norr	1,08* (16)	-
A-A, Trafiklast, åtgärd, stabilitet mot söder	1,13 (17)	-
A-A, Trafiklast, åtgärd, stabilitet mot norr	1,12 (18)	-
B-B, befintliga förhållanden, stabilitet mot söder	3,05 (19)	1,91 (20)
B-B, befintliga förhållanden, stabilitet mot norr	1,92 (21)	1,15 (22)
B-B, 10 kPa, stabilitet mot söder	1,82 (23)	1,52 (24)
B-B, 10 kPa, stabilitet mot norr	1,34 (25)	0,98* (26)
B-B, 10 kPa, åtgärd, stabilitet mot norr	1,35 (27)	1,12 (28)
B-B, 20 kPa, stabilitet mot söder	1,28 (29)	1,11 (30)
B-B, 20 kPa, stabilitet mot norr	1,02* (31)	0,83* (32)
B-B, Trafiklast, stabilitet mot söder	1,32 (33)	-
B-B, Trafiklast, stabilitet mot norr	1,04* (34)	-
B-B, Trafiklast, åtgärd, stabilitet mot norr	1,12 (35)	-

Figur 10-7 – Beräknade säkerhetsfaktorer (PE, 2021).

10.2.1.3 Delområde 5

Stabilitetsberäkningar har utförts inom delområde 5 i samband med utredandet av förutsättningar inför detaljplan av fastigheterna innefattande Solhaga äldreboende. Beräkningarna redovisas i *Solhaga äldreboende – underlag inför detaljplan – PM Geoteknik,* upprättad av ÅF Infrastructure AB, daterad 2017-07-04. Beräkningarna är för totalstabilitet och har endast beaktats för kombinerad analys.

Utredningen säger att stabiliteten inom området bedöms under befintliga förhållanden vara tillfredställande med avseende på marklutning, djup till fast botten och jordlagerföljd. För planerade förhållanden i detaljplanen beräknas stabiliteten som tillfredsställande där laster från planerad utbyggnad bedöms ej påverka stabiliteten negativt.

Se Figur 10-8 för beräknade stabilitetssektioner och Figur 10-9 för säkerhetsfaktorer.

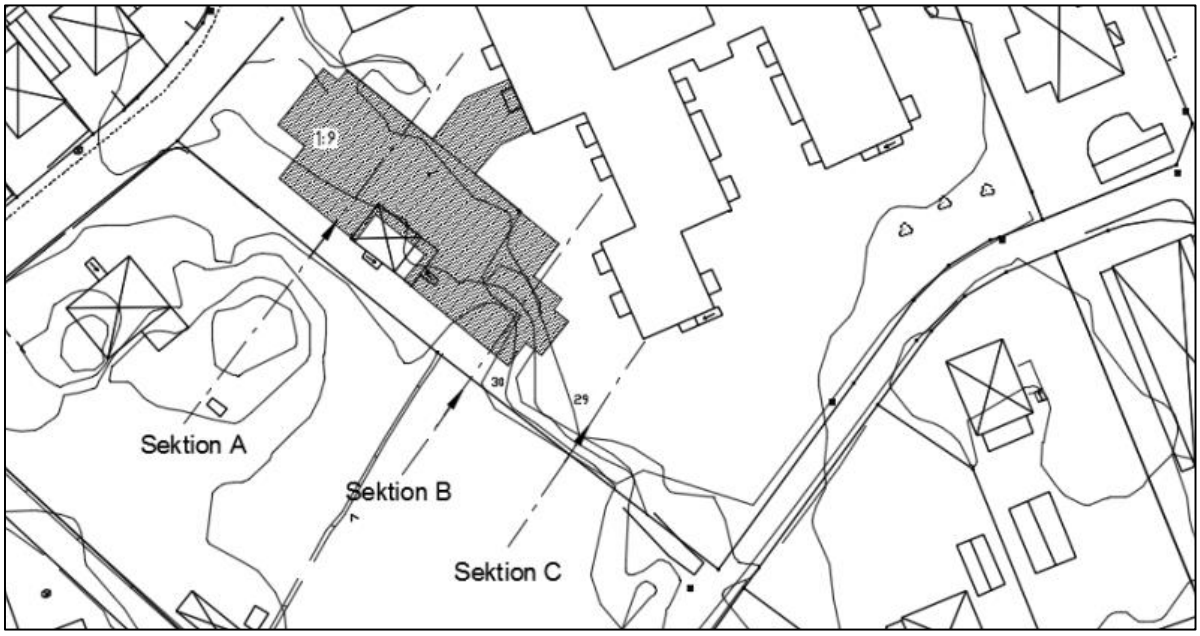

Figur 10-8 – Beräknade stabilitetssektioner benämnda Sektion A–C (ÅF, 2017).

Sektion	Fkomb	Krav Fkomb
Sektion A	7,4	1,4
Sektion B	7,3	1,4
Sektion C	6,1	1,4

Figur 10-9 – Beräknade säkerhetsfaktorer (ÅF, 2021).

10.2.2 Bergteknik

Inga stabilitetsberäkningar för totalstabilitet hos bergslänter eller eventuella blockutfall har utförts i tidigare undersökningar.

10.3 Fältkartering

Förberedelse och fältplaneringen inkluderade producerandet av lager i kartor som sedan användes ute i fält samt vid slutförandet av de färdiga kartorna. För detta användes programmet GIS och data hämtades från SGU. Data från fält samlades in ifrån ca 150 observationspunkter inom eller i anslutning till FÖP Kode.

Fokus för fältkartering har varit för valda delområden enligt Figur 4-3.

Fältprotokoll bifogas till föreliggande PM i form av GIS-lager, se bilageförteckning.

10.3.1 Geoteknik

Geoteknisk fältkartering och okulärbesiktning utfördes mars 2022. Under fältkarteringen har tecken på rörelser i mark, befintlig erosion, vattenflöden och terräng beaktats och dokumenterats. I Figur 10-10 redovisas geotekniska observationspunkter. Respektive observationspunkt innehåller fotografi och/eller kommentar avseende geoteknisk observation.

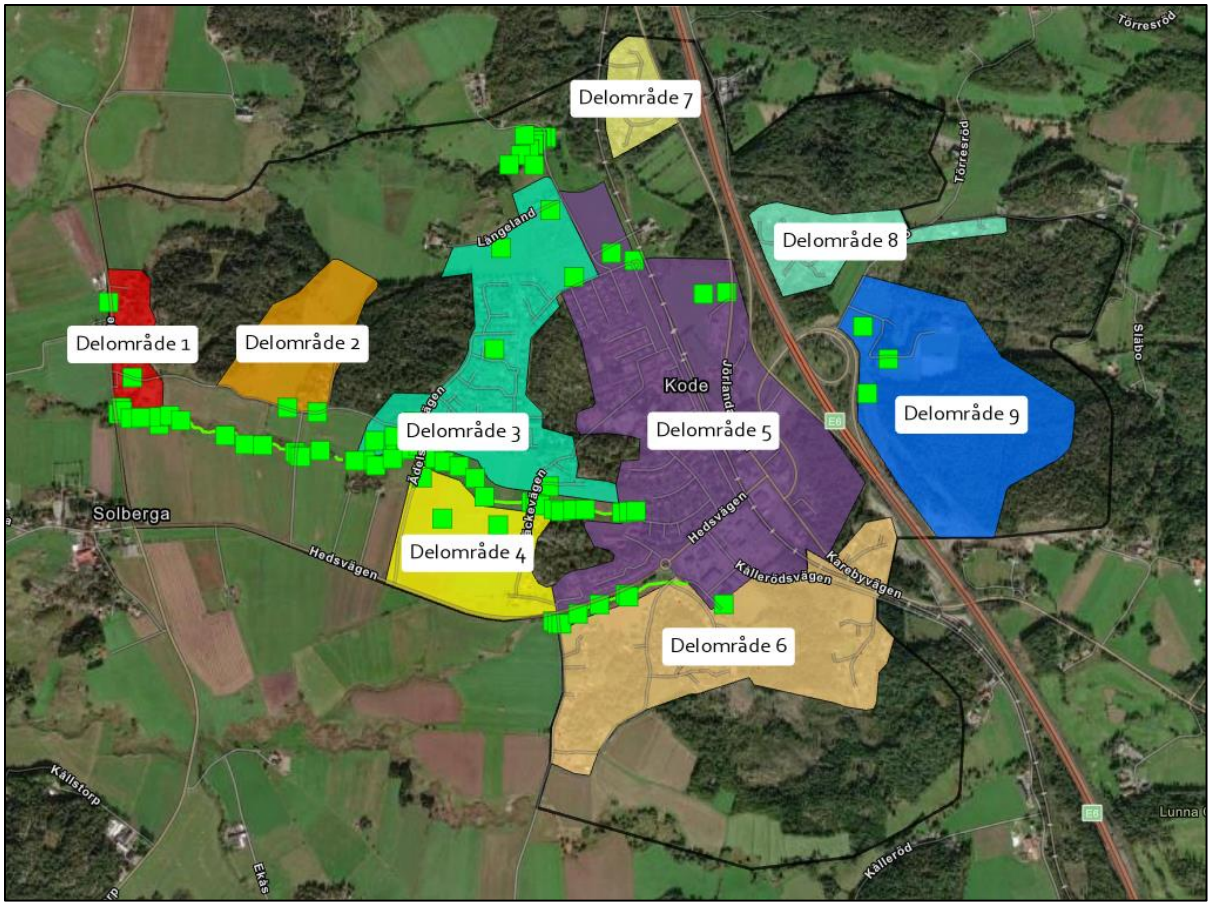

Figur 10-10 – Geotekniska observationspunkter där fältkartering/anmärkning utförts.

Delområde 1 observerades generellt bestå av fastmark i form av kuperad terräng med ställvis berg i dagen, se Figur 10-11. Terrängen lutar i riktningarna nord, väst och syd ifrån bergknallen belägen i östra delområdet, där terrängen observeras övergå från fastmark till plan åkermark eller lösare mark. Beläget längs södra gränsen i delområdet vid Tunge skola föreligger en bäck som sträcker sig i västlig-östlig riktning. Erosion observerades längs bäcken i form av lokala skred och jord kring rötter hade eroderat bort, se Figur 10-12.

Figur 10-11 – Exempel på terräng i Delområde 1, fastmark övergår hastigt till planare lösare mark.

Figur 10-12 – Observerad erosion i form av lokalt skred längs bäcken, Delområde 1.

Terrängen för **Delområde 2** kan beskrivas som en dalgång där fastmark och berg i dagen är registrerat längs delområdets östra och västra gränser. I öster föreligger befintlig byggnation ovan observerad fast mark samt berg (se Figur 10-13) och i väster kunde en relativt flack bergslänt ses (se Figur 10-14). Mellan bergknallarna föreligger lösare mark i form av åkermark. Lösare mark bedöms även sträcka sig i nordlig och sydlig riktning ifrån bergknallarna. Inga tecken på rörelser i marken kunde observeras.

Figur 10-13 – Observerad fast mark kring befintlig byggnation.

Figur 10-14 – Åkermark i dalgången, bergslänt ses till vänster i bild.

Delområde 3 är till största del redan bebyggt med bostadshus med innefattande tomt. Befintlig byggnation är beläget i en dalgång som bedöms bestå av fastmark och ställvis berg i dagen. Okulärbesiktning i norra delområdet beskriver terrängen som kuperad med lokala bergknallar, se Figur 10-15. Strax norr om Delområde 3 lutar terrängen mot Vallby-ån som rinner i västlig-östlig riktning längs planområdets norra gräns. Befintlig erosion observerades längs ån i form av lokala skred och rötter vars omringande jord eroderats bort av vattenflöden, se Figur 10-16.

Figur 10-15 – Kuperad mark, norra Delområde 3.

Figur 10-16 – Befintlig erosion längs Vallby-ån, norr om Delområde 3.

Södra delen av **Delområde 3** definieras av plant åkerlandskap med svag lutning mot bäcken som är belägen mellan Delområde 3 och 4, se Figur 10-17 och Figur 10-18. Bäcken är klädd med vass i västra delen av Delområde 3, men sedimentation och små lokala skred kunde ses längs bäcken. Öster om Ädelstensvägen kan ett förmodat erosionsskydd längs bäcken ses, se Figur 10-19.

Figur 10-17 – Plan åkermark, södra Delområde 3.

Figur 10-18 – Svag terränglutning mot bäcken, Delområde 3.

Figur 10-19 – Dokumenterad erosion och antaget erosionsskydd längs bäcken, Delområde 3 & 4.

Delområde 4 kan likt södra delarna i delområde 3 beskrivas främst som plan åkermark, se Figur 10-20. En lokal bergknalle kan ses i mitten av delområdet och terrängen blir alltmer kuperad och fast i riktning mot delområdets östra gräns. Strax norr om delområdet rinner bäcken beskriven ovan vars slänter definieras av sten och berg längs östra bergknallen, ingen direkt erosion har noterats här, se Figur 10-21.

Figur 10-20 – Plan åkerlandskap i Delområde 4.

Figur 10-21 – Delområde 4, bild på bäck strax norr om bergknalle.

Delområde 5 innefattar idag majoriteten av Kode tätort, okulärbesiktning har utförts i norra och södra delarna, där exploatering planeras. Norra delområdet kan bäst beskrivas som plana åkermarker med förekomsten av knallar av fast mark, se Figur 10-22 och Figur 10-23. Inga tecken på rörelser i marken noterades i norra delområdet.

Figur 10-22 – Terräng kring norra Delområde 5, gränsen till Delområde 3.

Figur 10-23 – Plan terräng vid föreslagen planerad exploatering för idrottsverksamhet, Delområde 5.

Mellan delområde 5 och 6 strax söder om Hedsvägen rinner en bäck. Befintliga erosionsskador kunde noteras längs bäcken där växtlighet stack ut samt lokala skred observerades, se Figur 10-24.

Figur 10-24 – Noterade erosionsskador längs bäcken söder om Hedsvägen, Delområde 5 & 6.

Delområde 6 består främst av fast mark med lokala plana ytor i delområdets mitt och nordvästra gräns mot bäcken beskriven ovan, se Figur 10-25. Utöver erosion i bäcken kan inga rörelser i marken observeras under fältbesiktningen.

Figur 10-25 – Parti med plan mark i mitten av Delområde 6.

Hela **Delområde 7** och **Delområde 8** är belägna på kuperad mark som bedöms som fast, med förekomst av ytliga block och berg. Inga geotekniska anmärkningar har noterats.

Delområde 9 definieras främst av skogsbeklädd fastmark och bergknallar, se Figur 10-26. Kring delområdets nordvästra gräns mot Kodemotet är terrängen plan, men små lokala bergpartier kan ses omkring topografin, se Figur 10-27. Befintliga fotbollsplaner är belägna i en dalgång där topografin ökar i nivå i riktning mot skogbeklädd mark.

Figur 10-26 – Plan terräng med ställvis berg i dagen, Delområde 9.

Figur 10-27 – Bedömd fast terräng med svag lutning uppåt i riktning sydöst, Delområde 9.

10.3.2 Bergteknik

Bergteknisk fältkartering och okulärbesiktning utfördes mars 2022. Syftet var att kartlägga berg och identifiera områden med potentiell risk för blockutfall och ras. Inmätningar av stryknings- och stupningsriktningar har utförts med kompass. I Figur 10-28 redovisas bergtekniska observationspunkter. Respektive observationspunkt innehåller fotografi och/eller kommentar avseende bergteknisk observation.

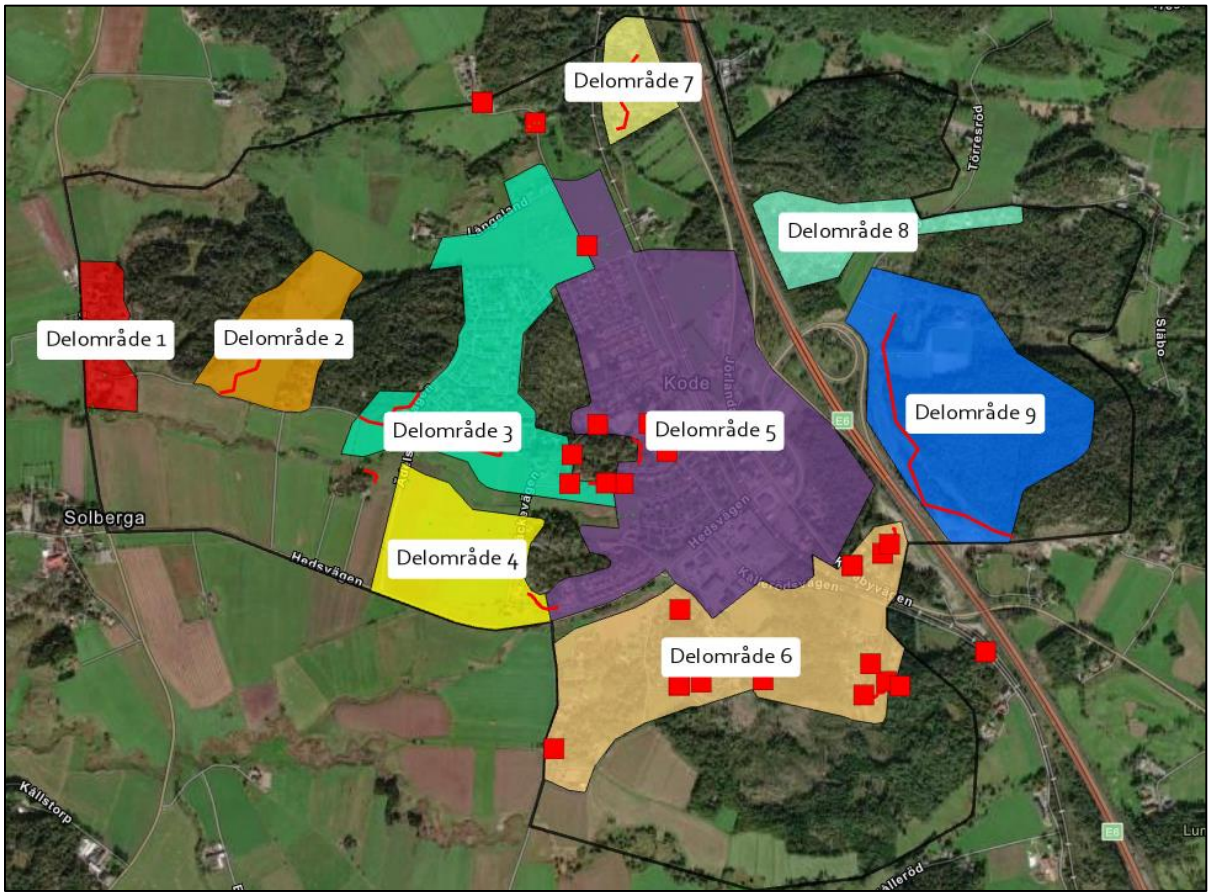

Figur 10-28 – Bergtekniska observationspunkter där fältkartering/anmärkning utförts.

Bergförekomsten i **Delområde 1** kan beskrivas som begränsad där berg i dagen kan observeras längs delområdets östra gräns och ställvis omkring befintlig byggnation, se Figur 10-29. Berget är generellt av homogen bergart med flack lutning uppåt från väst mot öst.

Inget blockutfall observerades under fältbesöket.

Figur 10-29 – Bergförekomst i östra delen av Delområde 1.

Inom **Delområde 2** kan en flack bergslänt observeras längs delområdets västra gräns mot skogsområde, se Figur 10-30. Inga tecken på blockutfall eller rörelser kunde ses under fältbesöket.

Figur 10-30 – Berg förekommer inom skogsområdet i Delområde 2.

Påträffat berg inom **Delområde 3** sträcker sig främst längs delområdets västra och östra gränser mot skogsområdena, se Figur 10-31. Bergslänterna är till största del flacka och täckta med ett vegetationstäcke, men mot östra gränsen av delområde 5 har sprickigt och blockigt berg observerats, se Figur 10-32 till Figur 10-35.

Figur 10-31 – Berghäll vid gränsen av Delområde 3.

Figur 10-32 – Berghäll vid gränsen av Delområde 5 mot naturparti och Delområde 3.

Figur 10-33 – Berghällar i Delområde 3. Bilden till höger visar även stenmurar vid gränsen mot ängmark och naturområde.

Figur 10-34 – Berghäll i Delområde 3. Berget är homogent och dels sprickigt.

Figur 10-35 – Berghäll i Delområde 3, dels sprickigt och blockigt.

För **Delområde 4** har inga bergtekniska anmärkningar utförts.

Inom **Delområde 5** har berg i dagen påträffats längs områdets norra, västra och sydvästra gräns. Generellt beskrivs berget som homogent med flacka slänter, se Figur 10-36 till Figur 10-38, men vid gränsen mot delområde 3 har mer sprickigt och blockigt berg karterats, se Figur 10-39.

Figur 10-36 – Flack berghäll i Delområde 5 mot gränsen mot Delområde 3.

Figur 10-37 – Berghäll i Delområde 5. Bergmassan är homogen och har liten grad av uppsprickning.

Figur 10-38 – Berghäll i norra gränsen av Delområde 5 mot 3. Berget är homogent med flacka lutningar.

Figur 10-39 – Berghällar vid gränsen mot Delområde 3. Berget är homogent, dels täckt med vegetation och något blockigt.

Terrängen inom **Delområde 6** är till största del kuperad med förekommande berghällar. Karterat berg inom delområdet kan generellt beskrivas som flackt och homogent, se Figur 10-40, men kring mitten av delområdet har mer blockigt berg observerats, Figur 10-41. Vid delområdets sydöstra hörn så pågick sprängning och schaktarbete vid upprättandet av denna rapport, se Figur 10-42 och Figur 10-43.

Figur 10-40 – Berghäll i Delområde 6.

Figur 10-41 – Berghäll vid Delområde 6.

Figur 10-42 – Bergförekomst i södra delen av Delområdet 6. Spägning av berg och schaktarbete pågick i området under platsbesökets tillfälle.

Figur 10-43 – Bergförekomst i södra delen av Delområdet 6. Spägning av berg och schaktarbete pågick i området under platsbesökets tillfälle.

Inom **Delområde 7** är terrängen kuperad och fast där majoriteten av befintlig byggnation är belägen på berg i dagen. Berget är flackt, bergarten är homogen och täckt med tunt lager vegetation, se Figur 10-44.

Figur 10-44 – Berghäll i Delområde 7. Berg är homogen och täckt med vegetation.

Terrängen i **Delområde 8** är kuperad där berg i dagen kan ses omkring delområdet. Ställvis har sprickigt och blockigt berg observerats, se Figur 10-45, Figur 10-46 och Figur 10-47.

Figur 10-45 – Bergförekomst i Delområde 8. Bergmassan är homogen och har liten grad av uppsprickning.

Figur 10-46 – Bergförekomst i Delområde 8. Bergmassan är homogen och har liten grad av uppsprickning.

Figur 10-47 – Berg förekomst i Delområde 8.

Delområde 9 består främst av kuperad skogbeklädd mark. Berget bedöms ha samma egenskaper som i delområde 6. Se Figur 10-48.

Figur 10-48 – Berg förekomst förväntas i skogen med dels stora block i Delområde 9.

10.4 Slutsatser stabilitetsförhållanden

10.4.1 Geoteknik

Baserat på stabilitetsklassningen så förekommer majoriteten av höjdskillnader och slänter längs bergsknallar och befintlig infrastruktur, där de geotekniska förutsättningarna översiktligt är goda. Däremot så finns det områden där jordprofilen består av kohesionsjord och ej är plan, i dessa områden föreligger skredrisk och bör utredas närmare. Kvicklera har påträffats längs Vallby-åns biflöde, vilket vid ett skred kan leda till stor omgivningspåverkan. Vidare har befintlig erosion längs vattendrag noterats, vilket kan vara tecken på pågående erosion som försämrar stabilitetsförhållandena vidare.

Nedan beskrivs geotekniska slutsatser avseende geotekniska stabilitetsförhållanden för respektive delområde.

Delområde 1
Tidigare utförda stabilitetsberäkningar visar att stabiliteten mot Vallby åns biflöde inte är tillfredställande. Vid utfört platsbesök kunde inga indikationer på pågående markrörelser observeras, men erosion pågår i biflödet. Det rekommenderas kompletterande stabilitetsutredning för att utreda befintliga och blivande förhållanden mot Vallbyåns biflöde. Kvicklera har påträffats inom delområdet vars utbredning rekommenderas kartläggas närmare. Utredningen bör även undersöka geotekniska följden och konsekvensen avseende stabilitet från ökat vattenflöde i biflödet och ökade portryck i jordprofilen.

Ett eventuellt skred kan få stor påverkan på befintliga och blivande anläggningar och byggnationer i området.

Delområde 2
Stabilitetsförhållanden inom delområde 2 bedöms som tillfredsställande för dagens terräng där inga tecken på markrörelser kunde observeras under fältkartering. Delområdet är beläget i en dalgång där fast mark bedöms definiera slänterna mot delområdets mitt.

Vid eventuell exploatering erfordras utredning om befintliga och blivande laster påverkar stabiliteten mot Vallby-åns biflöde, beläget ca 100 m söder om delområde 2.

Delområde 3
Tidigare utförda stabilitetsberäkningar mot Vallby-åns biflöde visar att stabiliteten för befintliga förhållanden är tillfredsställande, men för nyexploatering inte tillfredsställande. Inga tecken på markrörelser förutom erosion observerades kring södra delområde 3.

Inga tidigare stabilitetsberäkningar mot Vallby-ån i norra delområde 3 har utförts. Det observerades dock att en hel del erosion har skett längs ån och lokala skred utvecklats som sträcker sig upp mot slänten söderut.

I samband med vidare utredningar rekommenderas de geotekniska stabilitetsförhållandena utredas i mer detalj för befintliga- och planerade förhållanden. Som följd av exploatering kan skred utvecklas inom norra och södra delområdet. Kvicklera har påträffats längs Vallby åns biflöde och ska utredas i mer detalj. Utredningarna ska också undersöka konsekvenserna av högre vattenflöde i vattendragen och utvecklingen av högre portryck i jordprofilerna.

Ett eventuellt skred kan få stor påverkan på befintliga och blivande anläggningar och byggnationer i området.

Delområde 4
Inom delområde 4 visar tidigare utförda stabilitetsberäkningar mot Vallby-åns biflöde att stabiliteten för befintliga förhållanden är tillfredsställande. Vid nyexploatering är det beräknat inte tillfredsställande. Erosion längs biflödet har observerats, men inga övriga markrörelser.

I samband med vidare utredningar rekommenderas de geotekniska stabilitetsförhållandena utredas i mer detalj för befintliga- och planerade förhållanden. Som följd av exploatering kan skred utvecklas mot Vallby-åns biflöde. Kvicklera har påträffats längs Vallby åns biflöde och bör utredas i mer detalj i senare skede. Utredningarna ska också undersöka konsekvenserna av högre vattenflöde i vattendragen och utvecklingen av högre portryck i jordprofilerna för både befintliga och blivande förhållanden.

Delområde 5
Delområde 5 definieras främst av Kode tätort där stabilitetsförhållandena inom tätorten för dagens terräng bedöms som tillfredsställande. Rörelser i marken har dock observerats i form av erosion längs vattendragen Vallby-ån och i Kollerödsbäckens biflöde mellan Delområde 5 och 6.

Inga tidigare stabilitetsberäkningar har utförts mot Kollerödsbäckens biflöde. Vid framtida exploatering utredningar ska de geotekniska stabilitetsförhållandena utredas i mer detalj för befintliga- och planerade förhållanden. Utredningarna ska också undersöka konsekvenserna av högre vattenflöde i vattendragen och utvecklingen av högre portryck i jordprofilerna.

Vid nybyggnation längs Bohusbanan eller E6:an ska stabiliteten för befintliga och blivande förhållanden utredas.

Delområde 6
Stabilitetsförhållanden inom delområde 6 bedöms som tillfredsställande för dagens terräng där inga tecken på markrörelser kunde observeras under fältkartering.

Vid eventuell exploatering erfordras utredning om blivande och nya laster påverkar stabiliteten mot Kollerödsbäckens biflöde, se ovan om delområde 5.

Delområde 7, 8 och 9
Jordlagerföljden och topografin bedöms inom delområde 7, 8 och 9 att bestå av fast mark. Stabilitetsförhållanden för befintlig terräng bedöms som tillfredsställande där inga pågående markrörelser har noterats under fältkartering.

Vid exploatering rekommenderas de geotekniska stabilitetsförhållandena utredas i mer detalj för både befintliga- och planerade förhållanden.

10.4.2 Bergteknik

Majoriteten av karterat berg bedöms erhålla goda stabilitetsförutsättningar. Det har observerats att inom några av delområdena förekommer lokala slänter med en geometri och/eller sprickmönster som skulle kunna bidra till att block faller ut, särskilt i samband med markvibrationer eller ändringar i släntgeometrier. Detta gäller även exploatering generellt i områden med berg i dagen alternativt begränsat jordtäcke där t.ex. eventuella sprängningsarbeten kan innebära förändrade förutsättningar. Nya utvärderingar rekommenderas att utföras i ett senare steg av en sakkunnig bergteknik.

Stereografisk projektion och rådata för uppmätta sprickgrupper redovisas i bilaga, se bilageförteckning.

Nedan beskrivs bergtekniska slutsatser avseende bergtekniska stabilitetsförhållanden för respektive delområde.

Delområde 1

Bergslänternas stabilitet inom delområdet bedöms utifrån befintliga förhållanden som tillfredsställande där berget är homogent och har flack lutning.

Ingen stereografisk projektering har utförts för delområdet.

Delområde 2

Påträffad bergslänt i delområdet är utifrån befintliga förhållanden flack och stabiliteten bedöms som tillfredsställande.

Ingen stereografisk projektion har utförts för delområdet.

Delområde 3

Generellt kan stabiliteten hos bergslänterna inom delområdet bedömas från befintliga förhållanden som tillfredställande. Vid östra gränsen mot delområde 5 har en berghäll med sprickor och block karterats.

Två sprickgrupper inom delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

Delområde 4

Majoriteten av bergslänterna inom delområde 4 kan utifrån dagens förhållanden bedömas som tillfredsställande.

Ingen stereografisk projektion har upprättats för delområdet.

Delområde 5

Inom delområde 5 kan bergslänternas stabilitet utifrån dagens förhållanden bedömas som tillfredsställande.

Två sprickgrupper strax norr om delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

Delområde 6

Bergstabiliteten inom delområde 6 bedöms som tillfredsställande för befintliga förhållanden. Kring mitten av delområdet har bergslänter påträffats. Där det vid exploatering och vibrationsanstaltande arbeten kan det finnas risk för blockutfall och ras. Det rekommenderas att en detaljerad utredning utförs för befintliga och planerade förhållanden vid exploatering.

Två sprickgrupper inom delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

Delområde 7

Stabilitetsförhållandena för bergkroppen inom delområde 7 bedöms som tillfredsställande med dagens förhållanden.

Tre sprickgrupper inom delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

Delområde 8

För majoriteten av bergslänterna inom området 8 kan stabiliteten utifrån befintliga förhållanden bedömas som tillfredsställande. Ställvis förekommer bergslänter som bedöms som mindre säkra. Det rekommenderas att en detaljerad utredning utförs för befintliga och planerade förhållanden vid exploatering.

Två sprickgrupper inom delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

Delområde 9

Stabilitetsförhållandena för bergpartiet inom delområde 9 bedöms som tillfredsställande med dagens förhållanden.

Tre sprickgrupper inom delområdet har karterats och redovisas i stereografisk projektion.

11 SÄTTNINGSFÖRHÅLLANDEN

Tidigare geotekniska utredningar bedömer leran inom utbredningen av FÖP Kode som huvudsakligen normal- till svagt överkonsoliderad. Konsolideringsförutsättningarna innebär att det finns en risk att långtidsbundna sättningar utvecklas i leran vid belastning från nybyggnation och uppfyllnader. Risken för differenssättningar vid varierande jorddjup ska utredas vid projektering av nybyggnation.

Sättningsförhållanden erfordras utredas närmare i senare skede men bedöms inte påverka möjligheterna till framtida exploatering. Grundläggning på lösa jordar såsom lera bedöms kunna utföras med stödpålning eller på plintar vid ringa jorddjup.

12 REKOMMENDATIONER

Slutsatser och rekommendationer avseende geotekniska- och bergtekniska förutsättningar inför exploatering i FÖP Kode har sammanställts och presenteras i grafisk karta. Se Figur 12-1 för identifierade riskområden inom planområdet och Figur 12-2 för riskområden i valda delområden. Se bilageförteckning för högupplösta figurer.

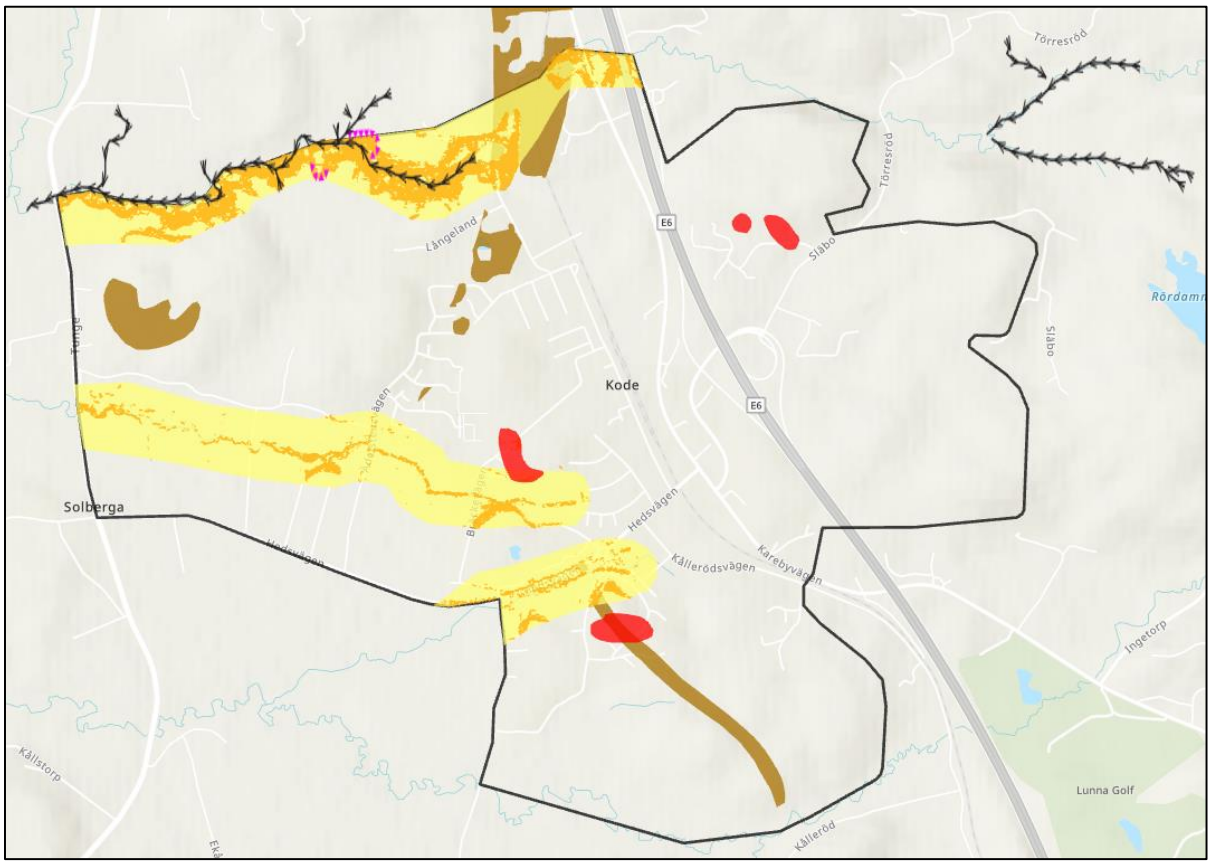

Figur 12-1 – Identifierade riskområden, se bilaga C för teckenförklaring.

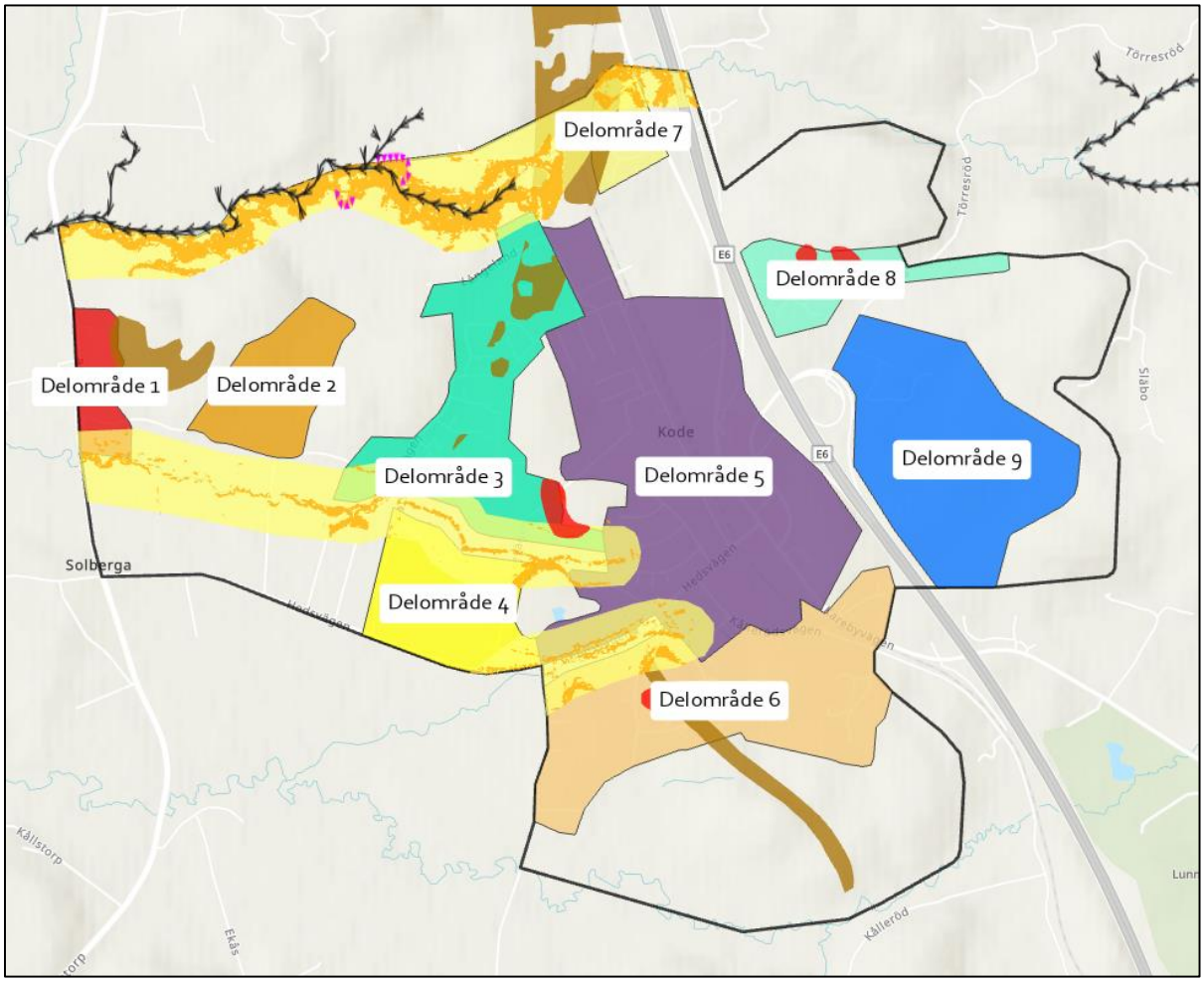

Figur 12-2 – Identifierade riskområden överlappande delområden.

Se Tabell 12-1 för översiktliga rekommendationer för respektive delområde.

Tabell 12-1 - Slutkommentarer och rekommendationer inom FÖP Kode.

Delområde	Stabilitet, geo	Sättning	Stabilitet, berg	Radon (riskklass)
1	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs södra gränsen	Bedöms tillfredsställande	**2, (3)**
2	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga i dalgången	Bedöms tillfredsställande	**2**
3	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-ån och Vallby åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs södra delområdet	Ska utredas vid gränsen mot Delområde 5	**1, 2, (3)**
4	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Vallby-åns biflöde, kvicklera påträffats	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga inom hela delområdet	Bedöms tillfredsställande	**1, (2)**
5	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Kollerödsbäckens biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga på obebyggd mark i norra delområdet	Bedöms tillfredsställande	**1, 2**
6	Ska utredas för befintliga och blivande förhållanden mot Kollerödsbäckens biflöde	Sättningsbenägen jord bedöms föreligga längs Kollerödsbäcken	Ska utredas vid mitten av delområde	**1, 2, (3)**
7	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Bedöms tillfredsställande	**2, 3**
8	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Ska utredas vid mitten av delområde	**(1), 2**
9	Bedöms översiktligt som tillfredsställande, men ska utredas närmare för befintliga och blivande förhållanden vid exploatering	Bedömd fastmark	Bedöms tillfredsställande	**(1), 2**

KUNGÄLVS KOMMUN

Miljökonsekvensbeskrivning tillhörande fördjupad översiktsplan för Kode Granskningshandling

2024-06-11

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställare: Kungälvs kommun, Linda Andreasson
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Slutversion: 2024-06-11, granskningsversion 2024-05-29
Uppdragsansvarig: Åsa Eriksson
Medverkande: John Hagenby, Ilona Stehn, Tette Alström, Maria Lööf
Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 10801

Sammanfattning

Detta dokument är en miljökonsekvensbeskrivning av fördjupad översiktsplan för Kode i Kungälvs kommun. Den fördjupade översiktsplanen anger hur kommunen anser att mark- och vattenområden i och kring Kode ska användas, både avseende exploatering av de centrala delarna och bevarande av de yttre områdena. Fördjupningen innehåller även riktlinjer för hur utveckling av Kode ska genomföras.

I miljökonsekvensbeskrivningen har de åtta miljöaspekter som enligt behovsbedömningen kan leda till betydande påverkan utretts. Dessa är areella näringar, landskapsbild, kulturmiljö, rekreation och friluftsliv, naturmiljö, vattenförhållanden och klimatanpassning, trafikbuller samt risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet.

Samlad bedömning

Planens förhållande till lagskydd

Den fördjupade översiktsplanen medför att jord- och skogsbruksmark tas i anspråk. Brukningsvärd jordbruksmark får enligt miljöbalken tas i anspråk endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. Jordbruksmarken anses i detta fall vara brukningsvärd. Kommunen motiverar den föreslagna exploateringen med att det är ett väsentligt samhällsintresse att bygga i områden nära kapacitetsstark kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och på platser där det finns befintlig kommunal service, exempelvis skolor och förskolor. Grönområden pekas ut för rekreation och övriga ekosystemtjänster och markanvändning jordbruksmark pekas ut för att bekräfta nuvarande markanvändning. Att bygga bostäder i stationsnära lägen i Kode bedöms av kommunen även vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

Den fördjupade översiktsplanen medför risk för ökad ytavrinning på grund av ökad areal hårdgjord mark vilket kan orsaka ökade flöden och försämrad vattenkvalitet i de nedströms liggande ytvattenförekomsterna Vallbyån och Kolerödsbäcken. Detta kan i sin tur påverka möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna för ytvatten i dessa ytvattenförekomster.

Bebyggelseutveckling föreslås i områden som är potentiella livsmiljöer för flera olika artgrupper som skyddas enligt artskyddsförordningen. Inför detaljplanering behöver naturområden och potentiella livsmiljöer som exploateras artinventerats, och beroende på resultaten kommer olika anpassningar och skyddsåtgärder krävas för att inte förbuden i artskyddsförordningen ska lösas ut.

Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen. Det finns fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i närheten av föreslagna bebyggelseområden som riskeras att påverkas negativt vid exploatering. Den som vill rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning ska ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Enligt förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader 3 § bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dBA ekvivalent nivå vis en bostadsbyggnads fasad. Den fördjupade översiktsplanen föreslår förtätning av befintliga områden med blandad stadsbebyggelse samt komplettering med blandad stadsbebyggelse i områden som gränsar till Bohusbanan och E6:an. Det kan medföra att antalet bostäder i Kode där ekvivalent ljudnivå överskrider 60 dB vid fasad ökar.

Planens viktigaste konsekvenser

Areella näringar

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser för jordbruk eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av främst åkermark samt stödhabitat till ängs- och betesmarker tas i anspråk för ny bebyggelse. Planen bedöms medföra små negativa konsekvenserna för skogsbruk bedöms eftersom några skogsområden tas i anspråk för ny blandad bebyggelse och ett för en större industriverksamhet.

Kulturmiljö och landskapsbild

Kulturmiljön och landskapsbilden i Kode är starkt sammankopplade med varandra utifrån agrarhistoriskt perspektiv, framför allt väster om E6:an. Planen bedöms få märkbara negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då föreslagna områden för ny bebyggelse sammanfaller med två av tre identifierade landskapshistoriska värdekärnor, uppmärksammade i Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021). Värdekärnorna bedöms vara de mest värdefulla kulturmiljöerna inom och i nära anslutning till tätortsområdet. Två av dem har stark koppling till riksintresse för kulturmiljövården Solberga – Ödsmål och bedöms enligt den landskapshistoriska analysen vara störningskänsliga kulturmiljöer. Dessutom berörs ett flertal fornminnen och möjliga fornlämningar av förslaget.

Rekreation och friluftsliv

Sammantaget bedöms att planen kan medföra små negativa konsekvenser gällande rekreation eftersom delar av det mosaikartade landskapet tas i anspråk och vyer över vad som är ett kulturhistoriskt landskap kommer att förändras.

Naturmiljö

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser eftersom naturmark med delvis påtagligt naturvärde exploateras vilket bedöms medföra permanent förlust av naturvärden. Påverkan på spridningssamband kan uppstå, framför allt på lokal nivå.

Vattenförhållanden och klimatanpassning

Den fördjupade översiktsplanen bedöms medföra en ökad ytavrinning med risk för ökad frekvens av översvämningar såväl inom planområdet som utmed nedströms liggande vattendrag. Detta gäller främst Vallbyåns tillflöde som kommer att motta större delen av det vatten som behöver avledas från föreslagen nybyggnation. Indirekt kan detta påverka befintlig vattenanknuten fauna i Vallbyåns tillflöde och miljömålet levande sjöar och vattendrag samt möjligheten att uppnå MKN i nedströmsliggande vattenförekomster. Den negativa påverkan på ytvatten bedöms mildras om de riktlinjer som anges i Kungälvs dagvattenpolicy tillämpas vid exploatering av marken.

Kumulativa effekter

Den fördjupade översiktsplanen för Kode innebär att mark som idag används som jordbruk eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och industri. Hur mycket jordbruksmark som försvinner på lång sikt i kommunen och regionen hänger samman med planeringen av tillgängliga markresurser samt hur markanspråket för bostäder och verksamheter kan minskas i framtiden. Planförslaget bedöms medföra små negativa konsekvenser för den regionala livsmedelsförsörjningen i ett generationsperspektiv, om behovet av regional självförsörjning ökar i framtiden.

Delar av den mark som tas i anspråk för bebyggelse har såväl kulturhistoriska värden som naturmiljövärden. En landskapshistorisk analys visar att två av tre kulturhistoriska värdekärnor inom planområdet tas i anspråk för exploatering. Förlusten av dessa ger negativa effekter på kulturmiljö och landskapsbild och den sammantagna effekter av ianspråktagandet minskar den historiska läsbarheten av området. Spridningssamband för arter knutna till jordbrukslandskapet kan påverkas negativt.

Den ökning av hårdgjorda ytor som föreslagen markanvändning medför kan sammantaget medföra negativ påverkan på miljökvalitetsnormer för ytvatten. Det avrinnande vattnet från planområdet avleds direkt eller indirekt, via Vallby åns tillflöde, till två ytvattenförekomster vilkas fastställda miljökvalitetsnormer i nuläget inte uppfylls.

Planens förhållande till miljömål

De miljömål som påverkas av den fördjupade översiktsplanens markanvändning, såväl i målens riktning som att motverka målen är:

- Begränsad klimatpåverkan
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Bara naturlig försurning
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- God bebyggd miljö
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv
- Levande skogar

Förenlighet med miljöbalkens och PBL:s hänsyns- och hushållningsregler

Förslaget kan enligt MKB anses förenligt med 2 och 3 kap. miljöbalken i det avseende att det inte medför skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller säkerhet.

När det gäller val av plats föreskriver 3 kap. 1§ MB och 2 kap. 2§ PBL att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Den fördjupade översiktsplanen redovisar väsentligt ökad exploatering kring Kode, med blandad stadsbebyggelse på områden som idag utgörs främst av jord- och skogsbruksmark men även delvis på områden med höga naturvärden. Genom att i markanvändningskartan avsätta områden även för natur- och rekreationsområde och för jordbruksmark förtydligas samtidigt kommunens ställningstagande kring dessa områdens långsiktiga bevarande. Den föreslagna exploateringen motiveras av att det är ett väsentligt samhällsintresse att bygga i områden nära kapacitetsstark kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och på platser där det finns befintlig kommunal service, exempelvis skolor och förskolor. Grönområden pekas ut för rekreation och övriga ekosystemtjänster och markanvändning jordbruksmark pekas ut för att bekräfta nuvarande markanvändning.

Att bygga bostäder i stationsnära lägen i Kode bedöms av kommunen även vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

Den förtätning med centrumbebyggelse och verksamhetsområde som sker mellan och i anslutning till befintlig infrastruktur bedöms vara en god användning av dessa områden i förhållande till dess lämplighet.

Kode utgör ett stationssamhälle och en förtätning med bostäder och service i detta område ger förutsättningar för de boende att välja resor med kollektivtrafik framför bil. Dock ligger även motorvägen E6 i nära anslutning till samhället vilket kan medföra att boende i stället väljer detta färdsätt.

Tabell. Konsekvenser för huvudalternativet och nollalternativet.

	Huvudalternativ	Nollalternativ
Areella näringar	Små till märkbara negativa konsekvenser för jordbruk eftersom brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk. Jordbruksmark anses vara ett mellankommunalt intresse, det är alltså en regionalt värdefull resurs som påverkas.	Märkbara negativa konsekvenser för jordbruk och pollinering eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av åker samt ängs-, betes- och hagmark tas i anspråk för ny bebyggelse.
	Små negativa konsekvenser eftersom som skogsområden tas i anspråk för blandad bebyggelse och industriverksamhet.	Inga eller obetydliga konsekvenser för skogsbruk då endast ett mindre skogsområde markerats för nya bostäder.
Kulturmiljö och landskapsbild	Märkbara negativa konsekvenser för det kulturhistoriska landskapet och landskapsbilden då planen påverkar ett riksintressant kulturhistoriskt landskap och riskerar att försvåra dess läsbarhet.	Stora negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då planen påverkar ett riksintressant kulturhistoriskt landskap och riskerar att försvåra dess läsbarhet samt att ny bebyggelse föreslås på och invid platser fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Bedömningen är osäker – fler utredningar behöver genomföras.
	Märkbara negativa konsekvenser för kulturhistoriska objekt då ny bebyggelse föreslås på och invid platser fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Bedömningen är osäker – fler utredningar behöver genomföras.	
Rekreation och friluftsliv	Små negativa konsekvenser eftersom flera olika naturmiljöer tas i anspråk och upplevelsen av det mosaikartade landskapet kommer att påverkas.	Märkbara negativa konsekvenser eftersom potentiella rekreationsområden exploateras
	Möjlighet till små positiva konsekvenser genom att planen pekar ut naturområden som ska bevaras.	
Naturmiljö	Små till märkbara negativa konsekvenser eftersom naturmark, med delvis påtagliga naturvärden, exploateras. Påverkan på spridningssamband kan uppstå, framför allt på lokal nivå.	Nollalternativet bedöms innebära stora negativa konsekvenser eftersom naturmark med delvis höga värden exploateras. Inga naturområden pekas ut för att bevarande.
	Möjlighet till små positiva konsekvenser genom att planen pekar ut naturområden som ska bevaras.	
Vattenmiljö	Små negativa konsekvenser för biotoper och arter då ökade flöden och försämrad vattenkvalitet kan påverka vattenanknuten fauna. Om förslagen i den översiktliga dagvattenplanen följs minskas denna risk.	Märkbara negativa konsekvenser för vattenförhållande och klimatanpassning. Även i nollalternativet innebär föreslagna förändringar en risk för ökade flöden och översvämningar då ÖP 2010 också innebär en förändrad markanvändning med risk för snabbare avrinning till exempel till följd av högre andel hårdgjord yta. Till denna förändring kommer behovet att ta hänsyn till klimatförändringen som ytterligare ökar denna risk. då det finns risk för ökad avrinning till följd av planförslaget som kan påverka mottagande vattendrag
	Inga eller obetydliga konsekvenser för grundvatten.	
	Små negativa konsekvenser för ytavrinning och dagvatten. Om riktlinjerna i kommunens dagvattenpolicy följs samt att förslagen i den översiktliga dagvattenplanen beaktas minskas denna risk.	
	Märkbara negativa konsekvenser för översvämningar och skyfall då klimatförändring tillsammans med risk för ökad avrinning kan öka översvämningsrisken inom planområdet i anslutning till närliggande vattendrag. Om riktlinjerna i kommunens dagvattenpolicy följs samt att förslagen i den översiktliga dagvattenplanen beaktas minskas denna risk.	
	Små negativa konsekvenser för skred och erosion med ökad erosion i nedströms liggande vattendrag.	
Trafikbuller	Obetydliga konsekvenser för buller och människors hälsa då den främst möjliggör förtätning av centrumbebyggelse och verksamhetsområden i bullerutsatta områden längs och mellan E6:an och Bohusbanan. Planen bedöms endast medföra en mycket begränsad ökning av antalet bostäder där bullernivån vid fasad överskrider gällande riktvärden.	Nollalternativet bedöms medföra obetydliga konsekvenser för buller och människors hälsa då befintliga förutsättningar, med Kode som serviceort bekräftas. Inga områden inom 100–150 meter från E6:an pekas ut för bostadsbebyggelse, men förutsättningarna för befintlig bebyggelse samt för förtätning inom serviceorten kvarstår. Befintliga bostäder med höga ljudnivåer antas kvarstå.
Risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet	Planförslaget markanvändning bedöms medföra liten negativ påverkan på miljömålet god bebyggd miljö med avseende på risk då förtätning med bostäder, centrumbebyggelse och verksamhetsområde möjliggörs. Det planerade verksamhetsområdet ger möjlighet för verksamheter som enligt miljöbalken definieras som miljöfarlig verksamhet att etablera sig. Den föreskrivna markanvändningen Verksamhet tillåter dock endast verksamheter med begränsad omgivningspåverkan.	Nollalternativets markanvändning medför ingen eller obetydlig påverkan på miljömålet god bebyggd miljö med anseende på risk.

Innehåll

Inledning 9
Fördjupad översiktsplan Kode 12
Alternativ 16
Lagskydd och plansituation 18
Metodik 21
Areella näringar 23
Kulturmiljö och landskapsbild 27
Rekreation och friluftsliv 35
Naturmiljö och biologisk mångfald 39
Vattenförhållanden och klimatanpassning 47
Trafikbuller 53
Risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet 56
Kumulativa effekter 58
Hållbarhetsmål 60
Uppföljning och åtgärder för ökad hållbarhet 62
Referenser 64

M
20

Del 1 Planen och processen

Inledning

Stationssamhället Kode ligger i ett av de prioriterade regionala huvudstråken för kollektivtrafikstråken enligt Göteborgsregionens (GR) strukturbild. Strukturbilden stöds i ÖP 2010 där Kode är utpekad som en prioriterad ort för bebyggelseutveckling. I stationssamhällen är det särskilt attraktivt att förtäta och skapa goda förutsättningar för gång- och cykeltrafik, etablera handelsplatser, serviceplatser och arbetsplatser.

Denna miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt 6 kapitlet i miljöbalken är en dokumentation av den strategiska miljöbedömning som utgör en del av processen med att arbeta fram den fördjupade översiktsplanen för Kode. Rapporten har utarbetats av Ekologigruppen AB på uppdrag av Kungälvs kommun.

Miljöbedömningsprocessen

2021 beslutade kommunstyrelsen i Kungälv att en fördjupad översiktsplan skulle arbetas fram för Kode. Kommunen gjorde en preliminär bedömning att planen kan komma att innebära betydande miljöpåverkan och ett avgränsningssamråd genomfördes med Länsstyrelsen i Västra Götaland under våren 2021. Länsstyrelsen instämde i bedömningen att den fördjupade översiktsplanen kunde antas orsaka betydande miljöpåverkan samt att en strategisk miljöbedömning behövde genomföras.

Syftet med miljöbedömningar av planprogram är att integrera miljöaspekter i programmet så att en hållbar utveckling främjas, enligt 6 kap. 11 § miljöbalken. Inom ramen för en miljöbedömning ska en miljökonsekvensbeskrivning upprättas, där den betydande miljöpåverkan som programförslagets genomförande kan antas medföra identifieras, beskrivs och bedöms.

MKB:n ska utgöra ett beslutsunderlag som möjliggör en ökad miljöhänsyn och som leder till bättre beslut ur miljösynpunkt. Den ska göra det möjligt att på ett klart och tydligt sätt väga miljökonsekvenser mot andra faktorer, så att planprogrammet blir så bra som möjligt ur ett helhetsperspektiv. En miljökonsekvensbeskrivning utgör dels en dokumentation av de val och avvägningar som gjorts under miljöbedömningsprocessen, dels ett underlag i de samråd och diskussioner som genomförs med berörda verksamheter, myndigheter och boende i och kring Kode.

För att öka kunskapen om förutsättningarna i Kode har det arbetats fram en rad olika utredningar, vilka utgjort underlag till miljöbedömningsprocessen och även listas under respektive miljöaspekt.

Samrådsskede

Planförslaget var ute på samråd under tiden 16 januari till 17 mars 2023.

Granskningsskede

Efter samrådet har FÖP-förslaget reviderats efter de synpunkter som inkommit under samrådstiden. Ekologigruppen har också haft möjlighet att inkomma med förslag på revidering av ÖP baserat på de tidigare konsekvenser som pekats på i MKB:n under samrådsskedet. De revideringar av planförslaget som gjordes mellan samrådet och granskningsskedet var:

- Bebyggelseområdet öster om Tunge är borttaget.
- Bebyggelseområdet vid Långelandet har minskat i yta.
- Naturvärdesinventering är genomförd i hela planområdet och grönstrukturplanen har uppdaterats.
- Verksamhetsområdet öster om E6 har minskat för att skapa en grön skogsridå runtom.
- Område för en planskild korsning över järnvägen har pekats ut.

- En lokaliseringsutredning kopplat till jordbruksmark har genomförts och ianspråktagande av jordbruksmark har minskat med cirka 40%.
- Riktlinjer har kompletterats med flera förslag från samrådshandling av MKB:n.

Avgränsningar

Arbetet med att avgränsa och fokusera en MKB är något som pågår kontinuerligt under hela miljöbedömningsprocessen. Under arbetet bearbetas och diskuteras frågor om vad som är relevant, vad som behöver belysas ytterligare och vad som kan avföras från MKB:n. En MKB för en fördjupad översiktsplan ska i huvudsak avgränsas till att identifiera, beskriva och bedöma konsekvenser av de förändringar som förslaget utreder och som kan påverkas i arbetet med planstrukturen. Detta har därför utgjort grund för den avgränsning som gjorts även i föreliggande MKB. Avgränsningen av miljöbedömningen har gjorts i tid, rum och sak. Ett avgränsningssamråd genomfördes med länsstyrelsen i Västra Götalands län under våren 2021. Den sakmässiga avgränsning som då gjordes redovisas nedan.

Tidsmässig avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningens horisontår föreslås avgränsas till år 2050. Detta är en uppskattning i nuläget och beror på vilken etapp som avses och när etappen kan beräknas vara klar. Hela den utbyggnad som den fördjupade översiktsplanen föreslår beräknas ta minst 20 år att genomföra beroende på marknadsförutsättningar.

Geografisk avgränsning

Geografiskt har miljöbedömningen avgränsats till att i huvudsak omfatta det område som den fördjupade översiktsplanen utreder, se Figur 1. Den betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma med anledning av planens genomförande sträcker sig dock utanför själva programområdet.

Den geografiska avgränsningen för kumulativa effekter omfattar för vissa sakområden ett större område.

Figur 1. Tätortsavgränsning och utredningsområde för FÖP Kode

Avgränsning i sak

En miljöbedömning ska enligt miljöbalken identifiera och värdera den betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma med avseende på: befolkning och människors hälsa, biologisk mångfald och skyddade djur- och växtarter, mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö, hushållning med fysiska miljö eller material och energi samt det inbördes förhållandet mellan dessa miljöaspekter. Nedanstående miljöaspekter kan enligt behovsbedömningen leda till betydande påverkan. För dessa aspekter görs en bedömning i del 2 Konsekvensbedömningar.

1. Areella näringar
2. Landskapsbild
3. Kulturmiljö
4. Rekreation och friluftsliv
5. Naturmiljö och geologi
6. Vattenförhållanden och klimatanpassning
7. Trafikbuller
8. Risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet

Fördjupad översiktsplan Kode

I norra delarna av Kungälvs kommun ligger stationssamhället Kode med runt 1700 invånare. Orten ligger norr om centralorten Kungälv, längs ett av de prioriterade regionala huvudstråken för kollektivtrafik i Göteborgsregionens strukturplan se Figur 2 (Göteborgsregionens kommunalförbund, 2008). I gällande översiktsplan framhålls Kodes goda förutsättningar gällande kommunikation. Orten har till följd av det stor potential att växa och stärka sin roll som serviceort i norra delen av kommunen.

Huvudstråket genom kommunen omfattar Kungälv-Ytterby och Kode och baseras på järnvägen (Bohusbanan) och motorvägen (E6:an). Kungälvs ansvar för huvudstråket innebär bland annat att säkerställa attraktiv kollektivtrafik och att verka för att genomföra utbyggnad av bostäder och verksamheter i stationsnära lägen.

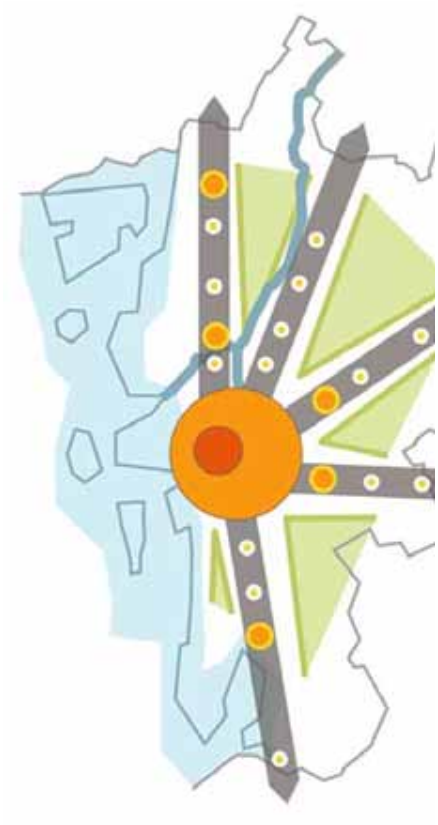

Figur 2. Strukturbild för Göteborgsregionen.

Syftet med planen

Syftet med FÖP Kode är att ersätta mark- och vattenanvändningskartan i översiktsplan 2010 för ett geografiskt område runt stationssamhället Kode. Den fördjupade översiktsplanen kommer även utveckla och förtydliga de övergripande målen i nu gällande översiktsplan om ett hållbart stationssamhälle.

Arbetet syftar även till att ta fram ett mer detaljerat underlag som vägleder och förenklar processen i kommande detaljplanering, bygglov och andra beslut. En fördjupad översiktsplan utgör mellanled mellan den kommunomfattande översiktsplanen (antagen 2012, aktualitetsförklarad 2016) och detaljplaner.

I översiktsplanen 2010 anges följande avvägningar kring utveckling av Kode:

- Utvecklingen av stationssamhället kräver infrastruktursatsningar
- Viss jordbruksmark tas i anspråk för exploatering
- Utveckling av centrumområdet intill E6:an och Bohusbanan

I översiktsplanen 2010 beskrivs Kode vara en serviceort med en minskande befolkning och en ökning av äldre personer. Samtidigt ses Kodes läge i norra delen av kommunen, ha goda förutsättningar vad gäller kommunikationer, bostäder och verksamheter vilket medför stor potential att kunna växa som samhälle. Kode har goda kollektivförbindelser med Kungälv-Ytterby, Stenungsund och Göteborg. Det finns förskola, skola (t o m årskurs 6), äldreboende, livsmedelsbutiker, bensinstationer och ytterligare viss detaljhandel. I Kode finns även industrier med arbetstillfällen. Bebyggelsen består i huvudsak av småhus, friliggande eller som radhus.

Kungälvs kommun äger delvis mark som i översiktsplanen föreslås för ny bebyggelse. Här ses möjlighet att förtäta i samhället och i direkt anslutning till den befintliga bebyggelsen. Att låta Kode växa västerut handlar i översiktsplanen om avvägning att ta i anspråk viss del av odlingslandskapet för bebyggelse och samtidigt definiera de delar av odlingslandskapet som behöver bevaras.

Under samrådsprocessen togs områden som i nuläget utgörs av jordbruksmark och som i samrådsversionen föreslagits som bostadsområden bort. Detta gjordes i huvudsak i syfte att minska andelen jordbruksmark som i den fördjupade översiktsplanen tas i anspråk för exploatering. Genom att ta bort områden föreslagna för bostäder kan kommunen även vara mer flexibel avseende placering och utformning av en ny överfart över järnvägen.

Planens innehåll

FÖP Kodes utvecklingsstrategi är att tydligare lyfta fram en utveckling som sker inifrån och ut, med tåg- och busstation som nod. Målsättningen är att befolkningen i Kode ska fördubblas. Nya bostadsområden ska utvecklas framför allt väster om Bohusbanan medan centrum med service och enklare verksamheter i huvudsak lokaliseras till området mellan Bohusbanan och motorvägen. Området öster om motorvägen ska utvecklas med verksamheter som kan flyttas från centrala Kode eller exploateras utifrån ett övergripande behovet av verksamhetsmark i kommunen.

Kode ska utvecklas till ett mer attraktivt stationssamhälle och utnyttja sitt strategiska läge i regionen. Enligt utvecklingsstrategin är det i en tät, tillgänglig och grön tätort som en hållbar utveckling kan ske och bilberoendet kan minska. Gång- och cykelstråk ska utvecklas med stationen som central målpunkt.

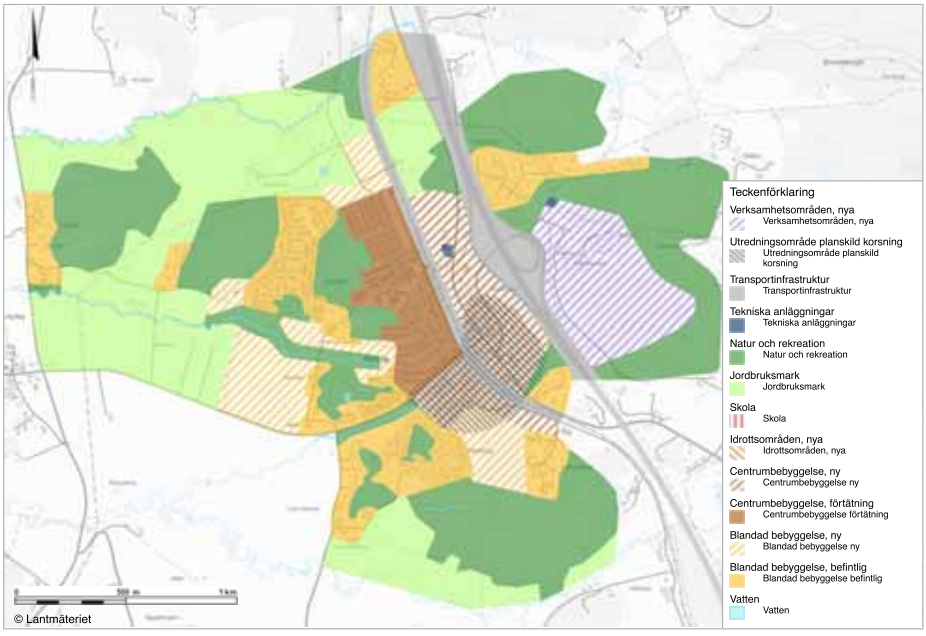

Figur 3. Markanvändning fördjupad översiktsplan Kode (daterad 2024-05-02).

Övergripande mål och strategier

Nedan redogörs för de målsättningar och strategier som den fördjupade översiktsplanen genom sin inriktning och markanvändning är tänkt att möjliggöra fram till målåret 2050.

Sociala miljön

Kode har utvecklats med en variation av bostäder med olika upplåtelseformer som möjliggör ett boende för alla under hela livets skeden. Kode har en tillgänglig och trygg utemiljö för alla, avseende både grönytor och andra utomhusmiljöer. Kodes identitet har utvecklats utifrån dess karaktär som lantlig småort. Kode är en väl sammanhållen ort där barriärer har överbryggats genom sammanlänkade stråk, grönytor och gång- och cykelbanor. Skola och idrottshall utgör en viktig mötesplats för orten, dess grannbyar och omland. Samordning av offentliga och kommersiella tjänster med tågstation och busshållplats inom centrumområdet har gett förutsättningar för mötesplatser samt underlättar människors vardagsliv. Kode är en viktig knutpunkt för dess grannbyar och omlandet.

Näringsliv, service och centrum

Ett stärkt centrumområde har utvecklats på ömse sidor av stationen vilket är av stor betydelse för Kodes utveckling. Omfattningen av verksamhets- och servicelokaler har ökat i linje med bostadsutbyggandet och en god servicenivå har uppnåtts för vardag och fritid. Service och åtgärder som stärker centrumområdets tillgänglighet har prioriterats. Det område som är utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller har verksamheter och service i stället för bostäder tillkommit. Centrumområdet innehåller verksamheter som inte är störande för boende. Verksamhetsområden har utvecklats på östra sidan av motorvägen med närhet till E6 och Bohusbanan. Detta innebär goda möjligheter till hållbart resande och hållbara transporter.

Förskola och skola, fritidsverksamhet samt äldreomsorg och vård har byggts ut i relation till ortens, dess grannbyars och omlandets bostadsutveckling. Den kommunala servicen har genom samordning gett förutsättningar för mötesplatser.

Mobilitet och infrastruktur

Kode är ett attraktivt stationssamhälle där det är enkelt för boende, verksamma och besökanden att resa hållbart, genom att förtätning och exploatering främst skett inom en km från stationen och genom utbyggnad av gena gång- och cykelbanor. Kode är ett naturligt centrum för omlandet med en god och säker kollektivtrafik med koppling till pendelparkeringar för både bil och cykel. Stråk till omlandet är utbyggt för att både främja ett hållbart resande och tillgängliggöra omlandet.

Trafiksystem, vatten- och avlopp och övrig infrastruktur är utbyggd, säker och robust.

Bostäder

Kode har utvecklats med ett bostadsbyggande på västra sidan av Bohusbanan vilket har dubblat antalet invånare. Inledningsvis har invånarantalet växt i de centrala delarna cirka 700 meter från stationen, genom nybyggnation och förtätning. Det finns ett blandat utbud av bostäder som möjliggör ett boende i Kode genom livets alla skeden. De centrala delarna har en högre exploateringsgrad och lägre i gränsen mot omlandet. Serviceorten har utvecklats för att stärka underlaget för kollektivtrafik och service.

Boendemiljöerna är attraktiva med omsorgsfull gestaltning och kvalitativa grönytor. Tillskott av nya bostäder har utgått från lokala förutsättningar och hänsynhar tagits till ortens karaktär, skala och identitet.

Natur, kultur, rekreation

Parker och grönytor är tydligt integrerat i bebyggelsestrukturen som tillgängliga mötesplatser utifrån Kodes karaktär och identitet. Grönstrukturen har utvecklats med ett varierat innehåll utifrån både rekreativa och ekologiska aspekter och fyller även en viktig funktion i hantering av dagvatten och skyfall. Grönområden som parker och närströvområden har säkerställts genom kommunalt ägande.

En attraktiv boendemiljö har utvecklats med möjligheter till ett rikt kultur- och friluftsliv, med särskild hänsyn till de yngres möjligheter till en meningsfull och aktiv fritid. Ortens kulturmiljöer ska liksom grönskan vara identitetsbärare och tillgängliga i vardagen.

Närheten till kusten och grannbyarna Aröd, Ödsmålsmosse och Rörtången innebär möjlighet till goda boendemiljöer med tillgång till ett attraktivt friluftsliv. Utbyggnad av stråk har kopplat Kode till omlandet.

Omvärlden

Kode är en central pendlingsort i regionen för boende, besökare och företag där Kungälv har tagit sitt ansvar i att säkerställa attraktiv kollektivtrafik genom att utveckla stationssamhället med bostäder, service och verksamheter. I Kode finns en viktig koppling mellan regional och lokal kollektivtrafik som en del av en större hållbar regional struktur som kopplar vidare till omvärlden.

Alternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till en fördjupande översiktsplanens syfte och geografiska räckvidd. Varför olika alternativ har valts eller valts bort under processen ska motiveras i miljökonsekvensbeskrivningen. Lokalisering av området är sedan tidigare prövad i kommunens översiktsplan samt är utpekad i Göteborgsregionens strukturplan som en viktig stationsort. Bakom valet av lokaliseringen står det faktum att läget är strategiskt ur ett regionalt och kommunalt perspektiv, med mycket god tillgång och närhet till befintlig infrastruktur.

Alternativt förslag

Miljöbedömningsprocessen för fördjupad översiktsplan Kode har medfört att strukturen fortlöpande har utvecklats samt att anpassningar har gjorts till miljöförhållanden, såväl befintliga förutsättningar som förväntade konsekvenser. Det har inte bedömts vara relevant att arbeta fram en alternativ struktur för området. I miljökonsekvens-beskrivningen kommer konsekvenserna av planområdets utbredning och struktur i stället att vägas mot den markanvändning och möjliga utbyggnad som kunde varit aktuell utan de förändringar och avvägningar som genomförts som en följd av miljöbedömningsprocessen. En beskrivning av de miljöeffekter som skulle kunnat uppstå till följd av att dessa val inte gjorts ersätter en bedömning av en alternativ utformning.

De åtgärder och justeringar som gjorts under processen listas nedan, numreringen syftar på kartan i Figur 4:

Område 10 bedömdes inte var lämpligt för exploatering på grund av att det skulle innebära att jordbruksmark togs i anspråk samt att det skulle medföra negativ påverkan på landskapsbilden.

Område 11 till 12 övervägdes för exploatering, men bedömdes inte var lämpligt på grund av att de ingår i Kodes grönstruktur samt då de ligger långt från centrum vilket skulle minska möjligheten att nyttja kollektiva färdmedel.

Område 14 studerades utifrån markägoperspektiv (kommunalt ägd mark), men avfärdades på grund av att det skulle innebära att jordbruksmark togs i anspråk samt för att man ville bevara det öppna landskapet.

Område 15 övervägdes för exploatering, men bevarades i stället som jordbruksmark.

Område 18 och 19 studerades för möjlig exploatering, men avsattes som grönytor.

Område 21 planerades initialt som verksamhetsmark men är i nuvarande planförslag jordbruksmark då kommunen beslöt sig för att koncentrera centrumutvecklingen mer centralt och i stället samla potentiellt störande verksamheter i verksamhetsområdet öster om motorvägen.

Område 24 avsattes i den tidiga planeringen för centrumutveckling, men efter framtagande av en grönstrukturplan har området som består av ett trädbevuxet berg i stället fått markanvändningen natur- och rekreationsområde.

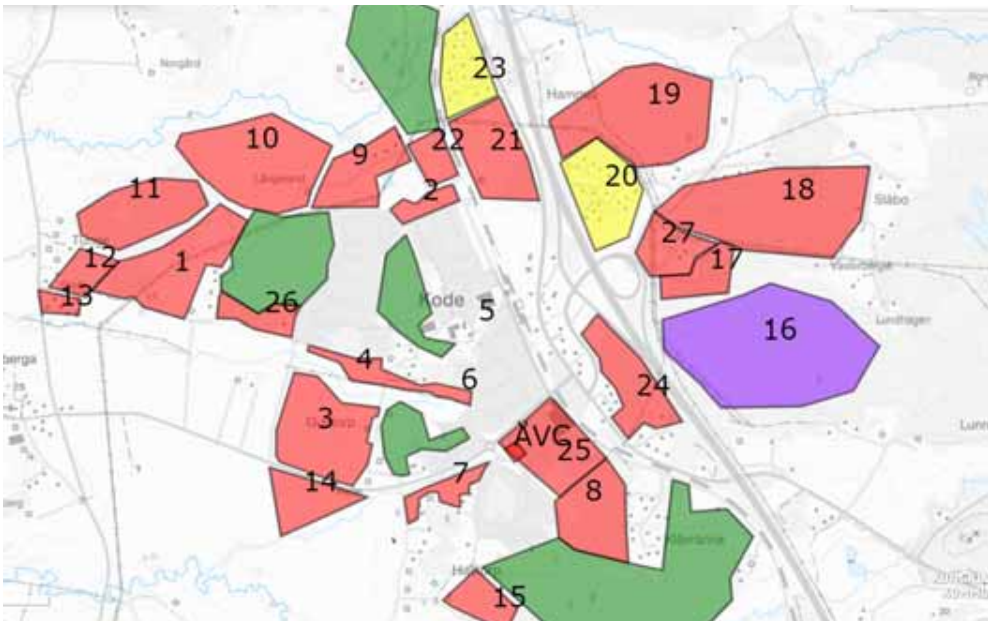

Figur 4. Sammanställning av de områden där miljöbedömnings processen medfört ändringar av markanvändningen i jämförelse med nu aktuellt planförslag.

Nollalternativ

I nollalternativet analyseras miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om den fördjupande översiktsplanen inte genomförs. I detta fall innebär nollalternativet att Kode utvecklas i enlighet med gällande översiktsplan, ÖP 2010 och i förekommande fall även gällande detaljplaner.

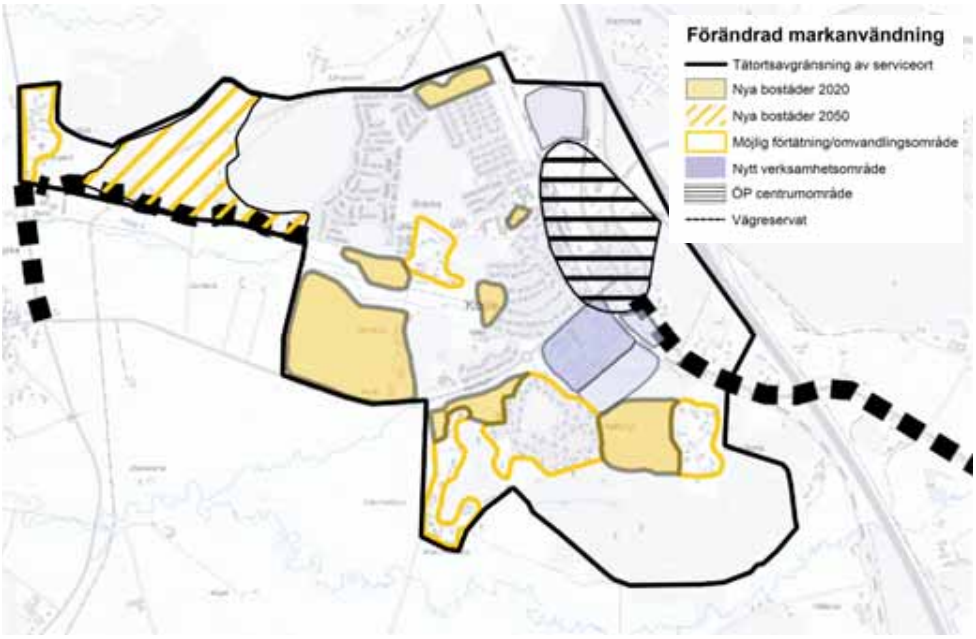

Figur 5. Förändrad markanvändning för Kode i gällande översiktsplan, ÖP 2010. (Kungälvs kommun, 2022)

Lagskydd och plansituation

Plansituation

Kode ligger enligt Kungälvs översiktsplan längs ett av de infrastrukturella huvudstråken i Göteborgsregionen, både järnväg och motorväg passerar Kode och stråket har frekvent kollektivtrafik i form av pendeltåg samt busslinjer på E6:an. Intill stråkets noder, det vill säga stations- och hållplatslägen, finns enligt översiktsplanen goda förutsättningar att förtäta och utveckla befintliga tätorter varav Kode är en. Översiktsplanen föreslår att Kode främst ska utvecklas med bostäder och centrumverksamhet söder- och västerut, medan verksamhetsområdet som föreslås i den fördjupade översiktsplanen inte finns utpekat i översiktsplanen. För delar av planområdet finns gällande detaljplaner medan de delar som utgörs av natur- och jordbruksmark i huvudsak inte är planlagda.

Lagskydd

Planområdet omfattas av flera miljörelaterade lagskydd som behöver beaktas i det fortsatta arbetet. Nedan listas aktuella lagskydd, samtliga utreds dock inte vidare inom ramen för denna MKB. För de som behandlas vidare finns kapitelhänvisningar.

Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden 3 kap. miljöbalken

- Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse, miljöbalken 3 kap. 4 §. Jordbruksmark får exploateras om det är för ett samhällsväsentligt intresse. Läs vidare i kapitlet *Areella näringar*.
- Järnvägen och E6:an är riksintressen för kommunikation, miljöbalken 3 kap. 8 §. Riksintressen ska skyddas mot påtaglig skada.
- Riksintresse för kulturmiljövården, miljöbalken 3 kap. 6 §. Riksintressen ska skyddas mot påtaglig skada. Läs vidare i kapitlet *Kulturmiljö*.

Särskilda bestämmelser om hushållning med mark och vatten enligt 4 kap.

- Riksintresse för högexploaterad kust, miljöbalken 4 kap. 4 §. Riksintressen ska skyddas mot påtaglig skada. Läs vidare i kapitlet *Naturmiljö*.

Miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. MB

Miljökvalitetsnormer är juridiskt bindande styrmedel som regleras i miljöbalken. En miljökvalitetsnorm anger den miljökvalitet som människan och miljön kan anses tåla.

- Miljökvalitetsnormer för luft.
- Miljökvalitetsnormer för yt- och grundvatten. Läs vidare i kapitlet *Vattenförhållanden och klimatanpassning*.

Skydd av områden enligt 7 kap. MB

- Biotopskydd, miljöbalken 7 kap. 11 §. Åtgärder som påverkar kräver dispens. Läs vidare i kapitlet *Naturmiljö*.
- Strandskydd, miljöbalken 7 kap.13–15 §§. Åtgärder som påverkar kräver dispens eller upphävande av strandskyddet. Läs vidare i kapitlet *Naturmiljö*.

Vattenverksamhet och markavvattning

- Tillståndsplikt enligt miljöbalken kap. 11.
- Tillstånd för markavvattning enligt miljöbalken kap. 11.
- Anmälningspliktig vattenverksamhet enligt förordning (1998:1388) om vattenverksamheter.

Artskydd, fridlysning

- Fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen gäller alla i Sverige vilt förekommande fåglar och fladdermöss, flera grod- och kräldjur samt olika arter bland insekter, kärlväxter, mossor med mera. Läs vidare i kapitlet *Naturmiljö*.

Fornminnen, kulturmiljö

- Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen, påverkan på fornlämningar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Läs vidare i kapitlet *Kulturmiljö*.

MKB FÖP Kode
2024-06-11

Del 2 Konsekvensbedömningar

Metodik

För bedömning av konsekvenser har flera underlagsrapporter tagits fram. Dessa rapporter ligger till grund för bedömningarna i denna MKB. De underlagsrapporter som används presenteras under respektive kapitel. Även GIS-analyser har gjorts för att synliggöra och bedöma påverkan. Vid bedömning av kumulativa effekter har förväntad påverkan från utbyggnadsprojekt i programområdets närhet vägts in i bedömningarna.

Konsekvensskala

Konsekvenser har bedömts från noll till fyra för såväl positiva som negativa konsekvenser (Tabell 2). Skalan av konsekvenser relaterar till det värde som berörs, men också till miljöpåverkans relation till miljökvalitetsnormer, nationella riktvärden, gränsvärden och miljömål.

Bedömning av risker

För bedömning av risker analyseras sannolikheten för att en händelse kan ske i en tregradig skala: stor risk, måttlig risk och liten risk. Risken multipliceras sedan med konsekvensen av att händelsen inträffar. Av detta fås en risknivå:

Sannolikhet x Konsekvens = Risknivå

Risknivåerna delas in i tre olika grupper: acceptabel risknivå, risk som bör åtgärdas och risk som måste åtgärdas.

Sannolikhet	Konsekvens	Risknivå
1 = Liten risk	4= Mycket stora	8–12 = Risk måste åtgärdas
2 = Måttlig risk	3= Stora	5–7 = Risk bör åtgärdas
3 = Stor risk	2= Märkbara	1–4 = Acceptabel risknivå
	1= Små	

Osäkerhet i bedömningarna

För naturmiljön finns viss osäkerhet om naturvärden då inventeringen endast är genomförd för naturvärdesklass 1 till 3. Naturvärdesklass 4 med visst naturvärde kan med tiden utvecklar höga naturvärden.

För vattenförhållanden och klimatanpassning finns en osäkerhet eftersom bedömningarna baseras på ett övergripande underlag utan detaljberäkningar av flöden och påverkan av dessa på de mottagande vattendragens kapacitet. Den uppdaterade översiktliga dagvattenutredningen och genomförda skyfallsutredningen har dock gett ett mer detaljerat åtgärdsförslag och minskat denna osäkerhet.

Kumulativa effekter kan endast analyseras översiktligt och större, sammanvägt med påverkan från övriga pågående projekt i området. Då även dessa projekt är i planeringsfas, finns det stora osäkerheter i konsekvensbedömningarna.

MKB FÖP Kode
2024-06-11

Tabell 1. Konsekvensskala.

Konsekvenser	Naturvärden, kultur, rekreation	Hälsa och säkerhet	Övriga hållbarhetsparametrar
+ 4, Mycket stora	Betydande förbättrande påverkan på riksobjekt eller regionalt värdefulla objekt.	Bidrar till att tydligt förbättra nuvarande överskridna MKN, rikt- och gränsvärden.	Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.
+ 3, Stora	Begränsad positiv påverkan på riksobjekt eller regionala värden, *eller* betydande positiv påverkan på kommunala värden.	Bidrar till att förbättra nuvarande överskridna MKN, rikt- och gränsvärden.	Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i flera betydande aspekter.
+ 2, Märkbara	Liten positiv påverkan på riksobjekt eller regionala värden *eller* begränsad påverkan på kommunala värden *eller* omfattande påverkan på större lokala värden.	Förbättrar delvis nationella MKN, rikt- eller gränsvärden.	Bidrar tydligt till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.
+ 1, Små	Liten positiv påverkan på kommunala värden *eller* mindre konsekvenser för lokala värden.	Uppfyller MKN och nationella rikt- och gränsvärden, men kan på ett icke betydelsefullt sätt förbättra aspekter av dessa.	Bidrar i någon mån till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.
+-0, Inga eller obetydliga	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för de kända värdena	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för de kända värdena.	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för hållbarhetsprestandan.
- 1, Små	Liten negativ påverkan på kommunala värden, eller mindre konsekvenser för lokala värden.	Uppfyller MKN och nationella rikt- och gränsvärden, men kan på ett icke betydelsefullt sätt motverka aspekter av dessa.	Försämrar i någon mån hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.
- 2, Märkbara	Liten negativ påverkan på riksobjekt eller regionala värden eller begränsad påverkan på kommunala värden eller omfattande påverkan på större lokala värden.	Uppfyller MKN, men inte i alla dess aspekter. Uppfyller huvudsakligen nationella rikt- eller gränsvärden, men inte i alla dess delar eller avseenden.	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.
- 3, Stora	Begränsad negativ påverkan på riksobjekt eller regionala värden eller betydande påverkan på värden av kommunalt intresse.	Riskerar att överskrida miljökvalitetsnormer eller nationella rikt- eller gränsvärden för miljö	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller betydande aspekter.
- 4, Mycket stora	Betydande negativ påverkan på riksobjekt eller regionalt värdefulla objekt.	Överskrider tydligt miljökvalitetsnormer eller nationella rikt- eller gränsvärden för miljö	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.

Areella näringar

Beskrivning av värden för areella näringar grundas på:

- Lokaliseringsutredning jordbruksmark (Kungälvs kommun, 2024)
- Översiktsplan för Kungälvs kommun (Kungälvs kommun, 2012)
- Utredning av jordbruksmark i Kungälvs kommun (Naturcentrum AB, 2020)
- Kungälvskartan (Kungälvs kommun, 2022)
- Informationskartan Västra Götaland (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2022)
- Skogliga grunddata (Skogsstyrelsen, 2022)

Bedömning av konsekvenser för areella näringar

Bedömningen utgår från om

- brukningsvärd jordbruksmark och/eller skogsmark tas i anspråk för andra syften.
- påverkan på marken blir irreversibel
- markens arrondering påverkas. Markens arrondering anger fältens form, storlek och läge i förhållande till varandra och till byggnaderna vid ett jordbruksföretag. Stora och regelbundet utformade fält är mer effektiva att bruka.
- framtida brukande av marken försvåras och om marken riskerar att växa igen.
- annan relevant påverkan sker på jordbruksmark.

Jordbruksmark i Sverige och Europa minskar kontinuerligt medan andelen hårdgjorda ytor ökar till följd av exploateringar och utveckling av infrastruktur. Jordbruksmark tas också i anspråk för skogsbruk (Jordbruksverket, 2015; EEA, 2019). Samtidigt förutspås värdet av svensk jordbruksmark öka i framtiden, och den nationella livsmedelsstrategin har som mål att öka den inhemska produktionen av mat och leda till en ökad andel närproducerad mat.

Enligt miljömålet ett rikt odlingslandskap ska ”odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks”.

Areella näringar i nuläget

Jordbruk

Jordbruksmarken i Kungälvs kommun omfattar idag en areal av ungefär 9 500 hektar. Detta motsvarar ungefär 26 % av kommunens landyta. Närmare hälften av arealen ingår i skiften med en storlek på mellan 1 och 5 hektar. Jordbruksmarken har minskat med ungefär 20 % sedan 1960. Huvudsakliga skäl för minskning är tätorternas expansion och i viss mån även etablering av golfbanor. Tittar man längre tillbaka är förändringen mer radikal, eftersom det för cirka 100–150 år sedan knappt fanns någon del av landskapet i jordbruksbygderna som inte var brukad. Framför allt har mängden ängs- och betesmark minskat oerhört mycket under 1900-talet. De flesta av jordbruksytorna i Kungälvs kommun är små. Dock finns det ganska gott om medelstora och en del relativt stora skiften. Dessa är i regel koncentrerade till dalgångar och slättland så som vid Kode-Solberga (Naturcentrum AB, 2020).

Idag finns cirka 130 hektar jordbruksmark inom planområdet.

Definition av jordbruksmark

Jordbruksmark är ett övergripande begrepp för åkermark samt betesmark och slåtteräng.

Åkermark definieras som mark som är lämplig att plöja eller som används till fruktodling eller som plantskola samt mark där det sker odling av energiskog.

Betesmark är jordbruksmark som inte lämplig att plöja och används till bete, samt är bevuxen med gräs, örter eller ris som är dugligt som foder.

Skogsmark räknas inte som betesmark.

Slåtteräng är jordbruksmark som inte är åkermark och som används på eftersommaren till slåtter eller för slåtter kompletterat med efterbete eller lövtäkt.

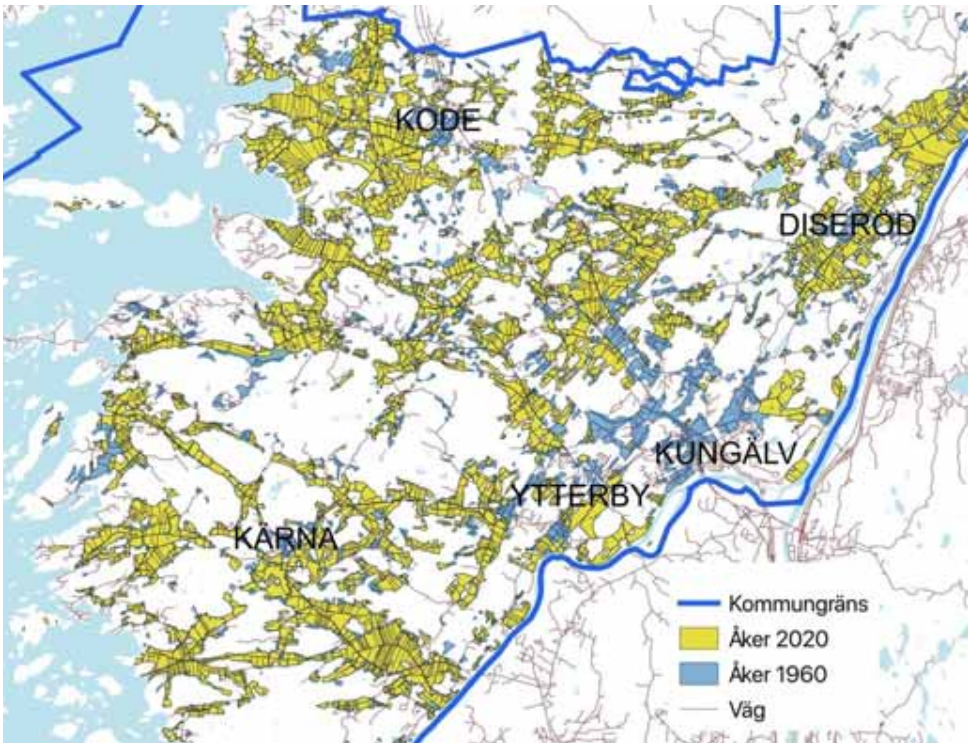

Figur 6. Jämförelse mellan åkermarken kring 1960 och 2020. Läget 1960 omfattar både det blå- och det gulmarkerade i kartan. De blå ytorna är de som exploaterats eller fått växa igen. Källa: Utredning av jordbruksmark i Kungälvs kommun (Naturcentrum AB, 2020).

Figur 7. Jordbruksmark 2020, ängs- och betesmarkinventering samt ängs- och hagmark. Ungefärlig sträckning av planområde i svart. Källa: Kungälvskartan (Kungälvs kommun, 2022).

Skogsbruk

Inom Kungälvs kommun finns stora sammanhängande grönområden som bildar gröna kilar. I de gröna kilarna ingår även skogsbruk. Skogsvårdsstyrelsen upprättade 1977 en sammanställning av produktiv skogsmark. Skogsområdena i Kungälv är inte så stora i förhållande till rikets, men de ger god avkastning på grund av kommunens relativt sydliga läge i landet. Det är viktigt att produktionsförmågan och tillgängligheten till de redovisade skogsområdena värnas (Kungälvs kommun, 2010).

Enligt Skogsstyrelsens kartor bedrivs skogsbruk inom planområdet, se Figur 8.

Figur 8. Utförd avverkning i Kode samt nyckelbiotop (röd markering) och naturvärde (orange markering). Ungefärlig sträckning av planområde i svart. Källa: Skogliga grunddata (Skogsstyrelsen, 2022)

Konsekvenser av föreslagen plan

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser för jordbruk eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av främst åkermark samt stödhabitat till ängs- och betesmark tas i anspråk för ny bebyggelse. De negativa konsekvenserna bedöms som små för skogsbruk eftersom endast ett mindre område påverkas.

Konsekvenser för jordbruk

-1 till - 2, Små till märkbara negativa konsekvenser eftersom brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk. Jordbruksmark anses vara ett mellankommunalt intresse, det är alltså en regionalt värdefull resurs som påverkas.

Planen medför att cirka 24 hektar jordbruksmark tas i anspråk inom planområdet. Det handlar främst om åkermark men också stödhabitat till ängs- och betesmark. Den största delen omvandlas till ny bebyggelse, en mindre del föreslås omvandlas till nytt idrottsområde. Hårdgörning av jordbruksmark bedöms som irreversibel åtgärd och marken kommer inte kunna användas igen som jordbruksmark.

Konsekvenser för skogsbruk

- 1, Små negativa konsekvenser eftersom ett par skogsområden tas i anspråk för blandad bebyggelse och industriverksamhet.

En del av verksamhetsområdet som föreslås öster om E6:an omfattar område som enligt Skogliga grunddata avverkats (Skogsstyrelsen, u.d.). De negativa konsekvenserna bedöms som små eftersom endast det är begränsade områden som tas i anspråk.

Planens konsekvenser i relation till lagskydd

Jord och skogsbruk av nationell betydelse enligt miljöbalken 3 kap. 4 §

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. Jordbruksmarken anses i detta fall vara brukningsvärd.

Kommunen motiverar den föreslagna exploateringen med att det är ett väsentligt samhällsintresse att bygga i områden nära kapacitetsstark kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och på platser där det finns befintlig kommunal service, exempelvis skolor och förskolor. Grönområden pekas ut för rekreation och övriga ekosystemtjänster och markanvändning jordbruksmark pekas ut för att bekräfta nuvarande markanvändning.

Att bygga bostäder i stationsnära lägen i Kode bedöms av kommunen även vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

Konsekvenser av nollalternativet

-2, Märkbara negativa konsekvenser för jordbruk och pollinering eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av åker samt ängs-, betes- och hagmark tas i anspråk för ny bebyggelse.
+/-0, inga eller obetydliga konsekvenser för skogsbruk då ett mindre skogsområde markerats för nya bostäder.

Nollalternativet utgår från ÖP 2010 och bedöms medföra märkbara negativa konsekvenser för jordbruk och pollinering eftersom brukningsvärd jordbruksmark i form av åker samt ängs-, betes- och hagmark tas i anspråk för ny bebyggelse. Då endast ett mindre område för skogsbruk tas i anspråk bedöms påverkan på skogsbruk bli obetydlig eller ingen.

Kulturmiljö och landskapsbild

Beskrivning av värden för landskapsbild grundas på:

- Landskapskaraktäranalys, ej färdigställd (Kungälvs kommun, 2021)
- Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021)
- Informationskartan Västra Götaland (Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2022)
- Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohus län: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 1995)
- Kungälvskartan, (Kungälvs kommun, 2022)

Bedömning av konsekvenser för kulturmiljö
Bedömningen utgår från hur kulturmiljövärden påverkas av den planerade markanvändningen och grundas på:

- påverkan av det som tillkommer, till exempel ny bebyggelse.
- påverkan genom att befintliga kulturmiljövärden tas bort, till exempel rivning av bebyggelse.
- typen av påverkan - är den visuell eller funktionell.
- hur kulturmiljöns sammanhang och läsbarhet påverkas.

Grovt kan kulturmiljövärden sorteras in i tre huvudgrupper (Riksantikvarieämbetet, 2007):

- Kunskapsvärde - kulturmiljöns informationsinnehåll. En kulturmiljö kan berätta om historisk utveckling och livsvillkor i äldre tider, om sociala samband, människans förhållande till naturen, om riter och trosföreställningar.
- Upplevelsevärde - visuella, symboliska och identi-tetsskapande värden.
- Bruksvärde - hur ett område eller en plats används idag och hur platsen kan utvecklas i framtiden.

En hållbar utveckling för kulturmiljön innebär ”att historisk mångfald tas tillvara och att skador på kulturmiljön och kulturföremål inte uppstår. Den historiska mångfalden i miljön omfattar spåren av människans bruk av landskapet, genom både markanvändning, bebyggelse och biologiskt kulturarv” (Riksantikvarieämbetet, 2020).

Av de nationella miljökvalitetsmålen finns totalt tio miljökvalitetsmål med preciseringar som innehåller formuleringar om kulturmiljön.

Kulturmiljövärden och landskapsbild i nuläget

Kulturmiljön och landskapsbilden i Kode är starkt sammankopplade med varandra utifrån agrarhistoriskt perspektiv, framför allt väster om E6:an.

Planområdet ligger vid det vidsträckta och bördiga jordbrukslandskapet innanför Vallby och Ödsmåls kilar. Det är ett sammanhängande och säreget slättområde med en landskapsbild som har få motsvarigheter i regionen. Området kring Vallby kile och Vallby å är i ringa utsträckning påverkat av bebyggelse. Åkermarker dominerar kraftigt men vid ett flertal gårdar i området finns vackra och välbevarade betesmarker (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 1995).

Landskapsbild som kulturell ekosystemtjänst

En tilltalande landskapsbild rymmer ofta kulturella ekosystemtjänster. Vackra utblickar, möjligheten att uppleva årstidsvariationer och upplevelsen av kulturlandskap ger både hälsa, fritidsupplevelser och estetiska värden. Storslagna vyer och upplevelsen av tyst och till synes orörd natur ger andlig och intellektuell inspiration hos många.

En liten del av del av västra planområdet ingår i riksintresse för kulturmiljövården Solberga – Ödsmål (O17) med motiveringen att det är ett odlingslandskap i kustbygd där olika förhistoriska lämningar tillsammans med utskiftad jordbruksbebyggelse tillsammans bildar ett för Bohuslän representativt öppet och betat kulturlandskap. Uttryck för riksintresset är bebyggelse från 1700- till 1900-talet; främst utskiftade kringbyggda gårdar från 1800-talets senare del, fornlämningar från skilda tidsperioder bland annat Åseby stor-rösen och järnåldersgravfält i Ytter Restad.

Den uppodlade Solbergaslätten (Figur 9) med dess vidsträckta landskapsrum ligger delvis inom riksintresset. Det är ett storskaligt uppodlat slättlandlandskap som in sin karaktär skiljer sig från sin omgivning i och med sin markanvändning, ringa topografi och visuella egenskaper. På grund av landskapets ringa topografi är området visuellt känsligt för tillägg helt enkelt för det kommer att synas på långa avstånd. Likaså blir de långa siktlinjerna känsliga för tillägg som bryter viktiga visuella samband.

I sydväst gränsar planområdet till Solberga by och betesmarker (nr 12). Det är en tidig by med kyrka från medeltiden (senare kraftigt restaurerad).

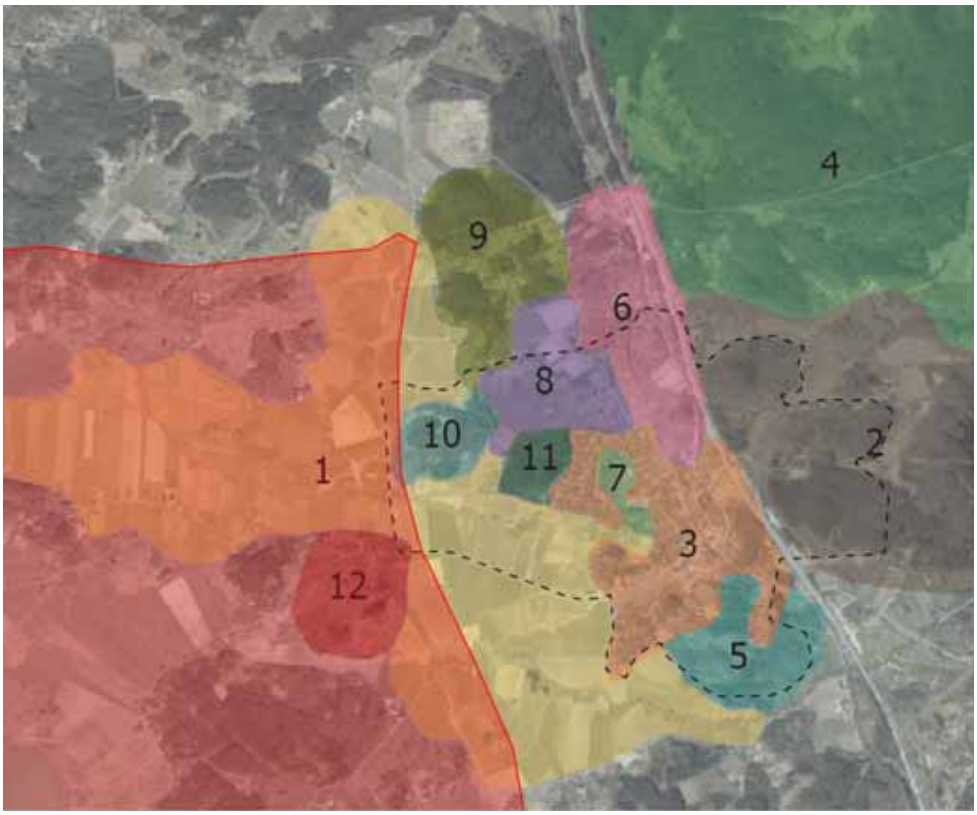

Figur 9. Landskapskaraktärer samt ungefärlig sträckning för riksintresse för kulturmiljö (röd markering) och plangräns (svart streckad) Källa: Landskapskaraktäranalys Kode (Kungälvs kommun, 2021).

Det öppna odlade landskapet möter skogsklädda höjder (nr 10 och nr 11) samt Kodes bebyggda miljö (nr 3). Omgärdad av Kodes bebyggda miljö ligger den lilla Bräckeskogen (nr 7). Söder om bebyggelsen ligger Halltorpskogen (nr 5) och norr om ligger ett odlings- och beteslandskap med hög andel historiska strukturer och objekt (nr 6 och 8).

Öster om E6:an ligger ett småbrutet, mosaikartat skogslandskap med odlade dalgångar (nr 2). I norr gränsar ett liknande område (nr 4) men med mer skog vilket ger andra visuella egenskaper. I söder finns ett än mer småskaligt, mosaikartat och anlagt landskap i form av en golfbana. Landskapskaraktären är en del av ett större område sammanhängande grönstruktur men bitvis är de gröna sambanden svaga. De här områdena är känsliga för störningar eftersom den större strukturen då riskerar att bli fragmentiserat (Kungälvs kommun, 2021).

Det kulturhistoriska landskapet

Idag återfinns stora delar av dagens tätortsbebyggelse i Kode på gammal utmark som har betats. Det äldre landskapets organisation är fortfarande läsbar i landskapet, även i de hårt exploaterade områdena. De bitvis mycket väl bevarade stenmurarna utgör ett av områdets mest framträdande och viktiga karaktärsdrag. Här finns även mindre ”dammar” som sannolikt i första hand användes som vattenhål för betesdjuren på utmarkerna. Av stor vikt är att bete fortfarande pågår på flera platser. Utifrån Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021) bedöms det finnas flera värdekärnor med värdefulla kulturmiljöer inom planområdet, se Figur 10. Enligt denna har två av dem - Tunge och Guntorp/Hede - stark koppling till den omgivande riksintressemiljön och är mycket störningskänsliga. Även Långeland/Kode bedöms vara en störningskänslig miljö med stora kulturhistoriska värden.

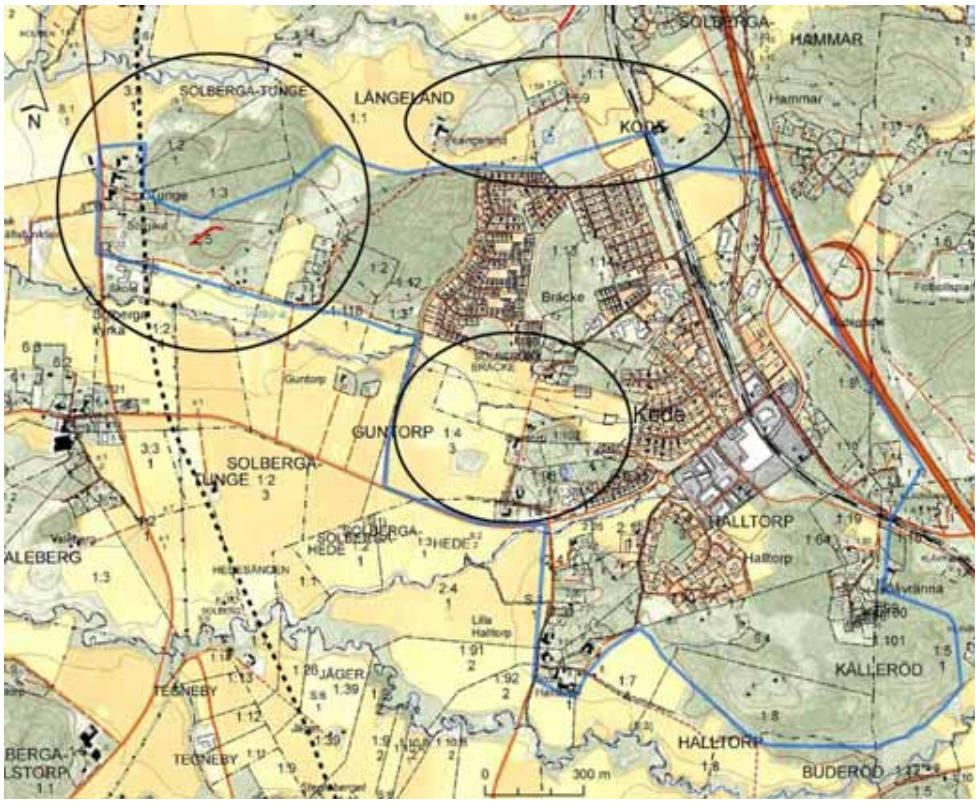

Figur 10. Värdekärnor markerade i svart som visar de ur landskapshistorisk mest värdefulla kulturmiljöerna inom och i nära anslutning till tätortsområdet (blå linje). Riksintresse för kulturmiljövården i väster är markerad som svart streckad linje Källa: Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021).

Kulturhistoriska objekt

Inom och omkring planområdet finns flertalet kulturhistoriska objekt i form av fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Dessutom finns kommunala bevarandeområden (Karl XII:s väg vid Långeland, Solberga – Vallbyslätten samt Hegil – Halltorp), vattenanknutna verksamheter (två kvarnar norr om Hammar) samt vattenmiljöer kopplade till kulturmiljö (Vallby å och Vallbyån) som båda värderas ha mycket högt kulturhistoriskt värde (Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2022).

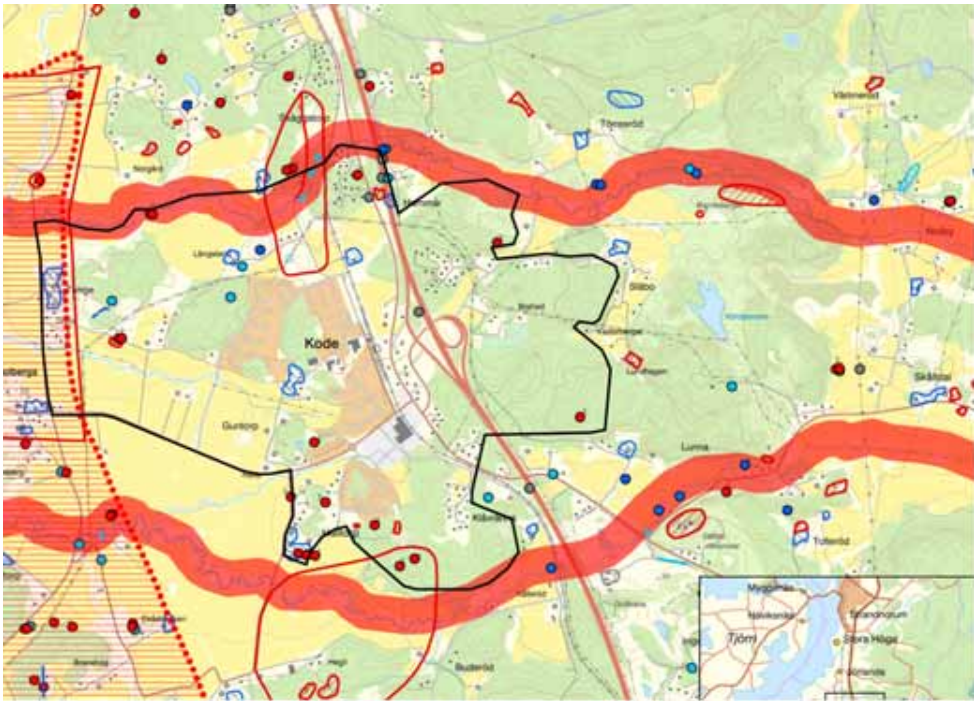

Figur 11. Kulturhistoriska objekt samt ungefärlig plangräns i svart. Källa: Informationskartan Västra Götaland (Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2022).

De flesta fornlämningar återfinns i söder, öster om Halltorp, se Figur 11 samt Figur 12. Det rör sig här till största delen om förhistoriska gravar och hällristningar i form av skålgropar. Objekten 3049 och 3757 är registrerade som ”stenåldersboplatser”. Avgränsningen är dock mycket osäker, enligt den landskapshistoriska analysen (Kula AB, 2021) kan de ha avsevärt större omfattning. I södra delen av Halltorps gamla bytomt och på den intilliggande åkermarken finns fem registrerade ytor med skålgropar (8281 med flera). I vägkanten ett par hundra meter norrut finns flera skålgropar (3587). Områdets största koncentration av skålgropar återfinns på en bergsklack ca 350 meter öster om Tunge skola, fördelade på nio ytor (2757 med flera).

Figur 12. Objekt i Fornsök Röd färg visar fornlämningar, blått möjliga fornlämningar eller övrig kulturhistorisk lämning. Källa: Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021)

Stora blåmarkerade ytor (se Figur 12) visar ungefärlig utbredning av bebyggelsen på de äldsta kända gårds- och bytomterna som idag är bebyggda. Tomterna vid Guntorp och Hede kommer att klassas likadant efter den landskapshistoriska analysen (Kula AB, 2021). Strax söder om Tunge-bebyggelsen löper ett äldre vägstråk i form av en hålväg, registrerad som möjlig fornlämning (2914). Söder om Långelands gård finns en fornlämning (3602) som ändrats från grav till gränsmärke, men är enligt analysen svårtolkad (Kula AB, 2021).

Konsekvenser av föreslagen plan

Kulturmiljön och landskapsbilden i Kode är starkt sammankopplade med varandra utifrån agrarhistoriskt perspektiv, framför allt väster om E6:an. Den föreslagna planen bedöms få märkbara negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild då föreslagna områden för ny bebyggelse sammanfaller med två av tre identifierade landskapshistoriska värdekärnor. Värdekärnorna bedöms vara de mest värdefulla kulturmiljöerna inom i och nära anslutning till tätortsområdet. Värdekärnan vid Guntorp-Hede av dessa har stark koppling till riksintresse för kulturmiljövården Solberga – Ödsmål (O17) och bedöms vara en störningskänslig kulturmiljö. Dessutom berörs ett flertal fornminnen och möjliga fornlämningar av förslaget.

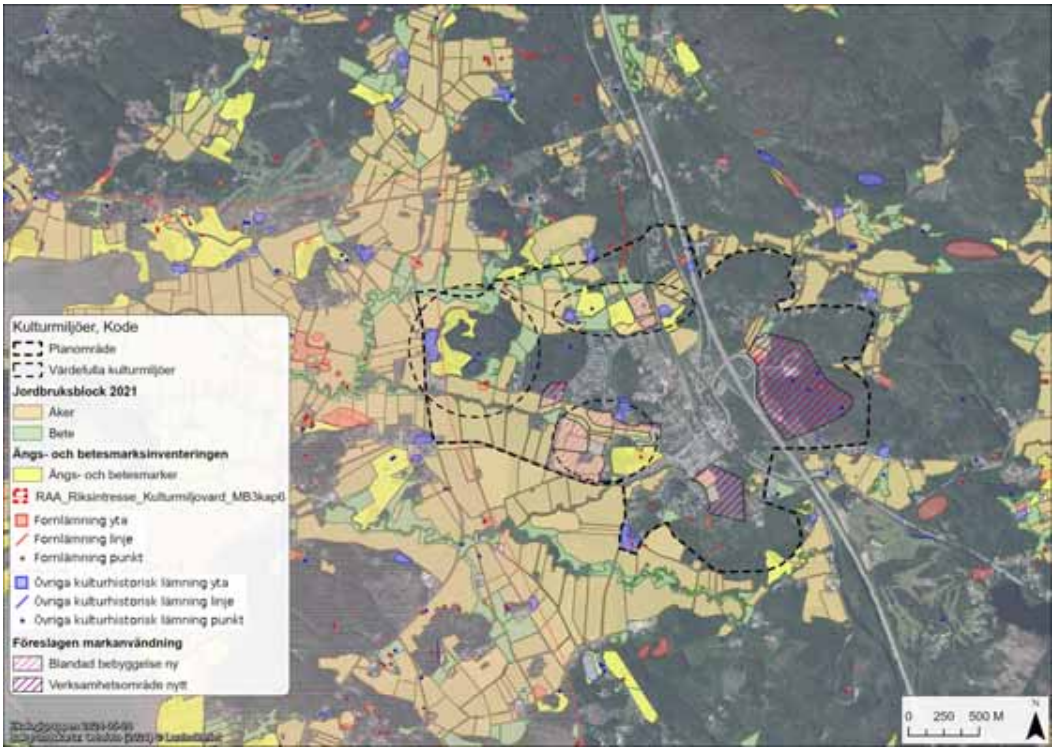

Figur 13. Kulturmiljöer i Kode och föreslagen markanvändning samt planområde. Källa Informationskartan Västra Götaland (Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2022).

Konsekvenser för det kulturhistoriska landskapet och landskapsbild

-2, märkbara negativa konsekvenser eftersom planen påverkar ett riksintressant kulturhistoriskt landskap och riskerar att försvåra dess läsbarhet.

För Kode och dess omgivningar väster om E6:an är landskapsbilden och kulturmiljön starkt sammankopplade genom det värdefulla odlingslandskapet. Det handlar dels om det öppna jordbrukslandskapet och riksintresset för kulturmiljö, dels den historiska markanvändningen med bevarade kulturhistoriska element identifierade som landskapshistoriska värdekärnor enligt den landskapshistoriska analysen – och som är kopplade till riksintresset (Kula AB, 2021). Ny bebyggelse föreslås i två av tre värdekärnor vilket riskerar att försvåra dess läsbarhet då de ingår i ett större sammanhang. Exploatering på dessa ytor riskerar därför att få märkbara negativa konsekvenser för kulturmiljön och landskapsbilden.

Förslaget att placera ett nytt verksamhetsområde på en skogshöjd riskerar att påverka landskapsbilden negativt genom sin höga placering som manifesterar sig tydligt i landskapet. Konsekvenserna beror på vilka verksamheter det handlar om och hur stort visuellt avtryck de gör. Enligt Landskapskaraktäranalys (Kungälvs kommun, 2021) ingår området i ett småbrutet, mosaikartat skogslandskap som är känsligt för störningar eftersom den större gröna strukturen då riskerar att bli fragmentiserat.

Konsekvenser för kulturhistoriska objekt

-2, märkbara negativa konsekvenser eftersom ny bebyggelse föreslås på och invid platser fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Bedömningen är osäker – fler utredningar behöver genomföras.

Det finns fornlämningar som riskerar att påverkas vid en framtida exploatering. Förutom det område eller den plats som markerats för själva fornlämningen behöver den även ett skyddsområde. Storleken på detta beslutas av länsstyrelsen, en generell utgångspunkt kan vara 50 meter runt själva lämningen, men behovet kan variera från fall till fall. Inom det planerade verksamhetsområdet finns tre fornlämningar och 5 möjliga historiska lämningar. Invid det norra föreslagna bebyggelseområdet finns en övrig historisk lämning och norr om det södra föreslagna bebyggelseområdet ligger en möjlig historisk lämning.

Det relativt nya begreppet möjlig fornlämning används när det inte går att säkerställa status. De här objekten behöver ytterligare bedömning och kan då klassas upp som fornlämning. Övrig kulturhistorisk lämning avser objekt som inte uppfyller kulturmiljölagens krav på fornlämningar. De kan dock ibland tillskrivas ett stort bevarandevärde om de exempelvis ingår som bärande delar i en övrigt välbevarad och sammansatt kulturmiljö. Även dessa kan uppgraderas till fornlämning i samband med fördjupade utredningar.

Utifrån de fynd som gjorts inom och närheten av förslagna bebyggelseområden behöver fördjupade utredningar genomföras i samband med detaljplanering för att skapa en tydligare bild av vilka kulturhistoriska objekt som berörs av planen, deras status samt konsekvenser av exploatering.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Riksintresse för kulturmiljövården

Förslag till ny bebyggelse ligger utanför riksintresset för kulturmiljö Solberga – Ödsmål (O17). Enligt Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021) är riksintressets avgränsning märkligt snäv och exkluderar områden som borde ingå enligt dagens bedömningskriterier. Riksantikvarieämbetets nya riktlinjer gör det möjligt att komplettera kunskapsunderlag och även inbegripa relevanta värden *utanför* riksintresseområden om dessa har bäring på utpekade värden *inom*.
Riksintressen för kulturmiljövården ska enligt miljöbalken 3 kap. 6 § skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Med påtaglig skada brukar avses bestående negativ inverkan på det värde som utgör grunden för riksintresset. Även en skada som inte är oåterkallelig men som för en tid, försämrar läsbarheten eller upplevelsen av det kulturhistoriska skede som motiverat utpekandet kan bedömas som påtaglig.

Fornlämningar och fornlämningsområden

Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen Det finns fornlämningar som ligger inom samt tangerar det västra områdena för ny bebyggelse. Det finns även fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i närheten av föreslagna bebyggelseområden som riskeras att påverkas negativt vid exploatering. Den som vill rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning ska ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Förslag till åtgärder

- Enligt samrådsredogörelsen har kommunen ingen intention att utvidga riksintresset för kulturmiljö Solberga – Ödsmål (O17). En utredning om att eventuellt att utvidga riksintresset föreslås för att säkerställa att möjliga kulturhistoriska värden bevaras för framtiden.
- Det långa historiska brukandet av området antyder att det kan finnas betydligt fler fornlämningar än vad som nu är känt. Det är därför viktigt att hålla tidiga samråd med Länsstyrelsen samt genomföra arkeologiska utredningar.
- De ”dammar” som identifierats i Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021) utgör viktiga element i kulturmiljöerna varav flera är lämpliga att restaureras.

Konsekvenser av nollalternativ

-3, stora negativa konsekvenser då planen påverkar ett riksintressant kulturhistoriskt landskap och riskerar att försvåra dess läsbarhet samt att ny bebyggelse föreslås på och invid platser fornlämningar och kulturhistoriska lämningar.

Nollalternativet utgår från ÖP 2010. Även detta förslag riskerar medföra stora negativa konsekvenser för kulturmiljön då utpekade platser för nya bostäder 2020, 2050 och möjliga förtätningsområden ligger inom utpekade värdekärnor utifrån landskapshistoriskt perspektiv (Kula AB, 2021). Även fornlämningar och möjliga fornlämningar riskerar märkbara negativa konsekvenser då dessa platser föreslås för ny bebyggelse och/eller som möjligt förtätnings- /omvandlingsområde.

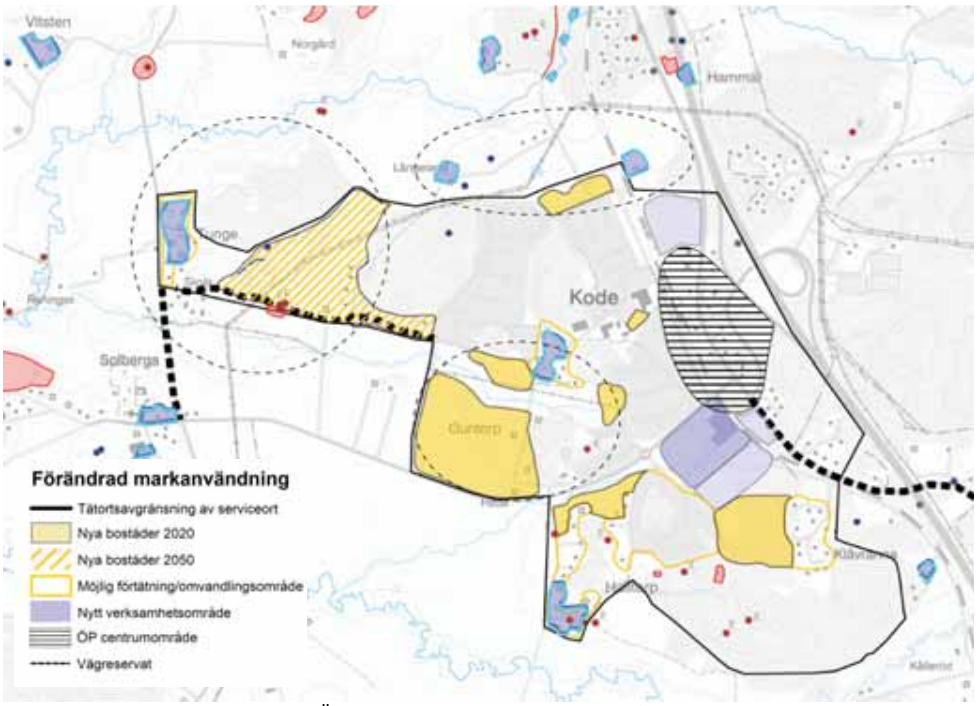

Figur 14. Utveckling av Kode enligt ÖP 2020 samt kulturmiljölämningar (fornminnen i rött och möjliga fornlämningar turkos linje) samt utpekade värdekärnor utifrån landskapshistoriskt perspektiv (svart streckade) Källa Kungälvskartan (Kungälvs kommun, 2022) samt Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021).

Rekreation och friluftsliv

Beskrivning av värden för rekreation och friluftsliv grundas på:

- Grönstrukturplan Kode, arbetsmaterial (White, 2024)
- Närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd (Kungälvs kommun, 2011)
- Kungälvskartan (Kungälvs kommun, 2022)

Rekreation och friluftsliv i nuläget

I Kode finns flera områden som har pekats ut som viktiga närströvområden (Kungälvs kommun, 2011), se Figur 15. Områdena som alla ligger väster om järnvägen utgörs av mindre skogsområden, vissa med inslag av små vattenmiljöer. De utpekade områdena ligger i närheten eller i anslutning till den befintliga bebyggelsen i Kode, men har också brynmiljöer och vyer ut mot det öppna jordbrukslandskapet. Närströvområdena används som lokala utflyktsmål, för motion och promenader och utgör viktiga tillgångar för både för- och grundskolor som utnyttjar vissa områden i hög utsträckning.

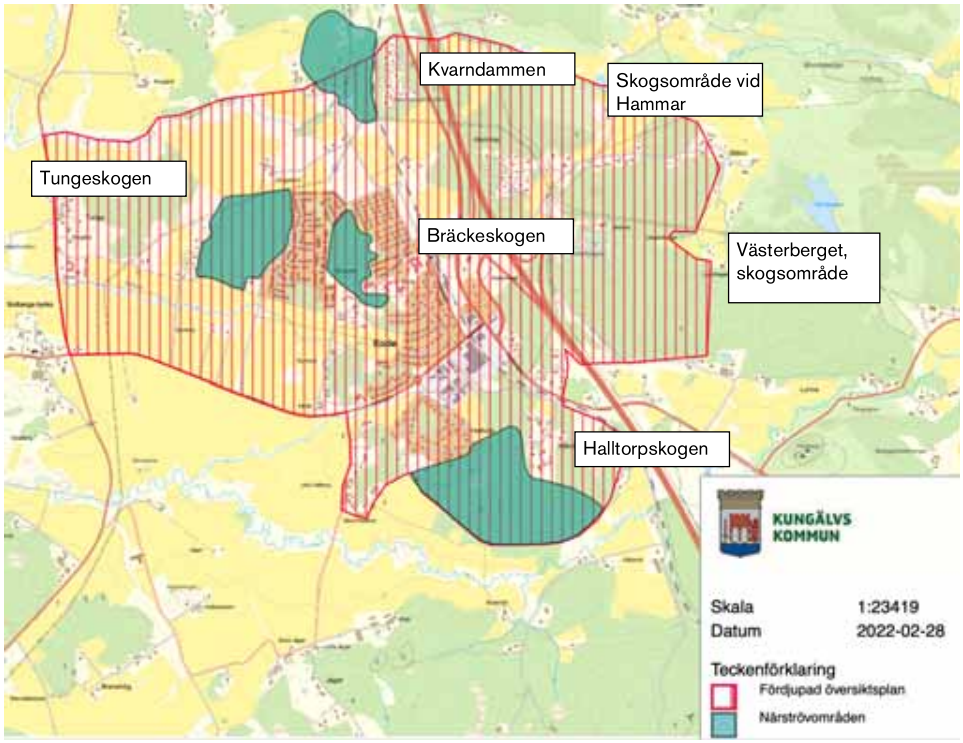

Figur 15. Gröna områden är utpekade närströvområden i Kode. Utöver dessa finns ytterligare skogs- och grönområden i Kode, två av de större är skogsområdena vid Hammar och Lundhagen öster om E6:an.

Kommunen har tagit fram en grönstrukturplan över Kode, se Figur 15. Denna visar betydligt fler, framför allt mindre, grönområden samt stråk utöver de miljöerna som karterades 2011. Dessa används sannolikt i hög grad av de boende eftersom de ligger i anslutning till befintlig bebyggelse. Andra rekreationstillgångar bedöms vara upplevelsen av det kulturhistoriska landskapet med betesmarker liksom strandmiljöerna runt Vallby å med biflöden. Mellan E6:an och järnvägen finns ett smalare område med vissa grönytor. Öster om E6:an finns större skogsområden vars betydelse för rekreation utifrån tillgängliga kunskapsunderlag är svår att bedöma. Västerberget (område nr. 9 i Figur 16) utgör en påtaglig höjd i landskapet - uppåt 70 över havet meter vilket kan jämföras med jordbruksmarken som ligger runt 20 - 30 meter över havet - och erbjuder sannolikt utblickar över Kode med omnejd.

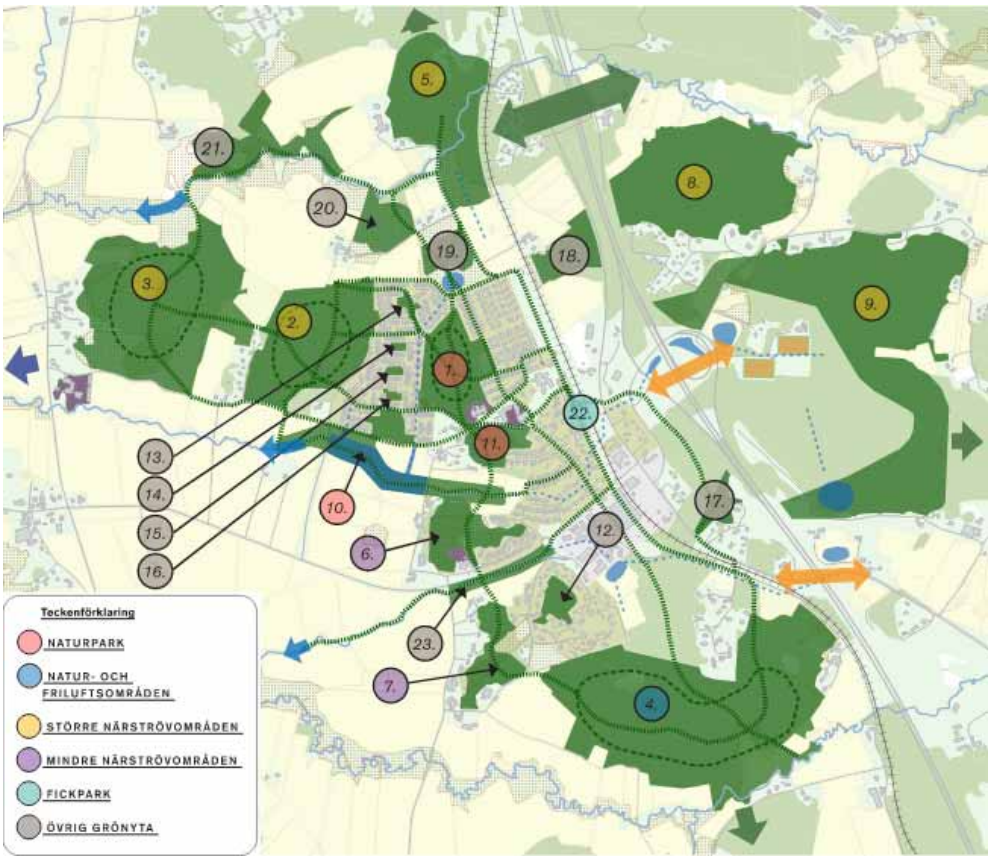

Figur 16. Kartan visar kategoriserade grönområden i Kodes grönstruktur. Källa: Grönstrukturplan Kode, ((White, 2024).

Tillgången på grönområden och naturrekreation bedöms vara god i Kode. Det finns ”naturparker” som kategoriseras som naturområde med parkinslag. Däremot saknas mer stadsmässiga, anlagda parker och fickparker. Begränsningar i rekreationsvärdena utgörs även av barriärer som motorvägen och järnvägen, som också orsakar bullerstörningar i närliggande rekreationsområden. Dessutom kan jordbruksmarken utgöra hinder eftersom man inte rör sig fritt över den på grund av odling, betande djur och strukturer som diken och staket. I Halltorpsskogen och skogsområdet vid Lundhagen bedrivs skogsbruk vilket begränsar rekreationsvärdet.

Konsekvenser av föreslagen plan

- 1, risk för små negativa konsekvenser eftersom naturmiljöer tas i anspråk och upplevelsen av det mosaikartade landskapet kommer att påverkas av exploatering.
+ 1, möjlighet till små positiva konsekvenser genom att planen pekar ut naturområden som ska bevaras. Möjlighet till positiva konsekvenser genom att planen pekar ut områdena närmast Vallby å som natur- och rekreationsområde.

Den i planförslaget planerade markanvändningen innebär bebyggelseutveckling som delvis tar områden skogs- och grönområden i anspråk. Samtidigt finns i och med planen också möjligheten att skydda och bevara en del områden och att stärka stråk och kopplingar inom Kode, genom att peka ut naturområden som inte ska exploateras. Kommunen har tagit fram en plan över grönstrukturen i Kode och i den tydliggör viktiga stråk och rekreationsområden.

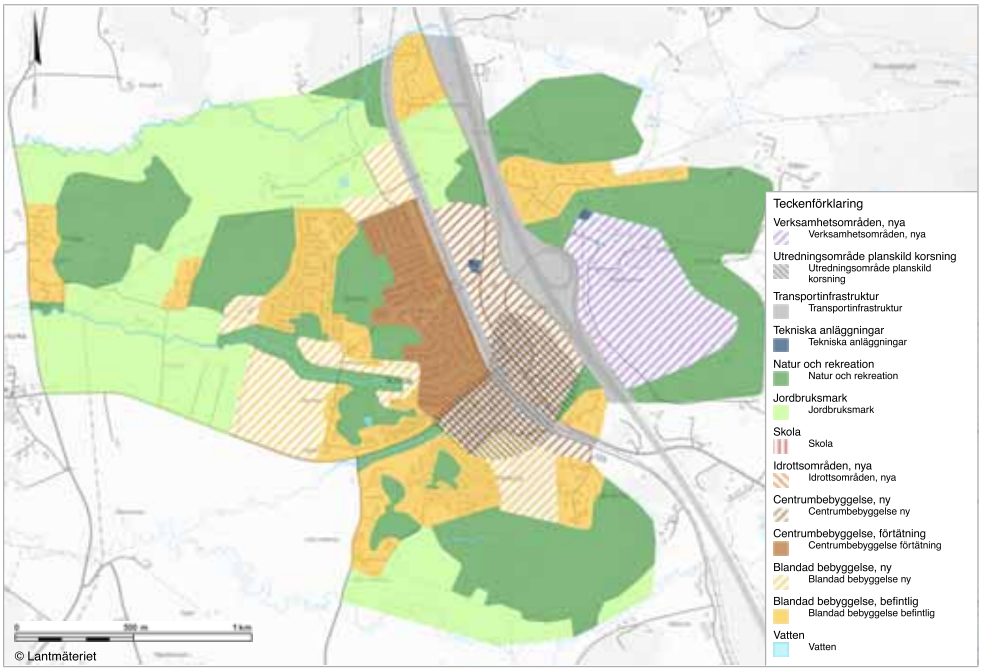

Figur 17. Föreslagen markanvändning i den fördjupade översiktsplanen (version 2024-05-02).

Väster om järnvägen föreslås ny bebyggelse på det som i nuläget utgörs främst av odlingsmarker, även mindre delar av Halltorpsskogen tas i anspråk, i övrigt föreslås ingen förtätning direkt på skogsområdena men däremot i direkt anslutning till dem. Betesmarkerna är en central del i Kodes kulturhistoriska landskap och bedöms utgöra ett påtagligt upplevelsevärde ur rekreationssynpunkt.

För områden väster om järnvägen bedöms påverkan av planförslaget bli att rekreationsvärden knutna till upplevelsen av det mosaikartade jordbrukslandskapet påverkas av att ny bebyggelse på jordbruksmarken medför att vyer och miljöer längs skogsbryn och Vallby å förändras genom att delar av det nu öppna landskapet omvandlas till bebyggelse. Denna påverkan bedöms framför allt uppstå på en lokal nivå eftersom det handlar om förtätning inom tätorten Kode. Runtom Kode breder jordbrukslandskapet ut sig, framför allt åt väster, och effekterna bedöms därför som mindre på en regional nivå.

Öster om E6:an tas ett större skogsområde i anspråk för utveckling av ett nytt verksamhetsområde. Enligt grönstrukturplanen innehar området de kulturella ekosystemtjänsterna ”mentalt välbefinnande” och ”fysisk hälsa”. Det är svårt att avgöra i vilken omfattning området används för rekreation och därför vilka konsekvenser som planförslaget kan få. Det kan dock finnas risk för att utvecklingen har negativa konsekvenser för rekreationsvärden eftersom stora delar av skogsområdet kommer att försvinna.

Sammantaget bedöms att planen kan medföra risk för små negativa konsekvenser gällande rekreation eftersom minder delar av betesmarker, skogsområden och vattennära miljöer tas i anspråk och vyer över vad som är ett kulturhistoriskt landskap kommer att förändras.

Med planförslaget kan också följa positiva konsekvenser för rekreation genom att planen pekar ut naturområden som ska bevaras och kan skapa bra stråk och kopplingar mellan områden. Det är positivt att områdena kring Vallby å bevaras för rekreation.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Konsekvenser i relation till strandskydd

Den föreslagna markanvändningen undviker strandskyddade områden och påverkar därför inte strandskyddet.

Förslag till åtgärder

- Utgå från grönstrukturplanen i den framtida planeringen.

Konsekvenser av nollalternativet

-2, märkbara negativa konsekvenser eftersom potentiella rekreationsområden exploateras.

Områden som kan vara värdefulla för naturrekreation är utpekade för exploatering i översiktsplanen, bland annat en bit av Tungeskogen och närliggande betesmarker. Andra delar av skogsområden som kan användas för rekreation lämnas orörda, se Figur 18.

Figur 18. Kode i gällande översiktsplan.

Naturmiljö och biologisk mångfald

Beskrivning av värden för naturmiljö och biologisk mångfald grundas på:

- Naturvärdesinventering Kode, Kungälvs kommun (Calluna, 2023). Detaljeringsgrad medel - naturvärdesklass 1–3 och med tillägget fördjupade inventeringar av särskilt skyddsvärda träd och generellt skyddade biotopskyddsområden.
- Ängs- och betesmarkinventeringen (Jordbruksverket, 2017)
- Grönstruktur för Västra Götaland (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2019)
- Naturvärdesinventeringar tillhandahållna av kommunen, kartografiskt material
- Nationella marktäckedata, kartografiskt material (Naturvårdsverket, 2018)
- Analys av ortofoto

Biologiska värden i nuläget

Kode med omnejd ligger inom ett kulturhistoriskt värdefullt och mosaikartat jordbrukslandskap. Från Kode och västerut mot havet är landskapet dominerat av jordbruksmark med inslag av mindre skogspartier. Öster om Kode ligger landskapet högre med större och mer sammanhängande skogsområden varvat med jordbruksmark i de mer låglänta områdena.

Inom Kode finns många olika naturtyper och stora delar av området är kuperat. Själva tätorten Kode utgörs främst av villor och infrastruktur i form av vägar, cykelbanor, butiker och järnväg. Runt tätorten finns jordbruksmark i form av åkermark, betesmark och fodervallar. Betesmarkerna har ofta inslag av klipphällar, block, fuktstråk, småvatten och stenmurar. Det förekommer olika typer av skogsbiotoper såsom löv-, bland- och barrblandskog samt produktionsskogar med gran. Många skogspartier har brynmiljöer som vetter mot de öppna jordbruksmarkerna.

Värdelandskap med särskild betydelse för biologisk mångfald

I en naturvärdesinventering (Calluna, 2023) har två landskapsområden ringats in. Ett landskapsområde är ett landskapsavsnitt med karaktärsdrag som gör att det skiljer sig från det angränsande landskapet. Det ena av de identifierade landskapsområdena är ett så kallat värdelandskap vilket betyder att det är ett landskapsområde med särskild betydelse för biologisk mångfald, se figur 19.

Naturvärdesinventering visar på höga och påtagliga naturvärden inom planområdet

I naturvärdesinventeringen har flera områden med naturvärden har identifierats och tilldelats en naturvärdesklass, så kallade naturvärdesbiotoper. De identifierade naturvärdesbiotoperna karaktäriseras av betesmarker med hävdflora, olika skogsbiotoper och meanderande vattendrag och våtmarker. Alla vattendrag och betesmarker har i inventeringen fått ett preliminärt resultat vilket betyder att naturvärdesbedömningen inte har kunnat göras med hög säkerhet. De högsta naturvärdena (naturvärdesklass 2 – högt naturvärde) har noterats i en betesmark i planområdets västra del. Betesmarken har en mosaik av hällar, småvatten, fuktstråk samt ett varierande busk- och trädskikt. Naturvärdesbiotoper med påtagligt naturvärde (naturvärdeklass 3) består av betesmarker med pågående hävd och intressanta strukturer som småvatten, fuktstråk, hällar, stenmurar och hävdflora. Betesmarkerna är utspridda inom inventeringsområdet: fyra i norr, en i syd, en i öst och en i inventeringsområdets centrala del. Flera skogsbiotoper har även tilldelats påtagligt naturvärde. Dessa utgörs av lövskog, blandskog och barrblandskog med inblandning av löv, med död ved, kuperad terräng med berg och block och/eller en viss olikåldrighet i trädskiktet. Även flera meanderande vattendrag med förekomst av sten och död ved samt en våtmark med vitmossor har avgränsats som påtagligt naturvärde.

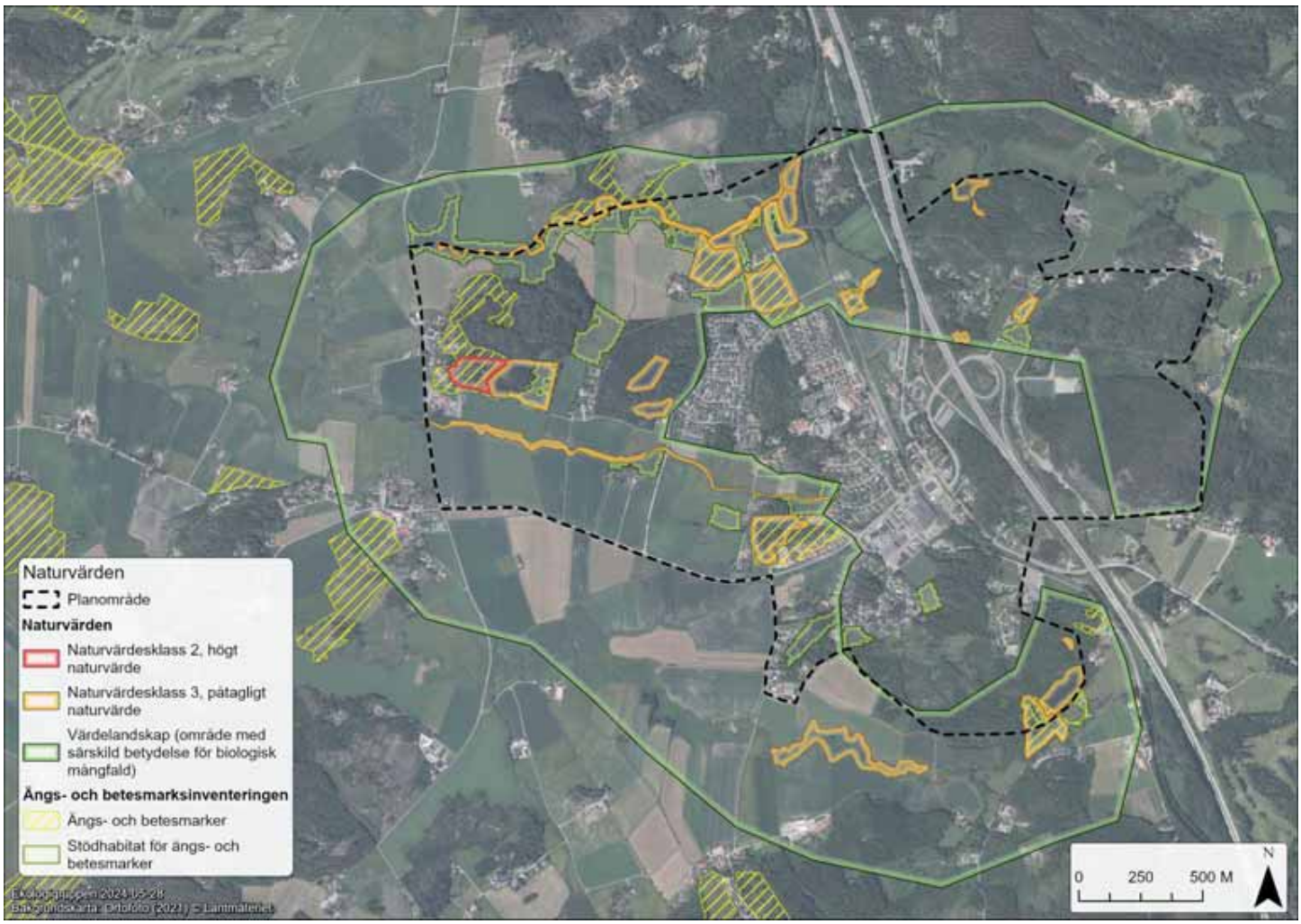

Figur 19. Kartan visar resultatet från naturvärdesinventeringen (Calluna, 2023) samt ängs- och betesmarker (Jordbruksverket, 2022) samt så kallade stödhabitat för ängs- och betesmarker (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2019).

Betesmarker med särskilt höga natur- och kulturvärden sant stödhabitat

Ängs- och betesmarksinventeringen (Jordbruksverket, 2022) är en nationell inventering av värdefulla ängs- och betesmarker. I inventeringen samlas information om ett antal hävdberoende natur- och kulturmiljökvaliteter i markerna. Flera betesmarker i planområdet är inventerade i ängs- och betesmarksinventeringen, och några har pekats ut som betesmarker med särskilt höga natur- och kulturvärden (Figur 19). Dessa betesmarker finns också medtagna i den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2019) där de beskrivs som värdekärnor med höga biologiska värden. I anslutning till värdekärnorna finns så kallade stödhabitat utpekade, dessa har inte lika höga biologiska värden men fungerar som spridningslänkar. Stödhabitaten har en viktig biologisk funktion och till exempel kan ökad skötsel av stödhabitat öka arealen på värdekärnor och leda till stärkt grön infrastruktur i landskapet (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2019). Generellt kan sägas om ängs- och betesmarker att de kan ha en rik biologisk mångfald, och för att de ska kunna bevaras behöver de betas och skötas så att de inte växer igen. På flera av markerna i Kode bedrivs idag bete.

Ekologiska spridningssamband

Två huvudsakliga spridningsstråk av bevarandevärde kan identifieras: det skogliga sambandet för skogsknutna arter som sträcker sig in från öst (gröna tunna pilar) liksom ett samband för arter knutna till hävdad mark som sträcker sig in från väst till Kode (mörklila tunna pilar), se Figur 20 nedan. De stora breda pilarna visar på de större,

regionala sambanden för skog (stor grön pil) och hävdad mark (stor lila pil) och bygger bland annat på förekomsten av värdekärnor.

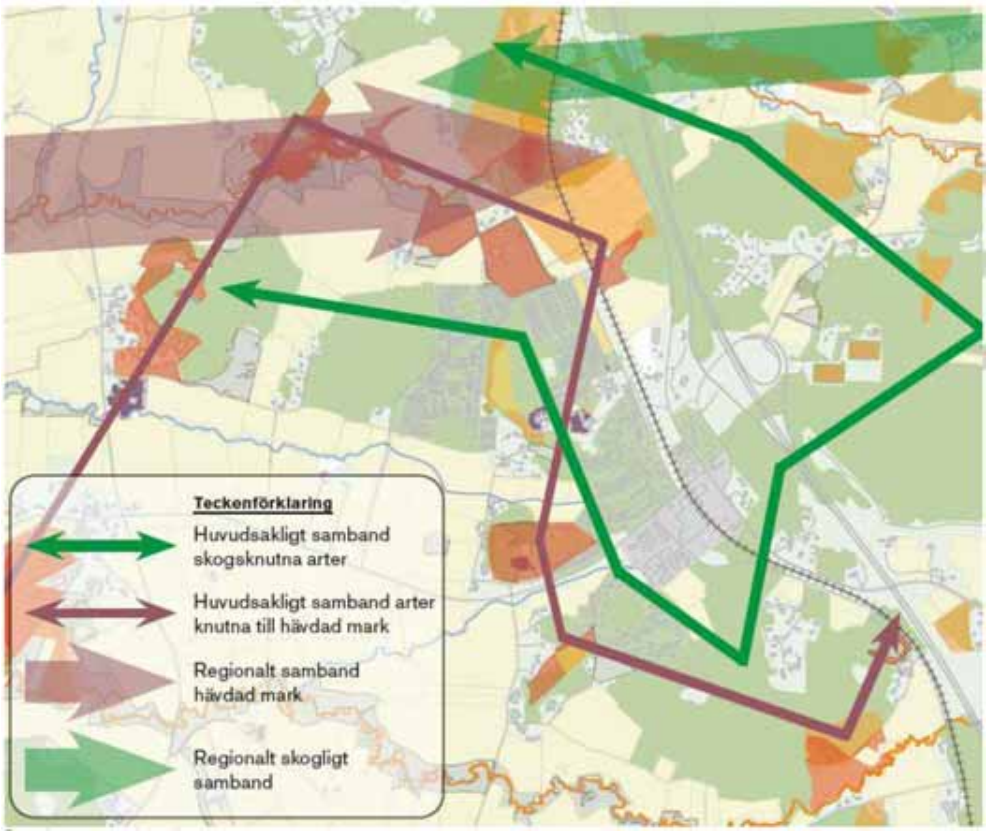

Figur 20. Ekologiska spridningssamband (Kungälvs kommun, 2024).

Ekosystemtjänster

Inom planområdet finns flera strukturer som kan bidra till ekosystemtjänster såsom matproduktion, pollinering, temperaturreglering, flödesreglering med mera. Generellt bedöms att ekosystemtjänsterna är knutna till jordbruksmark (vilket också inbegriper betesmarker) samt vatten- och skogsområden inom planområdet.

Skyddade arter

Det identifierade värdelandskapet har ekologisk funktion för bland annat fåglar, speciellt de arter som kräver småskaliga lantbruksmiljöer och mosaiklandskap. Landskapet är också ekologiskt funktionellt för fladdermöss, grod-och kräldjur samt hävdgynnade växtarter. Landskapet som helhet är sannolikt av stor betydelse för vissa artgrupper. Exempel på sådana arter är hasselsnok, större vattensalamander och tornseglare.

Fynd av vanlig groda, vanlig padda och kopparödla har gjorts inom planområdet liksom fynd av flera fridlysta kärlväxter. Några fynd av fladdermöss finns inte inrapporterade i Artportalen, men Ekologigruppen bedömer att det sannolikt förekommer fladdermöss. Inga artinventeringar har gjorts och var eller i vilken omfattning olika arter förekommer är därför inte klarlagt.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen är en svensk lagstiftning som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektiv. Förordningen skyddar ett antal djur- och växtarter med fridlysning.

Olika arter har olika skydd beroende på vilken paragraf i artskyddsförordningen som reglerar dem. Det starkaste skyddet har de arter som omfattas av § 4 a enligt vilken både arten och dess livsmiljö är skyddad. Skyddet i § 4 a gäller bland annat fladdermöss och vissa groddjur.

Alla vilt förekommande fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningen 4 §. Skyddet i 4 § punkt 4 innebär att en åtgärd är förbjuden om den påverkar möjligheten att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå eller återupprätta populationen till den nivån.

Biotopskyddade områden

Inom planområdet förekommer en stor mängd biotopskyddade miljöer. Dessa utgörs främst av stenmurar, diken, småvatten, åkerholmar, odlingsröse och alléer.

Strandskydd

I planområdet finns flera vattenmiljöer, Vallby å med biflöden samt ett biflöde till Solberga å, samt andra småvatten i både skogs- och jordbruksmark. Strandskyddet i Västra Götaland är enligt länsstyrelsen upphävt kring flera småvatten. Inom planområdet gäller strandskydd längs Vallby å med biflöden, medan strandskydd inte gäller längs planområdets småvatten samt biflödet till Solberga å. Strandskyddsområdet omfattar land- och vattenområdet 100 meter från strandkanten (Figur 21).

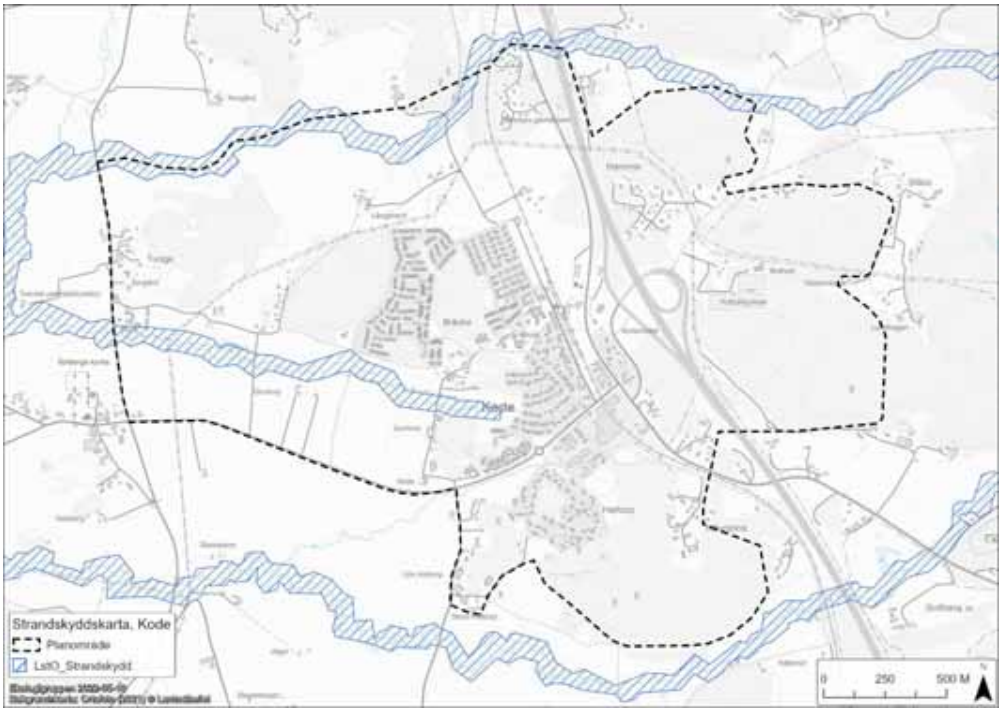

Figur 21. Strandskyddade områden. Länsstyrelsen i Västra Götaland har upphävt och anpassat strandskyddet runt flera småvatten och vattendrag.

Särskilt skyddsvärda träd

Enligt inventeringen av träd (Calluna, 2023) finns det 16 särskilt skyddsvärda träd i området. Särskilt skyddsvärda träd kan ha stor betydelse för biologisk mångfald eftersom de kan utgöra livsmiljöer för en rad olika organismer, som till exempel skalbaggar och fåglar. Åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön (påverka särskilt skyddsvärda träd) ska anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, samråd om träden kan också hållas inom detaljplaneprocesser. I de fall träden bedöms kunna hysa

höga biologiska värden, som till exempel mycket gamla ekar, kan det krävas riktade inventeringar av olika artgrupper.

Riksintresse för högexploaterad kust, miljöbalken 4 kap. 4 §

En remsa av den västra delen av planområdet ligger inom riksintresse för högexploaterad kust inom vilket ingen ny fritidsbebyggelse får uppföras.

Bedömningsgrunder för naturmiljö och biologisk mångfald

Bedömningen utgår från områdets värden för biologisk mångfald i nuläget och hur biologisk mångfald kommer att påverkas eller bevaras och om den i framtiden kan nyttjas på ett hållbart sätt.

Bedömningen grundas på

1. om naturmark tas i anspråk för andra syften eller om biologiska värden påverkas på ett sätt som gör att de försämras eller försvinner.
2. hur specifika arter och deras livsmiljöer påverkas. Särskild vikt läggs vid skyddade arter.
3. om ekologiska spridningssamband påverkas.
4. om miljömålet *ett rikt växt- och djurliv* efterlevs.

Om det i projektet ingår skydds- och kompensationsåtgärder tas hänsyn till dessa i bedömningen.

Enligt miljömålet *ett rikt växt- och djurliv* ska ”den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation”.

Konsekvenser av föreslagen plan

Konsekvenser för naturmiljö och biologisk mångfald

- 1/- 2, små till märkbara negativa konsekvenser eftersom naturmark, med delvis påtagliga naturvärden, exploateras. Påverkan på spridningssamband kan uppstå, framförallt på lokal nivå.
+ 1, möjlighet till små positiva konsekvenser genom att planen pekar ut naturområden som ska bevaras.

Exploatering av och intill mark med utpekade naturvärden

Områden med utpekade värden som påverkas direkt av förändrad markanvändning i planförslaget är en lövskog (naturvärdesbiotop 17) samt i viss mån en betesmark (naturvärdesbiotop 4), se figur 22. Några av de så kallade stödhabitaten är också utpekade för bebyggelse. Inom dessa områden kommer naturvärden i hög utsträckning försvinna och stödhabitaten kommer att förlora sin funktion vilket kan påverka de värdefulla betesmarkerna negativt. Föreslagen bebyggelse angränsar också till betesmarker med påtagliga naturvärden inom vilka det förekommer fuktstråk och flera småvatten. Dessa är också utpekade i ängs- och betesmarkinventeringen som betesmarker med särskilda värden. Exploatering kan medföra effekter som förändrad hydrologi, beskuggning, ljusföroreningar och ökad störning från mänsklig aktivitet. Att hydrologin bevaras intakt och att avvattning från betesmarkerna inte ökar bedömer Ekologigruppen som särskilt viktigt.

Exploatering av annan naturmark - produktionsskog

Planförslaget innebär också exploatering på skogsmark som utgörs av produktionsskog. Det föreslagna verksamhetsområdet i öster tar ett relativt stort skogsområde i anspråk som i huvudsak utgörs av produktionsskog. Även fast området inte är upptaget som en naturvärdesbiotop i naturvärdesinventeringen (vilken är avgränsad till naturvärdesklasserna 1–3) betyder det inte att området saknar biologiska värden.

Påverkan på ekologiska spridningssamband

Ekologigruppen bedömer att planen kan försvaga spridningsmöjligheter för arter knutna till det hävdade landskapet när stödhabitat bebyggs samt när ny bebyggelse i vissa fall hamnar mellan betesmarker och/eller stödhabitat. Det nya verksamhetsområdet vid Lunnevi/Västra berget samt exploatering av skogsområden i Östra Halltorp och centrala Kode strax öster om E6:an påverkar spridningssamband för skogsknutna arter negativt.

Även exploateringen av jordbruksmark kan försvaga spridningssambanden mellan olika skogsområden. Påverkan på de utpekade ekologiska spridningssambanden bedöms framför allt vara lokal. Ny bebyggelse föreslås i huvudsak i anslutning till den befintliga tätorten och sett i ett landskapsperspektiv bedöms de huvudsakliga funktionerna för spridningssamband kunna kvarstå.

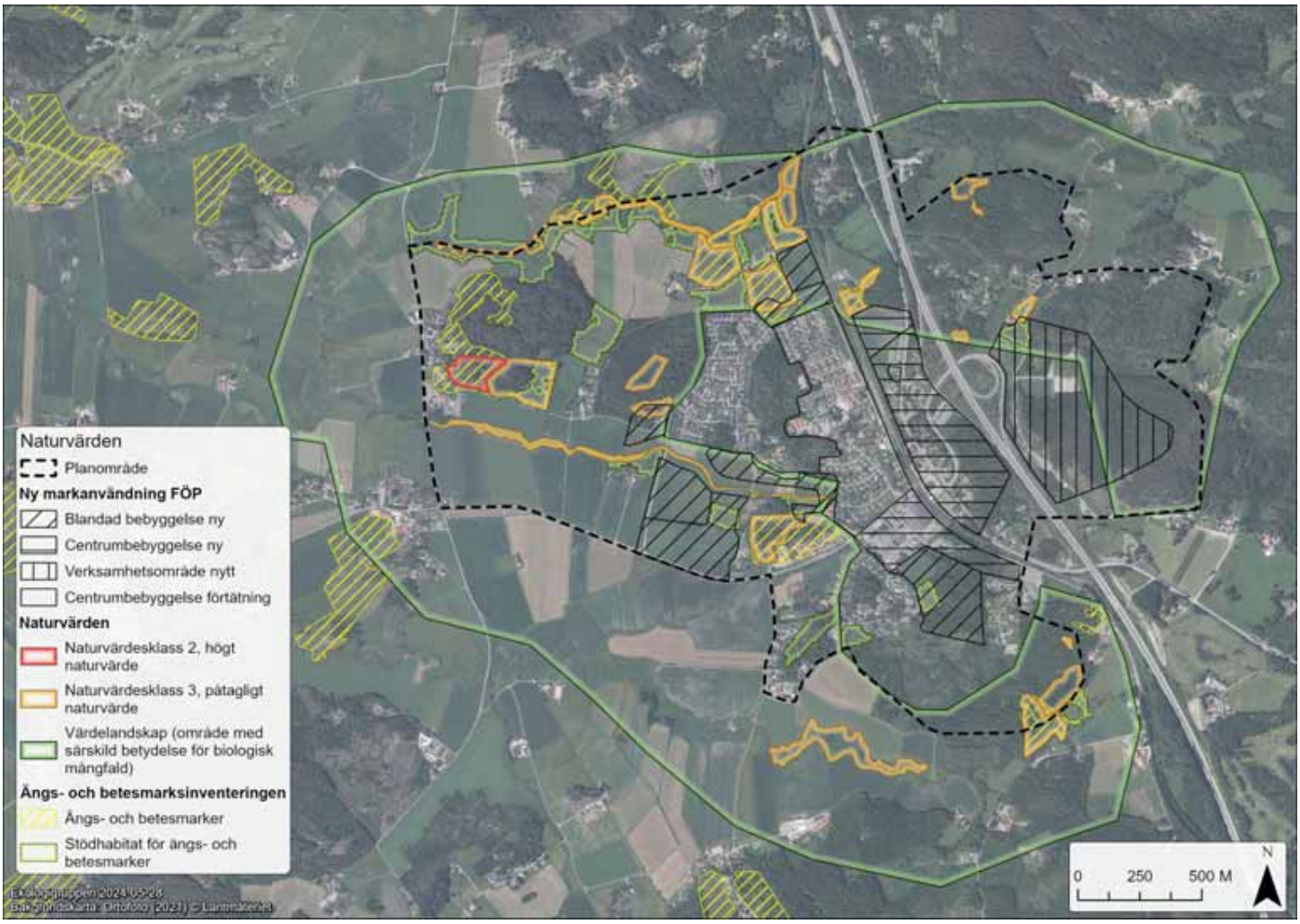

Figur 22. Kartan visar planens förslag på utveckling där natur- och jordbruksmark kan påverkas av ny bebyggelse.

Planens intentioner och riktlinjer

FÖP:en har goda intentioner och föreslår att de tre skogarna Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen skyddas som närströvområden och det är positivt att planen pekar ut natur- och rekreationsområden. I de fall förlust av naturvärden inte går att undvika anger FÖP:en att ekologisk kompensation bör tillämpas. Bland riktlinjerna anges att Kodes naturlika karaktär ska värnas och att höga naturvärden bör undantas exploatering samt att ängs- och betesmarker behöver hävd för att behålla naturvärden. Som kompensation för betesmarker som påverkas kan värden på andra betesmarker höjas genom bete enligt riktlinjerna.

Påverkan på ekosystemtjänster

Planförslaget kan medföra negativ påverkan på stödjande ekosystemtjänster samt på reglerande och försörjande ekosystemtjänster eftersom natur- och jordbruksmark tas i anspråk. Planen pekar ut större naturområden och jordbruksmark med intentioner att

bevara höga naturvärden och att utveckla grönstrukturen, vilket ger förutsättningar för att bevara och förbättra vissa ekosystemtjänster.

Samlad bedömning av påverkan på biologisk mångfald

Planen bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser för naturvärden eftersom naturmark med delvis påtagliga naturvärden exploateras. Det finns också risk för negativ påverkan i form av förändrad hydrologi och ljusföroreningar. Spridningssamband kan påverkas negativt på lokal nivå. Det är positivt att planen pekar ut större naturområden att bevara samt att planen belyser att höga naturvärden bör undantas exploatering.

Ekologigruppen bedömer att negativ påverkan i viss mån kan begränsas med olika åtgärder, läs vidare om det under *Förslag till åtgärder* nedan.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Artskyddsförordningen

Bebyggelseutveckling föreslås i områden som är potentiella livsmiljöer för flera olika skyddade artgrupper såsom kärlväxter, fåglar, groddjur och fladdermöss. Det starkaste skyddet har fladdermöss och vissa groddjur som skyddas enligt artskyddsförordningen § 4 a, vilket innebär att både den lokala populationen (individerna) och deras livsmiljö är skyddade. Inför detaljplanering behöver naturområden (även de som utgörs av produktionsskog) som exploateras artinventerats, och beroende på resultaten kommer olika anpassningar och skyddsåtgärder krävas för att inte förbuden i artskyddsförordningen ska lösas ut.

Strandskydd

Ingen exploatering föreslås inom områden som omfattas av strandskydd (Figur 23) och den fördjupade översiktsplanen är därför förenlig med strandskyddsbestämmelserna.

Figur 23. Strandskydd och planerad markanvändning och utbyggnadsområden.

Särskilt skyddsvärda träd

Åtgärder som påverkar särskilt skyddsvärda träd omfattas av samrådsplikt enligt miljöbalken 12 kap. 6 §. Träden kan också samrådas i detaljplaneprocesser.

Biotopskydd

Föreslagen markanvändning kan påverka flera biotopskyddade områden. Planen anger dock att biotopskyddade områden i så stor omfattning som möjligt ska bevaras i samband med exploatering eller annan utveckling.

För åtgärder som påverkar biotopskyddsområden krävs dispens från biotopskyddet. Medgiven dispens kan förenas dispensen med villkor på kompensation för det naturvärde som förloras. I kommande detaljplaneprocesser är det viktigt att klargöra att det finns förutsättningar för att få dispens från biotopskyddet.

Riksintresse för högexploaterad kust

Ingen exploatering sker inom riksintresset. Någon påtaglig skada på riksintresset för högexploaterad kust bedöms inte kunna uppstå.

Förslag till åtgärder

- Riktade inventeringar mot olika artgrupper som fåglar, groddjur och fladdermöss behöver genomföras för att kunna hantera artskyddsförordningen i kommande detaljplaneprocesser.
- Se till så att inte avvattningen ökar från betesmarkerna när ny bebyggelse anläggs. Fuktstråk och småvatten behöver finnas kvar i betesmarkerna för att naturvärdena ska kunna bevaras.
- I detaljplaneskedet kan biologiskt viktiga strukturer skyddas med olika planbestämmelser som syftar till att bevara dessa. Till exempel trädfällningsförbud, förbud mot att hårdgöra mark eller ändra markens höjdläge. Genom den typen av bestämmelser ökar förutsättningarna för att långsiktigt bevara naturvärden.
- Använd utomhusbelysning som är anpassad för nattlevande organismer. Insekter kan fastna i en dödlig loop runt vanlig utomhusbelysning vilket kan undvikas om belysningen har ett anpassat sken. Om det förekommer fladdermöss i eller intill områden som ska exploateras kan anpassning av belysning bli nödvändig för att kunna följa artskyddsförordningen.
- Påverkan på lokala och regionala spridningssamband bör förenas med krav på ekologisk kompensation. Om ett spridningssamband försvagas kan det kompenseras genom att ett annat samband förstärks.
- Den fysiska planeringen i Kungälvs kommun bör beakta kumulativa effekter som kan uppstå på livsmiljöer och spridningssamband för arter knutna till betesmarker.

Konsekvenser av nollalternativet

- 3, nollalternativet bedöms innebära stora negativa konsekvenser eftersom naturmark med delvis höga värden tas i anspråk samt för att inga naturmarker i Kode pekas ut för bevarande.

Översiktsplanen omfattar ett mindre område än den fördjupade översiktsplanen. I översiktsplanen exploateras en del av Tungeskogen samt delar av särskilt värdefull betesmark och omkringliggande stödhabitat. I översiktsplanen pekas inga naturområden i Kode ut för bevarande. Ingen exploatering sker västerut. Nollalternativet bedöms innebära stora negativa konsekvenser eftersom naturmark med delvis höga värden tas i anspråk.

Vattenförhållanden och klimatanpassning

Beskrivning av värden för vattenmiljö grundas på:

- VISS, Vatteninformationssystem för Sverige
- Kartunderlag och skred och erosion, (SGU/SGI, 2022)
- Kungälvs kommun, Kode översiktsplan Översiktlig dagvattenutredning Reviderad version 24-05-03 (Markera Mark Göteborg AB, 2024)
- Sammanfattande i textinformation angående teknisk försörjning kopplad till vatten från Kungälvs kommun (Kungälvs kommun, 2022)
- Länsstyrelsen i Västra Götaland, Samråd om förslag till fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kode i Kungälvs kommun 2023-03-126

Bedömningsgrunder för vattenmiljö kopplat till ytavrinning och ytvatten
Bedömningen utgår från vattenmiljöns miljöförhållanden och värden i nuläget och den påverkan på vattenmiljön som antas uppstå till följd av förändrad användning av mark- och vattenområden.

Kemisk påverkan
Dagvatten förorenas i kontakten med de ytor där det rinner fram och därför ger trafikytor, tak, gårdar och naturmark helt olika föroreningskoncentrationer. Kemisk påverkan på vattenmiljön kan uppstå om dagvattnet för med sig övergödande ämnen och föroreningar till sjöar, vattendrag och grundvatten.

Fysisk och hydrologisk påverkan
När till exempel botten, strömmar och vågor förändras av markanvändning eller verksamheter på ett sätt som är negativt för ekosystemen kallas det för fysisk påverkan. Fysisk påverkan kan medföra negativa konsekvenser på biologisk mångfald, ekosystemfunktioner och ekosystemens förmåga att leverera viktiga ekosystemtjänster för oss människor (Havs- och vattenmyndigheten, 2018). Hydrologisk påverkan uppstår vid till exempel dikning som förändrar vattennivån i en våtmark.

Påverkan på biologisk mångfald
Påverkan på biologisk mångfald kan uppstå på flera vis, till exempel från fysiska strukturer, störningar, förändrad hydrologi, kemisk påverkan och ianspråktaganden av livsmiljöer.

Miljömål
Vattenmiljön kopplar till flera miljömål, framför allt *levande sjöar och vattendrag*, *myllrande våtmarker*, *grundvatten av god kvalitet* och *hav i balans samt levande kust och skärgård*. Målbilden kan översiktligt sammanfattas i att vattenmiljöers naturliga produktionsförmåga, biologiska mångfald liksom landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras. Även friluftsvärden kopplade till vattenmiljöer ska bevaras. Grundvattenresurser ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning.

Vattenmiljö i nuläget

Ytvatten, dagvatten och avrinning

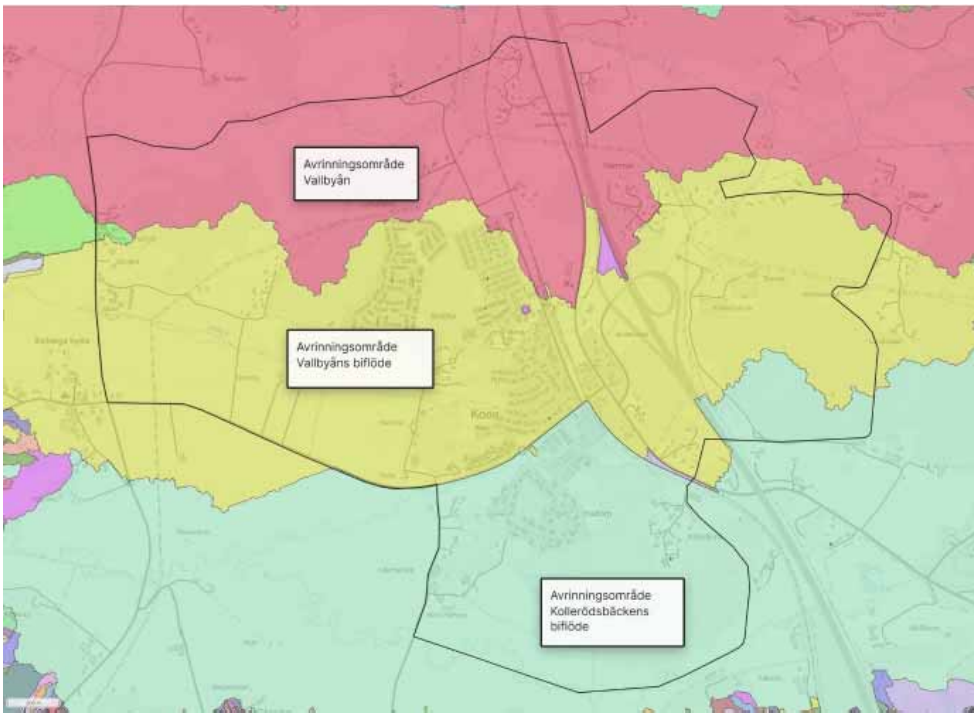

Figur 24 Översiktbild över de avrinningsområden som berörs av FÖP området. Kartan är hämtad från den översiktliga dagvattenutredningen. De färgade områdena illustrerar de tre avrinningsområden som planområdet berör. Kartan uppdaterad från nya dagvattenplanen (Markera Mark Göteborg AB, 2024).

Avrinningsförhållanden

Ytvatten och dagvatten från Kode samhälle avrinner mot två olika vattendrag: Vallbyån och Kållerödsbäcken (även kallad Solbergabäcken). Åarna mynnar i Hakefjorden cirka 4 km nedströms Kode. Vallbyån rinner ut i Vallby kile och Kållerödsån i Ödsmåls kile. Ödsmåls kile är ett naturreservat med fågelskyddsområde och utgör ett Natura 2000-område.

Större delen av marken i planområdet avrinner mot Vallbyåns biflöde. Av de arealer inom planområdet som avrinner direkt mot de större avrinningsområdena tar Vallbyån emot den största delen se Figur 24.

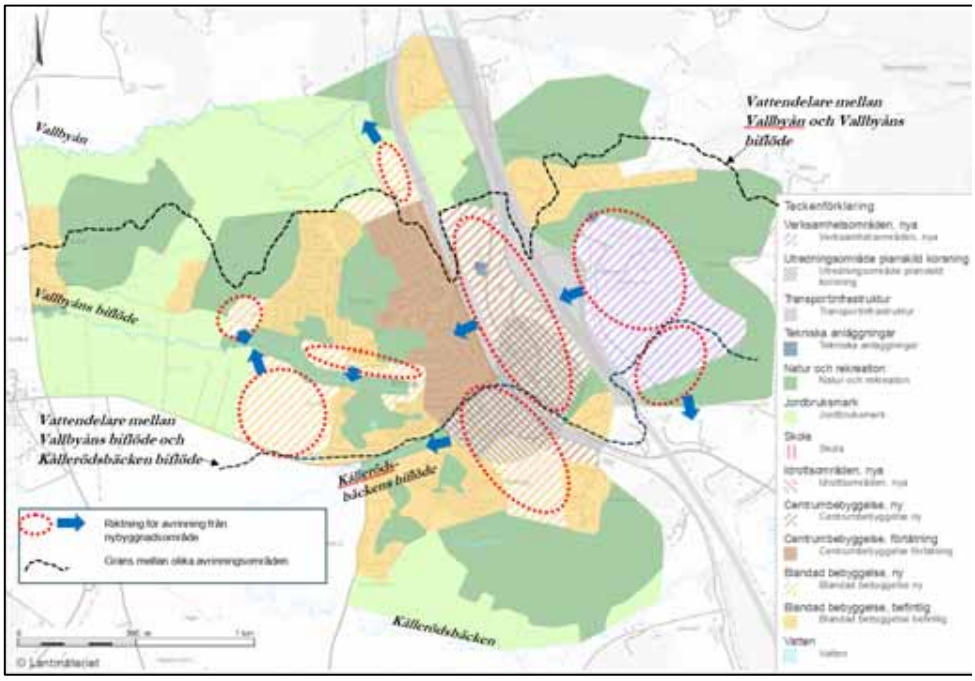

Figur 25 Kartan visar översiktligt åt vilket av de tre avrinningsområdena som dagvattnet från de områden som föreslås för exploatering (inringat i rött) avrinner mot.

Miljökvalitetsnormer

Recipienterna Vallbyån och Kollerödsbäcken är vattenförekomster för vilka det finns miljökvalitetsnormer (MKN). Gällande förvaltningscykel (2021–2027) anger att god ekologisk status ska uppnås i båda vattendragen senast 2033. Nuvarande tillstånd är klassat till måttlig ekologisk status för bägge åarna. Den angivna miljökvalitetsnormen innebär att åarnas status ska förbättras avseende ett antal kvalitetsfaktorer för att uppnå den fastställda miljökvalitetsnormen. När det gäller de enskilda kvalitetsfaktorerna kan nämnas att Vallby ån har otillfredsställande status gällande fosforhalter främst kopplat till läckage från jordbruksmarken. Vattendragen uppnår inte god kemisk status till följd av de luftburna föroreningarna kvicksilver och PBDE (bromerad difenyleter) som överskrids i alla Sveriges vattenförekomster. Vattendragen har inte klassats avseende andra parametrar som ingår i kemisk status som till exempel PFOS och vissa metaller.

I nuläget belastar Kode samhälles avloppsreningsverk Vallbyån. Spillvattensystemet är föråldrat och har inte kapacitet att anslutas till ny bebyggelse. Kommunen har beslutat att avloppsreningsverket ska avvecklas och avloppsvattnet ska därefter via nya överföringsledningar pumpas till Ryaverket i Göteborg. Avledningen av Kode tätorts spillvatten till Ryaverket ingår i Ryaverkets nuvarande miljötillstånd.

Det vattendrag som påverkas mest av befintligt avrinnande ytvatten (inklusive det tekniska dagvattennätet) från Kode tätort är Vallbyåns tillflöde.

Värdefulla biotoper

I Vallby å och Kollerödsbäcken har stora insatser gjorts för att gynna fortplantning av öring och utmed många sträckor av vattendragen finns utpekade fina lekbottnar för öring. I Vallbyåns tillflöde har elfiske utförts och förekomst av till exempel ål och öring har noterats.

Markavvattningsföretag

Inom avrinningsområdet till tillflödet till Vallby ån finns ett markavvattningsföretag: Hammar Släbo och Lunnarp Tf 1938. Företaget reglerar avvattningen från planområdet öster om E6:an. Det är oklart om företaget är nedlagt eller inte.

Grundvatten, infiltration dricksvattenförsörjning

Inom utredningsområdet finns inga skyddsområden för dricksvatten och inga betydande dricksvattentäkter. Geologin domineras av områden med lera, hög grundvattennivå och låg genomsläpplighet, vilket innebär att infiltrationsmöjligheterna till nedre marklager och djupare grundvatten är begränsade (Markera Mark Göteborg AB, 2024). Behov av infiltration till grundvattnet finns främst för att fördröja avrinnande vatten och minska risken för översvämning i nedströms liggande områden.

Kode får sitt dricksvatten via överföringsledningar ifrån Kungälvs vattenverk. Det pågår arbete med att bygga ut ytterligare överföringsledningar till kustsamhällena inom kommunen vilket i sin tur innebär större möjligheter för kommunen att utveckla och exploatera inom Kode tätort (Kungälvs kommun, 2022).

Kriterier för konsekvenser för klimatanpassning

Bedömningarna utgår från det nationella miljömålet *god bebyggd miljö*: ”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

Klimatanpassning i nuläget

Översvämningar

I den översiktliga dagvattenutredningen konstateras att Kollerödsbäcken och biflödet har översvämningsproblematik. Bäcken är hårt belastad och i befintliga bostadsområden finns även kapacitetsproblem i lokala vägdiken. Vidare påtalar man att översvämningsrisken är stor i Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden idag. Exploatering och ökad hårdgjord yta kommer att ytterligare öka flödena och belastningen av vattendragen. I utredningen pekas även ett antal riskområden ut.

Skred och erosion

Enligt SGU:s samordnade kartunderlag för ras, skred och erosion (SGU, 2022) finns områden betecknade som aktsamhetsområden i anslutning till planområdet. Klassningen innebär att man bör undersöka områdena innan exploatering. Utpekanden grundar sig på en att områdena är strandnära samt förekommande jordarter och lutningar i områdena.

Konsekvenser av föreslagen plan

De förändringar som genomförts under samrådsprocessen är generellt positiva när det gäller konsekvenser kopplade till vatten. Minskad omfattning av bebyggelse innebär en något minskad risk för ökad avrinning vid högflödesituationer. Den genomförda skyfallsutredningen och en ökad detaljeringsgrad i den översiktliga dagvattenutredningen ger också en fördjupad förståelse i det fortsatta planarbetet, så att en större hänsyn kan tas till behov av plats och anpassning till vattnets flöden inom planområdet. Detta bör leda till t.ex. minskad risk för översvämning och förhöjd transport av olika miljöstörande ämnen till vattendrag och nedströms vattenförekomster.

Kommunen bör i det fortsatta planarbete fördjupa analysen av hur de förändringar som genomförs påverkar nedströms liggande vattendrag såväl som slutrecipienten, Hakefjorden. Även om de tillflöden som tar emot avrinnande vatten från planområdet inte är vattenförekomster, så innebär ökade flöden en ökad transport av olika miljöstörande ämnen till de nedströms liggande vattenförekomsternas, vilket kan försämra MKN i dessa vattenförekomster. Detta gäller framför allt Vallbybäcken som kommer att påverkas av risk från ökade transporter från Vallbyåns tillflöde. Vallbyåns

tillflöde är fortsatt det vattendrag som kommer att motta större delen av det vatten som behöver avledas från föreslagen nybyggnation. Indirekt kan detta påverka befintlig vattenanknuten fauna i Vallbyåns tillflöde.

Avloppsreningsverkets kapacitet i Kode är begränsad. Utredning och ansökningar för att kunna bygga ut avloppsreningsverket pågår. Parallellt med detta genomförs även en utredning om tryckavlopp från Kode till Göteborg via Ytterby, vilket kan vara långsiktigt mer ekonomiskt lönsamt. Beroende på vilken lösning som väljs så kommer näringsbelastningen från avloppsreningsverket till recipienten att påverkas.

Konsekvenser för biotoper och arter

- 1 till -2, små till märkbara negativa konsekvenser då risken för ökade flöden och försämrad vattenkvalitet kan påverka vattenanknuten fauna. Om förslagen i den översiktliga dagvattenplanen följs minskas denna risk.

Risken kvarstår för att Vallbyåns biflöde ska påverkas av såväl högre flöden som försämrad vattenkvalitet. I bäcken finns bland annat öring som kan påverkas negativt genom till exempel ökad erosion och därmed eventuell påverkan på lekbottnar. Genom att utnyttja den mark som avsätts för skyfalls stråk och översvämningsytor multifunktionellt t.ex. som permanenta blågröna stråk, så som föreslås med i den översiktliga dagvattenplanen, kan nya miljöer för vattenanknuten flora och fauna skapas i områden uppströms de befintliga vattendragen. Detta kan ge delar av den biologiska mångfalden i anslutande vattendrag större utbredningsområden och därmed en större motståndskraft för negativ påverkan

Konsekvenser för grundvatten och dricksvattenförsörjning

+/- 0, inga eller obetydliga konsekvenser.

Inom planområdet finns inga angivna större grundvattenmagasin. Infiltrationen till det djupare grundvattnet är dessutom mycket begränsad på grund av täta jordar och ytlig berggrund. Risken för påverkan på viktiga grundvattenresurser bedöms därför som liten.

Den utbyggnad som planeras för Kode kommer att medföra behov av en utökad dricksvattenproduktion samt ökad kapacitet på VA-nätet i området.

Konsekvenser av ytavrinning och dagvatten

- 1, små negativa konsekvenser eftersom det finns risk för ökad avrinning till följd av planförslaget som kan påverka mottagande vattendrag. Förutsatt att riktlinjerna i kommunens dagvattenpolicy följs samt att förslagen i den översiktliga dagvattenplanen beaktas minskas denna risk.

Trots förändringar i planförslaget kvarstår problematiken att de mindre vattendragen Vallbybäcken biflöde och Kollerödsbäckens biflöde riskera att få ta emot en ökad mängd vatten framför allt vid högflöden och skyfall. Transport av fosfor och andra förorenade ämnen kan öka om de förändringar som föreslås ger ökad avrinning och därmed högre flöden i anslutande vattendrag med risk för erosion i vattendragen och översvämning av jordbruksmark. Förutsatt att riktlinjerna i kommunens dagvattenpolicy följs samt att förslagen i den översiktliga dagvattenplanen beaktas minskas denna risk. En ökad belastning på dessa tillflöden riskerar att påverka nedströms Vattenförekomster och försämra MKN.

Konsekvenser för översvämningar och skyfall

- 2, märkbara negativa konsekvenser då klimatförändringar tillsammans med risk för ökad avrinning kan öka översvämningsrisken inom planområdet i anslutning till närliggande vattendrag. Om förslagen i den översiktliga dagvattenplanen följs minskas denna risk.

Redan idag finns områden som tidvis översvämmas och med en förändrad markanvändning. Om föreslagna åtgärder följs i den uppdaterade översiktliga dagvattenplanen (Markera Mark Göteborg AB, 2024) bör nybyggnationen medföra en mindre risk för översvämningar i samband med skyfall. Detta förutsatt att de

skyfallsstråk och översvämningsytor som föreslås inom planområdet reserveras tidigt i den fortsatta planprocessen.

Konsekvenser för skred och erosion

- 1, små negativa konsekvenser med ökad erosion i nedströms liggande vattendrag.

Risken för skred bedöms som liten men nedströms planområdet finns utpekade strandnära aktsamhetsområden som kan komma att påverkas av ökade flöden och bli mer sårbara för erosion.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Miljökvalitetsnormer för yt- och grundvatten

Problemen med risk för ökade flöden och försämrad vattenkvalitet kan påverka möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna i de nedströms liggande ytvattenförekomsterna Vallbyån och Kolerödsbäcken vilket påverkar slutrecipienten, Hakefjorden. Länsstyrelsen har i sitt samrådsyttrande tydligt framfört att kommunen behöver resonera kring hur dessa vattenförekomster påverkas.

Förslag till åtgärder

- För att förebygga negativa konsekvenser av planförslaget bör de förslag som finns i den översiktliga dagvattenutredningen gällande åtgärder för fördröjning, skyfallsstråk, infiltrationsområden och översvämningsområden beaktas tidigt i den kommande planprocessen.
- Genom att tidigt i planprocessen prioritera en fördjupad hydrologisk utredning, som inte bara omfattar skyfall utan även årliga högflöden kan planförslagets konsekvenser för nedströms liggande vattendrag (vattenförekomster) och MKN, analyseras.
- En tidig analys av behov av plast för fördröjning av flöden och rening av miljöstörande ämnen, som ingår i de kvalitetsfaktorer som påverkar MKN, kan spara tid i planprocessen. Detta är ett av de tydliga påpekanden som länsstyrelsen framfört i sitt samrådsyttrande.
- Kartlägg nuvarande biologiska status i tillflödet till Vallbyån. Bäcken riskerar att påverkas av ökade flöden och försämrad vattenkvalitet till följd av planförslaget.
- Utnyttja möjligheten att skapa blågröna stråk där vatten hålls kvar för att gynna och utveckla den vattenanknutna faunan och floran.

Konsekvenser av nollalternativet

- 2, märkbara negativa konsekvenser då det finns risk för ökad avrinning till följd av planförslaget som kan påverka mottagande vattendrag

Vattenförhållanden och klimatanpassning

Även i nollalternativet innebär de i Kungälvs översiktsplan 2010 föreslagna förändringarna en risk för ökade flöden och översvämningar eftersom ÖP 2010 också innebär en förändrad markanvändning med risk för snabbare avrinning till exempel till följd av högre andel hårdgjord yta. Till denna förändring kommer behovet att ta hänsyn till klimatförändringen som ytterligare ökar denna risk.

Trafikbuller

Beskrivning av risk för buller och vibrationer grundas på:

- Bullerberäkningar (statliga) vägar, Trafikverket
- Bullerberäkningar järnväg, Trafikverket

Bedömning av konsekvenser för trafikbuller utgår från:

Det nationella miljömålet god bebyggd miljö: "Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

Riktvärden för buller (Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader):

Riktvärden för buller från spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader enligt förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader.

- 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid fasad,
- 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid uteplats.
- För en bostad om högst 35 kvadratmeter gäller 65 dBA ekvivalent ljudnivå vid fasad.

WHO (2018) gör bedömningen att buller den förorening som näst luftföroreningar orsakar flest sjukdomar i Europa. WHO:s hälsobaserade rekommendation anger att omgivningsbuller:

från vägtrafik utomhus vid ny bebyggelse inte ska överskrida
- 53 dB Lden (53 dB Lden motsvarar cirka 50 dB(A) ekvivalent ljudnivå)
- 45 dB Lnight nattetid

från spårtrafik utomhus vid ny bebyggelse inte ska överskrida
- 54 dB Lden
- 44 dB Lnight nattetid

från flygtrafik utomhus vid ny bebyggelse inte ska överskrida
- 45 dB Lden
- 40 dB Lnight nattetid

Enligt forskning krävs nivåer under 50 dB(A) för att en miljö ska kunna klassificeras som rekreativ (WHO, 2000). En ökning på 10 dB upplevs som en dubblering av ljudnivån.

WHO:s rekommendationer baseras till största delen på andelen "mycket bullerstörda" som uppgår till cirka 10% vid dessa ljudnivåer men man har också vägt in hälsoeffekter såsom hjärt-kärlsjukdom och inlärningseffekter hos barn. För alla tre trafikslag ger WHO en stark rekommendation om att riktvärdena inte ska överskridas.

Trafikbuller i nuläget

Enligt Boverket är buller den miljöstörning som berör flest människor i Sverige (Boverket, 2022) och hälsoeffekter av buller inkluderar hjärt- och kärlsjukdomar, stress, mental hälsa och sömnsvårigheter. Symtomen och besvären kan komma redan vid relativt låga ljudnivåer, i nivå med den normala hörtröskeln (Folkhälsomyndigheten, 2019).

WHO publicerade 2018 nya hälsobaserade rekommendationer för omgivningsbuller i Europa. Buller i omgivningsmiljön bedöms där som en av de viktigaste miljöriskerna för människors hälsa. Sedan de tidigare riktvärdena togs fram 1999 och 2009 har ny kunskap om bullrets negativa inverkan på människors hälsa framkommit, i synnerhet effekter av långtidsexponering på hjärt-kärlsystemet. WHO:s rekommendationer för transportbuller är betydligt strängare än de riktvärden som tillämpas i Sverige, i synnerhet avseende riktvärden för nybyggnation av bostäder. De hälsomässiga konsekvenserna av att de svenska riktvärden tillåter högre bullernivåer än vad som rekommenderas av WHO är inte klarlagda (Centrum för arbets- och miljömedicin, 2022).

De två största bullerkällorna i Kode utgörs av vägtrafiken på E6 och av järnvägstrafik på Södra Bohusbanan (Trafikverket). Dessa båda infrastrukturstråk löper parallellt och är lokaliserade direkt öster om de centralare delarna av Kode. E6:an motorvägen mellan Svinesund och Maglarp trafikeras på sträckan förbi Kode av mer än 16 000 fordon per dygn. Södra Bohusbanan används i första hand för regional persontrafik. Banan, som är enkelspårig på sträckan (med mötesspår i Kode), utgör även en central del i ett av

pendlingsstråken mot Göteborg och har ett stort antal resande. Banan har idag en relativt liten mängd godstrafik, främst mellan Göteborg Sävenäs och Stenungsund.

Trafikeringen på det övriga vägnätet i Kode är mellan 1000–8000 fordon per årsmedeldygn, där avfarten från E6:an mot Kode samt Hedsvägen är mest frekvent trafikerade (Trafikverket, 2022-03-24).

I Västra Götalandsregionens ”Målbild tåg 2035” (Västra Götalandsregionen, 2013) föreslås att delsträckan Göteborg-Stenungsund får utökad trafik och att 15-minuterstrafik uppnås 2035. Det skulle bland annat innebära att dubbelspår behövs på vissa sträckor. Trafikverket har utrett hur kapaciteten på södra Bohusbanan kan ökas (Trafikverket Region Väst, 2021). Målsättningen har varit att åtgärdsförslagen ska kunna övervägas inför nästa planeringsomgång och planrevidering för Nationell plan 2022–2033 samt också kunna användas i Trafikverkets löpande verksamhetsplanering.

Enligt Trafikverkets beräkningar överskrids den ekvivalenta bullernivån om 60 dBA inom 100–150 meter från E6:an. WHO: rekommendationer om ekvivalent bullernivå 50 dBA överskrids inom cirka 350 meter till cirka 0,5–1 km från E6:an, med det kortare avståndet väster om vägen in mot samhället och det längre avståndet öster om vägen i det öppnare landskapet. I ett av områdena för befintlig blandad bebyggelse, öster om E6:an och på cirka 50–75 meters avstånd från vägen, överskrider bullernivåerna 65 dBA. Riktvärdet överskrids även längs kortade partier av Hedvägen, då endast i direkt anslutning till vägen. De ekvivalenta bullernivåerna från spårtrafiken överskriver enligt beräkningar inte 60 dBA, däremot överskrids WHO:s rekommenderade ljudnivåer från buller inom cirka 100 meter från järnvägsspåret. Gällande WHO:s rekommendationer kring maxnivåer nattetid från väg- och järnvägstrafik saknas underlag som visar aktuella nivåer.

Konsekvenser av föreslagen plan

Buller och människors hälsa

+/-0 den fördjupade översiktsplanen bedöms medföra obetydliga konsekvenser för buller och människors hälsa då den främst möjliggör förtätning av centrumbebyggelse och verksamhetsområden i bullerutsatta områden längs och mellan E6:an och Bohusbanan. Planen bedöms endast möjliggöra marginell ökning av antalet bostäder där bullernivån vid fasad överskrider gällande riktvärden. Genom markåtgärder kan bullernivåerna i befintliga bostadsområden dämpas, medan bebyggelseåtgärder vid nybyggnation vid behov kan genomföras för att minska negativ påverkan på människors hälsa från höga bullernivåer. Den ekvivalenta ljudnivån kommer i ett antal natur- och rekreationsområden överskrida 50 dBA vilket är negativt för den rekreativa upplevelsen av dessa områden.

Förtätning och nybyggnation, av såväl bostäder som verksamheter i Kode kommer medföra ökad trafik till, från och inom samhället. Dock är trafikeringen på E6:an redan så omfattande att denna ökning inte bedöms påverka bullernivåerna från vägen. Planerna på att genomföra åtgärder för att öka trafiken på Bohusbanan, kan om de genomförs inom planperioden medföra något ökade bullernivåer från den spårbundna trafiken.

I den fördjupade översiktsplanen kvarstår markanvändningen blandad bebyggelse i mindre områden intill och mellan befintliga infrastrukturstråk, se Figur 3. Ett område för ny blandat bebyggelse föreslås strax väster om Bohusbanan. Den föreslagna markanvändningen kan medföra att något fler boende i Kode utsätts för höga bullernivåer. Markanvändningen, med befintlig blandad bebyggelse invid infrastrukturstråk, gör att WHO:s rekommenderade bullernivåer även fortsatt överskrids. Genom markåtgärder kan bullernivåerna i befintliga bostadsområden dämpas, medan bebyggelseåtgärder vid nybyggnation (exempelvis ljuddämpande fasader och tyst sida samt uteplats) vid behov kan genomföras för att minska negativ påverkan på människors hälsa från höga bullernivåer.

Ett område för natur och rekreation planeras i området mellan E6:an och Bohusbanan. Ljudnivåerna i området bedöms utifrån Trafikverkets beräkningar av fasadvärden vara över 65 dB i stora delar av området, vilket innebär att WHO:s definition av rekreationsområde (>50 dBA ekvivalentnivå) överskrids. Öster om E6:an planereras för

natur- och rekreationsområden i anslutning till vägen. Trafikverkets beräkningar indikerar att bullernivåerna i detta landskap först efter cirka 500 meter underskrider 50 dBA (Trafikverket). Detta innebär att bullernivån i stora delar av dessa områden kommer att överskrida WHO:s definition av rekreationsområde (>50 dBA ekvivalentnivå) vilket bedöms inverka negativt för den rekreativa upplevelsen av dessa områden. I övriga planerade natur- och rekreationsområden bedöms ljudnivån i huvudsak underskrida WHO:s definition av rekreationsområde vilket bedöms som positivt och förstärka den rekreativa upplevelsen för besökarna.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Bullerförordningen

Den fördjupade översiktsplanen föreslår förtätning med bostadsbebyggelse i tre områden i anslutning till E6:an. Inom dessa områden överskrids riktvärdet om 60 dBA inom 100–150 meter från vägen. Utifrån befintliga bullerberäkningar kan konstateras att ljudnivåer över 60 dBA främst härrör från vägtrafiken på E6:an. När beslut tas om att öka kapaciteten på Bohusbanan och därmed ge förutsättningar för en framtida ökning av pendeltrafiken behöver nya beräkningar av ljudnivåerna genomföras och utgöra planeringsförutsättningar för tillkommande bostadsbebyggelse.

I den fortsatta planeringen av dessa områden behöver en undersökning av åtgärder för att mildra negativ påverkan från buller för tillkommande och befintlig bostadsbebyggelse utföras.

Förslag till åtgärder

- Kommunen bör överväga att ta fram en övergripande strategi för att hantera omgivningsbuller så att WHO:s rekommenderade nivåer på sikt underskrids.
- Bullerutredningar behöver tas fram för ny bostadsbebyggelse i området kring och mellan E6:an och Bohusbanan. En övergripande utredning och strategi för hur ny bebyggelse i bullerutsatta områden planeras och placeras för att skärma av och dämpa bullernivåerna bör genomföras.
- Bebyggelsen i bullerutsatta lägen kan behöva anpassas och vid ekvivalenta nivåer överskridande 60 dB behöver det tillses att bostäderna har tillgång till en tyst sida.
- För att öka de rekreativa kvaliteterna i de områden som avsätts som natur- och rekreationsområden bör möjligheten att genomföra bullerdämpande åtgärder, så som bullervallar, ses över.

Konsekvenser av nollalternativ

Buller och människors hälsa

+/- 0 Nollalternativet bedöms medföra obetydliga konsekvenser för buller och människors hälsa då befintliga förutsättningar, med Kode som serviceort bekräftas. Inga områden inom 100–150 meter från E6:an pekas ut för bostadsbebyggelse, men förutsättningarna för befintlig bebyggelse samt för förtätning inom serviceorten kvarstår. Området närmast järnvägen bedöms i ÖP 2010 vara utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller och anses därför vara lämpligare för etablering av verksamheter än bostäder. Befintliga bostäder med höga ljudnivåer antas kvarstå.

I översiktsplan 2010 bedöms området närmast järnvägen vara utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller och anses därför troligen lämpligare för etablering av verksamheter än bostäder. I översiktsplanen finns ingen beskrivning av åtgärder för att dämpa bullernivåerna för befintlig bebyggelse och de bostäder som utsätts för höga ljudnivåer antas därför kvarstå. Utifrån befintliga bullerberäkningar kan konstateras att ljudnivåer över såväl 50 dBA (WHO:s rekommendationer) som 60 dBA (riktvärde för bostadsbebyggelse) främst härrör från vägtrafiken på E6:an. Planerna på att genomföra åtgärder för att öka trafiken på Bohusbanan, kan om de genomförs inom den avgränsade tidsperioden medföra något ökade bullernivåer från den spårbundna trafiken.

Risk – farligt gods och miljöfarlig verksamhet

Beskrivning av konsekvenser för farligt gods och miljöfarlig verksamhet grundas på:

- Samrådsunderlag. Deponi för inert avfall Kode, Enrecon.
- Informationskartan Västra Götaland, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Kriterier för konsekvenser för farligt gods och miljöfarlig verksamhet

Bedömningarna utgår från:

- Det nationella miljömålet god bebyggd miljö: "Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."
- Det nationella folkhälsomålet sunda och säkra miljöer och produkter.
- Länsstyrelsen Västra Götalands riktlinjer för planläggning intill vägar och järnvägar där det transporteras farligt gods

Farligt gods och miljöfarlig verksamhet i nuläget

Kring Bohusbanan och väg E6 sker stora mängder transporter av farligt gods. Riskerna med transport av farligt gods varierar i storlek efter terrängförhållanden med mera. I Västra Götalands läns riskpolicy anges att riskhanteringsprocessen ska beaktas vid planläggning inom 150 meter från transportleder för farligt gods. Länsstyrelsen rekommenderar att som utgångspunkt bör 30 meters bebyggelsefritt avstånd eftersträvas utmed rekommenderad transportväg för farligt gods. En lämplig lokalisering innebär att hänsyn tas även till platsens unika förhållanden, bebyggelsens placering inom planområdet samt dess yttre och inre utformning.

I Kode förekommer främst företag inom servicebranschen, från trävaruhandel, till bilverkstäder och snickeri. Det förekommer en bensinstation i centrala delarna av Kode. Den fördjupade översiktsplanen har avsatt ett större verksamhetsområde, öster om E6:an i nära anslutning till trafikplatsen Kodemotet, en knapp kilometer från Kode tätort. En verksamhet som kan bli aktuell i området och som kan ta i anspråk en stor del av markytan är en deponi för inert avfall (sådant material som inte förändras fysikaliskt, kemiskt eller biologiskt under lagring). Denna typ av deponier utgör tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken med prövningsnivå B och verksamheten bedöms medföra betydande miljöpåverkan.

Markanvändningen Verksamhet är enligt plan- och bygglagen bred och möjliggör olika typer av ytkrävande verksamheter som har begränsad omgivningspåverkan, vilket möjliggör för bland annat serviceverksamheter, tillverkning, lager och verkstäder. Det innebär att även andra typer av miljöfarlig verksamhet kan etablera sig inom detta område.

Förorenad mark

Enligt underlag från länsstyrelsen i Västra Götaland finns sju fastigheter i centrala Kode, i industriområdena väster om Kodevägen och söder om Hedsvägen, som är klassade som ett potentiellt förorenat område på grund av nuvarande eller tidigare verksamheter. För en av dessa fastigheter, där det förekommit drivmedelshantering, har statuts bedömts till mindre känslig markanvändning (MKM).

Konsekvenser av föreslagen plan

- 1, liten negativ konsekvens då förtätning med bostäder, centrumbebyggelse och verksamhetsområde ökar konsekvenserna vid olycka med farligt gods. Det planerade verksamhetsområdet ger möjlighet för verksamheter som enligt miljöbalken definieras som miljöfarlig verksamhet att etablera sig. Den föreskrivna markanvändningen Verksamhet tillåter dock endast verksamheter med begränsad omgivningspåverkan.

Planförslaget medför förtätning med såväl bostäder som olika typer av verksamheter inom 150 meter från E6:an och Bohusbanan, på vilka det transporteras farligt gods. Denna exploatering bedöms medföra ökad risk för att människor skadas eller dödas vid en olycka. Hur stor denna risk är beror på flera olika faktorer som avstånd mellan bebyggelse och led, verksamhetens art och persontäthet samt på vilka skyddsåtgärder som vidtas. Den riskhanteringsprocess som behöver genomföras inför fortsatt planering av bebyggelse inom 150 meter från E6:an och Bohusbanan förväntas medföra att åtgärder genomförs så att god riskhänsyn visas.

Det planerade verksamhetsområdet ger möjlighet för verksamheter som enligt miljöbalken definieras som miljöfarlig verksamhet att etablera sig. Den föreskrivna markanvändningen Verksamhet tillåter dock endast verksamheter med begränsad omgivningspåverkan.

De områden där markföroreningar konstaterats eller potentiellt kan förekomma har i den fördjupade översiktsplanen markanvändningen Verksamhet, vilket kan utgöra en lämplig markanvändning i områden med föroreningsstatus mindre känslig markanvändning (MKM) (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2022).

Sammantaget bedöms den fördjupade översiktsplanens markanvändning medföra en liten negativ påverkan på sakområdet Risk.

Förslag till åtgärder

- En riskhanteringsprocess behöver genomföras i samband med fortsatt planering av bebyggelse inom 150 meter från E6:an och Bohusbanan.

Konsekvenser av nollalternativ

+/-0 Nollalternativets markanvändning medför ingen eller obetydlig påverkan på miljömålet god bebyggd miljö med anseende på risk.

I översiktsplan 2010 bedöms området närmast E6:an och järnvägen vara utsatt för både risker från transporter med farligt gods och buller och anses därför troligen vara lämpligare för etablering av verksamheter än bostäder. Dock föreskrivs endast mindre förändringar av markanvändningen med små utökningar av befintligt verksamhetsområde samt en mindre del av ett bostadsområde som ligger inom 150 meter från E6:an och Bohusbanan. Sammantaget bedöms nollalternativets påverkan på risk som obetydlig.

Kumulativa effekter

Kumulativa effekter kan beskrivas som effekter som samverkar på olika sätt. Det kan handla om olika typer av effekter från en enskild verksamhet eller effekter från olika verksamheter. Dessa kumulativa effekter kan ge upphov till en förstärkning av påverkan, i vissa fall även en motverkan av påverkan och i ett tredje fall kan det bildas en synergieffekt där kombinationen av effekterna blir större än summan av de enskilda aktiviteterna.

Det inte är aktuellt med några större projekt som medför ianspråktagande av mark eller stora strukturella förändringar, vare sig i de norra delarna av Kungälvs kommun eller i närliggande kommuner. Därför kommer de kumulativa effekter som bedöms främst fokusera på sammanlagda effekten av den ändrade markanvändning inom planområdet som planförslaget föreslår inom planområdet, med några utblickar.

Den fördjupade översiktsplanen för Kode innebär att mark som idag används som jordbruk, betesmark eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och industri. Andelen jordbruksmark i Sverige har minskat kontinuerligt sedan 1960-talet och minskar fortfarande. Samtidigt bedöms värdet och efterfrågan på svensk jordbruksmark öka i framtiden.

Inom planområdet tas cirka 18 % av befintlig jordbruksmark i anspråk för annan markanvändning. Planområdet är samtidigt omgivet av stora arealer med såväl jordbruksmark som skogsmark som inte påverkas av det nu aktuella förslaget. Kode utgör dessutom en serviceort med kollektivtrafikförbindelse och närhet till väl utbyggd infrastruktur. Kommunen slår även i den fördjupade översiktsplanen fast en vilja och vision om att en del av de befintliga markområdena i och kring Kode som idag utgörs av jordbruksmark, betesmark och skogsmark ska bibehålla sin nuvarande markanvändning.

Hur mycket jordbruksmark som försvinner på lång sikt i kommunen och regionen hänger samman med planeringen av tillgängliga markresurser samt hur markanspråket för bostäder och verksamheter kan minskas i framtiden.

Klimatförändringar är en annan viktig faktor att ta hänsyn till och som kan påverka möjligheterna att bedriva jordbruk i framtiden, till exempel med avseende på förändrade nederbördsmönster, fler värmeböljor och högre eller lägre medeltemperaturer samt nya arter av skadedjur. Det kan leda till både direkta, indirekta och kumulativa effekter för jordbruket.

Bedömning av jordbruksmarkens värde som lokal och regional resurs för livsmedelsförsörjning kan göras i ett generationsperspektiv med utgångspunkt i markernas arrondering, storlek och tillgänglighet. I ett lokalt perspektiv bedöms bortfallet av aktuell åkermark inte innebära några konsekvenser för den lokala livsmedelsförsörjningen inom kommunen. Planförslaget kan dock medföra små negativa konsekvenser för den regionala livsmedelsförsörjningen i ett generationsperspektiv, om behovet av regional självförsörjning ökar i framtiden. En översyn av arrondering för kvarvarande jordbruksmark bör genomföras för att säkerställa att den förändrade markanvändningen inte medför risk för att andra marker i närliggande områden tas ur bruk.

Delar av mark som tas i anspråk för bebyggelse har kulturhistoriska värden. En landskapshistorisk analys visar att delar av de kulturhistoriska värdekärnorna inom planområdet tas i anspråk för exploatering. Förlusten av dessa ger negativa effekter på kulturmiljö och landskapsbild och den sammantagna effekter av ianspråktagandet minskar den historiska läsbarheten av området.

Betesmarker har även värden som naturmiljö och för biologisk mångfald. I Kungälvs gällande översiktsplan föreslås andra områden i kommunen som idag utgörs av betesmarker för exploatering av olika slag.

I förhållande till att det finns relativt mycket värdefull betesmark i kommunen kan förlusten tyckas liten men över tid bedöms den sammanlagda förlusten vara mer påtaglig, särskilt när betesmark som redan exploaterats under 1900-talet och framåt adderas till den betesmark som föreslås för framtida exploatering. Den sammanlagda arealförlusten över tid minskar såväl antal som arealen livsmiljö för arter knutna till betesmarker, vilket ger en negativ påverkan för dessa arter. Även spridningssambanden för berörda arter kan påverkas negativt. Ianspråktagandet av betesmarken inom planområdet medför framför allt negativ påverkan inom planområdet men kan också medföra negativa konsekvenser på den kommunala skalan för såväl kulturmiljö som naturmiljö ytterligare arealer exploateras.

Den ökning av hårdgjorda ytor som föreslagen markanvändning medför kan sammantaget medföra negativ påverkan på miljökvalitetsnormer för ytvatten. Det avrinnande vattnet från planområdet avleds direkt eller indirekt, via Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäckens biflöden, till två ytvattenförekomster vilkas fastställda miljökvalitetsnormer i nuläget inte uppfylls. För att förbättra vattenkvalitén och förutsättningarna för biologiska värden i dessa båda recipienter behöver åtgärderna i den översiktliga dagvattenplanen tillämpas vid exploateringen. Det är en stor fördel om åtgärder som ökar fördröjning av flöden och rening av avrinnande vatten tas med i ett tidigt skede av planarbetet. Att i efterhand åtgärda och uppväga eventuella negativa konsekvenser blir betydligt kostsammare än att arbeta med förebyggande åtgärder.

Hållbarhetsmål

Nationella miljömål & Agenda 2030

FN:s generalförsamling antog i september 2015 en femtonårig agenda för långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling, den så kallade Agenda 2030. Agenda 2030 för hållbar utveckling består av 17 globala mål för människornas och planetens välstånd.

Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen och är de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala målen för hållbar utveckling som ingår i Agenda 2030. De 16 miljökvalitetsmålen är mer preciserade när det gäller vilken miljökvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030. Sveriges miljömål gäller dock den svenska miljöns kvalitet, även om miljöproblem i Sverige beror på negativ miljöpåverkan både inom och utanför landets gränser (Naturvårdsverket, 2018).

Detta kapitel rymmer en sammanfattande översikt över planens konsekvenser i relation till relevanta globala, nationella, regionala och lokala hållbarhetsmål.

Regionala mål

Länsstyrelsen i Västra Götaland har tillsammans med Skogsstyrelsen tagit fram ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2021–2025, Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland. Västra Götalands miljömål omfattar det nationella miljömålssystemet (förutom Storslagen fjällmiljö som inte är aktuellt i länet) samt 34 regionala tilläggsmål. Kungälv följer årligen upp kommunens åtagande i enlighet med dessa mål (Länsstyrelsen Västra Götalands län , 2020).

Tabell 2. Sammanfattande tabell över planens relation till miljömål. Miljömålen Storslagen fjällmiljö, Frisk luft, Grundvatten av god kvalitet, Myllrande våtmarker, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö är inte med i tabellen eftersom de inte bedöms påverkas av den fördjupande översiktsplanen. I de fall regionala miljömål påverkas anges de i kursivstil med miljömål samt det nummer som berört regionalt tilläggsmål har.

	I miljömålets riktning	Motverkar miljömålet	Agenda 2030
Begränsad klimatpåverkan	Förtätning i en stationsort underlättar resande med spårbunden kollektivtrafik. *Begränsad klimatpåverkan: 1*	Närheten till befintlig motorväg ger förutsättningar för boende och verksamheter att välja vägen för transporter och resor. *Begränsad klimatpåverkan: 1*	
Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Bara naturlig försurning		Mer hårdgjord mark ökar ytavrinning, vilket påverkar främst Vallbyåns tillflöde. Kan påverka befintlig vattenanknuten fauna samt möjligheten att uppnå MKN i nedströmsliggande vattenförekomster. Befintlig odlingsmark bevaras intill vattendragen, vilket medför risk för fortsatt näringsbelastning vid avrinning från åkermarken *Ingen övergödning: 2*	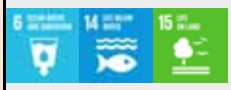
Hav i balans, Levande kust och skärgård		Ökad ytvattenavrinning kan medföra att transport av fosfor och andra förorenade ämnen kan öka. Högre flöden i anslutande vattendrag med risk för erosion i vattendragen och översvämning av jordbruksmark vilken kan medföra ökad näringsbelastning i havet.	
God bebyggd miljö	Förtätningen och utbyggnaderna av Kode kommer ge fler möjlighet att lätt kunna gå, cykla och åka kollektivt i vardagen. Ny bebyggelse har i huvudsak lokaliserats med hänsyn till extrema väderhändelser. *God bebyggd miljö: 1, 2, 5*	Närheten till befintlig motorväg ger förutsättningar för boende och verksamheter att välja vägen för transporter och resor. *God bebyggd miljö: 1, 2*	
Ett rikt odlingslandskap	Genom att i planen markera befintliga odlade ytor som jordbruksmark förtydligas kommunens intentioner att bevara marken för detta syfte.	Planförslaget innebär stödhabitat och åkermark tas i anspråk för förtätning med blandad stadsbebyggelse. *Rikt odlingslandskap: 1*	
Ett rikt växt- och djurliv	Befintliga naturområden markeras i planförslaget som natur- och rekreationsområden vilket förtydligar kommunens intentioner att bevara marken för detta syfte.	Vissa områden med höga naturvärden tas i anspråk. Risk för påverkan på framför allt arter knutna till odlingslandskapet.	
Levande skogar	Planen pekar ut skogsområden som ska bevaras som naturmark.	Ett större samt vissa mindre skogsområden tas i anspråk för bebyggelse.	

Uppföljning och åtgärder för ökad hållbarhet

Enligt 6 kap. 11 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innefatta en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av den fördjupade översiktsplanen medför. Miljöpåverkan av detta planförslag kommer att följas upp i det fortsatta arbetet med fördjupad översiktsplan men även inför exploatering i detaljplaneskedet eller i bygglovsprövningar.

Efter att en översiktsplan som omfattas av kravet på en strategisk miljöbedömning har antagits ska kommunen skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt medför (6 kap. 19 § miljöbalken) och om de åtgärder som arbetats in i planen har avsedd effekt.

Syftet med uppföljningen är också att upptäcka eventuell betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats och att skapa förutsättningar för att vidta lämpliga avhjälpande åtgärder. Miljöbalken ställer inga preciserade krav på hur uppföljningen ska gå till, men det är en fördel om uppföljningen av miljöpåverkan kan integreras i den normala planeringsprocessen.

Miljösituationen i Kode följs redan idag kontinuerligt upp inom ramen för det befintliga miljöarbetet i Kungälvs kommun.

Fortsatt arbete i detaljplaner

Under kommande planprocesser och prövningar behöver det utföras utredningar och i vissa fall miljöbedömningar, för att konkretisera de mål och riktlinjer som anges i den fördjupade översiktsplanen. I de fall verksamheter, åtgärder eller planer bedöms medföra betydande miljöpåverkan behöver en MKB att tas fram även för dessa. Det kommer i det skedet vara möjligt att göra mer specifika och detaljerade miljöbedömningar. De utredningar och underlag som sannolikt kommer behöva tas fram listas nedan.

De miljöaspekter för vilka genomförande av den fördjupade översiktsplanen för Kode bedöms medföra betydande miljöeffekter är även de aspekter som i dagsläget bedöms behöva belysas och utredas vidare vid kommande detaljplaneprocess och prövningar. Det kan dock inte uteslutas att det i det framtida skedet, då exempelvis detaljplanering och bygglovsprövningar är aktuella, kan tillkomma ytterligare aspekter som behöver utredas och beaktas.

Kulturmiljö och landskapsbild

- En utredning om att eventuellt att utvidga riksintresset för kulturmiljö Solberga – Ödsmål (O17) föreslås för att säkerställa att möjliga kulturhistoriska värden bevaras för framtiden.
- Det långa historiska brukandet av området antyder att det kan finnas betydligt fler fornlämningar än vad som nu är känt. Det är därför viktigt att hålla tidiga samråd med Länsstyrelsen samt genomföra arkeologiska utredningar.
- De ”dammar” som identifierats i Landskapshistorisk analys vid Kode (Kula AB, 2021) utgör viktiga element i kulturmiljöerna varav flera är lämpliga att restaureras.

Naturmiljö

- Fortsatt inventering av vattendrag och betesmarker då de har i inventeringen fått ett preliminärt resultat vilket betyder att naturvärdesbedömningen inte har kunnat göras med hög säkerhet.
- Riktade inventeringar mot olika artgrupper som fåglar, groddjur och fladdermöss, behöver genomföras för att kunna hantera artskyddsförordningen i kommande detaljplaneprocesser.

- Utred förutsättningarna för att få dispens från biotopskyddet och peka ut platser där kompensationsåtgärder kan genomföras.
- Den fysiska planeringen i Kungälvs kommun bör beakta kumulativa effekter som kan uppstå på livsmiljöer och spridningssamband för arter knutna till betesmarker.

Vattenmiljö och klimatanpassning

- För att förebygga negativa konsekvenser av planförslaget bör de förslag som finns i den översiktliga dagvattenutredningen gällande åtgärder för fördröjning, skyfallsstråk, infiltrationsområden och översvämningsområden beaktas tidigt i den kommande planprocessen.
- Genom att tidigt i planprocessen prioritera en fördjupad hydrologisk utredning, som inte bara omfattar skyfall utan även årliga högflöden kan planförslagets konsekvenser för nedströms liggande vattendrag (vattenförekomster) och MKN, analyseras.
- En tidig analys av behov av plats för fördröjning av flöden och rening av miljöstörande ämnen, som ingår i de kvalitetsfaktorer som påverkar MKN, kan spara tid i planprocessen. Detta är ett av de tydliga påpekanden som länsstyrelsen framfört i sitt samrådsyttrande.
- Kartlägg nuvarande biologiska status i tillflödet till Vallbyån. Bäcken riskerar att påverkas av ökade flöden och försämrad vattenkvalitet till följd av planförslaget.
- Utnyttja möjligheten att skapa blågröna stråk där vatten hålls kvar för att gynna och utveckla den vattenanknutna faunan och floran.

Trafikbuller

- En övergripande utredning och strategi för hur ny bebyggelse i bullerutsatta områden planeras och placeras för att skärma av och dämpa bullernivåerna bör genomföras.
- Bebyggelsen i bullerutsatta lägen kan behöva anpassas och vid ekvivalenta nivåer överskridande 60 dB behöver det tillses att bostäderna har tillgång till en tyst sida.

Övriga åtgärder

- Den dimensionering som är fastställd för markavvattningsföretagen Hammar Släbo och Lunnarp Tf 1938 behöver undersökas med avseende på förändringar i markanvändning Eventuellt behöver företaget omprövas eller läggas ned. Båda dessa åtgärder medför ansökningsprocess i Mark- och Miljödomstolen.

Referenser

Boverket. (2022). *Buller berör många människor.* Hämtat från https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/halsa-sakerhet-och-risk/information-om-buller-och-goda-ljudmiljoer/buller-beror-manga/

Calluna. (2023). *Naturvärdesinventering (NVI) – Vid Kode, Kungälvs kommun, inför översiktsplan, 2023.*

Centrum för arbets- och miljömedicin. (2022). Hämtat från WHO:s nya hälsobaserade riktvärden för omgivningsbuller: https://www.camm.regionstockholm.se/aktuellt/whos-nya-halsobaserade-riktvarden-for-omgivningsbuller/

Folkhälsomyndigheten. (2019). *Hälsoeffekter av buller och höga ljudnivåer.* Hämtat från https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/h/halsoeffekter-av-buller-och-hoga-ljudnivaer/?pub=60532

Göteborgsregionens kommunalförbund. (maj 2008). *Strukturbild för Göteborgsregionen.* Hämtat från https://goteborgsregionen.se/download/18.5d8a5cd41793ff87c4e725/1620290970608/Strukturbild%20G%C3%B6teborgsregionen.pdf

Jordbruksverket. (2017). *Ängs- och betesmarksinventeringen - Rapport 2017-19.*

Jordbruksverket. (februari 2022). TUVA-databasen.

Kula AB. (2021). *Landskapshistorisk analys vid Kode.*

Kungälvs kommun. (2011). *Närströvområden i Kärna, Kode och Diseröd.*

Kungälvs kommun. (2012). *Översiktsplan 2010 för Kungälvs kommun.*

Kungälvs kommun. (2024). *Grönstrukturplan Kode arbetsmaterial.*

Kungälvs kommun. (2021). *Landskapskaraktäranalys Kode, ej färdigställd.*

Kungälvs kommun. (2022). *Kungälvskartan.* Hämtat från https://kartor.kungalv.se/

Kungälvs kommun. (2022). *Vatten och spillvatten. Sammanställning.*

Kungälvs kommun. (den 29 03 2022). *Översiktsplanering.* Hämtat från https://www.kungalv.se/Bygga--bo--miljo/samhallsplanering/oversiktsplanering/

Länsstyrelsen i Västra Götaland. (2022). *Informationskartan Västra Götaland.* Hämtat från https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=023f6dde755f41c5a719b111ddfb80ed&bookmarkid=30511

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (1995). *Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohus län: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.*

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (2018). *Åtgärdsområde Kustnära områden Norr.*

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (2019). *Regional handlingsplan för grön infrastruktur.*

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (2022). *Informationskartan Västra Götaland.* Hämtat från https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=023f6dde755f41c5a719b111ddfb80ed

Länsstyrelsen Västra Götalands län . (2020). *Regionala miljömål 2020:21.*

Markera Mark Göteborg AB. (2024). *Översiktlig dagvattenutredning.*

Naturcentrum AB. (2020). *Utredning av jordbruksmark i Kungälvs kommun.*

Naturvårdsverket. (2018). Nationella marktäckedata 2018 basskikt.

SGU. (2022). Hämtat från https://www.sgu.se/samhallsplanering/risker/skred-och-ras/samordnat-kartunderlag-for-ras-skred-och-erosion/

SGU/SGI. (2022). *Kartunderlag om skred och erosion.* Hämtat från https://www.sgi.se/sv/samhallsplanering--sakerhet/planeringsunderlag/kartunderlag-om-ras-skred-och-erosion/

Skogsstyrelsen. (2022). *Skogliga grunddata.* Hämtat från https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/?startapp=skogligagrunddata&x=6426599.64&y=314377.646&scale=24982.690656000006&bg=Karta

Stansfeld, S. A.-B. (2005). *Aircraft and road traffic noise and children's cognition and health: a cross-national study.* The Lancet, 365(9475), 1942-1949.

Trafikverket. (2022-03-24). *NVDB på webb.* Hämtat från Transportnätverket: https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket

Trafikverket. (u.d.). Bullerberäkningar: vägtrafik samt spårtrafik.

Trafikverket Region Väst. (2021). *Fördjupad utredning – kapacitetsförstärkning av södra Bohusbanan.* Göteborg: Trafikverket.

Västra Götalandsregionen. (2013). *Målbild tåg 2035.* Västra Götalandsregionen Kollektivtrafiksekretariatet.

White. (2024). *Grönstrukturplan Kode, arbetsmaterial.*

KUNGÄLVS KOMMUN

Social konsekvensanalys (SKA)

- inom ramen för den fördjupade översiktsplanen för Kode

white

Rapporten är framtagen av White Arkitekter 2022

Kontakt
Lisa Wistrand
lisa.wistrand@white.se
+46 721 58 32 57

Arbetsgrupp
Lisa Wistrand, White Arkitekter
Axel Heyman, White Arkitekter
Lisa Lödén, White Arkitekter

Innehåll

1.INLEDNING 5

UPPDRAGET 6

2. NULÄGESANALYS 8

BAKGRUND & FÖRUTSÄTTNINGAR 9
SAMMANHÅLLEN STAD 12
SAMSPEL 14
VARDAGSLIV 16
IDENTITET 18
SAMMANSTÄLLDA REKOMMENDATIONER 20

3. KONSEKVENSBESKRIVNING 22

UTGÅNGSPUNKTER 23
SAMMANHÅLLEN STAD 24
SAMSPEL 26
VARDAGSLIV 28
IDENTITET 30

4. REFERENSER 32

1. Inledning

Uppdraget

Kungälvs kommun arbetar med den fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Kode. För att särskilt lyfta och betona de sociala aspekterna i planeringsarbetet görs en social konsekvensanalys (SKA). I ett första steg har områdets roll socialt inventerats och analyserats. Denna nulägesanalys används sedan för att bedöma den föreslagna utvecklingen av området i en konsekvensbeskrivning.

SYFTE

Visionen för Kode är en fördubbling eller tredubbling av invånarantalet med planeringshorisont vid år 2070. Syftet med FÖP:en är att konkretisera de mål och visioner som beskrivs i den gällande översiktsplanen för kommunen (ÖP2010) samt visionen för Kode som tagits fram av politiken.

Denna rapport syftar till att beskriva de sociala aspekterna inom planområdet, relation till omgivningen samt i Kungälvs kommun i stort. Med utgångspunkt i nulägesanalysen formuleras ett antal rekommendationer som kan vara vägledande i det fortsatta arbetet med områdets utveckling.

Rapporten resonerar även kring vilka konsekvenser planförslaget kan ge.

AVGRÄNSNING

Den sociala konsekvensanalysen omfattar tätorten och dess nära sammanhang. Analysområdet tar även hänsyn till de sociala samband som finns med planförslaget men ligger utanför tätorten. Det är således snarare en avgränsning i system än en fast geografisk avgränsning. Avvägningen i utbredning av analysområde har däremot gjorts mot avgränsningen i den fördjupade översiktsplanen.

Kode tätort med avgränsningen för FÖP Kode.

METOD

Analysen är inspirerad av Göteborgs stads modell för social konsekvensanalys (SKA). En social konsekvensanalys består av en nulägesanalys med slutsatser och knäckfrågor som ska ge inspel till pågående arbete, samt en konsekvensbeskrivning av liggande planförslag.

I nulägesanalysen sammanställs sociala värden och dessa sätts i relation till de övergripande mål kommunen har för ortens utveckling. I efterföljande steg implementeras slutsatser från nulägesanalysen i förslagsarbetet inom planen. Därefter genomförs en konsekvensbeskrivning av planförslagets sociala konsekvenser utifrån de sociala värden identifierade i nulägesanalysen.

Materialinsamlingen för denna nulägesanalys utgår från tidigare genomförd medborgardialog, workshop, befintligt underlag och tillgänglig data och statistik.

ANALYSVERKTYGET (SKA)

SKA-verktyget utgår från fyra teman och fem skalnivåer. Tematiskt utgår vi från aspekterna: Sammanhållen stad, Samspel, Vardagsliv och Identitet. Från en detaljerad skala till områdets roll och relation i sitt omland, i kommunen, i regionen och så vidare.

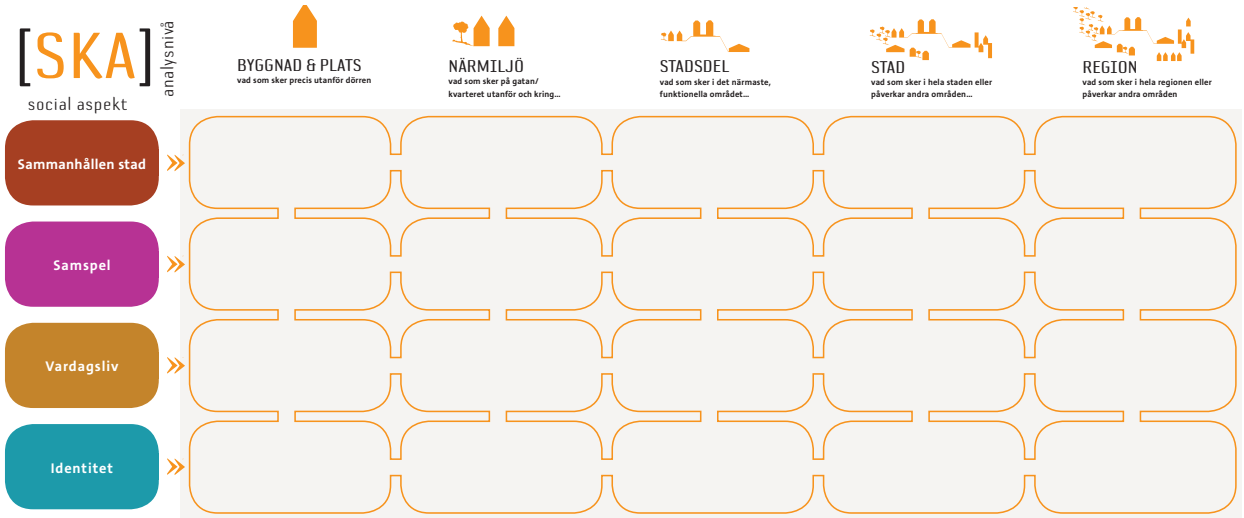

Göteborg stads analysverktyg för sociala konsekvensanalyser.

2. Nulägesanalys

Bakgrund & förutsättningar

Kungälvs kommun ser Kode som en central pendlingsort för boende, besökare och företag i regionen. Genom nybyggnation och förtätning i kollektivtrafiknära lägen, förväntas en stor befolkningsökning inom de närmaste 50 åren. Boendemöjligheterna ska vara varierade, och spegla livets olika skeden. I takt med bostadsbyggandet ska centrumområdet på båda sidor om tågstationen utvecklas med ett större utbud av verksamhets- och servicelokaler. Kommunal service ska byggas ut, vilket genom samordning ger förutsättningar för fler mötesplatser. Kungälvs kommun ser att Kodes identitet utvecklas utifrån dess karaktär som lantlig småort.

VILJEINRIKTNING OCH STYRANDE DOKUMENT

Ett antal dokument med styrande och/eller vägladande funktioner finns sedan tidigare framtagna som påverkar arbetet med en fördjupad översiktsplan i Kode.

Kungälvs översiktsplan 2010
I Kungälvs översiktsplan från 2010 anges att Kode har goda förutsättningar gällande kommunikationer, vilket medför stor potential att växa och stärka sin roll som serviceort i norra delen av kommunen.

Social översiktsplan - plan kring ökat innanförskap 2027
I den sociala översiktsplanen konkretiseras hur Kungälvs kommun ska uppnå kommunfullmäktiges strategiska mål för social hållbarhet. Genom tydliga insatser och ansvarsfördelning är målet att Kungälvs kommun ska ligga i paritet med de bästa och mest kostnadseffektiva kommunerna i Sverige gällande teman som hälsa, boende, utbildning och sysselsättning.

Målbild för Kode
I målbilden för Kode illustreras en framtidsbild för år 2070 när planförslaget för FÖP Kode är genomfört. I dokumentet beskrivs Kode som en central pendlingsort med bostäder, service och verksamheter samt ett blandat utbud av upplåtelseformer.

Kode station.

KODE I SIFFROR

Kode ligger i Kungälvs kommun, cirka 12 kilometer norr om Kungälvs tätort. Orten beskrivs som ett stationsamhälle där framtida planering framförallt handlar om att främja ett attraktivt boende med kvalitativa grönområden och med bra koppling till kollektivtrafik. Kode har en tågstation längs Bohusbanan, och goda pendlingsmöjligheter med buss och tåg till Kungälv och Göteborg. Antalet boende i Kode med omland är cirka 3500 personer, varav 1665 invånare i tätorten.

Tätortsbebyggelsen i Kode har vuxit fram på gamla jordbruksdomäner bestående av tidigare åker-, ängs och betesmarker. Orten växte fram kring järnvägen under mitten av 1900-talet, och präglas än idag av sin roll som pendlingsort med läge intill Bohusbanan och E6:an. Ortens placering ger närhet till både Kungälv och mer rekreativa områden - det tar cirka 15 min med bil till Kungälv och 10 min till havet.

Kode är en serviceort, vilket innebär att utbudet av kommunal service även ska täcka grannbyarna Aröd och Ödsmåls mosse/Rörtången samt omlandet. Idag finns serice i form av matvarubutik, bensinstation, bibliotek, förskola, skola, fritidsgård och äldreboende. En förväntad fördubbling eller tredubbling av antalet invånare inom FÖP-området bedöms dock generera ett kapacitetsbrist för befintlig offentlig service (exempelvis skol- och förskolelokaler samt äldreomsorg).

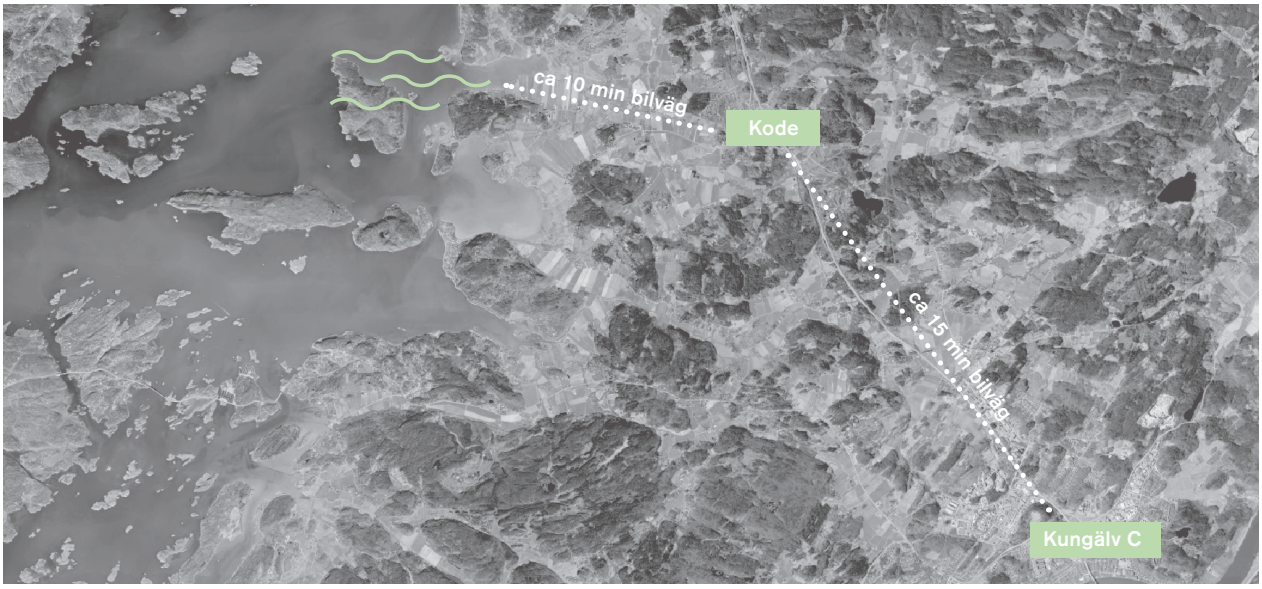

Kodes placering ger närhet till både Kungälv, hav och natur.

1665

invånare i tätorten (år 2020) som beräknas fördubblas eller tredubblas till år 2070

Bostadsbebyggelsen i Kode består till största del av äganderätter i form av villor och radhus, medan andelen flerfamiljhus och hyresrätter är låg jämfört med kommunen i stort. Åldersstrukturen tycks dock spegla fördelningen i övriga kommunen, vilket med största sannolikhet innebär att utbudet av bostäder inte matchar invånarnas behov.

Gällande bostadsstorlekar syns det en tydlig skillnad mellan Kode och Kungälvs kommun i stort. Bostadsstorlekarna speglar fördelningen av bostadstyper, där den höga andelen småhus i Kode ger en större snittstorlek på bostäder jämfört med i Kungälv. Kode kompletterar dock bostadsutbudet i Kungälvs tätort, där det finns färre större villor.

KODE KUNGÄLVS KOMMUN

Åldersfördelning

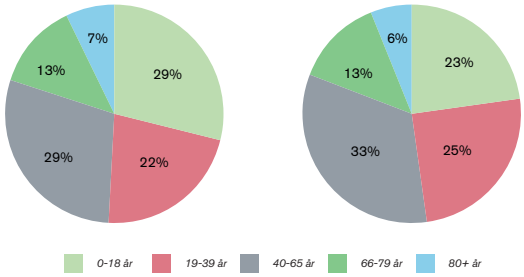

Bostadstyper

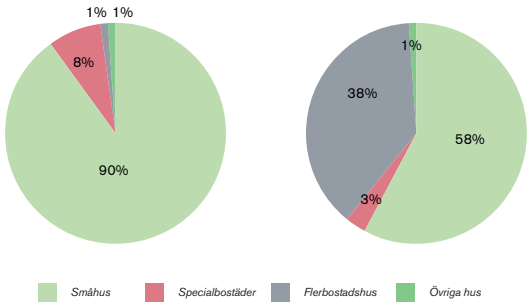

Upplåtelseformer

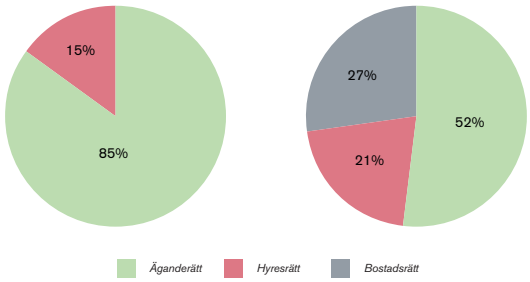

Fördelning bostadsstorlekar

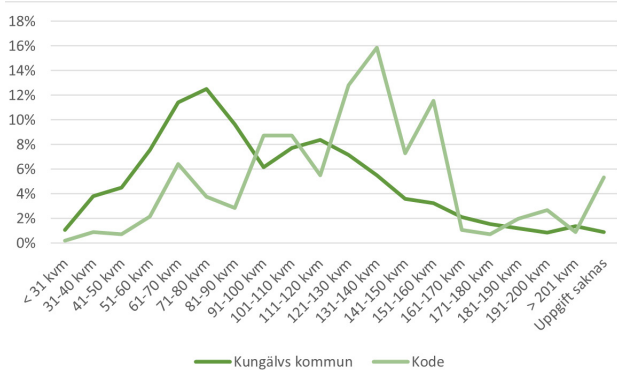

Sammanhållen stad

Här samlas frågor som rör sociala, rumsliga och fysiska kopplingar i planområdet och dess angränsande delar. Särskilt fokus ligger på trygghet och jämställdhet, där möjligheten för olika grupper att ta sig till, från och mellan området kartläggs. En sammanhängande stad handlar om att det ska vara enkelt, tryggt och lätt att ta sig mellan platser. Lika viktigt är att länka samman individer och grupper, och skapa utrymmen för möten och aktivitet inom tätorten.

STRÅK OCH BARRIÄRER

Kode tätort är placerad väster om E6:an och Bohusbanan, som utgör en stor barriär men också en viktig länk. De främsta målpunkterna i tätorten är Kode station, Circle K, ICA Nära, skolan och idrottsplatsen, som ligger på båda sidor om järnvägen. De bristande kopplingarna över spåret gör Bohusbanan till ett lokalt hinder mellan målpunkterna, samt mellan bebyggelsen och den exploaterbara mark som finns i öst. Samtidigt fungerar tågspåret och motorvägen sammanlänkande på en kommunal och regional skala, och är avgörande för Kodes funktion som pendlingsort.

Bebyggelsen i Kode med omland är till stor del placerad i enklaver av småhus, med öar av skog eller odlingsmark mellan. Denna struktur innebär att sammanlänkningarna inom kvarten/enklaverna är starka, medan det saknas kopplingar mellan dem. I kartan syns hur de tätare småhusområdena med en intern, finmaskig infrastruktur ofta förbinds till varanda genom en enda vägkoppling.

Trots Kodes roll som stationssamhälle visar medborgardialogen att bilanvändningen på orten är hög, och ungefär en tredjedel av de tillfrågade anger att de väljer bilen till arbete eller skola. Behovet av fler och bättre cykelvägar näms av flera som en förutsättning för att minska bilanvändningen.

Kodes läge intill E6:an och Bohusbanan visar på en stark uppkoppling på den kommunala och regionala skalan, medan bilanvändningen kan vara ett av flera tecken på brister i uppkoppling på lokal skala. Det mer finmaskiga nätet av gång- och cykelvägar är upphackat, med korta stråk som plötsligt avslutas. Resultatet blir en trygg trafiksituation inom boendeenklaverna där det är mindre biltrafik, och en större otrygghet mellan enklaverna eller i förhållande till omlandet.

Att biltrafiken blivit dominerande lokalt i Kode kan delvis förklaras av kommunens begränsade rådighet över viktiga länkar. Prioriteringen av biltrafik innebär en ojämlik mobilitet sett till ålder och kön, då exempelvis barn och unga i störst utsträckning behöver nyttja gång- och cykelvägar. En stark lokal vägförening verkar dock bidra till stärkta sociala nätverk och sammanhang på orten.

De osammanhängande stråken gör orienterbarheten på orten svårare. Detta kan kopplas till dialogarbetet, där det framkommer många olika svar om var centrum ligger. I Kodes fall handlar det kanske mindre om behovet av ett faktiskt centrum, och mer om ett tecken på att många av ortens funktioner är alltför utspridda. Ett centrum i detta fall kanske handlar om att expressbussar, service och pendelparkering för bil och cykel utformas som en enhet, snarare än som separata, spridda delar.

KOLLEKTIVTRAFIK OCH MOBILITET

Kode beskrivs som en pendlingsort med goda kopplingar till omlandet genom buss- och tågförbindelser. Tåget tar en halvtimme till Göteborg C, och expressbussen till Kungälv resecentrum tar 12 minuter.

Ur dialogarbetet framkommer dock att kollektivtrafiken är anpassad till arbetstider, medan fritidsresor är svårare att genomföra utan tillgång till bil. Kollektivtrafiken utgår alltså främst från Kodes roll som pendlingsort, men är mindre anpassad efter den som inte arbetar 8-17 eller vill ta sig till/från Kode i andra syften.

Busshållplatserna för expressbuss förstärker bilden av Kode som ren boendeort. Placeringen intill E6:an gör det enkelt att ta sig ifrån tätorten, medan den som kommer till Kode hamnar i ett mot långt bort från bebyggelsen. Detta uttrycker att man *reser ifrån* snarare än *anländer till* Kode.

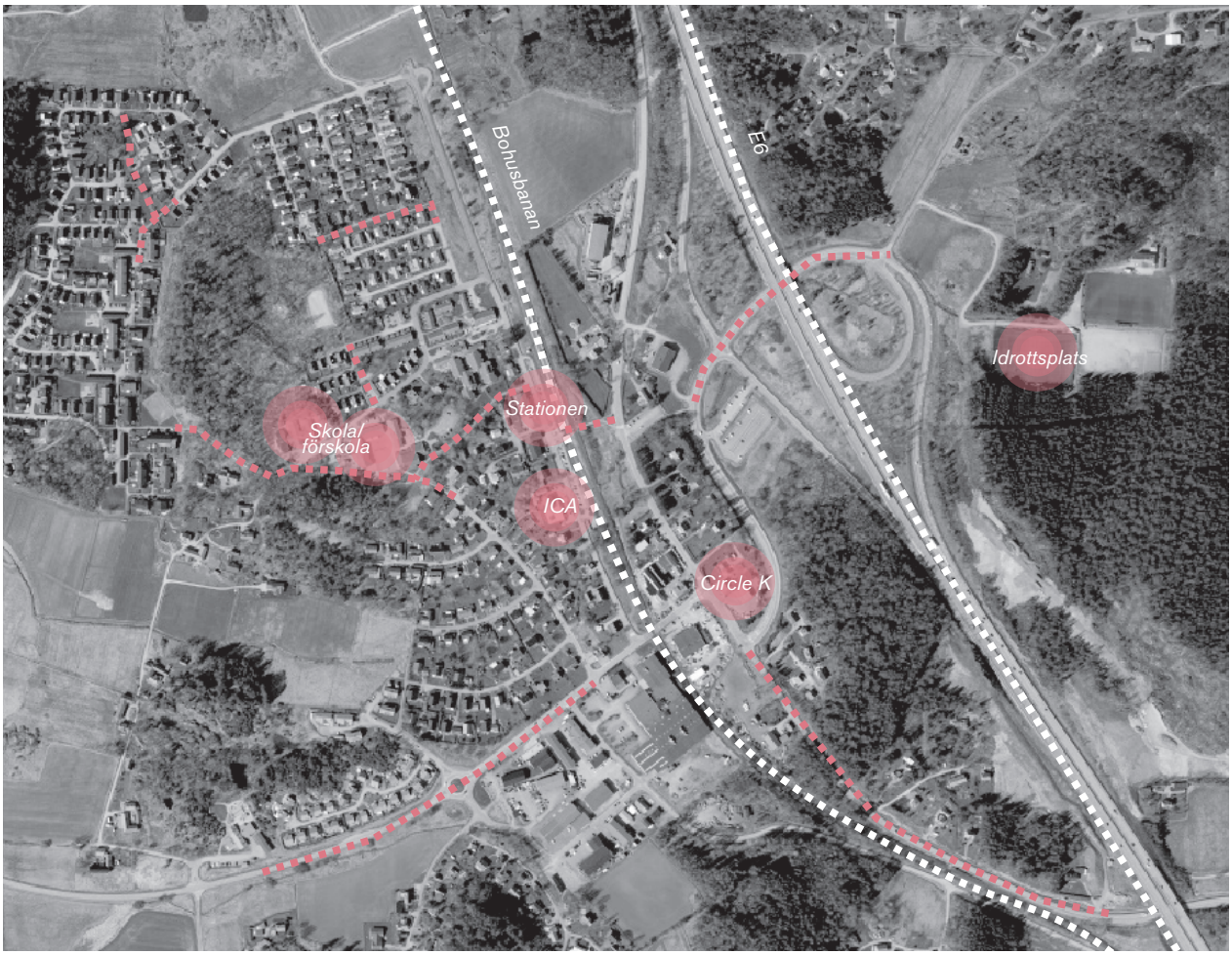

Det finmaskiga gång- och cykelnätet (i rosa) är osammanhängande, och med E6:an och Bohusbanan som tydliga barriärer.

1. NYCKLAR/KNÄCKFRÅGOR

1.1 Bygg vidare på det som är bra med enklaverna av bostäder. Var noga med att gemenskapen och sammanlänkningen inom grannskapen inte går förlorad vid framtida planering.

1.2 Definera tydligare vad som menas med centrum i Kode. Handlar det om en tydlig mittpunkt? Samling av funktioner? En mer stadsmässig karaktär?

1.3 Mobilitet anpassad för fler typer av vardagsliv (gäller till exempel placering av hållplatser, bytestider, avgångar och samlokalisering av funktioner).

1.4 E6:an och Bohusbanan är viktiga länkar, men de skapar lokala barriärer som begränsar vidare exploatering i öster.

1.5 Vuxenperspektivet dominerar på bekostnad av ungas mobilitet.

Samspel

Här samlas frågor med fokus mot de offentliga miljöerna. Att mötas, att människors vägar ska korsas, planerat eller oplanerat, kräver att det finns stråk som kopplar ihop och platser att mötas på, och att dessa möjliggör vistelse för olika människor med olika behov. Våra offentliga rum är en viktig plats för sådana möten. Mötespunkterna skapar inte bara en mer levande stadsmiljö, utan även förutsättningar för ett nätverk av kontakter som påverkar människors tillit och problemlösningskapacitet. En del i att skapa en god offentlig miljö är också att skapa offentliga rum som, genom att kunna möta olika behov, är tillgängliga för många olika grupper.

DE OFFENTLIGA RUMMEN

Kode beskrivs idag som en villatätort med goda förutsättningar för barnfamiljer att etablera sig. De centrala inofficiella mötesplatserna som finns är centrala ytor vid tågstationen, busstationen, Circle K, återvinningsstationen eller mindre butiker. De centrala skolorna med omgivande grönytor fungerar också som mötesplatser med stor utvecklingspotential. Öster om motorvägen finns Lunna IF med fotbollsplaner, och centralt i Kode finns scouterna. Utöver de verksamheter som finns saknas kommunala möteslokaler, samt mindre formella mötesplatser där vägar korsas.

Idag är orten och dess offentliga rum präglade av boendemiljön - ”det lokala livet”. Funktioner och användning av utemiljön vänder sig främst till de boende i tätorten, och till det tillhörande vardagslivet. Detta innebär också att utemiljöerna främst speglar utbudet av bostäder, det vill säga barnfamiljer med relativt goda ekonomiska förutsättningar. När man diskuterar utemiljön i Kode är det därför viktigt att reflektera kring vem den är till för idag, och vem man vill ska använda den i framtiden? Detta kan dels gälla besökare utifrån tätorten, men även exempelvis ungdomar eller äldre som har andra behov än den normativa familjen.

DE GRÖNA RUMMEN

I Kode finns gott om grönska med kulturella och sociala värden. Mellan husenklaverna finns skogsdungar och ängsmark i direkt anslutning till bebyggelsen, och centralt i tätorten finns lekplatser, bollplaner samt skol- och förskolegårdar. Denna blandning av iordningställda gröna platser och grönområden med större avstånd till bullerkällor skapar goda förutsättningar för mentalt välbefinnande och fysisk aktivitet på orten.

Den tätortsnära skogen används bland annat flitigt inom skolverksamheten, och visar tydliga tecken på lek. De gröna rummen fyller på detta sätt en viktig funktion för möten, lek, samspel och kreativitet. Miljön är tillåtande och spåren efter leken lämnas kvar, vilket visar på värdet av de gröna öarna som binder ihop enklaverna. Aktiviteterna i Kodes gröna rum riktar sig dock främst till yngre barn. Det saknas platser som riktar sig mer till ungdomar och vuxna, till exempel utegym eller promenadslingor.

UNGAS ANVÄNDNING AV DE OFFENTLIGA RUMMEN

På fritiden finns är det främst utomhusaktiviteter tillgängliga för Kodes barn och ungdomar. Fotbollsplanen, ICA, bygga koja i skogen eller köra parkour är exempel på vanliga aktiviteter. På vintern går det att åka skridskor på dammen vid Hede förskola eller åka pulka vid Bräckeskogen.

I dialogarbetet beskrivs genomgående en brist på mötesplatser och aktiviteter. Bristen på iordningställda mötesplatser, innebär att ungdomar enbart får plats att vara där andra grupper lever sina vardagsliv. I dialogarbetet upplevs bristen på mötesplatser därför som ett trygghetsproblem, där ungdomar ”hänger och stökar” på platser som även används av övriga invånare (exempelvis ICA och Hede förskola). Det obefintliga utbudet av kultur och platser för socialt umgänge gör alltså att ungdomar upplevs vara på fel plats.

LÄS MER:

”Kojindex” är ett kriterium som används om barns utemiljöer, och myntades av landskapsarkitekten Patrik Grahn. Ett högt kojindex är en indikator på bra och varierade lekmiljöer.

Läs mer om kojans betydelse i ”Från koja till plan - om barnperspektiv på utemiljön i

Foton från grönområdena inom tätorten.

2. NYCKLAR/KNÄCKFRÅGOR

2.1 Stärk ungdomsperspektivet: prata med ungdomarna istället för om dem. Undersök placering av en egen hängplats utifrån ungdomarnas behov.

2.2 Värna de fria gröna öarnas funktion för lek och samspel.

2.3 Tillgängliggör mer tätortsnära rekreation och på fler sätt, för olika invånargrupper och olika aktiviteter. Se detta som en potential för närboende såväl som för kommunens övriga invånare.

2.4 Samla funktioner som möjliggör möten över gränser (ålder, intressen etc). Detta gäller även offentliga funktioner.

2.5 Centrum som mötesplats - kommersiellt/icke kommersiellt, formellt/informellt.

Vardagsliv

Här samlas aspekter som handlar om hur det praktiska vardagslivet fungerar i stadsdelen, vilka funktioner som finns och vem de är tillgängliga för. En ort måste först och främst fungera praktiskt för dess invånare i deras vardag. Det innebär att människors vardagliga rutiner, aktiviteter och behov här blir utgångspunkt för förståelsen av orten. Den planerat snabba utvecklingen av Kodes invånarantal ställer höga krav på den fysiska miljön i form av förutsättningar för lokaler och verksamheter samt varierande möjligheter för boende, för att orten ska bli attraktiv att leva och verka i.

BEFOLKNINGEN I KODE

Åldersstrukturen i Kode speglar fördelningen i övriga kommunen. Rollen som pendlarort samt bristen på gymnasieskola och större arbetsplatser, innebär dock att det med största sannolikhet är flest under 16 år, arbetslösa eller äldre som befinner sig i Kode dagtid.

I Kode beskrivs en särkskild entreprenörsanda där det, sett till ortens storlek, finns gott om enskilt företagande. Många av de företag som finns i Kode verkar inom klassiskt manligt kodade branscher, som exempelvis industri, bygg och anläggning. Kvinnligt kodade verksamheter (offentliga verksamheter) syns inte i företagsstatistiken. Troligen finns potential och möjlighet att bredda strukturen vid förtätning/komplettering.

BOENDE OCH UPPLÅTELSEFORMER

I Kode finns en hög andel äganderätter och småhusbebyggelse i förhållande till kommunen i stort. Hyresrätterna i tätorten utgörs främst av specialbostäder och äldreomsorg. Övriga hyresrätter eller billigare bostadsrätter saknas i hela tätorten.

Avsaknaden av blandade upplåtelseformer innebär en statisk boendestruktur, som gör det svårt att stanna kvar i Kode när livet på något sätt förändras. Det kan till exempel röra sig om ungdomar som vill hitta sin första egna lägenhet, ett par i villa som vill separera eller äldre som inte längre orkar sköta om ett större hus. En statisk boendestruktur innebär att den som inte passar in i barnfamiljsnormen kan tvingas flytta till en annan ort, eller alternativt blir kvar i ett boende som inte matchar ens livssituation. För att bättre förstå Kodes behov kopplat till boende, bör man dock studera befolkningens flyttkedjor och mönster.

FUNKTIONER OCH ANVÄNDNING

Kode är en serviceort vilket innebär att orten även försörjer grannbyarna Aröd och Ödsmåls mosse/Rörtången samt omlandet med servicefunktioner.

I Kode finns idag olika typer av service och verksamheter. Det finns en matvarubutik centralt och en i Solberga strax utanför tätorten, en bensinstation samt två pizzerior, byggvaruhandel och några mindre verksamheter centralt. Kommunal service som finns är bibliotek, förskola, skola, fritidsgård och äldreboende som alla är förhållandevis centralt belägna nära stationsområdet.

Det kommunala serviceutbudet är dock generellt i behov av att stärkas och utvecklas. Redan idag finns ett stort behov av att se över förskoleverksamheten, både gällande antal platser och gällande system för platsfördelning. Idag får barnen plats där det för tillfället finns ledigt i ett stort omland i en större grografi, vilket medför en bilburen struktur och mer trafik genom centrala Kode. En fördubbling eller mer av antalet invånare inom FÖP-området innebär även på sikt ökade krav på om-/nybyggnad av skollokaler. Lokaliseringen av de nya skollokalerna kommer i hög grad påverka hur flödet av människor blir i tätorten. För barn i skolålder finns det många motiv till att lokalisera skola där den är tillgänglig att ta sig till på egen hand, i syfte att gynna muskelmobilitet, rörelserikedom och frihet.

Mötesplatser kan även handla om att möjliggöra möten för de som arbetar i Kode. Eftersom det finns många egenföretagare på orten, kan ett sätt att stärka det lokala näringslivet vara funktioner som exempelvis underlättar uthyrning av kontorsplatser eller ger möjlighet att skriva ut. Den befintliga entreprenörsandan ger förutsättningar för mer än en boendeort.

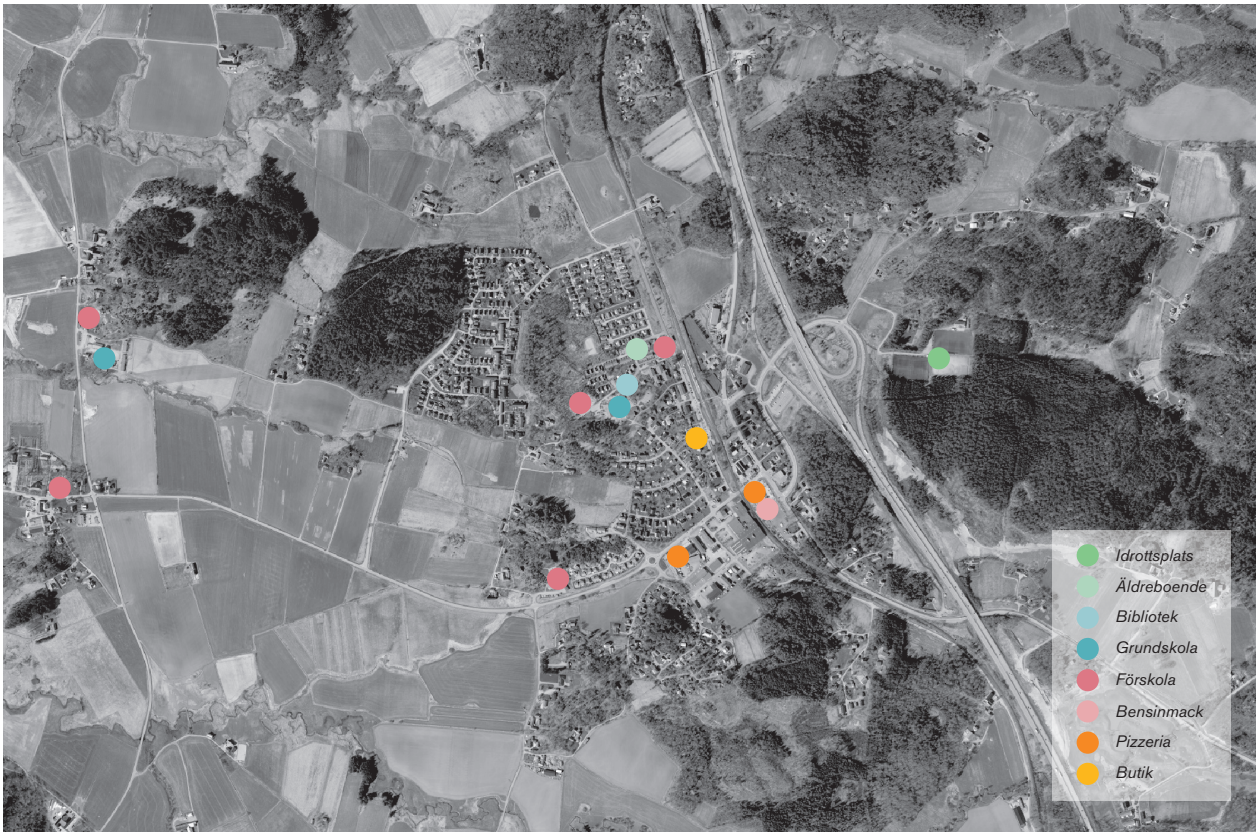

Vardagsfunktionernas placering i Kode med omland. Funktionerna samlas kring skolan mitt i orten, samt längs Hedsvägen i söder.

3. NYCKLAR/KNÄCKFRÅGOR

3.1 Bredda näringslivsstrukturen för att öka dagbefolkningen och sysselsättningsmöjligheterna. Utgå från det befintliga näringslivet och addera lokaler för co-working, restaurang och möten.

3.2 Gör en studie av flyttkedjor - vem flyttar till och från Kode? Vilka är stegen som saknas, och vad krävs för att Kode ska kunna erbjuda detta?

3.3 Planera mer utifrån hur olika funktioner ska användas tillsammans i vardagslivet. Detta kan exempelvis gälla placeringen av den nya skolan, idrottshall eller pendlarparkering.

3.4 Öka valmöjligheterna i boendet för att minimera negativa inlåsningseffekter, exempelvis genom att addera fler boendeformer och mindre boendestorlekar.

3.5 Främja rörelserikedom och friheten att ta sig fram på egen hand. Stärk mobiliteten genom att samla och koppla ihop funktioner, exempelvis genom att prioritera sammanhängande gång- och cykelstråk.

Identitet

Här samlas aspekter kring identitet ur två perspktiv, utifrån den fysiska miljön och utifrån uppfattningen om området/orten. Den byggda miljöns struktur och sammanhang kan berätta hur identiteten har växt fram genom byggnader och gaturum. En plats identitet handlar dock även om uppfattningen av ett område - platsens sociala identitet. Hur en plats uppfattas skiljer sig ofta mellan boende, media och besökare. Det är därför intressant att prata om ett områdes identitet från ett inifrånperspektiv respektive ett utifrånperspektiv.

FYSISK MILJÖ

Kode tätort består till stor del av småhusbebyggelse från 60- och 70-talet, med mer lantliga miljöer av jordbruksmark eller skog emellan. Den lantliga karaktären är stark, och kulturlandskapet med mindre gårdar och djurhållning ligger strax intill de nyare villaområdena.

Bebyggelsen samlas främst på västra sidan av järnvägen och E6:an. Topografin i området gör strukturen av mindre boendeenklaver tydlig. Steniga skogsområden skiljer bostadsområdena något från varandra och från stationsområdet. Ortens karaktär är främst fokuserad kring boendemiljöer. De verksamheter som finns ligger främst i tätortens södra del - längs Hedsvägen och Kodevägen.

Viljeinriktningen i Kungälvs kommun är att Kodes befolkning ska fördubblas inom FÖP:ens planeringshorisont, men på längre sikt kan en tredubbling av befolkningen väntas. Från att ha varit en relativt orörd ort på många år, kommer alltså nybyggnationstakten i Kode att bli betydligt högre under kommande år. Vad händer med Kodes identitet som lantlig villaort om befolkningen fördubblas eller tredubblas?

SOCIAL IDENTITET

Inifrånperspektiv
Inifrånperspektivet baseras i detta fall främst på det dialogarbete som genomförts inför den fördjupande översiktplanen. I dialogen finns en överrepresentation av åldesgruppen 40-65 år, medan ungdomar var en sådan grupp där deltagande saknades helt. Inifrånperspektivet ger därför en bild av barn och vuxnas uppfattning om att bo i Kode, medan unga enbart talas *om*.

Generellt sett uppskattas Kode främst på den lilla, lokala skalan. Orten beskrivs som ”en fin plats för barnfamiljer”, med en god gemenskap mellan de boende. Invånarna har nära till allt, alla känner alla och det är tryggt för barn att röra sig mellan kompisarna i närbelägna bostadsområden. Samtidigt finns närheten till hav, natur och landsbygd.

Mindre positiv blir bilden av Kode på en något större skala, utanför det egna bostadsområdet. Den större infrastrukturen fungerar som barriärer för barn och unga, det finns få saker att göra i närheten och kollektivtrafiken är främst anpassad efter pendlings-/kontorstider.

Inifrånperspektivet på Kode som tätort är dock till övervägande del positiv. Många av de tillfrågade i enkäten trivs med hur Kode är idag, och det finns en oro inför ortens framtida utveckling.

Utifrånperspektiv
Det verkar som att utifrånperspektivet inte stämmer överens med bilden inifrån. Utifrånperspektivet betonar de lantliga aspekterna, och tolkar dessa genom negativa attribut såsom homogenitet, låg utbildningsnivå, sociala utmaningar etcetera. För att undersöka hur befolkningssammansättningen verkligen ser ut, bör man dock titta på statistik som kan bekräfta eller dementera utifrånperspektivet.

Eftersom Kode är en tydlig boendeort, får utomstående sällan en tydlig bild av orten. Att inifrån och utifrånperspektiven inte stämmer överens med varandra kan alltså handla om bristen på besökare. Att hitta nya anledningar för männsikor att ta sig till Kode kan därför vara ett sätt att ändra bilden av orten.

Foton från Kode, där den lantliga karaktären ligger tätt intill ortens tätare bebyggelseenklaver.

4. NYCKLAR/KNÄCKFRÅGOR

4.1 Kode har en stark och rotad identitet. För att bygga vidare och forma en stark positiv identitet behövs en strategi för hur planprocessen drivs utifrån ett identitets-perspektiv, inte bara ett framdriftsperspektiv.

4.2 Utred utbyggnadsordningen för att undvika risken att förstärka frånkopplade boendeenklaver. Vad som byggs och i vilken ordning kommer starkt att påverka Kodes identitet.

4.3 Utifrånperspektivet - utnyttja planprocessen för att bygga en positiv bild av Kode.

4.4 Arbeta för att addera fler anledingar att besöka och stanna upp i Kode - både temporärt och permanent.

4.5 Arbeta i löpande dialog - lyhördhet, kunskapsinhämtande och gemensamt utvecklande.

4.6 Temat är bristande - kräver fördjupat underlag. Studera till exempel befolkningssammansättningen för att se hur bilden av orten hänger ihop med verkligheten.

Sammanställda rekommendationer

Här sammanställs alla nycklar/knäckfrågor från tidigare avsnitt.

1. SAMMANHÅLLEN STAD

1.1 Bygg vidare på det som är bra med enklaverna av bostäder. Var noga med att gemenskapen och sammanlänkningen inom grannskapen inte går förlorad vid framtida planering.

1.2 Definera tydligare vad som menas med centrum i Kode. Handlar det om en tydlig mittpunkt? Samling av funktioner? En mer stadsmässig karaktär?

1.3 Mobilitet anpassad för fler typer av vardagsliv (gäller till exempel placering av hållplatser, bytestider, avgångar och samlokalisering av funktioner).

1.4 E6:an och Bohusbanan är viktiga länkar, men de skapar lokala barriärer som begränsar vidare exploatering i öster.

1.5 Vuxenperspektivet dominerar på bekostnad av ungas mobilitet.

2. SAMSPEL

2.1 Stärk ungdomsperspektivet: prata med ungdomarna istället för om dem. Undersök placering av en egen hängplats utifrån ungdomarnas behov.

2.2. Värna de fria gröna öarnas funktion för lek och samspel.

2.3 Tillgängliggör mer tätortsnära rekreation och på fler sätt, för olika invånargrupper och olika aktiviteter. Se detta som en potential för närboende såväl som för kommunens övriga invånare.

2.4 Samla funktioner som möjliggör möten över gränser (ålder, intressen etc). Detta gäller även offentliga funktioner.

2.5 Centrum som mötesplats - kommersiellt/icke kommersiellt, formellt/informellt.

3. VARDAGSLIV

3.1 Bredda näringslivsstrukturen för att öka dagbefolkningen och sysselsättningsmöjligheterna. Utgå från det befintliga näringslivet och addera lokaler för co-working, restaurang och möten.

3.2 Gör en studie av flyttkedjor - vem flyttar till och från Kode? Vilka är stegen som saknas, och vad krävs för att Kode ska kunna erbjuda detta?

3.3 Planera mer utifrån hur olika funktioner ska användas tillsammans i vardagslivet. Detta kan exempelvis gälla placeringen av den nya skolan, idrottshall eller pendlarparkering.

3.4 Öka valmöjligheterna i boendet för att minimera negativa inlåsningseffekter, exempelvis genom att addera fler boendeformer och mindre boendestorlekar.

3.5 Främja rörelserikedom och friheten att ta sig fram på egen hand. Stärk mobiliteten genom att samla och koppla ihop funktioner, exempelvis genom att prioritera sammanhängande gång- och cykelstråk.

4. IDENTITET

4.1 Kode har en stark och rotad identitet. För att bygga vidare och forma en stark positiv identitet behövs en strategi för hur planprocessen drivs utifrån ett identitetsperspektiv, inte bara ett framdriftsperspektiv.

4.2 Utred utbyggnadsordningen för att undvika risken att förstärka frånkopplade boendeenklaver. Vad som byggs och i vilken ordning kommer starkt att påverka Kodes identitet.

4.3 Utifrånperspektivet - utnyttja planprocessen för att bygga en positiv bild av Kode.

4.4 Arbeta för att addera fler anledningar att besöka och stanna upp i Kode - både temporärt och permanent.

4.5 Arbeta i löpande dialog - lyhördhet, kunskapsinhämtande och gemensamt utvecklande.

4.6 Temat är bristande - kräver fördjupat underlag. Studera till exempel befolkningssammansättningen för att se hur bilden av orten hänger ihop med verkligheten.

2.2
1.1
1.1
1.4
2.2
1.2, 1.3
2.4, 2.5
3.3
2.2
1.4
1.1

3. Konsekvensbeskrivning

Utgångspunkter

I detta kapitel bedöms konsekvenserna av den fördjupade översiktsplanen utifrån nulägesananalysens fyra teman. Syftet med konsekvensbeskrivningen är att synliggöra de sociala konsekvenser som förväntas uppstå när den fördjupade översiktsplanens intentioner genomförs. Genom att belysa relevanta sociala aspekter och möjliga konsekvenser i ett tidigt skede finns större möjlighet för kommunen och andra berörda att beakta detta i kommande planerings- och genomförandeskeden.

LÄSANVISNING

De sociala konsekvenserna av planförslaget är bedömda utifrån värden och utmaningar definerade i nulägesanalysen, och jämförs mot ett oförändrat läge (nollalternativet) där dagens översiktsplan gäller. Bedömningen är uppdelad efter nulägesanalysens fyra teman, och redovisas i kart- och tabellform på kommande sidor. I bedömningen används tre tydliggörande symboler:

\+ Bedöms ge positiva konsekvenser

\- Bedöms ge negativa konsekvenser

! Svårt att bedöma i nuläget/beror på

Konsekvensbeskrivningen fokuserar särskilt på följande delar av planförslaget:

- Utvecklingsstrategi (redovisas i kartform)
- Mark- och vattenanvändning (redovisas i kartform)
- Förutsättningar och riktlinjer (redovisas i tabellform)

I bedömningen har ingen ställning tagits till vikten mellan planförslagets olika avsnitt. De tre delarna riktlinjer, markanvändning och utvecklingsstrategi har förutsatts väga lika tungt.

SAMMANFATTNING AV UTVECKLINGSSTRATEGI

Strategin för Kode är baserad på gällande översiktplan och Göteborgsregionens strukturbild. I grova drag handlar strategin om att tydligare lyfta fram en utveckling inifrån och ut, med tåg- och busstation som nod. Bostäder utvecklas främst väster om Bohusbanan, medan området mellan Bohusbanan och motorvägen får mer service och enklare verksamheter. Öster om motorvägen etableras ett nytt verksamhetsområde. Sammanhängande gång- och cykelstråk prioriteras och länkar samman stationen med omlandet.

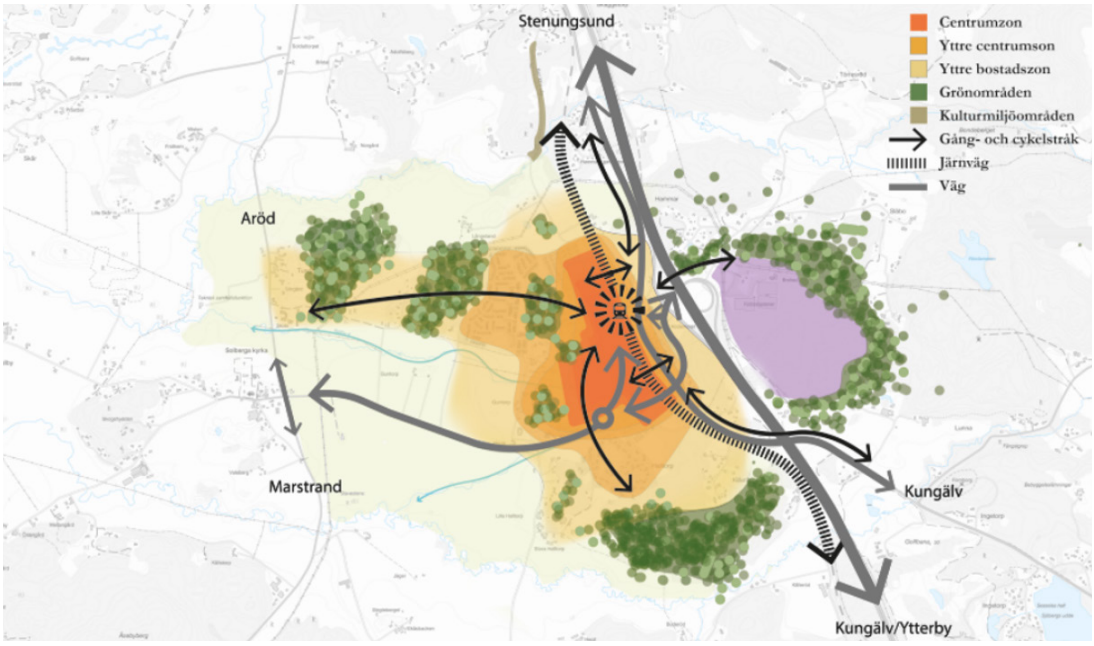

Planförslagets övergripande utvecklingsstrategi.

Sammanhållen stad

Temat berör sociala, rumsliga och fysiska kopplingar inom planförslaget och dess angränsande delar. I nulägesanalysen identifierandes vikten av att värna om den goda sammanlänkningen inom bebyggelseenklaverna, att tydliggöra vad centrum innebär i en Kodekontext, samt att anpassa mobiliteten efter flera typer av vardagsliv. E6:an och Bohusbanan innebär både möjligheter och barriärer för en jämlik mobilitet.

BEDÖMNING AV UTVECKLINGSSTRATEGI OCH MARKANVÄNDNING

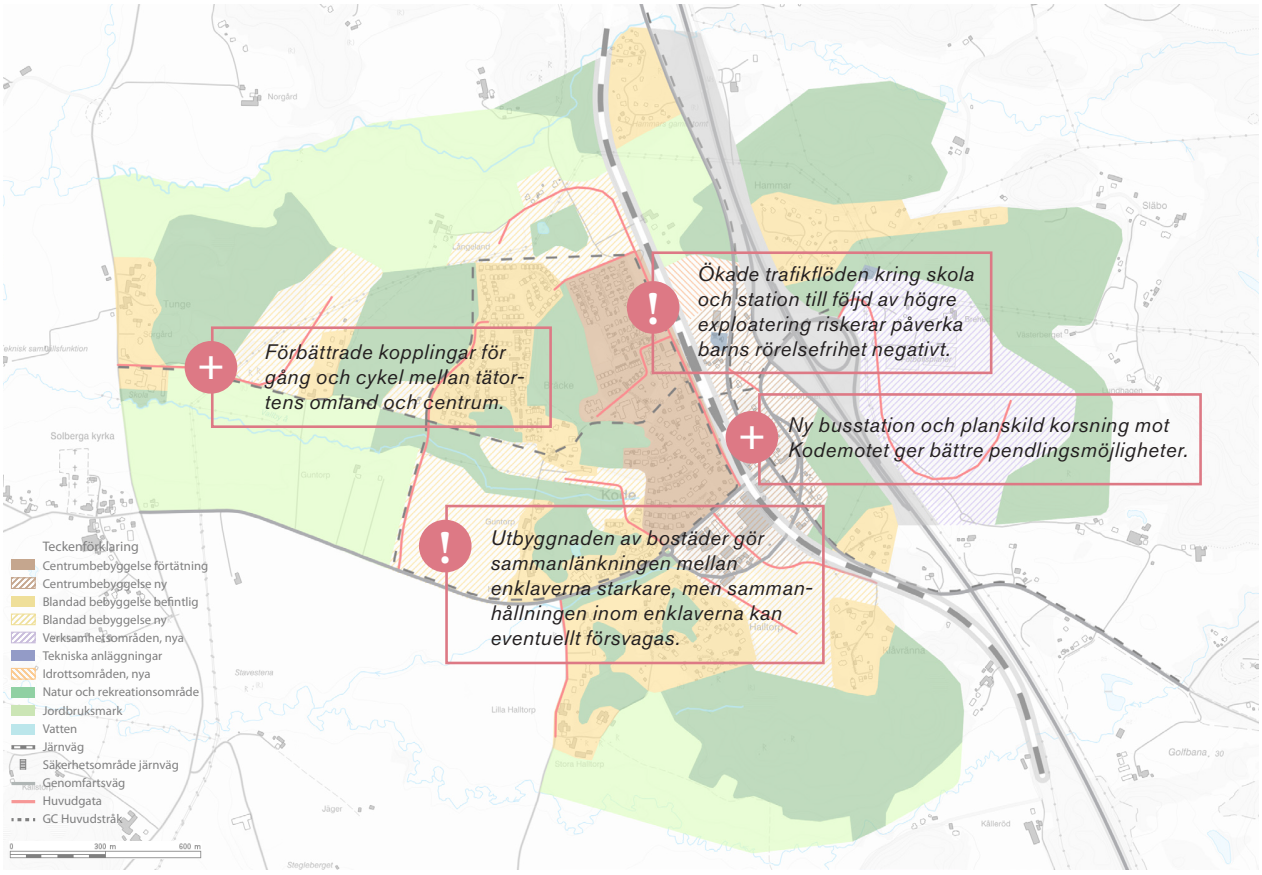

BEDÖMNING AV RIKTLINJER

Rekommendationer från nulägesanalys	Planförslagets sociala konsekvenser	Kommentarer
1.1 Bygg vidare på det som är bra med enklaverna av bostäder. Var noga med att gemenskapen och sammanlänkningen inom grannskapen inte går förlorad vid framtida planering.	! Planförslaget innebär en ökad exploatering av bostäder i anslutning till enklaverna, vilket kan göra dess fysiska sammanlänkningar starkare, men sociala sammanhållning svagare.	Utfallet är svårbedömt, eftersom bebyggelsestrukturen inte är känd. Att bara en begränsad del av den mark som föreslås för exploatering är privatägd innebär att kommunen inte har full rådighet, vilket gör det viktigt att säkerställa aspekterna redan i program- och planskede.
1.2 Definera tydligare vad som menas med centrum i Kode. Handlar det om en tydlig mittpunkt? Samling av funktioner? En mer stadsmässig karaktär?	+ Förslaget definerar stationsområdet som en tydlig centrumpunkt av samlade funktioner. ! Riktlinjerna för exploatering kan genomföras på många olika sätt och innebära olika typologier, vilket gör förslaget svårbedömt.	Viktigt att arbeta kompenserande: parker, sittplatser, promenadslingor etc blir viktigare när exploateringen ökar. Det blir viktigt att definera vilken typ av bebyggelse och vilka kvaliteter som eftersträvas för att komplettera exploateringstalet.
1.3 Mobilitet anpassad för fler typer av vardagsliv (gäller till exempel placering av hållplatser, bytestider, avgångar och samlokalisering av funktioner).	+ Mer samlade och centralt placerade hållplatser samt förbättrade kopplingar för gång och cykel mellan tätortens omland och centrum gör mobiliteten mer anpassad för pendling i vardagslivet. ! FÖP:en anger att 70% av alla skolelever bor utanför Kode tätortsavgränsning. Detta gör det svårt att bedöma mer exakt hur mobiliteten i förhållande till vardagsliv ser ut.	I nulägesanalysen samt dialogarbetet identifieras att pendlingsmöjligheterna med kollektivtrafik är anpassade efter den som arbetar kontorstider. Samtidigt anger FÖP:en att Kode har en större andel yngre (0-18 år) jämfört med kommunen som helhet. Detta innebär ett förväntat glapp mellan planering och användning av kollektivtrafiken. För framtida planering är det viktigt att pendlingen även fungerar under andra tider på dygnet och för andra användargrupper.
1.4 E6:an och Bohusbanan är viktiga länkar, men de skapar lokala barriärer som begränsar vidare exploatering i öster.	+ Föreslagna vägar över/under järnvägen i ett centralt och tillgängligt läge förväntas minska barriärverkan mellan Kodes östra och västra sida, samt ge bättre pendlingsmöjligheter.	Utformningen av ny planskild korsning vid stationsområdet blir avgörande för hur sammanlänkad och trygg platsen kommer att upplevas för olika användargrupper.
1.5 Vuxenperspektivet dominerar på bekostnad av ungas mobilitet.	+ Prioriteringen av starka gc-stråk påverkar ungas mobilitet på ett positivt sätt. ! Förslaget beskriver främst större gång-/cykelstråk för exempelvis pendling mellan omland/kollektivtrafik, vilket gör den lokala mobiliteten svårbedömd.	Hur blir trafiksituationen för yngre vid förtätning kring skola och idrottsanläggning? Det finns en risk att förslaget är positivt ur mobilitetssynpunkt (tillgång till olika transportsätt), men mindre positivt för barns lokala rörelsefrihet (trafiksäkerhet kopplat till möjligheten att röra sig fritt).

Samspel

Temat är fokuserat kring de offentliga miljöerna - hur de fungerar, används och samspelar. Detta gäller både offentliga platser och gröna rum, samt hur olika människor förhåller sig till dessa. Nulägesanalysen visar en generell brist på mötesplatser i Kode, där ungdomar har särskilt svårt att hitta någonstans att uppehålla sig. Platser för möten behöver samlas, för att göra centrum till en mötespunkt med både kommersiella och ickekommersiella funktioner. Genom att göra tätortsnära rekreation mer tillgänglig, kan även naturens roll som mötes- och aktivitetsplats stärkas.

BEDÖMNING AV UTVECKLINGSSTRATEGI OCH MARKANVÄNDNING

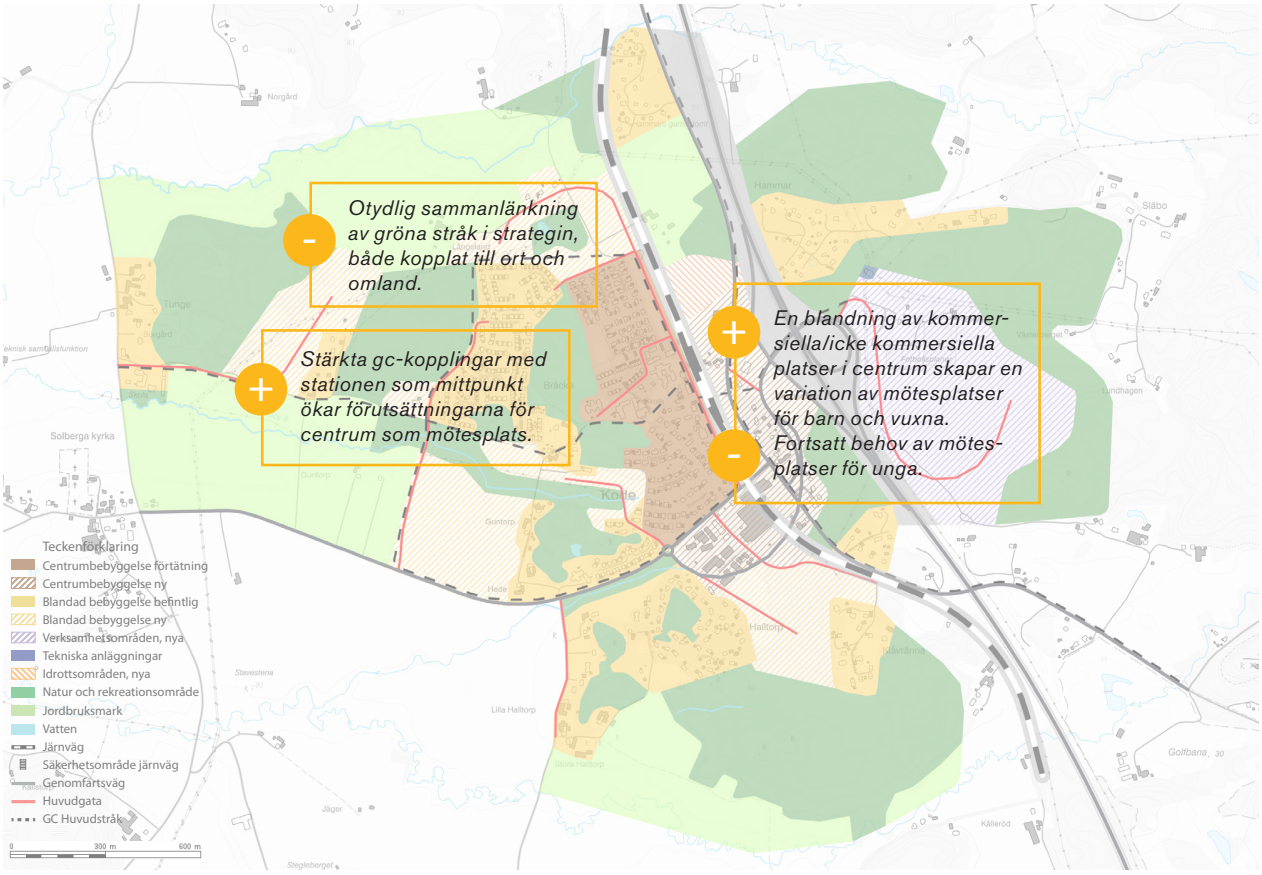

BEDÖMNING AV RIKTLINJER

Rekommendationer från nulägesanalys	Planförslagets sociala konsekvenser	Kommentarer
2.1 Stärk ungdomsperspektivet: prata med ungdomarna istället för om dem. Undersök placering av en egen hängplats utifrån ungdomarnas behov.	- Informella mötesplatser (tex hängplatser för ungdomar) framkommer inte i förslaget.	Lokalisering, utrymme och tillgång till ett sammanhang där andra rör sig blir viktigt i ett tidigt skede, tillsammans med fortsatt dialogarbete.
2.2 Värna de fria gröna öarnas funktion för lek och samspel.	+ Föreslagen grönstruktur förväntas erbjuda ett större utbud av aktiviteter samt tillgängliggöra mer av den tätortsnära naturen.	Vissa delar av den tätortsnära naturen är privatägd, eller kommunalägd med privat förvaltning/avverkningssätt. I fortsatt skede bör särskilt viktiga frågor identifieras, för att på längre sikt med olika medel säkerställa tillgängligheten.
2.3 Tillgängliggör mer tätortsnära rekreation och på fler sätt, för olika invånargrupper och olika aktiviteter. Se detta som en potential för närboende såväl som för kommunens övriga invånare.	+ FÖP:en och grönstrukturplanen föreslår att Bräckeskogen, Långelandsskogen och Tungeskogen kopplas samman med Kvarndammen och Halltorpskogen, vilket skapar sammanhängande gröna stråk. ! Exploatering föreslås främst på skogsmark eller jordbruksmark, vilket innebär en risk att tillgången till rekreation påverkas. - Sammanlänkningarna av grönstruktur är otydlig i förhållande till markanvändningskartan. - Förslaget innehåller inga parker i centrala Kode utöver en mindre pocket park.	FÖP:en redovisar ingen grönstruktur kopplat till markanvändning eller utvecklingsstrategi. Riskerar den finmaskiga/integrerade grönstrukturen att falla mellan stolarna? Mer lättillgänglig grönska behövs när exploateringen ökar, för att möjliggöra rekreation, mötesplatser och vistelse för alla grupper.
2.4 Samla funktioner som möjliggör möten över gränser (ålder, intressen etc). Detta gäller även offentliga funktioner.	+ Bibliotek och kulturverksamhet (kulturskola och allmän kulturverksamhet) planeras i anslutning till äldreomsorg, skola och station. ! Planering av idrottshall pågår, men placering är inte utredd.	Vid planeringen av idrottshallen krävs ett tillgängligt läge och en prioritet för de som tar sig dit på annat sätt än med bil, exempelvis barn, unga och äldre. Lokalisering i sammanhang med andra målpunkter ger förutsättningar för befolkade platser där vuxnas närvaro kan skapa trygghet.
2.5 Centrum som mötesplats - kommersiellt/icke kommersiellt, formellt/informellt.	+ En blandning av kommersiella/icke kommersiella platser (tex kulturverksamheter) i centrum skapar en variation av mötesplatser i centrum. + Stärkta gc-kopplingar med stationen som mittpunkt ökar förutsättningarna för centrum som mötespunkt. + Den föreslagna flytten av Lunnevi idrottsplats innebär en mer central och tillgänglig mötesplats.	Hur ser förutsättningarna ut för kommersiella respektive icke kommersiella funktioner? Vad menas med begreppet "lokaler", och vilket är målet med dessa? Viktigt att stämma av i förhållande till riktlinjer för exploatering, där en viss andel lokalyta föreslås. Viktigt att utreda idrottsplatsens nya lokalisering i förhållande till farligt gods och behov. Blir ytan tillräckligt stor? Kan en samlokalisering av idrottshall ske? Finns synergier?

Vardagsliv

Temat berör hur det praktiska vardagslivet fungerar i Kode - vilka funktioner som finns och vem de är tillgängliga för. Nulägesanalysen identifierade att näringslivsstrukturen behöver breddas i syfte att öka dagbefolkningen och möjligheterna till sysselsättning. I framtida planering bör vardagsperspektivet beaktas, där placeringen av exempelvis skola, idrottshall och pendlarparkering utgår från användarnas behov lokalt, och som ger förutsättningar för vistelse och kvarvarande snarare än var funktionerna praktiskt får plats. Ett sådant perspektiv på planeringen ger bättre förutsättningar för trivsel, trygghet och människors relation och sammanhang på orten. För att underlätta ett enkelt vardagsliv behövs en stärkt mobilitet genom sammanlänkade gång- och cykelstråk.

BEDÖMNING AV UTVECKLINGSSTRATEGI OCH MARKANVÄNDNING

BEDÖMNING AV RIKTLINJER

Rekommendationer från nulägesanalys	Planförslagets sociala konsekvenser	Kommentarer
3.1 Bredda näringslivsstrukturen för att öka dagbefolkningen och sysselsättningsmöjligheterna. Utgå från det befintliga näringslivet och addera lokaler för co-working, restaurang och möten.	+ Fler bostäder och nya verksamheter skapar underlag för nya arbetsplatser ! Ändring av markanvändning i befintlig verksamhetsområde kan påverka det lokala näringslivet negativt.	Vad hanteras arbetsplatserna vid befintligt verksamhetsområde i söder? Viktigt att värna om samt utveckla det lokala näringslivet i fortsatt planering. Ta vara på potentialen som redan finns i det lokala näringslivet, genom att tex utöka verksamheten, befolka centrum och nyttja funktionerna.
3.2 Gör en studie av flyttkedjor - vem flyttar till och från Kode? Vilka är stegen som saknas, och vad krävs för att Kode ska kunna erbjuda detta?	+ Tillförandet av flerbostadshus med lägenheter i varierande storlekar förväntas ge nya typer av flyttmönster i och till Kode.	En tydligare analys av flyttkedjor i den fortsatta planeringsprocessen kan ge en bild av vilka byggnadstyper (storlek, upplåtelse och hustyp) som bör tillföras.
3.3 Planera mer utifrån hur olika funktioner ska användas tillsammans i vardagslivet. Detta kan exempelvis gälla placeringen av den nya skolan, idrottshall eller pendlarparkering.	+ Mer sammanlänkat vardagsliv med skola, pendling och idrottsanläggning på samma ställe. ! Befintlig skola föreslås utökas från 2 till 4 våningar på sikt, vilket ligger i linje med ett samlat centrum. Konsekvenserna av detta är dock i nuläget svårbedömda, bl.a. utifrån trafiksituation. + Förskolor ska enligt förslaget placeras så att de underlättar det vardagliga livet vid hämtning/lämning.	Den föreslagna exploateringen tillsammans med behovet av mötesplatser, torgbildningar etc gör det viktigt att se till att blandade funktioner och allmän plats ryms i centrala Kode. Det finns en risk om kravet på enkel hämtning/lämning görs på bekostnad av andra aspekter. Hur blir trafikmiljön? Krångligare hämtning/lämning med bil medför ofta att fler går/cyklar.
3.4 Öka valmöjligheterna i boendet för att minimera negativa inlåsningseffekter, exempelvis genom att addera fler boendeformer och mindre boendestorlekar.	+ Förslaget föreslår ett mer blandat bostadsutbud som kompetterar det befintliga beståndet. Den större variationen av upplåtelseformer minimerar negativa inlåsningseffekter i boendet.	
3.5 Främja rörelserikedom och friheten att ta sig fram på egen hand. Stärk mobiliteten genom att samla och koppla ihop funktioner, exempelvis genom att prioritera sammanhängande gång- och cykelstråk.	+ Föreslagen grönstruktur förväntas främja rörelsefriheten mellan bostad och natur. + Mer sammanhängande gång- och cykelstråk kopplar ihop viktiga målpunkter, vilket innebär ett mer jämlikt transportsystem med större rörelsefrihet.	FÖP:en föreslår eventuella kommunala inköp av skogsområden för att säkra grönstrukturen. Det är viktigt att strategiska markförvärv hänger ihop med en intention om markens syfte (tex exploatering, utveckling eller bevarande).

Identitet

Temat berör Kodes identitet utifrån två perspektiv - den fysiska miljön och uppfattningen om orten. Ur nulägesanalysen framkom att temat är bristande, och att vidare arbete behövs. Tydligt är dock att Kode har en starkt rotad identitet, och att det därför att viktigt att planprocessen också drivs utifrån ett identitetsperspektiv. Utbyggnadsordningen är särskilt viktig för att värna om ortens värden, tillsammans med dialogarbete och vidare identitetsbyggande under planprocessen.

BEDÖMNING AV UTVECKLINGSSTRATEGI OCH MARKANVÄNDNING

BEDÖMNING AV RIKTLINJER

Rekommendationer från nulägesanalys	Planförslagets sociala konsekvenser	Kommentarer
4.1 Kode har en stark och rotad identitet. För att bygga vidare och forma en stark positiv identitet behövs en strategi för hur planprocessen drivs utifrån ett identitetsperspektiv, inte bara ett framdriftsperspektiv.	! Den stora föreslagna exploateringen förväntas förändra Kodes mer småskaliga karaktär till mer tät och stadsmässig. Förtätningen av stationsläget blir särskilt viktig för Kodes idenitet. - Exploatering föreslås i anslutning till samtliga av FÖP-områdets värdefulla kulturmiljöområden, vilket riskerar påverka ortens befintliga identitet.	Att tydligare beskriva karaktär/typologier i anslutning till identitetsmässigt viktiga områden hade kunnat förtydliga riktlinjerna för exploatering, samt göra förslaget mer lättbedömt.
4.2 Utred utbyggnadsordningen för att undvika risken att förstärka frånkopplade boendeenklaver. Vad som byggs och i vilken ordning kommer starkt att påverka Kodes identitet.	! Planförslaget föreslår en utbyggnadsordning som startar kring centrum samt i områdena Ö Guntorp och Ö Halltorp. Det finns en eventuell risk att de enklaste lägena blir bebyggda först, vilket snarare skulle sprida ut orten innan t.ex. service, cykel- och gångstråk är etablerade. Viktigt att en ny centrumbildning går hand i hand med bostadsutvecklingen.	
4.3 Utifrånperspektivet - utnyttja planprocessen för att bygga en positiv bild av Kode.	! Konsekvenserna kan i nuläget inte bedömas.	I den fortsatta planprocessen blir det viktigt att inte bara arbeta med en lokal medborgardialog, utan även ta med omland/Kungälv i stort. Även strategiska och välavvägda kommunikationsinsatser behövs.
4.4 Arbeta för att addera fler anledningar att besöka och stanna upp i Kode - både temporärt och permanent.	+ Sammanlänkning och tillgängliggörande av grönstruktur anses ge positiva konsekvenser för Kodes naturkaraktär, och kopplar samman orten med dess omland.	
4.5 Arbeta i löpande dialog - lyhördhet, kunskapsinhämtande och gemensamt utvecklande.	! Ett tydligare resonemang kring dialog och förankring genom planprocessen efterfrågas för att driva identitetsfrågan vidare.	
4.6 Temat är bristande - kräver fördjupat underlag. Studera till exempel befolkningssammansättningen för att se hur bilden av orten hänger ihop med verkligheten.		

4. Referenser

Referenser

UNDERLAG

Göteborgs stad (2016). *SKA - social konsekvensanalys. Människor i fokus 1.2.*

Kungälvs kommun (2010). *Översiktsplan.*

Kungälvs kommun (2011). *PM Kode - en studie av service- och ekonomieffekter av en befolkningsökning.*

Kungälvs kommun (2019). *Social konsekvensanalysmav fördjupad översiktsplan över Ytterby.*

Kungälvs kommun (2021). *Landskapshistorisk analys vid Kode.*

Kungälvs kommun (2021). *Målbild för Kode.*

Kungälvs kommun (2021). *Social översiktsplan - plan kring ökat innanförskap 2027.*

Kungälvs kommun (2021). *Så kan Kode utvecklas - medborgardialog.*

Kylin, M. (2004). Från koja till plan - om barnperspektiv på utemiljön i planeringssammanhang. Diss. Alnarp: SLU Alnarp. https://pub.epsilon.slu.se/600/1/A472MariaKylin.pdf

White arkitekter (2022). *Kode grönstrukturplan.*

Workshop med tjänstepersoner (2022-04-13).

DATA OCH STATISTIK

Kungälvs kommun

white

KUNGÄLVS KOMMUN

EKONOMISK KONSEKVENSANALYS AV FÖRDJUPNING AV ÖVERSIKTSPLAN ÖVER KODE

2024-05-24

Uppdragsledare: Ann-Sofie Sjögren, Emelie Skarp Mark- och exploateringsingenjör Kungälvs kommun
Medverkande: Arbetsgruppen för fördjupad översiktsplan

KUNGÄLVS KOMMUN

Innehållsförteckning

EKONOMISKT RESULTAT - SAMMANFATTNING **3**

BESKRIVNING AV FÖRSLAGET **3**

INVESTERINGAR I ALLMÄN PLATS **4**

FÖLJDINVESTERINGAR **4**

ÖVRIG INFRASTRUKTUR **5**

KOMMUNAL SERVICE **6**

MARKNADSANALYS – KUNGÄLVS KOMMUN **7**

GENOMFÖRANDE **7**

NOLLALTERNATIV **8**

EKONOMISKT RESULTAT - SAMMANFATTNING

I Kode finns det möjlighet att förtäta inom befintlig bebyggelse. Att förtäta är positivt ur ett ekonomiskt perspektiv då befintlig infrastruktur kan nyttjas. I de fall där kapaciteten överskrids krävs dock nya investeringar på gator, gång- och cykelbanor, vatten och avlopp etcetera. FÖPens vision är att stationssamhället Kode är en självklar del av Storgöteborg med god kollektivtrafik och pendlingsavstånd till grannkommunerna. För att lyckas med detta krävs stora investeringar i allmän plats och kommunal service. En utbyggnad enligt FÖPen genererar intäkter till kommunen vid försäljning av planlagd kommunalägd mark. Nya invånare, arbetsplatser och service inbringar också skatteintäkter. Hur snabbt Kode byggs ut styrs av efterfrågan på bostäder. Vid en befolkningsökning på 1,5% per år så innebär det en utbyggnadstakt på cirka 10–20 antal bostäder per år.

En bedömning av ekonomiska konsekvenser för FÖPen är mycket osäker då den är översiktlig och bedömer konsekvenser på lång sikt. När nya detaljplaner planeras ska kommunen göra en mer detaljerad ekonomisk bedömning av intäkter och kostnader.

BESKRIVNING AV FÖRSLAGET

I de centrala redan bebyggda delarna av Kode som innehåller en blandning av bostäder, handel, kommunal och kommersiell service samt andra mindre störande verksamheter föreslås en successiv förtätning av bebyggelsen ”Centrumbebyggelse förtätning”, exempelvis genom på- och ombyggnation av befintlig bebyggelse och komplettering med nya byggnader. Störande verksamheter, såsom industri, ska ersättas av bostäder, kontor, handel och service. En högre exploateringsgrad eftersträvas i förhållande till de mer perifert belägna områdena. Även grönytor ingår i dessa ytor. Centralt finns även obebyggda områden som föreslås bebyggas med samma innehåll ”Centrumbebyggelse ny”. Bostäder bedöms endast lämpligt på den västra sidan av Bohusbanan.

Både äganderätt, hyresrätt och bostadsrätt föreslås för att locka olika typer av målgrupper. Vid byggnation av flerbostadshus skapas generellt en flyttkedja där en del äldre invånare flyttar till flerbostadshus från sina villor. Detta medför ofta att villan blir tillgänglig för yngre invånare, oftast med barn, vilket skapar ett effektivt utnyttjande av bostäder. Nya flerbostadshus, nya verksamheter, ny handel och service inom 500 metersradien medför ett rikare utbud, fler arbetstillfällen och medför sannolikt även att befintlig handel och service får ett större kundunderlag.

Längre från stationen inom ”Blandad bebyggelse befintlig” och Blandad bebyggelse ny” avses främst bostäder men även skolor, förskolor och annan service eller enklare verksamhet. Här föreslås också flerbostadshus men med en lägre exploateringsgrad och i form av radhus/kedjehus.

Alla utbyggnadsområden bedöms vara genomförbara då byggrätterna som föreslås i FÖPen är värda mer än uppskattade kostnader inom respektive utbyggnadsområde.

Det kommer att krävas stora investeringar av allmän plats i Kode utanför detaljplaneområdena till följd av föreslagen utbyggnad. En del av det kan behöva finansieras med skattemedel. Hur snabbt Kode byggs ut styrs av efterfrågan på bostäder. Vid en befolkningsökning på 1,5% per år så innebär det en utbyggnadstakt på cirka 10–20 antal bostäder per år.

INVESTERINGAR I ALLMÄN PLATS

Det kommer att krävas investeringar i allmän platsmark inom och utanför föreslagna detaljplaneområden för att bygga ut enligt FÖPen. Investeringar behövs för gata, gång- och cykelbanor, kollektivtrafikåtgärder och parker i Kode. De tillkommande byggrätterna ska delvis finansiera kostnaderna för utbyggnad av allmän plats. De kommunala investeringar som är nödvändiga för flera detaljplaner behöver fördelas på de detaljplaner som berörs, och avtalas om i exploateringsavtal. En del av investeringen av allmän plats utanför detaljplaneområdena kan behöva finansieras med skattemedel. Kommunen äger idag cirka 20 procent av utbyggnadsområdena, vilket genererar en framtida byggrättsintäkt. Då kostnaderna för allmän plats generellt inträder före intäkterna kommer exploateringen att vara framtung för kommunen.

Gatukostnader/Exploateringsbidrag

När nya detaljplaner tas fram för utbyggnadsområdena finns möjligheter för kommunen att ta ut gatukostnader för allmän plats (gata, park och natur etcetera) med kommunalt huvudmannaskap. Gatukostnaden finansierar ny- och/eller ombyggnation av allmän plats inom ett detaljplaneområde som är nödvändig för detaljplanens genomförande. Gatukostnaderna ska fördelas på ett skäligt och rättvist sätt efter t.ex. antal byggrätter, tomtstorlek eller antal lägenheter. Kommunens möjlighet att besluta om gatukostnadsersättning anges i plan- och bygglagen.

Plan- och bygglagen möjliggör även för att avtala med fastighetsägare om att bekosta allmän plats. Exploateringsbidragets storlek ska vara i rimligt förhållande till fastighetsägarens nytta av detaljplanen. Nyttan för fastighetsägaren är den värdeökningen som uppstår när kommunen detaljplanelägger och skapar nya byggrätter för fastighetsägaren. Om fastighetsägarnas nytta överstiger kommunens kostnader för allmän plats kan kommunen få full täckning för kostnaderna.

FÖLJDINVESTERINGAR

Planerade exploateringar i Kode medför behov av stora investeringar i gator samt gång- och cykelbanor utanför föreslagna detaljplaneområden. Det kommer även att behövas mindre investeringar i fler kollektivtrafikåtgärder, exempelvis hållplatser och kopplingar till och från hållplats i Kode. Kostnaderna bör finansieras med hjälp av skattemedel, exploateringsbidrag, exploateringsintäkter, medfinansieringsavtal.

Planskildhet

Inom FÖPen föreslås en ny koppling över järnvägen. Järnvägen föreslås att överbyggas med gata och gc-väg. En planskild korsning är en mycket stor investering som i sådana fall utförs av Trafikverket och bör finansieras med hjälp av skattemedel, exploateringsbidrag, exploateringsintäkter, medfinansieringsavtal.

Busstation

På den östra sidan av järnvägsstationen planerar kommunen för en ny busstation. Busstationen planeras oberoende av FÖPen och är därför inte medtagen i den ekonomiska bedömningen för FÖPen.

Pendelparkering

Om den befintliga pendelparkeringen vid brandstationen tas i anspråk, är bedömningen att parkeringsplatserna inte behöver ersättas med en ny pendelparkering. Det finns en

närliggande pendelparkering vid motet som resenärer kan hänvisas till. Inga kostnader kommer därför att uppstå för att ersätta pendelparkeringen vid brandstationen.

ÖVRIG INFRASTRUKTUR

Bohusbanan

Fem kommuner (KUSTO kommuner) i Bohusstråket, har arbetat för att Södra Bohusbanan ska in i nationell transportinfrastrukturplan 2022–2032, men tyvärr uteblev satsningen. Planen är att Södra Bohusbanan ska uppgraderas till dubbelspår alternativt partiellt dubbelspår. Den nyligen framtagna funktionsutredningen för södra Bohusbanan lyfter endast åtgärd plattformsförlängning som finansieras av nationell och regional transportinfrastrukturplan.

En utbyggnad av Bohusbanan kommer sannolikt även att innebära att stationsområdet behöver integreras med busstationen och ny planskildhet för kollektivtrafikresenärer.

Kommunen kommer att göra ett inspel om att Södra Bohusbanan behöver uppgraderas till dubbelspår alternativt partiellt dubbelspår i nationell- och regional transportinfrastrukturen 2026–2036.

Skagerrakbanan

Kungälvs kommun ingår i ett konsortium som arbetar för ett genomförande av en höghastighetsbana mellan Göteborg och Oslo. Utifrån nuvarande utredningsmaterial föreslås tåget att passera Kode på östra sidan motorvägen. Detta kan komma att innebära inskränkning av markanvändningen för verksamhetsområdet eller befintliga bostäder.

VA-systemet

Det bedöms möjligt att VA-ansluta föreslagen exploatering inom FÖP-området till kommunalt VA. För att ansluta vissa delar av föreslagen exploatering inom FÖP-området kommer det sannolikt att krävas investeringar för att öka kapacitet på vissa delar av befintligt VA-system (inklusive dagvatten). Tillkommande bebyggelse kommer att införlivas i kommunalt verksamhetsområde för vatten och spillvatten och där det finns behov även verksamhetsområde för dagvatten.

Exploatering inom FÖP-området kommer att kräva investeringar för VA-kollektivet. Nödvändig utveckling och utbyggnad av VA-systemet kommer succesivt att hanteras genom kommunens investeringsbudget. Intäkter till VA-kollektivet uppkommer i samband med att fastigheter ansluts till VA-systemet. VA-huvudmannen kommer efter att förbindelsepunkter för vattentjänster upprättats och meddelats, att debitera berörda fastighetsägare anläggningsavgifter enligt då gällande VA-taxa. VA-huvudmannen kommer även att debitera anslutna fastigheter brukningsavgifter enligt vid varje tidpunkt gällande VA-taxa.

Byggnation av nya delar av VA-systemet bidrar till kommunens samlade skulder eftersom utbyggnaden kortsiktigt finansieras genom kommunens lånade medel. Skulderna betalas av genom intäkter som kommer från det samlade VA-kollektivet. Efter FÖPen behöver det tas fram förslag på systemlösning för VA inom FÖP-området och kostnaderna för VA-investeringarna kan läggas in i budget. Intäkter och kostnader för utveckling och utbyggnad av VA-systemet är kopplade till VA-kollektivet varför dessa inte ingår i den ekonomiska kalkylen för FÖPen.

Kraftledningar

Det finns en kraftledning, som berör utbyggnadsområde Bräcke och Östra Guntorp, som är belägna i öst-västlig riktning. Det finns även två kraftledningar som berör utbyggnadsområde Långeland och är belägna i sydväst-nordostlig riktning.

Ledningarna ägs av Kungälvs Energi AB. För att kunna exploatera fullt ut krävs sannolikt att samtliga kraftledningarna grävs ned inom dessa utbyggnadsområden, vilket är en stor investering. I det fall ledningarna samförläggs bör kostnaden bli lägre. Byggrättsvärdet bedöms dock vara större än kostnaderna för ovan nämnda utbyggnadsområden trots kraftledningskostnaden. Inför en detaljplaneläggning av de områden som berörs av kraftledningarna behöver en exploateringskalkyl tas fram. Inför exploatering av utbyggnadsområdena behöver en överenskommelse träffas med ledningsägaren om hur stor del av kostnaden som ledningsägaren respektive exploatören ska stå för. En annan mindre kostsam lösning kan vara att kraftledningarna flyttas en bit så att tänkta utbyggnadsområde kan byggas ut.

KOMMUNAL SERVICE

En ökning av antal invånare i Kode enligt FÖPen medför ett behov av stora investeringar i kommunal service såsom nya förskolor, skolor, vård- och omsorgsboenden samt bostäder med särskild service (BMSS).

Förskolor

Kommande exploateringar inom FÖP-området medför behov av fler förskolor. Förskolor kan med fördel placeras nära skolor för visst samutnyttjande av bl.a. lokaler.

Skolor

Den planerande ökningen av invånare enligt FÖP Kode samt behov från Aröd, Ödsmåls mosse och landsbygden bedöms på lång sikt generera ett kapacitetsbehov motsvarande en ny skola i Kode, samt en utbyggnad av befintlig Kode skola. Det har redan påbörjats ett planarbete för en ny skola i Kode, men den skolan kommer inte att täcka behovet på lång sikt.

Vård- och omsorgslägenheter

I kommunen finns ett behov av fler vård- och omsorgslägenheter. Äldreomsorgen har hela kommunen som upptagningsområde och är inte bunden till att bygga ut i Kode. Däremot behöver det finnas ytor som kan avsättas för den typen av verksamhet i framtiden.

Bostäder med särskild service (BMSS)

Behovet av gruppbostäder enligt BMSS för personer med intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar har under flera år varit större än tillgången. I tidigare investerings- och lokalresursplaner anges att kommunen har ett fortlöpande behov att få fram bostäder för personer som behöver särskilt stöd. Kön till sådana bostäder är idag relativt lång i förhållande till de planerade leveranserna av nya bostäder.

Fritid och rekreation

Kommunen har inte i tillräcklig omfattning utrett vad som föreslås i form av nya anläggningar för fritid och rekreation. Vid framtida planering av nya anläggningar bör kommunen beakta vem som ska förvalta, hur stor kostnaden är och om det finns möjlighet att söka bidrag. Det kan även finnas möjligheter att samordna anläggningar med skolans behov. Kommunen står för finansieringen alternativt med ekonomisk hjälp från företag och föreningar.

MARKNADSANALYS – KUNGÄLVS KOMMUN

Kungälvs kommun är attraktiv och en del i Göteborgsregionens växande utveckling. Kommunens invånare pendlar smidigt till Göteborg samtidigt som det i kommunen finns ett varierat utbud av aktiviteter. Kommunen är även attraktiv för företag att etablera sig i.

Befolkningsutveckling Kungälvs kommun

	År 2000	År 2023	
Antal invånare	37 191	49 785	Ökning med ca 34 procent

Befolkningsprognos Kungälvs kommun år 2032

	År 2023	År 2032	
Antal invånare	49 785	57 633	Ökning med ca 16 procent

Befolkningsprognosen bedömer att folkökningen i kommunen kommer att ligga på mellan cirka 500-1400 personer per år. Det som främst bidrar till folkökningen är att fler flyttar till Kungälv, jämfört med de som flyttar från kommunen.

Källa: Sweco (2023), Befolkningsprognos 2023-2027 med utblick mot 2032

Medelpriset för småhus i Kungälv mellan 2012–2022 har ökat med 89 procent, enligt SCB, vilket indikerar en hög efterfrågan på bostad. Därmed bedöms det finnas en stor efterfrågan på fastigheter för exploatering i Kungälv.

GENOMFÖRANDE

Utbyggnadsområdena som planeras ägs till cirka 20 procent av kommunen och 80 procent av övriga fastighetsägare. En osäkerhetsfaktor föreligger vad gäller genomförande av bebyggelse i utbyggnadsområden som inte ägs av kommunen. Dessa fastighetsägare kan vara negativt inställda till att bebygga utbyggnadsområdena vilket därmed medför att Kode inte växer som planerat i invånarantal och i antal bostäder.

Förekomsten av fornlämningar och föroreningar och andra liknande kostsamma faktorer på utvecklingsområdena är inte behandlat i FÖPen utan det får behandlas i samband med att detaljplan påbörjas. I det fall man påträffar kostsamma faktorer finns det en risk att kostnaderna är för höga för att det ska vara lönsamt att genomföra exploateringen.

Kommunen kommer att, i respektive fall, teckna exploateringsavtal med exploatörer för att fastställa förutsättningarna och intentionerna med byggnationen och detaljplanen.

Den höga investeringskostnaden för kommunala lokaler kan till viss del minskas genom att hyra av privata aktörer. I det fall kommunen låter en privat aktör uppföra en lokal som kommunen hyr in sig i finns risk att det blir kostsammare för kommunen på lång sikt. Det är viktigt att kommunen gör en grundlig ekonomisk bedömning innan man tar ett sådant beslut. Kommunala följdinvesteringar gällande infrastrukturkostnader kan minska genom att exploatörer är med och medfinansierar den del av kostnaden som exploatören bedöms

orsaka genom sin byggnation. Det kan även vara möjligt för kommunen att söka statliga bidrag för infrastrukturåtgärder.

Bohusbanans eventuella utbyggnad är en viktig faktor som, om den genomförs, kommer att öka värdet på fastigheter generellt i Kode då pendlingen kommer att gå snabbare med fler avgångar. Då det råder en stor osäkerhet huruvida Bohusbanan kommer att byggas ut tas inte utbyggnaden eller planskild korsning med i den ekonomiska bedömningen. En utebliven utbyggnad kan medföra att Kode inte utvecklas som FÖPen föreslår då det finns risk för att efterfrågan på bostäder, kontor, handel och service är för låg.

Inom FÖPen har huvuddelen av de befintliga detaljplanerna kommunalt huvudmannaskap för allmän plats, de övriga detaljplanerna har enskilt huvudmannaskap. Kommunens uppfattning är att de nya utbyggnadsområdena ska, till huvuddelen, ha kommunalt huvudmannaskap. Det kan finnas några utbyggnadsområden där, enligt nuvarande lagstiftning, särskilda skäl finns för enskilt huvudmannaskap. Vid kommunalt huvudmannaskap ansvarar kommunen för utbyggnad, drift och underhåll av allmän plats inom detaljplaneområdet. Vid enskilt huvudmannaskap ansvarar fastighetsägarna gemensamt för utbyggnad, drift och underhåll av allmän plats inom detaljplaneområdet. En ny detaljplan med kommunalt huvudmannaskap för allmän plats ger kommunen möjligheten att ta ut gatukostnader för de fastigheter som har nytta av anläggningarna.

Kommunen bör planera för när respektive utbyggnadsområde i FÖPen kan detaljplaneläggas eftersom exploateringen ger följdeffekter gällande utbyggnad av gator, gång- och cykelbanor, vatten och avlopp med mera.

NOLLALTERNATIV

Nollalternativet innebär vad som är planerat i det fall FÖPen inte skulle gälla. I detta fall innebär nollalternativet att Kode utvecklas i enlighet med gällande översiktsplan, ÖP 2010 och i förekommande fall även gällande detaljplaner. I kommunens översiktsplan från 2010 föreslås Kode i första hand att växa genom förtätning och ny bebyggelse i direkt anslutning till den befintliga.

Kodes attraktivitet kan minska om det inte finns tillräckligt med planerade utbyggnadsområden både på kort och lång sikt. Färre antal invånare medför sämre kollektivtrafik vilket kan medföra att serviceorten blir mindre attraktiv att bo i. Det medför även sannolikt försvagade kommunala skatteintäkter och ökade kostnader för kommunal service. Brist på planlagd mark för verksamheter, kontor och handel gör det svårare för näringslivet att etablera sig.

HÅLLBAR TÄTHET I STATIONSSAMHÄLLEN

Riktlinjer och indikatorer för hållbar täthet i stationsnära lägen i Göteborgsregionen
Exempel på hållbar förtätning i Ytterby
Augusti 2017

| SPACESCAPE | SPACESCAPE |

SAMMANFATTNING

I följande rapport har riktlinjer och indikatorer för hållbar täthet i stationsnära lägen i Göteborgsregionen sammanställts. Riktlinjerna och indikatorerna baseras på rekommendationer från UN-Habitat och tidigare underökningar av markanvändning och täthet i en nordisk kontext, bl.a Mervärdeskapande stadsutveckling (Göteborgs stad, GR et al 2017). Stationsnära lägen har definierats som ytor inom en km från järnvägsstation.

För att undersöka och exemplifiera vilka möjligheter det finns för regionens stationssamhällen att både förtäta och samtidigt uppnå riktlinjerna för hållbar täthet har både en kartläggning av nuvarande täthet och dess samband med serviceutbud inom regionens stationssamhällen och en förtätningsanalys av Ytterby stationssamhälle genomförts.

Kungälvs kommun och GR har ett överenskommet samarbete i EU-projektet SMART-MR där stationssamhället Ytterby ingår som fallstudie i projektet. Kungälvs kommun arbetar med att ta fram en fördjupad översiktsplan för Ytterby, som bland annat ska redogöra för hur Ytterby kan förtätas inifrån och ut samt genom planering öka andelen kollektivtrafikresenärer.

Kartläggningen av täthet och service i regionens stationssamhällen visar på att sambandet mellan mängden boende och arbetande och utbudet av urbana verksamheter är starkt. När det kommer till mångfald av service behövs emellertid också en viss blandning av boende och arbetande.

Men för att uppnå hållbar täthet behövs också en viss fördelning av markanvändning så att inte förtätningen går ut över behovet av tillgänglig offentlig grönyta, trafikyta etc. Riktlinjerna för hållbar täthet innehåller därför också i grova drag indikatorer för markanvändningen i stort inom de stationsnära områdena.

Riktlinjerna för hållbar täthet har här summerats i ett antal indikatorer som berör såväl områdesexploatering, blandning av boende och arbetande, markanvändning och avstånd till Centralstationen. Hänsyn har också tagits till stationssamhällenas storlek. Som indikator för täthet används här områdesexploatering.

I förtätningsscenariot för Ytterby visar det sig att Ytterby har en förtätningspotential på 4 000 tillkommande bostäder inom 1 km från stationen.

Förtätningsscenariot bygger på att 50 % av den totala byggbara marken inom 500 meter från stationen har reserverats för bostäder och resten till lokalyta och samhällsservice. Mellan 500- 1 000 meter från stationen har 25 % av den byggbara marken reserverats för lokalyta och samhällsservice. Givet att varje arbetande person, såväl inom samhällsservice som inom privat sektor i snitt behöver 50 kvm, ger förtätningsscenariot ett tillskott på 4 000 arbetande inom 1 000 meter från stationen.

Utifrån snittet två boende per bostad ger alltså förtätningsscenariot ett totalt tillskott på 12 000 boende och arbetande inom 1 000 meter från stationen.

Om Kastellegården 1:1 dessutom inkluderas som förtätningsyta i förtätningsscenariot skulle antalet bostäder inom 1 km från Ytterby station dessutom öka avsevärt.

Vid sidan av riktlinjer för hållbar täthet bygger förtätningsscenariot på 32 olika begränsningar för förtätning som sammanställts i nära samarbete med Kungälv kommun.

Förtätningsanalysen, med Ytterby som exempel, visar på goda förutsättningar att uppnå föreslagna riktlinjer om hållbar täthet i regionens stationssamhällen

"Viktiga stadsbyggnadsverktyg för att minska utsläppen av växthusgaser är täthet, funktionsblandning, konnektivitet och tillgänglighet"

IPCC, 2015, Climate change 2014: Mitigation of Climate Change

INLEDNING 4

Bakgrund & syfte 5

Metod 5

Begreppsförklaring 6

RIKTLINJER FÖR HÅLLBAR TÄTHET 8

Behovet av mätbarhet i stadsbyggandet 10

Riktlinjer för hållbar täthet i stationssamhällen 11

TÄTHET I REGIONENS STATIONSSAMHÄLLEN

Metod & underlag 18

Resultat 19

FÖRTÄTNINGSSCENARIO YTTERBY 20

Planeringsförutsättningar i Ytterby 21

Metod för förtätningsscenario 22

Drivkrafter för förtätning 23

Begränsningar för förtätning 24

Förtätningsytor 27

Kastellgårdden begränsningar för förtätning 28

Tomtexploatering 29

Bostadspotential med förtätningsscenario 31

Stadskvalitet med förtätningsscenario 32

REFERENSER 33

MEDVERKANDE

Tobias Nordström (uppdragsansvarig)

Staffan Swartz

Alexander Ståhle

BESTÄLLARE

SMART-MR och GR: Per Kristersson

Kungälvs kommun: Jenny Björnness Bergdahl,

Anna Ulvehed

INLEDNING

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

Kungälvs kommun och GR har ett överenskommet samarbete i EU-projektet SMART-MR där stationssamhället Ytterby ingår som fallstudie i projektet. EU-projektet syftar till att utveckla riktlinjer och hållbara åtgärder för att uppnå hållbara transportsystem. Kungälvs kommun arbetar med att ta fram en fördjupad översiktsplan för Ytterby, som bland annat ska redogöra för hur Ytterby kan förtätas inifrån och ut samt genom planering öka andelen kollektivtrafikresenärer.

Med denna bakgrund vill nu GR och Kungälvs kommun gemensamt ta fram ett lämpligt generellt täthetstal för stationssamhällen i Göteborgsregionen och undersöka vilka möjligheter och konsekvenser som en sådan täthet skulle få för Ytterby.

Vidare vill kommunen och regionen även få ytterligare planeringsstöd för hur ökad täthet och blandning ska kunna uppnås i stationssamhällen för ökad stadskvalitet och minskad miljö- och klimatpåverkan i transportsystemet.

STUDIENS INNEHÅLL

FÖRSLAG PÅ GENERELLA RIKTLINJER FÖR TÄTHET I STATIONSSAMHÄLLEN

Lämplig täthet och fördelning av markanvändning för samhällen med 5 000-15 000 invånare föreslås här utifrån befintliga studier i såväl Göteborgsregionen, Skåneregionen, Stockholmregionen och UN Habitats rekommendationer. Riktlinjerna ställs i relation till såväl stadskvalitet och transportvanor. Riktlinjer för täthet ges här för såväl tomtexploatering och områdesexploatering. Riktlinjerna ska också vara avhängda gångavståndet till snabb kollektivtrafik.

FÖRSLAG PÅ FÖRTÄTNINGSSCENARIO YTTERBY

Utifrån lämplig täthet och fördelning av markanvändning tas sedan ett förtätningsscenario fram för Ytterby, inom nära avstånd från stationen. Förtätningscenariet baseras här på en förenklad analys av begränsningar vad gäller byggbar mark och drivkrafter i form av kommunens fördjupade översiktsplan och resultatet från ”Värdeskapande stadsutveckling”. Konkret inrymmer förtätningsscenariot ett antal lämpliga förtätningsytor som med lämplig tomtexploatering uppfyller uppsatta riktlinjer om hållbar täthet.

KONSEKVENSANALYS YTTERBY

Här analyseras konsekvenserna vad gäller funna stadskvaliteter i Värdeskapande stadsutveckling (urbana verksamheter och närhet till snabb kollektivtrafik). Utifrån referenser till andra studier kan även förtätningscenariets betydelse för transportvanor bedömas. Konsekvenser även för de stadsdelar som inte innehåller förtätning ska belysas.

BEGREPPSFÖRKLARING

ANDEL BEBYGGD MARK

Mäts här som den yta som byggnaderna upptar på marken dividerat med den total markytan i ett område. Det är alltså all mark som inte är uterum. Om andelen bebyggd mark blir för stor finns det inte nödvändig mark till uterum.

ANDEL OFFENTLIG PLATSMARK

Ett enkelt sätt att beskriva hur mycket markyta som avsätts för offentliga platser i ett område är hur stor andel av den totala markytan som de offentliga platserna upptar.

BEFOLKNINGSTÄTHET

Beskriver koncentrationen av boende och arbetande inom ett visst avstånd.

BTA

Bruttoarea. Summan av alla våningsplans yta.

ENSKILD UTEMILJÖ

Utemiljö som tillhör ett hushåll eller en bostad. Till exempel trädgård eller uteplats.

EXPLOATERINGSTAL

Exploateringstal är ett täthetsmått som innebär att bruttoarean inom ett avgränsat område divideras med markytan inom samma område.

FRIYTA

All mark utomhus som inte upptas av gator, vägar eller annan infrastruktur. Till exempel parker, torg, naturområden, trädgårdar och innergårdar.

GATURUM

Offentligt tillgängligt rum som huvudsakligen används för transport. Innehåller yta för gångtrafik och ofta även för fordonstrafik. Innehåller även yta för vistelse, ofta på trottoar.

GEMENSAM UTEMILJÖ

Utemiljö som tillhör en avgränsad grupp, till exempel bostadsgård eller skolgård.

GIS

GIS står för geografiska informationssystem och avser digitala informationssystem för hantering och analys av lägesbundna data. Enkelt uttryckt kan GIS sägas vara en kombination av kartor och tabellinformation som lagras och hanteras digitalt.

GRÖNOMRÅDE

I huvudsak vegetationstäckt offentlig plats/friyta. Till exempel park eller naturområde.

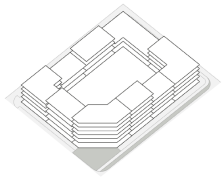

BTA MOTSVARAR VÅNINGSYTA

BTA (bruttoarea) beskriver summan av ytan av alla våningsplan inom till exempel en byggnad, fastighet eller tomt.

HEKTAR

10 000 kvadratmeter. En ruta på 100 x 100 meter.

KVARTER

En eller flera fastigheter som avgränsas av ett tydligt offentligt rum som gata, park eller vatten.

OFFENTLIG PLATS

Friyta som är offentligt tillgänglig, enligt ordningsstadgan.

OMRÅDESEXPLOATERING

För att mäta täthet har måttet områdesexploatering här använts. Områdesexploatering är områdets våningsyta delat på områdets markyta. Med en områdesexploatering på 1,0 finns alltså lika mycket våningsyta som det finns markyta. Områdesexploatering styrs dels av hur stor andel av markytan som är bebyggd och antalet våningar på respektive kvarter. Det är därför som kvarterstaden inte behöver vara lika hög som punkthusbebyggelse. I punkthusbebyggelsen lämnas normalt sett mer mark obebyggd.

PRIVAT UTEMILJÖ

Utemiljö med begränsad tillgänglighet som inte upplevs som offentlig. Privat utemiljö kan delas in i enskild och gemensam.

SCENARIO

Ett scenario är en simulering av en framtida utveckling. Scenarioanalys innebär att man beskriver möjlig utveckling utifrån ett antal variabler. Variablerna är ofta frågor som det råder osäkerhet kring, men som samtidigt är avgörande för den framtida utvecklingen.

TOMT

Markområde som är fast egendom med tillhörande fastighetsbeteckning. Kan bestå av en eller flera fastigheter.

TOMTEXPLOATERING

Tomtexploatering är tomters våningsyta delat på tomternas markyta.

UTEMILJÖ

Yta i en staden som inte upptas av bebyggelse. Till exempel parker, torg, naturområden, gator, innergårdar och trädgårdar.

TOMT- RESPEKTIVE OMRÅDESEXPLOATERING

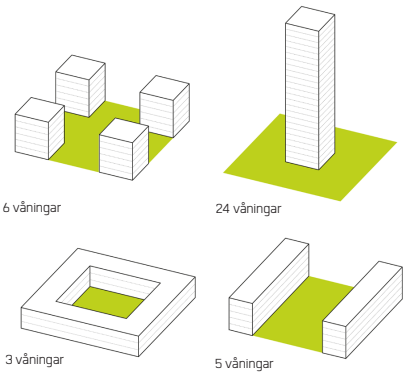

OLIKA VÅNINGSANTAL, SAMMA TOMTEXPLOATERING

Exploateringstal ska inte förväxlas med byggnadsutformning. Här är fyra tomter med samma tomtexploateringstal på 2,0 men med helt olika byggnadsutformning och våningsantal.

RIKTLINJER FÖR HÅLLBAR TÄTHET

BEHOVET AV MÄTBARHET I STADSBYGGANDET

Göteborgsregionen står inför stora stadsbyggnadsutmaningar. Samtidigt som ambitiösa bostadsmål ska uppfyllas behöver också den samlade stadsutvecklingen i regionen utgöra en del av lösningen på stora samhällsutmaningar: en mer sammanhållen stad, ett hållbarare transportsystem, bättre hälsa och konkurrenskraft för att attrahera fler människor och företag. För att bli bättre på att kvalitetssäkra planerad markanvändning och stadsmiljö har såväl enskilda kommuner som Göteborgsregionen påbörjat arbetet med att finna lämpliga metoder att mäta stadsform för att bättre förstå hur planer efterlever uppsatta mål (Göteborgs stad 2017). För att metoderna, måtten och gränsvärdena ska vara användbara behöver de både vara enkla nog för att vara lättanvända i den dagliga planeringen och samtidigt vetenskapligt förankrade för att vara robusta och trovärdiga.

Inom alla samhällets områden: sjukvård, skola, företagande, används mått och indikatorer för att kunna säkerställa kvalitet och jämförbarhet. Mycket av det som idag uppskattas av boende i olika stadsdelar är också ett resultat av konkret mätbart kravställande från stadsbyggnadskontoret, som till exempel levande gatumiljöer, närheten till service och kultur i den täta staden och barnvänligheten och grönskan i Miljonprogrammet.

Det finns mycket forskning på hur den byggda miljön påverkar städers hållbarhet och livskvaliteter. Stadsbyggnadsforskningen visar gång på gång att utformningen av vår stads miljö har betydelse för hur den fungerar, för sociala och ekonomiska värden möjliggör ekonomiskt och social kapital att växa.

Detta är också framlyft av FN:s råd för stadsutveckling UN Habitat. I New Urban Agenda (2016), som baseras på FN:s 17 hållbarhetsmål (2016), beskrivs betydelsen av bebyggelsen, de offentliga rummen och infrastrukturen och hur de samspelar. UN Habitat har också, med stöd i forskningen, tagit fram egna rekommenderade indikatorer för exempelvis täthet, funktionsblandning och offentlig plats.

Den nyligen genomförda studien ”Värdeskapande stadsutveckling” (Göteborgs stad et al 2017) visar att det är just planeringen och utformningen av den offentliga stadsmiljön men också den regionala kollektivtrafiken, dvs det som både regionen och kommunen styr över, som är mest värdeskapande.

VAD ÄR EN INDIKATOR?

En ”indikator ” är enligt Svenska Akademins ordlista ”medel för påvisande av något eller mätning av mängd”. Det betyder i praktiken ett analysverktyg som används för att mäta något meningsfullt. För stadsplaneringen kan det betyda exempelvis hur mycket grönyta det finns i ett område, för att vi vet att mängden grönyta har betydelse för hälsa och luftkvalitet .

Göteborgsregionens kommuner måste kunna säkerställa en hållbar stadsutveckling, och det med stöd i den senaste forskningen om hur städer fungerar. Som inom andra samhällsområden görs detta enklast och mest transparent med hjälp av tydliga mått och indikatorer. De ska vara enkla att använda och förstå men de måste vara så precisa och avancerade att de fångar stadens komplexitet. En indikator är alltså en kunskapsbärare och ett styrmedel. Användandet av indikatorer, att väga och vikta kvantiteter och kvaliteter, är grunden för en rationell beslutsprocess och har alltid varit en fundamental del av stadsbyggnadskonsten.

RESULTATET FRÅN UTREDNINGEN MERVÄRDESSKAPANDE STADSUTVECKLING

RIKTLINJER FÖR HÅLLBAR TÄTHET I STATIONSSAMHÄLLEN

Det finns i dag en bred konsensus om behovet av tillräcklig täthet för att uppnå såväl en större andel hållbara transporter och efterfrågad stadskvalitet som gör regionen mer konkurrenskraftig. Med följande indikatorer till hjälp kan en hållbar täthetsnivå uppnås samtidigt som övrig markanvändning ger grundläggande förutsättningar för attraktiv stadsmiljö.

Följande indikatorer har baserats på såväl rekommendationer från UN Habitat (UN Habitat 2014) och tidigare underökningar av markanvändning och täthet i en nordisk kontext (Spacescape Asplan Viak 2016, Göteborgs stad och GR et al 2016). En mindre referensstudie om täthet i regionens stationssamhälle har även utförts för att undersöka indikatorernas rimlighet i det lokala sammanhanget.

Indikatorerna för hållbar täthet i stationssamhällen bygger på lämpliga exploateringstal i relation till avståndet från station. I övrigt anges också indikatorer för blandning av boyta och lokalyta samt fördelning av markyta mellan olika användningsområden. Summerat ger indikatorerna en vägvisning och ram för att både utveckla en högre andel hållbara transporter och efterfrågad stadskvalitet.

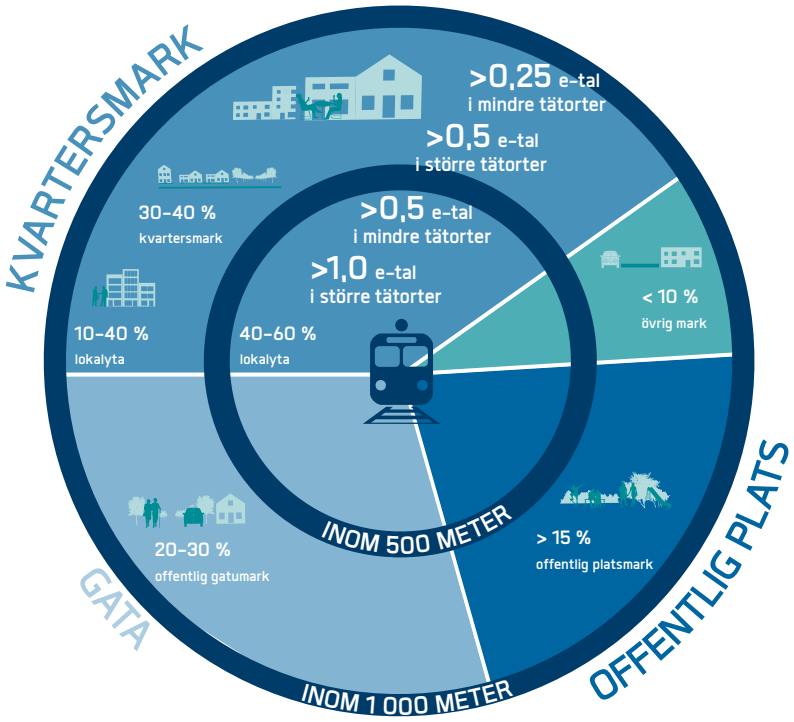

RIKTLINJER FÖR STATIONSSAMHÄLLENAS EXPLOATERING

För att stötta en hög andel hållbara transporter och stadskvalitet behövs först och främst en tillräcklig täthet inom nära avstånd från stationen.

RIKTLINJE 1: > 0,5 I OMRÅDESEXPLOATERING INOM 500 METER FRÅN STATION I MINDRE TÄTORTER

> 1,0 I OMRÅDESEXPLOATERING INOM 500 METER FRÅN STATION I STÖRRE TÄTORTER

RIKTLINJE 2: > 0,25 I OMRÅDESEXPLOATERING MELLAN 500–1 000 METER FRÅN STATION I MINDRE TÄTORTER

> 0,5 I OMRÅDESEXPLOATERING MELLAN 500 – 1 000 METER FRÅN STATION I STÖRRE TÄTORTER

Tillkommande täthet långt bort från stationen ökar bilberoendet medan koncentrerad täthet inom gångavstånd både ökar stadskvaliteterna och minskar bilberoendet. Mark med närhet till station är med andra ord en begränsad resurs som bör förvaltas med särskilt stor hänsyn till de regionala och kommunala målen om hållbar och värdeskapande stadsutveckling. En mer koncentrerad täthet kring stationen ger också andra mervärden i form av minskade kostnader för nya väginvesteringar och bevarande av värdefulla rekreationsområden och jordbuksmarker kring stationssamhällen.

En mer omfattande exploatering inom nära avstånd från spårstationerna i de i dag glesa och små stationssamhällena längs Bohusbanan skulle också potentiellt ge underlag för ökade investeringar i kollektivtrafik och därmed bättre förbindelser till övriga regiondelar med pendeltåg. Genom mer koncentrerad täthet till de stationsnära lägena skulle också kostnaden för lokal kollektivtrafik minska, relativt en mer utspridd framtida bebyggelseutveckling.

I rapporten stationsnära lägen definieras 1 km som yttre gräns för stationsnära lägen (Länsstyrelsen i Skånes Län 2010). Samtidigt visar studier att benägenheten att använda kollektivtrafik är dubbelt så hög om avståndet till stationen är mindre än 600 meter. Likväl visade sig 500 meter vara ett maximalt avstånd för att generera värde på småhusmarknaden i Göteborgsregionen (Göteborg stad och GR 2016). Det finns därför anledning att skilja på mycket stationsnära och stationsnära lägen och ställa högre krav på täthet inom 500 meter än inom 1 km, samtidigt som förtätningen inom 1 km bör prioriteras framför exploatering i övriga delar av tätorten.

Som indikator för exploatering används här områdesexploatering. Områdesexploatering avgörs av hur mycket BTA (våningsyta) det finns relativt den totala markytan inom ett område. I kartläggningen av täthet i regionens stationssamhällen visade det sig att en områdesexploatering på ca 0,5 inom 500 meters avstånd från stationen gav ett skattat utbud på fem av fem av servicekategorier (Livsmedelsbutik, övrig handel, kafé/restaurang, kultur, kommersiell service). 0,5 föreslås därmed som en undre gräns för tillräckligt hållbar täthet i stationssamhällena inom 500 meter från stationen. I de större tätorterna där drivkrafterna är starkare för förtätning (över 15 000 invånare)och där områdesexploateringen överstiger 0,5, kan 1,0 användas som lämplig indikator. (ref stadskärnan i Alingsås och Vasastaden i centrala Göteborg). Med 1,0 ges möjligheten till en både tät sammanhängande och grön stad samtidigt som bebyggelsens skala i våningshöjd kan anpassas till småstadens skala och tillräckligt stora gårdar kan skapas på kvartermark. Med 1,0 inom 500 meters avstånd från stationen nås även UN Habitats rekommenderade täthet på 150 pers/hektar (UN habitat 2014). I området mellan 500 och 1 000 meter från stationen föreslås halva områdesexploateringen relativt indikatorn för exploatering inom 500 meter då marknadskrafterna här inte är lika starka.

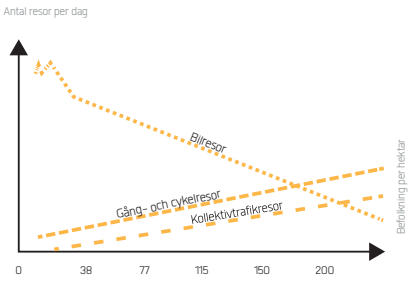

SAMBAND MELLAN TÄTHET OCH TRANSPORTANDEL. KÄLLA: UN HABITAT (2014)

REFERENSER PÅ OMRÅDESEXPLOATERING

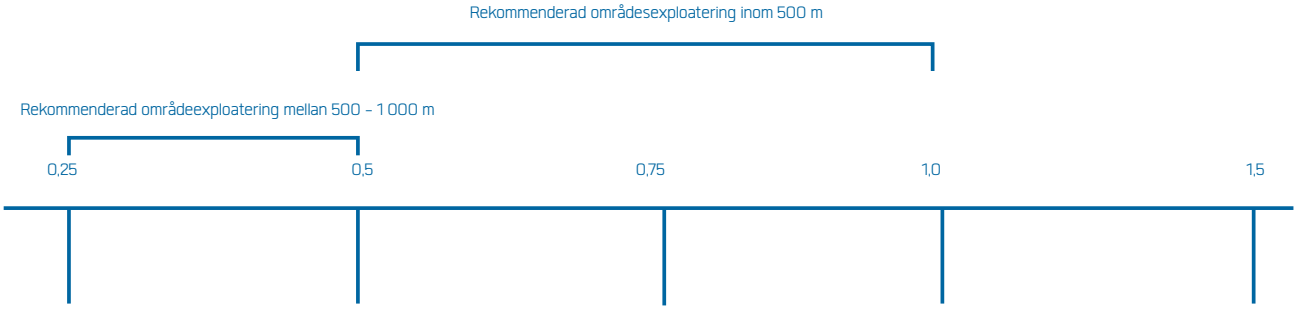

Hammarbyhöjden

Sigtuna

Vallastaden

Alingsås stadskärna

Inom Vallgraven

FRÅN E-TAL TILL BOSTÄDER

Tabellen till höger visar hur mängden boende och arbetande kan beräknas, givet vanliga förekommande täthetsmått och täthetsnivåer. Genom att multiplicera områdesexploateringen med markytorna fås en total mängd BTA (våningsyta) fram. Denna fördelas sedan på boende och arbetande inom privat sektor och samhällsservice. För att beräkna antalet boende och arbetande inom de olika avstånden har 50 kvm BTA per person använts såväl för boende och arbetande. Arbetande inom samhällsservice har emellertid undantagits då det inte funnits tillräckligt med statistiskt underlag för att beräkna kvm BTA per anställd inom denna sektor. Givet dessa antaganden ger riktlinjerna för exploatering en potential för 13 500 boende och arbetande inom 1 km från statonen i nuvarande mindre tätorter (5 - 15 000) och 27 000 boende och arbetande i större tätorter (över 15 000 invånare idag).

0,5 I OMRÅDESEXPLOATERING GER:

80 boende och arbetande*
per hektar

1,0 I OMRÅDESEXPLOATERING GER:

160 boende och arbetande*
per hektar

* I beräkningen av antalet boende och arbetande har inte antalet arbetande inom samhällsservice (skolor, vård, omsorg) tagits med. Däremot har en schablonandel på 10 % av total BTA avsatts för dessa verksamheter.

	Områdesexploatering 0,5		Områdesexploatering 1,0	
Täthetsmått	Inom fågelavstånd 500 m (π500²)	Per hektar (100x100 m)	Inom fågelavstånd 500 m (π500²)	Per hektar (100x100 m)
Markyta (m²)	785 000	10 000	785 000	10 000
Områdesexploatering	0,5	0,5	1	1
Total BTA (våningsyta)	390 000	5 000	785 000	10 000
Andel boende	50 %	50 %	50 %	50 %
Andel arbetsplatser	40 %	40 %	40 %	40 %
Andel samhällsservice	10 %	10 %	10 %	10 %
BTA boyta	200 000	2 500	400 000	5 000
BTA lokalyta	160 000	2 000	320 000	4 000
BTA samhällsservice	40 000	500	80 000	1 000
Antal boende	3 900 (50 m²/pers)	50	7 800	100
Antal arbetande*	2 900 (50 m²/pers)	33	5 800	65
Befolkning total	**6 900**	**80**	**13 600**	**165**
Bostäder (2 pers/bostad)	2 000	25	4 000	50

FRÅN E-TAL TILL BOSTÄDER

Tabellen visar på hur olika täthetsmått och exploateringsgrad kan översättas i antal bostäder och befolkning

RIKTLINJER FÖR STATIONSSAMHÄLLENAS MARKANVÄNDNING

Täta, men också gröna och tillgängliga städer kan bidra till att minska utsläppen av växthusgaser och förbättra luftkvalitet. De kan minska bilberoendet och förbättra folkhälsan då fler stimuleras till att gå, cykla och använda kollektivtrafik.

RIKTLINJE 3: 30–40 % AV MARKYTAN BÖR UTGÖRAS AV KVARTERSMARK INOM 1 KM FRÅN STATION

RIKTLINJE 4: 20–30 % AV MARKYTAN BÖR UTGÖRAS AV OFFENTLIG GATUMARK INOM 1 KM FRÅN STATION

RIKTLINJE 5: MINST 15 % AV MARKYTAN BÖR UTGÖRAS AV OFFENTLIG PLATSMARK INOM 1 KM FRÅN STATION

RIKTLINJE 6: MAX 10 % AV MARKYTAN BÖR UTGÖRAS AV ÖVRIG MARK

För att skapa en attraktiv stad behövs en markanvändning som ger både tillräckligt med utrymme för kvartersmark, parker och gator.

Stadsbyggnadsforskningen (Exempelvis Florida 2006 och Speck (2012) har visat på att de lokala stadskvaliteterna har haft stor betydelse för vilka städer som växer mer än andra. Studier av bostadsmarknaden i Stockholm, Göteborg och Halmstad har visat att efterfrågan av bostäder till stor del drivs av gångavståndet till såväl utbud av urbana verksamheter, parker och snabb kollektivtrafik (TMR (2011), Halmstads kommun (2014) och Göteborgs stad och GR (2016). En förutsättning för att uppnå riktlinjerna om exploatering inom nära avstånd från stationen , samtidigt som tillräckligt utrymme skapas för gator och kvalitativa grönområden, är att åtminstone 30 -40 % av marken är kvartermark. Med mindre kvartersmark än så behövs å andra sidan sett en mycket hög tomtexploatering för att uppnå riktlinjerna för hållbar täthet. En tomtexploatering som då kan leda till både sämre gårdar och en storskalighet i bebyggelsen som kan upplevas främmande givet stationssamhällena nuvarande småskalighet i bebyggelsen.

I ”Five principles for Streets as Public Spaces and Drivers of Urban Prosperity” (UN Habitat 2015) framgår det att 30 % av markytan behövs som gatumark för att gatunätet ska få en tillräcklig korsningstäthet för att anses vara gåvänlig. Korsningstätheten har i flera forskningsstudier visat sig påverka gångandelen positivt (Ewing och Cervero 2012). Som referens utgör gatumarken i Vasastaden 30 % av all markyta inom stadsdelen. Samtidigt visar tidigare studier (Spacescape Asplan Viak 2016) att många idag gångvänliga stadsdelar, exempelvis Grunerlökka i Oslo inte når 30 % men väl över 20%. Spannet mellan 20 och 30 % gatumark kan därmed ses som en bra indikator för andel gatumark.

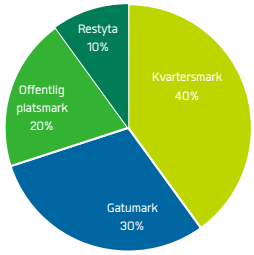

EXEMPEL PÅ EFFEKTIV FÖRDELNING AV MARKANVÄNDNING

Närhet till värdefulla grönområden, till vatten och i synnerhet till parker är en betydelsefull stadskvalitet i såväl Stockholmsregionen och Göteborgsborgsregionen (Göteborgs stad och GR et al 2016 , TMR 2011).Att ge plats för gröna stråk och grönområden är också en viktig förutsättning för ekosystemtjänster, för effektiv hantering av dagvatten. UN Habitat har kommit fram till en rekommendation på minst 15 procent offentliga platser (UN Habitat, 2014). Som referens når här täta stadsdelar som både Hammarby sjöstad i Stockholm och Vasastaden en andel på över 20 %. Som indikator föreslås här därför minst 15 % inom 1 km från spårstation.

I realiteten finns dock oftast en hel del impedimentytor med oklar användning. I och med framtida förtätning bör dessa restytor minimeras. Utifrån Spacescapes tidigare studier (Spacescape 2015) kan 10 % vara en rimlig gräns för dessa övriga ytor.

RIKTLINJER FÖR STATIONSSAMHÄLLENAS BLANDNING AV BOENDE OCH ARBETANDE

Blandning av boyta och lokalyta understöder lokal arbetsmarknad, lokalt serviceunderlag och mindre bilberoende.

INDIKATOR 7: 40–60 % AV KVARTERSMARKEN BÖR VARA LOKALYTA INOM 500 METER FRÅN STATION

INDIKATOR 8: 10–40 % AV KVARTERSMARKEN BÖR VARA LOKALYTA INOM 500 – 1 000 METERS AVSTÅND FRÅN STATION

I ”Five Principles for Streets as Public Spaces and Drivers of Urban Prosperity” rekommenderar UN Habitat 40-60 % lokalyta för att understöda lokal arbetsmarknad, lokalt serviceutbud och mindre bilberoende. Blandningen visar sig också vara en viktig indikator för hög gångandel i Ewing och Cerveros metastudie om transport och stadsbyggnad (Ewing Cervero 2012).

I den danska studien ”Stationsnærhedspolitikken i hovedstadsområdet – baggrund och effekter” visar det sig att just arbetsplatsernas lokalisering till ett nära avstånd från stationerna var av stor betydelse för de arbetandes bilandel av resorna (Länsstyrelsen i skånes Läns 2012). I studien ”Värdeskapande stadsutvecklings” visade sig också närheten till snabb kollektivtrafik ha avgörande betydelse för hyresnivån på kontor (Göteborgs stad, GR et al 2016).

Med andra ord förefaller det vara av stor vikt att prioritera en hög andel lokalyta inom nära avstånd från stationer, dvs 500 meter. Likväl behövs en viss andel lokalyta inom 1 000 meter, inte minst för att ge närhet till nödvändig samhällservice. Här är dock den ekonomiska hållbarheten för kommersiella lokaler i regel lägre.

Kartläggningen av täthet i regionens stationssamhällen visar på en relativt jämn fördelning mellan boende och arbetande inom 500 meter från stationerna.

Att behålla en hög andel arbetande i de centrala delarna är en viktig strategi för den vidare utvecklingen av stationssamhällena. I synnerhet då det i många fall kan vara svårt att attrahera nya företag och verksamheter i samband med nybyggnation till mer perifera lägen av regionen. I samband med förtätning i mer centrala lägen är det av stor vikt att få till lokaler i gatuplan i de relativt mest kommersiellt gångbara lägena. Ett exempel på stationssamhälle som lyckats väl med att integrera lokaler i samband med förtätning av stationsnära lägen är Härryda kommun som framgångrikt omvandlat Mölnlycke Centrum till en levande plats med såväl handel, bostäder och lokaler.

FÖRTÄTNING MED BÅDE LOKALYTA OCH BOYTA I MÖLNLYCKE CENTRUM

TÄTHET I REGIONENS STATIONSSAMHÄLLEN

METOD OCH UNDERLAG

Syftet med den statistiska analysen är att undersöka i vilken utsträckning täthet av boende och arbetande korrelerar med utbudet av urbana verksamheter i stationssamhällen inom Göteborgsregionen. De statistiska samband som vi presenterar används för att ge en ungefärlig bild av vilket utbud av urbana verksamheter som kan väntas i olika förtätningsscenarier i Ytterby.

Den första bilden till höger visar befolkning (boende och arbetande) inom 500 x 500 metersrutor. All data i studien har baserats på information i dessa rutor. Då syftet med analysen är att studera hållbar täthet i stationssamhällen har 32 stationssamhällen utanför mellanstaden i Göteborg samt Mölndals centrala delar valts ut. Av dem ligger 30 stycken kring järnvägsstationer och två kring spårvägshållplatser (Roddföreningen och Saltholmen). Anledningen till att de två sistnämnda är inkluderade är att de faller utanför ovan angiven geografisk gräns för regionens mest centrala delar, samt att de, likt de övriga 30 stationssamhällena, har en kapacitetsstark kollektivtrafik.

Valet av 500 x 500 metersrutor som representerar stationssamhället har gjorts genom att identifiera de rutor som ligger inom en cirkulär buffert av 500 meter från stationen (se illustrationsexempel till höger). På så sätt får vi med all täthet som ligger inom 500 meter. Nackdelen är att den täthet vi lägger på cirklarna i vissa fall kan vara längre bort från statio-

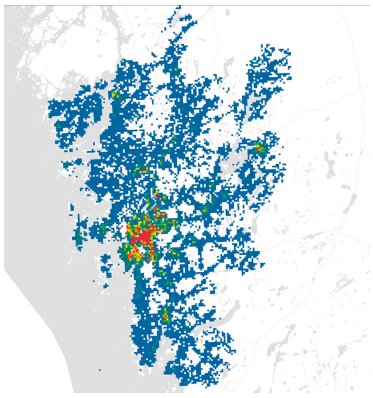

BEFOLKNING INOM 500-METERSRUTOR

1 300 600 900 1 200 1 500 1 800 2 100 2 400 >2 400

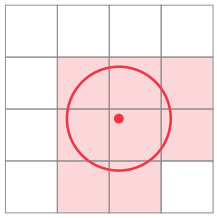

ILLUSTRATION HUR CIRKULÄRA BUFFERTAR INKLUDERAR DATA FRÅN 500-METERSRUTOR

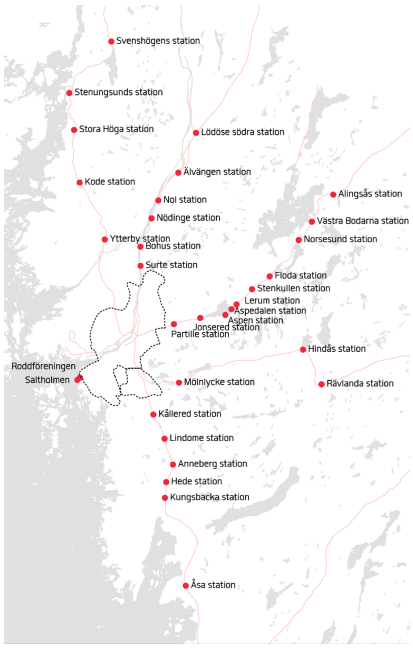

UTVALDA STATIONSSAMHÄLLEN I GÖTEBORGSREGIONEN

Totalt 32 stationer i regionen utanför mellanstaden i Göteborgs och Mölndals centrala delar

nen (knappt 1 km). Med tanke på att många av miljöerna kring stationerna ofta saknar kontinuerlig täthet bortom 500 meter gör det dock att felkällan blir av begränsad storlek.

Den statistik på rutorna som vi har använt oss av är boende och arbetande, mångfald av servicekategorier och antal anställda inom urbana verksamheter. Data om servicekategorier beskriver hur många branscher som finns inom rutorna. De fem kategorierna är livsmedelshandel, sällanköpshandel, kultur, restaurang och övrig kommersiell service. Om exempelvis alla dessa fem branscher finns representerade i en ruta har rutan fått värdet fem. Finns det exempelvis endast tre restauranger inom en ruta har den rutan då värdet 1.

Då underlag om det faktiska utbudet av urbana verksamheter saknas används här istället en skattning med hjälp av det kända antalet arbetande inom urbana verksamheter. Med urbana verksamheter avses kulturverksamheter, restauranger, sällanköpshandel, övrig kommersiell service. Utifrån de tidigare sambandsanalyser som gjorts i Stockholm har urbana verksamheter i genomsnitt 8 arbetande. Utifrån den referensen antar vi samma att samma siffra är rimlig i Göteborgsregionen och dividerar således antalet arbetande inom urbana verksamheter med siffran åtta för att få fram ett skattat antal urbana verksamheter.

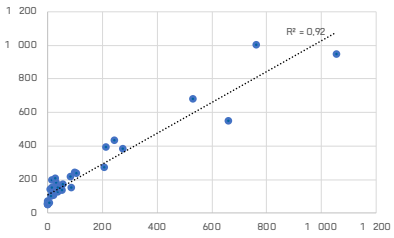

SAMBAND MELLAN SKATTAT OCH FAKTISKT ANTAL URBANA VERKSAMHETER

Det skattade antalet urbana verksamheter baseras på antal arbetande inom 500 meter från stationssamhällena (n=32).

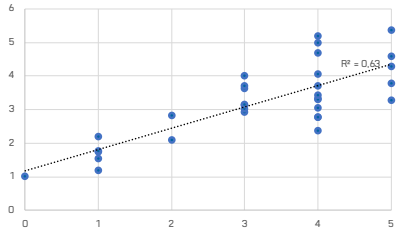

SAMBAND MELLAN SKATTAD OCH FAKTISK MÅNGFALD AV VERKSAMHETER

Den skattade mångfalden baseras på antal boende och blandning och arbetande i % inom 500 meter från stationssamhällena. (n=32).

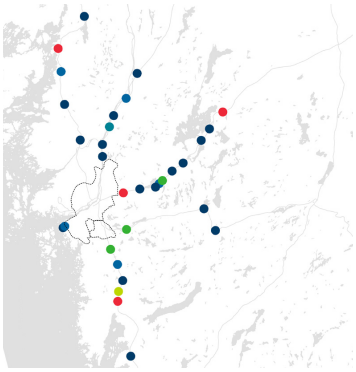

ARBETANDE INOM URBANA VERKSAMHETER

0 50 100 150 200 250 300 350 400 >450

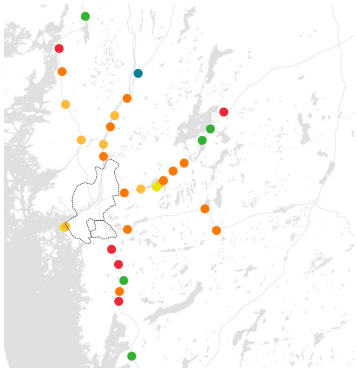

MAX MÅNGFALD AV VERKSAMHETER

1 2 3 4 5

RESULTAT

Vi har genom statistiska analyser hittat två intressanta samband mellan täthet och utbud av service i regionen. Det första är antalet urbana verksamheter som till 92 % korrelerar med antalet arbetande inom 500 meter från stationerna. Det andra sambandet är något svagare. Till 63 % kan antal boende i kombination med blandningen av boende och arbetande förklara mångfalden av verksamheter. Då servicekategorierna bara är fem till antalet finns givetvis möjligheten att en mer nyanserad indelning med fler servicekategorier skulle kunna öka korrelationen. En noggrannare geografisk avgränsning av tätorterna skulle möjligtvis också öka sambandet.

Resultatet visar ändå på ett grundläggande samband mellan ökad lokal täthet i kombination med ökad blandning av boende och arbetande för att uppnå ett mer hållbart underlag för service.

Givet sambanden ovan skulle exempelvis Ytterby öka från idag tre till fyra servicekategorier och från 20 till 30 urbana verksamheter inom 500 meter från stationen, såvida antalet boende ökade med 100 och antalet arbetande med 700. Med 2 100 nya boende och 2 700 arbetande skulle Ytterby nå en skattad andel på fem av fem servicekategorier och cirka 50 urbana verksamheter. Utifrån tabellen ”Från e-tal till bostäder” framgår det att 8 000 boende och arbetande får plats inom 500 meter från stationen om områdesexploatering är 0,5. 0,5 i områdesexploatering kan därför ses som tillräcklig täthet för åtminstone mindre stationssamhällen.

FÖRTÄTNINGSSCENARIO YTTERBY

KOMMUNENS INRIKTNING FÖR YTTERBY

Ytterby är ett stationssamhälle med ca 8 000 boende och arbetande fem km från Kungälv. Nuvarande markanvändning inom gångavstånd från Ytterby station består främst av bostäder, en del verksamheter utmed järnvägen samt mindre centrumverksamheter, en stor mataffär och kommunal service.

Då Ytterby ligger längs det prioriterade regionala huvudstråket för kollektivtrafikstråk finns ett stort förtätningsbehov utifrån regionens och kommunens stadsbyggnadsmål.

Ytterby är en knutpunkt i kollektivtrafiken då busstationen trafikeras med 13 linjer. Med tåg tar det dessutom 17 minuter till Göteborg centralstation. Kommunens inriktning i översiktsplanen från 2010 är att Ytterby bör förtätas inifrån och ut.

Genom en kraftsamling av förtätning till de mer stationsnära lägena stärks det befintliga centrumet och fler får möjlighet att klara sig utan bil till vardags. En koncentrerad förtätning leder dessutom till mindre slitage och utbyggnadsbehov av befintligt vägnät. Konkret innebär en koncentrerad förtätning här det område som kan nås inom 1 km från stationen. Därigenom går kommunens nuvarande planeringsinriktning för Ytterby hand i hand med de riktlinjer som här föreslagits för hållbar förtätning för stationssamhällen generellt i regionen.

På uppdrag av kommunfullmäktige i Kungälvs kommun har nu en fördjupad översiktsplan för Ytterby initierats. Behovet av en fördjupad översiktsplan kom sig av flertalet pågående planprocesser, högt exploateringstryck, ökade behov för kommunala verksamheter, stor andel kommunalägd mark, kommunfullmäktiges strategiska mål om tillväxt, förlängning av Sparråsvägen och diskussioner kring Bohusbanan.

Samtidigt som förutsättningarna för mer omfattande förtätning av Ytterby nu är goda vill kommunen också att förtätningen ska samordnas på så sätt att den också stödjer en hållbar utveckling av tätorten, kommunen och regionen som helhet.

YTTERBYS STATIONSHUS

METOD FÖR FÖRTÄTNINGSSCENARIO

Förtätningsscenariot för Ytterby bygger på en modell där både drivkrafter och begränsningar inom 1 km från Ytterby station har sammanställts i GIS.

Vad gäller drivkrafter i modellen så utgår dessa från de riktlinjer om hållbar täthet som ingår i föregående modell för hållbar täthet i stationssamhällen. Potentiella förtätningsytor inom 500 meter från stationen har mycket stora drivkrafter och ytor inom 500 till 1 000 meter stora drivkrafter. Vad gäller begränsningar så har dessa summerats i fyra nivåer, från inga begränsningar till ej byggbara ytor.

Ett förtätningsscenario har sedan tagits fram enligt modellen till höger. Ytor där drivkrafterna är större än begränsningarna har identifierats som lämpliga förtätningsytor. Storleken på förtätningspotentialen har sedan beräknats utifrån dynamiska tomtexploateringstal som är högre i de mer stationsnära lägena.

DRIVKRAFTER FÖR FÖRTÄTNING BASERAT PÅ AVSTÅNDET TILL TÅGSTATIONEN

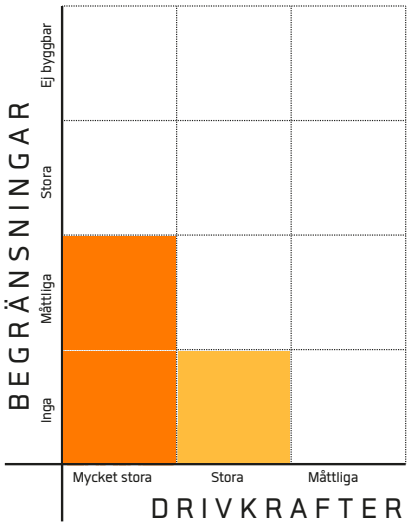

YTOR SOM BEBYGGS I FÖRTÄTNINGSSCENARIOT

BEGRÄNSNINGAR FÖR FÖRTÄTNING

Listan till höger visar på de begränsningar som finns för förtätning i de stationsnära läget av 1 km kring Ytterby station.

Kartläggning av begränsningar utgår från den modell som Spacescape tidigare använt för att tanalysera förtätningspotential i såväl Göteborg stad (2014) och Mölndal (Mölndal 2017).

Valet av begränsningar och tolkningen av begränsningsgrad för var och en av dessa har skett i nära dialog med Kungälvs kommun.

Ej byggbart

- VERKSAMHETSOMRÅDEN INOM 1000–1500 M BEHÅLLS
- VÄGSÄKERHETSOMRÅDE
- JÄRNVÄG/ VÄG 168 BUFFERT 25 M PÅ VARJE SIDA
- NATURA 2000 – FÅGELDIREKTIVET OCH HABITAT
- NATURRESERVAT
- NYCKELBIOTOPER
- STRANDSKYDD
- VÅTMARKSINVENTERING KLASS 1
- ÄDELLÖVSKOG OCH ÄNGS OCH HAGMARK KLASS 1
- FORNMINNEN, YTOR
- BEBYGGD MARK

Stora begränsningar

- PÅGÅENDE PLANER
- VERKSAMHETSOMRÅDEN INOM 500–1000 M FÖRÄNDRAS
- LOKALA LÅGPUNKTER
- VÄG 604 BUFFERT 15–30 M
- KRAFTLEDNING BUFFERT 50 M
- NATURVÄRDEN (SKOGSSTYRELSEN)
- RIKSINTRESSEN FÖR FRILUFTSLIV OCH NATURVÅRD
- VÅTMARKSINVENTERING KLASS 2 & 3
- ÅKERMARK BORTOM 1 KM FRÅN STATION
- ÄDELLÖVSKOG KLASS 2 & 3
- ÄNGS- OCH BETESMARK
- ÄNGS OCH HAGMARK KLASS 2 & 3
- RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD
- KULTURMILJÖ I KOMMUNEN
- FORNMINNEN, LINJER OCH PUNKTER

Måttliga begränsningar

- VERKSAMHETSOMRÅDEN INOM 500 M FÖRÄNDRAS
- BESLUTADE PLANUPPDRAG
- VÄRDEFULLA ODLINGSLANDSKAP
- ÅKERMARK INOM 1 KM FRÅN STATION
- MISSTÄNKT OCH KONSTATERAT FÖRORENADE OMRÅDEN
- KUPERAD MARK

32 KARTLAGDA BEGRÄNSNINGAR

BEGRÄNSNINGAR FÖR FÖRTÄTNING

SMÅ BEGRÄNSNINGAR FÖR FÖRTÄTNING I DE STATIONSNÄRA VÄSTRA DELARNA AV YTTERBY

Kartan till höger visar på de begränsningar som finns för förtätning i det stationsnära läget inom 1 000 meter kring Ytterby station.

Det finns flera ytor centralt i Ytterby som har små eller inga begränsningar, i synnerhet i de västra delarna. Detta tyder här på en stor förtätningspotential.

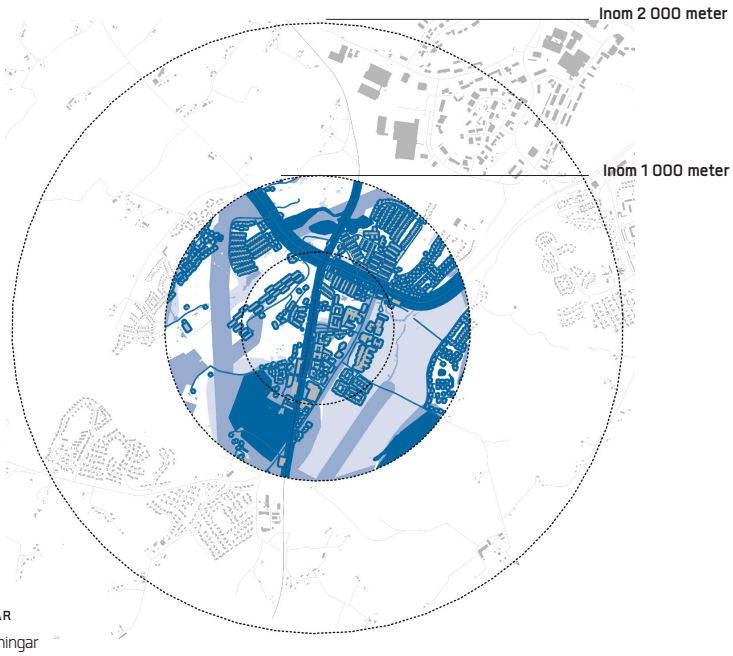

BEGRÄNSNINGAR

- Inga begränsningar
- Måttliga begränsningar
- Stora begränsningar
- Ej byggbara

BEGRÄNSNINGAR FÖR FÖRTÄTNING: INZOOM

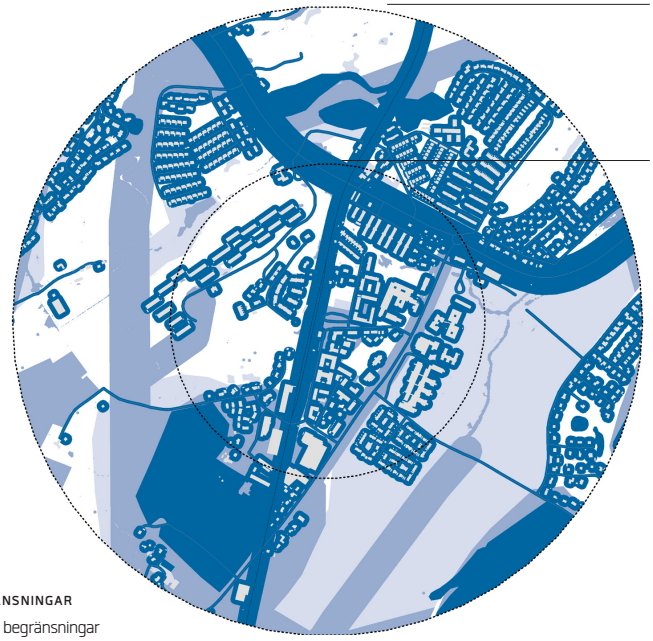

BEGRÄNSNINGAR

- Inga begränsningar
- Måttliga begränsningar
- Stora begränsningar
- Ej byggbara

BYGGBARA YTOR I FÖRTÄTNINGSSCENARIOT

EN FJÄRDEDEL AV MARKEN INOM 500 METER FRÅN YTTERBY STATION HAR STOR FÖRTÄTNINGSPOTENTIAL

I förtätningsscenariot bebyggs ytor inom 500 meter från stationen med inga eller måttliga begränsningar. Utanför 500 meter bebyggs enbart ytor med inga begränsningar.

Under dessa förutsättningar visar förtätningsscenariot på stor förtätningspotential inom 500 meter från stationen i Ytterby. 25 % av ytan (200 000 kvm) har här inga eller måttliga begränsningar.

Inom 500 - 1 000 meter från stationen finns framför allt förtätningspotential i de västra och norra delarna. Jordbruksmarken i sydost innehar dock bara måttliga begränsningar. Vid än mer ökade drivkrafter för förtätning i Ytterby skulle dessa större potentiella förtätningsytor kunna ge ett stort tillskott till den i redan i övrigt stora förtätningspotentialen.

Utifrån den fördjupade översiktsplanen bör nyproduktion av bostäder minimeras utanför 1 000 meter från Ytterby station till dess att områdena innanför är bebyggda.

FÖRTÄTNINGSYTOR

- Förtätningsytor inom 500 meter från stationen med inga eller måttliga begränsningar
- Förtätningsytor inom 500–1000 meter från station med inga begränsningar

BEGRÄNSNINGAR FÖR FÖRTÄTNING: KASTELLEGÅRDEN 1:1

I kartorna här nedan redovisas den jordbruksmark som tillhör fastigheten Kastellegården 1:1 och som ägs av Statens Fastighetsverk. Staten har genom Näringslivsdepartementet inkommit med en förfrågan om Kungälv kommun är intresserad av att köpa delar av fastigheten för att bygga bostäder. Vid tidpunkten för datainsamling till denna studie hade denna förfrågan inte inkommit. På grund av detta har inte förtätningspotentalen i Kastellegården beräknats. Om Kastellegården 1:1 hade inkluderats som förtätningsyta i förtätningsscenariot på föregående sida skulle antalet bostäder inom 1 km från Ytterby station ha ökat avsevärt.

För att visa på vilka begränsningar för förtätning som här finns har fastigheten överlagrats med kartlagda måttliga och stora begränsningar samt ytor som anses ej byggbara i nuläget.

Kartläggningen visar att det framför allt är stationsnära åkermark som utgör en begränsning för förtätning på Kastellegården. Denna begränsning anses emellertid som måttlig av kommunen. I kombination med att fastigheten precis angränsar till området inom 500 meter från stationen kan en förtätning här ändå ses som i linje med de generella riktlinjerna om hållbar förtätning som här föreslås.

MÅTTLIGA BEGRÄNSNINGAR

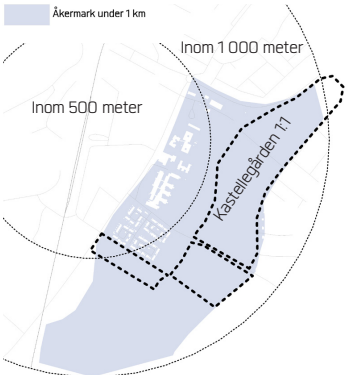

STORA BEGRÄNSNINGAR

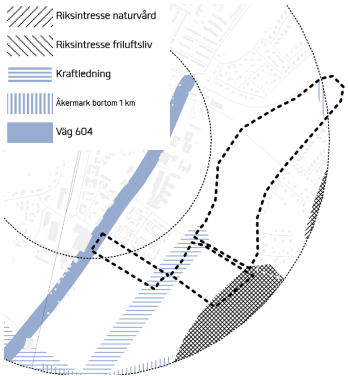

EJ BYGGBART

LÄMPLIG TOMTEXPLOATERING

Utifrån riktlinjer om hållbar täthet på områdesnivå i föregående kapitel har olika exploateringstal på tomtnivå här undersökts. Tomtexploateringen är här inte mål i sig utan kan ses som ett medel för att uppnå en tillräcklig täthet på områdesnivå. Det undersökta spannet av tomtexploateringen är anpassat till småstadens skala (se nästa sida för bebyggelsereferenser). I förtätningsscenariot är det dessutom rimligt att utgå från en högre tomtexploatering inom 500 meter då riktlinjerna om områdesexploatering här är högre.

Med tomtexploatering 1,0 uppnås tillräcklig täthet enligt riktlinjerna. Detta beror till stor del på de omfattande ytor som finns att förtäta på. Tomtexploatering 1,0 innebär att lämpliga bebyggelsetyper såsom täta småhuskvarter och även lägre flerbostadshuskvarter möjliggörs.

Samtidigt visar beräkningen till höger att en tomtexploatering på 1,0 inte är tillräcklig för att uppnå tillräcklig täthet inom 500-1000 meter. För att uppnå detta skulle antingen en högre tomtexploatering eller en förtätning av exempelvis Kastellellgården 1:1 behövas. Detta bör utredas vidare.

I beräkningen av områdesexploatering har 20 % av förtätningsytorna reserverats för gatumark i samband med ny bebyggelse.

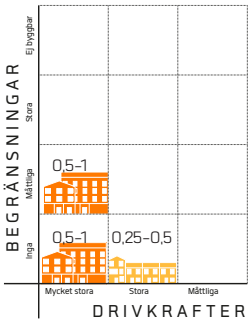

TOMTEXPLOATERINGEN ÄR PÅ GRUND AV STÖRRE DRIVKRAFTER HÖGRE INOM 500 METER FRÅN STATIONEN

Riktlinjer för områdesexploatering inom 500 meter: 0,5

Idag: 0,36*

Med förtätningsscenario: 0,44–0,56 (tomtexploatering 0,5–1)

Riktlinjer för områdesexploatering mellan 500–1 000 meter: 0,25

Idag: 0,08**

Med förtätningsscenario: 0,12–0,21 (tomtexploatering 0,25–1,0)

* Byggnadsyta x 3 (i snitt tre våningar) / hela områdets markyta

** Byggnadsyta x 3 (i snitt tre våningar) / hela områdets markyta

EXEMPEL PÅ HUSREFERENSER

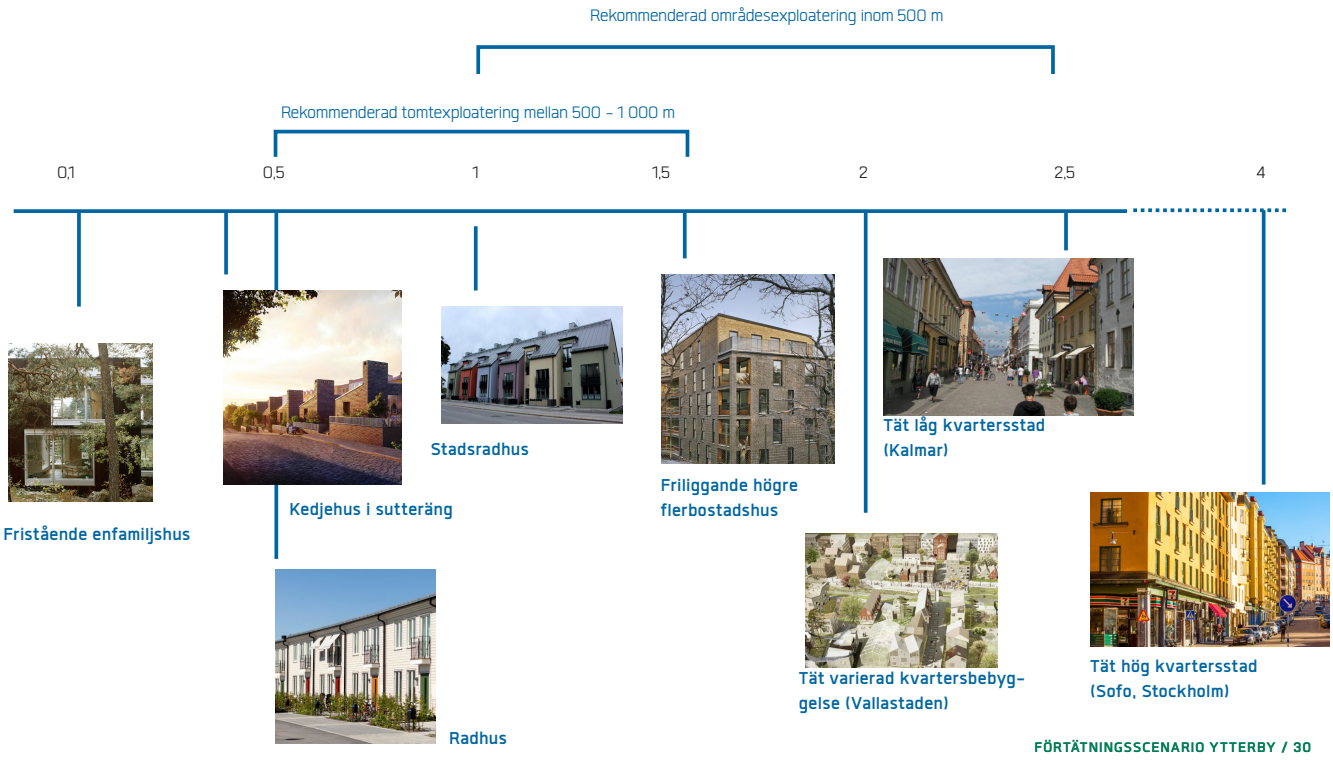

BOSTADSPOTENTIAL I FÖRTÄTNINGSSCENARIO

Utifrån förtätningsscenariots utbyggnadsytor och valda tomtexploateringstal så kan en total förtätningspotential på ca 4 000 bostäder inom 1 km från stationen uppskattas.

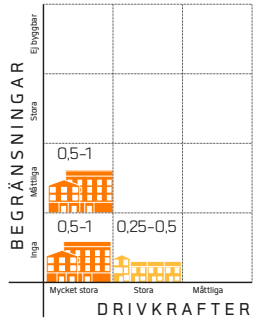

SPANN AV TOMTEXPLOATERING I FÖRTÄTNINGSSCENARIOT

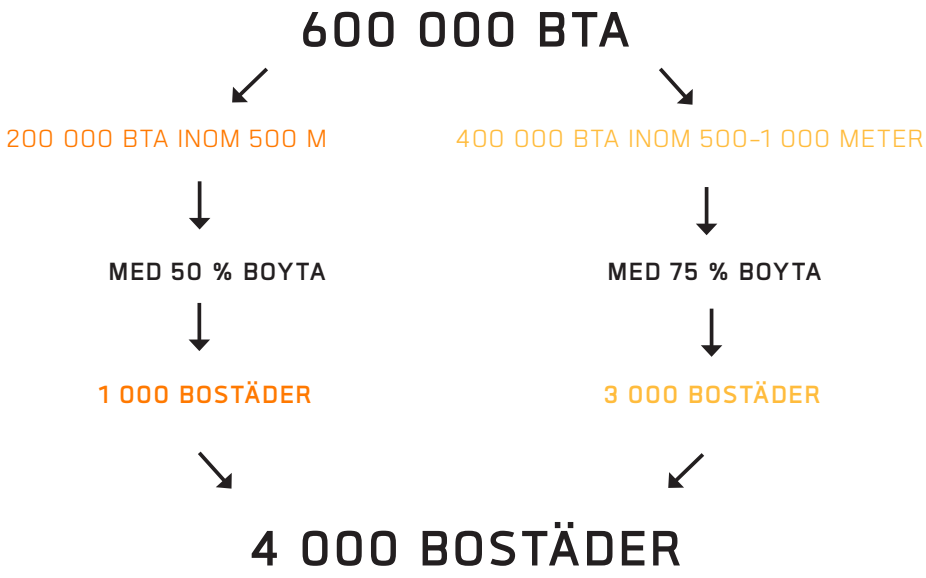

BOSTADSPOTENTIAL I FÖRTÄTNINGSSCENARIO

Utifrån summerad mängd BTA (våningsyta) i förtätningsscenariot och avdrag för övrig lokalyta och samhällsservice ges här en potential för 4 000 tillkommande bostäder inom 1 km från Ytterby station

STADSKVALITET I FÖRTÄTNINGSSCENARIOT

Med studien Värdeskapande stadsutveckling (Göteborgs stad, GR et al 2016) har stadskvaliteter för såväl bostäder, kontor och handel kartlagts inom Göteborgsregionen. Resultatet har baserats på marknadspris per kvm, men också kötid för hyresrätt och de boendes egna nöjdhet med sin stadsdel vad gäller bostäder. De viktigaste stadskvaliteterna, som får människor att trivas där de bor är att det ska vara både tillgängligt, tätt och rekreativt.

Då förtätningsscenariot innebär en högre täthet inom nära avstånd från stationen, samtidigt som tillräckligt med yta för offentlig platsmark sparas, ger förtätningsscenariot mycket goda förutsättningar för en ökad stadskvalitet i Ytterby. För att ytterligare öka sin attraktivitet på bostadsmarknaden i enlighet med resultatet från stadskvalitestudien, bör ny bebyggelse medverka till att fler gator får entréer vända mot sig och att kvarter formas med tydliga gårdar.

För att skapa ett tillräckligt underlag för ett attraktivt utbud av service blir det också viktigt från kommunens sida att attrahera fler arbetsplatser till de stationsnära områdena. Arbetsplatser är generellt mer betydelsefulla än bostäder då de arbetande i högre grad befolkar området dagtid. Här i ligger antagligen den största utmaningen i det vidare arbetet med att skapa hållbara attraktiva stationssamhällen.

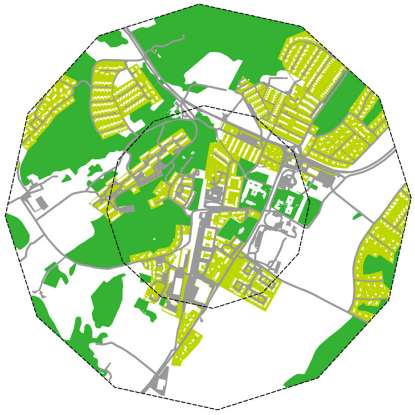

IDAG

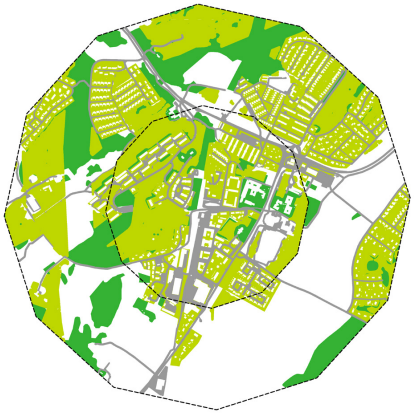

FÖRTÄTNINGSSCENARIO

MARKANVÄNDNING

MARKANVÄNDNING IDAG	RIKTLINJER FÖR MARKANVÄNDNING	FÖRTÄTNINGSSCENARIO
Kvartersmark 23%	Kvartersmark 30–40 %	Kvartersmark 40 %
Offentlig platsmark 27%	Offentlig platsmark minst 15 %	Offentlig platsmark 15 %
Gatumark 13 %	Gatumark 20–30 %	Gatumark 12 %
Övriga ytor 37 %	Övriga ytor Max 10 %	Övriga ytor 33 %

REFERENSER

Bettencourt, L, 2007. Growth, innovation, scaling, and the pace of life in cities, (PNAS 104 (17))

Ewing, Reid and Cervero, Robert, 2010. Travel and the Built Environment, Journal of the American Planning Association.

Florida, R, 2006. Den kreativa klassens framväxt. (Göteborg: Daidalos)

Göteborgsregionens kommunalförbund, 2013. Hållbar tillväxt. Mål och strategier med fokus på regional struktur.

Gössling S, 2014. Transport transitions in Copenhagen: Comparing the cost of cars and bicycles. Ecological Economics. 113: 106-113

Göteborgs stad, 2017. Indikatorer för stadskvalitet.

Göteborgs stad, 2013. Mellanstadens utbyggnadspotential.

Göteborgs stad och Göteborgsregionens kommunalförbund, 2016, Mervärdeskapande stadsutveckling.

Halmstads kommun, 2014. Bostadskvaliteter i Halmstad.

IPCC, 2015. Climate change 2014: Mitigation of Climate Change

Köpenhamns universitet, 2013. Værdisætning af bykvaliteter- fra hovedstad til provins. Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet.

LEED, 2009. For Neighborhood Development: Rating System

Länsstyrelsen i Skånes län, 2010, Stationsnära läge.

Mölndals stad, 2017. Förtätningsanalyser och förslag på förtätningsstrategi.

Thompson, D. 2013. Suburban Sprawl: Exposing hidden costs, identifying innovations. Sustainable Prosperity . Ottawa.

Spacescape Asplan Viak. 2016, Uterum i tett by. Bergen

Speck, J, 2012. Walkable City: How Downtown Can Save America, One Step at a Time. (New York: Farrar, Straus and Giroux)

TMR, 2012. Värdering av stadskvaliteter i Stockholmsregionen.

UN Habitat, 2014. A new strategy of sustainable neighbourhood planning: Five Principles

SPACESCAPE Spacescape AB / Östgötagatan 100 / Box 4700 / SE–116 92 Stockholm / Sweden
Tel +46 8 452 97 67 / www.spacescape.se / info@spacescape.se

FÖP Kode trafikutredning
Planskildhet över järnvägen
220823

KUNGÄLVS KOMMUN

PLANSKILDHET KODE

KUNGÄLVS KOMMUN

Förslag på planskilda korsningar för ersättning av plankorsning vid passage av järnvägen.

KUNGÄLVS KOMMUN

Trafikutredning 2021

Under 2021 tog Sigma trafikkonsulter fram skissförslag på passager över och under Bohusbanan i Kode. Tre olika lägen har identifierats som möjliga för passage av bil. Dessutom har passage vid tågstationen för gång- och cykel studerats samt möjligheten till planskild gång- och cykelbana vid Hedsvägen.

Arbetsgruppen för FÖPen har kompletterat utredningen med fler för- och nackdelar med förslagen.

KUNGÄLVS KOMMUN

Bakgrund

Utredningar för Kode med inriktning trafik

- 2012 Trafikutredning med förslag på passager över/ under järnvägen
- 2017 en Åtgärdsvalsstudie (ÅVS) för järnvägspassagen
- 2021 Trafikutredning för ny skola i centrala Kode och en trafikutredning med uppdraget att titta på 3 alternativa platser med väg/ gång/ cykel koppling. Alternativ som redogör för över eller under järnvägen.
- 2021-09-12 Trafikutredning med 3 platser på förslag på planskildhet med järnvägen i samband med FÖP Kode.

Uppdraget

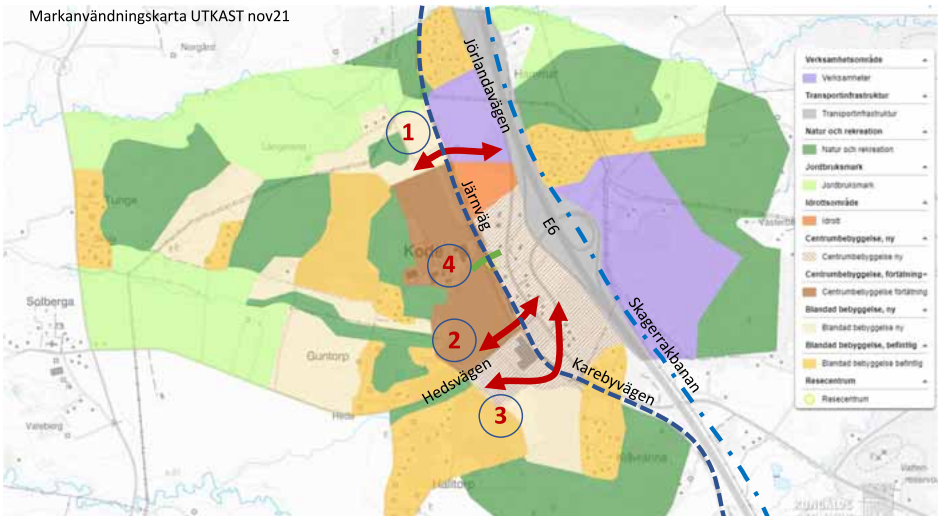

Beskrivning av numreringen för planskildhet vid järnvägen.

1. Norra läget – 1a. bro och 1b. tunnel
2. Hedsvägen – 2a. bro, 2b. tunnel och 2c. nedsänkning. Samt GC-2d.bro och 2e. tunnel
3. Södra läget – 3.a bro
4. Vid tågstationen – 4a. bro med hiss och 4b. bro med trappa

I uppdraget har hänsyn tagits till framtida dubbelspår och krav på höjd över järnväg. Samt att det vid anslutningspunkterna till befintlig väg har förslagits cirkulationsplats. För de större vägarna i Kode är Trafikverket väghållare och för bostadsgatorna är Kode vägförening väghållare.

1A. NORRA LÄGET - VÄGBRO

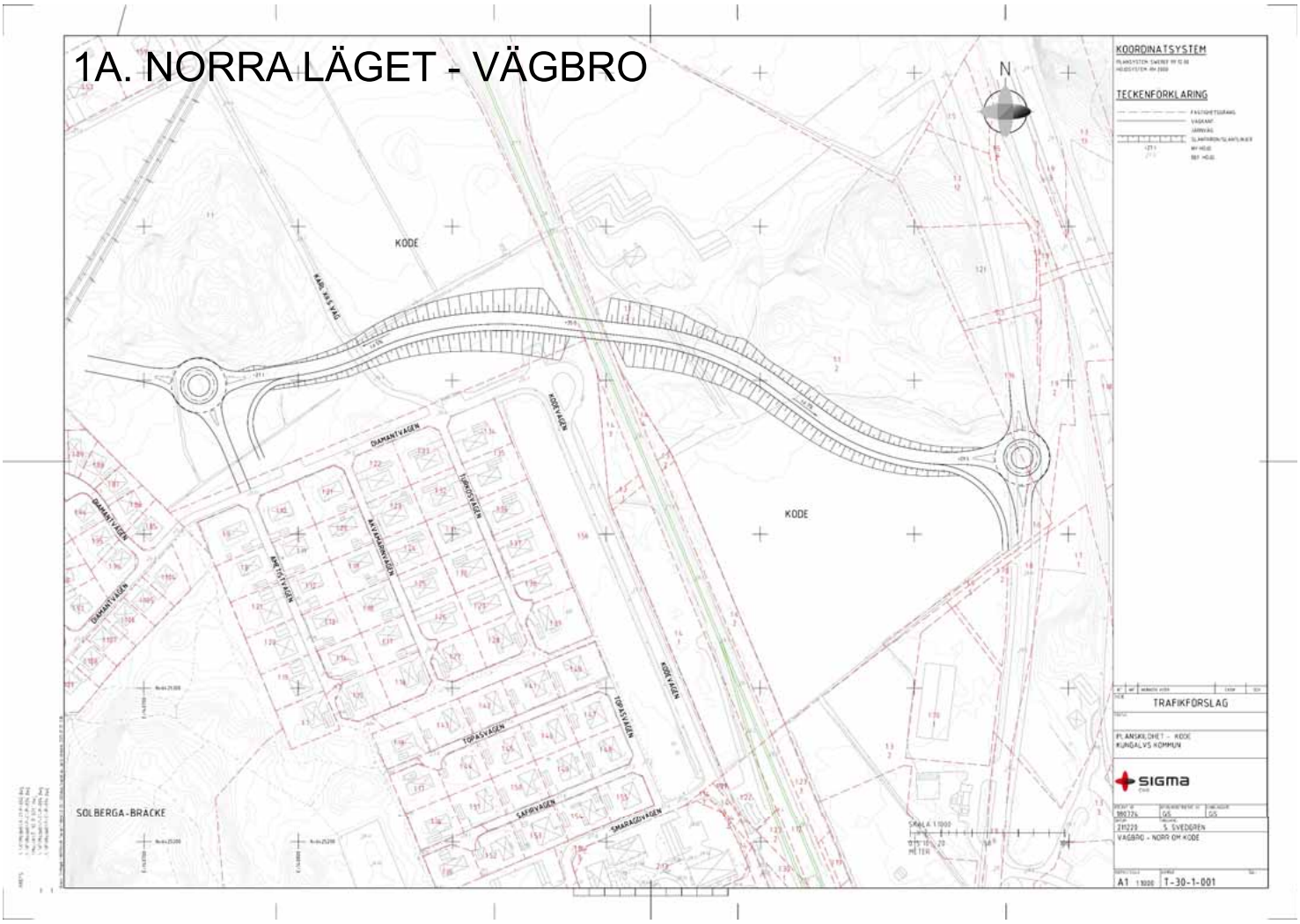

1A. NORRA LÄGET - VÄGBRO

FÖRDELAR

- Berör få verksamheter/ bostäder.
- Möjliggör centrumutveckling i söder.
- Ger en ny trafikstruktur norr om samhället med möjlighet till ringled.
- Liten påverkan på tåg- och biltrafiken under byggnation. Centrala verksamheter går fortfarande att nå under byggnation.

NACKDELAR

- Kräver åtkomst till privat jordbruksmark.
- Kostnad markinlösen.
- Ev kan förflyttning av centrum ske?
- Innebär behov av två väglänkar att även befintlig väglänk behålls.
- Stor påverkan på det flacka landskapets karaktär.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%		Trafikanordningar, 15%		Generell osäkerhet, 30%		**Total kostnad**
29 500 000 kr	5 900 000 kr		4 500 000 kr		8 900 000 kr		**48 800 000 kr**

1B. NORRA LÄGET - VÄGTUNNEL

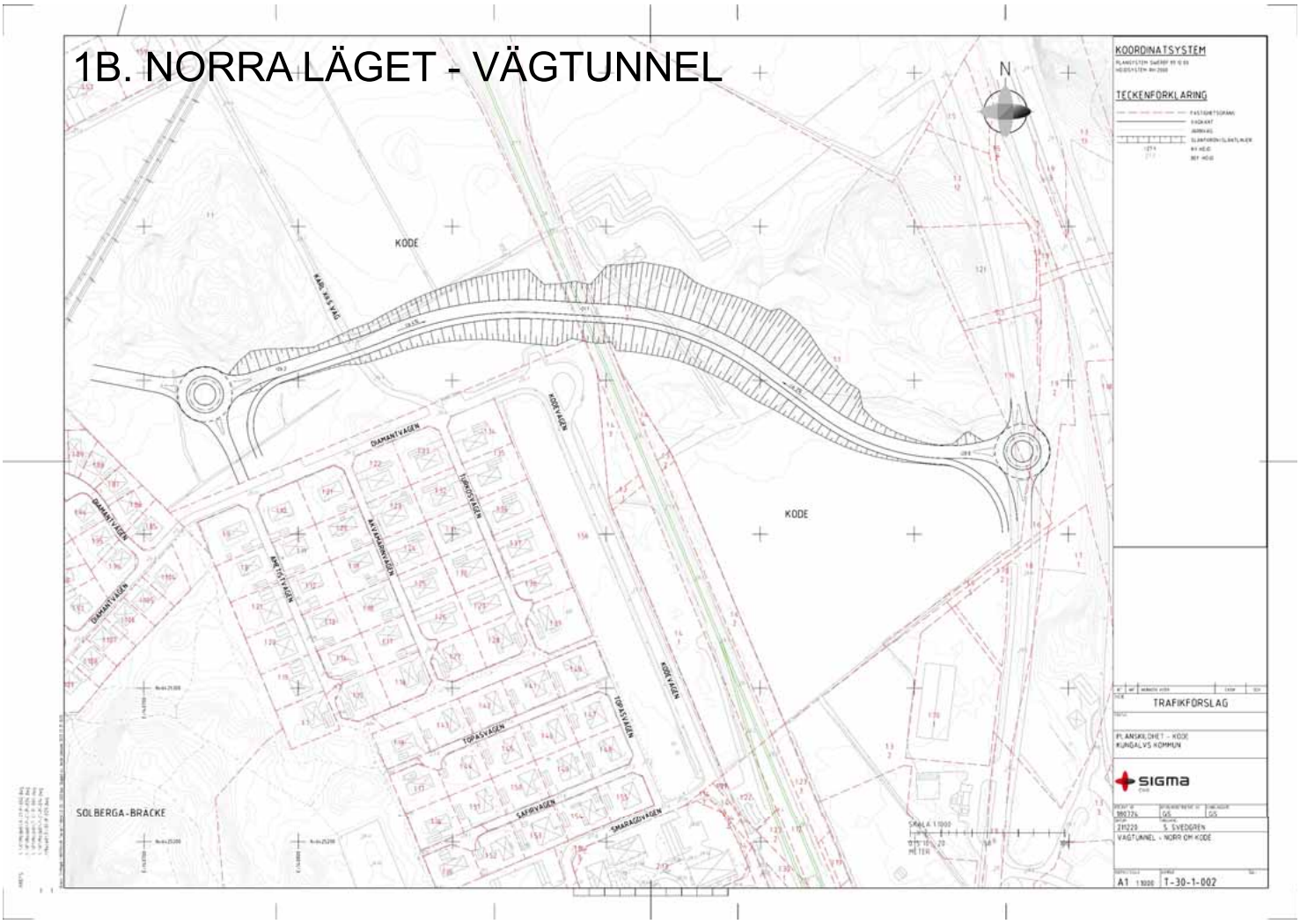

1B. NORRA LÄGET - VÄGTUNNEL

FÖRDELAR

- Berör få verksamheter/ bostäder.
- Möjliggör centrumutveckling i söder.
- Ger en ny trafikstruktur norr om samhället med möjlighet till ringled.
- Liten påverkan på biltrafiken under byggnation. Centrala verksamheter går fortfarande att nå under byggnation.
- Liten påverkan på landskapsbilden.

NACKDELAR

- Kräver åtkomst till privat jordbruksmark.
- Kostnad markinlösen.
- Ev kan förflyttning av centrum ske?
- Innebär behov av ytterligare väglänk i o m långt från bef infrastruktur (Hedsvägen)
- Tågtrafiken behöver eventuellt stoppas under byggtid.
- Lösning för vatten i tunneln måste hanteras, krävs pumpstation.

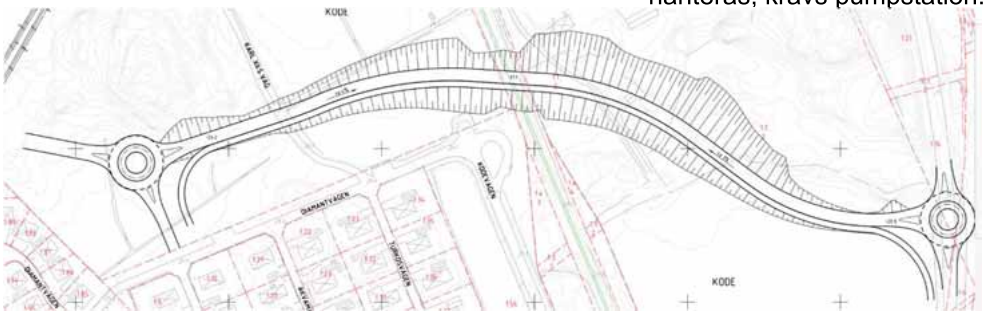

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%		Trafikanordningar, 15%		Generell osäkerhet, 30%		**Total kostnad**
31 200 000 kr	6 300 000 kr		4 700 000 kr		9 400 000 kr		**51 600 000 kr**

2A. HEDSVÄGEN - VÄGBRO

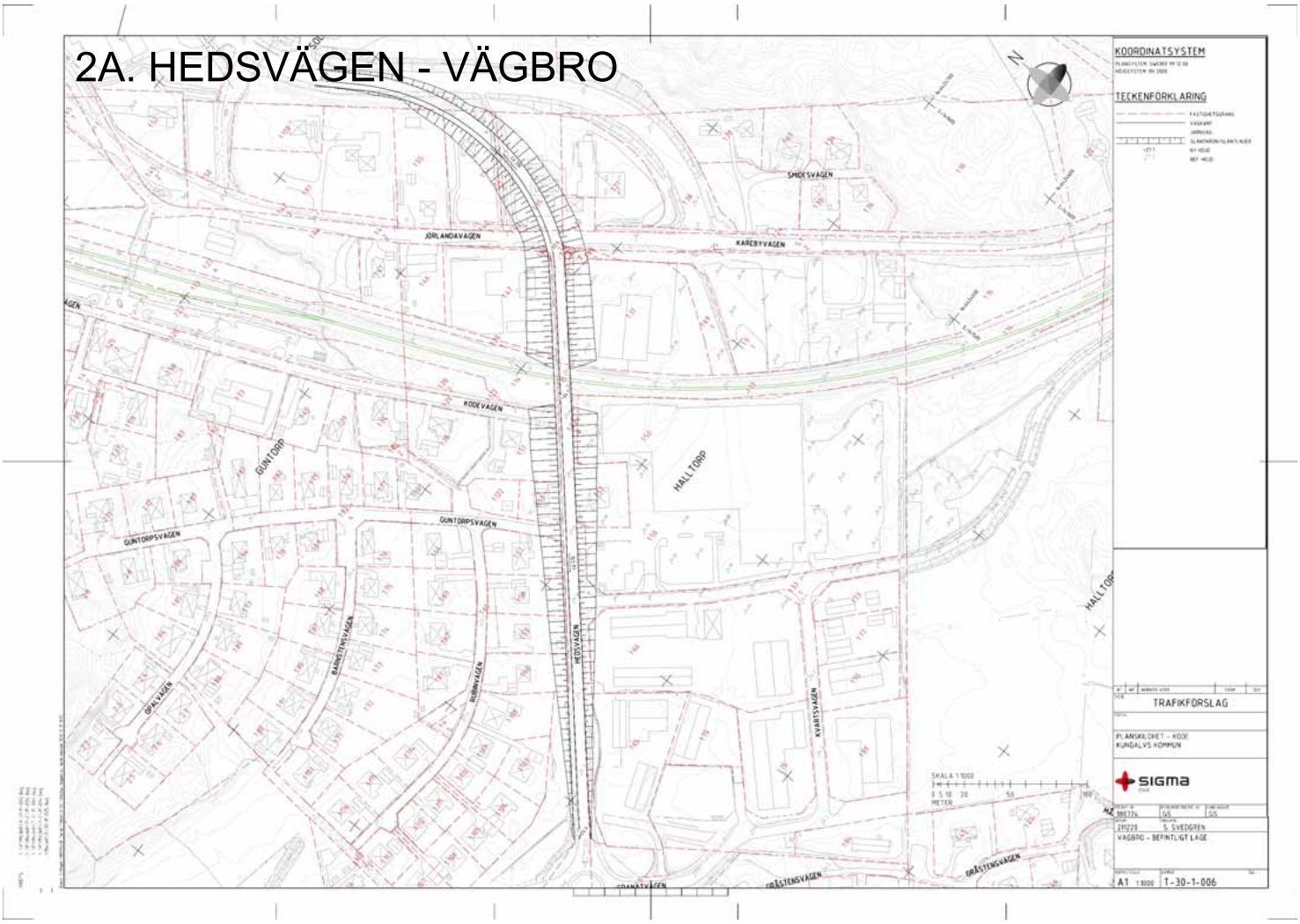

2A. HEDSVÄGEN - VÄGBRO

FÖRDELAR

- Central placering
- Ingen ny vägdragning väster om järnvägen
- Delvis kommunal mark

NACKDELAR

- Inkräktar på privata fastigheter.
- Kostnad markinlösen.
- Skär igenom centrumområdet.
- Tar bort hela befintliga korsningen vid Jörlandavägen och ny anslutning till Kodevägen krävs.
- Lösning för omledning av trafik medan bygget sker.
- Behöver långa ramper vilket tar hela befintliga vägen i anspråk.
- Påverkan på stadsbilden genom höga pelare.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
21 500 000 kr	4 300 000 kr	3 300 000 kr	6 500 000 kr	**35 600 000 kr**

2B. HEDSVÄGEN VÄGTUNNEL

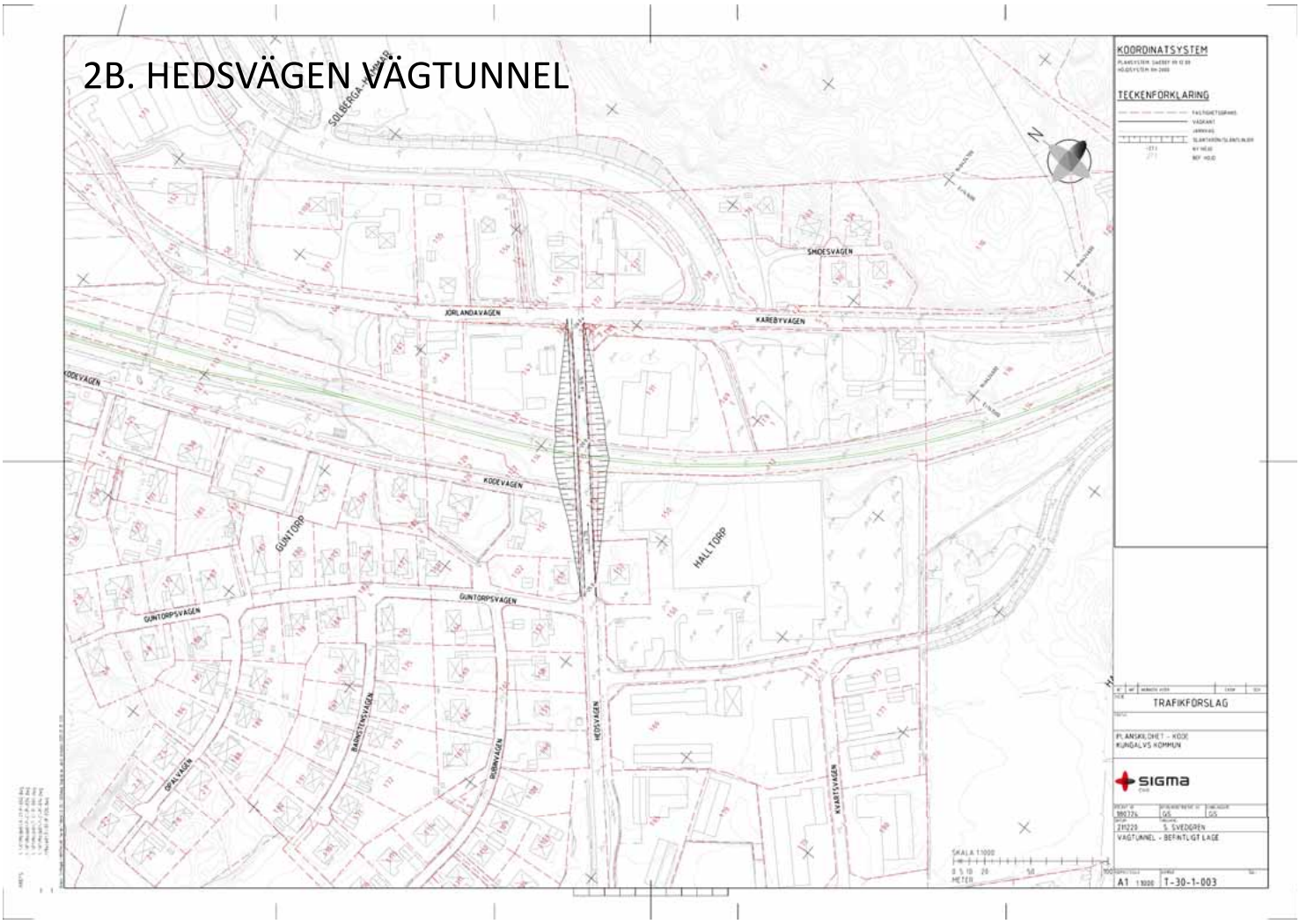

2B. HEDSVÄGEN - VÄGTUNNEL

FÖRDELAR

- Centralt läge.
- Befintligt läge, gällande trafikstruktur.
- Delvis kommunal mark.

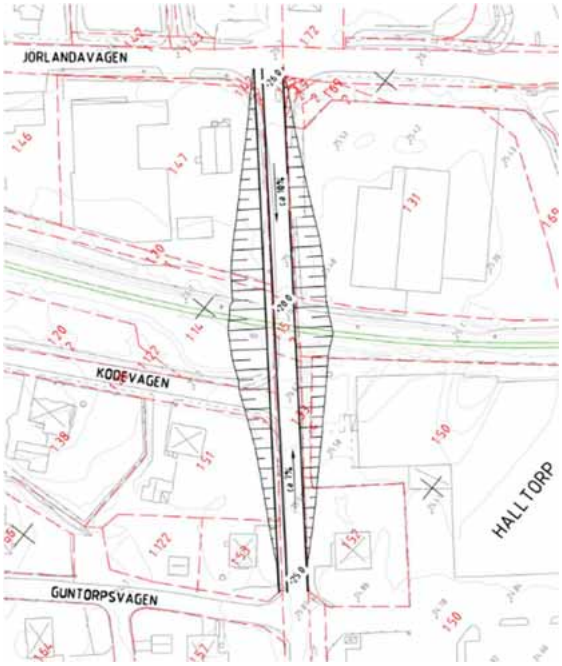

NACKDELAR

- Inkräktar på privata fastigheter.
- Kräver markinlösen.
- Påverkar flera verksamheter.
- Skapar en barriär i i centrum.
- Ny anslutning till Kodevägen krävs.
- Lösning för omledning av trafik vid byggnation.
- Lösning för vatten i tunneln måste hanteras, krävs pumpstation.
- Tågtrafiken behöver eventuellt stoppas under byggtid. - (vid gjutning)
- Brant lutning både för fordon och oskyddade trafikanter

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
13 100 000 kr	2 700 000 kr	2 000 000 kr	4 000 000 kr	**21 800 000 kr**

2C. HEDSVÄGEN - NEDSÄNKNING OCH CIRKULATION

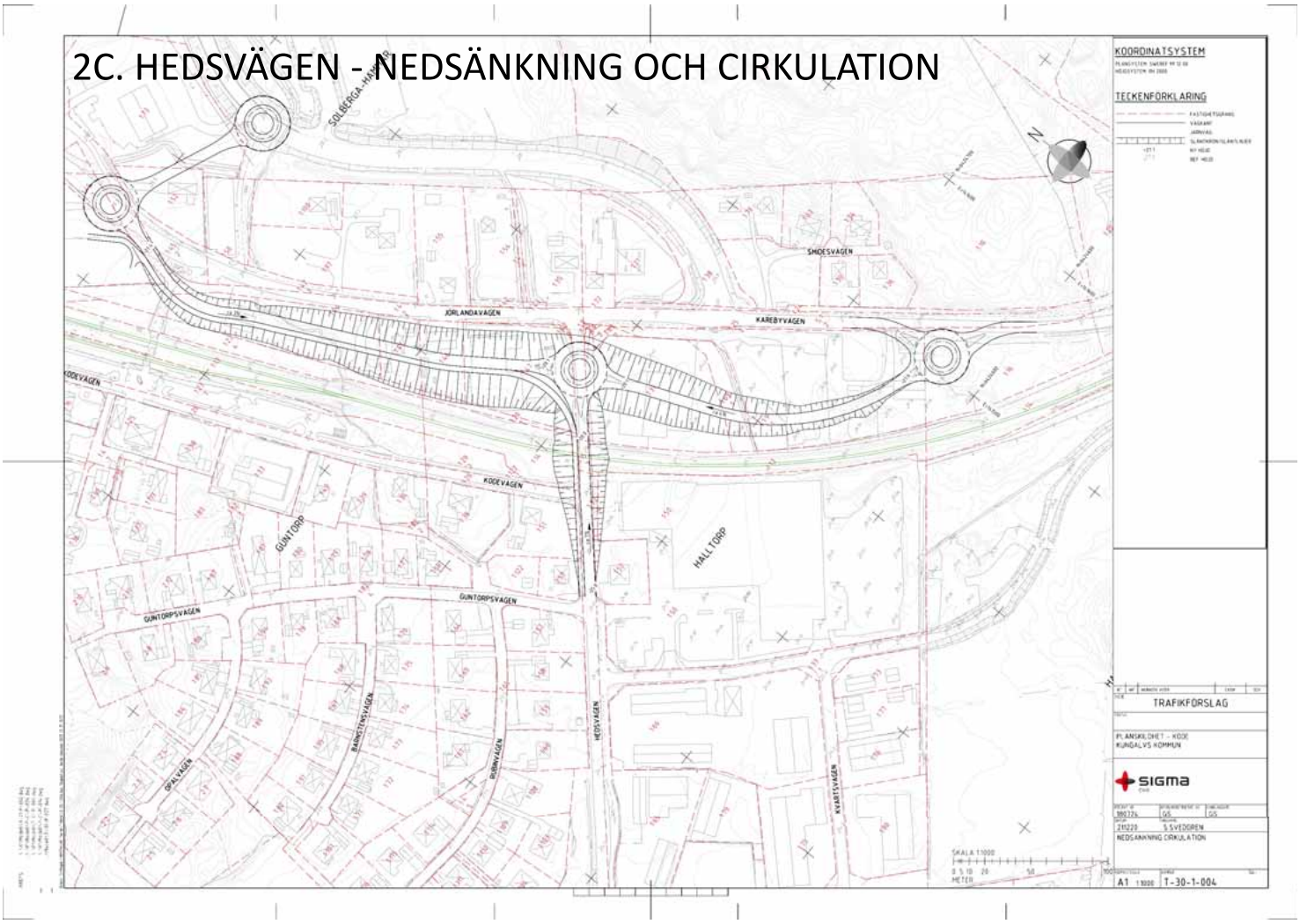

2C. HEDSVÄGEN - NEDSÄNKNING OCH CIRKULATION

FÖRDELAR

- Befintligt läge.
- Central placering.
- Jörlandavägen kvar som helhet.

NACKDELAR

- Stora ingrepp och många fastigheter behövs tas i anspråk.
- Kräver markinlösen.
- Skapar en oattraktiv centrummiljö för gående och cyklande.
- Nya anslutningar mot Jörlandavägen.
- Kräver omledning av trafik under byggnation.
- Lösning för vatten i tunneln måste hanteras, krävs pumpstation.
- Tågtrafiken behöver eventuellt stoppas under byggtid.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%		Trafikanordningar, 15%		Generell osäkerhet, 30%		**Total kostnad**
35 800 000 kr	7 200 000 kr		5 400 000 kr		10 800 000 kr		**59 200 000 kr**

3A. SÖDRA LÄGET - VÄGBRO

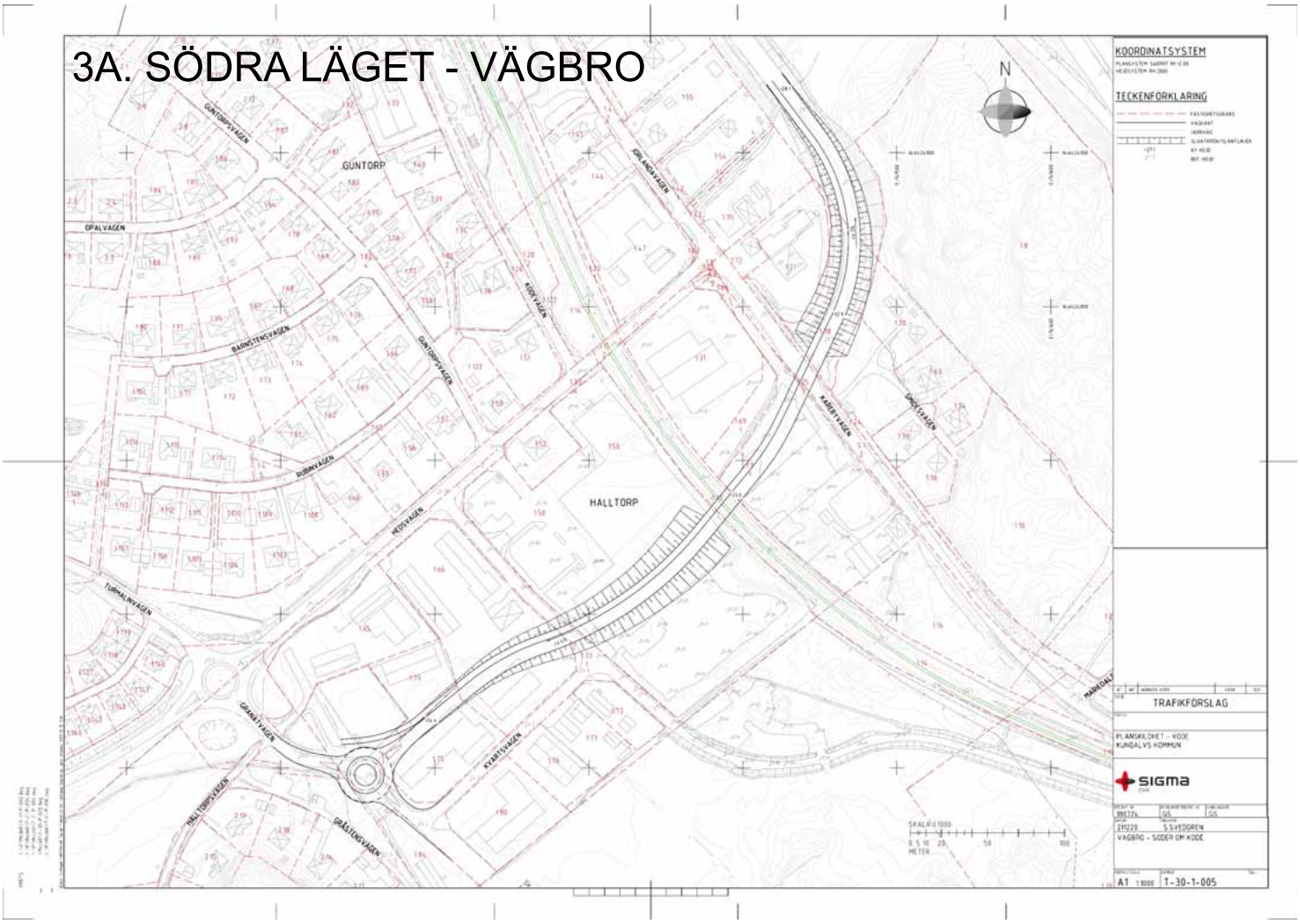

3A. SÖDRA LÄGET - VÄGBRO

FÖRDELAR

- Fordonstrafiken leds utanför bostadsområden och centrumbebyggelse.
- Ansluter till område som föreslås omvandlas till centrumbebyggelse och kan anpassas till ny byggnation av området.
- Förhållandevis central placering.
- Liten påverkan på biltrafiken under byggnation.
- Centrala verksamheter går fortfarande att nå under byggnation.

NACKDELAR

- Inkräktar på privata fastigheter.
- Tar verksamheter i anspråk.
- Kräver markinlösen.
- Ny anslutning till Jörlandavägen krävs.
- Påverkar centrummiljön med höga pelare.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
59 500 000 kr	11 900 000 kr	9 000 000 kr	17 900 000 kr	**98 300 000 kr**

KUNGÄLVS KOMMUN

Planskildhet för Gång- och cykel

Om ny planskildhet för fordonstrafik och gång/cykel löses i ett annat läge kan Hedsvägen byggas om för endast gång- och cykel.

Två alternativ är framtagna med en bro och en tunnel.

2D. HEDSVÄGEN - GC-BRO

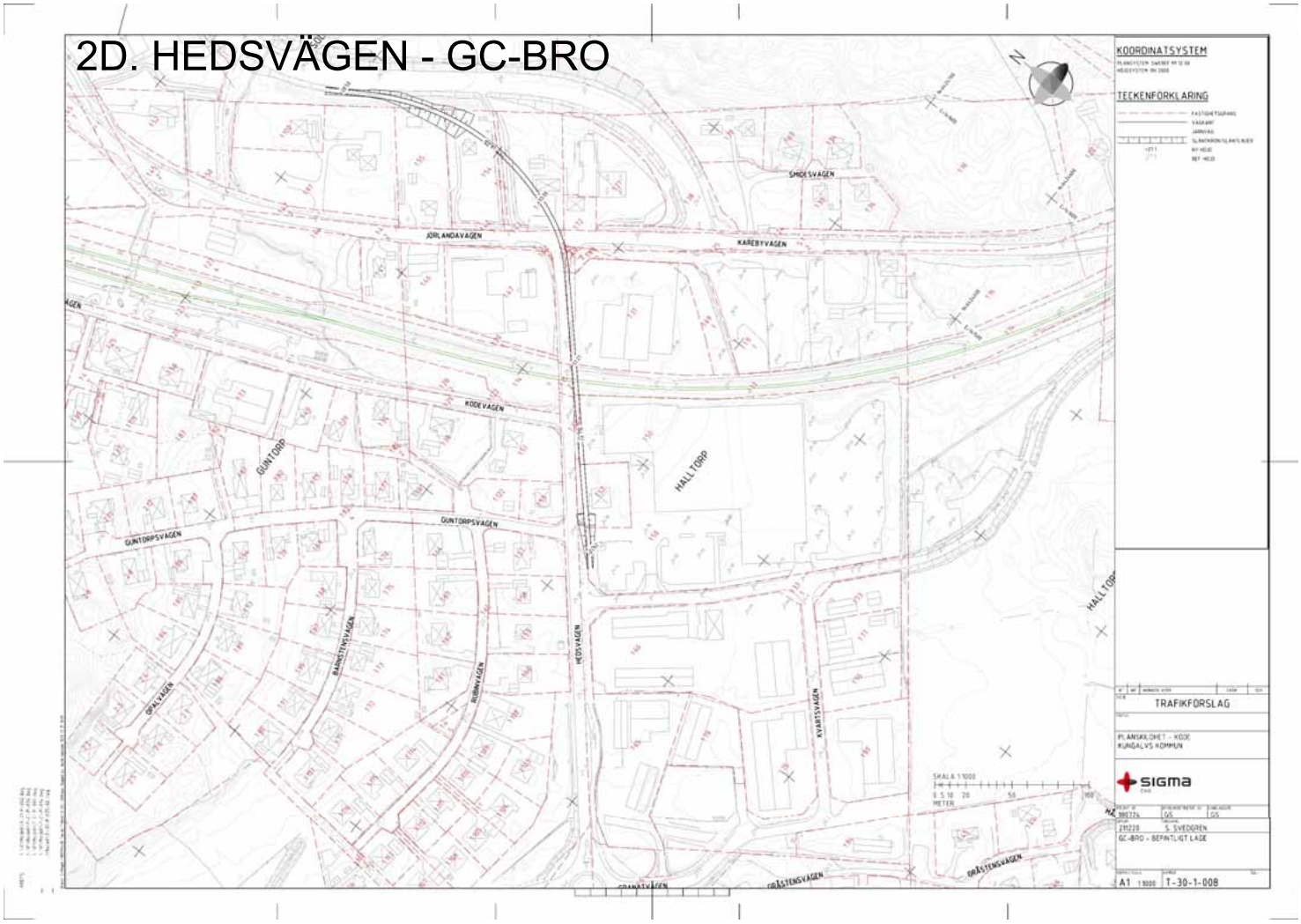

2D. HEDSVÄGEN - GC-BRO

FÖRDELAR

- Befintlig korsning kan behållas.
- Centralt läge.
- Kräver lägre höjd än vägbro. 1m lägre konstruktion.
- Delvis kommunal mark.

NACKDELAR

- Inkräktar på privata fastigheter.
- Påverkar centrummiljön på grund av hög höjd.
- Kan upplevas otrygg för oskyddade trafikanter.
- Kräver markinlösen.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
21 700 000 kr	4 400 000 kr	3 300 000 kr	6 600 000 kr	**36 000 000 kr**

2E. HEDSVÄGEN - GC-TUNNEL

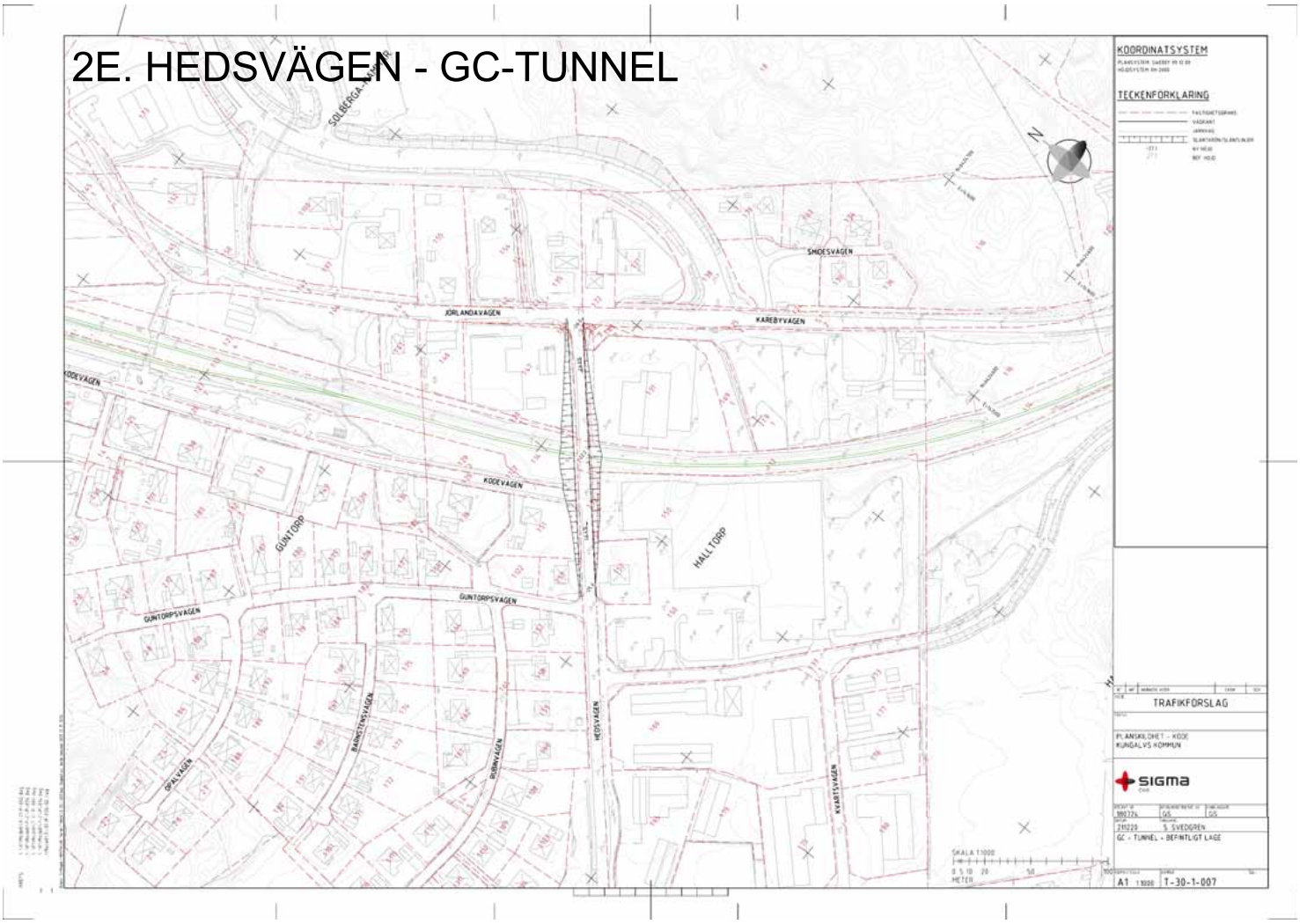

2E. HEDSVÄGEN - GC-TUNNEL

FÖRDELAR

- Centralt läge.
- Ökad framkomlighet för oskyddade trafikanter.
- Bef höjder på Jörlandavägen och Hedsvägen kan nyttjas.
- Till viss del kommunal mark.

NACKDELAR

- Ny anslutning till Kodevägen krävs.
- Lösning för vatten i tunneln måste hanteras, krävs pumpstation.
- Tågtrafiken behöver eventuellt stoppas under byggtid.
- Brant lutning.
- Berör privat och statlig mark.
- Kräver markinlösen.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
8 300 000 kr	1 700 000 kr	1 300 000 kr	2 500 000 kr	**13 800 000 kr**

KUNGÄLVS KOMMUN

TÅGSTATION

Hur kan vi ta oss över eller under järnvägen?

4B. TÅGSTATION - GC-BRO MED HISS

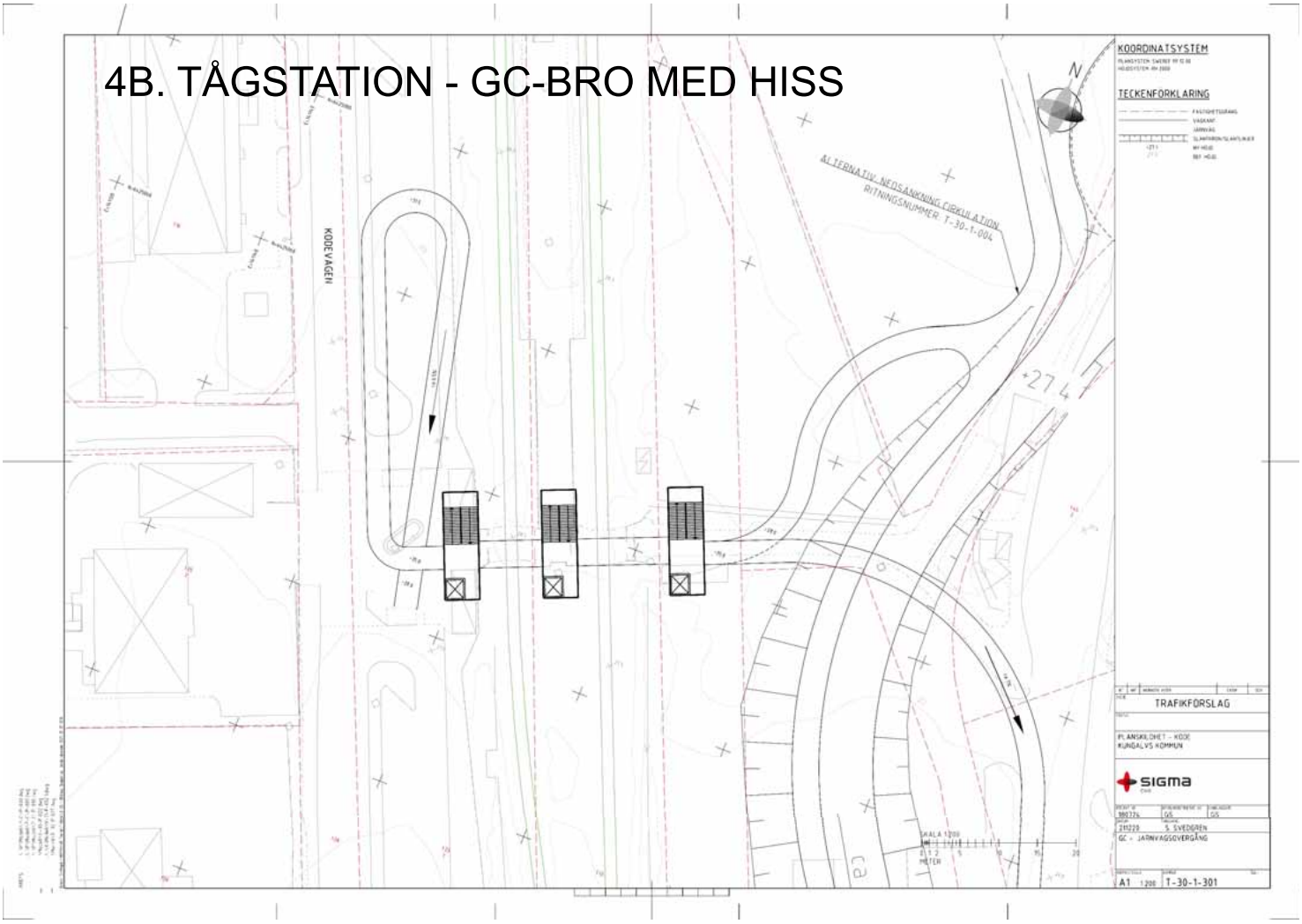

4B. TÅGSTATION - GC-BRO MED HISS

FÖRDELAR

- Berör främst kommunal och statlig mark.
- Skapar bra tillgänglighet för oskyddade trafikanter.
- Väderskydd.
- Cyklisterna kan cykla över.

NACKDELAR

- Bilparkering vid perrong tas i anspråk.
- Långa ramper för att uppnå god tillgänglighet.
- Gestaltningsmässigt inte anpassat till Kode.
- Berör statlig mark, kan innebära längre process.

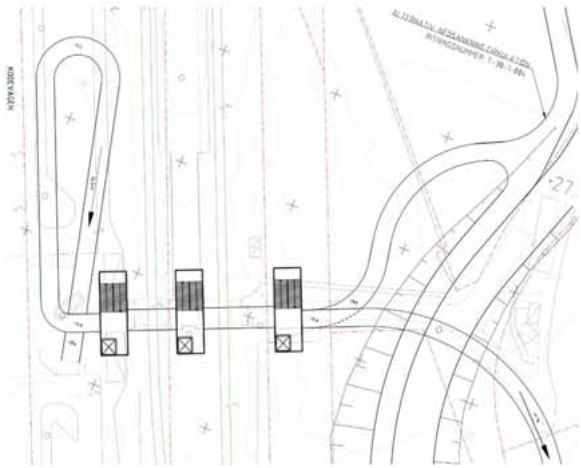

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%		Trafikanordningar, 15%		Generell osäkerhet, 30%		**Total kostnad**
21 500 000 kr	4 300 000 kr		3 300 000 kr		6 500 000 kr		**35 600 000 kr**

4B. TÅGSTATION - GC-BRO MED TRAPPA

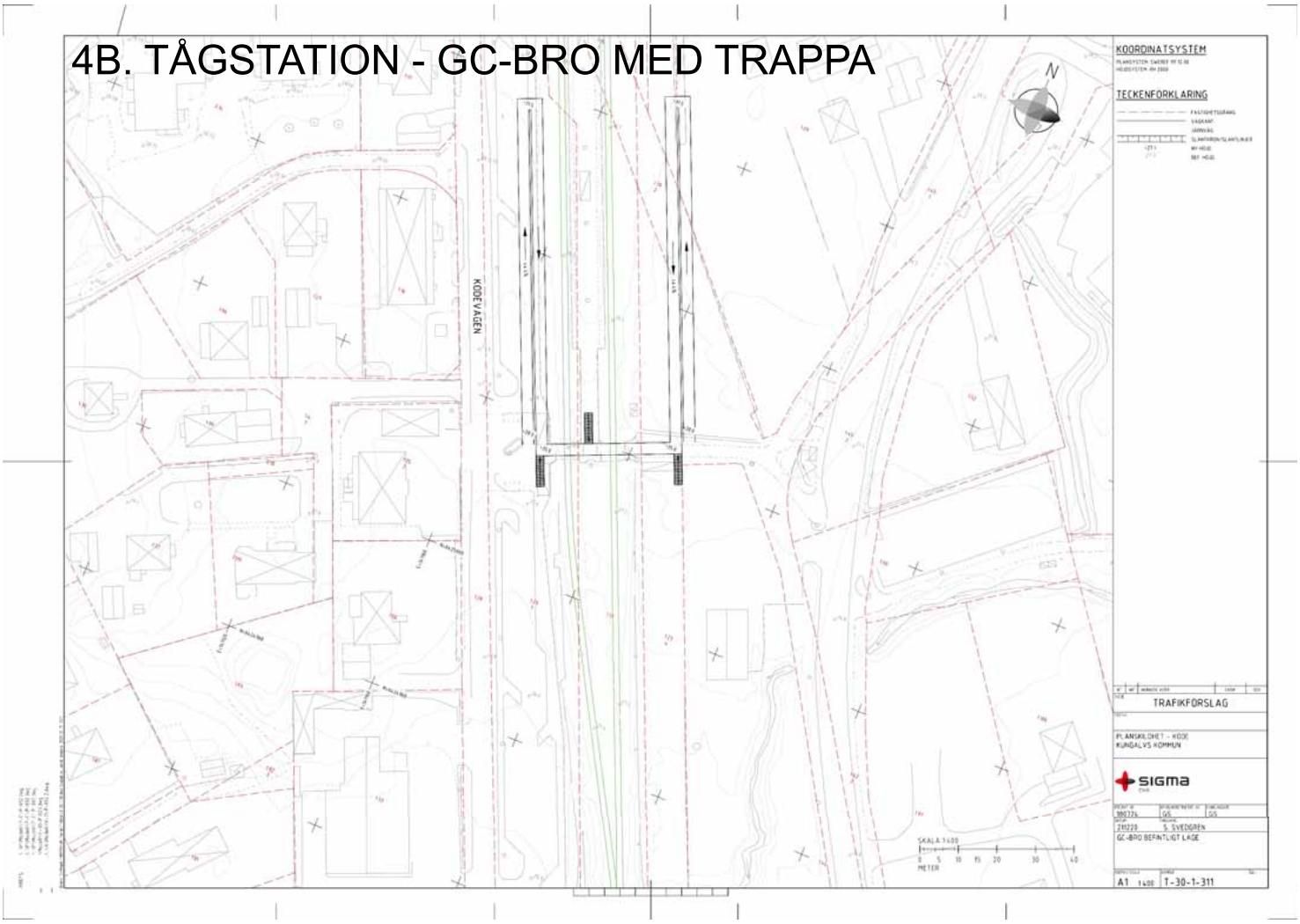

4B. TÅGSTATION - GC-BRO MED TRAPPA

FÖRDELAR

- Skapar bra tillgänglighet för oskyddade trafikanter.
- Cyklisterna kan cykla över.
- Berör statlig mark, inte privat.

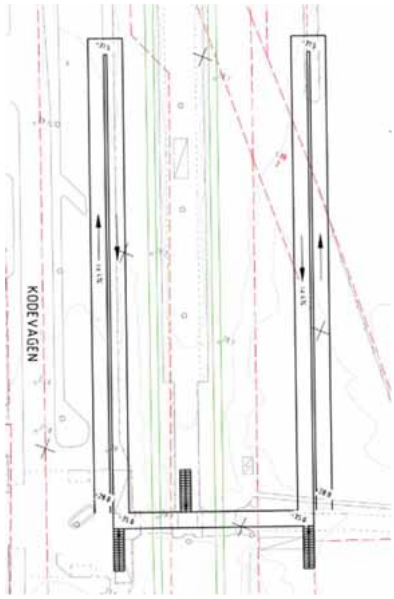

NACKDELAR

- Berör statlig mark, kan innebära längre process.
- Gestaltningsmässigt inte anpassat till Kode.
- Långa ramper med 90 graders svängar gör att cykeln har hastighet noll i svängen.
- Inkräktar på bilparkering och fastigheter.
- Dålig tillgänglighet för rörelsehindrade endast trappor.
- Dålig tillgänglighet till perrong för rörelsehindrade.

UPPSKATTAD KOSTNAD

Kostnad entreprenad	Projektering och byggledning, 20%	Trafikanordningar, 15%	Generell osäkerhet, 30%	**Total kostnad**
9 200 000 kr	1 900 000 kr	1 400 000 kr	2 800 000 kr	**15 300 000 kr**

KUNGÄLVS KOMMUN

Sammanfattning

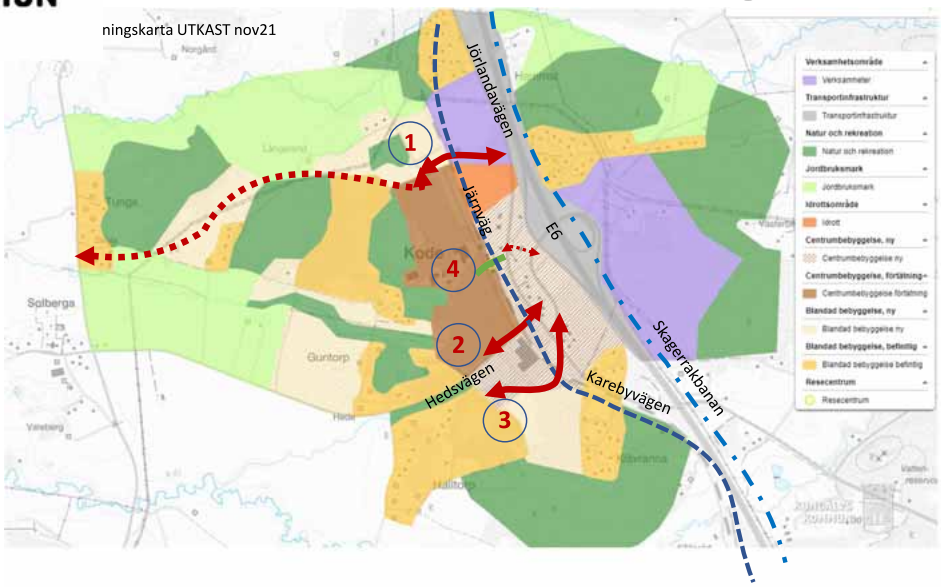

Övrigt:
Saknar förslag på Tunnel i södra läget samt tunnel vid tågstationen

Kostnaderna för alternativ variera pga av längden på bro/ tunnel. 35- 100 Mkr

Planerade komplettering ar:
Busstation med GC-tunnel vid tågstation.

1.Norra läget – En ny vägkoppling mellan Kodevägen och väg 574 kan vara ett komplement till Hedsvägen och kanske en framtida ringled (streckad linje). Alternativet innebär begränsar centrumutvecklingen i o m fortsatt genomfartstrafik på bef vägar. En fördel att få fastigheter blir berörda.

2. Hedsvägen – En planskildhet på befintlig väg ökar tillgängligheten oavsett bro eller tunnel. Föreslagna lösningar är utrymmeskrävande vilket innebär att många fastigheter blir berörda och begränsar centrumutvecklingen.

3. Södra läget – En ny vägbro mellan Hedsvägen och väg E6 ramp ökar tillgänglighet och möjliggör för att leda runt genomfartstrafik både i sydnordlig och östvästlig riktning. Alternativet möjliggör också för en bättre centrumutveckling och färre fastighetsägare blir berörda.

4. Vid tågstationen – GC-bro med kopplingar mot till perrong har långa ramper och bristande gestaltning.

KUNGÄLVS KOMMUN

Vidare arbete

FÖPen beskriver ett framtida centrumområdet med en blandning av bostäder och lokaler nära stationen för en utveckling av ett attraktivt stationssamhälle. Centrummiljön ska inbjuda till att gå och cykla. En ny trafiklösning ska inte skapa oattraktiva miljöer.

Samtidigt ska inte nya trafiklösningar skapa mer bilåkande. Finns det behov av att leda om genomfartstrafiken och om detta görs innebär det möjlighet till bostäder? Flera planskilda GC-kopplingar för att öka tillgängligheten? Utvärdera hur ska vi integrera infrastrukturen med centrumutveckling? Vilken lösning är mest fördelaktig? Behålla bef korsning vid järnvägen?

Allt är möjligt att bygga. Det frågeställningarna som finns är:

- Saknar rådighet - Kommunen behöver ta över huvudmannaskapet på ett flertal vägar - vägförening/ Trafikverket?
- Statligt - Om Trafikverket bygger finns risk för långa ledtider och högre kostnader. Om kommunen rådighet kan kommunen bygga enligt plan.
- Pågående planer att ta hänsyn till - framtida regional cykelväg, utbyggnad av södra Bohusbanan och Skagerrakbana.

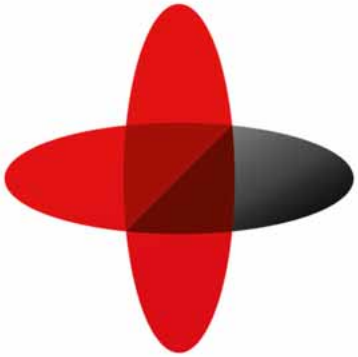

SIGMA

Expect a better tomorrow

CALLUNA

Naturvärdesinventering (NVI)

– Vid Kode, Kungälvs kommun, inför översiktsplan, 2023

SWEDAC ACKREDITERING
Ackred. nr. 1959
Kontroll
ISO/IEC 17020 (C)

OM RAPPORTEN:

Titel: Naturvärdesinventering (NVI) – vid Kode, Kungälvs kommun, inför fördjupad översiktsplan, 2023

Version/datum: 2023-10-31

Rapporten bör citeras enligt följande: Björk, J. (2023). *Naturvärdesinventering (NVI) – vid Kode, Kungsälvs kommun, inför fördjupad översiktsplan, 2023*. Calluna AB.

Foton i rapporten: © Calluna AB där inget annat anges

Omslag: Bilden föreställer en bäck i lövskog (vänster), betesmark med kor (övre höger) och brandticka (nedre höger).

OM UPPDRAGET:

På uppdrag av: Kungälvs kommun

Uppdragsgivarens kontaktperson: Linda Andreasson

Utfört av: Calluna AB (Organisationsnummer: 556575–0675)
Adress huvudkontor: Linköpings slott, 582 28 Linköping
Hemsida: www.calluna.se
Telefon (växel): +46 13-12 25 75

Projektledare: Eric Wahlsteen (Calluna AB)

Rapportförfattare: Julia Björk (Calluna AB)

Fältarbete: Julia Björk (Calluna AB)

Kartproduktion: Marlijn Sterenborg (Calluna AB)

Kvalitetssäkring: Eric Wahlsteen (Calluna AB)

Mall versionsdatum: 2023-07-13

Callunas interna projektkod: EWN0105

Innehåll

Sammanfattning 4

Läsanvisning 6

1 Inledning 8
1.1 Uppdraget och kartläggningens syfte ... 8
1.2 Inventeringsområdet och förstudieområdet ... 8

2 Metod och genomförande 10
2.1 Metodbeskrivning naturvärdesinventering (NVI) ... 10
2.2 Genomförande av NVI samt fördjupade inventeringar ... 15

3 Resultat 22
3.1 Allmän beskrivning av inventeringsområdet ... 22
3.2 Känd kunskap om området och eventuell förekomst av skyddad natur ... 22
3.3 Redovisning av vattensystem ... 23
3.4 Landskapsområden ... 25
3.5 Naturvärdesbiotoper ... 26
3.6 Arter ... 29
3.7 Fördjupade inventeringar ... 31

4 Slutsatser 33
4.1 Sammanfattande slutsatser ... 33
4.2 Behov av ytterligare fältbesök eller fördjupade inventeringar p.g.a. begränsningar i uppdraget ... 33
4.3 Naturvärdesinventeringens resultat i relation till miljöbalken och skadelindringshierarkin ... 33

Referenser 35

Bilaga 1 Referens till underlag med miljöinformation (separat bilaga) 36

Bilaga 2 Objektsredovisning av landskapsområden 37

Bilaga 3 Objektsredovisning av naturvärdesbiotoper 38

Bilaga 4 Artförteckning över Callunas påträffade värdearter, rödlistade och fridlysta arter 62

Bilaga 5 Artförteckning över rödlistade och fridlysta arter kända sedan tidigare 69

Bilaga 6 Artförteckningar över invasiva främmande arter 91

Sammanfattning

Calluna AB har 2023 på uppdrag av Kungälvs kommun utfört en naturvärdesinventering (NVI) av Kode. Bakgrunden till inventeringen är att området ingår i en ny fördjupad översiktsplan. En NVI syftar till att kartlägga, beskriva och värdera naturområden av betydelse för biologisk mångfald inom ett avgränsat område.

Uppdraget har utförts enligt SIS standard för naturvärdesinventeringar SS 199000:2023. NVI:n utfördes enligt kartläggningstypen detaljeringsgrad medel - naturvärdesklass 1-3 och med tillägget fördjupade inventeringar av särskilt skyddsvärda träd och generellt skyddade biotopskyddsområden. Fältinventering utfördes under 11–16 september samt 2 – 6 oktober 2023.

Inventeringsområdet utgörs av ett mosaiklandskap med många olika naturtyper. Stora delar av området är kuperat, inte minst där det idag är bevuxet med skog eller förekommer bete. I inventeringsområdets centrala del ligger själva tätorten Kode som främst utgörs av villor och infrastruktur i form av vägar, cykelbanor, butiker och järnväg. Utanför tätorten finns jordbruksmark i form av åkermark, betesmark och fodervallar. Betesmarkerna har ofta inslag av klipphällar, block, fuktstråk, småvatten och stenmurar. Inom inventeringsområdet finns även olika typer av skogsbiotoper såsom lövskog, blandskog, barrblandskog och granproduktionsskogar.

Vid inventeringen avgränsades totalt två landskapsområden, varav ett är värdelandskap. Värdelandskap är ett landskapsområde med särskild betydelse för biologisk mångfald.

Vid inventeringen avgränsades totalt 23 naturvärdesbiotoper (totalt 43,9 ha av inventeringsområdets 516 ha). Av dessa biotoper var inga med *högsta naturvärde* (naturvärdesklass 1), ett med *högt naturvärde* (naturvärdesklass 2) och 22 med *påtagligt naturvärde* (naturvärdesklass 3).

Vid Callunas inventering noterades 23 värdearter[1]. En värdeart är en art som har särskild betydelse för biologisk mångfald. En värdeart kan även indikera att ett område har särskild betydelse för biologisk mångfald och därför bedömts lämplig att använda för naturvärdesbedömning. Genomgång av artutsök från SLU Artdatabankens databaser för artobservationer som gjorts med hjälp av Analysportalen visar att 15 rödlistade och/eller fridlysta värdearter finns rapporterade inom inventeringsområdet eller kan knytas till inventeringsområdet. Inga av dessa värdearter påträffades under inventeringen, men Calluna gör bedömningen att de ej påträffade värdearterna rimligen förekommer inom inventeringsområdet.

Bland de påträffade värdearterna finns några särskilt intressanta fynd. Spillkråka och mindre hackspett är knutna till bland- och lövskog med förekomst av äldre lövträd, döda träd och/eller grova träd. Arterna missgynnas av gallring av lövträd, avverkning av grova träd och avverkning av äldre lövträd.

Callunas inventering och tidigare fynduppgifter från området visar på förekomst av 74 fridlysta arter enligt artskyddsförordningen (2007:845), exempelvis entita och smörbollar. Av de fridlysta arterna förekommer 59 fågelarter som är prioriterade enligt Naturvårdsverkets rekommendation.

I inventeringsområdet avgränsades 158 generellt skyddade biotopskyddsområden. Sammanfattningsvis utgörs biotopskyddsområdena främst av stenmurar, diken, småvatten, åkerholmar, odlingsröse och alléer.

[1] I rapporten (bilaga 4) listas de värdearter som observerades vid Callunas inventering. Det kan dock förekomma ytterligare värdearter som ännu inte påträffats, identifierats eller rapporterats.

Callunas bedömning utifrån utförd trädinventering är att det finns 16 särskilt skyddsvärda träd inom inventeringsområdet. De särskilt skyddsvärda träden fördelas på följande trädslag: fem björkar (vårtbjörk och glasbjörk), fyra sälgar, tre skogsekar, en klibbal, en tall, en pil och ett dött träd (förmodligen skogsalm).

De högsta naturvärdena i inventeringsområdet (preliminärt naturvärdesklass 2 – högt naturvärde) består av en betesmark med pågående hävd och intressanta strukturer (småvatten, fuktstråk, hällar, stenmurar och/eller hävdflora). Naturvärdesklass 1 och 2 utgörs av naturvärdesbiotoper med så höga naturvärden att biotoperna skulle kunna ingå i naturreservat med syfte att bevara biologisk mångfald.

NVI-rapporten utgör ett stöd för bedömning enligt miljöbalken 3 kap 3§. Hänsyn som tas till områden med särskild betydelse för biologisk mångfald bidrar till att uppfylla miljöbalkens krav, Sveriges internationella åtaganden samt de av riksdagen antagna miljökvalitetsmålen.

Läsanvisning

Denna NVI-rapport syftar till att kartlägga, beskriva och värdera naturområdet X: s betydelse för biologisk mångfald enligt SIS standard för naturvärdesinventeringar SS 199000:2023 (SIS, 2023a). Beroende på vilken roll du som läsare har i förhållande till naturområdet har du också ett specifikt syfte med din läsning och således kanske större intresse av vissa delar av rapporten än andra. Avsikten med rapporten är att du oavsett roll enkelt ska kunna hämta in relevant information.

NVI-rapporten för Kode består av en huvudrapport samt sex bilagor.

Rapportens huvuddel består av 4 kapitel och presenterar bakgrund och syfte, metod och genomförande, resultat och slutsatser.

Inledning med syfte. Den inledande delen (kapitel 1) presenterar uppdraget och dess bakgrund, syftet med den beställda naturvärdesinventering (NVI) samt vad en NVI enligt SIS standard innebär. En kortfattad beskrivning av inventeringsområdets avgränsning, läge och karaktär ingår också.

Metod och genomförande. Metod- och genomförandedelen (kapitel 2) förklarar metoden för NVI, den valda kartläggningstypen, de eventuella fördjupade inventeringar som ingår i den utförda NVI:n samt hur förarbetet och fältarbetet har genomförts. Om det funnits osäkerheter och begränsningar vid genomförandet lyfts också dessa fram. Dessutom redovisas de datakällor som genomsökts efter tidigare känd kunskap om inventeringsområdet. En presentation följer av medverkande personal och tidpunkter för fältinventeringar anges. Avslutningsvis finns information om de geodata som ingått i GIS-leveransen och till vilka datavärdar geodata levererats samt tidpunkt för leverans.

Resultat. Resultatdelen (kapitel 3) visar kartor över tidigare kända naturvärden och eventuell skyddad natur inom inventeringsområdet, dess vattensystem, resultatet från NVI:n vad gäller landskapsområden, naturvärdesbiotoper och de fördjupade inventeringar som beställts. Den löpande texten beskriver därefter inventeringsområdets natur, tidigare kända naturvärden samt naturvärdesinventeringens resultat inklusive en översikt över funna värdearter.

Slutsatser. I den avslutande delen (kapitel 4) sammanfattas resultatet av kartläggningen. Inventeringsområdets naturvärden beskrivs kortfattat, en orientering görs kring fridlysta arter och eventuella skyddade områden tas upp. Behov av ytterligare fältbesök, fördjupade inventeringar eller andra utredningar som kan behövas, exempelvis för att öka säkerheten i naturvärdesbedömningen eller tillmötesgå olika krav som kan finnas i projektets kommande process, beskrivs.

Bilagor. Rapportens bilagor består av

1. en sammanställning av genomsökt miljöinformation och andra underlag samt utfallet av sökningen
2. en objektsredovisning av kartlagda landskapsområden inklusive värdelandskap
3. en objektsredovisning av alla naturvärdesbiotoper i vilken varje naturvärdesbiotop presenteras med de uppgifter som utgjort grunden för naturvärdesbedömningen samt ett foto
4. en artförteckning med värdearter påträffade vid Callunas fältinventering samt en artförteckning med rödlistade och fridlysta arter som påträffades vid fältinventeringen, men som inte har använts som värdearter vid naturvärdesbedömningen
5. en artförteckning med rödlistade och fridlysta arter i inventeringsområdet som är kända sedan tidigare enligt utsök i SLU Artdatabankens databaser för artobservationer

6. en artförteckning med invasiva främmande arter i inventeringsområdet påträffade i fält och/eller vid utsök i SLU Artdatabankens databaser för artobservationer.

1 Inledning

1.1 Uppdraget och kartläggningens syfte

Miljökonsultföretaget Calluna AB har 2023 på uppdrag av Kungälvs kommun utfört en kartläggning av biologisk mångfald genom naturvärdesinventering (NVI) och fördjupad inventering av särskilt skyddsvärda träd och generella biotopskyddsområden i Kode, Kungälvs kommun.

Bakgrunden till kartläggningen är att området ingår i en ny planerad fördjupad översiktsplan. Resultatet från Callunas naturvärdesinventering ska utgöra underlag för fortsatt planeringsprocess.

Syftet med en naturvärdesinventering är enligt SIS standarden att kartlägga, beskriva och värdera naturmiljöer av särskild betydelse för biologisk mångfald inom ett avgränsat område. Bedömning av betydelsen för biologisk mångfald/naturvärde görs utifrån de två bedömningsgrunderna biotop[2] och arter. En NVI resulterar i avgränsning och värdering av landskapsområden, avgränsning av naturvärdesbiotoper med naturvärdesklassningar och beskrivningar samt artlistor med noterade värdearter, fridlysta arter och eventuella invasiva främmande arter. Redovisning av inventeringsområdets vattensystem ingår även. Resultatet av naturvärdesinventeringen presenteras i en övergripande rapport samt i leverans av geodata. Observera att listan över noterade värdearter inte är en total lista över förekommande arter i området. Fördjupad inventering av artförekomster ger mer detaljerad kunskap om arter.

Inventeringar av andra miljöaspekter än naturmiljö, till exempel friluftsliv, kulturmiljö, geologi, landskapsbild och ekosystemtjänster, ingår inte i en NVI. En NVI omfattar inte heller konsekvensbedömningar men kan utgöra ett underlag för konsekvensbedömningar. Naturvärdesinventeringar innefattar inte heller en analys av huruvida risk för förbud enligt artskyddsförordningen föreligger. En sådan analys görs inom en artskyddsutredning. En NVI är dock ett användbart underlag till en artskyddsutredning och NVI:n ska om möjligt uppmärksamma om behov av en artskyddsutredning finns. Rekommendationer om anpassningar, hänsynsåtgärder, skyddsåtgärder, kompensationsåtgärder behandlas inte i NVI-standarden.

EN NVI genomförs enligt olika så kallade kartläggningstyper, se avsnittet Kartläggningstyp, omfattning och tillvägagångssätt. I detta uppdrag har uppdragsgivaren beställt följande kartläggningstyp: NVI medel – naturvärdesklass 1–3.

1.2 Inventeringsområdet och förstudieområdet

Inventeringsområdet, som avgränsats av beställaren, omfattar 516 ha och består av ett mosaiklandskap med åkermark, betesmark, vattendrag, infrastruktur och olika skogsbiotoper såsom granskog, barrblandskog, lövskog och ädellövskog (figur 1). Marken används idag till boende, jord-och skogsbruk, friluftsliv och rekreation. Utöver inventeringsområdet har även ett buffertområde/förstudieområde, som omfattar 868 ha, använts i uppdraget vid utsök av tidigare känd miljöinformation (figur 1).

[2] Biotop är ett område som kan beskrivas utifrån gemensamma ekologiska förutsättningar, egenskaper, företeelser och organismsamhällen.

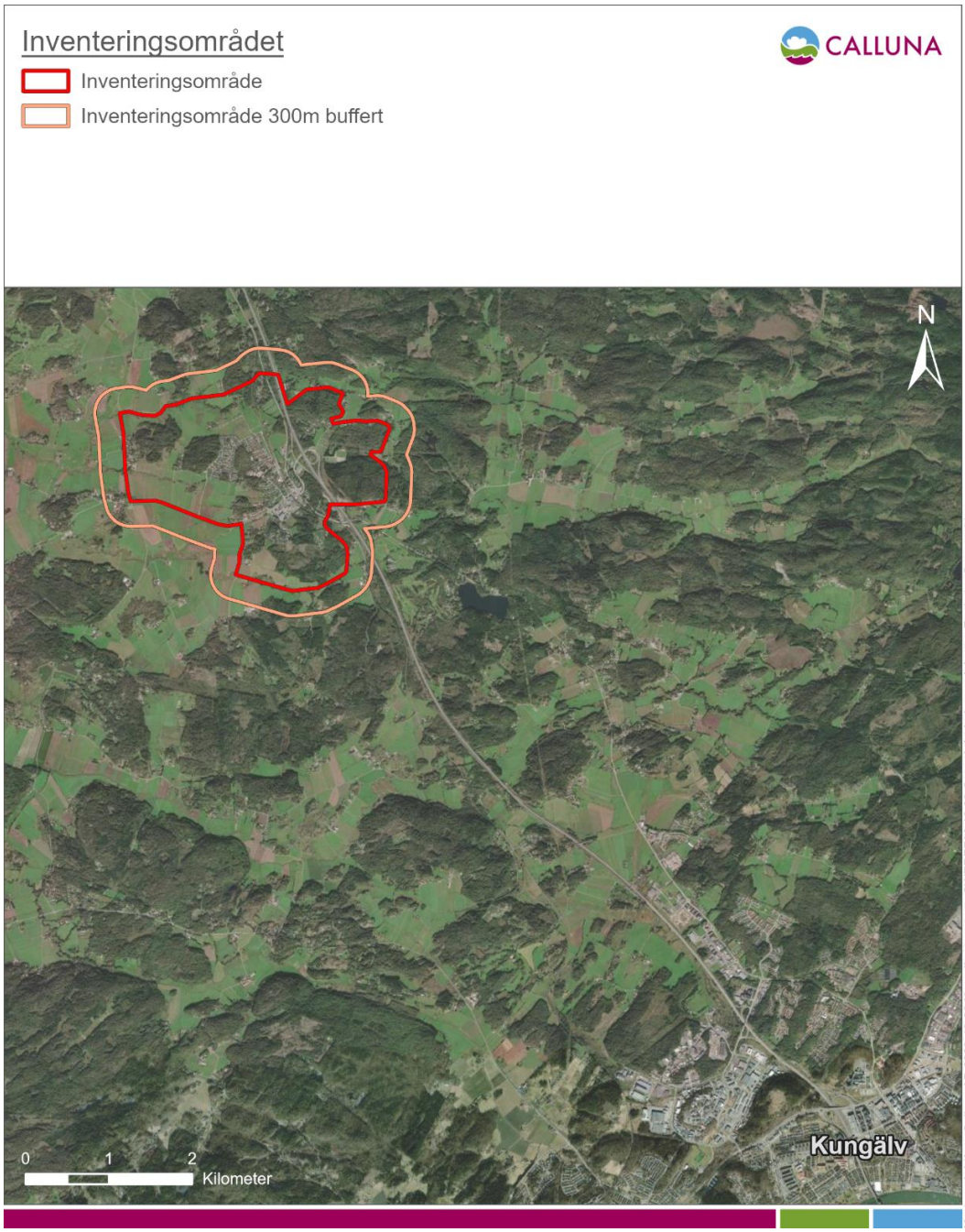

Figur 1. Kartan visar inventeringsområdets samt förstudieområdets avgränsning och hur inventeringsområdet är beläget i förhållande till Kungälv.

2 Metod och genomförande

2.1 Metodbeskrivning naturvärdesinventering (NVI)

Naturvärdesinventeringen vid Kode har utförts enligt SIS standard SS 199000:2023 (SIS, 2023a) och metoden finns beskriven i sin helhet i standarden[3].

Naturvärdesinventering (NVI) är en kartläggning av biologisk mångfald som bygger på fältinventering. NVI utgör den centrala kartläggningstypen i SIS-standarden. Det finns ytterligare två huvudsakliga kartläggningstyper, nämligen fördjupade inventeringar av biotoper eller arter och så kallade förstudier. I en förstudie-NVI avgränsas, med hjälp av fjärranalys, preliminära naturvärdesobjekt, det vill säga geografiska områden eller objekt med särskild betydelse för biologisk mångfald. Alla fördjupade inventeringar kan dessutom göras som förstudier genom analys av befintlig miljöinformation.

En NVI genererar ett underlag som beskriver ett kartläggningsområdes betydelse för biologisk mångfald. I NVI:n ingår kartläggning, beskrivning och värdering av *landskapsområden* och biotoper med särskild betydelse för biologisk mångfald, så kallade *naturvärdesbiotoper*. Naturvärdesbiotoperna utgör basen i redovisningen av en NVI.

2.1.1. Naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper

Naturvärdesbiotoper tilldelas en naturvärdesklass genom naturvärdesbedömning. Naturvärdesbedömning är en process där de avgränsade biotopernas betydelse för biologisk mångfald bedöms med stöd av bedömningsgrunderna artvärde och biotopvärde samt beskrivning av naturvärdesklass. Utifrån fastställt artvärde och biotopvärde kan naturvärdesklassen utläsas med hjälp av standardens matris för sammanvägd naturvärdesbedömning (figur 2). Bedömningen görs med Sverige som referensram och med beaktande av betydelse för biologisk mångfald på regional och lokal nivå. Biotopernas naturvärde bedöms utifrån det tillstånd de befinner sig vid tiden för bedömning.

[3] **Standarden** kan köpas från SIS förlag: https://www.sis.se/standardutveckling/tksidor/tk500599/sistk555/.

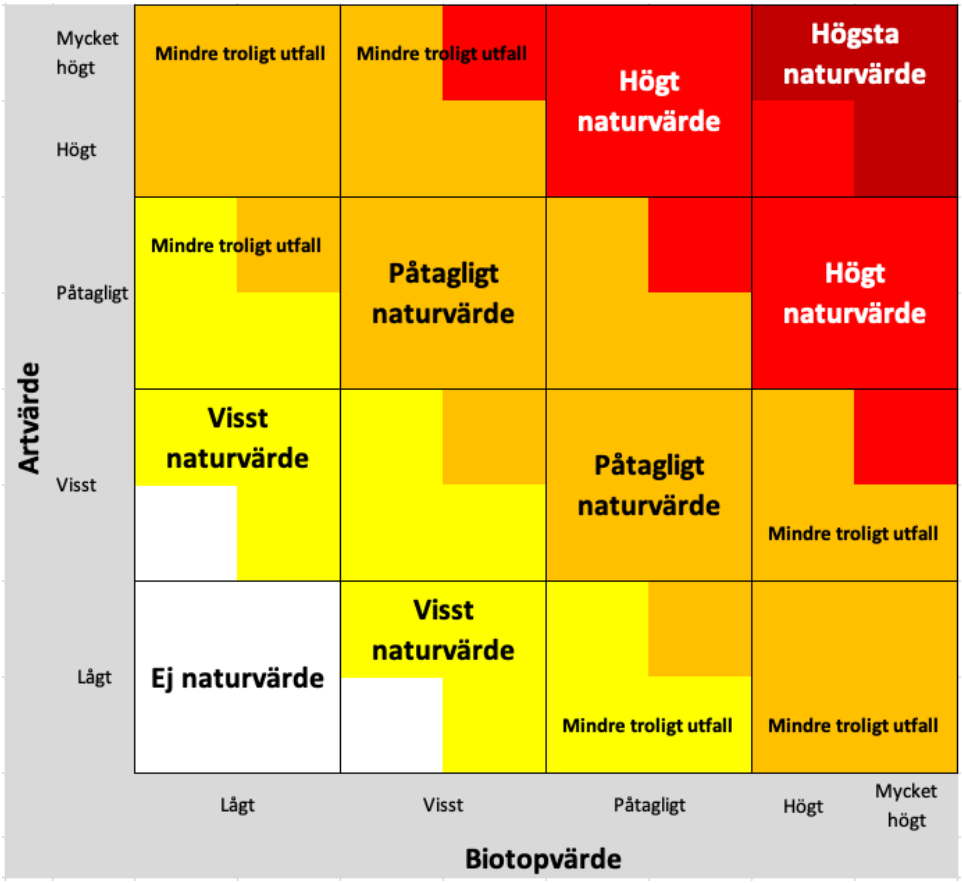

Figur 2. Figuren visar matris för sammanvägd naturvärdesbedömning utifrån biotopvärde och artvärde. Inventeraren fastställer biotopvärde och artvärde utifrån bedömningsgrunder i SIS-standarden och kan sedan utläsa naturvärdesklassen från matrisen. Källa: SS 199000:2023.

Biotopvärdet bedöms utifrån förekomst av biotopkvaliteter vilka används för att bedöma hur vanlig, sällsynt eller hotad en biotop är, dess ekologiska funktion och dess tillstånd. Biotopvärdet kan därefter utläsas från matrisen för sammanvägd bedömning av biotopvärde (figur 3).

Figur 3. Figuren visar matrisen för sammanvägd bedömning av biotopvärde utifrån de tre bedömningsgrunderna sällsynthet, ekologisk funktion och biotopens tillstånd. Källa: SS 199000:2023.

Artvärde bedöms utifrån bedömningsgrunderna värdearter och/eller artdiversitet och värdefulla organismsamhällen. Arternas signalvärde bedöms utifrån bedömningsgrunden värdearter, det vill säga arter med särskild betydelse för biologisk mångfald eller arter som indikerar att området där de förekommer har särskild betydelse för biologisk mångfald. Signalvärde är artens styrka som indikator på naturvärde. Signalvärdet delas in i de fyra kategorierna mycket högt, högt, påtagligt och visst signalvärde. Värdearter som är rödlistade hamnar vanligen i klassen mycket högt eller högt signalvärde. Bedömningen av artvärde är baserat på värdearter och ska omfatta både arternas signalvärde och deras mängd (artantal och abundans). Artvärdet förs till en av de fem klasserna; mycket högt artvärde, högt artvärde, påtagligt artvärde, visst artvärde och lågt eller obetydligt artvärde. I standarden anges ett antal kännetecken av vilka signalvärden och mängd av värdearter utgör viktiga faktorer som hjälper inventeraren att fastställa artvärdet. Artdiversitet och förekomst är en bedömningsgrund som bidrar till en säkrare naturvärdesbedömning och avgränsning av värdefulla organismsamhällen. Artdiversitet ska bedömas i den omfattning det är möjligt. I vissa biotoptyper är artdiversitet och förekomst av värdefulla organismsamhällen en mer avgörande bedömningsgrund än värdearter.

De inventerade biotopernas betydelse för biologisk mångfald värderas och tilldelas en *naturvärdesklass*, se tabell 1. Naturvärdesklass uttrycker grad av naturvärde för mark- och vattenområden som uppnår sådana kvaliteter att de utgör naturvärdesbiotop.

Naturvärdesklasser rangordnar biotopernas betydelse för att upprätthålla mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

Tabell 1. Tabellen visar en sammanställning av NVI-standardens fyra naturvärdesklasser med en förklaring av innebörden av respektive naturvärdesklass. Källa: SS 199000:2023. Observera att en inventering kan göras antingen med detaljeringsgrad omfattande naturvärdesklass 1-3 eller klass 1-4.

Naturvärdesbiotoper		
	Högre naturvärde	
	Högsta naturvärde **Naturvärdesklass 1**	**Mycket stor särskild betydelse för biologisk mångfald** Omfattar biotoper som har god överensstämmelse med ett referenstillstånd för naturliga ekosystem. Innehåller mycket goda livsmiljöer för naturvårdsarter, och nästan alltid med inslag av rödlistade och hotade arter. Områden med högsta naturvärde är särskilt viktiga värdekärnor för biologisk mångfald i en nationell och regional grön infrastruktur. Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på nationell eller global nivå.
	Högt naturvärde **Naturvärdesklass 2**	**Stor särskild betydelse för biologisk mångfald** Omfattar biotoper som har väsentliga kvaliteter, typiska för naturliga ekosystem. Innehåller goda livsmiljöer för naturvårdsarter, ofta med inslag av rödlistade och hotade arter. Områden med högt naturvärde är värdekärnor för biologisk mångfald i en nationell och regional grön infrastruktur. Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.
	Påtagligt naturvärde **Naturvärdesklass 3**	**Påtaglig särskild betydelse för biologisk mångfald** Omfattar biotoper som har typiska kvaliteter för naturliga ekosystem men som kan vara delvis påverkade eller saknar längre kontinuitet och därför inte uppfyller kriterier för naturvärdesklass 1 eller 2. Innehåller oftast livsmiljöer för naturvårdsarter. Bidrar till en nationell och regional grön infrastruktur för biologisk mångfald. Den totala arealen av dessa områden har särskild betydelse för att bevara biologisk mångfald i Sverige. Enskilda områden kan lokalt ha stor särskild betydelse för biologisk mångfald där landskapet i övrigt är påverkat och har brist på biologisk mångfald.
	Visst naturvärde	
	Visst naturvärde **Naturvärdesklass 4**	**Viss särskild betydelse för biologisk mångfald** Omfattar biotoper med vissa kvaliteter av betydelse för biologisk mångfald. Kan innehålla livsmiljöer för naturvårdsarter. Bidrar till grön infrastruktur för biologisk mångfald åtminstone på lokal nivå. Den totala arealen av dessa områden har viss särskild betydelse för att bevara biologisk mångfald i Sverige. Enskilda områden kan lokalt ha särskild betydelse för biologisk mångfald där landskapet i övrigt är påverkat och har brist på biologisk mångfald.

2.1.2. Avgränsning av naturvärdesbiotoper

Varje naturvärdesbiotop ska i sin helhet kunna tilldelas en och samma naturvärdesklass. Naturvärdesbiotopen ska kunna redovisas med en gräns som, så långt som möjligt, överensstämmer med verkliga och uppfattbara gränser i miljön. Naturvärdesbiotopen ska kunna definieras utifrån samma förutsättningar för biologisk mångfald i form av naturgivna förutsättningar, fysiska och biologiska processer, grad av påverkan och kontinuitet. Mosaikstrukturer, otydliga gradienter, eller annan naturlig variation av arter och element och naturgivna förutsättningar, som en biotop normalt kan ha, ska inte leda till att biotopen delas upp i olika naturvärdesbiotoper.

2.1.3. God säkerhet och preliminär naturvärdesbedömning

Inventeraren ska eftersöka och notera värdearter i tillräcklig omfattning för att naturvärdesbedömningen ska kunna göras med god säkerhet. Förekomster av värdearter ska noteras så noga att det är möjligt att redovisa vilka arter som påträffats inom respektive

naturvärdesbiotop. Det ska också vara möjligt att upprätta en total artlista för hela inventeringsområdet. Såvida inte tillägget detaljerad redovisning av artförekomster har beställts finns emellertid inte något krav på att artförekomster ska registreras med koordinater och exakt fyndplats i en NVI-rapport eller vid leverans av geodata till beställaren. Värdearter som använts i naturvärdesbedömningen för en naturvärdesbiotop ska listas i objektsbeskrivningen för den naturvärdesbiotopen. Naturvärdesbedömningens säkerhet är beroende av vilka inventeringar en NVI omfattat och vilken relevant miljöinformation som finns tillgänglig samt när under året fältinventeringen har genomförts. Ju noggrannare inventering, ju skickligare utförare och ju fler perspektiv som beaktats, desto säkrare naturvärdesbedömning. God säkerhet innebär att det är mindre sannolikt att ytterligare inventering eller kompletterande fördjupade inventeringar leder till att naturvärdesbedömningen uppenbart ska ändras. Om bedömning inte kan göras med god säkerhet ska naturvärdesklassen redovisas som preliminär. I SIS-standarden redovisas tillåtna anledningar till att göra en preliminär naturvärdesbedömning. Det är obligatoriskt att för varje naturvärdesbiotop ange om naturvärdesbedömningen är preliminär eller inte.

2.1.4. Detaljeringsgrader

En NVI utförs enligt olika så kallade kartläggningstyper med de tre detaljeringsgraderna; detalj, medel och översikt. Detaljeringsgraden anger hur noggrant inventeringsområdet ska genomsökas, hur små naturvärdesbiotoper som ska identifieras och vilka naturvärdesklasser som är obligatoriska. Naturvärdesklass 4 är obligatorisk i detaljeringsgrad detalj men utgör tillägg i detaljeringsgrad medel och översikt.

För detaljeringsgrad *översikt* gäller att inventeraren identifierar och redovisar alla naturvärdesbiotoper ner till en minsta karteringsenhet på 0,5 ha – eller annan valfri storlek – samt att fältinventering och avgränsningar får göras mer översiktligt än vid detalj och medel. Detaljeringsgrad *översikt* innebär också att fältinventering och avgränsningar får göras mer översiktligt än vid *detalj* och *medel*. Hela inventeringsområdet behöver inte besökas i fält. Inventering i fält får till exempel begränsas till områden som vid förarbetet bedömts vara naturvärdesbiotoper eller preliminära naturvärdesbiotoper. Om inget annat anges är minsta obligatoriska karteringsenhet generellt är 0,5 ha, men i detaljeringsgrad översikt får utföraren själv bestämma minsta kateringsenhet. Tillvägagångssättet ska klarläggas i NVI-rapporten.

För detaljeringsgrad *medel* gäller att inventeraren ska identifiera och redovisa alla naturvärdesbiotoper ner till en minsta karteringsenhet på 0,1 ha.

För detaljeringsgrad *detalj* gäller att inventeraren ska identifiera och redovisa alla naturvärdesbiotoper ner till en minsta karteringsenhet på 100 m^2. Dessutom ska inventeraren identifiera och avgränsa alla naturvärdesobjekt som inte ingår i någon naturvärdesbiotop, även de naturvärdesobjekt som är mindre än 100 m^2. Dessa får avgränsas och redovisas som värdeelement, artförekomster, livsmiljöer eller naturvärdesbiotoper beroende på vad som bedöms vara bäst i det enskilda fallet.

2.1.5. Övriga biotoper – områden utanför de naturvärdesklassade områdena

Mark- och vattenområden belägna utanför de naturvärdesklassade områdena benämns *övriga biotoper*, vilket innefattar områden som saknar särskild betydelse för biologisk mångfald alternativt områden med särskild betydelse för biologisk mångfald men som är mindre än uppdragets minsta karteringsenhet (d.v.s. ej inom ramen för inventeringens beställda detaljeringsgrad). Även övriga biotoper kan kartläggas samt tilldelas en övrig värdeklass vid en fördjupad inventering.

2.1.6. Landskapsområden

Inventeringsområdet indelas i ett eller flera *landskapsområden*. Ett landskapsområde är ett landskapsavsnitt med karaktärsdrag som gör att det skiljer sig från angränsande

landskapsavsnitt. Landskapsområdena värderas, bland annat med hjälp av förekomsten av naturvärdesbiotoper, i endera av två klasser; värdelandskap eller ej värdelandskap. Ett värdelandskap är ett landskapsområde med särskild betydelse för biologisk mångfald.

2.1.7. Detaljerad redovisning av artförekomst

Detaljerad redovisning av artförekomst kan beställas som ett tillägg till en NVI och innebär att de arter som specificerats vid beställningen ska registreras så att fyndplatsen kan redovisas med koordinater. Vanligt är att detaljerad redovisning av artförekomst omfattar värdearter. Kravet innebär inte att arterna ska eftersökas mer noggrant än vad SIS-standarden anger, däremot innebär kravet att registreringen av gjorda observationer ska möjliggöra en mer noggrann redovisning. Om arterna ska eftersökas mer noggrant behöver i stället en fördjupad inventering av artförekomst genomföras.

2.1.8. Fördjupade inventeringar

För att få mer detaljerad information om ett kartläggningsområde kan fördjupade inventeringar genomföras i samband med en NVI eller fristående. Fördjupad inventering innebär att vissa biotoper, värdeelement eller arter eftersöks och inventeras mer noggrant än vad som ingår i grundkraven för NVI. Fördjupade inventeringar kan omfatta hela inventeringsområdet eller delar av inventeringsområdet, till exempel vissa naturtyper, landskapsområden eller naturvärdesbiotoper. Det finns 11 olika typer av fördjupade inventeringar som kan beställas enligt SS 199000:2023 (se tabell 2 i avsnittet Kartläggningstyp, omfattning och tillvägagångssätt). I avsnittet Genomförande av NVI samt fördjupade inventeringar, presenteras de fördjupade inventeringar och tillägg som ingått i uppdraget och metod och tillvägagångssätt beskrivs för dessa.

2.2 Genomförande av NVI samt fördjupade inventeringar

2.2.1. Kartläggningstyp, omfattning och tillvägagångssätt

Naturvärdesinventeringen vid Kode har beställts enligt SIS standard SS 199000:2023 med den kartläggningstyp och tillägg som markerats med kryss i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Tabellen visar NVI-standardens olika kartläggningstyper. ”X” markerar den/de kartläggningstyper som har beställts och utförts inom ramen för Callunas uppdrag. Detaljerad redovisning av artförekomst är ett vanligt tillägg till en NVI. I kolumnen *Omfattning* klargörs vilket inventeringsområde som gäller för kartläggningstypen och/eller huruvida omfattningen är reducerad och t.ex. enbart omfattar en viss naturtyp eller en viss naturvärdesklass. I kolumnen *Tillvägagångssätt och tillägg* beskrivs eventuella klargöranden för hur inventeraren genomfört kartläggningen med kriterier och beskrivning av vad som ingått i kartläggningen. I de fall en längre text behövs finns istället en hänvisning till avsnitt inlagd i tabellen.

Beställd	Naturvärdesinventering (NVI)	Omfattning	Tillvägagångssätt och tillägg
	NVI detalj – naturvärdesklass 1–4		
x	NVI medel – naturvärdesklass 1–3	Hela inventeringsområdet	
	NVI medel – naturvärdesklass 1–4		
	NVI översikt – naturvärdesklass 1–3		
	NVI översikt - naturvärdesklass 1–4		
Beställd	**Tillägg till NVI**	**Omfattning**	**Tillvägagångssätt och tillägg**
	Detaljerad redovisning av artförekomst		
Beställd	**Fördjupad inventering**	**Omfattning**	**Tillvägagångssätt och tillägg**

Beställd	Naturvärdesinventering (NVI)	Omfattning	Tillvägagångssätt och tillägg
	Värdeelement		
x	Särskilt skyddsvärda träd	Hela inventeringsområdet	Inventeringen genomfördes av samma personal och vid samma tidpunkt som naturvärdesinventeringen.
	Naturvärdesträd		
x	Generellt skyddade biotopskyddsområden	Hela inventeringsområdet	Inventeringen genomfördes av samma personal och vid samma tidpunkt som naturvärdesinventeringen.
	Natura 2000-naturtyp		
	Övriga biotoper		
	Vattendrag		
	Småvatten		
	Bottenmiljö		
	Artförekomster		
	Livsmiljöer		

Uppdragets NVI har beställts och utförts med detaljeringsgrad medel, vilket innebär att minsta obligatoriska karteringsenhet är 0,1 ha.

Calluna är ackrediterade[4] för naturvärdesinventeringar, vilket innebär årlig kontroll där företaget får visa att metoder, rutiner och verktyg för att utföra NVI enligt standarden håller god kvalitet och att personalen har rätt kompetens.

2.2.2. Klarläggande avseende vattenmiljöer

I NVI:n har vattenmiljöer inventerats utan särskilda hjälpmedel för inventering under vattenytan. Detta har medfört att en stor del av vattenbiotoperna har preliminär naturvärdesbedömning och avgränsning.

2.2.3. Fördjupad inventering av särskilt skyddsvärda träd

Naturvärdesinventeringen har även innefattat en fördjupad inventering av särskilt skyddsvärda träd vilket innebär att träd som uppfyller ett eller flera av kriterierna i Naturvårdsverkets aktuella definition för särskilt skyddsvärda träd (se faktaruta nedan) identifieras och redovisas. Stöd och viss vägledning finns i Naturvårdsverkets manual för undersökning: Inventering av skyddsvärda träd i kulturlandskapet (Naturvårdsverket, 2021).

[4] **Calluna AB är ackrediterade av SWEDAC** sedan december 2017 för naturvärdesinventeringar i stränder och terrestra naturtyper enligt SIS-standarden för NVI. Calluna var det första företaget att ackrediteras för inventeringar enligt standarden. Sedan 2023 är Calluna ackrediterade för NVI på land och i sötvatten.

SÄRSKILT SKYDDSVÄRT TRÄD

Enligt *Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd - Mål och åtgärder 2012–2016* (Rapport 6946, Naturvårdsverket 2012) avses med särskilt skyddsvärda träd: jätteträd, mycket gamla träd och grova hålträd av naturligt förekommande trädslag. I åtgärdsprogrammet beskrivs särskilt skyddsvärda träd enligt följande:

- **Jätteträd** = träd ≥ 1 meter i diameter på det smalaste stället upp till brösthöjd*.
- **Mycket gamla träd** = träd äldre än 200 år (gran, tall, ek och bok) eller 140 år (övriga trädslag).
- **Grova hålträd** = träd ≥ 0,4 meter på det smalaste stället upp till brösthöjd* med utvecklad hålighet i huvudstammen.

De träd som bedöms vara särskilt skyddsvärda har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald och för att uppfylla flera av riksdagen antagna miljökvalitetsmål.

**brösthöjd = 1,3 meter över marken*

Inventeringen av särskilt skyddsvärda träd omfattar hela inventeringsområdet.

2.2.4. Fördjupad inventering av generellt skyddade biotopskyddsområden

Naturvärdesinventeringen har även innefattat en fördjupad inventering av generellt skyddade biotopskyddsområden enligt miljöbalken 7 kap. 11 § och bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd. Sju typer av biotoper har ett generellt skydd i hela landet (tabell 3). Det gäller små biotoper som har minskat starkt och som är värdefulla för många växt- och djurarter i ett ofta homogent och fragmenterat landskap. De flesta av biotopskyddsområdena finns i jordbrukslandskapet. Alléer finns också i urbana landskap. En del av biotopskyddsområdena utgör också naturvärdesbiotoper. Biotopskyddsområdena redovisas dock separat på karta och levereras som separata geodata.

Tabell 3. Tabellen visar de sju typerna av generellt skyddade biotopskyddsområden och deras definitioner som finns i bilaga 1 till förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken.

Typ av generellt skyddat biotopskyddsområde	Definition
Allé	*”Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.”*
Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark	*”Ett område i terräng där grundvatten koncentrerat strömmar ut och där den våtmark som uppkommer till följd av det utströmmande vattnet uppgår till högst ett hektar.”*
Odlingsröse i jordbruksmark	*”På eller i anslutning till jordbruksmark upplagd ansamling av stenar med ursprung i jordbruksdriften.”*
Pilevall	*”Hamlade pilar i en rad som består av antingen a) minst fem träd med ett inbördes avstånd av högst 100 meter i en i övrigt öppen jordbruksmark eller invid en väg där marken mellan pilträden är plan eller upphöjd till en vall, eller b) minst tre träd, om vallen är väl utbildad, mer än 0,5 meter hög och två meter bred. Biotopen omfattar trädradens längd med den bredd den vidaste trädkronans projektion på marken utgör. Om vallen är bredare än trädkronornas projektion på marken, omfattar biotopen vallen i sin helhet.”*
Småvatten och våtmark i jordbruksmark	*”Ett småvatten eller en våtmark med en areal av högst ett hektar i jordbruksmark som ständigt eller under en stor del av året håller ytvatten eller en fuktig markyta såsom kärr, gölar, vätar, översilningsmarker, kallkällor, märgelgravar, öppna diken, dammar och högst två meter breda naturliga bäckfåror. Arealbegränsningen avser inte linjära element som öppna diken eller högst två meter breda naturliga bäckfåror. Dammar anlagda för bevattningsändamål innefattas inte i denna biotop.”*

Typ av generellt skyddat biotopskyddsområde	Definition
Stenmur i jordbruksmark	*”En uppbyggnad av på varandra lagda stenar som har en tydlig, långsträckt utformning i naturen och som har eller har haft hägnadsfunktion eller som funktion att avgränsa jordbruksskiften eller någon annan funktion.”*
Åkerholme	*”En holme av natur- eller kulturmark med en areal av högst 0,5 hektar som omges av åkermark eller kultiverad betesmark.”*

Inventeringen omfattar hela av inventeringsområdet.

2.2.5. Förarbete till NVI och fördjupade inventeringar

Insamling och bearbetning av relevant miljöinformation

En NVI inleds med ett förarbete där inventeringsområdet och det omkringliggande landskapet studeras med hjälp av tillgänglig miljöinformation och andra relevanta underlag. I denna process genomsöks ett stort antal informationskällor efter upplysningar om platsens tidigare kända naturvärden och skyddade områden enligt 7 kap miljöbalken. De källor, underlag och rapporter som har undersökts redovisas i bilaga 1 Referens till underlag till miljöinformation och resultatet av informationssökningen redovisas i den löpande texten, i avsnittet Känd kunskap om området och eventuell förekomst av skyddad natur samt i avsnittet Redovisning av vattensystem. Förarbetets resultat har även använts som stöd vid avgränsning och klassning av naturvärdesbiotoper och landskapsområden under fältarbetet. Förstudieområde kallas det område som använts vid utsök av miljöinformation. Det är inventeringsområdet med 300 m buffert.

Utsök av tidigare kända arter i SLU Artdatabankens applikation

Ett utsök av fynduppgifter gällande värdearter inklusive rödlistade och fridlysta arter samt invasiva främmande arter har gjorts i SLU Artdatabankens applikation Fynddata vilken levererar fynd från olika datakällor. Utsöksområdet består av inventeringsområdet med en buffertzon på 300 m. Utsöket gjordes med hjälp av Callunas sökfilter Artverktyget (version: 3.2.2) som identifierar naturvårdsarter och invasiva främmande arter. Utsöket av naturvårdsarter utgör underlag för att identifiera tidigare kända värdearter, rödlistade arter och fridlysta arter. I avsnittet Arter, förklaras begreppen värdeart och naturvårdsart. Tidsperioden för utsöket var 2000 - 2023.

Datautsöket har använts i uppdraget till två syften, dels som underlag till fältinventeringen för att kunna eftersöka tidigare kända artobservationer av värdearter, rödlistade eller fridlysta arter och dels för att redovisa tidigare kända rödlistade och fridlysta arter inom inventeringsområdet i en rak artlista bilaga 5. redovisades artutsöket från SLU Artdatabanken på enbart rödlistade och fridlysta arter i en rak artlista i bilaga 5 Artförteckning över rödlistade och fridlysta arter kända sedan tidigare.

Artpunkter från artutsöket skapades och lades in i NVI-projektets GIS.

Artobservationerna publicerades i fältapplikationen för fältinventering så att tidigare fynduppgifter kunde ses i fält. I fält eftersöktes sedan värdearter, rödlistade arter och fridlysta arter. Påträffade värdearter samt påträffade rödlistade och fridlysta arter som inte använts som värdearter redovisas som en rak artlista i bilaga 4. Där framgår även motiven till varför de påträffade värdearterna utgör värdearter. Av artlistan framgår även vilka arter som Calluna definierar som värdearter – arter som inte finns med på någon officiell lista – tillsammans med motivering.

Calluna har även bett Artdatabanken göra ett utsök över skyddsklassade arter[5]. Utsöksområdet består av inventeringsområdet med en buffertzon på 300 m. Ingen tidsbegränsning användes.

I Bilaga 3 Objektsredovisning av naturvärdesbiotoper, anges även de artobservationer från artutsöket från SLU Artdatabanken som Calluna inte påträffade under fältinventeringen, men som bedömdes kunna finnas i den inventerade biotopen och som därmed använts som värdearter vid naturvärdesbedömningen. De artfynd från SLU Artdatabanken som även påträffades av Calluna under fältinventering listades under Callunas artfynd i objektsredovisningen i bilaga 3. Artobservationer som enligt standarden normalt inte ska beaktas i en NVI togs bort. Slutligen redovisades artutsöket från SLU Artdatabanken på enbart rödlistade och fridlysta arter i en rak artlista i bilaga 5 Artförteckning över rödlistade eller fridlysta arter kända sedan tidigare.

Fynd av invasiva främmande arter redovisas i bilaga 6.

2.2.6. Fältinventering NVI – Avgränsning och värdering av naturvärdesbiotoper

Fältinventeringen innebär att all mark som är tillgänglig genomsöks i fält. Hela inventeringsområdet, inklusive alla mark- och vattenområden, har överblickats eller genomsökts tillräckligt noggrant för att samtliga naturvärdesbiotoper som uppfyller kraven på minsta karteringsenhet ska ha identifierats. Detta innebär att biotoper, värdeelement, strukturer, processer, organismsamhällen och värdearter har eftersökts av en eller flera inventerare. Om en invasiv främmande art har påträffats har den noterats.

När en naturvärdesbiotop har identifierats har den undersökts tillräckligt noggrant och omfattande vad gäller arter och biotopkvaliteter för att kunna fastställa naturvärdesklass och gränser med god säkerhet samt för att kunna göra en områdesbeskrivning. Om god säkerhet inte kunnat uppnås och det inte fanns skäl för att göra en preliminär naturvärdesbedömning så har biotopen återbesökt gjorts av samma eller annan inventerare. I några fall kunde inte naturvärdesbedömningen göras med god säkerhet och objektet naturvärdesbedömdes som preliminär naturvärdesbiotop enligt vad som står i avsnittet God säkerhet och preliminär naturvärdesbedömning.

Förutom identifiering, avgränsning, naturvärdesbedömning samt beskrivning av naturvärdesbiotoper inklusive fotodokumentation ingår i naturvärdesinventeringen även bestämning av naturtyp, biotoptyp samt information om hela eller delar av naturvärdesbiotoperna uppfyller den svenska tolkningen av EU-definitionen för någon Natura 2000-naturtyp. Den terminologi som har använts vid bestämning av biotoptyper i fält är hämtad från SIS/TS 199002 (SIS, 2023b).

Namn på arter följer så långt det är möjligt SLU Artdatabankens taxonomiska databas Dyntaxa (SLU Artdatabanken, 2023). Kulturväxter som inte finns i Dyntaxa har namngetts enligt Svensk kulturväxtdatabas, SKUD. Alla hänvisningar till den svenska rödlistan gäller den senaste upplagan (SLU Artdatabanken, 2020).

Som stöd vid uppdragets bedömning av naturvärden användes SIS-standarden (SIS, 2023a), inhämtad miljöinformation och övriga relevanta informationskällor (se avsnittet Förarbete till NVI och fördjupade inventeringar och bilaga 1) samt den litteratur som listas i avsnittet Referenser.

[5] **Skyddsklassad art** – Skyddsklassning av arter görs av SLU Artdatabanken och innebär att fynduppgifter för våra mest känsliga arter döljs eller diffuseras för att skydda dem mot olika hot som annars kan uppstå om de kommer till allmän kännedom. Skyddsklassningen bygger alltså på avvägningar mellan fördelarna respektive de hot som kan kopplas till öppen visning.

2.2.7. Avgränsning och värdering av landskapsområden

Landskapsområden avgränsades och värderades genom en kombination av fältbesök och skrivbordsstudier där flygbilder och tidigare kända underlag granskades. Arbetet utfördes av ekolog Julia Björk från Calluna AB.

2.2.8. Tidpunkt för arbetet och utförande personal

NVI-uppdraget genomfördes under maj-oktober 2023. Datum för utsök av miljöinformation och andra underlagsdata redovisas vid respektive källa i bilaga 1. Fältinventeringen genomfördes 11–16 september samt 2 – 6 oktober 2023.

Förarbetet med eftersökning och granskning av miljöinformation och andra underlag samt tidigare artobservationer gjordes av GIS-specialist Torge Gerwin från Calluna AB. Fältinventering och naturvärdesbedömning utfördes av ekolog Julia Björk från Calluna AB. Landskapsområden avgränsades och värderades av ekolog Julia Björk från Calluna AB.

De fördjupade inventeringarna utfördes vid samma tidpunkt och av samma personal som naturvärdesinventeringen.

2.2.9. GIS och fältdatafångst

Fältdatafångst vid avgränsning av naturvärdesbiotoper, landskapsområden, generellt skyddade biotopskyddsområden samt särskilt skyddsvärda träd har utförts med hjälp av ESRI:s fältapplikation ArcGIS Field Maps på en smartphone. Lägesnoggrannheten för denna enhet är vanligen 5–10 meter eller bättre, förutom i tät skog eller nära höga byggnader då den kan vara något sämre.

Den geodatabas som Calluna använder i ArcGIS Field Maps har de attribut och datavärden som specificeras i teknisk specifikation SIS/TS 199002:2023 (SIS 2023b).

2.2.10. Begränsningar och osäkerheter vid genomförande

Betesmarker kan vara mycket artrika. Fältinventeringen genomfördes i september och oktober som inte är en optimal tid för att inventera kärlväxter och insekter i denna typ av miljöer, även om vissa hävdgynnade växter fortfarande gick att se vid fältbesöket.

Vattendrag, småvatten och andra blöta miljöer har studerats från strandkanten/fast mark.

2.2.11. Leveransinformation

Geodata med landskapsområden, naturvärdesbiotoper, artregistreringar från naturvärdesinventeringen samt geodata från de fördjupade inventeringarna av särskilt skyddsvärda träd samt generella skyddade biotopskyddsområden har upprättats och finns lagrade hos Calluna. Dessa geoobjektslager har de attribut och datavärden som specificeras som leveranskrav i teknisk specifikation SIS/TS 199002:2023 (SIS 2023b).

Vid GIS-leveransen levereras även tillhörande metadatablad med bland annat beskrivningar av attributdata.

Rapportering till Artportalen

SS:2023 anger att registreringen av artfynd i Artportalen minst ska omfatta de arter som påträffats under inventeringen och som använts som underlag för bedömning och avgränsning av naturvärdesbiotoper. Calluna har rapporterat de värdearter som påträffats under naturvärdesinventeringen och som använts som underlag för bedömning och avgränsning av naturvärdesbiotoper till Artportalen. Dessutom har värdearter som påträffats utanför naturvärdesbiotoper rapporterats in. I Artportalen kan artobservationer knytas till ett s.k.

projekt, vilket Calluna har gjort vid rapporteringen. Arterna kommer att inrapporteras på projektet ” NVI Kode Kungälv 2023”, vilket innebär att de kan sökas ut samlat på projektet.

Calluna har rapporterat de särskilt skyddsvärda träd som kartlagts i den fördjupade inventeringen till Artportalen. Träden kommer att inrapporteras på projektet ” NVI Kode Kungälv 2023”.

3 Resultat

3.1 Allmän beskrivning av inventeringsområdet

Inventeringsområdet kring Kode utgörs av ett mosaiklandskap med många olika naturtyper. Stora delar av området är kuperat, inte minst där det idag är bevuxet med skog eller förekommer bete. I inventeringsområdets centrala del ligger själva tätorten Kode som främst utgörs av villor och infrastruktur i form av vägar, cykelbanor, butiker och järnväg. Utanför tätorten finns jordbruksmark i form av åkermark, betesmark och fodervallar. Betesmarkerna har ofta inslag av klipphällar, block, fuktstråk, småvatten och stenmurar. Inom inventeringsområdet finns även olika typer av skogsbiotoper såsom lövskog, blandskog, barrblandskog och granproduktionsskogar.

Det rinner tre större vattendrag inom inventeringsområdet, Vallby å i norr, Solbergaån i söder och ett biflöde från båda dessa i områdets centrala del. Vattendragens karaktär skiftar något beroende på vilket markslag som omger vattnet. Där vattendragen rinner i jordbruksmark är vattnet svagt meanderande och lugnflytande, samtidigt som strandbankarna vittnar om pågående erosion. Ofta skuggas vattnet av omgivande träd, huvudsakligen klibbal, med inslag av andra lövträd såsom ask, ek, björk och apel. Där terrängen blir mer kuperad (ofta i skogsmark) rinner vattnet snabbare och förekomsten av block och död ved i vattnet ökar.

3.2 Känd kunskap om området och eventuell förekomst av skyddad natur

Förarbetets informationssökning visar att det inom inventeringsområdet inte finns skyddad natur enligt 7 kap miljöbalken. Inte heller inom en buffertzon på 300 m omkring inventeringsområdet förekommer någon skyddad natur enligt 7 kap miljöbalken, enligt förarbetets informationssökning. Observera dock att generellt skyddade biotopskyddsområden kan förekomma inom inventeringsområdet. Dessa, ofta små biotoper, är generellt skyddade i hela landet och förekommer främst i jordbrukslandskapet. De finns inte i någon databas utan måste kartläggas vid fältinventering.

Utöver ovanstående skyddad natur kan det även finnas områden som omfattas av strandskyddsbestämmelser enligt 7 kap miljöbalken 13 §. Det kan gälla både generellt strandskydd (100 m från strandlinje) och utökat strandskydd (300 m från strandlinje). Huruvida bestämmelser om strandskydd förekommer i området har inte utretts i denna NVI.

Vid förarbetets informationssökning framkom att det inom inventeringsområdet förekommer en nyckelbiotop med ädellövskog (N 5654-1994), ett naturvärde med lövskog (N 5619-1994), en sumpskog (ID 236081), flera TUVA-områden med betesmark eller restaureringsmöjligheter, flertalet jordbruksblock och fornlämningar. En liten del av västra inventeringsområdet omfattas av riksintresset för kulturmiljövård. Utanför inventeringsområdet finns ett område som omfattas av riksintresse naturvård (se figur 4).

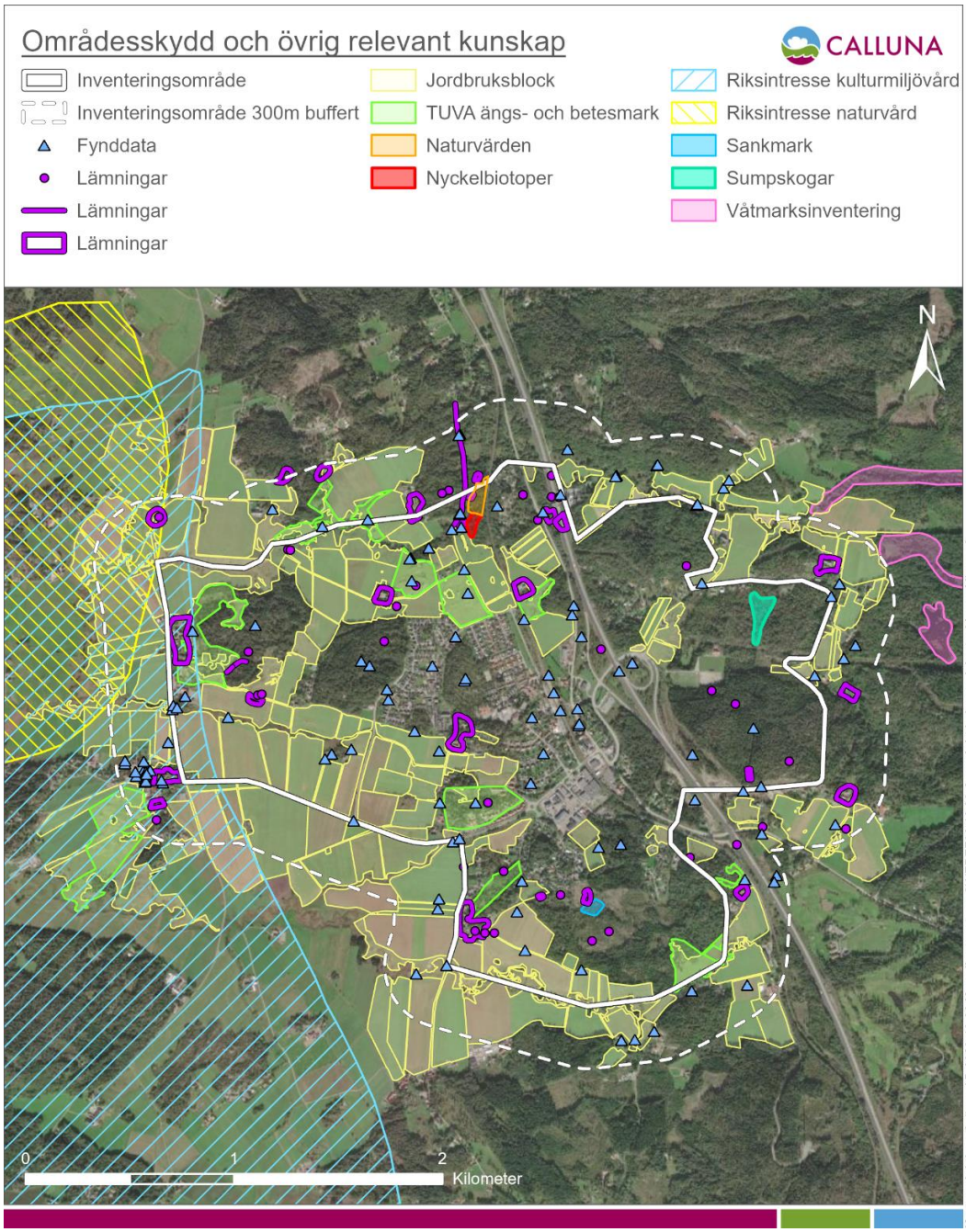

Figur 4. Kartan visar områdesskydd och övrig relevant kunskap om området.

3.3 Redovisning av vattensystem

Inom inventeringsområdet finns vattenförekomster i form av avrinningsområden och vattendrag. Dessa redovisas i figur 5. I tabell 4 redovisas även vattenförekomsternas ekologiska status/ekologiska potential enligt Vattenkartan (VISS).

Tabell 4. Tabellen visar en sammanställning över de vattenförekomster som förekommer inom inventeringsområdet med den senaste klassificeringen av ekologisk status eller ekologisk potential enligt Vattenkartan (VISS).

ID	Typ av vattenförekomst	Ekologisk status/ekologisk potential
SE643026-126722	Solbergaån (Kollerödsbäcken)	Måttlig
SE643228-126764	Vallby å	Måttlig
WA57235990	Delavrinningsområde	-
WA68131811	Delavrinningsområde	-
SE575700-114240	Huvudavrinningsområde Hake Fjord	Måttlig

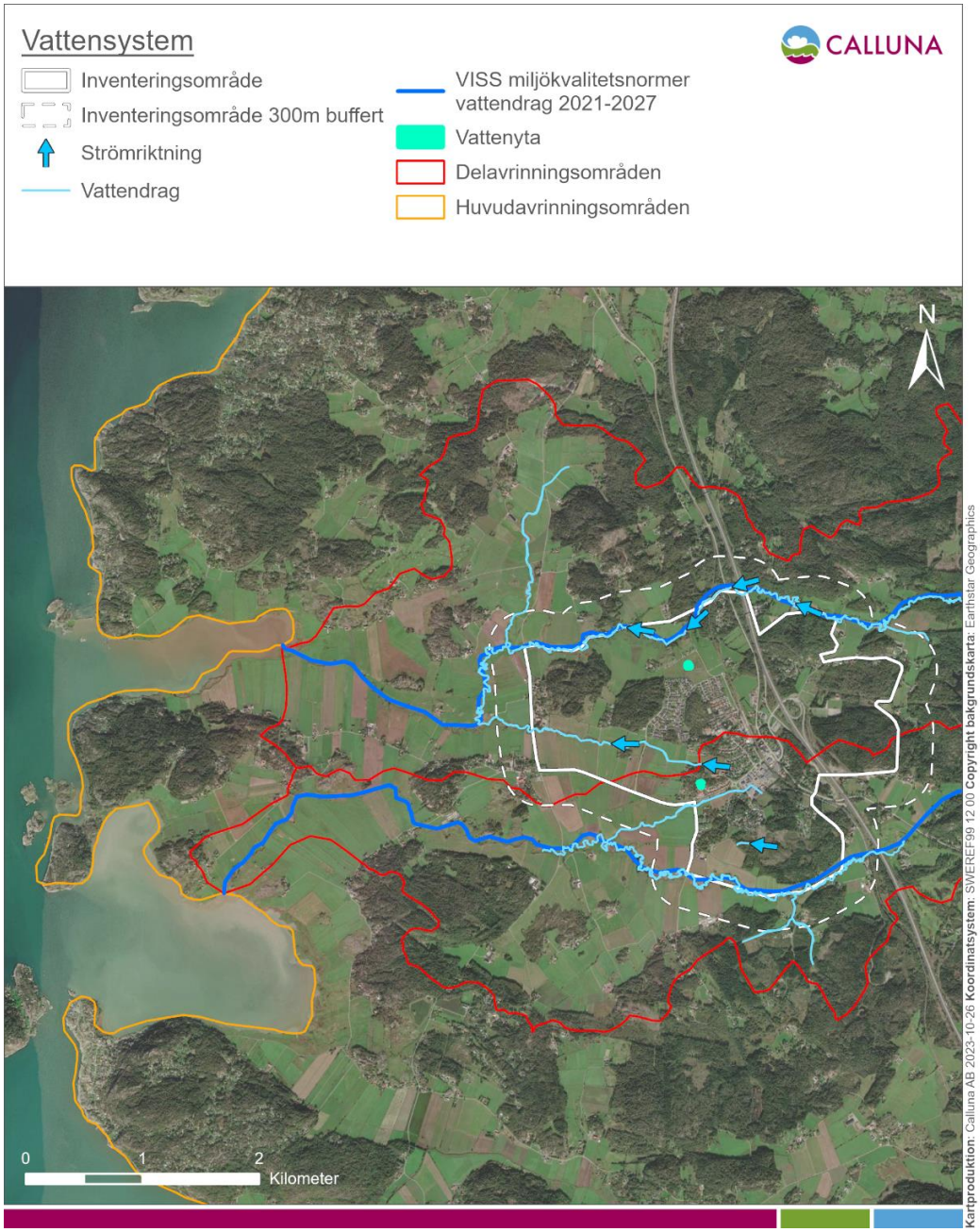

Figur 5. Kartan visar de vattensystem som förekommer inom inventeringsområdet.

3.4 Landskapsområden

Landskapet inom inventeringsområdet karaktäriseras av ett mosaiklandskap med jordbruksmark (bete och åker), olika skogsbiotoper såsom lövskog, blandskog, barrblandskog och granproduktionsskog, infrastruktur, vattendrag och småvatten. I inventeringsområdet avgränsades två landskapsområden vid naturvärdesinventeringen. Av dessa bedömdes ett vara värdelandskap. De identifierade värdelandskapen har ekologisk funktion för bland annat fåglar, speciellt de arter som kräver småskaliga lantbruksmiljöer och mosaiklandskap, fladdermöss, grod-och kräldjur samt hävdgynnade växtarter. För en detaljerad redovisning av landskapsområdena, se Bilaga 2 Objektredovisning av landskapsområden.

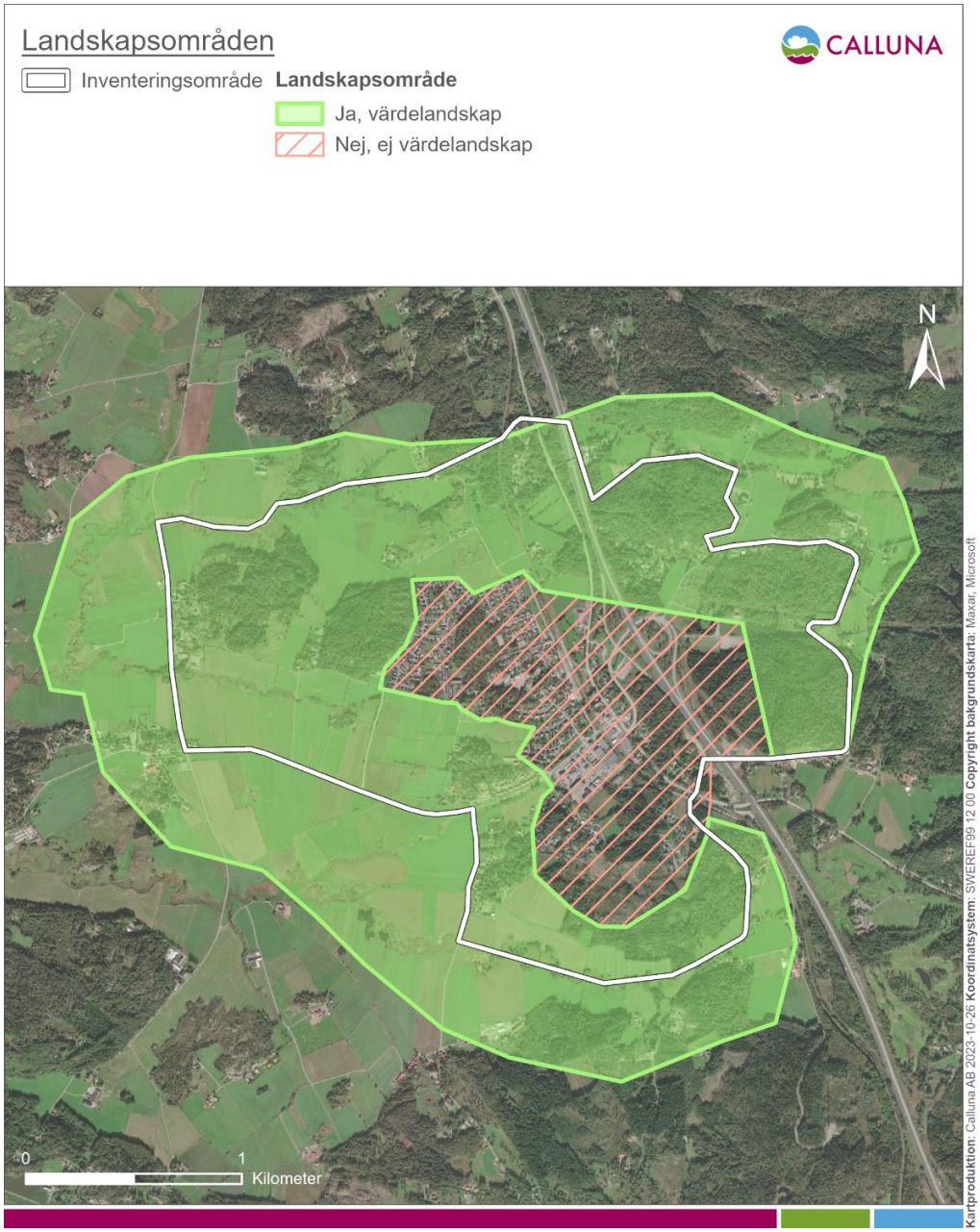

Figur 6. Kartan visar inventeringsområdet med avgränsade landskapsområden från naturvärdesinventeringen.

3.5 Naturvärdesbiotoper

Vid inventeringen avgränsades totalt 23 områden med klassning som naturvärdesbiotoper (se figur 7-8 och tabell 5). Dessa utgjorde totalt 43,9 ha av inventeringsområdets 516 ha. Av de avgränsade naturvärdesbiotoperna har inga *högsta naturvärde* (naturvärdesklass 1), ett har *högt naturvärde* (naturvärdesklass 2) och 22 har *påtagligt naturvärde* (naturvärdesklass 3). Samtliga naturvärdesklassade biotoper beskrivs var för sig i bilaga 3, med motiv till naturvärdesklassningen liksom representativa bilder till naturvärdesbiotoperna.

Tabell 5. Fördelning av identifierade naturvärdesbiotoper. Inventeringsområdet omfattar totalt 516 hektar.

Naturvärdesklass	Antal biotoper	Sammanlagd yta (ha)	% av inventeringsområdets yta
1 högsta naturvärde	-	-	-
2 högt naturvärde	1	2,4	0,5
3 påtagligt naturvärde	22	41,5	8,0

De identifierade naturvärdesbiotoperna i området karaktäriseras av betesmarker med hävdflora, olika skogsbiotoper såsom lövskog, barrblandskog med inslag av löv, meanderande vattendrag och våtmark. Alla vattendrag och betesmarker har fått ett preliminärt resultat.

De högsta naturvärdena (naturvärdesklass 2 – högt naturvärde) registrerades i en betesmark i inventeringsområdets västra del. Betesmarken har en mosaik av många spännande strukturer, exempelvis hällar, småvatten, fuktstråk samt ett varierande busk- och trädskikt.

Naturvärdesbiotoper med påtagligt naturvärde (naturvärdeklass 3) består av betesmarker med pågående hävd och intressanta strukturer (småvatten, fuktstråk, hällar, stenmurar och/eller hävdflora). Betesmarkerna är utspridda inom inventeringsområdet; fyra i norr, en i syd, en i öst och en i inventeringsområdets centrala del. Flera skogsbiotoper har även tilldelats påtagligt naturvärde. Dessa utgörs av lövskog, blandskog och barrblandskog med inblandning av löv, med död ved, kuperad terräng med berg och block och/eller en viss olikåldrighet i trädskiktet. Även flera meanderande vattendrag med förekomst av sten och död ved samt en våtmark med vitmossor har avgränsats som påtagligt naturvärde.

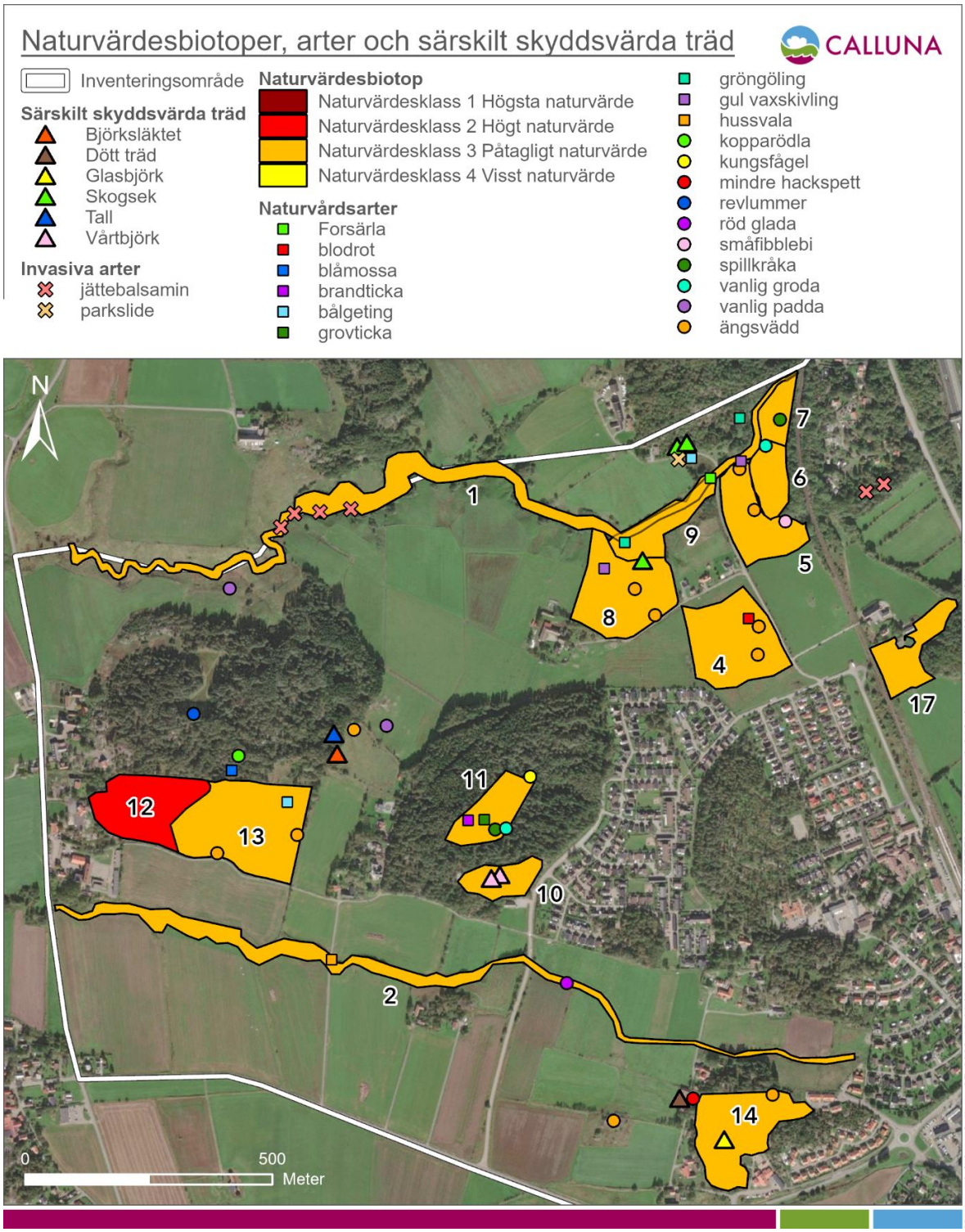

Figur 7. Kartan visar inventeringsområdet med naturvärdesbiotoper och deras naturvärdesklassning enligt Callunas naturvärdesinventering. Naturvärdesbiotoper i klass 1 återfanns ej vid inventeringen.

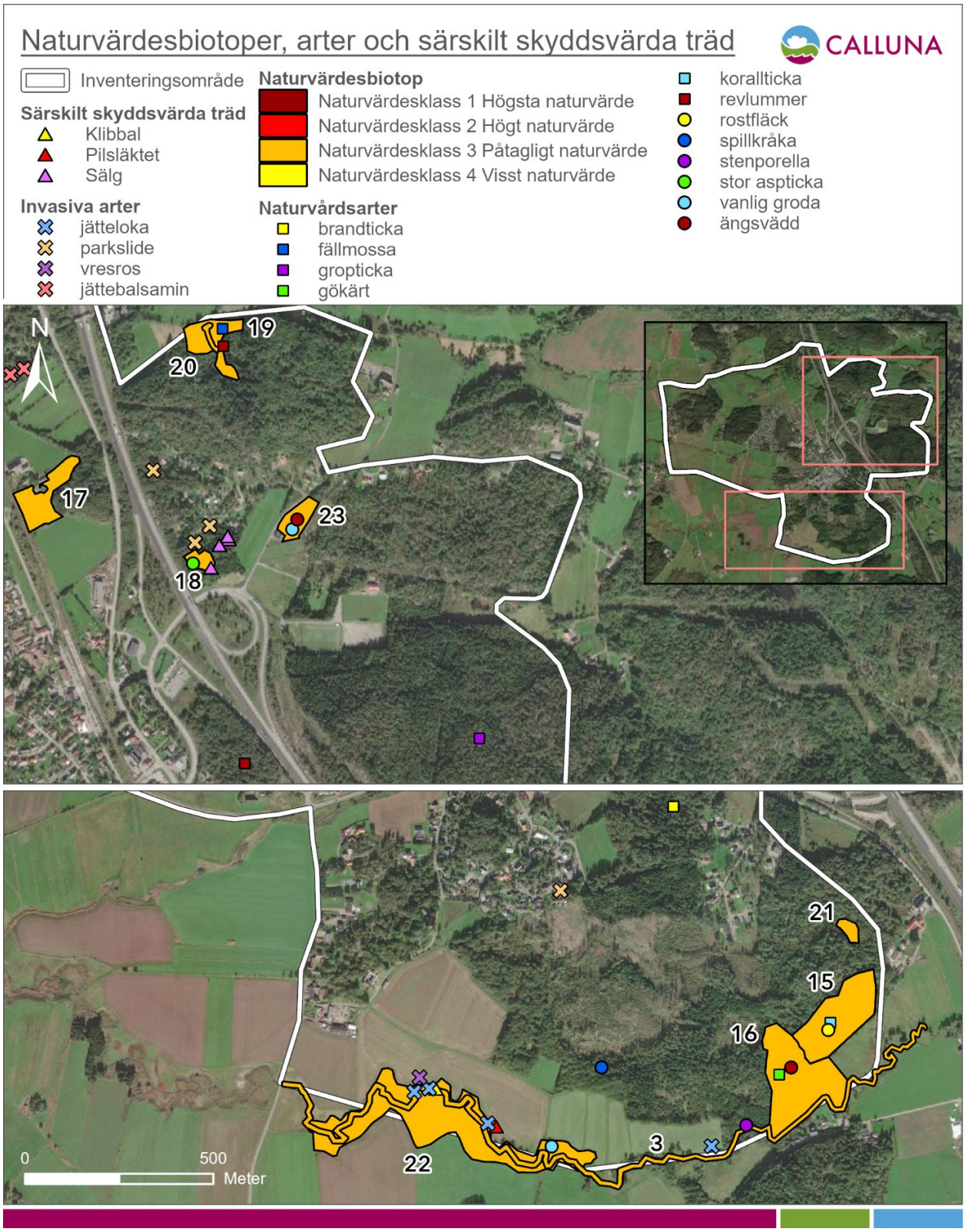

Figur 8. Kartan visar inventeringsområdet med naturvärdesbiotoper och deras naturvärdesklassning enligt Callunas naturvärdesinventering. Naturvärdesbiotoper i klass 1 återfanns ej vid inventeringen.

3.6 Arter

3.6.1. Rödlistade eller fridlysta arter som är kända sedan tidigare

Rödlistade eller fridlysta arter som är kända sedan tidigare redovisas i bilaga 5. Utsöket av artobservationer från SLU Artdatabanken visade efter att den granskning som beskrivits i metoddelen att 75 rödlistade och/eller fridlysta arter finns rapporterade inom inventeringsområdet eller kan knytas till inventeringsområdet.

En stor andel av de tidigare rapporterade rödlistade och/eller fridlysta arterna förekommer med stor sannolikhet inom inventeringsområdet, men låg noggrannhet på fyndets position, enstaka fynd av en enskild art eller noterade beteenden (exempelvis ”förbiflygande” när det gäller fåglar som rör sig över större områden) har i en del fall gjort att arterna inte har kunnat kopplas till en särskild, avgränsad naturvärdesbiotop vid fältinventeringen. Landskapet som helhet är sannolikt av stor betydelse för biologisk mångfald för vissa artgrupper även om de enskilda arterna ej har använts som värdearter vid fältinventeringen av naturvärdesbiotoper. Ett exempel på sådana arter är hasselsnok, större vattensalamander (på land) och tornseglare.

3.6.2. Värdearter som använts vid naturvärdesbedömningen

Värdearter påträffade av Calluna redovisas i bilaga 4 med motivering till varför de har utpekats som värdearter samt i de flesta fall även med en kortfattad beskrivning av varje arts ekologi. Dessutom listas för varje naturvärdesbiotop de av Calluna påträffade värdearterna i bilaga 3 Objektsbilagan.

Vid Callunas inventering noterades[6] 23 värdearter[7]. Det finns ytterligare värdearter kända sedan tidigare som inte påträffades vid Callunas inventering men som Calluna kunnat använda vid naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper. Dessa redovisas i bilaga 3 Objektsbilagan.

Bland värdearterna i området kan spillkråka och mindre hackspett nämnas. Dessa arter är knutna till bland- och lövskog med förekomst av äldre lövträd, döda träd och/eller grova träd. Arterna missgynnas av gallring av lövträd, avverkning av grova träd och avverkning av äldre lövträd.

Följande rödlistade[8] arter har beaktats som värdearter och kan knytas till inventeringsområdet:

- Akut hotad (CR): ål

[6] OBS! Noterade värdearter vid inventeringen är de arter som påträffades vid inventeringen. Det kan förekomma fler värdearter.

[7] **Värdeart**. Naturvårdsart (se nedan) eller annan art som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller indikerar att ett område har särskild betydelse för biologisk mångfald. Arten har därför bedömts lämplig att använda för naturvärdesbedömning. I naturvärdesbedömningen ingår att bilda sig en uppfattning om vilket signalvärde (indikation på naturvärde) som de påträffade värdearterna har. Utföraren ska endast beakta relevanta observationer av värdearter. Följande typer av observationer ska betraktas som relevanta: *a)* art som observerats av utföraren inom en naturvärdesbiotop, under förutsättning att arten bedöms behöva naturvärdesbiotopen som livsmiljö, *b)* art som tidigare observerats av annan person inom en naturvärdesbiotop, under förutsättning att observationen är trovärdig, att arten sannolikt finns kvar och att arten bedöms behöva naturvärdesbiotopen som livsmiljö, *c)* art som observerats i närheten av en naturvärdesbiotop, under förutsättning att det är uppenbart att arten även nyttjar och behöver naturvärdesbiotopen som livsmiljö.

Naturvårdsart. Term som infördes av Artdatabanken 2013 (Hallingbäck, 2013) och som utgör ett samlande begrepp för arter som kan användas för prioriteringar av åtgärder för att bevara *biologisk mångfald*, men också för övervakning av tillstånd och trender i miljön. Begreppet omfattar fridlysta arter, typiska arter, rödlistade arter, signalarter och ansvarsarter. Arterna kan finnas i officiella listor (till exempel Skogsstyrelsens signalarter). Begreppet värdeart har en liknande innebörd som naturvårdsart med den skillnaden att alla naturvårdsarter inte är användbara som indikatorer för biologisk mångfald eftersom vissa naturvårdsarter är vanliga och allmänt spridda utan särskilda krav på sin miljö.

[8] **Rödlistad art**. Rödlistning visar risken att en art dör ut. Bedömningen görs bland annat genom att jämföra artens populationsstorlek, populationsförändring, utbredning och grad av habitatfragmentering mot ett antal kriterier. En art som benämns som rödlistad uppfyller kriterierna för någon av kategorierna: Nationellt utdöd (RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Nära hotad (NT) samt Kunskapsbrist (DD). Arter i kategorierna CR, EN och VU benämns som hotade. Rödlistningsangivelser i denna utredning följer den senaste rödlistan från SLU Artdatabanken.

- Sårbar (VU): kungsfiskare, stare, slåttergubbe
- Nära hotad (NT): buskskvätta, desmeknopp, entita, grönsångare, gulsparv, koralllticka, rörsångare och sävsparv

Värdearterna delas enligt SIS standarden in i fyra olika kategorier utifrån deras signalvärde: mycket högt, högt, påtagligt, visst signalvärde. I den här NVI:n har arterna som noterats främst haft visst och påtagligt signalvärde. Det vanligast förekommande värdearten vid fältinventeringen var ängsvädd, som trots den sena säsongen noterades på flera platser.

3.6.3. Fördjupning kring fridlysta arter

Standaren anger att NVI-rapporten ska innehålla förteckning över fridlysta arter påträffade under inventeringen samt fridlysta arter kända sedan tidigare inom inventeringsområdet. Fridlysta fåglar behöver endast redovisas om de är betecknade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen eller är rödlistade.

Dessa fridlysta arter redovisas i bilaga 4 (arter påträffade under inventeringen) och bilaga 5 (arter kända sedan tidigare) och utgörs av

- fågelarter (som är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen) prioriterade enligt Naturvårdsverket av skälen de utgör arter som är markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1 och/eller är rödlistade arter: backsvala, berguv, bivråk, björktrast, blå kärrhök, blåhake, brun kärrhök, brushane, buskskvätta, drillsnäppa, duvhök, entita, fiskgjuse, fiskmås, fjällpipare, fjällvråk, gråtrut, grönbena, grönfink, grönsångare, gulsparv, havsörn, hornuggla, hussvala, kråka, kungsfiskare, kungsörn, lappsparv, ljungpipare, mindre sångsvan, nattskärra, pilgrimsfalk, pärluggla, rapphöna, rosenfink, röd glada, rödstrupig piplärka, rödvingetrast, rörsångare, sparvuggla, stare, stenfalk, storspov, svart stork, svartsnäppa, svartvit flugsnappare, sångsvan, sävsparv, tallbit, tofsvipa, tornseglare, trana, trädlärka, törnskata, vaktel, vinterhämpling, vit stork, vitkindad gås och ärtsångare
- andra vilt levande djurarter än fåglar, skyddade enligt 4 a §: hasselsnok, sandödla, större vattensalamander, utter och åkergroda
- djurarter skyddade enligt 5 §: Bäver och mård
- växtarter skyddade enligt 6 §: kopparödla, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda
- arter skyddade enligt 9 §: revlummer, smörbollar och tibast

Vid Callunas inventering och/eller via beställt artutdrag från SLU Artdatabanken återfanns fynd av en art/flera arter som är skyddad/skyddade enligt artskyddsförordningen och som även är en så kallad skyddsklassad art[9]/så kallade skyddsklassade arter. Sekretess medför att fyndet/fynden inte redovisas närmare i rapporten.

3.6.4. Rödlistade eller fridlysta arter påträffade vid inventeringen som inte beaktats vid naturvärdesbedömning

Fynd av rödlistade och/eller fridlysta arter som påträffats av Calluna vid inventeringen men som inte använts som värdearter vid naturvärdesbedömningen redovisas i bilaga 4 tabell 2 med motivering till varför de inte använts som värdearter för naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper eller landskapsområden.

[9] **Skyddsklassad art** – Skyddsklassning av arter görs av SLU Artdatabanken och innebär att fynduppgifter för våra mest känsliga arter döljs eller diffuseras för att skydda dem mot olika hot som annars kan uppstå om de kommer till allmän kännedom. Skyddsklassningen bygger alltså på avvägningar mellan fördelarna respektive de hot som kan kopplas till öppen visning.

3.6.5. Invasiva främmande arter

Vid naturvärdesinventeringen hittades fem invasiva främmande arter inom inventeringsområdet. Dessa redovisas i bilaga 6. Arternas förekomster i enskilda naturvärdesbiotoper redovisas även i Bilaga 3 Objektredovisning av naturvärdesbiotoper.

3.7 Fördjupade inventeringar

3.7.1. Särskilt skyddsvärda träd

För definition av särskilt skyddsvärt träd, se faktaruta i avsnittet 2.2.3. Fördjupad inventering av särskilt skyddsvärda träd. Callunas bedömning utifrån utförd trädinventering är att det finns 16 särskilt skyddsvärda träd inom inventeringsområdet. De särskilt skyddsvärda träden fördelas på följande trädslag: fem björkar (vårtbjörk och glasbjörk), fyra sälgar, tre skogsekar, en klibbal, en tall, en pil och ett dött träd (förmodligen skogsalm), se figur 7-8.

3.7.2. Generellt skyddade biotopskyddsområden

I inventeringsområdet avgränsades 158 generellt skyddade biotopskyddsområden (se karta i figur 9). Sammanfattningsvis utgörs biotopskyddsområdena främst av stenmurar, diken, småvatten, åkerholmar, odlingsröse och alléer.

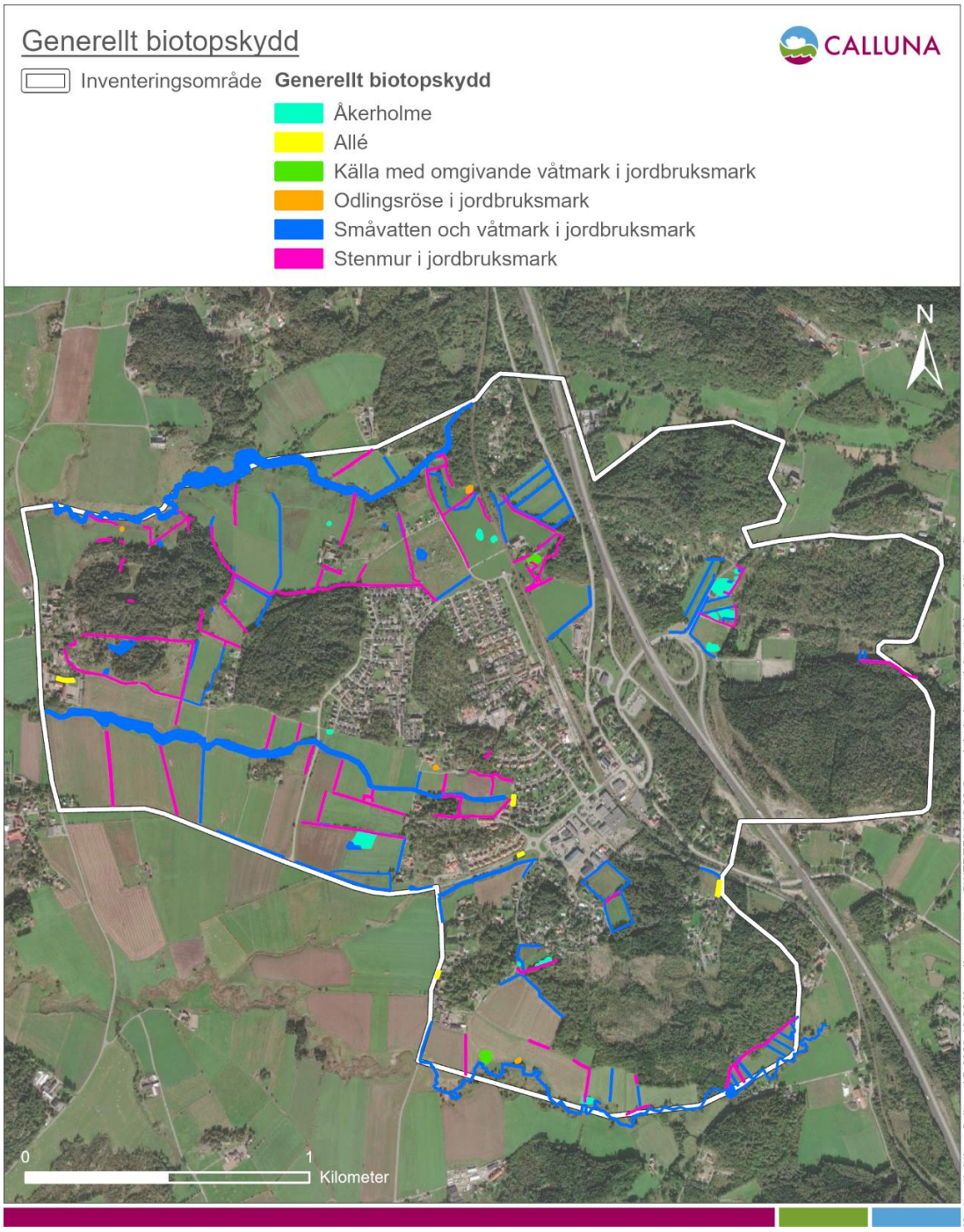

Figur 9. Kartan visar inventeringsområdet med de generellt skyddade biotopskyddsområdena som kartlades vid Callunas fördjupade inventering.

4 Slutsatser

Inventeringsområdet utgörs av ett mosaiklandskap med många intressanta strukturer som är gynnsamma för olika organismgrupper. Inom inventeringsområdet finns flera betesmarker, småvatten och skogsbiotoper som har avgränsats som naturvärdesbiotoper. De områden som i fält inte avgränsades som naturvärdesbiotoper, exempelvis åkermark eller infrastruktur, kan ändå bidra till biologisk mångfald i värdelandskapet.

4.1 Sammanfattande slutsatser

Majoriteten av inventeringsområdet består av åkermark, ungskog, hyggen och infrastruktur som inte har avgränsats som naturvärdesbiotoper.

De naturvärden som noterats är följande:

- Ett värdelandskap med värde för fåglar, grod -och kräldjur, hävdgynnade växtarter och eventuellt även fladdermöss.
- 23 naturvärdesbiotoper.
- 158 objekt i den fördjupade inventeringen av generellt skyddade biotopskyddsområden.
- 16 särskilt skyddsvärda träd.
- 23 värdearter.

4.2 Behov av ytterligare fältbesök eller fördjupade inventeringar p.g.a. begränsningar i uppdraget

Inom inventeringsområdet har det tidigare rapporterats ett stort antal fågelarter och vid fältinventeringen noterades ett generellt rikt fågelliv i området. En fågelinventering under våren/försommaren rekommenderas för att klargöra vilka arter som regelbundet nyttjar inventeringsområdet som livsmiljö.

Stora delar av inventeringsområdet har kvalitéer och strukturer som är gynnsamma för fladdermöss, exempelvis småvatten och vattendrag, betesmarker, hålträd, byggnader med övervintringsmöjligheter, och insektsrika busk -och gräsmarker. En fladdermusinventering rekommenderas för att fastställa om, i så fall vilka, fladdermusarter som regelbundet förekommer inom området.

Vid fältinventeringen observerades vanlig padda, vanlig groda och kopparödla och det finns tidigare rapporterade fynd av hasselsnok, större vattensalamander och åkergroda inom inventeringsområdet. I området finns flera småvatten (ofta i betesmark), vattendrag och mindre våtmarksområden som kan vara viktiga fortplantningslokaler för groddjur, men även stenmurar, blockrika miljöer och/eller död ved som är viktiga strukturer för många grod-och kräldjurs övervintring, exempelvis hasselsnok och större vattensalamander. En grod- och kräldjursinventering rekommenderas därför för att utreda vilka arter och i vilken utsträckning de nyttjar inventeringsområdet som livsmiljö.

4.3 Naturvärdesinventeringens resultat i relation till miljöbalken och skadelindringshierarkin

Naturvärdesinventeringen utgör ett stöd för att kunna tillämpa miljöbalkens portalparagraf 1 kap 1§ liksom 2 kap miljöbalkens allmänna hänsynsregler, 3 kap 3§ om ekologiskt känsliga områden och 3 kap 4§ om skydd av jordbruksmark, samt 6 kap om miljökonsekvensbeskrivning och annat beslutsunderlag. NVI:n kan även utgöra stöd för att tillämpa artskyddsförordningen,

samt användas som underlag för att utveckla ekologisk kompensation, klimatkompensation och bevarande av biologisk mångfald.

Generellt gäller att naturvärdesbiotoper med naturvärdesklass 1 och 2 har så höga värden för biologisk mångfald att påverkan bör undvikas. Även naturvärdesbiotoper med lägre naturvärdesklass (3 och 4) kan ha sådana naturvärden och vara särskilt känsliga från ekologisk synpunkt att påverkan bör undvikas, annars om möjligt minimeras. I landskap där naturvärdena över lag är låga kan även påverkan på naturvärdesbiotoper med naturvärdesklass 3 och 4 behöva undvikas.

Generellt gäller även att naturvärdesbiotoper ofta är i den storleken att en skyddszon runt biotopen kan behövas för att undvika eller minimera påverkan inne i naturvärdesbiotopen.

Genom att ta hänsyn till naturvärdesbiotoper, artförekomster och övriga naturvärden kan resultaten av NVI:n bidra till uppfyllnad av miljöbalkens krav, Sveriges internationella åtaganden samt de av riksdagen antagna miljökvalitetsmålen.

Skadelindringshierarkin (se figur 10) är ett rekommenderat verktyg att använda för hänsynstagande när ett projekt ger negativ påverkan på naturmiljön (Boverket, 2018).

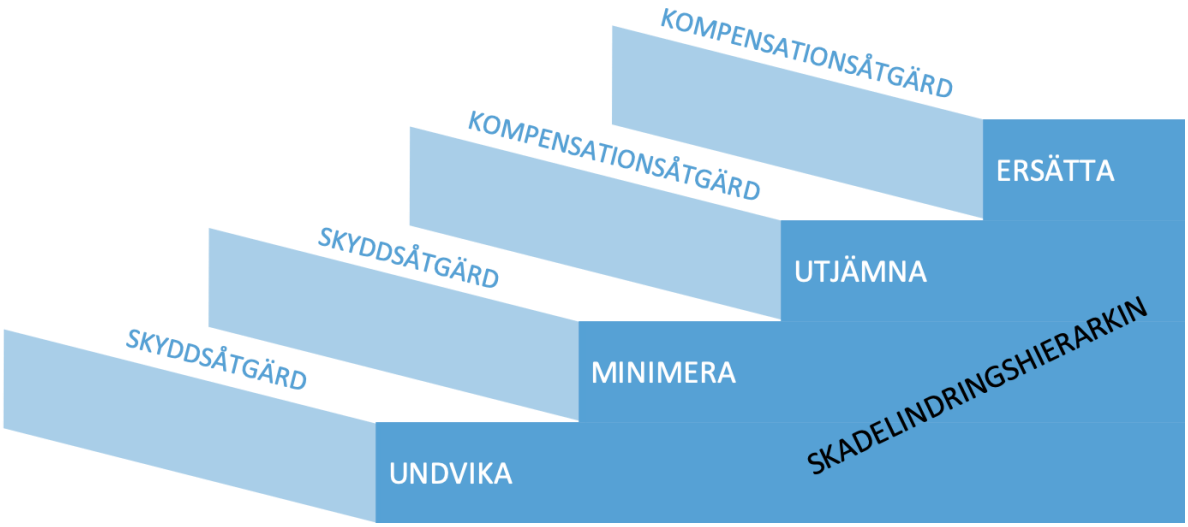

Figur 10. Skadelindringshierarkin eller kompensationstrappan. Vid exploateringar ska påverkan i första hand undvikas eller minimeras genom skyddsåtgärder. I andra hand kan kompensation övervägas.

Referenser

Boverket (2018). *Frivillig ekologisk kompensation i planering och byggande*. [online] Tillgänglig: https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/verktyg/kompensation/. [2018-06-13].

Hallingbäck, T. (red.) (2013). *Naturvårdsarter.* SLU Artdatabanken, Uppsala.

Havs- och vattenmyndigheten (2023). *Lista över invasiva främmande arter med EU-förbud.* [online] Tillgänglig: Lista över invasiva främmande arter med EU-förbud - Arter och livsmiljöer - Havs- och vattenmyndigheten (havochvatten.se) [Lista hämtad: 2023-10-10].

Naturvårdsverket (2020). *Samråd om åtgärder på särskilt skyddsvärda träd.* [online] Tillgänglig: http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Samhallsplanering/Samrad-vid-andring-av-naturmiljon/sarskilt-skyddsvarda-trad/. [Sida daterad: 2020-06-02]

Naturvårdsverket (2021). *Inventering av skyddsvärda träd i kulturlandskapet.* Manual för undersökning. Version 3:0, 2021-10-12.

Naturvårdsverket (2023). *Invasiva främmande arter – fakta och information per art*. [online] Tillgänglig: https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Frammande-arter/Invasiva-frammande-arter/. [Listor hämtade: 2023-01-31].

Naturvårdsverket (2023). *Vägledning Biotopskyddsområden.* [online] Tillgänglig: Vägledning om biotopskydd (naturvardsverket.se) [2023-09-08].

Naturvårdsverket (2023). *Vägledning Natura 2000 i Sverige.* [online] Tillgänglig: Natura 2000 i Sverige (naturvardsverket.se) [2023-09-18].

Naturvårdsverket & Skogsstyrelsen (2022). *PM 2022-09-29 – Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av förändringarna i 4 § artskyddsförordningen om fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk*. [online] Tillgänglig: https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/dokument/vagledning/nv-vagledning-tolkning-av-forandringar-i-artskyddsforordningen-fridlysning-faglar-i-samband-med-skogsbruk.pdf. Diarienummer: Naturvårdsverket Nv-04718-22, Skogsstyrelsen 2022/1756.

Nitare, J. (2010). *Signalarter*. Skogsstyrelsens förlag.

Nitare, J. (2019). *Skyddsvärd skog. Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning*. Skogsstyrelsens förlag.

Svenska institutet för standarder, SIS. (2023a). *SS 199000:2023, Naturvärdesinventering (NVI) – Kartläggning och värdering av biologisk mångfald — Krav och vägledning.*

Svenska institutet för standarder, SIS. (2023b). *SIS/TS 199002:2023, Naturvärdesinventering (NVI) – Kartläggning och värdering av biologisk mångfald – Dataproduktspecifikation med lista för biotopbestämning.*

SLU Artdatabanken (2020). *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.

SLU Artdatabanken (2023). *Nationellt skyddsklassade arter.* [online] Tillgänglig: https://www.artdatabanken.se/var-verksamhet/fynddata/skyddsklassade-arter/. [Sida daterad: 2023-06-14].

SLU Artdatabanken (2023). *Artikel 12-rapportering fågeldirektivet 2018, in prep*.

SLU Artdatabanken (2023). *Dyntaxa – Svensk taxonomisk databas*. [online] Tillgänglig: <www.dyntaxa.se>.

Bilaga 1 Referens till underlag med miljöinformation (separat bilaga)

Bilagan levereras separat i form av en Excel-fil som innehåller en sammanställning av resultatet från det utsök Calluna gjort av tidigare känd miljöinformation. Calluna har sökt i ett stort antal geodataportaler i GIS samt även så långt det var möjligt sökt efter tidigare naturvårdsunderlag som berör det aktuella området.

Bilaga 2 Objektsredovisning av landskapsområden

Objektnummer L1

Objektsbeskrivning	Värdelandskap
Landskapet utgörs av infrastruktur och skog som främst består av granproduktion. Dessa inslag är vanliga i landskapet och bedöms därför inte vara ett värdelandskap.	Nej
	Motivering till värdelandskap

Objektnummer L2

Objektsbeskrivning	Värdelandskap
Mosaikartat landskap med olika skogsbiotoper såsom lövskog, barrskog och blandskog, betesmark på bergsknallar, längsmed vattendrag och/eller med block, hällar och busk- och trädskikt, åkermark och flera meanderande vattendrag som mestadels går igenom odlingslandskapet och en stor mängd småvatten.	Ja
	Motivering till värdelandskap
	Småskaliga mosaiklandskap med betesmark, småvatten och skog är ovanliga och många arter är beroende av denna typ av landskap. Landskapet skapar goda förutsättningar för fåglar, fladdermöss samt grod- och kräldjur. Många växtarter som är beroende av hävd har möjlighet att sprida sig inom landskapet. Flertalet naturvärdesbiotoper finns inom värdelandskapet.

Bilaga 3 Objektsredovisning av naturvärdesbiotoper

Objektnummer 1

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – Påtagligt naturvärde	Vattendrag	Meanderande vattendrag	Vattenhållande miljöer bidrar till en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald. Vattendraget varierar i bredd, bottenmaterial, skuggning och vattenhastighet, vilket skapar habitat för många olika organismer.	Tidigare fynd av en rödlistad art (kungsfiskare, VU). Fågeln observerades under vinterhalvåret vilket ger den ett lägre signalvärde.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Påtagligt biotopvärde	Visst artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Vattendrag som börjar och fortsätter utanför inventeringsområdet. Rinner från öst till väst. Vattendragets karaktär är varierande: i öst rinner det främst genom olika skogssbiotoper och här har vattendraget en högre lutning och det finns förekomster av större stenar och block. När vattendraget kommer ut i jordbrukmarken blir det svagt meanderande och lugnflytande, med finkorniga material (sand och lera) i bottensedimentet. I denna del skuggas ofta vattnet av en trädridå vid strandkanten som främst utgörs av klibbal med inslag av andra lövträd. Det förekommer tecken på erosion i strandkanten. Vattendragets bredd varierar: från ca 7 meter i öst till ca 1,5 meter i väst. I västra delen förekommer vattenvegetation i form av vass.	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp
	Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
	Preliminär naturvärdesklassning. Vattenmiljöerna undersöktes ej.
	Fortsätter utanför inventeringsområdet
	Ja
Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Inga värdearter noterade *Observationer av värdearter från Artportalen:* Kungsfiskare (VU), strömstare	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* Jättebalsamin *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:*
Bild	**Inventerare**
	Julia Björk
	Inventeringsdatum
	2023-09-11
	Referenser

Objektnummer 2

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – Påtagligt naturvärde	Vattendrag	Meanderande vattendrag	Vattenhållande miljöer bidrar till en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald. Vassbälten erbjuder skydd och födosöksmöjligheter för fåglar.	Ett fynd av ål som är rödlistad som CR och flera tidigare fynd av rödlistade (NT) fågelarter. Alla arter har ett visst signalvärde.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Påtagligt biotopvärde	Påtagligt artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Objektet utgörs av ett lugnflytande vattendrag som stundtals är av meanderande karaktär. Vattendraget varier i bredd mellan 0,5-3 meter Enstaka träd skuggar träden, främst klibbal, men oftast är vattnet solbelyst. Vid vissa delsträckor växer stora vassbestånd. I östra delen har vattendraget mer karaktären av ett dike med hög inneslutning, grumligt vatten, avrinningsrör från åkermarken och en mindre bredd (0,5 meter).	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.
	Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
	Preliminär naturvärdesklassning. Vattenmiljöerna undersöktes ej.
	Fortsätter utanför inventeringsområdet
	Ja

Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Inga värdearter noterade. *Observationer av värdearter från Artportalen:* Rörsångare (NT), sävsparv (NT), kärrsångare, ål (CR)	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* Inga noterade arter. *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* Inga noterade arter.
Bild	**Inventerare**
	Julia Björk
	Inventeringsdatum
	2023-09-14
	Referenser

Objektnummer 3

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Vattendrag</td><td>Meanderande vattendrag</td><td>Vattenhållande miljöer bidrar till en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald. Förekomsten av vassbälten erbjuder skydd och föda till exempelvis fåglar.</td><td>En värdeart noterad med visst signalvärde.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst biotopvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4">Vattendrag som ligger lokalt i en mindre sänka. Vattendraget varierar i bredd mellan 1-3,5 meter bred. Stundtals finns det större vassbälten i och intill vattnet, samt fuktiga områden som eventuellt översvämmas. Ofta är vattnet solbelyst men ibland skuggas det helt av omgivande träd, oftast klibbal och apel. Vattnet rinner generellt långsamt förutom i östra delen av objektet, där lutningen gör att vattnet rinner snabbare. Enstaka klen död ved (stående) i vattnet. Sträckor av marken intill vattendraget betas. Vid fältinventeringen noterades ett rikt fågelliv intill vattendraget.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Vattenmiljöerna undersöktes ej.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Inga värdearter noterade.

Observationer av värdearter från Artportalen:
Sävsparv (NT)</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
Inga arter noterade.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-02</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

Objektnummer 4

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – Påtagligt naturvärde</td><td>Naturlig gräsmark</td><td>Betesmark</td><td>Solbelysta bergsknallar, torrflora, komockor och småvatten.</td><td>Förekomster av arter som indikerar hävd. En rödlistad art (VU).</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3">Betesmark på (delvis) fossil åker med klipphällar, block, enbuskar och småvatten. Delar av betesmarken är på en höjd där marken är torrare än de lägre delarna. Vid de torrare partierna växer ängsvädd, ljung, styvmorsviol, gråfibbla, blåmunkar, gökärt, bergsyra, ängssyra, rölleka, liten blåklocka, höstfibbla, rödklöver och bergglim. Björnbärsbuskar och tuschlav på hällarna. I de fuktiga, lägre partierna dominerar tågväxter och gräs växtsamhället.</td><td colspan="2">Delar av naturvärdesbiotopen är 6410 (fuktängar) och 6310 (torra hedar).</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Ängsvädd, blodrot

Observationer av värdearter från Artportalen:
Slåttergubbe (VU), pärlgräsfjäril,</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-11</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2">Ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen (fält-id A0B-IKL). Inventerad 2003. Från inventeringen har även knägräs och stagg noterats.</td></tr>
</table>

Objektnummer 5

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – Påtagligt biotopvärde	Naturlig gräsmark	Betesmark	Öppen gräsmark med stenmurar och enstaka hällar. Ett mindre vattendrag går igenom objektet.	Enstaka arter som indikerar hävd.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Visst biotopvärde	Påtagligt artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Betesmark med enstaka hällar och förekomst av flera stenmurar. Ett mindre vattendrag går igenom objektet. I fältskiktet växer gråfibbla, ängsvädd, liten blåklocka, svartkämpar, rölleka, styvmorsviol, harsyra, ängssyra,skogsklöver, brunört och smörblommor. Enstaka marksvampar, exempelvis gul vaxskivling. Vid vattendraget växer klibbal, hassel och unga almar.	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.
	Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
	Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.
	Fortsätter utanför inventeringsområdet
	Nej
Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Ängsvädd, småfibblebi, gul vaxskivling *Observationer av värdearter från Artportalen:* Kattfot, Gulsparv (NT), stare (VU)	*<u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>* - *<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>* -
Bild	**Inventerare**
	Julia Björk
	Inventeringsdatum
	2023-09-11
	Referenser

Objektnummer 6

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt artvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Ädellövskog</td><td>Död ved och rikligt med vedsvampar, fuktiga lodytor, ansluter till vattendrag, stenmur.</td><td>En tidigare noterade värdeart som går att koppla till biotopen.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5">Sluttande och tät ädellövskog med ek, bok, björk, hassel och enstaka asp och ask. Främst unga-medelålders träd. Många lod- och stenytor där det ansamlas vatten. Mycket mossor på trädstammarna och på stenarna. Allmänt med död ved, främst liggande, klen stående död ved. Mycket vedsvampar på träden. Fältskiktet är artfattigt och utgörs främst av fjolårsförna och ormbunkar. En gammal stenmur skiljer biotopen från angränsande naturvärdesbiotop i norr. Enstaka klena hålträd. Ansluter till vattendrag i väst.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
-

Observationer av värdearter från Artportalen:
Entita (NT)</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"></td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-11</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

	Nyckelbiotop enligt Skogsstyrelsen (ärendenummer N 5654-1994).

Objektnummer 7

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – Påtagligt naturvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Lövskog</td><td>Rikligt med klen död ved, mycket block, hög luftfuktighet.</td><td>Spillkråka är rödlistad och har ett påtagligt signalvärde.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Påtagligt artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5">Objektet utgörs av lövskog med främst asp, rönn, björk, bok, ek, hassel, gran och enstaka ask. Trädskiktet är ungt -medelålders, riktigt gamla träd saknas. Rikligt med klen död ved och enstaka grova lågor. Närheten till vattendraget i väst ger en påtagligt hög luftfuktighet i områdets norra del. Allmänna förekomster av block. I fältskiktet växer harsyra, gräs och blåbär.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Spillkråka (NT), gröngöling

Observationer av värdearter från Artportalen:
Entita (NT)</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-11</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2">Naturvärde enligt Skogsstyrelsen (ärendebeteckning N 5619-1994).</td></tr>
</table>

Objektnummer 8

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Naturlig gräsmark</td><td>Betesmark</td><td>Solbelysta bergsknallar, torrflora, komockor och småvatten.</td><td>Fynd från Callunas inventering och tidigare fynd av värdearter som indikerar hävd.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3">Objektet utgörs av betesmark på bergsknalle med hällar. Enstaka träd av ek, rönn, gran och mindre tallar samt ett buskskikt med enar. I fältskiktet växer blodrot, ängsvädd, ljung, bergglim, höstfibbla, gråfibbla, rölleka, styvmorsviol, gökärt, liten blåklocka, ängssyra, fyrkantig johannesört och toppdån.

Ett mindre småvatten finns i objektets östra del.</td><td colspan="2">Delar av naturvärdesbiotopen är 4030 (torra hedar) och 6410 (fuktängar).</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:

Ängsvädd, blodrot, gul vaxskivling

Observationer av värdearter från Artportalen:

Törnskata</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-11</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen (fält-ID 649-WJQ). Från inventeringen har även slåttergubbe (VU), darrgräs, knägräs och stagg noterats.</td></tr>
</table>

Objektnummer 9

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Lövskog</td><td>Rikligt med död ved i olika dimensioner. Svämplan intill vattendraget.</td><td>En rödlistad art som indikerar fukt och mullrik jord.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3">Lövskog intill vattendrag med ett mindre svämplan. Trädskiktet utgörs av unga till medelålders träd av ask, ek, klibbal och björk. Inom objektet finns det rikligt med död ved, både levande och stående, av olika dimensioner. Enstaka hasselbuketter. Svämparti nära vattnet med mycket död ved (stående) och ett fältskikt med älggräs. I södra delen finns lodytor med sten och rikligt med mossor. Fältskikt med smultron, älggräs, jordreva och ormbunkar.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Gröngöling
Observationer av värdearter från Artportalen:
Desmeknopp (NT), entita (NT), smörbollar</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-14</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

Objektnummer 10

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – Påtagligt naturvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Lövskog</td><td>Flera hålträd varav tvånsärskilt skyddsvärda träd. Lodytor, block och sten. Död ved.</td><td>Spillkråka observerades utanför objektet men nyttjar troligtvis biotopen.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4">Lövskog med unga-medelålders träd av asp, björk, ek, gran och enstaka tall. Enstaka klena hålträd och två särskilt skyddsvärda träd. Området är aningen kuperat och det finns större block och lodytor med mosspåväxt. Även träden har rikligt med mossor på stammarna. Sparsamma förekomster av död ved, främst klen, men även enstaka grövre lågor. I fältskiktet växer blåbärsris och gräs.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Spillkråka (NT) (utanför objektet)

Observationer av värdearter från Artportalen:
Entita (NT), grönsångare (NT), mindre hackspett (NT)</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-12</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Objektnummer 11

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – påtagligt biotopvärde	Skog och buskmark	Lövblandad barrskog	Död ved och hög luftfuktighet. Mindre område med mosse i sydöstra delen.	Fynd av två signalarter med visst signalvärde. Två rödlistad arter varav en av dessa (spillkråka) har ett påtagligt signalvärde.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Visst biotopvärde	Påtagligt biotopvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Barrblandskog med gran och tall med inslag av ek och björk. Medelålders och unga träd. Allmänt med död ved, främst klena lågor men även enstaka grövre. Mycket mossa på träden och marken, speciellt i södra delen. Luftfuktigheten känns högre än omgivande barrskog. Mindre område med mosse i sydöstra delen.	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.
	Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
	Nej
	Fortsätter utanför inventeringsområdet
	Nej

Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Grovticka, brandticka, spillkråka (NT), vanlig groda *Observationer av värdearter från Artportalen:* Gröngöling, tofsmes, entita (NT), åkergroda	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* - *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* -

Bild	**Inventerare**
	Julia Björk
	Inventeringsdatum
	2023-09-12
	Referenser

Objektnummer 12

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 2 – Högt naturvärde	Naturlig gräsmark	Trädbärande naturbetesmark	En större mosaikartad betesmark med flera spännande strukturer (småvatten, fuktstråk, stenmurar, hällar, torrt-fuktigt fältskikt, enbuskar och träd) som tillsammans skapar en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald.	Flera fågelarter som indikerar småskaligt lantbruk har noterats utanför objektet och nyttjar förmodligen biotopen. Callunas fältinventering och tidigare fynd från ängs- och betesmarksinventeringen påvisar flera arter som indikerar hävd varav två är rödlistade.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Påtagligt biotopvärde	Påtagligt artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Mosaikartad naturbetesmark som vid tillfället för fältbesöket betades av kor. I den västra och centrala delen är terrängen kuperad och rik på hällar. Här växer enbuskar och unga träd i form av tall, rönn, björk, ek och enstaka gran. Den östra delen är mindre kuperad. Där finns ett vegetationsrikt småvatten och två fuktstråk med tågarter. Fältskiktet varierar. I de torra partierna växer styvmorsviol, gråfibbla, bergssyra och ljung, i de friskare partierna växer ängsvädd, rölleka, smörblommor och ängssyra. En äldre stenmur löper runt hela betesmarken.	Delar av området utgörs av stagg - gräsmarker (6230). **Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning** Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen. **Fortsätter utanför inventeringsområdet** Nej
Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Ängsvädd *Observationer av värdearter från Artportalen:* Stare (VU), gök, gulsparv (NT)	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* - *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* -
Bild	**Inventerare**
	Julia Björk **Inventeringsdatum** 2023-09-12 **Referenser** Delar av området är även ett ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen (fält-ID D54-BAD) Inventerad 2002. Från inventeringen har slåttergubbe (VU), svinrot (NT), skallrearter, knägräs, ögontröstarter och stagg noterats.

Objektnummer 13

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Naturlig gräsmark</td><td>Naturbetesmark</td><td>Betesmark med inslag av hällar och betad skog. Variation i fältskiktet från torrt till fuktigt. Stenmur.</td><td>Enstaka fynd av två värdearter.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Lågt artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="6">Betesmark som vid tillfället för fältbesöket betades av kor. Den östra delen är öppen med enstaka inslag av hällar och block med ett fältskikt som varierar från torrt-fuktigt. Den västra delen utgörs av ett trädbärande område med unga-medelålders tall, gran och björk.

Fältskiktet varierar. I de torra partierna växer styvmorsviol, gråfibbla, bergssyra och ljung, i de friskare partierna växer ängsvädd, rölleka, smörblommor, vitsippor och ängssyra. En äldre stenmur löper runt hela betesmarken.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:

Ängsvädd, bålgeting

Observationer av värdearter från Artportalen:

-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>

-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>

-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="6"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-09-12</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Objektnummer 14

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Berg och sten</td><td>Bergknalle</td><td>Flera småvatten som bidrar till en variation i landskapet. Berg och murar. Vattenmiljöerna, berg, inslag av gräsmarker och mer trädklädda ytor bidrar till ett mosaiklandskap där många arter kan trivas.</td><td>Callunas fältinventering och tidigare inventering från ängs- och betesmarksinventeringen visar på flera hävdgynnade arter.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass
Påtagligt naturvärde</td><td>Artvärdesklass
Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning
Gammal mosaikartad betesmark på ett berg med förekomst av flera småvatten. Betades inte vid fältbesöket och används nog inte regelbundet som betesmark. Det finns stenmurar inom delar av området. Trädskiktet utgörs av främst unga träd av björk, rönn, gran och tall och enstaka asp, ek och äldre sälgar. Fältskiktet utgörs av olika arter av gräs, gråfibblor och revfingerört. Enstaka förekomster av hävdgynnad flora. Vid småvattnen växer främst olika arter av tåg, kalmus, ibland vattenklöver.</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp
Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.
Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.
Fortsätter utanför inventeringsområdet
Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter
Värdearter observerade av Calluna:
Ängsvädd
Observationer av värdearter från Artportalen:
Vanlig groda</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter
<u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild
  </td><td colspan="2">Inventerare
Julia Björk
Inventeringsdatum
2023-09-15
Referenser
Ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen. Inventerad 2002. Fält – ID 562-TEF. Vid inventeringen noterade kattfot, stagg, svinrot (NT) och blodrot.</td></tr>
</table>

Objektnummer 15

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Lövskog</td><td>Död ved av olika dimensioner, block och sten, viss olikåldrighet i trädskiktet.</td><td>En rödlistad art som kräver äldre/grova ekar och en signalart som indikerar hög luftfuktighet.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Påtagligt artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5">Lövblandskog med främst bok, asp, ek med inslag av björk och unga granar. Viss olikåldrighet i trädskiktet; nära utkanten av objektet finns enstaka äldre träd av speciellt ek och bok. Den västra delen av objektet betas. Allmänt med block och vissa förekomster av lodytor och äldre stenmurar med mycket mossa. Allmänt med död ved, främst liggande men även enstaka stående, mestadels klen ved men det finns även förekomster av grov död ved. I fältskiktet växer blåbärsris, linnea, harsyra, ekorrbär, skogsstjärna och ormbunkar. Stundtals mycket fjolårsförna på marken.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Koralllticka (NT), rostfläck
Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-03</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Objektnummer 16

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – påtagligt naturvärde	Naturlig gräsmark	Trädklädd betesmark	Betespräglade hagträd, förekomst av stenmurar och ett blött område i södra delen.	Tidigare fynd från ängs- och betesmarksinventeringen visar på arter som indikerar hävd.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Påtagligt biotopvärde	Visst artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Objektet utgörs av betesmark med en trädbärande del i norr samt av fossil åkermark som naturaliserats (syd). Längts i syd rinner ett vattendrag. I den trädklädd betesmark utgörs trädskiktet främst av ek och björk med inslag av asp, en, uppväxande gran och rönn. Flera är träden är tydligt betespräglade. Sparsamma förekomster av grov död ved, allmänt med klen död ved. Det finns stenmurar inom objektet och ett blött område i den södra delen nära vattendraget. Vid fältbesöket noterades gökärt, ängsvädd och gräs i fätskiktet.	Delar av betesmarken är trädklädda betesmarker (9070) samt staggräsmarker (6230). **Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning** Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen. **Fortsätter utanför inventeringsområdet** Nej
Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Ängsvädd, gökärt *Observationer av värdearter från Artportalen:* -	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* Jätteloka *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* -
Bild	**Inventerare**
	Julia Björk **Inventeringsdatum** 2023-10-04 **Referenser** Ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen. Inventerad 2019. Fält – ID YVA-FIO. Vid inventeringen noterades stagg, svinrot (NT) och blodrot.

Objektnummer 17

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3-Påtagligt naturvärde</td><td>Naturlig gräsmark</td><td>Betesmark</td><td>Varierade miljö med ett mindre småvatten och tillhörande fuktstråk, flera stenmurar, block och hällar samt pågående hävd.</td><td>Inga noterade värdearter från fältinventeringen. Flera hävdgynnade arter från ängs- och betesmarks-inventeringen.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4">Betesmark som vid fältbesöket betas av kor. I betesmarken finns flera äldre stenmurar samt större block /hällar. I norra delen finns ett småvatten och en tillhörande fuktstråk där det främst växer olika arter av tåg och älggräs. Vegetationen är stundtals frisk-blöt (i sänkor) och stundtals frisk-torr (vid blocken och hällarna), vilket ger en variation inom området. I fältskiktet växer gråfibbla, rölleka, bergssyra, styvmorsviol, femfingerört, stenkyndel, smörblommor och tistlar.</td><td colspan="2">Delar av området har naturtyperna fuktängar (6040) och silikatgräsmarker (6270).</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
-
Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-04</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ängs- och betesmarksobjekt i TUVA-databasen. Inventerad 2002. Fält-ID 61F-GOX. Vid inventeringen noterades blåsuga, gökblomster, knägräs, stagg och ängsvädd.</td></tr>
</table>

Objektnummer 18

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – påtagligt naturvärde	Skog och buskmark	Blandskog	Enstaka äldre sälgar, allmänt med död ved.	En värdeart (signalart) som kräver grova aspar.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Visst biotopvärde	Visst artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Blandskog med asp, björk, gran, sälg ek och tall. Trädskiktet är ungt - medelålders med enstaka grova träd av sälg. Ett särskilt skyddsvärt träd. Allmänt med död ved, främst liggande och enstaka stående. Fältskikt med nejlikrot, blåbärsris, björnbär (flikbjörnbär m.m), ormbunkar, harsyra och liljekonvalj.	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.
	Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning
	Nej
	Fortsätter utanför inventeringsområdet
	Nej

Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Stor aspticka *Observationer av värdearter från Artportalen:* -	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* Parkslide växer utanför objektet. *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* -

Bild	**Inventerare**
	Julia Björk
	Inventeringsdatum
	2023-10-04
	Referenser

Objektnummer 19

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt biotopvärde</td><td>Skog och buskmark</td><td>Lövskog</td><td>Klen död ved, förekomst av en mindre bäck, enstaka äldre träd, äldre stenmur.</td><td>Enstaka förekomst av fällmossa.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="6">Ljus lövskog med ek, asp, björk och klibbal med inslag av gran. Ungt-medelålders trädskikt, enstaka äldre träd varav en spärrgrenig ek. Genom objektet rinner en mindre bäck. I fältskiktet växer liljekonvalj, gökärt, harsyra, ormbunkar och gräs. Buskskikt med björnbär och unga hasselbuketter. Mycket mossor på träd och block. En stenmur löper delvis igenom objektet. I den nordöstra delen finns lodytor. Allmänt med klen död ved.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Fällmossa
Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-05</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

Objektnummer 20

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Vattendrag</td><td>Kärrbäck</td><td>Blöta miljöer bidrar till en variation i landskapet som gynnar biologisk mångfald.</td><td>Inga noterade värdearter.</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Lågt artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="5">Börjar som våtmark /översvämningsyta i söder där det står många unga dödande/döda björkar, ofta bevuxna med vedsvampar. Slingrar sig sedan norrut som en bäck som varierar i bredd, mellan ca 0,5 m till 1,5 meter. I norra delen mynnar den ut till en översvämningsyta.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nej</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
-
Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-05</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

Objektnummer 21

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Myr</td><td>Glest trädbevuxen mosse</td><td>Fuktiga och blöta miljöer bidrar till en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald.</td><td>Inga noterade värdearter</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Lågt artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4">Våtmark/mosse med stora mattor av björnmossa (i kanterna), olika arter av vitmossor och blåsstarr. Börjar delvis växa igen med unga träd av björk och gran, främst i ytterkanterna men även enstaka träd i mitten. Mjuka mattor där det stundtals går att skymta öppet vatten mellan kuddarna.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ja. De blöta partierna har inte undersökts.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
-

Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-

<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-04</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
</table>

Objektnummer 22

Naturvärdes-klass	Naturtyp	Biotoptyp	Biotopvärden	Artvärden
Klass 3 – påtagligt naturvärde	Naturlig gräsmark	Trädbärande betesmark	Fuktiga miljöer bidrar till en variation i landskapet som är gynnsam för biologisk mångfald. Träd- och buskskiktet och den höga vegetationen erbjuder skydd och födosöksmöjligheter för exempelvis fåglar och insekter.	Flera värdearter som behöver fuktiga/blöta miljöer, vass-och buskskikt och/eller insekts-och småkrypsrika miljöer.
			Biotopvärdesklass	**Artvärdesklass**
			Påtagligt biotopvärde	Visst artvärde

Objektbeskrivning	**Natura 2000-naturtyp**
Fuktig gräsmark som angränsar till ett meanderande vattendrag. Inom objektet finns ett trädskikt med klibbal och pil nära vattendraget samt enstaka apel. Buskskikt med salix. Delar av betesmarken är fuktig och där domineras fältskiktet av tågväxter, resterande mark utgörs av frisk gräsmark med inslag av triviala växter såsom vitklöver, skogsklöver och maskrosor. Området betas men inga djur gick i hagen vid tillfället för fältbesöket. Fältvegetationen är generellt hög. En stenmur och ett odlingsröse finns inom objektet.	Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp. **Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning** Nej **Fortsätter utanför inventeringsområdet** Ja

Värdearter	**Invasiva främmande arter**
Värdearter observerade av Calluna: Inga värdearter observerade. *Observationer av värdearter från Artportalen:* Sävsparv (NT), buskskvätta (NT), kärrsångare, törnskata	*Invasiva främmande arter observerade av Calluna:* Jätteloka, vresros *Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:* -

Bild	**Inventerare**
	Julia Björk **Inventeringsdatum** 2023-10-02 **Referenser**

Objektnummer 23

<table>
<tr><th>Naturvärdes-klass</th><th>Naturtyp</th><th>Biotoptyp</th><th>Biotopvärden</th><th>Artvärden</th></tr>
<tr><td>Klass 3 – påtagligt naturvärde</td><td>Naturlig gräsmark</td><td>Betesmark</td><td>Mindre betesmark med flera intressanta strukturer såsom ett torrt-fuktigt markskikt, småvatten, stenmur, stenar/hällar och ett busk- och trädskikt.</td><td>Enstaka värdearter med visst signalvärde</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Biotopvärdesklass</td><td>Artvärdesklass</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>Påtagligt biotopvärde</td><td>Visst artvärde</td></tr>
<tr><td colspan="3">Objektbeskrivning</td><td colspan="2">Natura 2000-naturtyp</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="4">Betesmark med enstaka hällar, en stenmur och ett mindre småvatten i den norra delen. I fältskiktet växer svartkämpar, rödkämpar, styvmorsviol, ängsvädd, skogsklöver, ljung och gråfibbla. Björnbär i buskskiktet. I trädskiktet växer vårtbjörk, skogsalm, gran och apel.</td><td colspan="2">Ingen del av biotopen bedöms uppfylla den svenska tolkningen av EU definitionen för någon Natura 2000 naturtyp.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklass eller avgränsning</td></tr>
<tr><td colspan="2">Preliminär naturvärdesklassning. Inventerades sent på säsongen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fortsätter utanför inventeringsområdet</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter</td><td colspan="2">Invasiva främmande arter</td></tr>
<tr><td colspan="3">Värdearter observerade av Calluna:
Ängsvädd, vanlig groda
Observationer av värdearter från Artportalen:
-</td><td colspan="2"><u>Invasiva främmande arter observerade av Calluna:</u>
-
<u>Observationer av invasiva främmande arter från Artportalen:</u>
-</td></tr>
<tr><td colspan="3">Bild</td><td colspan="2">Inventerare</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3"> </td><td colspan="2">Julia Björk</td></tr>
<tr><td colspan="2">Inventeringsdatum</td></tr>
<tr><td colspan="2">2023-10-02</td></tr>
<tr><td colspan="2">Referenser</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Bilaga 4 Artförteckning över Callunas påträffade värdearter, rödlistade och fridlysta arter

I tabell 1 redovisas värdearter från Callunas fältinventering som använts vid naturvärdesbedöming av naturvärdesbiotoper eller landskapsområden. Arterna presenteras med information om sällsynthet, signalvärde och ekologi. De arter som listas är relevanta för denna NVI och kan knytas till inventeringsområdet. Värdearter som knyts till någon av naturvärdesbiotoperna listas även i Bilaga 3 Objektsredovisning av naturvärdesbiotoper, som visar i vilken naturvärdesbiotop arten påträffats.

Tabell 1. Artförteckning över värdearter påträffade vid Callunas fältinventering

Förklaringar till tabellrubrikernas förkortningar:
RL 20 = rödlistan från år 2020
RL 15 = rödlistan från år 2015
ÅGP = åtgärdsprogram för hotade arter
Tu = Tuva signalarter, 2017 (ängs- och betesmarksinventering)
Si = signalarter Skogsstyrelsen
N2 = typiska arter Natura 2000 (funna i Natura 2000-habitat)
AD = arter listade i bilaga 2, 4, 5 i EU:s Art- och habitatdirektiv
FD = fågelarter listade i bilaga 1-3 i EU:s fågeldirektiv
ASF = skyddad art enligt artskyddsförordningen
50% = negativ trend för fåglar, 50 % minskning sedan 1980
PFS = prioriterade fågelarter skogsvårdslagen
Ca = Callunas värdeart

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
Fåglar													
Gröngöling *Picus viridis*		Nära hotad (NT)									x		Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Föredrar mosaikartade, halvöppna kulturlandskap, där betesmarker och åkrar växlar med lövdungar, alléer eller trädklädda naturbetesmarker.
Hussvala *Delichon urbicum*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2bc Hussvala (Delichon urbicum) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Häckar i Sverige i stort sett bara i människans närhet. En betydande andel häckar i tätorter, oftast på flervåningshus, lagerlokaler eller andra större byggnader. Arten har inte använts vid naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper av skälet att den påträffades utanför avgränsade naturvärdesobjekt och inte kunde knytas till ett enskilt objekt eller att den av andra skäl inte fungerade att användas vid naturvärdesbedömning av specifika naturvärdesbiotoper.

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
Kungsfågel *Regulus regulus*		Sårbar (VU)							4 §	x			Kungsfågel häckar i granskog och har mycket små revir. Klimatförändringar, igenväxning och avverkning misstänks påverka arten negativt. Kungsfågel (Regulus regulus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet.
Mindre hackspett *Dryobates minor*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §	x	x		Rödlistekriterium 2020: A2bc Mindre hackspett lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd.
Röd glada *Milvus milvus*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Röd glada (Milvus milvus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Häckar gärna i omväxlande landskap med mosaik av öppna marker och skogar. Arten har inte använts vid naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper av skälet att den påträffades utanför avgränsade naturvärdesobjekt och inte kunde knytas till ett enskilt objekt eller att den av andra skäl inte fungerade att användas vid naturvärdesbedömning av specifika naturvärdesbiotoper.
Spillkråka *Dryocopus martius*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)						x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: A2bc Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses.

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
													Spillkråka (Dryocopus martius) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen.
Grod- och kräldjur													
Kopparödla *Anguis fragilis*									6 §				Kopparödla (Anguis fragilis) är fridlyst enligt 6 § i hela landet. Undantag (11 §): Trots fridlysningen i 6 § får i fråga om kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen. Arten har inte använts vid naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper av skälet att den påträffades utanför avgränsade naturvärdesobjekt och inte kunde knytas till ett enskilt objekt eller att den av andra skäl inte fungerade att användas vid naturvärdesbedömning av specifika naturvärdesbiotoper.
Vanlig groda *Rana temporaria*									6§				Vanlig groda (Rana temporaria) är fridlyst enligt 6 § i hela landet. Undantag (11 §): Trots fridlysningen i 6 § får i fråga om kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen.
Vanlig padda *Bufo bufo*									6 §				Vanlig padda (Bufo bufo) är fridlyst enligt 6 § i hela landet. Undantag (11 §): Trots fridlysningen i 6 § får i fråga om

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
													kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen. Arten har inte använts vid naturvärdesbedömning av naturvärdesbiotoper av skälet att den påträffades utanför avgränsade naturvärdesobjekt och inte kunde knytas till ett enskilt objekt eller att den av andra skäl inte fungerade att användas vid naturvärdesbedömning av specifika naturvärdesbiotoper.
Kärlväxter													
Blodrot *Potentilla erecta*				x		x							Fuktängar (6410)
Gökärt *Lathyrus linifolius*						x							Trädklädd betesmark (9070)
Ängsvädd *Succisa pratensis*				x		x							Förekommer i friska–fuktiga, hävdade gräsmarker. Gynnas av hävd och störning. Torra hedar (4030) Stagg-gräsmarker (6230) Fuktängar (6410) Trädklädd betesmark (9070) Fukthedar (4010)
Lavar													

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
Rostfläck *Arthonia vinosa*					x								Rostfläck växer på skrovlig bark i områden med hög luftfuktighet.
Mossor													
Blåmossa *Leucobryum glaucum*													När mossan förekommer i mycket stora kuddar indikerar den höga naturvärden där skogen har en lång period av orördhet och stabila förhållanden. Mindre sjok visar på lämplig miljö under en mer begränsad tid. Vid fältinventeringen noterades mindre sjok.
Fällmossa *Antitrichia curtipendula*					x								Fällmossa är en pålitlig signalart och signalerar i stort sett alltid områden med höga naturvärden. På lokaler där arten förekommer finner man ofta ett flertal rödlistade mossor och lavar.
Stenporella *Porella cordaeana*					x								Bra signalart i skog, växer på sten och klippor.
Steklar													
Bålgeting *Vespa crabro*												x	Indikerar äldre lövträdsmiljöer med hålträd.
Småfibblebi *Panurgus calcaratus*												x	En god signalart för insektsrika sand- och grusmarker, där den förekommer rikligt finns ofta många andra rödlistade insekter. Småfibblebiet gräver ut sitt bo i solexponerade markblottor, gärna på ställen med varm och packad sand som strövstigar och sandiga markvägar. Pollen samlas enbart från fibblor.
Svampar													
Brandticka *Pycnoporellus fulgens*		Nära hotad (NT)			x								Förekommer främst i olikåldrig fuktig granskog med mycket död ved, ofta i kärrkanter eller vid bäckar på lokaler med hög luftfuktighet. Växer huvudsakligen på grova granlågor, någon enstaka gång på tall, asp eller björk, och verkar knuten till ved som först rötats av klibbticka.
Grovticka *Phaeolus schweinitzii*					x								Grovticka är en signalart som lever som parasit på tall. Den signalerar gamla naturskogar.

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
Gul vaxskivling *Hygrocybe chlorophana*					x								Växer på marken i hed- och ängsmark, naturbetesmark, vägkanter och parker.
Koralllticka *Grifola frondosa*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)											Koralllticka växer främst på eller vid basen av gamla ekar eller stundom flera meter från trädet från en i marken dold rot eller vid gamla ekstubbar. Svampen förekommer både i park-, hagmarks- och skogsmiljö. Rödlistekriterium 2020: C1
Stor aspticka *Phellinus populicola*		Nära hotad (NT)			x								En stark signalart som är beroende av gamla aspar samt en kontinuitet av asp. Där aspticka förekommer finns ofta många andra ovanliga arter av bland annat lavar och insekter.

Tabell 2. Artförteckning över Callunas påträffade rödlistade och fridlysta arter som inte använts som värdearter vid naturvärdesbedömning

Redovisning av påträffade rödlistade och fridlysta arter som inte använts som värdearter inklusive motivering till varför de inte använts som värdearter samt information om deras sällsynthet och ekologi.

Förklaringar till tabellrubrikernas förkortningar:
RL 20 = rödlistan från år 2020
RL 15 = rödlistan från år 2015
ÅGP = åtgärdsprogram för hotade arter
Tu = Tuva signalarter 2017 (ängs- och betesmarksinventering)
Si = signalarter Skogsstyrelsen
N2 = typiska arter Natura 2000 (funna i Natura 2000-habitat)
AD = arter listade i bilaga 2, 4, 5 i EU:s art- och habitatdirektiv
FD = fågelarter listade i bilaga 1-3 i EU:s fågeldirektiv
ASF = skyddad art enligt artskyddsförordningen
50% = negativ trend för fåglar, 50 % minskning sedan 1980
PFS = prioriterade fågelarter skogsvårdslagen

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Artinformation och motivering till varför artobservation av arten inte används som värdeart
Revlummer *Lycopodium annotinum*									8 §, 9 §				Lummerväxter: samtliga arter av släktet Lycopodium är fridlysta enligt 8 § i Blekinge län och samtliga arter av familjen Lycopodiaceae är fridlysta enligt 9 § i hela landet.

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Artinformation och motivering till varför artobservation av arten inte används som värdeart
													Revlummer är en vanlig växt som förekommer i många olika skogsbiotoper.

Bilaga 5 Artförteckning över rödlistade och fridlysta arter kända sedan tidigare

Rödlistade och fridlysta arter sedan tidigare kända genom utsök i SLU Artdatabankens databaser för artobservationer samt övriga källor

Utsök av rödlistade och fridlysta arter i SLU Artdatabankens applikationen Fynddata har gjorts med hjälp av Callunas filter för utsök av naturvårdsarter. Sökningen begränsades till tidsperioden 2000-2023. Sökområdet omfattade inventeringsområdet. Förutom uppgifter om rödlistning och fridlysning för arten som ska redovisas i den här förteckningen enligt SIS standarden så har Calluna även valt att redovisas om arten finns på andra listor, samma uppgifter som i bilaga 4.

Förklaringar till tabellrubrikernas förkortningar:
RL 20 = rödlistan från år 2020
RL 15 = rödlistan från år 2015
ÅGP = åtgärdsprogram för hotade arter
Tu = Tuva signalarter, 2017 (ängs- och betesmarksinventering)
Si = signalarter Skogsstyrelsen
N2 = typiska arter Natura 2000 (funna i Natura 2000-habitat)
AD = arter listade i bilaga 2, 4, 5 i EU:s Art- och habitatdirektiv
FD = fågelarter listade i bilaga 1-3 i EU:s fågeldirektiv
ASF = skyddad art enligt artskyddsförordningen
50% = negativ trend för fåglar, 50 % minskning sedan 1980
PFS = prioriterade fågelarter skogsvårdslagen
Ca = Callunas värdeart

Art	RL 20	RL 15	ÅGP	Tu	Si	N2	AD	FD	ASF	50%	PFS	Ca	Information
Däggdjur													
Bäver *Castor fiber*							V		5 §				Arten har enligt art- och habitatdirektivet ett sådant unionsintresse att insamling i naturen och exploatering kan bli föremål för särskilda förvaltningsåtgärder. Arten finns upptagen i bilaga 5 till art- och habitatdirektivet. Bäver (Castor fiber) är fridlyst enligt 5 § i hela landet. Noterad vid ett tillfälle 2021. Vid fältinventeringen noterades inga spår av bäver. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Mård *Martes martes*							V		5 §				Arten har enligt art- och habitatdirektivet ett sådant unionsintresse att insamling i naturen och exploatering kan bli föremål för särskilda förvaltningsåtgärder. Arten finns upptagen i bilaga 5 till art- och habitatdirektivet. Mård (Martes martes) är fridlyst enligt 5 § i hela landet. Mård lever i skogar och miljöer med omväxlande öppna marker och dungar. Har observerats som födosökande vid

													ett tillfälle inne i Kode. Förekommer troligtvis inom området. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Utter *Lutra lutra*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)	x				II, IV		4 a §				Arten är listad i bilaga 2 till art- och habitatdirektivet eftersom den har sådant unionsintresse att särskilda bevarandeområden behöver utses. Arten finns upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet därför att den kräver noggrant skydd. Utter (Lutra lutra) är fridlyst enligt 4 a § i hela landet. Ett fynd av färska spår från 2014. Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på föda året runt och där uttern kan vila ostört. Uttrar har förhållandevis stora hemområden, ca 28 km strandlängd för honor och ca 45 km för hanar. Uttern förekommer troligtvis inte regelbundet inom inventeringsområdet.
Fiskar													
Ål *Anguilla anguilla*	Akut hotad (CR)	Akut hotad (CR)				x							Två fynd från år 2014 vid elfiske, en adult och ett yngel. Använd som värdeart.
Fjärilar													
Sexfläckig bastard-svärmare *Zygaena filipendulae*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)											Sexfläckig bastardsvärmare lever på öppna blomrika ängs- och hagmarker, vägrenar och skogskanter. Förekommer inom inventeringsområdet men går ej att koppla till någon naturvärdesbiotop. Rödlistekriterium 2020: A2c
Fåglar													
Backsvala *Riparia riparia*	Sårbar (VU)	Nära hotad (NT)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2bc Backsvala (Riparia riparia) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterad som sträckande vid ett tillfälle 2020. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Berguv *Bubo bubo*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)						x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: D1 Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket

													innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Berguv (Bubo bubo) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 25 x 25 km.
Bivråk *Pernis apivorus*		Nära hotad (NT)						x	4 §	x	x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Bivråk (Pernis apivorus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Flera observationer av förbiflygande fåglar. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Björktrast *Turdus pilaris*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Björktrast (Turdus pilaris) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Förekommer inom inventeringsområdet. Är trots sin rödlistning fortfarande väldigt vanlig och är ej använd som naturvärdeart.
Blå kärrhök *Circus cyaneus*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)						x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: D1 Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Blå kärrhök (Circus cyaneus) är fridlyst enligt 4 § i hela

													landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Förutsatt att födotillgången är god kan blå kärrhöken häcka i öppen mark av mycket olika karaktär. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Blåhake *Luscinia svecica*						x		x	4 §				Alpina videbuskmarker (4080) Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Blåhake (Luscinia svecica) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterade rastande fåglar. Häckar i fjälltrakterna. Häckar inte inom inventeringsområdet.
Brun kärrhök *Circus aeruginosus*								x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Brun kärrhök (Circus aeruginosus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterad som födosökande ett flertal gånger inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Brushane *Calidris pugnax*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)	x					x	4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2abc Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Brushane (Calidris pugnax) är fridlyst enligt 4 § i hela landet.

													Noterad som rastande. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Buskskvätta *Saxicola rubetra*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §				Rödlistekriterium 2020: A2ab Buskskvätta (Saxicola rubetra) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Buskskvättan häckar i en lång rad olika biotoper på öppen mark, som jordbruksmarker, kalhyggen, hedar och glest bevuxna myrar. I jordbrukslandskapet förekommer den oftast på dikesrenar, utmed vägar, invid betesmarker eller i anslutning till glest trädbevuxna åkerholmar. Förekommer inom inventeringsområdet. Använd som värdeart.
Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*	Nära hotad (NT)					x			4 §		x		Rödlistekriterium 2020: A2bce Drillsnäppa (Actitis hypoleucos) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Noterad som sträckande. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Duvhök *Accipiter gentilis*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §			x	Rödlistekriterium 2020: A2bc Duvhök (Accipiter gentilis) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Knuten till äldre sammanhängande skog med grovstammiga träd. I den typ av skog som arten föredrar kan en lång rad andra krävande skogsarter förväntas. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Duvhöken är starkt bunden till skog, såväl för jakt som häckning. Undersökningar i barrskogsdominerade landskap visar tydligt att den föredrar att jaga i äldre skog. Förekommer inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.

Entita *Poecile palustris*	Nära hotad (NT)					x			4 §	x	x	x	Rödlistekriterium 2020: A2b Entita (Poecile palustris) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Ganska stationär, rör sig inte långt bort från reviren utanför häckningstid. Platser där de påträffas utanför häckningstid i allmänhet nära häckplatser sommartid. Knuten till ofta fuktiga lövträdsmiljöer med god tillgång på död ved, hackar ut egna bohål i murken ved. Lokaltrogen. Rapporterad vid ett flertal tillfällen med låg norrgranhet i områden med flera naturvärdesbiotoper. Använd som värdeart i alla dessa.
Fiskgjuse *Pandion haliaetus*						x		x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Fiskgjuse (Pandion haliaetus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Vid sötvattensjöar och ibland nära bräckt vatten kring kusterna. Bygger bo långt inne i skogen i breda trädkronor, oftast i tallar. Noterad som förbiflygande ett flertal gånger inom inventeringsområdet.
Fiskmås *Larus canus*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Fiskmås (Larus canus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Fiskmås är fortfarande väldigt vanlig och används därför ej som värdeart.
Fjällpipare *Charadrius morinellus*						x		x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses.

													Fjällpipare (Charadrius morinellus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterad som rastande. Häckar i fjällen.
Fjällvråk *Buteo lagopus*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §	x	x		Rödlistekriterium 2020: C1 Fjällvråk (Buteo lagopus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Häckar i nordväst från Värmland till Norrbotten och i fjällvärden. Vissa övervintrar i södra Sverige. Noterad som sträckande, rastande eller födosökande (men då utanför häckningstid). Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Gråtrut *Larus argentatus*	Sårbar (VU°)	Sårbar (VU°)							4 §				Rödlistekriterium 2020: A2acde Gråtrut (Larus argentatus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Häckar i kolonier på skär och holmar. Noterad som förbiflygande. Häckar troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Grönbena *Tringa glareola*								x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Grönbena (Tringa glareola) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Huvuddelen av beståndet finns i landets norra delar från Närke upp till Torne lappmark, men den häckar även söder härom på myrar och mossar som påminner om norrlandsmyrar. Noterad som sträckande. Förekommer troligtvis ej inom inventeringsområdet.

Grönfink *Chloris chloris*	Starkt hotad (EN)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2be Grönfink (Chloris chloris) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Rödlistad på grund av sjukdom och används därför ej som värdeart.
Grönsångare *Phylloscopus sibilatrix*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Grönsångare (Phylloscopus sibilatrix) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Grönsångaren uppträder i vitt skilda skogstyper. Helst i äldre lövskogar men accepterar även barrskogar som i alla fall har något inslag av lövträd. Förekommer inom inventeringsområdet. Använd som värdeart.
Gulsparv *Emberiza citrinella*	Nära hotad (NT)	Sårbar (VU)							4 §	x		x	Rödlistekriterium 2020: A2b Gulsparv (Emberiza citrinella) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Gulsparv föredrar buskrika och varierade miljöer och är i dessa miljöer en god signalart och naturvårdsart. Förekommer främst i buskrika hagmarker och brynmiljöer. Gynnas av ett sunt jordbruk. Minskande i främst områden med intensivt jordbruk. Rapporterad med sång och födosökande ett flertal gånger. Använd som värdeart.
Havsörn *Haliaeetus albicilla*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)						x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: D1 Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Havsörn (Haliaeetus albicilla) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut

													platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 25 x 25 km. Noterad som förbiflygande. Häckar troligtvis inte inom inventeringsområdet då lämpliga boträd inte noterats.
Hornuggla *Asio otus*	Nära hotad (NT)								4 §			x	Rödlistekriterium 2020: A2b Hornuggla (Asio otus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Förekommer i omväxlande jordbruksmark med rikligt inslag av fuktiga ängsmarker med god sorkförekomst. I den typ av miljö där arten ofta påträffas påträffas också många andra arter knutna till jordbrukslandskapet. Noterad som födosökande. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet.
Kråka *Corvus corone*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2be Kråka (Corvus corone) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Förekommer inom inventeringsområdet. Ej använd som värdeart då den fortfarande är väldigt vanlig,
Kungsfiskare *Alcedo atthis*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)						x	4 §				Rödlistekriterium 2020: D1 Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Kungsfiskare (Alcedo atthis) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Häckar vid stillastående eller långsamt rinnande vatten med sandbrinkar som stupar brant mot vattnet. En observation utanför häckningstid, men fyndet indikerar ändå vissa biotopkvaliteér. Använd som värdeart.
Kungsörn *Aquila chrysaetos*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)						x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: D1 Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda

													skyddsområden behöver utses. Kungsörn (Aquila chrysaetos) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 25 x 25 km. Noterad som sträckande. Häckar troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Lappsparv *Calcarius lapponicus*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)				x			4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Alpina videbuskmarker (4080) Lappsparv (Calcarius lapponicus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Häckar på kalfjället. Noterad som sträckande. Förekommer inte inom inventeringsområdet.
Ljungpipare *Pluvialis apricaria*						x		x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Ljungpipare (Pluvialis apricaria) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Viktiga häckningsmiljöer är kala högmossar, alvarmark, ljunghedar och större fuktiga myrar och fjällhedarNoterad som rastande/sträckande. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*								x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Mindre sångsvan (Cygnus columbianus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet.

													Regelbunden förbiflyttare i små antal. Häckar ej i Sverige.
Nattskärra *Caprimulgus europaeus*						x		x	4 §		x		Taiga (9010) Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Nattskärra (Caprimulgus europaeus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Häckar vid gles tallskog och hyggen. Bygger inget bo utan lägger äggen direkt på marken. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT°)				x		x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: D1 Vegetationsklädda havsklippor (1230) Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Pilgrimsfalk (Falco peregrinus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 50 x 50 km. Enstaka noterade observationer av förbiflygande exemplar utanför flyttid. Kan förekomma inom inventeringsområdet men häckar troligtvis inte i området.
Pärluggla *Aegolius funereus*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses.

													Pärluggla (Aegolius funereus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Pärlugglan är beroende av äldre, varierad skog med goda jaktmöjligheter och god tillgång på lämpliga trädhål som boplatser. Rapporterad med sång/lockläte men med stor radie på fyndet. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Rapphöna *Perdix perdix*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2bc Rapphöna (Perdix perdix) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Rapphönan inns i det öppna kulturlandskapet och då företrädesvis i inte alltför uppodlade områden. Noterade med flygga ungar år 2006 men med stor felmarginal. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvädesbiotop.
Rosenfink *Carpodacus erythrinus*	Nära hotad (NT)	Sårbar (VU)							4 §	x	x		Rödlistekriterium 2020: A2bc Rosenfink (Carpodacus erythrinus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Rosenfink häckar i regel på friska till fuktiga marker och ofta hittar man den på igenväxande strandängar längs vattendrag eller kring sjöar. Den förekommer även i lövrika kantzoner mot jordbruksmark, i igenväxande lundar och buskrika betesmarker, på buskrik igenväxande jordbruksmark, i parker och trädgårdar liksom på kalhyggen med ymnig lövvegetation. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: D1 Rödstrupig piplärka (Anthus cervinus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet.

													Rödstrupig piplärka föredrar helt öppna fjällmiljöer och häckar oftast i gränsområdet mellan fjällhed och betydligt fuktigare marker med lågvuxna och frodiga videbuskage. Noterad som sträckande/rastande. Förekommer inte inom inventeringsområdet.
Rödvingetrast *Turdus iliacus*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Rödvingetrast (Turdus iliacus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet.
Rörsångare *Acrocephalus scirpaceus*	Nära hotad (NT)								4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2b Rörsångare (Acrocephalus scirpaceus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Häckar inom inventeringsområdet. Använd som värdeart.
Sparvuggla *Glaucidium passerinum*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Sparvuggla (Glaucidium passerinum) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Stare *Sturnus vulgaris*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2bc Stare (Sturnus vulgaris) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Staren häckar i anslutning till jordbrukslandskap, i tätorter eller andra öppna marker. Staren är under häckningstid helt beroende av öppna gräsmarker med kortvuxet fältskikt. Den utnyttjar också gräsmattor, vägkanter, nysådda åkrar och liknande. Boet läggs i befintliga håligheter, t.ex. ett gammalt bohål av större hackspett eller gröngöling, i holkar eller under tegelpannor. Använd som värdeart.

Stenfalk *Falco columbarius*	Nära hotad (NT)					x		x	4 §		x		Rödlistekriterium 2020: A2b Fjällbjörkskog (9040) Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Stenfalk (Falco columbarius) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 5 x 5 km. Vanligast i Norrlands fjällområden, men häckningar kan förekoma i södra och mellersta Sverige. Stenfalken håller till i mycket växlande terräng, med öppna marker, hedar mossar eller odlade fält i närheten till boplatsen. Har främst noterats under flytt som sträckande/rastande, enstaka observationer av förbiflygande individer i juni. Kan förekomma inom inventeringsområdet.
Storspov *Numenius arquata*	Starkt hotad (EN)	Nära hotad (NT)				x			4 §				Rödlistekriterium 2020: A2abcde Storspov (Numenius arquata) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Storspov häckar på öppna myrar, ängar, hedar och jordbruksmark över större delen av landet. Främst noterad som rastande/sträckande. En observation under sommartid med lockläte 2012, dock med en stor radie kring fyndet. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Svart stork *Ciconia nigra*	Nationellt utdöd (RE)	Nationellt utdöd (RE)							4 §				Svart stork (Ciconia nigra) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Arten är skyddsklassad vilket innebär att åtkomst till fynduppgifter måste begränsas. Koordinater som pekar ut platser där arten reproducerar sig får inte visas publikt med större noggrannhet än 25 x 25 km.

													Svart stork är en utpräglad skogsfågel som häckar i trakter med tillgång på bäckar, åar, mossar, tjärnar, kärr och andra vatten eller våtmarker. Arten rödlistas som Nationellt utdöd (RE) eftersom det bedömts som sannolikt att den upphört att regelbundet reproducera sig inom landet. Noterad som sträckande.
Svartsnäppa *Tringa erythropus*	Nära hotad (NT)					x			4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Svartsnäppa (Tringa erythropus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Svartsnäppa häckar i torr barrskog, på brandfält och hyggen, ofta i närheten av myrar men även på myrar. Den förekommer i Norrlands inland, söderut till Jämtland. Noterad som sträckande. Förekommer inte inom inventeringsområdet.
Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Svartvit flugsnappare (Ficedula hypoleuca) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Förekommer inom inventeringsområdet. Ej använd som värdeart.
Sångsvan *Cygnus cygnus*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Sångsvan (Cygnus cygnus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Sångsvanen häckar i vatten av relativt olika karaktär men med rik förekomst av vegetation. Noterad som rastande/sträckande.
Sävsparv *Emberiza schoeniclus*	Nära hotad (NT)	Sårbar (VU)							4 §	x			Rödlistekriterium 2020: A2b Sävsparv (Emberiza schoeniclus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Föredrar busksnår och bladvassbälten vid sjöar, dammar och vattendrag samt i buskrika sumpmarker. Övervintringen

													sker ofta i eller i anslutning till vassar. Häckar allmänt till tämligen allmänt i lämpliga miljöer över hela Sverige. På häckningsplatserna är en intensivare markanvändning med förbättrad dränering av åkermark, borttagande av diken och småvatten negativt. Använd som värdeart.
Tallbit *Pinicola enucleator*	Sårbar (VU)								4 §	x	x		Rödlistekriterium 2020: A4bc Tallbit (Pinicola enucleator) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Tallbit häckar huvudsakligen i gammal, mossrik grandominerad barrskog med inslag av björk och gråal och oftast med rikt fältskikt i form av lingon- och blåbärsris. Den förekommer från norra Dalarna och norrut genom de inre delarna av Norrland, norrut till norra Norrbotten - Torne lappmark. Noterad som sträckande. En observation av lockläte i november, flyttfågel.
Tofsvipa *Vanellus vanellus*	Sårbar (VU)								4 §			x	Rödlistekriterium 2020: A2b Tofsvipa (Vanellus vanellus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Knuten till olika typer av öppna marker, bl.a. på strandängar som är en miljö med många andra naturvårdsarter. Även på åkermark där den visar på en sund jordbruksmiljö. Noterad som häckande 2004 och 2005. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Tornseglare *Apus apus*	Starkt hotad (EN)	Sårbar (VU)							4 §	x	x		Rödlistekriterium 2020: A2bc Tornseglare (Apus apus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Häckar främst under taktegel eller i håligheter på byggnader.

													Förekommer inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Trana *Grus grus*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Trana (Grus grus) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Trana häckar på myrar samt vid sjöar och vattendrag med sanka stränder i större delen av landet. Främst noterad som sträckande/rastande, enstaka observationer av förbiflygande och födosökande individer under häckningsäsong men häckar troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Trädlärka *Lullula arborea*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Trädlärka (Lullula arborea) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen. Trädlärka häckar i torr och öppen skogsmark, ofta i anslutning till gläntor och odlingar, på sandig eller bergig hedmark, på hedartade hyggen med frötallar samt vid gamla grustäkter. Främst noterad som sträckande. En observation av sång på gränsen vid inventeringsområdet i öst. Kan förekomma inom inventeringsområdet.
Törnskata *Lanius collurio*								x	4 §		x		Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Törnskata (Lanius collurio) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Prioriterad fågelart enligt bilaga 4 i Skogsvårdslagen.

													Törnskata häckar i skogsbryn, på hyggen samt i öppna busk- och snårmarker. Förekommer inom inventeringsområdet. Använd som värdeart.
Vaktel *Coturnix coturnix*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)							4 §				Rödlistekriterium 2020: D1 Vaktel (Coturnix coturnix) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Förekommer den i kulturskapade öppna miljöer. I Sverige uppträder den framför allt i slättbygderna, gärna med småkullig terräng. Förekommer troligtvis inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Vinterhämpling *Linaria flavirostris*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)							4 §				Rödlistekriterium 2020: D1 Vinterhämpling (Linaria flavirostris) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterad som sträckande. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet.
Vit stork *Ciconia ciconia*	Starkt hotad (EN)	Akut hotad (CR)						x	4 §				Rödlistekriterium 2020: D Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Vit stork (Ciconia ciconia) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Vit stork är knuten till öppet jordbrukslandskap med tillgång på ängs- och våtmarker. Häckar i sydsverige. Endast förbiflygande. Förekommer inte inom inventeringsområdet.
Vitkindad gås *Branta leucopsis*								x	4 §				Arten finns upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet, vilket innebär att arten har ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses. Vitkindad gås (Branta leucopsis) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Noterad som sträckande.

Ärtsångare *Curruca curruca*	Nära hotad (NT)								4 §				Rödlistekriterium 2020: A2b Ärtsångare (Sylvia curruca) är fridlyst enligt 4 § i hela landet. Ärtsångare häckar i skogsbryn, buskmarker och trädgårdar. Förekommer inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Grod- och kräldjur													
Hasselsnok *Coronella austriaca*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)					IV		4 a §				Rödlistekriterium 2020: A2ac; C1 Arten finns upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet därför att den kräver noggrant skydd. Hasselsnok (Coronella austriaca) är fridlyst enligt 4 a § i hela landet. Hasselsnoken är en värmekrävande art och anträffas nästan bara i miljöer med stor andel block eller berg i dagen. Biotoperna karakteriseras av tät markvegetation eller stenig mark i solexponerat läge. Exempel på biotoper är lövskogsbryn, ljunghedar och hagmarker samt hällar med gles tallskog. Förekommer sannolikt inom inventeringsområdet men är ej kopplad till någon specifik naturvärdesbiotop.
Sandödla *Lacerta agilis*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)	x				IV		4 a §				Rödlistekriterium 2020: A2bce Arten finns upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet därför att den kräver noggrant skydd. Sandödla (Lacerta agilis) är fridlyst enligt 4 a § i hela landet. i hela landet. Förekommer troligtvis inte inom inventeringsområdet. Endast ett fynd från Artportalen som utgörs av ett fältbesök från 2015 där arten rapporterats som ”ej återfunnen”. Förekommer troligtvis ej inom inventeringsområdet.

Skogsödla *Zootoca vivipara*									6 §				Skogsödla (Lacerta vivipara) är fridlyst enligt 6 § i hela landet. Undantag (11 §): Trots fridlysningen i 6 § får i fråga om kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen. Förekommer inom inventeringsområdet. Är ej kopplad till någon naturvärdesbiotop.
Större vatten-salamander *Triturus cristatus*							II, IV		4 a §				Arten är listad i bilaga 2 till art- och habitatdirektivet eftersom den har sådant unionsintresse att särskilda bevarandeområden behöver utses. Arten finns upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet därför att den kräver noggrant skydd. Större vattensalamander (Triturus cristatus) är fridlyst enligt 4 a § i hela landet. Förekommer inom inventeringsområdet. Ej kopplad till någon specifik naturvärdesbiotop.
Åkergroda *Rana arvalis*							IV		4 a §				Arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Arten finns upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet. Åkergrodan är fridlyst enligt 4 a § artskyddsförordningen (N-märkt i Habitatdirektivets bilaga 1). Undantag (11 §): Trots fridlysningen i 6 § får i fråga om kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen.

													Använd som värdeart.
Kärlväxter													
Ask *Fraxinus excelsior*	Starkt hotad (EN)	Starkt hotad (EN)											Rödlistekriterium 2020: A3e+4ce Ask är akut hotad på grund av askskottsjuka och används ej som värdeart.
Desmeknopp *Adoxa moschatellina*	Nära hotad (NT)	Nära hotad (NT)											Rödlistekriterium 2020: A2bc+4abc Förekommer på skuggiga till halvskuggiga lokaler med mullrik jord. Den växer i lövskogar med fuktig, näringsrik mark, oftast i ädellövskog, men även i al- och granskog, i skogsbryn och igenväxande hagar. Använd som värdeart.
Färgginst *Genista tinctoria*	Sårbar (VU)	Nära hotad (NT)											Rödlistekriterium 2020: B1ab(iii,v)+2ab(iii,v); C2a(i) Färgginst förekommer främst i Västergötland och växer främst vid grusiga vägkanter och i grustag. Den förekommer även i naturlig, ogödslad och hedartad gräsmark. Den hotas av ogräsmedel och vägslåtter före och under dess blomning.
Skogsalm *Ulmus glabra*	Akut hotad (CR)	Akut hotad (CR)											Rödlistekriterium 2020: A3be+4abe Skogsalm växer gärna på näringsrik mullrik mark. Skogsalmen är akut hotad på grund av almsjukan och används ej som värdeart.
Slåttergubbe *Arnica montana*	Sårbar (VU)	Sårbar (VU)		x		x							Rödlistekriterium 2020: A2bc+4bc Stagg-gräsmarker (6230) Silikatgräsmarker (6270) Torra hedar (4030) Slåttergubbe växer på mager, näringsfattig mark, framförallt i gamla ogödslade, välhävdade naturbetesmarker och i slåttermarker. Använd som värdeart.
Smörbollar *Trollius europaeus*				x		x			8 §, 9 §				Fuktängar (6410) Smörboll (Trollius europaeus) är fridlyst dels enligt 8 § i

													Blekinge län, på Öland i Kalmar län samt i Skåne, Södermanlands, Västmanlands och Örebro län, dels enligt 9 § i Jönköpings, Kronobergs, Värmlands och Västra Götalands län.
Svinrot *Scorzonera humilis*	Nära hotad (NT)			x		x							Rödlistekriterium 2020: A2b Fuktängar (6410) Slåtterängar i låglandet (6510) Lövängar (6530) Silikatgräsmarker (6270) Svinrot växer främst i friska (även torra och fuktiga), näringsfattiga gräsmarker, hedar och vägkanter men även i gles skog.
Tibast *Daphne mezereum*					x				8 §, 9 §				Tibast (Daphne mezereum) är fridlyst dels enligt 8 § i Södermanlands och Örebro län, dels enligt 9 § i Värmlands och Västra Götalands län.

Bilaga 6 Artförteckningar över invasiva främmande arter

Tabell 1. Redovisning av invasiva främmande arter som påträffades vid Callunas fältinventering

Art	Naturvårdsverket invasiva arter	Havs- och vattenmyndighetens fokuslista för invasiva arter	Information
Blomsterlupin *Lupinus polyphyllus*	x		Främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige
Jättebalsamin *Impatiens glandulifera*	x		EU-listade invasiva arter som är etablerade i Sverige
Jätteloka *Heracleum mantegazzianum*	x		EU-listade invasiva arter som är etablerade i Sverige
Parkslide *Reynoutria japonica*	x		Främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige. Tidigare Fallopia japonica
Vresros *Rosa rugosa*	x		Främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige

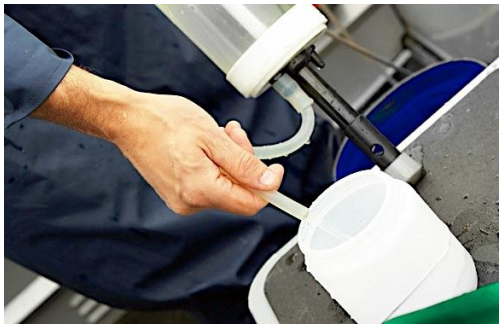
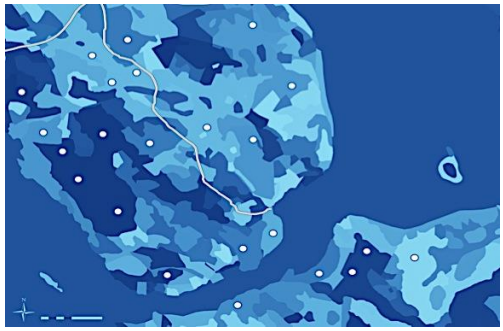

CALLUNA

Hemsida: www.calluna.se • E-post: info@calluna.se • Telefon växel: 013-12 25 75
Huvudkontor: Calluna AB, Linköpings slott, 582 28 Linköping

KUNGÄLVS KOMMUN

Bilaga 13 – Lokaliseringsutredning jordbruksmark

KUNGÄLVS KOMMUN

Innehåll

Syfte ... 3
När får jordbruksmark bebyggas? ... 3
Bakgrund och avgränsning ... 4
Föreslagen markanvändning ... 6
Västra Kode ... 8
Södra Kode ... 9
Norra Kode ... 10
Östra Kode ... 11
Bortvalda exploateringsalternativ ... 12
Underlag ... 14
Jordbruksmarksinventering ... 14
Grönstruktur ... 15
Naturvärdesinventering ... 15

Syfte

Syftet med detta dokument är att motivera de förslag den fördjupade översiktsplanen för Kode föreslår för exploatering på jordbruksmark.

Enligt miljöbalkens 3 kapitel 4 § är jordbruksmark av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

När får jordbruksmark bebyggas?

Tre frågor måste vara klargjorda för att leva upp till vad MB 3:4 kräver för att exploatera jordbruksmark:

Är jordbruksmarken brukningsvärd?

Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?

Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

Produktionsvärdet är det område som väger tyngst i de flesta domar från Mark- och miljöverdomstolen (MÖD), som berör frågeställningen om ett område med jordbruksmark är brukningsvärd eller inte. Detta har sin grund i proposition 1985/86:3 och formuleringen ”…med brukningsvärd jordbruksmark avses mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion”. Denna bedömning omfattar faktorer såsom skiftenas storlek, typ av produktion, jordartssammansättning, markavvattning, arrondering (skiftenas läge i förhållande till brukningsenhetens centrum och till andra fält som företaget brukar), nuvarande skötsel, skiftenas form (oregelbundna skiften med många hinder är mer svårbrukade än rektangulära, jämna och utan hinder) och om en exploatering försämrar rationellt bruk av omkringliggande kvarvarande mark. Även uppgifter om naturvärden och andra kända ekosystemtjänster, sociala värden och kulturhistoriska värden bör ingå i bedömningen.

Väsentliga samhällsintressen exemplifieras i proposition 1985/86:3 med bostadsförsörjningsbehovet, lokalisering av bostäder och arbetsplatser nära varandra, att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem.

I fråga om en förändrad markanvändning är ett väsentligt samhällsintresse, förordar Jordbruksverket att intressets nivå graderas. Sedan sätts detta i relation till hur jordbruksmarkens värden ser ut och hur jordbruksmarken prioriterats i det aktuella området i översiktsplanen. Den skala de föreslår innehåller graderna: lokalt-regionalt-nationellt och internationell. I exemplen anges en forskningsanläggning för viktig forskning ha ett samhällsintresse på internationell nivå, en sjukhusutbyggnad som ett samhällsintresse på nationell nivå och ett stort bostadsområde som ett samhällsintresse på regional och/eller lokal nivå. Ett bygglov eller förhandsbesked för en enstaka bostad utgör i stort sett alltid ett enskilt intresse och är alltså mycket sällan ett väsentligt samhällsintresse.

Alternativa lokaliseringar som redovisas bör vara platser som kan vara tänkbara för den aktuella exploateringen, med beskrivningar av varför en plats i större eller mindre utsträckning är lämplig. För att en alternativ plats ska fungera måste den fungera samhällsbyggnadsmässigt och vara ekonomiskt rimlig. Om det bara finns platser som berör jordbruksmark ska det alternativ som skadar kvaliteterna som är knutna till jordbruksmark så lite som möjligt väljas. Proposition 1985/86:3 säger. ”I första hand bör man undanta den mark

som har högst kvalitet för biologisk produktion, bland annat hög produktionsförmåga och goda arronderingsförhållanden, från exploatering."[1]

Bakgrund och avgränsning

Den fördjupade översiktsplanen (FÖP) ersätter för det aktuella området markanvändningskartan i den kommuntäckande översiktsplanen. FÖPen syftar till att fördjupa och förtydliga de ställningstaganden som görs i översiktsplanen, gällande bland annat målen om ett hållbart stationssamhälle. Ny bebyggelse bör tillkomma i lägen där gång, cykel och kollektivtrafikresande förenklas och uppmuntras.

Översiktsplanens ställningstagande om att bygga bostäder och företagslokaler i stationssamhällena har stöd i Göteborgsregionens (GR) strukturbild. GR:s strukturbild är en mellankommunal överenskommelse om ett gemensamt ansvar för en långsiktigt hållbar regional struktur. Strukturbilden visar på samspelet mellan kärnan (centrala Göteborg) det sammanhängande stadsområdet (den del av Göteborgs tätort som har god lokal kollektivtrafik), huvudstråken för infrastruktur, kustzonen, de gröna kilarna och Göta älv. I strukturbilden fastslås huvudstråk för regionens utveckling som utgör ryggraden i GR. Ett av regionens huvudstråk innefattar Bohusbanan och E6 som utgår från regionens kärna, Göteborg. Utvecklingen av huvudstråken i regionen ska ske med stöd av en attraktiv och kraftfull pendel- och regiontågstrafik. I GR:s dokument Hållbar tillväxt (2013) finns en målsättning om att det sammanhängande stadsområdet, huvudstråken och kustzonens större tätorter ska till år 2030 stärkas med 135 000 boende och 50 000 arbetsplatser. En FÖP har även gjorts för Ytterby, också med grund i GR:s strukturbild. FÖP Ytterby antogs 2021.

Att bygga bostäder i stationsnära lägen i Kode bedöms vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

[1] Innehållet under rubriken "När får jordbruksmark bebyggas?" är till stora delar taget från rapporten *Utredning av jordbruksmark, Kungälvs Kommun 2020*, utförd av Naturcentrum AB, 2020-12-20.

Figur 1. Göteborgsregionens strukturbild.

I Göteborgsregionens PM ”Jordbruksmark i Göteborgsregionen” (2020) behandlas jordbruksmark kontra exploateringsintressen. I PM:et beskrivs hur avstånd till en station påverkar viljan att resa med kollektivtrafik och att störst effekt uppnås i en zon upp till 1000 meter från en station. I detta PM hänvisas även till rapporten ”Hållbar täthet i Göteborgsregionen”, framtagen av Göteborgsregionen och Spacescape 2017, Där förtätningspotential i Ytterby har studerats. Rapporten rekommenderar en högre täthet inom 500 meter från en station, för att sedan bli lägre i områdena 500-1000 meter från en station. Denna lokaliseringsstudie är med grund i ovanstående ställningstaganden avgränsad till Kode och dess närområde.

Denna studie utgår från ett antagande om att all jordbruksmark som studerats är brukningsvärd (även om det går att argumentera för att vissa mindre, isolerade ytor inte är brukningsvärda). Vidare antas att det är ett väsentligt samhällsintresse att bygga i områden nära kapacitetsstark kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och på platser där det finns befintlig kommunal service, exempelvis skolor och förskolor.

Föreslagen markanvändning

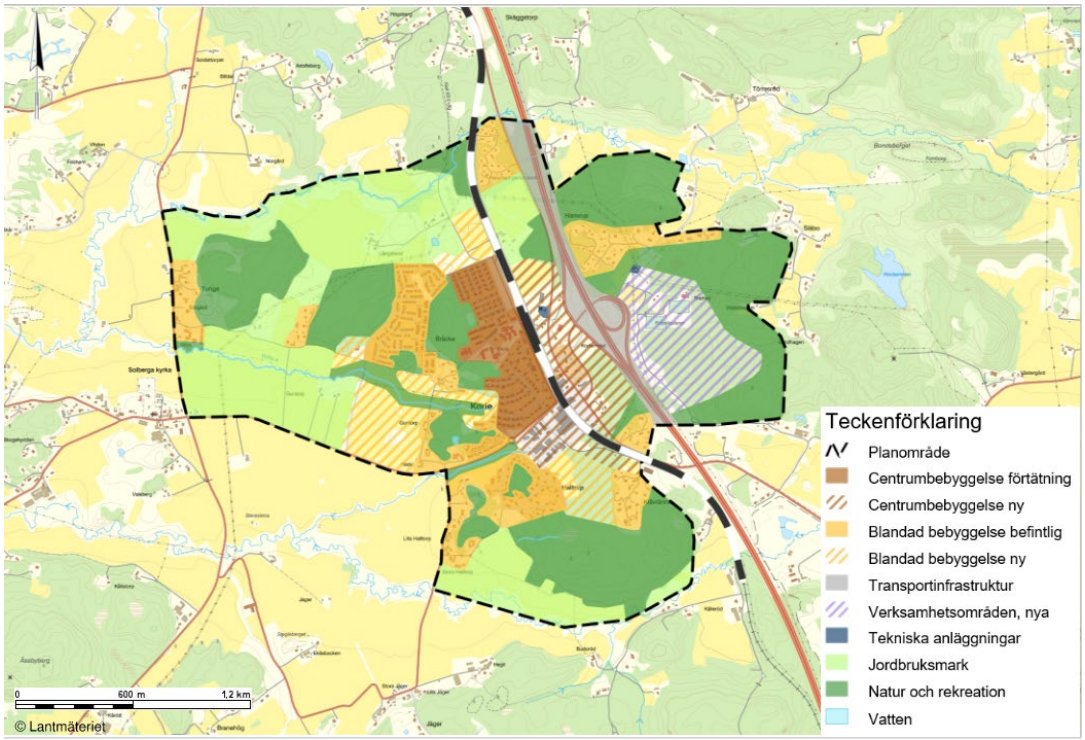

Figur 2. Föreslagen markanvändning 2024-06-11, kan komma att ändras inför antagande av den fördjupade översiktsplanen för Kode.

Föreslagen markanvändning grundar sig i Göteborgsregionens rekommendationer för bebyggelse i stationssamhällen. I områden nära järnvägsstationen föreslås en högre exploateringsnivå, i områden med längre avstånd till stationen föreslås en lägre exploateringsnivå. På grund av de störningar och risker som E6, men även Bohusbanan ger upphov till, föreslås bostäder att byggas i huvudsak på den västra sidan av Bohusbanan. Området mellan Bohusbanan och E6 föreslås i huvudsak för centrumverksamheter och verksamheter som inte har omgivningspåverkan. Öster om E6 föreslås ett nytt område för verksamheter, dit bland annat befintliga verksamheter i centrala Kode på sikt skulle kunna flytta.

I anslutning till bostadsbebyggelsen föreslås ett antal grönområden bevaras för närrekreation och andra ekosystemtjänster. I utkanterna av FÖP-området föreslås för flera områden markanvändning jordbruksmark. Syftet med detta är att bekräfta nuvarande markanvändning jordbruksmark och motverka ny bebyggelse på dessa marker.

KUNGÄLVS KOMMUN

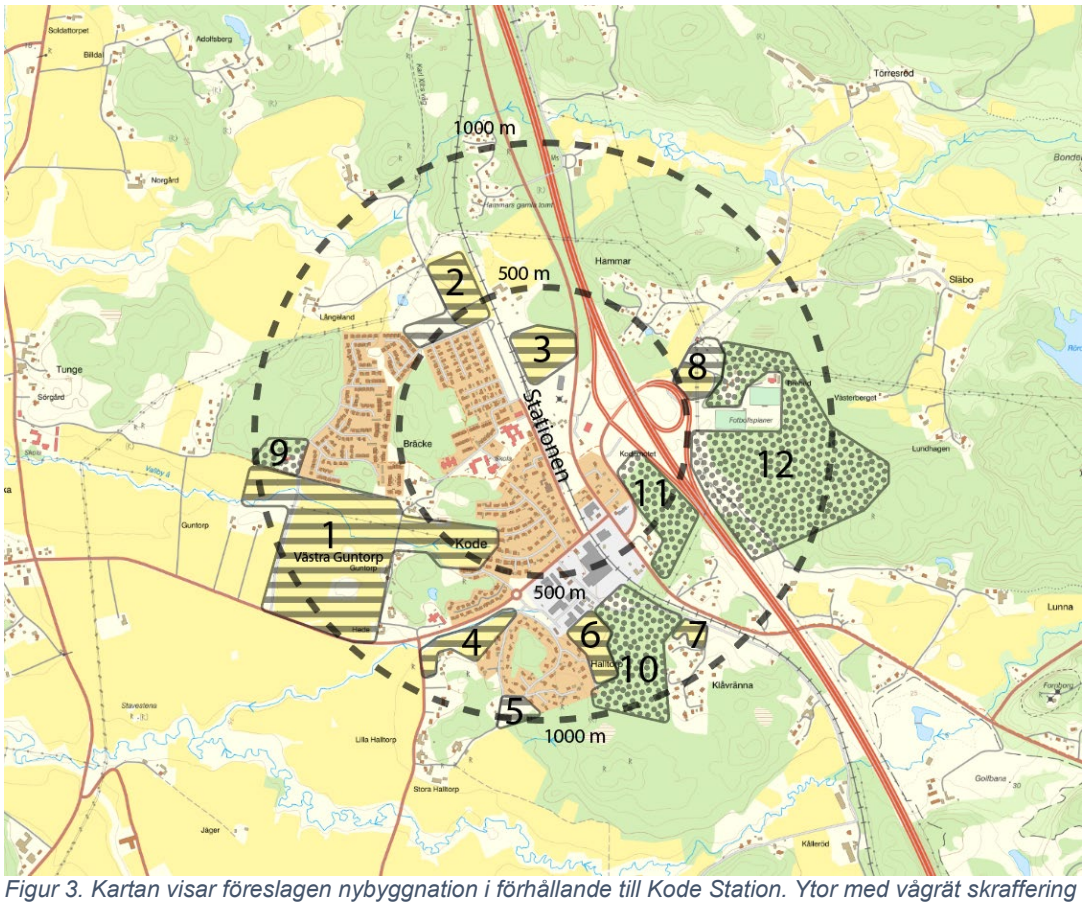

Figur 3. Kartan visar föreslagen nybyggnation i förhållande till Kode Station. Ytor med vågrät skraffering är mark som föreslås exploateras som ligger på jordbruksmark. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark. Övrig nybyggnation föreslås ske genom förtätning i redan bebyggda områden eller omvandling av verksamheter till bostäder.

Västra Kode

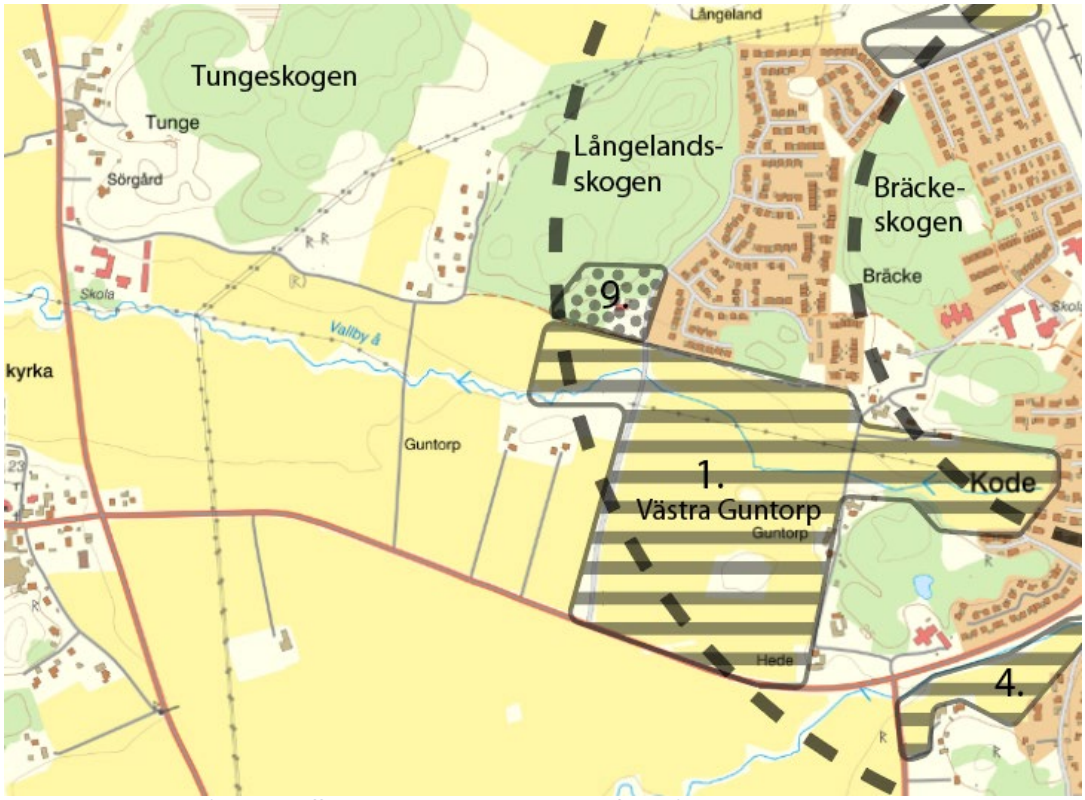

Figur 4. Ytor med vågrät skraffering är jordbruksmark som föreslås att antingen exploateras eller omvandlas till parkområden. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark.

Marken väst och sydväst om befintlig bebyggelse i Kode utgörs till största delen av jordbruksmark och vegetationsklädda berg. Ett område (1) som ligger sydväst om befintlig bebyggelse föreslås i FÖPen för exploatering av i huvudsak bostäder, men även kommunal service såsom skola och förskola. Längs bäcken som rinner genom området föreslås också ett grönstråk som kopplar samman befintliga grönområden i Kode, vilket är positivt både för rekreationsvärden och skapar bättre spridningsvägar för djur och växter. Ett grönstråk kan också bidra till att förbättra vattenkvaliteten i ån, vilken inte når upp till miljökvalitetsnormerna.

Större delen av detta område beskrivs i FÖPen under namnet Västra Guntorp, mindre delar beskrivs under Bräcke och Östra Guntorp. Att ta området i anspråk för exploatering bedöms vara motiverat utifrån dess läge nära stationen, nära kommunal service såsom skolor och förskolor samt nära infrastruktur såsom VA-ledningar och vägar.

I samrådet för FÖP:en var även området Tunge utpekat för exploatering, men detta föreslås att strykas för exploatering. Området utgörs av både åkermark och betesmark. Betesmarken är i naturvärdesinventering klassad som en naturvärdesbiotop med påtagligt naturvärde. Området ligger även relativt långt från stationen och är inte en lika naturlig vidareutbyggnad av tätorten, jämfört med exempelvis Västra Guntorp (1).

De ytor som inte utgörs av jordbruksmark bedöms vara viktiga för närrekreation och bedöms därför inte vara ett lämpligt alternativ för exploatering. Övriga ytor i västra Kode utgörs av jordbruksmark, dock med längre avstånd till stationen och den befintliga bebyggelsen.

Södra Kode

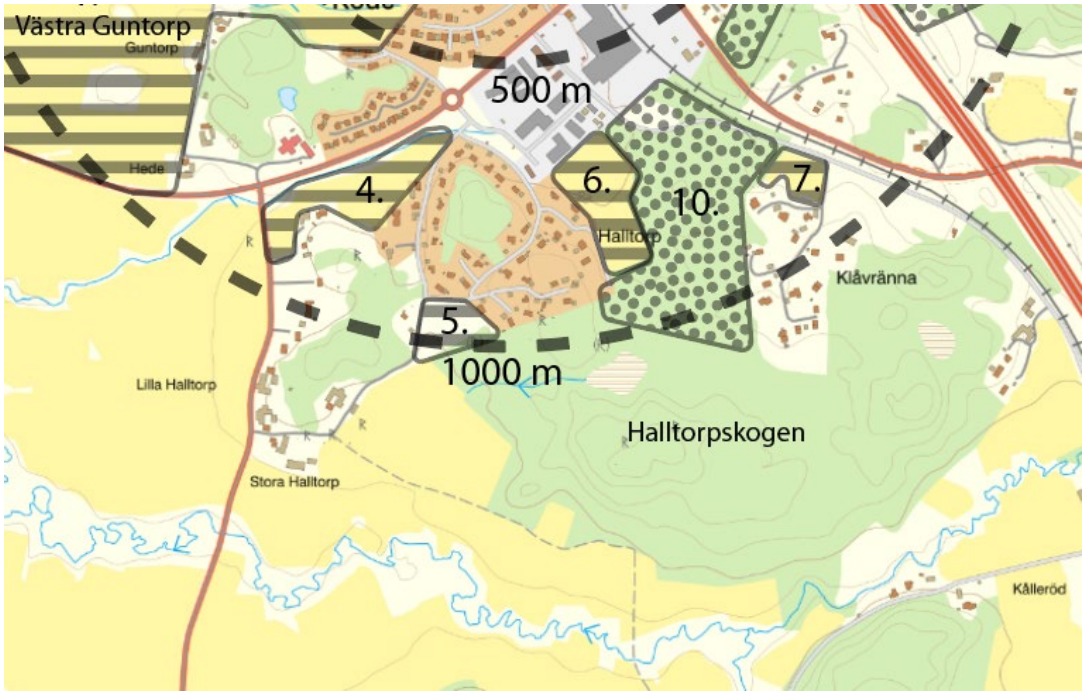

Figur 5. Ytor med vågrät skraffering är jordbruksmark som föreslås att antingen exploateras eller omvandlas till parkområden. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark.

Mellan befintliga bebyggelseområden och söder om befintlig bebyggelse utgörs marken av kuperad naturmark och jordbruksmark. Tre ytor jordbruksmark, som ligger i anslutning till befintlig bebyggelse föreslås för exploatering av i huvudsak bostäder (4, 5, 6). Ytterligare en mindre yta jordbruksmark bredvid Bohusbanan föreslås för centrumbebyggelse/verksamheter med liten omgivningspåverkan (7). En något större yta som utgörs av naturmark föreslås även för exploatering av i huvudsak bostäder, men även och centrumbebyggelse/verksamheter med liten omgivningspåverkan (10).

En exploatering av ytorna med jordbruksmark motiveras med att de ligger nära stationsområdet (inom en kilometer), är relativt små i sin storlek (begränsat brukningsvärde) och ligger inklämda mellan befintlig bebyggelse, väg och järnväg samt naturmark.

Söder om befintlig och föreslagen framtida bebyggelse ligger Halltorpskogen, ett större natur- och friluftsområde. I grönstrukturplanen beskrivs detta bland annat som det största skogsområdet i Kode tätort där möjlighet finns att få till lugna delar. Området är betydelsefullt både för befintliga bostäder i närområdet och för eventuella nya bostäder. Värdet av att bevara detta större naturområde för rekreation ökar om det större området i östra Halltorp bebyggs, vilket föreslås bebyggas med relativt många bostäder. Detta naturområde ligger också längre bort än en kilometer från stationen. Dessa faktorer gör att detta större naturområde inte bedöms vara lämpligt att exploatera. I övrigt finns i södra Kode mindre bergsknallar med naturmark. Dessa bedöms vara viktiga för grönstrukturen och bedöms även vara svåra att exploatera, med hänsyn till tillgänglighet, landskapsbild m.m.

Norra Kode

Figur 6. Ytor med vågrät skraffering är jordbruksmark som föreslås att antingen exploateras eller omvandlas till parkområden. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark. De streckade cirklarna visar ett ungefärligt avstånd på 500 m respektive 1000 m från Kode station.

Norr om befintlig bebyggelse, på västra sidan av järnvägen utgörs marken till största del av jordbruksmark, med stort inslag av betesmark. Norr om dessa marker ligger relativt kraftigt kuperad skogsmark.

Direkt norr om befintlig bebyggelse, väster om järnvägen föreslås ett område för exploatering, vilket ligger på jordbruksmark (2). Att ta denna jordbruksmark i anspråk för exploatering motiveras med att det ligger i anslutning befintlig bebyggelse, inom en kilometer från stationen, i anslutning till befintlig infrastruktur och ligger nära kommunal service.

Norr om stationen, mellan Bohusbanan och Jörlandavägen är en yta med jordbruksmark utpekad för exploatering (3). Denna yta var i samrådsförslaget markerad för idrottsändamål, som möjlig plats för en för en flytt av fotbollsanläggningen Lunnevi, som idag är belägen på östra sidan av E6. I granskningshandlingen föreslås en möjlig flytt av Lunnevi till västra Guntorp istället. Ytan norr om stationen föreslås i stället för centrumverksamheter och företagslokaler. Läget mellan järnvägen och Jörlandavägen lämpar sig för denna typ av verksamhet, med närhet till befintlig infrastruktur.

Att exploatera naturområdet norr om område 1 bedöms inte lämpligt, bland annat på grund av dess funktion som närrekreationsområde, dess kuperade topografi och avstånd till

stationen. Detta grönområde är utpekat i grönstrukturplanen som värdefullt för bl.a. rekreation, även om större delen av området ligger dock utanför avgränsningen för FÖP Kode. En eventuell exploatering i detta område skulle även innebära stora kostnader för utbyggnad av t.ex. vägar och VA-ledningar.

Östra Kode

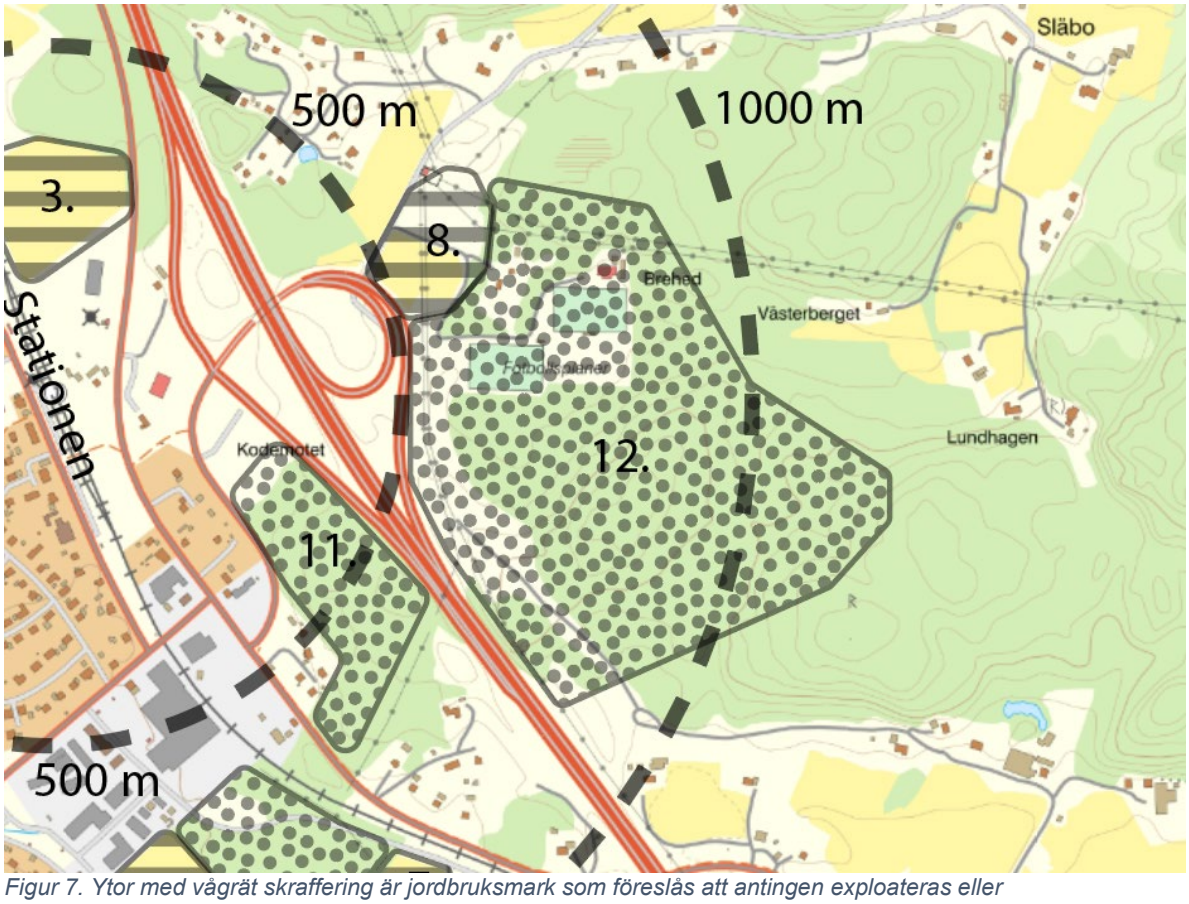

Figur 7. Ytor med vågrät skraffering är jordbruksmark som föreslås att antingen exploateras eller omvandlas till parkområden. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark. De streckade cirklarna visar ett ungefärligt avstånd på 500 m respektive 1000 m från Kode station.

Ett större område på östra sidan av E6 är utpekat som möjligt framtida verksamhetsområde (12). Större delen av detta ligger på kuperad naturmark. Inom området ligger även Lunnevi idrottsplats och en större bostadsfastighet. En mindre del av området närmast Kodemotet ligger på jordbruksmark (8), vilken delvis utgörs av betesmark. Den aktuella betesmarken är i naturvärdesinventeringen inte utpekad som naturvärdesbiotop och har inte heller några identifierade naturvårdsarter. Att kunna ta denna yta jordbruksmark (8) i anspråk bedöms viktigt för att kunna möjliggöra en utbyggnad av hela verksamhetsområdet, bland annat för att kunna bygga exempelvis väganslutningar och anläggningar för rening och fördröjning av dagvatten.

I Göteborgsregionen finns en stor efterfrågan på verksamhetsmark. Att anlägga ett större verksamhetsområde, i närheten av ett motorvägsmot, god kollektivtrafik och relativt nära befintlig bebyggelse i Kode bedöms vara ett väsentligt samhällsintresse på regional nivå.

De övriga områdena öster om E6, som inte redan är bebyggda, utgörs av naturmark, i många fall i kraftigt kuperad terräng. Dessa områden bedöms vara viktiga för grönstruktur, närrekreation och som buffert mellan det föreslagna verksamhetsområdet och befintliga bostäder och föreslås därför inte exploateras. FÖPen har även haft som inriktning att koncentrera bostadsbebyggelsen på den västra sidan av Bohusbanan och bygga vidare på den existerande sammanhållna bebyggelsen. Därför föreslås inga nya områden för bostadsbebyggelse öster om E6.
Sydväst om Kodemotet är ett område utpekad för centrumbebyggelse (11). Området utgörs av kuperad naturmark. Området ligger även inom utredningsområde för planskild korsning över järnvägen.

Bortvalda exploateringsalternativ

Sammanställningen ned listar och beskriver ett antal områden vars förutsättningar för exploatering studerades inför samråd respektive granskning av FÖPen.

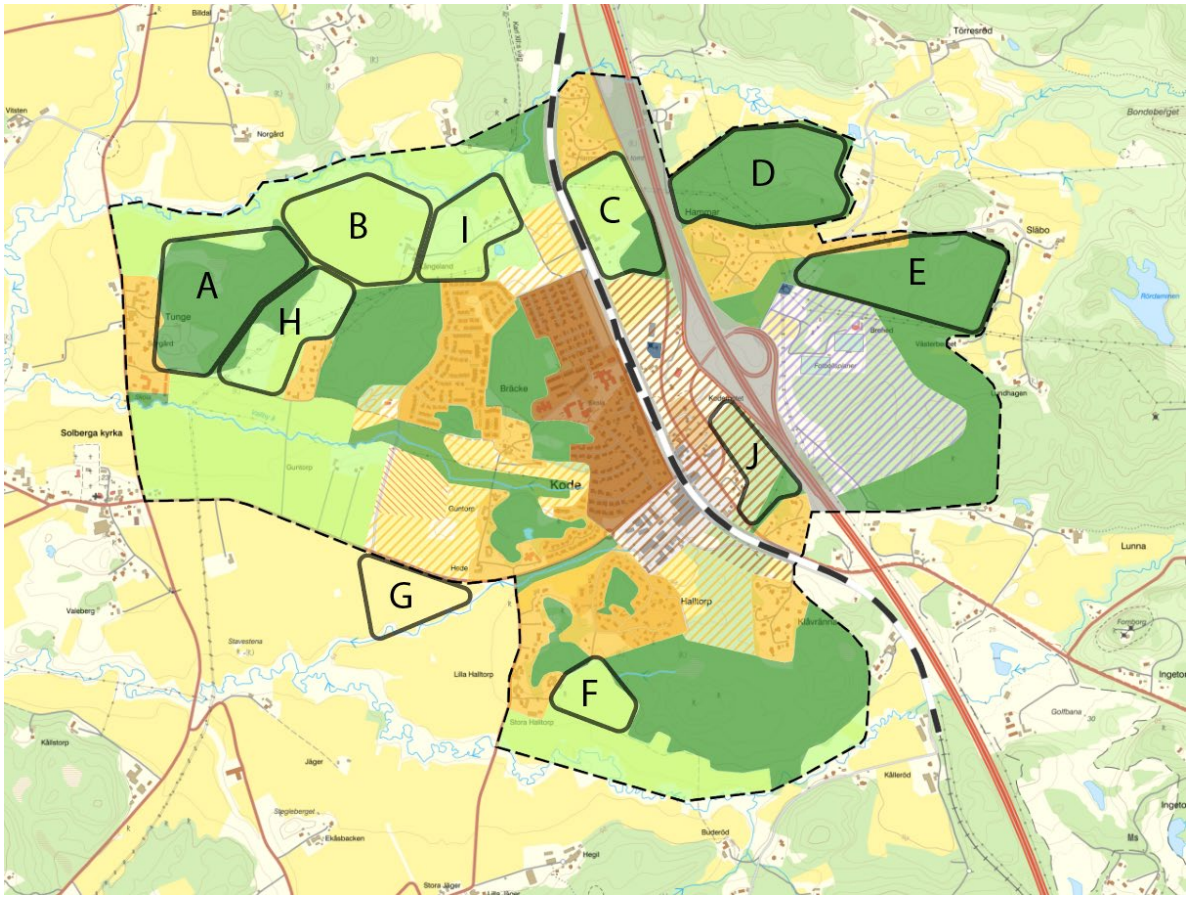

Figur 8. Innan samråd studerades platserna A-G och J för exploatering, men valdes bort. Efter samråd togs områdena H och I bort. Område J har efter samråd tillkommit igen.

A – Skogsbevuxet berg, med inslag av betesmark. Belägen cirka 1,2 - 1,7 km fågelvägen från stationen. Det långa avståndet till stationen och befintlig bebyggelse, behov av bostadsnära grönområden, naturvärden och påverkan på landskapsbilden gjorde att platsen valdes bort för exploatering.

B – Jordbruksmark, belägen cirka 1 – 1,5 km från stationen fågelvägen. Området valdes bort för exploatering bland annat med grund i att en exploatering skulle ge mycket stor påverkan på landskapsbilden och att området ligger relativt långt från stationen och befintlig bebyggelse och infrastruktur. Det bedöms därför inte motiverat att ta denna jordbruksmark i anspråk för exploatering.

C – Jordbruksmark och naturområde, belägen mellan Bohusbanan och Jörlandavägen/E6. Avståndet till stationen är cirka 500 – 800 meter fågelvägen. Denna studerades för möjlig exploatering, men valdes bort. Utöver att marken är jordbruksmark är området en lågpunkt och delar kommer att översvämmas vid kraftiga regn. Då området ligger mellan Bohusbanan och E6 är det även mindre lämpligt för bostäder, på grund av buller och risker. Verksamheter, som skulle kunna vara ett alternativ till bostäder föreslås att placeras på östra sidan av E6.

D – Skogsbevuxet, delvis brant berg, cirka 700 – 1100 meter från stationen fågelvägen. Området valdes bort för exploatering och föreslås bevaras som naturområde, trots att större delen ligger inom 1 kilometer från stationen. Järnvägen och motorvägen utgör stora barriärer, vilket gör det svårt att skapa nya bostäder på platsen som sitter ihop med resen av Kodes sammanhållna bebyggelse och infrastruktur. I FÖP Kodes grönstrukturplan är området utpekat som ett större närströvområde med bland annat funktioner för närrekreation för närboende. Nya områden för bostäder föreslås med grund i detta att koncentreras på den västra sidan av Bohusbanan för en mer sammanhållen bebyggelse. Verksamheter föreslås placeras längre söderut, närmare Kodemotet längs E6.

E – Skogsbevuxet, delvis brant berg, cirka 700 – 1400 meter från stationen fågelvägen. Området valdes bort för exploatering och föreslås bevaras som naturområde, trots att området delvis ligger inom 1 kilometer från stationen. Järnvägen och motorvägen utgör stora barriärer, vilket gör det svårt att skapa nya bostäder på platsen som sitter ihop med resen av Kodes sammanhållna bebyggelse och infrastruktur. I FÖP Kodes grönstrukturplan är området utpekat som ett större närströvområde med bland annat funktioner för närrekreation för närboende. Nya områden för bostäder föreslås med grund i detta att koncentreras på den västra sidan av Bohusbanan för en mer sammanhållen bebyggelse. Verksamheter föreslås placeras längre söderut, längs E6.

F – Jordbruksmark, cirka 1 – 1,2 km från stationen fågelvägen. Området föreslås bevaras som jordbruksmark. En exploatering skulle ge stor påverkan på landskapsbilden, samtidigt som avståndet till stationen är relativt långt.

G - Jordbruksmark, cirka 1 – 1,3 km från stationen. Området studerades då det är en del av en kommunalt ägd fastighet. Området föreslås bevaras som jordbruksmark. En exploatering skulle innebära en mycket stor påverkan på landskapsbild och innebära att bebyggelse skulle ta ytterligare ett steg ut i det öppna landskapet, jämfört med en exploatering av område 1, Västra Guntorp.

H - Tunge – Området består av betesmark och åkermark och är beläget cirka 1,1 – 1,5 km från stationen fågelvägen. Området fanns med som förslag i FÖPens samråd. Området har därefter tagits bort som område som föreslås för exploatering. Området ligger relativt långt från stationen och omfattar både åkermark och betesmark.

I - Långelanda - Området består av betesmark och åkermark och är beläget 500 – 900 meter från stationen. Efter samrådet har ytan som pekas ut för exploatering minskats. Ytan som tagits bort utgjordes av åkermark, som angränsade till betesmark. Ytorna som efter samråd tagits bort som förslag för framtida exploatering skulle även ha en större påverkan på landskapsbild, jämfört med de ytor som fortsatt föreslås för exploatering.

J - Område söder om Kodemotet – Området består av en skogsklädd kulle, belägen cirka 300 – 600 meter från Stationen. Området studerades för exploatering inför samrådet, men fick i samrådshandlingarna markanvändning Natur och rekreation. Efter granskningen har större delen av områdets markanvändning ändrats till centrumbebyggelse.

Underlag

Nedan presenteras ett antal underlag som under processen använts till att bedöma lämplig markanvändning.

Jordbruksmarksinventering

I figur 10 nedan visas jordbruksmark i och i närheten av Kode, uppdelat på åkermark och betesmark. Underlaget kommer från en inventering, utförd inom ramen för ”Utredning av jordbruksmark”, Kungälvs Kommun 2020, utförd av Naturcentrum AB, 2020-12-20.

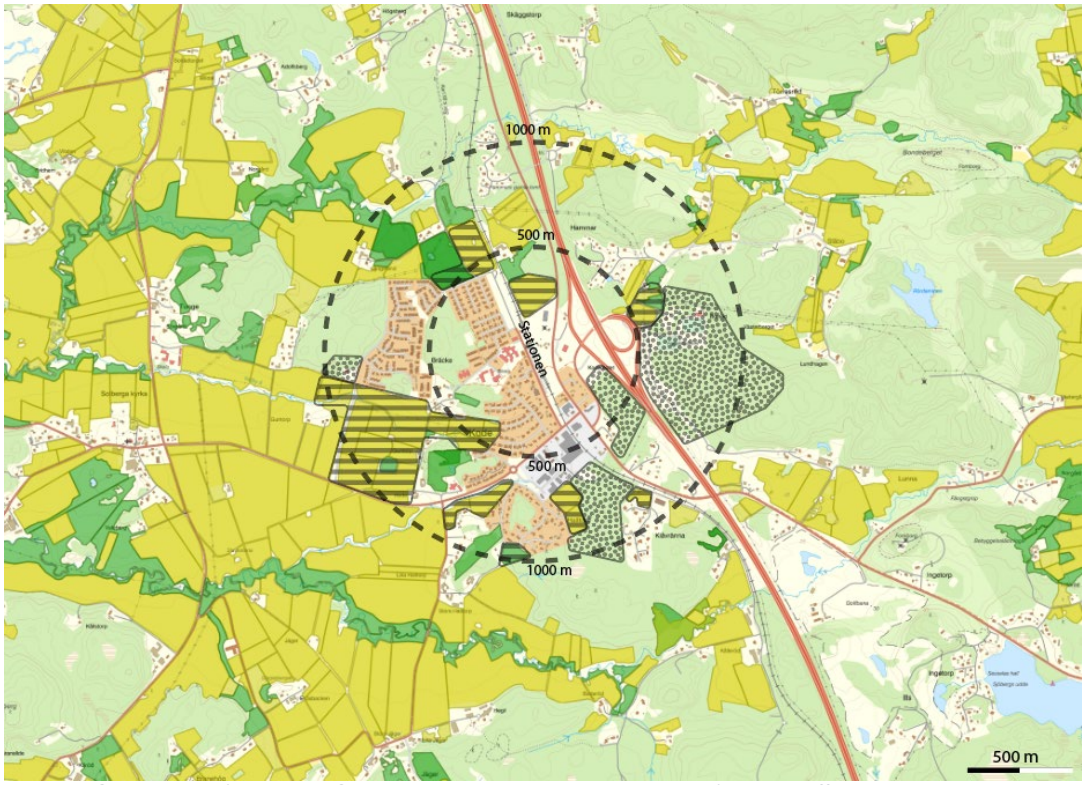

Figur 9. Gula ytor är åkermark. Gröna ytor är betesmark. Ytor med vågrät skraffering är mark som föreslås exploateras som ligger på jordbruksmark. Prickade ytor är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark. Streckade cirklar visar avstånd till stationen, 500 meter respektive 1000 meter.

Grönstruktur

Under arbetet med FÖPen har en grönstrukturplan tagits fram, vars syfte är att utveckla, belysa och redovisa den gröna strukturen i Kode. I figur 10 nedan visas områden och stråk som pekas ut som viktiga för grönstrukturen i Kode. Mer information om respektive yta och stråk finns att läsa i grönstrukturplanen.

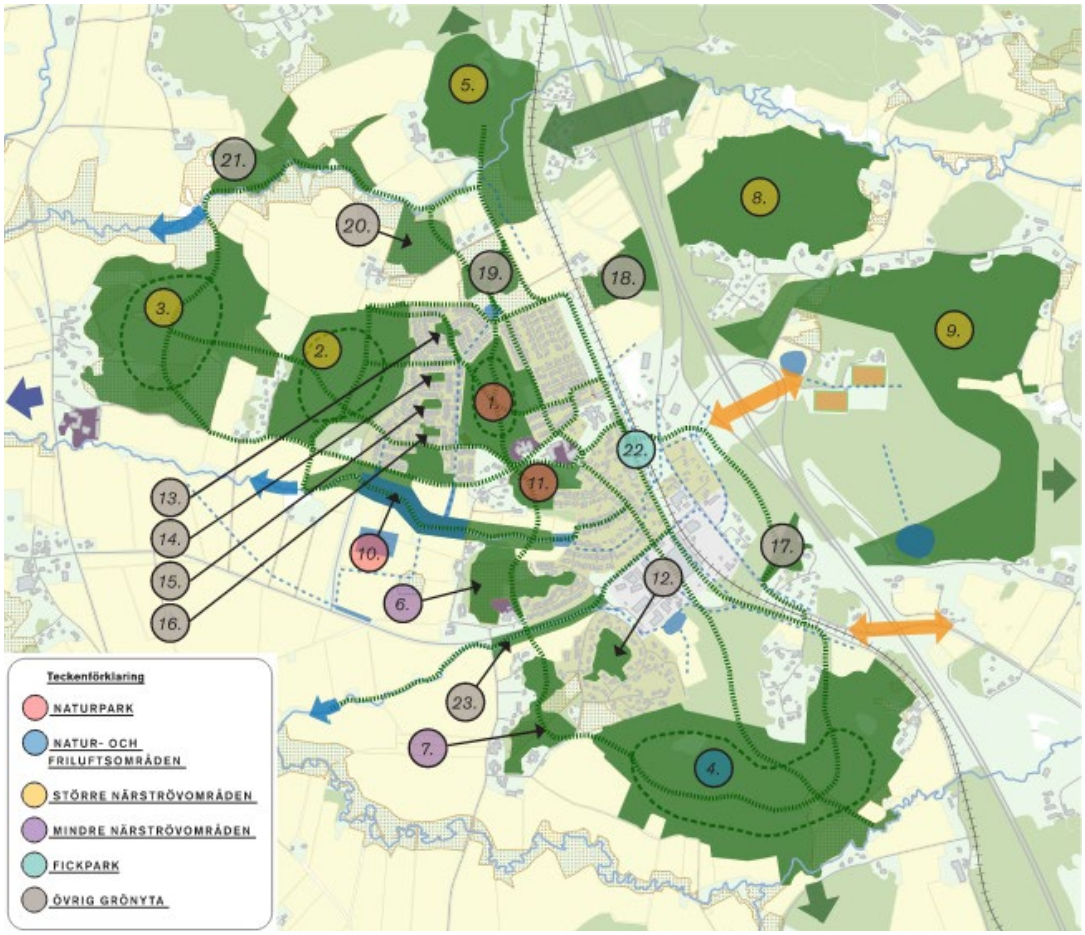

Figur 10. Kartan visar ytor och stråk som grönstrukturplanen pekar ut som viktiga för Kodes grönstruktur.

Naturvärdesinventering

Efter FÖPens samråd genomfördes en naturvärdesinventering. Resultatet presenteras i figur 11 nedan.

KUNGÄLVS KOMMUN

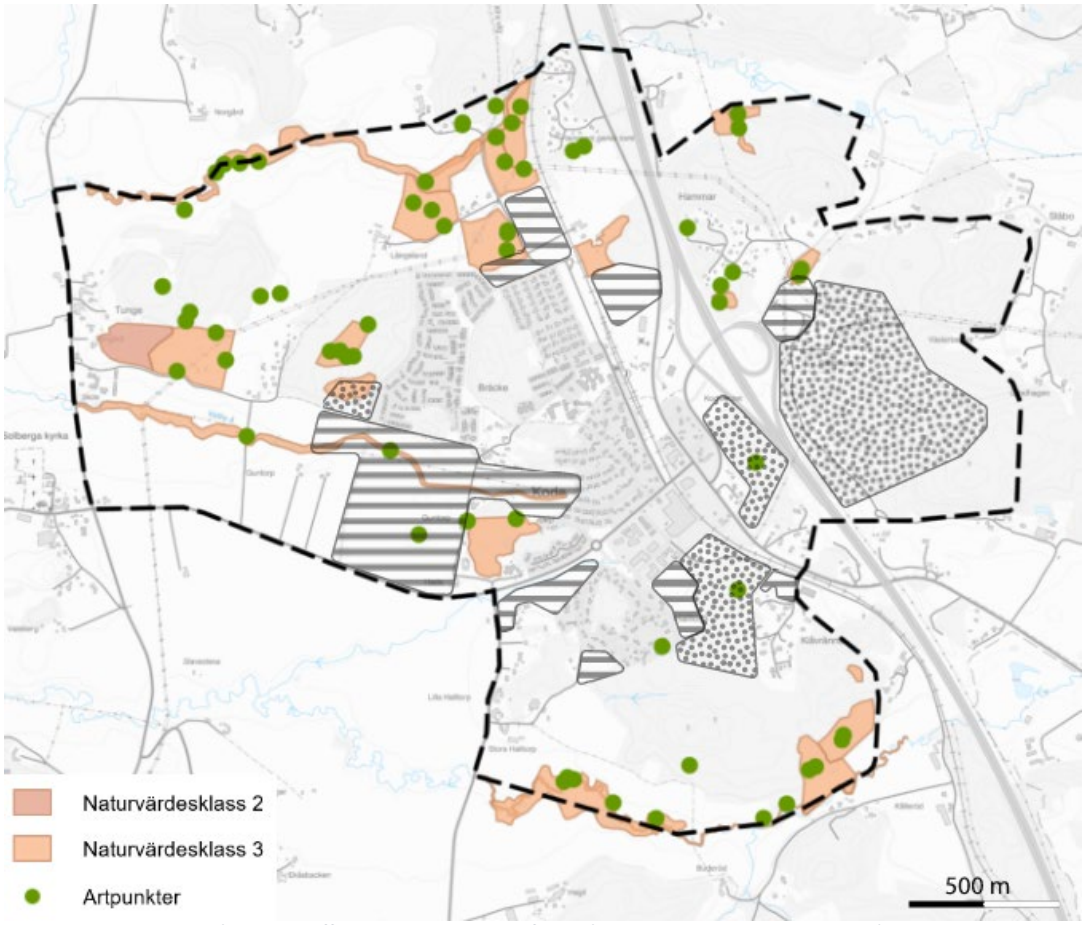

Figur 11. Ytor med vågrät skraffering är mark som föreslås exploateras som ligger på jordbruksmark. Ytor med prickad fyllning är mark som föreslås exploateras som ligger på naturmark.

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Mikaelsson

2024-08-15

Förslag till beslut - Plankostnadsavtal för undertecknande, detaljplan för bostäder Rishammar 2:86 (Dnr KS2024/0816-6)

Sammanfattning

Förvaltningen har tagit fram ett plankostnadsavtal för undertecknande. Plankostandsavtalet är för detaljplanearbete för bostäder i Kareby. Detaljplanen drivs med exploatörsdriven planprocess där exploatör står för samtliga kostnader. Avtalet tecknas mellan inblandade parter Kungälvs kommun och exploatör med option att köpa marken; Derome

Förvaltningen fick 2024-04-17 i uppdrag av kommunstyrelsen att upprätta detaljplan för bostäder enligt inlämnat förslag 2021 (Dnr KS2021/180s4) och positivt planbesked 2019 § 101/2019-04-17 (Dnr KS2019/0455), samt att detaljplanen kan genomföras med exploatörsdriven planprocess.

Avtalet har tagits fram i enighet med kommunens *Riktlinjer för byggherredriven planprocess* (beslutad 2019-10-03 KF § 241/2019 Reviderad: 2023).

Preliminärt planområde markerat med röd yta, fastighet Rishammar 2:86.

Juridisk bedömning

Plankostnadsavtalet har upprättats utifrån tillämpliga lagrum, däribland Plan- och bygglagen (2010:900).

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
Kommunstyrelsen beslutade § 101/2019-04-17 (Dnr KS2019/0455) om positivt planbesked för Rishammar 2:9 och gav förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan enligt ansökan. Fastigheten Rishammar 2:9 har sedan positivt planbesked delats och den västra delen benämns nu Rishammar 2:86.

En exploatör med option att köpa marken av nuvarande fastighetsägare lämnade in ett nytt förslag till kommunen 2021 (Dnr KS2021/1804). Förvaltningen gjorde bedömningen att förslaget ligger inom ramarna för vad som kan prövas i planläggning i enlighet godkänt planbesked § 101/2019-04-17 Dnr KS2019/0455 beslutad 2019-04-17.

I samråd med exploatör utreddes förutsättningar för byggherredriven planprocess enligt styrdokument *Riktlinjer för byggherredriven planprocess* (beslutad 2019-10-03 KF § 241/2019 Reviderad: 2023). Förvaltningen gjorde bedömningen att förutsättningar för planläggning lämpas sig för byggherredriven planprocess.

Kommunstyrelsen beslutade § 125/2024-04-17 (KS2024/0816) Förvaltningen fick i uppdrag att upprätta detaljplan för bostäder enligt inlämnat förslag 2021 (Dnr KS2021/1804) och positivt planbesked 2019 § 101/2019-04-17 (Dnr KS2019/0455), samt att detaljplanen kan genomföras med exploatörsdriven planprocess.

Bedömning
Plankostnadsavtalet bör godkännas och undertecknas av kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Planläggningen bedöms bidra till att målet ” *Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen*”, då nya bostäder tillförs i anslutning till befintlig infrastruktur och kommunal service. Området ligger inom kommunalt verksamhetsområde för VA. Nybyggnation och utveckling av service i Kareby har ökat på senare år. I närheten finns förskola, skola (F-6), viss handel och kollektivtrafikförbindelser.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Planläggning sker på redan ianspråktagen och planlagd mark. Områdets läge i befintligt bostadsområde med närhet till skola och kollektivtrafik och viss handel bidrar till att uppnå målet ”Hållbara städer och samhällen”.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Planläggning bedöms gå i linje med kommunens styrdokument. Förslaget är förenligt med gällande översiktsplan och går i linje med Dagvattenplan, grönplan med mera.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Detaljplanen möjliggör ett tillskott av lägenheter som kan bidra till att få en jämnare fördelning inkomstmässigt och åldersmässigt, i ett område som annars domineras av villa, radhus, kedje- och parhusbebyggelse. Mindre lägenheter ger även möjlighet för exempelvis ensamstående eller frånskilda att flytta till eller bo kvar i området. Ur ett barnperspektiv är det också positivt med tillförande av lägenheter i området med närhet till förskola, skola (F-6) och fritidshem.
För boende i direkt närhet till planområdet kan det innebära ökad trafik på gatorna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Planläggningen bedöms inte påverka arbetsmiljön negativt. Planenheten har dock många pågående detaljplaner, prioritering av planarbetet bedöms därför i förhållande till sektorns personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Föreslagen åtgärd bedöms inte medföra kommunala investeringar.

Detaljplan
Enligt plan- och bygglagen 12 kap. 9 § får kommunen ta ut en ersättning för att täcka de kostnader som planarbetet innebär för kommunen. Samtliga plankostnader betalas av Derome. Ersättning för planarbetet kommer att tas ut i enlighet med gällande timprisersättning beslutad av kommunfullmäktige vid avtalets ingång. Exploatören åtar sig att betala för all nedlagd tid som kommunens tjänstepersoner och konsulter lägger på detaljplanearbetet inklusive hittills nedlagd tid, samt beställning av grundkarta och fastighetsförteckning. Exploatören åtar sig även att betala för erforderliga utredningar och underlag.

Genomförande
Plankostandsavtalets genomförandedel ger inga direkta ekonomiska konsekvenser. Plankostnadsavtalets genomförandedel kommer att ligga till grund för upprättande av senare exploateringsavtal, vilket tecknas i samband med antagande av detaljplan.

Förslag till beslut

1. Upprättat plankostnadsavtal mellan Kungälvs kommun och Derome godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör får i uppdrag att underteckna Plankostnadsavtalet.

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Mirsad Radoncic
Tf Verksamhetschef Planering och Myndighet

Expedieras till: Simon.Vallion@derome.se Exploatör

För kännedom till: Pernilla Attnäs Björk, Plan/Samhälle och utveckling
Oskar Mikaelsson, Plan/Samhälle och utveckling
Mirsad Radoncic, Tf Verksamhetschef Planering och Myndighet

Förfarande	1	Välj använt förfa
Detaljplan för bostäder Rishammar 2:86		
Startdatum för planarbetet	feb-24	

Arbete t.o.m. samråd mars 2025	**Uppskattning**	**Utfall**	Kommentar
Antal timmar Plan/projektkoordinator från Feb 2024	74		Projektkordinato
Antal timmar MEX från Aug 2024	32		
Antal timmar VA från Aug 2024	6,4		
Antal timmar TGP från Aug 2024	16		
Antal timmar Miljö från Aug 2024	6,2		
Antal timmar Bygglov			
Antal timmar plankonsult			
Summa arbetade timmar	**134,6**	**0**	
Kostnad planarbete t.o.m. samråd	138638		
Övriga kostnader (grundkarta, fastighetsförteckning etc)	**10000**		
Summa kr t.o.m. samråd	**148638**	**0**	
Kalendertid t.o.m. samråd (antal månader)	**8**		
Arbete inför granskning och antagande mars 2026			
Antal timmar Plan	72		
Antal timmar MEX	48		
Antal timmar VA	9,6		
Antal timmar TGP	24		
Antal timmar Miljö	9,6		
Antal timmar Bygglov			
Antal timmar plankonsult			
Summa arbetade timmar	**163,2**	**0**	
Kostnad planarbete t.o.m. granskning	167890		
Övriga kostnader			
Summa kr inför granskning och antagande	**167890**	**0**	
Kalendertid i granskningsskede (antal månader)	12		
Totalsumma kr exkl utredningar	**316528**	**0**	
Utredningar			
Arkeologi/Marinarkeologi			
Buller			
Dagvatten/miljökvalitetsnorm vatten			
Geoteknik/radon			
Kulturmiljö			
Markmiljö			
Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)			
Naturvärden/naturinventering			
Riskanalys			
Strömningsmodellering			
Trafik			
VA			
Summa utredningar	**0**	0	
Totalsumma kr	316528	0	
Totalt antar timmar	297,8	0	
Total kalendertid (antal månader)	20	0	

KUNGÄLVS KOMMUN

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2024/0816

Plankostnadsavtal

Detaljplan för Bostäder, Rishammar 2:86

Kareby, Kungälvs kommun

cm

AVTALET

PARTER

Med anledning av byggherrens förfrågan om upprättande av detaljplan för bostäder, Rishammar 2:86 har detta plankostnadsavtal tecknats mellan följande parter:

Kungälvs kommun, organisationsnummer 212000–1371,
nedan kallad *kommunen,* och

Derome Bostad, organisationsnummer 556250-9223
nedan kallad *exploatören.*

Kommunen och exploatören är nedan gemensamt benämnda parterna.

SYFTET MED PLANKOSTNADSAVTALET

Kommunfullmäktige har antagit en taxa för nämndens verksamhetsområde. Av taxan framgår att planavgift ska tas ut för kostnader för att upprätta eller ändra detaljplaner.

Det här avtalet tecknas mellan parterna i syfte att fastställa kostnader, kostnadsfördelning och parternas olika åtaganden i samband med upprättande av detaljplan för bostäder Rishammar 2:86

Planläggningen syftar till att pröva exploatering enligt Kommunstyrelsens beslut om positivt planbesked 2019-04-17 § 101/2019- samt beslut om planuppdrag 2024-04-17 §125/2024.

Avtalet syftar även till att informera om förutsättningar som kommun och exploatör ska förhålla sig till i samband med genomförandet av planerad exploatering, dvs. efter att detaljplanearbete formellt har avlutats. Faktiska kostnader för nedlagt arbete under detaljplanens genomförandeskede samt övriga kostnader kopplade till detta skede regleras inte i detta avtal.

GILTIGHET

Detta plankostnadsavtal ska godkännas senast 30 november 2024 av Kommunstyrelsen genom beslut som vinner laga kraft, annars faller avtalet. Innan plankostnadsavtalet tas upp för godkännande ska det vara undertecknat och godkänt av exploatören.

Kommunen undertecknar plankostnadsavtalet efter att kommunstyrelsens beslut angående detta avtal har vunnit laga kraft.

Avtalet är giltigt endast om det undertecknats av båda parter.

Plankostnadsavtalet ska vara undertecknat av båda parter innan planarbete påbörjas.

GENOMFÖRANDEAVTAL

Ett exploateringsavtal ska arbetas fram parallellt med detaljplaneprocessen och vara undertecknat av exploatören innan detaljplanen antas. Undertecknande av kommunen sker efter att kommunens antagandebeslut har vunnit laga kraft.

Exploateringsavtalet ska villkoras av att detaljplanen vinner laga kraft. Parterna avser att i exploateringsavtalet reglera samtliga frågor rörande förutsättningar, kostnader och ansvarsfördelning för genomförandet av detaljplan och byggnation.

TIDIGARE ÖVERENSKOMMELSER, ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG

Alla tidigare avtal, skriftliga eller muntliga åtaganden och utfästelser som föregått avtalet ersätts av innehållet i detta avtal med eventuella bilagor.

Ändringar och/eller tillägg till detta avtal ska, för att äga giltighet mellan parterna, upprättas skriftligen och vara behörigt undertecknade.

ÖVERLÅTELSE AV AVTAL

Exploatören får inte överlåta det här avtalet till någon annan fysisk eller juridisk person, utan kommunens skriftliga medgivande.

ÄNDRADE FÖRUTSÄTTNINGAR

Parterna ska underhand och utan dröjsmål kommunicera och informera motparten i frågor som är av betydelse för planarbetet och dess framtagande.

Exploatören är medveten om att vissa önskemål inte alltid kan tillgodoses, även om förutsättningarna från början bedömdes positiva för en planläggning.

Eftersom det under planarbetet kan komma fram information som gör att den planläggning som det här avtalet syftar till inte längre är lämplig, kan kommunen inte garantera att planarbetet leder fram till en antagen detaljplan.

Om omfattning och innehåll ändras väsentligt ska den ändrade inriktningen förankras politiskt hos kommunen.

UPPSÄGNING AV AVTALET

Parterna har rätt att säga upp avtalet. I så fall upphör samarbetet omedelbart och planarbetet avbryts. Uppsägningen från exploatören ska vara skriftlig. Ett beslut från kommunen att avbryta planarbetet medför att avtalet upphör att gälla. Skulle planarbetet avbrytas ska exploatören betala upparbetade plankostnader till och med avbrottet. I det fall kommunen har beställt arbeten, som ej går att återkalla, innan samarbetet avbröts ska exploatören stå för sin andel av dessa kostnader. Kommunen ska i den mån det är möjligt försöka begränsa sådana kostnader för exploatören.

Kommunen kan inte garantera antagande av detaljplan utan reserverar sig för den prövning av detaljplanen som kommunen och beslutande myndigheter utför.

Exploatörerna äger ej rätt till ersättning/skadestånd från kommunen om planarbetet avbryts, detaljplanen inte antas eller får laga kraft, om detaljplan upphävs inte antas eller inte vinner laga kraft, om detaljplan upphävs eller om exploateringen, oavsett skäl, inte kan genomföras.

HÄVNING AV AVTALET

Om exploatören inte uppfyller sina skyldigheter enligt detta avtal så har kommunen rätt att häva avtalet. Likaså om exploatören inte kommer in med det underlag som krävs eller betalar fakturor inom överenskommen tid. Hävningen ska föregås av en skriftlig

uppmaning om vad som ska åtgärdas inom en viss tid och att utebliven åtgärd leder till hävning. Meddelandet ska vara skriftligt.

Vid hävning av avtalet ska exploatören betala upparbetade plankostnader till dess att avtalet hävs. I det fall kommunen, innan hävning, har beställt arbeten som ej går att återkalla ska exploatören stå för sin andel av dessa kostnader. Kommunen ska i den mån det är möjligt försöka begränsa sådana kostnader för exploatören. Exploatören äger ej rätt till ersättning/skadestånd från kommunen om avtalet hävs.

TVIST

Tvist rörande tolkning eller tillämpning av detta avtal och ur avtalet uppkomna rättsförhållanden ska, om parterna inte enas om annat, hänskjutas till svensk allmän domstol.

PLANARBETET

BAKGRUND

Planarbete startar i huvudsak i enlighet med planbesked KS2019/0455 beslutat 2019-04-17 § 101 och beslut om planuppdrag KS2024/0816 beslutat 2024-04-17 § 125. Avsikten med detaljplaneringen är att möjliggöra för bostäder.

OMRÅDESAVGRÄNSNING

Planområdet är beläget Kareby och begränsas av fastighetsgränser för Rishammar 2:86. Se kartbild nedan. De fastigheter som berörs av planläggningen är Rishammar 2:86. Områdets areal är ca 2867 kvadratmeter. Området kan komma att justeras under pågående planarbete.

Preliminärt planområde markerat med röd yta, fastighet Rishammar 2:86.

PLANPROCESSEN

Planläggning av mark styrs i huvudsak av Plan- och bygglagen (PBL). Förutom lagar finns det också föreskrifter, riktlinjer och andra typer av styrande dokument som kommunen behöver förhålla sig till under processens gång.

Enligt PBL 2010:900 ska detaljplaneprocessen följa en viss handläggningsordning där planprocessen kan hanteras antingen med standardförfarande eller utökat förfarande. Standardförfarandet kan tillämpas om förslaget till detaljplan är förenligt med översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande, inte är av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Detaljplanen får inte heller antas medföra en betydande miljöpåverkan. När något av dessa kriterier inte uppfylls ska ett utökat förfarande tillämpas. Kommunen avser att handlägga förslaget enligt

standardförfarande. Val av förfarande kan komma att ändras under planprocessens gång.

Exploatören är medveten om att:

- kommunen är skyldig att beakta såväl exploatörens intressen som allmänna och andra enskilda intressen, när det gäller detaljplanens utformning och innehåll,
- beslut om att anta en detaljplan ska föregås av samråd med de som berörs av detaljplanen, granskning och andra beredningsåtgärder samt att resultatet av samråd/granskning kan innebära att planförslaget ändras eller att arbetet avbryts,
- sakägare, bostadsrättshavare, hyresgäster, boende och hyresgästorganisationer har rätt att anföra besvär mot kommunens beslut att anta en detaljplan,
- beslut att anta en detaljplan kan prövas av Länsstyrelsen, Mark- och miljödomstolen samt Mark- och miljööverdomstolen.

Mot denna bakgrund har kommunen rätt att avbryta detaljplanearbetet eller ge det en annan inriktning än vad exploatören önskar. Kommunen har vidare, mot denna bakgrund, rätt att anta en detaljplan med ett annat innehåll än vad exploatören önskar.

ÄGANDERÄTT OCH NYTTJANDERÄTT

Äganderätten och upphovsrätten till detaljplanen och därtill hörande dokumentation, utredningar och modeller samt digitalt material (nedan gemensamt ”materialet”) tillkommer oinskränkt och exklusivt kommunen. Kommunens ovan angivna rättighet innefattar bland annat att kommunen äger rätt att sprida, publicera, framställa exemplar och göra de ändringar i materialet som kommunen önskar. Kommunen äger även rätt att överlåta sina rättigheter enligt ovan till annan, exempelvis Lantmäteriet.

Kommunen äger rätt att fritt disponera, publicera, kopiera och bearbeta från exploatören inkomna handlingar för utarbetande av detaljplanen. Kommunen får inte överlåta dessa handlingar utan endast tillgodogöra sig handlingarna på sådant sätt som anges.

Därutöver har kommunen rätt att hantera inkomna och upprättade handlingar i enlighet med gällande bestämmelser avseende allmänna handlingars offentlighet och sekretess.

Digitalt kartmaterial och digitala modeller, som tagits fram av kommunen, får exploatören och dennes konsulter endast använda vid framtagande av denna detaljplan. Efter det att detaljplanen fått laga kraft ska nybyggnadskarta utgöra underlag för projektering och bygglov.

PRELIMINÄR TIDPLAN

Samråd	1:a kvartalet 2025
Granskning	4:e kvartalet 2025
Antagande	2:a kvartalet 2026

Tidplanen är endast en preliminär uppskattning av kommunen. Exploatör ansvarar för att driva planprocessen framåt och kommer upprätta en egen tidsplan för arbetet.

Parterna är medvetna om att avvikelser från upprättad tidplan kan uppkomma och har vid sådana avvikelser inga ersättningsanspråk på varandra.

PARTERNAS ÅTAGANDE

Parterna är överens om att processen med framtagande av detaljplan sker genom samarbete och efterföljande genomförande av exploateringen ska ske genom samverkan och samarbete. Parterna ska löpande hålla varandra informerade om vad som händer i projektet. Parterna ska i detta arbeta för ett samarbete där en prestigelös dialog kan föras kring olika knäckfrågor och annat som behöver lösas för att driva projektet framåt. Parterna ska ha löpande avstämningar och uppföljningar avseende projektets framfart, ekonomi och budget.

Utöver nedan stående åtaganden ska kommunala riktlinjer för exploatörsdriven planprocess följas om inget annat avtalas i projektet.

KOMMUNENS ÅTAGANDE

Kommun ansvarar för att ta fram Undersökning av betydande miljöpåverkan, grundkarta och leverera andra kommunala måldokument, policys och annat

underlag som byggherren behöver för att kunna ta fram de handlingar och utredningar som krävs.

Kommunen ansvarar för detaljplanens formella handläggning och myndighetsarbete. Under detaljplanearbete svarar kommunen för att ge råd, ställa krav, bevaka det allmänna intresset. Kommunen ansvarar även för att säkerställa att planförslaget uppfyller lagkraven, att de kommunala behoven uppfylls och att planförslaget med utredningar utgör ett gott underlag för den demokratiska processen inklusive politiska beslut.

Kommunen tillsätter de resurser och kompetenser som behövs för att genomföra planarbetet och efterföljande genomförande.

EXPLOATÖRENS ÅTAGANDE

Exploatör ansvarar för att driva planprocessen framåt och ta de initiativ som krävs för att planarbetet ska kunna genomföras. Exploatör ska på egen bekostnad tillhandahålla egna resurser samt anlita plankonsult som tar fram erforderliga utredningar i enlighet med Plan och Bygglag (PBL) och kommunallagen (KL), förslag till plankarta och övriga planhandlingar, enligt kommunens mallar och riktlinjer.

Exploatören ansvarar för att beställa och bekosta erforderliga utredningar. Det åligger exploatören att i samråd med kommunen tillse att underlaget får den omfattning och kvalitet som behövs.

UTREDNINGSBEHOV

I ett tidigt skede har följande utredningar bedömts vara relevanta för planarbetet:

- Geoteknisk utredning
- VSD-utredning inklusive skyfall
- Historisk inventering avseende markföroreningar
- Fördjupad artinventering häckande fåglar (beroende på planens utformning)

Ytterligare utredningar än ovan nämnda kan komma att behövas under planarbetets gång.

PLANKOSTNAD

PLANAVGIFT

Enligt plan- och bygglagen 12 kap. 9§ får kommunen ta ut en ersättning för att täcka de kostnader som planarbetet innebär för kommunen. Ersättning för planarbetet kommer att tas ut i enlighet med gällande timtaxa beslutad av kommunfullmäktige 2023-11-02/192, dnr. KS2023/1512.

Exploatören åtar sig att betala för all nedlagd tid som kommunens tjänstepersoner och konsulter lägger på planarbetet. Exploatören åtar sig även att betala för erforderliga utredningar och underlag.

Genom att plankostnadsavtal har upprättats erläggs ingen planavgift i samband med bygglov för de fastigheter som berörs av plankostnadsavtalet.

PRELIMINÄR KOSTNADSBEDÖMNING PLANARBETE

Kostnadsbedömningen är en uppskattning av den arbetstid som kommunens tjänstepersoner och konsulter kommer att behöva för planarbetet. Kostnader för utredningar under planarbetet inkluderas inte i uppskattningen. Uppskattningen är gjord inför starten av planarbetet. Då det kan uppkomma nya frågor som behöver hanteras under planarbetet gång ska uppskattningen ses som en preliminär bedömning. Handläggaren följer löpande upp arbetad tid mot budget och rapporterar avvikelser så tidigt som möjligt. Skulle arbetet kräva mindre arbetstid än beräknat betalar exploatören enbart för den nedlagda tiden. Uppskattade kostnader inkluderar projektkoordinator från planstart och övrig projektgrupp som kommunen i utgångsläget anser nödvändiga för planarbetet.

Den uppskattade kostnaden för kommunens nedlagda tid, i 2024 års timpris, är cirka 300 000 SEK. kommunen tar även ut en avgift på 5000 kr för grundkarta och 5000 kr för fastighetsförteckning (inkluderar uppdatering till granskning).

Ingen moms debiteras på de arbeten som ingår i den preliminära kostnadsbedömningen.

Upparbetade kostnader

I samband med undertecknandet av detta plankostnadsavtal godkänner exploatören att denne faktureras för tidigare upparbetade plantkostnader sedan feb 2024.

DEBITERING

Var tredje månad faktureras den faktiska kostnaden som under perioden föranletts av arbete med ovanstående detaljplan.

Timkostnaden för kommunens tjänstepersoner regleras i en taxa som beslutas av kommunfullmäktige. Taxan ändras över tid. Exploatören debiteras för timkostnaden enligt den vid var tid gällande taxan. Timkostnaden uppgår per den 18 sep 2024 till 1030 kr. Kommunen kan komma att anlita konsulter för handläggning av planarbetet utan merkostnad för exploatören.

Kostnader för konsulter faktureras var tredje månad.

BETALNING

Betalning sker mot faktura. Av fakturan framgår arten och omfattningen av utfört arbete. Fakturan ska betalas inom 30 dagar från fakturadatum. Är parterna oense om någon del av fakturan ska ostridigt belopp betalas. Vid försenad betalning utgår dröjsmålsränta enligt räntelagen.

GENOMFÖRANDE

Detta kapitel syftar till att informera om åtgärder, kostnader och avtal kopplade till detaljplanens genomförande, dvs. efter att detaljplanearbetet formellt har avlutats. I kapitlet informeras även om förutsättningar som kommun och exploatör ska förhålla sig till i genomförandeskedet.

Eventuell fördelning av kostnader och åtaganden i samband med detaljplanens genomförande regleras i kommande exploateringsavtal.

EXPLOATERINGSBIDRAG

Exploatören ska betala exploateringsbidrag som avser de faktiska kostnaderna för utbyggnad av allmän plats och projektledningskostnader som krävs för genomförande av detaljplan. Exploateringsbidraget fördelas enligt en princip om respektive parts nytta som tydliggörs i detaljplaneskedet/-skedena. Exploateringsbidragets slutliga omfattning regleras i kommande exploateringsavtal.

FINANSIERING AV INFRASTRUKTUR

Det kan komma att krävas åtgärder på vägar, gång- och cykelbanor och andra anläggningar utanför planområdet, till följd av exploateringen i planområdet, och exploatörerna inom planområdet ska helt eller delvis finansiera detta.

MEDFINANSIERINGSERSÄTTNING

Medfinansieringsersättning ska tas ut och regleras i kommande exploateringsavtal. Detta kommer att ske enligt vid var tid gällande kommunala riktlinjer för medfinansieringsersättning. Med medfinansieringsersättning avses ersättning som en byggherre eller en fastighetsägare i samband med genomförande av en detaljplan åtar sig att betala för en del av en kommuns kostnad för bidrag till byggande av en viss väg eller järnväg som staten eller en region ansvarar för eller motsvarande sådan ersättning.

GENOMFÖRANDEKOSTNADER FÖR KOMMUNEN

Exploatörerna ska faktureras för kommunens genomförandekostnader efter att detaljplanen har vunnit laga kraft. Exempel på kommunens genomförandekostnader är projektledare, bevakande av utbyggnad allmän plats och fastighetsbildningsåtgärder.

Eventuell fördelningsprincip och fakturering av ovan kostnader regleras i kommande exploateringsavtal.

SÄKERHET

Exploatören ska, i kommande exploateringsavtal med kommunen, ställa erforderlig säkerhet. Säkerheten kan vara moderbolags-, bank-, försäkringsgaranti eller on demand. Säkerheten avser utbyggnad av allmän plats och övriga erforderliga åtgärder.

MARKÖVERLÅTELSER

Beroende på detaljplanens utformning kan det bli aktuellt med marköverlåtelser mellan kommunen och exploatören. Beslut om tillvägagångssätt bör fattas gemensamt inför kommande granskningsförfarande av detaljplan och skrivas in i kommande exploateringsavtal. Slutliga fastighetsgränser avgörs och läggs fast genom efterföljande lantmäteriförrättning.

LANTMÄTERIFÖRRÄTTNINGAR, SERVITUT OCH ANDRA RÄTTIGHETER

Exploatören ska ansöka om och bekosta fastighetsbildning för sina exploateringsområden (kvartersmark) som krävs för genomförande av detaljplan, inklusive gemensamhetsanläggningar och samfällighetsföreningar. Kommunen ska ansöka om fastighetsbildning för fastighetsreglering av allmän platsmark. Huvudprincipen är att exploatören ska bekosta fastighetsbildningen. Eventuella servitut som behöver säkerställas, på exploatörens mark inom planområdet till förmån för kommunal fastighet, ska som huvudprincip upplåtas utan ersättning.

Belastningar på berörda fastigheter ska utredas under detaljplaneprocessen.

LEDNINGSRÄTT

Eventuella kommunala ledningar (inklusive kommunala bolag) som behöver säkerställas på exploatörens mark inom planområdet ska som huvudprincip upplåtas med ledningsrätt. Kommunen ska ansöka om och bekosta förrättningskostnader för ledningsrätt för kommunala ledningar.

TEKNISKA FRÅGOR

ALLMÄN PLATS

Eventuell allmän plats inom detaljplan ska ha enskilt huvudmannaskap. Exploatör ansvarar för utbyggnad av vägar och övriga anläggningar på allmän platsmark.

VATTEN OCH AVLOPP

Planområdet ligger inom verksamhetsområde för vatten, spillvatten och dagvatten. Blivande fastigheter inom planområdet ska anslutas till de kommunala ledningarna för vatten, spillvatten och dagvatten.

Utbyggnad av allmänna vatten-, spillvatten- och dagvattenledningar kan komma att krävas för att tillgodose planområdets behov. Exploatören ansvarar för utbyggnad av allmänna VA-ledningar.

Exploatören ska eventuellt betala anläggningsavgift i enlighet med vid betalningstidstidpunkten gällande VA-taxa. Avgiften debiteras i samband med att förbindelsepunkt har delgivits. Om fastigheterna idag har en förbindelsepunkt för vatten och avlopp betalar exploatören eventuell ytterligare anslutningsavgift eller lägenhetsavgift i enlighet med vid var tidpunkt gällande VA-taxa.

DAGVATTEN

Dagvattenhantering inom planområdet ska följa Kungälv kommuns vid var tid gällande dagvattenpolicy antagen av kommunfullmäktige. Även kommande dagvattenutredningar som tas fram under detaljplaneläggningen ska ligga till grund för lämpligt val av teknisk lösning för dagvattenhanteringen inom planområdet.

VÄRME, EL OCH FIBER

Planområdet ska anslutas till befintligt elnät som ägs av Kungälv Energi AB. Eventuellt tillkommande avgifter för elförsörjning betalas av respektive part. Placering av transformatorstationer behöver ses över i planarbete.

Byggnader inom planområdet ska ges möjlighet att ansluta till fibernätet.

BYGGNATION INOM KVARTERSMARK

AVFALLSHANTERING

För avfallshantering ska vid var tid gällande avfallsföreskrifter följas.

BYGGLOVSAVGIFT OCH ANDRA AVGIFTER OCH TAXOR

Exploatören ska betala bygglovsavgift samt övriga av kommunfullmäktige beslutade anslutningsavgifter och taxor.

Avseende planavgift se avsnitt 3. Plankostnad.

PARKERING

Parkeringsbehovet för kommande exploatering ska tillgodoses inom aktuellt planområde. Parkeringsbehovet och möjlighet till parkeringsfriköp kommer att utredas i planarbetet. Den vid tidpunkten för prövningen gällande parkeringsnormen för Kungälvs kommun ska tillämpas och slutgiltigt antal parkeringar fastställs i bygglovskedet.

MILJÖ- SAMT TILLGÄNGLIGHETSANPASSNING AV BYGGNATION

Kommunen uppmuntrar till miljöanpassad byggnation. Det gäller till exempel energieffektiva bostäder, hållbara materialval, insatser för biologisk mångfald samt underlättande för de boende att göra hållbara val i vardagen. Även byggprocessen bör vara resurs- och energieffektiv för att minska dess negativa miljöpåverkan.

BLANDADE UPPLÅTELSEFORMER

Kommunen ser positivt på byggnation med blandade upplåtelseformer, så som till exempel hyresrätter och bostadsrätter. I kommunen finns också behov av andra boendeformer, mer riktade mot olika samhällsgrupper. Detta som ett led i att bygga för alla skeden i livet och för alla samhällsgrupper.

GESTALTNINGSPRINCIPER

Exploatören ska följa de gestaltningsprinciper som tas fram under detaljplanearbetet.

Detta avtal har upprättats i två identiska exemplar varav parterna tagit var sitt.

Ort: Kungälv *Datum:*
För Kungälvs kommun

.....
Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordförande

Ort: Varberg *Datum:* 240814
För Derome Bostad

.....
Otto Martler
VD, Derome Bostad

.....
Haleh Lindqvist
Kommundirektör

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Denis Nähring

2024-08-19

Avtal med ICA gällande Kvarter 7 Kongahälla (Dnr KS2015/1732-158)

Sammanfattning

Kommunen och ICA Fastigheter enades om ett förlikningsavtal under år 2016 inför antagandet av detaljplanen för Kongahälla Östra.

Kommunen har tagit initiativ till förhandlingar med ICA i syfte att stänga de alltjämt öppna delarna av förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder för kommunens önskade och pågående detaljplaneändring av byggrätten inom Kvarter 7.

ICA och kommunen har nu enats om ett antal avtal för att ersätta förlikningsavtalet som syftar till att reglera villkoren för genomförandet av den av kommunens önskade och initierade ändringen av kvarter 7.

Med lagakraftvinnande av samtliga avtal kan följande överenskomna lösning uppnås:

- Förlikningsavtalet och exploateringsavtal mellan ICA och kommunen med bilagor upphör.
- Kommunen slipper bekosta en dyr parkeringslösning i markplan under bostäderna i Kvarter 7.
- Kommunen får en dubbelt så stor, mer lämpad och bättre gestaltad byggrätt.
- Kommunen ska anlägga ca 20st fler markparkeringsplatser genom effektivisering av de befintliga platserna.
- ICA får anlägga en ny entré som vänder sig till markparkering norr om kvarter 7.
- ICA får rådighet över markparkering norr om kvarter 7, dock ej norr om Tre Kungar.
- ICA får en 3D-fastighet för centrumändamål i markplan på Kvarter 7.
- ICA får rättighet att sätta upp fler skyltar, bl.a. över ny entré och på 3D-fastighetens fasad.
- Totala antalet parkeringsplatser är i princip oförändrat jämfört med de föreslagna platserna enligt befintlig detaljplan Kongahälla Östra.

Samtliga avtal har gjorts beroende av att den pågående detaljplanen för Kvarter 7 vinner laga kraft senast den 31 december 2026.

Samtliga avtal är villkorade av att de godkänns av kommunfullmäktige genom beslut som vinner laga kraft i ett och samma ärende senast den 15 november 2024.

Juridisk bedömning

Kommunen och ICA Fastigheter har sedan år 2016 ett förlikningsavtal. För att förlikningsavtalets återstående åtaganden och villkor ska kunna stängas krävs ett eller flera nya avtal som med tydlighet avslutar det befintliga förlikningsavtalet. De nya avtalen med ICA hanterar detta på ett tydligt och bra sätt.

Kommunen har låtit kvalitetssäkra hela avtalspaketet med utgångspunkt i det befintliga förlikningsavtalet och pågående detaljplan för kvarter 7 hos Mannheimer Swartling, en större, oberoende och erfaren advokatbyrå specialiserade inom affärs-, kommunal- och fastighetsrätt. Juristerna sammanfattar ärendet enligt följande.

”Vi har inte skäl att utgå från något annat än att den nu föreslagna affären, särskilt i ljuset av förlikningsavtalet från 2016 och den nu gällande detaljplanen, medför tydliga fördelar för kommunen och därmed kan betraktas som marknadsmässig, trots att den medför att vissa värden överförs till främst ICA Maxi genom Kungälvs Livs AB och Klingson Fastighets AB istället för ICA Fastigheter/Delcore utan en måhända motsvarande motprestation från deras sida.

Under alla omständigheter rekommenderar vi att beslut avseende hela affären fattas inom ramen för en och samma politiska beslutspunkt.”

Förvaltningen bedömer att avtalen är förenliga med kommunallagen och inte strider mot EU:s statsstödsregler samt att de är avtalsrättsligt korrekta.

Förvaltningen har sett till att samtliga avtal är villkorade av varandra, att detaljplanen vinner lagakraft och att kommunfullmäktige godkänner samtliga avtal i en och samma beslutspunkt.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kommunen och ICA Fastigheter tecknade ett förlikningsavtal (med ett exploateringsavtal som bilaga) under år 2016 i ett led att få accept för detaljplanen för Kongahälla Östra.

Kommunen har ett pågående detaljplanearbete som syftar till att öka byggrätten för Kvarter 7 (KS2022/0463) vilket innebär att kommunen önskar frångå några få återstående men avgörande villkor som blev överenskommet i förlikningsavtalet. Kommunen har därför tagit initiativ till förhandlingarna med ICA i syfte att stänga de alltjämt öppna delarna av förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder för kommunens önskade ändring av byggrätten inom Kvarter 7.

Mycket av vad som anges i förlikningsavtalet, även om partsställningen är kommunen och ICA Fastigheter, har bärkraft på ICA-Maxis verksamhet i egenskap av hyresgäst hos ICA Fastigheter. Därför har ICA-Maxi och ICA Fastigheter agerat som en aktör som verkat för en helhetslösning för ICA Maxi i Kungälv i förhandlingen med Kommunen.

ICA Fastigheter kom i december 2022 att bilda ett nytt bolag tillsammans med AMF Pension med bolagsnamn Delcore Kungälv AB som numera är fastighetsägare till Intendenten 1 där ICA-Maxis butik finns.

Förlikningsavtalets villkor gällande Kvarter 7

I förlikningsavtalet kom ICA och Kommunen överens om att byggrätten för Kvarter 7 skulle begränsas i höjd till omkring 5-6 våningar och att ca 2/3 av markplan skulle utgöras av besöks- och kundparkering till Kongahällaområdet och ICA-Maxi. Denna parkeringslösning skulle bekostas av Kommunen och byggnaden var tänkt att gestaltas som ett hus på pelare med parkering i markplan.

Detaljplan för Kvarter 7

Kommunen tog år 2022 initiativ till att ändra detaljplanen för Kongahälla Östra avseende byggrätten inom Kvarter 7 för att åstadkomma en mycket större, mer lämpad och bättre gestaltad byggnad.

Detaljplanen har varit på samråd under våren 2024 och väntas antas under år 2025. Detaljplanens nuvarande förslag är anpassat till de lösningarna som Kommunen och ICA är överens om i de ersättningsavtal som nu föreslås godkännas i detta ärende.

Nya villkor och avtal som ersätter förlikningsavtalet

Kommunen och ICA har de senaste två åren förhandlat fram kompromissade lösningar som behöver regleras i en rad olika avtal med syfte att ersätta förlikningsavtalet från år 2016 och reglera parternas åtaganden för den av Kommunen önskade förändringen av Kvarter 7.

Eftersom ICA är uppdelad i två parter, nämligen ICA-Maxi som hyresgäst och Delcore som fastighetsägare, har separata avtalspaket tagits fram. Samtliga avtal ska dock ses som en

helhetslösning varför parterna har kommit överens om att alla avtal görs beroende av att samtliga beslut vinner laga kraft och kan/ska således inte gälla som separata avtal. Om något av avtalen inte godkänns genom beslut som vinner laga kraft är samtliga avtal s.k. nulliteter vilket resulterar i att förlikningsavtalet fortsätter gälla med konsekvens att kommunens pågående detaljplan och dess förändring av byggrätten för Kvarter 7 inte kan genomföras.

ICA-Maxi är i avtalskonstellationen uppdelad i två parter genom Kungälvs Livs AB och Klingson Fastighets AB i syfte att åstadkomma den önskade kompromissade lösningen. Kungälvs Livs AB utgör själva bolaget som bedriver verksamheten i ICA-Maxibutiken och Klingson Fastighets AB är fastighetsbolaget kopplat till majoritetsägarna av Kungälvs Livs AB.

Avtalen med ICA-Maxi är följande:

- Huvudavtal med Kungälvs Livs AB och Klingson Fastighets AB som reglerar huvuddragen i parternas åtaganden, kopplingen mot övriga avtal med Delcore och ICA Fastigheter och hänvisning till diverse fastighetsavtal mellan kommunen och Klingson.
- Köpekontrakt med Klingson Fastighets AB om att överlåta en tjugondel av Karolinen 1 som är en befintlig kommunägd fastighet som utgör en mindre del av blivande Kvarter 7.
- Överenskommelse om fastighetsreglering med Klingson Fastighets AB för att bilda en fastighet som omfattar hela Kvarter 7 i enlighet med pågående detaljplan.
- Överenskommelse om klyvning av blivande fastighet för Kvarter 7 med syfte att åstadkomma en uppdelning av Kvarter 7 i en 3D-fastighet som utgör en del av markplanet och ska ägas av Klingson Fastighets AB och resterande del av Kvarter 7 som ska vara kvar i kommunens ägo.
- Optionsavtal med Klingson Fastighets AB som reglerar kommunens möjlighet att återköpa aktierna för bolagets ägande av bolagets del av kvarter 7 om pågående detaljplan för Kvarter 7 inte vinner lagakraft så att kommunen återfår kontrollen av markägandet.

Anledningen till att det behöver tecknas många olika fastighetsbildningsavtal (köpekontrakt, överenskommelse om fastighetsreglering och överenskommelse om klyvning) är att ICA önskade en bra säkerhet i stället för en osäker köpoption vilket kommunen enbart kunde uppfylla genom försäljning av en mindre andel av den befintliga fastigheten Karolinen 1. Eftersom Karolinen 1 enbart utgör en mindre del av hela kvarter 7 återstår ett antal fastighetsbildningssteg för att kunna ombilda ICAs ägarandel till en 3D-fastighet.

Avtalen med Delcore (ICA Fastigheter) är följande:

- Huvudavtal som reglerar huvuddragen i parternas åtaganden, kopplingen mot övriga avtal med ICA Maxi, hänvisning till ett fastighetsregleringsavtal (se nedan) samt en tydlig skrivning om att förlikningsavtal med bilagor ska ersättas av nya avtal.
- Överenskommelse om fastighetsreglering för att Delcore ska erhålla servitut på delar av befintlig markparkering samt för att justera mindre markarealer i syfte att Delcore ska kunna bygga sin nya entré samt ett kundvagnsgarage och att kommunen ska bli ägare till allmän platsmark som idag ägs av Delcore.

Med lagakraftvinnande av samtliga avtal kan följande överenskomna kompromisslösning uppnås:

- Förlikningsavtalet och exploateringsavtal mellan ICA och kommunen med bilagor upphör.
- Kommunen slipper bekosta en dyr parkeringslösning i markplan under bostäderna i Kvarter 7.
- Kommunen får en dubbelt så stor, mer lämpad och bättre gestaltad byggrätt.
- Kommunen får dock stå för nödvändig detaljplanekostnad för att möjliggöra ovan- och nedanstående.
- Kommunen ska anlägga ca 20st fler markparkeringsplatser genom effektivisering av de befintliga platserna.
- ICA får anlägga en ny entré som vänder sig till markparkering norr om kvarter 7.
- ICA får rådighet över markparkering norr om kvarter 7, dock ej norr om Tre Kungar.
- ICA får en 3D-fastighet för centrumändamål i markplan på Kvarter 7.
- ICA får rättighet att sätta upp fler skyltar, bl.a. över ny entré och på 3D-fastighetens fasad.

- Totala antalet parkeringsplatser är i princip oförändrat jämfört med de föreslagna platserna enligt befintlig detaljplan Kongahälla Östra.

Samtliga avtal har gjorts beroende av att den pågående detaljplanen för Kvarter 7 vinner laga kraft senast den 31 december 2026.

Samtliga avtal är villkorade av att de godkänns av kommunfullmäktige genom beslut som vinner laga kraft i ett och samma ärende senast den 15 november 2024.

Sammanfattningsvis är förvaltningens bedömning att den lösningen som kommunen initierat och som nu har förhandlats fram i samtliga avtal gynnar kommunen och dess invånare genom både bättre gestaltad stadsmiljö och en betydligt förbättrad exploateringsekonomi för Kvarter 7.

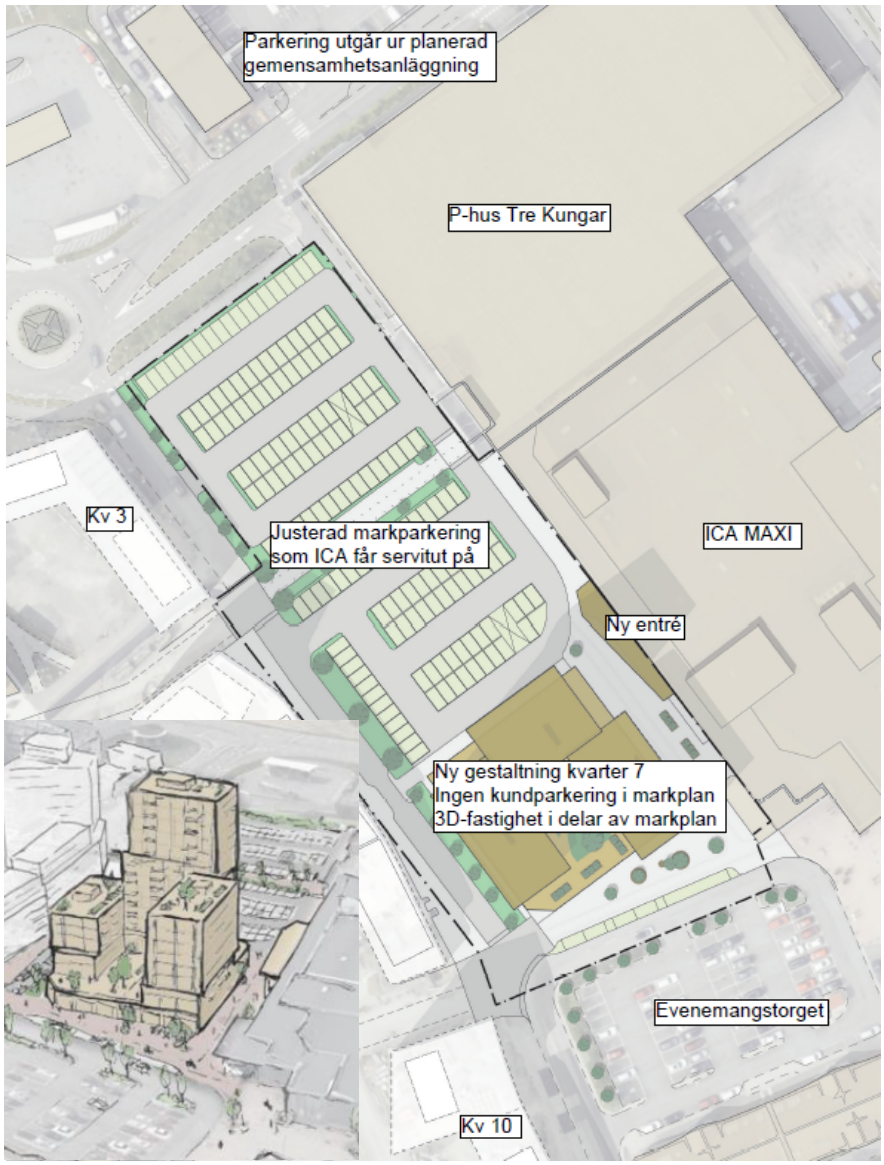

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Den föreslagna förändringen enligt de nya avtalen uppfyller kommunens strategiska mål och resultatmål bättre än ursprunglig lösningen enligt förlikningsavtalet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ingen nämnvärd påverkan.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Den föreslagna förändringen enligt de nya avtalen uppfyller kommunens politiska styrdokument bättre än ursprunglig lösningen enligt förlikningsavtalet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Allmänheten kommer genom bättre gestaltning av byggnadens markplan få tryggare och finare miljöer att vistas i runt kvarter 7.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Ingen påverkan.

Ekonomisk bedömning

Kommunen erhåller, genom att bekosta en ny detaljplan, en dubbelt så stor och bättre lämpad byggrätt i kvarter 7 som kommer att generera en betydligt större intäkt (ca dubbelt så stor) än tidigare överenskommen lösning. Med dagens mycket låga marknadsvärde räknat innebär den dubbelt så stora byggrätten ett ökat värde på mellan 10-20 MSEK. En något haltande jämförelse kan göras till markanvisningstävlingen för Kvarter 7 år 2021/2022 som resulterade i anbud på upp emot 10 000 kr per kvm byggrätt och hade inneburit ett ökat byggrättsvärde på omkring 50 MSEK med de föreslagna avtalsvillkoren jämfört med de i förlikningsavtalet från år 2016. Viktigt att komma ihåg är dock att markanvisningstävlingen ägde rum i ett helt annat och rekordhögt marknadsläge.

Kostnaden för att bygga om befintlig markparkering med 20st nya platser som är en del av den nya överenskommelsen understiger kostnaden för iordningställande av parkeringen i bottenvåningen på kvarter 7 enligt förlikningsavtalet från år 2016.

ICA bekostar den nya entrén och iordningställande av 3D-lokalen samt betalar en köpeskilling för del av Karolinen 1 som genom avtalslösningen ombildas till att bli en 3D-fastighet i kvarter 7s bottenvåning. 3D-fastighetens utrymme kommer ta upp mindre yta än vad tidigare överenskomna lösningen med parkering under huset hade upptagit.

Totalt sett kommer de framtagna avtalen inte bara resultera i en förbättrad stadsmiljö utan också bidra till ett ökat markvärde om minst 10 MSEK för kommunen jämfört med förlikningsavtalet från år 2016.

Förslag till beslut

1. Samtliga till ärendet hörande avtal med ICA Fastigheter AB, Delcore Kungälv AB, Kungälvs Livs AB och Klingson Fastighets AB avseende genomförande av Kvarter 7 och ICA-Maxi i Kongahälla enligt följande godkänns:
   - Huvudavtalet mellan Kungälvs Kommun och Kungälvs Livs AB och Klingson Fastighets AB
   - Köpekontrakt mellan Kungälvs Kommun och Klingson Fastighets AB
   - Avtal om fastighetsreglering mellan Kungälvs Kommun och Klingson Fastighets AB
   - Överenskommelse och ansökan om klyvning mellan Kungälvs Kommun och Klingson Fastighets AB
   - Optionsavtal mellan Kungälvs Kommun och aktieägarna i Klingson Fastighets AB
   - Huvudavtalet mellan Kungälvs Kommun, ICA Fastigheter och Delcore Kungälv AB
   - Överenskommelse om fastighetsreglering mellan Kungälvs Kommun och Delcore Kungälv AB
2. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att teckna samtliga avtal.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Mirsad Radoncic
T.f. verksamhetschef planering och myndighet

Expedieras till:

För kännedom till:
Denis Nähring
Denis.nahring@kungalv.se

Gestaltningsförslaget – utdrag ur Detaljplanen

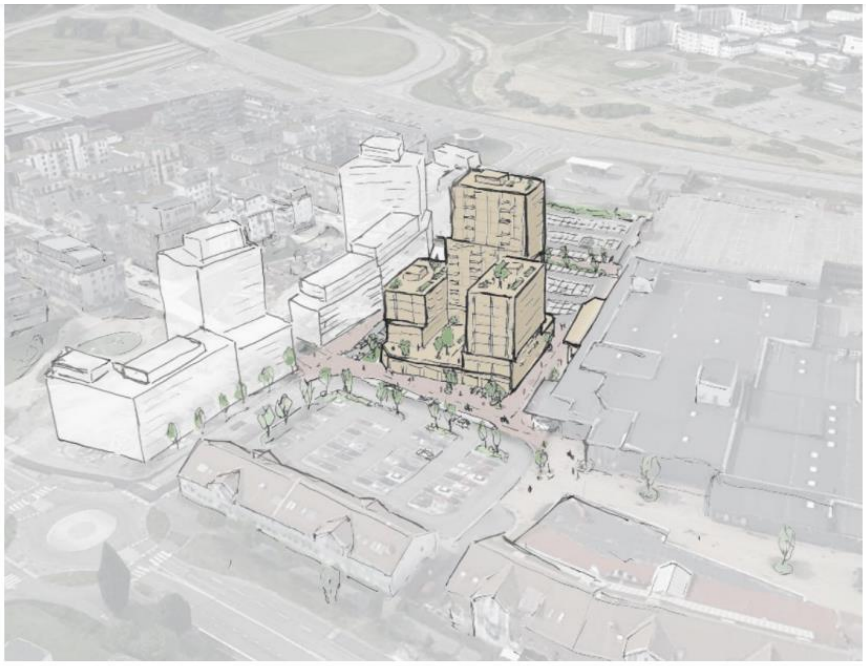

Bild 5. Illustration för planförslaget som visar en möjlig utformning för bebyggelse med max utnyttjad byggrätt. Kvarter 3,6 och 10 som är planlagda/under uppförande illustrerats i vitt väster om Kvarter 7.

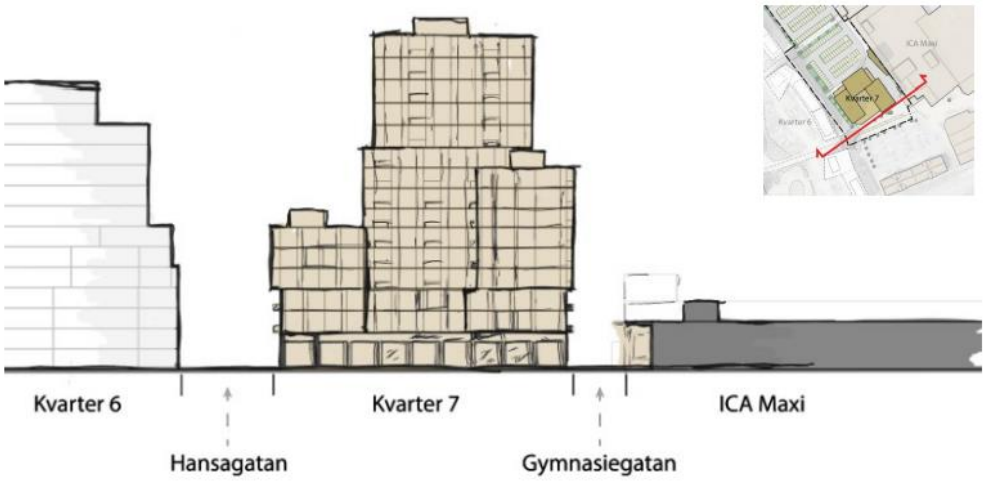

PLANKARTA

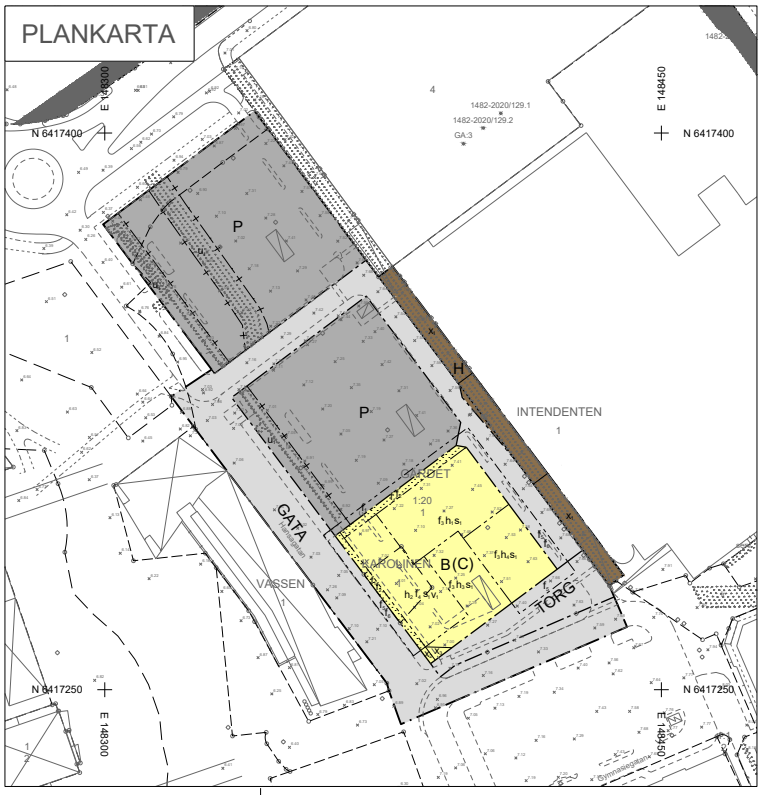

Skala: 1:500 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats

- GATA — Gata.
- TORG — Torg.

Kvartersmark

- B — Bostäder.
- (C) — Centrum. Avgränsad vertikalt uppåt till 5m.
- H — Detaljhandel.
- P — Parkering.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats

- f_k — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_k — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

- Marken får inte förses med byggnad

Byggnaders användning

- s_1 — Från bottenplan och verlikalt avgränsat uppåt till 5 meter får endast centrumändamål och bostadskomplement inredas

Höjd på byggnadsverk

- h_1 — Högsta nockhöjd är 57.5 meter över angivet nollplan
- h_2 — Högsta nockhöjd är 30.5 meter över angivet nollplan
- h_3 — Högsta nockhöjd är 12.5 meter över angivet nollplan
- h_4 — Högsta nockhöjd är 39.5 meter över angivet nollplan

Lägenhetsfördelning och storlek på lägenheter

- v_1 — Enkelsidiga lägenheter mot Hansagatan får högst vara 35 m2

Markreservat för allmännyttiga ändamål

- u_1 — Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. (begränsas av sekundär egenskapsgräns)
- x_1 — Markreservat för allmännyttig gångtrafik till en fri höjd av 2.5 meter
- x_2 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik.
- x_4 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik till en fri höjd av 2.5 meter.

Utformning

- f_1 — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_2 — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda
- f_3 — Upp till en höjd av 5 meter ska byggnad vara indragen minst 1 meter från fastighetsgräns
- f_4 — I lägenheter större än 35 kvadratmeter ska minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot en ljuddämpad sida

Genomförandetid

Genomförandetiden är 120 månader över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. det datum detaljplanen vinner laga kraft

Grundkartans beteckningar

- Byggnader
- Skärmtak
- Väg, gångväg
- Fastighetsbeteckning
- Kvartersnamn
- Kvartersgräns/fraktgräns
- Fastighetsgräns
- Markhöjder
- Ledningsrätt
- Servitut

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur primärkartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-01-29

Koordinatsystem
Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jürgen Persson
Kart- och Mark

Lokaliseringskarta

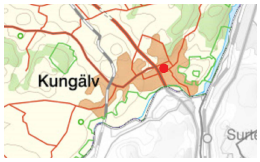

Lokaliseringskarta

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1 Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Kommunens aktnummer: XXXX	
Ärendenummer: KS2022/0463	
IT- enhetschef Plan: Pernilla Attnäs Björk	Planarkitekt: Hans Nilsson de la Croix
Upprättad: 2024-03-20 KS	Antagandedatum: XXXX-XX-XX KS/KF § XX
Laga kraft: 20XX-XX-XX	

BILAGA 4.2c

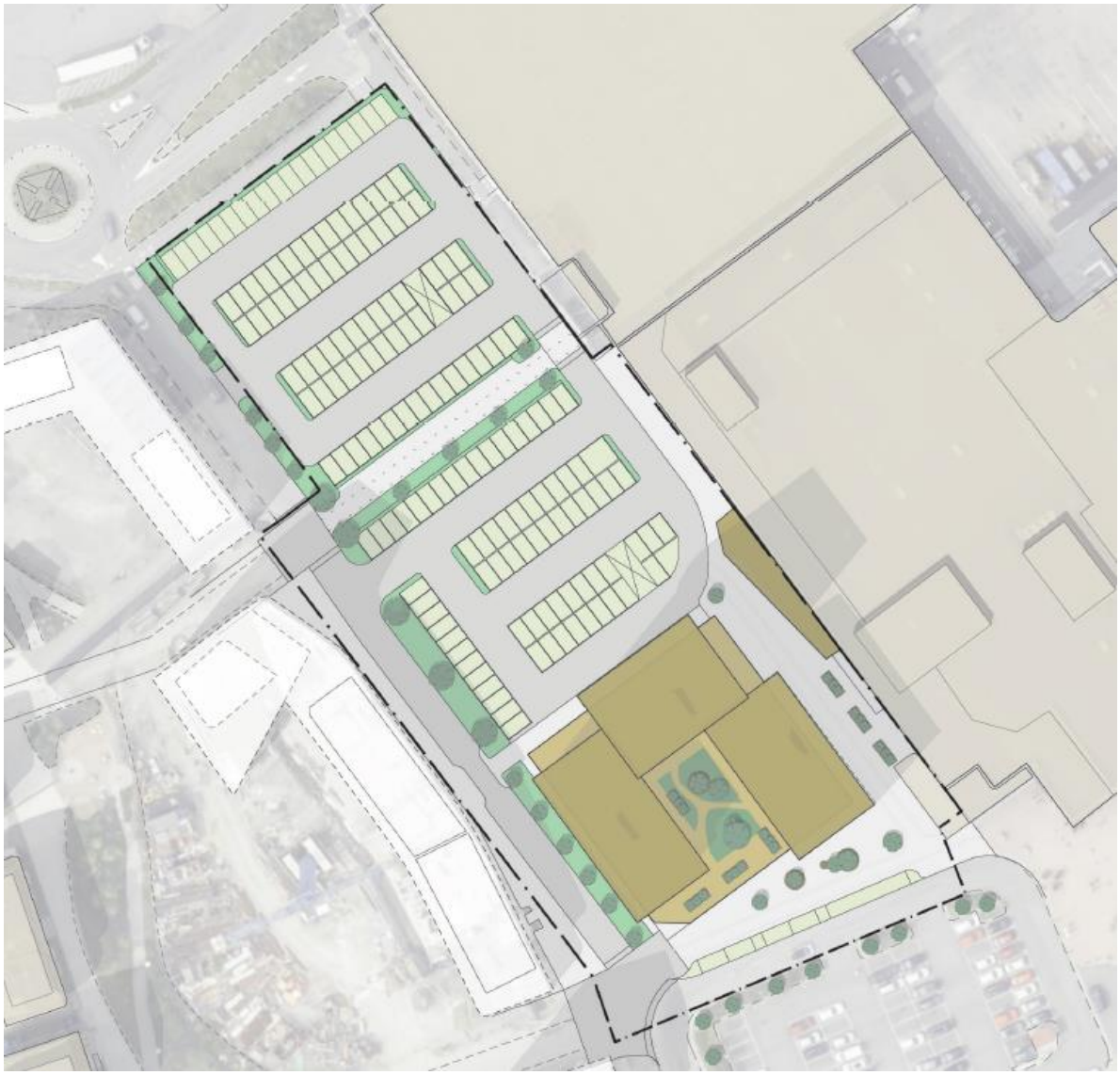

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter
del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1
Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt
Oskar Mikaelsson

Upprättad
2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

BILAGA 4.4

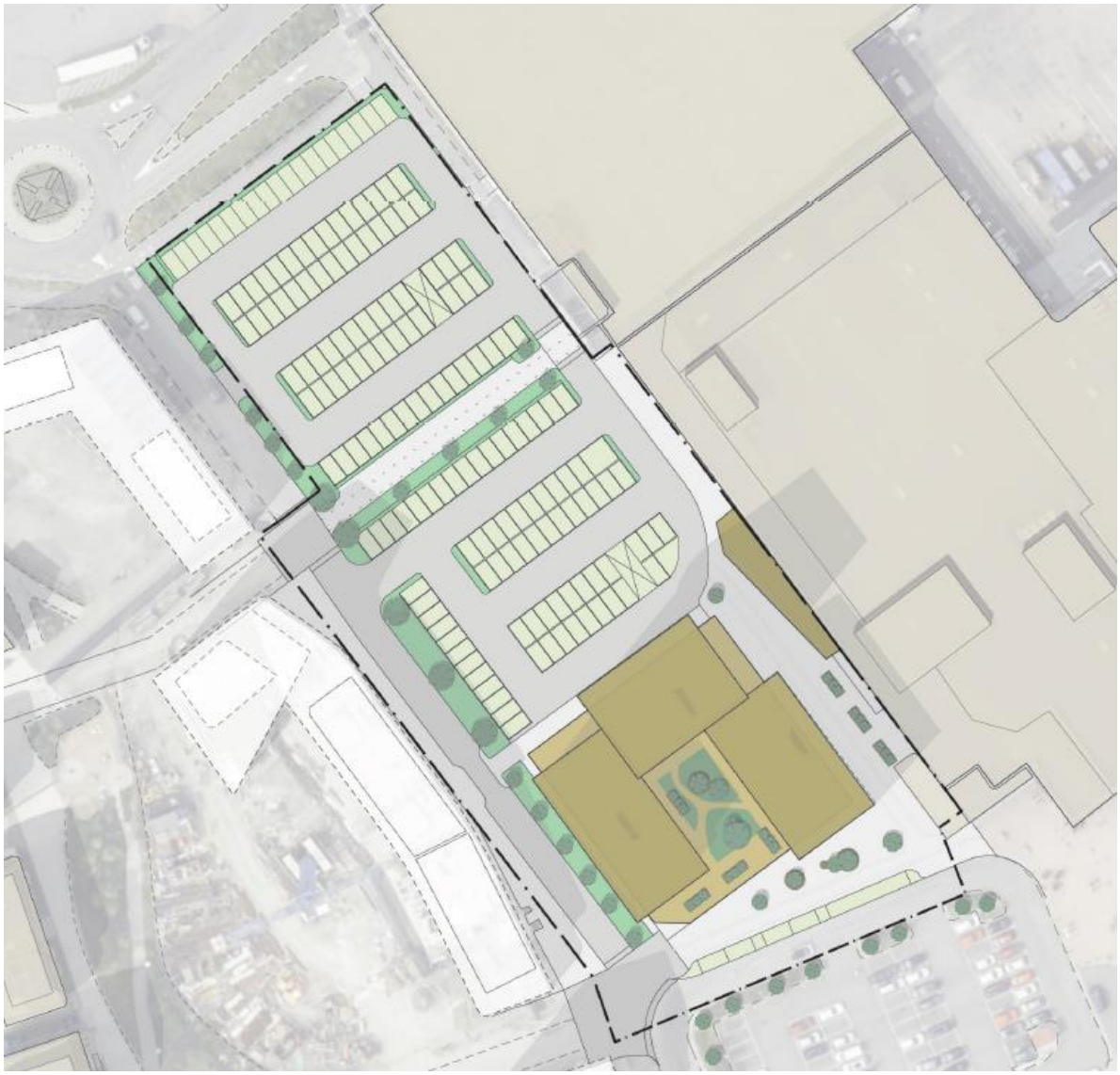

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter
del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1
Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt
Oskar Mikaelsson

Upprättad
2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

BILAGA 4.7a)

McDonald's
MAXI
MAXI
STORMARKNAD
Välkommen alla dagar 6-23
APOTEK

BILAGA 4.8

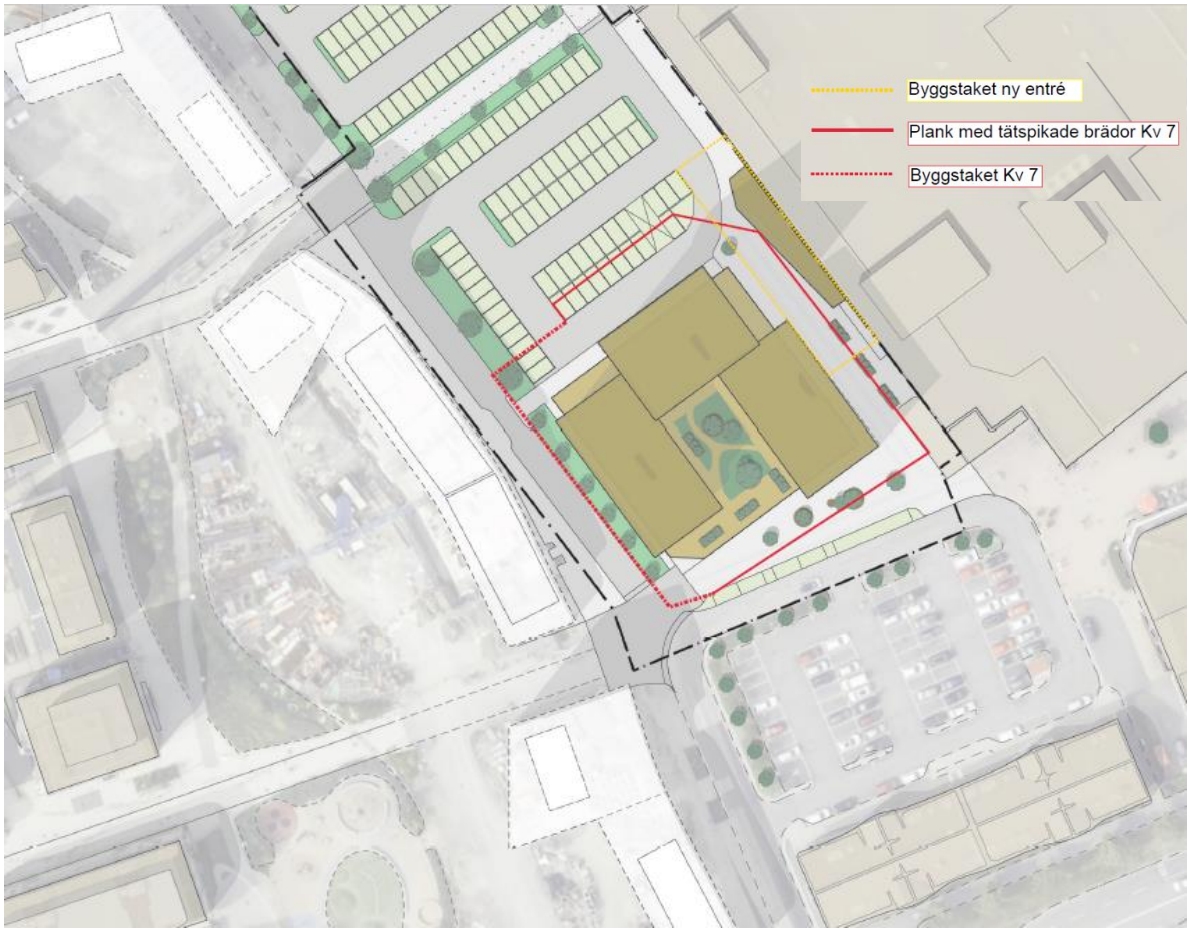

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter

del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1

Kvarter 7

I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt

Oskar Mikaelsson

Upprättad

2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

PLANKARTA

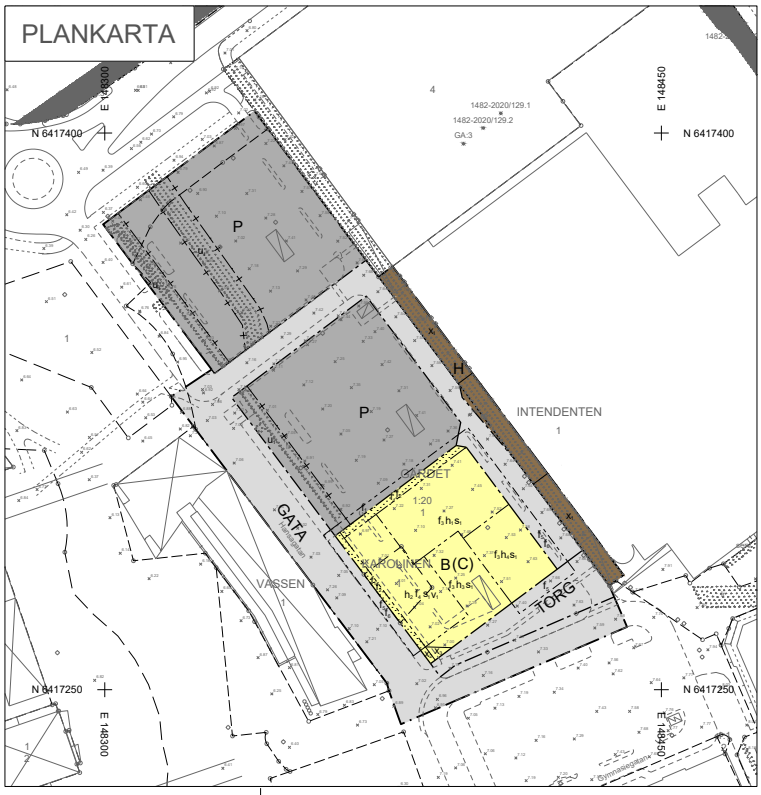

Skala: 1:500 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats

GATA	Gata.
TORG	Torg.

Kvartersmark

B	Bostäder.
(C)	Centrum. Avgränsad vertikalt uppåt till 5m.
H	Detaljhandel.
P	Parkering.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats

f_4	Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
f_4	Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

	Marken får inte förses med byggnad

Byggnaders användning

s_1	Från bottenplan och verlikalt avgränsat uppåt till 5 meter får endast centrumändamål och bostadskomplement inredas

Höjd på byggnadsverk

h_1	Högsta nockhöjd är 57.5 meter över angivet nollplan
h_2	Högsta nockhöjd är 30.5 meter över angivet nollplan
h_3	Högsta nockhöjd är 12.5 meter över angivet nollplan
h_4	Högsta nockhöjd är 39.5 meter över angivet nollplan

Lägenhetsfördelning och storlek på lägenheter

v_1	Enkelsidiga lägenheter mot Hansagatan får högst vara 35 m2

Markreservat för allmännyttiga ändamål

u_1	Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. (begränsas av sekundär egenskapsgräns)
x_1	Markreservat för allmännyttig gångtrafik till en fri höjd av 2.5 meter
x_2	Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik.
x_4	Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik till en fri höjd av 2.5 meter.

Utformning

f_1	Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
f_2	Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda
f_3	Upp till en höjd av 5 meter ska byggnad vara indragen minst 1 meter från fastighetsgräns
f_5	I lägenheter större än 35 kvadratmeter ska minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot en ljuddämpad sida

Genomförandetid

Genomförandetiden är 120 månader över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. det datum detaljplanen vinner laga kraft

Grundkartans beteckningar

- Byggnader
- Skärmtak
- Väg, gångväg
- Fastighetsbeteckning
- Kvartersnamn
- Kvartersgräns/fraktgräns
- Fastighetsgräns
- Markhöjder
- Ledningsrätt
- Servitut

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur primärkartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-01-29

Koordinatsystem
Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jürgen Persson
Kart- och Mark

Lokaliseringskarta

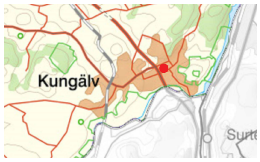

Lokaliseringskarta

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1 Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Kommunens aktnummer: XXXX	
Ärendenummer: KS2022/0463	
IT- enhetschef Plan: Pernilla Attnäs Björk	Planarkitekt: Hans Nilsson de la Croix
Upprättad: 2024-03-20 KS	Antagandedatum: XXXX-XX-XX KS/KF § XX
Laga kraft: 20XX-XX-XX	

Utkast 2024-06-19

AVTAL

avseende

upphörande av tidigare träffat förlikningsavtal och exploateringsavtal i anledning av ny detaljplan för ”kvarter 7” inom Kongahälla

---

BILAGEFÖRTECKNING

Bilaga 2.1	**Förlikningsavtalet**
Bilaga 2.2	**Exploateringsavtalet**
Bilaga 2.5	**Gestaltningsförslaget**
Bilaga 4.2 a)	**Parkeringsområdet**
Bilaga 4.2 b)	**Överenskommelse om fastighetsreglering**
Bilaga 4.2 c)	**Gestaltningsförslag Parkeringsområdet**
Bilaga 4.4	**Illustration ny entré**
Bilaga 4.7 a)	**Skyltar**
Bilaga 4.8	**Arbetsområde byggnation**

1 PARTER

1.1 Kungälvs kommun, 212000-1371, (”**Kommunen**”)

1.2 ICA Fastigheter AB, 556033-8518, (”**ICA**”),

1.3 Delcore Kungälv AB, 559402-3433, (”**Delcore**”);

1.1 – 1.3 benämns härefter gemensamt som ”Parterna” och var för sig som ”Part”.

2 BAKGRUND

2.1 Mellan Kommunen och ICA kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas bifogat förlikningsavtal, **bilaga 2.1** (”**Förlikningsavtalet**”).

2.2 Som en av flera bilagor till Förlikningsavtalet finns ett exploateringsavtal mellan Kommunen och ICA, **bilaga 2.2** (”**Exploateringsavtalet**”).

2.3 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA fastigheten Kungälv Intendenten 1 (”**Fastigheten**”). Fastigheten ägs numera av Delcore, som i och med denna överenskommelse träder in som part istället för ICA i befintliga och kommande avtal med Kommunen gällande Fastigheten.

2.4 Mycket av vad som anges i Förlikningsavtalet, även om partsställningen är Kommunen och ICA, har bärkraft på Kungälvs Livs AB:s (”**Driftsbolaget**”) verksamhet som hyresgäst i Fastigheten och där Driftsbolaget bedriver verksamheten under varumärket ICA Maxi.

2.5 Kommunen har under våren 2024 tagit fram samrådsförslag för ”*Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1, Kvarter 7*” (”**Detaljplanen**”). Av bifogat utdrag från planbeskrivningen till Detaljplanen, **bilaga 2.5**, framgår hur Kommunen på planstadiet tänker sig att kommande byggnation inom Kvarter 7 kommer att gestalta sig (”**Gestaltningsförslaget**”).

2.6 Sedan Förlikningsavtalet undertecknades fram till dags dato har Parterna diskuterat hur och när allt det som anges i Förlikningsavtalet ska genomföras, samt när och hur byggnation ska ske på det som utgör Kvarter 7. En stor del av diskussionerna har avsett frågor om det som i punkt 2 i Förlikningsavtalet omnämns som markparkeringsplatser (”**Markparkeringsplatserna**”).

2.7 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder

och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet och specifikt Kvarter 7. Parterna har därför enats om att ingå detta avtal (”Avtalet”) för att ersätta de kvarvarande åtaganden i Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet med nya lösningar.

3 FÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 Det antecknas att Kommunen under 2021 kom att teckna markanvisningsavtal med en bostadsutvecklare såvitt avser byggrätten på Kvarter 7. Kommunen har i både markanvisningstävlingen och efterföljande markanvisningsavtalet gentemot bostadsutvecklare varit tydlig med att Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet gäller och att de utgör utgångspunkt för efterföljande och numera pågående planarbete för Detaljplanen.

3.2 Parterna har med beaktande av Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet diskuterat Gestaltningsförslaget och planerna för byggrätten på Kvarter 7, och då även diskuterat frågor som avser Delcores och Driftsbolaget planerade byggnation av en ny entré till ICA Maxi-butiken.

3.3 ICA/Delcore har i ovan nämnda diskussioner lämnat synpunkter till Kommunen om;

a) **att** Gestaltningsförslaget försämrar för Driftsbolagets verksamhet, och särskilt i beaktande av vad Kommunen har att uppfylla och vad Kommunen garanterat i Förlikningsavtalet i förhållande till ICA/Delcore och därmed också i förhållande till Driftsbolaget;
b) **att** byggnation på byggrätten på Kvarter 7 i enlighet med Gestaltningsförslaget innebär färre parkeringsplatser med både verklig och upplevd minskad tillgänglighet till ICA Maxi-butiken;
c) **att** avståndet mellan entrén till ICA Maxi-butiken och Markeringsplatserna blir längre;
d) **att** det blir fler icke kunder till ICA Maxi-butiken som använder Markparkeringsplatserna;
e) **att** den byggnad som Kommunen enligt Gestaltningsförslaget planerar ska få uppföras på byggrätten på Kvarter 7 kommer bland annat, men inte begränsat till, medföra betydligt mer skugga över Fastigheten då byggnaden kommer att bli mycket högre än vad som medgavs i Förlikningsavtalet;

4 ÖVERENSKOMMELSE

4.1 I anledning av den planerade utvecklingen enligt Detaljplanen för Kvarter 7 är Parterna överens om att frångå Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet. En förutsättning för att Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet med bilagor inte längre ska vara gällande mellan Kommunen, ICA/Delcore är att samtliga åtaganden enligt Avtalet ska vara uppfyllda.

4.2 Med ändring av, och i vissa fall förtydligande av, vad som anges i Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet är Parterna överens om följande angående Markparkeringsplatserna utanför ICA Maxi-butiken;

a) Fastigheten ska erhålla officialservitut för den markparkering som ska vara belägen inom två separata områden i enlighet med **bilaga 4.2 a)** (”**Parkeringsområdet**”);
b) Överenskommelse om fastighetsreglering enligt **bilaga 4.2 b)** innefattande rätt till officialservitut för parkeringsområdet ska undertecknas av Parterna senast 10 kalenderdagar efter det att Detaljplanen har vunnit laga kraft. Undertecknande ska bara ske om Avtalet genom beslut vunnit laga kraft och därmed har blivit giltigt;
c) Kommunen ska, om Parterna inte skriftligen kommer överens om annat, senast sex (6) månader efter det att Detaljplanen har vunnit laga kraft låta utföra och bekosta en omstrukturering av Parkeringsområdet i syfte att åstadkomma fler platser och ska tillse att det finns adekvat belysning på Parkeringsområdet. Detta ska Kommunen utföra i enlighet med gestaltningsförslaget i **bilaga 4.2 c)**;
d) Varken ICA eller Delcore ska ha rätt till några av de parkeringsplatser inom Kvarter 7 som kommer att tillskapas av kommande exploatör;
e) Parkering inom Parkeringsområdet ska vara avgiftsfri och ha en maximal parkeringstid om två (2) timmar;
f) Delcore ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift eller förhöjd avgift per timme till de bilister som nyttjar Parkeringsområdet längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot vid var tid gällande parkeringsbestämmelse eller mot överträdelse av villkor i Avtalet;
g) Delcore ska inte äga rätt att utestänga någon från att under ovan angivna villkor nyttja Parkeringsområdet;

h) Inom Parkeringsområdet ska rättighet i form av officialservitut för tillfart till Kvarter 7s bilparkering upplåtas för kommande ägare av bostadsdelen av Kvarter 7, om sådan parkering byggs inom Kvarter 7. Det ungefärliga området för detta officialservitut har markerats med grön kantlinje på **bilaga 4.2 a).** Delcore och blivande ägare av Kvarter 7 ska dela på kostnadsansvaret för drift och underhåll av gemensamma körytor utifrån principen för tonkilometermetoden;

i) Inom Parkeringsområdet har Delcore rätt, under förutsättning att vederbörligt tillstånd erhålles från berörd myndighet, att hantera parkeringsövervakning genom exempelvis montering av fasta kameror på Parkeringsområdet under såväl byggtiden men även sedan samtliga entreprenadarbeten är avslutade. Delcore ska även ha rätt att överlåta denna rättighet till Driftsbolaget. Kommunen tillser att informera kommande ägare av Kvarter 7 om att denne ska tåla kameraövervakning inom sitt officialservitutsområde enligt punkt 4.2 h).

4.3 Kommunen ska tillse att Detaljplanen medger möjlighet för pantbil att angöra nära pantrumsdörren vid södra entrén till ICA Maxi-butiken, varvid det antecknas att avståndet får vara max 20 meter.

4.4 Delcore ska, så som lagfaren ägare av Fastigheten, med stöd av Detaljplanen och genom avtal om fastighetsreglering tillföras det markområde som behövs för att det ska vara möjligt att bygga en ny entré till Driftsbolagets verksamhetslokal på det sätt som illustreras på **bilaga 4.4**. Överenskommelse om fastighetsreglering enligt **bilaga 4.2 b)** innefattande reglering av markområdet ska ingås senast 10 kalenderdagar efter det att Detaljplanen har vunnit laga kraft. Undertecknande ska bara ske om Avtalet genom beslut vunnit laga kraft och därmed blivit giltigt;

4.5 Kommunens officialservitut för gångtrafik längs ICA Maxi-butikens västra fasad ska justeras. Från ICA Maxi-butikens södra entré till nya entrén ska servitutet upphöra att gälla, vilket regleras i överenskommelse om fastighetsreglering enligt **bilaga 4.2 b)** och beslutas genom efterföljande lantmäteriförrättning. Överenskommelse om fastighetsreglering enligt **bilaga 4.2 b)** innefattande ombildande av servitut ska ingås senast 10 kalenderdagar efter det att Detaljplanen har vunnit laga kraft. Undertecknande ska bara ske om Avtalet genom beslut vunnit laga kraft och därmed blivit giltigt.

4.6 Kommunen ska när bindande köpekontrakt tecknas med köpare av byggrätten på Kvarter 7 omnämna/reglera med bundenhet för den som kommer i köparens ställe;

a) att köparen förbinder sig tillse att Driftsbolaget och dess kunder under byggtiden tillförsäkras god, tydlig och synlig tillgänglighet och framkomlighet till ICA Maxi-butiken, samt att skyltning inte skyms mer än nödvändigt för byggnationens genomförande;
b) att köparen inte får använda Parkeringsområdet för uppställning av maskiner, bodar, yrkesfordon eller entreprenörens anställdas privata fordon och annat utan detta måste uppställas/etableras på plats som inte stör Driftsbolagets verksamhet, med undantag för tillfälligt nyttjanderättsområde beskrivet och illustrerat i bilaga 4.8. För undvikande av missförstånd antecknas det särskilt att det endast är tillåtet med ”Personbil klass 1” på Parkeringsområdet;
c) att köparen ska tillse att det uppsättes ett rejält plank med tätspikade brädor runt större delen av byggrättsområdet i enlighet med **bilaga 4.8**, vilket ska finnas kvar under hela entreprenadtiden;

4.7 Med ändring av, och i vissa fall förtydligande av, vad som anges i Förlikningsavtalet ska Delcore, under förutsättning att vederbörligt tillstånd erhålles från berörd myndighet, äga rätt att;

a) utöver de skyltar som idag finns uppsatta på parkeringshuset ”Tre Kungar” med varumärket ”ICA Maxi” också sätta upp skyltar på den norra fasaden av parkeringshuset närmast McDonald i enlighet med bifogade förslag, **bilaga 4.7 a)**;

b) erhålla rätt att sätta upp ytterligare totalt 5st stortavlor inne i parkeringshusets plan 0 och 1 samt inom Parkeringsområdet;

c) för Driftsbolagets, eller eventuell annan framtida hyresgästs, verksamhet ha skylträtt på byggnaden inom Fastigheten runt den nya entrén som ska byggas, likt övriga entréer till Driftsbolagets verksamhetslokal.

4.8 Under genomförandetiden för byggnationen av den nya entrén till ICA Maxi-butiken samt Kvarter 7 kommer ett område som för byggnationen av entrén inkräktar på Kommunens fastighet Kungälv Gärdet 1:20 och för byggnationen av Kvarter 7 inkräktar inom blivande utrymme för officialservitut för Parkeringsområdet, se **bilaga 4.8**, att behöva nyttjas

tillfälligt vilket accepteras av Parterna under en tid om maximalt 24 månader för respektive byggnations genomförande.

4.9 Kommunen förbinder sig till att köparen av byggrätten till Kvarter 7 inte ska beviljas tillträde till markområdet för Kvarter 7, inklusive arbetsområdet i enlighet med **bilaga 4.8**, förrän tidigast efter det att byggnationen av ny entré till ICA Maxi-butiken har genomförts, alternativt som tidigast 12 månader efter det att beslut om fastighetsreglering har vunnit laga kraft och Delcore har tillträtt Markområde 1 i enlighet med överenskommelsen om fastighetsreglering **bilaga 4.2 b)** om Parterna inte skriftligen kommer överens om annat.

5 AVTALETS GILTIGHET

5.1 Avtalet är för sin giltighet villkorat av att:

a) beslut om antagande av Detaljplanen vinner laga kraft senast två (2) år efter Avtalsdagen. Om så inte sker ska Avtalet förklaras utan verkan utan att någondera Part har rätt att göra anspråk på ersättning från den andra Parten.

6 KOSTNADER

6.1 Vardera Part ska stå sina egna kostnader i samband med framtagandet av Avtalet.

7 TILLÄMPLIG LAG OCH TVISTER

7.1 Svensk lag ska tillämpas på denna Avsiktsförklaring.

7.2 Tvister som uppstår i anledning av denna Avsiktsförklaring ska avgöras av allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

Avtalet är inte gällande förrän det undertecknats av behöriga företrädare för båda Parter. Signatursida följer.

Behöriga företrädare är:

Kungälvs kommun genom;

……..
Miguel Ohdner
Kommunstyrelsens ordförande

…….
Haleh Lindqvist
Kommundirektör

ICA Fastigheter AB genom;	Delcore Kungälv AB genom;
……	……
……	……

Utkast 2024-06-19

ÖVERENSKOMMELSE

OM

FASTIGHETSREGLERING

mellan

Kungälvs kommun

och

Delcore Kungälv AB

1 PARTER

Kungälvs kommun, 212000-1371, (”**Kommunen**”)

och

Delcore Kungälv AB, 559402-3433, (”**Delcore**”)

Kommunen och Delcore kallas gemensamt ”**Parterna**” och var för sig ”**Part**”.

2 BAKGRUND

2.1 Kommunen är lagfaren ägare av fastigheten Kungälv Gärdet 1:20 (”**Gärdetfastigheten**”) och Delcore är lagfaren ägare av fastigheten Kungälv Intendenten 1 (”**Intendentenfastigheten**”).

2.2 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, (”**ICA**”) kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas ett förlikningsavtal (”**Förlikningsavtalet**”).

2.3 Som en av flera bilagor till Förlikningsavtalet finns ett exploateringsavtal (”**Exploateringsavtalet**”).

2.4 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA Fastigheter AB, 556033-8518, (”**ICA**”) Intendentenfastigheten vilken är centralt moment i Förlikningsavtalet. Intendentenfastigheten ägs numera av Delcore;

2.5 Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet reglerade även behovet av fastighetsbildningsåtgärder mellan Parterna vilka genomfördes successivt under de senaste åren.

2.6 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet och specifikt Kvarter 7.

2.7 Kommunen har under våren 2024 tagit fram samrådsförslag för ”Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1, Kvarter 7” (”**Detaljplanen**”).

2.8 Området som omfattas av Detaljplanen omnämns nedan som ”**Planområdet**”.

2.9 Kungälvs Livs AB, 556197-6365, (”**Driftsbolaget**”) bedriver verksamhet i Fastigheten under varumärket ”ICA Maxi”.

2.10 Mycket av vad som anges i Förlikningsavtalet, även om partsställningen är Kommunen och ICA/Delcore, har bärkraft på Driftsbolagets verksamhet.

2.11 Parterna har enats om att teckna ett nytt bindande avtal (”**Huvudavtalet”**) för att ersätta de kvarvarande åtaganden i Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet med nya lösningar.

2.12 Vid sidan om Huvudavtalet har detta avtal (”**Fastighetsregleringsavtalet**”) tagits fram som reglerar de fastighetsrättsliga åtaganden Parterna emellan.

2.13 Fastighetsregleringsavtalet utgör bilaga till Huvudavtalet men ska även fungera som fristående avtal för genomförandet av Huvudavtalets villkor.

3 FASTIGHETSBILDNING GENOM LANTMÄTERIFÖRRÄTTNING

3.1 Kommunen överlåter ett markområde (”**Markområde 1**”) av Gärdetfastigheten som markerats med röd kantlinje på bifogad karta, **bilaga 3.1** att regleras in i Intendentenfastigheten.

3.2 Delcore överlåter ett markområde (”**Markområde 2**”) av Intendentenfastigheten som markerats med blå kantlinje på bifogad karta, **bilaga 3.1** att regleras in i Gärdetfastigheten.

3.3 Markområde 1 belastas med ett officialservitut för allmän gångpassage, aktnr 1482-2276.8. Parterna är överens om att detta officialservitut ska ombildas och därigenom minskas med det området som markerats med röd begränsningslinje på **bilaga 3.3**.

3.4 Kommunen upplåter två markområden (**”Parkeringsområdet”**) till Delcore som genom lantmäteriförrättning ska bilda ett officialservitut med ändamål markparkering inklusive kundvagnsgarage till förmån för Intendentenfastigheten som belastar Gärdetfastigheten. Parkeringsområdet har markerats med röd kantlinje på **bilaga 3.4**.

3.5 Tillsyn, drift, och underhåll av Parkeringsområdet ska utföras och bekostas av ägaren till Intendentenfastigheten.

3.6 Syftet är att parkeringsplatserna inom Parkeringsområdet ska vara avgiftsfria med en parkeringstid om max två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir.

3.7 Fastighetsägaren till Intendentenfastigheten ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna inom Parkeringsområdet längre än två (2) timmar, eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelser som senare beslutas.

3.8 Delcore är medvetna om att Parkeringsområdet belastas med underjordiska ledningar som måste beaktas vid nyttjandet av Parkeringsområdet. Dessa är:

- Ledningsrätt 1482-2019/182.2 till förmån för Kungälvs Energi AB för ett antal el- och fiberledningar.
- Ledningsrätt 1482-2019/182.4 till förmån för Kungälvs Kommun för ett antal VA-ledningar.
- Ledningsrätt 1482-2019/182.5 till förmån för Kungälvs Energi AB för ett antal fjärrvärmeledningar.

3.9 Delcore ska i framtiden acceptera att ett markområde inom Parkeringsområdet upplåts med officialservitut för tillfart till och till förmån för Kvarter 7. Det ungefärliga läget har markerats med grön kantlinje på **bilaga 3.4**. Delcore och blivande ägare av Kvarter 7 ska dela på kostnadsansvaret för drift och underhåll av gemensamma körytor utifrån principen för tonkilometermetoden.

3.10 Ingen ersättning ska utgå mellan Parterna.

3.11 Kommunen ansvarar för att ansökan om fastighetsreglering enligt Fastighetsregleringsavtalet i rätt tid inges till Lantmäteriet efter att Fastighetsregleringsavtalet är fullständigt undertecknat av Parterna.

3.12 Kommunen ska vidare ansvarar för samtliga förrättningskostnader för genomförandet av Fastighetsregleringsavtalet enligt punkt 3.

3.13 Parterna accepterar att Markområde 1, Markområde 2, officialservitutet för gångpassage och officialservitut för Parkeringsområdet får den omfattning som kan följa av eventuella smärre justeringar i samband med lantmäteriförrättningen.

3.14 Parterna förbinder sig att omedelbart efter lantmäterimyndighetens beslut om fastighetsreglering godkänna beslutet för att minimera lagakraftperioden om fyra (4) veckor.

4 TILLTRÄDESDAG

4.1 Formellt tillträde till Markområde 1, Markområde 2 och Parkeringsområdet sker den dag lantmäteriet verkställt vad som anges i Fastighetsregleringsavtalet genom beslut som vunnit laga kraft. Parterna ska dock ges förtida tillträde till Markområde 1 och Markområde 2 efter att Detaljplanen vunnit laga kraft i syfte att påbörja genomförandet av åtgärderna enligt Huvudavtalet. Tillträde till Parkeringsområdet och området

för gångpassage är sedan tidigare reglerat i Exploateringsavtalet respektive genomförd lantmäteriförrättning.

5 DELAKTIGHETER

5.1 Vid genomförandet av fastighetsbildningen enligt Fastighetsregleringsavtalet ska ej medfölja andelar i gemensamhetsanläggningar, samfälligheter och liknande utöver vad Förrättningslantmätaren bedömer som erforderligt för fastighetsbildningen.

6 UNDERTECKNANDE OCH GILTIGHET

6.1 Fastighetsregleringsavtalet ska undertecknas av Parterna skyndsamt efter att Detaljplanen vunnit laga kraft.

6.2 Undertecknandet ska bara ske om Huvudavtalet genom beslut som vunnit laga kraft har blivit giltigt.

Ort:
Datum:

Kungälvs kommun

_____
Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordförande

_____
Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Ort:
Datum:

Delcore Kungälv AB

_____

_____

PLANKARTA

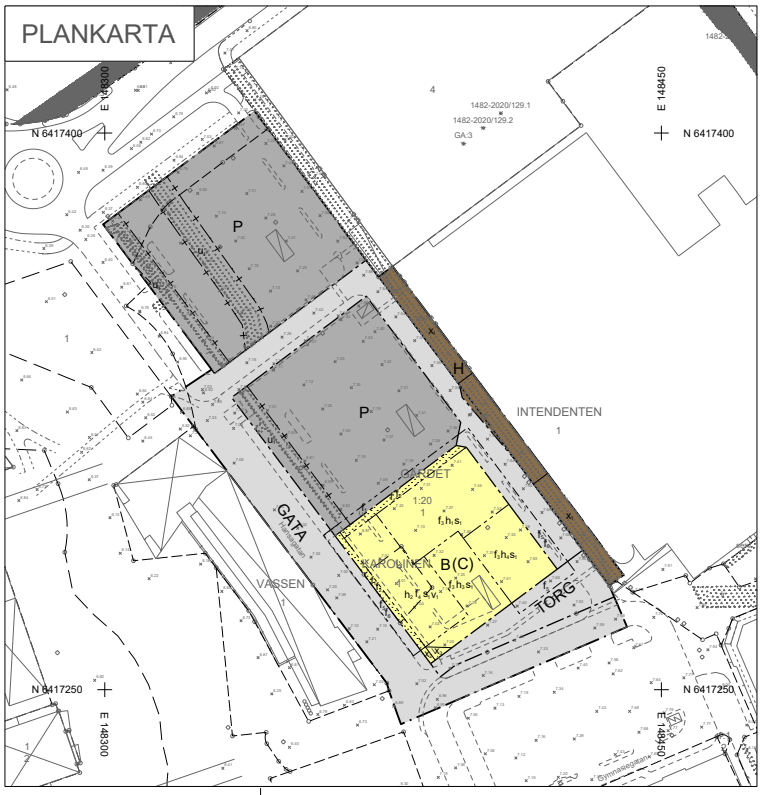

Skala: 1:500 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats

- GATA — Gata.
- TORG — Torg.

Kvartersmark

- B — Bostäder.
- (C) — Centrum. Avgränsad vertikalt uppåt till 5m.
- H — Detaljhandel.
- P — Parkering.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats

- f_k — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_k — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

- Marken får inte förses med byggnad

Byggnaders användning

- s_1 — Från bottenplan och verlikalt avgränsat uppåt till 5 meter får endast centrumändamål och bostadskomplement inredas

Höjd på byggnadsverk

- h_1 — Högsta nockhöjd är 57.5 meter över angivet nollplan
- h_2 — Högsta nockhöjd är 30.5 meter över angivet nollplan
- h_3 — Högsta nockhöjd är 12.5 meter över angivet nollplan
- h_4 — Högsta nockhöjd är 39.5 meter över angivet nollplan

Lägenhetsfördelning och storlek på lägenheter

- v_1 — Enkelsidiga lägenheter mot Hansagatan får högst vara 35 m2

Markreservat för allmännyttiga ändamål

- u_1 — Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. (begränsas av sekundär egenskapsgräns)
- x_1 — Markreservat för allmännyttig gångtrafik till en fri höjd av 2.5 meter
- x_2 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik.
- x_4 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik till en fri höjd av 2.5 meter.

Utformning

- f_1 — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_2 — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda
- f_3 — Upp till en höjd av 5 meter ska byggnad vara indragen minst 1 meter från fastighetsgräns
- f_4 — I lägenheter större än 35 kvadratmeter ska minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot en ljuddämpad sida

Genomförandetid

Genomförandetiden är 120 månader över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. det datum detaljplanen vinner laga kraft

Grundkartans beteckningar

- Byggnader
- Skärmtak
- Väg, gångväg
- Fastighetsbeteckning
- Kvartersnamn
- Kvartersgräns/fraktgräns
- Fastighetsgräns
- Markhöjder
- Ledningsrätt
- Servitut

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur primärkartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-01-29

Koordinatsystem
Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jürgen Persson
Kart- och Mark

Lokaliseringskarta

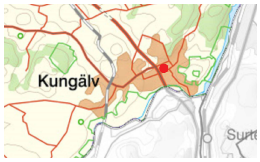

Lokaliseringskarta

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1 Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Kommunens aktnummer: XXXX	
Ärendenummer: KS2022/0463	
IT- enhetschef Plan: Pernilla Attnäs Björk	Planarkitekt: Hans Nilsson de la Croix
Upprättad: 2024-03-20 KS	Antagandedatum: XXXX-XX-XX KS/KF § XX
Laga kraft: 20XX-XX-XX	

PLANKARTA

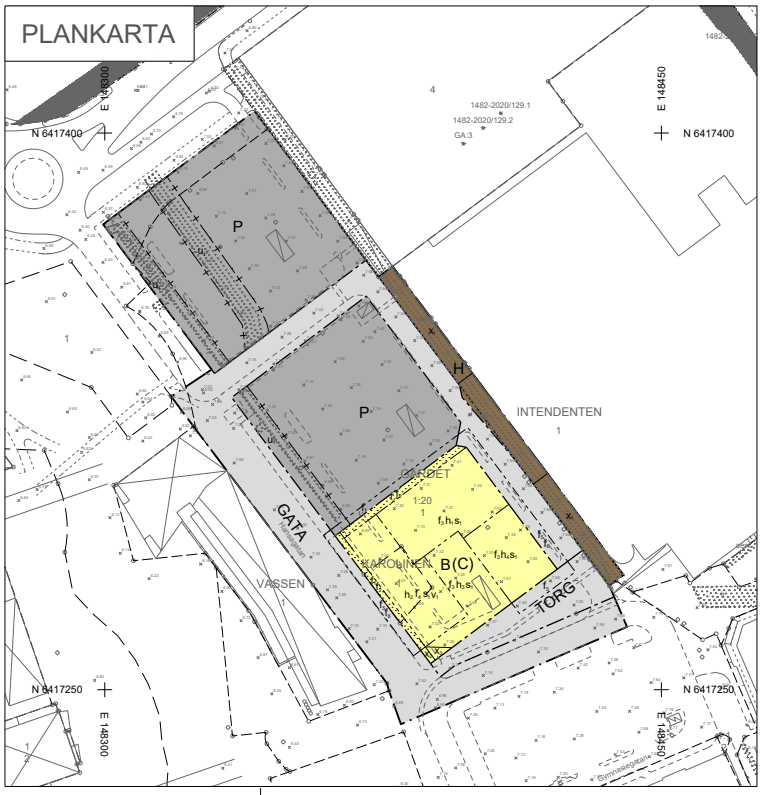

Skala: 1:500 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats

- GATA — Gata.
- TORG — Torg.

Kvartersmark

- B — Bostäder.
- (C) — Centrum. Avgränsad vertikalt uppåt till 5m.
- H — Detaljhandel.
- P — Parkering.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats

- f_k — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_k — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

- Marken får inte förses med byggnad

Byggnaders användning

- s_1 — Från bottenplan och verlikalt avgränsat uppåt till 5 meter får endast centrumändamål och bostadskomplement inredas

Höjd på byggnadsverk

- h_1 — Högsta nockhöjd är 57.5 meter över angivet nollplan
- h_2 — Högsta nockhöjd är 30.5 meter över angivet nollplan
- h_3 — Högsta nockhöjd är 12.5 meter över angivet nollplan
- h_4 — Högsta nockhöjd är 39.5 meter över angivet nollplan

Lägenhetsfördelning och storlek på lägenheter

- v_1 — Enkelsidiga lägenheter mot Hansagatan får högst vara 35 m2

Markreservat för allmännyttiga ändamål

- u_1 — Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. (begränsas av sekundär egenskapsgräns)
- x_1 — Markreservat för allmännyttig gångtrafik till en fri höjd av 2.5 meter
- x_2 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik.
- x_4 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik till en fri höjd av 2.5 meter.

Utformning

- f_1 — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_2 — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda
- f_3 — Upp till en höjd av 5 meter ska byggnad vara indragen minst 1 meter från fastighetsgräns
- f_4 — I lägenheter större än 35 kvadratmeter ska minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot en ljuddämpad sida

Genomförandetid

Genomförandetiden är 120 månader över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. det datum detaljplanen vinner laga kraft

Grundkartans beteckningar

Byggnader, Skärmtak, Väg, gångväg, Fastighetsbeteckning, Kvartersnamn, Kvartersgräns/fraktgräns, Fastighetsgräns, Markhöjder, Ledningsrätt, Servitut

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur primärkartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-01-29

Koordinatsystem
Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jürgen Persson
Kart- och Mark

Lokaliseringskarta

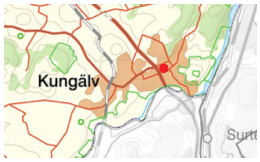

Lokaliseringskarta

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1 Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Kommunens aktnummer: XXXX	
Ärendenummer: KS2022/0463	
IT- enhetschef Plan: Pernilla Attnäs Björk	Planarkitekt: Hans Nilsson de la Croix
Upprättad: 2024-03-20 KS	Antagandedatum: XXXX-XX-XX KS/KF § XX
Laga kraft: 20XX-XX-XX	

PLANKARTA

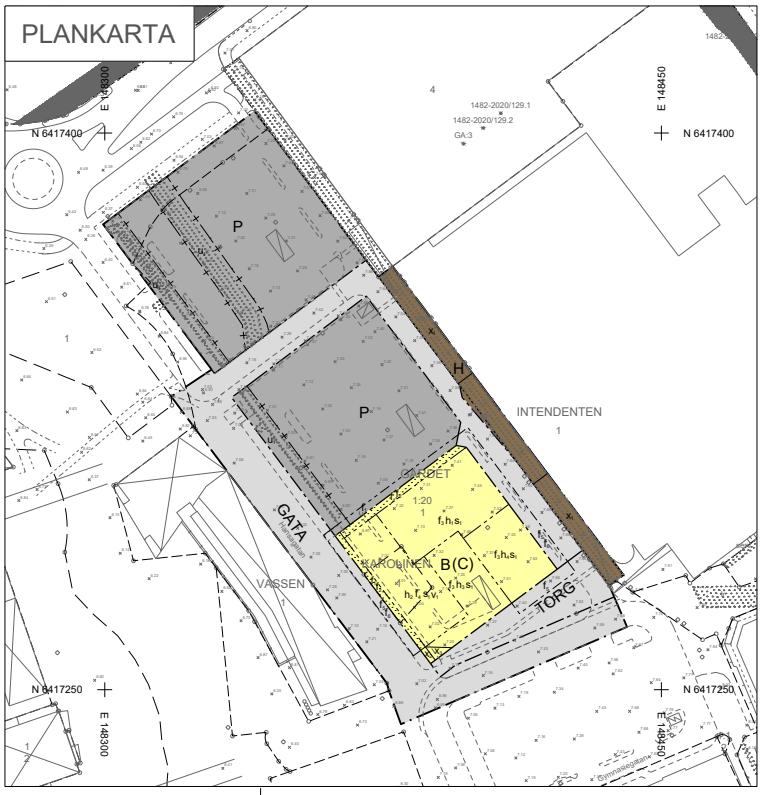

0 5 10 15 20 25 30 40 45 50 m
Skala: 1:500 Format: A1

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten. Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom hela planområdet.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats

- GATA — Gata.
- TORG — Torg.

Kvartersmark

- B — Bostäder.
- (C) — Centrum. Avgränsad vertikalt uppåt till 5m.
- H — Detaljhandel.
- P — Parkering.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats

- f_1 — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_4 — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

- Marken får inte förses med byggnad

Byggnaders användning

- s_1 — Från bottenplan och verlikalt avgränsat uppåt till 5 meter får endast centrumändamål och bostadskomplement inredas

Höjd på byggnadsverk

- h_1 — Högsta nockhöjd är 57.5 meter över angivet nollplan
- h_2 — Högsta nockhöjd är 30.5 meter över angivet nollplan
- h_3 — Högsta nockhöjd är 12.5 meter över angivet nollplan
- h_4 — Högsta nockhöjd är 39.5 meter över angivet nollplan

Lägenhetsfördelning och storlek på lägenheter

- v_1 — Enkelsidiga lägenheter mot Hansagatan får högst vara 35 m2

Markreservat för allmännyttiga ändamål

- u_1 — Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. (begränsas av sekundär egenskapsgräns)
- x_1 — Markreservat för allmännyttig gångtrafik till en fri höjd av 2.5 meter
- x_2 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik.
- x_4 — Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik till en fri höjd av 2.5 meter.

Utformning

- f_1 — Byggnad får kraga ut med lägsta fri höjd 11 meter, exklusive balkonger som får kraga ut med lägsta fri höjd 5 meter
- f_2 — Utkragande byggnadsdelar får maximalt vara 31 meter breda
- f_3 — Upp till en höjd av 5 meter ska byggnad vara indragen minst 1 meter från fastighetsgräns
- f_4 — I lägenheter större än 35 kvadratmeter ska minst hälften av bostadsrummen i varje lägenhet ska orienteras mot en ljuddämpad sida

Genomförandetid

Genomförandetiden är 120 månader över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. det datum detaljplanen vinner laga kraft

Grundkartans beteckningar

- Byggnader
- Skärmtak
- Väg, gångväg
- Fastighetsbeteckning
- Kvartersnamn
- Kvartersgräns/fraktgräns
- Fastighetsgräns
- Markhöjder
- Ledningsrätt
- Servitut

Grundkartans information

Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur primärkartan.

Grundkartans standardklass: 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2024-01-29

Koordinatsystem
Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000

Jürgen Persson
Kart- och Mark

Lokaliseringskarta

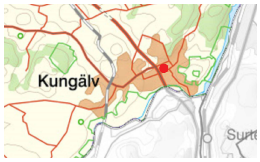

Lokaliseringskarta

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1 Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

KUNGÄLVS KOMMUN

Kommunens aktnummer: XXXX

Ärendenummer: KS2022/0463

IT- enhetschef Plan	Planarkitekt
Pernilla Attnäs Björk	Hans Nilsson de la Croix
Upprättad: 2024-03-20 KS	Antagandedatum: XXXX-XX-XX KS/KF § XX

Laga kraft: 20XX-XX-XX

ÖVERENSKOMMELSE

OCH

ANSÖKAN OM KLYVNING

1 PARTER

1.1 Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"), Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv;

och

1.2 Klingson Fastighets AB, 559458-7403, ("**Klingson**"), Gymnasiegatan 8, 442 48 Kungälv

(1 – 2 gemensamt "**Sökandena**")

2 BAKGRUND

2.1 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas ett förlikningsavtal ("**Förlikningsavtalet**").

2.2 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") vilken är centralt moment i Förlikningsavtalet. Fastigheten ägs numera av Delcore Kungälv AB, 559402-3433.

2.3 Aktierna i Kungälvs Livs AB ("**Driftbolaget**") ägs till 99,8 % av Klingson Livs AB, 559234-5515.

2.4 Klingson Livs AB och Klingson Fastighets AB ägs till lika delar av Sofie Klingberg och Johannes Larson.

2.5 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet varvid Kommunen framhållit vikten av att få till en ny detaljplan och i anledning härav i april 2024 sänd ut samrådshandhandlingar för kvarter 7 innefattande:

a. samrådshandling (=Ärende: KS 2022/0463 2024-03-20);
b. illustrationsplan;
c. planbeskrivning;
d. plankarta och undersökning om betydande miljöpåverkan

(a-d gemensamt "**Detaljplanen**").

2.6 Området som omfattas av Detaljplanen omnämns nedan som "**Planområdet**".

2.7 Av bifogade utdrag från Detaljplanen, **bilaga 2.7**, framgår hur Kommunen på planstadiet tänker sig att kommande byggnation på Planområdet kommer att gestalta sig ("**Gestaltningsförslaget**").

2.8 Parterna förutsätter att Detaljplanen inte ändras väsentligt men är medvetna om att det tillkommer handlingar i Detaljplanen i form av samrådsredogörelse, granskningshandling, granskningsutlåtande m.fl.

2.9 Det antecknas att inom Planområdet finns fastigheten Kungälv Karolinen 1 vilken beskrivs i bifogade FDS-utdrag, **bilaga 2.9** ("**Fastigheten**").

2.10 Enligt Kommunen finns det skrivningar i Förlikningsavtalet som utgör eller kan utgöra hinder för genomförandet av vad som anges i Detaljplanen varför Kommunen initierat "slutlig överenskommelse" med alla involverade parter för att en gång för alla "stänga" öppna delar i Förlikningsavtalet, varvid involverade parter är överens om att det ska upprättats tre olika "ersättningsavtal" där partsställningen i dessa är följande;

- Avtal 1; Kommunen, ICA och Delcore ("**ICA-avtalet**");
- Avtal 2; Kommunen, Driftsbolaget och Klingson ("**Huvudavtalet**");
- Avtal 3; Kommunen och Klingson ("**Klingsonavtalen**"), vilka är fyra till antalet och som framgår av punkt 2.12 nedan;

2.11 Det antecknas särskilt att för Kommunen är det av stor vikt att få till Detaljplanen. Klingson har för sitt vidkommande meddelat att de ser positivt att vad som förevarit historiskt en gång för alla avslutas och att fokus ligger på att utveckla området tillsammans.

2.12 Klingsonavtalen är;

a. Köpekontrakt avseende ideell andel av fastigheten Kungälv Karolinen 1;
b. Fastighetsregleringsavtal;
c. Överenskommelse om klyvning; och
d. Optionsavtal.

2.13 Klingsonavtalen innebär att Klingson ska bli lagfaren ägare av den 3D-fastighet som ska bildas enligt vad som framgår av detta avtal om klyvning ("Klyvningsavtalet") och som i markplan ska urholka den fastighet som ska bildas på byggrätten på kvarter 7 ("**3D-fastigheten**").

2.14 Sedan Förlikningsavtalet undertecknades fram till dags dato har Kommunen fört separata diskussioner med ICA och Delcore å ena sidan och med Driftsbolaget och Klingson å andra sidan hur och när de i Förlikningsavtalet ännu ej genomförda delarna antingen ska genomföras eller ska justeras, allt för att anpassas till det som har bärkraft för respektive part.

3 VILLKOR

3.1 Parterna är överens om att utöver att ingå Klingsonavtalen ska Kommunen och Driftsbolaget ingå Huvudavtalet vilka ska antas av Kommunen.

3.2 Med "antas" innebär att Klingsonavtalen och Huvudavtalet samtidigt ska godkännas och vinna laga kraft. Sker inte det senast den 15 november 2024 är per automatik, om inte nytt skriftligt avtal är träffat, varken Klingsonavtalen eller Huvudavtalet gällande och Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalets villkor fortsätter att gälla.

3.3 Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är också villkorat av att Kommunen, genom beslut som vinner lagakraft senast 15 november 2024, ingår ICA-avtal som på ett tydligt sätt hanterar alla de rättigheter för Driftsbolaget som omnämns i Huvudavtalet.

3.4 Om villkoret angivet i punkt 3.3 inte uppfylls är Klingsonavtalen och Huvudavtalet en nullitet, och detta trots att Klingsonavtalen och Huvudavtalet är undertecknade och har vunnit laga kraft.

3.5 Oavsett det faktum att Huvudavtalet och Klingsonavtalen antas och vinner laga kraft eller ej är Parterna medvetna om och accepterar att Huvudavtalets och Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är beroende av att Detaljplanen antas och vinner laga kraft senast den 31 december 2026. Om så ej sker är, utan att någon part har ersättningsskyldighet till den andra parten, såväl Huvudavtalet som Klingsonavtalen en nullitet.

3.6 För det fall Klingsonavtalen och Huvudavtalet blir en nullitet fortsätter Förlikningsavtalet med bilagor att gälla på oförändrade villkor.

4 ANSÖKAN

4.1 Sökandena ansöker härmed om lantmäteriförrättning, varvid begärs att beslut om klyvning sker i enlighet med denna ansökan och där det också ska beaktas vad som anges i Fastighetsregleringsavtalet.

5 3D-BESKRIVNING

5.1 Överenskommelsen och ansökan ska tolkas så att klyvningen ska ske i två steg enligt följande;

5.2 Initialt ska 3D-fastigheten tillskapas som initialt ska vara en s k ”luftfastighet”, vilken ska ägas av Klingson, och vilken 3D-fastighet framgent i markplan ska urholka den fastighet som ska bildas på byggrätten på kvarter 7;

5.3 Senare ska som en kompletterande lantmäteriförrättning de exakta gränserna och samtliga rättigheter för 3D-fastigheten fastställas i samband med att 3D-fastigheten och resten av byggnaden projekteras;

5.4 3D-fastigheten ska vara belägen i det som kallas ”Bottenvåning”, beskriven i Gestaltningsförslaget;

5.4.1 Det är enbart Klingsons 3D-fastighet, belägen i Bottenvåningen enligt Gestaltningsförslaget, som ska och får användas som verksamhetslokal. Inget annat utrymme beläget i den byggnad som ska uppföras på det som idag är fastigheten Kungälv Gärdet 1:20 och fastigheten Kungälv Karolinen 1 får användas som verksamhetslokal utan ska användas som bostäder med tillhörande trapphus, entréhall, hissar, teknikrum, rum för barnvagnar och dylikt;

5.5 Det antecknas att Parterna på planeringsstadiet är överens om att för 3D-fastigheten ska följande gälla (”**3D-beskrivningen**”);

5.5.1 **att** 3D-fastigheten ska exkludera bostädernas utrymmen för trapphus, entréhall, hissar, teknikrum, rum för barnvagnar och dylikt;

5.5.2 **att** generella regler för 3D-fastighetens gränser i horisontell och vertikal led ska träffas när arkitektritningar finns framme;

5.5.3 **att** gemensamhetsanläggning behövs för grundläggning och bärande stomme;

5.5.4 **att** tätskiktet mot gården ska utgöra en gemensamhetsanläggning med andelstal för 3D-fastigheten respektive för resterande del av det som ska utgöra kvarter 7 enligt Detaljplanen som ska sättas i proportion till respektive fastighets area beräknad på sätt som anges nedan och där angivna fakta ska beaktas ("**Procentuella fördelningen**");

5.5.5 **att** Kommunen, eller den som kommer i Kommunens ställe som ägare av kvarter 7, exkl 3D-fastigheten, och Klingson ska fördela kostnaderna för grundläggning under 3D-fastigheten med utgångspunkt från Den procentuella fördelningen och detta särskilt då dessa till övervägande del avser konstruktionskostnader för att bära upp blivande bostadsenheter ovanför 3D-fastigheten;

5.5.6 **att** 3D-fastigheten enbart kommer att bestå av en lokalarea ("**LOA**") som urholkas av utrymmen för trapphus, entréhall, hissar, teknikrum, rum för barnvagnar och dylikt, vilka ska tillhöra den fastighet som kommer att omsluta 3D-fastigheten;

Exempel: Är 3D-fastigheten 600 m^2 LOA enligt det bygglov som senare kommer att beviljas med stöd av detaljplanen och resterande byggnads möjliga bruttoarea enligt Detaljplanen 7 500 m^2, vilken byggnad ska uppföras på kvarter 7 och som ska omsluta 3D-fastigheten, ska 3D-fastigheten svara för 7,4 % 600 kvm ./. 8100 kvm) av kostnaderna. Det antecknas särskilt att med detta avses att Klingson som ägare av 3D-fastigheten har att svara för 7,4 % av kostnaderna för grundläggning och bärande stomme upp till gränsen i höjdled mellan 3D-fastigheten och den andra fastigheten (som planeras bli 16 – 18 våningar hög) som ska omsluta 3D-fastigheten;

5.5.7 **att** andelstalen för de eventuellt olika GA som ska bildas GA ska fördela sig enligt Den Procentuella fördelningen om inte detta är uppenbart negativt för Klingson som ägare av 3D-fastigheten beaktat omfattningen och villkoren för de olika gemensamhetsanläggningarna;

5.5.8 **att** en grov analys av hur de tekniska installationerna ska ske både för 3D-fastigheten och bostäderna och vilka rättigheter som dessa för med sig och att detta ska göras när arkitektritningarna finns framme;

5.5.9 **att** Klingson ska tilldelas en klyvningslott som ska motsvara en 3D-fastighet i markplanet, exklusive utrymmen för tekniska installationer, trapphus, hissar och dylikt ("**Klyvningslotten**");

5.5.10 **att** arealen för Klyvningslotten inte ska understiga fyrahundra (400) m^2 LOA och inte överstiga sexhundra (600) m^2 LOA (gemensamt kallade "**3D-arealen**") och som ska utgöras av 3D-fastigheten enligt Gestaltningsförslaget;

5.6 Det antecknas särskilt att 3D-arealens areal på avtalsdagen inte är känd utan kan komma att variera något beroende på Detaljplanens slutliga utformning och på vad som framkommer vid slutlig projektering.

6 ÖVERENSKOMMELSE OM KLYVNING

6.1 Sökandena är överens om att det gemensamma ägandet av fastigheten Kungälv Karolinen 1 så som den tillskapats efter vad som anges i avtal om fastighetsreglering ska upphöra. Genom klyvning ska fastigheten Kungälv Karolinen 1 delas upp i två lotter varvid Klingson ska tillskiftas/erhålla den delen av fastigheten Kungälv Karolinen 1 som omfattar Klyvningslotten ("**Område 1**") och Kommunen ska tillskiftas/erhålla resterande del av fastigheten Kungälv Karolinen 1 så som den tillskapats efter vad som anges i avtal om fastighetsreglering ("**Område 2**").

6.2 De exakta gränserna för Område 1 och Område 2 som ska tillskiftas Sökandena ska hanteras på sätt som anges ovan i Klyvningsavtalet men har markerats på ett schematiskt sätt i **bilaga 6.2**, Område 1 med röd kantlinje och Område 2 med blå kantlinje.

6.3 Parterna förbinder sig att vid kommande fastighetsbildning utan särskild ersättning godta av lantmätaren påkallade mindre justeringar av fastighetsgränser, särskilda rättigheter etc.

6.1.1 Skulle en större ändring påkallas än vad som följer av ovanstående ska Parterna i god anda förhandla i syfte att skyndsamt finna en för samtliga Parter rimlig överenskommelse.

6.1.2 Parterna förbinder sig vidare att omedelbart efter lantmäterimyndighetens beslut om klyvningen godkänna beslutet i syfte att beslutet ska vinna laga kraft utan dröjsmål.

7. TILLTRÄDE

7.1 Tillträde ska äga rum första vardagen efter det månadsskifte som infaller närmst efter det att det förflutit trettio dagar efter det att 3D-fastigheten tillskapas ("**Tillträdesdagen**").

7.2 Klingson är medveten om och accepterar att tillträde till Område 1 under byggnationen av kvarter 7 kommer vara begränsat.

8 KLYVNINGSERSÄTTNING

8.1 Sökandena är överens om att någon klyvningsersättning inte ska utges.

8.2 Någon ersättning för skada enligt 5 kap. 11 – 12 §§ FBL skall inte regleras.

9. BELASTANDE RÄTTIGHETER

9.1 Samtliga de belastningar som belastar fastigheten Kungälv Karolinen 1 och kvarter 7-fastigheten ska, om de är områdesspecifika, beaktas vid klyvningen.

10. KOSTNADERNA FÖR KLYVNINGEN

10.1 Kostnaderna för klyvningen ska fördelas pro rata efter nuvarande ägande av de ideella andelarna i Fastigheten.

10.2 Till dess annat meddelas ska de kontakter som avser Klingson med anledning av ansökan ske med; Advokat Anders Wennergren, NORMA Advokater, Box 2259, 403 14 Göteborg, 0705-138300. anders.wennergren@normalaw.se.

10.3 Det antecknas att Klingson anlitar Lantmäterikonsult Åke Persson i klyvningsärendet. Åke Persson kommer framgent vid arbetet med 3D-beskriving och annat vara Klingson behjälplig. Åke Persson nås via; Åke Persson Lantmäterikonsult AB, Fylkeskungavägen 97, 269 96 Båstad, ake.persson@lantmaterikonsult.se. 0737-071774.

10.4 Registreringsbevis för Klingson bifogas.

Underskrift nästa sida

Avtalet har upprättats i tre (3) exemplar varav Parterna tagit varsitt och ett inges till Lantmäteriet genom Kommunens försorg.

Kungälv den 2024
Kungälvs kommun

_____
Miguel Odhner

_____
Haleh Lindqvist

Kungälv den 9/8 2024
Klingson Fastighets AB

_____
Sofie Klingberg

_____
Johannes Larson

Bilaga 2.7

Gestaltningsförslaget – utdrag ur Detaljplanen

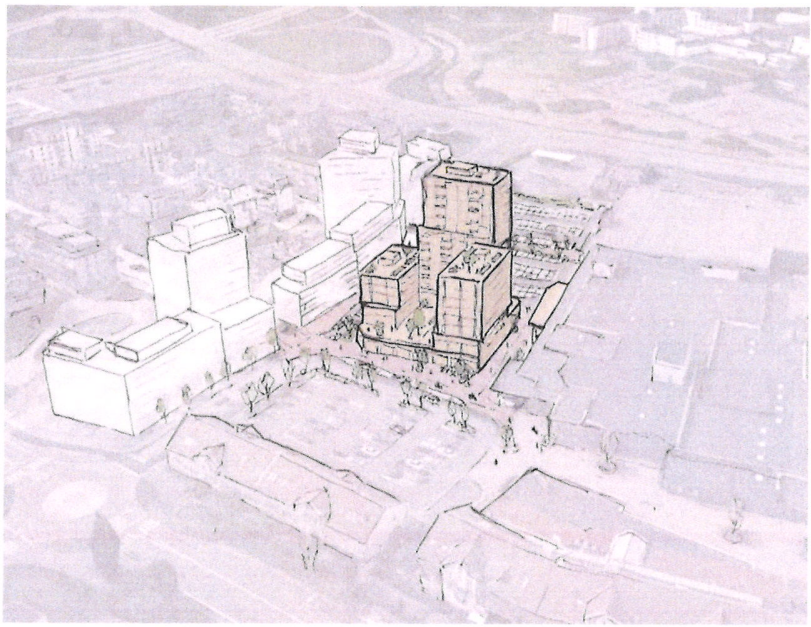

Bild 5. Illustration för planförslaget som visar en möjlig utformning för bebyggelse med max utnyttjad byggrätt. Kvarter 3,6 och 10 som är planlagda/under uppförande illustrerats i vitt väster om Kvarter 7.

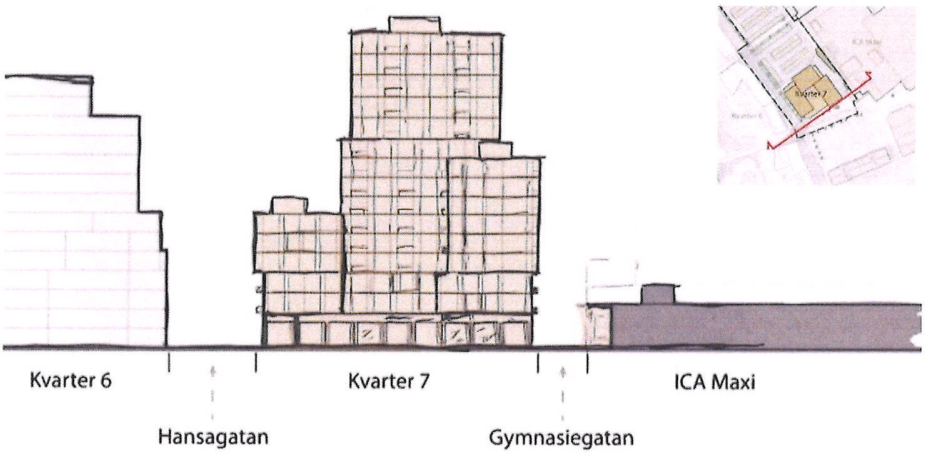

Fastighetsinformation

Bilaga 2.9

Utskriftsdatum: 2024-06-26

Kungälv Karolinen 1

Distrikt: Kungälv
Internnyckel: 140870003
Riksnyckel: 6b98aa72-47f9-53f8-e053-7e44ed8f43f7

Status: Levande
Ajourdatum IM: 2018-05-18
Ajourdatum FR: 2020-01-03
Aktualitetsdatum: 2024-06-19

Noteringar (kommunspecifika)

(Uppgifter saknas)

Adress

(Uppgifter saknas)

Areal

Totalt/Område	Landareal (Kvm)	Vattenareal (Kvm)	Totalareal (Kvm)
Totalt:	190	0	190
1	190	0	190

Koordinater

Område: 1

Koordinatpar	X-Koord	Y-Koord
Lokalt - SWEREF 99 12 00	6417278,7	148379,3
SWEREF 99 TM	6418729,6	320467,4
RT90 2,5 G Väst	6423093,5	1272651,1

Ajourhålles i: SWEREF 99 TM
Punkttyp: Centralpunkt inom området
Kvalitetsdatum: 0000-00-00

Anmärkning

Lagfartsgruppinformation: KUNGÄLVS KOMMUN ENLIGT ANT 1979-02-14 592 OM DONATIONSJORDSAVTAL

Tomträttsinnehavare

(Uppgifter saknas)

Tidigare inskriven ägare

(Uppgifter saknas)

Inskrivningar

(Uppgifter saknas)

Inteckningar (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Anteckningar

(Uppgifter saknas)

Rättigheter

(Uppgifter saknas)

Planer, bestämmelser och fornlämningar

Detaljplan: FÖR KONGAHÄLLA ÖSTRA, GÄRDET 1:20, INTENDENTEN 1 M FL

Akt:	1482-P193 (DjVu)
Beslutsdatum:	2016-05-19
Laga kraft:	2016-07-14
Genomförandetid:	2016-07-15 till 2021-07-14
Senast ajourförd:	2022-04-28

Berör

Inom planområdet:

Gärdet 1:1 Kungälv
Gärdet 1:20 Kungälv
Gärdet 1:21 Kungälv
Gärdet 1:22 Kungälv
Intendenten 1 Kungälv
Intendenten 2 Kungälv
Intendenten 3 Kungälv
Intendenten 4 Kungälv
Karolinen 1 Kungälv
Komarken 1:1 Kungälv
Källan 1 Kungälv
Tveten 1:1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Annan myndighetsinformation

Akt:	1811 (DjVu)
Myndighet:	1482

Hänvisningar

Hänvisning	Akt	Beslutsdatum för hänvisat planbeslut
Ändrar	1482-P86/10 (DjVu)	1986-10-15
Ändrar	1482-P87/5 (DjVu)	1987-12-17
Ändrar	1482-P89/11 (DjVu)	1989-11-23
Ändrar	1482-P94/2 (DjVu)	1993-12-13
Upphäver	1482-P97/5 (DjVu)	1997-05-29
Ändrar	1482-P65 (DjVu)	2002-10-07
Ändrar	1482-P176 (DjVu)	2011-07-07
Ändrad av	1482-P2020/3 (DjVu)	2019-12-05

Kommunspecifika uppgifter

Plannummer
1811

Samfällighet/gemensamhetsanläggning

(Uppgifter saknas)

Samfällighetsförening (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Skattetal

(Uppgifter saknas)

Åtgärder

Datum	Akt	Egen aktbeteckning	Littera
2018-05-08	1482-2018/40 (DjVu)		

Åtgärder: Avstyckning

Gäller i fastighet

Karolinen 1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Avskild mark

(Uppgifter saknas)

Ursprung

Fastighet
Gärdet 1:20 Kungälv

Tomträttsupplåtelse

(Uppgifter saknas)

Tidigare beteckning

(Uppgifter saknas)

Avregistrerad till

(Uppgifter saknas)

Byggnader

(Uppgifter saknas)

Områden

Spatiala områden

Spatial områdestyp	Område	Beskrivning
Prognosområde	0105	Centrum
Planområde	140201398	1482-P193
Kommunområde	1482	KUNGÄLV
Spatialt NYKO 2-siffernivå	01	Kungälvs församling
Spatialt NYKO 4-siffernivå	0105	Centrum
Spatialt NYKO 6-siffernivå	010511	Intendenten
Demografiskt statistikområde	1482C1130	DeSO 1482C1130
Riskgruppsområde	1482C1130	1482C1130
Regionalt statistikområde	1482R004	Kungälv centrala
Tätortsområde	1482TC106	Kungälv
Verksamhetsområde vatten, spillvatten, dagvatten	18	KUNGÄLV
Kommundel	Kommundel Kungälv-Ytterby	01 07 09
Stadsdel	Kungälv	
Programområde	Program Kungälvs stad	
Skolområde	Skolområde V, C och Ö Kungälv	
Valdistrikt	Skälebräcke-Kongahälla-Trankärr	Kungälv 9
Hemtjänstområde	Västra centrum/Munkegärde	

Fiske

(Uppgifter saknas)

- - - Listan slut - - -

Bilaga 6.2 - Område 1 och Område 2

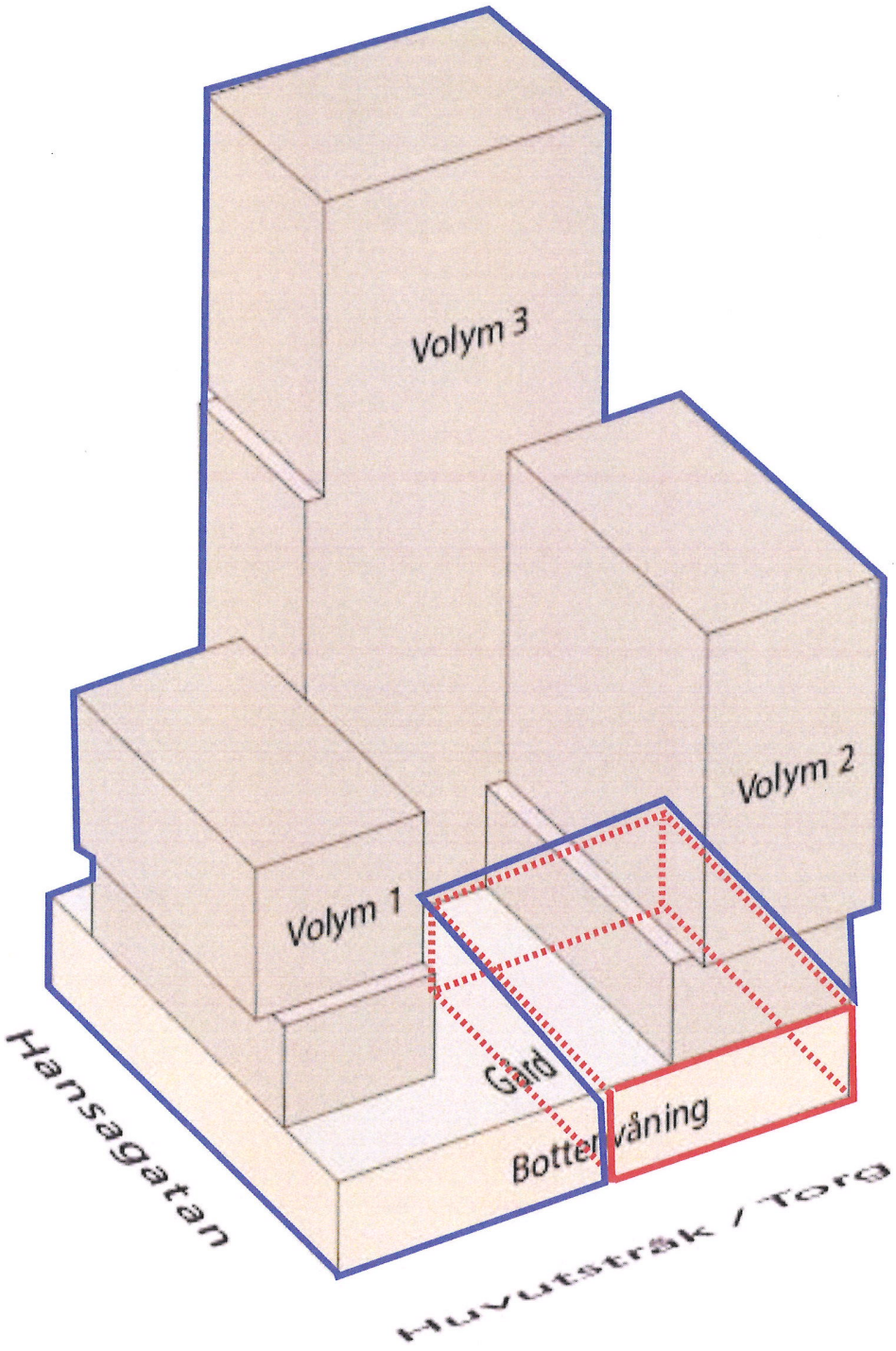

AVTAL

om

FASTIGHETSREGLERING

mellan

Kungälvs kommun

och

Klingson Fastighets AB

1 PARTER

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**")

och

Klingson Fastighets AB, 559458-7403, ("**Klingson**")

(Kommunen och Klingson kallas gemensamt "**Parterna**" och var för sig "**Part**".)

2 BAKGRUND

2.1 Kommunen är lagfaren ägare av fastigheten Kungälv Gärdet 1:20 ("**Gärdetfastigheten**") och lagfaren ägare av fastigheten Kungälv Karolinen 1 ("**Karolinenfastigheten**").

2.2 Karolinenfastigheten är enbart 190 m^2, vilket framgår av bifogade FDS-utdrag, **bilaga 2.2.**

2.3 Klingson har idag träffat köpekontrakt med Kommunen om att förvärva en ideell andel av Karolinenfastigheten.

2.4 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas ett förlikningsavtal ("**Förlikningsavtalet**").

2.5 Som en av flera bilagor till Förlikningsavtalet finns ett exploateringsavtal ("**Exploateringsavtalet**").

2.6 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") vilken är centralt moment i Förlikningsavtalet. Fastigheten ägs numera av Delcore Kungälv AB, 559402-3433, ("**Delcore**");

2.7 Kungälvs Livs AB, 556197-6365, ("**Driftsbolaget**") bedriver verksamhet i Fastigheten under varumärket "**ICA MAXI**".

2.8 Aktierna i Driftsbolaget ägs till 99,8 % av Klingson Livs AB, 559234-5515.

2.9 Klingson Livs AB och Klingson Fastighets AB ägs till lika delar av Sofie Klingberg och Johannes Larson.

2.10 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende

Kongahällaområdet varvid Kommunen framhållit vikten av att få till en ny detaljplan och i anledning härav i april 2024 sänd ut samrådshandhandlingar för kvarter 7 innefattande:

a. samrådshandling (=Ärende: KS 2022/0463 2024-03-20);
b. illustrationsplan;
c. planbeskrivning;
d. plankarta och undersökning om betydande miljöpåverkan

(a-d gemensamt "**Detaljplanen**").

2.11 Området som omfattas av Detaljplanen omnämns nedan som "**Planområdet**".

2.12 Av bifogade utdrag från Detaljplanen, **bilaga 2.12**, framgår hur Kommunen på planstadiet tänker sig att kommande byggnation på Planområdet kommer att gestalta sig ("**Gestaltningsförslaget**").

2.13 Parterna förutsätter att Detaljplanen inte ändras väsentligt men är medvetna om att det tillkommer handlingar i Detaljplanen i form av samrådsredogörelse, granskningshandling, granskningsutlåtande m.fl.

2.14 Enligt Kommunen finns det skrivningar i Förlikningsavtalet som utgör eller kan utgöra hinder för genomförandet av vad som anges i Detaljplanen varför Kommunen initierat "slutlig överenskommelse" med alla involverade parter för att en gång för alla "stänga" öppna delar i Förlikningsavtalet, varvid involverade parter är överens om att det ska upprättats tre olika "ersättningsavtal" där partsställningen i dessa är följande;

- Avtal 1; Kommunen, ICA och Delcore ("**ICA-avtalet**");
- Avtal 2; Kommunen, Driftsbolaget och Klingson ("**Huvudavtalet**");
- Avtal 3; Kommunen och Klingson ("**Klingsonavtalen**"), vilka är fyra till antalet och som framgår av punkt 2.16 nedan;

2.15 Det antecknas särskilt att för Kommunen är det av stor vikt att få till Detaljplanen. Klingson har för sitt vidkommande meddelat att de ser positivt på att vad som förevarit historiskt en gång för alla avslutas och att fokus ligger på att utveckla området tillsammans.

2.16 Klingsonavtalen är;

a. Köpekontrakt avseende ideell andel av fastigheten Kungälv Karolinen 1;
b. Fastighetsregleringsavtal;
c. Överenskommelse om klyvning; och

d. Optionsavtal.

Klingsonavtalen innebär att Klingson ska bli lagfaren ägare av den 3D-fastighet som ska bildas enligt vad som framgår av Klingsonavtalen och som i markplan ska urholka den fastighet som ska bildas på byggrätten på kvarter 7 (”**3D-fastigheten**”).

2.17 Det antecknas att i Klyvningsavtalet beskrivs mer utförligt 3D-fastigheten, d.v.s. vad som ska gälla såvitt avser framtida areal, layout, höjder m m för 3D-fastigheten när byggnaden som ska uppföras detaljprojekterats.

2.18 Sedan Förlikningsavtalet undertecknades fram till dags dato (”**Förhandlingstiden**”) har Kommunen fört separata diskussioner, med ICA och Delcore å ena sidan och med Driftsbolaget och Klingson å andra sidan, om hur och när de i Förlikningsavtalet ännu ej genomförda delarna antingen ska genomföras eller ska justeras, allt för att anpassas till det som har bärkraft för respektive part.

2.19 Med hänvisning till vad som anges ovan har Parterna idag träffat detta avtal (”**Fastighetsregleringsavtalet**”).

3 VILLKOR

3.1 Parterna är överens om att utöver att ingå Klingsonavtalen ska Kommunen och Driftsbolaget ingå Huvudavtalet vilka ska antas av Kommunen.

3.2 Med ”antas” innebär att Klingsonavtalen och Huvudavtalet samtidigt ska godkännas och vinna laga kraft. Sker inte det senast den 15 november 2024 är per automatik, om inte nytt skriftligt avtal är träffat, varken Klingsonavtalen eller Huvudavtalet gällande och Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalets villkor fortsätter att gälla.

3.3 Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är också villkorat av att Kommunen, genom beslut som vinner lagakraft senast 15 november 2024, ingår ICA-avtalet som på ett tydligt sätt hanterar alla de rättigheter för Driftsbolaget som omnämns i Huvudavtalet.

3.4 Om villkoret angivet i punkt 3.3 inte uppfylls är Klingsonavtalen och Huvudavtalet en nullitet, och detta trots att Klingsonavtalen och Huvudavtalet är undertecknade och har vunnit laga kraft.

3.5 Oavsett det faktum att Huvudavtalet och Klingsonavtalen antas och vinner laga kraft eller ej är Parterna medvetna om och accepterar att Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är beroende av att

Detaljplanen antas och vinner laga kraft senast 31 december 2026. Om så ej sker är, utan att någon part har ersättningsskyldighet till den andra parten, såväl Klingsonavtalen som Huvudavtalet en nullitet.

3.6 För det fall Klingsonavtalen och Huvudavtalet blir en nullitet fortsätter Förlikningsavtalet med bilagor att gälla på oförändrade villkor.

4 FASTIGHETSREGLERINGEN

4.1 Kommunen överlåter den del av Gärdetfastigheten som markerats med röd kantlinje på bifogade karta, **bilaga 4.1** (”**Området**”) att sammanläggas med Karolinenfastigheten.

4.2 Marköverföringen av Området ska ske på följande sätt och enligt de villkor som anges nedan;

4.2.1 Kommunen överlåter härmed Området att regleras ihop med Karolinenfastigheten;

4.2.2 Marköverföringen av Området till Karolinenfastigheten innebär att alla byggnader och övriga anläggningar som är uppförda på Området också kommer att ingå i Karolinenfastigheten efter fastighetsregleringen.

4.2.3 Någon ersättning för marköverföringen av Området till Karolinenfastigheten ska inte utgå.

4.2.4 Parterna är överens om att fördela förrättningskostnaderna efter ägarförhållanden i Karolinenfastigheten, d.v.s. Kommunen står för 19/20 och Klingson för 1/20.

4.2.5 Villkoren i Fastighetsregleringsavtalet ska ses i ett sammanhang tillsammans med vad som anges i Klyvningsavtalet.

4.2.6 Kommunen svarar för att ansökan om fastighetsreglering enligt Fastighetsregleringsavtalet ges in till Lantmäteriet inom den sexmånadersfrist som föreligger, varvid Parterna är överens om att sexmånadersfristern börjar löpa den dag då båda parter undertecknat Fastighetsregleringsavtalet varvid det särskilt antecknas att parterna måste datera sin underskrift och att det är den underskrift med datering som gäller såvitt avser påbörjandet av sexmånadersfristen.

4.2.7 Parterna accepterar att Karolinenfastigheten får den omfattning som kan följa av eventuella smärre justeringar i samband med fastighetsbildningsförrättningen;

4.2.8 Till dess annat meddelas ska de kontakter som avser Klingson med anledning av ansökan ske med; Advokat Anders Wennergren, NORMA Advokater, Box 2259, 403 14 Göteborg, 0705-138300; anders.wennergren@normalaw.se.

4.2.9 De nyttjanderätter, servitut, ledningsrätter och andra rättigheter som eventuellt belastar respektive gäller till förmån för Karolinenfastigheten och Området ska, efter det att fastighetsregleringen enligt detta avtal är genomförd, oförändrat belasta respektive gälla till förmån för samma markområden och byggnader som före fastighetsregleringen;

4.2.10 Parterna förbinder sig att omedelbart efter Lantmäterimyndighetens beslut om fastighetsreglering godkänna beslutet till undvikande av laga kraftperiod om fyra (4) veckor.

5 TILLTRÄDESDAG

5.1 Tillträde till Området sker den dag Lantmäteriet verkställt vad som anges i Fastighetsregleringsavtalet.

6 RÄTTIGHETER OCH BELASTNINGAR

6.1 Såvitt Kommunen vet belastas inte Området av servitut, nyttjanderätter, ledningsrätter samt har del i samfälligheter och gemensamhetsanläggningar utöver vad som framgår av bifogat utdrag ur fastighetsregistret.

6.2 Parterna är medvetna om och accepterar att genom den detaljplan som är under framtagande för Planområdet kommer Området troligtvis att få mer belastningar i form av GA och samfälligheter än de som per Avtalsdagen belastar Området.

7 DELAKTIGHETER

7.1 Vid överföring av Området ska ej medfölja andelar i gemensamhetsanläggningar, samfälligheter och liknande utöver vad Förrättningslantmätaren bedömer som erforderligt för fastighetsbildningen.

8 FÖRDELNING AV INTÄKTER OCH KOSTNADER

8.1 Intäkter och kostnader hänförliga till Karolinenfastigheten fram till dess att vad som anges i separat avtalet som avser Överenskommelse om klyvning är verkställt och vunnit laga kraft svarar respektive erhåller Kommunen 100 % utav.

9 MYNDIGHETS BESLUT, RÅDIGHETSINSKRÄNKNING, ANSLUTNINGSAVGIFTER

9.1 Om inget annat anges i Fastighetsregleringsavtalet med bilagor garanterar Kommunen, att samtliga för Karolinenfastigheten uppkomna kostnader och avgifter för fastighetsbildning, gemensamhetsanläggning, samfällighet, anslutnings och abonnemangskostnader är betalda.

9.2 Kommunen garanterar även att åläggande från miljö- och hälsoskyddsnämnd eller annan myndighet inte föreligger med mer än vad som angivits i denna överenskommelse.

Avtalet har upprättats i tre (3) exemplar varav Parterna tagit varsitt och ett inges till Lantmäteriet genom Kommunens försorg.

Kungälv den 2024
Kungälvs kommun

Miguel Odhner

Haleh Lindqvist

Kungälv den 9/8 2024
Klingson Fastighets AB

Sofie Klingberg

Johannes Larson

Fastighetsinformation

Bilaga 2.2

Utskriftsdatum: 2024-06-26

Kungälv Karolinen 1

Distrikt: Kungälv
Internnyckel: 140870003
Riksnyckel: 6b98aa72-47f9-53f8-e053-7e44ed8f43f7

Status: Levande
Ajourdatum IM: 2018-05-18
Ajourdatum FR: 2020-01-03
Aktualitetsdatum: 2024-06-19

Noteringar (kommunspecifika)

(Uppgifter saknas)

Adress

(Uppgifter saknas)

Areal

Totalt/Område	Landareal (Kvm)	Vattenareal (Kvm)	Totalareal (Kvm)
Totalt:	190	0	190
1	190	0	190

Koordinater

Område: 1

Koordinatpar	X-Koord	Y-Koord
Lokalt - SWEREF 99 12 00	6417278,7	148379,3
SWEREF 99 TM	6418729,6	320467,4
RT90 2,5 G Väst	6423093,5	1272651,1
Ajourhålles i:	SWEREF 99 TM	
Punkttyp:	Centralpunkt inom området	
Kvalitetsdatum:	0000-00-00	

Anmärkning

Lagfartsgruppinformation: KUNGÄLVS KOMMUN ENLIGT ANT 1979-02-14 592 OM DONATIONSJORDSAVTAL

Tomträttsinnehavare

(Uppgifter saknas)

Tidigare inskriven ägare

(Uppgifter saknas)

Inskrivningar

(Uppgifter saknas)

Inteckningar (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Anteckningar

(Uppgifter saknas)

Rättigheter

(Uppgifter saknas)

Planer, bestämmelser och fornlämningar

Detaljplan: FÖR KONGAHÄLLA ÖSTRA, GÄRDET 1:20, INTENDENTEN 1 M FL

Akt:	1482-P193 (DjVu)
Beslutsdatum:	2016-05-19
Laga kraft:	2016-07-14
Genomförandetid:	2016-07-15 till 2021-07-14
Senast ajourförd:	2022-04-28

Berör

Inom planområdet:

Gärdet 1:1 Kungälv
Gärdet 1:20 Kungälv
Gärdet 1:21 Kungälv
Gärdet 1:22 Kungälv
Intendenten 1 Kungälv
Intendenten 2 Kungälv
Intendenten 3 Kungälv
Intendenten 4 Kungälv
Karolinen 1 Kungälv
Komarken 1:1 Kungälv
Källan 1 Kungälv
Tveten 1:1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Annan myndighetsinformation

Akt:	1811 (DjVu)
Myndighet:	1482

Hänvisningar

Hänvisning	Akt	Beslutsdatum för hänvisat planbeslut
Ändrar	1482-P86/10 (DjVu)	1986-10-15
Ändrar	1482-P87/5 (DjVu)	1987-12-17
Ändrar	1482-P89/11 (DjVu)	1989-11-23
Ändrar	1482-P94/2 (DjVu)	1993-12-13
Upphäver	1482-P97/5 (DjVu)	1997-05-29
Ändrar	1482-P65 (DjVu)	2002-10-07
Ändrar	1482-P176 (DjVu)	2011-07-07
Ändrad av	1482-P2020/3 (DjVu)	2019-12-05

Kommunspecifika uppgifter

Plannummer
1811

Samfällighet/gemensamhetsanläggning

(Uppgifter saknas)

Samfällighetsförening (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Skattetal

(Uppgifter saknas)

Åtgärder

Datum	Akt	Egen aktbeteckning	Littera
2018-05-08	1482-2018/40 (DjVu)		

Åtgärder: Avstyckning

Gäller i fastighet

Karolinen 1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Avskild mark

(Uppgifter saknas)

Ursprung

Fastighet
Gärdet 1:20 Kungälv

Tomträttsupplåtelse

(Uppgifter saknas)

Tidigare beteckning

(Uppgifter saknas)

Avregistrerad till

(Uppgifter saknas)

Byggnader

(Uppgifter saknas)

Områden

Spatiala områden

Spatial områdestyp	Område	Beskrivning
Prognosområde	0105	Centrum
Planområde	140201398	1482-P193
Kommunområde	1482	KUNGÄLV
Spatialt NYKO 2-siffernivå	01	Kungälvs församling
Spatialt NYKO 4-siffernivå	0105	Centrum
Spatialt NYKO 6-siffernivå	010511	Intendenten
Demografiskt statistikområde	1482C1130	DeSO 1482C1130
Riskgruppsområde	1482C1130	1482C1130
Regionalt statistikområde	1482R004	Kungälv centrala
Tätortsområde	1482TC106	Kungälv
Verksamhetsområde vatten, spillvatten, dagvatten	18	KUNGÄLV
Kommundel	Kommundel Kungälv-Ytterby	01 07 09
Stadsdel	Kungälv	
Programområde	Program Kungälvs stad	
Skolområde	Skolområde V, C och Ö Kungälv	
Valdistrikt	Skälebräcke-Kongahälla-Trankärr	Kungälv 9
Hemtjänstområde	Västra centrum/Munkegärde	

Fiske

(Uppgifter saknas)

- - - Listan slut - - -

Bilaga 2.12

Gestaltningsförslaget – utdrag ur Detaljplanen

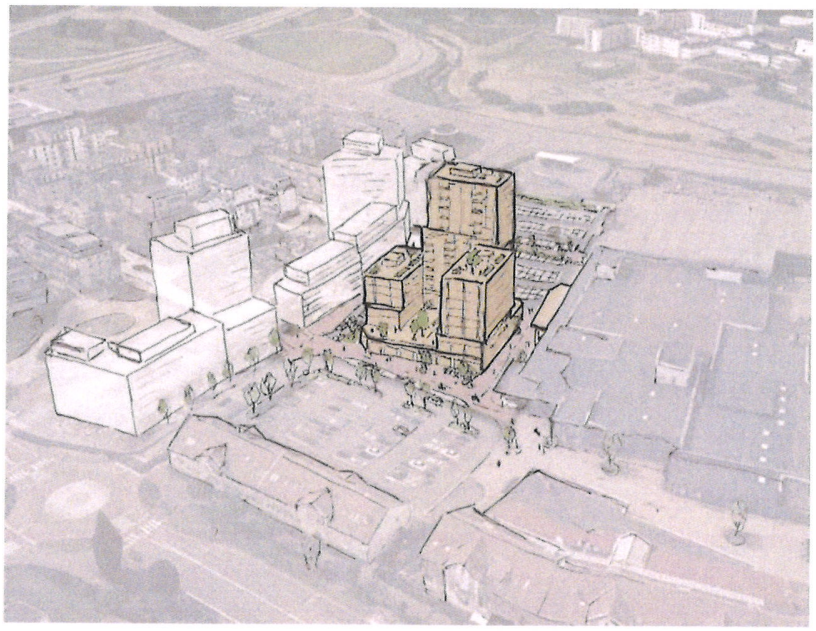

Bild 5. Illustration för planförslaget som visar en möjlig utformning för bebyggelse med max utnyttjad byggrätt. Kvarter 3,6 och 10 som är planlagda/under uppförande illustrerats i vitt väster om Kvarter 7.

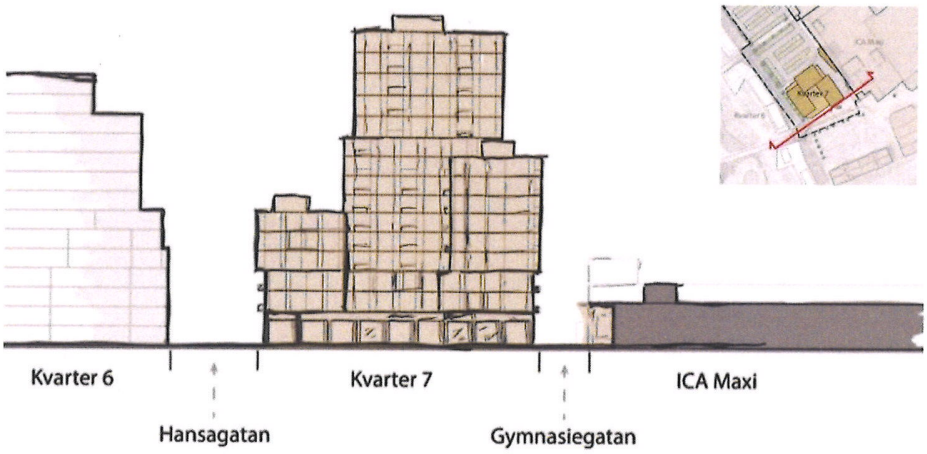

Bilaga 4.1 Området

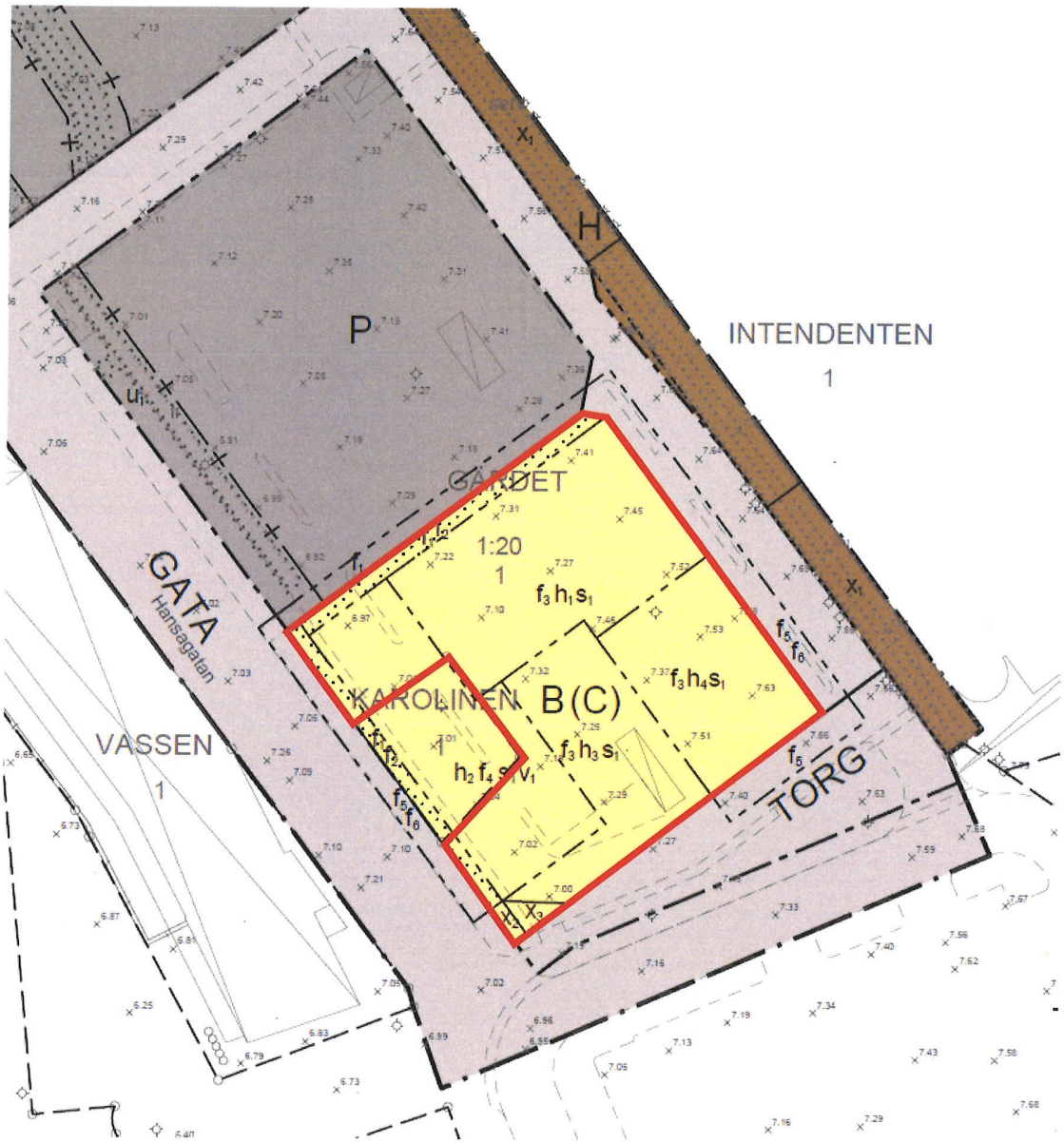

AVTAL

mellan

Kungälvs kommun

och

Kungälvs Livs AB

och

Klingson Fastighets AB

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 PARTER 4

2 BAKGRUND 4

3 DETALJPLANEN 6

4 HUVUDAVTALET OCH KLINGSONAVTALEN – VILLKOR 8

5 FÖRUTSÄTTNINGAR 8

6 ÖVRIGT 10

7 VILLKOR 10

8 YTTRANDE ÖVER SAMRÅDSHANDLINGAR FÖR DETALJPLANEN 11

9 KOSTNADER 11

10 TILLÄMPLIG LAG OCH TVISTER 11

BILAGEFÖRTECKNING

Bilaga 2.1	**Förlikningsavtalet**
Bilaga 2.2	**Exploateringsavtalet**
Bilaga 2.9	**Gestaltningsförslaget**
Bilaga 3.3	**Parkeringsförslaget**
Bilaga 5.1	**Illustrationen**
Bilaga 5.2c	**Arbetsområde**

1 PARTER

1.1 Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**")

1.2 Kungälvs Livs AB, 556197-6365, ("**Driftsbolaget**");

1.3 Klingson Fastighets AB, 559458-7403, ("**Klingson**")

1.1-1.3 benämns härefter gemensamt som "**Parterna**" och var för sig som "**Part**".

2 BAKGRUND

2.1 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas bifogat förlikningsavtal, **bilaga 2.1** ("**Förlikningsavtalet**").

2.2 Som en av flera bilagor till Förlikningsavtalet finns ett exploateringsavtal mellan Kommunen och ICA, **bilaga 2.2** ("**Exploateringsavtalet**").

2.3 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") vilken är ett centralt moment i Förlikningsavtalet. Fastigheten ägs numera av Delcore Kungälv AB, 559402-3433, ("**Delcore**").

2.4 Aktierna i Driftsbolaget ägs till 99,8 % av Klingson Livs AB, 559234-5515.

2.5 Klingson Livs AB och Klingson Fastighets AB ägs till lika delar av Sofie Klingberg och Johannes Larson.

2.6 Mycket av vad som anges i Förlikningsavtalet, även om partsställningen är Kommunen och ICA, har bärkraft på Driftsbolagets verksamhet som hyresgäst i Fastigheten och där Driftsbolaget bedriver verksamheten under varumärket Maxi ("**Maxi**"). Driftsbolaget nämns också i Förlikningsavtalet och har också undertecknat Förlikningsavtalet.

2.7 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet varvid Kommunen framhållit vikten av att få till en ny detaljplan och i anledning härav i april 2024 sänd ut samrådshandhandlingar för kvarter 7 innefattande:

a. samrådshandling (=Ärende: KS 2022/0463 2024-03-20);

b. illustrationsplan;
c. planbeskrivning;
d. plankarta och undersökning om betydande miljöpåverkan

(a-d gemensamt "**Detaljplanen**").

2.8 Området som omfattas av Detaljplanen omnämns nedan som "**Planområdet**".

2.9 Av bifogade utdrag från Detaljplanen, **bilaga 2.9**, framgår hur Kommunen på planstadiet tänker sig att kommande byggnation på Planområdet kommer att gestalta sig ("**Gestaltningsförslaget**").

2.10 Parterna förutsätter att Detaljplanen inte ändras väsentligt men är medvetna om att det tillkommer handlingar i Detaljplanen i form av samrådsredogörelse, granskningshandling, granskningsutlåtande m.fl.

2.11 Det antecknas särskilt att enligt Kommunen finns det skrivningar i Förlikningsavtalet som utgör eller kan utgöra hinder för genomförandet av vad som anges i Detaljplanen varför Kommunen initierat "slutlig överenskommelse" med alla involverade parter för att en gång för alla "stänga" öppna delar i Förlikningsavtalet, varvid involverade parter är överens om att det ska upprättats tre olika "ersättningsavtal" där partsställningen i dessa är följande:

a. Avtal 1; Kommunen, ICA och Delcore ("**ICA-avtalet**");
b. Avtal 2; Kommunen, Driftsbolaget och Klingson ("**Huvudavtalet**", alltså detta avtal); och
c. Avtal 3; Kommunen och Klingson ("**Klingsonavtalen**"), vilka är fyra till antalet och som framgår av punkt 2.13 nedan;

2.12 Det antecknas särskilt att för Kommunen är det av stor vikt att få till Detaljplanen. Driftsbolaget har för sitt vidkommande meddelat att de ser positivt på att vad som förevarit historiskt en gång för alla avslutas och att fokus ligger på att utveckla området tillsammans.

2.13 Det antecknas att Kommunen och Klingson samtidigt med att Huvudavtalet ingås träffat Klingsonavtalen vilka är:

a. Köpekontrakt avseende ideell andel av fastigheten Kungälv Karolinen 1;
b. Fastighetsregleringsavtal;
c. Klyvningsavtal; och
d. Optionsavtal.

2.14 Klingsonavtalen innebär att Klingson ska bli lagfaren ägare av den 3D-fastighet som ska bildas enligt vad som framgår av Klingsonavtalen och som i markplan ska urholka den fastighet som ska bildas på byggrätten på kvarter 7 ("**3D-fastigheten**").

2.15 Det antecknas att i Klyvningsavtalen finns en mer utförligt beskrivning av 3D-fastigheten, d.v.s. vad som ska gälla såvitt avser framtida areal, layout, höjder m m avseende 3D-fastigheten när byggnaden som ska uppföras detaljprojekterats.

2.16 Sedan Förlikningsavtalet undertecknades fram till dags dato ("**Förhandlingstiden**") har Kommunen fört separata diskussioner, med ICA och Delcore å ena sidan och med Driftsbolaget och Klingson å andra sidan, om hur och när de i Förlikningsavtalet ännu ej genomförda delarna antingen ska genomföras eller justeras, allt för att anpassas till det som har bärkraft för respektive part.

2.17 En stor del av vad som avhandlats under slutet av Förhandlingstiden avser frågor om det som i punkt 2 i Förlikningsavtalet omnämns som "**Markparkeringsplatserna**". Hantering av dessa i kommande detaljplan har enligt Driftsbolaget en avgörande betydelse på Driftsbolagets verksamhet varför Parterna i samförstånd aktivt ska arbeta för att antalet markparkeringar maximeras då behovet hela tiden ökar och ökat betydligt jämfört med det uppskattade behov som anges i Förlikningsavtalet, vilka angivna tal idag inte räcker till.

2.18 Genom att Driftsbolaget indirekt är part i Förlikningsavtalet och i flera olika avseende är sakägare såvitt avser vad som ska ske på Planområdet har Parterna träffat detta avtal ("**Huvudavtalet**").

3 DETALJPLANEN

3.1 Det antecknas att Kommunen både i tidigare markanvisningstävling och efterföljande markanvisningsavtal gentemot bostadsutvecklare varit tydlig med att Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet gäller fram till dess att nya avtal ersatt Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalet.

3.2 Parterna har diskuterat Gestaltningsförslaget och Detaljplanen men även diskuterat frågor som avser Delcores ombyggnation av Fastigheten för Driftsbolagets verksamhet vilket bland annat omfattar byggnation av en ny entré till Driftsbolagets Maxibutik.

3.3 Av bifogat förslag, **bilaga 3.3** (”**Parkeringsförslaget**”) framgår hur Kommunen tänker sig att ombyggnation av Planområdet som omfattar markparkeringarna (”**Parkeringsområdet**”) ska ske. Kommunen har i ICA-avtalet reglerat att Delcore ska erhålla officialservitut för Parkeringsområdet som avser parkeringarna vilka Driftsbolaget så länge de bedriver verksamhet på Fastigheten ska äga rätt att disponera för sin verksamhet genom avtal med Delcore.

3.4 Det antecknas att Driftsbolaget i förhållande till Kommunen under Förhandlingstiden varit tydlig med:

a. **att** Gestaltningsförslaget försämrar Driftsbolagets verksamhet, och särskilt i beaktande av vad Kommunen har att uppfylla och vad Kommunen garanterat i Förlikningsavtalet i förhållande till ICA och därmed också i förhållande till Driftsbolaget;

b. **att** byggnation på byggrätten på Kvarter 7 i enlighet med Gestaltningsförslaget innebär färre parkeringsplatser med både verklig och upplevd minskad tillgänglighet till Maxi;

c. **att** avståndet mellan entrén till Maxi och parkeringsplatserna på Planområdet blir längre;

d. **att** det blir fler icke-Maxi-kunder som använder parkeringsplatserna på Planområdet;

e. **att** den byggnad som Kommunen enligt Gestaltningsförslaget planerar ska få uppföras på Planområdet kommer bland annat, men inte begränsat till, innebära mer belastning på och mindre tillgänglighet till befintlig parkering och med betydligt mer skugga över Fastigheten då byggnaden kommer att bli mycket högre än vad som medgavs i Förlikningsavtalet;

f. **att** ICA/Delcore för Driftsbolagets verksamhet ska ha skylträtt runt den nya entrén som ska byggas,

(a – f gemensamt ”**Driftsbolagets synpunkter**”).

3.5 Kommunen har uppgivit att de förstår Driftsbolagets synpunkter vilket resulterat i att Parterna träffar Huvudavtalet och ICA-avtalet med dess överenskomna lösningar.

4 HUVUDAVTALET OCH KLINGSONAVTALEN – VILLKOR

4.1 Parterna är överens om att utöver att ingå Huvudavtalet ska Kommunen och Klingson ingå Klingsonavtalen vilka ska antas av Kommunen.

4.2 Med ”antas” innebär att Huvudavtalet och Klingsonavtalen samtidigt ska godkännas och vinna laga kraft. Sker inte det senast den 15 november 2024 är per automatik, om inte nytt skriftligt avtal är träffat, varken Huvudavtalet eller Klingsonavtalen gällande och Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalets villkor fortsätter att gälla.

4.3 Huvudavtalet och Klingsonavtalens giltighet är också villkorat av att Kommunen, genom beslut som vinner lagakraft senast 15 november 2024, ingår ICA-avtalet med Delcore som på ett tydligt sätt hanterar alla de rättigheter för Driftsbolaget som omnämns i Huvudavtalet.

4.4 Om villkoret angivet i punkt 4.3 inte uppfylls är Huvudavtalet och Klingsonavtalen en nullitet, och detta trots att Huvudavtalet och Klingsonavtalen är undertecknade och har vunnit laga kraft.

4.5 Oavsett det faktum att Huvudavtalet och Klingsonavtalen antas och vinner laga kraft eller ej är Parterna medvetna om och accepterar att Huvudavtalets och Klingsonavtalens giltighet är beroende av att Detaljplanen antas och vinner laga kraft senast den 31 december 2026. Om så ej sker är, utan att någon part har ersättningsskyldighet till den andra parten, såväl Huvudavtalet som Klingsonavtalen en nullitet.

4.6 För det fall Huvudavtalet och Klingsonavtalen blir en nullitet fortsätter Förlikningsavtalet med bilagor att gälla på oförändrade villkor.

5 FÖRUTSÄTTNINGAR

5.1 Det antecknas att Driftsbolaget uppgivit, vilket Kommunen accepterat, att det i ICA-avtalet bland annat, men inte begränsat till, ska omnämnas att Delcore som lagfaren ägare av Fastigheten med stöd av Detaljplanen via avtal om fastighetsreglering ska tillföras det markområde som behövs för att det ska vara möjligt att bygga en ny entré till Driftsbolagets verksamhetslokal på det sätt som illustreras på **bilaga 5.1** (”**Illustrationen**”);

5.2 Det antecknas:

a. **att** Parterna diskuterat att när Kommunen ska teckna bindande köpekontrakt med köpare av byggrätten på kvarter 7 (d.v.s. den

del som är ovanför 3D-fastigheten) eller om Kommunen i egen regi blir byggherre, (nedan definierad som "**Kvarter 7-intressenten**") ska det, bland annat men inte begränsat till, omnämnas/regleras, med bundenhet för den som kommer i Kvarter 7-intressentens ställe;

b. **att** Kvarter 7-intressenten förbinder sig tillse Driftsbolaget under byggtiden tillförsäkras god, tydlig och synlig tillgänglighet och framkomlighet till Driftsbolagets verksamhetslokal samt att befintlig skyltning inte skyms mer än nödvändigt för entreprenadens genomförande;

c. **att** Kvarter 7-intressenten inte får använda Planområdet för uppställning av maskiner, bodar, yrkesfordon eller entreprenörens anställdas privata fordon och annat utan detta måste uppställas/etableras på plats som inte stör Driftsbolagets verksamhet, med undantag för tillfälligt nyttjanderättsområde beskrivet och illustrerat i **bilaga 5.2c** För undvikande av missförstånd antecknas det särskilt att det endast är tillåtet med "Personbil klass 1" på Parkeringsområdet;

d. **att** Kommunen till Delcore ska upplåta rätt att under förutsättning att vederbörligt tillstånd erhålles från berörd myndighet själva eller genom Driftsbolagets försorg, hantera parkeringsövervakningen på Parkeringsområdet genom exempelvis montering av fasta kameror på Parkeringsområdet under såväl byggtiden men även sedan samtliga entreprenadarbeten är avslutade;

e. **att** Kvarter 7-intressenten, på sätt som beskrivs i **bilaga 5.2c** ska tillse att det uppsättes rejält plank med tätspikade brädor runt större delen av byggrättsområdet vilket plank ska finnas kvar under hela entreprenadtiden;

f. **att** den byggnad som Kvarter 7-intressenten tillsammans med Klingson ska uppföra på byggrätten på kvarter 7, där 3D-fastigheten ska utgöra del av första våningen på byggrätten, ska en eventuell entré på norra sidan av byggnaden (om sådan överhuvudtaget måste finnas) vara relativt oansenlig och där huvudentré till den byggnad som Kvarter 7-intressenten ska uppföra ska vara från evenemangstorget;

g. **att** vid byggnation ska Detaljplanens villkor följas och Kvarter 7-intressenten ska löpande diskutera utformningen av byggnaden

och skriftligen vara överens med Klingson, särskilt då 3D-fastigheten är del av kommande byggnad; samt

h. **att** Kommunen endast ska kunna godkänna att det görs avsteg från en mindre betydelsefull skrivning i Detaljplanen.

5.3 Med ändring av, och i vissa fall förtydligande av, vad som anges i Förlikningsavtalet antecknas det att Kommunen som lagfaren ägare av fastigheten Kungälv Intendenten 4, vilket avser parkeringshuset "Tre Kungar", genom underskrift på Huvudavtalet och under förutsättning att vederbörligt tillstånd erhålles från berörd myndighet garanterar Driftsbolaget:

a. **att**, utöver de skyltar som idag finns uppsatta på parkeringshuset med varumärket "Maxi" också att skyltar får sättas upp på den norra fasaden av parkeringshuset närmast McDonalds; samt

b. **att** erhålla rätt sätta upp stortavlor inne i parkeringshusets plan 0 och 1;

6 ÖVRIGT

6.1 Under planprocessen för Detaljplanen ska Kommunen, ICA, Delcore och Driftsbolaget tillsammans och i vissa fall enbart Kommunen och Driftsbolaget:

a. förutsättningslöst utreda möjligheterna att använda överskottsenergi från Driftsbolagets verksamhet för att på ett eller annat sätt, helt eller delvis, "försörja" byggrätten på kvarter 7;

b. tillse att Detaljplanen medger att det säkerställs en yta för kundvagnsgarage utanför södra entrén till Driftbolagets lokal; samt

c. tillse att Detaljplanen medger möjlighet för pantbil att angöra nära pantrumsdörren vid södra entrén till Driftsbolaget, varvid det antecknas att avståndet får vara max 20 meter.

7 VILLKOR

7.1 Om, oavsett skäl, Lantmäteriet meddelar att Huvudavtalet och/eller Klingsonavtalen helt eller delvis inte kan genomföras ska Parterna i bästa samförstånd lösa den uppkomna situationen med nytt avtal/nya avtal som hanterar bristen i syfte att åstadkomma de avsedda ändamålen.

8 YTTRANDE ÖVER SAMRÅDSHANDLINGAR FÖR DETALJPLANEN

8.1 Det antecknas särskilt att Parterna är medvetna om att tiden att yttra sig över samrådshandlingarna gick ut den 3 maj 2024, vilket innebar att tidpunkt för Kommunens beslut om Huvudavtalet och Klingsonavtalen inte låg i fas med när Driftsbolaget hade att yttra sig över förslaget på Detaljplanen.

8.2 Med beaktande av vad som anges i punkt 8.1 är Kommunen medveten om att Driftsbolaget i ”löst svepande ordalag” har yttrat sig över de samrådshandlingar som tillställts Driftsbolaget, allt för att inte försitta möjligheter att senare kunna utveckla synpunkter över planförslaget om Huvudavtalet och Klingsonavtalen inte antas och vinner laga kraft.

9 KOSTNADER

9.1 Vardera Part ska stå sina egna kostnader i samband med framtagandet av Huvudavtalet inklusive Klingsonavtalen.

10 TILLÄMPLIG LAG OCH TVISTER

10.1 Svensk lag ska tillämpas på Huvudavtalet.

10.2 Eventuell tvist ska avgöras av allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

Huvudavtalet har upprättats i tre (3) exemplar varav Parterna tagit varsitt.

Kungälv den 2024
Kungälvs kommun

_____
Miguel Odhner

_____
Haleh Lindqvist

Kungälv den 9/8 2024
Kungälvs Livs AB
Klingson Fastighets AB

_____
Sofie Klingberg

_____
Johannes Larson

Bilaga 2.1 - Förlikningsavtalet

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**")

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"),
träffas härmed följande

FÖRLIKNINGSAVTAL

1. BAKGRUND

1.1
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen till ICA, den del av Kommunens fastighet som idag är Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**").

1.2
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga 1** ("**Området**").

1.3
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

1.4
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

1.5
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

1.6
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

1.7
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen ("**MÖD**") genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

1.8
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 ("**Hovrättsmålet**").

1.9
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i

kommande detaljplan för Kongahälla Östra, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga 2a – 2b**, ("**Detaljplanen**").

Efter dessa förhandlingar är Kommunen och ICA nu överens om detta förlikningsavtal ("**Avtalet**").

2.

Kommunen och ICA är genom denna förlikning överens om:

1. att Kommunen ska, sedan Detaljplanen vunnit laga kraft, bygga ett nytt parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga 3** ("**Parkeringshuset**"), där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter att Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga 4 a-c ("Skisser Parkeringshuset"),** såvitt avser Parkeringshuset,

3. att Parterna gemensamt ska ansöka om fastighetsbildning hos lantmäterimyndigheten så att marken, som ägs av Kommunen respektive av ICA där Kommunen ska bygga Parkeringshuset, avskiljs såsom egen fastighet,

4. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) plan inklusive markplan,

5. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

6. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet, ("**Officialservitutet**"),

7. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

8. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

9. att ICA inte äger rätt att utestänga någon från att under ovan angivna villkor parkera i Parkeringshuset,

10. att Kommunen på plats som framgår av planillustrationen inklusive på plats på mark under byggnad på kvarter 7, **bilaga 5**, ska anlägga markparkeringsplatser ("**Markparkeringsplatserna**"),

11. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser ("**Fastighetens parkeringsbehov**") fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på Markparkeringsplatserna,

12. att syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

13. att syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

14. att Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning ("**GA**") som ska förvaltas av en samfällighetsförening,

15. att samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

16. att Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

17. att Kommunen ska ansöka om förrättning avseende GA,

18. att Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges;

    - att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,
    - att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

19. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga 6** ("**Ersättningen**")

20. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive riv-

ningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

21. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om delägarförvaltning, **bilaga 7,** ("**Förvaltningsavtalet**") ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

22. att det ska bildas en samfällighetsförening som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna,

23. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.21 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

24. att sedan Kommunen uppfört Markparkeringsplatserna och ICA erhållit Markparkeringarna på sätt som anges ovan ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga 8, ("Parkeringsutredningen"),**

25. att träffa bifogade exploateringsavtal, **bilaga 9** ("**Exploateringsavtalet**"),

26. att den enda ersättning som ICA ska utge till Kommunen är Ersättningen med undantag för vad som anges i Avtalet eller i Exploateringsavtalet,

27. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

28. att ICA äger disponera plan 1 och plan 2 i Parkeringshuset även om Lantmäteriet vid detta tillfälle inte bildat Officialservitutet, såvida övriga villkor enligt Avtalet rörande Parkeringshuset är uppfyllda, samt

29. att ICA inte ska begära ersättning för eventuell planskada.

3.
Kommunen garanterar;

a. att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,

b. att Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, samt

c. att ICA genom Officialservitutet och GA erhåller det antal parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov.

Om Kommunen inte fullföljer sina åtaganden enligt ovan, beroende på Kommunens beslut, äger Kommunen ingen rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10 och ICA äger rätt att fortsatt nyttja Området för parkering, varvid Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift och vilka villkor som ska gälla.

Om Kommunen, beroende på ICAs beslut, inte har möjlighet att fullfölja sina åtaganden enligt ovan, äger Kommunen dock rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10.

4.
ICA garanterar;

a. att ICA till Kommunen ska utge Ersättningen,

b. att ICA ska träffa Officialservitutet,

c. att ICA ska träffa Förvaltningsavtalet,

d. att ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. interimistiskt slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samt

e. att ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen.

Om ICA inte fullföljer sina åtaganden enligt punkter 4 a-d ovan, beroende på ICAs beslut, äger ICA ingen rätt att ha tillträde till Parkeringshuset och Kommunen har rätt att ta Området i anspråk för byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10.

5.
Kommunen och ICA är överens om:

a. att fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår

av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga 10 ("Skedesbilder parkering")**,

b. att ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt 5 a omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk,

c. att, under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt 5 a och b, löses utanför Kongahälla östra, samt

d. att ICA inte har rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga 10, Skedesbilder parkering.

6.
Enligt punkt 2.19 ovan ska ICA utge Ersättningen till Kommunen. Parterna är överens om hur lagstadgad mervärdesskatt ska hanteras. Ifall Skatteverket eller Skattenämnden efter prövning kommer till en annan slutsats och kostnad för mervärdesskatt, genom beslut från Skatteverket, uppstår hos någon av Parterna, är Parterna överens om att tillsammans pröva andra lösningar för upplåtelsen av parkeringsplatserna i Parkeringshuset. Under tiden som denna prövning pågår har ingendera parten rätt att ställa krav på den andra parten för ekonomisk ersättning med hänvisning till Avtalet.

7.
Denna förlikning med bilagor omfattar allt som mellan Parterna varit föremål för diskussion i målet i MÖD, i i tingsrätten, i Hovrättsmålet och i de diskussioner som förevarit mellan Parterna sedan domen i tingsrätten och domen i MÖD.

8.
Ingen av Parterna har något krav på den andre parten sedan respektive part fullgjort sina åtaganden i Avtalet.

9.
Genom underskrift av Avtalet bekräftar vi att Avtalet ska stadfästas genom dom och vardera part ska svara för sina rättegångskostnader.

Kungälv den 21/3 2016
Kungälvs kommun

Västerås den 18/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

Jan Åldebring

Liv Forhaug

Bilagor:

Bilaga 1	Området
Bilaga 2 a-b	Detaljplanen
Bilaga 3	Parkeringshuset
Bilaga 4 a-c	Skisser Parkeringshuset
Bilaga 5	Markparkeringsplatserna
Bilaga 6	Ersättningen
Bilaga 7	Förvaltningsavtalet
Bilaga 8	Parkeringsutredningen
Bilaga 9	Exploateringsavtalet
Bilaga 10	Skedesbilder parkering

Vi har tagit del av ovanstående och har såvitt avser formuleringar i punkt 5 a-d inget att erinra däremot.

Kungälv den 2016.
Kungälvs Livs AB

Kent Björk

Roger Hilmersson

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	1 (3)

Org.nummer:	556033-8518
Firma:	ICA Fastigheter Sverige Aktiebolag
Adress:	
	721 84 VÄSTERÅS
Säte:	Västmanlands län, Västerås kommun
Registreringslän:	
Anmärkning:	

Detta är ett privat aktiebolag.

BILDAT DATUM
1934-12-17

SAMMANSTÄLLNING AV AKTIEKAPITAL

Aktiekapital....: 10.000.000 SEK
Lägst: 10.000.000 SEK
Högst: 40.000.000 SEK

Antal aktier....: 20.000
Lägst: 20.000
Högst: 80.000

FÖRDELNING AV UTGIVNA AKTIER
Aktieslag: PREF
Antal....: 0
Röstvärde: 1/10

Aktieslag: STAM
Antal....: 20.000
Röstvärde: 1

Aktier ska kunna ges ut i två slag: stamaktier och preferens-
aktier. Stamaktier får ges ut till ett antal motsvarande det
högsta antal aktier som kan ges ut enligt denna bolagsordning.
Preferensaktier får ges ut till ett antal som vid var tid
motsvarar högst 33 procent av totalt antal aktier.

STYRELSELEDAMOT, ORDFÖRANDE
700511-0221 Boberg, Lena Therese, Bockstigen 3, 183 57 TÄBY

STYRELSELEDAMÖTER
700110-4616 Anderson, Hans Peter, Spelmansvägen 6 B, 192 51 SOLLENTUNA

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	2 (3)

530316-8552 Burman, Sven Göran Daniel, Väntvägen 13, 913 42 OBBOLA
TYP: Arbetstagarrepresentant
700730-4863 Isaksson Forhaug, Liv Eva Violet, Riddarvägen 42,
181 32 LIDINGÖ
650427-4892 Johansson, Björn Ragnar Lennart, Helgonagatan 55,
442 41 KUNGÄLV
TYP: Arbetstagarrepresentant
610118-0112 Oldebring, Jan Owe Bengt, Tallhöjdsvägen 6 B,
152 41 SÖDERTÄLJE

STYRELSESUPPLEANTER
780622-6978 Hietala, Pär Anders Fredrik, Holmstens väg 1,
725 96 VÄSTERÅS
TYP: Arbetstagarrepresentant
791210-0695 Khan, Muzaffar Shahri Ahmad, Görarpsvägen 161,
255 92 HELSINGBORG
TYP: Arbetstagarrepresentant

EXTERN VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR
650427-4074 Johansson, Johan Tommie Michael, Arosvägen 24,
722 17 VÄSTERÅS

REVISOR(ER)
556053-5873 Ernst & Young Aktiebolag, Box 7850, 103 99 STOCKHOLM
Representeras av: 711024-0251

HUVUDANSVARIG REVISOR
711024-0251 Hävrén, Conny Fredric, Byleslingan 18, 186 52 VALLENTUNA

FIRMATECKNING
Firman tecknas av styrelsen
Firman tecknas två i förening av
Boberg, Lena Therese
Isaksson Forhaug, Liv Eva Violet
Oldebring, Jan Owe Bengt
Dessutom har verkställande direktören rätt att teckna firman
beträffande löpande förvaltningsåtgärder

VAKANS
Då styrelsen ska bestå av 5 ledamöter och 0 suppleanter är
styrelsen inte fulltalig.

FÖRESKRIFT OM ANTAL STYRELSELEDAMÖTER/STYRELSESUPPLEANTER
Styrelsen skall bestå av lägst 3 och högst 7 ledamöter
med högst 7 suppleanter.

BOLAGSORDNING
Datum för senaste ändringen: 2013-12-05

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	3 (3)

FÖRBEHÅLL/AVVIKELSER/VILLKOR I BOLAGSORDNINGEN
Hembudsförbehåll
Avstämningsförbehåll, gäller från och med 2013-11-20
Bolagsordningen innehåller förbehåll om minskning av aktiekapitalet.

VERKSAMHET
Bolaget ska ha till föremål för sin verksamhet att direkt eller indirekt förvärva, uppföra, äga och förvalta fast egendom samt förvärva och förvalta värdepapper och hyresrätter och driva därmed förenlig verksamhet.

RÄKENSKAPSÅR
0101 - 1231

KALLELSE
Kallelse sker genom brev.

FIRMAHISTORIK
1990-04-24 ICA Fastighets Aktiebolag
1935-02-13 Hakonbolaget Aktiebolag

****Registreringsbeviset är utfärdat av Bolagsverket****

Bolagsverket
851 81 Sundsvall
0771-670 670
bolagsverket@bolagsverket.se
www.bolagsverket.se

Bilaga 2.2 - Exploateringsavtalet

EXPLOATERINGSAVTAL

mellan

KUNGÄLVS KOMMUN

och

ICA FASTIGHETER SVERIGE AB

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**") c/o ICA Fastigheter AB,

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"), 442 81 Kungälv,
träffas härmed följande

EXPLOATERINGSAVTAL

A. BAKGRUND

A 1.
ICA och Kommunen kallas nedan gemensamt för **"Parterna".**

A 2.
Förslag till detaljplan för östra delområdet av Kongahälla **("Kongahälla Östra")**, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga A2 a-b** ("**Detaljplanen**") har varit på utställning och kommer att tas upp för beslut om antagande, om inget oförutsett inträffar, i kommunfullmäktige i Kungälv senast den 1 juni 2016.

A 3.
Syftet med Detaljplanen är att möjliggöra fortsatt utveckling av Kungälvs nya centrala stadsdel Kongahälla som är belägen mellan E6 i väster och Uddevallavägen i öster ("**Kongahälla**"). Detaljplanen innebär en förtätning av och komplettering till befintligt handelsområde, med bostäder, verksamheter, offentliga gator och torg samt parkeringshus.

A 4.
Den föreslagna stadsstrukturen innebär att Kongahälla utvecklas som en förlängning av den befintliga bebyggelsen i Kungälvs centrum. Kongahälla Östra är också en viktig del för att sammankoppla den västra delen (som vann laga kraft 2013-12-05) av Kongahälla med befintlig stadskärna i Kungälv.

A 5.
ICA äger fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") och som innehåller en anläggning för handel ("**Handelsanläggningen**") och som är belägen inom det område som omfattas av Detaljplanen. Övriga fastighetsägare inom Kongahälla Östra är:

- City i Kungälv Fastighetsförvaltning KB, ägare till Kungälv Intendenten 2 och 3,
- Svenska McDonald's AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:22,
- ST1 i Sverige AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:21,

- Kommunen, ägare till fastigheterna Kungälv Gärdet 1:20, Gärdet 1:1, Intendenten 4 ("**Kommunfastigheterna**").

A 6.
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen Fastigheten till ICA.

A 7.
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga A7** ("**Området**").

A 8.
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

A 9.
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

A 10.
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

A 11.
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

A 12.
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen ("**MÖD**") genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

A 13.
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 ("**Hovrättsmålet**").

A 14.
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i Detaljplanen i enlighet med ett förlikningsavtal **("Förlikningsavtalet").**

A 15.
På delar av Kommunfastigheterna samt del av Fastigheten avser Kommunen på sätt och villkor som anges nedan uppföra ett parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga A15** ("**Parkeringshuset**").

Exploateringsavtalet syftar i huvudsak till:
a. att reglera marköverlåtelser,
b. att reglera villkoren för genomförandet av Detaljplanen,
c. att reglera den planerade byggnationen,
d. att reglera byggnation, servitut m m avseende Parkeringshuset.

B. DETALJPLAN

B 1. Plankostnad

B 1.1

Det antecknas att ICA på Fastigheten kommer att få ca *280* m^2 BTA tillkommande byggrätter.

B 1.2

ICA ska betala del av plankostnaden med sjuttiofem (75) kr per m^2 BTA beräknat på de tillkommande byggrätter som anges ovan, d v s 21 000 kr (280 x 75) ("**Plankostnaderna**").

B 1.3

Plankostnaderna ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen efter det att Detaljplanen vunnit laga kraft.

B 2. Planavgift

När ICA har erlagt Plankostnaderna är ICA befriad från att betala planavgifter i samband med bygglov beviljas för åtgärder inom Fastigheten.

B 3. Planskada

ICA ska inte begära ersättning för eventuell planskada.

C. OFFICIALSERVITUT I PARKERINGSHUSET

C 1. Villkor

Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen till Detaljplanen tydligt anges:

- att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna samt

- att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

Därutöver är Kommunen och ICA överens om:

1. att Kommunen ska bygga Parkeringshuset, där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter lagakraftvunnen Detaljplan, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, för att vara färdigställt och där målsättningen är att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parke-

ringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga C 1.2 a, b och c ("Skisser Parkeringshuset"),** såvitt avser Parkeringshuset

3. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) våningar,

4. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

5. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet,("**Officialservitutet**"),

6. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

7. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

8. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser ("**Fastighetens parkeringsbehov**") fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på markparkeringsplatser enligt punkt D 2.1 nedan,

9. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga C 1.9** ("**Ersättningen**") och punkt 6 i Förlikningsavtalet,

10. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

11. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive rivningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

12. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om del-

ägarförvaltning, **bilaga C 1.12,** ("**Förvaltningsavtalet**") ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

13. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.12 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

D. MARKÖVERLÅTELSER OCH FASTIGHETSBILDNING

D 1. Marköverlåtelse

D 1.1

Parterna är överens om att fastighetsregleringar mellan ICA och Kommunen och fastigheten för det blivande Parkeringshuset ska ske på det sätt och till de ersättningar som framgår av bifogade sammanställning, **bilaga D 1.1a och b** ("**Fastighetsregleringarna**").

Parterna bekräftar att de kommer att acceptera de eventuella smärre justeringar som Lantmäteriet kan komma att föreslå.

D 1.2

Kommunen ansöker om Fastighetsregleringarna. ICA och Kommunen ska till lika delar dela på förrättningskostnaden.

D 1.3

Ersättningen enligt bilaga D 1.1b ska betalas inom en (1) månad efter det att Fastighetsregleringarna blivit registrerade hos Lantmäteriet.

D 2. Gemensamhetsanläggning för markparkeringsplatser

D.2.1

Kommunen ska anlägga markparkeringsplatser på plats, inklusive på mark under byggnad på kvarter 7, som framgår av planillustrationen bilaga **D 2.1**, ("**Markparkeringsplatserna**").

D 2.2

Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning ("**GA**") som ska förvaltas av en samfällighetsförening, som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna.

D 2.3

Ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna ska fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga D 2.3, ("Parkeringsutredningen")**

D 2.4
Syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir

D 2.5
Samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas

D 3. Ledningsrätt
Parterna är överens om att erforderliga ledningsrätter ska bildas i enlighet med Detaljplanen.

D 4. Servitut
Erforderliga servitut, bortsett från Officialservitutet, ska bildas i enlighet med Detaljplanen. Parterna ser f n att servitut ska bildas för att säkerställa allmänhetens rätt till gångtrafik under ICA´s planerade skärmtak. Servitutet ska vara till förmån för Kommunens fastighet Gärdet 1:20 och ska belasta fastigheten Intendenten 1.

E. ALLMÄNNA OCH GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR

E 1. Allmänna platser och Kommunens kvartersmark
E 1.1
Kommunen skall vara huvudman för allmän platsmark och kommunägd kvartersmark ("**Allmän platsmark**") inom Detaljplanen. Kommunen ansvarar för och bekostar utbyggnaden av alla anläggningar på Allmän platsmark inom Detaljplanen.

E 1.2
Det antecknas att inom området som omfattas av Detaljplanen finns f n ett torg (**"Evenemangstorget"**) vilket även ska finnas kvar enligt Detaljplanen. Genom den verksamhet som bedrivs i Handelsanläggningen är Kommunen medveten om och accepterar att det för ICAs vidkommande är mycket viktigt hur Evenemangstorget får användas/kommer att användas i framtiden i följd att Kommunen alltid ska involvera ICA, den som från tid till annan driver Handelsanläggningen och andra berörda fastighetsägare i arbetet med att närmare utforma förutsättningarna för användningen av Evenemangstorget.

Det antecknas särskilt att som exempel kan Evenemangstorget vid särskilda tillfällen användas för en konsert eller då ett lag/en idrottsman ska firas för en bragd. Ytan ska alltid vara framkomlig för leveranser till och från fastigheter som ligger i anslutning till Evenemangstorget.

E 1.3
Kommunen ska såvitt avser Allmän platsmark följa gestaltningsprinciperna i gestaltningsprogrammet, tillhörande Detaljplanen.

E 2. VA-anläggningar
Kommunen ansvarar för utbyggnad och skall vara huvudman för VA-anläggningar belägna inom Allmän platsmark. Anläggningsavgift, enligt vid tillfället gällande taxa, tas ut när förbindelsepunkt har ordnats och fastighetsägaren fått information om förbindelsepunktens läge.

E 3. Gata
Utbyggnad av gator inom området som omfattas av Detaljplanen ska ske i enlighet med bifogade skiss avseende gatuutformning Kongahälla östra daterad 2015-03-27, **bilaga 5** och den skiss som senare kan komma att tas fram. Det antecknas att om gatuutformning i nya skisser blir annorlunda än vad som framgår av bilaga 5 ska Kommunen och ICA uppnå consensus om ny utformning.

E 4. Parkering
E 4.1
All parkering inom Allmän platsmark eller kvartersmark som ägs av Kommunen ska anläggas och bekostas av Kommunen.

E 4.2
Syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir.

E 4.3
Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas.

E 5. Exploateringsbidrag
E 5.1
ICA ska erlägga enmiljon (1 000 000:-) kronor exklusive moms till Kommunen för breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrandsvägen ("**Exploateringsbidraget**").

E 5.2
Exploateringsbidraget ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen först efter det att Kommunen;
a. utfört breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrands-

vägen,
b. byggt Parkeringshuset, samt
c. byggt Markparkeringarna.

E 6. Gatukostnadsersättning

E 6.1
När ICA till alla delar fullgjort sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, är fastigheter tillhörande ICA inom avtalsområdet som omfattas av Detaljplanen befriade från att betala ersättning för gatukostnad i enlighet med Detaljplanen.

E 6.2
Friskrivningen gäller dock inte ersättning för arbeten på gata och allmän plats som i framtiden kan komma att belasta ICAs fastigheterna inom området som omfattas av Detaljplanen.

F. HUSBYGGNATION OCH ANLÄGGNINGAR INOM KVARTERSMARK

F 1. Husbyggnation

ICA ansvarar för att alla åtgärder inom Fastigheten kommer att följa gestaltningsprinciper som anges i Detaljplanen med bilagor.

F 2. Handelsanläggningen

F 2.1
ICA ska bygga om och bygga till Handelsanläggningen med nya entréer, varav en mot Evenemangstorget samt storefront och skärmtak i enlighet med Detaljplanen.

F 2.2
ICA utför och bekostar ombyggnad på Fastigheten av storefront, entréer, skärmtak och invändiga åtgärder.

F 3. Tidplan

F 3.1
Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk.
Målsättningen är dock att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits.

F 3.2
Byggande av kvarter 7 startar tidigast 60 månader efter att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset,

F 3.3
ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk och ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen..

F 4. Dagvatten
Kommunen bygger ut anläggningar för dagvatten fram till förbindelsepunkt.

F 5. Uppvärmning
Det antecknas att byggnaden på Intendenten är ansluten till befintligt fjärrvärmenät som ägs av Kungälv Energi.

F 6. Tillgänglighet under byggtiden
F 6.1
Fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga F 6.1 ("Skedesbilder parkering")**.

F 6.2
ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt F 6.1 omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk.

F 6.3
Under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt F 6.1 och F 6.2, löses utanför Kongahälla östra.

F 6.4
ICA har inte rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga F 6.1, Skedesbilder parkering

G. GENOMFÖRANDE

G 1. Organisation för genomförande

G 1.1

Parterna är överens om att skapa en projektgrupp gemensamt med de övriga fastighetsägare som äger fastigheter inom Kongahälla Östra för att genomföra Detaljplanen.

G 1.2

ICA står för egna kostnader för deltagande i projektgruppen samt för egna utredningar.

G 2. Tillgänglighet, säkerhet mm under utbyggnaden

Kommunen och ICA ska tillsammans ta fram en plan för att minimera de störningar som kommer att uppstå för ICA under genomförandet av Detaljplanen. Se punkt F 6 ovan.

G 3. Etableringsutrymme och upplag

Ifall ICA, när ombyggnation ska ske av byggnaden på Fastigheten, behöver etableringsutrymme utanför Fastigheten ska i förekommande fall tillstånd inhämtas från Kommunen och berörda fastighetsägare.

G 4. Skador på anläggningar

G 4.1

ICA ska vid ombyggnation på Fastigheten iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare ICA vid ombyggnation av Fastigheten att undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.2

Kommunen ska vid byggnation av Parkeringshuset iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare Kommunen vid byggnation av Parkeringshuset undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.3

ICA ska i förekommande fall kalla berörda till syn av befintliga gator och anläggningar före och efter genomförd byggnation.

G 4.4

Skador eller nedsmutsning som uppkommer på befintliga gator och anläggningar och som vållats av ICA återställas genom ICA:s försorg och på ICA:s bekostnad.

G 5. Grundförhållanden

Kommunen ikläder sig inte något ansvar för Fastighetens grundförhållanden. ICA erinras om att noga undersöka grundförhållandena innan byggnationen påbörjas.

G 6. Trafik

Se Skiss gatuutformning Kongahälla östra 2015-03-27, **bilaga G 6.**

G 7. Rivning/flytt av befintliga anläggningar/byggnader

G 7.1

Rivning eller flytt av befintliga kundvagnsgarage inom Detaljplanen utförs och bekostas av ICA.

G 7.2

Flyttning av befintliga skyltar samt nya skyltar på Fastigheten utförs och bekostas av ICA.

G 7.3

Flyttning av befintlig pylon inklusive befintliga skyltar utförs och bekostas av Kommunen.

Önskar ICA en ny skylt på pylonen, utförs och bekostas denna av ICA

G 7.4

Flyttning av tak, pump och databod tillhörande ST1 utförs av ST1.

G 7.5

Flyttning av återvinningsstation inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.6

Flyttning av snabbladdstation för El-bilar inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.7

Flyttning av transformatorstationer inom området som omfattas av Detaljplanen kommer Kommunen tillse att det utförs av och bekostas av Kungälv Energi

G 8. Markföroreningar

Kommunen har låtit genomföra markundersökningar inom området som omfattas av Detaljplanen och har därvid konstaterat att det inte finnas några markföroreningar. Om ytterligare markundersökningar och marksaneringar behövs inom Fastigheten för tillkommande mark, genomförs och bekostas dessa av ICA.

H. ÖVRIGT

H 1. Överlåtelseförbud

H 1.1

Exploateringsavtalet får inte helt eller delvis överlåtas på annan utan godkännande av Kommunen.

H 1.2

Om ICA säljer Fastigheten ska ett förbehåll göras i köpekontraktet att Exploateringsavtalet skall gälla även mot ny presumtiv köpare. Presumtiv köpare ska förbinda sig att göra motsvarande förbehåll vid en vidareförsäljning av Fastigheten innan Detaljplanens genomförandetid upphör.

H 2. Tvist

Tvist med anledning av Exploateringsavtalet ska avgöras i allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

H 3. Antagandet av Detaljplanen

Det antecknas att Kommunen uppgivit att enligt Kommunens tydligt klargjorda ambition ska förslaget avseende Detaljplanen lämnas in för antagande senast den 15 februari 2016 för att kunna tas upp i samhällsbyggnadsutskottet den 3 mars 2016. Om så sker kommer det vara möjligt för Kommunstyrelsen att pröva Detaljplanen vid sammanträdet den 23 mars 2016 och vara möjligt för Kommunfullmäktige att pröva Detaljplanen den 21 april 2016.

H 4. Exploateringsavtalets giltighet

Exploateringsavtalet är till alla delar giltigt under förutsättning att:

a) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet antages av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
b) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31, och
c) Exploateringsavtalet godkännes av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
d) Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31.

H 5. Återgång

Om Detaljplanen och Exploateringsavtalet inte skulle vinna laga kraft senast 2019-12-31 ska överläggningar upptas mellan Parterna beträffande projektets fortsatta handläggning.

H6. Tidigare avtal

Sedan Exploateringsavtalet vunnit laga kraft ersätter det, med avseende på dispositionsrätten till parkeringsplatser:

- köpeavtal tecknat 22 maj 1979,
- exploateringsavtal tecknat 1997.

Parterna bekräftar också att det inte finns några andra överenskommelser, skriftliga eller muntliga, rörande dispositionsrätten till parkeringsplatser för ICA eller Kungälvs Livs AB, som inte ersätts med Exploateringsavtalet.

Det antecknas särskilt att såvitt avser dispositionsrätten till parkeringsplatser fram till dess att Parkeringshuset och Markparkeringarna är färdigställda äger ICA i enlighet med punkt F6 ovan - även reglerat i Förlikningsavtalet - fri dispositionsrätt på de villkor som där anges.

Exploateringsavtalet har upprättats i tre likalydande exemplar. Parterna har tagit var sitt exemplar och det tredje bifogas ansökan om fastighetsbildning genom Kommunens försorg.

Kungälv den 11/7 2016
För KUNGÄLVS KOMMUN

Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordf.

Magnus Gyllestad

Västerås den 25/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

JAN-ANDERS BÖRJESSON

Michael Johansson

Vi har tagit del av ovanstående och har inget att erinra däremot

Kungälv den 2016

Kungälvs Livs AB

Bilagor:

Bilaga A2 a-b	Detaljplanen
Bilaga A7	Området

Bilaga 2.9 - Gestaltningsförslaget

Gestaltningsförslaget – utdrag ur Detaljplanen

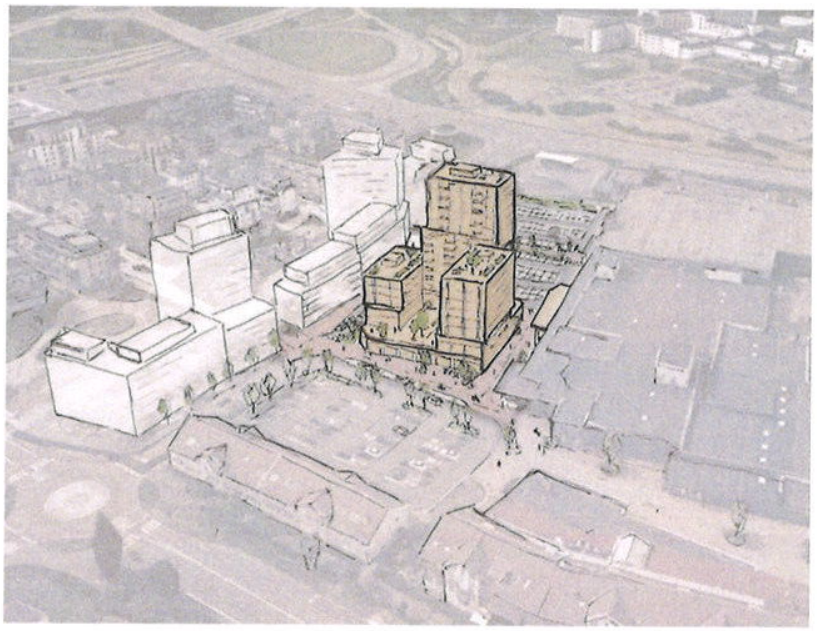

Bild 5. Illustration för planförslaget som visar en möjlig utformning för bebyggelse med max utnyttjad byggrätt. Kvarter 3,6 och 10 som är planlagda/under uppförande illustrerats i vitt väster om Kvarter 7.

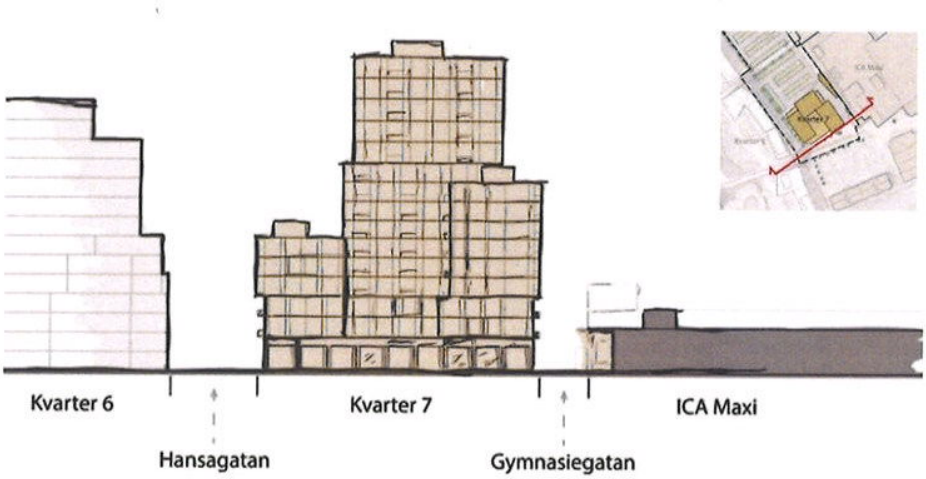

Bilaga 3.3 - Parkeringsförslaget

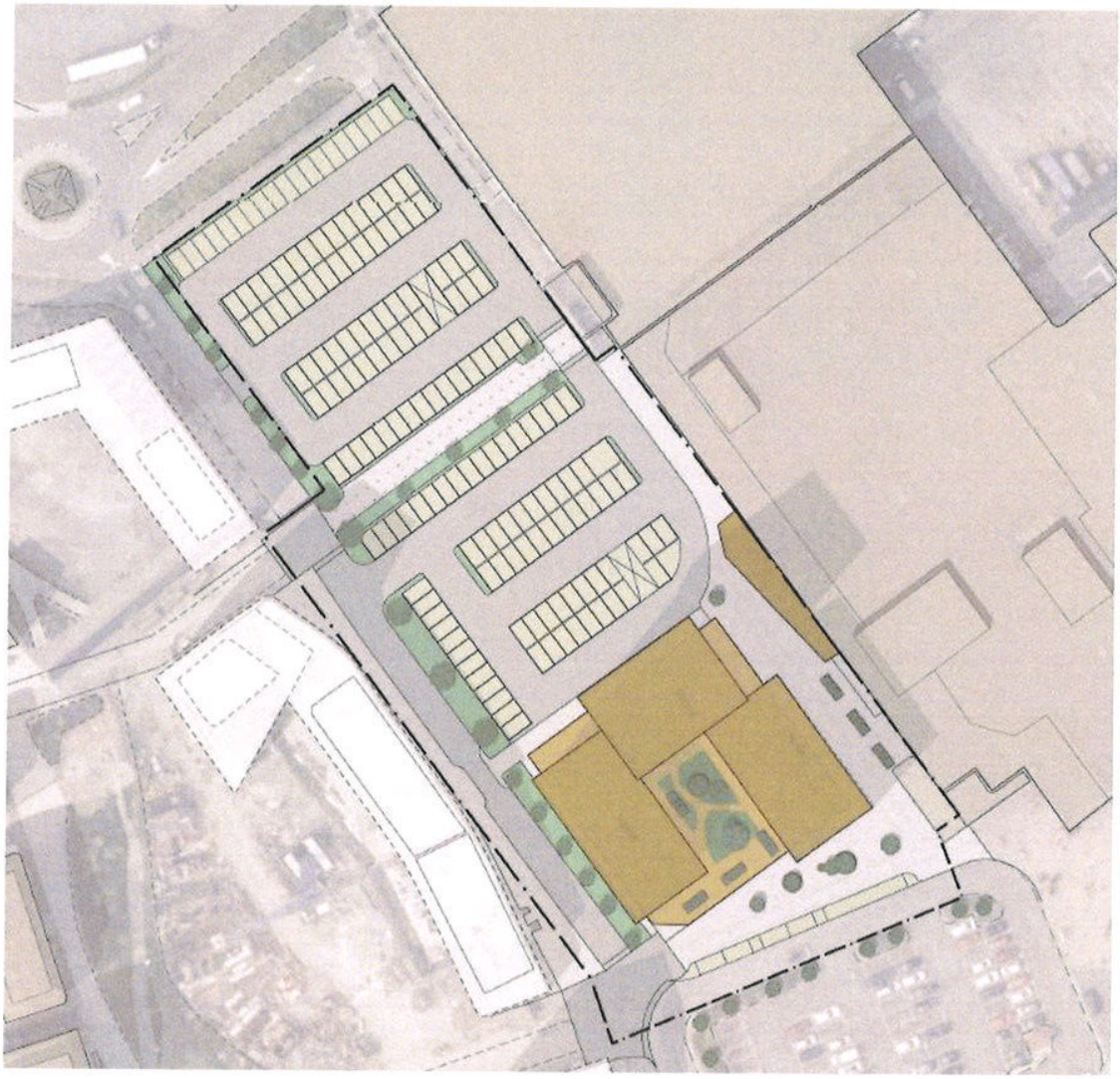

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter
del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1
Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt
Oskar Mikaelsson

Upprättad
2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

Bilaga 5.1 - Illustrationen Ny entré

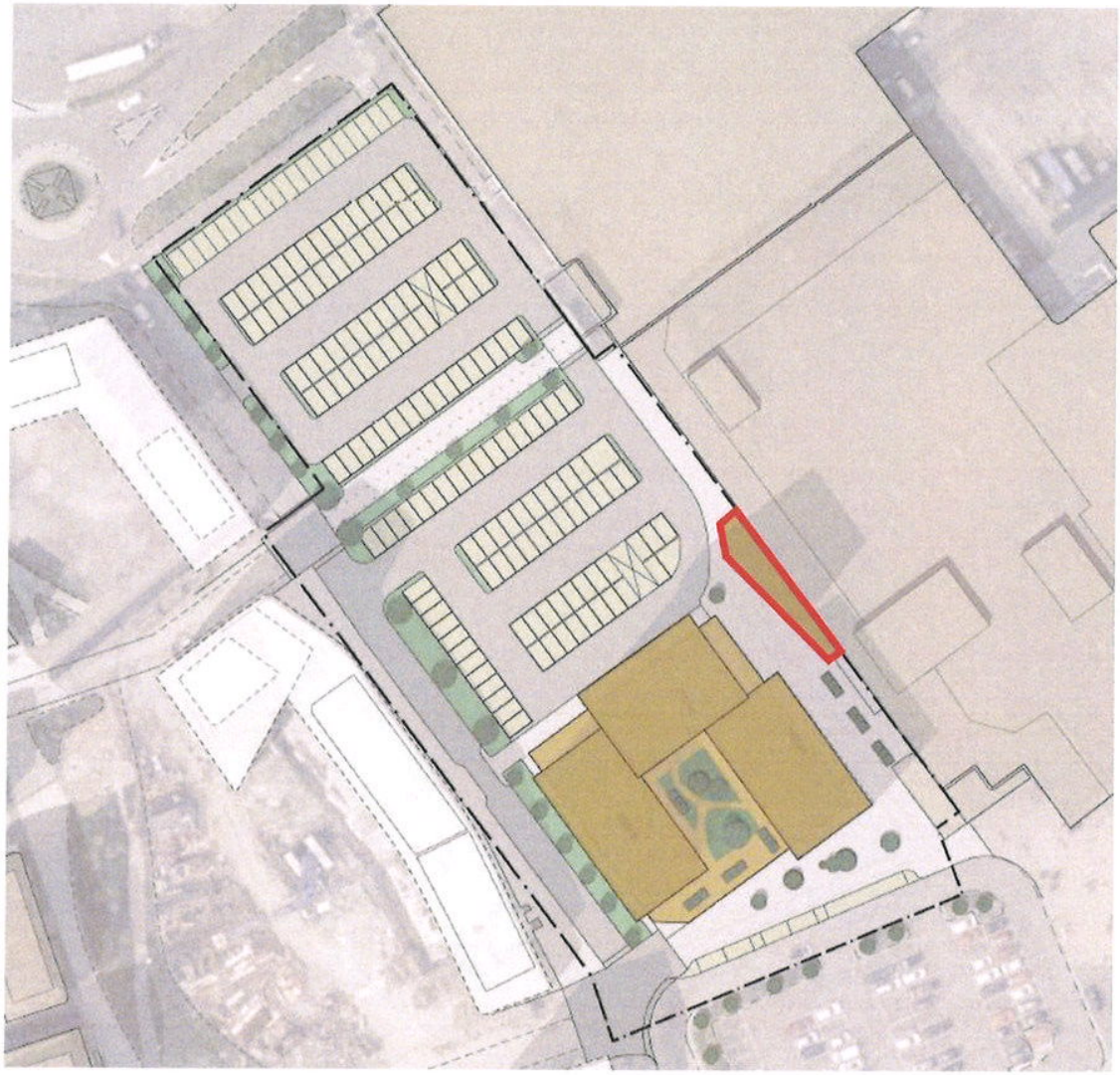

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter
del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1
Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt
Oskar Mikaelsson

Upprättad
2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

Bilaga 5.2c - Arbetsområde

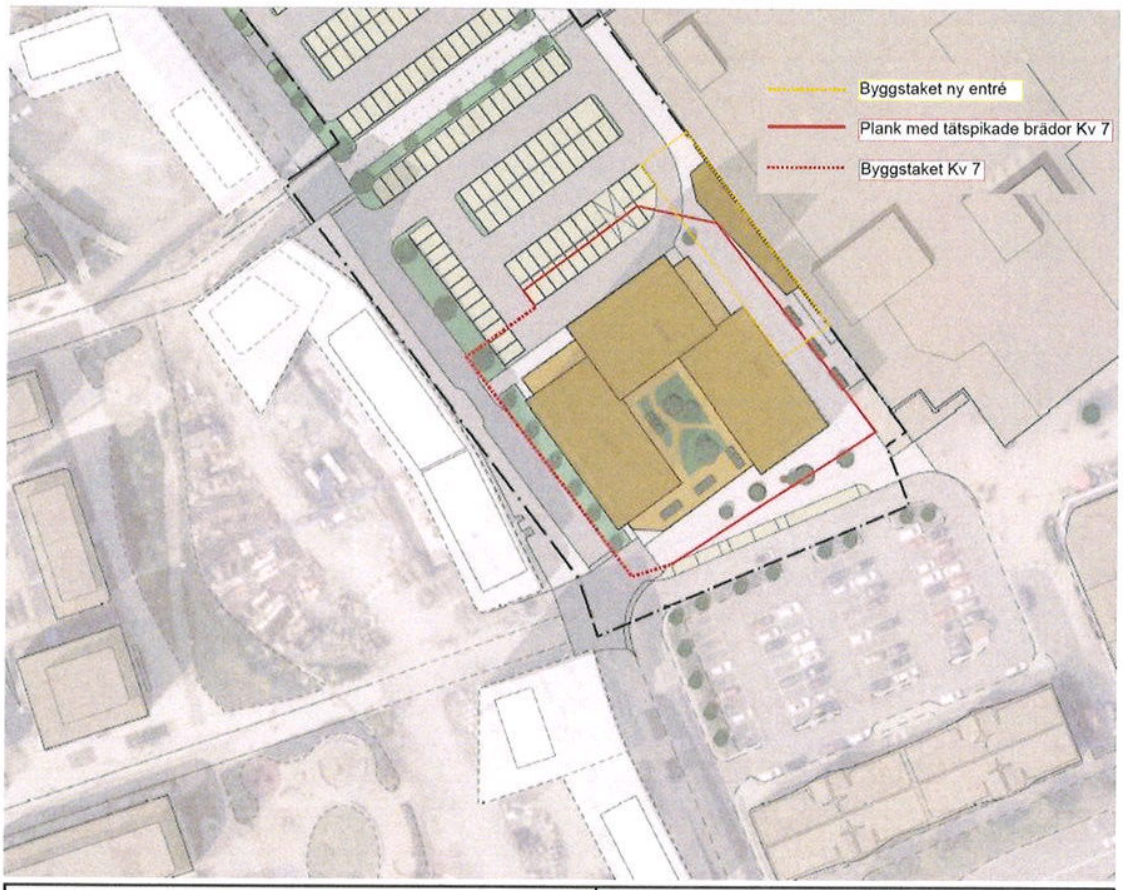

Planområdsgräns

Föreslagen bebyggelse

Befintlig bebyggelse

Planlagd/pågående bebyggelse

SAMRÅDSHANDLING

Detaljplan för bostäder och centrumverksamheter
del av Gärdet 1:20 och Karolinen 1
Kvarter 7
I Kungälv, Kungälvs kommun

Planarkitekt
Oskar Mikaelsson

Upprättad
2024-02-14

KUNGÄLVS KOMMUN

KÖPEKONTRAKT

mellan

Kungälvs kommun

och

Klingson Fastighets AB

avseende ideell andel av fastigheten

Kungälv Karolinen 1

1 PARTER

1.1 Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**")

1.2 Klingson Fastighets AB, 559458-7403, ("**Klingson**")

Parterna har denna dag (**Avtalsdagen**) träffat detta Köpeavtal.

2 BAKGRUND

2.1 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas bifogat förlikningsavtal, **bilaga 2.1** ("**Förlikningsavtalet**").

2.2 Som en av flera bilagor till Förlikningsavtalet finns ett exploateringsavtal mellan Kommunen och ICA, **bilaga 2.2** ("**Exploateringsavtalet**").

2.3 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") vilken är centralt moment i Förlikningsavtalet. Fastigheten ägs numera av Delcore Kungälv AB, 559402-3433, ("**Delcore**");

2.4 Aktierna i Kungälvs Livs AB ("**Driftsbolaget**") ägs till 99,8 % av Klingson Livs AB, 559234-5515.

2.5 Klingson Livs AB och Klingson Fastighets AB ägs till lika delar av Sofie Klingberg och Johannes Larson.

2.6 Mycket av vad som anges i Förlikningsavtalet, även om partsställningen är Kommunen och ICA, har bärkraft på Driftsbolagets verksamhet som hyresgäst i Fastigheten och där Driftsbolaget bedriver verksamheten under varumärket Maxi ("**Maxi**"). Driftsbolaget nämns också i Förlikningsavtalet och har också undertecknat Förlikningsavtalet.

2.7 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet varvid Kommunen framhållit vikten av att få till en ny detaljplan och i anledning härav i april 2024 sänd ut samrådshandhandlingar för kvarter 7 innefattande:

a. samrådshandling (=Ärende: KS 2022/0463 2024-03-20);
b. illustrationsplan;
c. planbeskrivning;
d. plankarta och undersökning om betydande miljöpåverkan

(a-d gemensamt "**Detaljplanen**").

2.8 Området som omfattas av Detaljplanen omnämns nedan som "**Planområdet**".

2.9 Av bifogade utdrag från Detaljplanen, **bilaga 2.9**, framgår hur Kommunen på planstadiet tänker sig att kommande byggnation på Planområdet kommer att gestalta sig ("**Gestaltningsförslaget**").

2.10 Parterna förutsätter att Detaljplanen inte ändras väsentligt men är medvetna om att det tillkommer handlingar i Detaljplanen i form av samrådsredogörelse, granskningshandling, granskningsutlåtande m.fl.

2.11 Det antecknas att inom Planområdet finns fastigheten Kungälv Karolinen 1 vilken beskrivs i bifogade FDS-utdrag, **bilaga 2.11** ("**Fastigheten**").

2.12 Enligt Kommunen finns det skrivningar i Förlikningsavtalet som utgör eller kan utgöra hinder för genomförandet av vad som anges i Planbeskrivningen varför Kommunen initierat "slutlig överenskommelse" med alla involverade parter för att en gång för alla "stänga" öppna delar i Förlikningsavtalet, varvid involverade parter är överens om att det ska upprättats tre olika "ersättningsavtal" där partsställningen i dessa är följande;

a. Avtal 1; Kommunen, ICA och Delcore ("**ICA-avtalet**");
b. Avtal 2; Kommunen, Driftsbolaget och Klingson ("**Huvudavtalet**");
c. Avtal 3; Kommunen och Klingson ("**Klingsonavtalen**"), vilka är tre till antalet och som framgår av punkt 2.14 nedan;

2.13 Det antecknas särskilt att för Kommunen är det av stor vikt att få till Detaljplanen. Driftsbolaget har för sitt vidkommande meddelat att de ser positivt på att vad som förevarit historiskt en gång för alla avslutas och att fokus ligger på att utveckla området tillsammans.

2.14 Med Klingsonavtalen avses;

a. Köpekontrakt avseende ideell andel av fastigheten Kungälv Karolinen 1;
b. Fastighetsregleringsavtal;
c. Klyvningsavtal; och
d. Optionsavtal.

2.15 Klingsonavtalen innebär att Klingson ska bli lagfaren ägare av den 3D-fastighet som ska bildas enligt vad som framgår av Klingsonavtalen och som i markplan ska urholka den fastighet som ska bildas på byggrätten på kvarter 7 ("**3D-fastigheten**").

2.16 Det antecknas att i Fastighetsregleringsavtalet och Klyvningsavtalet med bilagor finns en mer utförligt beskrivning av 3D-fastigheten, d.v.s. vad

som ska gälla såvitt avser framtida areal, layout, höjder m m avseende 3D-fastigheten när byggnaden som ska uppföras detaljprojekterats.

2.17 Sedan Förlikningsavtalet undertecknades fram till dags dato (”**Förhandlingstiden**”) har Kommunen fört separata diskussioner, med ICA och Delcore å ena sidan och med Driftsbolaget och Klingson å andra sidan, om hur och när allt det som anges i Förlikningsavtalet ska genomföras som har bärkraft på respektive part och när och hur byggnation ska på det som omnämns i Planbeskrivningen ska genomföras/verkställas.

2.18 En stor del av vad som avhandlats under slutet av Förhandlingstiden avser frågor om det som i punkt 2 i Förlikningsavtalet omnämns som ”**Markparkeringsplatserna**”. Hantering av dessa i kommande detaljplan har enligt Driftsbolaget en avgörande betydelse på Driftsbolagets verksamhet varför Parterna i samförstånd aktivt ska arbeta för att antalet markparkeringar maximeras då behovet hela tiden ökar och ökat betydligt jämfört med det uppskattade behov som anges i Förlikningsavtalet, vilka angivna tal idag inte räcker till.

Genom att Driftsbolaget indirekt är part i Förlikningsavtalet och i flera olika avseende är sakägare såvitt avser vad som ska ske på Planområdet har Parterna träffat detta köpekontrakt (”**Köpekontraktet**”).

3 ÖVERLÅTELSE

3.1 Kommunen överlåter och försäljer härmed till Klingson en ideell andel om en tjugondel (1/20-del) av Fastigheten (”**Ideella andelen**”).

4 KÖPESKILLING

4.1 Köpeskillingen för den Ideella andelen av Fastigheten uppgår till etthundratjugotretusentrehundrafyrtiosju (123 347) kr (”**Köpeskillingen**”), vilket motsvarar 1/20-del av Fastighetens uppräknade taxeringsvärde (=1 850 200 ./. 0,75 = 2 466 933 kr ./. 20 = 123 347 kr).

5 TILLTRÄDESDAG

5.1 Tillträde till den Ideella andelen av Fastigheten ska ske 1 december 2024 (”**Tillträdesdagen**”) under förutsättning att villkor angivna nedan i punkt 6 är uppfyllda.

5.2 Köpeskillingen ska av Klingson erläggas kontant till Kommunen på Tillträdesdagen.

6 VILLKOR

6.1 Parterna är överens om att utöver att ingå Klingsonavtalen ska Kommunen och Driftsbolaget ingå Huvudavtalet vilka ska antas av Kommunen.

6.2 Med ”antas” innebär att Klingsonavtalen och Huvudavtalet samtidigt ska godkännas och vinna laga kraft. Sker inte det senast den 15 november 2024 är per automatik, om inte nytt skriftligt avtal är träffat, varken Klingsonavtalen eller Huvudavtalet gällande och Förlikningsavtalet och Exploateringsavtalets villkor fortsätter att gälla.

6.3 Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är också villkorat av att Kommunen, genom beslut som vinner lagakraft senast 15 november 2024, ingår ICA-avtalet som på ett tydligt sätt hanterar alla de rättigheter för Driftsbolaget som omnämns i Huvudavtalet.

6.4 Om villkoret angivet i punkt 6.3 inte uppfylls är Klingsonavtalen och Huvudavtalet en nullitet, och detta trots att Klingsonavtalen och Huvudavtalet är undertecknade och har vunnit laga kraft.

6.5 Oavsett det faktum att Huvudavtalet och Klingsonavtalen antas och vinner laga kraft eller ej är Parterna medvetna om och accepterar att Huvudavtalets och Klingsonavtalens och Huvudavtalets giltighet är beroende av att Detaljplanen antas och vinner laga kraft senast den 31 december 2026. Om så ej sker är, utan att någon part har ersättningsskyldighet till den andra parten, såväl Huvudavtalet som Klingsonavtalen en nullitet.

6.6 För det fall Klingsonavtalen och Huvudavtalet blir en nullitet fortsätter Förlikningsavtalet med bilagor att gälla på oförändrade villkor.

7 LAGFART M.M.

7.1 Köparen ska svara för stämpelskattekostnaden som uppstår i anledning av Köparens förvärv av den Ideella Andelen.

8 KÖPEBREV

8.1 Sedan Klingson erlagt Köpeskillingen ska Kommunen omedelbart till Klingson överlämna köpebrev i original.

Underskrift nästa sida

Kungälv den …… 2024	Kungälv den ……9/8…… 2024
Kungälvs kommun	Klingson Fastighets AB
Miguel Odhner	Sofie Klingberg
Haleh Lindqvist	Johannes Larson

Säljarens egenhändiga namnteckning bevittnas;
Kungälv den …… 2024

Bilaga 2.1 - Förlikningsavtalet

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**")

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"),
träffas härmed följande

FÖRLIKNINGSAVTAL

1. BAKGRUND

1.1
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen till ICA, den del av Kommunens fastighet som idag är Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**").

1.2
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga 1** ("**Området**").

1.3
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

1.4
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

1.5
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

1.6
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

1.7
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen ("**MÖD**") genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

1.8
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 ("**Hovrättsmålet**").

1.9
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i

kommande detaljplan för Kongahälla Östra, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga 2a – 2b**, ("**Detaljplanen**").

Efter dessa förhandlingar är Kommunen och ICA nu överens om detta förlikningsavtal ("**Avtalet**").

2.

Kommunen och ICA är genom denna förlikning överens om:

1. att Kommunen ska, sedan Detaljplanen vunnit laga kraft, bygga ett nytt parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga 3** ("**Parkeringshuset**"), där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter att Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga 4 a-c ("Skisser Parkeringshuset"),** såvitt avser Parkeringshuset,

3. att Parterna gemensamt ska ansöka om fastighetsbildning hos lantmäterimyndigheten så att marken, som ägs av Kommunen respektive av ICA där Kommunen ska bygga Parkeringshuset, avskiljs såsom egen fastighet,

4. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) plan inklusive markplan,

5. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

6. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet, ("**Officialservitutet**"),

7. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

8. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

9. att ICA inte äger rätt att utestänga någon från att under ovan angivna villkor parkera i Parkeringshuset,

10. att Kommunen på plats som framgår av planillustrationen inklusive på plats på mark under byggnad på kvarter 7, **bilaga 5**, ska anlägga markparkeringsplatser ("**Markparkeringsplatserna**"),

11. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser ("**Fastighetens parkeringsbehov**") fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på Markparkeringsplatserna,

12. att syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

13. att syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

14. att Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning ("**GA**") som ska förvaltas av en samfällighetsförening,

15. att samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

16. att Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

17. att Kommunen ska ansöka om förrättning avseende GA,

18. att Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges;

    - att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,
    - att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

19. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga 6** ("**Ersättningen**")

20. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive riv-

ningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

21. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om delägarförvaltning, **bilaga 7,** ("**Förvaltningsavtalet**") ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

22. att det ska bildas en samfällighetsförening som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna,

23. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.21 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

24. att sedan Kommunen uppfört Markparkeringsplatserna och ICA erhållit Markparkeringarna på sätt som anges ovan ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga 8, ("Parkeringsutredningen"),**

25. att träffa bifogade exploateringsavtal, **bilaga 9** ("**Exploateringsavtalet**"),

26. att den enda ersättning som ICA ska utge till Kommunen är Ersättningen med undantag för vad som anges i Avtalet eller i Exploateringsavtalet,

27. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

28. att ICA äger disponera plan 1 och plan 2 i Parkeringshuset även om Lantmäteriet vid detta tillfälle inte bildat Officialservitutet, såvida övriga villkor enligt Avtalet rörande Parkeringshuset är uppfyllda, samt

29. att ICA inte ska begära ersättning för eventuell planskada.

3.
Kommunen garanterar;

a. att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,

b. att Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, samt

c. att ICA genom Officialservitutet och GA erhåller det antal parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov.

Om Kommunen inte fullföljer sina åtaganden enligt ovan, beroende på Kommunens beslut, äger Kommunen ingen rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10 och ICA äger rätt att fortsatt nyttja Området för parkering, varvid Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift och vilka villkor som ska gälla.

Om Kommunen, beroende på ICAs beslut, inte har möjlighet att fullfölja sina åtaganden enligt ovan, äger Kommunen dock rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10.

4.
ICA garanterar;

a. att ICA till Kommunen ska utge Ersättningen,

b. att ICA ska träffa Officialservitutet,

c. att ICA ska träffa Förvaltningsavtalet,

d. att ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. interimistiskt slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samt

e. att ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen.

Om ICA inte fullföljer sina åtaganden enligt punkter 4 a-d ovan, beroende på ICAs beslut, äger ICA ingen rätt att ha tillträde till Parkeringshuset och Kommunen har rätt att ta Området i anspråk för byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10.

5.
Kommunen och ICA är överens om:

a. att fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår

av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga 10 ("Skedesbilder parkering")**,

b. att ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt 5 a omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk,

c. att, under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt 5 a och b, löses utanför Kongahälla östra, samt

d. att ICA inte har rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga 10, Skedesbilder parkering.

6.
Enligt punkt 2.19 ovan ska ICA utge Ersättningen till Kommunen. Parterna är överens om hur lagstadgad mervärdesskatt ska hanteras. Ifall Skatteverket eller Skattenämnden efter prövning kommer till en annan slutsats och kostnad för mervärdesskatt, genom beslut från Skatteverket, uppstår hos någon av Parterna, är Parterna överens om att tillsammans pröva andra lösningar för upplåtelsen av parkeringsplatserna i Parkeringshuset. Under tiden som denna prövning pågår har ingendera parten rätt att ställa krav på den andra parten för ekonomisk ersättning med hänvisning till Avtalet.

7.
Denna förlikning med bilagor omfattar allt som mellan Parterna varit föremål för diskussion i målet i MÖD, i i tingsrätten, i Hovrättsmålet och i de diskussioner som förevarit mellan Parterna sedan domen i tingsrätten och domen i MÖD.

8.
Ingen av Parterna har något krav på den andre parten sedan respektive part fullgjort sina åtaganden i Avtalet.

9.
Genom underskrift av Avtalet bekräftar vi att Avtalet ska stadfästas genom dom och vardera part ska svara för sina rättegångskostnader.

Kungälv den 21/3 2016
Kungälvs kommun

Västerås den 18/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

Bilagor:

Bilaga 1	Området
Bilaga 2 a-b	Detaljplanen
Bilaga 3	Parkeringshuset
Bilaga 4 a-c	Skisser Parkeringshuset
Bilaga 5	Markparkeringsplatserna
Bilaga 6	Ersättningen
Bilaga 7	Förvaltningsavtalet
Bilaga 8	Parkeringsutredningen
Bilaga 9	Exploateringsavtalet
Bilaga 10	Skedesbilder parkering

Vi har tagit del av ovanstående och har såvitt avser formuleringar i punkt 5 a-d inget att erinra däremot.

Kungälv den 2016.
Kungälvs Livs AB

Kent Björk

Roger Hilmersson

Bilaga 2.2 - Exploateringsavtalet

EXPLOATERINGSAVTAL

mellan

KUNGÄLVS KOMMUN

och

ICA FASTIGHETER SVERIGE AB

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**") c/o ICA Fastigheter AB,

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"), 442 81 Kungälv,
träffas härmed följande

EXPLOATERINGSAVTAL

A. BAKGRUND

A 1.
ICA och Kommunen kallas nedan gemensamt för **"Parterna".**

A 2.
Förslag till detaljplan för östra delområdet av Kongahälla **("Kongahälla Östra")**, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga A2 a-b** ("**Detaljplanen**") har varit på utställning och kommer att tas upp för beslut om antagande, om inget oförutsett inträffar, i kommunfullmäktige i Kungälv senast den 1 juni 2016.

A 3.
Syftet med Detaljplanen är att möjliggöra fortsatt utveckling av Kungälvs nya centrala stadsdel Kongahälla som är belägen mellan E6 i väster och Uddevallavägen i öster ("**Kongahälla**"). Detaljplanen innebär en förtätning av och komplettering till befintligt handelsområde, med bostäder, verksamheter, offentliga gator och torg samt parkeringshus.

A 4.
Den föreslagna stadsstrukturen innebär att Kongahälla utvecklas som en förlängning av den befintliga bebyggelsen i Kungälvs centrum. Kongahälla Östra är också en viktig del för att sammankoppla den västra delen (som vann laga kraft 2013-12-05) av Kongahälla med befintlig stadskärna i Kungälv.

A 5.
ICA äger fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") och som innehåller en anläggning för handel ("**Handelsanläggningen**") och som är belägen inom det område som omfattas av Detaljplanen. Övriga fastighetsägare inom Kongahälla Östra är:

- City i Kungälv Fastighetsförvaltning KB, ägare till Kungälv Intendenten 2 och 3,
- Svenska McDonald's AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:22,
- ST1 i Sverige AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:21,

- Kommunen, ägare till fastigheterna Kungälv Gärdet 1:20, Gärdet 1:1, Intendenten 4 ("**Kommunfastigheterna**").

A 6.
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen Fastigheten till ICA.

A 7.
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga A7** ("**Området**").

A 8.
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

A 9.
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

A 10.
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

A 11.
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

A 12.
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen ("**MÖD**") genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

A 13.
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 ("**Hovrättsmålet**").

A 14.
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i Detaljplanen i enlighet med ett förlikningsavtal **("Förlikningsavtalet").**

A 15.
På delar av Kommunfastigheterna samt del av Fastigheten avser Kommunen på sätt och villkor som anges nedan uppföra ett parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga A15** ("**Parkeringshuset**").

Exploateringsavtalet syftar i huvudsak till:
a. att reglera marköverlåtelser,
b. att reglera villkoren för genomförandet av Detaljplanen,
c. att reglera den planerade byggnationen,
d. att reglera byggnation, servitut m m avseende Parkeringshuset.

B. DETALJPLAN

B 1. Plankostnad

B 1.1

Det antecknas att ICA på Fastigheten kommer att få ca *280* m^2 BTA tillkommande byggrätter.

B 1.2

ICA ska betala del av plankostnaden med sjuttiofem (75) kr per m^2 BTA beräknat på de tillkommande byggrätter som anges ovan, d v s 21 000 kr (280 x 75) (”**Plankostnaderna**”).

B 1.3

Plankostnaderna ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen efter det att Detaljplanen vunnit laga kraft.

B 2. Planavgift

När ICA har erlagt Plankostnaderna är ICA befriad från att betala planavgifter i samband med bygglov beviljas för åtgärder inom Fastigheten.

B 3. Planskada

ICA ska inte begära ersättning för eventuell planskada.

C. OFFICIALSERVITUT I PARKERINGSHUSET

C 1. Villkor

Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen till Detaljplanen tydligt anges:

- att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna samt

- att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

Därutöver är Kommunen och ICA överens om:

1. att Kommunen ska bygga Parkeringshuset, där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter lagakraftvunnen Detaljplan, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, för att vara färdigställt och där målsättningen är att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parke-

ringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga C 1.2 a, b och c ("Skisser Parkeringshuset"),** såvitt avser Parkeringshuset

3. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) våningar,

4. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

5. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet,("**Officialservitutet**"),

6. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

7. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

8. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser ("**Fastighetens parkeringsbehov**") fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på markparkeringsplatser enligt punkt D 2.1 nedan,

9. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga C 1.9** ("**Ersättningen**") och punkt 6 i Förlikningsavtalet,

10. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

11. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive rivningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

12. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om del-

ägarförvaltning, **bilaga C 1.12,** ("**Förvaltningsavtalet**") ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

13. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.12 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

D. MARKÖVERLÅTELSER OCH FASTIGHETSBILDNING

D 1. Marköverlåtelse

D 1.1
Parterna är överens om att fastighetsregleringar mellan ICA och Kommunen och fastigheten för det blivande Parkeringshuset ska ske på det sätt och till de ersättningar som framgår av bifogade sammanställning, **bilaga D 1.1a och b** ("**Fastighetsregleringarna**").

Parterna bekräftar att de kommer att acceptera de eventuella smärre justeringar som Lantmäteriet kan komma att föreslå.

D 1.2
Kommunen ansöker om Fastighetsregleringarna. ICA och Kommunen ska till lika delar dela på förrättningskostnaden.

D 1.3
Ersättningen enligt bilaga D 1.1b ska betalas inom en (1) månad efter det att Fastighetsregleringarna blivit registrerade hos Lantmäteriet.

D 2. Gemensamhetsanläggning för markparkeringsplatser

D.2.1
Kommunen ska anlägga markparkeringsplatser på plats, inklusive på mark under byggnad på kvarter 7, som framgår av planillustrationen bilaga **D 2.1**, ("**Markparkeringsplatserna**").

D 2.2
Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning ("**GA**") som ska förvaltas av en samfällighetsförening, som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna.

D 2.3
Ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna ska fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga D 2.3, ("Parkeringsutredningen")**

D 2.4
Syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir

D 2.5
Samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas

D 3. Ledningsrätt
Parterna är överens om att erforderliga ledningsrätter ska bildas i enlighet med Detaljplanen.

D 4. Servitut
Erforderliga servitut, bortsett från Officialservitutet, ska bildas i enlighet med Detaljplanen. Parterna ser f n att servitut ska bildas för att säkerställa allmänhetens rätt till gångtrafik under ICA´s planerade skärmtak. Servitutet ska vara till förmån för Kommunens fastighet Gärdet 1:20 och ska belasta fastigheten Intendenten 1.

E. ALLMÄNNA OCH GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR

E 1. Allmänna platser och Kommunens kvartersmark
E 1.1
Kommunen skall vara huvudman för allmän platsmark och kommunägd kvartersmark ("**Allmän platsmark**") inom Detaljplanen. Kommunen ansvarar för och bekostar utbyggnaden av alla anläggningar på Allmän platsmark inom Detaljplanen.

E 1.2
Det antecknas att inom området som omfattas av Detaljplanen finns f n ett torg (**"Evenemangstorget"**) vilket även ska finnas kvar enligt Detaljplanen. Genom den verksamhet som bedrivs i Handelsanläggningen är Kommunen medveten om och accepterar att det för ICAs vidkommande är mycket viktigt hur Evenemangstorget får användas/kommer att användas i framtiden i följd att Kommunen alltid ska involvera ICA, den som från tid till annan driver Handelsanläggningen och andra berörda fastighetsägare i arbetet med att närmare utforma förutsättningarna för användningen av Evenemangstorget.

Det antecknas särskilt att som exempel kan Evenemangstorget vid särskilda tillfällen användas för en konsert eller då ett lag/en idrottsman ska firas för en bragd. Ytan ska alltid vara framkomlig för leveranser till och från fastigheter som ligger i anslutning till Evenemangstorget.

E 1.3
Kommunen ska såvitt avser Allmän platsmark följa gestaltningsprinciperna i gestaltningsprogrammet, tillhörande Detaljplanen.

E 2. VA-anläggningar
Kommunen ansvarar för utbyggnad och skall vara huvudman för VA-anläggningar belägna inom Allmän platsmark. Anläggningsavgift, enligt vid tillfället gällande taxa, tas ut när förbindelsepunkt har ordnats och fastighetsägaren fått information om förbindelsepunktens läge.

E 3. Gata
Utbyggnad av gator inom området som omfattas av Detaljplanen ska ske i enlighet med bifogade skiss avseende gatuutformning Kongahälla östra daterad 2015-03-27, **bilaga 5** och den skiss som senare kan komma att tas fram. Det antecknas att om gatuutformning i nya skisser blir annorlunda än vad som framgår av bilaga 5 ska Kommunen och ICA uppnå consensus om ny utformning.

E 4. Parkering
E 4.1
All parkering inom Allmän platsmark eller kvartersmark som ägs av Kommunen ska anläggas och bekostas av Kommunen.

E 4.2
Syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir.

E 4.3
Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas.

E 5. Exploateringsbidrag
E 5.1
ICA ska erlägga enmiljon (1 000 000:-) kronor exklusive moms till Kommunen för breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrandsvägen ("**Exploateringsbidraget**").

E 5.2
Exploateringsbidraget ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen först efter det att Kommunen;
a. utfört breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrands-

vägen,
b. byggt Parkeringshuset, samt
c. byggt Markparkeringarna.

E 6. Gatukostnadsersättning

E 6.1
När ICA till alla delar fullgjort sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, är fastigheter tillhörande ICA inom avtalsområdet som omfattas av Detaljplanen befriade från att betala ersättning för gatukostnad i enlighet med Detaljplanen.

E 6.2
Friskrivningen gäller dock inte ersättning för arbeten på gata och allmän plats som i framtiden kan komma att belasta ICAs fastigheterna inom området som omfattas av Detaljplanen.

F. HUSBYGGNATION OCH ANLÄGGNINGAR INOM KVARTERSMARK

F 1. Husbyggnation

ICA ansvarar för att alla åtgärder inom Fastigheten kommer att följa gestaltningsprinciper som anges i Detaljplanen med bilagor.

F 2. Handelsanläggningen

F 2.1
ICA ska bygga om och bygga till Handelsanläggningen med nya entréer, varav en mot Evenemangstorget samt storefront och skärmtak i enlighet med Detaljplanen.

F 2.2
ICA utför och bekostar ombyggnad på Fastigheten av storefront, entréer, skärmtak och invändiga åtgärder.

F 3. Tidplan

F 3.1
Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk.
Målsättningen är dock att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits.

F 3.2
Byggande av kvarter 7 startar tidigast 60 månader efter att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset,

F 3.3
ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk och ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen..

F 4. Dagvatten
Kommunen bygger ut anläggningar för dagvatten fram till förbindelsepunkt.

F 5. Uppvärmning
Det antecknas att byggnaden på Intendenten är ansluten till befintligt fjärrvärmenät som ägs av Kungälv Energi.

F 6. Tillgänglighet under byggtiden
F 6.1
Fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga F 6.1 ("Skedesbilder parkering")**.

F 6.2
ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt F 6.1 omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk.

F 6.3
Under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt F 6.1 och F 6.2, löses utanför Kongahälla östra.

F 6.4
ICA har inte rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga F 6.1, Skedesbilder parkering

G. GENOMFÖRANDE

G 1. Organisation för genomförande

G 1.1

Parterna är överens om att skapa en projektgrupp gemensamt med de övriga fastighetsägare som äger fastigheter inom Kongahälla Östra för att genomföra Detaljplanen.

G 1.2

ICA står för egna kostnader för deltagande i projektgruppen samt för egna utredningar.

G 2. Tillgänglighet, säkerhet mm under utbyggnaden

Kommunen och ICA ska tillsammans ta fram en plan för att minimera de störningar som kommer att uppstå för ICA under genomförandet av Detaljplanen. Se punkt F 6 ovan.

G 3. Etableringsutrymme och upplag

Ifall ICA, när ombyggnation ska ske av byggnaden på Fastigheten, behöver etableringsutrymme utanför Fastigheten ska i förekommande fall tillstånd inhämtas från Kommunen och berörda fastighetsägare.

G 4. Skador på anläggningar

G 4.1

ICA ska vid ombyggnation på Fastigheten iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare ICA vid ombyggnation av Fastigheten att undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.2

Kommunen ska vid byggnation av Parkeringshuset iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare Kommunen vid byggnation av Parkeringshuset undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.3

ICA ska i förekommande fall kalla berörda till syn av befintliga gator och anläggningar före och efter genomförd byggnation.

G 4.4

Skador eller nedsmutsning som uppkommer på befintliga gator och anläggningar och som vållats av ICA återställas genom ICA:s försorg och på ICA:s bekostnad.

G 5. Grundförhållanden

Kommunen ikläder sig inte något ansvar för Fastighetens grundförhållanden. ICA erinras om att noga undersöka grundförhållandena innan byggnationen påbörjas.

G 6. Trafik

Se Skiss gatuutformning Kongahälla östra 2015-03-27, **bilaga G 6.**

G 7. Rivning/flytt av befintliga anläggningar/byggnader

G 7.1

Rivning eller flytt av befintliga kundvagnsgarage inom Detaljplanen utförs och bekostas av ICA.

G 7.2

Flyttning av befintliga skyltar samt nya skyltar på Fastigheten utförs och bekostas av ICA.

G 7.3

Flyttning av befintlig pylon inklusive befintliga skyltar utförs och bekostas av Kommunen.

Önskar ICA en ny skylt på pylonen, utförs och bekostas denna av ICA

G 7.4

Flyttning av tak, pump och databod tillhörande ST1 utförs av ST1.

G 7.5

Flyttning av återvinningsstation inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.6

Flyttning av snabbladdstation för El-bilar inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.7

Flyttning av transformatorstationer inom området som omfattas av Detaljplanen kommer Kommunen tillse att det utförs av och bekostas av Kungälv Energi

G 8. Markföroreningar

Kommunen har låtit genomföra markundersökningar inom området som omfattas av Detaljplanen och har därvid konstaterat att det inte finnas några markföroreningar. Om ytterligare markundersökningar och marksaneringar behövs inom Fastigheten för tillkommande mark, genomförs och bekostas dessa av ICA.

H. ÖVRIGT

H 1. Överlåtelseförbud

H 1.1

Exploateringsavtalet får inte helt eller delvis överlåtas på annan utan godkännande av Kommunen.

H 1.2

Om ICA säljer Fastigheten ska ett förbehåll göras i köpekontraktet att Exploateringsavtalet skall gälla även mot ny presumtiv köpare. Presumtiv köpare ska förbinda sig att göra motsvarande förbehåll vid en vidareförsäljning av Fastigheten innan Detaljplanens genomförandetid upphör.

H 2. Tvist

Tvist med anledning av Exploateringsavtalet ska avgöras i allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

H 3. Antagandet av Detaljplanen

Det antecknas att Kommunen uppgivit att enligt Kommunens tydligt klargjorda ambition ska förslaget avseende Detaljplanen lämnas in för antagande senast den 15 februari 2016 för att kunna tas upp i samhällsbyggnadsutskottet den 3 mars 2016. Om så sker kommer det vara möjligt för Kommunstyrelsen att pröva Detaljplanen vid sammanträdet den 23 mars 2016 och vara möjligt för Kommunfullmäktige att pröva Detaljplanen den 21 april 2016.

H 4. Exploateringsavtalets giltighet

Exploateringsavtalet är till alla delar giltigt under förutsättning att:

a) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet antages av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
b) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31, och
c) Exploateringsavtalet godkännes av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
d) Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31.

H 5. Återgång

Om Detaljplanen och Exploateringsavtalet inte skulle vinna laga kraft senast 2019-12-31 ska överläggningar upptas mellan Parterna beträffande projektets fortsatta handläggning.

H6. Tidigare avtal

Sedan Exploateringsavtalet vunnit laga kraft ersätter det, med avseende på dispositionsrätten till parkeringsplatser:

- köpeavtal tecknat 22 maj 1979,
- exploateringsavtal tecknat 1997.

Parterna bekräftar också att det inte finns några andra överenskommelser, skriftliga eller muntliga, rörande dispositionsrätten till parkeringsplatser för ICA eller Kungälvs Livs AB, som inte ersätts med Exploateringsavtalet.

Det antecknas särskilt att såvitt avser dispositionsrätten till parkeringsplatser fram till dess att Parkeringshuset och Markparkeringarna är färdigställda äger ICA i enlighet med punkt F6 ovan - även reglerat i Förlikningsavtalet - fri dispositionsrätt på de villkor som där anges.

Exploateringsavtalet har upprättats i tre likalydande exemplar. Parterna har tagit var sitt exemplar och det tredje bifogas ansökan om fastighetsbildning genom Kommunens försorg.

Kungälv den 11/7 2016
För KUNGÄLVS KOMMUN

Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordf.

Magnus Gyllestad

Västerås den 25/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

JAN-ANDERS BJÖRJESSON

Michael Johansson

Vi har tagit del av ovanstående och har inget att erinra däremot

Kungälv den 2016

Kungälvs Livs AB

Bilagor:

Bilaga A2 a-b	Detaljplanen
Bilaga A7	Området

Bilaga 2.9

Gestaltningsförslaget – utdrag ur Detaljplanen

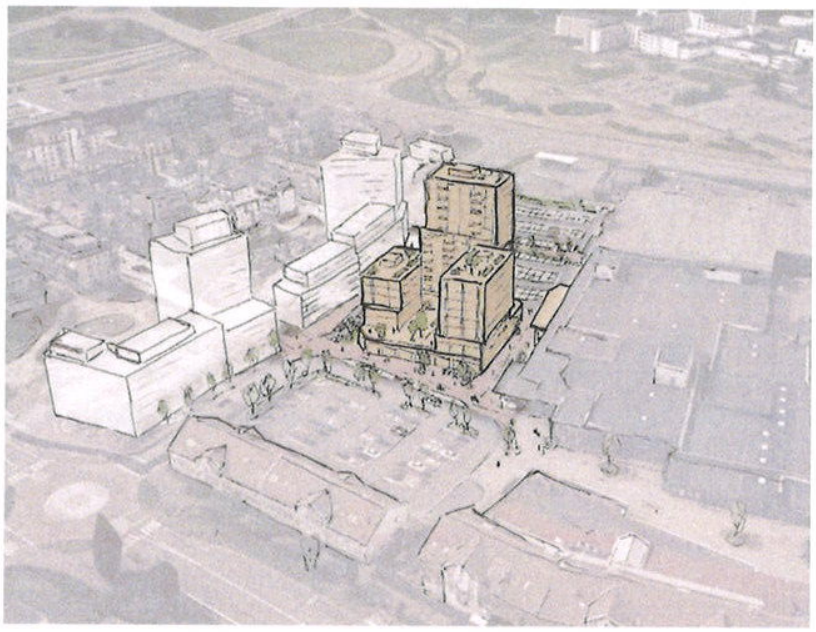

Bild 5. Illustration för planförslaget som visar en möjlig utformning för bebyggelse med max utnyttjad byggrätt. Kvarter 3,6 och 10 som är planlagda/under uppförande illustrerats i vitt väster om Kvarter 7.

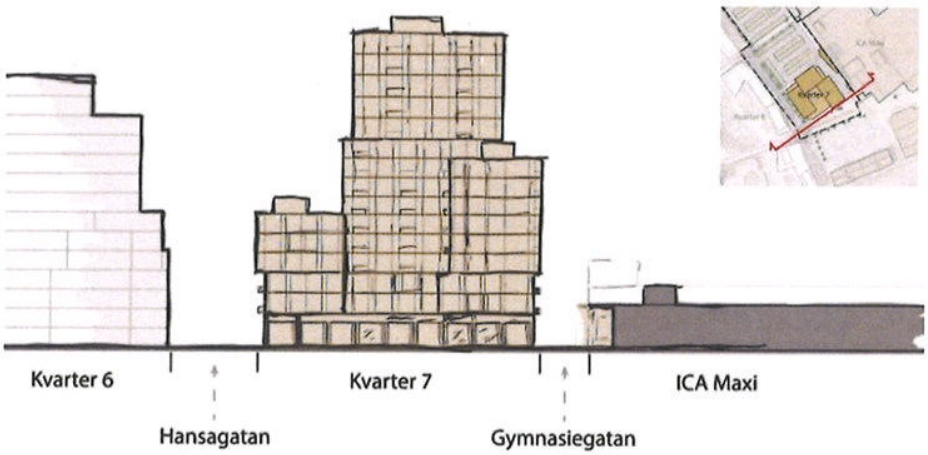

Fastighetsinformation

Bilaga 2.11

Utskriftsdatum: 2024-06-26

Kungälv Karolinen 1

Distrikt: Kungälv
Internnyckel: 140870003
Riksnyckel: 6b98aa72-47f9-53f8-e053-7e44ed8f43f7

Status: Levande
Ajourdatum IM: 2018-05-18
Ajourdatum FR: 2020-01-03
Aktualitetsdatum: 2024-06-19

Noteringar (kommunspecifika)

(Uppgifter saknas)

Adress

(Uppgifter saknas)

Areal

Totalt/Område	Landareal (Kvm)	Vattenareal (Kvm)	Totalareal (Kvm)
Totalt:	190	0	190
1	190	0	190

Koordinater

Område: 1

Koordinatpar	X-Koord	Y-Koord
Lokalt - SWEREF 99 12 00	6417278,7	148379,3
SWEREF 99 TM	6418729,6	320467,4
RT90 2,5 G Väst	6423093,5	1272651,1
Ajourhålles i:	SWEREF 99 TM	
Punkttyp:	Centralpunkt inom området	
Kvalitetsdatum:	0000-00-00	

Anmärkning

Lagfartsgruppinformation: KUNGÄLVS KOMMUN ENLIGT ANT 1979-02-14 592 OM DONATIONSJORDSAVTAL

Tomträttsinnehavare

(Uppgifter saknas)

Tidigare inskriven ägare

(Uppgifter saknas)

Inskrivningar

(Uppgifter saknas)

Inteckningar (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Anteckningar

(Uppgifter saknas)

Rättigheter

(Uppgifter saknas)

Planer, bestämmelser och fornlämningar

Detaljplan: FÖR KONGAHÄLLA ÖSTRA, GÄRDET 1:20, INTENDENTEN 1 M FL

Akt:	1482-P193 (DjVu)
Beslutsdatum:	2016-05-19
Laga kraft:	2016-07-14
Genomförandetid:	2016-07-15 till 2021-07-14
Senast ajourförd:	2022-04-28

Berör

Inom planområdet:

Gärdet 1:1 Kungälv
Gärdet 1:20 Kungälv
Gärdet 1:21 Kungälv
Gärdet 1:22 Kungälv
Intendenten 1 Kungälv
Intendenten 2 Kungälv
Intendenten 3 Kungälv
Intendenten 4 Kungälv
Karolinen 1 Kungälv
Komarken 1:1 Kungälv
Källan 1 Kungälv
Tveten 1:1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Annan myndighetsinformation

Akt:	1811 (DjVu)
Myndighet:	1482

Hänvisningar

Hänvisning	Akt	Beslutsdatum för hänvisat planbeslut
Ändrar	1482-P86/10 (DjVu)	1986-10-15
Ändrar	1482-P87/5 (DjVu)	1987-12-17
Ändrar	1482-P89/11 (DjVu)	1989-11-23
Ändrar	1482-P94/2 (DjVu)	1993-12-13
Upphäver	1482-P97/5 (DjVu)	1997-05-29
Ändrar	1482-P65 (DjVu)	2002-10-07
Ändrar	1482-P176 (DjVu)	2011-07-07
Ändrad av	1482-P2020/3 (DjVu)	2019-12-05

Kommunspecifika uppgifter

Plannummer
1811

Samfällighet/gemensamhetsanläggning

(Uppgifter saknas)

Samfällighetsförening (RiksSök)

(Uppgifter saknas)

Skattetal

(Uppgifter saknas)

Åtgärder

Datum	Akt	Egen aktbeteckning	Littera
2018-05-08	1482-2018/40 (DjVu)		
Åtgärder:	Avstyckning		

Gäller i fastighet

Karolinen 1 Kungälv
Vallgraven 1 Kungälv
Vassen 1 Kungälv

Avskild mark

(Uppgifter saknas)

Ursprung

Fastighet
Gärdet 1:20 Kungälv

Tomträttsupplåtelse

(Uppgifter saknas)

Tidigare beteckning

(Uppgifter saknas)

Avregistrerad till

(Uppgifter saknas)

Byggnader

(Uppgifter saknas)

Områden

Spatiala områden

Spatial områdestyp	Område	Beskrivning
Prognosområde	0105	Centrum
Planområde	140201398	1482-P193
Kommunområde	1482	KUNGÄLV
Spatialt NYKO 2-siffernivå	01	Kungälvs församling
Spatialt NYKO 4-siffernivå	0105	Centrum
Spatialt NYKO 6-siffernivå	010511	Intendenten
Demografiskt statistikområde	1482C1130	DeSO 1482C1130
Riskgruppsområde	1482C1130	1482C1130
Regionalt statistikområde	1482R004	Kungälv centrala
Tätortsområde	1482TC106	Kungälv
Verksamhetsområde vatten, spillvatten, dagvatten	18	KUNGÄLV
Kommundel	Kommundel Kungälv-Ytterby	01 07 09
Stadsdel	Kungälv	
Programområde	Program Kungälvs stad	
Skolområde	Skolområde V, C och Ö Kungälv	
Valdistrikt	Skälebräcke-Kongahälla-Trankärr	Kungälv 9
Hemtjänstområde	Västra centrum/Munkegärde	

Fiske

(Uppgifter saknas)

- - - Listan slut - - -

OPTIONSAVTAL

avseende

aktierna i

Klingson Fastighets AB

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**")

och

1. Sofie Klingberg, 871114-4801,
2. Johannes Larson, 770907-5571,

(1 – 2 gemensamt "**Optionsgivarna**")

har denna dag träffat följande

OPTIONSAVTAL
Call option

1 BAKGRUND

1.1 Optionsgivarna äger till lika delar såväl Klingson Livs AB 559234-5515, ("**Klingson Livs**") som Klingson Fastighets AB, 559458-7403 ("**Bolaget**").

1.2 Optionsgivarna äger vardera 50 % av aktierna i Bolaget, vilka är 1 000 till antalet ("**Aktierna**").

1.3 Aktiekapitalet i Bolaget är 25 000 kr.

1.4 Bolaget bildades den 23 november 2023.

1.5 Klingson Livs äger 99,8 % av aktierna i Kungälvs Livs AB, 556197-6365, ("**Driftsbolaget**");

1.6 Mellan Kommunen och ICA Fastigheter AB, 556033-8518, ("**ICA**") kom det i februari 2016 respektive i mars 2016 att träffas ett förlikningsavtal, ("**Förlikningsavtalet**").

1.7 När Förlikningsavtalet träffades ägde ICA fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") vilken är centralt moment i Förlikningsavtalet. Fastigheten ägs numera av Delcore Kungälv AB, 559402-3433.

1.8 Kommunen har tagit initiativ till att stänga de alltjämt öppna delarna av Förlikningsavtalet särskilt som dessa öppna delar på olika sätt utgör hinder och fördröjer Kommunens fortsatta planer avseende Kongahällaområdet varvid Kommunen framhållit vikten av att få till en ny detaljplan och i anledning härav i april 2024 sände ut samrådshandhandlingar för kvarter 7 (gemensamt kallad "**Detaljplanen**").

1.9 Kommunen, Driftsbolaget och Bolaget (gemensamt kallade "**Parterna**") har träffat bifogade fyra avtal, **bilaga 1 – 4,** som består av;

a. ett övergripande avtal;
b. ett köpekontrakt avseende ideell andel av fastigheten Kungälv Karolinen 1;
c. ett Fastighetsregleringsavtal; och
d. ett Klyvningsavtal

(a – d gemensamt "**Avtalspaketet**").

1.10 Genom Avtalspaketet kommer Bolaget bli ägare av en 3D-fastighet.

1.11 I varje separat avtal som omfattas av Avtalspaketet antecknas det följande; "*Oavsett det faktum att Huvudavtalet och Klingsonavtalen antas och vinner laga kraft eller ej är Parterna medvetna om och accepterar att Huvudavtalets och Klingsonavtalens giltighet är beroende av att Detaljplanen antas och vinner laga kraft senast 31 december 2026. Om så ej sker är, utan att någon part har ersättningsskyldighet till den andra parten, såväl Huvudavtalet som Klingsonavtalen en nullitet. För det fall Avtalet och Klingsonavtalen blir en nullitet fortsätter Förlikningsavtalet med bilagor att gälla på oförändrade villkor.*"

1.12 Genom att Parterna inser, även om det är högst osannolikt, att det finns ett hypotetiskt scenario att Kungälvs kommuns kommunfullmäktige antar/godkänner Avtalspaketet och Avtalspaketet således vinner laga kraft och villkoren angivna i Avtalspaket således kan fullgöras så blir hela Avtalspaketet ändå en nullitet om Detaljplanen, som omnämns i Avtalspaketet, aldrig vinner laga kraft.

1.13 För att hantera det scenario att Avtalspaketet vunnit laga kraft men, oavsett skäl, Detaljplanen (som i ett dylikt fall ska bygga på underlaget i samrådshandlingarna och som ska beakta vad som anges i Avtalspaketet) inte vinner laga kraft så är Optionsgivarna och Kommunen överens om att i ett dylikt fall ska Optionsgivarna inte indirekt via Bolaget äga del av fastigheten Kungälv Karolinen 1.

1.14 Då option på fast egendom inte är möjlig har Optionsgivarna och Kommunen blivit överens om att Kommunen har rätt att under de villkor som anges nedan i detta optionsavtal ("**Optionsavtalet**") förvärva Aktierna i Bolaget.

1.15 Skälet till varför Optionsgivarna ställer ut optionen till Kommunen beror på att enligt Avtalspaketet kommer Bolaget bli ägare av en 3D-fastighet vilket enbart ska hända om Detaljplanen antas och vinner laga kraft.

1.16 Mellan Optionsgivarna och Kommunen har med hänsyn till ovanstående överenskommits att Kommunen ska ha option på att i framtiden påkalla att Kommunen får förvärva Aktierna i Bolaget.

1.17 Syftet med Optionsavtalet är att reglera villkoren för Kommunens optionsrätt avseende Aktierna.

2 OPTIONEN (CALL OPTION)

2.1 Optionsgivarna förbinder sig härmed oåterkalleligen att på begäran av Kommunen till denne på nedan angivna villkor överlåta Aktierna i Bolaget.

3 VILLKOR FÖR UTNYTTJANDE AV OPTIONEN

3.1 Förutsättning för att Kommunen ska få påkalla att utnyttja optionen och således köpa Aktierna i Bolaget är

a. att Kungälvs kommuns kommunfullmäktige antagit/godkänt Avtalspaketet; och

b. att Avtalspaketet vunnit laga kraft och således kan fullgöras;

c. att Detaljplanen inte vinner laga kraft före den 31 december 2026, eller det senare datum som Optionsgivarna och Kommunen skriftligen blir överens om.

(a – c gemensamt "**Optionsvillkoren**").

3.2 Är Optionsvillkoren inte uppfyllda är optionen enligt Optionsavtalet en nullitet.

4 OPTIONSTID

4.1 Kommunen äger påkalla utnyttja Optionen, d.v.s. påkalla att få köpa Aktierna i Bolaget, under tiden den 1 januari 2027 – 30 juni 2027, ("**Optionstiden**").

4.2 Sker inte påkallelse under Optionstiden, och Optionsgivarna och Kommunen inte skriftligen förlängt Optionstiden, är optionsrätten enligt Optionsavtalet en nullitet.

4.3 För det fall påkallelse sker har Kommunen rättighet att förvärva Aktierna i Bolaget den vardag det månadsskifte som inträffar närmast efter det att trettio (30) dagar förflutit efter påkallelsen.

4.4 För det fall Kommunen påkallar utnyttjandet av optionen ska Optionsgivarna vara skyldiga att överlåta Aktierna i Bolaget i enlighet med villkoren specificerade nedan.

4.5 Optionsgivarna och Kommunen ska ingå och underteckna avtal avseende Aktierna i Bolaget i omedelbar anslutning till att Kommunen utövar sin optionsrätt. Utövandet sker genom påkallelsen. Om påkallelse sker ska enbart en avräkningsnota upprättas avseende överlåtelsen av Aktierna.

5 KÖPESKILLING

5.1 Optionsgivarna ska för det fall Kommunen påkallar utnyttjande av optionen överlåta Aktierna i Bolaget för en köpeskilling om tjugofemtusen (25 000) kr ("**Köpeskillingen**").

6 GARANTIER

6.1 Optionsgivarna garanterar;

a. att Bolaget per avtalsdagen inte bedrivit annan verksamhet än att underteckna avtal beskrivna i Avtalspaketet;

b. att Bolaget inte kommer att bedriva någon verksamhet eller teckna några avtal eller uppta några skulder av vad slag det vara må före det att Optionstiden löpt ut;

c. att Bolaget under hela tiden som Optionsgivarna ägt och kommer att äga Aktierna i Bolaget kommer Bolaget i rätt tid avge årsredovisning och annat till myndigheter;

d. att Bolaget inte har och inte heller före det att Optionstiden löpt ut kommer att ha några anställda;

e. att Optionsgivarna från Optionsavtalets tecknande fram till Optionstidens utgång äger Aktierna i Bolaget.

7 TVIST

7.1 Svensk lag ska tillämpas på Optionsavtalet.

7.2 Eventuell tvist ska avgöras av allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

Kungälv den 9/8 2024

Sofie Klingberg

Johannes Larson

Kungälv den 2024
Kungälvs kommun

Miguel Odhner

Haleh Lindqvist

EXPLOATERINGSAVTAL

mellan

KUNGÄLVS KOMMUN

och

ICA FASTIGHETER SVERIGE AB

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**") c/o ICA Fastigheter AB,

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"), 442 81 Kungälv,
träffas härmed följande

EXPLOATERINGSAVTAL

A. BAKGRUND

A 1.
ICA och Kommunen kallas nedan gemensamt för **"Parterna".**

A 2.
Förslag till detaljplan för östra delområdet av Kongahälla **("Kongahälla Östra")**, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga A2 a-b** ("**Detaljplanen**") har varit på utställning och kommer att tas upp för beslut om antagande, om inget oförutsett inträffar, i kommunfullmäktige i Kungälv senast den 1 juni 2016.

A 3.
Syftet med Detaljplanen är att möjliggöra fortsatt utveckling av Kungälvs nya centrala stadsdel Kongahälla som är belägen mellan E6 i väster och Uddevallavägen i öster ("**Kongahälla**"). Detaljplanen innebär en förtätning av och komplettering till befintligt handelsområde, med bostäder, verksamheter, offentliga gator och torg samt parkeringshus.

A 4.
Den föreslagna stadsstrukturen innebär att Kongahälla utvecklas som en förlängning av den befintliga bebyggelsen i Kungälvs centrum. Kongahälla Östra är också en viktig del för att sammankoppla den västra delen (som vann laga kraft 2013-12-05) av Kongahälla med befintlig stadskärna i Kungälv.

A 5.
ICA äger fastigheten Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**") och som innehåller en anläggning för handel ("**Handelsanläggningen**") och som är belägen inom det område som omfattas av Detaljplanen. Övriga fastighetsägare inom Kongahälla Östra är:

- City i Kungälv Fastighetsförvaltning KB, ägare till Kungälv Intendenten 2 och 3,
- Svenska McDonald's AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:22,
- ST1 i Sverige AB, ägare till fastigheten Gärdet 1:21,

- Kommunen, ägare till fastigheterna Kungälv Gärdet 1:20, Gärdet 1:1, Intendenten 4 ("**Kommunfastigheterna**").

A 6.
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen Fastigheten till ICA.

A 7.
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga A7** ("**Området**").

A 8.
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

A 9.
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

A 10.
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

A 11.
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

A 12.
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen ("**MÖD**") genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

A 13.
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 ("**Hovrättsmålet**").

A 14.
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i Detaljplanen i enlighet med ett förlikningsavtal **("Förlikningsavtalet").**

A 15.
På delar av Kommunfastigheterna samt del av Fastigheten avser Kommunen på sätt och villkor som anges nedan uppföra ett parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga A15** ("**Parkeringshuset**").

Exploateringsavtalet syftar i huvudsak till:
a. att reglera marköverlåtelser,
b. att reglera villkoren för genomförandet av Detaljplanen,
c. att reglera den planerade byggnationen,
d. att reglera byggnation, servitut m m avseende Parkeringshuset.

B. DETALJPLAN

B 1. Plankostnad

B 1.1
Det antecknas att ICA på Fastigheten kommer att få ca *280* m^2 BTA tillkommande byggrätter.

B 1.2
ICA ska betala del av plankostnaden med sjuttiofem (75) kr per m^2 BTA beräknat på de tillkommande byggrätter som anges ovan, d v s 21 000 kr (280 x 75) (”**Plankostnaderna**”).

B 1.3
Plankostnaderna ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen efter det att Detaljplanen vunnit laga kraft.

B 2. Planavgift

När ICA har erlagt Plankostnaderna är ICA befriad från att betala planavgifter i samband med bygglov beviljas för åtgärder inom Fastigheten.

B 3. Planskada

ICA ska inte begära ersättning för eventuell planskada.

C. OFFICIALSERVITUT I PARKERINGSHUSET

C 1. Villkor

Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen till Detaljplanen tydligt anges:

- att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna samt

- att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

Därutöver är Kommunen och ICA överens om:

1. att Kommunen ska bygga Parkeringshuset, där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter lagakraftvunnen Detaljplan, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, för att vara färdigställt och där målsättningen är att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parke-

ringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga C 1.2 a, b och c ("Skisser Parkeringshuset"),** såvitt avser Parkeringshuset

3. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) våningar,

4. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

5. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet,("**Officialservitutet**"),

6. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

7. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

8. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser ("**Fastighetens parkeringsbehov**") fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på markparkeringsplatser enligt punkt D 2.1 nedan,

9. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga C 1.9** ("**Ersättningen**") och punkt 6 i Förlikningsavtalet,

10. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

11. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive rivningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

12. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om del-

ägarförvaltning, **bilaga C 1.12,** ("**Förvaltningsavtalet**") ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

13. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.12 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

D. MARKÖVERLÅTELSER OCH FASTIGHETSBILDNING

D 1. Marköverlåtelse

D 1.1

Parterna är överens om att fastighetsregleringar mellan ICA och Kommunen och fastigheten för det blivande Parkeringshuset ska ske på det sätt och till de ersättningar som framgår av bifogade sammanställning, **bilaga D 1.1a och b** ("**Fastighetsregleringarna**").

Parterna bekräftar att de kommer att acceptera de eventuella smärre justeringar som Lantmäteriet kan komma att föreslå.

D 1.2

Kommunen ansöker om Fastighetsregleringarna. ICA och Kommunen ska till lika delar dela på förrättningskostnaden.

D 1.3

Ersättningen enligt bilaga D 1.1b ska betalas inom en (1) månad efter det att Fastighetsregleringarna blivit registrerade hos Lantmäteriet.

D 2. Gemensamhetsanläggning för markparkeringsplatser

D.2.1

Kommunen ska anlägga markparkeringsplatser på plats, inklusive på mark under byggnad på kvarter 7, som framgår av planillustrationen bilaga **D 2.1**, ("**Markparkeringsplatserna**").

D 2.2

Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning ("**GA**") som ska förvaltas av en samfällighetsförening, som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna.

D 2.3

Ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna ska fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga D 2.3, ("Parkeringsutredningen")**

D 2.4
Syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir

D 2.5
Samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas

D 3. Ledningsrätt
Parterna är överens om att erforderliga ledningsrätter ska bildas i enlighet med Detaljplanen.

D 4. Servitut
Erforderliga servitut, bortsett från Officialservitutet, ska bildas i enlighet med Detaljplanen. Parterna ser f n att servitut ska bildas för att säkerställa allmänhetens rätt till gångtrafik under ICA´s planerade skärmtak. Servitutet ska vara till förmån för Kommunens fastighet Gärdet 1:20 och ska belasta fastigheten Intendenten 1.

E. ALLMÄNNA OCH GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR

E 1. Allmänna platser och Kommunens kvartersmark
E 1.1
Kommunen skall vara huvudman för allmän platsmark och kommunägd kvartersmark (”**Allmän platsmark**”) inom Detaljplanen. Kommunen ansvarar för och bekostar utbyggnaden av alla anläggningar på Allmän platsmark inom Detaljplanen.

E 1.2
Det antecknas att inom området som omfattas av Detaljplanen finns f n ett torg **(”Evenemangstorget”**) vilket även ska finnas kvar enligt Detaljplanen. Genom den verksamhet som bedrivs i Handelsanläggningen är Kommunen medveten om och accepterar att det för ICAs vidkommande är mycket viktigt hur Evenemangstorget får användas/kommer att användas i framtiden i följd att Kommunen alltid ska involvera ICA, den som från tid till annan driver Handelsanläggningen och andra berörda fastighetsägare i arbetet med att närmare utforma förutsättningarna för användningen av Evenemangstorget.

Det antecknas särskilt att som exempel kan Evenemangstorget vid särskilda tillfällen användas för en konsert eller då ett lag/en idrottsman ska firas för en bragd. Ytan ska alltid vara framkomlig för leveranser till och från fastigheter som ligger i anslutning till Evenemangstorget.

E 1.3
Kommunen ska såvitt avser Allmän platsmark följa gestaltningsprinciperna i gestaltningsprogrammet, tillhörande Detaljplanen.

E 2. VA-anläggningar
Kommunen ansvarar för utbyggnad och skall vara huvudman för VA-anläggningar belägna inom Allmän platsmark. Anläggningsavgift, enligt vid tillfället gällande taxa, tas ut när förbindelsepunkt har ordnats och fastighetsägaren fått information om förbindelsepunktens läge.

E 3. Gata
Utbyggnad av gator inom området som omfattas av Detaljplanen ska ske i enlighet med bifogade skiss avseende gatuutformning Kongahälla östra daterad 2015-03-27, **bilaga 5** och den skiss som senare kan komma att tas fram. Det antecknas att om gatuutformning i nya skisser blir annorlunda än vad som framgår av bilaga 5 ska Kommunen och ICA uppnå consensus om ny utformning.

E 4. Parkering
E 4.1
All parkering inom Allmän platsmark eller kvartersmark som ägs av Kommunen ska anläggas och bekostas av Kommunen.

E 4.2
Syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir.

E 4.3
Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas.

E 5. Exploateringsbidrag
E 5.1
ICA ska erlägga enmiljon (1 000 000:-) kronor exklusive moms till Kommunen för breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrandsvägen ("**Exploateringsbidraget**").

E 5.2
Exploateringsbidraget ska, med betalningsvillkor 30 dagar netto, faktureras av Kommunen först efter det att Kommunen;
a. utfört breddning m.m. av utfart från nuvarande Gymnasiegatan till Marstrands-

vägen,
b. byggt Parkeringshuset, samt
c. byggt Markparkeringarna.

E 6. Gatukostnadsersättning

E 6.1
När ICA till alla delar fullgjort sina förpliktelser enligt Exploateringsavtalet, är fastigheter tillhörande ICA inom avtalsområdet som omfattas av Detaljplanen befriade från att betala ersättning för gatukostnad i enlighet med Detaljplanen.

E 6.2
Friskrivningen gäller dock inte ersättning för arbeten på gata och allmän plats som i framtiden kan komma att belasta ICAs fastigheterna inom området som omfattas av Detaljplanen.

F. HUSBYGGNATION OCH ANLÄGGNINGAR INOM KVARTERSMARK

F 1. Husbyggnation

ICA ansvarar för att alla åtgärder inom Fastigheten kommer att följa gestaltningsprinciper som anges i Detaljplanen med bilagor.

F 2. Handelsanläggningen

F 2.1
ICA ska bygga om och bygga till Handelsanläggningen med nya entréer, varav en mot Evenemangstorget samt storefront och skärmtak i enlighet med Detaljplanen.

F 2.2
ICA utför och bekostar ombyggnad på Fastigheten av storefront, entréer, skärmtak och invändiga åtgärder.

F 3. Tidplan

F 3.1
Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk.
Målsättningen är dock att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits.

F 3.2
Byggande av kvarter 7 startar tidigast 60 månader efter att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset,

F 3.3
ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk och ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen..

F 4. Dagvatten
Kommunen bygger ut anläggningar för dagvatten fram till förbindelsepunkt.

F 5. Uppvärmning
Det antecknas att byggnaden på Intendenten är ansluten till befintligt fjärrvärmenät som ägs av Kungälv Energi.

F 6. Tillgänglighet under byggtiden
F 6.1
Fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga F 6.1 ("Skedesbilder parkering")**.

F 6.2
ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt F 6.1 omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk.

F 6.3
Under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt F 6.1 och F 6.2, löses utanför Kongahälla östra.

F 6.4
ICA har inte rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga F 6.1, Skedesbilder parkering

G. GENOMFÖRANDE

G 1. Organisation för genomförande

G 1.1
Parterna är överens om att skapa en projektgrupp gemensamt med de övriga fastighetsägare som äger fastigheter inom Kongahälla Östra för att genomföra Detaljplanen.

G 1.2
ICA står för egna kostnader för deltagande i projektgruppen samt för egna utredningar.

G 2. Tillgänglighet, säkerhet mm under utbyggnaden

Kommunen och ICA ska tillsammans ta fram en plan för att minimera de störningar som kommer att uppstå för ICA under genomförandet av Detaljplanen. Se punkt F 6 ovan.

G 3. Etableringsutrymme och upplag

Ifall ICA, när ombyggnation ska ske av byggnaden på Fastigheten, behöver etableringsutrymme utanför Fastigheten ska i förekommande fall tillstånd inhämtas från Kommunen och berörda fastighetsägare.

G 4. Skador på anläggningar

G 4.1
ICA ska vid ombyggnation på Fastigheten iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare ICA vid ombyggnation av Fastigheten att undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.2
Kommunen ska vid byggnation av Parkeringshuset iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Det åligger vidare Kommunen vid byggnation av Parkeringshuset undvika lerspill eller annan nedsmutsning.

G 4.3
ICA ska i förekommande fall kalla berörda till syn av befintliga gator och anläggningar före och efter genomförd byggnation.

G 4.4
Skador eller nedsmutsning som uppkommer på befintliga gator och anläggningar och som vållats av ICA återställas genom ICA:s försorg och på ICA:s bekostnad.

G 5. Grundförhållanden

Kommunen ikläder sig inte något ansvar för Fastighetens grundförhållanden. ICA erinras om att noga undersöka grundförhållandena innan byggnationen påbörjas.

G 6. Trafik

Se Skiss gatuutformning Kongahälla östra 2015-03-27, **bilaga G 6.**

G 7. Rivning/flytt av befintliga anläggningar/byggnader

G 7.1
Rivning eller flytt av befintliga kundvagnsgarage inom Detaljplanen utförs och bekostas av ICA.

G 7.2
Flyttning av befintliga skyltar samt nya skyltar på Fastigheten utförs och bekostas av ICA.

G 7.3
Flyttning av befintlig pylon inklusive befintliga skyltar utförs och bekostas av Kommunen.

Önskar ICA en ny skylt på pylonen, utförs och bekostas denna av ICA

G 7.4
Flyttning av tak, pump och databod tillhörande ST1 utförs av ST1.

G 7.5
Flyttning av återvinningsstation inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.6
Flyttning av snabbladdstation för El-bilar inom området som omfattas av Detaljplanen utförs och bekostas av Kommunen.

G 7.7
Flyttning av transformatorstationer inom området som omfattas av Detaljplanen kommer Kommunen tillse att det utförs av och bekostas av Kungälv Energi

G 8. Markföroreningar

Kommunen har låtit genomföra markundersökningar inom området som omfattas av Detaljplanen och har därvid konstaterat att det inte finnas några markföroreningar. Om ytterligare markundersökningar och marksaneringar behövs inom Fastigheten för tillkommande mark, genomförs och bekostas dessa av ICA.

H. ÖVRIGT

H 1. Överlåtelseförbud

H 1.1

Exploateringsavtalet får inte helt eller delvis överlåtas på annan utan godkännande av Kommunen.

H 1.2

Om ICA säljer Fastigheten ska ett förbehåll göras i köpekontraktet att Exploateringsavtalet skall gälla även mot ny presumtiv köpare. Presumtiv köpare ska förbinda sig att göra motsvarande förbehåll vid en vidareförsäljning av Fastigheten innan Detaljplanens genomförandetid upphör.

H 2. Tvist

Tvist med anledning av Exploateringsavtalet ska avgöras i allmän domstol med Göteborgs tingsrätt som forum i första instans.

H 3. Antagandet av Detaljplanen

Det antecknas att Kommunen uppgivit att enligt Kommunens tydligt klargjorda ambition ska förslaget avseende Detaljplanen lämnas in för antagande senast den 15 februari 2016 för att kunna tas upp i samhällsbyggnadsutskottet den 3 mars 2016. Om så sker kommer det vara möjligt för Kommunstyrelsen att pröva Detaljplanen vid sammanträdet den 23 mars 2016 och vara möjligt för Kommunfullmäktige att pröva Detaljplanen den 21 april 2016.

H 4. Exploateringsavtalets giltighet

Exploateringsavtalet är till alla delar giltigt under förutsättning att:

a) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet antages av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
b) Detaljplanen som ligger till grund för Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31, och
c) Exploateringsavtalet godkännes av kommunfullmäktige i Kungälv genom beslut senast 2017-06-01, och
d) Exploateringsavtalet vinner laga kraft senast 2019-12-31.

H 5. Återgång

Om Detaljplanen och Exploateringsavtalet inte skulle vinna laga kraft senast 2019-12-31 ska överläggningar upptas mellan Parterna beträffande projektets fortsatta handläggning.

H6. Tidigare avtal

Sedan Exploateringsavtalet vunnit laga kraft ersätter det, med avseende på dispositionsrätten till parkeringsplatser:

- köpeavtal tecknat 22 maj 1979,
- exploateringsavtal tecknat 1997.

Parterna bekräftar också att det inte finns några andra överenskommelser, skriftliga eller muntliga, rörande dispositionsrätten till parkeringsplatser för ICA eller Kungälvs Livs AB, som inte ersätts med Exploateringsavtalet.

Det antecknas särskilt att såvitt avser dispositionsrätten till parkeringsplatser fram till dess att Parkeringshuset och Markparkeringarna är färdigställda äger ICA i enlighet med punkt F6 ovan - även reglerat i Förlikningsavtalet - fri dispositionsrätt på de villkor som där anges.

Exploateringsavtalet har upprättats i tre likalydande exemplar. Parterna har tagit var sitt exemplar och det tredje bifogas ansökan om fastighetsbildning genom Kommunens försorg.

Kungälv den 11/7 2016
För KUNGÄLVS KOMMUN

Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordf.

Magnus Gyllestad

Västerås den 25/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

JAN-ANDERS BÖRJESSON

Michael Johansson

Vi har tagit del av ovanstående och har inget att erinra däremot

Kungälv den 2016

Kungälvs Livs AB

Bilagor:

Bilaga A2 a-b	Detaljplanen
Bilaga A7	Området

Bilaga A 15	Parkeringshuset
Bilaga C 1.2 a, b och c	Skisser Parkeringshuset
Bilaga C 1.9	Ersättningen
Bilaga C 1.12	Förvaltningsavtalet
Bilaga D 1.1 a och b	Fastighetsregleringarna
Bilaga D 2.1	Markparkeringsplatserna
Bilaga D 2.3	Parkeringsutredningen
Bilaga F 6.1	Skedesbilder parkering
Bilaga G 6	Skiss gatuutformning Kongahälla östra 2015-03-27,

Mellan
ICA Fastigheter Sverige AB, 556033-8518, ("**ICA**")

och

Kungälvs kommun, 212000-1371, ("**Kommunen**"),
träffas härmed följande

FÖRLIKNINGSAVTAL

1. BAKGRUND

1.1
Genom ett köpekontrakt av den 22 maj 1979 överlät Kommunen till ICA, den del av Kommunens fastighet som idag är Kungälv Intendenten 1 ("**Fastigheten**").

1.2
Genom köpekontraktet och ett 1997 träffat exploateringsavtal kom Kommunen tillse att ICA kom att erhålla dispositionsrätten till parkeringsplatser. Senare har det blivit diskussion mellan Kommunen och ICA huruvida det totalt var frågan om 438 parkeringsplatser som ICA hävdar eller om det, som Kommunen hävdar, är frågan om 376 parkeringsplatser. Oavsett om ICAs disposition av parkeringsplatser omfattar 438 parkeringsplatser eller omfattar 376 parkeringsplatser är Kommunen och ICA överens om att dessa parkeringsplatser (gemensamt "**Parkeringsplatserna**") idag är belägna inom det område som är markerat med gul färg och rosa färg på bifogade karta, **bilaga 1** ("**Området**").

1.3
Den genomförda exploateringen av Fastigheten kom efter en tid att leda till ytterligare ökat behov av parkeringsplatser kring Fastigheten. Kommunen och Kungälvs Livs AB träffade då avtal om en tillfällig nyttjanderätt för Kungälvs Livs AB att för parkeringsändamål nyttja den del av fastigheten Kungälv Gärdet 1:1 som är belägen norr om Fastigheten.

1.4
Under 2008 började Kommunen arbeta med ett nytt planprogram för hela Kongahälla. Av planprogrammet framgick att Kommunen lade ut byggrätter för bostäder på Området, vilket enligt ICAs uppfattning omfattades av ICAs dispositionsrätt för parkeringsplatser och som enligt ICAs uppfattning inte fick tas i anspråk till annat än parkeringar. Kommunen å sin sida hävdade att Kommunen hade rätt att planlägga Området för bostäder om Kommunen samtidigt anvisade ICA annan mark för Parkeringsplatserna.

1.5
ICA och Kommunen kom inte överens om huruvida Kommunen hade rätt eller huruvida ICA hade rätt såvitt avser dispositionsrätten till Området. ICA överklagade Kommunens plan och ICA kom dessutom att väcka fastställelsetalan vid Göteborgs tingsrätt mot Kommunen. Tvisten i tingsrätten gällde ICAs yrkande om att Parkeringsplatserna var friköpta och inte fick flyttas mot Kommunens bestridande att Kommunen hade rätt att flytta Parkeringsplatserna till annat område.

1.6
ICAs väckta fastställelsetalan kom att avgöras av Göteborgs tingsrätt genom en dom den 6 december 2012. Genom domen kom tingsrätten i sitt domslut att ange att tingsrätten ogillade ICAs talan och angav samtidigt att tingsrätten avvisade den av Kommunen åberopade omständigheten att nyttjanderätterna enligt 1979 års köpeavtal och 1997 års exploateringsavtal har upphört.

1.7
Tvisten om nya detaljplaner för Kongahälla avgjordes av Mark-och Miljööverdomstolen (”**MÖD**”) genom en dom den 5 december 2013. Genom domen kom MÖD i sitt domslut ange att MÖD ändrade MMDs dom i den delen den avser detaljplan för Kongahälla Västra och angav vidare att MÖD fastställde MMDs dom såvitt avser Kongahälla Södra av innebörd att Kommunens beslut om ny detaljplan för Kongahälla Västra från den 7 juli 2011 skulle få genomföras och att Kommunens förslag på ny detaljplan för Kongahälla Södra inte skulle få genomföras.

1.8
ICA har till Hovrätten för Västra Sverige överklagat tingsrättens dom och yrkat att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, bifaller ICAs fastställelsetalan. Hovrättens mål har målnr T 1087/13 (”**Hovrättsmålet**”).

1.9
Kommunen har uppgivit att det för Kommunen är angeläget att inom rimlig tid genomföra hela utbyggnaden av Kongahälla på ett sätt att Kongahälla utvecklas till en levande stadsdel. Detta innebär bland annat en tydlig kvarterstruktur och att synliga markparkeringar så långt som möjligt tas bort.

ICA har uppgivit att det för ICA är angeläget att deras verksamhet får förutsättningar att leva vidare och utvecklas i den nya stadsmiljön och att deras kunder inom ramen för detta får så bra parkeringsmöjligheter som möjligt. ICA har också uppgivit att de har ett stort behov av fler parkeringsplatser än de har idag.

Även om Kommunen och ICA på sätt som framgår;
- av domen från MÖD,
- av domen från tingsrätten,
- av i skriftväxlingen i Hovrättsmålet,

är oeniga på många punkter föreligger nu enighet på vilka villkor Kommunen och ICA i förhållande till varandra ska fullgöra de åtaganden som kommer att fastställas i

kommande detaljplan för Kongahälla Östra, och där plankartan och illustrationskartan från den detaljplanen bifogas, **bilaga 2a – 2b**, (”**Detaljplanen**”).

Efter dessa förhandlingar är Kommunen och ICA nu överens om detta förlikningsavtal (”**Avtalet**”).

2.

Kommunen och ICA är genom denna förlikning överens om:

1. att Kommunen ska, sedan Detaljplanen vunnit laga kraft, bygga ett nytt parkeringshus på den plats som framgår av bifogade karta, **bilaga 3** (”**Parkeringshuset**”), där målsättningen är att byggnation av Parkeringshuset ska påbörjas snarast efter att Detaljplanen vunnit laga kraft, dock senast två (2) månader efter det att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, och att slutbesked erhålls senast inom arton (18) månader efter det att entreprenadarbetena avseende Parkeringshuset påbörjade, varmed med påbörjande avses när startbesked erhållits,

2. att Kommunen och ICA i samråd ska ta fram och bli överens om illustration, layout, budget m.m. med utförande i princip enligt tre preliminära skisser daterade 2015-08-13, **bilaga 4 a-c (”Skisser Parkeringshuset”),** såvitt avser Parkeringshuset,

3. att Parterna gemensamt ska ansöka om fastighetsbildning hos lantmäterimyndigheten så att marken, som ägs av Kommunen respektive av ICA där Kommunen ska bygga Parkeringshuset, avskiljs såsom egen fastighet,

4. att Parkeringshuset ska byggas med tre eller fyra (3 eller 4) plan inklusive markplan,

5. att om Parkeringshuset byggs i tre plan ska det konstruktionsmässigt vara förberett för att kunna byggas till fyra plan,

6. att Parkeringshusets första och andra plan (plan 1 - 2) genom officialservitut ska upplåtas till ICA av innebörd att Fastigheten ska vara härskande fastighet såvitt avser de två första planen i Parkeringshuset och Kommunens fastighet ska vara Tjänande fastighet, (”**Officialservitutet**”),

7. att syftet med de parkeringsplatser som ICA ska upplåta på plan 1 och 2 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar, med undantag av att personal anställd hos Kungälvs Livs AB ska äga rätt att efter att de erhållit parkeringskort kunna parkera längre tid än två (2) timmar, och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

8. att ICA äger rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringsplatserna på plan 1 och plan 2 längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

9. att ICA inte äger rätt att utestänga någon från att under ovan angivna villkor parkera i Parkeringshuset,

10. att Kommunen på plats som framgår av planillustrationen inklusive på plats på mark under byggnad på kvarter 7, **bilaga 5**, ska anlägga markparkeringsplatser (”**Markparkeringsplatserna**”),

11. att Fastigheten alltid ska äga rätt att totalt disponera ca 573 parkeringsplatser (”**Fastighetens parkeringsbehov**”) fördelade med ca 410 – 420 parkeringsplatser i Parkeringshusets plan 1 -2 och resterande på Markparkeringsplatserna,

12. att syftet med Markparkeringsplatserna är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

13. att syftet med parkeringsplatserna på Evenemangstorget söder om kvarter 7 är att de ska vara avgiftsfria och med en max parkeringstid om två (2) timmar och att Parterna i framtiden ska verka för att det så förblir,

14. att Markparkeringsplatserna ska ingå i en gemensamhetsanläggning (”**GA**”) som ska förvaltas av en samfällighetsförening,

15. att samfällighetsföreningen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar Markparkeringsplatserna längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

16. att Kommunen ska äga rätt att debitera felparkeringsavgift till de bilister som nyttjar parkeringen på Evenemangstorget längre än två (2) timmar eller vid överträdelse mot parkeringsbestämmelse som senare beslutas,

17. att Kommunen ska ansöka om förrättning avseende GA,

18. att Kommunen ska tillse att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges;

    - att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,
    - att påbörjande av byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10 inte kommer att ske förrän slutbesked utfärdats för Parkeringshuset, såvida detta inte beror på ICAs beslut enligt punkt 4, sista stycket,

19. att ICA för Officialservitutet till Kommunen ska utge en engångsersättning som beräknas enligt bifogade beräkningsmodell, **bilaga 6** (”**Ersättningen**”)

20. att Kommunen och ICA ska vara överens om budget för Parkeringshuset respektive budget för att flytta McDonalds till en ny restaurangbyggnad inklusive riv-

ningen av McDonalds befintliga byggnad innan Kommunen respektive McDonalds tecknar exploateringsavtal och entreprenadavtal för Parkeringshuset och McDonalds nya restaurangbyggnad,

21. att det ska bildas en gemensamhetsanläggning som genom delägarförvaltning på det sätt och med den gränsdragning som beskrivs i bifogade avtal om delägarförvaltning, **bilaga 7,** (”**Förvaltningsavtalet**”) ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset,

22. att det ska bildas en samfällighetsförening som ska ansvara för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna,

23. att sedan Kommunen uppfört Parkeringshuset, ICA tagit Officialservitutet i anspråk och gemensamhetsanläggningen enligt punkt 2.21 bildats, ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Parkeringshuset i huvudsak fördelas mellan Kommunen och ICA enligt Förvaltningsavtalet,

24. att sedan Kommunen uppfört Markparkeringsplatserna och ICA erhållit Markparkeringarna på sätt som anges ovan ska ansvar för drift, underhåll och ändring av Markparkeringsplatserna fördelas mellan berörda fastigheter Intendenten 1, Intendenten 2 och 3 samt Gärdet 1:22, utifrån fördelning av antalet parkeringsplatser inom området som omfattas av Markparkeringsplatserna enligt **bilaga 8, (”Parkeringsutredningen”),**

25. att träffa bifogade exploateringsavtal, **bilaga 9** (”**Exploateringsavtalet**”),

26. att den enda ersättning som ICA ska utge till Kommunen är Ersättningen med undantag för vad som anges i Avtalet eller i Exploateringsavtalet,

27. att ICA ska utge Ersättningen till Kommunen efter det att slutbesked utfärdats för Parkeringshuset mot faktura från Kommunen med betalningsvillkor 30 dagar,

28. att ICA äger disponera plan 1 och plan 2 i Parkeringshuset även om Lantmäteriet vid detta tillfälle inte bildat Officialservitutet, såvida övriga villkor enligt Avtalet rörande Parkeringshuset är uppfyllda, samt

29. att ICA inte ska begära ersättning för eventuell planskada.

3.
Kommunen garanterar;

a. att det i plan- och genomförandebeskrivningen tydligt anges att Fastighetens parkeringsbehov tillgodoses genom att Kommunen upplåter plan 1 och 2 i Parkeringshuset och Markparkeringarna,

b. att Parkeringshuset ska vara klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tjugofyra (24) månader efter att den nya McDonalds-restaurangen tagits i bruk, samt

c. att ICA genom Officialservitutet och GA erhåller det antal parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov.

Om Kommunen inte fullföljer sina åtaganden enligt ovan, beroende på Kommunens beslut, äger Kommunen ingen rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10 och ICA äger rätt att fortsatt nyttja Området för parkering, varvid Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift och vilka villkor som ska gälla.

Om Kommunen, beroende på ICAs beslut, inte har möjlighet att fullfölja sina åtaganden enligt ovan, äger Kommunen dock rätt att ta Området i anspråk för byggande av kvarter 3, 6, 7 och 10.

4.
ICA garanterar;

a. att ICA till Kommunen ska utge Ersättningen,

b. att ICA ska träffa Officialservitutet,

c. att ICA ska träffa Förvaltningsavtalet,

d. att ICA ska bygga två nya entréer, skärmtak m.m. för Handelsanläggningen, varav den norra delen ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. interimistiskt slutbesked utfärdat, samtidigt som Parkeringshuset är klart att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, samt

e. att ny entré, skärmtak m.m. i den södra delen av Handelsanläggningen, ska vara klara att tas i bruk, d.v.s. slutbesked utfärdat, ca tre (3) månader efter motsvarande för den norra delen.

Om ICA inte fullföljer sina åtaganden enligt punkter 4 a-d ovan, beroende på ICAs beslut, äger ICA ingen rätt att ha tillträde till Parkeringshuset och Kommunen har rätt att ta Området i anspråk för byggnation av kvarter 3, 6, 7 och 10.

5.
Kommunen och ICA är överens om:

a. att fram till dess att Kommunen genom byggnation av Parkeringshuset och genom byggnation av Markparkeringarna färdigställt de parkeringsplatser som omfattas av Fastighetens parkeringsbehov äger ICA, för kundparkering och i mån av plats även för Kungälvs Livs ABs personal, tillsammans med övriga berörda fastighetsägare disponera parkeringsplatser inom Kongahälla Östra, som framgår

av bifogade Prognos över projektets påverkan på parkeringsplatser vid ICA med flera, **bilaga 10 (”Skedesbilder parkering”)**,

b. att ICA äger rätt att utan ersättning disponera i punkt 5 a omnämnda markparkeringar inom Kongahälla östra fram till dess Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk, dock längst till den 31 januari 2020, varefter Kommunen och ICA ska uppta diskussion om vilken avgift det ska vara fram till dess att Markparkeringarna är färdiga att tas i bruk,

c. att, under tiden som Kommunen genomför utbyggnaden inom Kongahälla östra, Kommunen tillsammans med ICA och övriga berörda fastighetsägare ska verka för att personalparkeringar, som inte kan lösas inom Kongahälla östra enligt ovan punkt 5 a och b, löses utanför Kongahälla östra, samt

d. att ICA inte har rätt att begära ersättning för intrång och störningar så länge som genomförandet av utbyggnaden inom Kongahälla östra ligger inom ramen för bilaga 10, Skedesbilder parkering.

6.
Enligt punkt 2.19 ovan ska ICA utge Ersättningen till Kommunen. Parterna är överens om hur lagstadgad mervärdesskatt ska hanteras. Ifall Skatteverket eller Skattenämnden efter prövning kommer till en annan slutsats och kostnad för mervärdesskatt, genom beslut från Skatteverket, uppstår hos någon av Parterna, är Parterna överens om att tillsammans pröva andra lösningar för upplåtelsen av parkeringsplatserna i Parkeringshuset. Under tiden som denna prövning pågår har ingendera parten rätt att ställa krav på den andra parten för ekonomisk ersättning med hänvisning till Avtalet.

7.
Denna förlikning med bilagor omfattar allt som mellan Parterna varit föremål för diskussion i målet i MÖD, i i tingsrätten, i Hovrättsmålet och i de diskussioner som förevarit mellan Parterna sedan domen i tingsrätten och domen i MÖD.

8.
Ingen av Parterna har något krav på den andre parten sedan respektive part fullgjort sina åtaganden i Avtalet.

9.
Genom underskrift av Avtalet bekräftar vi att Avtalet ska stadfästas genom dom och vardera part ska svara för sina rättegångskostnader.

Kungälv den 21/3 2016
Kungälvs kommun

Västerås den 18/2 2016
ICA Fastigheter Sverige AB

Jan Oldebring

Liv Forhaug

Bilagor:

Bilaga 1	Området
Bilaga 2 a-b	Detaljplanen
Bilaga 3	Parkeringshuset
Bilaga 4 a-c	Skisser Parkeringshuset
Bilaga 5	Markparkeringsplatserna
Bilaga 6	Ersättningen
Bilaga 7	Förvaltningsavtalet
Bilaga 8	Parkeringsutredningen
Bilaga 9	Exploateringsavtalet
Bilaga 10	Skedesbilder parkering

Vi har tagit del av ovanstående och har såvitt avser formuleringar i punkt 5 a-d inget att erinra däremot.

Kungälv den 2016.
Kungälvs Livs AB

Kent Björk

Roger Hilmersson

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	1 (3)

Org.nummer:	556033-8518
Firma:	ICA Fastigheter Sverige Aktiebolag
Adress:	
	721 84 VÄSTERÅS
Säte:	Västmanlands län, Västerås kommun
Registreringslän:	
Anmärkning:	

Detta är ett privat aktiebolag.

BILDAT DATUM
1934-12-17

SAMMANSTÄLLNING AV AKTIEKAPITAL

Aktiekapital....: 10.000.000 SEK
Lägst: 10.000.000 SEK
Högst: 40.000.000 SEK

Antal aktier....: 20.000
Lägst: 20.000
Högst: 80.000

FÖRDELNING AV UTGIVNA AKTIER
Aktieslag: PREF
Antal....: 0
Röstvärde: 1/10

Aktieslag: STAM
Antal....: 20.000
Röstvärde: 1

Aktier ska kunna ges ut i två slag: stamaktier och preferens-aktier. Stamaktier får ges ut till ett antal motsvarande det högsta antal aktier som kan ges ut enligt denna bolagsordning. Preferensaktier får ges ut till ett antal som vid var tid motsvarar högst 33 procent av totalt antal aktier.

STYRELSELEDAMOT, ORDFÖRANDE
700511-0221 Boberg, Lena Therese, Bockstigen 3, 183 57 TÄBY

STYRELSELEDAMÖTER
700110-4616 Anderson, Hans Peter, Spelmansvägen 6 B, 192 51 SOLLENTUNA

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	2 (3)

530316-8552 Burman, Sven Göran Daniel, Väntvägen 13, 913 42 OBBOLA
TYP: Arbetstagarrepresentant
700730-4863 Isaksson Forhaug, Liv Eva Violet, Riddarvägen 42,
181 32 LIDINGÖ
650427-4892 Johansson, Björn Ragnar Lennart, Helgonagatan 55,
442 41 KUNGÄLV
TYP: Arbetstagarrepresentant
610118-0112 Oldebring, Jan Owe Bengt, Tallhöjdsvägen 6 B,
152 41 SÖDERTÄLJE

STYRELSESUPPLEANTER
780622-6978 Hietala, Pär Anders Fredrik, Holmstens väg 1,
725 96 VÄSTERÅS
TYP: Arbetstagarrepresentant
791210-0695 Khan, Muzaffar Shahri Ahmad, Görarpsvägen 161,
255 92 HELSINGBORG
TYP: Arbetstagarrepresentant

EXTERN VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR
650427-4074 Johansson, Johan Tommie Michael, Arosvägen 24,
722 17 VÄSTERÅS

REVISOR(ER)
556053-5873 Ernst & Young Aktiebolag, Box 7850, 103 99 STOCKHOLM
Representeras av: 711024-0251

HUVUDANSVARIG REVISOR
711024-0251 Hävrén, Conny Fredric, Byleslingan 18, 186 52 VALLENTUNA

FIRMATECKNING
Firman tecknas av styrelsen
Firman tecknas två i förening av
Boberg, Lena Therese
Isaksson Forhaug, Liv Eva Violet
Oldebring, Jan Owe Bengt
Dessutom har verkställande direktören rätt att teckna firman beträffande löpande förvaltningsåtgärder

VAKANS
Då styrelsen ska bestå av 5 ledamöter och 0 suppleanter är styrelsen inte fulltalig.

FÖRESKRIFT OM ANTAL STYRELSELEDAMÖTER/STYRELSESUPPLEANTER
Styrelsen skall bestå av lägst 3 och högst 7 ledamöter med högst 7 suppleanter.

BOLAGSORDNING
Datum för senaste ändringen: 2013-12-05

Bolagsverket

e-REGISTRERINGSBEVIS
AKTIEBOLAG

Organisationsnummer	
556033-8518	
Objektets registreringsdatum	Nuvarande firmas registreringsdatum
1935-02-13	2004-11-30
Dokumentet skapat	Sida
2016-02-19 16:38	3 (3)

FÖRBEHÅLL/AVVIKELSER/VILLKOR I BOLAGSORDNINGEN
Hembudsförbehåll
Avstämningsförbehåll, gäller från och med 2013-11-20
Bolagsordningen innehåller förbehåll om minskning av aktiekapitalet.

VERKSAMHET
Bolaget ska ha till föremål för sin verksamhet att direkt eller indirekt förvärva, uppföra, äga och förvalta fast egendom samt förvärva och förvalta värdepapper och hyresrätter och driva därmed förenlig verksamhet.

RÄKENSKAPSÅR
0101 - 1231

KALLELSE
Kallelse sker genom brev.

FIRMAHISTORIK
1990-04-24 ICA Fastighets Aktiebolag
1935-02-13 Hakonbolaget Aktiebolag

****Registreringsbeviset är utfärdat av Bolagsverket****

Bolagsverket
851 81 Sundsvall
0771-670 670
bolagsverket@bolagsverket.se
www.bolagsverket.se

KUNGÄLVS KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Fredrik Horn, Sara Höghäll

2024-07-12

ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, fördjupad förstudie och huvudstudie- bidragsansökan och huvudmannaskap

(Dnr KS2024/1453-1)

Sammanfattning

Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden styrs av Miljöbalken och miljökvalitetsmålen beslutade av riksdagen. Sverige har idag nära 90 000 identifierade förorenade områden, ofta med oklara ansvarsförhållanden. Naturvårdsverket har genom regleringsbrev för 2024 budgeterat statliga medel för att avhjälpa föroreningsskador med oklart ansvar för kommande generationer.

Miljöbalken bygger på principen att förorenaren betalar, men statliga medel kan sökas om ansvarig part saknas. Länsstyrelsen kan överlämna medel till en kommun eller annan myndighet som huvudman för avhjälpandet, vilket kräver dennes medgivande. Huvudmannen ska följa Naturvårdsverkets kvalitetsmanual för statligt finansierat avhjälpandearbete. Detta syftar till att säkerställa kvalitet och hållbarhet i arbetet.

Ansvarsutredningar rörande ABC-fabrikerna har inte fastställt ansvar för fortsatta undersökningar eller avhjälpande. Länsstyrelsen anser dock området angeläget att åtgärda och föreslår Kungälvs kommun som huvudman för att söka statliga medel enligt bidragsförordningen (2004:100).

Kungälv har miljömässiga spår från industrihistoria och ABC-fabrikerna, som var aktiva fram till 1976. Efter nedläggningen blev marken förorenad, särskilt med klorerade lösningsmedel och cyanid. 2008 klassades marken som måttligt förorenad, men 2014 omklassades den till hög risk (2) enligt MIFO-systemet (Metodik för Inventering av Förorenade Områden) på grund av nya uppgifter. Kommunen detaljplanerade fastigheten 1982 och sedan dess har mer än tio år förflutit varför preskriptionslagen undantar kommunen från presumtiv ansvar för eventuellt felaktigt fastställd detaljplan och bygglov.

Länsstyrelsen i rollen som tillsynsmyndighet förelade fastighetsägaren HSB att undersöka föroreningsgraden. Undersökningen från 2023 påvisade diffusa föroreningar, med ett sannolikt källområde under fastighetens garage. Föroreningarna utgör ingen direkt hälsorisk nu, men framtida risker finns om förhållandena förändras. Ett kontrollprogram för övervakning av inomhusmiljön tas nu fram av HSB och kommunens miljöenhet har rollen som tillsynsmyndighet.

De aktuella föroreningarna kan spridas genom mark och grundvatten, vilket påverkar centrala Kungälv. Spridning från ABC-fabrikerna och tidigare kemtvättar är troliga orsaker. Föroreningarna orsakar bland annat merkostnader i fastighetsutvecklingsprojekt och detaljplanering.

Kommunens miljö- och byggnadsnämnd samt Länsstyrelsen har tillsynsansvar för förorenade objekt. Kommunens miljöenhet ska årligen kräva miljötekniska undersökningar eller saneringar från minst två verksamheter fram till 2025. Tillsynsarbetet är resurskrävande och finansieringsfrågor kan försvåra åtgärder. Naturvårdsverket fördelar statlig finansiering baserat på nationella prioriteringar och lokala behov.

Länsstyrelsen föreslår Kungälvs kommun att anta huvudmannaskap för avhjälpande av ABC-fabrikerna och söka statliga medel senast den 15 september 2024. Kommunalt huvudmannaskap ses som avgörande för att hantera föroreningsskadan över huvud taget. Utan kommunalt huvudmannaskap kommer arbetet avstanna utan ytterligare åtgärder då objektet inte kvalificerar sig för huvudmannaskap i statlig regi.

Förvaltningen bedömer att ABC-fabrikerna utgör en av kommunens allvarligaste miljöskador och att kommunen bör ta huvudmannaskapet för fortsatta utredningar och åtgärder då ansvar inte kan utkrävas mot någon annan part.

Förslag till beslut

1. Kungälvs kommun ansöker om statliga medel för fortsatta miljötekniska markundersökningar för ABC-fabrikerna omfattande fastigheterna Sadelmakaren 1, Sadelmakaren 8 och 9 samt Fontin 1:16 och 1:1.

2. Förutsatt att statlig finansiering beviljas, antar Kungälvs kommun rollen som huvudman för fortsatta miljötekniska markundersökningar av ABC-fabrikerna omfattande fördjupad förstudie samt huvudstudie. Kommunstyrelsen delegerar till sektorchef att företräda kommunen som huvudman i frågeställningar relaterade till ärendet.

3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Juridisk bedömning

Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av föroreningsskadade områden styrs framför allt av Miljöbalken och miljökvalitetsmålen som riksdagen beslutat om. I Sverige finns idag närmare 90 000 identifierade områden förorenade av miljögifter varav många med oklara ansvarsförhållanden. Genom Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2024 (anslagspost 1:4) har statliga medel budgeterats i syfte att bidra till avhjälpandet av föroreningsskador till nästa generation.

> Med *föroreningsskada* avses enligt 10 kap. 1 § Miljöbalken, en miljöskada som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Naturvårdsverket har tagit fram en Nationell plan för saneringsanslaget som vägledning för att statligt finansierade åtgärder ska genomföras vid de mest prioriterade förorenade områdena i landet. Den nationella planen är styrande för hur Naturvårdsverket beslutar om statsbidrag respektive beviljar medel till statligt stöd, samt vägledande för länsstyrelser som söker statsbidrag och medel till statligt stöd. Nationella planen är upprättad enligt 1 c § bidragsförordningen (SFS 2004:100).

Det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan genomföras antingen i form av statsbidrag enligt:

- Förordning (SFS 2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador (bidragsförordningen)

eller som statligt stöd enligt:

- Förordning (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador (stödförordningen).

Statsbidrag kan omfatta hela avhjälpandeprocessen medan statligt stöd är begränsat till efterbehandlingsfasen av avhjälpandeprocessen. Övervägandet om vilken förordning som är tillämpbar i respektive ansökan om medel fastställs av Länsstyrelsen vid ansökningstillfället.

> *Avhjälpande* omfattar allt från utredning vidare till efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningsskada eller en allvarlig miljöskada. I åtgärd ingår även uppföljning och utvärdering av den genomförda efterbehandlingen eller avhjälpandet.
>
> *Efterbehandling* är begränsat till att endast omfatta åtgärdsskedet av avhjälpandet. I praktiken handlar det om de åtgärder som syftar till att ta hand om de föroreningar som finns på en specifik plats. Statligt stöd enligt förordning (SFS 2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador (stödförordningen) är begränsat till efterbehandlingsprocessen av avhjälpandefasen.

Miljöbalkens regler om förorenade områden bygger på principen att förorenaren betalar (2 kap. 1§) men när ingen ansvarig finns kvar att rikta krav mot kan statliga medel för efterbehandling sökas. För att kunna söka och få medel för undersökningar eller saneringsåtgärder från Naturvårdsverket måste det finnas någon som tar på sig att genomföra dessa. Länsstyrelsen får besluta att överlämna medel till en kommun eller annan myndighet som då betecknas huvudman för avhjälpandet. Huvudmannens ansvar och åtaganden regleras i bidragsförordningen (2004:100) och stödförordningen (2022:98). Huvudmannen är en juridisk person och Länsstyrelsens beslut om att utse en kommun till huvudman kan inte göras utan dennes medgivande vid varje bidragsansökningstillfälle. Den blivande kommunala huvudmannen förankrar vanligtvis saken politiskt och Länsstyrelsen fattar beslut om huvudmannaskapet i samband med, men innan en ansökan om statliga medel görs.

De ansvarsutredningar som utförts rörande ABC-fabrikernas verksamhet har hittills inte kunnat fastställa att någon part är ansvarig för fortsatta undersökningar av föroreningssituationen eller eventuell efterbehandling. Ansvarssituationen är central då stöd endast får ges om ansvar inte kan utkrävas enligt såväl 3 § bidragsförordningen (2004:100) som stödförordningens (2022:98) 10 §. Ansvar för förorenade områden regleras övergripande i 10 kap. Miljöbalken.

Samtidigt som något ansvar inte kan utkrävas för fortsatta undersökningar av ABC-fabrikerna pekar Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet ut objektet som angeläget att åtgärda för att möta Miljöbalkens krav och miljökvalitetsmålen. Situationen föranleder Länsstyrelsen att vända sig till Kungälvs kommun för att axla rollen som huvudman och söka statliga medel för det fortsatta arbetet. Huvudmannaskapet är ett frivilligt åtagande som kan antas av en kommun eller statlig myndighet så som Länsstyrelsen eller SGU. Länsstyrelsen och SGU antar huvudmannaskap i svåra föroreningssituationer eller då förhållandena inom kommunen är mycket komplexa. ABC-fabrikerna kvalificerar sig inte för statligt huvudmannaskap. Om kommunen beslutar sig för att inte anta rollen som huvudman kommer arbetet med ABC-fabrikerna att stanna upp utan vidare åtgärd.

I fallet med ABC-fabrikerna är det i detta skede aktuellt att söka statliga medel med stöd av bidragsförordningen (2004:100). Arbetet innebär i första hand miljötekniska markundersökningar i vad som betecknas fördjupad förstudie samt senare även huvudstudie. Inför en eventuell efterbehandlingsfas (sanering) behöver nya överväganden om fortsatt arbete, huvudmannaskap och statliga bidragsmedel göras. Detta utgör en eventuell senare aktivitet som inte innefattas av detta ärende och inte innefattas av detta ärendes fråga om huvudmannaskap.

Huvudmannaskapet innebär ett ansvarsfullt och långtgående frivilligt åtagande av det övergripande ansvaret för ett avhjälpandeprojekt. Naturvårdsverkets *Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador* syftar till att ge vägledning i det statligt finansierade avhjälpandearbetet. Det övergripande målet är att kvalitetsmanualen ska utgöra basen för ett kvalitetssäkert och hållbart statligt avhjälpandearbete. Kommunen har som huvudman att förhålla sig till kvalitetsmanualen för att fullgöra sin uppgift och uppnå de krav i arbetet som huvudmannaskapet innebär.

Verksamhetsutövare och fastighetsägares ansvar
Det juridiska ansvaret som följer av (Miljöbalken 10 kap. 2, 3 §§) gör gällande att en verksamhetsutövare i första hand ansvarar för avhjälpande av en orsakad föroreningsskada. I

andra hand är fastighetsägaren ansvarig om denne kände till föroreningen vid förvärvet av fastigheten under ett sk subsidiärt ansvar.

I fallet med ABC-fabriken konstaterar Länsstyrelsen att ingen verksamhetsutövare kan klandras då verksamheterna som varit aktiva på platsen sedan länge försvunnit och att något ansvar inte följt med genom sk inkråmsförvärv till dags dato (Lst beslut 24-02-27). Länsstyrelsen konstaterar också att HSB i egenskap av verksamhetsutövare genom husbyggnationen på Sadelmakaren 1 under 1980-talet, inte orsakat eller spridit föroreningarna. HSB har som verksamhetsutövare till idag ålagts och genomfört undersökningar till en grad som myndigheten bedömer rimlig och inga fler krav kan framställas. Tillsynen gentemot HSB avslutas med Länsstyrelsebeslut 2024-02-27.

Endast de fastighetsägare som förvärvat fastigheten efter Miljöbalkens ikraftträdande siste december 1998 kan bli aktuella för ett s.k. fastighetsförvärvaransvar. Ansvaret innebär att fastighetsägare blir ansvariga i verksamhetsutövares ställe om denne tex gått i konkurs. Länsstyrelsen konstaterar att HSB inte har något fastighetsförvärvaransvar då de köpte fastigheten redan 1984. I enlighet med Mark- och miljööverdomstolens dom MÖD2014:14, kan fastighetsägarens ansvar inte heller vara mer långtgående än det för en verksamhetsutövare på samma plats då fastighetsägareansvaret är subsidiärt. Då HSB som verksamhetsutövare inte kan avkrävas ytterligare ansvar för avhjälpandeåtgärder är det inte heller möjligt avkräva HSB i egenskap av fastighetsägare, ansvar för avhjälpandeåtgärder.

I och med det finns alltså ingen part för tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen att vända sig mot för att utkräva vare sig fortsatta undersökningar eller åtgärder. När ansvar inte kan avkrävas någon tänkbar part finns möjlighet till statlig finansiering av alla kostnader för undersökning och eventuella saneringsåtgärder. Bidraget söks från Naturvårdsverket. För att kunna söka bidraget måste det finnas någon som tar på sig att genomföra dessa – *en huvudman*. Det är bara en kommun, eller annan myndighet som kan vara huvudman. Huvudmannaskapet tas i två separata steg, först för undersökningar och därefter efterbehandling, om sanering visar sig nödvändig.

Kommunalt ansvar för planering och lov
Stadsplanen för Sadelmakaren 1 antogs 1982 04 26 och bygglov gavs 1982 10 21. Vid tiden för stadsplanens antagande och bygglovsgivningen togs tillräcklig hänsyn till miljöaspekterna så som de då framstod. Stadsplanen, som idag skulle betecknas detaljplan, var för sin tid ändamålsenlig och legalt korrekt utformad. Fyrtio år sedan dess har kunskaperna om föroreningars farlighet och spridningsmekanismer ökat i hög grad varför riskbedömningen idag ser annorlunda ut. De föroreningar som hittats på fastigheten kan göra den med dagens mått, olämplig för bostadsbebyggelse utan vidare undersökningar och åtgärder.

Skillnaden i bedömningsgrunderna över tid väcker frågan om ansvar idag kan utkrävas av kommunen för att ha tillåtit byggande på mark idag olämplig för sitt syfte. I den vägledande domen HovR T 728-11, fastslås att preskriptionstiden är tio år för skadeståndskrav för detaljplaner och att skadeståndskrav inte kan bli aktuella efter denna tid (preskriptionslagen). Kungälvs kommun har således ingen eventuell presumtiv skuld för den gällande stadsplanen då mer än tio år förflutit sedan kommunens beslut om antagande. I samma dom konstateras att beviljande av bygglov inte kan göras i strid med PBL eftersom frågan om markens lämplighet redan avgjorts i planeringsskedet och att ingen ny sådan prövning görs i bygglovsskedet.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund
Föroreningar i mark och vatten är en konsekvens av vår industrihistoria och utvecklingen av vår välfärd. Kungälv bär idag miljömässiga spår av en framgångsrik verksamhet aktiv under större delen av 1900-talet då miljökraven var mindre stränga än idag. ABC-fabrikerna var Kungälvs största arbetsplats under många decennier. ABC-fabrikerna lades ner successivt under början av 70-talet efter att ha sålts till företaget Jofa som i sin tur köptes av Volvo. Tillverkningen i Kungälv lades ned 1976 och fram till att fabrikskomplexet revs 1982, inhystes ett otal mindre verksamheter i lokalerna. Bostadsrättsföreningen HSB Sadelmakaren grundades 1984 och nybyggnationen blev uppförd på mark förorenad av bland annat klorerade lösningsmedel och cyanid.

Att marken på Sadelmakaren 1 potentiellt kunde utgöra en miljö- och hälsofara framgick inte tydligt förrän 2008 då fastigheten inventerades som ett potentiellt förorenat område. Tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen klassade då marken som förorenad till *måttlig risk* (3) enligt det nationellt använda MIFO-systemet (Metodik för inventering av förorenade områden). År 2014 klassades dock området om till *hög risk* (2) vilket är den näst högsta risknivån. Omklassningen föranleddes främst av att nya uppgifter framkommit om omfattningen av användningen av klorerade lösningsmedel.

MIFO-systemet med sin fyrgradiga skala, visar på en relativ riskstatus för respektive objekt vilket därmed också ger tillsynsmyndigheten en prioriteringsordning för det fortsatta arbetet med undersökningar och eventuella åtgärder. ABC-fabriken faller inom kategorin som är mest angelägen att åtgärda i ett nationellt och regionalt perspektiv.

Länsstyrelsen förelade fastighetsägaren HSB att företa en inledande och översiktlig undersökning om markens föroreningsgrad samt risksituation. Enligt Miljöbalkens kap 10 är undersökningsansvaret långtgående och HSB bekostade sedermera en undersökning 2023 men utan att erkänna vidare ansvar för eventuella föroreningars uppkomst eller avhjälpande.

Den miljötekniska markundersökningen visade på diffust förekommande metaller och PAH samt cyanid i halter överstigande generella riktvärden för markens nuvarande användning. Undersökningen konstaterar också att ett källområde för klorerade lösningsmedel är sannolikt att finna under det befintliga garaget på fastigheten där ABC-fabrikernas tidigare galvaniska verkstad låg. Var exakt källan finns pekas inte ut av undersökningen men att den finns slås fast genom porgasmätningar i marken och i inomhusluften i garaget.

Riskbedömningen gör gällande att föroreningarna så som de uppmätts, inte utgör någon hälsorisk för de boende i dagsläget. Man konstaterar dock en potentiell risk för att halterna i inomhusluften kan stiga ytterligare om förutsättningarna förändras. Spridningen kan öka om tex garagets asfaltsskikt skulle spricka eller vid omdragning och nyförläggning av markförlagda ledningar. Undersökningen rekommenderar att inomhusluften övervakas över tid genom ett kontrollprogram. För tillsyn av boendemiljön svarar kommunens miljö- och byggnadsnämnd.

I undersökningen utesluts det dessutom inte att källområdet fortsätter att sprida klorerade lösningsmedel till grundvattnet genom sprickor i det underliggande berget. Ett flertal undersökningar nedströms Sadelmakaren 1 har påvisat klorerade lösningsmedel och dess nedbrytningsprodukter i det djupa grundvattnet. Spridningen sker under stora delar av centrala Kungälv där ABC-fabrikerna, eventuellt tillsammans med tidigare kemtvättar, kan pekas ut som främsta troliga orsak.

Bedömning
Föroreningar i form av klorerade lösningsmedel och deras nedbrytningsprodukter karaktäriseras typiskt av förmågan att sprida sig långt bort från en källpunkt samt att lätt kunna växla mellan gas- och vätskeform. De förrädiska egenskaperna gör det svårt att förutsäga var och när miljö- och hälsoskadliga halter kan upptäckas. Klorerade lösningsmedel är bland annat cancerframkallande och ger negativa effekter på ekosystem i ytvatten i relativt låga halter.

Förutom att förekomsten av lösningsmedlen kan riskera de boendes hälsa påverkas även omgivande fastighetsägare. I så gott som alla fastighetsutvecklingsprojekt i centrala Kungälv orsakar föroreningarna idag merkostnader i form av kostnader för undersökningar, skyddsåtgärder och åtgärder i samband med detaljplanering.

Inom Kungälvs kommun finns det totalt minst 251 potentiellt- eller konstaterat förorenade objekt. Av dessa är 92 inventerade och riskklassade. Övriga är enbart identifierade och ”branschklassade” vilket innebär att det inte finns lika mycket information om objekten och att risken bedömts översiktligt utifrån bransch. Antalet prioriterade objekt (riskklass 1 och 2 enligt MIFO) i kommunen uppgår till 64.

För merparten av objekten är kommunens miljö- och byggnadsnämnd tillsynsmyndighet medan Länsstyrelsen ansvarar för ett mindre antal objekt så som ABC-fabrikerna. Tillsynsansvaret är långtgående och syftar till att ansvariga verksamhetsutövare eller fastighetsägare utför och

bekostar de utredningar och åtgärder som de är skyldiga att göra. Miljöenheten ska enligt verksamhetsplaneringen varje år fram till 2025 genom tillsyn ställa krav på att minst 2 verksamheter genomför en djupare miljöteknisk undersökning eller sanering. Tillsynsarbetet är resurskrävande och tar lång tid och inte sällan utgör frågan om finansiering ett hinder för att i praktiken nå effekt. Statliga stödmedel har hittills inte bidragit till att avhjälpa föroreningsskador i Kungälvs kommun, men de utgör ett värdefullt tillskott för att bibehålla åtgärdstakten.

Naturvårdsverket fördelar statlig finansiering som statsbidrag och stöd baserat på nationella prioriteringar samt lokala och regionala behov. Inriktningen på arbetet med förorenade områden varierar årligen och fördelningen av medel beror på regeringens anslag vilket också varierar över tid. Länsstyrelsen som hanterar ansökningarna från kommunala huvudmän har föreslagit att Kungälvs kommun ansöker om huvudmannaskap för ABC-fabrikernas avhjälpande samt söker statliga medel under hösten 2024. I avsaknad av kommunalt huvudmannaskap riskerar arbetet med ABC-fabrikerna annars att avstanna inför oklar framtid. Länsstyrelsen framhåller ett kommunalt huvudmannaskap som en förutsättning för hantering av en av kommunens allvarligaste föroreningsskador. Länsstyrelsen anger utsikterna för ett positivt besked i en bidragsansökan under 2024 som goda.

Förvaltningen bedömer att objektet utgör en av kommunens allvarligaste miljöskador som behöver se en lösning. Förvaltningen bedömer vidare att kommunen bör anta huvudmannaskapet för fortsatta utredningar i form av en fördjupad förstudie för ABC-fabrikerna samt den påföljande huvudstudie som kan förväntas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet knyter an till kommunstyrelsens resultatmål *Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck.* Genom att ingå i huvudmannarollen och förestå de fortsatta undersökningarna av ABC-fabrikerna hjälper kommunen till att skapa förutsättningar för minskade miljöfarliga utsläpp till luft och grundvatten.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden har tydliga kopplingar till vissa delmål inom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Det gäller delmålen 3.9, 6.3, 11.6, 16.1 och 15.3, som ligger inom God hälsa och välbefinnande, Rent vatten och sanitet för alla, Hållbara städer och samhällen, samt Ekosystem och biologisk mångfald.

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö är det övergripande vägledande miljökvalitetsmålet för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden i Sverige. Även andra miljökvalitetsmål såsom God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag berörs. Miljökvalitetsmålens syfte är att driva på arbetet med avhjälpandeåtgärder och ange en tidsram för arbetet.

Hanteringen av föroreningarna inom ABC-fabrikerna är i ett nationellt perspektiv en prioriterad sak för att relaterade miljökvalitets- och hållbarhetsmål ska kunna uppnås. Prioriteringen styrs av staten genom Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningsskador.

Västra Götalands regionala miljömål utgår från de nationella miljömålen och är en grundläggande utgångspunkt för miljöarbetet på regional och lokal nivå. Statliga bidragsmedel är en faktor som bidrar till lokal måluppfyllelse.

2014 tog Naturvårdsverket fram förslag på etappmål gällande efterbehandling av förorenade områden. Länsstyrelserna antog målen som regionala tilläggsmål 2015 och de är fortfarande aktuella idag. Regionala tilläggsmålen reviderades våren 2020. Arbetet med förorenade områden omfattas av följande Regionala tilläggsmål:

> Alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön ska åtgärdas

År 2025 har användningen ökat av annan teknik än schaktning följt av deponering, utan föregående behandling av massorna

År 2025 är minst 25 procent av områdena med mycket stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade

År 2025 är minst 15 procent av områdena med stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade

År 2050 har alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön blivit åtgärdade

Bedömning utifrån politiska styrdokument

I kommunens *Tillsynsplan för miljöenheten 2024* framgår att tillsynen av förorenade områden utgör en viktig kommunal verksamhet som ligger i linje med den nationella tillsynsstrategin. En handlingsplan för hela kommunen gällande förorenade områden planeras att fastställas under 2024 vilket kommer tydliggöra tillsynens fokusområden. Tillsynen syftar till att minska riskerna för att människor och miljö utsätts för oacceptabla risker kopplat till föroreningar.

Även om ABC-fabrikerna utgör Länsstyrelsens tillsynsobjekt, kommer kommunens huvudmannaskap att befästa och förbättra kommunens förmågor inom ansvarsområdet för miljötillsyn. Undersökningarna innebär genomförande av ett projekt med avsevärd komplexitet vilket förbättrar kunskaperna som krävs för fortsatt framgångsrik kommunal tillsyn inom förorenade områden.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

De fortsatta undersökningarna av ABC-fabrikerna syftar bland annat till att riskbedöma och eventuellt i ett senare skede åtgärda föroreningarna för att skydda människors hälsa. Genom att inkludera barnperspektivet i hanteringen av förorenad mark kan vi säkerställa att barns rätt till en säker och hälsosam miljö respekteras och skyddas. Barn är mer sårbara för miljögifter än vuxna på grund av deras fysiska utveckling varför det är särskilt angeläget att bedöma och begränsa risken för exponering mot de spridningsbenägna lösningsmedlen från det tidigare fabriksområdet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Genom att skapa en bättre bild av föroreningssituationen vid ABC-fabrikerna förbättras förutsättningarna för kommunens fysiska planering, miljötillsyn och bygglovshantering. För varje ny detaljplan som påbörjas i centrum, nedströms det gamla fabriksområdet, ställs i tidiga skeden krav på miljötekniska markundersökningar. Man förväntar sig finna klorerade lösningsmedel i det djupa grundvattnet vilket man i en senare exploatering behöver förhålla sig till. Föroreningsplymen som ABC-fabrikerna ger upphov till hittas åtminstone så långt bort som i Liljedalskvarteren, på cirka 350 meters avstånd.

Detaljplaner regleras med bestämmelser för att ytterligare undersökningar ska kunna utföras vid byggstart och grundläggningen av husen kräver särskild omsorg för att risken för ånginträngning från marken ska minimeras. Bygglovshantering och miljötillsyn koordineras för att hantera föroreningarna och krav ställs i genomförandet på byggordning, övervakning och riskreducering. Med en klarare bild av hur källområden för föroreningarna bidrar till miljösituationen kan miljötillsynen fokuseras och bättre riskbedömningar utföras för exploateringsprojekt i centrala Kungälv. Resultaten blir användbara som planeringsunderlag i översikts- och detaljplanering.

För projektets genomförande krävs förvaltningens breda engagemang. Inom verksamhetsområde planering behövs kompetens från miljöenheten, kart- och markenheten, projektenheten och planenheten. Då projektet ligger något utanför den regelbundna verksamheten bidrar det med nya erfarenheter och kunskaper.

Ekonomisk bedömning

Avhjälpandeprojektet som kommunen inleder i egenskap av huvudman är berättigat till statliga bidragsmedel för full kostnadstäckning. Detta gäller för relaterade kostnader såväl internt hos kommunen som för externa konsulter. Bidragsmedlen söks i förskott varför arbetet behöver inledas med en kostnadskalkyl för fastställande av lämplig storlek på bidragsansökan. Kostnaderna för respektive etapp är i dagsläget alltså inte kända. Eventuella överskjutande medel ska återbetalas efter genomfört projekt.

Arbetet med undersökningar av ABC-fabrikerna ska enligt Naturvårdsverkets kvalitetsmanual delas in i två etapper, fördjupad förstudie och huvudstudie. För de två respektive etapperna söks bidragsmedel var för sig. Med detta ärende föreslås kommunen besluta om huvudmannaskap för båda undersökningsetapperna. En eventuell sista etapp innebärande efterbehandling genom sanering kommer kräva förnyad politisk förankring och omfattas alltså inte av detta ärende.

Länsstyrelsens roll i sammanhanget är att förmedla kommunens bidragsansökan till Naturvårdsverket samt att senare överlämna det statliga bidraget till kommunen. Länsstyrelsen emotser kommunens ansökan för den första etappen senast den 15 september.

Förslag till beslut

1. Kungälvs kommun ansöker om statliga medel för fortsatta miljötekniska markundersökningar för ABC-fabrikerna omfattande fastigheterna Sadelmakaren 1, Sadelmakaren 8 och 9 samt Fontin 1:16 och 1:1.

2. Förutsatt att statlig finansiering beviljas, antar Kungälvs kommun rollen som huvudman för fortsatta miljötekniska markundersökningar av ABC-fabrikerna omfattande fördjupad förstudie samt huvudstudie. Kommunstyrelsen delegerar till sektorchef att företräda kommunen som huvudman i frågeställningar relaterade till ärendet.

3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Boris Damljanovic

Enhetschef kart- och markenheten

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Stina Gunnarsson, projektledare, stina.gunnarsson@kungalv.se
Sara Höghäll, Mark och exploateringsingenjör, sara.hoghall@kungalv.se

För kännedom till:

NATUR VÅRDS VERKET

Avhjälpande av föroreningsskador

Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador

UTGÅVA 16 | MARS 2023

Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador 2023-03-09

NATURVÅRDSVERKET

Kvalitetsmanualen upprättades 2005 och är ett levande dokument som kontinuerligt uppdateras med nytt material. De senaste revideringarna listas nedan.

För uppdateringar och senaste utgåva, se Naturvårdsverkets webbsida;

Kvalitetsmanualen-att söka statlig finansiering (naturvardsverket.se)

Utgåva nr.	**Kapitel – avsnitt**	**Datum**
Utgåva 15	Dokumentet har omarbetats i sin helhet.	2022-03-07
Utgåva 16	Kapitel och avsnitt har delvis fått ny numrering	2023-03-09
	Avsnitt 5.14: Ett nytt avsnitt om invasiva arter och efterbehandling har lagts till.	
	Avsnitt 7.3.4: Tillägg om att den slutförda huvudstudierapporten (samtliga delar, inkl riskvärderingsfasen) ska sändas till Naturvårdsverket senast sex månader efter avslutad huvudstudie med motivering till vald åtgärd.	
	I avsnitt 7.6.4 har lagts till att det vid ansökan om bidrag vid verkställighet och rättelse på felandes bekostnad och särskilt angelägna objekt, måste ansökan från länsstyrelsen inkomma inom tre månader efter Naturvårdsverkets skriftliga besked efter samråd. Detta gäller även i de fall när åtgärder varit tvungna att vidtas innan samråd.	
	Avsnitt 8.4.2 och 8.4.3: Texten om att bidragsansökan för att anlita en fastighetsvärderare ska sökas retroaktivt har tagits bort liksom texten om att det är värdeökningen som ska redovisas av länsstyrelserna i TAM.	
	Avsnitt 8.8: Beskrivning av ärendegången vid ansökan om efterbehandling av område som omfattar både bidrag och stöd har lagts till.	
	Kap 12: Information om ekonomisk redovisning, omfördelning och återbetalning har samlats under ett nytt kapitel.	
	Kap 13: Ett nytt kapitel om återställning har lagts till.	
	Bilaga 1 Vad som ska ingå i en ansvarsutredning: Värdeökning och utredningskostnader till nytta för fastighetsägaren lagts till.	
	Bilaga 2 Vad som ska ingå i en ansökan om medel: Att blankett A ska fyllas i och bifogas har tagits bort. Uppgifter som tidigare angavs i A-blanketten vid ansökan om statlig finansiering för sanering av mark inför bostadsbyggande har förts in i mallen för ansökan om medel.	

	Bilaga 3 Exempel på vad som ska ingå i en ansökan om stöd till länsstyrelsen, har tagits bort.	
	Bilaga 4 (numera 3) Vad som ska ingå i en ansökan om statsbidrag: Förtydligande om vad som ska fyllas i vid ansökan till åtgärdsförberedelser. En tabell har lagts till där återställningskostnader ska specificeras.	
	Bilaga 5 och 6 (numera 4 och 5) om slutrapport och slutredovisning har reviderats i viss omfattning. Samma redovisning ska ske oavsett om projektet finansierats med bidrag eller stöd.	
	Övriga förtydliganden, mindre ändringar i text och flytt av text.	

Naturvårdsverket
Tel: 010-698 10 00
E-post: registrator@naturvardsverket.se
Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Internet: www.naturvardsverket.se

© Naturvårdsverket 2023

Omslag, Naturvårdsverket: f.d. färgfabrik.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Förord

Föroreningar är en del av vår industrihistoria och utvecklingen av vårt välfärdssamhälle, det är lämningar från till exempel kemisk industri, träimpregnering, massa- och pappersindustri, varv, glasbruk, gruvhantering och annan industriell verksamhet. Det finns många exempel på att föroreningarna har en negativa påverkan på miljö och hälsa. Förorenade områden kan till exempel utgöra hot mot dricksvattentäkter eller utgöra risk för människors hälsa vid vistelse på platsen. Sjöar och hav kan påverkas negativt av föroreningar och artrikedomen utarmas.

Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av föroreningsskadade områden styrs framför allt av miljöbalken och miljökvalitetsmålen som riksdagen beslutat om. Syftet med statlig finansiering i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande från det statliga anslaget 1:4 anslagspost 1 (ap.1) Sanering och efterbehandling av förorenade områden, är att avhjälpa föroreningsskador till nästa generation. Staten via Naturvårdsverket kan bekosta avhjälpande- och efterbehandling av nationellt prioriterade förorenade områden när ansvar för avhjälpande enligt lag helt eller delvis saknas. Statlig finansiering kan även ges för andra aktiviteter som har positiva effekter på avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet på lokal och regional nivå.

Kvalitetsmanualen redogör för den statliga finansieringen i form av statsbidrag och statligt stöd, vad som omfattas, hur statligt finansiering söks, vad som krävs vid ansökan och hur den statliga finansieringen ska användas och redovisas.
För att den statliga finansieringen av avhjälpande ska kunna genomföras krävs omfattande samverkan och samarbete mellan Naturvårdsverket, länsstyrelsen, huvudmän och tillsynsmyndigheter. Vi har olika roller i detta arbete där varje del är lika viktig för att vi ska få åtgärderna genomförda i praktiken.

Kvalitetsmanualen är ett levande dokument som kontinuerligt uppdateras.

Stockholm 9 mars 2023

Biträdande avdelningschef:
Johanna Farelius
Kretsloppsavdelningen

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Innehåll

FÖRORD **5**

SAMMANFATTNING **11**

TERMINOLOGI **12**

1 INLEDNING **18**
1.1 Syfte och målgrupp **18**
1.2 Avhjälpande och efterbehandling **19**
1.3 Statsbidrag och statligt stöd **19**

2 LÄSANVISNING **20**

3 RAMEN FÖR DEN STATLIGA FINANSIERINGEN **22**
3.1 Statsbidrag och statligt stöd **22**
3.2 Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen **23**
3.3 Sveriges miljömål **23**
3.4 Miljöbalken **24**
3.5 Bidragsförordningen **24**
3.6 Stödförordningen **24**
3.7 Naturvårdsverkets instruktion **25**
3.8 Nationella planen **25**
3.9 Naturvårdsverkets regleringsbrev **25**
3.10 Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration **26**
3.11 Lägesbeskrivning **26**

4 ROLLER **27**
4.1 Naturvårdsverket **27**
4.2 Länsstyrelsen **27**
4.3 Huvudmannaskap **27**
4.3.1 Huvudmannens roll och ansvar 27
4.3.2 Vem kan vara huvudman 29
4.3.3 Kostnader för huvudmannen 30
4.4 Tillsynsmyndigheten **30**

5 AVHJÄLPANDEPROCESSEN **32**
5.1 Avhjälpandeprocessens delar **32**
5.2 Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder **33**
5.2.2 Jävsituation 35
5.3 Registrering av data i EBH-stödet **35**
5.4 Initiering av avhjälpandeprocessen **35**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

5.4.1 Aktiviteter som ska ingå i initieringsskedet 36
5.5 Förstudie 37
5.5.1 Vad som bör ingå i förstudien 37
5.6 Huvudstudie 39
5.6.1 Vad som bör ingå i en huvudstudie 40
5.7 Åtgärdsförberedelser 44
5.7.1 Aktiveter som bland annat ska ingå i åtgärdsförberedelser 45
5.8 Genomförande av åtgärd 49
5.8.1 Aktiviteter som bland annat kan ingå i genomförandet 49
5.9 Uppföljning och utvärdering 50
5.9.1 Delmoment i uppföljningsskedet: 51
5.10 Slutrapport och slutredovisning 51
5.11 Certifierad provtagning och certifierad provtagare 53
5.13 Upphandling 54
5.13.1 Entreprenadformer 54
5.13.2 Miljökrav vid statligt finansierade åtgärder 55
5.13.3 Förfrågningsunderlag 56
5.13.4 Ersättning 58
5.14 Invasiva främmande arter och efterbehandling av förorenade områden 59
6 ÅRSHJUL FÖR INSTRUKTIONER, BESLUT OCH REDOVISNING 62
7 ANSÖKAN OM STATSBIDRAG 63
7.1 Statsbidrag 63
7.2 Olika typer av statsbidrag 64
7.3 Statsbidrag för utredningar 64
7.3.1 Bakgrund 64
7.3.2 Bidragsansökan 64
7.3.4 Utförande och redovisning 67
7.4 Statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder 68
7.4.1 Bidragsansökan 69
7.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statsbidrag 71
7.4.4 Utförande och redovisning 72
7.5 Statsbidrag för tillsynsprojekt 72
7.5.1 Bakgrund 72
7.5.2 Bidragsansökan 72
7.5.3 Redovisning 73
7.6 Statsbidrag för akutåtgärder 73
7.6.1 Bakgrund 73
7.6.2 När är det möjligt att ansöka om statsbidrag för akutåtgärder? 74
7.6.3 Samråd 76
7.6.4 Bidragsansökan 76
7.8 Herrelösa fastigheter 78

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

7.8.1 Statsbidrag för utredning 78
7.8.2 Vad innebär expropriation av en herrelös fastighet? 79
7.8.3 Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös? 79

8 ANSÖKAN OM MEDEL OCH STATLIGT STÖD 80
8.1 Vad GBER innebär vid statlig finansiering av efterbehandling 80
8.2 Vägledning från upphandlingsmyndigheten 80
8.3 Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning 80
8.3.1 Naturvårdsverkets tolkning av begreppet företag 81
8.3.2 Kommun och stat 82
8.3.3 Företag 83
8.3.4 Privatpersoner 84
8.4 Roller samt ärendegång vid statligt stöd 86
8.4.1 Huvudmannen och fastighetsägande företag 86
8.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd 88
8.4.3 Länsstyrelsens prövning om stöd mm 89
8.4.4 Naturvårdsverkets prövning av medel mm 91
8.5 Redovisning, uppföljning och tillsyn 91
8.6 Vad som är stödberättigande 92
8.6.1 Åtgärdsskedet 92
8.6.2 Statsbidrag för att ta fram ansökan och anlita fastighetsvärderare 92
8.6.3 När verksamhetsutövare och fastighetsägare är desamma 92
8.7 Återbetalning 93
8.8 Statsbidrag och statligt stöd vid samma förorenade område 93
8.8.1 Ärendegång vid hantering av åtgärdsprojekt som omfattas av både bidrag och stöd 94
8.9 Planlagd mark motsvarande industriändamål och andra verksamheter 96
8.10 Övergångsbestämmelser 96

9 STATLIG FINANSIERING VID BEGRÄNSAT ANSVAR 97
9.1 När begränsad finansiering kan bli aktuellt 97
9.2 Val av tillvägagångssätt 97
9.3 Miljömässigt motiverad åtgärd och ansvarsfrågan 98
9.4 Avtal 99
9.5 Föreläggande 100
9.6 Huvudmannaskap vid statlig begränsad finansiering 100
9.7 Förslag till arbetsprocess inför åtgärd 101

10 ÅTGÄRD AV MARK INFÖR BOSTADSBYGGANDE 102
10.1 Allmän information och bakgrund 102
10.2 Mindre känslig markanvändning 103
10.3 Grundförutsättningar 104
10.4 Indelning i kommuntyper 105

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

10.5 Prioriteringsgrunder 106
10.6 Tak för den statliga finansieringen 107
10.7 Aktörer och ansvarsfördelning 107
10.8 Återbetalning av statlig finansiering 107

11 FÖRENKLAT ANSÖKNINGSFÖRFARANDE 108
11.1 Bakgrund 108
11.2 Ansökan om statlig finansiering 108

12 EKONOMISK REDOVISNING, OMFÖRDELNING OCH ÅTERBETALNING 110
12.1 Ekonomisk redovisning 110
12.2 Återbetalning 110
12.3 Omfördelning 111
12.3.1 Omfördelning för utredningar 111
12.3.2 Omfördelningar för åtgärder 112

13 ÅTERSTÄLLNING 114
13.1 Återställning enligt 2 § 6 b bidragsförordningen 114
13.1.1 Mark 115
13.1.2 Vegetation/växtlighet 115
13.1.3 Anläggningar och byggnader 116
13.1.4 Kulturmiljö 118
13.2 Bevarande och återställning av natur- och kulturmiljö enligt 2 § 7 bidragsförordningen 120

14 SÖKVÄGAR TILL STYRANDE OCH VÄGLEDANDE DOKUMENT SAMT REFERENSER 121
14.1 Styrande och vägledande dokument 121
14.2 Naturvårdsverkets rapporter om avhjälpande och efterbehandling 121
14.3 Ansökan om statlig finansiering 122
14.4 Länsstyrelsernas regionala webbsidor för förorenade områden 122
14.5 Länsstyrelsens projektredovisning till Naturvårdsverket 122
14.6 Redovisning av utredning som ej går vidare till åtgärd 123
14.7 Slutrapportering (från huvudmannen) av åtgärdsobjektet 123
14.8 Slutredovisning (från länsstyrelsen) av åtgärdsobjektet 123
14.9 Övrigt 123

15 REFERENSER 124

BILAGOR 127
Bilaga 1. Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering 127
Bilaga 2. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel till statligt stöd 132

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Bilaga 3. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder **135**

Bilaga 4. Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt **141**

Bilaga 5. Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt **146**

Bilaga 6. Kommuntypsindelning **148**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Sammanfattning

Syftet med statlig finansiering i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande från det statliga anslaget 1:4 anslagspost 1 (ap.1) Sanering och efterbehandling av förorenade områden, är att avhjälpa föroreningsskador till nästa generation. Staten kan bekosta avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av nationellt prioriterade förorenade områden när ansvar för avhjälpande enligt lag helt eller delvis saknas.

Naturvårdsverket har i uppdrag att administrera den statliga finansieringen, i enlighet med Naturvårdsverkets instruktion (SFS 2012:989). Naturvårdsverket fördelar den statliga finansieringen i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande och efterbehandling utifrån en nationell prioritering. Fördelningen är även styrd av behoven på lokal och regional nivå. Inriktningen på det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan variera från år till år. Möjligheten till fördelning av statlig finansiering är beroende av regeringens varierande anslag till området. Sedan 2016 kan en del av anslaget även användas för sanering av mark inför bostadsbyggande och från och med 2018 för åtgärder i sediment.

Kvalitetsmanualen syftar till att ge vägledning i det statligt finansierade avhjälpandearbetet. Det övergripande målet är att kvalitetsmanualen ska utgöra basen för ett kvalitetssäkert och hållbart statligt avhjälpandearbete. Det i sin tur bidrar till att nå det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och även andra miljökvalitetsmål såsom God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag. Därtill bidrar det till att de nationellt prioriterade förorenade områdena utreds och vid behov åtgärdas. Arbetet med avhjälpande och efterbehandling bidrar även till flera av målen i Agenda 2030.

Naturvårdsverket vägleder länsstyrelsen kring frågor om statlig finansiering vid avhjälpande och efterbehandling. Naturvårdsverkets vägledning kring statsbidrag är mer detaljerad än vägledningen kring statligt stöd. Vägledningen kring statligt stöd ges endast på en övergripande nivå då det är länsstyrelsen som är beslutande myndighet i ärenden om statligt stöd.

Ansökningsprocessen för statsbidrag respektive statligt stöd skiljer sig något åt. En huvudman för utredningar eller åtgärder (kommun eller annan myndighet) ansöker om statsbidrag eller statligt stöd hos länsstyrelsen, som i sin tur ansöker om statsbidrag eller medel till statligt stöd hos Naturvårdsverket. Kvalitetsmanualen omfattar den statligt finansierade avhjälpandeverksamhet som faller inom ramen för 1:4-anslagets anslagspost 1, från initiering till genomförande och uppföljning av enskilda projekt.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Terminologi

Fokus i nedanstående terminologilista är begrepp som är kopplade till hantering av statlig finansiering via anslag 1:4.

Ansvarsbedömning	Förenklad ansvarsutredning för bedömning av ansvar för utredning (vid ansökan om statsbidrag för MIFO fas 2-undersökning och förstudie). En sådan bedömning kan vara översiktlig och anpassas till tillgången på information och utredningsskede. En ansvarsbedömning är ett levande dokument och uppdateras regelbundet genom de olika utredningsskedena.
Ansvarsutredning	Utförlig ansvarsutredning för bedömning av ansvar för utredning (vid ansökan om statsbidrag för huvudstudie) och åtgärder. En ansvarsutredning upprättas av tillsynsmyndigheten, och den är ett levande dokument.
Avhjälpande	Med avhjälpande avses utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningsskada eller en allvarlig miljöskada enligt 10 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken.
Bemyndiganderam	Det belopp från sakanslaget (1:4 Sanering och återställning av förorenade områden) som regeringen beslutar om att Naturvårdsverket sammanlagt maximalt får besluta om för nästkommande budgetår och ett angivet antal år framåt därefter.
Bidragsförordningen	Förordning (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador, dvs. den förordning som reglerar statlig finansiering för sådana åtgärder som inte utgör statligt stöd.
Branschlistan	En lista som länsstyrelserna och Naturvårdsverket tillsammans har tagit fram över branscher som ska prioriteras vid inventering av förorenade områden.
EBH-samordnare	Länsstyrelsens handläggare som ansvarar för samordningen av länets statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbete gentemot Naturvårdsverket.
EBH-portalen	En webbplats avsedd för de som arbetar med vägledning och information inom förorenade områden på länsstyrelser och kommuner. Även andra,

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

	som Naturvårdsverket, SGI, SGU, konsulter eller verksamhetsutövare kan ha nytta av innehållet, https://www.ebhportalen.se/
EBH-stödet	Länsstyrelsernas databas med uppgifter om förorenade områden i Sverige. Användare är endast länsstyrelserna, som använder sig av EBH-stödet i sitt arbete med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden.
EBH-info	Naturvårdsverkets förenklade läsversion av länsstyrelsernas EBH-stödet. EBH-info omfattar endast objekt som utretts eller åtgärdats med statlig finansiering, samt statistik för samtliga objekt i Sverige.
Efterbehandling	Med hänsyn till GBER begränsas begreppet efterbehandling i detta dokument till att avse åtgärder i åtgärdsfasen. I praktiken handlar det om de åtgärder som syftar till att ta hand om de föroreningar som finns på fastigheten. En åtgärd som syftar till att eliminera eller minska den nuvarande och framtida påverkan på människors hälsa, miljön eller naturresurser från föroreningar i mark, grundvatten, sediment, deponier, byggnader och anläggningar.
Efterkontroll	Uppföljande miljökontroll efter genomförd åtgärd (inom skedet uppföljning och utvärdering) för att verifiera att de mätbara åtgärdsmålen har uppnåtts.
Fastighetsägande företag	En fysisk eller juridisk person som bedriver ekonomisk verksamhet genom att tillhandahålla varor eller tjänster på en marknad och som äger en fastighet som är föroreningsskadad.
Förorenat område	Ett relativt väl avgränsat område (mark- eller vattenområde, byggnader och anläggningar) där en eller flera föroreningar förekommer.
Föroreningsskada	En miljöskada som genom förorening av ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön enligt 10 kap. 1 § första stycket miljöbalken.
Förstudie	Förstudie är det utredningsskede som utförs efter att det finns en konstaterad förorening och en riskklassning som tyder på att området kan innebära en stor till mycket stor risk. Riskklassning enligt MIFO fas 1, och översiktlig undersökning enligt MIFO fas 2 har utförts. Förstudien omfattar en eller

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

	flera stegvisa undersökningar och utredningar med syftet att bekräfta föroreningsbilden och riskklassen.
GBER	Den allmänna gruppundantagsförordningen, GBER (general block exemption regulation). Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget. Stöd som uppfyller villkoren i GBER är undantagna från förbudet mot statligt stöd.
Genomförandeskede	Genomförandeskedet följer efter åtgärdsförberedelserna och innebär att de konkreta efterbehandlingsåtgärderna utförs, normalt på entreprenad. Även miljökontroller och besiktningar ingår.
Huvudman	För statsbidrag gäller att det är en kommun, en länsstyrelse eller en annan statlig myndighet som har ansvar för genomförandet av olika åtgärder i ett avhjälpande som statsbidrag ges för. För statligt stöd gäller att det är en kommun eller annan statlig myndighet än länsstyrelsen som har ansvar för budget och för att genomföra och följa upp åtgärder som stöd ges för.
Huvudstudie	Huvudstudien görs efter att riskbilden från förstudien är tillräckligt klar för att gå vidare med undersökningar och utredningar med syftet att välja efterbehandlingsåtgärd. Här görs bland annat riskbedömning, riskvärdering och projekteringsdirektiv.
Initiering	Initiering är det inledande skedet i avhjälpandeprocessen där information eller misstanke kommer fram om att ett område är så förorenat att det kan utgöra en oacceptabel risk för människors hälsa och miljön. Arbetet med identifiering, inventering och riskklassning enligt MIFO fas 1 och MIFO fas 2 hör till detta initieringsskede.
Inventering	Inventeringen är ett arbete som för en grupp objekt innebär genomgång av arkivmaterial och vid behov översiktliga fältundersökningar i syfte att uppskatta den potentiella risken med ett förorenat område. Inventeringen görs i regel utan provtagning i syfte att prioritera objekt för framtida eventuella utredningar eller åtgärder.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Lägesbeskrivningen	Naturvårdsverkets årliga rapportering till regeringen om arbetet med att avhjälpa sådana föroreningsskador som avses i 10 kap. miljöbalken enligt 1 d § bidragsförordningen (SFS 2004:100).
MIFO fas 1	Detta är den riskklassning som utförs i initieringsfasen. Den utgår från insamling av information om objektet, till exempel arkivstudier, intervjuer, granskning av fotografier. Vanligtvis görs inga provtagningar.
MIFO fas 2	Översiktlig undersökning som utförs i initieringsfasen innan det enskilda objektet går in i förstudiefasen. Resultaten ligger till grund för ny riskklassning.
Nationella planen	Naturvårdsverkets Nationella plan för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020) är upprättad enligt 1 c § bidragsförordningen (2004:100) och 25 § stödförordningen (2022:98).
Nyckeltal	Uppföljande data för arbetet med efterbehandling sker på objektsnivå och på nationell nivå. På objektsnivå avser nyckeltalen miljö och ekonomi. Nyckeltal tas fram i samband med slutrapport och slutredovisning.
Prioriteringslistan	Länsstyrelsens lista över de förorenade områdena i länet som är mest prioriterade att arbeta med, sett ur risksynpunkt. Minst de tio första objekten är rangordnade. Listan uppdateras årligen, och finns även publicerad på länsstyrelsernas regionala webbsidor.
Projektering och projekteringsdirektiv	Planering och specifikation i detalj för hur en efterbehandlingsåtgärd ska genomföras, samt vilka krav som ska ställas på den entreprenör som genomför åtgärden. Projekteringsdirektiv är ofta detsamma som åtgärdskrav.
Regionala webbsidor	Länsstyrelsens beskrivning av och plan för arbetet med förorenade områden i länet. De regionala webbsidorna ska i första hand användas i informationssyfte, men också delges Naturvårdsverket senast den 15 oktober och den 15 februari varje år. Webbsidorna ses över varje år.
Regleringsbrev	Regeringens årliga regleringsbrev i slutet av december till Naturvårdsverket som bland annat anger ändamål och villkor för anslag 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden.

Slutrapport	Huvudmannens slutrapportering efter genomförd åtgärd och/eller uppföljning och utvärdering. Slutrapporten ska innehålla beskrivning av projektet med bland annat erfarenhetsåterföring och utvärdering av måluppfyllelse samt ekonomisk redovisning.
Slutredovisning	Länsstyrelsens slutredovisning till Naturvårdsverket när utredning eller åtgärd har slutförts. Med slutredovisningen bifogas huvudmannens slutrapport.
Statliga medel	Statlig finansiering i form av medel till statligt stöd från Naturvårdsverket till länsstyrelserna, i enlighet med stödförordningen.
Statligt stöd	Statlig finansiering i form av statligt stöd från länsstyrelserna till huvudmännen i enlighet med stödförordningen, under förutsättning att ansvarig saknas helt eller delvis. Statligt stöd omfattar åtgärder som inte utgör statsbidrag.
Statsbidrag	Statlig finansiering i form av statsbidrag i enlighet med bidragsförordningen, under förutsättning att ansvarig saknas helt eller delvis.
Stödförordningen	Förordning (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador, dvs. den förordning som reglerar statlig finansiering för sådana åtgärder som utgör statligt stöd.
TAM	EU-databasen State Aid Transparency Award Module (TAM). I den registreras bland annat organisationsnummer eller eventuellt personnummer, stödmottagarens namn, typ av stödmottagare, stödets syfte och den beviljade myndighetens namn.
Uppföljning	Efter entreprenadens slutbesiktning följer uppföljning och utvärdering av den genomförda åtgärden. Här görs efterkontroller, garantibesiktningar och erfarenhetsåterföring. Det kontrolleras att hälsoriskerna med det förorenade området har avhjälpts i enlighet med uppsatta mål så att genomförandet har nått sitt syfte.
Utredningsskede	I utredningsskedet utförs den utredning som behövs för att avhjälpandeåtgärder ska kunna genomföras. Här ingår MIFO fas 2, förstudie och huvudstudie.
Återställning	Åtgärder som behövs för att återställa området efter ett avhjälpande så att området så långt det är möjligt

	och ekonomiskt försvarbart återfår sin tidigare funktion.
Åtgärdsförberedelser	Om huvudstudien har visat på ett åtgärdsbehov vidtas åtgärdsförberedelser. Detta skede omfattar planering och projektering av åtgärderna, samt anmälan eller tillstånd. Syftet är bland annat att minimera osäkerheterna kring den planerade åtgärden.
Åtgärdsfas	Omfattar både åtgärdsförberedelser och åtgärd
Åtgärdskrav	Inför genomförandet av åtgärderna formuleras åtgärdskrav i form av utförandekrav, funktionskrav och egenskapskrav. Syftet är att vägleda entreprenören i utförandet av efterbehandlingsåtgärderna och därmed säkerställa uppfyllelse av de övergripande och mätbara åtgärdsmålen. Åtgärdskraven bör vara så detaljerade som möjligt och omfatta alla åtgärdsaktiviteter samt alla medier.

1 Inledning

1.1 Syfte och målgrupp

Det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan genomföras antingen i form av statsbidrag enligt förordning (SFS 2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador (bidragsförordningen) eller i form av statligt stöd i enligt förordning (SFS 2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador (stödförordningen). Syftet med denna kvalitetsmanual är att ange riktlinjer och ge vägledning till de som kan söka statlig finansiering via Naturvårdsverket. Kvalitetsmanualen ska utgå från de förordningar och bestämmelser som finns och sammanfatta de viktigaste hållpunkterna i bidrags- och stödförordningen för att underlätta i arbetet med statsbidrags- och stödhantering. Syftet är även att uppnå en så likartad och kvalitetssäker hantering av den statliga finansieringen som möjligt över hela landet.

Naturvårdsverket fördelar statlig finansiering i form av statsbidrag och medel till statligt stöd utifrån en nationell prioritering. Fördelningen är också styrd av behoven på lokal och regional nivå. Även inriktningen på det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan variera mellan åren. Möjligheten till fördelning av statsbidrag och statligt stöd är även beroende av regeringens anslag till arbetsområdet.

Kvalitetsmanualens målgrupp är främst länsstyrelser och kommuner men även fastighetsägare och andra huvudmän för statligt finansierade utredningar och åtgärder av förorenade områden. Naturvårdsverkets finansiering av vissa arbetsuppgifter utgör en förstärkning av länsstyrelsernas resurser inom arbetsområdet.

I syfte att förstå hur statsbidrags- och stödsystemet ser ut och vilka krav som ställs utgör kvalitetsmanualen även ett relevant underlag för de konsulter och entreprenörer som är upphandlade för att genomföra statligt finansierade utredningar och åtgärder. Privata verksamhetsutövare, fastighetsägare och fastighetsägande företag berörs i projekt där de och staten står för varsin del av finansiering. I sådana projekt berörs även tillsynsmyndigheter i viss omfattning liksom i de fall då statsbidrag används för kostnadstäckning vid beslut om verkställighet eller rättelse. I begränsad mån berörs även tillsynsmyndigheter som utövar tillsyn av den verksamhet som själva utförandet av en utredning eller avhjälpandeåtgärd innebär.

Då den övergripande avhjälpande- och efterbehandlingsprocessen i princip är densamma oavsett finansieringsform kan kvalitetsmanualen i tillämplig omfattning ge viss vägledning för tillsynsmyndigheternas egna bedömningar och avväganden i

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

tillsynsdrivna och helt privatfinansierade projekt. Kvalitetsmanualen i sin helhet är dock enbart avsedd för statligt finansierat avhjälpande och efterbehandling.

1.2 Avhjälpande och efterbehandling

Naturvårdsverket anser att begreppen avhjälpande och efterbehandling har olika innebörd. Avhjälpande är ett bredare begrepp än efterbehandling. I kvalitetsmanualen kommer vi använda begreppen på följande sätt:

Avhjälpande omfattar allt från utredning vidare till efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningsskada eller en allvarlig miljöskada. I åtgärd ingår även uppföljning och utvärdering av den genomförda efterbehandlingen eller avhjälpandet.

Efterbehandling är begränsat till att endast omfatta åtgärdsskedet av avhjälpandet. I praktiken handlar det om de åtgärder som syftar till att ta hand om de föroreningar som finns på en specifik plats.

1.3 Statsbidrag och statligt stöd

Statlig finansiering för avhjälpandeåtgärder från det statliga anslaget 1:4 kan beviljas antingen som statsbidrag eller statligt stöd. Statsbidrag kan omfatta hela avhjälpandeprocessen medan statligt stöd är begränsat till efterbehandlingsfasen av avhjälpandeprocessen.

Det som avgör vilken form av statlig finansiering som kan vara aktuell är om den statliga finansieringen kan anses gynnande för den som slutligen är mottagare av finansieringen, utifrån EU:s statsstödsregler. I dessa fall är stödförordningen aktuell. I övriga fall bör statlig finansiering i form av statsbidrag vara aktuellt, vilket regleras i bidragsförordningen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

2 Läsanvisning

Nedan beskrivs innehållet i kvalitetsmanualens kapitel översiktligt i syfte att underlätta för läsaren att hitta rätt information:

Inledning (Kapitel 1)
Det inledande kapitlet anger i stora drag vad kvalitetsmanualen omfattar. Syfte och målgrupp beskrivs. Naturvårdsverkets tolkning av begreppen avhjälpande och efterbehandling redogörs. Det ges även en introduktion till finansieringsformerna statsbidrag och statligt stöd.

Ramen för den statliga finansieringen (kapitel 3)
Den statliga finansieringen av avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av föroreningsskadade områden finansieras via det statliga anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 1. Det här kapitlet anger ramen för den statliga finansieringen i form av bland annat miljöbalken, bidragsförordningen, stödförordningen och andra för Naturvårdsverket styrande dokument.

Roller (kapitel 4)
Det här kapitlet beskriver rollerna för Naturvårdsverket, länsstyrelsen, huvudmän och tillsynsmyndigheter inom den statliga finansieringen av avhjälpandeåtgärder vid föroreningsskadade områden. Rollen för en part kan skilja sig åt beroende på vilken typ av statlig finansiering det handlar om, vilket beskrivs i detta kapitel.

Avhjälpandeprocessen (kapitel 5)
Avhjälpandeprocessens olika delar beskrivs både schematiskt och i text i det här kapitlet. Även övergången mellan olika skeden framgår genom beskrivningar av vad initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelse-, genomförande- och uppföljningsskedena ska omfatta. Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och avhjälpandeprojekt i synnerhet. Det finns även information om certifierad provtagning och certifierad provtagare samt hänvisningar till vidare läsning och ett avsnitt om invasiva arter vid efterbehandling.

Årshjul för arbetet med statlig finansiering (Kapitel 6)
Vilka tidpunkter på året som instruktioner sänds ut till länsstyrelserna och om när statsbidrag och statligt stöd kan sökas samt hur redovisningen ska ske framgår i det här kapitlet.

Ansökan om statsbidrag (Kapitel 7)
När det är möjligt att ansöka om statsbidrag utifrån bidragsförordningen och hur en ansökan ska utformas finns beskrivet i det här kapitel. Kapitlet omfattar statsbidrag för hela avhjälpandeprocessen, statsbidrag för tillsynsprojekt, akuta åtgärder samt

förenklat ansökningsförfarande. Kapitlet innehåller även ett avsnitt om Herrelösa fastigheter.

Ansökan om medel och statligt stöd (Kapitel 8)
Det här kapitlet beskriver arbetet samt förutsättningarna för länsstyrelsernas ansökan om medel för statligt stöd enligt stödförordningen. Kapitlet beskriver även bakgrunden till stödförordningen, Naturvårdsverkets bedömning av stödförordningens tillämplig, ärendegången vid ansökan om medel till statligt stöd samt vad som är stödberättigat och inte.

Statlig finansiering vid begränsat ansvar (Kapitel 9)
I detta kapitel beskrivs statligt finansiering där ansvarig part och staten tillsammans finansierar varsin begränsad del av ett avhjälpande, när det kan vara aktuellt och hur man i så fall går till väga. Kapitlet innehåller en beskrivning av viktiga moment vid begränsat ansvar samt ett förslag på arbetsprocess inför en åtgärd.

Åtgärd av mark inför bostadsbyggande (Kapitel 10)
Det här kapitlet beskriver förutsättningar för statlig finansiering av efterbehandlingsåtgärder inför bostadsbyggande.

Förenklat ansökningsförfarande (Kapitel 11)
I kapitlet finns en beskrivning av när ett förenklat ansökningsförfarande kan vara aktuellt och förutsättningarna vid hanteringen av områden där detta är tillämpligt.

Ekonomisk redovisning, omfördelning och återbetalning (Kapitel 12)
I det här kapitlet har informationen samlats om den ekonomiska redovisningen, om när och hur omfördelningar av statlig finansiering ska göras samt när och hur återbetalning till Naturvårdsverket görs.

Återställning (Kapitel 13)
Det här kapitlet beskriver vilken återställning efter en efterbehandlingsåtgärd som ryms inom statsbidrags- och stödförordningen samt förutsättningar för återställning av bland annat byggnader.

Sökvägar till styrande och vägledande dokument (Kapitel 14)
I det här kapitlet finns sammanställningar av sökvägar till styrande och vägledande dokument, rapporter om avhjälpande och efterbehandling samt instruktioner av olika slag.

Referenser (Kapitel 15)
I det här kapitlet finns de referenser som kvalitetsmanualen refererar.

Bilagor
Bilagorna omfattar mallar och instruktioner för ansvarsutredning, ansökan och redovisning.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

3 Ramen för den statliga finansieringen

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö är det övergripande vägledande målet för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden i Sverige. För att nå dit finns både ett regelverk och ett antal vägledande dokument. De viktigaste förutsättningarna beskrivs i detta kapitel.

3.1 Statsbidrag och statligt stöd

Den statliga finansieringen av avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av föroreningsskadade områden finansieras via det statliga anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 1. Den statliga finansieringen delas upp i statsbidrag och statligt stöd, se figur 1. Statlig finansiering i form av statsbidrag regleras i bidragsförordningen och statlig finansiering i form av statligt stöd regleras i stödförordningen. Naturvårdsverkets och länsstyrelsens roller skiljer sig åt beroende på om det gäller statsbidrag, medel eller statligt stöd, vilket beskrivs mer ingående i avsnitt 4.1 och 4.2 och i kapitel 8.

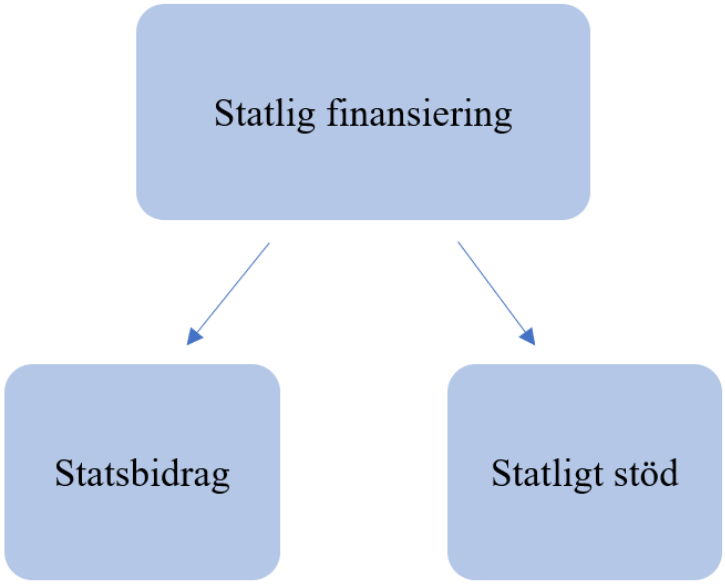

Figur 1. Figuren illustrerar hur den statliga finansieringen för avhjälpande och efterbehandling delas upp i statsbidrag och statligt stöd.

För att bedöma om en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd är att se som ett statsbidrag eller ett statligt stöd är det nödvändigt att beakta vem som står som ägare till den föroreningsskadade fastigheten samt ifall det kan kopplas någon ekonomisk verksamhet till fastigheten.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Det är sannolikt frågan om statsbidrag om:

1) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en privatperson och ingen ekonomisk verksamhet kan kopplas till fastigheten.

2) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en kommun som bedriver sådan verksamhet på fastigheten som faller inom ramarna för vad som kan anses utgöra myndighetsutövning (se avsnitt 8.3.1).

3) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en kommun som inte bedriver någon ekonomisk verksamhet på fastigheten eller avser att bedriva ekonomisk verksamhet på fastigheten. Detta kommer beslutande myndighet att säkerställa löpande och vid varje beslutstillfälle. Fastighetsägaren behöver avstå från att vidta sådana åtgärder som kan medföra att förutsättningarna för ett eventuellt statsbidrag för åtgärder kan ifrågasättas.

I alla övriga fall är det sannolikt att en statlig finansiering skulle utgöra ett statligt stöd.

3.2 Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen

Agenda 2030 för hållbar utveckling består av sjutton globala mål för en bättre värld. Det är en handlingsplan för en hållbar framtid för människor och för vår jord. Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden har tydliga kopplingar till vissa delmål inom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Det gäller delmålen 3.9, 6.3, 11.6, 16.1 och 15.3, som ligger inom God hälsa och välbefinnande, Rent vatten och sanitet för alla, Hållbara städer och samhällen, samt Ekosystem och biologisk mångfald.

Aktuell information om Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen finns på webbplatsen Globala målen (https://www.globalamalen.se/).

3.3 Sveriges miljömål

Sveriges miljömål beskriver vilka utmaningar som finns på nationell nivå när det gäller just miljömässig hållbarhet. De består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och ett antal etappmål.

Förorenade områden och åtgärderna för att hantera dem påverkar i förlängningen flera miljökvalitetsmål. Ett miljökvalitetsmål som är av särskild betydelse för förorenade områden är Giftfri miljö.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö: ”Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna” (Riksdagens definition av miljökvalitetsmålet).

Följande precisering av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö gäller för förorenade områden: ”Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.” (Beslutad av regeringen 26 april 2012).

Aktuell information om miljökvalitetsmålen finns på webbplatsen om Sveriges miljömål (www.sverigesmiljomal.se).

3.4 Miljöbalken

Efterbehandlingsansvaret grundar sig i 2 kap. 8 § och ansvaret regleras sedan i 10 kap. miljöbalken. Det berör indirekt det statligt finansierade arbetet med förorenade områden, då staten kan vara aktuell som finansiär för de delar där ansvar inte kan utkrävas. Den 1 augusti 2007 genomfördes förändringar i miljöbalkens 10 kapitel. Dessa innebar bland annat att terminologin förändrades och termen avhjälpande infördes. På grund av övergångsbestämmelserna till 10 kap. Miljöbalken är det dock huvudsakligen kapitlets äldre lydelse som kommer att tillämpas i praktiken under en lång tid framöver. I avsnitt 1.2, Avhjälpande och efterbehandling, framgår Naturvårdsverkets syn på begreppen avhjälpande och efterbehandling.

3.5 Bidragsförordningen

I bidragsförordningen återfinns bestämmelserna om statsbidrag till avhjälpande av förorenade områden. Förordningen anger vad statsbidrag kan beviljas för, vem som gör ansökan, vad ansökan och beslut ska innehålla samt hur utbetalning, vidareförmedling och eventuell återbetalning ska ske. Enligt förordningens 12 § får inte Naturvårdsverkets beslut överklagas.

3.6 Stödförordningen

I stödförordningen återfinns bestämmelserna om statligt stöd till efterbehandling av förorenade områden. Förordningen anger vad medel och statligt stöd kan beviljas för, vem eller vilka som gör ansökan, vad ansökan och beslut ska innehålla samt hur utbetalning, vidareförmedling och eventuell återbetalning ska ske.

EU-kommissionen har 2019–2021 genomfört en granskning av stödet till avhjälpande av förorenade områden och dess förhållande till GBER (Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i föredraget). Kommissionens slutsats är att fastighetsägare ska betraktas som stödmottagare enligt artikel 45 i GBER. Vilket innebär att när fastigheter ägs av företag utifrån den betydelse som avses i GBER, så behöver stödsystemet bättre anpassas till GBER. Därför har en ny förordning tagits fram av regeringen som ska omfatta de projekt som utgör statligt stöd (stödförordningen). Den nya förordningen kommer att gälla parallellt med bidragsförordningen som fortsatt omfattar de fastigheter där fastighetsägaren inte bedöms vara ett företag utifrån den betydelse som avses i GBER och istället omfattas av statsbidrag. Enligt förordningens 47 § får endast beslut enligt 31 och 32 §§ överklagas.

3.7 Naturvårdsverkets instruktion

I Naturvårdsverkets instruktion (SFS 2012:989) 3 § punkten 10 framgår att Naturvårdsverket särskilt ska ansvara för administration, uppföljning och utvärdering av statsbidrag som omfattas av bidragsförordningen. Vidare framgår det i 3 § punkten 9 att Naturvårdsverket särskilt ska ansvara för nationell samordning och prioritering när det gäller avhjälpande av sådana föroreningsskador och allvarliga miljöskador som avses i 10 kap. miljöbalken.

3.8 Nationella planen

Naturvårdsverket har tagit fram den nationella planen för avhjälpande av föroreningsskador som vägledning för att statligt finansierade åtgärder ska genomföras vid de mest prioriterade förorenade områdena i landet (Naturvårdsverket, 2020). Den nationella planen är styrande för hur Naturvårdsverket beslutar om statsbidrag respektive beviljar medel till statligt stöd, samt vägledande för länsstyrelser som söker statsbidrag och medel till statligt stöd. Nationella planen är upprättad enligt 1 c § bidragsförordningen. Senaste versionen av den nationella planen finns på Naturvårdsverkets webbplats; Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador (naturvardsverket.se).

3.9 Naturvårdsverkets regleringsbrev

Regeringens regleringsbrev för Naturvårdsverket anger för vilka ändamål, anslag 1:4 (Sanering och återställning av förorenade områden) får användas, där anslagspost 1 (sanering och efterbehandling av förorenade områden) disponeras av Naturvårdsverket. I regleringsbrevet som kommer i slutet av december, fastställs storlek på och villkor för anslag inför nästkommande budgetår. Här anges också beloppen och slutår för bemyndiganderamen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

3.10 Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration

Det finns en överenskommelse mellan Naturvårdsverket och länsstyrelserna daterad 21 december 2000, som är gemensam för många sakanslag på miljösidan. Grunden till överenskommelsen var bland annat regeringens budgetproposition 2001 och MARS-projektet (Miljöarbete i regional samverkan) på Naturvårdsverket.

Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration av respektive sakverksamhet fördelades efter överenskommelsen centralt från Naturvårdsverket sedan 2001, och det bestämdes då att sakanslagen endast skulle belastas med direkta kostnader.

Regeringen flyttade senare i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1) över dessa särskilda medel (20 miljoner kronor för efterbehandling) för administration med mera från dåvarande sakanslag 34:4 (numera 1:4) direkt till länsstyrelsernas förvaltningsanslag 32:1 (numera 5:1). Det motiv som angavs var ”för att underlätta länsstyrelsernas långsiktiga planering av miljöarbetet”. I propositionen hänvisade man också till miljömålspropositionen (2000/01:130) där det redogörs för behovet av sådana medel. Statsbidragen fördelas fortfarande på länsstyrelsernas förvaltningsanslag utifrån en nyckel framtagen av länens miljövårdsdirektörer.

I samband med ett höjt sakanslag 2022 budgeterades för ytterligare högst tjugofem miljoner kronor för visst arbete vid länsstyrelserna för hantering av den statliga finansieringen, på anslag 1:4, anslagspost 6. Anslagsposten disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län för fördelning till samtliga länsstyrelser.

3.11 Lägesbeskrivning

Naturvårdsverket ansvarar för att följa upp och utvärdera effekterna av det statligt finansierade avhjälpandet på nationell nivå. Det sker bland annat genom att Naturvårdsverket årligen rapporterar till regeringen om arbetet med att avhjälpa sådana föroreningsskador som avses i 10 kap. miljöbalken i en lägesbeskrivning enligt 1 d § bidragsförordningen. Mer om lägesbeskrivningen finns på Naturvårdsverkets webb; Utredning och efterbehandling av förorenade områden ger resultat (naturvardsverket.se).

Naturvårdsverket inhämtar även uppgifter om hur arbetet går från Länsstyrelserna, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, SGU, SGI, Trafikverket och Havs- och vattenmyndigheten, samt från EBH-info (Naturvårdsverkets version av EBH-stödet).

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

4 Roller

Det här kapitlet beskriver rollerna för de olika parterna inom den statliga finansieringen av avhjälpandeåtgärder vid föroreningsskadade områden. Rollen för en part kan även skilja sig beroende på vilken typ av statlig finansiering det handlar om, vilket beskrivs i detta kapitel.

4.1 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har olika roller beroende på om den statliga finansieringen är i form av statsbidrag eller statligt stöd. För statsbidrag är Naturvårdsverket beslutade myndighet vilket gör att Naturvårdsverket prövar länsstyrelsens ansökan om statsbidrag. Se kapitel 7, Ansökan om statsbidrag.

Vid statligt stöd har Naturvårdsverket en mer övergripande roll och ett ansvar för granskning som är begränsat till länsstyrelsens ansökan om medel och tillgängliggörande av medel. Vad som ingår i Naturvårdsverkets prövning om medel framgår av avsnitt 8.4.4.

4.2 Länsstyrelsen

Länsstyrelsens roll vid statligt stöd skiljer sig från rollen vid statsbidrag. Vid statligt stöd har länsstyrelsen ett särskilt ansvar för granskning av ansökan och beslut. Vad ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen ska omfatta framgår av 18 § stödförordningen liksom vilka övriga uppgifter som länsstyrelsen behöver ha för sin granskning. Vad som ingår i Länsstyrelsens prövning av statligt stöd framgår av avsnitt 7.3.3.

4.3 Huvudmannaskap

Den juridiska person (kommun, länsstyrelse eller annan statlig myndighet) som ansvarar för genomförandet av avhjälpandeprocessens olika delar kallas för huvudman. Huvudmannens ansvar är detsammas oavsett vilket typ av statlig finansiering som är aktuell i ett projekt.

Vid statlig finansiering i form av statligt stöd ska länsstyrelsen för ansökan om stöd utse en huvudman, detta enligt 16 § stödförordningen.

4.3.1 Huvudmannens roll och ansvar

Huvudmannen har det övergripande ansvaret för projektets genomförande. Huvudmannens ansvar inkluderar både det finansiella ansvaret och beställaransvaret. Huvudmannen är lika med projektets verksamhetsutövare och byggherre med tillhörande yttersta ansvar enligt miljöbalken, arbetsmiljölagen,

plan- och bygglagen samt annan relevant lagstiftning. Ansvaret lämnas över från länsstyrelsen till huvudmannen genom ett beslut om statsbidrag eller statligt stöd med villkor, och inget ytterligare avtal behövs.

Huvudmannaskapet kan omfatta både utredningar och åtgärder. Det är en fördel om huvudmannaskapet omfattar projektet som helhet. I ett tidigt skede kan det dock vara svårt att bedöma projektets omfattning och det kan därför vara aktuellt att fatta beslut om huvudman i flera steg. Huvudmannaskapet för utredningar omfattar alla eller återstående utredningar fram till och med färdig huvudstudie och kan även inkludera delar av förberedelseskedet. Huvudmannaskapet innebär ett omfattande ansvar och vid behov kan externt projektledarstöd eller expertstöd i specifika delar vara lämpligt att handla upp.

I de fall huvudmannen kommer in i ett senare skede och inte har haft inflytande över utredningarna är det viktigt att huvudmannen granskar och tar ställning till underlaget. Två särskilt viktiga delar för huvudmannen att ställa sig bakom är de övergripande åtgärdsmålen och resultatet av riskvärderingen, det vill säga vilken åtgärdsmetod som förordas. Kan huvudmannen inte stå bakom förordad åtgärd kan riskvärderingsprocessen behöva göras om. Kvaliteten på utredningarna är generellt viktig, så att de fungerar som ett underlag för fortsatt projektering och genomförande.

Det är mycket viktigt att huvudmannen tidigt hanterar eventuella förändringar eller avvikelser i projektet. Det kan i sin tur ofta innebära att tidsplaner eller kostnader påverkas. Huvudmannen ska i ett så tidigt skede som möjligt kontakta länsstyrelsen för diskussion om eventuella förändringar eller avvikelser av betydelse. Exempel på betydande förändringar i åtgärdsskedet kan vara efterbehandlingsåtgärdens omfattning (en större mängd förorening än beräknat påträffas, annan förorening påträffas mm), behov av ändrad ambitionsnivå, omprioritering av förorenade medier eller skyddsobjekt samt att åtgärdstekniken inte fungerar. Vidare ska förändringar eller avvikelser, i ett så tidigt skede som möjligt, förankras hos och godkännas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan i sin tur behöva ha en kontakt och avstämning med Naturvårdsverket.

Det ligger också på huvudmannen att se till att uppföljning och utvärdering av genomfört åtgärdsprojekt utförs och att eventuella åtgärder med anledning av kontrollens resultat genomförs.

Vanligtvis upphör huvudmannens ansvar för utredningar när dessa är avslutade. För åtgärder upphör som regel huvudmannens ansvar efter godkänd garantibesiktning, utförd uppföljning och utvärdering tillsammans med att projektet är slutredovisat av länsstyrelsen och godkänt av Naturvårdsverket.

Om det efter att åtgärden har genomförts uppstår ett behov av kompletterande insatser, kan det bli aktuellt att söka om statlig finansiering för dessa. Huvudmannaskapsfrågan avgörs då i varje enskilt fall. Om det däremot uppstått

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

brister till följd av felaktigt utförande, har huvudmannen ett ansvar att verka för att dessa åtgärdas. I de fall ytterligare krav på kontroll/uppföljning eller åtgärder ställs av tillsynsmyndigheten, har Naturvårdsverket möjlighet att finansiera dessa kostnader under förutsättning att kraven är miljömässigt motiverade samt att huvudmannen uppfyllt sina åtaganden som huvudman. Naturvårdsverkets grundprincip är att huvudmannen ska vara skadeståndsfri.

Det finns mer att läsa om huvudmannens roll i Naturvårdsverkets rapport 5978. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).

4.3.2 Vem kan vara huvudman

För avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt som finansieras med statsbidrag kan en kommun, en länsstyrelse eller en annan statlig myndighet vara huvudman, enligt 1 b § bidragsförordningen. För projekt som finansieras med statligt stöd kan en kommun eller annan statlig myndighet än länsstyrelsen vara huvudman, enligt 5 § stödförordningen.

I normalfallet är en kommun huvudman, men om den aktuella kommunen av någon anledning saknar möjlighet till detta, har Sveriges geologiska undersökning (SGU) som myndighetsuppgift att kunna vara huvudman för statligt finansierade avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt. Enligt 9 § förordningen (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning kan SGU på begäran av en kommun vara huvudman för ett projekt i kommunens ställe, se information på SGU:s webbplats (http://www.sgu.se). I de fall andra myndigheter har värdefulla kunskaper eller intressen i det aktuella området kan även dessa komma i fråga som huvudman, till exempel myndigheter för kulturmiljövård, trafikfrågor och havsmiljöfrågor.

Länsstyrelsens uppgift i det nationella avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet är främst samordning och planering på regional nivå. Länsstyrelsen kan själv vara huvudman för utredningar, men bör som utgångspunkt inte vara det i det senare utredningsskedet motsvarande huvudstudie. Anledningen till detta handlar om aktörernas olika roller. Den som ska vara huvudman för åtgärden bör även ansvara för riskvärderingen. Eftersom länsstyrelsen senare ska granska, och besluta om projektet bör länsstyrelsen därför samtidigt inte vara för ingående involverad i riskvärderingen. Oavsett huvudman är ett aktivt deltagande av kommunen i ett tidigt skede alltid värdefullt. Det skapar lokal förankring och ett engagemang inför kommande åtgärdsfas.

EU:s statsstödsregler innebär ett principiellt förbud mot statligt stöd som gynnar vissa företag och snedvrider konkurrensen mellan medlemsländer. Kommunala bolag, fastighetsägare och ansvariga verksamhetsutövare (andra än kommuner och statliga myndigheter) kan därför inte vara huvudman för statligt finansierade projekt. I de fall statlig finansiering av en åtgärd sker genom statligt stöd, behöver

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

huvudmannen ha en överenskommelse med det fastighetsägande företaget, se avsnitt 8.4.1.

Ibland finns det en eller flera efterbehandlingsansvariga som ska stå för en begränsad del av kostnaden för en efterbehandling, medan staten ska finansiera den resterande delen. Delad finansiering mellan staten och ansvarig part ställer stora krav på samordning. Se kapitel 9 Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

4.3.3 Kostnader för huvudmannen

I den utsträckning det finns medel och ansvar inte kan utkrävas, kan upp till 100 procent av kostnaderna för en efterbehandling finansieras med statsbidrag eller statligt stöd. Den kommun, länsstyrelse eller annan myndighet som tar på sig ett huvudmannaskap behöver i normalfallet inte stå för någon egeninsats. Kostnader för övergripande arbetsuppgifter såsom ekonomihantering och administration kan inte finansieras av statliga medel. Beviljade medel betalas ut till länsstyrelsen som kan besluta om att överlämna dessa till en kommun eller annan myndighet. I de fall det rör sig om statligt stöd beslutar länsstyrelsen om att sådant ska beviljas eller inte, varefter de betalar ut stödet till huvudmannen.

Om huvudmannen också arbetar som projektledare ingår detta arbete i utrednings- eller åtgärdskostnaderna och är i rimlig omfattning berättigat till statsbidrag eller statligt stöd. Andra uppgifter som huvudmannen kan söka finansiering för är arbete med upphandling, informations- och kommunikationsinsatser, eget arbete med miljökontroll i de fall det är aktuellt samt framtagande av slutrapport. Kostnaderna för projektledning och eventuella andra kostnader ska specificeras separat i ansökan. Grundprincipen är att huvudmannen inte ska tjäna pengar på ett statligt finansierat avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt, utan bara ha kostnadstäckning. Vad gäller egen nedlagd arbetstid kan denna kostnad beräknas som lönekostnad plus overheadkostnad (OH-kostnad).

Oavsett vilken form av statlig finansiering ett projekt finansieras med kan statsbidrag sökas för att anlita en auktoriserad fastighetsvärderare enligt 2 § 5 bidragsförordningen, för mer information om fastighetsvärdering och värdeökning se avsnitt 7.4.2 och 8.4.2. Statsbidrag kan sökas för att täcka huvudmannens kostnader för att ta fram en ansökan om både statsbidrag och statligt stöd, enligt 2 § 4 bidragsförordningen.

4.4 Tillsynsmyndigheten

Tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken har en något annorlunda roll i projekt med statlig finansiering än i projekt som privatfinansieras eller finansieras på annat sätt. I projekt som är helt statligt finansierade finns inte någon som tillsynsmyndigheten kan avkräva ansvar för att åtgärda föroreningen enligt 2 kap. eller 10 kap. miljöbalken. Istället går staten in och bekostar åtgärden. Det blir då staten och i förlängningen Naturvårdsverket, som nationellt vägledande och ansvarig för

finansieringen, som slutligt avgör åtgärdens omfattning. Tillsynsmyndigheten bör däremot vara en av aktörerna som deltar i diskussionerna om övergripande åtgärdsmål med mera Tillsynsmyndigheten har som i andra utrednings- och åtgärdsprojekt ansvaret att bedriva tillsyn i syftet att utredningen eller åtgärden utförs på ett miljömässigt acceptabelt sätt, genom till exempel handläggning av den § 28 anmälan om avhjälpandeåtgärd enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som huvudmannen ska lämna in.

Huvudmannen för utredningen och åtgärden är att betrakta som verksamhetsutövare enligt 9 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndigheten kan ta ut tillsynsavgift för det arbete som läggs ner på handläggningen av ärendet. Denna tillsynsavgift kan i skälig utsträckning finansieras med statsbidrag eller statligt stöd.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

5 Avhjälpandeprocessen

I detta kapitel beskrivs avhjälpandeprocessens olika delar både schematiskt och i text. Även gränssnittet mellan olika skeden framgår genom beskrivningar av vad initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelse-, genomförande- och uppföljningsskedena ska omfatta. Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och avhjälpandeprojekt i synnerhet.

Naturvårdsverket ställer krav på certifierad provtagning och certifierad provtagare vid provtagningar (i jord, grundvatten, ytvatten och sediment) som finansieras via det statliga anslaget 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden. För mer info se avsnitt 5.11.

5.1 Avhjälpandeprocessens delar

Avhjälpande av förorenade områden är ofta komplexa projekt som behöver genomföras stegvis. Vid varje steg utvecklas den konceptuella modellen och problemformuleringen för det förorenade området. Utifrån detta ökar kunskapen om vilken efterbehandlingsåtgärd som är lämplig för platsens specifika förhållanden.

Innehåll och redovisning av de statligt finansierade avhjälpandeåtgärderna bör utformas likartat. Det underlättar handläggningen och säkrar kvaliteten. Som regel kan projekten inordnas i projektskedena initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelser, genomförande och uppföljning. Projektskedena utgör tillsammans den avhjälpandeprocess som Naturvårdsverket, länsstyrelserna och kommunerna eller andra huvudmän normalt ska arbeta efter.

Inför varje nytt projektskede bör huvudmannen granska hela projektet för att ta beslut om att avbryta eller gå vidare till nästa skede utifrån hur kännedomen om riskerna om objektet ser ut. Om det finns tillräckligt med underlag för att bedöma att eventuella risker är acceptabla bör projektet avslutas. I de fall det saknas tillräcklig kunskap om riskerna vid objektet bör huvudmannen söka statsbidrag för ytterligare utredningar för att stänga kunskapsluckorna.

Avhjälpandeprocessen och dess ingående skeden och aktiviteter bör utföras utifrån vad som bedöms vara mest effektivt utifrån förutsättningarna i det enskilda projektet. I tabell 1 finns en översikt över projektskedena och tillhörande aktiviteter. I vissa fall kan olika skeden eller aktiviteter slås samman eller utföras parallellt. I andra kan skedena behöva delas upp ytterligare. Tidigare antaganden och hur och när olika aktiviteter ska utföras ska alltid omprövas utifrån ny information som framkommer.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Riskbedömning ska göras inom varje utredningsskede i avhjälpandeprocessen, men även i samband med genomförandet av åtgärden utifrån ny kunskap som tillkommer. I de tidigare skedena bör riskbedömningen identifiera konstaterade risker, samt potentiella risker som behöver undersökas vidare.

Tabell 1. Beskrivna projektskeden och tillhörande övergripande aktiviteter (Naturvårdsverket 1997a).

Aktiviteter	Initiering	Förstudie	Huvudstudie	Åtgärdsförberedelser	Genomförande	Uppföljning
Identifiering	X					
Inventering	X					
Riskklassning	X					
Upphandling		X	X	X	X	X
Utredning		X	X	X		
Anmälan, tillstånd med mera		X*	X*	X		
Projektering				X	X	
Utförande					X	X
Miljökontroll				X	X	X
Information		X	X	X	X	X

* Om undersökningen bedöms kunna medföra mer än ringa risk för ökad föroreningsspridning eller exponering.

Genom hela processen behöver osäkerheter hanteras både vad gäller till exempel risker, metodval, genomförande och kostnader. Inledningsvis, när underlaget är litet, bör antaganden göras med försiktighet. När säkerheten i dataunderlaget ökar kan bedömningen göras mer konkret. Vidare bör en strukturerad dokumentation påbörjas tidigt i processen. Alla inblandade och andra intresserade måste kunna förstå och följa beslutsprocessen samt projektets målsättningar, genomförande och resultat. Dokumentationen är värdefull när erfarenheterna av projektet ska slutrapporteras. Lika viktigt som att dokumentera från start är det att initialt analysera och planera för vilka informations- och kommunikationsinsatser som kan bli aktuella i olika projektskeden.

5.2 Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder

Syftet med ansvarsutredningen är att klargöra om det finns ett utredningsansvar eller åtgärdsansvar enligt 2, 9 eller 10 kap. miljöbalken. Arbetet med att utreda ansvaret påbörjas redan under initieringsskedet och fortsätter sedan löpande under utredningsskedet och blir mer avancerad och utförlig allteftersom fram till åtgärd. Vidare ska det också göras en bedömning av vem som är tillsynsmyndighet.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

I förstudieskedet såsom vid en MIFO fas 2-undersökning kan en redovisning av ansvaret ske genom en kort text med utdrag från exempelvis Näringslivsregistret och fastighetsregistret i en enklare ansvarsbedömning. Syftet är att hitta en ansvarig som kan stå för utredningskostnaderna. Redovisningen ska även omfatta fastighetsägarens nytta av utredningar. Enligt 10 kap. miljöbalken ska fastighetsägaren stå för sådana utredningskostnader som är till nytta för fastighetsägaren i den omfattning som bedöms skälig.

Inför en huvudstudie ska en utförligare ansvarsutredning vara klar, både avseende ansvar för utredningar och åtgärder, och bifogas en ansökan om statsbidrag till Naturvårdsverket. Vid ansökan om åtgärdsförberedelser och åtgärder (genomförandet), ska ansvarsutredningen uppdateras med eventuell ny information och bifogas ansökan om statlig finansiering. Om Naturvårdsverket gör bedömningen att ansvarsutredningen innehåller brister kan Naturvårdsverket begära att utredningen kompletteras. Om den sökande inte inkommer med komplettering, kan Naturvårdsverket pröva ansökan i befintligt skick. Är bristerna för stora kan ansökan komma att avslås. En ny ansökan kan skickas in och då prövas ansökan på nytt.

Observera att statlig finansiering endast kan ges i de fall då det inte finns en ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare enligt 10 kap. miljöbalken som kan utföra eller bekosta åtgärden. För de fall det finns en ansvarig verksamhetsutövare ska denne stå för utredningskostnaderna. När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan denna kostnad avräknas från totalbeloppet. Se mer information om begränsat ansvar i kapitel 9, Statlig finansiering vid begränsat ansvar. Ansvarsutredningen ska även omfatta fastigheter där efterkontroll sker.

Ansvarsutredningen är ett levande dokument som ska ses över och uppdateras under processens gång. I Naturvårdsverkets rapport 6501 (Naturvårdsverket, 2012), ges vägledning i bedömningen av ansvaret för utredning och efterbehandling. Senaste gällande lagstiftning och rättspraxis ska dock alltid beaktas. Observera att bilaga 2 i rapport 6501 inte ska användas som mall för ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering då den inte innehåller alla fakta som behöver ingå vid ansökan om statlig finansiering. För utförliga ansvarsutredningar i samband med ansökan om statlig finansiering för huvudstudier, åtgärdsförberedelser och åtgärder, ska istället bilaga 1 i kvalitetsmanualen, Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering, användas.

En ansvarsutredning som skickas in till Naturvårdsverket ska uppfylla följande:

- ansvarsutredningens datering får inte vara äldre än 12 månader när ansökan inkommer till Naturvårdsverket och innehållet ska vara aktuellt,
- ska skickas in samtidigt med den tillhörande ansökan (den kommer inte att granskas förrän ansökan har inkommit),
- fastigheterna som utretts i ansvarsutredningen ska överensstämma med fastigheterna som ingår i den tillhörande ansökan.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Om länsstyrelsen ansöker om finansiering för exempelvis ny etapp eller förstärkning inom ett pågående projekt, och det har gått mer än tolv månader sedan ansvarsutredningen senast granskades av Naturvårdsverket, behöver tillsynsmyndigheten göra en översyn av den senast upprättade ansvarsutredningen för att utreda ifall det skett eventuella förändringar av omständigheter och/eller ansvar avseende de aktuella fastigheterna.

5.2.2 Jävsituation

Jävsituationer vid ansvarsutredningar kan uppstå när förvaltningar eller enheter inom kommunen kan bedömas ansvariga för undersökningar eller åtgärder och också har upprättat ansvarsutredningen. Detta då de ska utreda sitt eget eventuella ansvar. Naturvårdsverket anser i regel att det inte uppstår ett jävsförhållande om utredningen görs av en separat och självständig förvaltning inom kommunen i de fall en annan del av kommunen till exempel äger marken i det aktuella fallet.

Om en jävsituation föreligger bör kommunen ge i uppdrag åt någon annan part att utföra ansvarsutredningen. Kommunen kan i så fall söka bidrag för detta.

5.3 Registrering av data i EBH-stödet

Länsstyrelserna äger och förvaltar gemensamt en databas för förorenade områden, EBH-stödet. I EBH-stödet samlas uppgifter om områden som är eller kan vara förorenade. Ett syfte med EBH-stödet är att informationen ska vara lättillgänglig och kunna utgöra ett underlag för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden. Det är även avsett att vara underlag för arbete med annat avhjälpande- och efterbehandlingsrelaterat arbete såsom tillsynsärenden, tillståndsprövning, fysisk planering och fastighetsöverlåtelser.

För att EBH-stödet ska kunna fylla sitt syfte är det viktigt att nya uppgifter, resultat och handlingar från avhjälpandeprocessens olika skeden, förs in i EBH-stödet, se vidare i riktlinjerna och rekommendationerna i EBH-stödets manual.

5.4 Initiering av avhjälpandeprocessen

Initiering av avhjälpandeprocessen uppstår genom att ett misstänkt förorenat område identifieras efter att det framkommer information eller misstanke om att det kan vara så förorenat att det utgör en oacceptabel risk för människors hälsa eller miljön. Initieringen omfattar identifiering, inventering och riskklassning i syfte att ta fram underlag för prioritering och beslut om eventuella vidare utredningar och åtgärder.

I det fall ett misstänkt eller konstaterat förorenat område bedöms vara prioriterat för vidare utredning och åtgärder, görs en bedömning av vem som kan bära ett ansvar för detta utifrån de uppgifter som framkommit.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

5.4.1 Aktiviteter som ska ingå i initieringsskedet

- **Identifiering**

Syftet med identifieringen är att utifrån branschklasser ta fram ett första prioriteringsunderlag för beslut om vilka förorenade områden som är motiverade att ta vidare för inventering och riskklassning.

Identifieringen utgår från branschlistan (se Inventering av förorenade områden (naturvardsverket.se)). Ett objekt anses identifierat när uppgifter om objektnamn, bransch, fastighetsbeteckning och koordinater fastställts. Utifrån branschtillhörighet tilldelas sedan objektet en branschklass (BKL 1–4). Om möjligt ska även verksamhetstid, storlek på verksamheten samt verksamhetsutövare anges.

Ett misstänkt förorenat område kan utifrån identifieringen bedöms vara prioriterat att inventera och riskklassificera.

- **Inventering och riskklassning**

Syftet med inventering och riskklassning är att ta fram underlag för prioritering av vidare utredningar och så småningom åtgärder utifrån hur stora riskerna med de förorenade områdena bedöms kunna vara. Detta underlag tas fram i två huvudsakliga steg som benämns MIFO fas 1 respektive MIFO fas 2 undersökningar. Det första steget ger en första riskklass som utifrån fördjupade miljötekniska undersökningar verifieras eller omprövas i det andra steget, se nedan. Närmare information finns att läsa i rapport 4918 *Metodik för inventering av förorenade områden* (Naturvårdsverket, 1999).

Det bidragsfinansierade identifierings- och inledande inventeringsarbetet (MIFO fas 1) slutfördes vid årsskiftet 2015/2016. Detta arbete fortsätter dock genom pågående tillsynsarbete och därmed tillkommer fortfarande objekt till det nationella EBH-stödet. Naturvårdsverket finansierar vidare genomförande av MIFO fas 2 undersökningar, i syfte att ge bättre underlag för prioritering av vidare åtgärder.

- **MIFO fas 1**

Syftet med detta steg är att ge en preliminär riskklassning av området genom en bedömning av föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, spridningsförutsättningar, känslighet och skyddsvärde. Detta för att ge underlag för prioritering inför nästa inventeringssteg. Ofta är underlag om faktisk förekomst av föroreningar inom det förorenade området obefintligt eller begränsad, och riskklassningen utgår därför från potentiella risker utifrån antaganden om föroreningssituationen på området.

- **MIFO fas 2**

Syftet med detta steg är att ta reda på om området är förorenat eller inte och att göra en fördjupad riskklassning enligt MIFO fas 2. Detta ger underlag för bedömning av om det är prioriterat med fortsatta utredningar, och är också ett beslutsunderlag.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Här anges vilka föroreningar som hittats och om analyser, tester och fältnoteringar indikerar ytterligare föroreningar. Föroreningar karaktäriseras så långt det är möjligt avseende föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, påverkan, spridning. Bedömningar och riskklassning utförs enligt Naturvårdsverkets rapport 4918 (Naturvårdsverket, 1999). Om det inte är prioriterat med fortsatta utredningar avbryts finansieringen och status i EBH-stödet uppdateras samt framtagna rapporter laddas upp.

- **Preliminär bedömning av ansvar för utredningar.**

Om objektet är prioriterat för fortsatta utredningar görs en preliminär bedömning av utredningsansvaret (se avsnitt 5.2) och huruvida vidare arbete ska finansieras genom statsbidrag eller av en part som har ett ansvar för föroreningen.

- **Förslag till innehåll i och kostnader för en förstudie**.

När det är aktuellt att ansöka om statlig finansiering anges de aktiviteter som ska genomföras under förstudieskedet och kostnaderna för dessa.

5.5 Förstudie

Om det finns en konstaterad förorening och riskklassningen tyder på att området kan innebära stor till mycket stor risk för människors hälsa eller miljön genomförs en förstudie på det förorenade området. Förstudiens syfte är att ge en initial bedömning av potentiella risker och eventuellt åtgärdsbehov. I vissa fall kan resultaten av MIFO fas 2 undersökningarna ge tillräckligt underlag för att utforma en huvudstudie, och då är det inte säkert att en förstudie behövs.

I det fall området inte bedöms vara prioriterat för vidare utredning och åtgärder, upphör den statliga finansieringen och status i EBH-stödet uppdateras samt framtagna rapporter laddas upp.

Redan i förstudieskedet bör huvudmannen göra en första bedömning av huruvida finansiering av en eventuellt kommande åtgärd är att anses som statligt stöd eller statsbidrag. I de fallet det skulle kunna vara statligt stöd bör en första kontakt tas med fastighetsägaren för att informera om åtgärden och fastighetsägarens roll som medsökande i en statsstödsåtgärd. För vidare information gällande statligt stöd se kapitel 8.

5.5.1 Vad som bör ingå i förstudien

- **Inventering av ytterligare faktauppgifter**

Vid behov förbättras underlaget när det gäller verksamhetshistoriken för att kunna planera miljötekniska undersökningar bättre och för att bedömningen av ansvarsfrågorna ska bli säkrare.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **Miljöteknisk undersökning, provtagning och analys**

Miljötekniska undersökningar utförs med en ambitionsnivå som kan ge underlag för att formulera en initial konceptuell modell och problembeskrivning. Utifrån vilka det ska framgå om det finns behov av att gå vidare med en mer omfattande huvudstudie eller ej. Detta kan i vissa fall behöva komplettande utredningar stegvist. Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11. Hur miljötekniska undersökningar kan utformas framgår bland annat av Svenska geotekniska föreningens handbok *Fälthandbok förorenade områden, rapport 2:2013* samt rapporterna 5894 och 5888 från kunskapsprogrammet Hållbar Sanering. Se även Undersökningsportalen på Svenska geotekniska föreningens webb (www.sgf.net) där det beskrivs hur olika undersökningsstrategier, undersökningsmetoder och fältanalyser för förorenade områden bör genomföras, samt vanligt förekommande föroreningar.

- **Problembeskrivning och konceptuell modell**

Den kunskap som erhållits om föroreningssituationen och potentiella risker sammanställs och sammanfattas i en första problembeskrivning inklusive konceptuell modell för området. Se Naturvårdsverkets vägledande rapport 5977 om riskbedömning, bland annat avsnitt 3.3 och bilaga 1. I det fall problembeskrivning och konceptuell modell visar att området är prioriterat för vidare utredning, beskrivs vilka kunskapsluckor som huvudstudien ska hantera.

- **Preliminär formulering av övergripande åtgärdsmål**

I förstudien formuleras övergripande åtgärdsmål, vilka sätter ramarna som potentiella risker ska bedömas utifrån.

De övergripande åtgärdsmålen anger vilken funktion som ett område ska kunna ha efter genomförd åtgärd och vilken påverkan och störning på miljön som kan vara acceptabel eller inte. Detta omfattar även områden som ligger utanför det förorenade området och som påverkas eller riskerar påverkas negativt, så som yt- och grundvattenförekomster.

Under huvudstudien preciseras och beslutas såväl övergripande som mätbara åtgärdsmål.

Läs mer om övergripande åtgärdsmål i Naturvårdsverkets rapport 5978, kapitel 2. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).

- **Riskbedömning och bedömning av åtgärdsbehov**

I detta steg bedöms i ett första steg risker med att inte vidta någon åtgärd, i ett såväl kort som långt tidsperspektiv. Denna bedömning görs utifrån en problembeskrivning med konceptuell modell, vilket tillsammans med riskklassningen ger underlag för beslut om att utreda åtgärdsbehovet vidare i en huvudstudie och eventuellt efterbehandling. Detta blir aktuellt om det bedöms

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

kunna finnas oacceptabla risker inom området utan åtgärder, och att riskerna är stora eller mycket stora. I annat fall upphör statlig finansiering av vidare utredningar och åtgärder.

- **Bedömning av aktiviteter, resurser och kostnader för fortsatt arbete under huvudstudien**

De aktiviteter som ska utföras under huvudstudien anges. För varje aktivitet görs en kostnadsuppskattning.

- **Bedömning av osäkerheter**

En bedömning av osäkerheterna i hittills framtaget underlag, så långt det är möjligt, görs i detta skede.

- **Ansvarsbedömning**

Bedömning av ansvaret för utredningar (se avsnitt 5.2).

5.6 Huvudstudie

I de fall resultat och slutsatser i förstudien visar på att det kan finnas ett åtgärdsbehov utreds objektet vidare inom ramen för en huvudstudie. Målet med en huvudstudie ge underlag för beslut om bästa möjliga efterbehandlingsåtgärd, genom att beskriva de risker som medför ett åtgärdsbehov samt hur dessa på bästa sätt avhjälps. Huvudstudien genomförs med fördel i två huvudsakliga steg, där man förs utreder riskerna med det förorenade området var efter man utreder olika åtgärdsalternativ i en åtgärdsutredning och riskvärdering.

Länsstyrelsen ansvarar för att innehållet i genomförd huvudstudie omfattar vad som anges i detta avsnitt och i ansökan samt att den uppfyller de krav som ställs i beslut om statlig finansiering.

Om projektet avbryts utifrån att riskklassen sänks eller i det fall det inte bedöms finnas ett åtgärdsbehov ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att utredningen färdigställs (se avsnitt 7.3.4).

Beslut om att avsluta ett projekt i detta skede fattas normalt i de fall kompletterande information visar att objektet är i en riskklass som inte är prioriterad, eller att riskerna förknippade med objektet utifrån tillräckligt underlag bedöms acceptabla och inte medföra åtgärdsbehov.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

5.6.1 Vad som bör ingå i en huvudstudie

Utredningsdelar

- **Allmänna uppgifter om fastigheten**

Administrativa uppgifter såsom storlek, fastighetsbeteckning, kommun, län och tillsynsmyndighet. Fastighetsägare och verksamhetsutövare idag. Hänvisning till tidigare utförda utredningar och efterbehandlingsåtgärder.

- **Områdes- och omgivningsbeskrivning**

Beskrivning av nuvarande och historiska verksamheter, gärna med hjälp av historiska flygfoton och kartor. Nuvarande och planerad markanvändning. Geografiska, hydrogeologiska och geologiska förhållanden. Recipienter och utspädningsförhållanden samt bakgrundshalter.

- **Problembeskrivning och konceptuell modell**

Problembeskrivningen och den konceptuella modellen uppdateras utifrån den kunskap som tillkommit. Se Naturvårdsverkets vägledande rapport 5977 om riskbedömning, bland annat avsnitt 3.3 och bilaga 1.

- **Miljötekniska undersökningar (provtagning, analys, försök)**

Syftet med miljötekniska undersökningar i huvudstudieskedet är i första hand att ta fram rätt underlag till riskbedömning, åtgärdsutredning och riskvärdering. Det underlag som krävs framgår av Naturvårdsverkets rapport 5978 och 5977. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se). De miljötekniska undersökningarna planeras utifrån den problembeskrivning med konceptuell modell som tagits fram i förstudien. Undersökningarna genomförs med fördel stegvist, och anpassas utifrån tillkommande information i problembeskrivning, konceptuell modell och riskbedömning.

Hur miljötekniska undersökningar kan utformas framgår bland annat av Svenska geotekniska föreningens handbok *Fälthandbok förorenade områden, rapport 2:2013* samt rapporterna 5894 och 5888 från kunskapsprogrammet Hållbar Sanering. Se även Undersökningsportalen på Svenska geotekniska föreningens webb (www.sgf.net) där det beskrivs hur olika undersökningsstrategier, undersökningsmetoder och fältanalyser för förorenade områden bör genomföras, samt vanligt förekommande föroreningar.

Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11.

- **Övergripande åtgärdsmål**

De övergripande åtgärdsmålen från förstudien uppdateras utifrån tillkommande kunskap om området och dess åtgärdsbehov. Läs mer om Övergripande åtgärdsmål i Naturvårdsverkets rapport 5978, kapitel 2. Uppdatering av vägledningen pågår

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida; Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).

- **Riskbedömning**

I huvudstudiens riskbedömning bör risker och belastning för människors hälsa och miljö och åtgärdsbehov vara utredda så långt att betydande osäkerheter och kunskapsluckor inte finns och att åtgärdsbehovet är tillräckligt beskrivet för att kunna utforma åtgärdsalternativ. Riskbedömningsmetodiken i Naturvårdsverkets rapport 5977 ska följas.

Underlag till riskbedömningen inhämtas med fördel stegvis, enligt beskrivning av miljötekniska undersökningar ovan.

I huvudstudieskedet ska riskbedömningen, utifrån de övergripande åtgärdsmålen, kunna svara på frågorna:

- Vilka risker och vilken belastning innebär föroreningssituationen idag och i framtiden? Detta omfattar det förorenade området, samt omkringliggande miljö så som närliggande grund- och ytvattenförekomster som kan påverkas av föroreningssituationen.
- Hur mycket behöver risker och belastning minska för att oacceptabla effekter på miljö, hälso- och naturresurser inte ska uppstå?

- **Åtgärdsutredning**

Huvudstudiens åtgärdsutredning ska resultera i ett antal åtgärdsalternativ som är utformade för att kunna ingå i en riskvärdering. Åtgärdsutredningen ska vara systematiskt utförd, transparent och resultera i ett mindre antal alternativ som går vidare till riskvärderingen. Omfattningen anpassas utifrån projektets komplexitet och förutsättningar. Kopplingen mellan åtgärdsutredningens och riskbedömningens resultat om behov av riskreduktion ska vara tydlig.

Innan åtgärdsutredningen påbörjas, ska man kontrollera att det underlag som krävs för att utvärdera olika åtgärdsalternativ och metoder finns tillgängligt från tidigare utredningar. Detta omfattar exempelvis en tillräcklig avgränsning för att bedöma risker och åtgärdsbehov, geokemiska förutsättningar, geotekniska förutsättningar etc. I det fall det inte finns tillräckligt med information för att utvärdera olika åtgärdstekniker och åtgärdsalternativ, kan utredningen behöva kompletteras med detta.

I åtgärdsutredningen ska minst ett noll- och ett maxalternativ samt ett alternativ för bästa tillgängliga teknik beskrivas. Nollalternativet är ett referensalternativ och inte ett realistiskt åtgärdsalternativ. Maxalternativet bör också betraktas som ett referensalternativ, även om det under vissa förutsättningar skulle kunna utgöra ett valbart alternativ. Övriga alternativ som utformas inför riskvärderingen behöver säkerställa att de övergripande åtgärdsmålen kan uppnås, då detta är ett krav i

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

riskvärderingen. Vid formulering av åtgärdsalternativ bör hänsyn tas till följande principer:

- Val av efterbehandlingsåtgärd bör utgå från vad som är miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart.
- Andra åtgärdsmetoder än schakt och deponi ska beaktas vid val av åtgärd, och förordas i de fall det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.
- Åtgärderna bör vara av engångskaraktär. Det vill säga, åtgärden bör säkra att acceptabla risker kan upprätthållas utifrån det markanvändning som området efterbehandlades till. Återkommande åtgärder ska inte behövas, annat än för att följa upp effekterna av åtgärden.
- Skador som kan uppstå under genomförandet ska vara mindre än de skador som totalt kan komma att orsakas av det förorenade området.
- Åtgärder bör väljas och genomföras så att intrånget i andra intressen blir så litet som möjligt, till exempel vad gäller natur- och kulturmiljövärden.
- Återställning efter avslutad åtgärd av det förorenade området bör göras på ett sätt som stödjer ekosystemtjänster och naturvärden i så stor utsträckning som möjligt, utifrån dess koppling till avhjälpandeåtgärder inom området.

Läs mer om åtgärdsutredning i kapitel 5 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida; Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).
Åtgärdsportalen på Svenska geotekniska föreningens webbsida (www.atgardsportalen.se) innehåller information om åtgärdsmetoder och uppdateras allteftersom ny kunskap tillkommer.

För huvudstudier som ligger till grund för en ansökan om statlig finansiering av åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande accepterar Naturvårdsverket att en åtgärdsutredning inte är fullt lika omfattande.

- **Riskvärdering**

I riskvärderingen utvärderas de alternativ som tagits fram i åtgärdsutredningen. Viss justering av alternativ kan i vissa fall behövas. Riskvärderingens syfte är att ge underlag för beslut om den sammantaget lämpligaste och mest hållbara åtgärden för att reducera riskerna vid ett enskilt förorenat område. Processen innebär att åtgärdsalternativens positiva och negativa effekter värderas, jämförs och dokumenteras på ett strukturerat sätt, bland annat ur ekologisk, social och ekonomisk synvinkel. Det vill säga vilka åtgärder som reducerar föroreningsrisken mest samtidigt som de orsakar minst skada på till exempel naturvärden eller innebär mest värde ur ett socialt perspektiv. Det kan behövas en revidering eller ett omtag av riskvärderingen bland annat efter att olika åtgärdsmetoder testats i en åtgärdsförberedande fas eller om förutsättningar ändrats på något annat sätt.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Läs mer om riskvärdering i kapitel 6 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Därutöver har Statens geotekniska institut 2022 publicerat en vägledning om riskvärdering, där formulering av åtgärdsalternativ inför riskvärdering utvecklas ytterligare.

- **Mätbara åtgärdsmål**

För den valda efterbehandlingsåtgärden behöver minst ett och ofta flera mätbara åtgärdsmål tas fram för att möjliggöra utvärdering av åtgärdernas effekt. Dessa ska ha en tydlig koppling till de övergripande åtgärdsmålen.

Läs mer om mätbara åtgärdsmål i kapitel 7 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida; Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).

Övriga delar

- **Projekteringsdirektiv**

Krav och regler för hur projekteringen ska genomföras anges lämpligen uttryckta som preliminära åtgärdskrav. Det kan gälla vissa åtgärdskrav (se terminologilistan samt Naturvårdsverkets rapport 5978) som redan är bestämda och som projektören inte får avvika från eller särskild hänsyn som utgör en förutsättning för projekteringen.

- **Förberedelser och strategier för anmälningar och tillstånd**

En komplett genomgång av vilka tillstånd, anmälningar med mera som behövs för att genomföra efterbehandlingsprojektet utförs. De identifieras och läggs in i projektplanen som styrande händelser för det fortsatta arbetet. Möjligheterna till samordning av olika prövningsförfaranden ska ses över och diskuteras med berörda myndigheter.

- **Planering och strategi för uppföljning och utvärdering**

Direktiv för miljökontrollen (tekniska och naturvetenskapliga aspekter) ska upprättas. Direktivet ska omfatta vilka mål som ska gälla för miljökontrollen före, under och efter åtgärden och vilka huvudsakliga moment som ska ingå. Referensundersökningarna, som delvis kan behöva påbörjas innan projekteringen, bör preciseras noggrant. Vidare ska planerad uppföljning av ekonomi och andra aspekter (till exempel myndighetsbeslut, kommunikation och information) beskrivas.

- **Planering och strategi för framtida förvaltning av området**

Beskrivning av hanteringen av området efter genomförd efterbehandlingsåtgärd. Det kan handla om behov av framtida skötsel och hur den ska förvaltas, administrativa åtgärder såsom restriktioner i markanvändningen och hur informationen om kvarlämnade föroreningar bevaras.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **Osäkerheter och projektrisker**

Osäkerheterna i hittills framtaget underlag samt bedömning av projektrisker så långt det är möjligt i detta skede ska redovisas. En mer detaljerad analys av projektrisker för genomförandeskedet görs i förberedelseskedet.

- **Underlag för information till berörda**

När huvudstudien börjar bli klar bör resultatet sammanställas i en icke-teknisk sammanfattning om högst tio sidor. Sammanfattningen ska lämpa sig för presentation för exempelvis fastighetsägare, allmänhet, media och andra berörda, men ska även kunna användas av tillsynsmyndigheten och Naturvårdsverket. Det bör tydligt framgå vilket åtgärdsalternativ som förordas, men för- och nackdelar med andra alternativ bör också redovisas.

- **Ansvarsutredning**

En aktuell ansvarsutredning med bedömning av ansvar för åtgärder ska finnas med i huvudstudien. I detta skede ska ansvarsutredningen vara grundligt utförd med så få osäkerheter som möjligt. De utförda utredningar som fram till huvudstudien gjorts av projektet, bör ha utökat underlaget för bedömningen av ansvaret.

- **Andra utredningar**

Ytterligare utredningar utöver ovan beskrivna kan behövas antingen i huvudstudieskedet eller i ett åtgärdsförberedande skede. Dessa utredningar beskrivs inte närmare här, men kan handla om:

- geoteknik, exempelvis stabilitet
- förprojektering som underlag för detaljprojekteringen
- hälsa och säkerhet vid arbetenas genomförande
- byggkontroll
- informations- och kommunikationsinsatser

5.7 Åtgärdsförberedelser

När huvudmannen har bestämt sig för att genomföra det i huvudstudien föreslagna åtgärdsalternativet vidtar fasen för åtgärdsförberedelser. Den omfattar bland annat planering och projektering av åtgärderna samt framtagande av en anmälan om efterbehandling eller en tillståndsansökan. Syftet med åtgärdsförberedelseskedet är bland annat att kartlägga och minimera osäkerheterna kring den planerade åtgärdens miljömässiga och ekonomiska resultat.

I åtgärdsförberedelseskedet bör det kontrolleras att det underlag som tagits fram i huvudstudien är aktuellt och tillräckligt för att gå vidare till beslut om åtgärd. Bland annat är det viktigt att kontrollera att resultaten av åtgärdsutredning och riskvärdering fortfarande är relevant, eller om det finns behov av att komplettera dessa beslutsunderlag utifrån resultaten som kommer fram i åtgärdsförberedelserna. Detta då man i de åtgärdsförberedande undersökningarna

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

ofta kan få fram kompletterande underlag som ger förutsättningar för bättre förankrade beslut än i huvudstudieskedet. Ett sådant förfarande bör stämmas av mellan länsstyrelsens och Naturvårdsverkets handläggare innan länsstyrelsen lämnar in ansökan om statlig finansiering.

Projekteringen innebär att det underlag som tagits fram i projektet beskrivs kalkylerbart och systematiskt i olika handlingar, så att dessa kan fungera som förfrågningsunderlag för en entreprenadupphandling. I vissa fall, till exempel då delar av förberedelseskedet utförts inom ramen för tidigare utredningar, kan en förprojektering vara tillräckligt underlag för en anmälan eller tillståndsansökan.

5.7.1 Aktiveter som bland annat ska ingå i åtgärdsförberedelser

- **Upphandling av konsult**

En eller flera konsulter behöver handlas upp för exempelvis projektledning och projektstöd, eventuella åtgärdsförberedande undersökningar, specialistgranskning samt projektering. Det kan även vara lämpligt med option på byggledning till genomförandeskedet. Vidare behöver en byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering (BAS-P) respektive en för utförandet (BAS-U) upphandlas. Se vidare avsnitt 5.13 om upphandling.

- **Åtgärdsförberedande undersökningar och åtgärder**

I åtgärdsförberedelseskedet kan ytterligare detaljerade undersökningar vara motiverade med syftet att minska osäkerheterna kring moment som kan komma att påverka kostnaderna eller resultatet av efterbehandlingsåtgärderna mycket. Det kan handla om pilotförsök av en behandlingsmetod eller en geoteknisk utredning för att få svar på frågor rörande blockighet, markens bärighet för tunga transporter, upplag eller skredrisker med mera. Det kan också handla om byggnadstekniska utredningar i de fall det förekommer byggnader eller andra konstruktioner.

I vissa fall är det nödvändigt att byggnader rivs för att möjliggöra de förberedande undersökningarna och avhjälpandeåtgärderna. Ett sådant beslut och formerna för detta måste förankra med Naturvårdsverket.

Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11.

- **Andra utredningar**

Andra utredningar som kan behöva genomföras i åtgärdsförberedelseskedet kan exempelvis avse planering av större informations- och kommunikationsinsatser under genomförandet.

- **Projektering och förfrågningsunderlag**

Oavsett vilka efterbehandlingsåtgärder som beslutas behövs en projektering av åtgärderna och en beskrivning av deras konsekvenser. Detta som grund för

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

anmälan eller eventuell tillståndsprövning samt för upphandlingen och själva genomförandet.

I projekteringen utarbetas handlingar där tidigare framtaget underlag omsätts i kalkylerbara termer. Utformning av åtgärderna i detalj uttrycks som projekteringsdirektiv, ofta i form av åtgärdskrav (se nedan). Resultatet redovisas på ritningar och i beskrivande texter. Omfattningen av projekteringen kan vara olika beroende på vald entreprenadform; utförande- eller totalentreprenad. Totalentreprenad kallas ibland även för funktionsentreprenad.

I vissa fall kan det behövas en förprojektering innan detaljprojekteringen genomförs. Inför en entreprenadupphandling upprättas ett förfrågningsunderlag inklusive bland annat:

- Administrativa föreskrifter för entreprenadarbeten.
- Teknisk beskrivning för samtliga kontraktsarbeten inklusive hjälparbeten och skyddsåtgärder (utförandeentreprenad) eller kalkylerbar funktionsbeskrivning (total/funktionsentreprenad).
- Kontrollplan för entreprenadarbeten eller kontrollfunktion för totalentreprenad (produktionsanpassad besiktning).
- Arbetsmiljöplan i vilken en riskanalys ska ingå, liksom planerade försiktighetsmått och skyddsåtgärder. Planen tas lämpligen fram av BAS-P.

Vägledning avseende hälsa och säkerhet vid arbeten inom förorenade områden finns i Svenska Geotekniska Föreningens rapport *Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden* (SGF, 2022). Det finns även något som kallas AMP-guiden vilket är ett webbaserat verktyg och hjälpmedel för att ta fram arbetsmiljöplaner (AMP). Det finns ett referensverk som underlättar för branschen att använda samma språk och begrepp vid upprättandet av tekniska beskrivningar och för utförandeentreprenader som kallas Allmän material och arbetsbeskrivning (AMA).

- **Formulering av åtgärdskrav (del av projekteringen)**

Utifrån de mätbara åtgärdsmålen, och eventuella preliminära åtgärdskrav från huvudstudien, fastställs projektets åtgärdskrav (projekteringsdirektiv). Åtgärdskraven är de mätbara åtgärdsmålen som är omsatta i praktiska termer. De ska vara kalkylerbara och uppföljningsbara. Åtgärdskraven bör också ta hänsyn till hur eventuella oförutsedda händelser ska hanteras. Åtgärdskraven beaktas sedan i förfrågan, upphandling, uppföljning av entreprenad samt vid miljökontrollen.

Läs mer om åtgärdskrav i kapitel 8 och bilaga 6 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida; Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se). Se även Klassning av förorenade jordmassor in situ, Information och råd (SGI, 2018).

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **Miljökontroll**

I detta skede utformas miljökontrollprogram som beskriver hur miljökontroll ska genomföras för att följa upp åtgärdernas effekt och kontrollera risk för spridning i samband med utförande. Miljökontrollprogrammet ska förankras med tillsynsmyndigheten och är ett lämpligt underlag till anmälan och/eller tillstånd om efterbehandling.

I förberedelseskedet påbörjas insamling av referensdata som krävs för miljökontrollen.

Läs mer om kontrollprogram i kapitel 7 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Uppdatering av vägledningen pågår och de delar som uppdaterats finns på Naturvårdsverkets webbsida; Att välja efterbehandlingsåtgärd (naturvardsverket.se).

- **Anmälan om efterbehandling eller tillståndsansökan**

Huvudmannen ska upprätta och lämna in en anmälan eller tillståndsansökan till tillsynsmyndigheten eller tillståndsgivande myndighet. Enligt 28 § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd är det anmälningsplikt för utredningar och efterbehandlingsåtgärder, som kan medföra mer än ringa risk för ökad risk för spridning eller exponering av föroreningar. Anmälan bör minst innehålla information om åtgärdsmål, åtgärdsmetod, risker och försiktighetsmått, egenkontroll och miljökontroll, ritningar och planer samt planerad uppföljning och redovisning.

Efterbehandlingsåtgärder är i princip alltid anmälningspliktiga. Det kan också krävas tillstånd för efterbehandlingsåtgärder, till exempel om åtgärden omfattar vattenverksamhet eller behandling. Tillstånd eller anmälan kan behövas för ett behandlingsförsök i pilot- eller fullskala. Den tekniska beskrivningen är ett bra underlag för anmälan.

- **Överenskommelse med det fastighetsägande företaget i det fall det är statligt stöd**

I det fall åtgärden finansieras genom statligt stöd, behöver en överenskommelse om planerade åtgärder upprättas med det fastighetsägande företaget. Huvudmannen bör inleda en dialog med det fastighetsägande företaget tidigt i förberedelserna, om denna inte inletts tidigare.

Som en del av överenskommelsen behöver huvudmannen ta fram värdering av fastigheten med en bedömning av eventuell värdeökning som kan komma att uppstå som en följd av åtgärden. Värderingen ska göras av en auktoriserad värderingsman. Mer om detta finns i avsnitt 8.4.2.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **Dialog, samråd och information**

Samråd eller dialog med tillsynsmyndigheten om efterbehandling kan med fördel inledas i god tid innan anmälan eller tillståndsansökan lämnas in. Fortsätt också dialogen från riskvärderingsskedet i huvudstudien med myndigheter, fastighetsägare, verksamhetsutövare och andra berörda i det specifika fallet. Dokumentera dialog, samråd och övriga kontakter kontinuerligt.

Information till och kommunikation med allmänhet och andra berörda kan också vara viktigt i detta skede och bör planeras i god tid.

- **Beaktande av tillstånd och beslut i förfrågningsunderlaget**

Då det är huvudmannens ansvar att villkor i domar eller beslut följs när entreprenaden är i gång, är det viktigt att dessa förutsättningar framgår av förfrågningsunderlaget. Generellt är entreprenören, enligt gällande byggregler, skyldig att hitta den billigaste lösningen för beställaren. Om de villkor som gäller för efterbehandlingen inte är tydliga i förfrågningsunderlaget finns det en risk för att entreprenaden inte går att genomföra enligt entreprenörens anbud. Exempel på villkor som kan påverka entreprenörens möjlighet att genomföra sitt uppdrag är krav på transportvägar, begränsning i arbetstider, utsläppspunkter och begränsningsvärden för renat länshållningsvatten.

- **Extern granskning av förfrågningsunderlaget**

Inför upphandling av stora eller komplicerade entreprenader kan det vara lämpligt att låta en entreprenadjurist eller motsvarande specialist gå igenom förfrågningsunderlaget innan det skickas ut. Utöver generell genomgång kan det vara värdefullt att få eventuella projektrisker värderade i tid, pengar, goodwill eller annat. En komplicerad entreprenad behöver inte alltid vara tekniskt komplicerad, utan kan till exempel vara juridiskt komplicerad på grund av att många underleverantörer och sakägare blir berörda.

- **Osäkerheter och projektrisker**

I detta skede bör den genomgång av osäkerheter och projektrisker som utförts i huvudstudieskedet utvecklas vidare. Till exempel kan åtgärdsförberedande undersökningar utgöra underlag för att minska osäkerheter. I alla projekt ska man analysera eventuella projektrisker och moment som är beroende av varandra. Ambitionsnivån kan variera beroende på projektets komplexitet. Exempel på projektrisker kan vara att huvudmannen inte kan leva upp till villkor som meddelas med anledning av en anmälan eller ett tillstånd, eller att tillträde till fastigheten inte tillåts. Det kan också vara särskilt riskfyllda arbeten, som kan innebära kostsamma skyddsåtgärder eller långa genomförandetider.

- **Detaljerad kostnadskalkyl**

Huvudmannen tar fram en detaljerad kostnadskalkyl för arbetena. En sådan får även inkludera eventuella oförutsedda kostnader, som ska vara baserad på en

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

genomgång av osäkerheter och projektrisker. Kalkylen utgör underlag till beslut om finansiering av utförandet eller eventuell justering av tidigare beslut.

5.8 Genomförande av åtgärd

I genomförandeskedet utförs de beslutade efterbehandlingsåtgärderna. Syftet är att nå de övergripande åtgärdsmålen som satts upp i projektet. Skedet inleds med entreprenadupphandling med hjälp av förfrågningsunderlaget som togs fram under förberedelseskedet. Avhjälpandeprocessens åtgärdsdel är den del som kallas efterbehandling.

5.8.1 Aktiviteter som bland annat kan ingå i genomförandet

- **Entreprenadupphandling**

Entreprenör för genomförandet handlas upp med hjälp av framtaget förfrågningsunderlag. Om en avstämning bör ske mellan länsstyrelsens och Naturvårdsverkets handläggare innan förfrågningsunderlaget skickas ut, avgörs i varje enskilt fall.

- **Upphandling/avrop av konsultinsatser**

En eller flera konsulter behöver handlas upp (eller avropas, om upphandlingen skedde i förberedelseskedet) för byggledning till genomförandet av efterbehandlingsåtgärden. Vidare behöver en byggarbetsmiljösamordnare för utförandet (BAS-U) handlas upp eller avropas.

- **Revidering av handlingar eller detaljprojektering**

Revidera handlingar om det behövs (avser utförandeentreprenad) alternativt så utför entreprenören sin projektering (avser i första hand totalentreprenad).

- **Entreprenadarbeten**

Entreprenören genomför arbetena enligt kontrakt. I entreprenörens arbete ingår såväl egenkontroll som kvalitetsansvar. I undantagsfall kan arbete utföras i huvudmannens egen regi (och entreprenadupphandlingen enligt ovan utgår då). Ett sådant undantag skulle kunna vara om en kommun har egna resurser för genomförandet av åtgärderna.

- **Huvudmannens byggledning**

Huvudmannens byggledning innefattar miljökontroll, arbetsmiljökontroll, mängdreglering med mera. Vid genomförandet av en entreprenad har huvudmannens projektledare eller byggledare en nyckelroll. Det är därför väsentligt att den personen har tillräckliga befogenheter för att ta beslut.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **Miljökontroll och efterkontroll**

Miljökontroll och efterkontroll utförs efter samråd och godkännande av tillsynsmyndigheten och omfattar både entreprenörens egenkontroll och huvudmannens miljökontroll enligt miljökontrollprogrammet.

Miljökontrollens syfte är att kontrollera att genomförandet av åtgärderna inte medför spridning till omgivningen i samband med genomförandet.

Efterkontrollens syfte är att utvärdera och dokumentera att genomförda åtgärder uppnår de övergripande och mätbara åtgärdsmål som satts upp. Effekterna i miljön kan inte alltid avläsas direkt efter genomförda efterbehandlingsåtgärder, utan mer långsiktig kontroll kan vara nödvändig.

Mer om miljökontroll och kontrollprogram står att läsa i kapitel 7 i Rapport 5978, *Att välja efterbehandlingsåtgärd* (Naturvårdsverket, 2009a).

- **Arbetsmiljökontroll**

BAS-U ansvarar för att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig på arbetsplatsen och att den anpassas i den mån det behövs beroende på hur arbetet fortskrider. Skyddsåtgärder följs och eventuella kontrollmätningar utförs enligt planen och dokumenteras. För mer information se Arbetsmiljöverkets webbplats; www.av.se.

- **Uppdaterad ansvarsutredning** (se avsnitt 5.2)

- **Upprätta relationshandling**

Under entreprenadens genomförande arbetar entreprenören efter bygghandlingarna, som revideras efter behov och i överenskommelse med huvudmannen. När entreprenaden är slutförd ska entreprenören upprätta så kallade relationshandlingar över resultat av arbetet. De bör visa till exempel exakt vilka ytor som har åtgärdats, läget för eventuella bottentätningar, dräneringssystem och övertäckningar samt hur dessa är gjorda, hur ytvatten avleds och hur skydd mot omgivningspåverkan med mera har utförts. Redovisningen bör ske med ritningar, tabeller, figurer eller kartor och dylikt.

- **Slutbesiktning**

Entreprenadarbetena avslutas med en slutbesiktning där det konstateras om entreprenören uppfyllt sina åtaganden eller om fel finns. Entreprenören åtgärdar eventuella fel och åtgärderna dokumenteras.

5.9 Uppföljning och utvärdering

En entreprenad avslutas med en slutbesiktning, där även ett godkännande av efterbehandlingen med avseende på åtgärdskraven ingår. Efter slutbesiktningen följer uppföljningsskedet med en utvärdering av den genomförda efterbehandlingen. Då kontrolleras att genomförandet av efterbehandlingen har nått

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

sitt syfte, det vill säga att miljö- eller hälsoriskerna med det förorenade området avhjälpts i enlighet med uppsatta mål.

5.9.1 Delmoment i uppföljningsskedet:

- Eventuell fortsatt efterkontroll under längre tid för att kunna följa upp effekten av åtgärden.
- Garantibesiktning, åtgärdande av eventuella besiktningsanmärkningar samt godkännande av efterbehandlingen. Inom normalt fem år efter att en efterbehandlingsåtgärd blivit slutbesiktigad och godkänd genomförs en garantibesiktning. Huvudmannen ansvarar för att den blir genomförd. Vid tidpunkten för garantibesiktningen har det ofta gått så lång tid att man kan få en uppfattning av om den genomförda entreprenaden haft avsedd verkan vad gäller riskreduktion och uppfyllelse av åtgärdsmål och åtgärdskrav, om kompletterande insatser behöver handlas upp eller om det har uppstått brister efter det att slutbesiktningen gjordes på grund av felaktigt utförande.

5.10 Slutrapport och slutredovisning

Efter att ett avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt genomförts är det viktigt att det som utförts noga dokumenteras och att erfarenheter återförs. Detta anses vara en del av uppföljningen och utvärderingen. Ett led i detta är huvudmannens slutrapport. I slutrapporten ingår bland annat beskrivning av hela projektets genomförande med erfarenhetsåterföring, ekonomisk redovisning, uppföljning inklusive efterarbete och sammanställda nyckeltal för ekonomi och miljö. Syftet med slutrapporten är att sammanställa och utvärdera efterbehandlingsåtgärden med en bedömning av riskreduktion, uppnådda hälso- och miljöeffekter samt om uppsatta åtgärdsmål uppnåtts. Det är även viktigt att dela erfarenheter och annan information med andra huvudmän, länsstyrelserna, Naturvårdsverket och andra aktörer för att bidra till att utveckla och effektivisera avhjälpandearbetet i stort. Vidare är det viktigt att för framtiden dokumentera vad som gjorts, till exempel med tanke på eventuell framtida förändrad markanvändning. Slutrapporteringen har även ett formellt administrativt syfte kopplat till finansieringen.

Det är huvudmannen som ansvarar för att slutrapporten med tillhörande nyckeltal färdigställs och lämnas in till länsstyrelsen. Huvudmannens redovisningsansvar till länsstyrelsen framgår av 10 c § i bidragsförordningen respektive 33 § stödförordningen.

Länsstyrelsen lämnar sedan in sin slutredovisning tillsammans med de av länsstyrelsen kompletterade nyckeltalen av initierat ärende till Naturvårdsverket med huvudmannens kompletta slutrapport som bilaga.

En slutrapport (från huvudmannen) ska bestå av följande delar:

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- Beskrivning av efterbehandlingens genomförande; en beskrivning av projektet, vilken eller vilka åtgärdsmetoder som använts, etc. Beskrivningen ska inkludera erfarenhetsåterföring av de positiva och negativa erfarenheter som erhållits i projektet.
- Ekonomi; en slutlig ekonomisk redovisning av åtgärdsfasen, däremot inte utredningsfas.
- Beskrivning av uppföljning och annat efterarbete; en beskrivning av uppföljningens genomförande, resultat med avseende på övergripande och mätbara åtgärdsmål, riskreduktion och uppnådda hälso- och miljöeffekter.
- Nyckeltal för ekonomi och miljö.

Slutrapporten ska omfatta en erfarenhetsåterföring där det framgår vad som fungerat bra respektive mindre bra i projektet. För att återkopplingen ska bli betydelsefull är det centralt att även ge förslag på hur det som har fungerat mindre bra istället borde ha hanterats.

Länsstyrelsen granskar huvudmannens slutrapport och sätter samman slutredovisningen. Slutredovisning till Naturvårdsverket ska ske enligt 9 § andra stycket 4 bidragsförordningen respektive 34 § stödförordningen. Redovisningen utgör en del av den uppföljning och utvärdering av den statliga finansieringen som Naturvårdsverket ansvarar för enligt 36 § stödförordningen samt enligt 3 § 10 i myndighetsinstruktionen. Innan länsstyrelsen skickar in slutredovisningen (inkl. samtliga bilagor) till Naturvårdsverket ska länsstyrelsen uppdatera EBH-stödet genom att fylla i fältet ”kostnader” under ”åtgärd” där åtgärdens totala kostnad anges. Länsstyrelsen ska även efter Naturvårdsverkets godkännande av slutredovisning ändra objektets status till ”Åtgärd avslutad – uppföljning genomförd” eller ”Åtgärd avslutad – uppföljning ej klar”, om det återstår efterkontroll. Objekt med status ”åtgärd avslutad – uppföljning genomförd” är en status för helt färdiga objekt med en genomförd efterkontroll och en slutredovisning som är godkänd av Naturvårdsverket. Ändring av status möjliggör nationella statistiska utdrag. Efter det att projektet är avslutat ska objektets riskklassning tas bort och eventuella föroreningar som kvarlämnats bör skrivas in i fastighetsregistret. Framtagna handlingar inom åtgärdsskedet (samtliga delar av slutrapporteringen, inklusive alla bilagor) ska laddas upp och sparas i EBH-stödet i enlighet med riktlinjerna och rekommendationerna i EBH-stödets manual. All dokumentation bör även bevaras hos huvudmannen och länsstyrelsen.

Efterkontrollen ska redovisas så långt den kommit och det ska tydligt framgå om och i så fall när det kommer att ske ytterligare efterkontroll. Om efterkontrollen inte slutrapporteras med övriga delar ska en komplettering till tidigare inlämnad slutrapport lämnas senast sex månader efter att efterkontrollen avslutats.

För mindre projekt, eller där behovet av en längre tids uppföljande efterkontroll av andra skäl är litet, bör slutrapportering av samtliga delar ske vid ett och samma tillfälle. För projekt med lång tid för efterkontroll är det lämpligt att lämna in övriga delar av slutrapporteringen i samband med att projektet avslutats, men avvakta med redovisningen av efterkontrolldelen och komplettera med den senare.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

En tidsplan för när detta kommer att ske bör framgå av slutrapporteringen (det kan handla om många år i vissa fall).

Se vidare instruktioner för huvudmannens slutrapport i bilaga 4 och länsstyrelsens slutredovisning i bilaga 5. Om något eller några delmoment i slutrapporten eller nyckeltalen utesluts eller ska kompletteras senare ska detta kommenteras och motiveras.

5.11 Certifierad provtagning och certifierad provtagare

Certifierad provtagning krävs vid provtagningar (i jord, grundvatten, ytvatten och sediment) som finansieras via det statliga anslaget 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden. Certifieringen ska avse det eller de media som ska provtas i undersökningen. Certifierad provtagning enligt Nordtests kravspecifikation NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) ska säkerställa en känd kvalitet på provtagningen och analyserna på laboratorium.

Provtagningar, så kallade miljötekniska undersökningar, utförs i flera steg inom avhjälpandeprocessen.

Provtagning, provhantering och laboratorieanalyser ska utföras genom certifierad provtagning. Provtagningen bör i övrigt utföras enligt Svenska Geotekniska Föreningens rapporter *Certifierad provtagning i praktiken - Handbok i certifierad provtagning enligt NT Envir 008* (SGF, 2021), *Fälthandbok för undersökningar av förorenade områden* (SGF, 2013) och *Hantering och analys av prover från förorenade områden* (SGF, 2011a). Laboratorierna ska vara ackrediterade, så länge det finns att tillgå i Sverige för aktuella ämnen.

Sammanfattningsvis:

- Certifierad provtagning avser provtagning utförd av en certifierad provtagare i enlighet med certifikatets certifieringsordning.
- Certifierad provtagare avser en person som innehar giltigt certifikat enligt NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) eller likvärdig certifieringsordning för miljöprovtagning av ett eller flera av provtagningsmedierna jord, grundvatten, ytvatten och sediment.
- Certifikatets certifieringsordning innebär att den metodik och de rutiner som beskrivs i NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) gäller både vid provtagning, provhantering och vid analys av proverna på laboratorium.

Certifikatet kan endast utfärdas av certifieringsorgan som är ackrediterat för personcertifiering. Eventuell likvärdighetsbedömning utförs av certifieringsorganet för NT ENVIR 008.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

5.13 Upphandling

Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och efterbehandlingsprojekt i synnerhet. Mer fördjupad information återfinns i annan litteratur. Naturvårdsverket uppmuntrar de som ska gå in i en upphandling av en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd att ta kontakt med Upphandlingsmyndigheten via dess frågeportal (www.upphandlingsmyndigheten.se). Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller där stöd inom upphandlingens regelverk, praktik och hållbarhetsaspekter samt statligt stöd. Upphandlingsmyndigheten ger dock inte vägledning i enskilda fall.

Avsnitt som specifikt rör upphandlingsfrågor i efterbehandlingsprojekt finns i litteratur från andra aktörer. Exempel på detta finns i Svenska Geotekniska Föreningens rapporter *Klorerade lösningsmedel i mark och grundvatten – Att tänka på inför provtagning och upphandling* (SGF, 2011b) och *Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden* (SGF, 2022).

Utredningar och åtgärder av förorenade områden är ofta komplexa projekt som bör genomföras stegvis. Det kan också innebära att flera olika upphandlingar behövs. Det är därför bra att initialt planera för samtliga förutsägbara insatser. Om behovet av konsulttjänster är återkommande kan upphandling av tjänsterna som ramavtal förenkla och effektivisera det totala upphandlingsarbetet.

Upphandling av åtgärdsentreprenader kan ske som tidigast då ansökan om finansiering beviljats för den planerade entreprenaden. Om åtgärdsmedel bara har beviljats för åtgärdsförberedelser kan avtal med entreprenören slutas först när medel har beviljats för hela åtgärden.

5.13.1 Entreprenadformer

Efterbehandlingen kan utföras i egen regi eller på entreprenad. Om en entreprenad ska handlas upp så finns det i princip två former av entreprenader att välja mellan. Dessa benämns utförandeentreprenad och total- eller funktionsentreprenad.

Oavsett val av entreprenadform bör huvudmannen ta hjälp vid framtagandet av förfrågningsunderlaget av en sakkunnig konsult. Inför större entreprenader kan det också vara lämpligt att en entreprenadjurist granskar underlaget innan upphandlingen påbörjas.

Vid en utförandeentreprenad fastställer huvudmannen vad som ska göras under entreprenaden och hur det ska göras. Detta klargörs i projekteringshandlingarna i form av åtgärdskrav såsom schaktdjup, acceptabla resthalter, med mera Huvudmannen anger också på vilket sätt entreprenaden ska genomföras, till exempel hur eventuell schaktning ska ske och var en fordonstvätt ska anläggas.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Vid en total-/funktionsentreprenad bestämmer huvudmannen den funktion som ska uppnås med entreprenaden. Detta funktionskrav kan exempelvis uttryckas i form av acceptabel resthalt, i likhet med en utförandeentreprenad. Skillnaden är att entreprenören ansvarar för projekteringen och därmed i huvudsak tillvägagångssättet för att uppnå den efterfrågade funktionen. Vid en funktionsentreprenad är det viktigt att huvudmannen formulerar den efterfrågade funktionen så att entreprenaden kan bedrivas på ett rationellt och effektivt sätt, som också innebär att alla miljövillkor uppfylls.

I en utförandeentreprenad kan delar utgöras av funktionsentreprenader, om huvudmannen bedömer att entreprenören har mest kännedom om eller har störst möjlighet att lösa en del av entreprenaden. Det kan till exempel vara ett vattenreningssteg där huvudmannen kan ange funktionen en viss acceptabel halt i utgående vatten.

5.13.2 Miljökrav vid statligt finansierade åtgärder

Från och med 2019 har Naturvårdverket introducerat krav på miljöprestanda i åtgärder som finansieras via anslag 1:4, anslagspost 1. Från 2020 inkluderar Naturvårdsverket villkor om att åtgärderna ska genomföras i enlighet med miljökraven i beslut om att finansiera efterbehandlingsåtgärder med stöd av bidragsförordningen eller stödförordningen. För statlig finansiering av åtgärder beslutade innan 2019 tillkommer inte villkor om att dessa genomförs i enlighet med miljökraven. Dock är de fortfarande relevant och eftersträvansvärt att ställa miljökraven på frivillig basis, trots att det inte är ett beslutsvillkor, i de fall åtgärderna inte redan planerats eller påbörjats. Vägledning och detaljer om kravställning på miljöprestanda finns på Naturvårdsverkets webbplats; Krav på miljöprestanda vid efterbehandlingsåtgärder (naturvardsverket.se). De generella miljökraven behandlar miljöaspekter vid utförandet av åtgärdsentreprenaden. De behandlar inte vad som ska utföras, utan vad som gäller när arbetet bedrivs. De generella miljökraven ska tillämpas i den utsträckning det är möjligt och ändamålsenligt med hänsyn till den typ av åtgärd som genomförs.

Vid upphandling av en åtgärd gäller kraven för entreprenörens organisation och den verksamhet som entreprenören bedriver på uppdrag av beställaren. Kraven gäller också samtliga underentreprenörer, i alla led, deras organisationer och den verksamhet som underentreprenörerna bedriver inom ramen för den verksamhet som uppdraget från beställaren gäller. I de fall en åtgärd genomförs i huvudmannens egen regi med egna resurser, gäller kraven den kommunala huvudmannens projektorganisation och samtliga underentreprenörer, i alla led, deras organisationer och den verksamhet som underentreprenörerna bedriver inom ramen för den verksamhet som uppdraget gäller.

Naturvårdsverket ser att de statligt finansierade efterbehandlingsprojekten generellt är att likställa med Trafikverkets investeringsprojekt som uppgår till mindre än 50 miljoner kronor vad avser de miljökrav som ställs vid upphandling. Dessa krav

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

finns att finna på Trafikverket websida för Miljökrav där Stockholm, Göteborg eller Malmö är beställare. De går också att nå via länk på webbsidan; Krav på miljöprestanda vid efterbehandlingsåtgärder (naturvardsverket.se). Därmed är utgångspunkten att motsvarande krav gäller vid genomförande av åtgärder med statlig finansiering. Dock bedöms i normalfallet de kompletterande kraven som rör Trafikverket som beställare specifikt inte vara relevanta. Dess relevans bör avgöras av respektive upphandlande organisation inför upphandling.

5.13.3 Förfrågningsunderlag

Förfrågningsunderlaget är beställarens (huvudmannens) underlag till leverantörens (konsultens eller entreprenörens) anbud. Här ska beskrivas vad som ska upphandlas och vilka krav som ställs på leverantören. Förfrågningsunderlaget ska också beskriva hur anbuden kommer att utvärderas och vilka andra villkor som kommer att gälla. Alla krav och villkor måste vara förenliga med de EG-rättsliga grundprinciperna. Det innebär bland annat att de måste vara rimliga och anpassade till uppdragets syfte. Kraven bör för tydlighetens skull anges samlat i ett särskilt avsnitt i förfrågningsunderlaget. Alla leverantörer ska ges lika förutsättningar och upphandlingen ska publiceras öppet.

Det är viktigt att formulera förfrågningsunderlaget så att det blir fullständigt och tydligt från början. Det får som huvudregel inte ändras under upphandlingens gång. Om kraven väsentligt behöver ändras måste upphandlingen normalt göras om från början. Ett förfrågningsunderlag består av:

- krav på leverantören
- tekniska specifikationer
- administrativa föreskrifter
- kriterier för bedömning av anbud (tilldelningskriterier)
- kommersiella villkor
- särskilda kontraktsvillkor

Vad gäller förfrågan om entreprenadarbeten bör byggsektorns beskrivningssystem AMA användas så långt som det är möjligt vid upprättande av förfrågningsunderlag för efterbehandlingsprojekt. AMA står för Allmän Material- och Arbetsbeskrivning. Det är koder och rubriker med tillhörande föreskrifts- och rådstexter för administrativa föreskrifter och tekniska beskrivningar, framtagna för hela byggprocessen (byggtjanst.se). I Råd och anvisningar (RA) finns kommentarer till texterna i AMA och information om hur beskrivningarna ska utformas för att bli tillräckligt fullständiga och kalkylerbara.

Förfrågningsunderlaget kan delas upp i administrativa föreskrifter, teknisk beskrivning, à-prislista och mall för utvärdering, vilka kommenteras nedan. Uppdelningen kan också ske i fler eller färre dokument, men ska sammantaget innehålla de punkter som anges i punktlistan här ovan. En viktig grundprincip är att information bara anges på ett ställe för att undvika motstridigheter.

Till entreprenadupphandlingen upprättas ett förfrågningsunderlag som ska vara entydigt och kalkylerbart. Det ska också redovisa förutsättningar, omfattning, utförande- och godkännandekrav på arbetena.

- **Administrativa föreskrifter**

I de administrativa föreskrifterna anges allmän information och krav gällande för upphandlingen och utförandet av uppdraget. Det kan till exempel avse krav på anbud och anbudsgivare, anbudstid och fakturering. I AMA AF Konsult 10 finns en mall med anvisningar som kan vara till hjälp vid upprättandet av administrativa föreskrifter i konsultupphandlingar (byggtjanst.se). AMA AF 12 är motsvarande administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för byggnads- och anläggningsarbeten.

- **Teknisk beskrivning**

I den tekniska beskrivningen beskrivs efterfrågat arbete så att leverantörerna förstår vad som ska göras och har en möjlighet att prissätta det. Uppdragets genomförande bör beskrivas på en övergripande nivå och endast med detaljerade anvisningar där det är motiverat. Som vägledning kan beställaren ange syftet och de frågor uppdraget ska ge svar på. För delar kan det vara lämpligt att ställa krav genom att hänvisa till specifika delar i befintliga handböcker, vägledningar eller kvalitetsmanualen.

Relevant underlagsmaterial i form av tidigare undersökningar, kartor, ritningar med mera bifogas. I den tekniska beskrivningen ska också kvalitetskrav framgå, exempelvis vad gäller rapporteringsgräns för analyser, hygien vid borrning, miljökrav, osv. Det är vidare viktigt att behovet av de skyddsåtgärder som måste vidtas under entreprenaden framgår. Det kan avse skydd mot spridning av föroreningar till omgivningen, exempelvis genom damning, läckage och utsläpp. Behovet av skyddsåtgärder är alltid beroende av platsens specifika förutsättningar och typ av åtgärd.
Vidare behöver den tekniska beskrivningen omfatta information om aspekter som kan påverka kalkylen. Detta kan exempelvis röra sig om olika typer av miljökontroll som behöver genomföras samtidigt som efterbehandlingen. Detta kan leda till väntetider som kan påverka kalkylen.

En tänkt tidsplan för uppdragets genomförande bör redovisas. Det är möjligt att ange ett tak för vad uppdraget får kosta. Moment som man i förväg inte vet om de ska ingå kan anges som en option. Det kan till exempel avse en åtgärdsutredning och riskvärdering, då resultatet av riskbedömningen avgör om de behöver utföras eller inte. I genomförandeskedet kan optionen handla om efterbehandling av ett delområde, som inte ingår i ett första skede.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- **À-prislista/mängdbeskrivning**

En à-prislista i en konsultförfrågan innehåller uppgifter såsom timarvode, kostnader för aktuella analyser, etablering av provtagningsutrustning, installation per grundvattenhål, osv. Den underlättar bland annat senare reglering av avgående och tillkommande arbeten under uppdragets gång.

Om à-prislistan kompletteras med mängder får anbudsgivaren möjlighet att redovisa hur samtliga resurser fördelas inom uppdraget. Beställaren kan själv också ange vissa mängder på förhand (till exempel antal projektmöten eller timmar för utvärdering). Det syftar till att likställa anbud sinsemellan och därigenom förenkla anbuds- och upphandlingsprocessen.

Motsvarande dokument i en entreprenadförfrågan benämns mängdförteckning.

- **Mall för utvärdering**

En utvärderingsmall kan gärna redovisas som en egen del av förfrågningsunderlaget med syftet att vara öppen med hur utvärderingen kommer att gå till. Vanligt förekommande värderingsgrunder är företagets och/eller den föreslagna organisationens erfarenhet (referenser), föreslaget genomförande och pris. Även andra relevanta värderingsgrunder kan användas, såsom föreslagna entreprenadarbetens beräknade utsläpp av växthusgaser via ett generellt och allmänt tillgängligt beräkningsverktyg. Möjligheten att använda referenser i utvärderingen har varit föremål för prövning vid ett antal rättsliga avgöranden. Ställs relevanta krav på referenser vid kvalificering av anbudsgivare, kan man istället överväga att helt utesluta referenser vid utvärderingen.

I förfrågningsunderlaget för en entreprenad ingår även kontrollplan och arbetsmiljöplan.

Vid genomförande av en entreprenad har huvudmannens projektledare en nyckelroll. Det är därför väsentligt att projektledaren ges tillräckliga befogenheter att ta beslut och tillräckligt stöd vad gäller kontroll och miljötekniska avgöranden.

Efter att kontrakt slutits med en entreprenör om arbetenas utförande ändras förfrågningsunderlagets status till bygghandling. I bygghandlingarna för man in de eventuella ändringar som avtalas under entreprenadens genomförande.

5.13.4 Ersättning

Ersättningsformen i konsultuppdrag kan vara fast eller rörligt arvode med budgetpris. Konsulten är bunden av sitt pris oavsett ersättningsform. Vid budgetpris ska beställaren underrättas om budgeten inte kan hållas, i enlighet med 6 § 6 kap. ABK 09.

Ersättning i entreprenader kan också ske med fast pris eller på löpande räkning mot budget, med mängdreglering enligt överenskomna à-priser för utfört arbete.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Incitamentsavtal är möjligt. Val av ersättningsform är viktig i efterbehandlingsprojekt eftersom det är svårt att i detalj specificera omfattningen av alla arbeten i förväg. De osäkerheter och ekonomiska risker detta för med sig kan delvis hanteras genom valet av entreprenadform och ersättningsform.

5.14 Invasiva främmande arter och efterbehandling av förorenade områden

Främmande arter betraktas som invasiva när de sprider sig snabbt och orsakar skador på naturen, människors hälsa eller ekonomin. Det kan handla om växter eller djur som tränger ut andra växter eller djur. Förutom att invasiva främmande arter är ett stort hot mot biologisk mångfald och ekosystemen kan de medföra mycket stora samhällskostnader på grund av skadorna de orsakar. När en invasiv främmande växtart har etablerat sig på en ny plats kan det vara svårt att bli av med den. I Sverige finns idag mer än 2 000 främmande arter, cirka 20 procent av dem är invasiva eller potentiellt invasiva.

En fastighetsägare har en skyldighet att bekämpa sådana invasiva främmande arter som är förbjudna enligt EU-rätten och förekommer på fastigheten. Centralt för EU-förordningen är den förteckning över arter som anses vara särskilt skadliga; Invasiva främmande arter på EU:s förteckning - växter (naturvardsverket.se).

Enligt artikel 7 är det förbjudet att transportera de invasiva arter som står på förteckningen. Det är endast för utrotning eller destruktion som arten får transporteras, och då ska det göras på ett säkert sätt. Detta gäller även massor som är kontaminerade med den invasiva arten. Artikel 7 gäller alla former av arten (frö, växtdelar eller annat). EU-förteckningen uppdateras med nya arter vartefter ny forskning och information kommer fram. Dessa arter omfattas av förbud, där framför allt förbud mot att släppa ut dem i naturen (sprida dem) är aktuellt vid avhjälpande av föroreningsskador.

Beroende på säsong kan det vara svårt att upptäcka om det finns främmande invasiva växter på ett förorenat område som ska efterbehandlas. Information om förekomst av främmande invasiva växter kan dock sökas på olika sätt. Även om informationen inte är heltäckande så kan den ändå utgöra ett stöd i planeringen av efterbehandlingsåtgärder. Vilka invasiva och potentiellt invasiva växter som är vanligt förekommande i Sverige finns sammanställt hos Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), SLU Artdatabanken | SLU Artdatabanken. På Naturvårdsverkets webbplats EU-förordningen om invasiva främmande arter (naturvardsverket.se) finns information om vilka invasiva främmande arter som finns i Sverige, deras förekomst och om och i så fall hur problematiska de bedöms vara. På Artportalen (artportalen.se) finns mer information om var det geografiskt kan finnas invasiva främmande växter. Länsstyrelser och kommuner kan ha ytterligare information om var det finns invasiva främmande växter i länet eller

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

kommunen och de kan också prenumerera på en bevakningstjänst med en avisering om fynd av invasiva främmande arter som rapporterats i deras geografiska område.

Länsstyrelsen har huvudansvaret i Sverige för det praktiska arbetet med att hantera och utrota invasiva främmande arter. De utövar också tillsyn så att lagar och regler följs. Vad gäller avhjälpande av föroreningsskador är det endast invasiva främmande växter som är aktuellt. Invasiva främmande arter kan förekomma inom verksamheter som omfattas av kommunal tillsyn, till exempel avfallshanteringen lokalt. Om hantering av invasiva främmande arter förekommer i verksamheten ingår det i kommunens tillsyn att se till att den hanteringen är lagenlig (Tillsynsvägledning om invasiva främmande arter (naturvardsverket.se).

När schaktning ska genomföras inom ett markområde kan det vara nödvändigt att först inventera förekomsten av invasiva främmande arter. När man gräver upp och transporterar bort invasiva växter är risken stor att man sprider dem. Hur avfall och schaktmassor hanteras i samband med efterbehandling är ett viktigt led för att förhindra fortsatt spridning. En enkel regel är att transportera växtdelar och jordmassor som innehåller växtdelar från invasiva främmande växter i slutna kärl, till exempel i dubbla sopsäckar om det är mindre mängder eller stängda flak. Avfallet kan sorteras som invasivt främmande växtmaterial eller brännbart avfall. Det är viktigt att i förväg kontrollera att den tänkta mottagningsanläggningen kan ta emot och hantera växtavfall på korrekt sätt, innan avfallet skickas dit. Lokala förutsättningar på mottagningsanläggningarna kan innebära att avfallet behöver hanteras på särskilt sätt. En ytterligare svårighet är om växtavfallet är inblandat i jordmassor. Exempelvis förekommer det att brännbart material krossas inför förbränning, och om detta görs utomhus riskerar frön och rotdelar att spridas med vinden. Det är därför viktigt att ha en dialog med mottagningsanläggningarna. På Naturvårdsverkets webbplats finns vägledning om avfallshantering för att undvika spridning av invasiva främmande växter; Säker avfallshantering för att undvika spridning av invasiva växter (naturvardsverket.se) samt Krav på separat insamling av bioavfall (naturvardsverket.se).

Förutom att förhindra spridning vid transport och avfallshantering, är det också viktigt att se till att växtdelar och frön inte sprids vid efterbehandlingsåtgärder från områden som åtgärdas. Fordonstvätt inklusive hjultvätt innan fordon lämnar området, förhindring av damning vid schakt och övertäckning av släp vid transport kan vara olika sätt att förhindra spridning av frön och växtdelar. Det är också viktigt att kontrollera var avrinningsvatten från rengöring leds ut. Om det går att anpassa efterbehandlingsåtgärden till en säsong innan blomning, minskar även det risken för spridning av frön. Metoder för hur olika invasiva främmande växter kan bekämpas finns bland annat i metodkatalogen på Naturvårdsverkets webb; Metodkatalog för bekämpning (naturvardsverket.se).

Det behöver också beaktas att de massor som används för att återfylla ett efterbehandlat område inte innehåller invasiva främmande arter. Genomföraren ansvarar för att säkerställa att detta inte sker. Även små frön och rotdelar i

massorna kan överleva och föröka sig. Se även Naturvårdsverkets vägledning; Undersökning av avfallets kvalitet och egenskaper (naturvardsverket.se).

De arter som är reglerade är ett fåtal. I Sverige förekommer bland annat jätteloka och jättebalsamin som är reglerade och omfattas av EU:s förteckning. Förutom de arter som är reglerade finns idag ett antal potentiellt invasiva främmande arter som inte omfattas av någon särskild lagstiftning och som skulle kunna vara invasiva i Sverige. Bland dem kan nämnas, blomsterlupin, kanadensiskt gullris, snöbär, vresros och parkslide, som utvärderas för att eventuellt tas upp på en nationell förteckning över invasiva främmande arter och som därmed kan komma att omfattas av olika förbud Förslag till nationell förteckning över invasiva främmande arter (naturvardsverket.se) Naturvårdsverket rekommenderar att man hanterar avfallet som innehåller dessa växter på samma sätt som de EU-listade arterna för att undvika att de sprids och blir ett större problem till exempel i ett framtida förändrat klimat.

Naturinventeringar för att utreda förekomst av invasiva främmande arter, kan inte finansieras med den statliga finansieringen för avhjälpande av föroreningsskador från Naturvårdsverket. Om det bedöms att invasiva främmande arter måste bekämpas innan eller i samband med en efterbehandlingsåtgärd för att den ska kunna genomföras, måste fastighetsägares ansvar först utredas innan statlig finansiering kan övervägas.

6 Årshjul för instruktioner, beslut och redovisning

Naturvårdsverket skickar ut instruktioner till länsstyrelserna under året om riktlinjer för ansökan och redovisning samt information om Naturvårdsverkets beslutstillfällen. I figur 2 framgår när på året riktlinjer för ansökan och redovisning skickas ut, när ansökan om bidrag för utredningar och tillsynsprojekt samt ansökan om statlig finansiering till åtgärder ska ske, och när länsstyrelsens redovisning ska lämnas till Naturvårdsverket. Det framgår också när Naturvårdsverket fattar beslut om utredningar.

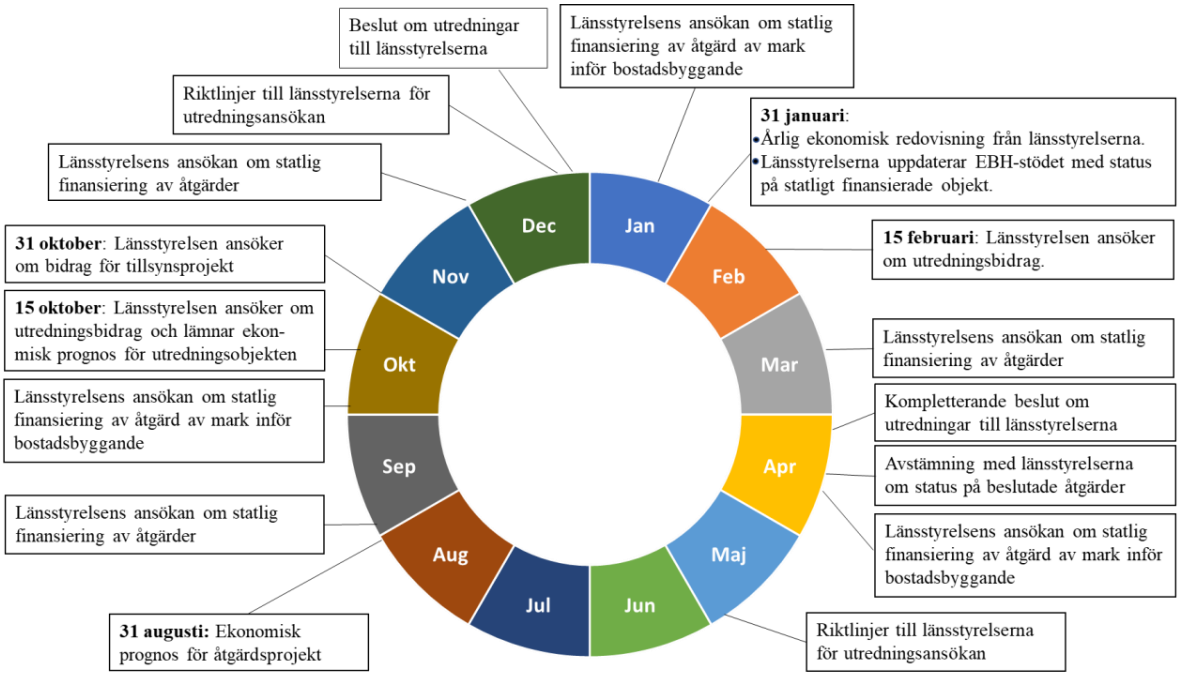

Figur 2. Naturvårdsverkets årscykel, som visar när under året olika moment sker.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

7 Ansökan om statsbidrag

Det är möjligt att ansöka om statsbidrag för samtliga delar av avhjälpandeprocessen utifrån bidragsförordningen, med undantag för efterbehandlingsåtgärder som bedöms utgöra grund för statligt stöd. Det är även möjligt att ansöka om statsbidrag för tillsynsprojekt och för akuta åtgärder. När det är möjligt att ansöka om statsbidrag och hur en ansökan ska utformas finns beskrivet i detta kapitel.

7.1 Statsbidrag

Länsstyrelserna kan ansöka om statsbidrag för utredningar, åtgärdsförberedelser och åtgärder hos Naturvårdsverket. Kommunerna eller någon annan förvaltningsmyndighet, gör först en lokal prioritering av vilka objekt som är mest angelägna att utreda eller åtgärda och ansöker om statsbidrag hos länsstyrelserna. Länsstyrelserna gör därefter en regional prioritering av vilka objekt som ska gå vidare till ansökan hos Naturvårdsverket. Som utgångspunkt för prioriteringarna bör Naturvårdsverkets nationella plan användas (Naturvårdsverket, 2020), där det framgår vilka grundförutsättningar och urvalskriterier Naturvårdsverket tillämpar vid den nationella prövningen av länsstyrelsens ansökningar om statsbidrag för åtgärder.

Ansökan om statsbidrag för åtgärder kan ske löpande till Naturvårdsverket och samlas ihop vid ett antal fördelningstillfällen då det sker en nationell prioritering av vilka projekt som ska beviljas statsbidrag.

Statsbidrag för utredningar söks samlat två gånger om året, senast den 15 oktober (huvudtillfället) och den 15 februari (kompletteringstillfället). Naturvårdsverket gör en prioritering av inkomna ansökningar och fattar ett samlingsbeslut i slutet av december respektive i april om vilka utredningar som beviljas statsbidrag. Länsstyrelserna har även möjlighet att ansöka om statsbidrag för tillsynsprojekt, vilka kan syfta till att förbättra tillsynsvägledningen gentemot tillsynsmyndigheterna på kommunerna. Ansökan görs till länsstyrelsernas tillsynssamordnare senast den 31 oktober.

När statsbidrag beviljas krävs det att användningen av statsbidraget redovisas till Naturvårdsverket. Dels en ekonomisk redovisning av kostnader i projektet, dels en naturvetenskaplig/teknisk redovisning av hur till exempel åtgärder utförts och vilket resultat som åtgärden medförde.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

7.2 Olika typer av statsbidrag

Genom att en ny förordning om statligt stöd införts den 8 mars 2022, stödförordningen, har bidragsförordningen omarbetats och några tillägg har även gjorts utifrån Naturvårdsverkets önskemål.

Eftersom den nya förordningen om statligt stöd, har utformats för att anpassas till EU:s statsstödsregler har de paragrafer i bidragsförordningen som haft kopplingar till EU:s statsstödsregler helt tagits bort. Det innebär att till exempel beslut enligt bidragsförordningen inte får överklagas. Statlig finansiering för åtgärder av mark inför bostadsbyggande bedöms utgöra statligt stöd och omfattas därför inte längre av bidragsförordningen utan av den nya stödförordningen.

Förutom att en del paragrafer tagits bort har andra bestämmelser tillkommit. Hit hör att det tydliggörs att statsbidrag kan sökas för återställning efter åtgärd. Huvudmannen kan också söka statsbidrags för att ta fram en ansökan om statsbidrag eller en ansökan om statligt stöd. Statsbidrag kan även sökas för att anlita en oberoende fastighetsvärderare.

7.3 Statsbidrag för utredningar

7.3.1 Bakgrund

Enligt 2 § 3 bidragsförordningen får statsbidrag, i den utsträckning det finns medel, ges för att finansiera de utredningar som behövs för att avhjälpandeåtgärder ska kunna genomföras.

Statsbidrag kan inte sökas för endast genomgång och uppdatering av äldre material (jmf 2 och 3 §§ bidragsförordningen).

Nedan anges huvuddragen av omfattning och utformning för statsbidrag för utredningar. Mer detaljerade uppgifter specificeras i Naturvårdsverkets instruktioner inför ansökan av statsbidrag för utredningsprojekt i maj och december varje år, samt inför ekonomisk redovisning. Med de årliga instruktionerna bifogas även särskilda ansökningsblanketter som länsstyrelsen ska skriva sin ansökan i för ansökningstillfället både den 15 oktober och den 15 februari.

7.3.2 Bidragsansökan

Länsstyrelserna kan söka statsbidrag för utredningar hos Naturvårdsverket som oftast bygger på en kommuns eller annan huvudmans ansökan till länsstyrelsen. Generellt gäller att utredningarna i projekt som sannolikt kommer att leda till åtgärder bör utföras av den som senare ska vara huvudman för genomförandet. Länsstyrelsen har dock ansvaret för att genomförda utredningar håller god kvalitet. Det är viktigt att det i ansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Statsbidraget omfattar utredningar från översiktliga till detaljerade miljötekniska undersökningar, samt vid behov upphandlat expert- eller projektledarstöd kopplat till utredningarna. Den enklaste utredningen är en undersökning enligt MIFO fas 2 (Naturvårdsverket, 1999) och den mest omfattande en fullständig huvudstudie. Statsbidraget för utredningar omfattar inte den efterföljande projekteringen, åtgärdsförberedelserna eller åtgärden.

Ansökan om statsbidrag för utredningar kan bara beviljas om inventering enligt MIFO fas 1 är genomförd för det förorenade området och om objektet är prioriterat utifrån dess riskklassning och placering på länets prioriteringslista (se avsnitt 5.4.1). Vidare är det en förutsättning att det förorenade området motsvarar MIFO riskklass 1 eller 2 utifrån det senast tillgängliga underlaget.

Generellt bör utredningar utföras stegvis. Det är lämpligt att länsstyrelsen söker statsbidrag för utredningar i tre skeden enligt nedan:

1. MIFO fas 2
2. förstudie
3. huvudstudie

I vissa fall kan MIFO fas 2 och förstudie göras samlat i ett steg.

Lämplig ambitionsnivå för utredningar kan variera mellan olika områden, beroende på tillgängligt underlag och syfte. Såväl en förstudie som en huvudstudie kan innehålla flera miljötekniska undersökningar, vars inriktning och omfattning utformas efterhand. Inom varje skede kan därför statsbidrag vid behov sökas i omgångar.

Naturvårdsverket har från 2021 infört två ansökningstillfällen för statsbidraget för utredningar, ett huvudtillfälle (15 oktober) och ett kompletteringstillfälle (15 februari). Med kompletteringstillfället ges en möjlighet att kunna öka åtgärdstakten, bland annat genom att MIFO fas 2-objekt eller förstudier som slutförs kring årsskiftet då snabbare kan gå in i nästa skede utan att behöva göra något längre uppehåll, vilket innebär att fler huvudstudier kan slutföras i ökad takt.

Vid respektive ansökningstillfälle skickar länsstyrelsen in sin ansökan digitalt till registrator på Naturvårdsverket. Ansökan ska avse utredningar för nästkommande år (huvudtillfället i oktober) alternativt samma år (kompletteringstillfället i februari). Eventuella kvarvarande statsbidrag för utredningar per den 31 december, som inte är intecknade för några specifika utredningar, ska redovisas i ansökan. Vad ansökan ska innehålla framgår av de instruktioner som Naturvårdsverket skickar ut till länsstyrelserna i maj och december varje år.

För att få till ett jämnt flöde av åtgärder prioriteras både utredningar som leder till större och mer kostsamma åtgärdsprojekt och sådana som leder till mindre åtgärder. Statsbidrag tilldelas i första hand de objekt som länsstyrelserna rangordnat högst för de respektive länen. Detta i den mån det varit möjligt med

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

hänsyn till befintlig budget och att objekten i fråga är nationellt prioriterade samt i enlighet med vad som angivits i instruktionerna för ansökan om statsbidrag. Färdigställande av redan pågående utredningar prioriteras före nya utredningar. Vid beslut om tilldelning av statsbidrag beaktas också hur många pågående utredningar som finns på respektive länsstyrelse, då kapacitet behöver finnas för att projekt ska kunna slutföras under beslutat år så att förseningar undviks.

Arbetet med att ta fram ansvarsutredningar kan endast beviljas statsbidrag för utredningar om särskilda skäl finns, enligt 3 § i bidragsförordningen. Ett exempel på särskilda skäl kan vara ett förorenat område över vilket kommunen är tillsynsmyndighet, samtidigt som kommunen har ett efterbehandlingsansvar och då ett jävsförhållande kan uppstå för den handläggare eller kommunjurist som i normala fall bistår miljöförvaltningen vid arbete med ansvarsutredning och skälighetsbedömning. Särskilda skäl kan även i specifika fall avse små kommuner med många förorenade områden i högre riskklasser. För ansvarsutredningar som avser länsstyrelsernas tillsynsobjekt kan länsstyrelsernas finansiering via anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 6, användas.

Vid ansökan om utredningar i MIFO fas 2 och förstudie ska länsstyrelsen tillsammans med ansökan upprätta en enklare preliminär bedömning av ansvaret. En sådan bedömning kan vara översiktlig och anpassas till tillgången på information och utredningsskede, och innebär en enklare kontroll av om det kan finnas någon ansvarig. Ansvarsbedömningen skrivs in i ansökningsblanketten som bifogas utskicket av instruktionerna i maj och december varje år.

Vid ansökan om statsbidrag för utredningar som omfattar huvudstudie behöver ansökan fördjupas och kompletteras med en fullständig ansvarsutredning. Ansvarsutredningen har upprättats av tillsynsmyndigheten. Om länsstyrelsen inte är tillsynsmyndighet ska det framgå av (ansöknings-)handlingarna att länsstyrelsen har granskat ansvarsutredningen och delat tillsynsmyndighetens bedömning. Ansvarsutredningen bifogas ansökan. Ansvarsutredningen bör upprättas enligt instruktionerna i *bilaga 1 Vad som bör ingå i en ansvarsutredning* vid ansökan om statsbidrag och statligt stöd. Beskriv förutsättningarna i enlighet med rubrikerna. Notera att det ska föras resonemang kring förvaringsfall och nyttan med utredningen. Vid ansökan om huvudstudie och åtgärdsförberedelser föreligger inget behov av att föra resonemang kring eventuell värdeökning enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007). Värdeökningsfrågan aktualiseras först i åtgärdsskedet. Naturvårdsverket vill dessutom uppmärksamma länsstyrelsen på att även i de fall det redan finns en upprättad ansvarsutredning som Naturvårdsverket granskat (och delat bedömningen av), måste den uppdateras om dess datering är äldre än 12 månader vid ny ansökan, till exempel om ny etapp eller ökade kostnader. Anledningen till krav på uppdatering är att det tillkommer ny praxis kontinuerligt, samt att bolagsstrukturer, ägarförhållanden till marken och det förorenade områdets avgränsning kan ha förändrats. En ansvarsutredning är således ett levande dokument.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Observera att i utredningsskedet jämkas som huvudregel inte utredningskostnaderna (MÖD 2014:2 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 11 december 2017 mål nr M 682-17 och 683-17), vilket innebär att det endast är möjligt att söka statsbidrag för utredningar om det inte finns någon som är ansvarig verksamhetsutövare. Om ansvarig verksamhetsutövare finns, ska vederbörande stå för utredningskostnaderna. När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan erlagda utredningskostnader avräknas från totalbeloppet. Kostnader för juridiskt stöd exempelvis vid överklagande av beslut och liknande, avräknas däremot inte.

Med ansökan om statsbidrag för utredningar ska länsstyrelsen även ange webbadress till de regionala webbsidorna, både vid huvudtillfället den 15 oktober samt vid kompletteringstillfället den 15 februari.

Prioriteringslistan ska dras ut med hjälp av EBH-stödets nyutvecklade verktyg för prioriteringslistan, och bifogas med länsstyrelsens ansökan till huvudtillfället den 15 oktober.

Statsbidrag för utredningar kan inte sökas som en allmän förstärkning, utan ansökan inklusive kostnadsuppskattning samt motiv till förstärkningen görs på objektsnivå.

I samband med ansökan om statsbidrag för utredningar den 15 oktober kan länsstyrelserna även ansöka om statsbidrag för att anordna en årlig länsträff (till exempel Sydlänsträffen, Mälarlänsräffen och Norrlänsträffen). Träffarnas innehåll behöver ha en tydlig EBH-koppling (till exempel erfarenhetsåterföring, studiebesök på relevanta projekt finansierade av statsbidrag, kompetensutveckling, demonstration av ny teknik eller annan EBH-relaterad information) så att de främjar kunskapsuppbyggnad och kunskapsöverföring inom området.

Kostnader för resor, logi och middag får då inte ingå i ansökan utan bekostas av deltagarna själva. Träffarna ska hållas det år som statsbidrag sökts för. Naturvårdsverket ska erbjudas möjlighet att delta på dessa träffar eftersom Naturvårdsverket finansierar dem, och det därmed innebär förbättrad samverkan mellan myndigheter. Programförslag ska bifogas med ansökan till huvudtillfället den 15 oktober.

7.3.4 Utförande och redovisning

Utredningar utförs i tillämplig omfattning enligt avsnitt 5.4–5.6. Erhållna statsbidrag för utredningar ska användas enligt de villkor som ställs i Naturvårdsverkets bidragsbeslut. Uppföljning av genomförda utredningar redovisas enligt nedan.

Den slutförda huvudstudierapporten (samtliga delar, inklusive riskvärderingsfasen) ska sändas till Naturvårdsverket senast sex månader efter avslutad huvudstudie

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

med motivering till vald åtgärd. Om en huvudstudie inte drivs vidare till åtgärd ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att huvudstudien färdigställs, dvs. när detta beslut fattas av länsstyrelsen.

Den redovisningen ska innehålla:

- Ekonomisk slutredovisning,
- Kort motivering till varför projektet inte drivs vidare.

7.4 Statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder

Enligt 2 § bidragsförordningen får statsbidrag, i den utsträckning det finns medel, användas för att finansiera åtgärder som på grund av föroreningar behövs för att avhjälpa skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön eller för att förebygga, hindra eller motverka att sådan skada eller olägenhet uppstår. Statsbidraget kan också användas för att följa upp och utvärdera efterbehandlingsåtgärder.

Sedan stödförordningen trädde i kraft behöver statsfinansierade projekt vid åtgärdsskedet hanteras som ärenden för statligt stöd i de fall en ekonomisk verksamhet kan kopplas till den föroreningsskadade fastigheten. För dessa ärenden är den beslutande myndigheten länsstyrelsen i det aktuella länet. I de fall ekonomisk verksamhet inte kan kopplas till den föroreningsskadade fastigheten kan efterbehandlingsåtgärden drivas som ett statsbidragsärende i enlighet med bidragsförordningen med Naturvårdsverket som beslutande myndighet.

Ärendegången för hur statsbidrag för åtgärder söks visas i figur 3.

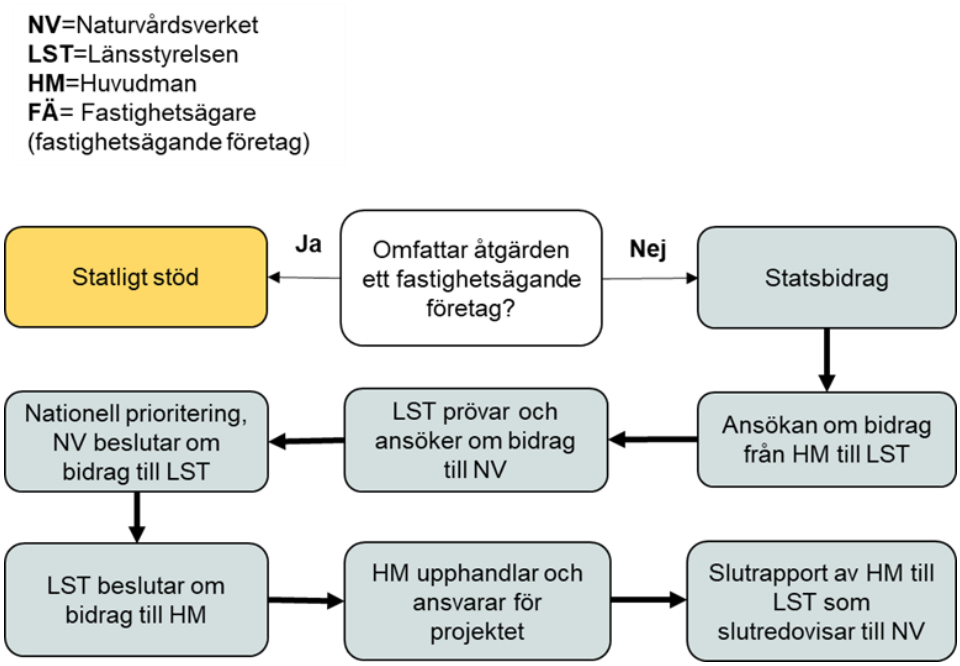

Figur 3. Ärendegång vid statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder.

För att bedöma om en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd är att se som ett statligt stöd eller ett statsbidrag är det nödvändigt att beakta vem som står som ägare till den föroreningsskadade fastigheten, samt i fall det kan kopplas någon ekonomisk verksamhet till fastigheten. Hur bedömningen av om åtgärden är att betrakta som statligt stöd eller statsbidrag utvecklas ytterligare i avsnitt 8.3 om Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning.

7.4.1 Bidragsansökan

Länsstyrelserna kan söka statsbidrag till efterbehandlingsåtgärder hos Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har för avsikt att i första hand fatta beslut om statsbidrag till åtgärder på bemyndigande. Ansökningarna prövas nationellt av Naturvårdsverket med den nationella planen för avhjälpande av föroreningsskador som utgångspunkt, enligt bidragsförordningen 1 c § (Naturvårdsverket, 2020). Det är viktigt att det i ansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

Naturvårdsverket tar emot ansökningar löpande under hela året, men har fördelningstillfällen tre gånger per år. I januari, april och september är fördelningstillfällena för vanliga åtgärder och i februari, maj och oktober för åtgärder av mark inför bostadsbyggande. Samtliga inkomna ansökningar om statsbidrag prövas vid fördelningstillfällena. Önskvärt är att länsstyrelserna skickar in sina ansökningar med god framförhållning innan fördelningstillfällena, så att eventuella kompletteringar hinner bli klara inför Naturvårdsverkets

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

fördelningstillfällen. Sista ansökningsdag anges på Naturvårdsverkets webbsida; Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador (naturvardsverket.se).

Naturvårdsverket kan fatta beslut om hela åtgärden eller delar av den. Om Naturvårdsverket tar beslut om statsbidrag till åtgärdsförberedelser eller endast delar av åtgärderna kan beslut fattas om fortsatt statsbidrag utifrån en ny eller kompletterande ansökan.

Ansökan kan omfatta åtgärdsförberedelser till efterbehandlingsåtgärder, genomförande av efterbehandlingsåtgärder eller båda projektskedena gemensamt samt uppföljning och utvärdering. Det kan vara lämpligt att vid kostsamma och komplicerade projekt dela in projektet och ansökan i etapper. I vissa fall kan det även vara aktuellt att ange flera olika alternativ på etappindelning i ansökan. Om det finns stora osäkerheter vad gäller åtgärdsmetod, kostnader och/eller andra osäkerheter bör endast statsbidrag för åtgärdsförberedelser till efterbehandlingsåtgärder sökas i ett första skede. En ansökan kan även omfatta oförutsedda kostnader. En sådan ska vara baserad på och motiverad av resultat från analys av osäkerheter och projektrisker. Innan ansökan tas fram ska huvudstudien för projektet ha slutförts och vid behov ha kommunicerats med Naturvårdsverket. I huvudstudien ska det ingå en ansvarsutredning avseende efterbehandlingsåtgärder finansierade genom statsbidrag enligt *bilaga 1 Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering*. En kommun eller annan huvudman (till exempel SGU, se avsnitt 4.3.2) ansöker om statsbidrag för en efterbehandlingsåtgärd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen granskar underlaget och tar ställning till underlaget och ansvarsutredningen (om någon annan än länsstyrelsen utfört den) och begär eventuella kompletteringar eller revideringar av huvudmannen. När länsstyrelsen anser att underlaget är komplett skickar länsstyrelsen en ansökan till Naturvårdsverket. Ansökan ska skickas digitalt till registrator på Naturvårdsverket.

Vad en ansökan om statsbidrag för avhjälpandeåtgärder minst ska innehålla framgår av *bilaga 3 Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder*.

Ansökans olika delar kan redovisas som ett samlat eller flera separata dokument.

Om en ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare finansierar en begränsad del av åtgärden i och med att det finns ett begränsat ansvar för föroreningsskadan ska det myndighetsbeslut som bekräftar fördelningen bifogas ansökan. Den begränsade finansieringen kan baseras på frivilliga överenskommelser eller föreläggande/dom. I det fall ett myndighetsbeslut blivit överklagat är utgångspunkten att beslutet ska ha vunnit laga kraft innan statlig finansiering kan bli aktuell. Se även kapitel 9, Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

Det bör vidare tilläggas att Naturvårdsverket inte beviljar statsbidrag för de delar det finns ett efterbehandlingsansvar enligt 10 kap. miljöbalken. Om det sker en

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

förändring avseende efterbehandlingsansvaret under pågående åtgärd, ska detta omgående kommuniceras med Naturvårdsverket. Det kan till exempel handla om ett fastighetsköp.

Statsbidrag för åtgärd kan inte sökas som en allmän förstärkning, ansökan kan endast göras på objektsnivå. Naturvårdsverket beviljar därutöver inte statsbidrag för avhjälpandeåtgärder retroaktivt. Vid mer brådskande eller akuta fall kan det under särskilda förutsättningar vara möjligt att få statsbidrag för verkställighet eller rättelse på den felandes bekostnad eller vid särskilt angelägna objekt (se avsnitt 7.6).

För de åtgärdsprojekt som söker statlig finansiering och där stödförordningen bedömts vara tillämplig, finns särskilda bestämmelser (se kapitel 8).

7.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statsbidrag

Vid ansökan om statsbidrag för efterbehandlingsåtgärd behöver en bedömning göras av om fastighetsägare ska betala en eventuell värdeökning som sker till följd av den bidragsfinansierade efterbehandlingsåtgärden och vad som i så fall är skäligt. I ansökan om statlig finansiering ska det ingå en bedömning av fastighetens/fastigheternas värdeökning till följd av den statligt finansierade efterbehandlingen, enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före 1 augusti 2007) och bidragsförordningen respektive stödförordningen.

Bedömningen av värdeökningen ska ske för alla projekt där statsbidrag söks för åtgärder. Huvudmannen ansvarar för att en bedömning av värdeökningen ingår som underlag i ansökan. I ett första steg ska huvudmannen och länsstyrelsen bedöma om fastigheter köpts till marknadsmässigt pris eller om priset justerats med avseende på föroreningen.

Bedöms fastigheten ha köpts till reducerat pris är det nödvändigt att utreda om det enligt 4 § bidragsförordningen uppstått en värdeökning som ska dras av från det belopp som ansökan om statsbidrag omfattar. En utredning av värdeökningen behöver då ske av en oberoende och auktoriserad värderare på samma sätt som vid statligt stöd (se avsnitt 7.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd). Med den oberoende värderingen som underlag ska huvudmannen och länsstyrelsen redovisa om det uppstår en värdeökning och, i förekommande fall, göra en bedömning av i vilken utsträckning fastighetsägaren skäligen kan förpliktas svara för den värdeökning som åtgärderna medför enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före 1 augusti 2007). Bedömning av vad som är skäligt görs även i de fall kommunen exproprierat fastigheter för att möjliggöra en efterbehandling. Kostnaden för att anlita en fastighetsvärderare med hjälp av statsbidrag är bidragsberättigad enligt 2 § 5 bidragsförordningen. En sådan ansökan kan göras separat eller i samband med ansökan om bidrag för åtgärdsförberedelser. Värderingsdokumentet ska bifogas ansökan.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Har fastigheten inte köpts till ett reducerat pris med anledning av föroreningen bör bedömningen av tillsynsmyndighet och länsstyrelsen utifrån 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före 1 augusti 2007) resultera i att det inte är skäligt att fastighetsägaren ska belastas med den kostnaden.

7.4.4 Utförande och redovisning

Erhållna statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder får användas enligt de villkor som ställs i Naturvårdsverkets beslut om statsbidrag. Uppföljning av genomförd efterbehandlingsåtgärd redovisas enligt nedan.

När ett efterbehandlingsprojekt är utfört och avslutat ska det redovisas. Huvudmannen ansvarar för slutrapporteringen till länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska sedan bifoga huvudmannens slutrapport digitalt som en bilaga till länsstyrelsens slutredovisning till Naturvårdsverket senast sex månader efter slutbesiktningen.

Redovisningen omfattar både en ekonomisk redovisning och en redovisning av resultatet av åtgärden i form av bland annat erfarenhetsåterföring, och vilka resthalter av föroreningar som kan finnas kvar. Vad en slutrapport från huvudmannen ska innehålla framgår av *bilaga 4, Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt* och vad en slutredovisning från länsstyrelsen ska innehålla framgår av *bilaga 5, Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt*.

7.5 Statsbidrag för tillsynsprojekt

7.5.1 Bakgrund

Tillsynsprojekten syftar till att ta fram ny information om ett specifikt ämnesområde och sprida kunskapen inom förorenade områden samt till olika tillsynsvägledande aktiviteter mot kommunerna. Tillsynsprojekten bidrar till att öka antalet tillsynsdrivna undersökningar och åtgärder med inriktning på de nationellt mest prioriterade förorenade områdena.

7.5.2 Bidragsansökan

Ansökningar om statsbidrag för tillsynsprojekt ska ha inkommit till länsstyrelsernas tillsynssamordnare senast den 31 oktober. Tillsynssamordnaren skickar därefter ansökningarna vidare till Naturvårdsverket, som fattar beslut om utbetalning.

Tillsynsprojekten bör kunna främja arbetet även i andra län och kan lämpligen utföras i samverkan mellan flera län. Projekten ska vara avgränsade i tid. Bidrag ges för lokalhyra, externa föreläsare och eventuella produktionskostnader. Exempel på projekt kan vara tillsynsvägledande utbildningsinsatser samt metodutveckling och framtagande av informationsfoldrar till olika grupper av mottagare. I vissa fall kan projekt sökas för fler år om det bedöms lämpligt.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

7.5.3 Redovisning

Ekonomisk redovisning av tillsynsprojekten görs i den årliga ekonomiska redovisningen som länsstyrelserna skickar in till Naturvårdsverket senast den 31 januari. De genomförda tillsynsprojekten ska vara uppdaterade på EBH-portalen senast den 31 januari varje år.

7.6 Statsbidrag för akutåtgärder

Statsbidrag för akutåtgärder innefattar statsbidrag för verkställighet, rättelse på den felandes bekostnad eller särskilt angelägna objekt. Det är viktigt att det i bidragsansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

7.6.1 Bakgrund

Miljöbalken erbjuder två möjligheter för tillsynsmyndigheter att få åtgärder genomförda när den ansvarige inte har möjlighet att göra det så skyndsamt som situationen kräver:

- Verkställighet enligt 26 kap. 17 § miljöbalken
- Rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken.

En förutsättning för att bidrag ska kunna beviljas är att det finns ett föreläggande om verkställighet eller rättelse på den felandes bekostnad. Bakgrunden till att den ansvarige inte kan vidta åtgärder kan till exempel vara en inledd (men inte avslutad) konkurs. Ansvaret för att förelagda åtgärder genomförs skiljer sig beroende på vilken av de två möjligheterna som beslutet avser. Vid rättelse är det tillsynsmyndigheten som säkerställer att förelagda åtgärder genomförs. Vid verkställighet är det istället Kronofogdemyndigheten efter en begäran av tillsynsmyndigheten.

Utöver dessa möjligheter som miljöbalken ger, kan även Naturvårdsverkets regleringsbrev användas, dvs för särskilt angelägna objekt.

Verkställighet enligt 26. Kap 17 § miljöbalken

Mer uppgifter om verkställighet och rättelse på den felandes bekostnad finns i Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn (NFS 2001:3) angående 26:17 miljöbalken, Naturvårdsverkets handbok om tillsyn (2001:4), författningskommentarerna till 26:17 och 26:18 i miljöbalkspropositionen 1997/98:45 samt Naturvårdsverkets vägledning *Efterbehandlingsansvar rapport 6501* (Naturvårdsverket, 2012). För mer information om verkställighet hänvisas till Kronofogden.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken

Rättelse på den felandes bekostnad kan vara aktuellt om det finns skäl att anta att ett föreläggande eller förbud inte skulle följas, eller att åtgärden inte tillräckligt snabbt skulle leda till det önskade resultatet. Beslut om rättelse får meddelas utan föregående föreläggande eller förbud, om tillsynsmyndigheten med hänsyn till risken för allvarliga skador finner att rättelse bör göras genast eller det finns andra särskilda skäl. En förutsättning för att kunna verkställa eller utföra rättelse på den felandes bekostnad för ett överklagat beslut är att beslutet förenats med ett verkställighetsförordnande. Annars måste ett lagakraftvunnet beslut avvaktas. Om det finns anledning att misstänka att det kan bli problem med delgivningen kan beslut även i dessa fall behöva förenas med verkställighetsförordnande.

Särskilt angelägna objekt

Naturvårdsverket har även möjlighet att i vissa fall ge statsbidrag till särskilt angelägna objekt där beslut om verkställighet enligt 26 kap. 17 § miljöbalken eller beslut om rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken inte är möjligt. Enligt Naturvårdsverkets regleringsbrev med villkor för anslag 1:4 (anslagspost 1) får statsbidrag användas till att åtgärda föroreningsskador enligt 10 kap. miljöbalken som är särskilt angelägna från risksynpunkt i de fall 6 a § bidragsförordningen inte är tillämplig.

Till skillnad från verkställighet och rättelse utgörs särskilt angelägna objekt av förorenade områden utan en utpekad verksamhetsutövare eller annan ansvarig, och bedöms som särskilt brådskande eller kritiska.

7.6.2 När är det möjligt att ansöka om statsbidrag för akutåtgärder?

Statsbidraget avser endast åtgärder för att förhindra eller stoppa en pågående föroreningsskada eller akut risk att sådan kan uppstå och ska inte ses som en fullständig åtgärd. Eftersom statsbidrag för verkställighet, rättelse på den felandes bekostnad eller angelägna objekt, inte hanteras inom den ordinarie processen för statsbidrag från det statliga anslaget 1:4 ställs höga krav på hur akuta åtgärderna bedöms vara. Det som menas med akut i detta avseende är där det är så pass bråttom att åtgärden inte kan vänta på den ordinarie fördelningsprocessen, och att föroreningarna behöver åtgärdas inom högst ett år. Se figur 4 för ansökningsprocessen för statsbidrag för akutåtgärder.

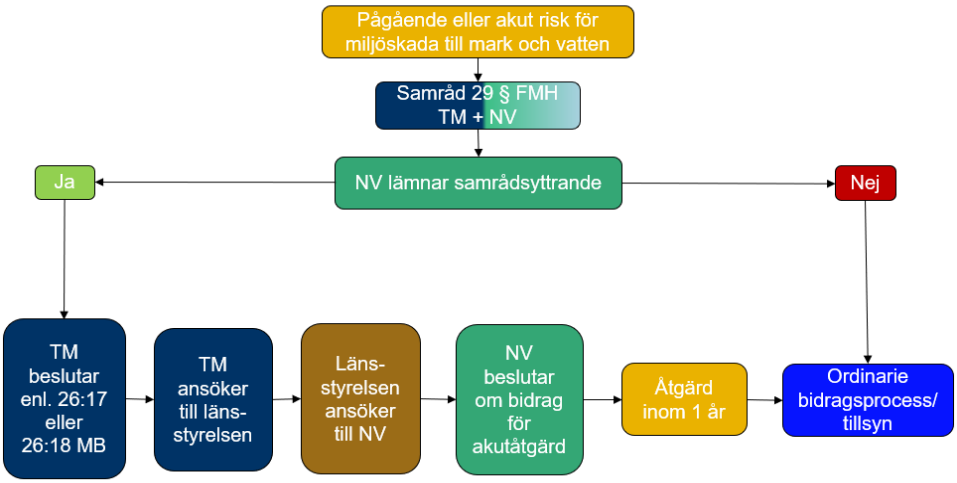

Figur 4. Schematisk bild över processen för ansökan om statsbidrag för akutåtgärder.

Efter att de första akuta riskerna är åtgärdade ska objektet återgå till den ordinarie statsbidragsprocessen eller drivas via tillsynen. Ansökan om statsbidrag kan omfatta nedanstående typer av objekt:

- Objekt där en åtgärd bedöms så brådskande att den inte kan hanteras inom ramen för den ordinarie statsbidragsprocessen.
- Objekt med pågående föroreningsspridning där spridningsproblematiken riskerar att förvärra situationen inom ett större påverkansområde, eller där risk för permanent skada föreligger.
- Objekt i närheten av bebyggelse där vistelse på det förorenade området kan förväntas och där detta innebär akuta risker för allvarliga skador vid direktexponering av föroreningar.
- Objekt som nu eller på kort sikt (inom ett till tre år) innebär risk för allvarliga skador på vattenförekomster (och kan äventyra god status enligt miljökvalitetsnormerna) eller värdefulla vattentäkter (sammantagen vattenförsörjning nu eller i framtiden för mer än 50 personer eller ett dygnsuttag på mer än 10 m^3).
- Objekt som nu eller på kort sikt (inom ett till tre år) innebär risk för allvarliga skador på värdefulla naturområden (skyddade områden, riksintresse, Natura 2000-områden). Med allvarliga skador menas att de skyddsvärden som motiverar skyddet eller klassningen helt eller i betydande omfattning förstörs, till exempel att arter eller biotoper försvinner.

Inom detta område för statsbidrag ingår däremot inte:

- Kostnader för långsiktiga kontinuerliga åtgärder så som skyddspumpning med mera. Åtgärder av sådan karaktär ansöks inom ramen för ordinarie anslag.
- Kostnader för mindre åtgärdslösningar så som staket, varningsskyltar, bevakning med mera.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

7.6.3 Samråd

Innan en ansökan om statsbidrag för statlig finansiering skickas till länsstyrelsen, ska aktuell tillsynsmyndighet ha samråd med Naturvårdsverket enligt 29 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, innan miljöbalkens 26 kap. 17 § eller 18 § tillämpas. Enligt miljöbalken behöver dock inte tillsynsmyndigheten ha ett samråd med länsstyrelsen. Naturvårdsverket ser dock positivt på att tillsynsmyndigheten informerar länsstyrelsen om samrådet med Naturvårdsverket. Samrådets syfte är att ge tillsynsmyndigheten möjlighet till avstämning om förutsättningar för finansiering genom statsbidrag.

Då dessa ärenden brådskar skickar tillsynsmyndigheten inför samråd lämpligen ett e-postmeddelande till Naturvårdsverket, med beskrivning av ärendet och tänkt tillsynsåtgärd med rättelse på den felandes bekostnad eller verkställighet, samt bifogar relevanta förelägganden och beslut. För särskilt angelägna objekt ska samråd ske på samma sätt som för verkställighet och rättelse.

Naturvårdsverket gör en bedömning av förutsättningarna för finansiering av åtgärder vid objektet baserat på informationen som presenteras under samrådet eller tidigare inlämnat samrådsunderlag per e-post. Skulle förutsättningarna förändras efter ett första samråd kan ytterligare samråd behövas. Om Naturvårdsverket inte anser att föreslagen åtgärd är befogad eller tillräcklig kan kompletteringar krävas inför en ansökan om statsbidrag.

Om risken för negativa konsekvenser är så pass överhängande att samråd inte hinner ske innan en avhjälpandeåtgärd påbörjas kan tillsynsmyndigheten ansöka om statsbidrag i efterhand. Samråd mellan tillsynsmyndighet och Naturvårdsverket kan i det fallet ske efter att åtgärden är påbörjad eller vidtagen. Naturvårdsverket kan dock inte ge några garantier att åtgärden kan finansieras med statsbidrag efter att åtgärden påbörjats, vilket kan medföra att kostnaderna för åtgärder tillfaller tillsynsmyndigheten.

7.6.4 Bidragsansökan

Efter ett inledande samråd enligt 29 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd lämnar Naturvårdsverket skriftligen ett samrådsyttrande till tillsynsmyndigheten med en bedömning om det finns förutsättningar för en ansökan. Efter det kan en ansökan om statsbidrag för akutåtgärder påbörjas. Ansökan från länsstyrelsen måste inkomma inom tre månader efter Naturvårdsverkets skriftliga besked. Detta gäller även i de fall när åtgärder varit tvungna att vidtas innan samråd. Länsstyrelsen kan söka statsbidrag för de avhjälpandeåtgärder som finns med i tillsynsmyndighetens beslut om verkställighet eller rättelse. Förutsättningarna för statsbidraget framgår av 6 a § bidragsförordningen. Om kommunen är huvudman för åtgärden ansöker de om statsbidrag hos länsstyrelsen som i sin tur ansöker hos Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket prioriterar att i första hand bevilja statsbidrag för förebyggande åtgärder med syftet att förhindra en akut risk för förorening till mark och vatten. Det kan till exempel handla om att omhänderta miljöfarliga kemikalier, farligt avfall, eller övertäckning av särskilt riskfyllda massor på olämpliga platser. Skadan kan också redan ha skett, till exempel genom en olycka såsom ett oljeläckage och där beslut om rättelse på den felandes bekostnad för att förebygga vidare spridning (efter Räddningstjänstens första insats) kan komma att bli nödvändigt. Åtgärderna genomförs för att förhindra/stoppa den akuta risken och ska inte ses som en fullständig åtgärd. Efter att de första akuta riskerna är åtgärdade ska objekt hanteras enligt den ordinarie processen för statsbidrag, om föroreningar kvarstår efter den utförda akutåtgärden.

Statsbidraget avser endast åtgärder, men ett visst mått av uppföljande miljökontroll kan ingå som en naturlig del för att verifiera kvaliteten av genomförd åtgärd. Provtagningen ska dock vara av begränsad karaktär och inte utgöra en huvudsaklig kostnad i ansökan. En bedömning av vad som anses skäligt görs i varje enskilt fall.

Statsbidrag för åtgärder av föroreningar i mark, grundvatten, ytvatten, sediment, byggnader och anläggningar som inte är av samma brådskande karaktär bör hanteras inom ramen för statsbidragsfinansierade utredningar och åtgärder eller via tillsyn. I de fall då det är aktuellt med verkställighet, bör Kronofogdens arbete med att söka efter utmätningsbara tillgångar avvaktas innan beslut om statsbidrag kan fattas. Även statsbidrag för rättelse på den felandes bekostnad i de fall där det finns flera ansvariga har låg prioritet.

I ansökan om statsbidrag ska det tydligt framgå vilken av de tre olika omständigheterna som ansökan avser:

- Verkställighet,
- Rättelse på den felandes bekostnad, eller
- Särskilt angelägna objekt.

Ansökan för särskilt angelägna objekt kan endast göras om de två andra omständigheterna inte är möjliga för objektet.

Enligt 6 a § bidragsförordningen ska ansökan vid verkställighet och rättelse på felandes bekostnad innehålla:

- samtliga förelägganden/beslut som meddelats verksamhetsutövaren avseende den aktuella föroreningsskadan,
- uppgift om huruvida avhjälpandet brådskar och de omständigheter som i så fall gör att avhjälpandet brådskar,
- en beskrivning av vilka hälso- och miljörisker som föroreningsskadan kan innebära,
- en beskrivning av de avhjälpandeåtgärder som vidtagits eller avses att vidtas,
- en kostnadskalkyl,

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- en beskrivning av hur uppföljning och utvärdering av åtgärderna avses att genomföras samt en redogörelse för vilka fortsatta insatser som kan komma att behövas.

Om aktuellt bör ansökan också innehålla:

- uppgift som styrker att bolaget/konkursboet saknar tillgångar (till exempel redovisning från konkursförvaltaren),
- kopia på tillsynsmyndighetens ansökan om verkställighet till kronofogden samt uppgift om kronofogdemyndighetens ärendenummer (om 26 kap. 17 § miljöbalken avses).

Vid ansökan om statsbidrag för särskilt angelägna objekt beviljas bidrag utifrån Naturvårdsverkets regleringsbrev, anslag 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*, anslagspost 1. Ansökan ska i tillämpliga delar innehålla detsamma som vid verkställighet eller rättelse på felandes bekostnad.

Slutrapportering och slutredovisning
Slutrapportering och slutredovisning av statsbidrag för akutåtgärder genomförs som andra statligt finansierade objekt. Se avsnitt 5.10 om Slutrapportering och slutredovisning samt Vad en slutrapport från huvudmannen ska innehålla framgår av *bilaga 4, Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt* och vad en slutredovisning från länsstyrelsen ska innehålla framgår av *bilaga 5, Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt*.

7.8 Herrelösa fastigheter

En herrelös fastighet saknar företrädare med rättshandlingsförmåga. Oftast är det frågan om en fastighet som ingått i ett aktiebolags konkursbo. Fastigheten kan ha abandonerats under själva konkursen eller lämnats osåld. Då återgår fastigheten till konkursgäldenären, dvs. det upplösta aktiebolaget, vilket gör att fastigheten blir herrelös.

Naturvårdsverket anser att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar efter en bedömning i varje enskilt fall. Statlig finansiering kan dock inte beviljas till objekt i åtgärdsskede där ägarskapet inte är fastställt. I denna situation finns det nämligen en risk för att fastigheten som åtgärdats med statlig finansiering återfår ett värde och om konkursen återupptas och fastigheten säljs så är inte staten garanterad att få tillbaka den kostnad som den statliga finansieringen stått för.

När en herrelös fastighet fått en ägare, skulle statlig finansiering i form av antingen statsbidrag eller statligt stöd kunna vara aktuell i ett åtgärdsskede.

7.8.1 Statsbidrag för utredning

Anledningen till att Naturvårdsverket anser att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar efter en bedömning i varje enskilt fall är att utredningar inte bidrar till en värdeökning av fastigheten. Det skulle även vara möjligt att bevilja

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

statsbidrag för akuta åtgärder efter en bedömning i varje enskilt fall, då syftet med en akut åtgärd inte är att öka värdet på fastigheten utan att förhindra att en pågående föroreningssituation förvärras.

7.8.2 Vad innebär expropriation av en herrelös fastighet?

Om objektet är klart för att slutligt efterbehandlas, dvs. är klart för att gå in i åtgärdsfas, finns det en möjlighet för kommuner att överta ägandet av den herrelösa fastigheten genom expropriation. Enligt 3 kap. 2 a § expropriationslagen (1972:719) är det möjligt att förordna en god man att företräda den upplösta juridiska personen vid expropriation och inlösen enligt plan- och bygglagen (2010:900). Med stöd av 2 kap. 7 § expropriationslagen kan kommuner ansöka om tillstånd till expropriation av fastigheten, som då företräds av den gode mannen. Naturvårdsverket gör bedömningen att detta inte är ett ansvarsgrundande förvärv enligt 10 kap. 3 § miljöbalken.

7.8.3 Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös?

Det kan ibland uppstå situationer där kommunen överväger att överta ägandet av fastigheten, dels när fastigheten saknar ägare (s.k. herrelös), dels när den nuvarande fastighetsägaren av olika skäl inte kan eller bör kvarstå som ägare av fastigheten under avhjälpandeåtgärden. Om kommunen tillämpar reglerna om expropriation, anser Naturvårdsverkets att kommunen inte riskerar att köpet medför ett förvärvsansvar enligt 10 kap. 3 § miljöbalken.

Om kommunen istället väljer att köpa en fastighet kan förvärvet medföra ett ansvar enligt 10 kap. 3 § miljöbalken. I de fall köpet medför ett ansvar och köpet görs av kommunen i syfte att avhjälpa en föroreningsskada kan Naturvårdsverket ändå bevilja statlig finansiering för efterbehandlingen om synnerliga skäl föreligger enligt 3 § andra stycket 3 bidragsförordningen eller 10 § 3 stödförordningen. Naturvårdsverket gör då en bedömning av förutsättningarna i ärendet där vi särskilt beaktar typ av förorening, skälet för varför inte expropriationsinstitutet är lämpligt, typ av fastighet, ägandeförhållanden och brukningssätt.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

8 Ansökan om medel och statligt stöd

Det här kapitlet beskriver förutsättningarna vid ansökan om medel och statligt stöd enligt stödförordningen samt ärendegång och roller vid statligt stöd.

8.1 Vad GBER innebär vid statlig finansiering av efterbehandling

Anpassningen till GBER (EU:s gruppundantagsförordning) innebär att fastighetsägare ska betraktas som stödmottagare av statliga medel till efterbehandling av deras fastighet om fastighetsägaren är ett företag utifrån den betydelse som avses i GBER. Betydelse för om fastighetsägare ska betraktas som företag hänger i sin tur på om de bedöms bedriva en ekonomisk verksamhet. Varje myndighet behöver själva göra denna bedömning. Till stöd i denna bedömning finns för kommunerna upphandlingsmyndigheten och för statliga myndigheter Näringsdepartementet.

8.2 Vägledning från upphandlingsmyndigheten

Enligt vägledning från Upphandlingsmyndigheten ska en bedömning av huruvida det är fråga om ekonomisk verksamhet eller inte göras vid varje enskilt beslutstillfälle på det underlag som finns tillgängligt vid aktuell tidpunkt. Är bedömningen då att det inte går att koppla någon ekonomisk verksamhet till de aktuella fastigheterna (i de fall fastigheten till exempel ägs av en kommun) skulle det därför kunna vara möjligt för ett projekt att fortsatt söka statlig finansiering i form av statsbidrag även för åtgärdsskedet. Det är dock viktigt att påpeka att fastighetsägaren under tiden för avhjälpandet inte får vidta några åtgärder som gör att förutsättningarna för bidraget ändras.

8.3 Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning

Naturvårdsverkets vägledning omfattar vilken förordning som ska tillämpas vid statlig finansiering (bidragsförordningen eller stödförordningen). Naturvårdsverket vägleder översiktligt om statligt stöd inom ramarna för den statligt finansierade efterbehandlingen. Upphandlingsmyndigheten har ett övergripande processansvar för att vägleda kommuner om statligt stöd och tolkningarna i GBER. Naturvårdsverkets ansvar kan beskrivas som ett särskilt sakansvar för vägledning

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

inom förorenade områden där frågan om statligt stöd omfattas. Vägledning till statliga myndigheter ges av Enheten för marknad och konkurrens på Näringsdepartementet.

8.3.1 Naturvårdsverkets tolkning av begreppet företag

Vad som ska anses vara ett företag har betydelse för bedömningen av vad som är ekonomisk verksamhet. Detta är i sin tur avgörande för vilka bestämmelser som ska tillämpas vid fråga om statligt stöd eller statsbidrag. Naturvårdsverket stödjer sig i sin bedömning på hur EU-kommissionen beskriver vad som ska betraktas som ett företag i ett tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (2016/C 262/01), (Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt):

Enheter som bedriver ekonomisk verksamhet, oberoende av deras rättsliga ställning och hur de finansieras. All verksamhet som går ut på att erbjuda varor och tjänster på en marknad utgör ekonomisk verksamhet.

Klassificeringen av en viss enhet som ett företag beror därför helt och hållet på vilken typ av verksamhet den bedriver.

1. För det första är det inte avgörande vilken rättslig form enheten har, enligt nationell lagstiftning. Det kan till exempel hända att en enhet som klassificeras som en sammanslutning eller en idrottsförening enligt nationell lagstiftning ändå måste betraktas som ett företag i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget. Detsamma gäller en enhet som formellt är en del av den offentliga förvaltningen. Det enda relevanta kriteriet är om företaget bedriver en ekonomisk verksamhet.
2. För det andra är tillämpningen av reglerna om statligt stöd inte beroende av om enheten har upprättats i vinstsyfte. Även icke-vinstdrivande enheter kan erbjuda varor och tjänster på en marknad.
3. För det tredje är klassificeringen av en enhet som ett företag alltid relaterad till en viss verksamhet. En enhet som bedriver både ekonomisk och icke-ekonomisk verksamhet är att betrakta som ett företag endast med avseende på den ekonomiska verksamheten.

Enligt praxis är följande verksamheter som bedrivs av offentliga organ att anse som icke-ekonomisk verksamhet:

- Myndighetsutövning
- Armén eller polisen
- Flygtrafiksäkerhet och flygtrafikkontroll
- Sjötrafiksäkerhet och sjötrafikkontrol
- Föroreningsbegränsande övervakning
- Organisation, finansiering och verkställighet av fängelsedomar

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- Offentliga myndigheters utveckling och förnyelse av offentlig mark
- Insamling av uppgifter som ska användas för offentliga ändamål på grundval av en lagstadgad skyldighet för de berörda företagen att lämna ut sådana uppgifter.

Är det en privatperson som äger fastigheten är det avgörande om fastigheten som stödet avser ingår i en ekonomisk verksamhet som privatpersonen ansvarar för eller inte. Kan privatpersonens verksamhet om den bedrivs någon annanstans ha ekonomisk eller annan koppling till fastigheten bedöms privatpersonen utgöra ett företag. Exempel på ekonomisk verksamhet är skogsbruk, jordbruk, uthyrning av bostäder eller lokaler, innehav av fastighet på vilken det finns industri-, affärs- eller hotellverksamhet, kommersiell verksamhet inom turist- och kultursektorn på fastigheter. Naturvårdsverket anser att presumtionen vid innehav av viss typ av fastighet, till exempel skogs- eller jordbruksfastighet, är att ekonomisk verksamhet bedrivs. I enskilda fall skulle dock denna presumtion möjligen kunna motbevisas. En sådan bedömning får göras från fall till fall med hänsyn till samtliga i det enskilda fallet föreliggande omständigheter. Det är den prövande myndigheten som bedömer om ett visst fall ska anses vara statsstöd eller inte, dvs Naturvårdsverket om det ansöks om bidrag och länsstyrelsen om det ansöks om stöd.

I regel är tillhandahållandet av varor och tjänster som är konkurrensutsatta att betrakta som ekonomisk verksamhet. Alla ansökningar som omfattar åtgärd av mark inför bostadsbyggande omfattas av statligt stöd och statsbidrag kan därmed inte sökas för detta enligt bidragsförordningen.

8.3.2 Kommun och stat

Om ett offentligt organ bedriver en ekonomisk verksamhet som kan särskiljas från myndighetsutövningen, agerar det organet i egenskap av ett företag med avseende på den verksamheten. Om denna ekonomiska verksamhet däremot inte kan särskiljas från myndighetsutövningen, förblir alla de verksamheter som det offentliga organet utövar knutna till myndighetsutövningen och faller därför utanför begreppet företag.

Kommunen delas in i olika delar, dels den myndighetsutövande delen som inte anses vara ekonomisk verksamhet men kommuner bedriver även verksamhet som konkurrerar med enskilda på marknaden. Om fastigheten har en koppling till sådan verksamhet som kommunen bedriver så ses kommunen som ett företag. I alla andra fall ses inte kommunen som ett företag. Så om kommunen kommer att använda fastigheten i någon verksamhet som kan ses som ekonomisk, exempelvis om kommunen vill använda fastigheten för att hyra ut industrilokaler eller för att sälja bostäder eller något sådant kan även kommunen anses vara ett fastighetsägande företag.

När en kommun är ägare av fastigheter som ska åtgärdas är det särskilt viktigt, att det som underlag för bedömning av om verksamheten ska anses utgöra ekonomisk

verksamhet, finns en detaljerad beskrivning av verksamheten på fastigheten. Detta omfattar även ett framtida syfte med verksamheten på fastigheten, dvs om syftet med åtgärden är att möjliggöra ekonomisk verksamhet. Bedömningen av syftet med åtgärden görs vid tidpunkten för ansökan.

Om det är en statlig myndighet eller förvaltning som äger fastigheten omfattas de av samma regler som kommunerna (se figur 5).

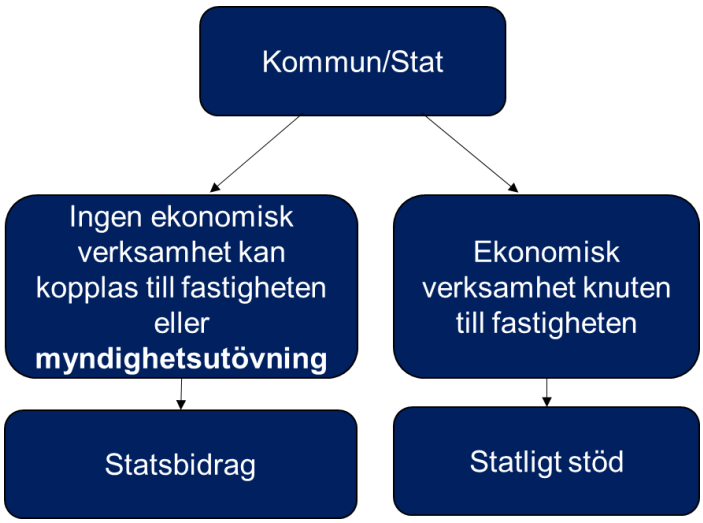

Figur 5. Naturvårdsverkets bedömning av när kommunala och statliga myndigheter och förvaltningar kan utgöra fastighetsägande företag och efterbehandlingsåtgärder av fastigheter kan omfattas av statsbidrag respektive statligt stöd. Den ekonomiska verksamheten ska vara kopplad till fastigheten som efterbehandlas.

8.3.3 Företag

Om ett företag äger fastigheter som ska efterbehandlas och bedriver ekonomisk verksamhet anses företaget omfattas av begreppet företag utifrån den betydelse som avses i GBER även om verksamheten bedrivs på annan fastighet (se figur 6).

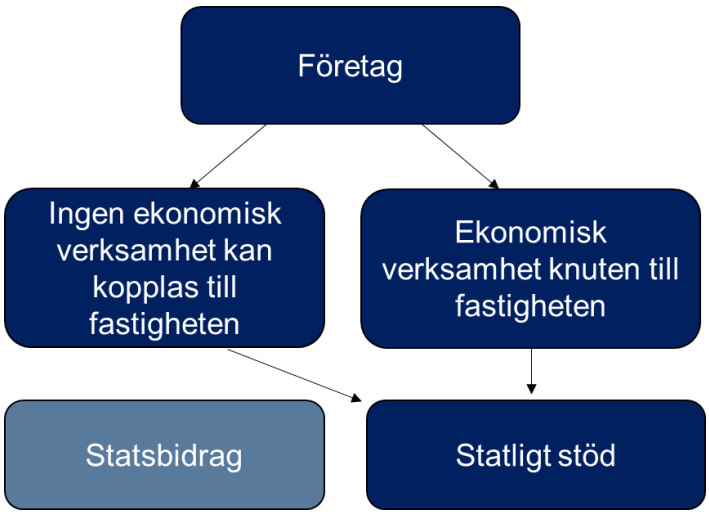

Figur 6. Naturvårdsverkets bedömning av företag som endast bedriver ekonomisk verksamhet och att de alltid omfattas av statligt stöd oavsett om den ekonomiska verksamheten bedrivs på fastigheten som efterbehandlas eller någon annanstans.

8.3.4 Privatpersoner

Privatpersoners ägande och verksamheter omfattas normalt inte av GBER frånsett i dessa fall:

- Enskild firma kan utgöra en ekonomisk verksamhet utifrån den betydelse som avses i GBER.
- Visst innehav av fastighet räknas som ekonomisk verksamhet, exempelvis skogsfastighet och lantbruk. Småhus är inte ekonomisk verksamhet såvida inte fastigheten finns upptagen i den ekonomiska verksamhetens tillgångar eller används i den ekonomiska verksamheten på något sätt.

I fastighetsregistret framgår om fastigheten klassas som näringsfastighet. För att privatpersoners ägande av fastigheter ska omfattas av statligt stöd måste den aktuella fastighet som ska åtgärdas vara kopplad till ekonomisk verksamhet som privatpersonen ansvarar för (se figur 7). Ägandet av jord- och skogsbruksfastigheter kan i vissa fall betraktas som att det inte utgör ekonomisk verksamhet (se 8.3.1).

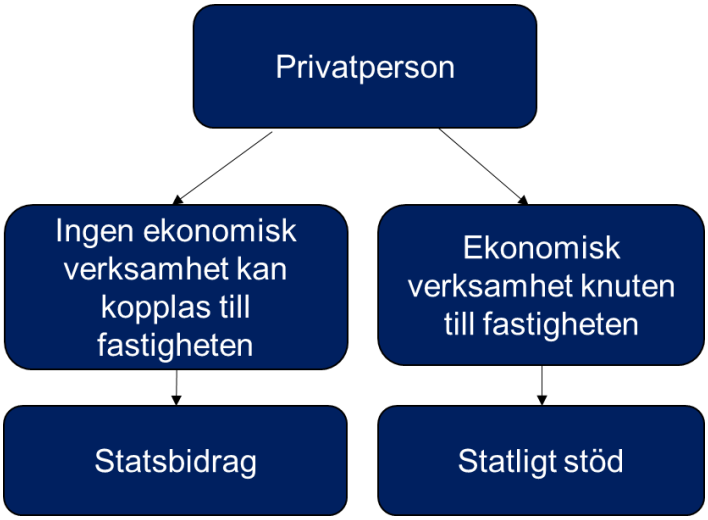

Figur 7. Naturvårdsverkets bedömning av när privatpersoner kan utgöra fastighetsägande företag och efterbehandlingsåtgärder av fastigheter kan omfattas av statsbidrag respektive statligt stöd. Den ekonomiska verksamheten ska vara kopplad till fastigheten som efterbehandlas.

8.4 Roller samt ärendegång vid statligt stöd

Vid statligt stöd skiljer sig ärendegång samt Naturvårdsverkets och länsstyrelsens roller jämfört med vid statsbidrag. I figur 8 nedan beskrivs roller och ärendegången vid statligt stöd.

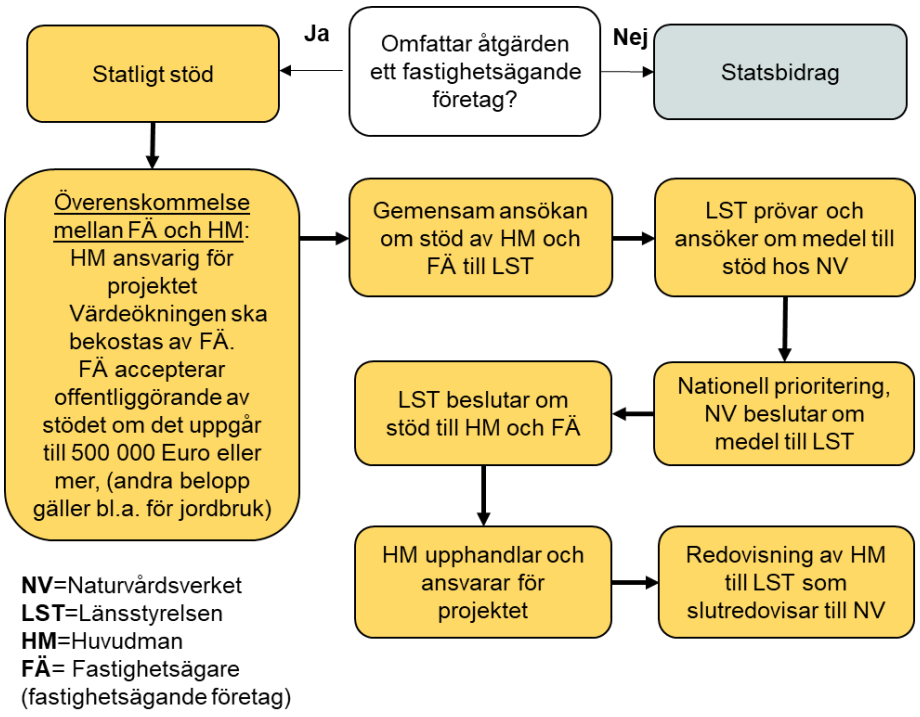

Figur 8. Beskrivning av ärendegången vid statligt stöd.

8.4.1 Huvudmannen och fastighetsägande företag

Huvudmannen behöver göra en bedömning av om åtgärden kan utgöra statligt stöd, men det prövas sedan i ärendet när ansökan lämnats in till beslutsfattande myndighet. Bedöms det vara statsbidrag tillämpas bestämmelserna i bidragsförordning och vad som framgår i övriga kapitel i Kvalitetsmanualen.

Förutsättningar för ansökan om stöd

Bedöms projektet utgöra statligt stöd ska inte bara huvudmannen utan både huvudman och fastighetsägare av de fastigheter som ska efterbehandlas, gemensamt skriva under ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen. Fastighetsägande företag behöver acceptera att överlåta ansvaret för projektet till huvudmannen och att stödet utbetalas till huvudmannen. Vidare måste fastighetsägande företag medge att finansiera efterbehandlingen i den omfattning som utgör värdeökningen av fastigheten till följd av den statligt finansierade efterbehandlingen och att beloppet betalas till huvudmannen. Det är obligatoriskt

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

att bedömningen av värdeökningen utförs av en oberoende och auktoriserad värderare med generell auktorisation. En skälighetsbedömning avseende hur stor del av värdeökningen som fastighetsägare ska stå för enligt 10 kap 9 § miljöbalken ska dock göras (se avsnitt 8.4.2 om Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd). En förutsättning för att ge stöd är även att fastighetsägande företag accepterar att information om stödet offentliggörs enligt bestämmelserna i EU:s statsstödsregler om finansieringen överstiger ett visst belopp.

Huvudman och fastighetsägande företag ansvarar för att erforderligt underlag tas fram för ansökan. En ansvarsutredning ska också vara upprättad vid ansökan som visar om det finns någon som är ansvarig enligt 10 kap. miljöbalken för att bekosta delar av åtgärden (se avsnitt 5.2 om Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder samt *bilaga 1.Vad som bör ingå i en ansvarsutredning* vid ansökan om statlig finansiering). I första hand tas ansvarsutredningen fram av tillsynsmyndigheten för det förorenade området, oavsett om verksamheten som orsakat föroreningen är nedlagd eller inte. Vad det innebär att vara huvudman i övrigt beskrivs i avsnitt 4.3.

Överenskommelser vid ansökan om stöd

Vid ansökan om statligt stöd behöver ansökan göras och skrivas under gemensamt av huvudman och fastighetsägande företag. Fastighetsägande företag behöver också tillåta att stödet utbetalas till huvudmannen och att huvudmannen ansvarar för projektet. För att stöd ska kunna betalas ut behöver det också vara säkerställt att fastighetsägande företag kommer att stå för värdeökningen av fastigheterna som sker med anledning av efterbehandlingen. Slutligen behöver fastighetsägaren även acceptera att information om stödet offentliggörs enligt bestämmelserna i EU:s statsstödsregler (se avsnitt 8.4.3. nedan om länsstyrelsens rapportering i TAM).

Överenskommelsen regleras skriftligt mellan huvudman och fastighetsägande företag. Antingen utformas ansökan så att det finns en skrivning om att fastighetsägande företag, genom att underteckna ansökan, medger nedanstående eller så förankras det i avtal mellan huvudman och fastighetsägande företag. Detta måste oavsett finnas med och framgå:

- Underskrift av huvudman och samtliga berörda fastighetsägande företag.
- Att fastighetsägande företag överlåter ansvaret till huvudmannen för projektet och det stöd som utbetalas till efterbehandlingen.
- Att fastighetsägande företag kommer att finansiera efterbehandlingen med det belopp som motsvarar värdeökningen till följd av efterbehandlingen genom att betala huvudmannen.
- Att fastighetsägande företag accepterar stödets offentliggörande enligt artikel 9.1c i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014.

I övrigt utformas ansökan i samråd med länsstyrelsen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

8.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd

Vid ansökan om statligt stöd för efterbehandlingsåtgärd behöver en bedömning göras av om fastighetsägare ska betala en eventuell värdeökning som sker till följd av den stödfinansierade efterbehandlingsåtgärden. Om ansökan avser statligt stöd ska värderingen och bedömningen av värdeökningen inför åtgärd alltid utföras av en av organisationen Samhällsbyggarna oberoende och auktoriserad fastighetsvärderare med generell auktorisation. Den dokumenterade värderingserfarenheten ska avse värdering inom samma ort eller region som det aktuella värderingsobjektet, dvs. den eller de förorenade fastigheter som är föremål för en ansökan om statligt stöd. I andra hand godtas även motsvarande värderingserfarenhet inom delmarknader som har marknadsförutsättningar som är jämförbara med värderingsobjektets. Värderingsuppdraget ska genomföras med beaktande av god värderarsed och värderingsrapporten ska utformas enligt normal branschstandard med avseende på den aktuella typen av värderingsobjekt och värderingens syfte.

Huvudmannen ansvarar för detta såsom för övrigt underlag till ansökan. Bedömningsgrunder och slutsatser ska redovisas.

Bedömningen av värdeökningen ska innehålla följande information om respektive berörd fastighet:

1. Uppgift om fastighetsägare och eventuellt organisationsnummer.
2. Fastighetens marknadsvärde vid följande tidpunkter:
    a. i anslutning till förvärvet, uppgift om köpeskilling. Om det har gått en längre tid sedan fastigheten förvärvades ska värderingen också inkludera en uppräkning med hänsyn till den allmänna inflationen.
    b. innan åtgärd (dvs värdet såsom förorenad fastighet) samt
    c. efter åtgärd (fastigheten värderas utifrån att de åtgärder som planeras genomförts och att föroreningssituationen därmed förändrats på fastigheten).

3. Bedömning av om fastigheten har köpts till reducerat pris på grund av föroreningen eller inte. För denna bedömning krävs en utförlig redogörelse som inkluderar en jämförelse med marknadsvärdet på liknande fastigheter i samma geografiska område vid tidpunkten för köpet, samt om och i så fall hur andra faktorer än föroreningen kan ha föranlett ett lägre inköpspris.
4. Redogörelse för eventuell värdeökning som uppstår på grund av åtgärden (dvs värdet före åtgärd jämfört med värdet efter åtgärd).

Med den oberoende värderingen som underlag bör huvudman och länsstyrelsen bedöma om det uppstår en värdeökning enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § i dess lydelse före 1 augusti 2007) och, i förekommande fall, göra en bedömning av i vilken utsträckning fastighetsägaren skäligen kan förpliktas att svara för den värdeökning som åtgärderna medför. Denna bedömning sker på samma sätt som vid statsbidrag. Bedömning av vad som är skäligt görs även i de fall kommunen exproprierat fastigheter för att möjliggöra en efterbehandling. Kostnaden för att

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

anlita en fastighetsvärderare är bidragsberättigad enligt 2 § 5 bidragsförordningen och statsbidrag kan sökas separat eller i ansökan för åtgärdsförberedelser. Värderingsdokumentet ska bifogas ansökan.

8.4.3 Länsstyrelsens prövning om stöd mm

Länsstyrelsens roll vid statligt stöd skiljer sig från rollen vid statsbidrag. Vid statligt stöd har länsstyrelsen ett särskilt ansvar för granskning av ansökan och beslut. Länsstyrelsen ska bedöma om det finns förutsättningar för stöd.

Ansökan om stöd

Vad ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen ska omfatta framgår av 18 § i stödförordningen, liksom vilka övriga uppgifter som länsstyrelsen behöver ha för sin granskning. Länsstyrelsen utformar slutligt vad en ansökan om statligt stöd ska innehålla. Länsstyrelserna har tagit fram en mall för ansökan om stöd till länsstyrelsen; Ansökan om statsstöd (ebhportalen.se).

Länsstyrelsens prövning av ansökan om stöd

Länsstyrelsen prövar ansökan om statligt stöd enligt stödförordningen. Det förutsätter bland annat att fastighetsägande företag och huvudman gemensamt ansöker om stöd, att ansökan är fullständig och innehåller vad som anges i 18 § stödförordningen, samt att inga andra hinder finns för beslut och utbetalning. Länsstyrelsen prövning av ansökan om stöd omfattar bland annat bedömning av ansvaret för åtgärden och den risk som föroreningarna på aktuella fastigheter utgör. I länsstyrelsens prövning bör därutöver de kriterier som anges i förordningen och annan vägledning om vad Naturvårdsverket beaktar och prioriterar vid sin prövning, vara styrande om projektet ska kunna prioriteras för medel nationellt.

När länsstyrelsen bedömer att det finns förutsättningar för stöd ansöker de om medel till Naturvårdsverket.

Länsstyrelsens beslut om stöd samt värdeökningskostnaderna

Länsstyrelsen beslutar om stöd till fastighetsägande företag och huvudman och får förena beslutet med ytterligare villkor. Länsstyrelsen betalar ut stödet till den huvudman som ansvarar för att genomföra åtgärderna, i den takt som behövs för att genomföra dem. Fastighetsägande företag ska stå för värdeökningskostnaderna och betala dessa till huvudmannen, vilket ska vara förankrat genom dokumentation som styrker att huvudman och fastighetsägande företag har träffat en sådan överenskommelse (se avsnitt 8.4.1 ovan om Överenskommelser vid ansökan om stöd). I ett beslut om stöd ska länsstyrelsen upplysa om de uppgifter som framgår av 29 § stödförordningen.

Det är olämpligt att länsstyrelsen är huvudman i huvudstudieskedet där val av åtgärd tas fram när det gäller stöd eftersom länsstyrelserna är beslutande om statligt

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

stöd för efterbehandlingsåtgärden. Länsstyrelsen kan därför försättas i en jävsituation.

Det kan också finnas tillfällen när länsstyrelsen ska besluta att inte betala ut stöd. Ett stöd ska inte ska betalas ut om det fastighetsägande företaget är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd beviljat av en svensk stödgivare olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Övriga fall som kan vara aktuella där stöd helt eller delvis inte ska betalas ut:

1. det fastighetsägande företaget eller huvudmannen genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt orsakat att stödet har getts felaktigt eller med för högt belopp.
2. stödet av annan orsak har getts felaktigt eller med för högt belopp och det fastighetsägande företaget eller huvudmannen skäligen borde ha insett detta, eller
3. ett villkor för stödet inte har följts.

Situationerna som beskrivs i punkterna ovan kan troligen uppstå när det är ett åtgärdsprojekt som pågår under längre tid med flera utbetalningstillfällen och uppgifter framkommer under projektets gång som kan utgöra grund för beslut om att inte betala ut stöd. Länsstyrelsens beslut om att inte betala ut stöd kan överklagas. Det är också de enda beslut som går att överklaga enligt stödförordningen.

I stödförordningen framgår även när länsstyrelsen kan fatta beslut om återbetalning av stöd (se avsnitt 8.7 nedan om Återbetalning).

Länsstyrelsens rapportering i TAM

Då länsstyrelsen beslutar om statligt stöd är det också länsstyrelsen som ansvarar för den rapportering som anges i 46 § stödförordningen. Rapporteringen ska ske när stödet motsvarar 500 000 Euro eller mer och offentliggörandet inom EU sker enligt artikel 9.1 c i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 och registreras i EU-databasen State Aid Transparency Award Module (TAM). Vid stöd till åtgärder av en fastighet som ägs av företag aktiva i jordbrukssektorer ska offentliggörandet göras vid 60 000 Euro och motsvarande för fiskeri- och vattenbrukssektorerna är 30 000 Euro (EUR-Lex - 02014R0651-20210801 - EN - EUR-Lex (europa.eu)). I TAM registreras bland annat organisationsnummer eller eventuellt personnummer, stödmottagarens namn, typ av stödmottagare (”stora företag” eller ”små och medelstora företag”), län där saneringen skett, sektor, registrerad bransch för företaget, datum för beviljandet av stödet och belopp för stödet (både i svenska kronor och Euro), stödets syfte och den beviljade myndighetens namn. Det finns en handledning från EU-kommissionen om hur små och medelstora företag definieras (https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42921/attachments/1/translations/sv/renditions/pdf). Stora företag är till exempel våra stora industriföretag.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

8.4.4 Naturvårdsverkets prövning av medel mm

Vid statligt stöd har Naturvårdsverket en mer övergripande roll och ett ansvar för granskning som är begränsat till länsstyrelsens ansökan om medel och tillgängliggörande av medel. Huvudmannen och fastighetsägande företag ansöker till länsstyrelsen om stöd och länsstyrelsen ansöker till Naturvårdsverket om medel.

Ansökan om medel

Vad ansökan om medel till Naturvårdsverket ska innehålla framgår av 21 § stödförordningen. Vad en ansökan om medel från länsstyrelsen behöver omfatta framgår av innehållet i *bilaga 2 Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel för statligt stöd*, vilket omfattar både vad som framgår av 21 § samt vad Naturvårdsverket i övrigt behöver för sin prövning av ansökan. Det är viktigt att det i ansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

Naturvårdsverkets prövning av ansökan om medel

Vid beslut om medel prövar Naturvårdsverket länsstyrelsens ansökan enligt stödförordningen och som utgångspunkt utifrån prioriteringar enligt den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020).

Vid statligt stöd granskar Naturvårdsverket inte val av åtgärd, bedömning av värdeökning eller ansvarsutredning. Om länsstyrelsen vill ha vägledning i fråga om åtgärd eller ansvarsutredning kan Naturvårdsverket ge stöd i specifika frågeställningar. Naturvårdsverket kan dock inte ge vägledning om hur bedömning ska göras i det enskilda fallet eller i frågor som rör fastighetsvärdering. I GBER artikel 45 framgår att bedömningen av värdeökningen ska göras av en oberoende expert, vilket utgör riktlinjer tillsammans med de kriterier som anges i avsnitt 8.4.2 ovan om Fastighetsvärdring och värdeökning vid statligt stöd.

Naturvårdsverkets beslut om medel

Naturvårdsverket fattar beslut om medel till stöd och länsstyrelsen fattar beslut om stöd till specifika objekt och åtgärder. I ett beslut om att bevilja medel ska Naturvårdsverket upplysa om det som framgår av 26 § stödförordningen. Naturvårdsverket beslutar om medel till länsstyrelsen och får förena beslutet med villkor.

8.5 Redovisning, uppföljning och tillsyn

Huvudmannen ska på begäran av länsstyrelsen lämna uppgifter om stödets användning, slutlig redovisning av genomförda åtgärder och specificerade skriftliga underlag som styrker de stödberättigande kostnaderna. Sex månader efter att en åtgärd har slutbesiktats ska länsstyrelsen inkomma med en slutredovisning till Naturvårdsverket. Vad slutredovisningen ska innehålla framgår av *bilaga 5, Vad som ska ingå i en slutredovisning*.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Ett fastighetsägande företag eller en huvudman som har tagit emot stöd ska på begäran lämna de uppgifter som länsstyrelsen eller Naturvårdsverket behöver för att utöva tillsyn eller följa upp och utvärdera stödet. Länsstyrelsens tillsyn omfattar villkorsefterlevnaden och Naturvårdsverkets roll är att följa upp och utvärdera stödgivningen.

8.6 Vad som är stödberättigande

Stöd får inte ges till åtgärder som påbörjats innan Naturvårdsverket beslutat om medel och länsstyrelsen beslutat om stöd för aktuell åtgärd. En kostnad som annat offentligt stöd har getts för är inte heller stödberättigande.

8.6.1 Åtgärdsskedet

Stödförordningen omfattar endast åtgärden. Vid stöd består det av genomförandeentreprenaden och uppföljande miljökontroll. Åtgärder av mark inför bostadsbyggande kommer att omfattas av bestämmelserna om statligt stöd. Åtgärdsförberedelser kommer normalt att omfattas av bidragsförordningen.

Bestämmelserna som nu finns om statsbidrag för återställningsåtgärder i bidragsförordningen omfattar inte åtgärder som är finansierade genom statligt stöd frånsett återställning av marken (se kap. 13).

8.6.2 Statsbidrag för att ta fram ansökan och anlita fastighetsvärderare

Inför en ansökan om statligt stöd kan statsbidrag sökas för huvudmannens arbete med att ta fram ansökan om stöd samt för att anlita en oberoende auktoriserad värderare enligt 2 § punkt 4 och 5 i bidragsförordningen. Ansökan om statsbidrag för att anlita en fastighetsvärderare och för att ta fram ansökan sker således med stöd av bidragsförordningen och görs som utgångspunkt i eller i anslutning till åtgärdsförberedelsen.

8.6.3 När verksamhetsutövare och fastighetsägare är desamma

Verksamhetsutövaren kan också vara densamma som det fastighetsägande företaget. I dessa fall behöver verksamhetsutövaren stå för den del som bedömts skäligt att verksamhetsutövaren ska stå för enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Verksamhetsutövaren som också är ett fastighetsägande företag ska också betala huvudmannen den värdeökning av fastigheten som staten och eventuellt andra ansvariga gett upphov till genom sin del av efterbehandlingskostnaden. Har staten bekostat 50 % av åtgärderna till exempel, så bör fastighetsägaren endast betala 50 % av värdeökningen till projektet. Detta eftersom fastighetsägaren själv bidragit till övriga 50% av värdeökningen. En skälighetsbedömning enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap 5 § i dess lydelse före 1 augusti 2007) görs av huvudmannen och länsstyrelsen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

8.7 Återbetalning

Länsstyrelsen får besluta att ett statligt stöd som använts ska återbetalas av ett fastighetsägande företag om någon av punkterna i 40 § stödförordningen är aktuella. Om ett fastighetsägande företag är återbetalningsskyldigt, ska länsstyrelsen besluta att helt eller delvis kräva tillbaka stödet med ränta. Om Naturvårdsverket bedömer att ett fastighetsägande företag ska betala tillbaka stödet ska Naturvårdsverket även upplysa länsstyrelsen om detta. Länsstyrelsens återbetalning av medel till Naturvårdsverket sker i enlighet med beslutsvillkor eller efter dialog med och enligt instruktion från länsstyrelsens kontaktperson på Naturvårdsverket.

När huvudmannen är en kommun kan länsstyrelsen kräva tillbaka ett utbetalat stöd om någon av punkterna i 42 § stödförordningen uppfylls.

Om det skulle uppstå en värdeökning efter en statligt finansierad efterbehandling som fastighetsägande företag inte bekostar, företräder Kammarkollegiet staten mot fastighetsägande företag i mark- och miljödomstolen. Kammarkollegiet ska i dessa fall samråda med Naturvårdsverket och länsstyrelsen. Eftersom värdeökningen ska vara bedömd innan utbetalningen av stöd bör denna situation inte uppkomma särskilt ofta.

8.8 Statsbidrag och statligt stöd vid samma förorenade område

Ibland omfattar ett förorenat område flera olika fastigheter med flera olika fastighetsägare och verksamheter. Det kan innebära att vissa fastighetsägare betraktas som företag. Åtgärdsansökan för dessa fastigheter behöver därför sökas enligt stödförordningen medan övriga fastigheter omfattas av statsbidrag och åtgärden söks enligt bidragsförordningen (se kap. 7, Ansökan om statsbidrag).

Vid en ansökan om statligt stöd behöver fastighetsägande företag vara medsökande tillsammans med huvudmannen. Vill inte alla fastighetsägande företag delta, bekosta värdeökningen eller acceptera förutsättningarna för stödet som nämns i avsnitt 8.4.1. ovan om Överenskommelser vid ansökan om stöd, får huvudman och länsstyrelse överväga om en åtgärd av övriga fastigheter ändå kan innebära tillräcklig riskreduktion eller om ingen åtgärd bör vidtas.

Två olika ansökningar behövs i dessa ärenden med olika ansökningsförfarande då Naturvårdsverket är beslutande om statsbidrag och medel medan länsstyrelsen är beslutande om statligt stöd. Det är en fördel om åtgärden av de fastigheter som omfattas av statligt stöd kan göras samtidigt och i samma entreprenad som åtgärden av de fastigheter som omfattas av statsbidrag. Det kan vara komplicerat och är kanske inte alltid möjligt och då får det accepteras att åtgärderna görs i olika entreprenad och att bland annat kostnaderna blir högre.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

I vissa fall kan den verksamhetsutövare som är ansvarig för att vidta åtgärder bedömas ha ett begränsat ansvar, varför statlig finansiering får täcka delar av den totala kostnaden för åtgärden. Det är en fördel om verksamhetsutövares ansvar bedöms på liknande sätt av Naturvårdsverket och länsstyrelsen eftersom dennes ansvar inte är begränsat till fastighet. Bedömning mellan Naturvårdsverket och länsstyrelserna av ansvaret kan skilja avseende fastighetsägare då bedömningen avser skilda fastigheter. Nedan beskrivs hur denna typ av ärenden kan hanteras.

8.8.1 Ärendegång vid hantering av åtgärdsprojekt som omfattas av både bidrag och stöd

Åtgärdsförberedelser
När bidrag för åtgärdsförberedelse söks för de fastigheter som omfattas av både statsbidrag och statligt stöd:

- Huvudmannen ansöker om bidrag hos länsstyrelsen som bedömer förutsättningarna för finansiering och ansöker om bidrag hos Naturvårdsverket.
- I ansökan om bidrag för åtgärdsförberedelser ingår också oftast ansökan om bidrag för att ta fram ansökan samt i förekommande fall för att anlita en fastighetsvärderare (se avsnitt 7.4.2 om fastighetsvärdering vid bidrag respektive avsnitt 8.4.2 för fastighetsvärdering vid stöd).
- Naturvårdsverket bedömer ansökan om bidrag till åtgärdsförberedelser, och slutsatserna i den bifogade ansvarsutredningen och meddelar begäran om komplettering eller fattar beslut om bidrag.
- Länsstyrelsen fattar beslut om bidrag för åtgärdsförberedelse till huvudmannen.

Efterbehandlingsåtgärd
Länsstyrelsen kan vid behov använda Naturvårdsverkets bedömning av ansvaret vid ansökan om åtgärdsförberedelse som stöd vid sitt framtagande eller vid sin bedömning av ansvarsutredningen inför åtgärd. Ansökningarna om bidrag och ansökan om medel till stöd kan ske parallellt.

Om det fortfarande är oklarheter gällande ansvaret inför åtgärd vid ansökan om medel till stöd kan länsstyrelsen först ansöka om bidrag för att få Naturvårdsverkets bedömning av ansvaret innan ansökan om medel tas fram (tabell 2).

Finns det delvis ansvariga för efterbehandlingsåtgärden sker hanteringen enligt ärendegången i kapitel 9 Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

Tabell 2. Ärendegång när efterbehandling av förorenat område omfattas av finansiering av både statsbidrag och statligt stöd.

Fastigheter som omfattas av statsbidrag	**Fastigheter som omfattas av statligt stöd**
Huvudmannen ansöker om statsbidrag för efterbehandlingsåtgärd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen bedömer förutsättningarna för statsbidrag och ansöker om åtgärdsbidrag hos Naturvårdsverket och bifogar även ansvarsutredningen. Naturvårdsverket bedömer ansökan inklusive ansvarsutredningen och återkopplar till länsstyrelsen som i förekommande fall kompletterar ansökan.	Inför huvudmannens och fastighetsägande företags ansökan om stöd respektive länsstyrelsens ansökan om medel till stöd kan huvudmannen, tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen vid behov beakta den bedömning som Naturvårdsverket gjort av ansvarsutredningen i ansökan om statsbidrag. Fastighetsägande företag och huvudmannen ansöker om stöd för efterbehandlingsåtgärd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen bedömer förutsättningarna för ansökan om medel, begär i förekommande fall komplettering av ansökan och ansöker om medel till åtgärd hos Naturvårdsverket.
Naturvårdsverket bedömer ansökan om medel till stöd och fattar sedan beslut om bidrag och medel till länsstyrelsen samtidigt, i de fall det är möjligt. Länsstyrelsen fattar beslut om bidrag och stöd till huvudmannen. Huvudmannen upphandlar statligt finansierade efterbehandlingsprojekt enligt LOU.	

Huvudmannen ansvarar för att de avtal, överenskommelser eller tillstånd som behövs som underlag för ansökan om bidrag respektive stöd tas fram.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

8.9 Planlagd mark motsvarande industriändamål och andra verksamheter

En fastighet som planlagts för industriändamål (mindre känslig markanvändning) och andra ekonomiska verksamheter omfattas som utgångspunkt av stödförordningen, oavsett om marken utnyttjas för detta eller inte. I vissa fall kan område planlagt för MKM anses omfattas av bidrag istället för stöd men det behöver då finnas en tydlig motivering till detta.

8.10 Övergångsbestämmelser

I bidragsförordningen finns övergångsbestämmelser som anger att äldre föreskrifter gäller för ärenden där beslut om åtgärdsbidrag har fattats före ikraftträdandet. Det tolkar Naturvårdsverket som att det omfattar alla typer av åtgärder där Naturvårdsverket fattat beslut om åtgärden enligt bidragsförordningen innan stödförordningen trätt i kraft. Det omfattar även åtgärder av mark inför bostadsbyggande samt omfördelningar och tilläggsansökningar i samma ärende. Vid etappindelade projekt där beslut om bidrag för åtgärd inte fattats för nya etapper före stödförordningen trätt i kraft och där det finns en risk att ekonomisk verksamhet bedrivs på fastigheter som berörs, får en bedömning göras från fall till fall gällande vilken förordning som ska tillämpas.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

9 Statlig finansiering vid begränsat ansvar

I detta kapitel beskrivs statligt finansiering där ansvarig part och staten tillsammans finansierar varsin begränsad del.

9.1 När begränsad finansiering kan bli aktuellt

I efterbehandlingsprojekt strävar man efter att hitta det åtgärdsalternativ som är miljömässigt motiverat, ekonomiskt rimligt och tekniskt genomförbart. Tillsynsmyndigheten ska enligt 10 kap. miljöbalken göra en skälighetsbedömning, vilket innebär att ansvaret i många fall jämkas. Det innebär i sin tur att den ansvarige verksamhetsutövaren eller fastighetsägaren inte kan åläggas att stå för hela den miljömässigt motiverade efterbehandlingsåtgärden. En utförligare vägledning om de regler och den praxis som gäller vid utredningen av efterbehandlingsansvar finns i Naturvårdsverkets rapport 6501 (Naturvårdsverket, 2012).

Den statliga finansieringen kan skjuta till resterande del av kostnaderna för vilka det inte går att utkräva ett ansvar, under förutsättning att det finns ett avtal, ett lagakraftvunnet beslut eller en lagakraftvunnen dom som anger ett begränsat ansvar för:

- Verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken.
- Fastighetsägare enligt 10 kap. 3 och 9 §§ miljöbalken.

Ytterligare en grundförutsättning för statlig begränsad finansiering är att området bedöms nationellt prioriterat. Möjligheterna till statlig begränsad finansiering gäller oavsett hur stor andel de efterbehandlingsansvariga ska stå för.

9.2 Val av tillvägagångssätt

Efter att ha upprättat en ansvarsutredning är det tillsynsmyndighetens uppgift att få den ansvarige att utföra eller bekosta sin del av åtgärderna. Det verktyg som i första hand står till buds enligt miljöbalken är att utfärda ett föreläggande enligt 26 kap. 9 § miljöbalken. Ett föreläggande från tillsynsmyndigheten innebär inte per automatik att parterna är oense då det ofta pågår en dialog med enighet mellan parterna innan ett beslut om efterbehandling fattas.

En överenskommelse kan befästas antingen i ett föreläggande eller i ett avtal. Om tillsynsmyndigheten bedömer att det är lämpligt i det enskilda fallet kan den istället

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

försöka träffa en överenskommelse i form av ett avtal med den ansvarige parten. Grund för en överenskommelse i avtal mellan tillsynsmyndigheten och den ansvarige får anses finnas i 26 kap. 1 § miljöbalken. Där framgår att tillsynsmyndigheten genom rådgivning, information och liknande verksamhet ska skapa förutsättningar för att balkens ändamål ska kunna tillgodoses. Att i samförstånd försöka hitta en lösning ger parterna större möjlighet att påverka utgången, än vid exempelvis ett domstolsutslag i högre instans. Det är dock viktigt att parterna inte lägger ner onödig tid på diskussioner, om förutsättningarna för att komma överens saknas.

Utrymmet att diskutera och komma överens om efterbehandlingsansvaret mellan den enskilde och tillsynsmyndigheten, till följd av ansvarsosäkerheter, är mycket begränsat då det föreligger ett offentligrättsligt ansvar. Det förhandlingsutrymme som kan finnas motsvarar de insatser i form av personal, utrustning och liknande som kan värderas ekonomiskt och som delansvariga själva kan gå in med i efterbehandlingsprojektet. Det finns således ett utrymme för diskussion och förhandling i fråga om hur ansvaret uppfylls i form av det faktiska utförandet.

Oavsett om dialogen resulterar i ett föreläggande eller ett avtal bör tillsynsmyndigheten och den ansvarige ha ett samtal kring den miljömässigt motiverade åtgärden och fördelningen av kostnaderna. Genom dialog kan hela den miljömässigt motiverade åtgärden bli av och ekonomiska samordningsvinster uppstå till exempel tack vare gemensam projektorganisation.

Överenskommelser bör endast träffas med solventa bolag som har möjlighet att genomföra och slutföra den lösning man kommer överens om. Observera att det inte är möjligt att bevilja ansvariga verksamhetsutövare eller fastighetsägare avbetalningsplan. En avbetalningsplan i en statligt finansierad åtgärd skulle innebära att staten förskotterar den del av kostnaderna som den enskilde ska betala. I princip blir det då fråga om utlåning av statliga medel, vilket inte är tillåtet utan regeringens medgivande.

Vid val av tillvägagångssätt ska myndigheten beakta vad som framgår av 26 kap. 9 § miljöbalken om att inte vidta mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet. I bedömningen kan exempelvis faktorer som hur brådskande åtgärden är, risken för miljö och hälsa samt den enskildes möjlighet att påverka projektet.

9.3 Miljömässigt motiverad åtgärd och ansvarsfrågan

För bedömning om objektet kan vara aktuellt för statlig finansiering så beaktar länsstyrelsen grundförutsättningarna och urvalskriterierna i den nationella planen för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020). Det ekonomiska utrymmet på anslaget framgår av de kvartalsvisa uppdateringarna av den nationella

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

planens arbetsplan, som finns på Naturvårdsverkets webbsida; Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador (naturvardsverket.se).

Under projektets huvudstudieskede bör ansvarig, tillsynsmyndighet och länsstyrelsen ha en dialog om de miljömässigt motiverade åtgärderna utifrån en riskvärdering och ha klarlagt den ansvariges procentuella del av kostnaderna. Dialog mellan länsstyrelsen och Naturvårdsverket om den miljömässigt motiverade åtgärden förs med fördel i detta skede.

Sannolikt är storleken på den ansvariges del av kostnaderna inte klarlagd förrän en komplett huvudstudie föreligger och en mer korrekt kostnadsuppskattning av efterbehandlingsåtgärderna kan göras. Om området inte är färdigundersökt är det inledningsvis tillräckligt om ansvarets storlek anges i allmänna termer, som till exempel "till större delen", "mindre än hälften" och "endast till en mindre del". Som tidigare nämnts finansierar inte statliga medel inledande undersöknings- och utredningsåtgärder om det finns en ansvarig verksamhetsutövare, utifrån rådande praxis. Den ansvarige får dock tillgodoräkna sig kostnader för tidigare utförda utredningar och undersökningar under förutsättning att de är aktuella och kan användas i projektet. Kostnader för juridiskt stöd ingår däremot inte i de kostnader som kan tillgodoräknas.

Om kommunen är tillsynsmyndighet bör även länsstyrelsen medverka i dialogen, som representant för den statliga finansieringen. Naturvårdsverket deltar inte i dialogen med den efterbehandlingsansvarige. Naturvårdsverkets ställningstagande i ansvarsfrågan kommer formellt i samband med att ett beslut om finansiering fattas, då den slutgiltiga ansvarsutredningen ingår som underlag i ansökan.

9.4 Avtal

När parterna är eniga finns möjlighet att bekräfta överenskommelsen i ett civilrättsligt avtal. Exempel på frågor av civilrättslig karaktär som behöver regleras i avtalet berör ekonomi, genomförande, huvudmannaskap och tidsplaner.

Det offentligrättsliga ansvaret enligt miljöbalken för exempelvis uppföljning eller krav på ytterligare åtgärder kan aldrig avtalas bort. Det bör därför framgå tydligt av avtalstexten att parterna utgår från den bedömning som görs i dagsläget utifrån rådande kunskapsläge och motsvarar det ansvar som bedömts kunnat fastställas enligt 10 kap. miljöbalken.

I avtalet bör det anges en procentsats samt ett beräknat belopp med avseende på efterbehandlingsåtgärden som den/de ansvariga ska stå för. Avtalet bör formuleras på så sätt att tillsynsmyndigheten inte begränsas i framtida krav om exempelvis nya föroreningar upptäcks eller andra avvikelser uppstår.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Det är lämpligt att fatta ett myndighetsbeslut som hänvisar till avtalet eller innehållet i det. I beslutet kan också anges att det för närvarande inte föreligger någon ytterligare tillsynsåtgärd från myndighetens sida. Förslag på avtalsutformning och tillhörande myndighetsbeslut finns i Naturvårdsverkets rapport 5490 från 2006, *Delfinansiering av efterbehandlingsprojekt genom avtal/överenskommelse* (Naturvårdsverkets öppna rapportarkiv/DiVA). Där finns också ytterligare vägledning kring delfinansiering genom överenskommelse och avtal. I de fall skrivningarna i rapport 5490 och kvalitetsmanualen inte stämmer överens är det kvalitetsmanualen som gäller för vägledning.

9.5 Föreläggande

Ärendegången inför ett föreläggande överensstämmer i många delar med hur projektet hanteras via avtal när parterna är överens. I de fall parterna inte kan komma överens blir föreläggandet däremot föremål för ett överklagande.

Ett föreläggande bör ange vilka bestämmelser tillsynsmyndigheten grundar beslutet på och vara riktat mot en viss angiven fysisk eller juridisk person (adressat). Det måste vara så preciserat att adressaten inte behöver tveka om vad det är denne ska göra. Den ansvarige får enligt 10 kap. 4 § miljöbalken föreläggas att utföra vissa åtgärder alternativt bekosta en del av de åtgärder som bedöms vara miljömässigt motiverade att utföra.

Mer information om vad ett föreläggande bör innehålla finns på Naturvårdsverkets webb; Tillsyn enligt miljöbalken (naturvardsverket.se). Se även Naturvårdsverkets Handbok om operativ tillsyn 2001:4.

9.6 Huvudmannaskap vid statlig begränsad finansiering

EU:s statsstödsregler innebär ett principiellt förbud mot statligt stöd som gynnar vissa företag och snedvrider konkurrensen mellan medlemsländer. Kommunala bolag, fastighetsägare och ansvariga verksamhetsutövare (andra än kommuner och statliga myndigheter) kan därför inte agera huvudman i statligt finansierade projekt. En kommun eller exempelvis SGU måste därför gå in som huvudman i dessa projekt, som i sin helhet upphandlas enligt lagen om offentlig upphandling (2016:1145), LOU.

Utgångspunkten för ett projekt är att det endast bör finnas en huvudman. När ansvarigas del kan avgränsas till ett delområde, en avgränsad entreprenad, eller dylikt i ett projekt kan det vara möjligt att driva projektet med flera huvudmän med ansvar för var sin del. I praktiken blir det då en huvudman för den statligt finansierade delen av åtgärden som upphandlas enligt LOU och en eller flera huvudmän för de delar där det finns ansvariga. Om det finns flera delansvariga i ett projekt med begränsad finansiering är det lämpligt att ett avtal upprättas mellan de

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

delansvariga, länsstyrelsen (som finansiär till en begränsad del) och den huvudman som är utsedd. I avtalet kan arbetsuppgifter, förhållningssätt vid fördyringar, med mera regleras.

9.7 Förslag till arbetsprocess inför åtgärd

1. Länsstyrelsen beaktar grundförutsättningarna och urvalskriterierna i den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020) för bedömning om objektet kan vara aktuellt för statlig finansiering.
2. Tillsynsmyndigheten upprättar en ansvarsutredning. Länsstyrelsen kan kontakta Naturvårdsverket för vägledning om ansvarsfrågor om det behövs i komplicerade fall.
3. Huvudmannen, tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen bör samråda om de miljömässigt motiverade åtgärderna utifrån en riskvärdering. Vid behov kan länsstyrelsen kontakta Naturvårdsverket för vägledning.
4. När ansvaret är utrett och när de miljömässigt motiverade åtgärderna identifierats kan huvudmannen, tillsynsmyndigheten, länsstyrelsen och den eller de ansvariga försöka nå en överenskommelse om åtgärder och när överenskommelse är möjligt förankras det i ett avtal. Sedan är det lämpligt att meddela ett föreläggande med hänvisning till avtalet.
5. När förutsättningar för en överenskommelse saknas finns i stället möjlighet för tillsynsmyndigheten att meddela föreläggande med direkta krav.
6. Utgångspunkten är att föreläggandet vinner laga kraft innan statlig finansiering blir aktuell. I samband med ansökan ska de förelägganden eller avtal som beslutats i ärendet bifogas.
7. Huvudmannen ansöker om statlig finansiering och projektet upphandlas enligt LOU i sin helhet. I det fall det finns fler huvudmän och där åtgärden kan delas upp i separata delar, handlas de delar som finansieras av statliga medel enligt LOU. I samband med ansökan ska de förelägganden eller avtal som beslutats i ärendet bifogas.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

10 Åtgärd av mark inför bostadsbyggande

Det här kapitlet beskriver förutsättningarna för statlig finansiering av efterbehandlingsåtgärder av mark inför bostadsbyggande. Mer om hur Naturvårdsverket arbetar med prioritering av statligt finansierade åtgärdsprojekt återfinns i avsnitt 4.2 Urvalskriterier för statsbidrag till avhjälpande av föroreningsskador inför bostadsbyggande, i Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020).

10.1 Allmän information och bakgrund

Regeringen beslutade 2015 att utöka det statliga stödet för sanering av förorenad mark. Från och med 2016 får en del av anslag 1:4 användas specifikt till efterbehandling av förorenad mark för att möjliggöra bostadsbyggande. Syftet är att underlätta bostadsbyggandet på förorenade områden och bidra till ökat bostadsbyggande. Anslaget ska användas för efterbehandling av förorenad mark och omfattar således inte själva bostadsuppförandet eller annan infrastruktur.

Sedan stödförordningen trädde i kraft i mars 2022 kommer endast denna förordning vara tillämplig för statlig finansiering i åtgärdsskedet, med länsstyrelsen som beslutande myndighet.

Om ett objekt är högprioriterat för utredning och åtgärd, delvis på grund av att det finns ett underliggande exploateringsintresse, är det viktigt att objektet i utredningsfasen hanteras utifrån de miljömässiga förutsättningarna – den efterföljande exploateringen får inte vara styrande i utredningsfasen. Utredningar som primärt hänför sig till planändring, framtida dagvattenhantering och liknande behöver bekostas av exploatören. En bedömning behöver alltid göras i varje enskilt fall om bidragsfinansierade utredningar ska finansieras av fastighetsägaren enligt 10 kap. 10 § miljöbalken (10 kap. 8 § miljöbalken i dess lydelse före 1 augusti 2007).

Möjligheterna till finansiering är begränsade till ansvarsutredning i undantagsfall (2 § 2 bidragsförordningen) och åtgärdsförberedande utredningar i (2 § 6 a bidragsförordningen). Det förutsätts att de utredningar som behövs för att översiktligt bedöma vilka efterbehandlingsåtgärder och efterbehandlingskostnader som det kan handla om är utförda i och med planarbetet. Då detta är en finansieringsmöjlighet som är avsedd för faktiska åtgärder skall det finnas en färdig huvudstudie. Den riskvärdering som ska ingå i huvudstudien bedöms dock inte behöva vara lika omfattande för statlig finansiering för åtgärd av förorenad mark

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

inför bostadsbyggande som för den ursprungliga delen av anslaget, då val av åtgärdsmetod i realiteten är begränsad.

Användningen av den statliga finansieringen för åtgärd av mark inför bostadsbyggande styrs i huvudsak av stödförordningen och miljöbalken. Man behöver dock beakta och förhålla sig till annan lagstiftning däribland plan- och bygglagen (2010:900). Vidare behöver en exploatör som vill bebygga ett område som är förorenat säkerställa att marken kan användas för ändamålet.

Vid ansökan om statsbidrag för åtgärdsförberedelser eller för medel för åtgärd av mark inför bostadsbyggande, ska en bedömning av fastighetens värdeökning göras med avseende på den markanvändning som den statligt finansierade delen av efterbehandlingen avser (se avsnitt 7.4.2).

Den statliga finansieringen omfattar endast nybyggnation av bostäder och således inte renovering, omvandling av befintliga byggnader för bostadsändamål eller liknande.

Naturvårdsverket avslutar ärendet när efterbehandlingsåtgärden slutredovisats av länsstyrelsen och godkänts av Naturvårdsverket. Naturvårdsverket kan komma att följa upp utfallet och antalet bostäder av den efterföljande exploateringen.

10.2 Mindre känslig markanvändning

Genom att den statliga finansieringen från och med januari 2021 begränsas till att endast åtgärda marken till en nivå som motsvarar mindre känslig markanvändning aktualiseras inte frågan om värdeökningen som kommer av byggrätterna. Någon lönsamhetsberäkning för planerade byggrätter behöver således inte bifogas ansökningshandlingarna som den ansökan om statligt stöd som lämnas till länsstyrelsen.

När beslut fattats på kommunen om att påbörja detaljplanearbete för bostadsändamål kan statlig finansiering sökas för åtgärden. Det statliga stödet kan komma att täcka hela eller delar av efterbehandlingskostnaderna i projektet.

Statlig finansiering för åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande är ett uttalat åtgärdsstöd som kan lämnas för att återställa förorenad mark. Mätbara åtgärdsmål anpassas till en oförändrad markanvändning, sannolikt utifrån scenariot för mindre känslig markanvändning. Även annan markanvändning kan vara aktuell på platsen och beaktas då. Kostnaden för förädlingen av marken, så att nybyggnation av bostäder möjliggörs, får bäras av exploatören.

Oftast behöver platsspecifika riktvärden tas fram som ett led i bedömning av de faktiska riskerna utifrån förutsättningarna på den enskilda platsen. Läs mer om riskbedömning i Naturvårdsverkets rapport nr 5977 *Riskbedömning av förorenade*

områden - En vägledning från förenklad till fördjupad riskbedömning och rapport nr 5976 *Riktvärden för förorenad mark – Modellbeskrivning och vägledning* (Naturvårdsverket 2009).

10.3 Grundförutsättningar

De administrativa och miljö- och hälsomässiga grundförutsättningarna ska vara uppfyllda. Därtill måste följande grundförutsättningar uppfyllas för att det ska kunna bli aktuellt att bifalla en ansökan om statlig finansiering för åtgärd av mark inför bostadsbyggande:

Det måste finnas ett behov av bostäder:

- Har området för planerad bebyggelse befolkningstillväxt och bostadsbrist?
- Annars brist på bostäder?

Sökanden ska dels göra en självständig bedömning, dels kan referenser hämtas från SCB:s statistik om befolkningsmängd/-tillväxt och Boverkets Bostadsmarknadsenkät. Underlaget finns på SCB:s respektive Boverkets webbplatser.

- Värdeökningen ska vara bedömd.
- Kommunen ska som minst ha beslutat om att påbörja detaljplaneläggning för bostadsändamål. Detta gäller även när markanvisning tillämpas.

- Det ska finnas en huvudman för efterbehandlingsåtgärden.
- Ansvarsutredningen – Den beslutande myndigheten ska instämma i den bedömning som gjorts av ansvarsfrågan.
- Området ska vara förorenat och tillhöra riskklass 1–3 eller motsvarande.
- Det ska finnas en realistisk tids- och kostnadsplan för respektive år som åtgärdsförberedelser, sanering och bostadsbyggande beräknas pågå.

För att kunna ansöka om denna statliga finansiering ska objektet ligga utanför storstadskommun. Inom storstadsnärakommuner kan finansiering även sökas för objekt i tätorter om de har en befolkningsmängd mindre än 20 000. I övriga landet kan finansiering sökas för objekt i tätort med en befolkningsmängd mindre än 75 000, exploateringen ska ge minst 20 nya bostäder i storstadsnära kommuner och

10 nya bostäder för övriga kommuner (se figur 9 samt bilaga 6).

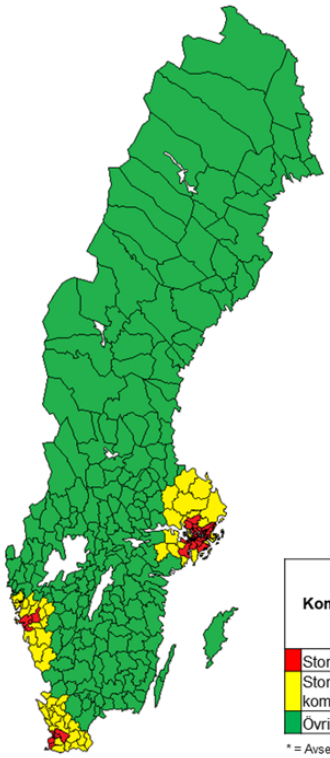

Kommuntyp	Lägst antal nya bostäder	Omfattning av statligt stöd*	Undantag för projekt i tätort	Maximal finansiering (mnkr)
Storstadskommun	N/A	N/A	N/A	0
Storstadsnära kommun	20	Full finansiering	Tätort > 20 000 inv.	50
Övriga	10	Full finansiering	Tätort > 75 000 inv.	50

* = Avser kostnader för efterbehandling till motsvarande MKM-nivå.

Figur 9. Kommuntypsindelning med utgångspunkt i FA-regioner och kommunindelning från Tillväxtanalys.

10.4 Indelning i kommuntyper

För att säkerställa att den statliga finansieringen främst fördelas till de projekt som är i störst behov av denna finansiering, dvs projekt i mindre tätorter och i glesbygd. Naturvårdsverkets vägledning syftar till att fästa stor vikt vid vilken typ av kommun som ansökan avser. Indelningen i olika kommuntyper har skett med utgångspunkt i funktionella analysregionerna (FA-regionerna) som tagits fram av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (www.tillvaxtanalys.se) samt indelning i kommuntyper avseende storstadskommuner (Tillväxtanalys, 2014). Indelningen i FA-regioner tillämpas av Boverket som ett underlag för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande. Naturvårdsverket har förenklat indelningen i FA-regioner till att endast omfatta storstadsregioner respektive övriga landet, samt kompletterat med avgränsning för storstadskommuner inom storstadsregionerna.

Det är stora skillnader i lönsamhet i exploateringsprojekt mellan Sveriges olika kommuner och tätorter. Till största delen kommer detta av byggrätternas värde som i storstadskommunerna är många gånger högre än vad de är i glesbygd. Kommuner i kategorin storstadskommuner kommer inte att kunna erhålla något

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

statligt stöd då det i dessa kommuner därför finns bättre kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder. I kommuner som inte tillhör storstadskommunerna men som ligger inom storstadsregionerna, finns fortfarande potential för kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder. Dock kan behovet av statlig finansiering vara större i tätorter med en befolkningsmängd mindre än 20 000 i dessa kommuner, varför statligt stöd kan sökas. Tätorter i övriga landet med en befolkningsmängd mindre än 75 000 bedöms generellt ha sämre kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder och statligt stöd kan därför sökas Indelningen av tätorter sker utifrån SCB:s definition av statistisk tätort och innebär sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare. Vid ansökan ska antalet invånare inom SCB:s senaste tätortsavgränsning anges. Antalet invånare (befolkningsmängd) uppdateras i slutet av mars årligen i SCB:s statistikdatabas[1]. Tätortsgränserna uppdateras av SCB vart annat eller vart tredje år. Senaste uppdateringen av tätortsgränser vid denna publicering är från år 2020. Information finns på sökväg: Miljö/Tätorter/Befolkning: *Folkmängd och landareal i tätorter, per tätort. Vart femte år 1960 - 2020* (www.scb.se/)Vid behov av ytterligare geografisk avgränsning finns nedladdningsbara GIS-skikt på SCB:s öppna data för tätorter (www.scb.se).

Indelning av Sveriges kommuner efter kommuntyp finns sammanställd i bilaga 6.

10.5 Prioriteringsgrunder

Vid prioritering av projekt för åtgärd av mark inför bostadsbyggande via det statliga 1:4-anslaget så är, förutom föroreningssituationen, antalet nya bostäder som ska uppföras på området betydelsefullt. Hur nära förestående ett antagande av detaljplan för bostadsändamål är kommer också att tillmätas betydelse för om projekt som saneras inför bostadsbyggande går att genomföra. Det är därmed också en viktig faktor vid prioriteringen för finansiering. I den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020) anges hur prioriteringen genomförs på nationell nivå. Kriterierna omfattar anslaget för efterbehandling av förorenade områden.

Kortfattad och sammanvägd bedömning av kriterier specifikt för statlig finansiering till åtgärder av förorenad mark inför bostadsbyggande:

- Ju fler bostäder desto mer prioriterat för finansiering.
- Ju större risk ett område utgör, för människors hälsa eller miljön, desto mer prioriterat för finansiering.
- Om detaljplan inte vunnit laga kraft är de objekt med bäst förutsättningar för att detaljplanen ska antas de som prioriteras.

[1] Informationen finns på sökväg Miljö/Tätorter/Befolkning: Förtätning och utglesning av tätorter, befolkning efter tätortens basår och tätort, (välj senast årsintervallet) (www.scb.se/). I listpilen för region välj ”Tätort” och klicka sedan på ”sök” därunder och sök den tätort som avses. När rätt tätort visas i fönstret klicka på ”Lägg till valda värden”, ange i lister senaste tätortsgräns samt vilket år som avses för befolkningsmängd.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- När ovanstående urval gjorts följer samma urvalsprinciper enligt nationella planen som för den ursprungliga delen av anslaget.

10.6 Tak för den statliga finansieringen

För att inte ett enskilt projekt ska ta alltför stor del av Naturvårdsverkets 1:4-anslag i anspråk, har en övre gräns för den statliga finansieringen på 50 miljoner kronor per projekt och detaljplaneområde införts. Enligt Naturvårdsverkets erfarenhet av projekt vid åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande, är belopp över denna gräns även mindre vanligt förekommande.

10.7 Aktörer och ansvarsfördelning

Huvudmannen och byggherren har båda en viktig roll i exploateringsprojekt som ska efterbehandlas och bebyggas. Ansvaret för utförandet fördelas mellan huvudmannen för den del av projektet som finansieras av det statliga stödet respektive byggherren som ansvarar för den övriga delen av projektet som finansieras på annat sätt (se även avsnitt om huvudman i avsnitt 4.3).

10.8 Återbetalning av statlig finansiering

Om det sker förändringar av projektet som inte är av ringa betydelse, under arbetet med projektets genomförande kan det utgöra skäl för återbetalning, beroende på hur stor avvikelsen är och orsaken till denna. Likaså om bebyggelse inte uppförs i enlighet med vad sökanden har angett i ansökan eller om andra villkor inte uppfylls. Genom att huvudmannen för en dialog om eventuella avvikelser gentemot ansökan med beslutande myndighet, under projektets gång kan krav på återbetalning av det statliga stödet ofta undvikas. Mer information om återbetalning finns tillgänglig i avsnitt 8.7 samt 12.2. Naturvårdsverket avslutar ärendet när själva saneringsåtgärden är utförd och länsstyrelses slutredovisning har godkänts.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

11 Förenklat ansökningsförfarande

Samma regelverk gäller för åtgärder som beviljats statlig finansiering genom förenklat ansökningsförfarande som för statligt finansierade åtgärder i övrigt.

11.1 Bakgrund

Det finns ett stort antal objekt som bedöms motsvara riskklass 2 enligt MIFO (Naturvårdsverket, 1999), men där föroreningens omfattning ändå är begränsad. Det finns således ett åtgärdsbehov för att åtgärda en risk som överensstämmer med grundförutsättningarna för prioritering, men dessa objekt riskerar ändå att inte bli åtgärdade då de är lägre prioriterade än större riskklass 2-objekt eller riskklass 1-objekt. Eftersom Naturvårdsverket som regel ställer långtgående krav på utredningarnas omfattning finns en påtaglig risk för att kostnaderna för utredningsarbetet kan komma att överstiga kostnaderna för själva åtgärden vid denna typ av objekt. Vidare riskerar de omfattande kraven på utredningar att göra hanteringen av denna typ av objekt mer tidskrävande än nödvändigt. Det bedöms därmed inte alltid vara motiverat med samma krav vid denna typ av objekt. En bedömning av detta behöver dock göras i det enskilda fallet utifrån den förväntade nyttan av utredningarna för att hantera riskerna på objektet relaterat till åtgärdskostnader och projektrisker.

Det förenklade ansökningsförfarandet ska göra det möjligt för den sökande att ansöka om statlig finansiering för efterbehandlingsåtgärder från 1:4-anslaget, anslagspost 1, för mindre projekt i riskklass 1 och 2, där Naturvårdsverket kan besluta om statlig finansiering för åtgärder om högst 2 miljoner kronor, baserat på ett mindre omfattande utredningsunderlag.

Under beredning av ett projekt, och i god tid innan ansökan inlämnas till beslutande myndighet, bör samråd ske mellan huvudmannen och beslutande myndighet, för att säkerställa att det finns förutsättningar för att projektet kan bli beviljat statlig finansiering enligt modellen för förenklat ansökningsförfarande, samt vilken förordning som ska vara tillämplig.

11.2 Ansökan om statlig finansiering

Samma regelverk gäller för förenklat ansökningsförfarande som för ansökningar i övrigt det vill säga det som står angivet i bidragsförordningen, alternativt stödförordningen. Undantaget är att det vid ansökan av statlig finansiering genom förenklat ansökningsförfarande inte ställs fullt lika långtgående krav på utredningsmaterialets omfattning. Det är dock även i dessa fall viktigt att det i

ansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

Krav på utredningsunderlag:

- En uppdaterad ansvarsutredning, som bifogas med ansökan.
- En utredning av objektet som motsvarar minst en komplett MIFO fas 2-undersökning.
- En förenklad riskbedömning.

För att säkerställa att de efterbehandlingsåtgärder som finansieras genom Naturvårdsverkets 1:4-anslag, anslagspost 1, går till att bekosta de mest prioriterade projekten och för att säkerställa att finansiering genom anslaget leder till störst miljönytta prioriteras varje tilltänkt åtgärdsprojekt på en nationell nivå. Riktlinjerna för hur detta går till beskrivs i Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020). Projekt där statsbidrag söks genom förenklat ansökningsförfarande ingår i den nationella prioriteringen och särbehandlas inte i detta avseende. De objekt som finansieras på detta sätt måste fortsatt leva upp till de miljö- och hälsomässiga grundförutsättningarna och prövas utifrån de urvalskriterier som finns i den nationella planen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

12 Ekonomisk redovisning, omfördelning och återbetalning

12.1 Ekonomisk redovisning

Den ekonomiska redovisningen är en viktig del av den statliga finansieringen av utredningar och åtgärder. Den innehåller dels prognoser för hur den statliga finansieringen förväntas användas under året, dels en årsredovisning som beskriver hur finansieringen faktiskt användes.

Ekonomiska prognoser för pågående utredningar ska skickas till Naturvårdsverket tillsammans med ansökan om utredningsbidrag senast den 15 oktober varje år. För åtgärder ska de ekonomiska prognoserna skickas till Naturvårdsverket senast den 31 augusti varje år. Se figur 2 för när olika moment sker under ett år.

Länsstyrelsen ska senast den 31 januari varje år lämna in en ekonomisk årsredovisning av statligt finansierade utredningar och åtgärder till Naturvårdsverket. I samband med den ekonomiska årsredovisningen ska länsstyrelsen även uppdatera EBH-stödet med status för de statligt finansierade objekten. Instruktioner och uppdaterad Excelmall skickas årligen ut i april.

När projektet är delfinansierat av någon ansvarig för åtgärden eller någon som ska bidra ekonomiskt av andra skäl, ska den statliga och den övriga finansieringen separeras i redovisningen. Det är därför en fördel om länsstyrelsen har separata konton för den statliga respektive den övriga finansieringen i projekt där annan aktör bidrar med finansiering.

12.2 Återbetalning

Oförbrukade statsbidrag/oförbrukade medel som inte kommer att behövas i projektet under innevarande år ska antingen omfördelas till ett framtida år när pengarna behövs i det aktuella projektet eller återbetalas till Naturvårdsverket. Oavsett tid på året meddelar länsstyrelsen sin kontaktperson på Naturvårdsverket om statlig finansiering inte kommer användas och om återbetalning därmed är aktuellt. Detta så att pengarna kan gå till andra projekt i behov av finansiering.

Länsstyrelserna ska årligen redovisa oförbrukad statlig finansiering i den ekonomiska årsredovisningen som lämnas till Naturvårdsverket senast den 31 januari. Återbetalningar för åtgärder görs efter beslut om återbetalning som fattas

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

av Naturvårdsverket. Återbetalning görs genom att Naturvårdsverket skickar en faktura på det av länsstyrelsen angivna beloppet.

Redovisat oförbrukat statsbidrag för utredningar återbetalas till Naturvårdsverket genom att det efter att ha redovisats i den ekonomiska redovisningen dras av från det belopp som utbetalas för utredningar nästkommande år.

Statlig finansiering ska användas under det kalenderår som beslutet avser och betalas ut av Naturvårdsverket till länsstyrelsens bankgirokonto. Utbetalning av statlig finansiering från länsstyrelsen till huvudman ska ske i nära anslutning till att finansieringen används. Den statliga finansiering som länsstyrelsen beviljats ska sättas in på ett icke räntebärande konto (statsverkets checkräkning) så att statens räntekostnader minimeras.

12.3 Omfördelning

Pågående utrednings- och åtgärdsprojekt kan bli förskjutna i tid av olika anledningar. Då behöver den statliga finansieringen omfördelas, antingen till kommande år eller till ett tidigare år. Ansökan om omfördelning ska ske till Naturvårdsverket och efter beslut från Naturvårdsverket får statsbidrag eller medel omfördelas.

12.3.1 Omfördelning för utredningar

Omfördelning är endast möjlig inom ett och samma län, inte mellan två olika län. Om tidplanen förändras i en pågående utredning som beviljats statsbidrag under innevarande budgetår ska länsstyrelsen ansöka om att få omfördela den del av statsbidraget som behöver flyttas till ett annat år. Denna ansökan görs lämpligen i nästkommande samlade ansökningstillfälle för statsbidrag för utredningar. I de särskilda ansökningsblanketter för statsbidrag för utredningar som länsstyrelsen får utskickade årligen ingår även en tabell som är avsedd för denna typ av omfördelningsansökan.

Om länsstyrelsen under innevarande budgetår behöver justera behovet av statsbidrag mellan pågående utredningar som beviljats statsbidrag ska länsstyrelsen kommunicera detta till Naturvårdsverket. Länsstyrelsen ansöker därefter hos Naturvårdsverket om vilka statsbidrag som behöver omfördelas och vilka utredningar detta avser (från vad till vad), samt att länsstyrelsen i sin ansökan motiverar behovet av omfördelningen. Om ansökt omfördelning är möjlig beslutar Naturvårdsverket om detta, där det i beslutet framgår mellan vilka objekt statsbidragen ska omfördelas.

Om länsstyrelsen bedömer att utredningen inte hinner genomföras under året ska länsstyrelsen informera Naturvårdsverket så tidigt som möjligt. I de särskilda ansökningsblanketter för statsbidrag för utredningar som länsstyrelsen får

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

utskickade årligen ska även denna typ av ekonomisk prognos för pågående utredningar ifyllas i tabell B.

Ansökan om omfördelning av statsbidrag i utredningsprojekt ska ske i ansökan till Naturvårdsverket senast den 15 oktober respektive den 15 februari när:

- Länsstyrelsen vill omfördela statsbidrag som beviljats för ett utredningsobjekt till kommande år p.g.a. förskjutningar i tidplan.
- Länsstyrelsen vill omfördela statsbidrag från en befintlig utredning till en helt ny utredning.

Ansökan om omfördelning av statsbidrag i utredningsprojekt ska i övrigt ske till Naturvårdsverket när:

- Länsstyrelsen vill omfördela överblivet statsbidrag från en utredning som avslutats till en annan pågående utredning i länet.
- Länsstyrelsen ser att behov av mer statsbidrag finns i en pågående utredning och en annan pågående utredning inte behöver allt statsbidrag eller ännu inte har hunnit påbörjas.

Beslut om omfördelning från Naturvårdsverkets krävs i samtliga fall, antingen i det samlade utredningsbeslutet eller som ett separat beslut beroende på omständigheterna.

12.3.2 Omfördelningar för åtgärder

Omfördelning av statlig finansiering i åtgärdsprojekt kan endast göras inom ett och samma åtgärdsprojekt och inte till andra åtgärds- eller utredningsprojekt.

Om ett åtgärdsprojekt fördyras jämfört med den kalkyl som gällde när projektet beviljades statsbidrag för åtgärder eller utbetalningsplanen i det senaste beslutet från Naturvårdsverket, ska länsstyrelsen genast meddela Naturvårdsverket detta. Detta förutsätter i sin tur att huvudmannen håller länsstyrelsen informerad om budgetavvikelser. Länsstyrelsen gör en bedömning i varje enskilt fall hur en fördyring ska hanteras. Det kan bli fråga om att till exempel ändra åtgärdens omfattning, ambitionsnivå, eller revideringar i tidsplaner. Naturvårdsverket tar sedan ställning till förslag från länsstyrelsen. Det är viktigt att det i ansökan anges vilka fastigheter (med fastighetsbeteckningar) som omfattas av ansökan.

Omfördelning kan endast göras inom ett och samma åtgärdsprojekt, inte mellan olika åtgärdsprojekt. Huvudmannen ansöker om omfördelning hos länsstyrelsen som i sin tur ansöker om omfördelning hos Naturvårdsverket. Finns oförbrukad statlig finansiering efter avslutad åtgärd ska denna återbetalas till Naturvårdsverket.

Avser ändringen endast tidplanen kan en förenklad ansökan om omfördelning göras enligt den förenklade omfördelningsmallen. Är det andra förändringar i

åtgärdsprojektet än ändringar i tidplan, som till exempel fördyringar, behöver en ändringsansökan eller tilläggsansökan göras till Naturvårdsverket.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

13 Återställning

Naturvårdsverkets anser att en bedömning gällande återställning bör ske i varje enskilt fall i förhållande till värdet av den miljö som ska återställas. Detta innebär att statsbidrag kan ges för till exempel likvärdiga byggnader, anläggningar eller växtlighet.

Återställningsåtgärderna ska oavsett markanvändning vara motiverade och rimliga i det enskilda fallet. Nedan beskrivs exempel på hur vi tolkar begreppet återställning i åtgärdsprojekt som finansieras med statsbidrag, enligt 2 § 6 b bidragsförordningen. Andra återställningsåtgärder kan vara aktuella i det enskilda fallet.

Miljödepartementet har i samband med utarbetandet av de nya förordningarna uttalat sig om återställande i samband med ärenden där det finns fastighetsägande företag. Departementet har då angett att med hänsyn till att GBER tar sikte på avlägsnandet av föroreningarna på fastigheten bedöms det i nuläget inte vara möjligt att ge stöd till sådana åtgärder med stöd av den nuvarande förordningen. Länsstyrelsen är beslutande myndighet i statsstödsärenden. Naturvårdsverket bedömer mot denna bakgrund att det vid åtgärder som omfattas av stödförordningen endast är återställning av mark till ursprunglig marknivå som omfattas av statlig finansiering (se avsnitt 13.1 1).

13.1 Återställning enligt 2 § 6 b bidragsförordningen

I bidragssammanhang motsvarar momentet återställning efter ett avhjälpande att området så långt det är möjligt och ekonomiskt försvarbart återfår sin tidigare funktion och utseende. Statlig finansiering ska primärt användas till själva avhjälpandeåtgärderna. Åtgärder är en möjlighet för en fastighetsägare att få bort markföroreningar på sin fastighet och få en utifrån riskhänseende återställd fastighet. Åtgärden är vanligen en kortvarig olägenhet som en fastighetsägare får anses stå ut med. När en efterbehandlingsåtgärd genomförs kan det medföra en skada på fastigheten. I det fall en fastighetsägare, inte har ett ansvar eller endast har ett begränsat ansvar enligt 10 kap. miljöbalken ska återställning till motsvarande funktion och utseende så långt som möjligt ske.

Statsbidrag för återställning ska användas på ett rationellt sätt av huvudmannen, men med samtidigt beaktande av hållbarhet och resurshushållning.

Om bedömningen är att mottagaren av den statliga finansieringen inte är att se som ett fastighetsägande företag och att åtgärden därför kommer att finansieras genom statsbidrag, kan det efter en bedömning i det enskilda fallet finnas möjlighet att

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

utge ersättning till husägare för återuppförande av byggnad som behövt rivas för att kunna genomföra en avhjälpandeåtgärd.

Åtgärder som vidtagits innan beslut från Naturvårdsverket kan inte finansieras retroaktivt.

13.1.1 Mark

I samband med en åtgärd kan den ursprungliga jorden behöva ersättas av annan jord beroende på vilken åtgärdsmetod som använts. Vid bortgrävning av förorenad jord behöver de utgrävda områdena fyllas igen. Det kan göras med massor som kan återvinnas på platsen för att de är tillräckligt rena för att åtgärdsmålet ska uppnås eller med massor från annan plats. Massorna från annan plats kan härröra från annan utgrävning där marken inte varit förorenad eller bestå av naturligt och av människan opåverkat material (s.k. jungfruliga massor). Beroende på markens aktuella användning och de övergripande åtgärdsmålen för platsen, behöver ersättningsmassornas kvalitet anpassas så att markfunktionen för den typen av markanvändning är möjlig. Är området till exempel en parkmark som varit utfylld med förorenade massor så bör valet av återfyllnadsmassor stödja den ekologiska funktion som krävs för den typen av naturområde.

13.1.2 Vegetation/växtlighet

Primärt ska marken efter ett avhjälpande medge motsvarande markekologisk funktion som de övergripande åtgärdsmålen utgår ifrån. Det kan även omfatta kostnader för grässådd eller i vissa fall färdig gräsmatta vid åverkan på trädgårdstomter/villaträdgårdar. Återställningen ska alltid stå i proportion till den miljö som finns på platsen innan efterbehandlingsåtgärden och bedömning av återställningens omfattning görs i varje enskilt fall.

Större eller värdefulla växter som buskar och träd kan om det är möjligt temporärt flyttas under tiden för avhjälpandeåtgärden så att de kan flyttas tillbaka och återplanteras på fastigheten efter avslutad åtgärd. Flytt av växter kan vara ett mer fördelaktigt alternativ än nyplantering, då nyplantering ofta sker med betydligt mindre och yngre växter än dem som fanns på platsen innan åtgärden.

Om temporär flytt och återplantering av växter inte är möjlig kan utemiljön i stället återställas med nyplanterade växter, buskar och träd motsvarande platsens växtlighet före avhjälpandet och anpassat till den aktuella platsen. Återställningen omfattar då inköp av växter och plantering av dessa, samt arbetskostnader för dessa moment. Fullvuxna, äldre eller särskilda sorters träd ersätts med motsvarande yngre standard. Behovet av nyplanterade växter och träd ska motiveras i bidragsansökan. Bedömning görs i varje enskilt fall. Vid återplantering av befintlig växtlighet eller nya växter kan dock inte några garantier ges avseende resultatet.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Garantiskötsel och senare skötselansvar i bidragssammanhang

Statsbidrag får inte användas för efterföljande skötsel av planteringar och liknande tjänster, så kallad garantiskötsel. Det får således inte ingå i den kostnadskalkyl som länsstyrelsen ansöker om åtgärdsbidrag för. Naturvårdsverket grundar detta ställningstagande på att vi bör prioritera att statsbidrag går till åtgärder som minskar risker. Detta åstadkoms då föroreningsskadan är avhjälpt och marken är återställd på ett sätt som ger goda förutsättningar för platsens ändamål och dess markekosystem.

Naturvårdsverket grundar detta ställningstagande på att vi bör prioritera att statsbidrag går till åtgärder som minskar risker. Detta åstadkoms då föroreningsskadan är avhjälpt och marken är återställd på ett sätt som ger goda förutsättningar för platsens ändamål och dess markekosystem.

Skötsel av allmän plats är kommunen vanligtvis huvudman för. Enligt plan- och bygglagen har kommunen krav på sig att sköta om sina grönytor. Mer information finns på Boverkets webbsida; Skötsel av allmän plats (boverket.se).

Vad gäller skötsel av privata fastigheter framgår det av 8 kap. 15 § plan- och bygglagen att en tomt ska hållas i vårdat skick så att risken för betydande olägenheter för omgivningen och trafiken inte uppkommer. Det ankommer på fastighetsägaren att hålla fastigheten i vårdat skick.

13.1.3 Anläggningar och byggnader

Här tydliggörs under vilka omständigheter rivning av byggnader, anläggningar eller andra tillbehör till fastigheten kan belasta en statligt finansierad avhjälpandeåtgärd, och vilka andra relevanta aspekter projektet har att beakta. Huvudregeln är att bidragsfinansierad rivning av byggnader, anläggningar eller andra tillbehör endast är aktuellt om det är en förutsättning för att ett avhjälpande av föroreningsskada ska kunna genomföras. Med andra tillbehör avses till exempel staket, altaner eller ytskikt som asfalt, gångplattor och marksten.

Nedmontering av byggnader, anläggningar eller andra tillbehör till fastigheten som behövs för att möjliggöra ett genomförande av åtgärdsprojektet ska ske med försiktighet, och i första hand ska materialet återanvändas. Återanvändning är inte alltid möjlig eller lämplig. I ärenden som genomgående hanteras som bidragsärenden, kan ersättning i dessa fall utgå i form av uppförandet av en likvärdig ersättningsbyggnad, anläggning eller andra tillbehör till fastigheten efter det att efterbehandlingsåtgärden är avslutad. Vid bedömningen av vad som är likvärdigt kan man utgå ifrån den ursprungliga funktion som byggnaden, anläggningen eller andra tillbehör till fastigheten har. Beslut om denna typ av ersättning sker med villkor om att intyg ska lämnas in om att återuppbyggnad skett i form av protokoll av slutbesiktning av byggnad eller annat intyg (till exempel fakturor) om det gäller mindre anläggningar eller tillbehör till fastigheten. Om det bedöms att värdeökning kommer att uppstå till följd av statlig finansiering kan

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

fastighetsägaren i skälig omfattning behöva stå för dessa kostnader. Då beaktas byggnadens, anläggningens eller övriga tillbehör till fastighetens ursprungliga skick och eventuella förändringar vid återbyggnationen som ger ett annat mervärde för fastighetsägaren. Egendom som är i mycket dåligt skick återuppbyggs eller ersätts inte.

Det som avgör om byggnader, anläggningar eller andra tillbehör, behöver avlägsnas är om föroreningsskadan annars inte kan avhjälpas i tillräcklig omfattning. Det kan till exempel föreligga en oacceptabel risk på platsen eller en oacceptabel risk för fortsatt föroreningsspridning till omgivningen som gör att byggnader, anläggningar eller andra tillbehör behöver avlägsnas för att möjliggöra avhjälpandet.

Inte sällan är det fullt möjligt att efterbehandla ett förorenat område utan att det är nödvändigt att riva anläggningar och byggnader, även om det kan medföra vissa merkostnader för projekten. Huvudmannen ska därför utreda vilka möjligheter som finns för att genomföra en åtgärd utan att byggnader behöver rivas och vilka merkostnader för projektet detta kan medföra. En byggnad kan i sig behöva rivas om den är förorenad. Ämnen, som tillförts byggnaden som en del av konstruktionen, såsom PCB, omfattas inte av begreppet förorening och sanering av sådana ämnen regleras av annan lagstiftning än 10 kap. miljöbalken.

Naturvårdsverket kan ställa krav på att åtaganden utifrån annan lagstiftning uppfyllts innan statlig finansiering kan bli aktuell. Det finns ett ansvar för fastighetsägaren själv att åtgärda risker på sin fastighet, det s.k. egnahemsägaransvaret (se ebh-portalen). Utgångspunkten är att dessa åtaganden bör vara uppfyllda innan statlig finansiering kan medges.
Garantier avseende att de byggnader som återuppförs uppfyller branschstandarder och övriga garantier som kopplar till nybyggnationer ges inte vid bidragsfinansiering från Naturvårdsverket.

Huvudmannen beskriver i sin ansökan rivningsbehovet samt ger en bedömning av varför rivning behövs. Som alltid behöver miljönyttan ställas mot kostnaden för den tilltänkta åtgärden. Det kan även vara aktuellt att i riskvärderingen utröna frågan vad det skulle kunna få för konsekvenser för projektet om en förorening under en byggnad skulle kvarlämnas i stället för att avhjälpas. Därtill bör det utredas om det, genom lämpliga skyddsåtgärder i form av engångskaraktär, skulle kunna vara möjligt att kvarlämna en byggnad trots att det hade förenklat en planerad åtgärd om byggnaden hade rivits.

I normalfallet ska en rivning av en byggnad ske i samband med den faktiska åtgärden. Det kan dock finnas tillfällen då det kan vara nödvändigt att riva en anläggning eller en byggnad i ett tidigare skede, dvs. före själva åtgärden. Gör huvudmannen och länsstyrelsen bedömningen att de planerade åtgärdsförberedande utredningarna eller åtgärden inte kan utföras på önskat sätt utan att riva en anläggning eller en byggnad, så kan det ändå vara möjligt att göra detta redan inom

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

ramarna för åtgärdsförberedelserna. Naturvårdsverket behöver då också instämma i bedömningen. Rivningsinventering inför rivning samt utredning av byggnaders stabilitet för att utreda vad byggnaderna tål vid en efterbehandlingsåtgärd ingår i bidragsberättigade kostnader.

Vid merkostnader för till exempel flytt p.g.a. efterbehandlingen utgår ingen ersättning. Om till exempel en efterbehandlingsåtgärd påverkar en verksamhet som bedrivs på en fastighet som någon annan äger kan verksamhetsutövaren inte få ersättning genom statsbidrag för förlorade inkomster. Det är då en fråga mellan fastighetsägare och verksamhetsutövare.

13.1.4 Kulturmiljö

Med kulturmiljö avses hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierad grad präglas av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. Kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning. (Kulturmiljö, landskap och bebyggelse (naturvardsverket.se)).

Byggnader

Sverige har en lång industrihistoria och många gamla industribyggnader är värdefulla att bevara för framtida generationer. Stadsomvandlingar är en bidragande orsak till att gamla industribyggnader får en annan användning såsom kontor, konsertlokaler och ibland även bostäder. Byggnaderna får en ny användning anpassad till det nya samhället och kulturmiljövärdet bevaras. Gamla industribyggnader är ibland förorenade och kan behöva saneras invändigt för att kunna användas för andra syften. Byggnader kan också ha olika nivåer av kulturmiljöskydd vilket innebär att de inte får rivas och att återställning, bevarande och renovering måste ske på särskilt sätt.

Det kan även röra sig om intensivt nyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt brukande av skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljöer kan vara utpekade, till exempel som riksintressen i miljöbalken, i översiktsplaner eller i kulturmiljöprogram. Kulturmiljöer kan också vara skyddade, genom byggnadsminnesförklaringar, reservatsbestämmelser eller bestämmelser i detaljplan. Fornlämningar och äldre kyrkor har ett direkt lagskydd genom kulturmiljölagen (1988:950). Men kulturmiljön är inte bara det som är utpekat och skyddat. Kulturmiljö kan även finnas i mer vardagliga miljöer (se Naturvårdsverkets vägledning; Kulturmiljö, landskap och bebyggelse (naturvardsverket.se)).

Särskilt värdefulla bebyggelseområden, byggnader, bygglovspliktiga anläggningar samt tomter kan ges ett förstärkt skydd genom särskilda bestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser. Särskilt värdefulla byggnader kan även skyddas genom ett rivningsförbud. För sådana särskilt värdefulla byggnader och bygglovspliktiga anläggningar som avses i 8 kap. 13 § PBL får kommunen införa bestämmelser om skydd för att tillvarata bebyggelsens kulturvärden. Motsvarande

gäller för särskilt värdefulla bebyggelseområden. Bedömer kommunen att en byggnad eller en bebyggelse är av ett sådant värde att den omfattas av bestämmelserna i 8 kap. 13 § PBL, är det lämpligt att kommunen uppmärksammar detta i planbeskrivningen (boverket.se).

Vid myndigheternas bedömning av om statsbidrag ska prioriteras för att återställa kulturmiljö (med stöd av 2 § 6 b bidragsförordningen) är det ett antal faktorer som ska beaktas. Vid återställande och bevarande av kulturmiljö behöver det beaktas vilka kostnader återställandeåtgärder har i förhållande till efterbehandlingsåtgärden och värdet av kulturmiljön. Det är en aspekt som bör ha beskrivits i åtgärdsutredningen och beaktats i riskvärderingen. Är byggnader i mycket dåligt skick ges inte statsbidrag för restaurering eller återuppbyggnad.

Vid ansökan om statsbidrag bör förutsättningar till finansiering från annat än Naturvårdsverkets anslag för efterbehandling ha utretts och redovisas av länsstyrelsen, till exempel utifrån förordningen (2010:1121) om statsbidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Fornlämning

Fornlämningar är spår efter mänsklig verksamhet. De kan till exempel utgöras av boplatser, gravfält, gruvor, kvarnar, kulturlager i medeltida städer. Att bevara kulturmiljövärden kan också handla om att bevara information om denna typ av arkeologiska lämningar för framtiden då de kommer i dagen vid efterbehandlingsåtgärder som omfattar urschaktning av förorenad jord. Statsbidrag kan ges för kostnader för att undersöka, avlägsna och registrera lämningarna om de annars skulle bli förstörda av efterbehandlingsåtgärden. Först bör dock förutsättningar till finansiering utifrån förordningen (2010:1121) om statsbidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer ha utretts och redovisas av länsstyrelsen vid ansökan.

Kostnader för bevarandeåtgärder ska vägas mot nyttan med efterbehandlingsåtgärden och värdet av fornlämningen. Är kostnader för bevarandeåtgärder höga i förhållande till miljönyttan och kostnaden för efterbehandlingsåtgärden, får det övervägas om efterbehandlingsåtgärden kan avgränsas för att inte påverka lämningarna. Det är en aspekt som bör ha beskrivits i åtgärdsutredningen och beaktats i riskvärderingen.

Riksantikvarieämbetet och i vissa fall länsstyrelsen är beslutande enligt 15 § förordningen (2010:1121) om statsbidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, för arkeologisk utredning, inbegripet att ta bort eller flytta en fornlämning (se kulturmiljölagen (1988:950)). Kostnader för att ta fram fysiskt material och annat informationsmaterial bekostas inte av statsbidraget för efterbehandling av förorenade områden. Det kan vara bra att tänka på att tillstånd för åtgärder krävs hos länsstyrelsen innan ingrepp görs i områden med fornlämningar.

13.2 Bevarande och återställning av natur- och kulturmiljö enligt 2 § 7 bidragsförordningen

Återställande enligt 2 § 7 syftar till att återupprätta ett tidigare tillstånd för bevarande och återställande av natur- och kulturmiljövärden och statsbidrag ges endast om det finns särskilda skäl (se 3 § första stycket bidragsförordningen)**.** Har skadan inte orsakats av avhjälpandeåtgärden (efterbehandlingsåtgärden) utan av den verksamhet som förorenat området kan statsbidrag inte beviljas för att återställa området till det ursprungliga skick som området hade innan verksamheten, till exempel en äng eller våtmark. Detsamma gäller kulturmiljö såsom värdefulla byggnader

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

14 Sökvägar till styrande och vägledande dokument samt referenser

14.1 Styrande och vägledande dokument

Dokument	Sökväg
Miljöbalken	www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808
Naturvårdsverkets instruktion	www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2012989-med-instruktion-for_sfs-2012-989
Naturvårdsverkets regleringsbrev	www.esv.se/statsliggaren/
Förordning (SFS 2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador (”stödförordningen”)	https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-202298-om-statligt-stod-till_sfs-2022-98
Förordning (SFS 2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador (”bidragsförordningen”)	https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2004100-om-avhjalpande-av_sfs-2004-100
Branschlistan	Inventering av förorenade områden (naturvardsverket.se)
Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador	Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador (naturvardsverket.se)

14.2 Naturvårdsverkets rapporter om avhjälpande och efterbehandling

Dokument	Sökväg
Naturvårdsverkets vägledningar för förorenade områden	Förorenade områden (naturvardsverket.se)
Naturvårdsverkets kunskapsprogram Hållbar sanering (2006–2009)	Kunskapsprogrammet Hållbar sanering (naturvardsverket.se)

14.3 Ansökan om statlig finansiering

Dokument	Sökväg
Ansökan om statsbidrag för utredningar	Aktuella instruktioner skickas ut till länsstyrelserna årligen inför sommaren. Ansökan görs 15 oktober och 15 februari
Ansökan om medel för statligt stöd	Se bilaga 2
Ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder	Se bilaga 3

14.4 Länsstyrelsernas regionala webbsidor för förorenade områden

Produkt	Sökväg
Regionala webbsidorna för förorenade områden	Se avsnitt 7.3.2
Prioriteringslista	Listan tas ut via EBH-stödets verktyg för prioriteringslistan
Exempel	https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/miljo-och-vatten/fororenade-omraden.html

14.5 Länsstyrelsens projektredovisning till Naturvårdsverket

Dokument	Sökväg
Ekonomisk redovisning av utredningar, åtgärder och tillsynsprojekt	Instruktion och uppdaterad Excelmall för den årliga ekonomiska redovisningen den 31 januari skickas ut till länsstyrelsen årligen för kommande år, under april. Länsstyrelsen lämnar även en prognos av medelsförbrukning i åtgärdsprojekt till Naturvårdsverket den 31 augusti och prognos för utredningsprojekt den 15 oktober och 15 februari i samband med ansökan om statsbidrag för utredningar.
Statusredovisning avslutade utredningsobjekt	Länsstyrelsen uppdaterar i EBH-stödet i samband med att utredningar färdigställts. Om ett utredningsprojekt (huvudstudie) inte drivs vidare till åtgärd ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att utredningen färdigställs. Se även avsnitt 7.3.4.
Statusredovisning avslutade åtgärdsobjekt	Länsstyrelsen uppdaterar i EBH-stödet i samband med slutredovisning av objektet.

14.6 Redovisning av utredning som ej går vidare till åtgärd

Hänvisning	Sökväg
Ekonomisk slutredovisning	Se avsnitt 7.3.4
Motivering	Se avsnitt 7.3.4

14.7 Slutrapportering (från huvudmannen) av åtgärdsobjektet

Instruktion	Sökväg
Instruktion för slutrapport, som huvudmannen använder	Se bilaga 4
Nyckeltal för miljö respektive ekonomi	se webbsidan för kvalitetsmanualen Att söka statlig finansiering (naturvardsverket.se)

14.8 Slutredovisning (från länsstyrelsen) av åtgärdsobjektet

Instruktion	Sökväg
Instruktion slutredovisning, som länsstyrelsen använder	Se bilaga 5
Nyckeltal för miljö respektive ekonomi	se webbsidan för kvalitetsmanualen Att söka statlig finansiering (naturvardsverket.se)

14.9 Övrigt

Hänvisning	Sökväg
AMP-guiden	AMP-Guiden | Byggföretagen (byggforetagen.se)
Frågor och svar	se webbsidan för kvalitetsmanualen på Att söka statlig finansiering (naturvardsverket.se)
Upphandling	www.konkurrensverket.se
AU-tomaten, ett interaktivt verktyg för att utreda ansvar för förorenade områden	https://www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/automaten-start /

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

15 Referenser

ABK 09. Allmänna Bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsverksamhet av år 2009.

Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i föredraget.

Naturvårdsverket (1994a): Vägledning för miljötekniska markundersökningar. I Strategi. Naturvårdsverket rapport 4310.

Naturvårdsverket (1994b): Vägledning för miljötekniska markundersökningar. II Fältarbete. Naturvårdsverket rapport 4311.

Naturvårdsverket (1997a): Efterbehandling av förorenade områden. Vägledning för planering och genomförande av efterbehandlingsprojekt, Naturvårdsverket rapport 4803.

Naturvårdsverket (1999): Metodik för inventering av förorenade områden – bedömningsgrunder för miljökvalitet – vägledning för insamling av underlagsdata, Naturvårdsverket rapport 4918.

Naturvårdsverket (2001): Operativ tillsyn, Handbok för tillsynsmyndigheten. Naturvårdsverket handbok 2001:4.

Naturvårdsverket (2006): Delfinansiering av efterbehandlingsobjekt genom avtal/överenskommelse. Delrapport inom projektet Tillsyn - efterbehandling av förorenade områden, Naturvårdsverket rapport 5490. Naturvårdsverkets e-tjänster/DIVA-Naturvårdsverkets öppna arkiv (Naturvårdsverkets öppna rapportarkiv/DiVA)

Naturvårdsverket (2009a): Att välja efterbehandlingsåtgärd. En vägledning från övergripande till mätbara åtgärdsmål. Naturvårdsverket rapport 5978.

Naturvårdsverket (2009b): Riskbedömning av förorenade områden. En vägledning från förenklad till fördjupad riskbedömning. Naturvårdsverket rapport 5977.

Naturvårdsverket (2009c): Riktvärden för förorenad mark. Modellbeskrivning och vägledning. Naturvårdsverket rapport 5976.

Naturvårdsverket (2012): Efterbehandlingsansvar. En vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis. Naturvårdsverket rapport 6501.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Naturvårdsverket (2020): Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd för avhjälpande av föroreningsskador. Utgåva 3.

NFS (2001:3): Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn [till 26 kap. miljöbalken, förordningen (1998:900) om tillsyn samt förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll].

Nordtest (2015): Nordtest Sampler certification Scheme handbook version 2-1 NT ENVIR 008. Approved 2015–4. www.nordtest.info

Norrman, J., Back, P-E., Engelke, F., Sego, L. och Wik, O. (2009a): Provtagningsstrategier för förorenad jord. Naturvårdsverkets rapport 5888 (Hållbar sanering).

Norrman, J., Engelke, F., Starzec, P. och Andersen, L. (2009): Inventering av provtagningsstrategier för jord, grundvatten och porgas. Naturvårdsverkets rapport 5894 (Hållbar sanering).

Norrman, J., Purucker, T., Back, P-E., Engelke, F. och Stewart, R. (2009b): Metodik för statistisk utvärdering av miljötekniska undersökningar i jord. Naturvårdsverkets rapport 5932 (Hållbar sanering).

Prop. 2008/09:217: Miljöbalkens försäkringar och avhjälpande av förorenade områden med mera.

Prop. 2000/01:130: Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier, ”Miljömålspropositionen”.

Prop. 2001/02:1: Budgetpropositionen för 2002.

SFS 1972:719: Expropriationslag (1972:719)

SFS 1998:808: Miljöbalk (1998:808)

SFS 1998:899: Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

SFS 2004:100: Förordning (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.

SFS 2008:1233: Förordning (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning.

SFS 2010:900: Plan- och bygglag (2010:900).

SFS 2012:989: Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

SFS 2016:1145: Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

SFS 2017:900: Förvaltningslag (2017:900).

SFS 2022:098: Förordning (2022:098) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador.

SGF (2011a): Hantering och analys av prover från förorenade områden. Osäkerheter och felkällor. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 3:2011.

SGF (2011b): Klorerade lösningsmedel i mark och grundvatten – Att tänka på inför provtagning och upphandling. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 2:2011.

SGF (2013): Fälthandbok för undersökningar av förorenade områden. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 2:2013.

SGF (2019): Kvalitetskontroller för provtagning av förorenade områden - från provtagning till analys. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 1:2019.

SGF (2021): Certifierad provtagning i praktiken - Handbok i certifierad provtagning enligt NT Envir 008. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 3:2021.

SGF (2022): Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 1:2022.

SGI (2018): Klassning av förorenade jordmassor in situ, Information och råd, SGI Publikation 40, Utgåva 2, november 2018, Statens geotekniska institut, SGI, Linköping.

Tillväxtanalys (2014): Bättre statistik för bättre regional- och landsbygdspolitik. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, Rapport 2014:4.

Bilagor

Bilaga 1. Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering

1. INLEDNING

Beskrivning av uppdragets och underlagets omfattning (varför ansvarsutredningen har tagits fram och vad den har för syfte). Mycket kort om tillsynsmyndighetens arbete med förorenade områden, varför objektet är prioriterat. Bedömning av om kommun, länsstyrelse eller Försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet. Sammanfattning av ansvarsutredningens viktigaste slutsatser.

2. MILJÖBALKEN

Inledningsvis bör redogöras för vilken version av miljöbalken som tillämpas i ansvarsutredningen. Detta eftersom miljöansvarsdirektivets införlivande i miljöbalken ledde till förändringar i gällande lagtext. För de allra flesta förorenade områden är det aktuellt att tillämpa miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007 samt hänvisa till övergångsbestämmelserna. Hänvisningar till paragrafer i den här bilagan följer därmed paragraferna i 10 kap. miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007.

Kort beskrivning av relevanta lagrum, exempelvis avseende verksamhetsutövares ansvar för förebyggande åtgärder och för avhjälpande av skador och olägenheter, betydelsen av ansvaret för förvaring, fastighetsägares ansvar, efterbehandlings-ansvarets omfattning (skälighetsbedömningen) samt det solidariska ansvaret.

3. FÖRORENAT OMRÅDE

Det förorenade området beskrivs mer allmänt utifrån geografi, geologi, topografi. Ange vilka fastigheter som berörs, fastighetsbeteckningar och ägare. Ange vad som finns på fastigheterna i form av bostäder, industrier, lokaler för vård och utbildning o.s.v. samt skyddsvärden som till exempel kulturminnesmärkta områden. Redogör kortfattat för detaljplanens och översiktsplanens bestämmelser för området samt vilka exploateringsförutsättningar som föreligger i ärendet.

Beskrivning av det aktuella området, byggnaden eller anläggningen med avseende på föroreningssituationen (ämnen, farlighet, mängder, halter o.s.v.) och omgivningspåverkan (spridningsförutsättningar, exponeringsvägar o.s.v.). Det måste slås fast att området är konstaterat förorenat för att 10 kap. miljöbalken ska kunna tillämpas. Redogör för de miljömässiga motiven till att arbeta med området och vilken förorening som är dimensionerande, d.v.s. motiverar efterbehandling.

Redogör för varför objektet behöver utredas eller efterbehandlas, ange vad som hotas och på vilket sätt.

Beskriv hur, när och varför föroreningssituationen uppstått. Redogör kortfattat för den eller de som bidragit till föroreningens uppkomst, på vilket sätt och i vilken omfattning. Den närmare redogörelsen över förorenande verksamhetsutövare följer i nästa del av ansvarsutredningen.

Sammanfatta gjorda utredningar (om sådana finns) och riskklassning/bedömning o.s.v. för att ge stöd åt ovanstående. Beskriv, om möjligt, vilka åtgärder som är aktuella (reparativa eller preventiva) och åtgärdsmål och ange, om möjligt, kostnadsuppskattningar för olika åtgärdsalternativ.

4. VERKSAMHETSUTÖVARE

Här beskrivs de verksamhetsutövare som kan komma i fråga för ett ansvar. Samtliga verksamheter som bedrivits på aktuella fastigheter ska anges. Beskrivningen bör resultera i en kedja där respektive förorening kopplas till en verksamhet, som i sin tur kopplas till ett företag (en juridisk person) eller till en fysisk person.

Inledningsvis bör konstateras om det är fråga om nedlagd eller pågående verksamhet. Är verksamheten nedlagd bör bestämmas om det skett före eller efter den 1 juli 1969. Är verksamhetens faktiska drift avslutad före det datumet kan inget verksamhetsutövaransvar utkrävas.

Varje verksamhetsutövare som identifieras måste kopplas till föroreningssituationen och verksamhetsutövarens bidrag till föroreningen avgöras. Detta kan exempelvis göras utifrån en beskrivning av olika processer som respektive bolag haft i sin verksamhet. Redogör för hur verksamheten bedrivits.

Underlag som erfordras för verksamhet som upphört före den 1 juli 1969:

- Indikationer på att den ursprungliga verksamheten kan ha fortsatt, exempelvis genom överlåtelse till ny verksamhetsutövare eller efter omlokalisering.
- Eventuella villkor avseende efterbehandling i tillstånd (till exempel äldre vattenlagen).
- Typ av skada (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)

Underlag som erfordras för verksamhet som pågått efter den 30 juni 1969:

- Utredning om när verksamheten upphörde (eller om den fortfarande pågår).
- Utredning om verksamhetsutövare.

- Eventuella villkor om efterbehandling i tillstånd (till exempel miljöskyddslagen eller äldre vattenlagen).
- Typ av skada. (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)
- Förteckning över verksamhetsutövare och verksamhetstid.

Den förteckning som ska tas fram ska som huvudregel utgå från utövarens organisationsnummer eller personnummer (om det är en fysisk person) och redovisa utövare i en kedja från verksamhetens start. Det är viktigt att denna del av utredningen är utförlig och uppgifter om bolagsförvärv, fusioner, fissioner, konkurser, likvidationer, inkråmsförvärv, organisationsnummer, associationsformer etc. måste tas upp. Från Bolagsverket kan beställas s.k. historiska registreringsbevis för bolag (av vilka bland annat namnbyten framgår).

Ställning bör också tas till om tillsynsmyndigheten anser att ansvaret är solidariskt, två eller flera verksamhetsutövare emellan.

Även om den verksamhet som gett upphov till den ursprungliga föroreningen inte längre bedrivs kan verksamhet anses bedrivas i fråga om så kallade förvaringsfall. Det är oftast fastighetsägaren som ansvarar vid förvaringsfallen och detta oavsett förvärvstidpunkt. Krav på fastighetsägare såsom verksamhetsutövare kan ställas med stöd av 2 kap. 3 och 7 §§ samt 9 kap. miljöbalken.

Underlag som erfordras vid förvaringsfall:

- Typ av skada (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)
- Efterbehandlingsbehov och kostnader för möjliga åtgärder
- Fastighetsbeteckning
- Fastighetsägare (utdrag ur inskrivningsregistret som utvisar lagfaren ägare eller, om överlåtelse har skett som ej har registrerats i registret, uppgift om nuvarande ägare och utredning om fångeskedjan från den senast lagfarne ägaren).

5. FASTIGHETSÄGARENS SUBSIDIÄRA ANSVAR

Här beskrivs fastighetsförhållandena inom området. Om fastigheten har förvärvats från och med den 1 januari 1999 kan fastighetsägaren få ett subsidiärt ansvar i förhållande till den eller de verksamhetsutövare som gett upphov till föroreningssituationen. Fastighetsägarens ansvar är begränsat till föroreningar på dennes fastighet.

Underlag som erfordras:

- Fastighetsbeteckning
- Fastighetsägare (utdrag ur inskrivningsregistret eller, om överlåtelse har skett som ej har registrerats i registret, uppgift om nuvarande ägare och

utredning om fångeskedjan från den senast lagfarne ägaren). Ansvar blir aktuellt endast vid förvärv efter den 31 december 1998.
- Uppgift om eventuell kännedom om föroreningen hos fastighetsförvärvare eller om föroreningen var sådan att förvärvaren borde ha upptäckt den. Av betydelse är bland annat om det är fråga om en industrifastighet eller en fastighet med privatbostad.

Notera att fastighetsägarens ansvar aldrig kan bli större än verksamhetsutövarens ansvar.
I ansvarsutredningen bör tillsynsmyndigheten ta ställning till om solidariskt ansvar för två eller flera av fastighetsägarna föreligger. Ansvarsutredningen ska även omfatta fastigheter där efterkontroll sker.

6. BEDÖMNING

Ansvar för åtgärder och utredning

I denna del av ansvarsutredningen redovisas en bedömning av ansvaret inklusive en skälighetsbedömning. Hänvisning bör löpande ske till praxis och förarbeten för att understödja tillsynsmyndighetens tolkning av ansvarsreglerna.

Underlag som erfordras för utredningar:

- Undersökningsbehov. Vad som är miljömässigt motiverat och ekonomiskt rimligt.
- När föroreningen inträffade
- Underlag som visar att det inte finns någon som är ansvarig verksamhetsutövare

För de fall där ansvarig verksamhetsutövare finns ska denne som huvudregel stå för utredningskostnaderna (se MÖD 2014:2 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 11 december 2017 mål nr M 682-17 och 683-17). När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan denna kostnad avräknas från totalbeloppet.

Underlag som erfordras för åtgärder:

- Efterbehandlingsbehov och kostnader för möjliga åtgärder. Vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.
- När föroreningen inträffade – tidsaspekten
- Skyldighet att förhindra förorening
    - Tillstånd och villkor
    - Förelägganden
    - Lagefterlevnad
    - Egenkontroll
- Omständigheter i övrigt
    - Branschpraxis
    - Sedvana
    - Informella åtaganden

- För dåtiden accepterat sätt

Andra omständigheter av betydelse i förvaringsfall (till exempel vilka krav som rimligen kan ställas på verksamhetsutövaren i förvaringsfall med stöd 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken – samt vilken detalj- eller annan plan som finns för området).

6. FASTIGHETERS VÄRDEÖKNING

Ställning bör tas till om någon fastighetsägare kan behöva svara för värdeökning enligt 10 kap 5 § miljöbalken (nuvarande 10 kap. 9 § miljöbalken). Bedömningsgrunder och slutsatser ska redovisas. För mer information om fastighetsvärdering se avsnitt 7.4.2 och 8.4.2 om Fastighetsvärdering.

7. UTREDNINGAR TILL NYTTA FÖR FASTIGHETSÄGAREN

Ställning bör tas till om någon fastighetsägare kan behöva svara för utredningskostnader som rör fastigheten, byggnaden eller anläggningen i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen, de personliga ekonomiska förhållandena och omständigheterna i övrigt enligt 10 kap. 8 § andra stycket miljöbalken (nuvarande 10 kap. 10 § miljöbalken).

INFORMATIONSKÄLLOR FÖR UNDERLAG TILL ANSVARSUTREDNINGEN

Myndighetens ärendesystem och arkiv

EBH-stödet (webbaserad databas med information om misstänkt samt konstaterat förorenade områden hos länsstyrelsen).

Näringslivsregistret, Bolagsverket, www.bolagsverket.se

Fastighetsregistret, Lantmäteriet, www.lantmateriet.se/sv/Fastigheter/Fastighetsinformation/Fastighetsregistret/

Efterbehandlingsansvar - En vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis, Naturvårdsverket rapport 6501, 2012. www.naturvardsverket.se

Domar, www.rattsinfosok.dom.se/lagrummet/index.jsp

Rättsfall och domar (EBH-portalen): https://www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/vagledande-rattsfall/

AU-tomaten är ett handläggarstöd som tagits fram av länsstyrelserna i form av en interaktiv process för utredning av ansvar och upprättande av ansvarsutredningar. www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/automaten-start/

Bilaga 2. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel till statligt stöd

Här presenteras vad ansökan om medel ska innehålla stödförordningen. En ansökan ska minst omfatta nedanstående punkter men kan komma att behöva komplettas utifrån specifika platsförhållanden. **Uppgifter i samtliga tabeller måste dock fyllas i.**

Ansökan ska innehålla ett antal obligatoriska uppgifter som behövs för att Naturvårdsverket ska kunna bedöma ansökan och bevilja medel till statligt stöd.

ADMINISTRATIVA OCH ÖVRIGA UPPGIFTER

Ange i tabell 1 vilken länsstyrelse som söker statsbidrag, vilken åtgärd som kommer att genomföras och var (vilken kommun samt vilka fastigheter som omfattas), vem som är huvudman, objektets identitet i EBH-stödet, samt länsstyrelsens prioritering, uppföljning och bedömningar. Länsstyrelsen utökar antal rader i tabellen med fastighetsägande företag när fler företag är sökande.

Tabell 1. Information om sökande, objektets lokalisering, vilka fastigheter som omfattas samt länsstyrelsens prioritering, uppföljning och bedömning

Länsstyrelse som söker medel	
Kontaktperson hos länsstyrelsen samt kontaktuppgifter	
Huvudman som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Fastighetsägande företag **1** som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Fastighetsägande företag **2** som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Objektsnamn enligt EBH-stödet	
Objekts-id i EBH-stödet	
Objektets riskklass	
Kommun där objektet är beläget	
Fastighetsbeteckning (-ar)	
Kommuntyp (se bilaga 6)*	
Antal nya bostäder som planeras*	
När exploateringen förväntas vara klar*	
Länsstyrelsens bedömning av ansvarsutredningen. Ange hur mycket av åtgärdskostnaden som ansvariga ska finansiera i tabell 4	
Länsstyrelsens prioritering mellan objekt inom länet	
Vilken åtgärd som medel söks för	

Beskrivning av eventuella projektrisker och hur de ska hanteras	

* Uppgifterna anges om ansökan om medel omfattar åtgärd av mark inför bostadsbyggande

PRIORITERINGSGRUNDER

De grundförutsättningar som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan[2] för avhjälpande av föroreningsskador:

De urvalskriterier som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan[3] för avhjälpande av föroreningsskador:

ANSÖKT MEDELSBELOPP

Länsstyrelsen ansöker om medel om **totalt X kr** för åtgärder inklusive uppföljande miljökontroll. För åtgärder söks **totalt Y kr** och för uppföljande efterkontroll söks **totalt Z kr**.
I tabell 2 nedan redovisas hur beloppen fördelas per år på respektive delmoment. Belopp som motsvarar värdeökning och ansvarigas del av kostnaderna ska vara avdragna från det sökta beloppet (se tabell 3).

Tabell 2. Årsvis fördelning av medel för åtgärd och uppföljning.

Delmoment	Vilket år	Total kostnad för året (kr)
Åtgärder	2022	Y kr
Åtgärder	2023	Y kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2024	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2025	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2026	Z kr

[2] Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

[3] Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

TOTAL KOSTNAD FÖR ÅTGÄRD SAMT MEDELSBELOPP EFTER AVDRAG

I tabell 3 anges vad den totala kostnaden uppgår till för åtgärd, vilka kostnadsavdrag som görs med avseende på den finansiering som ansvariga enligt 10 kap. miljöbalken ska stå för, kostnadsavdrag för fastigheter värdeökning till följd av åtgärden för samt vilket medelsbelopp det mynnar ut i.

Tabell 3. Beräkning av stödberättigade medel efter avdrag för ansvar samt avdrag för värdeökning.

Kostnader för efterbehandlingsåtgärden (kr)	
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § miljöbalken * (kr)	
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § miljöbalken * (kr)	
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap 5 § miljöbalken * (kr)	
Medel (kr)	**X**

* Lydelse före 1 augusti 2007.

Ansvar för värdeökningen som kommer av en efterbehandlingsåtgärd som är både statligt finansierad och finansieras av fastighetsägaren är begränsad till den del som finansieras med statliga medel, dvs den del som finansieras av fastighetsägaren själv bör avräknas från detta belopp. Det kan vara fallet när fastighetsägaren också är verksamhetsutövare med ett visst ansvar för efterbehandlingsåtgärden. Detta ska beaktas vid bedömningen av vad fastighetsägaren ska bekosta av värdeökningen. Är ansvaret för efterbehandlingsåtgärden till exempel 50% bör fastighetsägaren endast betala 50% av värdeökningsbeloppet till projektet eftersom denne själv bidragit till den resterande delen av värdeökningen.

TILL ANSÖKAN SKA ÄVEN FÖLJANDE BIFOGAS:

1. Ansökan till länsstyrelsen om statligt stöd med fastighetsägares och huvudmannens underskrifter
2. En aktuell ansvarsutredning
3. Övriga bilagor (numrerade)

Bilaga 3. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder

Här presenteras vad en ansökan om statsbidrag enligt bidragsförordningen ska innehålla. En ansökan ska minst omfatta nedanstående punkter men kan komma att behöva komplettas utifrån specifika platsförhållanden. Uppgifter i samtliga tabeller måste fyllas i vid ansökan om statsbidrag till åtgärder. Vid ansökan om enbart åtgärdsförberedelser ska dock normalt inte tabell 1, 4 och 5 fyllas i.

I ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelse ska i förekommande fall och som utgångspunkt, inkluderas ansökan om statsbidrag för att;

- ta fram en ansökan om statsbidrag till efterbehandlingsåtgärd eller
- ta fram en ansökan om medel till stöd för efterbehandlingsåtgärd samt
- bidrag för att anlita en fastighetsvärderare

Kostnaderna specificeras i bilagan ”Budget för ingående moment”.

UPPGIFTER OM FASTIGHETSÄGARE SOM STYRKER ATT PROJEKTET INTE UTGÖR STATLIGT STÖD

För att kunna söka statsbidrag för efterbehandlingsåtgärd enligt bidragsförordningen, behöver ansökan styrka att ansökan inte omfattas av statligt stöd enligt EU:s statsstödsregler (se kapitel 8). Uppgifterna i tabell 1 nedan ska därför redovisas. **Åtgärdsförberedelser söks alltid som bidrag.**

Tabell 1. Kontrollfrågor

Uppgift om fastighetsägare	**ja/nej**	**Övriga uppgifter**
Är någon av sökanden ett fastighetsägande företag[4]? (annan än kommun)		
Kan ekonomisk verksamhet kopplas till fastigheten?		
Bedriver fastighetsägaren någon ekonomisk verksamhet på fastigheten?		
Är syftet med åtgärden att möjliggöra ekonomisk verksamhet på fastigheten?		Typ av ekonomisk verksamhet

Är det nej på frågorna ovan är det statsbidrag. Är svaret ja på någon av frågorna bedöms ärendet omfatta statligt stöd och då ska hanteringen ske enligt vad som anges i kap 8 om Ansökan om medel och statligt stöd.

[4] Definition i förordning (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador: en fysisk eller juridisk person som bedriver ekonomisk verksamhet genom att tillhandahålla varor eller tjänster på en marknad och som äger en fastighet som är föroreningsskadad.

ADMINISTRATIVA OCH ÖVRIGA UPPGIFTER

Ange i tabell 2 vilken länsstyrelse som söker statsbidrag, var åtgärdsförberedelser eller åtgärd kommer att genomföras (vilken kommun samt vilka fastigheter som omfattas), vem som är huvudman, objektets identitet i EBH-stödet med mera.

Tabell 2. Information om sökande, objektets lokalisering, vilka fastigheter som omfattas samt länsstyrelsens prioritering.

Administrativa uppgifter	
Utgåva av Kvalitetsmanualen som statsbidrag söks utifrån	
Vilken länsstyrelse som söker statsbidraget	
Länsstyrelsens kontaktperson samt kontaktuppgifter	
Huvudman	
Objektsnamn enligt EBH-stödet	
Objekts-id i EBH-stödet	
Objektets riskklass	
Objektets plats på länsstyrelsens priolista	
Kommun för åtgärd	
Fastighetsbeteckning (-ar)	
Namn på detaljplan*	
Status på detaljplan* Ange beslut om ny detaljplan eller lagakraftvunnen	
Antal nya bostäder som planeras*	
När exploateringen förväntas vara klar*	
Bostadsbehov* Redogör för behovet av bostäder	

* Uppgifterna anges om ansökan om statsbidrag omfattar åtgärdsförberedelse inför åtgärd av mark inför bostadsbyggande

PRIORITERINGSGRUNDER

De grundförutsättningar som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan[5] för avhjälpande av föroreningsskador:

De urvalskriterier som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan[6] för avhjälpande av föroreningsskador:

[5] Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

[6] Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

ANSÖKT BELOPP

Länsstyrelsen ansöker om **totalt X kr** för åtgärdsförberedelser. För åtgärder söks **totalt Y kr** och för uppföljande miljökontroll söks **totalt Z kr**. I tabell 3 nedan redovisas hur beloppen fördelas per år på respektive delmoment. I tabell 4 specificeras kostnader för återställning. Belopp som motsvarar värdeökning och ansvarigas del av kostnaderna ska vara avdragna från det sökta beloppet (se tabell 6).

Tabell 3. Årsvis fördelning av medel för åtgärd och uppföljning samt delmoment.

Delmoment	**Vilket år**	**Total kostnad för året (kr)**
Åtgärdsförberedelser	2022	X kr
Åtgärder	2023	Y kr
Åtgärder	2024	Y kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2025	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2026	Z kr

Tabell 4. Specificerade kostnader avseende återställningsåtgärder (ingår i kostnader i tabell 3)

Växtlighet	**Typ**	**Kostnad (kr)**
Byggnader, anläggningar (samtliga byggnader redovisas separat)		

LÄNSSTYRELSENS BEDÖMNING AV ANSVARET

Är ansvarsutredningen aktuell? (Ansvarsutredningen är ett levande dokument som ska uppdateras utifrån regeländringar, nytillkommen praxis och ändring av faktiska förhållanden.) Har ansvarsutredningen granskats av Naturvårdsverket och i så fall när? Finns det några tvivelaktigheter kring vem som är ansvarig eller ansvarets omfattning? Finns det ett delat ansvar?
Ange hur mycket av åtgärdskostnaden som ansvariga ska finansiera i tabell 6.

UPPGIFTER OM VÄRDEÖKNING

Huvudmannen och länsstyrelsen bedömer om fastigheter köpts till reducerat pris på grund av föroreningssituationen. Om fastigheter köpts till reducerat pris ska bedömningen av värdeökningen till följd av den statligt finansierade åtgärden göras av en oberoende och auktoriserad värderare med generell auktorisation (se mer om värdering och värderare i avsnitt 7.4.2). Huvudmannen och länsstyrelsen gör

därefter en skälighetsbedömning enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före 1 augusti 2007). Uppgifterna ska föras in i tabell 5.

Tabell 5. Huvudmannens och länsstyrelsens bedömning av värdeökningen

Fastighetsägare (namn och organisations-/personnummer)	**Fastighetsbeteckning**	**Har fastigheten köpts till reducerat pris? (ja/nej)**	**Värdeökning av respektive fastighet* (kr)**	**Värdeökning som fastighetsägaren ska bekosta** (kr)**

*Värdeökning bedömd av oberoende fastighetsvärderare vid reducerat inköpspris.

**Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 5 § miljöbalken.

TOTAL KOSTNAD SAMT BIDRAGSBELOPP EFTER AVDRAG

I tabell 6 anges vad den totala kostnaden uppgår till för åtgärdsförberedelse och eller åtgärd, vilka kostnadsavdrag som görs med avseende på den finansiering som ansvariga enligt 10 kap. miljöbalken ska stå för samt vilket bidragsbelopp det resulterar i.

Tabell 6. Kostnader för åtgärdsförberedelse eller åtgärd och avdrag samt slutligt bidragsbelopp

Kostnader för åtgärdsförberedelser / åtgärd (kr)	
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § miljöbalken (kr)*	
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § miljöbalken (kr)*	
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap 5 § miljöbalken (kr)*	
Bidrag (kr)	

* Lydelse före 1 augusti 2007.

Ansvar för värdeökningen som kommer av en efterbehandlingsåtgärd som både är statligt finansierad och finansieras av fastighetsägaren är begränsad till den del som finansieras med statliga medel, dvs den del som finansieras av fastighetsägaren själv ska avräknas från detta belopp. Detta kan vara fallet när fastighetsägaren också är verksamhetsutövare med ett visst ansvar för efterbehandlingsåtgärden. Det ska då beaktas vid bedömningen av vad fastighetsägaren ska bekosta av värdeökningen. Är ansvaret för efterbehandlingsåtgärden till exempel 50% bör fastighetsägaren endast betala 50% av värdeökningsbeloppet till projektet eftersom denne själv bidragit till den resterande delen av värdeökningen.

SAMMANFATTNING AV HUVUDSTUDIEN OCH HUVUDMANNENS ANSÖKAN

De projektspecifika förhållandena avgör hur nedanstående rubriker i ansökan utformas och i vilken omfattning. Om något eller några av nedanstående delmoment utesluts eller ska kompletteras senare, ska detta kommenteras och motiveras. Ansökan i dessa delar behöver inte se ut exakt så här utan ska vara ett stöd i att skriva en ansökan.

Här ska det följa en icke-teknisk beskrivande text, som sammanfattar huvudstudien och huvudmannens ansökan, där följande punkter bör finnas med:

Bakgrund och historik
Vilken förorenande verksamhet finns/fanns? Hur har det förorenade området uppstått? Är området en del av ett större objekt (t ex en delåtgärd) eller hänger det ihop med andra objekt i närområdet. Nuvarande och kommande markanvändning.

Information om huvudman och tillsynsmyndighet
Vem är huvudman och tillsynsmyndighet?

Föroreningssituationen
Var finns föroreningen i området? Hur ser geologin ut? Platsspecifik information. Vilka är föroreningarna, i vilka halter, var påträffas de högsta föroreningshalterna, vilka riktvärden finns, hur ser spridningen ut? Vilken recipient och vattenförekomst riskerar föroreningen att spridas till? Förekommer fyllningsmassor med annat ursprung?

Riskbedömningen och miljö- och hälsomässiga skäl
Sammanfattning av den miljö- och hälsomässiga risksituationen. Föreligger det någon akut eller mycket allvarlig risk för miljön eller människors hälsa? Är det risker på kort eller lång sikt? Vilka är skyddsobjekten och vilka risker vill man reducera? Vilka exponeringsvägar finns? En sammanfattning av riskbedömningen beskrivs här.

Åtgärdsutredning och riskvärderingen
En beskrivning och sammanfattning av vad åtgärdsutredningen kommit fram till för alternativ för åtgärd och varför. En sammanfattning av genomförd riskvärdering. Visar valt alternativ på en god måluppfyllelse för riskreduktion hälsa och miljö, markanvändning, långtidsverkan och beständighet, reduktion av toxicitet, mobilitet och volym? Ger vald åtgärd mervärden för huvudmannen och samhället i större perspektiv? Är nya tekniker eller innovativa lösningar (i bredare bemärkelse) beaktade? Vad är åtgärdsmålen satta till?

Projektrisker
Här ska osäkerheter och projektrisker och hur dessa ska hanteras tydligt framgå. Vilka osäkerheter finns och hur man analyserat dem och vad man gör för att utreda hur osäkerheterna ska hanteras eller vad som motiverar att man ändå går vidare

med ansökan. Hur tänker man sig finansiera eller hantera en oförväntad situation? Är projektrisker belysta, till exempel med avseende på upphandling och genomförande?

Uppföljande miljökontroll och projekteringsdirektiv
Hur kommer miljökontrollen ske? Finns det specifika projekteringsdirektiv (se avsnitt 5.7.1. och Terminologilistan) och hur beskrivs de i ansökan? Hur kommer dessa att följas upp?

Länsstyrelsens bedömning och slutsats
Ett kort förslag till beslut från länsstyrelsen beskrivs här med motivering till ansökan, med tydlig utgångspunkt i miljö- och hälsoeffekter av projektet.

(Enligt nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020) innebär projektet en minskning av den totala belastningen på recipienterna till exempel genom att prioritera objekt för åtgärd där den totala belastningen på skyddsobjektet, inklusive samtliga föroreningskällor, bedöms kunna ge en betydande påverkan.)

TILL ANSÖKAN SKA ÄVEN FÖLJANDE BIFOGAS:

1. En aktuell ansvarsutredning
2. En fullständig huvudstudie
3. Budget för ingående moment
4. Värderingsutlåtande från länsstyrelse eller i förekommande fall, auktoriserad fastighetsvärderare
5. Övriga bilagor, numrerade (där den första är huvudmannens ansökan till länsstyrelsen om åtgärdsbidrag)

Bilaga 4. Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt

I detta avsnitt finns en instruktion för utformningen av huvudmannens slutrapport, som ska bifogas med länsstyrelsens slutredovisning (se bilaga 5).
Slutrapporten för avslutad åtgärd (åtgärdsobjekt) ska minst omfatta nedanstående punkter och besvara samtliga punkter under respektive rubrik. Det är huvudmannen som tar eller låter ta fram slutrapporten. I de fall slutrapporteringen sker som separata delrapporter är det lämpligt att i varje rapportdel inkludera en kortfattad, översiktlig beskrivning av projektet. Om något eller några av nedanstående punkter utesluts eller ska kompletteras senare, ska detta kommenteras och motiveras. Efterkontrollen kan pågå ett antal år efter att åtgärden avslutats. I de fallen ska redovisning ske separat från slutredovisningen när efterkontrollen avslutas, enligt punkt tre nedan.

Slutrapporteringen är densamma för bidrags- och stödfinansierade projekt. Den kan bli mer omfattande vid stöd än vid bidrag om flera fastighetsägande företag berörs. Detta då bland annat ekonomi i åtgärdsskedet ska redovisas särskilt för olika fastigheter och fastighetsägande företag men det bör vara möjligt att samla allt underlag i samma slutrapport. Länsstyrelsen kan ha en dialog med sin kontaktperson på Naturvårdsverket i komplicerade fall.

Slutrapporten från huvudmannen ska innehålla:

1. BESKRIVNING AV ÅTGÄRDENS GENOMFÖRANDE

Sammanfattning
En översiktlig icke-teknisk sammanfattning av projektet på cirka tio sidor inleder slutrapporten.

Bakgrund och historik

- Allmänna uppgifter: administrativa uppgifter (aktuell/-a fastighetsbeteckning-/ar, uppgifter om huvudman, tillsynsmyndighet, länsstyrelsens kontaktperson etc.).
- Vilken utgåva av kvalitetsmanualen som slutrapporten utgår från. Denna utgåva ska överensstämma med vad som specificerats i villkoren för det senaste beslutet från Naturvårdsverket.
- Bakgrund till projektet, beskrivning av objektet och dess påverkansområde/-n.
- Historik kring verksamheten/verksamheterna på objektet.
- Sammanfattning av genomförda utredningar och vad dessa kom fram till.
- Ev. annat av relevans som ger en bild av varför objektet åtgärdats.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Föroreningssituation och risker innan åtgärden

- Problembeskrivning inklusive bland annat föroreningssituation innan åtgärd (”vad och var”, transport- och spridningsvägar, miljö- och hälsorisker, behov av riskreduktion), detta omfattar även områden som ligger utanför det förorenade området och som påverkas eller riskerar att påverkas negativt, så som yt- och grundvattenförekomster.
- Sammanfattande riskbedömning etc.
- Kartor, fotografier och liknande kan vara till hjälp för att förklara situationen innan åtgärd.

Val av åtgärd, åtgärdsmål och åtgärdskrav

- Beskrivning av vilken åtgärd som valdes, varför och hur man kom fram till vald metod.
- Redovisa vilka innovativa och andra metoder som utvärderades och beaktades.
- Beskrivning av vilka åtgärdsmål (övergripande och mätbara) och åtgärdskrav som sattes upp för projektet.
- Om det fanns andra målsättningar och krav för projektet (till exempel innovation och utveckling av tekniker, metoder och arbetssätt, hänsyn till kulturmiljö, etc.).

Organisation och planering av åtgärden

- En beskrivning av projektorganisationen. Vid stöd inkludera fastighetsägare.
- Hur åtgärden planerades. Beslutsprocesser och strategiska överväganden. Vilka upphandlingar som genomförts.
- Vilka miljökrav som ställdes i upphandlingen (till exempel krav avseende klimatpåverkan från drivmedel och maxålder på arbetsmaskiner).

Tillsyn, anmälningar och tillstånd

- Hur tillsynsfrågorna löstes.
- Vilka anmälningar och tillstånd som behövdes.
- Administrativa åtgärder, restriktioner etc.

Genomförande av åtgärden (entreprenaden)

- Beskrivning av förberedande arbeten och själva genomförandet (schaktarbeten, mellanlagring, vattenrening, transporter, mottagning vid behandlingsanläggningar, återställning, återfyllning, val av massor, etc).
- Beskriv hur väl åtgärdsförberedande utredningar och undersökningar motsvarade den verkliga situationen.

Arbetsplatsorganisationen

- Beskriv hur arbetsplatsorganisationen såg ut under genomförandet.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Säkerhet och arbetsmiljö under åtgärden

- Beskriv hur man planerade för säkerhet och arbetsmiljö i projektet, och om planering motsvarade den faktiska situationen.
- Eventuell samverkan med Arbetsmiljöverket, etc.

Föroreningssituationen efter åtgärden

- Beskrivning av föroreningssituationen efter utförda åtgärder.
- Ange hur stora volymer massor (i ton) som åtgärdats, transporterats bort och till vilken deponikategori (icke farligt avfall, farligt avfall, inert deponi, behandlingsanläggning, annat).
- Ange hur stora mängder av dimensionerande föroreningar som åtgärdats respektive kvarlämnats (i kg).
- Om föroreningar lämnats kvar, redovisa dessa i situationsplan över området.
- Ange reduktionen av föroreningsmängd i % av dimensionerande föroreningar samt i förekommande fall reduktion av spridning i %.
- Redovisa här även en uppdaterad riskbedömning baserad på situationen efter utförd åtgärd. Det inkluderar även hur spridningsrisken förändrats till områden som ligger utanför det förorenade området, så som yt- och grundvattenförekomster.
- Om behov kvarstår av ytterligare insatser, beskriv dessa samt förslag till kompletterande åtgärder.

Miljökontroll

- Beskrivning av miljökontroll under entreprenadfasen (omgivning och åtgärdsområde). Beskriv hur miljökontrollen skulle genomföras respektive hur den genomfördes och motivera ev. större förändringar.
- Om någon miljöpåverkan uppkom vid genomförandet av åtgärderna, ange hur det kontrollerades (till exempel störningar och utsläpp)
- Resultat och diskussion av miljökontrollen redovisas tillsammans med till exempel, kartor, relationshandlingar, fotografier, dagbok och analysprotokoll.

Efterkontroll

- Beskrivning av referensmätningar före åtgärd. Beskriv hur mätningarna skulle genomföras respektive hur de genomfördes och motivera ev. större förändringar.
- Beskrivning om möjligt av den efterkontroll (de miljöeffektsmätningar) som genomförs eller har genomförts efter åtgärd.
- Beskriv hur efterkontrollen skulle genomföras respektive hur den genomfördes och motivera ev. större förändringar. Om slutkontrollen ännu inte genomfört ange tidsramen för när den beräknas klar.

Informations- och kommunikationsinsatser

- Beskriv informations- och kommunikationsinsatser före, under och efter åtgärdsfasen respektive efterkontrollfasen.
- Inhämtades synpunkter från allmänhet?
- Utfördes undersökningar, enkäter? Om ja, i vilket skede?
- Fanns det en kommunikationsplan/-strategi?

2. BESKRIVNING AV UPPFÖLJNING OCH ANNAT EFTERARBETE

Beskrivning av måluppfyllelse - resultat och diskussion

Resultat och diskussion utifrån mätdata från miljökontrollen samt efterkontrollen efter åtgärd.

Administrativa åtgärder, restriktioner etc.

- Information om det uppkommit eller kvarstår behov av restriktioner etc. efter genomförda åtgärder.
- Om behov av restriktioner kvarstår, beskriv vilka.
- Vem beslutade om dessa?
- Är uppgifter om eventuella kvarvarande förorening införda i fastighetsregistret? Om inte, motivera varför.

3. ERFARENHETSÅTERFÖRING

Beskriv vad som fungerade bra och sämre och som kan vara till nytta i kommande projekt gällande:

- Organisation och planering av åtgärden.
- Genomförande av åtgärden (entreprenaden). Till exempel hur den ursprungliga tidplanen följdes och varför den ev, justerades.
- Upphandlingar.
- Om det genomfördes pilotförsök och liknande i något skede redovisa erfarenheter av metoder och tillämpbarhet.
- Efterkontrollen.
- Uppfylldes åtgärdsmålen?
- Om åtgärdsmålen inte uppfylldes, beskriv vad det berodde på.
- Andra erfarenheter och lärdomar som är relevanta.

4. REDOVISNING AV EKONOMIN

Finansiering

Redovisning av finansiärer och erhållna summor Ekonomi rörande bidrag och stöd redovisas separat, liksom utredningskostnader respektive åtgärdskostnader. Separera även den statliga finansieringen från den finansiering som ansvariga och ev. övriga har bekostat.

Kostnader för åtgärdsprojektet

- Redovisning av kostnader för projektledning/-projektstöd.
- Kostnader för projektering inklusive kompletterande undersökningar.
- Kostnader för entreprenörer, schakt med mera.
- Specificerade kostnader för återställningsåtgärder (växtlighet, byggnader och anläggningar). De ska överensstämma med specificerade kostnader i tabell 4 i ansökan.
- Transportkostnader
- Kostnader för omhändertagande av massor.
- Miljökontroll i samband med entreprenaden.
- Efterkontroll
- Miljötillsyn

Kostnader för huvudmannen

- Redovisning av eventuell egeninsats.
- Vilka andra kostnader förekom för huvudmannen (egen tid och övrigt).

Kostnader för eventuell ansvarig eller annan aktör

Redovisning av kostnader för ansvarig enligt 10 kap. miljöbalken och eventuell annan aktör.

Ekonomisk slutredovisning - sammanställning

Sammanställning av åtgärdsprojektet med ekonomisk slutsummering.

Mallar för nyckeltal avseende miljö- och ekonomiparametrar ska fyllas i av huvudmannen, frånsett uppgifter som avser länsstyrelsens tid och kostnader, och bifogas rapporten till länsstyrelsen. Mallarna finns på Naturvårdsverkets webb (se sökväg i avsnitt 14.7).

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Bilaga 5. Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt

Villkoren i Naturvårdsverkets beslut om statsbidrag eller medel till stöd för åtgärder specificerar enligt vilken utgåva av Naturvårdsverkets kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador som länsstyrelsen ska lämna en slutredovisning av projektet. Slutredovisningen ska inkomma till Naturvårdsverket senast sex månader efter att åtgärden slutbesiktats. Slutredovisningen är densamma för bidrags- och stödfinansierade projekt. Om något eller några av nedanstående punkter utesluts ur slutredovisningen ska det kommenteras och motiveras.

Slutredovisningen från länsstyrelsen ska innehålla:

- ID-nummer för objektet i EBH-stödet. Se till att objektet gjorts tillgängligt för Naturvårdsverket.

- Ange vilken utgåva av kvalitetsmanualen som slutredovisningen utgår från. Denna utgåva ska överensstämma med vad som specificerats i villkoren för det senaste beslutet från Naturvårdsverket.

- Länsstyrelsens bedömning av projektets genomförande med motivering avseende om ställda villkor följts och om uppsatta övergripandeåtgärdsmål har uppnåtts.

- De punkter som huvudmannens slutrapport ska innehålla ska sammanfattas i länsstyrelsens slutredovisning. Här ingår bland annat övergripande åtgärdsmål och vilken åtgärd som vidtagits samt föroreningssituationen efter åtgärd. Vad huvudmannens slutrapport i övrigt ska innehålla framgår av Naturvårdsverkets instruktion för slutrapport av åtgärdsobjekt (bilaga 4). Om något eller några delmoment i huvudmannens slutrapport eller nyckeltal utesluts ur länsstyrelsens slutredovisning eller ska kompletteras senare ska detta kommenteras och motiveras.

- Erfarenheter från projektet inklusive vad som varit bra eller fungerat sämre redovisas under egen rubrik.

- Enligt villkoren i beslutet för åtgärder ska EBH-stödet vara uppdaterat. Åtgärder, uppfyllda åtgärdsmål och eventuella resthalter och lägen ska bevaras för framtiden. Redovisa i slutredovisningen vilka uppgifter och dokument som förts in i EBH-stödet. Uppgifterna ska stämma överens med vad som redovisas i nyckeltalen och slutredovisningen.

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

- Om åtgärder utförts inför bostadsbyggande anges hur många bostäder som vid slutredovisningen planeras.

- En ekonomisk redovisning av **åtgärden** samt bifogade nyckeltal för ekonomi och miljö från huvudmannen. På nyckeltalsredovisningens ekonomiflik ska även länsstyrelsens kostnader fyllas i av länsstyrelsen (sökväg till wordmall för nyckeltal med avseende på ekonomi och miljö för åtgärdsobjekt finns i avsnitt 14.8). Om några delmoment i slutrapporten eller nyckeltalen uteslutits eller ska kompletteras senare, ska det kort motiveras varför och en aktuell tidsplan ska redovisas. Den ekonomiska slutredovisningen ska stämma överens med länsstyrelsens senast inlämnade årsredovisning av projektkostnader.

- En ekonomisk sammanställning av de utförda **utredningar** som är kopplade till objektet. I förekommande fall, redovisa den bidragsfinansierade delen respektive den del som finansierats på annat sätt som separata poster.

- En ekonomisk redovisning av länsstyrelsens kostnader, inklusive samtliga kostnader och nedlagd tid för till exempel hantering av statlig finansiering, projektstöd, uppföljning och eventuella tillsynsinsatser.

- Huvudmannens slutrapport samt nyckeltal för ekonomi och miljö ska bifogas slutredovisningen.

Naturvårdsverket granskar länsstyrelsens slutredovisning, och vid behov även huvudmannens slutrapport och godkänner alternativt begär kompletteringar inom tre månader efter inlämnad slutredovisning, om inte annat överenskommits med länsstyrelsen. Godkännande meddelas skriftligt.

I slutredovisningen ska efterkontrollen redovisas så långt den kommit och det ska tydligt framgå om det kommer att ske ytterligare efterkontroll. Om efterkontrollen inte slutrapporteras med övriga delar ska en komplettering till tidigare inlämnad slutredovisning lämnas.

Bilaga 6. Kommuntypsindelning

I nedanstående tabell 1 sammanfattas uppdelningen av Sveriges kommuner efter kommuntyp. I tabellen anges för vilka kommuner det är möjligt att ansöka om full statlig finansiering för stödberättigade efterbehandlingskostnader till motsvarande MKM-nivå samt vilka tätorter som, baserat på befolkningsstorlek, exkluderas från denna finansiering.

Observera att eftersom kommuntypsindelningen bygger på underlag från SCB och Tillväxtverket som är under ständig förändring, kan den kommuntyp som en kommun tillhör komma att ändras.

Tabell 1. Uppdelningen av Sveriges kommuner efter kommuntyp.

Kommun	Kommuntyp	Omfattning av statlig finansiering	Exkluderade tätorter
Ale	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Alingsås	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Alingsås**
Alvesta	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Aneby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Arboga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Arjeplog	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Arvidsjaur	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Arvika	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Askersund	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Avesta	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bengtsfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Berg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bjurholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Bjuv	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Boden	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bollebygd	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bollnäs	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Borgholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Borlänge	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Borås	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Botkyrka	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Boxholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bromölla	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Bräcke	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Burlöv	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Båstad	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Dals-Ed	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Danderyd	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Degerfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Dorotea	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Eda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Ekerö	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Eksjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Emmaboda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Enköping	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Enköping**
Eskilstuna	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Eslöv	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Essunga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Fagersta	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Falkenberg	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Falkenberg**
Falköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Falun	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Filipstad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Finspång	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Flen	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Forshaga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Färgelanda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gagnef	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gislaved	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Gnesta	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gnosjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gotland	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Grums	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Grästorp	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gullspång	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gällivare	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Gävle	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Gävle**
Göteborg	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Götene	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Habo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hagfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hallsberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hallstahammar	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Halmstad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hammarö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Haninge	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Haparanda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Heby	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hedemora	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Helsingborg	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Helsingborg**
Herrljunga	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hjo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hofors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Huddinge	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Hudiksvall	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hultsfred	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hylte	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Håbo	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hällefors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Härjedalen	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Härnösand	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Härryda	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Hässleholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Höganäs	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Högsby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Hörby	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Höör	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Jokkmokk	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Järfälla	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Jönköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Jönköping**
Kalix	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kalmar	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Karlsborg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Karlshamn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Karlskoga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Karlskrona	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Karlstad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Katrineholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kil	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kinda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kiruna	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Klippan	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Knivsta	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Kramfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kristianstad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kristinehamn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Krokom	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kumla	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kungsbacka	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Kungsbacka**
Kungsör	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kungälv	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Kävlinge	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Köping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Laholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Landskrona	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Landskrona**
Laxå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lekeberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Leksand	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lerum	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Lessebo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lidingö	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Lidköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lilla Edet	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lindesberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Linköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Linköping**
Ljungby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ljusdal	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ljusnarsberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lomma	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Ludvika	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Luleå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lund	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Lycksele	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Lysekil	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Malmö	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Malung-Sälen	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Malå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mariestad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mark	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Markaryd	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mellerud	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mjölby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mora	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Motala	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mullsjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Munkedal	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Munkfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mölndal	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Mönsterås	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Mörbylånga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nacka	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Nora	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Norberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nordanstig	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nordmaling	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Norrköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Norrköping**
Norrtälje	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Norrtälje**

Norsjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nybro	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nykvarn	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nyköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nynäshamn	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Nässjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ockelbo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Olofström	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Orsa	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Orust	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Osby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Oskarshamn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ovanåker	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Oxelösund	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Pajala	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Partille	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Perstorp	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Piteå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Ragunda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Robertsfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ronneby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Rättvik	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sala	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Salem	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Sandviken	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sigtuna	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Simrishamn	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sjöbo	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Skara	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Skellefteå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Skinnskatteberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Skurup	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Skövde	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Smedjebacken	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sollefteå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sollentuna	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**

Solna	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Sorsele	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sotenäs	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Staffanstorp	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Stenungsund	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Stockholm	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Storfors	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Storuman	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Strängnäs	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Strömstad	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Strömsund	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sundbyberg	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Sundsvall	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sunne	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Surahammar	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Svalöv	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Svedala	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Svenljunga	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Säffle	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Säter	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Sävsjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Söderhamn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Söderköping	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Södertälje	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Sölvesborg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tanum	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tibro	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tidaholm	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tierp	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Timrå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tingsryd	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tjörn	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tomelilla	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Torsby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Torsås	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tranemo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Tranås	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Trelleborg	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Trelleborg**
Trollhättan	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Trosa	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Tyresö	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Täby	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Töreboda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Uddevalla	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ulricehamn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Umeå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Umeå**
Upplands Väsby	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Upplands-Bro	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Uppsala	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Uppsala**
Uppvidinge	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vadstena	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vaggeryd	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Valdemarsvik	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vallentuna	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Vallentuna**

Vansbro	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vara	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Varberg	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Varberg**
Vaxholm	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vellinge	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Vetlanda	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vilhelmina	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vimmerby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vindeln	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vingåker	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vårgårda	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vänersborg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Vännäs	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Värmdö	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Gustavsberg**
Värnamo	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Västervik	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Västerås	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Västerås**
Växjö	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel - KS2024/1453-1 ABC-fabrikerna inom Sadelmakaren 1, Miljöteknisk undersökning- Huvudmannaskap och ansökan om statliga medel : kvalitetsmanual-NVV hantering statl finansiering

Ydre	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ystad	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Åmål	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ånge	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Åre	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Årjäng	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Åsele	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Åstorp	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Åtvidaberg	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Älmhult	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Älvdalen	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Älvkarleby	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Älvsbyn	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ängelholm	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Ängelholm**
Öckerö	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Ödeshög	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Örebro	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**Örebro**
Örkelljunga	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

Örnsköldsvik	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Östersund	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Österåker	**Storstadskommuner**	**Ej möjligt att söka statlig finansiering**	**N/A**
Östhammar	**Storstadsnära kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Östra Göinge	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Överkalix	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**
Övertorneå	**Övriga kommuner**	**Möjligt att ansöka om statlig finansiering**	**N/A**

UTGÅVA 16 | MARS 2023

Avhjälpande av föroreningsskador

Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador.

Det finns ett stort antal föroreningsskadade områden i Sverige som är ett resultat av vår gamla industrihistoria. Många av områdena behöver undersökas och avhjälpas för att inte utgöra risk för människors hälsa och miljön. I de fall ingen kan ställas till svars för föroreningsskadan, kan staten genom Naturvårdsverket bevilja statlig finansiering till undersökningar och avhjälpandeåtgärder. Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador, syftar till att ge vägledning i det statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet. Kvalitetsmanualen ska även utgöra basen för ett kvalitetssäkert och hållbart statligt avhjälpande- och efterbehandlingsarbete. Det bidrar till att nå det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och även andra miljökvalitetsmål samt flera av målen i Agenda 2030. Det statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet medför att de nationellt prioriterade förorenade områdena undersöks och vid behov åtgärda.

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm. E-post: registrator@naturvardsverket.se, www.naturvardsverket.se Besöksadress Stockholm: Virkesvägen 2. Besöksadress Östersund: Forskarens väg 5, hus Ub. **Beställningar** tel: +46 8-505 933 40, e-post: natur@cm.se, www.naturvardsverket.se/publikationer

NATUR VÅRDS VERKET

Länsstyrelserna

Huvudman – efterbehandling av förorenade områden

Rapporten är framtagen av länsstyrelserna inom den nationella tillsynsvägledningsgruppen

Länsstyrelserna

REKOMMENDERAD TILLSYNSVÄGLEDNING FÖRORENADE OMRÅDEN

Titel: Huvudman – efterbehandling av förorenade områden
Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro län
Datum: 2017-10-04
Bilder: Länsstyrelsen i Örebro län

Huvudman för förorenade områden

I Sverige finns det ca 80 000 misstänkt förorenade områden. Enligt miljökvalitetsmålet Giftfri miljö ska de områden som innebär störst risk för människors hälsa och miljön vara utredda och åtgärdade till år 2050. I praktiken rör det sig om flera tusen områden som ska ha åtgärdats till dess.

Miljöbalkens regler om förorenade områden bygger på principen att förorenaren betalar. I vissa fall finns det ingen ansvarig kvar som tillsynsmyndigheten kan rikta krav mot, t.ex. då verksamhetsutövaren har gått i konkurs. I de fall det inte finns någon att rikta kraven mot kan bidrag sökas hos Naturvårdsverket för att undersöka eller åtgärda en förorening. Det finns också fall där det finns ett delat ansvar. I dessa fall är verksamhetsutövarens del av ansvaret begränsat och för resterande del, där ansvarig saknas, kan bidrag sökas hos Naturvårdsverket.

För att kunna söka och få bidrag för undersökningar eller saneringsåtgärder från Naturvårdsverket måste det finnas någon som tar på sig att genomföra dessa – *en huvudman*. Det är bara en kommun, eller annan myndighet som kan vara huvudman. Det vanligaste är att en kommun går in och är huvudman för ett förorenade områden där ansvarig saknas. Ett kommunalt huvudmannaskap innebär ofta att projektet får en bättre förankring hos medborgare och politiker i kommunen vilket också leder till ett ökat engagemang i projektet. I denna broschyr ges en kortfattad beskrivning vad det i stora drag innebär att vara huvudman för ett förorenat område.

Vad är en huvudman?

Huvudmannen är den juridiska person som ansvarar för genomförandet av ett efterbehandlingsprojekt (t.ex. undersökningar, utredningar och saneringsåtgärder) för ett förorenat område.

Vad innebär det att vara huvudman?

Att vara huvudman innebär att ha det övergripande ansvaret för projektets genomförande, vilket omfattar finansiellt ansvar och beställaransvar. Huvudmannen är projektets verksamhetsutövare och byggherre, med det yttersta ansvaret enligt miljöbalken, arbetsmiljölagen, plan- och bygglagen samt annan relevant lagstiftning.

Exempel på uppgifter som ingår i ett huvudmannaskap:

- Söka bidrag hos länsstyrelsen
- Acceptera villkor enligt bidragsbeslut från länsstyrelsen
- Ansvara för projektets ekonomi (innefattar budgetering, planering, uppföljning och redovisning)
- Upphandla eventuella konsulter som hjälper till med projektet (projektledare)
- Upphandla utredningskonsulter/entreprenörer (kan även vara projektledaren som gör det)
- Slutredovisa projektet till länsstyrelsen.

Vilka kan vara huvudman?

För ett bidragsfinansierat projekt kan enbart en kommun, länsstyrelse eller annan myndighet vara huvudman, vilket framgår av 10 a § i bidragsförordningen (SFS 2004:100). Länsstyrelsen kan dock endast vara huvudman vid utredningar och inte vid saneringsåtgärder. I normalfallet är kommunen huvudman för ett bidragsfinansierat projekt, men om den aktuella kommunen saknar de rätta förutsättningarna kan Sveriges geologiska undersökning (SGU) tillfrågas om de har möjlighet att agera huvudman. Den formella förfrågan till SGU ska komma från kommunen.

Varför ska man vara huvudman?

För att Naturvårdsverket ska kunna bevilja bidrag för ett förorenat område måste det finnas någon som tar på sig uppgiften att vara huvudman. Det finns flera anledningar till att ”ställa upp” som huvudman för ett förorenat område:

- Befria de värst drabbade mark- och vattenmiljöerna från skadliga ämnen och nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö
- Bidra med kommunal tid och få 100 % av kostnaden från staten
- Stärka den egna kompetensen
- Medverka till teknikutveckling
- Möjlighet till goodwill och mervärden
- Återanvända gammal industrimark
- Mervärden – arbetstillfällen, lösa problem som hindrar samhällsutvecklingen osv.

Vilka andra roller finns i ett bidragsfinansierat projekt?

Bidraget söks av huvudmannen hos länsstyrelsen. Därefter skickar länsstyrelsen ansökan vidare till Naturvårdsverket som beslutar om bidrag. Beviljat bidrag betalas ut till länsstyrelsen som beslutar om att vidareförmedla bidraget till huvudmannen.

Bidragsbeslutare (Naturvårdsverket)

Naturvårdsverket är den myndighet som prioriterar ansökningarna nationellt samt beslutar om fördelning av statliga bidragsmedel för undersökningar, utredningar och saneringsåtgärder vid förorenade områden.

Bidragsförmedlare (länsstyrelsen)

Länsstyrelsens roll som bidragsförmedlare är att granska bidragsansökan som kommer in från huvudman, prioritera ansökningarna regionalt och skicka dem vidare till Naturvårdsverket. Om bidrag beviljas skriver länsstyrelsen beslut till kommunen med villkor för hur bidraget får användas. Oftast är länsstyrelsen med under projektets gång, för att se till att utredningen eller saneringsåtgärden utförs i enlighet med meddelade beslut, samt Naturvårdsverkets vägledningsmaterial (t.ex. *Kvalitetsmanual för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden*[1]).

Tillsynsmyndighet

Tillsynsmyndighet är de myndigheter som har tillsyn över förorenade områden enligt miljötillsynsförordningen (2011:13). Det kan vara kommunen (d.v.s. kommunens miljökontor/förvaltning), länsstyrelsen eller i vissa fall generalläkaren (försvarets objekt).

Tillsynsmyndighetens roll är att se till att miljöbalken följs och att skydda människors hälsa och miljön vid genomförandet av utredning eller åtgärd. Tillsynsmyndigheten ställer krav på huvudmannen utifrån miljöbalken.

Konsulter

Konsulter kan anlitas av huvudmannen, dels för att vara projektstöd i projektet (projektledare) dels för att genomföra miljötekniska markundersökningar.

Entreprenör

Entreprenörer kan anlitas av huvudmannen för att utföra saneringsåtgärder.

---

[1] http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/forore nade-omraden/kvalitetsmanualen-2017-utgava-11.pdf

Länsstyrelsen Västra Götaland

Beslut

Datum
2024-02-27

Diarienummer
5748-2020

HSB Göteborgs ekonomiska förening
Ombud: Paulina Rautio, Paneo AB
e-post: paulina@paneo.se

Beslut att avsluta tillsynsärendet angående undersökning av föroreningssituationen på fastigheten Sadelmakaren 1, Kungälvs kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att avsluta pågående tillsynsärende.

Beskrivning av ärendet

Området

På Sadelmakaren 1 finns idag flerbostadshus men tidigare bedrev ABC-fabrikerna industriverksamhet inom området och hanterade ämnen med hög farlighet som trikloretylen, cyanider och sexvärt krom. Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet har prioriterat arbetet med att få till stånd undersökningar av föroreningssituationen på platsen.

Ansvarsutredning

Ärendet inleddes genom att Länsstyrelsen tog fram en preliminär ansvarsutredning inför undersökningar av föroreningssituationen vid f.d. ABC-fabrikerna, gällande fastigheten Sadelmakaren 1. Länsstyrelsen kommunicerade ansvarsutredningen den 7 februari 2020 med ett identifierat bolag med möjligt verksamhetsutövaransvar. Därefter inkom kompletterande information vilket gjorde att Länsstyrelsen reviderade ansvarsutredningen och istället den 2 september 2020 vände sig till HSB Göteborgs ekonomiska förening, i rollen som verksamhetsutövare vid exploateringen av bostäder på 1980-talet då industribyggnaderna revs.

Länsstyrelsen arbetade därefter vidare med utredningen och har senast uppdaterat ansvarsutredningen den 25 april 2022[1]. Av utredningen har framkommit att det finns flera bolag som har bedrivit verksamhet med tillverkning av sportartiklar vid ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 och som kan misstänkas ha orsakat föroreningar i omgivningen. Dessa bolag finns inte längre kvar och det föreligger inte heller något verksamhetsutövaransvar genom inkråmsförvärv. Länsstyrelsen har även utrett efterföljande verksamheters eventuella bidrag till föroreningar. Ingen av dessa misstänks ha hanterat klorerade lösningsmedel och deras bidrag till eventuella föroreningar bedöms vara mycket begränsad.

Verksamhetsutövaransvaret omfattar även den som exploaterar och gör arbeten i förorenade områden. HSB Södra Bohuslän ekonomiska förening (753300-0332) hade ansvaret för rivning och utbyggnad av ABC-området under 1980-talet och kan därmed också betraktas som verksamhetsutövare enligt miljöbalken. Föreningen upplöstes 2003 genom fusion till HSB Göteborgs ekonomiska förening (757200-8766) vilket innebär att ansvar för eventuella föroreningar har överförts till denna ekonomiska förening. Länsstyrelsen bedömde därför att det är skäligt att HSB Göteborgs ekonomiska förening skulle ansvara för en undersökning av föroreningssituationen på Sadelmakaren

HSB Göteborgs Ekonomiska förening har tagit del av Länsstyrelsens ansvarsutredning, daterad 2022-04-25 och framfört att de inte delar Länsstyrelsens bedömning om att de är verksamhetsutövare eftersom man bedömer att det inte är visat att en spridning av föroreningarna skett i samband med rivning och byggnation.

Kontrollmätningar av inomhusluft

Fastighetsägaren har låtit utföra provtagning av klorerade alifater i dricksvatten och inomhusluft. Den första provtagningsomgången utfördes i januari 2022 och omfattade provtagning av både inomhusluft och vatten. I de tre analyserade dricksvattenproverna uppmättes ingen påverkan av klorerade alifater. Den andra provtagningsomgången utfördes i augusti 2022 och omfattade endast provtagning av inomhusluft (WSP, 2022). Klorerade alifater påvisades i inomhusluft i några av de befintliga flerbostadshusen samt i garaget på Sadelmakaren 1 vid mätningar utförda januari och

[1] Länsstyrelsen Västra Götalands län 2022-04-25. Preliminär ansvarsutredning inför undersökningar av föroreningssituationen vid f.d. ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 i Kungälvs kommun. Dnr 575-5748-2020.

augusti 2022. Samtliga halter låg dock under använda jämförvärden för hälsorisker. De påvisade halterna fanns främst i anknytning till den tidigare galvaniska avdelningen, det vill säga i huvudsak i nuvarande garaget samt i flerbostadshus i den södra delen av fastigheten.

Miljöteknisk markundersökning

HSB Göteborgs ekonomiska förening (757200-8766) har 2023 låtit utföra en miljöteknisk markundersökning[2] på Sadelmakaren 1.

Resultaten presenterades vid ett möte hos HSB i Göteborg den 18 september 2023. Länsstyrelsen skickade den 17 oktober 2023 ett antal frågor och synpunkter med anledning av rapporten vilka besvarades den 17 november 2023.

Av rapporten framgår bl.a. följande:

Undersökningen omfattade provtagning av jord, grundvatten, dagvatten, trädved och porgas. Föroreningssituationen i marken är heterogen med olika ämnen på varierande djup. Vid undersökningen påträffades främst PAH och metaller i halter över KM (känslig markanvändning) i jorden. Lokalt är halten PAH även över MKM (mindre känslig markanvändning) vilket sannolikt är kopplat till ett lager med äldre tjärasfalt en bit under befintlig markyta. Vid fältundersökningen noterades vad som antas vara den tidigare markytan en bit under befintlig markyta i den norra delen av fastigheten, och där påträffades förutom PAH även cyanid över KM. Påträffade föroreningar i jord bedöms inte vara en hälsorisk för de människor som bor eller vistas på Sadelmakaren 1. Försiktighet bör dock iakttas vid eventuella schaktarbeten i fastighetens södra del där indikation på tjärasfalt noterats i en punkt.

Det finns sannolikt en föroreningskälla av klorerade alifater under garaget på Sadelmakaren 1 som härrör från hantering av lösningsmedel på den galvaniska avdelning som fanns på platsen när ABC-fabrikernas verksamhet var i drift. Källan har inte kunnat kvantifieras inom ramen för föreliggande undersökning men har indikerats genom uppmätta halter i porgasen under asfalten i garaget samt i dagvattnet i den dräneringsledning som finns under garaget. För att verifiera källan krävs provborrning ned i berget.

---

[2] Liljemark Consulting AB, Sadelmakaren 1, Kungälv. Miljöteknisk markundersökning inklusive riskbedömning, 2023-09-04

Tidigare provtagningar av klorerade alifater i inomhusluft har inte visat på några halter som överskrider lågrisknivåer för inomhusluft i bostäder vid livslångt boende. Det har inte heller uppmätts några halter över laboratoriets rapporteringsgräns i dricksvattenprov från fastigheten. Det bedöms i nuläget inte finnas någon risk för människors hälsa för de som bor eller vistas på fastigheten. Det finns dock en potentiell risk för att halterna i inomhusluften kan öka, Detta bör tas hänsyn till vid eventuella ombyggnationer eller andra anläggningsarbeten som till exempel om- och nydragning av markförlagda ledningar. Asfaltsytan bör även kontrolleras för sprickbildning. Det rekommenderas uppföljande inomhusluft-mätningar med några års mellanrum.

Motivering till beslutet

Länsstyrelsen har utrett om det finns någon ansvarig att vända sig till för att utföra undersökningar av föroreningssituationen på Sadelmakaren 1. Efter kommunikation med HSB Göteborgs ekonomiska förening har HSB utan att påta sig något ansvar låtit utföra en miljöteknisk undersökning av området och eftersökt information om åtgärder som skett i samband med exploateringen.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län bedömer att HSB Göteborgs ekonomiska förening (757200-8766) har gjort vad som skäligen kan krävas när det gäller utredning av föroreningssituationen på Sadelmakaren 1. Utifrån nuvarande kunskap och utförda utredningar finns det inget som tyder på att HSB som exploatör på 1980-talet har bidragit till eller orsakat spridning av föroreningar på platsen.

Länsstyrelsen anser dock att det finns behov av fortsatta utredningar för att undersöka föroreningshalter i berggrundvatten. Detta för att få mer kunskap om föroreningssituationen avseende klorerade föroreningar och då det finns misstanke att det finns ett källområde på fastigheten. Länsstyrelsen bedömer att det saknas ansvar för utredningar i berggrundvattnet och att det kan vara möjligt att söka statliga bidrag för detta. Det förutsätter i så fall att Kungälvs kommun är beredd att vara huvudman.

I övrigt anser Länsstyrelsen att det är angeläget att fortsätta med uppföljande kontroller av klorerade lösningsmedel i inomhusluft för att säkerställa att ånginträngning i byggnaderna inte orsakar risker för boende på fastigheten. Denna kontroll behöver fortgå även på lång sikt så länge föroreningskällan är kvar. När det gäller

tillsynsansvar för inomhusmiljön är det kommunen som är tillsynsmyndighet.

Vidare framgår att det finns flera aspekter att ta hänsyn till på fastigheten framöver vid ev. ombyggnationer, ledningsdragningar eller andra schaktarbeten. Det är viktigt att fastighetsägaren är medveten om detta och tar hänsyn till föroreningsriskerna vid planering av eventuella markarbeten.

Länsstyrelsen vill även informera om upplysningsskyldigheten enligt 10 kap. miljöbalken, där det anges att den som äger eller brukar en fastighet oavsett om området tidigare ansetts förorenat genast ska underrätta tillsynsmyndigheten om det upptäcks en förorening på fastigheten.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor på telefon 010-224 40 00 eller via e-post vastragotaland@lansstyrelsen.se. Ange ärendets diarienummer 5748-2020 i ämnesraden för e-post.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsmiljöingenjör Anneli Kylén med Anna-Karin Davidsson som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

HSB:s Bostadsrättförening Sadelmakaren
Kungälvs kommun, miljöenheten

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Anna-Karin Davidsson
Miljöskyddsavdelningen
010-2245443

Ansvarsutredning inför undersökningar av förorenings-situationen vid f.d. ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 i Kungälvs kommun.

1 Sammanfattning av ansvarsutredningen

I samband med att ett område misstänks eller konstateras vara förorenat bör en ansvarsutredning göras för att klarlägga vilken eller vilka aktörer, i första hand verksamhetsutövare, som kan hållas ansvariga för att utreda föroreningssituationen.

Det finns flera bolag som har bedrivit verksamhet med tillverkning av sportartiklar vid ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 och som kan misstänkas ha orsakat föroreningar i omgivningen. Dessa bolag finns inte längre kvar och det föreligger inte heller något verksamhetsutövaransvar genom inkråmsövertag.

Länsstyrelsen har även utrett efterföljande verksamheters eventuella bidrag till föroreningar. Ingen av dessa misstänks ha hanterat klorerade lösningsmedel och deras bidrag till eventuella föroreningar bedöms vara mycket begränsad.

Verksamhetsutövaransvaret omfattar även den som exploaterar och gör arbeten i förorenade områden. HSB Södra Bohuslän ekonomiska förening (753300-0332) hade ansvaret för rivning och utbyggnad av ABC-området under 1980-talet och kan därmed också betraktas som verksamhetsutövare enligt miljöbalken. Föreningen upplöstes 2003 genom fusion till HSB Göteborgs ekonomiska förening (757200-8766) vilket innebär att ansvar för eventuella föroreningar har överförts till denna ekonomiska förening. Länsstyrelsen bedömer att det är skäligt att HSB Göteborgs ekonomiska förening ska ansvara för en undersökning av föroreningssituationen på Sadelmakaren 1.

2 Inledning

2.1 Syfte

Syftet med denna ansvarsutredning är att enligt 2 kap. och 10 kap. miljöbalken klargöra om det finns något undersökningsansvar för det förorenade område som kan ha orsakats av verksamheten vid tidigare ABC-fabrikerna i centrala Kungälv, på fastigheten Sadelmakaren 1.

På området har en omfattande industriverksamhet bedrivits i över 70 år, under en tid då miljömedvetenheten var begränsad. På platsen har det hanterats ämnen med både hög och mycket hög farlighet, bland annat trikloretylen (tri), cyanider och sexvärt krom.

Fastigheten där verksamheten bedrevs är centralt belägen och är bebyggd med bostäder som uppfördes efter att industribyggnaderna revs i början av 1980-talet. Stora delar av de föroreningar som har funnits på fabriksområdet har troligtvis schaktats bort vid anläggandet av bostäderna, men det finns ingen känd dokumentation av vad som lämnats kvar eller vilka kontroller som gjorts innan området iordningställdes för bostäder. Det är högst sannolikt att åtminstone rester av tri från verksamheten fortfarande finns kvar i omgivningen. Tri har ett komplicerat spridningsmönster och kan sprida sig långt via sprickor och längs ledningar i marken. Det finns också att risk för ånginträngning i byggnader vilket kan orsaka hälsorisker.

Området är mycket högt prioriterat att utreda eftersom kvarvarande föroreningar kan utgöra risker ur hälso- och miljösynpunkt. Vid kontrollmätningar av inomhusluft har tri och nedbrytningsprodukter påvisats i anslutning till den tidigare galvaniska avdelningen. I närheten, nedströms området har förhöjda halter av framförallt tri konstaterats i de djupare grundvattenlagren. Den närmaste kända källan som använt tri i sin verksamhet är ABC-fabrikerna.

Ansvarsutredningen ska i första hand användas som underlag för frivilliga åtaganden eller förelägganden om undersökningar av föroreningar. Ansvarsutredningen ska ses som ett levande dokument som kan komma att revideras under tiden som ärendet fortlöper.

2.2 Lagstöd och Länsstyrelsens tolkning av praxis

Från och med den 1 augusti 2007 har 10 kap miljöbalken fått en ny lydelse. Den gamla lydelsen ska dock fortsätta att tillämpas i ärenden som rör äldre föroreningar. Detta framgår av p. 2 i övergångsbestämmelserna till ändringen i miljöbalken (SFS 2007:660). I denna ansvarsutredning tillämpas 10 kap miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007, eftersom ärendet gäller föroreningar som härrör från tiden före den 1 augusti 2007.

Ansvarig för efterbehandling av förorenade områden, byggnader eller anläggningar är den fysiska eller juridiska person som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen (10 kap 2 § MB). Bestämmelsen skall tillämpas på miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 1 juli 1969, om verkningarna av verksamheten alltjämt pågår vid tiden för miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999. Detta följer av 8 § lag (1998:811) om införande av miljöbalken. Den verksamhet som varit orsak till föroreningarna, främst ytbehandlingen, har pågått till 1982, och verkningarna pågår fortfarande.

Miljöbalkens huvudprincip är att det är förorenaren som ska betala och principen framkommer t.ex. i 2 kap. 8 § miljöbalken (MB). Ansvarig för efterbehandling är i första hand den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen - verksamhetsutövaren (10 kap 2 § MB).

Den ansvarige ska i skälig omfattning utföra eller bekosta de undersökningar och åtgärder som behövs (10 kap 4 och 8 §§ MB).

Enligt 26 kap. 22§ MB är den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa en olägenhet från sådan verksamhet skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen. Detsamma gäller den som upplåter en byggnad för bostäder eller för allmänna ändamål, om det finns skäl att anta att byggnadens skick medför olägenheter för människors hälsa. För tillämpning av bestämmelsen krävs inte att verksamheten konstaterats vara miljöskadlig utan det är tillräckligt att miljöskada kan befaras. Bestämmelsen förutsätter inte heller att verksamheten är pågående utan kan riktas även mot den som avslutat en verksamhet.

Exploatörsansvar

Den som utför arbeten i förorenade områden kan bli ansvarig och betraktas som verksamhetsutövare (10 kap 2 § MB) om det finns risk för spridning eller exponering av föroreningarna. Detta gäller t. ex. vid grävning, schaktning eller rivning av byggnader i områden där det tidigare har bedrivits verksamhet som kan ha efterlämnat föroreningar. Det finns då generellt alltid en risk för ökad spridning av föroreningarna eller att man påverkar hur människor kan exponeras. Man kan därmed bli ansvarig för att utreda och ta hand om föroreningarna trots att man inte har orsakat den ursprungliga föroreningen. I praxis har den som har faktiska och rättsliga möjligheter att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter ansetts som verksamhetsutövare. Den rättsliga rådigheten över en bygg- eller anläggnings-entreprenad utövas av beställaren och entreprenören. (se t.ex. Mark och miljööverdomstolens domar den 28 november 2019 i mål nr M 9225-18 och M 9302-18).

Verksamhetsutövaransvar vid fusion

Verksamhetsutövaransvaret övergår till den övertagande juridiska personen vid fusion. En fusion innebär att den överlåtande juridiska personens rättigheter och skyldigheter övertas av den övertagande juridiska personen (se Mark- och miljööverdomstolen dom den 28 november 2019 i mål nr M 9225-18). I praxis har undersökningsplikten bedömts vara långtgående vad avser undersökning av befarade föroreningar. Även när föroreningarna skett under en begränsad tid och för länge sedan har undersökningsansvar bedömts skäligt (se t.ex. MÖD 2005:30 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 29 juni 2006 i mål nr M 816-05).

Verksamhetsutövaransvar vid inkråmsförvärv

Inkråmsförvärv innebär att någon köper/övertar ett bolags verksamhet och/eller tillgångar, men inte själva bolaget. Med inkråmsförvärv avses därmed inte köp av aktier eller fusion. Ett inkråmsförvärv kan omfatta hela inkråmet eller bara enstaka delar. I samband med detta kan förvärvaren ådra sig ett ansvar för avhjälpande även när det gäller de föroreningar som den tidigare verksamhetsutövaren har orsakat. Den avgörande frågan för bedömningen av ansvarsfrågan är om köparen har fortsatt bedriva samma verksamhet. Synsättet som ligger till grund för bedömning kring ansvar i samband med inkråmsförvärv utvecklades under miljöskyddslagen (1969:387) och har sin grund i den praxis som sedermera har

vuxit fram sedan miljöbalken trädde i kraft. Den innebär att den som tar över en verksamhet i princip övertar såväl rättigheter som skyldigheter för denna. Det finns en rad avgöranden där detta konstaterats och där det även framgår att krav på efterbehandlingsåtgärder kan riktas mot vem som helst som bedrivit eller bedriver verksamheten (MÖD 2003:127, MÖD 2006:36, M 3001-12). En bedömning behöver göras avseende vad som har tagits över och under vilka omständigheter. Om den samlade bilden visar att förvärvaren fortsätter med en verksamhet av samma art, tekniskt och miljömässigt, så kan förvärvaren anses vara ansvarig för föroreningarna.

2.3 Tillsynsmyndighet

Länsstyrelsen i Västra Götaland är tillsynsmyndighet.

2.4 Material som ligger till grund för granskningen

Länsstyrelsen har använt följande källor för att få kännedom om området:

- Utdrag från EBH-stödet, Länsstyrelsens databas över förorenade områden.
- Länsstyrelsens arkiv
- Information från Kungälvs kommuns arkiv
- Fastighetsdataregistret
- Bolagsverket
- Riksarkivet
- WSP 2022-03-04. PM Redovisning av provtagning och resultat – kontrollprogram klorerade alifater. Sadelmakaren 1, Kungälvs kommun.
- Orbicon 2018-05-14. Miljöteknisk markundersökning av centrumparken i Kungälv. Del av fastigheten Tveten 1:1.
- Orbicon 2018-04-27. Miljöteknisk markundersökning av Nytorget busstation i Kungälv. Del av fastigheten Tveten 1:1.
- Orbicon 2016-05-18. Kompletterande miljöteknisk markundersökning med avseende på klorerade kolväten. Kungälv Gärdet 1:3 & Klocktornet 35.
- Geosigma AB 2016-01-28. Miljöteknisk undersökning av f.d. Kungälvs kemtvätt AB, Kungälv.
- Boken: "...att jobba te Claessons” En bok om ABC-fabrikerna Kungälv. Thure Nordström, Kungälv 1990.

3 Bakgrund

3.1 Området och verksamheten

ABC fabrikerna (AB Bröderna Claesson) startade i början på 1900-talet och tillverkade sportutrustning och fritidsprodukter. En stor fabrik låg mitt i centrala Kungälvs samhälle. På 1940-talet var antalet anställda ca 1000 st för att därefter minska och kring 1970-talet hade antalet anställda halverats. Verksamheten på fastigheten Sadelmakaren 1 pågick fram till mitten av 1970-talet.

Verksamheten bestod av att tillverka sportartiklar så som skridskor, fotbollsskor, skidbindningar, skidstavar, ishockeyartiklar, flytvästar, ryggsäckar och reseffektartiklar. För att ytbehandla och tillverka artiklarna så användes bland annat i den galvaniska avdelningen cyanid, krom, koppar, nickel och zink. Verksamheten

hade också minst två triavfettningsapparater där artiklarna avfettades med trikloretylen. Det har även funnits mekanisk verkstad och snickeri på området.

Verksamheten har enligt gamla handlingar haft ett utsläpp av processavloppsvatten (ca 60 000 m^3 per år) som enligt uppgift släppts i bäcken nedströms området som senare rinner ut i Nordre älv. Nordre älv är ett mycket skyddsvärt vatten av riksintresse och delar är även Natura 2000-område.

ABC-fabriken revs 1982 och HSB södra Bohuslän ek. förening hade ansvaret för rivningen och exploatering av området. Idag finns bostäder inom hela det forna fabriksområdet. Området är detaljplanelagt för bostäder. Fastigheten ligger topografiskt högt med sluttning mot sydväst mot centrala Kungälv (Figur 1). Området består av urberg där omgivande jordarter är täta med lera och siltmaterial.

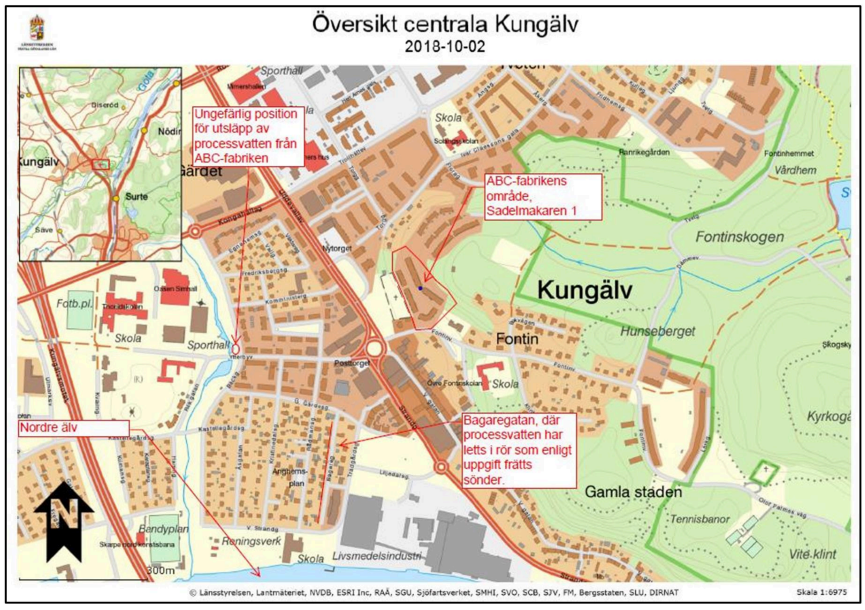

Figur 1 Översiktsbild över centrala Kungälv med utsläppspunkter för processavloppsvatten från ABC-fabrikerna.

Figur 2: Bild över ABC-fabrikerna på 1960-talet.
från boken: "...att jobba te Claessons". En bok om ABC-fabrikerna." Thure Nordström, Kungälv 1990 (Sid 142).

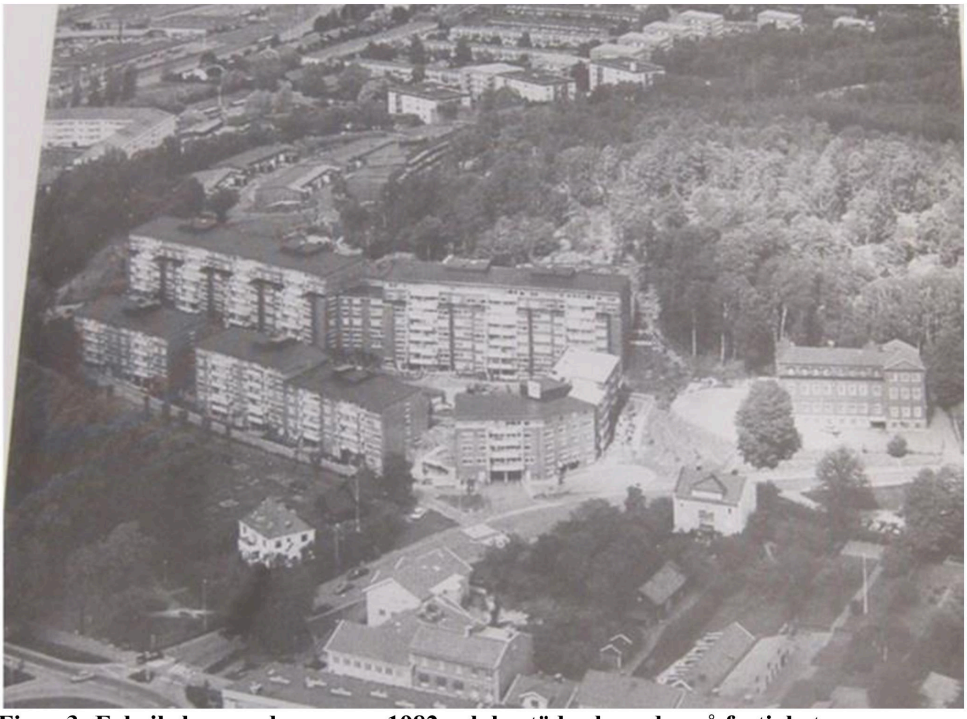

Figur 3: Fabriksbyggnaderna revs 1982 och bostäder byggdes på fastigheten Sadelmakaren 1. ***Del av bild från boken: "...att jobba te Claessons". En bok om ABC-fabrikerna." Thure Nordström, Kungälv 1990 (Sid 145).***

3.2 Föroreningssituationen

Föroreningssituationen vid de f.d. ABC-fabrikernas verksamhetsområde är i dagsläget inte tillräckligt utredd. Tillverkningen av sportartiklar har varit omfattande och bedrivits under mycket lång tid på fastigheten Sadelmakaren 1 med användning av hälso- och miljöfarliga ämnen som cyanid, krom, koppar, nickel och zink. Även trikloretylen (tri) har använts för avfettning och triapparater har funnits på platsen.

Stora delar av de föroreningar som har funnits på fabriksområdet har troligtvis schaktats bort vid anläggandet av bostäderna, men det finns ingen känd dokumentation av vad som lämnats kvar eller vilka kontroller som gjorts innan området iordningställdes för bostäder. Det är högst sannolikt att åtminstone rester av tri från verksamheten fortfarande finns kvar i omgivningen.

Länsstyrelsen har stor erfarenhet av hur föroreningssituationen typiskt sett brukar se ut i mark och grundvatten efter att sådan verksamhet som bedrivits vid ABC-fabrikerna har pågått under lång tid. Föroreningsproblematiken är framförallt kopplad till trikloretylen och dess nedbrytningsprodukter som har komplicerade och svårbedömda spridningsmönster vilket gör att det finns stor risk att föroreningar spridits och finns kvar i djupare jordlager/berggrund. Detta kan orsaka risker genom påverkan på grundvatten och gasavgång till ovanliggande byggnader. Trikloretylen (tri) och dess nedbrytningsprodukter (t.ex. vinylklorid) är skadliga för människor. Vid långvarig exponering via luft eller livsmedel (t.ex. dricksvatten) kan nervsystem, hjärta, lever och njurar påverkas. Trikloretylen är hormonstörande och cancerframkallande.

Kontrollmätningar av inomhusluft och dricksvatten har genomförts i januari 2022, på uppdrag av den lokala bostadsrättsföreningen. I inomhusluft detekterades tri i 9 av 18 prover, varierande mellan 0,00029 och 0,011 mg/m^3. Uppmätta halter i inomhusluft överskred inte aktuella jämförvärden (riktvärde Tri Rfc[1], RISK[2]$_{inh}$ 0,023 mg/m^3). Förekomsten av tri och nedbrytningsprodukter var knuten till den tidigare galvaniska avdelningen, i markplan förutom en punkt. I de tre analyserade dricksvattenproverna uppmättes ingen påverkan av klorerade alifater. Kontrollprogrammet föreslås fortsätta för att verifiera resultaten men justeras lite.

I närheten, nedströms det tidigare fabriksområdet har i samband med detaljplanearbete, förhöjda halter av framförallt tri konstaterats i de djupare grundvattenlagren (se tabell 1). Den närmaste kända källan som använt tri i sin verksamhet är ABC-fabrikerna.

[1] Rfc- referenskoncentrationer i luft. Anger halter i inomhusluft som bedöms vara ofarliga för alla människor att exponeras för under en hel livstid i en bostad (24 h/dygn, 365 dgr/år).
[2] Risknivå för ämnen utan tröskeleffekter (genotoxiska cancerogena ämnen) där även låg exponering innebär risk för uppkomst av cancer.

Tabell 1 Sammanställning av uppmätta halter (ug/l) i djupare grundvattenlager på delar av fastigheten Tveten 1:1

Rapport (jfr 2.4 för fullständiga rapportnamn)			Tveten 1:1 (Nytorget) 2018	Tveten 1:1 (Nytorget) 2018	Tveten1:1 (parken) 2018	Tveten1:1 (parken) 2018
Provpunkt samt provtagningsdjup			GV1d-grön (14,5 m)	GV2d-grön (26 m)	GV1d-röd (8,25 m)	GV2d-röd (7,9 m)
Utvalda ämnen från rapporterna	RIVM* <ingen påverkan	RIVM* >kraftig påverkan				
Trikloreten	24	500	**54**	<0,10	**27**	**62**
Tetrakloreten	0,01	40	**0,44**	<0,10	**0,13**	<0,10
Vinylklorid	0,01	5	**0,44**	**0,43**	**0,15**	**0,22**

*Nederländska riktvärden för grundvatten: ingen påverkan/bakgrundsvärden respektive kraftig påverkan/ingripandevärden. Se vidare refererade rapporter, 2.4.

Figur 4. Ortofoto över läget av f.d ABC-fabrikerna och markeringar på undersökta områden 2018 (delar av Tveten 1:1) i samband med detaljplanearbete.

Länsstyrelsen har genomfört en så kallad MIFO-inventering och objektet är registrerat i Länsstyrelsens databas (EBH-stödet). Enligt MIFO fas 1 har området klassats som riskklass 2, d.v.s. stor risk med följande motivering:

> Området har varit ett fabriksområde från år 1909 till 1983 där det främst har tillverkats sportutrustning och väskor. Verksamheten har mellan 1940-tal till 1960-tal varit mycket stor, med runt 1 000 anställda. Bland annat har det funnits mekanisk verkstad och snickeri på området. En ytbehandlingsanläggning har drivits mellan åren 1928-1983, där trikloretylen (tri) har använts. Processvatten har fram till början av 1970-tal släppts orenat ut till Nordre älv, varför många av föroreningarna kan förväntas återfinnas där. Nordre älv är mycket skyddsvärt vatten av riksintresse. Stora delar av de

föroreningar som har funnits på fabriksområdet har troligtvis schaktats bort vid anläggandet av de bostäder som nu finns på platsen. Tri kan dock finnas kvar i berggrunden.

På platsen har hanterats ämnen med både hög och mycket hög farlighet, bland annat tri, cyanider och sexvärt krom.

Objektet finns på urberg och omgivande jordarter är täta, men tri kan ändå sprida sig i sprickor och längs ledningar i marken. Därifrån kan det sedan avgå i gasform och fortfarande spridas upp i byggnader eller in i vattenledningar. Känsligheten på platsen är mycket stor eftersom där finns bostäder och objektet ligger inom en tätort.

På objektet har en stor verksamhet bedrivits under lång tid. Större delen av driften var under en tidsepok då miljölagstiftningen var ringa.

Den sammanvägda bedömningen är att objektet tilldelas riskklass 2, stor risk. Riskklassen kan komma att ändras, exempelvis om nya uppgifter inkommer, om markanvändningen förändras eller om markundersökningar genomförs på platsen.

3.3 Behov av undersökningar och möjligheten för tillsynsmyndigheten att ställa krav

För att krav på redovisning och undersökningar ska kunna ställas med stöd av 26 kap. 22 § miljöbalken (MB) räcker det, som framkommer ovan, att misstanke föreligger om att ett område är förorenat, till exempel genom en MIFO fas1-utredning eller att det har bedrivits en verksamhet som typiskt sett orsakar föroreningar, ett känt utsläpp m.m. Om 10 kapitlet MB ska tillämpas krävs att förorening är konstaterad. Det är dock inte en förutsättning att det gjorts miljötekniska undersökningar/analyser utan underlag i MIFO fas1 och annan kunskap kring verksamhetens påverkan kan vara tillräckligt för att 10 kap MB kan vara tillämpligt. Se bland annat. MÖD 2010:17 samt Mark- och miljööverdomstolens domar den 28 november 2019 i mål nr M 9225-18 och M 9302-18.

Som framkommit under avsnittet ovan har det bedrivits verksamheter på fastigheten Sadelmakaren 1 som typiskt sett orsakar föroreningar och förekomst av tri och dess nedbrytningsprodukter har påvisats i utförda inomhusluftmätningar på fastigheten Sadelmakaren 1. Vid utförd MIFO fas1-utredning har objektet tilldelats riskklass 2, stor risk. Undersökningar som gjorts i andra områden i landet där liknande verksamhet bedrivits har visat på att mark- och grundvatten har förorenats av ytbehandlingsverksamhet och annan tillhörande verksamhet.

I närheten, nedströms det f.d. fabriksområdet har förhöjda halter av framförallt tri konstaterats i de djupare grundvattenlagren. Den närmaste källan som använt tri i sin verksamhet är ABC-fabrikerna. Enligt Länsstyrelsens bedömning visar utförd inomhusluftmätning att det finns föroreningar kvar på det f.d. fabriksområdet och förekomsten av tri i de djupare grundvattenlagren i närheten av Sadelmakaren 1 kan misstänkas komma från detta område.

Länsstyrelsen bedömer att det finns förutsättningar att ställa krav på redovisning och undersökningar av föroreningssituationen som kan ha orsakats av tidigare verksamhet som bedrivits på fastigheten Sadelmakaren 1 i Kungälvs kommun. Kvarvarande föroreningar kan utgöra risker ur hälso- och miljösynpunkt särskilt mot bakgrund av att området sedan 1980-talet varit bebyggt med bostäder. Det är viktigt att fortsätta följa upp förekomsten genom inomhusluftmätningar men det finns även ett stort behov av att göra utökade undersökningar i området.

Förorenade områden undersöks vanligen i ett stegvis förfarande. De åtgärder som är miljömässigt motiverade är i ett första steg att genomföra översiktliga undersökningar och en förenklad riskbedömning. Stora delar av de föroreningar som har funnits på fabriksområdet har troligtvis schaktats bort vid anläggandet av bostäderna, men det finns ingen känd dokumentation av vad som lämnats kvar eller vilka kontroller som gjorts innan området iordningställdes för bostäder. De föroreningar som främst behöver utredas bedöms vara klorerade lösningsmedel, då det finns stor risk att dessa kan finnas kvar på området.

En miljöteknisk undersökning bör utföras på fastigheten Sadelmakaren 1 för att få underlag att bedöma risker för människors hälsa och miljön med eventuella föroreningar. Undersökningens syfte bör i ett första skede ge svar på följande frågor:

- Förekommer förorening av klorerade lösningsmedel?
- Förekommer andra typer av föroreningar?
- Finns oacceptabla miljö-eller hälsorisker?
- Hur och i vilken omfattning exponeras människor för förorening?
- Sker föroreningsspridning?

Undersökningen omfattar lämpligen grundvatten (jord och berg), dricksvatten, porgas, inomhusluft, dag-/spill-/dräneringsvatten, trädprovtagning, jord. Sonic-borrning bör övervägas för att få djupare ostörda prov. En riskbedömning bör utföras där riskerna bedöms både ur ett kort-och långsiktigt perspektiv.

Ett förslag till provtagningsplan bör tas fram baserat på en historisk inventering med inriktning på var föroreningar kan förekomma och spridas. T.ex. var klorerade lösningsmedel och andra kemikalier använts och hanterats, lagerutrymmen för avfall och kemikalier, platser där spill kan ha förekommit, golvbrunnar och utgående avloppsledningar. I provtagningsplanen bör tydligt framgå vilken bakgrundsinformation, exempelvis kartor/ritningar, flygbilder, intervjuer och arkivhandlingar som valet av provtagningspunkter baserats på. En konceptuell modell bör ingå i planen.

Provtagningsplanen bör upprättas utifrån Naturvårdsverkets rapporter nr 4918 "metodik för förorenade områden", nr 4310 och 4311"Vägledning förmiljötekniska markundersökningar"(del1och2), SGF rapport 2:2011”Klorerade lösningsmedel i mark och grundvatten – Att tänka på inför provtagning och upphandling "samt innehålla de uppgifter som framgår av SGF Fälthandbok 2:2013 kap. 2 samt bil. 3.

4 Verksamhetsutövare

4.1 Historik över verksamhetsutövare

I tabell 2 finns en översikt över de bolag som drivit verksamhet på platsen.

Tabell 2 Översikt över utredda verksamhetsutövare

Företag	Organisations-nummer	Verksamhetstid på platsen	Bolagshändelser	Verksamhetshistorik/kommentar
AB Bröderna Claesson (ABC-fabrikerna)	556019-4705 (reg. 1921)	1909–1972	Upplöst genom fusion till Sve-Da-No Aktiebolag (556065-9301) 1977-02-24. Sve-Da-No upplöstes genom fusion till Mobygärde Aktiebolag (556026-1280) 1977-05-05. Detta bolag har gått i konkurs (avslutad 1994-09-29)	Fabriker för sport-, camping- och läderartiklar. Även sadelmakeri, mekanisk verkstad, snickeri och skofabrik.
Jofa Aktiebolag namnet registrerades 1966-02-22 Bytte till Mobygärde AB 1976-08-16 *Tidigare namn* *Bröderna Sandströms skidfabrik aktiebolag	556026-1280 (reg. 1927)	1972	Se ovan, samma bolag som Mobygärde Aktiebolag. Detta bolag har gått i konkurs (avslutad 1994-09-29)	Jofa Aktiebolag övertog tillverkning och försäljning av sportartiklar från ABC-fabrikerna år 1972. [3] Efter uppgörelsen med Jofa 1972 fanns tre ABC-bolag kvar: ABC Reseffekt AB, ABC Verken, Kungälv AB och ABC Ytbehandling AB. ABC-Verken Kungälv AB fick äganderätten till fastigheterna och Jofa Aktiebolag hyrde de lokaler som de behövde
Jofa Aktiebolag namnet registrerades 1976 *Tidigare namn* *Volvo Fritid Aktiebolag (1974) *Aktiebolag	556127-6873 (reg. 1969)	Det har inte kunnat verifieras att detta ”Jofa-bolag” bedrev någon verksamhet på platsen. Det är sannolikt dotterbolaget, dvs. det ”äldre Jofa-bolaget”, 556026-1280,	1977 överlåtelse av rörelsen i dotterbolaget Mobygärde AB (556026-1280) till moderbolaget Jofa AB (556127-6873). Bolaget är upplöst genom fusion till CCM Hockey AB (556457-7335) 1999-10-05. CCM är verksamt.	Av årsredovisningen från år 1977 för Mobygärde AB, (org nr 556026-1280), tidigare Jofa AB, framgår att den av bolaget med dess tidigare dotterbolag Sve-Da-No AB och AB Bröderna Claesson ABC-Fabrikerna bedrivna rörelsen i Malung, Kungälv och Ytterby med tillhörande fordringar och skulder

[3] källa: sid 46 i boken: "...att jobba te Claessons” En bok om ABC-fabrikerna Kungälv. Thure Nordström, Kungälv 1990).

Volvamus (1969)		som drev verksamheten.		överläts till moderbolaget Jofa AB. Det har inte kunnat verifieras vad som ingått i överlåtelsen. Av årsredovisningen framgår att maskiner och inventarier ingått men det framgår inte om dessa har funnits på Sadelmakaren 1.
ABC Reseffekt AB namnet registrerades 1972 *Tidigare namn*: *Aktiebolaget Bringman etthundratjugo nio (1970)	556142–3806 (reg. 1970)	1972–1975	Konkurs avslutad 1993-06-24	När ABC-fabrikerna år 1972 överlät sin tillverkning av sportartiklar till Jofa behöll man all verksamhet avseende reseffekter. Tidigare hade reseffekter tillverkats dels i Kungälv och dels i fabriken i Ytterby. Mars 1975 avvecklade man i Kungälv och flyttade till Ytterby.
ABC Ytbehandling AB	556191–8987 (reg.1976)	1976–1982	Konkurs avslutad 1985-08-05	Verksamheten flyttades 1982 till Ytterby (Maskingatan 5, Kamaxeln 2)
ABC-Verken, Kungälv, Aktiebolag (fastighetsför-valtning) namnet registrerades 1972 *Tidigare namn*: *A. B.C-Verken Aktiebolag Munkedal (1965)	556098–4238 (reg. 1965)	1972–1982	Likvidation avslutad 2015-01-14	Bolagets främsta uppgift var att förvalta samtliga ABC-fastigheter. Uthyrningsverksamhet bedrevs fram till 1982 då hela Kungälvs-området överlämnades till HSB.
Över 50 olika företag var inhyrda i lokalerna, de största beskrivs närmare nedan.		1972–1982		Små serviceföretag som hyrde enstaka rum /lagerytor men även större företag, exempelvis tryckeri-bolaget Gotab och Landstinget som hyrde verkstadslokaler för Omsorgsförvaltningen.
Aqvarinse AB	556188-5632	1977-1978	Bolaget fusionerades 2012-07-27 upp i 556022-9972, nuvarande Nouryon Pulp and Performancc	Eka och två av dess dotterföretag Aqvarinse och Nordnero hyrde lokaler på Sadelmakaren 1.

			Chemicals AB (tidigare namn bl.a. EKA AB).	Aqvarinse AB:s verksamhet bestod av tillverkning av städ-och rengöringsprodukter enligt tillstånd meddelat av dåvarande Statens Naturvårdsverk. Ingen hantering av klorerade lösningsmedel
Nordnero Aktiebolag *Tidigare namn:* Kemek Industrikemi Aktiebolag (1983)	Enligt Bolagsverket registrerades 1968-10-01 ett bolag med namnet Nordnero Aktiebolag.	1978-1979	Bolaget fusionerades 1995-02-17 upp i 556022-9972, nuvarande Nouryon Pulp and Performance Chemicals AB (tidigare namn bl.a. EKA AB)	Tog över tillståndet från Aqvarinse AB. Använde samma kemikalier som tidigare verksamhet. Bedrev verksamhet på Sadelmakaren 1 från 1978-08-01 till 1979-10-01 varefter verksamheten flyttade till Rollsbo. Nordnero AB marknadsförde vidare produktionsanlägg-ningar, kemikalier och system till den ytbehandlande verkstadsindustrin. Av efterforskningar framgår att den ytbehandlingsteknik som har marknadsförts i huvudsak omfattar elektrokemisk ytbehandling. Vid denna behandling nyttjas elektrolyter, viss behandling utförs i alkaliska saltlösningar innehållande sulfater i vattenlösning samt i sura lösningar av salter. Ingen uppgift om hantering av klorerade lösningsmedel.
BIA-Teknik Elchem AB			Dotterbolag till Nordnero Aktiebolag. Överlåtelse till ASEA AB 1981-12-31	Verksamheten bedrevs i Nordneros lokaler i Kungälv (oklart vilken fastighet). Teknikutveckling, pilotanläggning och labskala.
Göteborgs Offset Tryckeri Aktiebolag	556080-4055	1974-1980	Göteborgs Offset Tryckeri Aktiebolag (556080-4055) avslutades genom en fusion 1987 till bolaget med organisationsnumr et 556121-8891,	Göteborgs Offset Tryckeri AB (Gotab) hyrde produktions-lokaler i Sadelmakaren 1. Efterforskningar om verksamhetens inriktning och omfattning har skett och det finns inget som tyder på att

			Elanders Infologistics AB.	tryckeriverksamheten på platsen har hanterat klorerade lösningsmedel.
Landstinget		1970-talet	Nuvarande Västra Götalands-regionen	Landstinget hyrde verkstadslokaler för omsorgsförvaltningen på 1970-talet i Sadelmakaren 1. Efterforskningar om den aktuella verksamheten har skett men inga ytterligare uppgifter har kunnat fås fram. Det finns inget som tyder på att de har hanterat klorerade lösningsmedel.

4.2 Tillstånd mm

Naturvårdsverket har i beslut 1971-09-20 medgett Aktiebolaget Bröderna Claesson Kungälv (ABC-fabrikerna) undantag från skyldigheten att söka tillstånd hos koncessionsnämnden för miljöskydd i fråga om utsläpp av avloppsvatten från bolagets ytbehandlingsanläggning till Nordre älv. För medgivandet fastställdes ett antal villkor.

Av en inventeringsblankett från Naturvårdsverket daterad 1970-05-06 framgår att ytbehandlingsverksamheten anmälts till Statens Vatteninspektion 1964.

Av arkivhandlingar framgår bl.a. att ABC-fabrikerna haft en kommunikation med yrkesinspektionen (YI) inom distriktet Göteborg. I kommunikationen med YI kan man utläsa att de har fått tillstånd att använda ”cyannatrium m.fl. gifter för bruk vid vår galv. avd”. Det framkommer också att YI har utfärdat provtagningsprotokoll för de två triavfettningsapparaterna år 1962 och 1964.

ABC-fabrikerna har gjort en anmälan år 1948 till YI om att en sömmerska blivit påverkad och fått en hudåkomma på grund av kromsyra.

YI har utfört inspektion på verksamheten och utfärdat inspektionsmeddelande. ABC-fabrikerna har också anmält/meddelat till YI om att verksamheten använder olika kemiska ämnen vid den galvaniska avdelningen.

4.3 Bedömning av verksamhetsutövaransvar

Utifrån ovan beskriven verksamhetshistorik framgår att det finns flera bolag som har bedrivit verksamhet i ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 och som kan misstänkas ha orsakat föroreningar i omgivningen.

ABC-fabrikerna drevs i bolagsform av AB Bröderna Claesson (556019-4705). Detta bolag registrerades den 12 januari 1921. Bolaget upplöstes när det fusionerades upp i Sve-Da-No Aktiebolag (556065-9301) den 24 februari 1977. Sve-Da-No upplöstes i sin tur genom fusion den 5 maj 1977. Bolaget uppgick då till Mobygärde Aktiebolag (556026-1280). Detta bolag (556026-1280) hade under

åren 1966-1976 företagsnamnet Jofa Aktiebolag. Namnet ändrades till Autopart Sweden Aktiebolag den 27 maj 1980 och bolaget försattes i konkurs den 1 december 1992. Bolagets konkurs avslutades den 29 september 1994 och då avfördes bolaget ur registret. Något krav kan därför inte riktas mot något av ovan nämnda bolag.

1972 bildades tre nya ABC-bolag;

- ABC - Verken Kungälv AB (556098-4238). Detta bolag fick äganderätten till fastigheterna och Jofa Aktiebolag hyrde de lokaler som de behövde.

- ABC Reseffekt AB (556142-3806). När ABC-fabrikerna år 1972 överlät sin tillverkning av sportartiklar till Jofa behöll man all verksamhet avseende reseffekter. Tidigare hade reseffekter tillverkats dels i Kungälv och dels i fabriken i Ytterby. Mars 1975 avvecklade man i Kungälv och flyttade till Ytterby.

- ABC Ytbehandling AB (556191-8987). Verksamheten flyttades 1982 till Ytterby (Maskingatan 5, Kamaxeln 2).

Inget av dessa tre bolag finns kvar idag och något krav kan därför inte riktas mot dessa.

4.4 Verksamhetsutövaransvar genom inkråmsförvärv

Att någon köper ett bolags verksamhet och/eller tillgångar men inte själva bolaget kallas inkråmsförvärv. I samband med ett sådant förvärv kan den som tar över ådra sig ett ansvar för avhjälpande även när det gäller de föroreningar som den tidigare verksamheten har orsakat. För att ett sådant ansvar ska föreligga måste en samlad bedömning göras av vilket inkråm som tagits över och under vilka omständigheter. Om den samlade bilden visar att förvärvaren har tagit över verksamheten det vill säga fortsatt med samma verksamhet, av teknisk och miljömässigt samma art, kan det leda till ansvar. Om den samlade bilden inte visar att det är samma verksamhet som fortsatts har förvärvaren inte ådragit sig något ansvar.

Länsstyrelsen har gjort arkivsökningar och efterforskningar för att utreda om Jofa AB (556127-6873) genom att ta över inkråm kan anses ha fortsatt den förorenade verksamheten i sådan mån att det kan anses ha ådragit sig ett ansvar för föroreningarna. Det har varit svårt att utreda vad som övertogs av Jofa AB (556127-6873). Detta då verksamheten förefaller ha drivits i flera olika bolag och på flera olika platser. Att bolagen bytt namn och fusionerats och att detta ligger långt tillbaka i tiden medför även det att utredningen försvårats.

Jofa AB (556026-1280) övertog någon gång under 1972 tillverkning och försäljning av sportartiklar från ABC-fabrikerna (AB Bröderna Claesson). Detta skedde troligen genom att Jofa AB förvärvade aktierna i Sve-da-no AB med dess dotterbolag AB Bröderna Claesson och ABC-fabrikerna AB[4]. Avsikten förefaller ha varit att Jofa skulle fortsätta tillverkningen av sportartiklar i Kungälv och Ytterby och att en viss samordning med Jofas tillverkning i Malung skulle ske. Fram till hösten 1973 flyttade successivt ABC:s gamla tillverkningsavdelningar i

[4] Framgår av årsredovisning för år 1972 för Jofa AB (556026-1280).

Kungälv och Ytterby till Malung (källa: sid 126 i boken: "...att jobba te Claessons" En bok om ABC-fabrikerna Kungälv. Thure Nordström, Kungälv 1990).

Det som behöver utredas och bedömas är om Jofa AB (556127-6873) har fortsatt att bedriva samma typ av verksamhet tekniskt och miljömässigt som den som den förorenande verksamheten bedrev.

Av årsredovisningen för år 1977 för Mobygärde AB (556026-1280), tidigare Jofa AB, framgår att den av bolaget med dess tidigare dotterbolag Sve-da-no AB och AB Bröderna Claesson ABC-Fabrikerna bedrivna rörelsen i Malung, Kungälv och Ytterby med tillhörande fordringar och skulder överläts till moderbolaget Jofa AB (556127-6873). I årsredovisningen för moderbolaget (556127-6873) anges att under 1977 övertogs dotterbolagets maskiner och inventarier till ett bokfört värde om 7.513 tkr. Om detta övertag avser inventarier som fanns på fastigheten Sadelmakaren 1 eller om det avser inventarier som fanns i Ytterby eller i Malung framgår inte. Av årsredovisningen för Jofa AB (556127-6873) för år 1976 framgår att bolaget under året övertagit samtliga månadsavlönade från Mobygärde AB (556026-1280). Det är dock oklart vilken personal detta avser. I årsredovisningen anges även att Jofa AB (556127-6873) övertog varulagret från Mobygärde.

Uppgifterna i årsredovisningarna är ospecificerade och det har inte kunnat verifieras närmare vad som ingått i förvärvet 1977, exempelvis vilka maskiner, inventarier, vilken personal med mera.

Jofa AB (556127-6873) är upplöst genom fusion 1999-10-05 till CCM Hockey AB (556457-7335). Detta bolag är fortfarande verksamt men inte på Sadelmakaren 1. CCM Hockey AB har vid efterforskningar i Jofa/CCMs gamla arkiv i Malung inte kunnat återfinna någon överlåtelsehandling från den överlåtelse som beskrivs i Mobygärdes årsredovisning för 1977.

Det har sammantaget inte framkommit uppgifter eller omständigheter som talar för att Jofa AB (556127-6873) genom övertag av inkråm skulle ha fortsatt med tillverkning av sportartiklar på fastigheten Sadelmakaren 1. Enligt Länsstyrelsens bedömning kan CCM Hockey AB (556457-7335) genom fusionen med Jofa AB (556127-6873) därför inte ha ådragit sig något ansvar enligt 10 kap MB.

4.5 Andra verksamheter som kan ha bidragit till eventuella föroreningar

Länsstyrelsen har gjort arkivsökningar och efterforskningar för att få mer kunskap om de efterföljande verksamheterna som bedrivit verksamhet på platsen. För de större av dessa, se tabell 1 ovan, har särskilda förfrågningar gjorts för att få mer kunskap om de kan ha bidragit till eventuella föroreningar.

Länsstyrelsen bedömer utifrån nuvarande kunskapsläge att andra verksamheter som har bedrivits på fastigheten inte har bidragit till eventuella föroreningar mer än i begränsad mån. Ingen av dessa misstänks heller ha hanterat klorerade lösningsmedel. Om ny information framkommer, till exempel efter att undersökningar genomförts, kan denna bedömning komma att ändras.

4.6 Verksamhetsutövare på grund av exploatering

HSB har inte fortsatt bedriva den industriella verksamheten men har under början av 1980-talet låtit bebygga fastigheten. De åtgärder i form av schaktning och grävning som HSB har vidtagit inom ramen för bostadsbyggande på fastigheten är typiskt sett sådana att de kan leda till spridning av föroreningar (t.ex. metaller och klorerade kolväten).

HSB södra Bohuslän ek. för. (753300-0332) hade ansvarat för rivning och utbyggnad av ABC-området under början av 1980-talet. HSB har träffat avtal med kommunen gällande exploateringen till bostäder och anlitat Skånska Cementgjuteriet som totalentreprenör.

Byggnadsnämnden i Kungälvs kommun beslutade 1982-05-18 att bevilja HSB S Bohuslän (HSB) byggnadslov för rivning av hus på Sadelmakaren 1 och stadsäga 159 E.

I planbeskrivningen (Kungälvs kommun KF beslut 1982-04-26) gällande området Sadelmakaren 1 och ABC fabriken framgår bl.a. följande.

Plangenomförande

I kommunens bostadsbyggnadsprogram dat 1981- är byggnationen inom planområdet redovisat med byggstart under åren 1983 och 1984.

Genomförandet av exploateringen kommer dels att i exploateringsavtal regleras mellan Kungälvs kommun och HSB södra Bohuslän och dels genom entreprenadavtal mellan HSB södra Bohuslän och Skånska Cementgjuteriet.
Som grund för exploateringsavtalet gäller ett ramavtal dat 1977-06-27.

Hantering av massor i samband med exploateringen
Enligt uppgifter (se EBH-stödet ID160019) har stora volymer schaktmassor och rivningsmassor från bland annat ABC-fabriken lagts upp inom fastigheten Solbräcke 1:7 (Rollsbo industriområde). I samband med nybyggnation i början av 2000-talet undersöktes och sanerades ett litet område under nuvarande byggnad (snusfabriken).

Någon tydlig dokumentation om hur massorna har omhändertagits har inte hittats men det finns en del kommunikation kring hanteringen i kommunens arkiv.

I praxis har den som har faktiska och rättsliga möjligheter att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter ansetts som verksamhetsutövare. Den rättsliga rådigheten över en bygg- eller anläggningsentreprenad utövas av beställaren och entreprenören.

Med hänsyn till den exploatering som skett genom byggande av bostäder gör Länsstyrelsen bedömningen att exploateringen har innefattat viss grävning och schaktning. Exploateringen har även inneburit anläggande av t.ex. vatten- och avloppsledningar. Denna typ av exploateringsåtgärder har i rättspraxis betraktats kunna bidra till föroreningsspridning. (Se rättsfallen från Mark- och miljööverdomstolen den 28 november 2019, M 9225-18 och M 9302-18).

HSB södra Bohusläns ek. för. (753300-0332) fusionerades 2003-03-26 upp i HSB Göteborgs ek. för (757200-8766). HSB Göteborgs ek. för (757200-8766) är därmed att anse som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken och kan vara adressat för ett föreläggande om inledande undersökningar och utredningar.

5 Fastighetsägare

5.1 Historik över fastighetsägare

AB Bröderna Claesson och ABC Verken Kungälv AB har tidigare varit fastighetsägare till Sadelmakaren 1. År 1977 köpte HSB Södra Bohuslän Ekonomiska Förening fastigheten. Därefter, år 1984 såldes fastigheten till nuvarande HSB:s Bostadsrättsförening Sadelmakaren.

Tabell 3. Översikt över fastighetsägare

Fastighetsbeteckning	Ägare	Förvärvsdatum	Förvärv
Sadelmakaren 1	Aktiebolaget Bröderna Claesson ABC-Fabrikerna	1945-11-30	Köp
	ABC Verken Kungälv Aktiebolag	1972-01-10	Köp
	HSB Södra Bohuslän Ekonomiska Förening	1977-07-04	Köp
	HSB:s Bostadsrättsförening Sadelmakaren	1984-02-06	Köp

5.2 Bedömning av fastighetsförvärvaransvar

Endast de fastighetsägare som förvärvat fastigheten efter den 31 december 1998 kan vara aktuella för ett fastighetsförvärvaransvar. Det innebär att nuvarande fastighetsägare, HSB:s Bostadsrättsförening, som förvärvade fastigheterna 1984, inte kan anses ha ett fastighetsförvärvaransvar enligt 10 kap. 3 § miljöbalken (MB).

5.3 Skälighetsbedömning fastighetsägare

Det finns en ansvarig verksamhetsutövare och fastighetsägaransvaret är subsidiärt. Vidare är fastighetsförvärvaransvar inte aktuellt enligt avsnitt 5.2 och därför görs ingen skälighetsbedömning i denna utredning.

5.4 Ansvar för värdeökning (10 kap 5 § MB)

Fastigheten köptes år 1984 för 80 miljoner kr. Länsstyrelsen gör bedömningen att fastigheten förvärvades till ett för tiden marknadsmässigt pris. Länsstyrelsen bedömer att ingen prisnedsättning gjordes på grund av föroreningar. Frågan om ansvar för eventuell värdeökning är aktuellt att bedöma först efter att utredningsfasen är klar.

5.5 Utredningsansvar trots frihet från annat ansvar (10 kap 8 § MB)

Trots frihet från ansvar som verksamhetsutövare (förvarare) eller frihet från fastighetsägarens andrahandsansvar, kan ägaren till en fastighet, byggnad eller anläggning förpliktas att svara för utredningskostnader för fastigheten.

Länsstyrelsen bedömer att det inte är aktuellt att förplikta ägaren till fastigheterna Sadelmakaren 1 att svara för utredningskostnader för fastigheterna.

6 Bedömning av ansvar för undersökning

På fastigheten Sadelmakaren 1 har det bedrivits verksamhet som typiskt sett orsakar föroreningar och det finns även en MIFO fas1-utredning som har kommit fram till att objektet tilldelas riskklass 2, stor risk. I närheten, nedströms området har förhöjda halter av framförallt tri konstaterats i de djupare grundvattenlagren. Den närmaste källan som använt tri i sin verksamhet är ABC-fabrikerna. Länsstyrelsen bedömer därför att både bestämmelserna i 10 kap MB och 26 kap. 22 § MB kan tillämpas för att ställa krav på redovisning och undersökningar av föroreningssituationen som kan ha orsakats av tidigare verksamhet som bedrivits på fastigheten Sadelmakaren 1 i Kungälvs kommun. Kvarvarande föroreningar kan utgöra risker ur hälso- och miljösynpunkt och det finns ett stort behov av att göra undersökningar i området.

Det finns flera bolag som har bedrivit verksamhet med tillverkning av sportartiklar vid ABC-fabrikerna på fastigheten Sadelmakaren 1 och som kan misstänkas ha orsakat föroreningar i omgivningen. Inget av dessa bolag finns längre kvar och kan därför inte vara adressat för beslut om krav på utredning eller efterbehandling.

Verksamhetsutövaransvaret omfattar dock även den som exploaterar och utför arbeten i förorenade områden. HSB Södra Bohuslän ekonomiska förening (753300-0332) har ansvarat för rivning och utbyggnad av ABC-området och kan därmed också betraktas som verksamhetsutövare enligt miljöbalken. Föreningen upplöstes 2003 genom fusion till HSB Göteborgs ekonomiska förening (757200-8766) vilket innebär att ansvar för eventuella föroreningar har överförts till denna ekonomiska förening. Länsstyrelsen bedömer att det är skäligt att HSB Göteborgs ekonomiska förening ska ansvara för en undersökning av föroreningssituationen som kan ha orsakats av den tidigare verksamheten vid ABC-fabrikerna. Det finns i detta utredningsskede inte anledning att begränsa föreningens ansvar.

7 Övrigt ansvar

7.1 Förvaringsfall

På fastigheten Sadelmakaren finns såvitt idag är känt inga tunnor, tankar eller liknande som är att betrakta som förvaringsfall.

Denna ansvarsutredning har upprättats av länsmiljöingenjör Anna-Karin Davidsson. I arbetet har även deltagit länsjuristerna Ann Dahlberg och Beatrice Udén.

Denna behandling '93/24 Information från sektorchef' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '94/24 Ekonomi och avvikelser' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '95/24 Övrigt' har inget tjänsteutlåtande.